F. Joannes de Bassolis

Preclarissimi Sacre Theologie Doctoris. F. Jo. de Bassolis Minorite in Tertiū sentētiarū

Opus/ non minus vtile q̄ ingeniosum/ Impensis non minimis/ Curaq;/ ⁊ emendatione non mediocri/ ad debite integritatis sanitatem reuocatum/ Ac marginalibus adnotamentis/ Claro quoq; contentorum Indice recenter illustratum/ Opera deniq;/ ⁊ arte impressionis mirifica elaboratum. Feliciter adest.

✠

FRANCOYS REGNAULT

Venale habetur in vico diui Jacobi sub Beati Claudij intersignio Apud PARISIOS.

ORONTIVS FINE DELPHINAS AD REVErendũ Patrẽ, & Magistrũ nostrũ, Fratrẽ Thomã Verrier, Sacrę paginę ꝓfessorẽ, ac interpretẽ ꝓfundissimũ. Epigrãma.

SAcra Panomphęum tali gemebunda tonantem,
Et superas adiit Pagina sacra domos:
O pater humanas cogor delinquere sedes,
Rarus Parisia fautor in vrbe meus.
Huic rerum genitor: Meritum tibi filia mittam
Fautorem, Redeas, tecta priora pete.
Tum pater elegit (rebus modo rite peractis)
Vnum ex Francisci relligione virum.
Qui sermone potens, & puro dogmate, Gentes
Cędibus eximeret, criminibusq; malis.
Solus es o Thoma doctorum stella refulgens,
Qui possis alacri fata referre tuba.
Ergo deus rutilo te vnum demisit ab axe,
Ne sortem gemeret Pagina diua suam.
Tuq; Minoritę conuentus fama Minoris
Bassoli excipias aurea scripta. Vale.

Idem Orontius Fine, Ad suum patronũ, & amicũ M. Ioannẽ Surdum, Flexanũ, Andegauẽsem, Medicę artis studiosissimum, & doctissimum. Hexastichon.

NOn semper Medicas inuisit Delius artes:
Exercens forti pinea tela manu.
Tu quoq; Ioannes Phebeę maximus artis
Professor, mecum dogmata sacra lege.
Quęq; relegisti nondum correcta, Videto
Splendida pumicibus tersa, notata, meis.

Idem Orontius Fine, Ad suũ M. Ioannẽ Fosserium.

SMula subdoluit Ciceronis Gręcia famam:
Turba q̃ huic hęrbam Gręca subacta daret.
Non minus Italiam (cum iam tua scripta videret)
Fletibus assiduis intumuisse ferunt.
Ipsa pari luctu mœrebit Gręcia Gręcis
Si modo te studijs inuigilare putet.
Perge, Matiscensis florescens gloria terrę:
Finęum redamet Fosserianus amor.

Io. Fosserij ad Orontium suum Responsio.

Multa (nec agnosco) nobis Finæe reponis,
Sed tua furtiuus pectora fallit amor.

FINIS.

REVERENDO PATRI FRATRI IOANNI HVRAVLT MAVRINIACENSI ANTISTITI/ ET RELIGIOSO/ ET OPTIMO/ ORONTIVS FINE DELPHINAS/ FOELICITATEM PERPETVAM.

OPINATI SVNT PLERIQVE DE RE literaria olim benemeriti (Pręsul dignissime) a magnis/ aut doctissimis viris maximā inueniri posse auctoritatem: aut eis obseruātiam ipsorum explicatiorem fieri: aut denique quicquam expeditius adsequi (quod maxime studiosis negociosum esse solet) si illis literarios labores (quas vigilātias adpellamus) vel quid eorum simile destinarent. Eam ob rem quum nobis illius profundissimi Theologi. F. Ioannis de Bassolis Minoritę ingeniosa/ & sanequā fructuosa in Tertium sententiarum opera/ per quosdam: & pręcipue F. Thomā Verrier/ inter minoritas Theologos nō minimū (qui huiusce exequutiōis primus motor extitit) oblata fuere: Hac videlicet intentione vt ipa opera viseremus/ & visa diligenter a mendis (si quę essent) succosiora in margine adnotando: purgaremus: vt tandem sic emendata: & purę integritati restituta fœliciter prodirent in lucem: Illud mox (licet onus nostris viribus longe impar sumpserimus) adiplere haud recusauimus. Ne candidi lectores (Theologi potissimū) tali: ac tanto munere nostra incuria: nostra ve inaudatia defraudarētur. Quātum igitur in his edēdis elaborauerimus (quum quicquid superest ocij: illud omne adcōmodauerimus) tuo: ac cęterorum iudicio (re ipsa testāte) submittimus. Verūtamen noluimus p̄fata opera in lucē venire: nisi tuum quoq; nomen aliquā eorum partē sibi vendicaret. Hunc propterea Tertiū (tanq̄ prioribus excellentiorem) tuę obseruādę paternitati (vt optime merēti) deditū voluimus. Vt illum tua auctoritate studentes magis existimēt: Et tu amorem nostrum singularem: obseruantiamq; perpendas. Nichil enim inter omnia quę in animo sunt mihi plus obuiam venit: & mentem sępenumero sollicitam vehementius angit: quam tibi: ac tuo perhumano fratri Domino Roberto Hurault: viro quidem singulari: & bonis literis suapte natura deditissimo: necnon & cęteris tuis omnibus (qui de me quotidie bene meriti sunt) gratificari: & meam obseruantiam fieri explicatiorem. Futurum igitur scias quod si hos labores nostros tibi placuisse/ gratosq; fuisse intellexerimus: Curabimus nostris lucubrationibus: præclaris illis antiquorum sapientum operibus: & huic nostrę ætati ignotis: Immo etiam proprijs (dummodo nobis illud suppetat ocium: quo (vt studiosi) indige

re videmur) nomē tuum: ac tuorum illustrādo perpetuare. Vt tu cum illis multis annis, etiā post funera, viuere possis. Vale religionis exemplar rarissimum. Parisijs Idibus Februarij Anno Christi gentium redemptoris. Sesquimillesimo decimo septimo.

Ioannis Fosserij Matiscēsis, Dño Magistro
Orōtio Fine Delphinati, Mathematices, ac
Medicinę professori solertissimo, Carmen.

QVantum pęonię Thesides virbius arti
Debuit, attonitis excruciatus equis:
Hoc tibi, vel maius doctor Bassol' (orōti)
Debet: Orontea iam reuocatus ope.
Sic tua solemni resonans pręconia cantu
Scotica supposito carmine secta refert.
Bassolum erexit memorandus Orontius, arte
Dedalus: & verę nobilitatis apex.

Idem Ioannes Fosserius Magistro Nicolao Paruo Belosanensi, suo.

Parue decus nostrum, si quando negocia linquas
Delphica: vel ceptum musa remittat opus:
En Bassolus adest: hunc amplexare: Poeta
Sorbonici tandem militis arma geret.

Nicolaus Paruus Belosanensis Ad eundem
Magistrum Orontium Fine Delphinatem,
OCTOSTICHON.

CElabi supero Bassolus ab axe volebat,
Vt tibi cū merito munus honore daret.
Sed nō posse ratus dignas psoluere grates
Destitit, hęc scribens disticha bina tibi:
Nescit quo certet Bassolus munere tecum:
Perpetuum confers: tale referre nequit.
Vt breuis est auri: sic gemmę labitur vsus:
Occurrit dignum te nihil: ergo Vale.

Idem Nicolaus Paruus suo Magistro Ioanni Fosserio Matiscensi.

Si meus ortygiam Phœbus quandoq; reuisat:
Bassolo inuigilem france poeta mones.
Qui satur es phœbo monitis insiste beatis:
Nūc mihi plus helicon plusquoq; musa placet.

FINIS.

¶ Index omnium in hoc opere cōtētorū studiose collectus.

passione sustinuit.
¶ Tertio vtrum mors eius fuerit naturalis vel violenta.

Distin. xvij.

Questio Utrum in Christo sint vel fuerint plures voluntates.
¶ Primo ostenditur q sic.
¶ Secundo an in xpo fuerint plures appetitus sensitiui.
¶ Tertio an omnis volnntas xpi semper fuerit impleta. Et omnis oratio exaudita.

Distin. xviij.

Questio Utrum xpus potuit aliquid mereri ab instanti sue conceptionis.
¶ Primo ostēditur quid de proposito diffuse.
¶ Secundo an meruit aliquid de facto.
¶ Tertio quid meruit.
¶ Quarto quo actu meruit vel merere potuit.

Distin. xix.

Questio Utrum xps meruit omnibus hominibus gratiam et gloriam.
¶ Primo ponitur vna opinio de questione et arguitur contra eam.
¶ Secundo respondetur aliter ad questionem.
¶ Tertio instatur et soluitur.

Distin. xx.

Questio Utrum necesse fuerit genus hūanuz reparari per passionem xpi.
¶ Primo ostenditur an fuit necessarium gen⁹ humanum redimi vel reparari.
¶ Secundo an per viam satisfactionis.
¶ Tertio an satisfactio debuit necessario fieri a deo vel homine.
¶ Ultimo an talis satisfactio puta per mortē fuerit necessaria.

Distin. xxj.

Questio Utrum corpus xpi fuerit idem numero mortuū qd̄ prius fuerat viuū.
¶ Primo ostenditur propositum.
¶ Secundo inquiritur vtrum corp⁹ xpi fuisset putrefactum si resurrectio non fuisset accelerata. Et dato q non. Utrum nouo vel antiquo miraculo fuisset preseruatum.

Distin. xxij.

Questio. Utrum Christus in triduo mortis fuerit homo.
¶ Primo inquiritur ad euidētiā questionis vtrū materia sit de q̄ditate speciei substātie naturalis.
¶ Secundo ponuntur alique opiniōes de questione cum motiuis earum.
¶ Tertio respondetur aliter ad questiōem q xps non fuit homo in triduo.
¶ Ultimo respōdetur ad motiua aliorum

Distin. xxiij.

Questio Utrum ad actum credendi ea que sunt fidei sit habitus fidei infus⁹ necessarius.
¶ Primo ostēditur an sit ponendus in nobis habitus fidei infusus.
¶ Secundo an cum eodem sit ponendus habitus fidei adquisitus.
¶ Tertio an fides infusa et adquisita sint in intellectu, sicut in subiecto.

Distin. xxiiij.

Questio Utrum deus sit obiectuz fidei sm ꝓpriam rationem deitatis.
¶ Primo īquiritur de obiecto fidei per se primo et de obiectis secūdariis et de ratione formali obiecti per se primi.
¶ Secundo an fides sit vnus habit⁹ respectu omnium suorum obiectorum.
¶ Tertio an sit meritorium credere per fidem obiectis talibus excedentibus facultatem naturalē.

Distin. xxv.

Questio An pro omni tempore fuerit necessarium ad salutē cuilibez adulto credere explicite et distincte illa que credūt modo et tenent xpiani per fidem.
¶ Primo ostēditur q fides habitualis infusā sēper fuit necessaria ad salutem in quocunq. Non sic autem de adquisita.
¶ Secundo an pro omni statu et lege fuerit necessarium credere illa que credit ecclesia.
¶ Tertio an fuerit necessarium cuilibz credere ea explicite et distincte.

Distin. xxvj.

Questio Utrum spes sit virtus theologica distincta a fide et caritate.
¶ Primo ostenditur quid sit virtus theologica, et quot sunt tales. Et per cōsequens patet de spe.
¶ Secundo queritur in qua potentia sit spes tanq̄ in subiecto.
¶ Tertio de actu eius et obiecto an desiderare sit actus eius.

Distin. xxvij.

Questio Utrum creatura rationalis vel actualis ex puris naturalib⁹ possit diligere deum super se et super omnia.
¶ Primo inquiritur hoc de creatura pro statu nature integre.
¶ Secundo pro statu nature lapse.
¶ Tertio ostenditur an caritas sit habitus necessarius ad actum diligendi deum super omnia, et si facit aliquid ad talem actum.

Distin. xxviij. xxix. et xxx.

Questio Utrum solus deus sit obiectuz caritatis.
¶ Primo inquiritur vtrum deus sit per se primū obiectum caritatis et sub qua ratione.
¶ Secundo de obiectis secundariis ex parte persone diligentis.
¶ Tertio ex parte aliorum a diligente vel caritatem habente.
¶ Ultimo ad rationes.

Distin. xxxi.

Questio Utrum sola caritas inter ꝟtutes infusas maneat in patria.

¶ Explicit index questionū et articulorum huius operis super tertium sententiarum.

¶ Sequitur prefatio

¶ Fratris Joannis de Bassolis Minorite: Sacre Theologie professoris Plani: et explorate professoris profūdissimi. In Tertiū Sententiarū. Collatio.

Ipse est caput corporis ecclesie qui est principium primogenit⁹ ex mortuis ad Collocenses primo capitulo. [Collo. 1.] Dicebatur in principio sententiarum prosequendo illud thema principium verborum tuorum veritas ꝙ veritas theologica [Veritas theologica.] que quasi tota conflatur in quattuor libris sententiarum circa quattuor versatur principaliter que in libris predictis ptractantur. Primum namq̧ est dignitas diuini generis. Secundum est nouitas diuini operis Tertium caritas diuini federis. Quartum est bonitas diuini muneris. Prima duo pertinēt ad primum et secundum. Alia vero duo ad tertium et quartum.

¶ Expeditis igit̃ primis duobus i primo et secūdo. Restat dicendum de tertio in hoc tertio libro puta de nouitate diuini federis qđ habuit ad genus humanum in sua incarnatione benedicta.

¶ Hoc autem fedus diuine miseratiōis exprimit Apostolus in verbis preassumptis quando dicit de christo verbo incarnato dei filio ꝙ ipse est caput corporis ecclesie: qui est principium primogenitus ex mortuis. Nam secundum hoc dicit istud verbum ꝙ est caput ecclesie nosq̧ membra eius mediator dei et hominū homo christus iesus. [1. ad thimo. 2.] ¶ In verbis ergo predictis dico ꝙ Apostolus describit christum verbū dei pro nobis incarnatum. Primo q̃tum ad gradum eminentie principalis cum dicitur. Ipse est caput. Secundo q̃tum ad nexum amicitie fraternalis vel liberalis cum dicitur corporis ecclesie. Tertio q̃tum ad actum vel modum influentie virtualis qui est principium. Quarto q̃tum ad fructum patientie triumphalis: quia primogenitus ex mortuis.

¶ Describit ergo primo suam presidētiam principalē. secundo suam liberalem et fraternalem amicitiā. tertio suam virtualem influentiam et quarto suā triūphalem patientiam. Primū probat capitis dignitas. Secundum corporis vnitas. Tertium virtus principij. Quartū fructus supplicij mortalis supple: quia primogenitus ex mortuis.

¶ Dico ergo primo ꝙ christ⁹ iesus mediator dei et hominum in hoc verbo describitur q̃tum ad eminētiam principalem. Nam ipse est caput. Sicut enī caput ceteris membris preeminet et superius situatur. Sic christus omni creature supereminet et ipsi principatur. Ipse est enim caput aureum multo fortius q̃ ille Nabugodonosor. Ipse est illud caput de quo scriptum est. Lapidem quem reprobauerūt [ps. 117.] edificantes hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris. ¶ Ubi notantur quattuor que probant ipsius christi principalem eminentiam. Primum est misteriū expressiuum vel signatiuum. Secundum est officiū excessiuum. Tertium subsidium promotiuum. Et quartum prodigium instructiuum. ¶ Ostenditur ergo christi preeminentia ex misterio probatiuo: q̃ [xpi preeminentia.] dicitur. Lapis quem reprobauerunt edificantes. Secundo ex officio excessiuo: quia factus est in caput anguli. Tertio ex subsidio pmotiuo: quia a domino factum est istud. Quarto ex prodigio dignatiuo quia est mirabile in oculis nostris. ¶ Dicitur ergo primo lapis non quicunq̧ lapis sed ipse est lapis ille de quo dictū est ꝙ abscisus est lapis de mō [danie. 2.] te trinitatis sine manibus humane virtutis vel potestatis qui confregit statuam etc. Ipse est lapis ille de quo dicitur. Ecce ponam in syon lapidem ele [1. petri. 2] ctum preciosum et omnis qui crediderit in eum nō confundetur. Ipse est lapis ille quē erexit Jacob [genc. 28.] in titulum fundens oleum desuper. Lapis etiam et ille super caput cherubin de quo dicitur ꝙ super caput cherubin est lapis saphirus. Iste est ille lapis primarius eductus a deo de vtero virginali. Educet inquit lapidem primarium et exequabit gratiā [zacha. 4.] gratie eius. ¶ Sed istum lapidem misterialem nescientes virtutem eius reprobauerunt edificantes synagoge principes et doctores qui eum edificare debuerunt et sic ab edificio corporis ecclesie defecerunt tanq̃ illi qui erant per istum lapidem cōquassandi cadendo super eos et qui fuit eis lapis offensionis et petra scandali. propter quod etiam dicebat eis predictum verbum etc. De hoc lapide nos admonet Apostolus petrus. Ad quem inquit acce [1. pe. 2.] dentes lapidem viuum ab hominibus quidem reprobatum a deo christo electum et honorificatum: etc. Lapis namq̧ viuus est iste. Nam iste est lapis quo deiectus est gigas ille Golias princeps mortis quo infixo in fronte eius cecidit mortuus super terrā est lapis electus et a deo honorificatus quia est lapis solidus lapis politus et lapis insculptus: diuinitas enim in ipso sculpta est in materia nostre humanitatis. ¶ Secundo probatur eius presidentia vel preeminentia ex officio excessiuo: quia constitutus est in caput anguli. Ecclesia namq̧ quasi quidam angulus in quo secundum duas lineas rectas concurrerunt a principio iudei et gentiles ad christum conuersi. In caput ergo huius anguli factus est christus tanq̃ pastor et princeps ecclesie in quo iudei et gentiles quasi ediuerso parietes vnirē tur. Unde lapis angularis discrete nominatur sicut de ipso canit ecclesia. Angularis fundamentum lapis Christus missus est qui compage parietis in vtroq̧ nectitur et cetera. Et ipso summo

angulari lapide christo iesu ⁊ cetera propter quod
sibi dicitur. Cōstituet te dominus deus tuus in ca
put et non in caudam et eris supra et non subter et
ipsemet de seipso dicit. Constituet me inquit in ca
put gentium. Factus est ergo in caput sed in ca-
put anguli: quia ex ipso angulus et ex ipso paxil-
lus et ex ipso arcus prelij. Ex ipso angulus secre-
torum ex ipso paxillus infirmorum: et ex ipso ar-
cus prelij robustorum. Iste est angulus legis chri
stiane cuius misteria abscondita sunt ab oculis
aliorum: de quo dictum est ꝙ melius est sedere in
angulo dogmatis q̃ꝫ cum muliere litigiosa cū qua-
cunqꝫ alia secta vel doctrina et in domo communi.
¶ Tertio probatur eius preeminentia ex subsidio
promotiuo a quo promotus est christus in tantā di
gnitatē. A domino factum est istud. A quo eñ po-
tuisset hoc fieri nisi a dño a deo patre ⁊ beata trini
tate: a nullo ꝓpter qđ dicit dñs pater dño meo filio
suo. Sede a dextris meis ⁊c̄. Sicut Apostolus ad
ad eph.1. Ephesios.1. Operatus est in christo suscitans euꝫ
a mortuis ⁊ cōstituēs ad dexterā suā in celestib⁹ su
pra omnē principatū ⁊ potestatē et dominationē ⁊
virtutē ⁊ omne qđ nominaꝛ non solū in hoc seculo
sed etiā in futuro. A dño ergo summe scientie sum
me potētie summe iusticie summe clemētie: hoc est
bonū subsidium. Videamus hoc verbū qđ factū est
Luc.2. qđ fecit dñs ⁊ ostendit nobis. ¶ Quarto ostendiꝛ
eius preeminētia ex prodigio: qꝛ mirabile ī oculis
nostris. Nōne in christo sunt mirabilia in oculis fi
delium? Nōne ipse est totus mirabilis ⁊ facies ei⁹
plena est gratiarū? Quis sufficit cogitare ista mi-
rabilia quis ea valeat explicare? Nonne mirabile
est ꝙ de isto facto conuenerunt ⁊ deus ⁊ homo ma
ter ⁊ virgo ꝙ de ipso cōuenerūt fides ⁊ ratio: ꝙ su
premū vniatur infimo immēsuꝫ minimo? ꝙ eternū
vltimo vt sit simul christus alpha ⁊ o. Istud est mi-
rabile excedēs facultatem ingenij philosophorum
immo ⁊ oīm theologorū mirabile qđ multi nō pos-
sunt credere cū narratur eis ⁊ tñ mirabile est ī ocu
lis nostris qui fideles sumus. Reuela ergo de⁹ ocu
los meos ⁊ ꝯsiderabo mirabilia tu es eñ qui facis
mirabilia solus. propter qđ optime dicebat ille ce-
cus illuminatus de christo. In hoc mirabile est: qꝛ
nescitis vnde sit ⁊ aperuit michi oculos. Mirabile
est ꝙ ignorāt iudei ⁊ alij infideles xp̄m mirabilem
qui aperit et prompt⁹ est aperire oculos cuiuslibet
cōuersi ad ipsum tanq̃ꝫ caput regitiuum oculorum
mētis nostre. ¶ Diciꝛ ꝙ primo ipse est caput. Ca-
put inq̃ꝫ tyara pontificali decoratū. Pones tyarā
in capite aaron caput corona imperiali venustatū.
Posuisti in capite eius coronā de lapide precioso.
In capite eius corona stellarū duodecim. Caput
gratia spirituali impinguatū ⁊ consecratū: qꝛ bene
dictio eius qui apparuit in rubo sup̱ caput vel ver
ticē nazarei eius: vel īpinguasti in oleo caput meū.
Caput etiā de torrēte hoc mūdiali subleuatū ⁊ ele
uatū. De torrente in via bibit propterea exaltauit
caput. Hec de primo principali.

¶ Sequitur scđm principale in quo xp̄s describiꝛ q̃ꝫtum ad nexum
amicitie fraternalis vel specialis cum dr̄ corporis
ecclesie. Est eñ nexus hui⁹ corporis. Nā sicut ī ca
pite cōnectuntur mēbra ⁊ ab ipso cōtineꝛ corpus:
ad eph.1. sic recte corpus ecclesie in xp̄o ⁊ a christo ꝓpter qđ
de ipso dicit apostolus ad Ephesios.1. ꝙ deus de-
dit ipsum caput sup̱ oēm ecclesiā que est corpus ei⁹
Et ad Collocenses.2. subdit. Ex quo totū corpus ad col.2.
per nexus ⁊ coniunctiones subministratū ⁊ cōstru-
ctum crescit in augmētum dei. ¶ Ubi tanguntur xp̄i erga
quatuor que ostendūt vel probant nexum sue ami- nos ami-
citie fraternalis liberalis quam habet ad nos ex citia.
sua incarnatione: habet enim ad nos amicitiam et
in nobis complacētiam tanq̃ꝫ noster superior: quia
ipsum dedit deus caput supra omnem ecclesiam: qꝛ
nobis proximior cognatione quia ecclesia est corp⁹
eius quia nobis intimior affectione ex quo totum
corpus per nexus ⁊ iuncturas ⁊ cōiunctiones sub-
ministratum ⁊ constructum crescit in augmentum
dei ⁊c̄. Quarto quia nobis fecundior donatione:
quia ecclesia crescit in ipso in augmentum dei. Est
ergo nobis prelatione superior ⁊ nō prelatus equi
uocus vel analogus sicut prius ante suam incarna
tionem sed prelatus vniuoc⁹ de gente nostra et de
fratrib⁹ nostris suscitatus vniuoce homo nobiscū
non tantum deus ⁊ cōmunis prelatus supra omnē
ecclesiam id est supra totam ecclesiam fidelium suo
rū quorūcunqꝫ. Caput te ꝯstitui in tribubus israel
in tribubus israel factus es de quibus diciꝛ ꝙ Sa-
lomon benedixit omni ecclesie israel et significat
christum vere pacificum qui toti ecclesie israel fide
lium tanq̃ꝫ prelatus benedicit. ¶ Secūdo dico ꝙ
probatur eius amicitia quia est nobis cognatione
proximior: quia nos sumus corpus eius et vnū cor
pus in ipso prius enim non attinebat nobis corpo-
raliter sed in ista incarnatione benedicta factus est
de cognatione nostra. Caro eñ et frater noster est.
Est ergo ecclesia corpus eius: quia corpus cōstitu
tuꝫ ex membris eius fidelibus suis corpus inq̃ꝫ ab
ipso vegetatum augmentatum ab ipso/gubernatū
ab ipso: et ab ipso congregatum de quo corpore di
cebat apostol⁹. Adimpleo ea que desunt passionū Aplus.
christi in carne mea pro corpore eius qđ est ecclesia
ad Ephe.5. Mēbra sumus corporis eius de carne ad ephe-
eius ⁊ de ossibus eius. ¶ Tertio probatur ei⁹ ami sios.5.
citia quia nobis intimior affectiōe qꝛ corpus istud
ab ipso vel per ipsum per nexus et coniunctiones
subministratur. Ipse eñ intimus nexus huius cor
poris: quia in funiculis Adam ⁊ in vinculis carita
tis traxit ⁊ trahit ⁊ vnit membra huius corporis.
propter nimiam caritatē suam qua dilexit nos de⁹
Datus est ergo nobis membruꝫ huius corporis in
vinculum inglutiuum ⁊ in nodulum amoris indis-
solubilem. propter qđ dicit Apostolus ad Ephe- ad ephe-
sios quarto. Ueritatem facientes crescamus in il- sios.4.
lo per omnia qui est caput christus ex quo totū cor
pus comparatum ⁊ connexum per omnem iunctu-
ram subministrationis ꝑm operationem in mensu-
ram vniuscuiusqꝫ membri augmentum facit in edi
ficationē sui in caritate. ¶ Quarto probatur eius
complacentia et amicitia ad nos: quia nobis fecun
dior donatione crescimus enim in augmentum dei
Nam ante incarnationem non habundabant dona
virtutum et etiam gratiarum sicut post. Erant eñ
ante incarnationē dona ista modica et rara: sed mo
do sunt augmentata et intensiue et extensiue: quia
magna et multa. Unde datus est nobis in cumulū
et vasculum et loculum omnium gratiarum in aug
mētum dei ⁊ ad hoc potest accipi medietas vltima
auctoritatis premisse resecando eam a tertio mem
bro. Ipse est eñ in quo omnis edificatio cōstructa

crescit in tēplum sanctū in domo: qꝛ dictū est ꝙ dabit capiti tuo augmenta gratiarum.

Influentia ꝟtualis xp̄i.

¶ Sequitur tertiū principale in quo christus filius dei pro nobis incarnatus describitur q̄tum ad actū influētie virtualis. qꝛ est principiū. Principium enim reale ꝛ causale habet influere suo principiamēto sicut christus. aut verbū dei incarnatū est principium reale ꝛ causale nostrū et corporis ecclesie q̄tum ad totale esse ꝛ fabricaȝ eius ꝛ non solū ecclesie sed totius creature propter qđ dicebat sibi pater in psal. Tecū principiū in die virtutis tue in splendoribus sanctorū ex vtero ante luciferū genui te. ¶ Ubi tangūtur quatuor cōia q̄ habet cū patre eterno ratiōe quorū potest nobis influere virtualiter sicut ꝛ ipse pater ꝛ sicut caput influit mēbris. habet em̄ cū patre eandē potestatem. Tecū principiū in die virtutis tue ad influendū nobis efficaciā in exercēdo. ¶ Secūdo habet cū patre eandē claritatem ꝛ veritatem. In splendoribus sanctorū ad influendū refulgētiam vel sapientiā in sentiendo. ¶ Tertio habet cū patre eandē quidditatē vel entitatem. Ex vtero genui te id est de mea substātia ad influendū permanētiaȝ in subsistēdo. ¶ Quarto habet cū patre eandē primitateȝ/ ante luciferū ad influendū confidētiam de cōsequēdo vel excellētiam in extollendo. ¶ De primo nota ꝙ bene dicit. Tecū principium qꝛ pater et fili⁹ simul sunt vnū ꝛ idem principiū et respectu spiritus sancti ꝛ respectu creature sed in die virtutis tue: qꝛ eadē est virtus vtriusqꝫ ꝛ ita sicut pater in die virtutis sue: qꝛ in sua eternitate genuit filiū ita ī die virtutis filij. Ipse enim christus est dei patris virtus. Nos predicamus xp̄m dei virtutē propter qđ sibi cōuenit esse principiū sicut ipse dicit. Jo. 8. Si nō credideritis qꝛ ego sum moriemini ī peccato vestro dicebāt ḡ ei tu quis es. Dicit eis Jesus principiuȝ qui ꝛ loquor eis principiū christe principiū. ¶ De scđo dico ꝙ habet cū patre eādē claritatē que quidem claritas est splendor ꝛ gloria sanctoruȝ in quo splēdere videt omnia ꝛ ipsum sicuti est. Unde ꝛ diuine tres ꝑsone sunt quasi tres radij vel splēdores vel potius splendor triplex ꝓpter qđ de christo dicit ꝙ est splendor glorie ꝛ figura substātie dei. Unde ꝛ sibi dictū est ꝙ ambulabunt gentes in lumine tuo ꝛ reges in splendore ortus tui. ¶ De tertio dico ꝙ habet cū patre eandē entitatē vel essentiaȝ: qꝛ de sua substātia impartita indiuisa ꝛ vnica genuit eū deus pater sicut dictū est in primo: sed eundē genuit mater ex vtero suo ꝓpter qđ dicit paꝛ. Si ego qui generationē ceteris tribuo ipse sterilis ero quasi diceret nō: sed sicut dicit scriptura. Ex vtero tuo ipsum habebis heredē. Ideo ergo in te ꝯfirmatus sum ex vtero pōt dicere quilibet nostrū: qꝛ ipse dat nobis permanētiam essendi. ¶ De quarto dico ꝙ habet cū patre eandē primitatē: qꝛ ante luciferū et primogenita ante omnē creaturā qꝛ anteqꝫ quicqꝫ faceret a pricipio ꝛc̄. Unde ꝛ lucifero improperat. Quomodo cecidisti de celo lucifer qui mane oriebaris. Non sic sperantes in christo cadēt non. sꝫ cū se cōsumptos putauerint orientur vt lucifer. Nunquid ḡ dicit christus. Producis luciferū in tēpore suo: quasi diceret nō: sed ego producā: ꝛ ideo oportet ꝙ sint ante luciferū. ¶ Hec de tertio in quo notatur eius influentia virtualis cū dicit ꝙ est principiū ꝛ vere est principiū logicū in dirigēdo ꝓncipiū phisicū in producēdo principiū practicū in operando principiū speculatiuum in illustrando ꝛc̄. ꝓpter quod tangitur sua influentia virtualis.

Jo. 8.

Patientia xp̄i.

¶ Sequitur quartū vbi describiꝭ q̄tum ad fructū sue patientie triūphalis quā habuit pro nobis substinēs patiēter mortē pro nobis ī cruce propter qđ recte dr̄ primogenitus ex mortuis. Primogenitus ex mortuis vocaꝭ recte christus: qꝛ ipse est cui⁹ merito alij ex mortuis suscitantur. Propter qđ de ipso dicit Apostolus Jo. Apo. 1. ca. Qui est testis fidelis primogenitus mortuorū ꝛ princeps regum terre qui dilexit nos ꝛ lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo ꝛ fecit nos regnū ꝛ sacerdotes deo ꝛ patri. ¶ Ubi describitur quadruplex fructus patientie triumphalis christi ꝓpter quā dicit primogenitus ex mortuis. ¶ Primus fructus est confirmatio credētiorum: qꝛ ipse est testis fidelis eoruȝ q̄ debemus tenere per fidē. Unde ꝛ fidelitas sui testimonij patuit qꝛ ad cōfirmandū testimoniū noue legis mortuus est ꝛ passus. Testimoniuȝ ḡ dn̄i fidele sapientiā prestans paruulis. Testimonia ḡ tua domine iesu christe credibilia facta nimis: qꝛ fuerunt testimonia figurarū signaculis designata ꝓphetarū oraculis nunciata ꝛ proclamata gratiarū miraculis comprobata. ¶ Tertius fructus est suscitatio defunctorū: qꝛ per mortē suā cōuiuificauit nos deo: sed nō curo modo sed accipio aliū qui fuit subiugatio omni mūdanorum ꝛ principiū terrenorum Princeps regū terre. Per mortē em̄ suam meruit christus sibi mundanū imperium ꝛ omne terrenum dominiū subiugari ꝛ ecclesie christi sicut ad litterā fuit factū tempore Siluestri pape ꝛ ideo terribilis est qui aufert spiritū principum terribilis apud reges terre. ¶ Tertius fructus fuit ꝛ est expiatio delictorū ꝛ peccatorum. Qui dilexit nos ꝛ lauit nos a pc̄tis nostris in sanguine suo. O quale lauachruȝ in lixiuio sanguinis xp̄i quē effundit in nos habunde dilexit nos. Non em̄ taliter fecit omni nationi: qꝛ nationi angelorum non fecit sic. Noluit eos redimere sanguine suo precioso. Hec fuit probatica piscina extra hierusalē in quā quicunqꝫ ingrederetur saluus fieret a quacūqꝫ detineretur infirmitate habēs quinqꝫ porticus quinqꝫ vulnerū christi notabilium quibus effluxit ille sanguis christi benedict⁹. Unde ꝛ oēs christiani lauarunt stolas suas ꝛ dealbauerūt eas in sanguine agni. Agni inqꝫ incontaminati ꝛ immaculati christi iesu. ¶ Quartus fructus est ꝯsequutio eternorū vel premioꝝ ꝛ fecit nos regnū ꝛ sacerdotes. Sicut em̄ christus est rex ꝛ sacerdos sic merito sue triumphalis patientie facit fideles suos reges in celesti regno ꝛ sacerdotes in celesti tēplo ipsis dr̄. Uos estis genus electū nō abiectū regale sacerdotiū non seruile gens sancta nō feda populus adquisitionis nō perditionis sicut ante passioneȝ christi. Ut virtutes annūcietis eius q̄ de tenebris peccatorum vocauit vos in admirabile lumen eternorum. s. gaudiorū ꝛ premiorū. Ideo in fine illius auctoritatis Apocalipsis. 1. subiūgiꝭ ipsi gloria ꝛ imperium in secula seculorum. Amen.

apoca. 1.

Fructus patiētie xp̄i multiplex.

¶ Distinctionis Prime Libri Tertij Sententiarum.
¶ Questio Prima.

Circa primā distinctionē huius Tertij Sētētiarū. Quero primo vtrū incarnatio diuīe ꝑsone ad redēptionē humani generis fuerit possibilis. ¶ Uidetur q̄ nō. Primo sic. Illud qḋ est alteri vnibile est sibi cōponibile vel saltem alicui probatio q: ipsum est in potētia vel ad illud cui vnitur vel ad vnionē ipsaꝝ ꝛ ꝑ ꝯñs est mutabile de nō vniri ad vniri vel ecōuerso. Sed diuina ꝑsona est simplicissima non cōposita nec cōpossibilis ꝛ simpliciter imutabilis sicut dictū est i ꝑmo: ꝫ ꝛc. ¶ Secundo sic. Impossibile est q̄ illa que differūt plusq̄ genere sint idē numero vel supposito per se vno. Quecūq̄ eni sunt idē numero vel supposito per se vno sunt vnū genere ꝛ specie. 5. meta. Sed diuina ꝑsona ꝛ natura humana differūt plusq̄ genere q: in infinitū nullā ꝓportionē habētes ꝛ sicut corporale ꝛ incorporale q̄ differūt plusq̄ gñe. 5. metha. ꝫ ꝛc. ¶ Tertio sic. Natura humana ꝛ persona sunt idē penitus extra intellectū nec possunt differre. Si eni differret oporteret q̄ ꝑsonalitas nature adderet sup ipsam vel substātiam vel accidēs. Nō primū patet: q: nec materiā nec formā nec cōpositū. Nec accidens q: substātia non ꝑsonatur per accidēs sicut nec subsistit per accidēs: sed magis ecōuerso. Sed ꝑsona humana non est vnibilis persone diuine nec assumptibilis ab ipsa ad vnitatē suppositi sui vel ꝑsone: q: multiplicaretur cōtradictio q̄ scꝫ essent vnū suppositū ꝛ q̄ non vnū sed duo: ergo nec natura est vnibilis. ¶ Quarto sic. In quocūq̄ supposito natura substātialis subsistit ipsa dat illi supposito est simpliciter qḋ est esse substantiale primū. Probatio q: cū ipsa non sit accidēs nō potest subsistere in aliquo inherendo sibi ꝛ dando sibi esse scḋm quid ꝛ secundarium sed substātiat ipm̄ dans sibi quidditatiue esse primū simpliciter. Sed natura humana nō potest esse tale dare diuino supposito: quia necessario presupponit ipsum in suo esse sicut depēdēs essentialiter ab eo: ergo nō potest subsistere in diuino supposito: ꝛ per cōsequēs incarnatio diuine persone quam ponit fides nō est nec fuit possibilis.

5. meta.

¶ Contra qḋ factuꝫ est non est impossibile nec fuit: immo magis possibile. Sed incarnatio diuine persone facta est. Iohannis primo. Uerbum caro factum est ꝛ habitauit in nobis: ꝛc.

Ioan. I.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo ad euidētiaꝫ possibilitatis ipsius incarnationis inquirā vnū preambulum necessariū/ scilicet quomodo in creaturis differunt suppositū ꝛ natura ꝛ an suppositū addat aliquid sup naturā substātialem cuius est. ¶ Scḋo inquirā de possibilitate incarnationis. ¶ Tertio de facto incarnatiōis. Utrū ostendi possit ꝑ scripturas a iudeis receptas messiā christū deū esse ꝛ ipsum in preterito iā incarnatū fuisse. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Suppositū an suꝑ naturā substātialeꝫ aliqd addat.

¶ Quātum ad primū articulū est vna ꝯclusio in qua multi ꝯuenīūt. s. q̄ suppositū qḋ dicit aliquid ꝑ se subsistens in natura substātiali ꝛ habēs naturā talem ꝛ hāc addit sup naturā hāc aliquid reale positiuum differens extra intellectum a natura ipsa.

¶ Ad hoc adducūtur multe rationes. Prima est hec. Si natura ꝛ suppositū non differrent realiter ita q̄ suppositū nichil reale positiuū adderet sup naturā. Sequeret̄ q̄ sicut verbuꝫ assumpsit naturā ita ꝛ suppositū humanū. Sed hoc est falsum ꝛ impossibile q: suppositū cū sit incōmunicabile ꝛ vt qḋ ꝛ vt quo impossibile est q̄ sit vnibile: ꝫ ꝛc. ¶ Scḋa ratio est hec. Illud qḋ dicit perfectionē simpliciter ꝫm rationē propriā dicit aliquid reale positiuum ꝫm ipsam. Sed suppositū est huiusmodi. Unde suppositū q: perfectiōis est q̄ aliquid subsistat in seipso ꝛ ꝑ seipm̄ nō depēdēdo ad aliud sicut impfectionis est q̄ aliquid nō subsistat in seipso sed depēdeat ad aliud. Patet de accidēte: ꝫ ꝛc. ¶ Tertia ratio est quasi ꝯfirmatio hui⁹ q: ꝑsonari ꝑsonalitate ꝓpria excludit impfectionē depēdēdi ad extrinsecū suppositū. Sed nichil excludit ꝑfectionē nisi ꝑfectū ꝛ aliquid positiuū vt videt̄. Propter hoc eni ponit̄ q̄ indiuiduatio nature est ꝑ aliquid positiuum: q: ꝑ indiuiduationē excludit̄ impfectio a natura. s. diuisibilitas ꝛ diuidi ergo sic hic. ¶ Quarta ratio aut suppositū addit aliquid positiuum sup naturā aut nō sed negationē tm̄. Si primo modo habet̄ propositū. Si scḋo modo dicat̄ cōtra primo q: nulla negatio est primo incōmunicabilis hoc est ꝓpter incōmunicabilitatē alicuius positiui. Unde nec aliqua negatio ꝓpria est alicui nisi propter aliquā affirmationeꝫ ad quā reducit̄. Sed personalis ꝓprietas vł suppositiua qua formaliter constituit̄ suppositū est primo incōmunicabilis: q: est ratio cōstituendi incōmunicabile puta suppositū vel ꝑsonā: ꝫ ipsa est aliquid positiuū ꝛ non negatio ꝛ illud positiuū oportet q̄ suppositū vel ꝑsona addat sup naturā vt videt̄. ¶ Et cōfirmat̄ q: hoc videmus in diuino supposito q̄ incōmunicabilitas nō conuenit supposito nisi ꝑ aliqḋ positiuum qḋ est ipsa relatio cōstitutiua suppositi distincta formaliter a natura. ¶ Secundo quia si suppositum addit solam negationē super naturam tunc omnia supposita creata erunt formaliter negatiua qḋ est inconueniens: quia suppositū substantie est maxime ens ꝛ substātia i predicamētis. ¶ Tertio q: nullū suppositum erit per se vnum. Nam ex positiuo ꝛ negatione non fit aliquid per se vnū nichilominus q̄ ex aliquibus positiuis puta ex substantia ꝛ accidente quia plus distant affirmatio ꝛ negatio q̄ substātia ꝛ accidens. Hoc autem est falsum ꝛ contra philosophum. 7. metha. vbi vult q̄ suppositum substantie est per se vnum ꝛ per se terminans generationem: quare ꝛc. ¶ Quinta ratio talis differentia penes modum significandi non impedit ꝓdicationē idēticam: licet bene impediat ꝓdicationem formalem. Si ergo natura et suppositum sic sunt idem q̄ non differunt nisi secundum modum significandi ꝛ nō per aliqua realia positiua: sequitur q̄ natura per identitatem possit predicari de supposito dicendo homo est humanitas. Hoc autem est falsum: ꝫ ꝛc. Hoc enim solum habet locum in diuinis. ¶ Sexta ratio. Suppositi est agere et per consequēs suppositum per se et intrinsece includit omnia necessaria ad agendum. Sed nature non est agere: vt patet. Actiones enim sunt suppositorum primo metha: ꝫ ꝛc. ¶ Septia ratio. In solo deo idē est hñs ꝛ

7. meta.

id qd habetur. In creatura autē nō: qꝛ non est summe simplex sicut deꝰ. Sed suppositū in creatura est habēs ⁊ natura id qd habetur: ergo differūt realiter ⁊ positiue. ¶ Ultima ratio est ꝙ nō magis determinatur natura ex se ad suppositalitatē ꝗ ad indiuiduationē. Patet: immo minꝰ qꝛ natura creata potest stare sine ꝓpria suppositalitate: nō autē sine ꝓpria singularitate. Sed ad singularitatem determinatur per aliquid positiuum reale super additū nature vt dictum est in scdo: ergo multo fortius ad ꝑsonalitatem vel suppositalitatem.

Suppositū creatū qd addit

¶ Dicūt ergo ꝙ suppositū creatū addit aliquid positiuū reale super naturā hanc ⁊ singularē per quā est formaliter suppositū vel subsistens per se ⁊ incōmunicabile. Sed in exprimēdo illud variant: qꝛ quidā dicūt ꝙ illud est esse actualis existētie qd differt ꝫm eos in creatura ab ipsa essentia re vel intētione saltē ⁊ videtur eis ꝙ per se actuale suppositū sit formaliter suppositū. Tū qꝛ esse est vltima actualitas ꝑtinēs ad genus substātie data sibi ab agēte. Tum qꝛ idē videt in substātia subsistere ꝑ se ⁊ existere suppositū autem suppositum per subsistere: ergo ⁊c.

¶ Alij ponūt ꝙ illud additū per qd suppositū est suppositū est quidā modus realis cōtrahens naturā ⁊ conueniens sibi ꝫm ꝙ substat ꝓprietatibus accidētalibus que sunt suppositi ⁊ ipsum natura cōtrahit ⁊ habet ex illis proprietatibus. Dicūt tñ ꝙ talis modus nō est alia res a natura ipsa nec est alia substātia: qꝛ nec materia alia nec forma nec cōpositū nec est aliquod accidens: qꝛ tūc suppositū non diceret aliquid vnū per se in gñe ꝑdicabili per se de seipso. Ita ꝙ eadē res accepta ꝫm se preter illū modū dicit natura sed cū illo modo accepta dicitur suppositū. ¶ Et hoc sit possibile declarāt in materia de qua dicūt ꝙ habet quēdam modū ꝗtitatiuum sibi cōsubstātialē derelictū ex ꝗtitate quo quidē modo formaliter est extensa alia extensione ab illa que est ꝗtitas ipsa: et habet partes ꝫm seipsam extēsas alia extēsione correspōdentes partibus ꝗtitatis ⁊ ille modus non est res alia a materia sed est sibi consubstātialis ⁊ intimus licet extra intellectū distigatur ab ea tanꝗ modus ⁊ sit in materia derelictus ex ꝗtitate ꝫm quā materia quāta plus dicit ⁊ significat ꝗ materia tantum Sic in ꝓposito vt dicunt ꝙ suppositū plus dicit ꝗ natura qꝛ dicit modū illū cū natura ⁊ vltra naturā per quam est formaliter suppositum.

Opinio auctoris de supposito creato.

¶ Sed ꝗtum ad istū articulū videtur michi dicēdum ꝙ suppositū creatum vnde suppositū non addit vltra naturā hanc singularē ⁊ indiuidualē aliquid reale positiuū quo formaliter sit positiuum sed solum negationē seu aliquid negatiuum vel priuatiuū eo modo quo dicit infra. ¶ Probo ergo per aliquas rationes ꝙ suppositū creatum sup hanc naturā cuius est suppositū nihil addit reale positiuum ꝑ qd sit formaliter suppositū Et arguo sic. ¶ Primo illud quo suppositū est formaliter suppositū in actu ꝓsupponit hāc naturā singulariter existētem in actu: qꝛ prius est hāc naturā existere singularit in actu ꝗ ipsam supponitari. vnde ⁊ in christo manet natura humana singulariter existēs in actu ⁊ nō manet suppositata supposito ꝓprio. Unde illud prius est natura alio. Sed omne positiuum reale aduenīēs nature ⁊ presupponēs ipā existere singulariter in actu est sibi accidēs: qꝛ accidēs est illud qd aduenit rei preexistēti in effectu ꝫm vltimū esse ⁊ completū generis specici ⁊ indiuidui talis generis ꝫm omnes loquētes de accidente. Et patet qꝛ tale quid nec est genꝰ illiꝰ cui aduenit: nec species nec differētia substantialis quecūꝗ sit illa. Si ergo illud quo suppositū est formaliter suppositū dicat aliquid positiuum reale oportet necessario et sequitur ꝙ illud sit accidēs. Sed illud est impossibile: qꝛ substātia nō supposita per accidēs sed magis ecōuerso vt patet: ergo ⁊c. ¶ Et ab aliquibꝰ cōfirmatur hoc ꝙ illud quo suppositū est suppositū nō possit esse accidēs. Tum quia generatio per se terminatur ad suppositum: nō autem ad aliquod accidens Tum quia suppositi primo est existere non autē alicuius accidētis. Tum qꝛ ꝑdicatio hominis de supposito puta de Sorte est ꝑdicatio per se qd esset impossibile si suppositū per se includeret accidēs. Sicut nec ista est per se homo albus est homo. Tū qꝛ substantia vel suppositū eius substat accidentibus omnibus tanꝗ subiectū receptiuum: ergo nō includit aliquod accidens sed est ab omni accidēte intrīsece denudatū sicut ⁊ receptiuum a recepto .2. ⁊ 3. de anima. Tum qꝛ suppositū substantie est aliquod ens vnū per se patet. 7. metha. vbi distinguit id cuius est quidditas in dictū per se ⁊ per accidens ⁊ accipit dictū per se pro per se supposito quidditatis. ¶ Sed quicquid sit de istis confirmationibus non curo multum de ipsis.

Scdo et tertio de anima. 7. metā.

¶ Secūdo arguo sic principaliter. Si suppositū creatū esset formaliter suppositum per aliquid reale positiuum. Sequeretur ꝙ suppositū manēs esset vnibile vel assumptibile ad suppositum aliud vnitatē suppositi. Sed hoc est īpossibile ⁊ falsum: ergo ⁊c. Falsitas consequentis patet. Nam sicut dictū fuit in primo suppositum dicit aliquid formalit incōmunicabile ⁊ vt qd sicut vniuersale cōmunicatur singularibus vel inferioribus et vt quo sicut forma cōmunicatur alicui vel etiā natura vt ipsa possit dici ipsum tale qd autem vnibile est alteri in vnitate suppositi est sibi cōmunicabile vt quo dicatur ipsum tale: quare ⁊c. Probatio consequētie qꝛ omne positiuum reale qd inuenit in natura ex parte sui ante assumptionē vel vnionem est vnibile: qꝛ est in potētia obedientiali respectu diuine volūtatis ⁊ agētis ad hoc vt ad suppositum diuinū extrinsecū dependeat vt cui innitatur in subsistendo sicut ⁊ natura ipsa. ¶ Et cōfirmat hoc per Damascenū li. 3. c. 52. Nichil inquit eorū que plantauit in nostra natura verbū a principio plasmans nos derelinquit/totus toti vnitus est michi vt totā toti salutē tribuat ⁊ qd est inassumptibile ⁊ incurabile. Uult ergo ꝙ quecunꝗ entitas positiua in natura nostra est vnita verbo: ⁊ per ꝯñs si formale cōstitutiuum suppositi esset aliquid positiuū qd suppositum esset vnibile ⁊ de facto fuisset assumptum a verbo sicut ⁊ natura ipsa: quare ⁊c.

Damas.

¶ Tertio sic. si suppositū creatū puta hūanū diceret aliqd positiuū reale vltra hāc naturā singulariter existētē quo formaliter esset suppositum. Sequeretur ꝙ verbū non posset naturam humanā deponere nisi vel largiretur sibi aliquā nouam realitatē per quam formaliter subsi

steret in ꝓprio supposito vel nisi natura illa maneret in re nullo modo suppositata nec supposito proprio nec extrinseco puta supposito/ꝟbi. Sed vtrūqꝫ est impossibile. Primū quia illa noua entitas sibi data vel esset substātia uel accidens. Non pōt dici ꝙ substantia: qꝛ vel materia vel forma vel cōpositū Et patet ꝙ nullum: qꝛ natura illa nō maneret eadē substantialiter que prius. Nec etiā illa noua substātia pertineret intrinsece ad illā vt videtur. Nec accidēs potest esse: quia accidens non est ratio suppositandi substātiam: sed magis econuerso. Secundū etiā patet impossibile. s. ꝙ natura humana possit esse in re ꝛ in effectu nō suppositata in aliquo supposito quocunqꝫ et tū hoc videretur possibile: quia si verbū deponeret naturā assumptā non ꝓpter hoc necessitaretur ad largiendū sibi aliquā entitatē positiuam quā prius nō habuisset in ipso verbo ꝛ planum est ꝙ entitatē positiuā realē constitutiuā proprij suppositi non habuit in verbo: quare ꝛc.

¶ **Quarto sic** Illud reale positiuū quo natura suppositatur formaliter aut est idem essentialiter cū natura hac singulari aut essentialiter distinctū ab ipsa. Nō potest dici ꝙ sit idem essentialiter: quia tunc manente natura ꝛ existente maneret illud positiuū ꝛ ita in xp̄o mansisset illud sicut ꝛ natura ꝛ per consequēs propriū suppositū nature humane qđ est falsum. Suppositū enim eo quo est formaliter suppositū est formaliter incōmunicabile vt patet. Nec potest dici secundū qꝛ tunc illud positiuum necessario esset accidēs: ꝛ nō substantia: ꝛ tunc vel esset accidēs absolutū vel respectiuū. Non accidēs absolutū nature: qꝛ tunc necessario presupponeret naturā sicut essentialiter distinctam ꝛ vtrūqꝫ indifferēter posset esse sine alio virtute diuina qđ est falsum. Nec respectiuum qꝛ tunc omne suppositū creatū esset respectiuū. Secundo etiā quia natura posset esse sine tali accidente essentialiꝶ distincto licet nō ecōuerso: quare ꝛc.

Resolu. ¶ **Sic igitur** dico ꝙ suppositum nature create vel creatum non addit super hanc naturam actu existētem aliquid reale positiuum quo formaliter sit suppositum. Dices ꝙ esse existere in actu formaliter facit vel cōstituit ipsum suppositū. Dico ꝙ hoc est impossibile. Primo cū natura humana habeat proprium existere licet vnita verbo alioquin non esset in rerum natura ꝛ illa esset nichil. Sequereꝶ ꝙ haberet ꝓprium suppositum in verbo qđ est falsum precipue qꝛ ſm aliquos eorū existere solum differt ab essentia vel natura intētione solū ꝛ ita sunt insensibilia. Si dicas ꝙ differūt re sicut aliqui volūt dicere. Dico ad hoc ꝙ nullus ponit ꝙ sint separabilia licet differant re et ita redit illud qđ prius. Preterea qꝛ existere est ita cōmunicabile sicut ꝛ natura vel essentia: ḡ ꝑ ipsum nō est suppositum formaliter suppositum ꝛ incommunicabile.

¶ **Contra illū** modū derelictuꝫ patet ꝙ est fictus sicut argutū est in scđo in questione de principio indiuiduationis ꝛ in quadā alia. vtrum dimensiones interminate p̄cedāt formā substantialē in materia. ¶ Secūdo etiā dato ꝙ ille modus esset aliquid tū nō pōt esse ratio suppositādi naturam: qꝛ cum sit sibi substantialiter ſm illos qui ponūt eū oportet ꝙ inueniaꝶ vbiqꝫ inuenitur natura: ꝛ per ꝯñs est ita communicabilis sicut ꝛ natura ꝛ ita nō potest esse formale cōstitutiuū suppositi qđ est simpliciter incōmunicabile ꝛ ꝑ ꝯñs inassumptibile quare ꝛc. ¶ Preterea sequereꝶ cōtra ipsos ꝙ suppositū esset vnū per accidēs: qꝛ cum ex vnione nature ad accidētales ꝓprietates suppositi ꝛ ad quālibet sequaꝶ modus ꝓprius cuilibꝫ corrñdēs quero qđ illorū sit ratio suppositādi naturā ꝛ nō plus pōt dici de vno q̄ȝ de alio vt videretur. Sequiꝶ ḡ ſm omnes ꝙ suppositū non est per se vnū ſꝫ per accidēs. ¶ Preterea etiā modus ille sequitur vnionē substātie ꝛ accidētis: ḡ est accidēs ꝛ passio cōpositi ex substātia ꝛ accidēte ex natura ꝛ ꝓprietate accidētali: ꝛ sic etiā suppositū non est vnū ꝑ se sed per accidēs. ¶ Preterea ipsi dicūt ꝙ est cōtradictio ponere ꝙ aliqua distinguanꝶ ex natura rei ꝛ nō distinguanꝶ sicut res a re arguendo contra formalitates ꝛ ipsi ponunt idem de isto modo ꝛ natura. vnde sibijpsis contradicunt.

¶ **Dico ergo** ꝙ nullo positiuo addito nature suppositū creatum est formaliter suppositū. ¶ Secūdo dico ꝙ oportet necessario ꝙ suppositū addat aliquid sup hanc naturam singulariter existētem qꝛ verbū talem naturaꝫ assumpsit ꝛ nō assumpsit suppositū ſm Damasce. libro. 3. c. 57. Ubi dicit ꝙ verbū assumpsit naturā in athomo hoc est singularē nō tū ꝑsonalitatē ꝓpriā: quia non posset stare cum vnitate suppositi. Summatio auctoris. Damas.

¶ **Ex hoc** oportet necessario concludere ꝙ suppositū vltra naturam hāc singulariter existētem dicat negationē vel negatiōes aliquas. Ad cuius euidētiam vt videamus que sint iste negationes et quot.

¶ **Notandum est ꝙ sicut vide**tur ad p̄sens suppositū dicit negationem innitendi alteri vt supposito substētanti vltra naturā substātialem cōpletam ꝛ ꝑfectam in genere specie ꝛ indiuiduo indiuidualiter existentē. Hoc em̄ voco suppositū creatum aliquid de genere substātie cōpletū ſm genus speciem ꝛ indiuiduum nō innitēs alteri: vt supposito substentāti sed per se existēs depēdentia autē vel innitentia respectu alterius quā priuat vel negat suppositū vel ratio formalis suppositi a natura suppositata creata supposito ꝓprio posset ītelligi triplex. Una actualis alia aptitudinalꝭ ꝛ tertia possibilꝭ. Et differūt iste: qꝛ p̄ma dicit actū scđa aptitudinē ꝛ tertia possibilitatē q̄ abstrahit ab vtroqꝫ ꝛ sic negatio depēdētie vel innitētie ad extrinsecū suppositū posset intelligi vel negatio innitentie actualis vel negatio depēdētie aptitudinalꝭ vel potētialꝭ. ¶ Pria negatio ē nuda siue sola. Scđa ē cū inclinatione ad actū oppositū ꝛ tertia cū repugnātia ad actū ꝛ est exēplū de istis qꝛ p̄mo mō sufficiens si nō eēt alba haberet negationē albedīs Scđo mō lapis hꝫ negationē eiꝰ qđ ē sursuꝫ qꝛ hꝫ īclinatiōeꝫ nālē ꝛ aptitudinē eēndi deorsuꝫ. Tertio mō angelus hꝫ negatianē essendi albū vel q̄ȝtum qꝛ non potest esse albus sed sibi repugnat simpliciter. Notādū de supposito creato.

¶ **Hoc** p̄misso dꝛ ab aliqbꝰ ꝙ suppositū creatū vltra naturā hāc singularem addit negationem innitendi alteri supposito actualiter. Sed hoc non sufficit qꝛ tunc aīa separata esset ypostasis vel suppositum: quia actualiter non dependet ad suppositum extrinsecum cui actualiter innitatur. Sed oportet ꝙ addat cum hoc negationeꝫ

dependentie aptitudinalis vel innitentie ad aliqd
aliud in subsistendo que etiam per seipsam non suf
ficit: quia talem negationē habet natura humana
a verbo assumpta: ⁊ tamen non habet rationē pro
prij suppositi. ¶ Oportet ergo ꝙ in natura concur
rāt ambe negationes iste ad hoc vt supposite̅tur in
supposito proprio scilicet negatio innitentie vel de
pendentie actualis ad extrinsecum suppositū ⁊ ne
gatio dependētie aptitudinalis. Ita ꝙ natura nec
actualiter nec aptitudinaliter alteri vel extrinseco
supposito innitatur vel dependeat. ¶ Et etiā hoc
patet: quia nec anima separata nec accidens sepa
ratum in eucaristia habēt rationem proprij suppo
siti: quia aptitudinaliter dependent ad suppositum
vel aliquid extrinsecum cui nata sunt inesse. Simi
liter etiam natura humana in christo nō habet pro
prium suppositum: quia actu dependet ad extrinse
cum suppositum puta ad verbum. Tertia vero ne
gatio impossibilis est inueniri in natura scilicet ne
gatio impossibilitatis dependentie ad extrinsecum
suppositum: quia natura substātialis predicta pos
sibilis est dependere ad extrinsecum suppositū pu
ta ad verbum nec repugnat hoc sibi eo ꝙ est in ple
na obedientia diuine voluntatis respectu talis de
pendentie vel innitentie ad extrinsecum: ⁊ ideo ta
lis negatio non concurrit ad constitutionem suppo
siti nec suppositum creatum īcludit talem negatio
nem excludentem possibilitatem talis dependentie
vel innitentie a natura.

¶ **Sed videtur mihi** ꝙ si capiantur que predicta
sunt non est talis distinctio dependentie necessaria
ad excludēdum accidens vel animam separatam ⁊
ad probandum ꝙ non sint supposita creata vel etiā
partem quācunqꝫ faciens vnum per se cum alia in
toto vel natam facere. Nam sicut iam aliqualiter ta
ctum est sola natura substantialis perfecta sm ge
nus speciem ⁊ indiuiduum immediate est supposi
tabilis supposito proprio ⁊ per ista excluduntur tā
accidens quodcunqꝫ qd non est substantialis natu
re ꝙꝫ anima separata que nō est nature perfecte sm
speciē vel indiuiduum speciei: sed nata est esse pars
licet bene sit verum ꝙ negatio tam actualis depen
dentie ꝙꝫ aptitudinalis concurrat in natura singu
lari substantiali completa et perfecta ad rationem
suppositi ⁊ illam duplicē negationem includat sup
positum creatum sicut dicunt: ⁊ in hoc valde bene.
¶ De illa etiam tertia dico ꝙ est impossibile sicut
dicunt ꝙ concurrat ad rationem suppositi propter
rationem predictam quia impossibilis est ī natura.

Finalis resolutio huius articuli.

¶ **Sic igitur** ꝙꝫtum ad istum articulum
dico primo ꝙ suppositum
creatum non addit super naturam hanc singularē
substantialem perfectam ⁊ cōpletam sm genus spe
ciem et indiuiduum nisi negationē actualis ⁊ apti
tudinalis dependentie ad extrinsecum suppositum
alterius nature cui innitatur actualiter vel aptitu
dinaliter natura ipsa. Et hoc patet: quia ista dupli
ci negatione posita in natura tali statim habet sup
positum creatum. Ipsa vero non posita sed amota
vel per positionem affirmationis apposite vel af
firmationum in aliquo statim tolletur ratio suppo
siti creati. Unde suppositum est. ¶ Secūdo patet
hoc idem de negatione aptitudinalis dependentie
quia de negatione actualis non est dubium. Allo
quin enim si natura aptitudinaliter dependeret ad
extrinsecum suppositum violenter suppositaretur
in proprio supposito qd est contra inclinationē na
turalem. hoc autem est falsum: quia proprium sup
positū est sibi generale: non autē aliud extrinsecū.

¶ **Secundo dico ꝙ** dependētia vel
innitentia talis
ad extrinsecū suppositum quam priuat formalis ra
tio suppositi nō est depēdentia causati ad causam.
Tunc enim indifferenter terminaretur dependētia
nature humane assumpte ad tria diuina supposita
quibus causalitas respectu creature cuiuscūqꝫ cō
munis est: sed est dependentia vel habitudo nature
alicuius vt communicabilis ad suppositum extrin
secum in se subsistens et cui subsistenti vniatur sic
ꝙ ipsum dicatur tale sm talem naturā ⁊ ista depen
dentia vnio quedam est non per informationem qꝛ
diuinum suppositum nec est informabile nec infor
mās nec componibibile: quia est purus actus. Nec
per aggregationem. Tum quia diuinum supposi
tum nō habet rationem partis nec cum aliqua crea
tura facit aliquid maius. Tum quia si per aggrega
tionē isto modo diuinum suppositum vniretur na
ture cuiuslibet sed est vnio ordinis nature ad verbū
vel ad aliud suppositum sicut est possibile qui qui
dem ordo non attenditur ex parte verbi: sed est
relatio realis tantum ⁊ dependentia quedam natu
re create assumpte ad verbum: ⁊ est habitudo poste
rioris ad prius eo modo quo dictum est supra scili
cet vt nature cōmunicabilis alteri vt supposito ex
trinsece nature qd sm ipsam dicatur tale vt sm hu
manitatem verbum dicitur homo: quare ⁊c.

¶ **Ad rationes ergo aliorum**
probātium ꝙ suppositum creatum: vnde tale dicat
aliquid positiuum reale sup naturā. Respondeo.
¶ Ad primā dico ꝙ verbum assumpsit naturam ⁊
nō suppositum: licet suppositū nichil positiuū rea
le addat super hanc naturam quo ipsum sit formali
ter suppositū: quia sicut dictum est supra verbū as
sumpsit naturam sine illa negatione que sibi infuis
set nisi assumpta fuisset ꝑ quā fuisset formaliter sup
positata in ꝓprio supposita ⁊ nō assumpsit eam cū
illa negatione. ¶ Ad secūdam dico ꝙ suppositum
creatū sm rationē suam formalem ⁊ sm illud quod
addit super naturā nō dicit perfectionē: immo nec
suppositum diuinum qd plus est sicut dictum est in
primo: licet bene neget imperfectionē dependendi
vel innitēdi naturā extrinseco supposito. Nulla. n.
negatio perfectio est: licet bene sit negatio imperfe
ctionis: qꝛ negatio cuiuscūqꝫ siue perfectionis siue
imperfectionis nō est aliquid positiuum intrinsece
⁊ formaliter. ¶ Ad tertiā que est confirmatio quā
do dicitur ꝙ nichil includit imperfectionem nisi ra
tione alicuius perfectiōis. Ita ꝙ illud qd est ratio
excludēdi imꝑfectionē est ꝑfectio. Dico ꝙ exclude
re aliquid imꝑfectionē formalr eo modo quo nega
tio excludit affirmationē pōt ꝯuenire alicui qd nō
dicit ꝑfectionē: qꝛ nulla negatio dicit ꝑfectionem.
Uerū est tñ ꝙ illa negatio ad aliqd positiuū redu
cit a quo excludit illā imꝑfectionē sicut est in ꝓpo
sito ⁊ illud positiuum frequēter non est ratio exclu
dendi talem imperfectionem necessario: qꝛ illud po
sitiuum aliquando est indifferēs ad illam imperfe
ctionem et ad negationem illius. Qꝫ autem sit sub

altero illorum hoc est ex operatione vel actione alicuius agentis vel ex cessatione actionis vel suspensione sicut magis dicetur infra in proposito de illa depēdētia ꝛ eius negatione. ¶ Ad illud de principio indiuiduationis. Dico ꝙ indiuiduo simpliciter repugnat diuidi sic ꝙ sibi non potest conuenire per quācunqꝫ potentiam ꝛ nature etiā singulari ꝑ principium indiuiduationis: ꝛ ideo bene oportet ꝙ per aliquid positiuū qđ sit ratio talis repugnātie. Sed licet nature suppositate in supposito ꝓprio nō conueniat suppositari in alio vel depēdere ad aliquid: nod tamen sibi repugnat hoc manēti eandē naturā sed contingēter sibi potest inesse. Negatio autē bene potest esse ratio talis repugnātie nō simpliciter et absolute sed ſm quid ꝙ diu inest talis negatio. Exemplum accidēti separato nō repugnat simpliciter dependere ad subiectum licet sibi non conueniat sed secūdū quid posset dici sibi repugnare pro quāto stante illa separatione non posset simul stare ꝙ inhereret. ¶ Ad quartū dico ꝙ non addit aliqđ positiuum sed negationes predictas.

¶ Ad primum contra hoc dico ꝙ negatio est ꝓmo incōmunicabilis tāꝙ illud ꝑ qđ repugnet simpliciter alicui cōmunicari sed magis aliquid positiuum sic est incōmunicabile primo ꝛ ipsum necessario cōsequit̄ negatio incōmunicabilitatis: ꝛ tunc dico ꝙ per istam negationem quā addit suppositum nō repugnat nature ꝯmunicari alteri: qꝛ tūc nō posset assumi sicut nec diuinū suppositum sess bene verum est ꝙ sibi cōuenit nō cōmunicari cuius oppositū potest sibi contingēter inesse ꝛ negatio bene est prima ratio talis incōmunicabilitatis ipsa stāte nec oportet ꝙ sequatur entitatē simplicit̄ incōmunicabilē. ¶ Per hoc patet ad confirmationē de diuino supposito ꝙ non est simile quia negatio incōmunicabilitatis est necessaria in diuino supposito ꝛ nature diuine simpliciter repugnat suppositari supposito nature extrinsece ꝛ ita incōmunicabilitas uel independentia ad aliquod extrinsecū suppositum consequitur ibi aliquā entitatem positiuam incōmunicabilem primo nō sic autem in proposito quia nature create simplipliciter non repugnat suppositari in supposito extrinseco. Et ideo nō oportet ꝙ illa negatio indepēdentie consequatur in ipsa aliquā entitatem incommunicabilem primo: quare ꝛc. ¶ Ad secundum dico ꝙ suppositum substātie ꝗtum ad istud qđ addit super indiuiduum nō est maxime ens sed singulare substantie est maxime ens inter illa sui generis ꝛ indiuiduum ipsum qđ est aliquis ꝛ hoc intendit Aristoteles. ¶ Ad tertium dico breuiter ꝙ omne suppositum creatum vt sic est aliquid negatiuum cōstitutum vt sic ex positiuo qđ est natura singularis et hec ꝛ negationibus supradictis. ¶ Ad quartū cōcedo ꝙ non est per se vnū licet singulare vel indiuiduum sit vnū per se ꝛ ratiōe illius singularis inclusi in supposito probatur vniuersale in concreto de ipso ꝑ se nō ratione negationis illius. ¶ Ad illud 7.meta. de .7. metha. dico ꝙ intendit sicut dictū est ꝛ ꝙ singulare substātie est per se terminus generationis. ¶ Ad illud quod dicunt alij de existere. Dico ꝙ siue actualitas vltima sit existere siue non ꝙ per ipsum non suppositatur natura: sed magis per negationē predictā. ¶ Ad aliud ꝙ existere ꝛ subsistere sunt idem falsum prout accipitur subsistere suppositaliter sed vnum dicit formaliter quid positiuum et aliud negatiuum. Ideo non valet. Ad alia que adducuntur in deductione pro illo modo patet ꝙ nichil valent sicut dictum est supra.

¶ Ad quintam rationē principalem dico ꝙ in promptu apparet ratio quare natura non predicatur per idētitatem de supposito licet nichil reale positiuum addat suppositum super hanc naturam quia ad predicationem per idētitatem necessario oportet ꝙ vtrumqꝫ extremum vel alterum secundum suam rationem formalem sit infinitum ꝛ per consequens ꝙ sit positiuum ꝛ ꝙ non sit predicatio formalis. In proposito autem nō est ita sicut patet: quia suppositum secundum rationē suā formalem est quid negatiuum nec alterum eorum vel vtrūqꝫ est infinitum. ¶ Ad sextum dico Aristoteles non dicit ꝙ suppositi sit agere: sed bene ꝙ actiones sunt singularium vel circa singularia ꝛ ita dato ꝙ illud cuiꝰ esset agere differret a natura per aliquid positiuum non valet istud argumentū contra propositum. Vel dicendum dato ꝙ suppositi sit agere non oportet ꝙ illud in quo distinguitur a natura sit aliquid positiuum: quia illud non est sibi ratio agendi sed magis natura ipsa. ¶ Ad septimuꝫ dico ꝙ si in deo accipiatur habens pro supposito: et ꝙ habetur pro natura ꝙ in deo sunt idem habēs et ꝙ habetur: sic tamen ꝙ suppositum aliquid reale positiuum addit vltra naturam quo non obstante vnum predicatur de alio per identitatem sic autem natura et suppositum habens et habitum non sunt idem sicut dictuꝫ est supra: nec tamen oportet ꝙ sic differant sicut positiuum et aliud positiuum. Si vero accipiatur habens et habitum pro abstracto et concreto sicut deus et deitas sic sunt idem sola ratione differentia ꝛ modo significandi ꝛ sic etiaꝫ in creaturis abstractum ꝛ concretum precise acceptū sed de hoc non est sermo ad presens. ¶ Ad octauū dico ꝙ natura determinatur ad singularitatem per aliquid positiuum sibi superadditum sed nō ad suppositalitatem et ratio tacta est supra: quia sic determinatur ad singularitatem ꝙ sibi repugnat simpliciter ipsa manente diuidi vel multiplicari in plura quorum quodlibet sit totum: et ideo oportet ꝙ per aliquid positiuum sibi repugnet. Puta per differētiam indiuidualem nō sic autem ad suppositū creatum contrahitur: sed contingēter ad ipsum sic ꝙ ipsa manens eadē potest illo non suppositari: sed alio et ideo licet ex seipsa ad suppositum nō determinetur non tamē per aliquid positiuum sed per aliquid negatiuum sicut dictum est supra. ¶ Ad illud qđ dicunt alij de existere. Dico ꝙ siue actualitas vltima sit existere siue non ꝙ per ipsum non suppositat̄ natura sed magis per negationeꝫ predictā. ¶ Ad aliud ꝙ existere substātie vel subsistere sunt idē falsum est prout accipitur subsistere suppositaliter sed vnum dicit formaliter quid positiuum et aliud negatiuum ꝛ ideo non valet. ¶ Ad alia que adducūtur in deductionē pro illo modo patet ꝙ nichil valent sicut dictum est supra: quare ꝛc. Hec de primo articulo principali.

¶ Quantum ad secūdum articulum. Restat declarare possibilitatem incarnationis diuine persone assumendo naturaꝫ humanā

sine ꝓpria suppositalitate vel ꝓprio supposito ad suppositum diuinū ⁊ q₂ diuinum suppositū cōparatur ad istam assumptionem vel vnionem benedictam ⁊ sicut efficiens ⁊ causans ipam effectiue ī natura assumpta. Ideo probāda est in primo possibilitas hui⁹ vnionis ex parte diuini suppositi. ¶ Secundo ex parte nature assumpte. Adhuc primo ex parte diuini suppositi vt efficiens est vel causans. ¶ Secundo vt terminans ipsam.

Possibilitas īcarnationis ex parte diui suppositi vt effi. ⁊c.

¶ Quantū ad primum ꝓbatur possibilitas hui⁹ ꝑrimo sic. Agens omnipotēs pōt in oē illud extra se quod non īplicat ꝯtradictionem ex terminis alioquin nō esset adequatio inter omnipotētiā ⁊ omne possibile sed esset aliqd possibile q₂ non implicans contradictionem in quod nō posset omnipotentia. Sed ista assumptio vel incarnatio vel vnio nature humane ad verbum vel ad diuinum suppositū ex terminis non implicat contradictionē sicut ondet̄ īfra. ergo ⁊c. ¶ Scdo sic. Agens ꝑ suum velle ⁊ intelligere pōt in omne illud extra se qd potest intelligere ⁊ velle sicut dictum est in primo. Sed ista vnio intelligibilis est ⁊ volibilis q₂ sub ente continetur vel ꝯtineri potest nec est aliqua repugnantia sicut patebit īfra ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Agens simplr primū pōt facere fundamentū respectu intrinseci ad aliquē terminū sub illo respectu vt videtur vel sub negatione talis respectus q₂ hoc nullā implicat ꝯtradictionem. Sed talis vnio vel assumptio in natura nō dicit nisi respectū quēdam extrinsecū in ipa tanꝙ in fundamento. ergo ⁊c. ¶ Quarto arguitur ⁊ ē bona ratio adducendo eam ad istam ꝯclusionē. Illud quod virtualiter ⁊ eminēter ⁊ illimitate ꝯtinet ꝑfectionem totalē suppositi creati potest effectiue supꝑositare naturam sine ꝓprio supposito vel inextrinseco supposito vt vr̄: ⁊ est ꝓbabilis ꝓpositio. Sed suppositum diuinū est hmōi vt ptz. ergo ⁊c. Et q₂ non est dubiū de hoc scʒ ꝙ deus hoc potest facere si est possibile fieri nō opꝫ circa hoc ampli⁹ imorari

Possibilitatis ꝓbatio vt terīanꝫ

¶ Scdo ꝓbanda est possibilitas hui⁹ ex parte diuini suppositi vt terminātis ꝙ diuinum suppositū scʒ possit vnionem talem terminare. ¶ Ad hoc adducuntur alique rōnes quarū due prime cōiter adducuntur. Alie due adducūtur a Scoto ī suo quolibeto. qōne. xix. articulo. 2. ¶ Pria est talis Suppositū qd ꝯtinet eminēter ꝑfectionē suppositi creati potest supplere vicem eius in substentando naturam illius suppositi creati vt videtur Sed suppositum diuinū est huiusmodi. ergo ⁊c. ¶ Cum ergo substētare naturam extrinsecam in supposito ꝓpo nichil aliud sit ꝙ assumere eam et terminare eius dependentiam ad ipsum suppositum concluditur ꝙ diuinum suppositum hoc potest. ¶ Secunda ratio est talis Suppositum respectu cuius quelibet natura creata est in potentia obedientiali potest eam substētare in seipso vt videtur. Sed diuinum suppositum est huiusmodi. Est enim agens ꝑ imperium cui subiecta est obedientialiter oīs creatura. ergo ⁊c.

ꝯ ꝑdict. rationes

¶ Sed videtur ꝙ ꝑdicte rationes non concludunt. ¶ Prima nō concludit q₂ cōtinere virtualiter vel ꝑfectionaliter perfectionem suppositi creati non cōuenit diuino supposito per illd quod est sibi ratio terminandi talem vnionem vel assumptionem. Puta per ꝓprietatem personalem sed magis per essentiā vel aliquid qd est perfectionis simpliciter in deo cuiusmodi nō est ꝑsonalis ꝓprietas. Tunc eñ esset perfectio simpliciter ⁊ infinita formaliter in deo ⁊ posset esse ratio producendi creaturas ⁊ creandi quod est falsuꝫ. ¶ Scdo q₂ si rō cōcluderet Sequitur ꝙ vna persona nō posset incarnari sine aliis q₂ tribus ꝑsonis diuinis cōuenit illud ꝯueniēter ⁊ antecedēter ad incarnationem illud per quod quelibet continet virtualiter ⁊ eminenter ꝑfectionem suppositi creati ⁊ ita quelibet equaliter terminaret vnionem incarnationis ⁊ necessario ita ꝙ vna non posset incarnari sine alia. ¶ Similiter contra secūdam potest argui ꝙ nō cōcludit. Non eñ per hoc pōt diuinū suppositum terminare hanc vnionem vel dependentiam ad ipam quia habet omipotentiam quam respicit potentia obedientialis in creaturis. Tum q₂ ista dependentia non est dependentia effectus ad causaꝫ sicut dictum est supra. Tum q₂ etiam tūc omnes ꝑsone incarnarētur simul ⁊ vna nō posset sine alia sicut eis tribus ꝯuenit oīpotentia ⁊ vnica quam respicit potentia obediētialis in creatura. Ita ꝙ ratiōes iste non ꝯcludunt personam diuinaꝫ posse substentare vel terminare talem dependētiam: sed magis si aliquid ꝯcludunt ipe ꝓbant ꝙ persona diuina pōt talem dependētiam efficere vel causare. ¶ Adducit̄ ergo tertia ratio talis probās ꝙ subsistēs incōicabile diuinum vt tale possit terminare talem dependentiam ⁊ vnioneꝫ nature ad ipm q₂ si repugnaret sibi terminare dependentiam talem. Aut illa repugnantia esset per hoc ꝙ est istud subsistens vel persona: aut hoc quod est ꝑsona diuina: aut per hoc ꝙ est ꝑsona talis que scʒ sola ponitur terminare. Sed per nullum istorum repugnat isti persone terminare licet nō conueniat sibi per quodlibet. ergo ⁊c.

Tertia ratio aparētior

Maior patet. Minor ꝓbatur sic. Independenti simpliciter nō repugnat terminare aliquam dependentiam ⁊ si habet dependentiam ꝓpriam nō repugnat sibi esse ꝓprium terminum correspondētis dependentie. Sed verbum vel persona ista seu diuinum suppositum ꝗtum ad suam entitatem ypostaticam ⁊ personalem est independens simpliciter et ꝓpria indepēdentia q₂ sibi foꝛaliter rōne ꝓprietatis ypostatice etiā repugnat quelibet imperfectio vel quodlibet imperfectionum annexam cuiusmodi est quecūqꝫ dependentia. Nihil enim potest poni in diuinis quin sibi precisissime cōsiderato repugnet imꝑfectio quecūqꝫ ⁊ qn sit ratio sufficiens excludendi quācunqꝫ imperfectionem licet non sit ꝑfectio simpliciter alioquin sibi ꝑci se quātum est de se posset aliqua imꝑfectio competere quod ē falsuꝫ ergo videtur ꝙ potest dependentiam nature terminare. ¶ Secūda ratio sua est ista aliqua est in entibus dependentia nature cōicabilis vel vt cōicabilis ergo aliquid incōicabile quod vt sic natum est terminare dependētiam taleꝫ. Cum igitur diuinū suppositum sit verissime incōicabile imo ipsum solum per aliqd positiuū sit incōmunicabile sicut dictum est supra verissime potest aliquam talem dependentiam terminare ⁊ sic repugnat sibi ex parte sui terminare dependentiam nature alicuius vt cōmunicabilis nō autem ꝓprie nature q₂ illa nō est dependens. ergo extrinsece nature tanꝙ suppositum non per se. Q₂ aūt sit dare aliquam dependentiam talem declarat per naturam accidentis q̄ non solum dependet ad substantiam vt infoꝛatiua ꝯsti⁹

⁊ vt ad subiectum: sed etiam vt ad suppositum sustentans ⁊ dat intelligere quare similiter potest esse de substantia creata per comparationem ad extrinsecum suppositū. Puta ad suppositū diuine nature

Reprobantur proxime rationes.

Contra istas rationes duas instatur multipliciter.

Contra primam. Primo sic. Si independentia diuini suppositi cōcludit q possit terminare dependentiam nature create ad suppositum in quo subsistat pari ratione indepēdentia talis cōcludet posse terminare omnem dependētiam talem quod patet falsū in multis. Nam omnis substātia independens est dependentia accidētis ad subiectum ⁊ tamen non quelibet substantia potest terminare dependētiam cuiuslibet accidentis. Nō enim quodlibet accidēs potest inesse cuilibet substātie sicut patet. Similiter patet in dependētia totius ad partes quia multa sunt independentia secundum talem dependētiam ⁊ tamē non possunt terminare aliquam talem dependētiam quia nec habent rationem totius nec partis cuiusmodi sunt omnia simplicia. Similiter etiā patet de hoc de depentia causati ad causam quia angelus est independēs a quocūq ente creato vt a causa ⁊ tamē nō potest terminare dependentiam alicuius substātie create vt effectus vel effecte. Similiter patet hoc de diuina essentia que est independens simpliciter loquendo de quacūq dependētia ⁊ etiam suppositali ⁊ tamen non potest terminare dependētiam vnionis ad suppositum quia non est quid incōmunicabile vltimo de proprietate personali de qua est propositū quia proprietas personalis diuina cū sit simpliciter independēs secundum premissam rationem ⁊ veritatem secūdum hoc posset omnem dependētiam terminare et ita dependentiam creature ad deum vt causati ad causam ⁊ secundum rationē cuiuscunq causabilitatis quod est falsum vt dictum est supra quia proprietas in persona non est ratio formalis creandi: sed aliquid cōmune tribus secundum Augustinum. Secūdo sic cōtra maiorem rationis quia nō videtur q independētia alicuius sufficiat ad terminādum dependentiam: sed cum hoc in terminante dependētiam sit aliqua perfectio ratione cuius terminet: ⁊ per cōsequēs q habeat aliquam perfectionem respectu illius ⁊ rationē prioris eēntialiter. Patet de depēdētia causati ad causam. Ita q depēdens respectu illius sit imperfectum. entitas autem ypostatica nō habet rationem prioris eēntialiter respectu nature dependētis quia talis prioritas ⁊ posterioritas nō est nisi inter essentias distinctas quia quiditates rerum se habent sicut numeri. entitas autem vel proprietas ypostatica nō dicitur essentia in diuinis. Similiter etiam non est perfectio simpliciter vel perfecta. quare ⁊c.

Contra probationem minoris etiam arguitur. Nā licet illud ratione cuius repugnat aliqua perfectio particularis alicui nō sit perfectio: simpliciter tamē videtur q ratio repugnantie cuiuslibet imperfectionis sit perfectio simpliciter. Si ergo entitas ypostatica non sit perfectio simpliciter ratio formalis repugnādi quālibet imperfectionem supposito diuino: sed magis essentia diuina vt videtur.

Contra secūdam rationem ⁊ ipsa que dicūtur in ea instatur etiā.

Primo sic. quia q sit aliqua natura suppositabilis per suppositum nature extrinsece. hoc non est nisi quia est talis nature q potest inherere alteri ⁊ facere vnum per accidens cum ipsa vel cum ipso. Sed nulla natura substātialis potest inherere alteri ⁊ si posset tamē nō posset inherere diuino supposito quod est purus actus. Unde breuiter nulla natura substantialis est communicabilis supposito extrinseco vt videtur.

Secūdo sic. quia dependētia accidentis nō est per se ad suppositum substātie sed ad singularem substātiam. Quod patet. Nam suppositum quantum ad illud quod dicit vltra naturam nō dicit nisi negationem Negatio autem nō est ratio terminādi aliquam depēdentiam. Et confirmatur quia natura singularis assumpta a verbo eodem modo terminat dependētiam accidentium sicut si esset supposita proprio supposito. Nec potest dici q dependentia accidētis terminetur ad suppositum vel personam assumētem: quia dependentia accidētis nō est nisi inherere. Accidēs autem diuino supposito nō inheret: quare vt videtur nulla est probatio de substātia per simile de accidēte.

Ad ista respondetur. Ad primum dicitur q licet nō quodlibet independēs possit quālibet depēdentiam terminare nec q independēs tali depēdētia possit quālibet talem deppendentiam terminare sicut bene probatur per illas instantias. Tamē ista propositio videtur vera q simpliciter indepēdens incōicabile vt tale possit aliquam dependētiam terminare. Cum ergo diuinum suppositum sit simpliciter independēs ⁊ incōmunicabile ipsum potest aliquā dependentiam terminare: aliter enim inter entia nō esset ordo. Cum ergo ipsum vt sic nō possit terminare dependentiā nature que est causati ad causam nec mensurati ad mensuram. Pari ratione nec posterioris effectus ad priorem restat q istam de qua loquimur possit terminare.

Solutio predictorum.

Et confirmatur ista: quia licet substantia quelibet nō possit terminare dependētiam inherentie cuiuslibet accidētis. Sicut angelus nō potest terminare dependentiam inherētie quātitatis nec lapis dependentiam sapiētie ⁊ sic de toto ⁊ partibus ⁊ illo quod nec est totum nec pars ⁊ de angelo qui est independens a creatura tamē omnia ista vt talia sunt possunt aliquam vel aliquas dependentias terminare respectu sibi conueniētium ⁊ hoc sufficit etiam quātum ad vltimam instantiam de proprietate q licet terminare non possit dependentiā causati ad causam nec mēsurati ad mēsuram nec effectus posterioris ad priorem saltem predictam terminare potest. Nec apparet aliqua repugnātia. Nec enim talis terminatio ponit vel arguit in ratione terminādi aliquam perfectionem nec aliquam imperfectionem. quare ⁊c. nisi enim independēs simpliciter cuiusmodi est personalis proprietas posset aliquam dependentiam terminare nō haberet cōnexionem cum aliquo ente nec aliquod ens depēderet ad ipsam. Potest ergo aliquā terminare sed nō illas que requirunt in termino perfectionem simpliciter sicut rationem terminandi sicut est dependētia causati ad causam ⁊ mensurati ad mensuram. Nec illam etiam que ponit imperfectionem sicut illam que est posterioris effectus ad priorem quia omnis effectus imperfectus est in seipso

Ad secundum dicitur q licet in proposito terminus depēdentie sit prior essentialiter natura depēdēte nō tamē oportet hoc vniuersaliter sicut dicetur infra vbi ostendetur q vnum suppositū creatū pōt

naturam alterius eiusdem rationis substentare licet nō sit prius essentialiter ip̄o sed tantum dependentia vel vnione cum ista sit extrinsec⁹ adueniens ꝛ accidentalis ꝛ possibilis nō eē manēte fundamēto suo sed tantum dependentia debet dici. Et tunc ad instātiam dico ꝙ ꝓprie loquēdo de ꝑoritate eēntiali ꝛ posterioritate que est inter essentias ꝛ quiditates vel ratione ipsarum sic est vna prioritas triū ꝑsonarum respectu creature. Et isto modo dico ꝙ non opꝫ rationem terminādi quācunqꝫ dependētiā esse ꝑorem essentialiter ip̄o dependēte: sed bene oꝫ hoc de dependētia causati ad causam vel alia quacunqꝫ que arguit in termino ꝑfectionē simpliciter Sed loquēdo de ꝑoritate essentiali que est ꝑoritas ꝑ se extendendo nomē ad ꝑoritateꝫ necessariam ratione cuiuscūqꝫ entitatis siue quiditatiue siue ypostatice quelibet ꝓprietas in diuinis habet ꝓpriam prioritateꝫ respectu creature ꝛ sic ꝓcedo in ꝓposito ꝙ ꝓprietas prior est essentialiter natura dependente ad ip̄am ꝛ sibi cōmunicabili. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ illa ꝓpositio est falsa sibi ꝙ illud quod est ratio repugnandi quālibet imperfectionem sit ꝑfectio. Non enim oportet hoc quicq̄d enim potest esse in simpliciter ꝑfecto est sibi ratio repugnandi quālibet imperfectionem nō obstante ꝙ nō sit ꝑfectio simpliciter ex sua formali ratione quod additur de eētia. Dico ꝙ ꝑfectio essentie cum sit potentia est rō prima repugnādi deo quālibet imperfectionem ꝛ attributum quodlibet est ratio repugnādi sed non potētia sed in ordine suo: ꝛ similiter quelibet relatio in ordine. Nec est incōueniēs ꝙ sint plures tales rōnes repugnādi īꝑfectionē alicui ordinate tn̄.

¶ Ad primā instātiam contra secundam rōnem dicitur ꝙ sufficit habere ex illa rōne ꝙ ex parte diuini suppositi incōīcabilis vt tale nō repugnet ꝙ ipsuꝫ terminet aliquam dependentiam nature cōmunicabilis. Sed quādo dicitur vltra ꝙ nulla natura potest habere talem dependētiam respectu suppositi nature extrinsece nō possit sibi īherere: dicēdū ꝙ īmo sicut apparebit postea. Quod sic declaratur. Naꝫ accidens ꝫm aliquos nō solum habet dependētiaꝫ inherentie ad subiectum que ē habitudo forme ad informabile cuius extremum est substātia vel subiectum vt in potentia receptiua talis forme ꝛ talis habitudo nō potest esse nature alicuius ad diuinū suppositum quod est purus actus. Aliam vero habet habitudinē vt dependētis ad substātiam ꝛ naturaliter posterioris respectu eius ꝛ extremum huius est substantia vt essentialiter prior accidente ꝛ talem dependētiam ꝑter primam pōt habere natura ad diuinum suppositū vt incōmunicabile ꝛ non alia nisi illa dependētia vnionis de qua loquimur ī ꝓposito que nullam imperfectionem ponit vel arguit in diuino supposito. ¶ Ex quibus pꝫ vnum commune dictum ꝙ natura humana ī xp̄o se habet ad verbum quasi accidēs. Non qꝛ habeat habitudinē forme ad informabile sꝫ nature cōmunicabilis extrinsece ꝛ posterioris qualem etiam habet natura accidentis respectu suppositi substātie. ¶ Ad secūdaꝫ dicitur ꝙ dependētia accidētalis licet sit ad singularem substātiam que est incōmunicabilis cōmunicabilitate vniuersalis nō tamen vltimate ad ipsuꝫ sed aliquid incōmunicabile simpliciter quod nec ē cōmunicabile sicut vniuersale, nec cōīcabile alicui sicut vel forma ꝛ ratio essendi qđ quid est ip̄m suppositum. Unde vltimate nō terminatur depēdētia accidentis nisi ad suppositū cui ꝯuenit natura singularis vel tanq̄ sibi eadem ꝛ a quo non dependet talis natura vel tanq̄ sibi cōmunicata tanq̄ natura extrinseca ꝛ depēdēs ab ip̄o. Quādo dicitur vltra ꝙ suppositum nō addit supra naturaꝫ nisi negationem. Dicendum ꝙ verū est de supposito creato de diuino nō est verum. Quādo dicitur vltra ꝙ negatio nō est ratio terminādi. Dico ꝙ ꝛ si hoc verum sit tamē negatio ꝑus cōuenit supposito creato q̄ terminare dependētiam accidētis. Et tūc vltra dico ꝙ vltimate terminare qđ conuenit supposito duo dicit: scilicet terminare ꝛ sic terminare scilꝫ ꝙ nihil vlterius terminet. Ratio ergo terminandi est aliquid positiuū ꝛ nō est negatio: sꝫ ꝙ terminatio sit vltimata rō illa est negatio: qꝛ scꝫ terminans nō est cōmunicabile si eīn esset alicui cōmunicaret tunc illud adhuc vlterius terminaret dependētiaꝫ ad illud cui ip̄m cōmunicaretur quicq̄d dependet ad aliquid cōmunicabile vlterius depēdet ad ip̄m cui illud cōmunicabile ꝛ ratio essendi sicut si scđm aliquos accidēs dependet ad aliđ accidēs vt color ad superficiem nō terminatur vltimate ibi eius depēdentia: sꝫ ad illđ cui ip̄a superficies est forma ꝛ esto ꝙ nō depēderet ad illđ cuius est forma sꝫ tantū eēt sibi ratio essendi adhuc vltimata dependētia esset ad illud cui superficies est forma vt vr̄. ¶ Ad cōfirmationem de accidētib⁹ que ita terminātur ad naturam in xp̄o sicut si staret in ꝓp̄o supposito ꝛ tamē non terminātur ad suppositū verbi potest dici vno mō sicut iam tactum est supra ꝙ īmo dependentia accidētium terminatur ad verbum nō īmediate tā q̄ ad illud cui inhereāt sꝫ vltimate ꝛ mediate tāq̄ ad illđ cui cōmunicatur natura singularis ad quā īmediate terminatur eoꝝ dependētia. Nec hoc aliquam potentialitatem vel imperfectionem arguit in verbo sicut nec ꝙ illa natura vniatur sibi vn̄ ꝛ vltimate terminatur verbū talibus accidentalibus.

¶ Aliter dici potest ꝙ accidētia in xp̄o nō sunt vltimate terminata in actu sꝫ aptitudinaliter dependent ꝛ terminātur ad ꝓpriuꝫ suppositū nature humane qđ nata est ip̄a habere. Sicut enī potest de⁹ facere ꝙ accidēs actu nō dependeat nec ꝑ ꝯsequēs dependentia eius terminetur ad naturam singularem subiecti qn̄ facit accidens sine subiecto. Ita potest vt videtur ꝙ non ad ꝓprium nature subiecti licet ad naturam singularem subiecti sicut in proposito. quare ꝛc.

¶ Sic ergo resumātur simul tota virtus duarum ꝑdictaꝝ rationū ad ꝓbanduꝫ ꝙ incarnatio est possibilis ex parte diuine persone vt terminantis vnionē nature assumpte ad ip̄m suppositum vel incōmunicabile simpliciter independēs potest q̄tum est ex parte sui terminare dependentiam alicui⁹ nature cōīcabilis ad ip̄m que nullā ponit vel arguit imꝑfectionem in ip̄o. Ista supra ꝓbata ꝛ declarata. Sꝫ diuinum suppositum est huiusmōi ꝛ dependētia vnionis est talis ꝛ nulla alia nec ponit vel arguit imꝑfectionem qꝛ nō est ꝑ informationem vel aggregationem vel sicut effectus posterior ad prioreꝫ quia diuinū suppositum nō est effectum. ergo ꝛc.

¶ Restat igitur probare possibilitatē huius incarnationis

Nō terminādi.

Epilogatio ꝑdictoꝝ

Possibilitas incarnationis

ex parte nature humane assumpte. ¶ Ultima ratio ad hoc potest adduci ⁊ est iam aliqualiter tacta quia ꝑfectionis est in substātia creata vel saltē nō est imꝑfectionis in ip̄a qđ possit terminare dependentiam nature extrinsece ⁊ alteri⁹ generis ab ip̄o substētādo eam in ꝓprio supposito licȝ imꝑfectionis sit ꝙ sit subiectum informabile ab ip̄a scȝ natura accidētis. Accipiēdo igitur illud vel qđ est ꝑfectionis vel qđ saltem nō est imꝑfectionis ⁊ dimittendo illud imꝑfectionis. Videtur ꝓbabile ꝙ diuinum suppositum possit naturam extrinsecaȝ sic in seipso substētare ⁊ dependētiam vel vnionem eius vt cōmunicabilis ad ip̄m vt subsistens incōmunicabile terminare. Nec repugnat hoc ex parte diuini suppositi terminantis.

¶ Ultimo quātum ad istum

articulum restat declarare possibilitatem incarnationis ex parte nature assumpte. Ad cuius euidentiam primo. ¶ Notandum est ꝙ suppositum creatum suꝑ hanc naturam suam sicut dictuȝ est supra non addit nisi duplicem negationē innitēdi naturam alicui supposito extrinsece nature actualiter. scilicet ⁊ aptitudinaliter ⁊ stāte ista duplici negatione semꝑ natura manet suppositata ī ꝓprio supposito ⁊ si debeat suppositari in alio manēs eadē singulariter oportȝ ꝙ careat ista duplici negatiōe vel saltem altera in ꝓposito puta in natura substātiali ⁊ iō oportet necessario ꝙ aliquid positiuū affirmatiuum formaliter incōpossibile ⁊ oppositum tali negationi detur nature ⁊ causetur in ip̄a q̄ negatio non tollitur ab aliquo manēte nisi ꝑ affirmationeȝ vel positiuum oppositum sicut nec cecitas tollitur ab oculo manēte nisi ꝑ visum illud aūt positiuū nō est nisi actualis dependētia vel īnitentia ad extrinsecum suppositum q̄ aptitudinalis esse nō potest ī natura substātialiter. Ista autem īnitentia ad extrinsecum suppositum nō pōt dicere aliquid absolutum q̄ impossibile est ip̄am intelligi a quocunq̄ intellectu non intelligēdo suppositum ad quod est. Vn̄ non est nisi habitudo respectiua nature ad suppositum extrinsecum. Ista autem habitudo vel respectus iste nō pōt esse habitualis nature q̄ tūc impossibile esset ꝙ natura subsisteret nisi in intrinseco supposito. Nec est respect⁹ ītrinsecus adueniēs q̄ nec necessario nec naturaliter ponitur posito fūdamento ⁊ extremo. Non em̄ necessario nec naturaliter ponitur posita natura humana ⁊ supposito extrinseco sic̄ pȝ: sȝ magis posita natā suppositabili naturaliter ⁊ de lege. igitur ponitur negatio opposita qua natura subsistit in ꝓprio supposito. Est ergo respectus extrīsecus adueniēs nature ex operatione vel actione libera diuini agētis circa ip̄aȝ causantis talem respectum in ip̄a ⁊ ꝑ ꝯn̄s actiue assumentis ip̄am ad extrinsecum suppositum. Unde ⁊ negatio sibi opposita nō inest nature necessario: sed cōtingēter inest sibi ⁊ separabiliter ab ip̄a. Sicut nō esse album inest superficiei qñ non est alba. Non em̄ inest tali nature talis negatio respect⁹ q̄ ip̄a natura sit incōpossibilis ⁊ formalit̄ repugnās tali respectui sicut negatio albi inest nigro vel negatio irrationalis inest rationali vel vnius specifice vel naturaliter inest multo vel ecōuerso: sed iest talis negatio ex remotione vel nō actione agentis supnaturalis supra naturaȝ ip̄am qñ scȝ nō causat in ip̄a talem respectum non inest aūt qñ causat in ea talem respectum ⁊ ꝑ ꝯsequēs nō manet in supposito ꝓprio si assumatur ad alienum.

¶ **Ex quibus** omnibus cōcludo ꝙ vnio nature humane ad verbū ratione cuius verbū dicitur incarnatum ⁊ natura dicitur assumpta nec manet in ꝓprio supposito sed per talem vnionem formaliter īnititur alteri nō est nisi quidā respectus extrinsecus adueniens vel inherens nature causatus in ip̄a a diuina voluntate ⁊ tota trinitate supernaturaliter ⁊ cōicabilis est ⁊ terminatus ad diuinum suppositū vnicum tantum quod est verbum vt tale subsistens et suppositum incommunicabile. Unio humane nature ad ꝟbum qd.

¶ **Hijs premissis** adducuntur ab aliquibus ratiōes ad ꝓbandum ꝙ non repugnat nature create sic vniri diuino supposito vel nature diuine in vnitate suppositi. ¶ Prima ratio est q̄ pōr naturaliter ē hec natura q̄ȝ suppositum eius prius natura indiuiduat̄ q̄ȝ suppositetur. Vn̄ nec ꝯuertūtur ista. Bene eniȝ sequitur ꝙ si natura suppositatur ergo indiuiduatur sed nō ecōuerso. Vn̄ nō omne indiuiduuȝ creatum est suppositum creatum licȝ ecōuerso. Sȝ pōri naturaliter nō repugnat ꝙ virtute diuina prius natura sit sine posteriori ergo natura hec ⁊ singularis potest esse sine ꝓprio supposito sed ip̄a vel est in ꝓprio suppostovel in extrinseco supposito quia nō est medium. ergo ⁊c. ¶ Scđa ratio est hec. Licet natura vnius generis nō possit esse natura alterius generis tamē potest habere modum illius alterius generis. Sicut licȝ accidēs nō possit eē substantia tamē pōt habere modū substātie sicut patȝ de accidente separato qđ per se subsistit ⁊ habȝ modum suppositi substātie ⁊ differentia substātialis predicatur in quale sicut accidēs licet sit substātia vere ergo similiter ecōuerso nō videtur impossibile ꝙ substātia licet nō possit esse accidēs tamē habeat modum accidētis innitēdo supposito extrinsece nature. ¶ Tertia ratio. Quāto magis aliqua recedunt ab vniuocatōe tāto magis pōt ex ip̄is fieri vnum vel possunt vniri. Quod patet q̄ ex duobus indiuiduis eiusdem speciei q̄ maxime sunt vniuoca eo ꝙ in specie specialissima ꝯueniūt in qua consistit vniuocatio maxima nō potest fieri vnū ex duabus vero speciebus q̄ recedūt ab vniuocatiōe maxima ⁊ vniuocātur solum in genere in quo latēt eq̄uocationes pōt fieri aliquod vnum sicut ex duob⁹ coloribus diuersis specie fit vnus color medius. Ex materia vero ⁊ forma q̄ adhuc magis distant ⁊ minus conueniunt potest fieri vnum ꝑ se ⁊ per se possunt vniri ad ꝯstitutionem vnius puta totius Cum ergo natura humana ⁊ diuina minime cōueniant ⁊ maxime distāt maxime possunt vniri. Nec repugnat nature hūane vniri diuine in vnitate suppositi. ¶ Quarta ratio. Natura ꝯparatur ad suppositum ⁊ est comparatio eorum sicut materie ad formam vel ecōuerso. Vn̄ ⁊ in septimo metaphisi. 7. meta. Natura ⁊ quiditas dicitur forma ⁊ suppositu ȝ vel indiuiduū dicitur materia sicut ergo reperire materiam excedentem appetitum sue forme sicut est materia cuiuslibet forme corruptibilis. Patet in hijs inferioribus ⁊ formam excedētem appetitum sue materie sicut est forma intellectiua qua transcēdit suam materiam nec inūgitur sibi ⁊ formā ade

quatam appetitui sue materie ꝛ ecōuerso sicut ē for ma celi. Unde celum est simpliciter incorruptibile ita videtur est inuenire suppositum excedens natu ram suam sicut hec materia vna numero est sub for ma ignis et aeris ꝛ ad diuersas naturas potest per tinere. Similiter etiam naturam excedētem suum suppositum sicut anima intellectiua. Similiter ter tio est inuenire naturam adequatam suo supposito sicut natura diuina que nō pōt supponitari in extrī seco supposito. Cum ergo vt dicūt natura humana compararetur medie nature qꝛ ex diuino munere ex cedit suum suppositum videtur ꝙ possit vniri extrī seco supposito puta verbo ꝛ sic verbum potuit hu manari vel incarnari. quare ꝛc.

ꝯ p̄cedē. rōnes.

¶ Sed iste rationes parum valent ad ꝓpositū de clarandum. Si eīm prima ratio esset bona per ipā probaretur ꝙ natura hūana posset assumi sine sua singularitate ad singularitatē diuine psone vel na ture quia natura humana prior est in esse specifico ꝙ sit indiuidua. Nam indiuiduatio fit per aliquid superadditum nature ꝛ p̄us intelligitur ipa vt spe cifica ꝙ indiuidua ergo pōt assumi sine sua singu laritate non sequitur. Similiter etiā sequeretur ꝙ deus posset facere naturam generis sine omni spe cie ꝛ naturam speciei sine omni indiuiduo est quia genus est prius natura ꝙ species ꝛ species ꝙ indi uiduum nec ꝯuertitur ꝯn̄a inter ea. Non ergo pōt deus facere quodcūq̧ prius natura sine posteriori nisi sit tale ꝙ sit essentialiter distinctum ab ipo ita deberēt ꝓbare ꝙ hec natura singularis sit p̄or na tura ꝓprio supposito suo sic ꝙ sint separabilia ꝛ vnū possit manere sine alio qđ nō ꝓbant. ¶ Scđa ratio non valet accipiendo eam sicut sonat ꝛ iacet. Nam sicut natura vni⁹ generis nō potest esse natura alte rius. Ita nec potest habere ꝓprium modum vniuo cū illius generis qꝛ sicut substātie ꝛ accidēti sicut dixi in p̄mo nihil est vniuocum. Ita nullus modus vniuocus. Preterea etiam sequeretur ꝙ substan tia posset inherere sicut accidens potest subsistere. Quādo dicit ꝙ accidēs separatum habet modū substātie. Dico ꝙ falsum est qꝛ modus subsistendi substantie est nō inherere alteri nec actualiter nec aptitudinaliter nec possibiliter nō sic autē accidēs quātūcunq̧ separatum qꝛ inheret aptitudinaliter saltem. Unde accidēs in sacramēto separatum nec habet rationem suppositi nec modum substantie. ¶ Qꝫ aūt nō sit suppositū nec hēat modū substā tie quātum ad hoc ptꝫ. Tū qꝛ natura accidētis nō subsistit vltimate in tali accidēte separato sed cum inclinatione aptitudinali ad extrinsecum supposi tum puta ad suppositum substātie. Tum qꝛ singu lare accidētis separatū esset vere suppositū. Tunc cum suppositum alicuius nature ꝓprium sibi adeq tur. Ita ꝙ q̄tum nata est supponitari naturaliter tantum etiam illud natum est naturaliter supposi tare ꝛ ecōuerso. opꝫ ꝙ excludat a natura quācunq̧ inclinationem naturalem siue actualē siue aptitu dinalem ad extrinsecum suppositū ꝛ sic natura ac cidentis separati non inclinaretur aptitudinaliter ad aliquam substātiam vel ad suppositū eius quod est falsum. Tum qꝛ si accidēs separatum esset sup positum sequeretur ꝙ aliqua natura magis natu raliter subsisteret in alieno supposito ꝙ in ꝓprio qꝛ accidens magis nālr est in subiecto ꝙ separatū a subiecto imo sepatū a subiecto nō ē nisi supnāliter hoc aūt est impossibile qꝛ ꝓprium suppositū cuiusli bet nature est sibi ꝯnaturale. Tum qꝛ etiā sequere tur ꝙ aliqua natura supnaturalit̄ subsisteret i sup posito ꝓprio sicut natura accidētis in accidēte se parato ꝛ naturaliter in supposito alieno. Puta in supposito substātie qñ inesset sibi quod videtur im possibile licet possibile sit aliquam naturā natura liter subsistere in supposito ꝓprio ꝛ supernaturalit̄ in alieno vt patet de natura humana que potest na turaliter esse in ꝓprio supposito ꝛ supernaturalit̄ in alieno puta in verbo. Vñ dico ꝙ natura huma na non potest habere modum ꝓprium nec vniuocū accidentis nec ecōuerso. Ad cōfirmationē de dif ferētia substātiali q̄ p̄dicatur in quale. Dico ꝙ mo dus predicādi nō est vniuocus modo accidētis qꝛ predicatur in quale substātiale nō aūt accidentale. ¶ Tertia etiā ratio nihil valet. Primo qꝛ minor cōueniētia ꝛ maior recessus ab vniuocatione nō ē ratio quare magis aliqua vniātur vel faciant vnū Patet qꝛ due aque que sunt eiusdē speciei magis possunt facere per se puta vnam aquā ꝙ substātia ꝛ accidēs que nō vniuocātur in aliquo. Similiter etiam materia ꝛ forma que sunt eiusdē generis sub stantie magis faciunt vnū ꝙ substātia ꝛ accidens que sunt alteri⁹ ꝛ alterius generis qꝛ illa faciūt vnū per se ꝛ ista nō. Est ergo in ratione fallacia ꝭm nō causam vt causam ꝛ ideo nō concludit ꝙ natura di uina ꝛ humana sint vnibiles saltem non ꝯcludit ꝙ tali vnione sint vnibiles. ¶ Quarta ratio est tota parabolica ꝛ ꝯtinet plura falsa. Primo qꝛ licet na tura ꝛ suppositum aliquo modo equiuoco valde vel analogo sic se habeant sicut materia ꝛ forma nō tñ sunt materia ꝛ forma nec oportet ꝯsequēter argue re de ipis sicut de materia ꝛ forma. Alioquin ar guetur ꝙ sicut materia informatur a formā sic suppo sitū a naturā ꝛ multa alia absurda ꝯcluderētur. Pre terea etiam quādo dicit ꝙ est dare formam excedē tem suam materiam sicut animam. Ista excedētia nō facit ad ꝓpositum qꝛ sic nō excedit ꝙ possit aliā informare sicut deceret. Similiter etiā qñ dicit ꝙ in celo est materia adequata forme ꝛ ecōuerso fal sum est sicut ꝓbaui in scđo. Ubi dixi ꝙ in celo non est materia. Similiter ꝙ applicando vocat mate riam suppositum respectu naturarū quaꝝ est pars Et similiter animam vocat naturā ꝛ corpus suum suppositum. Patet ꝙ nihil est. Nec enim anīa nec materia habēt rōnem suppositi vel nature suppo sitabilis respectu illorum quibus comparant ista. Similiter etiā qñ dicitur vltimo ꝙ natura humana ex diuino munere excedit suppositum suum ita ꝙ potest subsistere in alio Dico ꝙ est petere p̄ncipiū. Ipsi enim dñt ꝓbare hoc ꝙ nō repugnat sibi hoc conferri vt subsistat in extrinseco supposito ꝛ ipsi hoc assumunt.

¶ Adduco igitur alias rationes. ¶ Prima est ista. Illud ē ponēdum possibile vel ꝯpossibile cuius nō apparet ratio ꝙ sit impossibile vel incompossibile alioquin poneretur aliquid vel negaretur aliquid sine ratione qđ est incōueniēs apud sequētes rōnē Sed nullā ratio impossibilitatis vel incōpossibili tatis apparet inter naturam humanam ꝛ vnionem ypostaticam sui ad verbum quod patet ex rationi bus terminorum. Ratio nature humane plana est.

Alie rōnes ꝙ vnio ex parte na ture hūa ne vl̄ cre ate ē pos sibilis.

Ratio vero predicte vnionis dicta est supra ꝙ est respectus quidaȝ extrinsecus nature cōicabilis ad aliquid incōmunicabile substētans ipam. Nature inꝗ cōmunicabilis alicui alterius nature sicut aliquid quo id aliud dicatur ⁊ possit dici tale ⁊ tanꝗ quiditas supposito nō sicut forma materie vel vniuersale particulari vel singulari. Hoc aūt nullam videtur ꝯtradictionem implicare nec repugnātiaȝ ad naturam humanam. Bene em̄ ꝯtradictionē implicaret ꝙ in ꝓprio supposito subsisteret etiam cū hoc simul ⁊ semel in extrinseco supposito verbi: sȝ ꝙ nō subsistēs in ꝓprio supposito subsistat in alio nulla est ꝯtradictio. Similiter etiā ꝙ diuinuȝ suppositum sit suppositum nature diuine ꝑ se ⁊ intrīsece ⁊ suppositum alteriꝰ nature nō ꝑ se nec intrinsece. Nec tanꝗ nature dātis simpl'r esse ꝑmuȝ nulla ꝯtradictio videtur. quare ⁊c. ¶ Secūda rō est ista Non magis termīatur necessario substātialis natura creata manēs eadem ad ꝓprium suppositum vel subsistēdū in ꝓprio supposito ꝗ̄ accidēs ad suppositū nature extrinsece. Sicut enim substātialis natura suppositabilis supposito ꝓprio ita etiam accidentalis natura supposito alieno vel nature alieue sed accidēti manēti nō repugnat non suppositari in actu supposito alieno substātie qꝛ ibi non repugnat separari igitur nature hūane nō repugnat non suppositari supposito ꝓprio. Sed si nō suppositatur supposito ꝓprio ⁊ maneat oȝ ꝙ alieno. Nā inter affirmationem ⁊ negationem dependētia ad extrinsecum suppositum nō est medium. ergo ⁊c.

¶ Tertia ratio est ista verbum sicut dictum est in ꝑcedētibus vt incōicabile est pōt termīare aliquā dependētiam ⁊ nō nisi dependētiam nature vt cōmunicabilis sibi sicut est ꝓbatum ⁊ nō dependētiā ꝓprie nature ergo extrinsece igitur extrinsece nature puta humane non repugnat sic dependere vel vniri. ¶ Quarta ratio. Natura que ē in potentia obediētiali nō habet repugnantiam ad aliquid qđ nō implicat cōtradicoionem fieri in ipā. Sȝ ad oē tale potest deduci saltem virtute diuina. Sed natura humana ē huiusmodi ⁊ nō īplicat ꝯtradictionē fieri talem vnionem in ipā qꝛ negatio ꝑposita sibi inest ꝯtingenter. ergo ⁊c. ¶ Qȝ aūt natura creata sit neutra ⁊ indifferens ad ꝓpriam suppositalitatem vel negationeȝ illius. Patet de natura huius aque que ē aqua ⁊ suppositū quādo distincta ē si autem vniatur alteri aque tam non est suppositū ¶ Quīta ratio qꝛ sicut diuina natura nō adequatꝛ vni supposito suo in suppositari. Ita videtꝛ ꝙ vnicum suum suppositum puta verbum nō adequatur sibi in suppositare ergo potest aliam suppositare.

Summa ¶ **Sic igitur dico** ꝙ ex ꝑte nature humane vel create talis vnio est possibilis ¶ Sed contra hoc sunt due

Instātie ꝯ̄ ꝑdicta instantie. ¶ Prima est qꝛ omnis actio terminatur ad aliquid absolutum. Si ḡ circa naturam sit actio diuina in assumendo ipām oȝ dare aliquid absolutum de nouo adquisitum in natura. Sed hoc ē falsum qꝛ natura assumpta a verbo posset deponi sine corruptione cuiuscūꝗ absoluti vt videtur. Similiter etiam illud absolutum nō ꝑtineret ad vnitateȝ nature humane qꝛ totum quicqđ est de vnitate nature humane est in natura nō assumpta. ergo nihil faceret ad vnionem vel assumptionem nature hūane. quare ⁊c. ¶ Secūda instantia qꝛ in quolibet dependēte ad aliud est aliqua ratio dependētie vł dependēdi. Alioquin nō dependeret. Patet in dependentia causati ad causam ⁊ in qualibet alia ⁊ ita si natura humana in xp̄o dependet ad verbum necessario habet aliquam rationem dependendi sibi intrinsecam. Sed hoc est falsum qꝛ cū sit eiusdem rationis omnino cū natura sortis nō hȝ aliquam rationem dependedi sicut nec natura sortis ⁊ ita non depēdet sicut nec natura sortis. Nature enim eiusdem rationis cōpetit vel nō ꝯuenit similis ratio dependendi ad eundem terminum natum terminare dependentiam sicut etiam omnibus albis cōuenit referri relatione similitudinis ad illud album excepto illo eodem albo quod non potest referri ad seipsum. quare ⁊c.

¶ **Ad primum** Dico ꝙ maior est falsa. Non enim oportet oēm actionem terminari ad aliquid absolutum in passo vel receptiuo sed ad respectuȝ extrinsecū pōt actio terminari sicut motus terminatur ad vbi ⁊ sic etiaȝ dico ꝙ actio diuina terminatur ad istum respectū vnionis in natura ⁊ si natura deponeretꝛ solum corrumperetur vel cessaret esse talis vnio ꝑ decisioneȝ conseruationis diuine nullo absoluto corrupto. — Soluuntur instātie ꝑdicte.

¶ Ad secundum dico ꝙ in quolibet dependēte in actu est aliqua ratio formalis dependētie qua formaliter dependet: ⁊ aliqua rō fundamētalis super quam fundatur talis dependētia: sed dico ꝙ nō oȝ de omni dependentia si adquiratur de nouo ꝙ ratio fundamētalis eius de nouo adqratur. Nec opȝ ꝙ si dependentia ipsa in vno adquiratur ꝙ in alio fundamento eiusdem rationis adquiratur ꝑcipue quādo illa dependētia est respectus extrinsecꝰ sicut in ꝓposito. Unde dico ꝙ in natura humana in xp̄o est ratio formalis dependentie qua formaliter ⁊ actu dependet ad verbum nō autē in natura mea vel licet in natura mea sit similis ratio fundamētalis dependentie ꝗ posset causari in natura mea vel tua si deus vellet eam cāre. Sed si dependentia ista esset sic intrinseca ⁊ cōsubstātialis nature sicut depēdētia causati ad causam primam vel creature ad deum bene oporteret hoc ꝙ sicut natura illa dependet ad verbum in xp̄o. Ita etiā ⁊ mea cum sit eiusdem rationis dependeret non est autem sic. iō ⁊c. Unde et nature mee si assumeretur modo a verbo non adderetur aliqua noua ratio fundamētalis dependendi ad verbum sed tantum causaretur in ipā respectus dependētie sicut est in alijs respectibus extrinsecis. Patet de accidente separato si vniretur subiecto nihil nouum absolutum causaretur in ip̄o quod esset ratio fundamētalis illius dependētie sed ipā natura sua quā ꝑus habuit separatum existens esset sibi ratio fundamētalis dependēdi et solum causaretur in ip̄o respectus vnionis ad subiectum. Hoc de secūdo articulo questionis.

¶ De tertio articulo supposito nihil dicam modo quia est nimis longus sed infra de hoc faciam vnā questionem specialem.

¶ **Ad primum principale** dico ꝙ nō omne vnibile alteri est cōponibile sibi vel alteri nisi sit vnibile vt actus vel potentia respectu alicuius. Suppositum aūt diuinum licet sit vnibile nature humane ⁊ ecōuerso Neutrum tamē comparatur alteri sicut actus ꝑfectiuus ad potentiam.

Nec est etiam aliqua relatio realis suppositi diuini ad naturam extrinsecam cui vnitur sed tm respectus rationis licet nature humane bene sit relatio realis ad verbū cum qua relatiōe ipa componitur sicut subiectum cū accidēte. ¶ Ex quo patz ꝙ per vnionem istam de nouo non ꝯcluditur aliqua mutabilitas vel inouatio in diuino supposito sed tantum in natura assumpta que notatur vel saltim recipit talem respectum realem de nouo. ¶ Ad secūdum dico ꝙ maior est falsa. Planū est enim ꝙ corpus humanum ꝛ anima intellectiua que differunt plusꝗ genere sicut corruptibile ꝛ icorruptibile eo modo quo accipiūtur differentiis plusꝗ genere in quarto metaphi. ꝯstituunt vnū numero vel supposito nō tamen simplex diuisio ꝛ sic indiuisibile sicut alterum ipsorum. Unde dico ꝙ natura diuina vel persona ꝛ natura humana nō obstante ꝙ sic distinguātur plusꝗ genere sicut corruptibile ꝛ incorruptibile possunt cōstituere vnum supposito vel concurrere in eodem supposito nō tamē p informationem sicut anima ꝛ corpus sed ſm vnionē pdictam. Quādo dicis ꝙ que sunt vnum numero vel supposito sunt eiusdez generis ꝛ speciei. Dico ꝙ non opz hoc esse verum vniuersaliter nec de genere predicabili metaphisico vel logico nec de genere phisico sicut patet qꝛ accidens ꝛ subiectum sunt vnum subiecto ꝛ supposito ꝛ tamen nō sunt eiusdē generis predicabilis ꝛ corpus ꝛ anima ꝛ non sunt eiusdem ge-
Unū numero qd neris phisici. ¶ Ad philosophū dico ꝙ vnum nūero qd vocat Aristoteles indiuiduū per se alicuius generis est vnum specie ꝛ vnū genere: qꝛ vnum idiuiduum nō potest ꝯtineri nisi sub vna specie ꝛ vno genere generalissimo vel in eodē ordine ꝛ istud nō spectat ad propositū vt patz. Nā licet indiuiduum vel singulare alicuius generis sit vnum genere vel specie pōt tamē ꝯcurrere in eodē supposito cū aliquo alio quod nō est eiusdem generis cum ipo sicut patet de hac natura humana in xpo ꝛ de hac albedine in subiecto. ¶ Ad confirmationem qñ dicit ꝙ nullam habēt pportionez sicut nec finitum ꝛ infinitum. Dico ꝙ non habēt pportionem ꝯmēsurationis s; habitudinis pdicte potētialis fundari in natura humana ad diuinū suppositum ꝛ pterea diceretur ꝙ suppositum etiā diuinum vnde suppositum ꝛ tale non est formaliter in infinitum sicut nec pprietas personalis. ¶ Ad tertium dico ꝙ licet pprium suppositum humane nature nihil positiuum reale addat sup hanc naturā ꝙ tamē nō sunt idem penitus extra intellectum sed suppositum addit super naturam illas negatiōes extra intellectū quas non facit intellectus. Sicut nec intellectus facit cecitatem que non est nisi negatio visus in oculo ꝛ qꝛ vna illarum negat vnionem dependētie ad extrinsecum suppositum seu dependētiam que est vnio. Ideo impossibile est ꝙ suppositū creatum manēs suppositū assumatur qꝛ in hoc ꝯtradictio implicatur manifesta. Sed possibile est ꝙ natura assumat nec hoc impedit aliqua ꝯtradictio sicut patet ex pdictis. ¶ Ad vltimuz dico ꝙ natura quelibet substantialis dat illi supposito cui initur esse substantiale sic ꝙ ipa vel per vnionem vel per identitatem ipm est tale aliquo modo. Natura ergo humana vt quo verbum est homo nō p idētitatem sed p vnionem natura ergo humana vt quo verbum habz aliquod esse substātiale vt esse hominē. Sed hoc non esse primariuz diuini suppositi. Nec opz ꝙ natura substātialis det primū esse substantiale supposito cui initur nisi illud sit suppositum proprium ꝛ ita nō oportet ꝙ hūana natura substātiet diuinū suppositum sed potest depēdere essentialiter ad ipsuz ꝛ ipm psupponere sicut patz. qre ꝛc. ¶ Dices qūo per istam vnionem habet esse verbum tale puta eē hominem? Aut em hoc est p se aut per accidens. Non p se vt videtur qꝛ nō primo modo nec aliquo alio modo dicēdi p se sicut patet. Nec etiam p accidens qꝛ natura humana nō est accidēs. g ꝛc. Preterea accidens vt natura cōmunicabilis nō pdicatur de subiecto nisi qꝛ inheret sibi. Sed natura humana nō inheret ergo ꝛc. Dico ad hoc ꝙ ista natura nō predicatur in cōcreto de verbo per se aliquo modo dicēdi per se. Nec etiā per accidēs de mōis illis de quibus Aristoteles loquitur. Sed dico ꝙ aliquo modo p se qꝛ nō p accidēs eo modo quo accidens de subiecto licet aliquo modo etiam p accidens forte qꝛ nō pdicatur sicut aliquid de suo conceptu quiditatiuo nec ecōuerso nec ipm quo modo aūt hec pdicatio sit vera magis patebit ifra in illa questione que fiet vtruz ista predicatio sit vera deꝰ est homo qꝛ nō est ad presens discutiendum de hoc causa breuitatis.

¶ Distinctionis Prime.
Questio Secunda.

SEcundo quero.

Utrum per scripturā canonicaz a Judeis receptā possit efficaciter pbari personā diuinam fuisse incarnataz ꝛ messyam promissum a lege ꝛ pphetis aduenisse de facto.

¶ Uidetur ꝙ non Primo qꝛ si potuisset hoc pbari vel posset non est verisimile quin iudei periti in scriptura veteris testamenti ꝯuerterētur ad xpm. Sed planum est ꝙ sunt multi tales qui non cōuertūtur.
ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic ysaye 2o. dicitur de aduen- ysaye 2o
tu messye ſm expositores. Erit in nouissimis diebus pparatus mons domus dñi in vertice mōtiuz ꝛ fluent ad eum oēs gentes. Et sequitur. Et ꝯflabunt gladios suos in vomeres ꝛ lanceas suas i falces nō leuabit gens cōtra gentem gladiū nec exercebuntur vltra ad prelium. Sed Jesus nazarenus non fuit in nouissimis diebus qꝛ post ipm multa tēpora fluxerunt nec mons domus domini q ē mons syon fuit adhuc positus in vertice trium montium scilicet montis Thabor ꝛ Synay ꝛ montem Carmeli qui ad locum hierusalē sunt a dño transferendi. Nec ad montem Syon fluxerunt oēs gentes qꝛ non omnes crediderūt adhuc in Jesum nazarenū/ nec adhuc credunt. Similiter etiā post tempꝰ iesu nazareni gens leuauit cotra gentē gladium ꝛ fuit exercitium ad plium grauissimum qꝛ in Judea fuerunt bella atrocissima tempore Titi ꝛ Uaspasiani
ergo non fuit vere xpus vel messyas. ¶ Tertio sic ysaye. xi.
ysaye. xj. dicitur de aduētu messye ſm oēs. Egredietur virga de radice Jesse. Et sequitur ibidem. Habitabit lupus cū agno ꝛ pardus cū edo accubabit. Et sequitur. Delectabitur infans ab vbere super foramina aspidis ꝛ in cauerna reguli qui oblactatus fuerit mittet manum suam. Sed ista nōduz

sunt impleta. Nondum em̄ animalia siluestria sunt domestica nec habitant pacifice cū domesticis. Si militer etiam patz q̄ animalia venenosa adhuc nocent pueris ꝛ infantibus ꝛ hoībus nec possunt ſecure ludere cum eis. ergo ꝛ sic non venit xp̄us.

Deutrono. 3°. ¶ Quarto sic. q꜡ Deutronomij tertio dicitur sic. Si ad cardines celi fueris dissipatus inde retrahet te dominus deus tuus ꝛ assumet atqꜫ ītroducet in terram quam possederunt patres tui ꝛ hoc ſm̄ expositores intelligitur esse vel fore in aduentu messye. Sed hoc nō est impletum q꜡ Judei per totum mundū sunt dispersi ꝛ non sunt ꝯgregati ergo nō venit xp̄us nec messyas. ¶ Si dicatur q̄ hoc fuit impletum in reductione de captiuitate babilonica Contra hoc arguūt ꝑ illud Ezechielis. 39. Sciēt

Eze. 39. q̄ ego dominus eorum eo q̄ trāstulerim eos in nationes ꝛ cōgregauerim eos sup terrā ꝛ nō dereliq̄rim quēquam ex eis ibi. Multi autē derelicti sunt de captiuitate Babilonica ꝛ Assyriorū q꜡ non oēs reuersi sunt. ergo tunc non fuit impletum qđ predictum est.

¶ Contra quia multi litterati ꝛ doctores eorum peritissimi in lege ꝛ scriptura ꝑceperūt xp̄m aduenisse ꝛ scripturas de ipo esse impletas ꝛ sic a tp̄e xp̄i aliqui ꝛ ad ipz sicut ad messyam verum deum ꝛ verum hominē sunt cōuersi. Patet de Natanaele Nichodemo ꝛ Gamaliele ꝛ apostolo Paulo ꝛ Josepho quātum ad dictum suum sicut allegabitur infra. Vn̄ ꝛ Johānis. 12. di

Jo. 12. citur q̄ de principibus multi ceciderūt in eum sed ꝓpter phariseos nō ꝯfitebātur ne de synagoga expellerētur. Et dicebantur tunc principes sacerdotes ꝛ legis doctores ergo videtur rationabile q̄ ꝓbari possit per scripturam eorū xp̄m messyam verū deum ꝛ verum hominem aduenisse.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo p̄mittam aliqua ad euidētiā questionis vel terminorum. ¶ Secūdo q꜡ questio implicat duo. Vnū de persona xp̄i vel messye an possit probari q̄ sit deus ꝛ homo. Et aliud de tempore an scilicet possit probari aduenisse de facto inq̄ram primum istorum. ¶ Tertio inquiram de scđo ¶ Quarto mouebo aliquas instantias iudeorum contra dicta ꝛ soluam. ¶ Quinto ꝛ vltimo respōdebo ad rationes contrarias p̄ncipales.

¶ Quantum ad primū intelligendum est primo que sunt scripture recepte a iu

Scripture a iudeis recepte. deis ꝛ dico q̄ libri canonici veteris testamenti recipiuntur ab eis tanq̄ deo inspirāte scripti ꝛ sunt in vniuerso. xxij. ſm̄ antiquam cōputationē scđm numerum literarum sui alphabeti ꝛ. 24. ſm̄ modernam ꝛ nouam cōputationem. Et q꜡ lamentationes Hieremie ꝛ lib. Ruth ponūtur modo pro duobus libris a libris Hieremie ꝛ iudicum separatis de istis libris quinqꜫ dicuntur legales scilicet quinqꜫ libri Moysi ꝛ sunt in primo ordine apđ iudeos sicut ꝛ apud nos. ¶ Alij dicūtur prophetales scilicet Josue Judicum Samuel primus ꝛ secūdus regum Malachim tertius ꝛ quartus regum ysaias Hieremias Ezechiel libri. 12. prophetarum et isti sunt in secūdo ordine. ¶ Reliqui libri dicūtur agyographi idest scripture sancte vel sanctorum ꝛ sunt isti libri psalmorum. Parabole Salomonis. Job. Ecclesiastes cātica. Ruth lamētatiōes. Hieremie. Hester. Daniel. Esdras. Paralipomenon. ꝛ isti sunt in tertio ordine. ¶ Secundo dico q̄ isti libri sunt apud eos multipliciter conscripti. Uno modo pure hebrayce sicut primo traditi sunt scilicet sermone hebrayco. Alio modo hebrayce sꝫ nō pure videlicet sermone caldaico scꝫ litteris hebraicis quia caldaicum ꝛ hebraicum sunt ydiomata ꝓpinqua eundem numerum litterarum habētia que littere quāuis discrepent in figura tamē conueniunt in sono ꝯ̄tute vt dicit Hieronymꝰ i sermōe galeaco ꝛ ideo vnum ydioma potest faciliter scribi ꝑ litteras alterius. Hoc igiť mō plures scripserūt vetus testamētum ꝛ maxime Jonathan filius Oziel cuius scriptura est ita autentiqua apud hebreos q̄ nullus ausus fuerit sibi contradicere propter quod in libris notabilibus iudeorum ponitur hebraicū purum in vna colūna ꝛ caldaicum scriptum ab illo Jonathan litteris hebraicis in altera ꝛ vtuntur iudei isto caldaico quasi pro expositione quia aliqua que erant multum obscura in hebraico puro clariꝰ ponuntur ꝛ quasi exponuntur in illo caldaico vt infra patebit magis ꝛ ideo illa translatio necessaria est ad disputandum cum iudeis in multis passibus Similiter etiā translatio 70. īterp̄tuꝫ hētur apud eos saltē apud aliquos studiosos. Jlli em̄ septuaginta īterpretes fuerūt electi de toto populo israel tanq̄ excellentissimi ꝛ litteratissimi ꝛ periti in lingua hebraica greca secūdum Josephum duodecimo libro antiquitatuꝫ. Jpsi autem non semꝑ trāstulerunt de hebreo in grecū verbum in verbo sꝫ frequenter sensum ex sensu mutātes aliqua vel occultātes ex industria que possent esse causa erroris Tholomeo regi. Hanc autem translationē non possunt ipi negare ꝛ dato q̄ nusq̄ apud eos haberetur tāq̄ factum sapientissimorum virorum suorum. Unde ꝛ studiosi iudeorum voluerunt i ꝓam habere q꜡ ipsam scripserunt sapientiores ꝛ meliores de toto populo illo ꝛ in tanto numero existentes ꝛ ideo de illa possumus nos iuuare ad probadum aliquid cōtra ipsos. Scriptura ista non differt a canonicis scripturis nisi sicut lex data verbo a lege data i scripto q꜡ ista fuit reuelata Moysi a deo sicut illa que sunt scripta in libris Moysi. Sed tunc Moyses non scripsit ea que continētur in Thalamud ꝛ hoc potuit esse duplici de causa vt pote q꜡ non erat necessarium vt populus sciret talia sicut erat necessarium de legis preceptis vel quia talia erant magis in secreto habenda. Moyses tamē tradidit ea Josue ꝛ alijs senioribus verbo sicut habuerat a domino ꝛ illi alijs posterioribus eodē modo: ꝛ sic ꝯ̄nter quousqꜫ scripta sunt talia per doctores ne caderēt in obliuionem. ¶ Quarto dico q̄ dicta doctorum hebreorum qui glosauerunt vetus testamētū sunt autentiqua apud eos multomagis q̄ apud nos dicta Hieronymi vel Augustini et aliorum doctorū catholicorum ꝛ hoc potissime ꝓpter illđ quod scribitur deutrono. 17. Non declinabis a verbis eorū ad dexteraꝫ sicut ad sinistram. Ubi loquitur scriptura de sacerdotibus ꝛ doctoribus ad quos precipit scriptura in dubijs recurrere ꝛ eorum sentētiā indiscusse tenere: licet autem huius scripture sicut Thalamud ꝛ glose eorum doctorum ꝛ huiusmodi pro magna parte sint false tamē per eas possumus contra eos efficaciter arguere sicut ꝛ ipsi facerent

Margin notes (right column): Hiero. — Jona. — 70. īterpretes. — Deu. 17.

contra nos ex euāgelio ꝛ scripturis apostolorum ꝛ huiusmodi licet reputēt huiusmodi scripturas esse falsas. ¶ Ultimum dictū premittēdum est quia in questione propositū est an possint per p̄dictas scripturas a iudeis receptas illa que implicātur in q̄d ne efficaciter ꝓbari cōtra iudeos distingue de ꝓbatione efficaci. Uno eni modo potest accipi efficacia probationis talis ꝛ tanta ꝙ nō possit euitari sine cōtradictione vel euidenti negatiōe scripture ꝛ sic non videtur adhuc probatum ꝑ dictas scripturas illud q̄d in questione queritur. Cuius ratio est q: misterium incarnationis xp̄i expressius ponitur secundum omnes in nouo testamēto ꝙ̄ in scriptura veteris testamenti ꝛ tamen heretici multi totum nouum testamentum recipiunt ꝛ pro suis erroribus ip̄m exponunt. Aliqui tamen ipsorū negāt diuinitatem in xp̄o sicut Arrius ꝛ aliqui veram humanitatem sicut Manicheus qui dicit ipsuꝫ habere carnem fantasticam ad quod sequitur ip̄m non esse verum hominem quia causatio vera est de veritate hominis vel humane nature. vij. metaphisice. Similiter etiam Arrius dicit nō habere animā sed verbum supplere locum anime quod tamē verbum posuit creaturam. Similiter apollinaris dicit ip̄m non habere animam intellectiuam licet assumpserit sensitiuam ꝛ ad dictuꝫ vtriusq; sequitur Christum nō esse verum hominem cū ab anima intellectiua sicut ab vltima forma partiali accipiatur veritas humane nature. Si igitur predicti heretici pro se exponebāt scripturam noui testamēti multomagis iudei possunt pro se exponere scripturam veteris testamenti. ¶ Alio modo potest efficacia probationis accipi per scripturam sic ꝙ licet scriptura posset aliter exponi aliquo modo saltē ad euadendum absq; cōtradictione manifesta: tamē simpliciter loquendo non potest alio modo rationabiliter exponi quin semper magis appareat expositō fidei catholice rōnabilior ꝛ hoc modo puto esse loquendum ꝓsequēdo questionem de probatiōe efficaci sicut etiā dictū fuit in primo ꝙ per scripturas ab eis receptas potest efficaciter ꝓbari ꝯtra ip̄os trinitas personarum in deo quam ip̄i negant fortissime. Sicut ꝛ ipsam negauit Sabelius hereticꝰ vt in eodem primo dicebatur. Hoc de primo articulo principali.

Efficacia ꝓbationis.

Heretici

¶ Quantum ad secūdum articulum Dico ꝙ efficaciter probari potest per scripturas a iudeis receptas ꝙ xp̄us ꝛ messyas ꝓmissus in lege ꝛ ꝓphetis sit verus deus ꝛ verus homo ¶ Ad hoc autem probandum adducuntur plures auctoritates. Prima est Hieremie. 33. vbi dicitur sic. Ecce dies veniunt dicit dominꝰ ꝛ suscitabo dauid germen iustum. Et q: secūdum omnes ista auctoritas exponitur de auētu messye patet per istam auctoritatem xp̄i humanitas sequitur in eadem serie tertus ꝛ de eadem persona. Et hoc est nomē q̄d vocabunt eum dominus iustus noster Per q̄d habetur ipsius xp̄i vera diuinitas quia vbi habemus dominus in hebraico habetur nomen domini tetragramaton quod quidem nomē est ꝓprissimum inter omnia nomina diuina ꝛ ꝓpter hoc de nullo dicitur nisi de deo vero. Hoc dicit exp̄sse Rabi moyses in libro directionis perplexorum dicens ꝙ oīa nomina diuina deriuata sunt ab operibus diuinis

Hie.33.

Rabi Moyses

preter nomen domini tetragramaton quod est appropriatum altissimo creatori q: secūdū ip̄m significat diuinam essentiam cū proprietatibus suis intrinsecis. ¶ Cetera autem nomina imposita sunt ab operibus diuinis sicut patet de hoc nomīe Heloij / ꝛ Adonay que inter cetera videntur magis ꝓpria ꝛ tamē hoc nomē el vel eloy imponitur ad significādum deum ex generali prouidētia propter hoc etiā cōmunicatur aliꝭ. Unde iudices ꝛ sapiētes ꝛ diuina sciētia p̄diti aliquādo nominant eloy in sacra scriptura s̄m ꝙ dicitur in psalmo. Ego dixi dij estis. ꝛc. In hebrayco ponitur eloym ꝛ consimilia habētur in pluribus locis. Similiter de hoc nomine Adonay quod imponitur ab vniuersali p̄sidentia ꝛ ideo bene dicitur in scriptura de sapientibus ꝛ potentibus ꝛ regibus. Non sic autē de nomine domini tetragramaton quod significat diuinam essentiam nudam ꝛ purā absq; respectu ad extra vt dicit doctor predictus ꝛ ideo nō est cōmunicabile alteri: ꝛ ideo cum ipse xp̄us nominetur hoc nomine vt patet per auctoritatem p̄alegatam Hieremie. 33. Patet ꝙ xp̄us est vere deus. Hanc etiaꝫ auctoritatem tractat vel allegat Augustinus. 18. de ciuitate. cap. 54. Similiter illam Baruth. Hic est deus noster. ꝛc. Posthec in terris visus est. ꝛc. ¶ Sed ad istam auctoritatem respondetur primo ꝙ nomen domini tetragramaton nō dicitur de deo tantūmodo: sed etiā de aliꝭ. Patet in pluribꝰ locis scripture Ezechielis vltimo de illa ciuitate que ibi describitur. Nomen ciuitatis dominus ibidem ꝛ in hebraico ponit nomē dn̄i tetragramaton. Itē Genesis. 22. Uocauit Abraham nomen loci illius Dn̄s videt: ꝛ ibi similiter vbi habemꝰ dn̄s ponitur nomen dn̄i tetragramaton. Item Judicū. 6. Edificauit ergo ibi Gedeon altare dn̄o vocauitq; illud dn̄i pax. Hebreus dicit dn̄s pax: ꝛ habetur ibi nomen domini tetragramaton. Itē Exodi. 17. Edificauit Moyses altare ꝛ vocauit nomen eius dn̄s exaltatio mea ꝛ est ibi nomen domini tetragramaton vbi habemus dn̄s. ¶ Sc̄do respondetur ad p̄dictam auctoritatem corrūpendo veram literā dicendo ꝙ sic est in hebraico Hieremie. 33. Et hoc ē nomē ꝙ vocabunt eū dominus iustus noster. Ita ꝙ nomen domini tetragramaton loco cuius ponit in trāslatione nostra Dominus vt dictum est non refertur ad messyam filium Dauid: sed ad deū verum qui vocabit ipsum ad liberationem populi sui quādo sibi placuerit. ¶ Tertio respōdetur ab aliquibus dicentibus ꝙ per hoc non habetur ꝙ messyas sit deus q: non dicitur ꝙ debeat esse deus sed ꝙ vocabitur deus. ¶ Sꝫ dico ꝙ solutio prima nō est bona q: nomen domini tetragramaton nulli p̄dictorū cōmunicatur de quibus in ip̄a obijcit sed nominatur quodlibet predictorum a quodam effectu dei qui deus solus nominatur ꝛ hoc nō est incōueniēs sicut aliquis homo bene vocatur a deo datus vel deus dedit vel huiusmodi non tamen vocatur deus absolute ꝛ patet discurrēdo per omnia q̄ ad oppositū adducūtur. Nam Ezechielis vltimo non dicitur nomē ciuitatis dominus vel tetragramaton sed dicitur ibi dominus ibidē. i. denominari debet a diuina inhabitatione ꝛ patꝫ per translationem caldaicā que sic habet nomē ciuitatis exponēt a die qua fecit dominus descēdere diuinitatē suā ibidē. Similiter Genesis. 22. nō dicit vocauit

Varia xp̄i noīa

Psal.

barruth.

Eze. vlt.

Geñ. 22

Judi. 6.

Exo. 17

Hie. 33.

Eze. vl.

Geñ. 22.

Abraham nomen loci illius dominus absolute sed
dominus videt q2 ille locus denominatus est a di=
uina visione q2 vidit ibi humilitatem ⁊ afflictionē
ipsius ysaac liberans eum a morte et arietem loco
illius ponēs vel q2 abraham vidit ibi in spiritu tē=
plum edificādum per Salomonem in quo deus vi
surus erat preces populi ⁊ oblationes: ⁊ hoc patet
Geñ.22. per caldaicum vbi dicitur Adorauit ibi Abrahaz
⁊ ait coram domino hic erunt colentes generatio=
Exo.17 nes. Similit̄ Exodi.17. Moyses non vocauit illd
altare nomīe domini tetragramaton absolute sed
vocauit illud dominus exaltatio mea a quodā effe
ctu diuino quia dominus liberauerat populum de
manu Amaleth ad preces Moysi sicut patet ibidē
Similiter Judicū sexto. Gedeon nō vocauit alta=
Judicū sexto. re illud nomīe domini tetragramaton absolute sed
a quodam effectu dei: ⁊ ideo vocauit illud domini
pax vel dominus pax q2 dominus promiserat sibi
pacem ab inimicis ꝑsequentibus ⁊ de facto com=
pleuit ⁊ hoc patet per translationem caldaicam.
Edificauit ibi Gedeon altare domino et seruiuit
super illud domino qui fecit ei pacem. Ex quibus
patet ꝙ prima solutio non est bona.

Contra secundam solutionem nō potest
argui nisi ostendo ꝙ iudei cor=
rumpūt literam vt negēt xp̄i diuinitatem. Hoc au
tem optime posset fieri ex antiquis bibliis que non
essent corrupte in passu isto ⁊ in aliis in quibus fit
mētio de diuinitate Christi si possent haberi ⁊ hoc
modo illi qui precesserunt nos in hoc passu ⁊ consi=
milibus contra eos arguebāt ⁊ a fide dignis ratio
ne scientie ⁊ vite affirmātibus etiam iuramēto ha=
betur ꝙ sic viderant in antiquis bibliis sicut habz
translatio Hieronimi superius īducta. Si autem
non possint haberi biblie antique non corrupte re
Translatio Bi. 70. iter. currendum est ad alias trāslationes quas iudei ra
tionabiliter non possunt negare. Et primo ad trās
lationem .70. interpretū que sic habet sicut trāsla=
tio Hieronimi vt patet per officiū ecclesiasticū qd
dē illa translatiōe assumptum est. In quo quidem
officio sic ponitur. In diebus illis saluabitur iuda
⁊ israel habitabit confidenter ⁊ hoc est nomē quod
vocabunt eum dn̄s iustus noster. Ex quo patet ꝙ
nomē domini tetragramaton refertur ad ip̄m xp̄z.
¶ Si autem q̄ratur quare .70. interpretes sic trās
tulerunt cū ip̄i quātum poterāt occultarent diuini
tatem xp̄i Tholomeo regi ne rex Tholomeus cre=
deret eos adorare duplicem diuinitatez sicut dicit
Hieronimus in prologo super penthatheucum et
in pluribus aliis locis. ¶ Dicendum est ad hoc ꝙ
septuaginta īterpretes in hoc loco sufficiēter ope
ruerunt diuinitatē xp̄i quia trāsferendo de hebrai
co in grecum potuerunt ponere nomen domini te=
tragramaton: sed loco illius posuerūt nomē cōmu
ne Kyrios quod in greco sonat idē ꝙ domin9 apd
nos. Et hoc nomē indifferenter potest dici de deo
seu de quolibet magno principe vel magnate ⁊ eo=
dem modo Hieronimus trāsferēdo de hebraico in
latinum quia nō habent nomē proprium correspō
dēs nomini domini tetragramaton. Ideo loco ei9
posuit hoc nomē cōmune dominus quod indifferē
ter dicitur de deo ⁊ quolibet homine magno pro=
pter qd auctoritas predicta. Hieremie.33. non ē ef
ficax ad probandum diuinitatem Christi secūduz
translationem Hieronimi: sed solum ex hebraica
veritate secundum quem modum ego processi.
¶ Secūdo vt pateat falsitas iudeorum recurren= Translatio biblie caldaica
dum est ad translationem caldaicam que est auten
tiqua apud eos vt supradictuz est in qua dicitur sic
Ecce dies veniētes dicit dominus ⁊ statuā Dauid
messyam iustum vbi habemus germen iustum. Ex
quo patet ꝙ hec auctoritas intelligitur de xp̄o ad
literam. Et sequitur. Et hoc est nomen quod ipsi
appellabunt eum dominus iustus noster. Et hiere
mie.33. translatio caldaica. Et hoc est nomē quod
ipsi dicent ei dominus iust9 noster ⁊ ibi ponitur no
men domini tetragramaton ibi ponitur hoc nomē
dominus. Ex quo patet ꝙ in hebraica veritate nō
est vocabit sed vocabunt ⁊ sic nomen domini tetra
gramaton refertur ad messyam / quo nomine dicit
Hieremias ip̄m appellandum aplis sibi subditis.

Contra tertiā solutionē patet ꝙ nō
valet quia si ista noia
tio vel vocatio vera est sequitur ꝙ ip̄e sit deus re si
cut ⁊ nomine. Sic autem est in ꝓposito quia ibidē
premittitur de ip̄o sic nominato. Ecce dies veniūt
dicit dominus ⁊ suscitabo Dauid germen iustuz ⁊
regnabit rex ⁊ sapiēs erit ⁊ faciet iudiciū ⁊ iusticiā
in terra. Hoc autem esset falsum si nomē diuinita=
tis ꝓprium sibi vsurparet ⁊ in illo nomīe vocari se
permitteret nisi secūdum veritatē de9 esset. ¶ Itē
licet iudei expectāt messyam purum hominem ven
turum tamen expectāt eum sicut ꝓphetam sanctis=
simum ⁊ sanctiorem Moyse. Hoc autem esset im=
possibile vel falsum si permitteret se vocari nomine
domini tetragramaton nisi sic esset secūduz verita
tem īmo videretur incurrere peccatum blaphemie
⁊ sic patet ꝙ tertia solutio nulla est ⁊ ꝙ stat prima
auctoritas principalis.

Secūda principalis auctoritas ad ꝓ
bandum xp̄m deum eē
verum ⁊ hominē verum accipitur ysaye nono vbi ysaye.9.
dicitur sic. Paruulus natus est nobis ⁊ filius da=
tus est nobis ⁊ factus est principatus super hume=
rum eius ⁊ vocabitur nomen eius admirabilis cō=
siliarius deus fortis pater futuri seculi prīceps pa
cis. Per hoc enim ꝙ hic dicitur Paruul9 natus ē
nobis. ⁊c. ostenditur ipsius xp̄i vera humanitas.
Per hoc autem ꝙ subditur ⁊ vocabitur nomē ei9
admirabilis deus fortis. patet ipsius vera diuini=
tas. ¶ Sed ad hanc auctoritatem respondent he=
brei ꝙ in hebreo non habetur vocabitur sed voca=
bit. ⁊ sic illud quod īmediate sequitur quod expri=
mit diuinitatem non refertur ad paruulum natum
sed ad deū nominātem ip̄m ⁊ nomen pueri ponitur
in fine auctoritatis cū dicitur princeps pacis. Ita
ꝙ scd̄m eos nō est ibi princeps sed principē in actō Hebreo interp̄tatio.
⁊ hoc de facili possunt dicere ꝙ nomina apud eos
sunt indeclinabilia ⁊ ideo eodē modo scribitur no=
minatiuus ⁊ accusatiuus. Est igitur sensus aucto
ritatis secūdum eos talis paruulus natus ē nobis
⁊c̄. Et vocabit ille qui est admirabilis consiliarius
deus fortis pater futuri seculi nomē eius id est no
men paruuli nati principem pacis ⁊ ideo dicūt vl=
tra ꝙ ista auctoritas intelligenda est de Ezechia
rege Juda sub quo dedit deus pacem populo in=
terfecto exercitu Supernacherib regis Assyrio=
rum ab angelo diuinitus misso vt habetur quar=
to regum.19. Vel si dicatur ꝙ de Christo debeat
intelligi per hoc non probatur eius diuinitas.

Sens⁹ verus pee. aucto.

¶ Sed quia sic respondentes corrūpunt textum. Ideo hic recurrēdum est ad alias translationes sicut in alia auctoritate fuit dictum et primo. patet hoc falsum p translationem.70. interpretum que hic habet vocabitur sicut ꝛ translatio Hieronymi ꝛ ꝙ nomina exprimētia diuinitatem xp̄i velauerūt in sua translatione ratiōe predicta in prima auctoritate ꝛ ideo sic transtulerunt. Puer natus est nobis ꝛ filius datus est nobis cuius imperium super humerum eius / ꝛ vocabitur nomen eius magni cōsilij angelus. Et ideo modo isto in officio misse recitatur in natiuitate domini qꝛ officium ecclesiasticum in hijs que accipiuntur de veteri testamēto sequitur trāslationem.70. interpretum vt in plurib⁹. Per hanc autē translationē patet ꝙ in hebraico non est vocabit sed vocabitur ꝛ per ꝯsequēs ꝙ ista nomina admirabilis deus fortis. ꝛc. que sunt exprimentia diuinitatem referunt ad puerum natū sicut ꝛ illud quod istis nominib⁹ correspondet in translatione.70. interp̄tum scilicet magni ꝯsilij angelus quod idē significat implicite ꝛ velate sicut illa nomina significant explicite ꝛ etiam manifeste: quia maximum secretum ꝛ consilium diuinū fuit incarnationis diuine misterium anteꝗ̄ in effectu cōpleretur. Patet etiā per hanc translationē nō potest intelligi de Ezechia rege Juda: quia ista nomina diuinitatem exprimentia scʒ admirabilis. ꝛc. non possunt ei cōuenire ꝛ p ꝯsequēs ꝙ in fine auctoritatis nō habetur in hebraico principē pacis in accusatiuo: sed princeps pacis qꝛ sicut dictum est in auctoritate p̄mittitur vocabitur ꝛ nō vocabit ꝛ p cōsequens si in fine auctoritatis poneretur principes pacis in accusatiuo nihil esset dictu vt patet de se. Item quod dicunt istā pacē debere intelligi de pace que fuit sub Ezechia īterfecto exercitu Sennacherib. Patet falsum per sequētem textum qꝛ īmediate subditur in auctoritate ysaie p̄dicta. Multiplicabitur eius imperium ꝛ pacis non erit finis qꝛ illa pax q̄ fuit sub Ezechia fuit satis breuis vt patet inspicienti. 4. regum. ¶ Iterum predicta responsio iudeorum patet falsa per trāslationem caldaicam que sic habet. Infans datus est nobis ꝛ filius datus est nobis ꝛ recipiet sup se legem ad seruandum eam ꝛ vocabitur nomē eius de ante mirabilis ꝯsilio deus fortis permanēs in secula seculoꝝ messyas in cuius dieb⁹ pax multiplicabitur. Per hoc enim ꝙ dicitur hic messyas. Patet ꝙ hec auctoritas nō est intelligenda de Ezechia sed de xp̄o Per hoc autem ꝙ hic dicitur ꝛ vocabitur de ante mirabilis consilio deus fortis. patet ꝙ nomina diuinitatē exprimentia referuntur ad Christū. Ita ꝙ ipē est vere deus ꝙ autē interponitur hic ista demōstratio de ante q̄ nō est in hebraico hoc est ad denotādum ꝙ nomē Christi prius vocatum est a deo ꝛ etiam ab angelo ꝗ̄ temporaliter nasceretur sicut habetur Luce secundo ꝛ Mathei primo. ¶ Quia autem in hac translatione caldaica dicitur et recipiet super se legem ad seruādum eam loco cuius in hebraico ꝛ in translatione Hieronymi habet. Et factus est principatus super humerum eius. Hoc est ad denotandum ꝙ Christus erat impleturus legem ꝛ seruaturus ƀm ꝙ ipē dicit expresse Mathei quinto. Non veni soluere legem sed adimplere.

Translatio caldaica.

¶ Item notandum est ꝙ per vnum aliud apparet falsitas iudeorum. Nam in predicta auctoritate

Iudeoꝝ falsitas.

ysaie vbi dicitur de Christo Multiplicabitur eius imperiuʒ in hebraico ponitur lemarbe quod sonat in latino ad multiplicandum ꝛ scribitur hec dictio hebraica sicut hic litera mē clausa ponitur ī medio dictionis quod est contra naturam huius littere ꝛ vsus scribendi secūdum modum hebraicum qꝛ nusꝗ̄ alibi ponitur nisi in fine dictionis sic clausa secūdum ꝙ tangit Hieronymus in prologo galeato. Ubi dicit ꝙ apud hebreos sunt quinqꝫ littere duplices quia per eas aliter scribūt fines dictionum ꝛ aliter media ꝛ principia. Et de istis quinqꝫ litteris vna ē litera men. Una est men aperta alia clausa ꝛ men clausa semp ponitur in fine dictionis men aperta in principio vel medio. Hic autem vt predictum est ponitur men clausa in medio dictionis ad denotandum ꝙ Christus de quo loquitur propheta erat nasciturus de virgine clausa ꝛ preter modū nature ꝛ ꝙ misterium incarnationis erat clausuʒ ꝛ secretum. Sicut enim poeta per figuras grāmaticales significabāt aliquid subtiliter intelligentib⁹ sic prophete per talem modum scribendi insolituʒ misteria oculta aliquando designabant / ꝛ hoc mō Moyses significauit pluralitatem personarum in vnitate diuine essentie cōiungendo hoc nomen heloym cum verbo singularis numeri vt dictum est in primo.

Quinqꝫ lr̄e duplices heb.

¶ Tertia auctoritas ad p̄bandum incarnationeʒ diuine persone accipitur Michee quinto. Et tu bethleem effrata paruulus es in milibus iuda. Ex te enim mihi egredietur qui sit dominator in israel et egressus eius ab initio a dieb⁹ eternitatis. Quod autem hec auctoritas intelligat̄ de Christo ad literam patet ex translatione caldaica que sic habet. Ex te mihi egredietur messyas vbi nos habemus Ex te mihi egredietur qui sit dominator. Per hūc autem exitum de Bethleem manifeste ostenditur ipsius Christi humanitas qui secūdum carnem natus est de semine Dauid qui fuit de bethleem vt habetur primo regū.16. p̄pter ꝙ scribe iudeorum et periti in lege responderūt interrogati ab Herode de loco natiuitatis xp̄i ꝙ nasceretur in bethleeʒ ꝛ confirmauerūt dictum suum per hac auctoritatem Michee quinto. vt patet Math.2. Hanc auctoritatem adducit August. xviij. de ciuitate. ca.30. vide ibi ꝛ s̄cdo ponit canticum Abacuth. ꝛ cōcludit illam auctoritatem. Ego autem in domino gaudebo ꝛ exultabo in deo Jesu meo. Per exitum eius a diebus eternitatis exprimitur natiuitas ei⁹ eterna qua semper nascitur a patre ꝛ semper natus est. ¶ Sed ad hoc dupliciter respondetur. Primo ꝙ per hoc nō intelligitur eternitas xp̄i secūdum diuinitatem sed p̄uisio vel predestinatio eterna sue natiuitatis in humana natura tantum. ¶ Aliter respondetur qꝛ secūdum aliquos iudeoruʒ.7. res fuerunt create ante mundum a deo scʒ lex / penitētia / iehēna / domus sanctuarij / thronus glorie / ort⁹ voluptatis. Plantauerat autē domin⁹ deus paradisum voluptatis a principio id est ante mundū per duo milia annoꝝ ꝛ hoc mō etiā expoūt qđ hic dr̄. Et egressus ei⁹ ab initio. ꝛc. qꝛ nomen messye fuit creatū ante mundū mō p̄dicto. ¶ Sed prima r̄nsio pꝫ ꝙ nō valet qꝛ eternitas talis p̄uisionis est oib⁹ cōis qꝛ oīa ꝗtūcūqꝫ minima sūt a deo et̄nal̄r p̄uisa ꝛ preordinata ꝛ ita si hoc modo intelligeretur pre

Michee quinto.

Priore.

August.

Improbāt solu. prece.

dicta auctoritas per ipsam nō exprimeretur aliqua specialitas in xpo respectu aliorum electorū. Propheta autem intendit per ipsam exprimere preeminentiam xpi ⁊ excellentiam vt patet intuenti.
¶ Secunda responsio friuola est ⁊ truphatoria. Lex enim non videtur creari nisi in aliquo intellectu angelico scilicet vel humano ⁊ tamen nullū intellectum creatum ponunt ante mūdum. Similiter etiam penitētia nō fuit nec videtur fuisse ante peccatum. ¶ Item ita debent dicere de celo ⁊ terra ꝙ fuerunt creata ante mundum sicut de orto voluptatis quia dicitur ꝙ in principio creauit deus celū ⁊ terram sicut ꝙ plantauerat paradisum voluptatis a principio ⁊c. Preterea thronus glorie nō videtur nisi celum. Similiter etiam locus iehēne non videtur nisi terra. Preterea de noīe messye quero quid est creatum vel substātia vel accidēs creatuʒ. Si substātia tūc idem est ꝙ messyas ⁊ fuit per duo milia annorum ante mundum. Si accidens non videtur probabile ꝙ deꝰ creauerit sic vnum accidēs sine subiecto ante mundum. quare ⁊c.

¶ Quarta auctoritas ad ꝓbādū cōclusionē
Cantico rum.4. predictam habetur canticoruʒ quarto. Egredimini filie syon, ⁊ videte regem Salomonem in diademate quo coronauit eum mater sua s̄m omnes doctores hebreorum vbiꝗ in libro canticorum ponitur nomen Salomonis sub illo nomine intelligendus est ip̄e deus qui est magnus Salomon id est pacificus qui facit pacem ⁊ concordiam in creaturis per connexionē partium vniuersi sicut dicitur Job.xxv. Qui facit concordiam in subliminibus
Job.25. suis. Unde dicunt ꝙ in toto libro illo agitur de deo ⁊ synagoga sub nomine Salomonis ⁊ nomine spōse sue seu amice sicut doctores catholici dicūt ꝙ in eodem libro sub predictis nominibus agitur de cōiunctione xpi ⁊ ecclesie. ¶ Hoc supposito arguit̄ ad propositū qr in predicta auctoritate dicitur de matre Salomonis ꝙ coronauit eum. Si igitur nomine Salomonis intelligitur. Deus etiam secundum sensum literalem vt dicunt ergo oportet cōcedere ꝙ deus habeat matrem. Hoc autem est impossibile secundū naturam diuinam vel angelicam ergo ponendum est hoc secūdum humanam que sola inter alias naturas per generationē possibiles videtur cōueniētior ⁊ congrua ergo est verus deus ⁊ homo ip̄e xp̄us. ¶ Sed ad hoc respondetur ab aliquibus iudeis dicentibus ꝙ deus qui est magnus Salomon, vocat in illo libro ecclesiam israel aliqn̄ matrem aliquādo filiam aliquādo sponsam ad ostēdendum magnum amorem quem habuit ad ipsam.
¶ Sed cōtra hoc videtur qr vnus passus obscurus sacre scripture non debet exponi nisi per aliuʒ clariorem eiusdem scripture. Nusꝗ autem alibi in scriptura veteris testamenti simile scilicet ꝙ deus vocet ecclesiam israel matrem: sed bene ꝙ vocat eā sponsam in eodem libro canticorum. Hanc auctoritatem adducit Augustinus.18. de ciuitate capitulo.36. ⁊ Hieremie secūdo. Recordatus sum tui
Hier.2. miserans adolescentiam tuam ⁊ caritatem desponsationis tue. Aliquando filiam sicut Hieremie.31.
eiusd.31. Usꝗquo delicijs dissolueris filia vaga. Aliquādo sororem vt in eodem libro canticorum. Soror mea sponsa. Item mater habet rationē principij respectu filij. Hoc autem nullo modo potest intelligi de ecclesia israel respectu dei ⁊ sic videtur ꝙ predicta responsio non sit rationabilis.

¶ Ultima auctoritas ad hoc accipitur zacha. nono. exulta satis filia syon Jubila filia hierusalem Ecce rex tuꝰ Zacha. 9.
veniet tibi iustus ⁊ saluator ip̄e pauper ⁊ ascendēs super asinam. Scd̄m doctores hebreorum. ¶ Ista auctoritas nō potest intelligi ad literā nisi de messya. Per hoc aūt ꝙ dicitur hic pauper ⁊ ascendēs super asinaʒ ostēditur eius humanitas in qua sicut pauper inter homines ꝯuersatus est. Per hoc aūt ꝙ dicitur rex iustus ⁊ saluator ostenditur in eo natura excellentior per quam possit saluare ⁊ regenerare qr pauper secūdum ꝙ huiusmodi est impotēs ad talia ⁊ ideo fuit simul in vnum diues ⁊ pauper. Diues in natura diuina, pauper in humana. Et ꝙ sic debeat intelligi predicta auctoritas zacharie. Patet per glosam hebraicam apud eos autenticā super illud canticorum primo. Exultabimus ⁊ letabimur in te glosa in te sancto ⁊ benedicto deo.
¶ Simile enim est hoc cuidam regine cuiꝰ maritꝰ ⁊ filij ⁊ generi transierāt mare. Postea per magnū tempus dictum est ei Uenerūt generi tui. Respondit Quid ad me letētur filie mee. Dictū est ei venerūt filij tui. Rn̄dit letent̄ nurꝰ mee. Qn̄ aūt dictū est ei venit vir tuꝰ. Dixit hec est pfecta leticia mea. Sic factū est vt cēnt ꝓphete dicentes ad hierusalē Filij tui de longe veniēt. Respondit. Quid ad me letentur filie iude. Sed cuʒ dictum est ei zacharie nono. Ecce rex tuus venit. ⁊c. tūc fuit leticia perfecta. Unde ibideʒ premittitur. Exulta satis filia syon Jubila filia hierusalem. ¶ Ex ista glosa ptʒ ꝙ zacharias propheta loquitur de aduentu dei ad filios israel. Si igitur auctoritas secūdum eos intelligitur de messya qui in eadem etiam auctoritate dicitur venire in paupertate ꝯcludit̄ ꝙ ipse sit deꝰ ⁊ homo sicut deductum est supra. ¶ Nota ad hoc probandū versus Sibille. 18. de ciuitate ca. xxiij. Versꝰ sybille.18.
Uide ibi. Sed de ipsis iudei non curarent. Et hec de secundo articulo. de ciui.

¶ Quantum ad tertium articulum dico similiter ꝙ potest probari efficaciter De tp̄e incarnatio
ꝙ tempus incarnationis diuine sit preteritum. nis xp̄i.
¶ Ad hoc autem induco primo prophetiā patriarche Jacob Genesis.49. Non auferet̄ sceptruʒ de Juda nec dux de femore eius donec veniat qui iacob ge
mittendus est ⁊ ipse erit expectatio gētium. Sed ne.49.
modo ablatum est regnum ⁊ dn̄atio a iudeis a tempore Herodis ascalonite sub quo natus est Jesus ergo ab illo tēpore incarnata est diuina persona et venit messyas vel xp̄us. Hāc auctoritateʒ allegat Augustinus de xp̄o.18. de ciuitate cap.6. Agens ibi de benedictione Jude a Jacob. ¶ Ad hoc autem respōdetur dupliciter. Primo sic ꝙ ista auctoritas nō intelligitur de xp̄o ad literā: sed de Nabugod. rege babilonis qui missus est ex ordinatiōe diuina contra hierusalē ꝓpter peccata populi vt habetur quarto regū.24. ex tūc defecit regnū iudeorum quia cepit Sedechiam regem ⁊ excecauit ⁊ fi- 4. regū.
lios eius occidit vt habetur ibidem. xxv. capitulo. Nec postea aliquis de stirpe eius regnauit. ¶ Aliter soluitur dicēdo ꝙ illa auctoritas intelligit̄ de Roboā filio Salomōis a quo recesserūt decē tribꝰ ⁊ adheserūt hieroboā filio nabath vt hr̄.3. regū.12.

Sic igitur exponūt predictam auctoritatem. Non
auferetur sceptrum de iuda. ⁊c. Donec veniat Sy
lo quia vbi Hieronymus transtulit qui mittendus
est. hebraica veritas habet Sylo et est nemen loci
vt dicūt quia in loco venit Roboam vt constitue-
retur rex super israel ⁊ in illo loco recessit ab eo po
pulus israel ⁊ ↄstituerūt super se regē Hieroboā
qui erat de alia tribu: scilicet de tribu Effraym et
sic ablatum fuit tunc sceptrum Israel de Iuda.
Verūtamen quia ipī Roboam remāserunt due tri
bus ideo sequitur ꝫm hebraicam veritatem. Et ag
gregabuntur ei gentes vbi Hieronymus transtu-
ꝯ predic- lit ⁊ ipē erit expectatio gentium. ¶ Sed cōtra pri
ctas solu mam solutionē patet ꝙ est falsa quia post captiui
tiones. tatem babilonicam habuerunt iudei duces ⁊ prin
cipes sicut patet de zorobabel Hesdra Neemici ⁊
Machabeis habuerunt etiā reges qꝛ Iohannes
hircanus Symonis machabei filius imposuit sibi
dyadema regni ⁊ ex tunc regnauerunt filij eiꝰ vsqꝫ
ad Herodem qui fuit alienigena a gente iudeorū
⁊ ideo vsqꝫ ad tempus illud non fuit amotū omni-
no dominium iudeorum. Nota de hoc Augustinū
Vid au. 18. de ciuitate capitulo quadragesimoquinto circa
18. de ci. finē quo modo scilicet Herodes alienigena regna
ca. 45. uit in iudea. ¶ Si autem dicatur ꝙ a tempore Na
bugodonosoris fuit amotū a tribu iuda de q̄ amo-
tione loquitur prophetia predicta: quia illi qui re-
gnauerunt postea fuerunt de alia tribu quia de tri
bu sacerdotali scilicet Machabei. Non valet hoc
dictum quia zorobabel qui post captiuitatem Ba
bilonicam fuit dux eorum fuit de tribu iuda vt pa-
tet expresse ex textu scripture in pluribus locis.
Similiter Machabei qꝛ tribus sacerdotalis ⁊ re-
gia fuerunt commixte. Et ideo si machabei fuerūt
de tribu sacerdotali sequitur ꝙ fuerunt de regia.
¶ Contra secundam responsionem dico ꝙ patet
falsa per textum tertio regum. 12. qꝛ ibi dicitur ꝙ
ille locus vbi Roboam a populo fuit derelictꝰ vo-
catur Sichen ⁊ est locus bene remotus ab illo lo-
co qui vocatur Sylo. ¶ Item contra vtrāqꝫ respō
sionem ⁊ consimiles Patet ꝙ sunt false per trans-
lationem Caldaicam quia vbi Hieronymus trās-
tulit donec veniat qui mittendus est hebraica ve-
ritas habet donec veniat Sylo. Caldaicum habꝫ
donec veniat messias quia illud quod erat obscu-
rum per hoc voluit declarare. Et sic patet ꝙ pre-
dicta auctoritas non potest intelligi de Nabugo-
donosor neqꝫ de Roboam nec de aliquo alio q̄ꝫ de
xp̄o. ¶ Quod autem sequitur in hebraico. Et ag
gregabuntur ei gentes sic est intelligendum quia ī
aduentu xp̄i Iudei ꝓ maiore parte obscurati sunt
in sua infidelitate: ⁊ gentiles qui nomine gentium
designantur aggregati sunt Christo fidem eius de
uote suscipientes secundum ꝙ dicit apostolus ad
Ad Ro. Romanos vndecimo. Cecitas ex parte cecidit in
11. Israel donec plenitudo gentium intraret. hoc ha-
betur. 15. de ciuitate capitulo vigesimoquinto vi-
de ibi. ¶ Quod autem a tempore Herodis abla-
tum sit sceptrum a iudeis. Patet quia ipse fuit pri
De iudeo mus alienigena qui regnauit in iudea. Patet enī
rum scep eius fuit ydumeus. Iste enim Herodes auxilio ro
tro eis a manorum fretus debellauit antigenum regem iu-
tpe hero deorum qui descenderat a Machabeis et omnem
dis abla prolem regiam occidit et libros de genealogia re-
to. gum combussit, ne in posterū deprehenderētur ip

se ⁊ filij alienigeni esse a regno Dauid. Interfecit
etiam doctores legis qui docebant in populo Deu Deu. 17.
tron. decimoseptimo. De medio fratrum tuorum
pones super te regem vt sic auferret iudeis omnē
viam recuperandi regnum quod etiam patet per
effectum quia ab illo tempore fluxerunt plures q̄ꝫ
mille tricēti anni ⁊ adhuc iudei ab illo speptro ma
gis remoti sunt ⁊ longinqui q̄ꝫ a principio. Cum
igitur ablatio sceptri fuerit eis signum predictum
de aduentu christi patet ꝙ xp̄us iam aduenit.

¶ Scda auctoritas ad hoc

accipitur Aggei secundo Hec dicit dominus ex- aggei. 2.
ercituum. Adhuc vnum modicum: ⁊ ego mouebo
celum ⁊ terram mare et aridam ⁊ mouebo omnes
gentes ⁊ veniet desideratus cunctis gentibus seq̄
tur magna erit gloria domus istius nouissime ma-
gis q̄ꝫ prime dicit dominus exercituum secundum
omnes expositores hebreorum. Iste desideratus ē
rex messyas siue Christus. ¶ Hanc auctoritatem
allegat Augustinus. 18. de ciuitate capitulo. 35.
dicens ꝙ in parte fuit completa: ⁊ est in aduentu 18. de ci.
Christi vel post sicut exponit ibi. Adhuc vnū mo- ca. 35.
dicum. ⁊c. Sed expectatur implendū illud et ve-
niet desideratus cunctis gentibus de vltimo aduē
tu non de primo quia prius in eum crediderunt q̄ꝫ
desiderauerint ipsum esse venturum: et illud fuit
post primum aduentum. Sed capitulo quadrage-
simoquinto videtur eam allegare de primo aduen-
tu Christi. Unde allegat alium textum. lxx. inter-
pretum. scilicet verificatum in primo aduentu de
electis hominibus qui venerunt ad Christum per
fidem licet postea capitulo 48. resumat hoc ⁊ ex-
ponat intelligendum esse de tempore noui testamē
ti in secundo aduētu Christi quando dedicabitur.
¶ Tunc arguo primo per illud ꝙ adhuc vnū mo
dicum ⁊ subditur de Aduentu Christi. Et veniet
desideratus cunctis gentibus Aggeus enim pro-
pheta dixit hoc verbū secundo anno Darij regis
persarum. Ab illo tempore vsqꝫ nunc fluxerunt an
ni. 155. anni secundum computationem iudeorum
⁊ plures adhuc secundū cōputationē nostram scꝫ
170. ad minus talis autem numerus annorum nō
dicitur in scriptura modicum. Cum ergo prophe-
ta dicit restare modicum tempus vsqꝫ ad aduentū
desiderati. Patet ꝙ tempus sui aduentus est pre-
teritum. ¶ Sed ad hoc dicunt aliqui sic ꝙ tantum
tempus bene dicitur in scriptura modicū sicut in
p̄s. 82. dicitur mille anni ante oculos tuos tanq̄ꝫ
dies hesterna que preteryt. Sed ista responsio non
valet quia si tempꝰ totū cōparaꝫ eternitati. Pꝫ mo- psal. 82.
dicum est ⁊ sic loquitur auctoritas psal. quia diui-
na cogitatio que per oculos intelligitur eterna est
Sed si referatur tempus mille annorum ad expe-
ctationem populi sic rationabiliter loquendo non
potest dici modicum sed magnum. Unde ⁊ Bar-
ruch sexto tempus captiuitatis babilonice predici
tur longum quod tamen fuit modicum respectiue.
¶ Item probo propositum per illud quod in aucto
ritate subditur. Veniet desideratus cunctis genti-
bus ⁊ explebo domū istā gloria. Et loquitur ꝓphe
ta de domo dn̄i edificata a iudeis post reditū capti
uitatis babilonice ergo stāte illa domo venit Chri
stus qui propheta dicit illaꝫ replendam esse gloria
⁊ per aduentum desiderati cunctis gentibus.

Domus autem illa destructa est per Titum ꝛ Vas
passianum. 42. anno post passionem domini. ergo
ꝛc. ❡ Item per illud quod sequitur in auctoritate
Magna erit gloria domus istius magis ꝙ prime.
18. de ci. Augustinus videtur sentire. 18. de ciuitate capitu
lo. 45. ꝙ ita maior gloria domus nouissime acci=
pienda est de ecclesia xp̄i edificata ex lapidibus vi
uis hominibus que per illam figurabatur non au=
tem de illa corporali. Unde ꝛ tractat ibi quo modo
illa corporalis secūda quasi nullius momēti fuit re
spectu prime ꝛ quo modo fuit conculcata ꝛ deho=
norata per Romanos per Alexandrum ꝛ per An
thiocum sicut dicitur hic satis cito post hoc etiam
resumit breuiter postea capitulo. 48. vide ibi. Et
constat ꝙ loquitur de domo eadem supradicta ad
cuius edificationem inducebat populum ꝛ predi=
xit maiorem gloriam huius domus ꝙ prime edifi
cate per Salomonem. Hoc autem non potest intel
ligi propter maiores vel honores seu cultum diui=
num vel edificationes qꝛ status populi in illo tem=
pore erat quasi nullus respectu illi⁹ status qui fuit
sub Salomone ꝓpter quod dicitur Hesdre quin=
to ꝙ sacerdotes qui viderant primaꝫ domū lachri=
mabantur alijs exultantibus in dedicatione dom⁹
secūde quia nullius momēti erat respectu alteri⁹ ꝛ
ideo non potest intelligi maior gloria eius nisi per
aduentum ipsius desiderati cunctis gētibus qui eā
glorificauit presentia sua quādo in ea fuit a matre
oblatus secūdum ꝙ predixerat Malachyas pro=
Malachias. 3. pheta tertio capitulo. Statim veniet ad templum
cap. sanctum suum dominator quem vos queritis ꝛ an
gelus testamenti quem vos vultis. Ipsam etiā do
mum honorauit quando ibi freq̄ter docuit ꝛ pre=
dicauit. ❡ Sed ad hoc respondent aliqui ꝙ maior
fuit gloria secūde domus ꝙ prime in annis qꝛ plus
durauit. Sed hoc non valet quia licet verum sit ꝙ
plus durauerit hoc tamen non fuit ad eius gloriaꝫ
sed magis ad ignominiam quia pluribus tempori
bus fuit conculcata ꝛ dehonorata : qꝛ Anthiocus
Epyphanes posuit ibi abhominādum ydolum et
fecit ibi prostibula mulierum sicut habetur primo
Machabeorum ꝛ secūdo. Sed qꝛ illum librum nō
recipiunt iudei : ideo potest dici hoc quod dicitur
Danielis octauo ꝛ hoc etiaꝫ dicit Josephus libro
Antiquitatum duodecimo. ❡ Similiter quando
ciuitas Hierosolomitana fuit capta per Pompei
um imperatorem romaum ꝛ iterum alias per He=
rodem Ascolonitam ꝛ vltimo quādo destructa fuit
per Tytum ꝛ Vaspasianum omnibus istis tempo
ribus fuit illa domus derelicta ꝛ ꝯculcata. ❡ Itē
ista maioritas durationis nō videtur esse alicuius
glorie notabilis alias enim diceretur lapis maio=
ris glorie ꝛ honoris ꝙ homo qꝛ est maioris dura=
tionis. ❡ Item si computemus durationeꝫ dom⁹
secunde secūdum computationeꝫ iudeorum qui di
cunt eam durasse tātum. 420. annis habem⁹ ꝙ pri
ma domus plus durauit quia plures anni fluxerūt
a quarto anno regni Salomonis in quo fundata ē
domus prima vsqꝫ ad quadragesimūprimū annum
regni Sedechie in quo destructa est quia fluxerūt
anni. 427. secūdum ꝙ potest computari per tem=
pora regum intermediorum inspiciendo tertium ꝛ
quartum regum. Perfecta autem fuit vndecimo
anno regni Salomonis ꝛ fuit perfecta. 423. ānis
ꝛ sic durauit plus ꝙ secunda si accipiatur duratio
secunde domus secūdum computationem iudeoꝝ.
Licet autem secunda domus plus durauerit vt su=
pra dictum est. tamen ista obiectio est efficax con=
tra iudeos quia procedit ex suppositione computa
tionis eorum. ❡ Patet igitur ꝙ tempus aduen=
tus Christi est preteritum ex predicta auctorita=
te Aggei.

❡ Sed in predicta auctorita/ Bonum dubium.
te restat ostendere quod videtur dubiuꝫ quo modo
in aduentu desiderati cunctis gentibus sit impletū
cum dicitur adhuc vnum modicum ꝛ ego mouebo
celum ꝛ terram. Et est dicendum ad hoc ꝙ celum
in aduentu xp̄i motum est accipiendo motum pro
qualibet innouatione vel mutatione quia nouitas
magna in celo apparuit : qꝛ in natiuitate xp̄i noua
stella visa est propter quod reges venerunt ad ipꝫ
adorandum. ❡ Item circa illud tempus sciłꝫ tem
pore Herodis sub quo natus est xp̄us in iudea de
qua maxime loquitur propheta fuit maximus mo=
tus terre in tantum ꝙ gentes propinque credebāt
in iudea nullum hominem remansisse vt dicit Jose
phus primo libro de iudaico bello. ❡ Ex quo pro
babiliter arguitur aliqua notabilis cōiunctio pla=
netarum tunc fuisse seu constellationem ex quibus
solent talia accidere. ❡ Quod etiaꝫ mote fuerint
tunc omnes gentes. Patet ꝙ īminēte xp̄i natiui=
tate precepit Cesar Augustus vniuersum orbem
describi ꝛ omnes gentes tributarias Romanoruꝫ
se profiteri ꝛ propter hoc singuli ibant ad loca vn=
de erant oriundi ad predicta faciendꝫ propter qđ
etiam Joseph ascendit de Galilea in Bethleeꝫ vt
ibi profiteretur cum Maria sibi diponsata vxore
pregnante vt habetur Luce secundo. Tunc tem=
poris etiam facta est magna commotio in iudea qꝛ
quidā nomine Judasnatione Galileus publice as
serebat ꝙ nō licebat Judeis recognoscere dominū
preter deum ꝛ multi iudei sequuti sunt ipsum ꝛ po
stea interfecti sunt ab exercitu Romanorum secun
dum Josephum secundo libro antiquitatum ꝛ idē
habetur Actuum quinto. Ante hos dies extitit iu
das Galileus. ꝛc. ❡ De commotione autem ma=
ris non oportet exemplum ponere quia frequenter
solet accidere.

❡ Tertia auctoritas ꝙ temp⁹
aduentus messye sit completum habetur Danie= Dani. 9.
lis nono. vbi angelus Gabriel instruit eum de tem
pore aduent⁹ xp̄i dicētis. 70. ebdomades. Abbre=
uiate sunt super populum tuum ꝛ super vrbem tuā
sanctam vt consūmetur preuaricatio ꝛ finem acci=
piat peccatum ꝛ deleatur iniquitas ꝛ adducatur iu
sticia sempiterna ꝛ impleatur visio ꝛ prophetia et
vnguatur sanctus sanctorum. ❡ Ad intellectum
huius prophetie. ❡ Primo videndum est quo
modo accipiatur hic ebdomas vł ebdomada quod
idem est Secundo ad propositum. ❡ Dico au= Ebdo=
tem ꝙ in sacra scriptura accipitur ebdomada vno mada ꝗt
modo pro tempore septem dierum. ꝛ hoc modo ac modis ac
cipitur communiter. ❡ Hoc etiam modo loqui= cipitur.
tur scriptura de ebdomada. Leuitici vigesimoter
tio. Ubi scriptura dicit. quod septem ebdomade
sunt accipiende a festo pasche que faciunt quadra=
gintanouem dies ꝛ in quinquagesima die celebrā=
dum est festuꝫ penthecostes. ❡ Alio mō accipitur

ebdomada pro tempore septem annorum que faciunt annos .49. et hoc modo scriptura loquitur

Leui.25.

de ebdomada leuitici .25. Ubi dicitur Numerabitis septem ebdomades annorum que faciūt .49. annos et quinquagesimus annus imediate sequens dicitur iubileus qui apud iudeos erat annus remissionis vt ibidem dicitur. Nec inuenitur ebdomada accipi pluribus modis in scripturis. Hic autē non potest accipi ebdomas vel ebdomada dierum quia tota prophetia Danielis fuisset completa infra annū et dimidium ergo per locum a diuisione oportet ꝙ accipiatur pro ebdomada annorum et in hoc omnes expositores cōueniunt catholici et hebrei. Sed differunt in hoc ꝙ aliqui catholici vt Beda et sequaces sui dicūt ꝙ isti anni intelligendi sunt anni lunares qui sunt breuiores annis solaribus .xi. diebus.

Beda.

Motus autem fuit ad hoc dicendum ex duobus. Primo ex textu quia dicuntur ebdomades abbreuiate et sicut dictum ē anni lunares sunt breuiores solaribus et per ꝯsequēs ebdomades annorum lunarium sunt breuiores. Secūdo quia angelus loquebatur Danieli qui erat hebreus hebrei autem computabant per annos lunares vt dicit Beda et ideo angelus posuit numerum annorum pdictorum per ebdomades annorum lunarium.

ꝯ bedam

¶ Sed salua Bede reuerentia hoc non videtur esse verum quia in hebraico non ponitur abbreuiate pro vt sonat in detruncationem seu diminutionem: sed in hebraico ponitur pcise et notat temporis determinationem id est non plus nec minus simpliciter. ¶ Secūdum videtur falsum. Si enim iudei computarēt sm annos lunares ita ꝙ haberent annū breuiorem etiam vndecim diebus ꝙ annus solaris quo vtimur cum secundum legem teneantur pmo mense cuiuslibet anni sui facere pascha et die determinata scilicet die quartadecima scilicet die quintadecima primi mensis. Sequeretur ꝙ pascha Judeorum huius anni anticiparet pascha anni precedentis .xi. diebus et eodē modo pascha anni sequētis precederet per viginti duos dies et sic ꝯsequēter anticipando tempus quolibet anno per vndecim dies sequitur ꝙ ipi celebrarent pascha suum ex obligatione pcepti infra breue tempus in quolibet mense totius anni quod apparet imediate falsum ex vsu eorum quia semper faciunt pasca eodem tempore et ideo patet ꝙ computant per annos solares sicut et nos. Licet enim incipiant menses a lunationibus tamen tertius annus apud eos habet .13. lunationes ita quod per embolismos faciunt extrationem temporis et sic computant per annos solares sicut et nos. Dato tamen ꝙ computarent per annos lunares nihilominus haberetur ppositum nostrum vt videbitur. ¶ Secūdo videndum est quot annos continēt ebdomades predicte et patet ꝙ si multiplicentur .70. per septē resultant .490. anni per ebdomades .70. vel ex ebdomadibus .70.

Inceptō ebdomo.

¶ Tertio videndum est a quo termino incipiat computatio istarum ebdomodarum. Et dicūt aliqui iudei ꝙ incipit ab vndecimo anno regni Sedechie quādo destructum est primū templum. ¶ Alij dicunt ꝙ incipit in primo anno darij medij quia illo tempore dicit angelus ista Danieli. ¶ Alij autem dicunt ꝙ incipit computatio a reditu captiuitatis sub zorobabel duce anno secundo Cyri regis persarum. ¶ Alij autem dicūt ꝙ ista computatio incipit a vicesimo anno regni Arthaxersis quādo missus est Neemias ad reedificandum ciuitatem Hierusalem quod ego magis puto et hoc potest patere ex textu Danielis nono.

Daniel .9.

vbi dicit angelus Danieli. Scito ergo et animaduerte ab exitu vt reedificetur Hierusalem .&c. Et tunc incipit angelus computare ebdomades cōsequenter vt patet in textu: tunc autem exijt sermo de reedificatione Hierusalem. Cyrus enim prius dederat licentiam de reedificatione templi tantum.

Resolutio ppositi.

¶ Ad propositum dico ꝙ quecūqꝫ istarum opinionum sit vera habetur sufficienter propositum scilicet ꝙ tempus aduentus xpi sit preteritum. Quod patet quia angelus determinate .490. annos vsquequo impleatur visio et prophetia et vnguatur sanctus sanctorum id est xpus. Sed qualitercūqꝫ accipiantur anni lunares vel solares et vbicunqꝫ incipiatur computatio secundum predicta quia inferius non potest accipi ꝙ vigesimo anno arthaxersis totum tamen tempus preteritum est iam diu est et hoc sufficit ad propositum nostrum.

Rabi salomon.

¶ Sed ad istam auctoritatem respondet Rabi Salomon dicens ꝙ .70. ebdomades non continent tempus precisum vsqꝫ ad xpi aduentum et passionis sue misterium vt predictum est: sed continent tempus precisum a destructione primi templi vsqꝫ ad destructionem secundi per Tytum et Vaspasianum et exponit sic pdictam auctoritatem .70. ebdomades abbreuiate sunt super populum tuum super vrbem tuam. Anteqꝫ veniat perfecta captiuitas ipsorum per romanos comburentes ciuitatem et templum eiicientes populum iudaicum vt consūmetur preuaricatio id est vt desistant a preuaricationibus castigati per predictam captiuitatem et sic deleatur iniquitas eorū substinendo captiuitatem et miseriam pro pena et adducatur iusticia sempiterna id est vt in eternū iustificentur substinendo talem penam et miseriam pro peccatis eorum et impleatur visio et prophetia id est visiones de xpo promisse per prophetas et vngatur sanctus sanctorum id est archa domini et vasa sanctuarij que reprobantur per messyam in fine huius captiuitatis iudeorum venturum sicut dicit ¶ Sed quātum debeat durare ista captiuitas nō dicitur et per consequēs tempus determinatum aduentus ipsius xpi hic nō diffinitur.

ꝯ solutionem Rabi Salomonis.

¶ Contra istā solutionem dico ꝙ expositio ista falsa est et extorta Hoc patet primo per litteram precedentem. Ubi dicitur ꝙ angelus gabriel venit propter orationem Danielis orantis pro liberatione populi ad declarandum exauditionem sue petitionis et ideo non solum denunciat eius liberationem a captiuitate babilonica sed etiam perfectam liberationem fiendā per xpm de qua Daniel principaliter orabat et ideo dicere ꝙ angelus venerit ad denunciandum perfectam captiuitatem populi sui et nullum tempus certum liberationis fiende per xpm est valde absurdū et precedenti litere contrarium quia angelus non venisset ad consolationem Danielis: sed magis ad eius desolationem. ¶ Item quod dicit Judeos desistere a preuaricationibus per captiuitatem. Hoc est falsum quia inter omnes multum vacant sortilegijs et augurijs que maxime prohibentur in lege eorum sicut testimonium perhibent illi qui nouerunt benefacta eorum. ¶ Item quod dicit impleri visiones prophetarum per merita ipsorum est contra illud quod dicitur Deutronomi nono.

Scito q nō ppter iusticias tuas dñs deus tu⁹ dederit tibi terram hanc ⁊c. ⁊ multominus ppter iusticias eorum implēda est pmissio de xp̄o vt ptʒ et
ysa. 8. maxime qꝛ de eo scribitur ysaye. 8. Et erit ad lapidem offensiōis ⁊ petram scādali duabus israel ⁊ in laqueum ⁊ ruinā habitātibus hierusalē. Item quod dicit q perynctionē sancti sanctorū intelligitur vnctio arche ⁊ sanctuarij que restituētur p messiam.
Hiere. 3. Hoc est ɔtra illð quod dicit Hieremie tertio Cūq multiplicati fueritis ⁊ creueritis in terrā in diebus illis dicit dñs nō dicēt vltra archa testamēti domini neq ascendet super cor neq recordabūt illius nec visitabūtur nec fiet vltra qꝛ cerimonie veteris testamēti omnino cessauerūt post passionem xp̄i diuulgationem euangelij. Pluribus etiā modis argumētari potest cōtra expositionē istaʒ sicut patet magis super Danielem.

¶ Ultimo pbatur ex scriptura canonica tempus aduentus christi esse preteritum per illud Danielis tertio. vbi dicitur q Nabugodo. vidit statuam magnā.
Danie. 3. Huius autē statue caput erat ex auro optimo pectus ⁊ brachia de argento porro venter ⁊ femora ex ere. Tibie autem ferree. ⁊c. Et sequitur Abscisus est lapis de monte sine manibus ⁊ percussit statuam in pedib⁹ eius ferreis ⁊ fictilibus ⁊ cōminuit omnia. ¶ Per hāc autem statuam designātur quattuor magna regna sibi in orbe succedentia sicut ⁊ ipsemet Daniel exposuit diuinitus inspiratus.
Interp̄tatio statue a Nabugo. vise. Primum regnum est caldeorum quod signatur per caput aureum vt ibidem dicitur. Secundum est regnū persaꝝ qð signatur per argentū quod subiecit sibi regnum caldeorum. Tertium regnum grecorum seu Alexādri qð signatur per es ⁊ subiecit sibi regnum persarum. ¶ Quartum est regnū Romanorum qð signatur per ferrum ⁊ subiecit sibi regnum grecorum ⁊ alia regna mūdi sicut ferrū domat omnia. Per lapideʒ autem abscisuʒ de monte sine manibus designatur ip̄e xp̄us siue regnum eius cui subijciēdū p̄dicitur regnū Roma. Et ī hac expositiōe oēs expositores tā hebraici q̄ catholici ɔueniūt. Ex hijs arguo qꝛ in predicta pphetia p̄dicitur quod ille cui subijciēdum erat regnum Romanorū est ip̄e xp̄us. ¶ Cū ergo hoc sit impletuʒ tēpore Cōstātini ⁊ Siluestri pape quo tempore romanum imperium per veram fidem subiectuʒ est Jesu filio marie. Patet q ip̄e est v̄e xp̄s ⁊ q messyas aduenerit. ¶ Post auctoritates canonicas adduco contra iudeos aliqua dicta
ysayas. autentica apud eos quia sunt dicta doctorum ipsorum. Primum est glose super illud ysaie. Antequam parturiret peperit. glosa hebraica dicit q antequā natus fuisset ille qui in seruituteʒ redegit Ultimus natus fuit redemptor ergo ante natiuitatem Titi qui ciuitatem destruxit ⁊ populum captiuauit ⁊ per venditionem in seruitutem exposuit in tantum q dabantur triginta pro nummo argēteo
Hugo Floren. vt dicit Hugo Flo. fuit natiuitas xp̄i. Hoc idem patet per translationem caldaicam ibideʒ. Adhuc non erit ei veniens angustia redimetur ⁊ adhuc nō veniet ei tremor cum doloribus propter partum reuelabitur rex messias. Dolor enim ⁊ angustia partus exprimunt maximam calamitatem quam sustinuerunt in obsidione Titi ⁊ Uaspasiani. ergo ante obsidionem illam venit xp̄us: ⁊ hoc multi concedunt inter eos q ipse xp̄us natus sit in die destructionis templi: sed cum ab illo tempore fluxerit tātum tēpus vltra mille annos satis queritur ab eis vbi sit ip̄e per tantum tempus ⁊ quid facit. ¶ Et dicunt aliqui q ipse est inter angelos viuens sicut Moyses vixit. 40. diebus cum domino in monte ⁊ expectat preceptum domini de apparendo. varietas opini. de xp̄o.
¶ Alij dicūt q est vltra montes caspios. ¶ Alij q vadit per mundum sicut pauper ⁊ contemptibilis ⁊ leprosus ⁊ humiliatus propter peccata populi iuxta illud ysaie. 53. Et nos reputauim⁹ eum quasi leprosum quousq appareat ex precepto dei ad liberationem populi. ysaie. 53. ¶ Talis autem varietas eoꝝ bene ostendit eorum falsitatem. Et ideo dimitto hoc nisi quātum ad hoc q verum est tempus xp̄i iā aduenisse. ¶ Item per quandam traditionem autentiquam apud eos que ponitur in quodam libro eorum antiquo qui dicitur liber Judicū ordinariorum. Traditum est a domo Helye id est a discipulis per sex milia annorum erit mundus duo milia vanitatis duo milia legis duo messye. Li. iudicū ordinariorum. ¶ Circa quod nota q hebrei dicūt hoc dictum fuisse a filio mulieris Sareptane quem suscitauit Helyas qui habuit postea speciem prophetie ⁊ prophetauit de duratione mundi scilicet q duraret sex milibus annorum. Duo autem milia vanitatis dicuntur duo milia peccatorum qꝛ a p̄ncipio mundi vsq ad vocationem Abrahe defluxit mundus per luxuriam primo vsq ad Noe. Postea per ydolatriam vsq ad Abraham qui primo ausus est publice cōfiteri nomen vnius dei vel vnum deum creatorem celi ⁊ terre secundum Josephum primo libro antiquitatuʒ ⁊ illud tempus durauit circa duo milia annorum fuerunt enim vltra. 23. Ab illo autem tempore vocationis Abrahe vsq ad natiuitatem xp̄i fluxerūt duo milia annorum nisi q deficiūt. 28. qui possunt suppleri per. xxiij. qui fuerunt residui de vltra duo prima milia ⁊ per quinq quibus latuit xp̄us ī egypto ⁊ sic dicatur totum legis predictum vsq ad reuersionem xp̄i de Egypto ⁊ habemus duo alia milia. ¶ Sed vtrum dies messye vel xp̄i debeant durare duobus milibus annorum non intromitto me Hoc sufficit mihi contra eos q cum iam quattuor milia annorum a creatione mundi preterita q messyas iam venit ⁊ dies eius iam venerunt a mille annis ⁊ vltra quia iam quinq milia annorum transierunt ⁊ vltra a creatione mundi etiam secūdum cōputationem eorum quare ⁊c. ¶ Hoc dicit expresse Josephus maximus hystoriographus eorum secundo libro antiquitatum perhibens testimonium xp̄o dicens sic describendo tempora Thyberij Cesaris. Fuit hijsdem temporibus Jesus vir si tamē virum nominare fas est. Erat enim mirabiliū operum effector ⁊ doctor eoꝝ hoīm qui libenter ea que vera sunt audiunt ⁊ multos quidem iudeorum multos etiam ex gentibus sibi adiunxit xp̄us hic erat hunc accusatione primorum nostre gentis virorum cum Pylatus in cruce agendum esse decreuisset non deseruerunt hij qui ab initio eum dilexerant apparuit enim eis iterum visus secundum q diuinitus inspirati prophete vel hec vel alia de eo innumera miracula futura eē predixerant. Joseph⁹ historiographus ¶ Ultimo arguo contra eos per rationes probabiles intelligētibus scripturam. ¶ Primo quia considerādo pcessum veteris testamēti apparet q filij israel

q diu seruierunt dño fuerūt in statu prosperitatis
⁊ si aliquādo sunt captiuitati ⁊ afflicti hoc fuit pro
pter peccata eorū. Modo ita est q ante captiuita=
tem babilonicā fuerunt ydolatre pessimi ⁊ occiso=
res prophetarū in tm̄ q repleuerūt hierusalem san
guine prophetarū vsq ad os vt dr quarto regū et
multa alia mala fecerunt propter que sunt captiua
ti in babilonē ⁊ tamen illa captiuitas non durauit
nisi per septuaginta annos. Cum igitur captiuitas
in qua sunt modo durauerit per mille ducentos an
nos ⁊ amplius oportet q ipsa sit propter pctm̄ gra
uissimū aliquod ẽm correspondētiam pene. Nō ap
paret autem aliud nisi q christum Messiam verum
a lege ⁊ prophetis promissum negantes ⁊ psequen
tes crudeliter occiderunt: quia post reditū captiui=
tatis babilonice nō leguntur ydolatrasse nec ꝓphe
tas occidisse nec tot ⁊ tanta crimina cōmisisse sicut
Raby moyses. prius ⁊ hoc videtur sentire Rabi Moyses in libro
Judicum vbi dicit Jesus nazarenus visus est esse
Messias ⁊ interfectus est per domū iudicij ⁊ ipse
fuit causa ⁊ promeruit vt destrueretur israel in gla
dio. ¶ Secūdo arguo sic. Doctrina cōfirmata per
opera miraculosa que sunt soli[us] dei opera ⁊ doctri
na vera qr deus nō est testis falsus. Hoc modo etiā
declarata sunt esse vera que dicta sunt per Moysē
et Josue ⁊ prophetas. Sed doctrina xpi ⁊ catholi
ca que dicit xpm aduenisse est huiusmodi. Patuit
supra per Josephum ⁊ patet: qr christus mortuum
suscitauit cecū illuminauit ⁊ sic de alijs. Hoc etiā
dicitur in quodā libello eorū autētiquo qui intitu=
latur de generatiōe Jesu nazareni q leprosum mū
dauit ⁊ claudum ex vtero matris stare fecit ⁊ mor=
tuum suscitauit ⁊ multa alia ergo doctrina est vera
et per consequēs christus iam venit. Nec valet qd
dicitur in eodem libello q Jesus nazarenus talia
faciebat in virtute nominis dñi tetragramaton: qr
sciebat ipsum pronunciare. Jnuenit em̄ in templo
lapidē super quem steterat archa dñi antiquitus in
quo erat insculptum istud nomen expositū. Vocat
autem expositio istius nominis descriptio ⁊ deter=
minatio quomodo debeat pronunciari. Non valet
hoc dico primo qr nomen dñi tetragramaton cū sit
nomen sanctissimū ẽm eos non potest habere virtu
tem ad faciendū aliquid cōtrarium nouum diuino
puta ad testificandū falsitatem per aliquod opus.
¶ Secūdo quia nomen aliquod non habet virtu=
tem faciendi miracula. Sed deus ad inuocationē
sue virtutis ⁊ nominis facit miracula ⁊ non est te=
stis falsus: ergo ⁊c. sicut prius. ¶ Ultimo sic ꝯtra eos
arguo quando scriptura sacra denūciat aliquid fu
turum ⁊ determinat tēpus modū ⁊ locum si omnia
ista ꝯcurrant in vnū manifeste patet q illud qd fue
rat predictū est adimpletū. Sic est in proposito de
Genesis 49. aduētu christi ⁊ ortu: qr determinauit tēpus. Non
auferetur sceptrum de iuda ⁊c. Gene. 49. Deter=
Michee quinto. minauit locū nascendi Michee. 5. Et tu bethleem
terra iuda ⁊c. vel bethleem effrata. Determinauit
zacha. 9. modū sue conuersationis in paupertate. zacha. 9.
Rex tuus venit tibi iustus ⁊ saluator ⁊ ipse pauper
Similiter modū moriendi in humilitate ⁊ patiētia
mortis ysaie habet. Sicut ouis ad occisionē ducet
hec autem omnia manifeste sunt impleta in Jesu:
igitur rationabiliter probari potest ⁊ concedēdum
est ex scripturis q ipse fuit vere Messias ⁊ q xps
aduenerit. Et hec de tertio articulo principali.

¶ Quātum ad quartum. Re
stat ponere aliquas instātias iudeorum ⁊ ad eas re
spondere. Probant enim q Messias non venerit.
¶ Primo sic zacha. 6. dicitur de aduētu Messie. zach. 6.
Ecce vir oriens nomen eius: qr in translatione cal
daica habetur Messias nomē eius ⁊ sequitur. Et
edificabit tēplum dño. Jesus autem nazarenus nō
edificauit aliquod tēplum ergo ⁊c. ¶ Secundo sic
Hiere. 23. Ecce dies veniunt dicit dñs: ⁊ suscitabo Hiere. 23.
dauid germē iustum ⁊ intelligitur de aduētu Mes
sie ad litteram sicut dictum est supra. Et subdit ibi
dem. Jn diebus illis saluabitur Juda ⁊ Jsrael ha
bitabit confidēter. Sed nūq tot miserie acciderūt
filijs israel sicut a tēpore Jesu nazareni ergo ⁊c. sicut
patet in destructione ciuitatis ⁊ templi: ergo ⁊c.
¶ Tertio sic. Danielis. 7. Aspiciebam in visu no Danielis. 7.
ctis ⁊ ecce filius hominis veniebat. Et ẽm omnes
expositores loquitur de aduētu christi. Jesus autē
nazarenus nō venit in nubibus celi: ergo ⁊c. ¶ Quar
to sic. ysaie. 3. Erit lux lune sicut lux solis septen= ysaie. 3.
trionaliter sicut lux. 7. dierū ī die q̄ alligauerit dñs
vulnus ppli sui ⁊ percussurā plage eius sanauerit.
Cum igitur aduētus christi expectetur ad salutem
populi ⁊ non sint predicta facta circa corpora cele=
stia tempore Jesu nazareni sequitur q non fuerit
christus. ¶ Quinto sic. ysaie. 53. dicitur de Mes= ysaie. 53.
sia vel christo q videbit semen longeuum. Et psal.
88. dicitur. Ponam in seculum seculi semen eius. psal. 88.
Sed Jesus nazarenus non habuit filios: ergo ⁊c.
¶ Ultimo sic ⁊ est quasi idem cū primo. Ezechiel Ezechielis. 40.
40. Describitur quodā templum magnū ⁊ mira=
bile edificandū ẽm eos in terra in aduentu Messie
Sed hoc nondū est factum ergo ⁊c.

¶ Ad primum istorum dico q ista auctoritas
intelligitur de tēplo secūdo edificato p zorobabel:
vt dicit Raby salomon doctor hebreorum: et ideo
ex hoc non habēt cōtra nos argumētū. Dato etiā
q intelligatur de christo ad litterā dicendū q ipse
edificauit tēplum de lapidibus viuis ⁊ spirituali=
bus de ipsis fidelibus ⁊ talis edificatio quia est per
fectissima debebatur christo. Unde super illud Ge
nesis. 24. Non est hic aliud nisi domus dei ⁊c. Et
dicit glosa hebraica q patriarcha Jacob vidit do
mū dei edificandam in terris ⁊ domū dei edifican=
dam in celis ad quē domus edificanda in terris cō
parata nichil est. Unde dicit. Non est hic aliud ni=
si domus dei ⁊ porta celi. ¶ Ad secundū q iam tē=
pore destructionis ciuitatis ⁊ templi nō erant filij is
rael ⁊ iuda: sed erant auersi a deo quia christum ne
gauerant ⁊ occiderant propter qd et illā miseriam
meruerant: ⁊ ideo ex illa miseria magis cōcluditur
propositum. Sed filij veri israel ⁊ iuda christū con
fitentes ⁊ qui christū receperant saluati sunt p ipm
non solum spiritualiter sed etiā corporaliter quia si
cut dicitur in ecclesiastica hystoria imminente de=
structione ciuitatis Hierosolomitane per Tytū et
Uaspasianum. Admoniti sunt fideles qui erant in
Judea per angelum vt transirent in regnum regis
Agrippe qui erat cōfederatus romanis. Aliter po
test dici ad auctoritatem Hieremie q illi perfecte
sunt saluati qui sunt in regno xpi in gloria celesti
per ipm ⁊ illi habitant confidenter. ¶ Ad tertium
dico q auctoritas Danielis de aduētu xpi secūdo

ad iudicium.s. vnde ibidem sequitur. Et iudiciū se
det et libri aperti sunt. Judei autē excecati nesciūt
hūc aduētum secūdum a primo distinguere: ⁊ ideo
errāt in pluribus locis et multipliciter quia aliqui
eorum putant ⁊ expectāt christum venturū in tāta
virtute ⁊ gloria vt possit sibi statim omnia terrena
subijcere ⁊ regnū ipsorum restituere. Unde ⁊ disci
puli petebant a christo. Domine si in tēpore hoc re
stitues regnum israel. ¶ Alij vero propter scriptu
ras que manifeste loquūtur. De christi humilitate
et passione et propter alias que loquuntur de eius
eminētia ⁊ potestate expectāt duos messias. Unū
qui dicitur filius Joseph ⁊ iste passurus est ⁊ occi-
dēdus. Alium vero qui dr̄ filius Dauid qui Mes-
siam filiū Joseph suscitabit ⁊ regnū israel restaura
bit que dicta sunt friuola vt patet. Et patet de vl-
timo qꝛ licet plures dicti sint vel Messie vel vncti
qđ idē est per participationē sicut Dauid ⁊ Saul
tamen ad salutē populi non expectatur nisi vnus.
Preterea dictum q̄tū habet de apparētia imple-
tum est in Jesu nazareno qui dicebatur filius Jo-
seph ⁊ erat filius Dauid ſm carnē vt patet ex pre-
dictis. ¶ Ad quartū dicendū q̄ auctoritas ysaie
de sole ⁊ luna intelligitur compleri in aduētu secū
do christi ad iudicium. Tunc em̄ sanabitur pfecte
vulnus populi sui: ideo ⁊c̄. ¶ Ad quintum dico q̄
christus habuit filios spirituales quales decebant
eum non ſm generationē carnalem ⁊ virilē. Unde
gene.21. super illud Genesis.21. In Isaac vocabitur tibi se
mē glosa hebraica. Omnis qui cōfessus fuerit duo
secula vocabitur tibi semen. Uocantur hic duo se-
cula tēpus legis ⁊ tēpus christi. ¶ Ad vltimū di-
co q̄ scriptura loquitur sub methaphora de domo
celesti de qua supra dictum est et hoc patet p illud
qđ in fine ezechielis cōcludit ⁊ nomen ciuitatis ex
illa die dn̄s ibidē ⁊ per multa alia que ponunt ibi-
dem in littera: qꝛ ibi describitur fluuius habens li-
gna pomifera ex vtraq̄ parte facientia fructus per
mēses singulos/ ⁊ hn̄tia folia nunq̄ defluētia q̄nul-
Raby sa lo mō vidētur beatificari ad literā. Hoc etiā ptz
lomon. per dictū Rabi salomonis doctoris hebraici dicēt
q̄ de hierusalē superna loquute sunt scripture in fi-
ne Ezechielis. Hec de quarto articulo questionis.

¶ Ad primum principale ar/
gumētum dicendū q̄ multi literati inter iudeos p-
ceperūt Messiam aduenisse ⁊ q̄ ipse fuit Jesus na
zarenus sicut dictū est supra de nachaele de Nico-
Nota rō demo de Gamaliele de Paulo de Apollo de Jose
tiōes cur pho ⁊ idē potest dici de alijs multis tn̄ multi auer-
multi a fi tuntur a fide propter timorem penurie tēporalis:
de auer- qꝛ semper fuerunt cupidi ⁊ timēt esse pauperes ⁊ in
tantur. lege eorum frequēter promittitur habundātia tem
poralium. Alia causa est qꝛ a cunabulis nutriūtur
in odio christi ⁊ legis christiane ⁊ quotidie maledi
cunt christicolis in synagogis. Illa autem ad que
sunt homines assueti ex pueritia sunt quasi in natu
ram versa ⁊ auertunt iudicium intellectus a verita
te contraria. Alia causa est propter difficultatē ⁊
arduitatem eorum que proponuntur in fide nostra
credēda sicut est trinitas personarū in natura diui-
na ⁊ dualitas naturarū diuine scz ⁊ humane in vna
persona christi ⁊ propter sacramētum eucharistie
que nullo modo possunt credere. Unde ⁊ ipsi repu-
tant nos colere tres deos. Et in sacramēto eucha-
ristie reputant nos pessime ydolatrare sicut exper-
tum est ab illis qui frequēter de istis contulerūt cū
illis. Et ideo a fide auertuntur ⁊ frequēter conuer
si de ipsis ad vomitū reuertuntur. ¶ Ad scđm dico
q̄ dies messye vel christi dicuntur dies nouissimi ī
scriptura q̄q̄ ſm hebreos debeant durare saltē p
duo milia annorum. Et non solum dies messye di-
cuntur nouissimi in scriptura sed etiam aliqui dies
pcedētes eos patet Gene.49. vbi patriarcha Ja- geū.49
cob dicit filijs suis. Congregamini vt anunciē vo-
bis que ventura sunt in diebus nouissimis ⁊ ibidē
denunciat non solum de aduentu christi sed etiam
de multis alijs que īpleta sunt tēpore regū. Israel
⁊ Judicum vt patet ex litera etiā ſm doctores he
breorū. ¶ De eleuatione mōtis syon super omēs eleuatio
coles. Dico q̄ non est intelligēda ad literā ſm ele- montis
uationem localem sed ſm nobilitatem ⁊ appreciā- syon.
tionē sicut dicit Rabi salomon doctor eorū qꝛ ma-
gna signa debuerunt ibi fieri et mirabilia in aduen
tu christi per ipsū maiora q̄ in alijs collibus sicut
fuit factum qꝛ ibi illuminauit cecum natum ⁊ cura
uit languidum in pbatica piscina et multa alia ibi
fecit ibidem etiam spiritum sanctum apostolis de-
dit quod fuit maximū mirabile vt homines simpli-
ces et ydiote haberent notitiam perfectam scriptu
rarum ⁊ loquerentur omniū generibus linguarū.
Si dicas q̄ solutio ista accipitur ex euāgelio ⁊ ideo
non valet. Dico q̄ ad probandū aliquid ꝯ Judeos
oportet vti scripturis apud eos autēticis sed respō
dendo argumentis eorum non oportet. Preterea
etiam non solum euangeliste scribunt christum fe-
cisse miracula in hierusalem: sed etiam doctores he Conuer-
breorum vt patuit ex predictis. ¶ De conuersione sio oīū ad
oīm ad christū. Dico q̄ fit ibi distributio non pro christum
singulis generū sed pro generib⁹ singulorum: quia
ex omni gente ⁊ natione aliqui crediderunt in chri-
stum vt patet per diffusionē fidei in toto orbe. Ali-
ter dici potest q̄ oēs aliquādo accipitur in scriptu-
ra pro multis sicut patet.3. Regū.17. Dixit absa-
lon ⁊ omnes viri israel melius est consilium chusi.
¶ Et certū est q̄ nō erant ibi presentes omnes vi-
ri israel sed multi sic in proposito potest dici. ¶ De Pax in
pace habenda in aduētu christi. Dicēdum q̄ circa aduentu
tēpora christi fuit pax diuturna ī orbe ⁊ maxime in christi.
iudea. Qđ patet qꝛ īminēte natiuitate christi pac-
catis omnibus regnis ⁊ sub imperio Romano re-
dactis preceptū fuit a cesare Augusto vt describe-
retur vniuersus orbis ⁊ ab illo tēpore vsq̄ ad qua-
dragesimū annū post passionē christi quando iudei
inceperūt rebellare Romanis non legūtur aliqua
bella notabilia fuisse in iudea nec iudeos vsos fuis
se armis: quia terra custodiebatur a militibus Ro
manis: ⁊ ideo probabile est q̄ tunc iudei pp̄ter diu
turnitatē pacis instrumēta bellica mutauerūt in in
strumēta agriculture apta sicut sit in terris in q̄bus
est pax. Ideo dicitur. Conflabunt ⁊c̄. ¶ Qđ autē
subditur. Non leuabit gens contra gētem gladiū
nec exercebūtur vltra ad prelium. Nō importat pa
cis eternitatem sed diuturnitatem. Nam vbi habe
mus vltra in hebraico ponitur aad que dictio nō si
gnificat eternitatē sicut patet in.4. Regū.6. Et
vltra nō venerūt latrones cyrie in terrā israel q̄ tn̄
postea legūtur depredasse ⁊ inuasisse terram israel.
Sic in proposito potest dici. ¶ Ad tertiū de ysaia ad ysaiā.
habitabit lupus cū agno ⁊c. Dico ad hoc q̄ est ibi

loquutio metaphorica q̄ hoĩes ibi nominant nomi
gen.49 nibus animalium. Simile habetur. Genesis.49.
vbi dicitur Beniamin lupus rapax ⁊c. ⁊ ibidē Ne
ptalim ceruus emissarius ⁊ ibidē Dan coluber in
via. Sic igitur dicēdum in proposito q̄ iudei ⁊ gē
tiles qui prius erant adinuicem nociui et odiosi pa
cifice simul habitabant conuersi ad fidem christi si
cut dicitur actuum.4. Multitudinis credentium
erat cor vnum et anima vna ⁊c. ⁊ tantum ab illo tē
pore fuerunt aliqui gentiles ad fidem christi cōuer
si vt in eodem libro patet ⁊ eodem modo exponēdū
est qđ sequitur de paruulis et animalibus veneno=
sis quia pueri id est simplices non leduntur ab illis
qui ante conuersionem ad fidem christi erant vene
no infidelitatis repleto. Qꝫ autem talis modus lo
quendi metaphoricus sit ibi patet per textū. Nam
in eodem capitulo ysaias vocat stirpē iesse virgam
Similiter ipsum christum vocat florem. Egredie=
tur inquit virga de radice iesse ⁊ flos de radice ei⁹
ascēdet. Similiter ibidem subdit. Erit iusticia cin
gulum lumborum eius et fides cinctorium renium
eius ⁊ patet q̄ ibi accipitur cingulum ⁊ cinctoriuȝ
metaphorice hoc etiam patet per translationē cal=
daicam que sic habet. Exibit rex de filijs Isay et
Messias de filijs filiorum eius/sequitur ⁊ erūt iu=
sti circum circa ei et fideles adherētes ei vbi habe=
mus ⁊ erit iusticia cingulum lumborum eius et fi=
des cinctorium renium eius/sequitur. Et pax mul
tiplicabitur in diebus eius vbi habemus lupus ha
bitabit cum agno. ¶ Ex quo patet q̄ ibi est loqu
tio metaphorica. Potest etiam dici q̄ istud imple=
tum est ad litteram in fidelibus christi: q̄ frequen=
ter inuenitur q̄ fere māsuete facte sunt coram fide
libus christi earum deuorationi expositis. Simili=
ter bestie venenose non poterant eis nocere secūdū
q̄ promiserat eis christus. Dedi vobis virtutē cal
candi super serpentes ⁊ scorpiones ⁊c. Et actuum
Act.28. 28. dicitur q̄ Paulus a vipera percussus in nullo
est lesus propter qđ Barbari hoc vidētes dicebāt
ipsum esse deum. ¶ Ad vltimum dicēdum sicut tā
gebatur q̄ illa prophetia. Deutro. fuit adimpleta
in reductione eorū de captiuitate babylonica. Sȝ
contra hoc arguūt sicut arguebatur per illud Eze=
Eze.39. chie.39. Scient q̄ ego dñs deus eorum ⁊c. Dicen=
dum q̄ nulli fuerunt ibi derelicti qui voluissent re=
uerti: quia cyrus qui erat monarcha in omnibus il
lis regnis dedit licentiam generalē reuertendi om
nibus: immo etiam munera dedit reuertentibus vt
patet Esdre primo. Et ideo in hoc cōpletū est ver=
bum Ezechielis ⁊ ipsius Moysi: quia nullus dere
lictus est ibi qui voluit reuerti. Illi autem qui no=
luerunt facti sunt indigni diuino beneficio. ¶ Ali
ter potest dici q̄ predicta congregatio intelligēda
est per fidem ⁊ caritatem que quidem congregatio
Jo.11. facta est per ipsum christū s̄m q̄ exponit Joannes
euangelista.11.c. Ubi dicitur q̄ cayphas propheta
uit q̄ Jesus moriturus esset pro gente ⁊ non soluȝ
pro gente sed etiam vt filios dei qui erant dispersi
congregaret. Nullus autem extra hanc congrega=
tionem derelinquitur qui velit intrare q̄ nulli clau
ditur gremium ecclesie. Sic ad istud.

¶ Distinctionis Prime.
Questio Tertia.

TErtio q̄ro vtrum
vna persona diuina possit in=
carnari sine alia. ¶ Uidetur
q̄ non vna persona diuina nō
potest assumere naturā crea=
tam sine alia. Sed hoc est in=
carnari: ergo ⁊c. Probat ma
ior: quia assumere est agere et
operatio persone circa creaturam. Sed opera trini
tatis ad extra sunt indiuisa s̄m Augustinuȝ.4. de August.
trinitate. c.19. ḡ ⁊c. ¶ Secundo sic. Persona non
potest incarnari vel vniri nature humane sine essen
tia quia sunt essentialiter idem: ḡ etiam cū persona
sit essentialiter cū alia persona vna nō potest incar=
nari sine alia. ¶ Tertio sic. Quorum est vna subsi
stētia ad ipsa est vnio eadem vt ad subsistens. Sed
vnio nature ad suppositū extrinsecum est ad aliqđ
subsistens. Cum ergo diuinorū suppositorum triū
sit vnica subsistentia videtur q̄ omni sit terminare
vnionem talem ⁊ per consequens incarnari.

¶ Contra De solo filio dei dicitur ⁊ tenet
fides q̄ est incarnatus. Uerbuȝ Joan.1.
caro factū est. Joannis.1. ergo vna persona potest
incarnari sine alia.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram vtrū quelibet trium persona
rum potuerit incarnari. ¶ Secundo inquirā dato
q̄ sic. Utrum vna sine alia. ¶ Tertio dato q̄ sic q̄
ita factum sit. Inquiram vtrū essentialis propri=
tas verbi sit ratio formalis terminandi vnionē na
ture assumpte ad ipsum in ista incarnatione.

¶ Quātum ad primū articu/ Anq̄libȝ triū pso. potuerit incarna-ri.
lum videret alicui q̄ pater non potuerit incarnari
quia impossibile est q̄ pater sit filius. Sed si incar=
naretur vel posset incarnari ipse posset esse filius: ⁊
tūc in trinitate essent duo filij qđ est impossibile: er
go ⁊c. Similiter potest argui de spiritu sancto.
¶ Secundo sic. Incarnari est quoddā mitti. Sed
patri non cōuenit mitti sicut dictū est in p̄mo: ḡ ⁊c.
¶ Tertio sic. Illud qđ ex sua proprietate est inna=
scibile non potest incarnari vel nasci in carne. Sed
pater est huiusmodi vt dictum est ī primo: ergo ⁊c.
Alias em̄ sequeretur q̄ esset genitus ⁊ ingenitus.
¶ Similiter etiā de spiritu sancto videtur q̄ non
possit incarnari. ¶ Primo quia nō potest esse fili⁹
sicut probatū est supra de patre. ¶ Secundo quia
hoc repugnat suo modo procedēdi qui est per mo=
dum amoris vel voluntatis: non autē per modum
nature. Procedit em̄ non quomodo natus: sed quo
modo datus.5. de trinitate: ḡ ⁊c. ¶ Tertio ex sua
proprietate dicit̄ spiritus. Sed spiritus nō potest
esse corpus vel aliquid corporeum: ḡ ⁊c.

¶ Sed istis nō obstantibus dico q̄ nulli
persone diuine repugnat as=
sumere carnē vel naturam creatam sibi vnibileȝ ad
vnitatē suppositi. Ita q̄ ⁊ pater ⁊ filius ⁊ spiritus
sanctus quilibet potuit incarnari loquēdo de potē
tia diuina absoluta. Et hoc patet per illas ratiōes
quibus probatū est in prima questione q̄ incarna=
tio possibilis est ex parte diuini suppositi. Queli
bet em̄ persona est aliquid subsistens incōmunica=
bile simpliciter independens ⁊ per consequens po

tens terminare aliquã dependẽtiam: non autez nisi dependẽtiam vnionis nature vnibilis ad suppositũ et subsistẽs incõmunicabile sicut est deductum ibi: quare ꝛc. Et possunt accipi alie due rationes que ibidem ponuntur.

quõ 3. pso. icarnarẽt si hoc fieret.

¶ Secundo dico ꝙ si diuine tres persone incarnarẽtur ꝙ cuz quelibet habeat ꝑpriam rationẽ sue personalitatis ꝛ incommunicabilitatis quia propriam proprietatẽ personalem que esset ratio terminandi vnionẽ nature assumpte sicut dicetur in tertio articulo nõ incarnarẽtur ſm eandem vnionem nec eiusdem rationis sz alterius ꝛ alterius sicut ratiões formales terminãdi tales vniones essent alie ꝛ alie ꝛ alterius ratiõis ꝛ alteriꝰ. Impossibile est eñ vt ad per se terminos alterius ꝛ alterius rationis sint respectus eiusdem rationis ꝑcipue de respectibus realibus vt dicet.

quare solus filius fuerit incarnatꝰ.

¶ Tertio dico ꝙ licet de potentia absoluta pater ꝛ spiritus sanctus potuerit incarnari sicut dictũ est: tamen de potẽtia ordinata et de facto solus filius est incarnatus. Tum qꝛ magis conueniebat hoc vel congruebat personalitati eius puta filiationi. Tum quia magis cõueniebat suo modo procedendi per modum nature: ideo ꝛc.

¶ Ad primum contra hoc dico ꝙ pater potuit ĩcarnari aliter ꝙ̃ de matre: quia potuit creare naturam et sibi vnire eam ꝛ ita non fuisset filius ꝛ similiter de spiritu sancto. Similiter etiã nullum est incõueniens ꝙ aliqͥs istorum sit filius vel dicatur filius ſm humanã naturam sed ꝙ ſm diuinã est impossibile. Tunc enim esset confusio personarũ diuinarũ: quare ꝛc. ¶ Ad scd̃m dico ꝙ si pater incarnaret non mitteretur nec sua incarnatio esset missio sicut incarnatio filij vel spiritussancti. Non enim esset manifestatio ꝙ pater esset ab alio sicut etiã nec manifestatio patris in illa voce hic est filius meus dilectus potest dici missio eius. Dico ergo ꝙ incarnatio in cõmuni ꝛ absolute accepta abstrahit a missione: quia nõ dicit nisi vniri carni in vnitate suppositi. ¶ Ad tertium dico ꝙ non est incõueniens patrem esse ingenitum et innascibilem ſm naturã diuinã ꝛ genitũ vel nascibilem ſm naturã assumptam. Sicut etiaz deus vel filius dei erat mortalis ſm naturam assumptam et immortalis secundum naturam diuinam et multa alia talia.

missio q̃d

¶ Ad primũ de spiritu sancto ꝙ non potest esse filius ꝛc. sicut dictũ est de patre supra. ¶ Ad secundum dico ꝙ non repugnat hoc modo suo procedendi .s. ꝙ procedat quomodo natus ſm naturã assumptam licet repugnet hoc sibi in natura diuina etiã ſm ipsam sicut dictũ est in primo. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ non magis est spiritus ꝙ̃ pater vel filiꝰ: quia deus spiritus est licet hoc nomen sibi approprietur sicut patet in primo: ꝛ ita non plus repugnat sibi incarnari propter hoc ꝙ̃ alijs personis. Hec de primo articulo.

An vna ꝑsona potuit icarnari sine alia.

¶ Quantum ad secũdum articulum. An scilicet vna ꝑsona potuit incarnari sine alia dicendum est omnino ꝙ sit quocunqꝫ sine alia. ¶ Ad hoc sunt rationes. Quecũqꝫ suppositaliter distingũtur possunt distincte suppositare naturam vnibilem ꝛ ita vnum qd̃ non aliud vt videtur. Sed tres persone sunt huiusmodi vt patet ex primo: ergo ꝛc. ¶ Secũdo sic. Illa quorũ quodlibet est simpliciter indepẽdens propria indepẽdentia ꝛ incommunicabile per se subsistẽs possunt distincte vel nõ simul terminare respectum vnionis ad ipsa scd̃m ꝙ huiusmodi. Sed hoc non est nisi incarnari vnum sine alio vel distĩcte ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio est ista. Agens voluntarium cõtingẽter potest causare in aliquo fundamẽto aliquẽ respectum extrinsecum sine alio respectu essentialiter distincto. Sed respectus vnionis ex parte nature vel naturarum assumptibilium ad plures personas sunt essentialiter distincti ꝛ ab inuicem ꝛ a natura vel naturis ergo potest facere deus vnum sine alio ꝛ sic vna persona incarnabitur sine alia. ¶ Quinta ratio non est minꝰ sufficiẽs. Unũ diuinum suppositũ substẽtare naturam assumptibilẽ in seipso sine quocũqꝫ alio ꝙ̃ suppositum creatum vt videtur. Sed suppositũ creatũ sic substentat naturã suam ꝙ simul cũ ipso nullum aliud. Patet ergo hoc potest quodlibet diuinũ suppositum vt videtur. ¶ Dico igitur ꝙ loquendo de vnione vel vnionibus nature vel naturarũ assumptibilium ad diuinũ suppositum quarum vnionum vel cuius vnionis est distincta ratio terminandi in hoc supposito ꝛ in illo vnũ suppositum potest ꝛ potuit incarnari sine alio sicut de facto verũ est de supposito verbi qd̃ est incarnatum ꝛ nõ alia duo patris scilicet ꝛ spiritussancti. Hec de scd̃o articulo.

Resolu.

¶ Quantum ad tertium articulum. Dato ꝙ vnũ suppositum possit incarnari sine alio ꝛ ꝙ vnũ fuerit de facto incarnatũ sicut verbum. An ratio terminãdi vnionẽ nature assumpte ad ipm̃ sit relatio vel essentia diuina in ipo. Dubiũ est. ¶ Et dicũt aliqui ꝙ essentia est ratio terminãdi talem vnionẽ vel respectum ꝛ nõ ipsa relatio vel proprietas filij sicut ratio formalis licet bene sicut causa sine qua non. Unde dicunt ꝙ essentia vt in filio est ratio terminãdi talem vnionem. Qꝫ autẽ essentia sit ratio terminandi immediata et formalis. Tum quia ratio terminandi respectũ non pōt poni nisi aliquid absolutum sicut nec ratio fundandi. Ad respectum eñ nõ terminatur respectus nec est respectus: immo si ad respectum esset respectus esset processus in infinitũ. Tum quia per rationẽ essentie natura creata est in potẽtia obedientiali respectu persone diuine vt assumatur. Tum qꝛ per rationẽ essentie verbum continet virtualiter vel eminẽter perfectionẽ suppositi creati nõ per relationẽ ipsam sicut dictũ est supra. Tum qꝛ per rationẽ essentie verbũ primo subsistit non autem per rationẽ proprietatis quia illa non dat verbo subsistentiam sed incõmunicabilitatẽ tantũ: ergo ꝛc. Tum quia si cõueniret verbo ratione sue proprietatis incarnari vl' terminare talem vnionẽ. Sequeretur ꝙ alia supposita non possent incarnari nec vnionẽ talem terminare quia nõ habent proprietatẽ filij. hoc autez est falsum vt dictum est: ergo ꝛc. Tum qꝛ illud qd̃ est filio ratio referendi ad patrem nõ est sibi ratio terminãdi habitudinẽ aliquã nisi paternitatẽ vt videtur: qꝛ tunc eadẽ habitudo duabus opponeretur qd̃ est impossibile. Oportet eñ multiplicari habitudines secundũ habitudines oppositas. Unde ꝛ impossibile est ꝙ in vno albo sit vna similitudo ad plura alba. Filiatio autẽ est in filio vt ratio referẽdi ad patrẽ:

De essentiali proprietate verbi. 1. opinio.

ergo nō terminat nec est ratio terminādi nisi paternitatem: non ergo predictā vnionē vt videtur. Dicunt tñ ꝙ essentia vt in filio vel vt substat ꝓprietati filij terminat istam vnionē. Ita ꝙ proprietas est quasi causa sine qua nō ⁊ annexa. ¶ Ex quo sequitur ꝙ non oportet tres personas incarnari nec talē vnionē terminare licet essentia tribus personis sit communis.

alia opi. ¶ Alij dicunt aliter aliquo modo scꝫ ꝙ in natura humana assumpta a verbo duplex est vnio. Una que est prior vel prima et illa est ad naturā diuinā. Prius enī natura vnitur nature ꝗ̄ natura ꝑsone sicut prior est natura ꝗ̄ persona. Et huius vnionis dicūt ꝙ essentia

Unio duplex. diuina est formalis ratio terminandi: qꝛ sibi primo conuenit terminare depēdentiā nature humane eo ꝙ sibi primo conuenit subsistere. Essentia enim est primū subsistens in diuinis sicut dicunt: quare ⁊c. ¶ Alia est vnio posterior saltem ratione vel consideratione licet nō duratione que est nature ad suppositū vel personā ⁊ istius vnionis ratio terminandi oportet necessario ꝙ sit ꝓprietas ꝑsonalis et nō essentia ipsa. Nā si staretur in prima vnione natura esset vnita tribus ꝑsonis habētibus eandem essentiam ratione eiusdē essentie. Secundo etiā quia illa vnio secūda est vnio ad suppositū: vt suppositū est ⁊ subsistēs incōmunicabiliter. Suppositū vero tale est per proprietatē relatiuam non autē per essentiam ꝫ ⁊c. ¶ Ex hoc concludūt ⁊ bene ꝗ̄tū ad hoc ꝙ oportet necessario ponere aliquā distinctionem ex natura rei inter ꝓprietatē ⁊ essentiam quecunꝗ sit illa siue modalis siue formalis. Alias enī esset impossibile ꝙ proprietas esset ratio terminandi vnionē ⁊ non ipsa essentia ⁊ alias esset impossibile per consequēs ꝙ vna persona incarnaretur ⁊ nō alia que sunt falsa vt patet.

¶ Contra istas opiniones intēdo arguere ꝗ̄tuꝫ ad aliqua que dicuntur in

ꝯ.1.opi. ipsis. ¶ Et primo cōtra primā sic. Quecunꝗ sunt idem totaliter extra intellectum si vnū est ratio formalis terminādi aliquē respectum realem et aliud. Probatio qꝛ talia nō possunt distingui nisi ꝫm rationē. Hec autem distinctio ꝫm rationem non sufficit ad hoc ꝙ vnū terminet ⁊ aliud nō. Oportet enī ꝙ relatio realis habeat rationē terminandi realem non rationis. Sed ꝫm eos relatio ⁊ essentia diuina sunt idem penitus extra intellectū nec distingūtur nisi ꝫm rationē: ergo si proprietas nō est formalis ratio terminādi talem respectum nec essentia ⁊ si essentia est formalis ratio terminādi ⁊ proprietas cōsequenter. ¶ Scdo sic. vnio nature humane ad verbū est vt ad incōmunicabile determinatū subsistēs sed ꝙ sit incōmunicabile subsistēs vtrūꝗ conuenit sibi per proprietatē ⁊ non per essentiam tanꝗ̄ ꝑ rationē formalem. De incōmunicabilitate patet. De subsistentia etiā patet loquēdo de illa que est ꝓpria verbo ⁊ nō est cōmunicabilis cuiusmodi subsistentia essentie: ꝫ ⁊c. ¶ Tertio sic. In quibuscūꝗ suppositis est aliqua ratio formalis eadeꝫ singulariter ratio dico terminādi aliquē respectū realeꝫ antecedētem ad illū respectum vel magis ad actionē per quā habetur talis respectus illa supposita vniformiter terminant eūdeꝫ respectū. Patet in diuinis et in creaturis. Nā qꝛ tribus diuinis suppositis antecedēter ad creationē habetur diuina essentia que est ratio terminādi respectuꝫ creature ad deū. Patet quia tria diuina supposita terminānt illum respectum ⁊ creānt ⁊ similiter duo supposita pater ⁊ filius spirant spiritū sanctum ⁊ terminānt respectū spirationis passiue vniformiter. Si ergo diuina essentia est ratio formalis terminandi respectuꝫ predictum vnionis cū ipsa eadem numero habeatur cū tribus diuinis suppositis ⁊ antecedēter ad ipsam vnioneꝫ ⁊ ad actionē causatiuam vnionis sequitur ꝙ tria diuina supposita terminānt istam vnionē ⁊ sic sunt tria incarnata qđ est falsum. Nec valet si dicas ꝙ nō: qꝛ essentia nō est ratio terminādi absolute sed vt in filio. ¶ Contra primo qꝛ ex hoc habetur ꝓpositum qꝛ hoc nō addit aliquid reale vltra ꝓprietatē filij ⁊ sic magis ipsa ꝓprietas est ratio formalis terminādi. ¶ Secūdo quia hoc nō euadit. Nam licet essentia non sit ratio terminādi ipsi patri nisi vt est pater: et in patre nec in filio nisi vt est filij et in filio: et sic etiam de spiritu sancto. Istud tamē non tollit quin trium sit vna intellectio ⁊ quin quicquid vnus intelligit intelligat alius: ergo finaliter in proposito: qꝛ oīm est vna ratio terminandi omnes terminabunt istam vnionē et sic omnes erunt incarnati pater et filius ⁊ spiritussanctus. ꝯ secūdā rationē.

¶ Quarta ratio est ista essentia diuina nō est ratio terminandi aliquē respectum in creatura nisi causati ad causam vel mēsurati ad mēsuram ⁊ arguentis ꝑfectionē simpliciter in ratione terminādi vt dictū est supra: sꝫ respectus vnionis nature assumpte ad verbum nō est talis vt dictū est supra: ꝫ ⁊c. ¶ Contra tertiam rationē instatur. Nam ꝫm doctorem illum qui ponit eā essentia diuia est ratio terminādi fruitionē beatificam seu actū fruitionis beatifice tāꝗ̄ ratio formalis obiectiua ipsius ⁊ planū est ꝙ antecedēter conuenit tribus ꝑsonis ad actuꝫ fruitionis creature modo dicit ipse in pmo suo ꝙ creatura potest frui vna persona diuina non fruendo alia ita ꝙ nō oportet ꝙ omnes tres persone terminent istam fruitionem licet oēs tres antecedēter habeant eandem rationē terminandi cōmunē puta essentiā: ita diceretur in proposito ꝙ nō oportet tres personas incarnari nec terminare predictam vnionē licet essentia sit ratio terminandi. 4.ratio. ꝯ tertiaꝫ rationē.

¶ Respondetur ad hoc ꝙ nō est simile de vnione nature ad suppositum ⁊ de vnione fruitionis beatifice: vt ad obiectuꝫ qꝛ essentia diuina precise ꝫm se ⁊ in ratione essentie est obiectū ⁊ terminus qđ ⁊ quo fruitionis beatifice ⁊ accidit sibi ꝫm ꝙ huiusmodi vt sit ī supposito aliquo. Unde si per impossibile esset separata ab omnibus suis suppositis adhuc sibi posset hoc cōuenire ꝙ esset obiectū qđ ⁊ quo fruitiōis et ideo potest videri clare et ipsa pōt creatura frui beatifice nō videndo aliquā personā vel nō fruendo aliqua persona vel fruendo vna ꝑsona nō fruendo alia vt obiecto secūdario quicquid sit de videndo licet essentia antecedēter sit ī tribus suppositis quia hoc nō est per se: sed per accidēs ꝗ̄tū ad hoc. Sed si ipsa ponatur ratio terminādi vnionē ypostaticā iam nō accideret sibi: vt sic esse in supposito sed necessario per se esset in supposito antecedenter ad talem vnionē ⁊ non esset nisi terminus quo suppositū vero esset terminus qđ. Cum ergo equaliter ꝑ se antecedēter sit in quolibet supposito ⁊ nō sit magis Solutio precedē. instātie.

dare ratione quare in vno supposito esset ratio terminandi ꝙ in alio videtur adhuc ꝙ in tribus suppositis esset ratio terminadi ⁊ tria supposita terminarent ⁊ essent per consequens incarnata.

obiectio. ¶ Sed adhuc non videretur alicui ista solutio sufficere: qꝛ sicut accidit essentie diuine vt est obiectuȝ fruitionis qd et quo ꝙ sit i aliquo supposito: ita etiā vt dicereẜ accidit sibi: vt ratio terminādi in vno supposito vnionē puta in v̄bo qd est terminus qd: ꝙ ipsa sit ī alio vt sic: ⁊ ita nō plus oportet vnionē termīari nisi ad vnū suppositū qd est verbum ꝙ fruitionē ad nullū suppositū vel sic ad vnū ꝙ non ad aliud vt videẜ ꝙ tūcunqȝ essentia sit ratio terminādi vnionē sicut et fruitionē. ¶ Preterea licet per istā solutionē ꝙtū est ex ipa posset haberi ꝙ essentia diuina posset terminare fruitionē beatificam dato ꝙ nulla persona tñ si maior illa sit vera oportet ꝙ si essentia termīat primo ꝙ persona secūdario ⁊ pari ratione qua vna eadē ratione ⁊ alia sicut etiam arguit illa de terminatione vnionis: qꝛ essentia cōmunis est ⁊ nō min⁹ cōmunicatur tribus cū eo qd sibi cōuenit: vt est qd ⁊ quo ꝙ vt est tm̄ quo. Sed tūc videẜ cōtra te quomodo pōt esse actus beatificus aliquis intuitiuus vel fruitiuus essentie ⁊ nō persone: immo omnium personarū cuius oppositū dictū est in primo. Hoc em̄ non videtur possibile ẜm maiorem predictā vel

Solutio rationē que tamen sustinetur. ¶ Ad qd non apparet solutio nisi ꝙ non est simile de actu visionis vel fruitionis immanēte ⁊ de vnione illa quasi trāseunte. Primi em̄ magis abstrahunt a cōditionib⁹ obiecti ⁊ ita non oportet quēlibet talem terminari ad omnia in obiecto beatifico sicut oportet vnionē ad personas tres si essentia esset ratio terminatiōis licet bene oporteat hoc de visione ⁊ fruitione q̄ ponitur modo i beatis de facto ⁊ de qualibet eiusdē rationis. ¶ Preterea etiā non videẜ verum loquendo de fruitione beatifica que nunc est ꝙ essentia sit terminus qd ⁊ quo quin suppositū sit terminus saltem secūdarius. Suppositum enim diuinum diligitur a beato ⁊ ipso fruitur licet ratiōe essentie vt termini quo quare ⁊c̄.

Argu. 1. Solutio ¶ Ad primū diceretur ꝙ ideo videretur posse dici ꝙ omnis actus et respectus cuius essentia diuina est ratio terminādi et antecedēter habetur a tribus suppositis diuinis terminatur ad tria supposita diuina: ⁊ ideo omnis actus beatificus creature terminaẜ ad tria supposita vt videẜ si est idem actus quo attingitur essentia ⁊ suppositum sicut dictū est in primo ⁊ ita sequitur vltra in proposito ꝙ vnio esset ad tria supposita diuina: ⁊ sic iterum essent incarnata: quare ⁊c.

ꝯ secūdā opinionē ¶ Contra secūdam opinionē primo cōtra illam vnionē ad naturā priorēȝ vnione ad suppositūȝ arguo: qꝛ si est illa prior vnio ad naturā ⁊ essentia sit ratio terminādi sequitur ꝙ tria supposita sint incarnata sicut prius in illo priori quo prima vnio est ad essentiam. ¶ Secundo sequitur ꝙ sunt ibi due incarnatiōes. Vna nature et alia ⁊ persone ⁊ due vniones ex parte nature quod nō videẜ esse verū: qꝛ vnio ista nature ad verbū nō est nisi vt cōmunicabilis ad incōmunicabile subsistens ⁊ ad subsistēdum in ipso sed subsistere incommunicabiliter non cōuenit essentie diuine quia ipa est cōmunicabilis: ꝫ non est vnio nature ad naturā alia ab illa que est ad verbū vel personam. ¶ Preterea quero vtrū deus possit facere priorem vnionē siue posteriori vel nō. Non potest dicere ꝙ nō: quia sunt essentialiter distincte: vt patet qꝛ sunt duo accidētia nature ⁊ vnū est prius alio: ꝫ ⁊c̄. Tunc quero ad quaȝ vnitatem ista vnio terminatur. Non ad vnitatē persone quia non est ibi vnio ad personam ergo ad vnitatē nature: ꝫ natura diuina ⁊ humana vel sunt vna natura vel cōueniunt in vnā naturam qd est falsum: quare ⁊c. ¶ Quātum ad scdm qd dicit ꝙ vnio ad personā habet pro ratione terminādi proprietatē personalem. Dico ꝙ verū dicit et non est ibi alia vnio nisi ad personā: ita ꝙ ambe nature in eandē personā conueniūt: ⁊ in ipsa supponūtur Vna quidē sicut i proprio supposito naturali sicut natura diuina ⁊ alia tanꝙ in extrinseco non naturali sibi scilicet natura humana. Ad scdȝ argu.

¶ Quātum ergo ad istum articulum videẜ michi dicēdum ꝙ ratio terminandi vnionē nature humane ad verbū nō est essentia: sȝ sua proprietas relatiua. s. filiatio qua est suppositū subsistens incōmunicabiliter sicut dictuȝ est supra. Cum em̄ ista vnio sit ad personā vt persona est ⁊ vt natura personetur in ipsa innitēdo sibi ⁊ sit ad psonā determinatā verbi videtur ꝙ hoc cōueniat sibi ratione sue ꝓprietatis qua formaliẜ est talis psona. ꝙ ꝓprietas relatiua est rō terminādi vnionē nature assumpte.

¶ Ad primū illorum de prima opinione dico ꝙ respectus aliquis bene potest esse ratio terminandi alium respectum nō dico sibi oppositū vel mutuum sed aliū ⁊ hoc in proposito p̄cipue qꝛ per istū respectum psona est formaliter indepēdens sicut dictum est supra. Quando dicis ꝙ non: quia respectus nō est ratio fundādi respectum. Dico ꝙ immo bene respectus fundat respectū sicut respectus de quarto genere vel de alijs predicamētis cū sint accidentia et creature bene fundāt respectū sui ad deū vel ad creatorem ⁊ respectū inherentie ad subiectū: quare ⁊c̄. Sicut etiā proportiones que sunt respectus bene fundāt proportionabilitatē. Proportionabilitas em̄ est similitudo proportionū. Nec obstat processus in infinitū sicut alias poterit declarari: Non em̄ fundat respectū eiusdem rationis. ¶ Ad secundum dico ꝙ non arguit nisi per rationē essentie vel alicuius essentialis potest deus causare talem vnionem vel respectū: sed nō concludit ꝙ per essentiam vel aliquid essentiale terminet ipsum sicut dictū est in prima questione. ¶ Per idem ad tertiū est dicēdū. ¶ Ad quartū dico ꝙ vnio est nature primo ad subsistens nō quodcūqȝ: sed incōmunicabile qd est persona. Essentia autē licet sit primū subsistens in diuinis nō tñ est incōmunicabilis. ideo dico ꝙ non est ratio terminādi sed proprietas. Quando dicis ꝙ proprietas nichil prestat supposito nisi incōmunicabilitatē ⁊ per ꝯñs nō subsistētiam. Dico ꝙ immo tales puta incōmunicabilitatē. Quodlibet em̄ positiuum in diuinis ex se subsistēs est. ¶ Ad quintū dico ꝙ nulli alteri supposito potest conuenire ꝙ terminet vnionē illam eandē numero quā terminat verbū nec aliquā eiusdem rationis sicut etiā dictū est in corpore questiōis. licet em̄ alia supposita possint terminare per suas ꝓprietates alias vniones: nō tamē istam nec aliquā eiusdem rationis. ¶ Ad sextū dico ꝙ filiatio est ratio in filio referēdi ipsuȝ

ad argumēta prime opi.

ad patrem: nō autem ad creaturam vel naturā assumptam: q2 ad ipsam nō refertur realiter: sed magis ecōuerso natura assumpta ad ipsum ⁊ dico ꝙ filiatio potest esse ratio terminādi talem respectū eadem relatio existēs qua refertur ad patrem qđ esset impossibile si poneret̄ verbū referri ad naturam assumptā: ⁊ est relatio mutua vniōis sicut est relatio similitudinis: de qua ponit̄ exemplū in arguendo. ¶ Ad illa que adducūtur pro primo mēbro secunde opinionis apparet ex predictis.

ad argumēta pn cipalia.

¶ Ad primū principale dico ꝙ assumere vno modo dicit̄ effectiue vl̄ causaliter et sic vna diuina pſona non potest sibi assumere naturā vel alteri sine aliis: quia nō pōt causare vnionem sine alia eo ꝙ est ipsis cōmunis ratio causandi Alio modo potest accipi terminatiue ⁊ est ad se: vt ad terminū vnionis ⁊ sic idem est qđ incarnari ⁊ sic dico ꝙ vna potest assumere sine alia. Nec oppositū probat argumētum. ¶ Ad secūdum dico ꝙ nō est simile de essentia ⁊ persona et de pſona et persona. Nam essentia ⁊ persona sunt idē supposito: ⁊ ideo oportet ꝙ cui vnitur persona ꝙ etiā essentia. Sed persona ⁊ pſona non sic sunt idem supposito: et ita aliquid potest vniri pſone in supposito qđ nō alteri persone. ¶ Ad tertium dico ꝙ trium suppositorū diuinorum est vna subsistētia cōmunicabilis puta essentia ⁊ tres incōmunicabiles per tres ꝓprietates quibus distingūtur: ideo potest natura vniri vni dato ꝙ non alteri nō sic est de vnione personarum adinuicē per gratiam: q2 cū illa sit ẜm rationē causalitatis gratie vel acceptationis persone et ratio causalitatis vel acceptationis sit communis et aliquid essentiale vna sine alia vniri non potest ⁊c.

¶ Distinctionis Prime.
Questio Quarta.

Quarto q̄ro vtrū plures persone diuine possint vel potuerint eandē naturam singularē assumere. ¶ Videtur ꝙ nō. Primo sic. Aliqua persona diuina non potest simul duas naturas assumere: ergo nec aliqua vna natura pōt simul a pluribus pſonis assumi cōsequētia videtur plana q2 sicut se habet vna persona ad plures naturas sic vna natura ad plures personas. Sed antecedēs probatur: quia sicut duo accidētia eiusdem rationis nō possunt simul esse in eodē subiecto: vt dicitur. 5. metha. ita vt videtur due nature eiusdē rationis nō possunt simul esse in eodē supposito ⁊ natura assumpta aliquo modo habet rationē accidentis. ¶ Secūdo sic. Plurificatis suppositis creatis plurificatur necessario natura creata in ipsis: ergo multo fortius plurificatis suppositis increatis: vt videtur. Sed hoc posito patet ꝙ plures pſone nō possunt eandē numero naturā assumere. ¶ Tertio sic Si plures pſone assumerēt vnā humanitatē quero an essent vnus homo aut plures homines. Nō posset dici ꝙ vnus homo: q2 nō essent vnū suppositum sed plura. Nec plures quia non haberēt nisi vnam humanitatem igitur nullo modo: quare ⁊c.

5. meta.

¶ Contra vnica natura singularis est ī potētia obedientiali equaliter respectu cuiuslibet persone vt assumat̄ ab ea. Cū igitur potētia vnius persone nō impediatur per actū alterius videtur ꝙ etiam stante actuali vnione nature assumpte ad verbum possint eandem naturam alie persone assumere.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā vtrū plures persone diuine possint eandē numero naturā assumere. ¶ Scđo vtrū aliqua vna persona possit plures naturas siue eiusdem rationis siue alterius assumere. ¶ Tertio respondebo ad rationes.

¶ Quātum ad primū primo ponā vnā opinionē scđo aliam tertio aliā ⁊ respondebo ad motiua illarū. ¶ Est ergo prima opinio multorum ꝙ plures diuine pſone non possunt nec potuerūt simul assumere eandē numero naturam ⁊ per consequēs ꝙ stante actuali vnione nature humane ad verbū non posset pater vel spiritussanct9 eā sibi assumere. ¶ Ad hoc adducūtur multe rationes. ¶ Prīa est ista. Illud qđ cōuenit nature diuine rōne sue īfinitatꝫ ⁊ illimitatiōis nō pōt attribui nature create nec aliquo modo cōuenire. Sed hoc est subsistere in pluribus suppositis eadem numero ⁊ singularis ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Si natura creata potest subsistere in pluribus suppositis sequitur ꝙ in infinitis sicut arguitur. 4. phisicoꝝ si duo corpora possunt esse in eodem loco pari ratione infinita. Sed hoc est falsum: q2 tunc essent infinita: ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio. Nō minus perfecte suppositatur natura creata in supposito diuino vnico q̄ȝ in supposito ꝓprio. Patet q2 nō minus diuinū suppositū sufficiens est: immo vt videt̄ suppositat ipsaȝ q̄ȝtum est suppositabilis: sed suppositū propriū sic sustentat vel suppositat naturā creatam ꝙ stante illa suppositatione impossibile est ꝙ alteri supposito inītatur vel ꝙ ab alio assumatur ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Omnis assumptio terminat̄ ad aliquā vnitatē. Sed assumptio eiusdē nature a pluribus personis nō potest terminari ad aliquā vnitatē puta nec ad vnitatē nature patet nec ad vnitatē pſone: ergo ⁊c. ¶ Quinta ratio. Si vna natura humana assumeretur a patre ⁊ filio. Sequeret̄ ꝙ iste homo esset pater eternus ⁊ esset filius eternus ⁊ sic sequit̄ cōclusio p sillogismū expositorium ꝙ pater eternus esset filius eternus: ⁊ sic esset cōfusio diuinarū pſonarū. ¶ Et ꝯfirmat̄ q2 seq̄ret̄ vltra. Iste hō genuit filiū dei. Iste hō est filius dei: ergo fili9 dei genuit filiū dei. ¶ Sexta ratio que est difficilis. Si stante vnione nature humane ad verbū potest assumi natura eadem a patre. Quero an illa vnio ad verbū assumat̄ a patre vel nō. Non potest dici ꝙ non: q2 assumpta natura assumitur quicquid est positiuum reale ī ipsa vt dictū est supra. Si sic ergo natura vt suppositata ⁊ manēs suppositata assumitur: ⁊ ita suppositum assumit̄ qđ est impossibile: q2 est incōmunicabilis ⁊ vt qđ ⁊ vt quo vt suppositata est: immo videt̄ sequi vnū mirabili9. s. ꝙ natura manet vnita verbo ⁊ nō suppositatur in ipso: sed in patre assumēte ipsam cū sua vnione ad verbū. Cōfirmat̄ ista opinio per Anselmū lib. 2. Cur deus homo. c. 9. vbi dicit plures pſone eūdē hominē nequeunt assumere ad

An plures pſone diuine eandē nūero naturam assumere pos.

Ratiōes p̄ie opiniones.

4. phi. c. de vacuo

Nō difficilis.

ansel. li. 2. cap. 9. cur deus homo.

vnitatem persone: sed in vna ꝑsona necesse est fieri
Idē de ĩcar. ꝟbi. ca.3. vnionem. Et de incarnatione verbi.c.3.dicit ꝙ diuersas ꝑsonas vnā eandēꝙ personam esse cuꝫ vno eodēꝙ homine nequit intelligi. Et de incarnatiōe
Idē.c.7 verbi.c.7.dicit ꝙ incarnato deo sm vnā personaꝫ impossibile est sm eandem naturam incarnari quālibet aliam personam quare ⁊c̄.

Opinio scd̄a q̄ est Anselmi ¶ **Alia est opinio** eiusdeꝫ doctoris ꝙ tres personas diuinas assumere eandē naturam potest intelligi dupliciter. Vno modo ꝙ essentia diuina sit ĩmediata ratio ⁊ formalis termināndi vnioneꝫ nature assumpte primo ad naturā ⁊ secūdario ad ꝑsonas. Alio modo ꝙ proprietas ꝑsonalis cuiuslibet persone sit ratio termināndi talem vnionē eo modo quo dictū est supra ꝙ ĩmediata ratio ⁊ formalis termināndi vnionē nature assumpte ad verbū. ¶ Primo modo dicit ꝙ possibile est tres ꝑsonas diuinas eā naturam numero assumere per rationem.s.cōmunis essentie ita ꝙ vnio nature sic assumpte primo terminaretur
3.ꝑso.diui.eandē naturā assumere dup.ĩtelligitur. ad hūc deum:⁊ consequēter ad personas tres ⁊ isto modo impossibile est ꝙ natura assumatur ab vna ꝑsona ⁊ nō ab alia sicut ĩpossibile est ꝙ causetur ab vna ⁊ nō ab alia:q̄ꝛ ipsis est cōmunis ratio assumēdi seu termināndi vnionē puta essentia ⁊ antecedenter ad talem vnionē sicut etiam dictuꝫ fuit supra in precedēti questione in vltimo articulo questionis: et isto modo assumeretur eque primo ad tres personas et eadē vnione tribus ꝑsonis vniretur. Non videt autē hoc esse ĩpossibile ꝙ essentia diuina cū sit primū subsistens possit esse ratio terminandi talem vnionē ad subsistens ⁊ sic per rationē essentie possint diuina supposita tria vnā naturam eādem assumere. ¶ Scd̄o modo dicit ꝙ impossibile est ꝙ tres persone diuine assumāt eandē naturā ⁊ ĩplicat hoc cōtradictionē manifestā. Nam sicut impossibile est ⁊ implicat cōtradictionē ꝙ eiusdē effectus sint plures cause simpliciter prime ⁊ totales in eodē genere cause. Nam ex hoc sequitur ꝙ nulla earū sit totalis:q̄ꝛ effectus ab vna potest poni ⁊ manere alia circūscripta ⁊ sic quelibet earū est totalis ⁊ nō totalis Ita impossibile est ꝙ eiusdē nature depēdētis sint plures termini simpliciter primi ⁊ totales seu totaliter ⁊ ꝑfecte suā dependētiam termināntes:sic autē esset in proposito q̄ꝛ cū quodlibet diuinū suppositū sit sufficiens ⁊ totale termināns dependētiam nature ad extrinsecū suppositum si quelibet terminare ꝑ suam ꝓprietatē sequitur ꝙ eiusdem depēdētis sint plura simpliciter indepēdentia ⁊ primo termināntia depēdentiam eius quod est impossibile: quare ⁊c̄.
¶ Hoc videtur cōfirmare.2.quia licet non repugnet relationi cuilibet multiplicari in eodē fundamēto tamē relationi que est depēdentia essentialis repugnat sic multiplicari in eodē fundamēto. Cuꝫ ergo depēdētia ista in natura assumpta sit essentialis nō minus ꝗ̄ depēdentia accidētis ad subiectuꝫ que nō potest ĩ ipso multiplicari ad plura subiecta sequit̄ ꝙ nō possit multiplicari in natura assumpta sꝫ oporteret necessario ꝙ mltiplicaret̄ si ad tria supposita diuina sm proprietates ipsorū vt sm rationes terminandi formales terminaretur: quare ⁊c̄.
Resolutio secunde opi. ¶ Dicit ergo ꝙ cū prior sit essentia et hic deus singularis subsistēs qd̄ est cōcretum eius ꝗ̄ suppositū ꝙ potest natura assumi ad ipsum sicut ad vnum primū terminū ⁊ vnione vnica primo cōsequēter autē ⁊ mediate potest sumi ad tria diuina supposita pluribus vnionibus nō primo: sed immediate ⁊ pluribus vnionibus primo est impossibile. ¶ De primo ponit exemplū. Si em̄ vna superficies esset in tribus suppositis vel subiectis patet ꝙ albedo immediate vniretur superficiei ⁊ vna vnione vel inherētia primo cōsequēter autē ⁊ mediate vniretur illis tribus subiectis vel suppositis per ipsam sup̄ficiē et impossibile esset ꝙ immediate ⁊ primo vniretur illis tribus suppositis vel subiectis. Et hoc modo intēdit Anselmus negare possibilitatē assumptionis eiusdē nature a tribus suppositis scꝫ immediate ⁊ primo:non autem primo modo scilicet mediate et non primo.

Opinio ꝓpria auctoris. ¶ **Istas opiniones** nō teneo: ⁊ ideo pono tertiā scilicet ꝙ loquēdo de potētia absoluta dei potest fieri ꝙ tres ꝑsone diuine assumant vnā ⁊ eandē naturā numero simul ⁊ immediate vnaqueꝙ per suam formalem ꝓprietatē tanꝗ̄ per rationē terminandi: et sic ꝙ natura illa habeat tres respect⁹ vel tres vniones ad tres ꝑsonas vnū per se ad quālibet earum: ⁊ hoc dico siue omnes ꝑsone simul accipiant illā naturam siue sic ꝙ vna ꝑsona prius assumpsit eā ⁊ postea stante illa vnione alie assumāt eandem naturā sicut si pater ⁊ spiritussanctus modo assumerēt humanaꝫ naturam vnitam verbo in christo stante illa vnione ad verbū. Hoc autē ꝓbo per aliquas vias.
Prīa via seu.i.rō. ¶ Prima est hec. Natura vnibilis est assumptibilis a quolibet supposito diuino sicut dictū est supra Nam quodlibet suppositū incarnari potest. Aut ꝗ̄ a tribus diuinis suppositis volentibus ipsam assumere potest simul accipi aut nō. Si sic habetur propositū. Si nō cōtra posita potētia ⁊ virtute actiua sufficiente ⁊ passiuo vel receptiuo aliquorum effectuum nō habētium formalem repugnātiam in susceptiuo possunt illi effectus poni pro tūc. Sed virtus diuina sufficiēs est in ꝓposito natura etiā creata vnibilis sufficienter est in potētia obediētiali respectu trium effectuū vel respectuuꝫ ad tres vniones respectu trium ꝑsonarum ⁊ illi nō sunt formaliter incōpossibiles nec repugnātes q̄ꝛ nullā oppositionem habēt adinuicem:ergo simul possunt poni: vt videtur.
2.ratio. ¶ Secundo sic. Non magis repugnāt duo respectus alterius rationis non oppositi circa aliquod subiectū susceptiuum eorum ꝗ̄ duo eiusdem rationis. Vnde licet a multis negetur cōpossibilitas duarū formarū eiusdem rationis circa ideꝫ subiectū:non tñ negatur cōpossibilitas duarum alterius rationis ⁊ alterius non oppositarū in susceptiuo vtriusꝙ:sed due forme eiusdem rationis cōpossibiles sunt in eodeꝫ susceptiuo vtriusꝙ:sꝫ due forme eiusdem rationis cōpossibiles sunt in eodeꝫ susceptiuo sm me ⁊ sm aliquos eoꝝ sicut in eodem corpore duo vbi circūscriptiua ad diuersa loca. Et in eodē patre due paternitates ad duos filios. Et in eodē simili due similitudines ad duo similia:ergo in ꝓposito duo tales respectus in eadeꝫ natura qui sunt alterius ⁊ alterius rationis: q̄ꝛ ad ꝑsonas alterius rationis nec sunt formaliter repugnantes vel oppositi sed possibiles:⁊ ꝑ consequēs eadē natura simul assumi potest a trib⁹ suppositis.
3.ratio. ¶ Tertio sic. Sicut nō est impossibile aliquā vnā relationē numero inueniri in pluribus diuinis suppositis relatiuis ⁊ subsistere in ipsis ita nō videt̄ ĩpossibile

de natura aliqua creata absoluta vt videtur persone eis diuine licet in relationibus constitutiuis se excludant sic q plures non possint conuenire in aliqua vna tali tñ vt videtur in relationibus nõ cõstitutiuis siue aliqua sit realis siue rationis: nec etiaz in aliqua natura se excludũt: quin plures in aliqua tali relatione vel natura possint cõmunicare: qr nõ tollit ex hoc determinatio psonalis earũ. Sed sic est q relatio vna inuenitur subsistere in pluribus diuinis suppositis sicut patet de spiratione actiua i patre et filio: ergo videtur etiam q vna natura absoluta creata singularis existẽs poterit in pluribꝰ diuinis supposit; actu subsistere ita q determiatio psonarum nõ plus tollit vnitatẽ nature talis q̃ illiꝰ

4. ratio. rõnis. ❡ Quarto sic. Si repugnaret hoc aut hoc repugnaret ex parte diuinarũ psonarũ aut ex parte nature assumpte. Nõ ex parte diuinarũ personarum patet. Nec ex parte nature assumpte. Probatio. Non eñ sibi magis determinat veritatẽ suppositi extrĩseci q̃ pluralitatẽ. Sed si vnitatem aliquã suppositi sibi determinat illa nõ videtur nisi vnitas ꝓprij suppositi ꝛ sibi generalis: ꝗ sibi nõ repugnat multitudo extrĩseci suppositi sicut nec vnitas: ita q indifferenter potest subsistere in vno vel in mul-

5. ratio. tis. ❡ Confirmatur quia vnũ accidens potest esse in pluribus subiectis simul. ❡ Quinto probatur hoc ab alijs: quia licet nature create simul assumi a tribꝰ diuinis suppositis modo p̃dicto repugnaret sibi per vnã ꝛ eandẽ potẽtiam obedientialẽ: qr vnica potẽtia obedientialis esset quasi repleta ꝛ totaliter terminata p vnã vnionẽ tñ sibi non repugnat hoc ꝫm multas potẽtias qr p vnã vnionẽ nõ terminatur nisi vna modo sicut in natura vnibili sunt plures potẽtie obedientiales respectu triplicis vnionis ad tres psonas: qr potẽtie in materia vel subiecto numerãtur ꝫm multitudinẽ formarũ alteriꝰ ra-

ꝯ ꝓcedẽ. rationes. tionis cuius sunt iste rationes: ꝗ ꝛc. ❡ Sed ista responsio nõ videtur michi bona: quia nõ videtur q in natura vnibili sit nisi vnica numero potẽtia obedientialis ad istas vniones accipiendo potẽtiã pro principio quo receptiuo. Nã sicut dixi in scd̃o nõ video q tales potẽtie multiplicãtur i materia vł subiecto queãdmodũ ꝛ forme. Vñ nõ video q natura vnibilis seipsa existẽs in potẽtia obediẽtiali respectu diuini agẽtis habeat nisi vnicã potentiã ad talem vnionẽ. Et hoc nõ obstãte dico q est vnibilis pluribus psonis simul ꝛ in actu. Licet eñ ipsa per vnã vnionẽ terminetur ꝛ cõpleat aliquo modo intẽsiue: qr psona ipsa diuina nobilissime ꝛ pfectissime suppositat talẽ naturã assumptam ꝫm talẽ vnionem nõ tamen terminatur ꝛ cõpletur extensiue per vnionẽ vnam sed adhuc potest habere alias vniones ad alias personas: quare ꝛc.

6. ꝛ vltia via seu ratio. ❡ Vltimo probãt sic aliqui. Priꝰ natura est hec ꝛ singularis q̃ suppositata vel q̃ determinetur ad suppositũ ita q sibi accidit determiari ad suppositũ: ꝛ per ꝯñs sibi accidit vnitas vel pluralitas suppositi ita q potest manere hec et singularis siue in vno supposito siue in pluribus suppositis: et per consequẽs potest assumi eadem numero a pluri

ꝯ sextam rationẽ. bus diuinis suppositis. ❡ Sed ista ratio etiã sicut iacet parũ valet: qr si esset bona posset cõcludi p eas q natura hec ꝛ singularis posset esse in pluribꝰ suppositis proprijs eiusdẽ nature sicut in vno qđ est impossibile simpliciter q nũeratis suppositis ꝓprijs nature create necessario numeratur natura. nec est possibile q eadẽ natura creata numero sit in pluribus suppositis ꝓprijs ꝛ connaturalibus sibi. Hoc enim argueret infinitatem ꝛ illimitationem in ipsa sicut ꝛ in natura diuina: si tamen hoc arguat infinitatem in deo: ideo ꝛc.

❡ Dico igitur innitẽdo primis quatuor rationibus ꝛ precipue: quia nulla contradictio apparet michi q absolute loquendo tres diuine psone ad proprias personalitates suas tres possent assumere eandẽ naturaz numero scd̃m tres vniones fundatas in natura illa alterius ꝛ alteriꝰ rationis respicientes tres proprietates diuinas psonales sicut rationes formales terminãdi. ❡ Secundo dico q quia vniones iste nullam habẽt necessariam cõnexionem adinuicem q vna potest esse vł manere indifferẽter sine alia vel cũ alia vel omnes simul. ❡ Ex quo concludo q stante vnione nature humane ad verbuz in christo pater ꝛ spiritussanctꝰ possent eãdem numero naturam assumere vel alter eorum. Similiter ipsa non stante sed in ipso verbo derelinquẽte naturam pater posset eã assumere vel spiritussanctus. Nunq̃ eñ intendo negare diuinã potentiam absolutam nisi videam contradictiones manifestam implicari. — Resolu. huius. 3. opi. — Correlarium.

❡ Ex predictis concludo q vtraq opinio premissa nõ est vera sed secũda specialiter est dubia q̃tum ad hoc q dicit q per rationem essentie vel mediãte essentia possunt tres persone assumere eãdem numero naturã. Videtur eñ ponere possibilem vnionem ad naturã primo qđ videt̃ dubium: qr vnio vel terminatur ad vnitatẽ vel consistit in quadam vnitate primo. Quero ergo quã vnitatẽ habet natura cuz natura cui vnitur primo nõ vnitatem psone: qr neutrũ habet rationẽ persone. Nec est psona vt sic. Nec vnitatẽ nature: qr nec fit eadẽ natura ex ambabus nec vna fit alia: quare ꝛc. ❡ Preterea hic deus nõ habet rationẽ suppositi in diuinis: qr est aliquid communicabile in diuinis: habet tñ bene rationẽ singularis ꝛ ipsa singularitas est de suo cõceptu quidditatiuo sicut dixi in primo. Si igit̃ ad hũc deũ vł ad deitatẽ accipit̃ primo natura nõ assumit̃ nisi ad singularitatẽ huius dei vel nature. Sed hoc est ipossibile qr non potest perdere suã singularitatẽ ista natura assumpta ꝛ ita nõ potest assumi ad aliã singularitatẽ sicut nec posset assumi ad extrinsecã suppositabilitatẽ nisi posset amittere ꝓpriã. ❡ Silr etiã sequeret̃ q ambarũ naturarũ eẽt vna singularitas qđ est ipossibile. ❡ Et ꝯfirmat̃ p Anselmũ de icarnatiõe ꝟbi. c. 3. Quippe deꝰ nõ sic assumpsit hoiez vt natura dei ꝛ hoĩs sit vna ꝛ eadẽ. Hoc eñ reputat Anselmus nõ solũ ꝓ nõ facto: sed etiã pro ipossibili: quare ꝛc. Quia tñ ista possent solui istud sub dubio relinquat̃. Posset eñ dici ad oĩa q nõ oportet dare vnitatẽ nature vel singularitatẽ adquisitã per illam vnionem ꝛ aliã ab illa vnione. Sed inter naturam assumẽtem ꝛ assumptã esset vnitas vnionis ex parte nature vnite que subsisteret in natura assumẽte ꝑmo subsistẽtia cõmunicabili: secũdario tamen subsistentia psone ꝛ incõicabili ꝛ ita q̃tum ad hoc posset predicta opinio sustineri. ❡ Sed q̃tũ ad illud aliud quod dicit tres personas diuinas nõ posse ĩmediate per suas ꝓprietates personales — ꝯ 2. opi. — Ansel. 8 icar. verbi. ca. 3. — quõ p̃dicta pñt solui.

assumere eandem naturam simpliciter nego eam.

ad rōnes pme opi. ¶ Ad rationes prime opinionis. Ad pmā dico q nature diuine attribuitur ratione sue infinitatis z illimitationis q ipsa possit esse z sit eadē numero in trib9 suppositis sibi pprijs z cōnaturalibus dans ipsis esse per verā idētitatem cū ipsis z isto modo non ponit aliqua natura creata in numero eodem esse in pluribus suppositis. Sed dico q possibile est aliquā naturā creatam subsistere in plurib9 extrinsecis suppositis sm vnitatē vnionis ad quodlibet ipsorū: qz hoc nō ponit nisi plures respectus tales possibiles fundari simul in natura predicta qd non videt impossibile nec aliquā contradictionē implicare sicut dictū est supra. ¶ Ad secūdam dico q si supposita diuina possent esse infinita vna natura creata posset assumi ad infinita supposita. Nec sequeret q eēt infinita licet fundaret infinitas vniones in actu: quia nō est maioris pfectiōis fundare duas q vnā: sicut etiā si essent infinite albedines extra vnā illa fundaret īfinitas similitudines ad oēs alias z nō esset infinita intēsiue z si essent infinita loca idem corpus posset fundare infinita vbi ad illa: quare zc. ¶ Vel diceret q nō tenet cōsequentia: qz licet tres vniōes ad tria supposita nō ponāt nec arguāt infinitatē in natura tn̄ infinite arguerēt. Et ideo nō sequit. Natura potest esse in pluribus suppositis: g in infinitis.

ad dictū 4. phisi. ¶ Similiter etiā de loco z corpore. 4. phisicorum Verū est tamen q q̄tum ad hoc tenet cōsequentia q nō repugnaret naturā esse in infinitis suppositis ex incōpossibilitate vel formali repugnātia pdictarū vnionū: qz sicut due nō repugnāt ita nec tres nec quatuor zc. Similiter etiā de corpore z locis. Sed aliunde repugnat scz vel propter finitatem nature vel suppositorum sicut ibi vel propter finitatē corporis vel locorum. ¶ Ad tertiū dico q nō est simile de supposito extrinseco z proprio respectu nature create: licet em̄ diuinū suppositum nō minus sufficienter sustētet naturā assumptam q faceret suppositum pprium: quia tn̄ aliter sustentatur in proprio supposito creato z aliter in extrinseco non valet argumentum. Nam in supposito pprio supposi tatur natura per negatiōnē innitētie ad extrinsecū suppositum sicut dictū est supra: z ideo impossibile est q natura suppositata in pprio supposito cū hoc innitatur alteri supposito ppter contradictionē manifestam. Sed in supposito diuino suppositat natura assumpta per vnionē ad ipsum: z qz talis vnio nō excludit aliam vnionē ad aliud suppositum sicut negatio prius excludebat affirmationē. Sed iste vniones sunt cōpossibiles vt dictū est supra: ideo natura assumpta ab vno diuino supposito adhuc potest inniti alteri z assumi ab ipso. ¶ Ad quartū dico q assumptio actio vel passio terminat ad vnitatē aliquā puta in proposito ad vnitatē vnionis nature assumpte ad diuinū suppositū. Quādo dicis vltra q illa assumptio eiusdem nature a tribus diuinis suppositis aut terminaretur ad vnitatē nature aut persone. Dico q terminaretur ad vnitatē cuiuslibet psone ad tres vnitates personales sm tres vniones ad tres personas nō ad vnam tm̄: ita q diuine tres persone concurrerēt in vnam psonam cū natura assumpta. Hoc em̄ est impossibile z inintelligibile sicut dicit Anselmus et bene quia implicat contradi- Ansel. ctionem eo q persone diuine cum quelibet sit necesse esse in sua personalitate non possunt sibi inuicem cōmunicare in persona nec amittere proprias personalitates: quare zc. ¶ Ad quintum dico q non est ibi bonus syllogismus expositorius: quia terminus medij puta iste homo nō accipitur pro eodem supposito: immo pro diuersis. Nam in prima accipitur pro supposito patris dicēdo iste homo est pater eternus. In secūda pro supposito filij z ita non sequitur conclusio pater eternus z filius etern9 sed variatur medium z fit fallacia accidētis arguendo ex quatuor terminis. Eodem modo ad cōfirmationem est dicēdum. ¶ Ad sextum dicitur vno modo probabiliter q si pater assumeret modo naturā humanam vnitam verbo stante prima vnione ad verbum q simul assumeret illam vnionē nature ad verbum nec propter hoc suppositum assumeretur: quia non assumeretur ipsum verbum qd est ibi suppositum sed natura ipsa cum sua vnione ad verbum assumeretur nec etiā pdet natura suppositari in verbo immo maneret suppositata ī verbo: quia manet vnio eius ad verbū eadem que prius licet assumeretur per accidens ab ipso patre cū natura assumpta Tu dicis natura suppositata manens suppositata est incōmunicabilis. Dico q verum est si supposite tur proprio supposito. Proprium enim suppositum creatum addit super naturam negationem innitentie ad quodlibet extrinsecum suppositum. Non sic autem vnio eius ad verbum sicut dictum est supra. Unde licet quodcūq suppositum sit inassumptibile z similiter etiā natura manēs in proprio supposito creato. Natura tamen suppositata in verbo assumptibilis est a patre z spiritu manēte vnione ei9. ad verbum z suppositatione in verbo. ¶ Aliter respondetur et pbabiliter q pater licet assumeret naturam vnitam verbo non tamen vnionem nature ad verbum. Unionis em̄ non videtur alia vnio vel assumptio: alioquin esset processus in infinitum. Tu dicis assumpta natura assumitur om̄e positiuū preinuentum in ipsa. Diceretur q verum est omne positiuum naturale z naturaliter sibi existens in ipsa vel omne positiuum aliud ab vnione ipsa quacūq ad aliquid suppositum et ita non oportet de ista vnione q assumatur. ¶ Prima solutio melior est. Nam contra istam secundam videtur esse primo q cuicunq innititur subiectum et accidens eius z ita sicut natura inniteretur patri ita et vnio ista nature ad verbum et ita sibi non repugnat assumi sicut nec nature. Secūdo quia non obstat q illa vnio naturaliter non sit in natura: sed supernataraliter: qz ab agente supernaturali. Nam gratia est in natura supernaturaliter: et tamen non repugnat sibi assumi. Similiter etiam nec isti vnioni nec obstat processus in infinitum: quia iste vniones non surgunt ex natura vel necessitate rei sed ex volūtate dei agētis circa naturam qui non cogitur ad processum in infinitū in talibus: sed potest facere qd placet sibi.

nota hāc solu.

z pcede. 2. solu.

bona difficultas. ¶ Sed etiam tunc est difficultas: quia si pater potest assumere vnionem nature ad verbum: tunc potest dici vnitus verbo secūdum talem vnionem sicut et potest dici homo secundum naturam vnitatem et tunc pater et verbū sunt vnū suppositum quod est falsum. Dico ad hoc q formaliter z intrinsece pater non potest vniri nec dici vnitus vbo: qz non potest ī se habere formalr respectū

vnionis ad verbum: sed solum respectum filiationis habet ad ipsum & ita nõ est nec potest esse idem suppositũ cũ ipso. Sed natura humana sic põt vniri patri vel verbo. ¶ Sed quid de illa vnione. Dico ꝙ nõ est incõueniens ꝙ pater ꝑ cõicationẽ ydiomatũ dicaꝛ vnitus verbo ẽm illã vnionẽ nature ad verbũ coassumptã nature sed nõ formaliter & intrinsece sicut natura ipsa: et tunc est sensus ꝙ pater est vnit⁹ verbo. i. cõicat in vna natura assumpta a verbo vel vnita verbo sed non sequiꝛ ꝓpter hoc ꝙ pater sit verbũ vel sit idem suppositũ cũ ṽbo. ¶ Aliter diceretur ꝙ pater ẽm illã vnionẽ nullo modo diceret vnitus verbo: q2 cũ vnio importet relationẽ solũ modo denominat illud qd referꝛ ꝑ ipaꝫ. s. naturã ipsam vnitã verbo: non autẽ patrẽ: q2 pater ꝑ ipaꝫ nõ põt referri: ideo &c. ¶ Sed quid si pater nõ accipet naturã hũanã xpi eẽt ne dicẽd⁹ fili⁹ ṽgis sic xps. Dico ꝙ posset dici fili⁹ ṽgis sic xps/ q2 cũ filiatio sit respect⁹ ĩtrisec⁹ & maneat ĩ aliq̃ manẽte fundamẽto & ẽmio cũ ĩ pře subsisteret naẽa hũana ẽm quã fundamẽtalr dr xps fili⁹ ṽginis & filius dei filius virginis pater diceretur vel posset dici ẽm eadẽ naturã filius virginis: & puto ꝙ eadẽ filiatione vel relatione qua xps dr filius virginis: & q2 fundamẽtũ idem & terminus idem vtrobiqꝫ. Et similiter puto esse dicẽdum si pater & fili⁹ & spiritussanctus simul assumpsissent naturã humanã quãdo solũ verbum assumpsit. ¶ Dices contra. quia virgo nunꝗ̃ genuit deum patrẽ nec modo generaret ipsum si assumeret naturam humanã christi: ergo nõ esset mater ei⁹. Dico ꝙ sicut patri potest cõmunicari natura propagata a virgine ita & filiatio respectu virginis: nec est ad hoc necessarius actus generandi sed sufficit vnio nature ꝓpagate aliquãdo per actũ generandi siue modo siue alias: ideo &c. ¶ Ad septimũ de Anselmo dico ꝙ Anselmus in duabus primis auctoritatibus nõ plus intelligit nec intendit: nisi ꝙ impossibile est ꝙ tres ꝑsone diuine simul sint vna ꝑsona cũ eodẽ hoĩe assumpto ita ꝙ si est assumptio ad vnitatẽ ꝑsone tm̃ oportet ꝙ hoc sit ĩ vna ꝑsona tm̃: q2 impossibile est ꝯcurrere plures diuinas personas in vnã personã. Sed nõ intendit Anselmus negare quin tres ꝑsone diuine possint eũdẽ hominẽ assumere ad tres ꝑsonalitates suas vnaqueqꝫ ad suã personalitatẽ ꝓpriam & distinctã. ¶ Ad vltimã vero auctoritatẽ ei⁹ de incarnatione verbi dico ꝙ illũ librũ scripsit vrbano pape cõtra quendam clericũ de francia qui ponebat esse ĩpossibile ꝙ vna persona diuina incarnaretur sine alia & in eadẽ personalitate nisi ponerenꝛ persone diuine diuerse res absolute. Et cõtra istũ arguit Anselmus & dicit ꝙ si vna ꝑsona nõ posset incarnari sine alia & in eadeꝫ ꝑsonalitate tũc sequereꝛ ꝙ plures ꝑsone essent vna ꝑsona & tũc vltra sequereꝛ sicut dicit ꝙ icarnato deo ẽm vnã personaꝫ impossibile esse eũ incarnari etiã ẽm aliã personalitatem. Et ideo arguendo contra illum clericũ dixit illud verbuꝫ ꝙ plures personas eundẽ hominẽ assumere esset impossibile si esset verũ dictum illius. Non autẽ dicit hoc simpliciter et absolute sicut de sua intẽtione. Nõ eñ negat quin plures persone eãdem naturam simul possint assumere sub proprijs personalitatibus.

Margin notes: Difficultas bona. — Ad Anselmum. — Ad eũdẽ Ansel. — ad dicta scde opi.

¶ Ad motiua scd'e opinionis quicquid de illo ꝑ primo dicto de assumptione mediata per rationem essentie: q2 illud reliqui sub dubio. ¶ Dico ad primũ pro secũdo membro ꝙ licet eiusdẽ effectus non possint esse due cause totales simpliciter prime ĩ eodem ordine & ẽm eandem habitudinẽ tñ non apparet repugnãtia quin bene ẽm aliam et aliã habitudinẽ et in alio & alio ordine saltem nõ est demõstratum. Tu dicis tunc aliquid esset causa totalis alicuius qua circũscripta maneret ipsum. Dico ꝙ nõ apparet hoc impossibile sed nõ maneret depẽdẽtia ad illã causam & ita esset causa totalis: nõ quia oĩs sed quia perfecta causa ita diceretur in proposito ꝙ eiusdẽ nature dependẽtis ad extrinseca supposita possunt esse plura terminantia primo ẽm diuersas habitudines ad illa plura supposita nec iplicat contradictionẽ vt videtur. ¶ Preterea diceretur ꝙ licet primũ esset impossibile de causa & effectu tñ in proposito non valet ꝙ habitudo nature assũpte ad suppositũ terminãs non est hĩtudo cãti ad causam nec assumẽdo naturã cãt naturã ꝑ se loquẽdo q2 posset assumere naturã iã creatã sꝫ assumẽdo naturã de⁹ causat respectum vnionis in natura: & tunc non habetur ꝙ idem effectus habeat plures primas causas sicut patet nec aliquid simile per illud qd supra ponebatur. ¶ Ad cõfirmationẽ dico ꝙ non apparet demonstratio quare plures depẽdentie essentiales eiusdem effectus & cõsubstantiales sibi non possint esse ad plures causas primas quaꝝ quelibet est necesse esse: & per consequẽs neutra potest circũscribi ab effectu & ita nõ valet maior in se. Ad minoreꝫ dico ꝙ dependẽtia nature assumpte ad suppositũ extrinsecũ nõ est sibi essentialis. Similiter etiã nec accidentis absoluti ad subiectũ. Sed iste depẽdẽtie sunt respectus accidẽtales extrinsecus aduenientes talibus naturis: & ideo quicquid sit de depẽdentijs essentialibus & consubstãtialibus ipsis depẽdẽtib⁹ tñ de istis videtur possibile ex dicto primo ei⁹ ꝙ plures tales esse possint in eodẽ fundamento ad multos terminos eque primos sicut eiusdem nature assumpte ad plura diuina supposita & eiusdẽ accidẽtis absoluti ad plura subiecta immediata non video ꝙ hoc implicet cõtradictionem & quin possit fieri ṽtute diuina. Hec de primo articulo ꝑncipali.

¶ Quãtum ad secundum articulum videretur alicui ꝙ vna persona diuina nõ possit plures naturas creatas assumere & videꝛ aliquibus per aliquas rationes. ¶ Prima est ista. Natura creata non habet aliquod esse in actu nisi in supposito et per suppositum quodcunqꝫ sit illud: quia tunc esset dare ydeam Platonis extra intellectum: ergo multiplicata natura multiplicatur suppositũ: ergo impossibile est ꝙ due nature subsistãt in eodem supposito: quare &c. ¶ Secunda ratio. Si suppositum diuinum posset plures naturas assumere eadem ratione infinitas: vt videtur. Sed non potest infinitas. Probatio: quia licet sit infinitum ratione essentie tamen non est infinitum ratione proprietatis que est sibi ratio formalis terminãdi vnionem nature assumpte proprietas enim personalis in diuinis nec est finita nec infinita sicut dictum est in primo: ergo &c. ¶ Tertia ratio: quia vl' suppositum sic assumẽs plures naturas humanas esset vnus homo vel plures. Nõ vnus q2 habet plures humanitates. Nec plures: q2 non esset nisi vnũ suppositũ nature hũane: ergo nullo mõ ẽ h⁹ possibile.

Margin note: Rõnes aliquorũ ꝙ vna ꝑsona diuina non possit plures naturas creatas assumere.

¶ Quarta ratio: qr aut hoc esset sm plures vniones: aut sm vnā. Non sm vnā qr nature vnite fundātes vnionem sunt diverse. Relatio autē necessario numeratur ad numerationē fundamēti. nec sm plures. Probatio: qr cū natura assumpta supponetur per vnionē ad suppositū si essent plures vniones essent ibi plura supposita & sic nō assumerentur ad vnitatē suppositi qd est incōveniens. ¶ Quinta ratio. Natura substātialis assumpta sic se habet aliquomodo ad suppositū assumēs & sustētās sicut accidēs ad subiectū. Sed duo accidentia precipue eiusdē rationis nō possunt esse in eodē subiecto. 5. metha. ergo nec due humane nature possunt sustētari eodem supposito vel assumi ab eo. ¶ Sexta ratio qua ratione diuinū suppositum posset assumere duas naturas diuersas pari ratione posset assumere eas in diuersis locis sicut vnā Parisius & aliam Rome. Sed hoc est impossibile: qr tunc separata & distātia loca essent vnū & idem supposito qd est falsum. ¶ Septima ratio. Si verbū posset assumere plures naturas pari ratione stante vnione ad naturam humanā que est modo sibi vnita posset assumere de nouo vnā aliam. Sed hoc nō videt possibile qr aut illa esset eiusdē rationis cū humana natura iā assumpta aut alterius ratiōis puta natura angelica vel brutalis. Non primo modo qr licet sit possibile q aliquid sit homo: tñ non videt possibile q sit bis homo vel pluries homo: sed semel tm. Nec secūdo modo qr nō videt q due create nature se compatiant in eodē supposito pcipue alterius ratiōis: qr neutra potest illabi alteri sicut natura diuina pōt illabi nature create & ita vna nō potest esse alteri sufficienter intima ad hoc vt videt. Similiter etiā de natura angelica videtur: qr sicut impossibile est q sm naturā diuinam verbū sit ingenitum & genitū ita vt videtur sm naturā creatam. Si autē assumeret naturā angelicā cū humana quā habet esset ingenitum & genitū sm naturā creatā: qr natura angelica nō potest haberi p generationem: quare &c.

5. meta.

¶ Istis nō obstantibus dico q absolute loquendo de potētia dei possibile est q eadem psona diuina & vnica assumat plures naturas simul siue eiusdē ratiōis siue alterius & pari ratione q verbū stante vnione nature humane ad ipsum assumat aliā naturā vnibilem siue eiusdē rationis siue alterius. ¶ Ad hoc adduco ratiōes. Prima est: qr duas naturas assumi ad vnū diuinū suppositum nichil aliud est q duos respectus vnionis causari in illis duab⁹ vel pluribus naturis ad illud idē suppositū terminatos. Sed hoc nullā implicat cōtradictionē vt patet: g &c. ¶ Secūda ratio non habet maiorem repugnātiam simultatis in essendo duo tales respectus in pluribus naturis vnibilib⁹ ad idē suppositū q duo in eadē natura ad diuersa vel plura supposita vt videt. Sed nō est impossibile duo tales respectus simul fundari in eadem natura ad diuersas vel plures psonas vt visum est in articulo precedēti: g &c. ¶ Tertio sic. Possibile est sicut dixi in scdo duo accidētia eiusdē rationis simul esse in eodē subiecto sicut dixi de luminib⁹ & planū est hoc de accidētibus alterius rōnis. Cū g aliqualiter sit simile hic & ibi videt q sit possibile duas naturas siue eiusdē rōnis siue alteri⁹ subsistere in eodē supposito. ¶ Quarta ratio: qr si hoc repugnaret nō esset nisi vel ex parte vnius suppositi vel ex pte pluriū naturarū. Non ex pte primi qr eidē termino nō repugnat terminare plures respectus ad ipsū siue eiusdē rōnis siue alterius vt ptz in multis exēplis. Nec ex pte naturarū qr pluribus naturis siue eiusdē rationis siue alteri⁹ nō repugnat referri ad eundem terminū pluribus respectibus siue eiusdē rationis siue alterius & alterius correspondenter.

Opinio auctoris cum suis ratiōib⁹.

¶ Dico ergo q idē suppositū diuinū pōt plures naturas singulares assumere & substētare sicut est pbatū. ¶ Scdo dico q si substētaret plures eiusdē rōnis vniones illarū naturarū ad ipm essent eiusdē rōnis. Sed si essent nature alteri⁹ & alteri⁹ rōnis. Dico q silr vniones fūdate i ipsis naturis & diuersificarent isti respect⁹ ex suis fundamētis. ¶ Tertio dico q nō video ipossibilitatē quin diuinū suppositū possit assumere īfinitas naturas singulares in actu siue eiusdē rōnis: sicut infinitas naturas humanas siue alterius & alterius ratiōis si sunt tales possibiles fieri in actu sicut dixi in primo. Nec obstat q pprietas psonalis q esset ratio terminādi nō est infinita sicut dicet in solutiōe argumēti. ¶ Ex quo ɔcludo q nichil valet ratio aliquorū dicētiū q suppositalitas diuine psone est infinita pōt terminare plures vniones plurium naturarū nec exhaurit p vnā qr diuina suppositalitas qūtum ad formale ipsi⁹ suppositi: vt suppositi nō est infinita sicut nec personalis proprietas. Nec hoc requiritur sicut dicetur infra etiā ad hoc q terminet infinitas vniones.

Resolutio opi. auctoris

Correlarium.

¶ Ad rationes aliorū. Ad primā dico q natura nō hz existere extra intellectū singulariter p suppositū sz pri⁹ naturalr est indiuidua & singularis q supponiret & pōt manere existēs hec & singulariter. Nō p suppositū: qr si p aliqd suppositū hoc maxie videret de pprio supposito quo tñ carere pōt sicut dixi supra. Nō g oportet multiplicata natura multiplicari suppositū sed vna natura substātialis licet nō possit esse vl existere nisi in aliquo supposito plures tñ possunt ī eodem supposito & assumi ab eodem. Accidit enim vnitas vel multitudo suppositi. ¶ Ad secundū dico q licet infinitas naturas possit vnū suppositū assumere simul & in actu si sint factibiles nō tñ oportet q proprietas psonalis que est ratio terminandi illas vniones sit pfectio simpliciter nec infinita formaliter qr talis vnio nō arguit in formali termino aliquā perfectionem sicut dixi supra. Et tunc dico vltra q nō est maioris perfectiōis terminare duas q vnā nec tres q duas & sic de infinitis. Unde nec oportet q sit perfectio nec q sit infinita sicut si eēt vna albedo qua ratione posset terminare duas similitudines aliquorum alborum sicut ratio formalis terminandi eadem ratione tres vel quattuor vel infinitas si infinita alba ponerētur eadem & finita et limitata existēs. ¶ Ad tertium dico q verbū posset dici plures homines vel duo homines si assumeret aliam naturam humanam cū illa quā habet modo et hoc propter pluralitatē naturarū non obstante vnitate suppositi sicut pater et filius et spūssanctus pter vnitatē nature diuine dicunt vnus de⁹ nō obstāte trinitate suppositi. ¶ Dices si sunt duo hoīes: g duo habētes humanitatē: g duo q & p ɔñs duo supposita. Dico q non sequit sicut dictū est in primo distinctione. 12. quia substātiuum nō plurificatur

ad argumēta aliorum.

catur ex sua forma plurificata et q2 forma subiecti plurificatur hic. s. humanitas ideo plurificātur homines. Sed adiectiuum magis plurificatur ex supposito vel suppositis plurificatis q2 significat in adiacētia ꝛ dependētia ad suppositū ideo quia hic est vnū suppositum non debet cōcedi ꝙ sint plures habētes humanitatē sed debet dici ꝙ est vnus habēs duas humanitates. ¶ Ad quartū dico ꝙ si eadem persona assumeret plures naturas hoc esset ꝭm plures vniones nec sequitur ꝙ essent ibi plura supposita sed plures nature in eodem supposito ꝛ vnum suppositum plures naturas substētatas ꝭm plures vniones earū ad ipsum. ¶ Ad quintū dico ꝙ duo accidētia siue eiusdē rationis siue alterius possunt inesse eidem subiecto vel aliqua saltē: ideo ꝛc. Aliter diceretur ꝙ accidēs q2 inest subiecto magis intrinsece: q2 ꝭm formalem inherētiam magis habet vnitatē a subiecto vel subiecti ꝙ̄ natura assumpta respectu diuini suppositi. Ideo licet duo accidētia non possint esse in eodem subiecto tñ due nature in eodem supposito. De ista solutione nō curo. ¶ Ad sextum dico ꝙ diuinū suppositum posset assumere diuersas in diuersis locis ꝛ ille essent vnū supposito licet distantes loco ꝛ diuinū suppositum vnum ꝛ idem vtrūqꝫ substētaret. ¶ Ad vltimū dico ꝙ verbum posset assumere cū natura humana quā habet vnā aliā siue eiusdem rationis siue alterius: ꝛ tunc dico ꝙ esset bis homo si assumeret naturam aliam eiusdem rationis. His dico dualitate nature sicut ipse esset plures hoīes nec est inconueniēs. ¶ Ad illud de natura alterius rationis. Dico ꝙ nō oportet naturā creatam illabi alteri ad hoc: vt ad idem suppositū assumant. Sed si aliquis illapsus ad hoc requiritur de quo tñ infra videbitur sufficit ꝙ idez diuinū suppositū assumens eas vtriqꝫ illabat quare ꝛc. Similiter dico ad aliud ꝙ idē diuinū suppositum potest esse ingenitum ꝭm naturam angelicā et genitum ꝭm humanam non autem vtrūqꝫ ꝭm eandem. Hec de secūdo articulo.

ad ꝑncipalia argumēta.

¶ **Ad primū principale patet** ex predictis ꝙ vna ꝑsona diuina potest plures naturas assumere: ꝛ ita in antecedēte accipit falsum. ¶ Ad probationē de duobus accidētibus in eodē subiecto per. 5. metha. alias est respōsum. ¶ Ad secundū dico ꝙ plurificatis ꝓprijs suppositis naturarū creatarū plurificant ꝛ ipse q2 sunt eis eedē et substātiant ea ꝛ nō possunt cōmunicari alteri supposito stāte suo ꝓprio. Sed sic non est de suppositis extrīsecis sicut dictū est supra. ¶ Ad vltimū dico ꝙ plures ꝑsone si assumerēt eandē humanitatē deberēt dici vnus homo nō obstante pluralitate suppositorū sicut etiam si vna assumeret plures humanitates diceretur plures homines non obstante vnitate suppositi vel persone sicut dictum est ꝛc.

¶ Distinctiōis Prime. Questio Quinta.

Quinto q̄ro vtruz filius dei vel aliqua ꝑsona diuina fuisset īcarnata si homo nō peccasset. ¶ Videt ꝙ nō pmo ꝑ auctoritatē xp̄i ī Matheo. Venit filiꝰ hoīs q̄rere ꝛ saluū facere qd perierat. Et alibi. Nō est opus medico valētibus sed male habētibus. Et sup primū verbum dicit Augusti. de verbis dn̄i sermone. 73. exponēs illud apl'i. Si hō nō peccasset filiꝰ hoīs nō venisset et planū ꝙ loquit de aduētu ī carnē: ꝙ ꝛc. ¶ Scdo per apl'm. 1. ad thimo. 1. Xp̄s iesus venit in hūc mūdū peccatores saluos facere. vbi dicit glosa Augustini. Nulla causa fuit veniendi xp̄o dn̄o nisi pctōres saluos facere tolle vulnera tolle morbos ꝛ nulla est causa medicine: ꝙ filiꝰ dei nō fuisset incarnatꝰ si hō nō peccasset. ¶ Tertio sicut Apl's dicit ad hebreos. 2. ꝙ xp̄s cōicauit carni ꝛ sanguini vt ꝑ mortē destrueret eū q̄ habebat mortis īperiū. Sed hoc imperiū mortis non fuit nisi ꝑ pctm̄. Ad Ro. 5. per vnum hominem pctm̄ in hunc mundum intrauit: ꝛ per peccatum mors ꝛc.

Mathe. August. 1. ad thimo. 1. glosa augustini. ad heb. 2 ad ro. 5.

¶ **Contra** Si hō nō peccasset nichilominꝰ deꝰ fuisset bonꝰ nec minꝰ seipm̄ diffudisset bonū eīn est suipsius diffusiuum secūdū Dionysium de diui. nominibus. Sed tūc deꝰ maxime se diffudit quando incarnatus fuit: ergo ꝛc.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo ponā vnā opinionē aliquoruz ꝛ motiua ipsorū. ¶ Scdo ponam opinionem contrariam arguendo contra eos. ¶ Tertio respondebo ad motiua eorum ꝛ ad rationes principales.

¶ **Quātum ad primū.** est vna opinio q̄ dicit ꝙ filius dei nō fuisset incarnatus si hō nō peccasset et q2 istud per rationē inuestigari nō pōt: q2 ꝯtigēs est ꝛ depēdens ex voluntate diuina. ¶ Adducunt multe auctoritates que vidētur hoc dicere expresse preter illas que adducte sunt in principio q̄stionis. ¶ Prima est Augustini sup illud Mathei. 1. Ipse eīn saluū faciet populū suū a pctīs eorū vbi dicit ꝙ si homo nō peccasset virgo non peperisset: ꝙ si hō nō peccasset filius dei nō fuisset īcarnatꝰ. ¶ Scda ē eiusdē Augu. sup Jo. 2. Ecce quō amabat eū vbi dicit ꝙ si deꝰ pctōres nō amaret de celo ad terram nō descēderet. Sed iste nō est nisi descēsus incarnatiōis. ¶ Itē Augustinꝰ. 1. lib. de baptis. paruuloꝝ dicit. Apparet dn̄m nostrū iesum xp̄m nō ob aliud in carnē venisse ꝛ factū obediētē vsqꝫ ad mortē crucis nisi vt saluaret. ¶ Itē Ambrosiꝰ homelia de īcarnatiōe. Que erat inq̄t īcarnatiōis cā nisi vt caro q̄ peccauerat redimeret. ¶ Tertia ē eiusdē Augustini ī oratiōe quadā ad beatā virginē vbi dicit: vt quid eīn nesciū peccati pro peccatoribꝰ pareres si deesset q̄ peccasset. Aut quid mater fieres saluatoris si nulla etiā esset indigētia salutis. ¶ Quarta Leonis pape in quodam sermone de penthe. Si homo ad ymaginem dei factus legem diuinam seruasset creator non fieret creatura. ¶ Quinta est Gregorij. Nichil nobis nasci ꝓfuit nisi redimi profuisset. Sed nō fuisset necessariuz redimi nisi homo peccasset. ¶ Sexta est Anselmi de cōceptu virginali. c. 13. vbi dicit ꝙ ideo deus homo factus est: q2 hō ad redimendū se nō sufficiebat. ¶ Septima est Damasceni libro. 3. ca. 12. vel secundū capitula lyncoiensis cap. 18. vbi dicit ꝙ humanitas verbi dei: ideo facta est vt natura illa que victa fuerat vinceret seductorem. Sed si homo non peccasset natura humana victa non fuisset: ergo et cetera.
¶ Octaua ratio est. Alexandri super cantica vbi dicit quod nisi precessisset culpa non fuisset natura

Prima opinio. August. Idem. August. d baptis. paruulorum. Ambro. August. leo papa Grego. Ansel. Damas. Alexan.

humana assumpta. Auctoritas est expressa.

rōnes p pma pce dēte opi. ¶ Adducuntur tamen ab aliquibus alique rationes. ¶ Prima est: quia si filius dei fuisset incarnatus et homo nō peccasset quero quare incarnatus fuisset ꝛ vnitus nature humane: qꝛ autē propter exaltationē et nobilitatem nature: ꝛ tunc multo fortius assumpsisset naturā angelicam q̄ est multo nobilior. Aut propter indigētiam: ꝛ tunc vel culpe qꝺ non est verum quia culpa nō fuisset vel glorificationis pfecte: qꝺ etiaꝫ nō est verū quia si homo nō peccasset quilibet homo fuisset pfecte beatus essentialiter ꝛ beatitudine essentiali que redūdasset in vires inferiores et sic etiā homo non solum essentialiter sed etiam accidētaliter fuisset beatus. Et ꝙ talis redūdantia sit

August. possibilis patet per Augustinū ad dyopporū epm epistola. 38. in ordine epistolarū vbi dicit sic. Tantam virtutē dedit deus aīe vt eius perfecta beatitudo redūdet in vires inferiores: quare ꝛc. ¶ Secunda ratio est: quia si filius dei fuisset incarnatus et homo nō peccasset hoc videretur maxime ad cōplendum perfectionē vniuersi sicut ponūt alij. Sed hec nō cogit quia pari ratione concluderet ꝙ deus assumpsisset naturā angelicam: qꝛ non minus pertinet hoc ad pfectionē vniuersi: ꝛ tñ hoc non conceditur: quare ꝛc. ¶ Tertia ratio: quia si hoc ponit nō ponitur nisi quia homo ex peccato suo videret commodum reportare scꝫ incarnationem dei que alias non fuisset. Sed nō est hoc incōueniens ꝙ scꝫ deus de malis permissis eliciat bona. Unde ꝛ Gregorius

Grego. in prefatione cerei paschalis exclamat. O felix culpa que tm̄ meruit habere redēptorē: ꝛc. ¶ Quarta ratio: quia si hoc ponitur videret ponendū quia alias summa perfectio ī natura humana esset occasionata scꝫ vnio eius cū persona esset occasionata: quia peccatū fuisset occasio huius qꝺ non videtur verū: quia videtur per se intenta a creante naturā: hoc autē non mouet: quia nō est ista perfectio summa nature humane sic coniungi suo principio puta per vnionē ypostaticam: quia vnio ista nō ponit in natura nisi vnū respectū q̄ est multo innobilius ens et imperfectius q̄ formalis beatitudo humana vel actus beatificus qui dicit vltimā perfectionē ꝛ simpliciter perfectionem non autē ille respectus: ꝛc.

Summa tio predictorum. ¶ Sic ergo dicūt ꝙ non vident rationē ꝛ cum hoc vident auctoritates sanctorū expressas ad oppositum quare filius dei incarnatus fuisset si homo non peccasset. Hec ꝺe primo articulo.

2. opi. probabilior pcedēte. ¶ Quātum ad secundum articulum. Est vna opinio alia probabilis que videtur michi ad presens ponēda sine preiudicio scꝫ ꝙ filius dei incarnatus fuisset si homo non peccasset. ¶ Ad hoc adduco primo aliquas auctoritates postea aliquas ratiōes. ¶ Prima auctoritas est Au

Augu. 1. ꝺ tri. c. 15 gustini. 1. de trini. c. 15. vbi dicit ꝙ christus ẜm formam serui assumptā est caput ecclesie hoc idem videtur dicere sup illud Jo. Ego sum vitis vera. Nā ẜm hoc dicit illud verbuꝫ ꝙ est caput ecclesie nosq̄ mēbra eius mediator dei ꝛ hominū homo christus iesus. Nam subdit Augustinus. Unius quippe nature sunt vitis ꝛ palmites propter qꝺ cum deus esset cuius nature non sumus factus est homo vt illo esset vitis humana natura cuiꝰ ꝛ nos homines palmites esse possemus. Cū ergo christus ẜm Augustinum dicat. Ego sum vitis ẜm ꝙ ipse est caput ꝛ ipse sit vitis vel dicatur ẜm naturam humanam: qꝛ vnius nature sunt vitis et palmites scilicet discipuli homines quibꝰ loquebatur christus: patet ꝙ christus ẜm formam serui et naturam humanam est caput ecclesie. Sed si homo non peccasset nichilominus ecclesia hominum fidelium habuisset caput ergo christus vel filius dei incarnatus fuisset. ¶ Secunda auctoritas est Augustini. 3. de trinita. c. 14. August.

vbi querit causam quare filius dei voluit incarnari et reddit eam scilicet vt ostenderet q̄ti nos ponderaret. Sed planum est ꝙ si homo nō peccasset nō minus filius dei hoīem ponderasset ꝛ amasset ergo cum stet eadem causa stat idem effectus ꝙ verbum īcarnatū fuisset dato ꝙ homo nō peccasset. ¶ Tertia auctoritas est Anselmi cur deus homo. ca. 19. anselmꝰ. cur deus hō. c. 19.

vbi querit quare homo fuit creatus vt sic posset beatificari sic potest ꝛ querit vtrum precisa ratio huiꝰ fuerit reparatio ruine angelorum et respōdet ꝙ nō et probat: quia tunc sicut homo non potest non gaudere de sua beatitudine ita non posset non gaudere de occasione scilicet de ruina angelorum qꝺ est falsum. Unde ꝛ subdit Anselmus. Quomodo inquit de tāto vitio qꝺ fuit in ruina angelorum posset homo beatus gaudere quasi diceret nullo mō. A simili arguo in proposito. Si auctoritas Anselmi valet in suo proposito quia si tota causa incarnationis diuine fuisset ruina hominis per peccatum reparāda per christum. Tunc sicut homo non potest non gaudere de diuina incarnatiōe: ita nec de occasione puta de peccato hominis. Hoc autem est falsum sicut ibi. ergo illa nō fuit causa. Sed videtur etiā ꝙ si homo nō peccasset filiꝰ dei incarnatus fuisset. ¶ Ad hoc etiam videtur esse Bernardus sup illud Jone scꝺo. Propter me orta est tēpestas hec in mari ꝛc. Bernar.

Ubi dicit ꝙ dyabolus vidit rationalem creaturaꝫ assumendam a diuino supposito in vnitate persone filij dei ꝛ īnuidit homini ꝛ hec īuidia fuit causa eiꝰ ad tēptandum hominem vt homo demereretur talē assumptioneꝫ. Sed si incarnatio non fuisset nisi homine peccante tunc nō instigasset dyabolus hominem ad peccandum: quia per hoc magis promouisset eum ad bonum incarnationis q̄ impediuisset: ergo ꝛc.

¶ Ad istas auctoritates rñ/detur. ¶ Ad primā ꝙ christus ẜm naturā serui nō est caput ecclesie proprie influēdo scꝫ sensuꝫ cognitionis et motum dilectionis. Sed isto modo est caput ẜm formam dei: tamen dicitur caput ẜm formā serui aliquo modo: qꝛ ẜm eā est vnius nature cū mēbris ꝛ si homo non peccasset ecclesia tali capite nō indiguisset sed capite tantum primo modo. ¶ Ad secundam dicitur ꝙ Augustinus ibi supponit statū lapsus humani: et tūc hoc supposito dicit ꝙ verbum voluit incarnari vt ostēderet ꝙ nos ponderaret ꝛ amaret: qꝛ tanti vt nos redimere vellet: et tūc nichil habetur. ¶ Ad tertiam argumentationem de Anselmo dicitur ꝙ argumentuꝫ Anselmi valet in suo pposito non autē in nostro. Nam Anselmus intendit ibi pbare ꝙ precisa ratio quare homo fuit creatus non fuit vt repararet ruinā angelorum vel suppleret: quia tunc verum esset ꝙ sicut de creatione sua ꝛ beatitudine non posset non gaudere sic de angelorum ruina. Sed non est sic in proposito: Ad aug. Ad. 2. auc to. Augustini. Ad Anselmum.

quia dato ꝙ homo nō peccasset nichilominꝰ ad per
fectā gloriaꝫ assumptus fuisset: immo ad ꝑfectiorē
ſm multos ꝗ modo sit assumptꝰ vł ꝗ modo hoīes
assumātur: ⁊ ideo bene potest homo de peccato nō
gaudere dato ꝙ pctm̄ fuerit occasio incarnationis
Nota. diuine ⁊ patet ꝑ exemplū. Nā ⁊ Magdalena si ip̄a
nō peccasset de pctō cōtritionē non habuisset. Nō
tn̄ oportet ꝙ sicut Magdalena nō potest de cōtri-
tione peccati nō gaudere ꝙ de pctō non possit non
gaudere: qꝛ dato ꝙ non peccasset nichilominus ad
gloriā assumpta fuisset. Sic ī ꝓposito. ¶ Ad quar
ad aucto ri. Ber. tam dꝛ ꝙ licet dyabolus cognouerit naturā huma
nā esse vniendā verbo: non tn̄ vidit occasioneꝫ siue
causam nec oīa contingētia in hoc facto: ⁊ ideo po
tuit decipi vt illud qđ fuit occasio īcarnatiōis acci
peret pro īpedimēto ⁊ tēptaret hoīeꝫ ad peccādū.

¶ Contra ꝯ solu. 1. auctori. solutionē prime auctoritatis vi
derē ꝙ nō est sufficiēs qꝛ ad ca
put ecclesie proprie acceptū non solū ꝑtinet influe
re illa: sꝫ tn̄ ad ipsum ꝑtinet sed etiaꝫ vnitas nature
ꝯ.2.solu. cū mēbris ſm ꝙ Augustinus ꝓsequit in verbis su
pradictis: quare ⁊c̄. ¶ Cōtra solutionē secūde au
ctoritatis dicēdū ꝙ siue Augustinus supponat sta
tum nature lapse siue non tn̄ adducit rationē cōmu
nē statui nature lapse vel nō lapse: ⁊ ideo stat incar
natio natura lapsa vel nō lapsa: qꝛ stat ponderatio
ꝯ solu.3. aucto. qua deus nos diligit ⁊ ponderat ⁊ magis nos dile
xisset vel nō minus ꝗ si homo nō cecidisset. ¶ Cō-
tra solutionē tertie auctoritatis qꝛ si homo nō pec-
casset ſm eos homo qui est assumptus a verbo non
fuit assumptus ad vnitatē diuini suppositi ⁊ sic nō
fuisset dictus homo: igit cum de hoc nō posset non
gaudere de eo ꝙ est nec alias gauisus fuisset. Vide
tur ꝙ nō posset non gaudere de casu hoīs vel pctō.
¶ Dicit ꝙ si homo non peccasset ille homo assum
ptus habuisset esse in ꝓprio supposito ⁊ fuisset per
fecte beatus sicut ⁊ ceteri ⁊ posset per cōsequēs de
pctō non gaudere. ¶ Sed adhuc cōtra hoc quia si
homo non peccasset ille homo assumptus nunꝗ ad
tam intēsum gradū beatitudinis ꝑuenisset: ꝫ sicut
non posset nō gaudere de isto gradu beatitudinis
ita nō posset nō gaudere de pctō ſm dicta eorum ⁊
sic argumētuꝫ Anselmi valet. Nā sicut Anselmus
arguit de beatitudine simpliciter absolute ita pōt
argui de gradu beatitudinis tāto ad quē peruenit
homo assumptus ad quē tn̄ ſm positionē aliorū nō
peruenisset nisi homo peccasset: qꝛ alias assumptus
non fuisset.

¶ Contra ꝯ vltime aucto. solutioneꝫ. solutionē vltime auctoritatis:
qꝛ nō videtur magna probabili
tas dyabolū sic fuisse deceptū quin sicut videbat na
turā humanā vniendā verbo vidisset etiā precisaꝫ
rationē vel occasionē huius facti vel huiꝰ vnionis
et ꝙ occasionē iudicaret impedimentum ⁊ ita sicut
prius nō videtur multū probabile quin bene vide-
ret ꝙ dato ꝙ homo nō peccaret: nichilominus deꝰ
incarnaretur ⁊ multomagis videt probabile ꝙ in
alio deceptus fuerit scꝫ ꝙ si homo peccaret deꝰ nō
incarnaret propter demeritū hoīs in peccādo: ⁊ idō
sequit idem ꝙ per illā auctoritatē prius arguebat.

¶ Adduco aliquas rationes.

rōnes ꝓ ꝓceden. opi. ¶ Prima est que mouet me ad istam positioneꝫ et
est ista. Persona primo ⁊ principaliter predestina
ta fuisset si homo non peccasset. Probatio quia si-
cut dixi in primo prius fuerunt saluādi predestinā
ti ꝗ deus aliquod peccatum preuideret prius dico
saltem ſm rationē. Sed christus deus verus et ho
mo in vno supposito est ꝑsona prima predestinata.
Unde ipse est primo ⁊ principaliter predestinatus
sicut qui ad summā gloriaꝫ super omnes saluādos
erat prouehēdus ⁊ caput omniū saluandorū: ergo
christus deus verus ⁊ homo verus fuisset si homo
nō peccasset. Unde magna videtur irreuerentia ꝙ
predestinatio christi presupponat aliquē peccauis-
se vel peccare ꝗ christus qui est caput ⁊ princeps ele
ctorum nō fuisset: ⁊ per consequens predestinatus
nō esset nisi homo peccasset: quare ⁊c̄. ¶ Secunda Scđa rō
ratio. Si homo non peccasset nichilominus fuisset
beatificabilis non solum ſm vires superiores: sed
etiam ſm aliquas inferiores saltem. Sed homo nō
fuisset beatificus in aliquo actu potētie inferioris
nisi deus incarnatus fuisset. Probatio quia beati-
tudo non cōsistit in aliquo actu potentie nisi primo
terminetur ad obiectum beatificū qđ est deꝰ. Mo-
do planum est ꝙ nisi deꝰ incarnatus fuisset aliquis
actus potentie sensitiue non potuisset primo termi
nari ad obiectū beatificum puta ad deum. Sed mo
do terminatur actus sensitiue ad deum ad christūꝫ
qui est deus: quare ⁊c̄. ¶ Et hanc rationē videtur Exposi-
confirmare expositio Augustini suꝑ illud Jo. 1. In tio augu
gredietur ⁊ egredietur ⁊ pascua inueniet: qꝛ ſm hu stini suꝑ
manitatē ita ꝙ ſm diuinitatem ꝗtum ad potētias Jo.
et vires superiores homo ingrediatur. Ad huma-
nitatē vero ſm potentias inferiores quorum actus
sunt nobilitatis sicut est visus precipue homo egre
diatur et sic ſm vtrasqꝫ vires homo beatificat. Et
ista ratio congruentia est magis ꝗ cogens ostēsio.
¶ Tertia ratio. Si Adam nō peccasset nichilomi 3. ratio.
nus predestinatus ⁊ saluatus fuisset: ꝫ etiam chri-
stus homo dato ꝙ homo nō peccasset per locum a
minori vt videtur quare ⁊c̄. ¶ Quarta ratio quia 4.
alias Adam fuisset ⁊ pricipalius predestinatus ꝗ
christus: quia christus nō nisi propter reparationē
Ade vt consequeretur effectum predestinationis:
hoc autē est falsum et inconueniens magnū videre
tur quare ⁊c̄. ¶ Quinta ratio est ista. Si homo nō 5.
peccasset nichilominꝰ virgo fuisset mater dei. Sed
hoc supposito deus fuisset incarnatus: ꝫ ⁊c̄. Pro-
batio maioris qꝛ si homo non peccasset adhuc bea-
ta virgo predestinata fuisset sicut dictū est de chri-
sto ⁊ in secundo gradu post christū. Sed nunꝗ ad
tantum gradum gratie vel glorie fuisset predesti-
nata nisi preuisa foret mater dei: ergo ⁊c̄. Dices er
go preuisio maternitatis dei fuit ratio predestina-
tionis. Dico ꝙ non intendo hoc dicere: sed siue pre
uisio ista fuerit ratio siue non siue precederet siue se
queretur predestinationem sufficit ꝙ circa eandem
personam congruum sit concurrere tantam gratiā
et gloriam et maternitatem dei: ergo ⁊c̄.

¶ Dico igitur ꝙ videtur pos- Resolu-
se dici ꝙ si homo non peccasset: deus tamen incar- tio ꝙ deꝰ
natus fuisset loquendo de incarnatione absolute li si ho non
cet non ad hunc finem ꝙ pro hominibus redimen- pec. fuis-
dis pateretur nec forte secundum omnem modum: set incar
secundum quem de facto est incarnatus sed sufficit natus.
michi ꝙ humanitati in vnitate suppositi fuisset vni
tus: et sic per consequens incarnatus. Hec de secū
do articulo principali.

ad auctoritates p̄me opi. ¶ Quātum ad tertium. Restat respondere ad auctoritates ⁊ rationes aliorū. Ad omnes auctoritates ⁊ cōsimiles si que inueniātur respondeo vno verbo ꝙ si homo nō peccasset filius dei nō fuisset incarnatus ad redimēdum ipsū per suā benedictam passionē nec modis oībus quibus est incarnatus licet absolute loquēdo fuisset incarnatus sicut supius est ꝓbatū ⁊ hoc intēdūt scti.

ad rōnes p̄me opi. ad.1. ¶ Ad primā rationē dici potest ꝙ vt perfecte posset hominē glorificare nō solum interius ſm intellectū sed etiam exterius ſm sensum aliquē saltem nobiliorem cuiusmodi est visus vt sicut homo vidēdo deum intellectualiter glorificatur interius ita etiā vidēdo deū sensibiliter glorificaret exterius. Quādo dicis ꝙ nō qꝛ gloria vel beatitudo anime fuisset tāta ꝙ sufficiēter redūdasset in corpus dato ꝙ nō fuisset deꝰ corporaliter visus. Dico ꝙ quomodocunq̄ debeat illud intelligi scꝫ de redūdantia glorie anime ī corpus: qꝛ difficile est videre modū huius redūdantie et quid est illud qđ redundat: nunq̄ tñ ceteris paribus fuisset ita pfecta gloria corporis si nō videret deus corporaliter sicut modo cū videtur. Secus est bene de aliquibus sensibus quorum actus nō sunt ita nobiles nec in materiales sicut visus cuiusmodi est gustus et potētia generatiua de quibus etiā nō oportet ꝙ habeāt obiectum beatificū. Ponūt eñ aliquā indignitatem vel in actu vel circa obiectū. ¶ Dices christus quādo conuertit se ad vidēdum alios ⁊ non vidit seipsum non minus est actualiter beatus q̄ quādo respicit seipm: ergo ista visio corporalis dei nichil facit ad beatitudinē accidētalē. Respondeo probabiliter pōt dici ꝙ christus semp videt seipsum corporaliter q̄tūcunq̄ etiam cū hoc videat alia vel videre possit ⁊ oportet dicere ſm p̄dicta. Alioquin non esset semper eque beatus accidentaliter.

Ad.2. ¶ Ad secundam rationē diceret ꝙ deꝰ fuisset incarnatus ad cōplendum pfectionem vniuersi qꝛ ad habēdū perfectionē glorie in electis modo predicto. Nec sequitur propter hoc ꝙ debuerit naturā angelicam assumere qꝛ illa nō potest esse obiectum alicuius sensus nec virium inferiorū. ¶ Aliter etiam diceretur ꝙ ad cōplendum pfectionem vniuersi que in hoc consistit ꝙ vltima creaturarū que tamen cū omni creatura aliquo modo cōmunicat scꝫ homo ſm Gregorium sup illud predicate euangelium omni creature vnitur suo principio deo ⁊ est deus ⁊ sic est circulus pfectus in quo principiū ⁊ finis idem ⁊ omnis creatura aliquo modo deificata est in homine ipso. Nec oportet ꝓpter hoc ꝙ fortiori ratione assumat angelus: qꝛ sic nō cōmunicat cū om̄i creatura sicut homo. Nec est vltima creatura sicut homo licet sit nobilior creatura q̄ homo.

Grego.

Ad.3. ¶ Ad tertiam rationē diceret ꝙ illa est bona cōgruentia ne. s. summa pfectio hoīs eēt occasionata. s. beatitudo xp̄i q̄ est summa pfectio formalis beatifica possibilis in homine. Silr etiā nec pfectio hoīs q̄ cōsistit ī vnione sui ad deū esset occasionata: qꝛ ī hoc sicut p̄dictū est cōsistit pfectio totiꝰ creature ⁊ vniuersi quoquo modo licet eñ maior pfectio sit actus btificꝰ ī hoīe assumpto sicut arguit ⁊ bene de illo respectu vnionis tñ in hoc cōsistit pfectio totius creature et vniuersi q̄ non debuit esse occasionata ⁊ quasi casualis ex pctō. Nec etiā pfectio vel beatitudo xp̄i debuit esse occasionata vel casualis: immo nec alicuiꝰ alterius. Nā sicut dictū est in scđo si homo nō peccasset oēs electi qui saluabuntur saluati fuissent.

Ad.4. ¶ Ad quartam rationē qñ dr ꝙ incarnatio dei si homo non peccasset poneret ꝓpter hoc: qꝛ. s. alias homo videret reportare cōmodū incarnationis ex pctō suo. ¶ Dico ꝙ nō ponit ꝓpter hoc qꝛ nō est icōueniēs ꝙ aliquis occasionaliter et p accidēs ex pctō suo p se tñ ex aliqua alia causa. Puta ex bonitate alteriꝰ vel huiusmodi reportet magnū bonū ⁊ hinc est etiā ꝙ exclamat Gregorius. O felix culpa q̄ tm̄ meruit habere redēptorē. Meruit inq̄ nō p se sed occasionaliter ⁊ p accidēs: qꝛ fuit occasio. Redēptorē dicit qꝛ si nō fuisset culpa nunq̄ fuisset redēptor vel liberator a culpa sicut p̄dictū est: licet absolute loquendo deus fuisset incarnatus ⁊ homo ⁊ cōmunicasset bonitatē suā homini nō minus q̄ si homo non peccasset ꝓpṫ ꝯgruētias p̄dictas. hec de tertio articlo. exclamatio greg.

ad argu. principalia. ¶ Ad primū principale et ad alia tria dico ꝙ possunt ille auctoritates exponi sicut ille de corpore questiōis vide ibi quomodo exponuntur in tertio articulo principali ⁊c.

¶ Distinctionis Prime.
Questio Sexta ⁊ Vltima.

Questio de supposito creato. Sexto ⁊ vltimo q̄ro vtrū repugnet supposito creato ꝙ substētet naturam aliā in seipso. ¶ Videt ꝙ sic qꝛ suppositū qđ continet virtualiter seu eminēter pfectionē alterius suppositi pōt naturā illiꝰ substētificare. Sed sic est de aliq̄ supposito creato respectu alteriꝰ. puta de supposito angeli respectu suppositorū naturarū inferiorū: qꝛ est supioris nature supiora aūt in vniuerso cōtinēt īferiora eminēter sicut pfectius ꝯtinet impfectiꝰ ⁊c. ¶ Scđo sic. Indepēdēs ſm aliquā depēdētiā pōt aliquā talē depēdentiā terminare vt videt. Sed suppositum creatū est indepēdēs depēdentia nature suppositabilis ad extrinsecū suppositū: ergo pōt aliquā talē depēdentiā terminare sꝫ hoc nō est nisi substētare naturā alienā in seipso: ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Vnio aliquorū inter se hꝫ fieri rōne alicuiꝰ cōueniētie ⁊ proportiōis eorū. Sed maior est cōueniētia ⁊ ꝓportio suppositi creati ad naturā extrinsecā creatā q̄ suppositi icreati ad naturā creatā ⁊ maior cōnaturalitas Cū ergo suppositū increatū sit vnibile cū natura creata ⁊ possit eā substētare. videtur etiam ꝙ possit eam suppositum creatum.

¶ Contra vna natura creata nō pōt esse in diuersis psonis creatis qꝛ multiplicatꝫ psonis vel suppositꝫ creatꝫ multiplicat natura in ipsis vt dictū est supra: ergo silr ecōuerso vna psona creata nō pōt esse duarū naturarū: ergo suppositū vel psona creata alienā naturā substētare nō possunt.

¶ In ista q̄stione sic ꝓcedā. Primo iquirā vtrū suppositū creatū possit extrīsecā naturā substātialē ⁊ suppositabilē supposito p

prio substētare vel suppositare ĩ seipo. ¶ Secūdo vtrū vnū suppositū creatū possit substētare plures naturas. ¶ Tertio vtrum plura supposita creata possint eandem naturaȝ numero substētare. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Prima opi. hui⁹ articuli cum suis rõnibus

¶ Quantum ad primum est vna opinio ꝙ impossibile est ꝙ suppositum creatū sustentet naturam alienam substãtialem ⁊ supposi tabilem supposito proprio. Sed hoc soli diuio supposito est adtribuēdum. ¶ Ad hoc multe ratiões adducūtur.

Prĩa rõ

Prima est ista que est difficilis. Unio nature vnibilis cõicabilis ad suppositū cui vnitur vel cõmunicatur ē ad ipsum vt ad incõmunicabile subsistens ⁊ etiam terminatur ad aliquid positiuū incõmunicabile quod est ratio terminãdi sicut dictum est supra de vnione nature humane ad verbū Sed nullum suppositum creatum est subsistēs per aliquid positiuum incõmunicabile imo nihil est in ipo positiuum incõmunicabile sed addit solam negationem supra naturam que non potest esse ratio terminandi respectum realem. ergo ⁊c. Ita ꝙ sicut implicat cõtradictionem ponere respectuȝ sine termino ita implicat ꝯtradictionem ponere vnionem talem nature create ad suppositum creatū.

Scđa rõ

¶ Secunda ratio est ista Suppositum ex se formaliter limitatum ad certum genus ⁊ certam speciem/ ⁊ indiuiduū entis creati nõ potest in se substētare aliã naturam creatam vt videtur q: iam nõ esset limitatum nec artatum ad certã speciem vel naturã specificam sed extenderetur ad aliã. Sed suppositum creatum est huiusmodi nec põt nõ esse tale ipo manente quacūqȝ virtute. Ita ꝙ personalitas nature create adequata ē sue nature⁊ ecõuerso. quare ⁊c.

3.ratio.

¶ Tertia ratio Maior est intimatio ⁊ vnio perfectior qua suppositum vnitur nature suppositando ipam ꝙ̄ illa qua deus illabitur nature ſm generalem illapsum. Probatio quia prima vnio facit predicari naturam ꝯcretiue acceptam de supposito et ecõuerso nõ autē predicta. Unde ꝓpter vnionem nature humane ad verbū cõueniēter dicitur ꝙ verbum vel deus est homo ⁊ ecõuerso. Sed suppositū creatum non potest illabi nature extrinsece quod ē minus vt patet quacūqȝ virtute q: hoc soli deo cõuenit ergo nec vniri eidem qđ est maius ⁊ illapsus maxime specialis.

4.ratio.

¶ Quarta ratio In creaturis non est vnio plurium naturarū in eodem supposito vel subiecto nisi vna se habeat ad aliaȝ sicut actus vel potentia. Patet de substãtia ⁊ accidēte. Sȝ natura substãtialis cõpleta ſm genus speciē ⁊ indiuiduū cuiusmodi est natura substãtialis suppositabil' supposito ꝓprio põt se hr̄e ad aliam substãtiã sicut actus ad potentiã. Nec ecõuerso vt pȝ ergo ⁊c.

5.ratio.

¶ Quinta ratio ad terminandū dependētiam extrinsece nature ad suppositum nõ sufficit quecunqȝ independētia sed indepēdētia simpliciter excludēs omnem dependētiam. Unde ⁊ verbum diuinū per illud per qđ terminat vnionem nature assumpte est simpliciter independēs sicut dictum est supra. Sed nullum suppositūȝ creatum est simpliciter indepēs imo simpliciter dependēs sicut et effect⁹ dei ⁊ creatura ergo ⁊c.

6.ratio.

¶ Sexta ratio Suppositū respectu cuiꝰ natura extrinseca creata non est in potentia obedientiali nec ipm continet pfecte suppositū illius nature non potest talem naturam extrinsecam assumere. Hoc patet q: diuinū suppositum eoipso ꝙ tale ē respectu nature create potest ipaȝ assumere. Sed suppositum crratum tale est ꝙ natura creata nõ est in potentia obediētiali respectu eius quia suppositum creatuȝ nõ agit suo imperio: ita ꝙ suū agere sit suum velle nec etiam ꝯtinētur perfecte suppositum creatum vel pfectio eius ab eo q: tūc posset ipsum creare. ergo ⁊c.

Alia opinio pbabilior.

¶ Sed istis non obstantibus aliter dici potest ꝙ suppposituum creatum substētare extrinsecam naturam suppositabilem potest intelligi dupliciter. Uno modo effectiue causando scilicet vnionē nature extrinsece ad seipm. Alio modo potest hoc intelligi terminatiue terminãdo scilicet vnionem talem per quaȝ natura extrinseca sibi vniatur ⁊ in ipo substētetur.

Nota.

¶ Primo nõ dico ꝙ suppositum creatum nõ põt substētare naturam extrinsecã suppositabilē in ꝓprio supposito quicquid sit de natura accidentali q̄ nõ est suppositabilis ꝓprio supposito. ¶ Secūdo modo põt dici ꝙ potest substētare naturam creatã sic ꝙ terminaret talem vnionem causabilem in natura extrinseca a voluntate diuina ⁊ terminabileȝ ad ipam. ¶ Primū ꝓbatur 4r. Primo quia suppositum creatum nõ cõtinet virtualiter ⁊ eminenter perfecte aliud suppositū creatū nec pfectionem eius. Secūdo q: natura creata suppositabilis proprio supposito nõ est nisi in potentia obedientiali vt vniatur extrinseco supposito non est em̄ in potētia naturali q: tūc violenter subsisteret vel saltē nõ naturaliter in ꝓprio supposito quod est falsum. ¶ Tertio q: sicut vnum suppositum creatum non potest facere naturã suã sine ꝓpria suppositatione quia naturaliter ab eodeȝ simul accipit naturam ⁊ suppositationem nec est in sua potestate ita etiam nec aliam naturam eiusdem rationis creatã potest facere sine ꝓpria suppositatione vt videtur. Nõ est enim minus naturaliter determinata alia ad ꝓpaȝ suppositationē ꝙ̄ sua. ¶ Quarto q: qua ratione posset naturam aliã vnire sibiipi eadem ratione et alicui alteri. Hoc autem non videtur possibile q: si posset vnire naturam aliã sibiipi ⁊ alteri eadeȝ ratione aliter posset vt videtur ⁊ ita per naturã posset fieri ꝙ eadem natura subsisteret in plurib⁹ suppositis quorum qđlibet assumeret eã alteri ⁊ posset etiam assumere sibiipi. ¶ Ultimo videtur q: non ē minus determinata natura substãtialis creata ad subsistendum in ꝓprio supposito ⁊ nõ in alio ꝙ̄ natura accidētalis in extrinseco supposito ⁊ nõ separari ab illo. Sed per naturam fieri nõ potest ꝙ accidens nõ sit in subiecto vel sit separatum ab ipso ergo nec aliud ergo ⁊c.

pbatio scdi.

¶ Secundum ꝓbatur etiã. Primo sic ab aliquibus. Maius est terminare dependētiã causati ad causam ꝙ̄ nature ad suppositum q: dependētia causati ad causam arguit in causa pfectionem nõ autem vnio illa sed aliquod suppositum creatum puta angelus potest terminare primam q: est causa multorū effectuum ergo ⁊c. ¶ Secūdo q: quãto suppositūȝ est magis independēs tanto magis potest terminare talē dependētiam vnionis ad ipm. Sed suppositum creatum est magis independēs ꝙ̄ suppositum increatū quia istud est absolutū ⁊ illud respectiuū. ergo ⁊c. ¶ Tertio q: hoc nõ dicit perfectioneȝ simpliciter

nec arguit in supposito creato ⁊ ita non ponit ipm̄ extra limites creature. quare ⁊c.

Solutio p̄cedētiū rationū.

¶ Iste rationes non cōcludunt. Nam ad primam diceretur ꝙ angelus nō potest terminare dependētiaȝ alicuius substantie create vt causati ad causam q₂ angeli nullam substantiam possunt causare sicut dictuȝ est in secūdo ⁊ ita saltem de angelo nō concludit. ¶ Ad secūdam diceretur sicut oīo est dicendum ꝙ diuinum suppositum nō obstāte ꝙ sit respectiuū multo magis est independēs ꝙ̄ suppositum creatū Nam illa relatio p̄ quam cōstituitur diuinū suppositum non solum nō est dependētia imo excludit a diuino supposito omnem dependētiam: nō sic autē suppositum creatum independēs est qualibet depēdentia vt p₃ q₂ creatum est non obstāte ꝙ sit suppositum absolutum. ¶ Ad tertiam etiā diceretur ꝙ licet terminare talem vnionē nō ponat p̄fectionem in supposito creato tamē sibi nō potest cōuenire sicut nec inherere accidētis potest supposito cōueni re licet non poneret p̄fectionem in ip̄o imo magis imp̄fectionem: poneret enim ipm̄ extra limites talis substātie licet nō faceret ipm̄ esse deum.

Rōnes auctoris ꝓbabiliores.

¶ Adduco igitur alias ratiōes. Prima est ista. Sicut se habet natura accidētis ad supposītari in supposito substātie create extrinseco naturaliter sic videt̄ ꝙ se habeat natura substātialis creata ad supposītari in supposito creato alieno siue extrinseco. Et hoc supernaturaliter vt videtur. Sicut enim se h₃ hoc ad illd̄ naturaliter ita hoc ad illud sup̄naturaliter. S₃ natura accidētalis substētat̄ naturalr̄ ab extrinseco supposito substantie ꝙ̄ natura substātialis creata sup̄naturaliter op̄ante supernaturali potest substētari in extrinseco supposito creato. ergo ⁊c. ¶ Secūda ratio. Non magis determinatur natura substātialis creata ad hoc suppositum quod ē suū ꝙ̄ natura accidētalis ad hoc suū subiectum absolutute loquēdo: q₂ vtrūq₃ ad vtrūq₃ naturalit̄ determinat̄. Sed accidēs illud pōt substentari in alio subiecto virtute diuina ꝙ̄ in isto quod est mō suuȝ virtute diuina p̄cipue accidēs nō proprium sed separabile ergo similiter natura hec ī alio supposito creato igitur suppositum creatum potest talē vnionem nature ad ipm̄ termiare. ¶ Tertia rō. Illico est ponēdum possibile vel cōpossibile cui non apparet aliqua ratio impossibilitatis vel incōpossibilitatis. S₃ nulla apparet ratio ip̄ossibilitatis vel incōpossibitatis ꝙ in natura creata fundetur talis respectus vnionis ⁊ terminetur ad suppositū creatum q₂ nulla ꝯtradictio implicatur. ergo potest deus facere suppositum creatum talem vnionem termiare ¶ Quarta rō q₂ duplex negatio quā addit creatū suppositum supra naturam pōt auferri a natura et natura separabilis est ab ip̄a virtute diuina. Ponamus ergo ꝙ deus tollat illam negationem nō videtur probabile ꝙ ex hoc necessitetur ad assumendum illam naturam. Cum ergo nō possit tolli illa negatio dependentie actualis ad extrinsecum nisi per positionē dependentie. Videtur ꝙ deus in tali natura possit causare depēdentiam vnionis ad suppositum creatum ergo ⁊ vnionem terminare.

Summatio auctoris circa p̄dicta.

¶ Dico ergo p̄babiliter ſm̄ premissas rationes ꝙ suppositum creatum potest naturam substātialem alie nam substentare nec est in hac aliqua repugnantia vt videtur. ¶ Scd̄o dico ꝙ ratio terminādi vnionem talem nature extrinsece ad suppositum creatū non posset dici illa negatio duplex per quam suppositum creatum est formaliter suppositum q₂ negatio nō est ratio terminādi aliquem respectū realem positiuuȝ cuius est ista vnio sed aliqd positiuū esset ratio terminādi in supposito puta natura ip̄a singularis ip̄ius singulariter suppositum vero esset ipm̄ vltimate terminās: sicut etiam suo modo planum est ꝙ ratio formalis terminādi respectum realem inherentie ad suppositum substātie cui inhereret non est negatio illa supposītata sed ip̄a natura singularis ip̄ius suppositi est ratio terminādi ⁊ ipsum suppositum est quod vltimate terminat inquātum suppositum est. Unde hic est accipere duo puta ꝙ talis respectus terminatur ⁊ hoc est p̄ rationē formalem positiuam ex parte terminātis ⁊ qd̄ vltimate terminatur ⁊ istud nō op₃ ꝙ sit p̄ aliquid positiuum sed per negationem: q₂ hoc quod est vltiate nō dicit vltra terminationē aliquid positiuū sed tm̄ negationē vlterioris dependētie ad aliqd extrisecum ⁊ hoc potest cōuenire vel per negationē quā dicit suppositum scilic₃ ꝙ vnio nature sibi vnite nō terminetur vlterius ad aliquid: licet nō possit sibi cōuenire ꝙ ad ipm̄ terminetur q₂ suppositū habet per illam negationem formaliter ꝙ nulli alteri innitatur nec per cōsequens illud quod innititur sibi. ¶ Tertio dico ex hoc ꝙ ista vnio bene terminatur ad incōmunicabile subsistens sicut etiam vnio ad diuinum suppositum ⁊ q̄tum ad hoc simile est. S₃ nihil incōmunicabile positiuū est sibi ratio terminandi sicut in diuinis ⁊ quātum ad hoc dissimile ē hinc ⁊ inde. — Nota hec. — ¶ Quarto dico ꝙ illa vnio nature ad suppositum creatum non esset eiusdem rationis cū vnione ad verbum vel ad diuinum suppositum sed alterius sicut est terminus vel ratio formalis terminandi. ¶ Ex quo p₃ ꝙ nō oportet ꝙ aliquid incōmunicabile positiuū sit ratio terminandi eam sicut illam aliā. Hoc de positione articuli principal'.

Ad argumēta aliorum.

¶ Ad primum aliorum dico ꝙ ista vnio lic₃ sit ad incōmunicabile subsistēs nō tamen sic sicut vnio nature humane ad diuinū suppositum. Et ita nō oportet ꝙ formalis ratio terminandi sit aliquid positiuum incōmunicabile sed sicut predictum est in corpore positionis. Unde istd̄ argumentum bene cōcludit ꝙ natura creata nō potest vniri supposito creato eadem vnione qua vnit̄ natura humana verbo nec aliqua eiusdem rōnis s₃ ꝙ simpliciter loquēdo nō possit sibi ypostatice vniri non concludit. ¶ Ad scd̄m dico ꝙ suppositum creatum sic est limitatum ad certam naturam creatam ꝙ impossibile est in ip̄o subsistere aliam naturam tanꝙ̄ in ꝓprio supposito: sed bene possibile est hoc tanꝙ̄ in supposito alieno ⁊ extrinseco ⁊ tunc ī nullo illimitato ex hoc enim remanet in ꝓpria natura tanꝙ̄ suppositu₃ eius ꝓprium cui illa natura dat esse substātiale substētando ipm̄. Non sic autē extendit ad naturam illaȝ que sibi īnititur sicut p₃ ideo nō valet. Unde ad hoc ꝙ suppositu₃ aliquod substentet alienam naturā terminatiue nulla reqritur infinitas vel illiminatio in ip̄o nec etiam in diuino supposito sicut dictum est in supra. ¶ Ad tertium dico ꝙ licet sit perfectior vnio q̄tum ad p̄du-

cationem mutuam suppositi et nature substentate
ꝙ vnio vel intimatio ſm illapsum nõ tamẽ illapsꝰ
ad istam vnionẽ reqritur nec etiã de supposito di-
uino cõcluditur illapsus in naturam assumptaȝ ex
ista vnione sed sufficit siue suppositũ illabatur siue
non ꝙ possit talem vnionẽ terminare imoforte qđ
plus est nec presentia suppositi substẽtantis requi-
ritur ad naturam substẽtatam. Unde ⁊ vnum sup-
positum rome forte posset terminare vnionem ta-
lem alicuiꝰ nature existẽtis parrhisius ad ipȝ tamẽ
non curo de hoc. Nõ opȝ etiam dato ꝙ creatũ sup-
positum non possit illabi nature create ꝙ nõ possit
talem vnionem ciꝰ terminare quia illabi arguit in
illabente virtutem manutenẽtie ꝯseruantem illud
cui illabitur. Unde ⁊ deus illabi dicitur ſm illũ tri
plicem modum essendi in ipsis essentie ꝑsentie ⁊ po
tentie cõseruãtis qđ arguit (hoc supposito de deo)
in deo perfectioneȝ summã vel saltem que nõ cõue
nit creature. Sed istud terminare nõ arguit perfe
ctionem talem vt dictum est supra nec etiã in sup-
posito diuino. ¶ Ad quartum dico ꝙ in creaturis
potest esse vnio nõ per informationem cuiusmodi
est vnio predicta ita ꝙ nec suppositum creatũ sub-
stentans nec natura substẽtata erit actus vel potẽ
tia ⁊ tamẽ erunt vnum suppositũ nec sicut etiã suo
modo de diuino supposito ⁊ natura humana. Nec
est simile de accidente ⁊ forma que vniũtur subie-
cto vel materie per informationem sicut pȝ. ¶ Ad
quintũ dico ꝙ ad terminãdũ depẽdẽtiã nature ex-
trinsece ad suppositum sufficit ꝙ aliqđ sit indepen
dens eo modo quo suppositum creatum est indepẽ-
dens. Nec requiritur ꝙ terminans sit simpliciter ⁊
omnino independẽs. Unde licet suppositum diui-
num per illud ꝑ quod terminat sit simpliciter inde-
pendens nõ tamẽ hoc est ꝑ se ⁊ ideo non opȝ hoc eẽ
in omni terminãte. Similiter etiã qꝛ vnio predicta
nature create ad suppositum creatũ non est eiusdeȝ
rationis cum illa ad suppositum increatũ ⁊ ita non
oportet ꝙ sicut ratio terminãdi in supposito icrea-
to est ratio ꝙ ipm sit independẽs simpliciter ⁊ om-
ni dependẽtia ꝙ etiam in supposito creato. ¶ Ad
sextum dico ꝙ bene arguit ꝙ suppositum creatum
non potest efficere illam vnionem nature create ad
ipm qꝛ non est in potentia obediẽtiali receptiua in
cõparatione ad suppositum creatũ quin tamẽ pos-
sit terminare illam vnioneȝ nõ cõcludit. Unde nec
suppositum creatũ per hoc termiat ꝙ natura crea-
ta est in potẽtia obediẽtiali respectu eius ⁊ hoc de
primo articulo principali.

Quõ in creaturꝭ põt esse vnio.

¶ Quantum ad secũdum ar-
ticulum ⁊ tertium Remitto ad illa que dicta sunt ĩ
precedenti tertia questione qꝛ eodeȝ modo substen-
tari potest ⁊ probari ꝙ suppositũ creatum vnicum
potest plures naturas substẽtare ⁊ plura supposita
creata vnicam naturam creatam singularem: ⁊ iõ
nihil de istis articulis amplius est dicendum.

Ad argumẽta ꝑncipalia.

¶ Ad primum principale di-
co ꝙ verum cõcludit nõ tamen bono medio qꝛ sup
positum creatum siue cõtineat perfectioneȝ alteriꝰ
suppositi creati siue nõ tamẽ hoc non est sibi ratio
quare possit vnionem terminare eque eñ supposi-
tũ hominis potest terminare vnionẽ nature angeli
ce ad ipm sicut ecõuerso licet nõ ꝯtineat perfectio-
nem nature angelice. Tamẽ dico ꝙ nõ perfecte cõ
tinet eo modo quo videtur ꝑ argumẽtum importa
ri licet bene aliquo modo pro tãto qꝛ est nature ex-
cellentioris vel etiam melioris. ¶ Ad secũduȝ ar-
gumẽtum licet possent dici multa circa ipm tamen
gratia cõclusionis concedo ipm ꝙ independẽs sup
positum eo modo quo dicitur ibi potest dependen-
tiam ad suppositationem terminare. ¶ Ad tertiũ
dico ꝙ licet argumẽtum cõcludat verũ tamẽ ratio
maioris vnionis nõ est maior ꝯueniẽtia sed sicut di
ctum est supra. ¶ Ad illud in oppositũ dico ꝙ vna
natura creata potest esse in diuersis vel pluribus ꝑ
sonis extrinsecis sicut dictũ est supra in tertia que-
stione precedẽte qꝛ põt suppositari in pluribꝰ ꝑso-
nis extrinsecis. Non dico in pluribus ꝓpriis ⁊ in-
trinsecis. Et similiter dico ꝙ vna ꝑsona creata põt
substẽtare plures naturas creatas siue sic ꝙ vna sit
sibi ꝓpria ⁊ intrinseca siue sic ꝙ ille plures sint ex-
trinsece cum sua tamẽ intrinseca. ¶ Dices contra *obiectio*
predicta ꝙ persona diuina habet singularem inde-
pendentiam per suam ꝓprietatem personalem er-
go videtur ꝙ habeat singularem modũ terminãdi
aliquam dependẽtiam in creatura ⁊ illa dependen
tia nõ videtur nisi nature assumptibilis ad extrin-
secum suppositũȝ ⁊ ꝑ ꝯsequẽs suppositum creatum
non potest talem dependẽtiam terminare nec natu
ram aliam creatam substãtialem substẽtare. ¶ Di
co ꝙ si argumẽtum istud aliquid cõcludit nõ con-
cludit nisi ꝙ suppositum creatum nõ potest aliquã
dependẽtiam eiusdem rationis nature vnibilis ad
suppositum terminare cũ illa quã terminat verbuȝ
Hoc etiã cõcludit de supposito patris ⁊ spũs san-
cti qꝛ nõ habent illam independẽtiam quam habet
verbum per suam ꝓprietatem personaleȝ sed quin
possit aliquam aliã alterius rationis terminare nõ
concludit sicut nec de supposito patris et spiritus
sancti. Sic de isto.

¶ Distinctionis secũde libri tertii sententiarũ. Questio prima.

Circa secundã di-
stinctionem quero primo vtrũ
verbum potuerit assumere na
turam irrationalem. ¶ Uide
tur ꝙ nõ qꝛ verbum nõ potuit
assumere naturã q̃ non potuit
scire se esse assumptaȝ vt vide
tur. Alioquin oportet dicere
ꝙ nescit aliquis si ẽ assumptꝰ
vel non a diuino supposito. Sed natura irrationa-
lis nõ potest se nosce esse assumptã ergo. ⁊c. ¶ Se
cundo sic verbũ nõ poterit assumere naturaȝ repu
gnantem sue ꝑfectioni ⁊ dignitati secũdum quã cõ
sequeretur aliquam vilitatem. Sed natura irratio
nalis est huiusmodi. Indignũ enim valde est ꝙ deꝰ
sit vnus lapis vel vna vacca vel vnus buffo ⁊ hu-
iusmodi. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Illa natura nõ est *Aug. 13. de trini.*
vnibilis verbo que nõ est capax summe gratie quia
vnio ista beata summa gratia ẽ ſm Augustinũ. 13.
de trinitate. Sed illa natura irrationalis nõ est ca-
pax summe gratie imo nec gratie. ergo ⁊c.

¶ Contra Natura irrationalis nõ minus
est in potẽtia obediẽtiali ad sup
positabilitatem extrinsecam virtute diuina conse-
quendam quã natura rationalis. Sed illa est vnibi

lis verbo.ergo ⁊c.

¶ In ista questione sic proce/dam. Primo ponam vnā opinionem de questione cum suis motiuis. ¶ Secūdo ponam aliā quaꝫ intendo tenere arguēdo cōtra primaꝫ. ¶ Tertio ponaꝫ aliquos modos dicēdi sub illa q̄one. ¶ Quarto respondebo ad motiua aliorū. ¶ Ultimo ad rationes principales.

An ꝓbū potuerit assumere nām irrōnalem.

¶ Quantum ad primum est vna opinio aliquorum ꝙ loquēdo etiam de potentia dei absoluta verbum nō potuit nec potest assumere naturam irrationalem ad vnitatem suppositi nō ex impotētia ipsius dei sed ex imꝑfectione talis nature cui repugnat assumi nec est vnibilis diuino supposito. ¶ Ad hoc adducūtur quattuor rōnes.

Rōnes p̄ine opi.

Prima est ista. Illa natura nō est assumptibilis a diuino supposito que nō est personabilis q: suppositum diuinum ⁊ ꝑsona idē sunt penitus extra ītellectum ⁊ quod suppositatur in ip̄o ꝑsonatur. Sed natura irratiōalis nō est ꝑsonabilis īmo repugnat sibi esse personā vel ꝑsonari q: ꝑsona est nature rationalis incōmunicabilis extrinseca vel indiuidua substātia secūdum Boetiū ⁊ Ricardū.ergo ⁊c.ita ꝙ est cōtradictio ponere ꝙ assumatur sicut est contradictio ꝙ natura rationalis sit irratōalis vel ecōuerso.

Boetiꝰ ⁊ Ricar.

¶ Scd̄a ratio. Illa natura que non p̄ot eleuari quātum ad suam potētiam in operando circa deum nō potest in seip̄a eleuari in essendo sm̄ vnionem ad diuinū suppositum q: eleuata natura ꝓportionaliter eleuatur potētia ad operandum sicut natura ad essendū. Sed natura irrationalis est hm̄ōi ꝙ aliqua eius potētia eleuari nō potest ad aliquaꝫ operationem circa deum sicut ptꝫ.ergo ⁊c. Itaq; ꝙ aliquam oꝑationem naturalē circa deū habere nō potest sicut nec aliquod esse supnaturale in diuino supposito. Nam sicut habēs eē naturale potest habere operationē naturalē quarto Metheororum. ita habēs esse supnaturale p̄ot habere operationē supernaturalem. Et sicut impossibile est ꝙ eleuata potentia nō eleuetur natura ita ecōuerso.

Phūs 4. mete.

¶ Tertia ratio est ista. In essentialiter ordinatis tertium non potest poni sine medio sicut nec secundum sine p̄mo. Sed diuini tres illapsus circa creaturā sunt essentialiter ordinati q: primus est per essentiā presentiā ⁊ potentiam qui est generalis. Secūdus per gratiam qui est minus generalis ⁊ magis specialis Tertius est ꝑ vnionem assumptionis qui est adhuc magis specialis. Sicut ergo deus nō potest alicui creature illabi secūdo illapsu sine primo ita nec tertio sine scd̄o. Cum igitur deus nō possit illabi creature irrationali ꝑ gratiam q: non est illius capax. Eo ꝙ non est ad ymaginem dei videtur ꝙ nō possit eam assumere vel sibi vnire.

August.

¶ Quarta ratio est ista q: Augustinꝰ.13. de trini.cap.nono facit taleꝫ cōsequētiam. Si filiꝰ dei factus est filius hominis dei per gratiam. Si ergo ꝯsequētia est bona ex opposito cōsequētis debet inferri oppositum antecedentis ꝙ nō potest per gratiam fieri filius dei non potest sibi filius dei vniri. Sed talis est natura irrationalis.ergo.⁊c.

Damas.

¶ Confirmatur hoc per Damascenum libro secūdo ca.17. Ubi dicit ꝙ deus non potuisset assumpsisse corpus nisi assumpsisset ītellectum ergo videtur ꝙ deus nō possit assumere naturam irrationalem ad vnitatem suppositi.

Nota de nā irrōali.

¶ Nota hic ꝙ natura irrationalis nihil habet in se formaliter positiuū quo sibi repugnet vnio ad supposituꝫ diuinum ⁊ ꝯtingēter determinatur ad ꝓpriuꝫ suppositum sicut ⁊ natura rōnalis quicq̄d enim positiuum est in ip̄a assumptibile est q: cōmunicabile vt quo ⁊ diuinum suppositum potest terminare taleꝫ vnionem siue ꝑsonādo naturam talem siue tantum suppositando de quo nō curo mō q: est perfecte ꝑsona ⁊ suppositum ita ꝑfecte sicut si tantū esset suppositum ⁊ non persona. Hec de primo articulo.

Scd̄a opi. priori opposita quā auctor insequitur.

¶ Quantum ad secūdum ar/ticulum Dico ꝙ verbum de potentia absoluta potuisset ⁊ posset assumere naturam irrationalē substātialem ad vnitatem suppositi substētando ip̄am ⁊ īmediate quālibet talem sicut naturam equi vel asini vel lapidis. ¶ Hoc ꝓbo ꝑ aliquas rationes.

Rōnes 2. opi.

¶ Prima est ista. Non est magis determinata necessario natura irrationalis ad ꝓpriam suppositationem vel ad ꝓprium suppositum q̄; natura rationalis. Probatio q: suppositum irratiōale nō suppositat perfectius naturā suam q̄ suppositum rationale nec est magis necesse esse. Sed virtute diuina fieri potest ꝙ natura rōnalis vnitur verbo relicta suppositalitate ꝓpria sicut dictum est supra.ergo ⁊c. ¶ Scd̄o ratio. Illud qd̄ nullā implicat contradictionē est possibile deo. Sꝫ talem respectū vnionis fundari in natura irrationali ⁊ terminari ad diuinum suppositum nō implicat cōtradictioneꝫ aliquam vt videtur.ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio est ista. Uerbum in triduo mortis xp̄i assumpsit de facto corpus xp̄i substētando ip̄m in ꝓprio supposito. Sed planuꝫ est ꝙ corpus erat nature irrationalis quia nō erat vnitum anime rationali. Aīa em̄ erat separata sicut patet ergo natura irrationalis absolute loquēdo potest assumi a diuīo supposito

Solu. 1. 3. rōnis.

¶ Dicitur ad istam rationem. Uno modo ꝙ corpus christi fuit assumptum a verbo ꝓpter ordinem quē habebat ad animam rōnalem sicut materia ad propriam formam ⁊ ad totam naturam humanaꝫ que est natura rōnalis tanq̄ pars ad totum ⁊ ita nō est simile de aliīs naturis irrationalibus perfectis secundum genus speciem ⁊ indiuiduū que nulluꝫ habent ordinem talem ad aliquam naturā rōnalem.

Alia so. 3. rōnis.

¶ Aliter dicitur et quasi idem ꝙ corpus xp̄i in illo triduo nō erat nec fuit vnitum verbum ypostatice sed animam tantū ⁊ īmediate corpus autem nō nisi pro tanto ꝙ habebat actualē habitudinē ⁊ dependentiam ad aīam ip̄am que erat vnita.

Ꝯ.1. ꝑce. solutio.

¶ Sed iste responsiones nō sunt bone. Prima nō videtur bona q: vel corpus fuit assumptum a verbo vel non Si fuisset assumptum a verbo ⁊ nō per animam q: anima in triduo nō erat illi vnita ergo verbū īmediate assumpsit naturam irrationalē :ex quo patet secunda solutio esse nulla. Nec valet quod dicitur in prima ꝙ corpus fuit assumptum ꝓpter habitudinem quam habebat ad animaꝫ vel ad totam naturam q: talis habitudo nō potuit esse corpori ratio assumptionis. Ratio dico fundamētalis q: vel nō erat nisi vnus respectus realis vel rationis sed natura illius corporis ⁊ dato ꝙ talis ordo fuisset sibi ratio assumptionis tamen habetur ꝓpositum quia per illum ordinem non erat corpus formaliter ⁊ intrinsece ⁊ actu nature rationalis plusq̄ vnꝰ lapis:

licet denominatiue diceretur vt posset dici nature rationalis sicut materia in potentia anime rōnalis
ꝯ.2. solutionē.3. rōnis. vel pars nature rōnalis. ¶ Cōtra scd'az solutionē ptꝫ ꝙ nō potest dici corpus Christi nō fuisse assumptum vel vnitum in illo triduo q2 eorum que verbum aliquādo assumpsit nullum dimisit sed quecūꝙ assumpsit semꝑ fuerūt vnita quādiu manserūt in
Damas. rerum natura ꝫm Damas. ¶ Preterea etiam illa habitudo ad animam nō erat nisi habitudo aptitudinalis ad informari ab anima ꝛ ita non potuit ratione illius habitudinis dici actualiter vnituꝫ nec mediante anima nec immediate.

ꝯclusio. ¶ Dico igitur ꝙ ratio manet ꝛ concludit ꝙ natura irrationalis ꝛ assumptibilis a diuino supposito ꝛ eideꝫ vnibilis. ¶ Quarta ratio. Si natura creata irratiōalis nō esset vnibilis diuino supposito hoc maxime videretur q2 ipa nō est ꝑsonabilis sicut arguūt alij Sed hoc nō obstat. Videmus ꝙ natura accidētalis vnibilis est supposito creato substātie quod est
Bona obiectio persona ꝛ tamen nō plus est personalis ꝙ̄ natura irrationalis substātialis. quare ꝛc. ¶ Dices quare ergo accidens qd' est nature irrationalis nō potest assumi a diuino supposito. Dico ꝙ potest assumi a diuino supposito sed nō imediate q2 nō est vnibilis alicui imediate natura accidentalis nisi cui potest inherere ꝛ ipm informare. Informari aūt repugnat diuio supposito cū sit pur9 actus mediate tñ pōt assumi assumendo naturā creataꝫ sibi subiectā sicut factum est de accidētib9 nature humane in christo. Natura aūt substātialis irrationalis completa ꝫm genus speciem ꝛ indiuiduū nō sic nata est alicui inherere. Nec opꝫ ꝙ inhereat illi cui imediate innititur ꝛ potest imediate assumi a diuino supposito sicut superius est probatum non obstante ꝙ natura accidentalis nō possit sic vniri imediate diuio supposito. Hec de secūdo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium ar/
Prim9 mod9 dicendi circa ꝑce. ꝯclusio. ticulum. Sunt aliqui modi ponēdi diuersi sub ista questione. Unus modus est ꝙ si natura irrationalis assumeretur a diuino supposito ꝙ ipa assumeretur ad vnitatem suppositi nō tamen ad vnitatem ꝑsone. Ita ꝙ ipsa supponeretur ꝛ nō personaretur per istum modum q2 illud quo ꝑsona diuina est suppositum formaliter ꝛ quo est ꝑsona formaliter distinguntur in ipo formaliter ex natura rei. In plus eiꝰ se hebet suppositum ꝙ̄ persona ꝛ ita alio formaliꝰ persona est persona ꝛ suppositum ē suppositū sicut suo modo alio formaliter homo est animal ꝛ alio ē rationalis vel homo cōplectiue q2 ergo ista distinguntur ex naturu rei. Hinc est ꝙ diuinū suppositū potest terminare vnionē nature irratiōalis ad ipm vt ad suppositum nō tamē vt ad personam ꝛ ita natura irrationalis supponeretur nō tamē ꝑsonaretur. Sed natura rationalis vt humana nō solum ē suppositabilis sed etiam ꝑsonabilis. Hinc est ꝙ assumitur ad vtrāꝙ vnitatem scilicet suppositi ꝛ persone. Unde ꝛ supponitur ꝛ personatur sicut dicūt

ꝯ ꝑmum modū dicendi. ¶ Sed iste modus dicendi videtur michi falsus. Primo quātum ad suū fundamētum. Non enim alio diuinū suppositū formaliter est suppositum ꝛ alio est ꝑsona. Probatio quia si ista distinguuntur in deo ex natura rei videtur ꝙ plures sint resolutiones reales in diuinis ꝙ̄ quattuor. Non enim potest poni ꝙ illa quibus supposita sunt supposita vel persone sint absoluta sicut patet. ¶ Secūdo quia pari ratiōe qua ponitur ꝙ alio est suppositum ꝛ alio est persona ita potest poni ꝙ alio est persona ꝛ alio hec ꝑsona vt videtur. Persona enim est in plus ꝙ̄ hec ꝑsona sicut ꝛ suppositum. Sed hoc est falsum sicut dictum est in primo quare. ꝛc. ¶ Tertio q2 ad hoc vt aliqd sit persona sufficit ꝙ sit suppositum in natura rōnali vel intellectuali saltem tanꝙ̄ suppositū nature illius nature. Tunc quero quo formaliter est ꝑsona. Aut eo quo est rationalis nature. Aut quo est suppositū Non potest dici ꝙ rationalis natura sit formaliter persona: quia cum illa sit cōmunicabilis persona etiam esset cōmunicabilis ergo restat ꝙ eo quo est suppositum est formaliter persona ꝯnotando tamē naturam rationalem in fundamēto. Non igitur teneo istum modum.

¶ Alius est modus ponendi ꝑdictā cōclusionē ꝙ licꝫ natura irrōnalis assumeretur tamen non esset cōmunicatio ydiomatum inter ipam ꝛ diuinum suppositū ita ꝙ de9 non posset dici asin9 vel equus vel huiusmodi. Nec equus posset dici verbum vel filius dei vel persona verbi seu personatum in verbo ꝑpter indignitatem nature q̄ ex sua impfectiōe nō pt deū dnoiare. 2. mod9.

¶ Sed iste modus etiā videtur michi falsus: q2 quod nō repugnat vnioni ad diuinū suppositum nō repugnat denoīationi nec tollit cōmunicationem ydiomatuꝫ per ꝯseqñs Sed ista ipfectio nature irrationalis nō tollit vnionem ipius ad verbum sicut ipi ponūt in ꝯclusione. ergo nec denominationē vel ydiomatū cōicationē ¶ Secūdo q2 tota ratio quare natura humana ꝑbatur cōcretiue de verbo est q2 vnitur sibi ꝛ nature ipius in vnitate suppositi. ergo cū ibidem teneat ista ratio tenebit eadem ꝑdicatio ꝛ ydiomatum cōmunicatio. ¶ Hoc cōfirmatur libro primo de baptismo paruulorum. Ubi dicit. Sicut per distātiā diuinitatis ꝛ humanitatis filius dei manebat in celo ꝛ filius hominis in terra: sed ratione persone filius hominis ꝛ filius dei manebat in celo ꝛ i terra Et August. primo de trinitate cap. 16. Talis erat inquit illa vnio qua deum faciebat hominē ꝛ hominem deum. ergo ibi esset talis illa vnio. ꝯ 2m mo. li. 1. d' baptis. paruulorum. August.

¶ Est igitur tertius modus dicendi ꝙ si natura irrōnalis assumeretur non tamen personaretur quia nō vniretur diuino supposito ꝫm illum respectum nec ꝫm aliquem eiusdem rationis cum illo ꝫm quem vnitur natura rationalis. Non eīn esset respectus eiusdem rationis in natura irrationali ad diuinum suppositū sicut in natura rationali licet terminaretur ad idem ex parte diuini suppositi: q2 differret ratiōe fundamenti sicut etiam natura irrationalis differret a rationali. ideo ꝛc. ¶ Dicunt ergo ꝙ supponeretur talis natura non tamen ꝑsonaretur sicut nec est ꝑsonabilis q2 irrationalis natura. 3. mod9 ꝑbabilior.

¶ Sed adhuc licet sit subtilis iste mod9 tamen non videtur necessarius. ¶ Ꝗꝫ enim aliqd vniatur alteri vt persona est ita ꝙ ratio terminandi vnionē sit personalis ꝑprietas ad subsistendum in illo ꝛ non personareꝰ aliquo modo videtur cōtradictio implicari sicut ꝙ aliquid vniaꝰ alteri vt supposito subsistenti in quo ꝯ 3. mo.

existat & cui initatur in existendo et nō supponitur est cōtradictio qꝛ ipm̄ supponitari non est aliud ꝙ ipm̄ sic vniri. Nec obstat ꝙ respect⁹ ille in natura irrationali nō est eiusdem rationis cū respectu qui poneretur in natura rōnali nisi quia hec nō est ꝑsonabilis & illa nō. Sed istud nō cogit qꝛ licet natura irrationalis nō sit ꝑsonabilis personalitate ꝓpria est tamen personabilis ꝑsonalitate aliena & extrinseca alicuius ꝑsone cui est vnibilis. Sicut etiā licet natura accidētis nō sit suppositabilis suppositabilitate ꝓpria & intrinseca ꝓprij generis est tamen suppositabilis suppositatione aliena ipsi⁹ substantie cui est vnibilis naturaliter. Naturā vero irrationabilis substantialis cōpleta vnibilis est supernaturaliter.

Auc. modus.

¶ Videtur ergo dicēdum ꝙ natura irrationalis sic assumpta nō solum supponitaretur sed etiam ꝑsonaretur. Nec est hoc incōueniēs loquēdo de personalitate extrinseca vt dictum est. Nota hic ꝙ sicut nō videtur ꝙ natura personabilis cuiusmodi est natura rationalis subsistat in aliquo & nō personetur. Puta si assumeretur ad suppositum irrationale ita nō est incōueniēs ꝙ natura nō personabilis si assumatur ad suppositum intellectuale vel rōnale personetur quare &c. Hec de tertio articulo.

Ad motiua aliorum.

¶ Quantū ad quartū respōdeo ad rationes aliorum. ¶ Ad primam iam patꝫ ex dictis ꝙ licet natura irrationalis nō sit personabilis personabilitate ꝓpria tamē extrinseca & aliena sibi mutuata. ¶ Ad secūdam dico ꝙ natura cuius non potest eleuari sic ꝙ ipa sit diuini suppositi sicut & natura illa & ꝙ ſm illam suppositū dicatur posse & agere sicut esse secūdum illam naturā nō potest assumi a diuino supposito. Eleuatā enim natura ad vnitatem diuini suppositi opꝫ etiam potentiā hoc modo eleuari & isto modo dico ꝙ potētia nature irrationalis potest eleuari valde bene: sed nō opꝫ ꝙ eleuetur ad aliquam operationem supernaturalem circa deum vt obiectū quam ipa eliciat vel recipiat in se formaliter ita ꝙ videat deum vel fruatur deo. Nec est maior vera sic intelligendo eaꝫ vt videtur bene tamen oportet ꝙ ad talem operationem que est suppositi diuini eleuetur natura ꝑ vnionem sic ꝙ illa predicetur de ipsa concretiue accipiēdo vtrāqꝫ. Unde si natura asini assumeretur a verbo ista esset vera ꝙ asinus videret deum vel frueretur deo. Non fruitione vel visione creata recepta formaliter in potētia asini aliqua & fruitione icreata qua verbum fruitur deo & isto modo eleuaretur natura irrationalis et ad actum primum essendi & ad actum secūdum fruendi. ¶ Ad tertiam dico ꝙ illi tres illapsus nō sunt essentialiter ordinati: sed tatum primus ad quemlibet aliorum duorum licet oporteat ponere primum illapsum vbicūqꝫ & quandocūqꝫ ponitur aliquis aliorum duorum nō tamen oportet ponere secūdum vbi ponitur: ponitur & q̄si ponitur tertius sicut priorem tertio imo nec ī vnione nature humane ad verbum fuit hoc factū sicut dicetur sed prior secūdum rationem fuit terti⁹ illapsus ꝙ ille secundus per gratiam. In natura vero irrationali nec oportet ipsum ponere priorem nec cōcomitantem. ¶ Ad quartum de August. Dico ꝙ cōsequētia Augustini non est formalis sed gratia materie tenet in ꝓposito suo de homine ꝙ si filius dei factus est filius hominis per vnionē fili⁹ hominis potest fieri filius dei per gratiam & tenet pro tanto quia homo est talis nature que est capax gratie & glorie & ideo non sequitur a simili ꝙ si fili⁹ dei potest fieri filius asini per vnionem ꝙ propter hoc filius asini possit fieri filius dei per gratiam. Nec sequitur ex opposito ꝯsequētis fili⁹ asini non potest fieri filius dei per gratiaꝫ ergo filius dei nō potest fieri filius asini per vnionē.

Ad aug.

¶ Ad Damascenum dico ꝙ assumendo hominē primo sicut verbum assumpsit in sua benedica incarnatione verbū non potuit assumere carnem vel corpus sine intellectu quia homo & essentialiter & intrinsece includit vtrūqꝫ. Sed non negat Damasce. quin absolute loquēdo potuerit assumere corpus sine anima sicut & corpus assumpsit non informatum anima in illo triduo mortis sicut dictum est supra.

Ad Damas.

¶ Ad primum principale dico ꝙ maior propositio est falsa. Et dico ꝙ nescit aliquis an sit assumptus vel non a diuino supposito. Nec oportet ꝙ sciat se assumptum vel nō assumptum nisi solum per fidem qua tenemus ꝙ a diuino supposito non est assumpta natura illa vnica singularis humana que est in xp̄o ita ꝙ ex vi assumptionis non oportet ꝙ natura assumpta sciat se assumptam imo etiam nec oportet ꝙ possit scire se esse assumptam nisi sit rationalis & ita de natura irrationali. Dico ꝙ est vnibilis nō obstat hoc ꝙ istud non cognoscat ne cognoscere possit esse se assumptam aliqua noticia sibi ꝓpria licet posset dici scire hoc noticia verbi si assumeretur a verbo. ¶ Ad secundum dico ꝙ nulla indignitas vel imperfectio poneretur in deo si assumeret naturam irrationalem sicut nec in ipo ponitur aliqua imperfectio ex hoc ꝙ assumpsit naturam humanam nostram que multas habet imperfectiones. ¶ Ad tertium dico ꝙ natura irrationalis non est capax summe gratie que facta est in vnione nature humane ad verbuꝫ vnde nec illius vnionis nec gratie concomitantis est capax sed quin ipa sit vnibilis aliqua alia vnione de qua non loquitur ibidem. Augustinus non concludit. Tu dicis vnio per gratiam non est minor & tamen natura irrationalis non est capax illius. ergo nec maioris vnionis ad vnitatem suppositi vt videtur. Dico ꝙ non sunt eiusdē rationis iste vniōes & ita nō tenet in eis locus a minori negatiue. Preterea non est simile de ista vnione & illa. Nam illa vnio per gratiā necessario presupponit in vnito voluntatem tanꝙ immediatum subiectum gratie: et ista non potest cōuenire nature irrationali. Unio autem alia non presupponit in natura irrationali nisi potentiam obedientialem supradictā q̄ sibi nō repugnat. quare &c.

Ad pn̄cipalia argumēta.

Nota solutiones

¶ Distinctionis scđe. Questio scđa.

Secundo quero: Utrum de⁹ possit vel potuerit assumere naturam ratiōalem non fruentem ipo. Videtur ꝙ non. Minor ē vnio dei ad mentē rationaleꝫ per habitum glorie ꝙ ſm vnionem ad suppositum. Sꝫ im-

bons qō

possibile est ꝙ deus vniatur menti ꝯm habitū glorie ⁊ mens rationalis nō fruatur eo sicut impossibile est ꝙ aliquis sit beatus ⁊ nō fruatur deo ergo. ⁊c. ¶ Secundo sic. Quod assumitur ad actus primum eēndi alicuius suppositi diuini ꝯsequēter ad actum secūdum fruēdi vt videtur q2 frui ⁊ esse idez sunt in deo. Sed natura ratiōalis vnita deo assumitur ad ꝑmum actum eē ndi diuini suppositi ad eēndum in primo ergo ad actum secūdus fruendi ip̄o. ¶ Tertio sic. Si mens rationalis assumpta a deo non necessario frueretur ip̄o sed posset nō frui. Sequeretur ꝙ idem suppositum diuinū non frueretur ⁊ frueretur: frueretur q2 diuinū non frueretur quia humanum. Sed hoc est impossibile quia ꝯtradictoria nō possunt simul stare ergo ⁊c.

¶ **Contra** Non minus potest de⁹ assumere naturam retionalem nō fruētem q̄ naturam irrationalem. Sed deus potest assumere naturam irrationalem sicut dictum est supra. ergo ⁊c.

¶ **In ista questione sic procedam.** Primo ponam vnam opinionem de ipsa cuz motiuis ⁊ dictis eius. ¶ Secūdo ponam aliā quā intendo tenere ⁊ respōdebo ad motiua aliorum. ¶ Tertio inquiram vtrum dato ꝙ deus possit assumere naturam rationalem nō fruentem an possit assumere eam non gratam gratia gratum faciēte. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ **Quantū ad primū Dicūt** quidam ꝙ impossibile est de potentia dei absoluta etiam loquēdo ꝙ deus assumat naturam rōnalem non fruentez ip̄o deo fruitione dico beatifica creata perficiente ip̄am formaliter. ¶ Ad hoc adducūtur rationes. [Rōnes ꝑme opi.] ¶ Prima est ista. Stante presentatione obiecti beatifici vt talem apud intellectum ⁊ innitēte ipsum ad actum videndi deum impossibile est voluntatem creatam non frui ip̄o. Probatio quia naturaliter fertur in tale obiectum clare nec habet ipedimentuz igitur nō potest non ferri s3 ex vi vnionis nature rationalis ad diuinum suppositum obiectum beatificum secundum ꝙ huiusmodi presentatur intellectui perfectissime ⁊ intime ⁊ per cōsequēs mouet ip̄m ad actum videndi multo fortius q̄ intellectus beatorum quibus nō presentatur ita intime q2 nō constituit vnum supposito cuz eis ergo ⁊c. ¶ Secūda ratio est hec. Impossibile est obiectum beatificū esse presens non solū nature sed etiam potentie ⁊ vt beatificum est ⁊ potētia nō beatificetur q2 hoc est ip̄am potentiam beatificari nec obiectum presens est vt sic super actum beaticum vel saltem ip̄o cōcomitāte sed ex vi vniōis obiectum beatificum ꝯm ꝙ huiusmodi presens est nō solum nature sicut est presens per generalem illapsum sed etiam potētie sicut declaratur in exemplo [Exēplū de oculo] ꝙ si oculus posset videre obiectum positum supra sensum vel sibi impressuz ⁊ lumen poneretur super oculum vel infunderetur sibi impossibile eēt ꝙ lux īmutaret oculum tantum sub ratione perspicui q̄tum ad naturam oculi corpoream sed etiam necessario īmutaret ip̄m sub ratione visibilis q̄tum ad potentiam visiuam oculi ad actum videndi. Sic in ꝓposito essentia diuina totam essentiam perfundit in ista vnione ⁊ quantum ad naturam ⁊ quātuz ad potentiam ⁊ ex vi vnionis beatificatur tota vt videtur. ¶ Tertia ratio. Si natura rationalis assūpta non est necessario beata ⁊ fruens sequitur ꝙ nō est in bono cōfirmata. S3 hoc est falsuz q2 tūc posset peccare ⁊ diuinū suppositum per ꝯsequēs possz damnari: quia actio nō est nisi suppositi primo metaphisice quod est impossibile. [I. metha.] ¶ Et cōfirmatur ꝑ Anselmum respondentem libro secūdo cur de⁹ homo capitulo. 10. ꝙ nō decuit nec fieri potuit vt homo vel angelus esset impeccabilis: q2 nō decuit fieri nec potuit ꝙ esset idez quod deus. [Ansel.] Cum ergo diuinum suppositum sit deus quācunq3 naturam assumat peccare non potest nec dānari quod tamē sequeretur sicut superius est deductum. ¶ Hec ē cōclusio istorum ꝙ necessariuz est naturam assumptā frui. [Sūma ꝓcedētis opiniōis] ¶ Secūdo dicūt ꝙ nō est necessariū ꝙ in ip̄a sint aliqui habitus vel aliquis habitus gloriosⁱ sed ad actus beatificos sufficit vnio nature nude cum verbo ip̄o ad quicq̄d poneretur habit⁹ aliquis necessarius licet in omni homine alio a xp̄o sint tales habitus necessariū ad actus supernaturales vt dicunt. Ita ꝙ de necessitate non est ponēdus ibi talis habitus ex vi vnionis. ¶ Tertio tamen dicunt ꝙ congruū est ad decorem ⁊ ornatum nature assūpte quasi sponse ipsius dei ꝙ ibi ponātur aliqui habitus quibus decoretur ⁊ ornetur. Hec de primo articulo.

¶ **Quantum ad secūdum articulum.** Uidetur mihi dicēdum omnino ꝙ absolute loquēdo de potentia dei possibile fuit ꝙ verbuz assumeret naturam rationalem non fruentem deo actualiter fruitione dico creata ita ꝙ ex vi vniōis nature cum diuina persona nō habz natura ꝙ fruatur: sed absolute loquēdo potest vniri ⁊ non frui. [Scda opi. quam auctor sequitur.] ¶ Et hoc ꝓbo per aliquas rationes. ¶ Prima ē [Rōnes scde opi.] Natura creata seip̄a est in potentia obediētiali vt assumatur ad diuinum suppositum ⁊ virtus diuina est sufficiens ad hoc efficiendum. Sed hūs positis sufficienter potest haberi vnio talis sine fruitione. ergo ⁊c. Unio enim in nullo dependet a fruitione vt videtur. ¶ Secūda ratio. Quādo aliqui duo effectus sunt essentialiter distincti ⁊ neuter includit alium ⁊ vnus est prior naturaliter alio primus sine cōtradictione potest a deo fieri sine alio vt videtur Sed sic se habent fruitio ⁊ vnio ī natura assumpta ꝙ natura assumpta prius est vnita naturaliter q̄ fruens etiam secūdum alios quia prius est obiectū beatificum presens per vnionē q̄ potentia fruatur ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio est ista. Fruitio potest esse sine visione ergo vnio sine fruitione cōsequentia est plana: quia non plus dependet vnio a fruitione q̄ fruitio a visione īmo nihilominus sicut videtur: q2 vnio est prior fruitiōe in natura assumpta. S3 fruitio est posterior visione. Probatio ꝯsequētis quecunq3 forma absoluta eēntialiter distincta ab alia forma absoluta potest esse sine illa siue sit prior siue posterior illa. Patet de accidente quod potest esse sine forma subiecti. Sed fruitio ⁊ visio sunt due forme absolute essentialiter distincte de genere qualitatis sicut suppono ad presens. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Sicut de⁹ nihil causat extra se necessario sed mere libere ⁊ cōtingenter ita priori effectu causato nō causat alium essentialiter distinctum ⁊ posteriorem nisi cōtingenter ⁊ sic potest non causare

quia nullam implicat cõtradictionem ꝙ influat ad causandum primū vel cõseruandum nõ influendo ad secūduz. Cum ergo sic se haberēt vnio ⁊ fruitio in natura assumpta etiam secūdum eos potest natura vniri vel nõ frui absolute loquēdo. ¶ Quinta ratio ē ista. Posito fundamēto totali ⁊ completo ⁊ termino potest poni respectus īter ista sine aliquo alio. Sed natura ipa per seipam est totale fundamentum respectu huius vnionis nec ad hoc concurrit fruitio vllo modo. Posita igitur natura et diuino supposito terminãte potest virtute pmi agētis saltem poni talis respectus sine alio. Puta visione vel fruitione vt videtur. ¶ Ultima ratio qꝛ natura ratiõalis creata potest assumi ad aliud suppositum ꝙ̄ ad diuinū sine vlla visiõe dei vel fruitione ergo pari ratione ad diuinū. Non enim magis necessitatur deus ad largiendum sibi fruitiones ex vnione ad vnum suppositum ꝙ̄ ad aliud.

ꝯclusio. ¶ Dico ergo ꝙ deus potest de potentia absoluta assumere ad vnitatem sui suppositi naturam nõ fruentem: ita ꝙ ex vi talis vnionis nõ habet necessario natura ꝙ fruatur. Et hoc ꝯtra cõclusionem aliorum principalem

ꝯ victa p me opi. ¶ Cõtra aliud quod dicūt ꝙ in hominibꝰ vel beatis alijs a Christo necessario requiritur habitꝰ aliquis eleuans potentiam fruitiuam vel visiuam ad actum illum vidēdi vel fruēdi beatificum supernaturalem tamen in xp̄o nõ est ponēdus necessariꝰ talis habitus sed vnio nature humāne ad verbū totum supplet. ¶ Dico quātum ad hoc ꝙ sicut videbitur alias nec in xp̄o nec in alijs de necessitate ponendus est aliquis talis habitus qꝛ nullus est simpliciter necessarius ad actum beatificuz sed potest actus beatificus stare sine omni tali habitu virtute diuina nec hoc implicat aliquam cõtradictionē: ita ꝙ potentia beatificabilis īmediate ē in potentia ad talem actum ita bene sicut ad habitū. ¶ Secundo dico ꝙ si est necessarius in alijs a Christo ꝙ etiam in anima xp̄i est necessarius nec vnio illa põt supplere vicem eius. Quod patet qꝛ illa vnio ī natura vnita non ponit nisi vnum respectum sicut dictum est supra. Respectus autē non videtur posse supplere vicem habitus absoluti. Secūdo qꝛ vnio illa primo ⁊ īmediate fundatur in totā natura ⁊ nõ in aliqua potētia. habitus autem et illud īformās quod supplet vicem vnius deberēt inesse potentie primo ⁊ immediate. Tertio quia nullus respectus naturalis potest supplere vicem alicuius habitꝰ naturalis ergo nec aliqs quantūcunqꝫ supernaturalis potest supplere vicem habitus supernaturalis. Preterea Ultimo qꝛ respectus nõ est principium agendi vel operandi. Habitus autem est quo quis operatur dum vult ꝺm cõmentatorē tertio de anima quomodocūqꝫ debeat istud intelligi. quare ⁊c. ¶ Ultimo dico quātum ad hoc ꝙ decet ꝙ natura assumpta fruatur ⁊ habeat illos habitus vel illum habitum gloriosum ⁊ ad perfectionem et decorem nature assumpte ⁊ ex bonitate ⁊ perfectione diuini suppositi substentantis: ita ꝙ deus de potentia ordinata non assumpsit nec assumere potuit naturaz nõ fruentem qꝛ sic sicut factum est ordinauit.

Soluuntur rões aliorum. ¶ Ad rationes igitur aliorum. Ad primam dico ꝙ maior est falsa. Stante enim visione diuina in intellectu. Dico ꝙ non est absolute necessarium voluntatem frui sed potest nõ frui vel nõ velle obiectum visum siue sit hoc ex parte sui siue ex parte dei. Et dico ꝙ hoc est possibile ex parte ipsius dei qui non necessario influit ad actum fruitionis etiam stante visione sicut probatum est supra. Nam actus fruitionis posterior est naturaliter: ⁊ distinctus essentialiter ab actu visionis. ¶ Qn̄ dicis in minori ꝙ ex vi vnionis obiectum beatificū secūdum ꝙ tale est presens intellectui īmutando ipm ad actum beatificum visionis. Dico ꝙ falsum est ꝙ obiectum beatificū potest ad vnionem īfluere ⁊ nõ ad visionem sicut probatum est supra. Preterea obiectuz beatificum secundum rationem obiecti vt cõdistinguitur a voluntate nihil causat extra se sicut dictum est in primo qꝛ tunc necessario causaret ⁊ mere naturaliter ⁊ nõ libere nec contingenter quod est falsuz. ¶ Qn̄ dicis ꝙ īmo quia perfectius vnitur ⁊ ītimatur ꝺm vnionem talem ypostaticam ꝙ̄ secundum habituz glorie vniatur intellectibus beatorū. Ego dico ꝙ nec intellectibus beatorum sic vnitur deus ꝙ stante illo habitu vel vniõe quacūqꝫ preuia actui necessario sequatur ipe actus: sed quocūqꝫ habitu stāte in intellectu ⁊ quacūqꝫ vnione ante actum absolute loquēdo deus potest non causare actum visionis vel fruitionis ideo ⁊c. ¶ Ad secūdum dico ad maiorem ꝙ loquendo de quacūqꝫ presentia ante actū ꝙ possibile est obiectum beatificum esse presens et nature ⁊ potentie ⁊ nõ haberi actum fruitiõis beatificum sed de presentia ꝑ actū ipm vel in ipso actu beatifico est impossibile ⁊ implicat cõtradictionez sicut patet. Ad minorem dico ꝙ ex vi vnionis non habetur presentia obiecti tā respectu nature ꝙ̄ respectu potentie in actu beatifico vel secundū actū beatificum. licet enim presens sit ⁊ nature ⁊ potentie pro quāto vtrūqꝫ vnitur sibi sicut etiam presēs est vtriqꝫ per generalem illapsum pro quāto vtrūqꝫ cõseruatur ab ipso nõ tamen ex vi vnionis talis causat talem actum sed tantuz substētat ista in suo supposito ideo nihil valet. Et exemplum etiam de luce ⁊ visu vel oculo nõ est ad propositum. Lux eñ naturaliter ⁊ necessitate naturali visum vel oculuz īmutaret si sic esset sicut ponitur in exemplo ⁊ īquātum ad dyaphaneitatez organi ⁊ ꝙ̄tum ad actum potentie sed tamē virtute aliqua posset fieri ꝙ vna īmutatio esset sine alia saltem illa que est prior sine posteriore. Deus autem nihil causat necessario vel naturaliter nec circa naturam nec circa potentiam ⁊ ita potest esse p̄sens vtriqꝫ non causando aliquid de nouo in ipa siue in ambabus siue in altera. Exēplū de luce ⁊ visu.

¶ Ad tertium dico ꝙ cõsequentia nõ est bona: qꝛ natura assumpta posset in bono cõfirmari ita bene sicut modo dato ꝙ non esset beata sicut beata virgo fuit cõfirmata anteqꝫ esset beata. Confirmatio enim creature in bono nõ est per aliquem actuz vel habitum sibi intrinsecum sed ex ordinatione ⁊ manutenentia diuina sicut dicetur in quarto. Nota. Ad consequens dico ꝙ ꝯsequēs nõ est impossibile quantū apparet michi scilicet ꝙ natura assumpta a diuino supposito possit esse non confirmata in bono ⁊ ꝺm ipsam diuinum suppositum possit peccare ⁊ dānari licet non secundū naturam diuinam. Non eñ video quare plus repugnet diuinum suppositum peccare vel damnari secundum humanam naturam ꝙ̄ mori vel crucifigi. Tu dicis actio est suppositi. Sꝫ supposito diuino repugnat peccare. Dico ꝙ veruz

est ſm naturam diuinā sicut etiā comedere vel mori nō aūt ſm naturam humanā ⁊ peccabilez ab ipo assumptam. ¶ Aliter dicitur ⁊ nō placet mihi ꝙ diuino supposito licet repugnaret peccare ex parte nature hūane vt pncipij quo tn̄ sibi vt principio quod nō repugnat. Ita ꝙ licz natura hūana ſm se sit peccabilis ⁊ absolute possit eē principiū peccandi quo nō tn̄ tali supposito vel principio qd: qꝛ ipm est tale ꝙ a regula iusticie deuiare nō pōt eo ipo ꝙ est deus. Non video necessitatē solutiōis huius qꝛ nō arguit nec declarat nisi ꝙ ſm naturaz diuinam supposito diuino repugnet peccare sed nō ꝙ ſm naturam humanam. Non eñ video quare sicut scdm naturam rōnalem dicitur verbū homo quare nō dicatur ſm naturam peccabilem peccabilis: licz hoc non videatur superficialiter intelligentibus bene pium.

Ad Anselmum.

¶ Ad Anselmū dico ꝙ nō plus vult Anselmus habere ꝙ̄ qd dictum est supra scilicet ꝙ deus scdm naturam ꝓpriam peccare non potest non negat autem quin scdm alienam possit dici peccabilis ⁊ damnari.

An de⁹ posset assūere naturā rōnalem sine gr̄a gratū faciente ⁊c.

¶ Quantum ad tertium articulum dicūt aliqui ꝙ deus de potentia absoluta nō potuit nec posset assumere naturam rōnalem sine gratia habituali informāte ipam gratiam faciēte. Ad hoc sunt rationes. ¶ Prima īpossibile ē ꝙ deus assumat naturā que nō sit accepta sicut impossibile est diuinum suppositū nō esse dilectum a deo ⁊ acceptū: sed īpossibile est ꝙ natura sit grata deo ⁊ acceptetur sine gratia sicut ꝙ aliquid sit albū sine albedine. ergo ⁊c. ¶ Scda rō. Gratia ⁊ culpa formaliter ⁊ ꝑuatiue opponūtur circa naturā rōnalē ⁊ per ɔ̄ns vno in existēte necessario alterum inest sicut oculo pro tēpore determinato necessario inest visus vel cecitas. Sed deus non potuit nec potest assumere naturam rōnalē cum culpa vt videtur qꝛ tunc deus fuisset offensus deo vel diuino supposito assumēti per illā culpam. ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio. minor est vnio ꝑsone ad naturā in gloria ꝙ̄ i persona. Sed nō potest vniri in gloria sine gratia. Tunc. n. sequeretur ꝙ aliquis eēt beatus ⁊ nō esset deo gratus nec acceptus. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Impossibile est ꝙ aliqua forma sit in aliqua materia vel subiecto sine dispositione vel medio dispositiuo. Sed gratia est medium dispositiuū nature ad vnionem qꝛ vnio est summa gratia ſm August. 13. de trinitate ca. 19. ⁊ ideo illa gratia habitualis dispositiua ē ad ipsam ⁊ necessario preuia. ergo ⁊c.

August.

Opi. auctoris cū suis rōnibus.

¶ Sed dico ꝙ de potentia absoluta dei verbuz potuit assumere naturam rationalem nō gratam ⁊ sine gratia tali habituali. Unde ⁊ dico vltra ꝙ gratia habitualis in natura assumpta posterior fuit in ipa ꝙ̄ vnio ad verbum. Unde dico ꝙ nullo mō fuit mediuz nec necessitatis nec cōgruitatis dispositiuū ad vnionez sed prius natura vel ratiōe intelligēdi natura fuit vnita ꝙ̄ grata. ¶ Ad ista possunt adduci rōnes q̄ adducebātur supra ad ꝓbandum ꝙ deus potuit assumere naturam nō fruentem vel videntem deū ⁊ adducūtur etiam aliq̄ alie que possunt ad illud adduci pro eodem signo nature vel rōnis pro quo natura suppositabilis est in supposito proprio suppositabilis est a diuino supposito sicut patet sed pri⁹ suppositabilis est in supposito proprio ꝙ̄ sit gratia nec requiritur aliqua gratia talis ad hoc vt suppositetur in ꝓprio supposito vt patet. ergo ⁊c. ¶ Secunda ratio. Prius est suppositum ⁊ ratio suppositationis ꝙ̄ sit operari vel illud auctoritas qd ponitur ad operandum. Sed gratia ponitur in supposito ad operandum vel cooperandum saltem ſm eos ergo prius natura suppositatur ꝙ̄ gratificetur Prius dico nō duratione sed natura ⁊ rōne. Cum igitur prius eēntialiter distinctus a posteriori possit esse sine illo. Uidetur ꝙ possit eē vnio nature rōnalis ad diuinum suppositū vt suppositetur in ipo ⁊ subsistat dato ꝙ nō gratificetur. ¶ Tertia ratio quia nō est minus in potētia obediētiali natura rationalis per seipam sine aliquo accidēte vt assumatur ꝙ̄ sit in potētia natura vt ī ꝓprio supposito sustentetur. Sed planum est ꝙ in ꝓprio supposito sustentari potest nō mediāte aliquo accidente qꝛ sine omni accidēte potest esse ergo ⁊c. ¶ Quarta ratō quia nō apparet ratio quare sicut deus potest assumere naturam irrationalē non possit etiaz assumere naturam rationalem sine gratia.

Cōclsio articuli.

¶ Dico igitur ꝙ deus absolute loquēdo possz assumere naturam rationalē sine gratia ⁊ ꝙ de facto gratia nō mediauit inter naturam assumptam in Christo et vnionem ipsam. Sed prior fuit vnio ſm naturam ⁊ rationem intelligendi ꝙ̄ natura fuerit gratifica ⁊ vnio magis fuit ratio gratificationis ꝙ̄ ecōuerso gratia fuerit ratio vnionis. ita ꝙ sicut natura ꝑ⁹ fuit in ꝓprio supposito ꝙ̄ gratificata. Ita dico ꝙ in supposito verbi prius fuit subsistētata. Unde ⁊ illi homini data est tanta plenitudo gratie quia filius dei erat sicut videtur. Ideo euangelista. Uidimus inquit gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a patre plenum gratia ⁊ veritatis. Unde prius habuit gloriam vnigeniti a patre ꝙ̄ plenitudinē gratie. ¶ Et confirmatur qꝛ suppositari vel personari magis de propinquo respicit naturam ⁊ quasi ꝑ se gratia vero per accidens ⁊ sic posterius.

Soluuntur motiua alioꝝ

¶ Ad primum aliorum dico ꝙ deus absolute loquēdo potuit assumere naturaz sibi non gratam nec aceptam ad vitam eternam ⁊ possibile fuit ꝙ diuinum suppositum nō esset sic acceptum nec gratum secūdum naturam assumptam licet nō sic fuerit de facto nec multum decuit / ⁊ ita maior non est vera. Ad maiorem dico ꝙ natura assumpta potuit esse grata deo et accepta ad vitam eternam sine illa habituali gratia quam tu ponis sicut dixi in primo. distinctiōe decimaseptima. ¶ Ad secundum dico ꝙ gratia ⁊ culpa non se habent formaliter sicut habitus et priuatio nec opponuntur / licet ex ordinatione diuina sint incompossibiles circa idem subiectum. Et ꝙ non se habeant sicut habitus ⁊ priuatio. Patet quia deus potest terminare culpam non infundendo gratiaz sicut dicetur in quarto. Similiter etiam quia deus posset facere naturam rationalem in puris naturalibus que nec haberet culpam nec gratiam sicut dictum est in secundo et ita etiam posset assumere naturam in puris naturalibus / tamen non video quin deus absolute loquendo possit assumere naturā cū culpa ⁊ dici pctōr ⁊ offensus sibiipi ſꝫ illā naturaz ⁊ dānari. Nec obstat qd dicūt aliq ꝙ sicut

peccatum creature non assumpte nunꝗ reducitur in deum sicut in causam nec mediate nec imediate nec vnꝗ potest dici deus peccator ita ⁊ nec peccatum nature assumpte ita ꝙ ſm ipam nõ potest dici

Pctõr vñ denominetur

peccator. Nã nõ oꝫ ꝙ denoïetur peccator ex peccato nature nõ assumpte sicut etiam nec dicitur talis ſm naturam nõ assumptam: qꝛ illa nõ est vnita sibi sed sicut dicitur talis ſm naturam assumptã ita diceretur peccator vel peccabilis ex peccato vel potentia peccãdi nature assumpte sicut etiã mortalis dicitur ex cõditione nature assumpte ⁊ tamen mortalitas ita repugnat deo sicut ⁊ peccabilitas vt videtur ⁊ ita ẽ imortalis sicut impeccabilis. ¶ Ad tertium dico ꝙ vnio in persona maior est ꝗ̃tum ad cõmunicantiã ydiomatum ꝗ̃ vnio in gloria sed nõ est eiusdem rationis cũ illa ⁊ ideo non currit argumentum. Ad minorẽ dico ꝙ absolute loquẽdo aliquis posset esse beat⁹ sine illa gratia habituali quã ponis qꝛ nullus est habitus necessari⁹ ad actũ glorie sicut dictum est supra. Aliter dicit vn⁹ quia decet ꝙ natura rationalis se habeat actiue ad actum glorie oꝫ ꝙ habeat habitus mediãtes int̃ potẽtias ⁊ actus beatificos licet nõ sic absolute necessariuꝫ quin possit fieri oppositũ virtute diuina. Sꝫ quia ad istã vnionẽ cum verbo natura se habet pure passiue nõ oꝫ ꝙ ĩ se habeat aliquẽ habitũ ad hãc vnionem necessarium nõ curo de ista solutione. Teneo me cum ipa. Tu dicis ergo aliq̃s posset esse beat⁹ ⁊ nõ esset deo gratus vel carus. Dico ꝙ verum est habitualiter ſm illum habitum sed ſm actum diuine voluntatis amãtis ipm. ¶ Ad quartum dico ꝙ gratia nec est medium necessitatis nec cõgruitatis ad illam vnionẽ sicut dictum est supra nõ obstante ꝙ illa vnio ꝗ̃tum ad aliquid sit summa gratia in rebus ortis per temp⁹. Gratia inꝗ̃ quia gratissime facta vel data ex maxima liberalitate et caritate dei. Nec opꝫ ꝙ minor gratia semper sit dispositio ad maiorem siue sit eiusdẽ rõnis siue nõ sicut in ꝓposito de gratijs eiusdem rõnis ptꝫ qꝛ nõ oportuit ꝙ aïa xp̃i prius haberet minorẽ gratiam gratũ facientem disponẽtem ipam ad maiorem gratiã eiusdem rationis sed in instanti sue creationis habuit summã gratiam ⁊ tantam ꝙ deus nõ posset facere maioreꝫ in aliqua creatura sicut dictũ est in primo. Hec de tertio articulo.

Ad ar. ꝑncipa.

¶ Ad primuꝫ ꝑncipale q̃õnis

apparet ex hijs que dicta sunt ĩ corpore. Siue eñ vnio per habitũ glorie sit maior siue nõ ꝗ̃ vnio ypostatica tamen possibile est absolute ꝙ per habitum glorie vniatur deus ipĩ menti ⁊ mens non fruatur nec fruitio in aliquo ex vnione depẽdet nec ecõuerso absolute loquẽdo. ¶ Ad secũdum dico ꝙ cõcludit ꝙ impossibile ẽ ꝙ natura assumpta nõ fruatur fruitione eterna qua verbum fruitur deo qꝛ sicut cõmunicatur sibi esse primũ diuinũ vel diuini suppositi in actu primo ita ꝙ ⁊ frui diuini suppositi ꝑ cõmunicationẽ ydiomatũ: sed nõ cõcludit ꝙ illa fruitione creata que inheret creature fruatur. ¶ Ad tertium ꝙ non est impossibile diuinuꝫ suppositum assumens frui secũdum naturam diuinam fruitiõe increata nõ tamẽ ſm assumptam ⁊ fruitione creata: nec ista contradicunt vt patet. ideo ⁊c̃.

¶ Distinctionis secunde.
Questio tertia.

Tertio q̃ro vꝛum

tota natura humana fuerit assumpta a verbo an partes prius ipa. ¶ Videtur ꝙ partes prius. Qd̃ est prius in eẽ est prius in assumi vt videtur Sed partes sunt priores toto septimo metaphi. qꝛ sunt 7. meth.
cause totius precipue partes essentiales q̃ sunt materia ⁊ forma. ergo ⁊c. ¶ Scd̃o sic. Illorũ assumptio est prior que assumũtur alio assumpto ⁊ nõ ecõuerso. Sed assumpto toto assumũtur partes ⁊ non ecõuerso patuit in triduo mortis in quo fuerũt partes assumpte ⁊ nõ tota natura. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Illa prius assumũtur que vltimate manẽt assũpta alio nõ assumpto qꝛ quod est primũ generatione est vltimum resolutione. Sed partes sunt huiusmodi. Manserũt eñ assumpte in illo triduo natura nõ manẽte assumpta. ergo ⁊c̃.

¶ Contra

Quod est per se primo creabile est assumptibile primo. Sed tota natura est huiusmodi. ergo ⁊c.

¶ In ista questiõe

Ad euidentiã eius primo eẽt inquirendum an tota natura humana dicat vel addat aliq̃d super materiam ⁊ formam super partes suas eẽntiales que sunt materia ⁊ forma corpus ⁊ aïa. Sed Vide. 2. disti. 12.
qꝛ hoc ꝓlixe inquisitum est in scd̃o dist. xij. ideo ad presens est relinquendũ supposito igr̃ ꝙ tota natura dicat aliquid reale positiuũ absolutũ vltra ꝑtes sicut ibidẽ est ostẽsum sic ꝓcedã in ista questione.
¶ Primo ponã vnam opinionẽ cũ suis motiuis ⁊ mõ dicendi. ¶ Scd̃o ponẽdo aliã arguã contra eã ⁊ ponã vnum aliũ modũ dicẽdi. ¶ Tertio rñdebo ad motiua alioꝝ. ¶ Et vltĩo ad rõnes ꝑncipales.

¶ Quantũ ad primũ

Est vna opinio ꝙ ꝟbum prius assumpsit ꝑtes ꝗ̃ totã naturã vel totũ cõpositum ex ipis. ¶ Ad hoc adducũtur rõnes ⁊ auctoritates. Rõnes p̃me opi.
¶ Pria rõ. pri⁹ illabit̃ de⁹ rei absolute accepte ⁊ ſm se ꝗ̃ rei modificate vel sub mõ. Pꝫ ĩ illapsu gñali igr̃ pri⁹ illabitur ꝑtib⁹ acceptis absolute ⁊ ſm se ꝗ̃ vt vnite sunt in toto. Sꝫ hoc nõ est nisi ꝑus assumere ꝑtes ꝗ̃ totũ. g ⁊c̃. ¶ Scd̃a rõ. Que sunt ꝑora intẽtiõe sũt posteriora executiõe ⁊ eꝯ. Pꝫ de fine. Sed ꝟbũ ꝑus intẽtione assumpsit naturã totam sicut aliq̃d ꝑfecti⁹ ⁊ ꝓpter ipam assumpsit partes igr̃ ꝑus executione assumpsit partes.
¶ Tertia rõ. Qñ aliq̃d ꝯuenit alicui prĩo nõ põt ꝯuenire alteri nisi mediãte illo sic pꝫ de hñre tres qd̃ nõ põt alicui cõuenire nisi ꝑ triãgulũ. Sed planũ ẽ ꝙ assumi põt ꝯuenire ꝑtib⁹ sine toto ⁊ de facto ꝯueniebat eis ĩ triduo mortis g nõ ꝯueniebat toti prĩo sed ꝑtib⁹. ¶ Quarta rõ illd̃ qd̃ prĩo fuit assumptũ nunꝗ̃ fuit a ꝟbo derelictũ vel depositũ vt vr̃. Sed totũ fuit derelictũ vel depositũ in triduo ⁊ in resurectiõe resumptũ. g ⁊c. ¶ Auctoritas ad hoc ẽ Damasce. li. 3. ca. 3. vbi dicit. Vnitũ est igr̃ carni ꝑ medium intellectũ verbũ dei. Vbi vr̃ dicere ꝙ verbũ dei vnitũ est carni mediãte intellectu ⁊ vtroꝗ̃ mediãte vnitũ est toti. ¶ Ad hoc etiã vr̃ auctoritas August. ⁊ ponitur in lr̃a q̃ dicit ꝟbũ dei vnituꝫ est aïe mediãte spiritu ⁊ mediãte aïa vnitum est corpori ⁊ sic consequenter tota vt videtur ꝑ Augustinũ. Damas. August.

Modus ddi pce. opi.

Modus ponẽdi est iste ꝙ cũ partes sint priores generatione ⁊ totum sit posterius gñatione licʒ pus intẽtione prius gñatione executiõe vnite sunt partes ⁊ assumpte sed totum pus intẽtiõe vel per alia verba pri⁹ ꝓoritate originis partes sunt assumpte sed totũ prius prioritate pfectiõis.

Nota.

¶ Nota circa istam responsionẽ ꝙ ꝑ eodẽ signo nature illa natura que sibi relicta psonaretur in seipsa assumpta a verbo psonetur in ipo q2 nõ pus in seipa ꝙ in verbo ⁊ ipa personaretur in seipa primo pro illo pro quo est natura completa nec esset ibi aliqua personatio prioribus instantibus partium. Videtur ꝙ natura tota ⁊ persona primo assumatur ⁊ immediate non mediãte aliquo prius assumpto. Hec de primo articulo.

2a. opi. quã probat auctor cũ suis moti.

¶ Quãtum ad secundum articulum Videtur mihi aliter rñdendum scʒ ꝙ tota natura primo ⁊ intentione ⁊ executione est assumpta a vbo ⁊ nihil prius est assumptũ a vbo nec ps nec aliqd aliud. ¶ Ad hoc adducũtur rõnes. Prima est ista. Illud est primo assumptibile tanꝙ immediatum fundamentũ vnionis ad extrinsecũ suppositum quod est per se primo suppositabile ꝑprio supposito ⁊ fundamẽtum duplicis negatiõs quaʒ dicit suppositũ ꝑpũ nature vnibilis. Hoc pʒ q2 ꝑ vnionẽ supposităr in extrinseco supposito. Sʒ hoc est natura tota substãtialis. Hec et singularis cõpleta ɓm gen⁹ speciem ⁊ indiuiduũ vt pʒ ergo ⁊c̃. ¶ Scda ratio licet in agẽte impfecto respectu impfecte actionis nõ cõcurrãt simul ꝓoritas gñatõis ⁊ perfectionis tñ vr̃ ꝙ respectu agentis pfectissimi ⁊ in actione pfecta cõcurrãt. Sed deus est agens pfectissimum ⁊ actio q̃ est assumptio pfecta est nõ potens ꝯuenire alicui agẽti creato vel impfecto sicut dictum est supra ergo cõcurrũt ibi simul prius intentione vel perfectione ⁊ prius origine vel executione. Cum igitur totũ ɓm alios assumatur prius pfectione videtur ꝙ etiã prius origine. ¶ Tertia ratio est. Si ptes prius assumũtur ꝙ vt modificate vel vnitate ɓm alios sequitur ꝙ plures sunt assumptiones ⁊ vniones vel incarnationes. Hoc autẽ est falsum. ergo ⁊c. Falsitas aũt ꝯsequẽtis pʒ q2 vbuʒ nõ est nisi semel vnitũ in prĩa incarnatione. Probatur cõsequẽtia: q2 partes sunt plures nec habent per se aliquam vnitatẽ in illo priori anteꝙ sint vnite. Cum igitur partes q̃ sunt fundamenta vnionis multiplicẽtur oʒ vniones multiplicari. quare ⁊c. ¶ Quarta rõ. quia si ptes prĩo assumũtur tunc oʒ ꝙ ɓm cõicationẽ ydiomatũ pri⁹ denoĩent verbũ ꝙ tota natura ⁊ sic pus dʒ dici vbũ incorporatuʒ vel aĩatũ ꝙ hũanatum vel homo. Hoc autem non est verum qua re ⁊c.

Resolutio pce. opi.

¶ Dico igitur ɓm ꝓmissas rõnes ꝙ natura hũana hec ⁊ singularis actu existẽs extra intellectũ fuit a vbo assumpta ĩmediate tanꝙ ĩmediatũ ⁊ ꝑrimũ fundamentum vnionis illius bene dicte ad verbũ. ¶ Scdo dico ꝙ nõ video ibi necessariũ ponere nisi vnicam vnionẽ qua ⁊ natura tota primo ⁊ ptes ꝯñter sunt assumpte ⁊ tũc oʒ dicere ꝙ noua vnione pars q̃libʒ fuerit vnita verbo in illo triduo qñ nõ fuit illa vnio ad totã naturã vel totius nature primo. Nec ẽ magnũ incõueniẽs vt videtur. Alioquin oʒ dicere ꝙ cum vnione toti⁹ fuerũt ꝑprie vniones partiũ distincte ac illa que remanserunt illa cessante in triduo. Ita ꝙ nõ fuerit in triduo illo facta aliqua vnio noua partiũ ad ipm verbũ qd ⁊ licet posset dici nõ tñ videtur necessarium sed pro tpe vite xpi videt̃ sufficere illa vnica vnio totius ad verbũ ⁊ ille videretur frustra ⁊ pro tpe mortis vel instanti satis congruẽter ille possint de nouo ⁊ corrumpi de interato redeunte prima vnione in actu resurrectionis nihil tamen de hoc affirmo. ¶ Tertio dico ꝙ verbũ aliquo modo assumpsit naturam mediãtibus ptib⁹ vt causis nature in eẽndo nõ vt pri⁹ assumptis sic etiã aliquo mõ vnã partẽ mediãte alia q2 corp⁹ mediãte aĩa q2 aĩam assumpsit principalius vt in principaliorem ptem ⁊ cãm toti⁹ nature ⁊ actum corporis ⁊ ita partes nõ mediauerũt ad assumptionẽ nature vt mediũ quo quia nõ tanꝙ primo vnite sʒ tãꝙ esse toti⁹ quibus ipm totum vnitũ cõstituebatur in esse aĩa tñ ꝑncipali⁹ ⁊ formalius ⁊ corpore min⁹ principaliter ⁊ iõ aĩa prius ⁊ sic aliquo modo corpus mediãte aĩa ⁊ sic possunt saluari dicta sanctorum ⁊ magistri in litera. Hec de scdo articulo.

¶ Quantum ad tertium articulum Soluo motiua aliorum ⁊ dico ad primam rationẽ ꝙ nõ oportet deum influere pri⁹ ista influẽtia speciali ad vnionẽ cum supposito vbi ipis partibus vt in se ⁊ absolute ꝙ vt vnite sunt in toto vel ꝙ toti: quia ista influentia non est ad esse simpliciter sicut est illapsus generalis sed ad eẽ ypostaticũ vel substẽtatum vel suppositatum. Tota autem natura primo est suppositabilis sicut dictũ est supra. Dices ergo partes nõ potuerũt primo assumi quia impossibile ẽ ꝙ sint prĩo suppositabiles. Dico ꝙ sicut nõ fuerũt primo assumpte ita nec potuerũt assumi illa vnione qua pono vbum fuisse incarnatuʒ ⁊ totam naturã vniri nec aliqua eiusdẽ rationis licʒ aliquibus aliĳs vnionibus sibi propriĳs ⁊ alterius rationis primo potuissent assumi sicut fuerunt assumpte postea in triduo mortis Christi. ¶ Ad secundum dico ꝙ licet posset ibi assignari equiuocatio de primo Tamẽ ꝙ illa vnio nec aliqua eiusdem rationis potest conuenire alicui nisi ratione totius nature. Unde nec partibus conueniebat nisi quia partes talis nature nec talis fuit vnio partium in triduo sed alterius rationis. ¶ Ad tertium quod fuit secũdum in arguendo. Dico ꝙ sicut patuit in corpore questionis nõ oportet ꝙ respectu agentis primi ⁊ perfecti teneat ille ordo in proposito saltẽ sicut dictum est supra: sed potest esse ꝙ simul concurrant ordo generationis ⁊ perfectionis. ¶ Ad quartum dico ꝙ tota natura fuit a verbo assumpta primo ⁊ non fuit derelicta pro tanto / vel quia remansit in suis partibus assumpta in triduo nõ in se nec eadem vnione qua prius vel quia non remãsit ⁊ ideo non fuit relicta. Manens enim assumptũ dicitur relictum. Non autem relictum dicitur si nõ manet sed corrumpitur. Unde ⁊ sic non potest saluari dictum Damasceni ꝙ verbuʒ nunꝙ relinquit quod assumpsit. ¶ Ad auctoritatem Damasceni ⁊ Augustini de cognitione christiana sexto capitulo. Dico ꝙ possunt retorqueri contra eos. Nam dicunt ꝙ illud quod est imperfectius prius origine vel generatione assumitur et per consequens corpus prius ꝙ anima: et sic non corpus mediante anima quod est contra auctoritates.

Soluit rões aliorum.

Ad Damasce. ⁊ August.

Soluo igit̃ ꝙ ptes mediãte toto assumũtur ꝛ econ uerso sed diuersimode. Nã partes mediãte toto vt primo assumpto sed totũ mediãtibꝰ ptibꝰ vt in quibus existitit ꝛ cãtur totuȝ tanꝙ priuatio actuali ꝛ potẽtiali vt dictũ ẽ supra ꝛ aĩa principaliꝰ ꝙ corpꝰ.

Ad pñcipales rõnes. ¶ Ad primũ principale Dico ꝙ licet partes sint priores toto generatione nõ tamen opȝ ꝙ vnione vel assumptione ita ꝙ priꝰ vniã tur vel assumantur sicut etiã nõ opȝ ꝙ prius cõuenit eis passio totius ꝙ toti sicut etiã nõ dicũtur pores generatiõe qꝛ priõ generẽtur sed totũ cõpositũ septimo metaphi. sed qꝛ impfectiores in entitate ꝛ cause partiales ꝛ ita nõ opȝ ꝙ primo assumãtur sicut nec primo agãt vel ꝙ primo operẽtur. ¶ Ad secũdum dico ꝙ licet assumpto toto assumãtur partes eadem assumptione q̃ est primo totiꝰ ꝛ non ecõuerso qꝛ assumptis ptibꝰ suis ꝓprijs assumptionibus vel vnionibus sicut fuit in triduo assumaꝝ totũ nõ tñ opȝ ꝙ partes prius assumãtur rõne talis cõsequẽtie. Non eñ opȝ ꝙ oẽ prius ꝭm talẽ ꝯñam sit prius ꝭm vnionẽ vel naturã sicut qꝛ seqtur Ignis ergo calidũ nõ tamẽ ecõuerso calidũ ꝙ ignis ꝛ tamen nõ opȝ ꝙ calor sit prior igne sed ignis prior est suo calore: licet sequatur ignis est ergo calor est nõ tamẽ ecõuerso sic in ꝓposito. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ maior nõ est vera nisi eadem assumptiõe vel vniõe maneãt assumpta qua priꝰ modo ptes lȝ maneret assumpte in triduo nõ assumpto nõ tñ eadẽ assumptione qua totuȝ ꝛ ipẽ prius cũ toto sed nouis vel alijs assumptiõibꝰ vel vnionibus sicut tactũ est supra ꝛ probabiliter põt dici ꝛ sic de isto.

¶ Distinctionis secunde. Questio Quarta ꝛ Ultima.

Quarto ꝛ vltimo Quero vtrũ Organizatio ꝛ formatio carnis xp̃i pcesserit incarnationẽ verbi. ¶ Videtur ꝙ sic. ita ꝙ nõ fuerint ista simul/ corpus vnde formatũ est corpꝰ vel caro xp̃i fuit ãte rarius ꝛ post formationẽ densius. Sed hoc nõ potest fieri sine motu locali. Motus aũt localis nõ potest eẽ in instãti. ergo nec ista formatio in instanti. Cum igitur fuerit in ista ptȝ ꝙ nõ simul fuerint ista. ¶ Secũdo sic. Corpꝰ illud vñ formatũ est corpꝰ xp̃i vel caro prius fuit figuratum vna figura ꝛ post formationẽ alia. Sed hoc nõ potuit eẽ sine mutatiõe qꝛ ꝭm aliã figurã occupari oportet aliũ locum. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic August. dicit ꝛ Mgr ponit in lr̃a distinc. sequẽti tertia. ca. vltimo sup illud Jo. Soluite templũ hoc. ꝛc̃. ꝙ numerus. xlvi. sex dierū pfectiõi dñici corpis/ qꝛ dicunt philosophi ꝙ tot diebus forma hũana corporis pficitur. Sed incarnatio fuit in instanti ꝛ silr aĩatio ꝙ nõ fuerũt ista simul cũ organizatione. (August.)

¶ Contra Magister in lr̃a ca. vltimo huiꝰ distinctionis ꝛ in sequẽti distinctione. 3. ca. vltimo ꝛ allegat in hac distinctiõe Augustinũ de fide ad petrũ firmissime tene ꝛ nullatenꝰ dubites nõ carnẽ xp̃i sine diuinitate cõceptã in vtero virginis priusꝙ susciperetur a verbo. Sed ipsum verbũ in sue carnis assumptiõe ꝯceptũ ipamꝙ carnem verbi incarnatione ꝯceptã. Allegat etiã August. de trinitate ꝛ Gregoriũ in moralibꝰ vide ibi.

¶ In ista questione sic procedam. Primo ꝑmittam aliqua ꝯcurrẽtia ad incarnationem verbi benedictam. ¶ Secundo inqram Utrũ omnia ista simul fuerũt ꝭm durationẽ ꝛ quis ordo istorum ꝭm naturam. ¶ Tertio mouebo aliquas instantias et soluam. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantũ ad primũ dicitur ꝙ quattuor cõcurrũt ad incarnationẽ. ¶ Primũ fuit trãslatio materie debite ad locum generatõis in vtero virginali. ¶ Scdȝ fuit formatio corporis xp̃i vel carnis seu fabrice corporalis. ¶ Tertium fuit aĩatio seu aĩe ifusio. ¶ Quartũ vnio vel assũptio totius aĩati. In nobis eñ priõ est motus localis nature ad locũ generationis in matre puta ad matricẽ ꝛ ĩ matrice alteratio multe alteratiõis dispositiue ad formã corporis ꝛ diuersitatẽ organorũ vel membroꝝ ꝛ iste alterationes sunt vel motꝰ ꝛ tãdem ex parte corporis sequitur cõpleta organizatio ꝛ pfecta ꝛ vlterius infunditur aĩa a deo Ita ꝙ organizatio dupliciter accipi potest. Uno mõ dispositiue ꝛ sic nõ est nisi dispositio ꝛ alteratio materie ꝭm diuersas ptes suas aliter ꝛ aliter dispositas ad diuersa membra vel organa ꝛ est vere motus. Alioꝰ põt accipi cõpletiue ꝛ pfecte qñ habeꝝ forã que dat subãliter esse carnis ꝛ ossis ꝛ illa est vnica forma mixtiõis puia aĩe rõnali sicut dixi in scdo ꝛ sic organizationẽ pcedit alteratio in nobis ꝛ organizatione cõpleta in nobis sequitur aĩatio. Accipiẽdo ꝙ indistincte organizationẽ seu corporis formationẽ numeraui quattuor pdicta ad incarnationem cõcurrentia. Et hec de priõ articulo pncipali (4. adverbi incarnationes ꝯcurrentia. / Organi. duplex.)

¶ Quantum ad secũdum dico primo de ordine nãli istoꝝ ꝙ primũ locuȝ tenet trãslatio materie ad locũ gñationi ꝯuenientẽ puta ad matricẽ virginis. Secũdo fuit formatio corporis xp̃i in matrice ꝛ organizatio ipa. Tertio fuit aĩatio vel aĩe infusio. Et sic tota natura perfecta. Quarto fuit vnio vel assumptio ꝛ iste ordo naturalis incipiẽdo ab vltimo. Nam cũ vnio nõ sit nisi respectus quidã fundatus in tota natura primo ꝛ immediate sicut dictũ est in qõne pcedẽte et resolutio vel respectꝰ necessario ꝑsupponat fundamẽtũ sicut naturalr̃ priꝰ ipo precipue de respectu eẽntialr̃ distincto a fundamẽto ꝛ accidẽtali sibi sicut ẽ in ꝓposito. Patȝ ꝙ vnio ad diuinũ suppositũ ꝑsupponit totã naturam integrã ꝛ perfectã ꝛ per ꝯñs corporis aĩationẽ. Similiter etiã corporis aĩatio ꝑsupponit corporis formationẽ qꝛ actꝰ actiuoꝝ nõ sunt nisi in patiẽte disposito scdo de aĩa. Et ita quartuȝ ꝑsupponit naturaliter tertiũ ꝛ tertium scdm. Silr etiã scdm scȝ carnis vel corporis forãtio seu corporis organizatio ꝑsupponit primũ qꝛ fetus formaꝝ in matrice tanꝙ in loco naturali ad hoc deputato/ ꝛ ita si materia nõ est presens oȝ eã primo ad locuȝ illũ trãsferri ante corpis forãtionẽ. Añ dico saltẽ ordine nature Et sic pȝ ordo nãlis istoꝝ quattuor. (Nãlis ordo ꝯcurrentiũ in incar. ñ ibi. / Arist. 2. de aĩa.)

¶ De simultate vel ordine duratiõis istoꝝ q̃tuor. Dico absolute ꝙ ista oĩa fuerũt in eodẽ instãti durationis opante spũ sancto in vtero ꝟginis: ita ꝙ trãslatio materie ad locũ ꝯuenientẽ ꝛ organizatio (Simultas vl duratio pdictorum.)

pfecta q̄tũ sufficit ad aĩatione͂ ⁊ aĩatio ⁊ vnio totius nature in eode͂ instanti duratiõis ⁊ simul sunt facta. ¶ Pͥo q: hoc attestaꝛ ꝟtuti diuine opanti ibi mirabiliter. ¶ Scd̃o q: nõ appet rõ nec ꝯgrue͂tia q̄re duo pͥma fuerunt facta ꝑ tp̄s. Puta mr̄ie trãslatio ⁊ ipiꝰ dispõ ad formã substãtiale͂ primam donte͂ ee͂ corporeũ q: rõnabiliter põt dici ꝙ nec talis trãslatio nec talis dispõ que in nobis est alteratio fuerũt vere motꝰ successiui sed instãtanee mutationes vna ad locũ alia ad formã licet nõ sic in nobis q: in nobis sunt ꝟe mutatiões successiue ⁊ veri motus ⁊ impossibile est eas fieri vel aliq̄s eiusdem rõnis in instãti quacũq ꝟtute sicut ⁊ motũ verũ vt dictum est in pͥmo ⁊ in secũdo. *(pulchre rationes)*

¶ Nota hic ꝙ nõ oꝫ dicere trãslatione͂ materie ad matrice͂ fuisse factã in istãti incarnationis sed ante potuit in tp̄e ⁊ nãliter fieri per ꝟgine͂ nisi forte dicaꝛ ꝙ in matrice nõ ꝑerat sufficie͂s materia ad formatione͂ corporis ⁊ oporteret suppleri residuũ per missione͂ instãtaneã ꝟtute spũs sc̄ti. ¶ Tertio pꝫ hoc spãliter de organizatõne ꝯpleta ꝙ simul duratiõe fuit cũ aĩatiõe ⁊ vniõe ⁊ pari rõne aĩatio cũ vniõe q: alias ꝟgo nõ genuisset deũ ⁊ hoĩem. Nã organizatiõe cõpleta cessauit actio virginis. Et similiter etiã aĩatio si ꝑcessisset duratione ipam vnione͂ ide͂ seq̄tur. ¶ Quarto e͂t q: ad hoc seq̄tur ꝙ natura hũana xp̄i aliq̄n fuisset suppositata ꝓpͥo supposito q: ex quo ponitur natura subãlis cõpleta ſm genꝰ sp̄e͂m ⁊ indiuiduũ nõ vnita extrinseco supposito necessario poniꝛ vel relinquiꝛ in ꝓprio supposito q: ꝓpͥũ suppositũ nature create dicit negatiõe͂ actualis inite͂tie vel depe͂dentie illiꝰ nature ad extrinsecũ suppositum vt pꝫ. Hoc aũt nõ est verũ. Sicut enim natura humana mane͂s in esse nũq̄ post vnione͂ fuit relicta ita nec ante assumptione͂ fuit aliq̄n nõ assumpta. ¶ Quito ide͂ supposito fuit hõ genitus vel cõceptꝰ ⁊ natꝰ ⁊ augme͂tatꝰ. Sed homo ille augme͂tatꝰ ⁊ natꝰ est verꝰ deus ꝗ etiã cõceptꝰ est verꝰ deus. Hoc ꝯfirmatur auctoritate August. de trini. ⁊ poniꝛ in lr̃a dicentis sic. Non aũt in vtero virginis prius caro suscepta est ⁊ postmodũ diuinitas venit in carne͂: sed mox vt verbũ venit in vterũ seruata vnitate ꝓprie nature factũ est caro ⁊ ꝑfectꝰ est hõ in vnitate carnis ⁊ anime natꝰ. Hoc etiã dicit Grego. in moralibus. Angelo inq̄t annunciante ⁊ spũ aduenientte mox verbũ in vtero mox intra vterũ ꝟbum caro. Hec de secundo articulo principali. *(Nota hec. — Grego.)*

¶ Quantum ad tertium articulũ insto tripliciter. ¶ Primo sic. Impossibile est aliq̄d trãsferri localiter nisi ꝑ motũ locale͂ vt vꝛ q: loci mutatio nõ est nisi motus. Sed motus localis cũ sit ꝑ ee͂ntiã successiuũ nõ põt esse in instãti ꝗ illa trãslatio mr̄ie nõ fuit in instãti aĩatiõis ⁊ vnionis. ¶ Scd̃o sic substãtia gñabilis nõ he͂tur nisi ꝑ gñatione͂ q̄ est terminꝰ vel motꝰ nisi forte ꝑ creatione͂ ꝑ que͂ modũ nõ fuit natura hũana habita in xp̄o Sed illum verꝫ motum opꝫ esse in tp̄e ⁊ nõ põt haberi in instãti igꝛ natura hũana xp̄i nõ fuit habita in instãti. ¶ Tertio sic. ꝟgo maꝛ coopata e͂ aliq̄d actiue vt vꝛ ad gñatione͂ filij vt dicetur infra ⁊ per ꝯñs ad illã translatione͂ materie ⁊ organizatione͂ ⁊ dispõne͂ materie. Sed iꝑossibile e͂ ꝙ creatura cooperetur deo ad trãsfere͂dum corpus de loco ad locum in instãti. Hoc em̄ soli virtuti ĩfinite ꝯuenit. Similiter ad disponẽdũ ſm qualitates ĩ q̄bꝰ est motus in instãti pari rõne ꝗ illa nõ fuerũt in instãti in ꝯceptõe xp̄i ⁊ ꝑ ꝯñs nõ in ĩstãti aĩatiõis nec vniõis *(Instãtie circa pdicta.)*

¶ Ad ista respõdeo Ad primũ ꝙ aliq̄d trãsferri localiter de loco ad locũ põt fieri sine motu locali q̄ vere sit motꝰ ⁊ aliq̄d successiuũ sed ꝑ mutatione͂ instantaneã simplice͂ ⁊ indiuisibile͂ virtute diuina saltem sicut fieret de corpore xp̄i in altari posito ꝙ nõ remaneret in celo sicut posset deus facere. Tũc enim de celo trãsferretur ad altare in instanti sic in ꝓposito. ¶ Aliter respondẽt aliȷ̄ ꝙ motus localis per id qd̄ est virtute diuina põt esse in instãti. Sꝫ istud improbatũ est in scd̃o. ¶ Ad scd̃m dico ꝙ substantia gñabilis virtute nature non habetur nisi ꝑ motum vel alteratione͂ ꝑuiam gñationi ⁊ ipam generatione͂ que e͂ mutatio terminãs illũ motũ quocunq̄ modo. Sed virtute diuina põt hr̄i similiter sic ꝙ in eode͂ instãti sint due mutatiões quarꝫ vna sit ꝑor natura ⁊ dispositiua ad formã ⁊ alia sit generatio ipa ĩductiua forme. ¶ Ad terium dico ꝙ si trãslatio illa materie fuit in instanti et etiam alteratio dispositiua ad formam incorpoream fuerunt in instanti ipsius generationis ⁊ eductionis forme corporee sicut puto ꝙ ad illas non fuit cooperata beata virgo actiue nec oportet hoc sed deus immediate fecit eas. Sed supposito ꝙ cooperata fuerit actiue ad generationem de quo diceretur infra. Dico ꝙ fuit cooperata ad eductionem instantaneam forme substãtialis corporee que educitur in instanti etiam in aliȷ̄s a pare͂tibꝰ quoquo modo istud sit intellige͂duꝫ ⁊ ita nõ tollitur ab ea ratio matris vel parentibus ĩmo vere genuit dominum nostruꝫ Jesum Christum. *(Solu. instãtiarum pcede͂tiũ)*

¶ Ad primum principale dico ꝙ motus rarefactiõis nec cõdensationis siue sit localis siue nõ: q: planũ est ꝙ ꝑ se primo non est localis licet ipm̄ freque͂ter cõcomitẽꝛ localis. Rarũ em̄ ⁊ densum sunt qualitates nõ potest esse nec fieri in instãti sed id ipsum qd̄ fieret ꝑ motum fieret a deo ⁊ posset fieri per simplice͂ mutatione͂ ⁊ instãtaneam sine motu. ¶ Per ide͂ ad scd̃m de figuratione. ¶ Ad tertiũ respondeo sicut Magister in litera ꝙ Augustinus nõ intelligit organizatione͂ dñici corporis fuisse factam. 46. diebus q̄tum ad illud qd̄ sufficiebat ad aĩatione͂. Sed illa facta est in instãti sicut dictũ est supra: sed hoc dicit Augustinus pro tãto: q: in illo instãti cõceptionis distinctio me͂broꝫ dñici corpis a deo tenuis erat et parua vt hũano se͂sui vix posset subijci: sꝫ diebꝰ illis. 46. q̄s memorat Augustinus perfecta est magis ⁊ notabilis sensui facta: quare ⁊c̄. *(Ad arg. pncipa.)*

¶ Distinctionis tertie Libri Tertij sententiarum. Questio Prima.

Circa distinctione͂ tertiam. Quero vtrum beata virgo cõtraxerit pctm̄ originale. ¶ Videꝛ ꝙ sic. Ad Romanos. 5°. Oe͂s in Adã peccauerũt. Sed hoc nõ põt itelligi nisi de peccato originali ⁊ btã ꝟgo fuit de numero oĩm *(Ad ro. 5.)*

August. nec ipaz alicubi excipit apl's ergo in adã peccauit. ¶ Itẽ August. 2. de ciuitate dei ca. vi. Oẽs ĩ peccatis mortui sunt vel q̃ ꝓpria volũtate ꝯxerũt sicut alij peccatores pctõ actuali vel qui originaliter a primis parentibus ꝯtraxerũt. ¶ Item de fide ad Petrũ. Firmissime tene ⁊ nullatenus dubites oẽs qui per cõcubitũ viri ⁊ mulieris cõcipitur impietati subiectum. ¶ Itẽ rõne sic non dꝫ attribui matri xp̃i illud qḋ derogat singulari priuilegio xp̃i. Sed hoc derogat priuilegio xp̃i ergo ⁊c. Probatur mi

August. nor per August. sup illud Iohã. Ecce agnus dei. vbi dicit de xp̃o q sol⁹ agnus qꝛ solus inocẽs q̃re. ⁊c. ¶ Itẽ glosator decretorum distinc. 3. ca. 1. Di

Glo. de. cit q cõceptio ꝟginis gloriose nõ est celebrãda: qꝛ in peccato originali fuit cõcepta igitur.

August. ¶ Contra August. dicit de natura ⁊ grã q cum de pctĩs agitur nullã volo habere de Maria qõnẽ ergo videt̃ q nõ contraxit

Ansel. originale. ¶ Itẽ Anselmus de ꝯceptu ꝟginali dicit. Nẽpe decebat vt ꝯceptio illi⁹ hoĩs de mr̃e purissima fieret q̃ tanta puritate niteret qua neq̃t sub deo maior intelligi. Sed si btã virgo ꝯtraxit originale maior puritas potuit itelligi scꝫ sub xp̃o quia si nõ ꝯtraxisset purior fuisset. ergo ⁊c. Similit̃ etiã angeli boni nunq̃ fuerũt in peccato ⁊ ita esset maior puritas sub deo. igitur ⁊c.

¶ In ista questione sic procedam. ¶ Primo distinguã de cõceptione ⁊ aplicabo ad ꝓpositum. ¶ Scḋo ponã vnam opinionẽ ⁊ eius motiua. ¶ Tertio ponã aliã quã intendo tenere. ¶ Quarto rñdebo ad rões p̃ncipales ⁊ alioꝝ

¶ Quantũ ad primũ Dico q conceptio alicuius hoĩs vel mulieris naturaliter ꝓpagate diuersimode accipitur. Uno mõ ꝑ cõmixtione seminum viri ⁊ mulieris qñ incipiũt agere mutuo ⁊ pati adiuicẽ. Alio⁹ accipit̃ ꝑ totali formatiõe ⁊ ꝓcessu organizationis corpis vsq̃ ad aĩationẽ vel aĩe infusionem. Tertio⁹ accipit̃ ⁊ magis ꝓprie ꝑ aĩatiõe ipa ⁊ instãti illo infusiõis aĩe dr̃ fetus ⁊ tũc est ꝯceptio qñ est aĩa. ¶ Scḋo dico q pctm̃ originale dupl'r

pctm̃ ori gi. dupl'r põt accipi. Uno⁹ formaliter ꝑ carentiã iusticie ḋbite ineẽ qua aĩa formal'r ⁊ denoĩatiõe extrinseca dr̃ iusticia. Alio⁹ põt accipi radicaliter ⁊ quasi potẽtial'r: ⁊ dr̃ tũc aliq̃d quo posito fet⁹ põt tunc ꝯhere pctm̃ originale q̃cq̃d sit illud p̃mũ nõ põt nec ẽ nisi ĩ aĩa Scḋm ꝟo ponit̃ ex ꝑte corpis sicut in fetu vel ꝓpagatiõe nãli. ¶ Ad ꝓpositũ q̃tũ ad materiã subiectã spectat. Dico q intẽtio ẽ loq̃ de ꝯceptiõe ꝟgĩs accipiẽdo ꝯceptionẽ Tertio⁹ ⁊ accipiẽdo pcm̃ origiale prio⁹. Certũ ẽ ei q añ ĩfusionẽ aĩe nõ potuit ꝯhere pctm̃ origiale prio⁹. s. actu ⁊ formal'r acceptũ. Nã peccatũ originale nõ est formal'r nisi in aĩa sicut nec illa iusticia originalis correspondẽter.

1. opi. de ꝯcep. vir gis Ma. ¶ Quantũ ad scḋꝫ articulum ẽ vna opinio multoꝝ solẽniũ doctoꝝ q btã ꝟgo ꝯxit pctm̃ origiale. Ad hoc adducũtur auctes ⁊ rõnes. ¶ Pria auctoritas ẽ apl'i ad Roma. 5. q̃ allegata ẽ ante oppositũ.

Adro. 5. August. ¶ Scḋa ẽ August. ꝯtra Iulianũ vbi dicit. Immunis a pctõ nemo cernit̃ nisi xp̃s q̃ nõ hũit in carne legẽ sp̃ũi repugnãtẽ. ¶ Tertia auctoritas ẽ eiusḋ sup Gene. ad lraꝫ Ubi dicit q xp̃s iõ originale nõ ꝯtraxit qꝛ sic in ea. s. ꝟgie gloriosa ꝯcept⁹ fuit nõ vt corp⁹ seĩe si igr̃ rõ est bona seq̃tur q ꝟgo ꝯxit qꝛ ꝑ cõmixtionẽ seminũ ꝯcepta fuit. Itẽ eodẽ libro dic q leui ⁊ Maria in lũbis deciat⁹ fuit ḡ Maria ita ꝯtraxit originale sicut leui. ¶ Quarta auctoritas

August. est eiusḋ in ꝓnosticõ. ca. 2. Ubi dicit Scḋm apl'm oẽs in Adã peccauerũt ita q dñs Iesus nat⁹ ẽ sine seĩe ⁊ addit oẽs excepto xp̃o origiale ꝯxerunt. Et Ratio ei⁹ est qꝛ oĩs carnal'r nascẽs nã est fili⁹ ire ⁊ hoc nõ est nisi ꝑ pctm̃ origiale formal'r ꝯctũ ḡ ⁊c. Et de baptismo puuloꝝ eanḋ sñiam hꝫ. ¶ Quita auctoritas ẽ. b. Hiero. sup illḋ ps. De manu canis vni

Hiero. cã meã dicit q sola aĩa xp̃i fuit sine pctõ. ¶ Sexta auctoritas ẽ Leonis pape in q̃dã ꝓmone de natiuitate dñi vbi dicit q sicut xp̃s nullũ a reatu liberꝝ re

Leo pa. pit ita liberãdis oĩb⁹ venit. ¶ Ultĩa auc. est. b. an

Ansel. selmi. 2. lib. cur de⁹ hõ ca. 6. vbi dicit de ꝟgie q caro ei⁹ in iniq̃tatib⁹ cõcepta fuit ⁊ in pctõ ꝯcepit eaꝫ mr̃ ei⁹. Dices q nõ ẽ dictũ ei⁹ sꝫ discipuli sui. Satꝫ vr̃ eẽ de intẽtiõe ei⁹ alibi de ꝯceptu ꝟgiali ca. 4⁰. vbi dicit De xp̃o nr̃e intẽtõi nõ repugnat vt massa corpis xp̃i sine pctõ fuerit q̃uis de massa peccatrice fuerit igr̃ massa ꝟgis peccatrix fuit. hoc dicit ex

Bernar. ꝓsse Berna. ĩ epl'a ad lugdunẽses q̃ ẽ in ordie epl'arũ. 163. vbi arguit sic btã ꝟgo nõ potuit p⁹ eẽ sancta q̃ eẽ Sꝫ aĩa rõnalis ẽ eoḋ instãti in q̃ creat̃ corpori infũditur ⁊ macula origiali ificit̃ ⁊ ĩ eodḋ istãti nõ stãt simĺ grã ⁊ pctm̃ ḡ saltẽ ꝑ prio istãti pctm̃ origiale ꝯxit nec in illo sctificari sꝫ post hñ. Et dicit ibiḋ q ꝯcep⁹ ei⁹ nõ ẽ celebranda. verꝫ est tñ q argumẽtũ suũ nõ ꝯcludit. Tñ planũ ẽ q ẽ intẽtio ei⁹ Ur̃ igr̃ ꝯm p̃dictas auctes q btã ꝟgo pctm̃ origiale ꝯxit. ¶ Adducũtur ẽt ad hoc aliq̃ rõnes ꝓbabi

Rões .1. opi. q. b. ꝟgo fuit ꝯcepta ĩ pctõ ori ginali. les ¶ Pria ẽ ista. nõ ẽ rõnabile attribuere mr̃i dei ⁊ creature qḋ eẽt attribuẽdũ dõ si ꝯcipet̃ vl' gñaret̃ ab hoĩe. Sꝫ possibile fuit absolute ⁊ ẽ q ꝑsona diuina assumpsisset nãm ꝟtute seĩs ꝟilis ꝓpagatũ ita q ꝟe fuisset fili⁹ viri gñantis sicut ꝟbũ suo⁹ ẽ fili⁹ mr̃is ⁊ tũc nõ ꝯxisset originale dato q sicut nãliter ꝓpagatus fuisset igitur nõ vr̃ tm̃ p̃uilegiũ posse attribui mr̃i dei vel creature pure saltẽ nõ ẽ cõgruũ. Nec valet dicere q nõ ẽ tm̃ p̃uilegiũ hic sĩc ibi qꝛ si de⁹ fuisset a viro genit⁹ verꝫ est q pctm̃ nõ ꝯxisset sed nec potuisset nõ sic de ꝟgine qꝛ nõ video quare deus nõ potuisset ꝯxisse origiale ꝯm nãm talem sic carnaliter ꝓpagatũ sĩc dictũ est supra ḋ pctõ actuali. ¶ Cõfirmatur rõ qꝛ in instãti infusiõis aĩe ĩ corpore potuit assumi nã ꝟginis a diuio supposito qꝛ hoc nullã iplicat ꝯdictionẽ ⁊ ibi factum fuisset aliquid nat⁹ q̃ mõ scilicet vt esset deus vel dea ⁊ videtur q deuenisset q mater deificata deũ genuisset vt videtur ita bene ⁊ meli⁹ sicut q ab originali ꝑuata. ḡ ⁊c. ¶ Scḋa ratio non est probabile vel congruum ponere q aliquis eximatur a redemptione facta per Christum ⁊ quãtum ad deletionem culpe

August. ⁊ quantum ad apertionem ianue Probatur ꝑ Augustinum de pfectione iusticie q̃ dicit aliquẽ fuisse vel esse cuius nõ sit necessaria Christi redẽptio dicit cõtra scripturã que dicit q oes in Adam peccauerunt. Et cõtra sententiam saluatoris qui dicit. Non egent qui sani sunt medico sꝫ qui male habẽt Et nõ veni vocare iustos sed peccatores. Sed qui dicit beatam virginem nõ ꝯtraxisse originale dicit eam excipi a redemptione Christi ⁊ quãtum ad deletionem culpe patet qꝛ culpam nõ habuit ⁊ quãtũ ad apertionem celestis ianue cõsequenter: quia ia-

nua celestis nõ clauditur nisi propter culpam q̄ ĩest
vel infuit quia clauditur in penam ergo ⁊c. Dices
ꝙ non excipitur per hoc a redemptiõe facta ꝑ christum quia multo perfectius fuit redempta ꝙ̄ alij.
Nam merito passionis Christi fuit a peccato preseruata ⁊ nõ solũ purgata sicut alij. Similiter etiã
dices ꝙ quãtum ad ianue apertionem quia merito
passionis Christi secũdum diuinam ordinationē
fuit sibi aperta ita ꝙ q̄tũcunq̄ caruisset peccato si
bi mortua fuisset ante passionem Christi nõ intrasset nec inuenisset ianuam apertam sicut nec alij patres sancti qui sine peccato originali decesserunt ⁊
tamen ad limbum descenderunt. Diceretur ꝙ licet
ita possit dici tamen videtur conuenientius dicere
nisi peccatum ⁊ seruitutem eius incurrisset nõ fuit
redempta. Ex quo enim seruitutem non habuisset
de qua seruitute fuisset redempta. Preterea de ap-
tione ianue quia sicut dictū est supra propter hoc
passio Christi fuit apertiua ianue: quia satisfactiua pro peccato. ita ꝙ si fuisset aliquis qui peccatũ
nunq̄ contraxisset ⁊ ante passionem ⁊ mortem christi mortuꝰ fuisset ianua vt videtur fuisset sibi aperta ⁊ sic reddit idem quod prius. scilicet ꝙ cum per
mortem Christi ianua fuerit aperta omnibus oẽs
peccatum contraxerunt preter Christum qui aperuit eis ⁊ omnibus propter peccatum fuit clausa.
¶ Tertia ratio quia nõ est probabile ꝙ pene inflicte pro peccato fuerint in beata virgine ⁊ non fuerit peccatum in ea. Pene enim in ea non fuerũt assumpte sicut in Christo vt patet. Si dicas ꝙ derelicte sunt in ea ad exercitium virtutis ⁊ meritum.
Contra si ista cõclusio est bona quare in statu innocentie nõ fuerit congruum illas penas esse. Videtur ergo ꝙ beata virgo cum fuerit propagata secũdum legem nature ab Adam ⁊ quantum ad hoc filia ade ꝙ ipsa peccauit in Adam ⁊ incurrit secundum legem punitiuam peccati ade que talis erat ꝙ
ex demerito ade quicũq̄ vel quecunq̄ propagaretur ab ip̄o modo naturali priuaretur iusticia debita ⁊ sic peccatum incurreret. ⁊ hec de secũdo articulo principali.

2ª opi. de cõcep. b. Marie ꝟginis quã auctor insequitur

¶ Quantum ad tertium articulum

videtur mihi dicẽdum ꝙ deus potuit ⁊ decuit hoc fieri ꝙ ip̄e preseruaret virginem matrem
suam dulcissimã ne peccatum originale cõtraheret
in sua cõceptione tertio modo dicta ita ꝙ de facto
beata ꝟgo originale nõ ꝯtraxit. Qꝫ aũt deus hoc
potuerit facere patet q: sicut nõ ĩplicat ꝯtradictionem aĩam virgis eẽ sine pctõ originali pro aliquo
instanti post suã infusionẽ ita nec in instãti sue creationis vel infusionis. Cũ ergo deus possit eẽ illud
extra se quod nõ implicat ꝯtradictionem deꝰ eã potuit p̄seruare a pctõ originali ne ip̄a ꝯtraheret illd
ergo ⁊c. Sed ꝙ decuit ꝓbatur primo sic. Decuit vt
xp̄s merito sue passiõis future ꝑfectissime mediaret
inť deũ ⁊ suam matrẽ q: inť ꝓximiores sibi ꝑsonas
mediare nõ poterat. Sed xp̄s nõ mediasset ꝑfectissime iť eos nisi mr̄ez a pctõ originali p̄seruasset. nã
ꝑfectiꝰ est mediare oĩno a culpa p̄seruare ꝙ̄ dimittere labi in culpam ⁊ postea purgare. Et est exẽplũ
Anselmi ad hoc si aliq̄s ꝓpter offensam patris punit filios exilio ⁊ nascatur filiꝰ cuiꝰ seruitiũ magis
placet regi ꝙ̄ exiliũ ⁊ remittat sibi exiliũ nõ ꝑfecte
recõciliať sibi q: nõ remittit sibi offensam sꝫ manet

Exẽplũ anselmi.

inimicus. Sed si esset aliq̄s q̄ mediaret iter regẽ ⁊
vnum aliũ nasciturũ intm̄ ꝙ rex nec imputaret sibi
offensam nec indiceret exilium sed liberaret eũ ille
ꝑfecte mediaret. Sic putandũ est in ꝓposito ꝙ xp̄s
perfecte mediauit inter pr̄em ⁊ mr̄em intm̄ ꝙ nũq̄
deus pater fuit offensus mr̄i. Durũ eĩm vr̄ michi ꝙ
pater vel filiꝰ dei fuerit aliquãdo offensus mr̄i dei.
¶ Scd̄a ratio ꝑfectissimus mediator nõ solũ liberat a pena minori sed a maxima pena ꝯgruũ ẽ ergo
ꝙ p̄buet. Si pctm̄ ẽ maxia pena q: ꝑuat bonũ iusticie quod est maximũ. ¶ Tertia rõ Christꝰ fuit ita
ꝑfectus mediator ꝓ mr̄e sua ꝙ ipsa tenebať sibi in
summo pacto amoris. Sed non fuisset sic obligata
ad diligendũ ip̄m in tãto gradu. Si ꝑmisisset eã cadere in pctm̄ ⁊ postea purgasset eã. Poniť exẽplũ.
Sicut aliq̄s magis p̄seruaret a luto aliquẽ. Si ip̄z
p̄buaret ne caderet ꝙ̄ si postea ip̄m ꝑmissũ cadere ĩ
lutũ erigeret ꝫ ⁊c. ¶ Quarta rõ deꝰ nõ ꝑmittit aliqd̄ malũ euenire nisi ex eo ꝯsequať maiꝰ bonũ igiť
si dimisisset mr̄em suã originale pctm̄ cõtrahere vt
postea purgareť ꝑ grãz maiꝰ bonũ videreť maclas
cõtrahere ⁊ purgari ꝙ̄ ab oĩ labe pcti oĩno p̄seruari qd̄ est falsum q: tũc illud maiꝰ bonũ deberet poni
in xp̄o. Silr̄ etiã q: tũc maiꝰ bonũ eẽt mortaliť peccare ⁊ purgari ꝙ̄ a mortali pctõ p̄seruari qd̄ pꝫ eẽ
falsuꝫ. ꝫ ⁊c. ¶ Quinta rõ Illd̄ ẽ attribuendũ mr̄i
dei qd̄ est ꝑfectiõis vel dignitatis i ea ⁊ nõ derogat
singulari ꝓuilegio filij sui vt vr̄. Sꝫ nõ derogat singulari ꝓuilegio filij sui q: nec ꝯxit actualr̄ nec radicaliter seu virtualiter q: nõ fuit seminalr̄ ab Adam
ꝓpagatꝰ: btã aũt ꝟgo ꝯtraxit radicalr̄ vel ꝟtualr̄ q:
fuit seminata ab adã ꝫm legẽ ꝯcupiscentie ergo ⁊c.
¶ Sexta rõ est q: xp̄s nõ debuit negare per grãm
qd̄ potuit sibi ꝯuenire ꝑ nr̄az sꝫ si hõ stetisset nõ cõtraxisset pctm̄ originale ꝑ nr̄am ꝫ ꝑ grãz non ꝯxit.
¶ Septima rõ est ad ꝑfectionẽ vniuersi vt hẽanť
oẽs gradꝰ possibiles circa pctm̄ originale. Nã sic ẽ
dare extrema ita ⁊ mediũ. Sꝫ ẽ dare ꝑsonã q̄ nec ꝯxit originale ꝟtualr̄ seu radicalr̄ nec formalr̄ nec i cã
nec in effectu sicut xp̄s. Est dare ꝑsonas q̄ ꝯxerũt ⁊
cãliter ⁊ actualr̄ sicut alij ꝓpagati ab adã ꝫ est dare
ꝑsonã q̄ ꝯxit ꝟtualiť ⁊ nõ actualiť cuiusmõi fuit btã
ꝟgo maria. ¶ Vr̄ ꝫ mihi dd̄m ꝙ btã virgo tenuit
modũ mediũ q̄tũ ad hoc inť filiũ suũ ⁊ alios sic deductũ est in ista rõne. Et hec de tertio articulo. ꝯclusio

¶ Quantum ad 4m articulũ

Rñdeo primo ad auctoritatez apl̄i ⁊ ad silēs sacre scripture ꝙ oẽs hoĩes ab Adã contraxerũt ꝟtualiter ⁊ de se nisi aliũde libereňť ⁊
⁊ ita mõ ꝓpagatiõis egẽt grã dei a pctõ liberante
vel p̄seruãte ⁊ sic soluiť illud quod hr̄ ca. 3. ad Roma. Sic etiã soluũtur oẽs auctoritates adducte ꝓ
opinione primã. ¶ Ad rationeꝫ dico ꝙ nõ ꝯtrahere originale nõ est ꝓuilegiũ quia innocentia que excludit origĩale ⁊ actuale cõicata ẽ angelis ⁊ p̄mis
parẽtibꝰ id̄ ꝯcipi sine originali nõ ẽ sp̄ale ꝓuilegiũ
xp̄o cõcipi sine originali ex mõ ꝓpagatiõis ⁊ ita nã
liter ẽ sp̄ale ꝓuilegiũ xp̄o ⁊ ꝓpriũ. ¶ Ad glosatorẽ
dico ꝙ suã habuit opinionẽ. ¶ Ad rõnes aliorꝫ.
Ad primã dico ꝙ nõ fuisset simile q: alio mõ fuissꝫ
filiꝰ dei filiꝰ ade ꝙ̄ ꝟgo maria fuisset filia ade. Ad
ꝯfirmationẽ dico ꝙ ñ fuit ꝯgruũ q: id suppom fuisset filiꝰ ⁊ filia lꝫ possibile fuerit. Ad 2am rõnẽ dico
ꝙ marie idiguit redẽptore q: ñ ꝯxit imo nobiliori

Ad rões ꝑncipa.

Ad rões aliorum.

modo indiguit ⁊ mors Christi modo nobiliori circa ipam operata ē ex hoc vt preuisa. Sicut qui se nō potest releuare a precipitatione vel ab aliquo casu non minus indiget preseruatore siue conseruatore ne cadat ꝙ cadens ab erectore. ⁋ Auctoritas augustini nō est cōtra nos vt patet per dicta. Et quādo dicitur ꝙ cōueniētius est dicere ꝙ si nō contraxisset ⁊ mortua fuisset ante passionē christi ꝙ ei ianua clausa nō fuisset sed intrasset regnum celorum Nego qꝛ Johānes in vtero sanctificatus ⁊ patres veteris testamenti licet sine peccato originali mortui sint tamen eis fuit clausa vsqꝫ post passionē nec intrare poterant qꝛ statuit pater nullum ad regnū celorum admittere nisi precium esset in effectu solutum. Acceptauit em̄ satisfactionem filij ad peccati satisfactionem ⁊ etiā sue matris ab originali preseruationē vt preuisam vt exhibitam vero ad ianue apertionem. ⁋ Ad tertiam dico ꝙ illas penas inflixit deus posteritati Ade ꝙ omnes virtualiter ⁊ cōcupiscentialiter geniti cōtraxerunt vel cōtraxissent quātum est ex modo ꝓpagationis: ⁊ sic modo in baptismo remittit originale nō penas cōsequentes ita potest preseruare aliquem vt pene inutiles auferantur ⁊ nō alie. Et cum arguis de statu innocentie ꝙ debuissent inesse hoc nihil valet qꝛ in illo statu nec formali nec virtuali cōtraxissent originale modo virgo dignissima quātum in se fuit cōtraxit igitur ⁊c. ⁋ Ad beatum bernardum tamē dico ꝙ videtur esse illius opinionis ꝙ fuit in originali peccato ꝯcepta sed quia aliter videt̄ dicēdum beato Anselmo non videtur michi cum eo tenendum. quare ⁊c̄.

Ad aug.

Ad ber.

⁋ Distinctionis tertie.
Questio Secunda.

Secundo quero. Utrum beata virgo potuit esse in peccato originali solum per instans vnū. Ita ꝙ in tempore habito ad illd instans sue cōceptionis potuerit eē purgata. ⁋ Uidetur ꝙ nō. Illud qd ē sub aliquo vno instanti tm̄ nō est nisi in potentia in illo octauo phisicoꝝ. Mobile em̄ dum mouetur est in spacio sibi equali solū ꝑ instās ⁊ ē in potētia tm̄ ꝰm Arist. Sꝫ btā ꝟgo si fuisset in pctō originali in p͛io instanti sui eē nō fuisset in pctō vl' sub pctō originali in potētia tm̄ sꝫ in actu. ergo ⁊c. ⁋ Scdo sic. Sicut culpa originalis nō ꝯtrahitur nisi in instāti ita nō expellitur vel remittitur nisi in instāti in quo gr͞a infundit̄ vt pꝫ. Sꝫ in primo instāti si fuisset in originali nō potuisset pctm̄ illd expelli vel remitti qꝛ tūc in eodē instāti fuisset sub culpa ⁊ gr͞a. ergo in alio instāti sequēte igr̄ cū inter q̄libꝫ duo instātia sit temp͛ mediū seqtur ꝙ nō solū ꝑ instās sed ꝑ tēp͛ fuisset sub culpa originali si ꝯtraxisset illud ergo ⁊c. ⁋ Tertio sic. In hoc distingunt̄ forme ꝑmanentes a successiuis ꝙ aliqd idē de forma ꝑmanēte vel ipamet forma pōt manere ⁊ manet pluribus instātib͛ ⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝑ tp̄s qꝛ inter q̄libꝫ duo instātia est tēp͛ mediū. Sꝫ aliter de successiuis qꝛ nichil idē de successiuis manet plꝰibus instātib͛. Sed pctm̄ origiale nō est de nūero successiuoꝝ sed ꝑmanentiū sicut ē gr͞a igit̄ nō solū māsisset in ꝟgine per

8. phisi.

instās sed ꝑ tempus vt videtur.

⁋ Contra Agēs naturale pōt incipe agere i instāti ita ꝙ i illo instāti erit in eē q̄eto sub vno ꝯrio ⁊ in tpe habito erit sub forma ꝯria in fieri ⁊ q̄ncūqꝫ pōt agere agēs nāle deus pōt agere igit̄ pōt in tpe habito alicui instāti cāre gr͞am. ergo ꝟgo Maria potuit eē pcise ꝑ instās in pctō originali. ergo ⁊c.

⁋ In ista questione sic procedam. Primo ponā vnā opinionē de q̄ōne cum suis motiuis. ⁋ Scdo arguā ꝯtra eā ⁊ soluā ad motiua ei͛. ⁋ Tertio ponā aliā quam intendo tenere ⁊ obijciā ꝯtra eā ⁊ soluā obiectiones. ⁋ Ultimo respondebo ad rationes principales.

⁋ Quantū ad primū Est vna opinio q̄ dicit ꝙ quia ꝓbabile est ꝙ de͛ita cito purgauit mr̄em suā ab originali sicut potuit ꝙ oīno dōm est beatā virginem nō fuisse sub pctō originali ꝑ solū instās ⁊ i hoc male dicūt isti. ⁋ Scdo dicūt ꝙ in illo eodē instanti potuit a pctō purgari ⁊ purgata fuit nō i tēpore habito nec in alio instāti ꝑ istū moduꝫ qꝛ sicut dicunt in illo instāti duratiōis est accipe tria signa nature ⁊ ip̄m sic diuidūt. In p͛io signo nature illi͛ instātis dicūt ꝙ ꝟgo fuit sub culpa originali in q̄eto esse ⁊ ꝑmanēti. In scdo signo vel instanti nature fuit sub culpa trāseunte tn̄ ⁊ in fluxu qꝛ tūc expellebatur a gr͞a subintrāte ⁊ tūc etiā in eodē signo vel instāti nature fuit sub gr͞a trāseūte ⁊ i fluxu qꝛ gr͞a subītrabat. In tertio vero signo vel instāti fuit virgo sub gr͞a ꝑmanēte ⁊ in q̄ete. Et dicūt ꝙ ista sunt possibilia nec iplicāt ꝯdictionē aliquā. Pꝫ d scdo signo vel instāti nature. Possibile est em̄ simul stare ꝯtraria ⁊ formaliter opposita in trāsitu ⁊ in fluxu sicut pꝫ de ꝯtrarijs in motu q̄ sunt simul in subiecto motus qꝛ mot͛ est a ꝯtrario in ꝯtrarium ⁊ corruptio vni͛ est gn̄atio alteri͛ sunt tn̄ simul trāseūnt̄ ⁊ in fluxu. Et similiter dicunt in ꝓposito de culpa ⁊ gr͞a in illo instāti scdo nature. ⁋ Ex quo pꝫ etiā ꝙ nō repugnat nec aliq̄ cōtradictio iplicatur ꝙ in p͛io instanti nature sit in culpa ꝑmanēte ⁊ quasi in q̄ete ⁊ in tertio sit in gr͞a etiā ꝑmanēte ⁊ in q̄ete. ⁋ Qꝫ aūt ꝟgo purgata fuerit in illo instanti duratiōis ꝓbant Primo sic. Si virgo beata nō fuit purgata in primo instanti seq̄tur ꝙ vel in tpe seq̄nti vel in alio instanti. Non in tpe qꝛ purgatio culpe nō fit in tpe sicut nec culpa originalis cōtrahitur in tpe ergo in alio instāti. Sed inter q̄libet duo instātia est tēpus mediū ⁊ in quolibꝫ tpe īfinita instātia ꝙ nō fuit ita cito purgata sicut potuit purgari qꝛ in illis instātibus medijs potuit purgari imo etiā alij citi͛ potuerunt purgari ꝙ ipa fuerit purgata. Hoc aūt ē falsum q̄re ⁊c. ⁋ Scdo sic Aut in illo p͛io instāti fuit purgata ⁊ purgabat̄ aut in tpe habito: aut in alio instanti. Nō in tpe habito qꝛ cū tp̄s habitū ad illd instans fuerit totū tp̄s vite sue vnitum ⁊ cōtinuuꝫ seq̄tur ꝙ in tota vita sua purgabatur ab originali ⁊ per ꝯn̄s ꝙ in tota vita sua hūit orginale. Nō em̄ dr̄ aliqs purgari ab eo qd nō hꝫ nec dicitur expelli qd nō est sed qd est ꝙ in alio instāti ergo nō fuit ita cito purgata sicut potuit purgari sicut deductū est prius. ⁋ Tertio si nō fuit purgata in primo instāti sequitur ꝙ potuerit dānari qꝛ in illo instanti potuit mori cū originali. Sed hoc est falsum ergo ⁊c.

1. opinio

Correla. ꝙ virgo fuit purgata i instāti primo sue duratiōnis.

Hec est igitur opinio cum suis motiuis et modo di cendi. Et hec de primo articulo principali.

Contra .1. pce den. opi.

Quãtum ad secundum ar/ ticulũ. Dico q ista opinio videtur michi falsa et ar guo cõtra eam. Primo sic. Impossibile est i eo dem instanti tẽporis idem simul esse et nõ esse: quia hec est prima contradictio. Sed per te pro istanti il lo tẽporis quo virgo cõtraxit peccatum/ peccatum habet esse in anima et pro eodem instãti purgatur si cut tu dicis: et per cõsequens peccatum habet nõ es se alioqui anima nõ purgatur: ergo impossibile est q in eodem instãti peccatum contrahatur et purge tur sicut q idem simul sit et non sit. Secundo sic. Peccatũ originale saltẽ scdm eos est formaliter ne gatio gratie vel iusticie que nobilius habet in gra tia ipsa. Tunc sic. Impossibile est q eidem subiecto pro eodem instãti tẽporis insint affirmatio et nega tio. Sed in illo instãti ponitur anima per te contra here pctm: et per cõsequẽs q in ipsa est negatio gra tie et ponitur purgari et per cõsequẽs ponitur gra tia: ergo impossibile est q in eodem instãti tẽporis anima contrahat et purgatur. Tertio cõtra illã distinctionẽ signorum nature. Aut enim sunt aliqua indiuisibilia durationis distincta realiter extra in tellectum quorum vnũ est prius et aliud posterius. Aut nõ distinguntur nisi scdm intellectum et ymagi nationem. Si primo modo cũ non possint esse indi uisibilia alicuius duratiõis nisi temporis sequitur q sunt indiuisibilia tẽporis et sunt tria instantia et sic instans qd ponitur ab omnibus indiuisibile tem poris diuiditur i tria indiuisibilia tẽporis qd est cõ tradictio et sequitur processus in infinitũ in diuisio ne indiuisibilium: quia pari ratione quodlibet illo rum diuidetur in tria alia. Si autem nõ distingan tur ista instantia nature in illo instãti temporis nisi scdm ymaginationẽ et intellectum: tũc in nullo impe dit eorum distinctio: quin simul extra intellectũ po nantur contradictoria et nichil facit ad propositum de contrahendo vel purgando peccatum quare etc.

Contra pceden tẽ signo rũ distin ctionem.

Quarto sic. Contra illud qd dicunt q culpa est cum expellitur quia hoc est falsum: quia culpam expelli est ipsam accipere nõ esse sicut formã vnam expelli de materia est ipsam accipere nõ eẽ: quia tũc nõ est quã do accipit nõ esse sicut tunc aliquid est quãdo acci pit esse: g etc. Quinto sic. Licet sit verũ illud qd dicunt de cõtrarijs q simul possunt inesse et per na turam scdm gradus remissos saltem tñ non valet ad propositum de originali culpa et iusticia vel gratia debita: quia illa nõ se habent sicut affirmatio et ne gatio sicut ista: et ita non obstante q illa possint si mul stare non tamen ista. Dico igitur q ista positio non est vera.

Ad moti ua .1. opi.

Ad primũ motiuum suum. Dico q virgo fuit purgata in tẽpore habito post primũ instãs: tñ po tuit purgari. Quando dicis q quia purgatio a pctõ nõ est nisi in instãti. Dico q verum est de cõmuni le ge. Sed diuina virtute potest esse in tempore sicut magis in sequẽti articulo respondetur. Ad secũ dum hoc admisso q illa opinio presupponit/ qd est tñ falsum. Dico q non debet dici purgari pro toto tempore vite sue sed pro parte illius tẽporis habi ta ad primũ instans. Nec oportet vltra q illud in sit a quo aliquis purgatur quãdo purgatur: immo magis q non insit sicut dictum est supra. Ad ter tiũ illo supposito vt prius. Dico q absolute loquẽ do potuit beata virgo dãnari quia nunq a pecca to purgari qd contraxit in instanti sue conceptiõis licet deus ordinauerit q saluaretur. Et preterea da to q non fuerit purgata in illo instãti non sequitur propter hoc q potuerit dãnari ex probatione q ad ducitur quia pro illo instanti nõ potuit mori in sensu composito: tunc enim simul vel potuisset esse et nõ es se qd est inconueniens: et ideo impossibile est in in stanti in quo concipitur: et per cõsequens habet esse habeat non esse vel moriatur. Hec de secundo ar ticulo.

Quantum ad tertium arti culum. Videtur michi dicẽdum q beata virgo pur gari potuit adeo sic q solum potuit esse per instans in peccato originali. Qd autem hoc fuerit possibi le declaratur. Primo sic. Pro quacunq mẽsu ra vel quocũq signo mensure natũ est vnum incom possibiliũ inesse alicui susceptiuo vtriusq et alterũ Patet de se. Sed negatio iusticie vel gratie nata est inesse subiecto pro tẽpore vel pro instanti. Patet etiã ergo et iusticia vel gratia nata est in fieri vel in esse subiecto pro tẽpore vel pro instãti: et sic post in stãs culpe deus immediate potest infundere vel in fluere gratiam in tẽpore sequente. Non enim repu gnãtia videtur q sicut toto tẽpore vni instanti con tinuato potest inesse priuatio gratie alicui subiecto deo nõ influente ad gratiam ita etiã toto tempore continuato vni instanti potest infieri vel inesse gra tiam post culpam influente deo ad gratiam ipsam.

Secũda opi. quam auctor imitatur

Secũdo sic. Non est negandum deo esse possibi le qd est possibile per naturam. Sed per naturã est possibile q aliquid quiescens in toto tẽpore in vlti mo illius temporis nõ moueatur et in sequẽti toto tempore moueatur ita q ibi esset dare vltimũ pas sionis precedẽtis et non primũ posterioris: quia mo tus nõ habet primũ: ergo etiam possibile est deo q per instans aliquid sit sub culpa et tempore sequen ti immediate moueatur vel mutetur ad gratiam et infundatur sibi.

Hoc idem tertio declaratur i exemplo de faba proiecta cõtra mola rem descẽdentem deorsum. Est enim accipere instãs occursus fabe ad lapidem quo prior motus et ascen sus fabe terminatur et lapis est i loco sibi equali in actu: et tñ toto tempore sequenti lapis mouetur deor sum motu contrario: ita q est dare vltimum prioris motus et nõ primum sequẽtis: ergo nullum videtur incõueniens q sit dare instans culpe et sequẽs tem pus purgantis gratie. Unde illo exemplo de faba et molari falluntur aliqui qui dicũt q in illo instãti contactus fabe ad molarem lapis mouetur sursum et incipit moueri deorsum et sunt illi de precedẽti opi nione. Hoc enim est impossibile saltem naturaliter: imo etiã nec aliquo modo quia in instanti aliquo mo ueri nõ potest sicut dictũ est supra. Sed in illo instã ti mediante inter duos motus est in loco sibi equa li nec mouetur proprie nec quiescit nisi vocetur quiesce re esse in loco sibi equali in actu sicut est predictum quare etc. Unde in isto exemplo de faba decipiuntur illi de prima opinione qui dicũt q in illo instãti cõ tactus fabe ad molarem faba mouetur et quiescit mo uetur quidem ad motũ molaris deorsum et quiescit

Exẽplum de faba.

8.phisi. qꝛ inter quoslibet duos motus cōtrarios est quies media. 8. phisicoꝛum. ¶ Dico em̄ ꝙ in illo instanti nec mouetur nec quiescit sed est sub vno mutato es se in actu quo habet locum sibi equalem in actu in quo quiesceret forte si sibi relinqueretur sicut etiam in mutatis esse que sunt in motu cōtinuo in potentia est in loco sibi equali in potētia ꝛ non mouetur nec quiescit. Non ergo quiescit. ¶ Quando dicis ꝙ inter duos motus cōtrarios ꝛc̄. Dico ꝙ est dare quietem mediam si sint totaliter ꝛ simpliciter discō tinuati. Sed sic nō est in pꝛoposito: qꝛ instans illud signatū in actu non discontinuat motum fabe simpliciter sicut etiā nec punctus angularis discontinuat simpliciter lineas concurrentes in ipso. Sunt em̄ ille linee cōtinue quia partes earū cōpulanẗ ad terminum cōmunem qui est punctus: licet ille punctus sit in actu: nō tamen ita cōtinue sicut vna lineā recta est ꝯtinua in qua nō est dare punctum in actu continuans partes eius sed tm̄ in potētia. Ista apparēt. 5. metha. vbi dicitur ꝙ motus vnus ꝛ continuus est sup lineam habentem reflexionē non tm̄ sic est vnus perfecte vel cōtinuus sicut sup lineam rectam nō habens reflexionem vel fractionem in angulo. Unde dicitur ibi ꝙ cōtinuum est cuius mot⁹ est vnus ꝛ dicit ꝙ que sunt continua sunt vnū: licet habeant reflexionē magis tm̄ ea que non habent reflexionem vt tybia ꝙ̄ succlos qꝛ conuenit non vnū motum esse succli nō sic tybie vel cruris: ꝛ ideo succlos est vnū ꝛ non vnū aliquo modo: quia conuenit eius motum esse vnum vel non vnum: et sic non est ita perfecte vnum sicut tybia vel crus cuius motus semper est vnus.

(Margin: 5.metha.)

Adplicatio precedētis exempli. ¶ Sic igitur ad pꝛopositū nostrum dico ꝙ de isto exemplo sicut nō est impossibile ꝙ in illo instanti contactus fabe ad molarē faba sit in loco sibi equali in actu ꝰm mutatū esse in actu ꝛ in toto sequēti tēpoꝛe moueatur ad motum molaris sic nullum est impossibile ꝙ per instans aīa virginis potuerit esse in peccato oꝛiginali in actu ꝛ in tempoꝛe habito infunderet sibi gratia ꝛ purgaret.

aliud exemplum. ¶ Aliud exemplum ponūt aliqui ꝙ si locus ille quē attigit vltima superficies fabe eēt luminosus ꝛ totus locus inferioꝛ esset tenebꝛosus vel ecōuerso in instanti cōtactus fieret superficies fabe tenebꝛosa vel luminosa ꝛ in tēpoꝛe habito oppositū. ¶ Ultimo ostenditur possibilitas huius qꝛ si coꝛpus aliqꝺ sit illuminatū in toto tēpoꝛe pꝛeterito ꝛ debeat illuminare in toto tempoꝛe in instanti medio poterit virtute diuina poni obstaculum quo obscurabitur coꝛpus ꝛ sic nec illuminabiẗ nec illuminabit: et ita non erit vltimū pꝛioꝛis passionis nec pꝛimū posterioꝛis: igitur in pꝛoposito non videtur impossibile ꝙ in illo instanti cōceptionis potuerit nō illuminari virgo sed fuerit sub culpa ꝛ in tempoꝛe sequenti illuminetur: quare ꝛc̄.

Coꝛrelariū de henrico. ¶ Ex pꝛedictis concludo ꝙ si aliter intellexit vnus doctoꝛ scꝫ Henricus ꝙ̄ pꝛedictum sit male intellexit. si autem sic intellexit bene intellexit. Et hoc de possibilitate et nō de facto circa virginē dignissimā quia loquēdo de facto errauit: tm̄ videtur verba sua sonare aliquādo hinc ꝛ inde. ¶ Dicit em̄ aliquādo ꝙ virgo per instans fuit sub peccato oꝛiginali ꝛ ꝙ peccatū et gratia opponūtur ꝛ sunt foꝛmaliter incōpossibilia ꝛ toto tempoꝛe sequēti fuit in gratia. Aliquādo dicit ꝙ idem fuit instans culpe et gratie sicut idem est instans pꝛeteriti tēpoꝛis et futuri copulatiuum vtriusqꝫ. ¶ Et aliꝫ adducūt exemplum. Sicut est idem instās generationis ꝛ coꝛruptionis expulsionis foꝛme pꝛioꝛis ꝛ inductionis noue. Dico tamen ꝙ omnino impossibile est ꝙ idem instās sit culpe et gratie ita ꝙ eodeꝫ instāti sit ibi culpa ꝛ gratia sicut ostensum est supꝛa. Nec valet exemplū de eodem instanti pꝛeteriti ꝛ futuri ꝛ futurum ꝛ pꝛeteritum nō ponūtur simul stare in illo instāti sicut culpa ꝛ gratia. Similiter etiā exemplum generationis ꝛ coꝛruptionis: quia generatio vnius ꝛ coꝛruptio alterius nō opponūtur sicut culpa ꝛ gratia vel iusticia debita. Similiter etiam bene cōcedo ꝙ eadem mensura vel duratio vtriusqꝫ vel etiam expulsionis et inductionis sicut simul est esse vnius foꝛme ꝛ non esse alterius. Sed non simul esse vtriusqꝫ. Sic etiam dico ꝙ simul est esse gratie ꝛ non esse culpe non autem esse vtriusqꝫ sicut ponunt isti.

¶ Sic igiẗ dico ꝙ potuit fieri ꝙ virgo solum esset in oꝛiginali per instans ꝛ in tempoꝛe habito per gratiam purgaretur immediate post illud instans. Resolutio precedentium

¶ Sed contra pꝛedicta sunt obiectiōes difficiles. ¶ Pꝛima est ista. Impossibile est ꝙ in subiecto idiuisibili foꝛma indiuisibilis inducatur in tēpoꝛe ab agēte virtutis infinite quia ꝛ agens tale agit in instanti ꝛ non est aliqua ratio successionis ex parte foꝛme nec ex parte subiecti nec est aliquid resistens respectu virtutꝫ infinite: sed deus est agens virtutis infinite gratia em̄ simplex est et indiuisibilis ꝛ subiectū eius puta anima: ergo impossibile est ꝙ potuerit induci in tēpoꝛe sed in alio instāti: ꝛ tunc cadet tēpus medium cuius oppositū dictū est supꝛa. ¶ Secūdo sic. Aut gratia inducitur ꝑ motū aut per mutationem aut ꝑ creationē. Sed nō inducitur per motum planū est: ꝙ̄ ꝑ mutationē vl' creationē. Sꝫ īpossibile est ꝙ ista sint nisi in instāti ꝛ īpossibile est eas esse in tēpoꝛe sicut impossibile est motum esse in instanti: ergo ꝛc̄. (Margin: obiectiones ꝯ dicta huiꝰ scde opi.)

¶ Tertio sic. Philosophus. 8. phisicoꝛū docet ꝙ quādo aliquid mutaẗ ab aliquo in aliud vt ab albedine in nigredinē licet sit dare pꝛimum posterioꝛis passionis: nō tm̄ vltimū pꝛioꝛis. Ita ꝙ instās generationis ꝛ coꝛruptionis est posterioꝛis passionis. Si ergo aīa virginis mutata fuisset a culpa in gratiā ita opoꝛtuisset in esse. Sed hoc est īpossibile ꝰm pꝛedicta: quia fuisset vltimū vel instans pꝛioꝛis passionis puta culpe ꝛ nō fuisset pꝛimū gratie ꝛ posterioꝛis passionis sicut nec tēpoꝛis. ¶ Quarto sic. Quod nichil est vel nō est pꝛo toto tēpoꝛe nō accipit nō esse in ipō tēpoꝛe quia opoꝛtet illud quod accipit non esse in tp̄e sit in tempoꝛe vel habeat esse. Similis em̄ mensura videtur ipsius esse rei ꝛ nō esse. Sed peccatum oꝛiginale non fuisset in toto tempoꝛe ꝰm pꝛedicta: sed solo instanti: ergo accepisset non esse in toto tempoꝛe: quare ꝛc̄. 8.phisi.

¶ Ad ista respondeo. Ad pꝛimū dicitur ꝙ deꝰ licet sit agens virtutis infinite non tm̄ est agēs naturaliter ꝛ de necessitate sed contingēter ꝛ libere ꝰm illud psal. Deus vltionū libere egit ꝛ ideo pōt modificare actionē suā sicut placet agēdo in tempoꝛe Ad obiectiōes ꝑcedēn.

vel in instāti immediate per seipsum sicut etiā quādoqꝫ
mediantibus creaturis: ⁊ ideo nō obstāte ꝙ gratia
sit indiuisibilis ⁊ subiectum eius ⁊ nichil resistat si
bi nec medium nec aliquid aliud potest tamē infun
dere gratiam in tēpore vel etiam in instāti sicut pla
cet sibi. Alia autem agētia non possunt sic modifi-
care suas actiōes. Sed illud qđ s̄m se natū est fieri
in instanti oportet ꝙ faciant in instanti nec possunt
facere in tēpore. Sic etiam de his que nata sunt fie
ri in tēpore suo mō. ¶ Sed cōtra istā solutionē vi
detur esse: quia deus non potest facere illud qđ re-
pugnat rei factibili q̄tumcūqꝫ sit agens volūtariū
gratie vt videtur q̄tum ad suā primam infusionez
repugnat fieri vel infundi in tp̄e vl' successiue: sicut
etiā motui repugnat fieri ī īstāti nec pōt fieri ī īstā
ti etiā a deo sić dictū est supra sić nec gñatio alicuiꝰ
substantie potest esse successiua ⁊ in tempore: ꝙ ⁊c̄.
¶ Ideo videtur aliter dicendum ꝙ infusio gratie
Alia solutio.1. puta nō potest esse per se primo mēsurata tēpore si
cut nec potest esse successiua ita parum sicut gene-
ratio substantie potest tamen primo mensurari mē-
sura coexistente tempori puta euo ⁊ non coexisten-
te instanti precedenti et ita in proposito: quia gra-
tia est aliquid permanens ⁊ etiam infusio vel causa
tio eius potest fieri in tēpore non per se primo sed
coexistenter. Euum enim natum coexistere tempo
ri est mensura permanentium modo deus potest sic
facere sic tale euū non coexistens instanti coexistēs
tempori: ⁊ sic beata vrigo potuit purgari in tempo
re ⁊ in instāti priori esse sub culpa. ¶ Ad secundū
per idem dico ꝙ gratia puta sui infusione in propo
sito nostro non infunditur per motum nec per mu-
tationem que sit terminus motus sicut est genera-
tio sed per multationem alterius rationis ⁊ euiter
nam que habet similitudinē cum motu quia coexi-
stit tempori ⁊ habet similitudinem cum mutatione
que determinat sibi instans: quia est tota simul si-
cut illa: et ita etiam non concludit: quia nec est mo-
tus nec mutatio que mensuretur instanti fluente si-
cut generatio vel aliqua huiusmodi: sed mensura-
tur primo instanti manente vel euo: ⁊ ideo potest
coexistere tempori vel instanti temporis secundum
voluntatem agentis quod est deus: ⁊ posset coexi-
ad dictū 8.phis. stere instanti ⁊ non coexistere tempori vel econuer
so. ¶ Ad tertium dico ꝙ regula Aristotelis nō te
net in his que non insunt subiecto nisi per instans
sic ꝙ ipsum subiectum mutatur immediate ad ali-
quid aliud: talia enim possunt habere instās ex par
te sui ⁊ posterior passio ad quam subiectum muta-
tur habet tempus sicut patet si aliquid illuminatur
in instāti illuminatur ⁊ si in tempore habito obscu
retur sicut est possibile planum est ꝙ instans nō est
posterioris passionis: sed ita ꝙ quando passio po-
sterior accipit esse per mutationez que mensuratur
instanti fluente sicut per generationem instans il-
lud dicitur posterioris passionis q̄tum ad suā ge-
nerationem: licet etiam sit prioris q̄tum ad suam
corruptionem: quia magis debetur mensurari en-
ti q̄ non enti et natura principalius intēdit esse q̄
non esse. Unde nec corruptionem intendit nec ge-
nerationem modo sicut dictum est supra gratia nō
accipit esse per mutationem mensuratam instanti
transeunte: sed instanti p̄manente vel euo. Et ideo
instans tēporis transiens potest esse prioris passio
nis vel culpe ⁊ tempus immediate sequēs potest es
se gratie. Nec oportet dare ibi aliquam durationē
qua subiectum nec sit in culpa nec in gratia sicut
vult etiam Aristoteles vitare ꝙ non est dare tem-
pus vel durationē aliquam qua materia nec sit sub
forma priore nec sub posteriore. Quod tamen con
tingeret si esset dare instans vltimū fluens esse ip-
sius forme precedentis et primum sequētis forme:
quia caderet tempus medium necessario. sicut ⁊ ca
dit inter quelibet duo instantia. ¶ Ad quartū di-
co ꝙ licet culpa non fuisset in toto tempore accepis
set: tamen non esse in toto tempore ⁊ sufficit ꝙ po-
tuit esse solum in instanti precedēte: quare ⁊c̄. Hec
de quarto articulo.

¶ Ad primuz principale dico ad rōnes p̄ncipa.
ꝙ illud quod nō est in aliquo vel sub aliquo nisi per
instans in fluxu motus est in ipso in potentia tantū
quia incomplete ⁊ imperfecte est in eo vel sub ipso
et cum tēdentia vlteriori ad aliud vel ad ipsum est
perfectius et vltimate habendū non quia sit in po-
tentia eo modo quo forma dicitur esse in potentia
agentis vel materie anteq̄ sit extra intellectuz sed
illud quod est sub aliquo in instanti: non tamen se-
cundum fluxum vel in fluxu motus non sicut in eo
vel sub eo in potentia. Sicut cum illuminatur ali-
quid in instanti non est lucidum in potentia: sed in
actu completo et perfecto sic in proposito de culpa
originali. ¶ Ad secundum dico ꝙ culpa origina-
lis contrahitur in instanti permanente quod potest
coexistere et instanti fluente tantum ⁊ tempori. Et
ita dico ꝙ purgatur et purgari potest in instanti p̄
manente infusionis gratie quod potest coexistere
tempori non coexistendo instanti precedenti sicut
instans contractionis poterat coexistere instanti
priori non coexistendo tempori sequenti: et ita pa-
tet ꝙ non oportet dare tempus medium inter cul-
pam contractam et purgationem eius. ¶ Ad ter-
tium dico ꝙ permanentia non distinguntur a suc-
cessiuis in hoc ꝙ stent actualiter et vniformiter in
pluribus instātibus sed magis in hoc ꝙ possunt sic
vniformiter ⁊ eadem manere vel stare in pluribꝰ in
stantibus ⁊ in tēpore coexistēdo pluribus instanti
bus vel tēpori: nō sic autē successiua possunt. Mo-
do dico de culpa originali ꝙ potest coexistere tēpo
ri ⁊ potuit in beata virgine q2 permanēs erat: qua
re ⁊c̄. ¶ Et he due precedētes questiones diligen
ter per correctorē huius ⁊ aliquos doctores scien-
tificos examinate et pure integritati cōformate ex
titerunt.

¶ Distinctionis Quarte libri Tertij
Sententiarum. Questio Unica.

Circa distinctiōez
quartam queritur vtrum beata
virgo fuerit vera mater Chri
sti et naturalis mater. ¶ Ui-
detur ꝙ nō: q2 s̄m opinionem
Galeni quā recitat Auicēna Galenꝰ.
primo canonis. Mater est p̄n
cipium nō solum passiuum: sꝫ
etiā actiuum in p̄ductione fi-
lij. Sed beata virgo nichil cooperata est actiue ad
generationē Christi: quia illa fuit in instāti virtu-
te spiritussancti non mediāte motu vel alteratione
facta que est sufficientissima virtus: ꝙ ⁊c̄. ¶ Scđo

sic. Mater habet rationem principij respectu illius cuius dicitur mater: vt respectu suppositi producti quia generatio terminatur ad suppositū. Sed suppositum Christi nō est principiatū a virgine: qr est a solo deo patre per generationē eternā: qr non est ibi aliud suppositū ꝙ verbū eternum dei filius: ergo rc. ❡ Tertio sic. Spiritussanctus nō potest dici pater Christi sicut nec christus filius spiritussancti ꝺm Magistrum in litera r ꝺm Augustinū. 2. de trinitate: ꝙ nec beata virgo potest dici mater eius quia multominus principiauit istam generationem Christi ꝙ spiritussanctus.

Luce. 1. ❡ Contra Luce. 1. Ecce cōcipies r paries filium. Et Mathei. 1. dicit. Cū esset desponsata mater iesu maria ioseph rc. r multa alia: quare rc.

❡ In ista questiōe sic ꝓcedā.

❡ Primo inquiram an beata virgo fuerit cooperata actiue ad generationem Christi temporalem. ❡ Secundo ostendam an sit vera mater naturalis ipsius Christi r quomodo. ❡ Tertio an meruerit esse mater Christi. ❡ Ultimo ad rationes.

❡ Quātū ad primū est vna opinio ꝙ nec beata virgo nec aliqua mater alia facit aliquid effectiue nec cooperatur actiue ad generationem filij vel fetus: sed solum habet rationē principij passiui vel receptiui prestādo vas nec aliquid etiam se tenēs ex ꝑte matris se habet actiue sed solum pater vel illud qꝺ se tenet ex parte patris puta semen viri vel sperma. Non autem mēstruum mulieris nec mulier ipsa. ❡ Ad hoc adducuntur rationes r auctoritates

rōnes huius. 1. opi. ❡ Prima ratio est ista. Si mulier esset principium actiuum generationis: tunc posset per seipsam generare r masculus supflueret. Probatio: quia dicit philosophus. 2. de aīa ꝙ cū sensus sit passiuus si cum hoc esset actiuus posset sentire per seipsum sine obiecto. Sicut etiam lignum si esset calidū combureret seipsum. Ita dico de muliere que est passiua in generatione. Sed hoc est inconueniens r falsum: ergo rc. ❡ Secūda ratio. Nichil agit in instāti in quo corrumpitur nec ad corruptionē suipsius quia nō est. Sed semen mulieris in instanti generationis corrūpitur: vt ex ipso fetus formetur ꝑ corruptionem ipsius: quia generatio vnius est corruptio alterius: ergo rc. ❡ Tertia ratio. Impossibile est duo agentia vniuoca concurrere simul r eodē ordine ad eūdem effectum. Probatio: quia vnū talium sufficit ad perfectionē totalem effectus vniuoci producēdam: quia est tante perfectionis quāte r effectus r ita alterum superfluit. Sed pater r mater sunt cause vniuoce respectu fetus geniti vt patet r pater est causa actiua ꝺm omnes nō igitur mater vt videt. ❡ Quarta ratio. Impossibile est r implicat cōtradictionem idem esse actiuum r passiuū respectu eiusdem. Sed mulier vel semen se tenēs ex parte mulieris est passiuum principium generationis nō ergo actiuum per se loquendo.

2. de aīa.

August. 4. super Genesim ❡ Ad hoc adducitur auctoritas Augustini in proposito de beata virgine ꝙ nichil fuerit ibi cooperata actiue. Prima est. 4. super Genesim vbi dicit ꝙ Christus nō venit ꝺm rationē seminalem. i. ꝺm aliquam vim actiuā seminis: quia semē prout ad ipsum pertinet ratio seminalis reducit Philosophus in. 2. phisicoꝝ ad principium actiuum: igitur videtur ꝙ beata virgo non fuerit ibi cooperata actiue. Et hoc idē videt Augustinus dicere. 9. super Genesim r. 4. Nam alias fuisset Christus decunatus in lumbis abrahe eodē modo quo r leui cuius oppositū ipse dicit r Magister etiam in litera. ❡ Confirmatur ista opinio per philosophū. 15. de animalibꝰ vbi ponit hoc expresse. Unde comparat ibi semē viri ad semē mulieris in generatione sicut artificem ad materiam r sicut coagulum ad lac r ista se habēt pure passiue per se loquēdo respectu illorum. ❡ Adducit etiam ibidē Philosophꝰ aliqua signa ad hoc. Unū est de ouis venti ex quibus generatur aliquid si semen masculi superinfundatur. Secundum est de ouis piscium proiectis a matre ex quibus generātur pisces si semen maris superinfundatur. Tertium signū est de coagulo r lacte qꝺ se habet pure passiue respectu coaguli sic semē mulieris respectu virilis. Quartū signū: quia mulier ꝺm Aristotelem potest concurrere dato ꝙ nō spermatizet: quare rc.

Idem.

Phi. 15. de aiali.

Signa phi.

Resolu. finalis. ❡ Dicunt ergo isti ꝙ alie matres a virgine nichil cooperātur ad generationē actiue nisi forte per accidēs: qr semina aliquo modo contrariantur r sic semen viri a semine mulieris aliquo modo per accidens repatit Sed beata virgo nichil per accidēs cooperabatur vllo modo: quia semen suum vel materia ministrata non resistebat spiritui sancto vllo modo. Hec est prima opinio.

2. opi. ❡ Alia opinio est de hoc q̄ dicit ꝙ beata virgo cooperata fuit actiue ad generationē Christi per vnā virtutē supernaturalem collatam sibi a spiritu sancto tāꝙ agenti minus principali a principali agēte. Unde non est ibi cooperata per aliquā virtutem naturalē sicut nec alie mulieres. Quod probāt: quia sicut dictum est in scꝺo semen viri nō est actiuum per se attingēdo ad aliquam formā substātialem fetus nec vir ipse: ergo multo fortius nec mulier ipsa nec semen eius. ❡ Qꝫ autē cooperata fuerit tali virtute supernaturali data sibi vel collata a spiritu sancto Probant auctoritate Damasce. lib. 2. vbi dicit ꝙ post cōsensum virginis superuenit spiritussanctus tribuēs ei virtutē susceptiuam verbi simul r generatiuam: igitur cooperata est actiue tali dono supnaturali diuinitus sibi dato propter qꝺ r bene dicitur sibi. Luce. 1. Spiritussanctus superueniet in te et virtus altissimi obumbrabit tibi. Hec est secunda opinio.

Damas.

Luce. 1.

❡ Cōtra primam opinionem

Arguitur primo per rationes. Scꝺo per auctoritates r contra secūdam similiter pro ꝙto cōuenit cū prima. ❡ Primo sic. Forme eiusdem rationis precipue ꝺm ponentes potētias esse cōsubstātiales illis formis. Sed forme masculi et femine puta anime sunt eiusdem rationis: qr non differunt nisi per materiam vel conditiones materiales. 4. metha. ergo r potētie eorum puta potentia generatiua in vtroqꝫ. Sed in viro vel masculo potētia generatiua est actiua: ꝙ r in femina vel muliere. ❡ Secunda ratio. Unusquisqꝫ diligit opus suum quod agit sicut dicitur. 4. ethicorū sicut poete poemata sua. Sed matres cōmuniter plus diligūt pueros ꝙ pa

4. meta.

4. ethi.

tres: ergo magis agunt ad generationē vel saltē sicut ꝛ patres ꝛ magis amāt: quia cum hoc ꝙ agunt etiā materiam administrāt. Dicis ꝙ magis patiūtur pro ipsis: ideo magis amāt: ideo videtur ista esse bona solutio ad Aristotelem. Nō eñ dicit ꝙ diligant homines suas passiones vel illa pro quibus patiuntur: sed opera sua que agunt. ❡ Tertia ratio. Agens in agēdo assimilat sibi passum vel effectū: licet frequēter magis assimilatur matri ꝙ̄ patri: ꝙ ꝛc. ❡ Quarta ratio. Si mater tm̄ prestat materiam ꝛ ministrat vas se habēdo pure passiue respectu fetus videtur ꝙ pari ratione si generaretur buffo in vētre eius sicut in ventribus aliquarū samaritanarum posset dici mater buffonis. Sed hoc est falsum: ꝙ ꝛc. Dices ꝙ non: qꝛ buffo nō est eiusdem nature cū muliere: ꝛ ideo non diceretur filius eius. Istud non videt̄ valere: qꝛ mulus est alterius nature ꝙ̄ asina. Et tñ dicitur filius asine ꝛ illa dicitur mater eius: quare ꝛc. ❡ Confirmat̄ ista opinio per Galenum qui fuit huius opinionis sicut recitat Auicēna primo canonis ꝛ sibi magis est credēdum in hoc ꝙ̄ philosopho: quia istud propositū est de particularibus nature que magis spectāt ad medicos ꝙ̄ ad philosophum naturalem: ideo ꝛc. ❡ Confirmatur etiā secundo per Commētatorē scđo de aīa vbi dicit ꝙ omnes potētie vegetatiue sunt actiue nec distinguitur ibi de viro de muliere igitur potētia generatiua mulieris actiua est ꝛ mater aliquid cooperatur ad generationē substātie fetus. Similiter etiā quia filius refertur ad matrem relatione de secūdo modo que nō est nisi effect⁹ ad causam actiuā et principium actiuum: vt patet. 5. metaphisice.

Galen⁹. cōmēta. 2. opi.

❡ Contra secūdā opinionem prout habet aliqđ proprium. s. ꝙ beate virgini collata est virtus supernaturalis ad generādum. Arguo sic primo qꝛ reputo falsam quero de illa virtute aut est substātia aut accidēs. Non potest dici substantia aliqua noua patet. Nec gradus aliquis perfectior prioris substantie: quia substātia non suscipit magis ꝛ minus ꝫm tales gradus nec in eodē indiuiduo nec in plurib⁹ sicut dixi in. 2. Nec est accidēs: quia accidēs nō potest esse principium vel ratio generādi substantias sicut etiam probatū est in primo ꝛ ī secūdo. ❡ Secundo sic. Illa virtus aut est aliquid spirituale aut corporale. Non potest dici aliquid spirituale vt videtur: qꝛ dona spiritualia nō dantur nisi spiritualibus potētijs: vt intellectui vel voluntati. Nec corporalis vt videtur: quia virtus corporalis ad generandū nō videtur nisi potētia generatiua vtēs organo que nō fuit de nouo data virgini qꝛ non erat prius sterilis: patet ergo ꝛc. ❡ Tertio qꝛ per illud nō saluāt maternitatem in virgine respectu Christi: quia oportet ad maternitatē ꝙ vi nature principietur filius: non autē dono aliquo supernaturali quare ꝛc. ❡ Quarto. Productio qua christus generatus est a matre fuit vniuoca sicut patet: et est in alijs matribus ꝛ filijs. Sed si per illud donū supernaturale genuisset non fuisset productio vniuoca sicut patet: ergo ꝛc.

Ad Damasce.

❡ Dico ergo quicquid sit de prima opinione ꝙ ista non est vera. ❡ Ad Damascenū dico ꝙ non est intentionis sue ꝙ spiritussanct⁹ dederat beate virgini aliquā vim supernaturalem generatiuā in habitū: sed pro tanto: qꝛ vis generatiua virginis quā prius nō habebat exijt in actum superueniente ꝛ cooperante spiritu sancto. Unde tribuit sibi vim generatiuā pro tanto: quia cooperando sibi tanꝙ̄ principale agēs fecit ꝙ ipsa generaret Christum.

Opinio auctoris circa p̄cedentia.

❡ Quātum ad istum articulum primū questionis dicā aliqua ꝛ postea respondebo ad motiua precedētium opinionum pro ꝙ̄to erunt contra me. ❡ Dico igit̄ primo ꝙ non video ꝙ ad generationē que est vera mutatio substantialis terminata ad esse substantiale fetus per se ꝛ directe faciat aliquid vel cooperetur effectiue nec semen viri nec semen mulieris sicut probatū est in secundo de semine viri ꝙ ipsum nec in virtute ꝓpria nec in virtute generātis potest ad hoc attingere cū sit ens simpliciter imꝑfectius cū quacunꝙ̄ virtute ibi posita ꝙ̄ fetus ꝛ ideo nō potest esse causa totalis equiuoca ipsius fetus effectiua vel generatiua Nec valet ꝙ in virtute generantis: qꝛ generās vel vir frequēter nō est in rerum natura quando fetus generatur vel si est in rerū natura accidit ꝙ sit presens in loco generationis sicut dictū est supra. Et dato ꝙ esset presens ꝛ per se esset hoc necessarium adhuc nō posset hoc cōuenire semini per ip̄m: quiā nec in virtute ꝓpria nec in virtute aliqua recepta ab ipso. Et si ita est de semine viri ꝙ nō potest esse causa effectiua generationis multo fortius videt̄ hoc de semine mulieris. ❡ Secūdo dico ꝙ nō obstante hoc mulier est principiū effectiuum generationis ꝛ nō ipse vir vel oportet omnino recurrere ad deū: vt ad causam efficientem ipsius generationis qđ tamen non videtur necessarium. Qꝫ autem vir non sit causa effectiua generationis. Patet: qꝛ sicut dictum est supra accidit ꝙ sit quando generatur fetus. Nec potest dici ꝙ mediāte semine vt dictum est supra: et ideo dictū est in secundo ꝙ oportet recurrere ꝙ̄tum est ex parte viri ad deū: vt formantem fetum ꝛ efficientē generationē fetus. Qꝫ autem mulier possit cooperari ad generationem fetus nullū impedimētum currit sicut de viro. Mulier enim presens est ꝛ per se quando generatio est ꝛ habet vim actiuam generatiuam fetus vmbilici sibi scilicet masculi vel femine et habet materiam dispositam presentē semen suum vel menstruum decisum ad cuius corruptionē potest agere: vt generetur ex ea fetus ꝛ inducatur forma substantialis educta de potētia illius materie: ita ꝙ mediante semine generat non sicut instrumento vel medio actiuo sed principio passiuo per cuius corruptionē ex materia eius generaretur fetus ꝫm determinatū modum nature quo non quodlibet sic generatur ex quolibet: sed determinatum ex determinato. Unde nec semen reducitur ad causam efficientē in generando sed in alterando aliquo modo preuio generationi quo femina mutuo agūt ꝛ patiuntur alterādo seinuicem vt tandem semen mulieris corrūpatur ꝛ fetus generet̄. ❡ Tertio dico ꝙ probabile est dicere ꝫm istum modū ꝙ seminis decisio ꝛ fetus generatio sint duo effect⁹ ipsius matris ordinate ab ipsa procedentes ꝫm modū ꝛ processum nature: quorum prior est ipsius seminis decisio tanꝙ̄ materialis principij ꝛ secūdus vel posterior est ipsius fetus generatio. ❡ Quarto dico ꝙ cū sicut

ꝙ vir nō est cā effec. generationis.

quatuor i gñatione xpi cōcurrētia.

factum est supra in vna questione quatuor fuerint in processu generationis Christi scz materie decisio ⁊ missio ad locū generatiōis corporis formatio vl'eductio forme substātialis corporee de materia illa corporis animatio vel anime infusio et totius coniuncti vnio ad psonam verbi ⁊ in primo nō potuerit virgo cooperari: quia factū est in instāti per simplicē mutationem qua solus deus potest facere illa que ab agēte naturali sunt factibilia per motū et in tēpore cuiusmodi est ista decisio ⁊ missio materie ad locū generationis. Non potuit etiā cooperari ad infusionē anime nec ad vnionē cū verbo sequitur ꝙ eductionē forme substātialis corporee et sic ad generationē. Et ꝙ sit rationabile hoc ponere patet qꝛ habuit virtutē actiuam generatiuā nō impeditam: quia nō fuit sterilis nec preuētam a spiritusancto ꝗtum ad hoc: sed probabile est ꝙ licet spiritussanctus disponeret materiam in instāti nō cooperāte virgine sicut alie cooperantur qꝛ media necessaria nō sunt simpliciter necessaria virtuti diuine eo modo quo nature tñ materia disposita dimitteret eā cooperari ad generationē ipsam q̄ nata est fieri in instāti etiā ꝫm naturam ita ꝙ spiritus sanctus tantūmodo in generatione fecerit illud qđ homo fecisset vel deus loco hominis si virili semine Christus conceptus fuisset. Ita videt probabiliter posse dici.

Correlaria ex dictꝭ auctoris.

¶ Ex predictis concludo quedā correlaria. ¶ Primū est ꝙ mater multomagis directe ⁊ p se facit ad generationem ꝗ pater: quia pater non facit nisi decindendo semē suum ⁊ reponēdo in loco cōuenienti ad generationē in matrice mulieris vel vase. Mater vero agit directe efficiēdo substātiam fetus attingēdo ad generationē eliciendo actum generationis. ¶ Secūdum est ꝙ beata virgo nō fuit cooperata ad decisionē seminis sui ⁊ missionē ad locum generationis sicut alie mulieres: sed bene ad ipsam generationē ⁊ mutationē instātaneam ⁊ hoc sufficit ad veram maternitatē cū hoc qđ est ministrare materiam sicut ꝙ materia sumatur de ipsa puta de superfluo alimēti tertie digestionis sicut fuit factum in virgine a spiritusancto: ita ꝙ materia corporis christi fuit purissimus sanguis virginis tertia digestione digestus ꝫm Dama.lib.3. Verū est etiā ꝙ

Damas.

beata virgo post cōceptionē Christi ipsum aluit ⁊ nutriuit in vtero suo sicut alie matres suos fetus. ¶ Tertium est ꝙ pater nō est causa filij effectiua nisi sicut inducēs dispositionē necessitātē ad generationem puta semē sicut inducēs motum inducit calorē ⁊ hoc sufficit ad hoc: vt fetus referat ad ipsum sicut ad causam per se efficientē tñ multo verius ⁊ perfectius refertur fetus ad matrē sicut ad causam directe effectiuam ⁊ elicitiuā actus generationis. ¶ Quartum est ꝙ nichil de semine viri vel masculi intrat substātiam fetus quia hoc patet in beata virgine ex qua fuit sumpta sufficiens materia fetus: ⁊ tñ non fuit ibi aliquid de virili semine. Ex quo videtur etiā in alijs matribus ꝙ illud quod accipitur ex parte mulieris sufficit pro materia fetus.

¶ Ista positio videtur dubia. Tum qꝛ ꝫm eam potentia generatiua hominis est innobilior ⁊ imperfectior ꝗ generatiua mulieris. Tum quia mulier que est innobilior ⁊ imperfectio viro esset causa totalis generatiua viri. Tum quia nō plus videt posse mulier i generationē per se ⁊ directe ꝗ in organizationem in quā non potest vt videtur: qꝛ agit vt naturali vniformiter agente ⁊ ita nō potest in tātam difformitatem organorum sicut nec semen. Et ideo virtutꝫ formatiue sunt virtutes diuine sicut dictū est in secundo. ¶ Et ideo si nō teneatur dici potest ꝙ nec

Nota.

semē patris nec matris nec pater et mater directe et per se attingunt ad generationē sed dispositiue tñ preparando ⁊ alterando vel disponendo materiam ⁊ deus educit formā substantialem corporeā et tunc beata virgo fuit mater: quia materiam preparauit ⁊ ministrauit ⁊ ipsum aluit ⁊ peperit nō sicut dicitur in ista positione.

Ad motiua.1.opi.

¶ Ad motiua precedētium opinionum ꝗtum ad illa que sunt cōtra me. ¶ Ad primū prime opinionis dico ꝙ non oportet ꝙ mulier possit p seipsaꝫ ꝯcipere vel generare ⁊ ꝙ masculus superfluat quia necessario ante generationē requiritur dispositio materie ⁊ alteratio preuia ꝫm processum nature ad quā facit semē viri sicut dictū est supra alterando semē mulieris. Similiter etiam qꝛ nō est agēs vel generans totale sed aliquo modo partiale: ⁊ ideo nunꝗ virtꝰ eiꝰ ꝗtumcūqꝫ aucta sufficeret per seipsam sicut scḋm ponētes obiectum esse causam partialē actus alicuius potētie cum potētia ipsa nunꝗ altera tantū virtus sufficeret. ¶ Et tunc ad dictū Aristotelis dicitur ꝙ si sensus esset actiuus sicut causa totalis sensationis sentiret vtiqꝫ vel sentire posset sine extrinseco obiecto. Sed non teneo me cum ista solutione secūda sed cum prima. ¶ Ad illud vero de ligno dicitur ꝙ si lignū esset calidum ⁊ cum hoc calefactibile nō posset seipsum calefacere: quia calefactio est actio transiens. Sed si esset immanēs posset vtiqꝫ seipsum calefacere sicut intellectus seipm intelligere. ¶ Aliter dicitur ad ista ꝙ Aristoteles

Ad pꝛim.

ibi de.2.aīa intēdit ostendere sensum esse passiuuꝫ nō autem actiuum eo modo quo ponebāt illi q̄ ponebant ipsum esse cōpositum ex omnibus sensibilibus realiter ad hoc vt sentiret oīa. Si enim opinio eorū esset vera sequeret ꝙ sensus sentiret absqꝫ sensibili extrinseco: ⁊ per consequēs moueretur a seipso sicut si calefactibile calefieret ⁊ nō ab extrinseco calefieret a seipso. Sed ex hoc nichil ad propositū ¶ Ad scḋm dico ꝙ concludit bene ꝙ semen mulieris per se ⁊ directe nō agit ad generationē: qꝛ pro instanti generationis corrūpitur: sed non cōcludit de muliere. ¶ Ad tertium de duobus agentibus vniuocis ⁊c̄. Licet non sit contra predicta: et ideo posset concedi tñ qui vellet sustinere ꝙ vir per se ⁊ directe ageret ad generationē posset dicere ꝙ imo Unde ad eundē terminum vel effectum producendum bene requirūtur duo agētia vniuoca talia ꝙ vnum subordinetur quasi alteri tanꝗ cause magis principali. Sicut duo ignes quorum vnus est maior bene concurrūt ad eundem calorem causanduꝫ in eodē ligno vel eadem parte ligni. Quādo dicis ꝙ quelibet talium causarum cōtinet sufficienter pfectionē effectus vniuoci. Dico ꝙ non oportet ꝗtū ad modū producēdi sic vel sic. Tamen sic dicētibus occurrit difficultas ⁊ ideo teneo me cū prima solutione predictis cōcordāte. ¶ Ad quartū dico ꝙ in generatiōe substātiali mater nō est principiū

passiuũ proprie loquẽdo qꝛ nõ est materia seminis
receptiua forme ipsius fetus licet materia ab ipsa
ministretur ꝛ iõ impropꝛe dicitur principium passi
uum. Non seqtur ꝫ ꝙ in gñatiõe substãtiali idẽ sit
principium passiuum ꝛ actiuũ. Hoc enim est ĩpossi
bile quicqd sit de mutatiõe accidẽtali qꝛ de aliqua
tali nõ implicat ꝯtradictionẽ sicut dictũ est in secũ
Ad aug. do. ¶ Ad Augustinũ. Dico ꝙ ipse intẽdit ꝙ xp̄s
nõ venit ẽm rõnẽ seminalem se tenẽtem ex parte vi
ri qꝛ nõ mediãte virili semine ꝛ nihil plus habetur
Ad Aristo. de hoc ꝛ ita nihil contra ꝓpositũ. ¶ Ad philoso-
phum Dico ꝙ ipĩe negatur ꝛ rationabiliter a me-
dicis q̄ ponũt ꝙ mulier vel femela in generatione ẽ
actiua. Et dico vltra medicos ꝙ nec vir nec semen
viri est actiuũ ad gñationẽ per se eo modo quo di-
ctum est supra. Et tunc nego omnia signa ꝓ quãto
videntur hoc ꝯcludere nisi forte dicatur ꝓ reuerẽ-
tia Aristotelis ꝙ q̃tum ad alterationẽ ꝑuiam ge-
nerationi intelligit hoc Aristoteles ꝛ pro tanto di
cit hoc ꝙ licet semen mulieris aliquo mõ sit actiuũ
ad alterationẽ vel dispositionẽ illam tamẽ semẽ vi
ri principalius tanq̃ actualius ꝛ ꝑfectius. Unde
nec semẽ mulieris agit ad eã nisi ꝑ accidens reagẽ
do in semen viri a quo ipsum patitur ꝛ alteratur.

Ad dicti 2. opi. ¶ Ad primum alteri⁹ opinionis qd pro
bat ꝙ mulier nõ agit na
turaliter ad generationẽ fetus: quia nec vir de quo
magis videtur de viro sicut dictum est supra: ideo
nõ valet. ¶ Ad illa que sunt adducta cõtra primã
opinionem ꝙ mulier agit ad generationẽ licet gra
tia cõclusionis essent cõcedenda: tñ qꝛ primum ita
concludit de viro sicut de muliere qd est supra ne-
gatum de viro respondẽdum est ꝙ licet potẽtie ge
neratiue. s. viri ꝛ mulieris sint eiusdem rationis q̃
tum se tenẽt ex parte forme ꝛ aĩe cui sunt cõsubstã
tiales: habẽt tñ alia ꝛ alia organa in viro ꝛ mulie-
re ꝛ requiritur alia ꝛ alia presentia ad materiã vi-
ri ꝛ mulieris: ꝛ ideo licet ambe sint actiue: nõ tñ eo
dem modo nec respectu eiusdem per se effectus: ſꝫ
sicut dictũ est supra. ¶ Alia vero tria argumenta
concedãtur: qꝛ sunt bona eo modo quo concludunt
ꝛ etiam deducũtur. Hoc de primo articulo princi-
pali istius questionis.

An ṽgo sit vera mat̃ xp̄i naturalis ꝛ quomõ. 1. opinio. ¶ Quãtum ad secũdum arti
culum questionis omnes volunt saluare ꝙ btã vir
go sit ꝛ fuerit vera mater naturalis xp̄i. Sed diuer
simode saluatur hoc a diuersis. Nã illi de ꝑma opi
nione ꝓcedẽtis articuli dicunt ꝙ licet nichil coope
rata fuerit actiue ꝛ per se ad generationẽ: sed totũ
fecerit spiritussanctus tñ ministrauit materiam: et
ipsum aluit in vtero suo benedicto ꝛ mutauit ꝛ pe
2. opi. perit sicut alie matres ꝛ hoc sufficit ad hoc ꝙ sit ve
ra mater naturalis. ¶ Alij de secũda opinione di
cunt ꝙ fuit vera mater naturalis: qꝛ nõ solum ma-
teriam ministrauit ꝛ ipsum aluit ꝛ peperit. Sed cũ
hoc ipsuꝫ genuit ꝛ cooperãdo effectiue ꝛ per se ad
generationẽ ipsius ipsi spiritui sancto per illud do
num supernaturale qd licet conferretur sibi supna
turaliter erat tñ sibi principiũ operãdi naturaliter

3. opinio. ¶ Sed istas opiniões nõ teneo sicut nec
tenui illas in primo articu
lo questionis: ꝛ ideo dico aliter. Postea instabo ꝯ
me ꝛ soluam. Primo dico ꝙ ipsa fuit vera mater:
quia nõ solum materiam ministrauit: sed qꝛ ipsum
Christum genuit actiue cooperãs spiritui sancto
et per se ꝛ directe ad generationẽ Christi ẽm natu
ram assumptam precipue q̃tum ad eductionẽ for-
me substantialis corporee de materia illa ministra
ta sicut dictũ est supra. Ipsum etiã aluit in vtero ꝛ
nutriuit.

¶ Sed de partu quomodo ipsum peperit est
difficile. Et videtur ꝙ nõ peperit ꝑ-
mo qꝛ virgo. Impossibile est auteꝫ ꝙ virgo pariat
manẽs virgo vt videt̃: qꝛ virginitas ꝛ maternitas
cõtrarie opponũtur nec possunt eidem inesse vt vi
detur. ¶ Secundo qꝛ partus expellitur a matre in
pariendo. ¶ Sed beata virgo non potuit habere
vim expulsiuã respectu hui⁹ partus: qꝛ cũ iste par-
tus exierit clauso vtero ꝛ claustrꝫ clausis oportuit
ꝙ essent duo corpora simul puta corpus Christi et
pars illa vel vterus virginis. Hoc auteꝫ nõ subest
nec subiacet virtuti naturali agẽtis sed solius dei
¶ Tertio qꝛ pater ꝛ mater relatiue opponũtur si-
cut actiuum ꝛ passiuum. Cuꝫ igitur Christus ẽm
carnẽ ꝛ naturam nõ habuerit patrem videt̃ ꝙ nec
matrẽ. ¶ Quarto qꝛ illa nõ parit naturaliter que
parit modo mirabili ꝛ miraculoso: ꝛ per cõsequẽs
non est mater naturalis. Sed beata virgo natura-
li modo non peperit: sed miraculose quia virgo ma
nens: ꝛc̃.

¶ Sed istis nõ obstantibus quõ ṽgo peperit Christũ.
dico ꝙ beata virgo veraciter peperit Christum
et hoc statim patet si ponatur ꝙ mater in parien-
do non habeat vim impulsiuam vel expulsiuaꝫ fe-
tus: sed fetus cadat quasi maturus fructus ab ar-
bore qui nõ expellitur ab arbore sed sponte cadit:
et tunc beata virgo fuit terminus a quo illius mo-
tus vel egressus Christi ab vtero sicut spõsi de tha
lamo suo ꝛ totus ille mot⁹ fuit a spiritu sancto nõ
cooperãte virgine effectiue sicut nec alie matres ĩ
hoc effectiue operant̃. ¶ Sed si mater habeat vim
expulsiuã in pariendo: tũc difficili⁹ est videre pro-
positum. Et dicit vnus ꝙ istud expellere nõ est de
necessitate matris ita ꝙ licet alie expellant: non tñ
beata virgo: qꝛ agens naturale non põt facere duo
corpora non gloriosa in eodem loco nec potest ali-
quod corpus expellere de loco nisi subintret aliud
corpus ꝛ planũ est ꝙ aliud corpus nõ subintrauit
corpus vel vterum virginis. Ideo dicit ꝙ spiritus
sanctus fuit totalis causa expulsionis supplendo
causalitatem virginis ꝛ ipa virgo fuit terminus a Nota.
quo tñ. ¶ Sed aliter sicut videt̃ michi potest dici
scꝫ ꝙ virgo fuerit ꝑncipium actiuum illius expul-
sionis per istum modũ: quia planuꝫ est ꝙ expellere
corpus ꝛ aliud implere sunt due actiones ꝛ muta-
tiones ita ꝙ expulsio vnius ꝛ subintratio alterius
separabiles sunt: ꝛ ideo deus potuit beate virgini
influere ꝛ cooperari ad expulsionẽ ꝙ nõ influeret
ad subintrationẽ alterius corporis vel etiã ad fra-
ctionẽ vel apertionem vteri. Ita ꝙ virtute diuina
erat ꝙ duo corpora simul essent: sed virtute creata
virginis erat ꝙ alterum moueret̃ ꝛ expelleret̃. Si
cut si duo animalia essent in eodẽ loco virtute diui
na nõ minus quodlibet eorũ posset se mouere in il
lo loco q̃ si alterum tantum esset ibi: ꝛ sic de consi-
milibus. Sic in proposito potest dici.

¶ Ad primum contra partũ dico ꝙ ma
ter ꝛ virgo nõ opponun

tur formaliter nec repugnāt maternitas ꝛ virginitas simpliciter ꝛ absolute sȝ ꝟtute diuina possunt simul stare licet nō virtute nature. ¶ Ad secundū iā patet ex dictis de expulsione partus. ¶ Ad tertium dico ꝙ pater ꝛ mater nō opponūtur relatiue dato etiā ꝙ se habeant sicut actiuum ꝛ passiuū: qꝛ actio ꝛ passio sunt diuersoꝝ predicamētoꝝ: sed bene pater ꝛ filius vel mater ꝛ filius sensibilia: et ideo pater nō potest esse sine filio nec econuerso loquēdo de filio ꝑm filiationem que est relatio ad patrē: sed bene potest loquēdo ꝑm filiationem que est relatio ad matrem sicut in proposito: quare ꝛc.

¶ Ad quartū dico ꝙ beata virgo potest dici mater naturalis ex principio pariendi ꝛ generādi: qꝛ principium tale habuit in sua natura: tñ ex modo pariendi. Puta ꝙ virgo pareret nō dicit naturalis: qꝛ miraculosum fuit ꝙ virgo pareret licet naturale fuerit ꝙ ipsa pareret. ¶ Hec de secundo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum.

An scȝ beata virgo meruerit esse mater dei vel Christi. Dicitur ꝙ incarnatio dei potest accipi dupliciter. (Incarnatio dup.) Uno modo q̄ntum ad substātiam facti et vt in diuino supposito quo ab eterno preordinauit eā fiendā ꝛ exhibēdam et isto modo nec beata ꝟgo nec aliquis hominū vnq̄ potuit mereri incarnationem Christi vel dei nec per cōsequēs beata virgo potuit mereri esse mater dei nec merito cōgrui nec merito condigni. Tū qꝛ nichil extrinsecū deo est sibi ratio volēdi vel ordinādi aliquid extra se. Tum qꝛ īcarnatio est fundamētū est radix om̄is meriti siue cōdigni siue congrui. Tum qꝛ incarnatio est ratio recōciliandi totū genus humanū ꝛ satisfaciendi saltē initialiter ꝛ per consequēs nō potest eā mereri singularis ꝑsona pura de genere hominis. Tum qꝛ meritū hominis ad hoc nō se extendit: vt deꝰ debeat fieri homo sed ad gratificari vel beatificari ad perfectionē formalē propriam gratie vel glorie: ideo ꝛc. ¶ Alio modo potest accipi incarnatio q̄ntum ad tempus vel circūstantiam vel moduȝ ipsa incarnatione presupposita simpliciter fienda ꝛ hoc modo cōsideratur vt tali tēpore vl' tali fienda ꝛ isto modo dicit ꝙ beata virgo et sancti patres aliquomodo meruerūt eam in effectu poni tali tēpore aliquo modo ꝛ de cōdigno tanq̄ amici dei ꝛ ꝑsone deo grate ꝛ desiderātes feruēter accelerari aduētū dei licet istud excedat simpliciter omne meritum in excellētia ꝛ bonitate ꝛ beata virgo precipue inter omnes hoc meruit q̄ntum ad circunstātiam persone: qꝛ purissima ꝛ sanctissima fuit et decuit vt supposito ꝙ deus deberet habere matreȝ ꝙ de matre purissima fieret que tāta puritate niteret qua sub deo nequit maior intelligi. (quō beata virgo meruit esse mater christi.) Nec obstat ꝙ bonū incarnationis excedat quodcūq̄ meritum quia etiā bonū premiationis eterne excedit quasi ī proportionabiliter meritū temporale ꝑm Apostolum ad Ro. Non sunt cōdigne passiones huius tēporis ꝛc. Tñ aliquis potest mereri de condigno vitam eternam eo tñ modo quo dictū est superius in scdo. Hoc sufficiat de isto tertio articulo.

¶ Ad primuȝ principale dico

(ad argumēta principalia.) ꝙ beata virgo potuit cooperari ad eductionē forme substātialis corporee de materia corporis ꝑpi: quia etiā illa fit naturaliter ī instāti ab alijs matribus sed nō ad translationē vel dispositionē instantaneam materie sicut dictū est supra. ¶ Ad secundū dico ꝙ christus cōparatur ad virginē sicut suppositū productum ab ipsa vi nature nō ꝑm naturā diuinā: sed ꝑm naturaȝ humanā in qua subsistit cuius nature materiam ministrauit et hoc sufficit ad maternitatē. ¶ Ad tertium de spiritu sancto dico ꝙ proprie loquendo eo modo quo loquēdum est in proposito incarnationis spiritussanctus nō potest dici pater christi ratione incarnationis ꝑm Augustinum ꝛ Magistrū in litera: quia nō est cōceptus de spiritu sancto sicut de patre vi generatiua naturali. Non eni conuenit cū virgine sicut vir cum muliere faciens naturaliter ad generationē mediante semine quomodocūq̄ ad hoc faciat vir sed magis vt artifex ꝛ agens voluntariū ꝛ non de sua substātia sed in aliena substātia ꝛ alterius rationis. Sed beata virgo vi sua generatiua ad hoc egit ꝛ materiam ministrauit sicut dictū est supra: ideo ꝛc.

¶ Distinctionis Quinte Tertij Sententiarum. Questio Unica.

Circa distictioneȝ quintā quero vtrū natura diuina assumpserit naturā humanā in christo. ¶ Uidetur ꝙ sic. Persona diuina et natura sunt idem. Sed persona assumpsit naturā: ꝗ ꝛc. ¶ Secūdo sic. Natura diuina ꝛ humana sunt vnite in Christo. Aut ergo natura diuina est assumēs aut assumpta Sed nō est assumpta: vt patet: ꝗ ꝛc. ¶ Tertio. Sicut persona est incarnata ita natura sicut concedit Magister in litera. Sed ꝑsona est incarnata ꝑ hoc ꝙ assumpsit naturam humanam: ergo ꝛc.

¶ Contra

Quod est cōmune toti trinitati nō assumpsit naturam humanam qꝛ tunc tota trinitas fuisset incarnata. Sȝ natura cōmunis est toti trinitati: ergo ꝛc.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā an natura diuina assumpsit naturam humanā. ¶ Secundo an persona diuina assumpsit hominē vel personam humanā. ¶ Tertio an natura humana prius potuit personari q̄ assumi. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum. No

tādū ꝙ assumere dicitur dupliciter. (Assumere dupliciter capitur.) Uno modo effectiue. Alio modo terminatiue. Primo mō idem est qđ causare vnionē nature assumpte. Scđo modo idem est ꝙ illaȝ vnionē terminare. ¶ Et sic ꝑm hoc dico primo ꝙ eodē modo potest cōcedi vel negari ꝙ natura assumpsit naturā sicut ꝙ causat naturā vel causat aliquid seu efficit loquēdo de assumere primo modo. Et dico de hoc ꝙ nec creat nec assumit sicut dictū est in primo. Actio eni quelibet diuina nō est nisi suppositi vt āgētis. Et si in alijs aliqua actio possit esse alicuius singularis nō suppositi ratio est que fuit ibidem assignata: quia verbum adiectiuum qđ significat in adiacētia ad suppositū nō predicat de aliquo in vltima abstractiōe

abstracto cuiusmodi est essentia diuina vel natura vt sic accepta. vide in primo distin. 5. in. 1. questiõe. ¶ Scḋo tñ dico q̄ essentia vel natura est ratio assumẽdi isto modo: q2 est illud quo ꝑsona diuina assumit ꝛ assumere põt naturã creatã sicut ẽ ratio qua creat aliquid vel efficit vt dictũ est in ꝑmo ꝛ nõ distingo mõ essentiã ab alijs essentialib9 ꝑcipue a volũtate. Essentia ḡ vel natura nõ assumit isto modo Sꝫ tres diuine ꝑsone sicut tres ꝑsone diuine creãt et beatificãt. ¶ Vñ ꝛ ex hoc ꝯcludi põt vnũ dictũ aliquorũ esse falsum q̄ dicũt q̄ essentia diuina btificat sicut qḋ ꝛ quo. Hoc eñ falsum est si itelligaꝛ effectiue quicqḋ sit de hoc si intelligiꝛ obiectiue loquẽdo de assumere scḋo modo dico q̄ de facto natura diuina non assumpsit naturã humanã in xp̄o. Nec sicut terminus primus qḋ nec sicut terminus formalis quo. Nec eñ primo terminat vnionẽ nature assumpte nec est ratio terminãdi ipsaꝫ. ¶ Qꝫ nõ sit ratio terminãdi ꝓbatũ est supra in vna q̄stione. Sed q̄ nõ terminet sicut terminus qḋ põt ꝓbari primo: q2 vnio nature assumpte est vt ad aliquid subsistẽs incõmunicabile puta ad suppositũ. Natura aũt diuina nõ est aliqḋ incõicabile vt ptꝫ. Scḋo q2 si essentia eẽt prim9 termin9 qḋ vt sic accepta cũ ipsa sit cõis trib9 ꝑsonis sequereꝛ q̄ tres ꝑsone ꝯr essent incarnate quod est falsum: quare ꝛc.

resolutio ¶ Dico igiꝛ q̄ illius vnionis ad verbũ q̄ nõ est de facto nõ est nec esse põt terminus imediatus nec qḋ nec quo. Sed ipm̄ suppositũ vel ꝑsona diuina q̄ est vbũ est termin9 qḋ ꝛ ipa sua ꝑsonalis ꝓprietas est termin9 quo. Sꝫ vtrũ sit possibilis aliqua vnio nature vnibilis q̄ possit primo ꝛ imediate terminari ꝛ ad essentiã ꝛ mediãte essentia ad tres ꝑsonas ꝯr dictũ est de hoc aliquid supra in illa q̄stione vtrũ tres ꝑsone possint eandẽ naturã numero assumere. ¶ Vltimo dico q̄ntum ad hoc q̄ essentia ipa ꝛ natura i filio est vnita nature humane in xp̄o: aliter tñ q̄ verbũ vel ꝑsona diuina q2 ꝑsona diuina primo ꝛ imediate sicut ꝑ se terminãs vnionẽ nature. Essentia aũt diuina quasi ꝑ accidẽs vel nõ primo ꝓ tãto: q2 eadẽ supposito cũ ꝑsona verbi tanq̄ natura ꝛ sub̃a ei9. Ex quo ptꝫ: q̄ q2 eadẽ est vnio ꝑsone ꝛ nature: ꝑsone tñ primo q2 nature in alijs duab9 ꝑsonis a vbo nõ est vnita nature humane nec ecõuerso sicut nec alie ꝑsone sunt vnite. Hec de ꝑmo articulo q̄stionis nisi q̄ cõcludi põt etiã q̄ sicut natura diuina dꝛ vnita, ita dꝛ vel dici potest incarnata ꝛ conceditur hoc a Magistro.

an ꝑsona diuina assumpsit homiem vel ꝑso. humanã. ¶ Quãtum ad secũdum articulũ certũ est apud oẽs q̄ ꝑsona diuina nõ assumpsit ꝑsonã hũanã. ¶ Primo q2 sicut ꝓbatũ est supra ꝑsona est inassumptibilꝭ ꝛ incõicabilis ꝯdictione repugnãte. ¶ Scḋo q2 in xp̄o esset duplex ꝑsona sicut duplex natura qḋ est falsum. Voluerũt tñ aliqui dicere q̄ ꝑsona diuina assumpsit hominez lꝫ nõ ꝑsonã. Hoc aũt videꝛ ꝓbari: q2 vbũ assumpsit cõpositũ ex aĩa rationali ꝛ humana carne vt patet. Sed hoc est hõ ꝭm August. ꝛ ꝭm oẽs: ḡ ꝛc. ¶ Secũdo q2 verbũ est hõ sicut hõ est vbũ. Sed nõ ꝭm seipm̄: ḡ ꝭm assumptũ: ḡ hõ ẽ assumpt9. ¶ Tertio q2 aliqḋ dꝛ esse hõ ꝓpter vnionẽ hois corporis ꝛ aĩe sicut ꝓpter separationẽ istoruꝫ dꝛ hõ mortuus vel nõ homo. Et patuit in xp̄o: q2 in triduo dicebatur nõ homo vel mortuus ꝓpter separationẽ aĩe a corpore. Non autẽ propter separationẽ amborũ a verbo: q2 mãserũt vnita verbo: ḡ cũ verbũ assumpserit ista vnita sequiꝛ q̄ assumpsit hominẽ. ¶ Quarto cõfirmatur per Augustinũ qui sicut dꝛ in litera frequenter dicit verbum assumpsisse hominẽ ꝛ loquitur frequenter de homine assumpto: quare ꝛc.

¶ Sed dico q̄ verbũ nõ assumpsit hoĩem homo eñ dicit naturã suppositatã vel naturã in cõcretione ad suppositũ. Et ideo sicut nõ assumpsit suppositũ ita nec assumpsit hominẽ sed magis humanitatẽ ꝛ hãc humanitatẽ indiuiduã. Non tñ indiuiduũ nature hũane prout indiuiduum cõiter dꝛ hic homo ꝛ suppositũ nature. verũ est tñ q̄ Magister distinguit in lr̃a q̄ qñ dꝛ vbũ assumpsit hoĩem. verũ est si hõ accipiaꝛ pro natura Sed pro ꝑsona habẽte naturam non est verum. q̄ vbũ assumpsit hũanitatem ꝛc.

ad rõnes aliorum. ¶ Ad primuꝫ aliorum dico q̄ cõpositũ ex aĩa rationali ꝛ humana carne põt accipi vel pro natura ipsa cõposita vel pro habente naturã qḋ est homo. Accipiendo primo modo veruꝫ est q̄ verbũ assumpsit cõpositũ ꝛ isto modo cõpositũ nõ est homo sicut nec humanitas est hõ secundo modo non assumpsit cõpositũ. ¶ Ad scḋm dico q̄ verbum est homo nõ ꝭm se sed ꝭm assumptũ sed ex hoc non sequitur q̄ assumptũ sit homo: sed magis q̄ sit humanitas sicut etiaꝫ nõ oportet q̄ illud ꝭm qḋ formaliter corpus est album sit album sed albedo. ¶ Ad tertium dico q̄ verbum vel christus nõ fuit homo solum propter vnionẽ corporis ꝛ anime quia stante illa vnione potuit absolute non esse homo: sed reliquisset naturã assumptam sicut potuit facere absolute loquẽdo. Sed cũ hoc propter vnionẽ totius nature ad verbũ: quia scilicet ipsum verbum sustentabat naturã in proprio supposito ꝛ tota natura innitebatur sibi ꝛ vniebatur modo superius enarrato. Ita q̄ humanitas sibi vnita dicebatur homo sicut suo modo subiectũ dicitur tale accidẽte sibi vnito nõ autẽ accidẽte separeto. ¶ Quãdo dicis q̄ propter separationẽ istorum dictus est homo mortuus in triduo. Dico q̄ verum est ꝛ hoc bene sufficit: quia per talem separationem corrupta est natura humanitatis prius vnite secundum quam dicebatur homo verus. Pauciora enim sufficiunt ad destruendum q̄ ad construendũ: ꝛ ideo nõ oportet q̄ sola vnione istorum Christus sit homo sicut propter separationem eorum est non homo vel mortuus. Nota. ¶ Tu dices Christus fuit vniuoce homo cum alijs: ergo sicut alij sunt homines solum propter vnionem partium ita et Christus. Dico q̄ Christus fuit vniuoce homo cũ alijs q̄ntũ ad naturam: sed non q̄ntum ad suppositum: ꝛ ideo sicut in alijs ad veritatem nature sufficit vnio partium. Ita et ad veritatem nature que fuit in Christo sufficiebat vnio ista. Sed quia verbum erat extrinsecum suppositũ a natura: ideo oportebat ad hoc vt diceretur talis secundum illam q̄ ipsa sibi vniretur et per talem vnionem vel ratione ipsius esset homo. Non sic autem in alijs hominibus que sunt intrinseca ꝛ ꝓpria supposita ad que vltra naturam sufficit illa duplex negatio suppositalis supradictam. Vnde nec Christus est vniuoce homo cum alijs q̄ntum ad suppositum. ¶ Ad quartum dico q̄ Augustinus accipit hominem pro natura.

An natura hu. p⁹ potuit p̄sonari q̄ assumi. 1. opinio.

¶ Quātum ad tertium articulum est vna opinio cuiusdā doctoris ꝙ natura a verbo assumpta nō potuit prius esse p̄sonata in se ipsa q̄ assumpta ita ꝙ deus posset assumere aliquā naturā prius in seipsa vel in ꝓprio supposito p̄sonatā. ¶ Ad hoc adducunt̄ ratiōes. ¶ Prima est q̄ natura prius suppositata vel p̄sonata assumi nō pōt nisi p̄ corruptionē prioris suppositi. Alioquin posset simul suppositari in ꝓprio supposito ⁊ in extrinseco qđ est falsum. Sed corrupto supposito corrūpitur natura necessario: q̄ destructis primis im possibile est aliqd aliorū remanere: ꝗ ⁊c̄. ¶ Scđa ratio: q̄ si natura prius suppositata posset assumi: videt̄ ꝙ pari ratione sua suppositalitas posset assumi: q̄ est cōditio realis preexistēs in natura ⁊ sibi cōsubstātialis. Sed hoc est falsum: ꝗ ⁊c̄. ¶ Dicit igit̄ iste ꝙ oportuit necessario ꝙ natura assumpta a verbo nunq̄ fuerit in proprio supposito personata. Alioquin nunq̄ potuisset assumi.

2. opi. ¶ Alia opinio est de hoc q̄ satis est mirabilis ꝙ natura pri⁹ p̄sonata in ꝓprio supposito potuit ⁊ pōt assumi a diuino supposito manēte ꝓpria p̄sonalitate sic ꝙ natura solū esset assumpta ⁊ nō p̄sonalitas ꝓpria ita ꝙ diuinū suppositū potest assumere naturā existentē ⁊ manētem in ꝓprio supposito nō assumēdo suppositū. ¶ Hoc declarāt primo: q̄ nulla est ꝯtradictio ꝙ assumat̄ natura ⁊ nō suppositū: q̄ non sunt idē omnino sicut dictū est supra. Distingūtur em̄ sicut positiuū ⁊ negatiuū: q̄ positiuū pōt fundare respectū vnionis: ⁊ per ꝯñs assumi dato ꝙ priuatiuū nō possit. ¶ Scđo q̄ videmus ꝙ aliqua actio realis pōt terminari ad naturā vel etiā circa naturam nō tñ circa singulare vel suppositū vel econuerso. Patet in diuinis: q̄ suppositū generat et generat̄ nō autē natura ⁊ in creaturis actus diffiniendi vel intelligēdi pōt terminari ad naturā vel quidditatē dato ꝙ nō ad suppositū: ꝗ silr̄ in ꝓposito assumptio poterat esse nature dato ꝙ non suppositi.

ɔ.1. opi. ¶ Sed ille opiniones ambe vidētur michi false. ¶ Dico em̄ cōtra primā ꝙ natura prius suppositata vel p̄sonata in ꝓprio supposito pōt vł potuit assumi a diuino supposito nō manēte sua suppositalitate ꝓpria sicut nec modo. Tū q̄ nullā implicat ꝯtradictionē ꝙ in tali natura fundetur respectus vnionis cedēte propria suppositalitate q̄ cōtingēter stat sub ꝓpria suppositalitate. Tum q̄ sicut nature nō repugnat priuari propria suppositalitate ⁊ inniti alteri pro primo instāti ita nec pro aliquo vt videtur q̄ non est ad hoc magis determinata in alio instāti q̄ in primo nec econuerso. Tū q̄ si repugnaret sibi p̄ alio instāti etiā repugnaret sibi p̄ p̄mo: ⁊ sic nūq̄ posset assumi: q̄re ⁊c̄.

ɔ.2. opi. ¶ Contra secundā opinionē dico ꝙ īpossibile est et ꝯdictio manifesta ꝙ assumat̄ natura existēs in ꝓprio supposito: q̄ propriū suppositū nature dicit in natura vltra ipsam naturā negationē actualis depēdentie ad extrinsecū suppositū ⁊ ipsa vnio vel assumptio ex parte nature assumpte dicit actualē depēdentiā vel innitētiam ad extrinsecū suppositū ⁊ ideo hoc ponere nō est nisi ponere contradictoria simul. ¶ Scđo dico ꝙ si natura existēs ī ꝓprio supposito ⁊ manēte proprio supposito assumeret̄ ꝙ ipsum suppositū p̄ ꝯñs assumeret̄. Probatio. Assumpta natura assumit̄ q̄libet ꝓprietas formalis in ipsa eo modo quo est in ipsa sicut patet de accidēte ⁊ pari ratione de negatiuis ꝓprietatibus. Unde ⁊ si assumeret̄ oculus cecus assumeret̄ cōsequēter cecitas: ꝗ cū ratio ꝓprij suppositi dicat negationē realē vł ꝑuationē ī nat̄a assūpta nat̄a assumit̄ necessario tal' negatio si maneat ī ipa. Dico igit̄ ꝙ illa positio est falsa: ⁊ ideo.

¶ Quātum ad istum articulum dico ꝙ absolute loquēdo p̄sona diuina potest ⁊ potuit assumere naturā prius p̄sonataꝫ in ꝓprio supposito: non tñ manēte ꝓpria p̄sonalitate ſꝫ cessante adueniente vnione sibi opposita ad extrinsecā p̄sonalitatē licet de facto nō fuerit ita q̄ natura humana nunq̄ fuit suppositata ꝓpria p̄sonalitate propter rationes supradictas in quadā questione illa scilicet vtruꝫ organizatio ⁊ formatio corporis christi precesserit incarnationem verbi. Opinio auctoris

¶ Ad primū prime opiniōis dico ꝙ si argumētū est bonū probat ꝙ nunq̄ possit assumi natura: q̄ oportet ita bene priuari naturā propria suppositalitate in primo instāti qñ assumit̄ sicut si postea in alio instāti assumeretur. ¶ Cum ꝗ natura ⁊ suppositū sint ideꝫ sicut tu dicis ita oportet naturā nō existere qñ accipit̄ ī primo instāti sicut si alias assumeret̄ q̄ ita bñ oportet suū propriū suppositū nō esse ⁊ ita non pōt assumi q̄ nō est. Preterea etiam si supposito ꝓprio corrupto vel suppositalitate amota oportet corrūpi naturā sequit̄ pari rōne ꝙ ꝓpria suppositalitate restituta ꝑducat̄ de nouo vel repareret̄ natura. Sed hoc est falsum: q̄ ꝫm omnes doctores verbū posset relinquere naturā assumptā nō causando aliquid reale positiuum: sed tm̄ non causando priorē vnioneꝫ. ¶ Dico igit̄ ad argumētum ꝙ oporteret naturā illā amittere ꝓpriā suppositalitatē ⁊ nō ꝑpter hoc corrūperet̄ natura sicut nec modo corrupta est sed manet actu existēs ī christo: licet careat ꝓpria suppositalitate. Qñ dicis ꝙ corruptis primis substātijs impossibile est aliquid aliorū remanere. Dico ꝙ ꝫm Aristotelē natura creata non potest manere in esse sine ꝓpria suppositalite vel supposito ꝓprio et ideo negaret possibilitateꝫ incarnationis. Sed nos qui ponimus ꝙ natura habet esse cōtingēter ⁊ separabiliter sub ꝓprio supposito vel ꝓpria suppositalitate d̄bem⁹ dicere ꝙ nō oportet naturā corrūpi si amittat vł destruat̄ ꝓpriū suppositū: q̄ pōt stare ⁊ manere ī alio supposito. Uel dicēdū ꝙ Aristoteles ītelligit d̄ p̄mis substātijs q̄ sunt īdiuidua vel singularia sube. Uerū est em̄ ꝙ destructa singularitate nature destruet̄ natura. Natura em̄ in q̄libꝫ est cēntialr̄ eadē cū suo singulari vł cū illo p̄ qđ est singularꝫ. Nō sic aūt est de suppositalitate sic̄ dictū ē supra. ¶ Ad 2^m dico ꝙ nō oportet si natura tal' pōt assumi ꝙ sua suppositalitas ꝓpria maneat cū assūptiōe ꝑpt̄ ꝯdictionē repugnātē q̄ ꝓpa suppositalitas dicit ī nat̄a negationē illi⁹ vniōis quā dicit assūptio ex p̄te nature assūpte: iō ⁊c̄. ¶ Dices ꝙ īmo suppositū videt̄ esse assumptibile: q̄ ita est curabile sicut ⁊ natura ⁊ in potentia obedientiali respectu dei sicut et natura: ergo ⁊c̄. Dico ꝙ suppositum q̄tum ad illud quod dicit sibi proprium super naturam non est curabile: nec in potentia ad rōnes p̄me opi.

obedientiali: quia non dicit nisi negationē cui neutrum conuenit: ideo rc.

¶ Ad primū secūde opinionis dico q̄ īplicat cōtradictionē planā q̄ natura manēs in ꝓprio supposito assumat sicut dictū est supra: et per ꝯñs implicat cōtradictionē q̄ manēs in ꝓprio supposito assumat et nō assumatur proprium suppositū. Similiter etiā patet hoc q: contradictionē īplicat q̄ cōueniat alicui ꝓprietas aliqua vel negatiua et nō conueniat illi cui primū cōuenit sicut īpossibile est et īplicat cōtradictionem q̄ assumat substātia et nō assumat accidens eius manēs in ipsa et inherēs sibi stāte tali assumptiōe sicut q̄ assumat oculus et nō assumat cecitas eius si maneat cecitas in ipso stāte illa assumptione. Sic in ꝓposito de natura assumpta et ꝓpria ei⁹ suppositalitate manēte ſm eos. ¶ Ad aliud dico q̄ assumi, vel assumptio nō est aliquid ptinēs ad differentiā inter naturā et suā suppositalitatē si ponat manere stante illa assumptione sicut ꝓbatū est supra. Sed generare vel generari est aliquid ptinens ad differētiā inter essentiā diuinā et suppositū et differri etiā inter naturā et indiuiduū: ideo nō est simile.

Ad argumēta pn̄cipalia.

¶ Ad primum principale dico q̄ natura et ꝑsona nō sunt totaliter idē sicut dixi in primo. Sed ꝑsona addit sup naturā relationē distinctā ex natura rei ab essentia vel natura: q̄re rc. ¶ Ad scd̄m dico q̄ natura pōt dici vnita nec propter hoc oportet q̄ sit assumēs sed sufficit q̄ sit aliquid assumētis cuiusmodi est natura diuina aliqd diuini suppositi. ¶ Ad tertium dico q̄ natura pōt cōcedi vnita vel incarnata sed nō sicut persona assumens sicut probatū est supra: sed magis sicut aliquid persone assumentis: ideo rc.

¶ Distinctionis Sexte.
Questio Unica.

Circa sextā distinctionē quero vtrū in Christo sint plura esse. ¶ Videt q̄ nō. Primo esse vel subsistere in substātia sunt idē: q: sicut accidētis est inherere ita substātie est subsistere et sicut esse accidētis nō est nisi suū inherere vel inesse. Ita esse substātie nō est nisi suū subsistere. Sed in xp̄o nō est nisi vnū subsistere: q: nō est nisi vnū suppositū in ipso: ꝟ rc. ¶ Secundo sic. Si in xp̄o sunt plura esse sequit q̄ Christus sit plura entia q: ens et esse sunt idē. Sed hoc est fl̄m: ꝟ rc. ¶ Tertio sic. Si in xp̄o sunt plura esse. Aut faciūt vnū p se aut p accidēs. Nō vnū per se patet inducēdo ī modis p se. Nec p accidēs q: neutrū est accidēs vel forma alteri⁹: q: nec eē diuinū hūani nec ecōuerso. ¶ Sic etiā bernardus ad Eugeniū dicit q̄ vnio duarū naturarū ī xp̄o tenet arcē inter vniones: ꝟ īpossibile est q̄ cōstituāt vnū p accidēs multomin⁹ q̄ de materia et forma q̄ faciūt vnū per se: quare rc. ¶ Cōfirmat q: natura hūana nō ꝯparat v̄bo vt forma: ꝟ nō dat sibi aliqd esse: igitur in christo nō est nisi diuinum esse.

Bernar.

¶ Contra. In xp̄o sunt due nature scȝ diuina et humana sed quelibet habet propriū esse: q: esse et essentia vel sunt idem vel inseparabilia: ergo in christo sunt plura.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā. ¶ Primo ad euidentiam q̄stionis inquirā vtrū in creatura differāt essentia et esse actualis existentie qd est esse ī re et ī effectu actualiter. ¶ Scd̄o ponā vnā opinionē de questiōe cū suis motiuis. ¶ Tertio arguēdo ꝯ eam ponā aliā et respondebo ad motiua eius. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quātum ad primū est vna opinio solēnis q̄ esse et essentia realr̄ distinguunt tanq̄ diuerse res absolute saltē ī creaturis absolutis quarū vna res aduenit alteri et pficit eā suo modo sicut suā materiā. ¶ Ad hoc adducunt rōnes. Quarū prima est Participās differt realiter a participato q: nichil participat seipm̄. Sed essentia ꝑticipat et recipit esse: q: est ens ꝑticipās ipsum: vt patet: ꝟ rc. ¶ Secūda est. Illud qd est p se in potētia ad aliqd et q̄tū est ex se īdifferēs ad ip̄m vel oppositū ei⁹ differt realiter ab ipso. Hoc patet: q: nichil est indifferens ad seipsum vel oppositū suū. Sed essentia creature per se est in potētia respectu sui esse et in potētia cōtradictionis respectu esse vel non esse et pōt intelligi sub opposito ipsius esse puta sub nō eē. Accidit eñi sibi esse vel nō esse nec alterū istorū sibi determinat. Si eñi determinaret sibi eē nō posset nō esse et sic esset necesse esse. Si etiā determinaret nō esse esset īpossibilis esse: ꝟ rc. ¶ Tertia ratio. Si eēntia esset idem cum esse in creatura: sequeret q̄ essentia creature eēt suū esse ita q̄ esse vere sic p̄dicaret de essentia sicut in deo. Sed hoc est falsum et īpossibile: q: tūc creatura vel essentia creature esset purum esse subsistēs: et ita esset deus. ¶ Quarta ratio. Illa que diuersis potētijs cognitiuis quarum vna est sensitiua et alia intellectiua apprehendunt realiter distīgūtur. Sed essentia vel quidditas creature ab intellectu apprehēditur: q: quidditas est obiectum intellectus et suum esse vel existere apprehēditur a sensu qui est cognitiuus particularium et actu existētium tantū: ergo rc. ¶ Quinta ratio. Terminus mutatiōis realis realiter differt a subiecto vel quasi subiecto illius mutatiōis. Probatio: quia naturaliter presupponit ipsum et mutatio ad ipsum terminatur: nō autem ad subiectum. Sed esse est primus terminus creationis que est mutatio essentia vero quasi subiectū: quia prima rerū creaturarum est esse: ergo rc. ¶ Sexta ratio et vltima: q: si essentia et esse nō differūt realiter ita est ista ꝓpositio vera et necessaria et ab eterno. Essentia est vel habet esse sicut ista essentia est eēntia sicut patet. Sed hoc est falsum: q: tūc creatura esset necessaria et procederet ab eterno a deo de necessitate nature nec posset ad nichilari nec īcipere eē: ꝟ rc. ¶ Cōfirmat p Boetiū de ebdomadib⁹ vbi dicit q̄ in omni eo qd est citra primū differt qd est et quo est. Sed qd est essentia quo est ipsum eē: ꝟ rc. Dicit etiā Boetius q̄ aliquid est accepta eēndi forma. ¶ Cōfirmat per cōmētatorem. 5. metha. vbi dicit q̄ qñ est predicatur Secūdo adiacens tunc est probleuma de accidente hoc autem est quando predicatur esse actualis existentie vt patet. ¶ Confirmatur per Auicēnam 5. metaphisice vbi dicit q̄ eē actu vel potentia sūt passiones entis. Sed passio realiter differt ab eo: cuius est ergo rc. ¶ Ultimo per Lynconeñ.

Esse et essentia an realir̄ distī. opi. 1.

Boeti⁹.

cōmēta.

Auicēna

Lyncoñ.

in pncipio scdi phisicorum vbi dicit q in creatura differũt questio si est ⁊ quid est ⁊ in solo deo nõ dif ferũt. Sed questio si est ad esse ptinet questio quid est ad essentiã: ꝫ ⁊c. ¶ Sic ꝫ dicũt isti q essentia ⁊ esse realiter distinguunt tanq̃ res diuerse et alteri⁹ ratiõis: quaꝝ vna est actus ⁊ pfectio alteri⁹ vt sub iecti et suo modo sicut forma materie: et ptinet ad idẽ gen⁹ essentia tñ per se magis ⁊ esse p reductio nem: q₂ accidit generi q essentia sit in actu.

2. opi. po ni ꝯria. ¶ Alia opinio est de hoc tota opposita q̃ dicit q essentia ⁊ esse i nullo distinguunt extra itellectũ: ſ₃ sola rõne ⁊ ope re intellectus distinguunt: q₂ vnũ significat noiali ter ⁊ aliud verbaliter. ¶ Ad hoc adducunt ratio nes. ¶ Prima ẽ ista. Sicut se h₃ lux ad lucere ⁊ sa piẽtia ad sapere ⁊ cursus ad currere sic essentia ad esse. Sed abstracta nõ differũt a ꝯbis cõcretis nisi ẽm rõnẽ vt pt₃: ꝫ ⁊c. ¶ Scda ratio q̃ est Cõmẽta toris. 4. ⁊ 10. meta. Si esse ⁊ essentia differũt rea liter ita q esse sit alia res ab essentia q̃ro quo ẽ for maliter ipsu₃: q₂ oportet dicere q sit seipso aut ali quo alio addito. Si seipso pari ratione fuit standũ in primo puta in essentia. Si alio q̃rã de illo: sic se quit processus in infinitum ⁊ isto modo arguit ibi dẽ de ente ⁊ vno q nõ differũt realiter nec vnũ di cit dispositionẽ additã. Vñ ibidẽ ⁊ phũs ⁊ cõmen tator dicũt q hõ ens hõ ⁊ vnus hõ nõ differũt ni si ẽm dictionẽ repetitã: ꝫ tñ ẽm rõnẽ differũt esse hominẽ ⁊ esse. primũ ptinet ad essentiã. scdm vero ad existere. Et valet ista ratio i terminis simplicit tãscendẽtib⁹ denominãtib⁹ se mutuo l₃ nõ in spe cialib⁹. ¶ Tertia ratio. Si esse differt realit ab es sentia ⁊ dicit aliã realitatem ab essentia substãtie. Aut illa realitas est accidẽs. Aut substãtia. Non põt dici accidẽs: q₂ substãtia nõ existit p accidens: sed magis ecõuerso. Nec põt dici substãtia: q₂ nec

rõnes hu ius. 2. opi. materia nec forma nec ꝯpositũ aliud ab essentia: vt pt₃ etiã ẽm eos: ꝫ ⁊c. Silr etiã esse aduenit eẽntie post esse cõpletũ in genere suo: q₂ tũc in generatio ne cuiuslibet substãtie cõcurreret duplex ꝓductio. Vna q̃ terminaret ad cõpositũ ex materia ⁊ forma qd est essentia ⁊ alia q̃ est ad esse qd est vna alia sub stãtia ⁊ ita vel eẽt generatio vel creatio seu aliqua talis saltẽ ad quã nõ posset attingere agẽs natura le quoꝝ vtrumq₃ fieri est incõueniẽs: igit est accidẽs ⁊ nõ substãtia. Sed ĩpossibile ẽ q sit accidẽs: ꝫ ⁊c. ¶ Quarta ratio. Esse actualis existẽtie ⁊ nõ esse actualis existẽtie opponunt ꝯdictorie: ꝫ quicquid dicit vnũ positiue vel quicqd vnũ affirmat ⁊ aliud negat vel ecõuerso. Sed nõ esse actualis existẽtie negat totã rei entitatẽ: q₂ cũ res nõ est nullã habet entitatẽ: ꝫ esse actualis existẽtie dicit ipsam rei es sentiã ⁊ entitatẽ. ¶ Quinta ratio. Sicut se habet ad nõ esse q̃ñ nõ est sic se h₃ ad esse q̃ñ est. Sed essen tia q̃ñ nõ est idẽ penitus cũ nõ esse: ꝫ q̃ñ est ide₃ est penitus cũ esse. ¶ Confirmat q₂ essentia eo ipso q ponit sub nõ esse est totaliter nichil. Non sic est au tẽ de illis que p modu₃ subiecti se habẽt ad aliqua opposita q̃ñ eñ trãsferũtur de opposito ad opposi tũ adhuc manet esse ⁊ entitas eorũ q₂ nõ sunt nihil Subiectũ eñ oportet manere. 1. phisicorũ. ¶ Sex ta ratio. Sicut albedo dat formaliter esse albũ per seipsam ⁊ per nichil additũ dat esse accidẽtale ita forma substãtialis dat esse substãtiale per seipsam et per nichil additũ: Sed hoc nõ esset verũ si eẽ dif ferret ab eẽntia vel a forma q̃ est pars eẽntie: ꝫ ⁊c. ¶ Confirmat ista positio q₂ si esse positiue distin guitur ab essentia extra intellectũ aut ẽm se preci se acceptũ habet entitatẽ aliquã vel est entitas ali qua aut nõ. Si sic tũc est essentia aliqua ⁊ habeo ꝓ positũ ⁊ pari ratiõe ecõuerso essentia est eẽ vel ẽm se ꝓcise accepta habet esse vel est ꝓcessus in infini tũ. Si nõ tũc est nichil non q̃tum ad id qd d₂ intri sece et precise qd est falsu₃. ¶ Preterea si differt. Aut sicut aliquid absolutũ aut sicut respectiuum. Nõ sicut absolutũ substantiale q₂ nec materia nec forma nec cõpositũ sicut supra. Nec sicut accidens q₂ generatio p se terminat ad esse: nõ autẽ ad aliqd accidẽs. Nec sicut respect⁹ q₂ prius est esse simpli citer in absolutis q̃ esse ad aliud: igit esse ad aliqd nõ est primũ esse simpliciter substãtiale ipsorũ. Si militer etiã generatio nõ terminat per se et primo ad respectiuũ. ¶ Tertio q₂ 7. metha. In his que sunt p se idem est quidditas ⁊ cuius est quidditas: puta habẽs vt homo ⁊ humanitas. Homo eñ di cit p se vnũ nõ sicut ĩ his q̃ per accidẽs. Albedo. n. nõ est idem cũ habẽte albedinẽ. Cũ igitur ens ali quod sit vnũ per se qd existit idẽ est in ipso essentia et esse. Alioquin nullũ existens est vnũ per se qd est falsum ⁊ cõcludit eodẽ modo cõtra quãlibet distin ctionẽ istorũ ex natura rei extra intellectu₃. Dicũt ergo isti q essentia creature ⁊ suũ esse actualis exi stẽtie nõ solũ esse essentie nõ differũt nisi ẽm ratio nẽ tñ ⁊ modũ significãdi: q₂ vnũ significat noiali ter et per modũ substantie vel habitus. Aliud ve ro verbaliter ⁊ per modũ actus puta ipsum esse. 7. meta.

¶ Tertia opinio ẽ q eẽntia ⁊ eẽ actua lis existẽtie nõ diffe rũt re nec solũ ratione: sed intẽtione aliqua eñ dif ferũt re sicut subiectũ ⁊ accidẽs aliqua differũt ra tione: sicut diffinitio ⁊ diffinitũ ⁊ aliqua minus q̃ re ⁊ plus q̃ ratione ⁊ ista differũt intentione sicut genus ⁊ differẽtia in eadẽ re que differunt medio modo ⁊ hoc modo etiã sicut dicit ista opinio diffe rũt essentia ⁊ eẽ actualis existẽtie in creatura licet essentia ⁊ esse essentie nõ differãt nisi ẽm rationem tñ. ¶ Ex hoc autẽ sequit q esse actualis existẽtie facit compositionẽ in creatura cũ essentia ⁊ q esse actualis existentie potest esse nouum in essentia et q essentia potest intelligi sub opposito esse actua lis existentie puta sub non esse ⁊ per hunc modum omnia saluãtur. Imaginãtur autem isti q creatu ra habet essentiam inq̃tum est exemplata a deo ſ₃ habet existentiam inq̃tum est effecta a deo. Ita q ipsa exemplatio passiua est ratio essentie sed ipa re latio dei passiue vel effecti ad deũ vt ad causam ef ficientẽ est ipsum esse: ⁊ ideo sunt idem re sicut plu ribus vijs superius est probatum quarum aliquas ipsi adducunt ⁊ non oportet eas repetere. Differũt tamen intentione ⁊ hoc ipsi non probant directe. Et ideo nec probationes aliquas pro ipsis addu co. ¶ Secundo dicunt q participare aliquid alio potest intelligi dupliciter. Vno modo subiectiue: sicut materia vel subiectum participat formã sub stantialem vel accidentalem. Alio modo effectiue vel terminatiue seu obiectiue magis sicut effectus participat causam sicut radius participat lucẽ so lis. Primo modo eẽntia creature nõ ptcipat esse sed magis. Scdo modo d₂ participare esse diuinũ: q₂ est ens participans deũ: vt causam quasi radius Tertia opinio. Aliquid alio ptici patur dupli citer.

diuine entitatis vel claritatis ꝛ īpressio q̄dā diuine bonitatis p se existēs sine aliquo addito vel formaliter recepto. Sicut si radius p se existēs posset causari a sole et īpressio sigilli a sigillo. ¶ Et hec est opinio q̄ dicit vltimo ꝙ si accipiat esse pro eē quidditatiuo qd est eē essentie tūc cū tale eē essentie nō differat ab essentia: nisi fm rationē tm̄ vnū pōt p̄dicari de alio dicēdo ꝙ essentia ē suū eē pticipatū formalr inq̄tū habet exemplar ī deo vel inq̄tū exemplata. Si aūt accipiat eē existētie nō pōt vnū de alio p̄dicari sic abstractiue vel ī abstracto q2 differūt intentione sicut etiā nec genus de differētia p̄dicatur in abstracto que tm̄ differūt sola intentiōe.

4.opi. quā auc. imitatur ¶ Quarta opinio est quā intēdo tenere q̄ dicit primo ꝙ aliq̄ distinguūt tm̄ fm ītellectū ꝛ rōnē sicut idē a seipso diffinitio a diffinito. Et alia distinguuntur extra ītellectū ꝛ hoc ī triplici gradu. Uno mō formaliter tm̄. Alio° nō solū formalr ſz etiā realiter. Tertio° nō solū formalr ꝛ realit ſz etiā essentialr sicut declaraui in primo distin. 3. nec repeto modo.

resolutio hui9 opi. ¶ Tūc dr p̄mo ꝙ eēntia creature ꝛ eē actualis existētie sue ī re ꝛ ī effectu nō distīguūt tm̄ fm rōnē ꝛ intellectū vel opus intellectus Scd̄o dicitur ꝙ distinguūtur extra intellectum formalr ꝛ realit. Tertio dr ꝙ nō distīguūt eēntialr.

1.pba. ¶ Primū probo sic. Quecūq3 sola ratiōe distinguūt ita ꝙ extra ītellectū sunt penit9 idē de se inuicē abstracte vel substātiue accepta p̄dicant p̄dicatiōe dicēte hoc est hoc ꝛ ī recto vt videt. Hoc pt3. Cursus ꝛ currere sola rōne distinguūt ꝛ planū est ꝙ de seinuicē p̄dicant dicēdo sic ī recto. Cursus ē currere ꝛ rō est ī p̄ptu q2 talis p̄dicatio nō denotat nisi verā idētitatē q̄ ē inter ipa extra ītellectū. Sed essentia creature nō sic predicat de suo esse nec ecōuerso nec aliqs recipit istā p̄dicationē ꝙ essentia sit eē ſz bn̄ recipit ista ꝙ essentia est vel h3 eē nō sicut de cursu ꝛ currere: nō tn̄ ɔcedit ꝙ cursus currit: g̃ ꝛc̄. ¶ Scd̄a rō. Quecūq3 sola rōne distīguūt ꝛ sunt aliqd positiuū extra intellectū vnū quidditatiue ꝛ p se p̄mo ɔuenit alteri sicut ꝛ idē sibi ī re ꝛ extra naturā rei ipsi ꝛ diffinitio ꝛ diffinito. S3 fm Auicē. 5. meta. Esse creature nō ɔuenit sue essentie p se p̄mo mō: q2 ōme cuius quidditas stabilit p esse est necesse eē ꝛ hoc solū ɔuenit glorioso deo: g̃ ꝛc̄. ¶ Scd̄o sic. Illa non solū distīguūt fm rōnē q̄ sunt aliqd positiuū extra intellectū ꝛ fm vnū illorū res ponit ꝛ habet esse p se ꝛ directe ī p̄dicamēto metaphisico ꝛ nō fm aliud Sed ita se hn̄t essentia ꝛ eē. Nā licet inseparabilia sint essentia ꝛ eē: tn̄ fm essentiā est in p̄dicamēto p se: nō aūt fm esse q2 accidit rei esse pro quāto est in predicamēto nō quia actu sit in p̄dicamēto quādo nō est: sed q2 per existere nō est in p̄dicamēto: g̃ ꝛc̄.

Prob. 2 ¶ Scd̄o probo ꝙ eēntia ꝛ esse actualis existētie distinguūt formaliter extra intellectū. Primo sic. Quecūq3 sic se habēt ꝙ ambo dicūt aliquid positiuū extra intellectū ꝛ neutrū est de p se cōceptu quidditatiuo ita ꝙ neutrū cōuenit alteri p se primo modo illa distinguūt formaliter extra intellectū sicut dictū est in primo. Sed essentia creata ꝛ suū esse sunt huiusmodi. Utrūq3 eīm dicit aliquid positiuū reale ꝛ neutrū cōuenit alteri per se primo modo: q2 hoc solū deo cōuenit ꝙ sit esse: g̃ ꝛc̄. ¶ Secūdo sic. Illa nō sunt idē formaliter omnino extra intellectū quorū vnū est passio alterius ꝛ metaphisica passio: q2 passio ꝛ subiectum necessario formaliter distinguūtur. Sed esse in actu est passio essentie create: g̃ ꝛc̄. ¶ Tertio sic. Illa distīguntur formaliter extra intellectū quorum vnū est prius natura extra ītellectū. Sed essentia est prior natura q̄ esse. Probatio q2 prius est fundamētum q̄ respectus. Esse autē non est nisi respectus essentie producte ad deū producentem vt videtur ꝛ magis dicetur infra: ergo ꝛc̄.

¶ Tertio probo ꝙ essentia ꝛ esse realiter distinguūtur in creatura. Quecūq3 3.proba. dicūt aliquid positiuū extra intellectū ꝛ formaliter distinguūt ꝛ neutrū est actu infinitū intēsiue ꝛ formaliter illa realiter distinguūt. Hoc p̄bat de duabus relationibus diuinis. Sed sic est de essentia et esse in creatura. Patet q̄tū ad duo prima. Quātū ad tertiū patet: q2 in creatura nichil est formaliter infinitū actu ꝛ intēsiue simpliciter nec esse pōt: q2 tūc creatura esset vel posset eē deus: g̃ ꝛc̄. ¶ Secūdo sic. Quecūq3 faciunt verā ꝛ realē cōpositionē que negatur a deo tanq̄ sibi repugnās propter suā summā simplicitatē illa differūt realiter. Sed essentia ꝛ esse faciūt verā cōpositionē in creatura que negatur in deo p̄pter summā simplicitatē suā quia de creatura cōceditur ꝙ est cōposita ex essentia ꝛ esse: non sic autē deus g̃ ꝛc̄. ¶ Tertio sic. Illa que nō minus distinguūtur q̄ genus ꝛ differētia in creatura realiter distinguūtur. Patet: q2 sicut dixi in primo. Genus ꝛ differētia realiter distinguntur. Alioquin nō video quare vnū non predicaret de alio in abstracto. Sed essentia ꝛ esse non minus distinguūtur in creatura q̄ gen9 ꝛ differētia. Probatio: quia genus et differētia possunt concurrere et cōcurrunt ad vnum per se conceptū speciei. Sic ꝙ quodlibet eorū p̄dicatur p se primo modo de specie cuius est ille cōceptus. Nō sic autē essentia ꝛ esse q2 nō est per se ordinabile in genere nec ɔcurrēs quidditatiue ad aliquid qd sit per se in genere sicut dictū est supra: quare ꝛc̄. ¶ Secundo probari pōt idem: quia ambo dicūt aliquid positiuum ꝛ neutrū in vltimata abstractione acceptum p̄dicat de alio: ergo non sunt essentialiter idem sed distincta.

¶ Ultimo probo ꝙ nō distinguuntur essentialiter. Illa que nec sunt separabilia in esse nec in separabilibus nō distinguūtur essentialiter sicut dictum est in primo. Sed essentia et esse eiusdē creature non sunt separabilia in esse: quia implicat cōtradictionem vnu3 poni in re ꝛ in effectu sine alio. Nā enim essentia ponatur in re et in effectu ꝛ non ponatur esse contradictio est. Similiter ꝙ ipsum esse ponatur et non sit alicuius esse nec sunt etiā in separabilibus: quia in eadē creatura ponuntur que nō est separabilis in esse a seipsa: ergo ꝛc̄. ¶ Secundo sic. Quecunq3 distinguūt essentialiter ī creatura sunt genera diuersa vel species diuerse vel indiuidua diuersarum specierū vel eiusdem speciei vel illa que sunt idem essentialiter cū istis. Sed essentia ꝛ essentia eiusdē creature nec sunt diuersa genera nec diuerse sp̄es vel differētie nec indiuidua diuersarum specierum vel eiusdem speciei. Patet nec aliqua essentialiter eadem cum predictis: g̃ non distinguuntur essentialiter. ¶ Tertio sic. Quecūq3 essentialr distīguūt vl' sunt diuerse essentie vel ipsas cōsequunt. Sed esse ꝛ essentia

Ultimi probatio

in creatura nec sunt diuerse essentie nec ipsas concomitātur vel consequuntur vt patet: ergo rc.

Auctoris resolutio

¶ Dico igitur primo ꝙtum ad positionē huius articuli ꝙ eēntia ꝛ esse creature nō distigunt̄ essentialiter sed formaliter et realiter sicut ꝓbatum est. Et ꝙ realiter distinguntur multum videtur sonare auctoritates Boetij adducte ad primā opinionē. ¶ Scd̄o dico ꝙ nō intelligo per essentiā nisi quidditatē rei exp̄ssam vel exprimibilē per diffinitionē vel ꝑ aliquid loco diffinitionis. Per esse vero actualis existētie nō intelligo nisi respectū ipsius essentie create vel ꝓducte ad deū vt creantē vel cōseruantē sicut effectus ad ꝑ se primā causam efficientem ad quā ipsa essentia est in potētia sicut fundamētū est in potentia ad respectū in creatura vbi necessario respect⁹ distinguit̄ saltē realiter a fundamēto et sicut gen⁹ in natura specifica est in potētia ad differētiā suo modo ꝛ facit cōpositionē verā cū ipsa sic ꝙ species dicit̄ vere cōposita ex genere ꝛ differētia sic etiam creatura existēs ex eē ꝛ essentia. ¶ Tertio dico ꝙ esse actualis existētie semꝑ ad idē gen⁹ ꝛ p̄dicamētū ꝑtinet cū essentia sicut aliquid essentialiter idem sibi. Aliter tn̄ qꝛ essentia per se vel ens in p̄dicamēto ꝑ essentiā ipsam seu ratiōe essentie ꝛ esse ꝑ reductionē ꝛ nō per se: sed qꝛ cōsubstātiale ipsi essentie. Ex quo patet ꝙ accidit rei vt ponit̄ in p̄dicamēto ꝙ existat pro tāto: qꝛ licet nō sit actu in p̄dicamēto metaphisico nisi actu existat: nō tn̄ per rationē existētie est in p̄dicamēto sed magis ꝑ rationē quidditatis vel essentie. ¶ Quarto concludo ex p̄dictis ꝙ res cuiuslibet p̄dicamēti habet ꝓpriū esse existētie sicut ꝛ ꝓpriā essentiā ꝛ ꝓpriū respectuꝫ ad primā causam vt efficientē: ꝛ per ꝯñs ꝙ esse licet sit respectus ī creatura nō tn̄ est de aliquo genere determinate sed est de trāscēdētibus sicut ꝛ essentia ipsa ꝛ in quolibet genere inuenit̄. Vñ ꝛ essentia relationis habet suū esse qd̄ est de genere relatiōis ꝑ reductionē ꝛ fundat̄ sup ipam ꝛ terminat̄ ad deū vt ad causam efficientē vel ꝯseruantē: qꝛ idē dicūt ista ꝙ tū ad sua positiua ꝛ alia genera similiter hn̄t eē ꝓpria sibypsis. ¶ Quinto dico ex p̄dictis ꝙ in creatura nō est esse aliqd̄ absolutū. Sed om̄e esse actualis existētie respectus est ꝛ depēdētia q̄dā essentie create ad ip̄m deū vel ad p̄mā causam. Et dico bn̄ ad primā cām: qꝛ ꝛ si creatura aliqñ effectiue ꝓducat̄ a causa creata vel scd̄a: nō tn̄ respectus ad causam secūdā creatā ꝑtinet ad suū esse: immo oīs talis respectus est accidēs simpliciter ipsius creature ꝛ sine illo absolute loquēdo pōt esse. ¶ Dico tn̄ bene ꝙ alique sunt quidditates vel essentie absolute ꝫm se ꝛ alique nō sicut quidditates create primorū generū trium sunt absolute. Aliorū vero nō sed respectiue. Et sic etiā licet om̄e esse creature sit respectus tn̄ aliqd̄ est essentie absolute ꝛ aliqd̄ eēntie respectiue: ꝛ sic etiā ꝑ ꝯcomitātiā ꝫm modū loquēdi min⁹ ꝓpriū solet dici ꝙ ē aliqd̄ eē absolutū ꝛ aliqd̄ eē respectiuū nisi forte ītelligat̄ de eē eēntie qd̄ in nullo distinguit̄ ab eēntia creature nisi ꝫm rōnē

Nota.

¶ Nota hic ꝙ nō ꝯcludit aliqua rō p̄missa ꝙ eē creature sit q̄dditatiue respectus licet bn̄ ꝯcludāt ꝙ differat realiter ab eēntia. Posset em̄ dici ꝙ licet eē cuiuslibet respectus vel relatiōis sit essentialiter ꝛ quidditatiue respect⁹ tn̄ esse nature vel eēntie seu creature absolute est realitas absoluta seu formalitas vel intētio nō minus ꝙ intellect⁹ vel opatio vel volūtas: lꝫ forte ad hoc nō habeat̄ aliqua ratio cogēs. Et cū pauciora sine necessitate sint ponēda ꝛ nō pōt min⁹ poni nec pauciora ꝙ ponēdo ip̄m eē respectū videt̄ hoc posse ꝓbabiliter sustineri. ¶ Sexto dico ꝙ si plures sint respectus vestigiales ī creatura puta tres ad ip̄m deū vt ad cām exēplarē efficientē ꝛ finalē sicut ī p̄mo distin. 3. videbat̄ ꝓbabiliter posse dici ꝙ sol⁹ ille q̄ est ad ip̄m vt ad causam efficientē dr̄ ip̄m esse creature: nō aūt alij lꝫ ꝯcurrāt cū ipso in creatura. Nā lꝫ creatura ꝑ se depēdeat nō solū ex efficiente sed ex fine ꝛ exēplāte tn̄ cā ipa q̄ est eadē efficiēs ꝛ exemplās ꝛ finis nō largit̄ eē creature nisi efficiendo ipam vt ptꝫ. Hoc tn̄ ad plenū videre est difficile cū finis ꝫm ꝙ hm̄ōi sit cā nō min⁹ p̄ncipalis ꝙ efficiēs: quare nō dr̄ esse creature respect⁹ ei⁹ ad deū vt ad finē sicut ad ipꝫ vt ad efficiēs. Et si sic dicat̄ tunc nō video quō possit saluari ꝙ vni⁹ essentie sit vnū esse sꝫ oportet ꝙ sint plura eē vel ꝙ sit vnū esse cōtinēs illos tres respect⁹ ꝛ ita non est vnū ꝑ se qd̄ nō videt̄ verū eē. Si aūt diceret̄ ꝙ respect⁹ creature ad deū vt ad exemplantē ꝛ efficientē ꝛ finientem in actu nō est nisi vni⁹ simplex ꝛ ratio terminādi illū esset aliqd̄ indistinctū puta vna ꝑfectio cuiusmodi est velle diuinū qd̄ etiā videret̄ ratiōabile: qꝛ q̄cquid extra se causat ꝑ modū cuiuscūqꝫ cause ꝯtigēter ꝛ libere causat: tūc nō ē difficultas p̄dicta quō eē creature sit vnū ꝙ respect⁹ ille vn⁹ ē ꝫm viā istā.

¶ Ultimo dico ꝯcludēdo ꝯ̄ tres p̄mas opiniones ꝙ p̄ma si ītelligat ꝙ essentia ꝛ eē distinguant̄ realiter sicut p̄dictū est vera est ꝙtū ad cōclusionē. Si aūt aliter intelligat sicut puto ꝙ ꝛ fecit. s. ꝙ sint diuerse res sicut materia ꝛ forma suo modo vel sicut accidens ꝛ subiectū nego eā ꝛ rn̄debo ad motiua ei⁹. ¶ Cōtra scd̄aꝫ opinionē ptꝫ ꝙ est falsa: qꝛ eē ꝛ essentia nō solū ꝫm rationē ꝛ intellectuꝫ distingunt̄. Et ideo rn̄debo ad motiua ei⁹. ¶ Cōtra tertiā opinionē dico ꝙ si per illā differentiā intētionū intelligat differētiā aliā ꝙ in intellectu vel extra intellectū. Puta formalē vel realē vel essentialē ꝙ est falsa ꝛ ficta. Sicut em̄ nō est ens nisi in aīa vel extra animā ita nec differētia. Si autē intelligat differentiā extra intellectuꝫ aliā ab illis tribus etiaꝫ falsa est: qꝛ nulla talis est. Si autē intelligat differētiam formalē tm̄ falsa est etiā quia nō solū formaliter distinguntur sed realiter eo modo vel simili quo inter genus ꝛ differētiā vera est opinio: sed tunc dico ꝙ cōtradicit sibi ponendo ꝙ essentia sit eterna ꝛ esse sit nouū in creatura: quia sicut arguebat̄ in secundo. Illa sic que tantum realiter differūt vel intentione non sunt separabilia nec inseparabilia ꝫm esse sicut patet de animali ꝛ rationali ī homine vel que sunt hominis sic etiam de esse ꝛ essentia. Si autem intellexit de differentia essentiali falsum est sicut supra probatum ꝛ tūc etiam esset opinio contra opinātem: quia tūc differrent realiter eo modo quo ponit opinio prima quod tn̄ opinans intēdit improbare et bene in hoc. Si autem intēdit probare ꝙ nō differunt realiter eo modo quo dictū est supra: tunc nego illam opinionem ꝛ dico ꝙ motiua eius que ponuntur inter illa de illa secunda opinione nō concludunt sicut inferius apparebit. ¶ Cōtra illud quod dicit vltra ꝙ essentia nō participat esse nisi sicut effect⁹

3.3. ꝑcedēn. opi.

suam causam q2 participat eē diuinū q2 planū est
q̄ esse actualis existētie nō est causa essentie: sꝫ ma
gis ipsa essentia est fundamētum talis esse: et ideo
participat esse sicut fundamētū participat relatio-
nē sibi consubstātialem ⁊ sicut gen⁹ differētiā par-
ticipat in specie tanq̄ aliquid cōponibile cū ipsa.
¶ Cōtra illud etiā qđ dicit q̄ esse essentie pōt p̄re
dicari de essentia in recto nō sic esse actualis existē
tie: q2 intētione differt ab ea. Videt̄ etiā q̄ ipse ha
beat dicere hoc idem de esse essentie: q2 planū est q̄
essentia creata in trib⁹ p̄rimis generib⁹ est aliquid
absolutū si esse essentie ƀm ipsum est respectiuum:
q2 est respectus exemplati: ergo ita differūt intētione
sicut essentia ⁊ existētia: ⁊ tūc vltra ita potest poni
essentia vel intelligi sub non esse essentie sicut sub
nō existētia vel esse existētie. Si dicas pro eo q̄ nō
ponit quidditatē vel essentiā ⁊ per ɔ̄ns esse essentie
nisi respectū exemplati: tunc sequit̄ absurdū q̄ nul
la q̄dditas creata sit absoluta ⁊ q̄ sit dare respectū
August. sine fundamēto. ¶ Contra Augustin⁹. 6. de trini
tate vbi dicit q̄ om̄e qđ relatiue dicitur est aliquid
excepto relatio vel relatione: quare ⁊c̄.

ad rationes p̄me opiniōis ¶ Ad motiua ergo p̄rime opiniōis. ¶ Ad
primū dico q̄ participās
aliquid sicut effectus causam differt a participato
nō solū realiter sed etiā essentialiter ⁊ isto mō crea
tura p̄ticipat nō esse suū sed esse diuinū sed partici
pās aliq̄d sicut fundamentū participat relationem
vel sicut genus participat differentiā extra intelle
ctū. Non oportet similiter q̄ differat essentialiter
a participato: licet ita sit de materia participante
formā ⁊ de subiecto p̄ticipante accidēs sed sufficit
q̄ realiter distingunt̄ modo p̄dicto: ⁊ tūc argumē-
tū est pro me de esse ⁊ essentia. ¶ Ad scđm dico ad
maiorē q̄ illud qđ sic est in potētia ad aliquid posi-
tiuū q̄ ip̄m pōt manere sub opposito illi⁹ ⁊ recipit
ip̄m sicut forma materiā vel sicut subiectū accidēs
differt nō solū realiter ab illo: sed etiā essentialiter
sicut patet de subiecto ⁊ accidēte de materia ⁊ for
ma. Sꝫ dico q̄ essentia creata nō sic est ī potētia ad
suū esse: sꝫ est in potētia ad suū esse sicut fundamen
tū in creaturis ad respectū ɔsubstātialē ⁊ eundē es
sentialiter sibi ⁊ sicut gen⁹ ad differētiā q̄ simul ne
cessario sunt ⁊ nō sunt ⁊ dico bn̄ q̄ talia realiter di
stingunt̄ saltē modo p̄dicto ⁊ tūc argumētū est pro
me. ¶ Qn̄ dicis ī minori q̄ essentia ē potētia ɔdi-
ctiōis ad esse vel nō esse: q2 neutrū sibi determinat
Dico q̄ essentia si debeat manere determinat̄ ad es
se sic̄ ⁊ ad seipsaꝫ. Verū est tn̄ q̄ pōt nō esse: q2 etiā
pōt nō manere sicut nō manere ens ⁊ cadere in ni-
chil eoipso q̄ nō est necesse eē sicut etiā ⁊ ipꝫ existe
re pōt nō esse in actu. Existētia em̄ pōt nō existere
sicut ⁊ essentia: ⁊ tn̄ non differt realiter ab existere.
¶ Ad tertiū dico q̄ essentia creature nō est suum
existere nec vnū p̄dicat̄ de altero in recto ⁊ ī abstra
cto. Et ideo dico q̄ nō solū differūt ƀm rationē: sꝫ
realiter modo p̄dicto sicut etiā genus et differētia
non tn̄ realiter sicut tu dicis sicut forma a materia
vel huiusmodi. ¶ Ad quartū dico q̄ nō obstāte q̄
essentia ⁊ esse nō distingunt̄ realiter eo modo quo
tu ponis nō sequit̄ q̄ essentia sit suum esse sicut nec
aīalitas est rationalitas. In deo autē in quo nō di
stingunt̄ essentia ⁊ esse extra intellectū. Dico q̄ es-
sentia est esse ⁊ est formalis p̄dicatio eiusdeꝫ de se.
Essentia autē creata nullo modo est suū esse sꝫ dif-
ferēs realiter ab esse vt dictū est supra: ⁊ ita nō est
esse subsistēs ⁊ per se necesse esse sicut de⁹ sꝫ ƀm suū
esse depēdens est ab ipso esse diuino. ¶ Ad quintū
dico q̄ loquēdo de potētijs sensitiuis exteriorib⁹ q̄
sunt p̄ticulares illa q̄ diuersis potētijs cognoscunt̄
sicut p se obiecta positiua realiter distingunt̄. Sed
de potētijs subordinatis sicut sunt intellect⁹ ⁊ sen-
sus nō oportet: q2 aliq̄d idē potest p̄cipi ab vtroq̄.
Idē em̄ qđ sentit̄ intelligi pōt q2 intellect⁹ circa to
tū ens sensibile p̄cipue pōt. Ad minorē qn̄ dicis q̄
essentia ⁊ esse diuersis potentijs cognitiuis cogno
scunt̄. Dico q̄ essentia pōt intelligi ⁊ potest sentiri.
Idip̄m em̄ qđ sensus videt ītellect⁹ cognoscit. Un
de ⁊ visus ⁊ intellectus cognoscit essentiā coloris:
tn̄ differēter q2 ītellect⁹ pōt eā cognoscere quiddi-
tatiue diffiniendo ipsam ⁊ abstrahendo ab esse vel
etiā a suo singulari nō autē visus ⁊ ideo quidditas
dicit̄ appropriari intellectui p modū obiecti. ¶ P̄
etiā esse nō est illud quo obiectū sensus est singula-
re: q2 nō est differētia īdiuidualis nature sensibilis
sicut dictū est in scđo: ⁊ ideo nichil ad p̄positum q̄
tū ad hoc. ¶ Preterea etiā nō oportet dato hoc q̄
intellectus cognoscat essentiā ⁊ sensus existētiā nō
oportet q̄ realiter distinguant̄ eo modo quo ponis si
cut nec oportet q̄ essentia ⁊ suū singulare essentia-
liter distinguātur sed sufficit q̄ realiter modo p̄di
cto. ¶ Ad sextū dico q̄ terminus mutatiōis realis
que est vere mutatio nō solū realiter sed etiā essen-
tialiter distingunt̄ ⁊ a mutatiōe ⁊ a subiecto muta
tiōis. Sed dico sicut dictū est in scđo q̄ creatio nō
est vere mutatio q2 nō est de subiecto sed est non de
aliquo. Unde essentia nō se habet sicut subiectum
mutationis respectu ipsius esse in creatione: q2 tūc
essentia nō crearet̄: sed creationi p̄supponeret̄ qđ
est falsum. Sed ipsa essentia est termin⁹ creatiōis
⁊ ip̄m suuꝫ existere in actu est referri ad p̄ducens.
Si dicas q̄ referri p̄supponit existere vel esse. Di-
co q̄ verū est de referri ƀm aliquē respectū accidē-
talem ⁊ essentialiter distinctū cuiusmodi nō est ipꝫ
esse ab essentia: quare ⁊c̄. ¶ Ad septimū dico q̄ il-
la est ita necessaria in re vel nō necessaria sed cōtin
gēs extra intellectū essentia habet esse vel existere
sicut q̄ essentia nō tn̄ ita per se vera: quia prima est
vera. Secūdo modo si est per se vera ⁊ scđa p se pri
mo modo. Tu dicis ista est necessaria ⁊ eterna et p
se vera. Essentia est essentia. Dico q̄ verū est abso-
lute abstrahēdo essentiā ab actu vel potētia vel ac
cipiendo ista sub disiunctione. Sed ista est contin-
gēs. Essentia est actu ⁊ extra intellectū q2 isto mo
do essentia pōt nō esse essentia. Et ita dico de alia
Essentia habet esse q̄ similiter est necessaria vel cō
tingēs: quia ista est necessaria. Essentia habet esse
actu vel potētia ⁊ ista est contingens. Essentia ha
bet esse actu ⁊ tn̄ ex hoc nō sequitur q̄ sint omnino
idem re sed possunt realiter distingui modo p̄dicto
quia nō obstante q̄ sic distinguātur tn̄ pari necessi-
tate qua essentia est essentia extra intellectum pari
ratione refertur ad deum in actu. ¶ Ad Boetiuꝫ ad Boetium.
dico bene q̄ in creatura differt qđ est ⁊ quo est rea
liter modo predicto ⁊ esse aliquo modo cōparat̄ ad
essentiam sicut forma quia sicut respectus ad suum
fundamentū ⁊ sicut actus ad potētiam. Et in crea
tura differt q̄stio si est a q̄stione q̄d est sed nō in deo
ex parte rei: sed nō intendūt ille auctoritates q̄ es-
sentia ⁊ esse realiter distinguant̄ sicut tu ponis nō

obstante ꝙ esse actu sit passio. Non em̄ oportet omnem passionē positiuā creature differre sic realiter a subiecto sicut formā a materia vel accidēs a subiecto sed potest eē differēs realiter modo ꝑdicto quē tenui. ¶ Ad hanc primā auctoritatem respondetur per Cōmētatorem ibidē ꝙ Boetius accipit ibi quo est nō formaliter sed causaliter ⁊ effectiue: ita ꝙ distinguitur realiter qđ est scꝫ effectus ab illo quo est scꝫ a causa sua qua est non formaliter sed causaliter ⁊ denominatiue. In deo autem non sic: quia non est causatus.

Ad motiua alterius opi.

¶ Ad primum motiuum alteri⁹ opinionis. Dico ꝙ accipiendo sapere pro sapere habituali nō sic se habet in creatura essentia ⁊ esse sicut sapientia ad sapere vel cursus ad currere ⁊ lux ad lucere nisi ꝗ̄tum ad moduꝫ significādi: q̄r vnū significatur nominaliter ⁊ aliud verbaliter sicut est in illis sed in re nō sic se habēt. Nam illa in re sunt idem penitus: nō sic autē ista sicut probatum est supra. In deo autem omnino sic se habēt: ⁊ forte hoc intēdit Augustin⁹. ¶ Ad secūdum dico ꝙ cum existere sit respectus quo essentia creata refertur ad deū ꝙ proprie loquēdo sicut respectus nō refertur sic etiam nec esse dicit̄ habere esse vel esse sed magis essentia dicit̄ esse ⁊ creatura: tn̄ si dicatur esse improprie eo ꝙ ens est cōmune transcēdens qđ verificat̄ de quolibet positiuo reali nō est ens alio: sed seipso nec pari ratione fuit stādum in prima puta in essentia ꝙ ipsa diceret̄ ens id est existens seipsa sicut etiā si album esset transcendēs non eadē ratione corpus seipso diceretur albū et a seipso sicut albedo: q̄r nō eadē ratione esset corpus ⁊ habēs albedinē: quare ⁊c̄. Vel dicendum ꝙ argumētum cōmentatoris contra Auicēnam concludit ꝙ esse nō est vna res addita eo modo quo accidens subiecto vel forma materie. Tunc em̄ esset processus in infinitū: quia tunc de illo esse posset q̄ri sicut de essentia sed nō concludit quin aliquo modo distingantur modo ꝑdicto. ¶ Ad tertium dico ꝙ esse substātie est substātia ⁊ accidētis est accidēs Non alia substantia vel aliud accidēs sed cōsubstārialiter ideꝫ substātie vel accidēti licet distingatur ab essentia substātie vel accidētis sicut etiā genus et differētia sunt vna substātia licet differant realiter ⁊ anima ⁊ sua potentia sicut dictū est in primo. ¶ Ad quartū ⁊ ad quintū dico ꝙ non existere ꝑ se ⁊ directe ⁊ formaliter nō negat essentiam nec dicit totam nō entitatem rei sed bene concomitatiue: q̄r nō manet essentia extra intellectū sub non esse licet essentia nō sit esse. ¶ Ad sextum de albedine. dico ꝙ albedo dat esse albū per vnionem sui cū subiecto quia nunꝗ̄ separata daret esse albū: ⁊ ita esse albū non est idem penitus qđ albedo vel etiā idem quod subiectū. Et ꝓterea nō est simile de forma substantiali: q̄r forma substātialis pars est ⁊ per se causa essentie: ⁊ tunc planū est ꝙ sicut essentia distinguit̄ a forma ita ⁊ esse multofortius ⁊ nihil habet̄ ex hoc Si autē sit synode esse forme ꝫm seipsaꝫ: tunc dico ꝙ differt ab ei⁹ essentia sicut ⁊ esse totius ab essentia totius licet nō det esse per aliquid essentialiter distinctum ab ipso vt per vnam aliam formā. Hec de primo articulo.

1. opi.

¶ Quātum ad secūdum articulū est vna opinio de questione principaliter ꝓposita ꝙ esse accipit̄ multipliciter. Vno modo pro cōplexione vel cōpositione extremorū scꝫ subiecti et predicati in cōclusione vel ꝫm ꝙ est nota talis complexionis. *Nota de esse.* Alio mō accipit̄ pro esse essentie qđ est esse q̄dditatiuū ꝑ diffinitionē expressum. Alio mō accipit̄ pro esse actualis existētie qđ est esse rei i effectu extra intellectū. ¶ De primo esse loquēdo dicunt ⁊ bene in hoc ꝙ in xp̄o tot sunt esse ⁊ possunt poni quot vere ꝑ̄dicationes aliquarum de ip̄o possunt formari. Esse em̄ hoc modo copula est ꝑ̄dicamēti cū subiecto in ꝓpositione ⁊ ꝑ̄dicat̄ tertio adiacēs ⁊ est aliquid scđe intētionis sicut ꝑ̄dicatum ⁊ subiectū. Scđo mō etiā planū est ꝙ i xp̄o sūt plura esse sicut ⁊ plures essentie vel nature. puta natura diuina ⁊ humana. Esse autē isto modo acceptū et essentia nō distingūtur nisi ꝫm rationē sicut dictuꝫ est in articulo ꝓcedēti. ¶ Sꝫ loquēdo de eē actualis existētie qđ est esse. Tertio modo acceptū dicūt ꝙ in xp̄o nō est nisi vnicū esse qđ est existere diuini suppositi ita ꝙ natura humana in xp̄o nō habet ꝓprium existere: sed existit existētia diuini suppositi sicut dicūt. ¶ Ad hoc adducunt̄ plures rationes ꝓter illas q̄ tacte sunt i principio q̄stionis. *rōnes huius opi.* ¶ Prima est ista. Si natura hūana haberet ꝓpriū existere in xp̄o sequeret̄ ꝙ cōmunicaret illud supposito verbi: q̄r illud esset assumptū ⁊ ita esset cōicatū. Sꝫ hoc est īpossibile: q̄r tūc oporteret ꝙ natura hūana esset forma diuini suppositi eoipso ꝙ daret sibi esse ⁊ sic etiā verbū esset aliquid potētiale ⁊ natura humana esset actus eius et ꝑsona xp̄i esset cōposita q̄ oīa sunt impossibilia: ḡ ⁊c̄. ¶ Scđa ratio. Pars si adueniat toti preexistēti non determinat sibi aliq̄d nouum esse: sed ipsa existit ipso esse totius. Sed natura humana non magis pōt dare nouū esse verbo ꝗ̄ pars toti: imo multomin⁹ vt patet: ḡ ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. Sicut se hꝫ vna ꝗ̄titas ad oīa q̄ sunt ꝗ̄ti sic vnica existentia ad omnia que sunt vni⁹ suppositi vt videt̄. Sed vnica ꝗ̄titate oīa que sunt eiusdē quāti vel subiecti sunt ꝗ̄ta. Nō em̄ sunt simul plures ꝗ̄titates ꝑ naturā: igit̄ vnica existētia existūt oīa que sunt eiusdē suppositi scꝫ xp̄i: igit̄ in xp̄o nō est nisi vnica existentia ⁊ vnū esse qđ est diuini suppositi. ¶ Quarta ratio. Sicut subsistētia se habet ad subsistētiam sic existētia ad existētiam vel existere ad existere. Sed subsistētia diuini suppositi supplet sufficienter subsistētiam nature humane ⁊ propter hoc nō est ibi nisi vnicum subsistere: ḡ ⁊ existētia diuini suppositi sufficienter supplet existētiam humane nature: ⁊ ita non est ibi nisi vnicū existere. ¶ Quinta ratio. Accidēs nō dat subiecto nouuꝫ eē: q̄r accidēs ⁊ subiectū licet ꝫm rationē distiguātur: non tn̄ ꝫm esse ꝫm Aristotelē. 1. phisicorū. Sed multominus dat natura humana nouū esse ipsi diuino supposito in xp̄o vt videt̄: ḡ ⁊c̄. ¶ Sexta ratio vnius rei substātialis est vnū esse quia eius non pn̄t eē duo eē simpl'r cuiusmōi ē eē substātiale. Sꝫ xp̄s est vna res ḡ ⁊c̄. ¶ Dicūt ḡ isti ꝙ i xp̄o nō est nisi vnicū existere qđ est existere diuinum ⁊ natura hūana lꝫ habeat ꝓpriū esse essentie nō tamē habet proprium existere in christo.

¶ Sed ꝯ istā opinionē arguo q̄r reputo eam falsam. *ꝯtra istā opi.* Prīo in quocūqꝫ sūt plures nature ⁊ essentie ī eo sunt plura eē actual' existētie q̄r sic̄ dictū ē i articl'o ꝓcedēti. Essentia ⁊ suū existere sunt insensibilia. Et q̄libet essentia hꝫ suū ꝓpriū

existere. Sed in xp̄o sunt plures nature ꝛ essentie/ puta diuina ꝛ humana. ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. In quocunqꝫ sunt plures generationes passiue reales quarum vna est eterna ꝛ alia noua in eodē sunt plura esse quorum vnū est nouū ꝛ aliud eternum qꝛ noua generatio terminatur ad nouum esse substātiale qūocūqꝫ debeat hoc intelligi siue essentia vel natura sit primus terminus siue nō. Sed xp̄us est huiusmodi. ergo in ipso est duplex eē saltem. ¶ Tertio sic. In quocūqꝫ sunt plura viuere substantialia vel plures vite in eo sunt plura esse qꝛ viuere in viuentibus est esse scd̄o de aīa. Sed in xp̄o sunt due vite Uita scꝫ diuina ꝛ vita humana que fuit corrupta ī ip̄o per mortē ꝛ in resurrectiōe resumpta. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Si natura assumpta relinqueretur a verbo ip̄a existeret in ꝓprio supposito ꝛ haberet suum verum esse. Sed propter hoc nihil positiuū sibi daretur qd̄ non habeat. igitur cū suum existere sit aliquid positiuū reale videtur ꝙ suū ꝓpriū existere habet in xp̄o sicut etiam habet suam ꝓpriam singularitatem vel differentiam indiuidualē qua ē hec in athomo ꝭm Damascenū. Non plus eīn pōt poni in re sine ꝓp̄o existere ꝙ̄ sine ꝓpria singularitate vt videtur ¶ Quinto sic. Fundamētū resolutionis que est accidens necessario p̄supponitur existere illi relatiōi. Sed in xp̄o natura humana ē fundamentum sue vnionis ad verbū que quidē vnio ē respectus quidā sibi accidentalis qꝛ sine illo posset nō esse ergo p̄supponitur habere ꝛ habet in xp̄o ꝓprium esse. Nec potest dici ꝙ illud eē sit diuini suppositi qꝛ ad diuinū suppositū nō pertinet fundare talem vnionem vel respectū sed magis terminare Hoc est enim ꝓprium nature assumpte. ¶ Quinto sic. Sicut eē est suppositum in xp̄o ita etiā operari ꝛ velle. Sed nō obstāte ꝙ in xp̄o sit vnicū tm̄ suppositum adhuc tm̄ in ip̄o sunt due voluntates ꝛ duo operari vel due operationes ꝭm dictū Damasc. libro tertio. ergo ꝛ plura esse vt videtur illo nō obstāte. Similiter argui potest de assumptiōe noua per quam nō tolleretur a natura assumpta suum esse.

Auctoris opi. satis abigua.

¶ Dico igitur aliter ad istum articulū. Prīo ꝙ ī xp̄o sunt plura esse ex parte diuini suppositi loq̄ndo de eē actualis existentie qꝛ sunt ibi tot esse quot in ip̄o sunt distincta for̄aliter ex natura rei. Nā sicut dixi in primo. distinctione. viij. Esse est idem quiditatiue et formaliter cuilibet quod est in deo ex natura rei. Unde nō solum diuina essentia quiditatiue est esse sed etiam intellect⁹ diuin⁹ quiditatiue est eē ꝛ volūtas etiā ꝛ filiatio diuina ꝛ ista eē distinguuntur ad modum quo oīa ista distinguūtur. Nec oꝫ ꝙ sint in diuino supposito plures essentie ꝓpter hoc qꝛ in diuino supposito nō est nisi vna perfectio simpliciter prima in ordine oīm diuinorum cui primo cōuenit existere ꝛ illud vocaꝛ eēntia. ¶ Scd̄o dico ꝙ ī xp̄o ex parte nature assumpte sunt plura esse actualis essentie qꝛ tot sunt ibi quot sunt essentie distincte. Est enim ibi essentia ꝓpria materie ꝛ cuiuslibꝫ forme substātialis qꝛ sunt ibi due forme substātiales ꝛ essentia totius cōpositi vel totius nature ꝛ essentia ꝓpria cuiuslibet accidētis. Omnia eīn ista habent ꝓprium existere in xp̄o sicut ꝛ ꝓpriam essentiam. ¶ Tertio dico ꝙ loquēdo de esse quod est nota cōplexionis vel copula presenti de subiecto ꝛ significat virtutem ꝓpositionis in xp̄o obiectiue saltem sunt tot esse quot ꝓpōnes vere possunt formari de ip̄o in quibus eē p̄dicetur tertio adiacens sicut dicunt aliꝫ ꝛ bene qꝛ xp̄us potest esse subiectum per actum intellectus respectu cuiuslibet p̄dicati verificabilis de ip̄o mediāte copula que ē eē. quare ꝛc. ¶ Quarto dico ꝙ loquēdo de eē subsistētie cōtingit distinguere qꝛ subsistere accipitur vno mō pro non inherere. Alio mō pro suppositaliter ꝛ incōicabiliter eē ꝛ isto modo dixi supra ꝙ ī diuinis subsistentia quedā est incōicabilis ꝛ quedā cōicabilis ¶ Loquēdo ergo de subsistentia cōicabili dico ꝙ in xp̄o ꝭm diuinū suppositum sunt plura esse ꝛ tot quot sunt in ip̄o diuine perfectionis cōicabiles distincte ex natura rei ꝛ forte idem est istud subsistere in qualibet p̄fectione cū suo existere quātuꝫ ad illd̄ positiuum. Unde sicut quelibet diuina p̄fectio ex seipsa formaliter existit ꝛ est suū existere. Ita ꝛ subsistit cōicabiliter ꝛ est suum subsistere. Et de ista subsistentia loqtur August. qñ dicit ꝙ diuina eēntia ad se subsistit. Ex parte vero creature assumpte sunt etiā due subsistētie tales īmo tres. Puta materie ꝛ totius cōiuncti ex materia ꝛ forma corporeitatis quod est ip̄m corpus ꝛ totius ꝯiuncti ex istis quod est natura humana qꝛ nulla forma substātialis vel accidētalis isto modo subsistit qꝛ oēs possūt inesse vel inherere ꝛ inherēt in xp̄o: loquēdo autē de subsistere vel subsistētia incōicabili nō innitēdo alteri cui cōicetur. Dico ꝙ in xp̄o nō est nisi vnicū subsistere vel eē quod est eē suppositabile incōicabile diuini suppositi ꝑ proprietatem suam suppositalem vel etiam personalē que est filiatio ip̄a ꝛ aliquid subsistens incōmunicabiliter. Ex parte vero nature assumpte nullum est eē vel subsistere tale qꝛ natura assumpta nō habet rōnem ꝓpriꝫ suppositi in xp̄o. Sed suppositatur in supposito v̄bi ꝛ ita in xp̄o nō est nisi vnicum suppositū non obstante ꝙ in ip̄o sint plura esse actualis existētie mō p̄dicto.

August.

¶ Ad primum aliorū Dico ꝙ eē nature humane vel suum existere cōicatur verbo in xp̄o qꝛ verbum est ꝛ existit homo nō tamē oꝫ ꝙ natura humana sit forma verbi vel ꝙ det sibi tale esse vel cōicet per informationem sed per vnionē frequēter dictam supra sicut etiā natura ip̄a cōicatur verbo nō per informationem sed per illam vnionem. ¶ Ad scd̄m dico primo ꝙ pars aduenīēs toti cōicat sibi nouū esse cōueniens illi parti quod est eē partiale. Unde si alicui necessario de nouo adueniat man⁹ dicitur de nouo manuatus vel si oculus adueniat dicit̄ oculatus vel si caput dicitur capitatus. Similiter suo modo dico ꝙ natura humana adueniens vel vnita verbo in xp̄o cōicat xp̄o suum esse ꝛ nouū esse suū. Similiter etiam dicēdum ꝙ natura humana nō se habet sicut pars in xp̄o tūc enim oporteret de verbo ꝙ eēt alia pars quod est falsum qꝛ verbum infinitum est. Nec habet rationē partis qꝛ ip̄o nō ē aliquid maius. Omne aūt totum est maius sua parte Similiter etiam natura hūana habet eē perfectū ꝛ cōpletum in genere suo nō sic pars etiā magis p̄tvare alicui eē ꝙ̄ pars que cōpletum eē non hꝫ nec perfectum. Preterea etiā si nullū eē reale cōicaretur verbo a natura humana sꝫ tm̄ verbum haberet respectum rōnis ad naturā de nouo. Sequeretur ꝙ verbum realiter non existeret homo sed solū ꝭm rationem quod est falsum ꝛ iō illa rō parum valet.

Ad motiua aliorum.

¶ Ad tertium dico φ maior est falsa. Quantitas enim accidēs est eētialiter distinctus ab eo qd est q̄tum per ipam ⁊ ideo nō oportet ipam multiplicari in subiecto quāto sed possunt eē multa quanta per ipam in eodē subiecto sicut materia ⁊ oēs forme corporee. Sed nō sic se habet eē ad eēntiam existentem q̄ existētis. Nam oꝫ necessario cū eē sit cō substātiale eētie φ tot sint eē ad minus quot eētie distincte. quare ⁊c. ¶ Ad quartum dico φ non sic potest suppleri existētia nature humane p existētiam diuini suppositi sicut subsistētia vel suppositalitas per subsistentiam ⁊ ratio est in promptu. Nam sicut dictum est supra. Suppositalitas ꝓpa nature humane nō dicit vltra naturaꝫ nisi negationem que contingēter inest ⁊ oppositū potest inesse Puta vnio ad diuinum suppositum ⁊ per hoc suppletur illa suppositalitas a diuino supposito assumente. Sed existētia nature nō dicit aliqd ꝯtingēter ꝯueniēs nature sed aliquid ꝯsubstātiale sibi qd non potest tolli ab ea nec per cōsequēs suppleri in ipsa sicut etiā nec ꝓpria singularitas sua. ideo ⁊c. ¶ Ad quintū de auctoritate dico φ accidēs cōmunicat suo subiecto suuꝫ eē sicut albedo dat eē albū ⁊ existere albū ꝯñr ⁊ ad tale esse quōcunq͡ȝ intelligatur terminatur mutatio accidētalis vel mot⁹ ipsius subiecti ad accidēs. Uñ dico absolute φ aliud est existere subiecti ⁊ aliud est existere accidētis sicut alia ē eēntia subiecti ⁊ alia accidētis ⁊ hoc siue inesse vel inherere sit esse accidentis siue nō qꝛ planum est φ si eē accidentis nō sit suū inherere φ tūc aliud ⁊ aliud est esse vtriusq͡ȝ. Si etiam suū esse sit inherere subiecto planū est φ adhuc est aliud eē accidentis ab eē subiecti qꝛ eē subiecti nō est inherere subiecto. Tamē dico φ eē accidentis nō est inherere subiecto qꝛ tūc quacūq͡ȝ virtute nō posset separari a subiecto sicut nec potest poni sine suo existere vel esse cui⁹ oppositum est planum in sacramēto eucaristie. quare ⁊c. Ad cōfirmationē de Aristotele Dico φ accidēs ⁊ subiectū nō differunt ꝺm esse ꝺm ipm vel qꝛ sunt idem subiecto vel supposito vel quia accidēs licet habeat ꝓprium existere non tamen sicut diceret Aristoteles potest eē nisi in subiecto quod tamē est falsum. ¶ Ad sextū dico φ vni⁹ rei simplicis nō habentis in se plures naturas vel essentias saltem in creaturis est vnum eē vel existere. Christus aūt nō sic ē vna res sicut patuit supra ⁊ ideo nō oportet φ in ipō sit tm̄ vnicum existere: sed sunt in eo plura licet bene in ipō sit tm̄ vnū subsistere suppositale qꝛ est vnum supposito.

Ad p̄ncipalia argumēta. ¶ Ad primuꝫ p̄ncipale quando dicis φ existere substātie ⁊ suum subsistere sunt idem. Dico φ nō est verum de subsistere suppositaliter nō innitēdo alteri ⁊ incōmunicabiliter. Ad ꝓbationem de accidēte ⁊ suo inherente patꝫ ex premissis quid dicēdum. ¶ Ad secūdum dico φ nō sequitur. In xp̄o sunt plura esse. ergo xp̄us est plura entia sicut nō sequitur in isto sunt plures eēntie vel scientie ergo iste est plura entia vel plures scientes Adiectiuum em̄ nō multiplicatur nisi ꝺm multiplicationem suppositi ⁊ habētis formā qꝛ significat i concretione ad suppositum. ¶ Ad tertium dico φ xp̄us nō est vnum per se aliquo illorum modorum per se quos vidit Aristoteles nec tamen est vnuꝫ p accidens eo modo quo subiectum ⁊ accidēs qꝛ natura humana nō est accidēs verbi informās ipsuꝫ nec ecōuerso imo nec forma aliquo modo īformās. ¶ Ex quo sequitur φ persona xp̄i ꝓprie loquēdo non sit cōposita qꝛ nō est vna p informationē licet ipam cōcedat Damas. cōpositam improprie ꝓ tanto φ est persona subsistēs in duplici natura diuina scilicet ⁊ humana. due ergo nature ⁊ duo existere cōstituunt vnum xp̄m aliquo modo per se pro tanto qꝛ vnio earum in persona xp̄i tanta φ p̄dicatio nature assumpte recipitur īcōcreto de persona v̄bi ⁊ vtrūq͡ȝ vnitorum est substātia ⁊ etiam aliquo modo p accidēs qꝛ ex ipis vnitis nō resultat aliqua entitas tertia per se vna sicut nec ex accidēte ⁊ subiecto resultat tamē aliqua tertia talis entitas ex materia ⁊ forma sicut dictuꝫ est in secūdo ⁊ in hoc materia ⁊ forma magis faciunt vnum q̄ due nature i xp̄o. Tu dicis vnio ista tenet arcem. Dico φ veruꝫ est q̄tum ad nobilitateꝫ vnitorum saltem alterius nō quātum ad faciendū aliquid vnum per se ex vnitis quod sit tertium resultās ex ipis. Tunc enim in ipso se haberent sicut partes quod est īpossibile de verbo sicut dictum est supra. ideo ⁊c.

¶ Distinctionis septime.
Questio Unica.

Circa distinctionē septimā quero. Utrum ex vi vnionis nature hūane ad verbum ista sit vera deus ē homo ¶ Uidetur φ nō qꝛ si ista ꝓpositio est vera videtur φ predicatū debeat ꝑtinere ad aliquod p̄dicamētorum ⁊ ad aliquem modum p̄dicandi. Sed hoc est falsum qꝛ nec de predicamēto generis vel speciei vel diffinitiōis nec proprij nec accidētis nec differentie vt pꝫ quia homo nullum istorum est respectu dei nec ē ꝺm aliquem modum p̄dicādi qꝛ nec per se nec per accidēs. patet inducēdo in modis per se ⁊ de per accidens. Patet Similiter nec est in quid qꝛ homo nō dicit quid ipsius dei. Nec in quale qꝛ nec est accidēs nec differentia. quare. ⁊c. ¶ Secūdo sic. Idem nō p̄dicatur de aliquo denomīatiue ⁊ abstractiue vel substantialiter ⁊ denominatiue. Patet quarto thopicorum. Ubi docetur destrui probleuma de diffinitione per hoc scꝫ si predicatur denominatiue qꝛ diffinitio predicatur de diffinito substātialiter. Sed ista ē vera denominatiue. Deus est humanat⁹ ergo ista nō est vera deus est homo p̄cipue qꝛ deus ⁊ homo sunt maxime diuersa ⁊ ꝯsequēs reputatiua vt videtur. ¶ Tertio sic. Quicquid absolutū ⁊ ad se predicatur de deo ꝯuenit tribus personis ꝺm Augustinum quinto de trinitate. Sed homo est aliqd absolutum ⁊ non predicatur de tribus ꝑsonis. Pꝫ ergo nō verificatur de deo. 4. Tho.

¶ Contra Per Augustinū primo de trinitate. Ubi dicit φ talis fuit illa vnio vt de⁹ diceretur homo ⁊ homo diceretur deus. ergo ⁊c. August.

¶ In ista questiōe sic procedā

¶ Primo inquirā an ista sit vera. Deus est homo ⁊ per quē modum. ¶ Secūdo an hec sit v̄a. Deus est factus homo. ¶ Tertio an ecōuerso. homo sit factus deus. ¶ Ultimo ad rōnes principales.

de ista ꝓpōne de⁹ est hō vł verbū est homo.

¶ Quantū ad primuz Dico ꝙ nō potest eē nobis naturaliter nota veritas hui⁹ ꝓpositionis. Deus est homo vel verbū est homo qꝛ ista ꝓpositio ꝟbū est hō vel de⁹ est hō est cōtingens simpliciter ⁊ nō necessaria ex terminis. Alioqn de⁹ necessario esset homo. Est aūt contingens de talibus terminis quorum cōplexio nō pōt eē naturaliter nota qꝛ cōplexio eorum nō cognoscitur nisi per intuitionem terminorum vel alicui⁹ noticiam q̄ naturaliter haberi nō pōt ex effectib⁹ ⁊ hijs que videmus ⁊ in effectibus. quare ⁊c. ¶ Dico igitur ꝙ solum per fidem vel fidei doctrinā oꝫ dicere ⁊ est notum ꝙ ista est vera deus est homo qꝛ verbum est homo ⁊ verbuz est deus ⁊ ideo deus est homo.

ꝙ ꝟbum sit homo

¶ Qꝫ aūt verbum sit homo. Probatur ex vna ꝓpositione necessaria ⁊ alia ex fide sic. Suppositū subsistēs in aliqua natura est tale formaliter ſm illam naturam hec est necessaria. Sed verbum est suppositus subsistēs in natura humnana hec est credita. ergo verbum est homo ⁊ per ꝯñs deus est homo. ¶ Ex quo apparet ꝙ ista non est primo vera. deus est hō. Si eñ esse primo vera tunc esse hominē ꝯueniret deo pro quolibet supposito diuino quod est falsum. Similiter etiā si esset prima tūc cum iste termin⁹ deus poneret suum formale significatū predicatū verificaretur de ipō ratiōe nature ipsius diuinitatis ⁊ ꝑ cōsequēs in quocūqꝫ inueniretur natura diuinitatis ipm eēt homo ⁊ sic pater ⁊ spūssanctus esset hō. Ista ergo verbū est hemo prior est illa ⁊ ambe sūt vere ⁊ ista etiā xp̄us est homo. ¶ Sed qūo ⁊ quali predicatione est ista vera verbū est homo vel deus est homo. Dico ꝙ predicatione formali que est singularis qꝛ nō habet cōsimilem sicut ⁊ vnio illa benedicta singularis. Omnis enim alia p̄dicatio formalis vel est per idētitatem extremorum vel est per informationē. Hic aūt nec est idētitas eētialis extremi ad extremū nec etiam informatio extremi ab extremo sed vnio mirabilis extremi ad extremum sine aliqua informatione. Unde dico ꝙ hic non est predicatio ī quid hominis de verbo qꝛ nō pertinet ad suum cōceptum quiditatiuū per se primo modo Est tamē predicatio q̄d vel alicuius quod est quid quia est substātia ⁊ ideo ē predicatio formalis substantialis media inter predicationem formalem in quid que est per se primo mō ⁊ inter predicationez per informationem vel accidentalem que nec ē ista nec illa. ¶ De ista vero xp̄us est homo. Dico ꝙ nō est per se nec per accidēs apud metaphisicum sicut nec ille due.

¶ Aduertendum tamen ꝙ metaphisicus considerat accidens prout est natura realis dependēs ad subiectū ſm vero logicū accidēs accipitur p̄cipue in propositionibus pro intentione secūda facta ab aīa circa cōtingentem inherētiam predicati ad subiectū qñ scilicet in subiecto vel predicato non est ratio talis inherentie tūc eñ iudicat ꝓpositionē esse per accidens ſm ergo metaphisicū. Dico ꝙ ista verbū ē hō vel de⁹ est hō nō est ꝑ se qꝛ neutꝝ est de rōne alteri⁹ Nec per accidēs qꝛ neutrum est accidēs alteri⁹ ſm logicum vero neutra est ꝑ se ꝓpter eandem rōnez cum metaphisico sed bene est per accidēs ſm logicum qꝛ in neutro est ratio inherētie p̄dicati ad subiectum. ¶ De ista vero xp̄us est homo dico ꝙ non habet oīno ꝯsimilē modum veritatis sicut ille due. Nam ſm Dama. ca. 4. Christus est nomē suppositi subsistētis in duabus naturis qꝛ ergo natura videtur per se verificari de supposito subsistēte ī ipā magis videtur esse ista per se xp̄us est homo q̄ꝫ ista Uerbū est homo. Nam licet verbū subsistat in natura humana: hoc tamen nō importatur noīe verbi tamen dico ꝙ ista etiā Christus est homo nō est per se aliquo illoruz modorū qui dicti sunt ab Aristotele qꝛ sicut dicitur quinto metaphi. Ratio in se falsa de nullo est vera. Similiter cōceptus qui non est per se vnus nō potest recipere p̄dicationē per se alicuius cōceptus. Conceptus aūt xp̄i qui est hic subiectum nō est per se vnus. Et qꝛ ex ambab⁹ naturis vel ex persona verbi ⁊ natura nō fit vnum ꝑ se tertium sicut dictum est supra. quare ⁊c. Hoc de primo articulo.

de ista ꝓpositiōe xp̄us est homo.

¶ Quātum ad secundum articulum. Uidetur ꝙ ista nō sit vera deus factus est homo. Primo qꝛ in omni eo q̄d fit de nouo saltem ⁊ preexistens requiritur aliqua mutatio subieti factionis vt si sortes sit albus mutatur ad albedinem Sꝫ deus mutari nō potest. ergo nō pōt fieri homo nec est factus homo. ¶ Secūdo omne illud q̄d fit patitur ⁊ recipit factionē passionem sicut omne q̄d facit habet factionē actionē. Sed verbum vel de⁹ non patitur. ergo ⁊c. ¶ Tertio deus factus est hō ergo deus est factus cōsequēs est falsum ergo ⁊ antecedēs. Probatio ꝯñe qꝛ homo est aliq̄d nō distrahens ab addito ante nō distrahente cū aliquo ē bona cōsequētia ad illud sinpliciter. Hoc aūt non distrahit fieri simpliciter. Unde ⁊ bene sequit Sortes factus est homo ergo sortes est fact⁹. ¶ Quarto qꝛ si deus factus est homo seq̄tur ꝙ deus sit factus deus. Sed hoc est falsum. ergo ⁊c. Probatio cōsequētie. Nam seq̄tur deus factus est homo ergo factus est iste homo demōstrato xp̄o. Sꝫ iste homo est deus ꝓpter cōicationē ydiomatum ergo de⁹ factus est deus.

de ꝟitate isti⁹ de⁹ ē fact⁹ hō.

Resolutio auctoris.

¶ Sed istis non obstātibus dico ꝙ ista est vera. Deus est factus homo vel verbum factum est homo. Cuius ratio est qꝛ factum vel fieri quādo enūciatur simpliciter ⁊ absolute De aliquo dicunt absolute factionē eius vel factū esse. Similiter qñ cum determinatione enūciātur dicūt factū esse illius ſm determinationē sicut est qñ absolute ⁊ secūdo adiacēs p̄dicatur dicit absolute eē illius de quo predicatur vt sortes est. Sed quādo tertio adiacens predicatur dicit eē ſm cōditionē p̄dicati. vt sortes est poeta predicat esse poesis. Similiter quādo dicitur sortes fit albus deniatur fieri albedinis. Unde quādo dicitur fieri illud ⁊ nō requiritur alia mutatio q̄ꝫ factio illi⁹ specificātis. ¶ Ex hoc arguitur sic. Si ista negaretur hoc nō esset nisi quia deus videretur mutari. Sed hoc nō cōcludit mutationē in deo quicq̄d sit ex parte nature assumpte. Non enim fit deus homo per informationem. ergo ⁊c. ¶ Secūdo ꝓbatur ꝙ ista sit vera sic. Oē quod per actionez alicui⁹ agentis est aliq̄d q̄d pri⁹ nō fuit fit tale. patet. Sed per actionē totius trinitatis verbum de nouo fuit homo ⁊ ante nō ergo factum est hō ⁊ deus fact⁹ est hō. Dico ꝙ hec ē vera.

Ad rōes oppositas.

¶ Ad primum in oppositum. Dico ꝙ deus licet fiat homo de nouo nō tamen oportꝫ ipm mutari quia non fit

homo ſm aliquid informãs ipm ad quod prius eēt in potētia ⁊ careret ipſo ſicut ſortes de nouo fit albus Sed fit homo per vnionē illam ſingularez nature humane ad ipm in qua bene ponitur aliqua factio paſſiua illius vnionis quã habet ad verbũ licz illa nõ fuerit mutatio ꝓprie q² nũꝙ natura aſſumpta fuit ſub negatione talis vnionis. Mutatio autem proprie eſt a priuatione in formã vel ecõuerſo. ¶ Ad ſecũdum per idē. ¶ Ad tertiuz dico ꝙ illa cõſequētia nõ valet gratia forme q² tũc ſimilis cõſequētia teneret in omni materia quod eſt falſum. Non enim ſequitur ſortes eſt factus albus ergo eſt factus ſimpliciter. Si dicas ꝙ nõ ſequitur q² fieri album eſt additio diſtrahēs a fieri ſimpliciter. ita dicam tibi in propoſito ꝙ abſolute loquendo fieri hominem diſtrahit a factione ſimpliciter licz in aliqua materia nõ diſtrahat ſicut in exēplo de Sorte Bene eñ ſequitur gratia materie. Sortes factus eſt homo ergo eſt factus q² eſſe hominē eſt ipm eſſe ſortis primum ⁊ ſimpliciter ſed nõ eſt in propoſito q² eſſe hominem nõ eſt eſſe dei ſimpliciter. Primũ patet. Sed eſſe deũ vel verbũ. ideo ⁊c. ¶ Ad quartum dico ꝙ cõcedi pt̄ ꝙ deus factus eſt iſte homo ſub hoc ſenſu ꝙ factus eſt ſuppoſitum ſubſiſtēs in natura humana: nõ q² ſit factus aliud ſuppoſitum a diuino ſuppoſito nec ꝙ factus ſit diuinum ſuppoſitum vel deus ſimpliciter ⁊ abſolute ſed vt in tali natura ſubſiſtens q² factum eſſe ſic diminuit de factione ſimpliciter Ad probationem de cõicatione ydiomatũ. Dico ꝙ regula generalis doctorum eſt ꝙ ea que pertinēt ad vnionem nõ denotãt cõicationem. Unde deus ⁊ homo nõ habēt cõmunicationē ydiomatũ ꝙ̃tum ad ea que pertinēt ad vnionem. Cuius ratio eſt q² vnio p̄cedit naturaliter ſuppoſitum ſubſiſtēs in natura humana cõmunicatio vero ydiomatum ſequitur ⁊ preſupponit vnionem iam factam ⁊ ſuppoſitum iam ſubſiſtere in tali natura. Unde nõ oportet ꝙ illa q̃ pertinent ad vnionē dicantur de deo vt ſic non dicatur deus factus deus ſicut factus homo ſicut nec dicitur deus vnit⁹ deo Hec de ſecundo articulo.

¶ Quantum ad tertium articulum. An iſta ſit vera homo factus eſt deus.

De iſta hõ fact⁹ eſt deus.

¶ Uidetur ꝙ ſic q² ſua cõuerſa eſt vera puta deus eſt factus homo. ergo ⁊c. ¶ Scd̃o videtur ꝙ ſit verior ꝙ̃ iſta deus eſt factus homo q² eſt primo vere propinquior ꝙ̃ illa ſcz iſti. Natura humana vnita eſt verbo. ¶ Tertio ꝙ ſit vera q² homo incipit eſſe deus ⁊ nõ fuit ſemper deus ⁊ per actionē alicuius agentis puta trinitatis ergo homo fact⁹ eſt deus.

August.

¶ Item Auguſtinus primo de tri. ꝙ talis fuit illa vnio vt faceret deũ hominem ⁊ hominem deum.

Auctorꝫ opinio.

¶ Poteſt dici ꝙ iſta propoſitio eſt vera aliquo modo ſicut ꝓbant duo vltima ad hoc adducta ſed non eſt ita propria nec oĩno ſimiliter vera ſicut iſta deus factus eſt hõ q² licet natura humana p̄exiſteret vnioni nõ tamē homo q² homo licet ſignificet naturam non tamen abſtracte ſed in concretione ad ſuppoſitum ⁊ ideo non prefuit homo vnioni vel factioni ſicut econuerſo. deus ⁊ diuinum ſuppoſitum prefuit. In factione autem ſecũdum quid illud quod fit preſupponi videtur factioni. ideo ⁊c. ¶ Ad primum dico ꝙ licet ſit propropinquior illi primo vere ꝙ̃tum ad aliquid nõ tamen ꝙ̃tum ad factionem ꝓpter rationē predictam. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ illa non eſt cõuertens nec iſta conuerſa quia ly factus ponitur ⁊ debet poni ex parte predicati. ideo debet poni in cõuertente ex parte ſubiecti dicēdo ſic. Homo ē factus deus quod eſt falſum deus eſt homo ⁊ ſic in ꝓpria eſt vtraqꝫ ſicut cõuertitur iſta lignũ eſt factum album factum eſt album eſt lignũ nõ in iſtam albũ eſt factum lignum. ¶ Ad tertium bene cõcedo ꝙ aliquo modo eſt vera ⁊ ad quartũ concedo cõicationem ydiomatum ſed non eſt ita ꝓpria ſicut prima. Tamē aliter dicitur ad tertium ꝙ nõ oportet ſi homo incipit eſſe deus ꝙ ꝓprie loquēdo fiat deus q² non preſupponitur factioni. ideo ⁊c.

¶ Ad primum principale dico

Ad p̄ncipalia ar.

ꝙ ſicut iſta vnio eſt ſingularis ita ⁊ p̄dicatio nec predicatum ꝓprie habet rationem alicuius predicabilis nec modi predicandi. ideo ⁊c. ¶ Ad ſecundum dico ꝙ humanatus nõ eſt cõcretum huius qđ eſt homo ſed magis humanus ⁊ ideo humanat⁹ qđ dici fieri hominē vel eſſe factum p̄dicatur de v̄bo non ſic ꝓprie humanus. Aliter dicitur ꝙ homo nõ eſt abſtractuz vltimata abſtractione ſed magis humanitas ⁊ verũ eſt bene ꝙ hamanitas de verbo nõ predicatur ſed cõcretum quod eſt homo. ¶ Ad tertium dico ꝙ regula Auguſtini nõ tenet niſi de abſolutis intrinſecis nature diuine non autem de extrinſeco vnito. ideo ⁊c.

¶ Diſtinctionis octaue. Queſtio Prima.

Circa diſtinctionē octauam quero primo. Utrũ in eodē ſuppoſito poſſint eſſe plures relatões reales eiuſđ rõnis. ¶ Uidetur ꝙ nõ quia ſi hoc poſſibile eſſet. Puta ꝙ plures paternitates eſſent in eodem patre ad plures filios Sequeretur ꝙ pari ratione in eodem filio poſſent eſſe plures filiationes ad plures filios. Sed hoc ē falſum vt ptz. ergo ⁊c. ¶ Secũdo ſic. philoſophus dicit quinto metaphi. ꝙ ſi due forme differũt in eodem ſubiecto ille non ſunt eiuſdem rationis. Sed hoc eſſet falſum ſi plures relationes eiuſdem rõnis poſſent eſſe in eodem ſubiecto. ergo ⁊c. ¶ Tertio Si poſſunt eſſe plures tales in eodem pari ratione ⁊ infinite vt videtur. Sed hoc eſt impoſſibile quia tunc ſequeretur ꝙ ſubiectum vel ſuppoſitum eſſet actu infinitum in recipiendo. ergo ⁊c.

5. meth.

¶ Contra Nõ magis ſunt incõpoſſibiles ex ſe due forme eiuſdez rõnis ꝙ̃ due alterius rationis vt videtur. Sed due relationes alterius rationis ſm idē fundamētum poſſunt eſſe in eodem ſuppoſito. ergo ⁊c. Minor patet de ſimilitudine ⁊ diſſimilitudie que ꝯuenit eidem albo ſm eandē albedinē in ſĩtudine ad albũ ⁊ nigrũ

¶ In iſta queſtiõe ſic procedã

¶ Primo inquirã vtrũ in eodē ſuppoſito vel ſubiecto creato poſſint eē vel fundari ſuper idem fundamentum plures relationes eiuſdē rõnis. ¶ Secundo inq̄ram vtrum hoc ſit poſſibile ꝙ ſm diuerſa fundamēta idem ſuppoſitum referatur ad aliud

diuersis relationibus eiusdem rõnis. ¶ Tertio inquiram vtrum in pluribus suppositis vel subiectis possit eẽ vnica relatio numero ad aliquid vnum extremum vel etiã ad plura. ¶ Quarto vtrũ in diuersis suppositis ƀm idẽ fundamẽtum possit eẽ vnica relatio distincta ad eundẽ terminũ. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Prima opinio. ¶ **Quantũ ad primuz Dicit** vna opinio ꝙ hoc ẽ impossibile scʒ ꝙ in vno supposito vel subiecto ƀm idẽ fundamẽtum numero sint plures relationes reales eiusdẽ rõnis ꝗtumcunqꝫ ad plura extrema. Unde dico ꝙ pater habẽs plures filios vnica relatione reali paternitatis refert ad omnes filios ⁊ illa paternitas habetur per gñationẽ primi filij ⁊ sic in cõsimilibus. ¶ Ad hoc adducuntur alique rationes. Rões 1. opi. Prima est ista. A quo aliquid habet entitatem ab eodem habet vnitatez vel puralitatez q͛ vnitas vel multitudo sunt passiones entis. Ab eodem vero sumitur subiectũ ⁊ passio eius. Sed relatio ex suo fundamẽto habet entitatem intm̃ ꝙ vel nõ habet aliam entitatem ab entitate fundamẽti vel si habet aliam tñ illam sortit ⁊ trahit ex fundamẽto ergo cũ fundamẽtum ponatur vnum impossibile est ꝙ relatio multiplicetur.

¶ Secũdo sic. Accidentia absoluta q͛ sunt entia eo ꝙ sunt entis numerãtur necessario vel sunt vnũ numeratiõe vel vnitate subiecti. Unde ꝯtradictio est ꝙ plura accidẽtia absoluta sint in eodem subiecto vel supposito ƀm idẽ q͛ nõ distinguerentur nec oppositione nec distinctiõe. quare ⁊c. Sʒ relatiões cum sint accidẽtia nõ min⁹ sunt entes q͛ entis imo magis ꝗ̃ accidentia absoluta. ergo ⁊c. ¶ Tertio 1. phisi. Non sunt ponenda plura in eodem sine necessitate primo phisicoꝝ. Sed nulla necessitas apparet ponere tales plures relationes in eodẽ supposito vel subiecto ad plures terminos. Nam sicut eodẽ fundamẽto indistincto potest aliquid fundamẽtaliter referri ad plura eiusdem rõnis: ita videtur ꝙ eadẽ relatione formaliter possit ad plura referri. q̃re ⁊c.

¶ Quarto in eodem supposito vel subiecto nõ est nisi vnica potẽtia receptiua respectu relationũ oĩm eiusdeʒ rõnis. Alioquin oporteret dicere ꝙ in ip̃o essent infinite potẽtie receptiue ⁊ in actu sicut sunt possibiles infinite relationes sibi in eẽ saltem successiue. Sed vnius potẽtie actualitate nõ potest eẽ simul alius act⁹ eiusdem rõnis q͛ ad aliquid eiusdẽ rõnis subiectũ nõ est in potẽtia. ergo ⁊c. ¶ Quinto Subiectum nõ est in potẽtia primo ad hanc formam sed ad formam absolute. Cum igitur habita hac forma habeatur forma ⁊ forma absolute in sua cõmuni rõne nõ sit nisi vna seqtur ꝙ ampli⁹ nõ est in potẽtia ad aliam ⁊ ita simul eã recipere nõ potest stante prima. Sic in proposito de relatiõe que est forma subiecti vel fundamẽti. ¶ Ultimo infinitum in actu est impossibile in creatura vnica numero finita ⁊ limitata. Sed si relatio multiplicaretur ƀm multitudinẽ termiõꝝ. Sequeretur ꝙ infinitas in actu esset possibilis in vnica creatura. Probatio Sortes ponitur albus ⁊ per ꝯsequens ponit dissimilis cuilibet nigro. Si ergo sint nigra multitudine infinita sicut est possibile in actu ƀm aliqs. Sequitur ꝙ in sorte albo sint infinite relatiões in actu ⁊ vltra sequitur ꝙ sint plures ꝗ̃ infinite dissimilitudines eiusdem rationis in actu q͛ etiam illa nigra sunt dissimilia sorti ⁊ dissimilitudinib⁹ alijs eiusdem rõnis ⁊ sic est ponere plura ꝗ̃ infinita eiusdem rõnis. ¶ Confirmatur septimo q͛ in essentia diuina que est fundamẽtum illimitatuʒ nõ possunt esse plures relationes eiusdem rationis igitur multo minus nec in fundamẽto creato limitato ⁊ finito Sed ista ratio parum valet q͛ quelibʒ relatio vni⁹ ratiõis in diuinis de se est hec ꝑpter summã actualitatẽ diuine nature ⁊ ita est imultiplicabilis. Non sic relatio creata nõ obstante vnitate fundamenti.

¶ Octaua ratio. Incõueniẽs est quinto metaphisice ꝙ idem bis dicatur Sed hoc sequeretur si eẽnt simul plures relationes eiusdẽ rõnis. ꝉ ⁊c. Simile incõueniẽs est ꝙ idem bis dicatur id est ƀm eandẽ relationẽ ad diuersa referãtur sicut pʒ ĩ fine q̃õnis sequẽtis. Hoc auteʒ nõ sequitur ponẽdo plures relationes imo magis ponẽdo vnã ad pl'es termĩos.

¶ **Dicunt ergo** isti ꝙ vnica similitudine reali aliq̃d albuʒ refertur ad multa coalba ⁊ vn⁹ pater refertur ad plures filios vnica paťnitate reali variatur tñ ista paternitas ƀm alium ⁊ aliũ respectũ ⁊ ƀm varias habitudines ad diuersos filios ita ꝙ quãdo corrũpitur vnus filius ⁊ per ꝯñs filiatio in ip̃o nõ corrumpitur simpliciter paternitas in patre sed tm̃ vt erat respectu illius. Corruptis vero omnibus filijs vel filio qui vltimo corrũpitur simpliciter illa paternitas in patre sicut simpliciter adquirebatur in gñatione primi filij. Et ista positio a magnis tanꝗ̃ ꝓbabilis sustinetur ⁊ tenetur. Summa opiniõis tio hui⁹

¶ **Dicitur** ad primã rõnem positionis ꝙ corrupto filio nõ corrũpitur in patre paternitas ad filium sed manet q͛ ad nõ ens potest esse relatio realis etiã actu sicut potẽtia materie vel subiecti ad formã futurã que nõ est vel inherentia accidẽtis separati ad subiectum ⁊ inclinatio anime separate ad corpus nõ est in actu ⁊ ita in ꝓposito manet paternitas sed nõ termiãtur ĩ actu Unde ratio nõ cõcludit contra illos qui dicũt ꝙ relatio realis manet ⁊ potest manere ĩ re termino suo non manẽte vel existente vt paternitas sine filio et huiusmodi q͛ istud est falsum ⁊ fictitiũ ꝑpter plures rationes que nõ possunt bene solui vt videtur Ad rões hui⁹ opi.

¶ Primo q͛ relationes opposite mutuo se ponũt ⁊ destruunt in actu. Sed corrupto filio corrũpitur filiatio in ip̃o igitur ⁊ paternitas sibi opposita in patre. ¶ Secũdo q͛ sicut de necessitate relationis est ꝙ sit alicuius vt fundamẽti ita ⁊ alicui⁹ vt termini q͛ ad aliud. Sed destructo fundamẽto nõ manet relatio igitur nec destructo termino. Est enim quiditatiue ad terminũ. ¶ Tertio relationẽ eẽ in actu est ip̃am terminari actualiter ad terminũ. Sʒ destructo termino relatio nõ terminatur ĩ actu ƀm eos etiã igitur nec est in actu. ¶ Quarto q͛ terminus corruptus vel adnihilatus nõ plus ẽ ens verũ in re ꝗ̃ negatio vel nihil. Sed ad negationẽ vel nichil nõ potest esse relatio realis q͛ nihil est ibi positiuum ꝙ sit ratio terminãdi. ¶ Quinto q͛ magis videtur ꝙ aliquid absolutũ q̃d nõ est q̃ditatiue ad aliud nõ possit esse sine illo alio ⁊ tamen primũ non potest vt creatura sine deo. ¶ Sexto q͛ vna ratiõe vnus respectus actualis põt eẽ actu in re sine terio eadem ratione alius igitur sicut paternitas põt eẽ sine filio ita similitudo sine coalbo ⁊ actio sine passiuo ⁊ passio sine actiuo ⁊ vbi sine loco ⁊ actualis vide has rões de relatiõibus.

inherentia accidētis sine subiecto ꝛ vnio forme ad materiam sine materia vel ecōuerso ꝛ per cōsequēs non est necessarium ponere accidētia in sacramēto esse separata sed possunt poni vnita. ¶ Nec est necessarium ponere materiam in cōposito ꝛ infinita sequūtur absurda que manifestam implicāt cōtradictionē. ¶ Septimo īpossibile ē relationē rōnis in actu rōnis nisi existente extrēo ī actu in eē rōnis sicut nec potest intelligi nō intelligēdo extremum igitur. Similiter de relatione reali in actu reali. ¶ Octauo q2 relatio realis nō pōt intelligi actualiter sine extremo intellecto actualiter igit̃ nec pōt esse realiter in actu nisi extremo existente actualit̃. Difficilius est enim aliqua separari in esse ꝙ in intelligi vt videtur. Et cōcludūt premisse rōnes de omnibus relationibus realibus siue p̄dicamētalibus siue trāscendentibus siue diuinis.

¶ Si dicas ꝙ iste rationes concludunt de relatione actuali ꝛ non de aptitudinali. Contra quero de illa aptitudinali que realis est per te. Aut est aliquid in actu eo mō quo actus est differentia entis ꝛ sic cōtra eam currunt omnes rōnes premisse. Aut in potētia obiectiua que est differentia entis ꝛ sic nō est aliqd sicut nec homo anteꝙ sit in actu vel anteꝙ crearetur et habeo propositum ꝙ nulla relatio realis ē in re termino suo nō existēte siue illa sit actualis siue aptitudinalis. ¶ Nota hic ꝙ nō potest eē relatio realis q2 terminus qui nō est realiter nō terminat realiter ꝛ sic ad ip̄m nō est relatio realis. Sed termin⁹ qui non est in actu nō est realiter. ergo ꝛc. ¶ Confirmat̃ s̄m eos quia dicūt ꝙ terminus nō existēs realiter nō refertur realiter ad extremū existens actualiter licet ecōuerso possit eē sed ad hoc nō habent rationem nisi nō existentiam illius igitur pari ratiōe debent dicere ꝙ nō existere est sufficiens ratio nō terminandi realiter sicut nō fundādi. Unde ad terminum in potentia nō est relatio simpliciter ꝛ in actu sed tantum s̄m quid. Unde sicut nō ens actu ꝛ non ens simpliciter ꝛ realiter ita nō potest ad ipsum eē relatio nec terminari realiter. Est enim ad aliquid realiter ex quo est realis. ¶ Contra istam respōsionem arguo primo q2 respectus ita necessario ꝛ quiditatiue est ad aliud vt ad terminū sicut est alicui⁹ vt subiecti vel fundamēti. Unde respectus quiditatiue est habitudo ad terminum. Sed impossibile est destructo fundamēto vel subiecto īmediate maneat relatio in actu. Uñ ꝛ destructa substantia filij vel filio nō manet filiatio. ergo ꝛ destructo termīo nō manet relatio nō ergo manet paternitas destructo filio. ¶ Secūdo q2 relatio quiditatiue est habitudo ad aliquid vel ad aliud. Sed quod nō est non est aliquid sed nihil. ergo ad non ens nō est relatio realis. ¶ Tertio ꝛ est cōfirmatio Termin⁹ destructus ꝛ nō ens non plus est aliquid ꝙ negatio sit aliquid vel priuatio. Sed ad negationem vel priuationem non potest eē relatio realis q2 in negatione vel priuatione non inuenitur aliqd positiuum quod sit vel eē possit ratio terminādi relationem. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Destructo filio destruitur simpliciter ꝛ realiter filiatio s̄m eos. S3 destructa filiatione de necessitate destruitur paternitas q2 sunt relationes mutue ꝛ opposite que posite se ponūt. ꝛc. igitur cōtradictio est ꝙ maneat paternitas et filiatio non maneat. Nec valet quod dicūt ꝙ manet s3 non est actu terminata. Quero enim quid dicit terminari in relatiōe quādo ponitur terminari nō dicit aliquid absolutum planum est inducēdo in accidentibus absolutis q2 tale absolutum eēt accidēs relationis quod patet ficticium. Nec dicit aliquid negatiuum q2 tunc magis deberet p̄cedi termino negato ꝙ posito. ergo aliquid respectiuum nō rationis. Patet q2 ita posset poni termino negato sicut posito ꝛ similiter terminatio realis est. Aut igitur illud respectiuū est idem eēntialiter prime relationi ꝛ sic manēte relatione manet termiatio. Aut aliquid eēntialiter distinctum ꝛ tūc est respectus accidētalis primi respectus ꝛ seq̄tur processus in īfinitū. Et vltra sequitur ꝙ talis terminatio maneat sine termino sicut ꝛ p̄terea relatio vel paternitas ꝛ sic manet terminata ꝛ est p̄tradictio in dictis ponētium sc3 ꝙ manet terminata ꝛ nō manet termiata.

¶ Si dicas ꝙ vna relatio mutua non est de eēntia alterius nec dependet ab ea in aliquo genere cause Similiter etiam nec relatio ex termino igit̃ potest manere sine illis. Dico ꝙ regula illa de eēntialiter distinctis quorum vnū non dependet ab alio fallit in relatiuis q2 licet vnū nō ab alio tñ ad aliud q̄ditatiue se habet quorum neutrum potest eē sine alio q2 in vno est quiditatiue habitudo ad aliud sic aūt non est de aliquo absolute. ¶ Q3 autem dr̃ esse in materia aliqua relatio realis ad formam que nō est vel in quocūꝙ alio falsum est. Unde dico ꝙ potentia materie ad formā que nō est/ nō est respect⁹ realis. Nec similiter inclinatio aīe separate ad corpus nec accidentis separati. Sed si talia sunt aliqui respectus in actu cōuenietes istis non sunt nisi respectus rationis cōparantis ista ad alia quibus p̄nt ineē vel q2 possunt recipere. Uerū est tamen ꝙ materia est quedā materia absoluta que per seipā in ratione potentie ꝛ p̄ncipij receptiui potest recipere formam vel non repugnat recipere formam. Et aīa similiter est quedam natura cui nō repugnat informare corpus dispositum. Et accidēs separatū quedam natura cui nō repugnat informare subiectum. Sed hoc est per suū absolutū nō per aliquid respectiuum sicut per suum absolutum est forma ꝛ actus. ¶ Q3 eñ materia habeat aliquē respectū siue accidentalem siue p̄substātialem actualiter in re extra ad formā futurā vel subiectū ad accidens futurum vel aīa ad corpus futurum ita possibile ē vel accidens separatum ad subiectū nō existens.

¶ Primo q2 respect⁹ rationis nō patest eē in actu nisi extrema sint in actu in eē rationis ergo nec respectus realis nisi extrema sint ī actu reali. ¶ Secundo q2 si respectus ponitur cōsubstātialis vel ēt accidentalis eē in actu qui est differentia entis talis respectus in accidēte nō est nisi inherentia aptitudinalis in subiecto vel materia aliqua aptitudo vel potentia ad recipiendum. Sed quocunꝙ ponatur. Oportet dicere ꝙ talis respectus in effectu ꝛ ī re extra intellectum s̄m viam eorum. igitur op3 ꝙ tres de necessitate sit in re ꝛ in effectu ꝛ accidēs separatum possit dici actu inherens q2 habens inherentiam actualiter ad subiectū ꝛ materia actu habens formam futuram ꝛ recipiēs. q̄re ꝛc. ¶ P̄ aut manet illa relatio aptitudinalis inherentie ad subiectum adueniente actuali inherentia aut non. Si sic tunc duplici inherētia inheret. Si nō tunc non est cōsubstātialis sed accidentalis ꝛ sine illa pōt eē

Marginalia: obiectio ꝯ p̄di. rōnes. — ꝙ nō pōt eē relatō realis. — ꝯ p̄ce. so. — obiectio — An mā hēat respectum.

accidens ꝛ per ꝯsequēs ad illam opoꝛtet dare apti
tudinalem aliam ꝛ sic in infinitū vel etiā ꝯtra alios
potest ip̄a manere eadem adueniēte actuali ꝛ ma-
nebat accidente separato sicut in patre paternitas
nō existente filio: sed tunc magis dicerēt illi alij ꝙ
est eadem relatio cum inherētia actuali. ¶ Sed cō
tra ip̄os habēt qꝛ impossibile est actualem inheren
tiam ineē nisi accidente actu inherēte. Sed īpossi-
bile est actu inherere nisi subiecto actu existēti igr̄
per omnia nō est aliqua relatio realis in actu extra
intellectum accidētis separati ad subiectū non exi
stens ꝛ sic de similibus ꝛ ponere hoc est ponere ꝙ in
herēs in potētia actu inheret que sunt cōtradicto-
ria plane. Similiter dicēdum est ꝙ nec motꝰ ad ter
minum nec sciētie ad scibile nō existēs nec appetē-
tis vel desiderātis seu desiderij ad desideratū futu-
rum vel q̄uocunqꝫ entis ad nō ens nulla est relatio
realis quod ptꝫ ex rōnibus ꝛ respōsionibus supra-
dictis. Similiter nec operationis vel actionis ad
aliquid ꝓductum per ip̄am vel potius habēdū vel
ꝓducendum quod īpropꝛie ꝛ abusiue dicitur finis
eius qꝛ nō est cā eius cum sit posterius in eē ꝛ ideo
impꝛopꝛie dicitur finis qꝛ finis ꝓpꝛie qui est vere
causa debet esse pꝛioꝛ natura eo cuiꝰ est causa sicut
alias est ꝓbatum ꝛ nō solum in intentione agentis
Nota. sed in re. Nota hic ꝙ sicut esse in relationis quod ē
magis cōmune in mēte ip̄a ſm alios nō potest po-
ni sine fundamēto vel subiecto in actu etiā ſm eos
Ita nec eē ad sine termino in actu cū sit magis foꝛ-
male in relatione. ¶ Preterea etiā qꝛ esse in ꝓpter
hoc necessario exigit subiectum vel fundamentum
quia est habitudo ad ip̄m. Unde si eēt aliquid ab-
solutum posset negari. ergo ꝛc.

Mens auctoris ¶ Sed dico ꝙ in eodem supposito vel sub
iecto ſm idem fundamentuꝫ
non obstantibus dictis ipsoꝛum pn̄t fundari ꝛ esse
ꝛ sunt frequēter plures relationes eiusdem rōnis.
Unde dico ꝙ in eodē pr̄e ſm idē fundamētū qđ est
potētia sua gn̄atiua qꝛ īpossibile est ꝙ actꝰ gn̄andi
sit fundamētū eoꝛ ip̄o ꝙ nō manet sed trāsit manēte
relatione. In eodem inqꝫ patre sunt plures pater-
nitates relationes reales ad plures filios ꝛ in eadē
matre plures maternitates ad plures filios ꝛ in eo
dem simili plures similitudines ad plura similia ꝛ
Rōnes auctoris sic de consimilibus. ¶ Ad hoc adduco plures ra-
tiones. ¶ Prima est ista. Ille relationes eiusdem
rationis sunt plures ꝛ nō vna quarum vna coꝛrūpi
tur alia manēte. Alioquin seq̄retur ꝙ eadē res coꝛ
rumperetur ꝛ maneret. Sed vno filio vel vno simi
li coꝛrupto coꝛrumpitur filiatio in ip̄o vel similitu
do ꝛ ꝑ cōsequēs paternitas que erat in pr̄e ad ip̄m
qꝛ relatiua posita se ponūt ꝛ perempta se ꝑimunt ꝛ
tamen manet paternitas ad alium filium qꝛ nō mi-
nus est vere pater alterius filij manētis qꝫ ante. er
go ꝛc. Nec valet solutio alioꝛum dicentium ꝙ non
coꝛrumpitur paternitas simpliciter: sed in cōpara
tione ad istum tantum qꝛ pater nō refertur ad filiū
ſm ꝙ huiusmodi nisi relatiōe que ē foꝛmaliter ip̄a
paternitas ita ꝙ habitudo pr̄is ad filiuꝫ est realis
paternitas. ¶ Nota ꝙ hītudo ꝓducētis ad ꝓdu-
Nota. ctum in natura intellectuali per modum nature nō
est nisi paternitas ip̄a. Si ergo coꝛrumpitur habi-
tudo patris ad filium coꝛrūpitur pr̄nitas. ¶ Itē
etiam sicut vere ꝛ realiter ꝛ simpliciter coꝛrūpitur
filiatio in filio ita paternitas in patre qꝛ paterni-
tas ꝛ filiatio realis ſm ꝙ huiusmodi relatiue oppo
nuntur. Sed in filio simpliciter coꝛrumpitur filia-
tio ergo ꝛ ī patre paternitas. ¶ Preterea q̄ro ab
eis quid intelligūt per istas habitudines ſm quas
ponunt paternitatem ip̄am variari respectu huius
vel illius filij. Aut ille habitudines sunt respectus
rationis quod est falsum qꝛ pater ꝛ filius sunt mu-
tuo coꝛrelatiua realia. Aut sunt respectus reales.
Si sunt respectus rationis sequitur ꝙ pater nō re-
fertur ad filios nisi ſm rōnem. Si dicas ꝙ imo qꝛ
paternitate reali ex hoc seq̄tur ꝓpositum scꝫ ꝙ oꝫ
relationem realem paternitatis in seip̄a coꝛrumpi
Si sunt respectus reales cū oēs sint eiusdeꝫ rōnis
ad filios plures sequitur adhuc ꝓpositum ꝙ in eo-
dem sunt plures relationes reales eiusdem rōnis ꝛ
sequitur vnum incōueniēs scꝫ ꝙ in eadē relatione
ponātur plures tales habitudines vt videtur.
¶ Preterea etiā in quocūqꝫ manet vere ꝛ realiter
paternitas ip̄e est vere ꝛ realiter pater sicut in quo
est albedo ip̄m est album. Sed in patre per te ma-
net vere ꝛ realiter paternitas sua quā habuit pꝛius
ad filium qui nūc est moꝛtuus ergo vere ꝛ realiter
ita est pater eiꝰ moꝛtui sicut viui quod est fictio me
ra. ¶ Preterea Sicut pr̄nitate absolute refertur
pater ad filiuꝫ. ita hac pr̄nitate ad hunc filium ꝛ re
latione opposita huic filiationi. igitur sicut destru-
cta filiatione destruitur pr̄nitas ita destructa hac
filiatione destruitur hec paternitas. ¶ Preterea
relatio est qua vltimate hoc ens est ad aliud ꝛ non
ad se. igitur destructo illo alio impossibile est ꝙ ma
neat relatio sicut destructo eo quo aliquid est albū
ad se maneat albedo. ¶ Secūda ratio. Illđ quod
quiditatiue est ad aliud necessario multiplicat̄ illo Scđa rō
alio multiplicato. Sed paternitas q̇ditatiue est ad cū reliq̄s
aliud. puta ad filium vel filiationeꝫ ergo filiatione
multiplicata multiplicatur pr̄nitas. Et ita de simi
litudine ꝛ alijs similibus igitur in eodem patre ne
cessario sunt plures paternitates ad plures filios.
Nota ꝙ cum paternitas quiditatiue sit ad si est in
actu in seip̄a opoꝛtet ꝙ sit in actu ad terminum ꝛ ꝑ
cōsequēs ꝙ sit terminata in actu qꝛ idē est eē actua
liter ad terminū ꝛ terminari in actu sicut idē est eē
actualiter terminum et terminare in actu. ergo cō-
tradictionem implicat dicere ꝙ pr̄nitas sit in actu
ꝛ nō sit terminata in actu. ¶ Preterea cuicūqꝫ cō
uenit paternitas in actu ip̄m est pater in actu. Sꝫ ĝ
manet paternitas ꝛ est sequitur. ꝛc. ſm quod nō ha
bet filium in actu nō est pater in actu licet in potē-
tia ergo ad filium qui nō est nō manet paternitas
imo cōtradictio est hoc dicere. ¶ Tertia rō. quic-
quid sit de extremis aliarum oppositionum tamen
ꝙ vnū tm̄ vni opponit̄. Uerum est de extremis op-
positiōis relatiue qꝛ vnum est quiditatiue ad alte-
rum. Unum eñ extremum tm̄ vni extremo oppo-
nitur. Sꝫ vna relatio puta paternitas relatiue op-
ponitur alteri. puta filiationi relatiue ꝛ ecōuer so.
ergo vna paternitas nō nisi vni filiationi opponit̄.
Nec pater nō nisi vno filio ſm vnam paternitateꝫ.
Si igitur sunt plures filiatiōes ꝛ plures filij recte
relati ad eundē patrem. opoꝛtet necessario ꝙ in pa
tre sint plures pr̄nitates. ¶ Quarta rō. Nō minꝰ
videtur relatio realis multiplicari ad multiplica-
tionem opposite relatiōis in extremo qꝫ relatio ra-
tionis ad multiplicationē relationis sibi coꝛrespō
dentis in extremo. Sed relatio ratiōis necessario

multiplicatur. Sic patet de ydeis ſm ponẽtes eas eſſe reſpectus rõnis in deo ꝙ multiplicãtur in deo ſicut ⁊ ydeata ipa vel relationes ydeati. Et ſimiliter de alijs reſpectibus rõnis dei ad creaturam. ⁊c. ¶ Quinta rõ. Si eſt tm̃ vna pñitas in iſto patre ad plures filios que habetur primo filio gñato vt dicunt ſequitur ꝙ primo filio mortuo nõ eſt pater aliorum filiorum viuẽtium. Probatio q: ſicut primo filio genito adq̄ritur pñitas ita videtur ꝙ ipo corrupto corrumpitur. Sicut enim poſitio vel generatio filij eſt reponẽdi pñitatem in pr̃e ita ⁊ corruptio corrumpẽdi paternitatem vt videtur. Sed cõſequẽs abſurdũ eſt. ergo ⁊c. ¶ Ex quo pꝫ ꝙ mirabile dictum eſt ꝙ primo filio genito habetur paternitas ⁊ tamen ipo corrupto nõ corrumpitur illa paternitas ſꝫ expectatur corruptio alio⁊. ¶ Ultima ratio. Illius p̄ciſe eſt aliquid pater reſpectu cuius habet vnicam paternitatem. Sed hoc eſt preciſe reſpectu vnici filij primi. ergo illius preciſe ẽ pater ⁊ nõ aliorum. Hoc aũt eſt falſum ergo ⁊ illd ex quo ſequitur. ¶ Preterea cum vnitate p̄oris ſtat multitudo poſterioris accidẽtaliter ſibi cõuenientis ⁊ nõ adequati. Sed fundamẽtum prius ſimilitudo vel paternitas accidentalis eſt ſibi nõ adequata. Sicut em̃ vnus filius tãtum nõ adequatur vni potẽtie gñatiue ſed poteſt in plures ita nec vna paternitas. ¶ Octaua ratio de pluribus acidẽtibus abſolutis puta pluribus fantaſmatibus ⁊ in fantaſia ⁊ eiuſdem rationis ſm aliquos vt plurium individuorum eiuſdem rõnis. Alioq̄n vno fantaſmate deſtructo non poſſet homo recordari de alio individuo per aliud fantaſma quod eſt falſum.

Reſolutio circa p̄dicta.

¶ **Dico ergo** q̄ñtum ad iſtum articulum ꝙ poſſibile eſt ⁊ ita eſt frequenter ꝙ vnum ſubiectum vel ſuppoſitum refertur pluribus relationibus eiuſdeꝫ rationis ad plures terminos ⁊ ita in eodeꝫ ſunt plures relationes reales eiuſdem rationis.

Ad rões aliorum.

¶ **Ad primum aliorum dico** ꝙ eodem modo vel quaſi eodẽ modo ꝯſequenter ab eodem vel ex eodem habet aliquid vnitatem ſicut ⁊ entitatem ſaltẽ ſicut ex cauſa extrinſeca. Ad minorem quãdo dicis ꝙ relatio habet ſuam entitateꝫ ex fundamẽto quero a te quõ vel ſicut ex cauſa efficiente vel ſicut ex materia vel materialiter aut formaliter ſic ꝙ vnitas fundamenti ſit vnitas relationis vel entitas. Si primo modo tunc nõ arguit q: ab eadem cauſa effectiue poſſunt eẽ plures effect⁹ ſolo numero differentes. Si materialiter ꝑ moduꝫ quo ſubiectum vel fundamẽtum dicitur materia relationis vel accidentis nõ in qua ſed ex qua. Tunc dico ꝙ eadem cauſa materialis poteſt eẽ diuerſorum differentium ſolo numero ⁊ quilibet eorum vniformiter habet entitatem ⁊ vnitatẽ cõſequẽter ex ipa. Si autem accipis ꝯtrariũ. Dico ꝙ tu petis. Si formaliter planum eſt hoc eſſe falſum q: fundamentũ ⁊ relatio eius nõ ſunt idem formaliter imo diſtinguntur eſſentialiter p̄cipue in relatiõibus ſupradictis ⁊ ita nihil valet. ¶ Dico ergo ꝙ relatio licet quoquomodo ad ſuã entitatẽ exigat fundamẽtum tñ ipa eſt hitudo ad terminũ ⁊ id̃ neceſſario multiplicat̃ ſm multitudinẽ relationũ ſibi correſpondentium in termino vel in terminis. ¶ Ad ſecũdum dico de abſolutis accidentibus multis ꝙ multa eiuſdem rõnis poſſunt ſimul eẽ in eodem ſubiecto ſicut multe ſpecies intelligibiles in intellectu angelico/ vt dictum eſt in ſcđo ⁊ in fantaſia vel ymaginatiua ⁊ in medio plura lumina. Tu dicis non ſunt entis niſi q: entis. Dico ꝙ nõ eſt verũ precipue de abſolutis ⁊ poſſunt manere ſeparata a ſubſtãtia. De reſpectiuis accidentibus dico ꝙ licet nõ ſint ſeparabilia a ſubiectis vel fundamẽtis tamen ipſorum eſt aliquid eẽ neceſſario q: ſaltem ſubiecta vel fundamenta poſſunt eſſe ſine illis. Tunc dico ad argumẽtum ꝙ nec accidens abſolutum nec reſpectiuũ ſic ẽ ens q: entis pro tanto q: ipius ⁊ ſubiecti ⁊ fundamenti ſit vnum ⁊ idem eſſe niſi loquẽdo de vnitate ſuppoſiti vel ſubiecti ⁊ ideo eẽ exiſtentie vel eſſentie accidentis nõ oportet numerari vel eẽ vnuꝫ ſm eſſe ſubiecti vel fundamẽti ſed ſtant iſta ſimul ꝙ accidẽs vel relatio inſit ſubiecto vel fundamento vnico ⁊ tamen accidens vel relatio multiplicetur ſicut in ſolutione primi argumẽti dicebatur. ¶ Ad tertium dico ꝙ eſt neceſſitas ponẽdi plures tales relationes in eodem ſicut probatum eſt per ratiões ſuperius adductas q̄ non currũt nec currere poſſunt de fundamento. Non em̃ fundamẽtum ſic eſt quiditatiue ad aliud ſicut relatio. ¶ Ad quartũ dico ꝙ nõ eſt in ſubiecto vel ſuppoſito niſi vna potẽtia receptiua ⁊ ꝙ illa nõ adequatur per vnã talem relationem ⁊ ideo manet potentia aliud eiuſdem rõnis puta ad aliam relationem. Tu dicis Potentia eſt actuata per vnam dico ꝙ verum eſt ⁊ ideo non põt eandem de nouo recipere niſi prius corrumpatur: ſed bene aliam qua caret. ¶ Ad quintũ dico ꝙ ſubiectum eſt in potẽtia ad hanc relationem ⁊ ad aliã q: ad ſingulares relationes plures. Non ad relationem in cõmuni q: actiones ⁊ receptiones ſunt ſingularium ⁊ dato ꝙ ad relationem abſolute adhuc tamen ita bene reſeruatur relatio in iſta ſicut illa ⁊ ita equaliter eſt in potẽtia ad vtrãq̄. ¶ Ad ſextũ dico ꝙ nõ habeo pro incõuenienti ſi poſſunt eẽ infinite relationes in actu in extrẽo vel in extremis oppoſitis ꝙ poſſint eẽ infinite oppoſite eiuſdeꝫ rõnis in vno alio extremo q: non eſt maioris perfectiõis habere plures q̄ vnam ⁊ ita nec infinitas q̄ duas vel tres tamen argumẽtuꝫ deſtruit ſeipm̃ q: non ẽ minus impoſſibile eſſe infinitas relationes in actu in eodem ad infinita q̄ eſſe illa infinita in actu.

¶ Ad illud quod additur ꝙ eſſent plures q̄ infinite relationes eiuſdem rationis. Dico ꝙ nõ q: diſſimilitudo nigri ad album nõ eſt eiuſdem rõnis cum diſſimilitudine albi ad nigrum. Hec de primo articulo principali.

¶ **Quãtum ad ſecundum ꝓ/** poſitum. An ſcilicet in eodem ſuppoſito vel ſubiecto ſm plura fundamẽta eiuſdeꝫ rõnis poſſint eſſe plures reſpectus eiuſdem rõnis. Non eſt alia difficultas niſi iſta ſcilicet. An in eodem ſubiecto poſſint eſſe ſimul plura fundamenta plurium relationum eiuſdem rõnis. Puta an in forte poſſint eſſe due albedines vel due quãtitates ⁊ tunc ſecũdum eas fortes diceretur bis equalis vel ſimilis ſiue reſpectu eiuſdem coequalis ſiue pluriũ. ¶ Et dico ꝙ talibus fundamẽtis accidẽtalibus nõ video cõtradictionem nec impoſſibile eẽ ponere plura in eodẽ ſubiecto eiuſdem rationis exiſtentia/ imo de facto ita eſt aliquando ꝙ in eadẽ parte medij aliquando

seu frequēter sunt plura lumina ꝛ in eadem fantasia plura ydola eiusdem rationis ꝛ in eodem intellectu angelico plures species intelligibiles pluriū indiuiduorum eiusdē rationis. Et cum ista omnia sint qualitates super ipas fundatur similitudo ꝛ sic qꝛ fundamēta sunt plura pōt relatio plurificari in eodem ſm plura fundamēta eiusdem rōnis siue ad eundem terminū siue ad plures. Unde dico ꝙ ps illa medij in se tot habet similitudines ad aliā partem vel ad alias sic illuminatas quot in se habet lumina. Unde potest dici pluries similis alteri pti vł pluribus alijs hñtibus in se lumine eiusdē ratiōis ideo ꝛc. ¶ Sed dices Est ne simul sibipsi ſm illa plura fundamēta. Dico ꝙ nō qꝛ nō est distincta subiecto vel supposito a seipa quātūcunqꝫ fundamenta sint distincta in ipa tanꝙ in eodem subiecto. Hec de secundo articulo.

Rōnes huius .1. opi.

¶ Quantum ad tertium articulū An in duobus suppositis vel subiectis ſm diuersa fundamēta numero possit esse vnica relatio realis numeraliter indistincta. Dicitur ab aliqb⁹ ꝙ de facto ita est in pluribus creaturis. ¶ Et ꝓbatur hoc. Primo sic Relationes que fundātur in diuersis nūero fundamētis ſm ꝙ sunt vnū nō ſm ꝙ plura sunt vna relatio ꝛ nō plures ita ꝙ nō oportꝫ eas multiplicari vt videtur nō obstāte pluralitate suppositorum sicut nec opꝫ multiplicari spirationē actiuam in diuinis licet pater ꝛ filius hñtes ipam sint plura supposita sed oēs relationes primi modi per modum vnius sunt huiusmodi. Pꝫ de idētitate que fundatur sup vnū in substātia ꝛ similitudinē super vnū in qualitate ꝛ equalitas sup vnū in ꝗtitate ꝛ ista est vnitas generis vel speciei quā ponūt aliqui realem extra intellectū in pluribus specieb⁹ vel indiuiduis ꝛ ratiōe eius videtur vna relatio in vtroqꝫ. ergo ꝛc. ¶ Scđa ratio est qꝛ ordo ꝛ cōsonātia dicūt relationē realē aliquā vt uidetur. Sꝫ necessarium est ꝙ pluriū ordinatoꝝ ꝛ pluriū vocuꝫ sit vnus ordo ꝛ vna ꝯsonātia. Plura em̄ ordinata ad vnū ordinē cōcurrunt. ergo ꝛc. ¶ Tertia rō Relatio patris ꝛ mr̄is ad filiū est vnica relatio nūero qꝛ nō obstāte ꝙ actus generādi nō sit fundamētū huius relationis tñ nō nisi ipo interueniēte fundatur relatio in patre ꝛ matre. Actus aūt generandi vel generationis est idem numero pr̄is ꝛ matris sicut actiui ꝛ passiui est idem actus scđo de aīa. ꝛ tertio phisicoꝝ. Et similiter qꝛ ad vnā nūero substātiam filij terminātur. Sed planū est ꝙ pater ꝛ mater sūt distincta supposita. ergo in plurib⁹ suppositis est vna relatio indistincta sicut etiā in filio nō est nisi vnica relatio filiationis qꝛ nō est nisi vnic⁹ fili⁹. ¶ Quarta rō. Sicut nō est īpossibile ꝙ idē accidēs absolutum sit in pluribus subiectis ita nō vꝛ incōueniens nec īpossibile ꝙ eadē relatio sit in pluribus fundamentis. Non plus em̄ depēdet relatio ex fundamēto ꝙ̄ accidēs ex subiecto. Sed primū est possibile sicut dicetur infra. ergo etiā ꝙ plura sint in eodē subiecto. ergo ꝛc. ¶ Quinta rō. 4°. metaph. dꝛ ꝙ illa sunt vnum realiter que vnica corruptiōe corrūpūtur et vnica gñatione gñantur. Sed relationes in extrēis eadem gñatione gñantur ꝛ eadem corruptiōe corrumpuntur vt ptꝫ. ergo ꝛc. 4. meth.

¶ Dicunt ꝙ nō est īpossibile imo de facto ita est in aliquib⁹ ꝙ eadē relatō numero est in diuersis suppositis numero ſm diuersa fundamēta nō tamē inꝗtum diuersa sed inꝗtuꝫ vnū aliquo⁰ sicut declaratū est p ipos in exemplis.

¶ Sed ista positio videtur mihi falsa ꝛ īpossibilis ꝛ arguo ꝯtra eā. Primo sic. Multiplicato priori eēntialiter ꝑsupposito oportet vt videtur multiplicari posterius licet em̄ nō oporteat ad multiplicationem posterioris multiplicari ꝑus tamē ꝓbabile videtur ꝙ multiplicato ꝑori tali multiplicetur posterius. Non em̄ videtur maior vnitas ī posteriori ꝙ̄ in priori. Sed relatio eēntialiter posterior ē suo fūdamento ꝑsupponēs ipm̄ in esse necessario qꝛ quacunqꝫ virtute nō potest eē sine fundamēto. ergo multiplicato fundamēto multiplicatur relatio necessario. ergo in diuersis suppositis vel etiā in eodē supposito ſm diuersa fundamēta nō potest eē relatio vnica nūero indistincta. Dico ꝙ verū est si fundamēta fundent inquātum diuersa nō inquātum vnū. Dico ꝙ si ly inꝗtum reduplicet diuersitateꝫ in fundamentis nō fundāt inꝗtum diuersa nec etiā inꝗtū idem qꝛ diuersitas vel idētitas nō ē eis ratio fundādi qꝛ ista dicūt relatiōes. Sed si reduplicet naturas eorum singulares plures quas cōsequitur diuersitas sicut fundant inꝗtū diuersa qꝛ per naturas eorum diuersas ꝛ distinctas q̄ licet specie vel genere sint vnum nō tamē nūero ita ꝙ vnitas illa nō sufficit ad vnitatem relatiōis. ¶ Scđa rō. Impossibile est ꝙ relationes opposite realiter sint vna relatō realiter. Sed hoc seqꝛtur si predicta positio est vera Probatio qꝛ si pō est vera relatio qua sortes est similis platoni ꝛ qua plato est similis sorti ecōuerso sunt vna numero relatio. Sed iste sunt relationes mutue ꝛ opposite. ergo ꝛc. ¶ Tertia rō. Impossibile est ꝙ aliquod ens limitatū per naturā sit simul in pluribus locis distātibus in vniuerso. Sed hoc sequeretur si positio eēt vera qꝛ sortes existēs rome simul est platoni existēti parrhisi⁹ ꝛ econuerso. Si igitur amboꝝ est eadē relatio sequitur ꝙ eadē relatio nūero indistincta per naturā est in pluribus locis distantibus. ¶ Quarta rō Impossibile est ꝙ ſm relationes primi modi aliqđ referatur realiter ad seipsum qꝛ enim identitas est relatio ad seipsuꝫ non est relatio realis sed rationis. Sed si esset vera positio sequeretur ꝙ idem eēt sibi simile realiter et referretur ad seipsum. Probatio qꝛ in quocunqꝫ ē formaliter relatio qua aliquid refertur ad aliud ipsum refertur ad illud. Cum ergo in sorte esset formaliter relatio qua plato est similis sorti quia ē eadem relatio in vtroqꝫ sequitur ꝙ sortes realiter referatur ad seipsum. ¶ Quinta ratio Impossibile est ponere relationem realem primi modi sine aliqua alia mutua sibi correspondente. Sed hoc seqꝛretur si illa potest esse vera/ quia sequeretur ꝙ omnes similitudines essent vna realis similitudo ꝛ relatio ꝛ per cōsequēs non esset aliqua alia mutuo sibi correspondens. ergo ꝛc.

ꝯ istā opinionem.

¶ Dico ergo ꝙ impossibile ē ꝙ in pluribus suppositis scđm plura fundamēta sit eadē relatio realis nūero ſm moduꝫ illū quē ipi ponūt sꝫ necꝰio in plib⁹ fundamētꝫ multiplicāꝛ rlones siue ad eūdē terminū siue a plēs terminos vt vꝛ. ¶ Ad primū ergo alioꝝ Dico ꝙ rlones ꝑmi mōi lꝫ aliquo⁰ fundētur sup vnū quōcunqꝫ intelligaꝛ nō tñ super vnū nūero sꝫ q̄libꝫ ī suo suppo

Resolu.

Ad motiua alioꝝ.

qto fundatur super suũ vnũ fundamentũ numero. Uerum est tamẽ ꝙ inter illa est vnitas generis vel speciei sed illa vnitas nõ sufficit ad vnitatẽ numeralem relationis siue sit extra intellectum siue tantum ẽm rationẽ de quo nõ curo modo. Et ita dico ꝙ sicut fundamẽta sunt diuersa nũero ⁊ vnum specie ita ⁊ relatiões sicut due similitudines. ¶ Ad secundum dico ꝙ quodlibet coordinatorũ adinuicez vel cõstituentiũ vnum ordinẽ habet ꝓpriã relationem suam pertinẽtem ad illum ordinẽ que est relatio prioris vel posterioris ita ꝙ ordo qui dicit̃ vnꝰ non est nisi ille relatiões plures in ipsis ordinatis. Ita ꝙ in ipsis non est nisi vnica relatio realis sicut ymaginatur. Similiter dico de cõsonãtia Uerũ ꝙ quelibet habet suã ꝓpriam consonãtiam cum alia ẽm ꝓpriam ꝓportionem ⁊ quelibet consonat ⁊ refertur ad alteram ꝓpria relatione consonãtie ⁊ de ordine dico ꝙ quodlibet ordinatorum est ordinatũ ꝓprio ordine vel ꝓpria relatione sibi intrinsecã q̃ non est in alio ordinato. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ ĩpossibile est ꝙ patris ⁊ matris sit eadem relatio respectu filij sicut ꝙ maternitas ⁊ paternitas sint eadez relatio realis. Si eñ esset eadẽ relatio realis numero patris ⁊ matris ad filium tũc cum relatio mr̃nitatis in virgine beata fuerit eiusdẽ ⁊ sit eiusdem rationis cũ maternitatibꝰ aliaꝝ mulierũ. Uidetur ꝙ xp̃us nõ solũ habuerit matrẽ sed etiã pr̃ez carnalẽ ¶ P̄. Si sit eadẽ relatio in patre ⁊ matre ad filium tunc eadẽ est filiatio correspõdẽs pr̃i ⁊ mr̃i in filio Sed hoc est impossibile ⁊ falsum sicut pꝫ ex primo articulo questionis qꝛ pr̃e corrupto ⁊ matre manẽtenõ minus refertur filius ad matrẽ q̃ꝫ patre viuẽte: ⁊ tamẽ planum est ꝙ nõ habet relationẽ illã quã prius ad patrẽ. Ita ꝙ vna istarum filiationũ manet alia corrupta. ergo ⁊c. Ad ꝓbationẽ qñ dicis ꝙ idem est actus generationis qui est patris ⁊ matris sicut actiui ⁊ passiui idem est actus. Dico ꝙ nõ est idez actus qui est generatio. Nã sicut dictũ fuit supra pater nõ attingit actu elicito ad generatiõez sed mater tm̃ ⁊ ita actus generationis ꝓprie accipiendo nõ est patris sed alius sicut dictum est. disti ctione tertia. ¶ P̄. Dato ꝙ pater attingeret ad generationẽ eliciendo actum generãdi adhuc dico ꝙ nõ idem est actus vtriusq̧. Gñatio eñ actio nõ est nisi respectus generãtis ad matrem vel receptiuuz generationis passionis ⁊ ideo oportet ipãm multiplicari sicut ⁊ supposita generãtia patris ⁊ matris Et quãdo dicis ꝙ actiui ⁊ passiui est idem actus. Dico ꝙ materia nõ est passiuũ receptiuũ generatõnis passionis: sed materia de qua educitur forã corporea filij sicut dictum est supra. Et dato ꝙ ita eẽt nõ valꝫ illa ꝓpositio nisi de actu ꝓducto nõ de actu ꝓductiuo: licet enim bene idem effectꝰ causetur ab actiuo ⁊ passiuo nõ tamen est idẽ actꝰ causatiuꝰ vel ꝓductiuus vtriusq̧ ideo nõ valet. ¶ Ad quartuz dico ꝙ nõ est simile de accidẽtibus absolutis ⁊ respectiuis in hac parte. Nã accidẽs absolutum non necessario exigit subiectũ nec tm̃ dependet ex subiecto q̃ꝫtum ⁊ relatio ex fundamẽto. Unde ⁊ põt eẽ in fieri sine subiecto. Pꝫ in eucharistia. Uñ etiaz nec opꝫ ꝙ ita sequatur legẽ numerationis subiecti sicut relatio sequitur legẽ numerationis fundamẽti: licet ergo vnũ accidẽs absolutũ possit esse in duobus subiectis simul ⁊ in actu nõ tamẽ eadem relatio numero in duobus fundamẽtis. ¶ Ad quintũ dico ꝙ nihil cõcludit qꝛ si aliquid cõcluderet / concluderet ꝙ oĩs relatio cum sua relatione opposita esset eadem realiter sicut patet intuenti argumẽtũ Quãdo ergo dicis ꝙ illa q̃ eadem gñatione generantur corrũpuntur sic ꝙ ipoꝝum nõ est alia ⁊ alia generatio vel corruptio sunt idez realiter. Dico ꝙ verũ est saltẽ sub hoc sensu ꝙ nõ sunt aliud ⁊ aliud realiter vel eẽntialiter magis sicut. pꝫ de ente ⁊ vno Quãdo dicis ꝙ sic est de duabꝰ relatiõibus. Dico ꝙ alia ⁊ alia est causatio istarum relationũ quãtũcunq̧ oppositarum sicut alia ⁊ alia entitas quaruz vna est totaliter extrinseca alteri licet cãtiones sint simul sicut ⁊ causate relatiões. Et similiter dico de corruptionibus licet difficile sit videre aliqua circa istud de quibus modo prosequi non intendo. Hec de tertio articulo principali.

ꝙ in pr̃e ⁊ mr̃e nõ est eadez relatio.

¶ Quantũ ad quartum articulũ dđm est breuit̃ ꝙ in diuersis suppositis vel subiectis põt eẽ vnica relatio eiusdẽ rõnis ad vnũ extremũ ẽm idẽ fundamentũ absolutũ existẽs in duobus subiectis ⁊ hoc diuina virtute qꝛ hoc nõ implicat cõtradictionem ꝙ idẽ accidẽs absolutũ sit in diuersis subiectis ⁊ pñter idẽ accidens respectiuum fundatũ sup tale fundamẽtum sicut suo mõ in duobus diuinis suppositis est vnica relatio ĩdistincta spirationis actiue ꝓpter vnitatem fundamẽti sui ⁊ termini scꝫ spiritussancti ad quam ambo per illam referuntur. Sed si termini eẽnt plures ⁊ plura fundamenta correlationũ in ipis oporteret necessario in ambobus habẽtibus idẽ fundamẽtuz relatiões multiplicari sicut dictuz est in p̃ıo articulo q̃onis.

ꝙ vnica r̃latio pt̃ eẽ in diuers̃ subiectis.

¶ Ad primum principale argumentum.

Dico ꝙ nõ pari rõne vnꝰ filius põt habere plures patres qua rõne vnus pater põt habere plures filios sicut patet ⁊ ita nõ pari rõne in eodẽ filio possunt esse plures filiationes ad plures pr̃es qua ratione plures paternitates possunt esse in eodem patre ad filios ⁊ ita in eodem filio nõ possunt esse plures filiationes nõ qꝛ vniuersaliter sic repugnet ⁊ sit impossibile esse in eodẽ subiecto vel supposito plures relationes eiusdem rationis. Sꝫ hoc peruenit aliunde. ¶ Ad tertium dico ꝙ nõ video necessitatẽ dicti Aristotelis quin plures forme accidentales absolute possint esse in eodem subiecto solo numero distincte sicut dixi in secũdo ⁊ multo fortius dico hoc eẽ possibile de pluribus relationibus quicquid sit de formis absolutis. Cum enim sint quiditatiue ad aliđ oportet necessario eas multiplicari ẽm multitudinẽ correlationũ in terminis vel termino correspondẽtium / quia sicut relationi opponitur relatio in cõmuni. Puta paternitati filiatio ita paternitati huic ⁊ singulari opponit̃ hec filiatio ⁊ singularis ita ꝙ necessario cõmultiplicãtur. ¶ Ad tertium dico sicut ꝙ nõ video repugnãtiam quare non possint esse in eodem albo infinite dissimilitudines in actu ad infinita nigra que secũdum me possent poni in actu virtute diuina nisi forte diceretur ꝙ nõ oporteret propter finitatem vel limitationem ipsius subiecti albi. ⁊ hoc stante adhuc possent esse plures relatiões eiusdem rationis in eodem subiecto vel supposito saltem finite tamẽ non teneo me cum isto dicto vltimo: sed cum primo. ideo ⁊ cetera.

Ad ar. pñcipa.

¶ Distinctionis octaue.
Questio Secunda.

SEcundo quero. Utrum in xp̄o sint plures filiationes reales quaruꝫ vna sit ad patrē ⁊ alia ad matrē. ¶ Videtur ꝙ nō primo sic. In vno filio nō est nisi vnica filiatio: q2 multiplicatis filiationibus multiplicātur filij. Sed xp̄us est vnicus filius ⁊ nō duo. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. Anselmꝰ de incarnatione ꝟbi capitulo scđo. Dicit ꝙ cōgruentia fuit patrem nō incarnari q2 si pater fuisset īcarnatus fuisset ꝓprietatum cōfusio in diuinis ⁊ quasi videretur ꝙ idem genuisset seip̄m ⁊ ꝙ essent duo filij in diuinis. Sed si in xp̄o ponātur due filiatiōes sequeretur etiam personarum cōfusio vel ꝓprietatum q2 idem esset eternaliter genitū ⁊ temporaliter causatum vel generatū vel essent plures filij. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Si in xp̄o cū filiatione eterna poneretur vna filiatio temporalis ad matrē hoc nō esset nisi ad saluādum ꝙ xp̄us est vere realis filius virginis. Sed hoc nō cogit sicut etiam nō cogit ꝙ realiter referatur ad ip̄am aliqua relatione noua temporali ad hoc ꝙ sit vere ⁊ realiter creator eius vel dominus eius. ergo ⁊c.

Ansel.

¶ **Contra** Impossibile est ꝙ eadem relatio sit noua ⁊ eterna. Sed filiatio qua xp̄us refertur ad patrem est relatio eterna: illa vero que refertur ad matrem ē noua quia de nouo est filius virginis ⁊ vtraqꝫ est realis q2 filiatio non est relatio rationis. ergo sunt due filiationes reales in Christo.

¶ **In ista questione sic ꝓcedā**

¶ Primo ponā vnam opinionē de questione cum suis motiuis ⁊ modo dicēdi ipsius. ¶ Scđo ponā aliam arguendo cōtra primā ⁊ declarabo illam positionem ⁊ respondebo ad motiua aliorum. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ **Quantū ad primū est vna** opinio que dicitꝰ ꝙ in xp̄o non est nisi vnica filiatio realis q̄ est eterna ad patrē. ¶ Ad hoc adducūtur plures rōnes a diuersis. ¶ Prima ē ista. Relatio filiationis est relatio suppositi nō nature q2 natura nō dicitur filia sed suppositum dicitur filius. Vñ ⁊ gñari est suppositi. Sed in xp̄o non est nisi vnicum suppositum imo xp̄us est vnicum suppositum qđ ē filius dei. ergo nō hꝫ nisi vnicā filiationē. puta filiationem eternā ꝯstitutiuā suppositi verbi. ¶ Scđa rō. Dei ad creaturā nō pōt esse aliqua relatio realis vt patet ex primo libro. Sed si in xp̄o eēt alia relatio vel filiatio realis ab illa eterna deus scꝫ xp̄us sm̄ illam referret realiter ad mr̄em creaturā. ergo ⁊c. ¶ Tertia rō. Idē pater nō refertur ad plr̄es filios nisi vnica relatiōe reali q2 nō pñt eē plures relationes eiusdē rōnis sicut nec plura accidentia. quinto metaphi. ergo similiter vnꝰ filius nō refertur pluribus filiationibus. Sed xp̄s refertur ad pr̄em filiatiōe eterna ergo in ip̄o est alia filiatio realis. ¶ Quarta rō. Si ī xp̄o fuit filiatio tp̄alis real' ⁊ alia a filiatione eterna illa fundabatur sup naturā humanaꝫ assumptā a verbo ⁊ p ꝯñs corrupta corrūpebat' filiatio in morte xp̄i ⁊ sic in triduo xp̄us nō fuit realiter filius ꝟginis. Sed hoc est falsum. ergo ⁊c. Sic ergo vt dicūt isti in xp̄o nō fuit nisi vnica filiatio realis. ¶ Quinta rō. Filius eadem relatione vel filiatione reali refertur ad patreꝫ ⁊ ad matrē sicut ē idē filius ambarū. Cū ergo xp̄us sit vere filius pr̄is ⁊ matris sue videtur ꝙ eadem filiatione.

.1. opi. cū suis rōnibus.

5. meta.

¶ **Dicūt ergo** aliqui istoꝝ ꝙ xp̄us refertur ad mr̄em suā filiatione eadem qua ad pr̄em ita ꝙ realiter ad vtrūqꝫ ⁊ eadem filiatiōe reali ad vnū tm̄ ab eterno. puta ad patrem ⁊ ad matrē de nouo. ¶ Alij aūt dicūt ꝙ non refertur ad matrē realiter per filiationē eternā sed tm̄ sm̄ rōnem q2 diuinū suppositū ad qđ ptinet esse ⁊ dici filiū nō pōt realiter ad creaturā referri. Ita ꝙ ip̄a filiatio eterna ꝓ quāto p ip̄am refertur xp̄s ad patrē ⁊ ad matrē distinguitur a seipsa sm̄ rōneꝫ sicut ēt diuinū suppositū ꝓut supponitat diuinā naturā ⁊ humanā distinguitur a seip̄o sm̄ rationem. ¶ Alij vero qui hñt ꝓ impossibili ꝙ relatione reali referatur aliq̄d ad aliud sm̄ rōnē. Dicūt ꝙ filiatione eterna q̄ est relatio realis ad pr̄em nullo modo refertur xp̄s ad matrē nec realiter nec sm̄ rōnē sed vna alia relatione rōnis distincta ab illa. Hec de primo articulo.

huiꝰ opi. triptitus modus.

¶ **Quātum ad secundum ar/**ticulū Uī mihi oīno dđm ꝙ in xp̄o sunt plr̄es filiationes reales quaꝝ vna est eterna ad pr̄em sm̄ quā nullā hꝫ habitudinē ad mr̄em ⁊ aliā ad mr̄em tp̄alem ⁊ nouā sm̄ quam nullā hꝫ habitudinē ad pr̄em vt pater est nālis eternꝰ. ¶ Ad hoc adduco rōnes. Prima est ista. In quocūqꝫ sunt plr̄es relatiōes originis passiue ⁊ ꝓducti ī natura viuēte ⁊ ītellectuali eiusdē rōnis cū ꝓducente p modū nature. In eo sunt plr̄es filiationes reales. Probatio q2 hec est rō filiationis puta relatio originis passiue viuentis a viuente in natura intellectuali eiusdē rōnis cū producēte ⁊ p modū nature. Si enim aliqua istaꝝ conditionū deficiat non est ꝓprie filiatio nec ꝓductio sm̄ suā relationē ad ꝓducēs dr̄ filiꝰ. Nisi eī ⁊ ꝓducēs ⁊ ꝓductū sit viuēs nō dr̄ ꝓductū filiꝰ nisi sit etiā nature silis nō dr̄ ꝓductū filiꝰ ꝓp̄e. Nisi etiā nā sit intellectualis nō dr̄ ꝓp̄e filiꝰ licꝫ aliquoᵒ ex vsu cōcedat' asinꝰ eē filiꝰ asini. Sꝫ nisi ꝓductio sit p modū nature ⁊ vim nature nō dr̄ filiꝰ ip̄m ꝓductū. Sicut spiritussanctus non dicitur filius patris vel verbi quia nō procedit per modū ⁊ vim nature sed voluntatis. Sed in xp̄o sunt plures relationes passiue tales sicut in ip̄o sunt plures origines vel natiuitates quarum vna est a patre secūdum naturam diuinaꝫ alia est a matre secūduꝫ naturā humanā scđm Damas. ca. 53. ergo ⁊c. Dices ꝙ bene sunt in eo plures passiue origines tales sed nō plures filiationes q2 origo magis respicit naturam ⁊ filiatio personam. Dico ꝙ non video quare magis hoc q̄ꝫ illud quia ita bene generari passiue respicit suppositum vel personam sicut ⁊ referri. Eiusdem enim est referri filiatio ⁊ generari vel originari passiue. quare ⁊c. ¶ Secunda ratio est ista. Non plus generatio vel filiatio passiua respiciunt suppositum q̄ꝫ operatio vel operari. Sed non obstante vnitate suppositi in Christo sunt due operationes et voluntates secundum Damascenum. Ubi supra. ergo ⁊ cetera.

alia opi. quā tenꝫ auctor.

Rōnes huiꝰ opi.

Damas.

Nota. ¶ Nota ꝙ filiationi nõ repugnat multiplicari in
eodem supposito scd͞m diuersa fundamẽta nec inq̃
tum relatio est qꝛ tũc cuilibet alteri relationi repu=
gnaret qd̕ falsum est qꝛ similitudo ⁊ equalitas sunt
plures relationes scd͞m diuersa fundamẽta licȝ in
eodem supposito nec repugnat sibi inquãtum rela=
tio originis qꝛ nec origini ip̄i repugnat multiplica
ri in eodẽ supposito scd͞m plures naturas. ¶ Ter=
tia ratio. Non est magis ĩpossibile vel minus possi
bile ꝙ eidem supposito ƀm plures nuturas conue=
niant plures relatiões originis passiue. Puta plu
res filiationes q̃ ꝙ eidem supposito ƀm eandeȝ na
turam cõueniãt plures relationes originis actiue
dicte. Sed eidem supposito pꝛis nõ obstãte vnita=
te diuini suppositi ꝯueniũt due tales relatiões ori
ginis actiue dicte respectu duorum aliorum suppo
sitorum scȝ paternitas respectu filij ⁊ spiratio acti
ua respectu spiritussancti ergo xp̄o vnito supposito
possunt cõuenire ille due filiationes scd͞m duas na
turas ⁊ respectu diuersorum suppositoꝝ patris scȝ
⁊ matris. Et potest cõfirmari qꝛ sicut ostensum est
supꝛa filius puta Sortes secundum eandem natu=
ram suam refertur duplici relatione filiationis ad
patrem ⁊ matrẽ. ergo nõ est impossibile referri sic
xp̄m duplici relatione ad patrem ⁊ matrẽ scd͞m di
uersas naturas ⁊ per diuersas filiatiões. ¶ Quar
ta ratio. Ista est absoluta filiatio eterna v̄bi a crea
tura sicut paternitas et̃na patris. Sȝ si pater fuissȝ
incarnatus sicut fuit possibile paternitate nõ fuisse
relatus ad matrem virginẽ. Planum est qꝛ pater=
nitate nõ est aliquis filius sed pater sicut materni=
tate est aliqua mr̃. igitur nec mõ fili⁹ refert̃ ad ma=
trem filiatione eterna. Impossibile est eñ relatio=
nem eẽ eternã ⁊ terminũ nouũ ergo oportet ꝙ alia
filiatione reali nõ que sit relatio rõnis qꝛ tũc filius
nõ esset fili⁹ virginis nisi ƀm rõnem. Sed relatione
tali que habȝ reale fundamẽtum ⁊ extremũ ⁊ cõser
uat ex natura rei inter xp̄m ⁊ matrẽ suã que ip̄m ve
re genuit ƀm naturã assumptã vt dictũ est supꝛa si=
cut inter me genitũ ⁊ matrẽ meã consurgit vera fi
liatio realis. ¶ Quinta rõ Illud qd̕ conuenit v̄bo
ab eterno ⁊ vt fili⁹ dei ab eterno nõ ꝯuenit xp̄o ƀm
ꝙ homo. Sed verbo cõuenit eẽ filium ab eterno p̲
suã filiationẽ eternã igit̃ nõ cõuenit hoc ei scd͞m ꝙ
homo igit̃ si in xp̄o nõ est alia filiatio ab illa eterna
sequitur ꝙ xp̄us scd͞m ꝙ homo nõ est vere fili⁹ dei
ꝯclusio hui⁹ opi. qd̕ est cõtra fidem ⁊ veritatẽ. ¶ Dico igitur ꝙ in
xp̄o est vna filiatio eterna ad patrẽ eternum sicut ĩ
patre est paternitas eterna ad ip̄m vt v̄bũ ẽ ⁊ alia
temporalis ⁊ noua ad matrẽ virginẽ sicut in matre
virgine est vera maternitas realis noua. ⁊ sic sunt
due filiationes reales in xp̄o. ¶ Ex p̄dictis auteȝ
apparet ꝙ oẽs illi tres modi ponẽdi sunt simplicit̃
Ad motiua aliorum. falsi. ¶ Ad primũ aliorũ. Dico ꝙ filiatio est p̲p̄e=
tas suppositi vt deniati per illam tñ scd͞m naturam
⁊ ideo dico bene ꝙ esse filiũ non ꝯuenit nature sed
supposito cõuenit tamen sibi scd͞m naturam tanq̃
scd͞m fundamẽtum ⁊ quia oportet relationes mul=
tiplicari magis scd͞m fundamẽta q̃ scd͞m supposita
Hinc est ꝙ in xp̄o sint plures tales nature scd͞m q̃s
cõuenit sibi duplex generatio ⁊ natiuitas ꝙ in xp̄o
non obstãte vnitate suppositi sunt due filiationes.
¶ Ad secũdum dico ꝙ deo secũdum naturam di=
uinam ⁊ aliquid sibi intrinsecum nõ p̄ot sibi conue
nire relatio realis ad creaturam sed bene scd͞m na=
turam assumptam sicut patet. Christus enim scd͞m
albedinem vel quãtitatem nature assumpte fuit si=
milis alteri albo vl̕ equalis alteri quãto vel inequa
lis similiter de filiatione in p̲posito. ¶ Ad tertiũ
dico ꝙ maior est falsa ⁊ cõtra Auicẽnam sexto me Auicen.
thaphisice parte quinta cap. 3. Ubi dicit ꝙ in eodẽ
patre ad multos filios sunt plures paternitates et
dato ꝙ illa esset vera eo modo quo probatur de res
pectibus eiusdeȝ rationis tamẽ nõ valet qꝛ filiatio
eterna in xp̄o ⁊ filiatio noua nõ sunt eiusdem ratio
nis nec eiusdem generis quia vna est deus ⁊ alia ẽ
creatura. ¶ Ad quartum dico ꝙ filiatio tempora
lis in xp̄o fundatur super naturam hãc ⁊ ita cõue=
nit sibi in xp̄o fundare talem filiationẽ sicut conue
niret sibi si proprio supposito reali ꝯuenitur modo
a verbo quia per hoc nihil positiuũ sibi adquirere=
tur ⁊ tamen illud proprium suppositum diceretur
vere filius virginis. Sicut etiã sibi ꝯuenisset si ver
bum assumpsisset naturam p̄us suppositatam in p̲
pꝛio supposito a virgine p̲pagatam qꝛ nihil positi
uum fuisset amotum ab ea per assumptionem ip̄aȝ.
Quãdo dicis ꝙ corrupta natura in triduo fuisset
corrupta illa filiatio. Concedo ⁊ dico ꝙ xp̄s in tri
duo nõ fuit filius virginis sicut nec fuit homo secũ
dum doctores sed recepta humanitate in sua resur
rectione reparata est sua filiatio ad matrem in ip̄o
⁊ maternitas in matre. Nec est incõueniẽs. ¶ Ad
quintum dico sicut dictũ est supꝛa ꝙ filius duplici
relatione reali refertur ad patrem ⁊ matrem nõ ob
stante ꝙ sit vnicus filius ⁊ vnum suppositum. Non
enim oportet ad multiplicationẽ forme multiplica
ri cõcretuȝ nisi multiplicetur suppositum. Uñ non
seq̃tur. In sorte sunt multe scientie ergo sortes est
multi scientes. Et preterea dato ꝙ maior eẽt vera
tamen nõ est simile de filio creato ad patrem ⁊ ma=
trem que sunt quasi vnum principiũ filij ⁊ neuter ẽ
principiũ perfectum nõ cõmunicãs alio in agendo
aliquo modo ⁊ de xp̄o cuius pater vt verbuȝ est ab
eterno est cõpletum ⁊ perfectum principiũ sine ma
tre ⁊ mater etiam inquãtum homo est perfectum ⁊
solum principium eius sine patre vt pater est dico
nõ dico vt deus est ⁊ ita magis videretur cõceden
dum ꝙ in xp̄o sint plures filiationes ad patrẽ ⁊ ma
trem q̃ in filio creato licet in vtroq̧ sit simpliciter
concedendum.

¶ **Ad primum principale di=** Ad principalia.
co ꝙ nõ oportet ad multiplicationẽ filiationum in
xp̄o multiplicari filios sicut ad multitudinẽ scẽtia
rum in aliquo oportet multiplicari sciẽtes. Unde
non opȝ ꝙ xp̄us sit plures filij. ¶ Ad scd͞m de An=
selmo. Dico ꝙ cõgruẽtia fuit patrem nõ in carna=
ri ne putarentur ꝙ idem genuisset seipsum ⁊ ne pa
ter dei putaretur filius dei ⁊ sic esset confusio in p̲=
sonis sed non currit ista cõgruentia ad excludendũ
plures filiatiões in Christo sicut patet imo magis
currit ad oppositum quia ex hoc ꝙ ponuntur due
filiationes in ipso. Una ad patrem ⁊ alia tempora
lis ad matrem habetur distinctissime ꝙ xp̄us est fi
lius eternus patris ⁊ filius matris de nouo ⁊ tem=
poralis. Si aũt nõ poneretur in ip̄o nisi vnica filia
tio eterna sed posset putari ꝙ sicut est filius etern⁹
patris ita esset filius eternus matris. idõ ⁊c. ¶ Ad
tertiũ dico ꝙ ad saluandum ꝙ xp̄s sit vere ⁊ reali=
ter fili⁹ virginis ponitur in ip̄o illa filiatio t̃p̲alis

quam oportet esse realem. Nã relationem pducti ad producẽs realiter oportet esse realẽ. Non autez semper oportet q relatio pducẽtis ad productum sint reales sicut de relatione creatoris ad creaturã sicut dictũ est in primo ⁊ iõ nõ est simile de ista ⁊ de illis licet ergo xp̃us possit dici realiter ⁊ dominus virginis realitate fundamẽti non relationis absq3 hoc q realiter referatur ad ipam nõ tamẽ potest dici realiter filius virginis nisi realiter referatur ad ipam. Dices q hoc potest eẽ per filiationez eternã Dico q non est verũ sicut dictum est supius ⁊ pbatum. Et cõfirmatur hoc per Aristo. quinto metaphisice. vbi pbat q sciẽtia nõ refertur ad scientem quia si ad ipm referretur cũ ad ipa referatur ad scibile sequeretur q idem bis referretur ⁊ planum est q nullum esset incõueniẽs idẽ bis referri ad diuersa scd̃m diuersas vel plures relationes. ergo intelligit hoc de vna relatione ⁊ ita intendit q impossibile est idem ad diuersa referri eadẽ relatione sicut impossibile est q scibile scd̃m relationem mensurati que est vnica in ipo referatur ad obiectum ⁊ ad scientem precipue quãdo sciẽs ⁊ scibile sunt diuersa ita cõcludo in pposito q impossibile est q xp̃us referatur realiter ad patrem ⁊ matrem vnica relatione filiationis. Sic ad istud. ⁊c.

Aristo. 5. meta.

¶ Distinctionis None.
Questio Vnica.

Circa distinctionẽ nonam quero. Utrũ xp̃o tantum ẽm naturam diuinam sit latria exhibenda. An etiã natura humana xp̃i debeat adorari adoratiõe latrie. ¶ Videtur q soli deo vel nature diuine debeat latria exhiberi.

¶ Primo sic. Latria est seruitus deo debita ratione summi dominij secũdũ Augustinuz. Sed solus deus quãtum ad naturam diuinam habet summuz dominiũ ⁊ nõ ipse xp̃us secũdum q homo vel ẽm naturam humanã q2 sic est seruus. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Si xp̃s ẽm q homo est adorãdus latria non solum ẽm q homo. Aut hoc est ratione nature in se. Aut ratione vnionis adverbum. Nõ ratione alicuius istorum q2 vtrũq3 est creatura cui nõ debetur summus honor sicut nec summ9 amor cũ non sit summũ bonum: latria aũt est summus honor. ġ ⁊c. ¶ Tertio sic. Scd̃m illam naturã nõ est xp̃s adorandus latria ẽm quam ipe adorauit patrem s3 solum ẽm idem in qua est idem cũ patre. Sed ẽm naturam humanã adorauit patrem. ġ ⁊c. Unde ⁊ dictum ẽ dyabolo. Mat. quarto a xp̃o. Dominũ deũ tuum adorabis ⁊ illi soli seruies. quare ⁊c.

August. Mat. 4.

August.

¶ Contra August. de xbis dñi Ome. 58. super illud Jo. Non turbet cor vestrum. ⁊c. Adoro inquit carnẽ xp̃i cõiunctam diuinitati ⁊ eodem cultu adoro qui diuinitati debetur. ergo nõ soli deo sed etiã xp̃o ẽm naturam hũanam vel nature humane in xp̃o est latria exhibẽda quia, planum est q latria diuinitati debetur.

¶ In ista questiõe sic procedã ¶ Primo inquirã quid sit latria ⁊ an sit virtus et qualis virtus ⁊ similiter de dulia. ¶ Secũdo inquiram cui debeat exhiberi vel quib9 ⁊ similiter de dulia. ¶ Tertio quomodo debent exhiberi. Ut vltio ex hoc apparebit ad questionem. Et soluam ad rationes principales.

¶ Quantũ ad primum Notandum q secũdum August. x. de ciuitate dei capitulo primo. Latria ẽm cõsuetudinem eorũm qui nobis verba diuina tradiderũt est seruitus deo debita. Unde seruitus ptinẽs ad cultum dei vel cultus ipsius dei. ¶ Circa quod notandũ est q latria tripliciter potest accipi. Uno modo pro ipo honore creato exhibito ipi deo qui est in honorãte ipso. Alio modo pro actu exhibendi talem honorẽ ⁊ talem reuerentiam. Tertio modo pro ipo habitu generato ex tali actu frequẽtato. Ad primũ pertinẽt actus exteriores imperati a voluntate qui sunt genuflexiones laudes vocales ⁊ huiusmodi ⁊ pprie non accipitur latria primo mõ. ¶ Ad scd̃m vero puta ad actus latrie elicitos pertinẽt ad actus interiores voluntatis ⁊ istis duobus modis planuz est q latria nõ est virtus. S3 tertio modo est virt9 ẽm scilicet q dicit habitum generatum in aĩa ⁊ freqntibus actibus honorãdi deum interioribus ⁊ ẽ virtus que nihil aliud est q̃ habitus exhibitiu9 deo honoris sibi debiti in recognitionẽ summi dñij vel alicuius ratione dei sicut dicetur infra. ¶ Est igitur virtus quia habitus elicitus determinat9 recta ratione scd̃m q sapiẽs determiãuit. ¶ Secũdo dico q est virtus moralis nõ intellectualis q2 ad intellectum non pertinet sed ad voluntatem ⁊ appetitum Nõ est autem theologica sed cardinalis. Et q nõ sit theologica. patet q2 nõ habet deum pro obiecto ⁊ fine ĩmediato: licet deum habeat pro fine habet enim honorem illum creatuz qui debet impẽdi ẽm ipam pro obiecto circa quod est. Est igitur moralis pertinẽs ad cardinales morales: sed inter illas ad iusticiam specialis tanq̃ pars eius potentialis non subiectiua proprie q2 in ipa nõ reseruatur perfecta ratio iusticie/licet enim secũdum ipam reddatur deo honor debitus ⁊ in hoc sit iusticia tamẽ nõ redditur tantus honor quãtum diuina excellentia exigit sed ẽm possibilitatem creature reddentis. Unde ⁊ Aristoteles quinto ethicoꝝ dicit q nostri ad deum nõ est perfecta iusticia. ¶ Tertio dico q est specialis virtus formaliter ⁊ secũdum se habẽs speciale obiectum ⁊ actum distinctum ab alijs virtutibus ⁊ nobilior alijs moralibus. Patet ex eisdem tamẽ aliquo modo generalis est in hoc q act9 multarum aliarum virtutum potest referri in deuz sicut in finẽ honorando ipm vel colendo sicut etiam magnanimitas licet sit virtus specialis formaliter in se accepta tamen aliquo modo cõmunis est. Eo q in qualibet virtute vel in actu eius intendit aliquid magnum. Non tamen sic communis sicut prudentia secũdum philosophos vel caritas secunduz theologos que ad omnes actus quarũlibet virtutum se extendunt. Est etiam generalis nõ predicatione sed sicut dictum est. ¶ Quarto dico q latria diuersimode nominatur. Aliquando enim nominatur pietas propter affectum deuotionis ad deum. Aliquando eusebia quasi studium boni cultus vel culture ab eu quod est bonum ⁊ bios quod est cultura. Aliquando vocatur Theosebia / quasi bonus cultus dei. Theos enim grece deus est.

Latria qd scd̃m Augu. ⁊ q̃t mõis capitur.

Latria quõ sit ⁊ que. ⁊c.

5. ethico.

Latrie noiationes.

Aliquãdo dicitur latria quasi diuinum obsequiuꝫ vel seruitus dei. Aliquãdo dicitur religio quia ꝑsonam religat ad tales actus exhibendos deo suo et non alteri.

dulia cũ suis acceptionib⁹ ⁊ diuisionibus.

¶ **De dulia** Dico ꝙ posset distingui sicut ⁊ latria vel pro actu exterioris honoris impense creature vel pro actu interiori voluntatis volẽtis talem honorem debitum impendere creature debito modo vel pro habitu ipso generato in voluntate per talẽ actum frequẽtatuꝫ. Primo modo ⁊ secũdo dulia nõ est virtus. Tertio modo est virtus exhibitiua debiti honoris creature modo debito ⁊ est virtus moralis nõ theologica sed cardinalis pertinẽs ad iusticiam ⁊ magis perfecte ꝙ̄ latria q꞉ magis potest esse iusticia inter hominem ⁊ creaturam ꝙ̄ inter hominem ⁊ deum non autem est nobilior alijs moralib⁹ sicut latria ⁊ hoc patet. Est etiam specialis virtus in se quod ptꝫ ex actu ⁊ obiecto ⁊ accipiẽdo duliam large scd̃m aliquos diuiditur in yperduliam ⁊ superyꝑduliam ⁊ duliam scd̃m ꝙ est dare sumã creaturam cui debetur summus honor exhibẽdus creature ⁊ mediam cui debetur medius secũdum yperduliam ⁊ aliam cui debetur honor simplex secũdum duliam: sꝫ sufficit diuidere vt videtur in duliaꝫ ⁊ yperduliam. i. in maiorem duliã ⁊ minorẽ ita ꝙ minor dulia approꝑriet sibi nomẽ dulie ⁊ maior dulia habeat propriũ nomen ita ꝙ dulia sit seruitus vel honor exhibẽd⁹ creaturis cõmuniter vel magis virtus exhibitiua talis honoris. Sed yperdulia sit respectu creature excellentis eo modo quo dicetur infra. Habet etiã dulia multas species scd̃m aliquos. Nam alia ẽ ratio dñi politici ⁊ despositi sicut patet primo politice ⁊ ita debetur ei alia ⁊ alia seruitus secundũ duliam exhibẽda ⁊ ideo nõ est ita specialis virt⁹ sicut latria q꞉ latria specialis est ꝺm speciem specialissimam. Sed dulia secũdum speciem subalternam. Hec de primo articulo.

Latria q̃bus debetur.

¶ **Quãtum ad secundum di**dendum est primo de latria ⁊ dico ꝙ ꝺm Augustinum cultus latrie est soli deo debitus in recognitionem summi domini in ipo. Sed hoc potest intelligi vno modo sic ꝙ ista dictio exclusiua soli excludat omne aliud a deo ab ipo termino adorationis ita ꝙ nihil adoretur latria vt tres seu obiectũ adorationis nisi deus summus dominus ⁊ ita nihil aliud ab ipso latria adoretur ⁊ isto modo falsum est nec debet sic intelligi. ¶ Hoc tñ est cõtra Damas. ⁊ cõtra August. qui volunt ꝙ caro xp̄i latria adoretur non solum ipm verbum vel deus ipe. Unde ⁊ Augustinus sicut supra allegatum est dicit humanitatem ⁊ carnem xp̄i adorãdam eadẽ adoratione qua verbum. Et Damas. libro tertio hoc idẽ dicit sicut Magister recitat ⁊ ponit in litera exẽplum Damasceni de carbone ignito. Sicut enĩ timetur carbo ignitus ne tangatur nõ q꞉ carbo sꝫ quia ignit⁹. ita ⁊ caro xp̄i adoratur nõ quia caro sed quia caro dei Et Augustinus de verbis domini Ome. 58. ponit exemplum de rege ⁊ purpura qua est indutus que eadem adoratione adorantur non tamen sic esset si purpura esset a rege deposita. Et dico etiam ꝙ nõ solum humanitas vel caro Christi modo predicto potest adorari latria sed etiam ymagines Christi ⁊ cruces vel crux Christi inquãtũ representãt Christum ⁊ tunc nõ est distincta adoratio Christi ⁊ predictorum sed eadem principaliter Christi ⁊ consequenter aliorum vel secũdario. ¶ Aduertendum tamen ꝙ crux Christi non debet adorari latria vt secundum se accepta sicut nec alie cruces sed modo predicto: sed tantuꝫ sibi maior debetur reuerentia ꝙ̄ alijs tanquã reliquie preciose ⁊ instrumento redemptionis nostre propter contractum illorum sacratissimorum mẽbrorum Christi ⁊ eius sanguinis preciosi: latria etiam adoranda est eucharistia sicut signum nobilissimum ⁊ perfecte contentiuum Christi multomagis expressiuum eius ꝙ̄ alie ymagines sicut patet.

Nota. August. Damas. August.

¶ Sed debet ne beate virgini fieri cultus latrie. Dico ꝙ non. Est enim creatura intellectualis et persona distincta a deo cui debetur alius cultus scilicet dulie eo modo quo dicetur infra. Alio modo potest intelligi sic ꝙ ly soli excludat omne aliud a deo tanꝙ̄ rationem adorationis: ita ꝙ licet aliquid aliud a deo adoretur nihil tamẽ aliud a deo sit ratio adorandi sed ipse deus sit primarium obiectum ⁊ ratio adorandi alia secundum cultum latrie ⁊ hoc modo debet intelligi et cultus latrie soli deo debitus est ratione eius per quod cõuenit sibi summum dominium. Puta ratiõe perfectionum suarum intrinsecarum ⁊ precipue ratione prime perfectionis que est essentia intantum ꝙ sicut dicunt aliqui ⁊ bene in hoc licet diuine relationes / ⁊ persone adorentur non tamen per rationes earum proprias vt sic: sed per rationem essentie q꞉ sunt deus ⁊ eis cõuenit summum dominiuꝫ. Et sic dico ꝙ nec humanitas Christi nec aliquid aliud a deo est adorandum latria tanquã ratio adorandi. Cuius probatio est quia si humanitas Christi eẽt ratio adorandi Christum / sequeretur ꝙ ipsa separata vel relicta a Christo deberet adorari. Sicut quia calor est ratio calefaciẽdi etiam separatus calefaceret secundum Auicẽnam sexto metaphisice. Hoc autem est falsum ⁊ contra Augustinum Ubi supra. Si inquit hominem a diuinitate separes ipsum non adoro. Et ponit exemplum. Sicut si quis inueniat regis coronam vel purpuram qua rex nõ est coronatus vel purpuratus seu indutus non cogitur adorare nec debet. quare ⁊c. Et ita xp̄us secundum ꝙ homo nõ debꝫ adorari cultu latrie sic ꝙ humanitas sua sit ratio adorandi ipsum nec aliqd ex parte humanitatis.

Latria an. b. virgini debeatur. Auicẽ. August.

¶ **Sed cõtra hoc** videntur eẽ aliqua. Videtur enĩ ꝙ xp̄s secũdum ꝙ hõ debeat adorari latria. Primo ꝙ latria nõ debetur deo nisi scd̃m dominium suum summum qd̃ habet respectu creature quod nõ est perfectio intrinseca dei q꞉ nõ est dominus ab eterno sed ex tp̄e ꝺm Augustinũ quinto de trinitate. ⁊ ita videtur ꝙ deo debeatur latria ꝑpter aliquod bonuꝫ creature cõicatũ in creatione vel hm̃oi. Sed xp̄us ꝺm ꝙ homo ꝑ suã redẽptionẽ cõicauit homini maius bonũ ꝙ̄ in creatione ergo ⁊c. q꞉ mediãte hũanitate cõicauit nobis bona gratie ⁊ glorie q̃ sunt maiora ꝙ̄ dona vel bona nature. ꝙ̄ ⁊c. Propter qd̃ exclamat Gregorius in bñdictione cerei paschalis. O felix culpa que tñ meruit hr̃e redẽptorẽ. Nihil enĩ nobis nasci ꝓfuit nisi redimi ꝓfuisset. ¶ Scd̃o q꞉ ṽbo dei vel xp̄o inc̃tũ hõ debet maior reuerẽtia ꝙ̄ dẽbet puro hoi redẽptori. Sꝫ si hũanitas xp̄i fuisset separata vel relicta ꝓprio supposito ⁊ illud

ↄ p̄dicta. Grego.

suppositū redemisset nos fuisset sibi debitus cult⁹ yperdulie qui est maior dulia vt patet multo forti⁹ ꝙ̄ debeatur modo beate virgini. ergo Christo secundum ꝙ homo ⁊ humanitati sue debetur latria vt videtur. ¶ Tertio quia si Christo inquantum Ansel. homo ⁊ redemptor non debetur cultus latrie tunc non valet ꝯgruentia Ansel. de incarnatione verbi vel cur deus homo quam dat ꝙ pura creatura non potuit nos redimere q̄r nō potuit nos ad statum innocentie reducere. Eo ꝙ in statu innocentie nulli tenebātur nisi deo. Si aūt creatura redimisset nos tunc etiam illi creature essemus subditi ⁊ sibi teneremur. Modo planum est ꝙ Anselm⁹ intelligit de cultu latrie alioquin nihil valet q̄r redēpti bene tenentur cultu dulie alicui alteri a deo sicut creaturȝ sanctis ⁊ serui suis dominis. ergo redēptori ſm ꝙ huiusmodi debetur cultus latrie. Sed xp̄us ſm ꝙ Ansel. homo redemit nos. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Anselmus cur deus homo libro. 2. dicit ꝙ mors xp̄i liberauit nos ab omnibus peccatis nostris cuius vita quam mors priuauit oībus peccatis ꝑponderat. Ex quo habetur ꝙ prius deberet aliquis velle peccare mortaliter ꝙ̄ mortē xp̄i. Sȝ illud debet latria adorari cuius nō esset preeligendum est mortaliter peccare vt videtur. ergo ⁊c. ¶ Ultimo q̄r xp̄s ſm ꝙ homo plenus gratie ⁊ veritatis ē caput ecclesie. Sed capiti vt videtur cultus latrie debetur. ꝙ ⁊c.

Ad instā tias ꝓoe. ¶ Dico ad ista ꝙ xp̄us ſm ꝙ homo vel secundum ꝙ redemptor non est latria adorādus sed yperdulia vel supyperdulia sicut dicetur infra rōne dico nature humane nec alicuius se tenētis ex parte eius. ¶ Ad primum vero cōtra hoc dicit ꝙ deo debetur cultus latrie scd̄m ꝑfectionem intrinsecam cōmunicatā tamen creature ab ipo ⁊ principaliter nō ratione ꝑfectionis absolute licet dilectio bene debeatur ratiōe perfectionis absolute. Sicut ponitur exēplum. Si eēnt duo dij per impossibile ⁊ vnus illorū creasset istū mundum ⁊ alius nō illi qui sunt in mundo licet tenerentur diligere aliū deum tanꝙ̄ summū bonum nō tamen tenerētur adorare eum. Similiter etiā licȝ aliquis subditus teneatur quēlibet bonuȝ ꝑlatum diligere nō tamen tenetur cuilibet seruire vel obedire sed tm̄ suo habenti dominiū respectu eius. Qn̄ dicis ꝙ xp̄us scd̄ȝ ꝙ homo cōmunicauit nobis maius bonum ꝙ̄ secundum ꝙ deus in creatiōe. Dico ꝙ dato ꝙ hoc sit verum nō tamē debetur sibi latria ꝓpter hoc q̄r nō cōmunicauit nobis ſm ꝙ homo nisi meritorie ⁊ nō principaliter sed magis deus ipse vel ipsemet ſm ꝙ deus ⁊ ideo tenemur ad latriam pluribus rōnibus ⁊ pluribus de causis ⁊ q̄r creator ⁊ q̄r principalis creator vel redemptor. Non tm̄ tenemur ad maiorē vel excellentiorē cultum ꝙ̄ sit latria ⁊ nō est talis cultus nec eē potest. Un̄ nō tenemur sibi ad plus q̄r creator ⁊ redēptor ꝙ̄ q̄r creator soluȝ sed plurib⁹ de causis. Sicut aliqs religiosus sacerdos non tenetur ad plus ſm castitatem ꝙ̄ laicus ꝓfessus eiusdē religionis: sed ad ipm̄ tenetur pluribus de causis ꝙ̄ laicus scȝ q̄r sacerdos ⁊ quia religiosus laicus vero q̄r religiosus. ¶ Ad scd̄m dico ꝙ humanitati xp̄i scd̄m quem redemit nos bn̄ debetur maior reuerētia ꝙ̄ si fuisset relicta a ꝓprio supposito ⁊ illud suppositū redemisset nos q̄r debetur sibi latria ⁊ ideȝ cultus cū xp̄o deo indistinct⁹. Sed hoc non est ratione sui vt dictum est supra sed ratione verbi cui est vnita. ¶ Ad tertium de Anselmo dico ꝙ nō ē intētiōis sue dicere ꝙ pura creatura vel purus homo nō potuit nos redimere quia redemptori cuilibet scd̄m ꝙ huiusmodi debeatur cultus latrie sed bene quia principali redemptori ⁊ ideo bene concedo ꝙ pura creatura vel purus homo nō potuit esse principalis redemptor sicut etiam nec deus nec creator. ¶ Ad quartuȝ dico ꝙ licȝ mors Christi priuet vitam que omnibus peccatis ꝑpōderat ꝙ̄tum ad deletionem ipoꝝ meritoriam tn̄ non deberet aliquis preeligere peccare mortaliter ꝙ̄ Christum mori imo nullo modo deberet ꝑeligere peccatum mortale q̄r vita xp̄i non est tantuȝ bonum ꝙ̄tum est bonum diuinuȝ a quo peccatū auertit nec mors eius omnibus peccatis ꝑponderat tanꝙ̄ principaliter causans deletionem peccatoꝝ nec tanꝙ̄ priuatio vite alicuius causantis ꝑncipaliter deletionem culpe ſm ꝙ talis viuēs est. Puta homo sed inquātum deus. ¶ Ad quintum dico ꝙ capiti ecclesie scd̄m rationem principalem capitis que est ratio influens mēbris sensum fidei ⁊ motuȝ caritatis ⁊ creandi ⁊ redimēdi principaliter debetur cultus latrie ⁊ ista cōueniunt Christo capiti secūdum ꝙ deus nō secūdum ꝙ homo vt patet. ꝙ ⁊c.

Ad Anselmum.

¶ De dulia dico ꝙ ē exhibēda creature intellectuali vel rationali ꝓprie loquēdo. Nam creaturis irrationalibus non intelligētibus nō est dulia ꝓprie exhibenda nec honor dulie. Q̄r ergo inter creaturas principatū obtinet humanitas xp̄i quātuȝ etiam ad illa que se tenent ex parte eius. Puta quantum ad gratiam et gloriam. ¶ Dico ꝙ exhibenda est dulia maior que vocatur yperdulia et in summo gradu precipue si consideretur nō solum vt natura talis sed vt mediū ⁊ quasi instrumētum redemptionis nostre sicut illa per quam vel qua mediāte meritorie sumus redempti post humanitatem vero Christi debetur yperdulia matri eius tanꝙ̄ excellenti creature secundū gratiam ⁊ gloriam post humanitatem Christi. Et secundum aliquos etiam debetur yperdulia apostolis ⁊ angelis ⁊ notabilibus sanctis non tamē in tanto gradu. ¶ Dulia vero alijs creaturis intellectualibus ⁊ rationabilibus debetur secūdum gradum suum et solum illis qui sunt iam in gloria vel illis qui sunt in gratia ⁊ virtute in actu vel illis qui possunt adhuc esse. Non autem damnatis ipsis qui ad istud bonum reuerti non possunt. Debetur etiā illis qui licet nō sint in gratia ⁊ virtutibus in actu habent tamen officium iudicandi alios ad virtutē cuiusmodi sunt prelati peccatores ⁊ multomagis debetur prelatis istis ⁊ sanctis. Reuerentia vero ⁊ cult⁹ respectu irōnabiliū vel nō intellectualiū creaturarū nō ē ꝓprie dicēda dulia Nec eis ꝓprie dulia adhibeꝛ. ¶ Un̄ ipsa crux Christi vera secūdum se accepta adoratur secundum latriam nec secundum duliam ⁊ sic de alijs reliquijs licet eis ⁊ rationabiliter aliqua reuerētia ⁊ magna reuerentia deferat. Hec de secundo articulo.

Dulia q̄bus adhibenda.

crux xp̄i q̄lr adoratur.

¶ Quantum ad tertium articulum. Dico ꝙ latria ⁊ dulia non solum debent mentaliter exhiberi sed etiā aliq̄n cū hoc ꝑ q̄dā signa sensibilia exteriora cuiusmōi sūt genuflexiōes ⁊ laudes diuīe vocales ⁊ sacrificij oblatio ad q̄ tenentur xp̄iani ⁊ ꝑcipue clerici tp̄e oportūo ⁊ ab eccl̄ia

Latria ⁊ dulia q̄mō exhibenda.

statuto. Et dico ꝙ sub quacunq̄ lege fuit aliquod signū exterius sensibile colendi deum. Et hoc ptʒ ad proximorum edificationē ad excitandū etiā deuotionem ⁊ ad ꝑfecti diuini recognitionē vt solus deo seruiat homo ex aīa sua sed etiaʒ ex corpore q̄ꝛ vtrūq̄ recipit a deo. Et similiter etiā dico de dulia ꝙ debʒ exhiberi aliquādo ꝑ signa exteriora sensibilia honoris ⁊ reuerentie tp̄e ⁊ loco oportuno ⁊ hoc est necessariū q̄ꝛ dulia exhibetur creature q̄ nō videt aīm nec cor exhibentis sed videt ea q̄ parent. Deus aūt intuetur cor primo regū. Et vide ꝙ bene sunt aliqua signa sensibilia exteriora latrie ⁊ dulie cōmunia sicut genuflexio ⁊ aliqua alia nūq̄ꝫ tamen habent nec habere debent actum cōmuneʒ interiorem nec eiusdem rationis. Tamē latria habet vnum ꝓprium signum exterius quod nō conuenit dulie. Puta oblationem sacrificij alterius q̄ꝺ soli deo offertur ⁊ debet offerri ⁊ nō creature. Hec de tertio articulo principali.

Ad p̄ncipales et alias rōnes.

¶ Ad primum p̄ncipale et ad alia dico ꝙ bene cōcludūt ꝙ xp̄us homo nō debet adorari latria nec eius caro vel hūanitas sic ꝙ caro eius vel humanitas seu aliq̄d se tenens ex parte eius sit rō adorādi ip̄m sed nō cōcluditur quin humanitas xp̄i possit cadere in termino adorationis ⁊ adorari sicut dictū est supra ⁊ dicitur in quadam

Glosa q̄dam.

glosa suꝑ illud p̄s. Adorate scabellum pedum eiꝰ. Caro inq̄t xp̄i sine omni dubio adorari dʒ q̄ꝛ nullꝰ comedit carnem xp̄i nisi prius adoret. ideo ⁊c.

¶ Distinctionis decime.
Questio Unica.

Circa distinctionē decimā. Quero vtrū xp̄us sit filius adoptiuꝰ dei ab ip̄o ꝑsonatus. ¶ Uidetur ꝙ sit filius adoptiuꝰ. Nobilitatis eñ est in creatura. puta in hoīe adoptari in filiū dei g̃ nō debʒ hoc negari a xp̄o ¶ Tertio q̄ꝛ xp̄s dr̄ filius naturalis p̄ris ꝓpter naturā diuinā acceptam a patre. ergo similiter pōt dici filius adoptiuus dei ꝓpter gratiam sibi datam a deo ⁊ acceptā ab ip̄o. ¶ Tertio vr̄ ꝙ nō sit p̄destinatus q̄ꝛ p̄destinatio p̄cedit p̄destinatū nec est nisi suppositi. Sed nihil precedit suppositum xp̄i q̄ꝛ xp̄us est diuinum suppositum eternum. ergo ⁊c.

Ad ro. i.

¶ Contra primū arguitur ꝑ Mgr̄m ⁊ auctoritates sanctorum in lr̄a qui negāt xp̄m eē filium adoptiuū. ¶ Cōtra 2m dicit Apostolus ad Romanos primo. Dicit enim ꝙ est p̄destinatus filius dei in virtute s̄m spiritum sanctificationis. ⁊c.

¶ In ista questiōe sic procedā ¶ Primo inq̄ram an xp̄us homo sit p̄destinatꝰ et per quem modum. ¶ Scd̄o inquirā an sit filiꝰ dei adoptiuꝰ. ¶ Tertio ad rationes.

An xp̄s hō sit p̄destinatꝰ ⁊ quō.

¶ Quantū ad primum Oēs ꝯueniūt cū dicto Apostoli ad Romanos. i. ꝙ xp̄s est p̄destinatus tñ videtur alicui ꝙ nō q̄ꝛ aut hoc ē s̄m ꝙ homo aut s̄m ꝙ deꝰ. Non s̄m ꝙ deus q̄ꝛ sic sibi cōuenit p̄destinare. Non aūt predestinari. Nec s̄m ꝙ homo quia sic nō est ꝑsona predestinatio vero non videtur nisi persone. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic Quicūq̄ predestinatus absolute loquēdo ⁊ in sensu diuiso potest vel potuit esse reprobatus vel damnatus sicut dictum est in primo. Sed xp̄s homo nō potuit esse reprobatus vel dānatus. g̃ ⁊c. ¶ Tertio predestinatio est preordinatio dei ad gloriam ⁊ gratiam vel merita quibus illā consequatur. Sed Christus suam gloriam non meruit q̄ꝛ ipsam ante omnē actum meritorium habuit in instanti scilicet sue conceptionis in quo nihil potuit mereri vt videtur. quare ⁊c.

opi. auc.

¶ Sed hijs non obstantibꝰ. Dico p̄ꝛo ꝙ xp̄us homo secūdum naturā humanam p̄destinatus fuit a deo duplici p̄destinatione / vna scilicet ad gloriam ⁊ gratiam habēdam secūdum naturam humanam capacē ipsius ⁊ receptiuam ⁊ ad tātam gloriam ⁊ gratiam ꝙ absolute loquēdo est impossibile in aliqua creatura inuenire maiorem ⁊ ista p̄destinatio eius fuit eiusdem rationis cum predestinatione aliorum hominum sicut ⁊ gratia ⁊ gloria creata in ip̄o est eiusdē rationis cū gloria aliorum licet multo sit maior ⁊ excedens. Alia vero predestinatio xp̄i s̄m naturam humanā ⁊ hec fuit preordinatio gratuita dei ad vnionē nature humane xp̄i cū verbo vt idem suppositum eēt verus homo ⁊ verus dei filius ⁊ de ista videtur loqui Apostolus ī principio auctoritatis sue qui inquit predestinatus est filius dei in virtute. De alia vero quādo subdit s̄m spiritum sanctificationis. *Aposto.* Et illa predestinatio non fuit eiusdem rationis cū predestinatione aliorum q̄ꝛ nullus alius homo sic ē predestinatus. ¶ Secūdo dico ꝙ predestiatio xp̄i ad vnionem sue nature cum verbo prior fuit secundum rationeʒ q̄ꝫ predestinatio eius ad gloriam vel gratiam: ita ꝙ prius fuit predestinatus ad hoc vt esset filius dei ⁊ vnigenitus q̄ꝫ vt esset sic glorificatus ⁊ prima aliquo modo videtur fuisse ratio. ⁊ sic magis q̄ꝫ ecōuerso saltem sicut etiam videtur inui in auctoritate apostoli ex ordine loquēdi qui predestinatus est filiꝰ dei. ⁊c. Et Iohā. primo vidimus gloriam eius quasi vnigeniti a patre ⁊ sequit̄ Plenum gratie ⁊ veritatis. quare ⁊c. *Iohā. i.* ¶ Tertio dico ꝙ ista preordinatio ad gloriam est eadem ⁊ nature et persone xp̄i sed aliter quia nature vt subiecti receptiui glorie sed persone vt suppositi habentis naturam. Unde ⁊ personam denominare potest. Eadem enim factio realis que est nature potest denominare personam quia sicut hec est vera. Natura humanata est preordinata ⁊ facta subsistens in persona diuina: ita hec est vera filius dei preordinatꝰ est fieri homo ⁊ factus est homo ⁊ eadem ordinatione vel factione cum materia ip̄a. Sic in proposito de predestinatione ad gloriam. ¶ Ultimo dico ꝙ Christus sic est predestinatus ꝙ ipse est primus p̄destinatus ⁊ scriptus in libro vite sicut principiuʒ ⁊ caput omnium electorum dei excedens in gloria omnem creaturam. ¶ Ex quo patet ꝙ dato ꝙ homo non peccasset nihilominus Christus fuisset et verbum dei carnem assumpsisset ⁊ ad effectum predestinationis attigisset. Sua enim predestiatio nō fuit occasionata expectans casum hominis tanq̄ꝫ rationem eius sed prius secundum rationem p̄destinatꝰ fuit q̄ꝫ p̄uideretur aliq̄s casus. Sic de isto.

ad pr̄ias rationes

Ad primū qd adducitur dici potest q Christ⁹ ꝫm q homo vel ꝫm naturam humanā fuit predestinatus si ly ꝫm teneatur specificatiue nō reduplicatiue: q2 natura hūana nō fuit ratio sue predestinationis eo modo quo illud qd reduplicatur debet esse ratio inherētie p̄dicamēti ad subiectū: sed magis ipsa volitio dei gratuita sic preordinauit xp̄m. Sed specificatiue pōt accipi ly secundū ⁊ potest illa propositio cōcedi q Christus ꝫm q homo est predestinatus esse filius dei ⁊ sic beatus quia natura humana ī ipso est sub iectum receptiuum vnionis ad verbū ⁊ etiam gratie ⁊ glorie. Quando dicis predestinatio respicit persōam concedo sed etiam bene naturam vel personam ꝫm talem naturam quaꝫ habet. Et per hoc solutum est ad tertiū principale. Quādo diciturvltra q Christus ꝫm q homo non est p̄sona. Dico q verum est accipiendo ly ꝫm reduplicatiue quia humanitas nō est sibi ratio essendi personam tn̄ bene potest cōcedi specificatiue: ⁊ tunc est sensus q xp̄s existēs homo est persona sed nō est vis de hoc: q2 licet predestinatio p̄sone cōueniat non tn̄ oportet q illud ꝫm qd sibi conuenit sit p̄sona. Preterea etiā diceretur q bene cōuenit nature predestinatio nō solum persone: natura beatificabilis est nō solū p̄sona q2 ordīabilis ad tale bonū licet nō nisi existēs in aliqua p̄sona. Ad scd̄m dico q nō habeo pro impossibili q christus ꝫm naturā humanā potuerit esse reprobatus vel dānatus: q2 non video ī hoc contradictionē sicut nec in hoc q potuit esse predestinatus nō em̄ fuit necessario p̄destinatus. Ad tertium diceretur q nō oportet predestinatū quēlibet mereri effectū predestinationis puta gloriā: licet de aliquibus ita fuerit ordinatū a deo ⁊ hoc p̄cipue diceretur ꝫm illos qui ponūt q christus non potuit mereri in primo instāti in quibus ego nō cōsentio. Videtur em̄ michi q potuit mereri ī primo instanti vel in instāti sue cōceptionis sicut ⁊ angeli in instāti sue creationis potuerūt mereri vel peccare: queadmodū dictū est in scd̄o ⁊ ita posset dici q xp̄s meruit gloriam suā in instāti illo vt videtur et ita predestinatus fuit ad meritū sicut ad effectū. Si autem nō dicatur sic: tūc aliter pōt dici q christus nō meruit gloriam suā sicut nec vnionē nature humane ad verbū nō q2 nō potuerit aliquid mereri in primo instanti nec oportet q quilibet predestinatus suā gloriam mereatur p̄cipue qn̄ ad tantā gloriam ordinatur ⁊ in instanti sui esse generandā quia ad hoc non videtur suum proprium meritum suffragari: sꝫ mera gratuitas diuine bonitatis. hec de primo articulo principali.

xp̄s an filius dei adoptiu⁹

Quātum ad secundum articulum dicitur cōmuniter cū Magistro ⁊ auctoritatib⁹ sanctorū in litera q christus nullo modo debet dici filius adoptiuus dei. Ad hoc assignantur alique rationes que michi cōcludere nō videntur. Prima est ista. Fili⁹ naturalis alicuius nō potest dici filius eiusdē adoptiuus. Ista enim filiatio ⁊ illa sunt incōpossibiles sicut patet. Unde ⁊ in legibus ciuilibus filius naturalis adoptiuus esse nō potest. Sed christus filius est naturalis ipsius dei: ergo ⁊c̄. Secunda ratio. Filius adoptiuus nō hꝫ ius ī hereditate ex genere suo sed ex adoptione tn̄. Sed christus ex genere suo ius habet in hereditate dei eoipso q fili⁹ naturalis. Tertia ratio. Fili⁹ adoptiuus fit de nō filio filius ⁊ ita oportet q aliquādo fuerit filius ire ⁊ non filius gratie vel dei. Sed xp̄s nunq̄ fuit nō filius: quia ab instāti sue conceptionis fuit filius dei ⁊ per naturam ⁊ per gratiam: ꝫ ⁊c̄. Quarta ratio: q2 si esset fili⁹ adoptiuus esset filius totius trinitatis: ⁊ per cōsequēs esset filius suiipsius ⁊ filius spiritussancti qd est supra negatuꝫ. Quinta ratio. In xp̄o nō est nisi vnica filiatio realis ⁊ naturalis scꝫ ad patrem. Sed ꝫm filiationē naturalem non potest esse filius adoptiuus: ꝫ ⁊c̄. Videtur michi q ad ista faciliter potest solui vel em̄ nichil concludunt vel nō cōcludunt nisi q Christus ꝫm naturam diuinam ꝫm quam est filius naturalis non est adoptiuus filius.

ad p̄cedētes rationes.

Ad primū ergo dico q xp̄s nō est fili⁹ adoptiuus dei ꝫm naturam diuinā: quia sic est filius naturalis: quin autem ꝫm naturam humanā ratio non cōcludit. Ad secūdum per idem. Christus em̄ heres est naturalis sicut ⁊ filius naturalis. Sed ꝫm naturam humanaꝫ nō est heres naturalis nec absolute loquēdo habet ius in hereditate nisi ex beneplacito diuine voluntatis. Ad tertium diceretur q nō oportet hoc: licet fiat de lege cōmuni q filius adoptiuus prius fuerit non filius. Alioquin beata virgo q̄ non contraxit peccatū originale sed fuit cōcepta in gratia non fuit vel potuit esse filia dei adoptiua vel etiam Adam si stetisset et in gratia creatus fuisset vel angeli si in gratia fuerūt creati qd non videtur verū. Non em̄ ratio adoptionis vel aliquid necessariuꝫ ad ipsam videtur prius esse filium: immo magis videretur impedimētum. Ad quartum nō haberetur pro incōuenienti q Christus esset filius suiipsius vel spiritussancti nō per naturam sed per adoptionis gratiā ⁊ hoc ꝫm naturā assumptā. Ad vltimū dico q maior est falsa: q2 in xp̄o sunt due filiationes sicut dictuꝫ est supra. Et dico etiā q per filiationē aliam que est ad matrē dato q sit in christo nō posset dici xp̄s filius dei adoptiuus: sed tn̄ filius virginis naturalis: sed ratione vniformiter diceretur filius adoptius sicut aliquis alius sanctus adoptatus nō per aliquā relationē realem nisi forte ad ipsum adoptātē quā tamē relationē realē nō video: q2 illud adoptare nō est nisi velle diuinū de conferēdo gratiam ⁊ gloriam que nō ponit in obiecto volito aliquā relationem realem vt sic sicut etiā nec aliquis quādo adoptat alium ī filium causat in ipso aliquā relationem realem: quare ⁊c̄.

Opinio auctoris

Videretur ergo posse dici q christus est fili⁹ dei adoptiuus ꝫm naturam humanā ꝫm quā nullum habet ius in hereditate sed tn̄ inq̄tum est a deo acceptatus: ⁊ sic in filium adoptatus. Nec impedit q saltem de cōgruo ꝫm naturam humanaꝫ vt vnita est verbo habet ius in hereditate quia dignitas de cōgruo vel congruitas ad perfiniendū hereditatem non impedit adoptioneꝫ. Confirmatur: quia ex generatione naturali virginis nullum habet ius licet concomitetur duratiōe aliquid ex quo habet ius scilicet gratia sufficit autē illud nec oportet q prius duratione sit extraneus sicut patet de angelis beatis et de Adam qui ꝫm aliquos fuerunt creati in gratia Et de virgine beata que cōcepta fuit in gratia: et tn̄ non negātur isti filiȷ adoptiui. Similiter patet

ꝙ natura humana christi pri⁹ natura fuit vnita ꝙ̃
gratificata ⁊ ita prius natura xp̃s fuit nõ adopta-
tus: quare ⁊c. ¶ Tertio etiã quia si natura hũana
christi in instãti sue formationis non fuisset assum
pta: ⁊ tñ fuisset gratificata substitisset ĩ ꝓprio sup-
posito ⁊ illud suppositũ fuisset filius nõ obstãte ꝙ
prius duratione non fuisset non filius. Si dicas ꝙ
oportet ꝙ prius potuerit esse nõ filius ⁊ ꝙ potue-
rit esse filius ire. christus autẽ neutrũ. Dico ꝙ neu
trum requirit̃ qꝛ adoptare ad amicitiã pertinere vi
detur magꝫ ꝙ̃ ad irã ⁊ dato ꝙ requireret̃. Dico ꝙ
vtrũqꝫ potuit christo cõuenire: qꝛ ⁊ potuit assume
re naturam nõ gratam sicut ⁊ brutã ⁊ potuit cõtra
here originale ⁊ peccare sicut dicet̃ infra ⁊ vtrunqꝫ
ẜm naturam assumptam: ⁊ per ꝯñs poni filius dei
ad magi- adoptiuus. ¶ Quid igitur dicet̃ ad Magistrum
strum et et ad sanctos. Dicet̃ ꝙ sancti nõ negauerũt Chri-
alios. stum esse filium adoptiuum: qꝛ hoc sit irrationabi-
le vel falsum: sed qꝛ potuit esse occasio errãdi cũ ne
storio ⁊ putãdi ꝙ non esset filius naturalis sicut vi
demus in alijs filijs adoptiuis vel ꝙ non negaue-
runt hoc incꝫ̃tum hõ sed absolute ⁊ sic innuit Ma
gister in litera. Et sic ẜm istam viã oporteret dice-
re ꝙ xp̃s esset filius dei naturalis ⁊ fili⁹ dei ꝑ gra
tiam vnionis nature humane ad verbuꝫ ⁊ etiã per
gratiam adoptionis.

ad rõnes ꝓncipa. ¶ Ad primuꝫ et secundũ prin
cipale patet ꝙ cõcludũt pro ista positione. Si autẽ
teneat̃ positio Magistri: tũc potest dici ad primũ
ꝙ in creatura licet sit perfectiõis adoptari in filiũ
dei: tñ ista perfectio supplet ⁊ arguit imperfectio-
nem istam ꝙ scilicet creature non cõuenit esse natu
raliter filium dei sicut christo: ⁊ ideo nõ est hoc at-
tribuendũ christo sicut nec illa imꝑfectio. ¶ Ad se
cundã diceret̃ ꝙ nõ sufficit habere gratiam a deo:
sed sic habere ꝙ aliquãdo non habuerit vel sic etiã
ꝙ aliunde vel vndeqꝫ non habeat ius in hereditate
modo xp̃s habet ius in hereditate qꝛ filius natura
lis ⁊ semꝑ habuit gratiã: ideo ⁊c. ¶ Ad tertiũ de
predestinatiõe dico ꝙ nõ oportet ꝙ predestinatio
precedat semꝑ suppositũ predestinatũ: nec natura
nec duratione sed bene ꝙ precedat effectum prede
stinationis. Puta gloriã ipsam vel gratiã vniõis
vel etiam naturã humanã ẜm quam predestinatus
est xp̃s p̃cedat dico natura saltẽ non oportet ꝙ du
ratione licet de facto modo precedat vtroqꝫ modo
potuit enim deus assumere homineꝫ ab eterno qui
ab eterno fuisset beatus: ⁊c.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Unica.

CIrca distictioneꝫ
vndecimam quero vtruꝫ ista
propositio sit vera vel conce-
dẽda. Christus est creatura.
¶ Videt̃ ꝙ sic qꝛ christus ra
tione nature diuine dicitur ⁊
conceditur creator: ergo ratione
nature humane põt concedi
creatura: qꝛ ratione illius nõ
est creator: igitur creatura. ¶ Secũdo sic. De quo
cunqꝫ predicatur inferius ⁊ superius. Sed creatu-
ra est superius ad hominẽ ⁊ xp̃s est homo: ergo est
creatura. ¶ Tertio sic. Ista est vera xp̃s est homo
Aut ergo homo p̃dicat aliquid creatum. Aut aliquid
increatũ. Non aliquid increatum: qꝛ tunc predica
ret deum: ⁊ tũc ista esset vera. Pater est homo vel
spiritussanctus est homo qđ est falsuꝫ: ergo aliquid
creatum ergo Christus est creatura. Non est enim ho
mo increatus: quia tũc esset homo eternus: ergo est ho
mo creatus: ⁊ per cõsequẽs est creatura. ¶ Cõtra
per Magistrum ⁊ Ambrosium in litera.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.
¶ Primo inquirã an christus sit creatura. ¶ Se
cundo an christus ẜm ꝙ homo sit creatura. ¶ Ter
tio an christus inceperit esse ⁊c.

¶ Quãtum ad primum. Est xp̃s an sit creatura. I. opi.
vna opinio ꝙ licet a Magistro et sanctis negetur
christus esse creatura propter hereticos vt caueat̃
error Arrij qui posuit filium dei creaturam: tñ nõ
est intẽtio eoꝝ ꝙ ista propositio sit simpliciter falsa
Christus est creatura sed simpliciter loquẽdo con-
cedi potest. ¶ Prima ratio est: quia si ista negatur
hoc nõ videtur nisi qꝛ illa que pertinẽt ad vnionem
eorum ydiomata nõ cõmunicãtur sicut deus nõ di
citur vnitus deo licet natura humana dicatur vni
ta deo vel quia conditio creature repugnat deo vl̃
christo supposito verbi quia creatura dicit esse post
non esse. ¶ Sed ista nõ obstant quia videt̃ esse tan
ta repugnãtia deo nõ esse post esse sicut esse post nõ
esse: ⁊ tñ deus dicitur vel dicebatur in triduo nõ es
se post esse. Unde ⁊ filius dei vel christus dicebat̃
mortuus igitur. Etiam potest dici esse post nõ esse
et sic potest dici creatus. ¶ Secunda ratio. Tan-
tam impossibilitatẽ habent circa idem passibile et
impassibile mortale ⁊ immortale sicut creatũ et in-
creatũ. Sed prima duo se cõpatiuntur circa Chri
stum: quia Christus ẜm naturã diuinã est impassi-
bilis ⁊ immortalis ẜm vero humanã fuit passibilis
⁊ mortalis: ergo similiter creatum ⁊ increatũ. Potest
ergo concedi ꝙ christus est creatura sicut ꝙ Chri-
stus erat mortalis vel passibilis. ¶ Tertia ratio.
quia esse creaturã non est cõditio pertinẽs ad vnio
nem: sed ad vnitũ magis: licet ergo pertinentia ad
vnionem non sit cõmunicatio ydiomatũ tñ bene in
hoc potest esse: vt dicatur Christus vel creatura.
Si dicatur ꝙ non: qꝛ proprietas negatiue non fa-
ciũt cõmunicationẽ ydiomatum creatura vero di-
cit ordinem ad non esse precedens ⁊ ita dicit nega
tionẽ esse precedentis. ¶ Contra: quia proprieta
tes negatiue ⁊ ydiomata ipsaruꝫ verificabãtur de
christo homine. Nam ip̃e poterat dici immortalis
⁊ impassibilis ẜm Damasce. lib. 3. quare ⁊c. ¶ Si Damas.
dicatur etiã ꝙ non potest dici christus creatura: qꝛ
creatura importat depẽdentiam ad naturam diui
nam depẽdentiam scilicet nature humane ⁊ ẜm ta
lia que important depẽdentiam nature ad naturã
non est cõmunicatio ydiomatum. ¶ Contra qꝛ cõ
ceditur absolute ꝙ Christus erat minor patre ⁊ ip
semet dicit. Pater maior me est. Sed hoc non erat
nisi ẜm naturam humanã depẽdẽtem a patre: qua
re ⁊c. Preterea etiã qꝛ creator videtur habere de-
pendẽtiam vel habitudinẽ ad creaturam ⁊ tñ dici
tur Christus creator ergo pari ratione dicitur vel
potest dici creatura: ¶ Confirmatur hoc auctori-
tatibus sanctorũ ⁊ doctorum. Dicit enĩ Damasce Damas.

nus in sentētijs ca.5.ꝙ Christus est creatus ꝛ increatus passibilis ꝛ impassibilis. Item ca.92.dicit ꝙ Christus ꝑpter vnionē homo fieri voluit ꝛ creatura dici ꝛ extremus vocari. Tertio qꝛ hoc dicit Augustinus in quodam sermone de natiuitate dñi ꝙ creator mūdi voluit esse creatura. Quarto: quia Hieronymus super illud apostoli. Nos factura eius dicit ꝙ multi timēt ne cogātur Christū dicere creaturam. Nos autē proclamamus Christū creaturam esse: sic igitur videtur eis posse concedi Christum esse creaturam.

August.

Hiero.

Alia opi.

¶ Alijs autem videtur ꝙ de virtute sermōis ista est falsa Christus est creatura ꝛ nullo modo debet cōcedi. Ad cuius euidentiā dicūt ꝙ illud dicit̄ proprie creatura vel creari qd accipit ab agēte primo imediate suum totale esse ꝛ per ꝯñs suum esse simpliciter primū non de aliquo. ¶ Ex hoc formatur ratio Sicut illud nō est creatura qd non sic accipit suum esse simpliciter primum nō de aliquo ab agēte simpliciter primo. Sed Christus nō accipit sic suū esse simpliciter primū a deo. Accepit eñ ip̄m de substantia dei: quia suum esse simpliciter primū est esse verbi ꝛ illud accipit de aliquo vt patet:: ergo christus nō est creatura. Similiter etiā corpus ei⁹ fuit formatū de aliquo. Puta de purissimis inguinib⁹ virginis ꝯm Damascenū ad cuius formationē cooperata est beata virgo vt dictū est supra ꝛ ita non accepit aliquod suum esse simpliciter a deo immediate nō de aliquo. Ista aūt duo requirūtur ad hoc vt aliquid creetur. Unde ignis genitus ab igne nō dicit̄ creari. Non enim fit immediate a deo sed mediante igne qui nō potest ad creationē concurrere Similiter etiā quia non accipit suum esse simpliciter primū non de aliquo sed de aliquo puta de materia de ente in potētia: quare ꝛc̄. ¶ Si dicas contra istā rationē ꝙ terminus quilibet generationis potest esse terminus creationis: qꝛ creatio est prior omnibus mutationibus. Sed Christus est terminus generationis: qꝛ est vere genitus a matre ꝯm corpus que est pars minus principalis: ergo saltē etiā ꝯm animā que est ꝑncipalior poterit dici creatus ꝛ creatura. ¶ Respondetur ꝙ licet in generali vocabulo quicquid potest esse terminus generationis ꝛ creationis: nō tñ in proposito valet. Christus eñ potest esse terminus generationis: quia ad generationē nō requiritur ꝙ genitū accipiat suum esse simpliciter nō de aliquo sed sufficit ꝙ accipiat esse aliquod substātiale de aliquo ꝛ aliquid presupponēdo ꝛ hoc nō repugnat Christo sicut primū sibi repugnat. Unde licet christus possit dici simpliciter genitus: non tñ creatus nō obstante ꝙ anima vel natura humana que est in ipso posset dici creata si deus primo creasset naturā immediate ꝛ stati assumpsisset eā. Conceditur etiā Christus esse corruptus vel mortuus in triduo nō tñ conceditur ad nichilatus. Ita dicitur ꝙ licet christus cōcedatur genitus nō tñ creatus. Mori eñ vel corrumpi opponūtur viuere ꝛ generari sed anichilari opponit̄ creari. Et sicut non oportet ꝙ semp per generationem adquiratur simpliciter primū esse rei. Ita non oportet ꝙ per corruptionē amittatur illud esse sed vtrūq; oportet de adnichilari ꝛ creari. ¶ Secūda ratio est ista. Quādo aliquid denominat aliud vel natū est denominare ꝯm totū illud non denominat

Damas.

totū per partē. Verbi gratia. Risibile denominat totum hominē ꝛ ꝯm totum. Et planū est ꝙ non denominat hominē per aliquā partem eius. Similiter vnitas denominat totū ens ratione totius ꝛ nō ratione partis sicut patet. Non eñ dicit̄ homo vn⁹ quia caput ei⁹ est vnū vel quia manus eius est vna Sed creatura nata est denominare ens aliquod secundū totū qd est in ipso vt totū ꝛ ꝯm totum dicat̄ creatura vel creatū: ergo denominabit aliquod totū quasi per partem. Sed christus est quasi totū et natura hūana in ipso vel anima ipsa est quasi pars ergo xp̄s non potest dici creatura vel creatū: quia nec ꝯm totū nec ꝯm partē ¶ Tertia ratio. Si xp̄s est creatus vel creatura ꝛ filius dei est Christus sequitur ꝙ filius dei est creatura: qꝛ medium est hoc aliquid: igitur est bona cōsequētia: sed cōclusio est falsa ꝛ est error Arrij. ¶ Quarta ratio. Si Christus est creatura sequitur ꝙ creatura est christus ꝛ christus est verbū ꝛ fili⁹ dei: ergo creatura est verbū dei ꝛ ecōuerso. Verbū dei est creatura: ꝛ per cōsequēs factū ꝛ sic non omnia per ipsum facta sunt ¶ Quinta ratio. Christus nō est natura humana sed illud solum qd est creatura in ip̄o est natura humana vel aliquid ex parte eius. igitur Christus nō est creatura.

¶ Dicunt ergo ꝙ ista negāda ē de virtute sermonis ꝛ nō solum propter hereticos: quia tūc cessante heresi deberet concedi: ꝛ tñ non negat̄ per Magistrū. Nota hic ꝙ non solum dicit̄ aliquid creatum vel creari seu creatura qd accipit suum totale esse a causa prima immediate non de aliquo sicut angelus vel anima vel gratia. Sed etiā dicitur aliquid creatura respectu dei vel creatura dei quod ab eo recipit suum esse simpliciter primū dato ꝙ de aliquo ꝛ mēdiāte causa secūda esse autē simpliciter vel dicitur esse totale quo adequata est talis creatura vel esse prime partis in ea vt corporis organici in homine qd est prius esse totale hominis non solum natura sed etiā duratione ꝯm me ꝛ ꝯm veritatem. Unde ꝛ homo genit⁹ ab homine ꝛ asinus ab asino: vel etiā calor productus ab igne dicūtur creature dei licet non dicātur creature secūdorum agētium a quib⁹ producūtur sed magis effectus eorū. Modo dicūt ꝙ nec etiā isto modo accipiendo creaturā xp̄s dici pōt creatura. Patet: qꝛ suum esse simpl'r primū.q. partis in ipso nō sic accipit a deo nō de aliquo siue de nō aliquo: qꝛ illud est esse verbi qd accipit a deo patre de sua substantia nec etiā esse aliquod totale quo adequate sit cōstitutum ex esse verbi ꝛ esse nature humane superuenientis qꝛ nullum tale esse est in christo. Nullum enim esse tertiū constituitur ex eis: quare ꝛc̄. Christus igitur nec potest dici creatura primo modo nec secūdo modo: ꝛ ita nullo mō

Resolutio hui⁹ opiniōis

¶ Ad primū aliorum dicēdū est ꝙ non est causa: quare creatura nō predicet̄ de Christo: quia creatura ad vnionē pertineat: qꝛ magis pertinet ad vnitū ꝛ per hoc soluitur ad tertiū ipsorum. Sed causa est repugnātia creature ad diuinū suppositum propter causas predictas. Quādo dicis ꝙ non: qꝛ ita repugnat deo esse mortalē: sicut esse creaturam. Diceret̄ ꝙ non sicut dictum est supra ꝙ non sic repugnat diuino supposito esse genitum tēporaliter sicut etiā creatum ꝛ causa dicta

Ad motiua alioꝝ

est q2 diuino supposito repugnat per contradictio
nem accipere suum totale esse vl' simpliciter primũ
nõ de aliquo ⁊ ideo cõtradictio est ꝙ ponaꝭ creatu
ra vel creatum sibi autẽ non repugnat accipere ali
quod esse substãtiale per generationẽ : vt dictũ est
supra. Et ideo nec sibi repugnat esse passibile vel
mortale. Nec est aliqua cõtradictio ꝙ sit impassibi
le ⁊ immortale ꝺm naturã diuinam ⁊ sit passibile ⁊
mortale ꝺm humanam. ¶ Ad scðm qñ dicis ita re
pugnat diuino supposito nõ esse post esse sicut esse
post non esse. Diceretur ꝙ accipiendo vniformiter
ita repugnat sibi nõ esse qð est terminus adnichila
tionis post esse sicut esse qð est terminus creatiõis
post nõ esse. Et diceretur ꝙ neutrum potest sibi cõ
uenire sicut dictũ est supra. Tũc vltra diceretur ꝙ
ita potest cõuenire diuino supposito esse post nõ es
se per generationem sicut nõ esse post esse per cor=
ruptionẽ ⁊ ita dico ꝙ neutrũ sibi repugnat nec ge=
nerari nec cõcipi nec mori vt dictũ est. ¶ Ad ter=
tium pꝫ ꝑ predicta. ¶ Ad quartũ diceretur ꝙ crea
tura q2 dicit esse acceptũ non de aliquo qð est sim=
pliciter esse primũ accipientis non potest verifica=
ri de Christo. Quãdo dicis ꝙ immo: q2 proprieta
tes negatiue cõmunicant ydiomata. Diceretur ꝙ
verũ est ille que nõ ponũt vel arguunt repugnãtiã
sicut sunt ille que adducũtur in argumẽto. Nõ au=
tem ista: quia ponit necessario repugnantiã ad di=
uinũ suppositũ. ¶ Ad quintũ diceretur ꝙ creatura
importat depẽdẽtiam creati vel creature ad crean
tem: vt producti nõ de aliquo in esse simpliciter pri
mo ⁊ talis repugnat diuino supposito licet non re
pugnet nature assumpte: ⁊ ideo licet natura assum
pta possit dici creatura non tñ christus. Quando
dicis ꝙ christus est minor patre. Diceretur ꝙ mino=
ritas nõ dicit talẽ dependẽtiam in esse simpliciter
primo sed in esse secũdo ꝺm naturam assumptam:
ideo ⁊c̃. ¶ Ad vltimũ diceretur ꝙ nulla est depẽ=
dentia creatoris ad creaturam: licet ecõuerso. Et
ita nõ repugnat Christo dici creatorem sicut repu
gnat sibi dici vel esse creaturam.

ad aucto. sanctorũ ¶ **Ad auctoritates** omes respondẽt
ꝙ nõ est intentio
sanctorum verificare istam. Christus est creatura
vel factus est creatura. Sed sancti ad excitãdũ de=
uotionem fidelium excessiue sunt locuti dicendo
verbum dei esse vel fieri creaturam: quia tantuꝫ se
humiliauit pro nobis in natura assumpta ac si fuis
set pura creatura.

3. opinio probabilior. ¶ **Alijs vltimo** videtur esse dicenduꝫ
ꝙ si creatura accipiaꝭ
aliquid productũ nõ de aliquo ꝺm totale esse quod
est in ipso sic Christus nõ potest dici creatura: sed
est ista. Christus est creatura sicut dicit ꝑmissa opi
nio. Si vero accipiaꝭ creatura pro omni eo qð per
productionẽ aliquam nouã accipit aliquod veruꝫ
esse nouũ siue de aliquo siue nõ de aliquo. Sic xp̃s
potest dici creatura q2 accepit nouuꝫ esse hominis
per productioneꝫ nouam tẽporalẽ a spiritusancto
⁊ matre virgine licet de aliquo licet illud esse nõ sit
suum esse simpliciter ⁊ sic potest ĩtelligi prima opi
nio. ¶ Ista positio satis posset sustineri ⁊ magꝭ vi
detur saluare auctoritates adductas ꝓ prima opi
nione. Non enĩ videtur ꝙ sancti debuerint dicere
falsitatem ad excitandum deuotionem. Nec est bo
na deuotio que concipitur de falso vel etiam circa
falsum. Hec de primo articulo.

¶ **Quãtum ad secundum ar/** Xp̃us an creatura ꝺm ꝙ hõ
ticulũ. An scilicet ista sit vera. Christus ꝺm ꝙ ho=
mo est creatura. Concedũt primi de prima opinio
ne primi articuli ꝙ est vera ⁊ ad hoc adducunꝭ due
rationes vel tres. ¶ Prima est ista. Christus ꝺm rõnes p̃me opi.
ꝙ hõ vel est creator vel creatura. Sed non est crea
tor vt patet ꝺm ꝙ deus: ergo est creatura ꝺm ꝙ deus:
et tũc etiam pater ⁊ spiritussanctus essent homĩes
vel homo. ¶ Scðo est aliquid creatum: ergo creatu=
ra. ¶ Tertio sic. Philosophus. 5. phisicorũ dicit. 5. phis.
Qꝫ illud qð conuenit parti cõuenit toti per partẽ
sicut moueri sicut etiam ⁊ sanari. Unde si torax sa=
natur homo sanatur. Sed esse creaturam conuenit
humanitati christi: ergo toti christo cõuenit ꝺm istam
partẽ. Igitur ista est vera xp̃s ꝺm ꝙ homo est crea
tura. ¶ Preterea. Quãdo aliquid determinat si=
bi partẽ totum potest dici tale: quia pars illa talis
Sicut crispus dicitur homo simpliciter si caput est
crispum. Sed creaturã esse determinat sibi partem
Christi: puta humanitatem: ergo totus Christus
saltem secundum ꝙ homo potest dici creatura vel
creatus.

¶ **Alij** de secũda opinione dicunt ꝙ ista non 2. opi.
solum est impropria ⁊ exponẽda sicut
dicit Magister in litera: sed est simpliciter falsa et
neganda. Ratio est: quia quando aliquod predica Scotus
tum repugnat alicui subiecto non potest predicari distin. 11.
vel verificari de ipso cuꝫ quacunqꝫ modificatione 3. q. 2. et
vel determinatione nisi modificatio vel determina eiꝰ sequẽ
tio tollat repugnãtiam illam. Hoc est planũ. Sor= ces.
ti enĩ repugnat esse minorem seipso vel maiorem.
Et ideo sicut ista est absolute falsa. Sortes est mi=
nor seipso: ita ⁊ ista. Sortes inquantum habẽs manũ
vel caput est minor seipso: quia habere manum vel
caput nõ tollit repugnãtiam predicati ad subiectũ
Sed istud ꝑdicatũ creatura simpliciter repugnat
Christo sicut dictum est supra per ipsos ⁊ ista mo=
dificatio vel determinatio seu reduplicatio ꝺm ꝙ
homo nõ tollit repugnãtiam istam quia non distra
hit Christum sed ipsum in natura sua relinquit: er
go ⁊c̃. ¶ Dicũt tamen ꝙ ista est vera. Christus est
creatura scðm ꝙ homo sicut licet ista non sit vera
Ethiops ꝺm dentes est albus tamen hec est vera.
Ethiops est albus ꝺm dentes.

¶ **Alij** de tertia opinione dicunt ꝙ si creatu 3. opi.
ra accipiatur primo modo sicut dictũ
est in illa opinione tertia ꝙ Christus ꝺm ꝙ homo
est creatura vel dici potest. Ita ꝙ non solũ est crea
tura secundo modo accipiendo creaturam sed etiã
primo modo. Nam Christus per istam modifica=
tionem seu determinationem ꝺm ꝙ homo licet nõ
distrahatur tamen modificatur ⁊ determinatur et
contrahitur ad hoc vt precise accipiatur pro natu
ra humana et quia natura humana est simpliciter
creatura primo modo: quia totale suum esse habet
post non esse nõ solum natura sed duratione. Ideo
etiam Christus scðm ꝙ homo potest dici creatura
vtroqꝫ modo: ⁊ ita concedunt rationes adductas
pro prima opinione. ¶ Alij tamen de media opi=
nione soluunt eas.

¶ **Ad primã** dicunt ꝙ esse creatorem vel Solu. 2. opi.
creaturam vel creatum ⁊ in
creatum nõ diuidunt omne ens quocunqꝫ modo ac

ceptum licet simpliciter accipiendo diuidāt omne ens simpliciter vnū ī se. Jta ꝙ licet ſm ꝙ homo sit aliquid nō tamen oportet ꝙ vel increatū vel creatum vel creator vel creatura. Sed bene oporteret hoc de puro homine vl' de deo ⁊ sic patet ad primū ⁊ ad tertium quia licet creator ⁊ creatura simpliciter diuidant quodlibet ens. Vñ et simpliciter xps potest dici creator non tñ cum reduplicatione sicut etiam potest haberi exemplū: quia licet ista sit vera. Sortes currit vel nō currit: non tñ ista Sortes ſm ꝙ homo currit vel non currit. Concedūt tamē ꝙ ista est vera. Christus est creatura ſm ꝙ homo licet negent primā: qꝛ prima est de simpliciter ⁊ alia de ſm quid. Per hoc patet ad secundū. ¶ Ad tertium dicunt ꝙ nō semper illud qđ cōuenit parti denominat totū sicut albedo si cōuenit medietati scuti ⁊ nigredo alteri neutrū denominat scutum. Tūc eñ scutum diceretur album ⁊ nigrū: sed bene verū est quādo illud qđ cōuenit parti determinat sibi eā sicut de crispo vel si pro parte principali conueniat tunc valet denominatio. ¶ Ad philosophum dicitur ꝙ ipse nō curauit multū de proprietate verborum sed sufficit sibi ꝙ aliquo modo ꝑ accidēs mota parte mouetur totū. Modo sic est ꝙ esse creaturam nō determinat sibi precise naturam creatā sed etiam supposito creato potest cōuenire: ⁊ ideo si cōueniat nature create in aliquo ⁊ suppositum nō sit creatum non denominat suppositū simpliciter: sed ſm quid sicut in proposito concedunt ꝙ ista est vera Christus est creatura ſm ꝙ homo quia hoc distrahit predicatum ne accipiatur simpliciter dictū de subiecto. Sed ego non video quare nō possit ita modificare subiectum quādo ponitur a parte subiecti vt tantum accipiatur ſm naturam humanam Hec de secundo articulo principali.

An xps inceperit esse. 1.opi. ¶ Quātum ad tertium articulum. Dicunt illi qui tenent ꝙ in Christo non est nisi vnicum esse ꝙ ista est simpliciter falsa ⁊ neganda Christus incepit esse: quia totum eē Christi est esse diuini suppositi qđ est eternum et nō incepit esse. ¶ Confirmatur per exemplum dato ꝙ Sortes hodie inciperet esse albus: non tamen propter hoc

Jo.8. inciperet esse. Similiter dato ꝙ Christus incepit esse homo non tamen incepit esse. ¶ Ad hoc est au

Damas. 1.opi. ctoritas christi. Joan.8. Anteꝗ̄ Abraham fieret ego sum. Similiter Damascenus dicit ꝙ iste puer est eternus et creauit stellas: ergo non incepit esse ipse Christus.

¶ Alij dicunt ꝙ est simpliciter concedēda ⁊ vera. Primo qꝛ xps de nouo genit⁹ est a matre. Generatio vero terminatur ad esse substantiale quod est esse simpliciter. ¶ Secundo quia Christus nominat suppositum duarum naturarum ſm Damascenū. Sed supposi

August. tum duarum naturarum non semper fuit et modo est: ergo Christus incepit esse. ¶ Cōfirmatur per Augustinum super Jo. Et ponitur in litera. Ubi dicit ꝙ anteꝗ̄ mundus fieret non erat ipse Christus nec nos igitur incepit eē ita ꝙ ista propositio videtur posse verificari taꝫ ex parte subiecti quod est Christus ꝗ̄ etiaꝫ ex parte predicati quod est esse. Et sicut in rationibus tactum est. Et isti ponūt in Christo plura esse sicut ⁊ positum est supra. Unde et prima opinio fundatur super falsum licet aliquo modo possit conclusio eius sustineri.

¶ Dico ergo ꝙ quādo dicitur Christus incepit esse. Aut intelligitur de eterno diuini suppositi: ⁊ sic est falsa secundum primam opinionem. Aut intelligitur de esse substantiali nouo per naturam humanam assumptam ⁊ sic est verum ꝙ incepit esse sicut ⁊ in morte desijt esse ⁊ resurrectione resumpsit esse ⁊ sic probationes procedunt suis vijs. Hec de tertio articulo principali. Opinio auctoris notanda

¶ Ad primū pricipale soluūt illi de prima opinione et de vltima ꝙ ista est vera. Christus est creatura eo modo quo dictum est supra per eos. Et similiter ad alia duo consequenter illi de media opinione qui negant istam. Christus est creatura. Dicunt ad primum ꝙ licet secundum naturam diuinam Christus possit dici creator non tamen secundū naturam humanā potest dici creatura. Et ratio huius est. Nam licet sit communicatio ydiomatum in his que pertinēt ad naturas vel naturam respectu quorum natura dicitur quo non tamen respectu quorum dicitur quod. Verbi gratia viuificare formaliter denominat animam sicut quod: qꝛ anima est illud quod viuificat et planum istud. Nec denominat totum compositum ex anima et corpore. Nec etiam ipsum corpus sed repugnat eis. Sic in proposito creatura denominat naturaꝫ humanam vt qđ quia ipsa est illud quod est creatū vel creatura: et ideo non denominat hoc totū christum sed sibi repugnat. Nec est cōmunicatio ydiomatum in hoc sicut nec esset hic si verbum assumeret animam viuificantem formaliter ista esset falsa verbum vel Christus viuificat formaliter. Aliter dicitur ⁊ melius ꝙ creatio actiua est nata denominare suppositum ratione nature diuine: ⁊ ideo ratione illius dicitur Christus creator. Sed creatura non denominat aliquid nisi ratione suiꝑsius: et ideo licet dicatur de natura humana Christi nō tamen de Christo ratione nature humane. Vel aliter ꝙ esse creatorem nō repugnat Christo: quia ab ipso est totale esse primum et simpliciter creature: sed sibi repugnat esse creaturam pro causa supradicta: ⁊ ideo non est communicatio ydiomatum in hoc inter suppositum et naturam humanam sicut de creatore inter Christum ⁊ naturam diuinam. ad rationes principales.

¶ Ad secundum dicunt ꝙ creatura est aliquod ꝑdicatum generale de omnibus per se contentis in aliquo predicamēto ⁊ constituto per naturā illius et de natura etiam. Sed Christus non est aliquid per se in predicamento nec constituitur per naturā predicamētalem sicut Sortes vel homo: et ideo de ipso non predicatur homo sicut de Sorte: nec ꝑ consequens sicut superius suū vel inferius ad creaturam. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ Christus est homo creatus: non tamen sequitur propter hoc ꝙ sit creatura vel creatus simpliciter sed est fallatia secūdum quid ad simpliciter. Sicut etiā dictū est supra ꝙ nō sequitur. Deus est factus homo: ergo est factus. Quando enim dicitur Christus est homo creatus cōtrahitur creatum ⁊ refertur ad naturaꝫ humanā solum. Sed cū dicit Christus est creatus vel creatura sumitur simpliciter ⁊ denominatur ꝙ totum esse Christi ⁊ suuꝫ esse simpliciter habeatur per creationem quod est falsum: ideo ⁊c̄.

¶ Distinctionis Duodecime.
Questio Unica.

Circa distictionez duodecimã quero vtrũ xp̃s potuit peccare. ¶ Videtur ꝙ sic. Joan. 8 dicit christus. Si dixero: quia nescio eũ ero similis vobis mẽdax. Sed ipse potuit hoc dicere nescio eũ quia dicit totũ istud. Si dixero qꝛ nescio eum: ergo potuit dicere partẽ tantũ igitur potuit mentiri ꝛ peccare ¶ Secũdo sic. Augustinꝰ de libero arbitrio dicit ꝙꝫ melior est natura q̃ potest peccare ꝙ̃ que non potest. Sed Christus habuit optimam naturã humanã: ergo potuit peccare. ¶ Tertio sic. Anselmꝰ cur deus homo dicit ꝙ Christus potuit peccare si voluit. Sed Christꝰ, potuit hoc velle: quia habuit liberum arbitrium creatum: ꝛ per consequẽs flexibile ad malum ꝛ peccabile.

Joan. 8. August. Ansel.

¶ Contra Christus fuit beatus ab instanti sue cõceptionis. Sed beatus peccare non potest: ergo ꝛc̃.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo inquiram an Christus absolute loquẽdo potuit peccare sine implicatione contradictionis. ¶ Secundo inquiram de facto ẽm ordinẽ diuine voluntatis quem tenemus de ipso potuit peccare. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quãtũ ad primũ. Est vna opinio ꝙ Christꝰ verus deus ꝛ verus homo absolute loquendo peccare nõ potuit. Sed implicat contradictionẽ dicere ꝙ potuerit peccare. ¶ Prima ratio est ista. Cõtradictionẽ implicat ꝙ beatus manẽs beatus possit peccare: qꝛ tunc simul posset esse miser ꝛ beatus. Sed Christus deus ꝛ homo est beatus necessario quia manẽs deus ꝛ homo nõ potest nõ esse beatus ẽm naturam assumptam: quia natura assumpta ex vi vnionis ad verbũ necessario fruitur verbo sicut dicũt: ergo ꝛc̃. ¶ Secũda ratio. Impossibile est ꝛ implicat contradictionẽ ꝙ suppositum impeccabile possit peccare: qꝛ si posset peccare esset peccabile et nõ impeccabile. Sed Christus est suppositũ impeccabile: qꝛ est suppositũ verbi. Supposito autez attribuitur principaliter actio nõ nature: ꝫ impossibile est ꝙ peccet. Licet eñ ꝙ̃tum est ex parte nature humane: vt quo posset peccare tñ ista natura nõ potest esse quo ad peccãdum respectu suppositi diuini qđ est ĩpeccabile: quare ꝛc̃. ¶ Tertia ratio. Conditio repugnãs diuino supposito non põt sibi cõmunicari ex natura assumpta sicut patuit in precedẽti questione. Maꝫ ista nõ potest verificari xp̃s est creatura. Sed esse peccabile vel posse peccare ẽ conditio repugnãs perfectioni diuini suppositi: qꝛ est conditio imperfectionis ꝛ creature vt creatura est: ꝫ ꝛc̃. ¶ Confirmatur hoc per Magistrũ in litera vbi videtur hoc sentire.

xp̃us an absolute potuit peccare. 1. opinio.

¶ Sed videtur michi sine preiudicio ꝙ nõ est aliqua cõtradictio ponere Christum verũ deum et verũ hominẽ posse peccare absolute loquendo ita ꝙ absolute loquẽdo fuit hoc possibile. ¶ Ad hoc adduco aliquas rationes. ¶ Prima est. De quocũꝙ nõ implicat cõtradictionẽ ꝙ possit mereri de illo nõ implicat cõtradictionẽ ꝙ absolute loquẽdo nõ possit demereri. Nam eiusdem est potẽtia merẽdi ꝛ demerẽdi. Sed de Christo nõ est primũ impossibile vt patet ꝫ nec secundũ. ¶ Secũdo sic. Sicut Christus ẽm voluntatẽ suam creatã potuit aliquẽ actum elicere ita potuit aliquẽ suspendere absolute loquẽdo. Patet ex libertate principij creati qđ est voluntas. Sed quicũꝙ potest actum volũtatis per voluntatẽ creatã elicere vel suspendere potest ipsum non circũstantionare debite ẽm illud principiũ: ꝛ per ꝯñs peccare ꝫ ꝛc̃. ¶ Tertio sic. Nõ magis repugnat absolute loquẽdo supposito immortali posse mori ꝙ̃ supposito impeccabili posse peccare. Sed hoc nõ implicat contradictionẽ. Christus eñ erat suppositũ immortale ẽm diuinitatem ꝛ tñ potuit mori ꝛ mortuus fuit ẽm humanitatẽ: ꝫ ꝛc̃. ¶ Videtur igitꝰ michi dicẽdum ꝙ absolute loquẽdo nõ obstãte aliqua contradictione Christus existens verus deus ꝛ homo potuit peccare ẽm naturam humanã peccabilem assumptam et per consequẽs ẽm eandem damnari.

Opinio auctoris cũ suis rationibus

¶ Ad primũ aliorũ dico sicut dixi supra ꝙ ex vi vnionis nature humane ad verbum Christus nõ est beatus. Potuisset enim absolute loquẽdo verbũ assumpsisse naturam irrationalem ꝛ naturam rationalem nõ fruentem: ideo non valet. Aliter dicitur ꝙ non implicat contradictionẽ aliquem esse actu beatũ ꝛ tamẽ cũ hoc in culpa: qꝛ culpa non priuat beatitudinẽ: ꝛ ita nõ implicat hoc cõtradictionẽ: quare ꝛc̃. ¶ Ad secũdum dici potest ꝙ licet Christus sit suppositum impeccabile per naturã diuinã sicut etiam immortalis tñ peccabilis potest esse ẽm naturã assumptã sicut ꝛ mortalis. Unde nõ video quin sicut natura humana est principiũ quo vel saltem quo Christus fuit generabilis ꝛ suppositũ fuit qđ generabatur ꝛ qđ postea moriebatur sic in proposito. ¶ Ad tertium dico ꝙ nõ plus dicit non posse peccare imperfectionẽ repugnãtez diuino supposito ꝙ̃ posse peccare. Nec est simile ꝙ Christus sit creatura: vt dictũ est supra ẽm viam aliquorum.

ad rõnes 1. opi.

¶ Quãtum ad secundum articulum. Dico ꝙ Christus stante ordinatione dei circa ipsum vel de ipso nõ potuit peccare eo modo quo dicimus ꝙ beati non possunt peccare. ¶ Ad hoc adduco aliquas rationes. Prima est. Confirmatus in bono non potest peccare. Sed xp̃s ab instãti sue cõceptionis fuit in bono confirmatus: qꝛ fuit beatus ẽm animam nec potuit damnari: ꝫ ꝛc̃. ¶ Secũda ratio. Expiator oĩs peccati ꝛ mediator vel redẽptor peccatorum non potest vel potuit peccare vt videtur probabile ex ordinatione diuina circa ipsum. Si enim posset peccare posset proprium peccatũ expiare ꝛ seipsum redimere vt videtur. Sed christus fuit huiusmodi vt videtur ꝫ ꝛc̃. ¶ Tertia ratio. Cui datus est spiritus nõ ad mensurã: sed sic ꝙ fuit plenus gratia ꝛ veritate nõ potest vel potuit peccare. Hoc patet: qꝛ aliqui alij quibus tamẽ datus est spiritus ad mẽsuram sicut beata virgo post cõceptionem filij dei et apostoli post missionẽ spiritussancti nõ potuerunt peccare mortaliter saltem sicut tenetur. Sed Christo datus est

An xp̃s ẽm ordinationẽ dei potuit peccare. Ratiões auctoris

spiritus nõ ad mensuram sicut dr in Jo. ergo ꝛc.

resolutio ¶ Dico igitur breuiter ꝙ licet absolute loquẽdo Christ⁹ fuerit peccabilis ẜm naturam assumptã ꝛ peccare potuerit: non tñ potuit peccare stante ordinatione diuina de ipso vel circa ipsum: que quidẽ voluit ipm in bono cõfirmare ꝛ beatificare ab instãti ꝯceptionis sue ꝛ ipsum nunꝙ̃ peccare nec dãnari sed saluari sicut caput omniũ electorũ. Nec obstat si dicas ꝙ natura hũana fuit sicut instrumẽtum diuini suppositi in operando. Actio autẽ instrumẽto non attribuit̃ sed principali agẽti. Sed actio peccati nõ potest deo vel diuino supposito cõuenire: ergo ꝛc. ¶ Dico enim dato ꝙ natura sit aliquo modo instrumẽtum vnitum vel coniunctũ verbo ꝙ actio licet attribuatur ꝑncipali agẽti tñ mediante instrumẽto vel per instrumẽtum sibi conuenit ꝛ attribuitur et ideo non habeo pro incõuenienti ꝙ diuino supposito ẜm talem naturam attribuatur actio peccati. Sed incõueniens est hoc ꝛ impossibibile ẜm naturam diuinam. Hec de secundo articulo.

Ad ꝑncipa. argu. ¶ Ad primum principale dico ꝙ absolute loquẽdo Christus potuit negare patrem suũ ꝛ dicere illã negatiuam cũ assensu: nescio eũ. Sed stante ordinatione diuina circa ipsum non potuit sic eam dicere nec patrẽ negare: sed tñ potuit eã dicere materialr̃ vel sicut materiã ꝓbi sicut etiã dicit eã ibidẽ. Si dixero inquit: qꝛ nescio eum ꝛc. ¶ Ad secundũ dico ꝙ natura creata q̃ põt peccare melior est ꝙ̃ illa creata que peccare nõ potest: quia natura que peccare potest libera est ꝛ intellectualis non sic alia. Et dico ꝙ Christus assumpsit naturam creatã peccabilẽ ẜm quã absolute potuit peccare. nõ tamen stante ordinatione diuina circa ipsum vt dictũ est. ¶ Ad tertium dico ꝙ christus potuit peccare ꝛ velle peccare absolute loquendo: non tñ stante diuina ordinatione de ipso. ¶ Ad illud in oppositũ patet quid dicendum sit ꝛc.

¶ Distinctionis Decimetertie. Questio Unica.

Circa distinctionez Decimãtertiam quero. Utrũ in aĩa Christi sit vel fuerit aliqua gratia habitualis creata informãs ipsum. ¶ Uidetur ꝙ non. In christo nõ est ponẽdum aliquid frustra. Sed illa gratia fuisset frustra. Naꝫ de⁹ nõ indiget tali gratia ad hoc vt sit gratus. christus autem erat deus: ꝗ ꝛc. ¶ Secũdo sic. Si in Christo poneretur aliqua talis gratia illa esset summa que posset poni in creatura. Sed hoc est falsum et impossibile: qꝛ anima Christi nõ est summũ gratificabile. Angelus nobilioris est nature: ꝛ per consequẽs maioris capacitatis vt videtur: ꝗ ꝛc. ¶ Tertio sic. Si in Christo esset talis gratia sequit̃ ꝙ ipẽ gratificaret seipsum causando illam gratiã in anima sua. Sed hoc est impossibile: quia nõ est idẽ mouens et motum. Unde nichil idẽ supposito vel subiecto mouet seipsum: ergo ꝛc.

Joan. i. ¶ Contra Jo. i. Uidimus eum plenũ gratie et veritatis.

¶ In ista questiõe sic procedã ¶ Primo inquirã. An ĩ anima Christi fuerit gratia predicta habitualis. ¶ Secundo inquirã. An illa fuerit summa gratia possibilis: ꝛ per cõsequẽs an finita vel ĩfinita. ¶ Tertio. An sine illa gratia potuerit habere aĩa Christi summũ actũ fruitiõis ¶ Quarto. An illa gratia sit grã capitis. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primuz fuit antiqua opinio ꝙ in anima Christi non fuit nec est aliqua gratia habitualis creata sibi inherẽs et ipsam gratificãs sed diuinitas existẽs per vnionẽ ipsius anime ad verbũ supplebat quicquid ponit̃ facere gratia in alijs. Ita ꝙ frustra fuisset ibi gratia aliqua talis habitualis qualis ponitur in alijs sanctis creatis. ¶ Ad hoc sunt alique rationes. Prima est. Gratia ponit̃ in anima ad hoc vt de⁹ inhabitet ipsam ꝛ sit tẽplum eius. Sed per vnionez ad verbũ de⁹ perfectissime ꝛ intime inhabitabat animam Christi: ergo nõ erat ibi gratia necessaria. ¶ Secunda ratio. Gratia ponit̃ ad hoc vt persona sit in gratia ꝛ acceptetur a deo. Sed per gratiã vnionis Christus erat deo amãtissim⁹ ꝛ acceptissimus tanꝙ̃ filius hic est ĩquit filius meus dilect⁹ etiã circũscripta tali grã habituali: ꝗ ꝛc. ¶ Tertia ratio. Christus ratione vnionis nature humane ad verbũ erat in bono confirmatus ꝛ beatus ex vi talis vnionis. Sed talis nõ indiget aliqua alia habituali gratia vt videt̃: ꝗ ꝛc. ¶ Quarta ratio. Nichil vnũ ꝛ idem supposito est virtualiter tale et formaliter tale: quia tũc haberet vnũ ꝛ idem bis et nobiliori modo ꝛ imobiliori. Sed Christ⁹ virtualiter habuit gratiã potens effectiue causare ipam per modum cause equiuoce: ergo non habuit eam formaliter vt videt̃. ¶ Ista opinio modo pro nulla ꝛ tanꝙ̃ erronea refutatur.

opi. anti.

rõnes anti. opi.

¶ Dico igitur cuꝫ omnibus modernis ꝙ in anima Christi fuit gratia habitualis predicta sicut ponit̃ etiã in alijs aiab⁹ vel sanctis creaturis informãs ipsaꝫ aĩam ꝛ sibi inherẽs tanꝙ̃ aliquid positiuum reale absolutũ. ¶ Ad hoc adduco rationes. ¶ Prima est. Si vnio ad gratiã increatã que est deus tolleret gratiã habitualem creatã pari ratione vnio ad sapientiam increatã tolleret a christo ꝛ excluderet sapientiam creatã. Sed hoc est falsum. Habuit enim anima Christi noticiam ꝛ sapientiam creatã multiplicem sicut patebit infra: ergo ꝛc. ¶ Secunda ratio In illo qui meruit vel meret̃ aliquid de condigno oportet ponere gratiam ẜm statutũ diuine prudentie: licet nõ sit hoc necessarium absolute sicut dictũ est in primo de caritate que est eadẽ cum gratia ipsa sicut etiã dictũ est ibi. Sed Christus meruit aliquid ꝛ meritum eius fuit summũ: ꝗ ꝛc. ¶ Tertia ratio. Si in Christo nõ ponitur gratia habitualis hoc non est nisi propter presentiam diuinitatis ex vnione anime ad verbũ. Sed planũ est ꝙ presentia cause nõ tollit nec excludit effectum: immo magis fortificat ꝛ perficit: ꝗ ꝛc. ¶ Quarta ratio. Quia anima Christi fuit beata ab instanti conceptionis sue ꝛ beatitudine eiusdem ratiõis. Sed beatitudo aliorum nõ est sine gratia habituali: ꝗ nec in Christo fuit beatitudo creata sine tali gratia. Si dicas

Opinio auctoris et modernorum.

rõnes huius opi.

ꝙ immo: quia gratia increata supplebat. Ita dicetur tibi de beatitudine creata ꝙ non fuit in anima Christi: quia beatitudo increata supplebat: et hoc est nichil dictu.

resolutio **Dico ergo** ꝙ in aīa xp̄i fuit ⁊ est gratia illa habitualis creata gratum faciens sicut ponit̄ in aliꝭ ⁊ eiusdē rationis. ¶ Ad primū alioꝝ dico ꝙ licet deus inhabitaret xp̄m per vnionē tn̄ requirebatur ⁊ erat conueniens alia inhabitatio per gratiam sicut probatum est. Sicut etiā suo modo licet de⁹ inhabitet animā per essentiam presentiam ⁊ potētiam tamen alio modo per gratiam. ¶ Ad secundū dico ꝙ Christus erat acceptus ⁊ amabilis deo per vnū modum per gratiā vnionis vel vnionē ipsam. Sed dico ꝙ illa nō sufficiebat ad premiū vite eterne vel meritū aliquod de cōdigno sine gratia habituali ⁊ hoc s̄m legē diuine sapientie circa hoc institutam. ¶ Ad tertiū dico ꝙ licet Christus fuerit beat⁹ ⁊ impeccabilis modo predicto ab instāti sue cōceptionis prius tn̄ s̄m rationē vel naturam habuit gratiam ꝙ gloriā sicut et aliꝭ ⁊ eisdem de causis ponēda est in ipso sicut in aliꝭ beatis vt videtur. ¶ Ad vltimū dico ꝙ si illud argumētum est bonū sequitur ꝙ Christ⁹ nō habuerit in se aliquid creatū formaliter nec humanitatē nec aliquid aliud sicut patet deducenti ⁊ ideo dico ꝙ maior propositio falsa est simpliciter. Aliquid em̄ idē ⁊ s̄m idem potest esse virtualiter tale ⁊ formaliter tale. Tamē in proposito patet ꝙ Christus non s̄m idem habuit gratiā virtualiter ⁊ formaliter. Sed s̄m diuinitatē habuit virtualiter et secundum humanitatem formaliter. Hec de primo articulo.

ad motiua alioꝝ.

1.opinio. ¶ **Quātum ad secūdum articulum.** Est vna opinio que ponit ꝙ summa gratia possibilis inesse alicui creature potuit dari: ⁊ ꝑ cōsequens data est anime xp̄i. Nam licet anima christi s̄m se nō sit nobilior nec capacior aliquo angelo tn̄ ratione vnionis ad verbum excedit supremū angelū ⁊ in nobilitate ⁊ in capacitate gratie: ⁊ ideo capax est summe gratie. ¶ Et dicunt vltra ꝙ ista gratia aliquo modo est īfinita ⁊ hoc dupliciter ponitur. Vno modo s̄m aliquos pro tāto qꝛ habet infinitos gradus gratie eiusdē rationis in aīa Christi actu infinita existēs intēsiue. Nam s̄m istos gratie nō repugnat augeri in infinitū: qꝛ est participatio quedā diuine nature: ⁊ tūc qꝛ in summo reperit̄ in Christo oportet ꝙ sit ibi infinita capacitas etiā anime Christi est infinita. Capit em̄ verbū ipsum qd̄ est actu īfinitū: quare ⁊c̄. ¶ Aliter saluatur ꝙ aliquo modo sit infinita qꝛ licet in se sit infinita est tn̄ in tanto gradu ꝙ nunꝙ posset attingi a gratia alicuius creature etiā si augeretur semꝑ ⁊ semꝑ et in infinitū sicut nec caritas viatoris vnꝙ posset augeri caritati cōprehēsoris nō obstante ꝙ vtraꝙ sit finita ⁊ eiusdē rationis. Et ꝙ caritas christi sit aliquo modo infinita. Probāt per illud Jo.3. qꝛ non

Joan.3. est ei datus spiritus ad mēsurā gratia: ꝗ sua nō est mensurata sed infinita vt videtur.

2.opi. ¶ **Aliꝭ ponunt** ꝙ simpliciter est īpossibile gratiā esse actu infinitā vel augeri posse in infinitū. Et dicunt vltra ꝙ gratia anime Christi finita est simpliciter: et tn̄ summa est pro tāto: quia nō potest esse aliqua maior vllo modo licet possit esse aliqua equalis.

¶ Qꝫ autē anima Christi sit capax summe gratie Hoc probatur primo. Subiectū non determinans sibi aliquē gradū alicuius accidētis sibi cōuenientis potest illud accidēs recipere in quocūꝙ gradu ꝙtum est ex parte sua. Patet per oppositū. Nam ideo aliquod subiectū non potest recipere aliquod accidēs in quocūꝙ gradu vel qꝛ accidēs nō est conueniēs sed discōueniens sicut calor ipsi aque vel qꝛ sub determinato gradu sibi determinat ipsū sicut aer calorē. Sed aīa est huiusmodi respectu gratie Gratia em̄ est accidens sibi cōueniens ⁊ cum sit in potētia neutra nullum gradū sibi determinat nec aliquis sibi repugnat. Non enim est accidēs inexistens ex propriꝭ principiꝭ anime vel voluntatis: sed est accidēs ab extrinseco: ꝗ ⁊c̄. ¶ Secunda ratio. Quando est aliqua proportio inter aliqua cōmunia est etiā inter quecūꝙ habētia rationem illorum cōmunium. Vbicūꝙ enim sunt extrema ꝯmunia alicuius proportionis ibidem ⁊ alia proportio inuenitur inter illa sicut inter agens ⁊ patiēs inter duplū ⁊ dimidium ⁊ huiusmodi. Sed gratia in cōmuni ⁊ volūtas creata ī ꝯmuni sunt ꝓportionata ad inuicē sicut perfectum ⁊ perfectibile: ꝗ quecūꝙ gratia ⁊ quecūꝙ volūtas creata sunt proportionate ad inuicē. Ita ꝙ quecūꝙ gratia ⁊ ꝙtumcūꝙ recipi potēst in qualibet voluntate vt videt̄: igitur in anima christi vel sua voluntate potest recipi maxima gratia. Exemplum est ad hoc de superficie ⁊ albedine qꝛ superficies ꝙtum est ex se ⁊ vnde superficies potest recipere albedinē in quocunꝙ gradu licet nō vnde sup̄ficies talis corporis vel talis nature. ¶ Tertia ratio. Quādo duo receptiua comparātur s̄m eandē rationē ad aliquā formā vnius rationis s̄m quē gradū potest illa forma inesse vni ⁊ alteri vt patet. Sed equus ⁊ lapis s̄m eandē rationē sunt susceptiua albedinis. Albedo potest inesse vtriꝙ s̄m equalem gradū. Sed omnes voluntates create cōparantur ad gratiam s̄m vnā rationem receptiuā. Puta s̄m ꝙ sunt appetitus intellectuales creati in cōmuni non s̄m ꝙ tales vel tales in speciali: qꝛ tunc nō posset eis inesse gratia vnius rationis nec se habere in ratione excedētis ⁊ excessi in gratia: ꝗ cum voluntas angeli sit capax summe gratie. Alioquin summa gratia creabilis nō esset receptibilis in subiecto. Videtur etiam ꝙ anima Christi.

ꝙ xp̄s sit capax summe gr̄e.

¶ **Dicunt ergo** ꝙ aliqua gratia qua non potest esse aliqua maior quia gratia nō potest crescere in infinitum. Potuit cōferri anime Christi ⁊ de facto probabile est dicere ꝙ collata fuit⁊ sibi tn̄ licet aliquibus aliꝭ: immo breuiter cuilibet voluntati create potuerit tanta gratia cōferri. Non em̄ fuit decens ꝙ aliꝭ creature tanta gratia conferret̄ nec fuit hoc possibile s̄m potentiam dei ordinatam licet s̄m potentiam dei absolutam.

Summa no preceden. opi.

¶ **Contra** oēs istas opiniones habeo aliqua. Contra primam ꝙtum ad primū dictum suum videtur michi falsa. Aīa enim Christi cū sit ex suis naturalibus vel substantia ⁊ ratione sua imperfectior ꝙ angelus. Qd̄ patet ex ordine entium ⁊ quidditatum vniuersi nō potest esse nobilior in entitate ꝙ angelus sicut patet. Nec valet ꝙ ex vnione habet illā nobilitatē: qꝛ illa vnio

3.1.opi.

nō est nisi aliquis respectus accidētalis qui nō potest esse sibi ratio tāte nobilitatis patet. Nichil enim adquiritur absolutum anime Christi intrinsecum formaliter ex ista vnione. ¶ Preterea etiam anima Christi q̄tumcunq₃ vnita est eiusdem rationis substantialis cum animabus aliorū hominū. Alioquin Christus non fuisset vniuoce homo cum alijs hominibus sed sicut dictum est in scdo. Substātia eiusdez rationis nō suscipit magis ⁊ minus nec in eodem nec in diuersis. Cum ergo anime aliorū nō sint nobiliores angelis nec etiam anima Christi. ¶ Preterea etiam quia species cuiuslibet angeli est simpliciter nobilior specie humana ergo quodlibet indiuiduum angelicuz simpliciter est nobilius qualibet natura humana: ⁊ per consequens qualibet anima. Hoc patet p̄ psalmistā vbi dicit de xp̄o Minuisti eum paulominus ab angelis. Sicut exponit etiam apostolus de Christo ad hebreos. Et planum est q̄ hoc fiat ƀm naturam assumptaz que est simpliciter innobilior in sua substantia q̄ angelica natura que facta est prope deum ƀm Augustinū. II. de ciuitate dei. 7. ⁊ ƀm Gregorium. 15. moralium. ¶ Contra aliud dictū de capacitate q̄ ipsa ampliatur ratione vnionis ad verbuz vel p̄ vnū habitum supernaturalem infusum sicut dicunt alij Patet falsum: q₂ capacitas gratie in anima Christi nō est nisi sua voluntas gratie receptiua ⁊ planū est q̄ sua voluntas per talē vnionē vel habitum nō augetur. Item eadem est capacitas ad talem habitum ⁊ ad gratiam: ita q̄ presupponit totam capacitatem sicut ⁊ gratia. ¶ Iterum etiaz istud dictū destruit seipsum: q₂ cum maior sit capacitas naturalis angeli et angelus possit assumi a verbo sicut anima Christi est assumpta vel habitus supernaturalis sibi infundi de facto videtur q̄ angelo possit conferri maior gratia q̄ anime xp̄i: quare ⁊c̄.

Psal.

August. et Greg.

¶ Contra primū modum ponendi gratiā xp̄i infinitam sc₃ īfinitā in actu intensiue. Arguo. Capacitas aīe christi est simpliciter infinita: quia creata est finita ƀm se ⁊ non augetur per aliquid superueniēs ⁊ concedis hoc. S₃ impossibile est q̄ capacitas perfectibilis finite sit perfectio actu infinita: g̃ ⁊c̄. ¶ Secundo sic. Omnis p̄fectionis habitualis potest esse aliquis actus sibi adequatus vt videtur. Si igitur anima christi habet gratiam vel caritatem actu infinitam intensiue sequitur q̄ potest habere actum vnicum intēsiue infinitum ⁊ cum ipsa possit esse causatiua illius actus sequitur q̄ sit voluntas infinita intensiue in actu. ¶ Preterea inter perfectionem ⁊ perfectibile est p̄portio. Sed finiti ad infinitū nulla est proportio: igitur impossibile est voluntatez esse finitā sicut oportet ponere ⁊ gratiam infinitam. ¶ Contra alium modum ponendi infinitatem pro tanto: quia licet sit in se finita: tamen non potest attingi ab aliqua q̄tumcunq₃ augeretur in infinitū. Primo sic. Impossibile est procedere in infinitum ƀm partes eiusdem q̄titatis attingendum aliquid finitum. Sed caritas vel gratia in alijs posset augeri secundū partes eiusdem q̄titatis: igitur aliquā do attingeret gratiā Christi si esset finita. ¶ Preterea sicut in perfectionibus alterius rationis nūq̄ poneretur processus in infinitū nisi respectu alicuius infiniti vt in creaturis respectu dei. Ita in partibus eiusdem rationis ⁊ q̄titatis vel secundū

C̄ ponentes grām xp̄i infinitam.

eas nunq̄ ponendus est processus in infinitum nisi respectu infiniti vt videtur. ¶ Preterea. Quantum est dare de potentia in tali processu tantum est dare in actu: ⁊ sic infinitum in actu: g̃ aliquid excedens non solum attingens.

¶ Contra vltimaz opinionez videtur michi primo q̄ gratia in seipsa potest augeri in infinitum ⁊ esse actu infinita. Non tamē in aliquo subiecto ⁊ hoc probaui in primo de caritate que est idem cum gratia secundum me. Dico tamen q̄ in aliquo subiecto nō potest esse infinita intensiue sicut etiam dictum est ibidez. Et ideo dico q̄ anima Christi cum sit finite capacitatis non est capax summe gratie possibilis fieri vel creari absolute loquendo. Sed bene dico q̄ est capax summe gratie possibilis inesse alicui subiecto vel voluntati create ⁊ q̄tum ad hoc concludunt rationes illi⁹ opinionis ⁊ nō cōcludūt de gratia īfinita sicut patet per singulas discurrendo.

C̄.2.opi.

¶ Dico igitur aliter q̄tuz ad istum articulum q̄ summa gratia possibilis in esse alicui subiecto potuit cōferri ⁊ collata est de facto voluntati vel anime Christi. Nā ipsa anima Christi capax est ex natura sua tante gratie eoipso q̄ est nature intellectualis ⁊ esse capax gratie sibi ⁊ alijs conuenit per istam rationem cōmunem sicut dictū est alias. ¶ Dico secūdo q̄ summa gratia possibilis in se non potuit cōmunicari nec dari anime xp̄i nec alicui creature vnice demōstrate quia talis potest esse infinita in actu intēsiue ⁊ subiectum aliq̄d vel voluntas creata non potest esse infinita: ⁊ ideo non est tāte gratie receptiua nec est sibi proportionata. ¶ Tertio dico q̄ de facto summa gratia possibilis inesse subiecto c̄municata est ⁊ data anime Christi: ita q̄ īpossibile est ⁊ implicat cōtradictionē q̄ possit esse maior vel perfectior ī creatura. Et q̄ ita sit patet. Tum quia hoc decuit q̄ scilicet vnigenitus dei haberet summam gratiam. Tum quia etiam hoc dicit Magister in litera. Et confirmat per Jo. euāgelistam. Vidimus inquit gloriam ei⁹ quasi vnigeniti a patre plenum gratie ⁊ veritatis. Et Jo. 3. Datus est ei spiritus non ad mensuram id est q̄tuz potuit perfectius dari. ¶ Dico vltimo q̄ nō est sibi data gratia infinita sed finita ⁊ q̄ nullum inconueniens est q̄ alicui alteri possit etiā tanta dari siue anime alteri assumpte sicut posset assumi siue etiam non assumpte. Tamen congruū fuit q̄ nulli alteri tanta conferretur gratia sicut christo tanq̄ dei filio vnigenito. Unde dico nulla creatura alia ab anima christi habet tantam gratiam.

peculiar₃ opi. doc.

Joan. 1.

Joan. 3.

¶ Contra hoc tamen sunt aliq̄ instantie. ¶ Prima est ista. Si angelus capax est tante gratie q̄te etiam anima Christi ⁊ similiter quelibet aīa ⁊ creatura beatificabilis sequitur q̄ nulla creatura est beata nisi habeat tantā gratiā Probatio: q₂ alioquin capacitas creature beatificabilis nō est repleta nec terminata q₂ nōdū h₃ suā p̄fectionē sup̄mā sibi possibilē ⁊ cōuenientē. Sed planū est q̄ multe sūt creature beate p̄ter aīaz xp̄i igit̄ multe sunt gratie ⁊ glorie tāte quanta est sua. ¶ Secūdo sic. Aliqua creatura nō beatificat̄ nisi p̄fecte quietet ī fine sicut si graue eēt beatificabile

Instātie C̄ dicta aucto.

non beatificaretur nisi perfecte quietaretur in centro. Sed hoc non potest esse sine summa gratia et et gloria: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Suprema creatura beatificabilis nō est facta nec creata quia cōuenit procedere sursum in infinitum in perfectionibus creaturarum sicut dictū est in primo. Sed gratia ꝛ creatura rationalis vel intellectualis sibi mutuo correspondēt ꝛ proportionātur sicut perfectio ꝛ perfectibile: igit̄ summa gratia nō est facta etiā loquendo de gratia finita possibili inesse subiecto. ¶ Quarto q̄ꝛ angelus potest velle recte habere tātam gratiā q̄nte est capax conformiter volēdo actu elicito ad appetitum naturalē respectu gratie Sꝫ ƀm August. 13. de trinitate. Beatus est qui habet quicquid vult et nichil male vult: ergo angelus beat⁹ habet tantam gratiam quāte est capax ꝛ sic equalē gratiam cum anima christi.

August.

Solutio instā. preceden.

¶ Ad primū istorum dico ꝙ angelus et alie creature beate non habent tantam gratiam sicut anima Christi ꝛ dico ꝙ capacitates earum quietantur ꝛ terminātur et replentur sed nō ita perfecte sicut aīa christi. Potentia em̄ vel capacitas gratie receptiua licet sit naturalis per comparationē ad talem vel talem gradū gratie ꝛ sufficit sibi quilibet gradus sicut etiā superficies est in potentia neutra ad tantū vel tantū gradum albedinis nec determinat sibi tantū gradum sicut ignis determinat sibi tantū gradum caloris. ¶ Ad scdm dico per idem. Non oportet ꝙ creatura ad hoc ꝙ beatificet̄ summe ꝛ perfectissime quietetur sed sufficit ꝙ sic quietetur ꝙ in nullo inquietetur ꝛ dico ꝙ hoc stat cū minori gratia vel maiori ratione p̄dicta in solutione precedēti. ¶ Ad tertium patet ꝙ non est exemplum ad propositum de graui qđ determinat sibi certum terminū ꝛ locū in vniuerso. Puta centrum ꝛ ita non potest perfecte quietari nisi in centro. Non sic autē de summa gratia ī proposito. Vel dic ꝙ sicut lapis nō quietatur perfecte seu vltimate nisi in centro ita nec creatura beatificabilis nisi in deo qui est quasi centrum omnium spirituum in quem tendunt ꝛ in quo quietantur ꝛ in hoc est simile. ¶ Ad quartum dico ꝙ angelus nō potest recte velle actu elicito maiorem gratiam vel gloriam q̄ȝ habeat et q̄ȝ deus velit ipsum habere: tunc enim voluntas sua difformis esset diuine voluntati. Est igitur beatus q̄ꝛ gloriam quā vult habere ꝛ bene vel ꝛ rite ipsā habet ꝛ ita licet sit capax maioris: non tñ rite pōt velle habere maiorem q̄ȝ habeat ipsam non habet ex natura sed ex meritis. Tu dicis appetitus naturalis est respect⁹ quia est a deo. Dico ꝙ licet appetit⁹ sit naturalis ad gratiam vel gloriam tñ neuter est ad tantū vel tantum gradum ꝛ ita simpliciter ꝛ absolute nō est ad summū gradum ꝛ dato ꝙ ad summum gradum tamen non oportet ꝙ voluntas actu elicito possit rite sequi ipsum: q̄ꝛ subest legi diuine que non vult ipsam appetere summā gloriā sed ƀm merita ꝛ beneplacitum diuine voluntatis.

Nota de appetitu electiuo.

¶ Nota hic ꝙ appetitus electiuus sequens naturalem nō semper est respectus Nā aliquādo deus vult ipsum esse difformē a naturali appetitu sicut patet: quia deus voluit martires eligere mori in penis martiriorum ꝛ tñ appetitus naturalis appetebat contrarium ꝛ refugiebat illud. Sic in proposito suo modo potest dici ꝙ non oportet appetitum beatitudinis electiuum conformari appetitui naturali: immo si conformaretur in aliis a christo nō esset respectus supposito ꝙ appetitus naturalis feratur ī quolibet ad perfectissimū gradū beatitudinis possibilē haberi ab ipso. Hec de secundo articulo.

¶ Quātum ad tertium articulum. An scilicet anime Christi possit conuenire summa fruitio siue summa gratia nichil dico: quia dicam de hoc infra in sequenti distinctione vbi loquar de visione an ad ipsā sit necessarius habitus aliquis ꝛ est idem de fruitione.

¶ De quarto igitur articulo An scilicet christo conueniat gratia capitis. Dico ꝙ sic. Christus enim est caput ecclesie ƀm apostolū ad Colocenses. 1. ꝛ ƀm Augustinū super Jo. Est enim caput ecclesie uosq mēbra eius mediator dei ꝛ hominū homo christus iesus. Et hoc patet si attēdamus aliquas proprietates capitis. ¶ Prima est ꝙ caput ceteris membris eminet: ꝛ est dignius Sic etiam Christus mēbris ecclesie preeminet ƀm gratiam ꝛ gloriam etiā angelis. ¶ Secunda conditio est ꝙ est eiusdem nature cum membris: et sic etiam Christus est eiusdem nature cū aliis hominibus qui sunt mēbra eius vel corporis eius quod est ecclesia. ¶ Tertia conditio est ꝙ in capite sunt omēs sensus cognitionis ꝛ sic etiam in Christo est omnis sensus cognitiōis ꝛ veritatis qua est plen⁹ ¶ Quarta conditio est ꝙ a capite diriuantur sensus ꝛ motus in membra ꝛ fluunt a capite: quia ƀm medicos omnes nerui radicantur in capite ꝛ exinde ad membra. Et sic dico ꝙ a Christo capite diriuantur sensus ꝛ motus in membra corporis ecclesie sensus inq̄ȝ fidei ꝛ motus caritatiue dilectionis et hec precipue sibi conuenit ratione qua deus. ¶ Quinta conditio est ꝙ caput dirigit alia membra ꝛ regit in suos fines ꝛ in suas operatiōes. Sic etiam Christus homines qui sunt mēbra corporis equat. christus ergo caput est ꝛ habet gratiam habitualem summā que est gratia capitis que quidē non est eadem cū gratia vnionis vel cū vnione ipsa nature humane ad verbum in ipso sicut nec absolutū ꝛ respectus: sed bene cōcurrunt in ipso iste due gratie. Sic etiam ꝙ gratia vnionis prior est ƀm rationē sicut dictū est supra. Hec de quarto articulo.

ꝙ xp̄o cōuenit grā capitis.

ad Co. 1.

August.

p̄prietates capitis.

¶ Ad primū principale dico ꝙ Christus ƀm ꝙ deus nō indiguit illa gratia habituali sed bene secundum ꝙ homo sicut probatū est supra. ¶ Ad secundū dico ꝙ habet summam gratiā et habuit ab instanti sue conceptionis. Unde in illa non proficiebat nisi apparenter secundū ostensionem exteriorem ad homines. Tu dicis anima Christi non fuit summum gratificabile. Dico ꝙ verum est tamen fuit summe gratificabilis sicut ostensum est supra. ¶ Ad tertium dico ꝙ illa propositio est falsa. Non enim est incōueniens ꝙ christus secundum ꝙ deus gratificet seipsum inq̄ȝtum homo.

ad rōnes princi.

¶ Distinctionis Decimequarte.
Questio Prima.

Circa distinctionez Decimāquartam quero p̄mo vtrum in anima christi necesse sit ponere aliquez habitum vel speciem aliquā necessariā ad actū visionis beatifice vel ad videndū verbū. ¶ Videt̃ ꝙ sic de habitu qui est lumen glorie. Sicut se habet lumē naturale vel sensibile ad intellectionē naturalem vel ad visionē sensibilē sic lumen supnaturale ad intellectionē supernaturalem. Sed illud lumē est necessariū in vtraq̨. Nā ad intellectionē naturalem est necessarium lumen
3. de aia. intellectus agentis qui est habitus vt lumen. 3. de anima. Et ad actionē vel visionē sensus necessariū est lumē sensibile: ḡ cum visio beata verbi sit intellectio quedā supernaturalis videt̃ ꝙ sit necessariū lumen glorie supnaturale ad ipsam. ¶ Scd̄o videtur hoc idem de specie. Nam simile simili cognoscitur. Oportet eñ similitudinez obiecti prius esse et recipi in potētia q̃ꝫ cognoscatur obiectū. Sed non videt̃ aliquid simile verbo nisi species ipsius: ḡ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Pari ratione requirunt̃ ista in intellectu sicut habitus caritatis in voluntate ad actuz fruitionis. Sed ille est necessarius ad actum fruitionis alioquin non maneret in patria cōtra apl̄m
1. ad Corin. 13. prima ad Corin. 13. Caritas nunq̃ꝫ excidit: ḡ ⁊c̄.

¶ Contra Potētia immediate est ⁊ ordinatur ad actum non ad aliquid aliud vt videtur. Cum ergo visio verbi sit actus intellectus immediate est in potētia ad ipsaz visionē nō autez ad habitū vel speciem: ideo nō necessario mediat aliquis habitus vel species ad ipsam.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram de questione ꝓposita q̃tū ad visionem intellectus. ¶ Scd̄o q̃tum ad fruitionē voluntatis. ¶ Tertio inquiram vtrū anima christi habeat in se perfectissimam fruitionem et visionem. ¶ Ultimo ad rationes.

cōis opi.

¶ Quantum ad primum est opinio cōmunis de lumine glorie habituali informāte intellectū ꝙ ipsum est absolute loquendo necessariū in intellectu anime xp̄i ⁊ in qualibet creatura beata ad actū visionis v̄bi vel dei. Ita ꝙ etiā
rōnes huius opi. virtute diuina nō potest aliter fieri. ¶ Ad hoc adducūtur rationes. Prima est ista. Non est min⁹ necessariū lumen glorie in patria ad actū visionis q̃ꝫ lumen fidei in via ad actū credēdi vt videtur. Sed istud est necessarium absolute de credibilibus ad q̄ non potest attingere lumē naturale vel rationis naturalis: ergo ⁊ illud multofortius. ¶ Secunda ratio. Omnis veritas manifestat̃ ⁊ videtur in aliquo lumine: q̄ omne qđ manifestatur a lumine manifestatur ſm apostolum. Sed vidēdo deū diuina veritas manifestatur: igitur in quodā lumine. Sed non in lumine naturali intellectus: q̄ obiectū tale ⁊ talis actus est sibi improportionatus: ḡ in lumine supernaturali glorie infuso vt videt̃. ¶ Tertia ratio Si intellectus non indiget lumine supnaturali sibi infuso ad actū beate visionis sequit̃ ꝙ ex puris naturalib⁹ suis est beatificabilis. Sed hoc est falsum: ḡ ⁊c̄. ¶ Quarto. Intellect⁹ creatus. Aut solum est passiuus respectu visionis. Aut cū hoc est actiuus. Si est passiuus ⁊ actus actiuorū non sunt nisi in patiente disposito. Videt̃ ꝙ actus beate visionis nō sit ĩ ipso nisi disposito. Sed ista dispositio videt̃ lumen habituale ipsius glorie: ḡ ⁊c̄. Si autē sit actiuus tūc cuz nichil agat nisi prius reducatur ad actū primū. Sequitur ꝙ intellectus cū sit mere in potētia ſm prius reducitur necessario ad actum primū huius luminis q̃ꝫ talē actum efficiat vel eliciat: ḡ ⁊c̄. ¶ Confirmat̃ per psalmistā. In lumine Psalmi.
inquit tuo scꝫ glorie videbim⁹ lumē qđ es ipse supple. Imaginātur ergo isti ꝙ absolute loquēdo necessarium est tale lumen creatū inherēs intellectui ad actū visionis beate. Nec potest suppleri tale lumē per lumen increatū qđ est deus. Non eñ potest esse forma alicuius intellectus nec per consequens dispositio nec ratio agendi sicut ponitur de isto lumine ⁊ est ponēdum vt videtur.

de specie opi. rara.

¶ De specie vero est opinio aliquorū: licet paucorū ꝙ necessaria est aliqua spēs creata in intellectu ad actū vidēdi verbū. Et hoc probāt primo sic. Potentia indetermĩata circa oē ens necessario determinat̃ ꝑ aliqđ ad determinate cognoscēdū hoc ens ⁊ non illud ⁊ anteq̃ꝫ cognoscat hoc videt̃ esse necessarium quia non est in potētia proxima ad determinate cognoscendum hoc ens nisi prius determinetur sicut nec materia ad aliquam formam nisi determinetur per aliquas dispositiones ad ipsam. Sed intellect⁹ creatus ex se est indeterminatus circa totū ens: igitur nō pōt determinate videre deū nisi ad hoc determinetur. Sed nō videtur determinari ad hoc nisi per aliquam similitudinē ipsius dei: ḡ ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Impossibile est ꝙ infinitū ⁊ improportionatū potentie finite sibi ꝓportionabiliter presentetur nisi per aliquid finitū: q̄ non per seipsum cū sit improportionabile sibi. Sed deus est infinitus et intellectui creato improportionatus: igit̃ necessarium est ꝙ sibi ad actū visionis per aliquid finituz presentetur. Sꝫ hoc nō videtur nisi aliqua species vel similitudo representatiua: ḡ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Si ad actum visionis diuine nō requiritur illa species impressa sed sufficit diuini obiecti p̄sentia cuz deus ita sit presens intellectui viatoris sicut etiam intellectui cōprehensoris sequitur ꝙ viator ita poterit elicere vel recipere actū visionis beate sicut ⁊ cōprehensor. Sed hoc est falsum: ḡ ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Magis videt̃ necessaria similitudo obiecti ad intellectionē q̃ꝫ aliquid aliud qđ non est similitudo expressiua obiecti ⁊ tñ est necessarium ad visionē: ḡ et species mag̨. Nec obstat presentia obiecti sicut nec in sensu visus obstat quin ponat̃ ibi species necessaria ad actū videndi. Nec etiā obstat ꝙ noticia
Phs. 3. de anima illa est intuitiua sicut nec in ꝓposito de visione corporali licet fiat per speciem. ¶ Confirmat̃ ꝑ Aristotelē. 3. de anima vbi reprobat illos qui ponebāt animam realiter cōponi ex omnibus ad hoc vt cognosceret vel intelligeret omnia. Non est eñ hoc necessarium ſm philosophū quia licet simile simili cognoscatur habetur tamen similitudo rei in anima sufficienter absq̨ hoc ꝙ componatur ex ipsa p̄terea species ipsa. Unde lapis non est in anima sꝫ species lapidis. Et ibidez dicit ꝙ anima est locus specierum.

opi. auct. ¶ Neutram istarũ opinionũ teneo. Dico enim q in intellectu nullus est habit⁹ necessari⁹ nec aliqua spẽs ad actũ diuine visionis. Sed simplr ꝛ absolute loquẽdo põt eẽ talis visio in ĩtellectu sine oĩ habitu vel spẽ vt videtur. ¶ Probo igitur hoc primo de habitu sic. Oĩs forma absoluta distincta essentialiter ab alia nõ includẽs ipsam põt poni ꝛ esse in re sine illa: qꝛ nõ implicat contradictionẽ. Sed visio beatifica est forma talis absoluta distincta a lumine vel habitu quocũqꝫ sicut actus distinguiť ab habitu: ergo potest esse ꝛ stare in intellectu sine illo. Et concludit hoc argumentũ etiã de specie. ¶ Secundo sic. Si habitus aliquis preuius requiriť ad actũ visionis necessario. Aut hoc est ad eleuandũ potẽtiaꝫ. Aut ad disponẽdum potẽtiam tanqꝫ ratio receptiui vel recipiẽdi vel sicut ratio facilitatis. Aut ad eliciẽdũ actũ ꝛ concausandũ ipsi potẽtie vel saltem sicut ratio elicitiua actus talis. Sed nõ primo modo quia ita est propria. Potẽtia infima ꝛ in infinitũ distãs a deo cũ tali habitu. Sicut etiaꝫ sine tali habitu vt patet. Nec propter scdm qꝛ habitus nõ potest esse ratio recipiendi actũ sicut superficies poniť in corpore ratio recipiẽdi albedinẽ. Tum qꝛ tunc habitus esset potẽtia per se intellectiua qꝛ receptiua intellectionis. Tum qꝛ tũc si habitus talis esset separat⁹ ab intellectu adhuc posset recipere talẽ actum ꝛ ita esse beatus sicut superficies separata posset esse alba. Tum qꝛ intellectus nõ esset per seipsum beatificabilis nec primo. Sed habitus primo ꝛ intellectus per ipsum. Tum quia etiam videtur de alijs habitibus ꝛ actibus q primus actus qui est eiusdẽ rationis cũ posteriore recipiť immediate in potentia nõ mediãte habitu qꝛ nondũ est habitus: ẜ similiter alius actus cũ sit eiusdem rationis. Igiť habitus nõ est ratio recipiẽdi talẽ actum nec ratio facilitandi qꝛ in intellectu nõ est difficultas vel indispositio aliqua. Similiter etiam tunc habeť propositũ: qꝛ sine tali habitu posset ĩtellectus licet nõ ita faciliter. Nec tertio modo necessario requiritur habitus tanqꝫ ratio agẽdi vel coagens effectiue ad talem actũ. Nam cum quicquid deus possit immediate facere per seipsum quicquid agit mediãte causa effectiua scda deus sine tali habitu potest causare visionẽ vt videť. Dato adhuc q esset ratio eliciẽdi vel etiã agens partiale respectu talis actus qd tamen nõ concedo: quare ꝛc. ¶ Tertia ratio. Maiorem cõnexionẽ habet actus intuitiue noticie cũ obiecto suo primo qꝫ actus diuine visionis cũ aliquo lumine vel habitu tali. Sed sicut dixi in primo ꝛ probaui aliqua noticia intuitiua potest esse nõ existẽte subiecto. ẜ similiter visio diuina sine lumine vł habitu tali. ¶ Quarta ratio. Positis causis ꝑ se totalibus alicuius effectus põt poni talis effectus sine quocũqꝫ alio vt videť: qꝛ ab aliquo alio non dependet effectus essentialiter. Nõ eñ per accidẽs dependet ab aliquo essentialiter ꝛ necessario. Sed ꝑ se cause totales vel sufficientes ad actũ diuine visionis est potẽtia ꝛ obiectũ seu diuina voluntas quia obiectũ in ratione obiecti nichil causat. Tunc eñ naturaliter ꝛ necessario causaret. Habitus autem nõ est per se causa. Patet: qꝛ nec materialis vel receptiua sicut probatũ est supra. nec formalis patet qꝛ visio est forma simplex. Nec finalis: immo magꝫ ecõuerso: qꝛ habitus magis ꝑpter actũ qꝫ ecõuerso. Nec effectiua: qꝛ tũc esset causa vel qꝫtũ ad substantiã actus vel qꝫtum ad aliquẽ modũ vel gradũ actus intrinsecũ. Non qꝫtum ad substãtiam actus qꝛ actus visionis ꝛ fruitionis beatifice est simpliciter supernaturalis multo fortius qꝫ talis habitus et habetur ꝑ creationẽ nec ad aliquẽ gradũ eiusdẽ rationis pari ratione. Tunc eñ videreť esse potentia intellectiua ꝛ hoc si potẽtia intellectiua sit actiua sui actus nisi diceref q nõ: qꝛ nõ esset receptiu⁹ talis actus sicut calor separat⁹ calefaceret ẜm Auicen. 6. meta. ꝛ Cõmentatorẽ. 3. de aĩa. Nec qꝫtum ad modũ actus: qꝛ nõ est dare taleꝫ modũ ꝛ ꝑterea tũc tota substãtia actus visionis esset ab alio qꝫ ab habitu. Et dato q habitus esset causa effectiua talis actus adhuc sua efficientia posset suppleri per virtutẽ diuinam: ꝛ per ꝯñs ipse actus posset esse sine tali habitu vt videtur: quare ꝛc. Auicẽ. ꝛ cõmẽta.

resolutio doctoris ¶ Dico igitur q absolute loquẽdo nõ requiriť necessario aliqs habitus ad actũ visionis beate ꝛ oẽs iste rõnes adducte possunt adduci etiã de specie: tñ adduco vnã specialẽ quã tetigi in primo prima questione et est ista ꝛ probat q nõ solũ species nõ sit necessaria sed etiã q sit ĩpossibilis cõcurrere ad actũ visionis diuine. Omnis noticia intellectiua ꝑ speciem est mediata saltẽ representatiua mediatione vt patet: qꝛ species ipsa representatiuũ quoddã est. Sed ĩpossibile est q visio diuina sit mediata: qꝛ est noticia intuitiua cui repugnat hoc sicut sibi repugnat eẽ noticiã abstractiuã. Per hoc eñ distingũtur iste noticie sicut dictũ est ibi q noticia abstractiua est mediata sed intuitiua immediata eo modo quo dictũ est ibi: ẜ impossibile est q visio dei beatifica sit per speciẽ vt videť. ¶ Scda ratio. Omis noticia que fit ꝑ speciem representatiuã obiecti qꝫtum est ex se nõ concernit essentiã vel presentiam obiecti ꝑsentia reali: sed tñ in representatiuo. Patet de noticia nostra abstractiua quã habemus ꝛ in intellectu et in fantasia. Sed visio beatifica est noticia cõcernens necessaria qꝫtum est ex se: ꝛ vt beatifica est ꝑsentiam realem obiecti beatifici et existentiam ei⁹ quia impossibile est ꝛ implicat contradictionem q aliquis beatificetur in aliquo absente vel non existente: ergo non est per speciem aliquam representatiuam. ¶ Tertia ratio. Si obiectum diuinũ beatificum esset presens per speciem intellectui beato Sequeretur q non beatificaret per seipsum sed ꝑ speciem vel mediante specie. Sed hoc est falsum. Nam sicut ĩtellectus immediate beatificabilis est per seipsum ita ꝛ deus presens est per seipsum ad beatificandum in ratione obiecti: ꝛ per consequẽs immediate non autem in aliquo medio representatiuo vt videtur. ¶ Quarta ratio verbum est ratio intelligendi alia beatifice sine aliqua specie media ergo multo fortius est ratio intelligendi seipsum beatifice sine aliqua media specie. ¶ Dico igitur q impossibile est q species concurrat ad actum visionis diuine. Sed immediate videtur deus sicuti est ꝛ assimilatur sibi intellectus non per aliquã speciem: sed per actum ipsum beatificum qui est multo perfectior et expressior similitudo qꝫ quecunqꝫ species poneretur: ꝛ ita debet exponi illud canonice. Jo. Similes inquit ei erimus ꝛ videbimus euꝫ sicuti est ꝑpter qd apls. 1. ad Cho. Videmus nunc per speculum in enigmate tũc autẽ facie ad facieꝫ.

¶ Contra speciē tamē arguunt aliqui minus bene: sed dimitto mō gratia breuitatis.

Finalis conclusio auctoris

¶ Sic ergo quātum ad p̄sentē articulū dico q̄ nō est necessariū ponere in aīa xp̄i lumē glorie. ¶ Secūdo dico q̄ potest concedi ibi esse lumē glorie habitus quidā ad decentiam et ornatum ipsius aīe. Sed puto q̄ nichil facit ad actum. ¶ Tertio dico de specie q̄ nō solum nō requiritur ad actū visionis beatifice. Sȝ impossibile est q̄ ponatur.

Ad motiua aliorū de habitu ꝛ lumine.

¶ Ad primum aliorū de habitu vel lumīe dico q̄ habitus fidei nō est absolute loquēdo necessarius ad actum fidei vel ad actum credendi. Sed absolute loquendo posset esse a deo talis actus et oīs certitudo se tenens ex parte eius sine habitu tali quomō autē sit necessarius talis habitus ꝛ ad quid modo est relinquēduȝ. ¶ Ad scōm dico q̄ veritas diuina manifestāt aīe beate in lumine quod est deus ex parte obiecti ꝛ in lumine naturali ꝑprio ex parte potentie ꝛ nō est necessarium aliq̄d aliud. ¶ Quādo dicis q̄ nō quia tale obiectū est improportionatū lumini naturali. Dico q̄ nō est simplr̄ improportionatū sic q̄ in tali lumine ex parte potentie nō possit videri: sed bene verum est q̄ tale lumen nō sufficit ad talem actū nisi operante deo ꝛ influēte specialr̄ ad ip̄m aliter q̄ operet̄ cōiter in rebus. ¶ Ad tertiū per idem dici potest q̄ intellectus in rōne passiui et receptiui est beatificabilis ex seipso ꝛ per seipsum ꝛ etiā in rōe actiui si aliq̄d agat ad talē actum sufficiat sine speciali motione ꝛ influētia diuina ꝛ ita non ex puris naturalibus. ¶ Ad quartū dico q̄ si intellectus sit pure passiuus respectu beate visionis lumē non est necessariū: q2 nō est dispositio ad actū illū qua rōne em̄ esset dispositio ad actū sup̄naturalē eadē rōne ad ipsum esset ponēda vna alia dispositio ꝛ sic ī infinitū: ꝛ ideo dico q̄ sicut intellectus immediate seipso dispositus est ad habitū ita ꝛ ad actum. Si aūt sit actiuus adhuc nō est necessarius habitus sicut probatū est supra. Nec oportet intellectum reduci ad ipsuȝ sicut ad actū primū q̄ sit sibi ratio ascendi vel op̄andi sicut imaginātur etiā aliq̄ de specie et fluie. Sed intellectus ex se hȝ actiuitatē suā nō per habitū vel speciē nec est pura potētia passiua ſm se sicut dicunt. Tunc em̄ quocūq̄ superueniente nunq̄ esset actiuus sicut materia nunq̄ est actiua quacūq̄ forma superueniēte. Bene verū est tamē q̄ intellectus passiuus est ꝛ receptiuus cuiuslibet intellectionis nec aliquā sibi determinat ꝛ in hoc cōuenit cū materia: sed nō q̄tū ad multa alia si ponatur actiuus. ¶ Si dicas q̄ ad perfectionē actuū in nobis requirunt̄ ꝛ habitus tā intellectuales q̄ morales. Dico q̄ nō puto q̄ aliquis habitus sit necessarius ad aliquē actum eliciēdum vel habendum. Sed quicūq̄ actus habet̄ cū habitu posset haberi absolute loquēdo sine habitu tn̄ ex actibus generant̄ in nobis. Et est maior necessitas de habitu q̄ in visiōe. Nam nō semper sunt actus stātes: sed transeūt ꝛ esse desinūt ꝛ ita oportet ꝛ est necessariū aliquomō manere aliq̄d in mēte quo intellectus vel mens vel appetitus inclinetur ad facilliter moueri in actū al's circa obiectuȝ alioquin nō maneret talis habitus. Homo qui multa sciuit et studuit quādo dormiret esset ita ignorans sicut ille qui nunq̄ studuit vel vnus puer quod nō est verum. Actus aūt ille beatificus semper manet ꝛ stās est: ꝛ ideo non est tanta necessitas q̄ ipsum cōcomitetur habitus sicut in istis.

¶ Ad primum pro specie dico q̄ intellectus licet ex se sit inde terminatus ad intellectionē cuiuscunq̄ obiecti tn̄ immediate pōt ad quālibet datā determinari sicut etiā ad speciē cuiuslibet obiecti pōt immediate determinari. Alioquin esset processus in infinituȝ et oportet te dicere. ¶ Ad scōm dico q̄ infinitū obiectum potest proportionari ſm illā proportionem que debet esse inter obiectum ꝛ potētiam ad potētiam finitā immediate nō per aliquid mediū ꝛ immediate cognosci sicut etiā immediate secūdum te proportionaretur speciei in ratione obiecti representatiui: ita dico q̄ in ratione obiecti cogniti nō tamen potest immediate ꝑportionari alicui finito ꝑ portione cōmensurationis vel adequationis vnio etiā nec mediate aliquo finito sicut ptȝ. Preterea diceretur q̄ per actū ꝑportionatum potentie sicut tu ponis q̄ per speciē. ¶ Ad tertiū dico q̄ deus licet ita sit presens intellectui viatoris in ratione obiecti nō tamē sic mouet speciali motione ꝛ influentia intellectū viatoris sicut beati: ꝛ ideo viator nō sic videt deū sicut beatus nō obstante q̄ intellect⁹ beati nō videat deū per aliquā talem speciē quam tu ponis. ideo ꝛc. ¶ Ad quartū dico q̄ lumen nō est necessariū sicut probatum est supra ꝛ dico q̄ species minus est nececessaria: q2 est īpossibilis. Quādo dicis q̄ est similitudo obiecti: nō autē ip̄m lumē cōcedatur. Sed dico q̄ ad noticiā intuitiuā nō potest concurrere in intellectu species representatiua obiecti ꝑpter rationes predictas de specie que nō currūt de lumine. Quādo dicis de visu q̄ noticia sua est intuitiua obiecti presentis et tn̄ noticia sua est per speciē. Dico q̄ species nō requiritur in visu nec potētia ad representandū obiectū: sed tn̄ rōne organi ꝛ complexionis sue receptiue talis speciei. Unde si per īpossibile species nō esset in oculo: ita videret oculus sicut modo obiectū suū sufficienter presens vel approximatū. Sic autē non potest dici de specie si ponat̄ in ītellectu quare ꝛc. ¶ Ad Aristotelem bene volo q̄ in noticia abstractiua intellectus quā experimur modo ꝛ habemus requiratur species nec oportet loq̄ēdo q̄ oīe simile sua similitudine cognoscunt̄. Sed seipso potest intuitiue ꝛ īmediate cognosci. Hec de p̄rio articulo p̄ncipali.

Ad rōnes aliorū de specie.

Ad p̄hm.

¶ Quātum ad secundum articulum est vna opinio q̄ ad actum fruitionis beatifice necessario requiritur in volūtate habitus caritatis ita q̄ impossibile est voluntatē frui beatifice nisi informetur habitu caritatis. ¶ Ad hoc adducūtur alique rationes. Prima est ista. Impossibile est voluntatē frui deo meritorie nisi informet̄ habitu caritatis. Si em̄ linguis angelorum ꝛc. caritatē autē non habeam nichil sum: ergo multo fortius vt videt̄ impossibile est frui deo beatifice sine caritate. Nam multo perfectius fruitur quis deo beatifice q̄ meritorie: ꝛ per consequēs ad hoc plura requirūtur. ¶ Scdō sic. Actus summe delectabilis nō potest esse nisi ex habitu. Unde ꝛ Aristoteles. 2. ethicorū dicit q̄ signū aggenerati habit⁹ est delectabiliter operari. Sed actus fruendi deo beatifice est actus summe delectabilis. ergo ꝛc.

1. opi. cus suis rōnibus.

¶ Tertio sic. Sicut agere naturale presupponit esse naturale per formā naturalem: ita agere supnaturale presupponit esse supernaturale per formam supernaturalē vt videtur. Sed impossibile est & implicat cōtradictionē q aliquid agat naturaliter et nō habeat formā naturalē vel esse per formā naturalē. Nam vnūquodqꝫ agit ſm q in actu: ergo &c. Cum igitur frui deo beatifice sit agere voluntatis supernaturale oportet necessario q sit a forma supnaturali. Puta a caritate. ¶ Quarto sic. Actus perfectissimus debet esse a principio pfectissimo et in subiecto pfectissimo & nō potest esse nisi a principio pfectissimo vel in subiecto. Sed actus fruitionis beatifice est actus pfectissimus: qꝛ vltima perfectio hoīs est beatitudo formalis: ergo est a volūtate pfectissima & in ipsa pfectissima. Sed nō est pfectissima nisi per habitum caritatis: ergo &c.

¶ Alij sunt qui dicūt q in voluntate non est ponēdus aliquis habitus medius inter ipsam & actū eius & necessario ad ipm talē actū.
2. opinio ¶ Ad hoc adducūtur plures ratiōes. ¶ Prima est in proposito de fruitione. Sicut se habet voluntas ad actū fruendi deo in via psupposita fide: ita se hꝫ ad actū fruendi deo in patria psupposita visione. Patet ex simili proportione. Sed voluntas in via presupposita fide nō indiget aliquo habitu infuso ad fruenduꝫ deo. Probatio qꝛ tunc aliquis posset certitudinaliter scire se esse in caritate. Naꝫ aliquis potest scire se frui deo & habere actū sic diligendi deum & si nō posset sine habitu infuso tunc sciret se frui ita sciret se habere habitū infusum caritatis. Hoc autē est impossibile: g &c. ¶ Secūda ratio. Inter formā & inclinationē sequētem ipsam nō est ponēdus aliquis habitus medius. Sed velle nō est nisi quedā inclinatio volūtatis sequēs formam apprehēsam sicut etiam inclinari deorsum sequitur formā grauis impressaꝫ ergo &c. ¶ Tertia ratio. Ad illum actū qui necessario sequitur actuꝫ alterius potētie primū nō requirit habitus vt videtur quia respectu necessariorū & naturaliū nō indigemus habitu. 2. ethicorū. Sed actus volūtatis necessario sequitur actū intellectus sicut & appetitus sensitiuus sequitur sensitiuum quia etiam appetitus intellectus nō potest ī aliquid nisi in cognitū: ergo &c. Si autē dicatur q nō sequitur necessario voluntas actū intellectus in psenti statu nature corrupte propter impedimētum fomitis & corruptionis nature saltem hoc est verū in statu nature. Ita q volūtas in puris naturalibus necessario sequeretur & multofortius volūtas beata. Alioquin eñ videtur q deus posset videri beatifice & voluntas posset nō diligere ipsum qd est incōueniens.
rōnes. 2. opi.

¶ Quarta ratio & est ad oppositū de fruitiōe. Sicut se habet intellectus ad intelligēdū primū principiū sic voluntas ad fruendum fine vltimo. 2. phisicorū. Sed intellectus non indiget aliquo habitu ad intelligēdum primū principium: qꝛ statim & necessario & faciliter assentit primo pncipio notis terminis: g &c. ¶ Quinta ratio ad illū actū qui non est principaliter intētus: sed ꝯñs operationē principaliter intētam nō est ponēdus aliquis habitus: vt patet qꝛ eadē necessitate habet talis actus qua habetur talis operatio principaliter intenta. Sed actus voluntatis est huiusmodi pcipue fruitio ipsa. Fruitio eñ importat delectationē qnietationē leticiā & sacietatem ſm plures descriptiones & auctoritates dictas de fruitiōe & omnia ista sunt passiones cōsequentes operationem & sic actus voluntatis etiam est propter aliud intētus. Puta ppter sapere vel intelligere. Similiter etiam omis actus ſm habitum aliquē appetitiuum est electiuus. 4. ethicorū & per consequēs respectu eius qd est ad finem & propter aliud & nō principaliter intētus sed magis intellectio ipsa: quare &c. ¶ Ultima ratio. Quādo aliqui duo effectus sunt essentialiter ordinati vnus eorum est ab alio vel ambo a causa communi. Patet de calefactione & rarefactione aeris que cōsequēter & inseparabiliter se habēt. Sed visio et fruitio in creatura beata sunt hmōi. g &c. Sꝫ siue sic siue fruitio nō est a caritate g non est necessariū ponere caritatē ī volūtate ad actū fruitiōis.

¶ Sed ꝓtum ad istum articulū videtur michi dicēdum q absolute loquēdo nullus habitus est necessarius ad actū fruitionis beatifice. Potest eñ talis actus esse in voluntate vel etiā cum hoc a voluntate si ponatur voluntas actiua respectu fruitionis beatifice sine omī habitu in voluntate & hoc potest probari eodem mō sicut superius probatum est de habitu vel lumine ex parte intellectus Unde nō est hic maior necessitas vel difficultas ꝙ sit ibi. Si eñ voluntas tantūmodo sit priuatiua respectu actus fruitionis siue etiā sit actiua quōcunqꝫ potest fieri a deo talis actus immediate in ipa voluntate vt videtur sicut superius de lumine ex parte intellectus dicebatur ¶ Tertio dico q licet nō sit necessarius simpliciter habitus caritatis ad actum fruitionis nec habitus luminis ad actum visionis nihilominus ponūtur & sunt in mente beata ex ordinatione diuine voluntatis ad decorē & perfectionē mētis vt aīa quasi spōsa his habitibus quasi iocalibus preciosis adornetur & etiā preparetur. nec video aliquā necessitatē in mundo ad hoc vt ponātur tales habitus ppter actus: sed tantū congruitatē predictam diuine voluntatis. ¶ Ad primā ergo rationē aliorꝫ de actu meritorio dico q caritas absolute loquēdo nō est necessaria ad actū meritoriū sicut dictū est in pmo Diceret etiā aliquis q nō est simile qꝛ voluntas est principiū actiuū actus meritorij alioquin nō esset meritorius: sed nō oportet q sit principiū actiuuꝫ actus beatifici: sed non curo de ista solutione. opi. auc.
Ad rōes aliorū de actu meritorio.

¶ Ad scdꝫ de actu summe delectabili. Dico q potest esse sine aliquo habitu & nō ex habitu circa obiectum summe perfectionis in potētia nō impedita nec retardata a tali obiecto tamē in potētia impedita sicut in nobis viatoribus nō est actus vt cōmuniter delectabilis sine habitu. ¶ Ad tertium diceretur primomodo q velle vel frui beatificum non est agere voluntatis create: sed pati tantum & ita non requirit principium actiuum supernaturale ex parte voluntatis. Aliomodo q non oportet quodlibet principium actiuum actus supernaturalis esse supernaturale: sed sufficit q aliquod et in proposito. Deus est principium supernaturale talis actus. Tertio modo diceretur q voluntas est principium supernaturale quia ita parum est in facultate agentis creati sicut et gratia vel fruitio ipsa. ¶ Ad quartū dico q nobilissimus effectus simpliciter cuiusmodi est suprem⁹ angelus nō pōt esse nisi a cā nobilissima & pfectissima q̄ est act⁹ deus.

Sz de nobilissimo vel ꝑfectissimo effectu ſm quid q̄ est vnū accidēs. Puta fruitio ipa creata i mēte eius dicere ꝙ nō oportet oēm causam eius esse nobilissimā ⁊ perfectissimā: sed sufficit ꝙ aliqua specialiter influens ad talem effectum sit nobilissima et ita si volūtas sit principiū effectiuum fruitionis beate nō est necessarium ꝙ sit habituata nec etiā si sit principiū passiuum vel receptiuū tm̄: qꝛ ita immediate est volūtas in potētia ad fruitionē sicut ad caritatē licet de facto prius habeat caritas tanq̄ actus primus quoquo modo. Est em̄ dispositio cōgrua ad actū fruitionis: non autē necessaria ⁊ ipsa voluntas ꝑficitur in ordine ad talem actū. Virtus em̄ habētem perficit ⁊ opus eius bonū reddit. Et est dispositio ꝑfecti ad optimū: quare ⁊c̄. Sic ad illas rationes. ¶ Sed quia etiā rationes aliorū nō concludunt: licet sint pro predicta positione q̄tum ad aliquid: ideo sunt soluende.

Ad alia motiua aliorum.

¶ Ad primū ergo dico ꝙ ad fruendū deo absolute ⁊ quocunq̄ modo nō est necessarius habitus infusus in volūtate presupposita fide. Sed ad fruenduz deo meritorie necessarius est habitus ⁊ si non absolute tn̄ ex diuina ordinatione tanq̄ dispositio cōgrua ⁊ decora placens deo in mēte. Et sicut nō pōt quis scire se frui deo meritorie ita non pōt scire se habere talē habitum infusum: ⁊ sic in proposito etiā diceref de caritate ⁊ actu fruitionis in patria ꝓsupposita visione ¶ Ad secundū diceref ꝙ inter formā naturalez ⁊ suā inclinationē sicut inter formā grauitatis et inclinationē ad centrū nō est ponēdus aliquis habitus. Nā talis forma ad vnum est determinata nec pōt assuefieri in cōtrariuz sicut lapis etsi millesies sursum proijciaf nunq̄ tn̄ assuescit ad moueri sursum: sed sic nō est de inclinatione cōsequēte volūtatem liberā ⁊ potēte assuefieri in cōtrarium ꝑ actū suū. ¶ Preterea etiā inter inclinationē habitualem ⁊ voluntatez non ponif habitus medius sicut nec ibi. Sed inter formā seu volūtatē ⁊ inclinationē actualem que est actus ipse licet nō ponaf in ratione predicta. Ad minorez dici posset ꝙ velle vel frui proprie loquēdo nō est inclinatio sed est actus absolutus volūtatis sicut etiā intelligere est actus volūtatis. ¶ Ad tertiū dico ꝙ est contra eos. Nā ſm eas virtutes ⁊ habitus morales sunt in appetitu sensitiuo ⁊ tn̄ appetitus sensitiuus de necessitate sequif iudicium sensus: ğ nō obstāte ꝙ volūtas necessario sequaf iudiciū vel actum intellectus tn̄ adhuc indiget habitu ad ꝑfectionem sui actus. Si dicas ꝙ in appetitu sensitiuo ponūtur habitus: qꝛ habet rebellionē ad rationē. Diceretur etiā ꝙ voluntas habet difficultatē ad bonū ⁊ ita indiget habitu tanq̄ ſm se imꝑfecta respectu summi act⁹ vł saltē non est voluntas determinata ad bonuz sicut nec appetitus sensitiuus: ⁊ ideo in vtroq̄ ponitur habitus. Ad minorez patet ꝙ est falsa ex scđo vbi dictū est ꝙ voluntas nō necessario sequif iudiciuz ratiōis licet appetitus sensitiuus qꝛ nō est liber necessario sequatur iudiciū vel apprehēsionē sensus. Nec sequif ꝙ voluntas feratur in incognitū omnino sicut dictū est ibi. ¶ Ad quartū diceret aliquis ꝙ intellectus ad intelligēdum primū principiū habet vnū habitū derelictū ex intellectione talis principij alioquin ita esset ignorās habitualiter principiū sicut puer qui nunq̄ intellexit principiū. Aliter diceref ꝙ intellectus determinatus est naturaliter ad intellectionē principij notis terminis sic ꝙ nō potest ipsum negare. Non sic autē volūtas creata ad finē quomodocūq̄ ꝑsentatū ratione libertatis sue talis. ¶ Ad quintū diceref ꝙ actus volūtatis puta frui nō est minus principaliter intētus q̄ actus intellectus: imo vel equaliter vel magis principaliter. Quādo dicit ꝙ frui nō est nisi passio. Dico ꝙ nō est verū sed bene ipsum concomitaf passio delectationis ⁊ quietatiōis ⁊ est vere actus secundus volūtatꝫ sicut videre est act⁹ intellect⁹. ¶ Ad illud qđ additur ꝙ omnis actus ſm habitū appetitiuū est electiuus ⁊ ita ꝑ ꝯsequēs respectu eius qđ est ad finē. Dico ꝙ accipiendo habitū electiuū proprie ⁊ stricte loquēdo de electione non oportet hoc esse verum: licet forte fuerit de mente Aristotelis qui non posuit amicitiam virtutem in nobis respectu finis sed oppositū habēt ponere fideles qui ponūt caritatē virtutē in volūtate que est precipue respectu finis vt patet. ¶ Ad vltimū diceref ꝙ licet visio ⁊ fruitio possint esse a causa cōmuni. Puta a deo ⁊ ita nō sit absolute necessariuz ponere habit⁹ sic quin de⁹ possit aliter facere tn̄ habit⁹ sunt dispositiones cōgrue ad ꝑfectionē nature habētis tales actus vel etiā eliciētis si ponātur potētie actiue in in actib⁹ istis. Nec oportet qđ duo effectus sunt sic ordinati ꝙ vnus sit ab alio vel ambo a causa cōmuni: licet in aliquib⁹ sit ita. Patet. Nā remotio ꝓhibētis ⁊ motus grauis sunt duo effectus ordinati ⁊ tn̄ non sic est de eis. Silr̄ etiā approximatio ignis ad lignuz vel actiui ad passiuū ⁊ calefactio. Sic in ꝓposito nō intelligif est impedimētuz volendi vel fruēdi: ⁊ ideo qui causat itelligere vel videre amouet impedimētū vel prohibēs ⁊ quasi approximat actiuū passiuo ⁊ ita oportet ꝙ visio ⁊ fruitio vł sint ambe a causa cōi vel ꝙ fruitio sit a visione sicut nec in illis exemplis. Hec de secundo articulo.

¶ Quātum ad tertium articulū. An scz aīa christi possit habere summā visionē ⁊ fruitionē ꝓbi. ¶ Videref ꝙ nō: qꝛ aīa xp̄i est inferioris gradus ⁊ actualitatis in intellectiuitate q̄ natura angelica igif nō pōt elicere ita ꝑfectū actū fruitionis vel visionis sicut illa. ¶ Scđo qꝛ si daref āgelo tāta gratia q̄ta est aīe christi sicut est possibile. Planū est vt videf ꝙ ꝑfectiorē actū posset elicere: qꝛ haberet maiorem virtutē et cum hoc equalem gratiam. ¶ Tertio qꝛ sicut natura ad naturā sic actus ad actū ⁊ potētia ad potētiam. Sed natura angeli est alterius ratiōis a natura aīe xp̄i et nobilior. Et similiter potētia respectu potētie ğ actus etiam respectu actus: quare ⁊c̄.

Aīa xp̄i an habeat summaz visionē ⁊ fruitionē

¶ Sed his nō obstantibus dico ꝙ loquēdo de fruitione ⁊ visione beata xp̄s habet in aīa sua summā visionē ⁊ fruitionē que pōt esse in creatura pro tāto: qꝛ in aliqua creatura nō potest esse maior nec ꝑfectior sicut superi⁹ dictū est de gratia. Et hoc patet. Nam sicut est capax summe gratie ita ⁊ summe glorie ⁊ ita rationabile est ꝙ fuerit sibi data vt sic gloria ei⁹ quasi vnigeniti a patre. Et ꝙ sit hoc possibile patet: precipue si anima Christi se habet pure passiue ad istos actus: sicut etiā ad gratiā ipsam. Similif etiā si se habeat actiue cooperādo deo ad istos act⁹ adhuc lz isti actus nō sint summe ꝑfecti q̄tū est ex ꝟtute

potētie create anime christi ꝛ angelus ꝙtum est ex virtute sua naturali posset agere ad pfectionē act⁹ deus tñ supplere potest illud in quo virtus creata aīe deficit vt sic actus causatus ab ambob⁹ sit summus ꝛ summe pfectus ac si tm̄ eēt a deo solo immediate causatus vel etiā forte ita perfectum actū supernaturalem ꝛ pfecte potest aīa elicere ꝙtum est ex parte sua sicut etiā angelus queadmodū ꝛ recipere: qꝛ ꝙtum ad ista sunt equales licet ꝙtum ad actus naturales sint inequales: ꝛ ita nō oportet ꝙ deus aliquid suppleat pro anima ꝫm istū modum. ¶ Secundo dico ꝙ sicut anima xp̄i habet summā visionem ꝛ fruitionē cum summo lumine ita absolute loquēdo posset haberi sine illis sicut superius ostensum est ꝙ visio ꝛ fruitio possunt esse sine istis.

ad rōnes opposi-tas. ¶ Ad primū qđ obijcitur iam patet quid dicendū. Dato em̄ ꝙ anima Christi sit actiua respectu taliū actuum et sit inferioris gradus ꝛ nature ꝙ angelus ꝛ ita in actibus naturalib⁹ nō sint equales tm̄ ad actus supernaturales beatificos sunt equales sicut ad gratiā vel si non tñ deus supplere potest impfectionē aīe Christi in eliciendo. ¶ Ad scđm per idem Angelus em̄ dato ꝙ haberet equalem gratiā nō posset pfectiorem actū elicere qꝛ vel anima xp̄i pōt ex se tm̄ elicere ꝙtum angelus vel saltē cooperāte deo ꝛ supplēte. Dices ꝙ ita deus potest cooperari angelo sicut anime ꝛ cū angelus sit perfectior poterit habere pfectiorē actū ꝙ anima Christi cooperāte sibi deo equaliter sicut aīe Christi. Dico ad hoc ꝙ nō sequitur. Deus em̄ pōt intm̄ cooperari aīe si ponaꝛ actiua respectu talis act⁹ ꝙ ita pfectus actus erit amborum sicut posset esse dei p seipsum: ꝛ tūc planum est ꝙ ad perfectiorem actū nō pōt cooperari angelo: quare ꝛc̄. ¶ Ad tertium dico ꝙ visio beatifica ꝛ fruitio nō sunt alterius rationis in angelo ꝛ homine sed eiusdem rationis sicut ꝛ gratia. Non em̄ cōueniunt eis ista inꝙtum tales vel tales creature in speciali sed magis ista sunt verificabilia inꝙtū creature intellectuales in cōmuni quare ꝛc̄. Nec sequitur propter hoc ꝙ angelus ꝛ anima sint eiusdē speciei sicut nō sequitur. Albedo in ligno ꝛ ī equo sunt eiusdem speciei: ergo lignū ꝛ equus sunt eiusdem speciei. Hec de tertio articulo.

Ad pnci palia ar-gumēta. ¶ Ad primum principale dico ꝙ nō est simile de lumine naturali ꝛ supnaturali in proposito. Nam actus naturalis intellectus ꝛ sensus naturalis est ex sensu ꝛ intellectu ꝛ ita bene requiriꝛ lumen naturale istorū. Sed actus visionis beatifice nō est ab intellectu: sed totaliter ab obiecto qđ est obiectū penitus sufficiens ad perfectum nec indiget aliquo lumine cooperāte vel coagente ad talem actum sicut obiecta mala imperfecta indigēt intellectu agēte: ꝛ preterea dato ꝙ sit ab intellectu nō tamen supernaturalis est ex ipso sed diciꝛ supernaturalis: quia a deo specialiter cooperante ad ipsum ꝛ etiā influēte. Ita ꝙ mera naturalia ipsius intellectus sibi sufficiunt ad cooperādum deo ad istum actū ꝛ non requiritur ex parte eius aliqđ lumē supernaturale. Aliter diceretur ꝙ virtute diuina posset esse actus naturalis vel sensus dato ꝙ ad ipsum nichil faceret lumen naturale intellectus agentis vel lumen sensibile exterius. ¶ Ad secundū patet de specie per illa que dicta sunt in corpore questiōis. ¶ Ad tertium de caritate. Dico ꝙ licet maneat in patria. quia nō disponit ad actū incōpossibilem patrie sicut fides ꝛ spes ꝫm aliquos nō tamen manet sicut absolute necessaria ad actū fruitionis sed sicut dispositio congrua anime ꝛ conueniens sibi pro omni statu non solum vie sed etiā patrie. Et sic de isto ꝛc̄.

¶ Distinctionis Decimequarte. Questio Secunda.

Secūdo q̄ro vtrū anima christi eodē actu quo videt verbū videat oīa que videt verbum distincte ꝛ in actu. ¶ Videtur ꝙ nō: quia si videret oīa sequereꝛ ꝙ cōprehēderet verbum sicut et verbū cōprehēdit seipsum: qꝛ verbū seipsum diciꝛ comprehēdere: qꝛ michi latet ip summet de seipso. Sed hoc est falsum: quia infinitū comprehēdi nō potest a finito: ꝫ ꝛc̄. ¶ Secūdo sic. Si aīa xp̄i eodē actu cognosceret oīa que videt verbū. Pari ratione et aīa cuiuslibet alterius beati: qꝛ verbū naturaliter representat oīa ꝛ similiter de quolibet angelo. Sꝫ hoc est falsum: qꝛ tunc vnus angelus nō posset aliū illuminare: qꝛ quilibet sciret oīa cōtra Dionysium de angelica hierarchia. Et similiter tūc aīa Christi nō videret plura in ṽbo ꝙ aīa lini qđ est falsum ¶ Tertio sic. 2. meta. improbat Aristoteles pcessum in infinitū in causis per se alicuius effectus ex hoc ꝙ nō contingit intelligere infinita sicut oporteret si essent infinite cause alicuius effectus ad cognoscendum illū effectum. Sed illa que videt verbum sunt infinita: ergo ꝛc̄. 2. meta.

¶ Contra Magister in litera capitulo secundo. Dicit enim ꝙ aīa Christi videt omnia quecunqꝫ videt verbum. Magr.

¶ In ista questiōe sic pcedā. ¶ Primo inquiram vtrū aīa Christi videat verbū sub ratione finita vel infinita vel qđ idē est. An deus sit obiectū visionis beatifice ꝫm rationem aliquā obiectiuā formaliter infinitā. ¶ Secundo ponā aliquas opiniones de questione. An scꝫ aīa xp̄i vidēdo deum sub ratione infinita videat oīa vel infinita que videt deus. ¶ Tertio ponā aliā quā tenebo ꝛ respondebo ad motiua aliorꝫ. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quātū ad primū. Est vna opinio ꝙ licet de⁹ sit obiectū visionis beate: nō tñ ꝫm rōnē infinitatꝫ sue ꝫm aliquā aliā rōnē. ¶ Ad hoc adducunꝛ multe rōnes. ¶ Prima est ista. Sciētia vel visio specificaꝛ ex obiecto ꝫm rōnes formalē obiecti. Phꝫ. 3. de aīa. Sciētie secanꝛ queadmodū ꝛ res ex hoc sic Impossibile est ꝙ alicui⁹ scientie finite sit obiectū actu infinitū ꝫm rōnē infinitatꝫ sue. Sed visio creata ꝛ noticia q̄libet finita est: ꝫ ꝛc̄. ¶ Scđa rō. Impossibile ē ꝙ de⁹ ꝫm eandē rōnē sit obiectū visiōis sue ꝛ visionis create. Sua em̄ est infinita et creata est finita. Sed de⁹ ꝫm rōnē sue īfinitatꝫ est obiectū sue visiōis: ꝫ ꝛc̄. ¶ Tertia rō. Sciētia vl' noticia q̄ attingit deū ꝫm rōnē infinitatis sue ꝯprehēdit ipsum: quia attingit infinitatem eius ꝛ equatur sibi. 1. opi. cus suis rationibus

Sed hoc est impossibile de visione creata. ergo &c.
¶ Quarta rō. Inter potētiam vel noticiam & obiectum ſm rōnem formalē obiecti debet eē aliqua ꝓportio. Sed inter deum ſm rationem sue infinitatis & noticiam creatam vel visionē nulla est ꝓportio q2 ipꝛoportionaliter ſm illam excedit. ergo &c.
¶ Quinta ratio. Qñcūq3 aliqd est obiectū noticie ſm aliquam rōnem formalem ad tot se extendit illa noticia ad quot ipm obiectū ſm eandem rōnē. Cum ergo deus ratione sue infinitatis cōtineat infinita & ad ipa virtualiter & eminēter se extendat. Sequitur ꝙ si est obiectum visionis create ꝙ visio creata ad infinita se extendat quod est falsum & impossibile vt videtur. Item verū est obiectum intellectus. ergo ſm rōnem veritatis nō infinitatis.

Scda opi. q̄ docto. est. ¶ **Sed istis** nō obstātibꝰ dico aliter q̄tū ad hoc sicut tetigi in ꝓlogo primi. questiōe quarta. ꝙ deus scđm aliquam rōnē formaliter infinitā ex se est obiectū visionis beate.

Nota de ifinito. ¶ Circa qđ Notandum est ꝙ infinitas vel infinitum potest accipi in deo dupliciter. Uno mō q̄tū ad negationem vel negationes quas dicit. Alioͦ q̄tum ad positiuū substractum. ¶ Primo modo dico ꝙ deus nō est obiectū primum visionis beate scđm rōnē infinitatis. Ita ꝙ negatio aliqua ī deo sit ratio formalis obiectiua btītudinis. Non enim beatificatur creatura in negatione vel negatiōibꝰ sicut pꝫ. ¶ Scđo mō accipiēdo īfinitatem dico ꝙ deus scđm rōnem infinitatis ꝑme perfectiōis que est in ipo puta essentie est obiectū formale & ꝑmus beatitudinis vel visionis create & ista infinitas extra intellectum nō est aliud q̄ diuina eēntia. Ita ꝙ essentia diuina vel deitas ex seipa formaliter & inq̄tum deitas infinitas quedā est & īfinita excedēs improportionabiliter qđlibet extrinsecum adeo & aliud ab ipo vel ab ipa.

Rōnes auctoris ¶ Q3 aūt ita sit. Probo primo sic. Impossibile est potentiā que versatur circa totum ens perfecte quietari in aliquo obiecto nisi in illo in quo inuenitur ꝑfectissime rō entis & ſm illam rantionē scđm quā primo in ipo vt videtur q2 potentia talis per nullū aliud obiectū adequaꝛ primo nisi ꝑ illud & scđm illam rōnem & ꝑ ꝯ̄ns in nullo alio quietatur vel beatificatur. Sed intellectꝰ quicunq3 est totins entis. Alioqn nō eēt intellectꝰ. igꝛ Deus aūt primo scđm rationē deitatis & infinitatis eius ꝑfectissime cōtinet rōnem entis vt patꝫ q2 ista est prima rō in vniuersitate entis scđm quā aliquid excedi nō pōt. ergo itellectus quicūq3 nō beatificatur nisi in deo scđm rōnem deitatis vel prime infinitatis eius quod est idē. Alioqn eñ deitas ex suo conceptu & inq̄tum deitas nō eēt īfinita seu infinitas quedā. ¶ Scđo ꝓbo hoc idē sic. Deus ē obiectum visionis beate vel beatitudinis scđm illā rōnem scđm quam primo perfectꝰ est ꝯtinēs eminēter vel perfectionaliter omne obiectū aliud ipiꝰ potentie beatificabilis & est quasi eadē ratio cū prima Sed deus talis est primo per rōnē deitatis & infinitatis sue vt ptꝫ. ergo &c. ¶ Tertio sic. Deus est obiectum beatitudinis scđm aliam rōnem formalē positiuā & existentem in ipo ex natura rei. Hoc pꝫ Aut ergo scđm rōnem formaliter infinitam. Aut scđm rōnem formaliter finitam. Aut scđm rōnem neutrā. Non pōt dici ꝙ scđm rōnem formaliter finitam q2 in deo cū sit infinitus nihil est formaliter finitum ex natura rei. Nec pōt dici ꝙ scđm rōnem neutram q2 nulla talis est ibi nisi solum rōnes relationum scđm quas nō est obiectum formale beatitudinis. Tunc eñ plurificarentur rōnes obiectiue visionis sicut relationes ergo scđm rōnem primam infinitam. ¶ Quarta rō scđm illā rōnem deus est obiectū beate visionis qua euidēter cognita posset ostendi de deo & euidēter cognosci deum esse trinū & vnū. Sed hec est rō infinitatis diuine eēntie sicut dictum est ī primo prima q̄stione ꝓlogi. ¶ ꝑ. Aut infinitas in deo vel in eēntia sua dicit aliquid positiuum/aut aliquid negatiuū. Si dicit aliqd negatiuum tunc non pōt dici ꝙ sit ratio formalis obiectiua diuine sciētie sicut nec create q2 negatio non est prima rō foꝛ̄alis obiectiua respectu diuine scientie & ita dꝫ negari eē rō foꝛ̄alis obiectiua respectu diuine scīe sicut respectu visionis create. Si dicat aliqd positiuū Aut illud est ex natura rei aut per opꝰ rōnis. Non per opus rōnis. Pꝫ & si per opꝰ rōnis idem esset sicut in negatione q̄tum ad istud ꝓpositum. Si ex natura rei cū scđm eos quicqd cōuenit diuine eēntie vel deo ex natura rei & ꝯueniat ei ꝑ se primo mō. Sicut deus est per se obiectum visionis create scđm aliquam rationem ex natura rei. ita et secundum infinitatem.

¶ **Dico igitur** breuiter ꝙ potētia intellectus quiditari nō pōt nec beatificari nisi ī aliquo ente perfectissimo scđꝫ primam rōnem scđm quā sibi primo ꝯuenit nō posse excedi ab aliquo in ꝑfectione & entitate & hec est ratio deitatis vel infinitatis ipsius in deo. q̄re &c. Si eñ posset excedi intellectus posset in illud excedens & non quietaretur. Sūmatō ꝓdictoꝝ.

¶ **Ad primum alio**rum Dico ꝙ licꝫ diuerse sint sciētie si sint diuersorum obiectorum sicut sonat auctoritas aristotelis tamē nō oꝫ sicut dixi in primo ꝙ si obiectū est vnum & scđm eandem rōnem formalem ꝙ scientia sit vna sed ꝑñt sciētie plurificari. Nec oꝫ ꝙ si vna est infinita ꝙ alia sit īfinita. Qñ ergo dicis ꝙ impossibile est obiectū scientie finite esse aliquid infinitum scđm rōnem īfinitatis sue. Dico ꝙ non est verū. Nec oportet ꝙ sciētia sit īfinita. Sūt eñ multe ġnationes obiecti q̄ nō cōicantur sciētie nec oꝫ ꝙ oēs cōicentur sicut nō opꝫ sciētiam de albedine esse albam & de corpore eē corpoream. Sic in ꝓposito de īfinitate. Unde dato ꝙ scientia sit infiniti nō tamē est infinita nisi adequetur obiecto in ꝑfectione noticie cuiusmōi est sciētia diuīa de sua infinitate. ¶ Ad scđm per idem patet ꝙ possibile est esse idem obiectum scđm eandeꝫ rōnem noticie finite & infinite. ¶ Ad tertium dico ꝙ noticia attingens deum scđm rōnem infinitatis ex parte obiecti nō est īfinita nisi īfinite attingat ipm & sic cōprehendat cuiusmodi est sciētia diuīa. ¶ Ad quartum dico ꝙ dei scđm rōnem infinitatis sue est sufficiens proportio ad noticiam creatā loquēdo de ꝓportione habitudinis obiecti ad potētiam vel noticiam sicut etiā cause ad effectum sed nō loquēdo de ꝓportiōe cōmensurationis. ¶ Ad quintū dico ꝙ non habeo pro incōueniēti ꝙ noticia creata vnica ad infinita se extendat sicut dicetur in articulo subsequēti. Nec plus arguitur ex hoc infinitas eiꝰ q̄ ex hoc ꝙ ad infinitū intensiue se extēdit. ¶ Ad vltimum dico ꝙ veritas prout distinguitur contra essentiam nō potest esse prima ratio formalis obiec- Ad motiua alioꝝ.

etiua visionis qꝛ vt sic sicut dictum est in primo nõ dicit nisi negationem difformitatis ad intellectu⸗ vel respectum cõformitatis qui nõ est nisi respect⁹ rationis. Hec de primo articulo principali.

Obiectõnes circa ꝓdicta.

¶ Nota ꝙ posset argui multipliciter ꝙ nõ est idem actus videndi verbũ ⁊ ea que videntur in verbo vel in eẽntia diuina. ¶ Primo qꝛ nõ eodem actu videtur enssentia ⁊ relatio vel persona. Nam hñt rationes oppositas cõmunicabilis ⁊ incõmunicabilis ad se ⁊ ad alterũ quarum vna vt videtur nõ põtest esse ratio cognoscẽdi aliã precipue noticia intuitiua que formatur ⁊ hẽtur de re scḋm rõnem ꝓpriam vt in se est. ¶ Similiter de essentia ⁊ attributo qꝛ quodlibet est formaliter infinitum ⁊ neutrũ cõtinet aliud formaliter nec eminenter nec virtualiter ⁊ per ꝯñs nec intelligibiliter qꝛ sicut vnũqḋq₃ ad esse sic ad intelligi ⁊ ita qḋlibet videtur mouere scḋm rõnem formalem ⁊ act⁹ nũerati. ¶ Similiter tertio de eẽntia diuina ⁊ q̃ditate creature qꝛ intellectio eẽntie vt essentia est respicit obiectum antecedẽter ad ꝓductionem ꝑsonarũ sicut ⁊ ipa essentia. vt sic prior est. Sed intellectio q̃ditatis creature respicit eandem posterius vel cõsequenter ad productionem ꝑsonarum qꝛ sic etiam essentia representatiua est earum. Alioq̃n sequeretur ꝙ representatio ⁊ intellectio creature precederent ꝓductionem personanarũ ⁊ ꝙ creature in aliquo esse suo saltem representato ⁊ intellecto essent necesse esse ⁊ multa alia. ¶ Similiter quarto de cõtingentibus ⁊ essentia qꝛ intellectio cõtingentium determinata vel respicit diuinam volũtate⸗ seu determinationẽ diuine volũtatis tanq̃ ꝓcedentem ⁊ aliquid similiter libe⸗ ⁊ cõtingens. Nõ sic autẽ intellectio essentie vt essentia est. Et ita ꝓbant etia⸗ ꝙ actus diuine noticie foꝛaliter in seipõ distinguatur vt cadit super essentiam ⁊ quodlibet predictorum. Et de duobus primis pt⸗ de alijs vltimis qꝛ idem actus simplici ⁊ oĩno indistinctus nõ est necessarius ⁊ contingens vel ꝑsupponẽs aliquid cõtingens actus qui cadit super essentiam necessari⁹ super contingens cuiusmõi est cõtingẽs. Vñ ⁊ ꝑsupponit actum volũtatis ꝯtingentẽ circa illa. ¶ Similiter de alio qꝛ idẽ act⁹ omnino idistinctus nõ est prior ⁊ posterior eodem realiter indistincto actus q̃ cadit super diuinam eẽntiam prior est productiõe persone qui vero super quiditatem creature posterior. quare ⁊c. ¶ Videtur etiam alicui ꝙ actus videndi deum ⁊ aliquid cõtingens in deo haberẽt distinctas rõnes primas obiectiuas scilicet essentia⸗ ⁊ voluntatem seu determinationem diuine voluntatis per quam primo videtur cognosci cõtingẽtia determinata ⁊ nõ per essentiam ꝙ sunt diuersi act⁹ Item qua ratione est idẽ ac⁹ videndi deũ ⁊ aliquid aliud in ipõ eadem ratione ⁊ quodlibet aliud et sic videns diuinam eẽntiam necessario videt oĩa etiã cõtingentia vel futura qḋ est falsum qꝛ tunc nõ haberent locum reuelationes ⁊ illuminatiões in beatis. ¶ Item ꝙ nõ eode⸗ actu diligitur deus ⁊ creatura in ipso vel per ipm̃ in patria. Patet qꝛ amor vnius est frui ⁊ amor alterius est vti ⁊ non frui.

¶ Similiter etiã cõfirmatur qꝛ velle ⁊ nolle creatum non sunt idem act⁹ modo beat⁹ de deo viso habet velle ⁊ actum a natura dei volendo sibi bonu⸗ ꝓprium inesse vt deum esse deum. De malo aũt vel negatione seu priuatione visa iu deo vel per poti⁹ deum vel verbũ habet nolle ⁊ actũ odiẽdi. ergo similiter ex parte intellectus nõ est idẽ actus videndi hoc ⁊ illud. ¶ Item non est idẽ act⁹ cogitãdi ꝓncipium ⁊ cãm in se incꝑtum est principiũ vel cã effectus vel cognitionis qꝛ ꝓncipium põt eẽ sine scḋo ⁊ ad tales actus ponũtur distincti habitus necessarij scilicet intellectus respectu principij in se ⁊ sciẽtia respectu cõclusionis. Unde ⁊ prim⁹ actus nõ est formaliter sed secũdus. ꝙ similiter nõ est actus cognoscere vel videre verbũ in se ⁊ creaturam per ipꝫ ¶ Item nõ potest probari vnitas talis actus nec ex vnitate potẽtie tantum. Patet. Nec ex vnitate obiecti tantum qꝛ sic visio vel fruitio essent idẽ act⁹ Nec ex vnitate vtriusq₃ qꝛ sic abstractiua ⁊ intuitiua de eodem obiecto esset idem act⁹. ¶ Similiter quia stante vnitate actiui ⁊ passiui potest actus variari. Patet de deo ⁊ materia prima ⁊ diuersis formis inducibilibus in ea. Similiter de subiecto ⁊ accidentibus varijs. ¶ Similiter etiã confirmatur quia oportet ponere ꝙ aliquo eodẽ actu possit videri diuina eẽntia ⁊ aliquod vel omne cõtingẽs in ea ⁊ tamen ille nõ esset eiusdẽ ratiõis cũ illo qui ponitur modo de facto in beatis qꝛ mõ non sic vident cõtingentia eodem actu quo verbũ ⁊ tamen ille idẽ actus potest respectu verbi ⁊ contingentium sicut ponitur idem actus in deo habere idem primum ⁊ eodẽmodo presentatum ⁊ idem subiectum sicut ille qui ponitur modo de facto. quare ⁊c. ¶ Confirmatur qꝛ Paulus in raptu videndo diuinam essentiã non vidit se esse in corpore vel extra corpus. Unde postea nõ recordabatur de hoc igitur nõ eodẽ actu videtur deus ⁊ alia. ¶ Nota hic ꝙ per actũ beatificum qui ponitur in patria nõ videtur contigẽtia fore vel nõ fore qꝛ primũ obiectum visionis quod est diuina essentia nuda vt talis q̃ditas est ante voluntatem nõ repñtat hoc determinate sed se habet indifferenter ad eẽ vel nõ esse ꝯtingenter. Nisi forte arguatur per eandem rõnem de actu diuino. Nota de actu beatifico.

¶ Contra hoc videtur qꝛ diuina eẽntia facta de determinatione de talibus ꝑ diuinã uoluntate⸗ eq̃ naturaliter repñsentat ista sicut ante determinationem representabat simplices quiditates. Repñtat enim determinationẽ ⁊ actũ voluntatis necessario facta tali determinatione. Cũ igitur intellect⁹ beati videat diuinam eẽntiam clare etiã facta tali determinatiõe videtur necessario ꝙ videat oĩa talia. ¶ Ad hoc videtur posse dici ꝙ licꝫ diuina eẽntia obijciat intellectui beati nõ tamẽ pro illo signo ꝓ quo est representatiua talium sed pro signo priori: imo necẽst possibile ꝙ aliquo actu vno attingatur a creatura pro vtroq₃ signo ⁊ quicq̃d sit de hoc dico ꝙ impossibile est ꝙ aliquo actu beatifico qui ponitur modo de facto nec aliquo eiusdem rationis attingatur a creatura pro illo signo scḋo in quo ẽ representatiua contingẽtium vel diuine volitiõis vt cadit super contingẽtia. Sed si aliquo actu attingat oportet ꝙ sit alterius ratiõis nec forte est beatificus tamen de hoc nõ curo. Si tamen arguatur contra hoc ꝙ pari ratione deus non videt actu suo beatifico futura ꝯtingentia ⁊ ꝙ variantur ibi actu sicut ⁊ rõ vel ordo in obiecto primo q̃re solutionẽ.

¶ Quãtum ad secundum articulum est vna opinio ꝙ aĩa xp̃i videt ĩ verbo oĩa quecũq₃ videt verbum noticia visionis que est solũ Prima opinio.

respectu illorū que determinātur eē fore vel fuisse aliquādo a diuina volūtate. Non aūt videt omnia que videt verbum noticia simplicis intelligentie q̄ est respectu possibilium que nō sunt determiata ad existere ex diuina voluntate. et dicunt ꝙ illa q̄ de⁹ videt noticia visiōis sunt finita: licʒ si mund⁹ fuisset eternus sicut fuit deo possibile talia eēnt infinita ⁊ aīa xp̄i tūc videret infinita noticia visionis. Nec ē hoc incōueniēs quia non per infinita sed per vnum quod est verbuʒ imꝑfecte cognitū.

2. opinio ❡ Alia opinio est ꝙ absolute loquendo ⁊ simpliciter impossibile est ꝙ aīa xp̄i videndo verbū videat oīa q̄ videt verbum. ❡ Ad hoc adducūtur rōnes. Prima est ista. Quādo aliqs intellect⁹ per aliquid cognitum plura cognoscit tanto ꝑfectius cognoscit illud. Ptʒ qꝛ quāto aliqs intellect⁹ plures conclusiones cognoscit ex aliquo principio tāto perfecti⁹ cognoscit illud principium. Similiter etiā de causa ⁊ effectibus infinitis. Si ergo cognoscat infinita infinite cognoscit illud. Sed ea que videt verbū ⁊ cognoscit sunt infinita etiā noticia visionis sicut sunt cogitationes hominū vel angelorum durātes secūdum successionē ī infinitū ⁊ planū est ꝙ absolute loquēdo de visione ei⁹ illa que videt sunt infinita ergo si omnia illa videt aīa xp̄i per verbū ⁊ in verbo sequitur ꝙ cognoscit verbum infinite ⁊ hʒ noticiam actu infinitā de ipo. Sed hoc est falsum ⁊ impossibile. ergo ⁊c. ❡ Confirmatur ista rō qꝛ infinitas actualis extensa imo etiā potētialis successiua reducitur ad infinitatem intēsiuam igitur in ꝓposito infinitas actualis obiectorum intellectorū vel ad infinitatem intelligentis vel actus intelligēdi. Sed vtrūqʒ est impossibile. ergo ⁊c.. ❡ Solue ad hoc ꝙ licet maior sit vera nō est tamē demonstrata ⁊ ipa cōcessa non oportet infinitatē intellectorū reduci ad infinitatem vidētis vel actus creati sed obiecti primarij quod est verbū vel diuina eēntia per quam cognoscūtur ⁊ ita nō valet. ❡ Secundo sic. Cognoscere aliquid vnū distincte est alicuius ꝑfectionis ⁊ cognoscere plura distincte est maioris ꝑfectionis ꝗ cognoscere īfinita distincte ⁊ vnico actu est īfinite ꝑfectiōis in actu Sicut si ferre vnum lapidē est ꝟtutꝭ alicui⁹ ferre duos ē maioris ꝟtutꝭ ⁊ ferre īfintos est infinite virtutis sicut pʒ. Sed aīa xp̄i nō hʒ actum perfectionis infinite. ergo nō cognoscit infinita distincte que cognoscit verbū. ❡ Tertio sic. Si aīa xp̄i cognoscit infinita in verbo q̄ videt verbum. Sequitur ꝙ argumētum illud nulluʒ est quo probatur diuin⁹ actus intelligēdi eē infinitus intensiue qꝛ cognoscit infinita actu ⁊ distincte Sed hoc est falsum. ergo ⁊c. ❡ Quarto sic. Si aīa xp̄i cognoscit infinita in verbo que videt verbū sequitur ꝙ argumētum vni⁹ doctoris qui ponit ꝙ voluntas vel intellectus nō potest eē principium totale effectiuum sui actus qꝛ tunc haberet virtutem actu infinitam intēsiue. Eo ꝙ posset producere infinitos actus alterius rationis circa obiecta alterius rōnis creata possibilia ꝓcedere in īfintū in sursum nihil valet qꝛ pari ratione argueretur īfinitas actu intensiua in actu videndi deum in aīa xp̄i qꝛ ipo cognoscerentur oīa illa obiecta ⁊ distincte ⁊ tū ille doctor ponit istam cōclusionem. quare ⁊c.

3. opinio ❡ Tertia opinio est ꝙ essentia diuia duplicit̄ pōt considerari. Vno modo scd'ʒ se ⁊ absolute. Alio modo vt est medium ⁊ ratio cognoscēdi creaturas scd'm rationes ydeales. Et qꝛ eēntia diuina vt in se ⁊ absolute accepta prior est q̄ vt ydea vel vt medium ⁊ ratio cognoscēdi creaturam vel creaturas. Hinc ē ꝙ nō oportet aīam xp̄i videntem diuinam essentiā vel verbum videre oīa que videt verbum imo possibile est ꝙ videat verbū vel diuinam eēntiam non videndo aliquam creaturam.

❡ Quarta opinio ē ꝙ habitualiter aīa xp̄i nouit oīa in verbo quecūqʒ nouit verbum nō autem elicito secūdo. Tum qꝛ intellectus diuin⁹ cū sit in īfinitum perfectior pōt plura cognoscere ⁊ cognoscit q̄ intellectus aīe xp̄i. Tum qꝛ quāto intellectus creatus plura cognoscit tāto min⁹ distincte ⁊ sic si infinita sequitur ꝙ in infinitum minus distīcte ⁊ sic nichil distincte. Tum qꝛ etiam ꝯmentator ex infinitate extensiua ad infinita cōcludit infinitatem intensiuam que non potest conuenire actui intellectus. quare ⁊c. habitualiter ergo videt oīa nō actualiter per vnum habitum habentem infinitos respectus ad infinita obiecta sicut dicunt. 4ª. opi.

❡ Sed istis opinionibus nō obstātibus Dico ꝙ q̄tum ad istum articulum aliter ꝑmo ꝙ supposito ꝙ sit idem act⁹ beatificus videndi ꝟbum ⁊ ea que videntur in verbo sicut oportet dicere ꝙ actus nō nūeratur ḃm nūerationem obiecti scd'arij sed obiecti ꝑmarij ⁊ hic obiectum primariū est vnum scilicet diuina essentia. Intellectus aīe xp̄i eodem actu videt ꝟbum ⁊ oīa que naturaliter representātur per ꝟbum vel ꝑ eēntiam ꝟbi antecedēter ad actū volūtatis ⁊ ista sunt omnes quiditates simplicium terminorum ⁊ negationes ipsorum ⁊ omnes ꝯplexiones eorum necesse dico ꝙ oriūtur ex terminis ⁊ oppositas ipsarum quātum ad suum eē falsum vel impossibilitem eoꝝ Nec obstāte ꝙ ista sint actu infinita in intellectiua ipa obiectiue. Et hoc ꝓbo per aliquas rationes. Doctoris opinio

❡ Prima est. Quādo eodem actu cognoscit̄ aliquod obiectum ⁊ naturaliter vel necessario representatum per ipm qua ratiōe vnum illorum cognoscitur per illum actum eadem ratione omnia alia. Hoc patet qꝛ nō est ratio de vno magis q̄ de alio. sed sicut dictum est ⁊ ꝓbatum eodē actu cognoscitur verbū beatifice ⁊ creatura in ꝟbo vel aliud obiectum secūdarium ergo qua ratiōe vnum taliū naturaliter ⁊ necessario representatum in ꝟbo cognoscitur eadem ratione ⁊ alia. Sed ꝓbabile videt̄ ꝙ aliquod cognoscatur ergo ⁊ alia oīa. ❡ Cōfirmatur ista rō qꝛ cum eē intellectum nihil addat vel dicat vltra intellectionē impossibile est ꝙ ponatur intellectio alicuius obiecti in aliquo ⁊ illud nō sit intellectum. Cū igitur eadem sit intellectio beatifica ꝟbi ⁊ cuiuslibet naturaliter representati ꝑ ꝟbuʒ sicut supponitur mō impossibile est ꝙ illa ponatur in intellectu creato ⁊ oīa talia nō sint intellecta ꝑ essentiam repsentata cum sint infinita igitur ⁊c. Rōnes auctoris

❡ Secūda ratio. Si nō omnia cognoscātur codeʒ actu. Aut hoc est qꝛ ꝟbum est speculuʒ voluntariū Aut qꝛ illa sunt infinita. Sed neutrum impedit qꝛ licet verbum sit speculuʒ voluntarium q̄tū ad hoc ꝙ nō ostendit seipm nisi voluntarie ⁊ libere itellectui beato tamē non q̄tū ad hoc ꝙ si ostēdat seipm possit occultare illa q̄ naturaliter repn̄tātur in ipo

ꝛ necessario quorum est idem actus noticie cũ ipso vt videtur. Nec scõm etiam impedit qꝛ nec infinitas diuina intensiua que est maior repugnat q̃n verbum possit intelligi ab intellectu finito ꝛ per actuȝ finitum. ergo etiam nec multitudo obiectoruȝ secũdariorum infinita. ¶ Tertia rõ. Aĩa xp̃i hȝ summam ꝛ perfectissimam visionem ỽbi possibilem eẽ in creatura sicut dictum ẽ in questione precedente. Sed perfectissime visioni verbi repugnare nõ videtur ꝙ eadem videãtur actualiter ꝛ non in potentia quecũqꝫ naturali necessitate representãtur in ỽbo si sit idem actus beatificus vidẽdi ỽbum ꝛ illud qđ representatur in ipso sicut reputo necessariuȝ quia primum obiectũ necessarium ad talem actum vidẽdi beatifice alia a ỽbo est ipe deus nec potest eẽ aliquid aliud ꝛ est ẽm rõnem diuinitatis representantis naturaliter ꝛ necessario oĩa predicta. ergo ꝛc.

August. ¶ Ad hoc videtur esse mens Augustini. 15. de trinitate. licet loquatur dubitãdo vbi dicit. Fortassis inquit nõ erũt volubiles nr̃e cogitationes ab alijs in alia euntes atqꝫ redeũtes sed omnem scientiam nostram vno simul conspectu videbimus. igiꝛ anĩa xp̃i simul oĩa predicta vnico intuitu videt primo etiam aĩa cuiuslibet beati ꝛ quelibet creatura beata sicut etiam cõcludunt alique p̃dictarum rõnum ꝛ auctoritas August. ¶ Scđo dico ꝙ nõ oportet dicere ꝙ aĩa xp̃i nõ videat oĩa que videt ỽbũ quorum ipm nõ est representatiuũ naturaliter ꝛ necessario sed ꝯtingenter p̃supposita determinatiõe diuine voluntatis. Si dicas ꝙ nõ oportet actus multiplicari qꝛ eodem actu corporali videtur album ꝛ nigrum simul vel etiam plura alba. Stude ꝛ dic ꝙ eodem actu qꝛ vnus potest manere alio nõ manente nec vnũ est ratio vidẽdi aliud. Et hoc ex vi act⁹ visionis beatifice sed si nouit talia nouit ea ꝛ videt alia speciali reuelatiõe vel multis actibus de talibus obiectis reuelatis cuiusmodi sunt cõplexiões omnes ꝯtingentium ꝛ oĩa ꝯtingentia vt sic. Nam essentia diuina ẽm rõnem eẽntie vt p̄uia est voluntati ꝛ actui cuius est obiectum beatifice visionis. Sed vt sic nõ est representatiua talium ꝯtingentiũ sed vt sequẽs actum voluntatis vel vt p̄sentãs ipsum. quare ꝛc. Hoc etiam pȝ qꝛ si ex vi beatutidis ꝛ visionis beatifice viderẽtur talia nõ posset eẽ illuminatio in angelis q̃tum ad obiecta sicut arguebatur in p̄ncipio q̃stionis qꝛ quelibet oĩa sciret. Sȝ hoc est falsum. quare. ¶ Tertio dico tamẽ ꝙ ꝓbabile est dicere oĩa ꝯtingẽtia determinata a diuia voluntate fuisse reuelata aĩe xp̃i ab instãti sue cõceptiõis. Non enĩ apparet repugnãtia quare sicut potuit vnum reuelari quare non aliud ꝛ pari ratione omnia ꝛ puto ꝙ nõ eodem actu sed infinitis actibus quia nõ h̃nt adinuicem repugnãtiam circa animam xp̃i siue ponãtur eiusdem rõnis siue nõ vt videtur nisi forte dicatur ꝙ vnico actu qui habet pro primo obiecto deum q̃tum ad actuȝ volũtatis sue determinãtis oĩa talia ꝯtingentia vel q̃tum ad rationem eẽntia vt representãtis talem actum diuine voluntatis tanq̃ rõ cognoscẽdi determinationem talis actus de ipis ꝯtingẽtib⁹. ¶ Vltio dico ꝙ nõ est ꝓbabile oĩa ꝯtingentia eẽ alicui reuelata nisi soli aĩe xp̃i. Et ita dico ꝙ potest illuminare angelos de talibus ꝯtingentibus ꝛ superior angelus alium inferiorem vt videtur. Ita ꝙ nulla creatura beata tot nouit de talibus quot aĩa xp̃i licȝ breuiter creatura quelibet beata tot cognoscat in verbo q̃tum ad simplices rationes terminorum ꝛ alia necessario representata per ỽbum licet nõ ita clare nec lipide vel perfecte sicut anima xp̃i.

¶ Ex predictis

concludo ꝯtra quãlibet predictarum opinionũ ꝙ nulla earum videtur esse vera sicut pȝ per singulas iuxta p̃dictã discurrẽti. ¶ Nam prima opinio in hoc deficit ꝙ dicit aĩam xp̃i non videre omnia q̃ verbum videt vel cognoscit noticia simplicis intelligentie. Oppositum enĩ probatum ẽ supra. Et voco hic simplicem noticiam que est respectu quiditatum vel terminorum simplicium vel ꝯplexionũ necessariarum. Noticiam vero visionis voco illã que est respectu ꝯtingentium determinatorũ fuisse fore vel esse ꝓ aliqua differentia temporis ꝛ ꝯplexionum ꝯtingetium de ipis. Et quicq̃d dicãt aliq̃ ista est bona distinctio. Nec valent aliqua que adducũtur contra ipam ꝛ dimitto gratia breuitatis. Non enim intelligit ista distinctio ꝙ verbũ habeat aliaȝ noticiã de re p̃nti ꝛ futura. Nec intendit ꝙ habeat aliquam q̃ noticiã nõ sit intuitiua sed licet noticia ỽbi sit vnica simplex indistincta ꝛ intuitiua de oĩb⁹ obiectis ꝛ possibilibus ꝛ fiendis contingentib⁹ vel necessarijs tñ sicut potest distingui ẽm rõnem ꝓut transit circa varia obiecta vt dicaꝛ noticia simplex quasi nõ efficax alicuius ꝓut p̃cedit actum voluntatis ꝛ est circa necessaria. Dicatur ỽo visiua ꝛ q̃si efficax vel ꝯcernẽs realem existentiaȝ obiecti ꝓ aliqua differentia temporis ẽm ꝙ cadit sup ꝯtingentia ꝛ seq̃retur actum diuine voluntatis sic determinantis ea fore pro aliqua differentia temporis ꝛ talis scientia sicut absolute ꝯtingens est ita absolute loquẽdo potuit eẽ maior vel minor id est pluriũ obiectorum vel etiam paucorum vel alioꝝ q̃ sit ꝛ determinatio diuine volũtatis tamẽ posita tali determinatione qꝛ de⁹ est imutabilis nõ potest poni alia vel esse nec plurium nec etiã paucoꝝ sicut dictũ est in principio ꝛ ꝯsequẽter nec talis noticia minui nec augeri. Ipsa aũt est infinitorum sicut etiam ꝓbatũ est in primo ꝛ dimitto. ¶ Secũdo contra istã opiniõnẽ est ꝙ magis deberet dici ꝙ ex vi visionis btĩfice ỽbi anima xp̃i videt oĩa que videt ỽbum noticia simplicis intelligẽtie q̃ illa que vidȝ noticia visionis sicut ostensum est supra cuius tamen oppositum ipsa videtur dicere sicut patet.

Correlariũ ꝯ pcedẽ. opi.

ꝯ p̃mam opiniões

¶ Contra

secundam opinionẽ que simpliciter negat aĩam xp̃i videre oĩa que videt verbum ꝓpter finitatem aĩe xp̃i ꝛ infinitatem obiectorum. Pȝ ꝙ nõ est vera. Sicut enim nullum ꝯcludit incõueniẽs ꝙ ipa existens finita videat deum infinitum intẽsiue: ita nõ est incõueniẽs ꝙ infinita extẽsiue. ¶ Preterea. tũc aĩa xp̃i fuissȝ ignorans aliqua ignorãtia q̃uo ergo ei debuerunt credere hoĩes: hoc habet etiã Mgr̃ ꝓ incõueniẽti.

ꝯ 2. opi.

¶ Contra tertiã

opinionẽ ẽ quia licet forte deus posset facere aliquem actũ beatificuȝ qui terminareꝛ tantũ ad essentiam vt in se ꝛ nõ ad personas nec ad creaturas vel etiam ad perfectiones attributales tamẽ actus visionis beatifice quẽ tenemus fuisse in xp̃o ꝛ esse similiter in alijs beatis nõ est talis. Sed illo actu eodem cognoscitur diuina eẽntia ꝛ attributũ ꝛ persone ꝛ pari ratione creature naturaliter ꝛ necessario est rep̄sentate vt videtur. ¶ Preterea nõ

ꝯ 3. opi.

tolleretur quin possent videri oīa licȝ nō necessario

¶ Preterea. etiā positio est cōtra ponētem in aliquibus locis. Nam ipe dicit alibi ꝙ intellect⁹ beati nō potest apphēdere circa ens rōnem veri ⁊ nō ratione boni qꝛ neutra rō se habet ad aliā sicut vniuersalis ad particularem. Nec intellect⁹ veri est discursiuus circa ens. Pari rōne diceretur ꝙ nec itellectus beati cū nō sit discursiuus nō potest videre diuinam essentiam vt eētia est absolute nō videndo eam vt ratio ⁊ mediū est cognoscēdi alia qꝛ neutra ratio est vniuersalis vel pticularis qꝛ in deo nō est vniuersale nec particulare. ¶ Scdo qꝛ ꝺm eum alibi In deo nō sunt aliqua differētia intēsione qꝛ facerent cōpositionem. Ita ꝙ nō possunt facere diuersos cōceptus sed differunt tm̄ ꝺm rōnem ⁊ modos cōcipiendi ⁊ sic per ꝯñs differūt eētia vt eēntia ⁊ vt ydea vel mediū ⁊ ratio cognoscēdi alia. Similiter etiam itellectus vniuersaliter nō est discursiuus sed est mere passiuus respectu act⁹ beatitudīs qui est simplex intelligentia igitur nec ex parte obiecti nec ex parte intellectus est dare rationem quare intellectus possit videre vel cōcipere diuinā eēntiam vt eētia ⁊ non vt medium vel ydea.

ꝯ.4. opinionem. ¶ Contra quartā opinionē videtur eē ⁊ est ꝙ sicut nō repugnat anime xpi cognoscere infinita habitualiter ꝺm illum habitum habētem respectus infinitos ad infinita obiecta nō obstāte ꝙ sit finit⁹ ita nō repugnat ꝙ actualiter cognoscat infinita vnico actu licet finito.

¶ Secūdo videtur ꝯtra eam qꝛ si talis habit⁹ potest esse in aīa nō videtur aliqua ꝯtradictio q̄n possit habere actum sibi correspondentē adequatum ⁊ ita respectu infinitorum. ¶ Ꝑ. Noticia beatorum in verbo nō est noticia habitualis sed actualis. q̄re ⁊c.

Correlarium. ¶ Ex predictis oībus ꝯcludo vnū correlariū ꝙ impossibile est ꝙ anima xpi vel alicui⁹ beati vel angelus aliqs beatus cognoscat aliqd de nouo in verbo de hijs que ꝟbum nouit noticia simplici : qꝛ sicut iam dictum est omnia cognoscit ex vi ipi⁹ visionis beatifice. Similiter etiā īpossibile est ꝙ aīa xpi cognoscat aliqd de nouo quod prius nō cognouerit de hijs que ꝟbū nouit noticia visionis qꝛ ab instanti cōceptiōis oīa sibi sunt reuelata. Sed possibile est de alijs beatis quoruȝ nulli omnia sunt reuelata sicut puto sed soli xpo vel anime xpi.

Ad motiua scde opi. ¶ Ad motiua igitur aliarum opinionū. ¶ Ad primū secūde opinionis. Dico ꝙ est sibi cōe ⁊ prime opinioni q̄ntum ad illud mēbrum de simplici noticia. Dico ꝙ nō video necessitatem huius scilȝ ꝙ principiū vel cā vel medium prius cognitum pfectius cognoscatur si ꝑ ipsum plura cognoscātur q̄ pauciora. Nam noticia posterior ⁊ alicuius posterioris dat perfectionem noticie priori ⁊ ipius prioris. ¶ Unde si aliquid idem simpliciter vel indistinctū est principiū vel causa vel medium alior nō video quin sicut ipo cognito per ipm cognosci potest vna conclusio vel vnus effectus q̄n etiā ali⁹ vel alij plures effect⁹ qꝛ sicut principiatū vel causatum nihil ꝯfert pncipio vel cause de entitate vel perfectione : ita nec de cognoscibilitate vel perfectione noticie ei⁹ que ē por q̄ noticia principiati vel cause. Secus forte eēt de noticia principij vel cause a posteriori. ¶ Preterea etiam si cognoscatur pncipium ꝺm aliquē gradum noticie vt principium est cū sit idem pncipium plurium cōclusionum sicut ꝑ principium in illo gradu noticie potest haberi noticia vnius conclusionis. Alioquin nō esset noticia principij ita vt videtur omnium aliorum. Unde nō video ꝙ videns in ꝟbo infinita ꝑpter hoc videat verbū infinite ⁊ comprehendat ipm plusq̄ si non videret in ipo nisi vnum solum. Unde sicut nō oportet ꝙ vidēs eēntiaȝ ꝟbi infinitam comprehendat ipam vel ipsum verbum. Nec oȝ ꝙ videns infinita in ꝟbo cōprehendat ipm vel infinite videat. Nō hec. Aīa ergo xpi licet in verbo videat infinita non tamen hȝ actum īfinitū. Bene tamen verum est ꝙ q̄to perfecti⁹ cognoscit̄ causa vel principium vel medium tanto ⁊ illa que cognoscūtur per ista pfectius cognoscūtur ex illis ⁊ pri⁹ habet principium vel causa totam noticiam suam ante noticiam principiati vel causati vel mediati. ⁊ iō sicut aīa xpi perfectius videt ꝟbum q̄ alie creature beate. Ita ⁊ perfectius nouit alia in ꝟbo ⁊ per verbum ⁊ omnia finite sicut ⁊ ipa videt ꝟbum finite. Sed ꝟbum qꝛ videt seipm beatifice perfectissime ⁊ infinite ꝯprehendit seipm ⁊ alia etiā infinite

¶ Ad secundum dici potest vno mō ꝙ cognoscere plura distincte per rōnem vni⁹ quod est alterū a cognoscente ⁊ primū cognitū ⁊ impfecte notum non est maioris perfectionis q̄ vnū solum cognoscere quādo ꝑcipue illa secūdario cognita nihil dicūt ꝑfectionis vltra pmū cognitū infinitū sicut est in ꝑposito de ꝟbo ⁊ creatura. Unde sicut nō est maioris perfectionis cognoscere ꝟbuȝ ⁊ creaturam per verbum q̄ cognoscere ꝟbum tm̄ ꝺm Augustinum quinto cōfessionum dicentem deo. August. Beatus est qui te ⁊ illa nouit scȝ creata nō tamē ꝑpter illa beatior sed ꝑpter te solum beatus ita nō est maioris perfectionis vel virtutis in actu videre ꝟbum ⁊ ifinitas creaturas q̄ ꝟbuȝ ⁊ vnam creaturam tm̄ vel duas vel tres sub quocūq̄ nūero distincto ⁊ determiato quia actus creature cum nō dicatur perfectior nisi secundum intensionem in gradu suo vel secundum excessum in specie. Hic autem nec varietur actus scientie vel multitudine obiectorum scdariorum. Patet. Nec intēdatur in sua rōne. Unde infimus gradus talis actus potest extēdi ad tot obiecta nō oportet actū esse perfectiorem intensiue quanto est plurium per istum modū. Sed si actus esset pluriū ꝺm ꝑprias rōnes ⁊ adderetur actus ad actum vel gradus ad gradum ꝺm multitudinem obiectorum oporteret ꝙ essent infiniti actus vel vnus act⁹ infinitus. Sicut suo modo exēplificatur de ꝟtute portandi plures lapides infinitos ꝙ esset ifinita. Nō sunt enim sic per vnuȝ portabiles sed per seipsos ⁊ apponitur ꝟtus ad virtutem vel gradus ad gradū formaliter vel equipollēter. Unde ⁊ si argumentū cōcludit. Dico ꝙ ꝯcludit cōtra oēm opinionē ꝙ intelligere deum est actus īfinitus sicut posset deduci valde bene. ¶ Ad probationem quādo dicis ꝙ posse ferre plures lapides est maioris virtutis q̄ posse ferre vnum tantum. et sic posse ferre infinitos simul est virtutis infinite. Diceretur ꝙ nō est simile qꝛ portare lapidem dicit aliquē effectū causatum a ꝟtute portantis actiua. Sed videre ꝟbum ⁊ infinita in ꝟbo nō dicit aliquē effectum sic naturaliter causatum a ꝟtute vidētis sed a deo ꝑ influētiam specialem. iō ⁊c. Sic ergo si esset aliquis qui portaret lapides infinitos in ꝟtute alterius separati ab ipo ⁊ esset hoc possibile ꝙ nō in virtute ꝑ-

pria nō esset ꝟtutis infinite sꝫ magis ille alius. ita potest dici in ꝓposito. Non opꝫ ergo ꝙ actus vnicus anime xp̄i quo videtur infinita sit infinitus: sꝫ non curo de hac solutione. ¶ Aliter diceretur ꝙ intelligere plura est maioris perfectionis extēsiue ad obiecta ꝙ̄ cognoscere pauciora ⁊ ideo act⁹ videndi in aīa xp̄i nō est infinitus intensiue sed extēsiue. Sicut nō sequitur si est aliqd perfectionis cognoscere aliquod ens finitū ⁊ cognoscere aliquod ens nobilius ⁊ maius sit maioris pfectionis ꝙ̄ cognoscere ens infinitū sit infinite pfectionis nisi cognosceretur infinite ⁊ quātum est cognoscibile.

Nota.

¶ Ad tertium dico ꝙ rō illa ad ꝓbandum deū eē actum infinitum intēsiue vel suum actum intelligēdi ex hoc precise ꝙ intelligit infinita distincte non ꝯcludit demōstratiue sicut dictuꝫ est in primo. Sꝫ si aliunde ꝯcludat nō intromitto me modo qꝛ ibidē satis dixi distinctione scđa. ¶ Aliter diceretur ꝙ intelligere infinita perfecte ⁊ per seipm̄ ⁊ rōne sue essentie ꝯtingentis omnia precipue si sint alteri⁹ rationis cōtingentis dico ꝟtualiter vel eminenter sicut ponitur de deo arguit ꝓbabiliter infinitatem. Sed nō sic de aīa xp̄i. Patet qꝛ nec perfecte oīno nec per seipsam sed per aliquod obiectum nō comprehensum. ¶ Ad quartū diceretur ꝙ doctor ille qui ponit illam rationem de potentia ꝙ sit causa ꝑtialis ⁊ nō totalis respectu sui actus nō ponit ꝙ eodem actu anima xp̄i videat infinita. Sed si videat actualiter infinita hoc est pluribus actib⁹ infinitis ꝰm multitudinem finitis tamen in seipis intensiue qui sunt simul cōpossibiles in aīa. Si autē actu nō videt infinita tunc nō currit argumētum ꝯtra eum de infinitate act⁹ sicut de īfinitate potētie q̄ posset causare sicut causa totalis infinitos actus alterius rationis sed adhuc reducitꝛ ꝯtra eum qꝛ si intellect⁹ sit elicitiuus omnium illorum actuū effectiue cum sint alterius rationis sequitur ꝙ sit virtutis infinite sicut etiam poneretur vnicus actus infinitus respectu plurium obiectorum. Nec obstat ꝙ ꝑ moduꝫ cause partialis nō totalis quia sicut esse causam totalem plurium taliū est maioris virtutis ꝙ̄ vnius ⁊ per ꝯsequēs esse causam infinitorum est habere virtutem infinitam. ¶ Diceretur tamē ad hoc ꝙ non est vera illa cōparatio de causa partiali. Unde esse causam partialem plurium effectuū alterius rōnis vel posse ꝯcurrentibus pluribus vel infinitis alterius rationis nō est maioris perfectionis ꝙ̄ vnius tantum qꝛ maioritas vel variatio ꝟtutis nō attenditur nisi penes diuersa ꝯcurrentia nō penes illud quod manet semper idē. Ipse tamē nō affirmat ꝙ pluribus actibus vel infinitis aīa xp̄i videat infinita sed tandem videtur in inceptatiōe declinare ad hoc ꝙ habitualiter cognoscat ea ī vno habitu quo verbum est sibi habitualiter presens tanꝙ̄ obiectū primarium ⁊ alia sicut obiecta secūdaria nō in habitu qui sit omnium illorum distincte ⁊ eque primo sicut ponit quarta opinio ⁊ in hoc nō teneo ip̄m et in ordine videtur tenere vnum actum respectu infinitorum licet finitum.

ꝯ p̄dicta instātia.

¶ Nota hic istantiam ꝯtra predicta. Nam in secūdo dictum est ꝙ habitus nō potest representare intellectui angelico infinita qꝛ tunc eēt infinitus ergo similiter in ꝓposito de actu. ¶ Diceretur ꝙ argumentū nō ꝯcludit demōstratiue nisi ad hominem qui ꝯsimili ratiōe negat actum esse infinitorum. Vel etiam diceretur ꝙ nō est simile hic ⁊ ibi. Nam ille habitus ponitur representare vnūquodqꝫ representabile suum pfecte ⁊ secūdum rationes ꝓpas infinitorum repn̄tabilum ⁊ eq̄ prio ⁊ ideo videretur infinitus. Sed nō sic actus videndi deum ponitur representare sed primo ꝟbū ⁊ imperfecte nō quātum est rep̄sentabile etiā per actuꝫ creatum qui posset eē infinitus extra subiectū sicut ⁊ caritas secūdum meip̄m ⁊ imperfecte secūdario alia ⁊ habet tantum respectum ad verbum quod ē prius obiectum non ad alia.

Ad mo. 4. opi.

¶ Ad primum ergo quarte opiniōis diceretur ꝙ ita bene intellectus diuinus cognoscit plura habitualiter ꝙ̄ intellectus creatus sicut tu dicis ꝙ actualiter. Et iō dico ꝙ intellectus diuin⁹ nō oꝫ ꝙ cognoscat actualiter plura ꝙ̄ intellectus creatus sed bene oꝫ ꝙ limpidius ⁊ perfectius ⁊ infinite vel actu infinito sic ē infinitus. ¶ Ad secūdum diceretur ꝙ sicut de cognoscere actualiter ita ⁊ habitualiter ꝙ quāto plura minus distincte ⁊ ideo dico ꝙ nō oportet ꝙ quāto intellectus creatus plura intelligit ꝙ tāto min⁹ distincte nisi in vniuersali intelligat ip̄a vel etiā sit potētia impedita ⁊ aggrauata mole corporis sicut experimur in nobis. Non sic aūt anima xp̄i intelligit in ꝟbo infinita vel plura sicut ptꝫ. ¶ Nota hic ꝙ infinitas extensiua nō arguit demōstratiue infinitatem extēsam. ¶ Ad tertium dico ꝙ ista infinitas extensiua ꝰm multitudinem obiectorū bene reducitur ad vnum obiectū infinitum quod est ꝟbuꝫ sicut ⁊ obiecta ip̄a sed nō ad actum vidēdi infinitū vel ad infinitum se tenēs ex parte vidētis. Similiter pari ratione reduceretur ad infinitatem habit⁹ sicut videtur vel actus: sic de isto.

Nota.

Ad rōes pncipa.

¶ Ad primum principale dico ꝙ nō oportet ꝙ cōprehendat ꝟbum nisi forte accipiatur ꝯprehendere ex parte obiecti quādo nihil latet de obiecto licet actus in se sit impfectus ⁊ nō adequatus obiecto ⁊ sic etiam beatus dicatꝛ comp̄hensor vel cōprehēdere verbum qꝛ licet videat verbum ⁊ omnia que sunt in ꝟbo nō tamen infinite videt verbum ꝙ actus suus nō adequatur verbo ītensiue secūdum intelligibilitatem ꝟbi. ¶ Ad scđm de illuminationibus angelorum pꝫ quid dicendū ex corpore questionis. ¶ Ad tertium dico ꝙ ratio Aristotelis nō impugnat demonstratiue ꝓcessum in infinitum in causis sicut dixi in primo ꝯtingenti enim infinita actu intelligere sicut ⁊ actu infinituꝫ quod ponit p̄mā causam. Vel dic ꝙ infinita ī actu non intelligūtur naturaliter in actu: sed supernaturaliter in proposito. quare ⁊c.

¶ Distinctionis decimequarte.
Questio Tertia.

Tertio quero vtrum Christus habuerit pfectā noticiam vel scietiam oīm in ꝓprio genere ab instanti sue cōceptionis. ¶ Videtur ꝙ nō qꝛ Luce. 2. dicitur ꝙ Puer Jesus pficiebat etate ⁊ sapientia. Nec valet dicere ꝙ euāgelista loquitur ꝰm exteriorem apparētiam qꝛ ꝰm Augustinum 83. q. dist. 35. Loquentem ꝯtra illos

Luce. 2.

qui dicebant xp̄m nō voluisse veraciter in passione secundum apparētiam tm̄ illa q̄ dicūtur: sed in euā gelio historice nō sunt exponenda ac si fuissent methaphorice dicta vel tropologice q2 sic posset exponi tota hystoria euāgelij ⁊ nihil eēt veruʒ ad literā secūdum seriem hystorie. Cum igitur istud sit dictū hystorice ad literā debet exponi scd̄m veritatē rei ⁊ existentiam nō solum scd̄m apparētiam. Si ergo proficiebat sapiētia secd̄m eandem naturam scd̄m

Ambro. quam ꝓficiebat etate ɓm Ambrosium de spū sancto videtur ꝙ nō habuerit ab initio perfectam noticiam oīm in ꝓprio genere q2 de noticia rerum in verbo nō potest intelligi talis profectus. ¶ Scd̄o sic. Christus fuit vere viator ⁊ i statu meriti nobiscū vt patet ⁊ per ꝯsequēs habuit noticiam ⁊ modū cognoscēdi viatoris. Sed modus cognoscēdi viatoris est habere noticiā experimētalem acquisitā via sensus memorie ⁊ experientie ⁊ etiā discursiuā ab vno in aliud sicut pꝫ primo posteriorum ⁊ secūdo ⁊ primo metaphi. Talis aūt nō habet perfectā noticiam oīm a principio. ergo ⁊c. ¶ Cōfirmatur ꝑ

Ad he. 5 apostolum ad hebreos quinto vbi dicit ꝙ ex hijs q̄ passus est didicit obedientiam. ¶ Secūdo sic. Si xp̄us habuit ꝑfectam noticiā oīm in ꝓprio genere ergo habuit noticiam singularium oīm ⁊ cōtingentium. Sed hoc est impossibile q2 nō potuit habere noticiam singulariū oīm nisi per proprias species infinitas ⁊ suo intellectu quod est impossibile. Similiter etiam singularia nō sunt itelligibilia per se ⁊ directe sed vniuersalia tantum. Similiter etiam non potuit habere noticiam cōtingentium in proprio genere q2 cū illa nō representētur per species terminorum nō possunt cognosci intuitiue vt videtur xp̄us aūt ab instanti cōceptionis nō nouit oīa intuitiue q2 nō fuerunt sibi oīa realiter p̄ntia scd̄m ꝙ homo. ergo ⁊c.

Mgr. ¶ Contra Magister in lr̄a dist. 15. ꝙ xp̄s nullaʒ assumpsit ignorātiā. Sʒ si nō habuisset perfectam noticiam oīm ab instāti sue cōceptionis in ꝓprio genere xp̄s assumpsisset aliquam ignorantiam. Potuisset eīn aliqua nosse in ꝓprio genere que tamē ex tunc nō nouisset. ℞ ⁊c.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo inquirā ad euidētiam hui9 questionis. Utrum sciētia rei in ꝓprio genere dicat in aīa xp̄i aliquid absolutum vel aliquid eēntialiter relatiuū.
¶ Secūdo ponā vnam opinionē de questione proposita ⁊ arguam cōtra eam ⁊ soluā ad motiua ei9.
¶ Tertio respondebo aliter ad questionem.
¶ Ultimo ad rationes principales.

Prima opi. bip. ¶ Quantū ad primū est vna opinio que dicitur fuisse de mēte Aristotelis ꝙ habitus scientie create cuiusmodi est sciētia xp̄i que est de re in proprio genere est aliquid eēntialiter relatiuū ⁊ quiditatiue per se p̄mo mō sicut pater suo modo. ¶ Tamen isti variātur in mō dicēdi. Nam aliqui dicūt ꝙ sciētia est pure ⁊ mere respectus ⁊ nō nisi respectus vel aliquid respectiuū. ¶ Alij vero cum hoc ꝙ est aliquid absolutum ⁊ vtrūqꝫ eēntialiter ⁊ quiditatiue. Est enim habitus de prima spē qualitatis ⁊ sic est aliquid absolutum ⁊ est essentialiter ad aliud puta ad scibile ⁊ sic est eēntialiter relatiuū. Mʒ aūt sciētia sit essentialiter relatiua isto modo ꝓbaꝫ pluribus vijs. ¶ Prima est ista. Illud est essentialiter ad aliquid vel relatiuū quod nō potest intelligi nō intellecto alio. Hoc patet q2 omne mere absolutum intelligi pōt nō intelligēdo aliud q2 est ad se. Sed scientia intelligi nō potest nō itelligendo scibile sicut nec pater nō intelligēdo filiuʒ quia pater ē filij pater ita scientia est scibilis sciencia. ergo ⁊c. ¶ Scd̄o sic. Illud est essentialiter relatiuum ad aliud quod nō potest manere non manente illo alio. Patꝫ Sed sciētia manere nō potest destructo scibili q2 destructo scibili destruitur sciētia licet nō ecōuerso. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Si sciētia esset aliquid absolutum pure ad ipam posset eē mutatio vt videtur. Nam ratio Aristotelis quare ad scientiam ⁊ virtutem nō est mutatio in parte itellectiua est q2 ista sunt ad aliquid. vij. phisicorū. ℞ ⁊c. ¶ Scd̄o sic Si sciētia nō ē eēliter ad aliqd vel aliud puta ad scibile vel obiectum sequitur ꝙ accidentaliter sit ad ipm̄ ⁊ per ꝯñs cum sit aliquid absolutum prius potest esse sine tali respectu. Sed hoc est falsum q2 tunc ꝑ accidēs dependeret sciētia ab obiecto. ergo ⁊c. ¶ Quinto sic. Sicut se habet visio ad visibile sic sciētia ad scibile. Sed visio essentialiter est ad visibile nec potest esse sine visibili vt patꝫ ergo ⁊c. ¶ Confirmatur per philosophū ⁊ cōmētatorē quinto metaphisice vbi videtur dicere hoc expresse ꝙ scientia est per se ad scibile sicut mensuratum ad mensuram. Dicit eīn ibi Aristoteles ꝙ sicut illa que sunt scd̄m necessarium ⁊ potētiam sunt ad aliquid id quod sunt ita ⁊ mensurabile ad mensuram nō tamē ecōuerso sicut in illis ⁊ Cōmentator dicit ibi sicut in mēsurato ⁊ mēsurato inscito ⁊ intellecto intellectus est in sua substātia relat9 quare. ⁊c. ¶ Hoc vltimo cōfirmatur per philosophuʒ ⁊ Cōmentatorem. ix. metaphi. Ubi dicitur ꝙ ars vel scientia siue etiam habitus potētie quedā sunt Sed planum est ꝙ potentia quiditatiue ⁊ essentialiter ⁊ eēntialiter ad aliquid ⁊ relatiue dr̄. ergo ⁊c. phūs et cōmēta.
¶ Dicunt ergo isti ꝙ sciētia in xp̄o essentialiter ⁊ relatiue dicit ⁊ q̄ditatiue sicut apparet ex p̄dictis.

¶ Sed istis non obstātibus Dico ꝙ habitus scientialis est aliquid essentialiter absolutum ⁊ impossibile est ꝙ essentialiter ⁊ quiditatiue sit ad aliquid vel relatiuū ad obiectum creatum. Sed omnis respectus noticie vel scientie create ad obiectū creatum est sibi simpliciter accidentalis. Probo ergo ꝙ sciētia nō est respectus nec quiditatiue relatiua. ¶ Prima rō est. Illud quod manet in re ⁊ in effectu nō manēte scibili nō est quiditatiue relatiuū ad scibile. Probatio. Nam impossibile est ꝙ relatiuū essentialiter et quiditatiue maneat sine termino sicut impossibile est eē relationem sine termino/ q2 ad nō ens non est relatio realis sicut pꝫ. Sed sciētia vel habitus sciētialis manet in re ⁊ in effectu nō manēte vel existēte scibili. Probatio q2 intelligitur rosa ⁊ diffinitur ⁊ per ꝯñs scitur aliquid de ipa vel sciri potest ⁊ haberi scientia rosa nō existente īmo nulla rosa existēte vt patet de omni noticia vel scientia abstractiua ergo ⁊c. ¶ Si dicas ꝙ rosa vel obiectū noticie abstractiue manet in esse representato per speciem. Contra q2 eadē est difficultas de respectu speciei ad obiectum. Contra q2 nō implicat ꝯtradictionē noticiam abstractiuam manere nō manente specie sicut ⁊ nō manēte obiecto nec ipa species est termi opi. doctoris.

natiua noticie nec obiectum etiã vt in specie relu-cens sic q̃ esse representatũ sit ratio terminãdi noticiam q̃ istud esse vel nõ est nisi rõnis vel si est reale nõ est aliud ab eẽ representati ⁊ ita nõ terminat sicut nec species repñtatiua nec poni eẽ reale obiecti quia obiectum poni nõ est esse in revel realiter.

Nota. ¶ Et nota q̃ in tota ista positione accipitur noticia vel sciẽtia ꝓ aliquo ente per se vno quo formaliter ⁊ denoĩatione intrinseca habẽs dicitur ⁊ẽ formaliter sciens ⁊ hoc modo ꝓcedunt iste rationes.

¶ Si dicas q̃ scientia saltem abstractiua nõ mensuratur ab obiecto scdm suum esse existẽtie in re licet scdm suam quiditatẽ cui vt sic accidit q̃ existat vel nõ existat ⁊ per ꝯñs eodem mõ refertur ad obiectum nõ existẽs sicut ad existẽs sicut vniformiter est de subiecto existẽte vel nõ existente. Dico q̃ nõ refertur actualiter ⁊ realiter ad obiectum non existens actu licet vniformiter sit de ipo existente vel non existẽte q̃tũ ad id quod est absolutũ. Et dico q̃ ad obiectum existens in potẽtia refertur in potẽtia tantum realiter ⁊ nõ in actu: licet eñ obiectum mensurat ꝑ suam quiditatem ⁊ nõ per existentiam saltem in aliqua noticia abstractiua tamen nõ põt actu mensurare nec actu terminare respectũ realez actualẽ nisi actu existat. Est eñ ita pure nihil realiter quãdo nõ existit sicut chimera licet sibi nõ repugnet esse sicut chimere repugnat ⁊ ita non potest terminare realem respectum licet possit dici ⁊ esse suum denominatium ab absoluto nõ per respectuz habit⁹ vel actus ⁊ denoĩatione extrinseca sicut vrina suo modo dr̃ sana a sanctitate aĩalis. Jtẽ scientia logice est de scdis interioribus que nõ habẽt eẽ reale ⁊ per cõsequẽs nõ possunt terminare aliquaz relationẽ realem. Jtem in metaphisica de ente qd̃ nullam habet vnitatem realẽ ⁊ similiter de quodlibet vniuersali de quo est sciẽtia scdz istos. ergo ⁊c.

¶ Scdo sic. Jllud quod est in p̃dicamẽto absoluto ⁊ ad se nõ est essentialiter nec quiditatiue ad aliquid vel relatiuum ad aliud creatuz. Probatio q̃ omne quod est p̃dicamenti absoluti eẽliter ad se dicitur nõ autem ad aliud distinctum essentialiter ab ipo nec etiã ad aliquid aliud quiditatiue q̃ ista repugnant in eodez per se cõceptu per se primo. scz ⁊ ad se ⁊ ad aliud. Sed sciẽtia est q̃ditatiue ad se ⁊ in p̃dicamẽto qualitatis q̃ ista ẽ per se prĩo modo. Scentia est qualitas ergo nõ est essentialiter ved q̃ditatiue ad aliud. puta ad obiectum. ¶ Tertio sic. Non magis eẽntialiter ⁊ quiditatiue est sciẽtia ad aliquid. puta ad obiectum q̃ accidẽs ad subiectũ. Sed accidens nõ est essentialiter ⁊ quiditatiue ad subiectum quia manet a subiecto separatum. g̃ ⁊c.

¶ Quarto sic. Si sciẽtia est essentialiter respect⁹ vel quiditatiue quero in quo fundatur istud respectum vel respectus oportet q̃ super aliquid absolutum. Aut igitur super absolutum quod est est aĩa vel intellectus immediate. Aut sup aliud. Non super aliud q̃ inter animam vel intellectum ⁊ sciẽtiã non videtur esse aliquod medium fundans sciẽtiaz vel talem respectum igitur super aĩam. Cum igit respectus ponatur posito fundamẽto ⁊ termino p̃cipue intrinsecus ⁊ de quarto genere seq̃tur q̃ posita anima ⁊ scibili ponatur scẽtia quod est falsum.

q̃ intellectõ nõ sit actio. ¶ Nota q̃ intellectio nõ est actio. Tum q̃ actionis non est actio intellectionis que est v̾bum ẽ actio scilicet gignitio v̾bi secũdum Augustinũ. Tũ q̃ non est in agente nec denominat ipm. ptz. Nec eñ est in intellectu agente nec in obiecto nec in intellectu possibili vt actiuus est si sic ponatur nec denominat ista. Non eñ dicũtur ista intelligẽtia vel intelligere. Tum q̃ nõ habet terminum ꝓductũ aliũ a se. Tum q̃ manere potest intellectio nulla actiõe creature manẽte ꝟtute diuina igitur intellectio nõ est actio creature. Assumptũ pz. quare ⁊c. ¶ Per easdem rationes põt ꝓbari q̃tum ad primam tertiam ⁊ quartam q̃ nõ passio licet ipam bene concomitetur actio ⁊ passio naturaliter ⁊ de ꝯmuni lege.

¶ Quinto sic. Non magis habitus est eẽntialiter respectiuus q̃ actus: q̃ non minus mensuratur ab obiecto q̃ habitus. Sed actus nõ est formaliter vl̾ quiditatiue respectiuus vel respectus q̃ actus põt esse sine obiecto. Actus scilicet abstractiuus imo actus aliquis intuitiuus sicut dictum est supra. Similiter etiam actus intuitiuus intelligẽdi de diuina essentia est quo formaliter beatificatur creatura ⁊ per ꝯsequẽs est aliquid nobilius ⁊ maioris entitatis q̃ q̃dlibet accidẽs corporale q̃tumcũq̃ absolutum. Sed non est ꝓbabile q̃ tale q̃ditatiue sit respectus etiam merus respectus. g̃ ⁊c. ¶ Si dicas q̃ intelligere est pati/⁊ pati est respectus. Dico q̃ intelligere nec formaliter nec eẽntialiter ẽ pati vel passio de genere passionis. Nec etiam actio de genere actionis cũ ad intelligere freq̃uẽter terminentur ⁊ actio ⁊ passio de genere actionis ⁊ passionis sed cõcomitatiue dictum est ⁊ q̃tum ad modum signandi de ĩtelligere q̃ est actio ꝯcomitatiue de eo quod est pati q̃ ipm in ĩtellectu ꝯcomitatur passio productiua eius in intellectu passiuo vel possibili seu receptiuo. ergo ⁊c: ¶ Sexto sic. Jllud quod ẽ inclinatiuũ ⁊ dispositiuũ potentie ad actuz non est respectus vel aliquid quiditatiue respectiuuz quia sicut respectus nõ est ratio agendi ita nec ratio iclinandi vt videtur. Sed habitus est huiusmõi. g̃ ⁊c.

¶ Septimo sic. Jllud cuius species est aliq̃d absolutum tm̃ quiditatiue est absolutuz quiditatiue tm̃. Probatio q̃ scdm te genus ⁊ differentia ⁊ species sunt idem penitus extra intellectum ⁊ in nullo distingũtuur extra intellectum. Sed species scientie puta grãmatica absolutum est tantum nec dicitur quiditatiue ad aliq̃d ergo nec genus eius quod est scientia. ¶ Dicitur ad hoc q̃ nõ oz si species absoluta est nõ ad aliquid q̃ propter hoc genus non sit ad aliquid Unde ⁊ in quinto metaphi. dicit̃ q̃ aliq̃ per accidens dicũtur ad aliquid q̃ genus suũ dicitur ad aliquid ⁊ exẽplificatur de medicina que dicitur ad aliquid non per se sed ratione sui generis. puta sciẽtie. Ponitur aliud exemplum de ymagie ⁊ figura q̃ ymago est aliquid. 7. de tri. ca. 1. ⁊ tamẽ figura nõ licet sit superius ad ymaginẽ. Sic suo⁰ de scientia ⁊ grãmatica ecõuerso. Et ratio assignatur q̃ grãmatica includit obiectum ĩ suo significato quia est scientia de lr̃a ⁊ ideo nõ dependet depẽdentia eius in seipsa terminata est. Sed scientia in cõmuni sic nõ includit obiectũ ⁊ ideo dependet ad extrinsecum sicut ad obiectum. 7. de tri. ca. 1.

¶ Sed videtur michi q̃ ista dicta sunt nulla. Nam primum dictum est ꝯtra eos q̃tum ad hoc q̃ si gen⁹ ⁊ species ⁊ differentia sunt totaliter idem sicut vnum per se ⁊ quiditatiue ⁊ primo est ad aliud ita ⁊ reliquum. ꝯ p̃dicta

¶ Preterea quero. Si genus ꝓbatur quiditatiue

de specie vel nō. Nō potest dici quin pdicetur quiditatiue. Tunc arguo. Quicqd quiditatiue cōuenit generi ꝛ speciei. Sed generi quiditatiue ꝯuenit esse ad aliquid per te. ergo ꝛ speciei. Non ergo per accidens. ¶ Cꝰ. Quicquid non ꝯuenit quiditatiue speciei nec generi. Sed speciei quiditatiue nō conuenit esse ad aliquid ꝫm te. ergo nec generi ꝯtra te. ¶ Confirmatur per ꝯmentatorem ibidem quinto metaphisice. vbi dicit sic ꝙ aliquod genus sit relatiuum ꝛ species nō sit relatiua. Causa in hoc est qꝛ non est genus in rei veritate quod opinatum est eē genus. Scientia em̄ non est genus medicine in rei veritate nisi scientia dicatur ꝫm comparationē ad scientem ꝛ medicina ad medicum. ¶ Ex quo patꝫ ꝙ concedere aliqua se habere sicut vere genus ꝛ veram speciem ꝛ dicere vnum esse pure absolutū quiditatiue ꝛ reliquū respectiuū. Puta genus ē vnuꝫ nihil dictum ꝛ scientia secūdum ꝙ accipitur in. 5. metaphisice. nō est vere genus medicine sicut dicit Cōmentator. Unde ꝛ medicina ibi accipitur ꝑ arte que ꝓprie nō est scientia ſꝫ mechanica magis vel operatiua. ¶ Nota ꝙ nō intendit Aristoteles nec Cōmentator ꝙ in re nec ꝫm rei ꝓprietatem alicuiꝰ generis respectui sint species absolute vel ecōuerso sicut intelligūt isti ꝛ valde grosse. Credo em̄ ꝙ ꝛ scientiam ꝛ medicinam vel grāmaticaꝫ posuit quiditatiue absolutam in rōne habitus ad primā speciem qualitatis pertinentia ꝛ quātum ad illa quibꝰ nomina imponūtur. Sed scientiam bene posuit respectum vel respectiuum q̄tum ad illud a quo hic imponitur qꝛ imponitur a respectu quem habet ad scibile licet ille sit sibi accidentalis. Non tamen sic nomina specialium scientiarum a respectibus imponuntur licet habeant respectus ad obiecta ī speciali sicut sciētia ad scibile in cōmuni qꝛ tñ ab illis respectibus nō imponūtur noīa dicūtur sciētie speciales non esse ad aliquid nisi scḋm genus suum qḋ est sciētia. Non aūt intelligēdo sicut dicūt. Uel intellige hoc sicut dicitur in corpore questionis scḋm Cōmentatorem ꝛ sic quōcunqꝫ dicatur sane nichil hebent de intēto. ¶ Exemplū de ymagine ꝛ figura in litera nō est ad ꝓpōsitum. Tum qꝛ figura superius est ꝛ ymago inferius ꝛ non oportet ꝙ quecūqꝫ cōueniunt quiditatiue inferiori ꝙ cōueniant quiditatiue superiori. licet ecōuerso. Tum quia nō loquitur ibi Augustinus de ymagine nisi secūduꝫ impositionem nominis qua dicitur ymago quasi ymitago ꝛ sic relatiue dicit̃ sicut ymitari. Similiter etiā ratio opposita nō valet qꝛ non apparet ratio quare scientia non ita includit scibile in cōmuni sicut grāmatica hoc scibile in speciali. Puta literam. Similiter etiam per istam rationem sequitur ꝙ grāmatica dicitur ad aliquid licet includat illud aliquid. ¶ Ultimo qꝛ impossibile est ꝙ aliquid in suo conceptu includat terminum sue dependētie sicut probatum est in primo ꝛ ita si grāmatica dependet ad litteram non includit ipsam in suo conceptu: ꝛ ita parum terminatur dependentia eius sicut ꝛ sciētie. ¶ Ultima ratio principalis est ꝯtra eos ex dictis eorum qꝛ dicunt aliqui ipsorum ꝙ sciētia est aliqd absolutum inquātum habitus ꝛ respectiuum inqꝫtum ducit in noticiam obiecti. Tunc arguo aut eodem formaliter indistincto extra intellectum est habitus ꝛ aliquid absolutum seu aliqd respectiuum. aut alio ꝛ alio. Non potest dici ꝙ eodem formaliter indistincto qꝛ impossibile est hoc ꝙ eadem formalitas sit ad se ꝛ ad aliud. Nam omne illud quod relatiue dicitur est aliquid excepta relatione septimo de trinitate. Igitur alio ꝛ alio formaliter extra intellectum. Sed quecūqꝫ formaliter distinguūtur extra intellectum realiter distinguūtur ꝛ essentialiter secundum eos. Nec faciunt vnum per se primo modo. nec etiam aliquid vnum de ipsis per se prīo modo predicatur. ergo sequitur ꝙ scientia non est aliquid vnum per se. Nec de ipa aliquid per se primo modo predicatur sed per accidens. Et vltra sequitur ꝙ illud absolutum quod dicit scientia nō dicit̃ essentialiter seu quiditatiue ad aliud sed per vnum respectum essentialiter distinctum ab eo ꝛ sic accidentaliter vel per vnum accidens.

¶ **Dico igitur** q̄tum ad hunc articulū ꝙ habitus scientialis vl' actus quicūqꝫ qui est respectu obiecti pmarij creati est aliquid absolutum de prima specie qualitatis quod non est respectus nec aliquid respectiuuꝫ quiditatiue ad obiectum. Sed respectu eius ad obiectum est simpliciter accidentalr̃ sibi sic ꝙ manente tali habitu secūdum id quod est potest talis respectus nō inesse actus ꝛ est respectus qui est accidētalis habitui qui est de quarto predicamēto secundum Aristotelem in predicamētis ꝛ in quinto metaphisice. Unde nec Aristoteles nec Cōmentator vnqꝫ dixerunt ꝙ scientia diceretur quiditatiue ad aliquid sicut pater. Bene tamen dixerunt ꝙ per se ꝛ hoc verum est pro tanto quia nō per accidens aliquo illorum duorum modorum quos ponit quinto metaphisice nec sicut medicina nec sicut albū: quia forte secundū Aristotelem licet scientia significet aliquid absolutum ad quod significādum imponit̃ tamen imponitur a respectu ipo ab obiectum. Puta ad scibile. Quarto qꝛ nō ita ꝯtingenter oīno cōsequitur iste respectus ipam scientiam sicut similitudo ꝯsequitur album. ꝫm Arist. manēte sciētia ſꝫ suum absolutū oꝫ manere scibile vel in seipo vl' saltem in aliquo repn̄tatiuo qḋ tamen nō reputo eē verum. Pōt em̄ manere saltē virtute dina nō manēte obiecto nec aliquo eiꝰ repn̄tatiuo ꝛ dato ꝙ maneret repn̄tatiuū qḋ est species tñ ad ipm nō refertur scientia sicut ad mēsurā qꝛ illud nō est obiectū nec primo cognitum per ipsam.

¶ **Ad primū ergo** alioꝝ. Dico ꝙ totū illud cui nomē sciētie īponit̃ qḋ est absolutū pōt intelligi nō ītelligendo aliud puta obiectū licet nō possit intelligi illud a quo nomen imponitur puta respectus ille accidētalis. ¶ Ad secūdum dico ꝙ scientia abstractiua cuiuscūqꝫ obiecti creati alterius a se potest manere in esse sine illo obiecto. ¶ Nota hic ꝙ habitꝰ vel actus intelligendi seu scientialis potest ꝓbari non esse relatio nec actio vel passio ꝑ hoc ꝙ est terminꝰ actionis ꝑ se primꝰ. Huiꝰ em̄ operatōes sunt fines ꝛ nō sunt actiones ſꝫ termini actionū. Nō sic auteꝫ actio de gn̄re actiōis qꝛ actiōis nō est actio nec respectus seu relatio naturaliter ſꝫ magis cāūo eius ꝑsupponit cāūonē fundamēti vl' termini ꝛ nō teriatur ad eā actio pmo ſꝫ scḋario: licꝫ igr̃ dicat̃ passio nō tñ ē de gn̄e passiōis sicut dictū ē s. Si dicas ꝙ ē actio cātiua hītꝰ vt ꝑ se teri ꝛ ita de gn̄e actiōis nego pm. Sꝫ bn̄ verū ē ꝙ accidēter causatur ad habitū nō ꝙ sit actio productiua eiꝰ sed intelligere ꝛ

5. meth.

Aduerte

Resolutio doct.

Aristo.

Ad motiua alioꝝ.

Nota.

habitus sunt due forme absolute ⁊ ordinate terminãtes duas actiões ordĩatas ⁊ eis correspõdẽtes. ¶ Ad philosophũ dico ꝙ destructo scibili destruitur scientia pro tãto qꝛ negato scibili negatur sciẽtia de ipõ id est si aliquid nõ est scibile non est sciẽtia de ipõ ⁊ ex hoc nihil ad ꝓpositum. Vel sic ꝙ destructo scibili per omnia destruitur scientia qꝛ manente scientia oportet manere scibile saltẽ in representatiuo ẜm ipm̃. Sed dico ꝙ ad illud repñtatiuũ vt ad obiectum mensurans nõ refertur. ¶ Ad tertium de mutatione Dico ꝙ ad scientiã nõ est mutatio phisica ẜm qualitates sensibiles ⁊ ĩmediate ab extrinco alterãte primo sed magis accipitur facta tali alteratione preuia in sensu ⁊ de illa mutatione loquitur ibi philosophus. Non tñ obstat quin ad ipsam sit aliqua spiritualis mutatio que non est ꝓprie motus nec terminus motꝰ ⁊ quin possit eẽ aliquid absolutum spirituale non autem sensibile vel qualitas sensibilis. ¶ Ad quartum dico ꝙ accidẽtaliter sciẽtia refertur ad obiectuȝ extrinsecũ quia per relationem accidentalẽ sibi eo modo quo dictũ est supra. Potest tamen dici ꝙ ꝑ se accipiendo illd a quo nomẽ imponitur ⁊ sic etiam ad Aristotelẽ. 7. phisicoꝝ qñ dicit ꝙ virtus vel scientia est ad aliqd. ¶ Nota hic de dicto Aristotelis. 7. phisicoruȝ ꝙ

Aduerte

scientia ⁊ virtus est ad aliquid ⁊ ideo ad eas non ẽ mutatio ꝙ istud medium vel ista ratio non videtur facere ad ꝓpositum suũ. Intendit eñ ꝓbare ꝙ ad primam speciem qualitatis nõ est mutatio ⁊ planũ est ꝙ scientia ⁊ virtus nõ sunt ad aliquid vt ꝑtinẽt ad primam speciẽ qualitatis sed sunt aliqua absoluta. Si dicas ꝙ respectus cõcomitãtur ita potest dici de qualitatibus tertie speciei ⁊ ita ad ipãs nõ esset mutatio quod est falsum ⁊ cõtra ipm̃ ibideȝ et ita sicut negatur vis mediĳ sui ⁊ dicit̃ ꝓcessus suus non valere ita põt negari dictũ suuȝ scȝ ꝙ scientia vel virtus est ad aliquid. ¶ Aliter dicitur ab aliq̃bus ꝙ ipẽ nõ loquitur ibi ẜm opinionẽ ꝓpriam sȝ ẜm opinionem platonis quam imponit sibi Augustinus. 12. de trinitate. vltimo. ⁊ philosophus prio

1. poster.

posteriorum. Dicebat eñ ꝙ in aĩa habetur sciẽtia anteꝙ̃ vniatur corpori ⁊ nõ adquiritur in homine per aliquam mutationeȝ anime sed sedatis passiõibus corporis ⁊ facta mutatione circa corpus aĩa recordatur eorum que prius nouit Et ad hoc videtur exemplũ qd̃ philosophus ponit in litera de puero. Et ibidẽ dicit cõmentator in fine cõmẽti ꝙ loquitur scd̃m opinioneȝ platonis. Potest aliter dici sicut in ꝑcedentibus est responsum. ¶ Ad quintum dico ꝙ visio creata absolute loquẽdo potest eẽ sine obiecto creato sicut dictum est supra. ¶ Ad philosophum ⁊ cõmentatorem patet ex predictis qd dicendum. Non est eñ intentio eorum ꝙ q̃ditas sciẽtie est ad aliquid. Cũ enim q̃ditas scientie sit habitus ⁊ per cõsequẽs de predicamẽto absoluto qualitatis ⁊ predicamenta eẽntialiter distingantur. Impossibile est ꝙ idem eẽntialiter sit habitus ⁊ ad aliquid vel relatiuum de genere vel predicamento relationis. ¶ Q̃uõ ergo dicit philosophus ꝙ scientia est ad aliquid scd̃m se. ¶ Dico ꝙ põt exponi nõ quantum ad id quod est ⁊ cui nomen imponitur sed quãtum ad respectum realem qui ipãm cõsequitur ad obiectum a quo est scientia est inseparabilis ẜm Aristotelem eo modo quo dictum est supra secũdũ ipsum sicut subiectum a per se passione: tamen in

q̃uõ sciẽtia est ad aliqd ẜm se. ⁊c.

hoc non conuenio cum Aristotele. Unde dico ꝙ talis respectus simpliciter est accidentalis absoluto habitus quod est scientia sicut etiam substãtia patris habet pro accidente paternitatem ⁊ ita per accidens substãtia pr̃is refertur. Si tamen accipiat̃ scientia pro toto aggregato ⁊ absoluto quod est habitus ⁊ relatione vel respectu sicut etiam pater qd̃ significat principaliter paternitatem connotando substantiam vel subiectum sic potest dici ꝙ scientia per se est ad aliquid suo modo sicut simile vel pater. Sed accipiendo sic scientiam nõ accipitur ꝑ̃ncipaliter pro habitu sed magis pro respectu quem pono accidere habitui ⁊ scientie. Si aliter intelligant Aristoteles ⁊ cõmentator sicut tu ĩponis eis nego eos tecum. ¶ Hec igitur de primo articulo principali. Et sicut dictum est de scientia vel habitu ita potest dici de specie ⁊ actu ⁊ talibus quibuscunqȝ. ¶ Nota ꝙ scd̃m aliquos scientia est relatiuum ⁊ ad aliquid ẜm dici sicut ⁊ virtus / ⁊ caput / ⁊ manus: sed nõ sequitur ex hoc ꝙ sit relatio. Est eñ qualitas ẜm philosophũ ⁊ Augustinũ. Refert enĩ dicere ꝙ virtus sit relatio ⁊ ꝙ sit relatiua cõcretiue vel ad aliqd. Sicut refert dicere ꝙ caput sit ad aliquid secũdum dici ⁊ ꝙ sit relatio / quia primum est verum ⁊ secũdum falsum. Unde quãdo dicit philosophus ꝙ in aliquid nõ est motus ⁊ ꝙ virtus sit ad aliquid. Verũ dicit in minori sed nõ sequitur ex hoc ꝙ virtus vel scientia sit relatio vel ꝙ per se primo modo seu essentialiter includat relationẽ sicut cõstitutum ex relatione ⁊ fundamẽto sed ꝯnotatiue dicit eam sicut simitas nasum.

Nota.

¶ Quãtum ad secundum articulum.

1. opinio

Est vna opinio de questione ꝙ anima xp̃i cum illa noticia visuali qua videt verbum ⁊ omnia in verbo habet noticiam habitualem rerũ omniuȝ in proprio genere sibi infusam ab instanti sue conceptionis ⁊ hoc est ratiõabile ponere multomagis ꝙ̃ de angelis de quibus tamẽ ponitur ꝙ habent ⁊ habuerunt ab instanti sue creationis noticiam habitualem multorum valde per species concreatas sibi vel per habitus. ¶ Secũdo dicunt ꝙ cum illa noticia infusa rerum in ꝓprio genere ponẽda est in xp̃o noticia habitualis multarum rerum acquisita via sensus memorie ⁊ experientie de hĳsdẽ de quibus habetur noticia infusa in ꝓprio genere et hoc est cõueniens. Non eñ minus potuit xp̃us aliqd adicere ꝙ̃ aliquis alius homo. Cum enim haberet perfectum intellectum agẽtem ⁊ possibilem ⁊ fantasmata. Intellectus agens potuit abstrahere species a fantasmatibus. Alioquin fuisset frustra in xp̃o ⁊ ita xp̃us ex sensu ⁊ ymaginatione adquisiuit noticiam habitualem multorum sicut dicunt. Nec est incompossibilis noticia ista adquisita alicuius ĩ proprio genere cum noticia eiusdẽ infusa sicut nec cognitio matutina ⁊ vespertina de eodem obiecto quas tamen ambas simul ponit Augustinus i bestis super Genesim ad literam.

Alia opinio ꝯ̃ ꝑcedentem. 5. meth.

¶ Sed ista opinio ab aliĳs impugnatur. Primo sic. quinto metaphisice. dicitur ꝙ impossibile est duo accidentia eiusdem rationis stare simul in eodem subiecto precipue. Hoc est verum de accidẽtibꝰ absolutis cuiusmodi est sciẽtia sicut dictum est in articulo ꝑcedẽti. Sed iste due noticie hituales eiusdẽ

obiecti sunt eiusdem rationis quia habent idē pro subiecto ꝛ obiecto secundum te. Nec obstat ꝙ vna est infusa ꝛ alia adquisita. Nam diuersitas agentium sola non variat rationem effectus. Eiusdem enim rationis est homo creatus et homo generatus. Similiter geometria infusa ꝛ adquisita. ergo non pñt simul stare ī anima xp̄i. ¶ Secūdo in xp̄o non est ponēdum aliquid frustra. Sed vna illarum fuisset vel eēt frustra quia ambo sunt eiusdē rōnis ꝛ vtraqꝫ est perfecta scd̄m ipos. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Si xp̄us vel aliquis habeat noticiam adquisitā de aliquo ꝛ perfectam nō est necessarium imo frustratorium infundi sibi noticiam de eodē. ergo similiter si xp̄us habuit perfectam noticiam habitualē infusam in instanti sue cōceptionis sequitur ꝙ frustra adquisiuit ꝛ ponitur habuisse adq̄sitā. ¶ Item Si xp̄us illam eandem quā ponunt modo adquisitam habuisset per infusionem sicut fuit possibile nō idiguisset adquisitione nec adquisiuisset q꞉ infusio suppleuisset adquisitionē. Igitur pari ratione cum habeat aliquam eiusdem rationis sibi infusam non indiget adquisita. ¶ P̄ etiam q꞉ ille cōtradicit sibi Ponit enim ille ī suo tertio sicut imponitur sibi ꝙ intellectus agens aīe xp̄i nullam speciem causabat in intellectu suo possibili sed tm̄ erat ibi vt lumē ad intelligendum. quare ꝛc. ¶ Dicūt igitur isti ꝙ nulla noticia habitualis rerum in ꝓprio genere ponēda est in aīa xp̄i adquisita sed tantum infusa ab instanti conceptionis.

Ad motiuū .1. opinionis.

¶ Ad rationes aliorum de ītellectu agente dicūt ꝙ licet nullam speciem abstraxerit in xp̄o nec anima xp̄i per ip̄m aliquam noticiam habitualem adquisierit tamen non fuit frustra in xp̄o sicut nec potentia generatiua in beatis nec potētia augmētatiua in Adam q꞉ erat ad perfectionem ꝛ integritatē nature in xp̄o sicut erit etiam in beatis quibusdꝫ aliquos nihil substrahet: preuētus eīm fuit ab agente superiori infundente noticiam ꝛ ita nō potuit causare eam sicut ignis nō posset calefacere aliquid iā summe calidum si approximaretur sibi. vel posset dici ꝙ intellectus agēs non fuit frustra in xp̄o licꝫ nō abstraheret q꞉ saltem erat sibi sicut lumen sicut etiā alibi ipi dicunt. ¶ Ad exemplū de cognitione matutīa ꝛ vespertina nō est simile ꝙ iste sunt alterius rōnis habētes diuersa prima obiecta q꞉ matutina habet verbum ꝓ primo obiecto ꝛ rem ꝓ obiecto secundario. Sed vespertina habet rem creatam pro obiecto p̄mario sed iste ambe in proprio genere q̄s ponūt habent idem obiectum primariū ꝛ sunt eiusdem rationis.

Z oppu. .1. opini.

¶ Sed q̊cquid sit de istis opinioibus nō video aliquam īpossibilitatem prime opiniōis. Non enim video quare xp̄us nō potuerit adquirere noticiam habitualem alicuius in ꝓprio genere nō obstāte ꝙ p̄us habuerit noticiam eiusdem habitualem infusam in ꝓprio genere q꞉ siue sint eiusdem rationis siue nō non video ꝙ sint adinuicem formaliter repugnantes siue incompossibiles sicut nec alie due alterius ratiōis vel etiam due species eiusdem rationis ꝛ posset dici multum bene ꝙ sunt alterius rōnis sicut amicicia infusa ꝛ adquisita sunt alteri⁹ rationis q̄ tūcunqꝫ circa idem obiectum. Patet de caritate ꝛ naturali amicicia adquisita respectu ipius dei ꝛ sic in ꝓposito posset dici ꝛ per hoc oēs rationes aliorū vitari nisi vltima que est contra aliquem ponentē istā positionem. Non autem contra positionem. Patꝫ enim ꝙ non ponetur aliqua eorum frustra si essent alterius rationis licꝫ infusa esset perfectior. Sicut nec ponitur frustra vespertina cum matutina sꝫ ad sustinendum pluribus modis sic etiam nec si essent eiusdem rationis q꞉ licet essent eiusdem rationis tn̄ pluribus modis haberentur. Probabilius tamen dicitur ꝙ alterius rationis ꝛ magis potest sustineri nec est inconueniens licꝫ sint eiusdem potentie ꝛ obiecti sicut dictū est supra. Hec de scd̄o articulo.

Opi. auctoris pe chars circa q̄ones q̄d noticia in ꝓ. ꝓ gn̄e.

¶ Quantum ad tertium articulum Respōdeo ad questionem p̄mittendo primo quid est noticia in proprio genere. ¶ Et dico ꝙ in ꝓposito vocatur noticia in proprio genere noticia rei create que nō est in verbo nec per verbum sicut per obiectum primo cognitū: sed obiectiue ꝑ seipsam Ita ꝙ ipa res creata cognita secundū se sit ratio primo terminans actum scientie vel noticie talis ꝛ primo terminas seu etiam aliquid creatū per quod habet cognosci. Hoc p̄misso dico aliqua per ordinem. Et primo de noticia infusa quam habuit xp̄us de rebus in proprio genere. ¶ Primum ꝙ habuit ab instanti sue cōceptionis species infusas omnium simplicium terminorum possibilium ꝛ hoc loquēdo de speciebus īdiuiduorum quibus habitis non fuit necesse haberi alias species vniuersalium quiditatum q꞉ ille īcludūtur in singularibus vt patet ꝛ sic habet noticiam habitualem abstractiuam omnium simplicium terminorum tam vniuersalium q̄ singularium tam affirmationum q̄ negationum vel priuationū per p̄dictas species. Nec obstat ꝙ predicte species sint infinite sicut ꝛ singularia imo infinities infinite sicut ꝛ q̄ditates sunt infinite possibiles ꝛ cuiuslibet quiditatis possibilia sunt infinita indiuidua. Non enim repugnant nec sunt sibi incompossibiles circa aīam xp̄i infinite eiusdē rōnis sicut nec due. Nec etiam infinite alteri⁹ rōnis sicut nec due. Et ideo saltem ꝓtute diuina possunt eē simul infinities infinite. ¶ Secūdo dico ꝙ ī anima Christi est omnis noticia habitualis que dicit habitus respectu quorūcunqꝫ ponatur habitus siue respectu principiorum si tamen respectu principiorum sit ponendus habitus siue respectu quarūcunqꝫ conclusionum necessariarū. Unde ip̄e habuit habitum cuiuslibet complexionis respectu cuius ponendus est habitus vel habitualiter nouit omnem complexionem talem necessariam noticia habituali abstractiua ꝛ oppositas cōclusiones vel complexiones tanq̄ impossibiles per eosdem habit⁹ quia rectum est iudex suiipsius et obliqui habuit noticiam abstractiuam habitualem de omnibus complexiōnibus respectu quarum sunt ponendi habitus non tamen secundum eundem habitum vel per eundem habitum sicut ponunt aliqui sed diuersos diuersis complexionibus correspondentes. Unde dico ꝙ habuit scientiam abstractiuam omnium cōclusionum scibilium infusam. ¶ Tertio dico ꝙ q̄tum ad noticiam habitualem contingentium siue presentium siue preteritorum siue futurorum ꝙ si est aliqua noticia habitualis talium ꝛ aliquis habitus ponendus qui nō sit error: sed sit veridicus ꝙ

Nō hec omnia.

omnem talē habuit sibi infusum a deo. Unde ꝛ habuit omnē ꝓphetiam ꝛ mysteria omnia isto modo abstractiue ꝛ omnem virtutē intellectualē sicut ꝓphete habuerunt particularia lumina ꝓphetie. ita iste habuit omnem lumen ꝓphetie de omnibꝰ. Si vero non ponatur aliquis habitus respectu istorū tunc sum q̄tum ad noticiam habitualē de istis expeditus. ¶ Quarto dico ꝙ quia opinio non dicit virtutem intellecualem ſm ꝙ huiusmodi ꝙ xp̄us non habuit aliquam opinionem nec errorem hītū. Similiter nec fidem quia imperfecta ꝛ enigmatica vel obscura ꝛ incōpossibilis beatitudini ex ordinatione diuina noticia est licet sit virtus intellectualis scḋm certam noticiam habitualē de oībus quecunqꝫ habitualiter nouit Licet eñ sciuerit oēs opiniones ꝛ opinata tamen non opinādo sed rectitudinaliter nouit omnia ꝛ ideo nō habuit opiniones saltē cui eēt formido ꝛ imperfectio noticie ānexa. ¶ Quinto dico q̄tum ad noticiam actualem infusam quia de habituali iam dictum est ꝙ quedā est abstractiua ꝛ quedam intuitiua. De intuitiua noticia infusa creaturarum vel rerum aliarum a deo in ꝓprio genere posset dici ꝙ omnia ītuibilia anima xp̄i in ꝓprio genere intuebatur siue presentia siue non ꝛ habebat actus intuitiuos oīm intuibiliū siue existerent ꝛ essent sibi presentia siue non existerent nec essent presentia q2 intuitiua noticia potest esse non existentis realiter nec p̄ntis sicut dictum est in primo. Ita ꝙ siue simplicia siue cōplexa siue quiditates siue singularia siue necessaria siue ꝯtingentia siue positiua siue negatiua ītuibilia oīa videbat intellectualiter ꝛ in proprio genere sicut probabiliꝰ pōt dici nō obstante ꝙ haberet omnē noticiam abstractiuam in eodē genere. Intuitiua eñ ꝛ abstractiua sicut simul de eodem sicut puto ꝟtute diuina. Non eñ video quare plus repugnet si ambe sint rei in ꝓprio genere q̄ si vna sit in verbo puta intuitiua ꝛ alia sit in ꝓprio genere sicut abstractiua tamē ille stāt simul. ¶ Sexto dico de abstractiua actuali infusa ꝙ sane potest dici ꝙ xp̄us habuit omnem noticiam actualem abstractiuam de quolibet creato intelligibili qualecūqꝫ sit siue simplex siue cōplexum siue contingēs siue necessariū siue existens siue non ens siue affirmatiuū siue negatiuū ꝛ correspōdenter ad suam noticiam habitualē infusam q̄tū ad species ꝛ habitus supradictos ꝛ ſm ipos nō q̄dem cooperantes ad infusionē actuū vel actus infusos sed eis corrn̄dentes in mēte ꝛ ꝯformiter se habentes. Licet etiam xp̄us ſm illos habitus vel species qñ sibi placuisset potuisset elicere alios actus aliquos saltem successiue ab infusis ꝛ alteriꝰ rōnis vel forte eiusdem rōnis. ¶ Septimo dico q̄tū ad noticiam cause xp̄i adquisitā ꝛ primo q̄tum ad habitualem ꝙ non habuit noticiam habitualem adq̄sitam siue per species siue per habitus oīm rerum/ sed tantum illorum quorū accepit species per sensum vel habitus via sensus memorie ꝛ experientie frequentādo actus circa talia sicut ꝛ nos ꝛ ꝙ in simili noticia ꝓfecit. ¶ Octauo de actuali noticia adquisita puta de actu cognoscēdi nō infuso. Dico ꝙ in intellectu nullum talē actū habuit circa aliq̄d obiectum sicut ꝛ nos. Nam loquendo de tali actu omnia quecūqꝫ intellexit per talem actū abstractiue ītellexit sicut ꝛ nos ꝛ nihil ītuitiue. S3 de actuali noticia abstratiua dico ꝙ non habuit etiam noticiam oīm sed solum illorum que abstrahendo a fantasmatibus ītellexit sicut ꝛ nos ꝛ in tali noticia potuit ꝓficere ꝛ profecit. In fantasia vero nō habuit nisi abstractiuam noticiam adquisitā siue habitualem siue actualem sicut ꝛ nos ꝛ eorum solū que ab ipso fuerunt sensata exterius ꝛ species ad suam fantasiam ꝛ in illa profecit deriuate nec ē rōnabile ibi ponere aliquam speciē vel noticiam infusam sicut posita est in intellectu vt videtur. ¶ Ultimo de noticia sensitiua exteriori. Patet ꝙ nō habuit noticiam nisi eorum que sensit sicut nec nos. Sic de ista questione potest dici. Si autem non placet tot ponere in anima xp̄i pone pauciora sicut tibi videtur expedire.

¶ Ad primum principale dico ꝙ puer proficiebat sapiētia nō solum ſm apparentiam sed ſm rei veritatē loquēdo de noticia adquisita eo modo quo dictum est supra non autē de infusa. Similiter etiam de sensibili experientia. Ad rōnes principales.

¶ Ad secundum de viatore ꝛ statu merēdi potest dici per idem. Tamen etiam pōt dici dato ꝙ nullā habuisset noticiam adquisitam adhuc ſm infusam potuisset mereri ꝛ ita nō includit. ¶ Ad tertium dico ꝙ potuit habere infinitas species omniū singularium ꝛ cognoscere ea directe ſm noticiam infusam quicq̄d sit de adquisita q2 loquēdo de adquisita idem est iudicium sicut de nobis nec omnia intellexit vt dictum est supra. ¶ Ad illud de contingentibus Dico ꝙ potuit ea cognoscere ītuitiue terminis non existentibus in re vel etiam abstractiue ſm noticiā infusam sicut ꝛ ꝓphete. Fuit enim summus inter ꝓphetas si tñ noticia ꝓphetalis sit abstractiua vel habitualis. Si aūt dicatur ꝙ non sunt ponende tot noticie habituales vel actuales ī aīa xp̄i potest dici ꝙ xp̄s habuit noticiam infusam omniū quiditatū pertinentium ad perfectionē vniuersi determinatarum ad esse ex diuina voluntate multo fortius q̄ in angelis de indiuiduis etiā multis nobilioribus vniuersi habet noticiam habitualē per species infusas ꝛ noticias habituales oīm complexorum eo mō quo dictū est supra. ¶ Quantū ad noticiam actualem pōt dici ꝙ nō habuit nisi actuales noticias quas placuit sibi elicere ꝯformiter ſm habituales q̄ ponūtur ꝛ qñ sibi placuit ꝛ tūc nō habuit aliquas sibi infusas/ sed elicitas ſm hituales infusas vel ēt adq̄sitas sicut sibi placuit. Sic ḋ isto.

¶ Distinctionis decimequinte.
Questio vnica.

Circa distinctiōē decimāquintam quero Utrū in aīa xp̄i tempore passionis sue fuerit vere tristicia aliqua secūdum portionem superiorem non obstante summa leticia fruitiōis beatifice. ¶ Uidetur ꝙ nō. Impossibile est ꝙ contraria sint simul in eodē subiecto quia contraria sunt que circa idem subiectum mutuo se expellūt sicut dicitur in predicamētis. Sed leticia vel gaudium ꝛ tristicia sunt cōtraria secūdum totum genus suum sicut beatitudo et miseria que simul stare non possunt sicut etiam corporeum et incorporeum. ergo ꝛ cetera.

¶ Secūdo sic ⁊ est cōtra vnam responsionē q̄ posset dari ad p̄mam rationem q2 ⁊ licet forte sicut diceret aliquis cōtraria possint simul stare in esse remisso nō tamen in suis excellētijs vndecūq3 causentur. Ita enim repugnāt si a diuersis causis causent̄ sicut si ab eadem causa. Sed planū est q̄ in xp̄o f̄m portionem superiorem erat summa leticia beatifice fruitionis que nō fuit diminuta in passione. Leticia vero ⁊ tristicia sunt ↄtraria secūdum totū genus suum ⁊ ita sunt siue a diuersis vel respectu diuersorum sicut respectu eiusdē obiecti. ergo in aīa xp̄i nō fuit tristicia f̄m superiorem portionem tempore sue passiōis.

7. ethic. ¶ Cōfirmatur per philosophū septimo ethicoꝝ. qui dicit q̄ delectatio vehemens expellit quācunq3 tristicam. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Sicut dos īpassibilitatis excludit a corpore passionem doloris ita vt videtur fruitio vel gaudium seu leticia fruitionis excludit passionem tristicie. Sicut enim corpus gloriosum est impassibile ita ⁊ aīa vt videtur. Sed in corpore impassibili nō potest eē passio doloris. Tunc enim esset passibile. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Impossibile est idem corpus simul moueri per se motibus oppositis. Sed si in anima xp̄i fuisset tristicia tempore passionis cor suū fuiss3 dilatatum pre leticia ⁊ constrictum pre tristicia q2 leticia dilatat cor ⁊ tristicia cōstringit. ergo ⁊c.

Math. 26. Ysaie. 53. Treno. 1.

¶ Contra Math. 26. Tristis est aīa mea vsq3 ad mortem ⁊ ysaye. 53. Vere langores nostros ip̄e tulit ⁊ dolores nostros ip̄e portauit. Et trenorum. 1. dicitur in persona eius. O vos omnes qui transitis per viam attēdite ⁊ videte si est dolor sicut dolor meus. ⁊c.

¶ In ista questione sic p̄cedā

¶ Primo inquiram Utrū duo cōtraria possint simul inesse subiecto quacūq3 virtute. ¶ Secundo ponam vnum modum dicēdi de questione ⁊ arguā contra ip̄m. ¶ Tertio ponam alium ⁊ ip̄m delarabo. ¶ Ultimo ad rationes.

Duo contraria in esse ē subiecto q̄cūq3 v̄tute. ⁊c. opi. cōis

¶ Quantū ad primū est vna

cōmunis opinio q̄ impossibile est duas formas ↄtrarias simul ineē eidē subiecto in actu ita q̄ nec deus hoc potest facere q2 nō est hoc factibile. ¶ Ad hoc adducūtur rōnes ⁊ auctoritates. ¶ Prima ratio est. Magis repugnāt circa idem subiectū due forme solum disparate vt videtur. Sed multe sunt forme solum disparate que nō possunt eē per quācūq3 potentiam simul in eodem subiecto. Patet de duabus figuris quarum vna est sperica ⁊ alia angularis. Patet de duabus formis substātialibus asini ⁊ bouis que nō possunt simul stare in eadem materia. g ⁊c.

5. meth. ¶ Secūda ratio. Nō min⁹ sunt incōpossibiles circa idem subiectum due forme cōtrarie q̄3 due forme eiusdem rationis. Ille eñ maxime a se distant sed iste nō. Sed due forme absolute eiusdez rationis nō possunt simul stare in eodem subiecto. ergo ⁊c. Minor p3. 5. metaphisice. ¶ Tertia ratō. Per se p̄mi termini motus sunt incōpossibiles vt patet. Alioquin motus non faceret distare a terīo a quo īcipit nec abijceret ip̄m necessario ex quo termini essent cōpossibiles. Sed duo ↄtraria sunt per se primi termini motus positiue nō ãūt forma ⁊ priuatio q2 per hoc distinguitur mot⁹ a mutatione. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Illa nō sunt compossibilia circa idem subiectū quoꝝ vnum in subiecto includit negationem alterius vel saltem ad ip̄m consequitur. Alioqn cōtradictoria essent cōpossibilia et possent simul eisdem inesse. Sed ↄtraria sunt huiusmodi vt videtur ⁊ dicit etiā philosophus quarto metaphisi. ergo ⁊c. ¶ De hac materia reqre in quarto Franc. in questione de baptismo nolente. ¶ Quinta rō. Eadem est potentia receptiua contrariorum in vno ⁊ eodem subiecto. Alioqn nō eēt vnum subiectum. Nec esset motus vel mutatio inter ip̄a. Nam eadem est potētia receptiua mutationis ⁊ vtriusq3 termini sui. Sed illa potentia terminatur ⁊ actuatur per vnum ↄtrariū. ergo illo stāte non potest alterum ineē vt videtur. ¶ Sexta ratio quia magis ⁊ minus nō se cōpatiuntur in eodē subiecto sicut magis album ⁊ minus albū. ergo multo minus duo cōtraria vt pote albū ⁊ nigrū. Ad hoc dicitur q̄ magis ⁊ minus nō se cōpatiuntur scd̄m eundem gradum ⁊ respectu eiusdem extremi s3 bñ secūdum diuersos grad⁹ etiā respectu eiusdē extremi si due forme eiusdem quarū vna sit pfectior alia possint stare simul in eodē subiecto sicut reputo verum tunc enim idem esset magis ⁊ minus album se ipso vel etiam secūdum eundū gradum respectu diuersorum extremorum. Idem eñ scd̄m eundē gradum albedinis est magis album alio ⁊ min⁹ album aliquo alio sed f̄m eundē gradū ⁊ respectu eiusdez extremi nō est possibile. Sicut nec ē possibile q̄ idē gradus sit maior ⁊ minor seip̄o. Sic etiā dicitur q̄ nō est possibile idē eē album ⁊ nigrū f̄m eandē formam vel eundem gradū forme sed bñ f̄m diuersas cōpossibiles sicut etiā gradus maior ⁊ minor q̄tū ad suas realitates sunt cōpossibiles. Unde ⁊ adueniente gradu eiusdem ratiōis ⁊ nō corrupta realitate prioris auget̄ vel intenditur forma sicut ī primo distinc. 17. dicebatur. ¶ Ad hoc videtur expressa auctoritas Aristo. in postp̄dicamētis sicut allegatum est supra Et Boetij etiā super p̄dicamēta. Et Arist. in. 4. metaph. vbi dicit istā ↄ̄nam cōtra Anaxi. negantē primū p̄ncipiū. Cōtraria non pn̄t simul eid̄ ineē. g nec ↄ̄dictoria. Sicut g īpossibile ē cōtradictoria simul v̄ificari de eodē. Ita etiā ⁊ cōtraria vt v̄r. Item. 10. metaphisi. ⁊ in postpredicatis per rationem cōtrariorum. Aristo.

Mēs doctoris.

¶ Sed p̄dictis nō obstātibus v̄r michi dd̄m p̄mo q̄ nō est absolute impossibile nec īplicat ↄtradictionem contraria simul inesse eidem subiecto etiam in suis excellentijs quātas pn̄t habere in illo subiecto. Unde puto q̄ idem subiectum simul pōt esse albū ⁊ nigrū calidum ⁊ frigidum in tanto gradu scd̄m vtrumq3 in quāto posset eē scd̄m alterū tm̄. Unde dico q̄ absolute loquēdo hoc est īpossibile. ¶ Et hoc p̄bo sic. Duo cōtraria sunt cōpossibilia simul v̄tute nature scd̄m eē remissum in eodē subiecto. Probatio de cōtrarijs inter q̄ est motus. Nā eñ ex aqua fit ignis aq̄ calefit p̄mo ⁊ nō sic calefit q̄ totaliter corrūpatur frigiditas aq̄ sed successiue corrumpatur q2 remittitur ⁊ calor successiue inducit̄ ⁊ intenditur ⁊ per ↄ̄ns frigiditas ⁊ caliditas ī gradibus remissis se cōpatiuntur. ergo absolute loquēdo est possibile q̄ se ↄpatiant̄ in suis excellētijs in eodē subiecto aliqua ↄ̄ria saltē illa quoꝝ neutrū deteriat sibi subiectum f̄m aliquē gradū sed indr̄ns ad quēlib3. Probatio ↄ̄ñe quia talia cum sint eiusdē rōnis in quo

cunq3 gradu inueniátur ⁊ ƀm aliquē gradum subiectum sibi non determinat ea nec aliquod ip̄orum sicut de superficie respectu coloris vel caloris qua ratione sunt compossibilia ƀm aliquos gradus remissos eadē rōne ƀm gradus intensos absolute loquendo dico licet non virtute cuiuscūq3 agentis.

¶ Secūda ratio. Illud est absolute loquēdo possibile quod nō implicat cōtradictionem. Sed ꝙ duo cōtraria sint simul in eodem subiecto puta duo colores extremi in eadē superficie ⁊ intensi nō implicat contradictionē. Illa em̄ cōtradictio eēt ꝙ subiectum esset album ⁊ nō album. Sed nō sequit̄ hoc si sequitur subiectū esse album ⁊ nigrum. Nō autē non album. Non em̄ subiectum dr̄ nō album formaliter per aliquid positiuū formaliter qd̄ est nigrū sed per negationem albi que quidē negatio albi nō est in subiecto existente albedine in ipso sicut ponitur. Unde nō sequeretur subiectū non esse albū absolute sed per nigredinem q2 licet sit album nō tamen ꝑ nigredinē ita etiam nec per substātiam suā. Unde non est cōtradictio isto mō aliquid esse album ꝑ albedinem ⁊ nō ꝑ nigredinē. Nō enim est scd̄m idem quare ⁊c. ¶ Tertia rō. Nō hn̄t maiorē incōpossibilitatē duo cōtraria respectu eiusdē subiecti q̄3 duo corpora respectu eiusdē loci. Pro tanto em̄ ambo dicūtur incōpossibilia q2 vnum expellit aliud. Sed vnū corpus sic potest eē in loco ꝙ nō expellit aliđ. Possunt em̄ esse duo corpora in eodem loco secundum omnes ita ergo ⁊ duo contraria / ita ꝙ vnum non expellit aliud.

resolutō ¶ Videtur ergo dicendum ꝙ absolute loquēdo nō est impossibile nec implicat cōtradictionem ꝙ aliqua cōtraria possint simul eē in eodem subiecto ⁊ in suis excellentijs saltem virtute diuīa. ¶ Secūdo dico ꝙ hoc non est possibile virtute creata nō ꝓpter incōpossibilitatem terminorumvel cōtrariorum:s3 vel quia est agens limitatum ⁊ determinatū ad sic agē dum vt nō possit simul inducere duo ɔtraria ī suis excellentijs in eodem subiecto nō influente deovel nō cooperāte sibi ad hoc vel q2 nō inducit aliquod cotrarium in aliqđ subiectum nisi per motum ⁊ ita quia generatio vnius est corruptio alterius concomitatiue saltem. Oportet necessario ꝙ ad inductionem vnius corrumpatur vel remittatur alter3 a sua excellentia sed hoc nō oportet de deo agēte libero infinito. Potest enim inducere vnum nō remittendo nec expellendo aliud ⁊ per cōseq̄ns vtrūq3 in sua excellentia cōseruare vel causare in eode3 subiecto sicut potest vnum corpus ponere in aliquo loco nō expellendo aliud de illo loco. ¶ Q3 aūt hoc sit possibile videtur posse probari per glosam super illud Glo. sup Mathei. 13. Ibi erit fletus ⁊ stridor dētium. ⁊ etiā Math. Sapiē. qui videtur dicere ꝙ corpora damnatorum Sapien. erunt simul frigida ⁊ calida ⁊ vtrūq3 intense. Hoc autem nō eēt si cōtraria absolute loquēndo in suis excellentijs essent incōpossibilia. quare ⁊c. ¶ Adducitur tamen vna rō ad hoc ꝓbandum que nō videtur mihi bona. Ratio est talis. Non est impossibile ꝙ in eodem subiecto scd̄m diuersas potentias receptiuas sint diuersa accidētia q̄tūcunq3 ad vnū illorum sequatur negatio alterius q2 nō sequit̄ ad hoc aliqua cōtradictio. Nam affirmatio scd̄m vnū illorum ⁊ negatio ƀm aliud nō attenduntur penes eandem potentiam. Sed in subiecto ad duo cōtraria sunt diuerse potentie ⁊ nō est vna potentia receptiua. Patet quinto phisicor. vbi Aristoteles dicit ꝙ non est idē posse egrotare ⁊ posse sanare. Tūc enim egrotare ⁊ sanare essent idem. Similiter etiā secūdum Cōmentatorem. 12. metaphi. Potentie numerantur in materia scd̄m numerum formarum specificarum ad quas est in potentia ⁊ similiter in subiecto pari rōne. Alioquin em̄ posset idem numero reparari q2 semper maneret eadem potentia ad ip̄m si nō nūerarentur potētie. ergo ⁊c. Ista rō nichil valet. Si em̄ cōcluderet pari rōne cōcluderet ꝙ due forme substātiales disparate nullum ordinē habentes vel nō ordinate possent simul esse in eađ materia quod est falsum. ¶ Dico igitur ad minorem ꝙ in subiecto nō est nisi vnica potentia receptiua ad duo contria sicut superficies eadem ꝑ idip̄m quod est ip̄a potentia vnica receptiua albedinis ⁊ nigredinis sicut probaui supra. Nam idem est subiectum receptiuum motus ⁊ eadem potentia receptiua ip̄ius ⁊ termini sui etiā vtriusq3. ¶ Ad philosophum de quinto phisicorum Dico ꝙ dictum suū est verum de potentia subiectiua vel receptiua. Ad probationem de materia prima. dico ꝙ in materia prima non est nisi vnica potentia receptiua ad oēs formas quas potest imediate recipere sicut dixi in secūdo q2 illa potentia nō est nisi sua eēntia. Unde ⁊ nego Cōmentatorem q̄tum ad illud dictum suū accipiendo potentiā pro principio quo receptiuo. ¶ Preterea etiā saltem scd̄m eos. Eadem est potentia ad omnes formas eiusdē rationis ⁊ illa semper manet ⁊ tunc si argumētum eorum est bonū sequitur ꝙ alias posset reparari eadem forma per naturam si potentia sit vna ⁊ potentie nō numerentur Hoc etiam cōcludit contra eos ꝙ eadem forma numero poterit per naturam reparari. Unde dico ꝙ ista ratio nō ɔcludit: sed standum est in predictis.

5. phisi.

Cōment. 12. meth.

¶ Ad primum aliorum qui probant illud esse impossibile scilic3 duo cōtraria simul stare. Dico ꝙ magis repugnat duas formas aliquas disparatas substātiales esse in eade3 materia precipue de formis nō ordinatis q̄3 duo cōtraria in eodem subiecto / quia forma substātialis dat esse simplex. Et sicut impossibile est eiusdem esse duo esse simpliciter ita duas formas substātiales non habētes ordinem stare in eadem materia: contraria autem cum sint accidentia nō dant esse simpliciter sed scd̄m quid Et nō est inconueniēs eiusdem esse plura esse secūdum quid. ¶ Ad illud de figuris dico ꝙ nō video quare vnū corpus nō possit simul figurari diuersis figuris sicut etiam dicam in quarto vbi ostendam ꝙ idē corpus potest esse in pluribus locis dimensionaliter ⁊ ipsis configurari. ¶ Ad secūdum de duabus formis eiusdem rōnis absolutis. dico ꝙ possunt absolute loquēdo simul stare in eodem subiecto. ¶ Ad tertium dico ꝙ per se primi termini motus nō sunt duo positiua cōtraria sed affirmatio ⁊ priuatio, licet negatio que est terminus motus secūdum ꝙ huiusmodi numero fundetur vel saltem cōcomitetur cōtrarium positiuum aliud a subiecto ⁊ a cōtrario quod ipsa negatur ⁊ in hoc differt negatio que pertinet ad per se terminum priuatiuum motus a negatione que est pe se priuatiuus terminus mutationis sicut dixi in primo de augmento caritatis: et tunc dico ꝙ contraria quantum ad sua positiua

Ad rōnes aliorum.

possunt simul manere in subiecto nō autem cōtradictoria nec affirmatio ꝛ negatio eiusdem. ¶ Aliter potest dici ꝙ si ratio apparentiam habet ipa ꝙtuꝫ ad hoc valet aliquid ꝙ per motum nō possunt poni duo cōtraria simul in eodem subiecto sub suis excellentijs per motum dico vnum inter illa ꝯtraria saltem respectu agētis creati respectu cuius generatio vnius est coruptio alterius. ¶ Ad quartum dico ꝙ vnū ꝯtrarium nō includit essentialiter nec habet inseparabiliter negationem alterius respectu eiusdem subiecti nisi pro tāto q2 vnum cōtrariū non est aliud nec dat illud esse qđ dat aliud: sed non propter hoc negat aliud a subiecto cuius est sicut nec vna forma disparata negat aliam licet non sit alia q2 nō est negatio sed aliqđ positiuum nec habꝫ in se formaliter negationem alterius q2 non est subiectū alterius nec esse potest. Ad idē vero subiectū pertinet affirmatio ꝛ negationem talem alteri⁹ cōcomitantem in subiecto: sed dico ꝙ cōtingenter et separabiliter saltem virtute diuina quicqđ sit respectu ꝟtutis naturalis de qua Aristoteles ītelligit dictum suum si debet habere ꝟitatem. ¶ Ad quintum dico ꝙ potentia eadem respectu ꝯtrariorū nō est terminata per vnū sic qn possit etiā simul terminari per aliud ita ꝙ ad ipam per se extendit.

Ad auctorita.

¶ Ad omnes auctoritates potest dici ꝙ vere sunt de contrarijs acceptis scđm esse intēsum ꝛ virtute agētis naturalis sicut dictum est supra nō aūt absolute loqn do. ¶ Ad aliud tamē de quarto metaphisi. dico ꝙ philosophus nō arguit ex intentione ꝑpria contra eraclitum quasi sit impossibile vel min⁹ vel magis impossibile duo cōtraria stare simul ꝙ̄ duo ꝯtradictoria q2 de cōtradictorijs est hoc impossibile simpliciter ꝛ absolute. Sed arguit cōtra Eraclitū ex dictis suis. Dicebat eīm cōtraria nō posse simul stare ꝛ tñ concedebat cōtradictoria posse simul stare. Et tūc Aristoteles arguit ꝙ si cōtraria nō possunt simul stare nec ꝯtradictoria. Nam si ponantur contradictoria simul stare sequitur ꝙ opiniones cōtradictoriorum possunt simul stare. Sed opiones contradictoriorum sunt ꝯtrarie sicut dicit philosoph⁹ ibidem ꝛ in secūdo periarmenias ꝛ ita ꝯsequenter ponuntur ꝯtraria simul stare quod est contra Eraclitum. Hec de primo articulo principali.

Opinio cōmunis

¶ Quātum ad secundum articulū. Est vna opinio communis multis ꝙ xp̄us secundum portionem superiorem aīe sue vt portio est ꝛ habens rōnem simplicis potentie intellectus scilicet ꝛ voluntatis nō habuit aliquam tristiciam tempore passionis nec alias. Sed accipiendo portionem superiorem vt natura quedā est quia vt sic ad eandem naturam pertinet cum portione inferiore ꝛ etiam cum appetitu sensitiuo sic etiam ad ipaꝫ Unde aliqua tristicia pertinebat ꝛ attingebat non tamen vt ratio est. Ratio primi videt̄: q2 impossibile videtur ꝙ portio superior secūdum eandeꝫ rationē scilicet vt ratio est ꝛ potentia simul frueretur et tristaretur simul haberet summā leticiam ꝛ intēsaꝫ tristiciam. Ratio scđi videtur q2 nullū apparet incōueniens ꝙ portio superior nō vt rō sed vt natura tristaret̄ q2 naturaliter ꝛ vt natura refugiebat mortem ꝛ nolebat ipam tanꝙ̄ lesionē nature ꝛ ideo de eius euētu vt natura ꝛ pertinens ad integritatem nature tristabatur. Tristicia enim est de hijs q̄ nobis nolentibus accidunt secundum August. 12. de ciuitate dei. Dolor ergo sensibilis appetitus sensitiui attigit isto modo portioneꝫ superiorē sic dicit. — tristicia quid.

¶ Pro ista positione adducūtur ꝓbationes ꝙ scꝫ in portione superiore vt ratio est nō fuerit dolor vł tristicia. Tum q2 portio superior nō est nisi obiecti eterni quod est deus secūdum Augustinū. 12. de trinitate. — August. Tum q2 scđm portionem supiorem gaudebat de sua passione. Tū q2 secūdum superioreꝫ portionem solum agebatur xp̄us in deum supra se nō autem circa se. ¶ Tum q2 secūdum Hylarium. 12. de trinitate non plus dolebat xp̄s ꝙ̄ aer lanceatus — Hylari⁹ quod non potest intelligi nisi secundum superioreꝫ portionem.

¶ Contra istam opinionem arguitur. — ꝯ pcedē opiniōeꝫ primo ꝙ distinctio ē nulla in se. Secūdo ꝙ nō est ad ꝓpositum. Et tertio cōtra ꝯclusionem. ¶ Primo sic. Illa distinctio est nulla que distinguit aliquid in ipm ꝛ nō ipsum. Patet q2 diuidētia debēt participare rōneꝫ diuersi ꝛ naturam. Sed ista distinctio est talis que distinguit portionem superiorem in rōnem ꝛ naturaꝫ q2 portio nō accipitur scđm naturā vt natura ē. Tūc enim esset eadem penitus portio īferior ꝛ superior sicut est eadem natura ambarum. Sed accipit̄ portio secūdum ordinem ꝛ naturam seu habitudinem ad obiectum ꝛ ideo distinguere eam in rōnem ꝛ vt habens ordinem vel habitudinem ad obiectuꝫ ꝛ in naturam que dicit quid absolutum scđm se est ipaꝫ distinguere in portionem ꝛ nō portionem. Secūdo sic. Ad portionem superiorem ꝛ inferiorem etiam partium volūtas sicut dictū est in scđo sed sicut dictum est ibidem nihil est dictu distinguere volūtatem in voluntatem vt natura ꝛ vt voluntas q2 ē distinguere ipam in voluntatem ꝛ nō voluntatem. ergo similiter de supiore portione. Preterea ita posset distingui de qualibet potētia ꝛ sic omnes ꝓpositiones de potentia q̄libet essent distinguēde ꝛ tunc si quereretur Utrum homo ītelligat scđm volūtatem deberet distingui ꝙ secūdum voluntatē vt potentia est homo nō intelligit sed ꝰm ipam vt natura est ꝛ cōsubstātialiter idem cum intellectu homo intelligit vel de intellectu posset dici ꝙ secūdū ipꝫ vt potētia est hō intelligit nō autem ꝰm ꝙ natura. Et patet ꝙ nihil valet talis distinctio. Non ē etiā ad ꝓpositū sicut iā pꝫ ex predictis q2 questio est de superiore portione ꝛ ita vt portio est ꝛ ratio ꝛ habens ordinem ad obiectū nō aūt ꝰm aliquid aliud. ¶ Scđo q2 quādo aliquod ꝑdicatū queritur alicui subiecto inesse accepto ꝰm reduplicationem nunꝙ̄ distinguendum est subiectum sed ꝑcise accipiendū ꝰm rōnem quam reduplicat ipa reduplicatio. vt si queratur Utrum homo secūdum ꝙ homo sit risibilis vel secūdum ꝙ rōnalis nō est distinguenduꝫ de homine vt animal vel vt rationalis. Sed in ꝓposito queritur vtrū xp̄s scđm superiorem portionē habuerit tristiciam nō vtruꝫ ꝰm naturam vel aliquid aliud. ergo ꝛc. ¶ Tertio etiā cōtra cōclusionē arguit̄ in prio ꝙtū ad hoc qđ dicit ꝙ ī supiori portione vt potētia ꝛ rō est nō fuit tristicia ꝑmo q2 nō vr̄ obstare gaudiū vł leticia fruitiōis. Nā ꝰm eandeꝫ portionē supiorē vt rō est xp̄s fuit viator ꝛ ꝯphensor. Mꝫ comphensor pꝫ. Mꝫ viator etiā patet quia meruit nobis ianue aꝑtioneꝫ hoc aūt ad portionē

superiorem pertinet ergo cum non sit maior repugnantia vie et patrie quam fruitionis et tristicie videtur quod potuerit illud esse. Secundo quia tristicia christi in sua passione fuit satisfactoria pro peccato Ade et delectatione quam habuit in peccando. Sed Adam peccauit secundum portionem superiorem auertendo se a deo. ergo xpus etiam secundum portionem superiorem tristabatur. Alioquin non respondebat pena satisfactoria ipsi culpe. Tertio modo quia hoc videtur dicere Damascenus ca. 59. vbi dicit de xpo. Neque turbationem et tristitiam ondit sine aia turbata neque orat et mestificatur siue intelligitur mestificata. Intelligitur pro principalius ad portionem superiorem videtur pertinere. ¶ Ultimo contra illud quod portio superior vt natura habuit tristicia quero quomodo. Aut formaliter et subiectiue aut obiectiue et vtroque modo habeo propositum quia natura vt natura non respicit obiectum vel actum seu passionem aliquam nisi mediante potentia etiam secundum eos quia non est sibi immediatum principium operationis vel passionis. Nam propter hoc ponunt potentias aie esse accidentia. ergo etc. Preterea etiam si dicatur quod portio superior vt natura tristatur distinguendo naturam a ratione et potentia. Pari ratione dici pot quod intellectus vel sensus turbatur vel tristatur isto modo et non est ad propositum sicut patet.

Damasc.

Ad rones .1. opi.

¶ Ad primum ergo ipsorum diceretur quod portio superior non solum respicit obiectum eternum quod est deus sed etiam extendendo ipsam bene respicit obiectum temporale secundum leges tamen et regulas eternas et in ordine ad obiectum eternum et sic licet xpus non habuerit tristiciam in portione superiore de obiecto fruibili eterno sed gaudium tamen de aliquo alio eo modo quo dicetur infra potuit tristari secundum portionem superiorem. ¶ Ad secundum qui dicunt quod secundum portionem superiorem gaudebat de sua passione secundum quod portio ratio est quia sciebat eam esse deo placitam et redemptionem generis humani. Dico quod verum est tamen ista ratio est contra primam quia passio xpi non fuit obiectum eternum et fruibile quod est deus. Et tunc dico quod non tristabatur de sua passione accepta secundum easdem circumstantias et secundum eandem rationem: sed bene poterat tristari de ipsa occurrente vel accepta secundum aliam rationem sicut dicetur infra. ¶ Ad tertium dico quod secundum portionem superiorem aia xpi non solum circa deum vacabat et supra sed poterat vacare et circa aliquid temporale secundum tamen leges eternas et sic tristari de sua passione. ¶ Ad hylarium qui dicit quod xpus non plus doluit in sua passione quam aer scissus vel lanceatus potest exponi sicut Magister exponit. Verum est quod non doluit sicut alii dolent et nos dolemus quia non habuit peccatum in se quod esset sibi causa dolendi vel tristicie licet vere doleret et etiam tristaretur. Vel aliter quia doluit sic quod dolor vel tristicia in eo absorberet vsum rationis sicut in nobis et aliis de communi lege. Non enim tristicia minus absorbet vsum rationis si sit vehemens quam vehemens delectatio cuiusmodi est delectatio venerea intensa. Non enim minus passionatur quis per tristiciam vel dolorem quam per gradum vel delectationem. Unde et aialia bruta videmus retrahi a delectationibus ex timore mali vel doloris infligendi. Christus autem licet maxime tristaretur et doleret in sua passione non tamen perdidit in aliquo vsum rationis et hoc dispensatiue fuit factum priuilegio speciali et congruo ad opus nostre redemptionis. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum. Primo ostendam quid vocatur dolor et tristicia. Secundo ostendam quod xpus doluit vere secundum partem sensitiuam. Tertio quod tristabatur vel poterat tristari secundum portionem superiorem. Quarto quod secundum inferiorem. Ultimo instabo et soluam.

Modus que tenet auctor.

¶ Quantum ad primum dico quod secundum August. capitulo. 15. de ciuitate dei. Dolor in nobis vel in aliis est offensio anime in carne et ex disconueniente carni causata. Unde et dolor proprie dicitur passio sensibilis causata in appetitu sensitiuo ex aliquo disconuenienti obiecto lesiuo sensus vel carnis. Ita quod ad potentiam cognitiuam formaliter non pertinet sed ad appetitiuam sicut probaui in secundo. Sicut enim delectatio sensibilis causatur ex coniunctione conuenientis cum conueniente sensibilis scilicet conuenientis cum potentia conuenienti et naturaliter inclinata ad tale obiectum. Sic dolor ex coniunctione disconuenientis et improportionati sensui siue sit conueniens toti nature siue non. Tristicia vero secundum Augustinum est passio causata in aia ex hiis rebus que nobis nolentibus accidunt et pertinet magis ad partem intellectiuam sicut velle vel nolle. Unde si volo aliquid et illud non accidit pro quando volo illud habeo tristiciam. Similiter si nollo aliquid et illud accidit pro quando nolo illud similiter habeo tristitiam. ¶ Quantum ad secundum dico quod in xpus in sua passione benedicta habuit verum dolorem sensibilem in appetitu sensitiuo causatum ex offensione vel lesione carnis et disconuenienti scissione et diuisione eius. Hoc patet. Tum quia habuit nobilissimam complexionem et viuacissimum tactum perceptiuum conuenientis vel disconuenientis. Tum quia in ipso dispensatiue factum est quod gloria anime in corpus non redundaret nec haberet corpus impassibile sed passibile et mortale licet etiam dispensatiue fuerit factum quod dolor ille sensibilis non turbauerit vsum rationis licet esset valde intensus multo fortius quam factum fuerit in aliquibus aliis sanctis qui in tormentis vehementibus vsum rationis habuerunt assistente eis deo secundum specialem influentiam quia hoc non potuit fieri per naturam propter colligantiam rationis et appetitus sensitiui patientis. Nam appetitus sensitiuus non minus refugit nociua quam prosequatur conuenientia et ita non minus ratio naturaliter turbatur ex vehementi dolore sensibili quam ex vehementi delectatione sicut tactum est supra. Tum quia in passione xpi erat actiuum sufficiens doloris approximatum passiuo disposito non impeditum. Puta disconueniens approximatum cum perceptione eiusdem. Tum quia passio Christi fuit satisfactoria pro peccato et delectatione carnali ipsius Ade. et ita in ea debuit esse dolor sensibilis sicut patet. Nec obstat quod vna potentia intensa in sua operatione impedit aliam secundum Auicennam et secundum experientiam et ita potentia intellectiua xpi fuisset impedita ex dolore intenso circa sensitiuam quod non est verum. Similiter etiam quod aliquis raptus non sentit ea que fiunt circa corpus sicut patuit de Paulo qui nesciuit vtrum in corpore vel extra corpus fuisset raptus. Christus autem erat maxime raptus in deum secundum animam et beatificam visionem. Hec enim vera sunt naturaliter et de lege communi. Aliter tamen factum in xpo dispensatiue et ordinatione speciali diuina circa xpm

dolor quid

tristicia quid.

quod xpus doluit secundum partem sensitiuam

portio superior duplex.

sicut dictum est supra. ¶ Quātum ad tertiū dico ꝙ portio superior vno modo pōt accipi stricte: immo strictissime: ⁊ tunc accipitur solū in ordine vel habitudine ad obiectum fruibile ⁊ eternū quod est deus. Alio modo potest accipi nō ita stricte sed extendēdo ipsam ad obiectum tēporale vel creatum circa qđ versari potest: tñ ₛm regulas ⁊ leges eternas ⁊ in ordine ad deum vel habitudine aliqua.

¶ Primo modo accipiendo portionē superiorez intellectum ⁊ voluntatem prout pure et mere versantur circa obiectū eternū qđ est deus Dico ꝙ sicut christus potuit vel nō potuit peccare ita nō potuit vel potuit habere tristiciam in superiori portione: qꝛ tristicia de tali obiecto nō est nisi vel quia voluntas odit bonū sibi inesse qđ inest ipsa nolente vel quia vult sibi malū qđ non inest ipsa volente et planū est ꝙ tale nolle vel velle peccata sunt. ¶ Dicendū ergo qđ dictum est supra ꝙ christus absolute loquēdo sine aliqua cōtradictione potuit peccare sic dico ꝙ ₛm portionē superiorem potuit habere tristiciam circa summū obiectū vel de ipso: quia potuit ipsum velle nō esse vel tm̄ bonū esse vel nolle ipsum esse ⁊ sic tristari. Sed quia stanter ordinatione diuina circa ipsum quā tenemus de ipso non potuit peccare. Dico ꝙ nec potuit tristari circa sūmū obiectum fruibile modis predictis ₛm portionem superiorem acceptā modo predicto sed tm̄ letari ⁊ gaudere. ¶ Alio modo accipiendo portionē superiorem. Dico ꝙ potuit habere tristiciā etiā ₛm portionē superiorem de aliquibus obiectis stāte leticia beatifice fruitionis nec in aliquo diminuta. Nam ₛm regulas eternas diuine iusticie sicut portio superior tenet gaudere ⁊ letari de bono quo attingitur ipse deus mediate vel immediate. Puta de bono virtutis ⁊ glorie create sic tenet vel saltem potest tristari pro statu vie de malo auertente cuiusmodi est malum peccati quo dehonoratur deus ⁊ sic dico ꝙ potuit tristari de sua passione prout ꝑ ipsam ⁊ in ipsa peccatores crucifigētes ipsum dehonorabāt eū vel deum contēnebāt: ⁊ similiter de fuga discipulorum ⁊ huiusmodi: ⁊ similiter de peccato Ade ⁊ humani generis pro quo dolēdo patiebatur sicut de negatiōe petri licet gauderet de sua passione prout erat deo accepta ad redēptionē generis humani intellectu sibi dictante hoc ₛm rectā rationem. Nec est aliquod incōueniens ꝙ ₛm vnā rationē passio christi fuerit volita a christo ⁊ gaudiosa ₛm vero aliam rationē ⁊ circūstantiam fuerit nolita vel non volita ⁊ tristatiua ipsius. ¶ Q; autē sic xp̄s habuerit tristiciam probabile videtur ⁊ hoc videtur dicere Ambrosius de trinitate ⁊ ponitur ī litera. Doles inquit dn̄e iesu ex miseria mea nō tua: qꝛ tu nō pro te sed pro me doles. ¶ Et hoc persuadere videtur rationes adducte cōtra primā opinionē in tertio mēbro licet de necessitate nō cōcludāt ꝙ ita fuerit de facto. Potest eñ dici ad primā ꝙ licet xp̄s meretur ₛm portionē superiorē: nō tñ oportuit ꝙ haberet in ea tristiciam: sed ꝙ tristiciā portionis inferioris acceptaret volūtarie. Unde passione nō meremur sed acceptatione passiōis magis propter deum. ¶ Ad secūdam etiam diceretur ꝙ licet Adam peccauerit vel demeruit secūdum portionē superiorem auertēdo se a deo nō tñ oportuit xp̄m tristari ₛm illam sed magis mereri: vt predictum est vel aliter qꝛ non oportet ꝙ si aliquis magnus satisfaciat pro aliquo paupere ꝙ pari pena puniatur sicut ille pauper ⁊ miser puniretur quia modicū opus ⁊ alterius rationis sufficit in illo magno puta in rege qđ non sufficeret in paupere. Sic in ꝓposito licet Adam debuisset satisfecisse ₛm portionē superiorem pro peccato suo ⁊ tristari ₛm ipsam tñ non oportuit hoc de rege xp̄o satisfaciente pro Adam sed sufficit ꝙ ₛm portionē inferiorem vel ₛm appetitum sensitiuum. ¶ Ad Damasce. dico ꝙ non solum intelligētia ad portiones superiorem pertinet sed ad inferiorē sicut et voluntas. Vel dic ꝙ de facto cōcludit Christū fuisse tristatum etiā ₛm portionē superiorem licet non fuerit necesse ad satisfactionē ita esse sed mag; ad ostēsionem dignātissime caritatis qua voluit deus animam suā totam repleri malo tristicie ₛm quālibet portionē ⁊ ₛm appetitum sensitiuum. Iuxta illud psalmi. Repleta est malis anima mea ⁊ multa loca vel dicta alia scripture que hoc videntur sonare.

Marginal notes (left column): ꝙ xp̄s potuit tristari ₛm por. supi. in passio de sua. — Ambro. — ad rōnes ꝯ.1.opi.

Marginal note (right column): Ad Damasce.

¶ **Scotus in sua** ordinatiōe dicit de ista questione recolligendo breuiter ea que dicit ibi valde prolixe primo ꝙ tristicia potest contingere ex his q̄ nolumus quadrupliciter. Uno modo cum euenit aliquid qđ est cōtra voluntatem vt natura quedā ita ꝙ nō est illud actu nolitū: sed quasi naturaliter. Scđo modo ex hoc ꝙ prouenit aliquid qđ est contra voluntatem vt colligatur appetitui sensitiuo inferiori et est discōueniens sibi. Tertio modo ex hoc ꝙ prouenit aliquid vel euenit quod est actualiter nolitum actu elicito a volūtate. ¶ Quarto modo ex hoc ꝙ euenit aliqđ quod est habitu nolitū vel nolitū cōditionate volitū tñ actu ⁊ simplr̄ sicut proijcere merces in mari in periculo tampestatis quod est actualiter volitum efficaciter. quādo proijciens proycit l; secundum quid sit nolitum vel habitualiter vel conditionate quia si posset euadere nolet proiicere ¶ Secundo dicit ꝙ voluntas in communi non distinguendo eam per portiones potest tristari ⁊ tristabatur in christo duobus primis modis ex afflictione carnis ⁊ passione que erat ⁊ contra modum suppositi christi ⁊ contra conuenientiam appetitꝰ sensitiui diligebat enim voluntas suppositum christi amore amicitie ⁊ non minus tristabatur ex carne de malo passionis sue q̄ꝫ aliquis de malo incommodi tristetur. ¶ Tertio dicit ꝙ portio superior stricte accepta prout tantum vacat circa obiectum eternum quod est deus non tristabatur quia talis tristitia non esset in ea nec sequeretur nisi ad nole deum in se vel aliquam perfectionem eius sibi inesse quod non conuenit voluntati recte ymmo nec forte voluntati damnatorum q̄ꝫtumcunq; sint mali volunt deum nō esse absolute vel nō esse iustum: licet nolint penā illam quā habent. ¶ Quarto dicit ꝙ accipiendo portionē superiorem prout se extendit ad alia obiecta temporalia vel creata ₛm tñ regulas eternas ⁊ diuinas ⁊ est tristabilis nō ex carne. Ad tria genera obiectorum potest ꝯparari ex quibus posset tristari sc; ad carētiam fruitionis beatifice ⁊ de illa nō habuit tristiciam: qꝛ fruitione beatifica nunq̄ꝫ caruit. Secūdo ad peccata vel demerita. Tertio ad mala penalia: sicut eñ scđm leges eternas debet primo velle inter obiecta creata beatitudinē creatam vel fruitionem beatificam suam Secundo autem gratiam ⁊ virtutes ⁊ tertio bona

Marginal notes (right): Opinio Scoti. — nota hec omnia.

corporis ad bonam cōsistentiam sic potest intelligi tristari de oppositis istorum predictis si contingant. De primo autem sicut iam dictū est non fuit tristata. De secūdo etiā quantum ad peccata sua que essent in ipsa nō fuit tristata: quia nullum peccatū habuit sed de peccatis aliorum scʒ scandalo discipulorum et malicia iudeorum persequētium et crudelitate crucifigētium et trāsgressione primorū parētum peccātium fuit tristata quia in omnibus his dehonorabāt isti deum et tristicia talis secuta est nolle in actu et simpliciter et displicētiam talium peccatorum. Et similiter dicēdū est de portione inferiore suo modo quia erat recta et cōformis superiori portioni in hoc quod omnia ista sibi displicebant et super his tristabatur. Nec quantum ad ista obiecta distinguēdum est de portione inferiori et superiori. Sed quantum ad tertium scʒ quantum ad malum penale passionis aliter est dicēdū. ¶ Dicit ergo quod respectu mali penalis puta passionis christi aliter est dicēdum quantum ad aliquid de portione superiori et inferiori. Nam portio superior tristabatur de passione christi tristicia sequēte euētum alicuius contra volūtatem vt natura: quia portio superior seu volūtas vt pertinēs ad portionem superiorem vt natura inclinabatur in bonū persone et in ordine ad obiectū eternum etiā affectione cōmodi et per consequēs vt natura nolebat incōmodum passionis et tristabatur de euētu eius. Ex quo videtur sequi quod obiectū eternum non solum est summū cōmodum amādum affectione iusti sed etiā summum cōmodum amandū affectione commodi et dicit quod iste modus tristandi proprius est voluntati vt portio superior quia vt natura est sibi conuenit appetere omnia in ordine ad obiectum eternū et sic ad portionē superiorem pertinet. Sic ergo portio superior vt natura de passione tristabatur. Ad tristitiam enim sufficit quod aliquid nolitum naturaliter vel cōtra inclinationē naturalem eueniat. ¶ Secundo dicit quod voluntas vt portio superior et libera nō tristabatur de passione tristicia consequente nolle actuale respectu passionis vel displicētiam actualem respectu passionis: quia non habuit elicitum nolle et displicētiam passionis sed magis habuit velle et complacētiam passionis conformādo se diuine voluntati volendo passionē vt redēptiuā generis humani et satisfactiuā respectu dei referendo in finē vltimum et obiectum eternum sicut etiā ratio superior pro tunc nō potuit iudicare passionē non esse volendā in ordine ad finem talem et obiectum eternū vnde sumitur principium practicum sui iudicij. ¶ Tertio dicit quod portio superior vel volūtas vt pertinēs ad eam tristabatur de passione eueniente cōtra nolitionē liberam habitualem in quā prorūpisset voluntas nolēdo talē passionē nisi aliquid obstitisset vel si aliquid nō positum: positum fuisset. Puta si diuina voluntas aliter ordinasset redimere genus humanū aliter quam per talem passionē vel si homo deum nō offendisset: tūc enim volūtas noluisset passionē et sic euenit passio contra nolitionē habitualem: et hoc sufficit ad tristiciā. Ponit exemplū de forti et est August. 13. de trinitate ca. 7. Dicit enim Augustinus quod licet fortis iustus velit pati quicquid aduersitatis cōtingit tamen tristis sustinet: quia nollet sustinere si posset bono modo et quantum in ipso esset. Similiter etiā aliud exemplum philosophi. 3. ethicorū de forti qui cum tristicia exponit sē periculo: quia licet velit hoc nollet tamen si aliter bonum commune saluari posset. Similiter etiam est aliud exemplum de proyciente merces in mari pro tēpestate licet enim efficaciter et simpliciter velit proijcere quia alias nunquam proijceret: sed potius se periclitari permitteret tamen cū tristicia proijcit: quia nollet proijcere si aliter saluari posset vel si tēpestas cessaret et ita habet nolle et habituale et cōditionatū respectu proiectionis et tale nolle sufficit ad tristiciam sicut patet. ¶ De portione inferiori dicit quarto quod portio inferior seu volūtas pro quāto pertinet ad eam quod ipsa tristabatur de passione tristicia sequente euētum alicuius contra voluntatem vt cōnexa est et colligata appetitui sensitiuo et cōpassiua sibi sed ista tristitia videtur prouenire ex carne. Dicit autem quod ista tristicia non conuenit voluntati vt natura est pertinēs ad superiorē portionem. Sic enim non respicit appetitum sensitiuum cui cōpatiatur sed habet obiecta sibi propria quam respiciūtur ab appetitu sensitiuo sed inferior portio isto modo de passione tristabatur. ¶ Quinto dicit quod portio inferior seu voluntatis vt pertinēs ad ipsam non tristabatur de passione tristicia aliqua cōsequente aliquod nolle elicitum respectu passionis. Non enim habebat tale nolle actu elicitum de passione sicut nec portio superior. Quod probat. Tum quia portio superior et inferior sunt vna et eadē potentia secundum August. 3. de trini. et ita nō habēt actus oppositos volendi et nolendi respectu eiusdē obiecti passionis: precipue quia vnus ponitur in summo scʒ actus volendi in superiori portione et per consequēs excludit reliquum oppositum. Tum quia portio inferior secundum rationē suam nō potuit iudicare ex principio suo passionē esse nolendam: quia principiū eius est cōclusio principij pertinētis ad portionem superiorem sicut et finis sub fine a quo accipit principium portionis inferioris ordinatur et dependet ex fine principali et primo a quo accipit principium practicum portionis superioris et tamen secundum principiū portionis superioris iudicabatur volenda. Tum quia siue principiū portionis inferioris sit cōclusio principij portionis superioris siue non sed sit propositio immediata subordinata tamen et posterior pricipio portionis superioris planum est quod opposita demōstrari non possunt nec dictari secundum rationē rectā sed alterū sophistice concluditur. Cum igitur ratio superior christi demonstraret passionem esse volendam et nō nolendam actu elicito quia fuit vera ratio nō errās per sophisma. Unde et secundum portionē superiorem christus eam volebat nō est possibile quod portio inferior iudicaret ratione recta eā esse nolendā. Tum quia ratio iudicās de actibus virtutum politicarū est ratio inferior et tamen iudicat mortem esse volendā propter bonum cōmune. Patet in forti ergo similiter in proposito portio inferior de passione Christi. Unde et voluntas pertinēs ad portionē inferiorem eam volebat. Ita quod et volebat mortē et sustinere eā. Non enim est intelligibile quod aliquis nolit mortem et velit sustinere mortē: quia sine morte non potest sustinere mortem: immo ipsa includitur in illo. ¶ Ad hoc videtur auctoritas Augustini super illud. Clamaui et nō exaudies miles coronandus nō timet scʒ paulus et dubius timet coronaturus scʒ christus quasi dicit Augustinus nō timet quasi de aliquo nolito actualiter sicut nec miles. Similiter

De malo pēali passionis.

August.

3. ethico.

De portione inferiori.

3. de tri.

August.

Hiero. ad idē adducit Magistrū q̄ in lr̄a adducit Hieronymū ꝙ non fuit in christo timor passio sed ꝓpassio: q2 non fuit in eo quasi de aliquo nolito. Sed nō videtur intētio Magistri ī litera si inspiciat expositio sua. ¶ Et sic videtur ꝙ portio inferior voluerit passionē sicut ꝛ superior ꝛ non noluerit eā actu elicito. ¶ Si autē dicatur ꝙ immo noluit eam: quia portio inferior considerat passionē sine ordine ad finē vltimum ꝛ illo ordine circūscripto nō est volibilis: immo nolibilis ꝛ ita nō habet velle respectu eius sed potius nolle. ¶ Respondet primo ꝙ hoc non cōcludit si aliquid cōcludit nisi ꝙ nō habet velle sed non cōcludit de nolle ꝙ nolit ipsam et ita nō habetur propositum: q2 non velle nō cōcludit nolle. Si em̄ propter defectum vnius circūstantie pertinētis ad rationē superiorem quā non attendit inferior iudicaret rite ratio inferior aliquid esse nolēdum: ꝛ per consequēs malum nunꝗ posset circunstantionari sic vt esset volendū: qd̄ enim est malum ꝛ determinate nolendū non potest per aliud determinari ad hoc vt sit volibile vel volēdū ꝛ ita ratio inferior hoc supposito nō debet iudicare illud esse nolendū sed quasi neutrū nondū volibile donec per aliam circūstantiam determinet ꝛ ita non cōcluditur ꝙ portio inferior nolit passionē nec aliqua tristicia ex tali nolitione. ¶ Scd̄o respōdet ꝙ immo videtur ꝙ portio inferior attēdat passionem in ordine ad finē vltimuȝ aliquo modo. Alioquin ratio inferior practica nō posset dirigi per principia superioris sumpta a fine vniuersaliore: q2 dirigi per illa est considerare finē a quo sumuntur illa principia qd̄ est falsuȝ. Sicut quia fortis potest dirigi in prudentia sua ex consideratione felicitatis que est finis superior ꝛ vniuersalior ꝛ sic adhuc portio inferior potest velle passionē ɓm iudicium rationis inferioris ꝑfecte ostendētis ꝛ directe per rationeȝ superiorem quare non solū nō habet nolle sed etiaȝ habet velle.

¶ Sed quicquid sit de hoc ratiōes p̄misse pro Scoto nō concludūt nisi ꝙ portio inferior nō habuit nolle de passione Christi accepta ɓm eandem rationē quaȝ fuit volita a superiore portione si tñ hoc cōcludūt. ¶ Sexto ꝛ vltimo dicit ꝙ portio inferior tristabatur de passione tristicia consequēte nolle habituale vel cōditionatum sicut ꝛ portio superior suo modo. Et ad hoc possunt adduci exempla supradicta Augustini et Philosophi et magis proprie ꝗ de superiori portione.

Xp̄us an habuerit tristiciaȝ ɓm portionē īferiorem. ¶ Quantum ad quartum de portione inferiori. An Christus ɓm ipsam habuerit tristiciā ī sua passione. Dico breuiter ꝙ sic multo fortius ꝛ non minus ꝗ ɓm superiorem portionē. Tristicia enim est de his que nobis nolentibus ꝙ accidant accidunt vel de his que nobis volētibus accidere non accidūt. Christus autem ɓm portionem inferiorem rationis que dicitur intellectus et voluntas prout versantur circa obiectum tēporale ꝛ ɓm leges ꝛ regulas tēporales vel a rebus temporalibus acceptas ɓm rationē naturalem potuit nō velle suam passionē absolute acceptaȝ vt passio est ꝛ afflictio quedam licet vellet eam circūstantionatam circūstantijs aliquibus in ipsa concurrētibus prout videlicet ordinabatur in bonum cōmune generis humani/sicut fortis eligit mori pro bono cōmuni non tñ absolute ꝛ quacūꝗ de causa eligit mori: immo absolute non vult mori: ꝛ ideo etiā tristatur de morte: q2 ergo Christus noluit passionem suā sic absolute acceptā vel potuit nolle: ideo potuit tristari de ea ɓm īferiorē portionē sicut etiā fortis de morte tristatur vno modo licet ipsam eligat alio modo ꝛ sic nolendo passionē non peccauit quia nō fuit discors sua voluntas a voluntate dei sed voluntas dei fuit christum suam passionē nolle vel non velle isto modo. Si em̄ absolute debuisset sic velle pati tunc pari ratione debuisset hoc velle dato ꝙ Adam non peccasset qd̄ non videtur eē verum. Hoc etiam patet ꝛ est quasi idem q2 licet vellet suam passionē volūtate circūstantionata ꝛ sub conditione circūstantiarum concurrētium non tamen simpliciter ꝛ voluntate absoluta ꝛ dico ꝙ cuȝ tali voluntate de volito stat tristicia de ipso si contingat sicut mercator ī mari vult proijcere merces in mari non absolute sed ne periclitetur ꝛ cū tristicia proijcit merces in mari vt patet. Aliud exēplū Sicut aliquis potest mereri vel demereri voluntate conditionata. Puta volendo distribuere pecuniam pauperibus si haberet vel volendo fornicari si posset. Ita potest dici in proposito de tristari. ¶ Ad hoc est exempluȝ Augustini.12.de ciui. de passione martirū. Nam licet martir ante velit passionē pati ꝗ xp̄m negare absolute tñ non vult passionem ꝛ ideo tristari potest ꝛ tristatur de passione Unde dicit Augustinus ꝙ licet iustus paratus sit quicqd̄ aduersitatis fuerit sustinere mauult tñ aduersitatem sibi nō inesse ꝛ tristatur vel tristari potest de aduersitate cōtingente. Hoc idem dicit philosophus.3.ethicorum ꝙ licet fortis et virtuosus velit mori pro bono cōmuni: dolet tñ et tristatur si moriatur: quia virtutes quas habet ꝑdit. ¶ Tertio etiam hoc patet ꝙ Christus potuit habere tristiciam: quia naturaliter etiam ɓm portionem inferiorem volebat viuere vel nolebat mori ɓm inclinationē naturalem voluntatis ad viuere ꝛ esse ante omneȝ actum elicitum ipsius voluntatis ꝛ talis inclinatio naturalis ad viuere ꝛ esse sufficit ɓm aliquos ad tristari de morte contingente. Et in alijs que sunt volita naturaliter affectione commodi vt beatitudo cuius oppositum nō est sine tristicia: ita etiam de morte. ¶ Ultimo hoc potest declarari q2 passio ꝛ acerbitas mortis ex colligātia portionis inferioris ad appetitum sensitiuum in quo erat dolor vehemens vel etiam ex ratione apprehendētie potuit apprehendi ab intellectu ꝛ sic voluntati p̄sentari ante omnē actum deliberatiuum voluntatis circa ipsam ꝛ sic voluntas potuit habere primū motum nolitionis surreptitie circa ipsam vt taleȝ et ita potuit esse nolita ab ipso: ꝛ per consequēs cō tristās vt videtur. ¶ Et ita videtur probabiliter posse dici saltem ɓm duos vel tres modos q2 quantus magis est dubius christus potuit tristari ī sua passione ꝛ ex ipsa ɓm portionem inferiorem ꝛ non solum ex sua passione: sed etiam ex multis causis alijs vt videtur.

Exēplū August. — Epilogatio predictorum.

Instātie circa predicta. ¶ Quantum ad quintum instatur cōtra ista: quia impossibile est ꝙ eadem potētia simul gaudeat ꝛ tristetur de eodem obiecto. Sed portio superior et inferior ꝗtum ad volunta

tem sunt vna ⁊ eadem potẽtia: vt dictũ est in scđo
et portio superior gaudebat de passione xp̄i igitur
portio inferior de eadẽ non poterat contristari. Si
militer etiã portio inferior poterat gaudere ⁊ gau
debat de passione. Sicut ⁊ voluntas virtuosi gau
det mori pro bono cõmuni: ergo nõ tristabatur de
hoc. ¶ Tertio quia sicut dictũ est portio superior
tristabatur de passione Christi nõ ergo portio in=
ferior. Tunc em̄ in eadem potẽtia fuissent due tri=
sticie eiusdem rationis: ꝙ quia eiusdem potentie et
eiusdem obiecti quod non videtur possibile.

Solutio ¶ Ad primum istorum dico ꝙ quic=
quid sit đ tristicia
⁊ gaudio circa idem obiectum ſm eandẽ formalez
rationẽ acceptum ꝙ nõ est impossibile eandem po
tẽtiam simul tristari ⁊ gaudere de eodẽ obiecto ſm
diuersas rõnes. Sicut cõtingere potest ꝙ aliquis
gaudet de hoc ꝙ est abbas pro tãto: qr est domin⁹
⁊ ſm aliam rationẽ dolet videlicet qr est monacus
Sic dico de passione xp̄i ſm ꝙ patet ex predictis:
quia eadem potẽtia potest de ipsa simul gaudere ⁊
tristari. ¶ Ad secundũ dico ꝙ non est incõueniẽs
portionẽ eandẽ inferiorem gaudere de passiõe xp̄i
pro fine sub fine scilicet propter bonũ generis hu=
mani ⁊ tristari ſm aliam rationẽ ſm illos quatuor
modos predictos. ¶ Ad tertium dico ꝙ nõ est tri
sticia eiusdem rationis de passione Christi in por=
tione superiore ⁊ inferiore: quia est de eodem obie
cto materialiter tantum non formaliter sed ſm di=
uersas rationes sicut etiam gaudere vel letari non
sunt eiusdem rationis in ambabus: quia sunt pro=
pter diuersos fines. Una vero ſm finẽ immediatũ
increatũ ⁊ alia ſm finẽ sub fine tanꝙ propter finẽ
immediatũ quare ⁊c. Et dato ꝙ eẽnt eiusdẽ ratio=
nis ex hoc tñ non est impossibile esse ipsas simul in
eadẽ potẽtia vel subiecto sicut dictũ est supra plu=
ries de pluribus formis eiusdẽ ratiõis. ¶ Aduer=
tẽdum tamẽ ꝙ tristicia in Christo dicitur a docto=
ribus propassio non passio: qr licet esset in Christo
⁊ multum vehemens: non tamen subuertit in ipso
nec minuit iudicium rationis sicut dicit Magister
in litera. Et hoc de tertio principali.

ad argu= ¶ Ad primũ principale argu
mẽta p̄n mentum de contrarijs dicitur primo modo ꝙ tristi
cipalia đ cia ⁊ gaudium ſm totum genus suum non sunt cõ
cõtrarijs traria sed solum quando sunt de eodem obiecto se
cundum eandem rationem formalem. Modo gau
dium Christi vel leticia de obiecto beatifico et tri
sticia de sua passione nõ sunt de eodem obiecto vt
patet: quare ⁊c. Et ista solutio est bona. ¶ Tamẽ
aliter respondetur dato ꝙ tristicia ⁊ gaudium es=
sent contraria secundum totum genus suum dicen
do ad maiorem ꝙ aliqua sunt cõtraria que sunt ab
soluta sic ꝙ ad aliquod extrinsecũ essentialiter non
dependent sed tantum ad subiectum dependent: li
Ɀria du= cet non essentialiter sicut albedo ⁊ nigredo frigus
plicia. et calor ⁊ talia contraria incompossibilia sunt cir=
ca idem subiectum. Alia sunt contraria que essen=
tialiter dependent ad aliquid aliud a subiecto, pu
ta ad obiectum sicut scientia ⁊ ignorantia gaudiũ
et tristicia et talia licet sint ꝯtraria: si tamen sint ad
diuersa essentialiter dicta compossibilia sunt in eo
dem subiecto sicut in eodem subiecto potest simul
esse scientia hominis ⁊ ignorantia lapidis gaudiũ
de vno ⁊ tristicia de alio sic est ĩ proposito. ¶ Ista
solutio est falsa. Primo quia negat talia cõtraria
cuiusmodi sunt albedo ⁊ nigredo posse simul stare
in eodem subiecto cuius oppositũ dictum est in pri
mo articulo questionis. Secũdo quia dicit ꝙ scien
tia ⁊ gaudium vel tristicia essentialiter referuntur
ad obiectũ: quia hoc est falsum vniuersaliter loquẽ
do. Non est enim vniuersaliter verum sicut proba
tum est in questione precedente in primo articulo.
Ista em̄ accidentaliter referuntur ad q̄cunꝗ obie
cta creata sicut dictum est ibi ⁊ sunt qualitates ab
solute. Tertio quia non video quare dato ꝙ sic es=
sentialiter referuntur: ⁊ tamen essent cõtraria qua
re plus essent compossibilia ꝙ̄ alia contraria. Nã
si est incompossibilitas in contrarijs hoc est per il=
la per que formaliter conuenit eis contrarietas: et
hoc est per suas naturas absolutas ita ꝙ respect⁹
illi nichil faciunt ad propositum vt videtur. ¶ Et
ideo dico vltra dato ꝙ ista essent cõtraria ⁊ sint ta
lia qualia albedo ⁊ nigredo adhuc possẽt simul sta
re in suis excellentijs saltem virtute diuina non ta
men dico ꝙ sint cõtraria sed sicut dictum est in pri
ma solutiõne. Non enim opponũtur ⁊ sunt incom
possibilia sicut beatitudo ⁊ miseria: qr miseria for=
maliter est priuatio beatitudinis sicut patet: ⁊ ideo
opponuntur priuatiue non sic illa. ¶ Ad secundũ
patet per predicta nisi ꝙ ad confirmationẽ Aristo
telis dico ꝙ vehemens delectatio excludit de lege
cõmuni tristiciã sed aliter prouisum est circa xp̄m
de lege speciali quã Aristoteles ignorauit. ¶ Ad
tertiũ de ip̄a impassibilitate dico ꝙ impassibilitas
in corpore priuat quãlibet passionẽ abiectiuã. Sz
fruitio beata vel delectatio cõsequẽs non excludit
quãcunꝗ tristiciã: immo forte nec aliquã. Non est
enim negatio sicut impassibilitas vel si excludit ali
quã hoc non est verũ nisi de tristicia cõsequẽte vel
cõcomitãte carẽtiam vel negationẽ talis fruitiõis
⁊ tristicia de passione xp̄i non erat talis in portio=
ne superiori. Aliter dicitur ab vno nec curo modo
ꝙ delectatio bene excludit necessario tristiciam si=
bi oppositam. Puta tristiciam de eodẽ obiecto: et
ista nõ est talis. ¶ Ad quartum đr primo ꝙ nõ est
impossibile virtute diuina ꝙ cor dilatetur scđm le=
ticiaz ⁊ scđm tristiciam sicut fuit dispẽsatiue factũ
in xp̄o: sicut etiã possibile est idẽ corpus esse in plu
ribus locis. ¶ Aliter đr ꝙ cor non sic dilatatur ni
si scđm leticiam appetitus sensitiui que non erat in
xp̄o sed solum tristicia: si ideo solum constringeba
tur ⁊ nõ dilatabatur. Aliter dicitur ꝙ de⁹ potuit
facere ꝙ inesset q̄cũꝗ tristicia vel leticia corde vni
formiter manẽte licet nõ possit hoc natura: iõ ⁊c.

¶ Distinctionis Decimesexte.
Questio Unica.

CIrca istam distin
ctionem quero vtrũ Christus
habuit necessitatem moriẽdi.
¶ Uidetur ꝙ non: qr necessi=
tas moriendi inducta est per
peccatum ⁊ in penaz peccati.
Unũ ⁊ Genesis. 2. đr. In qua= Gene. 2.
cũꝗ die comederis morte mo
rieris. Et Ro. 8. ꝙ corpus mortuum est ꝑpter pec Ro. 8.
catum ⁊ ꝙ stipendia peccati mors. Sed in christo

non fuit peccatum: ergo in Christo non fuit neces=
sitas moriendi. ¶ Secũdo sic. In illo non est neces
sitas moriẽdi in cuius potestate est mori vel nõ mo
Jo.10. ri. Sed in potestate christi fuit mori vel non mori.
Tum qꝛ hoc ipe dicit Jo.10. Ego pono aĩaȝ meã
⁊ nullus tollit eã a me sed a meipso pono eã. Et ibi
dem dicit ꝙ hoc mandatũ accepit a patre. Et pla=
num est ꝙ nõ inq̃tum deus sed inq̃tuȝ homo. Tũ
quia cũ moriebatur vocẽ magnã et clamorem vali=
dum emisit ⁊ hoc non videtur nisi fuisset in sua vo=
lũtate mori vel potestate. Alij vero in quorum po=
testate nõ est hoc hora mortis nõ possunt sic clama
re: ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. In illo nõ est necessitas mo=
riendi cuius anima habuit plenũ dominiũ sup cor
pus ad continẽdum ipsuȝ. Sed anima xpi habuit
plenũ dominium super corpus: qꝛ aĩa xpi erat om=
nipotẽs sicut ⁊ omnisciens vt videtur: ergo ⁊c.

¶ Contra christus fuit vniuoce homo no=
biscũ q̃tum ad humanã naturã
Similiter etiã assumpsit penalitates nostras. Sed
in nobis est necessitas moriendi: ergo ⁊c.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo inquiram. Utrum in Christo fuerit ne
cessitas moriendi. ¶ Secundo vtrum in potestate
eius fuerit mori vel nõ mori inflicta sibi passione ⁊
doloribus quos sustinuit. ¶ Tertio vtrũ mors eiꝰ
fuerit naturalis vel violẽta vel voluntaria. ¶ Ul
timo ad rationes principales.

an in xpo fuerit necessitas moriẽdi.

¶ Quantum ad primuȝ dico
primo ꝙ corpus xpi cum nõ esset gloriosum nec re
dundaret gloria nature in ipsum ſm diuinã dispen
sationem ⁊ hoc miraculose ſm aliquos: qꝛ de lege
cõmuni si anima est beata corpus etiã coniunctum
sibi est beatum. Corpus xpi fuit simpliciter corru=
ptibile ⁊ mortale ⁊ passibile. Ita ꝙ xps ſm ꝙ ho=
mo potuit mori ⁊ pati ⁊ corrumpi sicut etiã alij ho
mines in puris naturalibus relicti sicut etiã Adaȝ
in statu innocẽtie vt dictũ est in.2.⁊ probatum ibi.
Nec repeto. ¶ Secũdo dico ꝙ sicut Adam tandẽ
mortuus fuisset ⁊ cõsumptus etiam durante statu
innocẽtie nisi fuisset preuẽtus per translationeȝ ad
gloriam ⁊ immortalitatẽ. Sic etiam xps dato etiã
ꝙ necessitatem moriendi vt penalitatẽ non assum=
psisset sicut etiam probatũ est ⁊ declaratũ de Adã
in ſcdo. ¶ Tertio dico ꝙ multofortiꝰ mortuꝰ fuis
set ⁊ consumptus assumpta necessitate moriendi si
violẽter occisus nõ fuisset ſm Augustinũ de baptis
mo paruulorũ vbi hoc dicit expresse lib.2. prope fi
nem. ¶ Quarto dico ꝙ qꝛ xps non habuit pecca=
tum nec fuit propagatus ab Adam naturaliter ra
dice peccati ⁊ mortis nõ habuit necessitatẽ morien
di sicut Adam ⁊ tota posteritas sua sicut penã in=
flictã sibi pro demerito suo vel aliquo peccato pa=
rentis cuius ipse esset particeps sed habuit necessi
tatẽ moriendi voluntarie ⁊ liberaliter assumptam
vt pro peccato Ade satisfaceret in corpore passibi
li et mortali ita ꝙ sicut Ade inflicta est necessitas
moriendi vellet nollet ita xps assumpsit talem ne=
cessitatẽ moriendi. ¶ In ipso ergo fuit necessitas
moriendi nõ inflicta sed assumpta. Ista que dicun
August. tur hic de Adam in statu innocẽtie nõ videnť con
cordare August. Nã primo libro de baptismo par
uulorũ prope principium dicit ꝙ Adam in statu ĩ=
nocentie per esum ligni vite nunq̃ senuisset ⁊ pari
ratione nec mortuus fuisset. Hoc etiã videtur vel=
le.12.de ciui.c.20. Sed forte potest exponi: qꝛ deꝰ
preseruasset eũ consequẽter ad esum ligni vite nõ
ex virtute ligni vite nec ipsum sue innocẽtie relin=
quẽdo. Hec de primo articulo questionis.

¶ Quãtum ad secũdum arti
culũ. An scȝ in potestate xpi fuerit mori vel nõ mo an fuerit
ri. ¶ Dico primo ꝙ in potestate xpi inq̃tum ver= in ptãte
bũ vel deus fuit mori vel nõ mori etiã inflictis sibi xpi mori
doloribus passionis ad mortẽ disponẽtibus ⁊ hoc vl nõ ⁊c.
siue aĩa potuerit stare in corpore cũ talibꝰ indispo=
sitionibus siue non. Si sic patet ꝙ in potestate eiꝰ
fuit hoc. Si nõ patet ꝙ adhuc fuit in potestate eiꝰ
quia potuit in instãti dispositiones cõgruas corpo
ris reparare ⁊ sic nõ oportuit animã separari sȝ po
tuit remanere. ¶ Secũdo dico ꝙ in potestate eius
inq̃tum homo nõ fuit hoc scȝ nõ mori inflicta pas
sione: immo etiã nec mori vel nõ mori absolute sine
passione afflicta. Nam in potestate alicuius agen=
tis creati non est hoc quin actiuum naturale totale
approximatuȝ passiuo disposito nõ impedito id est
cũ omnibus ad actionẽ requisitis agat in tale pas=
siuum. Hoc enim inditum est agentibus et passi=
uis naturalibus etiam ex prima conditione ⁊ insti
tutione rerũ: ⁊ ideo oppositũ fieri non potest nisi a
cõditore rerũ primario puta a deo. ¶ Cum ergo suffi
ciẽter fuerint approximata actiua passiuis nõ fuit
in potestate xpi sic impedire effectũ mortis siue in=
flicta passione siue nõ: sed per actionẽ ⁊ passionem
mutuam partium intrinsecarũ corporis ⁊ modis il
lis qui dicti sunt de corpore Ade in ſcdo.

¶ Sed contra istud istatur qꝛ si nõ fuit obiectio.
in potestate Christi mo
ri ĩ sua passione igitur necessarium fuit simpliciter
ipsum mori: ⁊ per consequẽs in hoc aliquid nõ me
ruit nec sibi nec nobis. ¶ Dico q̃tum ad hoc ꝙ vo
luntas potest mereri circa aliquod obiectũ qd non
est in potestate sua volẽdo ipsum sicut volẽdo deũ
esse iustum ⁊ bonum ⁊ similiter voluntas humana
xpi acceptando mortem ipsius licet nõ esset in sua
potestate. Hec de secundo articulo.

¶ Quãtum ad tertium arti/ de morte
culuȝ. Dico primo ꝙ mors xpi fuit voluntaria per xpi notã
cõparationem ad voluntatẽ Christi: qꝛ ipsam vo= da.
luit ⁊ ipsa ei placuit eo modo quo dictũ est in prece
denti questione: ⁊ ideo fuit sibi meritoria ⁊ nobis.
¶ Secũdo dico ꝙ fuit violẽta aliquo modo: quia
fuit accelerata ⁊ inducta per passiones ab extrinse
co illatas nature discõuenientes ⁊ pro tãto potest
dici violenta ⁊ dico ꝙ in aliquo sic violento bñ cõ=
sistit meritum in sustinẽte: dum tñ sit voluntarium
id est voluntarie acceptatũ licet sit violentũ ⁊ con=
tra inclinationẽ nature ⁊ ab extrinseco vt p̄dictuȝ
est. ¶ Tertio dico ꝙ fuit naturalis aliquo modo
pro tãto: qꝛ naturale est animã separari a corpore
indisposito: sicut etiã naturale est animã vniri cor=
pori disposito. Ita ꝙ naturale non fuisset ꝙ xpus
superuixisset post illos dolores inflictos sed magis
fuisset supnaturale ⁊ miraculosum. ¶ Ex quo pa
tet ꝙ mors sua non fuit miraculosa sicut nec mors
aliorum quãdo separantur anime eorum a corpori
bus indispositis ipsorum. Uerũ est tamẽ ꝙ tẽpore

passionis facta sunt aliqua miracula ⁊ multa ⁊ puto ꝙ vnū illorum fuit emissio illius clamoris valde mirabiliter formati ⁊ emissi virtute diuina. Unde ⁊ rationabiliter fuit motus ille qui audiens huius vocem ⁊ vidēs ꝙ tñ erat xp̄s afflictus ꝙ sufficienter erat ad mortem dispositus ⁊ vsqꝫ ad mortē debilitatus: ⁊ per ɔn̄s ꝙ non poterat ab ipso naturaliter formari talis clamor vt diceret. Uere fili⁹ dei erat iste. Sic de ista questione.

Ad pn̄cipalia argumēta. ¶ Ad primuz principale dico ꝙ in Christo non fuit necessitas moriendi inflicta pro peccato suo aliquo sed assumpta vt dictū est supra. ¶ Ad secūdum dico ꝙ in potestate xp̄i ꝫm ꝙ deus fuit ꝙ ipse ꝫm ꝙ homo moreretur vel nō moreretur sicut bene arguunt ille probationes sed in potestate sua nō fuit hoc ꝫm ꝙ homo sed qꝛ probatio secūda videtur probare ꝙ etiā ꝫm ꝙ homo. Dico ꝙ hoc mādatum accepit a patre vt poneret animam suā id est vt sibi ꝫm ꝙ homo placeret separatio aīe sue a corpore quā ip̄e poterat facere ⁊ sic ponere aīam suā inꝙ̄tum homo vel aliter scꝫ vt offerrat se passioni ⁊ crucifixorib⁹ suis oblatus est eñ quia ipse voluit sicut dicit ysaias. 52. Ad aliā probationē patet quid dicēdum. ¶ Ad tertium dico ꝙ anima xp̄i nō habuit tale dominiuz sup corpus vt in sua potestate esset xp̄m mori vel nō mori: nec ipsa fuit omnipotēs sicut omnisciens. Omnipotētia eñ in aliquo requirit ꝙ eminēter ⁊ virtualiter contineat omnia possibilia ⁊ sic ꝙ sit infinitū. Non autem omniscientia vel scientia omnium precipue per diuersos actus vel per vnum actum finitum vt in anima Christi: ideo ⁊c̄. (margin: ysa. 52.)

¶ Distinctionis Decimeseptime. Questio Unica.

Circa distictionez Decimāseptimam quero vtrū in Christo sint vel fuerint due voluntates. ¶ Uidetur ꝙ nō quia si sic quelibet illarū libera est ⁊ voluntas quelibet potest velle oppositū eius quod vult alia vel velle qđ non vult alia: igitur voluntas humana si fuit in xp̄o potuit esse difformis volūtati diuine ⁊ ita xp̄s potuit peccare qđ est falsum. ¶ Secundo sic. In vno supposito nō est nisi vnū principium motiuum oīm aliaruz potētiarum illius suppositi vt videt̄. Sed volūtas est principium motiuum oīm potentiarum illi⁹ suppositi cuius est: ꝫ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Si in xp̄o est volūtas humana distincta a diuina oportet ꝙ illa moueatur ⁊ regatur a diuina: qꝛ nō potest fieri ecōuerso. Sed hoc est cōtra naturam voluntatis ⁊ sue ingenite libertatꝫ. Est eñ instrumētum seipsum mouens ꝫm Anselmum: ꝫ ⁊c̄. (margin: Ansel.)

¶ Contra Damascenus capitulo sexto et Magister in litera.

¶ In ista questiōe sic procedā ¶ Primo ostendam ꝙ in christo sint due voluntates quarum quelibet est appetitus liber in ratione ⁊ intellectus arguendo cōtra vnam opinionem hereticā que non ponit in Christo nisi vnam voluntatem scꝫ diuinā ⁊ ostendam ꝙ non sint ibi plures ꝙ̄ due. ¶ Secūdo inquirā. An in christo sint vel fuerint plures appetitus sensitiui. ¶ Tertio an om̄is Christi voluntas semper fuerit impleta ⁊ oīs oratio exaudita. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum articulū. Expedio me breuiter ꝙ in xp̄o sunt plures volūtates. ¶ Et hoc probo primo sic. In quocūqꝫ sunt plures nature in eodē sunt plures ꝓprietates illarū naturarum precipue de proprietatibus consubstātialibus illis naturis. Sed in xp̄o sunt plures nature intellectuales scꝫ diuina ⁊ humana vel anima ipsa: ꝫ ⁊ plures volūtates que sunt proprietates plurium naturarū. Ex hac ratione patet ꝙ si voluntas humana esset vnum accidēs absolutum ipsius anime sicut ponūt aliqui nō oportuit ꝙ verbum assumeret humanā voluntatē. Potuit eñ ipsam separare ab anima ⁊ ecōuerso: ⁊ sic animam assumere sine voluntate: licet etiā ab illis cōcedatur sicut a me ꝙ assumpsit vtrumqꝫ. ¶ Secūdo sic. In xp̄o est voluntas diuina ꝫm omnes. Sed in Christo etiam est voluntas creata qꝛ in Christo est gratia creata gratū faciens ⁊ fruitio que non ponitur nisi in voluntate sicut in subiecto sicut ⁊ caritas cū qua est eadem vt dictum est in primo: ꝫ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. In Christo est intellectus duplex scꝫ diuinus ⁊ creatus humanus qꝛ in ipso est duplex scientia scꝫ diuina ⁊ creata ⁊ multiplex quia vna que est verbi ⁊ aliorum in verbo alia que est rei in proprio genere: ꝫ ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Illud est ponēdum in xp̄o esse assumptū a verbo ꝫm ꝙ homo maxime indigebat curatione sicut patet per Dama. Sed hoc est voluntas: qꝛ in volūtate formaliter cōsistit peccatum ⁊ morbus hominis curādi: ergo in Christo est voluntas hūana a verbo assumpta ⁊ hec est modo cōclusio certa ⁊ fidelibus determinata ⁊ opinio illa antiqua ꝙ in xp̄o non est nisi vna voluntas tanꝙ̄ heretica repudiatur ⁊ falsa. Hoc est primum huius articuli. (margin: ꝙ in xp̄o sunt plures volūtates.)

¶ Secundo dico ꝙ ī Christo nō sunt nisi due voluntates ⁊ nō plures. Uoco autem voluntatē potētiam liberam appetitiuam potētem habere vel habētē actū scđm elicitū vel quasi elicitum distinctū ex natura rei ab ea que est ipsum velle. Et tūc dico ꝙ nullus appetitus naturalis quicūqꝫ nec cuiuscunqꝫ potentie ꝫm ꝙ huiusmodi debet dici voluntas nisi ipsemet qui est voluntas vel volūtatis in ordine ad talem actū ⁊ est omnino eadē potētia cum voluntate ipsa. Cum igitur in xp̄o non sint nisi duo tales appetitus ꝫm duas naturas diuinā scꝫ ⁊ humanam. Patet ꝙ non sunt nisi due voluntates: licet eñ intellectus appetat naturaliter suam perfectionē nō tñ ille appetitus voluntas est: quia nō potest habere actum volendi elicitū. Similiter etiam licet volūtas naturaliter appetat suā perfectionē vel actū quem ipsa potest recipere vel elicere non tñ est due potētie vel due voluntates inꝙ̄tum naturalis ⁊ libera sed eadē potentia ⁊ voluntas est omnino que naturaliter appetit actum vt suam perfectionē ⁊ libere elicit ipsum. Sicut est idem visus qui naturaliter appetit actū vidēdi ⁊ naturaliter elicit ipsuꝫ. (margin: ꝙ in xp̄o solū sunt due volūtates.)

¶ Ex quo patet ꝙ nihil est dictu ī xp̄o esse plures volūtates

q̄ duas quia in ipso est voluntas creata naturalis & libera. Non enim sunt iste due voluntates sed vna sicut in ipso non est nisi vnus intellectus possibilis creatus vt iam est declaratū. *obiectiones.* ¶ Si dicas sicut dicunt aliqui q multiplicātur appetitus sicut & potētie cognitiue sensitiue sicut etiā multiplicat̄ appetitus intellectiuus vel est vnus sicut & ipsa potētia intellectiua. ¶ Similiter etiā appetitus naturalis sicut & forma naturalis impressa: & & appetitus sensitiuus sicut & forma apprehēsa vel potius apprehensiua. *Auicen.* Et hoc etiā dicit Auicēna. 6. naturalium q vnicuiq virtuti apprehēdēti appropriatur proprium delectamentum qd non pertinet nisi ad appetitū. *Solutio instā. pc.* ¶ Potest responderi ad ista q nō est necessarium ponere tot appetitus: nec Aristoteles videt̄ posuisse. Unde sicut in eodē non est nisi vnus intellectus ita nec nisi vna voluntas & si essent in aliquo plures intellectus pticulares sicut sensus particulares nō oporteret ponere nisi vnū appetitum ex quo ille posset versari circa omnia. Sic dicit̄ in pposito de appetitu sensitiuo. ¶ Ad secundū non oportet nec cōcludit: qz nō sic appetitus sensitiuus est idem cum forma vel potētia apprehensiua sicut naturalis cū formā impressa nec oportet ipsuz per consequēs sic cōnumerari. ¶ Ad Auicēnam dicetur q non cōcludit nisi de actu appetitus qui bene variatur sm diuersas apprehensiones nō sic autem de potentia. Hec de primo articulo.

an in xpo sint plures appetitus sensitiui.

¶ **Quātum ad secūdum articulum** dicit vnus q in xpo sunt plures appetitus sensitiui sicut & plures sensus. Cuilibet enim sensui correspondet suus appetitus sensitiuus & propria inclinatio in actū & obiectū: licet cōmuniter loquatur sancti & doctores de vno appetitu sensitiuo tm̄ quia loquunt̄ de appetitu sensitiuo sequēte imaginationē qui est superior ad istos pticulares alios appetitus. ¶ Istud non videtur michi necessariū ponere. Uoco enim appetitum sensitiuum potētiam appetitiuā organicam scz que potest habere actuz sm elicitum qui est ipsum appetere. Unde licet qlibet potentia naturaliter appetat actum & obiectū sibi conueniens non tm̄ quelibet dicitur nec est appetitiua proprie sed solum illa potētia appetitiua potest dici que habet actuz sm elicitū qui est appetere ipsum & hoc nulli appetitui cōuenit nisi voluntati vel appetitui sensitiuo qui videtur michi vnus deseruiens omnibus potētijs sensitiuis: qz non video aliquam necessitatē ponēdi plures. ¶ Ex quibus patet q licet sit inclinatio naturalis alia ipsius visus ad actum vidēdi & alia gustus ad actū gustādi & sic de alijs: tm̄ non oportet sic appetitus sensitiuos distingui sed oīum potest esse vnus appetitus sensitiuus prout appetitiua potētia distinguit̄ cōtra cognitiuā nec concurrit in eandē potētiam cuz ipsa licet bene multiplicetur appetitus naturalis. Nam talis appetitus nō distinguit̄ in ratione potētie contra cognitiuam vel etiā appetitiuam sed in appetitiua puta in voluntate vel appetitu sensitiuo est eadem potētia cū ipsa & incognita puta in visu vel intellectu est eadem cū ipsa. Hec de secundo articulo.

de xpi volūtate et oratiōe.

¶ **Quātum ad tertium articulum.** Dico q accipiendo voluntatē stricte & proprie sicut accepi supra pro potētia libera que vno modo dr̄ naturalis sm inclinationē naturalem ad actum & alio modo libera inq̄tum libere potest elicere talem actū & non est differētia nisi sm rationē quia eadem est omnino potētia sm rem tm̄ vt naturalis prior est omni actu elicito nec vt sic habet aliquē talem actū omnis voluntas xpi sm quēcunq actum elicitum & deliberatiue elicitū quo simpliciter aliquid voluit cōformiter ad diuinā voluntatē consequētem fuit efficax & impleta & oratio exaudita qua fuit conformis volūtati dei in volito. Uolūtas autē diuina efficax de volito semp impletur et ideo simpliciter vel efficaciter voluit quicquid sibi sm diuinam voluntatē euenit & mortē & omnia licet noluerit mortem sm quid puta si placeret deo aliter redimere genus humanuz. ¶ Ex quo patet q licet in illa oratiōe. Pater si possibile est trāseat a me calix iste nō fuerit exauditus tm̄ nō fuit factū aliquid contra suam petitionē: qz non erat possibile sm potētiam dei ordinatam q transferretur calix mortis ab ipso & ideo efficaciter & simplicit̄ nō petebat vt trāsferretur sed cōditionate si possibile esset. In omnibus aūt que simpliciter & efficaciter voluit & orauit exauditus est vt videt̄ loquēdo autem de voluntate vt naturaliter inclinatur in bonū persone & de voluntate large accepta pro appetitu sensitiuo dico q voluntas sua nō semp fuit efficax nec impleta. Naturaliter enim appetebat viuere & cōseruari & refugiebat mori sm appetitū sensitiuū & tm̄ oportuit ipsam mori & pati: vuare &c̄.

¶ **Ad primum principale** dico q absolute loquēdo voluntas humana in Christo fuit libera libertate peccabili & potuit esse difformis diuīe volūtati & peccare sicut volūtas mea vel tua sicut etiā dictū est supra q xps absolute loquēdo potuit peccare: non tm̄ stante ordinatiōe diuina circa ipm & de ipso sicut est de beatis. *ad rōnes principales.* ¶ Ad scdm dico q in vno supposito xpi sm vnā naturā nō est nisi vnū principiū motiuū oīm potentiarū illius nature. Unde in ipso nō est nisi vna voluntas creata tm̄ sm naturā diuinā in ipso est aliud principium motiuū oīm potētiarum mobiliū ipsius suppositi & hec est voluntas diuina. Nec est hoc impossibile sicut non est impossibile q xps sit suppositum duarū naturarū. ¶ Ad tertiū dico q idez iudiciū est de voluntate xpi creata qūo stante libertate regitur & mouet̄ a diuina voluntate sua sicut de mea vel tua volūtate. Et satis dictum est de hoc in primo & secundo.

¶ Distinctionis Decimeoctaue. Questio Unica.

Circa distictionez Decimāoctauā quero. Utrū christus potuit mereri aliqd in instāti sue cōceptionis existēs iam beatus. ¶ Uidetur q non. Christus existēs beatus ab instanti sue conceptionis nō potuit peccare sicut dictuz est supra: ergo nō potuit etiā mereri: qz eiusdē potētie est posse mereri & demereri. ¶ Scdo sic. xps ab instāti sue cōceptionis fuit beat⁹ sicut supponit̄. Sed beat⁹ mereri nō pōt

qꝛ est in termino ꝛ ptꝫ de alijs beatis: ꝫ ꝛc. ¶ Tertio sic. Meritū est prius pmio. Sed meritū nō potuit esse prius primo instāti cōceptionis in quo fuit christus sub premio: ꝫ xp̄s non potuit mereri.

¶ Contra Christus potuit aliquid mereri tēpore sue passionis: quia meruit nobis gratiam ꝛ gloriam sicut apparebit: ergo in primo instanti consequentia probatur: qꝛ nullum habuit impedimentum in primo instanti plus ꝙ in sua passione. Fuit eīm vir perfectus aīo ꝛ viator habens caritatem sicut ꝛ in sua passione.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram vtrum Christus aliquid potuit mereri ab instanti sue cōceptionis. ¶ Secūdo inquiram. An aliquid meruit de facto. ¶ Tertio inquirā quid meruit. ¶ Quarto quo actu meruit vel mereri potuit. ¶ Ultimo ad rationes.

1. opinio ¶ Quantum ad primum est vna opinio ꝙ xp̄s nōn potuit mereri ab instāti sue conceptionis ꝛ per cōsequēs ꝙ nichil meruit in illo instanti: sed implicat contradictionē ꝙ potuerit mereri. ¶ Ad hoc adducūtur ratiōes alique. Prima est ista. Angelus nō potuit peccare in instanti sue creationis ꝫm Anselmū de casu dyaboli: quia tunc deus esset causa peccati. Nam quicquid cōuenit angelo ab instanti sue creationis habet a deo sicut dicit: ꝫ similiter nec xp̄s potuit mereri in instāti sue conceptionis. Alioquin habuisset meritū a deo ꝛ nō a seipso et sic pure passiue se habuisset ad meritum qd̄ est contradictio. ¶ Secūda ratio. Si ab instāti cōceptionis potuit xp̄s mereri. Aut hoc fuisset eodē actu cū actu fruitionis beatifico. Aut alio. Non potest dici ꝙ eodem actu quia beatitudine nō meretur aliquid sed magis premiatur. Meritum eīm ꝛ premium nō sunt idem sed vnū est causa alterius. Nec potest dici ꝙ alio actu: qꝛ ille actus fuisset prior actu beatifico qd̄ est falsum: qꝛ actus beatificus fuit simpliciter primus actus in volūtate xp̄i. Similiter etiā actus beatificus adequabat voluntatē xp̄i: qꝛ summe beatificabat ꝛ quietabat ipsam: ꝫ non erat capax alicuius alterius actus.

¶ Tertia ratio. Si Christus potuit mereri in primo instāti ponamus ꝙ meruerit: tunc sic. Omne qd̄ est quādo est necesse est esse: ꝫ nullus actus quādo est cōtingēs est: ꝛ per ꝯns actus tantūmodo est cōtingēs: vt est in potētia. Potentia autem est prior actu illo ꝛ potest illum elicere vel nō elicere. Sed si actus ponit̄ in primo instanti tollit̄ prioritas potētie: ꝛ per consequēs contingētia actus ꝛ per consequēs ratio meritorij in actu: quare ꝛc. ¶ Quarta ratio. Agere p̄supponit esse. Sed mereri est agere ergo presupponit esse merētis precedēs non solum natura: sed duratione: qꝛ ipsum esse non est nisi duratio entis: quare ꝛc. ¶ Quinta ratio. Meritum in voluntate necessario presupponit actū deliberatiuum in ratiōe: sicut etiā demeritū ꝛ sicut electio presupponit cōsilium sed deliberatio de agibili vel eligibili nō potest esse in instanti: sed oportet ꝙ sit in tēpore ꝫ ꝛc. ¶ Sexta ratio. Volūtas in instāti creationis creat̄ indeterminata ab ip̄o creante ad actum merēdi: quia ad actum non determinatur a creante. Sed si ipsa mereretur in primo instāti ipsa esset determinata ad actum merēdi: ꝫ simul esset determinata ꝛ indeterminata qd̄ est contradictio. Videtur igit̄ istis ꝙ Christus nec meruit nec mereri potuit aliquid in instanti sue conceptionis licet bene habuerit voluntatē perfectam ꝛ caritatē radicem merendi.

opi. doc. ¶ Sed his nō obstātibus dico ꝙ xp̄s potuit aliquid mereri et habere actum meritorium ab instāti sue conceptionis non obstante ꝙ fuerit beatus ꝛ manēs beatus eo modo quo fuisset beatus. ¶ Ad cuius euidētiaꝫ. Notandum est primo quid est meritum et secundo probabo propositum. Dico ꝫ ꝙ meritum idem est ꝙ act⁹ libere ꝛ contingēter elicitus a merente a deo acceptatus in ordine ad aliquod premium dandum ipsi merēti vel alteri pro quo meret̄ ꝛ si est meritum de condigno oportet ꝫm statutū diuinū ꝙ talis actus sit formatus caritate ꝛ eliciatur ab habēte caritatem. (Meritū quid.) Unde nō video plura requiri ad meritū etiaꝫ ꝫm ordinē quem tenemus modo institutū a deo de aliquo actu ad hoc vt sit meritorius nisi forte dicatur ꝙ oportet merētem esse viatorē ꝛ nō pure beatū nec pure in termino. Et hoc ꝫm illos qui ponūt ꝙ angeli beati vel anime nichil merentur de nouo sed in proposito nō est vis: qꝛ planū est ꝙ Christus nō statim fuit purus cōprehensor sed cū hoc etiam fuit viator. Et est descriptio meriti accepti formaliter ꝛ principaliter nō de imperato vel acceptato a voluntate merētis. ¶ Tunc probo ꝙ ab instanti sue cōceptionis potuit aliquid mereri. (Ratiōes doctoris) ¶ Primo sic. Pro quocūqꝫ instanti ponitur voluntas viatoris ꝑfecta nō impedita habēs caritatē pro illo potest aliquid mereri quia pro illo instāti potest habere actum aliquē volēdi sic acceptabilem deo vel acceptatum: sed talis ponitur voluntas Christi pro instanti sue cōceptionis vt patet ꝫm omnes: ꝫ potuit mereri. ¶ Secunda ratio: qꝛ aliqua potentia nō possit in suam operationē in illo instanti in quo est primo. Hoc nō videtur nisi vel quia est imperfecta nō habēs omnia necessaria ad actionē vel quia impedita vel qꝛ actio illa non potest esse in instanti: quia est successiua vel quia presupponit necessario aliam successiuam sicut generatio presupponit motum. Sed nullum currit in proposito de volūtate xp̄i ꝛ operatione meritoria vt patet discurrēdo Habuit eīm xp̄s omnia necessaria ad merēdum: qꝛ et facultatē naturalem ꝛ scientiam vel noticiā infusam ꝛ perfectaꝫ ꝛ facultatē super naturalē. Nec habuit impedimētum vt videtur. Nec etiam actus meritorius successiuus est sed totus simul nec presupponit aliquē successiuū necessario: ꝫ ꝛc. ¶ Tertia ratio. Pro quocūqꝫ instanti potest volūtati viatoris inesse actus beatificus ꝛ actus meritorius vt videtur ꝛ coniunctim: qꝛ non habēt formalē repugnātiam vt videtur. Sed actus beatificus potest inesse pro primo instanti: ergo ꝛ actus meritorius. Dico ꝙ non: quia voluntas elicit actum meritoriū non autem actum beatificum sed deus. Similiter etiam actus beatificus simpliciter est ꝛ intuitiuus nō presupponēs deliberationē sicut actus meritorius. Dico ꝙ nō video quare posita ꝑfecta noticia de agibili vel eligibili seu diligibili in instanti conceptionis sicut est factum in xp̄o non possit voluntas elicere in instanti actū meritorium si sit voluntas vitare informata caritate. ¶ Quarto videtur hoc confirmari: qꝛ sicut probatū est in. 2. Angelus

August.

potuit peccare in instanti sue creationis quare ꝛc. Non enim repugnat voluntati habere actū coeuū sicut nec agenti naturali ſm Augustinū non repugnat. Unde ꝛ .6. de trinita. dicit ꝙ si ignis esset ab eterno splendor esset ab eterno. Potuit ergo mereri aliquid.

Et tunc dico expediendo me de secūdo articulo ꝙ ꝓbabile est ꝛ rationabile ꝙ aliqd meruerit de facto ab instanti cōceptiōis sue. Quid sit autē illud inferius apparebit.

ad dicta 1. opi.

Ad primum opinionis cōtrarie dico ꝙ angelus potuit peccare in primo instāti sicut dixi in secūdo ꝛ actū peccati habuisset a seipso per propriā voluntatē. Ad Anselmum dico ꝙ ipse fingit ibi vnū angeluȝ qui non habuisset voluntatē a sua creatione sed fuisset creatus sine voluntate et ille nō potuisset peccasse in instāti creationis sue: q2 si peccasset non a se sed a deo peccasset vt patet: hoc autē non est ad propositū. Ad secūduȝ potest dici ꝙ alio actu ab actu beatifico potuit mereri. An aūt actu beatifico apparebit infra. Quādo dicis ꝙ non alio: q2 nō fuit cōpossibilis actui beatifico aliquis alius eo ꝙ replebat capacitatem Christi. Dico ꝙ replebat eam intensiue: quia perfectiorem actum intēsiue habere non poterat sed non extēsiue: quia ad alium poterat se extēdere licet ille quietaret et beatificaret ipsum. Preterea. Si ratio concluderet pari ratione concluderet ꝙ nec in instanti conceptionis sue nec in alio potuisset xp̄s mereri aliquid sicut patet deducēti rationes. Ad tertium dico ꝙ omne qd est quādo est necesse esse in sensu cōpositionis ꝛ necessitate conditionata non necessitate absoluta et cū tali necessitate stat cōtingētia simpliciter. Alioquin esset contingēs simpliciter qd falsum est. Nā necessarium et contingēs diuidunt ens in effectu. Dico ꝙ actus esset simpliciter ꝯtingēs pro primo instanti sicut pro quolibet alio instāti. Quādo dicis ꝙ non: q2 potētia nō fuisset prior actu. Dico ꝙ verum est duratione sed natura bene et sic prior ꝙ pro eodē instanti diuisim potuit elicere vel non elicere: ꝛ sic contingēter ꝛ libere fuisset vel fuit actus elicitus ab ea. Falsum est ergo imaginari ꝙ actus sit contingēs tantum anteꝙ̄ eliciatur: q2 tūc nō est contingēs sicut nec est ens sed quādo est ꝛ elicitur tūc est contingēs in actu ante vero solū in potētia. Ad quartū dico ꝙ in creaturis agere ſm nature ordinē presupponit esse sed nō duratione sed natura. Tu dicis. Esse est duratio rei. Dico ꝙ hoc cōcesso nichil plus habes nisi ꝙ agere p̄supponit esse ꝛ duratiōnē sed nō duratione sed natura. Ad quintum dico ꝙ meritū etiā in electione nō presupponit necessario deliberationē cū discursu ꝛ tēpore sed tm̄ per accidēs propter ignorātiam eligētis ꝛ modū intelligēdi suum sicut patet in nobis. Sed quando potest haberi ꝛ habet̄ aliter perfecta noticia eligibilis vel agibilis sicut ponitur fuisse i xp̄o ab instāti conceptionis per infusionē. Dico ꝙ non requiritur talis deliberatio cū mora sed potest esse electio in instāti. Unde ꝛ perfecti artifices in arte sua non deliberant sicut patet. Ad sextum dico ꝙ voluntas creatur a deo existēs actu determinata si ponat̄ mereri in instāti creationis si illā determinatiōnē habet a seipa. Ita bene sicut haberet in alio instāti ꝛ sic nō est simul determinata ꝛ indeterminata sicut tu dicis. Hec de p̄mo articulo principali ꝛ etiam de secundo.

quid xp̄s meruerit sibi ꝛc. 1. opi.

Quātum ad tertiū. Quid scȝ sibi meruerit dicit vnꝰ ꝛ probabiliter ꝙ nō meruit sibi gloriam aīe sed gloriā corporis. Qꝫ autē nō gloriā aīe Probat primo: q2 gloria aīe fuit tāta ꝛ ita p̄fecta in xp̄o ꝙ nō videt̄ cecidisse sub merito xp̄i. Et dicit ꝙ nō est minus gloriosuȝ in ip̄o ꝙ tantā gloriā habeat sine merito proprio vel non ex merito ꝙ̄ sit in alijs ꝙ suā gloriā habēt ex merito. Sua. n. gloria tāta est ꝛ ita p̄fecta ꝛ nobilis ꝙ sub merito nō cadit sed mera liberalitate diuina habetur in xp̄o. Glorie autē aliorū: q2 sunt imp̄fecte respectu istius possunt haberi ex meritis: ꝛ hoc attestatur imp̄fectioni earū. Scd̄o etiā q2 si xp̄s meruisset eā oportuisset ip̄sum habere p̄fectiorē actū meritorium in voluntate ꝛ a volūtate sua ꝙ̄ aliqs actus angelice volūtatis sicut ꝛ gloria illa p̄fectior est ꝛ maior ꝙ̄ gloria cuiuscūqꝫ angeli. Hoc autem nō videt̄. Tertio etiā q2 primꝰ actus fruēdi simpliciter in volūtate xp̄i fuit beatificus ꝛ p̄cessit vnionē ad verbū: ꝛ per ꝯn̄s non p̄cessit aliquis meritorius. Quarto q2 decuit hoc ad decentiā diuine curie ꝛ graduū eius vt scȝ sicut sunt illi qui habuerūt gloriam ex meritis ꝛ aliqñ fuerūt inimici sicut oēs adulteri hoīes ꝛ aliqui qui habuerūt ex meritis ꝛ nunꝙ̄ fuerūt inimici sicut angeli ꝛ aliqui q̄ nō habēt ex proprijs meritis ꝛ aliqñ fuerūt inimici sicut paruuli. Ita esset ibi aliquis qui nunꝙ̄ fuit inimicus nec habuit ex ꝓprijs meritis ꝛ iste fuit xp̄s ꝛ est xp̄s loquēdo de gloria aīe. Sed de gloria corporis dr̄ ꝙ potuit sibi mereri eā ꝛ meruit in instāti cōceptionis sue. Et hoc videt̄ probabile ex quo aliquid meruit ꝛ nō alijs ꝙ sibi meruerit: nō autē gloriaȝ aīe: igit̄ gloriā corporis. Nec obstat qd pōt dici ꝯtra hoc ꝙ xp̄s nō meruit illud qd redūdasset in corpus ꝛ redūdat in alijs ex gloria aīe cuiusmodi est gloria corporis. Dicūt eñ ꝙ ꝛ si directe nō meruit gloriā corporis tn̄ indirecte: q2 meruit amotionē miraculi impedientis talē redundātiā glorie in corpus que fit de lege cōmuni. Miraculo eñ impediebat̄ talis redūdantia ad tēpus ſm dispositionē diuinā vt esset corpus xp̄i passibile ꝛ mortale.

Opinio doctoris

Sed licet ista sint ꝓbabiliter dicta. videtur tamen ꝙ aliter potest dici scilicet ꝙ Christus sibi meruit gloriam anime non solum corporis. Nullum enim apparet incōueniens ꝙ christus in instanti sue cōceptionis simul habuerit actum meritorium fruendi deo ꝛ diligendo ip̄sum ꝛ actum beatificum. prius tamen natura habuit actum illum meritorium ꝙ̄ actuȝ beatificū ꝛ sic meruerit sibi gloriā anime eliciendo talē actū perfectissimū formatum a caritate ꝛ acceptatum a deo ad tantuȝ premium ꝛ hoc siue actus ille fuerit minus perfectus ꝙ̄ aliquis angelus potuit elicere ex naturalibus: quia deus potest acceptare qualeȝ actum ipse vult sicut etiam libere acceptat actū ad premiū sue cooperante deo specialiter fuerit actus perfectior ꝙ̄ potuerit aliqs angelus elicere ex naturalibus suis puris cum influentia generali ꝛ videtur rationabile ꝙ Christus suā gloriam assecutus fuerit ex merito licet non fuerit predestinatus ex meritis ꝛ ita potest dici licet non possit hoc efficaciter probari.

ad rōnes 1.opi. **Nec obstat** primū aliorum. ¶ Dico enī q deo acceptante actum ad tantam gloriam ita potest tāta gloria cadere sub merito sicut ꝛ minor gloria cuiuscūq;. ¶ Ad secundu; patet quid dicēdum est ex iam dictis q vtroq; actu fuit possibile Christū habere gloriam ex merito siue fuisset perfectior q̄ potuisset naturaliter elicere aliquis angelus deo specialiter cooperāte siue imꝑfectior deo speciaľr acceptāte ad tm̄ ꝑmiū siue ꝑfectior q̄ fuerit actus alicuius angeli elicit⁹: tamē ab aīa xp̄i naturaliter sine aliqua influentia speciali sicut credo q fuerit magis q̄ aliter. ¶ Ad tertiū potest dici q primus actus fruendi deo vel diligēdi deum in voluntate xp̄i non fuit beatificus: sed vnus fuit ibi prior natura ꝛ meritori⁹. ¶ Ad quartum dicitur q non esset bona decētia in celesti curia q caput omniū electorum non haberet gloria; ex meritis cū possibile sit ipsam haberi ex meritis sicut dictum est supra. Unde nō est ibi ille vltimus gradus quē tu ponis quare ꝛc̄. De gloria corporis dico q difficile est capere illam redūdantiam sic q necessario redūdet gloria anime in corpus nisi impediatur per miraculum nisi pro tanto q ita est de lege cōmuni q aliquo glorificato ꝭm animā glorificatur ꝛ in corpore non ex vi beatitudinis aīe sed ex ordinatione et bn̄placito dei: sicut etiā infundiť anima corpore disposito et ita miraculum videtur si corpus non glorificetur sicut esset si anima corpore disposito non infunderetur et sic potest intelligi illud. Hec de tertio articulo ꝛc̄.

quo actu meruit christus 1.opi. **Quātum ad quartum articulum.** Quo sc; actu meruerit christus. ¶ Videntur aliqui dicere q non est incōueniens dicere ip̄m meruisse actu beatifico fruitiōis diuine. Ita q idē actus esset meritorius ꝛ beatificus ꝛ xp̄s actu illo merebatur ꝭm portionē superiore; fruendo deo viso ꝛ diligēdo ipsum caritatiue ꝛ alia bona visa in verbo vel in deo sicut matrem suā ꝛ alios: nō tamē illo actu meruit sibi beatitudinē anime: q2 ille act⁹ est ipsa beatitudo formalis ipsius anime: ꝛ tunc eodem actu meruisset eundem actum qd̄ nichil est dictu. Idem enim actus perfectus nō potest esse meritum sui: licet bene possit esse meritū alterius: sed meruit beatitudinē corporis ꝛ forte alijs gratiā ꝛ gloriam illo actu acceptato a deo licet esset beatificus ꝛ potuit ꝛ decuit fieri vt christ⁹ qui solus erat ꝛ fuit comprehensor simul ꝛ viator eodem actu esset beatus ꝛ etiam mereretur qd̄ quidem de aliquo alio non est factum. Unde siue angeli beati mereātur aliquid circa nos siue non hoc tn̄ non est ꝑ actū beatificū ipsoru;: sed per alios actus quos exercēt circa nos. ¶ Q; autem actus beatificus possit esse meritorius. Patet q2 potest esse a deo acceptatus ad tale vel tale premium ꝛ est actus elicitus et formatus caritate. Et hoc sufficit ad meritū precipue si habens actum sit viator sicut Christus: licet absolute etiam posset esse dato q habēs actum vel merens non esset viator. Unde nulla est repugnantia quare actus beatificus michaelis nō possit esse meritorius sicut dicunt: licet hoc noluerit deus ordinare de aliq̄ actu btīfico nisi de actu btīfico xp̄i.

2.opinio **Alij dicunt** iuxta hoc q actus Christi beatificus nō solū fuit meritorius glorie corporis vel gratie ꝛ glorie alijs eo modo quo dicetur infra sed etiam fuit meritori⁹ suiꝑsius tamen vt prior seipso. Unde et vt primo instanti habitus fuit meritorius sui pro alijs instātibus et continuationis sui et hoc fuit in Christo singulare q scilicet proprio actu suo beatifico mereretur sibi beatitudinem: quia de nullo alio factum est sicut dicunt.

ꝯ pͤcedē opi.1. **Contra** istos modos dicēdi sunt alique difficultates. ¶ Prima est ista contra primū modum ꝛ etiam secundum. Impossibile est q eodem actu perfecto voluntas quieteť in termino ꝛ tendat vel moueatur in finē vel terminum: quia quietari in termino non dicit nisi negationē vel saltem negationem dicit seu concomitať vel priuationem tendētie: ꝛ sic simul contradictio ꝭm idem poneretur sed actu fruendi beatifico volūtas christi quietabatur in termino ꝛ erat in termino quia illo erat formaliter beatus ꝛ non viator: licet bene esset viator non tamen illo actu: ergo impossibile fuit q illo mereretur aliquid tendēdo sc; in finem ꝛ terminū. ¶ Secundo sic. Si actus beatificus potest esse meritorius cū actus beatificus i nullo dependeat ex statu vie sequitur q actus alicuius pure beati poterit esse meritorius: ꝛ per consequēs tendens in terminum ꝛ stans in termino et tunc nō apparet via distinguēdi statum vie a statu patrie. Preterea voluntas xp̄i respectu illi⁹ act⁹ se habebat pure passiue m̄tofortí⁹ q̄ respectu gratie: ergo non erat sibi meritorius vt videť: ¶ Tertio videtur q nō fuerit meritori⁹ ille actus glorie corporis: q2 premiū debet esse maius merito. Sed gloria corporis nō est aliquid maius q̄ gloria aīe ergo ꝛc̄. Preterea etiā videtur q christus meruit sibi gloriam corporis in sua passione non q̄ in instāti sue cōceptionis sua beatifica fruitione.

ꝯ.2.opi. **Contra** alios qui dicunt q illo actu sibi ipsi meruit gloriam aīe. Videť primo: quia meritū est prius natura q̄ premiū. S; idem actus simplex ꝛ semꝑ perfectus non est prior seipso naturaliter: q̄ ꝛc̄. ¶ Secūdo. Meritū est minus premio. Sed idem actus non est minor seipso precipue semꝑ perfectus ꝛ vniformis existēs sicut actus beatificus xp̄i. ¶ Tertio: actus meriti contingēs est ꝛ liber nō semper stans. Sed actus beatificus est quasi necessarius ꝛ semꝑ stās: quare ꝛc̄.

3.opinio **Videtur** ergo alijs dicēdu; q christus actu beatifico nihil meruit nec sibi nec alijs. Sed omnis actus quo meruit aliquid vel sibi vľ alijs fuit actus viatoris ꝛ sic viatoris q posset conuenire Christo si fuisset purus viator qd̄ non potest dici de actu beatifico contradictionem enim implicat q aliquis habeat actum beatificu; et nō sit beatus vel sit purus viator sicut patet. Et ideo ꝛ meruit sibi gloriam anime ab instanti cōceptionis hoc fuit vno actu fruitiuo alio ab actu beatifico ꝛ priori ipso naturaliter licet esset simul cum ipso ꝭm durationem. Et similiter si meruit sibi gloria; corporis hoc fuit aliquo tali actu alio ab actu beatifico. Et similiter de actu quo meruit aliquid alijs de quo magis infra videbitur. ¶ Et hec positio videť michi probabilior satis. Tamen qui vellet tenere primas vias posset dicere.

ad argu. ꝯ.1.opi. **Ad primum adductū** cōtra ipsam q impossibile est sil̄ siue eodē actu siue plurib⁹ volūtatē

quietari i fine prout quietari importat negationē tendētie ꝛ tendere in finem: sed diceretur ꝙ eodeꝫ actu voluntas tendit in finem meritorie ꝛ quietat in ipo beatifice ꝛ talis quietatio nec est negatio tēdentie nec habet ipsam necessario annexam. Similiter etiam qd sic tenderet in finem non careret fine licet de lege communi ita sit sicut etiaꝫ patet de Christo qui fuit quietatus in finem ꝛ tñ tendebat in finem merēdo aliquid. Nec refert ꝙtum ad hoc vtrum eodem actu vel pluribus. ¶ Ad secundum dicēdum ꝙ adhuc potest distingui status vie a statu patrie non per actum illum qui ideꝫ existens est beatificus ꝛ meritorius sed per aliquē actum qui potest conuenire statui vie ꝛ potest esse meritorius de quo tamen impossibile est ꝙ sit beatificus: licet eñ actus omnis beatificus creature possit esse meritorius: quia a deo ad aliquod premium acceptatus tamen non omnis actus creature qui est meritorius potest esse beatificus. ¶ Ad tertium dicetur. Uno modo ꝙ voluntas christi non se habebat pure passiue ad illuꝫ actum: sed cooperabatur actiue ipsi deo. Nec oportet ꝙ si respectu gratie se habet passiue ꝙ propter hoc respectu talis actus: licet sit nobilior. Non eñ est eiusdē rationis actus Sicut etiam non oportet ꝙ intellectus possibilis si se habet pure passiue respectu speciei ꝙ similiter respectu actus intelligēdi licet sit nobilior specie. Aliter diceretur ꝙ licet se haberet pure passiue adhuc potuit sibi esse meritorius ex deo acceptāte licet nullus actus de lege cōmuni sit meritorius habēti nisi eliciat ipsum vel causet effectiue sicut i descriptione meriti superius tangebatur vel nisi actiue acceptet ipsum. ¶ Ad quartuꝫ de gloria corporis dicendum ꝙ de lege cōmuni premiū est maius merito: sed non oportet hoc semper. Nam deus potest acceptare qualem actum sibi placet: licet maiorem vel nobiliorem ad alium vel ad premium min⁹ perfectum: ꝛ precipue quando merēs non indiget maiori premio sicut christus non indigebat qꝛ iam erat beatus. ¶ Ad quintum posset dici ab illis ꝙ christus gloriam sui corporis nō meruit in passione: sed magis honorem ꝛ reuerētiaꝫ super alios ex (Aplus.) humiliatione sua ꝭm apostoluꝫ ad Philip. 2. Humiliauit semetipsum ꝛc. Propter quod ꝛ deus exaltauit illum. Aliter ꝛ melius ꝙ christus pluribus actib⁹ vel pluries meruit gloriam corporis nec est inconueniens. ꝛc.

ad rōnes ꝫ.2.opi.

¶ **Ad primum** cōtra alios diceretur ꝙ meritum non oportet esse prius natura ꝙ premiū licet ita sit de lege cōmuni. ¶ Uel diceretur ꝙ idem actus ꝭm ꝙ acceptatus a deo posset esse prior natura aliquo modo seipso vt retributo in premium. ¶ Ad secūduꝫ non oportet meritum esse maius vel minus: licet ita sit de lege cōmuni licet forte ꝭm rationē meriti. Unde vt habet rationē meriti pro primo instāti min⁹ est ꝙ vt cōtinuatus ꝛ habēs rationē premij ꝛ similiter prior aliquo modo. ¶ Ad tertiū diceretur ꝙ accidit merito vel etiā premio ꝙ actus sit stans vel non stans. Aliter diceret ꝙ magis est permanens: vt habet rationeꝫ premij ꝛ continuati ꝙ vt habēs rationem meriti vel inchoati: quare ꝛc.

ad argu. principalia.

¶ **Ad primum principale** dico ꝙ absolute loquēdo xp̄s potuit peccare in p̄mo instāti sui esse nō obstāte aliqua cōtradictione licet stāte ordinatione diuina nō potuerit peccare sicut nec beati. Sed dico ꝙ stāte ordinatione diuina potuit mereri nec ita decuit ꝙ preseruaretur a merito ex ordinatiōe diuina sicut a petō. Preterea. Si argumētuꝫ esset bonū. Sequeret ꝙ pro nullo instāti xp̄s potuisset mereri sicut nec peccare ita parū sicut in primo. ¶ Ad scđm de xp̄o qui fuit beatus ꝛ hoc nō obstāte potuit mereri in instanti conceptionis sicut in alijs in quib⁹ fuit beatus ꝛc. ¶ Ad tertiuꝫ de merito quomodo est prius respectu premij apparet ex predictis: ideo ꝛc.

¶ Distinctionis Decimenone.
Questio Unica.

Circa distictioneꝫ Decimānonam quero. Utruꝫ xp̄s meruit omnibus hominibus gratiā ꝛ gloriam. ¶ Uidetur ꝙ nō. Primo sic. Illis nō meruit xp̄s gratiam ꝛ gloriam qui nunꝙ habuerūt ista nec sunt hituri. Alioquin meritum xp̄i a suo p̄mio frustraretur. Sed multi sunt et fuerūt homines qui nunꝙ habuerunt nec habebunt gloriam nec gratiam. Patet de sarracenis q̄ nunꝙ baptizabūtur. De multis etiam christianis baptizatis qui tñ dānatur ꝛ sic nunꝙ habebūt gloriam: ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. Si xp̄s meruit omnibus gratiam ꝛ gloriam. Sequitur ꝙ suum meritū fuit actu infinitum sicut infiniti homines possunt esse. Sed hoc est impossibile: quia merituꝫ Christi fuit actus quidē creatus ꝛ limitatus: ꝫ ꝛc. ¶ Cōfirmatur qꝛ pari ratiōe christus meruisset remissionem culparum omnium. Culpa autē est infinitum malum: qꝛ auertit a bono infinito offendēdo deuꝫ Tanta est autē offensa quātus est ille qui offendit ꝛ sic meritū xp̄i fuisset infinitū bonū qd est falsum. ¶ Tertio sic. Si christus meruit gratiā alicuius. Aut meruit primā gratiā ꝛ sic prima gratia nō est gratia. Si eñ ex meritis non est gratia sed debita ꝛ tunc deus facit iniusticiam ꝙ nō dat omnib⁹ hominibus primam gratiam qꝛ xp̄s meruit eam dari omnibus. Aut meruit secūdam gratiam. Sed hoc est falsum: quia quilibet meretur sibiipsi augmētū gratie ꝛ ita secundam gratiam: quare ꝛc.

¶ **Contra** Jo. 1. Uidimus gloriā ei⁹ quasi vnigeniti a patre: plenū gratie ꝛ veritatis. Et sequitur postea ꝙ de plenitudine eius oēs accepimus gratiā: ergo xp̄s omnib⁹ meruit gratiam ꝛ gloriam. Joan. 1.

¶ In ista questiōe sic procedā

¶ Primo ponā vnam opinionē de questione ꝛ arguā ꝫ eā. ¶ Scđo respondebo aliter ad questionē. ¶ Tertio instabo ꝛ soluam. ¶ Ultimo ad rōnes.

xp̄us an oīb⁹ meruit gratiam ꝛc. 1. opinio.

¶ **Quātum ad** primum est vna opinio ꝙ xp̄s omnibus meruit ꝙtum ad sufficientiā gratiam ꝛ gloriā nō obstante ꝙ possint esse hoīes infiniti: immo dato ꝙ essent hoīes actu īfiniti: qꝛ meritū xp̄i tm̄ est ꝛ aliquomō infinitum est vel fuit ex supposito merēte qd erat ꝛ est suppositū infinitum. Ita ꝙ ꝛ vita ꝛ actus ꝛ oīa illius suppositi licet sibi cōueniāt ꝭm naturā hūanā sunt īfinita bona ꝛ fuerūt in xp̄o ꝛ iō etiā mors

que priuauit vitam Christi humanam sic infinitã sufficit ad satisfaciendũ pro infinitis culpis remittendis et infinitis gratijs vel glorijs conferendis. ¶ Q autem meritum Christi fuerit infinitũ: hoc probãt. Tum quia impossibile est q ab aliquo alio merito attingatur etiam si cresceret illud meritum in infinitum. Tum quia radix merendi in xpo. puta gratia fuit infinita: quia datus est ei spiritus nõ ad mẽsuram. Tum quia euacuari nõ potest nec appreciari. Unde ipsum est ĩpreciabilis pcij et exhauriri non potest. Tum quia suppositũ merens infinitum est. puta verbum et actio debet pẽsari sm conditionem agẽtis. Tum quia merẽdo Christus obstulit bonũ infinitum scz vitam suam sicut videtur

Ansel. dicere Anselmus. 2. lib. Cur deus homo qui dicit q hõ deberet preeligere omne aliud a deo destrui q̃ illi homini mortẽ scienter inferre/ et hoc nõ videtur nisi quia vita illius hominis erat bonũ infinitum. ¶ Dicunt tñ q xps nõ meruit omnibus gratiam et gloriam q̃tum ad efficaciam: qr nõ omnes sed pauci gratiam et gloriam cõsequuntur efficaciter ex merito xpi. Hec est positio.

Z pc. opi. ¶ Contra istam opinionẽ arguo accipiendo verba sua sicut iacẽt et sonãt Videtur enim ista positio dicere q meritum Christi sit in se formaliter aliquid infinitũ: licet nõ ex se sed ex supposito merente et vnione nature sm quam est meritũ ad diuinũ suppositum merens. ¶ Istud non videtur verũ. Primo quia meritũ Christi nõ est nisi actus bonus sue voluntatis create. Sed iste actus finitus est in se formaliter et ex se sicut et ipsa voluntas creata in qua recipitur et a qua elicitur: g etc. ¶ Secundo sic: quia radix merendi gratiam in christo fuit actu limitata et finita formaliter in se sicut dictum est supra. ¶ Tertio quia si meritum in se formaliter diceretur et esset infinitum rõne suppositi merẽtis cui vnitur principiũ merẽdi vel potentia ipsa seu natura humana. Ita videref posse dici corpus eius infinitũ vel oculus eius formaliter infinitus vel humanitas infinita qd non est verum. ¶ Quarto. Si meritum Christi puta suum bonum velle sm volũtatem creatam est formaliter infinitum in se sequitur q sit bonũ infinitũ et in infinitum diligibile. Tale autem bonum non est nisi deus: sequitur ergo q sit deus et ita tm diligit deus illud velle creatum sicut proprium velle et sicut seipsum et ita perfecte verbum diligit deum illo velle creato sicut suo proprio velle et multa alia que vidẽtur posse elici que sunt incõuenientia. ¶ Dico igi

opi. doc. tur q licet Christus omnibus meruit q̃tum ad sufficientiam hoc tñ non est propter hoc q suum meritum sit infinitum in se formaliter quia dico q nullam infirmitatẽ formaliter habet in se: sed ita perfectum meritũ et actus meritorius posset esse in pura creatura aliqua sicut fuit in christo.

ad rõnes 1. opi. ¶ Ad primum aliorũ dico q immo meritum christi et perfectio eius posset attingi immo adequari per aliqd aliud meritum absolute loquendo de possibili licet nunq̃ attingetur de facto quia deus sic ordinauit. ¶ Ad secundum dico q gratia fuit finita in christo et non infinita formaliter in se pro tanto dicitur spiritus sibi esse datus non ad mensuram: quia sua gratia sit infinita sed quia tantam dedit sibi deus quãtam potuit capere et quãtam deus potuit dare qd nulli alteri factũ est. ¶ Ad tertium dico q meritum euacuari et exhauriri nõ potest: quia sufficit pro infinitis. Non quia sit infinitum: sed quia pro infinitis q̃tum ad sufficientiam acceptam. ¶ Ad quartum dico q licet suppositum merens sit infinitum: non tamen meritum ipsum sicut etiã licet suppositum sit homo et sit infinitum: non tamen humanitas est infinita nec corpus vel oculus infinitus: licet suppositum videns sit infinitum. ¶ Ad quintum dico q vita christi non fuit infinita nec actus volendi meritorius quo christus voluit et acceptauit ponere vitam suam per mortem. ¶ Ad Anselmum potest dici q non est intentio eius vitã Christi esse formaliter infinitam in se sed denominatione quadam extrinseca: quia vita est suppositi verbi qd est infinitũ et pterea dictũ Anselmi est dubium. Cum enim vita humana christi sit aliquid aliud a deo et non sit deus quomodo preeligendũ est omia alia a deo non esse q̃ Christũ occidere. In illo em includitur xpm non esse sm humanã vitam suã et velle ipsum nõ esse et sic velle occidere. Hec de primo articulo.

¶ Quãtum ad secũdum articulum vidẽdum est primo q christus meruit omnibus et quomodo. Secundo quid meruit omnibus.

¶ De primo dico q sicut alij dicũt: sed non intelligo sicut ipsi dicunt seu intelligunt q Christus meruit omnibus q̃tum ad sufficientiam. Cuius ratio est. Nam meritum suum fuit acceptatum pro salute omnium tanq̃ sufficiens pro omnibus saluãdis sm diuinam voluntatem antecedentem qua vult omnes homines saluos fieri sicut dictum est in primo. Ita q scilicet deus voluntate consequẽte et efficaci voluisset deus omnes homines saluos fieri ad hoc etiam suffecisset meritum Christi: ex acceptatione diuine volũtatis et hoc est rationabile ponere quia naturam omnium hominum curabilem accepit et secundum ipsam meruit. Et ideo qua ratione pro vno vel pro tribus sufficiebat meritum Christi eadem ratione pro quolibet: et ita pro omnibus. ¶ Secundo dico q nõ meruit omnibus q̃tum ad efficaciam: quia non omnes homines efficaciter facti sunt participes meriti christi: sed predestinatis et electis meruit efficaciter gratiam finalem non solum primam sicut aliquibus reprobis et etiam gloriam quam nõ meruit reprobis vel a deo reprobatis. ¶ Tertio dico q predictis non obstãtibus non oportet dicere q meritum Christi fuerit in se formaliter infinitum sicut alij dicunt: sed fuit simpliciter finitum licet pro infinitis q̃tum ad sufficientiam acceptatum vel acceptabile. Sicut em deus libere acceptat actum pro aliquo: nec alias actus est meritorius nisi inq̃tum acceptatus. Ita quẽcunq actum potest acceptare pro quotcũq sibi placet et sufficit pro quotcunq acceptatur: et ideo licet meritum Christi simpliciter et formaliter fuerit finitum nec propter habitudinem ad suppositũ merens potuerit esse formaliter infinitum: quia et illa habitudo et totum quicquid se tenet formaliter ex parte actus finitum est: potuit tamen acceptari et acceptabilis erat pro infinitis secundum beneplacitum diuine voluntatis. Uerum est tamen quod condecens erat hoc attendendo ad conditionem suppositi merentis quod erat infinitum:

q xpus meruit oibus et quo.

quatinus meritum sufficeret pro infinitis et nullū aliud meritum cuiuscunq3 creature sufficeret: licet absolute loquendo sufficere potuisset si deus sic voluisset. ¶ Quarto dico ꝙ predestinatis Christus efficaciter meruit: non ꝙ meruerit eis predestinationem ita ꝙ meritum Christi vt preuisum fuerit ratio predestinandi eos. Hoc enim non est verū. Nā sicut dixi in primo. Predestinatio non habet causam ex parte predestinati vllo modo. Sed deus predestinando prius ordinate vult finem alicui: puta beatitudinem quā velit sibi gratiam vel meritum ad finē. ¶ Unde dico ꝙ deus certum numerū electorū predestinauit inter quos Christus est caput et primus et principalis. Secundo illis quos predestinauit voluit gratiam finalem sine qua ordinauit nunꝙ conferre gloriā alicui. Tertio vidit aliquos casuros per peccatum aliquādo sicut Adam et electo qui aliquando erant peccaturi. Quarto sm ordinem rationis ordinauit remedium reparationis per Christum et meritū Christi. ¶ Ex quo patet ꝙ meritum Christi nō fuit ratio predestinandi aliquem: quia predestinatio cuiuslibet electi et certus numerus predestinatorum prior fuit sm rationem ꝙ meritum Christi preuisum pro ꝙto ad alios se extendit: sed predestinatis lapsuris datum est in remedium reparationis meritum Christi tanꝙ illis qui erant efficaciter saluandi a deo effectiue p ipsum christum hominē meritorie. Sic ergo patet ꝙ Christus omnibus meruit et quomodo non obstāte ꝙ suum meritum fuit finitum formaliter. licet forte aliquomodo sm denominationē extrinsecam a supposito merēte possit dici infinitum sicut opus aliquod dicitur humanū vel etiā quia ad infinitos ꝙtum ad sufficientiam se extendit.

Nota ordinē in puisiōe diuina.

Quid xp̄s alijs meruerit.

¶ De secundo vero qd meruit ipse xp̄s alijs. Dico primo ꝙ meruit eis gloriam et gratiā. Uerū est tamen ꝙ aliquibus sm sufficientiā vel ꝙtum ad sufficientiam et aliquibus efficaciter. De gratia prima. dico ꝙ meruit eā omnibus qui habuerunt vel habituri sunt eam et hoc efficaciter. Paruulis tn̄ meruit eā sine cooperatione ipsorum. Sed adultis de cōmuni lege cum cooperatione vel aliqua dispositione ipsorum per quā disponūt seipsos ad gratiā aliquo modo saltem de congruo. Nec est inconueniēs de prima gratia in alijs ꝙ sic cadat sub merito christi de cōdigno licet bene sit incōueniens ꝙ cadat sub merito alicuius alterius habētis gratiam ipsam. Et hoc etiā patet. Nam xp̄s meruit ꝙ sacramēta noue legis habeant efficaciam. Et planū est ꝙ in sacramēto noue legis aliquo. Puta in baptismo cōfertur prima gratia: quare et c. ¶ Dico ergo ꝙ meruit xp̄s gratiam primā omnibus etiam antiquis patribus ante tēpus legis scripte et sub tempore legis scripte et circūcisionis precedēte fide de Christo et merito sue passionis que semper quoquo modo fuit necessaria ad salutem consequēdam et gratiam habēdam pro omni statu et lege hominis viatoris. ¶ De gratia vero secunda et augmento gratie. Dico ꝙ christus meruit etiā ipsam in omnibus habētibus ipsam et efficaciter tn̄ cooperantibus ipsis sm opa bona formata a caritate. De gratia vero penitentiali que non est prima sed recuperatiua magis ipsius gratie. Dico etiam ꝙ xp̄s meruit eā et de condigno sic tn̄ ꝙ non sicut causa totalis et immediata sed oportet penitentem ad hoc operari et disponere se quoquo modo: nō tn̄ meretur ipse sibi gratiam de condigno per illam dispositionē sed tantū de cōgruo. ¶ De gratia finali etiā dico ꝙ xp̄s meruit eā omnibus habētibus ipsā finaliter sicut puto et idem dico de virtutibus infusis ꝙ xp̄s meruit eas oībus sicut de gratia dictū est. ¶ De gloria vero sciendū ꝙ gloria accipitur ꝙtum ad habitum vel ꝙtum ad actū. Similiter etiam gloria accipitur pro gloria corporis vel pro gloria aīe et oībus: istis modis dici potest ꝙ xp̄us efficaciter meruit gloriam omnibus predestinatis et electis hominibus qui non habuerunt eam ex meritis proprijs sicut oēs paruuli decedentes sub baptismo et antiquitus sub circūcisione et ante sub fide parentū applicata ad paruulos. ¶ De illis vero qui habēt vel habituri sunt eā ex meritis potest etiā dici ꝙ xp̄s meruit eis etiā de condigno tanꝙ principalis causa merens: ipsi vero tanꝙ sub principales et secundarie cause: ita ꝙ ex duplici causa meritoria debetur eis et maior gloria debetur eis de communi lege ꝙ illis qui nō habēt gloriā ex merito pprio: sed tn̄ ex alieno puta ex merito christi. ¶ De apertione ianue dico ꝙ illa potest itelligi duplex. Una spiritualis et alia corporalis. Et spūalis apertio vocatur amotio impedimēti visionis beate. Et apertio corporalis vocatur amotio impedimenti ascensus beatorum ad celum locum illum beatorū ad quem nullus ascēdit ante ascēsionem Christi. Et dico ꝙ christus suo merito et pcipue merito passionis que fuit emēda satisfactoria meruit vtrāq3 apertionem Unde et statim passione exhibita fuit aperta pma ianua sicut etiam dicit xp̄us latroni pendēti iuxta se. Amen dico tibi hodie mecum eris in paradiso. Luce. 23. id est hodie videbis deum et frueris ipso beatifice sicut ego. Uerūtamē dico ꝙ secūda apertio fuit facta ex ipa passione exhibita: licet dilatus fuerit ingressus sm diuinam dispositionē vsq3 ad ascēsionē christi qui primus sicut rex et caput aliorum intrauit et alios secū duxit. Unde et Michee primo. Ascendit prudens iter ante eos. ¶ Ex predictis patet ꝙ Christus remissionem omnium peccatorum totius generis humani sicut et gratia ipa per quam peccatum expiatur. ¶ Patet etiam ꝙ omnibus habentibus opera bona et meritoria meruit nobis sicut et gratiam que est principium et radix merēdi vt vere possimus sibi dicere omnia opera nostra domine operatus es nobis et ad ipsum cōparati nō sumus nisi serui et inutiles serui sicut etiā dicebat discipulis suis. Cum inquit feceritis omnia benedicite serui inutiles sumus. Hec de secundo articulo principali.

Gl'ia multiplex.

Ianue apertio dup.

Luc. 23.

Mich. i.

¶ Quātum ad tertium articulum. Sunt alique instantie contra predicta.

Instātie ꝯ pdicta.

¶ Prima est ista. Meritum est prius premio saltem ordine nature. Sed meritum Christi vel passio Christi non fuit prius gratia antiquorum patrum: sed posterius etiā duratione: ergo et cetera. ¶ Secunda est ista. Quod non est nō meretur nec meretur alicui. Sed Christus ꝙtum ad suum meritum non est modo sicut nec sua passio: nec fuit etiam tempore patrum: ergo nichil merebatur eis. ¶ Tertia instantia. Premium debet esse maius merito et meritum debet ordinari ad ipsum.

Sed meritum Christi est aliquid nobilius ⁊ perfectius merito aliorum ⁊ operibus bonis ipsorum sicut ⁊ gratia Christi: ergo ⁊c. ¶ Quarta instātia. Qua ratione Christus dicitur meruisse gloriam eadem ratione vt videtur debet dici meruisse predestinationem. Sed hoc est falsum: ergo ⁊c.

¶ Quinta instantia. Quia si Christus non obstāte q̄ fuerit posterius meruit prioribus et antiquis gratiam: tunc meritum potest esse posterius p̄mio. Videt̄ q̄ pari ratione angeli beati possint dici meruisse suam beatitudinem postq̄ habuerunt ipsā. Sed hoc est falsum. ¶ Sexta instantia Si Christus meruit gratiā circūcisionis merito sue passionis videtur q̄ circūcisio habuerit efficaciā ex opere operatio sicut secramēta noue legis. Hoc est falsum: ergo ⁊c. ¶ Septima instantia. Quia si Christus meruit antiquis patribus gloriam sicut ⁊ gratiam vel remissionem culpe non apparet ratio quare non fuerint antiqui patres assumpti ad gloriam sicut accepti ad gratiā. Sed hoc ē falsū. ¶ Octaua instantia. Quia si Christus meruit antiquis patribus aliquid. Aut hoc fuit per suum meritum vt preuisum. Aut vt exhibitū. Nō primo modo: quia meritum vt preuisum nō est nisi ens rationis. Per ens autem rationis non meretur quis aliquid reale. Nec vt exhibitum quia nondum erat exhibitū ergo nullo modo.

Ad istā precedē.

¶ Ad primam instātiā dico q̄ nō oportet meritū esse prius natura realiter in seipso q̄ premium sed sufficit q̄ in acceptāte vel in acceptatione ordinātis sicut est in proposito. Meritū enim Christi prius natura fuit in acceptatione dei q̄ fuit gratia alicui collata ratione ipsius. ¶ Ad secundā quasi per idem scʒ q̄ illud qd̄ nullo modo est nec in se nec in acceptatione alicuius non est meritum nec ratio alicuius premij Non oportet autem ad hoc q̄ sit meritum vel ratio alicuius premij q̄ sit in actu: sed sufficit q̄ futurū sit vel fuerit ⁊ q̄ sit in actu acceptatum ad tale premium. ¶ Ad tertiā dico q̄ non oportet omne premium esse maius merito sed potest hoc fieri et esse s̄m arbitrium dei acceptantis tale meritum ad tale premium precipue quia liberaliter acceptat nec meritum est meritum nisi quia ab ipso acceptatum Et ideo dico q̄ acceptare potest vnum perfectiorē actum in se ad aliquē imperfectiorem tanq̄ ad premium vel dic q̄ non est totale premiū. ¶ Ad quartam dico q̄ non pari ratione meretur quis predestinationem ⁊ effectum predestinationis puta gloriā et gratiam. Patet de se q̄ non eadem ratione meretur quis prius sicut ⁊ posterius nec causam sicut effectum. Et ideo licet Christus meruit gratiā et gloriam alicui sicut etiā aliquis sibijpsi non tamen predestinationem. ¶ Ad quintam dico q̄ non est aliquod incōueniens si deus sic ordinasset vel ordinare voluisset q̄ angeli boni primo habuissent suā beatitudinē ⁊ postea meruissent eam sicut non fuit inconueniens de Christo q̄ simul haberet beatitudinem ⁊ mereretur eam vt dictum est supra. Tamē non est ita ordinatū q̄ aliquis primo beatificetur et postea suam beatitudinem mereatur. Sed angeli boni primo meruerunt ⁊ postea beatificati sunt ⁊ in termino nec fuerūt amplius viatores nec in statu merendi s̄m ordinationem diuine voluntatis.

¶ Ad sextam dico q̄ sicut Christus meruit q̄ sacramēta noue legis haberēt efficaciā ex opere operato ita de circūcisione ⁊ sacramētis antique legis meruit q̄ haberent efficaciam ex opere operantis. ¶ Ad septimam dico q̄ immo apparet ratio quare sancti patres ante passionem Christi vel suū meritum exhibitum non fuerunt glorificati sicut gratificati: quia summū premium vel bonum ad qd̄ attingit premium. Puta beatitudo nunq̄ debet cōferri donec meritum sit exhibitum licet aliqua alia bene possint conferri cuiusmodi sunt remissio culpe ⁊ infusio gratie. ¶ Ad octauā dico q̄ christus per actum suum meritorium preuisum meruit antiquis patribus gratiam non vt preuisum vel exhibitum. Ita q̄ ista sint rationes meritorū in actu sʒ vt acceptant a deo ad hoc: vt ratione ipsius patribus credētibus in Christum cōferretur gratia vel etiam paruulis in fide ipsorum. Hec de tertio articulo.

Ad pricipalia argumēta.

¶ Ad primum principale dico q̄ bene concludit q̄ christus non meruit gratiā ⁊ gloriam omnibus s̄m efficaciā: licet bene s̄m sufficientiam. ¶ Ad secundum dico q̄ meritum christi nō est infinitum sed formaliter finitum: licet ad infinitos homines se extēdat q̄tum ad sufficiētiā ex voluntate ⁊ beneplacito acceptantis. ¶ Ad cōfirmationem de remissione peccati. Dico q̄ peccatum non est formaliter infinitum sed obiectiue t̄m vel auersiue. ¶ Ad tertium dico q̄ Christus meruit omnibus hominibus primam gratiam pro statu nature lapse: quia si primi parētes in statu innocentie habuerunt gratiam. Dico q̄ Christus non meruit eis illam gratiam. Prius eni͂ fuit illa gratia conferenda q̄ preuideretur casus hominis nec meritū Christi prout ad alios se extēdit. ¶ Quādo dicis. Tunc prima gratia non esset gratia: quia caderet sub merito condigni. Dico q̄ est gratia habenti: quia non cadit sub merito suo licet sub merito alterius. Vel dic q̄ totum est gratuitum ⁊ gratia: quia totum depēdet ex liberali acceptatione diuina. Ita q̄ nullus actus ex seipso condignitatē habet ad premium sed inq̄tū a deo liberaliter acceptatur. ¶ Ad aliud de gloria dico q̄ non est inconueniens q̄ aliquis mereatur sibi gloriam ⁊ cuʒ hoc etiam Christus: Christus tamen sicut principalis merens et agens et ipse homo sicut secundarium agēs ⁊ minus principale eo modo quo dictū est supra: ideo ⁊c.

¶ Distinctionis Vigesime.
Questio Vnica.

Circa distictionē Vigesimam quero. Utrū necesse fuit genus humanum reparari per passionē Christi. ¶ Videtur q̄ nō. Primo sic. Non est necessariū genus humanum reparari nec fuit necessarium: ergo nec sic reparari. Puta per passionē Christi. Consequētia patet Antecedēs probatur: quia nō fuit necessarium genus vel naturā angeli peccātis reparari. Nō obstāte q̄ s̄m aliquos plures species angelorū totaliter ceciderūt quia non ponunt nisi vnū indiuiduum in

vna specie angelica et tñ species angelica est multo nobilior q̃ humana et magis fuisset necessarium ipsam reparari vt videtur. ¶ Secũdo sic. Humanũ genus potuit reparari per quẽcunq; actũ exercitum ipsius xp̃i magis q̃ per passionẽ xp̃i: ergo non fuit necessarium ipsum redimi per passionẽ Christi: consequẽtia patet. Probatio antecedẽtis quia cum actio sit laudabilior passione: quia passionib⁹ nõ meremur nec laudamur nec vituperamur. 2.ethi. (2.ethi.) quilibet actus bonus exercitus xp̃i ita fuit deo acceptabilis sicut passio sua: et per consequẽs ita satisfactorius pro genere humano reparãdo. ¶ Tertio sic. Anselmus lib. 2. cur deus homo approbat sentẽtiam discipuli sui ꝙ minima lesio corporis xp̃i preponderabat omnibus peccatis nostris. Ita ꝙ prius deberet aliquis velle ꝙ totũ genus humanũ in peccato remaneret q̃ ꝙ homini xp̃o aliquam lesionem inferret: ergo cum modica lesura xp̃i pro satisfactione sufficeret non fuit necessarium per tantã lesuram passionis et mortis genus humanũ reparari vt videtur: quãto enim pena satisfactoria minor est: dum tñ sit sufficiens tãto magis est cõueniens. (Ansel.)

¶ Contra Anselmus per totum librũ cur deus homo quasi qr ad istã conclusionem declarandã cõposuit illum librũ. Dicit em̃ sic lib. 2. ad discipulũ suũ. Ecce vides quomodo rationabilis necessitas ostendat ex hominibus perficiendã esse supernã ciuitatẽ nec hoc fieri posse nisi per remissionẽ peccatorum quã homo nullus habere potest nisi per hominẽ qui idem ipse sit de⁹ atq; morte sua homines peccatores deo recõciliet expressa est auctoritas vt videtur. (Ansel.)

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo inquiram an fuerit necessarium redimi genus humanũ. ¶ Secundo. An per viam satisfactiõis. ¶ Tertio. An satisfactio necessario debuerit fieri a deo homine. ¶ Quarto. An satisfactio talis puta per mortem fuerit necessaria. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum articulum videtur dicere Anselmus et arguit ꝙ necessarium fuerit genus humanũ reparari. Et hoc sic. Deus nichil facit frustra. Sed natura humana cũ sit intellectualis et rationalis esset frustra in vniuerso nisi reparata fuisset vel repararetur quia ip̃a est capax dei per cognitionẽ perfectam et amorẽ vidẽdo ipsum et amando vel fruendo ipso. Hoc autẽ nõ stat cum peccato: igitur oportuit ipsam reparari et redimi a peccato. In quod iam ponitur esse lapsa. Hec ratio habetur lib. 2. cur deus homo. c. 1. Et in 4. ca. concludit ꝙ ex his facile est cognoscere: q̃m aut deus perficiet naturam quã incepit aut in vanũ fecerit eam sublimẽ naturam: quare etc. (opi. ãsel.)

¶ Sed indicio meo salua Anselmi reuerẽtia non video ꝙ necessarium fuerit naturam humanam vel genus humanũ reparari etiã supposito lapsu illius. ¶ Primo quia non est hoc magis necessarium de homine q̃ de angelo sicut argutum est supra. ¶ Secundo quia lapsus non est nec fuit per se causa reparationis sed occasio tantum. ¶ Tertio quia presupposito lapsu hominis non propter hoc deus operatur circa ipsum necessario opus reparationis: sed mere contingenter et libere. Ita ꝙ totã necessitas reparationis humane non est nisi necessitas cõsequẽtie: quia sic deus determinauit ꝙ homo reparetur et stat talis necessitas cum contingentia simpliciter. ¶ Quarto quia sicut non est absolute necessarium angelum nõn reparari post lapsum: quia potest vel potuit reparari. Ita nõ videtur necessariũ hominem reparari: quia absolute loquendo potuit non reparari etiam supposito lapsu. (ꝯ Ansel.)

¶ Dico igitur q̃tum ad istum articulũ ꝙ non fuit necessarium simpliciter hominẽ reparari etiam supposito lapsu sicut nec hunc hominẽ necessarium est reparari post peccatum vel penitere. Fuit tamen necessarium necessitate consequẽtie supposito ꝙ deus sic determinauit facere sicut tenemus per fidem. Congruum tamen fuit ipsum reparari et fuit hoc ordinatũ magis q̃ de angelo: quia angelus ex tẽptatione et impulsu alterius non peccauit sicut michi videtur de peccato primi angeli quicqd sit de alijs: qr de multis alijs potest dici ꝙ ex temptatione et impulsu alterius peccauerunt. Unde et mali angeli alios temptauerunt. Iuxta illud apoca. Factum est prelium magnum in celo Michael et angeli eius preliabantur cum dracone et draco pugnabat et angeli ei⁹ etc. vel si ex impulsũ et temptatione alterius aliqui peccauerunt illa tamen tẽptatio non fuit ita vehemẽs sicut temptatio qua homo fuit temptatus. Et similiter magis potuerunt resistere q̃ homo: ideo magis congruum fuit hominem reparari. Nec fuit reparatus homo ad restitutionẽ ruine angelice sicut aliqui imaginãtur. Nam prior ẽm rationẽ fuit predestinatio omnium electorum q̃ aliquis casus preuideretur: et per consequẽs aliqua reparatio illius casus vel lapsus. Quere contra hoc Augustinum in libro primo supra de predestinatione distinctione quadragesimaprima. (opi. doc.) (Apocal.)

¶ Ad rationem Anselmi dico ꝙ homo non esset frustra in vniuerso dato ꝙ nunq̃ repararetur nec beatificaretur sicut nec angelus malus. Dato secũdum aliquos multe species angelorum totaliter sint dãnate: quia tot species quot indiuidua. Sunt enim ad perfectionem naturalem vniuersi et ita de specie humana diceretur. ¶ Preterea dictum est supra ꝙ siue homo peccasset siue nõ adhuc filius dei fuisset incarnatus et fuisset homo. Ponamus ergo ꝙ fuisset homo. Planum est ꝙ attigisset ille homo ad visionẽ beatificam dei et sic quicquid fieret de alijs hominibus natura nõ fuisset vniuersaliter frustrata a fine suo: quia in aliquo supposito attigisset finem illum. puta in christo et hoc sufficit ne ponatur frustra. ¶ Similiter etiam tertio. Non fuisset frustra natura humana dato ꝙ non redempta: quia sustinuisset penam dãnationis pro peccato ad ostensionẽ diuine iusticie ideo etc. Hec de p̃mo articulo. (ad ansel.)

¶ Quãtum ad secũdum articulum. Dicit etiam Anselmus ꝙ necesse fuit hominem redimi per viam satisfactionis. Et arguit sic libr. 2. Cur deus homo. Iniustus est qui nõ reddit deo qd debet sicut etiã q̃ nõ reddit hoi qd d3. Sed homo debet deo maximã reuerẽtiã quã sibi abstulit ꝑ peccatũ offendẽdo ip̃m et auertẽdo se ab ipso (Opinio Ansel.)

igitur oportet deo satisfacere. Alioquin manet hō iniustus vt videtur ⁊ nunꝙ recipietur ad beatitudinē. ¶ Sed ad hoc argumētum potest dupliciter respondere ⁊ vtrāq; responsionē Anselmus excludit. (Salu. argu. ansel.) Primo quia diceretur ꝙ iniustus qui non reddit deo qđ debet si possit reddere ⁊ satisfacere: sed si nō potest excusatus est. Homo autem nō potest: ideo excusatꝰ est nec oportet eū satisfacere. ¶ Secundo diceretur ꝙ offensa hominis posset a deo remitti ex misericordia dei sine vlla emēda ⁊ satisfactione ⁊ sic homo reparari. ¶ Contra primam responsionē arguit Anselmus ꝙ non valet pro hoīe dicere ꝙ sit impotēs reddere honorē deo debitum quia ipe reddidit seipsum impotētem ex culpa sua ⁊ ita non excusatur de illa impotentia: sed tenetur satisfacere ⁊ manet iniustus nisi satisfaciat. Ponitur exemplum. Si dñs precipiat seruo aliqđ opus faciendū ⁊ ipse seruus contēnens imperium domini mittat se in foueam ⁊ reddat se impotētem ad faciendū opus. Planū est ꝙ ex impotentia non excusat. (ꝯ pdict. solutio.) ¶ Contra secundā solutionē arguit Anselmꝰ qꝛ ꝙ deus satisfactionez dimisisset ex misericordia Aut hoc fuisset: qꝛ talem satisfactionē non exigisset quia vidisset hominē impotētem ad satisfaciendū ⁊ sic dimittere satisfactionem non fuisset misericordia sed necessitas: qꝛ etiam si deus bene voluisset homo tñ non potuis/ ⁊ dicere ꝙ deus dimittat aliquid ex misericordia qđ habere non potest stultum est. Aut sic dimisisset quia ipsum hominem ad gloriam ⁊ gratiam trāstulisset qđ videtur irrationabile: qꝛ tunc homo per peccatū ad gloriam deuenisset sicut ⁊ per innocētie statum. Oportet igitur omnino ꝙ per viam satisfactionis homo reparet.

(opi. auc.) ¶ Sed sicut dixi in precedēti articulo dico in isto ꝙ nulla necessitas fuit absolute hominē prius lapsum reparari ꝑ viā satisfactionis supposito etiam ꝙ debuerit reparari. Prius eñ est culpam velle remittere ꝙ̄ satisfactionē pro culpa velle recipere igitur deus potest culpam remittere ⁊ sic per ꝯñs hominem reparare nolendo aliquā satisfactionē recipere. ¶ Scđo qꝛ hoc videmus ꝙ potest homo ex misericordia liberali alium ad gratiam recipere ⁊ culpam vel offensam remittere dato ꝙ nullam satisfactionē ab ipso velit recipere. ¶ Tertio etiā qꝛ hoc videtur dicere (August.) Augustinus expresse de trinitate vbi dicit ꝙ alius modus reparandi hominē deo nō defuit qui hominē de nichilo creauit. Et potest ex hoc formari argumētum: qꝛ sicut deus potuit nō cooperāte homine in aliquo facere in puris naturalibus vel cū hoc in gratia ante lapsum ita post lapsum sic potuit eā reparare ipso nō satisfaciente in aliquo vt videtur. ¶ Dico igitur ꝙ potuit genus humanū reparare sine vlla satisfactione ex parte hominis vel alicuiꝰ alterius. ¶ Secūdo dico ꝙ tamen deus ordinauit hominē reparari via satisfactiōis ⁊ fuit hoc necessarium necessitate consequētie non absolute ⁊ simpliciter necessitate consequentis sed contingens.

(ad ansel.) ¶ Ad rationem Anselmi dico ꝙ deus ex liberali misericordia potuit remittere satisfactionē homini recipiēdo ipsum ad gloriam ⁊ gratiam ⁊ remittendo sibi offensam. Nec propter hoc homo ex peccato fuisset gloriam consecutus nisi occasionaliter ⁊ per accidens sicut modo ex peccato est redēptus per satisfactionē: sed directe ⁊ per se ex diuina misericordia esset gloriam assecutus sicut modo etiaz est redemptus. Hec de secundo articulo.

¶ Quātum ad tertium articulum etiam ponit Anselmus ⁊ cōmuniter ponūt multi ꝙ supposito ꝙ humanū genus esset reparanduz per viam satisfactionis oportuit ꝙ satisfaciēs esset deus verus et etiam homo verus. (opi. ansel. ⁊ aliorū.) Qꝫ homo iam patet ex predictis ꝫm Anselmum: quia homo peccauerat: ⁊ ideo oportuit etiam ꝙ homo satisfaceret. Sed ꝙ deus. Probatur ab Anselmo. Primo sic. Nullus potest deo satisfacere pro peccato: nisi reddēdo aliquid maius ꝙ̄ sit omne aliud a deo quia aliquid maius ꝙ̄ omne illud pro quo peccare non debuit nec auerti a deo. Sed talis non potest esse nisi deus qui solus omnem creaturam excedit pro qua non debuit homo peccare auertendo se a deo. Maius enim omni creatura non potest reddere nisi deus: ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Nullus potest satisfacere pro peccato qui debet quicquid pōt ipsi deo Dato ꝙ sit innocēs ⁊ sine peccato. Sed purus homo omnez reuerentiam ⁊ quicquid potest debet deo dato ꝙ homo nō peccasset vt patet ex sua creatione: ꝫ purus homo ⁊ pari ratione nec pura creatura potest deo satisfacere pro peccato. ¶ Tertio sic. Ille solus potest deo satisfacere pro peccato ꝗ potest restituere illud quod fuit impeditum ꝑ peccatum ad quod deus hominē ordinauerat. Puta gloriam ⁊ gratiā. Sed hoc potest solus deus ꝗ solus potest conferre gratiā ⁊ gloriā: ꝫ ⁊c̄. ¶ Quarto sic potest argui. Ille qui solus est infinitus potest satisfacere pro offensa infinita. Sed peccatum mortale est offensa infinita. Tum quia ille qui offenditur est infinitus. Tum quia etiā auertit a bono infinito et adimit ipm̄: ergo ⁊c̄. ¶ Quinto sic. Homo non potuit obligari ad tantam reuerētiam respectu puri hominis vel creature ad ꝙ̄tam obligatur respectu dei. Sed si hō purus vel pura creatura pro homine satisfecisset homo obligaretur sibi ad tantam reuerentiam ratione redemptionis sicut obligatur deo ratiōe creationis: ergo ⁊c̄. Minor patet: quia non est minus opus redemptionis ꝙ̄ creationis vt videtur. ¶ Videtur ergo secundū istas rationes posse dici ꝙ oportuit deum pro peccato generis hūani satisfacere ⁊ ꝙ non potuit hoc creatura pura.

¶ Sed his non obstantibus videt mihi sicut de precedentibus articulis esse dicendum ꝙ nulla fuit necessitas absolute loquēdo deum satisfacere pro peccato hominis etiam supposito ꝙ non redimeretur homo nisi per viam satisfactionis. (Opinio doctoris) Sed pura creatura potuit satisfacere pro peccato absolute loquēdo. nec oportuit ꝙ satisfaciens esset deus ¶ Hoc potest patere. Primo sic. Actus equalis bonitatis vel maioris ꝙ̄ sit alter actus malicie potest esse satisfactorius pro illo vt videtur. Sed aliquis homo potuit esse siue in puris naturalibus siue in gratia vel etiam in statu innocentie sicut potuit deus facere qui habuisset actum diligendi deum maioris bonitatis ꝙ̄ actus Ade fuerit malus vel ꝙ̄ fuerit malicia in ipso: quia potuisset habere maiorēvel equalem conatum voluntatis in diligēdo deum ꝙ̄ Adā in peccando: et consequenter etiam actus suus ad tot se potuit extendere in bonitate sicut ille in ma-

licia. ergo ꝛc. Sic enim deus potuit ipsum acceptare pro multis sicut ꝛ actum malum ipsius Ade potuit ꝛ voluit iputare multis. ergo ꝛc. Nullũ em̄ incõueniẽs est ꝙ aliquis nõ debitor possit pro alio satisfacere. ¶ Secũdo q2 nõ videtur incõueniens qñ Adam ipe potuerit penitere ꝛ intẽsiori actu vel eque intenso se ad deum cõuertere sicut auertit se i peccando ꝛ sicut peccatum suũ in alios redundauit ita ꝛ sua penitentia in alios redũdasset si deus voluisset eam sic acceptasse. ¶ Cõfirmatur q2 potuit deus Ade conferre gratiam postꝗ̄ peccauerat nõ ex merito sicut etiã verbo ꝛ ita actus su⁹ fuisset meritorius ꝛ satisfactorius. Similiter etiam deus potuit absolute ꝟbum nõ incarnari ꝛ tamẽ Adã predestinatus saluari ꝛ nõ sine satisfactione de peccato quoquo⁰. ergo ꝛc. Similiter etiam meritũ satisfactionis est causa extrinseca scḋa salutis ipi⁹ satisfacientis vel etiam meritum xp̄i sed sine tali cã põt deus ĩmediate quicquid mediãte illa. ꝛc. ¶ Tertio q2 nõ est ĩpossibile ꝙ actum vnius angeli ꝓ humano genere deus acceptasset ꝓ satisfactiõe. Act⁹ enim ille potest esse simpliciter melior et nobilior ꝗ̄ actus hominis. quare ꝛc. ¶ Quarto q2 nullum fuit impossibile deo ꝙ hoiem purũ fecisset nasci de virgine ꝛ sibi tantum gratiam cõtulisset sicut xp̄o ꝛ ita actus eius fuisset ita meritorius sicut act⁹ xp̄i ꝛ cõsequẽter ita satisfactori⁹ vt videtur. quare ꝛc. ¶ Ultimo cõfirmatur hoc q2 planũ est ꝙ act⁹ xp̄i satisfactorius nõ fuit infinitus sed formaliter finitus ꝛ creatus nec meruit vel satisfecit pro nobis in quantũ deus sed inꝗ̄tũ homo igitur videtur ꝙ potuit satisfacere pur⁹ homo. Dico ꝙ absolute loquẽdo purus homo vel pura creatura potuit satisfacere pro genere humano: sed deo melius pro nobis ꝓuidente ordinatum est vt nõ satisfaceret pur⁹ homo sed deus ꝛ homo ex diuina caritate. quare. ꝛc.

Ad rõnes Ansel. ꝛ aliorum. ¶ **Ad primũ** Anselmi Dico ꝙ nõ oportuit reddere aliquid maius vel perfectius in bonitate omni creatura ad satisfaciendum pro peccato hoĩs sed equalens vel maius in bonitate ꝗ̄ fuerit actus peccati in malicia. Unñ sicut delectatio vel deordinatio in peccato nõ fuit infinita. Ita nec oportet reddi vel tradi aliqd infinitum ad satisfaciendum sicut etiam nec actus xp̄i satisfactorius fuit ad infinitũ vel excedẽs oẽs creaturam. ¶ Ad secũdũ dico ꝙ maior nõ est vera. Dato em̄ ꝙ homo debeat deo quicqd põt reuerẽtie et honoris ex sua creatione sicut etiã xp̄us inꝗ̄tũ homo debeat deo tñ põt satisfacere pro peccato vel ẽt pura creatura mõ supradicto q2 deus illud idez qḋ est sibi aliunde debitũ põt in satisfactionẽ acceptare. Aliter dicitur ꝙ licet totum hẽat hõ a deo non tamẽ obligatur a deo etiã ipi deo ḋ necessitate nisi in operibus decalogi ex mĩa diuina: ꝛ ideo de alijs posset homo satisfacere. Unde xp̄us ḃm ꝙ hõ totũ debebat deo. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ maior nõ ẽ vera licet em̄ solus deus possit grãm ꝛ gloriaz effectiue restituere nõ tñ solus põt satisfacere vel grãz impetrare sicut pz. Sed homo vel ex condigno vel ex cõgruo. ¶ Ad quartum dico ꝙ offensa vel pctm̄ non est infinita vel infinitũ. Non em̄ negat rectitudinẽ infinitam sed finitam rectitudinem debitã sicut pz Tu dicis. Ille qui offenditur est infinitus ita dico ꝙ ille qui diligitur est infinitus ꝛ tñ nõ opz ꝓpter hoc ꝙ dilectio vel amor creatus sit infinitus vt pz quare ꝛc. ¶ Ad quintũ dico ꝙ maior est vera. Et dico ꝙ si pura creatura satisfecisset pro hoĩe bono non fuisset obligatus sibi ad tantã reuerentiã sicut obligatus est deo sicut etiam nec tanta reuerentia debetur xp̄o inꝗ̄tum homo vel rõne humanitatis seu actus satisfactorij ꝗ̄ta debetur ei rõne diuinitatis ꝛ inꝗ̄tum deus. Illi ergo creature debuisset homo reuerentiam tanꝗ̄ creature pro ipo satisfacienti ꝛ ideo ꝑncipaliter tanꝗ̄ satisfactionem acceptanti ꝛ grãm ꝛ gloriaz tribuẽti ideo cõcludere nõ videtur. Si dicatur ꝙ honor dei oblat⁹ per peccatum tantus est ꝙ nõ põt recõpensari per hominez. Dico ꝙ falsum est. Est enim aliquid creatũ honor iste ꝛ debuit esse in honorante. Et dico ꝙ põt per act⁹ hoĩs recompensari. Hec de tertio articulo.

¶ Quantum ad quartum articulum

¶ **Quantum ad quartum ar**ticulum Dicit etiam Anselmus ꝙ oportuit xp̄m mori ꝛ per mortem satisfacere pro peccato. Et hoc ꝓbat libro scḋo Cur deus homo q2 sicut homo victus fuit suauitate delectationis in peccãdo. ita ẽt reparari debuit satisfaciendo ꝓ ipo asperitate doloris ꝛ asperitate tanta vt nihil asperius vel duri⁹ possit homo pati cuius nõ sit ipe patiens debitor. Christũ igitur qui nõ erat debitor mortis sic oportuit satisfaciendo mori vt videtur. ¶ Preterea q2 oportuit eum offerre aliquid qḋ preponderat omnibus peccatis pro quibus satisfecit. Hoc autem fuit vita sua que omnibus peccatis in bonitate preponderabat ꝛ ideo mors eius fuit ꝓciosissima ꝛ deo acceptissima. Qz autem vita sua ꝓponderaret in bonitate omnibus peccatis. Dicit Anselmus ibidez vbi approbat sententiã discipuli sui dicentis ꝙ p⁹ deberet homo eligere ĩfinitos mũdos nõ esse; oĩa peccata sua sup se cadere ꝗ̄ xp̄m occidere. q̄re ꝛc. ¶ Tertia ratio potest addi: q2 sicut mortuus erat homo per peccatum spiritualiter. Ita videtur ꝙ ꝑ mortem alicuius debuit satisfieri pro ipo. Nõ aũt per mortem spiritualem quia illa peccatum est igitur per mortem corporalem. — An oportuit xp̄m mori. ꝛc. opi. Anselmi.

¶ **Sed hijs** non obstantibus. Dico ꝙ nõ fuit necessariũ nec oportuit absolute ꝙ xp̄us satisfaceret per mortem dato etiã ꝙ per viam satisfactionis debuerit homo reparari ab ipso. Hoc patet q2 quecũꝗ̄ actum bonuz ꝛ exercitum ipius xp̄i deus potuit acceptare pro satisfactione. Puta orationem vel predicationem vel dilectionem vel fatigationem seu aliuz laborem quẽcunꝗ̄. Unde ꝛ ḃm Anselmum alibi. Minima lesura corporis xp̄i preponderabat oib⁹ peccatis. Unñ modica passione potuit satisfacere pro nobis. — opi. doc.

¶ Secũdo etiam patet hoc q2 ad actum satisfactorium quantum est ex parte sua sufficit ꝙ sit tãte bonitatis vel maioris quante est malicie est actus culpabilis. Sed planum est ꝙ multos alios actus ꝗ̄ actum sustinẽdi vel acceptãdi mortem potuit xp̄s habere equalis vel maioris bonitatis ꝗ̄ act⁹ Ade fuerit malus. ergo ꝛc. ¶ Tertio q2 ad actum satisfactorium pro peccato auersiuo a deo sufficit act⁹ conuersiuus ad deum diligendo deũ super omnia ꝛ omnia peccata detestãdo ꝓpter ipm̄. Ita ꝙ de⁹ pt talem actum acceptare pro satisfactione. Sed tũc pz ꝙ nõ oportuit xp̄m mori. quare ꝛc. ¶ Dico igit ꝙ absolute loquẽdo nõ oportuit. sed bene oportuit ipm̄ mori ꝛ sic satisfacere stante ordinatione diuina

circa ipm & de ipo. Voluit enim deus ipm sic satis facere vt esset copiosa apud eum redemptio nõ solum sufficiens sed plena & copiosa & habundãs sm plenitudinem diuine caritatis quam nobis ostẽdit xpus in hoc facto vt nos ad caritatem traheret ne pro ipo etiam mori timeremus. ¶ Addit aũt vnus ꝙ redemptio nostra nõ fuit pcisa & totalis rõ mortis xpi. Ita ꝙ xpus nõ solum mortuus est pro nobis redimẽdis, sed etiã pro iusticia defendenda & zelo iusticie diuine legis. Unde & increpãdo iudeos de malicia & cecitate & duricia cordis eorum: qꝛ male obseruabant legem dei & male intelligebant predicando eis docendo eos disputãdo cum eis concitauit aduersum se principes iudeorum & etian phariseos qui postea mortem suam procurauerunt sicut patet ex decursu euangelij manifeste: zelo ergo iuste legis diuine mori voluit & nihilominus passionem suam vel mortem & etiam vitam deo pro nobis obtulit & sic nos reparauit.

Ad rões Anselmi

¶ Ad primum de Anselmo Dico ꝙ nõ oportuit satisfacere per viam asperitatis sed alia via fuit possibilis. Et dato ꝙ per viam asperitatis nõ tamẽ tãte quãta fuit asperitas mortis qꝛ nec delectatio fuit tanta ĩ peccato & dato ꝙ tanta fuisset adhuc nõ oportuit tantam esse asperitatem sed minorem quãcũqꝫ deus potuisset acceptasse pro satisfactione. ¶ Ad scdm dico ꝙ nõ solum vita xpi & mors ppõderabat omnibus peccatis sed etiam quilibet actus suus bonus moraliter potuit preponderare vel pcipue actus diligendi deum super omnia quare non oportuit ipsum mori. ¶ Ad tertium dicẽdum ꝙ nõ oportuit hominem morte corporali redimi vel reparari licet esset spiritualiter mortuus sed aliquo bono actu vitali a deo acceptato in satisfactionem redimi potuit/et pro ipo satisfieri vel etiam aliqua modica passione seu etiam lesione. Hec de quarto articulo.

Ad rões pncipa.

¶ Ad primũ principale argumentum. Dico ꝙ nec angelum nec hominem absolute loquendo necessarium fuit reparari. Tamẽ dico vltra ꝙ nõ est pbabile dicere speciem humanam reparari /et aliquam speciem angelicam totaliter damnari. Et ideo dico vltra ꝙ nõ ẽ pbabile dictũ eorum qui non ponũt nisi vnicũ indiuiduũ speciei anglice. quia tunc multe species angelorum totaliter damnarentur. Dico tamẽ ꝙ aliqua congruitas habetur de reparatione hominis que nõ habet de angelis & tenetur ꝙ homo fuit reparatus non autẽ angelus licet absolute loquẽdo ita potuerit vnus sicut alius reparari. ¶ Ad secũdũ dico bene ꝙ per quemlibet actum xpi exercitum saltem moraliter bonum potuit genus humanum reparari & ideo nõ fuit necessarium absolute per passionem. Sed quãdo dicis ꝙ melius potuisset hoc fieri ꝙ̃ per passionem qꝛ actus est laudabilior passione & passionibus non meremur. Dico ꝙ passio xpi habuit annexum actum perfectissime caritatis quo xpus suã passionem acceptabat ex caritate dei in redemptionẽ generis humani qꝛ maiorem caritatem nemo habet vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Et non solum fuit ibi passio qꝛ solis passionibus non meremur & actus laudabilior est sola passione. Aliter dicitur ꝙ phũs loquitur in secũdo ethicorũ de passionibus naturalibus cuiusmodi sunt rubedo vel aliquid tale non autem de passionibus volũtarijs vel voluntarie assumptis sicut fuit passio xpi. ¶ Ad tertium dicõ ꝙ cõcludit ꝙ non fuit absolute necessariũ xpm mori sed modica lesio & vna gutta sanguinis suffecisset ad redemptionem humani generis. Non tamen fuisset hoc magis congruum ꝙ̃ p mortem propter rationes supradictas. Nec oportet ꝙ quãto pena satisfactoria est minor dum tñ sit sufficiens ꝙ sit ꝯuenientior. Potest eñi accipi sua maioritas aliunde vel alijs de causis ꝙ̃ ex necessitate satisfaciendi. ¶ Ad illud etiam oppositum de Anselmo dr ꝙ salua ipsius reuerẽtia nõ apparet necessitas dicti sui. Vel qui vult eũ sustinere dicat ꝙ intentio Anselmi & totus processus suus sm quattuor articulos predictos in questione non cõcludũt nisi necessitatem cõditionatam & ꝑñe supposita scilicet diuina ordinatione qua sic deus ordinauit hominẽ redimi per mortem vnigeniti filij sui & non aliter. Videtur tamẽ michi sine preiudicio ꝙ intẽtio Anselmi & verba sua sapiant necessitatem absolutam presupposito homine vel humana natura in vniuersitate rerum. Alioquin enim deus faceret vel cõseruaret aliquid frustra sicut dicit. Hoc autem est impossibile simpliciter scꝫ deum facere vel conseruare aliquid frustra: qꝛ deus frustrari nõ potest sicut patet. ideo &c.

¶ Distinctionis xxj.
Questio vnica.

Circa distinctiõẽ vigesimã primã quero Utrũ corpus xpi fuerit idem nũero mortuũ qd ante fuerat viuum ¶ Videtur ꝙ non. Illud nõ est idem numero quod nõ habet idem esse substantiale qd prius. Sed corpus mortuum non habet idem esse substãtiale primum quod prius habuit viuum qꝛ viuere viuẽtibus est esse secũdo de anima. Modo planũ est ꝙ non habet idem viuere mortuum qd prius habuit viuum. ergo &c. ¶ Secũdo sic. Si corpus xpi fuit idem nũero viuũ & mortuum hoc fuit per aliquam formam substãtialem manentẽ in ipo mortuo que prius etiam fuerat in corpore viuo. Sed hoc est impossibile quia tunc sequitur ꝙ in xpo homine dum viueret fuissent plures forme substãtiales & sic corruptio substãtialis nõ esset resolutio vsqꝫ ad materiam primã quod est falsum. ergo &c. ¶ Tertio sic. Si corpus xpi fuisset nũero mortuũ sicut viuũ non potuisset putrefieri nõ accelerata resurrectiõe existens mortuum sicut nec viuũ potest putrefieri. Sꝫ hoc est falsum qꝛ sicut xpus assumpsit assumptiões corporis viui ita & mortui vt videtur. quare &c. (2. de aĩa.)

¶ Quarto sic. qꝛ si fuisset idem corpus mortuum & viuum eadem vnione vniebatur ad verbum mortuũ existens & viuũ vt videtur. Sed hoc est falsum quia uiuum non vniebatur nisi vnione totius nature que corrupta fuit in morte ad corruptionẽ nature & &c.

¶ Contra In psal. Non dabis sanctũ tuũ videre corruptionẽ. Super illo dicit sic glosa. Caro mea requiescit in spe resurrectionis igitur caro & corpus quod requieuit mortuũ in sepulchro fuit caro xpi vera & corpus xpi verum sm etiam qd dicit totum euangelium. ergo fuit idẽ (Psalmi.)

corpus sicut corpus Christi viuum. Idez ergo corpus mortuum ⁊ viuum.

In ista questione sic eēt p/cedendum. Primo eēt ostendendū quid est illō quo formaliter aliquid est indiuiduum ⁊ hoc ⁊ vnū numero. Secūdo eēt inquirendum an corp⁹ xp̄i fuerit idem numero viuū ⁊ mortuum ⁊ nō accipio vnum numero pro vnitate suppositi qr sic que sunt in xp̄o sunt vnum numero/ ⁊ aīa etiā separata ī triduo a corpore ⁊ corpus ip̄m erant vnū numero cuz verbo. Ex quo patet q̄ responsio aliquorum de ista questione dicētium q̄ corpus fuit idē numero viuū ⁊ mortuū qr idem supposito nulla ēst nec ē ad ppositum qr de hoc nō queritur. Sed intelligo per vnum numero vel idē loquēdo de vnitate numerali ⁊ indiuiduali qua aliqd est hoc indiuidualiter in se indiuisum nūeraliter ⁊ ab alio diuisum ⁊ singulare. Tertio esset inquirēdum An supposito q̄ sic corpus xp̄i esset idem numero mortuum ⁊ viuuz Utrū fuisset putrefactum si resurrectio non fuisset accelerata Uel an fuisset sine omni nouo miraculo preseruatum. Ultimo ad ratiōes. Sed quia primus articulus sufficienter habetur in secūdo distinctione. 12. in illa questiōe prolixa. Utrum materia sit principium indiuiduationis. ideo nihil modo.

Quid p vnū nūero itelli.

De secundo etiā articulo qr sufficienter pz ex hys que dicta sunt in scdo. distinctiōe. 17. in illa qōne. Utrum in homine sit aliqua forma substātialis alia ab aīa intellectiua. Ideo hoc dimitto. Nisi q̄ adduco aliquas auctoritates pbantes q̄ corpus xp̄i fuit dem numero viuū ⁊ mortuum quas ibi non adduxi accipiendo idem numero eodē modo quo ego dixi supra/ ⁊ per cōsequēs q̄ in ipso remansit vera forma substātialis corporis vel carnis eadem que prius in corpore viuo. Prima ē auctoritas xp̄i Jo. xx. Ubi volens pbare veritatem resurrectiōis ip̄i Thome qui dixerat. Nisi videro ī manibus ei⁹ fixuram clauorum ⁊ mittam digitum meum in locum clauorum ⁊ mittam manum meam in latus ei⁹ non credam. Dixit christus ip̄i Thome. Aufer manum tuam in latus meum ⁊ noli esse incredulus sed fidelis. Quero ergo de illo vulnere lateri. An fuit idem vulnus quod fuit ibi inflictum cum in cruce iam eēt mortuus sicut dicitur Jo. xix. Aut nō fuit illud vulnus. Si fuit idem vuln⁹ nūero. ergo ⁊ idē corpus vulneratum ⁊ ita corpus xp̄i viuum ⁊ mortuum idem est. Si non fuit idem vulnus sed aliud numero simile. Tūc pbatio xp̄i fuit sophistica nec certificauit Thomam de eo quod querebat: sz fuit Thomas deceptus qr querebat ⁊ volebat mittere manum suam in latus ⁊ vuln⁹ laterale quod fuerat inflictum corpori xp̄i iam mortui in cruce. Et similiter potest argui de alijs vulneribus inflictis xp̄o in vita: licet nō ita manifeste. Et patet hoc per Augustinum ad deo gr̄as. vbi dicit sic. False ille cicatrices fuissent si nulla vulnera precessissent ⁊ tamē nec ip̄e essent si eas eē noluisset. Uoluit autem certe dispensationis cura vel gratia vt eis quos edificabat in fide non ficta non ad illud pro alio sed hoc quod infixum viderant resurrexisse modo scirent. Secūda auctoritas est Augustini super Johānem. Claui enim man⁹ fixerant/ lancea lat⁹ aperuerat xp̄i/ ⁊ ad dubitantiuz corda sananda sunt vulnerum seruata vestigia. quare ⁊c̄. Tertia auctoritas principalis est Augustini ad felicianum. Illaz carnem in sepulchro nō deseruit quam in vtero virginis assumpsit. ergo eadem caro idem corpus fuit viuum ⁊ in vtero virginis assumptū ⁊ in sepulchro conditum ⁊ mortuuz. Quarta est Augustini de fide ad petrum. De matre idem homo factus. ⁊c̄. Quinta est eiusdem in sermone quodā de ascensione qui incipit. Oia charissimi. ⁊c. Dicit sic. Super excelsa. ergo celi terrenum corpus imponitur ossa inter sepulchri angustias pauloante conclusa angelorum cetibus inferuntur in gremio īmortalitatis mortalis natura transfunditur. Nota hic auctoritatem eiusdez August. super illud p̄s. De⁹ deorum dominus loquut⁹ est vbi dicit sic. Discipuli primo non crediderunt donec tangerent atq̄ palparent si caro resurrexerat qr caro mortua erat. Diuinitas que mori non poterat adhuc in carne resurgentis latebat. Ostendebat tamē dominus eandez formam eandemq̄ carnem quam in cruce viderant que in sepultura posita erat vt quos crucifixus fecerat titubantes resurgens fecerat fortes. Ecce per Augustinum q̄ eadez caro crucifixa fuit ⁊ sepulta ⁊ resurrexit/ ⁊ per ꝯn̄s fuit eadem caro viua ⁊ mortua ⁊ idem corp⁹ vt videtur. Sexta est Ambrosij de cōsecratione distinctiōe scda. preter illas que adducte sunt in questione de pluralitate formarum Ubi dicit sic. Liquet q̄ preter nature ordinem virgo generauit ⁊ hoc quod conficimus corpus est ex virgine. quid ergo queris nature ordinē in xp̄i corpore cum pater naturam sit ip̄e partus ex virgine. Nam vera vtiq̄ xp̄i caro est que crucifixa est ⁊ que sepulta ē. Septima est Hieronimi super Jonā. Tu subleuaberis de corruptiōe Dicit ibi. Dicim⁹ inquit idem corpus ⁊ eandem carnē resurregere q̄ sepulta est ⁊ in humo condita mutare gloriam non naturam. Octaua est Gregorij ī Omelia super illud Jo. Maria stabat. ⁊c̄. Dicit sic. De torrente in via dn̄s bibit qr mortē in trāsitu gustauit/ atq̄ iō exaltauit caput: quia hoc qd̄ moriēdo in sepulchro posuit surgendo super angelos eleuauit. Nona est Damasceni libro tertio. ca. 3. Ipsa est caro que passa ē ⁊ resurrexit. Et. 4. libro dicit q̄ resurectio domini incorrupti corporis ⁊ aīe vnio erat. Decima est Leonis pape in sermone de ascensione qui incipit. Post btām. ⁊c̄. Ubi dicit sic. Ad sanandā infidelium cordium/ vulnera clauorū/ ⁊ lancee erāt seruata vestigia vt nedū dubia fide: sed cōstantissima scientia teneretur eandem naturā in dei patris cōsessurā throno que iacuerat in sepulchro. Et nota q̄ dicit eandem naturam non idem suppositum nec eandem materiam.

Vide. 2. dist. 12. ⁊ 17.

q̄ corp⁹ xp̄i fuit id nūero viuum ⁊ mortuuz

August.

Idem.

August.

Idem.

August.

Ambro.

Hiero.

Grego.

Damas.

Leo pa.

Sic igitur dico omnino s̄m p̄missas auctoritates q̄ idez corp⁹ singulariter ⁊ naturaliter fuit ip̄ius xp̄i viuū ⁊ mortuum. Nec valet qd̄ dicitur ab alijs q̄ verum ē vnū supposito: cōtra hoc em̄ argutū est in prefata qōne Nec qd̄ alij dicunt q̄ verū est pro tanto qr vna materia cum affectione quadam derelicta in materia ex quātitate vel cū quātitate. Nec quod addunt q̄ aduenit noua forma in eadē materia ⁊ materia manet assumpta nec dicitur verbū aliqd de nouo assumere. Cōtra oīa enim ibi est argutum ⁊ omnia vnico verbo possunt infringi qr per aliquod predictorum nō potest saluari eadem caro sicut patet qd̄

Resolu.

tamen sancti omnes nitunť saluare. Non enī vnio ad verbum dat esse carnem nec per pn̄s eandē carnem. Nec materia cum quātitate est caro. Nec materia cū alia forma cadaueris est caro ita caro xpi non quieuisset in sepulchro sed materia xpi vel quātitas qđ est nullum dictum ꝛ cōtra sanctos ꝛ scripturam ꝛ euangelium. ℂ Secūdo dico ꝙ non solum corpus xpi fuit idē viuum ꝛ mortuum sed etiam in alijs idem manet corpus mortuū qđ ante viuū fuerat sicut apparentia ꝓbare possunt. Uerum est tamen ꝙ corpus aliorum statim tendit ad corruptionem ꝛ incinerationem per desiccationem ꝛ exhalationē humidi cōtinētis partes a calido statim post separationem aīe quod tm̄ nō fuit factum in xpo ex miraculo speciali vt dicetur infra. ℂ Ex hijs concludo ꝙ qꝛ nō est caro nisi per aliquam formam substantialem qꝛ caro dicit substātiam compositam et mixtam ꝙ necessario in corpore mortuo manet illa forma substantialis carnis que prius fuit in viuo sicut manet idē corpus ꝛ eadem caro. Sicut enim impossibile est manere idem specie cum aliquo habente formam nisi maneat eadē forma specie. Ita impossibile est manere idē numero nisi maneat eadem forma substātialis numero igitur manet i corpore hominis mortui eadē forma substātialis carnis que prius ꝑ quam est corpus ꝛ caro quousqꝫ tādem corpus ipm̄ corrūpatur ꝛ putrefiat ꝛ aliud ex ipo generetur. ℂ Sic igitur dico ꝙ xps fuit idem nūero viuū ꝛ mortuū. Hec de secūdo articulo.

ℂ Quantum ad tertium articulum tenetur cōmuniter ꝙ licet corpus xpi esset putrefactibile ꝛ incinerabile sicut corpora aliorum hominum nōdum gloriosa ꝛ sicut etiā in vita erat passibile tamen de facto non fuisset putrefactum nec incineratum etiam si resurrectio nō fuisset accelerata. Hoc enī non decuisset qꝛ ad nichil valuisset nec ad opus nostre redemptionis nec ad aliqđ aliđ sed indignum fuisset vt ita nobile corpus vnitum verbo putrefieret. De facto autem planum est ꝙ nō fuit putrefactum Juxta illud dictū ps. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: qđ exponens Augustinus dicit. Non dabis sanctum tuū. id est corpus meum a te sanctificatum videre corruptionem. id est putrefactionem vel incinerationem.

Psalmi.

ℂ Etiam dico ꝙ nec corpus illud tenebat in corruptionem marcescēdo ꝛ deficiendo paulatiue ꝭm dispositiones ad corruptionem vel incinerationem sicut corpora aliorum tendunt statim aīa separata ad corruptionem: sed de virtute ꝛ modo vel miraculo qualiter hoc fiebat est dubitatio.

ℂ Et dicunt aliqui ꝙ hoc fuit virtute nature scilicet ꝙ corpus xpi sic fuit p̄seruatum ꝛ hoc vel qꝛ resurrectio sic fuit accelerata ꝛ corpus non putrefit vel corrumpitur ita cito sicut in tribus diebus: sed habet certam perYodū vltra triduum in qua īcipit putrefieri. Uel qꝛ circa corpus xpi fuerūt apposita remedia p̄seruantia a corruptione mirra scꝫ ꝛ aloe in copia ꝛ sic preseruauerunt corpus a putrefactione sine aliquo miraculo vsqꝫ ad resurrectionem q̄ fuit accelerata. Sed si resurrectio nō fuisset accelerata sed multum tardata dicūt ꝙ corpus xpi fuisset preseruatum ꝑ miraculum. Sed non per miraculū nouum sed miraculum antiquum qꝛ eodem miraculo

opi. quorundam.

quo corpus fuit primo vnitum verbo eodem fuisset a putrefactione p̄seruatum etiam si resurrectio nō fuisset accelerata nec sunt ponenda miracula plura sine necessitate vt videtur. ℂ Pro primo dicto eorum scilicet ꝙ resurrectione accelerata corpus xpi fuit preseruatum per naturam. Uidetur eē Augustinus de presentia dei. Ubi dicit ꝙ xps ita cito resurrexit ꝙ corpus eius putrefieri nō potuit. ℂ Uidetur etiam ratio pro eis qꝛ quando aliquid potest fieri per naturam nō est recurrendum pōt fieri per naturam non est recurredum ad miraculum. Potuit autem fieri per naturā ꝙ corpus xpi in triduo non putrefieret. Tum ꝓpter frigiditatem loci lapidei in quo fuit positum ꝛ aliqua citius putrescūt in locis calidis q̄ȝ in frigidis ꝭm Augustinum tertio de trinitate. Et patet hoc ad sensum. Tum propter breuitatem temporis. Tum ꝓpter remedia apposita. Tum ꝓpter siccitatem corporis qꝛ in corpore xpi pauci remanserant humores qꝛ xpus maximam copiam sanguinis emiserat quare ꝛc. ℂ Sed quia diu fuisset preseruatum si resurrectio nō fuisset accelerata hoc fuisset per miraculum qꝛ ad diutinā conseruationem vltra perYodū determinatā nō valent remedia naturalia. Nec per hoc natura qꝛ nō potest perpetuo ꝯseruare aliquid corruptibile sicut patet. Oportet ergo recurrere ad miraculum sꝫ nō ad nouum miraculum sicut dictum est supra ꝭm eos ꝛ nulla est necessitas. Nam verbum assumpsit sibi corpus humanum indissolubiliter secundum Damascenum libro tertio capitulo tertio.

Augus.

Damas.

ℂ Contra istā positionem sunt aliqua dubia. Primo q̄tū ad hoc ꝙ dicunt ꝙ corpus xpi fuit p̄seruatum ꝑ naturam qꝛ nō videtur hoc consonare scripture. Non dabis sanctum tuū videre corruptionem. Uidetur enim ꝙ miraculose fuerit hoc factum multo fortius q̄ȝ de corpore beate virginis ꝛ Johānis euangeliste de quibus creditur ꝙ corpora eorum non fuerūt putrefacta sed resurrectio eorū accelerata. ℂ Secundo etiam contra illud ꝙ corpus habet certam perYodum quādo incipit putrefieri. Dico ꝙ corpus humanū sicut patet per experientiam statim aīa separata incipit marcescere ꝛ disponi ad corruptionem ꝛ hoc naturaliter. Unde ꝛ statim fetere īcipit nec potest totaliter ab aliquo remedio ab hoc p̄seruari. Unde licet mirra illa ꝛ aloe aliquid fecissent ꝛ aliqualiter preseruassent ꝛ locus frigidus ꝛ alia que adducūtur ab alijs nunq̄ȝ tm̄ totaliter p̄seruassent.

ꝯ pcedē ponem

ℂ Uidetur ergo mihi ꝙ xpi corpus fuit miraculose preseruatum a tendentia ꝛ dispositione ad corruptionem. ℂ Ad Augustinum dico ꝙ ita cito surrexit ꝙ corrumpi vel putrefieri non potuit. Uerum est q̄tum corruptionis ipsius corporis qꝛ nō ita cito simpliciter corrumpitur ipm̄ corpus ꝛ aliđ generatur ex ipo sed bene quantum ad dispositionem ꝛ tendentiā in corruptionem potuisset non obstāte acceleratione resurrectionis nisi preseruatum fuisset miraculose Et dico ꝙ non miraculose fuerit hoc factum sicut ostēdetur statim in alio mēbro. ℂ Quantū ad aliud quod dicunt ꝙ si resurrectio fuisset tardata corpus xpi fuisset preseruatum a corruptione nō nouo miraculo: sed antiquo. Non videtur mihi hoc verum ℂ Uidetur enim mihi ꝙ corpus xpi de facto fuit preseruatum ab illa tendētia ꝛ dispositione ad cor-

Mens doctoris

quo corpus xpi fuit preseruatum.

ruptionem vel incinerationem et si resurrectio non fuisset accelerata adhuc fuisset nouo miraculo preseruatũ a corruptiõe ipsa. ¶ Hoc probo primo sic Passiuum naturaliter dispositum et approximatũ actiuo naturaliter nõ impedito per causam supnaturalem vel aliam naturaliter si nõ patitur. Hoc ẽ miraculosum qꝛ per causam supernaturalem impeditur. Patuit de tribus pueris in camino babilonis et igne. Sed corpus Christi mortuum cum non esset gloriosum et esset mixtum ex contrariis erat passiuum dispositum sufficienter approximatum actiuo naturalibus corruptiuis siue ab extrinseco siue ab intrinseco igitur qꝫ non corrumperetur vel ad corruptionem non disponeretur miraculum debet dici. ¶ Dices qꝫ verum est miraculosum fuit sed non fuit nouum miraculum sed eodem miraculo quo corpus vniebatur verbo sicut pseruabatur. Contra. Probo qꝫ nouo miraculo verbũ assumẽs corpus nõ impedit quin agẽtia extrinseca violẽter agerent in corpus viuũ nõ obstante vnione ipsius ad verbum sicut nõ impediuit quin clauus penetraret manum vel extraheret sanguinem et si impediuisset fuisset miraculum stãte passibilitate corporis sicut patet sicut etiam si impediuisset qꝫ non esurisset vel sitisset. ergo similiter in pposito si phibuisset corpus mortuũ corrũpi vel ad corruptonẽ disponi. ¶ Secundo sic. Sicut in generatione est pcessus naturalis qui si impediretur positis omnibus suis naturalibus esset miraculum. Ita in resolutiõe est processus naturalis a perfecto ad ĩperfectum et continuus processus vsqꝫ ad vltimatã resolutionem qui si impediretur omnibus tamẽ suis causis naturalibus positis miraculose impediretur vt si verbum prio assumpsisset sanguinem et pcessisset ꝺm processum generationis naturalis sicut alij positis omnibus causis naturalibus illius processus si aliquando stetisset ante vltimatam generationem nouum miraculum fuisset. Sic etiam põt dici de processu augmẽtationis cum ergo ita fuerit in processu ad corruptionẽ vel incinerationem corporis qꝫ positis omnibus causis nanturalibus impeditus fuit vt nec corpus xpi corrumperetur nec ad corruptionem vel incinerationem disponeretur. Videtur qꝫ nouo miraculo fuerit factũ istud. ¶ Tertio sic et est quasi tactum ĩ corpore xpi viuo nõ obstante vnione ad verbum fuit augmentatio et fluxus partium et refluxus et si fuisset phibitus hoc fuisset nouo miraculo. ergo similiter in pposito vt videtur. ¶ Dico qꝫ licet eodem miraculo fieri potuit forte qꝫ corpus xpi fuisset vnitum verbo et gloriosum effectum et per cõsequẽs impassibile et incorruptibile tamẽ qꝛ de facto videmus qꝫ corpus xpi viuum nõ obstãte qꝫ fuerit vnitũ verbo fuit tamen passibile et corruptibile non gloriosum et multo fortius mortuũ existẽs cum nõ eẽt cõiunctum aĩe gloriose non esset gloriosum sine vllo miraculo. Potest argui qꝫ sicut fuisset nouum miraculum preseruãdo corpus xpi viuũ a passione et lesione. Ita fuit nouum miraculum preseruãdo ipm a dispositione et tendentia ad corruptionẽ et fuisset etiam nouum miraculum preseruando ipm a corruptione et incineratione si resurrectio nõ fuisset accelerata. quare etc. Ex hoc apparet necessitas ponendi nouum miraculum vt videtur. ¶ Ad illud vero quod adducũt de Damas. Dico qꝫ nõ est pro eis. Nam pro tanto dicit qꝫ verbum assumpsit corpus indissolubiliter qꝛ nunqꝫ corpus fuit a verbo separatum non qꝛ nõ obstãte qꝫ non potuerit corrumpi vel disponi ad corruptionem vel qꝛ eodem miraculo fuerit verbo vnitum et a corruptione pseruatum. ¶ Vel aliter et melius qꝫ Damas. dicit ibi loquẽs de natura humana qꝫ verbum assumpsit eam mirabiliter et inalterabiliter et nõ potuit ibi indissolubiliter et pro tanto dicit hoc qꝛ neutra potuit verti in aliam nec ambe in tertiam. Non aũt dicit indissolubiliter qꝫ natura hũana nõ potuerit dissolui. Tunc enim nunqꝫ xpus potuisset mori nec fuisset mortuus ¶ Hec de tertio articulo In quo patet qꝫ si resurrectio xpi nõ fuisset accelerata vel ipse fuisset senio vel etiam violẽter sicut mortuus est corpus suũ fuisset pseruatum a corruptione et nouo miraculo alio a miraculo vnionis voluntate diuina circa nouum obiectum volitum nec volitũ psequẽter ad vnionẽ vel ratione vnionis. Puta circa suspensionẽ actionum causarum naturalium ne agerent vel egissent ad corruptionem corporis. Et similiter dico de facto ne agerẽt ad dispositionem corporis xpi ad corruptionem in illo triduo. Epilogatio huius arti.

¶ **Ad primũ principale dico** qꝫ corpus xpi mortuum habuit pmum eẽ substatiale corporis et carnis et illud idem quod habuit viuũ sed non fuit vita informatum et ita non habuit esse viuũ. Nec etiam tale esse pueniт corpori xpi intrinsece inqꝫtum corpus siue sit viuũ siue non: sed tantum pertinet ad ipm inquãtum vnitũ anime et viuũ Ad argumẽta pncipalia.
¶ Ad secundũ dico qꝫ in secũdo viuo fuerũt et sunt plures forme substãtiales: et ita oportet ponere nõ solum ad saluandum fidem xpi sed etiam aliud ad saluandum apparentiam et nõ solum in xpo sꝫ etiã in aliis hominibus pari ratione sicut dictũ ẽ in secundo. Et dico qꝫ vna illarum remansit et remanet naturaliter in corpore mortuo. Nec prĩa corruptio hominis est resolutio vsqꝫ ad materiam primam sicut dictum est in secũdo: licet bene ita sit de generatione puersiua electorum. Et hoc patet per Damascenum in logica sua vbi dicit sic. Unaqueqꝫ hominũ ypostasis ex duabus pstituta est naruris/ ex aĩa dico et corpore et incõfusas has in seipsa conseruat testis est que ex morte facta est diuisio. igitur scdm Damas. Facta diuisione anime et corporis p mortem manet eadem natura corporis que prius erat in supposito viuente etiam in quolibet homine nec est statim resolutio ad materiam primã. Nec potes dicere qꝫ verum est qꝛ manet eadem materia qꝛ pari ratione qꝫtum ad hoc quodlibet aliud eẽt compositum ex duabus naturis qꝛ manet eadem materia ĩ generato et corrupto. ¶ Similiter etiam qꝫtum ad generationem qꝫ habeatur vltima hominis forma cum alia precedente sine corruptione illius. Ita qꝫ stent simul due forme. Patet per actorem illum in ecclesiasticis dogmatibus. vbi dicit sic. Et aliqui imponunt librum illum Gẽnadio/ alij Augustino Dicimus inquit corpus tantũ per piugij copulam seminari creationem vero anime solum creatorem nosce corpus vero coagulari in vulua et cõpingi ac formari atqꝫ formato iam corpore aĩam creari et infundi vt viuat in vtero homo ex ipsa constans et corpore et egrediatur viuus ex vtero plenus humana substantia. ¶ Ad tertium dico qꝫ licet corpus idẽ fuerit Christi viuum et mortuum et etiam aliorum Damas. Gẽnadius vel Aug.

hominum: tamē mortuū potest putrefieri non aūt manens viuum. Uita enim vel aīa corpus cōtinet q̄diu manet ne dissoluatur vel putrefiat. Nō sicut autem est corpus dispositum vel contentum ab aīa quādo est mortuum sicut patet. vel si aīa nō cōtinet corpus tamen nō compatitur secum corruptionez.

¶ Ad quartum dicit vnus q̄ corpus xp̄i mortuū remāsit vnitū verbo eadem vniōe qua prius vniebatur viuū. Dicit enim q̄ illa vnio totalis toti⁹ nature ad verbum ad separationem aīe ⁊ corporis p mortem xp̄i fuit diuisa in duas vniones partiales: quarum vna anima vniebatur ⁊ corp⁹ alia. Et iste due partiales p̄us erant vna vnio numero quando tota natura erat vnita ⁊ ip̄a tota natura tota vniōe vniebatur ⁊ pars parte coniuncta tamen alteri ⁊ cōstituente vnam totalem vnionem cū alia. Sed quādo partes fuerunt separate tūc quelibet pars. Puta corpus ⁊ aīa sua partiali vnione vniebatur diuisa ab alia in actu. Ponitur exemplū Totum albū est simile alteri toti albo tota albedine sua fundamentaliter ⁊ tota similitudine formaliter. Si autē diuidatur totum albuz diuiditur albedo ⁊ similitudo cōsequēter. ita q̄ pars albi refertur parte albedinis ⁊ eadem albedine qua prius ⁊ parte similitudinis ⁊ eadem parte qua prius nisi q̄ modo ē diuisa ab alia parte que prius erat coniuncta. ¶ Ista responsio nihil valet primo q̄r supponit q̄ vnio fundata īmediate super totam naturam ⁊ illa que fundatur super corpus ⁊ alia etiam sup animam ad ip̄z verbum sint eiusdem rationis. ita q̄ prima constituatur ex duabus aliis sicut totum quoddaz homogeneuz ex partibus eiusdem ratiōis: ⁊ patet in exēploeorum de albo siue alteri albo: eiusdem em̄ rōnis est tota similitudo totius albi cū partiali similitudine partis ipsius albi. Sicut eiusdem rationis est tota albedo ⁊ pars albedinis. Hoc autē falsum est ⁊ impossibile in p̄posito. Nam tota natura hūana super quam īmediate fundatur prima vnio ē entitas alteri⁹ rationis ab entitate corporis vel anīe super que īmediate fundantur alie due ⁊ per consequens oportet relationes vel vniōes tales necessario esse alterius rōnis ⁊ speciei sicut ⁊ fundamenta immediata ⁊ p̄xima ip̄arum. ⁊ per p̄ns etiā simpliciter est impossibile q̄ vnq̄ concurrant ad constitutionem alicuius per se vnius. Puta illius vnionis totalis. Preterea ex hac positiōe sequitur q̄ eque primo sint partes vnite sicut totum. ¶ Dico ergo aliter ad argumētum. Q̄r dato q̄ corpus fuerit id̄ viuum ⁊ mortuum nō tamen q̄ eadem vnione vniebatur verbo viuum ⁊ mortuum sicut potest dici secundum vnum modū vnū q̄r existēs vniebatur verbo vnione illa qua tota natura primo vniebatur et secūdario corpus ⁊ aīa q̄r partes in actu totius nature. Sed illa vnio fuit corrupta in morte sicut ⁊ natura tota. Et tunc dico q̄ in eodem instanti fuit cāta a deo in corpore vna vnio noua ⁊ alterius rationis a prima ⁊ similiter in aīa vna alia quibus corp⁹ ⁊ anima fuerunt vnita verbo in triduo. Nec ex hoc sequitur q̄ de nouo assumpserit corpus ⁊ animam quia prius assumpserat ista alia tamen assumptione vel vnione. ¶ Aliter diceretur q̄ corpus mortuum mansit vnitum eadem vnione qua prius quia cum vnione totius nature erat in corpore viuente p̄pria vnio preter illam vnionem totius nature et illa remansit in corpore mortuo. Sed non video necessitatem ponendi in corpore viuo aliam vnionem ab vnione totius nature. Et ideo teneo me cū precedenti solutione.

¶ Distinctionis. xxij.
Questio Unica.

Circa distinctiōez vigesimāsecūdā. Quero vtr̄ xp̄s in triduo mortis sue fuerit homo. ¶ Uidetur q̄ sic. Predicatio superioris de inferiori semp ē vera sicut etiaz predicatio eiusdem de seipso Unde illa semper ē vera. Homo est animal ⁊ homo est homo. Sed xp̄s fuit ⁊ est aliq̄d inferius ad hominez sicut Sortes suo modo. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic xp̄us in triduo fuit xp̄us semper enim p̄dicatur idem de se ipso. ergo xp̄us in triduo fuit homo. cōsequētia p̄batur. Tum q̄r est ab inferiori ad superius affirmādo. Tum quia etiam ex opposito p̄ntis sequitur oppositum antecedentis. Sequitur enim Nō fuit homo ergo nō fuit xp̄us q̄r xp̄us dicit suppositū subsistens in duplici natura diuina scz et humana s̄m Damasc. ¶ Tertio sic. Ista est vera. Sorte corrupto Sortes ē homo s̄m multos. ergo similiter ista est vera xp̄o mortuo xp̄s est homo. ergo xp̄s in triduo fuit homo. ¶ Quarto sic. Suppositum subsistens in natura rationali est homo. Sed xp̄us i triduo erat tale suppositum q̄r totam naturam humanitatis habebat sibi vnitaz q̄r corpus ⁊ aīam. Mī patet q̄r nec poterat denominari a corpore nec ab anima. Non enim verbum poterat dici aīatum nec corporatum vel corporeum igitur oportebat q̄ diceretur homo.

¶ Contra Christus in triduo fuit hō mortuus. Sed homo mortuus non est homo simpliciter sed secundum quid sicut lapideus vel depictus. ergo ⁊c.

¶ In ista questione sic p̄cedā

Primo ad euidentiam questionis inquirā. Utruz materia sit de quiditate hominis vel speciei substātie materialis. ¶ Secūdo ponam aliquas opiniones de questione ⁊ motiua earum. ¶ Tertio respōdebo aliter de questione ⁊ ostendam q̄ xp̄us in triduo nō fuit homo ⁊ respondebo ad motiua aliorū ¶ Ultimo ad rationes aliorum.

¶ Quantū ad primū est vna opinio singularis aliquorum q̄ materia non est de quiditate speciei substātie materialis s̄ȝ ip̄a forma est tota quiditas speciei. ¶ Ad hoc adducūtur rationes. Prima est. Illud quod non est per se intelligibile non pertinet itrinsece ad q̄ditatē rei. Probatio q̄r quiditas per se est obiectum intellect⁹ tertio de anima. ⁊ per p̄ns quicq̄d est intrinsecum quiditati est per se intelligibile ⁊ per cōsequens etiam immateriale sicut ⁊ intellectus est potentia imaterialis. Sed materia non est per se intelligibilis primo phisicoruz sed per analogiam ad formam. & ⁊c. ¶ Secunda Illud q̄d est principiuz quo aliq̄d pōt esse vel nō eē non est pars quiditatis q̄r quiditas si posset esse vel non eē posset generari vel corrumpi q̄d est falsuz ⁊ ̄ptra Aristotelem. 7. metaphisi. Sed

Materia an sit d quiditate hominis ⁊c. 1. opinio

3. de aīa

1. phisi.

materia est huiusmodi. Est enim principiũ quo ali
quid potest eẽ vel nõ eẽ. 7. metaphisice in pncipio
7. meta. ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio. Illd quod nõ pertinet ad
diffinitionem non pertinet ad quiditatem qꝛ diffi=
nitio indicat quiditatem. Sed materia non ptinet
ad diffinitionem quia partes diffinitionis sunt for
me. Nec partes materiales pertinẽt ad diffinitio=
nem vt videtur. 7. metaphisi. ergo ꝛc. ¶ Quarta
ratio. Illud per quod natura materialis ĩdiuidua
tur non pertinet ad quiditatem quia quiditas spe=
cifica nõ est ex se indiuidua nec ex aliquo sibi intrĩ
seco. Sed materia est principium indiuiduationis
5. meta. in natura materiali ꝫm philosophum quinto meta
phisice. Illa sunt vnum numero quorũ materia est
vna. Et. 7. metaphi. Dicit ꝙ si primus motor plu
rificaretur haberet materiam. ergo ꝛc. ¶ Quinta
ratio. Illud quod impedit ne quod quid est vel qui
ditas sit idem eo cuius est nõ pertinet ad quiditatẽ
qꝛ nihil intrinsecum per se quiditati impedit idẽti=
tatem quiditatis cũ eo cuius ẽ. Sed materia ẽ hu=
iusmodi qꝛ in conceptis cum materia non est idem
quod quid est cũ eo cuius est. 7. metaphi. sed ĩ hijs
que sunt per se ꝛ in separatis a materia. quare ꝛc.
¶ Quinta rõ. Quiditas rei ꝛ actualitas sunt idẽ
quia per quiditatem est res aliquid in actu. Sꝫ ma
teria cum sit pura potentia ad actualitatem rei nõ
pertinet. ergo ꝛc. ¶ Septima rõ. Illud quod nec
est quid nec ꝗtum nõ est de quiditate. Sꝫ materia
non est quid. 7. metaphisice in principio. ergo ꝛc.
¶ Octaua rõ Illud qđ fluit ĩ re materiali ꝛ refluit
nõ pertinet ad illud quod manet. Sꝫ materia fluit
ꝛ refluit quiditas vero manet. ergo ꝛc.

¶ **Adducũtur aucto**ritates. Pria est septimo me
7. meta. taphice. vbi dicit ꝙ anima est species ꝛ ratio et
quod quid erat esse aĩati. Sed aĩa est forã. ergo ꝛc.
¶ Secunda est. Dicendum speciẽ ꝛ vnũquodqꝫ inꝗ
tum habẽs speciẽ materiale ꝓ nũqꝫ ꝫm se dõm ẽ.
¶ Tertia est ibidẽ. Quecũqꝫ sunt partes vt mate
ria ꝛ in que diuiditur vt in materiam sunt posterio
ra: sed illa que pertinent ad quiditatẽ sunt priora.
¶ Quarta est ibidem. quia vltima differentia di=
cit totam quiditatem. Sed vltima differentia dicit
formam ꝛ accipitur a forma. ergo ꝛc. ¶ Quinta
7. meta. est septimo metaphisice. vbi dicitur ꝙ totius com=
positi vel simul sumpti est aliquo mõ diffinitio vel
ratio. Alio modo non. Nam cum materia non est
ipsius diffinitio Indiuiduatũ eñ est ꝫm substãtiã.
1. de celo ¶ Sexta est pmo de celo. Qui dicit celũ dicit for=
mam qui dicit hoc celũ dicit materiam. Sꝫ celũ di
cit spẽm vel ꝗditatẽ. Hoc celũ dicit idiuiduũ. ꝗ ꝛc.
7. meta. ¶ Septima est ibidem in septimo metaphi. Que
cunqꝫ non concipiuntur cum materia sed sine mate
ria vt rationes speciei solum hec nõ corrũpuntur.
¶ Octaua est. 7. metaphisice. capitulo de forma.
Ubi dꝛ ꝙ hõ vel hoiem eẽ nõ est idẽ nisi aĩa sit hõ.
¶ Ultima est Comentatoris. 7. metaphisice. vbi
dicit ꝙ quedam diffinitio est vbi apparet materia
ꝛ quedam vbi non apparet materia. Ubi apparet
materia ibi vna pars posita nõ pertinet ad diffini=
tionem scꝫ materia. Ubi non apparet materia ibi
omnes partes pertinent ad diffinitionem ꝛ per cõ
sequens ad quiditatem. ergo ꝛc. ¶ Dicunt igitur
ꝙ materia intrinsece nõ pertinet ad quiditatem rei
nec ad speciẽ materialẽ licꝫ bene secũdum aliquos
ipsorum quiditas bene concernat materiam vel for
ma ipa ad hoc vt dicatur ꝗditas Alioquin nõ esset
quiditas materialis.

¶ **Sed ista opinio** videtur falsa ꝛ cõtra rationem ꝛ cõ
tra philosophiam bene intellectã licet videatur se= Rões ꝯ pce. opi.
cundũ philosophiam falsam ꝛ male intellectã. Et
arguo contra eam. Primo per rationes. Secundo
per auctoritates. ¶ Prima ratio est presupponẽ=
do quid dicitur nomine quiditatis specifice mate=
rialis. Non enim intelligo aliud per quiditatẽ nisi
abstractuꝫ eius quod est quid sicut modo intelligo
per albedinem nisi abstractum albi ꝛ sic de alijs si=
cut per quiditatem hominis nõ intelligo nisi hũa=
nitatem. ꝛ sic de alijs. Tũc arguo. Causa per se in=
trinseca substãtie composite pertinet intrinsece ad
quiditatem eius sicut pars ad quiditatem totius.
Sed materia est per se causa intrinseca substantie
composite ꝛ speciei materialis. Patet secũdo phi=
sicorũ ꝛ quinto metaphi. qꝛ materia ex qua fit res
cum insit. ergo ꝛc. ¶ Secũda rõ Quiditas ẽ illud
quod est totalis ratio per se essendi habẽti per se ꝗ
ditatem sicut quiditas hominis ẽ sibi totalis ratio
intrinseca essendi ꝛ quiditas ignis est sibi ratio to=
talis intrinseca essendi. Sed habita totali ratione
essendi alicuius potest ipm esse ꝛ haberi sine quocũ
qꝫ essentialiter distincto nõ pertinẽte ad ipsam ra=
tionem essendi. igitur cũ materia secũdum te ad ꝗ=
ditatem hominis non pertineat ꝫm te potest habe=
ri ꝛ esse homo vel ignis sine materia quod ẽ plane
falsum. ergo ꝛ illud ex quo sequitur. ¶ Tertia ra=
tio. Omnis substãtia cõpleta ꝛ perfectã in genere
substãtie non habẽs materiam partem sui ꝛ per cõ
sequẽs ad suam quiditatem pertinẽtem est substan
tia incorporea et ĩmaterialis ꝛ simpliciter spũalis
vel saltem est pura forma ita simplex per priuatio=
nem substãtialis compositionis sicut substantia
immaterialis vel spiritualis. Sed quiditas mate=
rialis vel habẽs ipam nõ est talis qꝛ tunc nõ habe=
ret materiam causam sui intrinsecam quod est con
tradictio plana vt patet. ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio
Illa non est nulla que destruit diuisionem substan=
tie in materiam ꝛ formaꝫ ꝛ cõpositum. Sed ista de
struit diuisionem substãtie in materiam ꝛ formam
ꝛ compositũ: qꝛ nõ ponit substãtiam specificã per
se compositam sicut nec quiditatem. ꝗ ꝛc. ¶ Qui
ta ratio. Illa substãtia cuius quiditas nõ includit
materiam est per se ingenerabilis ꝛ ĩcorruptibilis
Probatio qꝛ materia cũ sit principium quo aliqd
potest esse vel nõ esse est subiectum transmutatiõis
substantialis ꝛ tale ex se ꝛ intrinsece nõ habet ma=
teriam: ꝛ ideo non habet vnde possit generari vel
corrumpi. Hoc etiam patet per philosophũ. 7. me 7. meta.
taphisice. vbi dicit ꝙ omne qđ fit et generatur per
se diuiditur in duo ex quorum vno fit ꝛ illud ẽ ma=
teria vel subiectũ. Sed homo ꝫm te est talis substã
tia que non includit in sua quiditate materiã ꝛ asi=
nus alia. ergo sunt substãtie simplices ingenerabi=
les ꝛ incorruptibiles. Unde dico ꝙ ista positio de
struit totum librum de generatione ꝛ corruptione.
¶ Sexta ratio. Ex materia ꝛ forma fit aliquid per
se vnum sicut patet secũdo de aĩa. ꝛ in pluribus lo
cis alibi ꝛ ratio est qꝛ vnũ est actus ꝛ aliud potẽtia
Compositum ergo ex materia et forma habet ꝑ se
vnitatem. ergo ꝛ per se entitatem. Sed entitas rei

⁊ quiditas idem sunt. Sed planū est ꝙ entitas illa includit materiam intrinsece. ergo ⁊ quiditas.
¶ Septima ratio. Ex aliqua quiditate completa ⁊ perfecta secūdum speciem cū quocūqꝫ alio essentialiter distincto non fit aliquid vnum per se pertinens ad aliquod vnum genus. Hoc patet sicut nec ex vna specie specialissima ⁊ alia specie vel aliquo alio nō fit vna species per se nec aliquod īdiuiduū alicuius speciei. Si ergo forma est tota q̄ditas rei specifica perfecta ⁊ completa sequitur ꝙ ex ipa forma cum materia nō fit aliqua vna substātia per se hoc est falsum ⁊ destruere philosophiam. ergo ⁊c.
¶ Octaua. Si anima rationalis ſm te qui nō ponis nisi vnam formam in homine sit tota quiditas hominis. Sequitur ꝙ anima separata sit humanitas. Nec īpedit hec separatio a corpore quia vnio cum corpore causa non sit nisi respectus nō pōt sibi dare ēē hūanitatē vel aliquā q̄ditatē absolutā. igr̄ hēm⁹ p̄mo hūanitatē separatā ⁊ sine corpore scdo. Habemus vltra ꝙ xp̄us in triduo vere fuit homo vel verbum: q꞉ habuit humanitatem assumptam/ quia aīam ipam quod est contra omnes modernos doctores. quare. ¶ Nona ratio. Si materia non pertinet intrinsece ad quiditatem ⁊ ad diffinitionē substātie specifice materialis sequitur ꝙ substātia materialis specifica ⁊ completa diffinitur per additamentum quādo diffinitur per materiā sicut accidens per subiectum. Sed hoc est falsum ⁊ contra Aristotelem septimo metaphisice. ergo ⁊c. ¶ Decima rō. Essentia que nec ē quiditas specifica nec includit ipam nec includitur ab ea, nec ipm habēs quiditatem non est in genere q̄ditatis illius aliquo modo nec per se nec per reductionē. Sed materia nec est quiditas puta humanitas nec habēs quiditatem. puta humanitatem q꞉ non est homo. Nec includit quiditatem sicut materia includit formaꝫ nec ecōuerso. ergo materia nō est in genere quiditatis substātialis nec per se nec per reductionē ⁊ per consequens nec in aliquo genere ⁊ ita est deus vel ē dare aliquid creatum qđ nō est in genere. ¶ Undecima ratio. Cuicūqꝫ essentie substantiali non repugnat esse vniuersale ⁊ abstrahi ab hoc vel ab illo ⁊ accipi in communi non repugnat esse quiditatem vel partem q̄ditatis vniuersalis. Sed materie non repugnat hoc ita parum sicut forme. Patet. 7. metaphisice Ubi dicitur ꝙ homo ⁊ equ⁹ sunt quoddā totum ex hac materia ⁊ hac forma vt vniuersaliter singulare vero ex vltima materia vbi pꝫ ꝙ distinguit materiam in vniuersalem ⁊ singularem sicut ⁊ formam ⁊ cōpositum. ¶ Et cōfirmatur per ipsum secūdo phisicorum ⁊ quinto metaphisi. vbi dicit ꝙ effectuum singulariū sunt cause vniuersales ⁊ singularium singulares. Cum ergo materia sit cā ita potest esse vniuersalis sicut forma vel compositum quod est effectus vtriusqꝫ. ergo. ⁊c. ¶ Duodecima ratio ⁊ vltima ⁊ est contra illud quod apponitur ab alijs ꝙ forma separata non est quiditas sed vnita ⁊ concernit materiam q꞉ quiditas cū sit vltimate abstractum nihil aliud cōcernit. Nec est nisi quiditas Si ergo forma est quiditas hoc cōuenit sibi vltima ta abstractione ⁊ absolutissime nō ex cōcretiōe alicuius alterius sicut etiā patet de humanitate q̄ ponitur quiditas hominis ergo etiam forme separate cōuenit esse quiditatem rei materialis: ⁊ hec sapit multum dictum platonicum. ¶ Preterea etiā quiditas accidentis separati licet accidēs ꝯcernat subiectum vel dependeat ad subiectum nō propter hoc est minus quiditas eius. ergo similiter in ꝓposito si sint vera dicta tua.

7. meta. (margin)
5. meta. (margin)

¶ Adduco etiā auctoritates ad ꝓpositum contra illam positionē. ¶ Prima est. 7. metaphisice dicit philosophus ꝙ elemēta pertinent ad diffinitionē sillabe. Sed elementa sunt materia. ergo ⁊c. igitur materia pertinet ad quiditatem. ¶ Secūda est. dicit in eodem septimo philosophus ꝙ si aīa nō est aīal tunc dicendum est ꝙ aīa non est tota quiditas. Sꝫ aīa nō est aīal. ergo ⁊c. ¶ Tertia est q꞉ in eodē. 7. dicit contra Platonem ꝙ superfluum est auferre materiam a quiditate rerum naturalium. Sūt eīn hoc in hoc ⁊ vtrūqꝫ per ꝯsequēs icludūt. ¶ Quarta est in octauo metaphisice vbi dicit ꝙ aliqui diffiniunt per materiam ⁊ isti imꝑfecte diffiniunt. Alij per materiam ⁊ formam ⁊ isti perfecte ⁊ complete diffininnt. Ex ꝙ pꝫ ꝙ diffinitio ⁊ rō cōpleta substātie composite que nō est ꝑ additamentū ⁊ est metaphisica est per materiam ⁊ formam. ¶ Quinta ē contra platonem dicit octauo metaphisice ꝙ dubitatio quam antistenici dixerunt habet tempus contra Platonem ꝙ ydee nō diffiniuntur. Nam opꝫ diffinitionem eē orationem longam ⁊ habentē partes ⁊ hoc quid vt materiam illud vero vt formam. Et planum est ꝙ ex hoc vult habere contra platonem ꝙ si ydea diffinitur habet materiam ⁊ formaꝫ ⁊ est composita qđ est contra platonem. Ex quo pꝫ ꝙ diffinitio de qua tractat in cōmuni est substātiarum materialium vtrūqꝫ includit scꝫ materiā ⁊ formam ⁊ per consequens q̄ditas ipsa. ¶ Sexta est ⁊ confirmat predictam saltem arguēdo contra hominem. 7. metaphi. dicit ꝙ sicut tota diffinitio ad totam rem sic partes diffinitionis ad partes rei ergo tota diffinitio icludit partes suas sicut tota res includit partes suas ⁊ ecōuerso. ⁊ sicut totum diffinitum habet partes ita ⁊ tota diffinitio habꝫ partes Cum ergo tota diffinitio dicat quiditatem totius dicit etiam partes totius ⁊ ita partes pertinēt ad quiditateꝫ totius. Dices ꝙ ille partes sunt genus ⁊ differentia non aūt materia ⁊ forma. Contra te ē q꞉ genus ⁊ differentia ſm te non sunt partes rei distincte sed quodlibet eorum dicit totum ergo nō intelligitur de genere ⁊ differentia sed de materia ⁊ forma. ¶ Septima ē. 8. metaphisice vbi dicit philosophus ꝙ substantia composita habet rationem substantie ⁊ nō materia nec forā sicut nec ꝑ se sunt in genere substātie sed per reductionem. Patet ꝙ ꝙ de quiditate rei materialis est materia nec deberet hoc in dubium reuocari.

7. meta. (margin)
8. meta. (margin)
7. meta. (margin)
8. meta. (margin)

¶ Dico igitur ꝙ sicut hec maťia ⁊ hec forma pertinet ad integritatem ⁊ entitatem indiuidui ⁊ hanc quiditatem sicut partes ei⁹ eēntiales: sic materia ⁊ forā in communi pertinent ad quiditateꝫ substātie materialis in cōmuni accipiendo materiam put cōmuniter accipitur pro cā intrinseca potētiali ipsi⁹ cōpositi distincta essentialiter cōtra formam. ¶ Ad euidētiā tñ solutionis rōnū ⁊ auctoritatū aliorū de alia opiniōe. ¶ Notandū ꝙ phūs multiplr̄ accipit mťiam Uno mō accipit materiam ꝓ principio potentiali totius compositi distincto essentialiter contra formam. Isto modo accipit philosophus materiam

opi. doc. (margin)
acceptio m̄e. (margin)

secũdo phisicorũ ⁊.5°. metaphi. capitulo de causa ⁊ in principio octaui metaphisice. vbi dicit ꝙ materia est ex qua fit aliqd cũ insit. Et isto modo pōt accipi dupliciter. Uno modo in cōmuni. Alio mō in particulari sicut materia ⁊ hec materia sicut etiã forma ⁊ hec forma. Et primo modo ꝙ de intentione Aristotelis est ꝙ materia est de quiditate ⁊ essentia ⁊ entitate ipsius speciei materialis q̃ omnia idẽ significant sicut pꝫ per auctoritates superius allegatas. Alio vero modo pro hac materia singulari. Dico ꝙ non est de quiditate speciei sicut etiam nec forma hec nec aliquod indiuiduũ q: omnia indiuidua ⁊ singularia in quiditate specifica cōueniũt et distingunt in hac materia ⁊ hac forma. ¶ Secũdo modo accipit philosophus frequẽter materiam ꝓ indiuiduo ipo cōtrahente quiditatem vel naturam vel pro differentia indiuiduali quã Aristoteles dicit ⁊ vocat formã ⁊ hoc modo Aristoteles accipit materiam ⁊ formã primo de celo qñ dicit. Qui dicit celum dicit formam quãdo ħo hoc celũ dicit materiam. Et hoc modo etiam dicit. 12. metaphisi. ꝙ si primus motor multiplicaretur haberet materiaꝫ q: haberet indiuiduum contrahens naturam suaꝫ vel in quo ꝯtraheretur natura sua ad esse hoc ⁊ indiuiduale ⁊ sic natura sua esset cōtrahibilis ⁊ potẽtialis ⁊ cōtraheretur sicut forma aliquo modo per materiam. Et isto modo etiam dico ꝙ materia nõ pertinet intrinsece ad quiditatem specificam sicut nec indiuiduum. ¶ Tertio modo accipit materiaꝫ pro subiecto alicuius forme accidentalis vel ꝓ partibus illius vt accidentaliter disposite sunt aliquibus accidentibus que sunt extra rationẽ forme specifice vel quiditatis q: nõ pertinẽt vt sic ad ꝯceptũ formalem ⁊ isto modo vocat partes ligneas circuli materiam vel partes materiales quia accidit circulo ⁊ extra rationem eius est ꝙ partes eius sint lignee vel cupree. Similiter lr̃as eneas vel cereas vocat partes materiales syllabe ⁊ huiusmodi. Et dico ꝙ per ignorantiã isti⁹ diuerse acceptionis male intelligitur a multis Aristoteles in verbis suis de materia ⁊ male exponitur ⁊ multa falsa ꝯñter ponuntur. ¶ Similiter etiam species multipliciter a philosopho. Aliquãdo enim accipit pro toto specifico composito ex materia ⁊ forma ⁊ aliquãdo i abstracto ⁊ aliquãdo in concreto: ⁊ sic nunꝗ negauit materiam que est pars ⁊ causa itrinseca mõ supradicto acceptam in cōmuni esse de quiditate speciei nec intrinsecam speciei. ¶ Alio modo etiam accipit speciem pro forma parte ⁊ sic nõ pono materiã intrinsecam speciei nec ipẽ ponit. Similiter etiam simul totum aliquãdo accipit pro idiuiduo vel supposito: ⁊ hoc est communius ⁊ magis proprie.

12. meta.

Spẽi acceptiões

¶ Aliquãdo vero pro cōcreto vniuersali cōposito ex materia ⁊ forma ⁊ hoc est minus cōiter/ ⁊ nõ ita proprie ⁊ secundum hoc dicit aliquando ꝙ partes materiales pertinent ad simul totum. Aliquando vero non pertinent: quia pertinent ad indiuiduum non autem ad concretum speciei in communi. ¶ Similiter etiam de subiecto. Aliquando accipit subiectum pro materia pte. Aliquando pro indiuiduo vel supposito sicut patet de prima substantia que nõ dicitur de subiecto. i. de aliq̃ sibi supposito. ⁊ tñ scđa subã de subiecto dr̃ accipiẽdo subiectũ vniformiter. ¶ Hijs ergo prenotatis respondeo ad rationes aliorum.

subiecti acceptiones.

¶ Ad primã respõdeo ꝙ cōcessa maiore minor est falsa ⁊ pbo ꝙ materia sit per se intelligibilis. Philosophus secũdo metaphisice ꝓbat ꝙ cause nõ sunt infinite nec procedũt in infinitũ ꝫm spẽm q: tunc nichil cōtingeret scire vel intelligere. Et ꝙ nõ intelligitur nec scitur aliqd perfecte nisi suis causis intellectis. De illis aũt causis vna est materia in rebus materialibus: ergo si materia nõ est intelligibilis seqtur ꝙ nihil ꝯtingit scire sicut si cause eẽnt infinite ꝫm spẽm ꝙ ẽ ꝯtra Aristotelẽ: q: alioqn materie essent infinite ⁊ nihil minus effect⁹ posset cognosci. Tu dicis materia nõ cognoscitur nisi ꝑ formam: ita dico tibi ꝙ forma naturalis cognoscit ꝑ materiam. Pꝫ scđo de aĩa que diffinitur ꝑ corp⁹ igitur cognoscitur. Similiter etiam forma subãlis cognoscitur ꝑ operationẽ ꝫm Cōmentatorẽ: ⁊ tñ ꝫm te ipa est quiditas. Solue igitur ⁊ ego soluã tibi. Dico igitur ꝙ materia ꝑ se est intelligibilis ⁊ ꝑtinens ad quiditatem substãtialem nõ tamẽ primo ⁊ imediate ꝑmitate originis respectu intellect⁹ nostri pro statu presentis vie cui primo occurrit obiectum prius fantasticũ ⁊ cōsequẽter obiecta substãtialia. Primo aũt quiditates sensibiles accidentales vel indiuidua ipaꝝ ꝫm illud primo de aĩa. Accidentia ꝯferunt ad cognoscenduꝫ qđ quid ẽ. ¶ Ad secundã dico ꝙ est ꝯtra eos ⁊ ex ipa ꝓbatur ꝓpositum etiam ꝫm suũ Aristotelẽ. Nam eo ipo ꝙ materia est illud quo aliquid pōt esse vel nõ esse debꝫ necessario ꝙ ꝑtineat intrinsece ad quiditatem cōpositi gñabilis ⁊ corruptibilis sicut etiã ipẽ phũs dicit ꝙ omne qđ fit hꝫ aliquid intrinsecũ sibi quo pōt eẽ ⁊ aliqd quo est primũ materia ⁊ scđm est forã. Similiter etiã posse esse vel non esse est passio cōis oĩs cōpositi gñabilis ⁊ corruptibilis. igitur opꝫ ꝙ conueniat eis per naturã cōmunem eis intrinsecam: ⁊ hoc nõ est nisi materia. Qñ igitur dicis ꝙ q̃ditas esset gñabilis ⁊ corruptibilis. Dico ꝙ ꝑ se prĩo q̃ditas specifica nõ est gñabilis ⁊ corruptibilis: sꝫ magis ꝑ accidẽs vel nõ prĩo ad gñationẽ indiuidui vl singularis. Actiones enim ⁊ mutatões reales sunt circa singularia. Et tunc dico etiam ꝙ materia vt hec ⁊ pertinens ad indiuiduum per se corruptibile ⁊ generabile differt a seipsa in cōmuni secunduꝫ ꝙ pertinet ad speciem vel quiditatem specificam.

Adrões .I. opi.

¶ Ad tertiam dico ꝙ materia accepta modo predicto pertinet ad diffinitionem ⁊ quiditatem speciei materialis sicut probatum est supra. Quando dicis ꝙ non quia partes diffinitionis sunt forme. Dico ꝙ nõ accipit ibi philosophus pro forma quo est principium distinctum contra materiam: sꝫ pro pertinẽtibus ad per se conceptum formalem diffiniti vel rei diffinibilis. Et tunc dico ꝙ ita bene genus est forma sicut differentia/ ⁊ materia sicut forma. Utrunꝗ enim pro quãto accipitur in diffinitione ⁊ pars conceptus diffinitiui rei diffinite abstrahit ab indiuiduo quod vocatur aliquãdo materia sicut dictum est supra. Et ideo etiam aliquo modo dicitur forma: et ꝙ non accipit ibi philosophus formã ꝓut distinguitur ꝯtra materiam causam rei intrinsecam. Patet quia tunc cum in qualibet diffinitione sint plures pa rtes secundũ Aristotelem in quolibet diffinito essent plures forme quod tu negares; et omnino meo iudicio est negandum. Quod dicis de partibus materialibus

Patet ex hűs que dicta sunt supra quia non est ad
ad ꝓpositum. Non enim pars materialis ibi dicit
materia in cõmuni accepta: sed dicitur indiuiduũ
ipm vel pars indiuidui vt indiuiduum est. Et hoc
vel etiam partes materie accidẽtalis. Puta talis
vel talis que accidit ſm ꝙ huiuſmodi ⁊ extraneat
a q̃ditate specifica aliqua sicut exẽplificatũ est su=
pra de partibus eneis circuli vel ligneis vel lris ce
reis vel huiuſmodi ipius simile. ¶ Ad quartũ di=
co ꝙ materia nõ est principiũ indiuiduatiõis sicut
nec forma. Nam ita põt eẽ vniuersalis sicut forma
Nec est de se hec sicut nec forma. Ad philosophuз
Ad phm dico ꝙ quinto metaphisice nõ accipit materiam ꝓ
parte essentiali distincta cõtra formã q² tũc pari ra
tione forme oẽs que essent in eodem subiecto eẽnt
vna forma nũero quod est manifeste falsum: sed ac=
cipit ibi materiã vel pro ĩdiuiduo ipo vel pro diffe
rentia indiuiduali cõtrahente naturam ⁊ que ẽ ex=
tra conceptum formalez quiditatis. Ad illud etiã
12. metaphi. patз quid dicẽdum ex corpore questio
nis. ¶ Ad quintum dico ꝙ materia in cõmuni ac=
cepta modo predicto nõ impedit quicq̃d est eẽ idẽ
cum eo cuius est per se primo. Non eñ impedit ps
diffinitionis diffinitionẽ esse idem primo cũ diffi=
nito. Unde sicut quiditas vel quod quid est rei im=
materialis est eadem cũ re ĩmateriali. ita nõ video
quare quiditas vel quod quid est rei materialis nõ
obstante ꝙ includit materiam nõ sit idem cũ eo cu=
ius est primo. Puta cũ specie ⁊ diffinito. Sed be=
ne verum est ꝙ materia vt hec ⁊ signata vt spectat
ad indiuiduũ impedit illud vel etiã differentia in=
diuidualis seu indiuiduũ ipm seu etiã materia ac=
cidentalis q² quiditas specifica cum sit eadem cui
libet indiuiduo nõ põt esse primo eadem ĩdiuiduo
quia tunc adequaretur indiuiduo. Nec potest etiã
esse eadem primo alicui materie vel subiecto q̃ʒ re=
spiciat per accidẽs. Ex hűs ptз dictum Aristote=
lis ꝙ in hűs q̃ sunt per se vel sine materia idem est
quod quid est cum eo cuiꝰ est. ¶ Ad sextũ dico ꝙ
quiditas speciei est totalis actualitas sua sicut ⁊ to
talis entitas vel eẽntia. Et dico ꝙ materia perti=
net intrinsece ad ipam. Tu dicis Materia est pu=
ra potẽtia. Quero de qua potẽtia loqueris/ aut de
potẽtia obiectiua/ aut que est dr̃a entis q̃ fit actus
⁊ nõ stat cum actu. Et hoc nõ potest dici q² tũc ma
teria esset nihil quod est falsum ⁊ cõtra Aristotem
primo phisicoꝝ. et. 8. metaphisice. ⁊ prĩo de gñatio
ne. Ubi dicit ꝙ est subiectum gñationis. Aut ĩtel=
ligis de potentia subiectiua que recipit actum ⁊ est
pars entis. Et tunc dico ꝙ cũ tali potentia stat ꝙ
materia sit ens actu ſm ꝙ actus ẽ differẽtia entis/
ĩmo in idem cõcurrunt potẽtia ⁊ actus. Et tunc di
co ꝙ materia põt pertinere ad actualitatẽ speciei
tanq̃ʒ aliq̃d ens in actu incõpletum tamen ⁊ impfe
ctum ⁊ per se in potentia ad actum qui est forma.
¶ Ad septimũ qñ dicis ꝙ materia nõ est quid. Di
co ꝙ verum est q̃d completũ ⁊ pfectum ſm genus
vel speciem: sed bñ est quid incõpletum ⁊ imperfe=
ctum. Et ita põt ptinere sicut pars ad ipam quidi=
tatem. Qз aũt materia sit quid id est aliq̃d. Patet
quia est substãtia. 8. metaphi. Et si argumentũ eẽt
ꝙ materia est aliquid. bonum/ sequitur ꝙ forma non pertineret ad quidi=
tatem q² forma substãtialis etiam non est quid nec
q̃ʒtum q² nõ est ens completum ſm genus ⁊ specie=
ciem: sed ens partiale speciei et incompletum.

¶ Ad octauum de fluxu ⁊ refluxu materie. Dico
ꝙ forma materialis saltem educta de potẽtia ma=
terie ita fluit ⁊ refluit sicut materia. Non enim ma
net talis forma nisi manẽte sua materia sicut patet.
Nec migrat de materia in materiam. Nõ enim in=
format nisi materiam de qua educta est ⁊ sic argu=
mentum ita currit cõtra formam sicut contra mate
riam. Solue ergo ⁊ ego soluã. Dico ꝙ materia vt
hec ⁊ singularis ⁊ similiter forma fluit ⁊ refluit sed
non vt materia in cõmuni vel forma in cõmuni q²
materia ⁊ forma vel ratio forme in cõmuni saluan=
tur in hac materia ⁊ illa ⁊ similiter in hac forma vł
illa ⁊ vt sic pertinent ad rationem quiditatis in cõ=
muni que manet: sed sicut hec materia ⁊ hec forma
fluunt ⁊ refluunt. ita dico ꝙ hec quiditas ſm par=
tes suas. Dices quiditas corrumpitur ⁊ materia
manet. Ita dico tibi ꝙ quiditas vel natura corrũ=
pitur ⁊ forma aliqua manet: puta aĩa rationalis.
Solue ergo. Dico ꝙ nõ obstante hoc materia po=
test esse intrinseca quiditati sicut aĩa humanitati.

¶ Ad omnes auctoritates vno verbo
dici potest q̃ʒtum ad
illas in quibꝰ ponitur aliq̃d de materia ꝙ per illas Ad auctoritates
Aristoteles non intendit materiã in cõmuni acce= p. i. opi.
ptam eo modo quo dictum est supra excludere a q̃=
ditate speciei sed magis vt accipitur pro ĩdiuiduo
vel parte seu differẽtia indiuiduali vel materia seu
subiecto actuali. Uñ omnes ex falso intellectu ad=
ducuntur sicut apparet ex predictis. ¶ Ad primã
vero auctoritatem de aĩa ꝙ ipa est species ⁊ quod
quid erat esse aĩati. Dico ꝙ nõ est intentio Aristo=
telis ꝙ aĩa sit tota quiditas speciei aĩate: sed ꝙ est
principalior pars ⁊ formalior ⁊ cõparatur ad cor=
pus sicut forã particularis aĩati sicut quiditas suo
modo vt forma totalis. Unde ⁊ ibidem subdit ꝙ si
non est anima animal nõ est hoc. Dicẽdum scilз ꝙ
anima sit tota quiditas aĩalis sed supponit ꝙ ẽ pn
cipalior pars potest dici. Et potest dici quiditas
completiue sicut forma dicitur natura scd̃o phisi=
corum. Uel q² Aristoteles nõdũз determinauerat
veritatem de quo quid est contra Platonẽ ⁊ popu
lo dicebat foram esse q̃dquid ẽ Aristoteles vtitr di=
cto platonis dicẽdo illud verbũ sic dicitur decimo
ethicorum ꝙ homo est intellectus. ⁊c̃. ¶ Ad quar
tam auctoritatem de differẽtia vltima que dicit to
tam quiditatem. Dico ꝙ si formaliter diceret totã
quiditatem frustra in diffinitiõe poneretur genus.
Similiter etiam pari ratione secundum te genꝰ di=
ceret totam quiditatem q² genus est idem penitus
quiditatiue extra intellectum cum differentia sicut
tu dicis. Et cum idem sit genus plurium specierũ
eadem esset quiditas plurium specierum. Dico igi
tur ꝙ differentia vltima pro tanto dicit quiditatẽ
quia ipsa habita secũdum processum diffinitiuum
non restat aliquid accipere vltra a corpore de qui=
ditate nec aliquam vlteriorem ⁊ perfectiorem dif=
ferentiam. sicut patet. Quando dicit vltra ꝙ diffe=
rentia accipitur a forma. Dico ꝙ differentia vel cõ
ceptus habitus de differentia magis proprie lo=
quendo non accipitur in rebus compositis a forma
solum sed a toto composito secundum rationez for
malem illam que est prima intentio differentie si=
cut etiam ⁊ genus suo modo accipitur ab illa intẽ=
tione prima ⁊ realitate formali vel correſponden=
te sicut aĩal ab aĩalitate ⁊ rõnale a rõnalitate licet

bene vna istarum realitatum sit potentialis & alia actualis respectu alterius & sic vna aliquo mō habeat rationem materie & altera rationem forme. ¶ Ad illam auctoritatem de. 8. q hominis esse et homo nō est idem nisi anima esset homo. Potest dici q̄ sm acceptionem philosophi ibidem sicut aīa nō est homo. ita nec homo & hominis esse sunt idē sed ibi nō accipit hominē absolute sm q dicit substantiam vnā specificam per se vnam. Sic enim idē sunt sicut dictum est supra. Sed accipit hominem pro substantia sensibili vt disposita per accidēs vel accidentia & faciēs vnum per accidēs cum eis & sic nō est idem homo & hominis esse sicut nec in hijs q̄ sunt per accidēs idem est quod quid est cū eo cui⁹ est & sicut etiā aīa nō est hō. Sic ergo q̄tū ad primum articulum videtur mihi oīno dicēdum q materia mō predicto est de q̄ditate spēi rei mfialis.

xps an in triduo fuerit hō. 1. opinio.

¶ Quantum ad secundū articulum. An scz xp̄us in triduo fuerit homo est triplex opinio vel quadruplex. ¶ Una est opinio dicentium q forma est tota quiditas speciei / & sic aīa est tota humanitas & quiditas hoīs. Et isti dicunt q xp̄us in triduo fuit homo. Quod p̄bant. Verbum in triduo fuit homo: sz nō alius homo q̄ xp̄s ergo &c. Maior probatur q2 i triduo fuit vnita humanitas verbo q2 anima fuit vnita vt pz. ergo &c. ¶ P̄. Si xp̄s in triduo nō fuit homo. Sequitur q non habuit humanitatem / & sic verbum dimisit vel reliquit q̄d aliquādo assumpsit cōtra Damascenū.

2. opi. Hugo.

¶ Alia opinio fuit Hugonis lib. primo de sacramentis parte secunda. Ubi ponit q xp̄s in triduo fuit homo & est proxima precedēti opinioni. Dicit eñ q homo non erat nisi aīa & q2 verbum habuit aīam sibi vnitam in triduo sequitur q fuit hō. ¶ Secūdo etiam q2 omne suppositum habēs naturam rationalem est homo. Sed verbum habuit naturā rationalem sibi vnitā in triduo q2 habuit aīam. g &c. ¶ Tertio q2 sicut anima separa & sibi ipi relicta est persona q2 est nature rationalis indiuidua substantia: ita alteri vnita. Puta verbo cōmunicat sibi eē hominem sicut etiam patz sm alios de humanitate tota sibi relicta vel verbo vnita. Sed anima i triduo fuit vnita verbo. ergo &c.

3. opi. Mgri.

¶ Alia opinio Tertia fuit Magistri in p̄senti distinctiōe q xp̄s in triduo fuit homo & suū mortuum fuit. Nam licz eadem natura fuerit in xp̄o & in alijs hominib⁹ eadem dico specie tamen xp̄s dicebatur & erat homo p̄pter vnionem corporis & aīe ad suppositum v̄bi non aūt p̄pter vnionem amborum ad inuicem. Uñ licet in vita staret vtraq3 vnio nō tamē erat homo nisi propter alteram scz per illam que erat partium ad verbum nō aūt ad inuicē sed alij homines bene dicuntur homines & sunt per vnionem partium ad inuicem vel nō sine illa quia igitur i triduo partes fuerunt vnite verbo sequitur q xp̄us fuit homo. ¶ Hec potest confirmari q2 tanta fuit illa vnio q hominem facerent deū & deū faceret hominem sm Augustinum primo de trinitate. Sed illa non fuit vnio partium adinuicem / igitur fuit vnio partium ad verbum. ¶ Secundo confirmatur q2 xp̄us iacuit in sepulchro. Aut ergo secūdum q deus / aut secundum q homo. Non secundū q deus. ergo secundum q homo igitur xp̄s in triduo fuit homo. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum Dico absolute loquēdo q xp̄s vel verbū nō fuit homo veraciter in actu nec realiter i triduo nec scđm logicum / nec scđm metaphisicum seu naturalem philosophum. ¶ Hoc probo sic. Primo Ueritas & realitas humane nature non fuit vnita verbo in triduo quia fuit corrupta per mortē Alioquin xp̄s nō fuit vere mortuus. ergo nō fuit vnita. Unio enim nature necessario presupponit entitatē nature sicut relatio presupponit fundamētuz. ergo verbū non fuit homo. ¶ Nota q īpossibile est aliquid esse hominem nisi per humanitatem sicut nec album nisi per albedinem. ¶ Secūdo sic. Si verbū fuit homo / aut hoc fuit sm animam / aut sm corp⁹ / aut sm vtrumq3. Non potest dici q sm alterū quia neutrum est humanitas sicut ostensum est supra. Nec sm vtrūq3 simul vnitum verbo nō ad inuicem quia nec isto modo sunt hūanitas. Probatio. Magis corpus & anima videntur esse humanitas simul iuncta q̄ cum aliquo alio & ab inuicem diuisa. Sz ista simul iuncta non sunt humanitas sicut p̄batuz est in secundo. ergo &c. ¶ Secūdo sic. Sicut generatio xp̄i temporalis terminabatur ad esse hominē ita etiam corruptio ad non esse hominem. Sed generatio temporalis terminabatur ad esse hominez & ante generationem illam xp̄us nec verbum fuit homo ergo nec corruptio ad non esse hominem. igitur in instanti mortis & in triduo illo nō fuit homo sicut etiam nec fuit viuus. ¶ Quarto sic. Illud non est homo in quo anima & corpus vel cuius aīa & corpus non constituunt aliqd per se vnum i actu Patet q2 homo vel humanitas dicit aliquid per se vnum constitutum ex copore & anima. Sed corpus xp̄i & anima in triduo non constituebant aliquid p se vnum nec aliquam naturā tertiam realem absolutam cuiusmodi est humanitas. Probatio q2 nō erant simul vnita nec vnuz actuabat reliquū. g &c. ¶ Ultima ratio quia sicut ratio de se vel in se falsa de nullo est vera sicut Aristoteles dicit quinto metaphisice capitulo de falso. sicut homo irrationalis de nullo alio verificari potest ita de ratiōe in se falsa nihil verificari potest. Sed xp̄us dicebat p triduo cōclusionem vel rationem in se falsam q2 xp̄us dicit verbum hominem q2 suppositum subsistēs in humana & diuina natura & tunc verbum nō erat homo sicut probatum est supra. Ab eo vero q res est / vel nō est / dicitur oratio vel ratio esse vera vel falsa in p̄dicamētis ergo nō verificatur aliqd de ipa puta homo. Ista ergo est falsa pro triduo Christ⁹ est homo sicut ista etiam non homo ē homo. ¶ Dices pari ratione ista esset falsa xp̄s pro triduo fuit mortuus / q2 de ratione in se falsa nihil vere predicatur. Potest dici q nō est vera etiaz Christus est mortuus etiam pro triduo illo quia significat & predicat mortuum de viuo. Puta mortuum de xp̄o verbo homine & per consequens vnio accipiendo secundum significata nominum licet secundum rei existentiam verbum pro triduo non sit homo / et Christus sit mortuus. Et tunc dicendum est q ista est magis propria. Christus est homo mortuus pro triduo q̄ ista. Christus est mortuus / vel dico q licet de ratiōe in se falsa vel vere predicetur

4. opi. q doctor.

5. meth.

Obiectō

accipiẽdo significata coniunctim ⁊ vtrũqȝ simul tamen diuisim accipiendo potest aliquid predicari. Sed ista solutio parum valet q: queritur ratiõe cuius verificatur hoc predicatum mortuus de xp̃o in triduo. Non rõne verbi nec ratione hominis/quia homo dicit aliquid vnũ. ergo ⁊c̃. ¶ Ideo videretur posse dici ꝙ illa vltima ratio aducta forte patit calumniam vel in maiori dicendo ꝙ de oratione vl' ratione falsa nihil verificatur. Vel in minori dicendo ꝙ ista est in se falsa pro triduo verbũ homo vel xp̃us. Si enim eẽt in se ⁊ per se falsa nunq̃ eẽt va. Et ideo licȝ sit falsa accidẽtaliter tñ falsa nõ sit ista Homo rationalis vt videtur. Qui scit meli⁹ dicere dicat. ¶ Confirmatur positio per Augusti nuȝ octauo de trinita ca. 8/ Ubi dicit ꝙ paulus mortu⁹ homo nõ est. Et contra Hug. dicit August. ꝙ homo nõ est aĩa nec corp⁹. 18. de ciuitate dei. Et philosophus ⁊ Cõmentator. 7. metaphi. ⁊ scđo de aĩa Et Ambrosius de incarnatiõe. ⁊ Auicẽ. tertio metaphisice ⁊ Damasce. lib. 3. Vñ Hugo dicit falsuȝ.

August.

¶ Contra predicta tñ obijcit.

ꝯ pdicta

Primo sic. Ista est per se xp̃us est homo igitur necessaria. ergo semꝑ vera. ¶ Secundo q: sequitur xp̃s est mortuus. ergo homo est mortu⁹. Sed nõ sequitur nisi per istud mediũ xp̃s est homo. ergo. ⁊c̃. ¶ Ad primũ respõdetur ꝙ ista non est per se xp̃us est homo q: ad p̃dicatiõem per se primo mõ nõ solum requiritur in subiecto causa inherentie predicati ad subiectũ: sed etiam ꝙ subiectum sit per se vnum. Unde de vno per accidens vel de vno non per se nihil predicatur per se primo modo xp̃us nõ est aliquid vnũ per se sicut nec verbum ⁊ homo. ideo ⁊c̃. Aliter diceretur ꝙ ꝓpositio necessaria est semper vera saltem aptitudinaliter ⁊ si nõ in actu vel actualiter. Vel si sit vera actualit' nõ est vera nisi de aptitudine inherentie predicati ad subiectum. ¶ Ad secũdum dicitur ꝙ ibi nulla est ꝯña si illatio quedam simplex ab eodem in eodẽ/ q: idem est sic arguere ac si argueretur homo ẽ mortuus ergo homo mortuus q: licet in antecedẽte ponatur verbum ⁊ homo dicẽdo xp̃us est mortu⁹ tamen verbum nihil facit ad illationem illam. Et iõ medium illius illationis nõ est xp̃us est homo: sed homo est homo ⁊ hoc conceditur.

¶ Ad argumenta trium opinionuȝ.

ad argu. .1. opi.

Ad primũ dico ꝙ humanitas nõ fuit vnita verbo ĩ triduo sicut dictũ est supra nec anima est humanitas ip̃a. ¶ Ad secũdum Dico ꝙ verbum nõ requirit humanitatem ꝓprie q: humanitas non remansit in rerum natura. Unde licet humanitas nõ fuerit verbo vnita ĩ triduo nõ fuit relicta: sed tunc fuisset relicta si aliquãdo fuisset ⁊ nõ esset assumpta. Vel dic ꝙ verum est ꝙ verbum nõ dimisit quod assumpsit. puta humanitatem q: semper fuit vnita vel in se vel in suis partibus principalibus. ¶ Ad primũ secũde opinionis. Dico ꝙ hugo nõ tenetur/homo eñ non est aĩa nec ecõuerso sicut dictum est supra. ¶ Ad secũduȝ dico ꝙ suppositũ habens naturam rõnalem perfectam ⁊ completam secũdum genus speciem ⁊ indiuiduũ est homo. Modo dico ꝙ licet verbum haberet aĩam rationalem tamen aĩa rationalis non ẽ talis natura perfecta ⁊ completa sed partialis ⁊ imperfecta. quare ⁊c̃. ¶ Ad tertiuȝ dico ꝙ aĩa separata ⁊ sibi ip̃i relicta nõ est persona q: habet aptitudinẽ ad alium informandum cum quo cõcurrere potest in vnitatem persone scilicet ad corpus: ⁊ ita sicut non est suppositum ita non est persona. Suppositũ enim sicut dixi in prima questiõe actualis ⁊ aptitudinalis ad extrinsecum suppositum vel ad aliquid cum quo possit constituere vnum suppositum. Qñ dicis ꝙ aĩa est nature rõnalis indiuidua substãtia. Dico ꝙ verum est sed non est completa ßm genus speciem ⁊ indiuiduũ ⁊ est cõmunicabilis. ¶ Unde magis ꝓprie dicit Ricardus ꝙ persona est nature intellectualis vel rationalis incõmunicabilis subsistentia sicut dictum est in xp̃o. ¶ Ad primũ dico ꝙ non tenetur dictum suum q: cũ xp̃us fuerit vniuoce hõ cum alijs ita requirebatur necessario vnio partium adinuicẽ ad hoc ꝙ eẽt homo sicut in alijs nec sufficiebat vnio partium ad ip̃m verbũ. ¶ Ad secundũ dico ꝙ Augustin⁹ intelligit de vnione humanitatis ad verbum nõ de vnione partiũ. ¶ Ad tertium dico ꝙ xp̃us iacuit in sepulchro non ßm ꝙ verbum vel deus nec ßm ꝙ homo nec ßm ꝙ habẽs corpus quod quidem verum corpus iacuit in sepulchro. Unde ẽi bi loquutio per synodochen xp̃s homo iacuit in sepulchro accipiendo totum homineȝ pro parte que est corpus.

Ad rõnẽ Mgři.

¶ Ad primũ principale dici/

Ad p̃ncipalia argumẽta

tur ꝙ xp̃us non fuit in actu ⁊ in re aliquid inferius ad hominẽ in triduo sicut nec vere realiter ⁊ ĩ actu fuit homo nec hic homo nec aliquis homo ⁊ ideo ꝑ illo triduo nõ predicabatur homo de ip̃o tanq̃ aliquid quod cõueniret sibi realiter in effectu ⁊ ĩ actu Tu dicis p̃dicatio superioris de inferiori semꝑ est vera nec requirit existẽtiam terminorũ sed soluȝ ꝙ maneant significata terminorum. Dico ꝙ ita parũ vera est predicatio superioris de inferiori qua predicatur hoc esse hoc realiter ⁊ in actu sicut predicatio accidentis de subiecto quãdo nõ inest. Omnis enim predicatio difformis rei falsa est. Quo modo ergo verificatur ista homo est animal homine non existẽte. Dico ꝙ nõ verificatur in actu ꝙ in re hoc sit illud sed de potentia vel aptitudine vel nõ repugnantia quia rei significate per hominem quotiens cunq̃ ponatur in re non repugnat esse animal ĩmo ip̃a posita necessario est animal: ita ꝙ est verificatio actualis de aptitudine vel verificatio potenialis de actualitate essendi. Et ita dato ꝙ Christus sit inferius ad hominem argumentum non concludit tamen proprie loquendo Christus non est inferius ad hominem/quia non est aliquid per se vnuȝ in genere. ¶ Aliter dicit vnus doctor ꝙ licet ista non sit vera in triduo. Christus est homo quia secundum esse reale ⁊ in actu extra animam. Christ⁹ in triduo non fuit homo tamen secundum esse significatum ⁊ intellectum ista fuit vera in triduo Christus est homo ⁊ ista modo Christus fuit homo ĩ triduo. Christus enim significat hominem ⁊ deum: ⁊ ita sicut idem de se semper predicatur vere sic homo de Christo /⁊ per consequens animal quod est superius ad hominem ⁊ tunc est sensus propositionis affirmatiue talis. Christus est Christus/ vel homo est homo/vel animal ꝙ predicatum et subiectum sunt idem quandocunq̃ ponantur: et hoc est verum semper ⁊ redit quasi in idem ista solutio cũ predicta. ¶ Ad secũdum dicitur ꝙ ꝑ triduo xp̃us nõ fuit xp̃us sicut non fuit hõ in re ⁊ in actu extra

intellectum. Quādo dicitur ꝙ idē semꝑ practicatˀ de seipso. Dicitur ꝙ verū est sed non sequitur propter hoc ꝙ sit in re nec ꝓpositio hoc significat. Nā cum termini ꝓpositionum abstrahant a differētijs tempoꝛis nō oꝫ ex tali verificatiōe inferre entitatem rei in actu qꝛ nec talis entitas in actu significatur. Vñ licet chimera sit chimera nō tñ est in actu/ nec est qñ practicatur tertio adiacēs hoc significat sed magis sicut patet quando ꝑdicatur scđo adiacens ⁊ ita non concludit. ¶ Ad tertiū dico ꝙ licet ip̄o soꝛte coꝛrupto ip̄e soꝛtes nō sit hō in actu ⁊ in re tamen verificatur ista. Soꝛtes est hō eo mō quo dictum est de alijs in solutione p̄mi ⁊ scđi argumēti. ¶ Ad quartū Dico ꝙ v̄bū vel xp̄us nō subsistebatur realiter ⁊ in actu ī natura rōnali completa ⁊ ꝑfecta. Qñ dicis ꝙ hēbat coꝛpꝰ ⁊ aīam sibi verbo vnita ⁊ nō poterat denoīari ꝭm ip̄a. igitur tm̄ ꝭm naturam humanā debat dici homo. Dico ꝙ coꝛpꝰ ⁊ aīa q̄ntūcunq̄ verbo vnita nō sufficiūt ad ꝯstituēdum naturam humanā sꝫ necessario reqritur vnio ip̄oꝛum adinuicē licet vnio illa intrinsece ⁊ foꝛmaliter nō pertinet ad naturā ip̄am. Unde dico ꝙ nō erat homo. Tu dicis nō denoīabatur nec dicebatˀ verbum aīatum ꝭm aīam nec coꝛpoꝛeum ꝭm coꝛpꝰ Dico ꝙ habendo sanū intellectū poterat dici v̄bū aīatum nō tamen ꝑ infoꝛmationem sꝫ per vnionē sicut dicebatur incarnatum vel humanatum in vita ⁊ similiter coꝛpoꝛeum vel coꝛpoꝛatum. Aliter dicitur ꝙ coꝛpus ⁊ aīa sunt entia partialia ⁊ incōpleta nō denominant aliquid primo nisi totum suū vel mediāte toto ⁊ qñ sunt partes in actu in toto: ⁊ qꝛ non erant vnita in toto nec adinuicē nō denoīabāt verbum nec etiam natura humana: quia nō erat in triduo. ideo ⁊c̄.

¶ Distinctionis vigesimetertie.
Questio Unica.

Circa distinctiōē vigesimātertiā quero. Utruꝫ ad actum credēdi ea que sunt fidei sit habitus aliquis necessarius qui dicitur fides infusa. ¶ Uidetur ꝙ sic. Agere supernaturale p̄supponit esse supernaturale. Sꝫ credere articulos fidei est agere supernaturale qꝛ est actus ad quem natura nō attingit. Non enim attingit ad noticiā huiꝰ scꝫ deus sit trinus ⁊ vnus. ergo p̄supponit in intellectu esse supernaturale ⁊ hoc nō est nisi per habitum. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo sic. Ad actum diligendi deum meritoꝛie necessario requiritur habitus suꝑnaturalis. puta caritas in mēte viatoꝛis. Sꝫ equalis necessitatis ē fides infusa in intellectu sicut caritas in voluntate vel in effectu. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Fides nec dicta sanctoꝛuꝫ aliquid ponūt frustra. Sed ex dictis sanctoꝛū ponitur fides infusa necessaria ad credendum: qꝛ sine fide impossibile est placere deo ad hebꝛeos ergo nō ponitur frustra. ergo ē necessaria.

¶ Contra Ad actum diligendi deum suꝑ se ⁊ super omnia nō est necessarius aliquis habitus infusus qꝛ hoc potest volūtas ex puris naturalibus sequēs dictamē naturalis rationis recte que hoc dictat. ergo similiter ad actuꝫ credendi deum nō est necessarius habitꝰ qui sit supernaturalis ⁊ infusus vt videtur.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo inquiram An sit ponēdus in nobis habitus fidei infusus. ¶ Secūdo inquiram An cū ipso eodem infuso sit ponēdus habitus fidei adquisitus. ¶ Tertio An fides adq̄sita ⁊ infusa sint in intellectu. ¶ Ultimo ad rōnes principales.

¶ Quantū ad primum articulum. Est vna opinio ꝙ fides habitus infusꝰ ponenda est necessario ad actum credēdi ea que tenēt fideles sicut etiā suo mō ponūt ꝙ necessario sit ponendus habitus caritatis infusus in voluntate ad actum diligendi deum meritoꝛie. ¶ Ad hocauteꝫ adducūtur plures rationes ꝭm diuersos opinātes — an sit ponēdus in nobis habitus fidei ĩfusꝰ .1.opi.

¶ Prima est. Credere firmiter ⁊ īmobiliter ea q̄ excedunt facultatem luminis naturalis nō p̄ōt esse nisi ex aliquo habitu suꝑnaturali ī credēte. Ad habitum em̄ pertinet firmiter ⁊ īmobiliter operari secundo ethicoꝛum. Et opꝫ ꝙ respectu supernaturalium ⁊ excedentium lumen naturale ponatur habitus supernaturalis. Nec sufficit habitꝰ naturalis Sed talis habitus nō potest este nisi fides respectu credendoꝛum. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Sicut se habet lumen gloꝛie ad visionem beatam in intellectu pꝛo statu patrie ita lumen fidei ad actum credendi pꝛo statu vie vt videtˀ. Sꝫ lumen gloꝛie simpliciter est necessarium ad actum visionis beate/ qꝛ ad illud non sufficit lumen naturale qđ patet scđo metaphisice. Nam sic habet se intellectus noster ꝭm lumen suū naturale ad manifestissima in natura sicut oculus noctue ad lumen solis. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Actus credendi est perfectissimꝰ actus adhesionis ad creditum vel obiectum Vñ ⁊ firmius adheret ⁊ perfectius fidelis in credendo q̄ quicunq̄ sciens in sciendo. Patet qꝛ credens exponit vitam vel caput qđ nunq̄ faceret purus sciēs. Sed talis ahesio non potest eē nisi ex habitu ⁊ nō videtur ex habitu adquisito quia aliquis pꝛius infidelis cōuersus statim sic adheret ꝙ exponit caput ⁊ planum est ꝙ nō statim habitum adquisiuit. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic Nam sicut dictum fuit in pꝛimo. Necessarium fuit homini reuelare aliquam doctrinam ad quam non potuit attingere lumine naturali. Nam ex naturalibus intellectus vel remaneret neuter vel dubius vel negaret ea que sunt fidei. Sed ista videtur doctrina fidei ⁊ fides infusa maxie. ergo ⁊c̄. ¶ Quito sic. Illud est necessarium ponere in fidelibus quo pꝛimo fidelis distinguitur ab infideli vt patet Sed hoc est fides infusa non autem adquisita. Nā infidelis ⁊ hereticus potest habere fidem adquisitam de multis articulis ⁊ de multis credibilibus. ergo ⁊ ¶ Sexta ratio. In homiue tendente in finē supernaturalem ⁊ obiectum supernaturale opoꝛtet ponere non solum ex parte affectus: sed etiam ex parte intellectus aliquam participationem illius finis ⁊ aliquod directiuum supernaturale in talem finem. Sed homo viatoꝛ ad salutem necessaꝛio habet sic tendere in aliquid supernaturale. ergo ⁊c̄.

¶ Ad hoc videntur eē multe auctoꝛitates scripture ⁊ sanctoꝛum que dimitto gratia bꝛeuitatis.

opi. doc. ¶ Sed quãtum ad istum articulum videtur mihi dicendum primo ꝙ loquẽdo de necessitate absoluta etiam ad consequendum finem supernaturalẽ nõ est necessarium ponere ĩ mente viatoris aliquem talẽ habitũ infusum qui dicitur fides sed sine omni tali habitu Dico ꝙ absolute loquẽdo homo posset consequi et assequi finem suum quẽcunq; vt videtur. Qꝫ aũtẽ talis habitus nõ sit absolute necessarius ad concedendũ etiam finem hominis viatoris ⁊ ad actũ credendi ea que tenẽda sunt ab homine viatore. Probatur primo sic. Illud quo circũscripto potest viator firmiter assentire credibilibus cognitis non est necessarium ad actum credendi. Sed absolute loquendo potest viator firmiter assentire credibilib⁹ cognitis q: credibilib⁹ auditis vel narratis ab alio quem reputat esse veracẽ de quibus nullam hꝫ euidentiam rei sed tantũmõ habet testimoniũ cui adheret. ergo ⁊c. Exemplum ad hoc firmiter assentit quis gestis narratis ab hystoriographis quos reputat fuisse diligentes ⁊ veraces quare non potest ita assentire euãgelio vel quibuscũq; articulis narratis ⁊ dictis ab alio sine omni habitu ĩfuso nescio quare. ¶ Secũdo sic. Sine illo potest aliquis credere qđ nihil oĩno confert ad actum credendi. Hoc patet. Sꝫ fides infusa nihil facit ad actum credendi vt videtur q: nec ad substantiã actus nec ad modum aliquem intrinsecuꝫ actus nec ad facilitatem actus nec ad certitudinem actus. ergo ⁊c. Qꝫ non ad subãm actus. pꝫ q: nõ est potentia nec obiectũ nec aliqđ p̄ñtãs obiectũ sicut nec aliqs hĩtus etiaꝫ q: tũc sepat⁹ posset agere ad subãm eiusdẽ act⁹ nec ad gradum intrinsecũ vel intentionem actus pari ratione: q: gradus ille est eiusdem rationis cum toto actu vel cum tota substantia eius ⁊ quicũq; gradus potest conuenire potẽtie nude vt videtur. Pari ratiõe sicut primus actus vel gradus. Nec ad facultatem actus q: nouus baptisatus licꝫ habeat fidem habet tantam difficultatẽ in credẽdo sicut nõ baptisatus. Nec ad certitudinem actus vt videtur Sicut enim nõ est principium actus ita nec certitudinis actus quia nõ video ꝙ sit aliud ip̃e actus ⁊ certitudo actus vel aliquid aliud idem est principium vtriusq; ⁊ nõ aliud ⁊ aliud. Unde mihi videtur nec experimur ad quid facit habitus fidei infusus in actum credendi ⁊ q̃tum ad certitudinem pꝫ quia ita certitudinaliter ⁊ firmiter credit q̄s ex puris naturalibus assuetus ad aliquod obiectuꝫ sicut habens fidem infusam. ¶ Tertio sic. Si habit⁹ fidei infusus esset absolute necessarius ad actum credendi necessariuꝫ viatori cum intellectus viatoris possit scire ⁊ cognoscere suum actum credendi vel intentionem in actu vel modum alium quẽcunq; q: nihil est homini certius sua fide saltem loquẽdo de actu posset intellectus viatoris scire se habere itellectum vel potentiam intellectiuam. Sed hoc ẽ falsum nec est expertum vt patet. ergo ⁊c. Ista rõ forte videreť habere instantiã sed non curo. ¶ Quarto sic non plus est necessarius absolute habit⁹ fidei infuse in via ad credendum q̃ habitus glorie in patria. Sed ille in nullo est necessarius absolute vt dictum est supra in quadã questione ⁊ probatũ. g ⁊c̃.

Resolutio arti. ¶ Videtur ergo posse dici quãtum ad istum articulum. primo ꝙ fides habitus infusus nõ est absolute loquẽdo necessarius immediate viatoris ad actum credẽdi. Sꝫ absolute loquẽdo viator potest habere ita ꝑfectum ⁊ firmum actum credendi respectu omniuꝫ credibilium sine fide infusa sicut cum fide infusa sicut absolute loquẽdo sicut dictum est in primo/ ita perfectum actum diligendi ⁊ q̃tum ad substantiã actus ⁊ q̃tum ad modum quẽlibet intrinsecũ act⁹ sine caritate habitu infuso sicut cum ipsa. Unde et ita firmiter ⁊ perfecte adheret heretic⁹ ⁊ credit aliquãdo sine heresi vel obiecto heresis sue etiam vsq; ad mortem sustinẽdam sicut habens fidem infusaꝫ adheret veritati credibili. Et planum est ꝙ non ex fide infusa sed ex aliqua alia causa mere naturali. Nec ipa fides etiam ponitur vt habeatur alia noticia de terminis q̃ illa que habetur a non habente fidem. Unde ⁊ eosdem conceptus habent fidelis ⁊ infidelis de terminis licet eundem assensuꝫ nõ habeant sed vnus dissentit cõplexioni terminoruꝫ vel remanet dubius de eadem ⁊ alius assentit. Puta fidelis: sed non video necessarium hoc ponere ꝙ hoc sit per fidem habitum infusum. Licet probabiliter posset dici sicut etiam dicebatur in primo respondendo ad rationes philosophoꝝ in illa questione secunda prologi. Utrum necessarium fuerit homini aliquam doctrinam supernaturaliter reuelari. Nam cum habens fidem etiam infusam non credat necessentiat nisi volens ⁊ sicut ostensum est supra fides nihil faciat ad actuꝫ. Non apparet ratio quare ex meris naturalib⁹ nõ possit aliqs firmiter assentire ex imperio voluntatis ip̃is credibilibus.

¶ Secũdo dicendum est ꝙ ponẽda est fides infusa de facto in quolibet viatore in saluando ⁊ licꝫ nõ semper tamẽ firmiter. ita ꝙ nullus saluatur nisi habens fidem finaliter in quolibet vere baptisato ꝑ illo tunc: ⁊ hoc ex ordinatione diuina quam tenemus ex dictis sanctorum ⁊ traditione ecclesie: ⁊ ponitur in decore ad quẽdam decorem ⁊ perfectioneꝫ ⁊ sanitatem mentis antecedenter ad caritatem in voluntate: sed ꝙ aliquid faciat ad actũ non video sicut deductum est supra. Dices ꝙ imo quia disponit ⁊ inclinat ad actuꝫ ⁊ facilitat ⁊ firmat perfecti⁹ ceteris paribus/ licet ista non experiamur nec percicipiamus sicut nec ipammet fidem percipimus: licet etiam ponatur in nobis sicut tu concedis. Dico ꝙ non intelligo illam dispositionem quia intellectus seipso sufficienter est dispositus in ratiõe receptiui. Similiter etiam de aliis non video vñ possint talia poni vel dici de habitu fidei/ licet etiã nõ videaꝫ per quid possint efficaciter ĩpugnari: quia tamen pauciora sine experiẽtia vel cogente ratiõe vel auctoritate sunt ponenda ⁊ ad illas non habeo cogentem rationem nec experientiam nec auctoritatem sicut habeo de fide ponenda non pono istas conditiones fidei conuenire. ꝙ est ponẽda fides ĩfusa ⁊c.

¶ Ad rationes alioꝝ Ad primam Dico ꝙ maior est vera. Ad rões .1. opi. Potest enim aliquis credere firmiter ⁊ imobiliter aliquid de supremo obiecto sine habitu supernaturali / sed ex habitu naturali vel imperio voluntatis precipientis intellectui firmiter assentire audito vel narrato: et dico ꝙ hoc est in potestate voluntatis. Tu dicis. quare ergo discipuli dixerunt Christo. Domine adauge nobis fidem. Dico quod pro tanto petierunt quia bene sciebant ꝙ sine ipso Christo nichil poterant secundum

quecunq̧ actum ⁊ ideo petebant vt influeret eis ⁊ coageret ad actum fidei perfectius non ꝙ coageret habitus fidei infuse quasi sine fide īfusa nō possent firmiter credere. Tu dicis obiectum est supernaturale. Dico etiam ꝙ obiectū scientie naturalis de deo est supnaturale nō tamē opꝫ ꝙ habitus ꝑpter hoc sit supnaturalis sicut magis declaratū est ī primo ⁊ similiter pꝫ hoc de naturali amicitia respectu dei. ¶ Ad secūdum dico sicut dixi supra ꝙ habit⁹ luminis glorie absolute loquēdo nō est necessarius ad actum videndi deū in patria. Quādo dicis de intellectu nostro ꝙ se habet sicut oculus noctue ad visionem dei. Dico ꝙ verum est pro tāto qꝛ ex suis puris naturalibus sine speciali influentia dei non potest habere actum videndi deum clare sicut euidenter intelligit ista materialia vel ꝙ hoc verū est pro statu presentis cōiunctionis impfecto non ꝓpter carentiam habitus. ¶ Ad tertiū dico ꝙ act⁹ credendi q̄tum ad hoc ꝙ experimur nō habet maiorem firmitatē adherētie q̄ quicūq̧ alius actus sicut patet de actu adherendi primis principijs de quibus nullo modo dubitat ⁊ de actu adherēdi scito vel conclusioni scite ⁊ de actu adherendi alicui heresi vel etiam alicui falso ex opposito non solum clusioni verum etiam alicui vero principio ⁊ etiaꝫ de actu adherendi alicui cōclusioni false qui pōt eē rectus sicut ⁊ actus scientie sicut patet septio ethicorum ⁊ad aliquod istorum nō reqritur aliquid qđ nō possit haberi ex meris naturalibus sicut etiā dico de adhesione fidei in actu credendi. precipue cū ꝫm multos saltem ꝫm aduersarios per naturalē rationem possit haberi ꝙ deus reuelans aliquid credendum nō potest fallere nec falli ⁊ per pn̄s sibi sic firmiter adherendum. Tu dicis credēs exponit vitam ⁊ caput pro sua heresi. Dicis vltra sciens non exponit caput. Dico ꝙ hoc non est propter maiorē certitudinem que sit necessario in sciētia q̄ in actu credendi sed qꝛ pro tali expositione non sperat sibi premium conferri sicut fidelis pro fide vel etiā hereticus pro sua heresi. Sic patꝫ de certitudine adherentie de certitudine euidentie patet qꝛ nō ē certitudo euidentie in fide vn̄ fides sꝫ in scientia ē talis certitudo. ¶ Ad quartū diceretur ꝙ licet necessarium fuerit aliquo tempore doctrinaꝫ aliquā forte supernaturaliter releuari hoc posito nō propter hoc ꝯcluditur habit⁹ fidei necessarius ad actū credendi sed in ipo actu credendi vel intelligēdi. Puta in aliqua noticia abstractiua actuali potuit illa doctrina reuelari ad quam licet homo a principio non potuerit oīno effectiue attingere ⁊ ideo oportuit aliqua reuelari tamen postq̄ illa reuelata tradita sunt ⁊ ab alijs sub testimonio accepta possunt esse credita ex meris naturalibus sicut potest esse fides ex auditu secūdum apostolum ad Romanos sicut etiam dato ꝙ aliquis non possit inuenire geometriam ex naturalibus suis potest tamen credere docenti eam ⁊ addiscere ex meris naturalibus. Tu dicis credibilia excedunt lumen naturale. Diceretur ꝙ verum est vt videātur clare non autem vt credantur alio narrante vel credēte. Aliter diceretur ꝙ predicta solutio non bene concordat cum aliquibus predictis qꝛ licet probabiliter posset dici aliquam doctrinam necessario fuisse reuelatam eo modo quo dictum est in primo ⁊ precipue doctrinā fidei. Hoc tamen non fuit propter impossibilitatem

Certitudo adherentie ⁊ euidētie

actus credendi circa aliquod obiectum credibile sine habitu infuso sed propter difficultatem. ita ꝙ licet absolute habitis conceptibus terminorum potuisset homo credere ⁊ cōplexioni firmiter assentire ex puris naturalibus ⁊ ita absolute loquēdo nō fuerit necessarium doctrinā talē reuelari q̄tūcūq̧ nō hēat euidentiā ex terminis tn̄ difficile fuit / ⁊ iō necessariuꝫ fuit hoc reuelari nō ꝙ fides faciat facilitatē sed qꝛ secundū talem doctrinam reuelataꝫ in actu aliquo certificauit deus sic eē ⁊ hoc veruꝫ esse ⁊ sic adhesit cui reuelatum est hoc ⁊ vltra: quia iste qui audit nō potest etiam credere ex puris naturalibus ꝙ hoc est isti reuelatum potest facilius assentire licet absolute posset firmiter assentire. ¶ Ad quintum diceretur ꝙ licet ista sit de facto mō ꝙ fidelis primo distinguatur ab infideli per fidem īfusam saltē in paruulis qui baptizantur quia de adultis est aliud forte tamen hoc nō est absolute necessariuꝫ sed posset fidelis distingui ab infideli ꝑ actū credendi sine omni habitu tali vel per habitū fidei adquisitum ⁊ tunc parulus nō habens actum credendi nec fidem adquisitā nō diceretur fidelis nec distingueretur ab infideli. ¶ Ad sextum dico ꝙ actus credendi vel habitus adquisitus ex puris naturalibus est sufficiens participatio necessaria ex parte intellectus respectu obiecti vel finis supernaturalis. Nec aliquis talis habitus infusus necessario requiritur ad actum credendi vt videtur ⁊ probatum est supra sicut nec in voluntate necessario requiritur habitus infusus caritatis licet ibidem secundum diuinam ordinationem quam tenemus et etiam habitus infusus fidei in intellectu sit ponēdus. Hec de primo articulo principali.

¶ Quantum ad secundū articulum

videretur alicui ꝙ supposito habitu fidei infuso in intellectu nō est ponēda fides adquisita ī nobis. ¶ Primo si poneretur fides adquisita cum infusa in intellectu de eodem obiecto. Sequeret ꝙ duo accidentia eiusdem rationis essent simul qꝛ fides adquisita ⁊ infusa cum sint eiusdem obiecti et essent eiusdem subiecti essent eiusdem ratiōis. Sꝫ hoc est īpossibile quinto metaphisi. precipue de accidentibus absolutis. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. Adueniente vel manente perfectiori habitu non stat nec manet imperfectior precipue eiusdem ratiōis sed vel cedit vel ꝯcurrit in eundem habitum cū perfectiori. Sꝫ fides infusa est perfectior habit⁹ ⁊ eiusdem rationis vt probatum est. ergo ⁊. ¶ Tertio sic. Si isti habitus stant simul quero quo mō se habent ad actum credendi. Nō potest dici ꝙ ex equo quia habitus infusus est nobilior ⁊ perfectior. Nec potest dici ꝙ infusus magis principaliter quia infusus nihil facit ad actum credendi ⁊ per conseq̄ns non potest dici ꝙ adquisitus magis principaliter nec minus. Cum igitur nullo modo se possint habere ad actum simul nullo modo sunt ponendi simꝉ vt videtur. ¶ Quarto sic. quia si geometria esset adquisita in aliquo ita ꝙ eēt perfectus geometer per adquisitionem frustra sibi infunderetur geometria. ergo similiter econuerso si alicui est infusa fides perfecta frustra ponitur adquirere fidem ⁊ fides in ipso adquisita. ergo ⁊c. Et similiter potest argui ꝙ in habente caritatem infusam non sit ponenda aliqua adquisita.

An sit ponēda fides adquisita in nobis ⁊c.

opi. doc. ¶ Sed hijs nõ obstantibus dico ꝙ ponẽda est ĩ adultis fides adquisita habitus quidẽ generatus ex frequentibꝰ actibus credẽdi sicut etiam amicitia naturalis adquisita ex actibus frequẽtibus amandi non obstãte fide vel caritate infusa. ¶ Hoc patet primo sic. Facilitas in actu credendi vel ad actum credẽdi ẽ signum habitus generati secũdo ethicorum. Sed experimur ꝙ aliquis pronꝰ est ⁊ faciliter credit ea q̃ sunt fidei ⁊ non per habitum infusum sicut ostẽsuꝫ

August. est supra. ergo ⁊c̃. ¶ Secũdo sic. Augustinꝰ cõtra epistolam fundamẽti vel contra fundamẽtum manichei dicit sic. Euãgelio inquit non crederẽ si ecclesie non credem. Unde ⁊ ibidem subdit. Euãgelium nazareorum nõ recipio q: nec ipm ecclesia recipit. Sed hoc dictum nihil esset nisi ex testimonio ecclesie posset haberi fides adquisita. ꝸ ⁊c. ¶ Tertio sic. Si puer iudeus vel sarracenꝰ nutriretur cũ xpianis a puericia sua ita posset credere articulos sicut puer xpianus. Sed hoc nõ per fidem infusam q: fidem infusam nõ haberet. Et dato etiam ꝙ haberet sicut probatum est supra igitur videtur etiaꝫ ꝙ ponẽda sit fides adquisita in adulto xpiano.

Apl's ad Roma. ¶ Quarto sic. Apostolꝰ ad Romanos arguit sic. Quo modo credẽt ei quẽ non audierunt ⁊ concludit ergo fides ex auditu/auditus autẽ per verbum xpi. Sed non minus potest quis credere verbo dei ⁊ audire habẽs fidem infusam q̃ nõ habens igitur ita potest adquirere fidem sicut nõ habens fidem ⁊ planum est de fide adquisita loquitur apostolꝰ ibid quia nõ oportet statim ad auditum verbi dei dato ꝙ creditur sibi ꝙ infundatur caritas nec per cõsequens fides q: deus nũq̃ infundit fides primo sine caritate licet bene conseruet ipam informen ⁊ sine caritate. ¶ Quinto sic. Aliqs habens modo fidẽ infusam de omnibus statim fit hereticus circa aliquem articulum ⁊ tamẽ firmiter ⁊ ex habitu inheret ⁊ adheret alijs articulis sed non ex habitu infuso quia habitus fidei infuse licꝫ stet cum omnibus alijs peccatis etiam cũ odio dei quod est maximuꝫ peccatum non tamen ꝺm cõmuniter loquentes stat cum heresi ⁊ peccato infidelitatis. ergo prius cum fide infusa habuit fidem adquisitam de istis.

Resolutio. ¶ Sic igitur dico ꝙ in adultis ex actibus credẽdi generatur habitus fidei adquisite nõ obstãte fide infusa. ¶ Secundo dico ꝙ non sunt eiusdem rõnis fides infusa ⁊ adquisita sicut nec caritas infusa ⁊ adqsita ⁊ hoc statim videri potest q: habitus illi non sunt eiusdẽ rationis ad quorum vnum nõ põt natura attingere: sed est simpliciter supnaturalis ita ꝙ a solo deo immediate causari ⁊ ad aliũ natura põt attingere causando ipm. Sed sic est in ꝓposito de fide infusa ⁊ adquisita vt ptꝫ ergo ⁊c. ¶ Secũdo hoc patꝫ q: illi habitus non sunt eiusdem rõnis quorum vnꝰ facilitat ad actum aliquem ⁊ alius nõ. Sed fides adquisita sicut experimur facilitat ad actum credẽdi non autem fides infusa. ergo ⁊c. ¶ Tertio etiaꝫ q: fides infusa habetur ante omnem freqntationẽ actus: fides aũt adquisita presupponit actꝰ frequẽtatos ⁊ per ipos generatur nec per ipos potest infusa generari sicut nec caritas. ⁊c̃. ¶ Notandum ẽ tamen circa hoc ꝙ eadem fides ꝺm numerum vel speciem posset infundi cum illa que adquiritur. Et dico ꝙ non esset eiusdem rationis cum illa que mõ infunditur: sed simpliciter alterius rationis sicut fides adquisita ab infusa.

Ad rões 1. opi. ¶ Ad rationes alioꝝ Ad primam qñ dicitur ꝙ duo accidentia eiusdem rationis ponerẽtur in eodem subiecto simul si poneretur fides adquisita cũ infusa. Dico ꝙ non est verum sicut apparet ex predictis. Quãdo dicis ꝙ sunt eiusdem subiecti ⁊ obiecti concedo sed nõ sunt ꝓpter hoc eiusdem rõnis sicut dixi in primo ꝙ in eodẽ subiecto respectu eiusdem obiecti possunt esse diuersi habitus ⁊ diuerse noticie alterius ratiõis sicut d. xi in primo ꝙ in eodem subiecto respectu eiusdem obiecti possunt esse diuersi habitus ⁊ diuerse noticie alterius rationis sicut noticia abstractiua ⁊ intuitiua eiusdem obiecti. Et dato ꝙ essent eiusdem rationis ex hoc nõ sequitur ꝙ non possent simul stare in eodem subiecto sicut dictum est supra. ¶ Ad secũdum dico ꝙ non sunt eiusdẽ rationis nec ex ipsis potest cõstitui vnꝰ habitus nec possunt concurrere in vnũ. Et dato ꝙ essent eiusdem rõnis non oportet tamen ꝙ alter habitum cedat vel ꝙ vnus ex ambobus cõstituatur sicut non oportet ꝙ ex duobus luminibus in medio fiat vnum lumen sed stant simul distincta in eadem parte medij vel etiam due species duorum indiuiduorum eiusdem rationis in fantasia vel in intellectu angelico sicut dictum est in secũdo. ¶ Ad tertium dico ꝙ fides infusa nihil facit actum sed adq̃sita bene facilitat ad actum. Et quãdo dicis ꝙ infusa est nobilior ⁊ perfectior. ¶ Dico ꝙ verum est in se sed non in ordine ad talem actum. Si dicas ꝙ frustra ponitur habitus qui nõ est principiũ actus. Dico ꝙ non est verũ de aliquo habitu puta de infuso. Ponitur eñ ad decorem ⁊ perfectionem creature cui ĩfunditur ⁊ nõ frustra. ¶ Ad quartum dico ꝙ fides infusa quã ponimus non est eiusdem rationis cũ adqsita ⁊ ita neutra est frustra. Preterea etiã dato ꝙ essent eiusdem rationis adhuc neutra esset frustra q: vtraq̃ perficeretur homo ⁊ pluribus modis per plures q̃ per vnam. Hec de secundo articulo principali.

Fides infusa ⁊ adqsita an sint in intellectu. ⁊c. ¶ Quantum ad tertium articulum. An scꝫ fides adquisita ⁊ infusa sint in ĩtellectu sicut in subiecto eodem vtriusq̃. ¶ Videt̃ ꝙ non sint in intellectu sicut in subiecto. Tum q: infidelitas cum sit peccatum nõ est in intellectu sicut ĩ

1. opi. subiecto sed in voluntate. Tum q: ꝺm Augustinũ cetera potest quis nolens credere nõ potest nisi volens. igitur fides nõ est in intellectu sed in volũtate. Tum q: actus credendi est meritorius. Meritũ vero ad volũtatẽ ꝑtinet ꝑncipalr. ¶ Sꝫ dico ꝙ fi-

opi. doc. des quecũq̃ siue ĩfusa siue adqsita est in ĩtellectu sicut in subiecto. Qd pꝫ. Tũ q: fides est hĩtꝰ cognitiuus ĩtellectualis. Tum q: nõ est hĩtus volũtatis esset eñ hĩtꝰ amatiuus vel odítiuus qđ est falsum. Tũ q: credere ẽ actꝰ intellectꝰ ⁊ nõ volũtatis. Actꝰ dico elicitꝰ. Hoc patet etiã sicut credere etiã principijs ⁊ ꝯclusionibus demonstratis. ergo similiter fides est habitꝰ intellectꝰ ¶ Qꝫ aũt actus credẽdi

August. sit actꝰ intellectꝰ pꝫ ꝑ August. q̃ dicit ꝙ credere nõ est nisi cũ assensu cogitare. Cogitare aũt ad intellectũ ꝑtinet sicut pꝫ. Utrũ aũt ad intellectũ speculatiuum vel practicũ reqre in illa questione vltima prologi in prĩo vtrũ theologia sit practica vel spe-

culatiua in fine. In qua etiam dicũtur aliqua de fide infusa que modificãtur ⁊ determinãtur per predicta in presenti questione sicut ⁊ aliqua dicta etiã in prima questione eiusdez prohemij sicut apparet ex predictis.

ad.1.opi. ¶ Ad primum aliorum dico ꝙ infidelitas duo dicit. Unum qđ est error circa credibile aliquod et sic est in intellectu sicut ⁊ fides. Aliud qđ est velle errare vel errorẽ defendere vel negligere errorẽ deponere ⁊ istud formaliter est peccatum ⁊ est in volũtate nec opponitur fidei formaliter ideo nõ concludit. ¶ Ad secũdum dico ꝙ in actu credẽdi ſm seipsum formaliter nõ cõsistit meritũ sed pro quãto est actus imperatus a voluntate. ¶ Ad tertium qđ debuit esse secundũ quãdo dicit Augustinus ꝙ credere non potest quis nolẽs. Dico ꝙ hoc nõ obstante credere ꝑtinet ad intellectuz sicut ⁊ fides sicut habitus licet bene depẽdeat actus credẽdi a voluntate imperante q̃tum ad illa saltem que nõ sunt euidẽtia ex terminis sicut sunt credibilia per fidẽ christianam qđ dico ad differẽtiam credulitatis primorum principiorum si tñ credulitas debet dici vel etiã ad differẽtiam credulitatis conclusionis ex principijs euidẽtibus deducte si etiã credulitas debet dici extendendo nomen credulitatis.

Ad pncipalia argumẽta. ¶ Quãtum ad pricipalia argumenta dico ad primũ ꝙ credere his q̃ sunt fidei nõ est actio supernaturalis sȝ ĩ hoc patet intellectꝰ lumine naturali eo modo quo dictum est superius ⁊ probatũ. ¶ Ad secũdum de actu dilectionis meritorie patet quid sit dicẽdum ꝙ ad ipsam absolute te loquẽdo non requiritur habitus infusus caritatis sicut dictũ est in primo. ¶ Ad tertiuz dico ꝙ fides infusa non est frustra: qꝛ est ad decorem aie ⁊ ꝑfectionem ⁊ signũ quoddam nobile: licet non sit necessaria ad actum credẽdi: vt dictũ est supra. Quo modo aũt sit necessaria in saluãdis dictũ est supra.

¶ Distinctionis Uigesimequarte.
Questio Unica.

Circa distictionez Uigesimãquartã quero. vtrũ fides ⁊ sciẽtia possint stare de eodem obiecto in eodem intellectu. Sed qꝛ de hoc satis dictũ est in prima questione primi. Quero vnã aliam questionem. Utrum scȝ deus sit obiectum fidei per se principium ſm propriam rationẽ diuinitatis. ¶ Uidetur ꝙ non. Duorum habituũ repugnãtium ⁊ incõpossibilium nõ est idẽ obiectũ ſm eãdem rationẽ. Sed fides ⁊ scientia de deo euidens siue sit viatorum siue beatorum sunt repugnãtes nec possunt simul stare: ℊ ⁊c̃. ¶ Scđo sic. Duarum virtutũ specie ⁊ genere differentiũ ⁊ ad diuersas potẽtias pertinẽtium nõ est idem obiectuȝ sub eadẽ ratione acceptũ. Sed deus ſm propriam rationẽ deitatis est obiectum caritatis que pertinet ad voluntatẽ. Non ergo fidei que pertinet ad intellectũ. ¶ Tertio sic. Obiectũ intellectus est verũ ⁊ ratio formalis eiꝰ est ratio veritatis vt videt̃. Sed fides ad intellectũ pertinet: igitur deus ⁊ si sit obiectum fidei per se primũ non tñ ſm rationem deitatis sed veritatis.

¶ Contra Idem est obiectum fidei et doctrine fidei ⁊ sub eadez ratione Sed obiectum doctrine fidei scilicet theologie nostre est deus sub ratiõe propria deitatis sicut dictũ est in primo: ergo ⁊c̃.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo inquiram de obiecto fidei per se primo et ratione eius ⁊ de obiectis secũdarijs. ¶ Secundo inquiram. An sit meritorium credere per fidem obiectis talibus excedentibus facultatem nature. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quãtum ad primũ. Supponitur ab omnibus ⁊ est verũ ꝙ deus est obiectũ primarium ⁊ per se ipsius fidei. Tuȝ quia fides est virtus theologica ⁊ ita respicit deum pro obiecto immediato per se primo ⁊ pro fine. Tum qꝛ deꝰ est subiectuȝ articulorũ fidei vt patet discurrẽdo. Tũ quia per attributionẽ ad deum cadunt omnia alia sub fide sicut patet. ¶ Hoc ergo presupposito est vna opinio ꝙ fidei obiectũ per se primum est deus sub ratione reuelati. Ita ꝙ ratio reuelati est ratio formalis obiectiua fidei. Nec aliquid creditur per actũ fidei. Nec alicui assentitur nisi inq̃tum reuelatum. Hoc probatur. Tum qꝛ de non reuelatis ⁊ his que naturali ingenio attingũtur etiam de deo ſm ꝙ huiusmodi non est fides. Tum qꝛ fides innititur specialiter diuine scripture reuelate ⁊ dictis sanctorum quibꝰ reuelauit deus. Tum qꝛ est de nõ apparentibus que non possunt esse cognita nisi reuelẽtur quare ⁊c̃.

De obiecto fidei ꝑ se ꝓmo

1.opi.

¶ Alia est opinio ꝙ deus est obiectum fidei sub ratione nõ apparẽtis. Ita ꝙ nõ apparẽtia vel non euidẽtia seu obscuritas est ratio formalis in obiecto fidei. Hoc probant. Tuȝ quia hoc dicit apostolus. Fides est argumẽtum non apparẽtium ad hebreos.11. Et similiter Augustinus in litera. Fides est credere qđ non vides. Tum qꝛ per hoc distinguit̃ fides a scientia ⁊ a quacũq; noticia clara que est obiecti apparentis ⁊ euidenter. Tum qꝛ in idem tendit fides ⁊ spes. Spes autẽ tẽdit in non visum ſm Apostolum qui dicit ꝙ quis videt quid sperat: ℊ ⁊c̃. Et hec sunt due opiniones de ratione formali obiecti fidei.

2.opi.

Fides quid.

¶ Tertia opinio potest addi ꝙ deꝰ est subiectũ fidei sub ratione credibilis: sicut aliquid est obiectũ visus sub ratione visibilis. Tũ qꝛ fides est habitus creditiuꝰ Tum quia etiam scibile ſm ꝙ scibile est obiectum scientie. Sed hoc nichil est: quia ratio credibilis in obiecto non dicit nisi denominationẽ rationis ⁊ respectum. Fides autẽ est habitus realis. Similiter dico de scibili ⁊ visibili. Obiectum ergo sciẽtie est aliquid reale per propriam rationem ⁊ obiectũ visus sicut color vel lux. 3.opi.

¶ Contra primã opinionem arguo. Primo sic. Habitus realis alicuiꝰ eo modo quo distinguitur habitus realis ab habitu rationali oportet ponere rationẽ formalem obiectiuam realem. Patet: quia habitus talis mẽsurabilis est per obiectũ suũ. Sed fides est talis habitus vt patet. Esse autẽ reuelatum in obiecto nõ Ꝯ.1.opi.

dicit nisi respectum rationis: ergo etc. ¶ Secūdo sic ab aliquibus. Si obiectiua ratio formalis fidei est esse reuelatum. Sequitur quod nullus assentit alicui credibili nisi inquantum reuelatū. Unde nō creditur in deum nisi inquantum reuelatus. Nec creditur alicui articulo vel aliquē articulum seu aliquis articulus nisi inquantum reuelatus: et tunc hic articulus. Deus est trinus et vnus nō creditur nisi inquantum reuelatus. Querūt ergo per quid nouit hoc eē reuelatum et non potest dici nisi per fidem. Et tūc etiā oportet quod credat hoc esse reuelatum: et tūc non credet hoc nisi quia est reuelatū: et tūc queritur per quid sciet hoc esse reuelatum et sic in infinitū: quare etc. ¶ Tertio sic. Obiectum visionis nō est deus inquantum visus: quia ratio visi in deo nō ponit nisi respectum rationis ad vidētem: ergo similiter obiectus fidei nō est deus inquantum reuelatus: immo quod fortius est nec inquantum creditus: quare etc.

Contra .2. opi. ¶ Contra secūdam opinionē. Primo sic. Obiectum per se primū habitus positiui et realis nō potest poni nisi secundum rationē formalem positiuam. Sed ratio non apparētis vel nō visi non est positiua sed negatiua: ergo etc. ¶ Secūdo sic. Si deus sub ratione nō apparētie vel nō visi esset obiectus formale fidei pari ratione apparentis vel visi esset obiectum alicuius noticie euidētis de ipso vel visionis. Sed hoc est falsum: quia illud vel nichil dicit ex parte ipsius dei vel solū dicit respectum rationis qui beatificare nō potest. ¶ Tertio quia habitus habet reduci ad suum obiectū secundum rationem eius formalem. Sed affirmatio nō reducitur ad negationē nec positiuum ad negatiuū: ergo etc.

opi. doc. ¶ Dico ergo quantum ad istum articulum. Primo quia obiectum per se principium fidei est aliquid incōplexus puta deus et secundum formalē rationē proprie deitatis et nō secundum aliquam aliam rationē sicut obiectum per se simpliciter primū scientie fidei que est theologia nostra est deus secundum propriam rationē deitatis: vt dictum est in primo et quasi per easdem rationes posset probari de fide. ¶ Secūdo dico quod alia sunt obiecta secūdaria ad illud per primū reducta et precipue obiecta cōplexa cuiusmodi sunt articuli fidei formati de deo sicut de obiecto primario sicut suo modo cōclusiones scite in quibus cōcludūtur passiones de subiecto et predicantur de eo sunt obiecta cōplexa scientie eo modo quo dicitur obiectū scientie non solum illud de quo aliquid scitur sed etiā conclusio que scitur et in qua concluditur passio que etiam scitur de subiecto. Sic etiā articuli creduntur que sunt propositiones cōplexe quibus assentitur credēdo sicut et proprie est assensus respectu talis veritatis complexe magis quam respectu termini simplicis vt videtur. Et in hoc etiā puta in credēdo istas veritates cōplexas multū euidēter distinguitur fidelis ab infideli. Multi enim sunt infideles qui credunt deū esse: tamen non credunt articulos fidei formatos de ipso sicut patet tamen etiā isti nō credūt in deum proprie sicut patet in litera Magistri distin. 24. Ubi ponit differentiam inter credere deo et deum et in deum. Hec de isto articulo.

Ad motiua aliorum. ¶ Ad rationes aliorum. Ad primā de ratione reuelati dico et similiter ad secundum et ad tertium quod licet fides sit de reuelatis et forte non solū de reuelatis sed etiā de demonstratis et similiter licet innitatur scripture reuelate et dictis sanctorū quibus reuelauit deus precipue fides adquisita que innititur et testimoniis aliorum et miraculis resoluēde ad ista ex quibus rationabiliter etiā mouetur ad credēdum secundum dictamē recte rationis vt videtur: quia fides infusa soli deo innititur immediate: tamen non sequitur ex hoc quod ratio reuelati sit ratio formalis obiectiua sicut nec ratio crediti vel scripti vel testificati licet nō sit nisi de creditis et innitatur scripture testificanti sicut nec ratio sciti est ratio formalis obiectiua scientie: licet scientia sit de scito. ¶ Ad alia secūde opinionis dico quod licet fides sit non apparētium: quia nō est noticia ex se euidēs nec obiectum fidei euidēs est per fidem licet aliunde possit esse euidēs sicut dictū est in primo: non tamen euidentia vel non apparētia obiecti est ratio formalis obiectiua: immo forte nec est aliqua ratio se tenēs formaliter ex parte obiecti nec apprehensa in obiecto sed est denominatio quedam negatiua ipsius obiecti ab aliquo extrinseco. puta ex actu vel habitu fidei qui non est clarus nec euidēs circa tale obiectum: et ideo obiectum denominatione extrinseca dicitur nō euidēs vel non visum. Et dato adhuc quod se teneat a parte obiecti: tamen nō pōt esse ratio formalis sicut ostensum est supra. ¶ Ad secūdum dico quod per hoc non distinguitur primo fides a scientia vel noticia euidēte de deo: quia ratio formalis obiectiua fidei sit non apparētia vel nō visio: sed per hoc magis quia noticia fidei ex se est enigmatica non euidēs scientia autem vel visio euidēs est: licet eiusdem obiecti et secundum eandē rationem formalem. ¶ Ad tertium dico quod licet spes tēdat in non visum sicut fides: non tamen ratio nō visi est ratio formalis obiecti: sed magis ratio deitatis.

De fide infusa. ¶ Quātum ad secūdum articulum primo de fide infusa dico quod est idē et vnicus numero habitus in habēte ipsam respectu omnium credibilium siue respectu primi credibilis incōplexi quod est deus siue respectu aliorum credibilium cōplexorum cuiusmodi sunt omes articuli et que possunt ex ipsis deduci. Non enim video necessitatem ponēdi multos habitus respectu omniū predictorum obiectorum. Sicut non video necessitatē ponēdi plures habitus caritatis infusos respectu plurium diligibilium ex caritate sed ad omnia diligēda sufficit vnus habitus numero et vna caritas. Et ratio potest esse ad hoc. Nam sicut predictū est nec habitus caritatis nec fidei ex actibus diuersis circa diuersa credibilia generātur et vnum primū obiectum simplex respiciunt vt per se primariū et ideo non multiplicātur nec secundum plures actus alterius rationis circa diuersa obiecta credibilia variatur.

De fide adquisita. ¶ Sed de fide adquisita est magis dubium. Et dico de hoc quod fides adquisita nō est vnus habitus respectu omnium credibilium sed est multi habitus quorum vnus est circa deū obiectum per se primarium et est vnicus in habente sicut fides infusa suo modo. Alii vero sūt circa articulos singulos et singuli circa singulos. Et patet quod sunt plures habitus quia generantur per plures actus alterius et alterius sicut et obiecta cōplexa puta articuli sunt alterius et alterius rationis et sunt obiecta primaria talium habituum. Similiter etiā vnus potest haberi et adquiri sine alio vel corrūpi etiam ita quod nō simul

sed vicissim generãtur sicut experimẽtaliter patet per frequẽtationes diuersorum actuum alterius ⁊ alterius rationis circa diuersos articulos: ita ꝙ fides adquisita nõ eodem habitu vel actu versať circa oĩa obiecta credibilia sicut fides infusa est idem habitus oĩum sed vno habitu primo versatur circa obiectum primariuʒ qd est deus ⁊ aliis habitibus et actibus versatur circa obiecta complexa ⁊ quasi isto modo dictũ fuit in primo de vnitate theologie nostre q̃ est doctrina fidei: quare ⁊c̃. Predicta vero patent: quia planũ est ꝙ aliquis potest frequẽtare actus credẽdi circa aliquẽ articulum ⁊ aggenerabat sibi habitum respectu illius ⁊ nõ respectu alterius. Similiter etiam aliquis potest errare circa vnũ articulum ⁊ habere fidẽ adquisitam rectaʒ de aliis sicut patet de heretico errante in vno articulo tenẽte tamen firmiter omnes alios ex fide adquisita ꝺm predicta: ergo potest exponi dictum apostoli dicẽtis vna fides. Verũ est de fide infusa in quolibet vel de fide in cõi sicut de baptismate in cõmuni. Et hoc de secundo articulo principali.

An credere oia obiecta fidei supradicta sit meritorium. 1.opi.

¶ Quãtum ad tertium articulum videretur alicui nõ esse meritorium nec rationabile credere omnia obiecta fidei supradicta. Tum qꝛ videtur ꝙ sic credẽs exponat se periculo: quia credit eis que non potest scire esse vera. Tum quia credit sine ratione ⁊ abiicit a se rationẽ naturalem: quia fides nõ habet meritũ cui ratio humana prebet experimẽtum. Tum quia aut habet motiuum necessarium aut probabile. Non habet motiuum necessarium: qꝛ tunc necessario crederet. Si autem habet motiuum vel signũ probabile tũc nõ debet credere nisi ꝓbabiliter ⁊ nõ assertiue vel firmiter omnino. Tum qꝛ si est aliquid qd inducat rationabiliter ad credẽdum illud est precipue multitudo miraculorum exhibitorum pro fide christiana. Sed miracula fallunt. Patet de miraculis antichristi: ergo ⁊c̃.

opi. doc.

¶ Sed his non obstantibus dico ꝙ rationabile est ⁊ meritorium potest esse credere his que tenẽt fideles ⁊ ecclesia fidelium ⁊ ita credere omnes articulos fidei ⁊ ea que possunt deduci ex ipsis nõ obstante ineuidẽtia ipsorum. Tum quia ista sunt approbata a tãta multitudine virorum probatorum ⁊ cõcorditer qui in scripturis sacris mẽdacium dãnauerũt ⁊ nõ est probabile ꝙ ipsi fuerint mẽdaces. Tum qꝛ ipsi qui ista diuulgauerunt viri pauperes ⁊ modici ⁊ illiterati fuerũt ⁊ totũ mũdum isti fidei subiugarũt. Et hoc est valde magnũ miraculum. Tum quia illi passim ⁊ cõmuniter ad ista roboranda vitam huius mundi contẽpserunt ⁊ vitam propriam posuerunt. Tum quia etiã per miracula creberrima insolita ⁊ inaudita hanc fidẽ roborauerunt ⁊ firmauerunt. ¶ Si dicas ꝙ sunt fallacia sicut etiam erunt miracula antichristi. Ad hoc respondebo infra et ex predictis dico ꝙ rationabile est etiam ꝺm rationem naturalem credere his que tenet fides ⁊ puto ꝙ si aliquis surgeret modo de terra in puris naturalibus ⁊ proponeretur sibi. An aliqua fides vel secta sit ab antiquo per tãtaʒ cõitatẽ hoim immuniũ a peccatis huius mundi contra rectam rationem ⁊ tales quales fuerunt supradicti/ ⁊ ꝑ tot signa ⁊ miracula insolita approbata ⁊ sic de aliis ipse iudicaret ꝺm rectam rationẽ naturaleʒ ꝙ ipsa est tenẽda. Unde dico ꝙ rationabile est credere omnibus que sunt fidei ⁊ possunt ex ipsis deduci ⁊ est actus meritorius de cõdigno si sit formatus a caritate ⁊ debite circũstantionatus.

ad rõnes 1.opi.

¶ Ad primum aliorũ dico ꝙ non exponit se periculo credẽdo aliqua q̃ nõ potest euidẽter noscere vera esse. Alioquin quilibet credẽs aliquid factuʒ vel gestum qd ipse nõ vidisset testimonio aliorũ q̃tũcunq; proborum ⁊ bonorũ seipsum exponeret periculo qd non est verũ. Et dico ꝙ nõ credens exponit se periculo ⁊ contra rationẽ rectam discredẽdo sic approbatiꝭ. ¶ Ad secũdum dico ꝙ licet credat sine ratione faciente sibi euidentiam pro tanto: quia non oportet ipsum habere talem rationeʒ ad hoc ꝙ credat licet etiam talẽ rationẽ quasi incompossibilem sue fidei non abiiciat: quia talis ratio bene est cõpossibilis cũ fide aliquorum articulorũ q̃uis propter talẽ rationẽ non credat: quia nichil minus crederet dato ꝙ talem rationẽ non haberet. Non tñ creditur rationabiliter: ita ꝙ irrationabile sit credere: sed rationabile magis vt dictum est supra. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ credẽs non habet medium necessarium faciens euidẽtiam de credito nec requirit tale mediũ sed dico ꝙ habet tale medium vt sufficiẽter inductiuum ad credẽdum ꝺm iudicium ratiõis recte vt certitudinaliter credat nõ sicut euidẽti vero ⁊ testimonio ꝓprio: sed sufficiẽter approbato testimonio alieno per media que possunt haberi de talibus sicut patet de credẽtibus rationabiliter romã esse: licet nunq̃ viderint ⁊ huiusmodi: quare ⁊c̃. ¶ Ad quartũ dico ꝙ magnũ motiuum est credendi his q̃ sunt fidei de miraculis exhibitis ad testificationẽ fidei ⁊ ad miracula etiã docebat xp̃s iudeos recurrere qui antiquitus Moysi crediderãt propter miracula per ipsum exhibita ⁊ ipsis diuulgata cũ diceбat eis. Et si mihi nõ vultis credere operibꝰ credite ⁊ multa similia. Quãdo dicis ꝙ erãt fallacia miracula: quia antichristus etiam faciet miracula et tñ nõ erit sibi credẽdum. Dico ꝙ christus faciẽs vera miracula docuit illa miracula antichristi futura esse fallacia: ⁊ per consequẽs ꝙ eis non sit credẽdum ⁊ cũ hoc sunt facta miracula aliqua sub lege et fide que nunq̃ faciet antichristus sicut visio diuine essentie in raptu pauli ⁊ reuelatio futurorum contingẽtium que cõperta est esse vera in scripturis que non poterit scire nec sciet antichristus. Si dicas ꝙ paulus fuit deceptus vel ꝙ ipse mẽtitur. Non videtur verisimile ꝙ mentiatur qui ita mẽdacium detestatur. Nec ꝙ fuit deceptus. Non enim plus potest aliquis decipi de visione diuine essentie circa se q̃ de intellectione primi principii: vt videtur.

resolutio

¶ Dico igitur ꝙ cũ ad fidei attestationẽ deus qui non potest esse testis falsus operatus fuerit predicta miracula ⁊ alia denũciauerit sicut falsa ⁊ mẽdacia ꝙ fidei credẽdum est pro qua adducta sunt ista. Vñ multa sunt que rationabiliter adducũtur cõtra infideles scilicet auctoritas scribẽtium ⁊ tradẽtium/ diligẽtia recipientium/ concordia scripturarũ rationabilitas creditorum ⁊ contẽtorum in lege christi irrationabilitas cõtrariorum errorum ecclesie stabilitas in lege ⁊ fide carni ⁊ sanguini cõtraria con

tra pronitatem hominū miraculorum varietas sicut predictū est. Non credo tñ ꝙ habeatur demonstratio certa nec propter quid. Nec quia ꝙ Christus fuerit verus deus vel etiā verus homo etiam suppositis factis eius: quia omnia potuerunt fieri apparētr vel etiam realiter saltem a diuina virtute assistente ⁊ non vnita vero hominum sicut vnita ⁊ hoc de tertio articulo principali.

¶ Ad primum principale dico ꝙ fides ⁊ quecūqȝ noticia euidēs de deo etiam noticia patrie non sunt habitus formaliter incompossibiles sicut inferius apparebit. Aliter dici potest ꝙ licet essent habitus incōpossibiles: tñ posset eē idem obiectum ipsorum sicut patet de deo ꝙ de eodem obiecto potest esse scientia ⁊ error in intellectu ⁊ op. contrarie que nō sunt minus incōpossibiles per naturam ꝙ̄ scientia ⁊ fides. ¶ Ad secūdū dico ꝙ illa maior non est vera. Non obstante enim ꝙ fides ⁊ caritas sint diuersi habit⁹ specie ⁊ genere: tñ possunt habere ⁊ habent idem obiectum ꝫm eandē rationem formalem. Puta deum ꝫm ꝑpriā rationez deitatis: immo qđ plus est dico ꝙ intellectus et voluntas omnino habēt idem obiectū formale. ¶ Ad tertium dico ꝙ nō intelligo obiectuz formale intellectus esse ens sub ratione veritatis: prout veritas ab entitate vel veritate distinguitur sicut alias dixi. Nam veritas vt sic nō dicit nisi vel respectum rationis ad intellectum vel negationez difformitatis ab intellectu: quare ⁊c̄. ¶ Nota hic ꝫm alios ꝙ veritas bonitas ⁊ deitas sunt penitus idem extra intellectum: ꝙ̄ si vnum est ratio obiectiua alicuius habitus vel potētie oportet ꝙ reliquū et patet ꝙ oportet esse idem obiectū formale intellectus et voluntatis. Alioquin velitum non esset nisi per accidēs intellectum ⁊ econuerso per rationem annexam quod est falsum.

¶ Distinctionis Uigesimequinte. Questio Unica.

Circa distinctionez Uigesimāquintā quero. vtrū pro omni tēpore fuerit necessarium ad salutē cuilibet credere explicite et distincte illa que credūt modo ⁊ tenēt fideles. ¶ Videt̄ ꝙ sic. Pro quocunqȝ tēpore necessarium fuit ⁊ est vitare errorez circa quēlibet articulum fidei. Sed hoc nō fuisset sibi possibile nisi quēlibet articulum distincte cognouisset: ꝙ̄ ⁊c̄. ¶ Secundo sic. Fides infusa semꝑ fuit eiusdē ratiōis ⁊ est in qualibet. Sed aliquibus ⁊ aliquādo fuit necessariuz ⁊ est credere omnia distincte ꝫm fidez infusam: ergo cuilibet ⁊ pro omni tēpore. ¶ Tertio sic. Ad plus non obligatur vnus fidelis ad credēdum ꝙ̄ alius: quia in fide xp̄i omnes debēt esse equales. Sed aliqui sunt qui obligantur ad credēdum omnia distincte ⁊ in speciali sicut pastores ecclesie et doctores: ergo ⁊ omnes.

¶ Contra quia paucis fuerunt reuelata sub lege nature vel etiam sub lege scripta misteria incarnatiōis ⁊ redēptionis humane eo modo quo sunt cōpleta: ergo aliȷ̄ nō tenebantur scire vel credere nec modo etiā simplices tenentur credere distincte ⁊ in particulari oīa vt videt̄.

¶ In ista questiōe sic procedā breuiter. ¶ Primo ostēdam ꝙ fides infusa semper fuerit necessaria ad salutem in quocūqȝ ⁊ ꝙ secus est de adquisita. ¶ Secūdo inquiram. An pro omni statu ⁊ lege fuerit vel sit necessarium ad salutem credere illa que credit ecclesia. ¶ Tertio. An fuerit necessariū vel sit ꝙ quilibet crederet vel credat explicite. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum dico ꝙ sicut deus disposuit non saluare aliquem nisi habētem finaliter gratiam vel caritatē in voluntate. Sic etiam nō disposuit aliquē saluare nisi habētē fidē infusam. Unde ⁊ in paruulis ⁊ in adultis pro omni statu ⁊ lege necessaria fuit ex diuina ordinatione fides infusa in saluādis ad decorem ⁊ perfectionē ⁊ signaculum mētis sicut ⁊ caritas suo modo sed non sic de fide adquisita. Non enim fuit necessaria nec est necessaria paruulis non habētibus vsum liberi arbitriȷ̄ vel rationis. Sed adultis pro tēpore ⁊ loco necessaria fuit saltem ꝙ̄tum ad actū vel actus etiam per quos potest habitus fidei infuse generari. Ita ꝙ non puto aliquē adultum saluādum vel saluatum nisi aliquādo habeat actum credēdi circa deum nō impeditus ⁊ omnis adultus tenetur ex precepto affirmatiuo colendi deū aliquādo credere ⁊ elicere actum vel actus credēdi sicut etiam tenetur ad actum diligēdi deum vt dictū est in primo ⁊ hoc concomitante caritate infusa. Sic etiam dico hic concomitante fide infusa. Hec de primo articulo. De necessitate fidei īfuse.

¶ Quātum ad secūdum articulum. Dico ꝙ sicut videtur probabiliter cū sit eadem fides infusa que fuit semꝑ ⁊ eiusdem ratiōis loquēdo de ipsa pro omni statu ⁊ lege necessarium fuit credere habitualiter saltem oīa ad que sicut ad per se obiecta ⁊ per se deducibilia ex ipsis fides catholiqua seu infusa se extēdit. Etiam paruuli quibus erat necessaria fides infusa: vt dictū est in tertio articulo precedētis questionis. Loquendo vero de actu fidei vel fide adquisita. Dico ꝙ de paruulis non est dubium sed de adultis ꝙ adultis fuit necessarium semper ⁊ est credere aliquid: immo oīa breuiter que tenet fides sicut ꝑ se obiecta ⁊ deducibilia modo tñ qui dicet̄ in tertio articulo subsequēti. De his q̄ credit ecclesia.

¶ Quātum ergo ad tertium articulum dico ꝙ ꝫm diuersitatē statuum hominū saluādorum paulatiue fuit explicata fides ꝫm maiorem ⁊ maiorem perfectionē statuum. Unde magis fuit explicita sub lege scripta ꝙ̄ sub lege nature ⁊ maxime ⁊ perfectissime est explicita tēpore legis gratie sicut ⁊ status legis talis est ꝑfectissim⁹. Tunc dico ꝙ̄tum ad primum statum legis scȝ nature ꝙ non tenebātur adulti credere omnia explicite q̄ tradit modo fides licet aliqua bene ꝫm dispensationē reuelationis diuine que fiebat maiorib⁹ et prouectioribus ꝑsonis pro illo statu ⁊ illi tenebantur ea credere ⁊ aliȷ̄s pro loco ⁊ tēpore minoribus publicare ⁊ puto ꝙ tenebant̄ credere explicite plura. Puta ꝙ deus est ⁊ ꝙ est remunerator bonorum An sit necessarius credere explicite ⁊ q̄b⁹ ⁊c̄.

Ad heb. / August.

et punitor malorum tanꝗ̄ iustus ſm apostoluz ad hebreos ⁊ aliqua de mediatore redēpturo mundū ꝙ mūdus redimēdus esset per aliquē mediatorem licet nescirēt ipsum distinguere. Unde ⁊ ſm Augustinū in encheridion. Nullus antiquorum salutē inuenire potuit nisi in fide mediatoris a deo prouisi ad reparationem ⁊ redēptionem saluādorum. In lege vero scripta adhuc magis explicite ⁊ distincte tenebanꝫ adulti credere ſm ꝙ plenius misteria fidei sub illa lege fuerunt reuelata superioribus et prouectioribus personis sicut Moysi ⁊ prophetis qui tenebantur explicite credere omnia sibi reuelata ⁊ alijs etiam pro loco ⁊ tēpore cū expediret publicare ⁊ alij ad publicationē eorum tenebanꝫ credere. ¶ Tamen absolute loquēdo simplices ⁊ populares non tenebantur omnia explicite credere ꝗ̄ tenebantur credere pastores sinagoge ⁊ doctores. Unde sufficiebat eis aliqua explicite credere ⁊ alia implicite quasi cōmittēdo fidem suam sinagoge ⁊ pastoribus ⁊ rectoribus ipsius. In lege vero gratie ⁊ sub ipsa dico ꝙ omnes adulti tenētur explicite credere aliqua que tenet fides precipue aliquos de articulis magis vulgatis ⁊ sensibilibus vel perceptibilibus cōmunitati ⁊ plura tenētur credere explicite ꝗ̄ tenerētur adulti cōmuniter sub lege scripta sicut etiā illi plura ꝗ̄ sub lege nature. Alia vero oīa debēt saltē implicite credere volēdo credere quod credit mater ecclesia in suis prouectioribus ⁊ doctoribus in fide quasi cōmittendo ipsis fidē suam.

Uide de pastoribus ecclesie.

¶ De doctoribus vero ⁊ pastoribus ecclesie precipuis saltem sicut sunt episcopi vel superiores ꝑlati qui ex officio habēt populum regere ⁊ instruere dicitur ꝙ debēt omnia explicite scire que tenet fides saltē ꝗ̄tum ad articulos fidei quos debēt credere ⁊ alios docere: ⁊ similiter precepta decalogi ꝗ̄ debēt implere ⁊ peccata mortalia que debēt vitare ⁊ similia necessaria que cōmuniter occurrūt hominibus ad salutē vel impedimētum salutis. ¶ Sed quid de scriptura sacra tenetur ne aliquis scire eaꝫ ⁊ cōtrouersias ⁊ errores contra eam vt posset oēs errores vitare sicut ⁊ tenetꝫ quilibet vitare. Dico ꝙ difficile esset ⁊ graue hoc imponere hominibꝰ. Et posset dici ꝙ bene requiritur credere scripture sacre ⁊ nolle errare circa ipsam ⁊ eruditio aliqua i ipsa ꝗ̄tum ad pastores ⁊ doctores ecclesie nō tāta ꝙ quilibet eorum solus sic sciat perfecte scripturā et oīa sed talis ⁊ tanta ꝙ in toto corpore ecclesie ſm diuersa mēbra inueniatur sufficientia excludēdi errorem in fide ⁊ moribus si oriatur ⁊ ad ecclesiā deuoluatur ⁊ isto nunꝗ̄ ecclesia fuit frustrata nec frustrabitur deo dante. Aliqua tñ de predictis nō assero: quia iudicare de talibꝰ est difficile ⁊ nescimꝰ

Nota hec

quid diuina voluntas sup hoc determinauit necessarium in particulari fore vel nō fore. ¶ Notandū tñ ꝙ sicut quilibet nō tenetur scire omnia peccata mortalia vel de omnibus peccatis. An sint mortalia vel non: quia nec hoc sciunt prouectiores ⁊ maiores. Frequēter tamen tenetur quilibet vitare omnia peccata mortalia: quia aut nouit illa esse peccata mortalia ⁊ sic potest vitare. Aut nō nouit ſꝫ dubitat vel timet: ⁊ tunc debet recurrere ad ecclesiaꝫ que si iudicet peccatum vel dubium debet se cōformare iudicio ecclesie ⁊ sic potest vitare sicut etiam quilibet licet teneatur vitare oēm errorem circa fidem ⁊ scripturam sacram precipue circa fidē ⁊ articulos ⁊ deducibilia per se ex ipsis. Non tñ tenetꝫ scire omnē scripturam vel oēm articulum fidei explicite. Potest eñ nō assentire alicui dubio sibi vł in se falso nisi prius iudicio ecclesie ꝯsulto sicut patet. ¶ Ex predictis apparet ꝙ nūꝗ̄ pro aliquo tēpore sufficit adulto ad salutē credere omnia implicite ⁊ in cōmuni sic ꝙ nichil distincte ⁊ explicite ſꝫ sub omni lege necessariū fuit semper ꝙ adultꝰ crederet aliquid vel aliqua explicite ⁊ hoc diuersimode eo modo quo dictum est supra.

Ad principalia argumēta.

¶ **Ad primuz principale dico** ꝙ ex predictis patet quid sit dicēduz quomodo potest vitari error circa quēlibet articulum licet nō teneatur homo credere quēlibet articulum in particulari. ¶ Ad secūdum de fide infusa dico ꝙ nō bene concludit ꝙ habitualiter ſm fidem infusam necessarium fuit eadem credere ſm substātiam omnibus pro quocūꝗ̄ statu sicut fuit fides eiusdē rationis ⁊ est pro omni statu: sed non cōcludit de actu fidei vel fide adquisita. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ ad plus non obligatur vnus fidelis ad credendum ꝗ̄ alius inꝗ̄tum fidelis est absolute sed bene inꝗ̄tuz talis fidelis assumēs sibi statum ⁊ actum pastoris vel doctoris ad plura explicite credenda ⁊ scienda tenetur vt possit suum officium exercere circa populū quē habet gubernare. Dices si sic est ⁊ populares tenētur pastoribus ⁊ doctoribus credere: ergo si pastores ⁊ doctores informēt eos in errore sequitur ꝙ tenētur errare. Dico ꝙ nunꝗ̄ tenētur errare: quia neutri parti in talibus tenetur assentire si proponatur de nouo a pastore vel doctore donec ecclesia predicauerit vel docuerit. Dices. Quomodo sciet ꝙ neutri parti debeat assentire vnus ꝗ̄ est totus nouus in fide: pari ratione de omnibus propositis dicetur ꝙ neutri parti debeat assentire. Cogita de hoc quia circa istam materiam difficile est multa bene soluere ⁊ vitare.

¶ Distinctionis Uigesimesexte. Questio Unica.

Circa distinctionez Uigesimāsextā quero vnam questionē scꝫ. Utrum spes sit virtus theologica distincta a fide ⁊ caritate. ¶ Uidetur ꝙ non. Si spes est virtus theologica oportet ꝙ ꝑtineat ad superiorem portionē: ⁊ per consequēs ad intellectū vel voluntatē: quia ad memoriam ꝑtinere non potest sicut nec aliquis actus elicitus qui sit qualitas absoluta sicut est sperare. Sꝫ vnius potētie perfectibilis videtur sufficere vna ꝑfectio. Ad intellectum vero pertinet fides ⁊ ad voluntatē caritas: igitur nō alia virtus ipsa spes: vt videtur. Secundo sic. Uirtus theologica nō consistit in medio qꝛ respicit deuz pro obiecto circa quē non pōt esse excessus nec in ipso est aliquid mediādum. Sed spes consistit in medio qꝛ mediat inter ꝑsumptionem ⁊ desperationem: ꝙ ⁊c. ¶ Tertio sic. Uirtus theologica nō est in nobis nisi a deo infundēte. Sed spes potest esse i nobis ex meris naturalibus: quia sine omni habitu infuso possumus sperare promissa dei sicut ⁊ promissa hominis quē re=

putamus veracem: ergo rc.

1.ad Corin.13. ¶ Contra primo ad Corinthios.13. Nūc autē manent fides spes caritas tria hec. Et planuz est q loquitur ibi apostolus de virtutibus infusis theologicis: ḡ rc.

¶ In ista questiōe sic pcedā.

¶ Primo inquiram quid sit virtus theologica et quot sunt: r per consequēs q spes est virtus theologica distincta a fide r caritate. ¶ Secūdo inquiram in qua potētia sit tanq̄ in subiecto. ¶ Tertio inquiram de actu ei⁹ r obiecto quis scz debeat dici eius actus an scilicet desiderare vel aliquis act⁹ alius. ¶ Ultimo ad rationes.

Virtus theologica quid. ¶ Quātum ad primum dicitur cōmuniter q virtus theologica est habitus infusus habēs deum immediate pro obiecto r fine p hoc q est habitus infusus distinguitur ab omni habitu adquisibili virtute nature siue in se siue in simili sibi ɓm speciem: quia nullus talis actus pōt dici virtus theologica. ¶ Ex quo patet dato q fides adquisita vel amicitia dei adquisita vel etiam spes adquisita habeant deū pro obiecto immediato r fine non tñ debent dici pprie r stricte virtutes theologice nisi forte per reductionē aliqualem ad illas tres infusas. Per hoc autem q habet deū pro obiecto immediato r fine distinguitur virtus theologica ab habitu morali alio r itellectuali r debet intelligi hoc de fine simpliciter quia finis simpliciter immediatius ipsius habitus theologici est deus r similiter obiectuz. ¶ Dicitur autē q sunt tres virtutes tales tm̄ scz fides spes r caritas/ quarū triū est idem obiectum formale ɓm eandem rationē formalem obiectiuā puta deus. Et istarum sufficientia multipliciter assignatur. Sunt eñ predicte virtutes quibus immediate tēdimus r ordinamur habitualiter saltem in deum cōsequēdum qui est premium nostrū merēdo ipsum. Ad meritum vero requiritur q premium cognoscatur: r sic ponitur fides q de premio cōfidatur q merēs non desperet sed habitualiter in ipsum qd est sibi impossibile assequi r hoc est per spem q premiū diligatur r ametur r hoc est per caritatez. ¶ Aliter ponitur q ad meritū premij summi qd est deus requiritur q homo vniatur r tēdat in diuinā veritatē qd fit per fidē in diuinā maiestatē r liberalitatē qd fit p spem que respicit arduum attingibile tm̄ sibi q tendat in diuinā bonitatem r hoc per caritatem. Non q iste sint rationes formales obiectiue istarū virtutuz in obiecto diuino sed rationes quedā concomitantes obiectū ɓm rationē obiectiuā que est vna. ¶ Tertio modo assignaẗ sufficientia qꝛ per virtutes theologicas mens tota r portio superior debet perfici r in deum habitualiter tēdere r ordinari r ɓm hoc est aliqua virtus theologica que perficit intellectū et partem rationalē r hec est fides. Alia que perficit irascibilē r hec est spes. Tertia que perficit concupiscibilem et hec est caritas. Nam licet ista duo irascibile scilicet r cōcupiscibile nō distinguantur in voluntate vt potētie diuerse sicut etiā nec in appetitu sensitiuo de quo magis videretur vel saltez non minus tamē eiusdē potentie possunt esse diuersi actus r eadem potētia aliqualiter a seipsa potest distingui vt sic vel sic aliqñ diuersimode noietur.

Qt sunt.3. ptu. the.

¶ Ex predictis dico q spes que ponitur habitus īfusus suo modo sicut fides r caritas est ptus theologica r distincta a fide r caritate eo modo quo passio spei distincta est in appetitu sensitiuo a noticia sensus r a gaudio r a quacūq passione appetitus sensitiui hoc magis in sequētibus apparebit. Hec de primo articulo principali. q spes vi sti.a fide

Spes in qua potētia. 1.opinio. ¶ Quātum ad secūdum articulum. Est vna opinio q spes ptinet ad intellectū formaliter sicut ad subiectum. Tum quia ad spem pertinet decipi quādo quis sperat se non posse asse qui beatitudinē r est desperatus. Unde tali predicandū de credēdo q credat posse cōsequi. Sed errare pertinet ad intellectū r credere: ergo rc. Tuz quia idem est habitus rei in vniuersali r in particulari r ad eandē potētiam pertinet vt idem est habitus de ista in vniuersali. Om̄is iustus finaliter saluabitur r de ista petrus iustus saluabitur finaliter Sed primus habitus est fides. Secundus vero est spes. Nihil enim aliud est aliquem habere spem q̄ credere se saluari per gratiam dei. Nec valet si dicatur q spes est de futuro: r fides de p̄senti: qꝛ presens preteritum r futurū nō variant rationē obiecti. Non eñ ratio futuritionis vel presentialitatis sunt rationes formales obiectiue spei r fidei ḡ ratio diuinitatis. Alioquin spes nō est virtus theologica sed haberet obiectū tēporale. ¶ Ponūt igiẗ isti q sicut in prima nō sunt nisi due potētie perfecte ɓm duos actus beatificos sic in via intellectus scz r voluntas que perficiuntur per duos habitus infusos scz intellectus per fidem r voluntas p caritatem que sufficit ad omnē actum voluntatis siue sit velle ordinatū siue nolle ordinatum respectu tamen alicuius obiecti: r ɓm aliquē modum agendi requiruntur ambo habitus simul r sic spes diciẗ tertia virtus non formaliter sed aggregatione vel magis cōnotatione: quia spes cum sit idem habit⁹ qd fides principaliter est in intellectu: cōnotat tamen caritatez vel actum caritatis in voluntate ad actum suū: quia actus suus ex meritis r gratia prouenit sicut dicit Magister. Spes īquit est certa expectatio future beatitudinis ex meritis et gratia proueniens.

opi. doc. ¶ Aliter videtur michi didendum q spes ponēda est omnino in voluntate sicut in subiecto ita q est virtus appetitiua cuius ratio est. Nā sicut spes passio ptinet ad appetitū sensitiuum ita videtur q spes virtus ad appetitū intellectiuum. Sed spes passio ptinet ad appetitum sensitiuum patet: ḡ rc. ¶ Secūdo sic. Si spes pertineret ad intellectum videtur q actus eius esset credere quoddā de aliquo particulari. Sed hoc est falsum: quia desperans de vita eterna potest credere vitam eternam: ergo similiter credens vitam eternam potest non sperare vitam eternam. quare rc. ¶ Tertio sic. Ad intellectum nō pertinet exequi prosecutionē nec fugam: sed tm̄ dictare. Sed ad potētiam cuius est spes ptinet prosecutio vel fuga: ḡ rc. ¶ Quarto sic. Ad eādem potētiam pertinet de re adepta r de re adipiscēda. Sed gaudium pertinet ad affectū r voluntatem: igitur r spes. ¶ Dico igitur q spes est in appetitu intellectiuo sicut in subiecto scz in voluntate: spes dico que est virtus infusa. Idem dico de

spe adquisita circa obiectū intelligibile qd est de⁹.
Sed hoc concesso dicunt aliqui q spes est in volū-
tate inq̄tum concupiscibilis ⁊ non inq̄tum irasci
bilis dato q per irascibile ⁊ concupiscibile distin-
guatur ⁊ de hoc magis in sequentibus apparebit.
q spes p tinet ad volūtatē ¶ Dico igitur q̄tum ad presentē articulū q spes
pertinet ad voluntatem sicut ad subiectum.

¶ Ad primū aliorū dico q ad spem nec ad potentiā
Addicta 2. opi. in qua est spes sicut in subiecto non pertinet decipi
nec errare licet bene ad desperātem ɓm vnā aliam
potētiam: puta ɓm intellectum ɓm quā potest erra
re. Unde dico vltra q desperanti magis est predi-
candū q habeat bonam voluntatē q̄ q bonā fidē
et magis ⁊ magis q speret q̄ credat ⁊ magis q cō
fidat q̄ q cognoscat. ¶ Ad secundū dico q crede
re ad spem nō pertinet nisi cōcomitatiue: q2 spera-
re presupponit credere in intellectu: ita q credere
me saluari si sim iustus ad fidem pertinet sed confi
dere in dño ⁊ sperare in eo ad fidem non pertinet:
sed ad spem vt videtur. ¶ Ad tertium dico q spes
pro per se primo formali obiecto non respicit nisi
deum ⁊ nō presens ɓm q huiusmodi vel futurū sed
deum. Quādo dicis. Spes non est nisi futuri. Di-
co q licet de cōmuni lege nō sit nisi futuri sic q con
ditio annexa subiecto sit futuritio adipiscēdi. Non
tamen necessariū hoc. Nec ratio formalis obiecti-
ua est futuritio ipsa/ ⁊ dato q spes esset alicuius fu
turi adipiscēdi sicut est gloria formalis ⁊ intrinse-
ca illud tñ nō est primū obiectum: sed deus. Et vl-
tra dico q non obstātibus predictis stat q spes sit
alius habitus a fide. Nam circa idem obiectū ɓm
eandē rationē formalem possunt esse diuersi habi-
tus ⁊ alterius rationis sicut pluries dictum est su-
pra. Hec de secundo articulo principali.

De actu spei pria opinio. ¶ Quātum ad tertium articulum. Dicunt aliqui q actus spei est desiderare ip
sum summū bonum qd est bonū diuinum et ptinet
per consequēs ad voluntatē vt concupiscibilis ma
gis sicut ⁊ caritas licet spes nō sit caritas nec act⁹
spei sit actus caritatis. ¶ Qꝫ autē desiderare sum
mum bonū sit actus spei probant. Tuꝫ quia nō est
actus fidei patet. Nec actus caritatis de qua ma-
gis videretur: quia actus caritatis cū sit suprema
et nobilissima virtus est amor amicitie summi bo-
ni qui est amor perfectissim⁹ quo diligitur summū
bonū deus in se sibiipsi ⁊ propter se. Actus autem
desiderādi deum non est amor amicitie sed quo dili
gitur et desideratur ipsi desideranti. ¶ Similiter
etiā patet: quia caritas ⁊ actus eius ferūtur in deū
ɓm affectionē iusti sed desiderare ɓm affectionē cō
modi. Similiter voluntas dato q non esset libera
desideraret sicut appetitus sensitiuus non tñ habe
ret caritatē nec aliquē actum ei⁹. Tum q2 expecta
re pertinet ad spem. Sed expectare non est nisi desi
derare. Probatio Expectare ɓm omēs est actus
voluntatis. Aut ꝫ est velle aut nolle. Nō est nolle
planū est nec velle rei pñtis: igiꝉ est velle rei absen
tis sed velle rei absentis nō est nisi desiderare: ꝫ ⁊c̄.
¶ Tertio sic. Eiusdē potentie ⁊ ɓm eandē rōnē vt
cōcupiscibilis est videꝉ tēdere in obiectū ⁊ quieta-
ri in ipso ⁊ amouere etiam impedimēta si potest: sꝫ
voluntatis vt concupiscibilis est quietari in d eo p
caritatem: igitur eiusdē est tēdere in ipsum p spem
sed nō nisi per actum desiderandi: ꝫ ⁊c̄. ¶ Dicunt
ergo isti q actus spei est desiderare sibi summū bo
num possibile haberi sicut actus fidei est credere ⁊
actus caritatis est amare vel diligere amore amici
tie. ¶ Secundo dicunt q licet per se primum ob-
iectum spei sit deus ɓm propriam rationē deitatis
spes tñ in ipsum cū aliqua conditione annexa scili-
cet vt est bonū sperantis. Non enī vt dicunt spero
deum absolute sed deum michi bonū vel fore mihi
sicut appetitus sensitiuus suo modo ɓm passionem
spei sperat non bonum absolute sed bonum speran
tis: quare ⁊c̄.

¶ Sed istam opinionē nō teneo. Dico enī q desiderare opi. doc.
non est actus spei nec pertinet ad ipsam. Qd pro-
bo sic primo. Sicut desiderium in appetitu sensiti-
uo ad spem nō pertinet sed est alia passio ita vt vi-
detur desiderare in appetitu sensitiuo ad spem non
pertinet sed ibi non pertinet ad spem: ergo nec hic.
¶ Secundo sic. Aliquis desperatus de aliquo po
test ipsum desiderare simpliciter ⁊ actu elicito sicut
et desiderio naturali sicut dānati desperati de bea
titudine possunt ipsam sibi desiderare actu elicito
conformi ad desiderium naturale vt videtur: ꝫ desi
derare nō est actus spei vt videtur. Dices q dāna-
ti non simpliciter desiderant beatitudinē: quia sim
pliciter sunt desperati sed ɓm quid desiderant vel
desiderare possunt puta sub conditione aliqua im-
possibili eis. Contra: quia saltem aliquo modo de-
siderant vel possunt desiderare actu elicito: sed nul
lo modo possunt sperare nec sperant: ergo sperare
vel actus spei nō est desiderare. ¶ Tertio sic. Desi
derare est actus amoris respectu rei absentis vt pa
tet. Sed spes non est habitus amatiuus in volūta
te. Tunc enī esset caritas infusa vel amicitia natu-
ralis adquisita: ꝫ ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Eodē habitu
potest quis amare aliquē amore amicitie ⁊ velle si-
bi bonū amando illud in se ⁊ aliud sibi propter ip-
sum. Sed desiderare sibi bonū non est nisi amare se
amore concupiscētie: ꝫ sicut caritate potest seipsuꝫ
diligere ita caritate potest sibiipsi bonū desiderare
igitur non est ille actus spei. ¶ Dico igitur q̄tum resolutio
ad istum articulum q desiderare non est actus spei
sed magis sperare vel expectare qd quidem nichil
aliud est q̄ erigere affectum ⁊ voluntatē ad deum
summū bonum arduum attingibile a sperāte sicut
beatitudo obiectiua potest attingi p beatitudineꝫ
formalem inherētem que etiam cadit sub spe tanq̄
obiectum secundariū per rationē primi obiecti qd
est deus. Non q arduitas vel attingibilitas in ob
iecto spei sint ratiōes formales obiectiue. Sed ip-
sa ratio diuinitatis est ratio obiectiua ⁊ finalis im
mediata per quā beatificat: sed sunt ratiōes vel cō
ditiones concomitantes ⁊ apprehēse in obiecto p
actū fidei naturaliter precedētem actū spei. ¶ Et
similiter dico de illa ratione quā ponūt alij q act⁹
spei tēdit in deum bonū non simpliciter ⁊ absolute
sed bonū sperantis quare ⁊c̄. Et dico q actus spei
vel spes ipsa ad voluntatē pertinet magis: vt ira-
scibilis ⁊ nō vt concupiscibilis quomodocunq ira
scibile ⁊ concupiscibile distinguātur in ipsa est re-
spectui ardui attingibilis et possibilis attingenti
modo predicto. Et sicut spes passio est in irascibi-
li ⁊ non in cōcupiscibili suo modo vt sic perficiatur
rationalis per fidem concupiscibilis per caritateꝫ.

et irascibilis per spem que ponit in voluntate qua si ad tuendū vel defensandū ne cōcupiscibilis a bono suo retrahatur vel etiā impediatur sicut etiā irascibilis ī parte sensitiua habet tueri ⁊ roborare cōcupiscibilem. Unde ⁊ passiones irascibilis sunt ꝓpter passiones concupiscibilis. ¶ Scdm predicta ergo potest intelligi descriptio Magistri de spe et potest intelligi de spe actu ꝑcipue. Spes inquit est certa expectatio future beatitudinis ex meritis et gratia preueniens. Expectatio inquit ecce actus spei circa nō certitudine cognitionis: sed eo modo quo dicitur virtus certior omni arte certitudine īmobilitatis ⁊ firmitatis future beatitudinis ecce obiectum qđ est beatitudo obiectiua deus futura sperāti licet non simpliciter vel obiectum secundarium qđ est beatitudo creata futura simpliciter ipsi sperāti sicut accidēs formaliter in futurum sibi ex meritis ⁊ gratia proueniēs ꝗ̄tum ad medium vel motiuum actus sperādi ⁊ etiā attingēdi obiectum speratum quod non attingitur nisi mediāte gratia Nec aliquis debet moueri ad sperandū cōsequi tale obiectum nisi ex gratia dei ⁊ ex aliquibus meritis siue suis siue alterius puta christi qui nobis meruit gloriam sicut dictū est supra. Si autē velis accipere descriptionem pro habitu tūc dicas ꝙ spes est expectatio certa habitualis ⁊c.

ad rōnes I.opi. ¶ Ad primū aliorum dico ꝙ desiderare non est actus spei sed caritatis vel amoris magis. Quando dicis ꝙ actus caritatis est actus amicitie. Dico ꝙ verū est actus principalior suus sed actus minꝰ principalis potest esse actus concupiscētie relatus in finē debitū: ⁊ ita dato ꝙ desiderare sit actus concupiscētie adhuc potest dici et esse actus caritatis ⁊ preterea pōt dici ꝙ desiderare deū est actus amicitie licet minus perfectus ꝗ̄ actus fruendi deo ꝑfectus qui erit de deo presente quia viso per intellectum clare. Quādo dicis vltra ꝙ desiderare deū est ꝺm affectionē cōmodi. Dico ꝙ non obstāte hoc ꝙ potest poni actus caritatꝫ minus tn̄ principalis sicut dictū est immediate ⁊ potest etiā dici ꝙ desiderare deum cū non sit nisi amare ipsum non visuꝫ est ꝺm affectionē iusti. Ad aliud dico ꝙ si volūtas non esset libera nunꝗ̄ desideraret deuꝫ libere. Ita ꝙ actus desiderādi deum quē ponimus nunꝗ̄ conueniret sibi. ¶ Ad secūdum principale aliorum dico ꝙ expectare vel sperare nō est desiderare formaliter sed cōcomitatiue bene vt cōmuniter. Quādo dicis si pertinet ad volūtatē oportet ꝙ sit velle vel nolle. Diceretur primo ꝙ verū est ⁊ diceretur ꝙ est velle. Et dato ꝙ respectu absentis non sequitur ꝙ sit desiderare quia nō est velle voluntatis vt concupiscibilis: sed vt irascibilis vt dictum est supra.

¶ Ad tertium dico ꝙ voluntatis vt concupiscibilis est bene est quietari in obiecto ⁊ tendere in ipm per actum desiderij sed nō per actum spei eo modo quo spes tendit in ipsum vt dictum est supra. Nec etiam tueri sicut spes tuetur. Hec de tertio articulo principali.

ad pnci. argu. ¶ Ad primum principale dico ꝙ spes nec aliquis habitus ad memoriam pertinet vnde memoria. Sed ad volūtatē pertinet spes sicut ⁊ actus sperādi. Et dico ꝙ eo modo quo ponitur spes ad actum si ponatur necessaria sicut ⁊ caritas que simpliciter loquendo non sunt necessarie sicut etiam dictū est supra de fide si tamen hoc ponatur dicēdum ꝙ non ad omnē actum voluntatis sufficit caritas elicitiue nisi tm̄ imperatiue ⁊ referēdo in finē sed ad aliquē requiritur spes habitus infusus vel adquisitus sicut possunt accipi isti actus necessarij ad actum ꝺm multos. Quando dicis omis actus voluntatis ordinatus vel est velle vel nolle. Dico ꝙ verum est sed nō ad omne velle sufficit caritas sed ad aliquod requiritur spes vel saltē aliqđ dici pōt actꝰ spei: licet ad ipm nichil faciat spes infusa sicut etiam dicitur actus caritatis licet ad ipsum nichil faciat caritas infusa. ¶ Ad secundū dicitur ꝙ spes virtus theologica cum non sit nisi circa deum pro per se primo obiecto nō mediat inter passiones. Unde non mediat inter desperationem et presumptionē si ponantur passiones. Nec intromittit se de ipsis sꝫ magis aliqua alia virtus adquisita quecūꝗ̄ sit illa. Aliter dicitur ꝙ licet ex parte obiecti virtus theologica non mediet: qꝛ passionesꝫ pro obiecto non respicit: tamē ex parte subiecti bene quia disponit subiectum ne in passionē istaꝫ vel illam incidat. Puta in desperationē vel ꝑsumptionem saltem habitualiter sicut disponit quia ad actū elicitū spes infusa ꝺm me nichil facit sicut vniformiter dictum est supra de fide ita ꝙ non est necessaria in sperāte nisi ex ordinatione diuina. ¶ Ad tertium dico ꝙ ex meris naturalibus possumus sperare certitudinaliter omnia promissa dei sicut ⁊ credere. Nec pono spem virtutē infusam necessariam in aliquo qđ faciat vel conferat ad actum sperandi sed solum ex ordinatione diuina. Ordinauit enim deus ꝙ nunꝗ̄ actum sperandi acceptabit sine spe infusa sicut nec sine fide actum credēdi sicut nec sine caritate actum amādi: licet fides ⁊ spes non sufficiant ad acceptationē talium actuum: sed cuꝫ eis necessario caritas requiratur ex ordinatione diuina propter qđ etiā dicit apostolus ad hebreos.II. ꝙ sine fide impossibile est placere deo ⁊ est verum de fide infusa ⁊ ita parum sine spe: tamen non sufficiunt ista: sed cum hoc requiritur caritas propter quod etiā ipse dicit.I.ad Corin.II. Si linguis hominum loquar ⁊c. caritatem autem non habeaꝫ nichil sum. Sic de isto. ad heb. ad co.

¶ Distinctionis Uigesimeseptime. Questio Unica.

Circa distictionez Uigesimāseptimā q̄ro. vtruꝫ creatura rationalis vel intellectualis ex meris naturalibꝰ sine quocunꝗ̄ supnaturali habitu infuso possit diligere deū super se ⁊ super omnia. ¶ Uidetur ꝙ nō. Amicabilia ad alterum procedūt ex amicabilibꝰ ad seipsum. 8. ethicorum. Tunc arguo propter qđ vnūquodꝗ̄ tale et illud magis. Sed aliquid aliud amore naturali diligit quis propter seipsum: igitur seipsum magis. ¶ Secūdo sic. Si hoc esset, possibile. Sequeretur ꝙ habitus caritatis infusus non esset necessarius ad actum diligēdi meritorium quia actus diligēdi super omnia maxime videtur esse meritorius. Sed hoc ē falsum ⁊ ꝯtra apl'm ꝑteres ad Cori.13. ꝫ ⁊c. 8.ethic.

Bernard⁹ ¶ Tertio sic. Bernardus de diligendo deum ponit quatuoꝛ gradus diligendi vnus est quo homo diligit seipsum secundus est quando diligit deum pꝛopter seipsum propterea ꝙ est sibi beatificus. Tertius est quo diligit ꝓpter se ⁊ in seipso. Quartus est quādo omnia diligit propter deum. Ita ꝙ nec se nec aliquid aliud diligit nisi pꝛopter deum⁊ dicit ꝙ pꝛimi duo gradus sunt naturales. Alij vero non. Videtur ergo ꝙ natura attingere non possit ad diligēdum deum super se et super omnia sed ad hoc solum eleuet caritas et habitus supernaturalis.

¶ Contra natura ex se recta potest in actū ex puris naturalibus sed rectus act⁹ est ꝙ diligatur deus a creatura rationali vel intellectuali super se ⁊ super omnia sicut ipse est summū bonum et peruersus actus esset diligere se super deum:ergo ⁊c̃.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā. ¶ Primo inquiram vtrū creatura rationalis vel intellectualis pꝛo statu nature integre id est nō corrupta per peccatum vel sequelam peccati possit diligere deum super se et super omnia ex meris naturalibus. ¶ Secundo inquiram hoc idem de natura pꝛo statu ipsius lapsa. Vtrum pꝛo statu lapsus hoc possit. ¶ Tertio ostēdam ex his ⁊ concludam An caritas habitus īfusus sit necessarius ad actū diligēdi deum super se et super omnia et an faciat aliquid ad talem actum seu ad actum meritoꝛium ¶ Vltimo ad rationes pꝛincipales:⁊c̃.

I.opinio. ¶ Quātum ad pꝛimum videtur esse ⁊ fuisse vna opinio ꝙ impossibile est creaturam intellectualem vel rationalem etiam pꝛo statu nature integre diligere deum super se ⁊ super omnia. Ita ꝙ intensioꝛi actu in se ⁊ perfectioꝛi diligeret deum ꝗ̄ se.

Ratiōes I.opi. ¶ Ad hoc adducunt alique rationes. Prima est ista. Amoꝛ naturalis fundatur super vnitatem ⁊ propinquitatem dilecti ad diligentem ⁊ econuerso. Vnde ⁊ amoꝛ naturalis variatur secundū diuersas pꝛopinquitates vel vnitates. Alius est enim amoꝛ naturalis inter ciues. Alius inter parētes et sic de alijs. Quanto igitur vnitas est maioꝛ tanto amoꝛ naturalis est maioꝛ. Sed vnitas vel pꝛopinquitas eiusdem ad seipsum est maxima:ergo ⁊c̃. ¶ Secundo sic. Amoꝛ naturalis non videtur esse nisi amoꝛ recuruus ad seipm̄ et per consequens amoꝛ concupiscentie sicut et natura semper ad seipsam incuruatur ad conseruationem sui. igitur quicquid amat aliquis amoꝛe naturali propter seipsum amat:⁊ per consequens amoꝛ sui est mensura cuiuslibet alterius amoꝛis naturalis:ergo est maximus et intēsissimus amoꝛ naturalis. ¶ Tertio sic. Amoꝛ pure naturalis nō trāscēdit naturam. Sed si amoꝛe naturali quis plus diligeret deum ꝗ̄ naturam suam oppositum esset verum ergo ⁊c̃. ¶ Quarto sic voluntas vel potētia aliqua perfectius et intensius fertur in obiectum suum simpliciter pꝛimum et sibi adequatum ꝗ̄ in quodcunq̧ aliud vt patet. Sed bonum creature vl bonum ipsius nature diligentis est obiectum simpliciter pꝛimum sibi adequatum patet ex summa pꝛopoꝛtione amboꝛum adinuicē ergo ⁊c̃. ¶ Quinto sic. Creatura rationalis vel intellectualis pꝛo quocunq̧ statu non potest plus cognoscere deum ꝗ̄ seipsam. Sed mensura dilectionis sequitur mēsuram cognitionis sicut dilectio sequitur cognitionem ergo ⁊c̃. ¶ Sexto ⁊ vltimo sic. Si homo plus naturaliter posset diligere deum ꝗ̄ seipsum sequitur ꝙ plus posset eligere seipsum non esse ꝗ̄ deum et difficilius posset seipsum odire ꝗ̄ deum. Hoc autem est falsum ⁊ frequenter experimur contrarium non esse a natura cuius est ipsum esse non est eligibile nec appetibile quia negat totum bonum nature ergo ⁊c̃. ¶ Dicunt ergo isti ꝙ creatura intellectualis vel rationalis quātuncunq̧ instituta recta a creatoꝛe non potest naturaliter et ex meris naturalibus plus vel intensius diligere ꝗ̄ seipsaꝫ nec diligere deum super se et super omnia sed magis seipsam quātum ex meris naturalibus diligit super omnia. Nec potest diligere deum super omnia nisi per aliquem habitum supernaturalem infusum eleuetur supernaturaliter ad talem amoꝛeꝫ supernaturalem. Agere enim sequitur esse: ⁊ ideo amoꝛ naturalis qui sequitur esse naturale maxim⁹ est respectu nature cuius est ip̄m eē,et si sit aliquis maioꝛ opoꝛtet ꝙ sequatur aliquod esse supernaturale per habitum infusum supernaturalē vt videt.

¶ Sed quantum ad istum articulum dico ꝙ creatura rationalis vel intellectualis ex meris naturalibus potest diligere deum super se et super omnia idest actu intensioꝛi ꝗ̄ diligat seipsam. ¶ Ad hoc adduco rationes. Prima est. Illud potest voluntas creature diligere super se et super omnia quod recta ratio naturalis dictat esse diligendum super omnia. Hoc patet ex confoꝛmitate quam potest habere voluntas ex meris naturalibus ad rationem rectam naturalem. Sed ratio naturalis recta potest ex meris naturalibus iudicare ⁊ dictare ꝙ deus est summe diligendus et super omnia ⁊ actu intensioꝛi ꝗ̄ aliq̄d aliud supposito ꝙ deus sit sicut questio pꝛesupponit quia deus dicit vnum ens summum bonum infinitum continens omnem aliam bonitatem creatam eminenter vel perfectionaliter multo nobili⁹ et perfectius ꝗ̄ sit in seipsa. Est enim quo maius excogitari non potest secundum Anselmum. ergo ⁊c̃. ¶ Dices ꝙ ista ratio concludit ꝙ voluntas non solum deum sed ⁊ quancunq̧ creaturam perfectioꝛem illa natura cuius est vel etiam nobilioꝛis vel perfectioꝛis grad⁹ in eadeꝫ natura deberet et posset diligere super seipsam vel super illud cuius est voluntas quia alia creatura est maius bonum ⁊ per consequens magis diligibilis simpliciter. Dico ꝙ non valet hoc:quia licet creatura alia sit maius bonum et magis sit diligibilis ab aliqua voluntate:non tamen ab omni. Nā non est tale bonum quale deus continens eminenter perfectionē creature alterius diligentis nobilius et perfectius ꝗ̄ sit in seipsa ⁊ illimitate:ideo ⁊c̃. ¶ Dices iterū ꝙ ratio nō valet:quia pari ratione posset argui sic Illud potest intellectus ex meris naturalibus perfectius intelligere quod potest ratio naturalis dictare vel iudicare plus esse intelligibile.

Opi. ꝓpria doctoris.

Ratio dilectionis dei.

Sed ratio naturalis potest dictare deum esse summe intelligibile: quia summe ens ĩ actu: ergo intellectus ex meris naturalibꝰ potest ipm̄ summe ĩtelligere. Hoc autem est falsum. Patet. 2. metha. ergo ⁊c̃. Dico ꝙ non valet hoc. Nam ratio naturalis non iudicat deum esse maxime cognoscibilẽ ex parte creature cognoscentis ex puris naturalibus sed magis ex parte ipsiꝰ dei cognoscibilis ita ꝙ potiꝰ iudicat ꝙ ratio cognoscibilitatis dei sit cognoscibilitas creature q̃ econuerso saltẽ q̃tum ad intellectum nostrũ pro statu presenti sed totum ecõuerso iudicat de diligibilitate. Non em̃ iudicat ꝙ bonitas creature vel diligibilitas eius sit ratio diligibilitatis dei: sed magis econuerso licet deũ nõ cognoscat ex creaturis: sed econuerso iudicat diligibilitatem ⁊ bonitatẽ diuinam sicut diligibilitatem finis esse rationẽ diligibilitatis creature sicut eius qd̾ est ad finẽ/ ⁊ ita licet plus possit cognoscere creaturã q̃ deũ ex meris naturalibꝰ plus tñ debet diligere deũ q̃ creaturã etiã ƀm dictamen rationis naturalis. ¶ Secunda ratio principalis. Voluntas creata non corrupta per peccatum nec per sequelã peccati non est prona ad actum peccati sed magis ad actum rectum. Sed si non posset diligere plus deum q̃ seipsam ex puris naturalibus: sed seipsam plus diligeret ex meris naturalibus prona esset ad actum peccati ⁊ ab arte diuina deuiaret et a rectitudine in qua est a deo instituta. Plus enim se diligere q̃ deum est peccatum mortale ⁊ fuit peccatum quod ordinauit ciuitatem dyaboli. Puta inor-
August. dinatus amor sui ƀm Augustinũ de ciuitate dei: ergo ⁊c̃. Sicut enim ordinatus amor fundat ciuitatẽ dei. Puta amor dei vsq; ad cõtẽptũ sui. Sic amor sui vsq; ad contẽptum dei fundat ciuitatẽ dyaboli ergo ⁊c̃. Inconueniens em̃ est valde dicere cũ deꝰ
Dionysi. ƀm Dionysium de diuinis nominibus omnia conuertat in amorem ꝙ ipse faciat vnã creaturam intellectualem que ex meris naturalibus nõ possit et debeat ipsum plus diligere q̃ seipsam. ¶ Tertia ratio est: quia caritas nõ contrariatur inclinationi nature sicut nec corrũpit naturam sed magis perficit ipsam. Sed caritas ƀm alios saltem inclinat ad diligẽdum deum super se ⁊ super omnia. Cum igitur sua inclinatio non sit contraria inclinationi nature sed conformis et perfectiua nature videtur ꝙ ex meris naturalibus possit homo diligere deũ super omnia. Ita ꝙ natura inclinet ipsum ad hoc: licet perfectius cuȝ caritate q̃ sine caritate saltẽ ƀm alios. Si dicas ꝙ caritas nichil facit ad actum nec ad substãtiam actus nec ad modum: tũc multo fortius habetur propositũ: quia cum creatura possit diligere deum super se ⁊ super om̃ia ⁊ ad hoc nihil faciat caritas sequitur ꝙ ex meris naturalibus.

¶ Quarta ratio ⁊ sumitur ex dictis aliorũ. Creatura potest diligere deum supernaturaliter sup̱ se et super omnia: quia ipse est bonum supernaturale ⁊ vt fontalis plenitudo boni supernaturalis ipsius creature puta gratie ⁊ glorie. Sed sicut deꝰ est fontalis plenitudo boni sup̱naturalis creature ita est fontalis plenitudo boni totius naturalis ipsiꝰ creature: ergo creatura conformiter mere naturaliter vel ex meris naturalibus sic potest diligere deũ super se et omnia alia. ¶ Quinta ratio accipitur ab aliquibus et alij impugnant eam ⁊ est talis. Appetitus intellectiuus non est minus ordinatus ex naturalibus suis q̃ appetitus naturalis ⁊ sensitiuus hoc patet. Sed naturali appetitu ens partiale ⁊ ĩperfectum exponit se propter bonum totius et bonum perfectum saluandum. Sicut manus exponit se pro toto saluãdo ⁊ similiter ens partiale vniuersi videtur magis inclinari ⁊ tendere in bonum vniuersi q̃ in bonuȝ proprium. Unde ⁊ aqua ascendit ne sit vacuum in vniuerso. Patet in fistula attracto aere qui est in fistula ꝙ aqua ascẽdit si ponatur fistula in aqua: ergo appetitus ĩtellectiuus vel voluntas non minus est ordinata. Ita ꝙ magis inclinatur vt magis diligat bonum ⁊ precipuum bonũ vniuersi quod est bonum diuinum: quia q̃to bonũ cõmunius tanto diuinius ⁊ econuerso primo ethicorum. ¶ Contra istam rationem dicitur probabiliter ꝙ appetitu naturali ⁊ sensitiuo magis appetitur bonum proprium etiam partis ab ipa parte q̃ bonum sui totius. Quod probatur: quia si terra esset extra centrum ⁊ separetur pars terre a terra illa moueretur ad centrum ⁊ non ad totum propter cõseruationem sui in centro dimissa entitate ⁊ cõseruatione totius quod potest habere per partem illã. Unde pars nõ se exponit nec vnq̃ nisi ƀm inclinationem propriam vel motum se exponeret pro toto sed ab alio exponitur pro toto. Sic autem non est de appetitu libero qui est voluntas. Magis em̃ naturaliter ⁊ sequendo rationem ⁊ iudicium rectũ naturale tanq̃ regulam suam diligit bonum diuinum vel bonum commune q̃ proprium bonum et pro ipso deberet homo se exponere et carens fide rationis vel spe virtutis eterne: vt patet de virtute pollitica fortis et non propter aliquod bonum suum nec premium sibi inexistens principaliter: sꝫ tantum vt saluetur bonum diuinum vel commune. Unde sicut simpliciter appetitus qui est liber est altertius rationis ita et in hoc. Et patet: qꝛ alias voluntas naturaliter esset non recta si plus diligeret seipsam q̃ bonum diuinum vel commune: quia difformis regule sue recte iudicio rationis. Iterum etiam contrariaretur inclinationi vel saltem dispositioni caritatis quod nõ est verum. Nec alij appetitus ideo sunt non recti: quia plus in bonum suuȝ feruntur q̃ totius vel boni communis: quia in hoc non dissentiunt a regula sua scilicet forma naturali vel apprehensa per sensitiuum: quia nõ respiciũt pro obiecto inquod inclinantur nisi bonũ: vt nunc et bonum proprium. Non sic autem de voluntate. Et ita ista ratio dubia est nec in ea volo multũ stare. ¶ Contra istam rationẽ dicitur ab alijs ꝙ appetitus naturalis et sensitiuus non magis inclinãtur in bonum aliud q̃ in bonum proprium. Unde et manus seipsam non exponit pro salute totius: sed magis totum exponit ipsam pro seipso conseruando vel pro parte nobiliori cõseruanda sicut pro capite vel huiusmodi. Similiter etiam aqua secundum propriam naturam et appetitum natutalem non ascendit: sed mouens et regens vniuersum sic mouet eam ne sit vacuum in vniuerso quod quideȝ vniuersum et natura abhorrent. ¶ Sed ab alijs dicitur ꝙ immo naturaliter secundum appetitũ sensitiuum manus exponitur pro toto et aqua ascendit ne sit vacuum in vniuerso: quia prompte ⁊ faciliter vnũquodq; istorũ: sic mouet ad bonũ vel ꝓpter bonũ

ʒ.5.rõne

totius animati ⁊ toti⁹ vniuersi: sed vnūquodqꝫ na-
2.phisi. turaliter sic agitur prompte ⁊ faciliter sicut natum
est agi secundo phisicorum: ergo ⁊c. ¶ Non vide-
tur michi ꝙ ista instantia valeat. Nam aliquid po-
test prompte ⁊ faciliter exponi vel moueri: quod ta
men non naturaliter sic mouetur: nec est aptum na
tum naturaliter sic moueri ⁊ hoc ex predominātia
vel prestantia virtutis mouentis vel aliqua alia de
causa: licet enim vnūquodqꝫ tunc agatur naturali-
ter quando agitur sicut natum est agi. Non tamen
est hoc ad propositū sicut patet intuenti. ¶ Sexta
ratio ⁊ vltima est. Talibus bonum diuinū non mi-
nus preponderat bono proprio nature nec est mi-
nus diligēdum ꝗ bonum cōmunitatis pro quo ex
ponit se fortis sed ex meris naturalibus virtuosus
fortis exponit se pro bono ꝯmunitatis ⁊ preponit
⁊ plus diligit bonum cōmunitatis ꝗ bonum pro-
prium eligēs mori pro bono cōmunitatis sicut pro
batur per philosophum quarto ethicorū: ergo ⁊c.
Dices ꝙ fortis exponit se propter bonum propriū
proprie virtutis: quia alias non esset virtuosus ni
si exponeret se tempore ⁊ loco pro bono cōmunita
tis ⁊ ita non exponit se propter bonum aliud a bo-
no proprio. Dico ꝙ non valet. Nam ⁊ si exponat se
pro bono virtutis proprio ne cadat in vicium ⁊ tur
pe sicut propter finē quo: tamen se exponit propter
bonum cōmunitatis quā reputat virtuosam sicut
propter finem cuius modo planū est ꝙ finis cuius
est principalis ⁊ non finis quo et ex bonitate finis
cuius actus fortis sortitur bonitatem. Unde si ali
quis exponeret se morti pro cōmunitate latronum
vel pro alia cōmunitate que nō esset laudabilis nō
esset actus su⁹ virtuosus: quare ⁊c. Similiter etiā
vt bene sit cōmunitati eligit non esse proprium bo
num ⁊ virtutē etiam nec sperat resurrectionē: quia
hoc ignorant infideles virtuosi tñ ſm virtutes po
liticas vel morales.

resolutio doctoris

¶ **Dico igitur** ſm premissas ratiōes ꝙ creatura itellectualis et
rationalis plus debet ⁊ potest diligere deum ꝗ se-
ipsam ⁊ debet ipsum diligere super se ⁊ super om-
nia. Hoc potest cōfirmari per Augustinum primo
retractationum. 13. Ubi dicit plus debeo me deo
meo ꝗ michi. Et Magister in secūdo suo dicit ꝙ
homo ex puris naturalib⁹ poterat vitare om̄e pec
catum licet non posset mereri: quare ⁊c.

ad motiua 1.opi.

¶ **Ad primū aliorum** dico ꝙ licet amor vł ami
citia bene fundetur super vnitatem vel vniōnē seu
cōmunicationem non tamen maior super vnitatē
idētitatis. Cum enim amor magis respiciat bonū
ꝗ vnum non oportet ꝙ magis diligibile sit magis
vnum cum diligente sed potius ꝙ magis bonum.
Nec requiritur inter obiectum ⁊ potētiam vnitas
idētitatis sed proportionis. Alioquin em̄ cum ca-
ritas non faciat idētitatem creature ad deū nō pos
set plus diligi etiā deus a creatura ꝗ ipsemet per
caritatē qđ est contra eos ita ꝙ non obstante ꝙ ali
quid magis sit vnum cum diligente sufficit ꝙ ali-
quid aliud sit magis diligibile etiam ſm iudiciū re
cte ratiōis naturalis. ¶ Ad secūdū dico ꝙ maior
est falsa. Amor em̄ naturalis potest esse amor ami
citie non solum concupiscētie quo aliquis seipsum
diligit vel aliquid sibi. Et ita dico ꝙ amore mere
naturali potest diligi de⁹ perfectius ⁊ amore ami-
citie ꝗ diligatur creatura a seipsa amore concupi-
scētie. Tu dicis ꝙ natura semper est recurua ad se
ipsam. Dico quicquid sit de natura nō rationali vł
intellectuali non est verū de natura rationali ⁊ in-
tellectuali ⁊ libera. ¶ Ad tertium dico ꝙ amor ex
meris naturalibus transcendit ⁊ transcendere po-
test naturam cuius est non soluꝫ obiectiue sed etiā
intensiue vt nō solum sit obiecti nobilioris ⁊ perfe
ctioris ꝗ sit ipsa natura cuius est sed etiā actus sit
perfectior ⁊ nobilior ⁊ intensior alicuius alteri⁹ ꝗ
nature cuius est. Nec est aliqđ inconueniens sicut
etiam noticia mere naturalis potest esse perfectio
alicuius alterius ꝗ suijpsius. ¶ Ad quartum di-
co ꝙ obiectum simpliciter primū ⁊ adequatum vo
luntatis create non est ipsa natura cuius est sꝫ ma-
gis ipse deus loquēdo de adequatione obiecti ſm
intensionem perfectionis ⁊ proportionis nō auteꝫ
equalitatis vel idētitatis. Nec talis adequatio re-
quiritur inter obiectum ⁊ potētiam. Et dico ꝙ in
solo deo quietatur ⁊ quietari potest sicut ī obiecto
perfectissimo inter omnia obiecta sua. ¶ Ad quin
tum dico ꝙ mensura dilectionis non est ſm mensu
ram cognitionis: licet non possimus ex meris natu
ralibus perfectius deum cognoscere ꝗ creaturam
non tamen ex meris naturalibus possumus ipsum
perfectius ⁊ intensius diligere et amor intrat vbi
scientia foris stat licet omnino incognita non pos-
sumus diligere. ¶ Ad vltimū dico ꝙ ſm recte ra-
tionis naturalis iudicium creatura magis debe-
ret eligere non esse ꝗ deum non esse. Tu dicis. Nō
esse non est eligibile. Dico ꝙ verum est per se: sꝫ re
spectu maioris mali est eligendum. Et dico ꝙ sine
cōparatione maius malū esset deū non esse ꝗ crea
turā nō esse. Hec de primo articulo principali.

¶ **Quātum ad secūdum arti**culuꝫ. Est opinio sicut de primo ꝙ natura rationa 1.opinio.
lis vel intellectualis lapsa per peccatum pro statu
lapsus habens peccatum vel sequelam peccati nō
potest ex naturalib⁹ suis diligere deum super se et
super om̄ia. ¶ Primo quia nec hoc potest creatu-
ra in rectitudine pura naturali cōstituta: ergo mul
to fortius nec per peccatum deprauata. ¶ Secun
do sic. Quia aliter demones possent penitere: quia
possent diligere deum super se et super omnia.
¶ Tertio quia alias homo posset per seipsuꝫ a pec
cato resurgere ⁊ ex puris naturalibus mereri vt vi
detur. Tum quia non minus aggrauat anima post
peccatū per corpus corruptibile ⁊ impeditur a be-
ne volendo ꝗ a bene intelligendo. Sed post pecca
tum pro tempore lapsus anima sic aggrauatur per
corpus corruptibile ⁊ deprimitur ꝙ deum non po-
test cognoscere nisi imperfectissime: ergo ⁊c. Cor-
pus enim quod corrumpitur aggrauat animam: er
go voluntas sic incuruatur et obliquatur ꝙ nō po
test deum velle nisi imperfectissime. Non ergo po
test ipsum diligere ex naturalibus suis super se et
super omnia.

¶ **Sed his non obstan**tibus dico ꝙ natura q̄
dam intellectiua vel rationalis ꝗtumcūqꝫ per pec
catū deprauata et pro statu lapsus potest diligere
deū ⁊ dꝫ sup se ⁊ sup oīa ex suis naturalib⁹ absolu
te loquēdo ⁊ sibiꝑsi relicta. Hoc ptꝫ pmo ī demo-
nib⁹. Nā ſm btm Diony. Nālia ī ipsis remāserūt Dionysi.

integra. Sicut ergo ex meris naturalib⁹ ante peccatum hoc ita ꝛ post sibiipsis relicti. Per idem patet hoc de animabus damnatis ꝙ non substracta ab eis influentia generali possent diligere deum super se ꝛ super omnia. Non plus enim anima vel natura hominis ꝙ̄tum ad suam perfectionem intrinsecam ꝛ substãtialē fuit peiorata per peccatuꝫ ꝙ̄ natura angeli sicut dictū est in scđo. Hoc patet de homīe viatore. ❡ Et ad hoc adduci pōt prima ratio ꝛ secūda ꝛ tertia ꝛ quarta ꝛ quinta ꝛ sexta alterius articuli: qꝛ ſm me naturalia intrīseca ꝛ substãtialia quibus potest homo vel posset in puris naturalibus diligere deū super se ꝛ super omnia manēt integra ꝛ ideo potest hoc idem post peccatū sicut ante etiā pro statu lapsus moderno: licet nō ita prompte vel faciliter vel expedite sicut si nō haberet peccatū vel sequelam seu penā peccati inflictā. Pronitas eñ ad maluꝫ magis est pena ꝙ̄ natura.

resolutio ❡ Sic igitur omnis creatura rationalis vel intellectualis ab solute loquēdo non subtracta ab ipsa influentia generali potest diligere deū sup se ꝛ sup omnia. Dico tñ ꝙ creature dãnate ex ordinatione diuina nō possunt habere talē actum: qꝛ deus ordinauit nunꝙ̄ influere ipsis ad talē actum ꝛ de merito eorū ſm conditionē status dãnatorum de quib⁹ ordinatū est ꝙ nunꝙ̄ reuertētur ad bonū. ❡ Sed de hominibus viatoribus dico ꝙ̄tumcunꝙ̄ deprauētur per peccatū possunt tñ licet cum difficultate maiori diligere deū super se ꝛ super omnia ex conatu voluntatis ꝛ sic etiā reuerti ad bonū et penitere et seipsos ad gratiam de congruo preparare. Non eñ ordinauit deus de viatorib⁹ saltem de lege cōmuni sicut ꝛ de dãnatis subtrahere eis influentiaꝫ ne possint reuerti nec hoc congruit statui vie sicut patet. ❡ Adducitur etiā ad hoc vna ratio ꝙ si homo pro statu nature lapse ex meris naturalib⁹ non posset diligere deū super se ꝛ super omnia cum homo posset ī seipso experiri talem actū. Sequeretur ꝙ posset scire se habere habitum illum supernaturalem caritatis necessariū ad talem actum ſm positionem aliorum. Sed hoc est falsum: ergo ꝛc̄.

ad rõnes 1. opi. ❡ Ad primum aliorum dico ꝙ de demonib⁹ ꝛ de damnatis sicut dixi prius ꝙ absolute loquēdo nisi subtraherẽ ab eis influentia generalis ꝙ possent diligere deū super se ꝛ super omnia ex conatu ꝛ libertate voluntatis secūdū rectum iudicium rationis naturalis. Et dico ꝙ hoc possunt viatores homines ꝙ̄tumcūꝙ̄ peccatores hoc fuit ſm argumētum. ❡ Ad secundum patuit in precedēti articulo ꝙ natura vel creatura in suis puris naturalibus et naturali rectitudine constituta hoc potest. ❡ Ad tertium dico ꝙ homo per seipsum cum generali influentia potest in talē actū ꝛ potest penitere ꝛ mereri ꝛ se ad gratiam de congruo disponere. Nec est hoc incōueniēs. Sed ꝙ caritatē ꝛ gratiam habeat et ꝙ mereaẽ de cōdigno sine gratia ꝛ caritate hoc est impossibile ſm mera naturalia vel ex meris naturalibus suis hoc est impossibile. Oportet eñ necessario ꝙ deus infundat caritatē ꝛ gratiā habētibus ipsam ꝛ ꝙ acceptet actum ad hoc ꝙ sit meritorius. ❡ Ad quartum dico ꝙ non obstante aggrauatione aliqua ipsius volūtatis vel pronitatis ad malum ex peccato vel sequela peccati pro statu nature lapse quomodocūꝙ̄ debeat hoc intelligi. Voluntas tñ ex sua libertate ꝛ conatu potest pfectius et intēsius diligere deum: quia super se ꝛ super omnia non obstante ꝙ intellectus non possit deum ita perfecte cognoscere sicut multa alia vt dictum est supra in articulo precedenti. Nec oportet ꝙ mensura dilectionis sequatur mensurā cognitionis. Hec de secundo articulo.

❡ Quantum ad tertium articulum.

Est opinio illorū qui ponunt primas opiniones primi articuli ꝛ secūdi ꝙ necessario ad actū diligendi deum super se ꝛ super omnia ꝛ etiam meritorie necessario requiritur habitus supernaturalis infusus qui est caritas ipsa ꝛ ꝙ facit aliquid ad talem actum vel ad modum talis actus. ❡ Est tamē vnus modus ponēdi specialis. An caritas aliquid faciat ad actum meritorium qui dicit ꝙ sic et facit gradum quendam intrinsecū actui quo actus elicitus a voluntate cum ipsa caritate est in se perfectior et intensior ceteris paribus ꝙ̄ actus quicūꝙ̄ elicitus a nuda voluntate ꝛ super talem graduꝫ correspondentem caritati in actu fundatur ratio vel respectus meritorij in actu que quidē ratio nichil aliud est ꝙ̄ respectus acceptationis passiue vl' obiectiue ipsius actus ad deum acceptantem et ad premium ad quod acceptatur ꝛ est duplex respect⁹ ratiōis in actu. ❡ Est igitur causa partialis talis actus vt patet ſm istos et hoc cum voluntate: vt alia causa partiali. Quod autem caritas ipsa aliquid faciat ad actum vel modum actus seu gradum intrinsecum probant. Tum quia caritas est influentia formalis et habitualis primi principij: vt agēs est ꝛ reducens creaturam in finem supernaturalē: ergo est actiua necessario respectu actus vel alicuius modi sui seu gradus intrinseci. Tum quia habitus caritatis non est minus perfectus nec min⁹ efficax respectu actus diligendi de quo magis videtur ꝙ̄ habitus morales adquisiti virtuosi qui tamen sunt cause actuum ꝙ̄tum ad aliquid quia habitus est quo quis operatur cum vult. 3. de anima. Et virtus est que habentem perficit et opus eius bonum reddit et patet de intellectualibus habitibus. Nam ars in secundo phisicorū ꝛ in quinto metaphisice reducitur ad genus cause efficiētis ꝛ habitus omnes in sexto ethicorum a cōmentatore ponuntur principia actuum: quia in nono metaphisice dicuntur esse potentie quedam. Tum quia caritas est per se dispositio potētie actiue que est volūtas: igitur per se facit aliquid ad actum. Tuꝫ quia pari ratione posset dici ꝙ fides ꝛ spes nichil faciūt ad actum credendi vel sperandi ꝛ sic frustra ponūtur: quia actus per ipsas non est meritorius nec acceptus. Similiter etiaꝫ caritas frustra maneret in patria: quia nec faceret aliquid ad actum nec daret esse meritorium actui: quia actus patrie nō est meritorius. Hoc autem est incōueniens: ergo ꝛc̄.

Caritas ad actus meritoriū an aliqd faciat 1. opinio.

3. de aīa.

2. phisi.

opi. auc. Sed ꝙ̄tum ad presentem articulum dico primo ꝙ ad actum diligendi deum super se et super omnia nō est necessarius aliquis habitus infusus supernaturalis cuiusmodi ponitur caritas vel quicūꝙ̄ alius. Hoc patet ex precedentibus articulis: qꝛ talis actus haberi pōt ex puris naturalibus sicut pbatū est supra. ❡ Scđo dico ꝙ ad actū meritoriū de condigno vite eterne nō absolute loquēdo habitus aliqꝫ supnaturalis īfusus: sꝫ posset absolute

loquendo aliquis actus esse meritorius ex ꝯdigno etiam ex diuina acceptatione sine omni tali habitu sicut ꝓbaui ⁊ declaraui in primo distin.17.in.1.q. ¶ Tertio dico ꝙ ſm diuinã ordinationẽ quã tenemus ex dictis scripture ⁊ sanctorũ ad actum meritorium necessari⁹ est habitus talis infusus. Ordinauit enĩ deus ꝙ nunꝗ̃ acceptabit aliquẽ actũ cuiuscũq̃ ad vitam eternã nisi habeat talem habitus sibi infusum quasi quẽdam spiritualẽ decorez quo placeat ⁊ consequẽter vel cõcomitãter actus ipsi⁹ sint accepti quasi actus alicui⁹ qui placet acceptã ti ⁊ est amicus licet habitus ille nõ sit ratio formaliter acceptãdi nec essendi amicũ sed concomitãter tñ ex diuina ordinatione ⁊ hoc diffusius in primo dictũ est ⁊ probatũ. ¶ Quarto ⁊ vltimo dico ꝙ talis habitus infusus in merẽte nichil omnino facit ad actũ diligẽdi meritorium nec ꝗ̃tum ad substantiam actus nec ꝗ̃tum ad aliquẽ modum vel gradũ actus intrinsecũ plus ꝗ̃ faceret grãmatica si deus ordinasset ꝙ nõ acceptaret actũ alicuius nisi habẽtis grãmaticã. ¶ Ad hoc adduco rationes. Prima est ista. Sicut se habet fides infusa ad actũ credendi sic suo modo caritas infusa ad actũ diligẽdi Sed sicut probatum est supra fides infusa nihil facit intrinsecũ ad actũ credẽdi: ergo nec caritas ad actum diligẽdi. ¶ Secũda ratio. Ad illũ actũ nichil facit caritas qui totus ⁊ ꝑfectus põt preesse ⁊ presupponi caritati ꝗ̃tum ad oĩa sua intrinseca sz talis est actus meritorius. Potest enĩ idem actus cõtinuatus non nũc esse nõ meritorius adueniente caritate: ꝗ ⁊c̃. ¶ Tertia ratio. Opera mortificata prius per peccatũ per sequẽtem caritatem reuiuiscũt ⁊ iterato acceptãtur ipsa adueniẽte. Sed planum est ꝙ ad talia opera vel tales actus precedentes nichil facit caritas sequẽs: ꝗ ⁊c̃. ¶ Quarta ratio. Si caritas causat aliquid intrinsecũ actui meritorio. Aut hoc est substãtia actus aut gradus aliquis intrinsecus. Aut aliquis modus puta modus meritorij. Non põt dici substãtia actus: qꝛ planum est ꝙ substãtia actus põt cõuenire potẽtie nude ex naturalib⁹ sicut probatũ est supra. Nec gradus intrinsecus qui est alteri⁹ eiusdez rationis. Nã sicut potẽtia nuda põt in substãtiam actus ita ⁊ in quẽlibet gradũ intrinsecũ actus ⁊ eiusdẽ rationis cuz toto actu. Unde sicut ex modico conatu põt voluntas elicere actũ imperfectũ: ita ex maiori ꝑfectiorẽ actum ⁊ intẽsiorem vt videt̃ nec ad aliquẽ modum alium: quia modus ille vel esset aliquid reale vel rationis. Si rationis puta respectus rationis actus ad deũ acceptãtem ad premiũ ipsum. Planũ est ꝙ illũ respectũ nec aliquod sibi intrinsecũ facit volũtas caritas vel ratio vel intellectus. Si sit aliquid reale aut absolutũ est aut respectiuum ⁊ nõ est dare quid est iste modus vnde ⁊ fictus videt̃. ¶ Quinta ratio. Si habitus est causa partialis actus diligẽdi deum sicut species suo modo respectu act⁹ intelligẽdi sicut ponit̃ ĩ illo modo dicẽdi supradicto. Sequit̃ ꝙ si esset separatus ita posset esse cã actus meritorij sicut etiã si spes esset separata idem faceret ad actũ qꝺ coniuncta ſm eos etiã ⁊ sic habitus separatus mereretur qꝺ est incõueniens. ¶ Sexta ratio: quia aliquis nõ habẽs caritatẽ ita intense ex conatu voluntatis põt deũ diligere sicut habẽs caritatẽ nec oppositũ in aliquo experimur. Unde etiã et aliquis vsq̃ ad mortẽ potest alium diligere ⁊ ponere animã suam sine omni caritate infusa: ꝗ similiter ⁊ deum. Alioquin si nõ posset hoc cũ possit aliquis scire se diligere deuz etiam vsq̃ ad mortẽ pro ipso libẽter sustinẽdam posset scire seipsum esse in caritate ⁊ habere caritatem infusam ad talẽ actum necessariaz vt videtur. ¶ Dico igitur ſm predicta ꝙ habitus caritatis nõ obstante ꝙ ponatur necessarius ad actum merendi modo supradicto ex ordinatione diuina nichil tamen facit ad actum nec ad aliquid intrinsecum actui.

ad rõnes aliorum. ¶ Ad primũ aliorum dico ꝙ caritas est habitus quidam influxus a deo vel infusus ad illud qꝺ dictum est supra sed non vt sit principium actus vllo modo. ¶ Ad secundum dico ꝙ nec habitus adquisiti sunt principia actuum nec ꝗ̃tum ad substãtiam actus nec ꝗ̃tum ad aliquẽ modum actus: sed tãtum sunt dispositiones potentiarum quibus habitis potentie exeunt prompte ⁊ faciliter in actus licet illi habitus nichil faciant ad tales actus. Sicut suo modo ignis approximatus stupe prompte ⁊ faciliter agit in ipsam ⁊ non sic elongatus: et tamen approximatio in igne nichil facit ad talẽ actũ nec ꝗ̃tum ad substãtiam nec ꝗ̃tum ad modum aliquẽ ipsius actus. Nec etiam inclinat ignẽ ad actũ sicut patet. Non enim plus inclinatur ignis proximus stupe ad comburendum ꝗ̃ ignis remotus sicut patet. ¶ Si dicas ꝙ habitus cum sit nobilior specie creata nõ est minus actiuus ꝗ̃ species intelligibilis. Dico quicquid sit de maiori vel minori nobilitate ꝙ non est necessarium ponere de vno sicut de alio: quia ante speciem non habetur nec põt haberi actus sicut ante habitum/ ⁊ cũ intellectus possibilis contineat virtualiter habitum: ⁊ per consequens quicquid posset causare habitus adquisitus non est necessarium ponere ꝙ habitus coagat. Nõ sic autem continet virtualiter speciem: quare ⁊c̃. Et sic possunt intelligi omnes probationes adducte ad qꝺ pro tanto verificantur: quia habitus sunt dispositiones vel perfectiones quibus habitis potentie actiue faciliter ⁊ prompte exeunt in actum: licet ipsis nõ habitis absolute possent exire in act⁹ Quod patet: quia exeunt in actus consimiles ante generationẽ habitus. Modo dico etiam ꝙ sic non est de talibus infusis qui non generantur nec sunt generabiles ex actibus nõ obstante ꝙ in se sint nobiliores ⁊ perfectiores: quia sunt simpliciter super naturales. Nec sunt in potestate nature in seipsis: nec in aliquibus alijs eiusdem rationis cum ipsis. ¶ Ad tertium dico ꝙ licet habitus sit dispositio ⁊ perfectio potentie non tamen est causa actus vt dictum est. Nec oportet hoc quod assumitur in maiori. ¶ Ad quartum dico ꝙ fides et spes vt dixi supra nichil faciunt ad actum credendi vel sperandi: et tamen non sunt frustra: quia sine ipsis ordinauit deus nunꝗ̃ acceptare actum nec aliquem sibi placere saltem pro statu vie tanꝗ̃ sine iocalibus suis: licet non sufficiant ad acceptationem actus: sed cũ hoc etiam caritas requiratur. Similiter etiam caritas non manet frustra in patria licet actus beatificus nõ causetur ab ipsa nec sit meritorius per ipsam: quia est ad decorem et perfectionem mentis. ¶ Dices. Quomodo ergo dicit Gregorius ꝙ amor dei nũꝗ̃ est ociosus. Operatur enim magna si est. Si autem operari renuit amor non est.

rõnes auctoris. (margin note beside "Ad hoc adduco rationes")

Dico q pro tanto dr caritas operari: qr est pfectio operantis et dispositio et habens ipsam operatur magna non q caritas infusa sit principium operãdi. Hec de tertio articulo.

Ad principales rationes

¶ Ad primum principale respondet q sm propositionẽ Aristotelis prius origine diligit aliquis seipsum q̃ aliũ: sed nõ sequitur q magis ⁊ perfectius ⁊ prius perfectione. Aliter dicitur q amicabilia ⁊c. Verũ est pro tãto: quia signũ amicitie ad aliũ est quãdo facio sibi qd ⁊ mihi vel quãdo volo sibi bonũ sicut mihi. Non quin possim ipsum plus diligere ⁊ magis velle sibi bonũ q̃ michi. Unde ipi deo põt creatura velle amore amicitie maius bonũ q̃ sibi possit velle vel saltẽ magis debet complacendo in bono diuino qd habet ⁊ est amor nõ beneficẽtie: quia deus bonorũ meorũ non eget: sed est amor beniuolẽtie. Non quo quis vult alteri bonũ non habitũ sed quo cõplacet in bono tã habito ab illo quẽ amat. ¶ Ad scdm dico q caritas nõ est necessaria ad talem actum nisi modo supradicto ad actũ meritorium ⁊ sic saluatur auctoritas apostoli. ¶ Ad tertium dico de Bernardo q ipse intẽdit q diligere propter seipsum ⁊ omnia ppter ipsum meritorie supple sunt supnales gradus nõ q̃tum ad actus vel modos aliquos seu gradus aliquos actibus intrinsecos ita q in tales actus non possit natura. Sed quia cõmuniter tales actus stãt cum habitu supernaturali ⁊ ad hoc q sint meritorij oportet q habitus concomitetur ⁊c.

¶ Distinctionum .xxviij. xxix. ⁊ .xxx.
Questio Unica.

Circa distĩctiões xxviij. xxix. ⁊ .xxx. quero vnã questionẽ tm. vtrũ scilicet solus deus sit obiectũ caritatis. ¶ Videtur q sic. Solus deus est obiectũ per se virtutis theologice. Sed caritas est virtus theologica: ergo ⁊c. ¶ Secũdo sic. Sicut se habet amor naturalis ad obiectũ naturale sic supernaturalis ad supernaturale. Sed obiectũ amoris naturalis videt esse naturale tm igitur obiectũ amoris supnaturalis vl caritatis est supnaturale tm puta deus. ¶ Tertio sic. Si aliquid creatũ est obiectũ caritatis cũ respectu illius possit esse in voluntate amor naturalis. Sequitur q simul in eadem volũtate erũt duo habitus amoris ⁊ per cõñs ibidem poterũt esse duo actus simul. Hoc autẽ est falsum: ergo ⁊c.

¶ Contra Non solum deus diligẽdus est ex caritate vel sm caritatẽ: sed etiam tenetur quis seipsum ⁊ amicũ ⁊ inimicum ⁊ multa alia: ergo ⁊c.

¶ In ista questiõe sic pcedã. ¶ Primo inquirã vtrũ deus sit per se primũ obiectum caritatis ⁊ sub qua ratiõe. ¶ Scdo inquirã de obiectis secũdarijs ex parte persone diligẽtis. ¶ Tertio ex parte aliorum a diligẽte vel habente caritatem. ¶ Ultimo ad rationes.

Deus an .i. obiectum cari. ⁊c.

¶ Quãtum ad primum conueniũt omnes q deus est obiectum per se primum habitus caritatis. Tum quia ipsa est virtus theologica. Tum non habet minus nobile obiectum q̃ fides. Tum idem est obiectum fruitionis beate et caritatis que manet etiã in patria. Tum qr pfectissimus habitus dilectiuus respicit pro obiecto p se primo supremũ diligibile in quo solo põt diligens pfecte quietari. Tale autẽ est deus: ergo ⁊c. Sed de ratione sm quã deus est obiectũ formale p se primum 1. opi.
ipsius caritatis dubiũ est apud aliquos. ¶ Et dicũt aliqui de hoc q deus est primũ ⁊ formale obiectum caritatis ⁊ actus diligẽdi deũ meritorie sm q est pncipiũ ⁊ finis boni nostri supnaturalis. puta gratie ⁊ glorie ⁊ sic vt est bonũ nostrũ beatificũ supnaturaliter. Hoc probãt. Tum qr deus est obiectũ amoris naturalis ad ipsum sm q est principiũ et finis boni naturalis ipsius creature vt videtur. Tum qr ratio formalis in obiecto accipiẽda est sm mediũ ductiuũ vel motiuũ ipsius potẽtie ĩ tale obiectum. Modo tales pfectiones supnaturales sunt media inductiua ⁊ motiua voluntatis ad diligẽdũ deũ ex caritate ⁊ amore supnaturali. Tũ qr si deus nõ esset bonũ creature beatificũ. dato q in se esset summũ bonũ nũq̃ esset diligẽdus a nobis caritatiue. puta si esset vnus deus alius qui nõ beatificaret nos. Sicut etiã si esset vnus alius deus qui nõ conferret nobis bona naturalia nec intromitteret se de isto mũdo nõ esset diligẽdus naturaliter a nobis: ergo ⁊c. ¶ Dicũt igitur isti q deus est obiectũ caritatis inq̃tum summũ bonũ in se ⁊ nobis nec alterũ sufficit ⁊ inq̃tum summũ bonũ supnaturale nobis cõferens bona supnaturalia gratie ⁊ glorie sz est obiectũ amoris naturalis circa ipsum vt est summũ bonũ nobis cõferẽs bona nature vt principium ⁊ finis nostrorũ naturaliũ: ⁊ ita nõ sm eandẽ rationẽ formalem est obiectum caritatis ⁊ amoris naturalis vt patet ex predictis. Nã amor naturalis ad rationẽ supernaturalẽ in obiecto attingere nõ põt sed solũ amor supernaturalis qui dicit caritas.

¶ Contra istam opinionẽ arguo. Primo sic. 3.1. preceden. opi.
Obiectũ habitus pfectissimi dilectiui nõ potest accipi nisi sub ratiõe vel sm rationẽ formalẽ nobilissimã ⁊ pfectissimã. Sed caritas est talis habitus ratio autẽ boni nostri q scz deus sit bonus nobis vel bonũ nostrũ non est ratio nobilissima in deo. Non enim ratio nobilissima aliqua in deo accipitur per cõparationem ad nos: ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Deus sm q bonum nostrum magis est obiectum affectionis cõmodi q̃ affectionis iusti vt patet. Sed caritas pertinet magis ad affectionem iusti: quare ⁊c. ¶ Tertio sic. Si deus est obiectum formale caritatis inq̃tum bonũ nostrũ. Aut inq̃tum bonum nostrum actualiter aut aptitudinaliter. Si aptitudinaliter cum illa aptitudo nichil reale sit in actu sequit q ratio formalis obiectiua caritatis non sit aliquid reale in actu. Si actualiter tunc cum hoc non dicat in deo nisi respectum rationis ad nos quorum est bonum gratificãdo nos ⁊ beatificando: sequitur q respectus rationis sit ratio formalis obiectiua caritatis. Hoc autẽ est falsum: ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. Caritas non querit q̃ sua sunt. 1. ad Corin. 13. Sed si obiectũ caritatis esset deus inq̃tũ bonũ nostrũ caritas q̃reret q̃ sua sunt: ergo ⁊c. 1. ad Corin. 13.
¶ Confirmat hoc: qr amor caritatiuus pncipalr ⁊ respectu pncipalis obiecti ẽ amor

amicitie. Amor autẽ amicitie est amor quo diligit amicus in se ⁊ bonũ amici. Patet. 9 ethicorum. Unde amicus nõ solum amat bonũ propriũ et gaudet de bono proprio: sed amat bonũ amici ⁊ gaudet de bono amici sicut etiã tristatur de malo amici in se. Cum igit amor caritatiuus sit amor amicitie principaliter dico breuiter ꝙ respicit pro obiecto pͥmo formali ⁊ principali bonũ diuinũ in seipso vel deũ qui amatur in seipso: ⁊ cuius bonũ intrinsecũ placet amãti ⁊ de tali bono ⁊ perfectione diuina intrĩseca gaudet amans caritatiue deum ⁊ in ipso et de ipso delectatur.

opi. doc.

Sic igitur dico ꝙ impossibile est esse talem rationẽ obiectiuam caritatis nec per se includi in per se ratione formali obiectiua ipsius caritatis. Si eñ dicas ꝙ deꝰ nõ est obiectũ primũ caritatis inquantum bonũ nostrũ tñ: sed oportet cõcurrere cum hoc ꝙ sit summũ bonum in se: tũc non erit per se vna ratio formalis obiectiua: sed tñ per accidẽs. quia summũ bonũ in se et ratio boni nostri vel nobis nõ faciunt vnũ nisi per accidẽs ⁊ sic habitus caritatis non erit vnꝰ per se: quare ⁊c. Dico igitur ꝙ deus ſm propriã rationẽ absolutam proprie deitatis qua deus est debet poni obiectũ formale per se primũ ipsius caritatis. Et hoc probo. Tum quia ſm istã rationẽ est obiectũ sue caritatis ⁊ beate visionis create ⁊ fruitionis. Per istã eñ rationẽ formaliter beatificat. Tum quia circũscripta omni alia ratione in ipso ꝑ possibile vel impossibile adhuc esset obiectũ conueniens caritatis. Unde ⁊ si poneret alius deus per impossibile dico ꝙ esset obiectum cõueniens caritatis alicuius licet nõ eiusdem rationis forte cum caritate nostra vel forte eiusdẽ ratiõis nõ curo modo. Tum quia in idem obiectũ formale tẽdit fides spes ⁊ caritas. Idem eñ obiectum formale ſm eãdem rationẽ per actum credẽdi intelligitur vel presentatur ⁊ per actũ sperandi expectatur ⁊ per actũ amandi diligitur. Sed deus est obiectum fidei ſm propriam rationẽ deitatis: vt ostensum est supra: ergo ⁊c. Dices ꝙ nõ sed ſm rationem bonitatis. Dico ꝙ licet ratio bonitatis sit cõcomitans nõ est tamen ratio formalis obiectiua quia ſm me bonitas vt distinguitur ab entitate vel deitate non dicit aliquid positiuum reale sed tantum vel respectũ rationis ad voluntatẽ seu ad velle diuinũ vel negationẽ imperfectionis cuiuscũqȝ modo nullus respectus rationis nec aliqua negatio potest eẽ ratio formalis obiectiua caritatis sicut etiã dixi supra de obiectiua ratione fidei ꝙ nõ põt esse ratio veritatis. Secundo dico de hoc ꝙ idem formale obiectũ ſm eandem rationẽ potest esse amicitie naturalis ⁊ caritatis deus ipse. Nec est aliquod incõueniens ꝙ duo habitus tales quorũ vnus est naturalis ⁊ adquisitus: et alter supernaturalis ⁊ infusus sint respectu eiusdẽ obiecti formalis: sicut etiam dictũ est supra de fide adquisita ⁊ infusa circa deum. Tertio dico ꝙ ex predictis apparet nullam rationẽ esse ĩ obiecto diuino quã respicit caritas ad quã non possit attingere amor mere naturalis sine omni caritate. Nulla est eñ ratio que nõ possit presentari per fidem adquisitã sine fide quacũqȝ infusa: quia ad actũ credẽdi nõ est necessaria fides infusa sicut ostẽsum est supra ⁊ dato ꝙ esset necessaria fides tñ oĩa possunt presentari per fidẽ infusam informẽ sine caritate: ⁊ per consequẽs diligi sicut dictum est supra. Sic igit patet de obiecto per se pͥmo ipsiꝰ caritatis.

Ad primũ aliorum dico sicut patet ex ꝑdictis ꝙ deus est obiectũ amoris naturalis vel saltem esse potest ſm rationẽ deitatis sue qua fundamẽtaliter est summũ bonũ. Et dico vlterius ꝙ proprie loquẽdo non est obiectum per se formale amoris naturalis vt principium vel finis amoris naturalis: quia ista non dicunt in deo ſm actũ nisi respectus rationis ad creaturam licet bene sint rationes concomitãtes vel precedẽtes in obiecto diuino amorẽ naturalem. Ad secũdum dico ꝙ ratio formalis obiectiua nõ est sic accipiẽda in obiecto: vt ipsa sit cuiuscũqȝ medium deductiuum vel etiã inductiuũ voluntatis ad amandũ vel dic ꝙ primũ motiuũ ⁊ inductiuum volũtatis ad amorẽ caritatiuum non est illa: quia scȝ sit bonum nostrũ ⁊c. sed quia est deus ⁊ per consequẽs summũ bonum modo supradicto. Ad tertiũ dico ꝙ si deus qui est modo non esset principium aliquod boni creature per impossibile Ita ꝙ posset stare creatura sine hoc ꝙ deus principiaret ipsam adhuc esset obiectũ conueniẽs ⁊ debitum caritatis create que ponitur modo si esset ⁊ poneretur in creatura. Quãdo dicis de alio deo ꝙ si poneretur nõ esset diligendus ex caritate. Dico ꝙ si idẽ habitus posset esse respectu duorum deorum tũc alius deus esset obiectũ conueniens caritatis. Si nõ tunc nõ obstat proposito: quia ꝙ caritas nostra nõ esset obiectiue alterius dei hoc nõ eẽt: quia alter deus nõ esset bonũ nostrum sed quia alterius rationis respectu autẽ duorum primorũ obiectorum alterius rationis non potest esse idẽ habitus sicut diceret aliquis nõ curo. Quicquid autẽ sit de hoc dico ꝙ de deo nostro quẽ habemꝰ nõ circũscripto per impossibile ꝙ nõ esset principiũ boni nostri in aliquo nec ipsiꝰ caritatis ꝙ adhuc esset obiectũ conueniẽs caritatis ſm quã deberet diligi sup oĩa ⁊ ĩ se ⁊ ꝓpter seipsum. Ad vltimũ qđ tangit in vltimo dicto positionis aliorũ ꝙ amor naturalis attingere nõ põt ad aliquã rationẽ supnaturalẽ in obiecto diuino. Nõ tñ sic supnaturalis quin possit attingi ab aliquo ex meris naturalibus sine quocũqȝ habitu infuso q̃ ex pte intellectꝰ in credẽdo siue ex pte affectus in amãdo. Non eñ video ꝙ magis possit attingi ratio deitatis vel magis sit nãlis vel minꝰ supnaturalis ꝙ rõ glorificatiõis vel hmõi ⁊ quia actꝰ mere nãlis ex pte pͥncipij vel subiecti nõ possit attingere ad aliquam talẽ rationẽ ideo ⁊c. Hec de primo articulo principali.

ad rõnes 1. opi.

Quãtum ad secũdum articulũ de obiectis secũdarijs caritatis ex parte diligẽtis vel habẽtis caritatẽ. Dico ꝙ habẽs caritatẽ debet diligere seipsum animã ⁊ corpus suũ ⁊ ꝟtutes suas ⁊ actus bonos ⁊ hoc siue sint adquisite siue infuse nõ stando in istis sicut in fine: sed ista referẽdo in deum ⁊ diligẽdo ista in ordine ad deũ ⁊ ista magis vel minus potest cũ caritate diligere ſm ꝙ magis vel minus ꝑfectius vel imperfectius ordinant vel ordinãt in deum qui est finis vltimus ⁊ deꝰ ipsius diligentis ⁊ summum bonum eius ⁊ debet esse summe dilectus. Unde magis debet diligere se totum ꝙ aliquam partem sui ⁊ magis animam ꝙ corpus et magis virtutes infusas quam adquisi-

de obiec. scda. car. ex pte dili.

tas ꝛ inter infusas magis caritatem ꝙ alias ꝛ magis bona spiritualia ꝙ corporalia vel naturalia ceteris paribus ꝛ magis naturalia vel corporalia ꝙ fortuita vel tēporalia. ¶ Et dico ꝙ respectu oīm istorum obiectorum secūdariorum idem est habitꝰ infusus numero in habēte cum illo qui est respectu dei vt obiecti primarij sicut dictū est supra de fide. Ita caritas infusa non multiplicatur nec variatur ſm obiecta secūdaria. Sed dico ꝙ caritas adquisita vel amicitia nō est idem numero habitus respectu obiectorum secūdariorum sed multiplicaẜ necessario sicut dictū est supra de fide ꝛ potest suo modo probari hoc sicut supra de fide dicebaẜ. Hec de secundo articulo principali.

de obiec. scda. car. ex pte alte. pso.

¶ Quātum ad tertium articulum de obiectis secūdarijs se tenētibus ex parte alterius persone a diligēte. ¶ Dico ꝙ illa obiecta sunt multa sicut videri potest in cōmunibꝰ scriptis tñ inter illa dicūtur esse proximus ꝛ amicus ꝛ inimicus. Et dico ꝙ oēs istos pro statu vie ꝛ in statu vie existētes habēs caritatem pro tēpore ꝛ loco debet diligere ꝛ affectu ꝛ effectu precipue in tempore necessitatis ꝛ quādo potest cum effectu. Et dico ꝙ per proximū intelligitur omnis homo viator et omnis decedēs in gratia vel qui decessit habēs aliquid purgabile quare detinetur in purgatorio. Et similiter omnes sancti ꝛ electi dei siue homines siue angeli qui omnes ordinātur in deum vel ordinari possunt vt cōmunicēt bonū diuinū qđ est deus ꝛ obiectum diuinū per rationem deitatis que poniẜ ratio formalis obiectiua caritatis. De dānatis vero non puto ꝙ sint diligēdi ab habēte caritatē saltem ſm ꝙ huiusmodi. Unde ꝛ Origenes super illud. Et odio habebis inimicum tuum per inimicū accipit dyabolū. Et consimiliter potest accipi de quolibet dānato. Si tñ sunt diligēdi aliquo modo hoc est ſm naturam suā qua sunt ad imaginem dei ꝛ naturaliter in deū ordinātur sicut in finē vltimū per propriam rationē deitatis. ¶ De amico ꝛ inimico dicitur ꝙ habēs caritatem vtrūq3 debet diligere pro loco ꝛ tēpore. Non sic ꝙ inimicitia in inimico sit ratio diligēdi ipsum nec etiā sit dilecta in ipso: sed persona eius sit dilecta. Debet autē vterq3 diligi pro loco ꝛ tēpore ꝛ amore beniuolentie quo diligēs vult bonū salutis dilecto ꝛ orat pro eo. vnde non debet aliquis excludere inimicum etiā alterius legis ab oratione sua cū orat pro alijs ꝛ amore beneficentie pro loco ꝛ tēpore necessitatis quando potest ꝛ nō est alius qui faciat. Nec ratio inimicitie d3 minuere actū diligēdi nec augere: q2 in inimico est ꝙtū ad personā eadē ratio diligēdi sicut in amico. Uerum est tñ ꝙ magis meritorium est diligere equaliter vel plus inimicum ꝙ amicū: quia difficilius est ceteris paribus ꝛ non inclinatur sic homo nec iuuatur ad diligēdum inimicū sicut amicum. Et ideo ꝙ illud sit ex maiori conatu voluntatis ꝛ actus sit perfectior ꝛ intensior ceteris paribꝰ ¶ De alijs pluribus ad hanc materiam pertinētibus require in cōmunibus scriptis. Ratio autē cōmunis quare quilibet debet diligere proximū qui est in statu salutis vel in via vel potest esse sicut quilibet viator ponitur: quia diligēs alium debet velle ꝙ quilibet aliꝰ cui nō repugnat hoc diligat etiā ipsum ꝛ ideo sicut aliquis diligit deum debet velle

Orige.

ꝙ proximus diligat ipsum ꝛ ad ipsum attingat et hoc est diligere proximū debent ergo diligere proximos ꝛ nunꝙ odire eos. Unde semꝑ tenētur ꝛ ꝑ semper non odire non velle eis malum culpe precipue ꝛ dānationis licet nō pro semper teneantur diligere eos sed pro tēpore ꝛ loco ſm preceptū affirmatiuum. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primū principale dico ꝙ licet solus deus sit obiectum per se primariū ꝛ formale virtutis theologice. Puta caritatis tñ bene aliqua creata sunt obiecta secūdaria sicut dictū est supra de fide que habet aliqua alia a deo pro obiectis secūdarijs sicut spes ꝛc̄. ¶ Ad secūdum patet ex dictis in corpore questionis ꝙ amor naturalis ꝛ supernaturalis nō oportet ꝙ distinguanẜ ex parte obiecti: immo ꝙ omne obiectū amoris supnaturalis puta caritatis potest esse obiectū amicitie naturalis. Naturalis dico quia habite ex puris naturalibus. ¶ Ad tertium dico sicut dictū est supra de fide ꝙ in voluntate simul possunt esse duo amores habituales respectu eiusdem obiecti scilicet amor adquisitus ꝛ quasi vniformiter posset hoc probari sicut probatum est ibi de fide. Nec est hoc aliquod incōueniens. Tu dicis eadē ratione simul poterunt stare in voluntate duo actus. Dico ꝙ nō sequitur. Non enim sic habitus perficit potētiā sicut actus ꝛ preterea dico ꝙ habitui caritatis infuse nullus actus proprius correspondet sicut dictū est supra.

ad rōnes pncipa.

¶ Distinctionis Trigesimeprime. Questio Unica.

Circa distictionē Trigesimamprimam quero vnam questionem. Utrū scilicet sola caritas inter virtutes infusas maneat i patria ꝛ nō euacuetur. ¶ Uidetur ꝙ nō maneat sicut nec alie q2. 1. ad Corin. 13. Cum venerit quod perfectum est euacuabiẜ qđ ex parte est ꝛ imperfectum. Sed caritas vie est imperfecta respectu caritatis patrie: ꝫ illa adueniente euacuabitur ista. ¶ Secūdo sic videtur ꝙ si caritas maneat oportet fidē manere ꝛ spem: q2 fides spes ꝛ caritas sunt idem habitꝰ essentialiter vt videtur: licet distinguātur formaliter sicut etiā ꝛ subiecta ipsarum. Puta intellectus ꝛ voluntas. Nec est necessitas aliqua ponēdi ꝙ sint plures habitus vt videẜ: ꝫ si vna manet puta caritas videẜ ꝙ alia maneāt puta fides ꝛ spes. ¶ Item si fides ꝛ spes nō manerēt hoc eēt ꝑpter incōpossibilitatē ad statū vel actū patrie: sed isti habitꝰ nullā habēt incōpossibilitatē ad statū vel actū patrie quicqđ sit de actibꝰ earū vel eorū sicut dicetur infra: ꝫ ꝛc̄.

¶ Contra prima ad Corinthi. 13. dicitur ꝙ sola caritas nunꝙ excidit et de alijs dicitur ꝙ cessabunt ꝛ euacuabuntur. ad co.

¶ In ista questiōe sic procedā ¶ Primo īquirā de habitu fidei ꝛ spei an possint manere in patria. ¶ Secūdo de actibus earūdē. ¶ Tertio ꝯcludā an sola caritas maneat de facto ꝛ quō ꝛ ad quid. ¶ Ultimo ad ratiōes ꝑncipales.

Habitus fidei ⁊ spei an maneant ĩ patria.

¶ Quantum ad primum articulum. Est vna opinio q᷑ habitus fidei ⁊ spei non possunt manere in patria cũ visione ⁊ fruitione beata. Hoc probatur. Primo de fide. Scdo de spe.

Pria opi. ¶ De fide arguitur sic. Habitus inclinãs in actũ incompossibilem primo est incõpossibilis statui patrie/ ⁊ per cõns nõ manet. Sz fides est huiusmodi qr inclinat in actum respectu obiecti non visi nec euidentis: qr fides est non apparentiũ ⁊ ea que videntur non hñt fidem sed agnitionẽ ẽm Gregoriũ. *Grego.* Sicut igitur actus fidei est incompossibilis visioni qr sequeretur idem obiectum simul eẽ visum ⁊ non visum ita ⁊ habitus inclinãs ad talem qr incõueniẽs est habitum posse manere pro aliquo statu pro quo nõ possit habere actum suum. ¶ Secũdo sic. Adueniẽte perfectiori lumine cessat necessario imperfectius lumen vel cedit in vnũ cum ipõ vt videt. igitur adueniente lumine glorie habituali necessario cedit lumen fidei imperfectũ vel fit vnũ cũ ipõ. Sz non potest fieri vnum cũ ipõ qr sunt alteri9 ⁊ alterius speciei ⁊ rõnis. ergo cedit lumen habituale fidei nec manet fides q̃tum ad habitum. ¶ Tertio sic. Actui alicui perfecto in aliqua potẽtia non solum est incompossibilis actus oppositus: sed etiaz habitus sicut actui perfecto temperãtie non solum est incõpossibilis actus intempantie sed etiam habitus. Sed actus visionis perfectus est. igitur non solum sibi repugnat actus sibi oppositus puta act9 imperfectus fidei ⁊ enigmaticus sed etiam habit9 fidei vt videt. *De spe.* ¶ De spe arguitur. Primo sicut arguitur de fide qr inclinat ad actum incõpossibilem patrie qr actus sperandi est respectu obiecti absentis. Non aũt visi vel presentis. Unde ⁊ apostolus dicit q᷑ spes que videtur nõ est spes ⁊ q᷑ quis videt quid sperat. ergo ⁊c. ¶ Secũdo sic. Illud non manet in patria quo posito in aliquo non est beat9. Sz spe posita in aliquo sequitur ipm nõ esse beatum. Probatio qr spes est habitus credendi in terminũ non aũt quiescendi in termino ergo ⁊c. ¶ Tertio sic quia magis est compossibilis spes statui dãnatorum q̃ beatorum: qr magis distant a fine ⁊ termino ⁊ obiecto sepato ⁊ non habent ipm pñs ⁊ visum sicut beati. Sed spes nõ est nec eẽ potest in damnatis. ergo nec in beatis. ¶ Dicunt igitur isti q᷑ impossibile est absolute habitum fidei ⁊ spei manere ĩ patria ⁊ per consequens oz tales habitus euacuari ⁊ non manere.

Opi. auctoris. ¶ Sed istam positionem nõ intelligo esse verã. Videt enim mihi q᷑ absolute loquẽdo habitus fidei ⁊ spei possunt manere in patria: ita q᷑ nullã incõpossibilitatẽ habent nec repugnantiam formalem ad actum aliquem vel habitum glorie vel patrie. ¶ Et hoc pbo sic primo. Fides ⁊ spes non habẽt maiorem repugnantiam nec incõpossibilitatez ad aliquẽ habitum vel actum glorie q̃ duo cõtraria in suis intelligentijs circa idem subiectum vt patet. Sed duo contraria possunt simul stare sicut pbatũ est supra in quadã questione. ergo ⁊c. ¶ Secũdo sic. Fides ⁊ scientia nõ habent repugnantiam formalem nec incõpossibilitatem in eodẽ intellectu de eodẽ obiecto sicut ostensum est in prima questione primi. Nõ obstante q᷑ fides non faciat euidentiã de obiecto ⁊ scientia faciat euidentiam. ergo similiter nec isti habitus habent repugnãtiam ad habitũ vel actũ glorie nõ obstante q᷑ per gloriam obiectum sit euidẽs ⁊ pñs nõ aũt per fidem nec per spem. Dices q᷑ euidentia obiecti maior est ⁊ perfectior in patria. Dico q᷑ nõ est vis de hoc nec facit ad ppositum. Nam non plus repugnat fidei maior euidentia q̃ minor quia si aliquam excludit omnem excludit. ¶ Tertio sic. Scientia ⁊ opinio ⁊ fides omnia stant simul Non obstante q᷑ opinio non faciat certitudinem ⁊ alie faciant. ergo similiter in proposito. ¶ Quarto sic. Paulus in raptu suo vidit diuinam essentiã ẽm Augustinũ penultima questione ad Orosium. Sed non est pbabile qr tunc perdiderit habitũ fidei: igitur habitus fidei stat cum visione ⁊ pari ratione habitus spei. ¶ Hoc potest etiã confirmari per Augustinum. 83. q. q. 48. Ubi dicit q᷑ aliquorum est fides que possunt intelligi ⁊ aliquãdo itelliguntur. *August.* Ex quo videtur dicere q᷑ non repugnat fidei q᷑ suum obiectum ipã manẽte sciatur vel videatur seu ĩtelligatur. Dico igitur q᷑ nullam video repugnãtiam istorum habituũ ad aliquem habitũ vel actũ glorie ⁊ ita possunt absolute loquendo nec opz eos euacuari in gloria vel etiã nõ manere.

Ad rões 1. opi. de fide. ¶ Ad primũ aliorũ de fide. Dico q᷑ maior nõ est vera. Nam habitus quicunq᷑ põt stare cum negatione vel priuatione actus non obstante q᷑ inclinet ad actum oppositum ⁊ incõpossibilem illi negationi. Et similiter dico in proposito dato q᷑ fides inclinaret ad actum incõpossibilem statui patrie nõ tamẽ pp̃ter hoc eẽt incõpossibilis actui vel statui patrie Ad maiorem. Dico q᷑ habitus fidei infusus nõ inclinat ad aliquẽ actum nec facit aliquid ad aliquez actum sicut dictum est supra. Et dato q᷑ inclinaret ad actum incõpossibilem adhuc ratio non cõcludit ¶ Ad secundum dico q᷑ nõ oportz maiori lumine adueniẽte cedere minus lumen vel fieri vnũ ex ipis Nam de luminibus eiusdem rõnis dictum est in secũdo q᷑ possunt esse duo lumina distincta eiusdem rationis in eadẽ parte medij illuminabilis nec altero adueniẽte lumine siue sit maius siue minus opz aliud cedere vel fieri vnum ex ipis. De luminibus etiam alterius rõnis cuiusmodi sunt lumen fidei ⁊ glorie. Dico q᷑ nec est necessarium cõstitui vnum lumen ex ipis nec oportet q᷑ alterum cedat qr nullaz habent incõpossibilitatem vel repugnãtiam formalem sicut probatum est supra. ¶ Ad tertium dico primo q᷑ nõ sic opponũtur habitus fidei ⁊ luminis glorie ⁊ actus credendi ⁊ videndi sicut opponũtur tempantia ⁊ intẽperantia ⁊ actus ipsorum: ⁊ ideo non sequitur q᷑ si actus perfectissim9 tempantie nõ potest stare cum intemperãtia q᷑ actus visionis nõ possit stare cum fide. Secũdo dico q᷑ nõ video necessitatem quare actus temperantie perfectus non possit stare cum habitu intempantie ex quo nõ habent formalem requgnãtiam. Unde ⁊ vlterius dicendo puto q᷑ habitus temperãtie ⁊ intemperãtie possent simul stare saltem virtute diuina sicut dictũ est supra de duobus cõtrarijs in eodez subiecto. q̃re ⁊c. *Ad rões 1. opi. de spe.* ¶ Ad primum de spe. Dico ad maiorem sicut dictum est ad primum de fide. Ad maiorem dico primo sicut dictum est de fide infusa nõ inclinat ad aliquem actum. Et dato q᷑ inclinaret ad actum incompossibilem nõ tamen habitus eẽt incõpossibil. ¶ Ad secũdum dico q᷑ spes habitu posita ĩ aliquo

nihil impedit ipm esse beatum. Tu dicis spes e habitus credendi no ergo quiescedi. Dico q bene cocluditur q spe no est aliquis beatus nec sicut actu nec sicut habitu: sed quin possit stare cu actu vel habitu beatifico non pcluditur. ¶ Ad tertium dico q no video habitum spei incompossibilem esse statui damnatorum no dico de actu sicut etiam no est incompossibilis statui eorum fides infusa et informis Vel dic q licet incompossibilis sit statui damnatorum spes qr sunt desperati no tamen beatoru. Tu dicis damnati magis sunt remoti et absentes. Dico q sic sint remoti a bono diuino q ei coiungi no possunt: et ita magis repugnat eis habitus spei q beatis. Hec de primo pncipali.

Actus fidei l'spei an maneant i patria. 1. opinio

¶ Quantum ad secundu articulum. Est vna opinio q actus credendi vel sperandi non possunt stare nec manere in patria: sz oz tales actus cessare et euacuari. ¶ Ad hoc adducuntur rones de actu fidei et quasi tacta est supra de habitu fidei: impossibile est q idem obiectu respectu eiusdem potentie simul sit visum et euidens et no euidens. Sed obiectum diuinu per visionem in patria est visum et euidens: sed per actum fidei est no euidens vel ineuidens. ergo etc. ¶ Secudo sic. Actus fidei est aliqua noticia de obiecto: aut ergo est noticia euidens: aut ineuidens. Non potest dici q euidens patet. Si ineuidens ergo idem obiectu simul est euidens et ineuidens. ¶ Tertio sic. Actus fidei est noticia abstractiua/ et actus visionis est noticia intuitiua. Sed noticia abstractiua est obiecti absetis. Intuitiua est rei presentis. Impossibile est autem q idem obiectum sit simul absens et presens. g etc. ¶ Quarto sic. Actus fidei est mediate specie. Sed actus visionis est actus imediatus sine specie Sed impossibile est quod ide obiectum sit notu simul mediate et immediate. ergo etc. ¶ Quinto sic. Impossibile e q aliquis totaliter et perfecte adhereat obiecto ex euidetia rei vel obiecti et adhereat simul imperfecte ex aliquo alio. Sed intellectus ex visione totaliter et perfecte adheret ex euidetia rei. Non ergo potest adherere ex fide per actu credendi. quare etc. Ponitur exeplum. Si aliquis credat mare esse absens quado est psens mari et videt ipm tam non credit.

De actu spei.

¶ De actu spei arguitur primo sic de actu fidei qr actus spei est obiecti no presentis sicut tangebatur supra de habitu. ¶ Secundo sic. Actus spei est desiderare. Sed desiderare non potest esse rei habite sicut motus esse no potest habito termio. ¶ Tertio sic. Actus spei est expectare bm alios. Sed res presens et que scitur esse pns non expectatur. ergo etc. ¶ Quarto sic qr idem non est simul promissum et exhibitum. Sed actus spei est respectu promissi et act9 glorie respectu exhibiti. g etc.

Opi. peculiaris doctoris

¶ Sed hijs no obstatib9 videt mihi posse dici q ta act9 fidei q spei absolute loquedo possunt manere i patria nec habent aliquam incopossibilitatem actui cuicuq vel habitui patrie vt videtur. ¶ Ad hoc adducutur rones. Prima est ista. Illi act9 possunt stare simul quorum media vel motiua ad ipos pnt stare simul. Sed medium fidei puta auctoritas vel testimonium potest manere cum presentia obiecti/ vel cum obiecto presente in ratione imediate et clare cognoscibilis vt videtur. igitur actus crededi et actus visionis possunt stare simul. Dices q no quia plures actus intelligendi no possunt stare simul. Dico q non est verum. Patet de noticia rei abstractiua et intuitiua que possunt stare simul sicut videretur et dictum est in secudo de cognitione angeli. ¶ Scda ratio. Si repugnaret actum fidei et visionis et spei et tentiois stare simul hoc videretur ppter ineuidentiam actus fidei et absentiam obiecti spei. Sed hoc non obstat. Accidit eni actui fidei ineuidentia et obiecto spei absentia et q obiecto vel etiaz actui fidei accidat ineuidentia. Probatu est in primo. Et pari ratione dici potest de absentia in obiecto spei. ergo etc. ¶ Tertia ratio. Quecuq actum pot deus facere vel coseruare obiecto absente eundem actum potest facere vel coseruare obiecto presente. Sed per te deus pot facere vel pseruare actu credendi vel sperandi obiecto absente. ergo et ipso presente. quare etc. ¶ Quarto sic. pbat vnus sz no curo. Non magis repugnat idem obiectu simul ee euidens et no euidens bm diuersos actus fidei et visionis q idem esse magis euidens et minus euidens vt patet qr no plus illud quod est minus euidens e magis euidens q illud quod est non euides est euidens. Sed idem obiectum i patria simul est magis euidens in verbo et minus euidesin pprio genere g etc. ¶ Quinto arguit etiaz sic. Actus fidei et visionis sunt actus alterius rationis quorum vnus e pfectus et alius impfectus et tale perfectum et imperfectum possunt stare simul. ergo etc. ¶ Ultimo pot sic. Argui sicut argutu est supra de cotrarijs q pnt stare simul. ergo etc. Et pot adduci auctoritas Augustini superius adducta de habitibus que magis videtur esse ppria de actibus. ¶ Dico igitur q absolute loquedo de possibili non est repugnantia aliqua quare no possunt simul stare actus fidei et visio/ et actus spei et tentio.

Resolutio.

Ad rões 1. opi. de actu fidei

¶ Ad primu de actu fidei. Dico q obiectum fidei non est necessario no euidens vel non apparens licet ita sit communiter. Quado dicis q actus fidei est non apparentium. Dico q verum est pro tanto qr obiectu licet possit esse euidens aliunde non tamen ex fide vl actu fidei e euidens. quare etc. ¶ Ad secudum qd videtur pfirmatio. Dico q actus fidei e aliqua noticia non euides nec faciens euidetiam nec etia ineuidentiam sicut dixi in primo. ita q neutrum facit Et tunc dico vltra q obiectum no est euidens per fidem id est ex fide vel actu fidei no habet euidentiam licet aliunde possit habere. Puta ex visione et planum est q hic nulla est repugnatia. ¶ Ad tertium dico q noticia abstractiua et ituitiua possunt simul stare. Quado dicis q no qr tunc idem obiectum ab eodem cognosceretur mediate et immediate. Dico q no est incoueniens bm diuersos act9. q re etc. Non eni repugnat idem esse pns in seipso imediate et in representatiuo mediate specie vt videt. Dicis obiectum noticie abstractiue est pns: sz obiectum intuitiue est absens. Dico q accidit obiecto abstractiue vel intuitiue absolute loquedo esse absens vel presens sicut dictum est in prima questioe primi. Et dico q noticia abstractiua ita potest esse absentis sicut presentis et ecouerso: vnde nihil ad ppositum. ¶ Ad quartu dico q possibile est aliquem perfecte adherere ex euidetia rei et minus perfecte ex testimonio alterius vel auctoritate. Nec totaliter

ter adequatur virtus adhesiua per primam adhesionem saltē extensiue quin possit sꝫ extendere ad aliā adhesionem. Ad exemplum de mari dico idem.

Ad rōes 1. opi. de actu spei

¶ Ad primum de actu spei dico ꝙ accidit obiecto actus spei absolute loquēdo eē presens vel absens sicut probatum est supra. Precipue qꝛ nec presentia nec absentia sunt per se ratiōes obiecti. Nec ad per se rationem intrinsece pertinētes: licet de lege cōmuni obiectum sit absens quoquo⁹. Nota hic ꝙ actus sperandi ⁊ desiderandi abstrahunt ab absentia vel p̄sentia obiecti ⁊ sunt vterqꝫ compossibiles sicut noticia abstractiua suo mō. ¶ Ad secundum dico ꝙ desiderare non est actus spei sicut dictū est supra. Et dato ꝙ esset adhuc ꝑtentione. Unū ⁊ beati fruuntur ⁊ frui magis sitiūt ⁊ in deum desiderāt angeli prospicere saltem nō videtur hoc impossibile. ¶ Ad tertium de expectare dico ꝙ ꝓprie loquēdo ⁊ vniuersaliter nō est act⁹ spei nisi spei puri viatoris cui obiectum est absens vel nō presens beatifice sed sperare magis. Et dico ꝙ sperare q̄tuꝫ ad substātiam actus potest esse rei presentis. ¶ Et ꝑ idem quartum de sperare quod est respectu ꝓmissi Idem eñ simul potest esse ⁊ exhibitum ⁊ ꝓmissum vel actus spei nō est necessario respectu promissi sꝫ tantum in puro viatore. Hec de scdo articulo p̄ncipali. ¶ Nota hic ꝙ nō speratur futuritio vł absentia vt patet: sed speratur quod creditur ⁊ amatur. Unde ista accidunt per se obiecto spei. quare ⁊c̄.

An sola caritas maneat ī patria 1. opi.

¶ Quantum ad tertium articulum

Videretur ꝙ caritas vie nō maneat in patria. Tum qꝛ actus vie diligēdi nō manet in patria tunc eñ vel essent simul duo actus fruēdi in voluntate beata quod nō videtur vel actus vie esset beatificus ⁊ eiusdem rationis imo ideꝫ cū actu patrie ⁊ tunc viator eēt beatus. Tum qꝛ caritas nihil faceret ad actum beatificū qꝛ respectu illius voluntas ex se est summe disposita ⁊ se habet pure passiue ad ipm nec facit actum patrie esse meritoriū vt patet ergo frustra. Tum qꝛ scientia vie euacuatur in patria non obstante euidētia ipsius scientie ꝫm Apostolum prima ad Corinthios. 13. ergo similiter ⁊ caritas vel dicatur quare non ergo ⁊c̄.

Rēs doctoris.

¶ Sed dico cum apostolo de habitu caritatis ꝙ maneret in patria non qꝛ sit necessitas absolute ad actum beatifice fruitiōis sicut dicunt aliqui qꝛ sicut ostensum est supra in quadaꝫ questione. Nullus habitus est absolute necessari⁹ ad actum beatificum. Sed ex ordinatione diuina qua deus sic ordinauit vt caritas q̄ est nobilissima ⁊ suprema virtutum infusarum ⁊ donum dei excellētissimum distinguēs inter filios regni ⁊ perditiōis maneret in filiis regni. Qꝫ aūt caritas sit talis patꝫ per Augustinum.15.de trinitate. ¶ Secūdo dico ꝙ actus caritatis vie nō manet qꝛ actus fruitionis beate est actus perfectior alterius rōnis. Nec opꝫ ꝙ maneat prior actus licet forte absolute loquēdo ⁊ sine forte posset manere. ¶ Tertio dico ꝙ habitus fidei ⁊ spei non manent in patria ꝫm apostoluꝫ ⁊ doctores. Non ꝓpter incompossibilitatē vel repugnantiam formalem ad statum vel actum patrie sicut dictuꝫ est supra: sed ex ordinatione diuia qua sic disposuit ꝙ non maneant licet possent manere. Sunt enim habitus imperfecti de quib⁹ non est ita decens ꝙ maneant sicut de caritate. Non eñ distingunt inter filios regni ⁊ perditionis. Possunt eñ stare in filiis perditionis sicut patꝫ. ¶ Quarto dico de actibus fidei ⁊ spei vel potius de actibus credendi ⁊ sperandi qui non manent in patria ex eadē ordinatione sicut dictum est de habitib⁹ fidei ⁊ spei infusarum. Et vlterius idē dici potest de habitib⁹ adquisitis fidei ⁊ spei ꝙ non manent in patria. Et similiter de habitu amoris adquisiti. ¶ Ultimo dico ꝙ cum xp̄us ab instanti sue conceptōis fuit beatus ⁊ cōprehensor ꝙ in ipō fuit fides nec spes nec actus ipsarum seu actus credendi vel sperandi deū sic sicut ponitur eē in aliis ex ordinatione diuina q̄ cōmunis est ⁊ generalis de beatis: licet magis fuisset decens ꝙ in xp̄o fuissent ipa q̄ꝫ in aliis pure beatis qꝛ cum hoc ꝙ erat beatus simul etiam erat viator. Sed in ipō fuit caritas perfecta vie ⁊ q̄tuꝫ ad habitum ⁊ q̄tum ad actum diligēdi meritoriū qui simul stetit cum actu fruitionis patrie et: cum actu visionis etiam sicut dictum est supra. Et hoc fuit ī xp̄o singulare ⁊ in hoc ab aliis beatis differebat sicut etiam viator erat ⁊ non pure comprehensor. Sic de isto.

Ad motiua. 1. opinio.

¶ Ad primum contra hoc Dico ꝙ licet actus diligendi vie non maneat in patria tamen habitus vie manet ibi habitus dico caritatis infusus sicut etiam suo modo manet ibi potentia generandi ⁊ non manet ibi act⁹ eius. ¶ Ad secūdum dico ꝙ caritas nihil facit ad actum beatificum ⁊ tamen manet ibi ratiōe supradicta. ¶ Ad tertium de scientia magis apparebit in quarto quando agetur de noticia anime separate. Forte enim scientia manebit in patria secundū aliquos: licꝫ nō maneat quātum ad modum cognoscendi ex fantasmatibus necessario recurrendo ad ipa quem habet modo intellectus pro statu vie huius ⁊ ita saluatur apostolus. Uel dato ꝙ non maneat non oportet propter hoc ꝙ caritas non maneat. Non est enim eadem congruentia de scientia ⁊ caritate.

Ad argumēta p̄n'

¶ Ad primū principale patꝫ ꝙ siue caritas vie sit impfecta siue non sed sit equalis in habitu caritati patrie: licet actus non sit ita perfectus quod apostolus loquitur ex intentiōe loquitur non de caritate de qua caritate dicit postea ꝙ ipa manebit. ¶ Ad secunduꝫ dico ꝙ fides spes et caritas quicquid dicatur ab aliquibus non sunt idem habitus essentialiter. Non oportet ꝙ tanta sit vnitas in habitibus quāta in potentiis nec ī posteriori sicut in priori. Patet manifeste. Nam ī eadem potentia simplici oportet ponere plures habitus sicut patet. Tu dicis nō apparet necessitas ponendi ꝙ sint plures habitus. Dico ꝙ imo ex dictis sanctorum ⁊ doctorum: quia fides ⁊ spes infuse manent informes ⁊ manere possunt sine caritate.

¶ Ad tertium dico ꝙ fides et spes non manerent de facto: licet possent manere. Et hoc non est propter aliquam incompossibilitateꝫ ad actum vel statum patrie sicut dictum est supra. ⁊c̄.

¶ Distinctionis trigesimesecūde.
Questio Unica.

Circa distictionez trigesimāscdam quero. Utrū deus diligat omnia equaliter ex caritate. ¶ Videtur ꝙ nō

August. Deus non diligit omnia quia ẜm Augustinū in lr̃a Inaīata non sunt diligibilia. Similiter etiam deus odit peccatores ⁊ dānatos: quia irascitur eis ⁊ punit eos. Altissimus enim odio habet peccatores. ergo deus non diligit omnia equaliter ex caritate. ¶ Secūdo sic. Deus nihil diligit ex caritate qꝛ in deo non est ponendus habitus caritatis. Probatio qꝛ potentia ex se perfectissima cuiusmodi est diuina voluntas non indiget habitu vt videtur. Habitus enim non est perfectio nisi potentie ex se imperfecte que non est suus actꝰ. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Deus nōvult omnibus equale bonū: sed aliquos sibi eligit alios reprobat ⁊ inter electos maius bonum vult vni q̃ alteri sicut petro vult maiorem gloriam q̃ lino: ⁊ similiter cū sit ordinate diligens diligit vnūquodqꝫ ẜm ꝙ est diligibile ⁊ planum est ꝙ non oīa sunt equaliter diligibilia. ergo ⁊c̄.

¶ Contra Deus diligit omnia sic ꝙ ei equaliter cura est de omnibus. Sed hoc est equaliter diligere. ergo ⁊c̄.

¶ In ista questione sic ꝓcedā ¶ Primo ꝙ deus ab eterno diligit oīa. ¶ Secūdo ꝙ equaliter diligit omnia aliquo modo ⁊ aliquo modo nō. ¶ Tertio inquiram an oīa dilecta a deo sint bona: qꝛ ab ipō dilecta vel econuerso. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Deus ab eterno an diligat omnia.

¶ Quantum ad primū articulum. Dico ꝙ in deo distinguitur duplex amor. Unus qui dicitur amor simplicis cōplacētie ⁊ aliꝰ qui dicitur amor efficax. Primo amore dico ꝙ deꝰ ab eterno diligit omnia diligibilia vel entia nō solum illa que aliquādo fuerunt vel sunt vel erunt in actu: sꝫ etiam omnia possibilia. Nam ab eterno intellexit omnia talia perfecte per rationem sue eēntie q̃tum ad entitates simplices ipsorum. Et dico ꝙ voluntati sue ꝯplacuit in ipis eadem ratiōe qua dilexit suam essentiā. Nam talia eminēter ⁊ perfectionaliter in eēntia cōtinentur. Ita ꝙ placuit sibi bonum cōueniēs omni creature possibili ⁊ sic dilexit eam vt videtur. Q aūt sic dilexerit creaturā ab eterno. Patet qꝛ in ipō ab eterno est actus diligendi qui non potest esse de nouo alicuius obiecti quia deus est imutabilis/ mutabilis aūt esset sicut dictū est in primo si modo diligeret aliquid quod priꝰ nō dilexisset. ¶ Si ergo omnia diligit ab eterno volēdo eis bonum suum ⁊ sic cōplacendo in bono eorū ab eterno nō tamē omnia dilexit ꝓ eterno q̃tuꝫ ad bonum reale ipsorum qꝛ nō cōplacuit sibi talem bonitatem realem vel tale bonum reale inesse ab eterno vel pro eterno sicut nec aliquid aliud ab ipō est eternum vel ab eterno in esse reali: sed tamen q̃tuꝫ ad bonitatem ratiōis vel entitatē etiam omnia dilexit ab eterno ⁊ ꝓ eterno qꝛ omnia pro eterno ⁊ ab eterno habent entitatem ⁊ bonitatem rationis ⁊ cōplacuit deo ⁊ voluit ꝙ illā haberent sic. ¶ De amore efficaci. Dico ꝙ deꝰ nō dilexit omnia ab eterno sed solum illa que disposuit fienda ⁊ fore bona bonitate reali pro aliqua differentia temporis. Unde respectu talium dicitur esse amor efficax vel efficacie: ⁊ est amor diuinus quo voluit efficaciter ipsas res produci in esse reali ⁊ voluit hoc ab eterno licꝫ non voluerit eas producere vel produci pro eterno sed pro tempore. Et de istis magis apparuit in primo. vbi agebatur de voluntate diuina. Hec de primo articulo.

De eqlitate dilectōis dei

¶ Quantum ad secundū articulum. Dico ꝙ equalitas dilectionis vel amoris potest attendi in ꝓposito vel ex parte actus amandi ⁊ habitus ipsius diuine caritatis vel absolute accipiendo actum in se vel inq̃tum transit super tale vel tale obiectuꝫ secūdarium: vel potest attendi ex parte obiecti amati cui deus vult bonum aliqđ vel ex parte boni voliti ipi amato vel dilecto. Primo modo certum est ꝙ cum deus diligat omnia diligibilia ex eodē actu ⁊ habitu amoris infinito ⁊ indistincto ꝙ equaliter diligit omnia. quia ī illo actu simplicissimo ẜm se ⁊ absolute nō potest attendi aliqua diuersitas vel inequalitas. ¶ Si autem accipiatur secūdo modo actus prout transit super obiecta diuersa sic est idem sicut accipiendo equalitatē amoris ex parte obiecti vel boni voliti. Et sic dico ꝙ non equaliter diligit deus omnia. Nam aliquibus obiectis dilectis vult maiora bona q̃ alijs. Et patet hoc tam in creaturis intellectualibus q̃ in creaturis irratiōalibus. Uult enim creature rationali vel intellectuali maius bonum q̃ creature irrationali ⁊ alicui rationali vel intellectuali maiꝰ bonum q̃ alteri sicut maiorem gloriam vel gratiā ⁊ huiusmodi. Et dico ꝙ hoc potest eodem actu infinito sicut pluribus actibus finitis posset creatura plus diligere vnum q̃ alium/ ⁊ velle maius bonum vni q̃ alteri. Hec de secundo articulo principali.

De bonitate creature.

¶ Quātum ad tertium articulum ꝙ bonitas creature duplex est sicut entitas suo modo. Una rationis quam habuit ab eterno ⁊ pro eterno per actum intellectus diuini sicut dictū est in secūdo. Et alia realis quam habꝫ pro tempore in esse reali vero extra animam ꝑ sui productionem. ¶ De prima bonitate potest dici ꝙ creatura non est bona qꝛ volita vel dilecta a deo/ sed magis quia ītellecta. Nam per actū voluntatis non constituitur creatura in tali bonitate nec in tali entitate rationis: sed magis per actum ītellectus siue antecedenter ad actum voluntatis siue cōcomitanter siue cōsequenter tamen magis videtur ꝙ antecedēter sicut ⁊ actus intellectus antecedit actum volūtatis ẜm rationem: ⁊ tūc posset dici ꝙ creatura nō est bona quia a deo volita sed magis ecōuerso. Si tamē aliquod istorū potest dici. Nam prius magis est ratio posterioris q̃ ecōuerso. ¶ Sed loquēdo de bonitate reali quā habet creatura in effectu vel habitura est videtur dicendum ꝙ creatura bona ē quia a deo volita ⁊ amata amore efficaci. Nam cū actus creandi ⁊ ꝓducendi creaturam sit actus voluntatis ⁊ amoris efficacis quo deus vult creaturam fore vel esse bonam pro tali tempore vel instāti sequitur ꝙ creatura bona est quia volita ⁊ amata non aūt ecōuerso sicut ens est qꝛ creata ⁊ producta non aūt ecōuerso. Hec de tertio articulo.

Ad pnci.argu. **Ad primum principale** Dico ꝙ deus ex caritate diligit omnia bona etiã inanimata nõ tamen ad idem bonum ad quod diligit creaturam rõnalem. Putã ad bonũ gratie vel glorie ad quod saltem ſm voluntatem antecedẽtem diligit omnẽ creaturam rõnalem sicut ⁊ ſm illã vult omnes homines saluos fieri. Quando dicis vltra de peccatoribus ⁊ damnatis ꝙ deus odit eos. Dicit vnus ꝙ licet deus irascatur peccatoribus nõ qꝛ ira passio sit in ipo: sed qꝛ ad modum irati cõminatur ⁊ infligit eis penam: ⁊ sic etiam aliquo mõ proprie odiat eos q̃tum ad hoc ꝙ nõ vult eis efficaciter bona gratie ⁊ glorie nõ tamen ꝓprie odit eos. Tunc enĩ vellet eos nõ esse ⁊ tunc statim adnihilarentur: sed amat eos ⁊ vult eis saltẽ bonũ nature. Ad secũdum dico ꝙ habitus caritatis ponẽdꝰ est in deo nõ ad perficiendũ voluntatem quasi aliquid inherens sibi distinctum ab ea essentialiter sicut in nobis sed sicut aliquid idẽ essentialiter ⁊ realiter cum voluntate licet distinctũ formaliter ⁊ sicut põr perfectio q̃ actus voluntatis. Unde ⁊ habitus pro quãto habet aliquid imperfectionis annexũ nõ ponitur in deo sicut etiam nec actus vel potentia sed quãtum ad id quod est perfectionis. Ad tertiũ patet quid sit dicendum ex p̃dictis ꝙ aliquibꝰ vult maius bonum nõ obstãte ꝙ equaliter diligat q̃tũ est ex parte substãtie actus ⁊ vnũquodqꝫ sicut ẽ diligibile ſm rectam rationem diligit ꝙ vnicuiqꝫ ſm rectam rationem vult bonum sibi ꝯueniens ex parte obiecti: licet eodem actu ⁊ conatu voluntatis.

Distinctionis Trigesimetertie.
Questio prima.

Circa distinctionez Trigesimamtertiã quero primo. Utrum virtutes morales sint in appetitu sensitiuo sicut in subiecto vel in voluntate. Uidetur ꝙ in appetitu sensitiuo qꝛ ibi est aliquid formaliter vbi est suum materiale vl' sua materia. Sed materia virtutũ moraliũ Puta passiones ipse sunt in appetitu sensitiuo non autez in voluntate. ergo ⁊c̄. Secũdo sic. Ubi sunt extrema ibi est medium. Sed virtus est mediũ inter passiones extremas. ergo est in appetitu sensitiuo sicut ⁊ passiones extreme. Tertio sic. Opposita nota sunt fieri circa idem nisi alterum sit determinatum a natura. Sed vitium est in appetitu sensitiuo Patet de primis motibus viciosis qui sunt in appetitu sensitiuo ſm glosaz ad Romanos.8. ergo ⁊ virtus moralis que opponitur vicio.

Contra In eodem est virtus ⁊ peccatũ virtuti oppositũ. Sec peccatuz formaliter ⁊ principaliter est in voluntate. Est enĩ peccatum voluntariũ/ ⁊ adeo volũtarium ꝙ si non est voluntarium nõ est peccatum ſm Augustinum de libero arbitrio ⁊ ſm Anselmum de cõceptu virginali. ergo ⁊c̄.

In ista questiõe sic procedã Primo ponam aliquos modos dicendi de questione cum motiuis eorum. Secũdo arguã contra eos ⁊ ponam vnum alium modum dicẽdi ⁊ ipm declarabo. Tertio soluam ad motiua aliorum. Ultimo ad rationes principales.

Quãtum ad primum ergo articulum. Est vna opinio ꝙ nulla virtus moralis adquisita simpliciter loquẽdo debet poni in voluntate sed omnes debent poni in appetitu sensitiuo. 1. opinio Ad hoc ꝓbandum adducũtur rationes ⁊ auctoritates. Prima ratio est. Uirtus moralis ẽ moderatiua passionũ. Sed in voluntate non sunt passiones sed tantum in appetitu sensitiuo. ergo ⁊c̄. Secũda ratio. In illa potẽtia que necessario et determinate sequitur iudicium rationis ⁊ determinatur ad bonum iudicatum nõ est ponenda aliqua virtꝰ moralis qꝛ frustra poneret̃. Nec enĩ determinaret nec facilitaret ad actum. Sed voluntas ẽ talis potentia. ergo ⁊c̄. Ita ꝙ sufficit prudẽtia in intellectu. Tertia ratio. Si virtutes morales ponerentur ⁊ generarentur in voluntate per frequentationem actuum bene volendi ⁊ non essent in appetitu sensitiuo: pari ratione possent generari ⁊ poni virtutes morales ĩ diis id est in angelis vel substantiis separatis que non habent appetitum sensitiuum sed voluntatem. Sed hoc est falsum ⁊ cõtra philosophum.10. ethicorum. ergo ⁊c̄. Q̃. In illa potentia que maxime deuia est ⁊ ordinata a bono simpliciter ꝓpter sui conuersionem ad bonum simpliciter debet boni virtus ⁊ habitus rectificans ipsum. Sed appetitus sensitiuus est talis potẽtia nõ aũt voluntas qꝛ ipa respicit bonũ simpliciter ꝓ obiecto ad quod est determinata non autem bonuz vt nunc. ergo ⁊c̄. Prima auctoritas est Aristotelis in fine vbi ponit ꝙ virtutes morales sunt ĩ rationali per participationem. Aristo. Et dicit ibi cõmentator ꝙ per rationale per participationem intelligit medium inter plãtatiuum ⁊ rõcinatiuum. Hoc autem non videtur nisi sensitiuus appetitꝰ. ergo ⁊c̄. Secũda auctoritas est tertio ethicorum capitulo tertio. Idem.3. ethicorũ Ubi dicit de virtutibus moralibꝰ ꝙ videntur hee irrationabilium partiũ esse: quod exponẽs Cõmentator dicit sic. Non igitur dicit videtur qꝛ alique sint irrationabilium partium ⁊ alique nõ qꝛ omnes sunt irrationabilium partium: sed qꝛ ante tẽpora sua nõ fuerat opinatũ. Tertia auctoritas est secũdo ethicoꝝ. 2. ethicorum. vbi dicit philosophus ꝙ omnia que sunt in anima/ aut sunt passiones/ aut habitus aut potentie. Ubi dicit Cõmetator. Animam dicit ipe que irratiõalis partis est. Uult igitur ꝙ habitus morales sint in appetitu sensitiuo sicut ⁊ passiones. Quarta auctoritas est primo Politice 1. politi. Ubi dicit Aristoteles ꝙ aĩa dñatur corpori pñcipatu despotico id est dñatiuo quo domĩatur aliqs alicui sicut seruo qui nõ habꝫ ius nec vim repugnãdi vel rebellãdi: sed dñatur appetitui sensitiuo ipa ratio appetitu politico vel ciuili qꝛ habꝫ vim rebellandi. Ex hoc arguit̃ ꝙ qꝛ appetitus sensitiuus potest repugnare rationi ponẽdi sunt in ipo habitus virtutum moralium vt prompte ⁊ faciliter moueatur ſm imperiũ rationis ⁊ non in voluntate vt vr̃.

Alius est modus dicendi qui sequitur primũ in parte q̃ ponit ꝙ virtutes morales alie a iusticia sunt in appetitu sensitiuo sicut fortitudo ⁊ temperantia ⁊ huiusmodi. 2. opinio Sed iusticia in voluntate est eo modo quo dicetur

infra s̄m eos. ¶ Quod autem fortitudo et temperātia sint in appetitu sensitiuo. Hoc potest pꝛobari per rationes adductas superius pro primo mō et per auctoritates etiam: sed adhuc videntur esse de istis speciales rationes et auctoritates. ¶ Prima ratio est de fortitudine. Nam dicit philosophus. 3. ethicorum quod actus fortitudinis est moderate timere. Sed moderate timere est actus appetitus sensitiui. ergo et fortitudo est habitus appetitus sensitiui. Et similiter potest argui de temperātia cuius est moderate delectari. ¶ Secūda rō. Fortitudo respicit arduum pro obiecto et temperātia delectabile: sed iste rationes sunt rationes appetitus sensitiui vt distinguitur per irascibilem et cōcupiscibilem/ voluntas autem nō sic distinguitur. ergo etc. ¶ Tertia ratio Nunquam actus fortitudinis vel temperantie est perfectus nec facilis nisi appetitus sensitiuus sit perfectus aliquibus habitibus. Sed isti habitus nō videntur esse nisi fortitudo et temperātia in ipso. ergo etc.

3. ethico. ¶ Ad hoc est philosophus. 3. ethicorum. vbi dicit de temperantia et fortitudine quod sunt irrationabilium partium. ¶ Secūda auctoritas est. 7. ethicorum

7. ethi. capitulo. 14. vbi ponit philosophus differentiam inter cōtinētem et temperatū et dicit quod cōtinēs habet passiones quibus tamen resistit/ sed temperatus nō habet passiones: sed hoc nō esset verū nisi in appetitu sensitiuo temperati esset habitus generatus qui dicitur temperantia per quem excluduntur passiones. ergo etc. ¶ De iusticia vero dicūt aliqui ipsorum quod iusticia quelibet ad voluntatem pertinet siue legalis et cōmunis siue particularis. Et hoc probatur. Tum quia quelibet earum est moderatiua et regulatiua hominis in ordine ad alterum: quod non cōuenit alicui virtuti appetitus sensitiui quia appetitus sensitiuus nō respicit alterū vel bonum alterius sed bonum proprium tantum. Tum quia quelibet earum inuenit medium diuersum et variabile in hijs que sunt ad alterum pro diuersitate temporum quod non potest facere appetitus sensitiuus cum semper vniformiter et mere naturaliter se habeat ad obiectum. Tum quia vtraque versatur circa operatiōes hu-

anselmus. manas que precipue dependent et oriuntur a voluntate et maxime. ergo etc. ¶ Et hoc videtur confirmari per Anselmum qui dicit quod iusticia est rectitudo voluntatis propter se seruata. Alij vero ponunt iusticiam legalem tantum in voluntate sed particularem in appetitu sensitiuo. Justicia enim legalis respicit bonum cōmune et debitum cōmunitati quod non potest facere appetitus sensitiuus sed tantū bonum particulare. Justicia aūt particularis respicit bonum particulare et debitū singulari persone et est moderatiua passionum appetitus sensitiui circa singularia bona et bona vt nūc. Puta circa diuitias vel pecunias et huiusmōi. Unde et videtur pertinere ad appetitum sensitiuum.

3. opinio ¶ Tertius est modus dicēdi cuiusdam doctoris quod omnes virtutes morales essentialiter et principaliter sunt in voluntate.

Volūtas triplex. ¶ Voluntas tamen pōt cōsiderari tripliciter et accipi. Uno modo vt natura. et sic naturaliter fertur et determinatur in bonum vel ad bonum. Nec indiget aliquo habitu et sic precipue tendit in finem.

August. Et hoc modo dicit Augustinus. 8. super Genesim quod naturale est nobis bene eē et bene viuere. Et. 17. de trinitate quod vnusquisque naturaliter appetit beatudinem et ad hoc non requiritur aliquis habitus vt vf ¶ Alio modo potest accipi vt deliberatiua: et potens imperare intellectui de consiliando super obiecto volibili seu eligibili et circūstantijs eius et potens seipsam sistere vel prosequi tale obiectum. Unde vt sic dicitur deliberatiua sicut etiam intellectus dicitur consiliatiuus vel ratio practica dicitur consiliatiua: et sic indiget habitu determināte et inclināte in bonum ad bene eligendum quia vt sic indeterminata est et quasi indifferens ad quālibet partem et vt sic ponēde sunt in ipsa virtutes morales omnes essentialiter et formaliter quia vt sic consideratur nō fertur in bonum naturale necessitate sicut ipsamet vt natura. ¶ Tertio modo consideratur voluntas vt arbitrio libera: et sic habita deliberatione plena de eligibili non obstante cū hoc etiam inclinatione habitus vel virtutis que ponitur in ipsa vt deliberatiua. Nec etiam naturali inclinatione quam habet ad bonum simpliciter adhuc potest tenere motū vtriusque et nō eligere id quod iudicatum est a ratione/ et ad quod habitus virtutis etiam determinat quantum est ex se vel inclinat/ et sic in ea non ponitur virtus nec aliquis habitus. Hoc enim sue libertati repugnat. Cum enim virtus et habitus inclinet et determinet in modum nature et voluntas vt arbitrio agere nō possit per modum nature nec necessitari circa aliud bonū quam circa bonum diuinum clare visum videtur quod in ipsa vt sic nullus habitus sit ponēdus nec aliqua virtus ¶ Secūdo dicit quod cū hoc in appetitu sensitiuo ponēde sunt alique impressiones habitualesque sunt virtutes quasi per participationem: quia enim irascibilis et cōcupiscibilis in appetitu sensitiuo sunt rebelles rationi. Oportet in hijs habitus aliquos ponere quibus conformiter se habeant ad rationem et de facili pareant volūtati sicut dn̄e: et mouēti. Et vlterius sunt ponēde tales impressiones in exterioribus membris vt facile exsequantur imperium rationis non minus quam in animalibus brutis de quibus patet quod habituātur et domantur s̄m imperium hūane rationis et tales habitus minus habēt de ratione virtutis quanto magis elongantur a ratione. Unde in voluntate que est proxima rationi maxime habēt rationem virtutis et essentialiter in appetitu sensitiuo minus et quasi per participationē. In membris exterioribus adhuc minus et in animalibus brutis quasi nihil. Iste est tertius modus dicendi nisi quod adducit aliquas ratiōes ad probandum quod virtutes morales essentialiter sunt in voluntate et illas inferius adducam pro meipso quia vidētur mihi bene.

¶ Sed contra oēs opiniōes istas volo arguere quia non videntur mihi vere. Et primo cōtra primam que dicit quod omnes virtutes morales sunt in appetitu sensitiuo ducendo rationes eius ad oppositum. De prima sic. In illa potētia sunt ponēde virtutes moderatiue passionum in qua ponūtur ille passiones s̄m eos. Sed hec est voluntas quia in voluntate ponitur tristicia/ et gaudium et/ timor/ et huiusmodi passiones. nonsolum in appetitu sensitiuo licet non eo mō quo ibi vt dicetur infera. ¶ Ex secūda arguo. In illa potentia que nō est determinata ex se ad bonū simpliciter eligendum prompte et faciliter non obstāte quod sit iudicatum a ratione ponēda est virtus moralis per te. Sed hec est volūtas quia alioquin vel eēt impeccabilis vel non posset aliquid contra iudicium

rationis quod est falsum sicut ostēsum ē in.2. & rē. Preterea concludit ꝙ in voluntate nulla virtꝰ moralis sit ponēda nec infusa nec adquisita: ꝛ ita si ratio est bona caritas non est in voluntate. ¶ Ex tertia etiam. Si ad positionē virtutum moralium in voluntate sequitur ꝙ ponēde sunt in dijs vel in angelis in quibus nō est appetitus sensitiuus: ita dico ꝙ ad positionē virtutū moraliū in appetitu sensitiuo in quo cōuenit homo cum brutis sequitur ꝙ in brutis possunt poni virtutes dato ꝙ in eis nō sit voluntas nec ratio: sed per motionem ꝛ regimen extrinsece rōnis. Et ita in equo domito ad ambulandum ꝛ in huiusmodi ponēda est virtꝰ vel etiā in cane domito ad abstinēdum a cibo erit temperantia quod tu non ꝯcederes. ¶ Ex quarta potest sic argui. In potētia obliquabili ꝛ deuiabili a bono simpliciter ꝛ potente eligere bonum apparēs ꝛ vt nūc dimittendo bonum simpliciter ꝛ que nata est cōformiter inclinari cum appetitu sensitiuo ꝛ congaudere sibi ꝛ contristari. Ponēdus est habitus virtutis vt videtur pari ratiōe qua ponitur in appetitu sensitiuo ꝫm te. Sed talis potentia est voluntas. & rē. Auctoritates etiā Aristotelis quas adducunt non

Resolutio. sunt pro eis vt inferius. ¶ Dico igitur ꝙ impossibile est ꝙ omnes virtutes morales sint in appetitu sensitiuo ꝛ nullo modo in volūtate. Et apparet precipue de iusticia: ꝛ ideo melius ponunt alij qui ponunt iusticiam in voluntate.

ꝯ.2.opi. ¶ Contra eos tamen de fortitudine ꝛ tēperantia ꝗtum ad secundum modū dicendi possunt retorꝗri rationes quas faciunt. Timere enim vt oportet est actus volūtatis ꝛ nō solum impatus sed etiā forte elicitus. Et dato ꝙ nō nisi imperatus tamē nō oportet ponere in voluntate habituꝫ ad bene ꝛ prompte ꝛ faciliter imperandū talem actum ꝛ ita fortitudinem oportꝫ ibi ponere principalem. ¶ Ex secūda etiam rōne quia non minus sicut dictū est in secūdo distinguntur irascibile ꝛ incōcupiscibile in voluntate ꝗ̄ in appetitu sensitiuo: qꝛ vtrobiqꝫ ꝫm rōneꝫ. igitur ita potest poni fortitudo ꝛ temperantia in volūtate sicut ibi. ¶ Ex tertia etiā ratione. Dico ꝙ sicut actꝰ nunꝗ̄ est perfectus nisi appetitus sensitiuꝰ sit habituatus. Posito etiā ꝙ actus virtus tēpantie vel fortitudinis sit actus elicitus appetitus sensitiui. Ita nec vbiqꝫ est perfectus nisi imperatus a voluntate perfecta ꝛ habituata. ergo rē. Similiter etiaꝫ auctoritates nō cogunt sicut dicetur infra. ¶ Contra vltimos vero de illo modo dicendi qui ponunt ꝙ iusticia tm̄ legalis est in volūtate ꝛ nulla alia: videtur ꝙ ratio eorum nō moueat ꝫm eos qꝛ non obstante ꝙ fortis exponat se pro bono cōitatis. Ita ꝙ fortis exponēdo se habeat aspectū ad bonū cōitatis: tamē fortitudo ꝫm ipos debet poni in appetitu sensitiuo ꝛ nō in voluntate ꝛ pari ratione dicetur eis de iusticia legali. quare rē.

ꝯ.3.opi. ¶ Contra illos de tertio modo dicēdi pōt argui primo ꝙ illa distinctio voluntatis in voluntatem vt natura ꝛ libera nihil valet: qꝛ natura voluntatis nō est nisi libertas ꝛ in oē illud in quod fertur libere fertur. Similiter etiam alia duo mēbra coincidunt. Nam idem est volūtas deliberatiua ꝛ arbitrio libera cōtra primū dictum de primo mēbro ꝙ in voluntate vt natura nō ponitur virtus vel habitus qꝛ est determinata naturaliter ad bonum simpliciter. Nam ita intellectꝰ est determinatus ad verum sicut voluntas ad bonum et tamen in ipo ponūtur habitus a multis. etiā respectu primoꝝ principioꝛum vel saltē cōclusionū euidēter deductarum ꝛ respectu summi veri dei ponitur lumen glorie in patria a multis ꝛ caritas ipa in voluntate respectu primi boni respectu cuius se habet voluntas vt natura ꝫm te. Similiter appetitus sensitiuus etiam determinatus est naturaliter ad bonum vt nūc apprehēsum ꝑ sensum ꝛ tamē in ipo ponitur habitꝰ ad hoc ꝙ recte se habeat circa ipm etiam ꝫm te. Et est ista ratio contra ꝓmos opinātes. Similiter etiā de vltimo mēbro ꝙ in voluntate inquātum libera nō est ponēdus habitus. ¶ Contra per tuam rationem de voluntate inquātum deliberatiua qꝛ pro tāto ponēdus est habitꝰ in voluntate vt deliberatiua qꝛ nō est naturaliter determinata ad bonum sicut voluntas vt natura/ sed indifferens est. Cum ergo nō minus cōueniat hoc voluntati vt libera oportet ponere virtutem. Nec oportet ꝙ talis habitus necessitet ipam qꝛ inclinat per modum nature sicut etiā nō necessitat voluntatem vt deliberatiua. Nec sicut caritas necessitat voluntatē. Volūtas eñ semp manet libera nec aliqd sibi tollitur de sua libertate per quēcunqꝫ habitum informantem vel superueniētem posito ꝙ quilibet inclinet per modū nature qꝛ nullus habitꝰ liber est sed sola voluntas. Hec de prīo articulo ꝑncipali.

¶ Quantum ad secundū articulū. Videtur mihi dōm primo ꝙ omnes ꝟtutes morales quotquot sunt ponēde sunt eētialiter in appetitu intellectiuo qui est voluntas. Hoc autem ego probo per ratiōes que etiam quātum ad aliqs includūt auctoritates. ¶ Prima est ista. Perfectio hominis ꝫm ꝙ homo ꝛ vt distiguitur a brutis debet poni in potentia aliqua que cōuenit homini ꝫm ꝙ homo ꝛ vt distinguitur a brutis. Patet. Sꝫ virtus est perfectio hominis pro ꝗ̄to distinguitur a brutis. Patet qꝛ in nullo bruto potest poni ꝟtus moralis. ergo rē. Unde ymaginatur ista ratio ꝙ si virtus essentialier poneretur in appetitu sensitiuo ex imperio rationis ꝛ moderatiue pari rōne posset poni in brutis domabilibus. Puta in cane vel asino vel equo ꝛ huiusmodi. ¶ Scđa ratio Virtus ē habitus electiuus determinatus recta rōne secūdo ethicoꝛum. Sed habitus electiuus est in voluntate sicut eligere/ sicut etiam habitus rōcinatiuꝰ vel intellectualis est in intellectu sicut in subiecto. Eligere nanqꝫ non est nisi voluntarie acceptare consiliuꝫ a ratiōe vel oppositum eius. ergo rē. ¶ Tertio sic. Sicut se habet virtus intellectualis ad intellectuꝫ sic moralis ad volūtatem vel appetitum intellectiuum. Sicut enim intellectualis est habitus intellectiuus sic moralis est habitus electiuus ꝛ volitiuꝰ. Sed intellectualis virtꝰ est in itellectu sicut in subiecto. Patet de prudentia. ergo rē. ¶ Quarto sic arguitur ab aliquibus. In illa potētia ponenda ē virtus ꝫm quā necessaria fuit huiusmodi/ ꝛ est ꝑ oī statu eo ipo ꝙ virtus est humana perfectio. Sꝫ ꝫm voluntatem necessaria est homini virtus pro omni statu vel fuit. Statu dico vie ꝛ nō ꝫm appetitū sensitiuum. Nam in statu innocētie nō fuit necessariꝰ aliquis habitꝰ in appetitu sensitiuo. Eo ꝙ sine rebellione obediebat rationi nec repugnabat vel re-

Opi. auctoris.

bellabat. ergo rc. nõ curo de ista rõne. ¶ Quinto arguo sic. Voluntas per frequẽtationem bene volendi r recte circa passiones vel circa materiam virtutis in qua ꝯuenit recte agere r nõ recte potest in se adquirere aliquem habitum qui nõ est itellectualis sicut intellectus põt sibi adquirere habitum intellectualem prudẽtie. Sed talis habitus nõ videt esse nisi virtꝰ moralis. ergo rc. ¶ Sexto sic. Si virtutes morales essent in appetitu sensitiuo sequeretur ꝙ virtus nõ esset habitus ꝑncipij liberi r ꝙ aliquis nolens posset amittere virtutem ꝑ coactionẽ appetitus sensitiui sicut castitas in aliquo vel aliqua posset perdi per frequẽtem coactionez ad actũ libidinis. Oportet eñ necessario appetitus sensitiuum delectari et deordinari in tali actu ꝗ̃tũcunqꝫ cogatur persona. Sed hoc est incõueniẽs ꝙ virtus noluntarie amittatur. ergo rc. ¶ Septimo sic. In appetitu sensitiuo hominis nõ adquiritur habitus virtuosus nisi qꝛ rationalis per participationẽ ƀm alios. Unde nec alia ratione negatur ab eis virtus in appetitu sensitiuo bruti. Cum ergo voluntas sit appetitus rationalis primo ꝑ participationem qꝛ immediate r primo se habet ad rõnem ergo multo magis in ipa debet poni virtus moralis qꝛ in rõnali per essentiam scꝫ in ratiõe nõ põt poni. ¶ Octauo sic. distincti habitus circa diuersa obiecta particularia debent poni in potentia que respicit obiectum cõmune illis particularibꝰ obiectis sicut ƀm alios in intellectu que respicit verũ in cõmuni pro obiecto debent ponĩ habitus respicientes hoc vel illud. Sed habitus diuersi virtutum moralium respiciũt diuersa bona pro obiectis r diuersa media hec r illa circa diuersas vel possunt diuersas passiones cum voluntas respiciat bonum in cõmuni pro obiecto quomodocũqꝫ intelligitur videtur ꝙ oms virtutes morales ad voluntatem pertineant sicut ad obiectum.

Resolutio. ¶ Videtur ergo dicẽdum ƀm aliquas premissarum rõnũ ꝙ virtutes morales eẽntialiter r foꝛaliter sic in volũtate sicut in subiecto. Hoc patet ꝑ aristotelem etiã primo ethicorum in illa auctoritate quam alij allegant pro seipsis. Nam in tertio capitulo volens inquirere de felicitate que consistit in bono hominis secũdum ꝙ homo r in actu virtutis r per cõsequẽs de subiecto virtutis distinguit partes anime in rationale r irrationale. Et irrationale distinguit in vegetatiuum r sentiuum que non sunt hominis ƀm ꝙ homo: sed cõueniũt alijs ab homine r per consequens in eis non potest poni felicitas nec virtꝰ aliqua in vltimo capitulo eiusdem primi: rõnale diuidit in rationale per essentiam r per participationẽ quod est suadibile vel obaudibile r illud vocat irascibile r concupiscibile: r tunc dicit ꝙ secũdum hec virtutes distinguãtur qꝛ quedam sunt intellectuales que ponuntur in intellectu vel rationali ꝑ essentiam quedam morales que in rationali per participationem: sed illud nõ intelligit appetitum sensitiuum qꝛ supra excluserat ipm respectu felicitatis qꝛ non cõuenit homini secũdum ꝙ homo r pari ratione respectu veritatis/ igitur intelligit hoc. ergo rc. Hoc probatur etiam secũdo ethicorum qꝛ actꝰ virtuosus ponitur eligere r habitus ponitur electiuꝰ r per cõsequens ad voluntatem pertinere. Tertio ꝓbatur hoc per Augustinũ de moribus ecclesie/ et primo de ciuitate dei. Ubi dicit ꝙ ṽtutes sũt amores boni honesti. Sed amor boni honesti ad voluntatem pertinet. ergo rc. Et per Anselmum apparuit supra de iusticia precipue ꝙ ad voluntatẽ pertinet qꝛ est ipa rectitudo voluntatis. Unde r pro voluntatem diffinitur sicut per subiectum proximum r immediatum. quare rc. Ad idem est auctoritas Augustini. 18. ꝺ trinitate capitulo. 9. r Magister allegat in hoc. 3. ꝙ virtutes cardinales manent in patria vel anima separata r cõmuniter conceditur hoc saltem ꝗ̃tum ad habitum: sed hoc nõ esset nisi perficerent voluntatem r nõ appetitum sensitiuũ/ qꝛ anima separata non manet organũ eius. ꝗre rc. 18. ꝺ tri.

Aristo.

¶ Secũdo dico ꝗ̃tum ad presentem articulum ꝙ in appetitu sensitiuo sunt aliqui habitus generati bene ex frequẽti motione voluntatis r necessarius pro statu presenti ad hoc vt appetitus sensitiuꝰ cui dominatur voluntas principatu politico r qui habet vim repugnãdi r rebellandi prompte r faciliter r bene obediat voluntati secũdum iudicium rationis. Sed tales habitus nõ debent dici virtutes essentialites r principaliter: sed quasi per participationem r secũdum quid r minus principaliter. Ꝙ autem oporteat ponere tales habitus in appetitu sensitiuo. Videt dicere Aristoteles ꝓmo politice qui dicit ꝙ r in domino vel precipue requirit virtus ad principandum r in seruo vel subiecto ad obediẽdum. Et precipue dico ꝙ in subdito qui habet ius r vim repugnãdi cuiusmodi est appetitꝰ sensitiuus respectu voluñtatis vel rationis. ¶ Tertio dico ꝙ non video magnam necessitatem ponẽdi habitus in mẽbris exterioribus quibus dominat anima ꝑncipatu despotico nec habent vim repugnandi licet aliqui hoc ponãt. Hec de scðo articulo.

Ad mo. 1. opini.

¶ Quãtum ad tertium articulum restat respondere ad motiua aliorũ. ¶ Ad primum prime opinionis dico ad maiorem ꝙ non oportet ponere virtutem formaliter vbi est passio moderata sed magis in voluntate moderante ibi r imperante appetitui sensitiuo. ¶ Secũdo dico ꝙ in voluntate bene sunt passiones scðm. 14. de trinitate: et nono de ciuitate dei. capitulo quarto. per totum et capitulo quinto in ꝑncipio sicut gaudere r restari r huiusmodi imo naturale est volũtati cõgaudere r contristari appetitui sensitiuo licet non sit alteratio in voluntate secũdum tales passiones sicut est in appetitu sensitiuo vel eius organo ꝗ ibi fiunt septimo ethicorum. ¶ Ad secũdũ dico ꝙ voluntas prompte r faciliter nõ eligit bonum iudicatum a ratione sine habitu: r ideo ponẽdus est habitus adquisitus in ipa secũdum vnãquãqꝫ materiaꝫ virtutis. Nec sufficit prudentia in intellectu sicut etiam ponẽdus est habitus adquisitus in appetitu sensitiuo: licet sit ex se determinatus r necessario ꝑ bonum apphensum per sensum r non possit in aliud nisi in bonum apprehẽsum per sensum r multomagis in voluntate que secũdum veritatem non necessario eligit nec vult bonum iudicatum a ratione ſꝫ ipm potest non velle oppositũ diligere sicut dictũ est in secũdo. ¶ Ad tertium dico ꝙ in dijs vel in substantijs separatis seu in angelis nõ ponũtur cõmuniter virtutes morales adquisite que sunt circa passiones moderãdas in habẽte qꝛ in ipis nõ sunt passiones moderande sicut nec appetitus sensitiuꝰ

saltem passiones appetitus sensitiui. Non q2 ꝟtutes morales sint in appetitu sensitiuo eẽntialiter ꝛ formaliter: sed magis materialiter ꝛ q̃si obiectiue sicut circa materiam. Virtus etiã est de bono ꝛ difficili ꝛ angeli nõ hñt difficultatẽ circa passiões moderãdas. quare ꝛc̃. Aliter dr̃ ꝙ nõ est magnũ incõueniẽs ponere in angelis ꝟtutes morales adq̃sitas dato ꝙ non habeãt passiones appetit⁹ sensitiui vl̃ q2 pñt habere passiones volũtatis vel q2 nõ est necessarium ad hoc vt sit aliq̃s ꝟtuosus ꝙ habeat in se habitũ voluntariũ quo tales passiones moderaret ꝛ in ipsis mediaret s3 si ibi eẽnt sicut ex ꝑ frequẽter velle distribuere liberaliter peccunias si haberet põt aliq̃s adquirere habitum libertatis dato ꝙ nunq̃ hẽat vel distribuat peccunias. ¶ Ad quartum dico ꝙ in appetitu sensitiuo qui deuiat a bono simpliciter qđ est bonũ rõis recte ꝛ põt rebellare rationi ponẽdus est habitus: s3 nõ ꝟtus principalit̃ nec eẽntialiter sed magis in voluntate q̃ nõ est etiã determĩata ad faciliter eligendũ bonũ simpliciter prout bonũ simpl'r distiguitur ꝯtra bonũ apparẽs sed põt eligere bonũ apparens ꝛ cõuerti ad bonu3 vt nũc etiã ꝯtra iudiciũ rõnis. quare ꝛc̃.

Ad auc. 1. opinio.

¶ **Ad primam auctoritatem** Aristotelis de primo ethicorum. Dico ꝙ per rationale ꝛ per participationem intelligit voluntatem que non est ratio ipsa essentialiter sed appetitus in ratione obaudiens ꝛ suasibilis a ratione. Si enim esset intẽtio sua de appetitu sensitiuo sicut ponunt alij tunc omnes qui ponunt iusticiam in voluntate contradicerent Aristoteli. quod tamen non videtur. ¶ Ad secundam auctoritatem de primo politice. Patet ꝙ non solu3 ponendus est habitus in appetitu sensitiuo/ sed principalius in voluntate sicut in principante. ¶ Ad tertiam Dico ꝙ loquitur ibidem philosophus in tertio Ethicorum de fortitudine ꝛ tẽpantia ꝙ sint in appetitu sensitiuo concupiscibili scilicet ꝛ irascibili prout formaliter ꝛ essentialiter sunt virtutes sed secundum participationem quandam: ꝛ magis secundum quid vel per irascibiles partes intelligit irascibile ꝛ cõcupiscibile in voluntate. Vel dic etiam ꝙ ip̃e non asserit sed dicit ꝙ videtur q̃uocũq̃ exponat eũ cõmentator. ¶ Ad quartam. Dico bene ꝙ in appetitu sensitiuo ꝛ in anima secũdum ipsum sunt passiones ꝛ habitus aliqui: sed nõ virtutes principaliter vel per irrationalem partem potest accipi voluntas que non est ratio ipsa nec rationalis per essentiam sicut est intellectus. Eodem modo posset dici ad illud dictum Aristotelis magnorum moralium ꝙ si virtutes intellectuales: ꝛ morales essent eedem destrueretur in aĩa pars irrõnalis sc3 voluntas: quia tunc sequeretur ꝙ esset eadem potentia cum intellecu.

Ad motiua. 2. opinio. j

¶ **Ad primum** pro scđa opinione qñ dicitur ꝙ moderate timere ꝛ vt homo est actus fortis vel fortitudinis. Dico ꝙ supposito ꝙ timere sit ĩ appetitu sensitiuo tm̃ sicut dicerent alij ꝙ timere nõ est actus fortitudinis nec alicui⁹ virtutis sed magis est passio moderata ꝑ actũ virtutis ꝛ per ꝟtutem. Et dato ꝙ esset actus ꝓut actus ꝛ operatio distinguitur cõtra passionẽ tñ nõ esset actus elicitus ꝟtutis: sed magis impat⁹ a virtute que est ĩ volũtate formaliter ꝛ eẽntialiter sicut dictum est supra. ¶ Ad secũdu3 dico ꝙ suo modo ita distinguũtur irascibile ꝛ cõcupiscibile in voluntate sicut in appetitu sensitiuo ꝛ arduũ ꝛ delectabile ex parte obiecti. Unde nec in voluntate nec ĩ appetitu sensitiuo intelligo ꝙ sint diuerse potentie vl̃ diuerse vires distĩcte ex natura rei sed vna simplex potentia simpliciter indistincta ex natura rei: ꝛ ita nihil habeo ad propositum: sed habemus ꝙ virtus principaliter ꝛ essentialiter debet poni in volũtate ¶ Ad tertium dico ꝙ bene ĩ appetitu sensitiuo potentia habitus aliq̃s ad hoc vt habẽs perfecte operetur virtuose ꝛ appetitus sensitiuus prompte ꝛ faciliter obediat voluntati pro statu presenti nature lapse sed ille nõ est essentialiter nec formaliter ꝟt⁹. ¶ Ad primam auctoritatem dico sicut superi⁹ est responsum ꝙ fortitudo ꝛ potentia videntur eẽ irrationabilium partium. ꝛc̃. ¶ Ad secũdam. Dico ꝙ in appetitu sensitiuo tẽpati bene est habitus impressus ꝛ generatus quo excluditur passio saltẽ vehemens. Sed ille nõ est ꝟtus formaliter sed poti⁹ habitus qui est in voluntate sicut dictũ est supra.

Ad aucto. p. 2. opiniõe.

ad dicta 3. opi.

¶ **Ad dictum** aliorum qui ponũt iusticiã legalem tm̃ in volũtate ꝛ non iusticiam particularẽ. Dico ꝙ vtrãq3 est ponere in voluntate sicut dictũ est supra. Et ꝙ volũtas versari põt ꝛ ꝟsatur circa bonu3 particulare ꝛ hoc debitũ huic persone singulari ꝛ difficile multũ ẽ capere qũo appetitus sensitiuus ꝟsetur vel possit versari circa bonũ ad alterũ cum non habeat sic cõparare. Dices ꝙ rationabile est ponere vnam tantu3 virtutem in voluntate. Puta iusticiam legalem sicut sufficit in intellectu vna prudentia vt sic totus homo sit pefectus per quatuor ꝟtutes cardinales. Intellectus per prudentiã/ voluntas per iusticia3 cõcupiscibilis in appetitu sensitiuo per temperantiam ꝛ irascibilis per fortitudinem ponendo istas duas in appetitu sensitiuo. Dico ꝙ in intellectu nõ sufficit vna prudentia circa materiam omnium virtutum: sed multiplicantur prudentie sicut ꝛ virtutes morales ꝛ materie ipsarum. Prudentie Dico adquisite sicut magis poterit alias videri si occurrat ꝛ ita oportet prudẽtias illas ponere in intellectu: ita etiam omnes virtutes morales oportet ponere in volũtate. Nec appetitus sensitiuus per aliquam virtutem moralem perficitur quia perfectio virtutis est perfectio hominis vt excedit appetitũ sensitiuum ꝛ distinguitur a brutis vt dictum est supra. Perficitur tamẽ aliquibus habitualibus impressionibus que non sunt formaliter virtutes nec essentialiter sicut nec sunt in appetitu bruti alicui⁹ domiti ad aliquem actum exercendum: licet magis de propinquo respiciat virtutem in voluntate sibi coniuncta q̃ in brutis in quibus appetitus sensitiuus non coniũgitur voluntati. ¶ Ad illa que sunt pro tertia opinione pro quãto sunt contra predicta apparuit arguendo contra eam.

Ad pri. argumẽ.

¶ **Ad primum principale** Dico ꝙ passiones non sunt materia in qua vel ex qua respectu ipsarum virtutum: sed materia circa quam se tenens ex parte obiecti: ꝛ ita non oportet ꝙ virtutes sint formaliter ĩ appetitu sensitiuo dato etiã ꝙ in ipo solo sint passiones. ¶ Ad secundum dico ꝙ virtus non est medium: sed magis ponit et

tenet medium ⁊ dato ꝙ esset mediū inter passiones non tamē mediū per cōpositionem sicut medius color ẜm aliquos sed est mediū per abnegationem: ⁊ ita nō opꝫ virtutē esse formaliter vbi sunt extreme passiones. ¶ Ad tertiū dico ꝙ vicium vel potius peccatū formaliter ⁊ principaliter est in volnntate. Unde ⁊ primi motꝰ q̄ sunt in appetitu sensitiuo nō sunt peccata sed potius materia virtutis vel peccati in voluntate.

¶ Distinctionis trigesimetertie.
Questio Secunda.

SEcūdo quero vtrū omnes virtutes p̄ter theologicas insint homini a natura vel ex adquisitione. ¶ Videtur ꝙ a natura q: qđ potest inchoari a natura / potest etiā perfici a natura: q: natura non incipit motum vel effectum quem nō possit terminare. Sed ꝟtꝰ in nobis inchoatur a natura q: principium ꝟtutis est naturale in homine ⁊ aptitudo ad ꝟtutem. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Natura non deficit in necessarijs. 3°. de aīa ⁊. 2°. de celo
3. de aīa. Sꝫ ꝟtutes sūt homini necessarie ẜm naturā vel statum nature. Nam homo naturaliter ordinatur ad felicitatem naturalem saltem ad quā attingere nō potest nisi mediātibus ꝟtutibꝰ adquisitis. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Illud inest homini a natura cuiꝰ oppositum est innaturale vel cōtra naturam. Sꝫ oppositum virtutis. Puta viciū est hmōdi innaturale ⁊ ꝯtra naturā q: ꝯtra rōnem naturalem. ergo ⁊c̄.

¶ Contra Quod est homini naturale conuenit omnibꝰ hominibꝰ vel saltem pluribus. Sed ꝟtutes nō insunt homini vt in pluribus nec insunt omnibus. ergo ⁊c̄.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā vtrū virtutes alique alie a theologicis insint hoī a natura vel ꝑ adq̄sitionē ⁊ q̄uo. ¶ Scđo inquirā. An in adquisitiōe ꝟtutū moraliū principaliꝰ se habeat volūtas q̄ȝ intellectus vel aliquid pertinēs ad intellectū. ¶ Tertio. An cū virtutibꝰ adq̄sitis moralibꝰ vel alijs a theologicis necesse sit ponere in homine alias īfusas. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quātū ad primū articulū

1. opi. cū suis rōnibus. Videtur fuisse vna opinio q̄ satis recessit ab aula ꝙ virtutes insunt hoī a natura ⁊ nō per adq̄sitionē. Ad hoc vidētur alique rōnes. ¶ Prima est ista. Illud quod nihil positiuū ⁊ reale absolutū dicit super potentiā si est aliq̄d reale inest hoī a natura: et sicut potentia ip̄a naturalis inest a natura. Sꝫ virtus est hmōi. Nā sicut videmꝰ in cōnaturalibꝰ ꝙ virtus gressibilis nihil dicit nisi potentiā gressiuā vel motiuam nō impeditā sicut vr̄ ꝙ ꝟtus nichil dicat super potentiā ip̄am nō impeditā. Ita ꝙ potentia ip̄a nō impedita ⁊ ꝑ ꝯn̄s faciliter potēs exire ī actū est ip̄a virtus. ergo ⁊c̄. ¶ Scđa ratio. Non minus actus liberi arbitrij est naturaliter rectus ⁊ ex naturalibus q̄ȝ actus potētie vegetatiue vel sensitiue Est enim multo perfectior potētia. Sed actus illi naturaliter sūt recti. ergo ⁊ iste. Cū ergo nō possit esse rectus sine virtute videꝛ ꝙ virtꝰ insit a natura.

¶ Tertia ratio. Si ꝟtus moralis nō inest natura / oportet ꝙ insit per adquisitionē. Patet q: de ꝟtutibus infusis nō est mō sermo: sed hoc nō pōt eē. Si eñ ꝟtus adquiritur hoc est per accidēs vel actum Aut igitur per vnū aut per plures. Non per vnum Patet primo ethicoꝝ. Una eñ hyrundo nō facit ver: nec vnus actus facit hominē ꝟtuosuꝫ vel viciosum. Non per plures. Probatio q: plures actꝰ nō sunt simul quādo habitus gn̄atur: qđ aūt nō est nō agit nec est causa alicuiꝰ. Si dicas ꝙ per vltimum actum in virtute p̄cedentiuꝫ. Contra q: in virtute eius quod non est nihil agit ⁊ p̄cedentes actus non sunt. Similiter etiā cōtingit ꝙ vltimus actus ē imperfectus valde ⁊ in modico conatu mō per talem actum non videtur hītus perfectus generari q: cā totalis nō est minus nobilis vel perfecta q̄ȝ effectꝰ eius sed magis si sit causa equiuoca. ẜ ⁊c̄. ¶ Quarta ratio. Si hītus ꝟtutis adq̄ritur per actus ⁊ non inest a natura. Aut adquiritur per actꝰ virtuosos / aut per actus viciosos. Non per actꝰ viciosos. Pꝫ Nec per actus ꝟtuosos: q: tales actus p̄supponūt virtutem ⁊ per ꝯn̄s nō generant ip̄am. quare ⁊c̄. ¶ Quinta ratio. Actus ille per quem adquiritur virtus. Aut est cū hītu / aut nō. Si nō / nō est cā habitus. Si sic oportet ꝙ sit ꝟtuosus ⁊ nō est virtuosꝰ nisi ex habitu: igitur habitꝰ est causa eius ⁊ cum sit etiam cā habitꝰ sequitur ꝙ idē erit causa suiip̄ius. Hoc est impossibile ⁊ falsum sicut ꝙ idem sit aliud a seip̄o ⁊ prius ⁊ posterius seip̄o. ergo ⁊ dependēs realiter a seip̄o. ergo ⁊c̄. ¶ Sexta rō. Iusticia originalis pro statu nature institute ⁊ statu innocētie non erat aliq̄d additū nature sed homini inerat ex suis naturalibꝰ. Unde nō videtur fuisse nisi naturalis rectitudo ab origine existēs: ergo similiter in ꝓposito videtur de ꝟtute. quare ⁊c̄. Sic igitur videꝛ ꝙ virtutes id qđ sunt a natura ⁊ ex naturalibus insunt ⁊ nō oportet nisi tollere impedimēta per consuetudinē ⁊ exercitationē circa materias ꝟtutuꝫ ⁊ virtutes que insunt naturaliter faciliter possint exire in actus suos vt videtur.

¶ Sed istā opinionē non teneo: sꝫ dico aliter ꝙ ꝟtutes incē homini a natura vel naturaliter potest intelligi dupliciter. Opi. do. Uno modo in potētia ⁊ aptitudīaliter. Alio modo in actu ⁊ formaliter. Primo mō dico ẜm Aristotelem scđo ethicorum ꝙ virtutes insunt homini a natura seu naturaliter. Scđo modo non. ¶ Primū pꝫ de se. Nec oportet ꝓbare hoc nec ad ꝓbādū insistere: ⁊ tam de intellectualibꝰ ꝟtutibꝰ q̄ȝ de moralibus. Natura eñ hominis nata ē ⁊ apta perfici per tales ꝟtutes. Unde ⁊ oēs homines natura scire desiderāt ⁊ nō puto ꝙ talis aptitudo sit passiua tm̄ respectu ꝟtutū: sꝫ in hoīe est actiuitas respectu ꝟtutū: ita vt nō solū possit eas recipere sed etiā adquirere. In aliq̄bus tm̄ ē maior aptitudo q̄ȝ ī alijs ad adq̄rendū ẜm meliorē vel peiorē ꝯplexionē corporalē vel quācunqꝫ aliā dispositionē vel rationeꝫ que posset assignari. ¶ Scđm ꝓbatur scꝫ ꝙ ꝟtutes in actu ⁊ foraliter ⁊ cōplete nō insunt hoī a natura. 3. de aīa.
¶ Prīo sic. 3°. de aīa. Dicit phūs ꝙ ītellectꝰ ante suū intelligere ē tanq̄ȝ tabula rasa ī qua nihil depictum est depingibilis tm̄ est. igiꝛ. Similr ⁊ volūtas est q̄si tabula rasa in q̄ nihil depictū est tm̄ depingibilis est ꝟtutibꝰ. Sed hoc nō eēt veꝝ si virtutes intellectuales vl̄ morales ineēnt hoī a natura. ẜ ⁊c̄.

¶ Secūdo. Habitus viciosi nō īsūnt homini a na
tura: sed generantur ex actibus malis vel ꝯsuetudi
nibus: ergo similiter habitus virtuosi nō insunt ho
mini a natura sed a ꝯsuetudine. ¶ Tertio habitus
qui inest ex cōformiter velle ad iudicium recte ra
tionis non inest naturaliter. Sed hoc est virtꝰ quia
est habitus electiuus īmediate ꝯsistens determina
tus recta rōne ſm ꝙ sapiēs determinauit. ergo ꝛc.
¶ Quarto. Ex hijs que insunt mere a natura vel
naturaliter non laudamur nec vituperamur Scdo
2. Ethi. Ethi. qꝛ talia non sunt in potestate nostra. Sed vir
tutibus laudamur. ergo ꝛc. ¶ Quinto ꝟtutes ſm
August. Augustinum. 4. de ciuitate dei capitulo. 21. Sunt
quasi artes bene viuēdi sicut ergo ex actibꝰ mecha
nicis ꝛ consuetudine ipsorum generātur artes me
chanice in aliquo sicut videtur ꝙ ex actibꝰ virtuo
sis generātur virtutes. Sed planū est ad sensum ꝙ
sic est in illis qꝛ ex frequēti citharisare fit aliqs ci
tharista: ꝛ sic de alijs. ergo ꝛc. ¶ Sexto sic. Illud
quod facit in nobis vel inducit facultatē bene ope
randi virtuose inducit in nobis virtutem vel habi
tum virtutis qꝛ habitus est quo quis faciliter ope
2. Ethi. ratur cū voluerit. Sed ꝯsuetudo ē huiusmōi. g ꝛc.
¶ Ad hoc pñt adduci multe auctoritates Aristo
telis ꝛ Cōmentatoris quas dimitto causa breuita
tis nisi ꝙ in scdo ethicoꝝ expresse ex intentiōe hoc
determinat philosophus dicēs. Manifestū qm ne
ꝗ vna moralium ꝟtutum natura nobis infit vel in
sit. Vñ moralis virtus dr̄ ab ethos qd ē mos quasi
habita ex more vel ꝯsuetudine sicut dicit Cōmen
tator. 2o. ethicoꝝ ꝯmento primo: ꝛ multis locis ali
bi repetitur similis sentētia in libro ethicorum.

quō gñatur hītꝰ ꝟtutum. ¶ Sed de modo per quē generatur habitꝰ
virtutis Dico omnibus mōis di
cendi ꝑtermissis ꝙ per actꝰ multos habitꝰ gñatur.
Non qꝛ actus sit causa per se effectiua elicitiua ge
nerationis habitus qꝛ nō puto ꝙ actus effectiue ꝑ
istum modum attingat ad habitum nec ad aliquaꝫ
dispositionem habitus sicut nec habitus est cā actꝰ
vt dictum est supra de quo tamē nō minus videreť
Sed dico ꝙ cōcomitanter vel ꝯñter ad actum ordi
ne nature eadem causa effectiua que efficit actū ge
nerat habitum ꝛ nō generat habitū totum simľ cō
sequēter ad vnum actū tm̄: sed gradū post gradum
ꝯñter vel cōcomitāter ad actū ꝛ actū ꝛ perfectiorē
vel imperfectiorē gradum ſm perfectiorē vel imp
fectiorem actum: verū est tamē ꝙ anteꝗ̄ habitꝰ sit
perfectus ꝛ firmatus illud qd generatū est de habi
tu non dr̄ habitus nec meretur nomē habitus licet
sit eiusdem rationis cū toto habitu: sed magis me
retur dispositio tanꝗ̄ adhuc imperfecta ꝛ de facili
mobilis. Vñ ꝛ dispositio fit habitus: ꝛ habitꝰ aliqñ
dispositio dicitur qꝛ includit quicqd erat realitaꝫ
in dispositione: licet cedat īperfecto aduenīēte gra
du perfectiori ipsius: sed ecōuerso dispositio non dr̄
habitus. ¶ Ex quo statim apparet opinionē illoꝝ
falsam esse qui dicūt ꝙ habitus est forma simplex
ꝛ indiuisibilis non habens in se latitudinē graduū
ꝛ ꝙ simul totus adquiritur licet paulatiue in subie
ctum per plures actus disponatur ꝛ hoc magis ap
paruit in primo in illa questione de augmēto cari
tatis. Nulla em̄ dispositio alia necessaria est. Nam
illa vel esset eiusdem rōnis cū habitu ꝛ hoc redit in
aliam opinionē ꝙ habitus nō est oīno indiuisibilis
sed adquisibilis ſm gradū ꝛ gradū quoꝝ gradꝰ im

perfectus dr̄ dispositio ꝛ cedit ꝛ vno cū gradu vel
parte perfectiori aduenīēte ad ꝯstitutionē vniꝰ to
talis hītus. Aut illa dispositio eēt alterius rōnis ꝛ
nō ē determinare talem nec qd est taľ dispō vt vr̄.

¶ Ad primum aliorū ꝓbatuꝫ ꝙ ꝟtutes
insunt a natura. Dico ꝙ
virtus dicit aliquid positiuū reale absolutū supra Ad mo. 1. opi.
potentiam in qua ponitur ꝟtus: ita ꝙ nō est poten
tia ipsa siue impedita siue nō impedita sed ꝙ pone
re hoc est multum appropinquare opinioni plato
nis ꝙ nostrū addiscere nō sit nisi quoddā reminisci
Quādo dicis de ꝟtute gressiua vľ motiua. Dico ꝙ
virtus ꝛ potētia idē sunt ibi: sꝫ sic nō pōt dici quia
certum est ꝙ aliqñ potētia est sub ꝯtrario hītu ꝛ op
posito ipsius ꝟtutis vel etiā sub ꝑuatione ꝛ ita non
pōt poni idem cū virtute tūc em̄ esset sub opposito
sui ipsius vel sub negatione. quare ꝛc. ¶ Ad scdm
dico ꝙ actꝰ aliqs liberi arbitrij pōt esse rectꝰ ex pu
ris naturalibus sicut actus qui est prior ꝟtute ꝛ ge
neratiuꝰ ꝟtutis. Sed dico ꝙ faciliter ꝛ expedite in
talē actū nō pōt sine habitu nec ita deteriate sicut
cum habitu. Tu dicis vegetatiua potētia ꝛ sensiti
ua nō indigent ad rectitudinē sui actꝰ nisi mera na
turalia. Dico dato ꝙ verū sit hoc nō est simile de li
bero arbitrio ꝛ hoc ꝓpter sui libertatem vel indif
ferentiam ad opposita obiecta ꝛ indetermiata ꝛ ꝑ
ꝯñs difficultatē circa aliqd ipsorum vel dato ꝙ nō
sit necessarius hītus ꝓpter hoc tñ nō seqtur ex hoc
ꝙ sit ꝯnaturalis potētie vel idem ipsi potētie ꝓpter
cām ꝑdictam in solutione ꝑme rōnis. ¶ Ad tertiū
dico ꝙ virtus adqri pōt per actus ꝛ nō adquiritur
cōiter per vnum actū saltem virtꝰ moralis quicqd
sit de intellectuali de qua nō curo mō tamen nec de
ipsa puto ꝙ adquiratur per vnum actum siue ītelle
ctus principij si ponatur habitus siue sciētia de cō
clusiōe. Quādo dicis ꝙ plures actus nō sunt simľ
Dico ꝙ verū est nec simul etiā totꝰ habitus sed gra
datim sicut dictum est supra. Unde dico ꝙ non oꝫ
dare illā solutionē ꝙ vltimo actu in virtute aliorū
adquiritur habitꝰ. Et ꝯtra hoc bñ arguitur. Nec
valet exēplū qd adducitur de cauatione lapidis ab
vltima gutta. Nā quelibet gutta facit qd suū est in
virtute ꝓpria precedētes vltimā scꝫ disponendo ꝛ
mollificādo lapidem ꝛ vltima auferendo partē la
pidis ꝛ expellendo. ¶ Ad illud qd additur ꝙ vlti
mus actus quādocūꝗ est imperfectior ꝛ ex minori
conatu ꝗ̄ alij precedentes. Dico ꝙ veritamen est
aliquid perfectius totum ex eo ꝙ precessit de habi
tu ꝛ qd aduenit ꝗ̄ illud solum quod prefuit. Nec
oportet ymaginari ꝙ actus sit nobilior habitu vel
eo quod habetur de habitu cōsequenter vel conco
mitanter ad actum quia actus sicut dictum ē supra
non ē causa effectiua totalis habitus imo nec cau
sa effectiua nisi forte per modum dispositionis ne
cessitātis que non est ratio recipiendi. ¶ Ad quar
tum dico ꝙ actus per quos adquiritur habitus vel
mediantibus quibus nō debent dici virtuosi: quia
nō consequuntur habitum. Nec viciosi tamen sunt
eiusdem rationis cum illis qui postea sequūtur ha
bitum ꝛ denominātur vel dicūtur virtuosi. ¶ Ad
quintū dico ꝙ actus ille mediante quo adquiritur
habitus est prior natura habitu: ꝛ est in re cū hītu
quādo hītus adqritur. Nec oꝫ ꝙ dicatur ꝟtuosꝰ qꝛ
nō seqtur ꝟtutē sꝫ magis ecōuerso. Similr etiā for
te nō oporteret ꝙ eēt cū hītu qꝛ nō ē cā eiꝰ ꝓprie vt

dictum est supra: sed nō curo de ista solutiōe teneo
me cū prima. ¶ Ad sextum dico ꝙ iusticia origia
lis erat habitus superadditus nature hominis licȝ
non esset adquisitus sicut dictum est in scđo ⁊ q̄tuȝ
ad hoc ꝙ nō erat adq̄situs nō est simile de ip̄o ⁊ no-
stris ꝟtutibus adq̄sitis. Hec de primo articulo.

qd i gñatiōe ꝟtutis ꝓncipali⁹ se habeat. 1. opi. ¶ Quantum ad secundū ar/
ticulum. Est vna opinio vni⁹ doctoris ꝙ in gñatio
ne virtutis moralis principalius se habet intelle-
ctus vel aliquid se tenēs ex parte intellectus q̄ȝ vo
luntas. Obiectum eñi vt apprehensum per intelle
ctum ⁊ ƀm formam quā dat sibi apprehensio ē illđ
vnde actus habet ꝓncipaliter suam bonitatem vel
maliciam moralem sicut dicit ⁊ nō ex volūtate vel
aliquo alio. ¶ Secūdo dicit ꝙ vtriꝫ scilicet tā vo-
luntati q̄ȝ rōni attribuēda est imputabilitas actus
moralis licet magis ꝯueniēter attribuatur volun-
tati vel magis cōmuniter. ¶ Primū ꝓbat multis
vijs. Primo sic. Ex illo principalius ⁊ verius hēt
actus bonitatem moralē ex quo habet naturā ⁊ spe
ciem suam ⁊ a quo specificatur. Nam bonitas mo
ralis vel malicia sequūtur ip̄am substātiā actus vł
speciem ƀm perfectionem ⁊ īperfectionē actus. Sȝ
ab obiecto per rationem apprehēso/ vt bonum vel
malum habet actus suam speciem effectiue ⁊ etiaȝ
terminatiue. Unde ex ip̄o specificatur sicut motus
5. phisi. ⁊ 2. de aīa ex termino ad quem. 5. phisicoꝝ. ⁊ potentia ex actu
secūdo de anima. Et q̄ actus diuersificātur ƀm di
uersitatem obiectorum ⁊ nō ex volūtate q̄ est potē-
tia pure passiua ⁊ mere receptiua talis act⁹. g̃ ⁊c̄.
Potentia eñi passiua nō perficit actū nec largitur
sibi perfectionē: sȝ magis ecōuerso actus talē potē
tiam perficit. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Ab illo ē bo-
nitas vel malicia moralis in actu per cōformitateȝ
vel difformitatem dicitur actus bonus moraliter
vel malus. Sed hoc est per obiectum a rōne appre
hensum. Nam si voluntus ꝯformiter velit ad ratio
nem rectam vel obiectum dictatū per rōnem rectā
eo ip̄o bene vult ⁊ actus bon⁹. Si difformiter act⁹
est malus. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Ab illo hȝ actus
voluntatis suam bonitatē vel maliciam moralē qđ
est per se mensura ei⁹. Sed hoc est obiectum appre
hensum sicut etiā obiectū est mensura actus sciēdi.
quinto metaphi. ⁊ habitus etiā. ergo ⁊c̄. ¶ Quar
to sic. Bonitas moralis in actu precipue dependet
ex lege diuina. Patet. Sed ad intellectum practi
cum seu ad obiectum eius apprehensum precipue
pertinet lex diuina sicut dictamē quoddam practi-
cum vel obiectum dictatū a ratione recta. ergo ⁊c̄.
¶ Quinto sic. Si voluntas daret suo actui boni-
tatem moralem ⁊ illā nō haberet ex obiecto appre
henso. Sequeretur ꝙ oīs act⁹ voluntarius esset bo
nus vel malus moraliter sicut esset volūtarius ⁊ ita
nullus eēt actus indifferens qđ est falsum ⁊ contra
illa que dicta sunt in scđo. Leuare eñi festucam sic
absolute est act⁹ indr̄ns ⁊ nō videtur hoc nisi ex ob
iecto. ¶ Ultimo cōfirmatur hoc per auctoritatem
scripture Osee. 9. Facti sunt abhominabiles sicut
⁊ ea q̄ dilexerunt. Ecce ꝙ act⁹ hȝ maliciā moraleȝ
Osee. 9. ex obiecto suo nō ex voluntate diligente. Uñ nō di
cit scriptura. Facti sunt abhominabiles q̄ ea dile-
xerunt sed q̄ dilecta obiecta sunt ⁊ erāt abhomīa-
bilia. ¶ Sic g̃ dicerēt isti ꝯñter ꝙ sicut intellect⁹
vel aliquid se tenēs ex parte eius puta obiectū ap-
prehensum ƀm formā rōnis dat actui bonitatē vel
maliciā moralē ⁊ non voluntas ip̄a cū sit pure pas-
siua sic principaliter concurrit ad generationē vir-
tutum moralium ⁊ voluntas nō ꝯcurrit sicut mere
passiua ⁊ receptiua actus sui ad quē ꝯñter vel con-
comitanter gñatur habitus moralis virtutis nō in
ip̄a sed in appetitu sensitiuo ex motione volūtatis
⁊ ratione ꝓncipaliter vel potius obiecti per ratio-
nem apprehensi. ¶ Secūdum declarāt scȝ ꝙ actus
habet imputabilitatē ex vtroꝫ scȝ voluntate ⁊ ra-
tione q̄ per vtrūꝫ habet hō ꝙ actus nō solum ex-
terior sed etiam interior sequēs plenā deliberatio-
nem sit ī sua potestate per hoc ꝙ ƀm istas potētias
potest reflecti super suos actus ⁊ deliberare plene
quid sit eligendum vel nō. Tamē īputabilitas ista
magis ⁊ cōmunius attribuitur voluntati q̄ȝ ratiōi
quia voluntas propinquior est actui exequendi q̄ȝ
ratio. ideo ⁊c̄.

¶ Contra istā opinionem intēdo primo arguēr ⁊ postea
aliter ad istū articulū respondere ⁊ ad rationes opi ꝯ ꝓcedē. opiniōes
nionis. ¶ Contra opinionē dico primo ꝙ ip̄e pre
supponit vnum fundamētum falsum ⁊ ꝑiculosuȝ ⁊
excōicatum scȝ ꝙ voluntas respectu sui actus elici
ti qui est velle qui solus formaliter ⁊ primo est mo-
ralis ƀm istos sit pure passiua. Per hoc eñi tollit̄
omne meritum ⁊ demeritū ⁊ omnis imputabilitas
actus sicut ostēdi in scđo. Et ideo dico ꝯñter ꝙ to-
ta opinio vel positio est falsa. ¶ Tamē arguo ꝯtra
eam. Primo sic. Ipi dicūt ⁊ bene ꝙ actus volūta-
tis formaliter ⁊ primo solus est moralis: ⁊ alij act⁹
non sunt morales nisi ƀm participationē aliquam
vel habitudinē ad talem actum. Tūc sic. Volūtas
dicitur bona moraliter vel iusta ex actu suo bono
moraliter: et similiter mala vel iiusta ex actu malo
vel iniusto moraliter. p̄tȝ ƀm oēs. Sed null⁹ dr̄ ma
lus vel iiustus moraliter ex eo solū ꝙ patitur iniu- 5. ethico.
stum vel malū. Patet. 5. ethicoꝝ. Nā iniustū ⁊ ma-
lum patitur quis nolēs ergo volūtas respectu act⁹
moralis boni vel mali nō solum est passiua sed etiā
actiua. Alioqn non esset per ip̄m iniusta. Si dicas
ꝙ nō est iniusta ex hoc precise ꝙ patitur: sed ꝙ vo-
luntarie patit̄ ⁊ posset impedire ne hoc ab obiecto
pateretur. Dico ꝙ ex hoc seq̄tur semꝑ aliqua acti-
uitas volūtatis respectu actus sui: ⁊ ita bonitas vł
malicia in actu est ex actiuitate volūtatis. ¶ Se-
cundo sic. Habitus vel actus essentialiter electiu⁹
habet moralitatem ex voluntate vel potentia ele-
ctiua non minus q̄ȝ ex ratione vel ex obiecto vt vi-
detur. Nam a voluntate habet ꝙ sit voluntarius.
Si autem non sit voluntarius impossibile est ꝙ sit
moralis. Sed habitus vel actus moralis est electi-
uus sicut et habitus vel actus moralis virtutis se-
cundo Ethicorum. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Ab illo
non habet totaliter actus ꝙ sit moraliter bon⁹ cir-
ca quod idem existens potest esse moraliter actus
malus. Patet quia oportet ꝙ ex aliquo distingua
tur actus moraliter bonus ab actu moraliter ma-
lo. Sed circa idem obiectum non variatum omni-
no presentatum per rationem potest esse actus mo
raliter bonus vel malus. Puta circa dare elemo-
sinam vel subuenire pauperi quia si propter finem
bonum fiat secūdum alias circūstantias est act⁹ bo
nus. Si propter finē malum est actus malus. Dico
malicia ꝯria bonitati morali rōe positiue circūstā-

tie male nõ solum malus malicia priuatiua ꝓpter carentiam debite circũstantie.ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Ab illo principalius habet esse actus bonus vel malus a quo habet ꝙ sit meritorius vel demeritorius magis ꝙ̃ ab alio ꝛ etiã imputabilis ad laudem vel premium vel ad vituperiũ ꝛ penam. Sed hoc habet magis a voluntate ꝙ̃ ab obiecto. Obiectum enĩ ꝗ̃tũcunq̃ presentatũ per rationẽ nõ agit nisi mere naturaliter ꝛ libere ꝛ determiate ad vnũ ꝗ̃tum est ex parte sua nec est liberũ habens in potestate ipm̃ actũ sed volũtas ipa. quare ꝛc. ¶ Hoc potest confirmari per auctoritatem philosophi .2. ethicorũ. Ubi querit questionẽ de per se causa virtutis ꝛ determinat eã dicens ꝙ electio est principalis causa. Electio aũt per se ꝑtinet ad voluntatem licet ꝯsiliatio pertineat ad rationem ꝛ ꝑcedat. Uñ ꝛ Cõmentator ibi dicit. Justus enĩ vere est q̃ vult ꝛ agit iusta ꝛ temperatus similiter ꝛ prudens ꝛ fortis. ¶ Similiter ista est determinatio philosophi sc̃do ethicoꝝ ꝛ Cõmentatoris ꝛ lyncoñ. Similiter hec est intẽtio Anselmi de casu dyaboli. Ubi dicit Necesse est in voluntate iusta concurrere ꝙ velit ꝛ q̃uo quaten⁹ se temperet et subdit vt scilicet ꝑ hoc ꝙ volet liberum arbitriũ possit modum excedere. Per hoc autem ꝙ iuste nolit vel nõ velit excedere. Ecce ꝙ expresse attribuit modũ ꝛ excessum in quibus consistit virtus ꝛ viciũ attribuit volũtati. Uñ quia ad voluntatem principaliter ꝛ libere pertineret modificare actũ. Dico ꝙ ab ipa p̃ncipalit̃ act⁹ habet moralitatem ꝛ imputabilitatem ꝛ nõ ab obiecto vel rõne: ꝛ per ꝯñs ꝙ voluntas multo principalior est in generatione virtutis moralis ꝙ̃ obiectum vel ratio apprehendens.

2. Ethi.

Ansel.

¶ **Quantũ igitur** ad istum articulũ. Dico p̃mo ꝙ act⁹ moralis voluntatis põt habere triplicem bonitatẽ Unam que est bonitas nature que ꝯuertitur cũ entitate ꝛ istam habet ex seipo formaliter ex suis per se causis causaliter de ista non est sermo. Secũdam bonitatem habet q̃ dicitur bonitas ex genere. ꝛ est bonitas ista in actu ex obiecto cõueniẽte. Ex hoc enĩ ꝙ actus trãsit sup obiectũ ꝯueniẽs ɓm iudiciũ rationis recte siue sit finis siue ordinabile in finem dicitur esse actus bonus ex genere ꝛ ista prima bonitas moris: ꝛ dicit̃ bonitas ex gñe q: bonitas ista non ꝯtrahitur ex obiecto ad aliquam specialem bonitatem moralem. Sed sicut genus cõtrahibile est per quãcunq̃ differentiam suã ad speciẽ. Sic etiã bonitas ista ex obiecto ꝯtrahibilis per aliquas circunstantias ad bonitates speciales morales. Hãc aũt bonitatem ex obiecto habet actus vel habitus formaliter ex habitudiẽ ad obiectũ tale vel ex seipso in ordine tamen habitudine actuali vel aptitudinali ad obiectum causaliter habet eam a suis causis. Tertia bonitas est actus qui dicitur perfecte moralis ꝛ ista formaliter ꝯsistit in integritate ꝯueniẽtie actus debite ɓm omnes circũstãtias q̃ possunt ꝛ debẽt inesse ɓm iudiciũ rõnis recte. Quarũ prima est precipua ꝛ videtur esse circũstantia finis cõueniẽs. Alie vero sunt multe vt circũstantia modi agendi ꝛ temporis ꝛ loci ꝯueniẽtis ꝛ huiusmodi quãdo fit actus ꝓpter qḋ oportet ꝛ vbi oportet. ꝛc. Ita ꝙ bonitas moralis in actu est integritas cõueniẽtie actus ɓm oẽs circũstantias debitas inesse. Nec videtur dicere ista bonitas nisi modificationẽ

Opi. D. pa doct.

actus ɓm oẽs circũstãtias. Ita ꝙ bonitas moralis in actu nõ videt̃ dicere nisi cõformitatem actus ad rationem dictãtem tales circũstantias vel habitudines plures siue relationes ad finem ꝯueniẽtem ꝛ alia ɓm que dicitur actus circũstãtionari: licꝫ act⁹ vel habitus moralis in se ꝗ̃tum ad suam substãtiã ꝛ naturam cui insunt tales habitudines vel respectus sit aliquid absolutum ꝛ de prima specie qualitatis ꝛ ꝗ̃tum ad illos respectus vel illum respectũ Dicit Aristoteles. 7. phisicoꝝ ꝙ virtus est aliqḋ ꝛ similiter de actu virtutis potest dici. ¶ De malicijs aũt p̃me ꝛ sc̃de bonitati oppositis ꝑꝫ ꝙ act⁹ tunc est malus ex genere qñ trãsit sup obiectum disconueniẽs ɓm iudiciuꝫ rõnis recte qḋ nec est finis cõueniẽs nec ordinabile in talem finem ꝯuenientẽ. Similiter etiã actus est malus moraliter loquẽdo de malicia priuatiua quãdo caret aliqua circũstantia debita in esse ɓm iudicium rationis recte. Sed loquẽdo de malicia ꝯtraria tunc est malus qñ non solum caret circũstantia debita: sed etiã habet circunstantiam ꝯtrariam: vt quãdo nõ solum nõ ordinatur in finem debitum sed etiam quãdo fit ꝓpter malũ finẽ vt dare elemosinã ꝓpter vanã gl'iã ꝛ h⁹i. ¶ Ad ꝓpositũ igitur dico ꝙ cũ predictas ꝯditiones bonitatis vel malicie moralis principalit⁹ habet actus vel habitus moralis a voluntate sicut a potentia electiua dñatiua ꝛ libera ꝛ imperatiua ꝙ̃ a ratione vel intellectu potentia ꝯsiliatiua ꝛ persuasiua seu ab aliquo pertinẽte ad ĩtellectũ. Puta ab obiecto app̃hẽso sicut patet per ratiões adductas superius ꝙ ad generationem virtutũ moraliũ p̃ncipalius ꝯcurrit voluntas ꝙ̃ intellectus vel aliqḋ se tenẽs ex parte intellectus cuiusmodi est obiectum apprehensum. Resolutio.

¶ **Ad primum** aliorum quãdo dicũt ꝙ ab eodem est moralitas actus ꝛ species vel natura specifica ipsius Dicitur vno modo ꝙ ista ꝓpositio nõ est vera: quia tunc sequeretur ꝙ sicut substãtia actus est principaliter a deo / ita etiam malicia eius moralis esset a deo ꝛ sic peccatum p̃ncipaliter esset a deo. Ad maiorem cũ dicitur ꝙ species act⁹ est ab obiecto app̃hẽso: ita ꝙ ex ipo actus specificatur nõ ex voluntate. Dr̃ ꝙ aliquo mõ verum est ꝗ̃tum ad innotescẽtiã q: enim obiecta magis variãtur ꝙ̃ voluntas ꝛ sunt aliquo modo priora magis ĩnotescit dr̃a specifica actuum ex obiectis ꝙ̃ ex voluntate. Nõ tamẽ sequitur propter hoc ꝙ obiectũ sit p̃ncipalior causa act⁹ ꝙ̃ volũtas ipa. Causa dico effectiua imo ɓm aliquos nullo modo est causa effectiua nec totalis nec nec particularis ɓm alios: licꝫ sit particularis nõ tñ est p̃ncipaliter sed magis volũtas ipa in cui⁹ ꝑtãte libera est ꝛ ita seq̃tur oppositũ ꝯclusiõis ex rõne ducta ad oppositum. Qñ dicũt ꝙ motus distinguũtur ex terminis. Alias dixi de hoc ꝙ ad eundem terminũ specie põt esse ali⁹ ꝛ ali⁹ motus spẽ. Uñ ꝛ cõmẽtator dicit. 5. phisicoꝝ ꝙ distinctio motuũ uel mot⁹ ꝑ terminos non est formalis sed magis materialis. Uñ dicit ꝙ motus habet duplicem ꝯsideratiõnẽ qñ ɓm materiam est in genere eius ad qḋ est mot⁹ ɓm aũt formam id est ɓm ꝙ est transmutatio cõiuncta cum tpe est in predicamẽto passionis. Et Aristo. ponit motũ in tribus gñibus q: tria genera sunt materia motus. Materia circa quã ꝑſatur motus scilicꝫ vt circa terminũ. Ecce ꝙ motus ẽ aliud foral'r a fora

Ad dicta. 1. opinio.

Cõmen.

Aristo.

Auicen. vel termino. Et hoc etiā dicit Auicē. 2. phisicorū.
ca. 3. Abhorreo inquit dicere ꝙ nigrescere sit qua-
litas ⁊ augeri quātitas. Imaginantur ergo falsuȝ
aliꝗ ꝙ motus sit idem cū forma. Et dato ꝙ ymagi-
nantur ipm̄ esse idem vel nō idem nō habent ꝓpo-
situm qꝛ si est idem tunc causaliter nō distinguitur
a termino sicut nec idem est causa suiip̄ius. Simi-
liter etiam nō sic se habet actus ad obiectum qꝛ nō
est idem sibi. Si non est idem Dico ꝙ nec distingui
tur principaliter a termino sicut nec causatur: sed
magis a mouente. Ita dico ꝙ actus a volūtate p̄n
cipaliter agente. Quod dicūt vltra ꝙ actus varia
tur ꝺm variationem obiectorum. Dico ꝙ istam va
riationem formaliter ⁊ intrinsece habent actus ex
seipsis cāliter vero magis p̄ncipaliter vel forte to-
taliter a voluntate: licȝ sit vna īdistincta ꝑ modum
cause equiuoce respectu plurium effectuū. Innote
scenter vero magis ex obiectis sicut potētie ex acti
bus suo mō. Quod dicūt vltimo volūtatem eē pu
re passiuam falsum est ⁊ periculosum dictum sicut
ostensum est in secūdo. ¶ Aliter dicitur ad primā
rationem totalem ꝙ ⁊ si aliquid concludat nō con-
cludit nisi de bonitate naturali actus nō aūt de bo
nitate morali. Alia est enim bonitas moralis actꝰ
Alia bonitas naturalis sicut supra est ostensum.
Et diceretur ꝙ aliunde habet actus vnam ⁊ aliun
de aliam. Moralem vero p̄ncipaliter habet ex vo
luntate intendente in finē ⁊ circūstantionatā libere
actum suum ꝺm predictas circūstantias sicut ostē-
sum est supra. ¶ Ad secūdum p̄ncipale ipsorum di
citur vno modo ꝙ licet bonitas moralis in actu vo
luntatis nō possit esse sine cōformitate ad dictamē
rationis recte vel saltem cū difformitate qꝛ si actus
est difformis rōni etiā nō recte semper ē moraliter
malus: tamē ex hoc nō sequitur ꝙ bonitas vel ma-
licia moralis principalius sit in actu ex ratione sed
magis ex voluntate causante libere ⁊ voluntarie in
actu suo talem conformitatē vel difformitatem ad
rationem. Ita ꝙ bene cōformitas vel difformitas
accipitur ex ratione sicut relatio ex termino: sed nō
sicut ex principali causa vel principio. ideo ⁊c̄. Ali
ter dicitur ꝙ intellectꝰ practicus vel ratio practica
in sua rectitudine. Iudicādo depēdet ex appetitu
finis. Ita ꝙ rectum iudiciū practicū p̄supponit in
voluntate appetitū finis boni: ⁊ ita adhuc princi-
palis causa rectitudinis ⁊ rationis practice ⁊ actꝰ
moralis in voluntate. Voluntas ip̄a ⁊ appetitus
tendens libere in talem finem. Qꝫ aūt appetitus fi
nis sit principiū intellectus ⁊ rationis practice. pȝ
6. Ethi. sexto ethicorum in p̄ncipio. ¶ Ad tertiū dicit ꝙ
ꝙ̄tum ad bonitatem vel entitatem naturalem / vel
etiā ex genere actus voluntatis mēsuratur ex obie
cto sicut ⁊ actus intellectus suo modo: sed ꝙ̄tuȝ ad
bonitatem moralem magis mensuratur ex voluta-
te libere intendente finem ⁊ ponētem circūstantias
circa actū vel magis causatur ⁊ principaliꝰ vt ostē
sum est supra. ¶ Ad quartū de lege dico ꝙ nō con
cludit nisi ꝙ a rōne vel obiecto dictato per rationē
dependet actus moralis tanꝙ̄ ex cōsiliante vel diri
gēte. Sȝ hoc nō est pricipaliꝰ causare actū vel ha-
bitum moralem sed magis a voluntate imperante
⁊ mouēte vt dictum est supra. Obiectum enim cuȝ
sit indifferens ꝺm se ad actum bonū vel malum mo
raliter nec sit liberum nō potest esse causa principa
lis ⁊ determiatiua moralitatis ī actu ponēdo ip̄aȝ
in actu īmo nec ratio ip̄a licet possit dictare. Et iō
sicut dicitur. 9. metaphi. requiritur voluntas ⁊ pro
heresis sicut principale determinās hoc fieri vel nō
¶ Ad quintū qn̄ dicūt ꝙ nullus actus esset indif-
ferens Dico ꝙ īmo sicut apparuit in secūdo. Quā
do dicis ꝙ nō qꝛ quilibet est voluntariꝰ ⁊ causatꝰ a
voluntate. Ita tibi dico cōtra te ꝙ quilibet eēt cau
satus ab obiecto. Si igitur ex obiecto apprehenso
habet actus moralitatem: ita bene sequitur ꝙ qui-
libet est bonus vel malus ⁊ nullus indifferēs. Di-
co ergo ꝙ est aliquis actus indifferens a voluntate
ita bene sicut ab obiecto esse posset. Nam volūtas
potest actum suū elicere indifferentē circa aliquod
obiectum. Ita bene sicut per te posset ipm̄ recipe-
re ab obiecto. ¶ Ad vltimuȝ de auctoritate. Dico
ꝙ peccatores facti sunt abhomīabiles sicut ea que
dilexerunt. Non qꝛ malicia moralis sit principali-
ter in actu ipsorum ex obiecto sicut ex causa: sed qꝛ
cognoscitur abhominatio eorum ex obiectis abho
minabilibus dilectis vel finibus: licet p̄ncipaliꝰ sit
a voluntate diligente. Unde magis causaliter lo-
quendo. Facti sunt abhominabiles ex malis volū-
tatibus ex malis obiectis. Unde ⁊ circa obiectum
malū ⁊ abhominabile sicut circa fornicari vel adul
terari potest aliquis habere bonum actū ⁊ merito
rium detestādo ⁊ odiēdo ipm̄. Et similiter circa ob
iectum bonum pōt habere actum malum detestan
do ipm̄ vel etiā actum malum ꝺm arbitriū volunta
tis. Unde dico ꝙ ip̄a est p̄ncipalis causando actuȝ
bonum vel malū moraliter: ⁊ per ꝯn̄s ad ḡnationē
habitus moralis cōcurrit p̄ncipalius ꝙ̄ intellectꝰ
vel aliquid se tenēs ex parte intellectꝰ. ¶ Ex pre- Correlarium.
dictis apparet ꝙ imputabilitas actus debet attri
bui voluntati soli sicut soli potētie libere rōne cuiꝰ
actus est in potestate agentis ⁊ per ꝯn̄s ꝓmiabilis
vel punibilis: ⁊ sic imputabilis ad laudem vel pre-
mium vel ad vituperium vel penā. Unde ⁊ ip̄a so-
la volūtas ꝺm Anselmum punietur sicut dictuȝ est
in secundo. Hec de secūdo articulo.

¶ Quātum ad tertium arti-

De sufficiētia virtutum 1. opi. culum An scilicet in nobis sufficiāt virtutes adꝗsi
te cū theologicis vel sit necessariū ponere alias in-
fusas cū theologicis ⁊ adquisitis ī nobis. Est vna
opinio ꝙ sic. ita ꝙ oportet ponere aliquas ꝟtutes
infusas ⁊ eodē modo nominatas cum adquisitis si
cut iusticiam infusam ⁊ prudentiam ⁊ fortitudineȝ
⁊ temperantiam. ¶ Quod ꝓbant. Tum qꝛ sicut
ꝺm virtutes adquisitas oportet hominem ordina-
ri ad ciuilitatem vel policiam iuxta se ⁊ temporalē
Ita per aliquas infusas oportet eum ordinari ad
ciuilitatem supernam ⁊ supra se ad ciuilitatem bea
titudinis vt videtur. ¶ Secundo quia ꝺm exigen
tiam finis accipienda sunt ea que sunt ad finem. er
go sicut ad finem naturalem ꝯn̄dum. Puta ad feli
citatem naturalem requiruntur virtutes naturali-
ter adquisite. Sic ad felicitatem vel finē supernatu
ralem requirūtur virtutes supernaturaliter īfuse.
¶ Tertio qꝛ nō minus ꝑficit deꝰ paruulū ī baptis
mo per cōparationē ad alios actus ꝙ̄ per cōpara-
tionem ad actuȝ credendi: qꝛ actus iuste ⁊ tēꝑate
operandi necessarius est sicut ⁊ actꝰ credēdi. ꝗ non
minus īfundit paruulo ceteras ꝟtutes ꝙ̄ fidem vt
videtur. ¶ Quarto qꝛ sicut in voluntate reꝗritur
virtꝰ īfusa ad bene mouēdū ⁊ oꝑandū puta caritas

Ita in appetitu sensitiuo ad seruiendū. quare ꝛc. Et dicuntur iste infuse morales nō qꝛ ex more: sed quia versantur circa materiam moraliū. Secūdo dicūt ꝙ iste ꝟtutes infuse sunt alterius rōnis a virtutibus adquisitis qꝛ nō vident necessitatem ponēdi eas si essent eiusdem rationis.

ꝫ ꝑcedē. opi. ¶ Sed istam opinionem nō teneo. Non enī video aliquā necessitatem ponēdi tot habitus vel virtutes in nobis. Tū quia non videtur probabile ꝙ paruulus a batismo suo sit prudens habitualiter ꝛ temperatus ꝛ fortis ꝛ huiusmodi. Tum qꝛ sufficere videtur ad omnia supernaturalia ꝙ intellectus per fidem perficiatur ꝛ voluntas per spem ꝛ caritatem ꝗ̄tum ad portionē superiorem. Tum qꝛ nec appetitus sensitiuus nec alie virtutes īmediate versantur circa aliqͥd supnaturale sed tantum circa passiones vel operationes naturales licet oēs respiciant finem remotū supernaturalē. Et qꝛ non sunt ponēda plura sine necessitate vel rationis vel cogentis auctoritatis nō pono eas sicut nec ponerē fidem ꝛ caritatē que tamē
opi. doc. magis viderentur ponēde nisi haberem de ipsis cogentes auctoritates scripture ꝛ sanctorū. ¶ Dico igitur ꝙ sufficiunt virtutes adquisite cū theologicis nec alie sunt ponēde. Et dico ꝙ inter virtutes adquisitas quatuor dicūtur cardinales que sunt inter alias principales ꝛ ad quas alie reducūtur. Et dicūtur cardinales a cardine. Nam sicut hostiū in cardine voluitur sic tota vita humana in istis virtu
4. ꝟtutes car. tibus ꝛ ƀm ipas circa materias ipārum dꝫ volui. Et sunt quatuor in genere / scꝫ prudentia / iusticia / fortitudo / ꝛ temperantia. Quarū sufficientia accipitur sic. Virtus enī cardinalis aut est intellectiua perficiens intellectum / ꝛ sic est prudentia. Aut moralis vel appetitiua / ꝛ sic vel perficit appetitū seu voluntatē in ordine ad alterū: ꝛ sic est iusticia que est circa operatiōes ad alterū. Aut perficit hominem in ordine ad seipm. Et hoc dupliciter vel ꝗ̄tū ad appetitum irascibilē: ꝛ sic est fortitudo vel ꝗ̄tū ad concupiscibilem: ꝛ sic est temperantia.

ad moti. 1. opi. ¶ Ad primum aliorū. Dico ꝙ non reqͥritur necessario aliq̄ virtus īfusa etiam theologica ad ordinandū hominē ad illam ciuilitatem supernaturalem ex natura rei sed tantum ex ordinatione diuina ꝛ ꝗ̄tum ad hoc ꝙ requirūtur si tñ alique requirūtur sufficiunt virtutes theologice que habent deum pro obiecto immediato ꝛ fine. Alie vero adquisite sufficiūt respectu aliorum obiectorum ꝛ finium īmediatorū. Eo modo ad secūdum. ¶ Ad tertiū Dico ꝙ nō decet ꝙ sic infundantur alie ꝟtutes sicut fides / ꝛ spes / et caritas ipsis paruulis in baptismo: qꝛ non sunt ita nobiles ꝛ perfecte: ꝛ sunt etiam adquisibiles ꝑ actꝰ ꝗ̄tum sufficit ad perfectionem vite hūane. ¶ Ad quartum Dico ꝙ sufficiunt impressiones habituales adquisite in appetitu sensitiuo que nō sunt virtutes vere: ꝛ formaliter dicēdo ad hoc vt bene obtemperet voluntati. Nec ipa caritas ponitur necessaria in voluntate ad bene imperandum: quia nihil facit ad actum sicut dictum est supra: sed tantū ponitur ibi sicut quidam decor ꝛ ornatus spiritualis sine quo deus ordinauit nō acceptare aliquē actū.

Ad rōes ꝑncipa. ¶ Ad primum principale Dico ꝙ natura non sic inchoat virtutē ꝙ aliquid virtutis habeat formaliter ꝛ in actu nisi īmediāte actu quo adquirit eam: sed solum sicut habet principia. ꝛ ideo sicut potest inchoare per illa principia adqͥsitionem virtutis / ita ꝛ perficere ꝛ nihil cōtra me. ¶ Ad secūdum dico ꝙ natura nō deficit in necessarijs ꝗ̄tum ad naturalia sed ꝗ̄tum ad superueniētia: ꝛ precipue tales habitus nō dat nisi principia ꝛ hoc sufficit nec in hoc deficit. ¶ Ad tertium dico ꝙ viciū nō est inaturale sic ꝙ priuet vel destruat naturam ꝛ aliquid quod inest a natura: ꝛ ideo non oportet ꝙ ꝟtus insit a natura: sed bene qꝛ est preter vel contra iudicium rationis. ideo ꝛc.

¶ Distinctionis trigesimetertie. Questio Tertia.

Tertio quero vtꝝ omnes virtutes morales cōsistant in medio circa passiōes ¶ Videtur ꝙ nulla virtꝰ sit circa passiones. Illud qđ est habitus firmus ꝛ certus non est circa aliquid variabile et mutabile. Sed virtus est habitus certus imo certior omni arte ƀm philosophū Passiones vero sunt variabiles ꝛ mutabiles. g ꝛc. ¶ Secūdo sic. Qua ratione virtus esset circa vnā passionem eadem ratione circa passionem contrariam moderando ambas ꝛ mediādo inter eas. Sꝫ hoc est falsum. Tum qꝛ oporteret contrarias pas
siones simul stare quod est impossibile. Tum qꝛ habitus virtutis nō sic est cōtrariorum sicut habitus scientie ƀm philosophū quinto ethicorū. Nam habitus ꝟtutis determinate inclinat in vnū per modum nature. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic videtur ꝙ nulla virtus cōsistat in medio qꝛ qđ est extremum non est medium nec ꝯsistit in medio. Sed virtus est extremum. Viciū vero aliud vel malicia. ergo ꝛc. 5. ethico.

¶ Contra secūdo ethicorum. Dicit philosophus ꝙ ꝟtus est mediū inter duas malicias. 2. Ethi. Qꝫ aūt circa passiones sint oēs virtutes morales: videtur eē planū de alijs a iusticia. Sed de iusticia etiā q̄ versatur circa passiones vꝫ manifestū qꝛ opationes ad alterū nō pñt bene moderari vel mediari, nisi moderētur passiones. Patet manifeste. ergo ꝛc.

¶ In ista questione sic ꝓcedā ¶ Primo inquirā vtrū oēs virtutes morales sint circa passiones moderādas. ¶ Secūdo vtrū oms consistant in medio vel nō. ¶ Tertio quale sit illđ medium. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primū videtur fuisse ꝛ esse opinio aliquoꝝ ꝙ oēs ꝟtutes morales sunt circa passiones / etiam iusticia de qua minus videtur. ꝟtu. mo. an circa passiōes 1. opi. ¶ Ad hoc adducuntur rationes. Omnis virtus moralis mediat aliqͥd vel moderat seu reducit ad medium. Sed hoc nō videtur nisi aliqua passio. ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic. In subiecto impassibili non potest esse aliqua virtus moralis nec adquirit ꝛ vnde ꝛ subiecto adquirēti virtutem moralem repugnat ipassibilitas. Sed hoc non est nisi qꝛ ꝟtutes morales sūt circa passiōes. g ꝛc. ¶ Tertio sic. Si aliq̄ ꝟtꝰ nō eēt circa passiōes / hoc maxie

videretur de iusticia. Sed iusticia est circa passiones siue legalis siue particularis. De legali patet. Nam ipa precipit actus virtutũ que versantur circa passiones sicut ⁊ lex. Unde ⁊. 5. ethicorum dicit
5.Ethi. philosophus ꝙ lex ꝑcipit que fortis sunt facere. puta non derelinquere aciẽ nec fugere vel abijcere arma. Precipit etiã ꝗ̄ tempati sunt. puta nõ mechari ⁊ huiusmodi: ergo versatur circa passiones ipa legalis iusticia. Similiter etiam legalis iusticia non est pars virtutis sed tota virtus. Cũ ergo alie virtutes sint circa passiones/ videtur etiã ꝙ iusticia ꝗ̄ est tota virtus. ¶ Quarto sic. ⁊ est de particulari iusticia. Homo debet magis amico ꝗ̄ alijs. Nullus aũt debet eẽ ita amicus alteri sicut sibiipi: ⁊ ita nõ minus ex iusticia debet bonũ sibiipi ꝗ̄ alteri. Sed bonum suiipius nõ põt esse sine moderantia passionum. igitur ex iusticia tenetur moderare passiones non solum alicuius sibi ꝯiuncti sed etiam suiipsius ⁊ ita iusticia est circa passiones vt videtur ⁊ per cõsequẽs oẽs ꝟtutes morales sunt circa passiones.

¶ **Sed dico** aliter ꝗ̄tum ad hunc articulum ꝙ virtutes morales non
opi. doc. sic absolute loq̄ndo sicut dicũt isti sunt circa passiones sed alie ꝟtutes a iusticia sunt circa passiões magis/ magis per se ⁊ directe vel ĩmediate circa operationes ad alterum siue illud alterꝫ sit cõitas sicut iusticia legalis siue ꝑsona singularis sicut iusticia particularis: licet etiã mediate ⁊ scd̃ario bene sit circa aliquas passiones. Primũ pꝫ sicut etiã ꝓbat philosophus scd̃o ethicorũ circa eandẽ materiam hñt esse vicia opposita ꝟtutibus ⁊ virtutes q: circa eãdem materiam bene se hñdo fit homo ꝟtuosus male hñdo freq̄ter fit viciosus. Sed vicia opposita virtutibus alijs a iusticia sunt circa passiões. Puta delectatiões vel tristicias/ timores vel audacias ⁊ huiusmodi vt pꝫ. ergo ⁊c̃. ¶ Secũdo sic. Circa illa hñt esse virtutes p̄dicte que ꝓsequendo vel fugiendo fim⁹ deteriores vel meliores/ Sed iste sunt passiones vt delectationes vel tristicie ⁊ huiusmodi passiones vt pꝫ. ergo ⁊c̃. ¶ Tertio sic. ꝓpter delectationes ꝯsñdas mala oꝑamur ⁊ ꝓpter tristicias vitandas a bonis recedimus. Ex quo pꝫ ꝙ necesse est virtuosum sic se hr̃e ad delectatiões ⁊ tristicias ⁊ huiusmodi passiones ꝙ nec ꝓpter delectatiões cõsequẽdas malũ faciat qd̃ fit per temperãtiaꝫ nec ꝓpter tristicias vitãdas a bono recedat: ⁊ hoc fit per fortitudinẽ ⁊ sic sunt tales virtutes circa hmõi passiones. ¶ Quarto sic. Delectatio est nobis a principio vite ꝯplãtata ⁊ incorporata ⁊ per ꝯñs ad hoc ꝙ in nobis moderetur ⁊ etiã refrenet̃ faciliter videtur requiri aliq̄s habitus ⁊ hoc nõ nisi habitus virtutis moralis que est de bono ⁊ de dissimili ex parte operis. ergo virtus moralis circa passionẽ versatur sicut circa materiã suã ꝓximam ĩmediataꝫ ⁊ ꝓpinquam. ¶ Nota hic ꝺm Aristotelem virtutes
Nota. non sunt ĩpassibilitates sed moderatiue passionuꝫ. Unde ⁊ virtuosi non sunt ĩpassibiles sed passiones moderãtes. Et hoc idẽ tractat Augustin⁹. 9. de ciuitate capitulo quarto ⁊ quinto vide ibi. ¶ Aduertendũ est tñ ꝙ licꝫ oĩs virtus moralis ꝑficiẽs hoieꝫ versetur circa passiones moderandas nõ tamẽ oẽs circa easdem. puta circa voluptates vel delectationes ⁊ tristicias sed diuerse circa diuersas ⁊ isto modo sunt circa passiones vt circa aliqua moderabilia vel modificabilia per ipas vel actus iparum/ ⁊ hoc siue tales passiones sint in voluntate vel in appetitu intellectiuo vel in appetitu sensitiuo. Uerũ est tamen ꝙ si passiones moderabiles ponantur in voluntate ꝙ ĩmediatius respiciuntur ⁊ moderantur a virtute ꝗ̄ passiones appetit⁹ sensitiui. ¶ Secundo notandũ est ꝙ nõ sic ꝑcise virtus moralis respicit passionẽ q̄n aliquo modo respiciat operationem vel interiorem que est operatio volũtatis ꝺm virtutem ⁊ de tali operatione nõ est sermo q: planũ est ꝙ quelibet virtus suã operationeꝫ sic ĩmediate respicit sed non sicut materiam sꝫ magis sicut actũ ꝓprium siue etiã exteriorẽ operationẽ sicut operationes ĩperatas mẽbrorum exteriorũ ad quas voluntas virtuosa mouet. De iusticia aũt que perficit hominem ad alterũ. Dico ꝙ nõ est sic ĩmediate circa passiones ad alterũ reddendi scꝫ alteri quod suũ est mediãdo ⁊ modificãdo tales oꝑationes ꝺm philosophum quinto ethicorꝫ: ⁊ de vtraqꝫ iusticia hoc dicit. Unde ibidẽ ca. 4. postꝗ̄ ostẽdit aliam eẽ iusticiam legalem a particulari ⁊ in iusticias ipis oppositas eẽ alias ⁊ diuersas ꝙ ambe in eo ꝙ ad alterum habent potẽtiam. Puta circa operationẽ statuendo in ea mediũ ꝺm debitas circũstantias operatio aũt ad alterũ passio non est vt patet. Unde distributio vel cõmutatio non est passio sed operatio vel actus quidam. Dico tamẽ ꝙ q: freq̄ter cõcomitantur passiones quibus nõ moderatis nõ ẽ perfecta iusticia. ¶ Sed ad opera ĩiusta mouetur q̄s ex passionibus que sunt principia operationũ sicut ex ira ad occidendum vel dãnificandum ⁊ ex cõcupiscentia oculorum ad furandũ vel rapiendũ iniuste ⁊ ex cõcupiscentia carnis ad mechãdum cũ vxore ꝓximi ⁊ faciendo sibi talem iniusticiam cõcomitanter vel secũdario. Iusticia respicit passiones inꝗ̄tum virtutes cõcomitantes que sunt circa passiones vt fortitudo ⁊ temperãtia ⁊ hmõi Iuuãt iusticiam vt predictum est quoquo⁰ vel etiã inꝗ̄tum legalis iusticia precipit actus virtutũ sicut superius est adductum ⁊ ꝓbatum per philosophũ in arguendo pro opinione aliorum. ¶ Uñ circa p̄dicta ẽ aduertendum ꝙ virtus potest intelligi versari vel eẽ circa aliquid tripliciter. Uno modo per se ⁊ primo Secũdo modo ꝑ se nõ primo. Et tertio modo per accidẽs. Ita ꝙ nec per se nec p̄io. ¶ Primo⁰ tẽperantia est circa medium rationis in delectationibus ꝺm gustum vel tactuꝫ: ⁊ fortitudo circa mediũ timoris ⁊ audacie/ ⁊ iusticia circa mediũ iustum in operatione ad alterum: ⁊ sic de alijs suo modo.

5.Ethi. — Nota. — Uirtus circa aliqd v̄sat̃ tripliciter.

¶ Secũdo modo temperantia ⁊ fortitudo sunt circa obiecta passionum quas moderãt: ⁊ iusticia circa obiecta operationum. ¶ Tertio modo iusticia est circa passiões per accidens scilicet modo supra dicto inꝗ̄tum fortitudo ⁊ temperantia que moderant passiones concomitãtur perfectam iusticiam ⁊ iuuãt ipam/ ⁊ iusticia ipa ꝺm equalitatem que debetur ad alteruꝫ imperat actus rectos ⁊ media predictarum virtutum obseruari in passionibus circa quas versantur p̄fate virtutes. ¶ Et similiter etiã apparet ex dictis ꝙ tempantia ⁊ fortitudo sunt circa operationes per accidẽs inꝗ̄tũ moderãt passiones sine quibus moderatis nõ sunt operatiões perfecte: sed de facili deficiunt a medio iusticie. quare ⁊c̃. ¶ Sic ergo patet ꝙ non vniformiter iusticia et alie virtutes sunt circa passiones: sed multum differenter.

ad rōnes I.opi.

¶ Ad primū aliorum dico q̄ iusticia per se primo mediat operationē non passionē sed alie moderant passiones. ¶ Ad secundum dico bene q̄ virtutes non sunt impassibilitates nec adquirūtur in subiecto impassibili cōmuniter: sed nō propter hoc oportet q̄ quelibet moderet per se primo passiones sed q̄ possit cōcomitari passionē: quare ₇c̄. ¶ Ad tertium dico q̄ bene concludit iusticiam legalē versari per accidēs vel remote circa passiōes pro quā to imperat actus illarum virtutum que versanť circa passiones. ¶ Ad quartū de iusticia particulari dicēdum q̄ proprie loquēdo non est alicuius ad seipsum sed ad alterū. Unde nec est proprie et per se circa passiones nisi quia faciliter hoc deuiat a iusto particulari debito alteri nisi sit moderatus in seipso q̄tum ad passiones per alias virtutes sicut ostēsum est supra. Hec de primo articulo principali.

oīs virt⁹ moralis an əsistat in medio I.opi.

¶ Quātum ad secūdum articulum videtur q̄ non omnis virtus moralis cōstet in medio. ¶ Primo quia magnanimitas ₇ virginitas ₇ paupertas sunt virtutes: ₇ tamē oēs iste tenēt extremū. Prima honoris secūda in abijcien do voluptates venereas omnino. tertia in abijcien do diuitias tēporales. ¶ Secūdo quia passiones sunt simplices ₇ indiuisibiles ₇ tote simul in instāti sicut etiā Aristoteles dicit in. 4. ethi. de visione. ¶ Tertio quia virtutes intellectuales non consistunt in medio sed circa vnitatem indiuisibilem. ¶ Quarto quia si consisterent in medio oporteret q̄ illud medium esset reale sicut ₇ virtutes sunt reales ₇ maxima bona quibus nullus male vtitur ꝫm Augustinū. 2. de libero arbitrio ₇ sic quelibet virtus moralis semp esset in medio reali: ₇ per consequēs pūctuali ₇ indiuisibili ₇ inuariabili quod est falsum. ¶ Quito quia de extremo ad extremū nō est transitus nisi per medium: ₇ per cōsequēs si virtus mediaret inter duas malicias de vna malicia vel de vno vicio nō esset trāsitus ad aliud nisi ꝑ virtutem. ¶ Sexto quia iusticia non cōsistit in medio duarū maliciarum. Auferre eīn ab aliquo plus q̄ suū vel accipere vitium est vel vitiosum sed accipere vel recipere minus non est vitium vt pꝫ: ꝗ ₇c̄.

August.

Modus ductio.

¶ Sed his non obstantibus dico cum philosopho. 2. ethicorū q̄ omnis virtus moralis consistit in medio ₇ ponit medium in passionibus vel in operationib⁹. Et loquor de moralibus adquisitis: non autē de theologica morali q̄ est caritas: si tī ē moralis. ¶ Hoc declaro sic. Uirtus excludit a passiōe vel operatione superabundātiam ₇ defectum ꝫm dictamen rationis rectum. Patet. 2. ethicorū. Sed hoc nō est aliud q̄ virtutē constare in medio ₇ ponere mediū ergo ₇c̄. ¶ Scdo sic. Sicut bonū regulati ₇ mēsurati est qd̄ non excedat regulam ₇ mēsuram nec deficiat ab ipa sicut patet i artificiato respectu artis Sic bonū morale est qd̄ nō excedit nec deficit a mēsura sua que est ratio recta operantis. Sed hoc est stare in medio ꝫm debitas circūstantias: ergo ₇c̄. ¶ Tertio sic. Uirtus est moderatiua vel modificatiua passionis vel operationis sicut dictū est supra Sed tale moderare vel modificare nō est nisi ponere medium vitādo superabundātiam ₇ defectū ergo ₇c̄. ¶ Dico igitur q̄ virt⁹ quelibet moralis in medio consistit vel circa mediū. Sed quomodo est hoc intelligēdum. Dico q̄ non est intelligēdū virtutem vel actū virtutis esse formaliter quoddā medium inter extremas passiones vel operationes in equales quasi aliquid compositū ex ipsis. Et ita ipsam virtutē formaliter in medio consistere ꝑ hunc modum. Sed magis intelligitur stare in medio vł circa medium obiectiue vel quasi effectiue pro tanto: quia habētem virtutem non permittit excedere nec deficere ꝫm passionem vel in operatione. Uirtus eīn existens formaliter in voluntate mediante actu suo elicito imperat appetitui sensitiuo ₇ refrenat ipsum ne excedat in passione vel deficiat sicut nec fortitudo excedat per audaciā vel deficiat per timorem sed passionē audacie ₇ timoris temperat vt mediocriter ₇ ꝫm q̄ oportet audeat ₇ etiam passionem timorem vt moderate fortis timeat ₇ vt homo. Nec oportet q̄ simul semper insint iste due passiones quando inest actus fortitudinis sed sufficit q̄ altera insit per talē actum tēperata vel possit inesse. Sic igitur dico etiā de alijs suo modo q̄ virt⁹ quelibet moralis consistit in medio ponēdo mediū predictuꝫ ₇ amouēdo superabundātiam ₇ defectū in passione vel operatione.

Resolu.

¶ Sed vt expediām me etiā de tertio articulo qui satis est ꝓximus isti secundo articulo quale medium est istud mediū. Dico q̄ aliud ₇ aliud medium ponitur in virtutibus circa passiones ad seipm ₇ in iusticia que est ad alterum. Nam in primis ponitur mediū rationis qd̄ dicitur pro tanto medium rationis nō: quia sit tīn ens rationis sed quia dictatum est a ratione recta Sic q̄ nō distat equaliter ab extremis sicut mediū rei distat equaliter: licet etiam dictatū sit a ratione sed ipsum medium rationis plus accedit ad alterū extremorum ₇ debet accedere ꝫm rationē rectā et patet in exemplo. Nam medium qd̄ obseruat tēperantia est medium rationis: quia eīn proni sumus naturaliter ad prosequēdum delectationes ₇ superabundātias ipsarū delectationes dico ꝫm gustum et tactum ratio recta dictat q̄ virtus obseruās medium in delectationibus magis debet elongare se a superabundantia talium q̄ a defectu. Similiter etiā quia difficile est aggredi terribile et proni sumus ad resiliendū ratio recta dictat q̄ fortitudo vł fortis obseruās medium in aggressione terribiliū magis debet elongari a timore q̄ ab audacia ₇ sic dico de istis virtutibus q̄ consistūt in medio rationis. ¶ Sed de iusticia dico q̄ cōsistit in medio rei qd̄ quidem sic dicitur non quia nō sit iudicatū a ratione: sed quia equaliter ꝫm proportionē aliquam realeꝫ tale mediū distat ab extremis ₇ est idē apud omnes. Non sic medium rationis. Et hoc declaratur sic. Est eīn ꝓportio arismetica ₇ ꝓportio geometrica ₇ varie ꝓportionalitates inter istas. Proportio eīn habitudo duorum terminorum vel duorum extremorū. Sed proportionalitas est habitudo duarū ꝓportionū ₇ similis habitudo. Et quia proportionalitas nō potest esse in paucioribus terminis q̄ in tribus in quibus oportet esse medium ideo proportionalitas etiaꝫ medietas nominatur. ¶ Notandū ergo q̄ in proportionalitate geometrica proportiones sunt equales sed illud in quo extremū vel terminus vnius proportionis differt vł distat ab alio termino vel extremo non est equale il

quale sit medium virtutū.

ꝓportio ꝓportionalitas.

Nota de proport. geo.

li in quo terminus alterius ꝓportionis differt ab alio verbi gratia quaternarij ad binarium est proportio dupla ⁊ octonarij ad quaternariū similiter. Sed illud in quo differunt quaternarius ⁊ binariꝰ nō est equale illi ī quo differūt quaternariꝰ ⁊ octonariꝰ: qꝛ octonariꝰ excedit q̄ternariū ī quatuor: sed quaternarius nō excedit binarium nisi in duobus. Binarius autē non equatur quaternario. Similiter etiā si ponatur proportionalitas geometrica in quatuor terminis vt inter terminos vnius proportionis .16. ⁊ .8. ⁊ terminos alterius ꝓportionis .6. et tria vel quatuor ⁊ duo. In proportionalitate vero arismetica proportiones sunt inequales ⁊ dissimiles: sed differētie terminorū sunt equales vt patet in proportionalitate q̄ consistit inter duas proportiones quarū vna est ternarij ad binariū ⁊ alia quaternarij ad ternarium: quia proportio ternarij ad binariū est sesquialtera sed quaternarij ad trinariū est sesquitertia: ⁊ tn̄ quaternariꝰ nō distat a trinario nisi in vnitate sicut nec trinarius a binario.

resolutio de medio virtu.

¶ Ad propositū igitur applicādo dico sicut patet quinto ethicorū ꝙ medium qđ est equale ⁊ iustū in operatione ad alterū in iusticia cōmutatiua ⁊ forte etiam in iusticia legali de quo tn̄ non curo qꝛ nec de hoc facit ibidem Aristoteles mētionē accipitur ẜm proportionalitatē arismeticam: quia differentie terminorum dati ⁊ accepti sunt equales ẜm ꝗ̄titatem. Unde si accipio a te decē debeo tibi dare valorem istorū decē: ⁊ econuerso ẜm iusticiam cōmutatiuam. ¶ Sed medium in iusticia distributiua accipitur ẜm equalitatē proportionalitatis geometrice. Nam per iusticiam distributiuā sic debēt aliqua distribui. Puta bona cōmunitatis ꝑsonis vtilibus cōmunitati ꝙ proportio bonorū distributorum inter se equalis sit proportioni personarum quibus distribuuntur vt si ꝑsona plus valet in duplo cōmunitati ꝗ̄ alia plus detur sibi in duplo ꝗ̄ alijs. Non tn̄ oportet ꝙ differētie terminorum sint equales quia plus datur vni ꝗ̄ alteri sicut terminꝰ vnius proportionis in ꝓportionalitate geometrica in plus excedit alium ꝗ̄ alius alterius ꝓportionis excedat alium. Non sic est in iusticia cōmutatiua que respicit equalitatem ꝗ̄titatis ẜm valorem dati ⁊ accepti. Et ita licet inter personas possit esse inequalitas proportionis: non tn̄ debet esse inter terminos proportionū sed debet esse equalitas simpliciter dati ⁊ accepti quasi inter differentias terminorum.

ad rōnes aliorum.

¶ **Ad primū** in contrarium per quod probatur ꝙ virtus non cōsistit in medio. Dico ꝙ magnanimꝰ querēdo maximos honores non excedit medium rationis: qꝛ non querit maximos honores simpliciter ⁊ absolute sed statum suum vel ad personam decentes ⁊ ẜm qđ oportet ⁊ quando oportet ⁊ propter qđ oportet: licet ergo querat ⁊ intēdat honorem maximum sibi conuenientē: non tn̄ excedit quia non querit honorē maximū vel tantum honorem ꝗ̄tus est debitus maiori se vel meliori hoc eñ esset superbia. ¶ Ad illud de virginitate dico ꝙ tenet medium non rei sed rationis qꝛ abstinet quomodo oportet ⁊ quādo oportet ⁊ propter quod oportet. Et similiter de paupertate. Uñ ⁊ recta ratio dictat sic abstinere declinando ad aliud extremū eo ꝙ multum sumus proni et inclinati ad delectationes venereoꝝ ⁊ huiusmodi.

¶ Ad secūdum dicitur ꝙ licet passiones ẜm se et in essentia sua sint simplices ⁊ indiuisibiles ⁊ sic in eis non sit dare medium tn̄ aliquomodo ẜm magis et minus per accidēs variantur inꝗ̄tum ẜm diuersas circūstantias inuenitur eis magis ⁊ minus: ⁊ ꝑ consequēs medium ⁊ sic virtus tenet mediū in passionibus. Aliter videtur michi dicendum ꝙ passiones ⁊ licet possint esse simul tote in instanti nec sint diuisibiles in partes successiuas sicut motus tn̄ diuisibiles sunt intra se ⁊ possibiles intēdi vel remitti: ⁊ per consequēs mediari et ad mediū redigi ẜm dictamen rationis recte ⁊ hoc etiam dicit cōmētator .2. ethicorū cōmento .10. vbi facit istud argumētum ⁊ soluit. ¶ Ad tertium nō est simile de virtute intellectuali ⁊ morali sicut patet. Uirtus eñ intellectualis consistit immediate circa obiectū suuꝫ inuariabile ẜm ꝙ huiusmodi. Puta circa veritatē que vt sic est inuariabilis. Non sic autē moralis sed circa passiones ⁊ operationes variabiles. Unde ⁊ virtus intellectualis mensuratur ab obiecto. Sed virtus moralis magis mensurat ⁊ modificat obiectum vel passionē. ¶ Ad quartū dico ꝙ illud medium in iusticia est reale modo supradicto ⁊ ī alijs est medium rationis ⁊ dico ꝙ cōuenientius est hoc ꝗ̄ ꝙ omniū esset medium reale sicut patuit supra. Uerū est tn̄ ꝙ vtrūqꝫ est reale: quia nō est ens rationis tm̄ sed extra intellectū. ¶ Ad quintum dico ꝙ per motū continuum nō proceditur ab extremo in extremū nisi per medium distantie interiacēter vel per medium cōpositum ex extremis essentialiter ordinatū inter extrema in cōparatione ad talem processum vel motum. Modo dico ꝙ nec virtus est tale mediū inter duas malicias nec etiā est talis processus vel motus continuus a vicio in vicium: quare ⁊c̄. ¶ Ad sextuꝫ dico ꝙ licet iusticia in propria materia medium teneat eo modo quo dictum est supra: non tn̄ sicut alie virtutes inter duas malicias licet eñ imputetur homini ad vicium ꝙ nimis vel parum timeat vel audeat ⁊ huiusmodi: non tn̄ homini imputatur ad vicium ꝙ minus ꝗ̄ suum commutando recipiat: licet sibi imputetur ad viciuꝫ ꝙ plus ꝗ̄ suuꝫ accipiat. vel etiā dici potest ꝙ sicut in delectationibus homini imputatur ad viciū ꝙ nimis delectetur ⁊ non imputatur in vicium ꝙ modicū vel omnino non delectetur in delectationibꝰ venereis. Sic in proposito. Unde nec ꝗ̄tum ad hoc oportet ꝙ iusticia semꝑ cōsistat ī medio: quare ⁊c̄.

¶ **Ad primuꝫ principale** quādo dicis ꝙ habitus certus ⁊ inuariabilis non est circa variabile. Patet de scientia. Dico ꝙ sicut de variabili ẜm aliquā rationē inuariabilem potest esse scientia sic circa passiones variabiles ẜm ꝙ reducuntur ad medium rationis ⁊ ad mediuꝫ rei modo supradicto potest esse virtꝰ ⁊ immobilitare aliquo modo circa tale medium. ¶ Ad secundum dico ꝙ eadem est virtus moderatiua cōtrariarum passionum sicut eadē fortitudo moderatiua audacie ⁊ timoris sicut suo modo inter cōtraria est ideꝫ mediū et idem motus. Unde ⁊ eiusdē virtutis est moderare cōtraria ⁊ intēdere vnum ⁊ remittere. Tu dicis virtus non est circa contraria. Ueꝝ est tanꝗ̄ circa principaliter intēta virtute sed magis circa mediū. Tu dicis contraria non sunt simul. Dicitur ꝙ veꝝ est sub suis excellentijs ⁊ ita nec passiones: sed non

Ad argumēta principalia.

curo de ista solutione. Dico q contraria possunt esse simul redacta ad medium ⁊ etiā sub suis excellētijs sicut superius est ostēsum. ¶ Ad tertiū dico q virtus facit vnum extremū cōtra viciū: ⁊ ideo nō potest esse medium vel cōsistere in medio qd participat ratione viciorum vel maliciarum vel constituatur ex malicijs sicut etiam nec inter aliquas virtutes potest esse vicium medium: bene tamē potest esse medium per abnegationem duarum maliciarū ponendo medium qd nec superabundat nec deficit ſm iudicium rationis recte et in tali medio pōt cōsistere: ideo ⁊c.

¶ Distinctionis Trigesimequarte. Questio Unica.

Circa distictionē Trigesimāquartā quero vtrū virtutes dona beatitudines ⁊ fructus sint idē habitus per essentiam. ¶ Uidetur q virtutes ⁊ dona nō sint idem habitus. Primo quia illa q̄ non similiter diuiduntur non sunt idem. Sed virtutes diuiduntur in infusas ⁊ adquisitas dona autem nō sic diuidūtur. Nam omnia dona sunt infusa: vt videtur: ergo ⁊c. ¶ Scdo arguitur de donis ⁊ virtutibus ex vna parte ⁊ beatitudinibus ex alia: q: virtutes ⁊ dona sunt septē sed beatitudines sunt octo. Mathei. 5. ergo ⁊c. ¶ Tertio
Ad Galath. 5. de fructibus hoc idem q non sunt idem cū alijs: q: fructus sunt duodecim ad Galathas quinto. Fructus autē spiritus ⁊c. Sed nulla aliorum est in tanto numero: ergo ⁊c.

¶ Contra quia nō videtur necessarium ponere tot habitus. sufficiunt eñ pauciores vt dicetur infra. Cum ergo non sint ponenda plura sine necessitate videtur q non sint habitus distincti.

¶ In ista questiōe sic pcedā.

¶ Primo ponā vnā opinionē de questione ⁊ aliā iuxta eam q̄tum ad virtutes dona ⁊ beatitudines et arguam cōtra eas. ¶ Secūdo ponā aliam ⁊ declarabo eam ⁊ simul dicam aliquid de fructibus. ¶ Tertio instabo contra dicta ⁊ soluam. ¶ Ultimo ad rationes principales.

7. virtutes capitales. ¶ Quātum ad primum. Notandū q septem ponūtur virtutes capitales in nobis quarum sunt tres infuse ⁊ quatuor cardinales
7. dona. adquisite: scꝫ fides spes caritas prudentia iusticia fortitudo ⁊ tēperantia. Septem etiaꝫ ponuntur et enūerātur dona ab ysaya. 11. vbi dicit de Christo. Requiescet super eū spiritus sapientie ⁊ intellect⁹
Beatitudines. 8. spiritus consilij ⁊ fortitudinis spiritus sapientie ⁊ pietatis ⁊ spiritus timoris domini. Beatitudines vero nominantur octo.
Math. 5 Mathei. 5. vbi dicit. Saluator. Beati pauperes spiritu beati mites beati q̄ lugent beati qui esuriunt ⁊ sitiūt iusticiam. Beati misericordes. beati mūdo corde. beati qui persecutionē patiuntur propter iusticiam. Et tenetur cōmuniter q vltima nō ponit in numerū cum alijs sꝫ est declaratiua aliarum. Signū est eñ probatiuuꝫ et declaratiuum aliarū beatitudinū quando homo sustinet persecutionē propter iusticiam. Unde nō sunt nisi septem beatitudines proprie in numerum ponētes. Et dicūtur beatitudines non quia formaliter ⁊ in actus nos beatos efficiant: sed quia meritorie quasi ad beatitudinē nos disponūt ⁊ ordināt ¶ Fructus autē spirit⁹ ad Galathas. 5. enumerā- Fructus spūs. 12.
tur. 12. attendēdo ad vocabula vel nomina ipsorū. Sunt eñ caritas / gaudiū / pax / patientia / longanimitas / bonitas / benignitas / māsuetudo / fides / modestia / continētia / castitas / vtrum vero sunt tot ſm rem quot sunt ſm nomina vel vocabula magis inferius apparebit. Et dicūtur ista fructus pro quāto sunt aliqua bona delectabilia habentibus ipsa. 1. opi.

¶ Hoc premisso dicūt aliqui quoꝝ opinio videtur pbabilis inter alias quas nolo tenere q ꝟtutes dona ⁊ beatitudines ⁊ fructus sunt aliqua essentialiter distincta. Sed virtutes ⁊ dona dicūt habitus beatitudines vero magis dicūt actus virtutū perfectarū per dona vel potius ipsorū donorum. Unde ⁊ ſm omnes beatitudo in actu consistit magis q̄ in habitu: fructus vero sunt delectationes consequētes tales operationes quasi illa que capiuntur ⁊ consequuntur operationes perfectas virtutū ⁊ donoruꝫ sicut operationē perfectam consequitur vel concomitatur delectatio. ¶ Q autē virtutes ⁊ dona sint habitus essentialiter distincti declarāt: quia dona eleuant ad actum perfectiorē q̄ possent facere virtutes vnde ⁊ dāt operari modo superhumano ⁊ quasi supnaturali sicut virtutes modo naturali / ⁊ ideo sicut virtus heroica distinguitur cōtra virtutē simplicē eo q modo excellenti facit operari / quasi modo diuino ſm philosophum. Sic dona a virtutib⁹ multo magis distinguuntur. Q autē beatitudines sint actus patet per modum loquendi Saluatoris Mathei. 5. vbi enūerādo beatitudines ponit multos actus. Sed q fructus sint delectationes cōsequētes patet etiam ex predictis.

¶ Secundus modus dicēdi est in parte conueniens cū isto: tñ in parte discordans q virtutes dona ⁊ beatitudines sunt habitus essentialiter distincti ita q beatitudines nō dicūt actus sed habitus 2. opi.
¶ Hoc declaratur sic. Nam sicut circa delectationē potest aliquis male se habere triplici modo scilicet modo humano ⁊ cōmuni modo superhumano et magis excedēte ⁊ modo humano in superlatiuo vel quasi in summo nō curās quomodocūq vel cū quocunq vel cū quacunq attingat delectationem etiam cōtra modum ⁊ instinctū nature sic circa materiam virtutis potest aliquis se habere tripliciter bene. Unomodo humane ⁊ modo cōmuni sicut cōmuniter se habēt virtuosi respectu materie virtutꝫ Secūdomodo superhumano ⁊ excellēti vel speciali ⁊ tertio modo in humano ⁊ diuino quasi ⁊ superexcellēti sicut ponitur exemplum q circa materiā fortitudinis aggrediēdo terribile potest aliquis se habere modo humano aggrediendo terribile cū tristicia tñ ⁊ dolore. Tamē propter bonum cōmune ne cadat in vicium sustinēdo tristia. Secūdomodo qñ sustinet tristia vel aggreditur terribilia cuꝫ leticia ⁊ gaudio ⁊ exultatione sicut plures martires hoc fecerunt ⁊ hoc est superhumane. Tertiomodo ihumane ⁊ quasi diuino modo quādo seipsuꝫ totaliter negligat q̄tum ad carnē ⁊ corpus ⁊ exponit se spō

te mori et ad sustinendum tristia et optat ⁊ desiderat sicut fecit Laurentius et Paulus desiderabat dissolui ⁊c̄. ¶ Ad actuȝ ergo bene se habēdi circa materiam virtutis / primomodo necessaria est fortitudo virtus sed ad actum se habend / secundomodo necessaria est fortitudo donū. Sed ad actum se habendi / tertiomodo necessaria est fortitudo beatitudo qua homo sic aggreditur terribilia non curans sustinere tristia ac si iā esset beatus ipsa despiciendo: ⁊ sic de alijs donis ⁊ virtutibus et beatitudinibus suo modo.

ꝯ p̄cedē. opi. ¶ Contra istos modos dicēdi pro quanto cōueniunt q̃tum ad dona ⁊ virtutes arguitur. Et similiter ꝯtra secundū pro quā to ponit beatitudines esse habitus ⁊ distinctos habitus a virtutibus ⁊ donis. ¶ Primo sic. Si virtutes ⁊ dona sic distinguntur sicut dicūt primi ⁊ vltra beatitudines ipse sicut dicunt secūdi sequit̃ ꝙ dona sint habitus perfectiores q̃ virtutes ⁊ similiter beatitudines perfectiores habitus q̃ dona ⁊ ꝑ consequēs q̃ virtutes. Sed hoc est falsum: q꞉ caritas virtus est excellētissimus ⁊ nobilissimus habitus inter omnes s̄m Apostolum. 1. ad Corinth. 13.

Apl̄us ⁊ August. ⁊ s̄m Augustinū. 15. de trinitate: & ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Si dona essent habitus sic distincti a virtutibꝰ sicut ponūt primi ⁊ beatitudines vltra sicut dicūt secundi. Ita ꝙ virtus daret operari modo humano ⁊ donū modo superhumano ⁊ beatitudo modo inhumano cū circa eandem materiam nō possit homo simul operari modo humano ⁊ superhumano ⁊ inhumano. Nec sit necessariū si potest operari modo superhumano ꝙ operetur modo humano vel si potest modo inhumano ꝙ operetur modo suꝑhumano vel humano. Sequeretur ꝙ virtutes non starent cū donis s̄m primos ⁊ ꝙ virtutes ⁊ dona non starent: sed omnino superfluerēt cum beatitudinibus in habēte beatitudines Hoc est falsū. ¶ Tertio sic. Si ista distinguerētur ab inuicē sicut ponūt illi siue primi siue secūdi hoc non esset nisi propter diuersos modos operādi circa materiam virtutis. Sed hoc non est necessariū. Nam ad actū perfectissimum operādi circa materiaȝ virtutis sufficit virtus perfectissima sicut ad actum perfectum ꝑfecta virtus ad actū perfectioreȝ perfectior ad actū perfectissimū perfectissima. Non ergo oportet ponere alios habitus vt videtur. Et cōfirmatur per Aristotelem qui virtutē heroycam vel perfectam non

Aristo. distinxit a virtute imperfecta vel minus ꝑfecta tā q̃ inter aliquos habitus alterius ⁊ alterius rationis vel sicut inter perfectum ⁊ perfectuȝ: quia et in actu perfecte virtutis posuit stare felicitateȝ. Nec posuit alium habitum necessarium ad actum felicitatis vie nisi prudētiam q̃tum ad felicitatē politicam ⁊ ciuilem vel sapientiam q̃tum ad felicitateȝ speculatiuā. ¶ Quarto sic. Si virtutes et dona et beatitudines sic distingūtur s̄m modos agendi humane ⁊c̄. Cum circa materiam cuiuslibet particularis virtutis cōtingat agere illis tribus vt videt̃ sequitur ꝙ circa quālibet materiam cuiuslibet virtutis erit donū aliquod ⁊ beatitudo aliqua ⁊ sic tot erunt virtutes quot dona ⁊ econuerso quod tñ nec primus nec secundus cōcederet. ¶ Quinto sic: q꞉ aliquibus vidētur illa verba parabolica de modo agendi humane ⁊ inhumane. Homo eñ quicquid agit recte ⁊ s̄m rationē rectam humane agit et s̄m ꝙ homo: ⁊ ideo ex illis modis agēdis parabolicis non debet accipi vt videtur distinctio habituū predictorum. ¶ Sexto contra rationē primi ꝙ beatitudines sunt actus: q꞉ beatitudo ⁊ felicitas in actu consistit. 4. ethicorū videtur esse: q꞉ beatitudines 4. ethic.

ille nō propter hoc beatitudines dicuntur: q꞉ actu et formaliter beatos nos faciant. Non enim lugere vel persecutionē pati vel esurire vel sitire faciunt homīes actu ⁊ formaliter beatos: igitur ex hoc argui nō potest ꝙ beatitudines sint actus. ¶ Similiter etiā septimo cōtra illud quod dicunt secundi ꝙ oportet panere fortitudinē donum ⁊ habitū distinctum a fortitudine virtute ad aggrediendū ⁊ sustinēdum delectabiliter tristia videtur contra philosophum in. 2. ethicorum. Ad hoc eñ videtur suffi- 2. ethico.

cere fortitudo virtus perfecta. Nam in s̄cdo ethicorum dicit ꝙ signū generati habitus est superueniens delectatio. Et similiter Gregorius p̄mo mo Grego.

ralium dicit ꝙ fortitudo donū dat confidētiam trepidanti. Et hoc idem attribuit Aristoteles fortitu

dini virtuti. 3. ethicoruȝ vbi dicit ꝙ fortitudo facit 3. ethico.

in pauidū in periculis. Facere autē in pauidum in periculis est prestare cōfidentiam: igitur non sunt virtutes distincte. Si dicas ꝙ immo quia fortitudo virtus facit cum tristicia sed fortitudo donū cū delectatiōe ⁊ gaudio vel leticia sicut etiā dicit philosophus. 3. ethicorū de fortitudine virtute ꝙ actꝰ eius est cū tristicia. ¶ Ad hoc respondet Lyncoñ. Lyncoñ.

ibidem ꝙ q̃tum est ex parte obiecti ⁊ materie actꝰ est tristis: quia obiectum est tristabile vel cōtristās Sed q̃tum est ex parte fortis ⁊ perfecte virtuosi p̄cipue actus est delectabilis sicut immediate probatur per philosophū. 2. ethicorum. Sic ergo non vidētur stare p̄dicti duo modi dicēdi. ¶ Alij sunt modi multi dicēdi quos ponit Tho. in scripto suo vide ibi. Hec de primo principali.

¶ Quātum ad secūdum arti 3. opinio quā tenet doctor.

culū dicitur aliter q̃tum ad dona ⁊ virtutes ꝙ nō sunt habitus per essentiā differentes sed septē dona sunt idem habitus cū septem virtutibus: q꞉ s̄m ipsos sapientia est idem habitus cū caritate cōcernendo spē qua tenditur in deum ⁊ expectat̃. Qꝫ autem sapiētia donū sit habitus cū caritate. Probatur per illud. Dilectio dei honorabilis sapientia et neminē diligit deus nisi cum quo sapientia inhabitat. Similiter etiā q꞉ caritas est illa virtus que fa- nota hec de. 7. do

cit sapere de deo ⁊ de diuinis. Donū vero scientie nis.

⁊ intellectus sunt idem habitus cum fide: aliter tñ et aliter se habēte: quia donum intellectus idem est cuȝ fide de articulis fidei quasi de principijs. Sed donū scientie est idem cum fide explicita quo dono sequuntur ea que sunt fidei ⁊ possunt deduci ex articulis sic ꝙ rationabiliter etiā cōtra alios possint defensari ⁊ sustineri. Donum vero consilij est idem habitus cum virtute prudētie. Donum pietatis cū virtute iusticie perfecte ad deū ⁊ ad proximū donū fortitudinis idem habitus cū virtute fortitudinis donū timoris cum virtute tēperantie precipue q̃tum ad partem sui que dicitur humilitas reuerētie Alij tñ conuenientes cum predictis q̃tum ad quatuor vltima. Dicūt ꝙ tria prima non sunt idē habitus cuȝ virtutibus infusis sed cū tribus adquisitis intellectualibus: q꞉ donum sapientie cū virtute intellectuali que dicitur sapientia. Donū intellectus

cum virtute que dicitur intellectus precipue circa principia agibilium. Sed donū scientie idem cum virtute scientie circa ista inferiora. Sapientia vero magis circa diuina & altissima. Patet .6. ethicorū quia nō videtur istis multum probabile ꝙ sapiētia sit idem qd caritas cum sit virtus intellectualis nō appetitiua & iste modus vltimus michi placet magis. ¶ De habitudinibus vero probabile videtur michi cū alijs ꝙ non sint habitus sed magis actus virtutū vel donorum sicut etiam rationabiliter videtur per modum enumerādi ipsorū a saluatore in quo plurimi exprimūtur actus. Verū est tamen ꝙ ab aliquibus etiam ponūtur idem habitus cū donis & virtutibus. Ita ꝙ idem habitus dicatur virtus in cōparatione ad actum dicatur donū inq̄tū a spiritu sancto gratuito datum vel datus: q2 omne datum optimū & omne donū perfectū &c. Dicatur beatitudo pro quāto ad beatitudinē nos disponit: sed quomodocūq̄ se habeat siue sic siue nō beatitudines virtutibus & donis correspondēt. Sed quomodo: quia diuersimode dicitur a diuersis & nō est magna difficultas in hoc trāseo gratia breuitatis. ¶ De fructibus dicitur ꝙ aliqui fructus sunt passiones consequētes operationes perfectas virtutū vel donorum & inter illos duo sunt cōmunes omnibus talibus operatiōibus & eis correspondēt scilicet gaudium & pax. Gaudiū quod est delectatio ex causa positiua. Pax que magis ꝓuenit ex amotione impedimēti. Aliqui vero fructuum sunt habit⁹ et sunt idem cū virtutibus infusis sicut fides cū fide virtute & caritas cū caritate & longanimitas cū spe. Alij septem fructus ſm aliquos sunt idem habitus cū septem donis & virtutibus vel actus ipsorū vel delectationes speciales cōcomitantes actus ipsorum & consequētes: quomodo autē correspondeant dimitto gratia breuitatis. ¶ Q̄tum igit̄ ad articulum mouētur isti ad ponēdum ꝙ dona & virtutes sunt idem habitus per essentiam & adhuc ſm alios beatitudines simul: quia non vidēt necessitatem ponēdi tot habitus distinctos. Nec ad hoc habēt cogentē auctoritatem & ꝙ possint dici idem habitus: licet diuersimode nominentur. Patet sicut alij etiam dicūt ꝙ multa istorum sunt diuersi habitus licet eodē nomine nominētur sicut patet de fortitudine dono & virtute ꝙ etiā virtutes & dona sint idem habitus per essentiam videtur posse accipi a Gregorio primo moralium sicut allegatū est supra de fortitudine contra alios & per Ambrosiū primo libro de spiritu sancto & ponitur ī litera Magistri capi.1. Similiter per ipsum ibidē super illud Job. Erāt enim septem filij dicit ꝙ per septem filios intelliguntur septem dona & ibidē etiam dicit ꝙ per ipsos intelligūtur septem virtutes per quod dat intelligere ꝙ sunt idem. Hec de scdo articulo. ¶ De tertio articulo transeo causa breuitatis.

6.ethi.

Habit⁹.

Fructus

Resolu.

Job.

ad rōnes p̄ncipa.

¶ Ad primum principale patet ex predictis. Nam ſm ponētes ꝙ dona sunt idē habitus cum septem virtutibus quarum tres sunt theologice & infuse & alie quatuor cardinales & adquisite. Ita dona diuidūtur per infusum & adquisitum sicut & virtutes. Secūdum ponētes vero ꝙ dona omnia sunt idem habitus cū virtutibus adquisitis sic bene concludit ratio ꝙ non sunt idem habitus cū virtutib⁹ infusis vel theologicis. ¶ Ad secundum patet ex dictis ꝙ vel beatitudines nō sunt habitus: & sic nō sunt idem habitus cū virtutibus et donis vel si sic qd tamen nō puto illa octaua beatitudo non ponit in numerū: sed tm̄ est declaratiua aliarum. ¶ Ad tertium patet dicendum de fructibus ꝙ non sunt idem cū alijs penitus sed aliqua sic et aliqua non. Nec oportet ꝙ sint sub numero aliorum: ideo &c.

¶ Distinctionis Trigesimequinte. Questio Unica.

Circa distictionem Trigesimamquintam quero. vtrum vita contemplatiua in statu presentis vie sit nobilior & perfectior & maioris meriti q̄ vita actiua. ¶ Videtur ꝙ actiā sit melior & maioris meriti quia illa vita est melior sine qua homo non potest ad regnū peruenire q̄ illa sine qua potest. Sed sine actiua nō potest sine contēplatiua potest ſm Gregorium sup Ezech. pte.1. Omelia.2. ergo &c. ¶ Secūdo sic. vita perfectior nō debet ꝓpter imperfectiorem dimitti: sed magis econuerso. Sed contēplatiua dimittēda est ꝓpter actiuam. Unde & monachus q̄tumcūq̄ contēplatiuus assumi potest ad presulatū qui est status vite actiue exercēde multo facilius q̄ episcopus vel p̄latus possit descēdere ad monachatum extra de renūciationibus. Nisi cum predi. &c. & &c. ¶ Tertio sic. Perfectius est & maioris meriti proficere sibi ipsi & proximo q̄ solum sibypsi. Sed actiua proficit sibi & proximo cōtemplatiua solum sibi. Unde et sancta rusticitas solum sibi prodest: ergo &c.

¶ Contra Luce.10. dicit Saluator commendando vitam contemplatiuam in maria. Maria inquit optimam partem elegit: ergo &c. Luc.10.

¶ In ista questiōe sic pcedā.

¶ Primo ponā vnam opinionem de questione cū motiuis eius. ¶ Secundo arguam contra eam et ponā aliam. ¶ Tertio respondebo ad motiua illi⁹ opinionis. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quātum ad primū est opinio cuiusdam doctoris in suo quolibet. Contēplatiua vita pro statu presenti est simpliciter nobilior et perfectior q̄ vita actiua. Ad cuius euidentiam dicit ꝙ quedam est vita actiua hominis tantū propter seipsum que versatur circa temporalia bona & corporalia sicut sunt actio et huiusmodi. Alia est actio hominis propter virtutē adquirēdam vel nutriendam in seipso sicut actio refrenandi carnem & castigandi ieiunando/laborando/vigilando: et huiusmodi. ¶ Secūda est actio prelatorū qui ad hoc instituuntur: vt procurēt vtilitatē & salutē aliorum precipue subditorū p̄dicando confessiones audiendo & puniendo vel corrigēdo malos & huiusmodi. De prima & secūda actione vel vita actiua dicit ꝙ in homine disposito ad contēplationem nobilior & perfectior & maioris meriti est vita cōtēplatiua q̄ actiua etiam q̄tum ad vsum qd probat de prima: quia sicut bona spiritualia circa que intēdit contē

De vita actiā & cōtemplatiua.1.opi.

platiua sunt maiora ꝙ̃ illa temporalia vel corpora lia circa que intẽdit prima actiua. Sic contẽplatiua prefertur illi ⁊ ista actio contẽplationẽ impedit teste Gregorio quinto moraliũ dicẽte. Neqꝫ mens ad contẽplanda eterna deducitur nisi ab his q̃ exterius instruunt subtrahat. ¶ De secunda etiã actione declarat ꝙ contẽplatiua sit melior simpliciter: quia illa actiua ordinatar ad contẽplatiuã sicut ad finẽ. Exercitium eñ virtutũ quibus homo seipm componit comprimẽdo passiones ⁊ moderãdo exteriores actiones ad contẽplatiuam vitam ordinatur dicẽte Gregorio primo moraliũ.c.23. Qui cõtẽplationis arcem tenere desiderat primo in cãpo operis se probare studeat et super Ezechie.pte.1. homelia tertia. ¶ Actiua peior est tempore ꝙ̃ cõtemplatiua: quia ex bono opere tẽditur ad contemplationẽ. Sed loquẽdo de cõtẽplatiua vita ⁊ actiua prelatorum tertiomodo accepta dicit ꝙ contemplatiua nobilior est in se ⁊ perfectior ꝙ̃ actiua: sed ꝙ̃tum ad vsum actiua est perfectior ⁊ maioris meriti ⁊ precipue si procedat ex obediẽtia superioris precipientis ⁊ ex zelo feruentis caritatis ⁊ non solum homo plus proficit proximo ƀm vsum actiue: sed etiam sibiipsi. Hoc probatur. Tum q: vita actiua lye cõparatur in glosa sup Genesim. Sed contemplatiua racheli. Lya autẽ planum est ꝙ fecundior fuit ꝙ̃ rachel. Tum quia etiã Augustinus de opere monachorum reprehẽdit aliquos qui laborare nolebant ƀm vitã actiuam excusantes se de vita contẽplatiua. Tum quia hoc videtur dicere decretalis illa de renũciationibus nisi cum pridẽ. Tum quia etiam deo nullum est maius sacrificium ꝙ̃ zelus animarũ ƀm Gregoriũ super Ezech.pte.1.homelia.20.⁊c̃. Hoc etiam videtur probari ꝑ illud Gregorij.7.moraliũ. Caritas que nos ad vim cõpassionis humiliat altius in culmen contẽplatiõis leuat ⁊c̃. Hec de primo articulo principali.

Grego.

Grego.

opi. doc. ¶ **Quãtum ad secundum articulum** videtur michi dicẽdum simpliciter ⁊ absolute ceteris paribus ꝙ vita cõtẽplatiua est melior et simpliciter nobilior ⁊ maioris meriti ꝙ̃ actiua q̃cunqꝫ ⁊ ꝙ̃tum ad essentiam ⁊ ꝙ̃tum ad opus vł ad

z.1.opi. vsum suum. ¶ Unde arguo contra predictã opinionem ꝙ̃tum ad illud qđ dicit cõtrarium: q: vsus alicuius habitus in anima nõ cõsistit nisi in operatione ƀm talem habitum. Cum igitur ƀm nobiliorem habitũ sit nobilior operatio ceteris paribus ⁊ oĩbus pensatis sicut contẽplatiua nobilior est ƀm te ƀm suam essentiam sic etiam ƀm vsum vel operationẽ. ¶ Secundo sic. Illa vita est simplicior melior ⁊ nobilior ⁊ maioris meriti ꝙ̃tum ad vsuz que est similior vite ꝑfectissime ⁊ diuinissime. Sed hec est contẽplatiua presentis status ⁊ nõ actiua: ⁊ vnde propter eius similitudinẽ maximã ad vitã beatam dicitur manere ⁊ perfici in patria: non autẽ vi

Aristo. ta actiua. ¶ Tertio sic. Aristoteles.10.ethicoruz simpliciter prefert contẽplatiuam et ꝙ̃tum ad habitum ⁊ ꝙ̃tum ad actũ ipsi actiue ƀm virtutes politicas. Nam illa cõuenit homini ƀm ꝙ homo ⁊ ƀm portionẽ superiorem ⁊ magis premiat contẽplatiuos ꝙ̃ actiuos sicut patet ibidem: ꝙ̃ similiter ĩ proposito. ¶ Quarto sic ex dictis aliorũ. Si eñ contẽplatiua est simpliciter nobilior ꝙ̃tum ad essentiã et opus eius ⁊ vsus ita potest fieri ex precepto superioris vel ex obedientia inferioris et ex feruida caritate sicut etiã opus actiue videtur ꝙ actus vel vsus seu opus contẽplatiue est simpliciter aliquid nobili⁹. ¶ Ultimo arguitur ex nobilitate obiecti habitus ⁊ actus qui ferũtur per se ⁊ immediate circa nobilius ⁊ perfectius obiectũ in infinitum sunt nobiliores ⁊ perfectiores. Sed habitus vite contẽplatiue sunt huiusmodi: quia versantur circa deuz cogitãdo ⁊ diligẽdo deum immediate. Non sic autem vita actiua ꝙ̃ ⁊c̃. ¶ Ista possunt confirmari ꝑ plures auctoritates. Prima ẽ Gregorij sup Ezechie.parte.1. Homelia.3.vbi dicit ꝙ̃tus operis est sub volatu contẽplationis. Et probat ꝑ illud Luce.10. Maria optimã partem elegit ⁊c̃. Unde ⁊ bene fuit hoc figuratum in hoc ꝙ manus animalium per quas actiua signatur erant sub pẽnis eorum sicut etiam deducit Gregorius. Unde ⁊ ibidẽ dicit ꝙ actiua minor est merito ꝙ̃ contẽplatiua. Nam ⁊ si per actiuam aliquid agimus per contẽplatiuam ad celeste desiderium volamus. ¶ Secũda est eiusdẽ Gregorij vbi supra quãdo dicit ꝙ ex bono opere tenditur ad contẽplationẽ ⁊ ysido. de summo bono dicit ꝙ redeundũ est ab actione in cõtẽplationẽ ⁊ hoc verum est finaliter sicut in statum manẽtem. ¶ Tertia est Gregorij vbi supra. Dicit eñ actiua vita cum mortali vita deficit contẽplatiua vero in meliori vita plenius excrescit. ¶ Quarta autẽ est Gregorij etiaz describẽtis vitas istas quere alibi. ¶ Secũdo tñ dico ꝙ ex causa ⁊ in casu pro aliquo tẽpore melior est actiua ꝙ̃ contẽplatiua. Puta qñ vrget obedientia superioris vel necessitas Christi ex precepto diuino. Alioquin enim homo peccaret mortaliter ⁊ transgrederetur obedientiam vel preceptum. Hec de secundo articulo.

Grego.

Idem.

¶ **Quantum ad tertium articulum.** Ad primũ dico ꝙ licet actiua fecũdior sit extensiue ⁊ ꝙ̃tum ad multitudinẽ operũ sicut Lya tamen intẽsiue ⁊ ꝙ̃tum ad valorem operis contemplatiua est fecũdior sicut etiam apud Jacob prepõderabat filium Rachelis oĩb⁹ filijs Lye. ¶ Ad secũdum dico ꝙ Augustinus loquit̃ cõtra aliquos qui de vita actiua se excusabant vel cõtra superiorum obedientiã datã pro tẽpore ⁊ loco vel qui nec vitam contẽplatiuam exercebant ⁊ ita ociosi erant ¶ Ad tertium dico ꝙ illa decretalis quando dicit ꝙ vita cõtẽplatiua securior tñ actiua est magis fructifera ⁊ ꝙ in fecunditate Lya Racheli est prelata dicẽdum sicut prius. ¶ Ad quartũ dico ꝙ in vita contẽplanda deum suum orando nõ minus potest haberi zelus animarum ex feruida caritate ꝙ̃ in vita actiua. Unde ⁊ Moyses ⁊ multi alij plus profecerunt orando ꝙ̃ alij pugnãdo vel operãdo. ¶ Ad auctoritatem vltimã dico ꝙ est ad oppositum. Nã Gregorius pensat in bonitatẽ actiue ex hoc ꝙ per ipsam disponitur ad contẽplatiuã: ⁊ per cõsequẽs plus ponderat contemplatiuam.

ad rõnes 1.opi.

¶ **Ad primum principale di**co ꝙ maior illa non est vera: quia perfecti ⁊ imperfecti possunt ad regnũ peruenire: ⁊ tamen status ꝑfectionis nobilior est cuiusmodi est status vite contẽplatiue. ¶ Ad secundum dicitur ꝙ vita contemplatiua non debet simpliciter dimitti propter vitã actiuã. Unde ⁊ prelati vtrãqꝫ vitã debet exercere

ad rõnes principales.

in casu tamen ⁊ pro tēpore ⁊ ex causa potest dimitti propter actiuā nō obstāte ꝙ sit nobilior. ¶ Ad tertium dicēdum ꝙ contēplatiua non solum proficit sibiipsi: sed proximo vt dictum est supra. vel dic ꝙ actus proficiendi sibiipsi per contēplationē pōt esse ceteris paribus vtilior ⁊ perfectior ⁊ preponderat actui proficiēdi sibiipsi ⁊ ꝓximo per actiuā.

¶ Distinctionis Trigesimesexte.
Questio Unica.

Circa distictionē Trigesimamsextam qro. vtrū virtutes ad inuicē sint cōnexe ¶ Uidetur ꝙ sic. Necessario qui habet vnā virtutē virtuosus est. Sed virtuosus non est qui habet aliquod vitiū: ergo qui habet vnā virtutem nullū habet vitium: ⁊ per cōsequēs omnē virtutem habet vt videtur. ¶ Secundo sic. Prudētia non stat in intellectu cū malicia in affectu. Nā malicia subuertit iudiciū rationis. Juxta illud. Excecauit eos malicia eorū. Et Aristoteles dicit in. 3. ethicorum ꝙ omnis malus est ignorans: igitur cū vna sit prudētia respectu omniū virtutū moralium oportet ꝙ ipsa si est in intellectu excludat omnē maliciam oppositam virtuti a voluntate et per consequēs arguit omnē virtutē ⁊ econuerso quelibet virtus arguit ipsam: quia nulla virtus sine prudētia esse potest nec prudētia sine morali virtute. 6. ethicorū. ergo omnes sunt cōnexe. ¶ Tertio sic. Jlla sunt ad inuicē connexa quorū vnū est necessarium ad conseruationē vel perfectionem alterius. Sed ita est de omnibus virtutibus. Si em̄ vnus caret aliqua virtute non est ꝑfecte virtuosus ꝑm aliam ⁊ cito cadit ab ipsa sicut qui nō est fortis cito timore mortis decidit a castitate ⁊ facit cōtra ipsam: ergo ⁊c̄.

3. ethico.

¶ Contra. Experientia docet aliquos esse virtuosos circa vnā materiā et non circa aliam. Aliqui em̄ sunt casti ⁊ non sunt mites vel humiles. Aliqui liberales ⁊ non sunt casti ⁊ huiusmodi: ergo virtutes non sunt necessario connexe.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo inquiram vtrum omnes virtutes morales sint cōnexe adinuicē necessario. ¶ Secūdo inquiram vtrum sint connexe cum prudētia ⁊ ecōuerso. ¶ Tertio vtrū virtutes theologice sint cōnexe. ¶ Ultimo ad rationes.

De cōnexione virtutū moralium. 1. opi.

¶ Quantum ad primū articulum. Est vna cōmunis opinio quasi omnium doctorum ꝙ virtutes morales ꝗ̄tum ad suum adquiri ⁊ esse imperfectū non sunt necessario cōnexe: sed vna potest adquiri sic imperfecte ⁊ haberi sine alia sed ꝑm esse perfectū ⁊ cōsummatū necessario sunt connexe nec vna potest haberi sine alia hec est sentētia ipsorum: licet verba aliquorum varientur. Puta verba Magistri henrici qui distinguit quadruplicē gradū virtutis moralis ⁊ habēdi se circa ipsam. Unus est gradus incipiendi secūdus est proficiendi: tertius est perficiendi: ⁊ quartus est excedēdi sicut excedit virtus heroica vel habēs ipsam ꝑm eam primos duos status vel gradus scꝫ inchoationis ⁊ perfectionis vocat magis status dispositiōis ad virtutem ꝗ̄ statum virtutis ⁊ de illis plane dicit ꝙ in ipsis nō oportet virtutes conuerti ⁊ esse simul. Tertium vero statū adhuc subdiuidit: sed nō curo. Nam tandē dicit cum aliis ꝙ si virtus accipitur in statu perfectiōis sue ⁊ gradu ꝗ̄tumcūqꝫ circa heroycam ꝙ virtutes pro illo statu sunt cōnexe: licet nō vt virtutes absolute sed vt perfecte sunt et consummate ⁊ multofortius in statu vel gradu heroyco qui est quasi superhumanus ⁊ diuinus stat⁹. ¶ Qꝫ autem virtutes ꝑm esse incōpletum ⁊ imperfectum non sint connexe nec necessario simul. Probatur. Tum quia homo est magis pronus ⁊ naturaliter dispositus ad vnā virtutem ⁊ nō ad aliā: immo ad vicium oppositum vel saltē multomagis ad vnā ꝗ̄ ad aliā. Tum quia homo in adquirēdo virtutē potest se exercere ⁊ actus frequētare circa materiam vnius virtutis ⁊ nō circa aliam et ita perfecte habere vel adquirere sine alia. Tum qꝛ magis potest occurrere materia vnius virtutis ꝗ̄ alia: immo materia alicuius virtutis vix vnꝗ̄ occurrit sibi. ¶ Sic ergo patet hoc tam ex parte operātis ꝗ̄ ex parte actus vel operis ꝗ̄ ex ꝑte materie vel obiecti ꝙ scilicet virtutes in adquirēdo ⁊ ꝑm esse incompletum non sunt necessario connexe nec simul. Alioquin simul omnes adquirerētur qđ est impossibile. Secūdum vero declaratur ꝙ virtutes morales in esse completo ⁊ perfecto sint cōnexe ⁊ necessario simul. Probatur. Tum quia illa nō est perfecta virtus que cōpatitur secum obliquitatē illius potētie cuius est circa aliquā materiam virtutis cuiusmodi est omnis virtus que nō habet secū aliam virtutē sibi connexam. Tum quia illa non est perfecta virtus que nō facit delectabiliter operari ⁊ immobiliter. Sed virtus non habēs secum aliam cōnexam non facit delectabiliter operari: quia potest impediri ⁊ difficultatē contrahere ex passione circa materiam alterius virtutis respectu cuius non habet virtutē. Unde ⁊ habēs castitatē nisi habeat fortitudinē difficulter continebit timore mortis in tentato. Tum quia illa virtus non est perfecta que non ducit ad finē virtutis nec consequitur vel assequitur ipsum. Virtus vero non habēs secū aliā ⁊ per consequēs compaciens secū vicium oppositū alteri virtuti non potest consequi finē virtutis nec attingere efficaciter ad ipsum. Puta ad beatitudinem alias viciosus in vna materia posset consequi beatitudinem nec respectu finis indigeremus nisi vna virtute qđ est falsum: ergo ⁊c̄. ¶ Ad hoc adducūtur auctoritates multe que ꝑm eos verificātur saltem de virtutibus in esse cōpleto ⁊ perfecto. Prima est Augustini. 6. de trinita. c. 4. vbi dicit ꝙ virtutes (August.) que sunt in animo nullomodo ab inuicē separari possunt. Secūda est Gregorii primo moraliū (Grego.) vbi dicit. Neqꝫ em̄ vna virtus vere est si mixta aliis non est idem cōnexa. Tertia est eiusdē. 12. moraliū vbi dicit ꝙ vna virt⁹ tāto minor est quāto deserūt cetere. Et ibidem dicit ꝙ vnusquisqꝫ tunc virtute pollet cum vicio nō subiacet. Quarta est Bernardi (Bernar.) de cōsideratione primo vbi dicit. Suauissimum esse concētum cōplexumqꝫ virtutū ⁊ vnam pendere ex altera: quare ⁊c̄. Quinta est Tullii de tuscu- (Tullius.) lanis questionibus lib. 2. vbi dicit sic. Si vnā virtu

tem confessus fueris te non habere nullam te habe
re necesse est. Ad idē videtur esse auctoritas Ma-
gistri in litera presentis distinctiōis. Sexta aucto-
cōmētā. ritas est Cōmentatoris. 6. ethico. vbi dicit. Tem-
perātiam appellamus hic velut prudētiam. Soro
res enī ad inuicem sunt virtutes.

¶ Sed licet ista opinio sit ꝓbabilis ⁊ vi-
deatur dictis sanctorum con
formis non capio eā esse verā: ⁊ ideo arguo primo
ꝫ.1.opi. contra eam sic. Ex eisdem actibus vel similibꝰ ha-
bitus generatur ⁊ augetur ⁊ perficitur sed ƀm eos
in primo dicto. Homo potest adquirere virtutez ꝑ
aliquos actus in esse imperfecto circa aliquā mate
riam virtutis et nō circa aliam: ergo plus ⁊ plus pos-
sit elicere vel frequētare tales actus circa materiā
predictam videtur ꝙ perfecte possit sibi adquirere
et habere habitum virtutis circa vnā materiam si
ne alia virtute circa aliam materiam. Ita ꝙ ex pri
mo dicto eorum arguitur contra secūdum dictum
et ex motiuis primi dicti contra secūdum dictū: qꝛ
enim homo ƀm inclinationē vel dispositionem ma
iorem quā habet ad vnam virtutē ꝙ̄ ad aliam po-
test actus elicere circa materiam virtutis ⁊ nō cir-
ca materiam alterius ⁊ illa materia potest occurre
re sic ꝙ non alia. Non apparet ratio quare per am-
pliorem actuum frequētationem nō possit virtutē
perficere etiam vsqꝫ ad gradum virtutis heroycuz
ƀm iudicium ⁊ dictamen rationis recte conformi-
ter ad inclinationez vel pronitatem naturalem vel
etiam dato ꝙ non esset tanta pronitas sed minor ⁊
hoc ex imperio ⁊ motione voluntatis. ¶ Dices ꝙ
dato ꝙ materia alterius virtutis non occurrat: ta-
men potest in se generare habitum virtutis respe-
ctu illius materie ⁊ necessario si perficiat aliā vir-
tutez ⁊ possibile est hoc sicut pauper homo dato ꝙ
nunqꝫ occurrat pecunia danda ab ipso ⁊ nunqꝫ ha
beat: potest tñ adquirere virtutē liberalitatis eligē
do frequēter bene distribuere ⁊ liberaliter si habe-
ret: ⁊ ita licet materia non occurrat sibi in re: tñ oc
currit in ratione vel in intellectu ⁊ circa illā potest
frequēter bene eligere ⁊ virtutē generare. ¶ Con
tra: quia nō video ꝙ sit necessarium siue materia al
terius virtutis occurrat siue nō siue in re siue in ra
tione ꝙ voluntas eliciat aliquē actum circa illā et
ita potest frequentare actus circa vnā ⁊ non circa
aliam ⁊ ita generare ⁊ perficere virtutē circa vnaz
⁊ nō circa aliam. Preterea possibile est ꝙ materia
alterius virtutis nunqꝫ occurrat nec in re nec in ra
tione exercenti se circa materiam alterius virtutꝫ.
Ponatur enī aliquis nutritus a puero in loco soli
tario in quo nichil audiat de cōmutationibus vel
distributionibus ⁊ ita nichil sciat de materia iusti
cie particularis: tamen nutriatur in magnis ciba-
rijs ⁊ frequētent eum pulchre mulieres iste iudicio
rationis recte posset moderate ⁊ tēperate comede
re ⁊ ab illicitis circa mulieres se tenere et honeste
circa ipsas se habere ⁊ sic tēperātiam adquirere et
tamen nunqꝫ occurreret sibi nec in re nec in ratiōe
materia iusticie particularis ⁊ ita nunqꝫ adquire-
ret ipsaz: quare ⁊c̄. ¶ Videtur ergo in statu ⁊ gra
du perfecto virtutis et in quo meretur dici virtus
potest adquiri aliqua virtus moralis sine alia. Di-
ces adhuc ꝙ non qꝛ ad hoc ꝙ sit perfecta virtus ne
cessario habet respectuz ad alias sicut suomodo ad
prudētiam. Dico ꝙ quicquid sit de prudētia et re-
spectu virtutis moralis ad ipsam de quo inferius
apparebit nō video ꝙ aliquē respectum necessariū
ad perfectionē virtutis intrinsecā habeat vna vir-
tus moralis ad aliam. Unde nec in diffinitione vir
tutis ponitur aliqua habitudo virtutis moralis ad
aliam: sed solum ad prudētiam. Virtus enī est ha-
bitus electiuus determinatus recta ratiōe sicut sa
piens id est prudēs determinauit. Est enī habitus
inclinās vel facilitans ad actum ƀm iudiciū ratio-
nis recte ⁊ nō plus. ¶ Secūdo arguo sic principa
liter. Si virtus potest adquiri ⁊ haberi in esse per-
fecto sine alia ⁊ nō in esse perfecto sequitur ꝙ quā-
do perficitur vna virtus vt mereatur dici virtꝰ ꝙ
vnico actu omnes alie simul ⁊ in instāti generant.
Probatio quia in toto esse imperfecto virtutis p̄-
cedēte non habebatur nec erat necessariuz aliquid
haberi de alijs virtutibus ƀm eos. Si ergo necesse
est haberi omnes alias quādo perficitur virtus se-
quitur ꝙ simul vnico actu generantur ⁊ vltra sequi
tur ꝙ generātur non ex actibus earum sed ꝑ actuz
vel ex actu alterius virtutis que prius habebatur
imperfecte ⁊ modo perficitur. Sed ista sunt incon
uenientia vt patet ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Si vna virtꝰ
moralis in suo esse perfecto depēderet ex alia pari
ratione econuerso: ⁊ sic esset circulus per se in depē
dendo virtutes ab inuicem qd est impossibile. Due
enim quelibet esset anteqꝫ esset ⁊ esset virtus perfe
cta anteqꝫ esset virtus perfecta ⁊ ecōuerso qd est cō
tradictio. ¶ Quarto sic. Magis viderētur ꝯnexe
virtutes spē differētes eiusdem generis proximi ⁊
circa eandē materiam ꝙ̄ eiusdem generis remoti.
Sed ille nō sic sunt connexe etiā ꝙ oporteat eas si-
mul stare in esse perfecto sicut patet de castitate cō
iugali cum qua nō oportet stare virginitatē vt pa-
tet: ergo nec virtutes alterius generis. Puta tem
perātiam ⁊ fortitudinem ⁊ iusticiam ⁊ huiusmodi. August.
¶ Ad hoc adducūtur auctoritates ꝙ non oportet
virtutes sic esse necessario ꝯnexas. Prima est Au-
gustini de sententia Jacobi ad Hieronymū. Nō est
inquit diuina sentētia qua dicitur ꝙ qui vnā virtu
tem habuerit habet oēs eiqꝫ nulla est cui vna defue
rit: ergo non est sentētia vera. Alioquin esset diui-
na: quia omne verū a spiritu sancto est: nec est ad ꝓ
positum Augustini qd soluunt aliqui ꝙ non est di-
uina sentētia: quia licet sit vera: nō tñ scripta est in
diuina scriptura: ⁊ ideo non est diuina. Similiter
etiam qd dicūt alij ꝙ Augustinus intelligit de vir
tutibus in statu vel gradu imperfecto. Nā ipsemet
in eodē libro dicit de castitate coniugali ꝙ ipsa vir
tus est. Nec enī viciū dici potest: ⁊ tamen secū non
habet omnes virtutes necessario ad hoc vt sit per-
fecta puta virginitatem ⁊ ideo patet ꝙ ipse dicit ꝙ
illa non est diuina sentētia non solum: quia non est
scripta in scriptura diuina sed etiam quia nō est ve
ra. ¶ Contra secūdam etiā solutionē potest argui
eodē modo. Similiter etiā sequeretur ꝙ nullus vn
qꝫ posset habere vel adquirere aliquā perfectā vir-
tutem nec heroycam: quia impossibile est ꝙ homo
omnes virtutes adquirat propter diuersitatem sta
tuum ⁊ modorum viuēdi ⁊ multorum aliorum q̄ ne
cessario ab hoc impediunt vt videtur. ¶ Secunda
auctoritas est Augustini vbi supra. Dicit enim ꝙ August.
vnus et idem homo maiorem habet pudicitiam ꝙ̄
pacientiam ⁊ adhuc nō habet continētiam licet ha
beat magnā misericordiam: ⁊ per consequēs nō est

necessarium si habet vnā perfectā q̄ habeat aliā et ideo dicit q̄ non est diuina sententia dicere q̄ qui habet vnam virtutem habet omnes sicut Stoyci posuerunt.

opi.auc.

Quātum igitur ad istum

articulū dico aliter primo sicut dicunt alij q̄ non oportet virtutes esse cōnexas in suo adquiri vel esse imperfecto. Secūdo q̄ nec in esse earum perfecto loquēdo de perfectiōe ipsarū intrinseca et formali q̄ vnaqueq̄ habet ex seipsa intrīsece et formaliter sicut probatū est arguendo cōtra opinionē primā. Tertio dico q̄ loquēdo de perfectione earū extrinseca: et per accidēs que magis debet dici perfectio habentis eas q̄ perfectio earū potest dici q̄ oēs simul compossibiles in eodē sunt cōnexe: q2 ad hoc vt habēs omnino virtutes sit omnino pfectus oportet q̄ habeat oēs tales v̄tutes et quāto habet pauciores tāto est minus perfectus et magis impediri potest ab actibus aliarū quāto vero plures tā to perfectior. Quarto dico q̄ sicut etiā cōmuniter dicitur virtutes pfecte vel in esse perfecto habite sunt cōnexe pro tanto: quia modus operādi aliarū quasi cuilibet conuenit. Sunt enī quatuor modi operandi virtuose que in qualibet virtute inueniuntur: diuersis tñ virtutib⁹ appropriant̄. Puta quatuor cardinalibus scȝ discretio/rectitudo/firmitas et modus vel moderatio. Prima ꝯditio appropriatur prudētie scđa iusticie. tertia fortitudini et quarta tēperantie. Fortis igitur et operatur discrete et sic dicit̄ habere cōnexam prudētiam q̄tum ad hoc Utrum autē aliter habeat eam cōnexam dicam infra et operatur recte: et sic dicitur habere iusticiā annexam non q̄tum ad habitū sed q̄tum ad operādi modum: quia alia est rectitudo simpliciter iusticie et fortitudinis: et sic de alijs.

4. modi operādi virtuose.

Ad argumenta aliorum.

ad rōnes 1. opi.

Ad primum pro connexione virtutum in esse perfecto dico q̄ perfecta virtus iusticie potest secum compati obliquitatem que non est sibi opposita puta obliquitatem circa materiaȝ alterius virtutis. Perfecta dico perfectione intrinseca sibi licet non perfectione accidētali et extrinseca: et sic de alijs. Ad secundū dico q̄ virtus sine alia potest bare faciliter operari per se loquēdo sine alia circa propriā materiā: licet per accidens impediri possit operans a delectatione ex defectu alterius virtutis et ideo bene cōcludit argumētum q̄ habēs virtutē vnā tm̄ q̄tumcūq̄ perfectā sine alijs nō est vsquequaq̄ pfectus circa totā materiam moralē. Ad tertiū dico q̄ quelibet virtus in se pfecta q̄tum ad perfectionē intrinsecam attingere potest ad finem propriū sibi precise correspōdētem. Puta ad actū suum virtuosum eo modo quo actus dicit̄ finis habitus sed ad finē totalē et perfectū omnib⁹ vel pluribus correspōdētem attingere nō potest sine alijs nō obstante q̄ in se sit pfecta. Et ideo bene concludit argumentū q̄ ad pfectionē habētis omnimodā respectu finis consequēdi nō sufficit vna virt⁹: sed alie requirunt̄. Ad oēs auctoritates vno verbo dici pōt q̄ nō intēdūt dicere virtutes necessario cōnexas nisi vel q̄tū ad modos generales appropriatos aliquibus ipsarū vel q̄tum ad pfectionē omnimodā habētis et sic q̄tum ad perfectionē earum extrinsecā et accidētalem. Nisi q̄ ad auctoritatē Tullij dici potest aliter q̄ ipse loquebatur ſm opinionē stoycorum quam opiniones reprobat Augustinus sicut superius est allegatum. Hec de primo articulo principali.

ad aucto ritates.

Quātum ad secūdum arti

culum de cōnexione virtutū moralium cū prudentia inquirēdum est primo. An sit vnica tm̄ prudentia numero et specie in habēte ipsam correspondēs omnib⁹ virtutibus moralibus. Uel an sint diuerse et varie prudētie ſm speciem correspondētes ad diuersas virtutes morales circa diuersas materias. Et de hoc cōmuniter dicit̄ q̄ vna prudētia ſm speciem ex parte intellectus correspondēs oībus virtutibus moralib⁹. Nec oportet ipsam variari vel multiplicari. Uñ et ī eodē hoīe nō est nisi vnica prudentia numero circa totā moralē. Q̄ autē ita sit Probat̄ primo sic. Habitus per se ad vnū obiectū formale est formaliter et p se vn⁹. patet. Nā habit⁹ secant̄ et ꝯsimiliter vniunt̄. quēadmodū et res circa quas sunt. 3. de aīa. Exemplū est de potētia visiua que respicit oēm colorē sub eadē ratiōe formali coloris: et est vna. Et cōfirmat̄. Naȝ q2 geometria habet vnū per se primū obiectū et formale scȝ lineā ſm rationē linee est vnus habitus in se formaliter et ſm speciem. Sed prudētia respicit vnū p se obiectum formale et sub vna ratione formali scȝ bonū humanū vel vnū agibile et cōtingēs per ꝯñs patet 6. ethi. et c. Secūdo sic. Si prudētia variaret̄ circa diuersa agibilia hoc nō videretur nisi ꝓpter diuersitatē materiarum vel obiectorum. Puta ipsorum agibilium diuersorum dictabilium per prudentiam. Sed hoc non obstat. Nam in genere et materia speculabili plus distat conclusio a principio et econuerso q̄ diuersa agibilia adinuicem in materia morali: et tamen idem est habitus ꝑncipij et conclusionis: quia eadem scientia considerans principia et conclusiones. Quod patet ex hoc. Nam q̄to aliquis plures conclusiones ex eodem principio cognoscit tanto perfectius cognosci pricipium qđ non esset nisi esset eadem noticia vtriusq̄: quare et cetera. Tertio sic. Habitus qui considerat vnum primū principiū in aliquo genere vel in aliqua materia ad tot se extendit manens vnus ad quot et illud principium. patet sicut et pricipiuȝ ipsum. Sed prudentia cum sit ratio recta agibiliū et respiciat agibile ordinabile ſm rectam rationeȝ pro obiecto habet considerare primum principiuȝ agibilium. Patet: ergo manēs vna ad omnia agibilia se extendit. Quarto sic. Licet multa et alterius rationis considerentur ab habitu: si tamen habent attributionem per se ad aliquid vnum habitus est per se vnus. Patet de methaphisica cuius obiectum non est vnum: nisi secundum analogiam vel attributionem vnius entis ad alterum: sed omnia obiecta prudentie. Puta omnia agibilia etiam vt considerantur ab ea attributionem vel analogiam habent ad vnum finem vltimū ad queȝ omnia ordinantur per prudentiam: ergo et cetera. Quinto sic. Intelligere est motus rei ad animam. Sed velle est motus anime ad rem. Sed res maiorem vnitatem habent in intellectu q̄ in seipsis: igitur non oportet prudentiam que est habitus intellectualis variari sicut virtutem moralem

de cōnexione virtu. mora. cū prudētia.

1. opi.

non obstante diuersitate materie moralis Et confirmatur: quia si obiecta puta bona agibilia variarent prudētiam hoc videretur de bono monostico politico ⁊ yconomico. Sed eadem est prudētia respectu omniū quia vnū ordinatur ad aliud sicut ad finē. Patet ⁊ propter hoc dicit philosophus .3. politice ꝙ eadem virtus ⁊ prudētia ꝑ consequens boni viri ⁊ boni principis. Virtus autē principis est politica: boni viri yconomica: quare ⁊c̄. ¶ Ultimo
6.ethi. confirmatur per Aristotelem .6 ethicorū vbi hoc expresse videtur determinare.

opi. doc. ¶ Sed licet ista positio sit probabilis ⁊ cōis tñ non teneo ipsam. Teneo em̄ ꝙ tot sunt prudentie sm species circa diuersas materias morales quot sunt virtutes morales adquisite circa ipas: ⁊ ita cuilibet virtuti morali sua ꝓpria prudentia correspondet. Ita ꝙ prudētia in cōmuni debet poni vna virtus sm genus remotū sicut etiam virtus moralis adquisita est vna. ¶ Ad hoc adduco aliquas rationes. Habitus q̄ respicit plura obiecta formalia sm diuersas per se rationes formales nō est vnus sed plures. Patet ex maiore aliorū et auctoritate philosophi tertio de anima. Sed prudentia est huiusmodi. Nam sicut quelibet virtus moralis respicit bonū agibile sm propriam rationem sibi correspondētem: ⁊ ideo virtutes morales circa bonū agibile multiplicantur ⁊ variantur sic oportet necessario ꝙ directiuum cuiuslibet virtutis scȝ prudentia respiciat tale bonū sm propriā specialem rationē. Alioquin em̄ virtus ferretur in aliquod obiectum formale vel sm aliquā rationem formalem obiecti vel boni agibilis circa quam nō dirigeretur nisi per accidēs ⁊ ita causaliter tenderet in suum per se obiectum: ergo ⁊c̄. Unde ꝓpter istam rationē capiendam Dico ꝙ non video: quare prudētia ex parte intellectus que est per se directiua moralis virtutis non respiciat obiectū agibile sm proprias ⁊ diuersas rationes speciales sicut et virtus moralis. Et non video etiam ꝙ ad directionē necessariam circa bonū agibile sufficiat respicere bonū agibile sub ratione cōmuni ⁊ generali sed oportet ꝙ sub ratione speciali sicut et virtus moralis tēdit in ipsum sub ratione speciali. ¶ Secundo arguo sic. Illi habitus sunt essentialiter et specifice distincti quorum vnus adquiritur in aliquo nō adquirēdo alium nec aliquo gradu eius in eodem. Videtur em̄ ꝙ si essent ideȝ habitus ꝙ vno adquisito adquireretur alius vel saltē aliquis gradus ipsius. Sed adquisita prudētia circa aliquam materiam moralem in speciali non adquiritur prudentia circa aliaȝ materiam in speciali nec aliquis gradus eius. Probatio ꝙ prudētia tota perfecta circa aliam materiam. Patet: quia cū sicut probatum est supra virtutes morales non sint necessario connexe sequeretur saltem cōtra eos ꝙ prudentia circa aliquā materiam esset sine morali virtute sibi correspondēte. Si dicas ꝙ nō est incōueniens saltem incōueniens est ꝙ aliqua virtus totalis adquiratur mediantibus actibus circa alienā materiam ꝙ etiam nec aliquis gradus quia pari ratione posset adquiri tota vel saltem q̄ntum ad gradus valde multos qui sufficiunt ad virtutem vt videtur ⁊ sic sequitur ideȝ qđ prius: ergo ⁊c̄. ¶ Tertio. Sicut ars est recta ratio factibilium ⁊ artificialium sic prudētia est recta ratio agibilium .6. ethicorum: igitur sicut ars respicit factibilia sic prudētia agibilia. Sȝ planū est ꝙ respectu diuersorū factibiliuȝ alterius ⁊ alterius rationis diuerse sunt artes specie differentes. Alia em̄ est specie ars domificatiua a frenefactiua ⁊ huiusmodi: ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Magis differūt totum integrale ⁊ sua pars a parte q̄m totum vniuersale ⁊ sua pars vt videtur: quia totuȝ vniuersale de sua parte predicatur. Non sic totum integrale. Sed circa totum vniuersale ⁊ suas partes sunt diuerse scientie specie differētes quarum vna habita nō habeť alia: vt patet ꝙ circa corpus mobile est scientia libri phisicorum ⁊ circa mobile ad formā scientia de generatiōe ⁊ circa mobile ad vbi scientia de celo: ergo etiā alia videtur prudētia circa bonū agibile monosticum ⁊ yconomicū ⁊ politicū: quorum primū est pars integralis secūdi et ambo tertij vel etiam circa diuersa bona agibilia disparata alterius rationis: quorū neutrū est pars alterius nec integralis nec subiectiua. ¶ Quinto sic. Si ponatur aliquis habitus respectu principiorum alius est habitus principij ⁊ cōclusionis sicut probatū est in primo. Tum quia ignorātia conclusionis stat cū noticia principij vt patet. Et similiter habitus cōclusionis diciť scientia ⁊ est scientia ⁊ habitus principij dicitur intellectus ⁊ distinguntur ab inuicē .6. ethicorum. Similiter etiā alteri⁹ 6.ethi.
⁊ alterius conclusionis que sunt diuerse. Patet ꝙ diuersi sunt habitus scientiales sicut ostendi in primo in questione de vnitate theologie: q̄r vnus habetur sine alio ⁊ obiecta per se formalia sunt diuersa ⁊ alterius rationis. Puta diuerse veritates cōplexe ergo similiter sicut ponať prudētia circa pricipia ⁊ conclusiones agibilium oportet eā sm speciem variari. Hoc confirmať: q̄r videmus aliquos esse prudētes circa aliquā materiā ⁊ nō circa aliaȝ et ecōuerso. Ex quo patet ꝙ nō est eadem prudentia circa omnes.

¶ Ad primū aliorum dico ad maiorē ꝙ nō opor- ad motiū 1.opi.
tet quoscūq̄ȝ habitus respicientes idem obiectum formale vel sm eandē rationē formalem esse vnuȝ habitū specie sed possunt diuersificari specie sicut dictū est supra de fide spe ⁊ caritate. Si em̄ oporteret hoc necessariū eēt prudētiā ⁊ virtutē moralem sm aliquos eē eundē habitū specie: q̄r respiciūt eādē moralē materiā vel idē obiectū sub eadē ratiōe formali: tñ nō curo đ hoc tñ dico ꝙ maior nō est vera: licet em̄ habit⁹ distinguanť sm distinctionē primorū obiectorū formaliū nō tñ vniunť sm vnitatē ipsorū. Nec hoc dicit Aristo. 3. de aīa sȝ p̄mū bñ dicit. Ad minorē dico ꝙ nō est vera. Dico em̄ ꝙ sicut diuerse virtutes morales directe a prudētia respiciūt diuersa ⁊ distīcta obiecta formalia sm ꝓprias rōnes: ita etiā prudētia sm spēs suas cū sit directiua p̄dictarū ꝟtutū moraliū. Ad phm .6. ethic. pōt dici ꝙ prudētia ī genere respicit totum bonū hoīs morale ⁊ agibile sm rectā rationem qđ est bonū in cōi vel in generali sicut etiā ꝟtus moralis ī gñe respicit tale bonū tñ in speciali et sic etiā sm species variať sicut ⁊ virtus moralis. Si autē velis omnino īponere Aristoteli ꝙ vnica prudētia sm speciē respicit istud totū obiectū nego eū: quia non video rationē pro ipso sicut nec de morali ꝟtute. Nō em̄ video quare non posset dici ꝙ vna virtus moralis sm speciem sic esset circa totā materiam moralem.

¶ Ad tertium dico ꝙ sicut probatū est supra. Si habitus ponatur circa principia vel principium sicut videtur Aristoteles ponere. 6. ethicorū ꝙ ali⁹ est habitus principij ⁊ alius vnius conclusionis et alius alterius ita ꝙ non est idem habitus amborū Et Aristoteles hoc ponit primo posteriorꝝ ⁊ sexto ethicorum sicut videtur. Quando dicis ꝙ vna est scientia considerans principia et conclusiones. Dico ꝙ de principio ẜm ꝙ huiusmodi non est sciētia et per consequens non est vna scientia de ipso ⁊ cōclusione. Unde ⁊ Geometria considerās principia et deducēs conclusiones nō est vnus habitus simpliciter ẜm speciem indistinctus sed ordine tantū. Tu dicis habet vnum primū obiectum simpliciter sub vna ratione formali. Puta lineam vel magnitudinem continuam. Dico ꝙ bene respectu huius obiecti est vnus actus vel habitus simplex: sed ille non est scientia formaliter sed virtualiter sicut dictum est in primo vel quasi virtualiter. ¶ Ad tertium dico ꝙ habitus considerans principium nunꝙ se extendit ad conclusiones vel conclusionē sic ꝙ sit habitus cōclusionis formaliter sicut nec intellectus est scientia: ⁊ ideo dico ꝙ talis habit⁹ nō oportet ꝙ se extendat formaliter ad omnes questiones contētas virtualiter in principio. Unde etiā nec metaphisica que se extēdit ad primū principiū virtualiter continēs omnes questiones ẜm aliquos licet non ẜm me. Planū est ꝙ non potest concludere nec deducere omnes cōclusiones cuiuslibet sciētie in particulari: tunc eñ non oporteret addiscere nisi metaphisicam vt scirētur omnes cōclusiones omnium scientiarū qđ non videtur. Ad minorem dico ꝙ prudētia etsi respicit primū principiū agibile et est habitus nō respicit cōclusiones agibiles formaliter sed oportet ponere alios habit⁹ distinctos respectu ꝯclusionū necessario sicut est de sciētijs: quare ⁊c̄. ¶ Ad quartū dico ꝙ habitus respiciēs multa obiecta sic ꝙ respicit alia per rationē vnius ⁊ illud vnū primo non debet poni variari ex illo obiecto: sed dico ꝙ habitus talis nō debet dici scientia vel recta ratio plurium cōclusionū sed tm̄ vnius obiecti simpliciter vel simplicis cuius est formaliter ⁊ respectu conclusionū virtualiter vel quasi virtualiter. Unde ⁊ respectu plurium cōclusionū metaphisicalīū debēt poni diuersi habitus formaliter ⁊ alterius rationis vel speciei: licet sit vnus habit⁹ ordine quodā ⁊ sic dico de prudētia suomodo in proposito ꝙ est plures habitus circa diuersas conclusiones agibiles ⁊ dictabiles licet ordinē aliquē habeant adinuicē quoquomodo. Habitus tñ qui eēt respectu alicuius obiecti primarij simplicis primo et aliorū secundario vnus esset: saltē nō necessario ponerētur plures respectu illorū obiectorum ꝗ nō esset talis habitus respectu cōclusionū de tali obiecto dictabilium ⁊ cōplexarū. ¶ Ad quintum dico ꝙ dictum illud est parabolicū de motu rei ad aīam vel anime ad rem. Ita eñ intellectus cōsiderat rē in seipsa sicut voluntas vult eā ⁊ econuerso: ⁊ ideo ꝙ equaliter currūt per omnia ꝗtum ad propositū spectat. ¶ Ad sextum de Aristotele si intētio sua est opposita predictis nego eū. Si vero concordat cum predictis potest exponi ꝙ ponit vnam prudētiam vnitate nominis ⁊ ordinis ⁊ generis plus ꝗ̄ alie quoquomodo non sic autem virtutes morales que non sic in vno nomine cōueniunt. Unde ad illud qđ additur dico ꝙ prudētia monostica ⁊ yconomica et politica sunt diuerse rationis ⁊ alteri⁹ speciei. Et quādo dicit philosophus. 3. politice ꝙ vna est virtus boni viri ⁊ boni principis. Dico ꝙ verū est vnitate subiecti vel ordinis quia ad bonū viruꝫ si sit omnino perfectus pertinet bene principari vł ad bonum principantem viuere ẜm virtutem boni viri. Hec de secundo articulo principali.

6. ethi.

¶ Quantum igitur ad precedētem

articulum cōmuniter dicitur ꝙ prudētia est connexa cum virtutibus moralibus vel cū virtute morali ⁊ econuerso. Ita ꝙ vna sine alia nec haberi nec adquiri pōt. Hoc probaᷣ multipliciter. Prīo sic ⁊ probatur ꝙ prudētia secū habeat annexā virtutem moralem prudētia est habitus pertinens ad intellectū practicū. Sed obiectū intellectus practici recti est veritas confesse se habēs ad appetitum rectū. 6. ethicorum: igitur cū appetitus non sit rectus nisi per moralem virtutē sequitur ꝙ prudētia non possit esse sine morali virtute. ¶ Secundo sic. Prudētia est recta ratio agibiliū. 6. ethicorꝝ. Sed impossibile est haberi rectā rationē agibilium sine virtute morali. Nam sicut dicitur: 6. ethico. Malicia est corruptiua principij ⁊ corrūpit iudicium recte rationis etiā de fine: quia qualis vnusquisqꝫ est ẜm virtutē vel vitium talis sibi finis videtur ꝗ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Stante recto iudicio rationis in vniuersali ⁊ in particulari ẜm prudētiam impossibile est voluntatē non velle. Patet. 6. ethicorū. Nā accepta maiore in vniuersali ⁊ minore in particulari per rationē confestim sequitur operari potentē nō prohibitum. Sed per bene velle cōformiter ad iudicium rationis adquiritur vel habetur virtus moralis: ergo prudētia esse nō potest sine virtute morali. ¶ Quarto sic ⁊ est de ꝟtute morali ꝙ nō possit eē sine prudētia sed necessario est sibi ꝯnexa. Minus videᷣ cōnexa prudētia cum virtute morali ꝗ̄ ecōuerso. Nā prudētia prior est ⁊ regula ipsius virtutis moralis. Sed prudētia cōnexa est virtuti morali necessario vt dictū est ⁊ ꝓbatū: ꝗ multo fortius ecōuerso. ¶ Quinto sic virt⁹ moralis est habitus electiuus cōsistēs immediate determinat⁹ recta ratione. 2. ethi. Sed recta ratio illa nō est nisi prudentia. Uñ ⁊ subdiᷣ sicut sapiēs. i. prudēs determīauit: ergo ⁊c̄. ¶ Sexto sic. Si ꝟtus moralis nō necessario ꝯnectiᷣ cū prudētia q̄ est recta ratio agibilis sequiᷣ ꝙ ipsa possit stare vel cū rōne corrupta de agibili vel cū ignorātia de ipso agibili. Sed hec sunt ī possibilia. Ptꝫ qꝛ ex principio ⁊ iudicio corrupto nullū bonū pōt sequi ẜm etiā ꝙ inuisa possum⁹ diligere īcognita nequaꝗ̄: ꝗ ⁊c̄. ¶ Septimo sic. Bonitas moralis in actu vel hītu sicut dictū est supra cōsistit in respectu cōformitatꝭ ad rectū iudiciū rōnis dictātis circūstātias deditas ī esse actu. Sed illa ratio recta nō est nisi prudētia vel act⁹ eius. Sicut igiᷣ īpossibile est relationē esse sine termino. ita hītu bonū moralē sine prudētia. Sequereᷣ eñ aliᷣ ꝙ idē hīt⁹ vł act⁹ posset eē ꝟtuosus ⁊ viciosus adueniente vel recedēte cōformitate ad prudētiā qđ nō videᷣ. ¶ Ad ista de ꝯnexione necessario prudētie ⁊ ꝟtutꝭ moral' sunt multe auctoritates. ¶ Prima. 6. ethico. dicit phūs vbi ex intētione loquitur de cōnexione virtutum ꝙ vna virtus nō est sine altera nec prudētia sine morali virtute nec ecōuerso.

ꝙ prudētia ꝯnectiᷣ cum ꝟtu. morā. ⁊ ecōuerso.

6. ethi.

Unde dicit q̄ prudētie vni inexistēti oēs inerūt
cōmēta. ¶ Secūda est Cōmentatoris super eodem verbo vbi dicit q̄ prudētia existēte simul huic ꝛ virtutes morales coerunt. ¶ Tertia est Cōmentatoris. 7. ethico. cōmento. 5. in fine. Prudentia habet sequē
Idem. tes ꝛ alias virtutes morales vbi adest. ¶ Quarta est cōmentatoris. 10. ethicorum cōmento. 17. cōiugata est prudētia moris virtuti idest morali virtuti ꝛ moralis virtus prudentie ꝛ ab inuicē non contingit separari. Hec est cōis ꝛ probabilis positio.

¶ Sed q̄tum ad istum articulum videt̄ michi aliter dicēdum sine
Peculiaris opi. docto. preiudicio. Primo de prudētia q̄ non est connexa necessario morali virtuti sed potest esse ꝛ adquiri sine morali virtute. ¶ Hoc probo primo sic. Habitus essentialiter distinctus ab alio ꝛ prior illo non dependēs omnino ab illo nec in esse nec in adquiri pōt esse ꝛ adquiri sine illo patet de se. Sed prudentia est huiusmodi respectu virtutis moralis. Q̄ sit habitus essentialiter distinctus. Patet. Q̄ non dependeat ab ipso patet: quia est naturaliter prior sicut actus intellectus prior actu voluntatis: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Sicut se habet actus ad actū sic suo modo habitus ad habitū. Sed actus prudētie potest stare sine actu moralis virtutis. Patet. Intellectus eñ potest dictare de agibili s̄m rectā rationem ꝛ voluntas ratione sue libertatis potest nō velle vel non eligere conformitatem ad rationē rectā et ita intellectus potest talē actum frequētare: et per consequēs prudētiam adquirere ꝛ virtus moralis nō erit nec adquiret̄ in voluntate quare ꝛc. ¶ Sed ad hanc rationē respōdetur. Primo q̄ stante iudicio recto prudētie in vniuersali ꝛ in particulari nō potest voluntas nō eligere conformiter ad rationē rectam ꝛ ita non potest virtus moralis non adquiri nec prudētia stare sine ipsa. ¶ Secūdo respondetur q̄ licet voluntas possit nō eligere conformiter ad rationē rectam: tñ actus ratiōis recte dictatiu⁹ nō potest frequētari. Nam statim voluntas inficitur ꝛ ratio obumbratur ꝛ q̄to plus non eligit conformiter ad rectum iudicium rationis tāto plus ratio obumbratur: ꝛ per cōsequēs prudentia in ipsa non generatur sed magis si in ipsa prefuisset corrūperetur ꝛ desineret esse: ꝛ sic intelligitur illud tertij
oīs mal⁹ ignorās. ethicorum q̄ omnis malus est ignorās ꝛ si nō ignorantia preueniente tñ subsequente vel concomitante. ¶ Aliter dicitur tertio q̄ licet in intellectu possit aggenerari aliquis habit⁹ recte dictatiuus agibilium cuiusmodi est scientia libri ethicorū vel huiusmodi sine morali virtute non tamen ille habitus dici debet nec est vera prudētia virtus. Unde ꝛ aliquis homo pessimus qui nichil habet de prudētia nec de virtute potest habere dictamē aliqđ rectum vel noticiam rectam de agibilibus saltē in vniuer
ꝫ ꝓcedē. solu. sali cuiusmodi est scientia libri ethicorum. ¶ Contra solutiones istas arguo: quia nō vidētur efficaces. Contra primā satis est argutum in secūdo scilicet q̄ volūtas nō necessario eligit cōformiter stāte iudicio rationis recte etiam in particulari. Alioquin eñ talis necessario bene vellet et nō peccaret nisi fortuito puta occurrēte alio fantasmate mouēte fortius intellectū ꝛ sic ratione cadēte a recto iudicio ꝛ volūtate consequēte vel sequente tale iudicium sic q̄ hoc nō esset in sua potestate. Si dicas q̄ immo: q̄ potest sistere vel mouere intellectum vel alias potētias ad hoc vt aliud iudicium habeatur. Dico q̄ omnia ista concludunt actiuitatē voluntatis respectu actus proprij ꝛ libertatē: ꝛ per consequēs propositum scilicet q̄ non possit nō eligere illud qđ iudicatum est a ratione q̄tūcūq̄ in particulari ꝛ redit necessario id qđ prius. ¶ Contra secūdam solutionem arguo: quia nō video q̄ intellect⁹ in aliquo obscuretur vel etiam in suo iudicio peioretur per hoc q̄ voluntas ipsa nichil agit omnino: sed omnē actum suum circa iudicatum suspēdit nō eligendo illud qđ iudicatur. Unde nō video quare sicut prima vice stant simul rectum iudiciū ratiōis etiam in particulari ꝛ non eligere vel non velle voluntatē vel etiam qđ plus est oppositum vel contrarium eligere: q̄ nullam habēt repugnātiam nō video quare nō possint simul stare secunda vice ꝛ tertia ꝛ quarta ꝛ sic frequēter: ꝛ per consequēs nō possit habitus prudētie generari ꝛ adquiri sine morali virtute. Si dicas q̄ non quia malicia corrumpit iudicium infra respondebo ad istud. ¶ Cōtra tertiam solutionē non video quare habitus ille dictatiuus agibilium recte nō solum in vniuersali sicut est scientia libri ethicorum: sed etiā in particulari sicut ostensum est in argumēto contra secūdam solutionē nō possit dici prudētia ꝛ eiusdem rationis omnino cum ipsa. Si dicas q̄ non: quia prudentia depēdet a morali virtute cōtra: quia multo magis depēderet moralis virtus a prudētia: ꝛ tūc esset circulus in per se depēdentijs ꝛ idem depēderet a seipso ꝛ esset prius ꝛ posterius natura seipso ꝛ demōstratio propter quid esset circularis qđ est impossibile: quare ꝛc. ¶ Tertio arguo sic p̄ncipaliter. Licet regulatum ꝛ mēsuratum s̄m aliquos depēdeat ad mēsuram ꝛ regulam ita q̄ nō possit esse sine ipsa sicut destructo scibili destruitur scientia: tñ regula et mēsura non dependet a regulato ꝛ mēsurato et pōt esse sine ipso sicut scibile sine scientia. Sed prudētia est regula ꝛ mēsura habitus moralis vel virtutis ꝛ directiua eius: ergo ꝛc. Sed an concludat argumētum q̄ virt⁹ moralis nō possit esse sine prudētia inferius apparebit. ¶ Q̄tum ad virtutē mo- De virtute morali
ralem. Utrū connectatur necessa rio cum prudētia sibi correspondēte videtur michi dicēdu₃ sic q̄ virtus ipsa moralis potest accipi vel q̄tū ad id qđ est absolutum in ipsa. Puta q̄tum ad habitum ipsu₃ absolutum de prima specie qualitatis: vel pōt accipi q̄tum ad respectum conformitatis ad regulam vel dictamen rationis secundū prudentiam ipsam ꝛ hoc siue ille respectus sit actualis siue aptitudinalis siue realis siue rationis. Si accipiatur virtus. Primomodo dico q̄ absolutum totu₃ virtutis qđ dicit habitum de prima specie qualitatis facilitatem ad actum potest poni in re vel conseruari sine prudentia sibi correspondente vel aliquo actu eius ex parte intellectus saltē virtute diuina. ¶ Quod probatur: quia omne absolutum essentialiter distinctum ab alio non includēs ipsum intrinsece potest deus facere et conseruare sine illo sicut pluries dictum est supra. Sed habitus virtutis sic se habet ad habitum vel actum prudentie: ergo ꝛc. ¶ Secūdo hoc patet: q̄ nō minus pōt de⁹ facere vel ꝯseruare absolutū virtutis sine prudentia q̄ affectum eē extrinsece sine sua per se causa vt videtur. Sed deus potest istud. ergo illud. ¶ Tertio q̄ nō minus pōt hoc deus q̄ facere fruitionē sine visione. Sed hoc

potest deꝰ ita bene sicut accidēs sine subiecto. ꝙ ⁊c̄.
Nota. ¶ Sed quid de agēte creato posset ne adqrere absolutum virtutis moralis vel habere sine prudētia per facultatem ꝓprie volūtatis. Videtur posse dici ꝙ sic ⁊ ꝓbatur rōne errāte circa aliquod obiectū ⁊ dictāte ipm̄ esse faciendum. Puta esse fornicandum: voluntas ex sua natura pōt eligere oppositū. Puta esse continēdum vel cōtingere ⁊ frequētare talem actum/ ⁊ per consequēs potest in se generare habitum cōtinendi vel volendi efficiter continere fugiendo ⁊ detestando fornicationē. Sed talis habitus videtur esse absolutū virtutis moralis. ꝙ ⁊c̄. ¶ Secūdo Sicut stante prudentia vel actu prudētie in intellectu pōt voluntas adquirere habitū viciosum eligendo quod nō est eligēdum nec dictatū a ratione. Ita stāte actu vel habitu iudicij erronei in intellectu potest voluntas eligere aliquid aliud ab illo qđ dictum est ⁊ quod debuit dictare recta ratio vt videtur. Sed sic eligendo frequēter habetur absolutū virtutis vt videtur ergo ⁊c̄. Dices ꝙ pari ratione sequitur ꝙ respectus ꝯformitatis ad rationem in habitu virtutis poterit haberi sine prudentia sicut ex parte vicij habetur respectus difformitatis cū ipa prudētia. Dico ꝙ nō sequitur sicut patet. Nam extremū difformitatis ponitur. Puta ipa prudentia vel actus eius: sed nō ponitur in ꝓposito. quare ⁊c̄. ¶ Tertio videtur hoc idē. Nam sicut absolutum vicij nō necessario habet difformitatem ad rōnem. Sed potest habere cōformitatem ad ipam si rō sit erronea sic absolutū virtutis nō necessario habet cōformitatem ad rōnem rectam: sed potest habere difformitatem ad rationē si sit ratio erronea vt videtur. Sȝ hoc posito pōt haberi ⁊ adquiri habitus ꝟtutis id quod est absolutū sine prudentia. ergo ⁊c̄. ¶ Sic ergo licet nō sit hoc cōmniter ⁊ de cōmuni lege ꝙ adquiratur absolutū virtutis sine prudentia vel actu eius tamē pōt fieri vt videtur. Si aūt loquimur de virtute ꝗ̄tum ad illum respectum conformitatis ad rōneȝ rectam ꝭm prudentiam: sic dico virtus non potest esse nec adquiri sine prudentia vel actu eius. ¶ Probatio statim est in promptu quia impossibile ē ꝙ sit respectꝰ sine termino siue in re siue in intellectu siue in potentia siue in actu. Ita ꝙ si respectus est in actu terminꝰ est in actu. Sed in potentia oportet ꝙ terminus vł sit vel possit esse. Si in intellectu oportet ꝙ terminus sit in intellectu: sed prudētia isto modo ex parte rationis terminus est talis respectus sicut illud cui vel cuius dictamini ꝟtus conformiter se habet qūocūq; sit de illo respectu. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic Mensuratū inquātum mēsuratuȝ nō potest eē nec adquiri sine mensura ⁊ regula. Patet licet absolutum mensurati possit stare sine mensura. Sed habitus virtutis moralis per illum respectū debere formaliter esse mensuratus ⁊ regulatus a prudentia: licet absolutum habitus fundet talem respectum. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Impossibile est esse vel adqri habitum electiuum ratione recta. Sed virtꝰ ꝗ̄tū ad respectum conformitatis dicitur determinata a recta ratione ⁊ ad ipsum refertur vt sic. ergo ⁊c̄. Sic igitur dico ꝙ accipiēdo virtutem ꝭm respectū illum conformitatis ad rationem rectam dictātem circa obiectum cōueniēs omnes debitas circūstantias que fundat in ipo immediate rōneȝ bonitatis moralis ⁊ in quo īmediate consistit sicut dictuȝ est supra ꝙ ꝟtꝰ moralis nec eē in actu nec adquiri potest etiam virtute diuina sine prudentia vel actu eiꝰ que vocatur ratio recta sicut nec quacunq; virtute possibile est ꝙ respectus sit in actu sine termino: qꝛ ꝗ̄tum ad hoc virtus moralis ⁊ prudentia sibi correspondens sunt connexe.

¶ Ad primum alioꝝ probātium ꝙ prudentia non potest esse sine virtute morali sibi correspondente. Ad motiua alioꝝ. Dico ꝙ prudentia est habitus practicus pertinēs ad intellectum practicum: ⁊ ita dico ꝙ obiectū eiꝰ est veritas confesse se habēs ad appetitum rectum sed appetitus rectus nō solum est per virtuteȝ moralem conformiter eligendum ꝭm dictamen rōnis prudentie. Sed appetitus ille rectus dicitur volitio finis recti ⁊ boni sicut dictum est in primo. Vn̄ ⁊ appetitus finis est intellectus practici. Nec ꝯtra ꝓximum concludit argumētum vt videtur. ¶ Ad secūdum dico ꝙ potest haberi recta ratio alicuius agibilis circa ipm̄ sine morali ꝟtute corresponden te ⁊ sine malicia. Unde nō oportet ꝙ si virtus moralis nō insit ꝙ ꝓpter hoc malicia que est habitus positiuus insit. Voluntas em̄ inexistēte recto iudicio potest iudicatum nō eligere nec aliquid aliud ⁊ per cōsequēs nec virtutem nec viciū vel maliciam generare. Et ita dato ꝙ malicia esset corruptiua iudicij vel principij eo modo quo intendit adhuc posset esse prudētia sine morali virtute vt videtur. ¶ Nota hic ꝙ malicia in voluntate non est corruptiua principij sic ꝙ faciat intellectum errare in principijs agibilium primis. Nota. ¶ Tum quia talia principia dependent non ex voluntate sed ex noticia terminorum quibus complexis nō potest ītellectus non assentire ꝓncipio vel complexioni. Tum quia sicut per primum actum malum voluntatis non corrumpitur necessario iudiciū rectum intellectus qꝛ ꝭm articulum stante recto iudicio volūtas potest in oppositum iudicati sic nec per aliquē aliū sequentē. Primus em̄ potest eē ita malus sicut aliquis sequēs. Tum qꝛ nullus in via ē simpliciter incorrigibilis quod tamē sequeretur si erraret in ꝓncipijs agibilium nec esset via reducendi quia negaret omnia que ꝓponerentur sibi pertinētia ad materiam illam respectu cuius habet corruptum principium. Tum quia nec damnati etiam si errāt vt estiment deum esse odiēdum. Tunc enim non haberēt virtutem cōsciētie ⁊ sine remorsu ⁊ tristicia odirēt ipsum. Tamen nō intelligo ꝙ malicia in affectu sit corruptiua iudicij de principio sic ꝙ faciat errare circa principium agibile sicut etiam nec circa ꝓncipium speculabile. Nec etiam circa cōclusioneȝ euidenter deductam ex principio sed pro tanto est corruptiua. Vno modo qꝛ voluntas mala auertit ītellectum a consideratione recta ⁊ dictamen ne āpliꝰ consideret ipm̄ non faciendo ipsum errare sed a cōsideratione ⁊ dictamie cessare frequenter. Et quia etiā voluntas mala volens malū finem ꝯuertit intellectum ⁊ imperat sibi inuenire media ad finē malum ⁊ sic priuatiue vel positiue corrumpit iudiciuȝ sed non sic quin si placeret voluntati freqnter possȝ non eligere illud quod dictatum est ꝭm rectam rationem ⁊ tamen permittere rectum iudicium rationis ⁊ frequēs/ ⁊ per ꝯsequens habitus prudētie posset generari. Vel quādo dicitur ꝙ omnis malus ē ignorās pro tanto verum est qꝛ agit quasi ignorās

ac si ignoraret bonum nō quia ignorat bonum necessario. ¶ Ad tertium dico ꝙ stante recto iudicio in vniuersali ⁊ in particulari pōt voluntas non eligere nec confestim seq̄tur operari necessario s3 potest impediri ⁊ ꝓhiberi operatio ex libertate volūtis sicut dictum est in secūdo. Ad p̄m Ad philosophū dico ꝙ exponi potest sicut expositum est in secundo. Dicit enim potētem nō prohibitū. Et dico ꝙ hoc potest esse ex libertate voluntatis eligentis nō operari vel si velit omnino sicut dicunt aliȷ̄ accipiunt. Dico ꝙ negādus est ⁊ ꝯtradicit sibip̄i in septimo ethicorum in. 9. metaphisice. vbi dicit ꝙ appetitus vel perheresis seu electio determinat ad agendum alterum oppositorum. Non aūt ratio vel intellectus sed si necessario ⁊ confestim sequeretur operari videret determinari a ratione. quare ⁊c̄. ¶ Ad quartum quod est de virtute morali ꝙ necessario connectatur cum prudentia. Dico ꝙ accipit minore3 falsam scilicet ꝙ prudentia necessario ꝯnectatur cum virtute morali sibi correspondēte ⁊ regulabili per ipsam. ¶ Ad quintum patet ex predictis ꝙ virtus moralis q̄tum ad respectum illum conformitatis ad rationem prudentie cōnexa est prudētie necessario manente tali respectu: sed quia ille respect⁹ accidentalis est habitui virtutis vel ip̄i absoluto virtutis. Ideo dico ꝙ absolutum virtutis potest esse sine prudentia sicut ⁊ sine tali cōformitate ⁊ ita pōt esse absolutum virtutis quod nō habitus actu determinatus vel regulatus recta ratiōe regulabilis Aduerte tamen ⁊ ꝯformabilis rationi recte. ¶ Nota ꝙ sancti vidētur dicere virtutes cōnexas pro tanto quia ad perfectionem habentis / et in ratione meritorȷ̄ oporteret omnes inesse vel saltem ꝙ vicium oppositum alicui virtuti ⁊ peccatum ad quod inclicat nō insit quia cum peccato mortali non stat meritu3 de condigno nec salus vel quia sibi inuicem suffragātur q̄tum ad perfectionem habētis. ¶ Ad sextu3 per idem dico ꝙ absolutum habitus moralis virtutis posset stare et haberi sine conformitate actuali ad rōnem rectam vel prudentiam: ⁊ per consequēs sine bonitate sua morali actualiter inexistente quia illa est accidentalis bonitas absoluto v̄tutis. Sed dico bene vltra ꝙ stante bonitate morali in actu q̄ consistat in ip̄a conformitate ad rationem rectam prudentie oportet ꝙ stet prudentia vel ratio recta Vide. modo supradicto. ¶ Et dico ꝙ idem habitus vel actus s̄m substantiam ⁊ speciem posset esse vicissim moraliter bonus ⁊ mal⁹ cum talis bonitas vel malicia moralis sit simpliciter accidētalis substantie actus vel habitus sicut ⁊ conformitas ad prudētiā vel carentibus conformitatis. Hoc pat3 in exēplo Aliquis enim potest eē habituatus in dādo elemosinam vel in aliquo tali propter vanam gloria3. Et planum est ꝙ talis habitus est viciosus propter defectum conformitatis ad rationem rectam vel potius propter difformitatē ad ip̄am modo potest iste penitere de vna gloria ⁊ velle dare ⁊ etiam dare elemosinam propter deum. Planum est ꝙ manēt apd eum idem habitus s̄m substantiā quod patet ex eadem inclinatiōe vel facilitate ad actum sicut ꝓpri⁹ ⁊ tamen ille habitus modo est virtuosus q2 conformis rationi recte. quare ⁊c̄. Et tunc poneretur variatio circa rationem que est extremum quia de nouo haberetur ratio recta ⁊ surgeret nouus respect⁹ rei vel potius rationis in habitu vel actu virtuoso ex parte voluntatis nullo absoluto adquisito in ip̄a nisi forte intensiori gradu illius habitus vel actus quod t̄n adhuc nō ē necessarium. Sicut preexistente albo si fiat aliquid aliud de nouo album adquiritur similitudo de nouo in priori albo facta mutatione in alio extremo. Nec aliquid absolutum adq̄ritur preexistenti albo. Similiter dici potest ꝙ actus moralis bonus idem numero ⁊ specie que prius nō erat meritori⁹ nullo absoluto adquisito in ip̄o actu sed in habente potest fieri meritorius quia durāte tali actu potest de nouo superuenire caritas in habente. Actus autem moraliter bonus cum caritate est meritorius nō autem sine caritate sicut patet. ergo ⁊c̄. ¶ Si queras ꝯtra predicta quo modo adueniente actu de fine vel intētiōe finis debito fiat habitus virtuosus qui prius erat cum nō adueniat nisi aliquid respectiuū ⁊ forte rationis quia sequēs actum intellectus dato ꝙ reale. Hoc tamen nō sufficit q2 virtutis dicit aliq̄d absolutum. Et similiter cedēte actu intentionis finis cedit talis respectus nec est plus virtuosus q̄ ante quia adhuc inclinat in actum viciosum sicut prius. ¶ Ad auctoritates q̄tum videntur esse pro cōnexione prudentie cum aliȷ̄s. Dico ꝙ de lege cōi ⁊ vsu communi virtuosi licet simul adquiratur prudētia ⁊ virtus sibi correspondens regulata ⁊ directa per ip̄am non tamē est hoc necessarium quin possit aliter fieri ⁊ eē sicut dictum est supra. Si pro q̄to sunt de connexione moralium cum prudentia. Dico ꝙ vnaqueq3 virt⁹ moralis q̄tum ad conformitatem quam habet ad prudentiam tanq̄ ad suam regulam directiuam conuexa est cum ip̄a sed non oportet q̄tum ad absolutu3 habitus virtuosi sicut dictum est supra licet cōmuniter ita sit ꝙ precedat prudētia in intellectu ⁊ virtus moralis in affectu eidem sit connexa. Hoc de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertium articulum de virtutibus infusis. De cōnexiōe virtutū theo. Utrum scilic3 sint cōnexe adinuicem. Respondeo breuiter ꝙ q̄tum est ex natura rei nō sunt necessario cōnexe nec in fieri nec in esse / nec in esse completo ⁊ perfecto loquēdo de perfectione intrinseca eis. Nec in esse incōpleto ⁊ imperfecto. Q2 in esse non sint connexe. Patet q2 aliqui habent fidem ⁊ spem qui nō habent caritatē Similiter aliqui habent fidem qui non habent spē infusam sicut damnati forte vel desperati. Similiter aliqui habent caritatem perfectam qui non habent fidem ⁊ spem sicut patet de beatis ⁊ patuit de x̄po. Q2 nec in fieri patet. Nam licet cum primo infunditur alicui fides infundantur sibi alie ex mia ⁊ liberalitate diuina. Non tamē est hoc necessariū ex natura rei sed vna absolute loquēdo posset īfundi sine alia sicut etiam recuperāti caritatem per penitentiam de facto infunditur caritas ⁊ non infunditur fides tamen dico ꝙ ex ordinatione diuina cōnexa in prima sui infusione ita ꝙ cuicūq3 infundit vna primo ⁊ alie. Non sic autem oportet in secūdaria infusione sicut exemplificatum ē de caritate penitentis. Hoc breuiter dictum sit de tertio articulo principali.

¶ Ad primu3 principale dico Ad rōes p̄ncipa. ꝙ habens vnā virtutem q̄tūcunq3 perfectam itrinsece ⁊ formali perfectione nō propter hoc est vsq3

quasi perfectus circa totam materiã moralẽ. Nec oportet ꝙ habeat omnes virtutes sed potest habere vicia opposita alijs virtutib⁹ nec est incõueniẽs vt videtur. Unde nec est dicendus simpliciter virtuosus sed tantum ẜm quid q: ẜm vnam virtutem tantum. Unde ⁊ argumẽtum concludit ꝙ ad perfectionem habentis seu ipius virtuosi vt sit perfect⁹ omnino circa materiam moralem oportet virtutes esse connexas. ¶ Ad secũdum dico ꝙ prudẽtia potest esse sine morali virtute sibi correspondente ⁊ regulabili per ipam ⁊ patet quid dicendum ex predictis ad illas auctoritates. Excecauit eos malicia eorum ⁊ Omnis malus est ignorans. ¶ Quando dicitur vltra ꝙ vna est prudẽtia circa totam materiam moralem. Dico ꝙ nõ est verũ sicut dictum est supra. Ad philosophum dico sicut dictuz est supra ꝙ est vna nomine vel genere nõ specie. Si dicas ꝙ Aristoteles intendi ipam esse vnam specie. Dico ꝙ non capio ꝙ ipe dicat verum. Nec video quare pl⁹ debeat dici vna specie ꝙ̃ virtus moralis circa totã materiam moralem ⁊ ideo nego iudiciũ eius in moralibus. ¶ Ad tertium dico ꝙ vna ꝟtus ꝙ̃tum ad perfectionem sui intrinsecam ⁊ formalẽ non exigit nec coegit aliam licet bene ꝙ̃tum ad perfectionem extrinsecam sibi ⁊ accidentalẽ que magis debz dici perfectio habẽtis ꝙ̃ ipius virtutis. Et hoc concludit argumentum nec est in aliquo ꝯtra predicta sed magis ẜm predicta vt videtur. ergo ⁊c̃.

¶ Distinctionis trigesimeseptime.
Questio Unica.

Circa distinctionẽ trigesimam septimam quero Utruz precepta decalogi sint dispensabilia. ¶ Videtur ꝙ sic: quia si non essent dispensabilia. Hoc maxime videretur quia sunt de lege nature: sed hoc non tollit: q: quinto ethicorũ dicit philosophus ꝙ ius naturale nõ est idem apud omnes/ igitur nec precepta dato ꝙ sint de lege nature. ergo sunt dispensabilia. ¶ Secũdo sic. Unum de diuis preceptis est. Non occides: ⁊ aliud. Non furaberis: ⁊ aliud. Nõ mechaberis. Sed in istis ẽ dispẽsatum aliquando. De primo quãdo preceptũ est sibi. Tolle filiũ tuuz quem diligis ysaac. ⁊c̃. De secũdo i Exodo quãdo ex precepto dei Hebrei spoliauerũt egyptios. De tertio Ozee. 1. Accipe tibi mulierez fornicariam ⁊ fac filios fornicationis. igitur pari ratiõe alia sunt dispensabilia. ¶ Tertio sic. Nullum preceptũ decalogi est necessario bonũ nisi volitũ a deo. p3. Sed omne tale impositum dispensabile est ex quo non ẽ bonum nisi ꝙ volitum ⁊ preceptũ. ergo ⁊c̃.

Exodi. Ozee. 1.

¶ Contra. Illa q̃ sunt de iure nature sunt immutabilia ⁊ per ꝯñs indispẽsabilia. Patet de quinta vbi dicitur ꝙ non variatẽ specie: sed inutabile permanet. Sed precepta decalogi sunt de iure nature. Patet in principio canonis in primo decretorum. Ubi dicitur ꝙ ius naturale est quod in euangelio ⁊ lege cõtinetur. ꝭ. ⁊c̃.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo ostendam que ⁊ quot sunt precepta decalogi. ¶ Secũdo inquiram. Utrum sint de iure nature. ¶ Tertio. Utrum sint dispensabilia vl' nõ ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quãtum ad primũ Dico ꝙ precepta decalogi sunt decẽ sicut habetur Exodi. 20 capitulo. ⁊ repetitur Leuitici. 19. ⁊ Deuteronomij. 5. sicut patet ibi. ¶ Primum est. Non habebis deos alienos. Cum quo ponitur. Nõ facies tibi sculptile neq; omnem similitudinem ⁊ non adorabis ea neq; coles. ¶ Secũdum preceptũ est. Non assumes nomẽ dei tui in vanum. ¶ Tertium est. Memento vt diem sabbati sanctifices. Et ista tria dicũtur precepta prime tabule. Prime scilicz faciei anime que respicit vel versatur circa deum. vel prime tabule q: ad litteram fuerũt scripta ĩ prima tabula ⁊ principali q̃ fuit tradita Moysi a deo ¶ Quartum preceptũ est. Honora patrem tuum ⁊ matrem tuam. ¶ Quintũ. Nõ occides. ¶ Sextum. Non mechaberis. ¶ Septimũ. Non furtum facies. ¶ Octauum. Non dices contra proximuz tuum falsum testimonium. ¶ Nonum. Nõ concupisces vxorem proximi tui. ¶ Decimum. Non cõcupisces domũ proximi. Non seruuz nõ ancillã. ⁊c̃. Sunt aũt ista septem precepta secunde tabule vel quia pertinent ad faciem anime inferiorem qua respicit proximum vel q: ad litteram fuerunt scripta in secũda tabula Moysi tradita ⁊ minus ꝑncipali.

ꝙ. 10. sũt ꝑcepta decalogi

¶ Sufficientia aũt ipsorum sic accipitur. Precepta em̃ legis data sunt explicite ad ordinandũ hominem in deum ⁊ in proximum: licet cũ hoc etiam ordinent hominem ad seipsum licet nõ fuerit necessarium sic explicari ordinationẽ hominis ad seipm sicut ad alium sicut nec fuit necessarium ita explicare dilectionem hominis ad seipm dando ꝑceptum de ipa sicut ad deum vel ad seipm. Unde datum ẽ preceptum de dilectione dei ⁊ proximi. Non autez de dilectione sui ita explicite licz etiam bene teneatur quis ex precepto quod patet Mathei. 22. Diliges proximum tuum sicut teipm. ¶ Ad hoc aũt vt subditus debito modo se habeat ⁊ ordinetur ad deum ꝙ obseruet sibi felicitatem nõ transferendo seruicium suum ad alios sicut ad principales dominos. Et de hoc datur primũ preceptum. Non habebis deos alienos nec facies. ⁊c̃. Ego sum dominus deus tuus. Secundo requiritur ꝙ obseruet sibi debitam reuerentiam ita ꝙ nihil iniuriosum in eum cõmittat. Et de hoc est secũdum ꝑceptũ. Nõ assumes nomẽ dei tui in vanum. Irreuerentia em̃ est adducere vel sumere nomen suum in vanũ. Tertio requiritur ꝙ sibi super ĩpensis beneficijs regratietur ⁊ de ipsis recogitet aliquãdo ⁊ circa ipm vacet alioquin negligeret ⁊ ingratus esset. Et de hoc datur tertiuz preceptum. Memẽto vt diem sabbati sanctifices. Ad hoc enim est obseruatio sabbati. Et istud nõ est preceptum cerimoniale simpliciter sicut aliqui voluerunt dicere. Non cõputãtes ipm inter precepta moralia: nec per consequẽs inter ꝑcepta prime tabule. Errabant em̃ quia ⁊ licet cerimoniale fuerit ꝙ̃tum ad diem determinatam sabbati lege Mosayca: ꝙ̃tum tamẽ ad obseruationẽ alicuius diei morale est. Unde ⁊ quãtum ad obseruationem sabati euacuatum est cum cerimonialibus ⁊ rationabiliter sub lege noua trãslata est sanctificatio ad diem dominicã. patet numerus precepto=

ꝙ. 10. ꝑcepta sufficiunt.

Mathei. 22.

Nõ hec

rum prime tabule ⁊ sufficiētia nisi ꝙ potest dici ꝙ per primum preceptū tenetur homo ad reuerētiā diuine maiestatis seu vnitatis vel primitatis. Per secūdum ad reuerentiam diuīe veritatis. Per tertium ad reuerentiam diuine bonitatis. ¶ Ad hoc aūt ꝙ homo sufficiēter ordinetur ad proximū opꝫ ꝙ ad aliquos speciali modo ⁊ specialiter ordinetur Puta ad parentes quibus specialiter obligatur ⁊ intantum vt ꝫm Aristotelem non possit eis vicē rependere ⁊ de hoc est quartū preceptū. Honora patrem tuum ⁊ matrem tuam. Ad alios autem minꝰ specialiter ⁊ sic vt nulli nocumentū inferatur ⁊ hoc nec corde nec ore nec opere. Opere etiā q2 nec ī persona ꝓpria proximi ⁊ de hoc datur secūdum preceptum secūde tabule quod est quintū. Non occides. Nec q̄tum ad personam sibi coniunctam ⁊ de hoc est sextum preceptum. Non mechaberis. Nec q̄tū ad bona exteriora fortune ⁊ de hoc datum est septimum preceptum. Non furtum facies. De nocumēto ore facto dico ꝙ ipm debemꝰ vitare. Et de hoc est. 8^m. preceptum. Non loqueris aduersus proximum tuum falsum testimonium. De nocumēto cordis vel male voluntatis. Dico ꝙ non debet homo velle nocere proximo suo nec q̄tum ad personam sibi coniunctam. Et de hoc datur nonū preceptum Non concupisces vxorem proximi tui. In quo prohibetur cōcupiscentia interior nō actus exterior: q̄ prohibetur in alio precepto. Non mechaberis. Nec in bonis exterioribus fortune ⁊ de hoc datur decimum preceptum. Non ↄcupisces domū ꝓximi tui non agrum. ⁊c̄. Et prohibetur hic ↄcupiscētia interior non actꝰ exterior sicut in illo precepto. Nō furtum facies. Sunt autēꝫ ista duo precepta distincta q2 prohibentur distincte cōcupiscentie ꝫm Augustinum: licet Origenes non distinxerit inter ea. Nam in primo precepto prohibetur cōcupiscentia carnis. In secūdo vero concupiscentia oculorum. ¶ Si autem queratur quare de lesione proximi in propria persona non datur de vitando duplex preceptum explicitum sed tantum vnum. Nō occides Respondet̄ ꝙ hō non inclinatur nec est ꝓnꝰ naturaliter ad occidēdum: sed interior cogitatio homicidij horrorē hꝫ annexū naturaliter ⁊ ita nō fuit necessarium dare preceptum sic explicitum prohibēs actum interiorem homicidij sicut prohibens actuꝫ interiorē ↄcupiscentie carnis vel oculorū. Sic igit̄ patet numerus ⁊ sufficientia preceptoꝝ. ¶ De ordine vero ipsorum dicitur ꝙ ipsa ordinantur ꝫm ꝙ transgressiones eorum sunt grauiores seu peccata grauiora. Et quia grauior est transgressio in deuꝫ q̄ in proximum ceteris paribus ⁊ in proximū opere q̄ verbo corde ⁊ verbo q̄ corde: ⁊ sic potest deduci per singula precepta: ideo precepta sic ordināntur. Si dicas ꝙ inter precepta ꝑdicta non sunt illa duo de dilectione dei ⁊ proximi. Dicitur ꝙ preceptum de dilectione dei in tribus primis sufficiēter intelligitur ⁊ per ipsa explicatur. Similiter etiam secundum de dilectiōe proximi in alijs septē ⁊ ista duo precepta que omnia precepta quasi virtualiter includūt ⁊ cōsequenter in quibus tota lex pendet ⁊ ꝓphetie. Hec de primo articulo.

Nota. (margin, beside "tium ad reuerentiam diuine bonitatis")

Ordo preceptorū (margin)

precepta an de iure natur. (margin)

¶ Quantum ad secundū articulum.

Dicunt aliqui ꝙ aliqua sunt de iure nature tanq̄ per se nota rationi naturali ex terminis cuiusmodi est principium primum agibile. Puta ꝙ bonum est faciendum vel ꝙ malum est cauendū vel fugiendum. Aliqua vero sunt de iure nature nō tā q̄ per se nota ratiōi practice naturali: sed tanq̄ cōclusiones euidēter deducte vel deducibiles ex hijs que sunt per se nota tanq̄ ex principijs agibilium sicut suo modo ex parte intellectus speculatiui sunt principia per se nota que dicūtur naturaliter nota ⁊ cōclusiōes deducibiles ex principijs que non dicuntur naturaliter note nec per se: ꝫ per deductionem euidentem ex principijs. Tertio modo large est aliquid de iure naturali non sicut principium nec conclusio necessaria: sed sicut consonum aliquo modo hijs que sunt de iure naturali sicut diuina rerum esse distincta supposito ꝙ pacifice si conuiuendum in ↄmunitate humana pro statu nature lapse. ¶ Dicunt igitur aliqui istorum ꝙ precepta decalogi non sunt de iure nature primo modo tanq̄ principia iuris ⁊ legis nature: sed secundo modo tanq̄ conclusiones deducibiles ex principijs iuris naturalibus: licet inter ipa aliqua magis de ꝓximo. et facilius euidēter possint deduci ex principijs naturalis iuris q̄ alia. Sicut colere vnum deum ⁊ non accipere nomen eius in vanum ⁊ regratiari sibi de beneficijs acceptis ab ipo ⁊ honorare parentes et huiusmodi. Alia vero non ita patenter nec faciliter deducūtur ex principijs iuris naturalis: ꝫ cum maiori pertractatione ⁊ difficultate. Sicut nō concupisces rem proximi tui vel non mechaberis ⁊ huiusmodi. Unde ⁊ Plato in policia sua posuit omnia cōmunia licet in hoc errauerit. ¶ Alij dicunt ꝙ tria prima precepta que sunt prime tabule sunt de iure naturali primo modo. Nam stati cognitis terminis eorum q̄tum ad id quod est morale ī ipis statim iudicantur esse vera a ratione practica naturali recta. Alia ꝟo precepta secūde tabule sunt de iure naturali secūdo modo sicut alique ↄclusiones deducibiles ex principijs iuris naturalis ⁊ sunt de dictamine secūdario legis nature non primario sicut principia ipa. ¶ Omnes aūt in hoc conueniūt ꝙ aliqua sunt in agibilibus que nō sunt de iure nature nec primo modo nec secūdo modo: sed ↄtingēter ⁊ indifferenter se habent. Ita ꝙ pro aliquo tēpore ⁊ aliquibus personis expediunt ⁊ pro aliquo tempore ijsdem personis ⁊ alijs opposita eorum expediunt ⁊ ista fuerunt cerimonialia ⁊ iudicialia ꝓ magna parte sicut etiam illa que ponuntur in legibus humanis positis que sunt variabiles ꝫm loca ⁊ tempora ⁊ personas nec sunt eadeꝫ apud omnes sicut patet. ¶ Et confirmatur dictum ipsorum distinctione sexta. Ubi dicitur ꝙ moralia mandata ad ius naturale spectant: ideo nullam mutabilitatem recepisse monstrābtur.

.1.opi. .1.mod°. (margin)

2.mod°. (margin)

¶ Aliter dicitur ꝙ

Ius naturale est aliquid dictatum a ratione recta naturali in suo lumine naturali de quo loquitur psalmista. Multi dicunt quis ostendit nobis bona. Et statim respondet. Signatum ē super nos lumen vultus tui domine. Nam in lumine naturali dato a deo homini intellectus vel ratio practica naturalis iudicare potest et dictare aliqd esse bonum iustum ⁊ rectum: ⁊ hoc est idē apud oēs bene dispositos ꝫm naturaꝫ sicut Aristoteles dicit quinto ethicorum vbi ponit differentiam inter iustum naturale ⁊ legale: ⁊ dicit ꝙ naturale apđ oēs

2.opi. (margin)

Psalmi. (margin)

5.Ethi. (margin)

habet eandē potētiam ꝛ vbiqꝫ. Non autē legale sꝫ ex pncipio nichil differt sic vel aliter fieri. Jus igitur naturale qd eodēmodo se habet apud oīs ꝭm naturā bene dispositos et vniformiter ab ipsis ꝭm rectā ratiōnē naturalē iudicaꝛ. Legale autē prout distinguiꝛ cōtra naturale qd est ius positiuū est de his que in principio sunt sic vel aliter fieri ꝛ sunt in differētia sed postꝗ statuunꝛ: licet facere in huiusmodi nisi ꝭm legem. Et ponit ibidem Cōmētator multa exempla sed nō curo. Jsta eadē sentētia habetur de iure naturali in pncipio decretoꝝ vbi dicit ꝙ ius naturale est cōmune oīm nationuꝫ. Eo ꝙ valet instinctu nature nō ꝯstitutione vt viri ꝛ femine cōiunctio cōis oīm possessio depositi vel accommodati restitutio violēti per vim repulsio ꝛ huiusmodi ꝛ sequiꝛ ius positiuū siue ciuile qd quisqꝫ populus vel quecūqꝫ ciuitas iusta de causa ad tuendā humana vel diuina constituit.

opi. scoti ¶ Hoc premisso dicūt aliqui ꝙ precepta decalogi nō sunt de iure nature nec sicut principia iuris naturalis nec sicut conclusiones necessario deducibiles ex ipsis sed magis sunt de iure positiuo diuine voluntatis ꝛ precipue ꝗtum ad septem vltima que ordināt ad proximū que sunt pcepta secūde tabule. Possunt tñ dici de iure naturali aliquo modo: qꝛ cōsona sunt eis que sunt de lege vel iure nature ꝛ cōformia ipsis licet nec sint pncipia nec euidēter vel necessario deducibilia ex ipsis. De preceptis autē prime tabule ordinātibꝰ ad deum dicunt ꝙ duo prima que sunt negatiua sunt de iure nature sicut cōclusiones necessarie ꝛ euidenter deducibiles. Si eñ est vnus deus non est alius pro deo colēdus nec est fiēda sibi irreuerētia sumēdo nomē eius in vanū: sed ꝗtum ad tertiū pceptū qd est positiuum de reuerētia deo exhibēda in sanctificatione sabbati magis dubitāt ꝛ sub dubio relinquunt an sit hoc de iure naturali stricte sumpto ꝙ aliquo tēpore debeat homo reuerētiam exhibere deo diligēdo ipsum qd si nō sed tm̄ est iuri naturali consonum tunc iudicandum est de hoc sicut de septem preceptis secunde tabule.

opi. tho. ¶ Alij dicūt ꝙ omnia precepta sunt de iure nature ꝛ si non explicite: tñ implicite ita ꝙ ex principijs iuris naturalis possunt explicari ꝛ deduci distincte: licet cū difficultate ꝗtum ad multa ꝛ cū eruditione ꝛ instructione magna ꝛ ideo necessariū fuit ea explicari in lege scripta sicut dicunt. Nec fuerunt omnino sic explicita nec explicite dictata sub tota lege nature. Accipe quā sñiam volueris de istis enarratis. Hec de scdo articulo.

Precepta an dispensabilia vel nō. 1. modus ¶ Quantum ad tertium articulum diuersimode respondētur a diuersis ꝭm diuersas opiniones. An pcepta sint de iure naturali ꝛ per quē moduꝫ. Omnes illi qui tenēt ꝙ precepta sunt de iure naturali dicunt ꝙ simpliciter ꝛ absolute sunt indispensabilia ꝛ inuariabilia etiam a deo licet de aliquibꝰ magis pateat hoc ꝗ̄ de alijs. Unde satis patet ꝙ in isto pcepto. Non habebis deos alienos qd est preceptum de colēdo ꝛ amando deū et de nullo alio habēdo pro deo deus dispēsare nō potest. Non enim potest deus facere ꝙ licitum sit odire ipsum vel colere aliquid aliud pro deo et huiusmodi. De alijs autem pluribus licet non sit ita manifestum vel patens tamen nec in his dispensari potest. Unde nec furari nec mechari ꝛ sic de alijs possunt bene fieri. ¶ Hoc probant. Tum quia qd est de iure naturali est inuariabile ꝛ immutabile sicut dictum est supra. Tum qꝛ sicut a quocūqꝫ etiaꝫ a deo fieri non potest: quin principia speculabilia sint vera et etiam conclusiones habentes necessariam connexionem ad ipsa et deducibiles euidenter ex ipsis et opposita istorum falsa. Sic fieri non potest a deo etiam quin principia iuris naturalis sint recta et bona et cōclusiones deducibiles ex ipsis cuiusmodi sunt pcepta moralia decalogi ꝛ opposita istorum sint mala. Sꝫ hoc posito planum est ꝙ sint indispensabilia. Tum quia sicut deus seipm̄ negare non potest nec facere quin sit bonus et iustus. Jta non potest facere quin illa que pertinent ad bonum et iustum inuariabile. Puta ad ius nature non sint bona et opposita eorum mala: quare ꝛ cetera. ¶ Hoc idem tenent illi qui distingunt de implicite et explicite sicut tactū ē in vltimo mō dicendi precedētis articuli. Sic igitur dicunt isti ꝙ omnia precepta decalogi sunt a deo dispēsabilia.

¶ Alij sunt qui arguunt contra hoc qꝛ illud preceptum est dispensabile: cuius oppositus actus licite potest fieri. Sed oppositus actus huius precepti. 2. modꝰ Non occides licite potest fieri: quia abrahe dictuꝫ est ꝙ occideret filium et licite: immo meritorie occidisset si occidisset Augustinus primo de ciuitate capitulo vigesimoprimo: ergo et cetera. Dices ꝙ August. preceptum accipiendo secūdum formam precepti est indispensabile modo forma precepti est non occidere non simpliciter et absolute sed non occidere innocentem nec ex auctoritate propria. Oppositum autem non potest bene fieri scilicet occidere innocentē ex auctoritate propria. Unde nec abraham occidisset Jsaac ex auctoritate propria sed ex auctoritate dei qui est dominus vite et mortis cuiuslibet. ¶ Contra hoc videtur: quia non est questio. Utrum manente obligatione precepti: et per consequēs stante malicia et difformitate actus oppositi possit deus dispensare de precepto. Hoc eñ implicat manifestam contradictionem: tunc enim faceret eundem actum simul licitum et illicitum. ¶ Sed qritur vtrꝫ deus possit relaxare obligationem precepti et actus oppositus per talem relaxationem possit esse non illicitus sicut etiam patet in alijs dispensationibus. Quando enim dicitur papam posse dispensare de irregularitate non intelligitur ꝙ stante irregularitate possit facere papa ꝙ licitum sit irregulari ministrare. Sed intelligitur ꝙ papa potest soluere et relaxare penam irregularitatis. Et tunc licitum est isti qui prius erat irregularis ministrare ex dispensatione Pape. Sic in proposito videtur fuisse ꝙ dispensatum fuerit cum Abraham vt posset facere licite ꝛ meritorie actuꝫ oppositum precepto obligatione tñ precepti relaxata a diuina voluntate. ¶ Secundo arguunt sic. Si omnia diuina precepta sunt necessario iusta et bona ex terminis: et per consequens sunt indispensabilia sicut dicunt primi. Sequitur ꝙ ante omnem actum diuine voluntatis circa ipsa sunt iusta et bona et etiam obseruanda et ab intellectu diuino prius naturaliter ante actum volūtatis diuine

presentata voluntati. Ita q̃ nõ sunt bona nec iusta nec obseruanda: q̃ a deo volita vel instituta. Sed hoc est falsum q̃ tunc voluntas diuina cũ nõ possit esse difformis ab intellectu vel a ratione recta sicut nec potest peccare necessario vellet ea esse obseruãda ⁊ necessario per cõsequẽs p̃ciperet ea. Sed hoc nõ est verum q̃ totũ q̃cq̃d vult extra se ⁊ circa creaturam contingenter vult ⁊ contingenter ⁊ libere p̃cipit ea. ergo ⁊c̃.

Resolu. scdi mõi. ❡ Dicunt igitur isti q̃ nõ omnia precepta sunt indispensabilia sed tm̃ precepta prime tabule negatiua. Sunt em̃ talia precepta de lege nature per se ⁊ directe vel q̃ includit primũ p̃ncipium vel q̃ directe ⁊ necessario sequũtur ad ip̃m ⁊ euidenter sicut preceptum de non colendo alium deum vel de non odiendo vel blasphemando deum Et tale preceptum si nõ esset voluntas adhuc esset iustum ⁊ rectum ⁊ bonum ⁊ de lege nature: ⁊ ita in nullo casu potest dispensari nec ab aliquo vt actus sibi oppositus sit licitus sed statim nominatus con uolutus ẽ malo nec potest bene fieri q̃ aliq̃s odiat deum ⁊ huiusmodi. De tertio p̃cepto positiuo dubitauit. Utrum sit dispensabile sicut prius dubitabant. Utrũ esset stricte de iure nature vel nõ. Alia aũt precepta septẽ scde tabule ad primũ oĩa sunt dispensabilia q̃ nec ex terminis habẽt rectitudinẽ nec directe sunt de iure nature nec possunt ex principijs iuris naturalis euidẽter ⁊ numero concludi licet bene sint cõsona ⁊ conformia iuri vel legi naturali ⁊ stent cum dictamiẽ legis naturalis: ⁊ ideo sicut placeret deo posset absolute loquẽdo dispẽsare cũ de ip̃is nec eẽnt ab oĩbus necessario obseruãda nisi eẽt p̃ceptũ ⁊ ordinatio diuine volũtatis de ip̃is que oẽs obligauit ad ista precepta obseruãda Et actus oppositi talib⁹ p̃ceptis vel etiã omnissio nes actuum taliũ p̃ceptorum possent eẽ liciti ex ordinatione diuina.

ꝯ secũdũ modum. ❡ Uidetur tñ mihi q̃ vna ratio istorũ ꝯtra alios est etiã ꝯtra ip̃os q̃ sicut arguũt de oĩbus p̃ceptis ꝯtra alios ita posset argui cõtra ip̃os per scd̃m argumentũ suũ de p̃ceptis prime tabule. Nam si sunt indispensabilia tanq̃ per se ⁊ directe de lege nature videt̃ q̃ ex terminis circũscripto actu voluntatis vel ante oẽm actum volũtatis sunt iusta ⁊ recta dictata a rõne practica diuina / et per ꝯñs necessario volita a deo ⁊ precepta: ⁊ sic de⁹ vult necessario aliq̃d extra se ⁊ p̃cipit. Nec p̃cepit deus illa p̃cepta ꝯtingenter ⁊ libere sed necessario q̃d non vr̃ etiã verũ: q̃ tũc ab eterno precepisset ea ⁊ nõ de nouo cũ alijs p̃ceptis tradidisset ea Moysi sed vel ab eterno p̃cepisset ea / vel saltem ab initio creature. Sed si dicas q̃ ab initio creature ea tradidit q̃ impressit ea mentibus vel mẽti creature itellectualis vel rõnalis. Ita dicetur ibi de preceptis ad primũ q̃ vnicuiq̃. puta Ade vel Eue mandauit ſm scripturã de proximo suo: ⁊ ideo non vr̃ illa ratio valere pro eis cõtra alios. Diceretur enim q̃ deus in re ⁊ ĩ effectu nihil vult necessario eẽ nec ponere q̃ oĩa in re ⁊ in effectu cõtingentia sunt extra ip̃m: ⁊ ita sicut non necessario produxit creaturam rationalem ⁊ intellectualem. Ita nec necessario p̃cepit sibi nec voluit ip̃am obseruare talia precepta sed contingenter totum licet bene ab intellectu suo necessario dictarentur esse obseruabilia a creatura ⁊ bona ⁊ iusta. Sic igitur diuersimode dicitur a diuersis ⁊ quomodocũq̃ vis dicas de isto articulo q̃ nihil de ipso volo affirmare.

Mõs do doctoris. ❡ **Credo tamen** p̃babiliter posse dici q̃ vno modo dicit̃ aliquid dispensabile pro tanto q̃ oppositum eius potest fieri licitum quod ante dispẽsationẽ non erat licitum. Sicut celebrare post homicidiũ per dispẽsationem fit licitum quod non erat licitum ante dispensationem: ⁊ isto modo non credo aliquod preceptum decalogi esse dispensabile a deo sic videlicet q̃ oppositum eius secũdum q̃ preceptum est dico: ⁊ quãtum ad formã precepti possit iuste ⁊ bene fieri. Credo enim q̃ opposita eorum sic acceptorũ sint per se mala et statim malo conuoluta cõnominantur sicut ydolatrari / sabbatum violare / furari / mechari / parentes dehonorare / ⁊ huiusmodi. nec possunt fieri sine peccato ⁊ difformitate vel commissionis vel omissionis alicuius.

aliq̃d q̃t mõis dispensabile dicit. ❡ Alio modo dicitur aliquid dispensabile non sicut primo modo q̃tum ad culpam sed q̃tum ad penam pro tanto quia faciens oppositum non punitur propter hoc: licet sit malum quia tale malum permittitur sicut fornicatio simplex hodie a iudicibus permittitur nec punitur licz sit peccatũ. Et isto modo dico q̃ omnia precepta sunt dispensabilia a deo: ⁊ potest non punire facientes contra ea stãte sua iusticia vel posset si sic ordinasset. Tum quia nihil necessario extra punit sicut nec vult extra se. Tum quia posset non obligare hominem ad precepta saltem q̃tum ad penam. Tum quia ex sua misericordia posset remittere totam penam dato q̃ homo obligaretur ad eam sicut ⁊ modo remittit partem pene ĩmo etiam aliquãdo totam in suis sacramentis ⁊ potuit hoc facere sine merito xp̃i sicut patet: quia virtutem ⁊ liberalitatem suam non alligauit sacramẽtis nec merito xp̃i quare ⁊c̃. ❡ Et per ista potest patere via ad argumenta facta superius hinc ⁊ inde si que videntur esse contra ista.

Ad rões principales. ❡ **Ad primum principale ar/gumentum.** Dico q̃ si omnia p̃cepta decalogi sunt de iure vel lege nature per se ⁊ directe siue quasi p̃ncipia ad aliqua siue tanq̃ conclusiones per se ⁊ euidenter deducibiles ex principijs iuris naturalis omnia sunt indispensabilia vt videtur. Quando dicis q̃ nõ q̃ ius naturale non est idem apud omnes ⁊ per consequens est variabile ⁊ dispensabile. Dico q̃ secundum philosophum in eodem quinto ibidem. Ius naturale vniforme est omnibus recta ratione naturali vtentibus ⁊ commune. Sed quod dicit postea q̃ ea que sunt secundum naturam non eadem sunt apud omnes. vt fortior sit dextra q̃ sinistra ⁊ huiusmodi: sed cum dicit oppositum. Dico q̃ non est ad propositum quia intelligit hoc de orbatis. Non autem dicimus ius naturale esse cõmune non orbatis recta ratione naturali. ❡ Ad secundum de Abraham / ⁊ spoliatione egyptiorum / et muliere fornicaria / q̃ in istis non fuit dispensatum in precepto vel forma precepti quia preceptũ est de non occidendo innocentem auctoritate propria ⁊ non de afferendo rem alterius inuito domino ⁊ de non conueniendo cum aliena muliere ex libidine. Modo Abraham per illud preceptum accepit auctoritatem super filium ⁊ hebrei super res egyptiorum tanq̃ super suas ex voluntate supmi

domini scilicet dei ⁊ mulier illa fuit facta ipsi⁹ Osee licet prius esset fornicaria ⁊ non sua: ⁊ ita non fuit dispensatum de preceptis. Alij dicũt ꝙ imo sicut superius arguebatur per eos: q᷑ actus illi ꝗ alias fuissent illiciti ⁊ contra preceptum ex diuina dispẽsatione facti sunt liciti amota tamen obligatione precepti. Et ideo dicunt ꝙ talia precepta sunt dispensabilia ⁊ ꝙ in ipsis de facto fuit dispensatum.

¶ Ad tertium dicẽdum ꝙ precepta vel actus preceptorum que sunt de lege nature nõ sunt necessario volita in re ⁊ in effectu lꝫ necessario sint dictata ab intellectu vt bona ⁊ obseruabilia ⁊ rõnabilia ad precipiendum creature si ponatur in re ⁊ in effectu Nec oportet dato ꝙ aliqua pcepta sint de iure nature ꝙ omnibus sint naturaliter nota q᷑ possunt eẽ sicut cõclusiones deducte per inuestigationẽ ex pncipijs legis nature ad quam bene requiritur instructio ⁊ informatio. Similiter etiam dato ꝙ sint de lege diuina aliqua pcepta nõ tamen minus sunt ꝑpter hoc de lege nature. Lex enim nature quasi partialiter continetur in lege diuina q᷑ quecũqꝫ lex rationis naturalis dictat esse recta etiam lex ratiõis diuine sed nõ econuerso q᷑ illa ad plura se extendit que latent rationem naturalem que diuine rationi non equatur. ⁊c̃.

¶ Distinctionis. xxxviij.
Questio Vnica.

Circa distinctiõeꝫ trigesimãoctauã quero. Vtrum omne mendacium sit mortale peccatum. ¶ Videtur ꝙ sic. Illud quod ex se est malũ nec potest bene fieri: ita ꝙ statim nominatum cõuolutum ẽ malo est peccatum mortale vt videtur. Sed omne mendacium est huiusmodi. ergo ⁊c̃.

¶ Secũdo sic. Illud quod directe opponitur virtuti est peccatum mortale q᷑ corrumpit virtutem. Sed omne mendacium est huiusmodi. Opponitur enim virtuti que est veritas ⁊ ẽ pars iusticie. ergo ⁊c̃.

¶ Tertio sic. Omne illud propter qd̓ homo incurrit perditionem est peccatum mortale. Sed mendacium omne est huiusmodi in ps. Perdes omnes ꝗ loquuntur mendacium. ergo ⁊c̃. Psal.

¶ Contra. Multi sancti mẽtiti sunt ĩ scriptura sicut Jacob. dicẽdo. ego sum filius tuus Esau. Et Joseph fratrib⁹ suis ad considerandum infirma terre venistis. Exploratores estis ⁊ obstetrices saluantes pueros hebreorũ. et sic de multis alijs. Sed non videtur ꝙ talia mendacia fuerint in ipsis peccata mortalia sicut nec ĩ Helie. qñ dicit. Sacrificiũ nihil est Baal: vt Baal destrueret ⁊ oẽs eius sacerdotes occideret. Nec ĩ Judith que mentita est Holoferni vt suum populum liberaret ⁊ ipsum occideret. ergo ⁊c̃.

¶ In ista questiõe sic pcedã.
¶ Primo inqram vtrũ omne mendaciũ sit pctm̃.
¶ Scd̓o. Vtrũ omne mendaciũ sit mortale pctm̃.
¶ Tertio. Vtrum hitus mendacij viciosus opposit⁹ virtuti veritatis pertineat ad intellectum vel voluntatem. ¶ Vltimo ad rationes.

¶ Quantũ ad primum Dico breuiter ꝙ omne mẽdacium est pctm̃. Hoc pbo per rõnes ⁊ auctoritates. ¶ Primo sic. Oĩs act⁹ humanus vel actus creature carẽs circũstantia debita est malus ⁊ pctm̃. Sed oẽ mendaciũ siue iocosum siue officiosũ siue pniciosum ẽ act⁹ aliqs carẽs circũstantia debita q᷑ caret cõformitate ad illud qd̓ est ĩ mẽte mẽtiẽtis. Nã aliud dicit ⁊ aliud sentit. ergo ⁊c̃. Omne mẽdaciũ est pctm̃.

¶ Secũdo sic. Oĩs abusus vocis vel sermonis est pctm̃. Sed oẽ mendacium est abusus vocis vel sermonis. Nã ad hoc est nobis datus sermo vt presto fiant mutue voluntatis iudicia ꝺm platonẽ. Et ꝺm Aristotelẽ voces sunt note earũ passionũ ꝗ sunt in aĩa ⁊ tunc ptꝫ ꝙ mentiẽs abutitur sermone ⁊ voce sua q᷑ per ipam nõ exꝓmit illud qd̓ est in mente qd̓ intendit sed aliud. ergo ⁊c̃. Aristo.

¶ Tertio sic. Omne illud pctm̃ est quod opponitur ṽtuti. Sed oẽ mendaciũ est actus oppositus actui virtutis ꝗ est ṽitas ⁊ discordans a ratione recta. ergo ⁊c̃. ¶ Quarto sic. Oẽ illud est pctm̃ qd̓ q̃tũ est de se est alteri⁹ deceptiuũ. Sed omne mendaciũ q̃tum est de se deceptiuũ est audientis. Nã ꝺm Augustinũ ꝯtra mendaciũ Mẽdacium est falsa sigñio vocis cũ intentione fallendi Et intelligẽdum est q̃tum est ex natura mendacij: licet non semꝑ ex parte mẽtientis. ergo ⁊c̃. August.

¶ Ad hoc sunt auctoritates multe. Eccle. 17. Noli mentiri omne mendaciũ. Et in ps. Filij hoĩm vsqꝫquo graui corde vt quid diligitis ṽitatẽ ⁊ queritis mendacium. Et August. ꝯtra mendacium dicit. Mendaciorum genera multa sunt ꝗ quidẽ oĩa vł̓r odisse debemus. Nullũ eñ mendaciũ est qd̓ nõ sit ꝯtrarium veritati. Et ponit exẽpluꝫ. Sicut lux ⁊ tenebra cõtrariantur. Est eñ mendaciũ iocosum qd̓ nulli alteri a dicẽte abest sed ꝓdest alicui ad solaciũ mendaciũ ociosum qd̓ nec dicẽti nec alteri ꝓdest nec alteri a dicente obest. Mendaciũ officiosum qd̓ alteri a dicẽte vel dicendi ꝓdest ad aliquẽ effectũ pniciosum qd̓ alicui obest ⁊ nulli ꝓdest ⁊ oĩa sunt peccata ꝗ omnia ista breuiter obsunt dicẽtib⁹. Hec de primo articulo. Ecclesiastici. 17. August.

¶ Quantum ad secundũ articulum dicitur cõmuniter ꝙ non omne mendaciũ est mortale peccatũ simpliciter ⁊ quibuscũqꝫ personis: sed solum mendacium perniciosum. Vnde mẽdacium iocosum vel ociosum seu officiosum nõ est peccatum viris vel personis imperfectis quia non sunt caritatem dei nec proximi nec tollunt caritatem ab habente ipsam: sed solum mendacium perniciosum quod est contra caritatem directe vt satis patet. Sed in viris perfectis cuiusmodi sunt viri religiosi vel prelati vel doctores legis diuine dicunt aliqui ꝙ omne mendacium est peccatum mortale non solum perniciosum qd̓ fit ex malignitate et voluntate nocendi proximo sed etiam iocosum officiosum vel ociosum. Et ratio huius est: quia omnibus istis commissa est veritas specialiter defendenda ⁊ tuenda. Et ita nullo modo nisi cum graui offensa possunt mẽtiri. ¶ Secundo quia mens virorum perfectorum superne veritati debet adherere ⁊ adheret ꝙ non possunt dicere contra veritatem nisi ex conceptu. Sed hoc est peccatum mortale. ergo ⁊c̃. ¶ Cõfirmatur per glosam super illud ps. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. Dicit ibi ꝙ mendacium perfectis non cõuenit nec etiam pro temporali alicuius vita seruanda. An omne mẽdaciũ sit mortale pctm̃. I. opi. Glosa. Psalmi.

Opi. doctoris. ¶ Sed ista opinio videtur mihi sine ratione esse ⁊ etiā nimis dura: etvellem ꝙ qui ponunt tales opiniones ita duras sine efficaci ratione vel cogente auctoritate ꝙ ipi vltra alios obligarētur ad obseruandum eas. ¶ Dico enim ꝙ mendacium non omne est mortale peccatum viris perfectis sine ratione vite assumpte sine ratione doctrine veritatis predicande vel docēde siue ratione prelationis exercēde nisi illud mendacium fieret in scandalū audientium vel in preiudicium veritatis in actu iudicij vl in actu docendi vel huiusmodi. Cum eñ alia mendacia a pernicioso sint alijs venialia cicūstantia psone nō trahit ea ad mortale sicut nec aliquod aliud peccatum nisi forte alicuius annexi. Puta voti de opposito vel alicuius talis quod nō habet locuz in pposito. Unde istis nō sic cōmittitur veritas custodienda ꝙ in omni actu eorum necessario aduertendum mortale peccatum debeat veritas obseruari: sed bene in actibus supradictis pertinentibus ad perfectionem. Puta in actu docēdi ⁊ iudicādi ⁊ vt scandalum vitetur sed nō semp nec in cōmuni actu eorum. ¶ Si enim ratio ipsorum esset bona ꝙ omne mendacium mortale est religiosis ⁊ doctoribus vel prelatis quia alias veritas que ipis cōmissa est specialiter periclitaretur pari rōne cū non minus cōmissa sit perfectio vite ꝙ̄ veritas doctrine oē peccatum esset eis mortale ⁊ nullum veniale quod est cōtra beatum Johānem in canonica sua q̄ erat prelatus ⁊ perfectus ⁊ tamen dicebat. Si dixerimus qꝛ peccatum non habebus ipi nos seducimus et veritas in nobis nō est. Et planum est ꝙ de peccato veniali nō mortali intendebat. Unde patet ꝙ rō eorū non valet. ¶ Ad auctoritatem glose dico ꝙ mētiri perfectis viris nō conuenit inꝗ̄tum perfecti sunt sed imperfectionis est mentiri non tamen imperfectionis mortalis sed frequēter venialis. Hec de secundo articulo.

b. Johā.

De hītu mēdacij. ¶ Quantum ad tertium articulum. Notandum est ꝙ ex assiduitate vel frequētia mentiendi generatur in mente aliquis habitus viciosus facilitans ad actum mendacij sicut ex actibus frequentibus verum dicendi gñatus est habitus virtuosus qui dicitur habitus veritatis qui est virtus vel pars virtutis qua eligit aliquis prōpte ⁊ faciliter manifestare alteri veritatem quā habet ī mente ppter bonum finem ⁊ sicut oportꝫ ⁊ qñ ⁊ vbi oportet ꝫm iudicium recte rationis. ¶ De isto ergo habitu mendacij dubium est ad quā potentiam formaliter pertineat vel ī qua generetur. Et dicūt aliqui ꝙ ad intellectum pertinet ⁊ nō ad voluntatē

1. opinio. Primo quia ad intellectum pertinet loqui ⁊ verbū mentale ⁊ non ad voluntatem. Secūdo qꝛ ad intellectum pertinet verum ⁊ falsum. Unde verum ⁊ falsum sunt in intellectu ⁊ bonum ⁊ malum sunt in re. Unde verum ⁊ falsum ad intellectuz pertinēt sicut obiecta ⁊ per cōsequēs dicere verum vel falsum ⁊ p consequēs mentiri. Tertio qꝛ ad intellectum pertinet decipi vel errare. ergo similiter ad ipꝫ pertinet decipere ⁊ mētiri. Dicūt ergo ꝙ ad intellectum pertinet formaliter habitus viciosus mendacij ⁊ non ad voluntatem.

Z. 1. opi. ¶ Sed contra istam opinionez dico ꝙ habitus viciosus mendacij pertinet formaliter ad voluntatem ⁊ ipa generatur ⁊ non pertinet formaliter ad intellectum. ¶ Hoc probo sic. Ad eandem potentiam pertinet virtus veritatis ⁊ habitus mendacij vel viciū falsitatis. Sed ad voluntatē pertinet virtus ꝟitatis qꝛ ipa est pars iusticie ꝫm oēs Justicia vero ad volūtatem pertinet. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Habit⁹ electiuus manifestandi alteri qḋ habet loquēs in mēte ꝫm iudicium rationis recte ad voluntatem pertinet. ergo similiter habitus electiuus pretendendi vel loquēdi alteri quod nō sentit pertinet ad voluntatem. Sed talis est habitus mendacij viciosus. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Ad illam potentiā ad quam pertinet mouere potētiam locutiuam exteriorem ⁊ linguam ad verbum mendacij pertinet principaliter habitus viciosus mendacij. Sed hoc est ad voluntatē non ad intellectū ptꝫ. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Aut ille habitus pertinet ad intellectum aut ad voluntatem aut ad potentiam exteriorem exsecutiuā. Sed ad potentiam exteriorem nō pertinet habit⁹ alicuius vicij sicut nec ꝟtutis. Nec ad intellectū qꝛ nec veritas ꝟtus ad intellectum pertinet quia non est virtus intellectualis. Patet. 6. ethi. Similiter etiam qꝛ intellectus ꝗ̄tūcunqꝫ homo mētiatur nō necessario mentitur nec iudicat falsum: sed pōt iudicare ⁊ dicere verum tantū homo ex imperio voluntatis ⁊ motione dicit aliud a vero qḋ intellect⁹ iudicat ⁊ sentit. ergo ⁊c̄. ¶ Dico igitur ꝙ habitus mendacij viciosus pertinet ad voluntatem ⁊ generatur in ipa sicut in subiecto. Resolu. doctoris

¶ Ad primum aliorum. Dico ꝙ licet ad intellectuꝫ pertineat mētaliter loqui ⁊ verbum cognoscēdo verum vel falsum ad ipm tamē nō pertinet loqui mēdacium. Sꝫ ad linguam exteriorem motam ab ipa volūtate ꝗ̄tūcunqꝫ intellectus verū iudicet ⁊ stet cum veritate que est obiectum intellectus non que est ꝟtus qꝛ illa pertinet ad voluntatem sicut dictum est supra/ ⁊ ideo ad ipam etiam pertinet habitus falsitatis sibi oppositus. Unde ⁊ pprie loquēdo vicium falsitatis quod opponitur ꝟtuti morali ipius veritatis non pertinet ad potentiam ad quā pertinet loq̄ elicite sed magis ad potentiam ad quā pertinet impatiue ⁊ motiue cuiusmodi est voluntas. ¶ Ad secūdum ⁊ tertium per idem quod dictum est vltimo est dicendum ꝙ scꝫ ad potentiam ad quā pertinet verum vel falsum per modū obiecti saltem imediate/ ⁊ ad illam ad quā formaliter pertinet decipi vel errare non pertinet formaliter veritas virtus vel falsitas vicium/ sed magis ad voluntatem qꝛ isti non sunt habitus cognitiui sꝫ electiui vt dictū ē supra. ad rōnes 1. opi.

¶ Ad primuz principale dico ꝙ actus ex se malus qui nō potest bene fieri ⁊ trāsit super obiectum disconueniens: ⁊ ita non est bonus ex genere sicut est actus mendacij qui transit super obiectum cuius oppositum concipitur ⁊ sentitur a dicente non est necessario peccatum mortale sed aliquid plus requiritur scilicet ꝙ sit contra caritatem sed dico bene ꝙ est peccatum veniale saltem. Ad pncipalia ar.

¶ Ad secundum per idem dico ꝙ non omnis act⁹ oppositus actui cuiuscunqꝫ virtutis est peccatum mortale: licet bene sit saltem veniale sicut de actu bibendi aliquantulum excessiue contra actum temperantie vel sobrietatis.

¶ Ad tertiũ dico q̃ illud verbum debet accipi de mendacio pernicioso. Ad illud in oppositũ dico q̃ non est incõueniẽs illas personas veteris testamẽti venialiter fuisse meritas. Non em̃ fuerũt perfectioris status vel gratie q̃ꝫ persone pfecte noui testamenti. De Jacob tamen dicitur q̃ nõ fuit mentitus q2 ꝛ si non erat Esau in persona/ erat tamen in benedictione recipienda tanq̃ꝫ ille cui vendiderat Esau pmogenita ꝛ per ꝯñs ius pmogeniture.

¶ Distinctionis Trigesimenone.

Questio Prima.

Circa distinctiõez trigesimamnonã quero. Utrũ licitum sit iurare. ¶ Uidetur q̃ non q2 quod est prohibitũ non est licitũ. Sed iurare est prohibitum Mathei. 5. Ego dico vobis nõ iurare omnino Et Jacobi quinto. Ante oĩa fratres mei nolite iurare. ergo ꝛc. ¶ Secũdo sic. Illud quod est malum ꝛ a malo non est licitum: q2 est ad malum facienti. Sed iurare est a malo Mathei. 5. Sit sermo vester. est. est. nõ. nõ. quod amplius est a malo est. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Si licitum eẽt iurare hoc maxime videretur per deum q2 iuramẽtum fit ad attestationẽ ꝛ confirmationẽ. Sed deus non aliter confirmat dictum iurantis post iuramẽtum q̃ꝫ ante. ergo ꝛc.

Mathei quinto. Jaco. 5. math. 5.

¶ Contra. Deutero. 6. Dominum deum tuum timebis ꝛ illi soli seruies ac per nomen illius iurabis.

Deut. 6.

¶ In ista questione sic pcedã ¶ Primo ostẽdam an licitũ sit iurare ꝛ quo mõ. ¶ Secũdo per quid sit iurandum. ¶ Tertio. vtrũ omne iuramentum promissorium obliget ad implẽdum. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantũ ad primum Dico breuiter q̃ iurare vel actus iurandi est actus quo iurans dictum suum confirmat adducendo deũ in testem vel aliquid aliud pretendẽdo cuiusmodi est creatura aliqua siue sit spiritualis siue corporalis. Iste aũt actus non est de se malus nec habet de se aliquid repugnãs rõni recte nec transit necessario super obiectũ discõueniens. Similiter etiã non est necessario bonus de se nec bonitate generis nec bonitate moris. Potest em̃ transire super obiectum disconueniẽs puta super falsum vel dato q̃ sup obiectum conueniẽs nõ tamẽ ẽm omnes circũstãtias rationis recte: ꝛ ideo potest ꝛ bene ꝛ male fieri. ¶ Ex quo patet q̃ nõ est appetẽdus talis actus nec exercendus nisi ẽm rationem rectam. Tunc autem est ẽm rationem rectam qñ habet tres comites sibi necessarios. Oportꝫ em̃ q̃ fiat in ṽitate ita q̃ verũ sit omne illud quod iuratur. Unde ꝛ omne iuramẽtum transiens super falsum obiectum peccatum ẽ. Oportet etiam q̃ in iusticia q2 pro iusta causa vel ex causa legitima vtendi inuocatione dei per quẽꝫ iuratur vel adducendi seu opignerandi aliquid ipi deo quia nõ ex quacunq̃ꝫ causa leuiter debet homo iurare. Debet nihilominus iurare in iudicio id est cũ discretione ꝛ deliberatione ꝛ pondere vel maturitate ꝛ caute per quod excludit in cautela iurandi: ꝛ si fiat iuramentum cum istis tribus comitibus tũc ẽ licitum ꝛ honestum ꝛ potest eẽ meritorium ꝛ ẽ simpliciter appetendũ sic circũstantionatum. Qui em̃ sic iurat per deum vel aliquid aliud in relatione ad deum exhibet deo reuerentiam debitam ẽm actum latrie ꝛ inuocat ipm̃ vt scientem omnem veritatẽ ꝛ ipam veritatem diligẽtẽ ꝛ volẽtem iter homines obseruari. Hec de primo articulo.

Iurare quid. Quõ sit licitũ iurare.

¶ Quantum ad secundũ articulum. Dico primo q̃ per deũ potest homo iurare cum predictis circunstantiis adhibitis inuocando eum testem veritatis. ¶ Secũdo dico q̃ per falsos deos nõ debet homo iurare: sed tale iuramẽtũ ex parte iurantis ꝛ credulitate factum peccatum ẽ ꝛ contra diuinum preceptum. Diuine prime tabule. Non habebis deos alienos. Ex parte tamẽ recipientis nõ est peccatũ: dũ tamen cõmunicet sibi in incredulitate falsorum deorum sed tantum velit experiri ꝛ habere rectitudinem quam intendit aliquis confirmare: ꝛ ita credit confirmari infidelis ꝛ se teneri iurando per falsos deos sicut fidelis per verũ deum. ¶ Tertio dico q̃ potest iuramentum fieri p creaturam nõ inquãtum creatura ꝛ absolute sed in relatione ad deum pro quanto aliquid participat de ipo vel habet aliquam relationem vel habitudinem ad ipm̃ sicut per euangelia vel per sanctos vel per aliquos maiores ipo iurante vel etiam per seipsum vel filios suos ꝛ huiusmodi oppignerando talia ipi deo vt veniat super ea a deo iuramẽtũ siue bonum fuerit siue malum. Unde xp̃us si alicubi phibuit iurare per creaturam nõ prohibuit hoc nisi stando in creatura attribuẽdo sibi honorem latrie in iurando quasi infallibiliter cognoscenti purã veritatem sicut deus: sed non phibuit hoc referẽdo in deum. Unde dico q̃ potest per creaturas iurari et conueniẽtius est iurare per creaturas sanctas: ꝛ p creaturas inaĩatas/ sicut per euangelia vel altare ꝛ reliquias ꝛ huiusmodi multa. Hec de secundo articulo principali.

p̃ q̃d sit iurandũ.

¶ Quãtum ad tertium articulum. Dico primo q̃ de numero iuramẽtorum promissoriorum quoddam est dolosum quoddam incautum ꝛ quodam coactum. Iuramentum dolosũ vocatur quod in dolo iurantis quando iurat aliquid facere ꝛ non intendit illud facere quãtuncũq̃ꝫ sit licitum quod iuratur ꝛ dicitur de iuramento tali q̃ ĩ foro exteriori tale iuramẽtum si probetur quod factum est exterius obligat: quia in tali foro iudicatur de exterioribus: sed qñtum ad forum conscientie dicitur vno modo q̃ iste peccat mortaliter sic iurando dolose quia iurat falsum secundum propositum suum. Nam iurat se facturum quod non proponit facere. ¶ Secundo dicitur q̃ ex vi iuramenti non tenetur implere quod iurat: quia ex quo non intendit se obligare non est obligatus quãtũcunq̃ꝫ ille cui iurat reputet eum obligatum. ¶ Tertio dicitur q̃ nihilominus tenetur et est obligatus ad cauendum indemnitati proximi cui iurat. Non q̃ ad hoc obligetur ex iuramento: sed ex precepto caritatis proximi cuius indemnitati debet cauere ex pcepto diuio: et ista opinio pulchra ẽ ꝛ multũ pbabilis. ¶ Scotus hic vr̃ dicere q̃ ad iuramentũ dolosũ iplendũ nõ obligat iurãs ipe cũ nõ intẽdat

De obligatiõe iuramenti. Scotus.

obligare ad quod tamen obligaretur si iuraret non dolose. Nec sequitur ex hoc ꝙ ex dolo suo reportet cōmodum q꞉ reportaret magnum incōmodum scʒ peccatum mortale quod est maiꝰ ꝙ̄ obligari ad aliquid ꝙ̄tūcūqꝫ penale per iuramētum nō dolosuʒ. Aliter dicitur ꝙ talis sic iurando peccat sicut dicebant primi. ¶ Secūdo q꞉ licet non intēdat se obligare sed potius non obligare per iuramētuʒ ⁊ hoc explicite implicite tamen obligat se ꝙ̄tum iurat ⁊ de facto promittit se facturum quod iurat. ita ꝙ nō solum ex precepto caritatis tenetur ad cauendū indignitati proximi: sed etiam ex vi precepti licʒ hoc explicite non intendat. Et pro ista opinione essent plures auctoritates ⁊ iura ꝙ̄ p alia. Si dicas quo modo obligatur ⁊ quis obligat ipm ex quo intēdit correlarium. Dico ꝙ ex iure diuino de seruando iuramento obligatur ⁊ ipe seipsum obligat implicite eo ipso quo iurat ⁊ voluntarie sic iurat aliquid licitum obseruandum.

De iuramento in cauto.

¶ De iuramento incauto dico ꝙ iuramentum potest dici ⁊ esse incautuʒ vel ex parte modi iurādi vel ex parte rei iurate ⁊ eius qꝺ iuratur. Primo modo dicitur incautum iuramentum quia incōsideratum ⁊ non ex deliberatione factum/⁊ isto modo dico ꝙ iuramentum incautū etiā de re licita nō obligat de necessitate precepti ad tenendum peccat tamē qui sic iurat venialiter salteʒ. ¶ Alio modo potest dici iuramētum incautum ex parte rei iurate vel eius quod iuratur quia videlicet non est licitum vel bonum quod iuratur ⁊ sic dico ꝙ nullum iuramētum ꝙ̄tūcūqꝫ deliberatiue factum ⁊ ꝙ̄tum ad materiam ⁊ ꝙ̄tum ad iuramētum vel ꝙ̄tum ad iuramentum solum obligat ad seruādum. Peccat tamē qui sic iurat ⁊ mortaliter peccat in actu iurandi. Dico aūt ꝙ tunc res iurata non est licita quādo quisquis iurat aliquid cōtra caritateʒ ⁊ precepta diuina vel etiam cōtra diuina consilia. Et vt breuiter dicā quādo quis iurat se facturum aliquid qꝺ melius esset nō facere ⁊ ecōuerso nō facturum quod melius esset facere et ipso facto peccat nec tenetur implere. In aliquibus tamē tenet ad superiorem recurrere qui ipm a tali iuramento absoluat vel declaret ad tale iuramētum non teneri. ¶ Qꝫ autem ad implendum talia iuramēta non teneantur iurantes. Patet. 22. q. 4. vbi dicitur. In malis promissis rescinde finem ⁊ in turpi voto muta decretum. Et in eadem questiōe dicitur. Si aliquid forte incautius nos iurare contingerit qꝺ seruatum peiorem vergat in exitum illud salubriori mutandum esse ꝯsilio nouerimus.

De iuramēto coacto.

¶ De iuramēto coacto. Dico ꝙ ꝙ̄tum ad forū exterioris iudicij ꝙ si compertum sit a iudice ꝙ iurauerit coactus ꝑ metum cadentem in constantem virum. Iudex debet tale iuramentum relaxare vel in toto vel in parte. Nec debet ipm cōpellere ad seruandum iuramēmentū coactum quantūcūqꝫ illud qꝺ iuratur sit licitum. Si autem fuerit iuramentum coactum non simpliciter: sed metu leui non cadente in constantem virū sic. Dico ꝙ si res iurata sit licita debet iudex iurantem compellere ad seruandum iuramentum. Exceptis aliquibus casibus in quibus nulla est obligatio ipo iure vt in contractu matrimonij ⁊ aliquibus alijs casibus quos nō oportet enumerare modo.

Resolutio.

¶ Sic igitur dico ꝙ omne iuramētuʒ de re licita deliberatiue factum a ꝑsona iuris sui obligat ad seruandum ⁊ tenendum facultate habita et loco ⁊ tempore. Nullum autem iuramentum non deliberatiue factum vel licet deliberatiue factū nō tamen de re bona eo modo quo dictū est supra obligat ad seruandum: sed ipo facto peccat iurans ⁊ in primo venialiter saltem in secūdo vero grauiter. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale Di

Ad rōes pncipa.

co ꝙ non prohibet xp̄us omne iuramentum quacūꝙ̄ ex causa secūdum Augustinum contra mēdaciū Sed illud ideo dictum est ne frequenter iurando ad facilitatem iurandi ⁊ periculum periurandi veniatur. Et similiter ad auctoritatem beati Jacobi ¶ Ad secundum sicut dicit Magiter in litera. Dico ꝙ iurare modo supradicto licito non est a malo iurantis nec ad malum suum sed magis a malo eiꝰ qui recipit iuramentum vel exigit qui ex infirmitate sua vel ex culpa sua aliter non crederet loquenti nisi adhibeat iuramentum. ¶ Ad tertium dico ꝙ licet ⁊ per deum ⁊ per creaturas iurare aliquando pro tempore ⁊ loco ⁊ causa. Quando dicis ꝙ non quia deus frequenter non declarat veritatem iurantis. Dico ꝙ si non declaret per aliquod signū vel prodigium seu miraculum: tamen audiens vel recipiens iuramentum ex ipso confirmatur credēs ꝙ iurans non adhiberet iuramentum nisi illud qꝺ iurat esset verum. ⁊c̄.

¶ Distinctionis trigesimenone.
Questio Secunda.

SEcūdo quero vtrꝫ

omne periurium sit peccatum mortale. ¶ Uidetur ꝙ sic. Omne mendacium perniciosum est mortale peccatum. Sʒ omne periurium est mendacium perniciosum saltem iuranti. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. Omne quod est contra preceptum diuinuʒ est mortale peccatum. Sed periurium omne est contra diuinum preceptuʒ Leuitici. decimonono. Non periurabis in nomine nec pollueris nomē domini dei tui. ergo ⁊c̄. Leuit.19 ¶ Tertio sic. Omnis irreuerētia prime veritatis est mortale peccatum. Sed omne periurium est irreuerentia prime veritatis que adducitur a periurante in testimonium falsitatis. ꝙ ⁊c̄.

¶ Contra

Periurium potest esse aliquod surrepticie et non deliberatiue factum. Sed tale non est mortale peccatum. ꝙ ⁊c̄.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram. Utrum omne periurium sit mendacium. ¶ Secundo Utrum omne periuriuʒ sit mortale peccatum. ¶ Tertio. Utrum periuriū quod est mortale peccatum sit grauius ꝙ̄ homicidium vel furtum seu adulterium.

¶ Quātum ad primum arti

De pluries periurium an peccatū.

culum. Dico ꝙ periurium est triplex. Unum quando aliquis iurat falsum quod credit verum. Aliud quando aliquis iurat esse verum quod credit eē falsum. Tertium quando iurat falsum et credit illud esse falsum vel scit. Primum est reprehensibile. Secundum etiam et Tertium amplius.

¶ Primū periurium quo iuratur falsum ⁊ tñ creditur esse verū sicut iuratur mendacium est non ꝗ̄tum ad formale mēdacij qꝺ est repugnantia ad mētem: quia iurat sicut credit esse sed ꝗ̄tum ad materiale qꝺ est falsum: iurat enim falsum. ¶ Secundū periurium quādo aliquis iurat verum qꝺ credit falsum mēdacium est ꝗ̄tum ad formale mēdacij quod repugnantia ad mētem. Credit eñ esse falsum qꝺ iurat esse verum. ¶ Tertium est mendacium cōplete ꝗ̄tum ad utrūqꝫ quia ⁊ falsum iurat tanꝗ̄ veruꝫ ⁊ ipsum scit vel putat esse falsum: quare ⁊c̄.

oīme piurium an mortale. ¶ Quātum ad secundum articulum dico ꝙ nō omne periurium est mortale peccatū sed tm̄ illud qꝺ fit scienter vel aduertēter aduertēdo de iuramento. ¶ Unde aliquis periurare potest nō aduertēdo de iuramento nec etiā de iurato aliquādo ⁊ sic non peccat mortaliter sed venialiter: dū tñ illa inaduertētia sit surrepticia vel ignorantia que nō sit crassa vel supina. ¶ Aliquis autem periurat aduertens de dicto sed nō de iuramēto: ⁊ sic nō peccat mortaliter sed est grossum veniale ⁊ satis periculosum. ¶ Tertio aliquis periurat non aduertēs de directo aduertit tñ de iuramento et sic adhuc veniale potest dici. Si tñ ita contingat et forte diceretur mortale quia ex quo de iuramēto aduertit tenetur aduertere de materia iuramēti et potest sed non affirmo aliquid de isto membro.

¶ Quartomodo. Aliquis periurat non aduertēs de iuramēto nec de dicto sed surrepticie vel ex nenegligentia leui ⁊ sic nō est peccatū mortale sed tm̄ veniale. Hec de secundo articulo.

de grauitate piurij. 1. opi. ¶ Quantum ad tertium articulum. Est opinio aliquorū ꝙ mortale periuriuꝫ precipue per ipsum deū est grauius peccatū ꝗ̄ homicidium vel furtū seu adulterium. ¶ Tum q2 est cōtra p̄ceptū prime tabule. Nō assumēs nomē dei tui in vanū. Illa vero sunt contra precepta secūde tabule que minus obligant. ¶ Tuꝫ q2 grauior est irreuerētia in deum ꝗ̄ in proximū. ¶ Tum q2 maius peccatū est infidelitas ꝗ̄ homicidium vel furtū vel adulterium. Sed periurium maius peccatū est ꝗ̄ infidelitas. Nam ſm Magistrum ⁊ accipit̄ ab Augustino in epistola ad publicolam. Minus malum est per deū falsum iurare veraciter ꝗ̄ per deū verū iurare fallaciter. Sed primū includit infidelitatē. secūdum vero periurium est tm̄. ¶ Tum quia grauius est peccare cōtra preceptum prime tabule in quo nō potest deus dispēsare ꝗ̄ contra preceptū secūde tabule in quo potest deus dispēsare. ¶ Tū quia grauior est deordinatio circa fineꝫ ꝗ̄ circa id

2. opi. quod est ad finem quare ⁊c̄.

¶ Alij vero dicūt quibus magis cōsentiendū videtur ꝙ homicidiū mortale peccatū grauius est ꝗ̄ periurium. ¶ Tum q2 grauiꝰ est peccatū qꝺ opponit̄ per se ⁊ directe maiori virtuti cuiusmodi est homicidiū qꝺ per se opponit̄ caritati. Periurium vero opponit̄ minori ꝟtuti puta latrie. ¶ Tum q2 si ratio aliorū esset bona. Sequeretur ꝙ grauius peccatū esset facere opus seruile aliquod in die dñico ꝗ̄ homicidiuꝫ q2 illud est cōtra preceptū prime tabule: non autē homicidiū. ¶ Tum q2 licet offensa que fit in deū ⁊ que opponitur diuine caritati. Puta odium dei ceteris paribus: immo simpliciter sit maior ꝗ̄ offensa proximi vel odium proximi nō tñ quecūqꝫ offensa vel, irreuerētia dei grauior est quacūqꝫ offensa ꝓximi sicut nō quecūqꝫ offensa regis in propria ꝑsona grauior est quacūqꝫ offensa subditi sui licet ceteris paribus sit maior sic in proposito vt videtur de furto et adulterio cōceditur eñ simpliciter ꝙ maius est periuriū ꝗ̄ adulteriū: q2 magis dissonat ordini/recte rationis vt videtur ꝗ̄ ista. Magis eñ est contra rectam rationē deum adducere in testimonium falsitatis ꝗ̄ contrectare per se rem proximi sui vel cōuenire cum persona sibi coniuncta. ¶ Ex quibꝰ bus etiam patet ꝙ est maius peccatum ꝗ̄ fornicatio simplex.

ad motīa 1. opi. ¶ Ad primū aliorum ⁊ ad secūduꝫ dicendum ꝙ ceteris paribus grauiora sunt peccata contra precepta prime tabule ꝗ̄ alia: sꝫ nō quodlibet est grauius quolibet sicut dictum est supra. Ita ꝙ licet sit bene aliquod grauius cōtra preceptū aliquod prime tabule ꝗ̄ quodcūqꝫ contra preceptuꝫ secūde tabule non tñ sic est in proposito. ¶ Ad secūdum dico ꝙ infidelitas est grauius peccatū simpliciter loquēdo ꝗ̄ periuriuꝫ. Et illud dictū Magistri intelligendum est nō ꝗ̄tum ad infidelitatem inclusam in primo iuramēto per falsum deū sed ꝗ̄tum ad rationem iuramēti: quia vnum iuramētum licet sit ꝑ deum falsum veraciter tñ exhibetur. Aliud vero licet fit per deuꝫ verum fallaciter exhibetur. ¶ Ad quartū dico ꝙ non valet: quia pari ratione concluderet ꝙ mēdacium etiam iocosum esset grauiꝰ peccatum ꝗ̄ homicidium: quia in mēdacio nō pōt deꝰ dispēsare. ¶ Ad quintū dico ꝙ bene est aliqua deordinatio a fine maior ⁊ grauior ꝗ̄ aliqua circa id qꝺ ad finē: sed non quecūqꝫ. Dices ꝙ Bernardus de precepto ⁊ dispēsatione dicit ꝙ non pari culpa negligūtur que nō pari cura precipiuntur. Cū ergo precepta prime tabule maiori cura precipiant̄. Videtur ꝙ maiori culpa trāsgrediantur: ergo ⁊c̄. Dicitur ꝙ precepta prime tabule maiori culpa negligūtur ceteris paribus: sed in proposito nō sunt cetera paria. Nam nō est motiuum idem periurij ⁊ homicidij: quia motiuum homicidij est odiū proximi directe oppositū caritati proximi. Motiuū vero periurij ⁊ si bene ꝓueniat ex defectu amoris diuini non tamen ex odio diuinorum ꝙ si proueniret tanꝗ̄ ex motiuo ex odio ⁊ cetera eēnt paria grauiꝰ esset. Hec de tertio articulo.

Bernar.

ad rōnes principales. ¶ Ad primum principale dico ꝙ non omne periurium est mēdacium perniciosum eo modo quo accipitur illud mendaciū mortale peccatum: quia nec omne periurium est deliberatiue factum sicut dictū est supra. ¶ Ad secundū dico ꝙ non omne periurium est cōtra preceptū diuinū nisi deliberatiue ⁊ aduertēter factum modo supradicto vel dic ꝙ non omne quod fit contra preceptum diuinū est mortale peccatum nisi fiat aduertenter ⁊ scienter modo quo hoc est intelligendum. ¶ Ad tertiū dico ꝙ nō oīs irreuerētia prime veritatis vel dei est mortale peccatū sed irreuerentia contra preceptū scienter ⁊ aduertēter facta vel expresse vel interpretatiue saltem.

¶ Distinctionis Quadragesime. Questio Unica.

CIrca distictionez Quadragesimā quero. vtruz lex noua in mēte hominis sit habitus vel actus vel obiectū vł aliquid aliud. ¶ Videtur ꝙ nō sit habitus: qꝛ nō est habitus infusus. Patet. Nō. n: est fides nec spes nec caritas Nec adquisitus: quia tūc maxime videretur esse prudētia qđ non est veruz quia ab infidelibus tenetur ⁊ adquiritur prudētia ⁊ nō lex euangelica: ergo ⁊c. ¶ Secūdo videtur ꝙ non sit actus: qꝛ actu quocunqꝫ transeunte lex manet in mente vt patet. Sed vnū taliū non est alterū: ğ ⁊c. ¶ Tertio ꝙ nō sit obiectum. Illud circa qđ est lex vel de quo nō est lex ipa sicut nec materia legis lex est. Sed obiectū agibile est materia legis: ğ ⁊c.

¶ **Contra** Lex est aliquid in mente. Sed non est potentia: ergo est habitus vel actus vel obiectum dicatum.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo inquirā in generali que est ratio legis ⁊ quid sit ⁊ ad quā potētiam ꝑtineat ⁊ ex hoc apparebit de lege noua. ¶ Scđo inquirā vtrū lex noua īcludatur in antiqua vel cōtineat ꝗtuz ad omnia ⁊ ambe in lege eterna mētis diuine. ¶ Tertio vtruz lex noua sit grauior ad obseruādū ꝗ̄ fuerit lex antiqua vel ecōuerso. ¶ Vltimo ad rōnes ꝑncipales.

Lex qd. ¶ **Quātum ad primum articulū** dico ꝙ nō intelligo per legē nisi dictamē practicū de agibili aliquo vel fugibili agēdo vel fugiēdo ꝫm iudiciū rationis recte ⁊ hoc vel tanꝗ̄ de ꝑncipio vel tanꝗ̄ de cōclusione deducta ex principio vel deducibili ⁊ ista descriptio se extēdit ad omnez legē iustam que simpliciter lex dicēda est qꝛ lex iiusta nō est proprie nec simpliciter lex dicēda. Extendit ergo se descriptio ista ⁊ ad legē diuinā eternā q̄ est in mente diuina ab eterno ⁊ ad legē nature que imprimitur menti creature rationalis vel intellectualis quoquomodo ⁊ ad legē quācunqꝫ positiuā datā vel constitutā seu etiā possibilē rationabiliter cōstitui siue poni siue ꝫm rectā rationē simpliciter siue apud aliquos specialiter: qꝛ nō eedem leges positiue oībus expedirēt nec oībus eedem vniuersaliter debēt dari ꝫm iudiciū recte rationis sed diuerse diuersis frequēter sicut patet. ¶ Ex ꝑdictis pa-

Lex ad quam potē. ꝑtinet tet ꝙ sicut dictamē practicū ⁊ directiuum ad intellectū ꝑtinet ⁊ nō ad voluntatē. Ita etiā lex ꝑtinet ad intellectū practicū ⁊ nō ad voluntatē. ¶ Nota hic ꝙ accipitur dictamē practicū large scꝫ oīe dictamen de agibili dicit̄ practicū: licet in intellectu diuino nō sit proprie dictamen practicū ex primo. Sed qꝛ dictamē practicū qđ dictū est esse de ratione legis aliquādo dicit̄ habitus dictatiuus ⁊ sic est dictamē habituale. Aliquādo dꝛ actus ipse dictandi. Aliqñ vero dꝛ ipsum obiectū dictatū. ¶ Ideo

Dubium dubiū est. An lex debeat dici actus vel habitus vł obiectū dictatū. ¶ Et de hoc dicūt aliqui ꝙ nec ē

rñsio aliquorum. habit⁹ nec actus nec obiectū sed magis aliqđ ꝯstitutū per actū intellect⁹. Imaginant̄ eñ ꝙ ꝑ actuz intellectus causet̄ ⁊ cōstituat̄ vel derelinquat̄ in intellectu aliquid qđ est lex ipsa scꝫ ꝓpositio quedam practica de agibili. Ita ꝙ sicut ꝓpositio est aliquid cōplexū ⁊ cōstitutū per actū intellect⁹ moti ab obiecto nec est actus intelligēdi nec obiectū ita ⁊ lex in mēte nostra vt videt̄ ⁊ talis ꝓpositio vel talis lex quādoqꝫ habet̄ potētialiter tm̄ in ītellectu. Puta ante oēm actū intelligēdi. Quādoqꝫ actualiter in actu cōsiderādi ipsam qñ actu cōsiderat̄ ⁊ intelligitur talis ꝓpositio. Aliqñ habitualiter qñ habitus iā generatus est in mēte ex actibus cōsiderādi ipaz

ꝯ. ꝑcedē. rñsiones. ¶ Cōtra istud licet videat̄ subtiliter dictū arguūt aliꝗ. Primo sic. Nichil constituitur reale in intellectu ꝑ actū intelligēdi aliud ab ipo. Probatio quia intelligere ⁊ velle ⁊ tales operationes immanētes primo ethicorū nō sic edificatio. Sed lex est aliqđ reale in mēte: ğ ⁊c. ¶ Item sicut per actū visionis nichil aliud cōstituitur vel derelinquit̄ in visu. Ita videt̄ ꝙ nec ꝑ actuz intellectus in intellectu nichil reale. Lex ğ cū sit aliquid reale positiuū in mēte nō est aliquid cōstitutū in intellectu sicut dicūt. Si dicas ꝙ immo per actū diligēdi frequētatū derelinquit̄ ⁊ cōstituit̄ habitus in mēte. Istud nō iuuat tē qꝛ legē non ponis habitum sed aliquid aliud. Preterea etiā qꝛ intellectio nō est actio causatiua habitus sicut domificatio dꝛ actio causatiua dom⁹. Est eñ intellectio aliquid absolutū de genere qualitatis non autē est actio de genere actiōis. ¶ Tertio sic. Illud ꝯstitutū puta illa propositio cōplexa quā ponis legē cum ipsa intelligat̄ per actū intelligēdi legē. Alioquin lex intelligeret̄ qđ non videt̄ veruz oportet ꝙ sit obiectū aliquod intelligibile respectu intelligētis legē sꝫ hoc est cōtra eos: qꝛ dicūt ꝙ lex nō est obiectū: igit̄ sibiipsis ꝯtradicūt. ¶ Quarto arguunt sic aliqui. Operatio per quā constituit̄ aliquis termin⁹ nō stat cū illo termino sed habito termino cessat sicut motus ⁊ via cessant habitis terminis ⁊ ptꝫ. Edificatio eñ cessat habita domo. Sed intellectio actualis potest stare cū quocūqꝫ cōstituto qđ possunt ponere in intellectu: ğ ⁊c. ¶ Quinto sic: qꝛ illud cōstitutū aut est eiusdē rationis cū itellectione actuali ⁊ sic lex est actus. Aut alterius rationis ⁊ sic est causa equiuoca ipse actus intelligendi respectu illius ⁊ sic aliquid ꝑfecti⁹ est ⁊ nobili⁹ sicut causa equiuoca respectu sui effectus: ⁊ ecōuerso: qꝛ illud cōstitutū se haberet ad actū intelligēdi sicut finis ⁊ terminus sicut domus respectu domificationis: ⁊ sic per consequēs idem esset seipso nobilius ⁊ innobilius ꝑfectius ⁊ imꝑfectius. ¶ Sexto sic. Quidditas rei in intellectu nō est nisi diffinitio ⁊ actus diffiniendi: qꝛ nō est nisi cognitio quidditatiua eius sicut nec color in visu non est aliquid aliud a visione coloris que est noticia intuitiua ei⁹ Excepta specie que est prima actui que nichil facit ad propositū: ergo similiter in intellectu nichil est

ad rōnes ꝑcedē. aliud cōstitutū per actū intelligēdi. ¶ Alique istarum rationū sunt solubiles precipue quarta ⁊ quīta. Nam ⁊ actio per quā constituitur aliquid sicut per actionē vel passionē de genere actionis bene manet aliquādo cum termino sicut illuminatio cuz lumine ⁊ actio productiua intellectionis cū intellectione licet nō sit ita in omnib⁹. ¶ Similiter etiaz nō oportet ꝗtum ad quintā ꝙ quelibet causa equiuoca sit simpliciter nobilior suo effectu nisi eēt causa totalis: quia de partiali non oportet vel etiam illud cōstitutum nō esset per se finis eo modo quo finis habet rationē cause ⁊ prioris et nobilioris sed

magis haberet ratione effectus et vltimi quare etc. Similiter etiā ad alias rationes posset aliquid dici sicut via satis in sequētibus apparebit.

Mēs doctoris.

¶ Dico autem q̄tum ad istū articulū q dictamen sicut dictū est supra aliquādo accipit p habitu aliquādo pro actu aliquādo pro obiecto. ¶ Et dico q ī descriptione legis nō accipitur dictamen pro habitu nec pro actu sed magis pro obiecto cōplexo boni agibilis vel mali fugiendi ſm rectā rationē. Unde lex proprie est tale obiectum dictatū ab intellectu practico dicēte hoc est faciendū illud est dimittendum et actus intelligēdi legē vel habitus generatus ex ipsis nō potest dici lex pprie et formaliter Ita q lex est verū agibile cōplexum se habēs per modū obiecti ad ipsum intellectū et patet tā de principio legis q̄ de cōclusione legis q sunt obiecta cplexa actus intelligēdi vel habit⁹ generali ex tali actu et sicut obiectum cōplexum est aliquid vel non est aliquid extra actū vel habitū respectu legis eius sic lex ipsa potest dici esse aliquid vel non esse aliquid extra actum vel habitū intelligēdi legem sicut etiā principium vel conclusio potest dici aliquid se tenēs ex parte obiecti suo modo extra actum vel habitū sibi correspondētem ex parte intellectus vel saltē nō idem cū actu vel habitu ipso vt patet. Nec oportet q sit aliqd in re extra intellectū sicut etiā nec oportet q obiectū intellectionis simplicis sit aliquid extra intellectū in re licet non sit ipsa intellectio: sed obiectum eius. ¶ Sic dico in proposito de lege q̄ est obiectum cōplexum actus intelligendi ipsam q̄ est actus pertinēs ad secundam operationem intellectus quando apprehenditur ſm se aliqua propositio legis vel est etiam actus pertinens ad tertiam operationē quando est actus deductiuus cōclusionis legis ex principio legis. ¶ Ex his cōcludo q non oportet legem id qd est formaliter esse aliquid reale positiuum inherēs menti hominis vel existēs in mente habētis legem vel scientis ipsā sicut nec propositionē ipsam sed potius si est aliquid est ens rationis et propositio complexa est ens rationis et cetera talia licet actus vel habitus intelligendi legem bene sit aliquid reale sicut in deo sapientia diuina vel prudētia et actus suus intelligēdi et ī creatura habitus vel actus qui dicunt in mente aliqua accidētia positiua absoluta. ¶ Ex quo patet q argumēta aliorum primū et secundum nō concludūt contra primos sed tertium bene cōcludit q̄tum ad hoc q oportet legem tenere se ex parte obiecti. Ultimū vero argumētum eodem modo potest euadi sicut primū et secundum. ¶ Sic ergo apparet quid est lex et q se tenet ex parte intellectus et per quem modum quia per modum obiecti non per modū habitus vel actus vel potentie: et hec de primo articulo principali.

Resolu.

legis antique et noue acceptiones

¶ Quātum ad secundum articulū. Lex mosayca que dicitur lex antiqua et lex christi que dicitur lex noua. ¶ Uno modo possunt accipi ſm esse qd habent et habuerunt in mente legislatoris eterni scz dei et sic nulla earum est noua vel antiqua pprie accipiendo sed vtraq̄ eterna est tanq̄ partialiter vel quasi contenta in lege eterna dei que omne agibile vel fugibile ſm rectam rationem cōprehendit: ideo etiam lex nature partialiter in lege diuina continetur sicut dictū est supra et q̄tum ad tale esse est eterna sicut et obiectum a deo intellectum est ab eterno. ¶ Secūdo modo possunt accipi iste leges vt tradite sunt in scripto vel ī verbo primo et primis recipientibus ipsas et sic iā quelibet earū antiqua dici potest. Multa eīm fluxerūt tēpora a traditiōe vtriusq̄ licet mosayca multo sit antiquior: et ideo in comparatione ad mosaycā potest dici noua et quelibet in sua prima traditiōe poterat dici noua: lex tamen christi noua dicitur specialiter quia post ipsā nō succedet alia nec aliqua in qua sit salus successit post eam. Et sic lex mosayce non potest dici noua: vt patet. ¶ Similiter etiā lex nature q̄tum ad esse qd habet in mente creature rationalis vel intellectualis potuit dici noua in principio creature et modo bene antiqua potest dici licet quotidie innouetur in creaturis rationalib⁹ vel intellectualib⁹ que quotidie in generationib⁹ hominū de nouo creantur cuiusmodi sunt aīe humane et sic etiā quotidie innouat lex antiqua moysi et lex christi in cordibus suscipientium eas de nouo sicut patet. ¶ Hoc premisso dico q lex antiqua moysi totalis dicitur omnia obiecta preceptorū et aliorum scriptorum in libris moysi que per se ptinent ad agibilia et quorum noticia directiua est voluntatis in agēdo aliquo vel fugiendo ſm pcepta moralia iudicialia et cerimonialia illius legis.

Lex nature.

quid lex vetus.

¶ Lex vero xpi dicitur omnia illa talia q̄ in euangelio continētur siue vt precepta siue vt consilia et omnia quecūq̄ erant moralia illius antique legis et si qua nō in propria forma forte explicētur et similiter omnia que ex traditis in euangelio et illis q̄bus ex euangelio q modo cadant sub lege saluādorum cuiusmodi sunt sacramenta et huiusmodi. Et tunc dicitur q lex noua tota in veteri lege continebatur sed non implicite sicut tradita est a Christo et apostolis diuulgata sed magis implicite saltem q̄tum ad multa in figuris et verbis obscuris licet multa explicarentur in ea. Ita q lex noua ab antiqua non distinguitur nisi sicut explicita ab implicita et perfecta ab imperfecta ſm Augustinum contra aduersarium legis et prophetarum et hoc q̄tū ad moralia. Cerimonialia enim illius antique legis cessauerunt in noua et iudicialia q̄tum ad multa sed moralia remanserunt modificata amplius et determinata per xpm. Potest dici tamen q oīa illa euacuata veteris legis aliquid perfectionis significabāt futurū in lege noua et sic illa adueniente debuerunt cessare: quia lex noua in illis non continebatur nisi sicut significatū in signo et figuratū in figura et lux in vmbra. De ambabus vero tā mosayca q̄ euangelica. Dico q continētur quasi partialiter in lege eterna mentis diuine que oīa agibilia comprehendit et ad omnia se extendit tanq̄ lex vniuersalis et iste tanq̄ leges particulares ad quedam et non ad omnia se extendentes et ipsam diuinam legem non adequantes. Similiter dico de lege nature mentis create. Hec de secundo articulo principali.

quid lex noua.

¶ Quantum ad tertium articulum. An scilicet lex noua sit grauior ad obseruādum q̄ lex antiqua dico absolute q nō. Tum quia pauciora sine cōparatione habet precepta. Intellige de lege noua ſm q inuenitur tradita a christo

q lex noua sit leuior antiqua.

Nã multa precepta valde addita sunt a rectoribus populi christiani ad que illi qui viuunt sub lege noua obligãtur. Unde illa fuit onus importabile propter multitudinem preceptorum. Onus inquit petrus qđ nec nos nec patres nostri portare potuim⁹ [Petrus] Tum quia motiuum obseruationis noue legis est amor. Motiuum vero antique legis obseruatiõis fuit timor quasi seruilis amissionis scilicet bonorũ temporalium. Facilius autem fit quod fit ex amore licet ẜm se ⁊ ex parte sui sit difficilius ⁊ pfectius vel magis arduum ꝙ illud quod ex timore. Unde ẜm Augustinum breuis distinctio legis ⁊ euangelij timor et amor. [August.] Unde licet aliqua sint contẽta explicite in lege noua difficiliora vt credere trinitatẽ et diligere inimicũ ⁊ huiusmodi ꝙ in lege antiqua tamen ista facilior est. Tum quia etiã lex noua habet multo pfectiora auxilia et remedia ꝙ antiqua Habet enim perfectiorem gratiã ⁊ perfectiora sacramenta que ipsa₃ efficiunt ex opere operato non ex opere operantis solum sicut sacramenta veteris legis quare ⁊c̃. Et ꝙtum ad omnia ista dicit Christus. Jugum enim meum suaue est ⁊ onus meũ leue. [Christ⁹.] Hec de tertio articulo principali.

[ad pnci. argumẽ.] ¶ Ad primum principale concedo ꝙ lex formaliter accipiendo ipsam non est habitus sed magis aliquod obiectum complexum sicut ostensum est supra. Utrum autem habitus cognitiuus talis obiecti sit fides respectu legis diuine siue fides adquisita siue infusa et respectu legis nature vel etiam talis habitus sit prudentia nõ intromitto me modo. Probabiliter tamen posset dici esse fides adquisita vel etiam prudentia quoquo modo. ¶ Ad secundum concedo ꝙ non est actus: quia actu transeunte lex potest manere habitualiter in mente sicut etiã propositio aliqua. ¶ Ad tertium dico ꝙ lex non est obiectũ legis sed magis habitus vel actus cognitiu⁹ legis. Et dico ꝙ lex obiectum complexum est ad modu₃ propositionis qđ quide₃ formatur de bono vel malo sicut propositio aliqua formatus de subiecto enunciando seu affirmando vel negando p̃dicatum de ipso sicut de deo simplici termino formatur vna lex ꝙ deus est colẽdus a creatura ⁊ vere colendus: quia sicut tractat in hoc tertio. Ipse est deus ⁊ dominus Jesus christus mediator dei ⁊ hominũ et humani generis reparator ẜm diuitias gratie sue ẜm quam obseruari possunt meritorie precepta et consilia legis sue. Qui cu₃ deo patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ regnat deus benedictus in secula seculorum. Amen. [Deuota cõclusio operis.]

¶ Hic finem accipiunt ingeniosissime Questiones f. Joannis de Bassolis minorite: Theologi pfundissimi sup Tertiu₃ sentẽtiarũ: Nup vigilãti cura (vt intuẽti: ac intelligẽti videre est) castigate: ⁊ pristine ĩtegritati restitute. Parhisius (sed nusꝙ antea) impresse: Arte quidem et solertia Nicolai de Pratis fidelissimi calcographi. Sumptibus autem honestorum Bibliopolarum Francisci Regnault: ⁊ Joannis Frellon. Anno xp̃i omnium redemptoris. Millesimo quingentesimo decimo sexto: idibus Januarij Sole aquarij gradum secundum cum parte. xxxviij. tertij occupante.

Laus Jesu.

Marcescit sine aduersario virtus.

Finis.

F. Joannes de Bassolis

Preclarissimi Sacre Theologie Doctoris. F. Jo. de Bassolis Minorite in Quartū sentētiarū

Opus/non minus vtile q̄ ingeniosum/Impensis non minimis/Curaqȝ/ꝛ emendatione non mediocri/ad debite integritatis sanitatem reuocatum/Ac marginalibus adnotamentis/Duplici quoqȝ cōtentorum Indice recenter illustratum/Opera deniqȝ/ꝛ arte impressionis mirifica elaboratum.

Feliciter adest.

Venūdatur in vico Maturinorū sub Auicludij intersignio Apud

PARISIOS.

Reuerendo in Christo Patri Domino Michaeli Lingonensi Episcopo/ac Duci meritissimo/Francie Pari nō minus pientissimo ꝙ venerando/ Orontius Fine Delphi/nas/Salutem dicit Eternam.

LIBVIT NON AB RE (ANTISTES maxime) studia / & labores quos in restituendo famatissimi Theologi. F. Ioannis de Bassolis in Quartum sententiarum opere / ad pristinę integritatis lectionem exhausi / tuo nomini dicare. Eo sane argumēto vt tibi meę erga te obseruantiæ sint exploratissimum monimentum Tum quia etsi omnium bonarum disciplinarū studiosus amator existas / Hisce tamen Theologicis speculationibus videris maxime delectari. Quare id opus iure quodam tibi destinari debuit. Ea namque illis dedenda veniunt / qui eorū peritiam tenere comprobantur. Tum etiam quoniam cū hisce diebus e Parisijs descedendo Rus (quod Giuisiacum adpellatur) aliquandiu ageres / vna videlicet cum tuo perhumano consanguineo / de me semper bene merito / Domino Roberto Hurault: qui dum interloquendum / sermonē de me (Licet immerito) coram te duceret in medium / Tu te illi nescio qua libertate me quamlibenter cognoscere velle affirmasti. At visus es illico binas longe inequales magnitudines velle cōparare. Quod factu haud facile existimaui / nisi medio quodam analogico extrema vnirentur. Vt si viginti ad quinarium componantur / cum longe distent / medio indigere cōstat: denario quidem: ad quem viginti eandem quam ipsi ad quinq; obtineant habitudinem. Sed quia quinarij dupli denarium constituunt: ipsorum igitur viginti ad decem / & decem ad quinq; (ex iam dicta analogia) eadem consurgit proportio quadrupla: qua & viginti / & quinque reuinciuntur. Cum igitur hoc ita demonstretur / & mea exilitas tuę cęlsę amplitudini nulla ex parte adhereat: iudicaui mediū esse adhibendum / quo tuę reuerēdę paternitati satisfacere aliqua ex parte valerem: quod que tuę dignissimę maiestati / & rarissimę eruditioni sane congrueret. Quartus igitur sententiarum pręfati de Bassolis is erit quo me saltem cognoscere poteris: & meam erga te fidelem obseruantiam : amorisque magnitudinem

prospicere. Qui superioribus diebus a nobis vigilanti cura reuisus/ emẽdatissime castigatus/ necnon & marginalibus decoramentis adnotatus te petit/ te adit/ te Pater sapientissime videre gestit. Vt tuo sublimi/ & mirãdo iudicio comprobatus/ sub tuę amplissimę cęlsitudinis nomine in manus studentium (Theologorum pręcipue) tandem venire possit. Hunc ergo fronte iucunda/ & eo vultu quo viros eruditos aspicere/ & tibi beneuolentia deuincire solitus es/ digneris adcipere: adceptũ legere: vt videas quantum fuerit ipsius de Bassolis ingenium quanta doctrina/ qui hoc: & reliqua tria tam egregia succosaque volumina/ quatuor sententiarũ libris respondentia/ tanto ingenio construxit. Hęc sunt Pater sanctissime vigilantiarum nostrarum molimina/ quę tibi impresentiarum: ditissimis muneribus (quę vulgo preciosa dicuntur) ꝑtermissis: adferimus. Quę si tua excellẽs doctrina/ illiusque ingenij tui viuacitas amplexari: & benigne fouere dignetur/ Conabimur quicquam pręclari ex propria officina deprõptum/ tuo nomine in lucem emittere: vt etiam post funera venturę possis interesse posteritati. Si modo ocio (studiosis adprime negocioso) perfrui aliquando possim/ quo me sola dominatio tua donare potest. Vale perpetuum Religiõis iubar/ & meum. Parisijs Anno virginei partus sesquimillesimo decimo septimo/ Pridie kalendas Martias.

Eiusdem Orontij Fine Delphinatis/ Ad eundem Dominum Michaelem/ Lingonensem Episcopum Reuerendissimum.

OCTOSTICHON.

PResul aue gentis: Christi clarissima cultus
Gloria: Syncęrum: Pontificumq; decus.
Inclita Lingonicum volitans tua fama per orbem/
Vidit sequanias maxima facta domos.
Cardineo ornari deberes iure Galero/
Nouisti pauidas flectere pastor oues.
Tu tamen hunc nostrum non dedignare laborem:
Quem tibi deuoto pectore scribo: Vale.

FINIS.

ORONTIVS FINE DELPHINAS/
Ad Colendissimū Patrē/ & Magistrum/ Fratrē
Guilielmū Huet/ Sacrarum literarum professō
rem/ Cultorēq; consultissimum/ ac Minoritarū
Cœnobii Parisiis moderatorem vigilantissimū/

DECASTICHON.

Non veniūt magnis (Doctor celeberrime) q̄dā
Parua leui sumptu dona ferenda viris.
Cum sis Parisij non infima gloria cœtus:
Magnaq; doctorum gloria/ fama/ iubar.
Haud ratione caret/ ꝙ Magni scripta/ dicamus
Hęc tibi/ doctoris suscipe queso lubens.
Maximus hic sane Doctor Bassolus/ in omni
Climate/ & immenso notus in orbe volat.
Magnaq; doctoris cupiens suffragia magni
Te petit: hunc sumas Optime doctor. Aue.

FINIS.

Ioannis Fosserij Matiscensis/ in Magistrū
Orōtiū Fine Delphinatē/ Astronomię/ ac
Medicinę ꝓfessorē clarissimū/ Panegyricus

Firma Briansonię remanent pręconia gentis/
Ac Ebredunensis doxa peracta soli.
Ecce renascentem patrię Finæus honorem
Perficit: & multa dexteritate leuat.
Finæus Polihystor adest: Delphinia primus
Nomina/ qui ingenio tollet in Astra suo.
Vt Megara Euclidē/ Ptholemeū Egyptꝰ/ Apel
Nisyrus/ Hyppocratē īsula Coa ꝓbat: (lē
Dedalon illustrem celebres mirantur Athenę.
Prouehit artifices Grecia tota suos.
Te quoq; maiori Regio Delphinia plausu
Eleuat admirans/ tollit/ adornat/ amat.
Tu patrię solare iubar/ Sydusq; remotum/
Et merito generis gloria prima tui.
Iamq; Thaleta suum Neleia mœnia: Pyrrhum
Et Gigem sileat nobilitata Pharos.
Namq; vetustatem varia pręcellis in arte:
Deprimis ingenio sęcula prisca tuo.
Alter es Endimion/ nouit qui tempora Lunę:
Alter Parrhasius/ zeusis/ & alter Atlas:

Alter Praxiteles Veneris qui pegmata sculpsit:
Philirides alter: Phœbus & alter eris:
Alter eris Medico tandem cum fratre Machaon/
Si pia te seruent numina Phœbus eris.
Te duce vitales ignota volumina sensus/
Primaque sumpserunt nobilis arma sophi.
Cui fuerat quondam Spheralis palma figurę/
Illa tibi potius contribuenda venit.
Qui renouans certis infusa Mathemata causis
Miranda Astronomos anxietate leuas.
Nec tibi diuinam satis est vidisse Mathesim
Te nichil inuictum pagina sacra tenet.
Ecce minoritas clarissimus inter alumnos
Te duce Bassolus/ pulcher/ amœnus adest.
Omnia securo poterit gynnasia cursu
Tangere Bassolus/ sensa profunda gerens.
Quę latuere prius furuis immersa tenebris:
Tu tamen occurrens lumen adire iubes.
Vnde michi Rethor/ subitusq; Poeta videris/
Astrologus/ Pictor/ Geometresque simul.
Duc igitur faustis longum successibus ęuum/
Ne laudis pereat gloria summa tuę.
Hoc quoq; pręcipiti collusum extẽpore carmẽ
Suscipe: quod cecinit Fosseriana chelis.
Bene Vale Amicorum lumen.

Ioan. fosserius Matiscẽsis ad Galarchiũ Souyn Maserieñ. de. M. Orontio Fine viro clarissimo.
Noster Apellęa memorandus Orontius arte
Bassoli e tenebris mystica sensa tulit.
Enthea (Galarchi) relegas monimenta: videbis
Sancta Minoritę dogmata/ iura/ fidem.

Idẽ ad Guilielmũ Payn: & Ioannẽ Bertheiũ.
Pergite: nec studijs vnq̃ permittite vestris
Instabili rapidum tempus abire fuga.

Eiusdem de. F. Ioanne de Bassolis
EPITHAPHIVM.
Integer ascendit Bassoli spiritus orbes
Ethereos: Terris membra sepulta iacẽt.

F I N I S.

Index questionũ articulorũ
et oĩm in hoc p̃claro opere ꝯtẽtorũ studiose collect⁹

Distin. Prime.

Questio prima. Utrũ sacramẽta noue legis sint ꝑ se causa effectiua gratie.
Primo recitant̃ quatuor opiniones probabiles cum motiuis earum.
Scdo arguitur ꝯ eas et soluunt̃ motiua earum.
Tertio ponit̃ alia opinio: q̃ auctori mag; placz Et declarata instat̃ ꝯ eã et tandem soluitur.

Questio scda. Utrum sacramẽtum possit vł debeat diffiniri.
Primo inquirit̃ de diffinitione: et que sunt illa que possunt diffiniri.
Secundo ostenditur ex predictis an sacramẽtũ proprie possit diffiniri.
Tertio an diffinitiones vel descriptiones q̃ ponũtur de sacramẽto ꝓprie sint vel conuenientes.

Questio tertia. Utruz pro tẽpore cuiuscũq; legis debuit vel necessariũ fuit institui a deo aliquod sacramentum.
Primo ostẽdit̃ ꝙ pro qualibet lege et statu post lapsum debuerũt institui sacramenta.
Scdo a quo debuerũt et potuerunt institui.
Tertio q̃ sunt illa/et quot: et q̃ sunt instituta specialiter in lege noua. Cũ sufficiẽtia et ordine ipoꝝ

Questio quarta. Utrum circuncisio conferret gratiam gratum facientem.
Primo ad euidẽtiã q̃stiõis inquirit̃ de amotione culpe et infusione gratie. Utrũ culpa possit amoueri vel remitti in anima sine hoc ꝙ infundat̃ grã.
Secundo vtrum circuncisio conferebat gratiã et per quem modum.

Distin. Secunde.

Questio Utrum sacramentũ habeat efficaciam vel virtutem ex passione xp̃i.
Primo ostẽdit̃ an oĩa sacramẽta noue legis fuerũt instituta ante passionẽ xp̃i exhibitam.
Secũdo an omnia sacramẽta habeant efficaciã vel virtutem ex passione tota christi.
Tertio per quem modum.

Distin. Tertie

Questio Utrũ baptismus qui dr̃ sacramẽtũ noue leg; euacuauerit circũcisionẽ
Prio supposito ꝙ baptism⁹ sit sacramẽtũ noue legis inquirit̃ de diffinitione vel descriptiõe eius.
Scdo de materia et forma verborum ipsius.
Tertio de euacuatiõe circũcisionis et aliorũ legaliũ per baptismũ: et alia que sunt pertinẽtia ad legem nouã: cuius baptismus est primũ sacramẽtũ

Distin. iiij.

Questio Utrum oẽs accedẽtes ad baptismum vel suscipientes recipiãt effectum baptismi equaliter.
Primo inquiritur qui sunt illi qui obligant̃ ad baptismum suscipiendum.
Secũdo vtrum oẽs accedentes vel suscipientes baptismũ recipiant effectum baptismi.
Tertio vtrum equaliter.

Distin. v. et vj.

Questio prima. Utrum solus sacerdos cum intẽtione actuali possit aliquẽ aliũ a se baptisare.
Primo inquiritur quis pot̃ baptismũ ministrare siue de facto siue de iure.
Scdo vtrũ in baptisante requirat̃ actualis intẽtio simul cũ verbis et ablutione/ vel qualis

Questio scda ad distin. vj. specialit̃ spectãs Utrũ i baptismo iprimat̃ caracter
Primo supposito vel declarato q̃d dr̃ ꝑ nomen caracteris. Inquirit̃ an baptismus imprimat caracterem/ qui sit aliqua vera forma realis.
Scdo an caracter debeat poni in essentia aĩe.
Tertio an caracter sit indelebilis: et ꝑ cõsequẽs an baptismus sit irreiterabilis.

Questio tertia. Utrũ caracter sit forma realis absoluta vel respectiua.
Primo ponitur vna opinio cũ suis motiuis tenens partem negatiuam.
Secundo ponit̃ alia priori opposita cum rationibus aliquorum nõ concludẽtibus.
Tertio inquiritur ad quod genus absolutum caracter ꝑtineat: an ad q̃litatẽ et ad quã spẽm q̃litat;.

Distin. vij.

Questio vtrũ ꝯfirmatio sit sacramẽtũ noue legis necessariũ ad salutẽ et irreiterabile.
Primo supposito ꝙ cõfirmatio sit sacramẽtum noue legis sicut notum est apud fideles ponitur descriptio huius sacramenti/ et que sit forma/ et materia et minister eius.
Scdo inquirit̃ an sit necessariũ ad salutẽ et nobilius sacramentum q̃ baptismus.
Tertio an sit irreiterabile et iprimat caracterẽ.

Distin. viij.

Questio prima. Utrum eucharistia sit sacramentum noue legis.
Primo ponit̃ ratio vel descriptio eucharistie et ostendit̃ ꝙ conuenit alicui sacramento noue legis: Et ponũtur alique cõditiones huius sacramẽti in se et in comparatione ad alia sacramenta.
Scdo inquiritur de materia huius sacramenti.
Tertio de forma verborum consecrationis.

Questio scda. Utrũ ista oratio hoc est corp⁹ meũ in cõsecrando vel cõficiendo corpus christi sit vera vel falsa.
Primo recitantur alique opiniones de ipsa et arguitur contra eas.
Secundo ponitur vna alia que magis doctori placet.
Tertio instatur contra eã et soluitur.

Questio tertia distin. nonam specialiter cõcernens. Utrum istud sacramentũ licite possit tm̃ suscipi a ieiuno et existente sine peccato mortali.
Primo p̃mittitur quot modis recipitur hoc sacramentum.
Scdo vtrũ debeat vel possit licite recipi a solis ieiunijs.
Tertio vtrum a solis iustificatis vel sine peccato mortali.

Questio prima. Utrum penitētia sit sacramentum noue legis
Primo distinguitur de hoc nomine penitētia.
Scdo ostenditur qūo accipiēdo penitentiā. penitentia est sacramentū noue legis. et ponit rō ei⁹
Tertio ostenditur qūo penitētia est virtus.
Quarto qūo nec est sacramentum nec virtus sz actus aliquis.

Questio secūda. Utrum penitentia necessario requiratur ad deletionem pcti actualis mortalis post baptismum.
Primo inquiritur qūo formaliter aīa dicit peccatrix. Et an aliquid tale maneat in ipa cessante actu interiori et exteriori pcti et quid sit illud.
Secūdo Utrū penitētia sit necessaria ad deletionē pcti post baptismū. Et vtrū sit pcti deletiua.
Tertio vtrum penitentia sit tantum vnius pene inflictiua.

Questio tertia. Utrum bona opera mortificata per pctm̄ reuiuiscunt p sequētem penitentiam.
Primo ostenditur que sunt opera viua et mortua vel etiam mortificata et quare sic dicuntur.
Secūdo vtrum opera mortificata per penitentiam reuiuiscant vel etiā opera mortua.
Tertio an dato q opera mortificata reuiuiscāt homo semper resurgat ī maiori charitate vel gratia q̄ prius esset.

Distin. xv.

Questio prima. Utrum homo possit satisfacere de vno pctō mortali actuali / nō satisfaciendo de alio.
Primo ostenduntur satisfactionis acceptiōes: descriptiones. Et in quibus consistit.
Secūdo inqritur an cuilibz pctō mortali actuali correspondeat ppria satisfactio. Et qūo.
Tertio an possit satisfieri pro vno pctō: et nō p alio vel an in peccato mortali existens possit satisfacere deo pro alio.

Questio secunda. Utrum dānificans alium iniuste ī bonis fortūe: seu aufferēs vel detinēs iniuste. et c. alterius teneatur restituere de necessitate penitentie. ita q alias nō possit iuste penitere vel vere.
Primo ostēditur qūo dominia rerum et bonorum fortune in principio distinguebantur: et vnde sint distincta.
Secūdo quomō talia dñia iuste transferuntur. Et per consequens quomodo tales res iniuste occupantur.
Tertio qūo quis iniuste occupās vel detinens rem alteri⁹ vel dānificans teneat ad restitutionez.

Distin. xvi.

Questio Utrum ptritio / cōfessio / et satisfactio sint partes penitentie.
Ista qō expditur breuiter sine argumētatione.

Distin. xvij.

Questio prima. Utrum remissio culpe et infusio grē sint due mutatiōes vl' vna
Primo inquiritur an remissio culpe sit mutatio realis vel rationis: aut non.
Scdo dato q nō sit mutatio realis querit an remissio culpe / et infusio grē sint vna mutatio vl' plēs
Tertio vtrū remissio culpe sit prior naturaliter infusione gratie vel econuerso.

Questio scda. Utrū necessariū sit ad salutē pctōri pfiteri omnia pctā sua proprio sacerdoti.
Primo inqritur quo iure vel pcepto teneat aliquis confiteri et an ex necessitate alicui⁹ pcepti.
Scdo quid includat illd pceptū de pfessione et includebat a principio: et ad quid coartabat.
Tertio quid ē circa illd pceptū postea vlterius explicatum.

Distin. xviij. et xix.

Questio Utrū sacerdotibus ecclesie sint tradite claues regni celorum.
Primo ostendit qd vocet vel sit clauis. Et de pluralitate et pgruētia collatiōis clauiū ministrz eccl'ie
Scdo cū clauis sit ptās / quales potestates sint hmōi claues. Et qūo hñs ipas pōt exire in actum.
Tertio ad q̄ se extendat ptās absoluēdi clauiū sacerdotalium in foro confessionis.

Distin. xx. et. xxj.

Questio prima. Utrū aliqd pctm̄ remittat in termino vite p penitentiā in extremis Et ēt p⁹ vitā pñtē possit aliqd pctm̄ dimitti
Primo oñditur q pctā aliqñ dimittunt p penitentiam in extremis. Et q ipa est vtilis: licet rara et difficilis.
Scdo q̄ritur an aliqd pctm̄ post hāc vitā dimittatur vel possit dimitti s̄m potentiā dei ordinataz quia de absoluta non est dubium.
Tertio an pena debita pctō veniali non demisso sed pcomitante morali sit perpetua vel non.

Questio secunda Utrū pfessor in quocunqz casu teneat peccatū sibi ī cōfessiōe detectum celare.
Prīo inqritur an sacerdos teneat celare pfessionem seu pctm̄ sibi in pfessione detectū de iure nature. Et psimil'r pari rōne de omni alio secreto sibi sub forma secreti pmisso et recepto. Et hoc vel expresse vel iterptatiue qñ apparet rōnabiliter q cōmitens vult commissum haberi sub secreto. Et est materia secreti.
Secundo vtrum sit de lege positiua diuina vel de iure diuino positiuo.
Tertio an de iure ecclesiastico.

Distin. xxij.

Questio Utrū pctā redeāt eadē nūero que pus ī recidiuāte et cadēte a pa peni.
Prīo inqrit an absolute loqndo sit possibile q̄cunqz ptute: q redeat idē pctm̄ nūero qd prius.
Scdo vtz sit impossibile s̄m potētiā dei ordiātā. et an aliqñ redeat de facto: et p quem modum.
Tertio an graui⁹ peccet cadēs a vera penitētia per recidiuū q̄ cadens ab innocentia p pmū pctm̄

Distin. xxiij.

Questio Utz extrema vnctio sit sacramētū noue legis.
Primo oñditur q possibile fuit ītitui sacramētum remissiuū venialiū in existente vel laborāte in extremis. Et q fuit pgruū sicut de facto ita fuit.

¶ Tertio vtrū de facto erit in instanti. Et de tempore vel hora vel instanti illo.

Distin. xliiij.

Questio prima. Utrum vir resurget idē hō qui prius p oīa vel q̄tum ad omnia
¶ Primo inqritur an hō resurget idē totaliter q̄ prius q̄tū ad ptes eēntiales vel formas subāles ei⁹ Et p pñs q̄tum ad totū eēntiale pstitutū ex ipis.
¶ Scdo an hō resurget totaliter idē q̄tū ad ptes totius organicas et q̄tum ad potētias opatiuas/ et q̄tum ad humores et similia eiusdem.
¶ Tertio an homo resurget totaliter idem q̄tū ad quelibet accidentia eius ppria vel cōmunia.

Questio Secūda. Utrū ignis corpalis ifer ni affliget spūs et corpa dānatorū.
¶ Primo inqrit an ignis corpalis iferni affligat spūs sepatos demonū. Et p quē modum.
¶ Scdo an spūs sepatos hoīm damnatorum.
¶ Tertio an finaliter corpora damnatorum. Et p quem modum.

¶ Distin. xlv.

Questio prima. Utrū aīa hūana sepata possit aliquid intelligere.
¶ Primo inquiritur an aīa sepata a corpore possit naturaliter aliquid intelligere.
¶ Scdo vtrū possit notitiam nouam aliquā ex rebus corporalibus precipue adquirere.
¶ Tertio an possit separata existens intelligere q̄ditates sibi habitualiter notas. Et recordari eorū que nouit coniuncta.

Questio Scda Utr̄ anime separate cognoscant orationes nostras quas facimus pro ipsis vel ad ipas.
¶ Primo dicūtur aliqua de aīalibus sepatis existentibus in inferno in statu damnationis.
¶ Scdo de aiabus existētibus in purgatorio.
¶ Tertio de aiab⁹ existētib⁹ in celo vel in padiso.

¶ Distin. xlvj.

Questio Utrū in omni opere dei circa creaturā concurrāt iusticia et mīa.
¶ Prio inqrit an ī deo sit iusticia. et p quē modū.
¶ Scdo an in deo sit mīa. et per quem modum.
¶ Tertio an in omni ope dei cōcurrant iusticia et mia/ vel possit in aliquo non concurrere.

¶ Distin. xlvij.

Questio Utrū vniuersale iudiciū sit futur̄. ¶ Primo p̄misso quid iudicium/ ostenditur q̄ sit futurum vniuersale.
¶ Scdo inquiritur de iudicantibus et iudicatis.
¶ Tertio de modo apparendi iudicium respectu iudicatorum ipsorum.

Distin. xlviij.

Questio Utrū in iudicio cessabit mot⁹ celi/ seu corporum celestium.
¶ Primo oñditur q̄ motus corporū celestiū pōt aliquādo cessare et cessabit de facto.
¶ Scdo an debeat cessare in eodē puncto vel situ corporū celestiū ī quo corpa celestia fuerūt creata.
¶ Tertio an cessatio motus corporū celestiū erit sufficiens causa cessationis aliorum.

¶ Distin. xlix.

Questio prima. Utrū beatitudo creature rōnalis vel itellectualis ɔsistat formaliter in actu vel operatione.
¶ Prio p̄mittunt aliq̄ de noīe et re btitudinis.
¶ Scdo inqritur an cōsistat in actu vel opatione.
¶ Tertio an imediatius insit potentie vel eēntie.

Questio Scda. Utrum btitudo ɔsistat ī vnico simplici actu/ vel non tm̄ in vno sed in pluribus.
¶ Primo ad euidentiam dicēdorum inqritur an voluntas in patria aliquē actū vel opationē put act⁹ vel opatio distinguit a delectatione respectu obiecti beatifici suo modo/ sicut intellectus habet actum visionis.
¶ Scdo dato q̄ sic inqrit an btitudo ɔsistat ī vnico actu tm̄ intellectus vel voluntatis an ɔsistat in pluribus actibus istarum potentiar̄ ambarum.
¶ Tertio dato q̄ in pluribus / q2 de actu intellectus nō est dubium/ inqritur in quo vel quali actu seu operatione voluntatis ɔsistat/ et in quo nō/ vbi tanguntur aliqua de intellectu.

Questio tertia. In cuius potentie actu p̄ncipalius cōsistat beatitudo.
¶ Primo inquirit vtrū voluntas sit nobilior potentia q̄ intellectus vel econuerso.
¶ Secūdo in actu cuius potentie principalius cōsistit beatitudo.
¶ Tertio dato q̄ in aliquo actu voluntatis inquiritur/ quis sit ille actus.

Questio quarta. Utrum securitas vel ppetuitas tentionis sit de essentia btitudinis vel ad ipam essentiam pertineat.
¶ Primo inquiritur de perpetuitate.
¶ Secundo de securitate.
¶ Tertio de tentione, an ista essentialiter ad beatitudinem pertineant.

Questio quinta. Utrū creatura rōnalis vel intellectualis nāliter sit capax btitudīs sic q̄ ad eā ex puris nālibus possit attīgere.
¶ Primo inquiritur an creatura rōnalis vel itellectualis sit capax btitudinis naturalis subiectiue dico vel receptiue.
¶ Scdo an ex puris nālibus cū influētia gñali ipsius dei possit attingere ad btitudinē actiue vel effectiue. Et an sit cā effectiua btitudinis sue.
¶ Tertio inqrit spāliter de hoīe/ an sit capax btitudis p statu p̄ntis vite mortalis vel corruptibil.

Questio sexta Utrū q̄lib3 creatura rationalis vel intellectualis summe velit et appetat beatitudinem.
¶ Primo premittuntur aliqua necessaria ad prosequendum questionem.
¶ Scdo oñditur qūo volūtas creata vel creatura rationalis necessario et naturaliter etiam summe appetit beatitudinem. Et qūo non.
¶ Tertio qūo appetit omnia propter beatitudinem. Etiam quomodo non.

¶ De beatitudine corporis.

Questio prima. Utrum corpora beatorum erunt impassibilia.
¶ Primo ponit q̄ corpa beator̄ erūt ipassibilia
¶ Secundo ponuntur alique opiniones vel mōi

¶ Distin. l.

¶ Finit Index principalis huius operis.

¶ Sequitur Index secūdus

nōnullorum que in hoc quarto principaliter ⁊ specialiter tractantur (ut singula Lucidius dignoscantur) in alphabetariū ordinē studiose redactus.

FINIS.

¶ Eximij Sacre Theologie professoris Fratris Johannis de Bassolis Minorite in quartum sententiarum

Prefatio.

eccle. 7.

MElior est finis orationis q̃ principiuꝫ. Ecclesiastes .7. In p̄ncipio sententiarum dicebat q̄ magister ī suo totali libro sentētiarū ptractat quattuor: circa que cōsistit tota veritas theologica. Primum est dignitas diuini generis. Tractat eñ in primo libro de generatione filij a patre: et processione spiritus sancti ab vtroqꝫ. Secūdum est nouitas diuini operis/quam tractat in secūdo: in quo agit de productione creature. Tertium est vnitas vel charitas diuini federis: quod pepigit nobiscum in sua incarnatione: de qua agitur principaliter ī tertio. Quartum est bonitas diuini muneris: de qua agitur precipue in quarto. Munus enim diuinum est gratia sacramentalis in presenti: et gloria eternalis in futuro.

4. in totali sentētia. ꝯsiderata.

¶ Ad euidentiam ergo predicti thematis. Melior. &c. Notādū est. q̄ totalis liber sentētiarum quasi oratio quedam est. id est orationum congeries: in qua predicta quattuor pertractantur. In qua oratiōe primus liber est quasi p̄ncipium: secundus et tertius quasi medium: quartus liber (quem habemus pre manibus) est quasi vltimum: et est quasi finis. quia est liber finalis. ¶ In quo quidem libro. quia agitur de bonitate diuini muneris nobis impensi: licet materia primi sit dignior et excellentior: recte tamen de quarto dicitur q̄ est melior: quia vtilior. Utilior est enim liber quartus: q̃ primus quia et si in primo tractetur de materia nobiliori: puta de dignitate diuini generis: tamen in quarto tractatur de vtiliori nobis. puta de bonitate et largitate diuini muneris. et hoc est quod dicitur in verbis preassumptis. Melior est finis orationis q̃ principium. Melior audienti ad consulendum. Melior exequenti ad attingēdum. Melior etiam legenti ad quiescendum. In quo quidem verbo describitur materia hui⁹ quarti: tanq̃ materia fructuosa celestium diuinorumqꝫ sacramentorum. Melior est. tanq̃ materia timorosa diuinorum iudiciorum: finis. tanq̃ materia gratiosa diuinorum officiorum: orationis. tanq̃ materia gaudiosa diuinorum solatiorum: vel virtuosa diuinorum initiorum vel beatorum initiorum. tanq̃ p̄ncipium.

q̄ hic. 4. liber ceteris vtilior est.

Ista enim materia est diuinorum sacramentorum contentiua. Ideo melior. diuinorum iudiciorum ostensiua. Ideo finis/diuinorum officiorum expressiua. Ideo orationis/et diuinorum solatiorum. et premiorum inceptiua: ideo principium. Primum probat fructus remedij sacramentalis: quia melior est. Secundum probat status iudicij sententialis: quia finis. Tertium probat actus officij sacerdotalis: quia orationis. Quartum probat ortus solatij initialis: quia principium.

De infid huius. 4.

¶ Dico ergo primo q̄ ista materia quarti est materia fruosa. quia est materia fructus sacramentalis. melior est. vere melior. Nam fructus sacramentalis gartie optimus est in via presenti. licet enim de vino corporali dicatur. in Luca. q̄ vetus melius est: non tamen de gratia antiquorum sacramētorum sic potest dici. sed gratia sacramentorū noue legis melior est quia perfectior est/et maior. Unde et dominus Jesus Christus in signum huius seruauit bonum vinum vsqꝫ ad huc vltimo apponendum: propter qd̄ potest dici lex noua. quātum ad fructum gratie sacramētalis iuxta illud Prouerbiorum. 8. Melior est fructus meus auro et lapide precioso: et genimina mea argento electo. Ubi describitur fructus gratie sacramentalis (de quo tractatur in materia quarti) tanq̃ melior propter quattuor. Primo propter dulcorem delectantem: Melior est fructus meus. Secundo propter valorem excedentē auro et lapide precioso. Tertio propter vigorem operantem et exequentem vel prodeūtem: quia dicitur genimina mea. Quarto propter nitorem refulgentem. vel decorem renitentem: quia argento electo comparatur.

Luce.

Pruer. 8.

Fructus gr̄e sacramentalis

¶ Primo igitur comparatur fructui meliori delectantis dulcoris. O q̃ dulcis est gratia sacramentalis gustui mentis bone et fideli primi enim et purissimi fructus eius/ propter quod dicit anima fidelis. Canticorum. 2. de Christo sponso suo charissimo: qui nobis attulit fructū sacramētorum ī arbore crucis sub vmbra (inquit) illius quā desiderauerā: sedi. et fruct⁹ ei⁹ dulcis gutturi meo: sub vmbra Christi extensi in cruce. In vmbra enim alarum tuarum sperabo. &c. quam desideraueram in patribus. in regibus. in prophetis sub vmbra (inq̃) illi⁹ sedi. quia ibi sedetur: et quiescitur: quasi sub vmbra iuniperi. Et fructus eius fructus Christi / qui est fructus gratie sacramentalis. Nam de latere Christi mortui fluxerunt sacramenta secundum Augustinum super Johannem. Dulcis gutturi meo. Dulciora enim sunt sacramenta super mel et fauum. precipue illud altissimum sacramentum eucharistie. Est enim fruct⁹ ligni vite: de quo ligno dicitur q̄ est in medio paradisi /afferens fructus duodecim per menses singulos.

Can. 2.

August.

¶ Secundo comparatur fructus gratie sacramentalis auro et lapidi precioso. propter valorem excedentem. Aurum enim et lapides preciosi sunt excedentis valoris. sic recte gratia sacramētalis. Nam sacramenta sunt desiderabilia sup aurum et lapidem preciosum multum. sicut dicitur in psalmo. Gratia enim sacramentalis est nummisma aureum: quo regnum celorum comparatur. et est operimentum lapideum vel ornamentum: quo omnia venustantur vel anima: omnis lapis preciosus operimentum tuum. ¶ Tertio comparatur

Psal.

genimini. nam sicut planta sine genimine non fru-
ctificat: nec apparet nec virtus eius: sic nec anima
sine gratia sacramentali. gratia enim sacramenta-
lis ipsam viuificat: et ipsam sustentat: et ipsam fe-
Psal. cundat ad fructum. propter quod petebat psalmi-
sta: multiplica genimina eius in stillicidijs eius le
tabitur germinans. Tunc enim genimina multi-
plicantur: quando gratie sacramentales cumulan-
tur. et tunc anima ex riuis diuine misericordie in-
ebriatur: ⁊ in stillicidijs diuine gratie iocundatur.
¶ Sed vltimo comparatur argento electo. ꝓpter
nitorem refulgentem. gratia enim sacramentalis
nō solum refulget interius per puritatem: sed etiā
exterius per honestatez. Est enim argentum igne
examinatum. probatum/ purgatum/ septuplū/ pro
certo septuplum est: quia septem sunt sacramenta:
in quibus confertur gratia septiformis scilicet ba
ptismus/ confirmatio/ eucharistia/ penitētia/ ordo/
matrimonium. extrema vnctio. ⁊ ista sunt recte se-
ptem spiritus dei missi in omnem terram. et sunt
septem cādelabra aurea quibus anima depuratur:
quibus anima illustratur: quibus anima saturatur
in quorum christus medio ambulat. et precipue in
sacramēto eucharistie. ⁊ sunt septem panes ordea
cei: ⁊ septem stelle in manu filij hominis. quibus
anima quasi quoddam celū: ⁊ quasi sedes dei ador-
natur. Igitur (melior est dies vna) gratie sacramē
talis (in atrijs tuis) domine iesu christe (super mi-
q̄ mā hu lia) legis scripte ⁊ antique.
ius 4. ē ¶ **Secundo dico** breuiter: q̄ materia
timorosa quarti est materia ti
morosa. quia est materia metus iudicialis. In hoc
enim quarto agitur de finali ⁊ extremo iudicio: et
Petrus ideo est materia finis vniuerse carnis. et iste finis
apostolꝰ. venit. de hoc loquitur Apostolus Petrus. reddēt
(inquit) rationez ei qui paratus est iudicare viuos
et mortuos ⁊ sequitur q̄ omnium finis appropin-
quabit. vbi describitur terribilitas iudicij (qđ tra-
ctat ista materia) ex quatuor que concurrent in il-
lo iudicio extremo ⁊ finali. ¶ Erit omnium iudi-
cium inexcusabile. ⁊ prudentissimum ⁊ discretissi-
mum vel integerrimuz. Ibi enim nichil omittetur
de contingentibus. Ibi nichil recipietur de falso:
Luce. sed meram rationem oportebit reddere/ redde ra-
tionem villicationis tue. In iudicijs enim presen
tis mundi ꝓceditur ex falso allegatis: ex falso pro
batis: sed ibi non procedetur: nisi ex ratione et ve-
ris. reddent rationem. nichil enim omittetur: quia
omnia nuda ⁊ aperta apud oculos iudicantis. non
Mathei enim potest falli. ipse enim est: quē secreta cōscien-
12. tie non fallunt. vnde ⁊ Mathei. xij. dicit q̄ de om
ni verbo ocioso reddent homines rationem in die
iudicij: si de omni verbo ocioso: quid de verbo con
tentioso inuidioso. quid de verbo malicioso. quid
de verbo pernicioso. ¶ Secundo erit iudicium in
obliquabile: ⁊ equalissimuz: quia ei qui paratus est
iudicare. Cui ei. ei certe qui est iudex iustus. qui est
ipsa iusticia. qui tenet in manu sua libram iusticie:
Psal. nec potest eam quantumcunqꝫ modicum declinare
ei de quo scriptum est: parauit in iudicio thronum
suum: ⁊ ipse iudicabit orbem terre in equitate. iu-
dicabit populos in iusticia. Parauit enim thronū
suū in mente sua: ⁊ ipse iudicabit. Iste est thronus
in quo viginti quatuor seniores: ⁊ quatuor anima-
lia adorant viuentem in secula seculorum. Iste est
thronus in quo antiquis dierum sedit: ⁊ libri aper Aposto
ti sunt: ⁊ iudicati sunt mortui ꝯm ea q̄ scripta erāt
in libris. Iste est thronus dei in seculum seculi: et
virga equitatis. virga regni sui. thronus sacerdo-
talis. thronus imperialis. ⁊ thronus iudicialis.
¶ Tertio erit iudicium inocultabile vel indeclina
bile ⁊ cōmunissimum. quia iudicabit viuos ⁊ mor-
tuos. viuos ad premium/ mortuos peccato ad sup
plicium/ viuos ad vitam. mortuos ad mortem/ vi-
uos ad coronam/ mortuos a penam. Nullus enim
effugit istud iudicium. omnes oportet presentari
ante tribunal Christi: ꝓpter quod dicebat aposto- Apo. ad
lus ad Thimotheum. 4. Testificor coram deo ⁊ Thi. 4.
xp̄o iesu: qui iudicaturus est viuos ⁊ mortuos ⁊c.
¶ Quarto erit iudicium irrefragabile. ⁊ velocissi
mum ⁊ stabilissimumum vel solidissimum. siue cer
tissimum. Nam finis omniū statim appropinqua-
bit. statim enim data sententia demandabitur exe-
cutioni. Non differetur pena vel premium: nec ad
modicum: sed vnusquisqꝫ statim erit in vltimo sta-
tu suo: siue bono siue malo confirmatus. ⁊ ideo po Tren. 4
terunt dicere iudicati illud Trenorum. 4. Appro
pinquauit finis noster. completi sunt dies nostri.
quia venit finis noster. Hec de secundo membro
principali.
¶ **Tertio dico** q̄ materia quarti libri ē q̄ mā. 4.
materia gratiosa. q̄r ma- est gratio
teria vel actus officij sacerdotalis est enim mate- sa.
ria orationis. si enim sunt aliqui in ecclesia: qui de
bent vacare orationi: hoc precipue debent sacerdo
tes ⁊ leuite. ⁊ ministri altaris: de quorum ministe-
rio ⁊ distinctione graduum ip̄orum. ⁊ ordinum eo
rum ⁊ actuum determinat Magister in hoc quar
to. Propter quod dicebat eis apostolus Pe-
trus summus sacerdos in terra Christi vicarius. .1. Petri
prime petri quarto. Estote prudentes ⁊ vigilate i 4.
orationibus. Et satis cito vnusquisqꝫ sicut accipit
gratiam in alterutrū illam administrātes. vbi de-
scribitur officium sacerdotale ⁊ ministrorum eccle
sie. sicut officium lucide vel limpide discretionis:
ad dirigendum alios. Estote prudentes. Habent
enim sacerdotes ecclesie alijs predicare. alios ifor-
mare: ⁊ alios regulare. et ideo in ipsis requiritur
prudentia legis/ prudentia iuris/ prudentia men-
tis. Estote prudentes sicut serpentes: ⁊ simplices Mat. 10.
sicut colūbe. Mathei decimo capitulo. Alioquin
enim ceci sunt ⁊ duces cecorum. ⁊ ambo in foueaz
cadunt. Necessaria est enim prudentia pastoribꝰ
ecclesie. Nam prudentia aspectus dirigit: ⁊ profe
ctus porrigit. ¶ Secundo dico: q̄ est officium sa-
pide deuotionis ad nutriēdum. Vigilate in deuo
tionibus/ vel ad exercendum: vigilare enim debēt
super gregem suum in orationibus. ⁊ officium ip-
sorum est orare pro populo: propter quod dicebat
Christus primis sacerdotibus. Vigilate ⁊ orate: Mathei
ne intretis in tentationem. Mathei: xxvj. Circuit .26.
enim dyabolus querens quem deuoret de grege
vestro. Oratio enim debet esse scutum ministrorū
Christi: ⁊ gladius pugne eorum. Exemplum ha-
betur de Moyse: qui orando populum Israel de-
fendit ⁊ aduersarios debellauit. propter quod di- 11. Ma
citur vndecimo Machabeo. 1. q̄ orationem facie- cha. 1.
bant omnes sacerdotes Ionatha inchoante: cete-
ris autem respondentibus. Ionatas enim filiꝰ co
lumbe scꝫ. xp̄s inchoauit orationē legis noue: quā

do orauit patrem ⁊ ascendit in montem solus orare: ⁊ alios docuit orare: ⁊ alij consequenter debent respondere. ⁊ orare. ¶ Tertio dico ꝙ est officium placide perfectionis ad complacendum ipsi deo. quia vnusquisq; ministrorum accepit gratiam. vnus gratiam accolatus. alius subdyconatus. alij dyaconatus. alij presbiteratus / ⁊ iste sunt gratie spirituales. quas acceperunt ministri ecclesie: ⁊ accipi-
Ad ephe si. 4. unt in sua ordinatione. propter quod dicebat apostolus ad Ephe. quarto. Unicuiq; nostrum data ē gratia secūdum mensuram donationis Christi et
Joan. 1. Johannis primo dicitur, ꝙ de plenitudine eius omnes accepimus gratiam. ¶ Quarto dico: ꝙ est officium fluide diffusionis. vel dilectionis mutue. in alterutrum. (inquit) illam administrantes. habent enim officium diffundendi gratiam. ⁊ administrandi alijs mediantibus sacramētis. spūaliter habent ministrare. ⁊ digne ministrare tanq̄ boni dispensatores multiformis gratie dei. Uñ ⁊ petrus dicebat. Si quis ministrat tanq̄ ex virtute quam administrat deus: vt in omnibus honorificetur deus per Jesum christum dominum nostrum. ¶ Hoc de tertio principali: nisi quod iam bene queritur: inter dispensatores vt fides quis inueniatur: ⁊ nō solum queritur: sed etiam vix inuenitur vnde ⁊ male diuinum officium exercet.

Qꝫ materia. 4. est gaudiosa

Quarto dico principaliter: ꝙ materia quarti est materia gaudiosa. quia est materia ortus impialis. ⁊ principalis seu primordialis ortus enim iste rationanis creature vel intellatualis est assecutio eterne beatitudinis. tūc enim creatura proprie oritur ⁊ liciatur deo. Materia quarti planum est ꝙ continet ⁊ loquitur de beatitudine tanq̄ de fine ⁊ in finem. et ideo potest dici principium: vt simul dicatur quasi alpha ⁊ o. principium ⁊ finis. Apocali. primo. propter quod dicitur Hie-
Hie. 30. remie. xxx. Erunt filij eius sicut a principio. ⁊ cetus eius coram me permanebit. ¶ Ubi describitur gloria eterne beatitudinis (de qua tractat magister in fine quarti huius.) tanq̄ status generose dignitatis. Erunt filij eius. Cuius eius: eius q̄ saluauit eos. dei ⁊ patris domini nostri Jesu christi. filij (inq̄) gratie: filij glorie: filij patrie / filij regni / heredes quidem dei / coheredes autē Christi. Ita possunt dicere / non sumus ancille filij: sed libere. scilicet Hierusalem superne: q̄ est mater nostra. qua libertate Christus nos liberauit. ¶ Secundo describitur sicut status gratiose nouitatis: sicut a principio / sicut enim in principio creationis fuit homo gratiosus: ⁊ multo amplius ⁊ fortius in statu beatitudinis. Jmmo multomagis q̄ in statu innocentie. A principio nāq; in statu illo fuit peccabilis / fuit mortalis / fuit passibilis. Licet aliquo modo fuerit immortalis. impassibilis. ⁊ impeccabilis / durante illo statu: sed in statu glorie simpliciter erit impassibilis immortalis ⁊ impeccabilis et ideo benedixit dominus nouissimis Job magis q̄ principio. Job enim magnus interpretatur. ⁊ bene magnus est: qui ad beatam nouitatem instauratur. ¶ Tertio describitur tanq̄ status amorose simultatis. ⁊ cetus ius. Jn patria enim beata est simultas ⁊ societas amorosa. Alligantur enim vinculo charitatis in summa vnitate. que est deus: vt sint vnius mentis vnius vocis. vnius laudis / vnius confessionis: vnius professionis. ⁊ vnius affectionis. Unde omnes vnanimes vno ore benedicunt deum ⁊ patrem domini nostri Jesu Christi.
Jste est cetus ille de quo dicitur Danielis. xiij. ꝙ Dañ. 13.
exclamauit omnis cetus voce magna: ⁊ benedixerunt deum. qui saluos facit sperantes in se. vere exclamat iste cetus: quia non cessat clamare sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth. hoc et eñ opus eorum laudare ⁊ benedicere deum. ¶ Quarto ⁊ vltimo est status virtuose firmitatis permanebit coram me. coram me (inq̄) quia mei habebūt visionem clarissimam. quia mei habebunt fruitionem dulcissimam. quia mei habebunt possessionem plenissimam. permanebit ergo iste cetus: quia de isto
cetu sunt illi: quibus dixit christus Luce. xxij. vos Luc. 22.
estis: qui permansistis mecum in tentationibus meis. et ego dispono vobis: sicut disponit mihi pater regnum: vt edatis ⁊ bibatis ⁊c. Sed coram te domine iesu christe quia sicut dicitur ysaie nono.
letabuntur coram te: sicut qui letātur in messe sicut ysaie. 9.
exultant victores capta preda quando diuidūt spo-
lia. Et leuiti. xxiij. dicitur beatis in figura. Letabi Leui. 23.
mini coram domino deo vestro: ⁊ celebratis solēnitates eius septem diebus. septem vero diebus vniuersitas temporis comprehenditur sm Gregoriū et potest haberi per hoc perpetuitas huius gloriose solennitatis. Ad quam nos perducat dominus iesus christus per sua sacramenta: que instituit. qui cum deo patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ regnat in secula seculorum. Amen.

Finit Prefatio.

¶ Distinctionis Prime Libri quarti Sententiarum.
Questio Prima.

Circa distinctiōem primam quarti sententiarum quero primo. Utrum sacramenta noue legis sint per se causa effectiua gratie gratum facientis in animabus suscipientium sacramenta. ¶ Uidetur ꝙ sic. Jn sacramentis noue legis est aliqua virtus spiritualis collata ipsis ad sanctificandum creatu-
ram sm August. super Jo. Homelia. vij. Que est Augustinus
(inquit) ista vis vel virtus aque: vt corpus tangat. ⁊ cor abluat. Et pari ratione de alijs sacramentis suo modo. sed hoc nō est nisi causando ⁊ efficiendo gratiam. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma: vt eius similitudinem gerat: et causa existat: secundum Magistrum in litera describentem sacramentum. Sed illud quod conuenit alicui ex sua diffinitione: vere et per se sibi conuenit. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Hec est differētia sacramentorū noue legis ad sacramēta veteris legis. q2 illa tātū gratiā figurabāt: ⁊ nō causabant. sed sacramenta noue legis cum sint perfecta signa ⁊ efficacia: non solum figurant: sed etiā efficiunt quod figurant. sed illud per quod alterum differt ab alio: vere ⁊ realiter ⁊ per se sibi conuenit ergo sacramenta sunt vere ⁊ realiter ⁊ per se cau-

sa effectiua gratie.

¶ **Contra.** Illa que non possunt attingere ad creationem realiter ⁊ effectiue: non possunt efficere gratiam. quia gratia nõ habetur nisi per creationem. sed sacramẽta nõ possunt creare cum sint creature. ergo ⁊c. Ad hoc videtur esse auctoritas Bernardi in sermone quodã de cena domini: vbi dicit. ꝙ sicut inuestitur canonicus per librum: ⁊ abbas per baculum: ⁊ episcopus per anulum: sic diuisiones gratiarum diuerse tradite sunt sacramentis. sed planum est ꝙ illa non efficiunt. ergo nec sacramenta vt videtur.

Bernar.

¶ In ista questione sic ꝓcedã

¶ Primo recitabo quattuor opiniones probabiles de questione cum motiuis earum. ⁊ modis dicendi. ¶ Secundo arguam contra eas ⁊ soluã motiua earum. ¶ Tertio ponam aliam opinionem: que mihi magis placet ⁊ declarabo eam: et instabo contra eam ⁊ soluam. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum est

sacramẽta noue legis an causent ꝑ se grãm .1. opinio

vna opinio solennis que dicit primo. ꝙ sacramenta noue legis causant effectiue gratiam: vel sunt causa per se eius effectiua. Et oporteret ꝙ omnes hoc ponant: sicut dicit. Tum propter auctoritates sanctorum Augustini ⁊ aliorum. Tum propter aliquas rationes superius adductas in principio questionis. Tum quia alioquin non essent sacramenta causa gratie nisi causa sine qua non: et per accidens. ⁊ ita non pertineret hoc ad diffinitionẽ sacramenti: nec ad artem considerandi de sacramentis. quia ea que sunt per accidens: reliquenda sunt ab arte. vj. Metaphi. Tum quia alias sacramenta noue legis preeminẽtiam non haberẽt super sacramenta veteris legis. ita enim potest dici: ꝙ illa saltem circũcisio conferebant gratiaꝫ: sicut causa sine qua non. quare ⁊c. ¶ Secundo dicit ista opinio: ꝙ sacramenta non possunt esse causa principalis effectiua gratie: sed instrumentalis. Ad cuius euidentiam dicitur. ꝙ efficiens vel causa agens distinguitur dupliciter. Uno modo ex parte effectus. et sic distinguitur in agens depositiuum quod causat effectum primum: qui est dispositio respectu secundi effectus ⁊ in agens perfectissimum: quod inducit vltimatum effectum ⁊ perfectum. Alio modo distinguitur etiam efficiens ex parte efficientis et isto modo distinguitur in agens principale ⁊ ĩstrumentale. Instrumentum autem habet duplicem actionem vnam ex propria natura: et aliam inquãtum mouetur a principali agente. ⁊ quando habet secundam/ simul habet etiam primam. nec habet secundam nisi habendo primam. ⁊ per secundam attingit ad aliquid vltra aliud ad quod attingit per primam. Illud autem quod attingit per secũdam: ⁊ inquãtum instrumẽtũ est: et motum a principali agente: aliquando est terminus actionis principalis agentis. aliquãdo vero dispositio ad terminum actionis ipsius principalis agentis. Ad ꝓpositũ in sacramento baptismi (⁊ sic in alijs intelligendũ est suo modo) aqua baptismi exterius abluit corpus: vel madefacit. ⁊ hec est operatio eius que conuenit sibi per naturam propriam. Ulterius autem inquantum est instrumentum diuine misericordie:

6. meth.

Cause efficī. dup. distinct.

habet effectum vlteriorem. non quidem attingendo ad gratiam vt ipsam creet in anima: quia creatura est: ⁊ creare non potest/ nec principaliter/ nec instrumentaliter: sed attingendo ad aliquã dispositionem spiritualem ipsius anime ad gratiam. ⁊ illa dispositio in baptismi sacramento est caracter. Et similiter in alijs sacramentis imprimentibus caracterem. In sacramentis vero non imprimentibus caracterem est aliquis ornatus spiritualis. vel qualitas aliqua ad gratiam loco caracteris disponens ⁊ est consonum hoc dictis Magistri sicut dicunt. Dicit enim ꝙ homo non querit salutem a sacramẽtis. sed a deo per sacramenta. Hec enim prepositio a vel ab denotat causam efficientem principalem. sed ista ꝑpositio per denotat cãm instrumentalem. Magi. ¶ Tertio dicit opinans in vna alia questione: ꝙ necessarium est secundum predicta inesse aliquam virtutem absolutam sacramento ⁊ supernaturalẽ: que non tantum est ordo sacramenti ad gratiã sed est forma absoluta: que est ratio agendi ipsi sacramento. ⁊ per consequẽs absolute. quia quinto phisicorum. sicut relatio non potest esse terminus motus vel terminare actionem: ita non potest esse alicui ratio agendi. Qualis autem sit ⁊ quomodo insit ista virtus declaratur sic. Nam virtus que est ratio agẽdi debet proportionari agenti. quia igitur agens principale ex seipso agit. ⁊ non agit inquãtum motum ab alio: sicut agens instrumẽtale: hinc est ꝙ virtus principalis agentis permanens est in esse et habens esse completum ⁊ perfectum in ipso. virtuti vero instrumenti secundum ꝙ huiusmodi non conuenit esse sibi nisi in motu ⁊ in fieri et secũdum esse incompletum. quia motus est aliquid imperfectum. eo ꝙ est actus entis in potentia tertio phisicorum. ⁊ instrumentum non agit nisi inquãtum motum est ab agente principali. Uirtus ergo illa supernaturalis est in sacramento in fieri: ⁊ non habet esse fixum: per modum quo intentiones sensibilium ponuntur in remedio. sicut intẽtio coloris ad immutandum visum ponitur in medio moto ab ipso corpore colorato. ⁊ sic ponitur illa virtꝰ in sacramento corporali secũdum esse fluxibile. ⁊ etiã incõpletum. ⁊ hoc est possibile. licet impossibile esset ꝙ talis virtus cum supernaturalis ⁊ spiritualis poneretur in tali corpore vel sacramento corporali secundum esse manens ⁊ completum ⁊ fixum. ¶ Ad confirmandum vero istam virtutẽ esse in sacramẽto: et sacramentum agere per talem virtutem arguitur multipliciter ⁊ per rationes ⁊ per exempla. ¶ Per rationes. Tum quia deus nouo ⁊ speciali modo est in sacramentis ad sanctificandum creaturam secundum omnes. sed hoc non est per mutationem dei: sed per mutationem sacramenti ad visum applicati. cum igitur mutatio terminetur ad aliqd absolutum: non videtur esse in eis: nisi per aliquam specialem virtutem absolutam eis influxã ab agẽte deo. Tum quia quando agens agit in aliud mediante instrumento: prius naturaliter recipitur virtus agentis in instrumento ꝙ̃ in illo alio. patet in serra. Sacramenta autem sunt instrumenta dei in sanctificando. Tum quia videmus quod ignis inquãtum est instrumentum diuine iusticie: habet virtutem punitiuam qua agit in spiritus damnatorum. ergo similiter sacramentum in quãtũ est instrumentũ diuine mĩe habet vim iustificãdi sibi a deo

5. phisi.

Rõnes. .1. opi.

collata. nec aliquid repugnat. Tum quia medicina habet aliquam vim respectu sanitatis vel dispositionis ad ipsam. Tum quia sacramentum habet relationem realem ad effectum sacramenti. et hoc non est nisi mediante illa virtute absoluta. ¶ Ad hoc adducuntur exempla. Primum est de voce bene audibili. que est causa discipline. et habet virtutem mouendi intellectum. nã ipsa aliquo modo virtualiter continet intentionem proferentis: et ab ipso quandã virtutem videtur recipere: vt possit esse causa discipline in audiente: sicut dicitur in de sensu et sensato. similiter de fãtasmate corporali respectu intellectus tertio de anima. ¶ Secundũ exemplum est de celo. quod quidem inquãtum mouetur ab intelligentia: quasi instrumentum recipit virtutem generandi ista inferiora: etiam viua: in quorũ generationem non posset secũdum se. ¶ Tertium exemplum de semine quod in virtute generantis vel anime ipsius agit ad generationem: vt dicitur in vndecimo de animalibus: non in virtute propria sicut etiam scd̃o de anima. calor inquãtũ est instrumentum anime habet virtutem generandi carnem et multa alia consimilia possunt poni. nullum enim est inconueniens si instrumentum ponitur habere aliquam virtutem ab agente principali: per quam agat aliquid vel attingat: ad quod nõ posset in virtute propria: vt videtur. ¶ Ad hoc adducuntur auctoritates. prima est Augu. allegata in principio questionis. Secũda est bede super lucam: q̃ christus tactu sue mundissime carnis dedit vim regeneratiuam aquis: sed ista vis non est nisi illa virtus absoluta. ergo etc.

Margin: exẽpla p pma opi. — li. de aïalibus. — Beda.

2. opinio

Secunda opinio est: que negat illam virtutem absolutam. Ponit tamen q̃ sacramẽta sunt causa effectiua gratie: sicut prima: tamen per alium modum. quia sunt gratie vasa cõtẽtiua. cõtinent enĩ causam effectiuã gratie. deus enim cuius est causare gratiam: est in ipsis sacramentis modo speciali ad specialem effectum gratie causandum in anima recipientis sacramentum. licet enim sit vbiqz deus per essentiã: presentiam: et potentiam: hic tamen est specialiter insistens: et nõ solũ assistens sicut aliis rebus. et ideo sacramentum cui insistit: dicitur causare gratiã vel cõferre. ¶ Et ponitur ad hoc exemplum. sicut enĩ manus christi tangendo infirmum dicebatur ipm curare: et sibi conferre sanitatem pro tanto: quia diuinitas sibi insistens curabat: et sanitatem conferebat: sic dicitur sacramẽtum gratiam causare: non per aliquã virtutem supernaturalẽ sibi influxã. vel collatam. et formaliter inherentem: sicut primi ponunt. Q autem sacramẽtum non sit proprie instrumentũ habens talem virtutem actiuam: probãt. q2 nec attingit ad gratiam creãdam: nec ad aliquam dispositionem quia creatio cum sit de nihilo: dispositionem non requirit. quare etc. Potest tamen dici instrumentale agens aliquo modo. sicut manus christi dicebatur agens instrumentale in curatione infirmorũ: et diuinitas insistens dicebatur principale agens.

Margin: Exẽpluz

3. opinio.

Tertia opinio est probabilis et subtilis q̃ sacramenta sunt per se causa effectiua gratie. Et hoc oportet dicere: sicut dicunt primi. et potest probari hoc sicut primi probauerunt. ¶ Adducunt tamen vnam rationẽ specialem ad hoc talem. omnis dispositio necessitans ad aliquam formam. que nõ est ratio recipiendi ipsam: est causa effectiua realis et per se illius. pbatur ista tam de dispositione necessitante ex natura rei: q̃ ex ordinatione alicui9 vel institutione. de primo patet exemplum. quia scd̃m Aristo. scd̃o phisicorũ et quinto methaphisice. motus est per se causa effectiua sanitatis. ambulare enĩ (sicut dicit ibi) est per se causa effectiua enechie. idest bone dispositionis. sicut enechia est per se causa finalis ipsius ambulare. loquitur enim ibi aristo. de per se causis. et planum est q̃ motus ambulationis non est nisi quedam dispositio necessitans ad sanitatem: et hoc ex natura rei et subiecti sic dispositi. et non est ratio recipiendi ipsam sanitatem. quia ratio recipiẽdi manet manente forma recepta. sanitas autẽ non manet cum motu. nec econuerso. immo cessat mot9 adueniente sanitate. Similiter potest poni exemplum de motu respectu proprij termini intrinseci. quia est causa effectiua eius. et non est nisi talis dispositio necessitans vt videtur. Similiter declaratur de dispositione que est ex institutione alicuius necessitans: meritum enim ex ordinatione diuina et institutione est dispositio necessitãs ad premium vite eterne: non ex natura rei. quia non sunt condigne passiones huius temporis etc. Et planum est q̃ secũdum omnes meritum est causa premij: et nõ nisi causa effectiua: patet sicut de motu. probatur etiam ista maior per rationem. quia dispositio necessitans ad formam que non est ratio recipiendi: per se requiritur sicut aliquid prius natura: ad hoc vt sit forma. non per accidens. patet sicut nec dispositio que est ratio receptiui per accidẽs requiritur ad hoc vt sit forma. vel causet. sed per se. sz nihil requirit̃ p se ad hoc vt fiat effect9: nisi sit per se cã et9 quia a nullo per se depẽdet effect9. nisi a per se causis eius. ergo talis dispositio est per se causa talis forme. Sed non est causa materialis. patet. quia vel talis forma materiam non habet sicut partem sibi intrinsecaz. vel si habet materiã: tñ talis dispositio cum transeat et talis forma maneat: non potest esse materia eius. nec pertinere ad materiam sicut dispositio que ratio est recipiendi quam oportet manere. nec est forma eius pari ratione nec finis sed potius ecõuerso forma est finis talis dispositionis: vt patet. ergo cum non sit ponere quintũ genus cause: oportet necessario. q̃ talis dispositio sit per se causa effectiua realis talis forme. Est igitur maior vera. Si minor est ista: q̃ sacramentum noue legis ex institutione diuina vel ordinatione in suscipiente sacramentum vel potius ipsa susceptio sacramenti seu sacramentum in sua susceptione in non habente obicem. q̃tum est ex se ad gratiam recipiendam/ que non est ratio recipiendi gratiam. quia gratia manet: et sacramentum transit adueniente gratia: ergo est per se causa effectiua ipsius gratie. Nec sequitur ex hoc: q̃ sacramentum creet gratiam vel attingat ad creationẽ eius. nam sacramẽtum licet sit causa effectiua gratie nõ tamẽ per aliquã actionem elicitã: q̃ sit media inter sacr̃m ipsum et gr̃am et sit actio pductiua gr̃e: sz solũ q2 est dispositio necessitãs ad gratiam: que non

Margin: Aristo.

est ratio recipiendi modo predicto. Sic etiam ambulare licet sit causa effectiua sanitatis secundum philosophū. et tamen planū est ꝙ scđm veritatem ipsum ambulare nec est actio productiua sanitatis qꝛ sanitas nō est terminꝰ intrīsecus ambulationis: ambulatio enim non est motus ad sanitatem. sed ad vbi. nec etiam ipsum ambulare habet aliquam actionem elicitam: que sit actio productiua sanitatis media inter ambulare. sicut patet. tūc enim motus esset agens ⁊ eliciens aliam actionem. ideo ⁊c.

Correlarium. ¶ Stant ergo ista duo simul: ꝙ scilicet aliquid sit per se causa effectiua alicuius: et tamen nullam habeat actionem elicitam respectum illiꝰ nec sit etiā actio productiua eius vel etiam passio. ¶ Et potest probari hoc idem de caractere respectu gratie contra primos: vt videtur eis. et per istum modum sacramentum dicitur esse causa effectiua gratie: nec tamen attingit ad creationem gratie seu alicuius dispositionis ad ipsam: eo modo quo ponunt primi. et ita sunt causa gratie: et tamen non creant gratiam. sicut etiam nec meritum creat premium nec motꝰ crearet sanitatem si sanitas crearetur in ambulante: et de potentia subiecti non educeretur. ¶ Non valet etiam si dicatur contra eos: ꝙ sacramentum non est dispositio necessitans ad gratiam nec in se nec in sua susceptione. quia sacramentum exhibetur circa corpus. gratia vero in anima. sed dispositio et forma debent esse circa idem: ergo ⁊c. Dicunt enim ꝙ non oportet hoc de dispositione: que non est ratio recipiendi: sed sufficit: ꝙ sit eiusdem suppositi: licet non secundum eandem partem ergo quia corpus et anima vnum suppositum constituunt non concludit argumētum. Secus est autem de dispositione que est ratio recipiendi. bene enim oportet ꝙ sit in eodem cum forma ipsa sicut

Absolutio.3.opi. patet. ¶ Sic igitur dicunt: ꝙ non est aliqua virtus absoluta in sacramento per quam efficiat vel attingat gratiam seu aliquam dispositionem ad ipsam: sed virtus illa sacramenti non est nisi ordo efficax talis sacramēti ad gratiā suscipiēti cōferendā qui quidem ordo recte virtꝰ dicitur. qꝛ est vltimum de potentia: et vltimum quod habet sacramentum scilicet esse signum efficaciter ad gratiam sic ordinatum et ꝙ ipsam efficaciter significet virtus au-

2.celi. tem est vltimum de potentia. scđo celi ⁊ mundi. hec est tertia opinio.

4.opi. ¶ Quarta opinio est etiā probabilis: ꝙ sacramentum est causa gratie per modum meriti de condigno ⁊ operis acceptati a deo ad salutem suscipientis et gratiam sibi conferendam: hoc enim christus meruit per suam passionē: vt sacramentum suscipiens non habens obicē gratiam a deo consequeretur: et reciperet ipsam. Et ita sacramentum est causa gratie non effectiua: sed miritoria et exigitiua magis: et sicut meritum est causa premij: et sicut actꝰ charitatis est causa augmentationis charitatis. non ꝙ charitatem efficiat vel causet effectiue: sed ipse deus solus: sed magis per modum meriti actus talis est causa hoc probatur. ¶ Tum quia non aliter videtur esse sacramētum causa gratie: q̄ passio christi: a qua habet sacramentum suam efficaciam. vnde et ipsa passio christi vel christus passus est principale agens respectu gratie nostre sacramentalis sacramentum vero quasi instrumentum habens virtutem ⁊ efficaciam ex passione christi: sed passio christi est causa meritoria gratie sacramentalis. vt patet ergo ⁊ sacramentum. ¶ Tum quia etiam quādo aliquod agens agit mediāte instrumento coniuncto ⁊ etiā mediante alio separato: non habet maiorem virtutem instrumentum separatum q̄ coniunctum patet de manu et securi vel themone vel gladio. sed verbum filius dei operatur nobis sacramentalem gratiam mediante sua humanitate passa vt instrumento coniuncto que potest dici principale agens aliquo modo respectu sacramenti: quod est instrumentum separatum. Cum igitur ipsa passio christi vel humanitas passa vt distinguitur contra verbum: non sit causa effectiua gratie sacramentalis: quia sic est creatura: sed sit tantum causa meritoria: videtur ꝙ multofortius sacramentum non sit causa effectiua sed meritoria de condigno modo predicto. Sacramenta autem veteris legis nō cōferebant gratiam puta circūcisio ipsa nisi per modum meriti de condigno quia passio christi nōdū erat exhibita in actu. et ita differebant a sacramētis noue legis: sicut dicunt. hec de primo articulo principali: in quo sunt quattuor opiniones recitate.

¶ Quantum ad secundū articulum principalem arguam primo contra primā opinionem. Quantum ad hoc ꝙ ponit sacramentum esse causam effectiuam et dispositiuum ad gratiam causando illam dispositionem: quam vocant caracterem vel ornatum. Cōtra.1. opinionē ¶ Primo sic contra opinantem. quia ipse ponit alibi in secundo: ꝙ creatura non potest creare: nec ad effectum creationis attingere: nec principaliter nec instrumentaliter. et hic etiam dicit hoc. quia pro tanto negat sacramentum non attingere ad gratiam: licet ad dispositionem possit attingere. sed illa dispositio spiritualis quam ponit: puta caracter: non habetur nisi per creationem. Probatio. qꝛ est forma simpliciter supernaturalis: sicut et gratia ipsa: et de nulla potētia anime educitur nec de naturali/ nec de obedientiali: sicut nec gratia. nō enim habetur per mutationem ita ꝙ sua productio sit mutatio: vt patet saltem secundum eos ergo sacramentum ad talem dispositionem non attingit ita parum sicut ad gratiam. Nec valet responsio aliquorum dicentium ꝙ caracter vel talis dispositio non educitur nec creatur: sed inducitur. Aut enim sic inducitur: ꝙ de nichilo sit vel habetur et non de aliquo: vel potentia alicuius: ⁊ sic creatur aut sic ꝙ de aliquo vel potentia alicuius et per consequens per mutationem aliquam eius: de quo vel cuius potentia sit. et sic educitur quod est falsum et contra eos quare ⁊c. ¶ Secundo sic. sacramentum secundū eos est causa effectiua gratie per hoc: ꝙ est causa effectiua caracteris vel dispositionis. Tunc arguo: quando aliquid est causa tertij: quia est causa secundi: oportet ꝙ secundum sit causa tertij. et hoc siue in eodem genere cause: siue in alio. sed caracter ille nō est causa grē in aliquo gn̄e cause qꝛ nec forma nec finis. patꝫ nec efficiēs per eos. qꝛ creare nō pōt. nec materia ex qua: pꝫ. nec in qua vt dispositio que est ratio re-

cipiendi: quia anima seipsa disposita est ad gratiā:
sicut ad caracterem: vt videtur. igitur sacramētum
ex hoc nō debet dici causa gratie. Si aūt oporteat:
ꝙ secūdū sit causa tertij in eodē genere cause sicut
primū secūdi: tunc difficilius est argumentū. quia
caracter nō est causa effectiua gratie secundū eos.
¶ Tertio sic. Instrumentum secūdum ipos simul
habet opationē sibi propriā ex forma sua: ⁊ opera-
tionem suam que conuenit sibi ex motione: ⁊ in vir
tute principalis agentis. sicut serra simul secat li-
gnum per suam acutiem: et facit domum: inquan-
tum mouetur a domificante. Et similiter de sacra-
mento oportet ꝙ simul habeat suas operationes
duas. sicut aqua simul abluit et ad caracterem at-
tingit. sed actio sacramenti propria: cum sit corpo
ralis et cum motu: non fit in tempore. patet. sicut
aqua abluit in tempore: et mouetur in tempore.
igitur ad caracterem attingit in tempore. et cara-
cter successiue habetur. et per consequens gratia:
respectu cuius caracter est dispositio necessitans.
sed hoc est falsum. Tum quia gratia creatur et ha-
betur in instanti. Tum quia etiam ꝙ aliqua forma
successiue adquiratur: non videtur nisi propter par
tes mobilis seu subiecti: vel propter gradus for-
me: vel propter indispositionem contrariam: quam
oportet successiue amoueri: vel propter impoten-
tiam agentis. modo nulla talis causa inuenitur in
gratia: que adquiritur: saltem quantum ad vnum
gradum in quo posset adquiri per sacramentū. quia
non oporteret necessario ipsam adquiri in multis
gradibus vt videtur. ergo ⁊c̄. ¶ Si dicas ꝙ sacra
mentū vel alquid sacramenti puta vna syllaba ver
borum sacramenti posset habere operationem pro
priam in instanti. et illa syllaba erit sacramentum
completiue et in virtute precedentium faciet effe-
ctum in instanti. Sicut vltima gutta cauat lapidē
in virtute precedentium. Dico: ꝙ hoc patet esse fal
sum. Tum quia sicut tota oratio sacramentalis pro
fertur in tempore: ita et quelibet syllaba. Tū quia
tunc videretur: ꝙ alie syllabe superfluerent: et illa
vltima esset totum sacramentum. Tum quia exem
plum adductum non est ad propositum: nec acci-
pitur verum. vltima enim gutta in virtute propria
cauat lapidem. et quelibet alia precedens quando
cecidit: in virtute propria fecit aliquid de disposi-
tione ad effectum cauationis mollificando lapidē.
ita ꝙ precedentes guttas fuit aliquid factum de di
spositione. non sic autem secundum te in proposito
de precedentibus syllabis. ideo ⁊c̄.

Nota de gutta cauāte lapidem.

¶ Quarto sic. quia talis dispositio causata per sa
cramentum non videtur esse possibilis in sacramen
to eucharistie consecrando eucharistiam. quia ver-
ba illa sacramentalia consecrationis planum est ꝙ
ipsam transsubstantiationē non attingūt effectiue
sicut nec creationē. eiusdem enim virtutis est trans
substantiare et creare: nec aliquam dispositionem
ad trāssubstātiationē. quia illa dispositio aut esset
in pane: aut in corpore christi. non in corpore chri-
sti. patet. quia iam non esset dispositio. nec in sub-
stantia panis. quia cum illa sit dispositio necessi-
tans ad esse corporis christi: simul esset substantia
panis in qua ponitur dispositio illa. et corpus chri
sti sub speciebus. sed hoc est falsum. ergo ⁊c̄. Nec
valet si dicatur fugiendo: ꝙ verba illa attingunt ad
transsubstantiationem quantum ad recessum a ter-

mino a quo: puta quantum ad desitionem ipsius eē
panis. non tamen quantum ad accessum ad termi-
minum ad quem: puta quātum ad esse corpus chri-
sti. Primo quia non seruatur positio illorum: qui
loquuntur de dispositione preuia. nam non esse pa-
nis vel desitio essendi panis nō ē prior esse corporis
christi: sed vel simul vel posterior. Secundo. quia si
cut creatura attingere non potest ad creationem:
que est productio totalis alicuius non de aliquo:
ita non potest attingere ad desitionem essendi ali-
cuius: non resoluendo ipsum in aliquid sicut in ma
teriam vel subiectum. quia non potest agere aliud
vel facere: quod desinat esse: nisi presupponēdo ma-
teriam: vel nisi relinquendo materiam. Modo pla-
num est ꝙ substantia panis ita desinit esse ibi: ꝙ nō
resoluitur in materiā sed nichil de ipsa relinquitur
nec materia nec forma. et ideo nichil valet.
¶ Si dicas ꝙ illa dispositio ad transsubstantiatio
nem substantie panis in corpus christi est in ipsis
accidentibus vel speciebus: que manent. Non vi-
detur probabile. Tum quia accidentia sicut non
transsubstantiantur: ita non disponuntur ad trans-
substantiationem. Tum quia vna fictio videtur: ꝙ
accidentia panis per illa verba alterentur. cum so-
nus non habeat virtutem alteratiuam talem respe
ctu accidentium. Similiter etiam cum ipsa verba
possint non attingere ad materiam ipsam vel ad ac
cidentia ipsa: sicut quando aliquis consecrat san-
guinem cooperto calice: motus aeris verborum nō
attingit vsq̧ ad species. quare ⁊c̄. Similiter etiam
ita posset fieri transsubstantiatio non manentibus
accidentibus sed potius cōuersis: sicut et ipsis ma-
nentibus. Similiter etiam cum secundū ipsos ver-
ba consecrationis non prius agant in aliquid vel
circa passum q̄ȝ tangant ipsum: per Aristotelem se
ptimo phisicorum de simultate agentis et passi. et
in instanti prolationis terminate verba: vel speci-
es verborum nondum tangant species panis. quia
multiplicatio soni non fit in instanti sed in tempo-
re secundum philosophum in de sensu: sequitur ꝙ
per tempus post instans vltimum prolationis ver-
borum nondum transsubstantiatio facta est: nec di
spositio ad ipsam. et per consequens substantia pa-
nis per totum illud tempus manet. quod est falsum
et contra omnem veram opinionem de eucharistia
quare ⁊c̄. ¶ Secundo principaliter arguo contra
illam virtutem: quam ponit ista opinio in sacramē
to ad efficiendum caracterem vel illam dispositio-
nem ad gratiam. Et hoc sic primo illa virtus abso
luta. supernaturalis aut est in verbis sacramenta-
libus diuisibiliter aut indiuisibiliter. quia aut pars
est in parte: aut tota in qualibet parte. et similiter
potest argui de materia cum verbis. Non potest
dici: ꝙ ibi diuisibiliter sic ꝙ pars in parte. quia cū
sit spiritualis: partem et partem non habens sim-
plex est. Similiter etiam si pars esset in parte: tunc
corrumpetur ad corruptionem partis vel subiecti
sui. et ita nihil faceret ad effectum: qui fit in instan
ti terminationis verborum. Non enim potest dici:
ꝙ migret de parte in partem: de subiecto in subie-
ctum. Et similiter etiam sequeretur: ꝙ talis virtus
extensa esset: saltē per accidēs habens partē extra
partem. qđ repugnat spirituali virtuti. cuiusmodi
debet poni ista virt⁹. si eñ poneretur corpalis: tunc
nō plus videretur attingere ad effectum: q̄ȝ virtus

Arist. 7 phisicorum.

naturalis ipsorum sacramentalium. Et preterea quereretur qualis esset illa: et cuius speciei in genere corporalium. quod non posset facile assignari. Nec potest dici: quod tota sit in qualibet parte: ita quod sit indiuisibiliter ibi. Tum quia inter formas: que insunt materie vel subiecto corporali: sola anima rationalis est talis forma et subsistens. Tum quia oporteret quod de parte migraret in partem: vel omnino deficeret deficiente parte. et sic non esset talis virtus in vltima parte: puta in vltima syllaba. et sic nihil faceret ad caracterem vel dispositionem illam. Nec potest dici quod migret de parte in partem: de syllaba in syllabam. sicut patet. Si dicas quod sunt plures tales virtutes in verbis: et materiales in diuersis partibus verborum: sequitur quod virtus sacramenti vnius non sit vna: sed sit valde plures: et tantum aggregatione sit vna. quod non videtur conueniens. quare etc. ¶ Secundo sic de illa virtute quero: aut influitur sacramento vel verbis sacramentalibus in principio: vel in medio vel in fine. non in principio vel in medio. quia sacramentum nondum habet effectum suum. nec etiam deus qui est principale agens. et ita frustra infunderetur. Similiter etiam verba sequentia superfluerent: et non essent de necessitate sacramenti. Si dicas: quod in fine verborum influitur a deo: contra: aut accipis finem verborum prolationem vltime litere vel syllabe. aut instans: ad quod terminatur ista prolatio. si prolationem litere vel syllabe: cum illa sit formatio vocis et successiua: idem est sicut de tota prolatione verborum. Et ita potest argui sicut prius. si accipis in instanti illo terminatiuo prolationis verborum. Contra. tunc verba non sunt. tunc enim nõ est formatio verborum. Cuius ergo subiecti est illa virtus: cum verba non sint: sicut nec motus est cum instanti. Similiter etiam si in illo instanti influitur: aut in eodem instanti corrumpitur: et cessat: et ita simul est et non est. Aut post illud instans manet: et sic aut in tempore habito corrumpitur: quod non concederes: sed diceres: quod sicut in instanti habet: sic in instãti corrũpitur: et nõ in tpe: aut manet in tpe: et sic per aliquod tẽpus manet sine verbis et subiecto suo. et postquam sacramentum habet suum effectum. et sic frustra: quare etc. ¶ Tertio sic. si esset dare talem virtutem causatiuam dispositionis necessitantis ad gratiam: qua ratione esset dare eã in vno sacramento: pari ratione in alijs: sed in sacramento penitentie: vel quod non imprimit caracterem non est dare talem dispositionem necessitantem nec per consequens talem virtutem. Tũc enim sequeretur: quod alicui confitenti quantumcunque ficto conferretur per talem virtutem dispositio aliqua necessitans ad gratiam: que necessario adueniret sibi recedente fictione. sicut recedente fictione a baptisato qui recipit in baptismo caracterem: aduenit sibi gratia. nec oportet ipsum rebaptisari. sed illud est falsum. tunc enim confesso ficto in actu cõfitendi postea recedente fictione: necessario adueniret gratia. et sic non oporteret ipsum reconfiteri quod est falsum: et inconueniens. sicut patet.

Nota. ¶ Quarto sic. sicut sequenti rationem naturalem non sunt ponenda plura sine necessitate rationis: ita sequenti fidem non sunt plura ponenda sine necessitate fidei: vel auctoritatis: cui assentit fides. sed non apparet necessitas fidei: nec auctoritatis: cui assentiat fides ad ponendum talem virtutem absolutam in sacramentis: qua attingat ad aliquã dispositionem talem respectus gratie. Si enim appareret aliquid: precipue videretur: vt posset vitari efficacia sacramenti ex solo pacto et poni differentia inter sacramenta noue legis et antique: vel auctoritates alique: que possunt ad hoc allegari. Sed primum non cogit. nam velint nolint: oportet omnes recurrere ad pactum. quia talis virtus etiam si ponatur: non nisi ex pacto operatur. nec deus cooperatur sibi nec ad effectum eius nõ nisi ex pacto sequitur gratia non ex natura: vt patet. Similiter etiam auctoritates infra soluentur. ergo et cetera.

¶ Videtur ergo simpliciter negandus ille modus ponendi et illa virtus absoluta. oporteret enim ipsam plurificari eiusdem rationis in verbo et materia: vel etiam alterius rationis sicut et susceptiua. et tamen si poneretur sufficeret vna: vt videtur. Similiter etiam virtus illa se diffunderet in circuitu: sicut verbum: et posset habere: et haberet: quantum est ex se: suum effectum circa vnum sicut circa alium. eo quod agit naturaliter. quod non videtur. Similiter etiam esset sacramentum causa totalis equiuoca respectu illius dispositionis ad gratiam per illam virtutem. et ita esset simpliciter aliquid nobilius ipsa. quod non videtur. Tamen iste rationes que hic tangũtur vltimo: licet ponantur ab aliquibus: non sunt multum efficaces. et ideo in ipsis nõ sto sed potius in premissis. Refellit 1. opinio.

Cõtra 2. opinionẽ

¶ Contra secundam opinionem

arguo primo sic. Deus quantum est ex parte sui: non aliter existit in sacramentis: vel insistit eis. nã sicut in alijs rebus inest tantum per presentiam: essentiam et potentiam: ita etiam ipsis sacramentis. licet enim insistens sacramentis causet effectũ aliquem ad quem causandum non existit: nec insistit alijs rebus vel corporibus: tamen ita intime et perfecte insistit alijs corporibus: sicut sacramentis et vniformiter quantum est ex parte sui. sed per insistẽtiam ipsius dei in alijs corporibus non possunt dici alia corpora causare effectiue illud: quod deus creat insistens eis. tunc enim corpus humanũ posset dici efficere animã. quia deus sibi insistens creat eam. quod est falsum. ergo nec sacramenta per hoc quod verbum eis insistit: possunt dici efficere gratiam. ¶ Et confirmatur excludendo exemplum adductum pro opinione. quia si deus sic infuisset humanitati christi: quod non fuisset assumpta ad vnitatem diuini suppositi: nunquam manus christi dicta fuisset curare infirmos. quia diuinitas insistens sibi curabat eos. pro tanto enim hoc conceditur: quia est communicatio ydiomatum inter illa: que sunt vnum in supposito. sed planum est quod verbum dei quod causat gratiam: non insistit sacramento sic: quod sacramentum sit vnum suppositum cum verbo. ergo etc. ¶ Tertio ex dicto eius. quia vasi non debet attribui operatio locati vel contenti. sed sacramentum non dicitur causare gratiam: nisi per modum vasis. quia est vas contentiuum gratie secundũ eũ. ergo etc. Item esse contentiuum gratie non est nisi dupliciter. vno modo per modum subiecti. et hoc est continere formaliter. et sic sacramentum non continet. et dato quod sic contineret: adhuc propter hoc nõ esset causa effectiua gratie. vel virtualiter:

et hoc soli deo cõuenit. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic qua litercunqꝫ deus insistat sacramento: tamẽ nõ operatur gratiam in susceptione sacramenti ex natura rei: nec ex necessitate talis insistentie: sed ex pacto voluntatis sue: noto ecclesie ꝙ sic ordinauerit. et per consequens oportet eum recurrere ad pactum. et talis insistentia nihil videtur facere ad gratiam. sed solum pactum. Tamen ipse improbat opinionẽ de pacto: quare ⁊c.

Contra 3. opi. ¶ **Contra tertiam** opinionem: licet sit pulchra et subtilis arguo primo sic. Illud quod non est in re et in actu: quando gratia ponitur in actu: non est causa per se effectiua realis ipsius gratie: probo. quia cũ ens diuidatur in causam et causatũ: impossibile est ꝙ non ens in actu et realiter sit causa realis in actu alicuius effectus realis. Similiter patet hoc secũ-
2. phisic. do phisicorũ. ꝙ oportet causam in actu et particularem simul esse cũ effectu. et hoc cõceditur ab omnibus de causa efficiẽte. Secũdo hoc patet. quia sicut in possibile est: ꝙ non ens sit effectus realis in actu: ita impossibile est: ꝙ non ens sit causa realis alicuius. sed sacramentum non est: quãdo ponitur gratia in actu. vel si sit aliquod: accidit ꝙ sit. probatio. quia cum sacramentum consistat in rebus ⁊ verbis: verba autem non sint in instanti terminatiuo prolationis verborum: sicut nec tempus est in instãti vel cũ illo instanti: ⁊ tamen gratia ponitur in illo instanti. etiam secundũ ipsos ⁊ secundũ veritatem: sequitur ꝙ sacramẽtum non est: quãdo ponitur gratia et creatur in actu. ergo ⁊c. ¶ Et confirmatur secũdo. Nam aliquis fictus recipiens caracterem baptismalem: non autem gratiam: postea recedente fictione recipit gratiam baptismalem vel sacramentalem. sed tunc non est sacramentum. quia precessit per multum tempus forte. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. si sacramentum sit per se causa effectiua gratie: hoc non est nisi per modum dispositionis necessitãtis: sicut dicunt. sed impossibile est hoc. ergo ⁊c. Probatio minoris. quia sicut est impossibile: ꝙ nõ ens disponatur realiter: ita impossibile est: ꝙ non ens disponat. Siue sit dispositio per modum receptiui de qua est manifestum: siue non sit ratio receptiui. non minus enim ad rationem effectiui requiritur: ꝙ aliquid sit ens: ꝙꝫ ad rationem receptiui: vt videtur. cum ceteris paribus nobilius et perfectius sit effectiuum: ꝙꝫ receptiuum. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. si sacramentum est per se causa realis effectiua gratie: hoc est ratione ordinis efficacis ad gratiam: quem habet ex institutione diuina. quiquidẽ ordo est formalis in ratione sacramenti: etiam secundũ ipsos. Magis enim ex hoc ordine habet ꝙ sit causa: ꝙꝫ ex verbis vel ex materia. sed hoc est impossibile quia respectus rationis nõ potest esse causa realis: nec ratio cause realis alicuius effectus. iste autem ordo non est nisi respectus rationis circa sacramentum: etiam secũdum ipsos. quia nõ est nisi respectus sacramenti ad gratiam futuram qui non potest esse realis. quia ad non ens non est relatio realis. sed consurgit in sacramento ex volitione vel intellectione diuina: et non ex natura rei. Preterea magna difficultas est: quomodo talis respectus rationis sit ibi formaliter. ⁊ an sit ibi sic ꝙ ipso possit dici sacramentum actiuum vel effectiuũ ergo ⁊c. ¶ Quinto sic. sicut se habet receptum ad receptiuum sic vt videtur causatum ad causam effectiuam per se. sed impossibile est formam recipi in aliquo: quin referatur ad receptiuuꝫ realiter. ita ꝙ contradictionem implicat receptum formaliter in aliquo modo referri ad receptiuum. sicut ꝙ accidens inhereat subiecto: vel recipiatur in ipso: ⁊ nõ referatur ad ipsum. ergo impossibile est esse aliquẽ per se effectum: qui non referatur per se ad causam per se efficientem. sed gratia non refertur ad sacramentum realiter quia ad non ens nõ est relatio realis. ergo ⁊c. ¶ Sexto sic omnis causa effectiua per se realis creatura videtur realiter referri ad effectum quando ponitur in actu: vel saltem potest referri: ⁊ refertur secundum communem cursum nature. sed sacramentum non refertur realiter ad gratiam: quando ponitur sicut nec econuerso. relationes enim cause create effectiue ad effectum sunt cõuerse et mutue ergo ⁊c. Potest enim probari minor huius rationis. quia talis relatio et si non fundetur proprie super actionem efficientis: preexigit tamen actionem ipsam. sed secundum eos sacramẽtum non habet actionem aliquam respectu gratie. ergo ⁊c. ¶ Preterea contra eos. materia non causat aliquid: nisi recipiendo aliud a se: puta formam. igitur efficiens per se non causat aliquid: nisi efficiendo vel attingendo aliquid per suam actionem. sed sacramentum non attingit ad gratiam per aliquam actionem secundum eos. ergo non est causa effectiua. ¶ Octauo confirmat hoc de forma: que nihil causat vt forma nisi in formãdo aliud a se. puta materiam. ergo similiter nec sacramentum alicuius non est causa effectiua: nisi attingendo per actionem suam aliquem effectum et aliud a se. sed sacramentum nihil attingit secundũ actionem elicitam. igitur ⁊c. Unde videtur secundũ premissas rationes: ꝙ pari ratiõe dici possit aliquid causa effectiua alterius: respetu tamen cuius nihil faceret
¶ De istis quattuor rationibus vltimis (licet aliqui ponant eas) non curo nec sto in eis: sed in quattuor primis. Isti enim contra quos alij faciunt premissas rationes: dicerent ꝙ nõ valent de omni causa per se effectiua: sed tantũ de causa effectiua principali attingente per actionem elicitam de genere actionis ad effectum ipsum: etiam retorquerẽt premissas rationes contra eos: quia caracter vel dispositio illa ad gratiã oportet ꝙ sit causa effectiua gratie ad hoc vt possit saluari sacramentum esse causa effectiua gratie mediãte caractere. oportet enim ad hoc ꝙ primum mediante secundo possit dici causa effectiua tertij: ꝙ secũdum in eodem genere cause sit causa tertij Nec sufficit: ꝙ in alio genere cause puta per modum dispositionis: que est ratio receptiui. alioquin posset dici ꝙ generãs disponẽs materiam mediante dispositione ad animam esset causa effectiua anime rationalis: quod non videtur verum igitur tenendo positionem eorum: ꝙ caracter sit causa effectiua gratie: et tamen cum hoc oportet ponere ꝙ nullam actionem elicitam productiuam habeat respectu gratie: etiam secundum positionem eorum. quia cum sit creatura: creare non potest. ergo et cetera. Ita ꝙ nõ habent alij pro inconuenienti: ꝙ sit aliqua causa per se effectiua alicuius effectus habiti per talẽ causam: que tñ nullũ habet respectũ realẽ ad effectũ: nec attingit ad ipsum per actionẽ elicitam mediam inter causam et

ꝙ. 4. rõnes vltĩe sunt debiles.

effectum ipsi⁹ effectus productiuam. Sicut etiam declarant de motu ⁊ proprio termino intriseco: licet ipse motus bene sit ipsa actio vel passio productiua termini: et respectus quidā non ad terminū: sed ad agens: si sit passio. ad passum vero: si sit actio vtrum vero ista dicta sint efficacia dimitto gratia breuitatis tamen dicta opposita videntur magis probabilia.

Contra 4. opi.

¶ Contra quartam opinionem arguo primo sic. si sacramentum est meritum de cōdigno ipsius gratie sacramētalis: quero cuius formaliter merentis sit meritū. quia aut est meritū christi: aut meritum conferētis seu ministrātis aut meritum recipiētis. Sed non est meritum christi. precessit enim totum meritum christi: vnde ⁊ nihil meretur a modo christus de nouo. Nec meritum cōferentis. quia ministrans cum sit pessimus frequēter: ⁊ ī peccato mortali: nō meretur gratiam de cōdigno ipsi recipienti sacramentū sed frequenter demeretur sibi ipsi dānationē eternam ministrādo indigne sacramētum. Nec est meritum recipientis. quia tunc prima gratia inesset sibi ex merito proprio cōdigni quod est falsum quia tunc meritum condigni non presupponeret gratiam in merēte. igitur ⁊c. ¶ Secundo sic sacramētum nō est actus meritorius de condigno per se ad hoc vt per ipsum habeatur gratia. Immo nec est actus meritorius. quia est aliquod sensibile signum. ⁊ nō est actus charitate formatus. ergo nō est causa gratie per modum meriti. Dices ꝙ licꝫ sacramentum non sit meritū: tamē susceptio sacramēti est meritum. Dico ꝙ nō potest hoc esse. quia si susceptio sacramenti esset meritum de condigno: non esset meritum nisi recipiētis ⁊ planum est: ꝙ nō est meritum recipientis. Tum quia paruulus mereri nō potest. et ita potest similiter argui de merito cōgrui q̄tum ad paruulos ⁊ christum ⁊ ministrātem aliquo modo. Tum quia nullus de cōdigno sibi meretur primam gratiam. nec est meritum ministrantis. patet. quia frequenter est malus ⁊ in pctō mortali. nec meritum christi. patet. meritum enim christi fuit ipso viuente. et fuit actus bonus voluntatis sue charitate format⁹: quo passionē ꝓpriā scḋm voluntatem dei acceptauit ad redemptionem generis humani. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic dato ꝙ sacramētum sit meritum. Quero a te vtrum sit vere causa gratie vel non. si dicis ꝙ non: tunc non das plus de causalitate sacramētis: q̄ alij qui ponunt diuinam assistentiam ibi: et deum causare gratiam. non autem ipsa sacramenta ⁊ tunc niteris frustra. si sic. aut est causa finalis: aut materia: aut forma: aut efficiens: non nisi efficiens: patet. ergo dicere ꝙ sacramentum est causa gratie per modum meriti: et non causa effectiua est contradictio. ¶ Preterea potest argui contra istam opinionem quia quod nō est non est causa alicuius entis vere et realiter: sed meritum non est: quando premium est frequenter ⁊ vt in pluribus. et in proposito specialiter de sacramento et gratia. ergo ⁊ cetera. Dices ꝙ licet meritum non sit in re: est tamen in acceptatione. Dico ꝙ sicut non est in re: ita non est causa in re sed bene acceptatio diuina vel volitio causa est. non autem meritum ipsum: quod non est. Et ita debet intelligi si aliquādo dictum est: ꝙ meritum in acceptatione diuina est causa premij. Sic ergo nulla premissarum opinionum videtur esse vera. hec de secūdo articulo principali.

Opinio alia: quā tenet auctor.

¶ Quantū ad tertiū articulū respondeo aliter ad questionem. et dico primo: ꝙ sacramentum non est causa per se effectiua gratie nec alicuius dispositionis ad ipsam. Et hoc sufficienter probatum est supra arguēdo cōtra alias opiniones. Et pōt adduci auctoritas bernardi ad hoc superi⁹ allegata in principio questionis. ¶ Secūdo dico: ꝙ adhibito sacramento vel recepto: habetur gratia: nisi sit obex vel impedimentum in suscipiente: ⁊ hoc ex ordinatione diuina et volitione efficaci diuine voluntatis ꝙ sic fiat. et ex pacto suo: quod declaratum est ecclesie per fidem. ⁊ dicta sanctorum. Ita ꝙ deus solus effectiue causat gratiā: tamen adhibito sacramento quod quidem sacramētum nihil operatur vel efficit: ad hoc sed tantū cōcomitatur vel precedit Ad hoc ponūtur plura exempla. vnum est de bulla pape: qua habita adquiritur alicui prebenda vel confertur. Aliud est de merello vel signo: quo habito confertur alicui elemosina: licet nihil faciat merellus ad talem collationem: vel etiam bulla pape. Et possunt multa alia exempla poni: sed nō est vis. ¶ Tertio dico: ꝙ nullam oportet ponere virtutem in sacramentis per quam sint cause gratie vel dispositionis ad gratiā: sicut apparet ex predictis. quia proprie loquendo et veraciter siue realiter: sacramenta non sunt causa gratie: nec dispositionis alicuius ad gratiā: nec caracteris vel alicuius talis ornatus: qualem ponunt alij. ¶ Quarto dico: ꝙ improprie et large loquendo de causa. ⁊ modo populari vel vulgari: sacramenta possunt dici causa gratie. ⁊ ita virtutem aliquā habere. eo modo quo bulla pape dicitur habere virtutem collationis vel adeptionis prebende. ⁊ merellus virtutem collationis elemosine pro tanto. s. ꝙ istis habitis vel positis: habentur vel cōferuntur illa. non ex natura ⁊ virtute talium: sed ex voluntate ⁊ ordinatione conferentium: vnde ⁊ virtus talium non dicitur: nisi ordinatio efficax instituentis ad talia consequenda. ¶ Et similiter potest dici in sacramento: ꝙ virtus eius non est nisi ordinatio ipsius efficax a diuina voluntate ad hoc vt ipso habito vel adhibito: obice non impediente habeatur gratia in suscipiente. et non est nisi respectus rationis obiecti voliti a deo vel ordinati sicut videtur. Et istam opinionem tenent multi: ⁊ tenuerunt ⁊ videtur mihi melior inter omnes. ¶ Quia vero difficiliora que possint contra opinionem obijci tanguntur supra arguendo ad principale vel ꝓ opinionibus aliorum. ideo dimitto instare. et soluo ad motiua aliorum.

Ad rōnes pme opi.

¶ Ad primum pro prima opinione: que dicit ꝙ oportet omnes dicere sacramēta esse causas per se ipsi⁹ gratie. Dico ꝙ nō oportet: nec ad hoc cogit auctoritas aug. nec diffinitio sacramenti: sicut apparebit soluendo ad rationes principales. Ad illa duo que adponūtur qn̄ dicitur primo ꝙ sacramētū alias esset causa per accidēs gratie. et sic ista causalitas ꝑ se nō pertineret ad ꝯsiderationē de sacro. Dico ꝙ sacrꝫ eē realē causam ⁊ veram ipsius gratie nō pertinet per se nec per accidēs ad cōsiderationē de sacramēto: tā q̄ aliquid attribuendum sacramento. quia secūdū

veritatem non est causa: sed magis tanꝙ aliquid
remouendum a sacramento. pro tanto tamen perti
net ad cōsiderationem: ꝙ sacramētum sit causa gra
tie modo predicto improprie. s. ⁊ vulgariter loquē
do. q2 ipso suscepto habetur gratia sicut si esset cō
sideratio de bulla vel merello: nō solū ꝙtū ad sub-
stātias talium: sed etiam ꝙtum ad valorem ipsarū.
et sic magister principalius intendit tractare de sa-
cramētis magis ꝙ vt sunt res quedam naturales.
¶ Ad secūdum dico ꝙ nō obstantibus predictis:
sacramēta noue legis preminentiam habent super
sacramentum circuncisionis. vel alia sacramenta
que antiquitus gratiam contulerunt. quia in pri-
mis conferebatur gratia ex opere operantis vel su
scipientis: si erat adultus. i. requisita fide saltem in
formi ipsius operantis: puta parentum: vel circū-
cidentis puerum. vnde oportebat ꝙ haberent fidē
christi. Et ordinauit deus ꝙ cum tali fide operan-
tis vel suscipientis haberet sacramentum efficatiā
idest efficaciter conferret gratiam suscipientis: vel
potius cum ipso a deo conferretur. Sed non sic de
sacramentis noue legis: sed in ipsis ex opere opera
to confertur gratia vnde nō oportet ꝙ operās cre
dat: sed sufficit ꝙ cum debita intētione: puta ꝙ in-
tendat facere quod facit ecclesia christianorum: li-
cet discedat: ⁊ non credat ꝙ aliquid faciat: sed si va
let: valeat/ administrando sacramentum habetur
Infidelis baptisare pōt. gratia in suscipiente obicem non habente ab ipso
deo. Et sic patet ꝙ vnus infidelis etiam baptisare
potest. Et patet differētia sacramentorum noue le
gis ad alia. ⁊ etiā preminētia eorum ad alia. ⁊ hec
est etiā differētia que solet communiter assignari.
¶ Ad illa que adducūtur declarando: ꝙ sacramē-
ta sunt causa effectiua instrumentalis et dispositi-
tiua respectu gratie non autem principaliter/ patet
ex predictis. ꝙ sicut sacramētum nō potest esse cau
sa principalis: nec attingens ad gratiam: ita nō po
test esse causa instrumentalis attingens ad caracte
rem vel dispositionem quam ponūt alij. q2 ita opor
tet eā creari sicut gratiam. ergo ⁊c. ¶ Ad illa que
adducūtur pro illa virtute absoluta que est aliquid
in fluxu ⁊ in esse imperfacto in ipso sacramento si-
cut instrumento. Dico ꝙ nihil est proprie in fluxu
nisi motus qui est ipse fluxus: vel etiā tempus seu
entia successiua. Et dico ꝙ talia tantūmodo sunt
respectus. et per consequens nihil absolutum est in
fluxu. sed est permanens omne absolutum. ⁊ per cō
sequens illa virtus. ¶ Ad primū ergo pro illa vir
tute quādo dicitur ꝙ deus nouo modo est presens
creature vel sacramento ad sanctificandum: conce
datur nouo modo. non quia aliter ꝙ per presentiā/
essentiam/ ⁊ potentiam: sed quia ad causandum no
uum effectum. ⁊ dico ꝙ hoc est cum mutatione sa-
cramenti. sed illa mutatio nō terminatur ad aliquā
virtutem absolutam: sed ad respectum applicatio-
nis ipsius sacramēti ad vsum. Nec oportet ꝙ om-
nis mutatio terminetur ad aliquid absolutum: sed
potest ad respectum extrinsecum terminari. sicut
patet de motu ad vbi. ¶ Ad secūdum dico ꝙ nul-
la virtus absoluta recipitur in instrumento ad agē
dum. Unde nec instrumentum artificiale quod pro
prie est instrumentum: et a quo sumpta est ratio in-
strumenti: et diriuatium est nomen ad alia nullam
habet virtutem actiuam vnde instrumentū est nec
a se: nec ab agēte receptam: per quam attingat ad
effectum principalis agentis. nec ad aliquā dispo-
sitionem. sed si ad aliquid attingit per virtutem ali
quam sibi formaliter inexistentem respectu illius
non dicitur. nec est instrumentum: sed magis prin-
cipale agens eo modo quo agens principale distin
guitur contra instrumentale. vnde et quando car-
pentator mediante securi secat: securis nihil facit
effectiue: sed tantum sunt ibi due motiones ordina
te: quarum vna est prior: ⁊ est securis. Alia vero po
sterior est: et est partium ligni et expulsio ipsarum
a priori situ: vel separatio ipsarum: et ab eodē agē
te: puta a mouente securim: non a securi. Non em̄
oportet ꝙ instrumentum aliquid absolutum reci-
piat a principali agente: quo agat: vt patet. Nec
duricies securis licet sit impassibilitas quedā qua
possit resistere et non faciliter pati ab alijs: non ta
men est qualitas actiua: vt videtur. Nec etiā figu-
ra. Tum quia tunc considerans figuram nō abstra
heret a motu. quia consideraret per se primū prin-
cipium motus. Tum quia si deus conseruaret figu
ram vnius mollis: et moueret ipsum de loco ad lo-
cum: ita expelleret aliud corpus sicut durum. Cor
pus enim quasi formaliter expellit aliud corpus de
alio loco: sicut vna forma aliam de eadem materia
vel subiecto nō autem expellit ipsum effectiue per
aliquam virtutem motiuam: sed magis mouēs cor
pus expellit aliud corpus de eodem loco ad quem
mouet alid corpꝰ q̄re ⁊c. ¶ Sic igit̄ dico ꝙ instru
mētū nō agit: nec hꝫ talē v̄tutē absolutā a p̄ncipali
mouēte in fieri tm̄. valde eī est īpossibile ꝙ securis
quotiens mouetur ab artifice: acquirit vnam for-
mam absolutam vel virtutem: et quotiēs cessat mo
ueri: totiens perdat aliquid absolutum. ¶ Ad ter De igne inferni.
tium de igne inferni. dico ꝙ ignis inferni per mo-
dum instrumenti nihil agit in spiritus damnatorū
puniendo ipsos. vel affligēdo nec recipit aliquam
virtutem absolutam ad hoc faciēdum: sed per aliū
modum affligit: sicut dicetur infra. Nec ī illa actio
ne est instrumentum: nisi extendendo nomen instru
menti ad omne agēs secūdarium. et ita omne aliud
agens ab ipso deo posset dici aliquo modo instru-
mētum quo non loquor modo. Vel dicendū ⁊ simi
liter ad illud quod precedit de instrumēto quod nō
est simile de igne respectu afflictionis damnatorū.
quia illa afflictio vel dolor educitur de potētia sub
iecti: ⁊ nō habetur per creationem: sicut gratia vel
caracter: vel dispositio ad gratiam. ¶ Ad quartū
dico ꝙ sacramenta nō sunt proprie loquendo medi
cine peccati habētia aliquam actionem qua attin-
gant gratiam vel dispositionem in anima ad gra-
tiā. sed pro tanto dicūtur medicine quia ipsis adhi
bitis cōfertur a deo gratia expiatiua peccati ⁊ ani
me sanatiua quasi sanitas eius spiritualis. ¶ Ad
quintum dico ꝙ sacramētum nō habet realem rela
tionē ad effectum seu ad gratiam. Non enim reali
ter sacramētum quando gratia inducitur ⁊ ita ad
gratiā realiter nō refertur sicut etiam ad non ens
nō est relatio relalis: nec gratia ad ipsum sacramē
tum realiter refertur. Et preterea dico ꝙ nō opor-
tet ad hoc ꝙ aliqd de nouo realiter referat̄: ꝙ pro-
pter hoc aliquid absolutum de nouo in ipso adqui-
ratur sicut declarari potest ⁊ in respectibus extrin Ex ēplorū solutō
secis et intrinsecis. sed transeo. ¶ Ad exempla di
co ꝙ primū de voce bene audibili non valet ad pro
positu. primo quia accipit falsum. vox enim vel ser

mo bene audibilis non habet in se: nec recipit aliquam virtutem vel intentionem ab anima proferētis seu instituentis: vt per talem virtutē possit causare in anima vel intellectu disciplinam per modū talis instrumenti: sicut ponunt ꝙ autem nulla talē virtutem absolutam recipiat patet. quia anteꝙ imponatur ad significandum: nō habet talem virtutem: vt patet. per impositionem vero imponentis nō recipit aliquid absolutum reale positiuum in se ipsa: sed solum respectu rationis ad rem signatam: vt signi voluntarij ad signatum. Sermo igitur bene audibilis nō est causa discipline: sicut dicūt. sed pro tāto dicitur causa discipline quia sermone prolato immutatur sensus et fantasia. ⁊ vltimo intellectus ad cognoscēdum talem vocem secūdum se. et vlterius quia intellect⁹ nouit ꝙ talis vox vel talis sermo impositus est ad significandum talē rem. hinc est: ꝙ per vocem tanꝙ per signum rememoratiuum cognoscit rem conferendo signū ad signatū: de qua re oportet ꝙ habeat notitiam aliquam per propriam speciem vel fantasma: que causant conceptum eius: non autem ipsa vox per se ⁊ directe: nec ex aliqua virtute recepta in ipsa a proferentē. Tūc enim a quocunꝙ ⁊ cuicunꝙ proferretur: haberet eandem virtutem: et generaret in anima disciplinam. quod patet falsum. Si enim gallico proferatur flamingum vel huiusmodi. nunꝙ propter hoc generabitur in ipso disciplina. sed oportet ꝙ prius doceatur talem vocem secūdū idioma flamingum significare talem rem. Secundo non est ad propositum. quia disciplina est aliquid educibile de potētia anime vel intellectus. nō autem gratia ipsa vel caracter. et ita dato ꝙ exemplum esset verum: adhuc non valet ad eorum propositū. ¶ Ex quo etiā patet ad vnum aliud exemplum quod solet poni de fantasmate: quod agit in intellectum in virtute intellectus agentis. dicendum enim dato ꝙ in intellectum possibilem agat fantasmate: non tamē recipit aliquam virtutem absolutam ab intellectu agēte. immo nihil omnino: sed per virtutem propriam agit illud quod agit. nec debet dici instrumentum intellectus agentis: dicitur tamen agere in virtute intellectus agentis: quia nō agit in intellectum possibilem nisi concurrente intellectu agente tanꝙ principaliori ⁊ nobiliori agente. Preterea etiam dato ꝙ talem virtutem reciperet: et mediante ipsa ageret: non est simile in proposito: quia intellectio ad quam coagit fantasma: educitur de potentia intellectus. non sic gratia nec caracter.

¶ Ad secundum exemplum de celo satis dictū est in secūdo: ꝙ celum nec in virtute propria: nec ī virtute alteri⁹ seu ab alio recepta potest generare aliquod viuum attingendo ad animam. Tunc enim causa totalis equiuoca esset simpliciter innobilior suo effectu sicut omnino viuum viuo eo modo quo deductum est in secūdo. Nec valet responsio: ꝙ nō est incōueniens de causa instrumentali: sicut dictū est ibidem. Preterea dico ꝙ celum ab intelligentia motrice non recipit motum ⁊ situm: qui non est vis generatiua: sicut patet. Similiter etiam dato ꝙ sic esset: adhuc non est simile: quia forma viui ad cuius generationem posset attingere celum educeretur de potentia materie. non sic autem gratia de potentia anime quare ⁊c̄. ¶ Ad aliud exemplum de semine satis dictum est in secundo ⁊ in tertio: ꝙ semē nō agit nisi dispositiue ad generationē. Similiter etiam ꝙ in virtute generantis hō potest ad generationem facere sicut est ibi deductum. diceretur enim ꝙ aliquid agat in virtute vel per virtutē alterius: quam non habet in se formaliter: est ignorare vocem propriam. sicut dicere ꝙ aliquid sit per formam alterius: sed bene per virtutem suam propriam: quam habet a generante a quo causatur decidit et seminatur que est forma sua vel qualitas: dispositiue agit. nec in tali actione proprie loquendo est instrumentum. Et non est simile de ipso et de sacramento vt in instrumento. quia dispositio illa ad quā agit semen de potentia materie vel subiecti educitur non sic dispositio ad gratiam quam ponunt vt caracter. ¶ Ad tertium exēplū qđ implicatur eodē mō sicut dictū est de semine suo mō. calor eñ nullā virtutē recipit ad generandum carnē. nec vnꝙ attingere potest ad generationem carnis: nisi dispositiue. et tunc non est simile in sacro: sicut dictū est pluries in premissis. Si dicas ꝙ aristo. dicit oppositum. dico ꝙ nō dicit sicut imponis sibi. sed bene dicit ꝙ calor est instrumētum anime ad generandū carnem. ⁊ hoc verum est extēdendo nomen instrumēti ad agēs dispositiuum etiam per propriam formaꝫ. ¶ Ad auctoritates. Ad primā de aug. ad aliam de beda dico ꝙ illa vis non dꝫ intelligi virtus aliqua super naturalis absoluta eis influxa. sed extendendo nomen hoc dixerunt. Sicut diceretur ꝙ bulla habet vim habendi prebendam: ⁊ ꝙ est littera magne. virtutis. vel merellus elemosinam: sicut dictum est supra. *Ad auctoritates.*

¶ **Ad illa** que dicuntur in secunda opinione planum est ꝙ primum deficit ibi: quia nō sic potest dici sacramētum causare gratiam sicut manus christi curabat infirmos. Nā secundum cōmunicationem ydiomatum hoc dicebatur. q̄r verbū insistēs manui erat idē supposito. licet non primo: sed tota humanitas primo. non sic deus insistens sacramēto est idem supposito cū sacramento. quia patet ꝙ verbum non est vnitum sacramento suppositaliter: nec etiam econuerso. Et preterea etiam sanitas infirmorū qua curabat christus educibilis erat de potentia subiecti. ⁊ ideo magis poterat conuenire manui vel creature: ꝙ gratia vel creator. ¶ Ad illud quod adducit contra virtutem instrumētalem quam ponunt alij gratis conclusionis concedo. *Ad motiua secūde opinionis*

¶ **Ad motiuum** tertie opinionis: quando accipitur ista ppositio ꝙ omnis dispositio necessitans ad aliqua formam que nō est ratio recipiēdi ipsam: est per se causa effectiua eius. Ista ppositio est dubia. Nam sicut dispositio necessitās ad aliquā formā que est dispositio receptiui manens etiā cum forma recepta nō est causa forme per se: nec compositi: sed accidens quoddā disponens materiā. q̄r nec est materia forme nec forma. q̄r forma non est composita ex materia: nec accidens est intrinsecum substantie. nec est pars intrinseca materie: etiā loquendo de materia in qua. q̄r tunc accidēs esset informabile a substantia. ⁊ cōpositum ex tali materia ⁊ forma non esset per se vnum q̄r ex substantia ⁊ accidente nō fit vnū per se. Similiter illa dispositio nec est efficiens: nec finis forme. patet. ⁊ non minus preexigitur ad formā ꝙ dispositio que nō est ratio receptiui: vel disposi- *Ad dicta. 3. opi.*

tio recipiētis manens cū forma recepta. ¶ Ad exēplum de motu dico primo de motu comparato ad propriū terminū intrinsecum sibi: vel q̄ motus nō est qñ terminus est: vel motus est: qñ ponitur terminus. ꝛ siue sic: siue nō sic. diceretur ab aliquo q̄ motus non est per se causa effectiua termini. sed sunt duo effectus ordinate causati in passo: quorū vnus est passio de genere passionis: ꝛ alius est terminus ipsius motus. Et quicquid sit de hoc si ponatur q̄ motus nō est: qñ terminus ponitur vtpote q꞉ motus est in tēpore: ꝛ terminus in instanti. ꝛ instans non est cum tēpore precedenti: secure potest dici q̄ motus non est causa effectiua sui termini sicut non ens non est causa effectiua alicuius entis. Et similiter diceretur de motu respectu termini sui extrinseci: sicut de ambulatione respectu sanitatis: nisi q̄ talis motus nō est ipa productio termini talis: sed magis est productio vbi. licet talem motum cōcomitetur vel consequatur sanitas vel dispositio aliqua ad sanitatē: siue ad eodem agente sicut est motus: siue ab alio ꝛ hoc si ponaꝛ talis motus esse: qñ sanitas poniꝛ. Si aūt non sit qñ sanitas vel dispositio ad ipsam ponitur: tunc dicendū est oīno q̄ nō est causa eius. Ad philosophū si ponatur q̄ sit ambulare qñ sanitas vel dispositio ad sanitatē poniꝛ qñ dicit q̄ ambulare est causa sanitatis. diceretur q̄ non apparet necessitas huius dicti: sed bene apparet hoc q̄ aliquo ambulāte cōtingit ipsum sanari vel disponi ad sanitatē. sed non sic q̄ ambulatio sit causa effectiua illius sanitatis vel dispositionis alicuius absolute ad ipsam sanitatē ꝛ ita per se loquendo non est causa sanitatis effectiua. vel forte pro tāto dicitur ambulatio vel motio esse causa: q꞉ per ambulationē que terminaꝛ ad vbi approximatur sanabile situāti: vel mutatur situs aliquoꝝ que inueniūtur in corpore: quib⁹ sic situatis ꝛ approximatis agens sanitatē facilius causat sanitatē. vnde non dicitur ambulatio esse causa effectiua: nisi sicut approximatio vel elōgatio agētis ad passuꝫ: vel nisi populariter scđm modum loquendi cōmunem. ¶ Ad exemplū de merito quod est causa premij: dico q̄ meritum precedens in via nō est causa premij: qñ ponitur in patria. q꞉ tunc meritū nō est: sed precessit. Nec est dispositio necessitās. q꞉ sicut nihil non disponitur: ita nihil vel nō ens nō disponit: positiue dico. sed deus est causa premij: nō aūt meritū ipsum. licet merito precedente. Si dicas q̄ meritū est in acceptatione diuina. dico q̄ meritum non est in seipso: sed acceptatio vel volitio diuina de merito bene est. ꝛ illa causat bene premiū. s. volitio dei: sed nō ipsum meritū qđ iam nō est. Aliud eñ est dicere q̄ meritum causet premiū: ꝛ q̄ acceptatio diuina vel volitio eius causet premiū. q꞉ illa non est meritū ipsum nec ecōuerso. Si vero meritum presens sit cū premio: sicut fuit vt puto in anima xp̄i: tunc nō currit illud impedimētum de non esse meritū: qñ ponitur premiū. Sed tñ adhuc diceret aliquis q̄ meritū non est causa premij. Accidit eñ q̄ meritū sit qñ ponitur premium. et nō est hoc per se. ideo ꝛ meritū per se nō est causa premij. Similiter premiū quod est gloria multoforti⁹ q̄ gratia causabile. est a solo deo per creationeꝫ. ¶ Ad rationem per quā probatur illa maior diceretur q̄ forma per se nō dependet a tali dispositione precipue nō manente: nec in suo esse: nec in suo poni. q꞉ illa dispositio nō est qñ forma ponitur: ꝛ habet primo esse. Si aūt ponatur simul esse cū forma qñ ponitur: adhuc nō dependet forma ab ipsa: sed ambe dependēt ab agēte: sicut duo effectus ordinati. nō autem vna ab alia: sicut effectus a causa: licet etiā per se ordinentur. Et ideo non videtur efficax illa maior. Ad minorē quicquid sit de maiore. dico q̄ sacramentū nō est dispositio necessitans ad gratiā qñ ponitur. q꞉ tunc non est. vel si est: accidit q̄ sit. ꝛ patet. q꞉ in instanti terminatiuo ꝓlationis verborum sacramentaliū poniꝛ gratia: ꝛ tūc sacramētū nō est: sed transijt sicut ꝛ verba. vel si sacramētum est dispositio necessitans: non tñ est manens ꝛ existens. ꝛ ita non est possibile q̄ sit causa realis vera eius quod ponitur. Dices q̄ verū est per aliquam actionē elicitam attingēdo ad gratiam: nec etiam causa in esse: sed in fieri tantum. Dico q̄ non intelligo aliquam veram causam realem alicuius effectus que non sit ens quando ponitur effectus. Contradictio eñ plana est ponere nō ens esse causam. q꞉ causa ꝛ effectus tanq̄ partes diuidunt ens. Et ita impossibile est q̄ vel causa: vel effectus qñ ponitur sit nō ens. Similiter etiā de causa in fieri nō intelligo illud dictū. aliquid eñ dicitur esse causa alicuius in fieri: qñ est causa q̄tū ad fieri illud: ponēdo illud in esse vel aliquid eius: licet nō sit causa in cōseruando: sed potest cōseruari sine illo. Et planum est q̄ etiā talis causa est in actu. qñ suus effectus: ꝛ illud quod causat ponitur in actu. Et sic dico in proposito. q꞉ igitur accidit q̄ sacramētum sit in actu. immo non est in actu: qñ ponitur gratia: sicut ostēsum est supra. nō videtur mihi dicendum q̄ sacramētum sit per se causa effectiua realis gratie: vel eius quod habetur mediante sacramento. Ex predictis etiam patet q̄ omnes opiniones que ponunt sacramenta sic esse causas per seipsius gratie: non sunt vere.

¶ Ad primum motiuum vltime opinionis dico q̄ meritum non se habet ad premium: nec sicut causa eius: nec sicut effectus eius. ꝛ ponere q̄ sit causa: est ponere cum alijs q̄ sit causa effectiua: sicut dictū est supra. Secundo dico ad maiorē q̄ licet sacramenta habeant efficaciā vel virtutē predictā: quam exposui supra a passione christi: eo modo quo dicetur infra. q꞉ nō proprie a passione: sed a diuina voluntate. nō oportet tamē q̄ vniformiter vel eodē modo habeaꝛ gratia per sacramētū ꝛ per passionē christi. quia sacramentum non est actus meritorius sicut fuit passio christi. Et preterea dato q̄ esset meritū: adhuc nō propter hoc esset causa: sicut dictū est supra. ¶ Ad scđm dico q̄ nec passio christi nec sacramentum est causa effectiua gratie: et per cōsequens nulla causa. quia nō sunt quādo gratia ponitur ī effectu. Et bene cōcludit argumētū: q̄ nō plus sacramentum est causa q̄ passio christi: sed nō q̄ sit causa. Dices q̄ immo causa meritoria licet minus pricipalis q̄ passio. dico q̄ nō intelligo q̄ causa meritoria cum nō sit meritū ipsum: sit vere causa sicut meritum respectu premij vt dictum est supra. vnde si meritum dicatur causa: hoc est equiuoce q̄tum ad vnā conditionem cause. q꞉ est aliquid prius premio. sed nō propter hoc causat ipsum. ꝛ tunc ponendo q̄ sacramētum sit causa meritoria: quod tñ nō est verum sicut probatum est supra: nō plus ponitur nisi q̄ sa-

Quo ambulatio est causa sanitatis.

Ad motiua. 4. opi.

cramētum est aliquid prius exhibitū acceptatum a deo: vt recipienti cōferat deus gratiã. Et non est etiã attribuere aliquã causalitatem effectiuã plusꝗ alij attribuunt qui ponūt ibi diuinam assistentiam ad causandū gratiam. Et frustra laborãt sic ponētes: vt videtur. hec de tertio articulo principali.

Ad ratiões p̄n cipales.

Ad primum principale patet de illa virtute: et quid respōdendū est ad auctoritatē Augu. sicut de virtute bulle vel merelli: nisi ꝙ adhuc dissimile est de istis. q̄ bulla ⁊ merellus manēt cum collatione prebende vel elemosine: sed sacramētum vt in pluribus nō manet cum collatione gratie. Et dico vt in pluribus. q̄ eucharistia bene manet in recipiēte cū collatione vel augmēto gratie. Cum etiã eucharistia ibi non habet perfectam rationē sacramēti: sed magis verba consecrationis ⁊ species habēt rationē sacramenti. et planum est ꝙ verba nō remanēt cū corpore christi sub speciebus. nec per consequens sunt causa effectiua essendi ibi corpus xp̄i. ¶ Ad secūdum dico ꝙ magister accipit causam large in sua diffinitione nō veraciter causam nec ꝓprie: sed modo supradicto accipiēdo causam pro aliquo priori ad quod sequitur aliud. non ab illo sed ab alio etiã ita ꝙ illud non causat ipsum: sed aliquid aliud. vnde licet ad sacramētum sequatur gratia ex institutione diuina. non tn̄ a sacramēto effectiue sed a deo. ⁊ ideo sacramētum nō est causa gratie. q̄ nō dat sibi esse. ¶ Ad tertium de differētia sacramētorū noue legis ad circuncisionem vel sacramentum veteris legis. patet supra quid sit dicendum. Nam in sacramento noue legis ad opus operatum consequitur gratia. in alio autem requirebatur fides vel deuotio operãtis. ⁊ sic distingūtur. Distingūtur etiã aliter. q̄ multo perfectior cōfertur gratia in sacramēto noue legis ꝗ in sacramēto veteris legis sicut patet. ⁊ ideo adhuc habēt preeminētiam super illud. Non aūt differunt per hoc ꝙ vnum sit vere causa realis gratie: ⁊ aliud non. Magis tn̄ dicēdum est de sacramentis noue legis ꝙ sint causa: ꝗ de illis. q̄ ad ipsa opera operata cū intētione debita nō posito obice in recipiente sequitur gratia. sed in alijs ad opus operantis sequebatur. licet bene ⁊ sacramentum ⁊ opus operantis puta deuotio vel fides requireretur. et ideo magis opus operãtis potuit dici causa ꝗ sacramentum.

¶ Distinctionis Prime. Questio Secunda.

SEcundo q̄ro vtrū sacramētum possit vel debeat diffiniri. ¶ Videtur ꝙ non. primo sic. Om̄e diffinibile est per se vnum. sed sacramētum non est aliquid per se vnū. patet. q̄ consistit in rebus ⁊ verbis que nō sunt vnum: nisi per accidens vel aggregationē. Nam ex permanēte ⁊ successiuo vel nō permanente non fit aliquid per se vnū. res autem permanēs est. ⁊ verbum successiuū ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. illud quod nō est per se in

Boetiꝰ.

genere: nō est diffinibile. q̄ scd̄m boetium sola species diffinitur. species autē est per se in genere: sed sacramētum non est per se in genere. q̄ non est per se vnum: vt probatum est ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. si sacramētum esset per se deffinibile: tunc videretur illa diffinitio bona quã dat magister ꝙ sacramentū est inuisibilis gratie visibilis forma ⁊c̄. sed hoc est falsum. quia sacramentum nō est forma gratie: quia nec forma intrinseca nec exemplaris. Similiter non est gratia similis sacramento sicut nec spirituale corporali. Similiter non est causa sicut dictum est supra.

¶ Contra. magister in littera videt diffinire sacramētū ꝙ sacramentū est sacre rei signum. Et aliter: ꝙ est inuisibilis gratie visibilis forma: vt eius similitudinem gerat: et causa existat.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo inquiram de diffinitiõe ⁊ que sunt illa que proprie possunt diffiniri. ¶ Secundo ostendã ex predictis an sacramētum proprie possit diffiniri vel an aliquid impediat ne sacramētū proprie diffiniatur. ¶ Tertio an diffinitiones vel descriptiones que ponuntur de sacramento: proprie sint vel conueniētes. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quãtum ad primū articulū dico: ꝙ diffinitio est oratio indicãs quid est esse: sicut dicitur primo thopicorum: ⁊ hoc proprie accipiendo diffinitionē: intelligēdo ista descriptionem diffinitiõis sicut dicetur infra. ¶ Diffinitio enim vno modo pōt accipi pro ratione dicēte quid nominis. ⁊ isto modo philosophus accipit diffinitionem iiij. methaphisice qn̄ dicit ꝙ diffinitio est ratio quã nomen significat. ⁊ hoc modo omne illud quod potest cadere in cōceptu etiã figmenta ⁊ impossibilia et negationes: ⁊ priuationes: ⁊ entia rationis possunt habere diffinitionem ⁊ hoc modo large ⁊ improprie accipit diffinitio. ¶ Alio modo accipitur diffinitio ꝓprie: ⁊ hoc modo est oratio indicãs explicite tãtū quiditatem alicuius rei positiue per se vnius in genere ⁊ cōuertibilis cum diffinito. ꝙ autem sit oratio: pꝫ per philosophū. sexto thopicorū vbi dicit ꝙ diffinitio non potest esse vnū nomē: sed debet esse diffinitio oratio longa ⁊ pluriū nominū sicut dicitur octauo methaphisice. Similiter cū sit oratio indicans quid est esse: oportet ꝙ illud cuius est diffinitio: habeat per se quiditatē ⁊ esse quidditatiuum. Ex quo pꝫ ꝙ nulla negatio vel figmētum: vel priuatio per se est diffinibilis sed q̄ illa quiditas realis debet esse: nullū ens rationis tm̄ est proprie diffinibile. vnde ⁊ intētiones secūde ꝓprie loquendo nō sunt diffinibiles accipiēdo ꝓprie diffinitionē sicut accipit philosophus septimo methaphisice. ¶ Tertio oportet ꝙ illa quiditas sit ꝑ se vna q̄ nec illorū que ꝑ accidēs sunt vnū: est ꝑ se quiditas. Unde ⁊ illorū que sunt vnū per accidēs: nō est diffinitio ꝓprie: sicut apparet septimo methaphisice. vnde homo albus nō diffinitur ꝓprie. sed de illa quiditate opꝫ ꝙ sit per se vnius entis in genere. opꝫ enī necessarie ꝙ om̄e ꝑ se diffinibile habeat genus ⁊ differētiam que sunt principia diffinitionis vel materiã ⁊ formã. Et plannū est ꝙ omne cōpositum ex materia ⁊ forma habet genus ⁊ differētiã: licet nō ecōuerso. Et ꝓpter hoc dicitur ꝙ sola species ꝓprie diffinitur. ⁊ planū est ꝙ oīs species habet genus ⁊ differentiam. ¶ Et ideo dico ꝙ illud quod nō est in genere per se sicut contētum sub eo

Diffinitio quid.

Diffinitiõis acceptiões

que sunt diffinibilia ⁊ que non.

nō est diffinibile ꝓprie. sicut materia nec forma: nec deus: nec differentia aliqua alicuius generis: nec generalissimū alterius generis. Sed vlterius dico ꝙ oportet diffinitionem indicare quiditatē tm̄ ipsius diffiniti. ⁊ ideo q2 indiuiduum nō solum dicit vel includit quiditatem: sed etiam aliquid plus. dico ꝙ indiuiduū inq̄tum hmōi nō diffinitur. includit eīm indiuiduū differentiā indiuidualem cōtrahentem ipsam quiditatē specificā ⁊ addentem aliquid supra ipsam vt dictū est in scđo. Propter eādem causam nulla relatio nec aliquod accidens ponendo subiectū in eius diffinitione: diffinitur proprie. Nec aliquid per additamētū. q2 aliquid extra quiditatē includitur. sed op3 ꝙ sit conuertibilis cū diffinito ⁊ ecōuerso. q2 si nō indicaret totā quiditatem cōplete ⁊ explicite: sed partem: ⁊ etiā non solū cōueniret diffinito: nec esset cōuertibilis cum ipo: nō esset diffinitio ꝓprie. vnde substantia aīata sensibilis nō est proprie diffinitio hoīs: ne cōuertitur cū ipso: nec indicat etiā totā quiditatem hoīs: sed partē. Similiter etiā humanitas nō dicitur diffinitio. q2 licet dicat totā quiditatē hoīs: non tm̄ explicite: sed cōfuse. Et ideo dicitur primo phisicorū ꝙ diffinitū est cōfusum: sed diffinitio diuidit i singula.

1. phisicorum.

¶ Sic igitur apparet ex predictis quid est diffinitio ꝓprie accepta. q2 est oratio indicans vel significās precise quiditatē realem positiuam alicuius entis per se vnius in genere conuertibilis cum diffinito ⁊ per cōsequens explicita. Et consequenter apparet que sunt proprie diffinibilia. Apparet etiā quomodo diffinitio large ⁊ improprie accipitur: ⁊ per cōsequēs que sunt large ⁊ improprie diffinibilia. ¶ Aduertēdum est tm̄ ꝙ aliqn̄ accipitur diffinitio pro oratione significāte rem diffinitam explicite. et isto modo dicta sunt premissa de diffinitione proprie accepta. Alio modo accipitur pro re explicite significata. ⁊ sic accipitur aliqn̄ quādo dicitur ꝙ diffinitio est eadem diffinito ⁊ huiusmodi. hec de primo articulo principali.

Nota.

Sacrm an ꝓprie diffiniri possit ⁊c̄ 1. opi.

¶ Quātum ad secundum articulum dicit vnus doctor ꝙ non impeditur. sacramentum ne diffiniatur q2 sit ens priuatiuū vel negatiuum seu impossibile vel implicās cōtradictionē. Sacramētum eīm cū sit signū voluntarium certum ⁊ efficax alicuius diuini effectus: quē vult causare in aīa suscipiētis: est aliquid positiuū ⁊ nō est negatiuū vel priuatiuum seu implicans contradictionem seu figmentum. Deus eīm potest instituere tale signū ad suum effectū. sicut homines signa imponūt ad suum effectū vel conceptū significandum. ¶ Non impedit etiam ꝙ sacramētum nō est per se vnū sicut dicunt aliqui. Nā sacramentū q̄tū ad id quod est formale in ipso: est per se vnum: licet eīm res ⁊ verba non sint tm̄ relatio signi que est formale in sacramēto: est per se vna: licet in pluribus fundamētis. Et hoc est possibile de respectu rationis ꝙ sit vnus in pluribus fundamentis vel subiectis quicquid sit de respectu reali. vnde sicut si esset albedo vna formaliter in duobus subiectis. Ita sacramentum q̄tū ad suū formalē cōceptum est vnū per se: licet materialiter sint plura. De illo autē respectu rationis magis dicetur infra. ¶ Tertio nō ipedit diffinitionē sacramēti vt dicūt aliqui sequaces istorū: ⁊ ipsi etiā vidētur hoc dicere ꝙ sacramētum q̄tū ad suum formale puta q̄tum ad illum respectum ordinis ad gratiā sic respectus rationis. Nam intētiones scđe sunt entia rationis. et tamen diffiniūtur suo modo. q2 alio modo logica nō esset sciētia: nisi vteretur diffinitionibus intentionū secundarum tanq̄ pro medijs in demōstrationibus suis. Et etiā suo modo sunt in genere logico: sicut species. ⁊ ita sunt diffinibiles diffinitionib9 in quibus inuenitur quid ⁊ quale per modum generis ⁊ differentie. ⁊ sic etiā in ratione sacramenti inueniūtur ista suo modo: q2 aliquid cōmunius vt genus puta signū: ⁊ aliquid cōtrahēs. ⁊ predicatū in quale: puta signū tale. s. efficax ⁊ certū ⁊ hmōi. vnde et patet ꝙ sacramētum nō habet cōceptum simpliciter simplicem sicut deus. Nec cōceptum ex se singularem. ⁊ ita abstrahit a conceptu singulari: sicut patet. ⁊ habet conceptū vniuersalem ⁊ cōmunem est igitur diffinibile vt videtur.

Cōis diffinitio sacramēti noue legis.

¶ Et tunc ponitur diffinitio sacramēti noue legis in cōmuni prout extendit se ⁊ est ad oīa sacramenta. ⁊ est talis. sacramētum est signum sensibile gratiam vel effectū dei gratuitū efficaciter significās ex institutione diuina ad salutem hoīs viatoris ordinatum. Ad cuius diffinitionis euidentiā notādum est ꝙ deus potest aliquē effectū gratuitū causare in anima hoīs viatoris ad salutem hoīs viatoris. hoc patet omni catholico ex oīpotentia diuina. scđo ꝙ deus potest imponere aliquod sensibile signum ad significandum istū effectum inuisibilem. sicut etiā homo pōt imponere aliquod signū sensibile ad exprimendum cōceptum mētis interiorē. Cum aūt signū dicatur triplex. s. pronosticū rememoratiuum ⁊ demonstratiuum: quorū primum est futuri: scđm preteriti: tertium est presentis: deus quodcūq3 istorū potest imponere ad significandum effectū suū: sicut ⁊ homo hoc potest.

Signum triplex.

Tertio deus potest ordinare ⁊ determinare se ad cooperādū efficaciter ipi signo ab eo sic instituto: causando effectū signatū per tale signum in suscipiēte: nisi adsit obex ipediens: sicut ⁊ homo etiā hoc potest. s. determinare se ad cooperādum signo per accidēs ostenso ab ipso viuendo pacifice: sicut pretēdit in signo. Sacramentum vero est tale signum sensibile demōstratiuū ⁊ certum non equiuocum vel fallax ⁊ efficax precedens signatū. q2 licet signū esset certū si tm̄ sequeret signatū: nō esset efficax. ⁊ ita op3 ꝙ saltem natura precedat signatū et est signum institutū a deo ad significandum effectum gratuitū dei ad salutem hoīs viatoris ordinatum. ¶ In predicta aūt descriptione que datur de sacramēto eo modo quo solent intētiones scđe diffiniri ponitur genus sacramēti. q2 signum in plus eīm se habet signū q̄ sacramētum. ponūtur aliqua loco differentiarum. q2 est ex institutione diuina ⁊ efficax signum. ⁊ certū. non signū equiuocū vel falsum: sed certum ⁊ natura prius signato: ac per hoc efficax. Ponūtur etiā ibi alia duo: que debent poni in descriptione intentionum secundarum q̄ sunt additamēta duo. sc3 fundamentum ipsum relationis signi: que est formalis in ratione sacramenti et hoc est aliquid sensibile. puta res vel verba: in quibus materialiter cōsistit sacramentū. Et aliud quod est terminus talis respectus: vt signatum sc3 effectus dei gratuitus ad salutem hominis viatoris. vel etiā per istam vltimā clausulā intelligitur finis ipsius sacramenti. ita ꝙ in hac descriptione

Diffinitiōis sacri date declaratio.

ponuntur omnes cause ipsius sacramenti. Primo id quod est formale in ipso scz relatio signi ad effectum dei gratuitũ. Scdo id qd est materiale: vt sensibile aliquod fundãs talẽ respectum. Et etiam terminus ibidẽ exprimitur. Tertio causa efficiens. ex institutione dei. q2 (sicut dicetur infra) solus deus potest instituere sacramentũ. Nec signum sensibile habet rationem sacramẽti: nisi ex institutione diuina. non ex natura vel proprietate rei. Quarto ponitur finis sacramenti. ad salutem hoīs viatoris. et ita est diffinitio integra et cõpleta. ¶ Est etiam eadem scđm rem cum illa: quam ponit magister: q sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma. vt eius similitudinem gerat. et causa existat. forma em̄ accipitur p signo. sicut imago herculis dicitur forma eius. Inuisibilis gratie idem est qđ effectus dei gratuitus in aīa: quomodocũq debeat intelligi ille effectus. Quia nõ debet semper intelligi p gratia inherente vel caractere: sed aliqñ pro gratis dato et mirabiliter exhibito. vt ĩ eucharistia est corpus xpi. Sed eius similitudinem gerat et causa existat: hoc est idẽ cum hoc quod est significare efficaciter: nõ sicut signum equiuocum vel falsum: nec sicut signum naturaliter sequens suũ signatum: sed precedẽs. Hec dicit iste de diffinitione sacramẽti.

Magistri diffinitio.

Opinio doctoris

¶ Quantum ad istum articulũ videt mihi q sacramẽtum proprie et per se diffiniri nõ potest eo modo quo dictum est supra de diffinitione: siue accipiatur q̄tũ ad suum formale: quod est ratio signi: siue q̄tuz ad suum materiale: que sunt res et verba. Quantum ad suum materiale planum est. q2 res et verba non sunt per se vnum vnitate entis per se diffinibilis: sed sunt vnum aggregationis vnitate. vel ordinis tm̄. et talia nõ sunt per se diffinibilia. vij. et. viij. metha. Si accipiatur q̄tum ad suum formale: non est proprie diffinibile q2 suum formale non est nisi respectus rationis signi ad signatũ factus per actum dei intelligentis ista: et cõparantis hoc ad illud: vt signum ad signatum: habens q sit signum ex diuina volitione et ordinatione cõcurrente. Non em̄ illud qđ est sensibile in sacramẽto habet ex natura sua absoluta: q sit signum vel sacramentum: nisi in potẽtia tm̄ tanq fundamẽtum: sed habet hoc ex institutiõe diuina. Alioquin em̄ a principio fuissent sacramẽta in actu: sicut et nature sensibiles verborum vel rerum. respectus aũt rationis ꝓprie et stricte nõ diffinitur. immo nec aliquis respectus. quia semp in diffinitione respectus ponitur additamentum. et aliquid extrinsecũ quiditati diffiniti. scz terminus. Similiter etiã respectus rationis nõ est ens reale positiuum vt pz. Et similiter dico de intẽtionibus secundis. ¶ Secundo dico: q improprie vel large accipiendo diffinitionem pro ratione nominis ostẽsa explicite: quocũq modo indicetur. quid est illud. qđ per nomen significatur. quomodocũq sit ens siue rei siue rationis tm̄. siue vnum per se siue nõ: et sic de alijs: isto modo sacramẽtum diffiniri potest quãtum ad suum formale. qđ est relatio signi cõcernẽdo suuz materiale: quod est illud: quod ponitur sensibile sacramẽti. ¶ Circa quod est aduertẽdum q cum sacramẽtuz sit essentialiter signũ et predicatione superioris de inferiori: signum aũt essentialiter sit relatiuum ad signatum. sicut pater ad filium: impossibile est q formale in sacramento

Nota.

sit aliquid absolutum: sed oportet necessario q sit aliquid respectiuum vel respectus. sicut oportet. q formale patris vnde pater sit relatio. sed materiale potest esse aliquid absolutuz. et illud absolutũ est res et verbum: quorũ vtrũq sensibile. nõ in quibus vel circa que fundatur iste respectus rationis: sicut super vocẽ significatiuã ad placitum fundatur ab intellectu respectu rationis signi ad rem significatam concomitãte voluntate imponẽtis: qua volita est talis vox significare talem rem. Unde nõ est verum illud: quod cõmuniter solet dici distincte et simpliciter: q formale vel forma sacramẽti sũt verba ipsa. vnde verum est tñ q in tota materia sacramẽti quod cõplectitur et rem et verba. q2 expressius significãt. q2 in signis obtinẽt principalitatem verba ipsa scđm augu. sunt principaliora. et ideo possunt dici forma vel formale sacramenti: vt cõparãtur ad res: sed nõ respectu sacramẽti totalis vel in sacramẽto totali. Si dicas q sacramentum est aliquid sensibile: et respectus rationis non est aliquid sensibile. ergo nõ pertinet ad sacramentum intrinsece. dico: q sicut dictum est supra sacramentũ non est sensibile: nisi q̄tum ad suum materiale. nõ autẽ q̄tum ad formale. sed q̄tum ad suũ formale est signum et ens rationis. quare et c. Sic igitur pz quo modo sacramẽtum diffiniri vel potius describi potest. q2 non proprie nec stricte: sed large: sicut entia rationis vel intẽtiones secũde. Et hoc etiã innuit ille doctor finaliter licet prius aliud dicere videatur. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quãtum ad tertium articulũ ponuntur plures descriptiones ipsius sacramenti. due ponuntur a magistro. et accipiuntur ab aug. x. de ciui. dei. Prima est q sacramentum est sacre rei signum. Scđa est q sacramentum est inuisibilis gratie visibilis forma et c. que superius est declarata: nisi q ibi accipit visibilis forma pro sensibili forma in cõmuni: nõ solum pro forma sensibili per visum: sed p aliquos alios sensus. Et pro tanto q2 visus inter alios est nobilior sensus: et plures differẽtias rerum nobis ostendit primo methaphi. Tertia est hugonis primo libro de sacramentis parte. ix. ca. ij. dicẽtis q sacramẽtum est corporale vel materiale elementum foris sensibiliter propositum ex similitudine representationis. et ex institutione significans ex significatione continẽs aliquã inuisibilẽ et spiritualem gratiam. Quartã ponit vnus doctor que exposita est. et posita in arti. precedẽti. Et de ipsa mihil plꝰ dico nisi modo: nisi q multum cõuenit. et est quasi eadẽ cum diffinitione hugonis: vt pz intuẽti. Similiter etiam q2 dubium videtur q sacramentum sit signum demonstratiuum gratie. q2 sicut dictum est supra: precedit gratiã vel effectum. et nõ est simul cum eo. potest tñ dici pro tãto demonstratiuum: q2 quasi presentialiter. et statim sequitur gratia et reputat pro presenti. ¶ Iste aũt descriptiones sunt cõuenientes oẽs: precipue tres vltime de sacramentis noue legis in quibus ex opere operato confertur gratia vel habetur aliquis effectus inuisibilis. Et ideo illius dicuntur effectiua modo ex opposito in precedenti questione. Ita q oẽs ille descriptiones vere sunt de signo sensibili instituto ad significãdum efficaciter talẽ effectum. Tunc dico q nõ extendunt se ad sacramẽta veteris legis. Prima vero descri-

Sacramẽti descriptiones.

I. metha.

ptio nõ est propria: sed cõmunis ad omne illud per quod res aliqua sacra significatur. ⁊ ideo cõmunis ad oĩa sacramenta cuiuscũq; legis: siue legis nature siue legis scripte: siue legis noue. Et si ad aliqd istorum cõtrahatur: opꝫ ꝙ scđm posita in alijs modificetur: q꞉ magis est generalis ⁊ minus cõpleta ꝙ̃ alte: sicut ptꝫ. Patent oẽs descriptiones ex predictis: nisi ꝙ in diffinitione vel descriptione poti⁹ ipsius hugonis ponitur ex sanctificatione cõtinẽs spiritualem gratiã vel inuisibilem: quod non est accipiẽdum: q꞉ gratia contineatur. vel sit formaliter in sacramẽtis inherẽdo eis. sed pro tãto quia quasi virtualiter continent sanctificando creaturam eo modo quo dicta sunt cause a magistro: sicut dictuꝫ est supra. Hec de tertio principali.

ad ratio nes prin cipales. Ad primum principale argumẽtum dico ꝙ sacramẽtum proprie ⁊ stricte nõ diffinitur quãtum ad suum materiale. q꞉ nõ est per se vnum. nec quãtum ad suũ formale: licet sit vnum per se eo modo quo ens rationis. q꞉ est ens diminutum non habẽs quid simpliciter nec realiter. nec est aliquid absolutum. Dices ꝙ ille respectus rationis nõ est vnus nec eiusdẽ rationis in verbis ⁊ re sacramenti. q꞉ ista fundamenta sunt diuersa ⁊ alterius ratiõis. Dico ꝙ põt esse vnus respectus ratiõis etiã numero fundatus sup diuersa fundamẽta in ordine ad vnũ simplicẽ terminũ quicqd sit de respectibus realibus. Et sic est in ꝓposito. Et silr respectus eiusdẽ rõnis licet diuersi numero possint fundari in fundamẽtis diuersarum rationũ ad diuersos terminos: sicut intẽtio scđa generis est eadeꝫ scđm speciem in anima ⁊ in planta: non obstãte ꝙ sint alterius rationis ⁊ termini ⁊ sic nõ inuenitur in relationibus realibus vt videtur. Et preterea siue sit eiusdem rationis siue non: tñ non est ꝓprie diffinibilis: sicut nec aliquis respectus realis. Nec est ꝑ se in genere aliquo saltem reali quare ⁊c̃. Ad scđm patet ex dictis ꝙ sacramẽtum nõ est per se ⁊ stricte diffinibile sicut aliquid quod est per se vnũ specie in aliquo genere reali ⁊ metaphisico. q꞉ nec habet quid verũ ⁊ reale sed diminutuꝫ. diffinibile tñ est aliquo modo: sicut intentiones scđe ⁊ entia rationis ꝙ̃tum ad suũ formale cõcernendo vel cõnotando suũ materiale qđ est sensibile. Quãtum vero ad suum materiale nõ est per se diffinibile: sicut ptꝫ. Ad tertium dico ꝙ illa descriptio magistri si bene intelligatᷓ est bona eo modo quo dictũ est supra. Similiter etiã prima licet nõ sit cõuertibilis ⁊ ꝓpria. qñ dicis ꝙ sensibile nõ est simile spirituali. dico ꝙ verũ est vniuoce. sed bene ꝓportionaliter vel imitatiue per modum signi. Cum dicis vltra ꝙ sacramẽtum nõ est causa. de hoc dictum est supra. Ad illud in oppositum patet ꝙ sacramentum potest describi aliqualiter licet improprie diffiniri.

Distin. Prime. Questio. iij.

TErtio quero de institutione sacramẽtorũ: vtrũ scꝫ pro tempore cuiuscũq; legis debuit vel necessariũ fuit institui a deo aliquod sacramẽtum. Videtur ꝙ nõ. q꞉ tempore legis nature non legitur aliquod sacramentum correspõdens circuncisioni vel baptismo secũdum Greg. iiij. moralium: ⁊ ponitur de cõsecratione. di. iiij. qđ apud nos valet aqua baptismi: hoc apud veteres pro paruulis sola fides: vel pro maiorib⁹ virtus sacrificij. sed si aliquod sacramẽtum fuisset necessarium pro lege nature illud maxime fuisset necessarium. s. correspõdẽs circũcisioni vel baptismo vt ptꝫ. ergo ⁊c̃. Secũdo videtur ꝙ sacramẽtum possit institui ab alio ꝙ̃ a deo. q꞉ deus mediãte ministro dedit aliquã legem: puta legẽ scriptam per moysem. lex per moysem data est. Jo. j. ergo similiter videtur ꝙ mediãte ministro possit instituere sacramenta. ita ꝙ creatura possit instituere sacramẽtum. Tertio videtur ꝙ nõ alia sacramenta debẽt institui in alia ⁊ alia lege. q꞉ si sic tunc sacramẽtum prioris legis deficeret a sua significatione adueniente alia lege. hoc aũt nõ est incõueniens. s. ꝙ illud quod deus imponit ad significandum cadat aliquando ⁊ frustretur a sua significatione. nam ⁊ voces quas imponimus ad significandum nunꝙ̃ cadunt a sua significatione. ergo ⁊c̃.

Grego.

Jo. j.

Contra in omni lege post lapsũ fuit originale peccatum ⁊ morbus. ergo fuit necessarium remedium et medicina contra morbum. sed sacramentum medicina est cõtra spiritualem morbum ergo ⁊c̃.

In ista questiõe sic ꝓcedã.

Primo ostẽdã ꝙ pro qualibet lege ⁊ statu post lapsum debuerunt sacramẽta institui: ⁊ cõgruum fuit. Secundo ostendam a quo debuerunt ⁊ potuerunt institui. Tertio que sunt illa. ⁊ quot et que sunt instituta specialiter in lege noua: ⁊ sufficientia et ordo ipsorum. Ultimo ad rationes principales.

Quãtum ad primum dico ꝙ sacramẽtum fuisse institutum de facto nõ potest per rationem probari q꞉ hoc est simpliciter contingens dependẽs a diuina voluntate. ⁊ ideo accipitᷓ ex fide vel auctoritate tradẽtium. Sed ꝙ congruũ fuerit hoc. s. sacramentũ aliquod institui sub omni lege post lapsum: ꝓbatur. Tum q꞉ cõgruum est effectum dei inuisibilẽ significari homini per aliqđ signum sensibile: ꝙ homo manu ducitur ex sensibilibus ad intelligibilia. Tale aũt signũ est sacramẽtum eo modo quo dictũ est supra. Tum cõgruum fuit hoĩes cuiuslibet legis ⁊ status in aliquo signo sensibili colligari ⁊ adiuuari. ꝑ cuius signi noticiã scirent se eiudẽ legis vel alterius: ⁊ mutuo se fouerent: ⁊ in cultu cõuenirent. Tum q꞉ cõgruum fuit hoĩem qui peccauerat insensibilib⁹ circa aliquod signum sensibile exercitari: ⁊ sub illo humiliari: vt cõsequeretur remissionẽ peccati sui. Primã rationem tãgit magister in littera: ⁊ tertiam similiter ꝙ sacramẽtum est institutũ ad eruditionẽ ⁊ exercitationem vel humiliationẽ. Secundã rationẽ tangit August. xix. cõtra faustum. In nullum inquit nomen religionis coagulari possunt. hoĩes: nisi aliquorum signorũ vel sacramẽtorum visibiliũ cõsortia colligentur. Secundo dico ꝙ de facto fuit aliud ⁊ a sacramẽtum institutum. sub alia ⁊ alia lege. Et cõgruum fuit hoc: vt lex a lege per sacramẽta distingueretur. Ad cuius euidentiam notãdum est ꝙ sacramentum vno modo diuiditur quasi vox

De sacri ĩstitutione.

August.

Sacri di uisiones.

in significationes.i.in sacramētum ꝓprie ⁊ impro= prie dictum. Alio modo quasi superius in sua infe riora.⁊ hoc tripliciter. Cum eñ sit sensibile signū significās aliquid: vel potest dici aliud ⁊ aliud sa= cramētum: quia aliud ⁊ aliud sensibile vel aliud ⁊ aliud:q2 aliā ⁊ aliā significationē habens. Et hoc dupliciter. vel simpliciter aliā. si respectum alteri9 ⁊ alterius significati. vel scd̄m quid aliā.q2 licet re spectu eiusdē significati : tñ variato modo aliquo vel ex parte significati: vel ex parte significātis vel signi. ¶ Ad ꝓpositum dico ꝙ in qualibet lege nō fuerunt sacramēta improprie dicta distincta a sa= cramētis alterius sed pluribus legibus aliqua fue runt communia: ⁊ durant in lege noua sicut genu= flexione inclinationes. tunsiones pectoris:⁊ talia multa sicut ⁊ prostrationes:⁊ hmōi quibus signifi catur diuina maiestas in illo cui exhibētur. sed ac= cipiendo sacramentum ꝓprie.s.prout est sensibile signum a deo institutū ad cōsequēdam gratiam in remediū peccati originalis precipue q̄tum ad pro positum debuit esse aliud ⁊ aliud sacramentum in alia ⁊ alia lege. Aliud dico ⁊ q̄tum ad sensibile si= gnum:⁊ aliud ⁊ aliud q̄tum ad significationē. nō simpliciter q2 gratia per oīa significabatur ⁊ cura tio morbi originalis:sed q̄tum ad significationis modum se tenentē ex parte significati sicut per mo dum perfectioris vel imperfectioris gratie signifi cate. vel etiā modi significādi ex parte signi q2 vnū signū magis efficaciter in perfectiori lege. ⁊ aliud minus in lege imperfectiori. Quod aūt sic decer= nit.s. ꝙ sacramētum perfectioris legis gratiā per= fectiorem significaret. pt3 deus eñ ordinate ꝓce= dit ab imperfecto ad perfectum. Et ideo lex poste rior semꝑ fuit perfectior. ⁊ per consequens debuit habere ꝑfectiora adiutoria ⁊ remedia. Et ita gra= tia significata per sacramētum posterioris debuit et debet esse perfectior q̄ gratia alterius precedē= tis. Ex quo sequitur vltra ꝙ signū sensibile debuit esse aliud et aliud. q2 primū signum impositum ad significandum imperfectiorē gratiā non potuit si= gnificare magis perfectā. ⁊ si potuit: nō decuit ꝙ ad hoc imponeret: sed vnum aliud expressius ⁊ eui dentius ⁊ perfectius. Hec de primo articulo.

¶ Quātum ad secundū arti.

A q̄ de= buerūt ⁊ potuerūt īstitui cramēta

dico ꝙ loquēdo de sacramēto proprie: sicut loqui= mur in ꝓposito qd̄ est signū in quo infallibiliter ni si obex impediat: cōfertur gratia vel mediate ipso solus deus potest instituere sacramentum: ⁊ nulla creatura. Quod pt3. Tū q2 sacramētum est certū signū gratie habēde in illo cui cōfert̄ ⁊ efficax ali= quo modo siue ex opere opato. siue operantis. Mo do non est in potestate creature alicuius gratia. Nulla eñ creatura potest gratiā creare. ⁊ per con sequēs ordinare nō potest ꝙ ineffabiliter confera= tur recipiēti sacramētum: sed ipse solus deus. Tū q2 in eius potestate sacramētum instituere ⁊ solum in potestate eius: quo nō incipiēte non habet sacra mētum effectū: ⁊ ita nō est signum efficax : nec per cōsequēs est sacramētū ꝓprie acceptū: sicut loqui= mur mō. sed hoc est verū de solo deo. q2 ī potestate soli9 dei est ꝙ ad tale signū cōsequat̄ signatū: sicut ponere tale signatū. ¶ Sic igit̄ dico ꝙ saltē princi paliter soli deo cōuenit instituere sacramentum: ⁊ nulli creature: immo nec aliquo modo prout sacra mētum est signum certū ⁊ efficax. licet bene posset a creatura institui q̄tum ad hoc ꝙ est esse signum practicū. Prius eñ ⁊ cōmunius est hoc q̄ esse si= gnum efficax ⁊ certū. vnde nō omne signum practi cum est certum ⁊ efficax: sicut pt3 de multis signis operationum humanarum que falsi hoīes preten= dunt. que licet sint practica: non tñ certa. vnde nec op3 ꝙ ab instituēte a quo habet signum esse practi cum habeat ꝙ sit signū certum. sed frequenter ha= bet ꝙ sit certū ab alio cooperāte ⁊ ex volūtate alte rius. ¶ Ad ꝓpositū applica de sacramēto ꝙ licet aliquis alius a deo saltē ministerialiter ⁊ vt causa scd̄a potuerit sacramētum instituere, vt signū pra= cticum: non tñ vt efficax ⁊ certum. sed solus de9 vt probatū est. ¶ Ex quo pat3 ꝙ aliquis apostolus: nec aliquis sanctus nūq̄ aliquod sacramētū insti= tuit l3 bene sacramenta a deo instituta diuulgaue= rit: que diuulgatio institutionē presupponit. deus aūt instituit sacramētum vt in ipso sit alius ⁊ alius actus scd̄m rationē quo instituit sacramētum vt sit signum practicū: ⁊ vt sit efficax vel certum. Signū eñ aliquod falsi hoīs ad alium practicū est ex insti tutione alicuius presidentis in policia : vt iunctio manuum: vel hmōi ⁊ tñ non est certum: sed falsum ex defectu voluntatis falsi hoīs precedētis ipsum. q2 nō determinat se cooperari efficaciter tali signo ad hoc vt sit efficax ⁊ certum. Sed ad hoc vt signū sit certum ⁊ efficax specialiter sacramētum in pro= posito nostro : op3 ꝙ nō solum instituatur a deo ad significādum practice. sed cū hoc requiritur vnus alius actus. s. determinatio diuine voluntatis ad operandū signatū talis signi: vt sit efficax ⁊ certū. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertium arti.

Que et quot sūt sacra.

dico primo de sacramētis legis nature: ⁊ etiā legis scripte et etiā legis noue ī proprie accipiēdo sacra ⁊ large ꝙ ī qualibet lege fuerūt valde multa sacra= que dicuntur signa sacre rei alicuius. sed accipien= do sacramētum ꝓprie pro sensibili signo a deo insti tuto: quo adhibito alicui confertur sibi gratia: nisi sit obex: et hoc vel ex opere operato : vel ex opere operantis: eo modo quo dictum est supra. In lege nature nō puto fuisse nisi vnum sacramētum corre spōdens circuncisioni in lege scripta : ⁊ baptismo in lege noua: in remediū ⁊ medicinā cōtra morbū originalis peccati: quodcunq̄ fuerit illud sacramē tum. q2 nescio bene. Per illud vero sacramentum subueniebatur potissime paruulis quibus nō pote rat in fide parētū subuenire actus ꝓprius ad dele= tionem originalis. Tempore legis scripte fuit etiā tñ vnum tale: puta circuncisio de qua inferius ap parebit. Similiter in lege noua vnū tñ sacramētū correspōdens predictis duobus: sc3 sacramentum baptismi. Uerum est tñ ꝙ in lege noua sunt alia sa cramenta sex: in quibus confertur gratia efficaci= ter. Et in his excedit alias leges sicut patet.

q sūt.7. sacra no ue legis.

¶ Sunt igitur septē sacramēta noue legis. sc3 ba ptismus ⁊c̄. quorum sufficiētia sic accipitur. Nam cum sacramētum sit medicina ⁊ remedium contra culpā vel peccati seu culpe sequelā: scd̄m ista distin guntur. Nā culpa est duplex. vna originalis : con tra quā est baptismus. Alia culpa actualis morta= lis: cōtra quā est penitētia. Alia culpa actualis ve nialis cōtra quam extrema vnctio est. Pena vero

vel sequela peccati quadruplex: scilicet ignorantia in ratione: cōtra quam est ordo. Inclinatio ad malum: contra quam est eucharistia: que nutrit in bono. Infirmitas in irascibili: contra quam est confirmatio. Concupiscentia in concupiscibili: contra quam est matrimonium. ¶ Secundo modo accipitur sufficientia istorum sic. quia ad actum fidei adiuuat baptismus. Ad actum spei extrema vnctio. Ad actum charitatis eucharistia. Ad actum prudētie ordo. Ad actū fortitudinis confirmatio. Ad actum iustitie penitētia. Ad actum tēperātie matrimoniū. & sic habet septenarius sacramētorum: sicut virtutum: & possunt ordinari sicut & virtutes. ¶ Tertio modo accipitur sic. quia triplex est actus gratie ad quē ordinatur sacramētum: scilicet purgare: illuminare & perficere. Necessarius est aūt triplex purgationis actus respectu triplicis mali: scilicet culpe originalis. & sic est baptismus. Alius respectu culpe actualis. & sic est penitentia. Alius respectu male cōcupiscētie: & sic est matrimoniū. Actus vero illuminatiōis duplex est. vnus in via per gratiā ad quā institutus est ordo. Alius in patria per gloriam: ad quam debet homo attingere immediate in exitu suo vel in morte. & hoc fit per extremā vnctionem. Actus perfectionis duplex est etiā. vnus est ad resistendum malo terribili. Alius ad perficiendum in bono amabili. Ad primum ordinatur confirmatio. Ad secundum eucharistia. ¶ Aliter et pulchre accipitur sufficientia istorum sacramentorum. quia sicut in vita naturali primum est generatio. & sequitur postea nutritio & augmentatio. et corroboratio: & sanitatis perdite aliquādo restauratio. & hec quattuor pertinent ad personam singularem. Preter hec autem requiritur aliquid pertinens ad cōmunitatem quo scilicet aliquis instituatur in gradu necessario ad aliquem actum bonum cōmunitati. Ita spiritualiter ad completam vitam spiritualem in fidelibus christi oportet habere adiutorium aliquod ad generationem spiritualem in vita spirituali singularis persone. & hoc est sacramentum baptismi: quo aliquis primo habet vitam et gratiam. secundo est necessarium aliquid ad nutritionem huius gratie. & augmentationem: & hoc est sacramētum eucharistie. tertio aliquid ad roborationem. & hoc est sacramentum confirmationis. Quarto ad gratie perdite restauratione: & hoc est sacramētum penitētie. Quinto & vltimo requiritur aliquod adiutorium; quo viator moriens vel exiens sufficienter disponatur ad vitam futuram. Nam ista vita ad aliā ordinatur: & in se perpetuari nō potest. & hoc est sacramētum extreme vnctionis. Et ista pertinent ad bonum singularis persone. Ad bonum autem cōmunitatis fidelium obseruātium legem christi requiritur carnalis multiplicatio & multiplicatio spiritualis que presupponit primam sicut gratia naturam. & ad primam est matrimonium institutum. ad secundam vero ordo. Et sic patet numerus & sufficientia sacramentorum.

Sufficiētia 7. sacramentorum noue legis.

¶ Ordo autem ipsorum patet. quia & si bonum cōmunitatis sit maius & diuinius & prius perfectione: tamen bonum singularis persone est prius generatione. sicut prior est homo quam domus vel familia. et domus vel familia prior ciuitate. Ideo sacramenta que ordinantur ad bonum persone quo ad nos preordinātur sacramētis: que ordinantur ad bonū cōmune: sicut ordinis et matrimoniū. Et inter illa que pertinēt ad bonū persone: prior est baptismus. quia est sacramētum generationis in esse spirituali & intrantium. postremum est extrema vnctio: que est sacramentum exeuntium. confirmatio eucharistia & penitentia sunt progredientium. Inter que prior est cōfirmatio. quia est a gratie collate in baptismo roborationem vel conseruationem Secundum est eucharistia que est ad gratie augmentationem. Tertium est penitētia que est ad gratie perdite recuperationem. Inter sacramenta vero ad bonū cōmunitatis ordinata prius est ordo: quia per ordinem vel mediāte ordine matrimonium ministratur. Et vltimum sacramentum est matrimonium: sicut patet. Hec de tertio principali.

Ordo sacramētorum.

¶ Ad primum primum principale dicēdum quod immo tēpore legis nature fuit aliquod sacramentum correspondens circuncisioni: licet non inueniatur bene expressum quale vel quod fuerit ipsum. Ad greg. responsio: quod intelligit dictū suum. vel quia sacramētum tale erat efficax ex opere operantis. et ita subueniebat fides operantis ipsis paruulis: qui non poterāt sibi subuenire per actum proprium: licet cum cōcurreret sacramentum. vel forte quia illud remedium non se extendebat ad omnes paruulos; sed solum ad mares: sicut nec circuncisio. & de illis verum est quod subueniebat eis fides parentum sine tali sacramento. Dices quod non est intentio gregorij. quia subiungit quod pro adultis necessarium erat sacrificium igitur videtur quod sola fides quantum ad actum vel habitum interiorem sufficeret pro omnibus paruulis. et sic non erat sacramētum correspōdens. Dico quod saltem pro paruulis necessaria erat fides parētum in aliquo signo exteriori protestatum: quod quidē non dicebatur sacrificiū: sed dicebatur magis sola fides. In adultis aūt bene oportebat ad salutem ipsorum vt aliqua sacrificia offerrent deo sicut apparuit de abel noe & abraham. licet illa sacrificia non essent sacramentum curatiuum originalis in recognitionem dominij vel huiusmodi. Et ita potest saluari Grego. Et patet in adultis noue legis quod non sufficit ipsos esse baptizatos. sed si superuiuant ad aliqua alia de necessitate salutis obligantur. ¶ Ad secundum diceretur quod licet deus possit docere creaturam mediāte creatura alia: non tamen sanctificare mediāte creatura. sed ipse solus per seipsum illuminat aīas sanctificando eas. Aliter dicitur & melius: quod si deus solus fuit legislator: sed alius potuit esse preconisator: & fuit ipse moyses diuulgator. sic etiam deus solus fuit sacramētorum institutor: & alij potuerunt esse diuulgatores sicut apostoli: et abrahā diuulgator circuncisionis. ¶ Ad tertium dico quod decuit sacramēta diuersarum legum ab inuicem distingui: sicut & leges suo modo quēadmodum dictum est supra. Et dico quod decuit sacramentum prioris legis cessare & euacuari adueniente lege noua. quando dicis quod voces imposite ad significandum a nobis non cadunt a suis significatis. dico quod verum est: nec est eadem congruitas sicut de sacramentis. quia non sic res significate vel modi variantur sicut dictum est supra in sacramentis.

ad rationes principa.

¶ Distinctionis Prime. Questio Quarta.

QVarto quero de circuncisione vtrū conferret gratiam gratum facientem. ¶ Videtur ꝙ non. q² illud quod tm̄ figurabat gratiam baptismalē: non conferebat gratiā. sed circūcisio cū esset sacramentum legis scripte: que tota fuit vmbra et figura futurorū bonorum: q² oīa in figura cōtingebāt illis: nō nisi figurabat. ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic. Sacramentum nō cōfert nec efficit: nisi illud qd̄ significat. sed circuncisio non significabat nisi deletionē vel amotionē peccati: et non alicuius largitionem vel appositionē. q² nihil ibi apponebatur: sed tantū amouebatur. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Circuncisio non poterat aperire ianuā. nullus em̄ ante passionē xp̄i potuit intrare regnū celoꝝ. ergo nō potuit tollere culpā: nec cōferre gratiam. q² nihil claudit ianuam nisi peccatum.

¶ Contra circuncisio tollebat peccatū originale. quia ad hoc fuit instituta. sed peccatum mortale non tollitur de facto nisi per gratiam. ergo conferebat gratiam.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo ad euidētiā questionis de amotiōe culpe ⁊ infusiōne gratie ꝑ circuncisionē inquirā: vtrū culpa possit amoueri vel remitti in aīa sine hoc ꝙ infundatur gratia. ¶ Secundo inquiram vtrum circuncisio conferebat gratiam: ⁊ per quē modum. ¶ Tertio ad rationes.

culpa an possit amoueri vl' remitti ⁊c̄.

1. opinio

¶ Quātum ad primum articulum est vna opinio cōmunis ꝙ deus de potētia absoluta etiā nō potest ab aīa tollere culpā vel sibi remittere: nisi infundēdo gratiā. ¶ Ad hoc adducuntur alique rationes. Prima est ista deus nō potest remittere vel tollere culpā: nisi aīa de immūda fiat mūda: de nō accepta accepta. de nō amica amica. pt3. sed ista nō possunt aīe ꝯuenire: nisi ꝑ gratiā ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic. Impossibile est priuationem tolli ab aliquo: nisi ponat̄ habitus oppositus in ipso. hoc pt3 per rationē priuatiue oppositoru3. sunt quasi em̄ contradictoria circa subiectum aptū natum. ⁊ in eis non est medium nec secūdum affirmationem: nec secundum negationē. sed culpa ⁊ gratia opponuntur sicut priuatio ⁊ habitus. alioquin non esset repugnātia: quare nō possent stare simul. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Manēte deformitate culpe manet necessario imputatio eius ad penā. nec per cōsequēs remitti pōt. q² culpa reordinari non pōt nisi per penā. ⁊ non pōt esse dedecus iniustitie sine decore iustitie: vt pt3. sed deordinatio vel deformitas culpe nō tollitur nisi per gratiā: vt videt̄ ergo non pōt culpa remitti sine gratia. ¶ Quarto sic. nō remittitur culpa nisi per mutationē factā in aliquo. quia impossibilis est transitus de contrario in contrarium: vel de contradictorio in contradictorium sine mutatione. sed hoc non est per mutationē dei. igitur per mutationem anime. sed mutatio terminatur ad aliquid absolutum. quod non videtur nisi gratia in proposito. ergo ⁊c̄.

Opinio doctoris

¶ Sed quantum ad presentem articulū dico primo ꝙ possibile est culpam tolli sine gratia. ita ꝙ non op3 deū infundere gratiā tollēdo vel remittēdo culpā. ¶ Scd̄o dico ꝙ deus pōt remittere culpam: ⁊ deformitatē culpe vel peccati manētem nō imputare ad culpā nihil positiuum infundēdo habēti culpā. ¶ Tertio ꝙ licet possit ita facere: tm̄ de facto secūdum ordinationē sue volūtatis nō delet nec remittit culpā seu reatū culpe: nisi infundēdo gratiam.

Q culpa nō delet nisi gratia infundatur.

¶ Primū probo sic primo. In quocunq3 statu vel qualicūq3 deus potest facere hoīem ante peccatū: potest facere post peccatū sine positiuo infuso vel collato. Probatio. q² hoc nullā implicat contradictionē. sicut em̄ potest facere hoīem in rectitudine mere naturali aliqñ: sic pro semꝑ. sed plannm est ꝙ status naturalis rectitudinis nō stat cum peccato vel deformitate peccati. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. Originalis iusticia que fuit habitus quidā supernaturalis non tm̄ gratia non est cōpossibilis deformitati culpe: saltē ipsa habita nō habetur deformitas culpe. sed deꝰ potest restituere homini originalem iustitiā vel dare sibi nō conferādo gratiā. et sic per cōsequens delere culpā non cōferendo gratiā. quare ⁊c̄. ¶ Tertio sic. rectitudo actꝰ opposita deformitati culpe pōt restaurari in actu absq3 hoc ꝙ infundatur gratia ab ipso deo. rectitudo em̄ illa cū aliquo actu recto naturali vel est idem actui alteri vel accidēs potēs superuenire actui precedēti cedente sua deformitate. sed talis rectitudo non stat cū deformitate culpe vt pat3. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. deꝰ pōt facere illud qd̄ fit tota die. sed tota die tollitur peccatū ab aīa sine infusione vel collatione alicuius absoluti. ergo ⁊c̄. pt3 minor. q² peccatum trāsit vel actus. ⁊ per cōsequēs deformitas vel culpa q̄tum ad suā deformitatem nō manet. ergo ⁊c̄. ¶ Quinto sic. Deus pōt hoīem peccatorē modo corrūpere vel adnihilare. ⁊ hoc facto potest ipsum reparare. sed planum est ꝙ pōt ipsum reparare sine culpa: sicut pōt vel potuit ipsum creare sine culpa. ergo ⁊c̄. ¶ Sexto sic ꝓbāt aliqui. subiectū nō redditur impossibile ad vnū oppositorū per hoc ꝙ sit sub alio. pt3 de oppositis precipue quoꝝ neutrum subiectū sibi determinat. sed deus ante peccatū potuit facere hoīem sub sua rectitudine naturali sine gratia. pt3. q² non op3 ꝙ deus creet hoīem in gratia. immo de primis parentibus tenēt multi ꝙ non fuerūt creati in gratia igitur nō redditur impossibilis homo ad talē rectitudinem sine alio quocūq3 infuso ꝑ hoc ꝙ fit sub peccato. sed absolute de peccato potest reduci ad suā rectitudinem naturalem vt videtur quare ⁊c̄. ¶ Sic ergo videtur ꝙ culpa tolli potest ab aīa virtute diuina nō cōferendo gratiam ipsi aīe. ¶ Scd̄o dico ꝙ culpa manens etiam puta actus deformis potest a deo remitti ⁊ nō imputari sine aliqua gratia collata. Hoc ꝓbo sic. primo culpa est defectus iustitie debite imputatus ad penam. sed deus potest ex libertate sue voluntatis non imputare talem carentiam. q² potest debitum relaxare ꝙ nō sit debita iustitia. ergo ⁊c̄. Secundo sic. hoc potest deus respectu hominis: quod potest homo respectu hominis suo modo. sed homo potest homini remittere culpā actus ex clementia et misericordia siue manēte siue nō manente deformitate: sed trāseunte. ergo ⁊ deus ipsi homini nō imputando sibi culpam: tm̄ nihil largiēdo sibi de gratia. Tertio sic. sicut deus nihil vult extra se necessario

ꝙ culpa remittit̄ nō īfusa gratia.

sed mere cōtingenter. sed hoc habito potest nō imputare difformitatem culpe ad penam. ergo ꝛc.
¶ Quarto sic: deus potest quodcunqꝫ meritū vel quemcunqꝫ actum bonum nō imputare ad premiū. quia nō necessitatur simpliciter ex actibus nostris: ergo potest quēcunqꝫ actum malum non imputare ad penam. et ita remittere non infundendo gratiā.
¶ Quinto sic. prius est naturaliter remittere culpam: ꝙ infundere gratiā ex parte saltem remittentis vt videtur. ⁊ ista sunt circa obiecta essentialiter distincta: vel non eadē essentialiter. sed tale prius sine cōtradictione pōt esse sine posteriori. ergo ꝛc.
¶ Ultimo probatur sic ab aliquibus. culpa vel dicit aliquid positiuū reale expellendū. aut dicit obligationē ad penā ex diuina voluntate. sed scdo modo clarū est ꝙ tolli pōt vel remitti a deo nō infundēdo gratiam. similiter primo modo. quia si est ita: tunc sunt due mutationes essentialiter distīte. amotio culpe ⁊ infusio gratie habentes quattuor terminos essentialiter distinctos: quarum vna est inter illud positiuum culpe ⁊ suam negationem ab esse culpe ad suum non esse. Alia vero a non esse gratie ad esse gratie: ergo de⁹ potest facere vnā sine alia: saltem primam sine secūda: puta amotionem culpe sine infusione gratie.

Resolutio.

¶ Sic igitur scdm predictas rationes dicitur ꝙ deus potest amouere vel remittere culpam non infundendo gratiam. sicut de⁹ potest facere vnum hominem ante peccatū ⁊ per cōsequens sine peccato: ⁊ tn̄ sine gratia sed in puris naturalibus. Dices ꝙ non oportet ꝙ deus possit facere hominem in tali statu post peccatum sicut ante. Eodem enim modo sequeretur ꝙ virginē postea corruptam posset iterato facere virginem post corruptionem ⁊ per cōsequens faceret ꝙ nunꝙ fuerit corrupta. ⁊ sic faceret preterita non fuisse vel non esse preterita. cōtra aristo. vj. ethi. qui dicit ꝙ hoc solo priuatur deus probando dictum solutionis. (6. ethic.) Dico eīm ad hoc ꝙ qualitercunqꝫ hominē scdm formā aliquā positiuam. vel positiuū deus potuit vel pōt facere ante peccatum sine gratia: talem ⁊ post et tunc: non currit instantia. quia dico ꝙ quicquid absolutum cuiusmodi est innocentia vel rectitudo naturalis scdm aliquos. importatum per virginitatem siue sit perfectio in mente: siue dispositio in carne totū potest reparare. sed vltra ista virginitas dicit quandam negationem actus preteriti: puta nunꝙ cecidisse in paccatum carnis: nec mente: nec carne. Ex quo aūt act⁹ p̄teriјt. nō pōt de⁹ facere q̄n preteriјt. qꝛ nulla factio pōt esse nō entis de aliquo nō ente. qꝛ extēdēdo nomen factionis q̄libet factio vel est entis de nō ente: vel nō entis de ente: vel entis de ente. p̄teritū aūt est nō ens. ⁊ ipsum nō preteriјsse est aliud non ens. ⁊ ideo nō potest fieri de preterito ꝙ non sit preteritum.

ꝙ non remittitur culpa q̄cūqꝫ sine gr̄e infu. de potentia dei ordinata.

¶ Tertio dico quantū ad hunc articulum ꝙ de potētia ordinata deus nō remittit nec remittere potest culpam mortalem siue originalem siue actualem sine infusione gratie. ordinauit enim sic ꝙ quilibet de facto vel sit filius ire per culpam: vel filius gratie per gratiam. ꝙ sit vel inimicus et in statu damnationis vel via: vel ꝙ sit amicus et in statu vel via vite eterne. Et ideo ordinauit ꝙ quilibet sit filius vel dextre per grām: vel sinistre per culpā. lꝫ de potentia absoluta posset aliter vel potuerit: sicut ostensum est in precedentibus.

¶ Ad primum aliorū dico ꝙ anima potest fieri mūda eo modo quo mundicia dicit carentiam immunditie: dato ꝙ deus nullam gratiam sibi infundat. quia potest tolli vel remitti culpa seu immundicia sine gratia. sicut potuit anima creari sine immundicia peccati. et etiam sine gratia. Quando dicis vltra ꝙ sit accepta: et non nisi per gratiam: ⁊ similiter de amica dico sicut dixi distinctione. xvij. primi libri ꝙ posset esse accepta etiam ad vitam eternam. et sic etiā amica sine caritate et gratia. Secundo dicitur aliter: ꝙ nō oporteret animam esse acceptam vel amicam ad vitam eternam: dato ꝙ remittatur sibi culpa. vel tollatur ab ipsa. sicut etiam nec homo in puris naturalibus esset amicus nec acceptus ad vitā eternam: licet etiam non esset inimicus vel oditus a deo. Sic diceretur ꝙ anima talis non esset amica nec inimica. Sicut patet etiam dato ꝙ aliquis remittat alteri offensam: non tamen propter hoc necessario recipit eum in amicum ⁊ participem bonorum suorum. (Ad motiua. 1. opi.)

¶ Ad secundum de priuatione diceretur ꝙ culpa vel non est priuatio gratie: et sic potest tolli sine gratia: vel si est priuatio: non est priuatio adequata: sed cum hoc vel iustitie originalis vel rectitudinis naturalis habitualis: vel actualis. et per quodlibet istorum potest tolli. et ita non oportet ꝙ gratia infundatur.

¶ Ad tertium dicitur ꝙ non oportet ꝙ manente deformitate culpe: maneat imputatio eius ad penā. sed potest remitti et relaxari illa imputatio sine aliqua iniustitia. potest enī facere deus quicquid vult nō implicans contradictionem circa creaturam suā sine iniustitia. et quod vult bonum est ⁊ iustum est. licet non sit ita de facto modo sicut sonat auctoritas augustini.

¶ Ad quartū dicēdū ꝙ sine mutatione pro varijs instātibus pōt aliquis esse de nō accepto acceptus vel si nō: tn̄ non oportet ꝙ illa mutatio terminetur ad aliquid absolutum: sed sufficit ꝙ ad respectiuū siue in ipso siue in alio.

¶ Quātum ad secundū articulū

fuit opinio aliquorū ꝙ ī circūcisiōe nō cōferebatur grā. ⁊ de ista opiniōe videtur fuisse magister in presenti distinctione. (Circūcisio an cōferebat gratiā/ ⁊ quō. 1. opi. cū rōnibus suis.) ¶ Ad hoc aūt fuerūt moti aliquibus rationib⁹ ⁊ auctoritatib⁹. Prima ratio. qꝛ cum circūcisio fuerit sacramētum legale: si ꝗ cōtulisset gratiam: iam ex lege fuisset iustitia. ⁊ sic christus gratis mortuus fuisset sicut cōcludit apostolo. ad galathas. ij. sed hoc est falsum. ꝗ ꝛc. (Ad galathas. 2.) ¶ Secundo qꝛ si circuncisio contulisset gratiā: tūc circūcisio fuisset reputata abrahe ad iustitiā. sed hoc nō est verū scdm apostolum: sed magis fides ei est reputata ad iustitiā. ꝗ ꝛc. ¶ Tertio qꝛ si circuncisio cōtulit gratiam ⁊ non sufficiebat fides post ei⁹ institutionē: sequitur ꝙ populus qui natus est in deserto per. xl. annos incircūcisus fuit: sicut legit̄ Josue. v. nō habuerit gratiā. ⁊ sic illi omnes qui mortui sunt ante circuncisionē dānati sunt. hoc aūt nō videtur cōueniens. quare ꝛc. (Josue. 5.) ¶ Ad hoc etiā sunt auctoritates. Prima est glose sup illud ad romanos. iiij. Signaculū accepit circūcisionis. vbi dicit glosa ꝙ in circūcisiōe pctā solū dimittebantur. sed gratia nō cōferebatur. (Glos. ad Ro. 4.) ¶ Scda est augu. sup titulum psal. lxxiij. vbi dicit de sacramentis legis veteris. Alia inquit tantum permittebant et signi- (August.)

ficabant. hec autem dant salutem scilicet sacramēta noue legis. ¶ Tertia est gregorij. 4. moralium vbi videtur ꝙ sola fides paruulis veteris legis cōferebat gratiam. fides enim non est iminuta in virtute respectu paruulorum legis scripte et legis nature: de quibus hoc dicit. quod enim apud nos facit aqua baptismi: hoc apud veteres in puulis egit sola fides. quare ꝛc. ¶ Et videtur ista via fuisse probabilis. quia nullum sacramentum debet conferre gratiam: vt videtur nisi sacramentum legis gratie. lex noua autem dicitur lex gratie sola. quia Jo. primo dicitur ꝙ lex per moysen data est. gratia et veritas per iesum christum facta est ꝛc.

Grego.

Joan. 1.

¶ Sed ista opinio a nullo tenetur modo. dicitur enim ab omnibus ꝙ non solum in circuncisione remittebatur culpa originalis ꝛ etiam actualis: si tūc inerat. sed etiam conferebatur gratia. Sed hoc nituntur aliqui probare. quia impossibile est remittere culpam: nisi infundendo gratiam. Si igitur in circuncisione remittebatur culpa: videtur ꝙ infundatur gratia sed istud motiuum nihil valet vt ostensum est supra. Nam in ista consequētia est fallatia consequentis. nisi forte arguatur de potentia ordinata peccatum enim pluribus modis amoueri potest vel remitti ꝙ̄ per infusionem gratie: sicut dictum est supra. ¶ Dico ergo primo quantum ad hoc ꝙ in circuncisione vel per circuncisionem auferebatur culpa. et hoc certum est et rationabile apud omnes. Deus enim nunꝙ̄ dimisit populum suum sine remedio aliquo contra culpam: et precipue contra culpam originalem. sed hoc videtur fuisse remediū circūcisionis. ergo ꝛc. ¶ Secundo dico ꝙ conferebatur gratia. Et hoc probo reuertendo ad vnum dictum supra. Nam licet deus posset remittere culpam sine gratia: tamen ordinauit nō remittere culpam sine gratia. voluit enim quemlibet esse filium dextre vel sinistre: culpe vel gratie. perditionis vel regni. Et ita sicut ordinauit ꝙ in circuncisione deleretur culpa: ita ꝛ ꝙ cōferretur gratia vt videtur. ¶ Ad hoc sunt auctoritates etiam. prima est augu. de nuptijs et concupiscentia contra iulianum ad valerium comitem vbi dicit sic. Ex quo est instituta circuncisio in populo dei ad purgationem huius peccati veteris scilicet originalis valebat magnis et paruulis: sicut et baptismus valere cepit: ex quo institutus est. ¶ Secūda est bede sup illud luce. ij. Postꝙ̄ cōsummati sunt dies octo. Idem salutifere curationis auxilium circūcisio in lege agebat: quod baptismus in tempore gratie consueuit. In circuncisione ergo conferebatur gratia: non solum remittebatur culpa. ¶ Tertio dico de modo et perfectione gratie quam cōferebat ꝙ multi sunt modi dicendi. dixerunt enim aliqui ꝙ sic cōferebat gratiam ꝙ tamen in modico vel minimo gradu: ita ꝙ aduenienti ad circūcisionem in gratia ꝛ sine peccato mortali nihil conferebat de gratia: nec ipsam gratiam augmētabat. baptismus autem noster nō sic: sed in maiori et perfectiori gradu. et ipsam gratiā augmentabat in habente ipsam adueniente ad baptismum. ¶ Sed istud non videtur bene dictū: ꝙ scilicet abraham non contulerit aliquid gratie circuncisio ipsa ꝛ augmentauerit gratiam. eius. Nō igitur sic conferebat. Similiter etiam dato ꝙ in minimo gradu cōferret: adhuc ille gradus adueniēs alteri augmentaret ipsum. Similiter etiā baptismus licet conferat gratiā: non tñ cuilibet suscipienti conferret. et hoc si haberet gratiam tantam quantam deus disposuit sibi dare. sicut de beata virgine si fuisset baptisata. Et similiter de ipsa circūcisione: que nihil contulit christo de gratia. habuit enim quantam gratiam potuit habere ab instanti sue conceptionis. quare ꝛc.

opi. doct.

August.

Beda.

¶ Alij dixerunt ꝙ ꝛ remittebat culpam: ꝛ cōferebat gratiā. sed principalis effectus suus erat remittere culpā: minus vero principalis et quasi secūdarius erat conferre gratiā: sed econuerso est in baptismo nostro. ¶ Sed istud etiā non videtur. quia agēs perfectum quod est deus: prius et principalius videtur intendere circa effectū suū positionem perfectionis ꝙ̄ amotionē imperfectionis. Similiter etiā corruptio vel amotio alicuius nō videtur intēdi nisi per accidēs. puta per positionē alterius quādo saltem ambo cōcurrunt. quare ꝛc. 1.

Alij modi dicēdi

¶ Alij dixerūt ꝙ circūcisio cōferebat gratiā quātum ad effectus gratie priuatiuos: nō quantum ad effectus positiuos ꝛ perfectiuos. vnde nō conferebat gratiā que sufficeret ad implendum mādata legis. ¶ Alij: ꝙ cū hoc conferebat gratiam quātum ad aliquos effectus positiuos: sed nō quantum ad omnes: faciebat enim dignum vita eterna. Sed nō sufficiebat ad reprimendum concupiscentiā fomitis: nec ad implendum mandata legis. ¶ Sed ista etiam parum valēt. quia ex quo ponitur gratia positiue: nō est ratio quare nō ponatur ad omnes effectus suos. Similiter etiā modica ꝛ minima ad oēs effectus charitatis: saltē in aliquo gradu: si tamē aliquos tales effectus habet. quare ꝛc. 2.

¶ Alij dixerūt ꝙ circuncisio conferebat gratiam aliter ꝙ̄ baptismus. quia circuncisio ex solo pacto diuino in fide venturi vel passionis christi ex exhibēde: sed baptismus ex virtute supnaturali influxa sibi: ꝛ in ꝟtute passionis christi iam exhibite. ¶ Sed istud est superius reprobatū in prima questione: vbi ostensum est ꝙ sacramētū noue legis non habet efficaciā illo mō. 3.

¶ Alij dicūt ꝙ circuncisio in fide christi vēturi. et virtute passionis exhibēde conferebat gratiam ex merito congrui. sed baptismus in virtute passionis christi iam exhibite ex merito condigni. Et ita efficatiorē gratiam dat baptismus. quia per modum meriti de condigno. ¶ Sed istud etiam est superius improbatum. quia sacramentum noue legis efficaciam nō habet per modum meriti de condigno. 4.

¶ Dico ergo aliter ꝙ circūcisio conferebat gratiā imperfectiorem ꝙ̄ baptismus sicut enim lex christi euāgelica est pfectissima: quā tota trinitas disposuit dare ad salutē viatoris: ita habet sacramēta perfectissima ita ꝙ baptismus multo perfectiorē gratiā cōfert ꝙ̄ faceret circuncisio. ¶ Secundo dico ꝙ circuncisio cōferebat gratiā: et habet virtutē seu efficaciam ex opere operantis scȝ ex motu fidei saltem in formis relato in deū ad salutē circūcisi: ꝛ hoc vel a parētibus seu ministrantibus circuncisionem: qui quantum ad hoc erant veri parentes: si circuncisus erat paruulus: cui nō poterat subuenire actus fidei proprie. vel ab ipso circunciso: si erat adultus. ita ꝙ talis motus fidei relatus in deum ad salutē circuncisi poterat dici meritum de congruo respecto gratie. et susceptio circuncisionis in adulto cum tali motu fidei pro

Resolutio doct.

pzie erat meritū gratie de congruo vt videtur. Et oportebat q̄ talis motus fidei interior ostenderet in signo sensibili exteri⁹. Et hoc scdm ritū ꝛ modū circūcisionis pro masculis. nō sic aūt pro femellis: que nō circūdebātur. baptism⁹ vero noster cōfert gratiā ex opere operato: sicut ostēsum est supra de sacramētis noue legis. ꝛ ideo differunt a circuncisione. Sic ergo patet q̄ in circuncisione cōferebatur gratia ꝛ quomodo differenter a baptismo.

Ad motiua.1.opi. ¶ Ad primum in oppositū pro alijs dico q̄ circuncisio cū esset sacramētū legale nō cōferebat gratiam. nec iustificabat ex opere operato: sicut nostra sacramēta perfecta: sed magis ex opere operātis siue parentū siue suscipientis. ¶ Et ideo ad scdm dicēdū q̄ circūcisio nō est reputata abrahe ad iustitiā: saltē pn̄cipaliter. sed potius fides: licet sicut puto contulerit sibi aliquid de gratia. ¶ Ad tertium dico q̄ ita cōcludit cōtra remissionē originalis: sicut ꝯtra collationē gratie per circūcisionē vt patet intuenti. dico tñ ad hoc q̄ populus in deserto excusabatur a circuncisione. Tum potissime: quia super hoc erat dispēsatio diuina. Tum q̄z nesciebant qñ mouēda essēt castra. Tum q̄z nō erant mixti intra infideles. Et ita nō erat necessarium signum circuncisiōis distinctiuum ipsorum ab infidelibus: sicut in egipto. ¶ Ad illud vero quod dicit̄ q̄ illi qui fuissent mortui incircūcisi fuissent dānati: quia mortui sine gratia. dico q̄ probabile est dicere q̄ null⁹ ibi fuit mortuus incircūcisus: sed illi solū qui fuerāt circuncisi in egipto. vel si aliqui incircuncisi: idem iudiciū est de ipsis. ꝛ de paruulis decedētibus ante baptismū vel circuncisionē nisi pro tāto: q̄z a circuncisiōe pro

Ad auctoritates. tunc excusabātur ꝛ poterat fides propria vel parētum subuenire: sicut fit modo. ¶ Ad omnes auctoritates dici potest q̄ circuncisio non cōferebat gratiam eo modo quo nostra sacramēta ex opere operato: sed ex fide operātis. et ideo ꝙ̄tum erat ex se: et vt distincta a fide operātis magis significabat: et promittebat gratiā ꝙ̄ conferret ipsam. Sic etiā non conferebat ita perfectam gratiam sicut sacramenta nostra. Et sic etiam posset magister glosari in presenti distinctione: vbi dicit q̄ circuncisio non conferebat gratiam: verum est: vt baptismus. vnde et magister excipit circuncisionem ab illa regula aug. allegata superius. ¶ Aliter diceretur q̄ auctoritates intelligende sunt de quibusdā sacramētis improprie dictis: que erāt cerimonialia ī lege. cuiusmodi erāt purificationes alique ꝛ ablutiōes: et oblationes alique que nō cōferebant gratiā per modū sacramēti: licet bene cōferretur in eis gratia qñ ex charitate implebātur scd̄z diuinum preceptū nō aūt intelligūtur de circūcisiōe. Si vero de circūcisiōe intelligātur sicut predictū est exponant̄. Ad auctoritatē greg. sicut in presenti questione.

Ad rōes principales. ¶ Ad primum principale dico q̄ circūcisio figurabat vel significabat gratiā ꝛ cōferebat. sed nō ita pfectam sicut baptismus. sicut etiam tempore legis scripte bene fuit gratia. sed non ita perfecta sicut tempore legis noue. Uel dicendū q̄ bene concludit q̄ circuncisio non conferebat gratiam ex opere operato: sicut sacramentum noue legis. sed ex fide operantis et pacto diuino. ¶ Ad secundum dico q̄ licet circūcisio quātum ad actum exteriorem non fieret apponendo: sed amouendo vel subtrahendo. significabat tñ aliquid apponendū spiritualiter in anima sc̄z gratiam ipsam: per quam mūdaretur circūcisus a peccato originali si ipsum haberet. si aūt nō habebat: sed iam erat in gratia ille qui circūcidebatur: tunc non auferebat peccatum: sed bene conferebat gratiam: et augmētabat sicut puto. et dictum est supra de abraham: licet magister videatur dicere oppositum. et aliqui in hoc concordant cum ipso: puto eñ q̄ augebat gratiam circuncisi: nisi circūcisus habuisset tantū gradum gratie: quātum disposuerat ei dare: et tunc nihil contulisset tali. sed nō propter hoc fuisset falsum signum: sicut nec baptismus noster nihil contulisset beate virgini si fuisset baptisata post conceptionem filij dei. quia forte ex tūc habuit tantam gratiam ꝙ̄tam disposuerat sibi deus vnq̄ꝫ dare. Sacramentū enim quantum est in se. et ex se gratiam confert: nisi inueniat obicem: vel nisi inueniat preuētionem gratie tāte: quantā est habiturus pro tūc ille qui suscipit sacramentū. Et istis duobus impedimentis occurrentibus non propter hoc est falsum signum: si non confert gratiam: sed semper est verum signum. ¶ Ad tertium de apertione ianue dicitur vno modo q̄ circuncisio ꝙ̄tum erat in se ꝛ per se apperiebat ianuam sicut et conferebat gratiam: per accidens tamen impediebatur. quia currebat circuncisio tempore quo nondū erat precium emēde solutum per passionem christi. Aliter dicitur: q̄ circuncisio licet conferret gratiam: et remitteret culpam. non tamen remittebat omnino penam: sicut baptismus et ita non aperiebat ianuam. sicut nec penitētia modo apperit ianuā illi: qui habet adhuc satisfacere de pena. sed si moreretur talis. descenderet ad purgatorium: et nō euolaret ad celum. Dicas quomodo tibi placet.

¶ Distinctionis secunde.
Questio vnica.

Circa distinctionē secūdam quero. Utrum sacramenta habeant efficaciam vel virtutem ex passione christi. ¶ Uidetur q̄ nō. ex eo quod non est. non habet aliquid virtutem vel efficaciam. sed passio christi nō est. quia iam preterijt ergo ꝛc. ¶ Secundo sic: si habēt efficaciam ab ipsa: aut vt futura: aut vt exhibita. Non vt futura. quia tunc sacramenta veteris legis eodem modo potuissent habere vel habuissent efficaciam: sicut nostra: vel magis. Non ab ipsa etiam inq̄ꝫtum exhibita. quia tunc baptismus et eucharistia non habuissent efficaciam ante passionem christi exhibitam. quod non est verum. quia ante passionē christi fuerunt ista sacramenta ministrata. vt patet. ¶ Tertio sic. si a passione christi habent sacramenta efficaciam: hoc maxime videtur ratione illius vulneris lateralis christi: a quo fluxerunt sacramēta scdm Augusti. sed hoc non est verum. quia in illo vulnere nihil meruit christus. Nam christo iam mortuo vulnus illud fuit inflictum. Joan. decimo nono. ergo ꝛc. Similiter etiam sequeretur: q̄ gratia sacramentalis iam nō esset gratia. quia esset ex merito passionis christi. Joā.19

August.

Contra magister in littera. et Augu. xv. de ciuitate capi. xxvj. vbi loquitur de archa noe dicens. ostium in latere arche profecto illud est vulnus: quando latus crucifixi perforatum est lancea. hoc quippe ad illum ingrediũtur viuentes. quia inde sacramenta manauerunt: quibus credentes innituntur.

In ista questione sic p̄cedã.

Primo ostendam: an omnia sacramenta noue legis fuerunt instituta ante passionem christi exhibitam. Secundo an omnia sacramenta habeãt efficaciam vel virtutem ex passione christi. Tertio per quem modum. Ultimo ad rationes.

Sacram̃ta noue legis ante passionẽ xp̄i instituta.

Quãtum ad primũ dico: ꝙ passio xp̄i potest accipi vel pro morte sibi inflicta et doloribus preuijs et disponentibus ad ipsam sub pontio pylato per procurationem iudeorũ: vel pro tota vita sua passibili in qua ab instanti sue conceptionis recepit miserias nostras et cepit pati ex tunc pro nobis. Si accipiatur passio primo modo dico: ꝙ aliqua sacramenta fuerunt instituta ante passionem christi. anteꝗ̃ scilicet christus traderetur iudeis: et occideretur sub pontio pylato vel etiã moreretur. si secũdo modo dico: ꝙ non ante passionem christi. sed aliqua fuerunt instituta inꝗ̃tũ sacramẽta sunt noue legis: dum viueret christus in carne passibili et mortali ab ipso christo passione iam incepta. id est vita passibili et mortali secundũ miserias et penalitates nostras: quas assumpsit ipse christus et nullum ante. Potest ergo dici: ꝙ baptismus fuit institutus a christo viuente. Nam sicut dicitur Jo.

Jo. 3.

iij. Discipuli christi baptisabant. Et est planum ꝙ non baptisabant: nisi baptismo christi ab ipso instituto et ex auctoritate eius et precepto non sic tamẽ ꝙ tunc fuerit institutus: sed prius tempore proximo vel si tunc: tamen hoc non habetur ex auctoritate:

mat. vlt.

sed preceptum fuit: vt diuulgaretur math. vlti. docete omnes gentes baptisantes eos in nomine patris et filij et spiritussancti. De eucharistia pa-

Jo. 6.

tet eius predicatio diffusa Jo. vj. sed institutio patet in cena math. xxvj. et in alijs euãgelistis. De confirmatione patet vt videtur: ꝙ fuit instituta q̃n christus imponebat paruulis manus. Unde et dicebat: sinite paruulos venire ad me. talium est em̃ regnum celorum. De penitentia dicunt aliqui: ꝙ fuit instituta Jac. v. cõfitemini alterutrũ pecca-

Jaco. 5.

ta vestra etc. Sed istud non valet quia Jacobus nec aliquis sanctus potuit instituere sacramentum. sed solus deus: vt dictum est supra. patet etiam: ꝙ non est ad intellectum eius. subdit enim. Et orate pro inuicem vt saluemini. Et planuz est: ꝙ per illud nõ intendebat nec instituere: immo nec diuulgare sacramentum. Si dicas ꝙ immo saltem diuulgare: tunc restat querere primum scilicet quando et vbi fuit instituta penitentia. et potest dici ꝙ Jo. xx. q̃n

Jo. 20.

dixit christus: accipite spiritũsanctum. quorum remiseritis. peccata remittuntur eis etc. Et fuit pro-

Mat. 16

missum petro: quando dictum est sibi math. xvj. tibi dabo claues regni celorum. quodcunq̄ ligaueris super terram etc. De extrema vnctione dici-

Jaco. 5.

tur: ꝙ fuit instituta Jacobi quinto. Infirmatur quis in vobis etc. Sed falsum est. sicut etiam dictũ est supra de penitentia licet bene diuulgauerit ibi apostolus extremam vnctionem. Sed dicitur ab alijs: ꝙ fuit instituta marci. vj. vbi dicitur ꝙ disci- Mar. 6.

puli vngebant oleo multos infirmos: et sanabantur. sed planum est. ꝙ non nisi auctoritate christi: qui iam instituerat sacramentum. Nec sequitur ex hac auctoritate ꝙ tunc fuerit instituta. Si dicas ꝙ non videtur intentio littere. quia infirmi curabantur. et istud sacramentum non debet confereri nisi morientibus. et exeuntibus non ad curandum corporaliter et superuiuendẽdum. quere alibi: vbi habens iustitutionem eius. Et dico: ꝙ oportet dicere: ꝙ a christo fuerit istud sacramẽtum institutum. Nec potest dici institutum a iacobo ibi. Infirmatur quis in vobis etc. De sacramento matrimonij potest dici: ꝙ matrimonium inꝗ̃tum sacramen-

tum noue legis iustitutum fuit a christo math. xix. mat. 19.

Num legistis (ait christus) quia masculum et feminam fecit eos. supple deus. et dixit per os scilicet adam: q̃obrem relinquet homo patrem et matrem et cetera que ponuntur ibi: que videntur multum bene pertinere ad institutionẽ matrimonij. De sacramento ordinis videt᷑ fuisse institutum math. mat. 16. Joã. 20.

xxvj. hoc facite in meam cõmemorationem. et Jo. xx. accipite spiritumsanctum: quorum remiseritis peccata. Et hoc congrue. nam ordinati duplicem habent potestatem vnam respectu corporis christi veri. Et ideo dicitur. Hoc facite in meam commemorationem. aliam respectu corporis christi mistici: propter quod dicitur: quorum remiseritis peccata etc. Hec de primo articulo principali.

Quãtum ad secundũ articulum dicitur: ꝙ sacramenta omnia que contulerunt gratiam: et conferunt: hubuerunt vel habent efficaciam vel virtutem a passione christi. sed differenter. quia sacramentum circuncisionis: quod precessit passionem exhibitam habuit virtutẽ vel efficaciam a passione christi exhibenda: et ideo minorem efficaciam habuit: et minorem gratiam contulit: et non nisi in fide vel ex fide operantis de christo venturo et passuro: sed sacramenta noue legis efficaciam habent a passione christi iam exhibita vel incepta. et ideo perfectiorem gratiam cõferũt et ex opere operato sicut dictum est supra. Hoc aũt declaratur sic. q2 homini facto dei inimico per culpam disposuit deus non conferre gratiam: nec remediũ aliquod ad salutem: nisi propter aliquid sibi oblatum: quod esset sibi gratius et magis acceptũ: q̃ offensa illa esset sibi displicens: et ingrata. Nichil autẽ potest inueniri deo gratius vel magis acceptum: q̃ offensa totius generis humani sit displicens: nisi aliquod obsequium persone magis dilecte q̃ cõmunitas offenderit per offensam illã vniuersalem q̃ debuisset esse chara: si non offendisset deum. Nõ potuit autem genus humanum ex se habere tale obsequium. quia totum fuit inimicum de vna massa perditionis acceptum. Et ideo disposuit trinitas personam sic dilectam deo dare generi humano. ac ipsam ad hec inclinare: vt trinitati offerret obsequium pro toto illo genere. talis autẽ persona non potest dici nisi christus cui non est ad mensuram datus spiritus Jo. 3. et tale obsequium est illud: in quo patz maxima charitas obsequẽtis: quod est offerre se vsq̄ ad mortem pro iusticia. et honore diuino. Et ideo deus nullum remediũ ad sa-

Sacra an habeant efficaciã. et vnde.

lutē cuiusmodi est quodlibet sacramētū: disposuit dare homini: nisi in virtute passionis christi. ¶ Ex quo etiam apparet: ꝙ sacramēta precedētia passionem christi minorem habebant efficaciam: q̄ sacramēta noue legis: que fuerunt instituta passiōe iam exhibita vel saltem incepta. Maius enim bonum conferri solet propter obsequiū iam exhibitum: q̄ propter obsequium exhibendū. sicut in nobis etiā est manifestum. ¶ Ex predictis scd̄o apparet secūdū istos: quare circūcisio non apperiebat ianuā: et baptismus aperit. qꝛ baptismus habet efficaciam ex passione iam exhibita: in qua fuit solutum precium emende. nō sic aūt circūcisio. sed habuit efficaciam ex passione futura: et nōdum erat solutū precium. ¶ Similiter ex predictis patet: quomodo in opere reparationis humane per passionem christi fuit mīa summa dei dando talem ac tantam personam sic dilectam ipsi generi humano: vt pro ip̄o tale obsequium offerret. Similiter etiā fuit ibi summa iusticia. quia iustissimum fuit tale obsequiū acceptari a deo ad salutem hominis: vel ad id ad qđ dispositum et ordinatum fuerat: cum persona offerens esset deo ita chara et dilecta.

Doctoris resolutio.

¶ Sic igitur dicitur ⁊ pulchre: ꝙ sacramēta omnia tanq̄ remedia homini collata ad salutē efficaciā habent et virtutem a passione christi. Hoc aūt probatur. Tū quia sacramēta nō ordinātur ad salutē hominis: vel ad gratiam cōsequēdā: nisi a christo passo vel passuro pro salute hoīs. ꝑ nec ad gratiā vel salutē hoīs pn̄t attingere: nisi ex ordine ad passionē christi. Tū qꝛ deus non determinauit se infallibiliter cooperaturum sacramento: nisi mediāte passione christi preuisa vel exhibita et preacceptata. sacramēta autē non habent efficaciam: nisi ex determinatione diuine voluntatis. quare ⁊c̄.

Per quē modū sacramēta hn̄t efficaciam a pass. xp̄i.

¶ Quantū ad tertiū articulū

dicitur: quod sacramenta habent efficaciam a passione christi tanq̄ a causa meritoria. Christus eniȝ in sua passione vel per suam passionem vt acceptatam ab ipso voluntarie ad salutem generis humani scd̄m beneplacitum diuine voluntatis. et ex maxima charitate meruit: vt sacramenta haberēt efficaciam et virtutem ad salutem hominis. Et isti variantur de illa virtute vel efficacia: sicut dictū est in prima questione: nec est modo repetendum.

¶ Ad hoc adducuntur due rationes. quia primū in vnoquoq̄ genere est causa aliorum. Primū autem opus satisfactorium ad salutem hominis fuit passio christi. ergo ipsa est causa meritoria aliorum ad salutem hominis ordinatorum: et precipue sacramentorum. ¶ Secūda est. quia per passionem suam meruit christus: ꝙ sacramentum haberet efficaciam. vt patet. ergo passio est causa meritoria efficacie sacramentorum. Et addunt aliqui: ꝙ diuersimode sacramenta noue legis ab alijs. quia sacramenta noue legis per modum meriti de condigno habent efficaciam. quia ex passione iam exhibita vel incepta. sed circuncisio habuit efficaciā per modum meriti de congruo et ex passione futura vel exhibenda.

Resolutio doc. ꝺ efficacia sacrorū.

¶ Sed quātum ad materiam istorum duorum articulorum simul dico: ꝙ sacramenta habent efficaciam vel virtutem sane intelligendo: sicut dictum est in prima questione tam de sacramentis antiquis q̄ de sacramentis noue legis. ¶ Secundo dico: ꝙ a passione christi siue premissa siue exhibita vel incepta non habent efficaciam vel virrutem tanq̄ ab aliqua per se causa ipsorum: nec effectus qui dicitur esse sacramenti: licet sacramentum etiam non sit per se causa vere ⁊ realis illius effectus: sicut dictum est supra. quia sacramenta nihil minus habent efficaciā siue sit passio christi: siue non sit. Et planum est: ꝙ ipsa non est modo. nec erat tempore sacramentorū antiquorum: quod autē non est: nullius est causa vere ⁊ realiter loquēdo de causa: sicut dictū est supra. ¶ Tertio dico: ꝙ extendendo nomen cause ad meritum: sic ꝙ meritum dicatur causa premij magis cōmuniter ⁊ vulgariter loquēdo q̄ veraciter ꝙ sacramenta habent vel habuerūt virtutem et efficaciam a passione christi sicut a causa. Nā passio christi fuit causa meritoria ipsorum. meruit enim christus per suam passionē vel in sua passione acceptata ab ipso ex charitate ad redemptionem humani generis propter honorem diuinum et scd̄m beneplacitum diuine volūtatis: vt talia sacramēta qualia fuerunt antiqua: ipsam precederent: et talia qualia sunt sacramēta noue legis ipsaȝ cōcomitarent̄: vel etiam sequerentur: et diuersimode haberēt efficaciam vel virtutem quia aliqua ex opere operantis. alia vero respectu maioris et perfectioris gratie: et magis ex opere operato.

No. hec.

Nec oportet: ꝙ talis causa sit: quādo ponitur effectus. quia nec est vere causa: sicut dictum est supra. nec aliud possunt argumenta concludere: que pro alijs sunt adducta. Si dicas: ꝙ passio christi licet non sit in se: est tamē in acceptatione diuina: qua deus ipsam acceptat ad efficaciam talium sacramentorum. et ita potest esse causa: dato ꝙ non sit in se. Dico sicut dixi supra ꝙ istud non concludit passionem esse causam: sed magis diuinam volitionem passionem christi ad hoc acceptantem siue futuram siue exhibitam. Et hec de scd̄o et tertio articulo principali.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale dico: ꝙ bene concludit: ꝙ a passione christi: sicut a vere causa et proprie non habeat sacramentum efficaciam vel virtutem. quia sicut bene arguitur passio christi non est: vel accidit: ꝙ sit: sacramento habente suam virtutem et efficaciam et effectum. Oportet autē sicut dicitur quinto metha. causam vere realiter esse: quando effectus ponitur inesse sed non cōcludit: quin sicut a causa meritoria que non est dicenda vere: causa: sed vulgariter tantum: sicut dictum est de merito respectu premij. ¶ Ad secundum dico: ꝙ a passione christi meritorie habent suam efficaciam: nō vt preterita vel exhibita vel vt futura: sed magis vt a deo acceptata in ordine ad hoc ꝙ sacramenta omnia tam vetera q̄ noua in quibas confertur gratia habeant efficaciam ad salutem hominis: pro qua pass⁹ est christus. Et differenter sicut dictum est de sacramētis antiquis et nouis. Tu dicis: ꝙ non inq̄tum futura vel exhibita. cōcedo. sed quia dicitur vltra: ꝙ si haberent efficaciam a passione christi exhibita: tunc baptismus et eucharistia que fuerunt instituta ante passionem christi. Qui vellet dicere: ꝙ sacramēta noua habent efficaciam a passione christi exhibita vel vt exhibita: diceret: ꝙ passio christi licet non fuerit consummata et completa ante insti-

tutionē istorum sacramētorū: ꝙ saltem fuit inchoata et incepta et hoc ab instanti sue conceptionis: in quo assumpsit miserias ⁊ penalitates nostras. et hoc sufficit. ¶ Ad tertium de vulnere laterali dici potest: si christus meruit aliquid in ipso non ipso vulnere existente: sed per modum obiecti voliti et preacceptati a christo dum viueret. quia bene sciuit ipsum esse sibi infligendum. et hoc ex charitate scdm diuinum beneplacitū acceptauit. et ita a passione ratione illius vulneris possunt sacramēta habere efficaciā: sicut a causa meritoria. Si aūt dicatur: ꝙ christus in illo vulnere nihil meruit. qr christus mortuꝰ erat: qn̄ fuit sibi inflictū: tunc non currit argumētum: qr a passione quam substinuit christus: dum viueret: habēt sacramenta efficaciam et non ab illo vulnere. Et tunc respōdendū est ad auctoritatem Aug. adductam ad opposita ꝙ a latere christi similitudinarie scdm quandā expressam similitudinē fluxerūt sacramēta q̃tum ad principalia sacramētorū: puta q̃tum ad baptismū. cuius similitudo fluxit aqua. Et eucharistia cuius similitudo vel contentū potius fluxit sanguis. qr in illo sacramēto cōtinetur vere sanguis christi sicut inferiꝰ apparebit. ¶ Ad illud quod ponitur vltimo dico: ꝙ licet gratia sacramentalis detur nobis ex merito christi: tn̄ bene est gratia. Nō enim datur ex merito de condigno illius cui datur. Aliter dicitur: ꝙ gratia sacramentalis nec aliquid quod nobis meruit christus est ita pure gratuita: sicut incarnatio christi et passio pro nobis: quam nō precessit aliqd meritum respectu eius de condigno. quare ⁊c̄.

¶ Distinctionis Tertie.
Questio vnica.

CIrca distinctionē tertiam quero. Utrum baptismus qui dicitur sacramentum noue legis: euacuauerit circūcisionem? ¶ Videtur ꝙ non. qr math. v. dicitur: nō veni soluere legem: sed adimplere. sed circūcisio fuit de precepto legis mosayce. ergo non fuit euacuata per christum: nec per baptismum a christo institutum. ¶ Secūdo sic. si circūcisio fuit euacuata per baptismū: tūc circūcisio nihil valuit post institutionem baptismi. sed hoc est falsum: sicut patebit infra. Et geñ. xvij. Data est circūcisio ipsi abrahe in fedus sempiternum ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. nullus inferior habet auctoritatem vel potestatem reuocādi legē sui superioris. sed lex de circūcisiōe fuit lex diuina. ergo cum nō legatur alicubi in scriptura ab ipso reuocata: sequitur ꝙ a nullo sit reuocata. immo potiꝰ per ipsum confirmata. Unde et toto tempore vite sue mortalis scdm legem et cerimonias legis vixit. qd patet in cena sua de esu agni paschalis. quare ⁊c̄.

Mat. 5.
Geñ. 17.

Joan. 3. ¶ Contra Jo. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritusancto ⁊c̄. ⁊ in pluribus locis de baptismo dicitur hoc. sed hoc nō esset: nisi baptismus euacuasset circuncisionē quia alias non esset baptismus necessarius. ergo ⁊c̄.

Ad gala. 5. ¶ Confirmatur per apostolum ad galathas quinto si circuncidimini: christus nihil vobis proderit. ergo ⁊c̄.

¶ In ista questione sic p̄cedā.

¶ Primo supposito ꝙ baptismus sit sacramētum noue legis inquiram de diffinitione vel descriptione eiꝰ. ¶ Scdo de materia ⁊ forma v̄borū ipsius. ¶ Tertio de euacuatiōe circūcisiōis ⁊ aliorū legaliū p baptismū. ⁊ alia q̃ sunt pertinētia ad legē nouā. cuiꝰ baptismꝰ ē p̄mū sacr̄z. ¶ Ultimo ad rōes.

¶ Quātum ad primū articulum magister describit baptismum. ꝙ baptismꝰ est tinctio. id est ablutio corporis exterior facta in aq̄ sub forma verborum prescripta. ¶ Ad cuiꝰ intellectum notandum est ꝙ sacramentum baptismi describitur hic magis q̃tuz ad suū materiale q̃ q̃tū ad suum formale. nam formale in totali sacramento sicut dictum est supra est respectus ratiōis: qui est respectus signi ad gratiam consequēdam. Materiale vero in sacramēto baptismi est ipsa ablutio in aqua: ⁊ verba determinata que dicētur infra: licet respectu ablutionis verba possint dici forma. quia verba inter signa optinent principatum scdm Aug. ij. de doctrina christiana. ⁊ quia verba etiam determinant ⁊ modificant ablutionem ipsam. Materiale igitur baptismi est ablutio in aqua naturali cum forma verborum prescripta et determinata. ¶ Secundo notandum est: ꝙ descriptio magistri precipue sustineri posset: si totum materiale sacramenti baptismi esset ablutio ipsa ita ꝙ verba non essent pars materialis: licet non nisi cōcurrentibus verbis sacramētum esset perfectum. tūc enim esset vera predicatio: ꝙ baptismus q̃tum ad suum materiale est ablutio vel tinctio in aqua. predicādo in recto vnum de alio: et ponendo in obliquo verba que cōcurrūt. cū forma inquit verborū prescripta. Si autē nō sit ipsa ablutio totū materiale baptismi: sed pars tantū ⁊ verba sint alia pars materialis. sicut magis videt̄ pbabile: ⁊ scdm mentē aug. dicētis super Jo. ꝙ accedit verbū ad elemētum: et fit sacramētum: tūc nō videt̄ ita faciliter ista predicatio sustineri: ꝙ scilicet baptismus est ablutio. qr pars integralis nō predicat̄ de toto in recto: vt videtur. Et tūc pōt dici: ꝙ nō est propria predicatio. tn̄ verificari pōt aliquo modo. p̄cipue qr accipitur alia pars licet in obliquo. cū forma inquit verborū p̄scripta. sicut diceret̄ ⁊ cōcederet̄ scdm cōem vsum et modū loquēdi saltē licet minꝰ pprie: ꝙ domꝰ est fundamētū cū tecto ⁊ pariete. ¶ Tertio notādum est: ꝙ materiale sacramēti baptismi proximū ⁊ immediatū sup quo īmediate fundat̄ respectus signi: quod est formale in baptismo: nō est aqua ipsa sed magis ablutio in aqua. Et magis ablutio ipsa vt ab aliquo agēte cū intētiōe: q̃ vt in abluto suscipiēte: sicut dicit vnus. tn̄ videt̄ posse dici ꝙ bene vt est abluti passiue: licet nō nisi ab alio abluēte. quia magis significat ablutionē aīe: vt est abluti: q̃ vt ab abluente. Ablutio igitur siue actiue siue passiue accepta (nō curo) est materia pxima. nō sic aūt aqua quia nō nisi mediante ablutione. vnde ⁊ aqua scdz se nō habet rationē baptismi. Ex quo patet dubitatio bernardi asinina: quā mouit quasi asinꝰ bibēdo aquam biberet baptismum. Non enim asinꝰ bibit baptismū: licet bibat aquā. sicut patet ex predictis. quare ⁊c. Sic g̃ patet de descriptione baptismi q̃tum ad suum materiale data a magistro.

Diffinitiōes seu descriptiones baptismi.

August.

August.

¶ Si autem velimus describere baptismũ quantum ad suum formale concernẽdo tamẽ materiale suũ: sicut et intentiones secũde in cõcreto diffiniuntur vel potius describuntur: ponẽdo q utrũq tam verbum quam ablutio pertineat intrinsece ad materiale baptismi tunc potest sic describi. Baptismus est sensibile signum siue sacramẽtum ablutionis in aqua facte cum determinata forma verborũ ab alio proferente simul verba cum ablutione ex debita intentione circa hominẽ aliqualiter cõsentientẽ vel saltem non dissentientem: efficaciter significãs ex institutione diuina ablutionẽ anime a peccato per gratiam. Si autẽ teneatur: q sola ablutio sit materiale baptismi: adhuc eodẽ modo potest describi. Nõ tamen intelligẽdum est: q verba intrinsece ad materiale baptismi pertineãt. Qualiter autẽ particule predicte sint necessarie ad descriptionẽ baptismi: magis specialiter apparere potest ex multis questionibus: que possunt fieri de baptismo: sicut quantũ ad aliquas inferius apparet. Per hoc enim q dicitur sacramentũ ablutionis in aqua: distinguitur baptismus ab alijs sacramẽtis. Et debet intelligi de aqua naturali et usuali: sicut dicetur infra. Cum determinata forma verborũ ponitur: quia alioquin nõ haberet ablutio efficaciam. Et intelligendum est de determinatione necessaria quantum est ex parte sacramẽti: nõ autẽ ministri. Per hoc q dicitur facta ab alio: ostenditur: q nullus potest se ipsum baptisare. Per hoc q dicitur proferente verba simul cum ablutione: ostẽditur: q necessarium est ab eodem fieri verba et ablutionem simul: eo mõ quo possunt esse simul. Cum debita intentione ponitur: quia necessaria est intentio faciẽdi saltem quod facit ecclesia: actualis vel virtualis: sicut dicetur infra: et in ministro. Sed circa hominẽ debet fieri talis ablutio. quia si tunc aliquid aliud fieret: nihil fieret in eo. Et aliqualiter consentientem. quia si dissentiret: nihil fieret. vel nõ dissentientem: sicut in paruulis. Significãs efficaciter etc. patet quare ponitur ibi: sicut dictum est supra de sacramẽto in communi. Quod autem in fine subiũgitur. Absolutionẽ anime a peccato per gratiã: exprimit effectum baptismi. Et debet intelligi principaliter de peccato originali. licet bene etiam deleat baptismus peccata actualia baptisati. quia unum mortale peccatum sine alio non deletur. Hec de primo articulo.

Bap. descriptio quantum ad suũ formale.

No. hec.

¶ Quantum ad secundũ articulum dico primo de materia in qua debet fieri ablutio baptismalis: q debet esse aqua vera naturalis et usualis. Unde nullus alius liquor est materia baptismi. Et ratio precisa est. quia sic ẽ dictũ et ordinatũ a christo nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritusancto etc. Ad hoc autem cõgruentie adducuntur. Tum quia aqua talis est naturaliter frigida. lucida vel limpida. fluida. et cõmunis. baptismus enim reprimit ardorem concupiscentie: et immittit fulgorem intelligentie vel fidei. similiter deducit ad patriam similiter etiã ẽ de precepto cõmuni omnibus. Et ita oportet: q fiat in materia communi. Et similiter purgat et abluit a peccato: sicut aqua a sorde corporali. ¶ Ex predictis patet. q nec aqua artificialis aliqua: nec aliquis liquor que est alterius rationis ab aqua naturali et elementari: est materia baptismi. Unde nec urina: nec sputum: nec quicunq humor mixtus: prout mixtũ distinguitur cõtra elemẽtum: nec etiam grando: vel nix: quamdiu manent in forma propria: nec vinum: nec oleum: nec purea si perdat formam aque: sunt materia baptismi. Quod autẽ aqua artificialis non sit materia baptismi. patet. Tum quia est alterius rationis simpliciter ab aqua naturali. Tum quia habet semper alias et alias proprietates naturales cõsequentes. Tum quia non fit scdm processum nature determinatum ad generationem aque vere naturalis. sed magis per artificium ex quocũq nõ seruato processu nature. impossibile est aũt q ab agẽte creato fiat aqua vere naturalis: nisi scdm processum nature. patet octauo metha. Tum quia aqua artificialis fit virtute ignis decoquentis et resoluentis humorem a corporibus mixtis: sicut a rosis vel huiusmodi. Ignis autem non videtur esse causa sufficiens ad generandum sic immediate de corporibus mixtis aquam elemẽtarem. Et hoc cõfirmatur per philosophum. 4. metheororũ. sciant (inquit) artifices alchimie speciem rei mutare non posse. Unde et videtur posse dici: q aurum artificialiter factum nõ est verum aurum naturale: licet multas cõditiones habeat auro similes. ¶ Dico igitur q talis aqua artificialis puta rosacea vel huiusmodi non est aqua elementaris nec corpus simplex: sed potius corpus mixtum: nec eiusdem speciei per cõsequens cum aqua naturali. Si dicas: q per artem potest fieri vera aqua naturalis: et etiã verum aurum applicando actiua passiuis: sicut incantatores pharaonis fecerunt veras ranas naturales applicando actiua ad passiua. Similiter miscibilia possunt resolui a mixto et separari: primo de generatione. ergo a corpore mixto potest resolui per artificium vera aqua naturalis. Similiter etiam quia sicut patet scdo metheo. aqua artificialis subtilior est quam naturalis. ergo non est corpus mixtum. sed potius simplex elementum. ergo naturalis. ¶ Dico ad primum q bene possibile est: q demon vel angelus bonus applicet conueniẽtia actiua passiuis. et sic generetur aqua naturalis. Et ita aliquo modo per artem applicando conuenientia actiua: que nouerunt: conueniẽtibus passiuis: possunt haberi aliqua entia vere naturalia. non sic q ars attingat terminum producendum: sed quia sic applicat actiua passiuis. et hoc modo a magis pharaonis immo potius a demonibus vocatis per incantationes magorum fuerunt facte vere rane: seruato tamen ordine et processu nature. quia alias esset impossibile cuicunq virtuti create: licet accelerato propter actiua conuenientia perfecte et proportionaliter passiuis approximata. Sed in proposito de aqua artificiali que fit cõmuniter et habetur per artem humanam: non videtur: q sit naturalis. resoluitur enim immediate a corpore mixto nõ seruato ordine et processu nature ad generationem aque naturalis. Et probabile est hoc. quia homo non nouit vias nec omnia media nature determinata: ut videtur. sed demon vel angelus bene nouit ea quantum ad multa. ¶ Ad secundum dico de philozopho eodem modo: q bene seruato modo et ordine et processu nature. potest resolui elementum ex mixto: non sic q elementum maneat in mixto: nisi sicut dictum est in secundo. sed sic q ex mixto generetur elementum.

De materia baptismi.

8. meth.

4. metheo.

Aqua artificialis nõ est naturalis.

1. de gen.

2. methe.

¶ Ad tertiũ dico. ꝙ loquẽdo de subtilitate pñtia-
tiua ⁊ actiua. a qua artificialis ẽ subtilior aqua na
turali: sicut etiã vinũ: qd tñ nõ est aqua. sed nõ lo-
quẽdo de subtilitate simplicitatis elemẽtaris. qua-
re ⁊c. Sic ergo aqua naturalis est materia baptis-
mi. Si dicas: ꝙ non. quia humor ille qui fluxit cum
sanguine de latere christi per quem figurata est ma
teria baptismi: non fuit aqua simplex naturalis vel
elementaris: sed fuit humor mixtus prius in corpo
re christi existens. Respondet ꝙ ille humor qui flu
xit de latere christi: non fuit flegma vel humor mi-
xtus: sed fuit aqua vera naturalis. ⁊ simplex. quod
probat. quia absolute dicit Jo. euangelista: ꝙ exi-
uit sanguis et aqua. ⁊ qui vidit testimonium per-
hibuit. hoc autem non dixisset: nisi vera aqua fuis-
set. Secũdo probat hoc. quia alias non fuisset vera
similitudo aque baptismalis. Non enim sacramen
tum baptismi confertur in flegmate: sed in aqua.
Similiter tertio per hoc ꝙ in signũ hui⁹ admiscet
vino vera aqua cõficiendo eucharistiam. Quarto
per hoc ꝙ illud fuit figuratum sub moyse per aquã
que exijt de silice ꝑcussa a moyse sic humor ille de
latere saluatoris. Unde sicut alius humor fuit ve-
rus sanguis: sic iste (de quo est sermo) fuit vera aq̃.
Et de illa aqua dicit ꝙ vel illa aqua fuit in corpo-
re christi miraculose creata: vel de aliquo alio vir-
tute diuina resoluta ⁊ facta. ¶ Sed videtur mihi:
ꝙ veritas sacramẽti baptismi nõ cogit ad dicendũ
ꝙ fuerit vera aqua illa. Nam sicut dictum est supra
posset dici: ꝙ similitudinarie fluxerũt sacramenta
de latere christi q̃ntum ad duo principia: saltẽ pro-
pter maiorem similitudinẽ illorum duorum humo
rum qui fluerunt cũ aliquibus pertinẽtibus ad ba
ptismũ et eucharistiã: q̃ cum pertinẽtibus ad alia
sacramẽta. Unde licet humor ille non fuerit vera
aqua: tñ potuit habere similitudinem cum aqua ve
ra: in qua ministratur baptismus. Puto tamẽ ma-
gis ꝙ fuerit vera aqua ⁊ corpus simplex nõ mixtũ:
sicut probabiliter dicit innocentius: et sicut expri-
mit euangelista. Hec de materia. ¶ De forma ver-
borum necessaria dico: ꝙ necessitas verborum po-
test attendi vel ex parte ministri vel ex parte sacra
menti. Primo modo omnia verba illa sunt ne-
cessario de forma de quibus oportet: ꝙ minister di
cat ea sine quibus dictis minister non potest vita-
re peccatum. Secũdo modo illa sunt de forma ver
borum: sine quibus sacramentum non habet suam
efficaciam: sed aliquo eorum omisso nichil fit. Pri
mo modo dico: ꝙ hec est forma verborum necessa-
ria in ecclesia romana et latina ministrando solen-
niter sacramentum baptismi. Ego baptizo te in
nomine patris et filij et spiritussancti. Et hoc ha
betur extra de baptismo et eius effectu. si quis ⁊c.
vbi dicitur sic: si quis puerum ter in aquam merse-
rit in nomine patris et filij et spiritussancti: et non
dixerit: ego baptizo te in nomine patris et filij et
spiritussancti non est puer baptizatus. vt patet. ꝙ
ista forma imposita est ministris romane vel latine
ecclesie. qui habent ex officio ⁊ solenniter baptiza-
re. ¶ Apud grecos autem est alia forma q̃ntum ad
aliqua verba exprimentia ministrum et actum ⁊ re
cipientem. cuius causa accepta est ex dictis aposto
li prime ad chorinth. primo. hoc autẽ dico: ꝙ vnus-
quisq; vestrum dicit: ego quidem sum paulus. ego
vero cephe ⁊c. gloriabantur eñ de ministris bapti

Margin (left): ꝙ aqua ex latere xpi fluxa ñ fuit vera aqua. — De forma verborum baptismi — 1. ad corinthi. 1.

zantibus. et redarguit eos apostolus dicens: diui-
sus est christus ⁊c. propter quod ordinatum fuit in
ter grecos ad scisma tollendum: ne minister expri-
meretur: nec actus in indicatiuo modo poneretur:
sed in optatiuo quia tunc minister nõ significatur
esse actor baptismi: sed tãtum minister desiderans
et orans effectum baptismi conferẽdum a deo. Et
similiter ꝙ baptizatus nõ exprimeretur per prono
men secũde persone: cui ipse minister sermonẽ diri-
geret quasi baptizatus ab ipso effectum baptismi
reciperet: sed in tertia persona. Et ideo ordinaue-
runt: ꝙ diceret baptizetur seruus christi. licet mul
to melius: vt videtur: fuisset ordinatum: ꝙ per pro
prium nomen vocaretur. quia nondũ est seru⁹ chri-
sti: quãdo vocatur seruus christi. loquendo de ser-
uitute spirituali: eo modo quo christiani dicuntur
serui christi. ¶ De ista autem forma verborũ apd
grecos baptizetur seruus christi. in nomine patris
et filij ⁊ spiritussancti potest dici: ꝙ q̃diu fuit tol
lerata ab ecclesia romana licita fuit grecis: et pro
tempore pro quo instituta fuit durante illa causa
diuisionis vel scismatis ad quod vitandũ fuit insti
tuta. sed cessante illo scismate potuit iam forma cõ
munis ecclesie eis fuisse imposita. vel ergo ecclesia
romana prohibuit postea illam formam apud eos:
quod non inuenitur in aliquo consilio de hoc faciẽ-
te expressam mentionem: et tunc non est eis licita.
vel si permisit siue concessit: licitum videtur eis il-
lam formam cõtinuare ⁊ stante tali permissione vel
licentia si in consilijs suis particularibus ordinaue
runt inter se talem formam esse seruãdam ministri
eorum tenentur eam seruare: sicut ministri ecclesie
romane formã latinam predictam. Similiter stan-
te permissione romane ecclesie: ꝙ alicubi fiat trina
immersio alicubi vna. In illa ecclesia: que determi
nauit trinam immersionem: fieri minister debet eã
facere secundum modum et preceptum prioris ec-
clesie. In illa que determinauit vnam fieri: mini-
ster tenetur vnam facere. Et est hoc de necessitate
ministri. ¶ De forma vero necessaria ex parte sa-
cramenti dico: ꝙ non est eadẽ q̃ntum ad omnia ver
ba cum forma predicta. Ego baptizo te in nomi-
ne patris ⁊c. quod patet. quia greci sub alia forma
verborum baptizant: et tamen baptism⁹ apud eos
habet efficaciam: sicut apud nos. Dico ergo: ꝙ mi
nister vel nomen seu vocabulum exprimens mini-
strum non est de necessitate verborum sacramenti.
Unde li ego in forma predicta non est de forma ne
cessaria ex parte sacramenti. sed dico: ꝙ verbum si
gnificans actum et recipientem et trinitatem di-
stincte sunt de necessitate sacramenti: siue sic expri
mantur sicut exprimunt greci: siue sicut latini. quia
non est necessaria talis vel talis expressio determi-
nata. sed sic vel sic possunt exprimi. Et ꝙ non sit ne
cessarium verbum vel nomen ministri: nec determi
nata expressio actus baptizandi in prima persona:
vel recipientis in secunda. sed aliter possunt expri
mi: patet ex verbis christi: baptizãtes eos in nomi
ne patris et filij et spiritussãcti. sed vtrũ necessariũ
sit trinitatẽ sic exprimi per ista nomina precise: vi-
detur dubium. Tum quia videretur sufficere no-
men trinitatis: dicendo in nomine trinitatis.
Tum q͛ aliqñ suffecit exprimere nomen christi in
quo intelligitur vnguens pater: ⁊ vnctus filius: et
vnctio spũssanctus. ptz actuum. ij. ⁊ in pluribus lo

Margin (right): De forma verborũ ex parte sacramenti baptismi

cis alibi. Similiter etiā videtur: ꝙ sufficeret: ⁊ tm̄ valeret dicere in noīe genitoris ⁊ geniti ⁊ spirati. q̄ꝛ ista oīno idem significant. ¶ Dicitur tm̄ ꝙ pro tempore moderno necessarium est sic personas exprimere per noīa patris et filij et spiritussancti in quocūq̧ ydiomate. q̄ꝛ sic est a xp̄o institutum. Ad illud vero de noīe trinitatis dicitur: ꝙ nō sufficit. q̄ꝛ nō significat personas nisi implicite. xp̄s autem voluit eas explicari. Ad aliud de nomine xp̄i dicitur: ꝙ in principio surgentis ecclesie dispensatiue fuit factum a deo: vt baptizaretur in noīe xp̄i ad celebrationem ⁊ diuulgationē nominis xp̄i. sed q̄ꝛ satis diuulgatum est: nō oportet modo. nec durat illa dispensatio. Unde nihil fieret modo. ¶ Dicit tm̄ vnus: ꝙ dubium est: si fieret aliquod vel non. et ꝙ talis baptizatus nō esset absolute et simpliciter rebaptizandus: sed sub conditione. De alio vel ad aliud de genitore ⁊ genito dicitur: ꝙ ista noīa magis exprimunt actus vel origines personarum: q̄ꝫ personas per modum ypostasum subsistētium. Et ita nō equipollent illis noībus patris ⁊ filij et. s. s. Breuiter tm̄ dici potest: ꝙ nihil fieret cum illis verbis. quia christus sic īstituit. De multis vero alijs circa formam pertinētibus: puta de substractione vel additione vel trāspōne vel corruptione verborū ⁊ hmōi quomodo impediāt effectū sacramēti: ⁊ quomodo nō require in cōmunibus scriptis. Hec de secundo articulo principali.

Scotus

¶ Quantum ad tertium articulum aduertendum est. ꝙ baptismus nō fuit institutus qñ iesus a Joāne fuit baptizatus. q̄ꝛ nec Joannes baptizabat baptismo xp̄i: sed baptismo alio: ⁊ non in forma baptismi xp̄i. Unde et baptizati baptismo Joannis erāt simpliciter rebaptizādi. sed tunc bene insinuauit xp̄s: ꝙ aqua esset cōueniens materia sacramenti baptismi. Similiter etiā non instituit xp̄s baptismum: qñ dixit nichodemo: nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto ⁊c̄. q̄ꝛ non est probabile: ꝙ sacramētum ita necessarium ⁊ cōmune fuerit institutū in camera vel cōclaui ex verbo cū vno solo hoīe vel ad ipsum directo. Nec fuit institutū Math. vlti. Ite docete oēs gētes baptizātes eos ⁊c̄. sed potius fuit preceptum apostolis diuulgare ipsum. Nec fuit etiā institutum Joā. iij. vbi dicunt discipuli Joannis ad ipsum. rabi cui testimonium perhibuisti: ecce ipse baptizat: ⁊ oēs veniunt ad eū. q̄ꝛ post. iiij. cap. dicit̄ ꝙ iesus nō baptizabat: sed discipuli eius. Et ideo dicēdum ꝙ nō inuenitur expresse tempus precisum ⁊ determinatū quo fuit institutum: sed bene tenetur: ꝙ anteq̄ꝫ discipuli sic baptizarent: xp̄s ipsum instituit: cuius auctoritate discipuli baptizabant.

baptizati a Jo. erant rebaptizādi.

math. vl. Joan. 3.

¶ Hoc presupposito ꝓcedēdum est de cessatione vel euacuatione circuncisionis ⁊ aliorū legaliū per legē nouā succedētē ⁊ per sua sacramēta: quo scꝫ tp̄e cēssauerūt ⁊ euacuata sunt. ¶ Et de hoc est vna cōmunis opinio ꝙ circuncisio habuit tria tēpora: quibus fuit licita. Primum tempus fuit illud in quo erat ipsa circuncisio sub precepto. scꝫ ab institutione sua vsq̧ ad mortē xp̄i. et toto tempore illo fuit vtilis: ⁊ contulit gratiam. Scd̄m tēpus fuit: quo nō fuit necessaria nec vtilis. tm̄ licita. scꝫ a morte xp̄i vsq̧ ad diuulgationē euāgelij: ⁊ gratiā pro illo tēpore non conferebat. Tertium tēpus habuit: quo fuit licita cōuersis ad fidē ex iudeis ⁊ etiam ex gētibus habitātibus cum conuersis ex iudeis: nec esset scandalum ⁊ scisma inter eos: tm̄ illicita erat ꝓ illo tp̄e alijs q̄ꝫ cōuersis ex iudeis ⁊ habitātibus cum ipsis. ⁊ durauit illud tempus vsq̧ ad subuersionem hierosolyme ⁊ dispersionem iudeoꝝ inter gētes: qñ iam nullus de cōuersis potuit scādalizari de contrario. ⁊ sic per magnum tēpus post diuulgationē euangelij. Quartum tp̄s habuit: quo simpliciter fuit illicita ⁊ mortifera oībus post illud tp̄s dispersionis Et sic suo modo de cessatione aliorum legalium vel obseruatione eoꝝ. Et per ista diuersa tēpora scd̄m predicta saluātur oīa: que de ista materia cōtraria adducuntur: sicut dicunt. ¶ Quod aūt toto tēpore precedente passionem vel mortem xp̄i circuncisio fuerit efficax et sub precepto: patꝫ quia vsq̧ ad illud tēpus erat in remedium cōtra originale peccatum. ⁊ gratiā conferebat. ⁊ non erat aliud remedium diuulgatū nec preceptum etiā. ¶ Sed ꝙ post mortē xp̄i vsq̧ ad diuulgationem euāgelij nō fuerit vtilis nec necessaria: ptꝫ. q̄ꝛ in morte xp̄i perdidit virtutem suam. Ex tunc em̄ nō potuit cōferre gratiā. Et consummata fuit in morte xp̄i sicut ⁊ alia legalia: que cessare debebant. in signum cuius dixit xp̄s Joannis xix. appropinquāte morte: cōsummatum est. Si autem queratur ab eis: quid erat faciēdum pro illo tēpore paruulis iudeorum: quibus nō erat diuulgatum euāgelium nec baptismus: nec circuncisio valebat aliquid? Dicitur: ꝙ eis valebat fides parentum: sicut etiā paruulis de lege nature. ¶ Qꝛ aūt licita fuerit cōuersi ad fidem ex iudeis ⁊ similiter habitātibus cum ipsis. de cōuersis ad fidem ex gentibus post diuulgationē euāgelij apud eos. ptꝫ per hoc ꝙ paulus circūcidit thimotheū: ⁊ intrauit purificatus in tēplum. primū habetur actuum. xvj. et scd̄m actuū. xxj. quare ⁊c̄. ¶ De baptismo aūt dicitur: ꝙ habuit vnum tp̄s cōsilij: ⁊ hoc fuit tp̄s ab institutione eius vsq̧ ad mortem xp̄i. ita ꝙ pro illo tempore simul currebat apud iudeos circūcisio sub precepto ⁊ baptismus sub cōsilio. scd̄m tempus habuit: quo fuit sub precepto a morte xp̄i ⁊ deinceps licet non statim obligauerit post mortem xp̄i: sicut nec aliquod preceptum legis positiue obligat donec fuerit diuulgatum sed postq̄ꝫ fuit diuulgatum euāgelium: fuit baptismus sub precepto ⁊ obligauit. sicut est modo: ita ꝙ scd̄m istam viā a tp̄e mortis xp̄i vsq̧ ad diuulgationē euāgelij per predicationem apl̄orum iudei nō erāt obligati ex precepto ad circuncisionē. q̄ꝛ inutilis erat. nec ad baptismū: quia non erat diuulgatus. Hec est opinio.

De euacuatione circuncisionis. 1. opi.

Circūcisio qñ efficax et qñ non.

Nota.

Act. 16. et. 21.

¶ Alia est opinio: que arguit cōtra istos. primo ꝙ non est verum: ꝙ circūcisio aliquo tempore fuerit sub precepto: et baptismus simul sub consilio: puta sub tempore immediate ante mortem christi ab institutione baptismi. quia cuiuscunq̧ actus preceptū reuocat aliud preceptum eiusdē actus cōsilium ponit illud aliud preceptum sub cōsilio: ⁊ non relinquit sub precepto: vt ptꝫ. q̄ꝛ cōsilium diuinū de non nubēdo vel cōtrahēdo posuit antiquum preceptum de nubēdo vel cōtrahendo sub nō precepto ita ꝙ aliquis potest nubere vel nō nubere sine transgressione precepti. sed planum est: ꝙ preceptum de baptismo in lege noua reuocauit preceptum de circūcisione: vt ptꝫ igitur cōsiliū

alia opinio.

baptismi ab institutione eius vsq̃ ad mortem xp̄i
nō permisit secum preceptum de circuncisione: sed
ambo cucurrerūt tunc tp̄is sub cōsilio. ¶ Si dica
tur: ꝙ paruulo suffecisset baptismus vel circūcisio
sed pater peccasset: nisi circūcidisset. ita ꝙ parētes
habebāt sub precepto circuncisionē paruulorū suo
rum. Cōtra qꝛ parētes ante octauum diem in quo
debebat fieri circūcisio: potuerunt suos paruulos
baptizare. cū ergo baptismus sit perfectum ⁊ suffi
ciens remedium: sequitur ꝙ ex precepto nō tenebā
tur eos de die octauo circuncidere. ¶ Cōtra illud
quod dicitur inter passionez xp̄i ⁊ diuulgationem
euāgelij baptismus fuisse sub precepto. qꝛ nullus
aliter se habet ad aliquā legē: nisi qꝛ sibi aliter est
permulgata. sed post passionē xp̄i ante diuulgatio
nem euāgelij lex de baptismo nō erat aliter diuul-
gata q̃ȝ ante. ergo nō plus fuit sub precepto legis
tunc tēporis: q̃ȝ ante. ¶ Tertio cōtra illud qđ dici
tur circuncisio fuisse inutilis tp̄e illo scȝ a tp̄e mor-
tis xp̄i vsq̃ ad diuulgationē euāgelij. qꝛ vniformi
ter habuit circuncisio vim obligādi ⁊ medēdi vel
curādi. qꝛ nō obligabat: nisi qꝛ curabat. sed ipsa ha
buit vim obligādi vsq̃ ad publicationem alterius
precepti de baptismo. qꝛ vsq̃quo autētice reuoca-
retur. qđ fuit factum per publicationē precepti de
baptismo. ergo similiter habuit vim curandi ⁊ me
dēdi. ⁊ per consequens illo tēpore nō fuit inutilis.
Item ad idē. Nullus obligatur ad habēdum fal-
sam opinionem de aliquo. sed iudei tenebātur pro
tempore illo suos paruulos circūcidere: ⁊ spem in
circuncisione ponere. qꝛ nihil poterat eis constare
de euacuatiōe circūcisiōis: nec de precepto baptis-
mi. ergo circuncisio ipsa erat vtilis: vt videtur: ⁊ li
cita: immo iudeis necessaria. Tertio qꝛ nunq̃ȝ fuit
homo relictus post peccatū sine certo remedio con
tra originale: de quo sibi cōstaret: ꝙ esset certum re
mediū. sed de alio remedio ante publicationē euā-
gelij nō poterat cōstare iudeis. ergo constabat eis
adhuc de circuncisione: ꝙ esset remediū certum cō
tra originale. ⁊ per cōsequēs erat remedium saluti
ferum ⁊ vtile vt videtur. ¶ Cōtra dictum vero ali
quorum qui dicūt. ꝙ legalia statim a publicatione
Act. 21. euāgelij fuerunt mortifera: arguunt. qꝛ actuū. xxj.
legit̄ de paulo: qui ascēdit hierosolymā ⁊ ibi de cō
silio Iacobi ⁊ alioꝝ fratrum post quartā synodum
factā in hierosolymis purificatus scđm legē ascen
dit tēplum. ⁊ obtulit pro se sacrificiū: ⁊ ptȝ ꝙ solē-
niter in hierosolymis tunc fuerat publicatum euā-
gelium ⁊ preceptum de baptismo quod ptȝ per di
Iacobꝰ. ctum Iacobi ibidē. vide (inquit) quot milia hoīm
in iudea crediderunt. ⁊ oēs emulatores sunt legis.
cum ergo paulus euāgelio sic publicato in iudea ⁊
inter iudeos obseruauerit legalia: videt̄ ꝙ nō fue-
runt mortalia statim post publicationē euāgelij. ⁊
hoc etiā bene dictū est in prima opiniōe. quare ⁊c̄.
Resolutio. 2. opi. ¶ Dicunt igit̄ isti aliter. primo ꝙ circūcisio ⁊ alia
legalia suo modo habuerunt quattuor tēpora. vnū
quo circuncisio fuit licita necessaria ⁊ vtilis. ⁊ illud
tempus fuit tēpus circūcisiōis toto tempore legis
vsq̃ ad tp̄s institutionis baptismi. ¶ Scđm tem-
pus habuit: quo fuit licita ⁊ vtilis: non tñ necessa-
ria nec sub precepto: sed sub consilio currens cum
baptismo sub consilio. et illud fuit ab institutione
baptismi vsq̃ ad diuulgationē solēnem euangelij.
et hoc citius vel tardius factā apud diuersos. Pri

ma vero solēnis publicatio fuit die penthecostes
post missionē spiritussancti: qñ predicatus est ba-
ptismus solēniter et apposite sunt in illo die circi-
ter tria milia. Unde pro tēpore illo ab institutione
baptismi vsq̃ ad diuulgationē euāgelij licebat iu-
deo baptizare paruulum vel circuncidere: licet me
lius esset simpliciter baptizare. ⁊ vtrūq̃ diuisim po
terat valere: vnde siue ꝑ circūcisionē siue ꝑ baptis-
mum poterat paruulus saluari seu etiam adultus.
¶ Tertium tp̄s habuit circuncisio: quo fuit licita
cōuersis ex iudeis ⁊ gentibus habitātibus cum iu
deis cōuersis in iudea. nō tñ fuit necessaria nec vti-
lis et illud tp̄s durauit in iudea post diuulgationē
euāgelij per aliquod tp̄s. licet non sit expressum in
scriptura: qñ cessauerit illud tēpus. Et in fluxu il-
lius tēporis paulus circuncidit thimotheum: ⁊ in-
trauit purificatus in tēplum. ⁊ obtulit pro se sacri
ficium. Non ꝙ poneret spē in istis sed ꝓpter morē
ecclesie conuersorū. Et vt ostēderetur lex nō fuisse
mala sicut statim ⁊ subito repudiata: sed cum hono
re ad sepulchrum deferret̄. vnde ⁊ cōuersis ex gen-
tibus tñ conuersantibus cum iudeis tunc tēporis
erant licita legalia. saltem aliqua etiam post quat-
tuordecim annos a passiōe dñi vel circiter: qñ pau
lus ascēdit hierosolymā sup illa questione de qua
habetur actuū. xv. vbi primo petrus allegat factū Act. 15.
cornelij: de quo habetur actuum x. ⁊ postea Iaco- Iacobꝰ.
bus tāq̃ȝ episcopus loci illius ꝓfert sentētiam di-
cens. ego iudico nō inquietare eos qui ex gētibus
conuertuntur ad deum. ⁊ scribere ad eos: vt absti-
neant a cōtaminationibus ydolorum: ⁊ a fornica-
tione: ⁊ a sanguine: ⁊ suffocato. vbi fuit determina
tum cōuersos ex gētibus nō obseruare legalia: sed
abstinere ab ydoloticis ⁊ fornicatiōe. quod erat ne
cessarium. erat cōgruum q̃ȝtum ad cohabitātes iu-
deis: ne redderētur abhominabiles cōuersis ex iu-
deis: ⁊ ad cedādum scādalum ipsoruȝ. sicut aliquis
in societate abstinet ab illis: que displicent socijs.
Alijs aūt nō cohabitātibus cōuersis ex iudeis nō
fuit licitum legalia vel circuncisionem obseruare.
¶ Quartū tp̄s habuit circuncisio quo fuit oībus
simpliciter illicita ⁊ mortifera: ⁊ per ꝯñs nec vti-
lis nec necessaria: sicut nec modo. sed qñ inceperit
illud tēpus: non habetur ex scriptura prefixum et
determinatum. Nā hystoria scripture nō producit
hystoriā: nisi vsq̃ ad quintum neronis annū. scȝ an
num trigesimū a passione dñi. ⁊ in tototo illo tēpo
re cōuersi ex iudeis ⁊ iudei seruauerunt legalia: et
fuit eis licitum. dicūt autem ꝙ putāt tp̄s illud in-
cepisse in reuersione hierusalē ⁊ dispersione iudeo
rum ⁊ sic scđm morem gentium vel cōuersorum ex
gētibus legalia omiserunt. ¶ Posset tñ aliter di-
ci ꝙ etiaȝ deus per apostolos suos vel successores
eorum aliquo tp̄e determinato simpliciter ꝓhibuit
legalia obseruari a quocunq̃. ⁊ ex tunc illa prohi-
bitione publicata fuerūt oībus illicita simpliciter
et mortifera: sicut ⁊ modo: vt habetur extra de ba-
ptismo ⁊ eius effectu. Maiores: vbi dicit dñs In- Innocētius.
nocētius sic/ablit: vt in illā dānatam heresim inci-
damus: que perperā affirmabat legem cum euāge
lio ⁊ circucisionē cum baptismo esse seruādā. Nec
videtur ꝙ hoc iudicaret ecclesia pro heresi ex sola
omissione iudeorum quasi necessitate sue dispersio
nis nō seruātium legē. sed videtur: ꝙ hoc fuerit ꝓ-
pter aliquā reuocationem factā a deo super hoc et

ecclesie publicatam:sic de circuncisione et aliis legalibus dicunt. ¶ De baptismo vero dicunt q baptismus habuit duo tpa vnũ cõsilij scz ab institutione eius vsq ad diuulgationem euãgelij. que primo fuit in hierusalem in die penthecostes. postea apud alios. Et scdm hoc plus vel minus durauit illud tempus. Ex quo pz q mors xpi nõ immutauit istud tẽpus baptismi: sicut dicunt illi de prima opinione. ¶ Scdm tẽpus habuit baptismus:quo fuit z manet adhuc sub precepto. et hoc ad diuulgatione euangelij incepit:z durabit vsq in finem. ¶ Et põt apparere ex predictis:quomodo circuncisio cucurrit cum baptismo:z quomodo est diuersimode scdm diuersa tpa et personas se habuit ad baptismũ.nam totũ tps primũ circuncisionis precessit primum tps baptismi.z per cõsequens scdm tempus baptismi. Primuz tps baptismi cucurrit cum scdo tẽpore circuncisionis. qz ambo simul cucurrerunt sub cõsilio. Tertiũ tps circũcisionis cucurrit cum scdo tempore baptismi apud cõuersos ex iudeis z gẽtibus habitãtibus cũ ipsis. sed qntũ ad alios nõ.qz apud alios a diuulgatione euãgelij incepit quartum tps circuncisionis cum scdo tpe baptismi.z modo apd oẽs durat. Quartũ tps circuncisionis cucurrit cũ scdo tẽpore baptismi: sicut apparet ex predictis:z ex tpe dispersionis iudeorũ et subuersionis hierusalem: qñ nullus recte potuit scandalizari de omissione legalium:vel a tpe diuine prohibitionis z reuocationis legaliũ pmulgate. ¶ Si aũt obijciatur eis: q paulus reprehendit petrum super obseruatione legaliũ in anthiochia: sicut dicit ipse ad Galathas.ij.cap. Cum venisset (inquit) cephas anthiochiã : in faciem ei restiti:qz reprehẽsibilis erat. Et reddit causam. prius em qz venissent quidã a iacobo:edebat cũ gentibus.cum aũt venissent:subtrahebat z segregabat se ab illis timens eos qui ex circuncisione venerãt. z simulationi eius cõsenserunt ceteri iudei. Et sequitur ibidem reprehensio. si tu cũ iudeus sis:gẽtiliter z non iudaice viuis : quomodo gentes cogis iudaizare: et istud fuit post illud consilium tertium factuz in hierosolimis.de quo dictum est supra. vt pz scdm magistrum hystoriaz. qz quarto claudij anno venit petrus romã.et in illa via versus romam cum transiret:facta sunt ista.hoc autem fuit satis cito post cõsilium supradictum.qd fuit celebratũ decimoquarto anno a passione dñi.ergo illo tpe nõ licebat obseruari legalia cõuersis ex iudeis: sz erat reprehensibile.nec erat ad veritatẽ euangelij vtvidetur:z dicit apostolus:cũ viderem(inquit) q nõ recte ambularent:ad veritatẽ euãgelij. ¶ Respõdent z bene ad hoc: q cũ de facto isto petri fuerit controuersia inter duos egregios apostolos scilz petrum z paulum:z postea inter duos doctores famosos scilz augustinũ z hieronymum sine preiudicio alicuius partis z cũ reuerentia alioz oportet tenere:q petrus reprehensibilis fuit in hoc facto. alioquin scriptura canonica qntum ad illam partẽ epistole pauli esset falsa:et paulus falsum dixisset scribendo illã epistolam.qd nullo modo tenenduz est. Nam licz apostoli et scriptores sacri canonis in verbis alijs que dixerunt vt homines: deuiare et errare potuerunt a veritate:non tñ in verbis sacre scripture. tunc enim pari ratione posset dici: sicut dicitur de vno verbo q tota scriptura essz falsa.z auctoritas scripture simpliciter z totaliter expiraret scdm augustinum in epistola ad hieronymum. Et ponitur in canone de consecratione. Si ad scripturas(inquit)diuinas aliqd admissum fuerit mendaciũ qntũcũq paruum seu officiosum:nihil remanet in ea solide veritatis:qua cõuincatur aduersarius. quicquid em contra ipsum allegatuz fuerit:respondebit illud mendaciter esse dictũ iocose vel officiose: vt est illud aliud qd cõcedit ita ctum. Unde idẽ augustin⁹. his solis libris et viris qui canonici nominantur:hãc didici deferre reuerentiam:q nullum eoz in scribendo errasse firmissime credã. oportet ergo dicere q petrus fuit repẽhensibilis. z q in illo facto peccauit. Sed non qz tunc seruabat legẽ absolute loquendo. nam post illud factum etiã paulus circuncidit thimotheum. Istud enim fuit factum satis cito post tertiũ consilium supradictum: barnaba adhuc existẽte cum paulo in anthiochia scz post reuersionem eorũ de hierusalem: qñ scilz petrus pgens romam trãsiuit per anthiochiam. vt narrat magister hystoriarum paulus autem circuncidit thimotheum post separationem eius a barnaba: qñ assumpto syla pexit ad visitandum fratres: quibus predicanerat: vt pz actuum.xvj.post illud etiã tempus bene ad quettuor vel quinq annos paulus purificatus est secundum legẽ: vbi tota multitudo puersa in iudea obseruabat legem: actuũ.xxj. vnde nec petr⁹ erat reprehensibilis: qz sic obseruabat legem in discernẽdo cibos. qz hoc nõ magis fuit mortiferum qz alia legalia que paulus obseruabat. scilz circũcisio purificato z huiusmodi. fuit ergo reprehensibilis petrus: vel qz in actu illo substrahebat se a gẽtibus in cibo z potu. et tñ sibi satis innuebatur z dictuz fuerat actuum decimo q hoc nõ erat faciendũ vel qz prius nõ obseruans legẽ coram gentibus: postea venientibus iudeis in hoc obseruabat. ¶ Et vtrũq istorum duoz sub disiunctione positorum potest intelligi multipliciter. Primũ em poterat dici reprehensibile. qz ad qncunq ecclesiam te trãstuleris vel veneris: illi te cõformes: ait ambrosius augusti. ergo reprehensibile fuit in petro cũ esset in ecclesia gentium: nõ cõformare se modo viuendi eoz. Uel poterat primũ iudicari reprehẽsibile qz petrus in hoc dabat occasionem gẽtibus seruãdi legem: vel quasi ostendens facto illud esse necessarium simpliciter: vel saltem necessarium ad hoc vt conuersi ex iudeis cohabitarent cũ eis: vel saltẽ q hoc esset eis laudabilius: qz oppositum imitando exempla maiorũ. Et ad hoc videnẽ verba pauli posse verti: quãdo dicit gentes cogis iudaizare. ¶ Secundum vero potest intelligi dupliciter vel qz simulabat nõ reputans hoc corde esse faciendũ qd fecit in opere. Ex primo enim facto qd fecit in absentia nunciorũ iacobi: apparuit q nõ sensit in corde fore abstinendum a gentibus cõuersis ad fidem. et in scdo facto ostendit quasi hoc esset faciẽdum: et ad hunc intellectũ potest referri illud verbum pauli: q simulationi eius consenserunt plurimi vel ceteri iudei. vel qz petrus in illo facto non vtebatur auctoritate prelati. cũ enim esset superior illis nũcijs iacobi: magis debuisset ipse veritatem constanter tenuisse in opere: z eos adducere ad rectitudinem suã: qz propter timorem flecti ad illud qd erat eis placitum vel magis acceptum. Et ias

Marginal notes: obiectio / Pauli. / Solutio prece. instante. / Augu. / Augu. / Act. 16. / Act. 21. / Ambro.

lis remissio seu tepiditas prelati est pro tēpore vituperabilis ⁊ reprehensibilis. Et ad hunc intellectum potest referri verbuʒ pauli: segregabat se ab aliis timens eos qui ex circuncisione venerant. Nō eñ erat ibi bonus timor. qꝛ simpliciter licituʒ erat iudeis nō obseruare legē: ⁊ precipue inter gentes. Et hoc debuit petrus nuntiis iacobi suo exemplo ostendere tanq̃ prelatus suis inferioribus. petrus igitur peccauit in facto illo: vt dicūt. Et multo melius est dicere ꝙ peccauit venialiter q̃ ꝙ mortaliter. Non potest aūt oīno excusari de scādalo nunciorum iacobi: ꝙ alias fuissent scādalizati. nam illud fuisset scandalū pharizeoꝝ: de quo nō est curandum sicut ostendit xp̄s Math. xvj. Et extra de regulis iuris dicitur ꝙ vtilius scandalum nasci permittitur: q̃ veritas relinquatur. quare ⁊c.

Extra de re. iuris.

cōtra secūdā opinionem.

¶ Contra istam tñ opinioneʒ posset argui sustinendo: primam: primo ꝙ legalia ⁊ circuncisio fuerūt necessaria ⁊ vtilia ad obseruandum ante passionem xp̄i. scd̄o ꝙ immediate post passionem xp̄i nec fuerunt vtilia nec necessaria obseruari. ¶ Pro primo sic. lex scripta veteris testamēti durauit vsq̄ ad mortem xp̄i. durauit eñ in robore suo vsq̄ ad confirmationē noui testamēti. quod quidē in morte xp̄i fuit cōfirmatum: sicut deducit apostolus ad hebreos. testamentū (inquit) in mortuis cōfirmatum est. alioquin nō viuit: dum valet: quo testatus est. sed manēte lege manet preceptum legis. cū esset ergo preceptum legis de obseruationibus legalium ⁊ precipue de circuncisione: videtur ꝙ circūcisio vsq̄ ad mortem xp̄i saltem fuerit sub precepto: ⁊ per cōsequens vtilis ⁊ necessaria. ¶ Scd̄o sic. translato sacerdotio necesse est: vt legis trāslatio fiat: scd̄m apostolum ad hebre. sʒ in morte xp̄i fuit trāslatum sacerdotium antique legis: ⁊ nō ante: qñ xp̄s assistens pōtifex futurorum bonoꝝ per ꝓprium sanguinē introiuit semel in sancta. ⁊ ad destitutionē peccati per hostiā suā semel apparuit. ergo tunc ⁊ non ante lex vetus translata est. ⁊ per cōsequēs ante manebat preceptum legis de circūcisione. ⁊ ita ante mortē xp̄i fuit circuncisio ⁊ alia legalia sub precepto pari ratione. ¶ Tertio sic. ex dictis alterius opinionis. nō aliter se habet quis ad legem aliquā: q̃ ante. donec sibi aliter fuerit ꝓmulgata siue q̃tum ad institutionem siue q̃tum ad reuocationem. sed ante mortē christi non fuit promulgata reuocatio legis de circuncisione: sicut nec institutio legis baptismi: ergo vniformiter tenebantur ad circuncisionem sicut ante: et per consequēs sub precepto. ¶ Pro scd̄o arguitur sic qꝛ soluto ⁊ reuocato testamento et cōsummato vel mortuo: soluitur ⁊ expiratur sacramētum testamēti vel legis q̃tum ad virtutē vel vtilitatē seu efficaciam eius. Nō plus eñ durat efficacia vel vtilitas sacramēti: q̃ lex ipsa vel testamētum cuius est sacramētū sed testamentū vetus in morte xp̄i expirauit. qꝛ nouū testamentum tunc cōfirmauit. ⁊ per cōsequens primum infirmauit. ergo ⁊c. Circuncisio igitur vtilitatē ⁊ efficaciā extunc amisit. hoc videtur cōfirmari per illud Jo. xix. consummatū est: dixit xp̄s. Nō solum sicut exprimūt alii: q̃tum ad illa que debebat pati xp̄s: ⁊ que scripta erant de filio hominis: iuxta illud Luce. xviij. cōsummabuntur oīa que dicta vel scripta sunt per ꝓphetas de filio hoīs. etiā q̃tum ad vetus testamentum ⁊ sua

Aplus.

Apl's.

Jo. 19.

Luce. 18

cerimonialia pura. Sic eñ videtur congruum exponi scd̄m sanctos et doctores. ¶ Sic ergo scd̄m istam viā diceretur: ꝙ circūcisio habuit vnum tp̄s precepti: quo fuit iudeis necessaria ⁊ vtilis vsq̄ ad mortem xp̄i. Scd̄m habuit tēpus quo nec fuit necessaria nec vtilis tñ licita cōuersis ex iudeis ⁊ gentibus conuersis cohabitantibus cum ipsis a morte xp̄i vsq̄ ad tp̄s euersionis hierusalē ⁊ dispersionis iudeoꝝ in gētes sicut videtur probabiliter posse dici. Tertium tēpus habuit. quod adhuc durat: quo fuit ⁊ est omnibus simpliciter illicita et mortifera. ¶ Baptismus vero habuit duo tp̄a: vnum cōsilii ante mortē xp̄i. vnde tp̄e illo currebat sub consilio cum circuncisione sub precepto. aliud tp̄s precepti statim post mortem xp̄i. ita ꝙ statim fuit sub precepto. qꝛ stat in precepta noue legis fuerunt cōfirmata: sicut ⁊ lex ipsa vel nouum testamētum. Et istud preceptum stat in obligauit maiores iudeorū: qui nouerāt scripturas prophetarū: quos nō latuerat istud. ⁊ debuerunt diuulgare synagoge. ⁊ synagoga debuit eis credere: vt videt. ita ꝙ nullus ex tūc debuit ponere spem in circuncisione. qꝛ simpliciter circūcisio: ipsa ⁊ alia cerimonialia legis erāt inutilia. ¶ Si dicas: ꝙ tunc deus reliquit populū suuʒ sine certo remedio cōtra originale. qꝛ tunc circuncisio inutilis erat: ⁊ de baptismo nō cōstabat: ꝙ esset certū remediū qꝛ nō erat hoc diuulgatū. Ad istud respōdebit infra respōdendo ad rationes aliorum.

¶ Ad primum ergo diceret: ꝙ non opʒ maiorē esse verā vniuersaliter. nā si actus sint disparati tm̄: ⁊ nō sint repugnātes: non opʒ ꝙ actus cuius preceptum reuocat preceptum alterius actus: ꝙ eiusdē actus cōsilium ponat alium sub nō precepto. sed pōt ipsum relinquere sub precepto. sicut est de actu baptismi ⁊ circuncisionis. Nō sicut de cōtinendo ⁊ nubēdo. qꝛ isti sunt repugnātes. ⁊ ideo bene cōsilium de cōtinēdo posuit actum nubendi sub non precepto. quare ⁊c. ¶ Ad scd̄m cōtra vnū dictū ꝙ parentes ante mortem xp̄i tenebātur suos paruulos circuncidere: dico. ꝙ hoc dictum est verū licet paruulis forte suffecisset baptismus. Quando dicitur ꝙ habito sufficienti remedio baptismi ante octauum diē circuncisionis nō tenetur quis aliud remedium exhibere puta circuncisionē dico ꝙ immo bene scd̄m preceptum diuine ordinatiōis. patʒ de Joanne baptista: qui habuit sufficiēs remedium contra originale ex vtero matris: ⁊ bene sciuerunt parentes eius: et tñ tenebātur ipsum circuncidere ex lege: ⁊ fuit circuncisus. Vel dicēdum: sicut dicit vnus alius: ꝙ nūq̃ aliquis debuit baptizare paruulū suum pro illo tēpore omittēdo circuncisionē. ꝙ si omisisset circuncisionem ex cōcilio alicuius apostoli: ⁊ baptizasset paruulū: ⁊ ipse deus cū tali paruulo de lege ⁊ precepto circuncisionis dispēsasset: q̃tumcunq̄ apud alios in suo robore permansisset sub precepto vsq̄ ad mortem xp̄i. ¶ Ad tertium qñ dicitur ꝙ lex de baptismo nō fuit aliter ꝓmulgata post mortē xp̄i ante diuulgationem euāgelii: q̃ ante mortem xp̄i. ergo nō fuit aliter baptismus sub precepto tunc: q̃ ante diceretur primo sicut aliqui: ꝙ istud argumentum bene concludit: ꝙ ad legem baptismi nō obligabantur ante diuulgationem euāgelii: sed nō cōcludit quin baptismus fuerit sub precepto licet eñ aliquid ponatur vel instituatur sub precepto: nō tñ

ad argumēta. 2. opiniōis cōtra primā opi.

obligat donec sit couenienter diuulgatum. Aliter diceretur: q aliter se habuerunt hoies ad legē baptismi post mortē xpi: q̄ ante: q fuit eis aliter promulgata: aliter q̄ ante saltem facto consummatio nis xpi. qr in morte xpi fuit consummatū vetus testamentum et nouum cōfirmatum et precepta eius. et de hoc fuerunt edocti sancti apostoli et pphete. Et forte nō solum facto verū et verbo pronuntiatiuo. Nam vt putat per pphetas et aliquo modo per ipsum xpm fuit hoc dictum et nuntiatum ante mortem xpi. ¶ Ad quartum quod pbat circūcisionem nō fuisse inutilē statim post mortem xpi. Dicitur q circuncisio post mortem xpi nō habuit vim medendi. qr euacuata fuit in morte xpi. et per consequens nō habuit vim obligandi. ¶ Ad quintū dicitur q iudei nō tenebātur ponere spem in circuncisione a tpe mortis xpi. nec tenebātur ex precepto circuncidere: tn̄ licitum erat eis pro tpe illo. ¶ Ad sextum quod est difficilius: dicitur: q deus nō reliquit illo tpe populum suum sine certo remedio cōtra originale: vel quia paruulis sufficiebat fides parētum: sicut in lege nature sine circuncisione quam solutionem nō teneo. qr puto: q in qualibet lege fuerit aliquod signum sensibile et nō sufficeret sola fides interior. vel qr deus sufficiēter ostēderat et per miracula xpi et per doctrinam pphetarum: q a tempore mortis xpi: qui erat verus deus et testator: testamētum nouum xpi et doctrina sua erat confirmata. et per cōsequens baptismus erat certū remedium cōtra originale et sub precepto. et nō reliquit q̄tus ad oēs: quin debuisset esse certum. et putat q hoc fuit certum apostolis qui statim poterāt vel potuerunt diuulgare alijs. Et eruditis etiam iudeis debuit esse certum: qui debuerunt de hoc synagogam informare. Teneatur quecūq via videtur magis sana. Hec de tertio articulo principali.

Ad principales rōnes.

¶ Ad primum argumentum principale dico: q in lege erant precepta moralia iudicialia et cerimonialia. Judicialia vero non erāt nisi determinationes obseruandi moralia ad pximum. Cerimonialia vero erant determinationes obseruādi moralia quo ad deū. modo dico: q oīa moralia remāserunt sub lege noua. Et multo perfectius obseruātur in lege euāgelica q̄ in illa. Judicialia vero non manent necessario. Nec ligāt nisi de nouo ab aliquo superiori rationabiliter statuātur. sicut est possibile et rationabile aliq̄n de aliquibus. Cerimonialia vero nō manent in se sed in suis signatis vt in pluribus. quod dico: qr manēt aliqua: vt thurificatio: vel hmōi que conueniunt cultui diuino pro omni statu. Et tunc potest dici: q q̄tum ad moralia xps nō venit soluere legē sed adimplere. qr manent: et perfecta fuerunt per xpm: licet nō obligēt modo ex vi illius legis: sed ex vi legis euangelice. Quātum vero ad iudicialia et cerimonialia pōt magis dici lex esse soluta vel euacuata. licet etiā possit dici q etiā q̄tum ad ista lex sit impleta: nō qr in se maneant: sed in aliquibus vtilioribus ipsis. Mores eni legis euāgelice et in iudicijs et in cerimonijs multomagis expediūt: q̄ facerent illa: vt pz. ¶ Ad scdm dicitur: q nō statim baptismus institutus euacuauit circuncisionem: sicut patuit ex predictis. nam baptismo instituto adhuc circuncisio valuit saltem vsq ad mortem xpi: vel plus scdm opiniones diuersorum. Si dicas: q fuit data circuncisio in fedus sempiternū ipsi abrahe. dico: q verum est: nō in se: sed in equipollenti et magis valēti puta in baptismo. Vel magis ad propositum littere q hoc verū est pro tāto qr non fuit datum aliud signū speciale et appropriatum semini abrahe post circuncisionē: et pper hoc dicitur pactum sempiternum inter deum et abraham et semen eius: qr nō successit aliud pprium semini abrahe: sed commune toti generi humano: ad quod debuit trāsire semen abrahe sicut ad melius et pfectius fedus. et hoc est fedus et pactū baptismi seu legis noue. ¶ Ad tertiū dicitur: q lex antiqua fuit etiā reuocata de facto in morte xpi: sicut exprimit apostolus ad hebreos. vel saltē in diuulgatione euāgelij. Q autem xps obseruauit eā vel in circūcisione vel in esu agni paschalis: hoc potuit facere: licz nō fuerit subiectus legi. Lex eni illa nōdum erat reuocata: nec noua lex confirmata. Et dato q fuisset reuocata: adhuc potuisset eam obseruasse multofortius q̄ apostoli et alij: qui obseruauerunt eam ex causa etiam per magnum tps post mortem xpi et publicationem euangelij: sicut dictum est supra. licet inutilis esset post q̄ fuisset reuocata.

¶ Distinctionis Quarte. Questio Unica.

Circa distinctionē quartā quero. Utrum oēs accedētes ad baptismum vel suscipientes recipiant effectum baptismi equaliter? ¶ Videtur q non oēs accedentes ad baptismum recipiūt effectum baptismi: sicut pz de coactis vel nolutarijs et de fictis et huiusmodi. ergo nō oēs recipiūt effectum baptismi equaliter. ¶ Scdo sic. sanctificati prius per gratiā nō recipiunt effectum baptismi. puta deletionē culpe originalis. et planū est: q multi istum effectum recipiunt. ergo etc. ¶ Tertio sic. aliquis adultus pōt accedere vel magis vel minus dispositus ad baptismū. q̄ alius: et magis dispositus ad gratiā vel min⁹ q̄ alius. ergo sibi cōfert amor vel minor gratia q̄ alteri scdm cōuenientiā dispositionis. quare etc. Et similiter potest dici de paruulis nō ratione proprie dispositionis sed deuotionis assistentium vel ministrantium orantium pro paruulo.

¶ Contra baptism⁹ magis dependet a ministrante q̄ a suscipiente. sicut actus magis dependet ab agente q̄ a suscipiente vel subiecto. sed baptismus nullam sortitur inequālitatem in suo effectu ex inequalitatē ministrorum. ergo nec ex inequalitate recipientium.

¶ In ista questiōe sic pcedā. ¶ Primo inquirā: qui sunt illi q obligātur ad baptismum suscipiendum. ¶ Secūdo vtrum omnes accedentes vel suscipientes baptismum recipiant effectum baptismi. ¶ Tertio vtrum equaliter. ¶ Ultimo ad rationes.

qui obligātur ad bapti. suscipiēdū

¶ Quātum ad primum dico: q cū lex de baptismo recipiēdo in nouo testamento sit vniuersalis: nullum excipiendo: vt patet per

illud Jo. iij. nisi quis renatus fuerit ex aqua ⁊ spiritusancto: nõ potest introire in regnũ dei. ⁊ sit necessaria ad salutẽ hoĩs viatoris cõsequendã: ꝙ oĩs persona viatrix humana alias non baptizata obligatur ad susceptionẽ baptismi. Et hoc in affectu si habet vsum rationis. ⁊ in effectu: cũ potest ⁊ congruit. Si vero nõ habet vsum rationis: sicut est de paruulis ⁊ amẽtibus perpetuo vel furiosis: dico ꝙ obligatur nihilominus ad baptismũ: vt salutẽ consequatur: ⁊ eternã dãnationem effugiat. Differenter tñ obligãtur primi ⁊ secundi. qꝛ primi si nõ recipiunt baptismum in effectu: cum possunt: vel saltẽ in affectu si nõ possunt: peccãt mortaliter peccato actuali omittendo cõtra legẽ de baptismo. sed scdi non peccãt peccato actuali. vnde nec dãnantur pena sensus sicut primi. sed tñ pena carẽtie diuine visionis. ¶ Ex his cõcludo vnum: licet aliquis sanctificatus nasceretur: tñ adhuc ad baptismũ obligaretur. sicut aliqui nati iam sanctificati sub circũcisione ad circũcisionem erãt obligati. sicut patuit de hieremia ⁊ Joãne baptista. Et hoc ostẽdit exẽplo ipse xp̃s legislator: licet ad hoc nõ obligaretur qui ⁊ voluit circuncidi: ⁊ voluit etiã a Joanne baptizari. Nec frustra baptizaretur talis. qꝛ in ipso gratia augeretur: ⁊ per ipsum mãdatum impleretur. Si dicas: ꝙ nõ legitur beatã virginẽ ⁊ apostolos aliquos fuisse baptizatos. et tñ fuerunt viatores. alias nõ baptizati. Dico. sicut dicit glo. super illud Joannis. xiij. qui lotus est nõ indiget nisi vt pedes lauet ⁊c̃. apostoli tũc fuerũt baptizati a xp̃o et hoc fuit rationabile. nam xp̃s post illud factum fecit eos sacerdotes cõferens illis potestatẽ conficiendi eucharistiã. hec quotienscũqꝫ feceritis ⁊c̃. et hoc facite in meã cõmemorationem. Et cõferẽdo eis etiã potestatẽ super corpus xp̃i mysticũ: quod est ecclesia: accipite spiritũsanctum ⁊c̃. Jo. xx. baptismus aũt est primum sacramentum. qꝛ est sacramentum intrãtium quare ⁊c̃. Nec videtur necessarium: ꝙ xp̃s cũ apostolis super hoc dispensauerit. cum nec ex hoc fuissent magis grati nec perfectiores doctores fidei. immo minus perfecti. imperfectior est enĩ magister moralis: qui nõ vult opere implere: quod docet. Unde putãduꝫ est: ꝙ voluit eos baptizari: sicut ⁊ ipse voluit baptizari saltẽ baptismo Jo. ipse dico. Similiter supponẽdum est de virgine beata: ꝙ ipsa aliqñ fuerit baptizata ꝓpter obligationẽ precepti xp̃i. qꝛ nõ fuit a preceptis diuinis exẽpta. Nisi forte dicatur: ꝙ deus cũ ea dispensauerit: qñ in cõceptione filij sui forte peruenit ad illã plenitudinem gratie: quã ꝓposuerat deus sibi dare. ¶ Q; autem oĩs persona viatrix humana de cõmuni lege nisi cum ea dispẽsetur ad baptismum teneatur: ptꝫ. Tum qꝛ oẽs cum ad legẽ xp̃ianã sint astricti: debẽt recipere signum xp̃i: per quod ingrediãtur obseruãtiam legis. Tum qꝛ quilibet viator debet esse mẽbrum ecclesie militãtis nõ solum latẽter sed etiã patẽter q̃tum ad noticiã aliorum: ⁊ nõ scãdalizare alios actiue. quod tñ faceret: si baptismum nõ reciperet: precipue adultus q̃tũcũqꝫ sanctificatus. Tum qꝛ alioquin videretur contemnere adultus. qꝛ pro modico facto susciperet magnam gratiã. si baptizaretur. ⁊ ideo contẽneret: si nõ baptizaretur: vt videtur. quare ⁊c̃. ¶ Si dicatur cõtra predicta: ꝙ paruulus baptizatus prius baptismo flaminis vel sanguinis in vtero matris perse-

Glo. sup Joã. 13.

Jo. 20.

Aperte habetur in c. quando et in c. sicut [illegible] de [illegible] dist. 4. in secundo [illegible] discipuli xp̃i eius baptismo creduntur ablutum —

Quomõ quilibet viator tenetur baptizari. ⁊c̃.

quendo matrem cum prole pro fide saluatur: si moriatur sine baptismo. Et similiter adult⁹. Dico de paruulo ꝙ si moriatur sic sanctificat⁹ vel baptizatus baptismo flaminis vel sanguinis: ꝙ secum dispẽsatum est de lege sacramenti baptismi: ⁊ saluatur. Similiter de adulto. sed oportet si non põt habere vel recipere sacramẽtum baptismi in effectu: ꝙ saltẽ ipm̃ habeat in ꝓposito ⁊ affectu vel habuerit aliquando. Etiam ꝙ ipsum nõ cõtemnat: qñ sibi occurrit. Hec de primo articulo principali.

¶ Quãtum ad secũdum articulum: qui sunt illi qui recipiunt effectũ baptismi. Dico primo de paruulis: ꝙ de cõmuni lege oẽs recipiunt effectum baptismi triplicẽ quo ad nunc scꝫ culpe originalis remissionẽ caracteris impressionẽ et gratie infusionẽ. Dico aũt de cõmuni lege. qꝛ si esset aliquis paruulus iustificatus ex vtero vel sanctificatus: suscipiẽdo baptismum nõ cõsequeretur primum effectũ. ptꝫ: qꝛ baptismus preueniretur q̃tum ad illũ effectũ. Nec cõsequeretur prime gratie infusionem: sed bene augmẽtationẽ. Consequeretur aũt caracteris impressionẽ. vt patꝫ. ¶ Scdo dico de adultis oĩbus venientibus ad baptismum ratione vtentibus vel recipientibus ipsum: si non sunt voluntarij vel ficti actu vel habitu: sed magis sunt voluntarij nõ ficti: ꝙ aliquẽ effectum baptismi recipiunt: qꝛ vel illos tres effectus scꝫ culpe originalis remissionẽ: ⁊ per cõsequens actualis: si habent caracteris impressionẽ: et gratie infusionẽ. si vero originale non habent: nec actuale mortale: qꝛ iam sunt iustificati per gratiã: dico ꝙ saltem recipiunt caracteris impressionẽ ⁊ gratie augmẽtationem. Si aũt originale non habent sed actuale aliquod mortale precedẽs receptionẽ baptismi. quod potest cõtingere: qꝛ aliqñ fuerũt iustificati: ⁊ sic originale fuit eis remissum: sed a iustificatiõe ꝑ actuale mortale ceciderunt: dico ꝙ consequuntur illius actualis mortalis ⁊ venialiũ si qua sunt: remissionem: ⁊ alios effect⁹: qui dicti sunt. Ista possunt declarari per adultos qui baptizabãtur in primitiua ecclesia in diuersis statibus ⁊ gradibus. ¶ De nõ vtentibus vero ratione si sunt ⁊ fuerunt perpetuo amẽtes: iudicãdum est sicut de paruulis. Si autem aliqñ habẽt vel habuerunt lucida interualla: iudicandum est de ipsis scdm̃ ꝙ se habent in illis lucidis interuallis ad baptismũ: sicut de ratione vtentibus suo modo. Ad euidẽtiam vero predictorum de adulto consentiente et non ficto dicenda essent aliqua de dissentiente vel non consentiente et de ficto. sed ista dicentur in solutione primi argumenti. Hec de secundo articulo.

An oẽs suscipiẽtes bapt. recipiãt effectum eius.

¶ Quantum ad tertium articulum. an scꝫ oẽs recipiẽtes effectum baptismi: recipiant ipsum equaliter. Dicendum est breuiter: ꝙ q̃tum ad culpe originalis remissionem ⁊ q̃tum ad caracteris impressionem oẽs recipientes illos effectus equaliter se habent oĩno. equalis enĩ culpa est originalis in oĩbus habẽtibus. ⁊ nõ est maior in vno vel minor in alio. sicut ptꝫ. Similiter etiã eque perfectus caracter videtur esse in vno: et ita perfecte imprimi: sicut in alio: ⁊ in oĩbus indelebiliter in vno sicut in alio: sicut magis inferius apparebit. ¶ Quãtum vero ad effectuꝫ gratie est alio modo

An oẽs recipiẽtes effectũ. bap. equaliter recipiãt ipsum.

Nam sicut probabiliter dicunt aliqui: cum ad effectum baptismi concurrāt causa principalis que est diuina voluntas: determinās se cōferre in signo baptismi vel cōsequenter ad ipsum causando gratiā in nō habente obicē ꝛ suscipiēte baptismum: ꝛ causa meritoria vt passio xpi: ꝛ suscipiens baptismum vel ministrās: ꝗtum ad primū potest esse inequalitas gratie recepte in recipiētibus baptismū. q͛ licet deus forte determinauerit aliquē gradum certum gratie se collaturū in baptismo: sic ꝙ nulli suscipiēti baptismum cōferatur vnꝗ minor gradus: et ille cōfertur semper ex vi sacramēti recipiēti sacramentum obicem nō habenti: ꝛ ex vi sacramenti non conferatur maior gradus: tamen quia deus aliquos baptizatos predestinauit ad maiorem gloriā et aliquos ad minorem: hinc est ꝙ aliquando in baptismo recipit aliquando aliquis maiorē gratiā ꝙ alius ex mīa ꝛ beneplacito diuine voluntatis vltra gradum illum quē determinauit se deus operari ꝛ creare infallibiliter ꝛ regulariter ad baptismum. licet ille vlterior gradus nō sit effectus baptismi sicut primus. dicitur tñ effectus: q͛ cōcurrit ad eandem gratiā numero cōstituendā in baptizato cum illo primo gradu: licet non ꝑter hoc ꝓprie sit effectus. ¶ Ex parte etiaꝫ cause meritorie potest esse inequalitas gratie quā meruit xps per suā passionem scꝫ ex parte passionis xpi. vel quia specialius oblata pro vno ꝗtum ad intētionem xpi offerētis ꝙ pro alio vel q͛ ꝗtum ad executionē oblata in re et in effectu pro aliquibus pro alijs aūt non: nisi in preuisione diuina. primo modo potest esse inequalitas gratie in suscipiētibus baptismum. Nam xps cum nouerit noticia visionis in verbo saltē omnes electos: ꝛ futuram gloriā ipsorum maiorem vel minorem quā disposuerat eis deus dare. potuit efficacius vel specialius offerre propriā passionē pro illis: quibus disposuerat deus cōferre maiorē gloriam: ꝙ pro illis quibus disposuerat deus cōferre minorem gloriā. Et ita potest in baptismo cōferri adhuc maior vel minor gratia ex merito passionis christi. Scd̓o modo dicit̄: ꝙ inequalē gratiā cōtulit circuncisio de cōmuni lege illi ꝙ cōfert baptismus: q͛ baptismus maiorē ex merito passiōis iam exhibite ꝙ circuncisio ex merito passionis exhibēde ꝛ future. Maior eñ gratia ꝛ maius bonum cōferri solet ꝑter officium vel seruitium iam exhibitum: ꝙ propter exhibēdum vel futurū. ¶ Ex parte tertij: puta ex parte dispositionis ipsius recipiētis in adultis potest eē inequalitas gratie recepte. Magis eñ disposito ꝛ deuotius accedenti ad baptismum ꝛ ipsum suscipiēti ceteris paribus videtur maior gratia cōferri. Et licet forte non ex vi sacramēti: tñ ex dispositione ꝛ ordinatione ꝛ liberalitate dei. Sed ꝗtum ad paruulos est planum: ꝙ ex parte eorum nō potest esse dispositio maior vel minor: sed bene ex parte ministrantis vel assistentium deuote magis vel minus pro paruulis orātium potest paruulis maior vel minor gratia impetrari vel in baptismo cōferri: ꝛ vni maior alteri minor. Sed cōparādo paruulos ad adultos dicitur: ꝙ q͛ paruulus nullū habet meritū per actum ꝓprium adultus aūt habet meritum ꝗtūcunꝗ tenuē voluntatem habeat suscipiēdi baptismum: dum tñ consentiat recipere: nec ponat obicē: etiā dato ꝙ illo tpe receptionis baptismi peccaret venialiter q͛ hoc nō impedit effectū baptismi: nec receptionem gratie: ceteris paribus maiorem recipit gratiā: ꝙ paruulus nisi forte preces deuote ministrātis vel assistentium prepōderarent dispositioni adulti per actum propriū. ꝛ tunc nō essent cetera paria. ¶ Sic ergo vt ptꝫ ex dictis: potest dici: ꝙ licet ex vi sacramēti et per se regulariter oēs illi qui recipiunt gratiam baptismalē equalem recipiant: tñ ex alijs causis secundum benignitatem dei ꝛ misericordiam potest gratia in recipientibus secūdum maius vel minus variari. Hec de tertio articulo. Summatio predictorum.

¶ Ad primum argumētum principale concedo: ꝙ non oēs adueniētes ad baptismū vel suscipientes ipsum ꝗtū apparet exterius recipiunt effectum baptismi. Et primo dico de voluntario simpliciter: qui oīno dissentit: ita ꝙ nulla ratione cōsentit: sed potius oīno dissentit: ꝙ talis nō recipit aliquē effectum baptismi spiritualem. Deus eñ non vult aliquē ascribere militie sue nec esse de familia sua inuitum. Non vult eñ coacta seruitia. ¶ Scd̓o dico de dissentiēte scd̓m quid tñ cōsentiente simpliciter pro tōto: q͛ vult baptismum recipere. ꝛ fieri in ipso quod facit ecclesia: si aliquid faciat: etiā licet credat ꝙ nihil faciat inductus ad hoc timore pene: cum tñ volūtas sua nō cogatur: sicut nec cogi potest: ꝛ ideo dicitur hoc simpliciter velle: licet scd̓m quid dicatur nolle: sicut de ꝓijciēte merces in mari: de tali dico: ꝙ aliquē effectum baptismi recipit: puta impressionem caracteris. nec ē rebaptizādus postea: sꝫ est simpliciter baptizatus. ꝛ cum hoc cogēdus seruare legē christianā. ¶ Tertio dico de adulto nō cōsentiente nec dissentiente actualiter nec habitualiter seu virtualiter magis: ꝙ talis non recipit effectum baptismi. Oportet eñ ꝙ cōsentiat actualiter vel cōsenserit aliqñ si est adultus: sic ꝙ postea nō interueniat dissensus. si aūt actu nō cōsentiat: nec vnꝗ cōsenserit: vel īmediate dissenserit: licet aliqñ ante cōsenserit: reputatur habitualiter vel virtualiter dissentiens: ꝛ nō recipit aliquē effectum sacramenti: sed est simpliciter postea rebaptizandus: si cōsenserit. ¶ Quarto dico de paruulis q̄ nec cōsentiunt: nec dissentiunt ꝙ simpliciter recipiunt effectus baptismi. Et potest ibi esse aliqua inequalitas: sicut dictum est supra. ¶ Ex his ptꝫ: quomodo opꝫ hominem esse cōsentientē: vt recipiat effectū baptismi. q͛ actualiter vel habitualiter seu virtualiter: sic ꝙ ante susceptionem baptismi consenserit nullo dissensu interueniēte saltem deliberatiuo: ꝛ hoc loquendo de vtētibus ratione de priuatis perpetuo vsu rationis sicut de paruulis est dicendum de habentibus lucida interualla: sicut de ratione vtentibus pro illis lucidis interuallis: que in eis sunt attendēda vel expectāda ꝛ scd̓m ꝙ se habent in illis: sunt facta ipsoꝝ iudicāda. De fictis vero q͛ tangitur in argumēto: dico: ꝙ fictus potest intelligi vno modo ille: qui pretēdit exterius se velle recipere baptismum: ꝛ tñ nō vult hoc interius: sed simpliciter vel habitualiter seu virtualiter vel actualiter dissētit. ꝛ iste nullum effectum baptismi recipit: nec est baptizatus: sed est rebaptizandus simpliciter cessante fictione: licet cogendus sit: ꝛ compellendus ab ecclesia seruare legem christi. quia ecclesia iudicando secundum exteriora de ipso presumit partē meliorem. scilicet ꝙ consenserit: sicut exterius ostē

Ad rōes pri̇ncipales.

nota corrolariuꝫ.

Fict⁹ q̄ et quō.

debat. Aliter potest dici fictus : qui vult recipere
sacramētum: ⁊ ostendit exterius se esse dispositum
ad hoc non tñ est dispositus: sed habet obicē sacra
menti: puta vel q͛ non credit: nec habet rectā fidē:
vel quia habet aliquod peccatum mortale tunc in
actu. ita ꝙ acualiter peccat mortaliter. vel q͛ habꝫ
aliquod peccatū preteritū de quo nullo modo atte
ritur: vel cōteritur: nec aliqñ attritus est vel cōtri-
tus ⁊ de isto nō est dubium: ꝙ nō recipit gratiā sa
Sap. i. cramēti: licet bene possit recipere caracterē: q͛ spi-
ritussanctus discipline effugit fictum. Sapiētie. j.
sed ipsa fictione sua dimissa ⁊ cessante per peniten
tiam. si primo stāte illa fictione recepit caractarē:
potest dici: ꝙ recipit gratiā baptismalem. ⁊ habet
baptismus effectum suum infusionē scꝫ gratie ⁊ re
missionē oīs culpe precedētis baptismum: que nō
erat causa fictiōis in baptismo. sicut si adultus an-
te baptismū cōmisit septē peccata mortalia. ⁊ ve-
niens ad baptismū de sex tm̄ atteritur: de septimo
nullo modo: sed forte actualiter sibi placet: illud se
ptimum solū est causa fictionis eius in baptismo:
opꝫ ꝙ vere peniteat de isto septimo ⁊ in se ⁊ inꝙ̃-
tum fuit causa fictiōis in baptismo. q͛ peccato no-
uo peccauit in illa fictione: faciēdo irreuerentiam
sacramento. ⁊ recedente ista fictione que fuit impe
dimentum gratie baptismalis : deus confert gra-
tiam baptismalē in remedium cōtra alia peccata:
que fuissent tunc deleta in baptismo : nisi fictio oc-
currisset. Et ideo de illis alijs nō opꝫ habere verā
penitētiā: nec forte nouā attritionē preter illā que
habita fuit ante baptismum. sed solo impedimēto
amoto deus causat effectum baptismi. scꝫ gratiam
baptismalē sicut tunc causasset: si fictio non occur-
Cōtra ꝑdicta. risset. ¶ Sed cōtra hoc obijcitur primo sic. penitē
tia delet non solū vnum peccatū: sed oīa que inue-
nit. q͛ impium est a deo dimidiā veniā sperare: ꝺm
Aug. sed peccata que penitētia delet: nō delet gra
tia baptismalis. cum ergo penitentia deleat illud
peccatū: quod fuit causa fictionis : videtur etiā ꝙ
alia. Et sic gratia baptismalis non delet alia sex.
sed magis gratia penitentialis: sicut ⁊ illud septi-
mum. ¶ Scḋo sic. penitentia est scḋa tabula post
hieronymus. naufragium: ꝺm Hieronymū. ⁊ per cōsequens sibi
cōuenit delere oīa peccata: que inuenit post baptis
mum. sed oīa illa septē peccata vel octo inuenit in
isto post baptismum. q͛ nō recipit gratiā in batis-
mo. ergo oīa delet: nō igitur gratia baptismalis.
¶ Tertio. q͛ nulla videtur ratio quare sicut gra-
tia baptismalis delet illa sex: quare non possit dele
re septimum : quod fuit causa fictionis vel pecca-
Solutio tum ipsius fictionis. quare ⁊c̄. ¶ Ad primum dici
tur: ꝙ penitētia ꝙ̃tum est de se nisi preueniatur ab
aliquo perfectiori vel priori in delēdo peccata de-
let oīa peccata que inuenit. sed in ꝓposito preuenit̄
a baptismo: qui prius fuit collatus. ⁊ ideo delētur
illa peccata priora: que nō fuerunt causa fictionis
per gratiā baptismalē: ⁊ illud aliud quod fuit cau
sa fictionis per penitentiā. ¶ Contra hoc arguit̄.
q͛ prius natura delet̄ illud qḋ fuit causa fictionis
per penitētiā: ꝙ̃ baptismus habeat effectum. sicut
prius natura tollitur fictio ⁊ impedimētum: ꝙ̃ se-
quatur effectus. ergo in illo priori cum non sit spe-
rare a deo dimidiā veniā: ⁊ non deleatur vnū pec-
catum sine alio: videtur ꝙ oīa delentur per penitē-
tiam: ⁊ nullum per gratiā baptismalē. ¶ Ideo di-
citur aliter: ꝙ penitentia vera perfecte reconciliat
deo. ⁊ ideo nullū peccatū relinquit. sed tñ nō omne
peccatum quod infuit per se loquēdo curat: sed il-
lud solum: quod est obiectū penitētie: de quo scꝫ pe
nitens penitet. qñꝙ autem oportꝫ omne peccatum
quod deletur esse obiectū penitentie: vtpote si om-
nia illa peccata sint cōmissa post baptismū. Quan
doꝙ autem nō opꝫ: vt in proposito. Nō igitur per
virtutem penitentie dimittuntur hec oīa peccata:
sed in penitēte partim dimittuntur per penitentiā
et partim per baptismum: sicut predictū est supra.
Et sic nō habetur ibi dimidia venia: sꝫ tota a deo.
Non tñ tota ꝑ penitētiā. q͛ non oportuit de oībus
peccatis que inerāt penitere. Et scḋm hoc esset di
cendum: ꝙ illa que delētur per gratiam baptisma-
lem: delētur ⁊ ꝙ̃tum ad culpā ⁊ ꝙ̃tum ad penam.
nec de eis oportet habere nouā cōtritionem seu at
tritionem: nec cōfessionem: nec satisfactionem: sed
solum de illo septimo: quod deletur per penitētiā.
quod fuit causa fictionis in baptismo. Per idem
ptꝫ ad scḋm. ¶ Ad tertium dicitur: ꝙ non pari ra
tione delet baptismus illud septimū: sicut alia sex:
licet illa septem precederēt baptismum. quia illud
septimum fuit causa fictionis. non autem alia sex.
Si autem non fuisset causa fictionis ⁊ impedimen
ti effectus baptismi seu gratie baptismalis potuis-
set per baptismum deleri: sicut alia sex. quare ⁊c̄.
¶ Ad scḋm principale de iustificatis ptꝫ quid di-
cendum. ¶ Ad tertiū etiā patꝫ de magis ⁊ minus
disposito. ¶ Ad illud in oppositum de inequalita
te mininistri patet etiam quid dicendum.

¶ Distinctionum Quinte ⁊ Sexte. Questio Prima.

Circa distinctiōes
quintam et sextam quero vnā
questionem primaꝫ scꝫ. Utrū
solus sacerdos cum intētione
actuali possit aliquem alium a
se baptizare? ¶ Et videtur ꝙ
sic. solus sacerdos potest cōse-
crare eucharistiam. ergo simi-
liter baptizare. ¶ Scḋo sic. de intentione actuali.
quia non minus requiritur actus interior sacerdo-
tis ꝙ̃ exterior. sed actus exterior requiritur : puta
prolatio verborum ⁊ ablutio simul. ergo actus in-
terioris intentionis actualiter requiritur. ¶ Ter-
tio sic. quia videtur: ꝙ possit seipsum baptizare. q͛
potest alium baptizare. ergo ⁊ seipsum. cū sit eius-
dem rationis: potest em̄ abluere seipsum cū verbis
prolatis loquendo ad seipm̄: sicut ad aliū. ergo. ⁊c̄.
¶ Contra ꝙ non solus sacerdos possit ba De cōsecratione
ptizare. de consecratione distin disti. 4.
stinctione. iiij. Romanus vbi dicitur : ꝙ spiritus
dei ministrat gratiam baptismi etiam si paganus
sit qui baptizat. ergo paganus potest baptizare. et
multofortius quilibet christianus. Similiter etiaꝫ
videtur : ꝙ bonus angelus possit baptizare : quia
potest ecclesiam dedicare: quod est maius: sicut pa-
tuit de sancto michaele: qui ꝓhibuit episcopo suā
ecclesiā dedicare. q͛ ipsam dedicauerat. quare ⁊c̄.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram: quis potest baptismum mini-

strare siue de facto siue de iure. ¶ Secundo inquiram. vtrum in baptisante requiratur actualis intentio simul cum verbis et ablutione vel qualis? ¶ Tertio an aliquis possit seipsum baptizare: vel an plures eundem: seu idem plures simul? ¶ Ultimo ad rationes.

Quis pt bapt. ministrare et quomõ.

¶ Quãtum ad primum articulum dico de facto scdm legem communem a deo institutam pro statu vie quodlibet humanum suppositum habens vsum rationis potens abluere et verba sacramentalia baptismi proferre potest baptizare. ¶ Dico primo humanum suppositum. quia suppositum angelicum siue bonus angel⁹ siue malus non posset baptizare: nisi sibi committeretur a deo scdm dispẽsationem. Unde si bonus angelus baptizaret in corpore assumpto: supponendũ esset: ꝙ hoc esset ex diuino precepto. et ille esset simpliciter baptizatus: nec esset rebaptizandus. Sicut positum est supra exemplum de ecclesia beati michaelis ab ipso dedicata. ¶ Si vero malus angelus baptizaret: non esset presumendum: ꝙ vere baptizaret. quia fallax est ⁊ mendax. nisi super hoc specialis reuelatio de diuina ordinatione haberetur. Unde dico ꝙ de lege cõmuni instituta a christo solum humanum suppositum baptizare potest. ¶ Secũdo dixi pro statu vie. quia scdm legem etiam a christo institutam cum ipsum sacramentũ baptismi sit: in quo cõmunicant sibi viatores aliquod humanũ suppositum extra viam simpliciter puta beatũ vel damnatum non posset baptizare. licz posset hoc ex concessione speciali. ¶ Tertio dixi potens abluere manualiter. ⁊ hoc vel mouendo aquam dispergẽdo puerum vel mouendo alium ad aquam puta immergendo. Et ideo dico ꝙ mancus nec aliquis impotens sic manualiter abluere aspergendo vel immergendo põt babtizare. ¶ Quarto dixi ꝙ possit proferre verba. et ideo nullus mut⁹ potest baptizare. immo nec aliquod sacramentum ministrare cuius ministratio consistat in fieri illius sacramenti. ad differentiam eucharistie. de qua patet ꝙ vnus mutus posset eam alicui de facto porrigere vel ministrare. ¶ Sed vltimo potest exponi illud habens vsum rationis. quia requiritur intẽtio aliqua sicut dicetur in ministro. et ideo nullus amens perpetuo potest de facto etiam baptizare: sed bene si habet lucida interualla in illis interuallis. Ratio autem precisa omnium istorum vel plurium est. quia sic a christo constitutum est.

Correlariũ de potẽtib⁹ baptisare.

¶ Ex hoc concludo ꝙ quilibet homo siue fidelis: siue infidelis: siue bonus: siue malus: siue hereticus: siue scismaticus: siue precisus ab ecclesia: siue toleratus siue vir: siue mulier: habens vsum rationis potẽs abluere et verba illa proferre: intẽtiõe faciẽdi qđ facit ecclesia põt de facto baptisare ⁊ vere. De iure ꝓo dico ꝙ nisi in casu necessitatis manifesto vel ꝓbabilit apparẽte null⁹ ꝑcisus ab ecclesia: nec scismatic⁹ nec heretic⁹: nec excõicatus: ⁊ hmõi vt infidelis quicunqꝫ potest baptisare: immo nec fidelis aliquis: nisi solus sacerdos: vel sacerdotes ipsi ab ecclesia tolerati. ipsis namqꝫ commissa est de iure solennis dispensatio sacramentorum: vt ministris christi: et quasi principalibus in ecclesia ad quos pertinet ascribere aliquos per baptismũ ad militiam vel familiam christi. sed in casu necessitatis possunt de iure multi alij non solenniter saltem baptisare: sicut fideles laici etiam: et multofortius clerici. Et quicunqꝫ qui nõ sunt ab ecclesia precisi: sed tolerati. Hec de primo articulo principali.

Que requiruntur in baptisante.

¶ Quãtum ad secũdum articulum dicitur ꝙ intentio potest esse duplex scilicet habitualis ⁊ actualis. Sed videtur mihi ꝙ tertiũ membrum potest addi: scilicet virtualis. Dicitur autem intentio habitualis: que habetur in habitu aliquo: vel in potentia seu potestate alicuius: qualem potest habere dormiens aliquis: qui nunqꝫ actualiter vsus est habitu quem habet: nec vtitur ipso. Uirtualis dicitur intentio quam habet aliquis de aliquo: licet ipsum actualiter nõ intendat. quia ipsum aliquando prius intendit et efficaciter sic ꝙ ad illam intentionem actualem efficaciter cõsequitur prosecutio illius intenti. Sicut aliquis vadens ad ecclesiam ex intentione audiendi missam: et quam prius habuit in domo sua: licet actualiter non cogitet de missa in via: tamen dicitur habere intentionem virtualem. quia efficaciter sequitur talis motus ex intentione priore actuali quam habuit: quomodocũqꝫ intelligatur hoc. quia non puto: sicut etiam dixi supra: ꝙ non ens sit vere causa alicuius entis. Intentio vero actualis dicitur ipse actus intendendi aliquid formaliter in existens: ⁊ actualiter intendenti. ¶ Ad propositum dico ꝙ in baptisante non sufficit intentio habitualis quã potest habere dormiens. vt videtur. quia act⁹ baptisandi est actus human⁹ requirens aliquãdo vsum vel actum rationis in ministrante. ¶ Secundo dico ꝙ sufficit intentio virtualis qualis exposita est prius: vt scilicet consequenter ad actum intendendi precedentem efficaciter sequatur motus baptisandi ⁊ actus. quod magis patebit per illud qđ sequitur. ¶ Dico eñ tertio ꝙ nõ necessario requirit intẽtio actualis in baptisante: sicut nec in alijs sacramẽtis ex parte ministrãtis. Deus eñ nõ obligauit ministrãtẽ ad nõ distrahi in actu baptisandi. qr nõ est oĩno in potestate ei⁹. Nõ eñ est in ptãte nostra: quib⁹ visis tãgamur tertio de libero arbitrio. Alioquin eñ a simili nihil meretur aliquis in aliquo actu: nisi cum actu intenderet omnia ad meritum requisita: quo videtur esse falsum.

3. de libe. arbi.

¶ Secundo dico iuxta hoc: ꝙ nec requiritur cũ prolatione verborum: nec in pricipio: nec in medio. nec in fine aliqua intentio actualis de necessitate: sed sufficit virtualis intentio ministri. sic ꝙ intendat facere quod facit ecclesia: siue credat aliquid facere siue nõ. Et non sufficit intentio aliorum: sed necessario requiritur intentio ministri. Hec de secũdo articulo prĩcipali.

Verba qñ ꝓferẽda.

¶ De verbis tamẽ dico: ꝙ oportet ea simul proferri cum ablutione: et hoc vel simultate totali vel partiali: puta principij: medij vel termini cuiuscunqꝫ istorum: cum quocunqꝫ alterius. Si enim omnia verba perfecte proferrentur ante ablutionem: vel ablutio fieret totaliter ante verba nihil fieret. Oportet enim verbum accedere ad elementũ et sic est sacramentum.

Aliquis an seipm potest baptisare.

¶ Quantũ ad tertiũ articulum dico ꝓmo: ꝙ nullus põt seipsum baptisare. ⁊ huius ratio est institutio xpi: q ⁊ ab alio voluit baptisari: ⁊ hoc isinuauit

Mat. vltimo. math. vltimo. Baptisantes inquit eos in alia persona non dixit baptisantes vos rc. Unde discipulos vel baptisantes exprimit in persona vna: r baptisandos in alia. ¶ Secūdo dico: q vnus potest plures baptisare proferendo verba: et aspergendo ipsos aqua: licet non nisi occurrente necessitate debeat aliquis plures simul baptisare. Quod autem hoc possit fieri: videtur per factum apostolorum qui plures simul baptisabant. quia aliquando tria milia in die: sicut in die penthecostes legitur q apposite sunt anime circiter tria milia. Nec oportet semper exprimi ad necessitatem baptismi personā baptisati in numero singulari dicendo ego baptiso te. sed imminente casu necessitatis potest proferri in numero plurali: sicut videtur innuere christus. Baptisantes inquit eos. verum est tamē: q cessante necessitate debet quis seruare formam ecclesie: dicendo ego baptiso te rc. et singulam personā baptisare. ¶ Tertio dico: q hoc est probabile: sicut etiam vnus sacerdos potest plures hostias simul consecrare: licet sit in aliquo dissimile: sicut patet intuenti. quia siue vna hostia consecretur: siue plures: semper dicuntur verba in singulari. quia idem est corpus christi sub vna vel pluribus. non sic in baptismo. quia nō est eadem numero gratia in omnibus. Nec etiam persona eadem ad quam sermo dirigitur in baptismo. ¶ Quarto dico q tūc essēt plures baptisationes passiue et plures ablutiones sicut plures persone baptisate. Et correspondenter secūdum me in baptisante essent plures baptisationes actiue. Oportet enim relationes numerari secundū numerum vel multitudinem respectuū. vt videtur. vnde siue ablutio actiua siue passiua dicatur sacramentum: quod magis puto de passiua. nam suscipiens ipsam dicitur suscipere sacramentum. planum est q ibi essent plura sacramenta et plures baptismi. Et verba prolata dicēdo ego baptiso vos: pluribus verbis singularibus equipollerēt. ¶ Ultimo dico quantum ad hoc q in casu necessitatis sicut tactum est supra: liceret vti tali forma. ego baptiso vos: baptisando plures simul: licet nō sit forma ab ecclesia determinata. quia illa est in singulari data. Non enim videtur verisimile: q cum ecclesia habeat in sua potestate formam ipsam quātum ad hoc q alicui velit precludere viam salutis. quod tamen fieret: si non liceret vti predicta forma in plurali. Ego baptiso vos rc. in casu necessitatis. puta quando manifeste pateret vel probabiliter timeretur: ne aliqui baptisandorum morerentur: anteq̄ singuli per seipsos possent baptisari sigillatim. Si enim non liceret vti predicta forma dicendo ego baptiso vos: prius deberet baptisans dimittere eos mori: q̄ sic baptisare. quia nullus debet peccare propter salutem alterius procurandam. Non enim sunt facienda mala: vt veniant bona. ¶ Forte tamen diceretur et probabiliter q in principio ecclesie dispensatiue fuit factum: q in forma poneretur vos in plurali propter multitudinem baptisandorum et paucitatem ministrorum: sed non sic modo. quia nec eadem causa currit modo: nec cadit modo dispensatio in forma tradita in singulari. vnde nec ecclesia hoc habet in sua potestate modo. Et ita oportet q proferatur forma in singulari. alioquin nihil fieret. Quod ergo si occurrat modo casus: simul q sint multi baptisandi: nec possint expectare sine periculo et sint pauci ministri. diceret q postq̄ plures simul baptisari sub forma singularis numeri: sicut plures hostie consecrari. licet enim sit idem corpus christi: ibi tamen sunt plures hostie consecrate: ad quarum quamlibet referuntur verba singularis numeri. Accepit panem rc. hoc est rc. et sic etiam de pluribus baptisatis suo modo. ¶ Sed contra hoc videtur quia non fuit necessaria in primitiua ecclesia dispensatio illa de forma pluralis numeri: sed potuit sufficere forma singularis numeri: dicendo ego baptiso te: vel baptisetur seruus christi: vel huiusmodi. Et ideo videtur dicendum q vel sufficit forma in in singulari: et tunc non fuit illa dispensatio necessaria. vel non sufficit et tunc fuit necessaria. Et ecclesia adhuc simili casu et causa occurrente habet in sua potestate sic baptisare plures simul sub forma in plurali. ¶ Secundo quantum ad istum articulum dico q plures possunt eundem baptisare dicendo verba quilibet: et abluendo. Hoc videtur probabile. Tum quia secundum dominum innocētium de officio misse plures sacerdotes possunt simul eandem hostiam consecrare: sicut consecrante papa simul consecrant omnes episcopi et presbyteri: cardinales astantes sibi: et profert quilibet verba illa sacramentalia: et intentione conficiendi et formaliter non solum materialiter: vel ratione solennitatis: sicut aliqui dicunt. secundo quia si vnus proferret verba: et ablueret. et intentione baptisandi ipse baptisaret. ergo pari ratione quilibet. quia non videtur q vnus impediat alium. quare rc. ¶ Secundo dico q ibi essent plures ablutiones tam actiue q̄ passiue de genere actionis vel passionis. Quod plures actiue patet. quia secundum me ablutio actio est in abluente. Quod plures etiam passiue: patet. quia oportet passiones in passo multiplicari secundum agentia: sicut relationes secundum extrema. Et tunc posset dici q materialiter essent ibi plures baptismi licet forte vnus tantum formaliter. quia in omnibus istis fundatur tantum vnus respectus rationis: qui est signi ad gratiam signatam: etiam vnus numero. et hoc est possibile bene. sicut dictum est supra. vnde patet q idem non est pluries baptisatus: nec baptismus in ipso iteratur.

Un⁹ plures bapti. potest.

Nota.

Plures simul ad possunt eūdē baptisare.

¶ Contra hec tamen instatur. Primo sic. quia eiusdem effectus non videtur esse plures cause totales in eodē ordine. sic autem esset in proposito. quia eiusdem baptismi vel effectus baptismi plures essent cause agentes: puta plures baptisantes: quorum quilibet faceret totum. ¶ Secundo quia aut omnes simul haberent effectum: aut non simul: sed non potest dici q simul quia possibile est q verba non omnino simul proferantur a diuersis. imo difficillimum esset q simul proferrentur. Nec potest dici q non simul. quia videtur q ille qui prius profert verba: et terminat habet effectum. et sic alius qui posterius verba terminat: nihil facit. vel si ille qui vltimo terminat: cōsequitur effectum: tunc prior nihil facit.

Contra predicta.

¶ Ad primum dico q quicquid sit de causis: que sunt vere et realiter et proprie et per se cause: tamen de causis ministerialibus cuiusmodi sunt ministri baptismi q̄tum ad effectum eius cuius nō sunt vere r realiter

Solu.

ter cause: multominus ꝙ sacramentum: nõ est impossibile ꝙ eiusdem effect⁹ sint tales cause plures totales ꞇ in eodem ordine: vt videtur scđm beneplacitum dei instituentis. Si dicas quid dicẽdum est de per se effectibus sensibilibus ipsorum baptisantium. Dico ꝙ alia et alia verba numero a diuersis proferuntur. Similiter etiam respectu diuersorum abluẽtium sunt diuerse ablutiones passiue in abluto. Et ita de istis patet ꝙ non est idem effect⁹ duorum agentium totalium in eodem ordine. sed aliter est de gratia vel effectu baptismi: sicut immediate est predictum. ¶ Ad scđm dico ꝙ proprie loquendo verba nõ sunt per se causa: nec realiter causa effectus baptismi: sicut nec baptismus ipse: siue simul proferantur. siue nõ. sed ꝙ habeatur gratia: hoc est ex diuina institutiõe. Et tunc dici potest ꝙ licet de lege cõmuni effectus sacramenti habeat̃ in instanti terminationis verborum sacramentalium ab vno prolatorum: tamen deus instituit ꝙ quãdo plures sic baptisant: vel ꝯsecrant ꝙ quando vnus cõsecrat vel baptisat: ꞇ ꝯsequitur effectum: quicũꝙ sit ille: ꝙ omnes alij etiam ꝯsequũtur: siue cõpleuerint verba: siue nõ: dum tamen inceperint vnde nõ requiritur cõpletio omnium verborum apud omnes: sicut quãdo solus baptisat vel ꝯsecrat: sed statim cõpletis verbis ab vno habetur effectus ab omnibus. qui inceperint saltem verba proferre anteꝙ ille finierit. Melius est tamen ꝙ omnia simul fiant ꝙ̃tum possunt fieri bono modo. Et in tali casu predicto ita potuit deus ordinare ꝙ verba incõpleta vnius cõplenda tñ ita haberent efficaciam sicut verba cõpleta alterius. Hec de tertio articulo.

Ad scđz (margin, at "diate est predictum")

Ad p̃ncipalia argumẽta. (margin)

¶ Ad primum principale dico ꝙ eucharistia non est sacramentum tante necessitatis quãte baptismus. et ideo nõ oportet ꝙ a tot possit confici eucharistia sicut baptism⁹ ministrari. Et ideo licet solus sacerdos possit eucharistiam consecrare: non tamen solus sacerdos potest baptisare. ¶ Ad scđm de actuali intentione dico ꝙ licet expediat: nõ tamen necessario requiritur in baptisante. Tu dicis actus exterior requiritur. dico ꝙ verum est ex institutiõe christi. nõ sic interior. quia facilius distrahitur baptisans ab interiori ꝙ̃ ab exteriori. Non ergo requirit̃ ꝙ actu insit: sed sufficit ꝙ aliquando infuerit ꞇ virtualiter insit sicut dictum est supra. ¶ Ad tertium dico ꝙ aliquis non potest seipsum baptisare: sicut potest alium: vel sicut potest sibijpsi eucharistiã ministrare. Nec est eiusdem rationis cum alio quantum ad hoc. sed bene est eiusdẽ rationis quo ad hoc ꝙ oportet ipsum ab alio baptisari. nec potest seipsum baptisare: sicut nec aliquis ali⁹ seipsum põt baptisare.

¶ Distinctionũ. v. et. vj. Questio Secunda. distin. vj. specialiter concernens.

S Ecundo quero ꝙ̃tum ad distinctionẽ sextã spãliter: vtrũ in baptismo inprimatur caracter? ¶ Videt̃ ꝙ ꝙ nõ. q꞉ circũcisio nõ imp̃mebat caracterem. ergo nec similiter baptism⁹: qui successit circũcisioni in remediũ cõtra idẽ originale pctm̃. Antecedens patet ẽm cõmuniter loquẽtes. Et similiter per rationẽ. quia ille caracter quẽ impressisset circũcisio: fuisset eiusdẽ ratiõis cũ illo quem imprimeret baptismus. vt videtur: sicut et gratia collata per vtrũꝙ ponitur eiusdẽ ratiõis. et tunc sequeretur ꝙ vel circũcisus nõ esset baptisandus. quod est falsum: sicut patuit in primitiua ecclesia ꝙ cõuersi ex iudeis quibus valuerat circũcisio: baptisabantur. Vel sequitur ꝙ duo accidentia eiusdẽ rationis: puta duo caracteres: quorum vnus esset circũcisionis: et alter baptismalis simul essent in eadem anima vel subiecto: quod est impossibile de duobus accidentibus eiusdẽ rationis: vt patet. v. metha. ergo ꞇc̃. ¶ Secũdo sic si caracter imprimit̃: aut ĩprimit̃ in essentia aut ĩ potẽtia. nõ in essẽtia aĩe. q꞉ caracter si ponat̃ disponit ad grãm: grã aũt est in volũtate: sicut dictũ est in scđo. Est eñ idem cũ charitate: q̃ est virtus appetitiua. Nec in potentia. q꞉ vel in vna: vel in plurib⁹. non in vna tantum. q꞉ configurat toti trinati: ꞇ assimilat. Modo scđm vnam potentiam nõ configuratur anima toti trinitati: vel tribus personis: sicut nec in vnica potentia consistit imago. ergo ꞇc̃. Nec in pluribus. q꞉ vnum accidens nõ est simul in plurib⁹ subiectis distinctis. ergo ꞇc̃. ¶ Tertio sic. caracter si imprimitur: aut est delebilis: aut indelebilis. Nõ delebilis. q꞉ manet cũ pctõ mortali. Si aũt esset delebilis: deleretur per peccatum mortale: sicut ꞇ grã. Nec indelebilis. q꞉ est accidẽs aĩe per accidẽs. nõ per se ex principijs aĩe: vt patet. ergo separabile. ꞇ per cõsequẽs delebile vel non indelebile. ergo ꞇc̃.

5. metha. (margin)

¶ Contra quodcunꝙ sacramẽtum nõ iterabile imprimit caracterẽ: sed baptismus est sacramẽtum initerabile. ergo ꞇc.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Prio supposito vel declarato q̃d dr̃ per nomẽ caracteris: inquirã an baptism⁹ ĩprimat caracterẽ: qui sit aliqua vera forma realis. ¶ Scđo an caracter debeat poni ĩ essentia aĩe: vel ĩ potẽtia. ¶ Tertio an caracter sit indelebilis: ꞇ per ꝯñs an sit baptism⁹ irreiterabilis. ¶ Vltio ad rõnes p̃ncipales.

¶ Quantum ad significationem hui⁹ noĩs caracter. dico ꝙ trãsferẽdo verbũ e verbo caracter significat idẽ in greco qđ figura: in latino. ꞇ sic etiã patet ad hebreos primo: ꝙ vbi habetur ibi. Et figura substãtie ei⁹ habetur caracter in greco loco figure. Et hoc modo etiã vocam⁹ figuras quib⁹ lr̃e significãtur: vel scribũtur caracteres. hoc modo etiã figuras incãtatorꝝ vel magorũ caracteres vocam⁹. ꞇ simılit̃ caracterẽ bestie ĩ apocalipsi. generali⁹ aũt ꞇ min⁹ ꝓprie accipit̃ caracter pro signo. Et hoc modo qđcũꝙ signũ alicui⁹ caracter dici põt. vnde ꞇ ablutio baptismalis põt dici caracter gratie ꞇ multa alia. ¶ Sed his omnibus pretermissis de caractere: theologi in ꝓposito nostro vocãt caracterẽ aliquã formã realẽ spũalẽ aĩe impressam in sacramẽto vel mediãte sacramẽto nõ iterabili. Et ista forma habet aliquas ꝓprietates que dicunt̃ ꝓprietates caracteris. Et eñ caracter forma assimilatiua alteri habenti similẽ formã vel similẽ caracterẽ. Est scđo distĩctiua a nõ habẽte ꞇ iste due sunt rationes cõcs omni forme vel figure. Tertia cõditio vel ꝓprietas est ꝙ caracter ẽ signũ rememoratiuũ susceptiõis sacri in habẽte ipsum.

Quid p̃ nomẽ caracteris ĩtelligit̃. Ad heb. primo. (margin)

diff.° Caracteris. (handwritten margin note)

Proprietates caracteris. (margin)

Quarta ꝙ est signum conformatiuum vel configuratiuum christo vel deo: a quo habetur ipse caracter. Quinta conditio vel proprietas ꝙ est signum obligatiuum signum obligationis ipsius recipientis ad obseruationem legis illius cuius est illud sacramẽtum: in quo suscipit caracterem. Sexta conditio est ꝙ est indelebilis: eo modo quo dicetur infra. quia post impressionem eius semper manet in anima. ¶ His suppositis: dicunt aliqui ꝙ non est ponẽdus talis caracter in anima sic impressus per baptismum. Nec est rationabile ipsum ponere in ipsis baptisatis. Tum quia videmus ꝙ in aliis rebus consecratis non est aliquid reale nouum ꝑ cõsecrationem ipsorum: sicut patet in calice vel ecclesia cõsecrata: vel vestibus sacerdotalibus ⁊ hmõi. ergo in illis que recipiunt sanctitatem formaliter ex sacramẽto per gratiam: multominus requiritur aliquid aliud a gratia realiter impressum. Tum qꝛ frustra ponitur et poneretur. quia talis caracter. nec est necessarius ad effectum sacramẽti: puta ad gratiam. nec ex parte agentis dei. quia per se sine tali caractere potest immediate causare gratiam. nec ipse caracter est causa effectiua gratie nec ex parte gratie: vt dispositio quia anima seipsa disposita est sufficienter ad receptionem gratie sicut et caracteris: vt videtur. nec est necessarius ad alios effectus: qui attribuuntur caracteri: puta ad assimilandum. ⁊ huiusmodi. quia omnes illi effect⁹ puta assimilari. distingui. obligari. conformari et rememorari possunt baptisato conuenire ex hoc solũ ꝙ baptismum recepit. vnde ille qui baptismum recepit: in hoc assimilatur alteri qui etiam recepit: similiter obligatur christo. et aliquo modo cõformatur sibi: sicut aliquis professus in religione ꝑ actũ professiõis preteritum obligatur prelato. ⁊ omnia ista sibi possunt cõuenire sine aliqua alia forma reali impressa. vt patet etiam in multis aliis exemplis Plura autẽ non sunt ponenda sine necessitate: nec sequenti rationem: nec sequenti fidem. De effectu rememoratiuo etiam videtur ꝙ ad ipsum non requiratur talis caracter. qꝛ non ex ꝑte dei: cũ deus sine tali signo posset bene cognoscere baptisatum recepisse sacramentum. ¶ Nec ex parte proximi cognoscentis signatum ex signo. Tum quia proximus tale signum spirituale non cognosceret in via: sicut patet. Nec etiam faceret aliud tale signum in patria ad maiorem honorem habẽtis ipsum vel ad specialem. quia christus ⁊ beata virgo cum sint maximi honoris. tale signum non habent: christus nõ fuit baptisatus baptismo imprimente caracterem. nec fuit confirmatus sacramento confirmationis. nec fuit ordinatus etiam quia non fuit sacerdos ꝑ sacramentũ ordinis. ¶ Nec beata virgo etiã fuit baptisata forte. Similiter etiam maior gloria est beato habuisse actum charitatis meritoriuꝫ in via ꝙ̃ suscepisse sacramẽtum. et tamen beatus nullum habet signum impressum in beato rememoratiuũ. ¶ Nec etiam in damnatis est ponẽdum tale signũ rememoratiuum ad maiorem cõfusionem. quia maior est confusio damnato cecidisse a caritate. et tamen nullum signum huius ponitur in eo quare ⁊c. Tum quia non videtur ꝙ deus det aliquod donũ spirituale suscipienti sacramẽtum vel baptismum in peccato mortali: sicut ficto. et tamen sibi conferretur caracter: si poneretur ergo nõ est ponendus.

Baptismus an imprimat caracterem ⁊c. 1. opinio.

¶ Si dicatur ꝙ non est donum gratum faciẽs: sed gratis datum. Et ideo bene datur existenti in peccato mortali. Contra. quia donum tale gratis datum datur ad aliquam vtilitatem ecclesie: sicut donum linguarum ⁊ huiusmodi: que nulla est in proposito. vt videtur. Tum quia nec scriptura sacra: nec fides: nec sancti cogunt ponere talem caracterem: nec augu. videtur ipsum posuisse: sicut accipiunt alii in proposito. nec magister etiã sententiarũ locutus est de caractere isto modo. quare ⁊c.

¶ Dicunt ergo isti: ꝙ non est ponendus talis caracter supradictus: qui sit aliqua forma supernaturalis spiritualis impressa anime et infusa alia a gratia gratum faciente: licet bene in baptisatis vel cõfirmatis: vel ordinatis ponẽdi sunt caracteres aliqui: hoc est signa aliqua distinctiua ipsorum a non baptisatis ⁊ huiusmodi. scd̃m actus suscipiendi talia sacramẽta ⁊ aliqua sensibilia facta circa ipsos que non sunt facta circa alios non baptisatos. Et hoc modo intelligunt omnes auctoritates de caractere: si de ipso aliquid dicere videantur. ¶ Si dicatur ꝙ immo requiritur: et est ponendus caracter in baptisato ad effectum inducendum quãdoq̃ posterius tempore in baptisato: sicut in ficto pri⁹ baptisato cessante fictione ponitur gratia mediante caractere quem recepit in baptismo. Cõtra primo quia tunc caracter nec requiritur ad effectum baptismi puta ad gratiam ex parte agentis: nec etiã ex parte anime: sicut deductum est supra. Preterea secundo. quia ita deus potest assistere ad causandum talem effectũ gratie tunc sine caractere: sicut a principio astitisset: si suscipiens non fuisset fictus. Et confirmatur. quia cessante fictione non cõfertur illi baptisato habenti caracterẽ gratia: nisi per penitentiam. sed planum est ꝙ per veram penitentiam sine tali forma vel caractere datur gratia. vt patet. quare ⁊c.

Resolutio. 1. opinionis.

¶ Alia opinio est. ꝙ necessarium est ponere ex dictis sanctorum caracterem: eo modo quo dictum est supra. Sic ꝙ sit aliqua vera forma realis impressa anime in baptismo. ¶ Ad hoc adducuntur auctoritates et postea persuasiue rationes. Prima est dionysii de angelica hierarchia ca. ii. vbi loquens de materia baptismi vel baptismo dicit ꝙ aduenienti ad baptismum datur a sacerdote sacrum signaculuꝫ. hoc autem non videtur nisi caracter spiritualis. ¶ Secunda est august. contra donatistas de baptismo paruulorum libro sexto. vbi dicit satis eluxit ouẽ que foris dñicum caracterem acceperat venientẽ ad salutem ab errore corrigi ⁊c. ¶ Tertia est damasceni libro quarto capitulo primo vbi dicit ꝙ ꝑ baptismum datur nobis regeneratio et sigillum: sed illud sigillum caracter est: quare ⁊c. Et hoc modo etiam videtur magister loqui de caractere.

2. opinio · *Dionysii.* · *August.* · *Damasce.*

¶ Ad hoc sunt rationes. Tum quia baptism⁹ est sacramentum irreiterabile quod non esset nisi imprimeret aliquid indelebile perpetuo manens. et per consequens aliquid spirituale in baptisato aliud a gratia. Tum quia ad formam perfectam huiusmodi est gratia sacramentalis: congruum est ponere in aĩa dispositionẽ spũalem cuiuimodi est caracter vel aliquid loco caracteris in aliis sacramẽtis nõ imprimentibus caracterẽ. ¶ Tũ qꝛ nõ est dicẽdum deũ instituisse sacramẽta vana in lege noua

Rones. 2. opi.

que perfecta est. Et ita congruum est q sacramēta sua a nullo recipiātur vere quin aliquē effectū habeāt τ spiritualem effectū. sed non semper habent gratiā. patet in ficto baptisato. ergo saltem caracterem vel aliquid loco ei⁹. ❡ Tertia qꝛ congruit receptū ad familiā christi distingui a non receptis per aliquid sibi intrinsecū et manens. tale autē distinctiuū in suscipiēte baptismum τ intrante familiam christi non videtur nec ponitur: nisi caracter. videtur ergo ponendus omnino caracter.

3. opinio. quam tenet doct.

❡ Tertia est positio que videt mihi ad presens tenēda: q licet ex fide: nec ex scriptura sacra: nec ex dictis sanctorum: nec per rationē cogentem possit efficaciter probari caracter esse aliqua forma realis τ supranaturaliter impressa τ spiritualis alia a gratia: queadmodum cōmuniter est sermo de caractere. tñ potest poni τ ponendus est vt videtur ꝯm intētionem ecclesie et doctorum ipsius: qui magis videntur ipsum concessisse ꝙ negasse. imo nec ipm caracterem negauerunt: sed potius concesserūt doctores vsqꝫ nūc. ❡ Ad hoc autē pcipue mouet me: q sicut habetur extra de hereticis ed abolendā sentiendum est de sacramentis ecclesie: sicut sentit romana ecclesia. Romana autem ecclesia videt sentire caracterem imprimi anime in baptismo: sicut dicit innocentius tertius extra de baptismo τ ei⁹ effectu. maiores. qui inquit ficte accedit ad baptismū: caracterem suscipit christianitatis impressum. Et planum est q talis gratiam non recipit. Et ibidē in fine subdit. tunc caracterem sacramētalis imprimit operatio: cum obicem voluntatis cōtrarie non inuenit obsistētem. vnde hic precipue in vltimo dicto videtur expresse loqui de caractere: sicut est sermo cōmuniter de caractere ꝓ aliquo impresso spirituali in anima ipsa. Et ideo licet non habeā cogentem rationem nec auctoritatē sancti: nec possit hoc euidenter deduci ex fide. pono tamen caracterem in anima sic realem. +

Extra de here.

Extra de baptis.

Ad rōes 1. opi.

❡ Et ad motiua prime opinionis vno verbo potest dici q non concludunt esse irrationabile ponere sic caracterē: licet non sit absolute necessarium: quin bene possint omnia saluari: et quin deus posset oīa facere sine caractere si vellet: sicut etiā posset iustificare τ saluare sine sacramēto quocūqꝫ. quia suam potentiā nō alligauit sacramētis nec caracterib⁹. Et multa ponūtur nō irrationabiliter: que tñ non est necessariū simpliciter ponere: sicut patet. Ad singula tñ potest breuiter respōderi. ❡ Ad primum de alijs rebus sanctificatis: dicēdum q licet nihil realle recipiant: tñ possent aliquid recipere preuiū sue sanctificationi. τ aliquādo recipiunt multa ipsoꝝ: puta inunctionem aliquā vel aspersionē: vel hmōi. Et oporteret q omnia talia sic reciperent. si sic de⁹ ordinasset sicut de caractere ordiauit respectu gratie: qua formaliter sanctificatur creatura rationalis vel intellectualis: τ hoc in tribus sacramentis caracterem imprimētibus. ❡ Ad scdm de frustra dico q non frustra ponitur caracter: licet nō sit necessarius ad gratiam que est effectus sacramenti: nec ad alios effectus: sicut nec frustra ponitur sacramentum: licet absolute loquendo non sit necessarium ad aliquem effectum spiritualem baptismi: nec ad caractarem: nec ad gratiam quia deus sine sacramento posset immediate totum facere. iō τc. ❡ Ad tertium dico q peccāti mortaliter bene dat deus aliquod donum spirituale gratis datum: nō autem gratum faciens. nec oportet q illud donum sit ad manifestationem spiritus in ecclesia: sicut donum linguarum vel hmōi. sed potest esse aliquod latens intrinsecus: sicut est caracter. ❡ Ad quartum dico bene q sicut mihi videtur nec scriptura nec fides immediate: nec auctoritates sanctorum cogunt: sed sufficit ad hoc auctoritas ecclesie: que hoc sentire videtur: sicut superius est allegatum.

❡ Ad motiua alterius opinionis etiam dico q non cogunt ponere caracterem aliquid reale impressum anime sicut ponunt. ❡ Ad dionysium dico q scdm veritatem et intentionem textus sicut patet ibidem per translationem et expositionē vercellensis. illa auctoritas nō est ad propositum. Nā ibi non exprimit dionysius caracterem. similit etiā signaculum sacrum accipit pro impositiōe manuū sacerdotis: que fiebat aduenientibus ad baptismū anteqꝫ baptisaretur. Et precipiebat hierarchis id est sacerdos in primitiua ecclesia: vt τ ipse τ eius receptio scriberētur. Et hoc longe ante baptismū fiebat scdm ritum grecorum. Ex quo patet q non intellexit dionysi⁹ sicut imponitur sibi in predicta auctoritate. ❡ Ad august. dico etiam: q nō intellexit caracterem pro aliquo effectu spirituali: sed puto magis pro signo aliquo corporali: cuius est susceptio baptismi. Et in eadem serie dicit q lupi insigunt caracterem lupis. ❡ Ad damasce. dico etiam q non est ad propositum. nam ipse nec exprimit ibi caracterem: nec per sigillum quod ibi exprimit: videtur aliquid tale intelligere. Nihil eñ pl⁹ habetur: nisi q baptismus vel regeneratio sit sigillum: non autem q per baptismum fiat in nobis aliquis caracter alius vel sigillum. ❡ Ad magistrum eodem mō pōt exponi de signo aliquo sensibili: qd est ipsum sacramētum. vel aliquid sacramēti. tamē hoc forte nō videtur in intentionē magistri qꝛ tūc quicūqꝫ baptisaretur exterius. reciperet caracterē et ideo negaretur dictū magistri. qꝛ non est tante auctoritatis. ❡ Ad primam cōgruentiam patet q non cogit. si enim concluderet: sequeretur q ponendus esset caracter in omnibus sacramentis sicut et gratia. que est forma perfecta. dico ergo q licet gratia sit forma perfecta tamen anima sine peccato seipsa est ad ipsam sufficienter disposita: nec requiritur necessario aliqua formali alia dispositiua. ❡ Ad secundam patet q non. quia sacramentum penitentie non potest dici vanum vel vacuum et tamen ficto aduenienti ad ipsum nichil confertur: nec caracter: nec aliquid loco caracteris. alioquin fictione cessante reciperet talis gratiam penitentialem. et non oporteret ipsum reconfiteri. τ ita diceret de baptismo: dato q nihil imprimeret nisi gratiam. et nihil simpliciter conferret ipsi ficto: tamen non esset sacramentum vanum nec vacuum. ❡ Ad tertiam patet q nō oportet alicui ascripto de nouo ad familiam alicuius principis aliquam nouam formam de nouo imprimi qua distinguatur ab alijs: qui non sunt de eadem familia. sꝫ sufficit q aliquem actum fecerit: vel susceperit: quem alij non fecerunt vel susceperunt: dato q ille actus non sit forma manens. vel etiam sufficit q placeat

Ad motiua ij. opinionis.

+ modo autem expressum est in Cōc. Trid. sess. 23. c. 4 et tanquam indubitatum habetur imprimi in baptismo caracterem indelebilem, et etiam in Sacr. ord.

dño ipsum ascribere sue familie: sicut patet. Sic in proposito. Hec de primo articulo principali.

caracter vbi ponēdus. Quātum ad secundū articulū dico q̄ aliqui ponūt caracterē in essentia aīe. quia caracter est dispositio ad gratiā. ⁊ gratia ſm

1. opinio. ipsos est in essentia anime: nō in potētia. Sed fundamētum. s. q̄ gratia sit immediate in essentia: improbatū est ī scđo. ⁊ potest improbari: sicut de charitate cum qua est idem: sicut dictum est in secūdo. Preterea ⁊ si caracter sit dispositio ad gratiā: sequitur magis q̄ sit in voluntate: sicut et gratia. Tertio quia licet ponatur ab aliquibus esse dispositio ad gratiā. non tñ ex natura rei: sed ſm voluntatē dei. ⁊ ideo nō oportet q̄ sit in eodem subiecto cū gr̄a: sed sufficit q̄ sit aliqd preuiū gratie in quocūq̄ subiecto ponatur. nō est em̄ ratio recepti.

Alij dicūt q̄ caracter est dispositio ad gratiā. ⁊ est in intellectu qui est prior vo-

2. opinio luntate. gratia autē est in volūtate. Et q̄ caracter sit in intellectu probāt q2 caracter est effect⁹ baptismi: qui est sacramētū fidei: fides autē ad intellectū pertinet. Sed istud etiā nō videtur. q2 in eodem est dispositio: ⁊ illud ad qđ disponit vel forma ipa. patet de omnibus dispositionibus ex natura rei: cuiusmodi est caracter scđm eos. sed gratia ſm eos est in voluntate. igitur et caracter.

3. opinio. Tertij ponunt q̄ est in duab⁹ potētijs in intellectu sc3 ex volūtate. ⁊ cū hoc in essentia aīe. q2 cōfigurat ⁊ cōformat totā animā trinitati. ⁊ hoc est possibile. q2 aīa ⁊ sue potētie ad inuicem: siue ad aīam cōparate nō differūt nisi ſm rationē. Sed hoc est improbatū in p̄mo. distinctione. iij. vbi ostensum est de potētijs aīe q̄ differunt realiter ab inuicem ⁊ ab anima. quare ⁊c̄.

Dico ergo q̄ probabile est dicere caracterem esse ī volūtate sicut in subiecto

Opinio doctoris immediato. Tum q2 disponit ad gratiam. Et licet nō ex natura rei: sed ex voluntate dei sic ordinātis. tñ non videtur probabilius posse poni alibi. Tum q2 caracter est signum obligatiuū ad obseruationē legis. ad voluntatē autem precipue pertinet hominem obligare: sicut ⁊ obligari queadmodū ⁊ dānari. ideo ⁊c̄. Hec de secūdo articulo principali.

Quantū ad tertiū dico primo q̄ caracter sim-

caracter an indelebilis. pliciter et absolute loquēdo de potētia de non est indelebilis. pat3. tū q2 est anihilabilis cū sit creatura. Tum q2 nihil de⁹ de necessitate cōseruat: sicut nec aliqd de necessitate creat: nec caracterē nec aliquid aliud. Tum q2 aīa ipsa que est subiectū eius: cum sit prior naturaliter ipso. ⁊ essentialiter distincta ab ipso: pōt esse sine ipso: ita post infusionē ei⁹ sicut āte. Dico tñ scđo q̄ ſm potētiā dei ordinatam indelebilis est post sui infusionem. De⁹ em̄ ordinauit nūq̄ ipsum delere ab anima q̄tūcūq̄ peccatrice ⁊ dānata. Nec est incōpossibilis culpe: sicut gratia est incōpossibilis scđm cōmunē modum loquēdi: quā quidē gratiā deus anihilat ꝑpter demeritū culpe. ⁊ nō dicitur gratia indelebilis sicut pt3.

Tertio dico q̄ baptism⁹ ⁊ oīa sacramēta cara-

Bap. an irreiterabilis. cterē imprimētia sunt irreiterabilia nō quia caracterē imprimāt: sed q2 christ⁹ sic instituit. Non em̄ video quare si caracter est forma augmētabilis: nō posset sacramentum reiterari ⁊ caracter augmentari: sicut gratia. vel si non est forma augmentabilis: quare nō possent simul esse in anima plures caracteres eiusdē rationis. Sed aliter ordinauit de⁹ sc3 q̄ baptismus ⁊ confirmatio ⁊ ordo sint irreiterabilia: nec habeant circa aliquem effectum nisi semel. Et assignatur cōgruentia de baptismo. q2 est in remediū peccati originalis per se primo: qđ non habetur nisi semel ⁊c̄. Similiter etiā cū baptism⁹ remittat culpam et penā si iteraretur daretur hominibus facilitas venie ⁊ occasio ⁊ intentiuū delinquendi. Hec de tertio articulo principali.

Ad primum principale dico q̄ circuncisio nō imprimebat caracterem. Non tñ hoc sequitur de baptismo qui est perfectior ⁊ efficatior. tñ dato q̄ imprimeret caracterem: pōt ad argumentū cōtra hoc respōderi: q̄ nihilominus circūcisus prius cui valuerat circuncisio: erat baptisandus. ⁊ poterat baptisari. vel q2 caractares circuncisionis ⁊ baptismi sunt alterius rationis: sicut ⁊ sacramenta. sicut etiam ponimus modo de caracteribus diuersorum sacramentorū: vel quia duo caracteres eiusdem rationis ex ordinatione diuina possunt esse simul. Nec est impossibile hoc de duob⁹ accidētibus etiā absolutis sicut dixi in tertio: vel q2 licet caracter circūcisionis eēt indelebilis nō aduenīēte baptismo: cedebat tamē aduenīēte baptismo ex ordinatione diuina. Ad secundum patet ex dictis q̄ caracter est in voluntate: licet aliquo modo conformet toti trinitati: nō tamen vsq̄quaq̄ per modum imaginis: sed cuiusdam analogice imitationis alterius ab imagine. Ad tertium patet q̄ caracter simpliciter loquēdo de potentia dei absoluta est delebilis: tamen de facto et de potentia dei ordinata est indelebilis. Ad illud in oppositum patet q̄ non cogit: licet baptismus sit irreiterabilis. quia ex ordinatione christi sine caractere diceretur hoc prouenire. q̄re ⁊c̄. Ad rōes principales.

Distinctionum quinte et sexte.
Questio Tertia.

Tertio queritur: vtrum caracter sit forma realis absoluta vel respectiua. Videtur q̄ respectiua caracter est signum quoddā rememoratiuum vel conformatiuum: sicut dictum est supra. sed signum essentialiter est relatiuū ad signatū. g̃ ⁊c̄. Scđo sic. caracter nō est magis absolutū q̄ scia: sed scia per se ⁊ q̄ditatiue est relatiua ⁊ virt⁹ etiā. Primū p3 de scia. v. meth. Et ſm. vij. phisicoꝝ. g̃ ⁊c̄. Tertio sic. si caracter esset forma absoluta: eēt de gñe q̄litatis: ⁊ ptineret ad aliquā ei⁹ spēm: vt videt. Nō em̄ est substantia nec quātitas: sicut p3. sed nō est in p̄ma spē. q2 non est principiū beneuel male operādi moraliter: sicut habit⁹. Indifferēter em̄ stat cū bona opatione vel mala. Silr̄ nō est in scđa. q2 nō est naturalis potentia: sed magis aliqđ sup̄naturale. Nec in tertia. q2 nō est passio: nec passibilis q̄litas: vt sunt q̄litates sensibiles. Nec in q̄rta. q2 nō est in quantitate: nec ipsam cōseqtur: vt p3. Est em̄ forma sp̄ūalis. g̃ ⁊c̄. Phūs.

Contra caracter ē dispō ad gr̄am. s3 respect⁹ vl̄ aliqđ respectiuū nō disponit ad gr̄a3. g̃ nō ē aliqđ respectiuū: s3 absolutū

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo ponam vnā opinionē cum suis motiuis de ista questiōe: quod nō est rationabile ponere caracterem aliquid absolutum. ¶ Secūdo ponā aliā ponendo ꝙ caracter sit forma absoluta. et adducā rationes aliquorum ad hoc. et ostendam ꝙ nō cōcludūt. ¶ Tertio inquiram ad quod genꝰ absolutum caracter pertineat: an ad qualitatē: et ad quā speciem qualitatis. ¶ Ultimo ad rationes.

Quod caracter nō ē aliqd absolutum. 1. opinio.

¶ Quātum ad primū est vna opinio ꝙ nō est rationabile ponere ꝙ caracter sit forma absoluta: sed debet poni aliquis respectus realis: vt videtur eis. ¶ Ad hoc est ratio prima talis. sicut non sunt plura ponenda sine necessitate rationis vel fidei sequenti fidem vel rationem: ita nec ponēdum est aliquid esse perfectius sine necessitate fidei vel rōnis sed nulla apparet necessitas nec fidei: nec rationis: quare caracter ponatur aliquid absolutū. sed sufficit ipsum essa aliquid respectiuum vel respectū vt videtur. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. si caracter poneretur aliquid absolutum in anima: sequeretur ꝙ esset delebilis. quia posset ab aīa separari sicut ⁊ qdlibꝫ accidēs absolutū a subiecto. sed hoc est falsum: ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. illud quod est per se ⁊ essentialiter signum: est aliquid respectiuum sicut dictū est supra de sacramēto. quia signū per se ⁊ essentialiter dicit aliquid respectiuū vel respectum ad significatum: non aūt accidentaliter. alioquin posset intelligi signum nō intelligendo signatum. sed caracter est essentialiter signum vel sigillum. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. si caracter esset absolutum: aut hoc esset: quia est terminus mutatiōis in anima: aut qr est principiū assimilandi: aut quia est principiū distinguēdi. aut qr est principium operādi vel aliqd faciēdi: aut qr est dispositio ad gratiā: aut quia est principium rememorādi. sed nullum istorū concludit ꝙ caracter sit aliquid absolutum quiditatiuum nō qr ad respectū pōt mutatio realis terminari: puta saltē ad respectum aliquē extrinsecus aduenientē. vt ad vbi: qui nō necessario sequitur possessionē fundamēti ⁊ termini. patet. v. phisicoꝝ. (5. phisic.) similit etiā planum est ꝙ aliqua forma realis respectiua prius naturaliter acquiritur in passo ꝙ̄ forma absoluta. Prius em̄ adquirit in passo passio de gnē passionis: que est prior natura ipō termino. Similit etiā ad propositum magis: oportet agēs prius approximari passo ⁊ ecōuerso: ꝙ̄ agēs agat. alioqn nū ꝙ̄ erit actio: sicut nec prius. sed per istā approximationē nihil absolutum nouū prius ipo respectu adquiritur in aliquo istorum. ¶ Et cōfirmatur hoc. qr agēte existēte in dispositione ꝓxima ⁊ passo etiā si interponat impedimētū: nō erit actio si amoueatur: erit actio de nouo in agente. ⁊ tn̄ nihil nouum absolutū fit in agēte. nec in passo. dico inquantum est terminꝰ huiꝰ relationis istius: que est actio: licꝫ bene inquātū recipit formā. que causatur ab agente. ꝗ similiter ad pdicta: licet de nouo acquirat caracter in anima: etiā per mutationē aliquā: non tn̄ oportet ꝙ sit aliqd absolutū: vt videtur. sed sufficit ꝙ dicat aliquē respectū realē extrinsecꝰ aduenientem. ¶ Cōfirmatur hoc per philosophū. v. phisicoꝝ. (5. phisic.) qui licet neget motū vel mutationē in ad aliquid: quod est quartū genꝰ: ad qd pertinēt respectꝰ accidētales intrinsecꝰ aduenientes: nō tamē negat motū vel mutationē in vbi: qui est respectꝰ extrinsecus. Similiter scdm non arguit. s. ꝙ caracter sit assimilatiuū habētis ad habētē aliū caracterē: ⁊ ꝑ cōsequēs fundamētum relationis realis qr respectus pōt esse fundamētū relationis realis sicut patet per euclidē. v. geometrie: (Euclides. 5. geometrie.) vbi dicit ꝓportionalitas est habitudo duarū ꝓportionū. ⁊ ita in ꝓportione que est relatio fundatur ꝓportionalitas que est alia relatio. Sup vnā relationē etiā fundatur similitudo ad aliā eiusdē speciei: vnde nō solum fundatur similitudo super qualitates de predicamento qualitatis: sed etiā super alia habētia rationē ⁊ modū qualis. Et hec in alijs generibus inueniuntur: sicut ⁊ differētia substātialis dicit qualitas. v. metha. (5. metha.) Et idētitas bene inuenitur etiā in accidētibus. ita em̄ vnū accidēs est idem sibijpsi: sicut vna substātia. Nec oportet ꝓcedere in infinitum: sicut nec in accidētibus absolutis: licꝫ vnū bene sit subiectū alteriꝰ: sicut quātitas est subiectū qualitatis. Similiter etiā ita bene habēs vnā relationē distinguitur a nō habēte cōsimilē: ⁊ assimilatur habenti cōsimilem: sicut per aliquā formā absolutā. ¶ Similiter quartū non cogit ꝙ sit forma absolnta. s. ꝙ sit principiū operādi ⁊ potestas quedā agendi vel patiēdi seu recipiēdi. nō em̄ caracter est talis potestas: sicut imaginatur. qr sine caractere absolute loquēdo habens caracterē posset agere vel recipere quicqd agit vel recipit. non est em̄ potestas actiua vel passiua proprie loquēdo ⁊ ex natura rei: sed ꝓ tanto dicitur potestas actiua vel passiua. quia habens ipsum ex ordinatione diuina est idoneus ad ministrādum aliquid vel suscipiendum. Et de tali potestate nō oportet ꝙ sit forma absoluta: sicut patet etiā in rebus humanis illā qn̄ aliquis prepositꝰ vel balliuus vel officialis ⁊ prelatus ⁊ hmōi habet potestatem exequendi officium suū iudicādo ⁊ sententiando: ⁊ excōmunicādo ⁊ hmōi. ⁊ tamen nullā formam absolutā ex hoc recipit: sicut patet. immo nec aliquam formā realem: sed solum est voluntas instituentis: vt iste faciat sic: ⁊ instituens ratificat factum huius et non alterius. Et ideo nec valet factum alterius. Similiter etiam nec quādo aliquis de nouo fit miles vel de familia alicuius principis quare ⁊c. ¶ Sic in proposito de habētibus caracterem potest dici ꝙ non oportet ipsum esse formā absolutam. Similiter etiam nec aliud arguit. scꝫ ꝙ sit dispositio ad gratiam. Non est enim dispositio ex natura rei: sed solum ex volūtate dei sic instituētis ꝙ sit aliquid premium gratie in anima suscipientis tale sacramentum imprimens caracterē. Et similiter non oportet ꝙ omnis dispositio ad absolutum precipue quādo non est ratio recipiendi: sit absolutū: licet bene quādo est ratio recipiēdi. quia ratio recipiēdi aliquid absolutū nō pōt esse respectus. ¶ Similiter vltimū non cōcludit ꝙ caracter sit absolutū. s. qr signum rememoratiuum. qr omne ductiuum in notitiam alicuius preteriti potest esse signum rememoratiuum vt patet. hoc autē potest conuenire alicui alteri ab absoluto ita ꝙ super aliquam relationem realem: cuiusmodi poneretur caracter: potest fundari relatio signi: et precipue in proposito. quia ista relatio hic non est nisi respectus quidam rationis: sicut nec in voce imposita ad significandum. Si dicas ꝙ caracter est aliquid

cōformatiuum ⁊ obligatiuū. dicitur ꝙ ista nō concludunt ipsum esse aliquid absolutum manens: sicut patet ꝙ aliquis faciens alteri homagium: obligatur. ⁊ aliquis professionē faciēs in religiōe obligatur dn̄o suo vel prelato illius religionis. et illa obligatio non fundatur in aliqua forma noua absoluta et manente. Sic etiam in proposito diceretur.

Resolutio.1.opi. ¶ Dicūnt ergo isti ꝙ non oportet. nec est rationabile ponere caracterem aliquid absolutum: sed potest poni respectus realis extrinsecus adueniens a diuina voluntate qualiscūqꝫ sit ille respectus. quo quidem respectu recepto ab anima ipsa est disposita ad agendum vel recipiēdum aliquid in ecclesia. et vocant aliqui istum respectum presentie vel coassistentie hominis ad deum: vt potens est scd̄m ordinationem diuinam ministrare vel suscipere aliquos actus sacramētales. Hec de primo articulo.

Secūda opīo cuȝ suis rōnibus. ¶ Quātum ad secūdum articulum videtur mihi dicendū: primo ꝙ caracter est forma absoluta sicut gratia suo modo. ⁊ non est respectus seu forma relatiua. ¶ Ad hoc autē adducunt aliqui rationes volentes probare efficaciter ꝙ hoc sit necessarium. Tum quia caracter adquiritur in anima per aliquam sui mutationem. quia nō per mutationē dei. sed mutatio nō terminatur nisi ad aliquid absolutū. Nec potest dici ꝙ mutatio terminetur ad gratiā. qꝛ baptisatur aliquis qui nō recipit gratiam: sed tantū caracterem. patet de ficto baptisato. ¶ Tum quia caracter est fundamentū multarum relationum realiū: puta assimilationis distinctionis ⁊ hm̄oi. sed relatio non est fundamētum relationis. Tūc enim esset processus in infinitum. ¶ Tū quia relatio nō est principium agendi vel patiendi aliquid seu recipiēdi multominus ꝙ̄ terminādi actionē: sed caracter est potestas ⁊ principium agēdi vel recipiendi aliquid in ecclesia: puta conuenienter ministrandi vel recipiendi aliqua sacramēta. ¶ Tum quia in quolibet sacramēto suscepto habetur aliqua relatio de nouo. si ergo caracter non est nisi relatio sequitur ꝙ quodlibet sacramētum imprimit caracterem. hoc autem est falsum quare ⁊c̄.

Solutiones rōnū preced. ¶ Iste rationes non cogunt. Ad primaȝ enim diceretur ꝙ ad respectū intrinsecus aduenientem nō est mutatio primo: sed solum presupposita mutatiōe in subiecto vel in extremo penes aliquid absolutum. sicut supra dicebatur loquendo saltem de lege cōmuni ⁊ modo vel processu naturali. sꝫ ad respectum extrinsecus aduenientem cuiusmodi poneretur caracter: potest esse mutatio nullo absoluto acquisito de nouo: nec in subiecto illi⁹ respect⁹: nec in extremo: sicut etiam patet de motu ad vbi. ¶ Ad secundā dici potest ꝙ relatio vna realis bene est fundamētum alterius relationis realis: sicut arguebatur supra pro prima opinione. Nec sequitur ex hoc processus in infinitum. Et multo forti⁹ ipsa potest esse fundamentum respetus vel relationis scd̄m rationem. ⁊ potest bene esse processus in infinitum in respectibus rationis. ¶ Ad tertium dicendum ꝙ caracter proprie loquēdo nō est potētia actiua vel passiua seu receptiua: sed sicut dicebatur supra: pro tāto dicitur potestas: quia habēs ipsum ex ordinatione diuina idoneus est ad ministrandum sacramēta. nō ꝙ sit ratio agendi vel ministrādi seu recipiēdi. nā oēm actū quē posset aliqs exercere vel recipere cū caractere: posset absolute loquēdo sine caractere: ita ꝙ caracter nihil facit ad hoc in ratione potētie actiue vel passiue hoc statim patet scd̄m eos de episcopatu: qui scd̄m ipsos non est ordo: nec in ipso imprimitur aliquis caracter. ⁊ tamen planum est ꝙ episcopus aliqua sacramenta potest ministrare: que non posset simplex sacerdos. quare ⁊c̄. Et preterea non est incōueniens forte ꝙ aliqua potētia actiua sit relatio vel etiam passiua. vnde multi ponunt potentias anime esse respect⁹: sed non curo. ¶ Ad quartum dico ꝙ destruit primum. nam si in quolibet sacramēto imprimitur aliquis respect⁹: sicut dicis cum in quolibet sacramēto non imprimatur caracter scd̄m te: sequitur ꝙ respectus acquiratur sine aliquo nouo absoluto: nisi fingas ꝙ in sacramētis non imprimentibus caracterē aliquis ornatus spiritualis imprimatur equiualens vel correspondens caracteri: ⁊ disponens ad gratiam. et tunc non video cum talis ornatus sit indelebilis: quia non habet causam demeritoriā eo ꝙ potest imprimi ⁊ stare cum peccato mortali: quare inꝙ̄ non debeat dici caracter vel possit: et quare etiam cessante fictione in illis qui ficti recipiunt ipsum ornatum ⁊ talia sacramēta: nō possit habere effectum gratie cōsequētem: sicut et caracter. ⁊ per consequēs talia sacramenta essent initerabilia: sicut ⁊ sacramenta caracterem imprimentia: quod nō est verum. Diceretur etiā ad rationē dato ꝙ in quolibet sacramento aliquis respectus acquiratur: non tamen talis respectus qualis caracter poneretur scd̄m conditiones caracteris superius numeratas.

¶ Dico ergo quantum ad hunc articulum ꝙ nec efficaci ratione: nec cogente auctoritate habetur ꝙ carecter sit forma absoluta. nā ad omnia que caracteri attribuuntur: sufficeret respectus aliquis. vt videtur. sed tamen dico ꝙ conuenientius est ponere ꝙ sit forma absoluta. Tum quia hoc magis est consonum intentioni doctorū et cōmuniter loquentium de caractere ⁊ dignitate sacramenti vel caracteris. Tum quia multo facilius et conuenientius et manifestius saluantur illa que attribuenda sunt caracteri ponēdo ꝙ sit aliquid absolutū ꝙ̄ ꝙ sit respectus: vt patet intuēti. Doctoris resolutio.

¶ Et ideo respondeo ad rationes illorum de prima opinione. Et dico ad primā ꝙ licet non appareat necessitas simpliciter ad ponēdū caracterē esse aliqd absolutū: tn̄ maior cōgruentia est ad saluādū ea que dicūtur de ipo ꝙ ponatur aliquid absolutū. et ideo cōgrue potest poni. ¶ Ad scd̄m dico ꝙ licꝫ caracter simpliciter ⁊ absolute loquēdo de potētia dei sit anihilabilis: ⁊ sit etiā separabilis ab aīa: et ꝙ̄tum ad hoc nō dicitur indelebilis: tn̄ de potentia dei ordinata ⁊ de facto indelebilis est sicut dictū est in questione precedēte. ¶ Ad tertiū dico ꝙ caracter nō est signū quiditatiue loquēdo ⁊ per se primo mō: nec per cōsequēs aliqd respectiuū vel relatiuū per se primo mō: sicut pater vel sil'e ⁊ hm̄oi: sed tātūmodo denominatiue. ⁊ isto modo om̄e ens ꝙ̄tūcūqꝫ absolutū pōt eē respectiuū. qꝛ pōt fūdare aliquē respectū. ¶ Ad quartum et omnia que dicuntur in illa deductione: dico ꝙ bene ꝓbatur ibidem ꝙ oīa possunt saluari de caractere dato ꝙ nō sit aliquid absolutum: sed tamen non ita conueniēter nec euidēter secundum intentionem doctorum Ad rōnes 1.opi.

et loquentium de caractere. Et ideo probabilius ponendum est ꝙ dicat aliquid absolutum. Hec de secundo articulo principali.

ad qd genus absolutū caracter pertineat.

¶ Quantum ad tertium articulū dico primo ꝙ cum nō sint nisi tria predicamēta absoluta. s. substantia qtitas ⁊ qualitas: ⁊ caracter nō possit dici substantia sed accidēs: nec possit dici qtitas: vt patz. qꝫ forma spūalis opꝫ ꝙ si dicit aliquid reale creatū absolutum ꝙ sit qualitas. Est igit de predicamento qualitatis. Nec obstat ꝙ est forma supernaturalis nō educta de potentia materie: nec per consequēs ꝓprie corruptibilis. qꝫ corruptibile ⁊ incorruptibile lꝫ nō sint eiusdem generis phisici. qꝫ vnum nō est trāsmutabile in aliud: bene tñ sunt eiusdē generis predicamētalis ⁊ methaphisici. sicut ptꝫ de angelo ⁊ substātia corruptibili que pertinēt ad idem genus substātie. Similiter etiam virtutes theologice que sunt infuse ad idē genus qualitatis pertinēt cū naturalibus acquisitis. quare ⁊c. ¶ Sed ad quā speciem qualitatis pertineat dubium est. Et dicūt aliqui ꝙ potest poni in quattuor speciebus qualitatis. in prima que est dispositio. qꝫ disponit ad gratiā. vel que est habitus quia inheret immobiliter. qꝫ indelebiliter: vel qꝫ est quidam decor spiritualis delectās intellectū vel aspectum in patria. In scda specie que est potentia. qꝫ est principium agēdi aliquid vel recipiēdi. In tertia scdm ꝙ est principium assimulandi. In quarta scdm ꝙ est principium cōfigurādi et figura quedā vel sigillum spirituale. Nec est incōueniens vt dicunt ꝙ eadē res simplex simul sit in diuersis speciebus eiusdē predicamēti: sicut nec est ipossibile ꝙ sit eadem res simplex in diuersis predicamentis: sicut ptꝫ de sciētia que est in predicamēto qualitatis. qꝫ in prima specie. vt ptꝫ in predicamentis. ⁊ tñ est in predicamēto relationis: ⁊ ponitur inter per se relatiua quinto methaphisice caplo de ad aliquid. quare ⁊c. ¶ Sꝫ si species qualitatis ille quattuor sint vere species ipsius qualitatis: siue sint subalterne: siue specialissime videtur mihi impossibile caracterem per se reponi in illis quattuor speciebus. Et probo hoc sic. impossibile est aliquam formam simplicem ⁊ vnā essentialiter per se reponi in aliquibus pluribus speciebus essentialiter distinctis. patet. quia tunc illa forma esset vna essentialiter ⁊ nō vna. sed caracter est vna forma simplex indistincta essentialiter vt ptꝫ. Si autem ille suntvere species qualitatis: ptꝫ ꝙ essentialiter distinguntur: ⁊ sunt essentie distincte. nam differentia specifica vnius speciei essentialiter distinguitur a differentia alterius sicut a differentia sibi opposita ⁊ incōpossibili in eodeꝫ ergo ⁊c. vnde puto ꝙ sicut est impossibile ꝙ idē sit homo ⁊ asinus simul: ita ꝙ sit per se in diuersis speciebus cuiuscunqꝫ generis. ¶ Similiter etiā nulla ratio adducta cogit de aliqua illarū specierū. puta nō de dispositione. qꝫ caractre non est dispositio ex natura rei ad gratiā vt ad habitum. Tunc eñ caracter posset fieri gratia: sicut illa dispositio sit habitus. Et pari ratione ptꝫ ꝙ non est habitus. ¶ Similiter etiā non sequitur ꝙ si habitus est de difficili mobilis: ꝙ omne illud quod est de difficili mobile sit habitus. sed est fallatia consequentis. ptꝫ eñ ꝙ nigredo corui est qualitas de difficili mobilis: ⁊ tñ nō est habitus de prima spe-

caracter ad quam speciē qualitatis pertineat. 1. opi.

Cōtra pcedētem opi.

cie: vt ptꝫ. ¶ Similiter etiam de scda ratione. pro secunda specie ptꝫ ꝙ nō concludit. nam sicut dictū est supra: caracter non est vere ⁊ ꝓprie principium agēdi aliquid vel recipiendi. ¶ Similiter de tertia non opꝫ ꝙ sit de tertia specie: dato ꝙ sit ratio assimilandi. qꝫ hoc cōuenit etiam omni forme ꝙ ipsa est ratio assimilādi habētem alteri habenti cōsimilem formā. ¶ De quarta etiā ptꝫ ꝙ non cōcludit. qꝫ caracter nō est ꝓprie loquendo sigillum vel figura circa quātitatem: sed hoc methaphorice dictum est per quandā similitudinē. non opꝫ autem ponere res in genere vel in specie ex methaphoris. Tunc eñ xps qui methaphorice dicitur leo. petra. vitis. agnus ⁊ hmōi: poneretur in speciebus oīm istorū. Et in specie lucis: quia dixit. Ego sum lux mundi Jo. viij. quare ⁊c. videtur mihi ꝙ melius potest poni in prima specie ꝙ in alia sicut dispositio formalis ⁊ perfectio ipsius anime non tñ talis dispositio que fiat habitus sed habens aliquā similitudinem cum habitu. qꝫ permanet ⁊ indelebilis est eo modo quo dictum est supra. Et licet istud nō possit efficaciter probari: non tñ potest efficaciter improbari. Nec ad ista habentur cogentes immo nec multum probabiles ratiōes. Et ideo dimitto multa que de hoc possent dici gratia breuitatis.

Jo. 8.

2. opi.

¶ Alij vero ponunt ꝙ caracter est in secūda specie qualitatis: ⁊ habet similitudinē cum potentia passiuā. qꝫ est aliquo modo principium agendi aliquid vel recipiendi. ⁊ reducitur ad modum potentie naturalis: licet sit potētia supernaturalis de qua aristoteles nihil sciuit: nec de ipa exemplificauit: nec intēdit. Non curo de isto modo dicendi. teneo me cum primo.

ad rōes principales.

¶ Ad primum principale pꝫ quomodo caracter p se primo modo ⁊ essentialiter nō est signum: sed denoīatiue tm. ¶ Ad scdm de scientia ⁊ virtute alia dictum est ꝙ sciētia est aliquid absolutum: ⁊ quomodo est relatiuum. nec est modo repetēdum. ¶ Ad tertium dico ꝙ caracter pertinet ad genus ⁊ primā speciem qualitatis. Ad illud: ꝙ nō est principium bene vel male operādi. dicitur ꝙ bene cōcludit ꝙ nō est habitus naturaliter acquisitus. Aliter dicitur ꝙ nec aliquis habitus est principium operandi: sicut dictum est in quarto. dicitur tamen acquisitus habitus principium faciliter operādi. quia ipso habito operās agit faciliter. non sic aūt de infuso pōt dici.

¶ Distinctionis Septime.
Questio Unica.

Circa septimā distinctionem quero vtrum confirmatio sit sacramentum noue legis necessarium ad salutem ⁊ irreiterabile. ¶ Videtur ꝙ nō sit sacramentū noue legis. qꝫ non cōfert gratiam. Illa enim gratia aut esset eadem cum gratia baptismali. Et tūc bis eadem gratia conferretur semel per baptismum: ⁊ alio semel per cōfirmationem. aut alia gratia: ⁊ tunc duo accidentia eiusdē rationis essent simul in eodē subiecto: quod est falsum. ergo ⁊c. ¶ Secundo videtur ꝙ nō sit necessariū ad salutem. qꝫ sine confirmatio-

ne potest baptizatus saluari. nā baptismus aperit ianuā: sicut ptz. ergo rc. ¶ Tertio videtur ꝙ non sit irreiterabile: sed iterabile. Est em̄ data confirmatio contra pusillanimitatem: ꝛ ad robur in confitendo fidē christi: sed aliquis pluries indiget roborare vel roboratione: sicut pluries potest esse pusillanimis. ergo rc.

¶ Contra q̄tum ad primum magister in littera. Cōtra scd̄m quia cōfessio fidei ad quam ordinatur hoc sacramentum est necessaria ad salutem. quia corde creditur ad iustitiam. ore autem confessio fit ad salutem. Contra tertium. quia imprimit caracterem.

¶ In ista questiōe sic pcedā.

¶ Primo supponēdo ꝙ cōfirmatio sit sacramentum noue legis: sicut notū est apud fideles ponam descriptionē hui⁹ sacramēti: ꝛ que sit forma ꝛ materia ꝛ minister eius. ¶ Scd̄o inquirā an sit necessarium ad salutem. et nobilius sacramentum q̄ baptismus. ¶ Tertio an sit irreiterabile ꝛ imprimat caracterem. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primum dico: ꝙ cōfirmatio suo modo posset sic desribi q̄tum ad suum materiale: sicut magister supra descripsit baptismum. s. ꝙ cōfirmatio diceretur vnctio alicuius cum crismate sancto sub forma verboꝝ prescripta. Sed nō curo. ¶ Pono aliā descriptionem ex qua apparebunt multa de isto sacramento. potest ergo dici ꝙ cōfirmatio est sacramētum noue legis cōsistens in vnctione hoīs viatoris aliqualiter consentiētis vel saltem nō dissentientis facta in fronte in figura crucis cum crismate sanctificato a ministro idoneo simul cum intētione debita inungēte ꝛ certa verba pferente: significās efficaciter ex institutione diuina vnctionē aīe per gratiā roborātem ad confitēdum cum fiducia nomen christi vel fidem. ¶ In ista vero descriptione ponitur genus huius sacramēti qn̄ dicitur sacramentum noue legis. Et habet istud genus septē species: sicut ptz. scd̄o dicitur ꝙ cōsistit in vnctione ad differētiam baptismi et alioꝝ sacramentoꝝ que in vnctione nō cōsistunt. ¶ Sed dicitur ꝙ cū crismate sanctificato ab episcopo vel alio si sibi talis scrificatio possit cōmitti. qꝛ hec est materia ppria cum qua dꝫ fieri ista inunctio. Et debet esse istud crisma cōfectum ex oleo ꝛ balsamo: ꝛ nō quocūq; oleo: sed oleo oliue. qꝛ illud anthonomatice dicitur oleum. Et illud sic instituit xp̄s. ¶ Si aūt dicatur ꝙ apostoli cōfirmantes tali materia nō vtebātur: nec inungebāt: sed imponebant manus. Similiter etiam in alys sacramētis. pluribus nō requirit̄ materia sanctificata. ¶ Dico ad primum ꝙ vel apostoli nō ministrabāt sacramentum cōfirmationis: nec cōfirmabant sacramētaliter: sed equipollēter cōferendo spiritum sanctū per impositionē manuum: vel ꝙ dispēsatiue a deo habebāt hoc pro tpe ꝙ sufficiebat pro signo sensibili impositio manuū qꝛ ad impositionē manuū sequebant̄ aliqua signa sensibilia: vt descensus spūs sancti in aliquo signo sensibili: ꝛ hmōi: ꝛ donū linguarū. sed a tpe aplōꝝ cessantib⁹ talib⁹ miraculis necessariū fuit ꝛ ordiatū a deo ꝛ ab ipsis etiā aplis diuulgatū vt in tali materia ministri cōfirmaret. ꝛ in tali forma que dicetur infra: licet non habeatur

[margin: cōfirmationis descriptio.]
[margin: Confirmatiōis materia.]
[margin: Apostoli quō cōfirmabāt]

hoc expresse in scriptura de alijs aliquibus sacramentis: quoꝝ materia nō sanctificatur. ptꝫ. qꝛ xp̄s tactu sue carnis mundissime sanctificauit eā: vt de materia baptismi: puta de aqua. Nec etiā oportet aquā sanctificare qꝛ baptismus est sacramentū magne necessitatis: et excluderetur salus aliquorum. ¶ Sequitur ꝙ vnctio illa debet esse hoīs viatoris: sicut dictum est de baptismo vel ablutione baptismali. Sed aliqualiter cōsentiētis q̄tū ad adultos eo modo sicut dictum est in baptismo. Uel non dissentiētis: q̄tum ad paruulos vel perpetuo amētes seu furiosos vel priuatos vsu rationis. ¶ Sed dicitur vltra ꝙ ista vnctio debet fieri in frōte cōfirmati. ꝛ hoc rationabiliter. qꝛ in frōte apparet principalier signum timoris vel audacie: ꝛ similiter signum verecundie: sicut ptꝫ. iiij. ethicoꝝ. Ista autē sunt duo impedimēta: que possunt impedire actum cōfessionis fidei. s. timor vel verecundia. Sed in figura crucis que correspondens est forme verborū: de qua dicetur infra. alioquin em̄ diceretur falsuꝫ. Hoc etiā cōgruum est. qꝛ illud cōfusibile quod videtur in fidelibus in fide xp̄iana est crux ꝛ crucifixio xp̄i: propter qd̄ dicebat nos predicamus xp̄m crucifixum: iudeis quidē scādalum gentibus vero stultitiā. Ideo ne cōfirmatus erubescat hoc cōfiteri: signat̄ in modū crucis: que est vexillum xp̄i summi regis ꝛ christianoꝝ: qd̄ debet vehere miles confirmatus. ¶ Sed a ministro idoneo dicitur. Minister autem idoneus dicitur scd̄m aliquos solus episcopus ab ecclesia toleratus nō precisus vel degradatu. Episcopus dicitur qꝛ scd̄m cōmunem doctrinā ꝛ modum obseruandi simplex sacerdos qui non est episcopus non potest cōfirmare: saltē non cōfirmant simplices sacerdotes diebus istis. ¶ Quod autem beatus Gregorius concessit simplicibus sacerdotibus cōfirmare scribēs ad ianuariū sicut habetur distinctione. lxxxv. peruenit. ꝛ recitat magister in littera presentis distinctionis dicunt aliqui ꝙ hoc fuit ad vitādum scādalum. Sed hoc non est verum. qꝛ si soli episcopi hoc possunt: tūc fuisset error in doctrina. vtilius aūt scādalum nasci permittitur q̄ veritas relinquatur. non em̄ sunt facienda mala: vt veniāt bona. ꝛ ita nō est dicendum ꝙ hoc fecerit beatus Gregorius. ¶ Alij dicunt ꝙ beat⁹ Gregorius nō cōcessit sacerdotibus cōfirmare: sed oleo vngere: quasi cōfirmarent: non tū vere confirmabāt. Sed hoc est cōtra textum decretoꝝ vbi supra. vbi dicit̄ ꝙ cōcessit vt sacerdotes baptizatos crismate in fronte vngerent. ꝛ similiter beat⁹ Gregorius cōcessit illud: pro cuius substractione erant aliqui scandalizati. ꝛ illud erat confirmatio vera. ¶ Alij dicunt ꝙ beatus Gregorius cōcedendo illis sacerdotibus posse cōfirmare fecit eos episcopos q̄tum ad istū actū. ꝛ hoc potuit facere sicut habens plenitudinē potestatis super corpus xp̄i misticū. Et ita simplices sacerdotes hoc nō possunt. ¶ Alij vo dicūt ꝙ oīb⁹ sacerdotib⁹ licuit a principio cōfirmare: ꝛ oēs fuerunt pares: ita ꝙ nō erat differētia inter sacerdotes ꝛ episcopos. Et hoc pbatur primo per auctoritatē Hieronymi super epistolā ad titum. et ponitur in canone dinstinctione. xcv. olim inquit idē presbyter qui ꝛ episcopus anteq̄ diabolico instinctu scismata in religione fierent: ꝛ diceretur in populis ego sum pauli. ego cephe. ego autē apollo: cōmuni presbyteroꝝ consilio

[margin: Ubi ꝛ quo modo ds fieri confirmatio 4. ethic.]
[margin: a quo ds fieri cōfirmatio.]
[margin: Tex. decretorū.]
[margin: hieronymus.]

ecclesie regebãtur. postꝙ̃ aũt vnusquisꝙ eos quos baptizauerat: suos putabat: non xp̄i. In toto orbe decretum est vt vnus de presbyteris superponeretur: ⁊ scismatũ semina tollerẽtur. Et parum post: sicut presbyteri sciunt se ex cõsuetudine ecclesie: ei qui sibi prepositus fuerit esse subiectos ita episcopi nouerint se magis ex consuetudine ꝙ̃ dispensationis dominice veritate presbyteris esse maiores et in cõmuni debere ecclesiã regere. ¶ Secundo ꝓbatur hoc ꝑ eundem hieronimum ad euandriũ presbyterum. legimus inquit ꝙ apostolus perspicue doceat eosdem esse ep̄os: quos presbyteros. Et ponitur distinctione. xciij. vnde ⁊ ibidẽ dicit hieronimus ꝙ alexandrie presbyteri a marco euangelista vsꝙ ad dyonisium ⁊ aliquos alios ep̄os presbyteri eligebant ex seipsis vnũ et in excellentiori gradu collocabant quẽ vocabant episcopum: quomodo si excercitus faciat imperatorẽ. dyaconi aũt eligebãt vnum quẽ industrium nouerant: ⁊ archidiaconum nuncupabant. similiter idẽ hiero. Et ponitur distictione. xcv. et est sup illud verbum pauli noli negligere gratiam que data est per impositionẽ manuũ presbyteri. Quoniã ait presbyteri ep̄i nominãtur secundũ ꝙ dictum est ad episcopum: noli negligere gratiam que data est tibi ⁊c. sic ergo omnes sacerdotes a principio potuerunt cõfirmare. q2 oẽs fuerunt pares episcopis in ptãte ministrãdi sacramenta. tamen postea ꝓpter multitudinem sacerdotum cõstitutum est et ordinatũ ꝙ superiores cõstituti inter presbyteros cõfirmarent: ⁊ nõ alij sacerdotes: lz absolute loquendo hoc possent. Et tunc beatus gregorius concedendo illis sacerdotibus subiectis ianuario ꝙ possent cõfirmare dispẽsauit cum eis sup illa ordinatione relaxando eã quãtum ad ipsos: vt licite possent hoc facere: qđ alias licite non poterant: licet absolute possent. Et in hoc nõ concessit eis aliquã potestatẽ nõ conuenientẽ ipis sed ꝓhibitionẽ positã sup hoc reuocauit. ¶ Quicquid sit de isto modo vltimo dicendi: tenetur tamẽ cõmunius ꝙ etiã a principio ecclesie fuit distinct⁹ gradus episcopi ⁊ sacerdotis simplicis: saltẽ quãtum ad ministrationẽ aliquoꝝ sacramentorũ: sicut videtur in ꝓposito de cõfirmatione ⁊ etiam de ordine. Et ꝙ fuerit distinctio taliũ graduum: ꝓbaẗ distinctione. xxj. in nono: vbi dicit ꝙ loco apostolorum surrexerunt episcopi. Sz loco septuagita duorum surrexerunt presbyteri ⁊ ipsoꝝ vicem gerunt: licet bene inter illos fuerint aliqui dyaconi vt stephanus ⁊ aliqui ad apostolatũ assumpti: sicut mathias saltem vnus. Et ꝓbatur etiã per hieronymũ vbi supra distinctione. xciij. Dicit eñ quid enim facit accepta ordinatione episcopus: qđ presbyter non facit. Et scđm glosam intelligitur. per consecrationem intelligit alia que videnẗ ꝑcipue aliqua sacramenta. Tunc dicendũ est ꝙ episcopi possunt hoc sacramentũ ministrare: ⁊ non simplices sacerdotes. Et tũc exponẽde sunt ille auctoritates hieronimi sicut glosa exponit ꝙ forte a principio nomina erant communia ⁊ quasi synonima: ⁊ administratio idest gubernatio ecclesie cõis: sed nõ dispẽsatio quorũcũꝙ sacramentoꝝ. Et tunc vlteri⁹ dicendum est ꝙ iuxta tertium modũ dicendi: quãdo beatus gregorius cõmisit vel cõcessit illis presbyteris cõfirmare ꝙ eos episcopos ordinauit quãtũ ad istum actum: sicut ⁊ potuit facere habens plenitudinem potestatis. hoc tamen dubiũ est: cum non inueniatur eos in sua p̄sentia ordinasse: sed tantũ in absentia cõmisisse. Et similiter si episcopat⁹ imprimit caracterem: quomodo partitur potestas ei⁹

hieronymus. — *Idem.* — *Communior modus circa predicta* — *hieronymus.*

¶ Episcopus ergo solus est idoneus minister et potest cõfirmare. Hoc ptz extra de sacra vnctione per frontis. Et de consecratione distinctione. iiij. presbyteri ⁊c.

Q2 solus ep̄s cõfirmare pt.

¶ Sed potest ne hoc episcopus degradatus: dicunt aliqui ꝙ sic de facto: licet non de iure. q2 quantũcunꝙ degradetur: tñ semper manet episcopus. ¶ Alij dicunt ꝙ nec de facto nec de iure. q2 non manet apud eum potestas super corpus xp̄i misticum: sed simpliciter tollitur ab eo auctoritate pape. qui simpliciter in sua dispositione habet talem potestatẽ ⁊ ita nõ potest crismare. q2 simpliciter priuatus est tali potestate. sicut etiam nec potest aliquis absoluere aliquem de aliquo super quo nõ habet potestatẽ: vel respectu cuius priuatus est potestate.

De ep̄o degradato.

¶ Secus est aũt de suspenso. Nã suspẽsus nõ priuatur potestate: sed sibi ꝓhibetur ne sua potestate vtatur. et hoc ad tp̄s. Et si facit: factum est. tñ grauiter peccat. q2 facit contra inhibitionem suspẽdentis ipsum. Secus est etiã de sacerdote vel episcopo degradato: qui semper potest de facto cõficere corpus xp̄i. nam talis potestas super corpus xp̄i verum cõsequitur caracterem indelebilẽ. ⁊ per cõsequens semel collata auferri nõ potest: sed alia bene super corpus xp̄i misticum. quare ⁊c. ¶ Ista opinio multum est probabilis. Tamen q2 quecũꝙ teneatur bene ponitur in descriptione sacramenti quod ab idoneo ministro confirmãdus inungatur. ¶ Sed dicitur vltra ꝙ a ministro inungẽte simul et ꝓferente v̄ba debita cũ intẽtione. Et vniformiter possunt declarari ista: sicut in baptismo dicebatur.

De ep̄o suspẽso.

¶ Sed que sunt illa verba q2 certa dicitur ꝙ hec est forma verboꝝ sacramẽtalium in confirmatione. signo te signo crucis: cõfirmo te crismate salutis. In nomine patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti. ¶ Alij vtũtur hac forma cõsigno te signo crucis. confirmo te crismate sanctificationis. In noĩe patris ⁊ filij ⁊ spiritus sancti. Et tenẽda est quelibet istarum formarũ in ecclesia in qua est cõsueta: ⁊ ab ecclesia romana tollerata. Illa eñ verba sic variata non variãt nec impediunt effectum sacramenti.

Verba i cõfirmatione dicenda.

¶ Sed vltra dicitur ꝙ cõfirmatio ex institutione diuina efficaciter significat: ⁊ in hoc tãgiẗ relatio signi efficacis instituti a diuina voluntate que conuenit omni sacramẽto sicut dictum est supra. Sed additur ꝙ significat vnctionem aĩe per gratiã. ecce correlarium huius signi. s. gratia vngens. ¶ Sed vltimo additur ꝙ per gratiã roborãtem ad actum confessionis fidei. q2 ad istum actum specialiter dicitur hoc sacramentum roborare quomodocũꝙ intelligatur. Hec de primo articulo principali

Efficacia cõfirmatiõis

¶ Quãtum ad secũdum arti-

culum dico primo ꝙ per se loquẽdo de his duobus sacramẽtis accipiendo quodlibet ipsoꝝ precise secundum illud quod pertinet ad ipsum: baptismus est nobilius sacramẽtum. Tum q2 cõfert maiorem gratiã. Tum q2 aperit ianuam. Sm quid tñ confirmatio est nobilius sacramẽtum. Tum q2 sibi determinat nobiliorẽ ministrum. Tum q2 etiã habet nobiliorem materiã. Tum q2 etiã constituit in gradu altiori in ecclesia: cum sit in statu militis: si non nisi

cõfirmatio an nobilior baptismo. ⁊c.

Confirmatio an necessaria ad salutem.

presupponēdo baptismum. ¶ Scđo dico ꝙ sacramentum cōfirmationis nō est necessarium ad salutem simpliciter loquēdo: ita ꝙ sine ipso non possit aliquis saluari: sicut est baptismus: sed scđm quid puta adulto ad nō contēnendum: ꝛ etiam ad suscipiendum tpe. ꝛ loco oportuno. qꝛ alioquin contēnere videretur. Et hoc est quod dicitur de consecratione distinctione. v. oēs fideles post baptismū per manum episcoporum impositionem spiritum sanctum suscipere debent vt pleni christiani inueniantur. quare ꝛc. Hec de secundo articulo:

Confirmatio an imprimat caracterem.

¶ Quantum ad tertium articulum dico primo ꝙ cōfirmatio imprimit caracterem. ꝛ puto ꝙ alterius rationis a caractere baptismali ꝛ ordinis. Ista aūt tria sacramenta. s. baptismus cōfirmatio ꝛ ordo conferre dicuntur caracterem. qꝛ cōstituunt fideles in aliquo gradu determinato triplici in ecclesia militāte. Sicut eñ in policia tēporali dicuntur aliqui habere gradum certum: eoipso ꝙ de populo assumuntur ad familiam principis ꝛ vlteriorē gradum: qñ promouentur ad militiā: vt defendant rem publicā: ꝛ adhuc vlteriorem: qñ ad ducatū promouētur sub rege: ita ꝙ habent potestatē assumēdi alios ad familiam principis: vel etiā ad militiā ꝗtum ad aliquos: ꝛ habent alios regere vel gubernare ꝛ instruere non autem habēt aliqui certū gradum eoipso ꝙ in curia principis comedūt vel bibunt: nec qꝛ filios ꝛ filias procreant in terra principis: nec qꝛ post offensam ad gratiā recōciliātur: siue ꝗtum ad graues offensas siue ꝗtum ad leues: vt ptꝫ sic in ꝓposito suo modo. Per hoc eñ constituitur aliquis in certo gradu in ecclesia militāte in curia xp̄i. qꝛ per baptismū assumitur ad familiā christi eoipso est seruus ꝛ famulꝰ christi: sed in vlteriori cōstituitur: qꝛ per confirmationem. fit miles christi ad cōfitendum secure fidē christi ꝛ constanter tanꝗ bonus miles et defensator fidei ꝛ reipublice christiane. sed vlterius adhuc in gradu vlteriori qñ efficitur dux aliorꝫ et habēs potestatem assumendi alios ad familiā christi: vel etiam faciendi milites. et hoc est per sacramentum ordinis includendo episcopatū: etiam si episcopatus sit ordo: et cōferatur in ipso caracter de quo videbitur infra: non autē cōstituitur in gradu speciali per hoc ꝙ suscipiendo sacramentum eucharistie manducat ꝛ bibit: nec per sacramentum matrimonij: per qđ deputatur ad procreationē prolis nec ꝑ hoc ꝙ per sacramentum penitentie reconciliaꝛ ad gratiam post graues offensas: vel per extremam vnctionem de venialibus peccatis. et ideo tria prima sacramenta imprimunt caracterem et signum speciale datum a hierachia. i. a principe in militia christi ab episcopo vel sacerdote. Alia vero quattuor caracterem non imprimunt. ¶ Ex quo patet sicut dictum est supra de baptismo ꝙ confirmatio est sacramentum initerabile: sicut ꝛ alia similia caracterem imprimentia. Nec potest habere effectū suum circa eundē suscipientem plusꝗ semel: nō qꝛ sit hoc necessarium eoipso ꝙ imprimit caracter est sed qꝛ christus sic instituit ꝛ ecclesia hoc diuulgauit de cōsecratione distinctione. iiij. nobis visū est confirmationem sicut et baptismū iterari minime debere. ¶ De pena vero iterantium hoc sacramētum dicit vnus doctor ꝙ in iure nō inuenitur irregularitas inflicta iterantibus ip̄m. et ideo non videtur sibi ꝙ iterans cōfirmationem sit irregularis siue ministrando: siue suscipiendo: secus est de baptismo de quo inuenitur bene expressum ꝙ iterās baptismum scienter ꝛ aduertenter de facto ꝙ. s. iste qui nunc baptisatur fuit alias baptisatus incurrit irregularitatem ipso facto. Dicunt etiā canoniste ꝙ suscipiens iterato quātuncūꝗ ignorās ꝙ alias fuerit baptisatus incurrit irregularitatem: non tñ ministrans incurrit si habet ignorantiā facti. Sed istis videtur ꝙ sicut ignorantia excusat ministrātē ita et suscipientē: nec aliquis eorꝫ incurrit irregularitatem quando. s. habent ignorantiam talem ꝙ nec sciunt: nec probabiliter presumere possunt istū alias fuisse baptisatum. Hec de tertio articulo.

Qr sacrm cōfirmationis nō reiteratur.

ad argumēta pn̄cipalia.

¶ Ad primum pn̄cipale dico ꝙ gratia ꝯfirmationis aduenīēs gratie baptismali cedit in vnam perfectiorem gratiam cū ipsa. et auget ipsam: et est eiusdē rationis cum ipsa. vnde ptꝫ ꝙ nec due gratie eiusdē ratiōis omnino distincte sunt simul in anima: nec eadē gratia totaliter bis acquiritur. ¶ Ad secundum dico ꝙ non est simpliciter necessaria ad salutem: sꝫ sicut dictum est supra. ¶ Ad tertium dico ꝙ est initerabilis hec medicina et morbus etiam secundum ꝙ contra ipsum est medicina: licet aliunde ꝛ alijs modis possit iterari.

¶ Distinctionis. Octaue. Questio. Prima.

Circa distinctionē octauam quero primo vtrum eucharistia sit sacramentū noue legis. ¶ Videtur ꝙ non omne sacramentū noue legis consistit in rebus ꝛ verbis qꝛ accedit verbum ad elementū et fit sacramentū sed eucharistia non consistit in rebus ꝛ verbis. manet enim eucharistia sine verbis ut ptꝫ ergo ꝛc. ¶ Secūdo sic omne sacramētū noue legis: ꝗtum est ex se causat in aliquo gratiā gratum facientem. sed sic non est in eucharistia. nam ꝑ cōsecrationeꝫ eucharistie nulla habetur gratia a quocūꝗ: sed tantū habetur aliqua presentia corporis christi ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. qđ non est vnū sacramentū: non est sacramētum quarto methaphisice. sed eucharistia non est vnum sacramentū ptꝫ. nam species panis est vnuꝫ sacramentū distinctum a specie vini. et priusꝗ cōsecretur vinū adoratur christus sub speciebus panis ergo ꝛc. sunt eñ illa diuersa signa: sicut ꝛ diuersa signata. quare ꝛc.

¶ Contra magister in hoc tractatu. Et de cōsecratione distinctione secunda in sacramentorum oblationibus. ꝛ loquitur de eucharistia ꝛ ibidem non opꝫ in sacramēto dñi ꝛc.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo ponam rationeꝫ vel descriptionem eucharistie. et ostendam ꝙ conuenit alicui sacramento noue legis. et ponam aliquas conditiones huiꝰ sacramenti in se et in comparatione ad alia sacramenta. ¶ Secundo inquiram de materia huius sacramenti. ¶ Tertio de forma verborum consecra

tionis. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Eucharistie descriptio.

¶ Quātum ad primum articulū dico qd
eucharistia ꝙtum ad rationem nominis potest sic
describi. Eucharistia est signum sensibile vel sacra
mentum corporis christi ꝛ sanguinis veraciter cō
tenti sub speciebus panis ꝛ vini ꝑ consecrationem
factam a sacerdote sub certis verbis cū debita in
tentione ꝓlatis. ex institutione diuina veraciter si
gnificans corpus christi ꝛ sanguinē sub predictis
speciebus realiter ꝛ veraciter cōtineri. ¶ Ista de
scriptio potest declarari sicut declarabatur descri
ptio baptismi: ꝙtum ad aliquas conditiones que
ponuntur in ipsa similes cū alijs positis in descri
ptione baptismi. Et ideo declaro ipsam solū quan
tum ad cōditiones speciales isti sacramento. Pri
ma est ꝙ eucharistia est signū corporis ꝛ sanguinis
christi cōtenti sub speciebus panis ꝛ vini. Hic tā
gitur per se signatū huius signati vel sacramenti
qd est duplex vnū. s. corpus christi verum includēs
carnem ꝛ ossa et huiusmodi qd quidem corpus per
se primo cōtinetur sub specie panis: et oīa alia chri
sto intrinseca per cōcomitantiā ad ipsum. Sāguis
autem ipsius ꝑ se primo cōtinetur sub specie vini
tanꝙ per se primo signatum: ꝛ alia secundario ma
gis et per cōcomitantiā ad ipsum. sed dicitur ꝙ sub
speciebus panis ꝛ vini non sub alijs. qꝛ panis ꝛ vi
num eo modo quo dicetur infra: sunt ꝓpria mate
ria consecrationis sacramēti huius. Et istorum acci
dentia manent facta trāsubstantione panis et vini
in corpus ꝛ sanguinē christi. sub quibus accidenti
bus que hic species appellantur veraciter ꝛ reali
ter existit: ꝛ ꝯtinetur corpus et sanguis christi ad
vnam ꝑfectam spiritualem anime refectionem se
cundum rationē cibi ꝛ potus. Sed dicitur vltra ꝙ
hoc est ꝑ ꝯsecrationem factam a sacerdote. ¶ Ex
quo pꝫ ꝙ solus sacerdos potest hoc sacramentum
conficere. ꝛ nullus non sacerdos hoc potest ex in
stitutione diuina. ¶ Sed dicitur vltra sub certis
verbis de quibus verbis habebitur infra in tertio ar
ticulo principali. ¶ De istis aūt verbis dicūt ali
qui ꝙ non ꝑtinent intrinsece ad essentiam hui9 sa
cramenti: qꝛ sacramētū hoc manet et existit nō ma
nentibus verbis: lꝫ non haberetur sacramentū nisi
precedentibus verbis. Et in hoc differt hoc sacra
mētum ab alijs. qꝛ nullum sic manet sine verbis vel
post verba. ꝛ ipsa verba in alijs sacramentis perti
nent ad essentiam sacramenti nō sic aūt in isto. Et
hoc est rationabile. qꝛ cum hoc sacramentū sit man
siuum: dicunt ꝙ nihil successiuum cuiusmodi sunt
verba potest intrinsece pertinere ad ipm. Alia ve
ro non sunt mansiua. vnde dicunt ꝙ verba nō sunt
forma huius sacramenti. sed magis sunt forma cō
secrationis ꝛ cōfectionis sacramenti. vnde nec sic
sunt verba sacramentalia: sicut in alijs sacramētis
vt iam pꝫ ex dictis. ¶ Si queratur ab eis quid est
forma in hoc sacramento. Dicūtq; species sunt for
ma ipsa. et non opꝫ ibi dare materiā eo modo quo
in alijs sacramentis materia distinguitur a forma
puta a verbis intrinsece pertinentibus ad alia sa
cramenta. qꝛ verba ad essentiam huius sacramēti
pertinere non possunt: sicut probatum est supra.
¶ Aliter tñ dicitur ab alijs: ꝙ cum verba sacramē
talia consecrationis huius sacramenti sint efficaci
ter significatiua effectus huius sacramēti suo mo
do sicut verba aliorum sacramentorum: oportet di
cere ꝙ intrinsece pertineant ad rationem ꝛ ad ma
teriale ipsius sacramenti. ꝛ in illo materiali potest
dici forma suo mō: sicut in alijs sacramētis. Perti
nent ergo ad sacramentum in suo fieri. saltem licꝫ
non in suo esse et manere: sicut bene dicunt. Sꝫ di
cerent isti ꝙ non manet completa ratio sacramenti
durantibus ꝛ manentibus speciebus tantum post
verba: sed ꝙtum ad quid sacramenti: puta quātuꝫ
ad species que non habent cōpletam rationem sa
cramenti. ratio enim sacramenti noue legis inclu
dit verba ꝛ rem vel res. Accedit enim verbum ad
elementum: et fit sacramentū: vnde ꝛ verba illa ad
sacramentū istud ꝑtinent: sicut etiam verba in alijs
sacramentis suo modo. Alia vero que ponuntur in
descriptione satis patēt. Sic igitur patet ratio no
minis. ¶ Secundo dico ꝙtum ad hunc articulum
ꝙ ista ratio nominis non est impossibilis nec in se
falsa includens cōtradictionem: sed oīa ista que di
cta sunt ibi vel posita sunt possibilia. Et ita dico
ꝙ possibile fuit deo instituere tale sacramentum: ꝛ
ipsum de facto instituit: sicut habetur mathei. xxvi.
et luce. xxij. ꝛ in alijs euangelistis. vnde dico ꝙ eu
charistia est sacramentum euangelicum: ꝛ per cōse
quens noue legis. ¶ Qꝫ autē congrue fuerit insti
tutum. patet tum qꝛ congruum est christum esse cū
ecclesia militante sub tali signo sensibili ad excitā
dum reuerentiam ꝛ deuotionem ad ipm et exerci
tium circa ipsum. Qd patet de facto: qꝛ tota deuo
tio ecclesie quasi versatur circa istud sacramentum
ꝛ ordinatur ad ipsum. Tum qꝛ congruuꝫ fuit post
sacramentum generationis baptismalis conferri
sacramentum nutrimenti ꝛ augmenti spiritualis:
sicut est istud sacramentum altissimum. ꝛ sub spe
ciebus nutrimenti corporalis: qd precipue cōsistit
in pane ꝛ vino sicut patet. fuit etiam cōgruum: vt
signum sensibile sub quo christus vult nobiscū eē
presens ordinem haberet ad aliqua verba ꝛ mini
strum idoneum: vt sciretur qñ ꝛ per cuius ministe
rium esset christus sub tali signo sensibili: ne peri
ret reuerentia ad ipsum sacramentum. Et decuit
ꝙ minister huius sacramenti non esset infimi gra
dus in ecclesia: sed gradus magis excellentis: cu
iusmodi est gradus sacerdotis. ¶ Tertio quātum
ad hunc articulum dico ꝙ sacramentum euchari
stie est nobilissimum sacramentū. qd patꝫ qꝛ conti
net gratiam ꝑ essentiam christū verum deū incar
natum. alia vero quodā modo gratiam habitualē
ꝛ accidentalem gratum facientem. vnde et gratia
inuisibilis cuius sacramentum eucharistie in suo
fieri est causa: non est gratia habitualis informās
data de nouo alicui: sicut in alijs sacramentis: sed
est donum dei gratis datum christus ipse veraci
ter ꝛ realiter existens sub speciebus illis: licꝫ bene
etiam in susceptione sua hoc sacramentum cōferat
gratiam suscipienti: sicut alia sacramenta suo mo
do. Sic istud sacramentum nunꝙ frustratur a suo
effectu principali: sed semper infallibiliter ad pro
lationem talium verborum cum debita intentione
super materiam debitaꝫ sit corpus christi presens
sub ipsis speciebus. Alia vero sacramenta frequē
ter frustrantur a suo effectu principali: puta a gra
tia in suscipientibus propter obicē qui in suscipiē
tibus frequenter inuenitur. Similiter istud sacra
mentum manet ꝙtum ad illas species post suū fie

Marginal notes: Duplex signatū ꝑ se eucharistie. — De verbis sacra. euchari. 1. modus — 2. modus — ꝙ eucharistia est sacramētum noue legis. — Nobilitas eucharistie

ri ⁊ vsum: sicut patet. sed nullum aliud sacramen-
tum sic manet. Nō eñ sic manet baptismus vel hu
iusmodi: sicut eucharistia: vt pz. ¶ Similiter quar
Cōditiones eucharistie — to istud sacramentum in suo esse cōpleto tantā vni
tatem non habet: sicut alia sacramenta quātuz ad
suum materiale: q2 quodlz aliud sacramentum sic
est vnū in suis sensibilibus ⁊ materialibus q̄ neu-
trum ipsoꝝ per se est sacramentum: nec pars sacra
menti: sed ambo cōcurrunt necessario ad hoc vt sit
sacramentum vel aliquid sacramenti. sic autez non
est hic. Nam quelibet species ꝑ seipsam etiā est sa-
cramentum vel pars sacramēti potest esse sine alia
sicut patet. alioquin esset idolatria adorare hostiā
ante ꝯsecrationem sanguinis. Et patet q̄ vna pōt
manere et esse sine alia. ¶ Est igitur hoc sacramē-
tum q̄tum ad materiale vnum vnitate ordinis vel
integritatis cuiusdam in significando perfecte et
distincte corpus ⁊ sanguinem xp̄i: que ꝑtinent ad
refectionem perfectam ⁊ integram anime suscipiē
tis. ¶ Circa qd̄ notandum q̄ corpus christi vno
Acceptationes et significationes corporis xp̄i — modo potest accipi et significari pōt' prout est sub
stantia includens tantū partes animabiles vel ani
matas anima ipsius christi: et vt sic contra sangui
nem distinguitur. qui quidem sanguis non est ani
matus vel animabilis: nec est caro lz sit in proxi-
ma dispositione ad carnem. Et sic per se primo si-
gnificatur per species panis. ⁊ sanguis ꝑ species
vini: lz totum ꝯtineatur de facto sub vtraq3 specie.
per cōcomitantiam. vnde ⁊ si in triduo mortis xp̄i
fuisset ꝯfectum corpus xp̄i ⁊ sanguis sub speciebꝰ
panis: ita fuisset corpus illo modo acceptū q̄ non
fuisset ibi sanguis. et ita sub speciebus vini fuisset
sanguis: q̄ non corpus: q2 nec sanguis ꝯtinebatur
tunc a corꝑe. sed erat effusus extra corpꝰ. ¶ Alio
modo corpus xp̄i vt dispositum ad animam et in-
cludens omnia ad animam requisita pertinētia ad
ip̄m siue sint partes organice animate vel anima-
biles siue non siue aliqua in ipso cōtenta huiusmo
di: vt sunt humores et talia. Et sic includit sangui
nem: nec vt sic per se primo ꝯtinetur sub speciebus
pani. lz viuente xp̄o et corpore ipsius animato oīa
ibi contineātur. ¶ Accipiēdo ergo primo corpus
et sanguinē: patz q̄ sunt diuersa signata a diuersis
speciebus primo signata: ⁊ cōstituentia vnum to-
tale signatum sicut partes integrales: quod est cor
pus scd̄o modo acceptum. ⁊ sic etiā suo modo ille
plures species panis. s. ⁊ vini concurrunt ad vnum
totale ⁊ perfectum seu cōpletum sacramētum tota
litate ⁊ vnitate integritatis cuiusdam vel ordinis
modo quo dictū est supra. sic q̄ lz quelibet species
sit aliquid sacramēti. neutra tñ per se est cōpletum
et perfectum sacramētum. Hec de primo articulo.

¶ Quātum ad secundū arti.

De materia sacramēti eucharistie — scz de materia cōsecrationis huius sacramēti dico
quātum ad materiā consecrationis corporis: quod
est panis triticeus coagulatus de farina triticea ⁊
aqua naturali elemētari. Et ratio est precisa. q2 sic
xp̄s instituit: ⁊ in tali pane cōfecit. Per hoc quod
dicitur panis: patz q̄ nec in aliquo alio q̄ in pane:
nec in pasta cruda que nondum est panis potest cō
fici: lz pasta ⁊ panis specie non differant. Per hoc
quod dicitur triticeus ptz: q2 in nullo pane qui non
est de tritico: potest cōfici. vnde nec in pane de or-
deo: nec de aliquo grano alterius speciei potest cō
fici. vnde ⁊ si spelta sit alteriꝰ speciei a tritico: sicut
multum videtur ꝓbabile: in pane de spelta nō po-
test cōfici. Si aūt est eiusdem speciei: sicut etiā pro-
babiliter videtur aliquibus: potest in ipso confici.
Ex hoc etiā q̄ dicitur coagulatus: ptz q̄ in farina
quātumcunq3 triticea nō potest confici. Et simili-
ter etiam q2 farina nōdum coagulata nō est panis.
Sed opz vlterius q̄ ex aqua naturali. vñ si coagu-
laretur farina vino vel aliquo liquore alterius spe
ciei: non posset in ipsa confici: nec in tali pane sic
coagulato.

¶ Sed vtrum requiratur q̄ panis sit fermē- — Panis eucharistie an fermētatus vl' azimꝰ greco. o pinio.
tatus vel azimus dicunt greci q̄ ne-
cessario opz panem esse fermētatum. vnde ⁊ tenent
q̄ latini non cōficiunt. q2 in azimo cōficere volunt
dicunt eñ q̄ xp̄s instituit sic: ⁊ ipsum sacramētum
cōfecit in fermētato. hoc autem ꝓbant per multas
auctoritates scripture. Nā xp̄s scd̄m ipsos passus — Xp̄s qñ passus.
est luna. xiiij. vt impleret figura legis de agno pa-
schali: qui immolabatur luna. xiiij. Planum est au
tem q̄ die precedēte passionē suā ipse xp̄s hoc sa-
cramentū cōstituit. ⁊ ideo preuenit comedere agnū
paschalē luna. xiij. Tunc aūt luna. s. xiij. fermenta-
tus panis apud iudeos erat in vsu. non autem azi-
mus adhuc. ⁊ sic xp̄s cōfecit in fermētato. ¶ Hoc
probāt primo per illud. Jo. xviij. vbi dicitur q̄ iu- — Jo. 18.
dei nō introierunt in pretorium pilati: vt nō cōta-
minarētur: sed māducarēt pascha. pascha autem
hic accipitur pro agno paschali: qui debebat man
ducari luna. xiiij. ad vesperaz diei. ergo luna. xiiij.
passus est xp̄s: ⁊ traditus est pilato. ⁊ per cōsequēs
luna. xiij. comedit agnum paschalē. ⁊ sic cōfecit in
fermētato. ¶ Scd̄o per illud Joā. xiij. vbi dicit q̄ — Jo. 13.
ante diez festū pasche ⁊c. Et sequit totum illud de
cena ⁊ institutione eucharistie. sed diē festū pasche
ibi accipit pro die in quo māducabatur agnus pa-
schalis. Et sic fecit illa: que ibi dicuntur luna. xiij.
¶ Tertio per illud Mathei. xxvj. dicit ibi q̄ iu- — mat. 26.
dei cōcordauerunt occidere xp̄m dicētes. nō in die
festo: qui dies festus principalis erat luna. xv. nu-
meroꝝ. xxviij. Dicitur eñ ibi. xiiij. die mēsis primi
phase celebrabitis. ⁊. xv. die solēnias supple prin-
cipalis. Sed sicut cōcordauerunt ita ⁊ perfecerūt.
igit nō occiderunt eum luna. xv. sed. xiiij. ergo ⁊c.

¶ Sed opinio, grecorum falsa est. dico — Contra grecos.
eñ primo contra eos q̄
xp̄s passus fuit luna. xv. ⁊ per cōsequens fecit cenā
et instituit sacramētum luna. xiiij. hoc ꝓbatur ex-
presse per illud Mathei. xxvj. vbi dicitur q̄ prima — mat. 26.
die azimoꝝ quesiuerunt discipuli: vbi vis paremus
tibi manducare vel comedere pascha. Et Marci.
xiiij. prima die azimorū qñ pasca immolabāt: dixe- — mar. 14
runt. quo vis eamus: ⁊ paremus vt manduces pa-
scha. Et luce. xxij. venit dies azimorum. in qua ne- — luce. 22.
cesse erat comedere vel occidi pascha. Et vbi dici-
mus q̄ xp̄s cōmisit discipulos dicēs: euntes para-
te nobis: vt māducemus pascha. ⁊ ibi semꝑ accipi-
tur pascha pro agno paschali. ¶ Ex quibus omni — Xp̄s qñ agnū pascha. comedit
bus ptz. q̄ prima die azimoꝝ scilz luna. xiiij. come-
dit xp̄s agnum paschalem. Juxta illud preallega-
tum numerorū. xxviij. Et ita recte die ⁊ hora qua
debuit comedi agnus paschalis: comedit ip̄m xp̄s
scz luna. xiiij. ad vesperā diei ⁊ in crastino fuit occi
sus scz in. xv. luna in die solēnitatis paschalis que
dies erat prima solēnis integra. ¶ Ex his appa-

ret simpliciter: q̃ xp̄s nō confecit in fermētato. sed probabilius dici potest q̃ in azimo. iudei enim tūc azimis vtebātur. ¶ Ex hoc dico tertio: q̃ non est necessarium conficere in fermētato: sed rationabilius ꝯficitur in azimo, potest tñ absolute loquendo confici in azimo vel in fermētato. q2 xp̄s instituit. ita q̃ de necessitate panis cōsecrabilis nō est: q̃ sit fermentatus: vel q̃ sit azimus. l3 ꝓbabilius credatur: q̃ xp̄s ꝯfecerit in azimo. sed in vtraq3 potest cōfici. Et azimus ꝛ fermētatum substātialiter ꝛ specifice nō differunt ſm Anselmum in libello suo de azimo ꝛ fermētato. Et ideo nō nego ipsos grecos veraciter ꝯficere. l3 vnitas specifica nō sit cogens argumentum: sicut nec supra de pasta ꝛ pane: si tñ ista sunt eiusdē speciei. Quod pt3 etiā: q2 tempore leonis pape fuit ꝯstitutum: q̃ ꝯficeretur in fermentato: sed hoc fuit ad tp̄s ad extinguēdum heresim hebyonitarū: qui dicebāt: q̃ necessarium erat xp̄ianos iudaizare. ꝛ per ꝯsequens pascha suum in azimo ꝯficere: sicut fecerunt iudei. Et ad extinctionē huius heresis fuit ordinatum ꝯficere in fermētato. Cessante vero illa heresi rediit ecclesia occidētalis ad primā ꝯsuetudinē: que est cōformis institutioni xp̄i ꝛ ꝓmulgationi facte per eius vicarium petrū. Non est igitur de necessitate sacramenti ꝯficere in azimo. sed hoc est de necessitate ministri in ecclesia latina. Et forte etiā grauiter peccāt greci qui non cōformāt se ecclesie petri: maxime cū hic habeatur fundamētum solidum: q2 sic xp̄s instituit hoc sacramētum celebrādum sicut superius est probatum. l3 nō sic necessario: quin aliter possit fieri: ꝛ in fermētato celebrari.

[margin: Quod rōnabilius ꝯficitur in azimo q̃ in fermētato.]

¶ Ad auctoritates grecoꝝ soluendas: notandum: q̃ ſm innocētium de officio misse parte. iiij. cap. iiij. pascha multiciter accipitur. vno modo pro solēnitate azimorum: que dies erat luna xv. primi mēsis. scd̄o pro die in cuius vespere comedebatur agnus paschalis. qui erat luna. xiiij. tertio pro hora determinata imolationis agni: q̄ erat pars illius diei. xiiij. lune. quarto pro ip̄o agno qui comedebatur ꝛ immolabaꝶ. quinto modo pro panibus azimis: qui comedebantur per totum tēpus solēnitatis azimoꝝ. Ad ꝓpositum dico ad primam auctoritatē. Joan. xviij. q̃ ibi accipitur pascha nō pro agno paschali: sed pro pane azimo quem comedere debebant ipso die solēnitatis pasche que erat luna. xv. ¶ Ad scd̄am dico: q̃ nō accipitur ibi pascha pro die in qua immolabaꝶ agnus: sed pro die solēnitatis luna. xv. ꝛ sic die precedēte lunā. xv. sc3 lunā. xiiij. fuerunt illa facta. ¶ Ad tertiā que magis videtur cogere dico: q̃ iudei nō perfecerunt sicut cōcordauerant q̄tum ad tp̄s vel diē: sed in die festo luna. xv. quam putauerunt vitare: ne fieret tumultus in populo xp̄s mortuus est: ꝛ passus. et tumultus magnus factus est in populo: sicut pt3 attēdenti. ¶ Ad figurā vero de agno paschali: qui immolabatur luna. xiiij. ꝛ figurabat xp̄m dico: q̃ nō fuit figura mortis xp̄i q̄tum ad tp̄s determinatū occisionis agni l3 bene q̄tum ad occisionē ꝛ agnū. vel forte magis ad ꝓpositum dico. q̃ illa fuit figura imolationis xp̄i in sacramēto altaris: quod fuit institutum luna. xiiij. sicut patet ex predictis.

[margin: ad auctoritates grecis. Nota.]

¶ De materia cōfectionis ipsius sanguinis dico: q̃ est vinum de vite naturale de vua vel botro expressum, q2 pars nutritionis q̄tum ad potum principaliter consistit in tali vino. vnde pt3: q̃ aliud vinum naturale puta vinum pomorum vel hmōi: nec aliquod vinum artificiale: nec vinū etiā nō expressum de vua nō sunt materia huius sacramēti. q̄diu em̄ vinum est in vua: magis habet rationē comestibilis q̄ potabilis. Quare aūt vinum tale predictū est materia sacramenti hoc est ex institutione xp̄i. Aquam aūt misceri nō est de necessitate sacramenti: sed de necessitate ministri vel precepti ecclesie romane. ꝛ xp̄s etiā qñ consecrauit: aquā vino miscuit ſm Damas. lib. iiij. ca. v. xp̄s (inquit) calicem ex vino ꝛ aqua tradidit discipulis suis dicēs. bibite ex hoc oēs. hic est sanguis meus ꝛc̄. Et congruentia huius admixtionis potest dici significatio vnionis populi xp̄iani cum xp̄o: vel potiꝰ in recordationē: q̃ de latere xp̄i fluxit ille sanguis cū aqua: sicut videtur etiā sentire innocētius. Q2 autem aqua nō sit necessaria simpliciter. pt3. quia nec fit consecratio: donec aqua fuerit in vinum conuersa. ꝛ ideo debet apponi modicum de aqua. vt cito conuertatur. Hec de materia huius sacramenti: ꝛ per cōsequēs de secundo articulo principali.

[margin: materia sanguinis qualis. — Damas. — q. aq̄ nō est simpliciter necessaria.]

¶ Quantum ad tertium articulum de forma verborum cōsecrationis corporis. Primo dicēdum: q̃ verba precisa consecrationis panis q̄ sunt de necessitae sacramēti: sunt ista quattuor sc3 hoc est corpus meum. Et hec quattuor tm̄ intrinsece ad formā cōsecrationis pertinēt. Unde li em̄ quod interponitur: nō est de necessitate sacramēti: licet sit de necessitate ministri vel precepti ab ecclesia. Et hoc (sicut dicit vnꝰ doctor) ad cōtinuationem verboꝝ: que ponuntur in canone. Accipite et manducate ꝛc̄. hoc est em̄ corpus meum. vel ad ostēdendum illa verba quattuor sine precedētibus ꝓferātur. sicut dicit vnus alius doctor. vel ad ostēdendum efficaciā verboꝝ. ¶ Sed tūc est dubium: vtrum sacerdos ꝓferens intētione consecrādi illa quattuor verba precise sc3 hoc est corpus meum: nō dicēdo verba precedētia super materiā debitā: consecraret vel cōficeret corpus xp̄i veraciter. Et videtur aliqui dicere q̃ non. sed op3: q̃ dicat verba precedētia aliqua: ꝛ ab illo loco comunicantes ꝛc̄. vt videtur dicere. Tum q2 ad hoc: q̃ sacramētalia verba habeāt efficaciā: op3 q̃ ex virtute sermonis intelligātur esse dicta in persona xp̄i: cuius est illd̄ corpus: de quo dr̄: hoc est corpus meum. Alioquin em̄ falsa esset oratio de virtute sermonis in ore proferentis: dicendo hoc est corpus meum. significaretur em̄: q̃ esset corpus dicētis. sed talis intellectus de virtute sermonis haberi nō potest: nisi dicātur verba precedētia: vt pt3 intuēti. ergo ꝛc̄. Tum q2 si dicatur: q̃ intētio ꝓferentis est dicere verba illa in persona xp̄i: hoc no valet. q2 intētio ministri proferentis l3 esset talis: tñ omni audiēti de virtute sermonis oratio esset falsa. ideo ꝛc̄. Tum q2 op3 signū sensibile cuiuslibet sacramēti esse clarum certum et efficax respectu effectus sacramenti. illa aūt verba nō sunt tale signum respectu corporis xp̄i: nisi dicātur vel exprimātur verba precedētia. Tum q2 hoc videtur sentire ecclesia per appositionē huius dictionis em̄. que est cōtinuatiua verborū precipuorum cum precedētibus. Tum q2 hoc videtur sentire Ambrosius de cōsecratione di. scd̄a. panis in altari ꝛc̄. Et sequitur. cōsecratio quibus verbis fit:

[margin: De forma verborū consecrationis cor po. xp̄i. — Bonum dubium. — Ambro.]

Attendite: que sunt verba. Accipite ⁊ edite ex hoc oẽs. hoc est corpus meũ vbi videtur ꝯiungere verba illa scʒ. accipite ⁊c̃. tanq̃ verba consecrationis. quod nõ est sic intelligẽdum scd̃m istos ꝙ sint essentialiter pertinẽtia ad necessitatẽ cõsecratiõis: sed tanq̃ necessario premittenda. ⁊ non solum illa. sed etiã aliqua precedẽtia in canone. ex quibus de virtute sermonis nostri ptʒ: ꝙ ista: hoc est corpus meũ dicuntur in persona xp̃i. Unde nõ sine causa ecclesia ꝯnectit ita canonẽ misse ab illo loco cõmunicantes ꝙ vsq̃ ad illum locum. Supplices te rogamus ⁊c̃. non est aliqua oratio que non ꝯnectatur necessario cum precedẽte per aliquẽ modũ: vt ptʒ intuẽti.

Forma ꝓ boꝝ ꝯsecra. sanguinis. 1. modus

❡ De forma vero cõsecrationis sanguinis dicunt aliqui: ꝙ sunt oĩa verba illa: simili modo postea q̃ cenatum est ⁊c̃. vsq̃ ad illa. Hec quotienscunq̃ ⁊c̃. hoc facite in meã cõmemorationẽ exclusiue pertinent essentialiter ad formã ꝯsecrationis. ❡ Et ratio eoꝝ est. q: oĩa sunt de cõtextu vnius orationis: sicut ptʒ. Unde ista verba noui ⁊ eterni testamenti qui pro vobis ⁊c̃. ponunt̃ ibi: vt quedã specificationes sanguinis. Et li qui tanq̃ relatiuũ pertinẽs ad eandẽ orationẽ cũ antecedẽte suo scʒ cũ sanguine. et per cõsequens ad eãdem formam cõsecrationis.

Modus auctoris circa predicta.

❡ Sed de istis formis dico aliter. Primo de forma consecrationis corporis: ꝙ de essentia ⁊ necessitate ipsius sacramenti simpliciter sunt ista quattuor verba tãtum. scʒ hoc est corpus meum. ita ꝙ sit sacerdos intẽtione cõficiendi super materiã debitam diceret: hoc est corpus meum ista quattuor verba. vere ꝯsecraret: ⁊ adorandus esset xp̃s vere sub specie panis. Tum quia xp̃s sic instituit: ⁊ in his verbis ꝯsecrauit: vt in forma precisa: et clare ⁊ euidẽter significãte effectum sacramẽti. Tum q: verba illa precedẽtia. ⁊ precipue verbum illud accipite ⁊c̃. de quo precipue videret̃: nõ significat in aliquo effectum sacramẽti: sed magis vsum vel esum. igitur non pertinet ad necessitatẽ forme. Et hoc tenuit ecclesia ⁊ fideles doctores oẽs vsq̃ modo. ❡ Dico tñ scd̃o: ꝙ de necessitate ministri et precepti in ecclesia latina multa alia verba pertinent ad hãc formã: sicut est hoc verbum enĩ interpositum verbis forme: ⁊ etiã verba precedentia in canone ⁊ precipue illa accipite ⁊c̃. immo de oĩbus verbis canonis precedẽtibus vniuersaliter preceptum est. vt nullus celebret. quin dicat illa verba. Et si omitteret dicere: ⁊ sic ꝯficeret: grauiter peccaret. Unde ⁊ ipsimet dicunt ꝙ li enĩ nõ est de necessitate sacramẽti. sed ministri: ⁊ multomin⁹ de aliis verbis videretur.

De forma san.

❡ De forma vero sanguinis dico primo: ꝙ magis videretur dubia: an sit illa certa forma: que habetur in canone misse q: ab aliquo euãgelista nõ inuenitur sic posita vel expressa. Sed firmiter oĩno tenẽdum est: ꝙ certa ⁊ vera forma in canone ponitur. Et ad hoc tenẽdum sufficit auctoritas ecclesie: que hoc ponit. Multa enĩ accepit ecclesia sibi certa ab apostolis ⁊ successoribus ipsoꝝ que nõ sunt scripta. Unde nõ cogit illud de euãgelistis. q: euãgeliste magis curabãt texere hystoriã: q̃ prefigere vel determinare formam huius sacramẽti. Uel etiã ⁊ verius dicẽdum: ꝙ eã expresserũt euangeliste q̃tum ad illud qd̓ est ibi de necessitate sacramẽti. Nec obstat etiã: ꝙ greci vtũtur alia forma: ⁊ tñ vere ꝯsecrant. Utuntur enĩ hac forma: qui est sanguis meus ⁊c̃. Nam sicut puto illa quattuor verba sunt de necessitate sacramẽti vel cõsecrationis tñ. ❡ Scd̃o dico: ꝙ de necessitate sacramenti vel ꝯsecrationis nõ sunt precedentia scʒ ab illo loco: simili modo ⁊c̃. vsq̃ ibi hic est ⁊c̃. Et hoc pari ratione sicut dictum est supra de verbis precedẽtibus ista verba scilʒ. hoc est corpus meũ. ❡ Tertio videtur mihi: ꝙ precise ⁊ de necessitate ꝯsecrationis sunt quattuor verba scilicet ista hic est sanguis meus. lʒ nõ sit necessarium: ꝙ sic ponãtur: vel exprimãtur. sed aliter exprimuntur in forma nostra: hic est enĩ calix sanguinis mei. Et dico ꝙ li enĩ nõ est de necessitate sacramenti: sicut dictum est supra in cõsecratione corporis. similiter li calix absolute loquẽdo verum est tñ: ꝙ ibi ponitur calix sanguinis mei loco istoꝝ duorum verboꝝ sanguis meus. quia ibi ponitur sanguis xp̃i sub ratione vel forma potabilis ad refectionẽ spiritualem mentis. Sed expressio calicis non est de necessitate verboꝝ. Unde nec exprimitur calix in forma grecoꝝ tradita ipsis ab apostolo paulo. Et ꝙ illa verba quattuor sint de necessitate cõsecrationis patʒ eodẽ modo: sicut dictum est supra: ꝙ in ꝯsecratione corporis necessaria sunt quattuor illa verba correspõdentia quattuor predictis. Necessarium est tñ ministro in ecclesia latina sic exprimere formã ⁊ verba precedẽtia ⁊ aliqua sequẽtia sicut iacẽt in canõe. Alioquin grauiter peccaret. ❡ Quarto dico: ꝙ verba sequẽtia scʒ noui ⁊ eterni testamẽti qui ꝓ vobis ⁊ pro multis effundetur ⁊c̃. nõ sunt de necessitate forme vel consecrationis: lʒ sint de necessitate precepti apud ministrum: lʒ etiã sint determinationes quedam et specificationes sanguinis: ⁊ pertineãt ad eundem ꝯtextum orationis ex appositione ⁊ determinatione ecclesie ad deuotionẽ excitãdam. Sic enĩ posset adhuc vel potuissent apponi multa alia etiã ad formam corporis. sicut si diceret̃ hoc est corpus meum tractũ de virgine passum pro vobis: vel hmõi: que tamẽ nõ essent de necessitate sacramẽti. Similiter etiã verbum eterni ⁊ mysteriũ fidei in nullo euangelista inuenitur. ⁊ tñ puto ꝙ q̃tum ad necessitatẽ sacramẽti ipsi expresserũt formã. ❡ Ultimo dico: ꝙ nec illa verba: hoc facite ⁊c̃. vel hec quotiẽscũq̃ ⁊c̃. non ꝑtinent ad formã sicut de necessitate sacramenti. Tum q: nõ sunt de necessitate sacramẽti in consecratione corporis nec ponuntur ibi. Tum q: etiã xp̃s illo verbo dedit apostolis potestatẽ ꝯficiẽdi: ⁊ fecit eos sacerdotes. Tum q: illud fuit preceptum de vsu ꝯsecrationis. igitur non pertinet ad formam consecrationis essentialiter ⁊c̃.

Ad rõnes aliorum.

❡ Ad primum aliorum qui probant: ꝙ illa verba p̄cedẽtia. hoc est corpus meum: sunt de necessitate sacramẽti: ita ꝙ alias nihil fieret: dico ꝙ verba illa sufficienter possunt intelligi esse dicta in persona xp̃i ab omni fideli: qui nouit institutionẽ hui⁹ sacramẽti factã a xp̃o: dato: ꝙ nõ exprimãtur verba illa precedentia: lʒ nõ ita expresse sicut cum verbis. Et preterea non opʒ: ꝙ sic intelligãtur esse dicta: sed sufficit: ꝙ cum intẽtione debita super materiã ꝯuenientem verba talia proferãtur: que xp̃s ꝓferri instituit. ⁊ hoc sufficit. ❡ Ad scd̃m per idem. ❡ Ad tertium dico ꝙ hoc nõ vult denotare ecclesia apponẽdo enĩ: sed apponit enĩ causa illa: que dicta est supra. ❡ Ad quartum dico: ꝙ Ambrosius nõ vult verba illa esse oĩa de necessitate consecrationis. sed bene vult. ꝙ

omnia sint dicenda de necessitate precepti. ¶ Ad motiuum aliorum de forma sanguinis patet: q̄ nō valet ex predictis.

¶ Sunt autem aliqui qui dicunt: q̄ de precisa forma ⁊ necessaria ex parte sacramēti nō est certū: nec omnino determinatū: per aliquā viam a deo reuelatam sed omnia verba sicut iacent in canone debēt dici cum attētione ⁊ reuerētia: ⁊ cum intētione proferendi verba illa: que sunt necessaria ad necessitatē ⁊ que nō sunt necessaria ad solennitatē. ¶ Ex quo concludunt: q̄ si aliquis tantū proferret illa quattuor verba sup panē nō esset adoranda talis hostia: nisi sub conditione: si est consecrata. Ex quo etiam cōcludunt scđm: fatuū esse ⁊ temerariū dictum aliquoꝝ q̄ ministri ecclesie debēt esse certi de qualibet forma verboꝝ cuiuslibet sacramēti qđ ad ipsam ꝑcise ꝑtineat: ⁊ qđ non. ad hoc vt minister cōferat sacramētū. patet in proposito similiter de forma absolutionis penitētialis nulli est certū: que sint verba precisa illiꝰ quātum ad necessitatē sacramēti. Et sic etiā de aliqbꝰ aliis. ⁊ ita nullus deberet vnq̄ talia sacramēta ministrare. ¶ Dicūt ḡ q̄ in proposito temerariuȝ est hoc vel illud affirmare. q2 dubiū est hoc: ⁊ sine aliquo periculo ignoratur: ¶ Magis tñ videtur michi probabilis scđs modus dicēdi q̄tum ad propositū de eucharistia. Et satis hoc videtur cōstare ꝑ illa que dicta sunt ibi. nihil volo tamen sup hoc temerarie affirmare.

Ad argūā principalia.

¶ Ad primum principale argumētū dico: q̄ sacramētū eucharistie accipiēdo cōplete ⁊ perfectū cōsistit in rebus ⁊ verbis: nec manet complete perfecte post verba sicut dictū est supra. Aliter dicerēt alii: q̄ nō oportet sacramētū esse essentialiter cōsistere in rebus ⁊ verbis: sed bene verū est q̄ verba necessario requirūtur ad hoc vt habeat̄ sacramētū: ita q̄ sine ipsis nō posset haberi. tñ aliquod potest manere sine verbis. ¶ Ad scđm dicēdum: q̄ maior non est vera de omni sacramēto absolute accepto: sed bene vera est de sacramēto suscepto: vel in sua susceptione et sic etiā eucharistia confert gratiā ipsi suscipiēti. Aliter dr̄ q̄ sacramētū eucharistie causat gratiā. non habitualē gratū facientē sed donū aliquod dei gratis datū: puta presentiā corporis christi sub speciebus: ⁊ trāsubstātiationē panis ⁊ vini in corpꝰ ⁊ sanguinē christi. ¶ Ad tertiū dico: q̄ sacramētum eucharistie est vnum nō vnitate indiuisibilitatis: sed vnitate ordinis et significationis vnius complete et perfecte refectionis sicut dictum est est supra.

¶ Distinctionis Octaue.
Questio Secunda.

Secundo q̄ro vtrū ista oratio hoc est corpꝰ meū in cōsecrando vel cōficiendo corpus christi sit vera vel falsa? ¶ Videtur q̄ sit falsa. q2 li hoc non demonstrat: nisi pro instanti pro quo ꝓfertur: ⁊ aliquid presens qñ cōiungit̄ v̄bo p̄ntis t̄pis. sed pro illo nō est presens corpꝰ x̄pi: vt patet. ḡ ōro est falsa. ¶ Itē aut li hoc demonstrat corpꝰ x̄pi: aut demōstrat substātiā panis: aut accidētia vel species. sed nō demōstrat corpꝰ q2 tūc nichil aliud esset dictu. hoc est corpus meū: q̄ corpꝰ meū vel x̄pi ē corpꝰ meū vel x̄pi: ⁊ hoc ē nihil dictu ergo demōstrat substantiā vel accidētia. sed vtroq̄ modo est falsa. ḡ ⁊c̄. ¶ Tertio sic oratio nō est vera significās aliquā rē esse anteq̄ illa res sit. s3 ista ōro significat corpꝰ x̄pi esse presens: anteq̄ corpꝰ x̄pi sit presens: q2 ista est forma sacramēti. oportet q̄ sit effectiua presentie corporis x̄pi: sicut effectus sacramēti. sed prius saltē natura significatiua est q̄ causet vel efficiat. vt patet. ergo ⁊c̄.

¶ Contra in sacramēto veraciter ōro falsa non potest esse forma. sed ista potest esse forma consecrationis in eucharistia: vt dictum est supra. ergo ⁊c̄.

¶ In ista questione sic procedā. ¶ Primo recitabo aliquas opiniones de ipsa. et arguā cōtra eas. ¶ Scđo ponā vnā aliam: quam magis intelligo. ¶ Tertio instabo contra eam: et soluam. ¶ Ultimo ad rationes principales.

De hac ōroe hoc est corpꝰ ⁊c̄. 1. opinio.

¶ Quantum ad primum articuluȝ est vna opinio dicētiū: q̄ hec oratio. scȝ hoc est corpus meū dr̄ a sacerdote cōsecrāte materialiter recitando dictū christi. ⁊ nō dicit eā formaliter ⁊ significatiue. Hoc videtur pretēdere verba. que precedunt in canone. ⁊ ideo nō oportet q̄ sit oratio vera vel falsa: qñ profertur. q2 significatiue nō profertur: s3 magis recitatiue et materialiter. ¶ Scđo dicunt q̄ christus per hec verba. seu per hāc orationē nō cōsecrauit: vel cōfecit. sed tūc confecit: qñ ante prolationē istorum verborū panē benedixit. sicut etiā dr̄ in canone: ⁊ facta bñdictione panis ⁊ cōfectione corporis: tūc dixit discipulis: accipite: hoc est corpus meū ⁊ vera fuit ōro tūc formalit̄. ⁊ significatiue dicta a x̄po. q2 tūc veraciter sub illis spēbꝰ erat corpꝰ x̄pi. Sed sic nō dr̄ a sacerdote per ipsam consecrāte. sicut patet ideo ⁊c̄. Et hāc opinionē videt̄ tenere inocētiꝰ de officio misse ꝑte. iii. ca. vi. ⁊. xiiii.

Contra precedē. opinionē

¶ Contra istā opinionē arguit̄ ꝑmo q2 nō est verisimile: q̄ x̄ps nō ꝯfecerit per ista v̄ba. q2 ip̄e ꝯstituit esse ꝯficiēdū ab aliis ministris per ista verba. ⁊ nō est verisimile: q̄ aliā formā ip̄e obseruauerit. vel q̄ ꝯsecratio corporis christi habuerit duas formas: vnam quā x̄ps ꝯsecrauit: ⁊ aliā qua modo alii ꝯsecrāt. Nec reperit̄ hoc i aliis sacramētis: nec ad hoc habetur alia auctoritas cogēs: nec etiā verba aliqua in quibus cōsecrauerit. ¶ Scđo. q2 si christꝰ in his v̄bis ꝯsecrauit: sicut potuit facere: ⁊ ꝓbabile est q̄ fecerit: restat difficultas q̄stiōis an li in ore christi fuit ōro vera vel falsa. q2 dici nō pōt: q̄ ipam dixerit materialiter vel recitatiue: sicut dicūt de quolibet alio sacerdote: s3 dicit eā significatiue per hoc volens aliquid significare et exprimere apostolis: sicut patet ex verbis et intētiōe euāgelii. Et similiter x̄ps si esset modo viator: eisdem verbis posset cōficere. ⁊ remanet eadem difficultas questionis insoluta. ¶ Alie rōnes adducuntur cōtra predictam opinionē: de quibus non video q̄ concludant. ideo dimittantur.

2. opinio

¶ Secunda opinio est: q̄ hec ōro profert̄ materialiter ⁊ significatiue. et est vera per hūc modū. Nā istud ꝓnomē hoc (q2 ꝓnomē ponit̄ loco noīs: ⁊ significat merā subām)

potest demōstrare aliquid pro quacūqȝ differentia temporis nō solum pro parte presenti. nec ad hoc etiā determinari pōt vel restringi per verbū p̄sentis tpis oppisitū cum df est. qꝛ verbum significat p modum distātis. nō autē per modum adiacentis: sicut adiectiuū nomen: vel participium. vnde ⁊ adiectiuū vel participiū bene restringitur ⁊ determiat illud nomen cui addit. Sicut dicēdo homo albus. tenetur homo tantū pro homine albo: ⁊ dicēdo homo legens vel presens ⁊ hmōi. Sed qñ dicitur homo est albus: nō restringitur ibi homo aliquo modo per aliquid ex parte verbi vel appositi. qꝛ quodlibet istorum distat ab ipso in oratione. ¶ Secundo dicūt isti: ꝙ istud pronomen hoc potest demonstrare ⁊ demōstrat aliquid ad sensum: ⁊ aliquid ad intellectum. Aliquid ad intellectum in recto. aliquid ad sensum in obliquo. Et tunc est sensus orationis: hoc id est. aliquid presens vel de ꝓximo futurum sub his speciebus est corp⁹ meū. ⁊ est disiūctiua vera pro altera parte tantum. quia scȝ aliq̄d de proximo futurum sub speciebus qñ proferūtur verba est corpus christi. Hec est opinio.

Contra scdaȝ opinionem.

¶ **Sed contra** istā opinionem etiam arguo primo. qꝛ scdȝ istum doctorē licet tota oratio nō significet vsqȝ quo perfecta sit prolatio eius: tñ quelibet pars significat: qñ profertur. ergo istud pronomē hoc tunc significat ⁊ per ꝯñs demonstrat aliquid qñ profertur. sed qñ profertur nō potest demōstrare corpus christi. qꝛ nondum est presens. ergo nō demonstrat ipsum et p ꝯñs aliquid aliud: qđ non est corpus christi. et sic. oratio est falsa. ¶ Et confirmatur. qꝛ si dicitur ꝙ immo li hoc demonstrat corpus christi futurū: non presens adhuc: et hoc est possibile: quia statim ⁊ de proximo futurū: pari ratione potest dici vel posset de aqua statim corrumpēda ⁊ cōuertēda in ignem; hoc est ignis. hoc aūt est falsum. ergo ⁊c. ¶ Tertio qꝛ propositio disiūctiua nō ponit alterā partē determinate. sed ꝓcedere ex ipsa ad alterā partē determinate est fallacia ꝯsequētis. igit si hec est ōro disiunctiua de p̄senti sub sp̄ebus vel de ꝓximo futuro nō ponit determinate vnā partē subiecti respectu ipsius predicati: sed indifferēter vtrūqȝ. ergo cum per istā orationē nihil efficiat: nisi vt significatiua est: etiā scđm ipsos: nihil determinate ponitur sub speciebus. Nec plus illud qđ futurū est statim sub speciebus: est corpus christi: qȝ illud quod nūc est. ¶ Quarto. qꝛ sicut argutū est de pronomine: ita pōt argui de copula vel de verbo presentis: qđ tūc significat qñ profertur: ⁊ ponit significatū suū presentialiter copulando predicatum circa subiectum vel quālibet partem subiecti. igitur subiectum non supponit pro aliquo futuro: sed tātum pro presenti. vel si pro futuro: oratio necessario est falsa vt videtur. Nec videtur conueniēs: ꝙ verba sacramentalia que sunt signa certa ⁊ efficacia: sint verba sic dubia sub tali disiunctione exponēda. ¶ Quinto qꝛ li hoc vel supponit in ista ōne disiunctiua pro re presenti: ⁊ est falsa vel ꝓ futura: ⁊ tunc cum res illa nō sit presens cū ꝓlatione orationis: ex illa ōro de presenti nō pōt dici vera. ¶ Sexto. qꝛ ista opīo est cōtra artē de suppositionibus. in qua dicitur ꝙ nomē qȝtūcunqȝ significet sine tp̄e: tñ per verbum presentis tpis bene restringitur ad supponendum pro presentib⁹: nisi illud verbū ex se vel ex aliquo adiuncto habeat virtutē ampliandi. vnde cū dico hō currit hō solum tenet pro suppositis presentib⁹ Sed cū dico homo pōt currere: nō oportet: ꝙ ꝓ presentibus tantū. Nō solū em̄ homo qui est: pōt currere: sed etiā homo qui pōt esse. quare ⁊c.

¶ **Tertia** est opinio: que dicit: ꝙ li hoc demōstrat substantiā panis sub accidētibus ⁊ ꝙ propositio est vera: qñ profert sub hoc sensu: hoc est corpus meū: verum est figuraliter vel significatiue. qꝛ est signum corporis mei. qđ est vere cibus: ⁊ per panem designatur. 3. opinio.

¶ **Sed ista** positio nō tenet. qꝛ ita posset dici semper de quolibet pane ꝙ esset corpus chisti. nec isto modo significaretur inesse corpus christi verum: nec poni: nec aliud in ipsum trāsubstātiari. ⁊ ita non essent verba ista sacramētalia nec efficacia. sed figuralia vel methaforica. sicut etiam istud verbum christi. Ego sum vitis vera vel hmōi. ¶ Secundo. quia ista positio videtur fouere illam: que posuit erronee corpus christi non conuerti in isto sacramento veraciter ⁊ realiter: sed solum sicut in signo. Contra 3. opi.

¶ **Quarta** opinio fuit: ꝙ istud pronomen hoc demonstrat substantiā panis adhuc sub suis accidētibus existētē. sed demōstrat ip̄am vt terminū a quo cōuersionis sue in corpus christi. li est vero significat conuersionē ip̄am instantaneam. in qua simul est fieri ⁊ esse. Et corp⁹ meum significat terminum ad quem conuersionis. et tunc est sensus: hoc est corpus meum panis iste fit corpus meum. et hoc est verum. 4. opi.

Sed contra istam opinionē arguo primo. ꝙ ista factio vel conuersio nō est: qñ proferūtur. ergo oratio sic nō pōt esse vera. quia demōstrat aliq̄d presens scđm eos. Similiter si li hoc demōstrat substātiā panis aut demōstrat eam ante conuersionē panis. ⁊ sic est falsa qñ dicit: ꝙ iam fit vel cōuertitur: aut demōstrat post cōuersionem: ⁊ sic adhuc est falsa. ⁊ nihil demonstrat. qꝛ tunc panis non est. aut demonstrat in ipsa conuersione. sed hoc est falsum. quia conuersio nondū est: quando profertur. sed in instāti terminatiuo prolationis verborum. igitur ⁊c. Contra 4. opi.

¶ **Quinta** opinio est: ꝙ propositio est vera qñ sed nō pro qñ profert. qꝛ tūc nō habet suū significatū secū sub specieb⁹ presens puta corpus christi. sed est vera pro qñ profertur scȝ pro instāti terminatiuo prolationis verborum: pro quo non profertur: ⁊ pro quo significatū presens est sub speciebus ita ꝙ li hoc demōstrat verum corp⁹ christi: vt terminū habitū per prolationem istoꝝ verboꝝ: quasi per viā vel motū quēdam non ex natura rei: sed ex voluntate et ordinatione dei. Ponitur exemplum. quia ista propositio sortes curret cras vel cucurrit heri vera est: quando profertur: sed non pro quando profertur. quia pro illo tunc in quo profertur non est vnio extremorū in re: sed fuit vel erit. Igitur possibile est etiam ꝙ oratio predicta sit vera non quando profertur vel pro illo tunc quando profertur: sed pro alio ꝓ quo profertur modo predicto. 5. opinio

¶ **Contra** istā opinionē (lȝ sit subtilis) videt esse p̄mo: qꝛ nulla ꝓpō videtur esse vera de p̄nti nō habēs suū significatū secū. sed ista nō habet suū significatum secum ergo ⁊c. Contra 5. opi.

¶ Secūdo. quia nulla videt̄ ꝓpositio verā de presenti pro q̄n non est. licet sic esset de preterito vel futuro vt patet. Nec est simile de presenti sed pro illo instanti nō est. igitur pro illo nō est vera. ¶ Preterea etiam nec oratio vera est de preterito vel futuro: nisi quādo est vel profertur. vnde ipsi assumunt et nō oportet ꝙ sit vera q̄n res est nec pro quando. In hoc enim differt ab oratiōe de presenti sicut alicui videretur. tn̄ oppositum ei⁹ dicitur infra in. iij. articulo. et ita non concludit hoc multum contra eos. ¶ Preterea ista opinio multum videtur declinare ad illam; que improbata est supra: que dicit ꝙ li hoc demonstrat aliquid futurum: vt patet intuenti. quia demonstrat aliquid futurū pro illo instāti futuro: pro quo verificatur. ¶ Preterea etiā potest argui cōtra eos: sicut arguunt cōtra alios: ꝙ sic posset quelibet propositio de aliquo futuro verificari per verbū presentis temporis: ꝛ posset dici ꝙ ignis generandus de aqua est. ꝛ sic de consimilibus. ¶ Adhuc sunt multi alij modi dicēdi: sed dimitto gratia breuitatis. Ultim⁹ tamen dictus est bene probabilis. vnde et forte aliqua que sunt adducta contra ipsum: inferius dissoluentur. Hec de primo articulo.

Alia opinio doct. placens.

¶ Quātum ad secūdum articulum est vna alia opinio que est talis. primo premittit aliqua. postea propositū. Premittit primo ꝙ cōceptus ꝛ sensus totius orationis nō habetur ante cōpletionem ꝛ terminationem ipsius orationis. hoc patet. qꝛ nec habetur significatio oīm dictionum in ipsa positarū ante talem terminationē vel completionem. ꝛ cum sensus orationis nō possit haberi ante significata oīm dictionū: patet propositum. Similiter etiā patet qꝛ nec habetur significatio dictionis in prima syllaba vel in scd'a: sed expectatur cōpletio ꝛ terminatio dictionis. sic videtur in proposito de tota oratione suo mō. ¶ Secundo premittit. ꝙ licet quelibet dictio scd'm se accepta suum significatū exprimat ante terminationē orationis vel completionem preter vltimam tn̄ inquātum est pars orationis. nō habet suū significatū ante cōpletionē vel terminationem orōnis. qꝛ vt sic nō habꝫ esse nisi potētiale: vt pars in toto. nō autē esse actuale distinctū a tota oratione. ¶ Tertio premittitur ꝙ istud pronomen hoc demonstrat particulare entis: ꝛ nō aliqd' particulare vel singulare alicuius vniuersalioris vel minus vniuersalis sicut etiam rationabiliter queritur de multis quid est hoc: ꝛ tn̄ non dubitatur quin sit ens. ꝛ hoc ens: puta singulare entis. sed dubitatur: quale ens sit ꝙ̄tum ad genus speciem vel indiuidua ipsorum habet em̄ quodlibet cōmune suum particulare vel singulare correspōdens sibi scd'm propriā rationem. sicut em̄ est dare hunc hominē ꝛ singulare vel particulare speciei: ita hoc animal vel particulare vel singulare generis. ita etiam hoc ens ꝛ particulare entis. ꝛ sicut ens est prius animali ꝛ hoīe: ꝛ animal est prius homine: ita suo modo correspondenter in eodē ente prius est particulare entis ꝙ̄ animalis: et prius particulare aīalis ꝙ̄ hoīs. prius em̄ aliqd est hoc ens: ꝙ̄ hoc animal. ꝛ prius hoc aīal: ꝙ̄ hic homo. ¶ Sed ista suppositio mihi est dubia. qꝛ sicut tenui in primo: ens nō est vniuocū nec vni⁹ rationis realis in entibus. Et ita nō sic videtur sibi correspōdere propriū singulare vel particulare ex natura rei distictū ꝛ pri⁹ a particulari generis vel speciei sicut gen⁹ a particulari vel singulari speciei Et ideo cōueniētius videretur posse dici ꝙ li hoc in ista propositione facit demōstrationē ad intellectū oratione terminata vel cōpleta. ꝛ demōstrat particulare substātie: per reductionē saltē. ꝛ tunc est sens⁹: hoc id est hec substātia vel hoc ens qd' est substantia. ¶ His premissis ad propositū dicit̄: ꝙ ista propositio vera est ꝓ instāti terminatiuo prolationis sue. Et est sensus eius. hoc est corpus meum. id est hoc ens qd' est substātia cōtenta sub his speciebꝰ est corp⁹ meū ꝛ pro tunc significatū est in re sub speciebꝰ: sicut oratio ipsa significat pro illo instāti terminatiuo ꝓlatiōis. ¶ Scd'o dicitur ꝙ ista oratio causatiua est sui signati suo modo: sicut et quelibet forma sacramentalis debet esse causatiua eomodo quo sacramētis ꝯuenit causare. qꝛ tali oratione ꝓlata ex ordinatione diuina habet̄: ꝙ hoc cōtentū sub specieb⁹ est corp⁹ christi: ꝛ ꝙ corp⁹ christi cōtinet̄ sub speciebus. Unde li hoc nō demonstrat indiuiduū signatū ꝛ certū alicui⁹ speciei: sed magis indiuiduū generis quasi vagū ꝛ indeterminatū. ¶ Tertio d'r: ꝙ ista oratio vt est causatiua talis effectus vel presentie corporis christi sub speciebus est prior naturaliter tali presentia: et per cōsequens suo significato inesse. quia causa prior est naturaliter suo effectu: licet quādoqꝫ simul sit duratione sed in proposito nō est etiam simul duratiōe. nā orō est dum ꝓfert̄. ꝓfertur autē in tp̄e precedēte illud instās: in quo signatū suū habet̄ scꝫ corp⁹ christi presens. ꝛ planū est ꝙ temp⁹ nō est simul cū instāti termināte. ¶ Quarto d'r: ꝙ nō est causatiua vt vera nec vt falsa sed non vt neutra. ꝙ non vt falsa: patet: nec vt vera etiā. qꝛ prius natura est causatiua ꝙ̄ sit vera. nō em̄ est vera nisi quia significatum vel signatum est presens. ꝛ planum est ꝙ signatum esse presens presupponit orationem esse causatiuam: sicut effectus causam. Et ꝙ oratio bene sit prior natura sua veritate: patet. quia fundamētum prius est relatione fundata in ipsa. oratio autem est fundamentum veritatis sue quasi cuiusdam relationis ad obiectum et conformitatis etiam accidentalis. vnde ꝛ potest sibi non inesse talis conformitas. Eadem enim oratio potest esse falsa vel vera si cōformetur obiecto vel deformet̄ sibi. ¶ Quinto dicitur cōsequēter ad ista: ꝙ ista oratio nō ē causatiua inꝙ̄tum significatiua ꝛ vera illa veritate ꝛ significatione. quam nata est habere ex significatis dictionum. quia vt sic posterius vera est ad effectū suum. sed magis est causatiua inꝙ̄tum est signum sensibile quoddam a deo sic institutum ad hoc efficaciter significandum et causandum modo supra dicto de sacramentis. ¶ Ultimo dicunt aliqui volentes hanc positionem sustinere: ꝙ in illo instanti durationis: pro quo verificatur oratio predicta: imaginanda sunt tria signa nature. Primū in quo vel pro quo propositio ē neutra: puta nec vera nec falsa. licet enim sit vera: tamen pro tali signo nature non conuenit sibi. Et pro illo signo est prior natura presentia corporis christi sub specie panis: sicut causa prior est effectu. Secundum signum nature est ibi: pro quo est ibi presens corpus christi sub specie tanꝙ̄ effectus talis propositionis vel orationis. Ultimo est ibi tertium signum. pro quo

Resolutio vltie opiniōis

Nota.

est ista oratio primo vera. quia sua veritas ex presentia corporis christi dependet et per consequens est posterior natura. Sicut etiam dicunt illi de prima opinione: quod duplex veritas inuenitur in ista oratione. vna que est veritas disiunctiue: que superius exposita est secundum eos. et est prior existentia corporis christi sub specie: sicut causa prior est effectu: et oratio causat secundum quod est vera tali veritate. Alia vero inuenitur veritas in ea: que est veritas certitudinis determinate de corporis christi sub speciebus determinate postquam habitum est. et illa veritas posterior est presentia corporis christi. nec secundum illam veritatem propositio est causatiua. ¶ Sed primi ponentes opinionem huius secundi articuli dicunt: quod ista distinctio non est ad propositum quantum ad aliquid. quod propositio vel oratio non est causatiua: nisi secundum quod est aliquid sensibile sic a deo institutum. sed pro quocunque signo nature imaginato in illo instanti durationis terminatio illius prolationis oratio non est aliquid sensibile. Nec est nisi solum in conceptu spirituali: secundum quod non habet esse sacramentale nec sensibile. quare etc. ¶ Sic igitur patet secundum istam viam breuiter recolligendo: quod ista propositio hoc est corpus meum quando profertur: et dum est in proferri: nondum dat intelligere suum significatum. et ita nec est vera nec falsa. sed in instanti terminatiuo illius prolationis sue est vera. non tamen est causatiua inquantum vera: vt dictum est: sed prius naturaliter et etiam duratione causatiua est quam vera. vel si non duratione saltem natura vt neutra. quemadmodum declaratum est supra. Si placet ista opinio teneatur. Hec de secundo articulo principali.

Nota. *Summatio opi. precedentis.*

¶ Quantum ad tertium articulum sunt multe instantie difficiles contra istam positionem.

Instantie contra vltimam opinionem.

¶ Primo quia significare et verificari presupponunt esse propositionis vt patet. sed pro instanti terminatiuo prolationis oratio non est. sicut nec tempus prolationis est cum instanti. ergo tunc non verificatur nec est vera. ¶ Secundo per idem posset argui contra secundum suppositum de dictione. Et confirmatur. quia idem habet significatum et non aliud ipsa dictio in oratione et per se sed si per se diceretur: statim ipsa prolata haberetur significatum eius. ergo similiter in oratione quantumcunque alie nondum sint prolate. ¶ Tertio sic contra tertium suppositum. quia illud indiuiduum vel particulare entis vel substantie quod demonstratur per istud pronomen hoc: aut est totaliter idem ex natura cum indiuiduo signato corporis christi. aut aliquid distinctum ab ipso. Si primo modo: tunc idem est dictu: hoc est corpus meum. sicut corpus meum est corpus meum. et tunc licet oratio sit vera: non tamen est forma conueniens alicuius sacramenti. quia nec est effectiua. Quia enim homo sit homo: nulla est causa. vii. metha. Si ad distinctum ex natura rei: tunc habetur primo in sacramento aliquod indiuiduum distinctum a corpore christi. quod est falsum. similiter ibi essent plura indiuidua simul. Et similiter in quolibet indiuiduo. vnde non videtur genus habere aliquod indiuiduum antequam descendat in speciem. et postquam descendit in speciem non videtur habere aliam rationem vel differentiam indiuidualem a differentia indiuiduali constitutiua indiuidui speciei. ¶ Quarto contra primum dictum ad propositum. quia propositio de presenti vera necessario habet secum suum signatum. Ab eo enim quod res est dicitur oratio vera. sed sic non est in proposito. quia oratio illa non est pro illo instanti nec in illo instanti. et sic non habet secum suum signatum. et est de presenti. ergo etc. ¶ Quinto contra aliud dictum quod scilicet oratio est causatiua. quia aut est causatiua quando est: et profertur: aut quando non est. Non potest dici quando profertur: et est. quia tunc nihil est de effectu. nec pari ratione quando non est. quia non minus requiritur: quod causa sit quando causat: quam quod effectus quando causatur. ¶ Sexto contra tertium dictum quia licet causa id quod est sit prior natura effectu: tamen inquantum causa est simul cum effectu. quia causa et effectus sunt simul natura inquantum correlatiua. sicut et quelibet alia relatiua. Non ergo oratio illa inquantum causatiua est prior natura presentia illa corporis christi. ¶ Septimo contra quartum dictum: quod oratio est causatiua vt vera nec vt falsa. contra oratio est causatiua vt est signum: sicut et sacramentum. sed vt signum est vera vel falsa. quia ista priuatiue opponuntur circa signum et circa orationem: vt videtur. ita quod non est neutra. Aut enim conformiter enunciat ipsi rei: et sic vera. aut non conformiter: et sic falsa. et inter contradictoria non est medium pro quocunque signo nature vel durationis. vt videtur ergo etc. ¶ Octauo contra quintum dictum. quia vniformiter est ista oratio causatiua modo: sicut et quando christus eam protulit conficiendo corpus suum. sed tunc naturaliter prius fuit significatiua ex proprijs dictionibus quam causatiua talis effectus vel saltem non posterius. et sic etiam vera: vt videtur. et causauit inquantum significatiua. sic alioquin non assumpsisset christus magis conuenienter hanc orationem quam aliquam vocem non significatiuam. quod non videtur verum ergo sacramentum et consecratio sit eiusdem rationis modo sicut tunc: ita bene est causatiua vt significatiua. et per consequens vera secundum significationem suam ex proprijs dictionibus non solum ex institutione christi: licet non nisi concurrente institutione: sicut et tunc. Et sic videtur hec positio dubia in multis.

¶ Ad primum

Solutio instantiarum contra. 6. et vlti. opi.

tamen istorum sustinendo eam dici potest: quod non cogit. nam ita concluderet: quod conceptus formatus per dictionem haberetur ante terminationem dictionis vel prolationem eius. Et tamen non habetur sicut patet. Dicitur ergo quod tunc oratio significat: et verificari potest: vel verificatur: quando ipsa non est. scilicet pro illo instanti terminatiuo sue prolationis. licet enim non sit oratio in re vel in prolatione: est tamen in conceptu et in mente intelligentis eam quasi signum rememoratiuum vel representatiuum talis vnionis extremorum. vnde orationem esse veram magis est eam esse in mente: quam in re. Vnde et ipsa veritas propositionis non est nisi quedam respectus conformitatis secundum rationem ad ipsam rem. Et aliquis potest habere propositionem veram in mente dato quod non proferat eam in re: sicut patet. Si dicas quod oratio vera causat conceptum verum in mente: quando est vera. sed non potest causare realiter: quando non est. ergo etc. Dico quod oratio in prolatione non causat realiter conceptum de ipsa. quia non est quando causatur conceptus de ipsa. Sed dico quod mens causat talem conceptum: prius tamen oratione prolata: quasi aliquo prerequisito ad excitationem sensus per vocem sensibilem et excitationem ipsius. quo facto intellectus apprehendens talem propositionem per discursum rememorando: talis oratio significat hoc: comparat ipsam ad vnionem extremorum significantia

et si est in re pro qñ ipsam significat: iudicat eā veram. si nō: iudicat eā falsam. ¶ Ad scdm similit' potest dici de dictione: sicut suo modo dictū est de oratione. Ad illud quod additur contra scdm: dico: ꝙ dictio ſm se idem habet significatum siue per se siue in oratione. sed tamen aliter habet ipsum in oratione: et aliter distincte et per se accepta. sicut patz. ꝙ licet pars eandē naturam habeat in toto ⁊ extra totum: sicut lapis in domo vel extra domum: tamē aliter hinc et inde. sic dictio hinc et inde. quia per se accepptata habet suum significatum actu ⁊ distincte habitū in termino sue prolationis. sed inq̄tum pars orationis habet ipsum in potētia quasi ⁊ ordine quodam cum alijs dictionibus ad vltimū instans prolationis totius orationis: sicut ⁊ oratio ipsa. quia in hoc sequitur legem sui totius.

¶ Ad tertium de illo indiuiduo generis dico: ꝙ sicut genus species ⁊ differentia et indiuiduū sunt essentialiter idem: ita indiuiduuȝ generis ⁊ speciei sunt essentialiter idē puta hoc animal ⁊ hic homo. Et sicut genus et species ex natura rei aliquo modo distinguuntur: sic etiam indiuiduum generis et speciei: hoc animal ⁊ hic homo. Et sicut species includit genus: sic indiuiduum speciei includit indiuiduū generis. sicut hic homo includit hoc animal vel hanc substantiam. ¶ Ad illud quod subdit' dico ꝙ habetur in sacramēto substantia q̄ est in corpore christi nō alia substātia nec aliud indiuiduum essentialiter distinctum ab eo. Ad argumentum dico: ꝙ genus prius descendit in speciem q̄ⁿ habeat indiuiduū. vnde dico: ꝙ species prior est q̄ⁿ indiuiduum generis. tamē indiuiduum generis prius est q̄ⁿ indiuiduum speciei: sicut hoc animal q̄ⁿ hic homo. Et qñ dicis: ꝙ genus post descensum in speciē non habet indiuiduum nisi indiuiduū speciei ⁊ includens speciē dico ꝙ non est verū. licet illud indiuiduū bene sit essētialiter idē cū indiuiduo speciei: sicut et genus cū specie. Qñ dicis vltra: ꝙ tunc in quolibet essent tot indiuidua quot sunt genera subalterna ⁊ genus generalissimum ⁊ species specialissima. dico ꝙ non habeo pro incōueniēti: ꝙ vnū indiuiduum essentialiter sicut hic homo sit tot indiuidua distīcta aliquo modo ex natura rei: sicut suo modo vnū indiuiduū cōpositum includit plura indiuidua partialia. quia ⁊ indiuiduum materie hāc materiā ⁊ indiuiduum forme scȝ hanc formā. Aliter dici potest. ꝙ proprie loquēdo nō sunt plura indiuidua. sicut dato ꝙ sint plures scientie in eodem: non est plures scientes. Aliter diceretur: ꝙ licet genus species ⁊ differentia differant ex natura rei: non tamen indiuidum huius ab indiuiduo illi⁹ nisi scdm rationem. ⁊ hoc sufficit scdm aliquos ad propositum. sed de hoc non curo. Quando ergo dicitur hoc est corpus meū non est omnino idem dictu sicut ꝙ corpus meum est corpus meū: sed est dictu hec substātia est corpus meū: nec ista oratio effectiua est hui⁹ scȝ ꝙ hec substātia sit corpus christi: sȝ est effectiua: ꝙ hec substātia que est corpus christi: sit hic. vel ꝙ substātia panis conuersa est in corpus christi. ¶ Ad quartū dicitur: ꝙ oratio q̄ⁿtūcunq̄ de presenti non habet necessario suū signatum vel suum cōceptum secū in suo proferri ⁊ esse. sed sufficit ꝙ pro vltimo instanti sue prolatiōis. Nec est in hoc differētia inter orationē de presenti ⁊ de preterito vel futuro: sed in hoc conueniunt. differūt aūt bene in veritatibus suis scdm diuersas partes vel instantia temporis. in quibus ponitur vnio extremorum in re significata per tales orationes. quare ⁊c. ¶ Ad quintum potest dici illa oratio causatiua: quādo nō est quia tunc ponitur signatum eius. Sed nō est dicēdum: ꝙ proprie ⁊ realiter sit causatiua: sicut bene concludit argumentū: ⁊ sicut supra dictum est de sacramētis sed est causa vulgariter ⁊ minus proprie loquendo pro tanto: q2 ipsa prolata ex ordinatione diuina et instanti terminatiuo sue prolationis ponitur talis effectus a deo effectiue. sicut alicui eunti romam confertur prebenda: quādo venerit romam. Et solet dici: ꝙ via illa dedit sibi illam prebendā vel fuit causa collationis prebēde. licet via iam non sit: sed preterita sit: quādo sibi confertur prebenda. ¶ Ad sextū dico. ꝙ licet causa q̄ⁿtum ad respectum sit simul cum effectu etiam q̄ⁿtum ad respectum: tamen q̄ⁿtum ad fundamentū est prior natura q̄ⁿ effectus. Et sic in proposito potest dici. Tamen dico: ꝙ oratio illa signū sensibile non est vere ⁊ realiter causa. nec habet realem aliquem respectum ad effectum sacramenti. sed si habet aliquem respectum ille est rationis ideo ⁊c.

¶ Ad septimum dico: ꝙ oratio causatiua est inq̄ⁿtum sensibile signum a deo institutum ad hoc non ex sua sensibilitate sed ex institutione. Quando dicis: aut vt vera: aut vt falsa. dico ꝙ nec vt vera nec vt falsa. Tu dicis nō vt neutra. quia nō potest esse neutra. dico ꝙ in sua prolatione est neutra ⁊ in suo esse sensibili. quia cū profertur: significationē suaȝ vel conceptum suum non habet. sicut dictum est supra. Non tamen est causatiua vt neutra. quia hoc non est sibi ratio causandi licet neutra existat. Tu dicis: ꝙ non potest esse neutra. dico ꝙ immo. Ad probationem dico: ꝙ licet res sit vel non sit: quādo oratio profertur: nec sit dare medium: tamen non oportet ipsam esse veram tunc vel falsam. ita ꝙ verum ⁊ falsum non opponuntur priuatiue circa orationem pro omni tempore scilicet pro tempore sue prolationis: sed magis pro instanti sue terminationis scdm habitudinem cōformitatis vel priuationem seu difformitatem ad rem quā significat' per orationē sicut videns ⁊ cecū circa canem non pro quocūq̄ tēpore. sed pro determinato. ¶ Ad octauum dico ꝙ vniformiter ista oratio est causatiua: modo sicut ⁊ fuit qñ christus eam protulit cōficiēdo corpus suū. Est enim consecratio eiusdē rationis: sicut tūc fuit. licet modo dicatur recitatiue a sacerdote. qd patet per verba precedentia. si enim nō dicerētur recitatiue: sequeretur ꝙ in verbis sequētibus consecrationem sanguinis diceretur falsum: cum dicitur: qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum. planum est enim: ꝙ hoc amodo in futurum non fiet: ꝙ sanguis christi effundetur. Quādo dicis vltra ꝙ prius natura q̄ⁿ terminetur prolatio eius: et esset causatiua effectus sacramenti: habuit suum significatum ex dictionibus proprijs et suam veritatem: dico ꝙ non Quando dicis ꝙ tunc frustra christus accepisset talē orationē: sed debuisset assumpsisse vocem aliquā nō significatiuā: dico ꝙ ita bene assumpsisset si voluisset aliquā vocē nō significatiuā: ⁊ in ipa cōfecisset et cōficiendū esset: si voluisset. sed hoc non fecit: sed orationem et vocem significatiuā assūpsit quasi magis cōgruam ad operandū ⁊ cogitandum

et deuotionem miniſtri ⁊ aliorum inflammandum. Hec de tertio articulo principali. Uide tamen ꝙ ſm̃ iſta dicta in tertio articulo poſſent ſolui aliqua argumenta prius facta cõtra primas opiniones.

Ad rões ꝑncipa.

¶ Ad primum argumentum principale patet quid dicendum ex predictis ſcilicet ꝙ li hoc inq̃tum ſit dictio per ſe accepta demonſtret aliquid preſens in termino ſue prolationis. Aliter tamen demonſtrat: vt eſt pars orationis q̃tumcũq; coniunctũ cum verbo preſentis temporis ſicut dictum eſt. tunc enim demõſtrat in inſtanti terminatiuo prolationis totius orationis ⁊ cũ eſt preſens illud qđ demõſtrat: ⁊ oratio eſt vera. ¶ Ad ſcđm dico: ꝙ li hoc demonſtrat particulare entis: quod eſt ſubſtãtia. vel particulare ſubſtantie ſcʒ hanc ſubſtantiã. Et licet illa ſubſtantia ſit corpꝰ chriſti: nõ tamen eſt idem dictu hoc ẽ corpus meũ: ſicut corpus meũ eſt corpus meum ſicut patuit ex predictis. ¶ Ad tertiũ dico: ꝙ licet iſta oratio ſit cauſatiua per modũ qui dictus eſt ſupra: non tamen prius ſignificat corpus chriſti eſſe preſens: q̃ ſit preſens: ſed ſimul hoc ſignificat: ⁊ corpꝰ chriſti eſt preſens. ⁊ ideo non eſt falſa.

¶ Diſtinctionis None.
Queſtio Tertia.

Tertio quero de iſto ſacramẽto q̃tum ad ſuſcipiẽtes vel tempus ſuſcipiendi ſimul pro diſtinctione ſequenti: vtrũ iſtud ſacramẽtũ licite poſſit tantũ ſuſcipi a ieiuno ⁊ exiſtẽte ſine peccato mortali. ¶ Uidetur ꝙ regulariter ſit ſuſcipiendũ a nõ ieiuno. q: xp̄s iſtud ſacramentum inſtituit poſt cenã: ⁊ diſcipulis ſuis ſuſcipiẽdũ tradidit. ꝫ ſic debet fieri (vt videt̄) exẽplo xp̄i. ¶ Secũdo ſic apoſtolus ꝑme ad corĩthi. xj. ſi qs (inquit) eſurit domi mãducet. ꝫ videtur ꝯcedere: ꝙ poſtꝙ poſſit homo mãducare: ⁊ bibere: ⁊ poſtea ad eccleſiã venire: ⁊ cũ alijs iſtud ſacramẽtũ ſuſcipere. ¶ Tertio videtur: ꝙ exiſtens in pctõ mortali licite poſſit iſtud ſacramẽtum recipere. Primo q: vnuſquiſq; ſiue peccator ſiue iuſtus adultus ex ꝑcepto eccleſie ſemel in anno tenet̄ cõicare. ſed nullꝰ peccat faciẽdo id ad qđ tenet̄ ꝫ ⁊c̃. Itẽ de ꝯſecratione di. ij. relatũ dr̄ ꝙ ſacerdos qui ꝯſecrauit tenet̄ cõicare. ſed põt ꝯtingere: ꝙ tunc eſt in pctõ mortali. ergo ⁊c̃.

i. ad corĩthios. xj.
De ꝯſec. diſtin. ij.

¶ Contra primũ eſt ꝯſuetudo eccleſie ⁊ ordinatio de ꝯſecratione diſt. ij. ſi quidem. ¶ Contra ſcđm eſt apoſtolus ꝑme ad corinth. xj. Qui mãducat ⁊ bibit indigne ⁊c̃. ſʒ ille q̃ recipit in pctõ mortali: mãducat indigne. ergo ⁊c̃.

i. ad corĩthios. xj.

¶ In iſta queſtione ſic ꝓcedã. ¶ Primo premittã quot modis recipit̄ hoc ſacramẽtũ. ¶ Scđo vtrũ debeat vel poſſit licite recipi a ſolis ieiunis. ¶ Tertio vtrũ a ſolis iuſtificatis vel ſine pctõ mortali. ¶ Ultimo ad rationes.

q̃t modis ſacr̄m eucha. recipiatur.

¶ Quantum ad primum dico: ꝙ aliquis põt ſacramẽtũ hoc percipere: ⁊ nõ ſacramẽtaliter. ⁊ iſto mõ recipit iſtud ſacr̄m quicunq; recipit hoſtiã ꝯſecratã nõ dijudicãs hoc ſacr̄m ab alijs cõmunibꝰ cibis ſicut reciperet vna vacca. vnꝰ bos vel vnus puer. ſiue vnꝰ amẽs qui comederet hoſtiã cõſecratã. Et iſto mõ recipiũt illi q̃ nõ ponũt differẽtiã inter hũc cibũ ⁊ alios cibos: nec ad ipm̃ habẽt reuerẽtiã. Cõtra quos loquit̄ apl̄s ꝑme ad corĩt. xj. iudiciũ ſibi mãducat ⁊ bibit: nõ dijudicãs corpꝰ dñi. Et iſtud põt eſſe vel ex infidelitate: ſicut reciperet iudeus vel ſarracenꝰ. vel ex ꝯtẽptu: ſicut malus chriſtianꝰ: etiã ſtãte fide. ¶ Scđo mõ percipit̄ hoc ſacr̄m ⁊ ſacramẽtaliter: ſed nõ ſpũaliter: ſicut recipit ipm̃ quilibet chriſtianꝰ credẽs veritatẽ huius ſacramẽti: ⁊ habẽs reuerẽtiã ad ipʒ tñ ẽ in peccato mortali aliquo. q: nõ ſufficiẽter diſpoſitus ad vitãdũ mortale pctm̃ in iſta receptiõe: ⁊ ad ꝯſequẽdũ grãm ſpũalẽ: q̃ cõfertur cõiter in ſuſceptione ſacramẽti: ⁊ q̃tũ eſt ex pte ſacramẽti. ¶ Tertio mõ recipit̄ hoc ſacr̄m ⁊ ſacramẽtaliter ⁊ ſpũaliter: qñ ſcʒ nõ ſolũ recipit̄ hoſtia ꝯſecrata nec ſolũ creditur veritas ſacramẽti: nec ſolũ habet̄ reuerentia qualiſcũq; ad ipm̃: ſed qñ ſuſcipiẽs diſpoſitꝰ eſt: ⁊ fecit qđ in ſe eſt: vt digne recipiat ſacr̄m tunc enĩ grãm ſpũalẽ recipit. ¶ Quarto mõ recipitur hoc ſacr̄m nõ ſacramẽtaliter ſed ſpũaliter ex deuotiõe ad iſtđ ſacr̄m ⁊ iſto mõ recipit fidelis deuotꝰ ⁊ ſufficiẽter diſpoſitꝰ ſine pctõ mortali exiſtẽs deſiderãs illud ſacr̄m. licet ipm̃ nõ ſuſcipiat aliquo impedimento alio occurrẽte: vel q: non habet: qui miniſtret ſibi vel hmõi. Hec de primo articulo principali.

i. ad corĩthios. xj.

¶ Quãtum ad ſecũdum articulum dico breuiter ꝙ nullus excepto caſu neceſſitatis debet recipere hoc ſacr̄m niſi ieiunꝰ ieiunio nature dico: nõ ſolũ eccleſie. Eſt enĩ differẽtia inter ieiuniũ eccleſie ⁊ ieiuniũ nature. Nã ieiuniũ nature dicit priuationẽ cibi vel potꝰ in ſtomacho recepti vel in via ad ſtomachũ: ita ꝙ nihil intret ſtomachũ ĩ illo die a ꝑncipio diei vel poſt ꝑncipiũ in quo dr̄ ieiunus. Et ita pʒ: ꝙ ieiuniũ nature ſoluit̄ per ſumptionẽ cuiuſcũq; cibi vel potꝰ vel ſpecierũ vel medicinaliũ. Ieiuniũ vero eccleſie nõ ſoluit̄ niſi ꝑ aliquã refectionẽ extra ordinariã ꝑter morẽ eccleſie. Unđ per ſpecierũ ſumptionẽ vel medicinaliũ vel potũ ſaltẽ poſt prandiũ nõ ſoluit̄ ieiuniũ eccl'ie. ¶ Dico igit̄ ꝙ licite ⁊ regularit̄ nõ põt q̃s ſuſcipe iſtud ſacr̄m niſi ieiunꝰ ieiunio nature. Et hoc eſt niſi ꝓpter ordinationẽ eccl'ie vel xp̄i reuelatã ab ipo eccl'ie ſiue per apl̄os. que quidẽ ordinatio ꝯgrua eſt ꝓpter reuerẽtiã ſacramẽti: q̃ maior eſt cõiter in ieiuno q̃ in pranſo. De hoc habet̄ de ꝯſecratiõe di. ij. Et ſumit̄ ab augu. ad inq̃ſitiones ianuarij. placuit inq̃t ſpũi ſancto in honorẽ tãti ſacramẽti: vt prius in os ſacramẽti dñicũ corpꝰ intraret: q̃ alij cibi. ⁊ ideo vbiq; mos iſte ſeruat̄. ¶ Scđo dico: ꝙ in caſu neceſſitatis vel ꝑcepti maioris q̃ ſit illud ꝑceptũ eccl'ie de percipiẽte ieiunio põt aliq̃s ſuſcipere hoc ſacrʒ nõ ieiunꝰ ieiunio nature dico nec etiã ieiunio eccleſie. In caſu neceſſitatis vel infirmitatis. ſicut alicui cõſtituto ĩ graui infirmitate: ſic ꝙ timet̄ ꝓbabilit̄ de morte: ne decedat ſine viatico vel hmõi. In caſu etiã maioris ꝑcepti de ꝑcipiẽdo nõ ieiuniũ q̃ ieiunum in quo etiã videt̄ diſpẽſatũ eſſe de illo minori ꝑcepto. ſicut ſi aliq̃s ſacerdos ꝑcipiat ĩ ꝑceptiõe ipꝰ ſanguinis fuiſſe miſtratũ aquã ⁊ nõ vinũ. tenet̄ iʒ perceperit totã aquã vel ptẽ: ⁊ ſit nõ ieiunꝰ: cõplere ſacr̄m ⁊ facere miſtrari vinũ: ⁊ ꝯſecrare ſanguinem et ſumere ipſum. et omnia iſta ſi poterit cau-

Nõ ieiunus an liceat recipere ſacramẽtũ eucha.

De fractiõe ieiuniorũ.

Auguſt.

Nõ põt ſacr̄m eucha. ab inieiuno recipi.

te sine scandalo populi. et si non sine scandalo non
debet curare. quia scādalum passiuū est ⁊ pharis eo
mat.16. rum. de quo non curauit christus math. xvj. Sini=
te (inquit) eos ceci sunt ⁊ duces cecorum. preceptū
enim maius est: ꝙ sacramētum quādo conficitur:
integre perficiatur: ⁊ percipiatur a conficiente: ꝙ̄
ꝙ ieiune percipiatur propter integritatem ⁊ per=
fectionē sacramēti. Unde ad illud ponitur magna
pena cōtra trāsgrediētes. ⁊ iudicatur ꝙ ille qui cō
trariū facit reus est corporis dn̄i. et ꝙ sine grandi
sacrilegio fieri nō potest. ⁊ ꝙ talis a cōmuniōe vno
De ꝯsec. anno repulsum se nouerit. Unde de consecratione
distin.ij. di.ij. Cōperimus: dicitur de cōficientib⁹: ꝙ aut sa
cramēta integra percipiant: aut ab integris arceā
tur. Et subditur ratio. quia diuisio eiusdem sacra=
menti sine grandi sacrilegio nō potest prouenire.
Et de cōsecratiōe di.ij. Felatum dicitur: ꝙ hi qui
sacrificantes nō edunt: rei sunt dn̄ici sacramenti.
Hoc etiam vt puto nō solum est preceptū ecclesie
sed christi. quia apostolis quibus dedit potestatē
cōficiendi: non solum precepit sumere corpus chri
mat.26. sti: sed etiā sanguinem: sicut patet math. xxvj. ⁊ lu=
⁊ Lu.22 ce. xxij. ¶ Et ideo dico. ꝙ in hoc casu tenetur ali=
quis cōmunicare nō ieiunus ieiunio naturali. ⁊ eo
ipso in hoc casu reuocatum est preceptum de com=
municādo ieiunus. vel ecclesia nō intendebat per
ipsum ligare in hoc casu. quia illud preceptum for
tius est ⁊ artius. Sicut etiā patet: ꝙ in aliquo casu
etiam cōmunicat aliquis nō ieiunus. Nam in die
parasceues particula hostie consecrate percipitur
cum vino nō consecrato. quia alio die precedente
hostia cōsecratur: ⁊ reseruatur: ⁊ vinum non reser=
uatur. Er probabile ⁊ manifestum videtur: ꝙ vinū
illud prius venit ad stomachū: ꝙ̄ illa particula ho
stie. quare ⁊c. Nec oportet propter integritatē sa=
cramēti: ꝙ sacerdos in die parasceues recipiat san
guinem: q: illud preceptum non est nisi quādo per=
cipiens consecrat: vel debet cōsecrare vtrūq; ⁊ cor
pus scilicet ⁊ sanguinē: non autē hoc requiritur in
qualibet perceptione: puta quādo neutrum confi=
cit vel consecrat: sicut patet de laico: qui recipit cor
pus ⁊ non sanguinē. Hec de secundo articulo prin
cipali.

An solis iustificatis liceat recipe sacramētū eucharistie.

¶ Quantū ad tertiū articulum di=
co: ꝙ aliquis
potest intelligi percipere sacramentū hoc in pecca
to mortali tripliciter. ¶ Primo modo in actu. q:
tūc peccat actualiter ⁊ mortaliter scd̄m actū inte=
riorē aliquē vel exteriorē. ⁊ de isto recipiente cum
actu peccandi mortaliter: patet ꝙ peccat mortali=
ter alio nouo peccato. q: recipit idigne: ⁊ facit irre
uerētiā sacramēto. ¶ Scd̄o modo potest hoc intel
ligi q: recipit sacramētum post peccatum mortale
preteritum de quo nō penituit. nec penitet de isto.
Et de isto dico. ꝙ si ē negligētia penitēdi vel igno
rantia supina vel crassa vel affectata: qd̄ sibi non li
cet recipere sacramētum q: talis ignoratia nō ex=
1. ad cori cusat. Tenetur eñ quis suā cōscientiā examinare
thios.11. et probare iuxta dictū apostoli prime ad corinth.
xj. probet seipsum homo ⁊ sic de pane illo edat: et
de calice bibat. Si autem nō sit negligentia crassa:
puta quia precessit examinatio sufficiens: nec oc=
currit illud peccatum: de omnibus que occurrerūt
fuerit contritus et confessus prius licet communi
care, nec peccat cōmunicando: licet aliquod pecca=
tum lateat quod fuerit traditum obliuioni. Tum
q: post talē inquisitionē attritus ⁊ confessus si mo
reretur saluaretur. nec requiritur maior exquisitio
cōsciētie ad bene cōmunicādū ꝙ̄ ad bene moriēdū
ꝙ̄tum ad hoc. Tū q: alias q̄libet cōmunicādo ex=
poneret se periculo. q: nescit ꝙ̄tūcūq; diligent̄ suā
cōsciētiā examinet: an aliqd̄ pct̄m lateat ipsuz. Iu
xta illd̄. delicta q̄s intelligit ⁊c̄. Et ecclesiastes. ix.
Eccle.9 Nescit homo vtrū amore vel odio dignus sit. nisi
forte accipiatur hoc de amore finali. Tū quia non
esset sacramētum eucharistie cōueniēs viatori. q:
talis noticia perfecta de peccatis suis viatori non
cōuenit ideo ⁊c̄. Dico etiā vltra ꝙ si aliquod tale
peccatum latēs diligente inquisitione ⁊ confessiōe
premissa inueniatur in suscipiēte ꝙ deletur per eu
charistiam. Nō tn̄ puto ꝙ inueniatur q: per sacra=
mentū penitentie precedens delebatur. ¶ Tertio
modo potest illud intelligi: ꝙ si aliquis suscipiens
sacramētum de peccato preterito penitet vel peni
tuit: tamē de primo nō est confessus. et de isto dico
ꝙ si occurrat oportunitas tenetur prius confiteri:
nec licet sibi recipere hoc sacramentū: nisi prius cō
fiteatur dato etiam ꝙ sit in gratia ⁊ contritus non
solum attritus. Et ratio est. quia hoc sacramētum
est vnitatis ecclesie. vnde ⁊ significat vnitatē corpo
ris ecclesie ⁊ corpus christi misticū. ⁊ ideo non de=
bet nec licite potest ipsum recipere: nisi prius confi
teatur: ⁊ reconcilietur ecclesie habita oportunita=
te. Si autem nō occurrit oportunitas confitendi:
et potest vitare ne cōmunicet absq; scandalo acti=
uo: adhuc nō licet sibi cōmunicare: sed tenetur dif=
ferre. Si aūt sine scandalo vitari non pōt vtpote si
sit indutus ad celebrandū: et occurrit sibi cōscien=
tia de peccato mortali: de quo nō est cōfessus ⁊ nō
habet cōfessorē in promptu. vel si habet: nō tamen
est in pūcto in quo possit ꝯfiteri: vt in secreto misse
vel hmōi ⁊ in casibus cōsimilibus: licz sibi cōmuni
care cum penitentia et contritione ⁊ proposito con
fitendi: vt scandalum euitetur. Nec aliquod pre=
ceptum obligat ipsum ad actum confitendi ꝓ tūc.
nec peccat nisi forte in talē necessitatē seipsum sciē
ter ⁊ aduertenter induxisset.

¶ Ad primum principale argumētum
dico: ꝙ scd̄m augustinū Ad principalia argumēta.
licet christus sic fecerit ad imprimēdum cordibus
discipulorum nobilitatem et altitudinem huius sa
cramenti quasi nobilissimi iocalis collati in fine: ta
men non sic est faciendum sed per apostolos postea
ecclesie reuelauit: quo ordine sumendum sit hoc sa
cramentum. ¶ Ad secundū dico. ꝙ verba illa apo
stoli: si quis esurit: domi manducet: non sunt intel=
ligenda: ꝙ manducandum sit ante sumptionem eu
cgaristie: sed post. Non enim debet aliquis seipm̄
inebriare vel saturare de illis speciebus euchari=
stie in ecclesia: sed si habet famem vel sitim debet ex
pectare vsq; ad domum suam post sumptionē eu=
charistie. vnde et laudabilis est consuetudo latine
ecclesie: que in tam parua quantitate specierū mi=
nistrat hoc sacramentū: vt non possint sumi ad cra
pulam vel superfluitatem. ¶ Ad tertium dicitur
ꝙ aliquis non peccat faciendo id ad quod tenetur
et eo modo quo tenetur ad illud ex precepto ratiō=
nabili. sed ad cōmunicandum in peccato mortali
quis non tenetur: sed tenetur seipsum preparare: si
cut et cōmunicare: si est in peccato mortali.

¶ Ad quartum patet quid sit dicēdum ex dictis.

¶ Distinctionis Decime.
Questio Prima.

Circa distinctionē decimam quero. Primo vtrum corpus christi sit realiter presens ⁊ veraciter sub specie panis facta consecratione. Et eodem modo potest queri de sanguine sub speciebus vini?

¶ Videtur ꝙ non: quia illud quod est sub aliquo tanꝗ in signo: nō est in ipō vel sub ipso veraciter ⁊ realiter. sed corpus christi est ibi tanꝗ in signo. quia tāꝗ in sacramēto. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. corpus christi si esset sub specie cōtineretur a specie sed hoc est impossibile. quia maius nō potest cōtineri a minori licet econuerso minus a maiori. species autē satis minor est ꝗ corpus ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. impossibile est aliquid realiter et veraciter contineri sub aliquo: qd̓ prius nō continebatur sub illo: nisi facta mutatione aliqua vel in continente vel in contento. sed nulla ibi mutatio fit: que valeat ad propositum. Nec in specie quia solum per consecrationē fit sine subiecto: que prius erat in subiecto. sed ista mutatio ad propositum nihil facit. Similiter etiā quia corp⁹ christi non mutatur aliqualiter. quia tunc precipue mutaretur localiter. hoc autem non est verum. q̄ non mutat locum suum in celo. ergo ⁊c̄.

mat. 26. Luc. 22. ¶ Contra math. xxvj. ⁊ luce. xxij. dicit christus corpus suum veraciter ⁊ realiter contineri. hoc est (inquit) corpus meum. ⁊ sic etiam de sanguine suo modo.

¶ In ista questione sic procedā.

¶ Primo ostendam. ꝙ corpus christi facta consecratione veraciter ⁊ realiter continetur sub specie panis ⁊ est ibi presens. ¶ Secūdo inquiram: vtrū precisa ratio quare corpus christi est ibi presens: sit cōuersio substātie panis in corp⁹ christi vel non. ¶ Et tertio dato ꝙ non ostendam vtrum fiat ibi presens per aliquam mutationem et que sit illa mutatio vel qualis ī corpore christi. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Depn̄tia corp. xp̄i sub sacr̄o opīo hereticorū. ¶ Quantum ad primum articulum dicerent omnes heretici circa veritatem huius sacramēti ꝙ corpus christi non est veraciter et realiter presens sub specie panis. nec esse potest quacunꝗ cōsecratione facta. ¶ Ad hoc adduci possunt multe rationes pro ipsis. ¶ Prima sit ista. Impossibile est idem simul esse in pluribus locis totalibus actualiter ⁊ numero distinctis. Probatur hoc q̄ quātitas est ratio formalis essendi in loco sicut patet: ⁊ per cōsequens vna ꝗtitas in vno loco. igitur cū vnius corporis nō sit nisi vna ꝗtitas sequit̄ propositū. Similiter si posset esse idē corpus simul in pluribus locis: pari ratione in infinitis. ⁊ sic posset fundare simul infinitos respectus ad infinita loca. Similiter etiā idem corpus distaret a seipso. ⁊ ita esset aliud a seipso. sed corp⁹ christi quacūꝗ consecratione facta manet ⁊ est in celo. Quia s̄m augu.

August. et ponit̄ de cōsecratione dist. scd̓a: donec finiat̄ seculum sursum est dn̄s. ⁊ ibidem dicit: ꝙ corp⁹ christi sursum ⁊ in vno loco esse oportet. ¶ Secunda ratio aut corpus christi sub illa specie esset ꝗtum aut nō ꝗtum. Nō potest dici: ꝙ non quātum. quia in celo est ꝗtum. ⁊ tunc simul esset ꝗtum ⁊ nō quātum. quod est cōtradictio. nec potest dici ꝙ quantū quia tūc esset ibi modo quantitatiuo. Quantitas enim non potest esse in loco: nisi modo quātitatiuo. quia talis modus inseparabilis est ab ipsa: ⁊ econuerso. sicut modus qualitatiu⁹ a quātitate. sed nullum maius modo quantitatiuo pōt esse in minori: vel cōtineri ab eo. ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. aut in eucharistia esset pars corporis christi cū parte eucharistie: ⁊ totum cū tota: aut totum cum qualibet vel sub qualibet parte eucharistie vel hostie: et totū sub tota hostia. non pōt dici: ꝙ totū sub tota: et pars sub parte. q̄ hoc est impossibile nisi ꝗtitates sint equales ⁊ continentis scʒ et contenti: vt patet. Et similiter sequeretur: ꝙ nō essent oēs partes corporis simul sub eadē parte hostie. Nec scd̓o modo quia ꝗtum necessario haberet partem extra partē alioquin nō esset ꝗtum. sed omne habens partem extra partem cōtentum in aliquo. sic continetur. ꝙ sicut totum toti coexistit: ita pars parti quia alioquin nō esset extra partē: sed in parte vel cum parte. ergo ⁊c̄. ¶ Quarta ratio impossibile est ꝙ idē simul moueatnr et quiescat: vel possit etiam moueri motib⁹ cōtrarijs. ratio est. quia quies est priuatio motus. impossibile est autē ꝙ eidem simul insit habitus ⁊ priuatio siue per se siue per accidēs. ⁊ similiter impossibile est: ꝙ duo cōtraria insint simul. sed si corpus xp̄i esset sub hostia moueret̄. ad motū hostie ⁊ in celo quiesceret. ergo simul moueretur ⁊ quiesceret. Similiter etiā in diuersis hostijs posset simul moueri motibus cōtrarijs. q̄ in vna sursum: et in alia deorsum. ergo ⁊c̄. motis em̄ specieb⁹ moueretur corpus christi. q̄ motis nobis mouent̄ omnia que sūt in nobis. ¶ Quinta rō. si corp⁹ christi simul est sub plurib⁹ hostijs: sequitur ꝙ plures hostie sunt simul quia quecūꝗ vni ⁊ eidem sunt eadē inter se sunt eadem. ergo similiter quecunꝗ vni et eidem locato id est corpori christi sunt simul inter se sunt simul sed falsum est cōsequens sicut patet ꝗ ⁊c̄. ¶ Sexta ratio. quia illud quod repugnat apparentibus de facto ⁊ de possibili est falsum ⁊ impossibile. sed apparentibus veris de facto et possibili repugnat idem corpus sic esse in pluribus locis: et aliquid maius contineri a minori. ergo illud est falsum et impossibile. ¶ Confirmatur hoc. quia impossibile est duas quantitates esse totas simul et non se tangant sexto phisicorū. et per consequens que non commensurentur: et sint equales. et vlterius per cōsequens impossible est: ꝙ quātitas christi que est maior: sit tota simul quantitati hostie: que est minor. ¶ Et ideo dixerunt aliqui heretici: ꝙ corp⁹ christi non est realiter et veraciter presens sub speciebus: et ꝙ hoc est impossibile simpliciter. sed tātum est ibi: vt signatum in signo. quia hostia consecrata tantummodo est signum representatiuum corporis christi. Nec veritatem huius sacramenti possunt capere iudei vel etiam sarraceni et reputant nos pessime ydolatrare in isto sacramento. Unde ⁊ puto: ꝙ omnes philosophi hoc negassent: ⁊ dixissent: hoc eē simpliciter impossibile: licet male et false deducentes ex apparentibus veris.

q: nullum falsum bene deduci pōt ex apparētibus veris. q: ex veris nō sequitur falsum scdō priorum.

De p̄sentia corporis xp̄i sub specie panis facta p̄secra. opi. ꝯtra xp̄ianorum.

Sed istis non obstātibus: dico primo ꝙ nō est impossibile corpus xp̄i veraciter ꝛ realiter ꝯtineri sub specie panis. nec implicat hoc aliq̄ ꝯtradictionem: sicut magis apparebit infra soluēdo ad argumēta ꝛ prosequēdo aliqua: que longum esset modo oīa explicare. Scdō dico: ꝙ de facto corpus xp̄i presens veraciter ꝛ realiter cōtinetur sub specie panis facta ꝯsecratione vel ꝯfectione. Et istud q: est de facto ꝛ cōtingens: per rationem efficacē demonstrari nō potest: sed notū est vnicuiq̄ fideli ex sua fide eadem qua creditur veritas cuiuslibet sacramēti ꝛ cōsimiliter istius sacramenti. Ad hoc est auctoritas euāgelij precipue Mathei. xxvj. ꝛ Luce. xxij. vbi xp̄s dicit suum corpus eē ibi hoc est (inq̄t) corp⁹ meū. hic est sanguis meus ꝛc. Nec potest dici: ꝙ hoc dixerit parabolice vel figuraliter: sicut dicerent heretici. Nam s̄m Augustinū ex verbis xp̄i precedētibus vel sequentibus haberi pōt bene: qn̄ loquitur parabolice seu figuraliter vel etiā aliter. Unde ꝛ Jo. xv. qn̄ dicit ego sum vitis: subiunxit ꝛ vos palmites planū est aūt: ꝙ discipuli nō erant palmites veraciter. sed figuraliter figurati per palmites ꝓpter aliq̄ similitudinem. Et ex hoc pꝫ: ꝙ figuraliter loquebatur xp̄s: qn̄ dixit ego sum vitis. Sed in ꝓposito patꝫ ꝙ nō loquebatur figuraliter: sed veraciter: q̄ sic esset in re. q: postq̄ dixit hoc est corpus meum: subiunxit: quod pro vobis tradetur. Cum etiam dixisset: hic est sanguis meus. subiunxit: qui pro vobis effundetur. Ita ꝙ corpus xp̄i verum pro vobis passum: et sanguis pro vobis effusus. ibi veraciter et realiter sub speciebus cōtinentur. Et hoc patꝫ etiā Jo. vj. vbi ita expresse a xp̄o hoc sacramētum predicatur. Caro mea vere est cib⁹. Sanguis me⁹ vere est potus. Nisi manducaueritis carnē filij hominis: ꝛ biberitis eius sanguinē. nō habebitis vitam in vobis. ꝛ multa cōsimilia ibi. Nec valet etiā quod dicunt heretici: ꝙ xp̄s ibidem vidēs multos fuisse scādalizatos: ꝛ abijsse ꝓpter istā predicationem: dixit: spiritus est: qui viuificat. caro autē non prodest quicq̄. verba que loquor vobis sp̄us ꝛ vita sunt. vbi videtur innuere xp̄us: ꝙ corpus suum nō sumitur veraciter ꝛ realiter in isto sacramento. nec est ibi sic: sed t̄m spiritualiter intelligēdo et figuratiue t̄m. Sicut etiā videtur dicere Aug. de cōsecratione. dist. ij. prima heresis pertractās illa verba xp̄i immediate allegata dicēs. Non hoc corpus quod videtis: māducaturi estis. nec sanguinē effundendum. sacramētum quod cōmēdaui vobis spiritualiter intellectum viuificat vos. ꝛ loquit̄ Aug. in persona xp̄i. Ad hoc enim respondet magister ꝛ bene: ꝙ nec xp̄s nec Aug. intēdunt negare veritatem corporis xp̄i sub specie panis. vel sanguinis sub specie vini: sed pro tāto dixerunt ista: q: lꝫ sint ibi veraciter: nō t̄n sumūtur sic carnaliter: sicut alie carnes cōmuniter comeduntur: vel sicut vinum potatur cōmuniter: sicut intellexerunt illi scādalizati recedētes a xp̄o: sed quasi spiritualiter manducat̄: et sumitur corpus xp̄i in hoc sacramento. quia non diuiditur dētibus: nec atteritur: sicut alij cibi. ideo ꝛc. Tertia auctoritas principalis est apostoli prime. ad Corinth. xj. vbi multa dicit de hoc sacra

mat. 26. ꝛ luc. 22.

Jo. 15.

Jo. 6.

August.

1. ad Corinth 11.

mento: ꝛ ꝙ corpus xp̄i veraciter ꝛ realiter ibidem cōtinetur. Hoc idē habetur auctoritate ecclesie de cōsecratione di. scda: panis in altari ꝛc. Et ibidem etiā per vnum aliud verbum. Eadem etiā di. scda. Ego berengarius: condēnatur error berēgarij qui posuit: ꝙ corpus xp̄i nō esset hic: nisi sicut in signo: et nō scd̄m rei veritatem quē errorē reuocauit coram centum tridecim episcopis. Similiter etiam ad hoc est ratio ex efficacia sacramenti. alioquin enim sacramētum non esset efficax signum corporis xp̄i: vt videtur. Similiter cōdecentia. q: non decuit: ꝙ xp̄s sp̄osam suā ecclesiam militātem tāto tp̄e relinqueret sine sua presentia corporali ꝓpter quod etiā Mathei vlti. Ecce ego vobiscū sum oībus diebus vsq̄ ad consummationē seculi. Hec tenuerunt etiā et tenent oēs catholici tractatores. ꝛ ideo firmiter est tenēdum hoc: ꝛ etiā incōcusse. Sed de modo per quē: notādum est: ꝙ aliquid d̄r esse in loco ꝓprie alio modo nō sic ꝓprie. Illud quod proprie dicitur esse in loco: dicitur cōtineri a loco: ꝛ locus dicitur ipsum ꝯtinere: sicut aliquid distinctum ab ipso subiecto vel supposito. Unde ꝛ de⁹ (qui sic est presens alicui loco: quod t̄n nō ꝯtinetur ab ipso: celum etiā quod nō ꝯtinetur ab aliquo corpore: sed alia ꝯtinet tanq̄ locus: ꝛ aīa etiā que sic est presens corpori: ꝙ t̄n non est distincta subiecto a corpore q̄to: sed est forma eius) nō est proprie in loco. plus eīn requiritur ad hoc: vt sit aliquid ꝓprie in loco: ꝓ sit sibi realiter presena. Unde ꝛ predicta sunt presentia loco vel corpori alicui: ꝛ t̄n ꝓprie nō sunt in loco: vt pꝫ. Sed illud quod est in aliquo sicut aliquid distinctū ab ipso vel separatum in esse: ꝛ ꝯtinetur ab ipso: dicitur esse ꝓprie in loco. Scd̄m hoc ergo dico: ꝙ aliquid potest habere triplicē habitudinem ad locum. vno modo habitudinē simplicis presentie ad ipsum vt est in omni creato locato scd̄m naturā et entitatem suā realē. ꝛ si ꝯtineatur a loco vel a corpore dicitur vbi presentiale. et est istud vbi pertinēs ad predicamētum vbi. ꝛ est habitudo alicuius ad locum ꝯtinētem ipsum: cui quidē loco veraciter et realiter presens est tale cōtentum. Scdō modo potest aliquid habere habitudinē ad locum vel corpus seu q̄tum vt ꝯtentum ab ipso ꝛ circunscriptum: ita ꝙ in illo continetur circunscriptiue ꝛ dimēsiue coextēsum loco ꝛ cōmēsuratum ꝛ ꝯfiguratum sibi. ꝛ ista habitudo vocat̄ vbi circunscriptiuū de quo precipue loquitur philosophus: ꝛ actor sex principiorꝫ loquēdo de predicamento vbi q: inter alias species ipsius vbi ista est magis clara patēs. Et isto modo de cōmuni lege q̄tum locatū habet habitudinē ad q̄tum locans. Tertio modo potest habere aliquid habitudinē ad corpus vel ad locum vt contentum ab ipso diffinitiue tantum ꝛ nō circunscriptiue secundum ꝙ huiusmodi. et isto modo dicimus: ꝙ angelus existens in vno loco tātum habet habitudinem ad ipsum et vbi diffinitiuum. Et dicitur vbi diffinitiuum: q: sic determinate hic est ꝙ nō alibi: ꝛ non t̄n est circunscriptiue vt patet. Duo vltima vbi presupponunt primum. Nā quicquid est in loco circunscriptiue vel diffinitiue: est ibi presentialiter: sicut pꝫ sed nō ecōuerso. Potest eīn aliquid esse in loco presentialiter ꝛ non circunscriptiue. q: non cōmensuratiue nec coextensiue ad locum vel ad q̄tum. nec ꝯfiguratiue. nec etiā diffinitiue. q: sic potest esse. ꝛ est aliq̄n in vno loco quod

De cōse. distin. 2.

math. vl.

de mō ꝑ quē xp̄s est p̄sens sacramēto ꝛc.

Triplex hitudo ad locū.

est vel esse potest cum hoc in alio. aliquid aūt diffinitiue nō potest esse in actu nisi in vno loco. ita hic ꝙ non alibi. Alia duo possunt se ꝯcomitari vel ab inuicem separari. Nam de cōmuni lege vbi circūscriptiuum habet secum vbi diffinitiuum. Illud enim quod est in loco circunscriptiue de cōmuni lege est ibi cum hoc diffinitiue. qꝛ sic est in illo loco: ꝙ non in alio simul: lꝫ deus possit facere: ꝙ cum hoc sit in alio loco etiā circunscriptiue: sicut dicā infra. ⁊ tūc in nullo illoꝝ locorum esset diffinitiue: sed circunscriptiue. Similiter etiā vbi diffinitiuum in oībus nō q̃tis que sunt in loco: separatur ab vbi circunscriptiuo: qꝛ illis non ꝯuenit esse in loco circunscriptiue: sicut ptꝫ de angelo. Et dico: ꝙ ad quodlibet istoꝝ vbi potest mutatio aliqua terminari nullo absoluto adueniēte: nec in subiecto mutato: nec in extremo terminatiuo talis habitudinis. Et quodlibet istoꝝ vbi est de predicamento vbi. ⁊ per consequēs est respectus extrinsecus aduenjēs: sicut ptꝫ. Et ita nullum eoꝝ necessario ponitur absolute loquendo q̃tumcūꝗ posito fundamēto ⁊ extremo: et ipsis q̃tumcūꝗ approximatis. Sicut etiā nec fuit posita actio ignis in illos pueros passibiles bene approximatos in camino babilonis: sed suspensa fuit virtute diuina. ¶ Scđo notādum est. ꝙ aliqđ q̃tum potest intelligi habere duplicē positionem. vnā que est differētia q̃titatis ⁊ est positio partiū in toto. partium (inq̃) q̃titatis in tota q̃titate. ⁊ secundum hāc positionē dicimus: ꝙ vna pars q̃titatis est extra aliā ⁊ ꝯtinuum est ex partibus habentibus positionē. Alia positio est: que est distinctuꝫ predicamētum quod dr̃ situs. ⁊ est positio partium q̃ti in loco vel in partibus loci. ita ꝙ sicut totū q̃tum circunscriptum a toto loco habet habitudinē vbi ad totum locum: sic partes quāti ad partes loci habeāt habitudines situum. ita ꝙ vna dr̃ esse in alio situ q̃ alia. qꝛ cōmensuratur ⁊ coextēditur alteri parti loci: ⁊ continetur ab altera parte q̃ alia. Ita ꝙ scđm primā positionem partes ordinantur in toto: sed scđm aliam ordinātur in loco. Et sicut vbi est respectus extrinsecus: ita ⁊ positio illa scđa sicut ⁊ totum predicamētum situs. Et isti respect⁹ scꝫ vbi circūscriptiuum ⁊ situs nunꝗ separantur. quicquid enī est in loco circunscriptiue: habet partes situatas in loco ⁊ ecōuerso. nisi forte in vltima spera cui non ꝯuenit vbi: tn̄ sibi cōuenit situs scđm partes. scđm aliquos. quare ⁊c̄. ¶ Ad ꝓpositum de modo existēdi corpus xp̄i sub specie panis. dico primo: ꝙ nō est ibi sub ipsa nec ꝯtinetur circūscriptiue. Quod ptꝫ primo. qꝛ corpus xp̄i nō coextenditur: nec cōmēsuratur speciei nec loco speciei quāte: nec sibi ꝯfiguratur. planum est. sed ista necessario ꝯueniunt alicui ꝯtento circūscriptiue. ergo ⁊c̄. Scđo qꝛ nullum maius est in minori vel ꝯtinetur a minori circunscriptiue. opꝫ enī equari locum ⁊ locatum circunscriptiue. sed planum est corpus xp̄i esse maius q̃ quātitatem hostie vel loci eius. ergo ⁊c̄. Tertio sic. illud qđ est totum in aliquo toto ⁊ totum in qualibet parte illius: nō est in ipso circūscriptiue. sed corpus xp̄i sic est ⁊ ꝯtinetur in hostia: sicut dicetur infra: ⁊ apparebit magis. ergo ⁊c̄.

Aliquid q̃tū duplicē positionē habere dr̃.

Qꝛ corp⁹ xp̄i nō ē sub specie ⁊c̄. circunscriptiue.

¶ Scđo dico: ꝙ corpus xp̄i nō est sub specie diffinitiue. Quod ptꝫ. qꝛ illud quod sic est vel ꝯtinetur sub aliquo vel alicubi: ꝙ simul est in alio loco non est ibi diffinitiue. hoc ptꝫ per rationē essendi diffinitiue: qꝛ esse diffinitiue est sic esse alicubi: ꝙ nō alibi. sed corp⁹ xp̄i sic est sub specie: ꝙ est alibi. qꝛ ī celo. g̃ ⁊c̄. Scđo sic. illud nō est diffinitiue in loco: qđ simul hꝫ diuersos modos essendi. ⁊ habitudines incōpossibiles in eodē respectu vni⁹ loci: sꝫ tn̄ respectu plurium locoꝝ. sed corpus xp̄i existens sub hostia ⁊ ꝯtentum ab ipsa est hmōi. habet enī habitudinem circunscripti ad aliquē locum: in quo est circunscriptiue ⁊ habitudinem aliā non circunscripti licet ꝯtenti ad speciem. sed incōpossibiles sunt iste habitudines due per cōparationem ad eundem locum. ergo ⁊c̄. Tertio sic. si esset sub specie diffinitiue aut esset ibi sicut spiritus: aut sicut corpus. Non sicut spiritus. patꝫ qꝛ non est spiritus sed corpus ⁊ quid q̃tum. Nec sicut corpus. qꝛ non est precise in isto loco. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio dico: ꝙ corpus xp̄i est sub specie principaliter. ita ꝙ ad speciē ipsam habet verā habitudinē realis presentie scđm naturā suam ⁊ entitatē: qua realiter presens est: ⁊ fundat talem respectum presentie realis ad speciem. Hoc patꝫ primo. qꝛ est ibi realiter ⁊ ꝯtinetur sicut ostensum est prius. ⁊ nō est ibi circunscriptiue nec diffinitiue sicut etiā ostēsum est. ergo tn̄ presentialiter ¶ Scđo sic. impossibile est: ꝙ corpus xp̄i preexistens ꝯtineatur: vel sit ibi de nouo: nisi per aliquid qđ prius non habuit: puta per aliquē ordinem vel respectum. qꝛ si nullum ordinem vel respectum nec aliꝗ habitudinē habet ad istū locum plusꝗ ante: nō est in eo plusꝗ ante. qꝛ nec ipse locus habet habitudinē ad ipsum plusꝗ ante. sed talis habitudo nō potest pertinere ad aliud genus: q̃ ad vbi ⁊ non pertinet ad vbi circunscriptiuum vel definitiuum: sicut probatum est. igitur ad vbi presentiale. ⁊ non est nisi habitudo realis presentie ad speciē ꝯtinentem. igitur ⁊c̄. ¶ Quarto dico: ꝙ sic est ibi corp⁹ xp̄i: ꝙ partes eius sunt extra se inuicē. Quod ptꝫ primo. qꝛ impossibile est esse q̃titatē nō habentem partem extra partē. hec est enī ratio q̃titatis cōtinue. qꝛ ꝯstat ex partibus habētibus positionē. primo modo accipiēdo positionem. sed corpus xp̄i est ibi cum sua q̃titate ergo ⁊c̄. Scđo. qꝛ si non habet partem extra partē: sequeretur ꝙ pars esset in parte: ⁊ confusio maxima in corpore: ꝙ oculus esset in dorso: ⁊ pari ratione ecōuerso. qđ est incōueniens. Tertio. quia tale corpus nō esset proportionatum anime. Est enī aīa actus corporis phisici organici potētia vitam habētis. ergo ⁊c̄. ¶ Quinto dico: ꝙ partes corporis xp̄i nō sunt in partib⁹ hostie situaliter habētes positionē scđo modo per cōparationem ad tales partes. Primo qꝛ totum corpus nō est sub hostia circunscriptiue. situs autem partium non separatur ab vbi circunscriptiuo totius. ergo ⁊c̄. Scđo quia pars habēs situm per cōparationē ad partē loci necessario equaꝶ sibi: sed impossibile est ꝙ partes corporis xp̄i equenꝶ partibus hostie sed necessario sunt inequales: sicut ⁊ tota ipsaꝝ ergo ⁊c̄. Tertio. qꝛ pars non cōfiguratur parti hostie. sicut totum toti. ergo ⁊c̄. ¶ Ex quo patꝫ: ꝙ lꝫ pars corporis xp̄i nō sit in parte corporis: sed vna extra aliā: sicut ⁊ partes q̃ti: omnes tn̄ partes sunt in eadem parte hostie: ⁊ totum similiter. ⁊ planum est: ꝙ totum corpus est sub tota hostia. ergo totum est in tota: ⁊ in qualibet parte quantitatis hostie. Non est autem in linea vel in puncto vel in superficie ꝓprie. qꝛ ista non sunt partes q̃titatis hostie:

ꝙ corp⁹ xp̄i nō ē sub specie diffinitiue.

ꝙ corp⁹ xp̄i ē sub specie p̄ncipalit̃.

Quō est ibi p̄ncipaliter

Quō partes corpor. xp̄i sunt ī p̄tib⁹ hostie

que est corporeitas. q₂ corpus non cōponitur ex superficiebus: nec superficies ex lineis: nec linea ex punctis sexto phisicorum. quare 7c. ¶ Ultimo dico: ꝙ hoc est possibile: corpus christi sic esse sub specie virtute diuina. Hoc autem potest probari primo sic. Illud est possibile deo: quod non implicat cōtradictionem ex terminis: sed hoc nullam implicat contradictionem: sc₃ corpus xp̄i cum sua q̄titate sic contineri sub specie. quia sic ipsum contineri sub specie non est nisi esse presens speciei. sic ꝙ totum sit sub specie non habens respectum intrinsecum vbi circūscriptiui ad speciem: nec partes eius respectus situales ad partes hostie. hoc autem nullam implicat cōtradictionem: quia nec q̄titas hostie equalis est q̄titati corporis. Et ita non est mirum: si ponantur tales respectus. quia deficit terminus scilicet q̄titas equalis. 7 dato ꝙ esset equalis adhuc non esset contradictio: quia vbi circunscriptiuum 7 situs illi sunt respectus extrinseci: qui nō ponuntur necessario posito fundamento et termino. quicquid sit de intrinseco. Et ideo non oportet adhuc dato: ꝙ quātitas hostie esset equalis ꝙ corpus esset ibi circunscriptiue. nec partes eius situaliter. Unde non est aliqua contradictio. precipue quia ad aliam presentiam corpus de se est indifferens secundum vbi presentiale tantum. ergo 7c.

ꝙ p̄dicta sūt possibilia ꝑtute diuina

¶ Secundo sic. omne prius essentialiter distinctū ab alio pōt deus facere alicui presens sine illo alio essentialiter distincto sola p̄sentialitate excepta. sed corpus christi est essentialiter distinctum ab vbi et situ respectu cuiuscūq₃ corporis: cui potest esse presens. 7 non est necessario presentia ipsa quecūq₃ q₂ indifferēs ad aliam presentiam q̄ secūdum vbi circunscriptiuum: vt dictum est supra. ergo potest facere corpus christi presens cuicūq₃ corpori siue vbi circunscripto ad tale corpus. non tamen circūscriptiue: sed alio modo sic autem est in proposito.

¶ Tertio sic. non est magis impossibile ꝙ corpus christi sit presens alicui: 7 contineatur ab ipso non circunscriptiue: q̄ ꝙ accidens sit presens subiecto et non inhereat sibi. sed hoc est possibile. vt probabo infra. ergo 7c. ¶ Quarto sic. non est magis impossibile corpus christi sic contineri sub specie: q̄ actiuum esse presens passo disposito: et non agere in ipsum. sed hoc est possibile virtute primi agētis liberi. quod nisi coagat. nullum agens agit q̄tumcunq₃ approximatū passo. ergo 7c. ¶ Quinta ratio sicut dictum est supra: vbi circūscriptiuum presupponit vbi presentiale: 7 non potest esse sine ipso licet ecōuerso. vnde bene ipsum vbi presentiale est prius naturaliter: 7 distinctum essentialiter. sed tale prius potest facere de⁹ in corpore christi sine posteriori. ergo potest facere corpus christi presens alicui corpori sine vbi circunscriptiuo. ¶ Sexta ratio non magis necessario q̄tites dat corpori esse coextensum vel circūscriptum a corpore: cui est presens: q̄ ipsamet sit ratio coextentionis vel circunscriptionis. sed ipsa non est necessario ratio circunscriptionis: licet sit ratio extensionis. quia est effectus eius formalis vel quasi formalis: non autem illud. ergo 7c. ¶ Sic igitur dico: ꝙ possibile est virtute diuina corpus christi esse sub specie panis q̄tumcunq₃ sit maius ipsa. et ꝙ est ibi de facto facta consecratione: sicut apparet ex predictis et patet etiam per que₃ modum. Et sicut possibile est: ꝙ

Resolutio precedētium.

sub vna specie: ita est possibile ꝙ sub pluribus secundū plures respectus vbi presentialis causatos in ipso: 7 terminatos ad plures species suo modo. sicut plures similitudines fundarētur in eodem albo: 7 terminarentur ad diuersa coalba.

¶ Ad primum aliorum dico: ꝙ possibile est idem corpus christi simul esse in pluribus locis actu 7 numero distinctis: et hoc siue sacramentaliter sicut predictum est: siue localiter et circunscriptiue: sicut dicetur infra in vna questione: siue in vno loco localiter vel circunscriptiue vt celo: 7 in alio sacramentaliter sicut in altari. ¶ Ad primam probationē dico: ꝙ q̄titas nō est ratio formalis essendi in loco: sed magis ratio fundamentalis. Sicut albedo nō est rō formalis essendi similē: sed magis ipsa similitudo. Albedo vero est ratio fundamentalis. Et ideo dico: ꝙ non obstante vna q̄titate in vno corpore: ꝙ super ipsam possunt fundari plura vbi vel habitudines plures ad loca diuersa: quibus formaliter idem q̄tum et idem corpus potest esse in pluribus locis. sicut idem album pluribus similitudinibus fundatis super vnam albedinem suam potest simul esse simile pluribus albis. ¶ Ad secūdam ꝓbationem dico: ꝙ si essent infinita loca distincta: ꝙ sicut vnū corpus potest esse in pluribus locis ita in infinitis non obstante limitatione sui. Et posset fundare infinitos respectus ad loca infinita. Nec maioris potentie est fundare duos tales respectus q̄ vnū. nec infinitos: q̄ duos sicut dixi de relationibus intrinsecis in tertio. Aliter dicitur: ꝙ licet esse in infinitis locis arguat infinitatem. 7 repugnet enti limitato 7 finito: non tamen esse in locis pluribus finitis. Sed nō curo. nec est istud dictum scdm̄ Aristotelem in quarto phisi. ¶ Ad tertiam probationē dico: ꝙ si accipiatur aliquid distare a seipso pro tanto quia ipsum est in diuersis locis distantibus adinuicem: et ita localiter distare: sicut possibile est: ꝙ idem distet a seipso. sicut ꝙ idem sit in pluribus locis. nec sequitur: ꝙ sit nō idem sibiipsi. sed sequitur: ꝙ loca illa vel vbi terminata ad diuersa loca secundū que distat. non sint idem. Si autem accipiatur distare prout nō solum dicit diuersitatem vel distantiam locorum sed etiā concernit vel includit distinctionem realem locatorum: 7 distantis a distante. sic idem non distat: nec potest distare a seipso: sicut nec potest esse non idem vel diuersum a seipso. Si dicas: ꝙ vnitas continui est sua continuitas. sed distantia tollit continuitatem. ergo tollit vnitatem. 7 per consequens ponit pluralitatem 7 diuersitatē distantis a distante. Dico ꝙ idem continuum non discontinuatum potest esse in pluribus locis non ꝯtinuatis. 7 talis distantia tantum secundum locum non tollit continuitatem eius nec idēptitatem. Eandem enim cōtinuitatem infra seipsum potest habere 7 habet in pluribus locis. Unde non valet. dato ꝙ vnitas cōtinui sit sua continuitas. argumentum non cōcludit. Et preterea dici potest: ꝙ continuitas continui nō est vnitas: licet ipsam bene sequatur vnitas. nec aliquid est idem sibi: quia continuum: sed veriori vnitate. et illa que non sunt continua sunt eadem cum ipsis. Unde magis continuitas est vnitas partis ad partem in continuo q̄ totius. vnde 7 partes cōtinuantur in toto 7 se habent continue sicut patet:

Ad motiua p̄me opiniōis heretice.

non autem totum sibiipsi est cōtinuum quare ⁊c. Ad minorem dico: ꝙ bene sequitur nunc de facto: ꝙ si corpus christi est sub specie: ꝙ sit in pluribus locis. quia ibi ⁊ in celo. Tamen dico ꝙ nō sequitur gratia forme. posset enim deus facere: ꝙ non esset nisi sub illa specie. ita ꝙ non maneret: nec esset in celo: sed tantum esset sub vna specie panis. Ad dictū Augustini dico: ꝙ corpus christi secundum diuinam ordinationem necesse est esse in vno loco puta in celo. sed non negat Augustinus quin cum hoc possit esse in alio loco: ⁊ quin sit in alijs locis saltem sacramētaliter. licet non sit nisi in vno localiter vel circumscriptiue: puta in celo. ¶ Ad secundum dico: ꝙ corpus christi sub specie est ꝗtum. alioquin non esset organicum: nec perfectum ab anima vel animatum: quod est falsum. Quādo dicis: ergo est ibi modo quātitatiuo. dico ꝙ verum est. quia habet ibi partem extra partem. ⁊ ꝗtitas dat sibi esse ꝗtum. sed non sequitur: ꝙ sit ibi circūscriptiue: sicut ostensum est supra. Quādo dicis non potest esse ꝗtitas alicubi nisi modo ꝗtitatiuo: sicut nec qualitas: nisi modo qualitatiuo. dico. ꝙ verum est. quia cuicūque inest vt subiecto. dat sibi esse ꝗtum: sed nō oportet ꝙ cuicunque inest: det sibi esse a loco circumscriptum. Posset enim deus facere vnum corpus ⁊ ꝗtum extra celum. ⁊ tunc non esset circūscriptum. sicut nec etiam vltima spera est proprie circumscripta. Et dico ꝙ potest facere vnum corpus in loco non circumscriptum: sicut dictum est supra ⁊ declaratum. ¶ Ad tertium dico: ꝙ totum corpus christi est sub tota hostia ⁊ qualibet parte eius. Quando dicis: ꝙ nō: quia tunc nō haberet partem extra partem. dico ꝙ immo sicut ꝗtum scdm positionem que est differētia ꝗtitatis: ⁊ respicit ordinem partium in toto. Unde nihil est quod dicunt aliqui: ꝙ pars est in parte virtute diuina. sed dico ꝙ non habet partem extra partem scdm positionem vel situ: qui est predicamentum: sicut ostensum est supra.

Ad Au-

¶ Ad quartum de motu ⁊ quiete dico: ꝙ idem corpus potest quiescere in vno loco. id est non moueri: vel recedere ab illo loco sed continue habere suum vbi in illo loco: ⁊ moueri in alio loco. id est non habere continue suum vbi in illo loco: sed moueri ad alium locum ab illo loco. Et isto modo planum est: ꝙ moueri et quiescere non opponuntur priuatiue sed bene opponerentur priuatiue vel contradictorie. ⁊ esset cōtradictio dicere: ꝙ idem corpus simul quiesceret in vno loco: ⁊ non quiesceret: sed moueretur ab illo non manendo in ipso. similiter ꝙ non moueretur ab illo: ⁊ sic quiesceret et moueretur ab ipso. non remanendo in ipso. sic autem non ē in proposito. Ad illud de motibus dico: ꝙ vel motus nō sunt contrarij: vel si sunt cōtrarij: adhuc virtute diuina possunt esse simul: ¶ Ad quintum dico: ꝙ nō oportet hostias plures esse simul: dato: ꝙ sub ipsis sit idem corpus christi ꝗtumcunque limitatum quia corpus christi non eadem simultate vel presentialitate est simul illis sed diuersis respectibus et habitudinibus quare ⁊c. ¶ Ad sextū: ꝙ corpus christi sic esse sub specie panis non repugnat apparentibus veris: licet etiam ex apparētibus non possit deduci. Et nō est impossibile nec falsum: sed possibile ⁊ verum. Unde ⁊ si aliquis sequeretur apparētia: recte diceret: ꝙ ex apparentibus non haberet hoc nec oppositū: sed esset ex apparētibus neuter.

Ad confirmationem que adducitur septimo dico: ꝙ possibile est duas ꝗtitates esse simul immediate accipiendo simul pro existētia vtriusque ⁊ presentia immediata vnius ad alteram: dato ꝙ ille ꝗtitates non se tangāt nec cōmensurent. Sicut virtute dei est possibile. ꝙ corpus sit in loco: ⁊ nō circūscribat a loco. virtute aūt nature non videre mihi possibile. Quia vero questio ista secundum articulos suprapositos si compleretur: esset nimis longa: ideo soluo ad rationes et alios articulos tractabo in sequenti questione.

Ad pncipalia argumēta.

¶ Ad primum pricipale dico: ꝙ corpus christi est sub specie sicut sub signo efficaci veraciter continente illud quod significat: non sicut quedcunque signatum aliud in quocunque signo. ¶ Ad secundum dico: ꝙ corpus christi cōtinetur sub specie non circumscriptiue. quia impossibile est sic maius a minori contineri. Unde dico: ꝙ nec virtute diuina corpus christi esse posset circumscriptiue sub tali specie minori: sed est ibi modo supradicto. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ corpus christi est ibi per aliquam mutationē in ipo. nō obstāte ꝙ maneat in celo: sicut in sequenti questione plenius apparebit.

¶ Distinctionis Decime.
Questio Secunda.

Secundo q̄ro vtrū corpus christi sit presens sub speciebus virtute conuersionis: ita ꝙ conuersio sit precise et per se causa vel ratio essendi corpus christi presens sub specie. ¶ Videt ꝙ sic corpus christi est presens sub specie de nouo per aliquā mutationem. ptz. sed nō est ibi dare aliā mutationē ꝗ̄ cōuersionem panis in ipm. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. oīs per se mutatiōis noue positiue est aliquis p se terminus nouus positiuus sed cōuersio in proposito est talis mutatio. igitur p se habet terminū nouum positiuū: sed nō substātia corporis xpi: nec esse suum. qꝛ nō est nouū. ergo esse presens sub specie: vt videt. Alioquin eīn per istā cōuersionē nihil nouum acquireret: nisi nō esse panis. Et sic ista ꝯuersio esset annihilatio ⁊ non ꝯuersio. ¶ Tertio sic. Damascenus. iiij. lib. dicit ꝙ corpus non est hic presens: qꝛ corpus qd assumptū est de celo descēdit: sed qm ipse panis ⁊ vinū trāsit in corpus xpi ⁊ sanguinē. ⁊ videt auctoritas expressa.

¶ Contra ex vi conuersionis substantie in substantiam non habetur per se nisi substantia. sed ista est conuersio substantie panis in substantiam corporis. ergo ⁊c.

¶ In ista questione sic pcedā.

¶ Primo inquirā vtrū corpus xpi posset esse presens sub specie panis sine aliqua ꝯuersiōe panis in ipm. ¶ Scdo dato ꝙ sic: vtrū pane ꝯuerso in ipm inq̄rā: vtrū sit ibi p aliquā sui mutationē: ⁊ qualis sit ibi virtute cōuersionis. ¶ Tertio dato ꝙ nō: inquirā: vtrū sit ibi p aliquā sui mutationē: ⁊ qualis sit illa mutatio. ¶ Ultimo ad rōnes principales.

Prima opinio.

¶ Quātum ad primum articulum videt esse: ⁊ est vna opinio ꝙ deus nō posset

facere corpus suũ presens sacramentaliter sub specie panis: nisi cõuerteretur substãtia panis in ipsm: sed per conuersionem talem possibile est hoc fieri. ¶ Tum q2 vt dicũt ɔuersio est precisa ratio ꝛ causa quare corpus christi est presens accidentaliter. ¶ Tum q2 nõ est presens sacramẽtaliter: nisi p aliquam mutationẽ. Non sui: q2 non mutatur nec mutat locũ. ergo alicuius alterius. Non speciei panis que ɔuertatur in ipsum. q2 tunc non maneret sacramẽtum: sicut nec species sensibilis. ergo per mutationem vel ɔuersionẽ panis. ¶ Tertio quia si esset hoc possibile. s. ꝙ corpus xp̃i esset presens sub specie panis sacramẽtaliter sine ɔuersione: frustra poneretur talis ɔuersio. q2 frustra fit per plura: quod potest fieri per pauciora et eque bene. ¶ Tum q2 multo congruẽtius esset ꝙ substantia panis maneret ꝙ̃ ꝙ cõuerteretur. Et magis ꝛ facilius possent verificari multa de isto sacramẽto ꝛ multa incõuenientia vitarẽtur. Tunc eñ nõ oportet ponere accidẽtia sine subiecto: nec difficultates omnes illas que ad hoc ɔsequunt. vnde per hoc videtur improbare vnã opinionem: que ponit ꝙ possibile est substantiã panis manere simul cũ corpore xp̃i. sub specie ꝛ ecõuerso. Nec est conuersio necessaria ad hoc vt corpus xp̃i sit presens ibi sacramentaliter.

Corpus xp̃i posset eẽ presens sub specie panis sine ɔuersiõe panis in ipsum.

¶ Sed dico q̃tum ad istum arti. ꝙ virtute diuina corpus xp̃i posset esse presens sub specie panis sacramẽtaliter: ꝛ presentia eiusdẽ rationis: sicut est modo sine ɔuersione panis in ipsum. immo eadẽ presentia numero qua est modo speciei presens precedẽte ɔuersione scd̃m naturã vel ordinationẽ diuinam. ¶ Ad hoc adduco aliquas rationẽs. Prima est ista suppono ex predictis ꝙ vbi presentiale scd̃m ꝙ corpus xp̃i est presens hic sit respectus extrinsecus aduenies corpori xp̃i terminatus ad speciem ipsam panis cui corpus xp̃i est presens. Tunc arguo. respectus extrinsecus potest poni posito fundamento ꝛ termino et agente applicãte vnum alteri sine quocũꝗ alio. sed hic sine cõuersione ponit ꝛ põt poni fundamẽtũ. s. corpus xp̃i ꝛ terminus puta species: ꝛ agẽs applicans. s. deus causans vel causare potens talẽ respectum. ergo sine cõuersione panis potest corpus xp̃i esse hic p̃sens. ¶ Scd̃a rõ. ɔuersio substãtie panis et acquisito p̃sentie corporis sunt due mutationes vel quasi mutationes habentes duos per se terminos essentialiter distinctos quoꝝ vnus est prior natura alio. patꝫ. q2 terminus prime est substãtia corporis xp̃i. terminus secũde est presentia sub specie. Et prior est substantia corporis naturaliter ꝙ̃ sua presentia ad quodcũꝗ corpus: ꝛ essentialiter distinguitur ab illa presentia. q2 manet ꝛ existit nõ existẽte illa presentia. sed aliqua mutatio põt esse ad talẽ terminum posteriorẽ nulla mutatione posita ad terminum priorẽ: sicut ptꝫ expresse. viij. Phisicorum. vbi Aristo. vult ꝙ in celo est motus: ꝛ cadit mutatio ad vbi vel ad situm terminata ꝛ in ipso non cadit mutatio ad substantiã. Similiter ptꝫ si aliquid mutatur ad q̃titatem: nõ opꝫ ꝓpter hoc mutari ad substantiã: vel ad ipsum aliquã mutationẽ substantialem terminari. Similiter si ad qualitatẽ: nõ opꝫ ꝙ ad q̃titatẽ. Similiter si ad vbi: nõ opꝫ ꝙ ad substantiã vel quãtitatẽ. ergo ꝛc̃. ¶ Tertia ratio. non est magis incõpossibile corpus xp̃i cum substantia panis quãta manẽte ꝙ̃ cum sua quãtitate. q2 ꝛ si in

8. Phisicorum.

eodem loco essent incõpossibilia ista: hoc precipue videretur ratione quantitatum mutuo se expellentium: nõ ratione substantiarum: sed scd̃m oẽs deus potest facere corpus xp̃i presens sacramẽtaliter cũ quãtitate panis substantia cõuersa ergo etiã cum quãtitate panis manẽte substãtia quanta ꝛ nõ conuersa. ¶ Quarta ratio nõ est minus possibile deo facere quãtitatem panis cum corpore xp̃i manente quãtitate cum suo modo naturali ꝙ̃ sine suo modo naturali. immo videtur facilius primum ꝙ̃ scd̃m. sed deus potest facere corpus xp̃i presens quãtitati panis manenti sine suo modo naturali. q2 sine inherẽtia ad subiectum. ergo cum suo modo naturali scꝫ quãtitati inherẽti subiecto. ꝛ substãtie panis. ꝛ per ɔsequens sine cõuersione panis. ¶ Quinta ratio. nõ magis est impossibile deo facere vnum miraculum tm̃: ꝙ̃ facere duo miracula: quorum vnuꝫ non dependet ab alio. sed faciendo corpus xp̃i esse presens substãtie panis quãte ꝛ non conuerse faceret vnum miraculum tantũ. s. presentiam corporis xp̃i cum pane: faciendo vero ipsum presens quãtitati separate: facit duo miracula. q2 ꝛ cõuertit substantiam panis. ꝛ per ɔsequens facit accidens sine subiecto: ꝛ cũ hoc etiã facit xp̃i corpus eẽ presens. quod quidẽ miraculum nunꝙ̃ habetur sufficienter ex primo. posset eñ conuertere deus substantiam panis in corpus xp̃i manẽs in celo: dato ꝙ non fieret hic presens: sicut etiam quãtitaem in quantitatem. ꝛ totum in totum. q2 hoc nullã implicat cõtradictionẽ. Nec similiter ꝙ corpus xp̃i sit presens ex cõuersione non dependet. nec sic quin possit fieri ꝛ esse sine conuersione: sicut ostensum est supra ex terminis istaꝝ mutationum: ad quorum vnum potest esse mutatio nõ posita aliqua mutatione ad alium. quare ꝛc̃. ¶ Sexta ratio deus potest facere omnẽ effectum suum quãtumcũꝗ respectiuum sine omni eo quod non est essentialiter sibi idem: vel subiectũ vel fundamẽtum: vel terminus vel per se mutatio ad ipsum seu ꝓductio eius. sed ɔuersio nõ est subiectum presentie: nec essentialiter idem sibi nec fundamentum. patet quia cõuersio non manet manente presentia. nec actio per se productiua vel passio respectu presentie: sed magis respectu alterius termini est ipsa cõuersio que essentialiter distingueretur ab ipso: sicut dictum est supra. ergo ꝛc̃. Nec potest dici ꝙ conuersio vel sacramentum ipsum quod est species ip̃e sit ratio formalis presentie quia ip̃a conuersio nec vt presens cum ipsa transeat: nec vt preterita. quia tunc deus nõ posset facere ꝙ corpus christi nõ esset presens sicut nec potest facere ꝙ cõuersio non fuerit. Similiter etiam nec species. quia corpus christi non informat. ergo ꝛc̃. ¶ Ultimo posset argui: quia deus posset facere corpus christi presens pane quanto non sacramentaliter: si poneretur ꝙ panis esset tante quãtitatis saltem quante corpus. vel etiã dato ꝙ minoris: licet non sit ita euidens saltẽ primo modo. quia potest facere duo corpora in eodem loco localiter. ergo posset hoc facere quantumcunꝗ sacramentaliter. Non est eñ maior contradictio in vno ꝙ̃ in alio vt videtur.

¶ Dico igitur ꝙ absolute loquendo possibile est corpus christi esse presens speciei panis sacramentaliter: etiam sicut modo q̃tum ad rationem sacramenti sine conuersione panis in ipsum. nec ipsa substantia

Resolutio doctoris.

panis vel conuersio eius pertinent ad rationem sacramenti: cum non sint per se sensibilia: sed species ipse sensibiles: que ita bene manerēt substātia non conuersa: sicut substātia cōuersa sicut patet. ¶ Secundo dico q posset esse presens substantie panis non conuersa non sacramentaliter. qz non manentibus speciebus sensibilibus que habent rationem sacramenti. ¶ Tertio dico q posset esse presens substātie panis non cōuerse sacramentaliter: sic q non esset alibi: sed tantū in sacramento si deus vellet: et tunc esset ibi etiam diffinitiue.

Ad motiua.1.opi.

¶ Ad primum aliorum dico: q illa mutatio per quam corpus christi ibi est non est cōuersio panis (sicut inferius apparebit) sed alia. ¶ Ad scdm dico q conuersio non est ratio nec precisa causa essendi corpus xpi sub speciebus: sicut in sequenti articulo apparebit. ¶ Ad tertium dico q nō ponitur frustra conuersio panis. Ex ordinatione enim diuina ponitur vt sit aliquid primum. et hoc cōgrue secundum legem sue sapientie quam ipse nouit: licet non sit necessaria absolute ad hoc quin sine cōuersione posset ibi corpus xpi esse presens. sicut etiā deus absolute loquēdo posset causare gratiā sacramētalem sine sacramēto. et tamen non frustra ponitur sacramētum. ¶ Ad quartum dico q non cōgruētius poneretur panis manere q̄ conuerti: licet posset manere et accidētia etiam in subiecto. Decens enim est vt nō maneant nisi illa que per se et intrinsece pertinent ad sacramētum: cuiusmodi sunt accidētia ipsa vel species sensibiles. non autem ipsa substātia panis que per se et intrinsece ad sacramentum non pertineret: dato q maneret: sed tantum per accidens. sicut etiam non est sensibilis per se: sed per accidens: sicut dicitur in secundo de anima. et ita secundum vnam congruentiam decet q trāseat et non maneat. secundum aliquam vero quam nouit deus: deceret si vellet sic ordinare: vel voluisset q maneret et non trāsiret. Hec de primo articulo principali.

Corpus xpi an pns species ex vi ꝯuersionis. 1. opi. cū suis rōnibus.

¶ Quantum ad secundū articulum dicunt aliqui q corpus xpi presens est sub speciebus ex vi conuersionis. ita q cōuersio est tota ratio et precisa causa per quam est ibi presens. Nec ad hoc requiritur aliqua alia mutatio: sicut dicunt sed sufficit ipsa cōuersio panis in corpus xpi. ¶ Ad hoc adducūtur alique rationes. Prima est ista. vbicunqz est cōuersum: ibidem opz esse cōuersionem et ipsum terminum in quē cōuertitur illud. hoc manifestum est maxime in proposito. quia conuersio et conuersūm esse in hac conuersione sunt idem. sed panis ꝯuersus preerat sub speciebus. ergo corpus xpi sub eadem specie est virtute conuersionis. ¶ Scdo sic. vbi est corruptum vel fuit: ibidē virtute generatiōis acquiritur generatū. ptz de formis generati et corrupti succedentibus sibi per se in eadem materia. Alioquin oporteret q in omni generatione esset motus localis quo poneretur generatū vbi prefuit corruptum: nisi virtute generationis hoc esset. vnde et generās q̄tum largitur de forma tm̄ et de ꝯsequētibus ad formā puta de loco vel vbi ꝯsequenter et eadem generatione. sed ista cōuersio est quasi quedā corruptio panis et generatio corporis de ipo. ergo virtute eius est corpus xpi sub specie sub qua prefuit panis. ¶ Tertio sic. in omni cōuersione terminus per se ad quē est: vbi est aliquid cōmune manēs sub vtroqz termino ꝯuersionis vel mutationis. ptz de materia que est aliquid cōmune generato et corrupto. et ideo vbi prefuit corruptū: ibi est generatum. et vbi prefuit aqua ꝯuersa in vinum ibi est vinū. Similiter de mutatione accidētali vbi prefuit albedo expulsa est nigredo expellēs. Et sic etiā est vbi prefuit corpus expulsum: ibi est corpus expellēs. sed hic est ꝯuersio ad aliquid commune manēs cum vtroqz termino. s. cū substātia panis et cum corpore xpi species panis scilz ergo etc. ¶ Quarto sic. Eadē per se mutatione acquiritur substātia et accidēs eius. hoc ptz. eadē enim generatione habetur ignis et caliditas eius et sua raritas et sua leuitas. et sic de alijs saltē per accidēs: ita q non est necessariā mutatio alia vt videtur. sed esse hic presens est accidēs corporis xpi. igitur eadē actione vel ꝯuersione qua habetur corpus xpi. habetur suum esse hic presens. ergo etc. ¶ Quinta ratio. sicut se habet ꝯuersio naturalis ad idē specie. sic conuersio substātie panis ad idē numero: sed per ꝯuersionem naturalē fit idē specie presens: vbi erat conuersum humores enim in quos ꝯuertitur fiūt vbi attractum est nutrimentum. et sic de alijs. ergo etc.

¶ Dicunt ergo isti q ꝯuersio panis in corpus xpi nō solū terminatur ad esse substātiale corporis xpi simpliciter et absolute acceptū: sed ad esse corporis xpi vt habens esse aliqd nouum: sicut et ꝯuersio est aliquid nouum. Non aūt habet aliud esse nouū: nisi esse hic presens. non autem esse substantiale suum absolute sic acceptum quare etc. Summa tio. 1. opinionis.

Opinio doctoris.

¶ Sed dico quātum ad istum articulū q corpus xpi nō est hic presens p ꝯuersionē: ex vi ꝯuersiōis: sed sicut in sequēti articulo apparebit per vnā aliā mutationē: ita q ꝯuersio nō terminatur ad esse presens corporis xpi sub specie: sed tantum ad esse corpus xpi substātiale. ¶ Quod aūt ex vi ꝯuersionis sicut ex causa precisa vel mutatione terminata ad esse presens corpus xpi non sit ibi presens corpus xpi. probo primo sic. aut enim presentia corporis xpi ponitur per se terminus ꝯuersionis: aut nō: sed p accidēs. Nō pōt poni per se terminus. pbatio. qz tunc non esset mutatio vel quasi mutatio substātialis: sed accidētalis terminata ad accidēs vnū respectiuū qd est presentia illa. Et tunc magis esset loci mutatio q̄ trāsubstātiatio qd est falsum. Ista enim ꝯuersio est trāsubstantiatio: sicut ptz sm oes. Et ita habet substātiā pro per se termino: et nō aliqd accidēs. qz ipossibile est q vnius per se mutationis terminus includat substantiā et accidens. ergo terminus accidētalis et p accidēs ponitur presentia ipa respectu ꝯuersionis. Tunc accipio sic cuilibet essentie distincte ab alia que est accidēs eius est aliqua pductio distincta a productiōe illius alterius: siue sit mutatio siue nō. qz ipsius est esse distinctū ab ea cuilibet esse producto per se necessario correspondet aliqua pductio. sed ista presentia accidens est substantie corporis xpi. ergo sibi per se aliqua pductio correspōdet distincta a ꝯuersione que terminatur per se ad substātiam. Non igitur precise habetur ex vi ꝯuersionis: nec per se: sed per accidēs tm: pro tāto qz pductio vel causatio presentie ꝯcomitatur ꝯuersionē: nō q si ꝯuersio. ¶ Scdo sic. illud non est necessaria nec precisa

causa presentie talis: qđ potest haberi ⁊ poni idem numero: vel specie sine tali presentia habita vel posita: vt videtur: sed eadē ꝯuersio panis numero vel specie posset haberi nō posita tali presentia. posset enī deus ꝯuertere illum eundē panem vel alium in corpus suum manēs in celo: dato ꝙ nō faceret corpus suum presens speciei panis. Nec hoc implicat aliquā cōtradictionē. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Deus potest facere suum corpus presens substātie panis quāte nōdum cōuerse: sicut ꝓbatum est in articulo precedēti: sed substantiā illā panis potest ꝯuertere in corpus suum prius presens in ꝯuersione vniuoca ⁊ eiusdē rationis. vel forte eadē numero cuꝫ illa que fit modo cōmuniter. igitur potest ꝯuertere panem in corpus etiam supposita presentia. tali ergo presentia nō habetur virtute ꝯuersionis. ¶ Quarto sic. illud quod conuertitur in aliquid preexistens localiter distans nihil habens cōmune sibi intrinsecum cum illo cum quo conuertitur: magis sortitur ꝯditiones ⁊ proprietates illius in qđ conuertitur ꝗ ecōuerso. ptꝫ. si fortes qui est parisius ꝯuertatur in platoneꝫ qui est rome: magis fortes sortitur conditiones platonis ꝗ econuerso: nisi sit aliquid aliud ꝗ conuersio ipa: sed in proposito panis localiter distās a corpore xp̄i preexistēte conuertitur in ip̄m. ⁊ nihil est cōmune vtriqꝫ intrinsecum formaliter. q2 species ille nō informant corpus xp̄i. igitur magis ipse panis debet sortiri locum corporis xp̄i in celo per ꝯuersionem: si tn̄ per ꝯuersionē aliquam locum sortiatur: ꝗ corpus xp̄i debeat sortiri locuꝫ panis in altari. ergo per ꝯuersionem nō fit presentia corporis xp̄i sub specie panis immo dico ꝙ si ꝑ conuersionē haberet̄ aliqua presentia: illa esset presentia quam habet corpus xp̄i in celo ⁊ ad celum. ¶ Quinto sic. si deus ꝯuerteret panē ꝗtum in corpus xp̄i: ⁊ quātitatem panis in quātitatē corporis vel cum illa ꝯuersiōe substātie panis anhilaret species panis: corpus xp̄i nō esset presens in altari ad illas species. q2 species nō essent nec manerent. sed planum est ꝙ esset ꝯuersio eiusdē rationis quātum ad totum illud qđ pertinet ad rationem ꝯuersionis cum illa que fit modo cōmuniter manēte specie panis. ergo virtute istius que est modo nō habet̄ presentia corporis. ¶ Sexto sic. si quātitas panis conuertatur in quantitatem xp̄i ex vi talis ꝯuersionis non esset corpus xp̄i presens cum substātia panis vel cum alijs accidētibus circunscriptiue ⁊ localiter scđm ip̄os saltē q2 impossibile est ꝙ corpus idē sit in pluribus locis localiter. sicut dicunt. ergo. Similiter dato ꝙ substātia ꝯuertatur in substantiam ex vi ꝯuersionis in substantiam nō oportet corpus christi esse presens sacramentaliter. ¶ Dico igitur absolute loquēdo ꝙ nihil habetur ex vi conuersionis in corpus christi nisi ip̄m corpus christi secundum esse suum substantiale non obstante ꝙ sit preexistens. ⁊ hoc est per se terminus cōuersionis. Et non habetur presentia corporis christi: que est aliquid posterius naturaliter ⁊ distincta essentialiter a termino cōuersionis non pertinēs ad terminum eius ⁊ terminus per se alicuius alterius mutationis ⁊ corpus christi scđm esse suum substantiale indifferens est simpliciter ad esse presens vel non presens. ⁊ ita neutrum habetur determinate: nec ex vi conuersionis. sed oportet aliquid aliud ponere: sicut dicetur infra.

Resolutio doctoris.

¶ Ad primū aliorum dico ꝙ ista conuersio q̄ est transubstātiatio si consideretur quātum ad terminum a quo: qui est ip̄e panis: habet esse sub accidentibus vel sub specie panis. q2 panis conuersus preerat sub specie panis. Sed quātum ad terminū ad quem vel in quem nō oportet ꝙ sit sub specie panis: sed potest esse in celo vel sub specie panis indifferenter. vnde licet modo de facto sit sub specie panis: non tn̄ ex vi cōuersionis hoc est: sed aliunde sicut dicetur infra. vnde ⁊ scđm istam rationem posset argui cōtra eos probando ꝙ ista conuersio esset in celo ratione termini ad quem: qui est ipsum corpus christi: non minus ꝗ ip̄i ponant eam sub accidentibus vel sub specie panis ratiōe termini a quo scꝫ ipsius panis. ¶ Ad secundum dico ꝙ licet cōmuniter ita sit: ꝙ in eodem loco sit generatū ⁊ corruptum propter identitatem materie vtriusqꝫ que manet in eodem loco cui imprimitur forma generati cedēte forma corrupti: hoc tamē non est ex vi ipsius generationis. vnde ⁊ in instanti generationis posset deus trāsferre materiam a loco illo ad alium locum. Et sic nō esset generatum in eodem loco in quo prefuit corruptum. Sed non curo de hoc. dico primo ꝙ patet nullum esse in ꝓposito. Nam corpori christi ⁊ pani nihil est cōmune intrinsecum idem manens in eodem loco: sicut est generato ⁊ corrupto. Secūdo dato ꝙ ita sit in generato et corrupto hoc tamen nō est ex vi generationis: licet concomitanter ad generationem. Sed dico ꝙ alia est actio causatiua substantie generātis: ⁊ alia est causatiua sui vbi in proprio loco. nam prima est generatio. secunda vero est alterius generis: et pertinet magis ad vbi quātum ad terminum suum. Quādo dicis ꝙ tunc in omni generatiōe esset mutatio aliqua vel motus localis: quo poneretur generatum vbi prefuit corruptum. dico ꝙ non sequitur. quia licet alia actione vel causatione ponatur substantia generata ⁊ vbi suum. illa tamen non est motus vel mutatio localis. quia locatum non preexistit. Et ita in locato non precessit negatio talis vbi: nec per consequens acquiritur tale vbi per mutationem in locato: quia mutatio vera semper est a negatione precedente in subiecto affirmationem etiam duratione vel econuerso. vnde si deus creādo hominem creat substantiam: et causat quantitatem. dico ꝙ creatio passiua substantie est a creatione quantitatis: que educitur de potentia subiecti: ⁊ tamen neutra est mutatio. Non est ergo illa acquisitio vbi mutatio. sed acquisitio simplex non presupponens negationem talis vbi in subiecto. quia nec subiectum preexistebat sicut patet. Et preterea etiam sicut dictum est ad primum: patet ꝙ non est simile de generato ⁊ corrupto: ⁊ de pane et corpore christi. habent enim prima duo aliquid commune sibi intrinsecum manens in eodem loco puta materiam: non sic panis ⁊ corpus christi. ¶ Ad tertium iam patet ꝙ licet in generatione vel conuersione naturali in qua manet aliquid commune intrinsecum vtriqꝫ ita sit: hoc tamen non est ex vi generationis vel cōuersionis substantialis. Similiter etiam in corpore christi ⁊ pane nihil est cōmune intrinsecū vtriqꝫ manens in eodem loco. species enim panis lꝫ maneat: non tamē est aliquid intrinsecum corpori christi: sicut patet. Nec etiam est aliquod subiectū com

ad motiua .1. opinionis.

mune: cui inhereat vterq; terminus: nec vnus terminus expellitur. vel amouetur per subintrationē alterius in eundem locum. sed magis terminus a quo puta panis tollitur per ꝯuersionem ipsam vel trāsubstantiationem. ¶ Ad quartum p₃ ex predictis ꝙ generatio alicuius naturalis non terminatur ad aliquod accidēs eius. Nec habetur aliquod accidēs eius ex vi generationis. tunc eñ ad ea terminaretur generatio per se: quod est falsum. vnde et si non esset ibi nisi generatio: non haberetur per generationem nisi substātia ignis. sed necessario requiritur distincta actio vel ꝓductio cuiuslibet sui accidētis. q₃ uel accidēs tale preexistit: sicut dixi in secundo de dimēsionibus que manēt eedem in generato ⁊ corrupto: ⁊ aliis accidētibus simbolis. ⁊ sic non habētur per generationem. aut de nouo acquiruntur. ⁊ tunc est noua actio aliqua qua vnū quodcunq; acquiritur: l₃ non op₃ ꝙ illa acquisitio sit motus vel mutatio proprie dicta eo modo quo dictum est supra. Et sic p₃ de leuitate vel raritate ignis ⁊ hmōi accidentibus quid dicendum sit de ipsis. Et magis appareret hoc si esset aliqua generatio que nō terminaretur nisi ad aliquid preexistēs. planum est eñ ꝙ per ipsam non haberetur aliquod nouum accidēs generati. sic aūt est in ꝓposito de conuersione panis in corpus xp̄i preexistens: ⁊ de nouo accidente eius quod est presentia ad speciem. Dices ꝙ licet per generationē nō habeatur per se accidens aliquod generati: tñ bene per accidēs. dico ꝙ istud nihil valet ad ꝓpositum: sicut probatum est supra. immo magis ꝯcluditur propositum. op₃ eñ ꝙ accidenti per se correspondeat aliqua productio: sicut per se est ens ⁊ ꝓductum: ita ꝙ non est ens entitate subiecti. Nec producitur etiam productione subiecti nisi per accidēs: pro tāto q₃ productionem subiecti potest cōcomitari productio accidentis: licet non sit illa: sicut entitatem subiecti cōcomitatur entitas accidētis: l₃ non sit illa. ¶ Ad quintum dico ꝙ iam p₃ ex predictis ꝙ nec ex vi cōuersionis per se est quod simile in specie sit vbi erat cōuersum in ipsum. Nec etiā est simile: dato ꝙ esset verum. Nec etiam simile specie cōuertitur in sibi simile: sed magis dissimile: vt alimentum in carnem vel humorē. Nec etiam in proposito panis conuersus ꝺ₃ debet dici idem numero cum corpore christi. q₃ postq̄ conuersus est: nō est nec manet. ⁊ per consequens non est idem nec diuersus numero. Hec de secundo articulo principali.

Corpus xp̄i an sit sub specie panis ꝑ aliquā mutationem ⁊c. I. opinio.

¶ Quātum ad tertium arti.

dicitur ab illis qui tenent opiniones precedētium articulorum ꝙ corpus christi non est presens sub specie panis per aliquam sui mutationem: sed alterius: puta per conuersionem panis in ipsum.

¶ Quod autem non sit hoc per aliquam sui mutationem ꝓbatur primo. si hoc esset per aliquam sui mutationem: illa videretur mutatio ad vbi vel ad locum. sed corpus christi quātumcūq; fiat presens non mutat locum quia semper manet in celo. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. nō magis oportet corpus christi mutari ad vbi: dato ꝙ fiat presens speciei panis q̄ speciem panis: dato ꝙ fiat presens corpori christi sed species panis nulla mutatione locali mutatur ex eo ꝙ fit presens corpori christi. ergo ⁊c.

¶ Tertio sic. anima fit presens maiori corpori q̄ erat prius quādo augmentatur corpus sine sui mutatione: sed solum per mutationem corporis ⁊ augmentationem. sed non minus est possibile sic esse in proposito. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. l₃ sit impossibile ꝙ de non presente fiat aliquid presens sine omni mutatione: tñ non est impossibile ꝙ de non presente fiat presens sine mutatione sui: sed per solam mutationem alterius: sicut p₃ de deo qui fit de nō presente presens per creaturā: vel per gratiam vel per essentiam nō mutatione sui: sed mututione creature. ergo similiter in ꝓposito videtur ꝙ corpus xp̄i per mutationem vel conuersionem panis in ipsum sine sui mutatione possit esse presens speciei panis. et cum pauciora semper sint ponēda: videtur ꝙ nō sit alia mutatio ponenda. quia frustra poneretur. ¶ Quinto sic. Si corpus esset ibi per mutationē sui: sequeretur ꝙ simul pluribꝰ talibus mutaretur: et quasi cōtinue mutaretur. ⁊ in ipso aliquid innouaretur. sed hoc nō videtur conuenire corpori glorioso ergo ⁊c. ¶ Ultimo sic. mutatio ad alium locum in eo in quo est necessario habet secum annexam negationem loci prioris in quo erat ipsum q̄d mutatur ad vbi. quia termini motus sunt per se incompossibiles: vel etiā mutationis. si ergo corpus christi fit presens speciei tāq̄ alteri loco per mutationem sui: sequitur ꝙ op₃ ponere in ipso negationem prioris loci: scil₃ celi. et sic non maret in celo: quod est falsum. ¶ Dicunt ergo ꝙ corpus christi fit presens nō per aliquam mutationem sui: sed per conuersionem panis in ipsum. Et vltra dicūt ꝙ q₃ virtute conuersionis est ibi presens substantia per se primo: quia in ipsam substātiam corporis per se primo cōuertitur substantia: ⁊ ideo quantitas corporis nō est ibi nisi ratione substantie. ⁊ per consequens per modum substātie. ⁊ ita indiuisibiliter. sequitur enim legem substātie in essendo ibi. Nec est ibi dimēsiue nec circunscriptiue: sicut nec substantia: sed tota in toto ⁊ tota in qualibet parte. Secus est autem in locatione cōmuni corporum. Nam ibi est substātia in loco per rationē quantitatis. ⁊ ideo scd̄m legem quantitatis: sic ꝙ dimensiue ⁊ circunscriptiue: ⁊ tota in toto ⁊ pars in parte. hec est opinio. ¶ Sed videtur mihi omnino dicendum ꝙ corpus christi est hic presens per aliquā sui mutationem. ¶ Ad hoc est prima ratio talis īpossibile est esse trāsitum ab affirmatione reali ad negationem vel ecōuerso sine mutatione aliqua in eo in quo ponuntur formaliter affirmatio ⁊ negatio. hoc patet primo. quia mutatio non est nisi trāsitus ab affirmatione in negationem vel econuerso in eo quod sic transit. secundo patet etiam hoc. q₃ alioquin starent simul contradictoria. ⁊ verificarentur contradictoria de eodem nulla mutatione facta in ipso. ⁊ non esset ratio quare plus verificaretur vna pars modo q̄ prius. ⁊ sic si modo prius. ⁊ cum pars opposita prius verificaretur pari ratione ⁊ alia. ⁊ ita contradictio plana. sed de corpore christi preexistente verum est ꝙ transit ab non esse hic presens: ab esse presens: quod est aliquid positiuum reale in ipso. quia ista presentia dicit respectum realē ⁊ habitudinem pertinentē ad genus vbi ī corpore christi: sicut ostensum est supra. igitur in ipso de necessitate fit aliqua mutatio. alioquin non est intelligibile quomodo nunc sit realiter hic presens secundum tale vbi: cum prius presens non esset.

Resolutio pme opinio.

Opinio doctoris

¶ Secūda ratio. nō minus videtur aliqua mutatio fieri in corpore xp̄i ſm p̄ntiam ſui ad ſpeciem q̄ ſpeciei ſcd̄m p̄ſentiam ſui ad corpus xp̄i: vt ptʒ ſed in ſpecie panis videtur eē aliqua mutatio neceſſario qua de nō p̄ſente fiat realiter p̄ns corpori xp̄i. Acquiritur enim in ſpecie realis p̄ſentia ad corpus xp̄i. p̄ſentia nāq; realis in vtroq; extremo limitato ⁊ creato eſt reſpectus realis mutuꝰ: vt videtur: licet ptinētia nō ſit reſpectus talis. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio ſic. Non minus videtur mutari corpus xp̄i ſaltem aliquali mutatione quādo fit p̄ns ſp̄ci q̄ angelus ſimpliciter mutetur quando fit p̄ns de nouo alicui loco: cui primo nō erat preſens. ſed angelus ſic mutatur. vnde ⁊ et hoc rōnabiliter cōcluditur eē mutabilis. ergo ⁊c̄. ¶ Quarta rō. ſi corpus xp̄i nō mutaretur. hoc precipue videret̄ q2 ad preſentiam corporis xp̄i ſub ſp̄ēbus ſufficeret conuerſio panis in corpus xp̄i ſcd̄m pōnem aliorum. ſed illa non ſufficit ſicut ſuperius oſtēſum ē: ſed neceſſario requiritur aliqua alia actio vel opatio diuina tranſiens circa corpꝰ xp̄i. oīs autē talis actio diuina tranſiens circa aliquid preſens q̄ non corruptiua ſed potius acquiſitiua. ſed nec eſt etiam conuerſiua: ponit aliquid nouū reale de nouo circa illud. hoc eſt impoſſibile ſine mutatione. ergo ⁊c̄.

Reſolutio q̄ xp̄s eſt p̄ns p aliq̄ ſui mutationem.

¶ Videtur igitur mihi dicēdum q̄ corpus xp̄i eſt p̄ns p aliquam ſui mutationem. ¶ Ad cuius mutationis euidētiam notandum q̄ qn̄ corpus mouetur vel mutatur de loco ad locum: ⁊ expellit aliud corpus de illo loco alio: ibi ſunt quattuor mutiōes ⁊ octo termini. due ſunt mutationes i corpore moto expellente: ⁊ due in corpore moto expulſo. vna mutatio eſt in corpore moto que eſt ab eſſe in p̄ori loco ad nō eſſe in eodem loco. q2 recedit a priori loco. ⁊ iſta eſt deperditiua prioris vbi ad priorem locum. Scd̄a eſt a nō eē in alio loco poſteriori ad eſſe in eodem loco. q2 prius nō erat in iſto loco quē acquirit modo eſt ibi. et iſta vocatur adquiſitiua alterius loci vel vbi in alio loco. Et ptʒ iſte due mutationes habent ꝓprios terminos quelibet duos. prima eē ⁊ non eē in priori loco. Secūda vero non eſſe ⁊ eſſe in ſequēti loco. ¶ Similiter pōt dici de corpore expulſo alio recte vniformiter ſuo mō. Si ergo corpus aliquod ſic fieret in alio loco q̄ nō dimitteret p̄orem locum: ſed maneret in illo: patʒ q̄ in ip̄o nō eſſet niſi vna mutatio. ſ. aquiſitiua alteriꝰ loci nō autem depditiua p̄oris loci vel vbi in p̄ori loco. ¶ Modo dico q̄ eſt poſſibie virtute diuina: vt ſit mutatio acquiſitiua ſiue deperditiua vel ecōuerſo. Indifferenter p̄t enim deus facere vt corpꝰ ſic acquirat vbi ad alium locum vel in alio locoꝰ q̄ non perdat ſuum vbi in priori loco: vel etiam q̄ ſic perdat ſuum vbi in priori loco q̄ nō acquirat aliquod vbi in alio loco ponēdo nouum vbi in corpore non deſtruendo prius vbi: vel corrumpēdo p̄us vbi non ponendo aliquod aliud vbi. ¶ Secūdum alterum iſtorum dico q̄ de facto eſt in corpore xp̄i Nam corpus chriſti virtute diuina ſic fit preſens ſpeciei panis: et acquirit ibi nouum vbi preſentiale: q̄ tamen non perdit ſuum vbi prius quod habʒ in celo: ſed manet in celo. Et ita mutatione acquiſitiua ⁊ non perditiua quādo fit p̄ſens. ſed qn̄ corrumpitur ſpecies ⁊ ita corpus xp̄i deſinit eē p̄ſens mutatur tantum mutatione deperditiua ⁊ nō acq̄ſitiua. Sic etiam corpus xp̄i fit p̄ſens quod aliud corpus nō expellit. Et ita dico q̄ ſolum eſt ibi mutatio acquiſitiua ⁊ vnica: que ſolum eſt in corpore chriſti niſi etiam ponatur vna alia correſpondens in ſpecie cui fit p̄ſens corpus xp̄i. ⁊ cui etiam ipſa fit p̄ſens. ⁊ eſt etiam tantum acquiſitiua. ⁊ non eſt ibi aliqua depditiua p̄ſentia ad locum priorem.

Correlariū .2. .1. opi.

¶ Ex p̄dictis ꝯcludo ꝯtra ſm dictum aliorum dicentum. q̄ quia corpus xp̄i eſt ibi per ꝯerſionem: ⁊ per ꝯſequens ſubſtantiā corporis xp̄i primo oportet q̄ quātitas ſit ibi ſm legē ſubſtantie: ⁊ ita non dimenſiue ſed indiuiſibiliter. Primo quia corpus xp̄i non eſt ibi per conuerſionem: ſicut dictum eſt/ ſed per aliam mutationem. Secundo quia dato q̄ ſubſtantia eſſet ibi primo per conuerſionem: ⁊ quātitas cōcomitatiue: nō tamen ꝓpter hoc quātitas eſſet ibi aliter q̄ ſecundum modum ꝓprium ſi ſuus modus ꝓprius ponatur eſſe dimenſiue ⁊ circūſcriptiue in loco: vt dicunt. Subſtantia enim non auferret ei talem modum eſſendi in loco. quod patet. Tum quia non auferret ab ea ſuam naturam. Tū quia habitudo ad agens diuerſum hoc vel illud nō variat effectum. Ita enim ſi deus crearet ſubſtantiam hominis ⁊ concomitatiue quantitatem eius: eſſet quantitas in loco modo ſuo circūſcriptiuo ſicut eſt: quando agens naturale generat ſubſtantiā ⁊ concomitatiue quātitatem eius. ſic in propoſito licet poneretur ibi a deo ſubſtātia corporis xp̄i p̄mo virtute conuerſionis ⁊ quantitas concomitatiue. Tum q2 etiam (vt puto) ſubſtantia licet eſſet ibi primo virtute conuerſionis ⁊ quantitas concomitatiue. quelibet earum haberet propriam diſtinctam p̄ſentiam ad ſpeciem. quod patet. quia poſſet vna manere preſens ſine alia. Et ita ſubſtantia nō eſſet ratio eſſendi quātitatem p̄ſenteʒ: nec ſuper ipſam fundaretur p̄ſentia quantitatis: ſed ſup quantitatem i p̄am. ⁊ tunc niſi eſſet aliud: quantitas adhuc videretur in eſſe ſecundum modum ꝓprium ⁊ circūſcriptiue habens partem extra partem in toto ⁊ in loco. Et ideo dicendum eſt de hoc ſicut dictum eſt in precedenti queſtione.

Ad rōes .1. opinio.

¶ Ad primum aliorum dico q̄ illa mutatio corporis chriſti poteſt dici mutatio localis aliquo modo p̄dicto. Quando dicis q̄ corpus xp̄i nō mutat locuʒ: dico q̄ verū eſt mutatione depditiua p̄oris loci vel vbi p̄ori loco: puta in celo ſed bene mutatione acq̄ſitiua alteriꝰ: puta ſub ſp̄ē in altari. Nec eſt aliq̄d incōueniēs. ¶ Ad ſcd̄m dico q̄ ſp̄ēs mutatur aliquali mutatione ad p̄ſentiā nouā realē reſpectu corp̄is xp̄i quā p̄us nō habuit mō p̄dicto. ¶ Ad tertiū dico q̄ aīa ⁊ oē limitatū quādo fuit p̄ſens alicui cui p̄us nō erat p̄ns: licet p̄exiſteret aliquali mutatione mutatur. vn̄ dico q̄ aīa req̄rit nouā p̄ntiā ad nouā p̄tē in corp̄e augmētato. Nec illa p̄ntia eſt ſua iformatio: licet bn̄ ꝯcomitetur iformatio. Poſſet enī eē aīa p̄ns corp̄i vl' p̄ti corp̄is dato q̄ nō iforaret ip̄m: ſicut ēt angelꝰ ſaltē v̄tute diuīa. ¶ Ad quartū dico q̄ nō eſt itelligibile q̄ aliq̄d creatū limitatuʒ p̄ex̄ns fiat alicui de nouo realr̄ p̄ns: ⁊ nō mutet̄ ad illā p̄ntiā mutatiōe aliq̄li: ſecꝰ ē aūt de deo q̄ ē ens illimitatū ⁊ neceſſe eſſe imutabile. vnde nec q̄ntia dei ad creaturā eſt reſpectus realis: ſʒ ecōuerſo ſicut etiaʒ nec aliq̄s alius reſpectꝰ dei ad creaturā eſt realis. ſʒ hoc nō obſtat qn̄ p̄ſentia ſit reſpectꝰ realis mutuꝰ i creat̄s

¶ Ad quintum dico ꝙ nō habeo pro incōuenienti ꝙ pluribus talibus mutatiōib⁹ supradictis mutetur simul corpus christi non obstante ꝙ sint eiusdem rōnis siue ꝯtrarie: ad sursum ⁊ deorsuꝫ. posito ꝙ sursum ⁊ deorsum sint ꝯtraria sicut nō habeo ꝓ incōuenienti ꝙ corpus christi sacramētaliter saltē sit simul in pluribus locis talibus. Hec de tertio articulo principali.

Ad rōes ꝑncipa. ¶ **Ad primum principale ar/**gumentum dico ꝙ est ibi dare aliam mutationem ꝗ̄ cōuersionē: sicut patet ex ꝑdictis. ¶ Ad scđm dico ꝙ ꝑ ꝯuersionem panis in corpus xp̄i nihil nouum habetur vel fit qđ ꝑus nō existeret. ⁊ hoc patet ex ratione transubstātiationis. Per hoc enim differt ab aliꝭ ꝙ est conuersio in preexistēs: vel in aliquid quod nō est posterius natura ip̄a saltem. Et ideo non oportet ponere ꝙ ad terminum ip̄ius pertineant eē p̄sens vel p̄sentia corpis xp̄i sub specie nec ꝑ ip̄am habetur talis p̄sentia vt ptꝫ ex predictis.

Ad Damasce. ¶ Ad Damascenū dico ꝙ quādo dicit corpus xp̄i eē p̄ns: quoniā panis ⁊ vinū transit in corpus ⁊ sanguinem: ly qm̄ nō tenetur causaliter notans cām per se vel ꝑcisam p̄ntie: sed tenetur concomitanter notās ꝯcomitantiā durationis. In illa trāsitione ⁊ i p̄ntia corporis. q꞉ simul sunt scđm durationem. Et notat etiam aliquā ꝑoritatem nature illius transitionis ad p̄sentiam: licet ꝑ illam causaliter nō habeatur talis p̄sentia: sed deus sic ordinauit ꝙ facta tali ꝯuersione ꝑus natura haberet̄ simul duratione p̄sentia corporis xp̄i: licet ꝑ aliam mutationem: vt patet ex predictis.

¶ Distin. decime.
Questio tertia.

TErtio queroˀ vtꝝ idem corpus xp̄i possit eē simul in pluribus locis circūscriptiue ⁊ localiter. ¶ Videtur ꝙ non. Idem sp̄us puta angelus nō p̄ōt eē simul i pl'ib⁹ locis diffinitiue q꞉ eē diffinitiue i aliquo loco ē sic eē ibi ꝙ non alibi. ergo a simili impossibile est idem corpus simul eē in pluribu⁹ locis circūscriptiue. ¶ Secūdo sic. idē corpus eē in pluribus locis circūscriptiue īplicat ꝯtradictioneꝫ q꞉ implicat ip̄m eē in aliquo loco totum ⁊ aliquid ei⁹ esse extra istum locū. ⁊ ꝑ ꝯsequens non eē in illo loco. hoc autem est ꝯtradictio. s. ꝙ totuꝫ sit in aliquo loco: ⁊ pars eius vel aliquid eius sit extra illū locū ⁊ per ꝯn̄s nō sit in illo loco. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. si idem corpus eēt simul in pluribus locis circūscriptiue: sequeretur ꝙ plura accidētia eiusdem rōnis puta plura vbi circūscriptiua eēnt simul in eodem corpore. sed hoc est īpossibile ⁊ contra philosophū quinto metaphisice. ergo ⁊c̄.

¶ **Contra** Idē corpus nō p̄t eē in pl'ib⁹ locis sacramētaliter: sicut dictum est supra. ergo p̄t eē in plurib⁹ locis localiter ⁊ circunscriptiue pari ratione vt videtur.

¶ **In ista q̄stione sic procedā.** ¶ Primo ponā vnā opinionē de ista qōne cū suis motiuis ⁊ mō ddi. ¶ Scđo ponam vnā aliā quam intendo tenere: ⁊ arguēdo ꝯtra primam ꝓbabo ꝙ virtute diuia possibile est hoc ⁊ ꝑ quē modū declarabo. ¶ Tertio r̄ndebo ad motiua aliorum. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ **Quātū ad primū** est vna opinio ꝙ licet idē corpus possit esse in pl'ibus locis sacramentaliter: vel etiam in vno localiter ⁊ in alio sacramētalit᷑: sicut dictum est supra de corpore xp̄i i pluribus hostiꝭ vel altaribus vel in celo ⁊ in altari: ⁊ hoc (sicut dicunt) per accn̄s ⁊ ꝑ ꝯuersionem alicuius alterius in ip̄m: tñ impossibile est: ⁊ īplicat ꝯtradictionem ꝙ idē corpus simul sit in pluribus locis circūscriptiue. Prima opinio.

¶ Ad hoc adducūtur plures rōnes a diuersis. Prīa est ista. quā ponit vnus doctor i suo quolibet. Sicut possibile eēt ex ꝑte dei agētis ꝙ idem corpus simul eēt in pluribus locis. ita etiā ꝙ infinitis si darentur infinita loca. q꞉ deus est potentie infinite in corp⁹ vniformiter se habet ad eē in pluribus locis vel infinitis: sed īpossibile est quacūqꝫ virtute ꝙ corpus sit vbiqꝫ vel in infinitis locis: dato ꝙ eēnt. q꞉ hoc est solius dei ꝓprium rōne sue immensitatis vel īfinitatis. que nō p̄ōt alicui creature ꝯuenire. ergo ⁊c̄. Rōes. 1. opinionis. ¶ Scđa rō. Locus circūscriptiuus ⁊ locatū nō solum ꝯmensurātur scđm cōtinuum sed etiā pari rōne cōnumerātur scđm discretum. Nō est eīm maior rō de vno ꝗ̄ de alio. sed hoc posito: īpossibile est: ⁊ implicat ꝯtradictionē ꝙ locatum sit vnum ⁊ loca plura: sicut ⁊ aliquid sit locatum circūscriptiue: ⁊ non ꝯmensuretur loco. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic īpossibile est idē corpus eē extra terminos ꝓprios sicut extra ꝓpriam quātitatem: sed si esset in pluribus locis: eēt extra terminos ꝓprios. quia extra terminos loci sui: qui sunt simul cū terminis ꝓpriꝭ. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. ꝑ se p̄mi termini motus sunt formaliter incōpossibiles in eodē quia alias nulla est causa quare motus faciat distare corpus motum a termino a quo expellendo ip̄m ⁊ inducendo terminum ad quem. sed quecūqꝫ duo vbi circūscriptiua p̄nt eē ꝑ se termini motus localis de vno in aliud. ergo quecūqꝫ duo talia sunt incōpossilia formaliter: ⁊ repugnat eē ea simul i aliquo corpore. ⁊ sic etiā agens naturale posset facere vtrūqꝫ vbi simul in corpore. q꞉ nō corrumpit alterum: nisi eēt accidens eo ꝙ est incompossibile alteri. ⁊ si non esset incompossibile: non corrumperet. quare ⁊c̄. ¶ Quinto sic. Impossibile est idem corpus simul signari pluribus figuris: sed si idem corpus posset eē in pl'ibus locis circūscriptiue: ⁊ ꝑ cōsequēs configurari illis locis: seq꞉retur ꝙ posset figurari simul pluribus figuris: sicut et illa loca p̄nt esse diuersarum figurarum. ergo ⁊c̄. ¶ Sexto sic. Impossibile est idem simul mutari pluribus mutationibus vel oppositis vel eiusdem rōnis. 5. phisicorum: ⁊ similiter mutationem ⁊ mutatū eē prius poni ꝗ̄ mutationem. sed omnia ista sequerentur: si posset poni idem corpus circūscriptiue in plurib⁹ locis. quia simul posset mutari ad duo loca sursum. Et sic pluribus mutationibus eiusdem rationis: ⁊ simul ad locum sursum ⁊ deorsum: et sic mutationibus contrariꝭ: ⁊ sibi etiam īessent vbi cōtraria sursum scꝫ et deorsum. Similiter existēs in eodem loco posset moueri vel mutari ad eundem locum pari ratione: vt videtur. Et sic vel expelleret seip̄m de illo loco: vel posteri⁹ eēt mutatio ad illū 5. phisi.

locū ꝛ mutatū esse ꝑus. quia locus iam est hītus hoc aūt ē īpossibile. quare ꝛc. ¶ Septio sic. ipossibile ē eandē materiā numero simul informari diuersis formis completis scdm spēm. sed hoc sequiretur tam de formis alterius ratiōis ꝙ de formis eiusdem rationis. ꝓbatur. quia si idem alimentuꝫ posset eē in pluribus locis localiter: posset simul sumi a boue ꝛ asino ꝛ homine vel a pluribus hominibus. ꝛ per ꝯsequens potest ꝯuerti in substātiā istorum. ꝛ sic materia eius īformari a formis oīm istorum: ꝛ simul. hoc autem est manifestū incōueniens ergo ꝛc. Tunc enim sequeretur ꝙ idem suppositū vel indiuiduuꝫ posset eē homo ꝛ asinus vel plures ꝛ plures asini. ¶ Cōfirmatur ista ratio. qꝛ si ponatur idem lignum in diuersis iuxta plures ignes: sequitur ꝙ quilibet ipoꝝ corrumpet signum: ꝛ īducet in materiam eius formam ignis: sed nō eandeꝫ patet. qꝛ agentia sunt diuersa. Similiter etiam qꝛ oporteret illam eē intensiorē ꝙ si solum īduceretur ab vnico igne tantum. Forma aūt substātialis nō intenditur. ꝛ remittitur: sicut dictum est in secūdo. igitur in eadem materia ligni essent plures forme substātiales ignis. quare ꝛc. ¶ Octauo sic. quia si corpus est in pluribus locis: aut in omnibus habꝫ eandem formam quālibet: quā habet in vno illorū locorum: aut nō. Non pōt dici ꝙ nō. qꝛ tunc sequeretur ꝯtradictio. s. affirmatio ꝛ negatio eiusdē forme in eodem subiecto. Si sic: sequūtur ꝯtradictoria multa. primo sequitur ꝙ cum in vno loco possit calefieri iuxta ignem sibi appositum: ꝛ in alio loco frigefieri per aliquā sibi appositaꝫ ꝙ simul poterit esse calidum ꝛ frigidum. ꝛ ita calidum ꝛ nō calidū quia ad ꝯtraria simul sequūtur ꝯdictoria. 4. metaphisice. Similiter in vno loco poterit ex indispositione vel intēperie aeris infirmari. ꝛ in alio ex dispositione ꝯuenienti sanum eē. ꝛ cōsequēter in vno loco mori ꝛ in alio viuere. ¶ Similiter in vno loco per sumptionem cibi saturari: ꝛ in alio per defectum cibi esurire. ꝛ ita simul nutriri ꝛ nō nutriri. Et vltra etiam posset in pluribus locis pluries nutriri ꝑ sumptionē alimenti in quolibet loco. ꝛ multo plus nutriri ꝙ deberet ꝑ naturam vel posset. Similiter in vno loco posset sibi caput abscindi. et in alio remaneret sibi integrum. Similiter in vno loco quiescere: in alio moueri ꝛ nō quiescere in vno loco loqui: in alio tacere: in vno stare in alio iacere. ꝛ sic de multis: vt videtur. Et huiusmodi multa que possunt aduci. ¶ Nono sic. Impossibile est ꝙ modica virtus simul agat in passum excedēs ꝛ improportionatum. sed si idem modic⁹ ignis pōt sic esse ī pluribus locis: posset calefacere plura calefactibilia sibi approximata simul. ꝛ pari ratione vnū totū compositum ex ipsis vel equalis quantitatis: sicut omnia ista. sicut qui potest simul ferre plures lapides: posset ferre vnum compositum ex illis vel cumulum aggregatum ex ipis: vt ptꝫ hoc aūt est incōueniēs. quare ꝛc. ¶ Decimo sic. ipossibile ē idē corpus eē discontinuum sibiipi: ꝛ distans vel propinquum sibiipi. qꝛ ista sunt opposita ꝛ incompossibilia. sed si ideꝫ corpus eēt simul in pluribus locis circūscriptiue: eēt discontinuum sibipi: sicut ꝛ illa loca. Et similiter posset eē ꝓpinquum ꝛ distans respectu suiipius scdm illa diuersa loca. ergo ꝛc. ¶ Undecimo sic. Idem temporale nō potest simꝰ esse in pluribus temporibus ꝛ nō potest eē simul ꝑteritum ꝛ presens vel futurū. ergo nec idem locabile simul pōt eē in diuersis locis. ¶ Ultio qꝛ in vno loco corporis videre posset aliquid sibi presens et videret. in alio autem nō videret. quia eēt distans. vel etiam qꝛ clauderet oculos. ꝛ sic videret idem ꝛ non videret. quod est ꝯtradictio. Similiter videntur sequi incōuenientia: ꝙ idem corpus posset esse in omnibus locis vniuersi sibi equalibus. ꝛ ita facere vnum magnum exercitum in campo ꝯtra seipm ꝛ sibiipi obuiare: ꝛ vnam choream facere quod nō videtur eē possibile. ¶ Sic igitur dicunt isti. ꝙ impossibile est ideꝫ corpus simul eē in pluribus locis circūscriptiue: licet bene sacramētaliter quasi ꝑ accidens. scꝫ ꝑ cōuersionem alicui⁹ in seipm vel aliquorum ꝫm quasdam habitudines ad loca ꝯuersorum: vel eorum qui ꝯuertuntur in ipm. Similiter etiam possibile est vnum corpus eē in vno loco circūscriptiue: ꝛ in alio aliter puta sacramētaliter. sicut oportet eos dicere velint nolint de corꝑe xp̄i ī celo ꝛ in sacramēto. Hec de ꝑmo articulo. Summatio. 1. opinionis.

¶ Quantum ad secundū articulum dico breuiter: ꝙ nō apparet mihi īpossibile: sed videtur mihi possibile ꝙ idem corpus virtute diuina sit circūscriptiue in pluribus locis simul sicut ponitur eē in pluribus locis sacramētaliter. ꝛ dico: ꝙ ꝑmum nō est difficilius imo videtur facilius posse fieri: ꝙ scdm. ¶ Ad hanc ꝯclusioneꝫ adduco rōnes. Prima est ista. illud est deo possibile: quod nō implicat aliquā ꝯtradictionem ex terminis. sed corp⁹ eē in plurib⁹ locis nō implicat aliqꝫ cōtradictionem. ꝓbatio. sicut nō implicat ꝯtradictionem plures respectus reales ꝑsentie realis ad plures species sacramentales simul fundari ī corpore: ꝛ ita ꝑ ipas corpus Christi esse vere ꝛ realiter ꝑsens in pluribus locis sacramētaliter. ita non implicat ꝯtradictionem plures respectus vbiales circūscriptiuos eiusdem rationis simul fundari in ipo ad plura loca circūscribentia quibus sit realiter presens circūscriptiue vt videtur. Nam quātūcunqꝫ rationem ꝯtradictionis assignaueris in vno dabo tibi eandem in alio. Sicut enim in ꝑmo non obstat limitatio corporis Christi fundantis tales plures respectus eiusdeꝫ rationis: non obstat etiā ista limitatio fundamenti in respectibus intrinsecis: quin sup idem fundamentum possint simul fundari tales plures respectus eiusdem rationis: vt plures similitudines. Ita nec in secundo obstat limitatio corporis Christi: quin per ipsum vel in ipso possint poni tales plures respectus ꝛ vbi circūscriptiua ad plura loca: vt videtur. nec ponitur ꝑ hoc aliqua limitatio vel immensitas seu infinitas per secundum: nec per primum. ergo sicut primum est possibile ita ꝛ secundum. ¶ Secunda ratio est ista. non est magis impossibile deo vel minus possibile facere aliquod corpus in pluribus locis secūdum suum modum naturalem eēndi in loco: ꝙ secundum modum alium innaturalem: vel ꝙ suum modum eēndi naturalem. ¶ Hoc patet. quia in ꝑmo non ponitur nisi vnum miraculum. puta idem corpus esse in pluribus locis. sed in secundo videtur poni duplex miraculum: puta ꝙ corpus ponit̄ in pluribus locis. hoc est ꝑmum. Secūdo ꝙ cōtra suum modum naturalem vel scdm aliquem moduꝫ supnaturalem vel innaturalem. Sed deus pt facē Secūda opi. quaꝫ tenet doctor.

re corpus xp̄i in pluribus locis secundum aliquē modum innaturalem sibi. puta sacramentaliter et non circūscriptiue. ergo p̄t facere corpus idez p̄sens pluribus locis secundum modum naturalem eēndi copꝯ in loco puta localiter ⁊ circūscriptiue. ¶ Dices: ꝙ si ista ratio est bona: sequitur ꝙ negantes conclusionem scʒ corpus idem posse esse in pluribus locis circūscriptiue habēt negare premissaz predictam scʒ: corpus christi posse esse sacramētaliter in pluribus locis. q2 si pōt eē sacramētaliter: potest eē localiter scd̄m premissam rōnem. Hoc autem nō est veꝝ. q2 tūc eadē fide deberet teneri vtrūq̄. Et hereticū esset negare de vno sicut de alio. et ita oēs qui loquūtur de hoc dicētes: ꝙ hoc est impossibile: sunt heretici: quod nō est dicendū. Dico ad hoc: ꝙ scd̄m rei veritatem q̄ntum apparet mihi: predicta ꝯña est bona ⁊ necessaria scʒ ꝙ deꝯ si pōt facere idē corpꝯ in pluribꝯ locis sacramentalir̄: pōt etiā facere localiter: sicut deduxi supra. Et dico ꝙ negantes ꝯñs debent negare añs scd̄m artem philosophi: ⁊ ponētes añs deberent ponere ꝯñs: si tamen nō ponāt ꝯñs: sed negēt nō ꝓpter hoc sunt heretici. Nec ex fide oʒ tenere oīa ꝯña: que possēt elici ex his que tenētur per fidem. precipue quādo deductio nō sic est euidēs. vt sit oībus manifesta ⁊ cōsequēs non includitur in antecedente: sicut in ꝓposito ab alijs diceretur. Unde non ponitur fides de veritate sacramēti in aliquo dubio vel periculo faciendo illam ꝯñtiam ⁊ sibi tanq̄ vere ⁊ bone adherendo. Nec ponūtur alij eē heretici: qui negāt ꝯñs huiꝯ ꝯñe: licet ꝯcedāt añs. Et si ponātur sic heretici vel potius conclusio eorum heretica caueāt sibi. de hoc parū curo. ¶ Tertia ratio est ista. non ē magis impossibile deo vel minus possibile idem corpus esse circūscriptiue in pluribus locis simul: q̄ duo corpora esse circūscriptiue simul in eodē loco. hoc patet ꝓbabiliter: nā sicut philosophi negarēt vnū: ita ⁊ aliud. et si ꝯcederēt vnū etiam aliud. Nō plus em̄ oʒ corpus cōnumerari loco: q̄ locū cōnumerari locato. sicut nec plus oporteret vnū cōmensurari alteri q̄ ecōuerso. Nec plus impedit limitatio corpis ip̄m eē in pluribus locis localiter: q̄ limitatio loci ip̄m locare plura corpa. Nec plus determinatur necessario idē corpus ad vnū locū tm̄: q̄ idē locus ad vnū corpus tm̄: vt videtur. sʒ possibile est duo corpora eē in eodē loco circūscriptiue. sicut patet in materia de resurrectiōe scd̄m oēs saltem cōiter loquētes: ⁊ scd̄m negātes idem corpus posse eē in pluribus locis. ḡ ⁊c̄. Et ꝯfirmatur ista ratio: magis videt̄ necessarium multiplicari posterius m̄ltiplicato p̄ori q̄ ecōuerso. p̄us. n. magis videtur manere vnū multiplicato p̄ori q̄ ecōuerso. vt ptʒ in oībus: vel saltem vt in pluribus. corpus aut locatum vel locabile videtur p̄us loco. Tuʒ q2 corpus videtur cāre locum vt cōiter: q2 facit latera distare. Tum q2 etiā variato corpore variatur locus scd̄m figuram nō ecōuerso. sic intelligendo: ꝙ eiusdem corporis possunt eē plura loca: ⁊ quando recedit corpus de loco ad locum: nō oʒ variari corpus: licet oporteat variari locum. Sʒ multiplicato corpore scd̄m te nō oʒ multiplicari locū. ⁊ q2 in eodem loco possunt esse plura corpora: ergo etiam multiplicato loco multominus oʒ multiplicari corpus: sed p̄t idem corpus eē in pluribus locis. De ista confirmatione non curo. quia quasi tota dubia estmichi. Non enim video. quare in eodem loco non possunt esse plura corpora successiue: sicut idez corpus in pluribus locis. Similiter non video quare sicut idem corpus locabile posset esse sine loco: quare non locus sine corpore locabili distincto: Similiter nō video bene: quō corpus sit p̄us loco cum locus hēat rationem ꝯtinentis ⁊ corpus ratōnem contenti. Similiter non video bene: quō corpora ꝯtenta a celo faciant latera celi distare. Videtur enim ꝙ distarent: dato ꝙ nullum corpus eēt infra celum. Simliter etiam celum empireum nō diuiditur: licet localiter ꝯtineat corpora beatorum.

Nota.

¶ Ratio autez adducta soluitur ab vno doctore q̄ dicit: ꝙ nō repugnat plura corpora eē simul in eodem loco: quia ꝙ dimensio vniꝯ corporis repugnat alteri in eodem loco: hoc non est nisi ratione situus vel situs localis: ⁊ talem repugnantiā tollit in corporibus gloriosis dos subtilitatis. Et ideo duo corpora gloriosa possunt simul stare in eodez loco. vel saltem vnum gloriosum ⁊ aliud non gloriosuz sed ꝙ idem corpus non possit esse circūscriptiue in pluribus locis: impedit limitatio corpis ⁊ determinatio ad locum. Et quia impossibile est ab ip̄o corpore tolli limitatiōem ⁊ finitationem. ideo ⁊c̄. Contra illud patet: ꝙ hoc exclusuz est supra. quia non plus limitatio corporis excludit a corpore eē in pluribus locis: q̄ limitatio loci excludit ab ipso posse locare plura corpora. quare ⁊c̄. ¶ Quarta ratio est ista. similis est limitatio angeli ad eē in loco non localiter sicut corporis ad eē in loco localiter. vt patet: sed angelus potest esse in pluribus locis secundum modum nature sue non localiter probatio. quia posset deus cōuertere substantiam panis in gabrielem: sicut dicetur infra: ⁊ etiam substantiam alterius panis. sed facta conuersione duorū panum gabriel simul esset in duobus locis: in quibus p̄existebant panes ꝯuersi: sicut et corpus christi modo est in pluribus altaribus facta ꝯuersione plurium panum in ipsum. ergo ⁊c̄. ¶ Quinta ratio. sicut deus potest ꝯuertere substantiam panis in substantiam corporis xp̄i: ita et quantitatem in quantitatem. sicut etiam pobabitur infra. sed hoc facto sicut corpus christi est in pluribus locis sacramentaliter quando substantia tantum cōuertitur in substantiam ex vi conuersionis secunduʒ ipsos. quia substantia est ibi p̄mo tanq̄ per se terminus conuersionis. ita: esset corpus Christi in pluribus locis localiter. quia quantitas corporis Christi esset primus terminus conuersionis: et ita esset substantia ibi secundum legem quantitatis secundum viam ip̄orum. ⁊ per consequens circūscriptiue. ¶ Sexta ratio ⁊ vltima est ista. non magis videtur repugnare due habitudines vel pures itrinsecus aduenientes ⁊ consurgentes ex natura fundamenti: ꝙ fundentur in eodem fundamento ipso non mutato neç multiplicato q̄ ꝙ due vel plures habitudines extrisecus aduenientes sic fundentur in eodē fundamento indistincto. Magis enim videtur aliquid mutari ad mutationem alicuius sibi magis intrinseci: q̄ minus intrinseci ⁊ intrinseci. ⁊ minus videtur fundamentum adequari respectui extrinseco q̄ intrinseco: ⁊ per consequens non minus videtur possibile: ꝙ vnum fundamentū inadeq̄te fundet vnū respectuʒ extrinsecū: sʒ cū hꝯ possʒ fūdar̄ aliū: q̄ videat̄ ꝺ respectu itrīseco. cū igr̄ vbi

circūscriptiuum dicat et respectiuum extrinsecus corporis locati ad locum: videtur q in eodem subiecto secūdum idem fundamentum possint fundari talia plura vbi: non minus q̄ super idem fundamentum plures similitudines ad plures terminos vel hmōi. quare etc. ¶ Dico igitur q absolute loquēdo possibile est idem corpus eē simul in pluribus locis circūscriptiue virtute diuina: sicut ostendunt premisse rōnes. Ad hoc pt adduci auctoritas hugonis libro. 2. de sacramentis parte. viij. ca. 2. q fecit (inquit) vt vnū corpus eēt in vno fecit quomodo voluit. et si voluisset aliter fecisset. Et videt intelligere de modo eēndi i loco localiter. qr sicut videtur: nō erat sibi dubium nec alicui fideli: quin sacramentaliter. Similiter etiam qr loquēdo de illo modo sm quē corpora de cōmuni lege sunt in loco loquebatur hugo. Et ita de mō eēndi circūscriptiue in pluribus locis. ¶ Scdo dico q pbabile ē q aliquādo fuerit hoc factū de facto. et puto: q quotiens dicitur Jesus xpus post ascensionē in celum alicui apparuisse: vel corporaliter descendisse vel sue matri in assumptione obuiasse: hoc fuisse factū ita q xpus ad dexteram patris sursum residebat: et tamen in alio loco erat simul localiter et circunscriptiue. Et hoc videtur consonum dicto Augustini q donec finiatur seculū sursum est dñs. Et videtur hoc intelligere de toto tpe post ascēsionem. Isto modo etiā putatur fuisse factum in exequijs beati martini: in quibus fuit pñs beatus ambrosius et tamen in ecclesia sua pñs erat in loco multum distanti: vbi missam celebrabat. Isto mō etiā putat de beato germano altissiodorensi: q cū esset distans vel in loco remoto: fuit tamen pñs in exequijs bti lupi trecēsi. Hoc mō etiā pbabiliter pt dici: q fuerit factū tpe beati francisci: quādo pdicāte btō anthonio in capitulo arelateñ. beatus franciscus cum esset in loco remoto adhuc viuens corporaliter in ostio capituli velud expansis in cruce manibus seipsum presentem fratribus exhibebat. ¶ Tertio dico q hoc fieri nō pt virtute nature vel agētis creati nō pter incōpossibilitatē vel repugnātiam diuersorum vbi talium circūscriptiuorum in eodem corpore locato: sed qr ptaxatus est agenti naturali talis modus agēdi vt nō possit ponere vnum corpus in alio loco nisi amoueat ipm ab alio loco priori et nō possit etiā ponere aliquod corpus in aliquo loco: nisi expellēdo aliud de eodē loco. et ita nō pt ponere duo corpora in eodem loco: sicut infra in capi. de resurrectiōe magis apparebit. sed virtute diuina: cui nihil est impossibile: nisi illud quod ex terminis implicat contradictionem: vtrūq ipossibile simpliciter. Et puto q minus eēt hoc mirabile: si fieret: q̄ sit de hoc q idē corpus xpi ponitur simul in pluribus locis siue sacramentaliter siue localiter in vno: sicut i celo: et in alio sacramentaliter. Et puto q illi qui negant istud: pari ratiōe vel fortiori negarent illud: nisi p fidē cogerētur. Et est mirabile sicut dicit vnus doctor: q plus sequitur fantasiā puerilē: q̄ sequētur rōnem sm illa que tenemus ex fide. Hec de secundo articulo pncipali.

Resolu. huius opi.

Hugo.

Nota.

¶ Quantū ad tertiū articulum ponunt aliq regule ad solutionē motiuorum p alijs supius adductorum.

Regule p solu. I. opinio.

¶ Prima regula: q oīs forma absoluta por naturaliter ipo vbi puenit corpori vniformiter in pluribus locis: sicut in vno loco. Ita q ex variatione vbi vel multiplicatione nō variat nec multiplicat in corpe. Nā ad variationē vel multiplicationem posterioris nō opz variari vel multiplicari ipm posterius. ¶ Secūda regula ē q sicut passiuū approximatū duobus vel pluribus actiuis existēs in vno loco pateretur ab eis: et recipet aliquā formā absolutam. Ita etiā in pluribus locis existēs et approximatum illis oēm talē formā absolutā recipet. Et ratio est. qr eadē ponit potētia actiua et passiua hic et inde sufficienter approxiata. Et puto q nō solū vera est ista regula de formis absolutis: sed etiā de respectibus cātis in tali passo ab illis agentibus: q tales recipit vniformiter in vno loco vel in pluribus locis: alioqn ptradictio seqretur: q scz reciperet: et nō reciperet in diuersis locis. Imaginor eni q quicqd corpi in vno loco: pueniret sibi in pluribus. licet nō oporteret: q vt in illis pluribus et quolibet primo. ¶ Tertia regula ē q sicut corpus actiuum se haberet ad diuersa passiua approxiata sibi in vno loco existēti: sic in pluribus locis exñs se haberet ad illa et vniformiter. hoc pōt etiā pbari ex pbatione regule pcedentis. ¶ Quarta apponit ab aliquibus: q si aliquid vno mō sit possibile: et alio mō sit ipossibile et sequatur ptradictio: licet ponat et debeat dici possibile primo mō. nō tamē scdo mō acceptū: vel licet sit et dicat impossibile scdo modo acceptū: nō tñ primo mō et qre hoc dicitur: apparebit infra.

¶ His premissis ad pmum aliorum reduco cōtra eos.

Ad motiua. I. opinionis.

Primo qr si argumentū est bonum: seqtur q corpus xpi sit infinitum et imensum. qr sicut non repugnat sibi eē in pluribus locis sacramētaliter veraciter et realiter psens: ita nec ifinitis si eēnt. Scdo quia sicut nō repugnat vni loco: q duo corpa sint i ipso localiter: ita nec q infinita si eēnt virtute diuina et tñ nō oportet pter hoc illum locum eē infinitum quare etc. ¶ Dico igit: q si eēnt loca infinita: in quibus posset eē aliqd corpus circūscriptiue: sicut virtute diuina pt eē in duobus vel tribus: ita in omnibus illis q̄tūcūq ifinitis. Nec arguitur ex hoc aliqua imensitas eius vel infinitas. Tu dicis proprium est dei eē vbiq. Dico q verū est ex necessitate et imediate nature sue q̄ exigit: q quocūq loco posito: deus sit psens illo loco: nec pt nō eē pñs loco existēti in actu. sic aūt non eēt de corpe. qr nec virtute pria eēt in illis locis pluribus: nec diceret sibi eē necessario positis illis locis. sed cōtingenter sicut patet. quare etc. Similiter etiam deus psens est omni loco vniformiter. corpus autē nō pt eē pñs omni loco vniformiter. qr loco minori non potest esse presens circunscriptiue: licet bñ aliter possit eē presens. ¶ Ad secundum reducendo contra eos. quia sicut locatum circunscriptiue commensuratur et connumeratur loco: ita vt videtur ecōuerso. locus locato. sed locus non sic commensuratur vel connumeratur locato: quin in eodem loco possint esse plura locata: sicut dictum est supra. ergo similiter in pluribus locis idem locatum. Et confirmatur quia sicut non est impossibile: q idem corpus sit equale pluribus locis secundum quantitatem per plures equalitates et respectus intrinsecos: et intrisece pmēsuret eis: ita nō ē ipossibile q pmēsuret eis sm plres respectus extrinsecos. sed hoc nō

est nisi eē in pluribus locis circūscriptiue: ⁊ habere plura vbi circūscriptiua ⁊ cōmēsuratiua ad illa plura loca sicut etiā plā locata ad vnū locum. ⁊c. ¶ Dico igr̄ ꝙ nō oꝫ locatū ⁊ locū cōnūerari scd̄m discretū. sed loco plurificato potest eē locatū vnū ꝗtūcunqꝫ circūscriptiue: sicut etiam hoc est possibile sacramētaliter. ⁊ ecōuerso locatis existētibus pluribus potest eē locus vnus. Nec est eadem ratio de cōnumeratione ⁊ cōmensuratiōe scd̄m continuum. qꝛ cōmensuratio loci circūscribentis ⁊ locati est de ratione ipoꝝ scd̄m ꝙ huiusmodi: sed connumeratio accidit. Non enim locant ⁊ locantur secundum numerum sed secundum cōtinuum. ¶ Ad tertium dico reducendo cōtra eos: ꝙ sicut termini corpis sunt simul cū terminis loci: ita ecōuerso termini loci cū terminis corporis. si ergo ꝓpter simultatem terminoꝝ corpis ad diuersa loca sequitur ꝙ corpus sit extra terminos proprios vel quātitatis sue ꝓprie: ita ꝓpter simultatem terminoꝝ loci cū diuersis locatis seqꝛ: ꝙ loc⁹ sit extra terminos ꝓprios: qꝛ sicut tu dicis: ꝙ duo loca arguūt duo locata ita diceretur tibi: ꝙ duo locata arguūt duo loca. hoc aūt est falsum nā duo corpora pñsunt esse in eodem loco dato ꝙ locus nō sit extra ꝓprios terminos: nec aliquod illorum corporū sit extra terminos loci. ¶ Dico igitur: ꝙ idē corpus ꝑ suā quātitatem qua intrinsece ⁊ formaliter terminatur: potest esse in pluribus locis: nec sequitur: ꝙ sit extra terminos ꝓprios vel extra terminū ꝓprie quātitatis: sed bene exñs in loco vno est extra aliū locum ⁊ extra terios alterius loci: sicut locus est extra aliū locū: licet cū hoc posset esse intra illū locum ⁊ terminos eius. Similiter dico: ꝙ si argumentū est bonū: ꝙ concludit idē corpus nō posse eē in pluribus locis sacramētaliter. quia etiam termini loci ⁊ locati sunt simul: licet nō cōmensuratiue vel circūscriptiue. Et similiter etiā precedēs argumētum. qꝛ licet locatū sacramentaliter ⁊ locus non cōmensurētur: tamen ita viderentur cōnumerari: sicut si cōmensurarētur. ¶ Ad quartū de terminis motus reduco contra eos primo qꝛ sicut termini motus sunt quelibet duo vbi circūscriptiua: sicut tu dicis: ita termini mutationis alicui⁹ corporis pñt esse duo vbi presentialia vel sacramētalia. si ergo illa sunt incōpossibilia. ⁊ nō possunt stare in eodem corpore: pari ratione nec illa duo sacramentalia. ⁊ ita non potest eē idem corpus in pluribus locis sacramētaliter sicut nec localiter vel circūscriptiue. Secūdo. quia aliq ipsorum cōcedunt: ꝙ in augmento quantitatis minor vel charitas est terminus a quo: ⁊ maior est terminus ad quem. ⁊ tamē stant simul etiā scd̄m ipos. Sic diceretur eis de duobus vbi. ꝙ scilicet termini motus vel mutationis per se sunt affirmatio et negatio. ⁊ illa non stant simul. Et de istis necessarium est: ꝙ mutatio vel motus faciunt distare subiectum motum ab altero. sed dico ꝙ positiuum cōcomitans illam negationem ex ꝑte termini ad quē separabile est ab ipsa: ⁊ potest simul stare cum termino ad quem. Unde ⁊ duo vbi possunt simul stare in eodem corpore. ⁊ manens ⁊ exñs in vno loco potest esse in alio loco vel moueri ad alium locuꝫ. Ita ꝙ vbi ⁊ vbi nō sunt ꝑ se termini oppositi motus vl' mutationis: nec sunt incompossibilia. licet affirmatio ⁊ negatio. vnde bene impossibile est ꝙ aliquod corpus habeat aliquod vbi in vno loco ⁊ moueaꝛ ad illud vbi: vel non habeat ipsum. sed non est impossibile: ꝙ cum hoc sit in alio loco secundum aliud vbi. Quando dicis tunc: ꝙ agens naturale posset hoc facere. ex quo plura vbi repugnant: dico: ꝙ nō sequitur sicut nec sequiꝛ: ꝙ possit facere plura vbi sacramentalia simul: immo nec vnuꝫ: licet plura nō repugnent. Sicut nec potest facere plura corpora in eodem loco: nec ꝙ virgo pariat. quia est limitate virtutis: cui prefinitus est certus modus agendi. ¶ Ad quintuꝫ de pluribus figuris dico: ꝙ si figura dicat aliꝗ formam absolutam: puta qualitates in ꝗtitate: ꝙ argumentum in nullo concludit dato ꝙ vnius corporis non sit nisi vna figura nam per vnam qualitatem vel figuram potest configurari idem corpus pluribus locis similis figure. Sicut vnum corpus spericum in cōuexo potest eē in pluribus locis spericis in concauo. nec oportet ꝓpter hoc ꝙ habeat diuersas figuras: vt patet. sicut etiā nec oportet ꝙ locus in quo sunt plura locata circūscriptiue habeat plures figuras. Unde argumentum potest retorqueri cōtra eos. ¶ Scd̄o dico: ꝙ si figura sit aliquid tale absolutum puta qualitas in quātitate nō apparet cōtradictio: quare idē corpus non possit figurari simul pluribus figuris siue similibus siue dissimilibus: siue eiusdem ratiōis siue alterius. sicut ꝙ simul sit spericum ⁊ quadratū ⁊ hmōi. Et ita secūdum illa poterit eē idem corp⁹ cōfiguratum plurib⁹ locis. Si aūt non dicat figura aliquid absolutū vltra quātitatem: sed dicat ordinem partiū quātitatis: hoc est dupliciter. vel in toto vel in loco. Si in toto: tūc nō variatur figura ad variationem vbi: sed manet eadē: licet vbi eiusdem rationis saltem varientur. Si dicat ordinem partium in loco: sic oportet figurā variari. qꝛ figura sic seqtur vbi. Nec est incōueniēs ꝙ sic varieꝛ: ⁊ idē corp⁹ pluribus figuris figureꝛ. Et sic corpus vnū poterit diuersis figuris figurari. ⁊ diuersis locis ↄfigurari vt sit in aliquo pleno vase in isto loco: in alio loco in vase dimidio. in vno loco sit ī dolio inclusū. in alio in terra effusū scd̄m diuersa vbi ⁊ positiōes ipius in diuersis locis. ¶ Breuiꝛ tn̄ ⁊ faciliter p̄t se expedire hō de isto argumēto: ꝙ nō oꝫ corp⁹ figurari plībus figuris: sicut nec habere plures quantitates: dato ꝙ sit in pluribus locis sibi equalibus ⁊ similis figure cum ipso secundū cōcauum loci vel conuexum locati. ¶ Ad sextum de mutationibus ⁊ mutatis esse de mutationibus oppositis vel eiusdem rationis dico: ꝙ per omnia potest retorqueri contra eos. Nam de mutationibus oppositis: ita videtur corpus christi mutari mutationibus oppositis: quando ponitur sacramentaliter sursum simul ⁊ deorsum vel ante et post seu retro in diuersis hostijs: sicut corpus si moueatur localiter sursum vel deorsum. Similiter etiam de mutationibus eiusdem rationis: quando ponitur sub diuersis hostijs in eadem dispositione. Similiter etiam sicut accipiunt: ꝙ corp⁹ exñs in vno loco posset de alio in quo est: moueri ad eundem locum: in quo p̄existebat. ⁊ ita simul sunt mutari ⁊ mutatum esse: ita diceretur: ꝙ de vna hostia posset fieri ī alia in qua iam est. ⁊ sequitur idem incōueniens. ¶ Dico igitur simpliciter loquendo: ꝙ plures mutationes eiusdem rationis possunt eidem simul inesse: ⁊ insunt de facto aliquando virtute nature. sicut idē aer simul illuminatur pluribus illuminationibus

ꝙ plures mutationes eidē pñt simul ineē.

ad plura lumina terminatis:vt dictum est in secun
do. Sic dico ī ꝓposito esse possibile virtute diuina
ꝙ idem corpus simul moueatur ad plura loca cir=
cunscriptiua:sicut etiam ꝙ simul mutetur ad plura
vbi sacramentalia. Ad philosophū respondi alias
in secūdo di.xiij.de duobus luminibus ꝙ non vi=
deo dictum Aristotelis verū esse vniuersaliter: li=
cet in aliquibus sit verū particulariter etiā loquen
do de virtute nature. Et de mutationibus opposi=
tis dico:ꝙ ꝓprie loquēdo ille sunt mutationes op=
posite incōpossibiles:q̄ sunt inter terminos opposi
tos incōpossibiles:puta inter esse ⁊ nō esse affirma
tionem ⁊ negationem:quarū vna est ab esse in non
esse:alia vero ab eodem esse in non esse. Et isto mo=
do generatio ⁊ corruptio eiusdē sunt incōpossibi=
les:⁊ incōpossibile est idem simul generari ⁊ corrū
pi:creari et anichilari:licet non sint ꝓprie mutatio
nes. Similiter impossibile est idē simul moueri vel
mutari mutatiōe acquisitiua alicuius loci ⁊ deper
ditiua eiusdem loci.sicut impossibile est:idē simul
esse ⁊ non esse in eodem loco:sed possibile est idē sic
mutari ad diuersa vbi ī diuersis locis sursum ⁊ de
orsum:ante et retro:q2 vel iste mutationes nō sunt
cōtrarie:sicut nec loca:sed sunt tantum disparata.
Et nec ipsa vbi in locis illis sunt ꝯria: nec opposi=
te relationes sed disparate:nec etiā sursum ⁊ deor
sum. Vel si sursum ⁊ deorsum ante ⁊ retro propin=
quum vel remotū sunt relationes opposite:tn̄ fun
dantur in vbi:⁊ reducunt̄ ad primū modum quar=
ti generis. Et sicut diuersi vbi ī locis illis possunt
simul in esse:ita ⁊ sursum et deorsum ita bene sicut
⁊ sacramētaliter. Et dato etiā ꝙ ipsa vbi essent cō
traria nō solum sursum ⁊ deorsum fundata sup ip=
sa vbi:adhuc possent eidē inesse:sicut dicā infra de
contrarijs etiā absolutis.⁊ per cōsequēs mutatio
nes ad talia plura vbi:sicut mutationes ad duo cō
traria absoluta.licet hoc non senserit Aristoteles.
❡ Ad illud de mutato esse et mutari dico:ꝙ idem
corpus de vno loco non mutaretur ad locū in quo
iam est:vel erat:vel expelleret seipsum:et sic accipe
ret nouum vbi per nouā mutationē ⁊ non seruaret
prius vbi. Vel deus faceret mutationem sine mu=
tato.sicut puto esse possibile.ita ꝙ mutaretur:⁊ nō
haberet terminū illa mutatio:quia scd̄m me muta=
tio et mutatū esse accipiendo mutatum esse pro ter
mino mutationis nō pro indiuisibili cuiuscūq3 mu
tatiōis essentialiter distingunt̄:⁊ mutatione prior
natura. Vel si mutaretur:⁊ non expelleret se:⁊ mu
taretur mutatione acquisitiua saltem mutaret̄ mu
tatione deperditiua alterius loci:a quo mutaretur
sicut dicit vnus. Et sic patet:ꝙ mutatio ⁊ mutatū
esse nunq̄3 sic essent:ꝙ mutatum esse terminus mu
tationis iam esset ante mutationem:sicut imagina
tur argumentum. Tamē si mutaretur ad locum:in
quo p̄erat ⁊ mutatione acquisitiua oporteret dice
re:vel ꝙ seip̄m expelleret:vel ꝙ in eodem corpore
respectu eiusdem loci essent simul plura vbi circū=
scriptiua ⁊ vtroq3 modo acciperetur nouū vbi: et
mutatum esse nouum esset ⁊ simul duratione cum
ip̄a mutatione:si esset instātanea.licet mutatio eēt
prior natura.vel posterius etiam duratiōe forte:si
mutatio successiua. Non curo de hoc. vel si non ac
ciperetur vbi nouum: tunc deus faceret mutatio=
nem etiam acquisitiuam sine termino. Sicut puto
ꝙ posset facere generationem sine gn̄ato esse:⁊ quā

cunq3 mutationem localem sine aliquo vbi acquisi
to per ip̄am. ❡ Ad septimū dicunt quidam: ꝙ nō
est impossibile eandem materiam alimēti vel etiā
simpliciter informari simul a diuersis formis speci
ficis alterius rationis vel eiusdem rationis.nec in
hoc aliqua cōtradictio implicatur. Sed hoc est mi
hi dubium. Primo quia sicut quelibet species to=
ta distinguitur eēntialiter ab alia:⁊ indiuiduū cu
iuslibet speciei ab alio:sic videtur:ꝙ partes eorū
essentialiter distinguantur. ita ꝙ sicut ambarū vel
amborum non potest esse vna forma ita ambarum
vel amborum non possit esse vna materia. Secun=
do in proposito.quia non plus materia alimēti su
peruenientis isti alimenti informaretur in hoc in=
diuiduo pluribus formis:q̄3 materia prior vel pre=
cedens cui apponitur.nec in alio pari ratione.⁊ sic
in nullo:vt videtur. Tertio quia quelibet talis for
ma substantialis cōpleta est immediata ratio sup=
positandi fundamentaliter. Et ideo sicut impossi=
bile est:ꝙ plura supposita cōcurrant in eadem ma
teria eo ꝙ suppositū est incōmunicabile:ita impos
sibile est ꝙ plures tales forme concurrant in ea=
dem materia. Et hoc dixi in secundo. ❡ Dico igi=
tur aliter. primo ꝙ argumentum potest retorque=
ri cōtra eos.nam sicut idem alimentū si esset in plu
ribus locis: potest sumi a diuersis animalibus in
illis locis:ita idem alimentum existens in vno lo=
co posset sumi a duobus animalibus existentibus
in eodem. Et possibile est:ꝙ fuit in eodem loco.et
tunc queritur sicut vltra: ⁊ deducitur:ꝙ illud ali=
mentum sic sumptum ab vtroq3 conuerteretur. Et
plures forme substantiales simul essent in vna ma
teria. Secūdo dico:ꝙ argumentum non concludit
nam idem esset iudicium de alimento sic sumpto a
diuersis animalibus in diuersis locis existente:si=
cut in vno loco.vel qd̄ fieret de ip̄o sumpto a duo
bus alimentibus existentibus in eodem loco. Tūc
enim vel virtus vna totaliter vincerem aliam.⁊ to
tum verteret in suum corpus: vel essent virtutes
equales:⁊ sic equaliter conuertent de alimento.s.
ista in corpus suum:⁊ alia in suum:vel essent ine=
quales non tamen sic ꝙ vna totaliter vinceret aliā
⁊ alia nihil conuerteret:sed sic:ꝙ vna plus ⁊ alia
minus.⁊ tunc patet:ꝙ nullo istorum modorum ea
dem materia vel pars materie simul esset sub di=
uersis formis subālibus exn̄tibus in pluribus locꝭ
Per hoc ad cōfirmationē iuxta illam ꝓpositionē
secundā p̄us positam:ꝙ eadem materia ligni exn̄
tis in pluribꝰ locis nō informaret̄ duabus formis
subālibꝰ ignis nec fieret vna ꝑfectior. q2 scd̄m me
subā non suscipit magis ⁊ minꝰ:nec intendit̄ vel re
mittit̄ sed fieret tm̄ vna fora ignis ab igne p̄ualēte
vl̄ ab ambobꝰ:citius tn̄ alterantibꝰ lignū et inten
sius:q̄3 vnꝰ tantū:si eēnt ignes equales. Et eodē
modo hēres dicere:si poneres illos duos ignes ap
proximatos ligno in eodē loco exn̄tes:sicut ē possi
bile scd̄m te. Vel si dicatur: ꝙ ab ip̄is si sint equa=
les:nō gn̄antur ignis:ne ponāt̄ eiusdē effectꝰ sim=
plicis due cause totales in eod̄ ordine:eod̄ mō hēs
dicere. ❡ Ad octauū dico:ꝙ corpꝰ exn̄s in plr̄ibus
locis h3 ī oī loco suo formā eādem:quā h3 ī alio alio
qn eēt ꝯdictio. Ad incōueniētia dico:ꝙ si ī vno lo
co calefit:⁊ h3 caliditatē:in omni alio loco calefit
⁊ habet caliditatem eandem. Similiter de infri
gidatione. Tu dicis in vno loco potest infrigida=

ri:⁊ in alio calefieri. dico: ſi calefieri ⁊ frigefieri ca
liditas ⁊ frigiditas nõ poſſint ſtare ſimul per quã=
cunqꝫ potentiam. ꝙ corpus ſicut in vno loco nõ po
teſt ſimul calefieri ⁊ infrigidari: ⁊ habere ſimul ca=
lorem ⁊ frugus: ita nec in diuerſis. Et idem eſt iu=
dicium de ipo in diuerſis ſicut in eodẽ loco. quãdo
approximarẽtur ſibi calefactiuum ⁊ frigefactiuuꝫ.
tunc eñ vel alterũ puta calidum totaliter vinceret
frigidum: ⁊ ſic tantum fieret calidũ. vel equaliter
ſe haberent: ⁊ ſic generaret qualitas media. vel vnũ
ſuperaret aliud: ſic tamen ꝙ aliud etiã aliquid face
ret ⁊ tũc paſſum neutri perfecte aſſimilaret ſed vel
ſtarent cõtraria ſimul ineſſe remiſſo: ſicut in motu:
vel alterum impediret tantũmõ: ne alterum induce
ret ꝑfecte effectum ſuum. Et ita oporteret etiam
te dicere: ſi ignis ⁊ aqua ſimul eſſent in eodem loco:
Quõ ꝯ=ria pñt eẽ ſimul. ⁊c. ⁊ approximarẽtur eidem calefactibili ⁊ infrigida.
bili ad vitandum cõtraria eſſe ſimul. ¶ Ad iſtud
tamen dico: ꝙ nõ eſt impoſſibile cõtraria eſſe ſimul
⁊ idem ſimul infrigidari ⁊ calefieri virtute diuina
ſeu facto aliquo ꝟtute diuina. Et ita bene poſſuut
eſſe caliditas ⁊ frigiditas ineẽ intẽſo ſimul: ſicut in
eſſe remiſſo. Et tamen oportet pouere illud in mo=
tu: etiã ſecũdum negãtes ꝙ cõtraria non ſtant ſimľ
ſaltem ineſſe intẽſo. Et ita dico ꝙ corpus ideꝫ ſiue
in e odem loco ſiue in pluribus ſaltem virtute diui
na poſſet eſſe ſimul calidum ⁊ frigidum ⁊ infrigida
ri ⁊ calefieri. Tu dicis ad cõtraria ſequũtur cõtra=
ria. Dico ꝙ nõ ẽ verũ: ſicut dici in tertio: ⁊ ibidẽ de
claraui. Aliter dico: dato ꝙ corpus poneret in di=
uerſis locis iuxta agẽtia ꝯtraria: nõ oporteret ipm
aliquid pati ab illis. ſicut nec ĩ vno loco. qꝛ deꝰ poſſꝫ
ſuſpendere actiões illorum agentiũ. Et ita nõ pro
pter incõpoſſibilitatem ꝯtrariorum (dato ꝙ eſſent
incompoſſibilia) negandum eſt illud primũ: ſcilicet
vnum corpus ſimul eſſe in pluribus locis. ¶ Ad
aliud inconueniens de ſanitate ⁊ egritudine: ſi po=
nãtur duo ꝯtraria poſitiua: eodẽ mõ ſicut de predi=
ctis. Si vero egritudo ponatur priuatio ſanitatis
in corpore: tũc dico ꝙ ambo nõ poſſunt ineſſe ſimul
in diuerſis locis: ſicut nec in vno loco. Et idem ha=
bes dicere de aere tempato ⁊ intempato: quos poſ
ſet facere deus preſentes in eodem loco corpori ta
li exiſtenti tantum in vno loco: ⁊ tunc alterum cau
ſabitur in tali corpore ita in pluribus locis ſicut in
vno loco. ¶ Ad aliđ de morte ⁊ vita dico: ꝙ mors
eſt priuatio vite ⁊ anime in corpore. ⁊ ambo nõ poſ
ſũt ĩeſſe eidem in pluribus locis: ſicut nec in vno lo
co. ſed oportet ꝙ alterum inſit. Et ſic oporteret te
dicere ſi corruptiuũ ⁊ conſeruatiuum eſſent preſen
tia ĩ eodem loco alicui corruptibili. Simliter de fa
me ⁊ ſaturitate: ſi fames dicit priuationem ſaturi
tatis vel ſaturitas priuationem famis. Nec variã=
tur iſta ſcđm variationem vbi: ſed ſi vnum ineſt in
vno ineſt etiam in alio: ⁊ non oppoſitum eius. Si=
militer ſi dicas: ꝙ ambo dicant aliqđ abſolutuꝫ ſci
licet fames appetitum naturalem calidi ⁊ ſicci: et
ſaturitas dicat aliquid in ventre replens ipſum: di
co vniformiter ꝙ non variantur: ſed vbiqꝫ ineſt al
terum. Unde ſi venter eſt plenus rome: eodẽ modo
pariſius: licet pariſius vt ſic nõ ſumat cibum: ſed vt
rome tamẽ bene pariſius capit. Sicut corpus chri
ſti in pixide fuiſſet vulneratum eodeꝫ vulnere quo
in cruce. nõn tamen primo vt in pixide: ſed vt ĩ cru
ce: vbi conuenienter erat ad vulnerationem ſibi in

fligendam. ¶ Ad aliud de duplo nutriri: dico: ꝙ
non plus poſſet ꝯuertere de nutrimento in multis
locis: ꝙꝫ in vno ⁊ ita non duplo nutriretur. Simili
ter habes hoc dicere. qꝛ duo alimenta poſſent poni
in eodem ⁊ ſimul ſumi ab eodem ali. ⁊ tamẽ nõ du=
plo nutriretur. ¶ Ad aliud de abſciſione capitis
dico ꝙ cum abſciſio capitis dicat diſcõtinuationẽ
quãtitatis vel partium ſicut ⁊ vulneratio: ꝙ vbiqꝫ
haberet caput abſciſum vel vbiqꝫ nõ abſciſum: ſi=
cut in vno loco tantuꝫ. ¶ Ad aliud de quieſcere ⁊
moueri dico ꝙ iſta magis reſpiciunt vbi: ⁊ poſſunt
variari. Et dico: ꝙ vno loco poſſet quieſcere vel ſe
dere vľ iacere: ⁊ ĩ alio loco ſtare vel moueri ad aliũ
dico tamen: ꝙ omnia iſta ineſſent ei in vno loco: nõ
tamen primo: nec in habitudinem ad vnum locum
ſed primo ſecundum diuerſa loca: in quibus ſic diſ
ponitur. ¶ De loqui ⁊ tacere dico: ꝙ formare vo=
cem per motum localem aeris in vno loco: nec for=
mare in alio loco poſſent ſimul ineſſe: ⁊ non contra
dicunt quia iſta negatio in vno loco nõ eſt reſpectu
affirmationis de alio loco. Nec in talibus eſt con=
tradictio: puta ſi hoc ẽ duplũ reſpectu dimidij ⁊ nõ
reſpectu ſui dupli nõ ſeqtur. ꝙ duplũ ⁊ nõ duplum.
Siľr dico ꝙ ĩ vno loco poſſꝫ fortiꝰ vľ altiꝰ forma=
re vocẽ mouẽdo fortiꝰ aerẽ: ⁊ ĩ alio loº minꝰ fortiť.
Et dico: ꝙ ſimul faceret melodiã tenendo lyram ⁊
burdonẽ vel huiuſmodi. Si dicas: moueri ⁊ qeſce
re opponuntur priuatiue. dico ſicut dixi ſupra: ꝙ ꝑ
uatiue opponuntur eodẽmodo: quo quies dicit ꝑ=
uatiouem alicuius motus in aliquo loco ⁊ ille mo=
tus ⁊ iſta priuatio non poſſunt ſimul ineſſe. ſed qes
in comparatione ad vnum locum tenendo vel ha=
bendo vbi in illo loco continue ſi| vocet hoc qeſce=
re: ⁊ motus in comparatione ad alium vel ad aliuꝫ
ſeu in alio non opponuntur. Sic de iſtis inconue=
nientibus: que ſecundum opinionem aliorum vidẽ
tur inconuenientia: ⁊ de multis alijs poteſt dici.
¶ Ad nonum dico: ꝙ habes reſpondere: ſi ponerẽ
tur duo vel plura ꝯbuſtibilia in eodem loco iuxta
paruum ignem ⁊ tunc diceretur: vel ꝙ in aliquod
illorum modicus ignis ageret preciſe: vel ſi inage=
ret in illa plura remiſſe: ageret in qđlibet. ⁊ ita etiã
remiſſe poſſet calefacere vnum conſtitutum ex eis.
¶ Ad decimum dico. ꝙ idem corpus non eſſet di=
ſcontinuum dato ꝙ eſſet in pluribus locis ſimul: ſi
cut nec oportet: ꝙ duo corpora continuẽtur: dato
ꝙ ſint in eodem loco. Et de ꝓpinquo ⁊ diſtanti idẽ
ſequitur inconueniens de corpore chriſti in pluri=
bus locis ſacramentaliter. Et dico ꝙ non eſt ĩpoſ
ſibile idem eſſe ſibi ꝓpĩquum ⁊ diſtãs: ſicut nec ha=
bere plura vbi in pluribus locis diſtantibus vľ ꝓ=
pinquis. ¶ Ad vndecimum dico: ꝙ idem tempora
le non poteſt eſſe in pluribus temporibus ſimul. qꝛ
nec plura tempora poſſunt eſſe ſimul. ſic autem non
eſt de locis. Et concludit etiam cõtra eſſe ſacramẽ
taliter ſicut contra eſſe localiter. ¶ Ad duodeci=
mum dico: ꝙ vbiqꝫ videret: viſio enim eſt aliquid
abſolutum: ⁊ tantuꝫ videret: ⁊ in quolibet loco poſ
ſet habere oculos apertos ſimul ⁊ clauſos. Iſta ei
pertinent ad ſitum: ⁊ poſſunt variari ⁊ multiplica=
ri ſicut vbi: poſito ꝙ clauſio ⁊ apertio ſunt diuer=
ſi ſitus poſitiui: non ꝙ vnum ſit negatio alterius.
Alia vero q̃ adducũtur nõ habẽtur ꝓ ĩcõuenien=
tibꝰ ſꝫ ꝓ poſſibilibꝰ ꝟtute diña quaꝛ ⁊c. Sic ei ꝟtu
te diña pt fieri: ꝙ vna chorea vľ vnꝰ exercitꝰ plu=

rium corporum distinctorum simul sit in vno loco: ita potest facere: q vnum corpus faciat chorea vel exercitum in pluribus locis ⁊ huiusmodi.

ad rationes p.ic pales.

¶ Ad primū principale patet quid dicendum: quia modus essendi circunscriptiue nō tollit nec excludit esse alibi sicut modus essendi diffinitiue. Et ideo nō est contradictio: q aliquid sit in pluribus locis circūscriptiue: sicut esset q angelus esset in pluribus locis diffinitiue. esse em̄ diffinitiue est esse alicubi: ita q non alibi. sicut esse aliquid diffinitiue ⁊ non aliud: licet possibile sit angelum esse in pluribus locis non diffinitiue: licet spiritualiter ⁊ non circūscriptiue. ¶ Ad secūdum dico: q totum corpus sic est in quolibet: q nulla pars est: que non sit intra locum. sed cum hoc potest esse extra locum: sicut et totum suum: quia in alio loco. ¶ Ad tertium patet quid est dicēdum ex p̄dictis.

¶ Distinctionis Decime.
Questio Quarta.

Quarto q̄ro: vtrū omnia que insunt vel conueniūt christo in celo: vbi est circūscriptiue: possint eidē conuenire vel inesse in sacramento. ¶ Videtur q non: q: corpori christi in celo cōuenit esse circūscriptiue per rationē q̄titatis: que est ratio formalis essendi in loco circūscriptiue: sed in sacramento non est in loco circūscriptiue: nec potest esse sub minori q̄titate circūscriptiue. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. si omnia conuenirent sibi sub sacramēto que in celo: sequeretur: q in sacramēto posset sentire quacūq̄ sensationē ⁊ intelligere sicut in loco in quo est naturaliter vel circūscriptiue: sed istud est falsum: quia in sacramēto non est modo requisito ⁊ necessario ad actū aliquē sentiendi. nec per consequens intelligendi aliquid ex sensibilibus: quia non est ibi dimensiue vel circūscriptiue: nec in debita dispositione vel approximatione ad sensationem: nec per consequēs videt̄ sentire presentia sibi in sacramento. ⁊ multominus absentia: ⁊ inter que et visum suum ponuntur obstacula. Similiter etiam pari ratione nō potest sentiri: nec videri. nec naturaliter intelligi sub sacramē to. eo q non est ibi sensibiliter: nec intelligibiliter modo naturali. sed supernaturaliter tantum ⁊ credibiliter: ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. si omnia cōuenirēt christo sub sacramēto vel possent conuenire: que cōueniunt vel possunt conuenire ī celo vel in loco circūscriptiuo: sequeretur q sub sacramēto posset aliquid mouere vel mutare: ⁊ ab alio moueri vel mutari: sed hoc non est verum: quia nec potest mouere vel mutare nec seipsum: nec aliquid aliud. quia nō est in loco modo conuenienti ad sic mutari vel moueri. Nec ab aliquo alio naturaliter potest moueri vel mutari pari ratione. g ⁊c.

¶ Contra si aliquid inest christo ī celo vel inesse potest quod non inest vel inesse potest sub sacramento: sequitur cōtradictio quia cum simul possit esse in celo ⁊ in sacramento. sequitur q aliquid simul possit inesse ⁊ non inesse. hoc autem est impossibile. ergo ⁊c.

¶ In ista q̄stione sic procedā.

¶ Primo inquiram vtrum christus potuit prius esse sub eucharistia sacramentaliter: q̄ in vtero virginis secundum suum modum essendi naturalem ⁊ localiter. ¶ Secundo inquiram: vtrum omnem proprietatem naturalem habitualem habeat vel habere possit sub sacramento ⁊ in celo: vel vbi potest esse circunscriptiue. ¶ Tertio vtrum omnem actionem immanentem possit terminare vel elicere sub sacramento quā in celo. ¶ Quarto vtrum omnē actionem transeuntē possit termiare vel elicere vtrobiq̄. ¶ Ultimo dato q sic: respondebo ad ratiōes principales.

¶ Quātū ad primū articulū videretur alicui: q christus non potuit esse sub eucharistia sacramentaliter primo: sicut fuit in vtero virginis primo per incarnationem secundum suū modum essendi naturalem. ¶ Ad hoc possunt adduci alique rationes difficiles. Prima est ista. posterius essentialiter alio ⁊ dependēs ab eo non potest esse. nec poni prius q̄ illud vel non posito illo patet: sed modus essendi sacramentalis presupponit modum essendi naturalem prius enim est aliqd esse naturaliter q̄ sacramentaliter. christus autem habuit esse modo naturali vel naturaliter in incarnatione in vtero virginis: g ⁊c. ¶ Secunda ratio esse scd̄m quid vel accidētale presupponit necessario esse substātiale ⁊ simpliciter. Quod em̄ aliquid habeat esse scd̄m quid vel accidētale: ⁊ non habeat esse primū simpliciter ⁊ substantiale: contradictio est: sed esse christi sub eucharistia est esse scd̄m quid et accidētale. patet: g ⁊c. sed eē substātiale habuit in incarnatione ⁊ vtero virginis: vt patet. ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio. impossibile est q aliquid incipiat esse: postq̄ fuit vel desinat esse: postq̄ esse desijt: vt patet: sed hoc sequeretur ad illam positionē. quia si christus fuit sub eucharistia sacramētaliter: sequit̄ q potuit incipere esse in vtero virginis per incarnationem verbi ⁊ ita incipere esse postq̄ fuit. Siliter etiā desinere esse sub modo naturali: postq̄ desijt sub eucharistia. Et cum vtrobiq̄ sit simpliciter ⁊ substantialiter: sequuntur contradictoria scilicet q simul fuit ⁊ non fuit. incepit ⁊ non incepit. desijt ⁊ non desijt. ¶ Quarta ratio. eadē est inceptio rei ⁊ sui esse simpliciter. sed res incipit esse sub suo modo essendi naturali. g tunc simpliciter incipit. igit̄ prius corpus christi non potuit habere esse modo sacramentali. ¶ Quinta ratio. impossibile est aliquod corpus prius esse realiter alicubi q̄ illud de quo formatur tale corpus in rerum natura sit: sed s̄m Dama. corp⁹ xp̄i fuit foratū ex purissimis sanguinibus virginis: ⁊ s̄m aliquos virgine ipsa actiue cooperāte: ergo non potuit prius esse reale alicubi nec sacramētaliter nec aliter. ¶ Sexta ratio. pro quocunq̄ instanti aliquid potest esse alicubi sacramentaliter: pro eodem instāti diuisim potest esse naturaliter ⁊ sub suo modo naturali: sed corpus christi ante incarnationem verbi non potuit preesse naturaliter vel sub modo suo naturali: quia per incarnationem vel in ipsa incarnatione accepit primo esse naturaliter vel s̄m modū naturalem: g ⁊c.

Xp̄s an potuit p̄us sb eucharistia esse q̄ in vtero virginis.

1. opi.

¶ Sed his non obstātibus potest dici: q corpus christi immo tot⁹ chri

stus primo potuit esse sub sacramẽto antequã in vte
ro virginis per incarnationem verbi. Ita ꝙ sicut
essentia actualis in re ⁊ in effectu sibi conueniebat
primo sub modo naturali essendi circũscriptiue in
vtero virginis: ita prius potuit in virtute diuina
sibi conuenire sub modo sacramẽtali. Et potuit in
cipere esse simpliciter in re idẽ numero existẽs sub
sacramẽto virtute diuina: sicut incepit esse in vte-
ro ṽginis sub suo modo naturali ⁊ circũscriptiuo
¶ Hoc probatur primo sic. Illud cuius eẽ actua-
lis existentie contingẽter se habet: ⁊ sic est simplici
ter indifferẽs ad duos modos essendi: quorũ vnus
non depẽdet ab alio: potest indifferẽter primo po-
ni sub quocũqꝫ illorum. hoc patet. quia in hoc nul-
la contradictio includit. sed corpus christi vel esse
actualis existẽtie christi indifferenter ⁊ contingen
ter se habet ad duos modos essendi scꝫ sacramẽta
liter ⁊ naturaliter seu circunscriptiue in aliquo. et
vnus eorum nõ depẽdet ab alio necessario: nec est
alius nec alteri intrinsecus. Sunt enĩ duo modi es
sendi disperati. Unde ⁊ supra dicebat: ꝙ deꝰ pos-
set facere corpus christi existere sub sacramẽto tã
tum. ita ꝙ alibi non esset modo suo naturali essen-
di corpus in loco. ꝙ ⁊c. Dices: ꝙ licet vnus non sit
alius nec sibi intrinsecus: tamẽ vnus presupponit
alium in eodem corpore. quia modus sacramenta-
lis ꝑsupponit naturalem. Contra aut ꝑsupponit
ipm sicut causam: aut sicut fundamẽtum: aut sicut
rem sacramenti signatam per istud sacramentum.
Non potest supponere ipsum sicut causam intrin-
secam. patet: quia iam dictum est: ꝙ neuter est alte
ri intrinsecus. tunc enim manẽte vno maneret ne-
cessario alius: qui esset alteri intrinsecus. Et simi-
liter patet hoc. quia vnus eorũ potest conuenire in
habitudine ad aliquẽ locum: respectu cuius alter
non potest conuenire. sicut modus sacramentalis
eẽndi potest cõuenire corpori christi respectu loci
minoris qñtitatis: ⁊ tñ non põt conuenire sibi mo-
dus naturalis essendi respectu loci minoris. Si di
catur: ꝙ ꝑsupponit ipsam sicut causam extrinsecã
tunc cum quicquid deus potest facere mediãte cau
sa extrinseca secunda: possit inmediate causare si-
ne illa: sequitur ꝙ talem modum essendi sacramen-
talem potest facere sine modo naturali eẽndi. Nec
presupponit ipsum tanquã fundamẽtum: quia sicut
corpus christi fundat per suam naturam vel qñtita
tem modum essendi in loco naturalem: ita ⁊ modũ
essendi sacramentalem. nam quicquid potest eẽ in
loco naturaliter per illud idem fundamentum po-
test eẽ alicubi sacramẽtaliter. Nec presupponit ip
sum vt signatum vel terminum seu extremum re-
lationis signi vel sacramenti. quia licet sit eadẽ exi
stentia christi sub modo vtroqꝫ essendi: non tamen
est terminus relationis eucharistie ſm suum mo-
dum essendi naturalem patet. quia existẽtia nõ cõ-
tinetur hic per se sub modo essendi naturali ⁊ ex vi
sacramenti: sed magis sub modo sacramẽtali. Eo
autem modo existentia christi res est ⁊ signatũ hu
ius sacramẽti: quo non per se continetur ab eo. qꝛ
in hoc differt sacramentum ab alijs: qꝺ vere reali
ter continet suum signatum primum. ergo ⁊c.

¶ Secunda ratio. vbicũqꝫ aliquid potest esse vere
⁊ realiter: ibi põt recipe eẽ post nõ eẽ vel postquã nõ
fuit. patet. quia nulla contradictio est. Sicut enim
sibi non repugnat ibi esse realiter: sibi non repu-
gnat ibi primo esse aliqua virtute: sed corpori chri
sti vel christo non repugnat esse sub sacramento ve
re ⁊ realiter. ergo christo non repugnauit primo es
se sub sacramento. Ita ꝙ sicut prius fuit in vtero
virginis quã sub sacramento: ita prius potuit eẽ sub
sacramento quã sub virginis vtero. ¶ Tertia ratio
est. posito fundamento completo ⁊ termino: potest
poni respectus. sed ante modum essendi naturalẽ
corporis christi potuit poni fundamentum huius
respectus presentialis ad spẽs sacramentales ⁊ ter
minus. patet ꝙ terminus. qꝛ spẽs ipse. Patet etiã
ꝙ fundamentum. scilicet corpus christi. Nam om-
ne absolutum prius naturaliter ⁊ distinctũ ab alio
deus potest ponere in re ⁊ in effectu sine illo. sꝫ cor
pus christi ẽ aliquod absolutũ eẽntialiter distictũ
a suo. eẽ mõ naturali ĩ loco sicut ⁊ a loco. Posset ei
fieri ꝙ esset extra celum. ⁊ ita non esset in loco. er-
go potuit facere corpꝰ xp̄i sine mõ naturali essendi
in loco. ⁊ tunc potuit facere ipm esse modo sacra-
mẽtali. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Si hoc repugna
ret: hoc videretur. quia corpus christi accipit esse
simpliciter per generationem temporalem de pu-
rissimis sanguinibus virginis. ⁊ ita prius non po-
tuit esse realiter in effectu ⁊ in re: nec alicubi per
cõns sacramentaliter. quia tunc prius fuisset quã ge
neratum fuisset. Et ita noua generatio non habuis
set nouum esse pro termino: nec per cõns fuisset mu
tatio a non esse in esse. ⁊ corpus christi fuisset ante
materiam suam. ¶ Sed istud non tollit nec impe-
dit. quia corpꝰ christi primo potuit formari a deo
ante generationem temporalem ex virgine preue
niendo ipsam immediate producendo ipm. Sicut
posset producere vnum hominem antequã naturali-
ter generaretur ꝑueniendo generationẽ eius: ⁊ ip
sum ꝑducendo de eadẽ materia. quia materia non
fit de nouo in generatione. Materia enim sangui
nis vel menstrui: vel seminis non est noua. sed to-
ta materia a ꝑncipio creata est. Similiter etiã deꝰ
corpus christi potuit formare de eadẽ materia san
guinum virginis: que ꝑfuit antequã esset virgo ipa
sub alijs formis. ⁊ ꝑ consequẽs nõ oportuit ꝙ pri
mum esse substantiale haberet corpus christi ꝑ ge
nerationem: sicut patet. Et potuit prius esse sacra
mẽtaliter alicubi quã naturaliter. ¶ Si dicas. dato
ꝙ potuerit sic formari corpus christi a deo preue-
niendo generationem: tñ non ꝓpter hoc minus po
tuisset postea corpus christi formari ꝑ generatio-
nem tẽporalem ex matre sicut ⁊ formatum fuit de
facto: ⁊ accepit eum. ¶ Et tunc remanet difficul bona dif
tas quomodo illa generatio habuisset nouum esse ficultas.
pro termino: ⁊ quomodo fuisset a non eẽ in eẽ. quia
corpus christi potuit ꝑfuisse illi generationi scdm
te. Dico ad hoc ꝙ isto supposito. s. ꝙ corpus chri-
sti prius fuisset formatum a deo imediate: sicut pos
sibile fuit ꝙ vel ipso durante non potuisset habere
postea ꝑ nouam generationem tẽporalem: vel illa
generatio non fuisset nisi generatio scdm quid: et
habuisset corpus christi ꝑ illaꝫ esse non simpliciter
post: nec ꝑ illam simpliciter incepisset: sed ſm quid
Sicut dicitur ꝙ corpus christi ad desitionem pa-
nis conuersi in ipm accipit eẽ de nouo: nõ simplici
ter. quia preexistebat: sed ſm quid tantũ: quia acci
pit esse terminum illius conuersionis vel transub
stantiationis. de quo tamen videbitur infra. Pri-
mum magis placet. vnde licet absolute loquendo:

corpus christi fuerit habitum et potuerit haberi p generationem tēporalē primo: tamē facta illa sup positōe q corpus christi pmo fuisset habitū a deo immediate: et non desijsset esse. videretur dicēdum q non potuisset postea haberi per generationē no uā: q terminaretur ad esse simpliciter nouū. Sicut si aliquis pduceretur modo a deo immediate: nō posset generari nisi prius desineret esse. sz si tali ge neratione potuisset haberi postea ꝛ ex purissimis sanguinibus: oportuisset q desinisset eē. ꝛ materia ei9 fuisset deducta ad formā. sanguis vel sāguinū ¶ Et tunc non video quare nō potuisset generari: ꝛ forma corporis de illa materia educi cooperā te spiritu sancto virgini. ꝛ sic corpus christi de nouo per generationē haberi: licet aliquādo fuisset: ꝛ sub euuharistia fuisset. ꝛ pcipue si virgo beata po neretur se habuisse passiue pure respectu talis ge nerationis: quod videretur tunc pbabiliter posse poni. qz alias creatura posset cooperari actiue ad hoc vt rediret idem numero: vt sequi videt ex pre dictis. vnde tūc vel virgo nō fuisset cooperata acti ue: vel fuisset cooperata ad reparandum idem nu mero corpus christi quod prius extitisset. qd satis videtur dubium: ꝛ apparebit de hoc infra in mate ria de resurrectione: vtrum possit idem numero re parari per naturam: quare ꝛc. ¶ Quātum igit ad istum articulum videtur michi q corpus christi imo totus christus absolute loquēdo virtute diui na potuit idem numero: qui est modo fuisse sub eu charistia a principio mundi: etiam ab eterno si mū dus potuit eē ab eterno. ꝛ sic q nō fuisset alibi: sed in eucharistia tm: ꝛ tamen postea potuisset formari de purissimis sanguinibus virginis tēpore illo quo fuit formatum modo pdicto. ꝛ tunc habuisset suum modū essendi naturalem in vtero virginis. ¶ Secūdo dico q sicut potuit eē sub sacramento añ incarnationē: ita potuit eē in celo vel vbicunqz alibi. ¶ Tertio dico q potuisset fuisse: ꝛ non fuisset alicubi. quia fieri extra celum. ¶ Quarto dico q de facto corpus christi prius habuit modum es sendi naturalem in loco circūscriptiue ꝛ dimēsiue q habuit eē sub sacramēto. Nam eucharistia fuit instituta post incarnationē in cena xpi: sicut patet Mathei. xxvj. ꝛ Luce. xxij.

Resolutio doct. circa hūc articulū.

Ad motiua prime opinionis.

¶ Ad primū aliorum qui pbant q christus non potuit prius esse sub eucharistia vel sacramēto: dico q modus eēndi corpus christi naturaliter in loco. i. circūscripti ue bm modum naturalem aliorum corporum: non prior est essentialiter modo sacramētali: nec ille de pendet ab ipso: sed vterqz indifferenter potest poni primo. vel vterqz simul. vnde simul potuit christus incipere esse in vtero virginis ꝛ in eucharistia Quando dicis q prius habet aliquid esse natura liter q sacramētaliter: dico q accipiendo esse na turaliter p esse nature ꝛ actuali existētia eius pri9 natura saltem habet aliquid eē naturaliter in se q in sacramēto. sed accipiendo eē naturaliter pro es se naturali ꝛ circunscriptiuo corporis in loco non apportet. ¶ Ad secūdum dico q esse christi sub sa cramēto vel sacramētaliter presupponit suum esse substantiale simpliciter. Ad minorem dico q licet de facto corpus christi habuerit esse primo simpli citer in incarnatione. ꝛ cum hoc esse modo natura li in loco. potuit tñ habere esse simpliciter substan tiale preueniendo incarnationē. ꝛ ita licet bm potētiam ordinatam: ꝛ de facto non potuerit pri9 eē sub sacramēto q in vtero. tñ absolute loquēdo po tuit. ¶ Ad tertium dico q possibile est aliquid incipere vel recipere esse postq incepit: si desijt inte rim eē: sicut etiam aliquid potest desinere esse post q desijt si interim incepit esse vel fuit. Primū pa tet in resurrectione. Secūdum patet si aliquid cor rumperetur vel anichilaretur: ꝛ postea repararet: ꝛ iterato corrūperetur vel anichilaretur. Sic dico q possibile fuit corpus christi incipere eē simplici ter p generationē tēporalem ex virgine postq in cepisset esse p productionem immediatam a deo: si interim desijsset esse: sicut fuit possibile. Vel si non desijsset esse bm alios. saltem incepisset non eē sim pliciter: sed bm quid modo supradicto. Similiter de desinere esse. Et ita pater q nulla contradictio est. Similiter etiam propter aliud. quia non opor tuit absolute christuz incipere esse simpliciter: vel etiam corpus christi per generationem tempora lē vt dictū est supra. Aliter dr q eē sacramētaliter vel naturalr mō naturali corporū nō ē eē nisi acci dētale ꝛ bm qd. ꝛ ita pōt idē manēs substātialiter secundum esse variari: desinere vel incipere esse se cundum talia: nec ad variationem: desitionem vel inceptionem talium esse: sequitur desitio vel incep tio esse simpliciter. ꝛ corpus simpliciter ꝛ substan tialiter posset esse sine quolibet tali modo essendi alicubi. Unde arguere ex desitione vel inceptione ipsorum inceptionem vel desitionem esse simplici ter est fallacia secundum quid ꝛ simpliciter. ¶ Ad quartum dico q non oportet q res incipiat eē sim pliciter ꝛ substantialiter: dato q incipiat esse natu raliter in loco. i. modo naturali corporum: sed pōt preexistere tali modo sub alio modo essendi sacra mentaliter. ¶ Ad quintum dico q impossibile est corpus christi fuisse alicubi realiter anteq sua ma teria (ex qua cum sua forma intrinsece consistit) es set. sed bene anteq aliquod corpus cuius fuit illa materia: vel futura erat: esset. ꝛ ita anteq essent pu rissimi sanguines virginis: nec etiaz ipsa virgo po tuit eē corpus xpi: licet nō anteq eēt materia illo rum sanguinum. qz sanguines non pertinēt ad sub stantiam corporis xpi: sed materia ipsorum que p fuit sub alijs formis anteq sanguines eēnt. Simi liter etiā dico vltra: dato q sanguines ipi intrarēt substantiam corporis ꝛ nō solum materia eorum: vel siue sint siue non: deus potuit facere ꝛ pducere illos sanguines eosdem numero: anteq eēt beata virgo: ꝛ ita adhuc de illis potuisset formasse imediate corpus xpi: ꝛ ipsum posuisse sub sacramento priusq sub mō naturali. Tertio dico vltra q etiā potuit deus formare corp9 xpi de purissimis sanguinib9 existentib9 in virgine. ꝛ nō fecisset corpus xpi eē in virgine modo naturali: sed in eucharistia tantum si voluisset. Nam (sicut dixi supra) licet ge nerati ꝛ corruptū sit vna materia. tamen non ē ne cessarium absolute q vbi corruptum pfuit: pona tur generatum. quare ꝛc. ¶ Ad sextū dico q de9 potuit facere corpus xpi ante incarnationem ver bi eē naturaliter vel modo naturali in aliquo loco de potentia absoluta dico. Nec oportuit q corp9 xpi incipet eē simpliciter vel localiter alicubi in illa incarnatione: vel per illam generationem tem poralem: sed alio modo ꝛ pus: sicut dictum est su-

Nota so lu.

pra. Nec cogit ꝙ beata virgo coopata fuit actiue quia quicquid deus potest facere mediante causa actiua secūda potest immediate sine ipa: vt actiua dico pro tāto quia generationē actionū vel actionem de genere actionis potest facere mediāte agēte creato. ꝛ tñ ƒm me non potest ipsam facere sine agēte creato vt subiecto. quia pono ꝙ actio est in agēte: ꝛ ꝙ accidēs respectiuum cuiusmodi est ipa nō potest fieri sine subiecto. potest tamen deus facere actionē sine agente creato concurrēte: vt causa actiua. Et tūc si deꝰ sic faceret immediate actionem in agente: agens ita bene diceretur agēs per eam. sicut quando elicit ipsam. Impossibile est em̄ ꝙ aliqua forma sit in subiecto aliquo: ꝛ non denominet ipsum. Hec de primo articulo.

Xps vbi pōt esse circūscriptiue.

¶ Quātum ad secundum articulum expedio me ꝛ dico breuiter ꝙ omnis proprietas habitualis que inest christo in celo vel inesse potest: inest sibi vel inesse potest sub sacramento. sicut q̄titas siue respectus aliquis quicūq; realis. ita ꝙ de omni tali ꝓprietate dico ꝙ ita est: siue sit absoluta siue respectiua. ¶ Hoc probo per aliquas vias. Prima est ista. Si aliquid inest vel inesse potest christo in celo qđ non sacramēto: sequūtur contradictoria simul esse vera: vel posse verificari. sed hoc est impossibile. ergo ꝛc̄. Probatio consequētie. ponatur ꝙ aliquid conueniat christo in celo: puta quātitas vel qualitas insit sibi vel filiatio vel quicquid vis: ꝛ non insit vel cōueniat sibi in sacramēto. sequitur affirmatio ꝛ negatio eiusdeꝫ de eodem ꝛ simul. Ita ꝙ simul eidem inest talis proprietas: ꝛ non inest. hoc autem impossibile est. s. ꝙ idem simul q̄tum ꝛ non q̄tum. album ꝛ non albū filius ꝛ non filius. hic ꝛ non hic: vel in celo et non in celo. ergo ꝛc̄. ¶ Secūda ratio. Si aliqua talis proprietas non inest in sacramēto que inest in celo vel econuerso. hoc videretur quia in sacramēto est modo incōpossibili ad aliquid qđ conuenit sibi in celo vel econuerso. sed esse in sacramēto non est incompossibile alicui cōpossibili cum esse in celo: nec econuerso. quia nec ista sunt sibi inuicē incompossibilia. simul em̄ christus est in celo ꝛ in sacramento ergo ꝛc̄. ¶ Tertia ratio. Si aliqua ꝓprietas que inest christo in celo: nō inest sibi nec inesse potest in sacramēto. hoc maxime videretur īter absoluta de quātitate sua: de qua aliquibus videtur ꝙ sit ratio formalis icōpossibilitatis cū alia quātitate i eodē loco. sicut albedo cum nigredine in eodē subiecto sed de quātitate ꝓbatum est supra ꝙ inest corpori in sacramēto. Nec obstat illud qđ adducitur: quia nō est ratio formalis incōpossibilitatis cū alia quātitate. nec em̄ est vna formaliter incōpossibilis alteri in eodē. Nam sicut dicetur infra ꝛ iam supradictum est: duo corpora possunt simul stare in eodē loco. Nec in hoc est aliqua formalis repugnantia: licet agens naturale nō possit hoc facere. vnde nō est simile de duabus quantitatibus in eodē loco: ꝛ de duobus contrarijs in eodē subiecto: si tñ cōtraria habent formalē repugnantiam: sicut communiter ponitur: qđ tamen negaui in tertio. quare ꝛc̄.
¶ Quarta ratio. Si aliquid non inesset christo in sacramēto quod in celo ꝛ ecōuerso. hoc maxime videretur inter respectus de vbi circumscriptiuo qđ habet in celo: ꝛ situ quia non videntur sibi conuenire in sacramento vel econuerso. de vbi ꝑsentiali non circūscriptiuo qđ habet in sacramēto ꝛ non in celo: vt videretur. qꝛ nec in sacramēto est localiter vel circūscriptiue: nec in celo sacramētaliter nō circūscriptiue: sicut videtur fuisse dictum supra ꝙ corpus christi non est in sacramēto circūscriptiue: nec partes eius situaliter. Sed hec non obstant. Dico em̄ ꝙ idem vbi circūscriptiuum quod habet in celo ad ipsum celum circūscribēs: ꝛ eūdem situm partium ad partes celi habet in ꝛ sub sacramēto. nō ꝙ illud vbi sit habitudo ad sacramentum vel ad speciem sacramentalem: sed ad celum. Sicut etiā sub sacramēto habet equalitatē ad aliquod corpus sibi equale nō ad speciem sacramētalem que est minor: sed habet inequalitatē ad ipsam. Ita em̄ exñs in sacramēto est equalis quātitati celi circūscribētis ipsum: sicut quātitati speciei sacramentalis est inequalis. Ita ꝙ vtrobiq; omnia sibi insunt. Alioquin enim sequitur cōtradictio sibi apta. si em̄ i celo circūscribitur a celo existens ꝛ in sacramēto existens non circūscribitur a celo: nec inest sibi circumscriptio sequitur affirmatio ꝛ negatio eiusdem respectus ab eodem subiecto ƒm idem fundamētum ꝛ respectu eiusdem extremi. ¶ Sic ergo in sacramento est circūscriptiue in habitudine ad celum. ꝛ ita etiam partes eius sunt situaliter nō in habitudine ad partes speciei sacramentalis: sicut dictum est supra: sed ad partes celi. Et ecōuerso in celo est sacramētaliter. i. in celo existēs habet habitudinē presentie sacramētalis non ad celum: sed ad spēm sacramētalem: sicut patet. Et ita dico ꝙ oīs ꝓprietas que inest sibi in sacramēto ꝛ in celo ꝛ ecōuerso ꝛ que potest inesse: potest inesse hic ꝛ inde. ¶ Secūdo dico ꝙ aliqua accidētia respectiua licet insint sibi in sacramēto non tñ vt in sacramēto. qꝛ ratio essendi in sacramēto vel in specie non est ratio quare sibi conueniant talia accidētia. Nec tales respectꝰ sunt habitudines ad sacramētum: nec etiam tales habitudines inessent sibi si tantum eēt in sacramēto. vnde licet eē circūscriptiue vel vbi circūscriptiuum respectu celi conueniat christo in sacramēto. non tñ vt in sacramēto: quia dato ꝙ christus nō esset in sacramēto sibi conueniret tale vbi. Et similiter de omnibus accidētibus absolutis potest dici. Et posito ꝙ christus solum eēt in sacramēto: nō cōueniret sibi tale vbi circūscriptiuum: nec ipsum haberet in sacramēto: licet accidētia absoluta posset habere si solum eēt in sacramēto. Similiter ꝛ tale vbi circūscriptiuum non est habitudo christi ad sacramētum: licet conueniat sibi in sacramēto: sed est habitudo ad celū circūscribens. Sic ergo tale vbi conuenit sibi primo vt in celo. Est enim habitudo sui ad celum. ꝛ si nō eēt in celo. nō haberet tale vbi secūdario vero sibi cōuenit in sacramēto. Similiter etiam vbi sacramētale ad speciem sacramēti cōuenit sibi primo vt in celo: nec vt in sacramento: qꝛ omne accidēs absolutum (de quo est sermo modo) posset habere dato ꝙ nō esset in sacramento nec in celo. sed extra celum. vel dato ꝙ tantū in sacramēto ꝛ non in celo: vel tantum in celo ꝛ nō in sacramēto. ¶ Hec de secundo articulo principali: nisi ꝙ ex predictis patet ꝙ frustra distingunt aliqui de formis absolutis ꝛ respectiuis intrinsecis: et de respectibus dicētes ꝙ omes forme vel proprietates naturales absolute q̄ insunt christo in celo: insunt

Sūmatio pdictorum.

sibi in sacramēto: et omnes respectus intrinseci etiā sed non oportet q omnes extrinseci: sicut vbi vel situs et si qua sunt consequentia ipsum vbi. Nam de omnibus oportet necessario: vt cōtradictio euitet sicut patet ex predictis.

Opinio cuiusdā. ¶ Sed addit vnus doctor ad p̄dicta q licet corpus christi sit sub sacramēto cum sua quātitate: et sit formaliter q̄tum per ipsam: et vtrūq; s. tam corpus christi q̄ sua quātitas sit substantialiter et realiter presens: posset tñ deus facere q corpus christi esset q̄tū sub sacramēto: et sua quātitas nō esset p̄sens: licet substātia corporis esset p̄sens: ita q esset q̄tuz formaliter quātitate nō presente sacramēto: sed celo. Et possibile est sm ipsum q subiectū informatū ab aliquo accidēte sit p̄sens: et tñ accidēs q̄tumcūq; informās non sit presens. vnde licet quātitas informaret corpus et i celo et in sacramēto: et daret sibi esse q̄tum: non tñ esset p̄sens sacramēto sed tantū celo. ¶ Quod autē sit probabile videtur persuaderi. Primo sic. Que cūq; contingēter coniungūtur inter se et respectu tertij: vnū illorum potest conuenire illi tertio: vel stare cum illo non obstante altero vel nō posito: qr non est ratio inseparabilitatis eorū nec ex ipsis inter se. nec ex tertio. sed p̄sentia substantie hic et presentia q̄titatis eius sunt due p̄sentie contingēter se habētes inter se et respectu tertij: qd est corpus christi esse q̄tum. Patet q sint due p̄sentie: quarū neutra includit aliā et essentialiter distincte: qr de⁹ potest facere quālibet sine alia et econuerso. Et sic etiam patet q contingēter se habēt inter se: et vna non necessario presupponit aliā nec ecōuerso. Nec est etiam causa alterius per se. Quod etiam respectu tertij se habeant contingenter et separabiliter: patet. quia corpus christi potest eē q̄tum sine quālibet istarum. Si em̄ corpus christi esset extra celum tantum: adhuc esset q̄tum: et neutrum esset hic presens. quia nec substantia nec q̄titas. Similiter etiam vtrūq; potest esse presens hic: dato q corp⁹ christi non sit q̄tum. Si enim separaret deus accidens a subiecto manēte presentia eius ad speciez: patet q et substantia et quātitas essent p̄sentia. et tamen corpus christi nō esset quātum. Igitur sequitur conclusio q corpus christi q̄tum existens potest poni p̄sens sub eucharistia: et tñ sua quantitas non erit p̄sens eucharistie sed celo tantū. Non em̄ q̄titas per hoc dat esse q̄tum. quia est p̄sens: sed p hoc q informat vel inheret. Sicut anima non dat corpori esse viuum per hoc q est p̄sens: sed per hoc q informat. vnde posset deus facere animā p̄sentē corpori vel loco corporis: sicut etiam angelum dato q nō informaret. sic etiam quātitatem p̄sentem corpori vel loco eius: dato q nō informaret. Et similiter pari ratione econuerso q informaret et nō esset p̄sens. ¶ Et cōfirmatur ista ratio: et simul declaratur. quia deus potest facere vnū respectū extrinsecum inter aliqua duo: dato q non faciat aliquem alium: qui non est sibi mutuus: et est essentialiter distinctus non p̄supponēs aliū ipsum: nec ecōuerso: sz sic est de respectu inherēte et respectu presentie quātitatis: siue ad corpus: siue ad locum corporis. ergo potest primū facere sine secundo. Minor patet. quia sicut dictum est in precedētibus: respectus inherentie non est respectus p̄sentie. qr potest esse vnus sine alio: vt dictum est. Nec p consequēs etiam sunt respectus mutui. qr respectiuuz mutuorum vnus non potest esse sine alio. Similiter etiam vnus nō necessario p̄supponit aliuz. Nā indifferēter vnus potest esse sine alio et econuerso: ergo etc. ¶ Tertia ratio est ista. non est minus possibile esse corpus q̄tum et quātitatem eius esse sine presentia q̄titatis ad locum q̄ sine p̄sentia aliqua alicuius istorum ad aliquē locum. sed possibile est esse corpus q̄tum sine presentia siue corporis siue quātitatis ad aliquē locum: sicut dictum est supra. ergo etc. ¶ Imaginatur ergo sic iste doctor: sicut et imaginor q licet quātitas corporis xp̄i sibi inhereat: et insit formaliter in sacramēto: et etiam de facto sit ibi p̄sens sm aliquē alium respectum extrinsecum p̄sentie: tamē virtute diuina possibile eēt q quātitas corpis xp̄i inhereret sibi in sacramēto et non esset p̄sens sacramēto sm aliquē respectū presentie extrinsecum fundatum in quātitate ipsa ad ip̄m sacramētum vel ad speciem sacramētalem: licet eē p̄sens in celo et in sacrameto. ¶ Ex quo patet q licet subiectum habeat accidēs: et econuerso accidēs sit in subiecto: non tñ oportet accidēs esse presens subiecto sm aliquē talem respectum p̄sentie extrinsecum. Si dicas vel accidēs est p̄sens vel absens. si est absens: non pōt informare. ergo oportet q sit p̄sens. Dico q si absentia dicat negationē presentie: que non est nisi respectus extrinsecus p̄sentis ad illud cui est pn̄s q potest informare: dato q sit absens. quia sine tali respectu p̄sentie. Si vero absentia dicat respectum distantie: sic dico q adhuc absens posset informare. Non enim magis repugnat hoc q̄ q posset simul esse p̄sens et distās quod tñ concessi in p̄cedenti questione quare etc. Resolutio hui⁹ opi. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertium articulum

De actōnib⁹ imanentibus. ¶ Quātum ad tertium articulum premitto primo aliqua. Primū est q actiones immanētes sunt omnes operationes sensuum vel potētiarum sensitiuarum seu cognitiuarum interiorum et exteriorum: et similiter intelligere et velle vel nolle. ¶ Secūdo premitto q oēs iste operationes sunt essentia essentialiter absoluta: et si sunt respectiua ad obiectum: hoc non est nisi p aliquem respectum accidētalem: qui manet manēte obiecto et non manet non manente nec existente obiecto.
¶ Tertio p̄mitto q aliud est talē operationē terminare: aliud vero eas elicere. aliquid enim potest terminare: quod non potest elicere vel non elicit.
¶ His premissis dico primo q̄tum ad sensitiuas operationes istas q omnes que insunt sibi in celo vel q̄ possunt inesse et conuenire elicitiue: vbi ē vel esse pōt localiter: insunt sibi vel inesse possunt sub sacramēto. Unde quicquid videt in vno loco existēs videt sub sacramēto existēs. Et ista conclusio potest recte vniformiter probari: sicut conclusio prima de formis habitualibus: que non consistunt in actu secundo elicito. quia alioquin contradictio sequeretur vel posset sequi: scilicet q idem simul videret et non videret: et sic de alijs suo modo. Tum quia etiam potētie non debēt carere sub sacramento suis p̄fectionibus actualibus et quasi beatitudinibus: nec carēt p̄pter aduentum vnius respectus extrinseci p̄sentie corporis ad speciem. Tum quia etiam xp̄o infuisset idem dolor in cruce et in pixide et p consequēs idem actus sentiendi. quia dolor. s.

quitur in appetitu sensitiuo sensationē:sicut in ap
petitu intellectiuo intellectionē. Unde dico breui
ter ꝙ talis omnis operatio potentie apprehensiue
vel appetitiue tam sensitiue ꝙ̄ intellectiue: q̄ inest
christo in celo:vel inesse potest in loco vbi est:vel es
se potest circunscriptiue:inest vel inesse potest sibi
in sacramēto. ¶ Secundo dico ꝙ operationes sen
sitiue sensuum exteriorum particulariū nō insunt:
nec possunt sibi inesse primo in sacramēto. Ita ꝙ si
solum esset in sacramēto:non conuenirēt sibi tales
operationes:sed cōueniunt sibi primo vel conueni
re possunt:naturaliter dico vbi est circūscriptiue ꝛ
localiter. Cuius ratio est. quia in sacramēto nō est
modo conuenienti nec requisito necessario ad sen=
sationē ſm dispositionē situs in loco. ꝛ ideo ibi nō
conueniunt sibi primo:nec cōuenire possunt natu=
raliter dico:sed secūdario cōueniunt sibi pro quan
to est idem corpus vel idē xp̄s in sacramēto cuꝫ se
ipso in celo. ꝛ ita habet eādē formā necessario quā
ponitur habere primo: vbi est in loco circūscripti=
ue. Alioquin cōtradictio poneretur. ¶ Tertio di
co ꝙ operationes potētiarum sensitiuarū interio=
rum ꝛ appetitus sensitiui possunt sibi inesse primo
in sacramēto. Non eñ requirunt tales operatiōes
ad suum inesse vel in fieri nisi sensationes p̄ceden=
tes in sensibus exterioribus:mediantibus quibus
habētur species sensibilium:ꝛ hauriuntur. Nec re
quiritur coextēsio vel cōmensuratio operantis ad
locum exteriorem:sicut in sensatione exteriori na=
turaliter fienda vel habēda. Et ita dico ꝙ ꝙ̄tum
est ex parte ipsarū:omnes possent in fieri naturali
ter ꝛ inesse:dato ꝙ xp̄s non esset nisi sub sacramen
to:si tñ ab ipso haberētur sensationes sensuum ex=
teriorum:sicut posset fieri virtute diuina vt puto:
licet non naturaliter posset sicut dictū est in cōclu
sione p̄cedente. Eodem modo potest dici de intel=
lectione ꝛ volitione quātūcunq̄ depēdēte ex ima=
ginatione ꝛ fantasia ſm modum intelligēdi viato
ris. ¶ Quarto dico ꝙ xp̄s posset hic habere natu
raliter sub sacramēto aliquā intellectionem ꝛ voli
tionē consequētem primo ꝛ naturaliter ꝛ secunda
rio haberet ipsam vt in celo. Nam aliquid in sacra
mento vel vt in sacramēto est sibi p̄sens:quod non
vt in celo:sicut ipse species sacramētales vel huius
modi. Et cum cognitio intuitiua requirat presen=
tiaꝫ primi obiecti quādo fit naturaliter:posset aīa
xp̄i intuitiue intelligere aliquid primo hic p̄sens
sibi vt in sacramēto nō vt in celo. Similiter econ=
uerso in celo:qđ non vt in sacramēto : sicut angelū
in celo. ꝛ cōueniret sibi hoc secundario vt in sacra
mēto. ¶ Quinto dico quātum ad terminationem
predictarum operationum ꝙ quācunq̄ operatio=
nē predictaꝫ terminat in celo existēs:terminat etiā
in sacramēto ꝛ econuerso. Ita ꝙ si pōt videri ocu
lo corporali siue glorioso siue nō glorioso in celo:
potest videri in sacramēto ꝛ hoc si videri dicat tā
tum terminare visionem. Alioquin enim sequeret̃
contradictio sicut supra. s. ꝙ idem obiectum simul
terminaret eandē visionē:ꝛ non terminaret vtro=
biq̄ ergo terminat. ꝛ potest videri:sed nō vtrobiq̄
primo. sed in loco vbi est circūscriptiue : terminat
primo. Et ꝙ terminet vtrobiq̄ p̄batur . quia ter=
minare talē actū ex parte obiecti:non dicit nisi vel
esse obiectū talis actus:vel respectū rationis ad ta
lem actuꝫ. Modo oportet necessario ex quo est idē
corpus vtrobiq̄ ꝛ obiectū:ꝙ vtrobiq̄ terminet et
habeat predictum respectū. Sicut enim impossibi
le est ꝙ eidem simul conueniat ꝛ nō conueniat ali=
quis respectus realis:ita etiam de respectu ratio=
nis. vtrobiq̄ igitur existēs terminat ꝛ videtur:sed
nō primo:nec vt vtrobiq̄:sed vt in loco circūscri=
ptiue. Et similiter de alijs sensationibus ꝛ opera=
tionibus interioribus tam cognitiuis ꝙ̄ appetiti
uis:tam intellectiuis ꝙ̄ appetitiuis. ¶ Tu dicis.
si naturaliter potest videri xp̄us sub sacramēto si=
cut in celo:ꝛ naturaliter intelligi: sequitur ꝙ qui=
cūq̄ videns potest p̄cipere ipsum esse ibi:sicut for
tem esse in loco suo. Et ꝙ similiter illa que sunt fi=
dei:possunt videri ꝛ naturaliter intelligi. hoc autē
est falsum. quia talia sunt sup̄naturalia in essendo.
ꝛ per consequēs non possunt nisi sup̄naturaliter in
telligi. Dico ꝙ nullus visus corporalis siue glori=
ficatus:siue nō potest naturaliter p̄cipere corpus
xp̄i esse hic:sicut nec potest cognoscere ipsum ab es
se. Eiusdē enim potētie est cognoscere obiectū ali
quod adesse ꝛ abesse ſcđo de anima. visus p̄cipit lu
cem ꝛ tenebrā. Sicut eñ in celo nō percipit visus
corporalis corpus xp̄i esse hic sacramētaliter: nec
in sacramēto:sed sicut in celo corpus xp̄i existens
est visum ꝛ p̄ceptum esse in celo:ita in sacramento
existēs potest esse ꝛ est visum ꝛ p̄ceptum esse in ce=
lo. et ita percipitur ꝛ in celo existēs ꝛ in sacramen
to:sed non vt in sacramēto:sed vt in celo. Ad illud
quod dicitur de naturaliter intelligi:dico ꝙ nō vi
deo quare intellectus angelicus vel intellect⁹ ani=
me separate vel beate nō posset naturaliter intelli
gere corpus xp̄i esse sub sacramēto:ꝛ intuitiue vi=
dere si esset sufficienter approximatus. sicut etiam
naturaliter posset cognoscere vnum angelū existē
tē ibidē vel vnum spiritum:vel aliquod aliud cor=
pus. Nec valet ꝙ modus ille essendi est sup̄natura
lis ꝛ causatus sup̄naturaliter. quia etiam substan=
tia angeli causatur sup̄naturaliter. Et ille modus
licet sup̄naturaliter causetur:nō tñ est obiectū ex=
cedēs facultatē luminis naturalis cuiuscūq̄ intel
lectus creati:puta respectu intellectus separati vl'
beati. quia talis intellectus respicit totum ens pro
obiecto adequato ꝛ p̄portionato loquēdo saltē de
ente creato. Similiter etiam nō impeditur ex ali=
quo. Dico tñ bene ꝙ intellectus cōiunctus homi=
nis viatoris pro statu vie p̄sentis nō potest intelli
gere naturaliter ꝛ clare ꝛ euidēter corpus xp̄i esse
ibi:sicut nec sensus p̄cipere. depēdet enim sua itel
lectio ex sensatis ꝛ imaginatis:sicut patet. Nō sic
de intellectu angelico vel separato seu beato etiaꝫ
coniuncto. vnde ꝛ anima christi naturaliter nouit
se esse ibi ꝛ corpus suum.

¶ **Sed contra** predicta arguit̃: ꝛ insta=
tur primo. quia nō videt̃ ꝙ xp̄us in sacramēto videat corporaliter illud qđ
videt in celo:qꝛ visio est noticia intuitiua sed noti=
cia intuitiua requirit obiectum presens illud autē
quod est p̄sens xp̄o in celo:non est sibi p̄sens in sa=
cramēto:ergo ꝛc. ¶ Scđo arguitur. quia in sacramē=
to nō potest tāgere se. ¶ Tertio quia videt̃ ꝙ ope
rationes potētiarum sensitiuarū exterioꝝ possunt
sibi cōuenire primo in sacramēto . qꝛ dato ꝙ xp̄us
esset in sacramēto solū:adhuc posset deus causare
visionē alicuius visibilis in ipso. etiā dato ꝙ illud
visibile non esset p̄sens: vt videtur. quia visio dicit

Instātie cōtra p̄dicta.

aliquid absolutum: quod posset fieri virtute diuina sine respectu ad obiectum: non obstāte illo modo essendi sacramētali ipsius xp̄i vel oculi sui. sed hoc posito: videret ⁊ sibi cōueniret visio p̄mo sub sacramēto: g ⁊c. ¶ Quarto sic. videtur ꝙ corpus xp̄i possit videri etiā oculo corporali: vt sub sacramēto. quia lux punctalis videtur ⁊ posset videri. Tum quia lux illa se diffunderet sperice. Tum q2 a puncto fit reflexio s̄m lineā rectam. ⁊ planius est ꝙ illud a quo fit reflexio: potest videri g ⁊c. sed corpus xp̄i nō est minus visibile sub sacramēto: q̄ lux punctalis. q2 nō est vbi indiuisibile sed q̄tum. similiter nō est ibi dimensiue q̄ pūctus: qui est aliquid indiuisibile. ¶ Quinto ꝙ nullus intellectus angelicus naturaliter possit cognoscere euidēter corpus xp̄i esse ibi. quia non est hoc magis cognoscibile q̄ aliquod futurū contingēs depēdens ex diuina voluntate. Similiter etiā q2 tunc angelus malus posset cognoscere xp̄m esse ibi quod non videtur.

Ad p̄cedētes instātias

¶ Ad primū tamen istorū aliqui dicūt ꝙ xp̄s videt intuitiue in sacramēto illud qđ videt in celo. Qñ dicitur ꝙ cognitio intuitiua vbicūq3 est: requirit obiectum p̄sens. Dicūt verum est q̄tum ad suum causari: ⁊ vbi causatur nō autē in terminari. Et q2 vt in sacramēto nō causatur illa visio: sed in celo: vel vt in celo: non oportet ꝙ visibile sit p̄sens sacramēto vel xp̄o in sacramēto: sed in celo sufficit ad hoc vt terminet ꝙ sit p̄sens. ¶ Sed istud non videt̄ michi verū. Non em̄ video ꝙ plus quātum ad vnū requirat̄ p̄sentia obiecti: q̄ quātum ad aliud eo modo quo dicūt. Naz ⁊ si nō causaretur visio ab obiecto sed ab ipso deo immediate vel ab oculo: adhuc necessario requireret p̄sentiam obiecti s̄m ipsos. loquēdo saltem de primo obiecto. Scđo quia nō video ꝙ corpus xp̄i sit alicui p̄sens in celo: cui non sit p̄sens in sacramēto ⁊ econuerso. alioquin sequit̄ cōtradictio ꝙ idez est p̄sens simul ⁊ nō presens eidē. Dicitur aliter ꝙ xp̄s in sacramēto habet visionē eius qđ videt in celo: non tñ vt intuitiuā noticiā. quia visio vt sic. s. vt est intuitiua noticia habet respectū ad obiectum: vt p̄sens ip̄i vidēti. Unde est ibidē modo quātitatiuo ⁊ dimēsiuo. quē quidē respectum nō habet ad visibile in sacramēto: sed tātum in celo. Nec est incōueniens ꝙ circa visionē variet̄ talis respectus. quia sequitur vbi: qđ ⁊ ipsum variatur in celo ⁊ in sacramēto. Istud etiam nō videtur michi bene dictum. q2 visio ⁊ vnaqueq3 notitia est eēntialiter ex absoluto sibi intrinseco abstractiua vel intuitiua: nō ex aliquo respectu accidētali. Ille em̄ sunt p se differētie ipsius notitie: sicut patet. Si igit̄ xp̄us in sacramento habet visionē vt absoluta est: habet necessario vt intuitiua est etiā sicut argutū est contra solutionē/corpus xp̄i in sacramēto: licet nō vt in sacramēto presens est obiecto visibili existenti in celo. quia ⁊ hoc videt̄ sufficere ad noticiā intuitiuā ꝙ obiectū sit p̄sens vidēti. Dico igit̄ aliter ꝙ vtrobiq3 xp̄s notitiā intuitiuā ⁊ vt intuitiua est: ⁊ ꝙ vtrobiq3 oculus xp̄i p̄sens est eidē visibili ⁊ eadem p̄sentia. Ideo si ad notitiā intuitiuā requirat̄ presentia obiecti: siue vt causantis: siue vt terminātis. siue vtroq3 modo: adhuc sufficit talis p̄sentia. Dico tñ talem p̄sentiam: licet habeat xp̄us sub sacramēto: nō tñ primo ⁊ vt sub sacramēto. ⁊ ideo nō requiritur ꝙ corpus sit sibi p̄sens vt sic ⁊ alia p̄sentia q̄ illa qua est p̄sens sibi in celo. Puto tñ ꝙ ad notitiam intuitiuā non requiritur actualis ⁊ realis p̄sentia obiecti etiam primi: sicut dixi in primo Et dicā in solutione tertij argumēti. ¶ Ad scđm de tactu dico operatio sensus factus cōuenit xp̄o in sacramēto sicut ī celo recte vniformiter sicut de visione. Nec aliter requiritur p̄sentia ad istā operationē q̄ ad visionē. Est em̄ quedam operatio cognitiua. Aliter dicit vnus ꝙ xp̄s sub sacramento pōt tangere seipsum: sed nō potest tāgere aliud extrinsece cū ratione ponit. q2 ad hoc vt possit aliq̄s tangere seipsum: nō requirit̄ nisi ordo partium in toto ꝙ pars sit extra partem. Ad tangēdum vero aliud requirit̄ ordo ⁊ situs partium in toto ⁊ in loco. Modo xp̄s sic est sub sacramēto ꝙ partes eius ordinātur in toto. Et ideo pōt seip̄m tāgere ⁊ ponere manū ad caput vel ad pedē: sed nō potest tangere aliud vt sic. ¶ Non videt̄ hoc michi verum. Nam ita bene ad tangēdum seip̄m requirit̄ situs partium in loco: sicut ad tangēdum alium. Nec video quare plus ad vnuz q̄ ad aliud. ⁊ ita si non ad vnū nec ad aliud. Et ideo dico ꝙ si situs ī loco necessario requirit̄ ꝙ nec seip̄m nec aliud potest tangere vt est in sacramēto: licet in sacramēto tangat illud idem quod in celo. vnde nec si esset extra celū posset tāgere seip̄m s̄m istum modū nec aliud. Si vero nō requiritur situs partium in loco: tūc ex defectu talis situs sub sacramēto nō impeditur quin possit tangere seipsum vel aliud etiam vt in sacramēto. ¶ Ad tertiuz dicitur ⁊ ego dico simpliciter ⁊ absolute ꝙ deus posset causare visionē alicuius visibilis siue distātis siue nō existētis in re in oculo xp̄i sub sacramēto: dato ꝙ tātum esset sub sacramēto. sed dico ꝙ naturaliter est īpossibile hoc fieri Et ideo dico vltra ꝙ visio aliqua posset inesse xp̄o sub sacramento primo: ⁊ secūdario in celo: si fieret post ea in celo. Et hoc supra nō negaui: sed cōcessi Et dico tūc ꝙ distans ab oculo vel nō ens viderētur: ⁊ intuitiue viderētur ⁊ cognoscerent̄. Nec habeo pro incōuenienti. Non em̄ video ꝙ ad intuitiuam noticiā. vnde talis requirat̄ entitas obiecti in re: ⁊ p consequēs nec ꝓpinquitas ad vidētem. Et non est incōueniens ꝙ nō ens sic denominetur visum: vel dicatur visum: sicut nec ꝙ dicat̄ situm vel intellectum. quia esse visum nō plus ponit existentiam realē in obiecto q̄ esse cognitum. poneret̄ ergo visio ⁊ distans videretur: vel nō ens seu nichil videret̄ sicut iam patet ex p̄dictis. Ponitur vnuz exemplum ab vno. quia sicut est possibile ꝙ aliq̄d videatur vbi nō est: sic ꝙ aliquid videatur qđ non est. Sed aliquid potest videri vbi nō est: sicut quādo rotatur in aere baculus ignitus: in summitate apparet ignis in toto circulo ⁊ videtur. ⁊ tñ nō est in toto circulo: sed tātum in summitate baculi. Nō curo de isto exemplo. q2 forte totus aer ignitur in circulo ad rotationē ⁊ motū impetuosum baculi. ⁊ ita est ibi ignis vbi videt̄: vel sensus decipitur: sicut etiam in motibus alijs velocibus: vt in trocho quādo voluitur: vel etiam in remo qui videtur fractus in aqua. licet s̄m rei veritatem nō sit fractus — Exēp̄ ū

¶ Ad quartum dico ꝙ naturaliter nec etiam virtute diuina corpus christi a quocunq3 oculo corporali non potest videri vt sub sacramento: licet sub sacramēto videatur: vel possit videri. quia modus ille sacramētalis non est visibilis. nec etiam est ibi

visibile vt sic: licet quãtum ⁊ corpus habẽs vel pos
sibile habere pyramidē basis terminate ad visum
sm angulum suum que nõ cõuenit christo vel cor=
pori christi vt sub sacramẽto: licet sub sacramento
cõueniat sicut in celo: quare ⁊c. Quando dicis de
luce punctali. dico ꝙ nõ est dare lucē punctalē lo=
quēdo de puncto mathematico ⁊ simpliciter indi=
uisibili. lux enim est forma corporea. ⁊ nõ potest in
formare nisi ꝗ̄tum. punctus aūt talis non est quã
tus. Et ideo dico ꝙ punctus illuminatus natura
lis non est indiuisibilis sed est corpus sm rei veri=
tatem ⁊ visibilis. dicitur tamen punctus: quia non
contingit ipm naturaliter diuidi: nec signare quã=
titatē minorem. Corpus autem christi nõ plus in
sacramẽto: vt sic est dimẽsiue vel extensiue: nec esse
potest ꝗ̄ pũctus mathematicus simpliciter ⁊ om=
nino indiuisibilis. quare ⁊c. ¶ Ad quintũ dico ꝙ
non est simile de futuro ⁊ de p̄senti: licet eīn ange=
lus non possit naturaliter cognoscere certitudina
liter futurum contingẽs: tamen contingẽs p̄sens
potest cognoscere. Sicut etiaꝫ patet de nobis qui
cognoscimus multa contingẽtia presentia: nõ tñ
futura. Et vlterius ad illud qđ additur ꝙ angel⁹
malus naturaliter posset cognoscere corpus chri=
sti esse sub specie. Et cognoscit etiam intuitiue qñ
est presens: si permittitur a deo. si autem non pmit
titur non propter hoc sequitur quin posset natura
liter cognoscere quãtũ est ex facultate sui luminis
naturalis. Hec de secundo articulo principali.

de actiõe ⁊ passio= ne trãseū te.

¶ Quãtum ad quartum ar/ticulum an. s. christus omnē actionē vel passionem
transeuntē: quaꝫ habet vel terminat in celo: possit
terminare vel habere in sacramento: dubiũ est. Et
primo discutiendum est si potest moueri vel muta
ri in sacramẽto sicut in celo. ⁊ postea si possit moue
re vel mutare aliquid aliud accipiẽdo mutationeꝫ
vel motum quomodocũꝙ accipi potest. ¶ Quan=
tum igitur ad primum dico aliquas cõclusiones.

Xps an pot moueri i sacramẽto sicut i celo.

Prima est ista ꝙ quẽcunꝙ motum vel mutationē
christus potest habere vel elicere in celo vel vbiꝙ
circũscriptiue potest habere vel recipere in sacra=
mẽto. ⁊ quẽcunꝙ motum vel mutationeꝫ habet in
celo: habet etiã in sacramẽto ⁊ ecõuerso. Hoc pro
bo. quia alioquin esset vel posset stare cõtradictio:
sicut ꝓbatum est supra. Nam affirmatio ⁊ negatio
eiusdem de eodem simul ⁊ respectus eiusdē. s. mu=
tãtis. Si enim christus mouetur vel mutatur in ce
lo quacũꝙ mutatione vel motu seu etiam mutari
vel moueri potest: ⁊ nõ mutatur eadem mutatione
vel motu in sacramẽto: vel mutari potest: sequitur
ꝙ idem subiectum simul mutatur vel mouetr ⁊ non
mutatur: vel non mouetur ab eodem mutante: vel
ꝙ simul possint sibi ista inesse. hoc autem est cõtra=
dictio: ergo ⁊c. ¶ Secunda conclusio est ꝙ loquendo
de mutationibus transeuntibus ⁊ motibus: corp⁹
christi licet in sacramẽto moueatur iisdem quibus
in celo vel possit moueri seu mutari. iste tamē mu=
tationes vel motus conueniunt vel conuenire pos
sunt christo primo in celo: vel vbi est circunscripti
ue: secundario autem in sacramento. nam tales mu
tationes vel motus naturaliter non cõueniunt nec
conuenire possunt christo ab aliquo: nisi sm qđ est
in loco circũscriptiue ⁊ dimẽsiue: quia talis appro
ximatio vel presentia in loco requiritur necessario
ad mutari vel moueri corporis ab agente natura=
li ⁊ patet ꝙ licet christus in sacramẽto existens sit
dimensiue ⁊ circũscriptiue in celo: non tamē vt in
sacramento. ideo ⁊c. ¶ Tertia conclusio est ꝙ que
cunꝙ mutatio transiens vel motus qui inest vel in
esse potest christo in celo: primo ⁊ vt in celo: potest
inesse sibi vt in sacramento virtute diuina ⁊ sic pri
mo in sacramento sola mutatione illa vel motu ex
cepto que terminantur ad esse in loco circunscripti
ue ⁊ illis aliis que necessario presupponunt istam
vel istas. Nisi diceretur etiã ꝙ mutatio potest fie=
ri sine termino. Et tunc non oporteret ꝙ licet xps
vt in sacramento ⁊ tantum in sacramento haberet
vel reciperet mutationem vel motum ad vbi circũ
scriptiuum in aliquo loco ꝙ haberet terminum il=
lius mutationis vel motus: puta vbi circunscripti
uum. nec ꝙ esset alicubi circunscriptiue. Ratio au
tem huius conclusionis ꝗ̄tum ad alias mutatio=
nes vel motus quicquid sit de ista mutatione vel
motu est. quia corpus christi vt sub sacramento: da
to ꝙ tantum esset sub ipso: habet omnia necessaria
ad recipiendum vel terminandum omnem talē mu
tationem vel motum. Nec etiam respectu virtutis
diuine requiritur talis approximatio circũscripti
ua in loco ⁊ situalis qualis respectu agẽtis natura
lis. Et diceretur vltra ꝙ etiam de motu vel muta
tione illa ad vbi circunscriptiuum: puta ꝙ virtute
diuina posset primo conuenire christo vt in sacra=
mento. Et dato ꝙ esset in sacramento tantum: pos
set sibi conuenire: non tamen terminus eius: puta
vbi ipsum circunscriptiuum. Deus enim posset fa
cere mutationeꝫ sine mutato esse vel termino: sicut
dictum est supra. Et illa mutatio vel motus nõ es
set respectus nisi ad deum mutantem vel mouentē
¶ Quarta conclusio est ꝙ illa mutatio vel motus
ad vbi circunscriptiuũ: secundario conueniret cor
pori christi in celo. vel posset conuenire vbi pone=
retur circunscriptiue: licet terminus puta vbi cir=
cunscriptiuum: primo non conueniret nisi vt in lo
co circunscriptiue. quia est per se habitudo ad lo=
cum circunscribentem. Ratio huius secundi tam
est posita sicut patet. ¶ Sic igitur patet ꝙ omni Resolutio.
mutatiõe vel motu quo mutatur corpus christi in
celo vel potest mutari siue moueri: mouetur vel mu
tatur seu mutari vel moueri potest in sacramento
Et ita omnem motum vel mutationem quam po=
test recipere vel terminare in celo: potest in sacra=
mẽto. Similiter patet ex predictis ꝙ sacerdos vel
aliquid aliud mouẽdo speciem vel hostiam conse=
cratam: nõ mouet corpus christi nec per se nec per
accidẽs. Non plus enim mouet corpus xp̄i sub sa
cramento ꝗ̄ moueret ipsum: dato ꝙ solũ esset sub
sacramento: vt patet. Sed solum esset sub sacra=
mento. Non moueret ipsum nec per se nec per ac=
cidens. Nam sicut dictum est supra: motus talis
non potest inesse primo sub sacramento et vt sub
sacramento ab agente vel virtute naturali: sed tã=
tum a deo. Et ideo dato ꝙ mota specie moueatur
corpus christi: ⁊ fiat presens alteri loco: cui ⁊ ipsa
species sit presens: tamen non mouetur a mouente
speciem nec per se: nec per accidens. sed a deo tan=
tum: hoc patet. quia mouens aliquid non propter
hoc moueret nec per se: nec pec accidens aliud aut

presens super quo nullam habet potestatē mouendi. quando illud aliud nec est actus moti per se nec pars eius: nec aliquid quod posset mouere per seipsum: dato ꝙ illud aliud solū poneretur. ꝫ est aliud coassistens per se moto non innitens sibi necessitate: sed mera voluntate alicuius alterius. Sicut patet: si angelus esset presens voluntate propria vel voluntate diuina alicui lapidi: mouens lapidē per se non moueret angelum. nec per se nec per accidens sed si angelus moueretur a voluntate faciente angelum presentem lapidi. sed sacerdos nullam accipit potestatem mouendi corpus christi: nec habet ex hoc ꝙ mouet speciem vel ꝗtitatem hostie qꝛ corpus christi non est ibi sicut pars speciei: nec sicut forma vel accidens eius nec sicut aliud innitēs necessitate naturali ipsi speciei vel ꝗtitati: qđ posset mouens mouere per seipsum: sicut graue est in naui mota: sed tantum ex volūtate diuina ergo nō mouetur per se nec per accidēs a virtute creata: ꝫ tantum a diuina volūtate. ¶ Dico igitur ꝙ si corpus christi mota hostia moueatur vel mutetur motu pertinēte ad vbi vel terminato ad aliquod vbi: sicut videtur probabile (quia de nouo fit p̄sens locor cui species ipa presens est: licet de nouo nō fiat presens speciei) ꝙ nullum creatū mouens hostiam mouet christum nec per se nec per accidēs. Nec potest sibi conuenire motus vel mutatio aliqua sub sacramēto primo vel sub sacramēto ab aliquo agēte creato: nec a seipso vt homo: nec ab alio qꝛ non est ibi modo ꝗtitatiuo et dimensiuo vel situaliter eomodo quo oportet corpus est in loco: ad hoc vt ab agente creato moueatur ꝛ si non oporteat mouens sic esse in loco: vt patꝫ de angelo mouēte. Et hoc dicunt aliqui esse intelligendum de motu vel mutatione locali ꝛ de omni motu vel mutatiōe ab extra: ꝛ presupponente necessario motum localem et situationē partium corporis in loco: sed de aliquibus motibus ab intra seu mutationibꝰ possibile fuit corpus christi mutari primo in sacramēto ꝛ dato ꝙ tantū esset in sacramēto. sicut si christus instituisset hoc sacramētum. ante mortem suam diu: et ante sumpsisset alimētum: ꝛ seipsum fecisset sub sacramēto tantum cū illo alimēto sumpto: alimentum fuisset digestum terminus et conuersum ꝛ potuisset sic nutriri vel augmentari. Et hoc bene. qꝛ talis mutatio non requirit nisi in ordinem partiuꝫ corporis in toto suo non autem in loco. ꝛ christus sic est sub sacramento: dato ꝙ tantum esset sub ipso: ꝙ habet ordinem partium sui corporis in toto: sed non in loco scđm situs partiales: vt dictum est supra. Sed loquendo de motu vel mutatione quasi locali ad extra qua mouetur corpus christi mota specie ipsa dico ꝙ moueret̄ concomitanter per accidens non a mouente speciem: sed a deo immediate: cuius voluntate presens est speciei vt dictū est supra. Nec oportet: ꝙ sit omnino nouum miraculum: quotiens mouetur hostia: et corpus christi concomitāter. Nam eadem ordinatione disposuit deus vtrūqꝫ scilicet corpus christi esse presens speciei ꝛ mouere ipsum concomitanter ad motū speciei: licet bene sint effectus distincti miraculosi. Et dico: ꝙ talis motus cōuenit primo ipsi christo sub sacramento. Unde et sibi conuenire posset: dato ꝙ tantum esset sub sacramento: sicut et terminus talis motus scilicet esse presens sacramentaliter eidem corpori vel loco cui presens species sit. ¶ Sic ergo patet de terminatione vel receptione actionum vel passionum transeuntium. Modo restat videre: si omnem motum vel mutationem quam potest elicere vel causare in celo possit etiam in sacramento. Et dico hic: ꝙ sic. cuius ratio est ne concedantur contradictoria. quicquid enim mutat vel potest mutare in celo existens: et in sacramento loquendo de mutatione vel motu quocunqꝫ: non tamen verum est in hoc: ꝙ omnes possit elicere vel causare: vt in sacramento licet in sacramēto inquātum homo est dico. ¶ Circa quod est aduertendū ꝙ christus scđm ꝙ homo habet duplicem potentiam motiuam: vnam organicam ꝛ aliam non organicam sed spiritualem: siue ponatur eadem cum voluntate siue non. per primā nō potest mouere aliquid nisi organice partem post partem. Per secūdam simul totum corpus potest anima mouere: sicut angelus posset suo modo. Et in nobis etiam talis est duplex potentia motiua: licet non habeat vsumꝰ suum pro statu vie presentis. Nec ponitur frustra. quia ad perfectionem nature. et in beatis etiam habet actum suum: ita ꝙ non solum mouere possunt corpora sua organice partem post partem sed aīa bti licet indistincta subiecto a corpore moto potest mouere corpus suum simul totum ad quem locum voluerit. Unde et christus aliquando vt videtur: ista potentia vtebatur. quando. s. a presentia aliquorum dilabebatur subito vel quasi. De ista ergo potentia motiua duplici dicitur breuiter ꝙ christus vt in sacramento existens seipsum non potest mouere: sed tantum vt in celo vel in loco circōscriptiue. Ita ꝙ si tantuꝫ esset in sacramento nō posset mouere seipsum. Nec talis mutatio vel motus possunt sibi conuenire vt in sacramento et primo a seipso in ꝗtum homo licet inꝗtum deus bene. ¶ Similiter etiā scđm potentiā motiuā organicam non potest aliud extrinsecū mouere vt in sacramēto: sicut pōt vt in celo. qꝛ nō est ibi situaliter et circunscriptiue: sicut oportet de corpe mouente aliud organice aliqđ aliud. sed scđm potētiam motiuam nō organicā potest aliud primo mouere vt in sacramēto: sicut hostiā ipsam vel aliud sibi presens vel hmōi. ꝛ aliquando mouit sicut dictum est: seipsum aut nō propter rationem predictam. Nisi diceretur ꝙ immo. quia non oportet mouēs scđm istam potentiam nō organicam nec etiam motum esse in loco situaliter vel circunscriptiue nisi motū subiecto distinguatur a mouente. Anima aūt christi subiecto nō distinguitur a suo corpe. Et sic etiā vt in sacramento posset immediate anima christi suum corpus mouere: ꝛ primo in sacramēto posset sibi ista operatio conuenire ꝛ non solum vt in celo: sed nō de mutatione ad vbi: vel motu scđm potentiam organicam. illam enim non potest elicere vel causare. nec sibi potest primo cōuenire naturaliter nisi vt in celo vel in loco: vbi est circunscriptiue siue respectu sui: siue respectu alterius. ¶ De alijs autem motibus vel mutationibus puta alteratione nutritione augmentatione generatione vel corruptione dico ꝙ quecunqꝫ conueniunt sibi vel conuenire possunt elicitiue in celo: vel vbi potest esse circunscriptiue conueniunt etiam sibi vel conuenire possunt in sacramento: sed non primo in sacramento nec vt in sacramento quātum ad omnes

Quomodo xp̄us oēm motū quē p̄t causare in celo p̄t ꝛ ĩ sacramento.

Nota.

sed bene ꝗtum ad nutritionem vel augmentationem sui vel alterationem etiam partis a parte sicut dictum est supra. non autem quātum ad generationem vel corruptionem: nec alterationem alicuius extrinseci. Iste enim non possunt conuenire alicui creato primo nisi existenti in loco circūscriptiue et situaliter vt videtur ⁊ vt habens ordinem partium in loco vel circa locū. Et ideo christo non possunt conuenire primo vt in sacramento sed si possunt conuenire hoc est secundario. De alijs autem puta de nutritione vel augmentatione vel alteratione ab intrinseco ⁊ corruptione ab intrinseco videtur probabile ꝙ possent cōuenire christo vt in sacramento primo. Et dato ꝙ tātum esset in sacramēto. ¶ Ex quo patet: ꝙ dato ꝙ tantū fuisset christus in sacramento ante mortem suam nō propter hoc fuisset omnino impassibilis ⁊ immortalis sicut modo sed potuisset nutriri ⁊ augmentari ex alimento sibi incorporato: et alterari ab intrinseco et tandem indisponi ⁊ mori. licet aliqui contrarium dicere videantur. licet non potuisset respirasse vel expirasse aerem extrinsecum nisi scd̄m illā potētiam motiuam non organicam. ⁊ hoc suffecisset. Hec de tertio articulo principali.

Correlarium.

¶ **Ad primum** principale patet ex predictis: ꝙ ꝗtitas non est ratio formalis essendi in loco vel in celo circūscriptiue sed est ratio fundamentalis. Et vlterius patet ꝙ christus vtrobiqꝫ existens in loco circūscriptiue sed vbi circūscriptiuum non est habitudo ad sacramentum sed est habitudo ad celum. ¶ Ad secundum de sensatione quacūqꝫ ⁊ intellectione siue habendo ipsam siue terminando patet quid sit dicēdum ex predictis. ¶ Ad tertium de mouere aliquid vel mutare seu mutari vel moueri patet etiā quid dicendum ex vltimo articulo presentis questionis.

Ad arg. principalia.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Prima.

Circa distinctionē vndecimam quero ꝑmo. vtrū transubstātiatio sit possibilis. ¶ Videtur ꝙ non illud non est possibile quod implicat cōtradictionem sed aliud transsubstantiari implicat contradictionem. probatio. quia trāsubstantiari aliquid in aliud est aliquid fieri aliud. sed implicat contradictionem: ꝙ aliqͩd fiat aliud a seipso sicut ꝙ sit aliud a seipso ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. transubstantiatio est mutatio totalis substantie in substātiam. sed talis nō est possibilis nam scd̄m philosophum nō est nisi duplex mutatio substantialis puta gēneratio vel corruptio: que sunt mutationes vel generationes partiales. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Impossibile est esse aliquam mutationem in qua non maneat aliquod cōmune vtriqꝫ termino. patet discurrendo per omnes mutationis species. v. phisicorum: et cuius termini per se non sint incompossibiles. sed in trāsubstantiatione nihil cōmune manet vtriqꝫ termino: sed totum scd̄m totum transit in totum: et nihil manet intrinsecum vtriqꝫ termino. Similiter etiā termini non sunt per se incompossibiles, quia substātia panis et corpus christi simul possent stare sub sacramento: sicut dictum est supra. ergo ⁊c̄.

¶ **Contra** ambrosius de sacramētis: ⁊ habetur de consecratione distinctione secunda. Reuera mirabile ⁊c̄. nō est minus dare ꝗ mutare nouas naturas rebus. ¶ Ex quo concluditur: ꝙ sicut potest deus dare nouas naturas rebus: que prius non erant per creationem: ita potest naturas earum: que preerant. ⁊ ita conuertere et transubstantiare vnam in aliam: vt videtur. Et patet per magistrum in presenti distinctione.

Ambro.

¶ In ista questione sic predā.

¶ Primo ostendam quid nomine transubstātiationis intelligitur: ⁊ vtrum sit possibilis aliqua virtute. ¶ Secundo. dato ꝙ sic inquiram vtrum transubstantiatio sit vere mutatio. ¶ Et tertio dato ꝙ non an sit essentialiter eadē cum termino suo a quo vel ad quez. ¶ Et vltimo ad rationes principales.

¶ **Quātum ad primum** articulū dico: ꝙ ratio nominis huius transubstātiatio est transitio totalis totius substantie in substantiam aliā. Ad cuius euidentiam notandum est: ꝙ dicitur ibi totalis transitio: quia ad hoc ꝙ sit transubstantiatio: oportet ꝙ conuersio sit totalis substantie et perfecta ⁊ integra: non solum scd̄m partem sicut in generatione naturali totum trāsit in totum nō scd̄m quamlibet partem: sed quia vnum totum manente eius materia corrumpitur: et aliud totum succedit in eadem materia. In transubstantiatione vero nō manet aliquid de transubstantiatione quod sit cōmune intrinsecum termino ad quem transubstantiationis: vt patet. Similiter etiam dicitur primo de generatione: ꝙ in generatione totum transit in totum. et non tamen dicitur hoc de alteratiōe vel motu. quia licet in alteratione maneat aliquod cōmune vtriqꝫ termino: nō tamen illud commune cū eo quod est formale in termino per se cōstituit vnū totum: sed vnum totum per accidens: sicut substantia cum accidente. Et ideo non dicitur totum simpliciter sicut nec ens nec vnum per se. Nec dicitur consequenter totum transire in totum: sicut in generatione: cuius materia vel subiectum cōstituit per se vnum totum cum vtraqꝫ forma termini scilicet generati ⁊ corupti. Dicitur ergo transitio totalis. Sed dicitur substantie in substantiam. quia proprie ad rationem transubstantiationis oportet: ꝙ vterqꝫ terminus sit substantia. Unde ⁊ si conuerteretur substantia in accidens: sicut esset possibile. vt dicam infra: vel etiam econuerso: vel accidens in accidens: non esset transubstantiatio: sed magis diceretur transaccidētatio vel ex parte termini ad quem vel ex parte termini a quo vel ex vtrobiqꝫ licet magis proprie ex vtroqꝫ vel ex termino ad quē ꝗ ex termino a quo forte: nisi diceretur: ꝙ licet alie mutationes vel quasi mutationes magis denominentur ex termino ad quem ꝗ a quo: conuersio ista totalis magis ex termino a quo. cuiꝰ ratio forte inferius apparebit. ¶ Si igitur ratio nominis est hec: ꝙ transubstantiatio est transitio vel conuersio totalis substantie in substantiam. Et talis transitio vel quasi mutatio supnaturalis īter alias magis assimilatur illi mutationi naturali: q̄ est de subiecto in subiectū. Fit enī ꝭm phm̄. v. phisi. mu

Quid p nomē trā substātiatiōis itelligitur.

1. de gñātione.

5. phisic.

tatio de nõ subiecto in subiectum ⁊ de subiecto in non subiectũ ⁊ de subiecto in subiectum. Et accipit ibi subiectũ vel nõ subiectũ pro terminis: non pro illo qđ subest cõmune vtriq3 termino. quia isto modo nõ est aliqua mutatio naturalis in nõ subiectũ. nec est aliqua: que nõ habeat subiectũ: sicut patet. Inter mutationes aũt vel trãsitiones supnaturales est vna a nõ subiecto in subiectũ. a nõ esse ad esse: ⁊ est creatio. Alia est ab esse in nõ esse: ⁊ est anihilatio. tertia est a subiecto ad subiectum: ⁊ est trãsubstãtiatio: vel totalis cõuersio alicuꝰ in aliđ: habens per se duos terminos positiuos: quorũ vnus totaliter desinit esse: ⁊ alius preexistit: vel totaliter accipit esse: vel saltem est illud: in quod scđm totum esse transit terminus alius conuersus.

No. corelarium

Ex predictis patet: ꝙ ex rõne trãsubstãtiationis vniuersaliter loquẽdo nõ est: ꝙ fiat in aliquid preexistẽs sibi saltẽ duratione: licet bene sit hoc aliqñ: sicut qñ trãsubstãtiatur panis in corpꝰ christi. sed põt fieri in aliqđ nõ preexistẽs sibi scđm duratione: licet q̃tum apparet mihi: oporteat bene ꝙ sit preexistens scđm naturã. Nã prius creatura oportet ꝙ aliqđ sit ens: q̃ in ipsum aliqđ trãsubstãtietur necessario. Nisi diceretur: ꝙ ipa trãsubstãtiatio esset actio ꝓductiua ipsiꝰ termini: in quẽ aliqđ aliud ꝯuertit̃. qđ tñ nõ videtur. Nõ em̃ videt̃ actio productiua sed cõuersiua. Et dato ꝙ esset ꝓductiua: adhuc prius natura esset productiua q̃ cõuersiua. Nisi etiã diceretur: ꝙ ipsam trãsubstãtiationẽ huiꝰ in hoc cõcomitatur in eodẽ instãti actio ꝓductiua vel productio aliqua termini in quẽ. nec oportet ꝙ ille terminus sit prior natura vel duratione: licet etiã non possit esse posterior in de ipa trãsubstãtiatõe: s3 sufficit: ꝙ cõcomitet̃ ita ꝙ simul sint omnino productio alicuius ⁊ cõuersio alterius in ipm: ⁊ eodẽ instãti mẽsurentur: ⁊ nõ sint eadẽ vel eedẽ: sed alia ⁊ alia. Similit̃ si etiã poneret̃: ꝙ eadẽ: diceret̃ ꝙ nõ priꝰ est productiua q̃ ꝯuersiua nec ecõuerso. Puto tñ: ꝙ ex parte ꝓducti ⁊ ꝯuersi vel termini ꝯuersionis nõ possũt dici eadẽ mutatio vel quasi. q2 vna põt esse sine alia. Et similiter ex parte dei agẽtis variant̃ scđm rationẽ: licet actus diuine volitionis sit vnꝰ ex natura rei simpliciter in seipso indistinctꝰ. De ordine aũt vel simultate ipsarũ magis dicet̃ infra di. ista in quarta q̃stione in articulo vltimo q̃stiõis. Sed semꝑ bene oportet: ꝙ terminꝰ ꝯuersus p̃existat etiã duratiõe ipsi trãsubstãtiationi. Nã op3: ꝙ aliqđ actu existẽs aliqñ ꝯuertat̃. Qđ em̃ semꝑ est nõ ens: nõ trãsubstãtiatur vel ꝯuertit̃. oportet ergo ipsum aliqñ actu existere. s3 nõ est hoc possibile in instãti trãsubstãtiationis: q2 in illo instãti nõ est nec post etiã. g̃ ante oportet p̃existere conuersum. Et ꝓpter hoc in illa descriptione trãsubstãtiationis põt addi. ꝙ est ꝯuersio totalis substãtie preexistẽtis in actu in substãtiã aliã: siue p̃existentis scđm durationẽ siue non. Similiter etiã põt addi: ꝙ est cõuersio passiua ⁊ instantanea. Non enim conuersio actiua: que est volitio diuina. Nec est conuersio vel transitio successiua. q2 in ipsa nulla patet ratio: quare successiua poneretur. q2 nec in potentia agentis: nec resistentia alicuius. quia diuine virtuti nihil resistit. Nec aliquid aliud puta natura sua. Ita enim videtur nature instantanee: sicut alie mutationes. vt creatio ⁊ anihilatio. quare ⁊c̃.

hoc est primum huius articuli. Secundo dico: ꝙ transubstantiatio est possibilis simpliciter ⁊ absolute respectu virtutis diuine. Ita ꝙ illa ratio nominis supradicta non est in se falsa: nec implicans cõtradictionem. sicut rationes nominum que habẽtur de figmentis ⁊ impossibilibus contradictionẽ implicantibus. Qđ aũt sit possibilis transubstãtiatio virtuti diuine. Probo primo sic. in cuius potestate est totale esse vel non esse rei: in eiꝰ potestate est cõuersio vnius rei in aliam: ⁊ per ꝯñs vnius substãtie in aliam: ⁊ sic transubstantiatio. vt videtur. sed in potestate dei est totale esse vel non esse substãtie create: vt patet. ergo ⁊c̃. Secunda ratio. sicut se habet agẽs naturale ⁊ creatũ ad mutationem vel cõuersionem partialem: sic agens supnaturale ad totalem. sed agens naturale eo ipso: ꝙ in virtute sua cõtinet formã rei generabilis ⁊ corruptibilis saltem q̃tum ad formas eductas q̃tũ ad esse vel ad non esse ipsarum: potest in conuersionem partialem substãtie in substãtiam: sicut aque in vinũ per corruptionem aque ⁊ generationẽ vini: vt patet ergo ⁊c̃. Circa hanc rationem tñ est aduertẽdum ꝙ nõ similiter se habet conuersio partialis suo modo omnino ad cõuersionẽ totalem et trãsubstãtiationẽ. q2 nec pars ibi mutatur in partem: vel fit alia pars. Vna enim forma nõ fit alia: sed magis reducitur in potentiam materie: ⁊ alia educitur: sed in transubstantiatione totum fit totum: hoc fit hoc. tñ in conuersione partiali formatum priori forma. s. materia fit formatũ posteriori forma l3 manens. hic aũt totum vnum fit aliud nõ manens sed totaliter desinẽs esse. Tertia ratio. nõ est magis impossibile vel minus possibile deo cõuertere totaliter vnum ens in aliud: q̃ facere aliquid esse ens post q̃ totaliter nõ fuit. q2 nõ est maior repugnãtia vel incõpossibilitas entis ad ens: q̃ non entis ad ens. Nec minus ordinatur ens ad ens: q̃ nõ ens ad ens: sed est deo possile: sicut ꝓbaui in scđo. ergo ⁊c̃. Quarta ratio illud est deo possibile: quod nõ implicat aliquã cõtradictionẽ: sed ꝙ vna substãtia nõ manẽs fiat alia: ⁊ cõuertatur in ipsam: nullam implicat cõtradictionẽ licet enim cõtradictionẽ implicaret: ꝙ maneret ⁊ cõuerteretur. q2 sic esset simul et non esset. sic etiam vnũ ens manens esset aliud a se ⁊ non esset idem sibi. tamen nulla cõtradictio est: ꝙ nõ manens cõuertat̃: et habeatur tamen aliud: desinente cõuerso totaliter esse quare ⁊c̃. Tertio dico: ꝙ transubstãtiatio nõ est possibilis virtuti create. ita ꝙ nulla creatura potest trãsubstãtiare substãtiã totalẽ in substãtiam ⁊ totalit̃. Substãtia em̃ vel est simplex nõ habẽs materiã ⁊ formam. Et sic vel est forma subsistẽs ⁊ spiritualis seu corporalis nõ educta: vt est forma celi nõ ponendo in ipsum materiã: sicut dictum est in secundo: vel est materia ipsa vel forma educibilis seu educta: vel substantia composita ex materia ⁊ forma. De substãtia simplici que est forma subsistẽs non educta. patet: ꝙ nõ potest ipsam creatura trãsubstãtiare. q2 in nullã formam potest creatura corporalis: cum nõ habeatur nisi ꝑ creationẽ. Ita ꝙ in potestate creature nõ est eiꝰ esse vel non esse. ⁊ pari rõne nec in potestate creature intellectualis. quare ⁊c̃. De materia etiam patet: ꝙ nulla creatura potest ipsam transubstantiare pari ratione. Non enim esse vel non esse materie est in

Quõ trãsubstãtiatio ẽ possibilis virtute diuina ⁊c̃.

Nota.

ꝙ creature est impossibilis trãsubstãtiatio.

potestate creature. qꝛ non habetur nisi per creatio
nem qꝛ de nihilo. Est enim ingenerabilis ⁊ incor=
ruptibilis primo phisicoꝝ. Similiter etiā qꝛ ī actio
ne circa materiam creatura quecūqꝫ necessario pre
supponit materiam vel subiectum: ⁊ ita nō potest
habere actionem vel virtutem productiuam mate
rie. quare ⁊c̄. De forma vero educibili vel educta
etiam patet: ꝙ nulla creatura potest ipsam trāsub=
stantiare. Non creatura spiritualis: vt angelus. qꝛ
nec habet in sua potestate esse vel non esse alicuiꝰ
talis forme. quia angeli non possunt transmutare
materiam ad aliquā talem formam: vt dictum est
August. in secūdo. Et dicit augustinus. iij. de trinitate. Si
dicas ꝙ ad aliquam formam accidentalem saltem
respectiuam possunt mutare: vt ad vbi vel hmōi.
Dico ꝙ ad nullam possunt mutare: que nō educat̄.
Super esse vero vel nō esse forme educte nō habēt
potestatem: nisi educēdo vel reducēdo in potentiā
et ita non transubstātiādo vel subiecti cōuertēdo.
Et eadē rōne sequitur de creatura corporali ꝙ nō
pōt trāsubstātiare aliquā formā substātialem. nec
cōuertere aliquā accidētalē. Ex p̄dictis pꝫ ꝙ nec
aliqua virtus creata potest trāsubstantiare aliquā
substantiā cōpositā: sicut nec materiā nec formam.
quare ⁊c̄. ¶ Secūda ratio est ista. nulla creatura
pōt agere ad substātiā: nisi precedēte motu vel mu
tatione dispositiua ad terminū illius actionis ha=
bende vt videt̄. sed ad terminū trāsubstātiationis
habēdū nō req̄ritur dispositio talis. Nā terminus
trāsubstātiationis preexistere pōt immo saltem na
turaliter preexistit ⁊ si nō duratione: sicut dictū est
supra. ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio oīs actio vel passio
productiua substātie possibilis creature est muta=
tio vera ⁊ accidēs qꝛ est actus materie: vt subiecti.
yle enim subiectū est mutationis substātialis et ꝑ
ꝯn̄s necessario p̄suppōit materiā sicut accidēs sub
iectū. sed per aliquā actionē nō pōt destrui vel desi
nere esse illud: qđ ip̄a p̄supponit in rōne subiecti. g̃
⁊c̄. Videtur g̃ ꝙ substātiā totā cōpositā nō possit
Obiectō ꝯ p̄dicta. creatura trāsubstātiare. ¶ Dices cōtra predicta:
ꝙ īmo bene videt̄ creatura posse transubstātiare.
qꝛ habet in potestate sua totā substātiā cōpositam
generabilē ⁊ corruptibilē. generās em̄ naturale ꝓ
ducit totū cōpositū generatū. ⁊ per ꝯn̄s cōtinet in
virtute sua actiua eē eius totum. similiter etiā cor=
rūpit ipsum: ⁊ ita habet in virtute eiꝰ nō esse suū:
et per ꝯn̄s esse ⁊ nō esse materie: que est pars totiꝰ
cōpositi essentialiter inclusa in cōposito: ⁊ pari ra=
tione ipsiꝰ forme. Cū g̃ possit vnū generare ⁊ aliđ
corrūpere: vtrūqꝫ habet in sua ꝟtute q̄tū ad esse ⁊
nō esse totale. Et sic videt̄: ꝙ possit ipsum trāsub=
stātiare. Similiter posset argui de toto composito
vno ꝑ accidēs ex substātia ⁊ accidēte. ¶ Dico ad
hoc primo: ꝙ licet generās creatū cōtineat in vir=
tute sua esse generati ⁊ nō esse si possit idē gn̄atum
corrūpere. ⁊ similiter de alio generato ⁊ corrupto:
nō tn̄ pōt vnū in aliud trāsubstātiare: nec materiā
in materiā ꝯuertere: nec eā cōtinet totaliter q̄tum
ad esse suū vel nō esse. Qn̄ dicis: cōtinet esse ⁊ non
esse totiꝰ: ⁊ per ꝯn̄s cuiuslibet ꝑtis intrinsece sibi.
Dico ꝙ cōtinet esse totiꝰ sic ꝙ pōt ip̄m producere
per mutationē substātialē: q̄ est actꝰ ⁊ accidēs ma
terie. ⁊ per ꝯn̄s presupponēdo materiā: de qua edu
catur forma que est terminꝰ formalis generatiōis.
Et similiter sic pōt corrūpere ꝑ mutationē corru=
ptiuā: que est actus ⁊ accidēs materie: per quā re=
ditur forma in potētiā materie ⁊ sic semꝑ relinqui
tur materia. Et quia nullo mō aliter cōtinet totū
q̄tum ad esse suum vel nō esse: pꝫ. ꝙ nō pōt ipsum
trāsubstātiare: nec materiā: nec formā: sicut supra
dicebat̄. Et patet etiā: ꝙ aliť cōtinet esse vel nō eē
totiꝰ: ⁊ aliter esse vel nō esse forme: ⁊ minus inter
oīa esse vel nō esse materie. Nā esse totiꝰ cōtinet: si
cut esse ꝑ se primi ⁊ cōpleti termini generationis:
quod primo generat̄. Et illud esse distinguitur ex
natura rei ab ipsa materia ⁊ forma: ⁊ addit aliq̄d
positiuum absolutū super eas: sicut dixi in secūdo.
Et ita primo cōtinet illud esse cōpositi: sed formā
cōtinet: sicut terminū formalem accipiens suū esse
partiale ⁊ incōpletū per generationē vel mutatio=
nē tanq̄ꝫ formalis terminꝰ generationis quo pri=
mus ⁊ totalis habet esse sicut sua causa formali in=
trinseca. Esse vero materie minꝰ. qꝛ materia cum
presupponatur generationi: nullo mō accipit esse
suum per ipsam a generāte in seipsa: licet ⁊ totum
scđm rationē totiꝰ: ⁊ forma ipsa. ¶ Ex quo pꝫ: ꝙ
licet generās in sua virtute cōtineat esse totius pri
mo: non tn̄ esse materie scđm se. qꝛ nō continet esse
totius nisi scđm virtutē productiuā ꝑ mutationē
presupponētē ipsam materiā. quare ⁊c̄. ¶ Sic er=
go q̄tum ad primum articulū patet quid intelligi
gitur noīe trāsubstātiatiōis ⁊ ꝙ est simpliciť possi
bilis ipsa trāsubstātiatio respectu virtutis diuine
lꝫ nō respectu virtutis create seu naturalis agētis.

¶ Quantum ad secūdum ar/

Trāsubstātiatio an sit vere mutatio. 1. opinio. ticulū an scꝫ trāsubstātiatio sit vere ⁊ realiter vel
proprie mutatio: videret̄ alicui: ꝙ sic. qꝛ oīs transi
tus a cōtradictorio in cōtradictoriū est vere muta
tio. sed trāsubstātiatio est hmōi. Et em̄ transitꝰ ab
esse panis ad nō esse panis. g̃ ⁊c. ¶ Scđo sic. omne
qđ se habet aliter q̄ꝫ prius: est mutatū: sꝫ panis ali=
ter se habet ꝑ trāsubstātiationē nūc q̄ꝫ prius. quia
prius erat panis. modo nō est g̃ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. si
nō est mutatio: hoc videt̄: qꝛ nō manet cōmune sub
iectū vtriqꝫ per se termino. Si em̄ subiectū cōmu=
ne maneret qđ mutaretur: videret̄ esse mutatio ꝓ=
prie. sed hoc nō impedit qꝛ nō obstāte: ꝙ corruptū
nō sit mutatū ꝑ modū subiecti: qꝛ sit subiectū mu=
tationis: sꝫ magis materia ip̄a nec manet: tn̄ dꝛ mu
tatū: ⁊ nō nisi aliqua mutatione. g̃ similiter dato: ꝙ
non maneat subiectum cōmune: quod dicatur mu=
tari a termino in terminū: tn̄ panis totus non ma=
nens dicetur mutari. et non nisi per transubstantia
tionē. igitur trāsubstātiatio est mutatio. ¶ Quar
ta ratio. qꝛ si trāsubstātiatio nō est mutatio aliqua
tunc nihil mutatur circa panē vel circa hostiā seu
in hostia per trāsubstātiationē: sed si nihil immuta
tur: non plus est ibi corpus christi: q̄ꝫ ante quod est
Resolutio. 1. opinionis. falsum. ergo ⁊c̄. ¶ Dicunt ergo isti: ꝙ est dare mu
tationem subiectiuam. alicuius subiecti manentis
sub vtroqꝫ termino talis mutationis. Scđo opor=
tet dare mutationē obiectiuā termini: qui de nouo
acquirit vel desinit esse. Et licet scđm mentem ari=
stotelis vna nō separet̄ ab alia: qꝛ nō posuit aliq̄d
incipere vel desinere esse de nihilo vel in nihil: sed
omnia produci de materia aliqua vel subiecto: et
redigi in materiam vel subiectum alicuiꝰ mutatio
nis: tn̄ ꝫm fideles qui ponūt aliq̄d ꝓduci de nihilo
per creationē: ⁊ redigi in nihil per anihilationem

et conuerti in aliud totaliter:⁊ sic desinere esse: nō manente aliquo obiecto communi sed totaliter trā sire in aliud: oportet ponere mutationem obiectiuam vere ⁊ proprie sine mutatione subiectiua alicuius subiecti manētis sub vtroqꝫ termino. ¶ Et confirmatur hoc scilicet ꝙ non solum subiectū ipsum mutetur: sed terminus vel obiectum mutationis. q͛ non solum dicitur de termino: ꝙ generatur

7.meth. 5.phisic.

vij. metha. totum cōpositū generaꝝ: sed etiā de subiecto vel materia dꝝ ꝙ generaꝝ. Unde ⁊ .v. phisicorū diciꝝ: ꝙ illud qđ generaꝝ: nō est. ⁊ illud qđ mouetur est. ⁊ planū est: ꝙ ibi accipitur quod generatur pro subiecto generationis. Subiectum ergo generatur ⁊ terminus vel obiectū generatur: vtrunqꝫ ẞ mutatur. quia generatio est mutatio. quare ⁊c.

Opinio doctoris

¶ Sed dico: ꝙ trāsubstātiatio passio nō est mutatio proprie ⁊ stricte accipiēdo mutationē. Nam sicut dixi in primo in di. viij. q. iij. ar. primo. mutatio proprie accipiendo ipsam: siue sit instantanea siue successiua: est actus et forma alicuius subiecti vel materie propter qđ dicit phūs. iij. phisicorum accipiendo motum pro mutatione non distinguendo inter mutationem instantaneam ⁊ successiuam: ꝙ motus est act⁹ existē tis in potentia scđm ꝙ huiusmodi. Et est act⁹ mobilis in eo ꝙ mobile. Mobile autem ⁊ ens in potē tia vt mobile dicit ens in potētia subiectiua ⁊ subiectum. ideo ⁊c. Mutatio etiā vt dicitur sexto phi

6.phisic.

sicorū. Est scđm quam aliquid se habet aliter nūc q̄ prius. planum est autē illud ꝙ non manet nunc et prius nō se habet aliter nunc q̄ prius. q͛ si non

Grego.

manet: nō se habet aliter: sed nullo mō se habꝫ. Et huic videꝝ cōsonare grego. v. moralium tractans illud iob. Ecce qui seruiunt ei: nō sunt stabiles ⁊c. mutari quippe ex vno in aliud ire est: ⁊ in semetip̄o stabilē non esse. Unde imaginaꝝ: ꝙ aliquid est: qđ mutatur. ⁊ illud est subiectū transiens ab vno ter-

Mutatōnis cōditiones.

mino mutationis in alium. ¶ Et ideo dixi ibidē: ꝙ creatio ⁊ anihilatio nō sunt mutationes proprie loquēdo. Similiter etiam dixi ibidē: ꝙ per se termini mutationis cuiuscūqꝫ proprie accipiēdo sunt affirmatio ⁊ negatio. etiā loquēdo de motu est hoc verum licet aliter q̄ in mutatione instātanea: sicut dixi in primo ⁊ in scđo: ⁊ ideo per se primi termini motus vel mutatiōis sunt incōpossibiles. Nisi forte accipiatur incōpossibilitas. rōne negationis cōcomitantis ad terminū in motu: si ponatur vterqꝫ terminus eius esse positiuus. Ulterius dixi: ꝙ ad hoc vt sit mutatio ꝓprie oportet necessario: ꝙ alter terminus p̄cedat alium in subiecto etiam duratione. Unde ⁊ si ignis causareꝝ ab eterno etiā in tpe vel de nouo: ⁊ cū ipso causareꝝ sua caliditas et simul duratiōe: ignis ꝓprie loquēdo nō mutareꝝ ad caliditatē. Nō eīm se haberet aliter nūc q̄ pri⁹. q͛ pri⁹ cū fuisset nō ens: nō aliter se habuit. quare ⁊c.

Argumēta ꝙ transubstātiatio nō sit mutatio.

¶ Ex predictis cōditionibus arguo. ꝙ trāsubstātiatio non est mutatio ꝓprie accipiendo mutationē. Primo sic. Illud nō est mutatio scđm qđ aliquid nō se habet aliter nūc q̄ prius. sed nihil se habet in proposito aliter nūc q̄ pri⁹. q͛ non manet aliqđ subiectū sub vtroqꝫ termino. Et ita nihil se hꝫ aliter. q͛ nec terminus cōuersus seu aliquid ei⁹ q͛ totus transit: et nō manet. nec termin⁹ in quē cōuertiꝝ: vt patꝫ. Nā sine omni mutatione sui aliquid cōuertiꝝ in ipsum ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. illa cōuersio non est mutatio ꝓprie: cuius per se primi termini nō sunt affirmatio ⁊ negatio: nec aliqua simpliciter incōpossibilia. sed termini trāsubstātiatiōis nō sunt simplicit͛ incompossibiles sicut affirmatio ⁊ negatio. Ambo enim sunt per se positiua disparata: sicut patet de substātia panis ⁊ corpore christi: sicut ostendetur infra. ẞ ⁊c. ¶ Tertio sic. illa conuersio nō est mutatio proprie accipiendo mutationem: que non est actus mobilis vel mutabilis scđm ꝙ hmōi. sed transubstantiatio est hmōi. patet. Non est enim ibi aliquid dare: cui inhereat vel insit transubstantiatio: sicut accidens subiecto. Quia nec terminū conuersum. eo ꝙ in instanti trāsubstātiationis desinit esse. Nec terminum in quem fit conuersio patet. nec aliquod istorum. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. illud nō est mutatio. cuius terminus ad quē potest precedere terminū a quo etiā duratione. probatio. Mutatio enim proprie accepta non est posterior suo termino ad quē. sed de trāsubstātiatiōe sic est: vt pꝫ per dicta in primo articulo. ergo ⁊c. ¶ Quinto sic. illa cōuersio non est mutatio: cuius termin⁹ a quo ⁊ quē possunt esse simul duratiōe. sed termin⁹ a quo et ad quē transubstātiationis pn̄t stare simul duratione: loquendo de per se terminis. patet de substā tia panis et corpore christi. quare ⁊c.

¶ Dico igitur ꝙ sicut creatio ⁊ anihilatio nō sunt mutationes ꝓprie loquendo ita nec trāsubstantiatio. Scđo tn̄ dico: ꝙ accipiēdo large mutationē pro quacūqꝫ noua acceptione vel desitione esse: ꝙ trāsubstātiatio est mutatio. q͛ panis vel illud qđ cōuertitur de nouo: esse desinit. nō tn̄ oportet: ꝙ terminus ad quem de nouo accipiat esse: vt dictū est supra. Si dicas: ꝙ nō oportet aliquid manere nec esse ens: dato ꝙ se habeat aliter q̄ prius. sicut nec oportet: ꝙ illud scđꝫ quod aliquid se habet aliter nunc q̄ prius: sit aliqđ ens. q͛ scđm priuationem vel negationē aliquid se habet aliter nunc q̄ prius. ⁊ tn̄ priuatio vel negatio non est aliqua entitas in subiecto. Dico ꝙ immo oportet ad hoc ꝙ aliquid aliter se habeat alit͛ nūc q̄ prius vere et realiter oportet ꝙ maneat nunc ⁊ prius. q͛ sicut p̄misi: oportet necessario: ꝙ sit affirmationis ⁊ negationis subiectū nūc ⁊ pri⁹. Et tūc pꝫ: ꝙ nō est simile de priuatione scđm quā dꝛ aliqđ se habere aliter nūc q̄ prius. ⁊ de subiecto. Nā licet ꝑuatio realis vel ex natura rei nō dicat formaliter aliquā entitatē positiuā: tn̄ per se subiectum ꝑuatiōis oꝫ esse ens positiuū. q͛ oportet: ꝙ possit esse subiectū habit⁹ oppositi: qui est aliqđ positiuum. Nō ens eīm nō pōt esse subiectū entis positiui manens in sua nō entitate. Preterea etiā diceretur ad hoc: ꝙ priuatio nō est illud scđm quod formaliter subiectum aliter se habet nunc q̄ pri⁹. sed magis ipsa mutatio est: qua formaliter aliquid mutatur: ⁊ se habet aliter nūc q̄ prius: sed bene cōcomitatur negatio. Sicut eīm albedine formaliter est aliquid albū: ⁊ nullo alio ita mutatione formaliter est aliquid mutatū: ⁊ nō aliquo alio: nec affirmatione nec priuatione vel negatione: licet bene cōcomitanter ad mutationem.

ꝙ trāsubstātiatio nō est mutatio.

¶ Ad primum aliorum dico: ꝙ nō quicūqꝫ transit⁹ a ꝯtradictorio in cōtradictoriū est ꝓprie mutatio. sꝫ alia requiruntur: q̄ dicta sunt supra. Et ideo non sufficit: ꝙ

Ad motiua. 1. opi.

conuersum ab esse trāseat in non eē. Scdo dico: ꝙ esse ꝛ non eē panis nō sunt per se termini trāsubstātiationis: sed eē panis vel trāsubstātiati ꝛ eē termini in quē trāsubstātiatur aliqd: vel ꝯuertiᷣ. Et iō adhuc nō est mutatio: sicut patet ex predictis. Dico tñ bene: ꝙ large loquendo mutatio potest dici. ¶ Ad scđm patet per p̄dicta: ꝙ ꝯuersum nō se habet aliter nūc ꝙ̄ pri⁹. qꝛ prius se habebat: nūc aūt nō se habet. qꝛ nō est. Et similiter scđo potest dici: sicut dictū est ad primū. Et bene cōcludit ꝙ est mutatio aliquo modo cōiter accipiēdo mutationē saltē. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ in trāsubstātiatiōe nō manet subiectū cōmune vtriqꝫ termino tanꝙ̄ affirmationi ꝛ negationi. ꝛ hoc sufficienter impedit ne sit mutatio. Qñ dicis: ꝙ corruptō dicitur mutatum: ꝛ tñ nō manet: sicut subiectū cōmune vtriqꝫ termino corruptionis: sed est alter terminorū dico: ꝙ corruptū nō dicitur ꝓprie mutatū: nisi forte denominatiue ꝛ per accidēs rōne ptis sue scꝫ materie q̄ per se mutatur et transit a forma ad priuationem forme. Unde materia termini corrupti ꝓprie mutaᷣ: nō autē corruptū. Et de materia patet ꝙ manet. Et similiter dicēdū: ꝙ licet generatū vt terminus etiā dicaᷣ mutatum: hoc tñ nō est proprie ꝛ per se. Qñ dicis: generatio ꝛ corruptio sunt mutationes essentialiter ꝛ per se primo mō. g̃ ꝑ se generatū vel corruptū ꝑ se mutanᷣ sꝫ termin⁹ ꝑ se gñaᷣ: vel corrūpitur: ꝛ nō ipsa materia ergo per se mutantur et nō materia ipsa. Dico ꝙ generatio vel corruptio ꝑ se p̄mo mō est mutatio. Et ista noīa magis dicūt ordinē ad subiectū: cui inest mutatio. ꝛ ideo materie inest generatio etiā corruptio. Concreta tñ verba vel participia magis imponuntur ex terminis qui nō mutātur: sed magis acqrūtur: vel corrūpuntur. ideo ꝛc̄. generatio eñ ꝛ corruptio sunt ꝛ mutationes vel forme subiecti: ꝛ sunt ꝓductiue vel destructiue terminorū suorū. Et scđm ista duo diuersimode imponuntur concreta ab ipsis. Unum inꝙ̄tum quelibet istarum est mutatio et actus subiecti: sicut mutatum vel mutari: ꝛ istud dicitur de subiecto. Aliud secundū ꝙ quelibet se habet ad terminum. et istud est generari vel corrumpi generatum vel corruptum. et ista magis dicuntur de terminis et non dicūtur proprie de subiectis. Unde nō oportet: ꝙ illud quod per se dicitur generatum vel corruptum: dicatur mutatum: nec econuerso. licet generatio ꝛ corruptio per primo modo ꝛ essentialiter sint mutationes. Nam mutatum esse imponitur a mutatione: prout respicit subiectum. sed generatū esse vel corruptum ab aliqua mutatione: prout respicit terminum. ideo ꝛc̄. ¶ Ad quartum dico: ꝙ corpus christi vere et proprie mutatur: quando fit ibi presens. Nec oportet ꝙ aliud aliquid: nisi accidentia ipsa que fiunt sine subiecto. Ex his patꝫ ad illa que dicuntur in modo dicendi aliorum. De philospho dico enim: ꝙ philosophus posuit propriam rationem mutationis. nec rationabiliter potuisset posuisse aliam mutationem proprie loquēdo. Unde si nobiscum posuisset creationem vel anihilationem vel transubstantiationem. dico ꝙ nec concessisset eas esse mutationes proprie loquendo: sed tātum large et cōmuniter. Ad illud quod adducitur: ꝙ materia dicitur generari ꝛ etiam totum compositum: dico sicut prius: ꝙ proprie loquendo secundū impositionem verbi totum dicitur generari vel generatum eē. vij. metha. sed proprie loquēdo nō dᷣ materia generari: sed mutari magis vel mutata esse: sꝫ magis per accidēs rōne sui totius. Nisi dicatur: ꝙ ibi accipit phūs: qđ generaᷣ. pro hoc scꝫ prout mutatur mutatione substātiali. ꝛ tūc nō accipit ibi generatur ꝓprie scđm impositionē verbi. ideo nō cōcludit. Hec de secūdo articulo principali.

¶ Quātum ad tertiū articulū videtur: ꝙ trāsubstātiatio vel cōuersio nō sit idē realiter cum aliquo suorū terminorū. qꝛ si est eadē aut est eadē cū termino cōuerso: aut cum alio aut cū vtroqꝫ. Nō pōt dici: ꝙ cum altero istorum. qꝛ manēte vel existēte altero istorū: maneret: ꝛ esset cōuersio: que est idē essētialiter cum illo: sicut dicis. Nec potest dici: ꝙ cum vtroqꝫ. qꝛ nō esset aliquid vnum: sicut nec ambo sūt aliquid vnum. Et preterea: qꝛ posita cōuersione in instanti ipsius conuersionis oportet ꝙ alterum scꝫ conuersum non sit. ergo ꝛc̄. ¶ Scđo sic. sicut se habet generatio ad suos terminos: ita trāsubstantiatio suo modo. sꝫ generatio nō est essentialiter eadē alicui per se terminorum suoꝝ. Nō termino a quo: puta nō esse. qꝛ est aliquod ens positiuum. Nec termino ad quē. qꝛ non manet manente esse generati vel forma eius. Similiter qꝛ cū idem possit esse generatum vel creatū: sequeretur: ꝙ creatio et generatio essent idem: vel possent esse idem sicut creatū generatum: et sunt idem specie saltem frequenter. Si dicas: ꝙ generatio si distiguitur a generato: est aliquid creatum ꝛ cōcreatum siue idem qđ creatū: sequitur etiā: ꝙ generatio sit creatio. Dico ꝙ ita ē contra te: si generatio est idem quod genitū. Ideo dico: ꝙ impossibile est generationē creari. quia impossibile: ꝙ generatio nō sit mutatio sibi necessario inherēs materie. ꝛ presupponēs ip̄am. sꝫ dico ꝙ si esset idē cum genito: posset creari: et ita esse creatio ꝛ reuertitur contra te argumentum. Non nego tamen generationē esse creaturam: eo modo quo omnia preter deum creature dicūtur. Et similiter potest argui de corruptiōe ꝛ alijs mutationib⁹ suo modo. g̃ ꝛc̄. ¶ Tertio sic. si ꝯuersio esset idem cum aliquo suorum terminorum hoc maxime videretur cum termino ad quem cōuersionis. Mutatio enim vel quasi mutatio positiua ꝛ in se magis sortitur rationem ex termino ad quem ꝙ̄ a quo: vt pꝫ. v. phisicorū. sed nō potest poni eadem essentialiter cū termino ad quem conuersionis. Tunc eñ eo mō quo cōuersio potest dici mutatio: termin⁹ ad quem magis diceretur mutari: ꝛ per cōsequēs mutari: ꝙ̄ terminus a quo. qꝛ sibi esset mutatio eadem. ergo ꝛc̄. ¶ Quarto sic. qꝛ forte diceretur. ꝙ conuersio est eadem termino conuerso. Contra conuersio est aliquid positiuum tantum. sed terminus conuersus licet sit positiuum ante conuersionem: est tamen aliquid permanens. ꝛ in instanti cōuersionis nō est. g̃ cōuersio non est eadem sibi essentialiter.

¶ Contra hoc arguūt alij: ꝙ necessario sit idem extra intellectū cū altero terminorū. ¶ Primo sic. cōuersio ista passiua que est trāsubstātiatio: aut est substātia: aut est accidēs qꝛ aliquid positiuū in genere. sed nō est accidēs. pꝫ ex supradictis. Non eñ est actus inherens alicui vt subiecto. queritur enim cuius esset accidens. et non potest dari cuius. ergo est substantia. sed non alia substātia ab altero terminorū: vt patet. g̃ ꝛc̄.

Trāsubstātiatio an eadē cum aliq̄ suoꝝ terminoꝝ. 1. opinio.

5. phisi.

2. opinio poni contraria.

¶ Scdo sic. sicut se habet creatio ad creatū esse: sic conuersio ad conuersū esse: sʒ creatio ⁊ creatuʒ esse sunt idē penitus extra intellectum nec in aliquo distinguūtur positiue: sicut dicuʒ est in scdo. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic si conuersio non est eadē cū aliquo terminorū sed aliquid aliud: quero quid est aliud: aut absolutum: aut respectiuum. Si absolutū: aut substantia aut accidens. Non substantia. q: non potest dari qualis substātia. Nō accidēs: vt dictū est. similiter etiā quale accidēs esset? Non enim q̄titas nec qualitas nec accidens respectiuū. quero enī in quo fundaret tale accidens: et ad quid terminaret. Et nō posset fundari: vt videtur: nisi in termino cōuersio: ⁊ terminari nisi ad terminū in quē cōuersionis. sed hoc est impossibile. q: existēte respectu oportet existere fundamētū ⁊ terminū. q: non entis ad non ens nō est relatio realis. nec econuerso. sed dum ponitur conuersio in illo instanti conuersum non est. ergo ⁊c. Pari ratione potest probari: q nec potest fundari in termino ad quē: ⁊ terminari ad terminū a quo cōuersum. g ⁊c. ¶ Quarto sic sicut se habet anihilatio ad anihilatū esse: sic cōuersio ad cōuersum. per vtrāq; eīm vtrūq; desinit esse. sed anihilatio est eadē cū anihilato eē. nō pōt eīm esse aliquid aliud. ergo ⁊c. ¶ Iste rōnes vidētur pbare: q cōuersio est eadē essentialiter cum altero terminorū: et magis cū termino cōuerso q̄ cū termino a quem cōuersionis: sicut patet inspiciētib⁹ eas. Et hoc videretur pbabiliter posse dici q scʒ cōuersio est eadē cū termino ↄuerso. nō absolute sic: sed vt desinēte esse in aliud: in quod conuertitur: ⁊ in quod cedit. et ita nō oportet: q cōuersum sit in instāti conuersionis: sed q desinat esse in aliud in qd cōuertit. nō aūt simplicit ⁊ absolute. tūc magis anihilaret: q̄ cōuerteret. ¶ Sed istud nō videt pbabile. Impossibile eīm videt: q nō ens sit essentialiter idē cū ente vel ecōuerso. sed terminus cōuersus qn̄ est: cōuersio nō est: sed desinit esse. etiā scdm ipsos. g ⁊c.

Refellit 2. opinio

3. opinio.

¶ Ideo videret alijs posse dici: q est eadem essētialiter ⁊ penit⁹ extra intellectū: q̄tuʒ ad id qd est ipsi termino ad quē cōuersionis: in quē cōuertit aliquid. Cōuersum esse pōt dici dupliciter: vno modo pro termino a quo conuersiōis: et sic accipitur cōiter. Alio modo pro termino ad quē: ⁊ sic cōuersum esse nō est nisi esse terminās cōuersionē: vt termin⁹ ad quē. sicut suo modo dicim⁹ generatū esse terminās generationē: ⁊ creatū esse terminās creationē. Et tunc q̄tum ad totū id qd est intrinsece ⁊ positiue cōuersio passiua nō est aliō q̄ terminus ad quē. Dico tn̄ q connotat bm impositionē nominis terminū a quo: vt desinēs eē de nouo in aliud: in quod conuertitur. sicut etiam dicebatur in scdo de creatione: q licet creatio ⁊ creatum esse sit idem: tn̄ creatio noua saltem connotat non esse creati precedens immediate. Et ita non dicit semper res de nouo creari. Sic etiā dico: q non dicitur semper esse vel manere conuersio vel aliquid conuerti q̄diu manet illud: in quod aliquid cōuertitur sed tūc dicitur conuerti vel esse conuersio in instanti scʒ desitionis essendi illud: quod in aliud conuertitur: licet idem sint conuersio ⁊ termin⁹ ille: sicut creatio ⁊ creatum esse.

Cōuersū duplex.

Ad motiua. 1. opi.

¶ Ad rationes oēs que sūt ↄtra hoc Ad primā iā pz: quid dicēdū: q conuersio est eadē q̄tū ad id qd est cum termino ad quē ↄuersionis. nec oʒ: q q̄diu est vel manet ↄuersio: dicat ad aliqd ↄuerti vel esse cōuersio noua: vt dictū est: sicut de creatione. Dices: quō potest intelligi: q cōuersio sit noua: ⁊ termin⁹ ad quē cum quo est eadē preexistat sibi? Dico q sic potest inteligi: sicut pōt intelligi q aliqd de nouo conuertat in preexistēs. Et istud est de mirabilib⁹ dei. ⁊ qui pōt capere: capiat. Tn̄ dico: q pōt sic capi. scʒ q cōuersio q̄tum ad id qd est reale positiuū est idē cū termino preexistēte: ⁊ ꝑsistit vel manet sicut ⁊ termin⁹ ille. sed q̄tū ad illud qd cōnotat. scʒ nouā desitionē essendi ei⁹: qd in aliud conuertitur: non est idē: nec sic manet nec semp est q̄diu terminus ad quē est: vel manet. Tu dicis: oportet q terminus creationis noue sit nouus. g oportet idē de termino conuersionis. Dico q nō sequitur. q: creatio noua habet pro terminis nō esse rei vel termini ad quē. ⁊ esse eius cū quo est eadē. Idem aūt simul non potest esse ⁊ non esse. ⁊ ideo oportet: q creatū ante creationē nouā nō sit sed conuersio noua non respicit sicut terminos esse ⁊ nō eē termini ad quē: sed magis sicut per se terminos esse conuersi: ⁊ termini ad quē conuersionis. ⁊ sic q alterū oportʒ nō esse puta terminū a quo scʒ ↄuersum. ⁊ cōnotat necessario nō esse ↄuersi. ⁊ per ↄn̄s oportet ↄuersū de nouo nō eē: sʒ nullo modo respicit nec p se nec connotādo non esse termini ad quē: ⁊ ideo non oportet ipm esse de nouo: sʒ accidit q sit de nouo vel q preexistat. q̄re ⁊c. ¶ Ad aliō: q nec generatio nec corruptio nec aliqua mutatio ꝓa est eadē cū suo terminō: sicut dixi ⁊ pbaui pluries supra. Sʒ dico vltra: q nō simile de trāssubstātiatione vel ↄuersione vel creatione. q: tales non sunt mutationes nec actus accidētales aliquorū subiectorū vt patet: sicut dictū est supra ideo ⁊c. Dices q si ratio est bona de gn̄atione: q non est eadē cū suo termino: pari rōne sequit de cōuersione q: non manēte termino: sicut nec generatio. Dico q ↄuersio q̄tū ad totū illō positiuū qd est manet. sʒ īpossibile est hoc de gn̄atiōe: sicut pbatum est alias. tūc eīm maneret positiuum gn̄ationis sine generāte: ⁊ positiuū mot⁹ sine mouente: qd est impossibile. ¶ Ad tertiū dico: q licet cōuersio q̄tū ad suū positiuū sit eadē cū termino ad quē ↄuersionis: non tn̄ magis dʒ termin⁹ ad quē mutari: sʒ magis termin⁹ a quo cui⁹ desitionē essēdi ↄnotat illud positiuum. ⁊ non termin⁹ ad quē: q̄ potest esse preexistens. ¶ Ad quartum dico: q positiuum conuersionis substantialis non est aliquid successiuum sed est aliquid permanens ⁊ euiternū sicut et substātia illa cum qua est idem: ⁊ potest coexistere tempori vel instanti: sed quantū ad negatiuum connotatum quod est desitio essendi: potest dici aliquid instantaneum prout concurrit simul cū esse ipsius termini ad quē in instāti eodē. vnde ī eodem instāti durationis est terminus ad quem: ⁊ desinit esse terminus a quo. Et sic debet intelligi conuersio instātanea: sicut etiā creatio suo modo: licet sit permanēs q̄tum ad suū positiuum pro q̄to est dare instans: cui potest coassistere ⁊ q habuit non esse rei immediate precedens dicitur instantanea. quare ⁊c.

¶ Ad primum in oppositū ↄcedo q q̄tū ad suū positiuū ↄuersio est substantia: ⁊ est eadem cū altero terminorū modo predicto. ¶ Ad scdm pro idē cōcedo q est

Ad rōes 2. opinionis cōtra primam.

eadē cū altero terminoꝝ. ¶ Ad tertiū dico ꝙ sicut creatio ⁊ creatū esse: qd̄ est termin⁹ ad quē creationis sunt termini quātū ad positiua ipsoꝝ: ita etiā cōuersio ⁊ cōuersum esse: accipiēdo cōuersum pro esse terminatiuo: vel ꝓ termino ad quē conuersionis: nō aūt cum cōuerso eē: accipiēdo pro termino a quo cōuersiōis. Et patet ratio supradicta. Nam cōuersiōe posita: termin⁹ a quo cōuersionis nō est: sed desinit esse. ens aūt nō pōt esse idē cū non ente. ergo ⁊c̄. ¶ Ad quartū de adnihilatione dico ꝙ adnihilatio alicui⁹ nō est actio positiua termini: nec sibi correspōdet aliq̄d positiuū increatū. Adnihilatio em̄ actio nō est nisi volitio diuina efficax que vult aliq̄d nō esse totaliter postꝙ̄ fuit ⁊ isti actioni nihil correspōdet positiuū ex parte termini: nec per consequēs aliqua passio positiua: que possit dici adnihilatio: sed tantū nō esse adnihilati: cū quo etiā adnihilatio passio eo modo quo pōt poni: est eadem: sicut desitio essēdi est eadē cū nō esse. vnde dico vltra ꝙ adnihilatio passio nō est eadē cū esse positiuo ei⁹ quod adnihilatur: quod se habet vt termin⁹ a quo: sed magis cum nō esse suo. qd̄ patet. q: adnihilatione posita: nō est ipsum esse positiuū vel terminus a quo. vnde nō est verū ꝙ adnihilatio ⁊ adnihilatuꝫ esse sint idem accipiēdo adnihilatū esse pro termino a quo. sed bene est verū accipiēdo adnihilatum esse ꝓ nō esse adnihilati. Et sic dico ꝙ cōuersio est eadē cum esse termini ad quē cōuersionis: ⁊ est positiua termini ⁊ aliq̄d positiuū ī se. nō tm̄ ponit terminū de nouo sic ꝙ oporteat ipsum nō preesse: ⁊ iō nō ponit ipsum ꝓductiue vel modo ꝓductiuo de nouo: sed modo cōuersiuo. Ponere em̄ terminū abstrahit a positione noua ⁊ a non esse priori termini positi: sicut dictū est etiā in scd̄o de creatione absolute accepta nō dico noua: ꝙ per illam potuit poni terminus ab eterno qui nūꝙ̄ pri⁹ habuisset nō eē. ¶ Sic de isto articulo: nisi ꝙ forte posset dici: vel etiā sustineri: ꝙ cōuersio ꝙ̄tum ad suum positiuum est eadē cū termino a quo cōuersionis: tm̄ connotat nō esse eius immediate sequēs vel desinere sui esse in alid̄ ⁊ in quod cōuertitur. Et forte currerēt oīa pari passu: sicut currūt: eo modo quo positū est supra de termino ad quē: cum quo posita est esse idē. Potest tamen dici primo modo. Nec discutio istū secundum modum gratia breuitatis.

Ad arg. principalia.

¶ Ad primum principale argumētum dico ꝙ aliq̄d trāssubstātiari in aliud nō implicat cōtradictionē. Tu dicis aliquid esse aliud implicat cōtradictionē: sicut ideꝫ esse aliud a seipso. dico ꝙ non est simile. Nā qn̄ dicitur aliq̄d esse aliud intelligitur vtrūꝙ manēs. ⁊ ita implicat cōtradictionē. sed qn̄ dicit̄ aliq̄d fieri alid̄ per conuersionē intelligitur cōuersum nō manere sed alterū tantū: qd̄ nō pōt verificari de alio nō manente. quare ⁊c̄. lꝫ ergo implicet cōtradictionē aliquid manēs conuerti in aliud: vel fieri aliud: q: ad hoc seq̇tur idem esse aliud: nō tm̄ implicat cōtradictionē aliq̄d nō manens conuerti in aliud vel fieri in aliud: et sic illud nō esse aliud. ¶ Ad scd̄m dico ꝙ proprie accipiēdo mutationem ⁊ stricte: nō sunt nisi due mutationes substātiales generatio ⁊ corruptio: de quibus locutus est phūs. sed accipiēdo mutationē large ꝓ quacūꝙ acceptiōe esse vel desitiōe bene alie sunt mutatiōes substātiales sicut creatio. adnihilatio. trāssubstātiatio ⁊ multiplicatio: quas phūs forte nō intellexit. saltē ꝙ̄tum ad oēs: licet creationem aliquo modo intellexerit. De quo nō curo modo: ⁊ satis dictū est in scd̄o. ¶ Ad tertium dico ꝙ transsubstātiatio nō est proprie mutatio: sicut bene ꝯcludit illa ratio. q: nec habet aliq̄d cōmune vtriꝙ termino per modū subiecti: nec etiā habet terminos ꝑ se incōpossibiles scd̄m duratione: large tm̄ ⁊ cōmuniter accipiēdo mutatione: mutatio dici potest: vt patet ex predictis.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Secunda.

Secundo quero: vtrū qd̄libet positiuū virtute diuina possit conuerti in aliud vl̄ ecōuerso: ¶ Videt̄ ꝙ sic. Et primo ꝙ creatura in deū illud pōt conuerti in aliud ꝙ̄tūcūꝙ īmutabile est cui⁹ conuersio nullā arguit mutabilitatē in illo in qd̄ cōuertitur: sꝫ ī termino ad quē trāssubstātiationis nullā arguit mutationē trāssubstātiatio ipsa sicut dictū ē supra. ergo creatura in deū pōt ꝯuerti vel trāssubstātiari. ¶ Scd̄o videt̄ ꝙ potest de⁹ conuerti ī creaturā. Non est magis īpossibile deū fieri creaturam ꝙ̄ esse creaturā. sed possibile est deū esse creaturaꝫ. q: deū esse hominē. pꝫ de ꝟbo qd̄ est homo. ergo ⁊ fieri creaturā. sed hoc est ꝯuerti vel trāssubstātiari in creaturā. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio ꝙ oīs creatura in creaturā ⁊ econuerso. illud qd̄ scd̄m suū esse vel non eē est totaliter in potestate alicui⁹ agētis potest ꝯuerti in aliud: cui⁹ eē similit̄ est in ptāte illi⁹ agētis ⁊ econuerso: ⁊ ab illo agēte sed esse ⁊ non esse cuiuslibet creature est totaliter in potestate dei agētis. ergo quelibet ab ipō potest conuerti in aliam. et econuerso.

¶ Contra si qd̄libet possū ꝯuerti ī qd̄libet: oīa pn̄t eē vnū: q: oīa possum cōuerti in vnū. sꝫ īpossibile est oīa eē vnū. 1. phisi. ergo ⁊c̄.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inq̇rā vtrū creatura q̄cūꝙ possit ꝯuerti in deū vel ecōuerso. ¶ Scd̄o vtru oīs creatura corporalis possit ꝯuerti in spūaleꝫ ⁊ ecōuerso. ¶ Tertio vtrū creatura spūalis in spiritualē ⁊ ecōuerso. ¶ Quarto vtrū oīs creatura corporalis possit ꝯuerti ī corporalē ⁊ ecōuerso ¶ Ultīo ad rōes ꝑncipales

Creatura q̄cūꝙ an possit conuerti in deū. vl econtra.

¶ Quātum ad primū premittēdū est ꝙ ꝯuersio dicit aliq̄d cōiusꝙ̄ trāssubstātiatio. q: trāssubstantiatio est ꝯuersio substātie in subām: sicut dictū est supra: sꝫ ꝯuersio est cōius. q: est trāsitio totalis cuiuscūꝙ alteri⁹ a substātia vel in q̄cūꝙ alid̄ a subā: et etiā substātie in substātiā. Ad ista em̄ oīa se extēdit. ¶ Hoc ꝑmisso ꝙ̄tū ad istū ergo articulū videretur alicui ⁊ ꝓbabilit̄ ꝙ creatura aliq̄ siue corporalis siue spūalis possit in deū vel diuinā subām ꝯuerti.

1. opinio.

¶ Primo sic. Nō repugnat diuine nature aliquā actionē terminare q̄ nō ponit: nec arguit mutationē ī ipsa. q: stāte diuina īmutabilitate: stat ⁊ natura ei⁹. sꝫ trāssubātio in termīo ad quē nullā arguit mutationē. q: nec accidētalē: pꝫ. nec substātialē: sicut dictū est supra. pōt em̄ subāliter preesse terminus ad quē. ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic, illud nō est impossibi

le qđ nō implicat contradictionem. sed creaturam in deū cōuerti non implicat cōtradictionē sicut nec implicat contradictionem creaturam esse deum: puta hominem esse deum. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. non plus repugnat deo terminare ꝯuersionem vt terminus ad quē: ꝗ terminare aliquā actionem realem: sed deo nō repugnat terminare aliquam actionem realē siue immanētem: vt intelligere vel velle creatum: que terminātur ad obiectum diuinū: siue etiā trāseuntem vt incarnationem q2 verbum vere est incarnatum ⁊ terminat actionem incarnationis: vt videtur ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Termino trāssubstātiationis accidit ꝙ sit aliquid nouum sicut dictū est supra. nam trāssubstātiatio potest esse in preexistens: sed nulla creatura potest esse nisi noua. igitur terminus trāssubstātiationis potest esse aliquid increatum quod est deus. Minor patz. quia creatura nō potest esse ab eterno. ¶ Ex hoc videtur etiam consequēter ꝙ deus possit ꝯuerti in creaturam. nō eñ deo magis repugnat conuerti in creaturam ꝗ creature in deum. equalis enim distantia ⁊ proportio vel improportio est vtrobiqꝫ: sed creature non repugnat conuerti in deum. igitur nec econuerso.

Opinio doctoris

¶ Sed quantum ad istum articulum dico breuiter primo ꝙ repugnat ⁊ impossibile est quancunqꝫ ceraturā ꝯuerti in deum: ⁊ deum ꝯuerti in aliquam creaturā. Primo probo ꝙ repugnat deo conuerti in creaturā. scđo aliud. ¶ Pro primo arguitur sic deus est simpliciter necesse esse: sicut dictū est in primo. sed simpliciter necesse esse repugnat cōuerti in aliud. q2 sibi repugnat non esse. Illud autem quod conuertitur per conuersionem oportet nō esse. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo sic. dictum est supra ꝙ trāssubstantiatio vel ꝯuersio vnius entis in aliud possibilis est solum virtute diuina. Tunc arguo. Impossibile est conuertens aliquid in aliud ꝯuersione eadem ꝯuerti in illud. Tunc eñ seipsum in illud converteret: ⁊ ita seipsum destrueret ⁊ per se corrumperret. sed solus deus potest aliquid in aliud ꝯuertere: ⁊ conuertit. ergo impossibile est ꝙ tali ꝯuersione in aliud cōuertatur. ¶ Tertio sic. Illud quod potest in aliud conuerti totaliter ꝗtum ad esse vel non esse: subest potestati ⁊ virtuti ꝯuertentis: vt dictum est supra. sed diuinum esse nō subest virtuti vel potētie diuine. Est enim idem ꝙ esse suum virtus sua ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Illud quod est aliquid infinitum et alteri simpliciter improportionatū ⁊ necessario improportinatum: nō potest fieri illud finitum vt videtur. sed deus respectu creature cuiuscūqꝫ est huiusmodi ergo ⁊c̄. ¶ Scđo dico ꝙ nec creatura quecunqꝫ potest ꝯuerti in diuinitatē vel in deum. Hoc probo primo sic. necesse esse simpliciter immutabile nō potest esse primo terminus alicuius mutationis vel quasi mutatiōis realis: nec possibile est hoc esse. q2 necesse esse semper necessario est necesse esse. sed omne illud in quod potest aliud ꝯuerti vel trāssubstantiari: est possibile esse: ⁊ terminus mutationis esse potest vel quasi mutationis realis. quia ⁊ lꝫ conuersio nō sit ꝓprie mutatio: tñ est quasi mutatio realis eadē cum aliquo possibili esse cum termino: scꝫ ad quem ⁊ in quē aliud ꝯuertatur. q2 sicut ꝯuersio est possibile esse: nō autem deus vel necesse esse: ita terminus ad quem ꝯuersionis cum quo conuersio est eadē: est possibile esse, ⁊ ita nō est deus. ergo ⁊c̄. ¶ Secnndo sic. impossibile est agens et per se terminum realē alicuius mutationis vel quasi mutationis esse idem. ptꝫ de creatione vel de quacūqꝫ alia mutatione vel quasi mutatiōe. Impossibile est eñ ꝙ aliquid creet vel generet vel ꝓducat seipm: vel per mutationē quācunqꝫ vel motum. sed deꝰ est agēs cuiuslibet ꝯuersionis vel mutatiōis seu quasi mutationis. igitur impossibile est in ipsum esse terminum ad quem talis ꝯuersionis. ⁊ ita nihil potest conuerti in ipsum. ¶ Tertio sic. Nō minus esse termini ad quē est in potestate conuertētis ꝗ esse vel nō esse termini a quo. sed in potētia dei nō est suum esse: nec est in obedientiali potentia respectu suijpsius. igitur nō potest esse terminus cōuersionis: ita ꝙ in ipsum nihil potest ꝯuerti. ¶ Quarto sic. qua ratione vnum potest ꝯuerti in aliud eadem ratione ecōuerso. sed deus nō potest in creaturam cōuerti: vt videtur: ⁊ ꝓbatum est prius. igitur nec econuerso. ¶ Ultimo q2 finitum possibile improporionatum necessario ad aliud improportionatuꝫ necesse esse nō potest fieri illud nec ꝯuerti in illud: sed creatura sic se habet respectu dei. ergo ⁊c̄. Sic igitur dico breuiter ꝙ nulla creatura potest in deum cōuerti nec econuerso.

Quod repugnat deo ꝯuerti in creaturā

Quod nō quecūqꝫ creatura pōt ꝯuerti in deum.

¶ Ad primum aliorum dico ꝙ lꝫ cōuersio non arguat in suo termino ad quē mutationem actualē: tñ arguit possibilitatem mutatiōis vel quasi mutationis que simpliciter repugnat deo: ⁊ potētialitatem ⁊ excludit ab ipso necessitatē essendi: sicut ostēsum est supra. et ideo deus non potest esse terminus a quo vel ad quem ꝯuersionis. vt ptꝫ. ¶ Ad scđm dico ꝙ repugnat ⁊ implicat ꝯtradictionem fieri deum per conuersionem totalē alicuius in ipsum vel ecōuerso sicut implicat contradictionem aliquid esse necesse ⁊ possibile esse. Tu dicis nō repugnat reaturam esse deum. dico ꝙ creaturā esse deum: si tñ hoc cōcedatur: potest dupliciter intelligi. vno modo per vnionem creature ad deū: ⁊ per cōmunicationē ydiomatum. Et sic saltē ſm vnū modum ponendi possibile est deum esse creaturam vel econuerso. ⁊ dico scđm vnum modum dicēdi. q2 scđm aliquos ista est falsa xp̄us est cratura. scđm alios est vera: sicut dictū est in tertio. Alio modo potest intelligi per idētitatē: sic ꝙ nihil sit ibi nisi deus: ⁊ eomodo quo dicimus creaturā posse fieri craturā aliam per ꝯuersionem. et isto modo est impossibile. Si eñ non est ibi dare nisi deum. creatura nō est deus. q2 creatura nō est. Et similiter nō fit deus. sicut probatum est supra. quare ⁊c̄. ¶ Ad tertium dico ꝙ deo repugnat terminare quācunqꝫ actionem trāseutem diuinam ad extra. cuiusmodi est oīs trāssubstantiatio vel cōuersio. nō sic de actione immanēte siue sua siue creature. Quādo dicis ꝙ verbum terminat actionem incarnationis: dico ꝙ nō: sed magis natura humana in qua causatur respectus vnionis ad verbum. que quidem vnio vel relatio fundatur ⁊ causatur a deo in natura humana assumpta. Et ita verbum lꝫ terminet relationem vnionis: non tñ actionem illam trāseuntem causatiuā vnionis ideo ⁊c̄. ¶ Ad quartum dico ꝙ termino trāssubstantiationis accidit ꝙ sit nouum non simpliciter: sicut dicerent aliqui: sed pro tāto: quia lꝫ aliqñ fuerit de nouo: tñ potest preexistere transsubstātiationi vel conuersioni: non tñ potest esse aliquid quod de nouo nō inceperit esse.

Ad motiua .1. opinionis.

Nota.

et ita non potest esse deus: sicut potest esse deus recens vel nouus. Ita dicerēt illi q̄ ponerēt aliquā substantiā creatā nō posse esse ab eterno ⁊ nec nisi nouā. Aliter videtur mihi posse dici ꝙ accidit termino trāssubstantiationis ad quē esse nouum. Et dico ꝙ potest esse aliquid ab eterno ꝓductum: sed dico ꝙ aliquid eternū nō solū est deus: sed creatura potuit esse ab eterno sicut dixi in scđo. quare ⁊c. Similiter dico de termino a quo: ꝙ potest esse vel potuit aliqua creatura ꝓducta ab eterno. et ita tā cōuersum q̄ꝫ terminus ad quē conuersionis vtrūq̄ꝫ potuit esse eternum: lꝫ conuersio ipsa vel transsubstātiatio nō potuerit esse eterna vel conuersio: sicut nec nō esse conuersi sequēs suum esse scđm durationem. ¶ Ex his ptꝫ ad illud quod additur scꝫ ꝙ deus in creaturam non potest cōuerti. Hec de primo articulo principali

oīs creatura corporalis an possit ꝯuerti in spūalem vel econtra. 1. opinio.

¶ Quantum ad secundū articulum dicunt aliqui ꝙ creatura spūalis in corporalem cōuerti nō potest nec ecōuerso. hoc probāt primo sic. Illoꝝ quoꝝ vnum nō est in potētia ad aliud vnum non potest ꝯuerti in aliud. sed creatura spiritualis nō est in potētia ad corporalē nec ecōuerso. q̄ꝛ nō habēt materiā cōmunē que est potētia vnius ad aliud. Est eñ potētia passiua transmutādi vnū in aliud substantialiter. ergo ⁊c. ¶ Scđo sic. Illa substātia que nō potest sortiri cōditiones alterius: non potest ꝯuerti in aliam. sed creatura spiritualis non potest sortiri cōditiones vel proprietates spiritualis nec econuerso: sicut angelus proprietates lapidis nec econuerso. ergo ⁊c. ¶ Tertio quia ad ad hoc videtur expressa auctoritas August. vij. super genesim ad litterā: ⁊ Boecij de duabus naturis ⁊ vna persona xp̄i: qui dicit ꝙ nullo modo pōt corpus conuerti in spiritum nec econuerso.

Opinio doctoris

¶ Sed his non obstātibus dico ꝙ virtute diuina creatura corporalis potest ꝯuerti in spiritualē ⁊ econuerso. Prima ratio est ad hoc quia illa quoꝝ esse et non esse cuiuslibet sunt in plena obediētia respectu virtutis diuine: videntur posse ꝯuerti in inuicē: nō obstāte ꝙ neutrū habeat materiā: nec habentē aliquid intrinsecū cōmune vtriq̄ꝫ. sed creatura corporalis et spiritualis sunt huiusmodi: vt ptꝫ. ergo ⁊c. ¶ Scđo sic. Non magis repugnat nec implicat ꝯtradictionem creaturam spiritualē cōuerti in corporalē ⁊ econuerso. q̄ꝫ aliquā corporalem in aliā. q̄ꝛ est dare creaturas duas corporales que non habent aliquid cōmune nec vniuocum nec intrinsecum: sicut substātiā corporeā ⁊ quantitatem. sed creatura vna spiritualis potest habere aliquid cōmune vniuocū saltē cū alia corporali: sicut patꝫ. q̄ꝛ ambe possunt ꝯtineri in genere substātie. sed corporalis in corporalē conuerti potest: vt videt̄. ⁊ infra ꝓbabitur ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. Si creatura corporalis non posset ꝯuerti in creaturā spiritualē ⁊ ecōuerso. hoc videret̄: q̄ꝛ vnū non est in potētia transmutabili ad aliud q̄ꝛ vnum nō habet materiā: sed istud non impedit. quia conuersio nō est mutatio nec actus materie: sicut dictū est supra. vnde licet vna nō posset cōuerti in aliam

Resolutio doctoris.

per generationem nihil ad propositum. ergo ⁊c. ¶ Dico igitur ꝙ vna creatura spiritualis valde bene virtute diuina potest conuerti in aliam: nisi obstet aliud q̄ꝫ spiritualitas ⁊ materialitas. nec implicat hoc aliquam contradictionem.

¶ Ad primam rationem aliorū dico ꝙ licet vnum non sit in potentia trāsmutabili ad aliud scđm aliquā mutationem ꝓprie dictā que sit actus subiecti vel materie manētis sub vtroq̄ꝫ termino: tñ vna potest cōuerti in aliam: ⁊ possibilis est desinere esse in aliā in quā potest conuerti. nec ad hoc requiritur materia communis in vtroq̄ꝫ. ¶ Ad scđm dico ꝙ non opꝫ conuersum sortiri cōditiones eius in quod cōuertitur: sicut nec manere. sed sufficit ꝙ illud in qđ conuertitur habeat ꝓprias cōditiones ⁊ aliud in ipsum conuertatur: sicut patꝫ ꝙ non oportet ꝙ panis habeat cōditiones corporis xp̄i: lꝫ possit conuerti in ip̄m. ¶ Ad tertium dico ꝙ Boetius ⁊ August. exponi possunt ꝙ verum dicūt naturaliter loquēdo: ⁊ per verā mutationē. cōuersio autem non est mutatio vera vel ꝓprie dicta: que requirit subiectum vel materiam comunem vtriq̄ꝫ termino: ¶ Aliter respōdet vnus doctor ꝙ pro tāto dicitur esse impossibile: q̄ꝛ licet absolute sit possibile virtuti diuine: non tñ ex tot causis ex quot possibile est ꝙ corpus conuertat̄ in corpus. Nam ꝙ corpus ꝯuertatur vel possit conuerti in corpus habet: ⁊ q̄ꝛ habet materiam cōmunem: ⁊ q̄ꝛ suum esse est in plena obediētia dei: vt de ipso fiat quicquid nō implicat contradictionē. Et ita ex duabus causis potest conuerti corpus in corpus. nō sic aūt in spiritū vel spūs in corpus. q̄ꝛ prima causa nō habet ibi locum. Non eñ habēt materiam cōmunem: sed scđa causa tm̄. Et ideo dicitur impossibile ex defectu prime cause: licꝫ simpliciter sit possibile ex prima causa. Et reprobat primā solutionem ꝙ. s. corpus nō possit cōuerti in spiritum naturaliter: ⁊ per verā mutationem sicut corpus in corpus. q̄ꝛ nec etiā virtute naturali ⁊ per mutationem talē posset cōuerti quodlibet corpus in aliud. ptꝫ de corpore xp̄i. Et ita potest dici ꝙ corpus nō potest cōuerti in spiritum vel ecōuerso si prima solutio esset bona. ¶ Sed dico ꝙ sua solutio non valet q̄ꝫtum mihi videtur. nam ex pluribus causis nō habet corpus ꝙ possit cōuerti in corpus q̄ꝫ in spiritum: loquēdo de conuersione in proposito nostro que est totalis. Nā omne sic ꝯuertibile siue habeat materiā siue non: ex hoc precise est ꝯuertibile. q̄ꝛ est in plena obediētiali potētia: ⁊ suum esse vel nō esse totale est totaliter in virtute primi agētis. Et hec est precisa causa non per hoc ꝙ habet materiā partem sui. Nam ⁊ ipsa materia cōuertibilis in aliam materiam vel in formam ex prima causa: sicut ptꝫ. ideo ⁊c. ¶ Similiter etiam improbatio prime solutionis non valet. licet enim agens naturale non possit conuertere celum in aliud corpus per transmutationē naturalem siue in celo sit materia: siue non: de quo non curo modo: tamen multa alia corpora potest conuertere inuicem. vnde non sequitur si istud non potest conuertere: ergo nullum. Et sufficit ad solutionem ꝙ corpus aliquod posset conuerti in aliud per mutationē. quia nullum corpus simpliciter sic potest conuerti in spiritum sicut patet. Preterea etiam dicere ꝙ impossibile est conuerti spiritum in corpus simpliciter ⁊ absolute: q̄ꝛ hoc est non est possibile secundum vnū modum: est committere fallatiam consequentis: ex quo est impossibile secundum alium. Et ita non videtur illa fuisse intentio Augustini et Boecij.

Margin notes (right column): ad motiua prime opinio. — Responsio cuiusdam. — Cōtra p̄cedent. solu.

Summa huius articuli.

¶ Hec de secundo articulo principali istius questionis in quo patuit quod creatura corporalis potest converti in spiritualem et econuerso. Et dico breuiter quod omnis creatura corporalis que potest esse in re et in effectu sine spirituali aliqua potest in illam conuerti. vel magis proprie loquendo creatura quecunque corporalis potest conuerti in illam spiritualem: que potest esse et poni in re sine illa creatura corporali: dum tamen neutra sit pars alterius. Econuerso etiam creatura quecunque spiritualis potest conuerti in quamcunque corporalem: que potest poni in re et in effectu sine creatura spirituali. Et dico bene istud. nam sicut dictum est supra: oportet necessario quod illud quod conuertitur in aliud: desinat esse et illud in quod conuertitur: oportet quod vel incipiat esse: vel preexistat et maneat in esse pro instanti saltem conuersionis. Si ergo est aliqua creatura spiritualis que potest non esse creatura corporali existente: non video quare non possit in illam conuerti. Sed si esset aliqua creatura spiritualis sine qua corporalis non potest esse: dico quod in illam non posset conuerti spiritualis creatura. Nam contradictio in hoc implicatur. scilicet quod creatura conuersa esset. quia sine ipsa non potest poni creatura corporalis in quam conuertitur secundum positionem. et tamen non esset. quia conuerteretur. ¶ Similiter etiam comparando creaturam corporalem ad spiritualem: dico quod omnis creatura corporalis sine qua potest esse et poni creatura spiritualis: potest in illam conuerti. sed si esset aliqua creatura corporalis: sine qua non posset esse nec poni creatura spiritualis: in illam non posset conuerti ratione predicta. ¶ Ad hoc possunt adduci exempla vnum est angelus. quilibet potest esse in re et in effectu sine quacunque substantia corporali. patet. et econuerso: etiam saltem virtute diuina. Et dico quod vnum potest conuerti in aliud et econuerso. sed angelus mouendo celum habet aliquem respectum realem et spiritualem in seipso formaliter ad celum: vt ad corpus motum. Et planum est quod talis respectus esse non potest in re sine creatura corporali qui est celum: sicut nec relatio sine termino. Similiter etiam econuerso celum habet aliquem respectum realem et corporalem. quia extensum per accidens extensione celi ad angelum mouentem. Motum enim refertur ad mouens: et mouens creatum ad ipsum motum et econuerso. et ille respectus non potest esse sine angelo: sicut nec respectus sine termino quacunque virtute. Et ideo dico quod nec celum potest conuerti in respectum angeli nec angelus in respectum celi.

Creatura spiritualis an possit conuerti in spiritualem etc. 1. opinio.

¶ Quantum ad tertium articulum

haberent aliqui dicere sequendo viam suam positam in articulo precedenti quod deus nullam creaturam spiritualem posset in aliam conuertere. Nam vna non est in potentia ad aliam eo quod non habent materiam. ¶ Similiter etiam secundo. quia vna non potest sortiri proprietates alterius precipue si differat ab ipsa secundum speciem. immo etiam nec secundum materiam. quia proprietates indiuiduales proprie sunt in quolibet indiuiduo. ¶ Similiter etiam tertio. quia magis videtur esse in potentia corpus habens materiam ad spiritum vt conuertatur in ipsum quam angelus ad angelum. quia in neutro est aliqua potentia: sed corpus secundum eos non potest conuerti in spiritum ergo etc.

doctoris opinio.

¶ Sed his non obstantibus: videtur michi dicendum sicut de precedenti articulo quod omnis creatura spiritualis absoluta potest conuerti in aliam absolutam et econuerso. hoc patet quia non implicat contradictionem aliquam vnam esse et poni in re et in effectu vel manere sine alia. et esse cuiuslibet talis est in plena obedientia respectu virtutis diuine. ¶ Secundo dico quantum ad presentem articulum qui est de conuersione creature spiritualis in spiritualem quod non omne absolutum spirituale potest conuerti in respectum spiritualem. quia fundamentum respectus vel subiectum immediatum vel terminus respectus que dicuntur aliqua absoluta: in illos respectus conuerti non possunt. Tunc enim sequeretur quod respectus posset manere sine subiecto. ¶ Tertio dico quod non omnis respectus spiritualis potest conuerti in alium respectum. quia non potest conuerti in respectum sibi mutuum quia tunc sequeretur vnum respectum mutuum esse sine alio quod est impossibile. ¶ Quarto dico quod omne absolutum quod non est subiectum vel fundamentum vel terminus alicuius respectus essentialiter distincti ab ipso vel respectus mutui sibi: potest conuerti in illum. quia nulla contradictio in hoc implicatur: vel sequitur ad hoc. Et dico in respectum essentialiter distinctum. quia nihil potest conuerti in quid: quod est essentialiter idem sibi. Tunc enim simul posset esse et non esse. vnde nec genus potest conuerti in differentiam in ipsa specie: nec respectus vestigialis in substantiam: licet realiter distinguatur et non essentialiter. Tamen non oportuit illud addere. forte quia omne creatum absolutum videtur esse fundamentum vel subiectum alicuius respectus sibi consubstantialis et essentialiter eiusdem vel saltem essentialiter idem cum fundamento talis respectus. ¶ Quinto dico quod omnis respectus potest conuerti in absolutum quod non est essentialiter idem sibi: nec pertinet ad respectum sibi oppositum vel mutuum. patet. Omne enim tale absolutum potest esse sine tali respectu etc. que ad hoc requiruntur. ¶ Sexto dico quod omnis respectus spiritualis potest conuerti in quemlibet alium respectum: cuius non est fundamentum vel terminus: vel qui non est sibi oppositus: sed tantum disparatus et essentialiter distinctus: nec idem essentialiter cum aliquo necessario ad ipsum: nec ad mutuum terminum vel oppositum sicut patere potest ex predictis. Et etiam econuerso ille alius in ipsum: nisi presupponatur necessario ab illo. ¶ Sic igitur patet quid spirituale potest conuerti in aliud: et quid non. Sed eedem regule possent dari in articulo precedenti et sequenti secundum exigentiam materie et comparationem corporalis ad spirituale et econuerso sicut in precedenti articulo. vel corporalis ad corporale sicut in articulo sequenti. vnde non intendo eas ibidem replicare. ¶ Ad motiua aliorum dico quod non concludunt sicut patet ex articulo precedenti. Hec de tertio articulo principali.

Summatio predictorum.

¶ Quantum ad quartum arti.

dicunt aliqui quod substantia corporalis potest conuerti in substantiam sicut substantia panis virtute diuina potest conuerti in substantiam corporis christi per hunc modum. quia materia vt est quid: est omnino distincta. nec distinguitur vel mutatur vt sic. et ita agens attingens ipsam vt est quid attingit eam vt omnino indistinctam. Deus autem quia non agit per motum attingit eam vt est quid: non vt

Creatura corporalis an possit conuerti in corporalem etc. 1. opinio.

ꝗ̄ta ⁊ distincta. Quod aūt deus agat non per motum: ptꝫ. q̄ non agit vt instrumētum motū ab alio sed est simpliciter primū agens. Agit ergo in materiam indistinctā oīno. ⁊ hinc est ꝙ eandē formā numero potest reparare. q̄ de eadē materia indistincta ipsam reducere: vel in eandē inducere. Nō eñ agit per motum qui ꝓhibet idē numero redire. Et sicut potest hec facere: ita pōt facere ꝙ quecūq; forma in quācunq; materiā inducatur. Ad eandē aūt formā numero sequitur eadem materia numero. et ita potest facere ꝙ quecunq; materia fiat quecūq; materia. Et sic pōt facere ꝙ forma corꝑis xp̄i ponatur in materia panis et per hoc illa materia fiet ista: ⁊ forma forma. ⁊ per hoc totum totum. ⁊ sic totum potest conuerti et transsubstantiari in totum: substātia corporalis in corporalem.

Q̄ nō q̄libꝫ creatura corporalis potest in aliam cōuerti.

Scd̄o dicit ꝙ non oīs creatura corporalis potest in aliam conuerti. Primo q̄ celum cum nō sit trāsmutabile ad substātiam: nō potest cōuerti in substantiam aliam. Scd̄o q̄ ꝗ̄titas nō potest cōuerti in quātitatē puta ꝗ̄titas panis in ꝗ̄titatē corporis xp̄i. Nam sequeretur ꝙ corpus xp̄i esset in altari modo ꝗ̄titatiuo ⁊ dimēsiue: sicut per ꝯuersionem substantie est ibi non dimēsiue nec quātitatiue. Et cum sit in celo etiā localiter: sequeretur ꝙ in pluribꝰ locis esset localiter. hoc autem implicat contradictionem ſm ipsos. Tertio q̄ deus non potest ꝯuertere aliquid absolutum in respectum q̄ tūc posset facere respectum sine fundamento vel termino absoluto quod nō est verum. Quarto q̄ nō potest conuertere vnū respectum in aliud. q̄ tunc faceret vnā relationem vel vnum correlatiuum sine alio. q̄ relatio cōuersa desineret esse vel ipsum relatiuū relatiuum aūt vel relatiuo in quod ꝯuerteretur: esset. quare ⁊c̄. Similiter possent arguere ꝙ non posset deus conuertere quecunq; duo accidentia inuicem. quia non habent materiam sibi intrinsecam. et vnum nō est transmutabile in aliud: nec inpotentia ad aliud.

Cōtra ꝑ̄mā opinionem.

Contra istam opinionē ꝗ̄tum ad illum modum de possibilitate conuersionis substātie in substātiam: dico ꝙ quasi oīa que ibi ponuntur sunt ficta ⁊ falsa. Et ideo contra primum quod accipit quod materia vt est quid ⁊ substantia: ⁊ oīno indistincta: quero quomodo intelligit hoc. Aut intelligit hoc ꝙ materia est indistincta: q̄ vnica numero ⁊ hoc in oībus in quibus est. Aut indistincta: q̄ vniuersalis et cōis: eo mō quo cōmune vel vniuersale ḋ̄ vniꝰ rōnis: ⁊ sic indistinctū. Aut indistincta pro tāto: q̄ ex seip̄a intrinsece nullā formā vel actū formalē includit. Aut idistincta: q̄ pura potētia ⁊ nihil in actu extra intellectū: ſm ꝙ actus dicit differētiā entis oppositā potēie et incōpossibilē sibi in eodem. Si primo mō intelligat: falsum intelligit ⁊ cōtra ph̄m: ⁊ ꝯtra rationē: ⁊ cōtra seip̄m.

12. meth.

Cōtra phūm. xij. Metha. vbi dicit de per se pricipijs: ꝙ sicut pricipiata sunt alia: sic eoꝝ per se pricipia. ⁊ hoc tā de diuersis principatis ſm genus ꝗ̄ ſm speciē: ſm numerū. Et ad propositū expresse dicit: hoꝝ (inquit) que sunt in eadē specie: diuersa sunt principia non specie sed q̄ singularū alia est tua materia ⁊ species. i. forma: ⁊ mea. ratio aūt vniuersalis igitur ex intētione vult ꝙ materia tua ⁊ mea ⁊ ſm ꝙ per se principia mei ⁊ tui. ⁊ ꝑ cōsequēs ſm ꝙ substātie sunt: ⁊ vt quid sunt. q̄ sic est principiū entis per se: nō per aliqd̄ accidēs est alia numero et distincta a materia tua. Preterea si sic esset materia indistincta numero: vt quid est substātia in oībus: ita esset vna materia in diuersis simul existētibus: sicut in diuersis sibi inuicem succedētibus: vel sicut in generato ⁊ corrupto qd̄ est cōtra philosophū inuestigantem de materia ⁊ primo phisicoꝝ ⁊ primo de generatione. Et cōfirmat̄. q̄ si est eadē simul sub quibuscūq; formis non opꝫ vnam formā corrumpi ad hoc vt introducat̄ alia. ⁊ ita nō esset necessarium corruptionē currere cū generatione. Cōtra rationē naturalē etiā est illud dictum. q̄ materia prior est ordine nature ꝗ̄ forma recepta sicut fundamentū ip̄ius: prius aūt essentialiter ⁊ numeraliter nō variatur ꝓpter variationem posterioris. Si ergo materia vt est quid ⁊ substantia: est oīno eadē numero in se: sequitur ꝙ nō variatur: nec multiplicat̄ per formas. ⁊ ita eadē materia poterit simul stare sub formis quibuscūq; homis ⁊ asini ⁊ talibus oībus. Si dicas ꝙ variat: tūc sequitur ꝙ in generato ⁊ corrupto quoꝝ sunt diuerse forme: nō est nec esse potest eadem materia. Cōtra propositum suū etiā est iste intellectus. q̄ ip̄e deducit ꝙ deus potest formā corporis ponere in materia panis. sed hoc nō posset de nouo: si ista materia esset de nouo eadē numero sub forma panis ⁊ corporis ſm intellectū istum. q̄ iam eadē materia preerat sub forma corporis xp̄i: sicut ⁊ sub forma panis. ergo iam habet illā formā: ⁊ per ꝯsequens non potest sibi de nouo imprimi: sicut nec forma panis quā prehabebat. Si intelligat materiam esse indistinctā scd̄o modo: q̄ vnius ratiōis cōmunis ⁊ vniuersalis in pluribus materijs: ex hoc nihil pōt concludere. quia tunc materia panis que est diuersa numero a materia corporis. ⁊ ipsa materia corporis. licet sint eiusdē rationis cōmunis: informarent̄ simul ab eadē forma corporis xp̄i: quod nō videtur verum. Et dato ꝙ esset veruꝫ ꝙ plures materie sic informarētur ab eadē forma: non tñ̄ ꝓpter hoc materia hec fieret illa: vel cōuerteretur in illā. ⁊ sic nichil ad ꝓpositum. Non eñ materia prior variaretur: vel esset vna cum alia ꝓpter aduētum talis forme posterius aduenietis. Similiter etiam ista impressio forme corporis in materiam panis nō esset trāssubstantiatio: sed vera mutatio ⁊ trāsitus materie a priuatione illius forme ad ipsam formam.

Ultimo etiam nec habet̄ per hoc quomō forma panis fiat forma corporis: sed magis ecōuerso forma corporis fieret forma panis. q̄ informaret materiā panis. nō aūt forma panis materiā corporis. Si intelligat tertio mō materiā indistinctā: vt est quid: q̄ indeterminata est ad quālibet formā ſm se et nullā īcludit sed ad oēs est in potētia: sicut debet intelligi etiā illud dictum cōmentatoris in. ij. Methaphi. ꝙ in fundamēto nature nihil est distinctū: nihil valet sibi hoc ad ꝓpositū: sicut ptꝫ. Silr̄ quartus modus intelligēdi est falsus: sicut ostēdi ī scd̄o et dato ꝙ esset verus: nihil haberet sicut pꝫ intuēti quare ⁊c̄. Contra scd̄m dictum qd̄ dicit ꝙ solus deus attingere pōt materiā vt quid ⁊ substātia est. et nō agēs creatū. q̄ eo modo attingit agēs creatū materiā: quomodo educit de ip̄a formā substātialē sed de ipsa vt est quid ⁊ substātia ⁊ in potētia substātiali ad formā: educit formā substantialem. g̃ ⁊c̄. Agēs ergo naturale respicit materiā vt quid: et ꝑ ꝯsequēs pōt trāssubstātiare sicut deus: si sua rō est

bona ⁊ concludit de deo: vt ptȝ. Scđo etiā q: vt sic est pars totius cōpositi generati nō per aliqđ accidēs. ¶ Cōtra ꝓbationē ꝙ de⁹ nō agit ꝑ motū. q: lȝ nō de necessitate agat mediāte motu tñ pōt causare motum: ⁊ agere aliquid mediāte motu q: pōt mouere instrumētum: vt ptȝ: ⁊ pōt aliquid causare mediāte motu sicut creatura: siue mediāte creatura (vt ptȝ) siue immediate. Cōtra alia dicta que tangunt resurrectionē. arguam infra in tractatu de resurrectiōe. Et ideo dico ꝙ deus pōt cōuertere substātiam corporalē in aliā: non ꝓpter illam rationē falsam que tangitur in illo modo ponēdi: sed ꝓpter alias rationes supradictas in precedēti questione. ¶ Cōtra. illa que dicuntur de alijs corporalibus dico ꝙ recte vniformiter per oīa creatura corporalis quecunqȝ potest conuerti in aliā essentialiter distinctā: quomodo dictum est in precedenti articulo de creatura spirituali: ⁊ q̄ntum ad absoluta ⁊ q̄ntū ad respectiua. Unde vide ibi regulas illas: ⁊ applica ad propositum de creatura corporali.

ad motiua prime opinio.

¶ Ad secundum

aliorꝝ de quātitate dico ꝙ deus pōt cōuertere quātitatē corporis xp̄i in quātitatem panis ⁊ econuerso. Et dico ꝙ potest facere idem corpus in plurib⁹ locis: nec implicat hoc aliquā cōtradictionem. Et nō oporteret ꝙ faceret idē corpus in pluribus locis localiter: dato ꝙ sic cōuerteret quātitatem in quantitatem. sed posset facere ꝙ nec esset in altari. q: nō est ibi ex vi cōuersionis sicut imaginatur. ⁊ dato ꝙ esset ibi localiter posset facere ꝙ non maneret simul in celo localiter: ⁊ ita nō sequitur ꝙ de facto idem corpus esset in pluribus locis localiter: licet hoc bene deus posset facere. ¶ Ad primū de celo dico ꝙ licet nō sit naturaliter trāsmutabile ꝭm generationē ⁊ corruptionē: precipue ꝭm me. q: in ipso nō est materia est tñ ꝯuertibile virtute diuina in aliā substātiam creatā siue corporalē siue spiritualē: ita bene sicut spūs creatus. ¶ Ad tertium dico ꝙ licet deus nō possit cōuertere absolutum in respectū terminatū ad ip̄m vel fundatū super ip̄m q: ad hoc sequit̃ cōtradictio plana: tñ bene in aliū respectum. ⁊ tūc nō sequitur ꝙ faciat respectū sine fundamento vel termino. q: tunc corrumperet vel anihilaret respectum fundatum super ip̄m vel terminatum ad ip̄m: ⁊ illū respectum in quē cōuerteretur generaret sicut prius cum suo fundamēto ⁊ termino sicut prius. ¶ Ad quartum de respectu mutuo dico ꝙ deus nō potest ipsum cōuertere in aliū sibi mutuum: lȝ bene in alium disparatum essentialiter distinctū: nisi presupponatur ab illo: in quē cōuertitur. sicut forte diceretur de situ: qui presupponit vbi vel hmōi ⁊ ꝭm alia predicta. ¶ Ad vltimū ptȝ per predicta. ꝙ licet duo accidētia non habeāt materiam cōmunem sibi intrinsecā actu vel potentia: tamē possunt inuicem cōuerti: sicut due creature spirituales materiam non habentes.

Ad rōes principales.

¶ Ad principalia questionis.

Ad primum ptȝ ꝙ conuersio arguit in termino ad quē cōuersionis mutabilitatē: que excluditur a necesse esse vel a deo licet nō arguat actualem mutationē ipsius. ¶ Ad scđm responsum est supra quomodo pōt intelligi deum esse creaturā vel fieri creaturā: non per conuersionē sed per vnionē creature ad ipsum. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ quelibet creatura ad cuius conuersionem in aliā nō sequitur contradictio: est in plena obediētia: vt in aliam conuertatur. sed si sequatur cōtradictio: vel contradictio implicetur: lȝ totale esse suum in virtute diuina contineatur: q: potest creari ⁊ adnihilari: non tñ ad hoc vt cōuertatur in aliā: q: ad cōtradictionē vel illud quod implicat eā nulla est potētia obedientialis in creatura: nec super illud potest deus: ⁊ quia de aliquibus ꝙ conuertantur in alias: ⁊ de alijs non sic: vt dictum est supra ideo ⁊c̄.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Tertia.

Tertio q̄ro: vtrū

substātia panis in sacramento eucharistie maneat: vel cōuertatur vel adnihiletur.

¶ Uidetur ꝙ maneat. Nam ꝭm Augustinū tertio de trinitate. xp̄i corpus dicim⁹ qđ ex fructibus terre acceptum sumimus. sed non est in isto sacramento aliud acceptū a fructibus terre nisi substātia panis. igit̃ substātia panis sumitur in hoc sacramēto. ⁊ per cōsequens manet. ¶ Scđo videtur ꝙ non cōuertatur: q: oīs noue cōuersionis vel mutationis est aliquis terminus nouus. sed corpus xp̄i ꝑ istud sacramētū nō hȝ esse nouū. q: preexistit. igit̃ nihil ꝯuertitur in ipso de nouo. igit̃ substātia panis non cōuertitur. ¶ Tertio videtur ꝙ adnihiletur. q: illud qđ prius fuit aliquid ⁊ postea nihil est nec ꝭm totum nec ꝭm partē: adnihilatur. sed panis prius fuit ⁊ postea nō est nec q̄ntū ad totū nec q̄ntū ad partē. ergo adnihilat̃. August.

¶ Contra

q: ecclesia tenet cōtrarium oīm istorꝝ. Et potest haberi satis in presenti distinctione ⁊ precedēti a magistro. ¶ Et confirmat̃ per Ambrosiū de sacramētis. ⁊ ponitur de ꝯsecratiōe distinctiōe scđa. Panis in altari ⁊c̄. dicit em̄ ibi: ꝙ vbi accedit ꝯsecratio: de pane fit corpus xp̄i. ¶ Et ꝯfirmatur per illud qđ ponitur ibidem reuera mirabile ⁊c̄. vbi dicit. Sermo qui potuit facere que nō erant: potest mutare ea que sunt in id quod non erāt: quasi diceret immo. ¶ Similiter etiā Eusebius ⁊ ponitur ibidē q: corpus ⁊c̄. dicit sic sacerdos inuisibilis visibiles creaturas in substantiam corporis sui ⁊ sanguinis secreta potestate cōmutat. igitur substantia panis non manet nec adnihilatur: sed conuertitur vt videtur. Ambro. Eusebi⁹

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Et primo ponā vnā subtilē opinionē: ꝙ nō opȝ dicere substātiā panis ꝯuerti: sed ꝓbabiliter loquēdo posset dici manere: ⁊ aliqua motiua eius cū modo dicēdi. ¶ Scđo arguā ꝯtra eam: ⁊ ponā: ꝙ substantia panis ꝯuertitur: ⁊ nō manet: licet nō demōstratiue: ⁊ soluam ad motiua eius ¶ Tertio inquiram: vtrum substātia panis adnihiletur. ¶ Et vltimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum est

vna opinio q̄ fuit cōis multis: ꝙ substātia panis in hoc sacramēto manet ꝭm rei veritatem: ⁊ ꝭm id qđ est: ⁊ nō ꝯuertitur: vel trāssubstātiat̃ sic: ꝙ nō maneat. q: sicut videt̃ hoc est magis ꝯsonū verbis euāgelij: qđ vocat istud sacramētū vel eucharistiā panē

Substātia panis an in sacramēto maneat. ⁊c̄. 1. opinio

Jo. vj. panis quē ego dabo: caro mea est pro mūdi vita. Et multa alia cōsiliā. ¶ Scd̄o q2 nec fides scripta in euāgelio: non explicita in simbolis cogit ad ponēdum: ꝙ substātia panis nō maneat: ȝ bene cogat euāgeliū ad ponēdum: ꝙ in sacramēto vel sub sacramēto est corpus xp̄i. Modo sicut sequēti rationem nō sunt plura ponēda sine necessitate rationis: primo phisicoꝝ: ita sequēti fidē non sunt plura ponēda sine necessitate fidei: ⁊ nisi ad hoc cogat fides. ¶ Tertio q2 nec ad istud videntˀ artare auctoritates: sanctoꝝ immo magis ad hoc: vt maneat substātia panis ƀm vnum modū: qui dicetur infra. Nam ⁊ Dionysius ⁊ Damascenus videntˀ dicere: ꝙ hoc est sacramētum assumptionis: ⁊ ꝙ in hoc sacramēto assumitˀ panis ⁊ vinū a verbo. ⁊ per consequēs manēt. Tn̄ istud nō est cōmune oībus tenētibus cōmunem illam conclusionē: sicut dicetˀ infra. ¶ Quarto. q2 qn̄ aliquid traditˀ ad credēdum absolute: qd̄ potest stare cum pluribꝰ modis: ⁊ multiformiter saluari: nō debet artari ad difficiliorē intellectū sine cogēte causa vel ratione seu auctoritate. modo intellectus difficilior ⁊ modus saluādi minus intelligibilis corpus xp̄i esse in sacramēto vel sub sacramento est modus: qui ponit: ꝙ substantia panis nō maneat. Nam si substātia panis non maneat: sequitˀ accidēs ibi eē sine subiecto. ⁊ ad istud infinite sequunˀ difficultates. Sequitur etiā: ꝙ sacramētum nō habet ꝓprie ita rationē nutrimēti: sicut si substātia panis maneret. Siliter etiā sequitˀ: ꝙ sacramētum non ita vere ⁊ ꝓprie habet rationē signi: sicut si maneret substātia panis. Nā substantia panis verius significaret substantiam corporis xp̄i: ꝙ̄ accidētia substantiā. Similiter etiā res contēta. s. verum corpus xp̄i equaliter pōt saluari esse ibi presens cū substātia panis manēte: sicut substātia panis nō manēte: sicut dictū est supra. Cū igitˀ oīa possint saluari ⁊ faciliꝰ cū substātia panis manēte: ꝙ̄ nō manēte: ⁊ nec fides nec auctoritas ecclesie. nec auctoritas sanctoꝝ cogat ad ponēdū substātiam panis non manere: sicut magis apparebit infra in modo subtiliori ponēdi sub ista ꝯclusione cōmuni ponēdum est ⁊ cōuenientius: ꝙ substātia panis maneat: ꝙ̄ ꝙ nō maneat. ¶ Sub hac aūt conclusione sunt vel fuerunt tres modi speciales ponēdi. Primꝰ: ꝙ substātia panis manet: nec ꝯuertitˀ in aliquo: sed fit corpꝰ xp̄i sub dimētionibꝰ panis cū substātia panis manēte ꝺfecto. eo mō quo duo corpora possent simul eē in eodē loco: sic panis cū corpore xp̄i de facto: sicut dictū fuit supra: ꝙ hoc absolute loquēdo est deo possibile. ¶ Scd̄s modus dicendi fuit: ꝙ panis manet. ⁊ tn̄ ꝯuertitur per hunc modū. q2 materia panis trāssubstantiatˀ in materiā corporis xp̄i: ⁊ sic illa materia eadē informatˀ duabus formis. s. panis ⁊ corporis xp̄i. Ita ꝙ idem est panis et corpus xp̄i rōne vnius materie ab vtraqȝ forma panis. s. ⁊ corporis simul informate. q2 vna materia ꝯuertitur in aliā. ¶ Tertius modus dicēdi est pulchrior ⁊ subtilior: ꝙ in eucharistia manet substātia panis ƀm ꝓpriā naturā: ita ꝙ natura panis manet ibi vel paneitas ipsa: nō tn̄ in ꝓprio supposito sed assūpta a diuino supposito. s. a verbo nō immediate: sicut humanitas xp̄i dicitur assumpta a verbo immediate: sed mediāte corpore xp̄i per te ꝙ quid corpus pars humanitatis xp̄i est ibi ex vi sacramēti. Corpus eīn in xp̄o potest dicere vel totum sub ratione generis: sicut dicimus: ꝙ aīal vel homo predicatione per se primo modo est corpus vel pōt accipi ꝓ parte humanitatis: eo modo dicimus: ꝙ homo cōponitˀ. ex aīa ⁊ corpore. corpus autem totū: qd̄ dicit genus nō est sub sacramēto ex vi sacramēti: sicut dicunt: ⁊ bene: sed corpus pars est ibi. Et ita mediāte corpore xp̄i parte verbum assumit paneitatē vel naturam panis: sicut immediate assumpsit humanitatem ad vnitatē suppositi: vt sic verbum ⁊ corpus xp̄i ⁊ panis sint idem supposito. ¶ Et hinc est ꝙ veraciter pōt dici per cōmunicationē ydiomatū: ꝙ panis est corpus xp̄i ⁊ ecōuerso q2 ambo sunt idē supposito. Et vere etiā posset dicere aliquis vidēdo panē: ꝙ videt corpus xp̄i sicut aliquis vidēdo xp̄m: videbat deū qd̄ tn̄ nō pōt modo dici ꝓprie: si ponatur substantia panis nō manere ⁊ accidētia manētia nō assumi. ¶ Scd̄o ex hoc apparet quomodo etiā xp̄s potest dici impanatus sicut suo modo verbū dr̄ incarnatū. ¶ Tertio quomō oīa possunt saluari q̄cūqȝ dicūtˀ. de ꝯuersiōe. q2 panis nō manet q̄tum ad suppositū: ⁊ sic dr̄ ꝯuerti vel transsubstātiari. manet tn̄ q̄tum ad naturā vel paneitatem: ⁊ sic dr̄ manere. ¶ Quarto apparet: quomodo nō est ydolatria adorādo eucharistiā: dato ꝙ ibi maneat panis vel paneitas assumpta: sicut nec erat ydol. adorare xp̄m hoiem: nec ydol. est adorare ipsam: quantūcunqȝ maneant ibi accidētia sine pane ƀm alios. ¶ Quinto patȝ: quomodo aliquis licet sumat eucharistiā: tn̄ dicitur ieiunus: ȝ maneat ibi paneitas. ⁊ ieiunio ecclesie: q2 nō sumitur ibi panis per modum refectiōis corporalis. Et etiam ieiunio ecclesie quia sumitur ibi paneitas assumpta: sicut ⁊ caro xp̄i assumpta. ⁊ sicut vnum nō soluit ieiunium nature: nec aliud. Et preterea ita bene solueretur ieiuniū per accidētia: sicut per substantiā sic manētem. ¶ Ultimo ptȝ quomodo hoc est sacramētum assumptiōis ƀm Dionysium ⁊ Damascenum: ⁊ quomodo nō est ibi corpus xp̄i tm̄ sicut in signo: contra illū berēgarium: sed vere ⁊ realiter ⁊ transsubstātiatis pane ⁊ vino: sicut in illa decretali cōtinetur firmiter credimus ⁊c̄. q2 transubstantiantur non ƀm naturam: sed ƀm suppositum. Hec de primo articulo principali.

[Margin: ꝙ substātia panis maneat. — Primꝰ modus. 1. opinio — Secūdꝰ modus. — Tertius modꝰ ceteris probabilior. — Nota. — Correlaria.]

¶ Quantū ad secundum articulum

dico: ꝙ oīno tenendum est non manere substantiam panis in hoc sacramento. Et hoc contra illam cōclusionem in cōmuni. ¶ Secundo dico: ꝙ quilibet modus ponēdi sub illa conclusione est falsus. probo primum primo sic. de sacramentis ecclesie sentiēdum est: sicut sentit sancta romana ecclesia. hoc habetur per illum articulum symboli. sanctam ecclesiam catholicam. Et habetur extra de hereticis ad abolendam. sed sancta romana ecclesia tenet: ꝙ non manet substantia panis in hoc sacramento: nec substantia vini. sed transubstantiatur in corpus ⁊ sanguinem christi. extra de summa trinitate ⁊ fide catholica: firmiter credimꝰ ⁊c̄. vbi dicitur sic. ipse iesus christus sacerdos est: ⁊ sacrificium cuius corpus ⁊ sanguis in sacrameeto altaris sub speciebus panis ⁊ vini veraciter continentur transubstātiatis pane in corpus et vino i sanguinē potestate diuina. Nec valet responsio ad hoc: que datur a tertio modo dicēdi: ꝙ transubstātiantur quātum ad suppositum: non quantum ad natu-

[Margin: Opinio doctoris ꝑcedē. — Extra de here. — extra de sūma trini. ⁊ fide catholica.]

rami. Primo quia vsq3 modo semper distinctum est inter transubstantiationem vel conuersionem ꝛ interassumptionem. nec vna dicta est alia. Similiter etiam: quia sicut dictum est supra transubstātiatio est desitio esse totalis ipsius transubstantiati vel conuersi. Illud autem quod assumitur ad extrinsecum suppositum: non desinit esse totaliter: sed tantum desinit esse in proprio supposito amittendo aliquam negationem: ꝛ non aliquid positiuum sicut dictum est in tertio. ergo ꝛc. vnde non videtur intentio ecclesie: ꝙ sic possit exponi. Secundo probatur hoc: ꝛ potest probari per illas auctoritates adductas in principio questionis de cōsecratione distinctione secunda: vbi patet: ꝙ natura panis ꝛ vini in hoc sacramento mutantur vel commutantur. Non igitur quantum ad suppositum tantum: sed quantum ad naturas id totum quod sunt panis ꝛ vinum conuertuntur. ❡ Adducitur ab alijs illa auctoritas christi: hoc est corpus meum. sed nō cogit. quia dato ꝙ maneret substantia panis: ita bene verificaretur ista. quia hoc non demonstrat substātiam panis: sicut dictum est supra. ❡ Ad hoc adducuntur alique congruentie: ꝙ substātia panis non maneat quia non est cōgruum: ꝙ illud maneat in isto sacramento: quod per se non pertinet ad rationem sacramenti. sed substantia panis non pertinet per se ad sacramentum: dato ꝙ maneret. q2 nō est per se sensibilis sed per accidens. ergo ꝛc. ❡ Secunda congruentia est de ieiunio ꝛ vsu istius sacramenti. Nā accipiens hoc sacramētum non minus est ieiunus post ꝙ̄ ante. ꝛ assumitur hoc sacramētum tanꝙ̄ cibus spiritualis: nō autem corporalis. si autem maneret substantia panis nec post esset ieiunus: nec sumeret cibus spiritualis sed corporalis. quare ꝛc. ❡ Tertia congruentia est de significatione huius sacramenti. quia si maneret substantia panis in sacramento: sequeretur ꝙ species sacramentales immediate non significarent ipsam rem sacramenti: puta corpus christi: sed magis ipsam substantiam panis: cuius essent accidētia igitur ꝛc. ❡ Sed iste congruentie non cogunt: sed de facili possent vitari. Nam diceretur ad primā: ꝙ non solum manet illud: qđ est per se sensibile: sed illud: quod est sensibile quantumcunq3 per accidens. Sicut in baptismo non solum manent accidentia aque: sed substantia aque. Et congruum est: ꝙ maneat sicut subiectum per se sensibilium licet per se non pertineat ad rationem sacramenti. ❡ Secunda etiam de ieiunio non cogit: sicut dicebatur supra. Nam ita cogeret de accidentibus. quia accidentia illa nutriunt ita bene: sicut si maneret substantia secundum apostolum prime ad corinthios dicentem. vnus quidem esurit: alius ebrius est. ❡ Tertia congruentia non quia diceretur: ꝙ licet naturaliter ꝛ vt signa naturalia accidentia immediate significent substātiam panis: tamen vt signa sacramentalia et ex institutione significantia significarēt primo ꝛ immediate corpus xp̄i. Vel diceretur ꝙ totū illud sc3 substantia sensibilis ꝑ accidētia sua representaret ꝛ significaret ꝛ representar et corpus xp̄i. quare ꝛc. ❡ Dicunt enī alij: ꝙ cōuenientius saluaret significatio sacramenti: si maneret substantia panis. q2 si non manet: sequitur ꝙ accidētia ꝙ̄tū ad suā significationē naturalē: que nō pōt auferri ab eis. quia significant ibi esse substātiā sint signa falsa. Licet in hoc male

Rōes ꝙ substātia non maneat.

Solutio precedē. rationū.

dicant: q2 accidētia nō significant ibi esse substātiā scđm actū: sed tm̄ scđm possibilitatē: ideo non sunt signa falsa. ❡ Teneo me cū determinatiōe ecclesie dicta superi9 in illa auctoritate superius allegata et edita a dn̄o Innocētio. iij. in cōsilio lateranensi.

❡ Contra quēlibet illorum modorum arguo. patet primo per predicta: ꝙ substantia panis non manet secundum determinationem ecclesie: licet absolute loquendo possit sic manere: et corpus christi esse presens ibi sine omni conuersione: sicut dictum est supra. Unde licet modus ille sit possibilis: tamen falsus est defacto.

Contra primum modum.

❡ Contra secundum modū in speciali arguitur primo. quia impossibile est eandem materiam simul informari pluribus formis perfectis secundum speciem vel dantibus esse specificum. Et ita impossibile est eandem materiā simul informari forma corporis ꝛ panis. Secundo quia tunc non esset transubstantiatio panis in corpus. quia non esset conuersio totalis panis in corpus: sed materie in materiā. Tertio. quia dicit cōtra seipsum. Non enī maneret panis. q2 non maneret materia sua. quare ꝛc. ꝛ ideo ille modus non solum est falsus sed etiam est impossibilis.

ꝯ scđm.

❡ Contra tertium modum arguitur ab aliquibus: ꝙ sit impossibilis. Primo. sicut impossibile est: ꝙ mediante creatura assumatur aliquid a verbo: sicut impossibile est: ꝙ creatura assumat aliquod ꝓpriū suppositū. sed corpus xp̄i pars. est creatura. ergo īpossibile est: ꝙ ipso mediante assumatur panis a verbo ❡ Scđo sic. mediante illo: qđ nō habet intimū illapsum ad aliud. non pōt assumi aliud. sed corpus xp̄i nō h3 intimū illapsum ad panē: sed solus deus. ergo ꝛc. ❡ Tertio sic. omne illud quod facit deus in natura corporis assumpta: posset facere deus vt agēs sine natura assumpta: sicut curare sine manu assumpta sicut cū assumpta. sed ꝑ te corpore assumpto pōt facere: ꝙ corpus assumat panē. q2 mediāte verbū assumit panē. ꝟ pōt facere ꝙ corpus nō assumptū assumat panē. hoc est falsum. ꝟ ꝛc. ❡ Quarto arguit̄ ꝯtra istum modū: ꝙ sit falsus: dato ꝙ esset possibilis. q2 tunc sanguis nō esset sub specie vini vniformiter: sicut corpus sub specie panis. q2 sanguis cū non ꝑtineat ad veritatē corporis nō est assumptus a verbo manēs sanguis. ꝛ ita mediāte ipso non assumit̄ substātia vini vt videt̄. Et tunc nō est ibi vniformiter: sicut corpus sub specie panis. quod est falsum. ❡ Quinto. q2 soli hūane nature ꝯcedit̄ esse assumptā a verbo: ꝛ nō alicui creature irratiōali cui9 est natura panis. quare ꝛc. ❡ Sed de isto mō ponādi l3 sit falsus sicut ꝓbatū est supra: nō tñ est īpossibilis. pōt enī ꝓbabiliter sustineri possibilitas ei9: vt mihi videt̄. Et hoc sic. ꝙ verbū assumat paneitatē vel naturā panis effectiue causando assūptionē illā vel vniōnē paneitatis: ꝛ etiā termin9 ip̄a3 prius tñ ordine quodā ꝑexigētie ex diuina ordinatiōe terminādo vniōnē vel assumptionē ipius corporis. ita ꝙ sint duo assūpta: quoꝝ vnū pri9 est assūptū ꝛ aliud posteri9 ꝭm ordiatione diuinā. ita ꝙ corp9 xp̄i nec causaret nec terminaret illā assumptionē panis: s3 magis ip̄m verbū: prius tñ assūptionē corporis. ita ꝙ preexistēte assūptiōe corporis quotiēs cōficeret̄ hoc sacramētū: adesset corpus xp̄i mediāte quo assumeret̄ paneitas ip̄a mō predicto. ꝛ sic posset itel-

ꝯ tertiū

ligi esse possibile: q paneitas maneret assumpta a verbo substās suis accidentibus. Et puto: q deus sic potuit ordinare. ꝛ si sic ordinasset. dico q multe difficultates circa istud sacr̄m de facili vitarētur.

Ad rōes ꝯ tertiuz modum.

¶ Ad primū igit dico q creatura (sicut dixi in scdo) nō pōt aliquid assumere effectiue. pōt tñ manēs in ꝓprio supposito assūptionē vel vnionē alicui⁹ terminare ꝛ aliud sustētare i ꝓprio supposito. In ꝓposito tñ dico: q corpus xp̄i nec causaret nec terminaret talē assumptionē: lꝫ mediāte ipo diceret fieri talis assumptio mō predicto. ¶ Ad scdꝫ dico: q illud de intimo illapsu nō ꝯcludit: qn creatura manēs in ꝓprio supposito possit aliā sustētare. In ꝓposito aūt nō ꝯcludit. q2 nec corpus xp̄i ponit causare nec terminare illā assūptionē: lꝫ mediāte ipso. ¶ Ad tertiū ꝑ idē ptꝫ: q nō pōt dici pari rōne: q mediāte corpore nō assumpto possit assumi panis illo mō quo poneret assumi. Siłr etiā argumētū si valeret: ꝯcluderet: q de⁹ posset imediate assumere panē nō mediāte corpore: sicut mediāte corpore. ꝛ hoc est verū sicut ptꝫ nec est aliqd ꝯtra eos. sicut etiā posset curare imediate: sicut mediāte manu assumpta. ¶ Ad quartū cōcedo bene: q ille modus ponēdi est falsus de facto. sed tñ hoc nō ꝯcludit necessario argumētū. Nā etiā nō opꝫ: q oīno vniformiter sit sanguis ꝛ corp⁹ sub specieb⁹ suis. si em̄ in triduo mortis qn̄ erat sanguis effusus: aliqs ꝯfecisset: fuisset sanguis sub specie vini: sic q nō fuisset assumptus ẜm multos. ꝛ tñ corpus sic fuisset sub specie panis: q fuisset assumptū. Siłiter etiā mō (sicut dicis) sanguis nō est assumptus ꝛ ita nō vniformiter oīno. Vel si dicat: q sanguis sit assumptus: ꝛ fuit in illo triduo sue effusionis: nō apparet magnū incōueniēs. Et tūc vniformiter vadit negociū vtrobiqꝫ. ¶ Ad qntū dico: q soli nature hūane ꝛ ꝑtib⁹ ei⁹ ꝛ ꝑtinētib⁹ ad ꝯsistētiā ei⁹ ꝯcedit de facto eē assūptā. Et ideo ille modus de assūptiōe paneitatis ē falsus: lꝫ nō est īpossibilis. Si dicas: q illa assumptio si poneret: nihil faceret. Nā ꝑ hoc nō esset corpus xp̄i presens dato q verbū assumeret panē. q2 duo assumpta a verbo possunt esse distātia vel nō p̄sentia. lꝫ verbū vtriqꝫ assumpto sit p̄sens. ꝛ ecōuerso. Dico: q ex vi illius assumptiōis nō esset corp⁹ xp̄i p̄sens: sicut nec mō ex vi ꝯuersiōis: sed ꝑ aliū modū: q̄ dictus est supra. et tñ illa assumptio nō esset frustra: sicut nec mō cōuersio. quare ꝛc̄. ¶ Dico igit q substātia panis nō manet: sed ꝯuertitur: ꝛ trāsubstātiat de facto in hoc sacramēto. lꝫ absolute loquēdo posset manere stāte tota veritate sacramēti ẜm primū ꝛ tertiū modū dicēdi: qui sunt veri de possibili: lꝫ de facto sint falsi.

Summa q substātia panis non manet.

Damascenus.

¶ Hoc ꝯfirmat ꝑ Damascenū lib. iiij. ca. v. vbi dicit expresse sic. ipse panis ꝛ vinū trāsit in corpus et sanguinē dei. Si aūt modū inquiras: sufficiat tibi audire. quoniā per spiritūsanctū fit. Et parū post. panis ꝛ vinū ꝛ aqua per inuocationē ꝛ superaduētum spiritusancti supernaturaliter transubstantiatur in corpus christi ꝛ sanguinem.

Ad motiua prime opi.

¶ Ad primum alioꝝ dico: q in scriptura siue Ioā. vj. siue alibi puta prime ad Corinth. vj. panē quē frāgim⁹ ꝛc̄. siue in illa auctoritate. Ego sum panis viuus ꝛc̄. nō vocat sacramētū eucharistie panis: q2 in ipo vere maneat substātia panis: siue assūpta siue nō: sed vel vocat panis pro speciebus panis: vel pro ipso corpore xp̄i ibi veraciter contento qui est vere cibus spiritualis ꝛ ad modum panis anime: quo reficimur. Unde nō opꝫ ad saluādum verba illa. Ego sum panis. Vel panis quem ego dabo. Vel panis quē frangimus ꝛc̄. q verbū assumat paneitatē. sed sufficit: q sub speciebus panis fractis masticatis et attritis ꝛ in vētrē traductis sit vere realiter presens corpus xp̄i vel caro xp̄i assumpta a xp̄o verificata de ipso vel de verbo ẜm cōicationē ydiomatum que dr̄ panis refectiuus animarū. Dico tñ bene: q facilius saluarētur ista: si panis assumeretur. Non tñ pōt hoc poni de facto ẜm determinationē ecclesie: que regit a spiritusancto. ¶ Ad scdm: q hoc lꝫ nō explicetur in euangelio nec in symbolis: hoc tñ est determinatū sufficiēter ab ecc̄lia ꝛ eodē spiritu: quo fuerūt euāgelia cōdita vel etiā symbola. Et ita opꝫ hoc tenere ꝓuectos. Nec potest teneri contrariū sana fide. Nec ponūtur plura sine necessitate. sicut etiā nec ponēdo sacramētum ad habendū gratiā ponit aliquid frustra: licet sine sacramēto posset deus causare gratiā. Si queras quare ecc̄lia fuit mota ad ponēdū hoc. Dico q ex instinctu sp̄ūsscti ꝛ ꝯformiter ad dicta Ambrosij ꝛ alioꝝ superius allegata. ¶ Ad tertiū dico: q satis artāt ille auctoritates Ambrosij ꝛ Eusebij superius posite: acciplēdo verba ꝓprie sicut iacent. Ad damascenū ꝛ Augustinū q istud est sacramētum assumptionis: dico. q est sacramētū assumptionis specialiter. Non q2 ibi assumatur panis a verbo: sed quia per modū cibi assumitur totus xp̄s veraciter ꝛ realiter ibi existēs: quod nō fit in alijs sacramētis. Et q2 etiā xp̄s modo specialissimo in hoc sacramento sumptus assumit sibi ꝑ inflāmationē amoris aīam sumētis istud sacramentum. ¶ Ad quartū dico: q opꝫ istū intellectū huius articuli de veritate haberi: licet sit difficilior intellectus ꝛ hoc q2 verus ẜm determinationē ecc̄lie: cui notū fecit deus istā veritatem sic esse: que solū est in diuina potestate: nō in potestate ecc̄lie. sed bn̄ hoc declarauit ꝛ determinauit tenēdū tāq̄ verū lꝫ ad hoc verū sequātur multe difficultates: vel saltē ꝯsequēter ꝯcedāt sicut accidēs esse sine subiecto et acidētia nutrire: eo tñ modo quo dicetur infra. Et sequit: q hoc sacramentū habet ita cōplete rationē cibi corporalis q̄tum ad omnia saltē q̄tum ad substātiam sensibilem. Nec oportet hoc quia magis habet rationem cibi spiritualis aliquo modo: q̄ si maneret ibi substantia. Et similiter vltra dico de significatiōe: sicut dictū est supra: q non significatur ibi corpus christi per substanstiā manentem sed per accidētia per se sensibilia sufficienter sacramētaliter saltem. Ad illud vero q non potest verificari q aliquis videat xp̄m si panis nō assumatur: tamen potest verificari si panis assumatur. dico q proprie loquendo aliquis videndo sacramentum non videt christum. nec per se nec per accidens: sed signū corporis ei⁹ cōtentiuū. Et ita improprie secundum cōmunem modum loquendi verificatur: q quis videat christum vel deū videndo sacramentum. sicut consueuit dici q aliquis videndo dolium contentiuum vini videt vinum vel huiusmodi. Nec oportet: q verificetur dictum illud ratione communicationis ydiomatum sic q verbum assumat panem visum per accidens licet sic posset verificari. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum. An scilicet panis in ista cõuersione anichiletur. nõ prosequor modo: sed faciam distinctã questionem sequentem. ¶ Et ideo respondeo. Ad primum principale de augustino dico: q manerẽt species panis ꝛ vini collecti ex granis ꝛ frugibus terre. non autẽ substantia ipsa panis ꝛ vini. Nec plus vult habere augustinus. ¶ Ad secundum dico q conuertitur substantia panis: ꝛ conuersione noua. nec oportet q corpus christi sit nouum licet sit terminus in quem huius conuersionis. In hoc enim distinguitur transsubstantiatio et actio vel passio conuersiua ab alijs productiuis: q potest esse impreexistẽs nec oportet q terminus ad quem sit nouus. licet bene oporteat in ista conuersione: q terminus a quo de nouo desinat esse. Et ideo etiam transsubstantiatio vt cõnotat non esse conuersi: nõ potest esse eterna. quia nihil potest desinere esse ab eterno: licet possit non esse vel esse ab eterno. Nam desinere esse dicit non esse post esse. ¶ Ad tertium patebit inferius in sequenti questionẽ: q licet panis ante fuerit: ꝛ post conuersionem nichil sit. nec in se nec in alio. non tamen est anichilatus: sed conuersus vel transsubstantiatus: sicut dictum est in presenti questione.

ad rõnes pncipa.

¶ Distinctionis Undecime. Questio Quarta.

Quarto qrit: vtrũ substantia panis in ista conuersione anichiletur. ¶ Uidetur q sic. Illud quod aliquando fuit et modo non est aliquid nec in se nec in alio nec aliquid eius est anichilatum. quia est ad nichil reductum. sed panis prius ante istam cõuersionem fuit et modo non est aliquid in se. patet. quia desijt esse totale ꝛ totaliter: eo ipso q cõuersus est. Nec quãtum ad aliquam partem eius. Patet eodem modo. Nec est aliquid in alio. quia quod nichil est in se: nichil est in alio. ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. Forma anichilatur quando in aliquid corrumpitur. q forma non manet in se et in actu: nec in potentiam materie redigitur. Probatio. quia tunc posset iterum educi sicut prius per agens naturale eadem ratione qua prius. ꝛ sic natura posset idem numero reparare: contra philosophum secundo de generatione. ergo multo fortius panis anichilatur vel forma eius. quia nichil manet nec materia nec forma in se nec in potẽtia materie. Si dicas: q forma non anichilatur quia manet in potentia materie quantum ad similem sibi secundum speciem: licet non ad seipsam numero eadem. Contra. istud non habet locum in proposito. similiter illud non tollit anichilationem forme. quia dato q esset anichilata: adhuc posset vna alia de materia educi. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. anichilatio ꝛ creatio sunt opposite circa terminos oppositos. scilicet esse ꝛ non esse: sicut etiam generatio et corruptio quinto physicorum. Nam idem est terminus a quo corruptionis ꝛ terminus ad quem generationis. ꝛ econuerso. Et sic de creatione ꝛ anichilatione. sed quando tota substantia vel totum esse est terminus ad quẽ productionis secundum totum: non solum secundum vnam partem: sicut in generatione: totum esse vel tota substantia dicitur creari. ergo quando totum ꝛ totaliter desinit esse: est anichilatio: et debet dici anichilatum.

¶ Contra panis conuertitur in corpus christi: sicut dictum est in precedenti questione. sed conuersio non est anichilatio. ergo non anichilatur. ¶ Iterum etiam creatio ꝛ anichilatio sunt opposite. sed si panis repararetur de corpore christi: non crearetur quia non fieret de nichilo sed de aliquo. ergo similiter nõ anichilatur quãdo de ipso fit corpus christi.

¶ In ista q̃stione sic procedã.

¶ Primo ponam opiniones aliquas de ista questione: ꝛ arguam contra eas. ¶ Secundo ponam vnum alium modum dicendi: quem intendo tenere: ꝛ instabo contra eum: ꝛ soluam. ¶ Tertio inquiram. Utrum panis possit reparari idem numero: qui per conuersionem corporis christi in ipsum vel sine tali conuersione. ¶ Ultimo ad ratiões pñcipales.

¶ Quantum ad primum articulum dicunt aliqui q panis nõ anichilatur: sed post conuersionem est aliquid. Q autem non anichiletur: patet. quia conuertitur in corpus non in nichil. Q sit aliquid post conuersionem: probatur ex primo. quia vel est aliquid vel nichil non potest dici nichil. quia tunc esset anichilatus vel conuersus in nichil. ergo aliquid. sed non est illud quod prefuit vel aliquitate eius quod prefuit. quia illud quod prefuit conuersum est. ꝛ tunc idem simul esset conuersum ꝛ non conuersum. ergo est aliquid: scilicet illud in quod conuersus est: et aliquitate eius in quod conuersus est puta corporis. ꝛ potest dici: q illud quod prefuit: est corpus christi. et ita aliquid ꝛ aliquitate corporis. Substantia panis ĩ cõuersiõne an adnichilet. 1. opinio.

¶ Secunda opinio est: q nõ anichilatur. quia in termino in quem cõuertitur manet materia. et est de qua q̃tum est ex se: posset educi forma panis: ꝛ ad illam posset transmutari ab aliquo agente corrumpente humanitatem christi: et educente formam panis de materia corporis christi. 2. opinio

¶ Tertius modus dicendi est: q panis ñ est anichilatus. quia de corpore christi in quod cõuersus est panis: posset idem panis numero reparari per conuersionem vel ab aliquo alio. quare et cetera. 3. opinio.

Sed contra istos modos dicendi arguo. Et primo contra primum q̃tum ad hoc quod dicit: q panis post conuersionem est aliquid alias esset anichilatus: probo: q panis post conuersionem non est aliquid ¶ Primo sic. Illud quod in conuersione vel per conuersionem desinit esse totale ꝛ totaliter: nõ est aliquid post conuersionem. sed panis vel terminus Cõ. 1. opi.

a quo conuersionis in conuersione desinit esse totale secundum id totum quod est: ⁊ includit: et totaliter. ergo nichil est post conuersionem. ⁊ ita non est aliquid aliud. ¶ Secundo sic. Si panis post cõuersionem est aliquid: quero: qua aliquitate formaliter. Non aliquitate sui propria. quia tunc nõ conuerteret: sed maneret: et nõ fieret ex eo corpus christi: nisi per additionem. Et ita corpus christi augeretur. Nec aliquitate corporis christi. quia corpus christi nichil est intrinsecum ipsius panis. Per illud autem quod non est alicui intrinsecum vel aliquitatem extrinseci non potest esse illud ens formaliter et aliquid. ergo et cetera.

¶ Tertio sic. Illud cuius esse: vt est terminus ad quem conuersionis: concomitatur negatio esse et aliquitatis panis: sic se habet: ꝙ aliquitate eius non potest panis esse aliquid. Nam tunc sequeretur: quod aliquid necessario secum habere negationem alicuius esse. ⁊ quod per ipsum simul eẽt illud cuius non esse simpliciter concomitatur ipsum. ⁊ simul aliquid esset aliquid per aliquitatem alicuius quam necessario. vt sic concomitaretur negatio illius esse. sed ipsum corpus christi: vt est terminus in quem transsubstantiationis: necessario concomitatur negatio ipsius esse panis conuersi. vt patet. ergo aliquitate corporis post cõuersionem non est panis aliquid.

¶ Quarto sic. Quacunq; aliquitate panis non est aliquid ante conuersionem: nec post conuersionem. probatio. Nam quacunq; aliquitate intrinseca ens est aliquid: eadem semper est aliquid: quãdiu est. Et qua nõ: non sicut aliquitate mea quãdiu sum oportet me esse aliquid et non aliquitate tua. sed panis ante conuersionem non est aliquid aliquitate corporis: vt patet. igitur nec post. quia in nullo aliquitas corporis mutata est ante ⁊ post. ⁊ per cõsequens nichil per ipsam est aliquid: nisi qđ prius. quare et cetera.

¶ Quinto sic. Si panis est aliquid aliquitate corporis quero quid est. aut est panis: aut corpus. Non potest dici ꝙ sit panis. quia aliquitate corporis non potest aliquid esse panis: sed corpus: sicut nec aliquitate asini potest aliquid esse homo: sed asinus tantum. similiter etiam panis prefuit: ⁊ non manet in esse panis. Nec potest dici ꝙ sit corpus. quia falsum est dicere: ꝙ panis sit corpus christi: vel ꝙ illud quod fuit panis et non est panis: et per consequens simpliciter non est: sit corpus christi.

¶ Sexto sic. Aliquid et res idem sunt secundum Auicennam quinto metaphisice sue. si ergo panis post conuersionem est aliquid: sequitur ꝙ est res. aut ergo res a reor reris. ⁊ sic etiam figmenta ⁊ impossibilia sunt res et tale aliquid non excludit anichilationem. sed sic res postq; anichilata est: aliquid est. aut res a ratitudine et in actu quod est falsum. quia nec est panis nec corpus christi. sicut deductum est. ergo et cetera.

¶ Dico igitur: ꝙ panis post conuersionem non est aliquid: sed est nichil et tamen non oportet: ꝙ anichiletur: sicut dicam in sequenti articulo.

§.2.opi. ¶ Contra secundum modum

arguitur primo sic. quia si propter hoc corpus christi non anichilatur: quia manet materia in corpore christi: de qua potest educi forma et ita illa materia potest esse pars panis: sequitur ꝙ nullum corpus possit anichilari: manente alio corpore habente materiam sic transmutabilem pari ratione quia de materia cuiuslibet corporis potest educi forma alterius pari ratiõe qua de materia corporis christi potest educi forma panis. sed illud est falsum. ergo et cetera.

¶ Secundo sic. Quia licet de alia materia a materia huius panis: puta de materia corporis Christi possit educi forma alia panis et eiusdem rationis: non tamen hec forma panis: sicut probabiliter videretur. ⁊ ita nõ faceret ad propositum illud: quod ipsi assumunt.

¶ Tertio sic. Transsubstantiatio (sicut dictum est supra) est transitio totalis non requirens subiectũ commune. igitur per hoc non excluditur a transsubstantiato anichilatio: quia maneat aliquod subiectum: de quo possit educi forma transsubstantiati. quare et cetera. Confirmatur hoc. quia panis potest conuerti in angelum vel angelus in angelũ in quo tamen non manet talis materia.

¶ Quarto. quia possibile esset panem simpliciter anichilari ⁊ cum hoc corpus christi manere in esse ⁊ esse: ⁊ materiam eius: de qua ita bene posset educi forma eius: sicut quando conuertitur in ipsum secundum eos. sed tunc per hoc non excluderet anichilatio a transsubstantiato vel a pane ipso. igitur nec modo: vt videtur. Similiter etiam quia ita maneret panis in lapide sicut in corpore christi. et ita non anichilaretur ratione lapidis manentis: sicut ratione corporis.

¶ Cõtra tertium modum di §.3.opi.

cẽdi: scilicet ꝙ ideo panis anichilatur: quia manet corpus christi: de quo posset reparari idem panis numero. Arguitur primo. quia pari ratione sequeretur: quod nullum ens conuertibile in aliud posset anichilari: manente illo alio. quia qua ratione panis potest reparari idem numero de corpore in quod conuertitur: ita ⁊ quodlibet aliud de alio: in qđ potest conuerti: vel conuertitur. sed consequẽs est falsum. ergo et cetera.

¶ Secundo sic. Quia aut excluditur anichilatio: quia panis potest reparari idem numero: aut quia de aliquo potest reparari idẽ numero: puta de corpore ipso. Non propter primum. quia dato: ꝙ eẽt anichilatus: adhuc posset reparari idem numero. Nec propter secundum quia ita bene posset reparari de alio in quod non est conuersus: sicut de corpore in quod est conuersus: dato ꝙ panis esset anichilatus. ergo et cetera.

¶ Tertio sic. Dato ꝙ panis esset anichilatus: adhuc posset ita bene reparari de corpore: sicut quando est in ipsum conuersus: vt videtur. ergo hoc nõ excludit anichilationem: vel quod panis sit anichilatus. ¶ Quarto sic. Quia si panis potest reparari de corpore christi: aut hoc est per creationem: aut per conuersionem corporis Christi in ipsum: aut per generationem panis ex ipso: vt videtur. Non per creationem. quia non esset de nichilo: vel non de aliquo. Nec per conuersionẽ quia panis non preexistit prius natura. hoc autem

oportet de termino ad quem conuersionis. Nec per generationem. quia hoc exclusum est in arguē do contra secundum modum ponendi: scilicet ꝙ propter hoc non excluditur anichilatio a pane cō uerso. ¶ Sic igitur non videtur aliquis predictorum modorum sufficiens ad ponendum: quod panis non anichiletur. Hec de primo articulo principali.

alia opinio quaꝫ tenet doctor.

Nota.

¶ Quātum ad secundum articulum videtur michi aliter dicendum: declarando conclusionem communem quam omnes tenent scilicet ꝙ panis non maneat: tamen non anichilatur. ¶ Ad cuius euidentiam notandum est: ꝙ ad hoc ꝙ aliquid anichiletur: requiritur ꝙ nichil per se intrinsecum sibi maneat in re et in esse. Unde si manet in re aliqua pars cuiuscunqꝫ: ipsum nō anichilatur: licet totum destruatur.

¶ Secūdo requiritur: ꝙ nō maneat in potētia passiua alicuius subiecti: de quo ipm̄ sit educibile: vel forma eius. Et hec cōditio magis ꝓprie habet locū de forma: ꝗ̄ de cōposito. Unde dico: ꝙ si aliqua forma manet in potētia subiecti: de qua possit educi ꝑ trāsmutationē: illa nō anichilatur: p̄cipue si in illā redigitur ꝑ mutationē veraꝫ sicut ꝑ corruptionē. Et isto mō forma alicuius generabilis vel corruptibilis quādo redigitur in potentiam materie: nō anihilatur: licet desinat esse: ⁊ post corruptionē sit nichil. ¶ Tertio requirit̄: ꝙ actio ꝑ quam aliquid debet anichilari: ꝑ se terminetur sicut ad terminū ad quē ad negationē simpliciter extra genus que vt sic nullo positiuo saluetur: vel ipsum necessario cōcomitetur. Et ꝑ hoc etiā patet: ꝙ corruptio nō est anichilatio. quia corruptio non terminat̄ ad talē negationē forme simpliciter extra genus: sed magis ad negationē in genere vel subiecto tanꝗ̄ ad priuationē forme in materia. Vel si dicas: ꝙ ad nō esse forme non terminatur primo corruptio sed ad nō esse totius. saltē illud non esse totius concomitatur tale nō esse forme. Ex hoc etiam patet: ꝙ nulla cōuersio vel actio seu passio vel mutatio seu quasi mutatio cuius ꝑ se primus terminus ad quē est aliquid positiuum: cuiusmodi est transsubstātiatio: est anichilatio. Nō eñ habet tale nō esse extra gen⁹ pro ꝑ se termino. ad quē. ideo ⁊c̄. Patet etiā ꝙ si relinquatur aliquid positiuum reale. tanꝗ̄ ꝑ se terminus ad quē ipsius actionis vel mutationis licet aliud puta terminus a quo desinat esse: non tamen anichilatur.

Quod panis in cōuersione nō adnichilatur.

¶ Secūdū dicta ista ꝓbo: ꝙ panis in ista cōuersione non anichilatur: licet desinat esse simpliciter ⁊ sit nichil. Primo sic. illud nō anichilatur: quod cōuertitur vel trāssubstātiatur. hoc patet ex distinctione anichilationis a conuersione vel trāssubstantiatione ⁊ incōpossibilitate ambaꝝ respectu eiusdē termini sed panis in ista cōuersione trāssubstantiatur. ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic. illud nō anichilatur: quod nō deducit̄ ad nō esse simpliciter extra genus ꝑ aliquam mutationē vel quasi mutationē terminatā per se ad tale nō eē simpliciter extra genus. quod simpliciter cōtradicit ⁊ incōpossibile est suo esse. hoc patet ex p̄dictis. sed panis licet in ista cōuersione deducatur ad tale nō esse: nō tamen per aliquam mutationem per se terminatam ad tale non esse: sed per conuersionem per se terminataꝫ ad esse corporis christi: sicut ad per se terminum ad quem: licet concomitanter habeatur tale non esse panis. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Illud non anichilatur cui succedit aliquid positiuum reale per mutationem vel quasi mutationem: cum qua accipit non esse. sed pani succedit aliquod ens positiuum virtute conuersionis: cum qua panis incipit non esse simpliciter ⁊ extra genus. ⁊ illud est corpus christi. nō ꝙ corpus christi sit presens virtute conuersionis: sed quia est terminus conuersionis: sicut magis patebit in sequenti questione. ergo ⁊ cetera.

¶ Ex predictis patet ꝙ non valet dictum aliquorum: ꝙ panis non anichilatur pro tanto: quia negatio sui esse fundatur in aliquo positiuo disparato: quod est corpus christi. Et ita non est negatio simpliciter extra genus. sed in ente puta in corpore: quia negatio illa que fundatur in corpore christi: qua dicitur corpus christi non esse panis: eo modo quo homo dicitur non esse asinus: non est negatio illa ipsius esse panis noua: que habetur in conuersione panis: sed est negatio antiqua: sicut ⁊ corpus xp̄i preexistēs cum ipso corpore. ⁊ sicut disparatio panis a corpore vel econuerso est antiqua: vt patet. Nam sicut ante conuersionē panis corpus non erat panis: sic nec post cōuersionem. Et negatio illa non est contradictoria ipsi esse panis simpliciter in re. quia dato ꝙ panis maneret: adhuc conueniret talis negatio ipsi corpori. et conueniebat ante cōuersionem panis. sed magis ista negatio est idētitatis panis cum corpore vel corporis cum pane. et pertinet intrinsece ad vnitatem panis. quia eñ panis in se vnus est. et per conquens ab alio puta a corpore distinctus. vel non idem: conuenit sibi talis negatio respectu cuiuscunqꝫ alterius: qua negatur esse aliquid alterum. Et econuerso corpori ipsi conuenit talis negatio: ꝙ non est aliquid aliud siue sit siue non sit. Unde nichil facit ad propositū talis negatio sic saluata in positiuo disparato ad vitandum anichilationem panis. Nam est dare aliam negationem nouam simpliciter et extra genus ipsius esse panis: quam negationem accipit in conuersione: quando conuertitur: ita bene sicut si anichilaretur: que videretur ad anichilationem sufficere: nisi obesset aliud secūdum supradicta. Et patet etiam ꝙ nichil facit ad propositum negatio in corpore christi saluata: que non est extra genus. q2 dato ꝙ panis esset anichilatus: adhuc posset manere corpus: ⁊ talis negatio in corpore: ergo ⁊c̄.

¶ Secundo etiam. quia secundum hanc viam nichil posset anichilari vel aliquid non posset anichilari manente aliquo positiuo disparato sibi. quia ī quolibet tali positiuo manente manet talis negatio: vt patet. hoc autem falsum est: ergo ⁊ cetera.

¶ Tertio etiam quia talis negatio non habetur per conuersionem quia non est noua: vt dictum est supra. ⁊ posset stare cum anichilatione panis. ergo nichil facit ad propositum. Quod autem per conuersionem non habeatur: patet. quia negatio esse panis habita per conuersionem nō preexistebat cum esse ipsius panis. sed sicut panis vere prefuit ante conuersionem ita vere de nouo incipit non esse in ip̄a conuersione vel cum ipsa: sicut superius dicebatur. Dico igitur ꝙ panis non anichilatur s̄m rationes predictas.

ꝯ dicta hui⁹ opi.

¶ Sed contra predicta sunt aliq̄ dif ficiles instātie. Prima est ista. respectu quorumcūqꝫ duorum terminorū qui non sunt essentialiter idē: sed sunt separabiles oportet dare duas ꝑ se mutatiōes vel quasi muta tiōes eis corrñdentes. ptꝫ de gñatione: q̄ corrñdet eē generati: ꝛ corruptiōe: q̄ corrñdet nō esse corru pti. Et silr patet de creatiōe ꝛ anichilatione: q̄rū vna correspōdet nō esse: ꝛ altera ipsi eē eiusdē rei. Patet de generatiōe ꝛ alteratione vel loci muta tione ꝛ sic de oībus. sed in ꝓposito sunt duo ꝑ se ter mini habiti nō idē essentialiter sed separabiles: scꝫ nō esse panis simpliciter ꝛ esse corporis. Et ptꝫ: ꝙ vnū pōt esse sine alio. igit̄ oportet dare duas per se mutatōes terminatas ad istos terminos. Accipio ꝗ illā q̄ terminat̄ ꝑ se ad nō esse panis. illa non pōt dici anichilatio: vt ptꝫ. igit̄ panis ita vere anihila tur sicut si ali⁹ termin⁹ puta corp⁹ xp̄i ꝑ aliā nō ha beret̄. qꝛ alia nō variat rationē hui⁹ mutatiōis. vt videt̄. ¶ Scđo sic. sicut nō eē panis posset haberi dato ꝙ nō haberet̄ eē corpis xp̄i ꝛ ecōuerso corp⁹ xp̄i posset haberi: dato ꝙ nō haberet̄ desitio panis qꝛ nec desitio panis est ratio positiōis corpis xp̄i: nec ecōuerso positio corpis xp̄i est ratio desitiōis. Ita (vt videt̄) desitio illa panis simplr distīcta est a positiōe corpis ꝛ alia. ꝛ posset eē illa desitio: qua panis desinit eē totaliter sine positiōe corpis. vt vi det̄. ꝛ tūc q̄ro de illa desitiōe in se ꝛ ī ratiōe sua: q̄lis mutatio est. Nō pōt dici creatio nec generatio nec cōuersio. qꝛ hꝫ nō esse simpliciter ꝓ ꝑ se termi no. Nec pōt dici corruptio qꝛ nichil de pane relin quit̄. ita ꝙ nō manet panis: nec aliqđ eius in potē tia materie: nec in seipso ī actu. igit̄ anichilatio de bet dici panis. ꝗ est anichilat⁹: vt videt̄. ¶ Tertio sic. corruptio nō ꝓpter hoc nō est anichilatio. qꝛ ip sam cōcomitat̄ generatio: q̄ terminat̄ ad aliqđ po sitiuū reale. Nā ꝛ si esset corruptio sine generatiōe sicut virtute diuina posset esse: adhuc corruptio nō esset anihilatio. Silr qꝛ corruptio nō terminat̄ ad illud esse positiuū ad qđ generatio: sed ad nō eē ter minat̄ ꝑ se. ꝗ silr nō ꝓpter hoc debet negari anihi latio ab illa desitione essendi panē. qꝛ ipsam conco mitat̄ positio corporis xp̄i sed ꝓpter aliud negari nō pōt. ꝗ ꝛc. ¶ Et cōfirmat̄. qꝛ illa desitio termīa tur ad negationē simpliciter extra gen⁹: sicut etiā anichilatio. nō autē ad negationē alicui⁹ in subie cto apto nato: puta ad priuationē forme ī materia sicut corruptio: q̄ ꝓpter hoc anichilatio dici nō pōt sed illa bñ: vt videt̄. lꝫ ꝑ accidēs cōcomitet̄ positio corpis xp̄i q̄ nō videt̄ variare rationē ꝑ se illi⁹ desi tionis. ꝛ ꝯñs nō aufert ab ea rōnē anichilatiōis.

Nō hec.

¶ Ad euidētiā solutiōis istarū instātiarū no tandū est: ꝙ nō sic est de desitiōe panis ꝛ positiōe corpis in ꝓposito: sicut de generatiōe et corruptiōe in materia. Nā gñatio ꝛ corruptio sūt due mutatiōes distincte essentialiter simul curren tes quarū vna est ab esse corrupti ad nō esse eiusdē Alia vero ab nō esse generati ad esse eiusdē: vel for me ei⁹. nō curo modo. ꝛ sunt simul in eodē instanti duratiōis. Et puto ꝙ nature etiā. ita ꝙ simul natu ra ꝛ duratiōe nō eē corrupti ꝛ corruptio: ꝛ eē gña ti ꝛ gñatio. Nō sic aūt in ꝓposito. Nā ipa cōuersio que est positio corpis xp̄i: est vna simplex mutatio inter duos terminos positiuos. s. inter esse panis ꝛ esse corporis xp̄i. ita ꝙ de pane fit corp⁹ xp̄i ꝛ ista cōuersio ꝑ se primo terminat̄ ad esse corporis chri sti: sed verū est: ꝙ ipsam cōuersionē concomitat̄ nō esse panis: vel termini a quo. Non ꝑ vnā aliā muta tionē distinctā terminatā ad nō esse panis simplici ter ꝛ extra genus. qꝛ tūc non posset vitari anichila tio: vt videt̄: sed eadē conuersione ꝛ simul omnino panis conuertitur in corpus: ꝛ desinit esse. nō sic ꝙ nō esse sit aliqđ de ꝑ se terminus ꝯuersionis: sed cō comitat̄ ipam conuersionē. Sicut suo modo licet nō sit simile omnino: eadem generatione habet̄ es se asini vel esse asinum ꝑ se: ꝛ esse vnuꝫ: vel ab equo distinctū. i. non esse equum ꝫm philosophū. iiij. me tha. non ꝙ nō esse equum sit terminus generatio nis vel ꝑtinens intrinsece ad ipm: sed ꝯcomitatur necessario ipm: sicut vnum concomitatur ens.

Solutio instātiarū ꝯ opi. vltimam

¶ Ad primam ergo instātiam dico: ꝙ nō semper oportet dare duas mutationes vel quasi mutationes siue ꝓdu ctiones siue destructiones respectu duorū termi norum: qui nō sunt essentialiter idem: sed sunt sepa rabiles. ꝓcipue quādo alter eorū est negatiuus. li cet etiā sit possibile respectu ipsorum esse duas mu tationes vel quasi. sed alter eorū cōcomitatiue po test haberi ꝓcipue negatiuus eadē mutatione vel quasi mutatione: qua habetur ꝑ se terminus posi tiuus. ꝛ ꝓcipue si illa mutatio sit cōuersiua: quic quid sit de alijs. Nam ipsa sola conuersione vnica simplici mutatione posita necesse est poni terminū ad quē positiuum: ꝛ destrui terminum a quo posi tiuum ꝛ implicat aliter contradictionē planā. Ad minorē dico bene ꝙ esse corporis ꝛ nō esse absolu te loquēdo nō sunt essentialiter ideꝫ: sed sunt sepa rabilia. ꝛ ideo dico bene ꝙ ad nō esse panis posset terminari bene anichilatio: ꝛ ad esse corporis chri sti creatio: que essent mutationes distincte. sed non sic se habet: nec habere potest: quādo panis ꝯuerti tur in corpus. sed necesse esse ad cōuersionē: vt per ipsam eādem mutationē vel quasi mutationē sim plicē habeatur esse corporis christi ꝑ se ꝛ non esse panis cōuersi. ita ꝙ respectu cōuersionis non esse panis et esse corporis sunt simpliciter inseparabi lia quacūqꝫ virtute. ¶ Ad secūdam instātiam pa tet ꝑ idem: quid dicēdum est. ¶ Et ad tertiā etiaꝫ quia desitio esse panis ꝛ positio corporis non sunt due mutatiōes: sicut generatio ꝛ corruptio: vt pa tet ex ꝓdictis. nec est sic imaginādum: sicut imagi natur argumētum. Tamē in ꝯfirmatione ponitur vnū dubium. s. ꝙ ꝓpter hoc negatur corruptio esse anichilatio: qꝛ terminatur ad negationē in subie cto apto nato. Nā anichilatio gratie etiā videtur terminari ad negationē eius in subiecto apto na to: sicut in aīa. ꝛ tñ nō ꝓpter hoc debet negari ani chilatio. Et similiter creatio gratie fit in subiecto apto nato: ꝛ tñ nō ꝓpter hoc minus est creatio. Et quicquid sit de hoc: planū est ꝙ argumētum nō cō cludit. Uerūtñ de illo dubio pōt dici: ꝙ vel destru ctio grē nō termīat̄ ꝓmo ad negationē sui eē ī sub iecto. vñ ꝛ manere posset sepata a subiecto. ꝛ sic nō eēt in subiecto. ꝛ tñ esset: ꝛ nō eēt destructa vel ani chilata: vt patet. sed terminatur destructio gratie ad non esse simpliciter ipsius gratie: quod est ne gatio extra genus ꝛ subiectū: ꝛ ita anichilatur. nō sic autē forma quādo destruit̄. sed terminat̄ ei⁹ cor ruptio ꝑ se ad non esse in subiecto. non autē ad nō eē simplr extra gen⁹: vt patet. ꝛ iō dr̄ corrūpi ꝛ nō

anichilari sicut enim prius natura gratia ipa hz et creari: quam sit vel ponatur in subiecto: sic vt videtur prius natura est nichil extra genus et non ens simpliciter: et anichilatur prius quam sit non ens in subiecto. sed sicut forma vt per generationē acquirit: non prius in se acquiritur quam in materia. quia nō acquirit primo secundum se sed magis ipm totū cuius forma est pars intrinseca. et ita simul et non prius natura habetur quam totū. et per consequēs quam ipsa in subiecto vel in toto. Sic etiā primo corrūpitur totū et simul forma est nō ens et in materia vel subiecto. ¶ Tamen contra ista sunt etiā aliqua dubia. et ideo dicas si vis quod nō propter hoc excluditur anichilatio a corruptione: quia terminetur corruptio ad nō esse forme in subiecto sic absolute loquēdo: sed quia terminat ad tale nō esse tanquam per se mutatio vera: et actus materie vel subiecti. que etiā non primo terminat ad nō eē forme: sed ad nō esse totius. cuius tñ manet aliqua pars puta materia: que est subiectū talis mutatiōis. vel si primo ad formā ipsam vel nō esse forme: cuius nichil manet: tñ est mutatio vera: et nō est anichilatio et terminatur ad nō esse forme manētis in potētia talis materie vel subiecti tanquam aliquid terminato educibile de illo subiecto vel materia ab aliqua virtute quecunque sit illa siue creata siue increata. nō sic autē terminatur destructio gratie ad nō esse eius in subiecto sicut patet. Non enim a quacūque virtute educibilis est de potētia subiecti: nec per verā mutationē productiuā potest haberi a quocunque agēte: sed solum per creationem. nō de potētia subiecti nec naturali nec obedientiali vt videt: quare etc. Hec de secundo articulo principali: nisi quod per multas auctoritates posset probari quod panis nō anichilatur: sicut quod conuertitur. Et hoc per Ambro. de sacramētis: et per Hugonē et Damas. quas dimitto causa breuitatis

Panis an cōuersus possit idē numero reparari etc. i. opinio.

¶ Quātum ad tertium arti/

culū est magnū dubium an panis cōuersus in corpus xpi possit idem nūero reparari nulla facta mutatione vel quasi mutatione circa corpus christi. ¶ Et videt quod possit reparari idem numero etiam de corpore xpi sine quacunque mutatione in corpore xpi. Primo sic. sicut panis fuit cōuersus in corpus xpi: ita quod de pane factum est corpus xpi sine mutatione omnimoda corporis xpi: ita videtur omnino possibile quod econuerso fiat vel possit fieri panis de corpore xpi sine mutatione sui. Minus enim videt esse mutatio ex parte termini a quo alicuius mutationis quam ex parte termini ad quē. quia mutatio vel quasi per se posita propter terminū ad quē et magis sortitur rationē et speciem ex termino ad quē quam a quo. sed primū est possibile. et fit de facto in ista cōuersione. ergo etc. ¶ Secūdo sic. Non minus pōt deus reparare panē eūdem numero de corpore xpi nulla facta mutatione in corpore: quam de nichilo. sed deus pōt reparare eundē panem numero de nichilo nulla facta mutatione in corpore xpi: vt patet. ergo etc. ¶ Tertio sic. Illud nō est deo impossibile quod non implicat cōtradictionē: sed panē eundem sic reparari nulla mutatione facta in corpore nō implicat contradictionē. Illa enim contradictio videret quod corpus xpi simul maneret et nō maneret: maneret. quia nulla mutatio. Nō maneret. quia de ipso repararetur panis. et non nisi per conuersionem: et ita non maneret. sed istud non cogit: quin alio modo sine conuersione possit reparare: immo nec per conuersionem repararetur. quia panis non preexistit reparationi nec durationi: nec natura: vt patet. ergo etc. et ita nichil potest in eum conuerti vt videtur: nisi prius reparetur. ¶ Quarto quia qui potest facere quod vnum sit multa: potest facere de corpore christi panem manente corpore: precipue si panis manet aliquo modo in corpore secundum aliquitatē quācunque secundum aliquos. sed deus potest hoc facere. posset enim simul conuertere vnum ens in multa. et ita de vno facere multa. igitur de corpore xpi potest sic facere panem manente corpore.

¶ Sed quantum ad istum articulum

Mēs doctoris.

licet sit valde difficilis: videtur mihi dicēda aliqua. ¶ Primo quod deus panem prius conuersum in corpus posset reparare eundem numero nō de corpore sed de nichilo. ¶ Secundo quod in panem sic prius reparatū posset corpus christi conuertere. ¶ Tertio quod de corpore christi non posset primo panem reparare. ¶ Quarto quod si de corpore repararet eundem panem non primo: sed conuertendo corpus in panem iam reparatum: hoc non posset esse sine mutatione vel quasi mutatione corporis: sed transiret necessario ab esse in non esse. ¶ Primum probo sic. Quicquid vere est nichil simpliciter et prefuit: deus potest ipsum reparare de nichilo vel non de aliquo. patet. sicut antequam esset: potuit ipsum creare de nichilo. Non plus enim implicat vnum contradictionem quam reliquum. sed panis post conuersionem est simpliciter nichil et nō ens ita bene sicut fuisset anichilatus: vt dictum est supra. ergo etc. ¶ Secūdo sic. Si panis conuersus non posset reparari de nichilo: hoc videretur quia non posset reparari nisi de corpore in quod est conuersus. sed istud non est verum. nam pane conuerso potest deus anichilare corpus in quod cōuersus est: et tamen raparare panem de nichilo. patet. ergo etiam stante corpore et non anichilato quia panis ita est nichil stante corpore in quod conuersus est: sicut corpore anichilato. et sic ita potuit de nichilo reparari sicut corpore anichilato. ergo etc. ¶ Tertio sic. Habitis per se terminis alicuius quasi mutationis que subiectum nō requirit: et agente sufficientis virtutis: potest haberi illa mutatio vt videtur quocunque alio posito: vel etiam circunscripto. sed termini reparationis panis sunt non esse simpliciter ipsius panis et esse simpliciter. nec ista reparatio requirit subiectum: et deus est virtutis sufficientis et perfecte. igitur posito vel circunscripto quocunque alio: potest haberi talis reparatio. igit stante pane quod est aliquid aliud potest corpus christi de nichilo reparari: vel etiam ipso circunscripto non obstante quod panis fuerit in ipsum conuersus. ¶ Secundam conclusionē probo. et nō oportet hic insistere. quia vniformiter potest probari quod corpus christi possit conuerti in panem sic iam reparatum de nichilo: sicut panis prius conuertebatur: vel poterat conuerti in ipsum. ¶ Tertiam conclusionem probo sic. Primo suppono quod postquam panis conuersus est ante primam reparationem est nichil: sicut dictum est prius et probatum. Tunc arguo. Si panis reparatur primo de corpore Christi: aut hoc est per creationē/ aut per cōuersionē/ aut per generationē. Non per generationē patet. quia nō preexistit materia panis

illi reparationi. nec per creationē. quia creatio est nō de aliquo. Hic autē ponit ꝙ panis de corpe reparetur. ⁊ sic de aliquo. igitur non ꝑ creationem. Nec ꝑ conuersionē. patet. quia sicut nichil non pōt cōuerti in aliquid vel transsubstātiari: sed oportet ꝙ transsubstātiatū vel cōuersum prius fuerit ens etiā duratione q̄ conuertat: ⁊ in conuersione desinat esse. ita oportet ꝙ illud in quod aliquid cōuertitur sit preexistens saltē ordine nature illi conuersioni. q2 aliquid nō trāssubstātiatur in nihil: sed in ens. cū ergo panis ante illā reparationē sit nō ens simpliciter: sua reparatio prima nō potest esse conuersio. ¶ Dices ꝙ nō oportet terminū in quē conuersionis prius existere nec duratione nec natura sed sufficit ꝙ sit simul ⁊ simul terminet cōuersionē ⁊ duratione ⁊ natura. Secūdo dices ꝙ illa cōuersio non est sufficiēs. quia poterit reparari nec per creationē: nec ꝑ generationem nec ꝑ conuersionē: sed ꝑ alium modū. sicut etiam de facto nō reparātur entia a deo: que p̄fuerunt per aliquē istorū modorum. sed reparatio est aliquid aliud ab omnibꝰ istis tribus. ¶ Contra primū. quia aut ipā cōuersio est actio ꝓductiua termini ad quē aut nō. Non potest dici ꝙ sit actio ꝓductiua termini. quia accidit conuersioni. vnde conuersio est ꝙ terminus ad quem de nouo ꝓducatur. pōt enim preexistere cōuersioni vt dictum est supra. Et oportet te concedere velis nolis de corpore xpi si nō est actio ꝓductiua termini ad quē. quero quomodo se habet ad actionem ꝓductiuā termini. quia aut sm naturaz presupponit ipsam. ⁊ tunc habeo ꝓpositum ꝙ terminus ad quē prius natura habet esse q̄ in ipsum aliquid conuertatur. Aut est prior natura ipsa cōuersione illa actio ꝓductiua: ⁊ tunc aliquid potest conuerti in nichil: loquēdo de conuersione que est transsubstantiatio qd est falsum. Similiter etiam cum ipsa conuersio ⁊ ꝓductio sint essentialiter distincte sicut ꝓbatum est: ⁊ prior natura ꝑ seipsum sit conuersio: deus posset facere in re conuersionez non p̄cedente ꝓductione termini ad quē conuersionis: nec concomitāte nec sequente. Et ita posset facere ꝙ aliquid cōuerteretur in aliud qd semp esset nihil. Aut iste due sunt simul natura ⁊ duratione: sicut diceres. Cōtra primo. q2 sicut prius est esse terminum alicuius conuersionis: ita videtur ꝙ prius sit actio ꝓductiua alicuius q̄ cōuersiua alterius in ipsum saltem natura: licet enim nō sit simpliciter prius esse q̄ esse terminū ꝓductionis: tamen respectu cuiuscūq3 alterius actionis prius est esse simpliciter q̄ esse terminū illius ⁊ alteriꝰ actionis. Secūdo etiā q2 nō videntur esse due actiones disparate circa idem ⁊ alterius rationis q̄ non habeant aliquē ordinem circa illum terminum durationis vel saltem nature. sed conuersio nō pōt esse prior. igitur oportet ꝙ ꝓductio sit prior. Preterea si haberetur corpus christi ꝑ vnam ꝓductionē que nō est conuersio: siue sit simul cū ea. siue nō iam nō reparatur ꝑ conuersionem: ⁊ sic sequitur ꝓpositū. ¶ Contra secundā solutionē arguo. quia non intelligo aliū modū. quia reparatio aut est de non aliquo vel nō de aliquo ⁊ sic est creatio. aut de aliquo. et hoc dupliciter. aut sicut de subiecto: et sic est generatio. aut sicut de termino toto: qui transit totus in id quod reparatur. ⁊ sic est cōuersio. vnde dico ꝙ resurrectio vel reparatio si sit de aliquo sicut de subiecto: est generatio passio quā pōt facere deus sine generante creato ⁊ immediate: vel mutatio est vera aliqua p̄supponens subiectum. ⁊ hoc sufficit michi. nec potest dici in ꝓposito. ⁊ potest dici generatio aliquo modo. Aut est nō de aliquo: ⁊ sic est creatio. Uerum est tamen ꝙ non dicitur creatio absolute: sicut quādo res primo ꝓducitur in esse: ita ꝙ ante nunq̄ sit ens: sed dicit reiteratio. quia iterata creatio nō obstāte ꝙ sit, vera creatio. nec est differētia nisi sm nomen. Et ex hoc patet ꝙ conuersio nō potest dici reparatio alicuius ꝓprie: sicut nec creatio vel recreatio. quia ante recreationem vel reparationē recreatum vel terminus ad quem est nō ens. Si tamen dicatur aliquo modo reparatio panis cōuersio corporis in ipm: vel actio quecūq3 ꝑ quam habetur esse eiꝰ: vel ponitur licet non de nouo: tunc habet locū quarta cōclusio. s. ꝙ panis nō potest reparari d corpore xpi sine mutatione vel quasi mutatione corporis xpi. Et patet ista conclusio. q2 conuersio corporis i panē non potest esse nisi corpus desinat esse. patet ex ratione cōuersionis. sed hoc nō potest esse sine mutatione ⁊ transitu ab esse in non esse: sicut dictum est supra de pane quando conuertit in corpus xpi ergo ⁊c. Sic dictū sit quātū ad istas. iiij. ꝯclusiōes

¶ **Ad rationes** aliorum dico. Ad primam ꝙ non est simile de termino ad quē ꝯuersionis ⁊ de termino a quo quia terminū ad quē non oportet mutari: vel quasi transeundo a nō esse ad esse: sicut oportet terminum a quo transeundo ab esse in nō esse. panis autem idem numero nō potest fieri de corpore christi nisi ꝑ cōuersionem: vt dictum est supra. ⁊ patet ꝙ in cōuersione panis in corpus: corpus habet rationem termini ad quē. ⁊ ita non oportet ipm mutari. sed si corpus cōuerteretur in panē: corpꝰ haberet rationē termini a quo. ⁊ ita necessario mutaretur ⁊ transiret ab esse in nō esse. Quādo dicis ꝙ mutatio respicit magis terminū ad quem q̄ a quo verū est. quia respicit terminum ad quē per se intēdendo ipm vel tendendo in ipm. sed non sic in conuersione ꝙ terminus ad quē magis mutet. ¶ Ad secundum dico ꝙ deus pōt reparare panē eundem numero de nichilo nulla facta mutatione in corpore xpi. sed non de copore xpi ratiōe dicta in precedēti solutione. ¶ Ad tertiū dico ꝙ panis nō posset reparari de corpore christi nisi ꝑ conuersionem et patet ꝙ ꝑ conuersionem ipm reparari implicat cōtradictionem: siue ex ꝑte termini ad quem: si poneretur ꝙ prima reparatione que ꝓprie dicēda est reparatio: repararetur siue ex ꝑte termini a quo: si per conuersionez in panem iam prius reparatum. ¶ Ad quartum dico ꝙ licet possit cōuertere vnū in multa: non potest tamen facere ꝙ vnum sit multa. nec potest facere ꝙ aliquid cōuertatur in aliud sine mutatione. Hec de quarto articulo ꝑncipali.

ad rōnes 1. opi.

¶ **Ad primū principale argu**mētum dico ꝙ panis non anichilatur: licet aliquādo fuerit: et post conuersionē nichil sit aliquo modo: vt dictum est supra. ¶ Ad scdm dico ꝙ forma nō anichilatur per corruptionē sicut visum est supra. Quādo dicis ꝙ immo. quia alioquin posset reparari idē numero ꝑ agens naturale: dico ꝙ ex nā rei nō video rōnē cogentē: q̄re ꝑ naturā non possit

ad rōnes principales.

eadē numero forma educi de materia:⁊ idē nume-
ro reparari:sicut dicet infra de resurrectione. Tu
dicis contra philosophū est. dico ꝙ nō video neces
sitatē dicti sui. nec ipse adducit ad hoc rationē co-
gētem. ⁊ ideo non oportet ꝙ necessario credā sibi.
Tamē aliter potest dici ꝙ nō oportet idē numero
posse redire ꝑ naturā. nā licet virtute agētis icrea
ti ⁊ infiniti possit redire idē numero ⁊ eadē nume
ro forma educi pluries ⁊ totiēs quotiēs. agens tñ
creatū ⁊ limitatū non pōt ex limitatione sua edu-
cere vnā formā plusꝗ semel licet forma in eandeꝫ
potētiam materie redigatur:⁊ eadē numero itera
to sit educibilis ex materia absolute loquēdo saltē
virtute diuina supnaturalis agētis. ¶ Ad tertiū
dico ꝙ licet totū esse panis desinat:non tñ ꝑ anihi
lationē sicut dictū est supra:licet quādo totum esse
ꝑducit de nouo incipiat esse ꝑ creationē. Non em̄
panis desinit esse:vel incipit non esse ꝑ mutationē
vel quasi mutationē ꝓpriam terminatā ꝑ se ad non
esse:sed ꝑ conuersionē ꝑ se terminatā ad esse corpo
ris:cōcomitāter vero ad nō esse panis. igitur ⁊c.

¶ Distinctionis Undecime.
Questio Quinta.

Q Vinto q̄ro: vtrū
per se precisū ẜ terminus ad
quē ↄuersionis panis sit cor-
pus xp̄i qđ est pars essentia-
lis humanitatis xp̄i: ex quo
cū aīa intellectiua cōponit.
¶ Videt ꝙ nō. In omni cō
uersione vel mutatione q̄ ha
bet ꝑ se terminū a quo positiuū oportet ꝙ ꝑ se ter-
minus ad quē sit aliquid negatiuū. patet. qꝛ om̄is
mutatio vel quasi mutatio est trāsitus a contradi-
ctorio in cōtradictorium ꝑ se. Ista autē se habent
sicut affirmatio ⁊ negatio. sed ista conuersio habet
pro ꝑ se termino a quo aliquid positiuum. puta pa
nē. non ergo pro ꝑ se termino ad quem. sed corpus
xp̄i est aliquid positiuum. ℥ ⁊c. ¶ Secūdo sic. cor-
pus xp̄i vt sic accipitur non dicit:nisi vel materiaꝫ
solam vel materiā cū quātitate. qꝛ nō potest dicere
aīam eo ꝙ sic distinguit contra aīam. nec aliquam
vt aliā formā. qꝛ in hoīe nō sunt plures forme sub-
stātiales. qꝛ vnius rei vnū est esse simpliciter. sed in
materiā solā vel in materiā cum quātitate non fit
cōuersio sed magis resolutio vel corruptio:℥ ⁊c.
Similiter nec in materiā cū quātitate. qꝛ quātitas
cū sit accidēs:nō potest esse terminus : nec includi
in ꝑ se termino cōuersionis. ℥ ⁊c. ¶ Tertio sic. Il
lud nō est p̄cisius ⁊ ꝑ se terminus conuersionis:qđ
vt sic ꝑ ipsam nullū accipit esse. ꝓbatio. qꝛ cōuersio
aut est positiua:aut destructiua tm̄. non pōt dici ꝙ
destructiua tm̄. ℥ positiua. ⁊ ꝑ consequens sicut est
noua:ita potest aliquid de nouo. ⁊ p̄cipue suuꝫ per
se terminū vt videtur:sed corpus xp̄i pars : vt pa-
tet. nō accipit esse ꝑ istā cōuersionem. qꝛ nec nouuꝫ
esse per istam cōuersionē eo ꝙ preexistebat. nec pre
cedēs esse. qꝛ tūc bis acciperet idem esse. ℥ ⁊c.

Luc.22. Mat.21.
¶ Contra hoc est corpus meū dr. Luc.22. ⁊ Math.21. Et similiter de san
guine suo modo.

¶ In ista q̄stione sic procedā.

¶ Primo ponā aliquas opiniones de ista q̄stiōe
cū motiuis aliquibꝰ ⁊ modis dicēdi eaꝝ. ¶ Scđo
arguā ↄ eas:⁊ soluā ad motiua earū. ¶ Tertio di
cā aliter ad questionem. ¶ Et vltimo ad rationes
principales.

¶ Quātū ad primū articulū
ꝑmittēdū ē ꝙ bñ ↄcedūt hꝰ oēs moderni ꝙ panis
ↄuertat i corpꝰ xp̄i:⁊ ꝙ corpꝰ xp̄i est ꝑ se terminꝰ
ad quē huius cōuersionis. sed de modo declarādi
hoc:⁊ quale sit illud corpꝰ sunt quatuor opiniōes.
Et sūt tres illoꝝ q̄ volūt vitare p̄les foras i hoīe.

¶ Prima ē ista ꝙ cū corpꝰ nō sit mā tm̄ qꝛ mā tm̄ nō est nisi pura potētia: 1. opinio
nec materia cū quātitate: qꝛ substātia nō icludit ac
cidēs nec materia cū aliqua alia forma substātiali
ab aīa. qꝛ maneret in hoīe cū aīa. ⁊ sic in eodē ꝑ se
vno essent plures forme substātiales qđ est impos
sibile ⁊ implicās cōtradictionē: sicut ꝙ ꝑ se vnum
nō sit per se vnū ẜm eos oportet dicere ꝙ corpꝰ il-
lud qđ est ꝑ se terminus trāssubstantiationis: iclu
dat intrinsece materiā ⁊ animā rationalē que dat
esse corporeum subiectiuum ⁊ intellectiuū: sed nō
inquātum dat esse sensitiuum ⁊ intellectiuū: sed in
quantū dat esse corporeū. corpus ℥ est ꝑ se terminꝰ
isto modo vt dicunt. ⁊ ita oportet dicere ẜm eos ꝑ
pter rationem ꝑdictaꝫ. ¶ Ex hoc patet ẜm eos ꝙ
possibile est esse cōuersionē in aīam rationalē: non
inquātum dat esse corporeū. ⁊ hoc nō est inconue-
niens: sicut nec est conueniens ꝙ corpus conuerta
tur in corpus.

¶ Secūda opinio est ꝙ corpus illud qđ est per se primus terminꝰ con 2. opinio
uersionis nō includit aliquā formam substantialē.
quia nec animā rationalē. Nā si fuisset consecratū
in triduo sub specie panis fuisset corpus illud qđ
est ꝑ se terminus cōuersionis. ⁊ tñ non fuisset ibi in
aīa que erat a corpore separata. Nec includit ali-
quā aliam formā substātialem. qꝛ nulla alia forma
substantialis alia ab aīa ad essentiā humanitatis
xp̄i ꝑtinet. nō est em̄ in hoīe nisi vna forma tantū.
nec includit aliquod accidēs siue quātitatē siue ali
quod aliud. qꝛ ꝑ se terminus est substātia: et aliqđ
ꝑ se vnū. ¶ Quidā ergo dicunt ꝙ corpus illud di
cit materiā xp̄i cum modo quodā quātitatiuo de-
relicto in materia vel cāto ex ipsa quātitate. q̄ qđē
modus nō est quātitas: sed aliquid aliud ab ipsa.
¶ Scđo dicunt ꝙ modus ille quātitatiuus ē sub
stātialis ⁊ essentialiter idē cū materia. qꝛ accidens
esse nō potest eo ipso ꝙ includit in ꝑ se termino cō
uersionis. ¶ Tertio dicūt ꝙ materia ꝑ illū moduꝫ
formaliter in seipsa est extēsa habēs partē extra ꝑ
tē:⁊ ꝙ ꝑ illū potēs est suscipere q̄titatē: ⁊ habere
ꝑtem aliā ⁊ aliā sub ꝑtibus quātitatis. Alioquin
em̄ nō est intelligibile vt dicūt: q̄uo materia ẜm se
sit simplex ⁊ indiuisibilis: posset suscipere q̄titatē
⁊ habere sub ipsa partem extra partem.

¶ Tertia opinio est q̄ dicit ꝙ illud corpus ꝑ se non dicit nisi materiā: tñ con 3. opinio
notat quātitatem ꝑ quā formaliter illa materia est
quāta. ⁊ materia licet ẜm se nō sit corporea: tamen
vt substat quātitati ⁊ afficit ꝑ eā: pōt dici corpꝰ: ⁊
idē corpus xp̄i xp̄o mortuo qđ fuit priꝰ viuū. Tuꝫ
ꝓpter vnitatē materie ⁊ quantitatis. tum propter
vnitatem diuini suppositi sustētantis ita in morte

sicut in vita. ⁊ hoc siue illa materia īformetur alia forma non pertinente ad christum siue non.

4.opi. ¶ Quarta opinio est ꝙ corpus xp̄i non terminat illam cōuersionē absolute acceptū: vt substantia est: sed vt hic presens est: puta sub specie p̄sens. ⁊ isti volunt ꝙ ex vi conuersionis ꝑ se habetur p̄sentia corporis xp̄i sicut ꝑ se terminus. Et ad hoc ducūtur precipue. qꝛ nihil aliud positiuum nouū videt̄: nisi istam p̄sentiam in proposito. cōuersionis autem noue videtur nouus terminus aliquis positiuus: sicut deductum est supra in argumēto principali. ¶ De isto autē modo patet ꝙ vnus est contra pluritatē formarū in homine q̄ȝ alij. immo nō videtur cōtrarius sicut tres primi qui ad fugam pluriū formaꝝ (vt estimo sine preiudicio) sunt ficti ⁊ etiā adinuēti. Quartus vero iste non tangit aliquid de illa difficultate: sȝ indifferēter cū vtraqȝ parte potest stare: vt patet intuenti. Hec de primo articulo principali.

ꝯ p̄cedē. opi. ¶ Contra primā opinionē ⁊ secundā ⁊ tertiam pro quanto innitūtur illi fundamēto: ꝙ in homine non sunt plures forme: ⁊ ꝙ nō est ibi alia forma substantialis ab aīa intellectiua: dico ꝙ illud fundamentum est falsum ⁊ periculosum. nec possunt saluare vnitatem vere carnis xp̄i vel veri corporis xp̄i viui ⁊ mortui in sepulchro. nec per consequēs veritatem huius sacramēti: in quo ꝑ se continetur tanq̄ȝ ꝑ se terminus conuersionis vera caro xp̄i ⁊ fuisset contēta in triduo: si quis consecrasset. Et ꝙ in homine necessarium sit dare plures formas: ⁊ fuerit eadem vera caro xp̄i viui ⁊ mortui in sepulchro non solum materia vel quātitas siue per seip̄as: siue cū alia forma de nouo adueniente non ꝑtinēte ad naturam humanā christi. primū probaui in secundo distinctione. xviij. ⁊ scd̄m in tertio: cū hoc quod dictū fuerat de ip̄a ī scd̄o satis diffuse. nec est modo quātū ad p̄sentē articulū aliqd̄ illorū repetēdum.

¶ In speciali igitur arguo cōtra primā opinionē. primo sic. si ali-
ꝯ.1.opi. quis consecrasset in triduo mortis christi ſm omnes sub sacramento vel sub specie panis fuisset ꝑ se terminus conuersionis presens vere et realiter. sed planum est ꝙ ibi non fuisset anima: nec materia informata. Nam in triduo mortis christi anima fuit separata a materia vel a corpore christi. vnde ⁊ oēs doctores tenēt ꝙ anima modo de facto non est p̄sens per se ⁊ ex vi sacramenti: sed concomitatiue. quia corpus informat vel materiā ipsam igitur ꝑ se terminus cōuersionis nō est aliquid cōstitutum intrinsece per animā: nec includēs ipsam. Nec valet qd̄ dicunt: ꝙ verū est inquātum aīa dat esse sensitiuum vel aīal vel esse intellectiuū seu hominē: sed inq̄ȝtum dat esse corporeuȝ. primo qꝛ ꝑ se terminus realis ipsius conuersionis debet esse aliquid reale ⁊ cōstituens ipsum debet accipi ſm rationē realem. sed anima vt dat esse corporeum vel sensitiuum vel intellectiuum nō distinguitur in se ipsa formaliter ex natura rei: sed tātum ſm rationē et intellectuȝ ſm eos. igit̄ ſm ꝙ dat omnia ista esse: terminat conuersionē. qꝛ ratio realis ⁊ formalis per quā dat omnia ista esse: est eadem ⁊ simplex indistincta. Non enim corporeum vegetatiuū sensitiuum ⁊ intellectiuum cōtinētur distincte formaliter in anima: vt dicunt negādo formalitates. sed anima vnica simplex indistincta omnino re ⁊ ratione reali virtualiter continet ista esse: ⁊ potest dare ipsa. quare ⁊c̄. Scd̄o nōn valet illud dictū qꝛ dato ꝙ distinguerētur sic formaliter in aīa. tn̄ eēnt ideȝ essentialiter ⁊ impossibile esset ꝙ vnū esse ſm talē formā poneretur vel daretur ab ipsa sine alio: vel ꝙ ipsa non esset p̄sens ſm alia esse. si ergo dat esse corporeū dat esse sensitiuum ⁊ intellectiuū: et p̄ns est ſm oīa ista esse. Et sic in triduo mortis sicut fuit ꝑ se terminus cōuersionis: ita fuit corpꝰ viuēs ⁊ aīal ⁊ homo: ⁊ ita xp̄s in triduo nō fuit mortuꝰ. Et idem sequitur si solū distinguant̄ ſm rationeȝ isti gradus multo fortius. ¶ Scd̄o sic arguit̄ principaliter cōtra eos. si panis cōuertitur in tale corpus cōstitutum sic ex materia ⁊ aīa inquātum dat esse corporeum. sequit̄ ꝙ aīa rationalis possit dare esse corporeum: sed hoc est impossibile ⁊ falsuȝ: qꝛ aīa ſm suum esse totale est forma spiritualis separabilis nō educta nec extēdibilis siue ꝑ se siue per accidēs. oīs autē forma dans esse corpus partē est corporalis educibilis ⁊ extēsa per se vel ꝑ accidēs sicut dictum est in secundo ꝫ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. panis conuertitur sic in corpus ꝙ totū in totū. materia in materiam. ⁊ forma in formā: sicut patet. sed ſm eos aliqua forma corporalis nō potest conuerti in spiritualē. cū igit̄ forma panis sit corporalis ⁊ aīa intellectiua ſm totū esse suum simplex sit forma spiritualis: forma panis nō cōuertitur in aīam ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. vniformiter debet poni qd̄ est ꝑ se terminus cōuersionis panis aliquid cōstitutum ex materia ⁊ aliqua forma substātiali: sicut sanguis qui est ꝑ se terminus cōuersionis vini: vt videt̄: sed planum est ꝙ sanguis nō est aliquid constitutuȝ ex materia ⁊ aīa: sed ex aliqua alia forma substātiali: vt patet. siue sanguis contineat̄ in corpore siue effundatur. Non eñ informatur ab aīa: vt patet. igitur. Similiter corpus est aliquid constitutū per aliā formā q̄ȝ per animā: precipue cum in illo triduo in quo ꝑ se terminus fuisset habitus nō coniungeret̄ anima materie: nec corpus vel caro esset materia pura plusq̄ȝ sanguis: sed aliqd̄ cōstitutum ꝑ consequēs per aliquam formā substantialem aliam ab anima. ¶ Sic igitur patet ꝙ opinio p̄dicta est falsa. Ad motiuum suum cuius est vis in hoc. s. ꝙ in homine non possunt poni plures forme: patet ꝙ nichil valet.

¶ Contra secūdam opinionem de il- ꝯ.2.opi.
lo modo quantitatiuo que est ficta arguo primo sic ꝙ modus ille sit impossibilis. qꝛ ille modus est derelictus a quātitate sicut dicunt. sed impossibile est ꝙ a quātitate vel ab aliquo accidēte derelinquatur aliquid consubstātiale subiecto. quia sicut subiectum prius est accidente. ita ⁊ omni derelicto ex accidēte. et sicut omne accidens posterius est substantia subiecti et quolibet cōsubstantiali: ita quodlibet derelictū ex accidēte est posterius quolibet consubstantiali ipsi subiecto. ꝫ ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. aut ille modus est substantia: aut accidēs. non potest dici accidens ꝑ se. quia includitur in ꝑ se termino cōuersionis. Similiter etiā consubstantialis est materie. nō sic ali qd̄ accidēs. Non pōt dici etiā substātia. qꝛ vel est materia vel forma vel cōpositū. nō pōt dici nouuȝ cōpositū substātiale ptȝ. nec forma substātialis. qꝛ dicis ꝙ nulla forma substātialis īcludit̄ in ꝑ se ter

mino cõuersionis. Similiter etiã quia tunc essent plures forme substãtiales in xp̃o. Similiter etiã quia nõ esset cõsubstãtialis materie. qꝛ nulla forã substantialis est materie cõsubstãtialis. nec materia potest dici. qꝛ nõ noua ⁊ alia materia tũc enim quantitas crearet materiam derelinquẽdo ip̃am. nec p̃cedẽs materiam in rõne subiecti: sicut ꝓbatum est supra. Similiter etiam si est ip̃a materia: ita fit cõuersio tantum in materiam purã: quando fit in modum illũ: sicut sine modo illo: vel multiplicantur verba sine fructu. Si dicas ꝙ nec sit materia nec forma: nec cõpositũ: nec accidens. sequitur ꝙ est nihil. ¶ Tertio sic. Sicut alie forme nihil derelinquũt aliud a se in suis materijs: ita nec quantitas vt videtur. sed alie nõ derelinquunt aliquid tale: puta albedo modum quãtitatiuum ⁊ hm̃oi. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic quero a te an ille modus sit foraliter extensio ip̃a habẽs partem extra ꝑtem: vel nõ si nõ / tunc per ip̃m nihil extenditur: nec habet ptẽ extra partẽ: ⁊ ita nõ materia. si sic: sequitur ꝙ est accidẽs: ⁊ nõ nisi quãtitas. igitur quãtitas derelinquitur a quantitate in infinitum. Similiter etiã sequitur ꝙ nõ includitur in per se termino cõuersionis contra te. ¶ Quinto sic. Aut illud corpus qḋ ponis ꝑ se terminum ꝯuersionis est corpus mathematicum: aut naturale. si mathematicũ: includit quantitatem ꝯtra te. si naturale: includit aliquã formaꝫ naturalem. Aut ergo substãtialem: ⁊ cũ illa nõ sit aĩa: oportet ꝙ sit alia forã substantialis. ⁊ habemꝰ ꝓpositum cõtra te. aut accidentalẽ quod est cõtra te. qꝛ nullnm accidens includitur in per se termĩo cõuersionis. Tunc enim eẽt trãsaccidẽtatio. ⁊ hoc etiam tu ponis. ¶ Sexto sic. Non minus sunt efficacia verba sup̃ corpus: ꝙ̃ super sanguinem: sed ꝑ se terminus cõuersionis vini est sanguis cõpositũ ex materia ⁊ forma substantiali. Nec habet ibi locum nec apparentiã fictio talis modi: per quã materia dicatur sanguis. igitur etiã sic de corpore.

¶ Septimo sic. quãdo dicit xp̃s: hoc est corpꝰ. planum est ꝙ corpus qḋ ponitur ibi: significat veram carnem xp̃i: sicut dicit ip̃e xp̃s. Caro mea vere est cibus: ⁊ sanguis meus vere est potus. Et de isto sacramento dicit Jo. vi. Nisi manducaueritis carnẽ ⁊c. sed fictio est dicere ꝙ aliq̇d sit caro per vnũ talem modum quãtitatiuũ vt p̃ꝫ. sed oꝫ dicere ꝙ per aliquã veram formaꝫ. ergo ⁊c. ¶ Cõtra illũ modũ etiam arguit̃. qꝛ si per ip̃m oꝫ materiã disponi ⁊ extendi vel habere partem extra partem: sequitur ꝙ ille modus sit prior quãtitate. ⁊ sic non derelinquitur ex quãtitate. ¶ Ulteriꝰ sequitur ꝙ vt ille modus est quãtitas vel aliquid: puta materia extensa seu hñs partẽ extra ptẽ: ⁊ nõ per quãtitatẽm qḋ est contradictio. Sicut ꝙ aliquid sit album nõ per albedinem. ¶ Ulterius ꝙ oportet omne subiectum pari ratione disponi per vnum talẽ moduꝫ ad quãlibet formã. vlterius ꝙ duo corpora sunt in eodeꝫ loco naturaliter. scꝫ quantitas ⁊ ille modus. vltra ꝙ ille modus distinguitur ex natura rei a materia ⁊ tamen nõ essentialiter. ⁊ ita ponuntur formalitates cõtra illos qui deffendunt istum modum. Et breuiter totum fictum hoc est cõtra illum moduꝫ.

¶ Preterea etiã quero de materia sub illo modo aut habet parteꝫ sub parte modi: aut nõ. si sic: pari ratione sine illo modo sub quãtitate potest habere partem sub parte: vel oportet ip̃am disponi ꝑ vnũ alium modum ⁊ sic in infinitum. sed est tota simul sub qualibet parte modi: tunc habes difficultateꝫ contra te sicut de materia sub quãtitate imediate. ¶ Ulterius ad istum modũ sequitur ꝙ materia simul ⁊ semel ꝑ naturam possit esse quanta ⁊ habere partem extra partẽ quod est idem semel per modũ illum: ⁊ alio semel per quãtitatem inherẽtem. Si dicas ꝙ modus ille nõ habet partem extra parteꝫ nec dat hoc materie. Tunc materia illa cũ illo modo est indiuisibilis: sicut per seip̃am vel ẽm seip̃aꝫ. Dimitto ergo illum modum.

¶ Contra tertiam opinionẽ arguit̃ in secũdo ⁊ ĩ tertio.

Contrã tertiam opinio.

et iam prius tactũ ẽ ꝙ vera caro xp̃i per se cõtinetur sub sacramento tanꝙ̃ per se terminus conuersionis: ⁊ fuisset ibi si quis cõsecrasset in triduo. sed caro xp̃i ⁊ vere eadem nõ dicit materiam tãtuꝫ cum quãtitate eadeꝫ. Non enim materia cum quãtitate tantum est caro. qꝛ quãtitas non dat sibi esse carnem. nec vnio ad diuinum suppositũ dat sibi eẽ carnem vel eandem carnẽ. qꝛ tunc esse vnituꝫ diuino supposito esset caro. ⁊ sic aĩa esset caro vel aliã carnem. sed per aliquã formam substãtialem est caro. ⁊ quia eadem caro oportet ꝙ eadem forma manente in xp̃o viuo ⁊ mortuo ⁊ hoc nõ per animam patet igitur per aliam que vere icluditur in per se termino conuersionis sicut patet. Nec valet ꝙ illa materia vnitur eidem supposito verbi: cui prius. qꝛ pari rõne (sicut dixi alias) si de materia corpis xp̃i generaretur asinus ⁊ assumeretur a verbo: caro asini posset dici caro xp̃i: ⁊ eadem caro quod est manifestum falsum. ⁊ cõtra reuerẽtiam sacramẽti ⁊ veritatem. quare ⁊c. ¶ Secũdo sic. aut quãtitas icluditur per se ⁊ intrinsece in ꝑ se termino cõuersiõis aut nõ. si sic: sequitur ꝙ cõuersio est in accidens. ⁊ ita non est trãssubstãtiatio tãtuꝫ: sed trãsaccidẽtatio cõtra oẽs si nõ igitur in materia tãtum est conuersio. ⁊ sic nõ in corpus. quare ⁊c. ¶ Tertio sic. qꝛ planum est ꝙ materia cum quãtitate non põt dici sanguis sed oportet ꝙ hoc sit per aliquã verã formam substãtialem. ergo cum caro vel corpus non minus sit aliquid perfectum ens. qꝛ ⁊ in carneꝫ cõuertibilis est ip̃e sanguis ẽm viam perfectionis ⁊ tendendo ad perfectionem vt patet. corpus xp̃i et caro que oportet per se eẽ terminum huius cõuersionis: nõ dicũt tantum materiam: nec tantũ materiam ⁊ quãtitatem. imo nec caro includit quãtitatem. Est enim substãtia nõ includẽs accidẽs: vt pꝫ oportet ꝙ includat aliquã formam substãtialem: que maneat eadem in materia xp̃o mortuo ⁊ viuo. Et non valet aliquid contra hoc vnio ad verbum: sicut dictum est supra. sicut nec vnio asini vel alterius hominis ad verbum. quare ⁊c. ¶ Quarto sic sicut materia non est substãtia per quãtitatem: ita nec corpus pertinens ad genus substãtie. nec sicut totum nec sicut pars per quãtitatem. pꝫ. Nec per vnionem ad aliq̇d extrinsecum. nec per aliquod accidens. sed materia nõ est corpus pars per seip̃am tunc enim esset caro per seip̃am: et os xp̃i: ⁊ sic de alijs. quod est oĩo falsum. opꝫ igitur ponere necessario ꝙ terminus huiꝰ cõuersionis nõ solum includat vel dicat materiam: sed aliquam formam substantialem. nõ animam. ergo aliam. Et dico ꝙ ista

opinio tertia est simpliciter falsa. Et motiuū ei⁹. patet qd̄ est nullum euacuatum.

Ↄ quartū modum. ¶ Contra quartā opinionē etiam potest argui scilicꝫ ꝙ corpus vt hic nō est terminus cōuersionis per se. ¶ Primo sic. per se terminus cōuersionis non est aliquod accidēs. qꝛ ista cōuersio est trāssubstātiatō sed eē hic dicit presentiam corporis xp̄i ad speciē sacramētalē ꝛ illa pn̄tia accidens est: sicut dictum est supra. ergo ꝛc̄. ¶ Secūdo sic. Si corpus xp̄i vt hic pn̄s esset per se terminus: sequeretur ꝙ ex vi cōuersionis corp⁹ xp̄i esset hic pn̄s. sed hoc est falsuꝫ sicut ostensum est supra. ergo ꝛc̄. Item ista conuersio est per se vna. ꝛ per ꝯsequēs habet terminum ꝑ se vnuꝫ. sed corpus xp̄i vt hic pn̄s nō dicit aliquid vnum per se. ergo ꝛc̄. ¶ Ultimo qꝛ corp⁹ xp̄i posset esse hic p̄sens: dato ꝙ nō conuerteretur panis. Sed de ista ratione parum curo. ¶ Ad motiuum vero huius opinionis supius est solutum ꝙ nō oꝫ noue conuersionis esse terminum nouū: sed in hoc differt cōuersio ab actionibus vel quasi mutatiōibus ꝓductiuis: ꝙ per se terminus eius pōt preexistere. nec ip̄a noua est necessario quantum ad illud quod dicitur: qn̄ dicitur aliquid de nouo conuerti: licet bene sit noua q̄tum ad illud quod cōnotat ꝓ illo instāti scilicet pro desitione essendi termini cōuersi. Hec de secūdo articulo.

opi. doc. circa qō. ¶ Quantum ad tertium articulum igitur questionis dico primo sicut dixi in secūdo: ꝙ corpus xp̄i pars humanitatis eius distincta cōtra aīam includit materiam ꝛ formam: ꝛ dicit totum compositum ex materia ꝛ forma substantiali mixtionis: qua ē aliquid formaliter caro ꝛ os. Et illud totum est imediatum perfectibile ab aīa: ita ꝙ ex ip̄o corpore ꝛ aīa constituitur tota humanitas vel totus homo vnus per se. Et sic in hoīe quolibet sunt plures forē substantiales saltē due. imo etiam in quolibꝫ viuo: Et ista ꝓbaui in secundo ꝛ per rationes: ꝛ per Aristotelem: ꝛ per fidem ꝛ auctoritates sanctorum. ¶ Secūdo dico ꝙ aīa separata in morte xp̄i ꝛ in illo triduo remansit idē corpus suum compositum ex materia ꝛ illa forma mixtionis: sicut ꝛ manet in quolibet homine idem corpus verum numero: ꝛ eadeꝫ vera caro: ꝛ os que prius. Sicut ꝓbaui de xp̄o in secūdo ꝛ in tertio. s. ꝙ corpus xp̄i ꝛ vera caro sua fuit idem viuū ꝛ mortuum: caro viua ꝛ mortua in sepulchro per eandeꝫ formam substātialem per quam ꝛ prius cum esset viua per plures auctoritates. ¶ Tertio dico ꝙ si i triduo fuisset eucharistia cōsecrata: ibi fuisset sub specie sacramentali per se terminus cōuersionis: licet non ex vi cōuersionis. Et verum corpus xp̄i: sm̄ illud verbum xp̄i: hoc est corpus meū. Et similiter sub specie vini verus sanguis xp̄i. et tamē nō fuisset aīa. qꝛ erat separata a corpore. ꝛ non fuisset ibi vera caro xp̄i: nec verum corpus xp̄i: nisi per aliquam formam substātialem: sicut etiam de sanguine. nec eadem: nisi per eandem formam que prius ꝛ nihil aliud fuisset ibi per se: nec accidens nec hmōi sed per concomitantiam. Sicut vsqꝫ hodie tenuerunt omnes doctores. Et ideo concludo ꝙ per se terminus ꝯuersionis panis huius ꝛ precisus ē substantia corporis xp̄i ꝛ cōuersionis vini est sanguis xp̄i substantia sanguinis eius. Et corpus illud dicit per se compositum ex materia ꝛ forma mixtionis. Quod aūt substātia corporis xp̄i sit per se terminus talis cōuersionis: ptꝫ satis ex predictis. qꝛ non pōt esse aliquid aliud: nec aliquid aliud in ip̄o includi. Per se enim terminus aut esset cōpositūꝫ ex anima ꝛ corpore: quod est superius improbatū: aut aīa tantum: quod est falsum. aut materia cum illo modo siue cum aliquo accidente: siue forma aliqua substātiali: vel cū aliqua noua forma substātiali non pertinente ad xp̄m. qd̄ est etiam ip̄robatū totum. aut corpus xp̄i vt hic quod est improbatum. Et ita relinquitur ꝙ soluꝫ corpus xp̄i sic compositum ex materia ꝛ forma mixti pertinēte intrinsece ad xp̄m: ꝛ alia ab aīa sit per se precisus termin⁹ talis conuersionis panis sicut sanguis cōuersionis vini. Hec de tertio articulo principali.

Ad rōes p̄ncipa. ¶ Ad primum principale argumentum dico ꝙ non opꝫ noue ꝯuersionis eē nouum terminum: sicut apparet ex p̄dictis. Quando dicis ꝙ est transitus a cōtradictorio in cōtradictorium. dico ꝙ per se non est verū: sed a positiuo i positiuum vel etiam illud positiuuꝫ quod est termin⁹ ad quem: non oportet esse nouum. verum est tamē ꝙ oportet ꝙ terminus a quo desinat esse de nouo: sicut dictum est supra. ¶ Ad secūdum dico ꝙ corpus xp̄i quod est terminus cōuersionis vnius includit materiam ꝛ formam. que non est anima: sꝫ aliā formam mixtionis sicut dictum est supra. ꝛ eandeꝫ existentem simul cum anima in christo viuo vel viuente. Et dico ꝙ in quolibet homine sunt plures forme. Quādo dicis: vni⁹ rei vnicū est esse. dixi ꝙ verum est ꝙ si est vna res per se vnum est eē eius ꝑ se. Sed dico vltra sicut dixi in secūdo: ꝙ plures forme possunt cōcurrere ad vnum esse per se: nec ē aliquod incōueniens de pluribus formis ordinatis: quarum vna non est specifica: sed potest constituere vnum subiectum receptiuum alterius forē complete ꝛ per se in potētia ad ip̄am que est specifica. ¶ Ad tertium dico ꝙ non oportet ꝙ terminus ad quem accipiat nouum esse sicut dictum est in ꝓbatione ad primū argumentū q̄ debuit poni ad istud ꝛ tūc dico ꝙ etiā sicut tangebatur ibi: cōuersio nō est ꝓpria mutatio. nec est transitus a cōtradictorio in contradictoriū: sed a positiuo in positiuū. iō ꝛc̄.

¶ Distinctionis duodecime.
Questio prima.

Circa distinctiōeꝫ. xij. quero primo vtrum accidens possit esse in sacramēto isto sine subiecto. ¶ Videtur ꝙ non. Substātia creata corporea non potest esse sine quātitate que est accidens vt patet. qꝛ nō est corporea nisi per quantitatem. Nec potest esse sine ratione ad deuꝫ saltem. Relatio aūt est accidens. ꝛ sic de huiusmōi. Similiter substātia cōposita nō pōt esse sine vniōe materie ꝛ forme adinuicem. ꝛ tamen illa est accidens sicut dictum est in secūdo libro. ergo multo fortius accidētia nō pn̄t esse sine subiecto vel substantia. Magis enim dependet accidēs a substantia q̄ ecōuerso vt ptꝫ. quia substantia est prior natura accidēte. 7. methaphi. ꝛ posterius eēntiali- 7. meth.

5.metha. esse non pōt sine priori. 5. metaphisice. ca. de pori. ¶ Secundo sic qua ratione est possibile vnū accidens esse sine subiecto in hoc sacramento: pari ratione ⁊ oīa: vt videtur. sed impossibile est de omnibus ꝙ sint sine subiecto: vt de qualitate vel ratione vt videtur. igitur de quocūq; est impossibile vt videtur. ¶ Tertio sic. album solam qualitatē significat in predicamētis. ⁊ sic albedo ⁊ albū idem significant. ⁊ pari rōne quātitas ⁊ q̄tum. sed īpossibile est quātum esse: nisi sit aliquod subiectum cui quantitas cōueniat vel inhereat. ergo etiā quātitatem. similiter de aliis accidētibus.

¶ Contra patet ꝑ auctoritates quas posuit magister in p̄nti distinctiōe ⁊ in precedēti etiam q̄tum ad aliquas. Et probatur ꝙ ita sit de facto. Nam substātia panis cōuertitur ⁊ nō manet: sicut dictum est supra. spēs tamē accidentales vel sacramētales manēt. ⁊ tamen non informant aliquod aliud subiectū. ergo accidētia vel saltem aliquod accidens puta quantitas est ibi sine subiecto.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo īquirā vtrū quelibet substātia possit eē sine ꝓprio accidente vel separari ab ipō. ¶ Scdo inquiram vtrū omne accidens possit eē sine subiecto vel separari ab ipō. ¶ Tertio dato ꝙ sic inquiram: vtrum de facto oīa accidentia in eucharistia sint sine subiecto vel sint separata a subiecto. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Nota de accidēte ¶ Quantum ad primū articulum premitto ꝙ accidēs est nomē concretum. et significat aliquā formā: puta accidentalitatem vt ita loquar: vel inherentiam sicut suum principale significatum quēadmodū albū est ꝯcretum: ⁊ significat albedinem suo modo in predicamētis. Et sicut album significat in concretiōe ad aliquid: quod denominatur per formam illam significatam. s. in concretione ad subiectum qd denominatur album ita etiā accidens significat in cōcretione ad aliqd quod denominatur tale per inherentiam vel accidentalitatem. ⁊ dicitur accidens vel inherens. Et illud tale sic denomiatum aliquādo est aliqua entitas ⁊ natura positiua absoluta: sicut quantitas vel qualitas que dicunt accidentia. Aliquando vero dicitur ꝙ est entitas respectiua: ⁊ essentialiter ad aliquid vel ad aliud: sicut relatio ⁊ alia de sex predicamētis vltimis. ¶ Secūdo premitto ꝙ ista accidentalitas vel inherentia accidētis ad subiectum quā principaliter importat: ⁊ significat nomen accidentis. cum sit aliquid positiuū reale: nec sit nihil vel negatio vt patet. q2 tūc nomē accidentis significaret principaliter negationem vel nihil. Similiter vltra cū non sit aliquid a se: sed ad aliud nec possit accipi q̄tum ad id quod est: nisi cōcepto alio puta subiecto accidentis q2 est habitudo accidentis ad subiectum. pz ꝙ non potest esse nisi accidens receptiuum: seu aliquis respectus realis accidentis ad subiectum ipm. Sed differenter accidētis absoluti ⁊ respectui. Nam accidentis absoluti vt quātitatis vel hmōi inherentia non pertinet ad proprium genus vel predicamētum: nec est sibi cō substantialis vel coeētialis. sed pertinet ad aliud genus: quod est respectiuum: nō aūt absolutū. Et

Inherentia accñtis ad subiectū. ⁊c.

illa inherentia respicit accidēs absolutum pro subiecto īmediato: cui formaliter iest. Alioquin nō diceretur accidens absolutum formaliter inherens per eam. Et puto ꝙ talis habitudo vel inherentia accidentis absoluti ad subiectum sit habitudo de predicamento habitus. Est enim aliquo modo derelicta ex adiacentia accidentis ad subiectum: vel est ipamet adiacentia talis. nec est inconueniēs ꝙ vnum accidens alterius generis denominet accidens absolutum. Dicitur enim q̄titas equalis alteri equalitate que est accidēs de alio predicamento a predicamēto quantitatis vt pz. q2 de ꝑdicamento relationis. Si dicas ꝙ inherentia inuenit in nouem generibus accidētium. ergo nō est in determinato genere. dico ꝙ assumpta est falsa de inherentia accidētis absoluti vel etiam respectiui. sz bene verum est ꝙ inherentia in suo cōmuni ⁊ trāscendēti non determinatur ad aliquod vnum gen9: sicut nec accidens. ¶ Ex quo patet ꝙ talis inherētia respectus intrinsecus est: sicut ⁊ totum predicamentum habitus. ⁊ ita nō necessario ponitur posito fundamēto. s. accidente absoluto: ⁊ termino puta subiecto. Nec esset aliquod miraculum: si a principio accidentis ⁊ subiecti minime poneretur. Secus est autem de inherentia accidentis respectiui. nam illa inheretia nō est alterius generis ab ipso: sed est sibi coessentialis: ne sit processus in infinitū in accidentibus vel inherentiis. ita ꝙ suo mō accidentibus respectiuis ita sunt coessentiales inherētie ipozum ad subiecta īmediata saltem ⁊ ꝓxima: sicut respectus vestigialis creature ad deum: vt dictum est in primo. Si enim esset respectus inherētie aliud accidens ab ipa relatione vel respectu inherentie oporteret ꝙ illa inherentia cum sit accidens: alia inherentia inhereret. ⁊ sic in infinitum. Respectus tamen ipe ad terminum et inherentia ipa ad subiectum in ipō accidēte respectiuo distinguntur ex natura rei sicut patz. nā formaliter sunt ad diuersa extrema. impossibile est autem ꝙ eodez respectu formaliter ex natura rei aliquid referat ad diuersa extrema in q̄bus est alia ⁊ alia ratio terminandi respectum: quare ⁊c. Nec est incōueniēs respectum sic fundari in respectu: sicut nec est incōueniēs ꝙ relatio fundet respectum vestigialem ad deum terminantem: sicut ⁊ quelibet creatura. Qd autem inherentia accidētis ad subiectū dicat aliquem respectum realem positiuum potest probari vniformiter: sicut probatuz est suo modo respectu vnionis forme ad materiam in secūdo. distinctiōe xii. in questione de partibus ⁊ toto q̄ est quarta.

¶ His premissis que sunt vtilia non solum ad presentem articulum: sed etiam ad sequentem. ⁊ ad tertiuz videretur alicui ꝙ substātia aliqua nō potest eē sine omni accidente suo: sed oportet necessario ꝙ hēat aliqua accidentia. Et oppositum implicat cōtradictionem. ¶ Primo sic impossibile est subiectuz esse sine ꝓpria passione. q2 conclusio demonstratōnis i qua predicatur passio de subiecto: est necessaria ⁊ falsificari non potest. patet primo posteriorū. Alioquin contingeret sciētiam eē ignorantiaz vel nescientiam: cōtra philosophum. 7. methaphisice. sed substātie habēt accidētia pro propriis passiōibus. Nam ſm Porphirium passio manat de genere accidētis. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic ipossibile est

Quelibz subā an possit eē sine ꝓpo accñte. 1. opinio.

esse hominem vel aliquod aīatum sine sua quātitate. qꝛ aīa est actus corporis phisici organici: potentia vitam habētis. sed organicum necessario īportat quātitatem. ⁊ quātitas est dispositio que est rō recipiendi. cū ergo quātitas sit accidens: sequitur ꝙ substātia nō potest eē sine quolibet accidente.
¶ Tertio sic. impossibile est esse materiam sine forma. qꝛ materia est pura potētia. sꝫ forma nō potest esse ī materia sine quātitate. Quia nec spūalis. ptꝫ de anima. nec corporalis. multominus. ergo ⁊c.
¶ Quarto sic. impossibile est eē aliquid vnum numero extra intellectum sine illo quod est rō formalis essendi vnum numero. sicut īpossibile est esse album sine albedine. sed aliquod accidēs est per qꝺ substantia corporea est vna numero. s. ꝙ̃titas. ergo ⁊c. quātitas enim est principium indiuiduationis
¶ Quinto sic. Substātia materialis nō pōt eē nisi naturalis ⁊ phisica. sed planum est ꝙ nō est naturalis nec phisica: nisi per qualitates ⁊ formas naturales. ergo ⁊c. ¶ Sexto sic. Celum est substantia quedam habēs quātitatem ꝓ accidente. sed celum non potest denudari sua quantitate. ergo ⁊c.

Opi. doctoris. ¶ Sed predictis non obstantibus videtur mihi dicendū primo ꝙ virtute diuina absolute loquendo possibile est oēm substantiam esse sine suo accidente quocunqꝫ siue absoluto siue respectiuo. ita ꝙ maneret sola substātia in re ⁊ in effectu: ⁊ nullum accidens eius maneret oīno. ¶ Hoc probo sic primo. quod est prius alio tempore vel duratione: non implicat cōtradictionem poni ⁊ eē vel manere sine illo. patꝫ
7. meth. sed substātia respectu accidentis sui est hmōi. vij. metaphi. ergo ⁊c. vnde ⁊ ꝓ tando puto verificari dictum aristotelis. quia licet de facto ⁊ in actu substantia nō semper sit prior duratione vel tempore suo accidente: tñ ꝙ̃tum est ex parte ⁊ ratione substantie non repugnat: nec implicat hoc cōtradictōnem. ¶ Secūdo sic. illꝺ quod est prius natura eēntialiter distinctum ab alio: potest esse in re ⁊ in effectu sine illo. qꝛ illud in nullo dependet ab eo in eē: nec ī manere. sed substātia prior est natura suo accidente: ⁊ distincta eēntialiter ab eo. patet qꝛ sunt diuersorum generum ⁊ predicamentorum: quorꝫ essentie sunt impermixte: primo posteriorum ⁊c. ¶ Tertio sic. sine illo quod adest ⁊ abest preť subiecti corruptionem pōt eē ⁊ poni subiectum in re et in effectu sine implicatione cōtradictionis. sed accidens est huiusmodi. per porphiriū ⁊ philosophū primo thopicorum. qꝛ accidens est quod contigit eidem inesse ⁊ non inesse. Nec per hoc distinguitur ꝓprium ab accidēte ꝯmuni sicut dictum est in scꝺo distinctione. xij. Si tamen ponatur aliqꝺ accidens positiuum essentialiter distinctum esse propriū vel ꝓpria passione alicuius. ¶ Quarto sic. deus qui ē prima causa: potest facere omnem effectum absolutum sine eo: quod nullo modo habet rationem causalitatis vel cause respectu illius qꝛ etiam loquendo de causis extrinsecis: pōt facere effectum sine illis. sed accidens alicuius substantie nullam habet causalitatem super ipām. quia causa est prior natura. sed substantia prior est accidente. ergo ⁊c.
resolutio ¶ Dico igitur: ꝙ virtute diuīa pōt substātia creata carere omni suo accidente quodcūqꝫ sit illud: et manere in esse ⁊ in re cōseruata a deo. ¶ Scꝺo tamen dico. ꝙ hoc nō est possibile virtute data. quia vel sunt aliqua inseparabilia respectu eius ⁊ ad ꝗ naturali necessitate determinatur substātia respectu agentis naturalis: ⁊ presupponitur sue actioni vel agens naturale nō potest aliqua accidētia corrumpere: nisi inducendo alia: sicut fit per motum. quare ⁊ cetera.

¶ Ad primum aliorum de ꝓpria passiōe dico breuiter: ꝙ nullum accidens est ꝓpria passio substantie ꝭm inherētiam actualem siue existentiam. ⁊ ita subiectum vel substantia potest actu existere sine propria passione. qꝛ accidens nō est ꝓpria passio: vt inheret actualiter: sed aptitudialiter Et sic semper ꝓpria passio cōuenit subiecto: licet accidēs actualiter nō existat existente subiecto. Vel si propria passio sit aliquod accidens actu inexistēs. Dico ꝙ subiectum potest eē sine ꝓpria passione valde bene. sicut ꝓbatum ē supra: ꝙ substantia pōt eē sine quocūqꝫ accidente suo. Quādo dicis: ꝙ tūc cōclusio demonstrationis posset falsificari dico ꝙ nō pōt falsificari. qꝛ p̄dicatio eius vel demōstratio nō est de actuali inherentia predicati ad subiectū: sed aptitudinali inherētia vel potētia. ⁊ ideo non falsificaretur. quare ⁊c. Exēplum patet in mathematicis. Quādo eñ demonstratur triangulus habere tres equales duobus rectis. Dico ꝙ nō demōstratur equalitas actualis trium angulorum ipsiꝰ triāguli ad duos rectos. Posset eñ deus facere ⁊ cōseruare triangulum seu angulos triāguli: dato ꝙ non esset aliquis angulus rectus ⁊ ita per ꝯñs nulla equalitas actualis. sed demonstratur equalis in aptitudine vel nō repugnantia necessaria. et quia istud semper cōuenit triangulo ⁊ necesse est: ꝙ sibi cōueniat: ꝙ̃diu manet: ideo ⁊c. Si dicas: ꝙ ꝑ hoc distinguitur accidēs ꝓprium a cōmuni: per hoc ꝙ semper inest ⁊ in actu: ꝙ̃diu subiectum est. Dico ꝙ non est verꝫ: sed magis per hoc: ꝙ soli speciei vel nature subiecti conuenit ⁊ omni tali. non tñ oportet ꝙ semper in actu: sed sufficit ꝙ aptitudie. Ita ꝙ illa tria integrant rationeꝫ ꝓprie passionis creature. ꝙ scꝫ cōueniat possibiliter subiecto vel nō repugnanter. ⁊ hoc stat siue inhereat vel conueniat actu. ¶ Ad ꝭm dico: ꝙ totus homo ꝑ se nō est subiectum quantitatis. quia anima nullo modo ē subiectum quantitatis nec diuisibilis etiam siue per se siue per accidēs: sed p̄supponitur quantitas hominis ipi anime: sicut ⁊ corpus phisicum ⁊ organicū. In alijs auteꝫ aīatis bñ verum ē: ꝙ etiam p̄supponitur anime. Et anima ipā non per se extenditur: sicut per se subiectum vel pars subiecti ipsius quātitatis: sed per accidens magis corpus vero aīatū pars vel materia ipā est subiectum per se ipsiꝰ quātitatis ī animato. Et ita aliter videretur: ꝙ quātitas sit prius naturaliter ꝙ̃ totum animatum: ē tamen posterior naturaliter corpore ipō vel materia ⁊ per cōsequens ꝙ licet totum animatuꝫ nō possit esse sine quātitate: qꝛ est actus corporis organici ⁊ non posset informare corpus vel materiā nisi quātam. tamen materia ipā vel corpus illud est substātialiter prius natura ipā quātitate: ⁊ per se primū subiectum eius: posset eē sine quātitate. ideo ⁊c. Quicquid sit de hoc videtur michi posse dici: ꝙ tā homo ꝙ̃ quelibet substantia posset eē sine qualibꝫ quantitate siue totius siue partis. Quādo dicis ꝙ anima est actus corꝑis organici: ⁊ ꝙ quantitas est

Ar argumēta p'i me opi.

sibi ratio eēndi organicū: ꝛ recipiendi aīam. Dico ꝙ organicum potest accipi vel substantialiter vel quātitatiue. primo mō corpus est organicū habēs carnem ꝛ ossa: que sunt partes eius ꝛ substātie quedam ex seipso substātialiter ꝛ nō per quātitatē nec per aliquod accidēs. Et dico: ꝙ ipṁmet corp⁹ per suam substantiam natū est recipere: vel recipit animam. Nec quātitas est sibi rō recipiendi animam: cum sit accidēs. Nam ex rōne recipiendi formam substātialē ꝛ ipā debet fieri vnum ꝑ se. nō sic autē ex accidente ꝛ substātia fit vnū ꝑ se. similiter etiā ratio recipiēdi substātiam est potētia substātialis: ꝛ ita nō est accidens. Et tunc dico: ꝙ posset de⁹ facere: ꝙ aīa informaret corpus nō q̄ntū: organicum tamē: sic ꝙ cōstitutū ex partibus substātialib⁹ que sunt caro ꝛ ossa ꝛ hmōi. quare ꝛc. Unde isto modo accipiēdum est organicū in diffinitione anime: nō pro organico quod est eē extensum habēs partem extra partē. q: quātitas per se non pertinet ad substantiam. nec per ꝯsequēs ad ꝑ se susceptiuum aīe: que est forma subālis. verum est tamē: ꝙ agens naturale nō posset facere formam ī materia nisi quāta prius ꝛ dispositiua ꝑ accidentia. ꝛ hoc ex limitatione ꝛ determinatione sui modi agēdi. ꝛ q̄ntū ad hoc corpus oportet ꝑexistere organicum ꝛ q̄ntum in alijs aīatis: anteq̄ educatur forma eorum: si tamen ab ipis educatur: quod non puto. si vero non educatur: sed a deo sit: adhuc dico: ꝙ ꝫm ordinationem diuinam oportet: ꝙ pri⁹ natura corpus ita sit dispositum ꝛ q̄ntum per accidētia: anteq̄ aīa eorū educatur. ꝛ etiā corpus hoīs anteq̄ aīa creetur. licet absolute loquēdo posset hoc facere deus: nulla quātitate posita in materia vel in corpore. ¶ Ad tertium dico: ꝙ materia potest eē in re ꝛ in effectu sine forma: sicut ꝓbaui in secūdo. ꝛ dato ꝙ nō: adhuc posset esse forma siue spūalis siue corporalis ī materia sine quātitate. Tu dicis ꝙ materia nec forma est corporalis nisi per quātitatem. Dico ꝙ accipiendo eē corporeum ꝓ habere ꝑtem extra ꝑtem quantitatiue: sic nihil est corporeum vel corporale nisi per quātitatem sed accipiēdo eē corporeum de genere substātie: siue corpus dicat totum siue partem. Dico: ꝙ aliquid potest esse: ꝛ est corporeū vel corporale nō ꝑ quātitatem: sed ꝑ hoc ꝙ habet partes hōgeneas: sibi intrinsecas: quibus est extēdibile per quantitatē supueniētem. ꝛ partes ille sunt substantie: sicut ꝛ totum. ꝛ tales partes non habet substantia spūalis ꝛ incorporea: puta angelus vel anima. Et ideo nec sunt extendibiles per se nec ꝑ accidens. ¶ Ad quartum dico: ꝙ quātitas nō est principium indiuiduationis substātie: sic ꝙ ꝑ quātitatem sit ipā substātia formaliter īdiuidua ꝛ hoc aliquid: sicut ꝓbaui in secūdo. iō ꝛc. ¶ Ad quintū de substantia naturali vel phisica. Dico ꝙ substantia vel habet esse naturale seu phisicum ꝑ accidentia solum sicut imaginatur argumētū. ꝛ sic potest esse. substātia gn̄abilis vel corruptibilis sine hoc: ꝙ actu sit phisica ꝛ naturalis: sicut p̄t eē sine talib⁹ accidētib⁹ in actu: licet nō sine aptitudine ad ipā. Sꝫ non puto illud esse verum. Nō eñ solum forma accidentalis est natura: sed etiā forma subālis: ꝛ etiā materia ipsa. Et ita diuiditur eē phisicum in esse substātiale ꝛ accidētale. Et tunc dico: ꝙ substātia talis esset substātialiter phisica: non tamē accidentaliter per accidentia illa. nec est hoc incōueniens.

¶ Ad vltimum dico: ꝙ absolute loquēdo de⁹ posset conseruare substātiam celi ꝛ separe quātitatē eius ab eo cōseruando vtrūq̄ vel corrumpere quātitatem celi. Quādo dicitur est īmutabile ꝫm quātitatem: sicut inaugmentabile ꝛ ingenerabile ꝛ incorruptibile. Dico ꝙ verum est ab agente naturali ꝛ creato. sed dico: ꝙ a deo posset sua quātitas ab eo separi: ꝛ postea sibi reddi. ꝛ ita mutaret̄ ad quātitatem. Et maior quātitas etiam posset dari sibi: ꝛ sic augmētari ꝫm quātitatem. Sed si in celo non sit materia: sed sit pura forma subsistēs: sicut dixi ī secūdo: tunc dico: ꝙ nullo mō est generabile a quocunq̄ agente nec corruptibile: sed ꝑ solam creationem habetur non de aliquo: ꝛ ꝑ solam anihilationem posse desinere esse: eoipo ꝙ materiam nō habꝫ talis forma: nisi cum hoc ꝑ diuisionem suarū partium: quas posset deus abinuicem diuidere. Si vero poneretur in ipo materia. Dico ꝙ nō video precipue si esset eiusdem rōnis cum materia istorū inferiorum: quin eēt generabile ꝛ corruptibile virtute alicuius agentis: saltem ab ipo deo quicquid sit de agēte naturali. Hec de p̄io articulo ꝑncipali.

¶ Quantum ad secundū articulum

¶ Quantum ad secundū articulum videtur opinio omnium philosophorum: ꝙ nullum a accidēs quodcūq̄ sit illud: sepabile est a subiecto vel a substātia. ¶ Et ad hoc adducūtur alique rationes. Prima est ista. Illud quod nullū eē habet ꝫm se: nec est ens nisi q: entis: non pōt separari ab illo ente. q: nihil potest esse formaliter ꝑ aliquid sepatum ab ipo. sed accidētia sunt entia q: entis: id est substantie vel subiecti. septimo methaphisice. Et quarto metha. dicit philosoph⁹ ꝙ ens analogice dicitur de substātia ꝛ accidente suo modo: sicut sanū de aīali ꝛ vrina. vrina vero ꝫm se nichil habet formaliter sanitatis: sed tantū dicitur sana denominatione extrinseca a sanitate aīalis. Silr̄ etiam. 7. metha. dicit ꝙ queādmodum non scibile est scibile equiuoce: et medicinale opus. et vas: ita ista scilicet qualitas ꝛ quātitas dicuntur entia. Et ita non entitate ꝓpria ꝛ intrinsecā: sed subiecti tantum. igitur nec accidēs secūdum se habet aliquid entitatis: sed tantum ratione subiecti. Unde ꝛ philosophus. 7. metaphi. dicit. ꝙ nihil horum scilicet accidentium ꝫm se est aptum natū nec possibile separi a substantia. ¶ Secūda ratio. illd quod ꝑ suam essentiam inheret subiecto: nō potest separari a subiecto vel eē sine ipo: sicut nec eē sine sua eēntia. sed accidens ꝑ suam essentiam ꝛ ex sua diffinitione inheret subiecto. quia in diffinitione eius ponitur subiectum: ꝛ impossibile est ipsum aliter perfecte intelligi. 7. metha. ꝓbatur hoc. quia aut per suam eēntiam aut per aliquid superadditum si primo modo hēbetur ꝓpositū. si secūdo modo quero de illo addito ꝛ nō potest eē nisi accidēs vt pꝫ. ꝛ tūc de illo q̄ritur. Aut ꝑ suā eēntiā inheret ꝛ pari ratione fuit standum in primo. Aut per aliquid additum. ꝛ est processus in īfinitum. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. Aut inherentia est idem quod accidens inherēs: aut ē ꝓpria passio ei⁹ sed si est idem cū accidente inherēte: impossibile est eē accidens: qd inhereat subiecto. Si propria passio: adhuc sequitur idem quia subiectum non potest eē sine propria passione. igitur accidēs eē non potest sine inherentia. ¶ Quarto sic. sicut substantie conuenit per se

Accidēs oē an possit eē sine subiecto.

1. opinio.

7. meth.

4. meth.

7. meth.

7. meth.

7. meth.

esse:ita accidenti cõuenit inherere subiecto: vel in
esse. sed impossibile est: ꝙ substãtia ꝙ̃ per se ẽ in ge
nere substantie: alteri inhereat: ⁊ non sit ꝑ se subsi=
stẽs. ergo impossibile ẽ: ꝙ accidẽs non inhereat: et
sit ꝑ se. ⁊ ꝑ consequẽs: ꝙ sit sine subiecto. ¶ Quin
to sic. illud quod essentialius respicit subiectuꝫ ꝙ̃
creatura deũ: nõ põt eẽ sine subiecto: sicut nec crea
tura sine deo. sꝫ accidẽs eẽntialiꝰ respicit subiectũ
ꝙ̃ creatura deũ qꝛ subiectũ necessario ponit̃ in dif
finitiõe accidẽtis. nõ aũt deꝰ ĩ diffinitiõ substãtie
create. g ⁊c̃. Si dicas ꝙ subiectũ ponit̃ ĩ diffinitio
ne accidẽtis ꝑ additamẽtum ita etiam ponit̃ vnuꝫ
correlatiuuꝫ in diffinitione alterius. ⁊ tamẽ vnum
non potest esse sine alio. quare ⁊c̃. ¶ Ultimo sic si
aliquod accidens posset separari a substantia: hoc
maxime videretur de quantitate. sed hoc est ĩpossi
bile. Nam secũdum aliquos quantitas ẽ eadẽ eẽn=
tialiter cum substantia corporea ⁊ sunt vna res. ꝙ̃ ẽ
in duobus predicamẽtis ſm duos modos: quoruꝫ
vnus ẽ ꝑ eẽ ⁊ alius est dare partem extra partem.
Idẽ autẽ vel eadem res non potest separari a seip=
so. ergo ⁊ ceterea.

2.opinio ¶ **Alia est positio** theologorum ali=
quorum: ꝙ accidẽ=
tia possunt separari a subiecto: ⁊ separantur a sub=
stantia in hoc sacramẽto. sꝫ hoc ẽ per vnum nouuꝫ
esse: quod confertur accidẽti a deo in ista separatõ
ne. Imaginantur enim: ꝙ esse realiter differat ab
eẽntia: ⁊ ꝙ accidẽtium ꝙ̃diu sunt in subiecto: nul=
lum est esse: nisi eẽ subiecti: sicut allegatum ẽ supra
ſm Aristotelẽ. ⁊ cum separantur: oportet ꝙ neces=
sario habeant aliquod esse. Cum ergo illud non
sit eẽ subiecti: oportꝫ ꝙ sit aliquod nouum eẽ datũ
accidẽti a deo in sua separatiõe: que ẽ aliqua actio
noua circa accidẽs. ⁊ ita dat sibi nouum esse extra
subiectum pro termino. Sicut etiam quando acci=
dens de nouo vnitur subiecto: datur sibi nouum eẽ
in subiecto.

3.opinio. ¶ **Tertij dicunt** ꝙ confertur accidenti
vna noua virtus sup=
naturalis: qua subsistit in se: quando separatur. qꝛ
virtute naturali accidẽs subsistere non posset. quia
ſm illam dependet. nec seipm̃ substentare. ideo re=
quiritur in ip̃o virtus supernaturalis sibi influxa
a deo: qua subsistat. ⁊ ita potest a subiecto separi.

Doctorꝫ opinio. ¶ **Sed quantum** ad presentem arti=
culum videtur mihi
dicendum. primo de accidẽtibus absolutis. Secũ=
do de respectibus vel respectiuis. ¶ De absolutis
dico primo ꝙ omne accidens absolutum quodcũ=
qꝫ sit illud: potest separari a suo subiecto: ⁊ esse sine
illo: ⁊ põt eẽ in re: dato ꝙ non inhereat actualiter
ip̃i subiecto. ⁊ hoc siue subiectum maneat siue non
maneat in re ⁊ in effectu. Absolute dico loquendo
virtute diuina. ¶ Ad hoc adduco rationes. Pri=
ma est ista. Illud est deo possibile: quod nullam im
plicat contradictionem ex terminis. sed nullã im=
plicat ex terminis contradictionẽ: ꝙ accidẽs abso
lutum non inhereat subiecto: siue subiectum sit si=
ue non sit. Nam sicut dictum est supra in principio
primi articuli: inherẽtia accidẽtis absoluti ad sub
iectum est accidẽtalis sibi: ⁊ accidẽtis eius. sꝫ nul=
lam implicat contradictionem: ꝙ subiectum sit si=
ne accidẽte. ergo nõ implicat cõtradictionẽ: ꝙ ac=
cidens sit: dato ꝙ non inhereat. ¶ Secunda ratio
inherẽtia accidẽtis absoluti ad subiectum est res=
pectus quidam extrinsecus adueniens accidẽti et
fundatus in ip̃o. cum enim sit respectus. ⁊ non sit
sibi consubstantialis: oportꝫ ꝙ sit accidẽtalis. sed
non potest eẽ de quarto genere ⁊ ĩtrinsecus: quod
ptꝫ inducẽdo per illos tres modos relatõis de qͥn
to metha. oportꝫ igitur ꝙ sit extrinsecus. sꝫ posito
fundamẽto ⁊ termino: ⁊ multo fortius posito funda
mento ⁊ non posito termino non est necesse respe=
ctum extrinsecum poni: vt patꝫ ex dictis. ergo po
sito subiecto ⁊ accidẽte absoluto non ẽ necesse ĩhe
rentiam talẽ poni. Et multo minus destructo sub=
iecto: imo non posito subiecto impossibile est inhe=
rentiam poni quia respectum sine termino poni est
impossibile. ergo ⁊c̃. ¶ Tertia ratio. deus ponere
vel conseruare potest in re omnem effectum abso=
lutum sine quocũqꝫ alio essentialiter distincto. qꝺ
non est aliquo modo causa eius necessario intrinse
ca: vt ptꝫ. sed subiectum in nullo genere cause ẽ ꝑ
se causa accidẽtis. non enim est materia eiꝰ. nec for
ma. quia accidẽs non est compositum ex materia ⁊
forma. materia autem ⁊ forma cuiuscũqꝫ sunt cau=
se: sunt cause intrinsece: ⁊ omnis causa intrinseca ẽ
efficiens vel finis. Unde accidẽtia non habent ma
teriam ex qua. 8. methaphi. ergo ⁊c̃. Dices ꝙ sub= 8.metha.
iectum est materia in qua: quam non potest deꝰ sup
plere: licet possit supplere causas extrinsecas. dico
ꝙ materia in qua nõ est causa forme: que est in ip̃a:
sed est causa totius compositi ex illa materia ⁊ illa
forma: sicut ꝓbaui in secundo de materia forme.
Alioquin eẽt circulus in causis: ⁊ idem a seip̃o de
penderet ⁊ eẽt prius ⁊ posterius natura seip̃o. Et
ita subiectum non est causa accidentis: licet sit cã
totius compositi per accidens: vel saltem pars.
Unde licꝫ totum compositum ex subiecto ⁊ accidẽ
te non possit eẽ sine subiecto accidẽs tamẽ bene.
¶ Quarta ratio. magis necessaria ⁊ intrinseca et
per se videtur vnio forme materialis ad materiam
cum qua facit vnum ꝑ se: ꝙ̃ accidẽtis absoluti ad
subiectum. sed forma materialis virtute diuina po
test manere ⁊ eẽ sine materia: vel separari ab ea: si
cut materia potest esse sine forma: que tamen ẽ mi=
noris entitatis ꝙ̃ forma. g ⁊c̃. ¶ Sic igitur dico ꝯclusio doctoris
pro conclusione: ꝙ omne accidẽs absolutuꝫ potest
esse sine subiecto. id est dato ꝙ subiectum nõ sit vl
etiam separi ab ip̃o: dato ꝙ subiectum sit. ¶ Se=
cundo dico: ꝙ hoc nõ est ꝑ vnum eẽ nouum sibi da
tum a deo in tali sepatione sicut ponũt illi quorũ
opinio supius tangebatur. ¶ Arguo eñ sic. pͥmo
essentia ⁊ eẽ actualis existẽtie nõ distinguunt̃ eẽn=
tialiter: sed sunt eẽntialiter simpliciter insepabilia
in re. sed accidẽti non datur noua eẽntia in ista se=
paratione. patꝫ. Nam eadẽ eẽntia accidẽtis ꝙ̃ priꝰ
fuit ip̃ius subiecti. ⁊ vniebatur sibi: manet sepata.
patꝫ ⁊ ſm ip̃os. ⁊ ſm veritatem. g nec nouuꝫ eẽ da=
tur accidenti. ¶ Secũdo sic. illud eẽ nouũ datum
accidẽti. aut ẽ substantia aut accidẽs. Nõ põt dici
substãtia. patꝫ. Nec accidẽs. qꝛ sicut pͥmũ accidẽs
seip̃o non existebat: ita nec illud seip̃o existeret. et
ita eẽt ꝓcessus in infinitũ: quod est ĩpossibile. ergo
est nihil. ¶ Tertio sic. magis videret̃ idem eẽ for=
me cum materia vel in materia cum ip̃a materia ꝙ̃
accidentis cum subiecto. sed planum est: ꝙ forme
materialis et materie non est idem esse. probatio.
quia esse materie presupponitur ipsi esse forme. ꝙ̃

habetur per transmutationem. habet igitur propriũ esse vel existere: sicut et propriam essentiam. igitur et accidens ipsum. ita quod illo eodem existere vel esse sibi proprio: quo existebat: quãdo erat in subiecto: modo etiam existit non in subiecto. ¶ Quarto sic. si accidens acquirit vnum nouum esse: quando separatur a subiecto: mutatur a priuatione illius esse ad ipsum esse. sed hoc est falsum. quia nulla mutatio pot assignari: que possit tali mutationi conuenire. Nec enim acquiritur substantia nec quantitas nec qualitas nec vbi et sic de alijs. Et similiter etiam si est mutatio. necessario presupponit accidens mutatum esse et ita habere propium esse. quod est cõtra eos. Aliter potest argui multipliciter cõtra istam fictionẽ: sed non est vis. ¶ Tertio dico: quod quãdo accidens separatur non datur sibi illa virtus supernaturalis: sicut dicũt alij. Immo breuiter nihil nouũ sibi confertur. ¶ Contra enim illam virtutem arguo sic primo. quia illa virtus aut est substantia aut accidens. non pot dici: quod substantia patet. nec quod accidens. quia tunc non plus accidens per illam subsisteret: quam per seipsum: et esset processus in infinitum. ¶ Secũdo. quia accidẽs mutaretur ad talem virtutem: et nõ potest assignari quali mutatione: vt videtur. quia illa virtus nõ videtur qualitas aliqua nec spiritualis nec corporalis. et tamẽ qualitas maxime videretur. et ita in nullo genere esse videtur. et sic nihil. ¶ Tertio sic. quia si talis virtus conferretur accidenti: tunc naturaliter et non miraculose per illam subsisteret. sicut oculus naturaliter videret licet prius existens secus supernaturaliter illumiaretur. cõsequẽs autem est falsum. ergo etc. ¶ Quarto etiam quia substantia nõ potest aliquam talem virtutem recipere per quã ad aliud naturaliter dependeat tanquam ad subiectum. igitur nec accidẽs aliquam per quam per se subsistat sicut substãtia. quẽadmodum videntur illi imaginari. ¶ Quantum igitur ad modum dico: quod accidens habet proprium esse actualis existentie: sicut et propriam essentiam distinctam ab essentia subiecti. Et dico: quod accidens separare a subiecto nihil aliud est: quam corrũpere vel anihilare inherentiam quam habet ad subiectum: siue maneat subiectum in re et in effectu siue non quia vtroque modo est possibile. Et quod per istã separationem nihil acquiritur: sed deperditur inherentia. et tunc accidẽs idem quod prius existit in re et in effectu et nõ inheret: nec innititur subiecto deo manutenẽte ipsum cõseruante: nõ autem inherentiam eius que est accidentalis: sicut dicum est supra. Nec datur sibi nouum esse: vel etiam noua virtus. Et suum subsistere non est nisi existere sic: quod scilicet actu non inheret: vel innititur alteri. Hec de accidentibus absolutis.

De accidente separato.

De modo essendi accidentis.

¶ **De accidentibus** respectiuis vel de respectibus accidentalibus cuiusmodi sunt omnes respectus de septem vltimis predicamentis. Dico quod impossibile est: et implicat contradictionem absolute loquendo respectu cuiuscunque virtutis: quod sint sine subiecto vel fundamendo. Hoc probo sic primo. Illud cui est essentialis inherentia ad subiectum vel fundamentum non potest sine contradictione separari ab illo: vel non existente illo: sicut nec aliquod potest poni sine eo: quod est sibi consubstantiale vel coessentiale. sed inherentia accidentis respectiui ad subiectum vel fundamẽtum est sibi essentialis: sicut dictum est in principio primi articuli: et probatum est. ergo etc. ¶ Secũdo sic. illud quod quiditatiue est habitudo formalis alicuius non potest poni sine: illo: nec separari ab eo: sicut nec potest esse sine sua quiditate. Si enim posset separari ab eo vel esse non existente illo: sequeretur: quod quiditatiue non esset formalis habitudo illius entis: sed posset esse non entis. sed respectus quiditatiue est habitudo alicuius vt subiecti vel fundamẽti vel secundum fundamẽtum aliquod: vt patet ergo etc. ¶ Tertio sic. non minus implicat contradictionẽ esse sine subiecto vel fundamento quam sine termino. sed impossibile est esse respectum realem sine termino reali. quia ad non ens non potest esse relatio realis. patet ex differẽtia relationis realis a relatione rationis: et ex his que ad relationem vel respectum realem requirũtur: sicut dictum est in primo. ergo. etc. ¶ Ex predictis concludo: quod intellectio et visio et omnia talia possunt esse sine subiecto vel separari a subiecto. ¶ Secundo concludo: quod nullus motus vel mutatio proprie accipiendo mutationem. cum secundum me sint respectus: potest esse sine subiecto: sicut nec respectus accidentalis quicunque: vt videtur. Sed dices: quod respectus videtur posse esse sine subiecto. Nam aliud est subiectum respectus: et aliud est fundamentum. subiectum enim est illud cui inheret fundamentum. sicut subiectum similitudinis est cui inheret albedo: et quod dicitur simile alteri. sed fundamentum est albedo. Modo licet relatio non possit esse sine fundamento: tamen videtur: quod possint esse sine subiecto: sicut etiam fundamentum eius puta albedo.

De accidentibus respectiuis.

Correlaria.

¶ **Dico ad hoc** quod quidam sunt respectus: qui habent idem pro subiecto immediato et immediate et proprie denominato per ipsos: et etiam pro fundamento sicut sunt vbi: vel etiam motus seu mutatio. fundamentum enim ipsorum immediate denominatur per ipsos. Est etiam subiectum eorum vt corpus mutatum vel locatum. Alij sunt respectus accidentales: qui respiciunt aliud pro fundamento et aliud pro denominato. et hoc magis ex consuetudine loquendi quam ex proprietate rei. sicut similitudo respicit albedinem pro fundamento: et subiectum albedinis pro denominato quam subiecto. Et de istis patet secundum rei veritatem: quod respiciunt fundamentum pro subiecto immediato quod possent denominare: et tali fundamento manẽte manere. Nec oporteret: quod subiectum fundamenti maneret: sed sufficeret: quod fundamentum et terminus. Nam subiectum fundamenti non est subiectum relationis accidentalis fundate in illo: nisi mediate et sicut denominatum per illam ratione fundamenti cuius est subiectum. Sicut substantia dicitur subiectum qualitatis mediatum: et denominatur per eam rati one quantitatis: que est immediatum subiectum qualitatis: et que informat substantiam. Et ita videretur: quod manẽte fundamento vel subiecto immediato et extremo: posset manere relatio sicut manente quantitate potest manere qua-

Nota de respectibus.

litas in ipa:substantia non manēte. Si non placet istud:oportet dicere:ꝙ relatio habet duas habitudines inherentie sibi eēntiales ad duo: ordie tamē quodam. vnam ad subiectum:τ aliam ad fundamētum. Ita ꝙ vterqꝫ inheret. τ sic non potest eē sine snbiecto τ fundamento. Et hoc habet locum quando subiectum τ fundamētum sunt aliud τ aliud. Verum est tamen: ꝙ licet vtrumqꝫ sit subiectum: tamen subiectum fundamēti magis dicitur subiectum tanqꝫ primum in ordine isto. τ ita etiam precipue denominatur ab ipa relatione. Sic de isto.

Ad motiua. 1. opi. scꝫ phōꝝ ¶ Ad primum philosophorum dico:ꝙ accidens habet ꝓpriam entitatem τ proprium existere aliud ab eē subiecti: sicut ꝓbatum est supra. Quādo dicis: ꝙ accidētia non sunt entia:quia entis. sed li quia non dicit ibi rationem formalem entitatis ipius accidentis. ita ꝙ sit vnum eē vel vna entitas formaliter accidentis τ subiecti. Alioquin ex ipis non fieret vnum ꝑ accidens. sed magis videtur dicere rōnem cōcomitantie:vel ſꝫ philosophū forte alicuiꝰ causalitatis extrinsece:quam habet subiectum respectu accidētis. Et ideo qꝛ aristoteles posuit necessariam conexionem effectus non solum ad causam primā: sꝫ etiam ad secūdam:ideo consequenter dicit illud in septimo:ꝙ accidens nō potest a subiecto separari
1. phisico. nec esse sine illo. Et primo phisicoꝝ: ꝙ intellectus querens segregationem passionum a substantijs ē intellectus querens impossibilia. Non ꝙ ex ratione accidentis sit hoc impossibile:quasi eē accidentis τ subiecti sit idem essentialiter: hoc potuit ponere:cum frequenter accidens acquiratur in subiecto per mutationem ꝑsupposito subiecto τ suo eē. Et ita esse accidēs posterius est etiam duratione. Nec dicit illud:ꝙ inherentia sit de eēntia accidentis:tunc eñ ponēdo accidens sine subiecto ponerētur simul repugnantia τ incōpossibilia vel contradictoria. Et nō possent seruari leges disputantiū. quia statim homo concederet maximum inconueniens. ad quod potest homo duci ꝑ disputationeꝫ. quod non ē verū concederetur eñ accidens esse τ non eē. Et ꝙ nō sic intellexit Aristo. contradictio
4. phisi. nem implicari patꝫ: 4. phisicorum capitulo de vacuo:vbi querit:si spacium eēt:in quo esset tātuꝫ color aut sonus τ non aliquod corpus subiectū istis accidētibꝰ:an illud eēt vacuum. Et ad alterā partem determinate respondet:ꝙ si spaciuꝫ eēt copis receptiuum:eēt vacuum. Si aūt includeret contradictionē sic eē sonum aut colorē sine subiecto:τ ad hoc sequeretur ista esse τ nō esse: τ similiter subiectum corpus:debuisset Aristo. respondisse:ꝙ τ eēt vacuum:τ non esset vacuum. qꝛ in eo esset corpus τ non eēt. Sed ad argumētum dico:ꝙ nullam necessariam cōnexionem habꝫ accidēs absolutum cum subiecto:sed virtute diuina potest esse sine ipo: licet non per agēs naturale. sicut posset dici: ꝙ Aristoteles intellexit. ¶ Ad illud quod dicitur ibi de 4. τ. 6. methaphisice:ꝙ accidēs nō est ens nisi equoce:sicut vrina sana vel vas vel opus salubre. Dico:ꝙ exempla non semꝑ currūt quattuor pedibus. Et ideo exēpla Aristo. non arguunt illud:ad quod adducuntur. sed arguunt ꝙ sicut inter sana primum est animal τ habitudine aliqua ad sanitatem animalis alia dicūtur sana: τ denominantur. licet nullam sanitatem formaliter in se habeant.

sic accidentia habitudinem aliquam τ analogiam habēt ad substantiam vt ad primum ens: licet ſm se aliquid habeant entitatis τ aliam entitatē formaliter ab entitate substātie. Et q̄tum ad hoc nō est similis analogia inter entia. sicut est inter sana. Nec oportet ꝙ accidēs sit non ens entitate ꝓpria τ ens tantum denominatione extrinseca ab entitate substātie. Cum enim in vrina vel in vase nihil sit sanitatis formaliter:fundatur tamen in eis quidā respectus rationis ad sanitatem: vt in vrina respectus signi ad signatum:ratione cuius dicuntur talia equiuoce sana τ denominatione extrinseca ab ipa sanitate talem respectuꝫ terminātē. Hoc autē non potest dici de accidēte. sed oportꝫ. ꝙ propriam entitatem habeat distinctam a substantia. Sunt enim accidētia per se principia operationum τ mouendi sensum vel terminandi saltem. τ similiter intelligendi subantiam. ista autem non conueniūt nisi entibus. quare τc. Nec dicit Aristoteles ꝙ accidentia non habēt entitatem:sicut nec vas vel vrina sanitatem. sed bene τ habēt attributionem ad substantiam:sicut illa ad animal. Vult forte tollere ꝑ hoc vniuocationem inter entia. Non curo de hoc. ¶ Ad secūdum dico:ꝙ accidēs absolutū nō inheret per suam essentiam. sic ꝙ inherētia sit sibi essentialis vel pertinēs ad eēntiam eius: sꝫ est sibi simpliciter accidentalis. Inheret tamē per suam essentiam. quia sua eēntia fundat inherentiam vel vnionem talem:vt patꝫ. Quādo dicis ꝙ imo. quia hoc conuenit accidēti ex sua diffinitione. Nec propter aliud ponitur subiectum in diffinione accidētis: nisi quia terminat inherentiam accidentis ad ipm que est coessentialis accidenti. Alioquin posset complete diffiniri accidēs: τ intelligi per proprium genus τ differentiam non intelligendo vel coassumendo subiectum. Dico ad hoc:ꝙ accidens secūdum Aristotelem diffinitur ꝑ subiectum. Licet habitudo vel inherētia ad ipsum non sit eēntialis accidenti. Et causam reddit vnus. qꝛ non habetur perfecte conceptus alicuius forme:nisi sciatur cuius nata sit esse forma:τ quid nata est informare Non quia subiectum sit terminus inherentie essentialis. tunc enim deus magis poneretur in diffinitione creature:quia terminat dependentiam eius: quod non est verum. ita ꝙ secūdum istum licet accidens in abstracto posset intelligi q̄tum ad omnia essentialia τ intrinseca sua:τ posset haberi ratio de ipo per genus proprium τ per differentias:nō tamen illa ratio esset diffinitio. quia nō eēt perfecte expressiua cōceptus talis forme. eo ꝙ non exprimeret illud:quod nata est informare. ¶ Sed videtur mihi:ꝙ ista dicuntur ad saluādum Aristotelem in septimo methaphisice. tamē nō video ꝙ habeant necessitatem. ex quo inherētia simpliciter est accidentalis ipi accidēti absoluto. Et idem est subiectum esse terminum inherentie:τ esse illud quod accidens informat siue inclusum in aptitudine. non video quare de necessitate diffinitionis accidētis absoluti sit subiectum pari ratione etiam de quacunqꝫ forma absoluta:quin ipa in abstracto significata saltem possit diffiniri:τ intelligi perfecte:non intelligēdo subiectum:sicut etiam esse non existendo subiectum:vt videtur. Et ideo non video necessitatem saluandi Aristotelem: nisi forte de accidente in concreto vel: accepto in concretione ad

Accidēs cur ꝑ subiectū diffinitur.

subiectum. quia sic relatiue accipitur et nō absolute. vel de accidēte respectiuo: cui inherentia ad subiectum est essentialis saltem si quantum ad talem inherentiam accipiatur. De quo non curo modo. Si dicatur: quod essentiale est accidenti aptitudinaliter inesse subiecto. ita dico: quod essentiale est vel saltem inseparabile a subiecto posse recipere accidēs et tamen non propter hoc accidens debet poni in diffinitione subiecti. Si dicas: quod accidens est posterius natura. Dico: quod vel accipis posterius natura pro dependente vel pro presupponente aliud. et tunc dico: quod talis depēdentia vel presuppositio est simpliciter accidētalis accidēti absoluto respectu subiecti. et tunc idem est iudicium: sicut de inherētia. Si dicas: quod accidens est posterius natura. id est naturali intelligentia tanquam diffinibile per subiectum: dico quod petis. Et hoc habes probare. Dico tamen bene: quod de accidentibus possunt dari diffinitiones seu magis descriptiones per subiecta et vere de ipsis indicantes illud cui nata sunt inherere. sed nō sunt necessarie tales: vt videtur ad habēdum complete conceptus essentiales accidentium absolutorum. ¶ Ad confirmationem dico: quod accidens absolutum inheret formaliter per aliquid additum: puta per inherentiam accidentalem sibi: fundamētaliter tamen per seipsum. Quando queris de illo addito. Dico quod illa inherentia addita accidēs est: et accidens respectiuum. et inheret per seipsam: sic quod inherentia sui ad subiectum est sibi eadem essentialiter: nec est accidens sibi: distinguitur tamē ex natura rei et formaliter ab illa. Nam ipsa inherentia accidentis absoluti ad subiectum est habitudo illius accidentis ad subiectum accidentis absoluti. sed inherentia inherentie est habitudo inherentie ad accidens absolutum: quod est subiectum sue inherentie. Ex quibus patet: quod non oportet procedere in infinitum. quia illa inherentia non inheret per aliam inherentiam distinctam ab ea essentialiter. et ita est ibi status. ¶ Ad tertium dico: quod inherentia accidentis absoluti nec est idem cum ipso: nec est propria passio eius: sed accidens per accidens et respectus extrinsecus sibi aduenIens. Et dato quod esset propria passio eius: adhuc posset accidens absolutum esse sine tali inherētia posita in actu: sicut dictum est supra de substantia et sua propria accidentali passione. Si dicas: quod secundum Simplicium in predicamentis esse in ipsorum accidētium non constituit aliud genus ab ipsis. et ita videtur esse idem cum ipsis. et ita inherentia est eadem accidenti. Dico quod si accipiat esse in formaliter pro inherentia ipsa: quod in accidentibus absolutis dictum suum non est verum. sicut dictum est supra: sed tantum in accidentibus respectiuis: cum quibus inherentia est eadem. Si vero accipiat esse in fundamentaliter scilicet pro fundamento: tunc verum est dictum suum. quia idem ipsum quod est accidens absolutum et per seipsum non per aliquid alterius generis fundat inherentiam ad subiectū. Et similiter de respectiuis.

Simplicius.

¶ Ad quartum dico: quod accipiendo per se esse prout negat aptitudinem: vel dicit repugnantiam ad inherendum: et inherere prout dicit aptitudinem vel non repugnantiam quantum est ex parte sua ad inherendum: quod conformiter accidenti conuenit inherere: sicut substantie per se esse et econuerso. Et tunc non plus concluditur: nisi quod sicut substantie conuenit per se esse. quia non est apta inherere. Ita accidenti conuenit aptitudinaliter inherere. Si autem accipias vtrunque actualiter scilicet quod sicut substantia actualiter non inheret: ita accidens necessario actu inheret: dico quod non vniformiter conueniunt ista vnum substantie et alterum accidenti: nec diuidunt substantiam ab accidente vel econuerso. Et ratio est. quia non posse inherere infert in substantia non inherere actu. sed posse inherere non infert inherere actu: sed est fallacia consequentis. Si queras de illa aptitudine ad inherēdum: quid est. Dico quod vltra naturam accidentis nati inherere non video aliquod positiuum reale in actu extra intellectum. sed si dicit aliquid in actu: dicit respectum rationis ad subiectū: cui accidens natum est inherere. Si vero aliquid in potentia: tunc dicit inherentiam in potentia: que ponitur in actu: quando actu inheret ipsum accidens subiecto.

¶ Ad quintum dico: quod nullum accidens essentialius respicit subiectum quam creatura deum. Sed de accidentibus absolutis precipue dico: quod accidentaliter inherent subiectis: et quod illa inherentia est eis accidentalis. Ad probationem dico: quod nō oportet subiectum poni in diffinitione accidentis absoluti in abstracto vel dato quod ponatur: non tamen propter hoc essentialis est sibi illa inherentia ad subiectum: sed accidentalis. Quando dicis: quod deus non ponitur in diffinitione creature. dico: quod creatura precipue substantia non diffinitur per additamentum nec per aliquid extrinsecum a quiditate diffiniti. deus autem licet ad ipsum referatur creatura respectu sibi essentiali vel consubstantiali: tamen est extra quiditatem creature: immo etiam ille respectus: sicut dictum est in primo: et ita etiam nec ille respectus ponitur in diffinitione creature. Accidentia autem si per subiectum diffiniuntur: per additamentum diffiniuntur quare etc. Aliter dicitur: quod deus non ponitur in diffinitione creature: licet ad ipsum dependeat essentialiter creatura non accidentaliter: sicut accidens absolutum ad subiectum: vel effectus ad quancunque causam extrinsecam secundam. quia deus est aliquid simpliciter extra genus: et quid commune secundum causalitatem cuilibet creature. et ideo nō ingreditur diffinitionem: sed bene subiectum. Et precipue proprium ingreditur diffinitionem accidentis sibi accidentaliter inherentis. Similiter etiam vnum correlatiuum proprium et eiusdem generis cum alio bene ponitur in diffinitione alterius immo etiam dato quod non sit in genere: ponitur bene in diffinitione relatiui vt tale: non vt aliquid absolutum.

¶ Ad sextum de quantitate dico: quod quantitas separabilis est a substātia corporea corporeitate de genere substantie. Quando dicis: quod est eadē essentialiter cum substantia: dico quod falsum est. Tunc enim non posset separari a substantia: cuius oppositum tenent omnes moderni in hoc sacramento: scilicet quod quantitas panis manet: et substantia nō manet. Et probo hoc. illud quod variatur alio manente eodem et inuariato: non est essentiali=

ter idem sibi. sed substātia manente eadem quantitas in ipsa variatur scd'm augmentum vel diminutionē. patet in rarefactis vel condensatis. ergo rc. Secundo quia diuersarū per se mutationum positiuarū quarū neutra est ↄuersiua: sunt diuersi ꝑ se termini essētialiꝛ distincti. sicut ꝛ ille mutatiōes sūt distincte. ſ3 ñgtio est alia a motu augmēti vel a mutatiōe ꝛminata ad ꝗtitatē: vt p3. Alioqn ſꝑ substātia corporea eneraretur: vel corrumpereꝛ: quādo augmentareꝛ sua ꝗtitas: vel minuereꝛ. qd falsum ē Tertio. quia qua rōne ꝗtitas esset eadem cum materia vel cum substātia corporea habēte partem et partem: eadem rōne cum qualibȝ qualitate corporali: ꝛ sic oporteret: ꝙ plures ꝗtitates essent simul per naturam. sicut ꝛ plures nature tales possunt eē simul in eodem subiecto. quod est falsum et impossibile. Quarto quia sicut dictum est supra: couersio panis fit in substātiam corporis christi ꝛ nō in quātitatem. quia ꝗtitas non est ibi per se sed tantum concomitatiue quare rc.

Ad motiua.ij.op. ¶ Ad motiuum illius opinionis de nouo esse collato ipsi accidenti in sua separatione dico: ꝙ separatio nō est actio positiua termini alicuius: sed potius destructiua inherētie illius quā habebat accidens ad subiectum. Et ideo nō oportet: ꝙ per ipsam detur nouum esse ipsi accidenti. nec etiā ipsius accidentis ꝛ subiecti: nisi illud subiecti. sed illud non est ad propositum. Qñ dicis ꝙ qñ accidens de nouo vnitur: datur sibi nouum esse. Dico ꝙ nō datur sibi ex hoc nouum esse actualis existentie sibi essentiale. poterat enim preexistere illi vnioni. sed datur sibi noua vnio: que nō est suū esse: sed est quoddam accidens eius: vt dictum est supra. qñ autē separatur destruitur illa vnio: siue subiectū maneat siue non. Et ita magis argumentū est ad oppositū ꝗ ad propositū.

ad dictū 3.opinio, ¶ Ad motiuū de illa virtute supernaturali dico: ꝙ nihil est. Potest enim accidēs seipō esse in re nō inherendo alteri sine tali virtute. ꝛ hoc a deo cōseruante ipm: ꝛ non conseruando inherentiam sui ad subiectum. Hec de secundo articulo principali.

Oīa accidentia in euchari= stia an si ne subie= cto. 1.opinio. ¶ Quātum ad tertium articulum videtur due opiniones extreme. Una ꝙ oīa accidentia in hoc sacramento sunt sine subiecto. ¶ Ad hoc adducūtur ratiōes. Prima est ista. oīa accidentia sunt in hoc sacramēto sine primo subiecto: puta sine substātia. ergo sunt sine subiecto. probatio. essentialior est habitudo accidentiū ad primum subiectum: ꝗ ad alia: sicut effectus ad primā causam ꝗ ad alias. quare rc. ¶ Secūdo sic. nullū

4.meth. accidens est subiectum alterius quarto methaphisice. Nam vnum accidēs nō conuenit alteri: nec denominat ipsum nisi quia ambo insunt: vel conueniunt tertio: puta substantie. sed hic nulla est substātia. ergo rc. ¶ Tertio sic materia subiecta cū forma sunt cause oīm accidentium: que sunt in ea velut in actu primo

1. phisic. phisicoꝝ. sed in sacramēto nō est substātia aliqua: sicut subiectū. nec terminat dependētiam accidētiū: vt subiectū: vt patet ergo omnia accidētia sūt ibi sine subiecto. ¶ Quarto sic. si aliquod accidens esset ibi in subiecto: et nō essent aliqua accidentia sine subiecto: hoc precipue videretur de relatione. sed relationi non repugnat esse sine subiecto. probatio. quia aut repugnaret sibi inquantum accidens. ꝛ tunc nullum accidens posset esse sine subiecto. aut inquātum relatio. sed hoc nō est verum. patet. quia relatio diuina nō est in subiecto. ergo rc. ¶ Sic igitur dicunt isti: ꝙ omnia accidentia in eucharistia sunt sine subiecto.

¶ Alia est opinio de hoc: ꝙ nō oīa accidētia sunt ibi sine subiecto: pro tāto: quia impossibile est qualitatē esse sine subiecto. ita ꝙ qualitas scd'm ipsos nō posset separari a ꝗtitate quacūq; virtute. hoc enim implicat contradictionē: sicut dicunt. ¶ Ad hoc adducūtur rōnes. prima est ista. qualitas corporalis non potest esse: quin sit sensibilis sed qualitas non esset sensibilis: nisi esset in subiecto: puta in quantitate. ergo rc. ¶ Secūda ratio nulla qualitas corporalis potest esse spiritualis. sed qualitas a ꝗtitate separata est spiritualis. vt videtur: ꝛ potest inesse subiecto spirituali. ergo rc. ¶ Tertio sic. qualitas corporalis vel sensibilis nō indiuiduatur nisi per quātitatem: vt videtur. qꝛ ꝗtitas est subiectū taliū accidentiū. Accidēs aūt indiuiduatur per subiectū qꝛ illa sūt vnū numero: quorū materia est vna. v. metha. ſ3 impossibile est ꝗtitatem esse nisi indiuiduā: vt patet. qꝛ actiones sūt circa singularia: primo metha. ꝛ oē qd est: ideo est: qꝛ vnū numero est. ꝫ rc. ¶ Quarto sic. ꝗtitas nō potest esse sine qualitate puta sine figura. igitur nec multofortius qualitas corporalis sine quātitate. nō omnia igitur accidentia sunt ibi sine subiecto. Isti sunt duo modi dicendi. ij. opio. 5.metha.

¶ Aliter videtur mihi dicēdū: distinguēdo de subiecto: ꝙ subiectū alicuiꝰ accidentis ꝭm modū cōmunem accipiēdi subiectū pōt accipi dupliciꝛ. Uno modo pro subiecto īmediato: ad qd sc3 īmediate terminatur inherētia accidētis illius. Alio modo pōt accipi pro mediato ꝛ vltimo: ꝙ sc3 vel vltimate ſ3 non īmediate terminat inherētiā accidētis: vel natū est terminare: vlꝛ saltē terminat inherētiā subiecti īmediati ipsiꝰ accidētis ꝛ isto mō substātia dr̄ subiectū accidētiū ꝗtūcūq; nō īmediate sibi inherētiū. Accipiēdo igiꝛ subiectū siue p̄mo modo siue scd'o mō dico: ꝙ ꝗtitas in hoc sacrō est sine subiecto. Non eñ pōt habere aliud subiectū ꝗ substātiā ipaꝝ panis: vel materiā eiꝰ: q̄ nō est in hoc sacrō. ſ3 ↄuertiꝛ vt dictū est supra. Unde nō est in aliquo subiecto nec mediato nec in īmediato. nec pōt dici: ꝙ informet aliqd aliud. Nec eñ corpꝰ xp̄i informat: vt p3. nec aliqd aliud. q̄re rc. ¶ Scd'o dico: ꝙ accipiēdo subiectū p̄mo mō nō oīa accidētia sunt ibi sine subiecto. vnde qualitas nō est sine subiecto. nec aliqua alia accidētia q̄ sunt ibi: sed sola ꝗtitas est ibi sine subiecto isto mō. nō aūt qualitas ipa: ſ3 est in ꝗtitate sicut in subiecto. Nec obstat illud dictū aristotelis: ꝙ accidēs nō accidit alteri accidēti. hoc enī inferius soluetur. ¶ Qꝫ aūt accidēs possit accidere accidenti vt subiecto eius: probo primo sic. Illud est accidēs alteriꝰ: qd inest ei essentialiter distinctū ab ipo: ꝛ predicaꝛ per se secūdo modo de ipo: ꝛ nō est substātia. hoc p3 ex terminis. ſ3 aliqd qd nō est substātia: sic se pōt habere ad aliqd accidēs. p3 de passionibꝰ geometrice demōstratis de ꝗtitatibus vel figuris. sicut hr̄e tres equales de triāgulo: que ita ↄueniūt suis subiectis accidētibꝰ nulla substātia existēte: sicut substātia existēte. p3 ꝫ rc. Cōfirmatur. qꝛ superficies est colorata per se secundo. Opinio doctoris Nota. ꝙ accñs possit accidere accidenti.

¶ Secūdo sic. sicut probatum est in precedēti articulo hui⁹ questionis: relatio nō pōt esse sine īmediato subiecto saltem. Ad illud eīn habet essentialem habitudinē: vt dictū est supra. sed planum est: ꝙ ibi sunt multe relationes. sicut similitudo hostie ad hostiam scdm qualitatem vel dissimilitudo. vel equalitas seu inequalitas scdm q̄titatem. Uel circunscriptio passiua ꝛ vbi respectu corporis continentis. vel passio: seu alteratio aliqua: seu actio aliqua: vel motus localis: vt dicetur infra. ergo non omnia accidentia sunt hic sine subiecto saltē immediato. Ex ista ratione potest patere ꝙ tenenda est illa prima via de relatione dicta in scdo articulo: quomodo pōt esse sine subiecto mediato: qd est subiectū fundamēti: ita ꝙ ad ipsum nō habet necessariā vel essentialē habitudinē: licet aliqn̄ ex modo ꝛ vsu loquēdi magis denominetur illud p modū subiecti q̄ fundamētū qd habet rationē īmediati subiecti: ꝛ cui p̄mo inest vel īheret ipa relatio. ¶ Tertio sic. qualitas in hoc sacramēto est extēsa formaliter. patet. ꝛ actu sensibilis ꝛ in potētia ꝓxima: sicut patet ad sensum. sed qualitas nō est sensibilis in potētia ꝓxima: nec extensa formaliter ꝛ actu: nisi vel sit extēsio: vel subiectū extēsionis: vel insit extēsioni sicut subiecto aliquo modo vel eadē a subiecto cū extēsiōe ipa. Planū est aūt ꝙ nō est extēsio ipsa vel q̄titas: nec est subiectum extēsiōis vel quātitatis: patet igiꝛ ecōuerso q̄titas vel extēsio i hoc sacramēto est subiectū qualitatis. ꝛ ita nō oia accidētia sunt ibi sine omni subiecto. ¶ Tertio dico ꝙ licet qualitas sit ibi in quātitate sicut in subiecto: posset tn̄ esse absolute sine omni subiecto: ꝛ separata ab omni subiecto. breuiter siue illud sit q̄titas siue qcqd aliud. ꝛ hoc posset ꝓbari per illas. iiij. cōmunes rōnes precedentis articuli: quibus probatum fuit ꝙ omne accidēs absolutū pōt esse sine subiecto vel separari ab ipo. ꝛ per ꝯn̄s qualitas ipsa quecūqꝫ. qꝛ est accidēs absolutū. ¶ Tn̄ adduco rationes speciales. Prima est hec. Absoluto magis perfectiori nō magis repugnat per se esse q̄ absoluto impfectiori. sed qualitas est absolutū ꝑfecti⁹ ꝛ actualius q̄ q̄titas. Tum qꝛ qualitas ſm eos ꝛ veritatē est ꝑncipiū agēdi aliqd actione reali. nō aūt q̄titas. Tum qꝛ substātijs nobiliorib⁹ ꝯueniūt nobiliores qualitates: nō autē nobilior q̄titas. et ita qualitas in sua perfectiōe correspōdet ꝓportionaliter perfectiori. s. substātie: nō autē q̄titas. Tum quia per qualitates substantie perfecte cōsequunꝛ fines suos: immo ipsi fines ꝛ operationes beatifice creaturarū sun qualitates. Tum qꝛ scdm alios saltem qualitas sequitur compositum ratione forme: sed q̄titas ratione materie. forma aūt nobilior est et perfectior q̄ materia. Tum qꝛ qualitas vel magis conuenit cum perfectione simpliciter in vno cōceptu vniuoco: vt patet de sapientia vel iustitia. nō autē quātitas vel saltē in analogia entis magis est propinqua perfectioni simpliciter. ergo ꝛc̄. Si dicas ꝙ ex ista ratione vltima sequitur ꝙ quantitas sit nobilior. qꝛ est propinquior substātie que est nobilior simpliciter. dico ꝙ nō valet hoc de omni qualitate: puta de spirituali qualitate. Nō eīn q̄titas ē propinquior substantie spirituali q̄ illa. immo nec cōuenit spirituali substātie. ¶ Secūdo dico etiā ꝙ nec valet de corporali qualitate ꝛ ipa quātitate. qꝛ licet q̄titas sit ꝓpinquior ꝛ similior substātie quātum ad subiec: nō tn̄ q̄tum ad actualitatē ꝛ perfectionē intēsiuā. ꝛ ita nō est ꝓprie propinquior substātie vel similior quātū ad id qd est nobili⁹ ꝛ perfectius in ipsa. s. q̄tū ad actualitatē: ſꝫ q̄tum ad potētialitatem receptiuā sit ꝓpinquior. qꝛ ipam substātia īmediate suscipit: ꝛ mediante ipsa alias qualitates corporales: quas etiam quantitas suscipit. Et ita nō oportet ꝙ quātitas sit nobilior qualitate: sicut nec oportet ꝙ simia sit nobilior equo. qꝛ magis assimilatur homini. quare ꝛc̄. ¶ Scda rō est ista ꝙ qualitas possit separari a quantitate. quia si nō: aut hoc est quia quantitas est subiectum qualitatis: quia est tale subiectū ꝙ per ipsam qualitas est sensibilis. sed primū nō obstat. qꝛ tunc etiā quātitas nō posset separari a substātia quod est falsū. nec scdo modo: qꝛ ecōuerso magis videtur quantitas esse sensibilis per qualitatē. Nam qualitas est sensibilis per se primo: quantitas aūt non. ꝛ tamen quātitas potest esse sine qualitate. ergo ꝛc̄. ¶ Tertia ratio est ista. sicut qualitas corporalis est aliqd sensibile per se: ita et quantitas. Et sicut qualitas in potentia proxima nō est sensibilis nisi quāta et extēsa per quātitatē: ita nec quātitas est sensibilis in potentia proxima nisi qualis ꝛ affectata aliqua qualitate sensibili: sed hoc non obstante nō potest quātitas separari a q̄litate ꝛ eē sine oī q̄litate ergo et ecōuerso. q̄litas sine q̄titate alio non obstāte. ¶ Quarta ratio qꝛ substātia ꝛ quantatis sunt duo subiecta q̄litatis ſm alios essentialiter ordinata: ita ꝙ substātia est primum simpliciter sicut ens. Tunc arguo. nō est magis essentialis habitudo ad subiectum nō primum q̄ ad subiectum simpliciter et essentialiter primum. Sicut patet de habitudine effectus ad causam simpliciter primā ꝛ ad secūdam. ſꝫ habitudo qualitatis ad substātiam que est subiectū simpliciter primū: nō est necessaria. qꝛ pōt esse sine substātia. igiꝛ nec ad quātitatē est necessaria: sed pōt esse sine illa vt videtur. De ista rōne parū curo. qꝛ forte nihil valet nisi ad hominē ꝛ cōtra eos. ¶ Quarto dico ꝙ accipiendo subiectū secundo modo. s. pro vltimato terminātē vel nato terminare depēdentiā accidētis vel ipsius subiecti īmediati. oīa sunt ibi sine subiecto. quia illud subiectū nō potest dici nisi substātia: vt pꝫ. substātia eīn sola nata est vltimo terminare vt predictū est. sed nō est ibi aliqua substātia que sit subiectū alicui⁹ istorū accidētiū. quare ꝛc̄. Patet igiꝛ quō oia sūt ibi sine subiecto: ꝛ quomō nō. ¶ Ad euidētiā tn̄ predictorū ꝛ etiā solutionis rationū notandum est ꝙ qn̄ aliquod accidēs im ediate inheret alteri accidēti: vt qualitas q̄titati: dato ꝙ illud accidēs cui inheret: alteri subiecto inhereat sicut quātitas substātie: impossibile est ꝙ inherētia qualitatis per se terminetur ad substantiā vel ad subiectū mediatū. Tūc eīn esset impossibile manere talē inherentiam ad subiectū īmediatū: nisi manēte subiecto mediato vel vltimato. qd est falsum. Ita ꝙ per se nec mediate nec īmediate ad ipm nō terminatur. ſꝫ si pōt dici ꝙ terminetur: hoc nō est nisi per accidēs ꝓ tāto: qꝛ īmediatū subiectū ad qd terminatur illa inherētia: īheret illi subiecto mediato. nō plus. sicut inherentia qualitatis ad quātitatē per se ꝛ veraciter non terminatur ad substātiam cui inheret quātitas. dicitur tamen per accidens ad ipsam terminari. quia quantitas inest sibi.

ꝙ q̄litas posset eē sine subiecto.

No. hec.

Ad moti ua.1.opi. ¶ Ad primum aliorū qui dicunt ꝙ oīa accidentia sunt hic sine quocunqȝ subiecto. dico ꝙ nō est essentialior habitudo illorū accidētiū que ponūtur hic in subiecto ad substantiā ꝙ̄ ad subiectū suum imediatum. in quo ponuntur manere. Nam si sit sermo de qualitate: dico ꝙ nec ad substātiam: nec ad quantitatē subiectum suum im̄ediatum habet essentialem habitudinē: vt probatum est supra. sed ad quantitatem subiectū suum immediatum habet habitudinē accidētalem et inest sibi in sacramēto sicut ante: quādo manebat substantia panis: ⁊ eadem habitudine vel inherentia. Ex quo patet ꝙ non terminabatur per se illa inherentia ad substātiam panis: nec substantia panis erat subiectum per se. Et ideo licet non maneat substantia panis: manet tn̄ talis inherentia qualitatis ad quātitatem. Si vero sit sermo de respectiuis: dico ꝙ habent respectū essentialem ad subiecta immediata: puta ad fudamēta que non termināt̄ur ad subiectum mediatū: sicut nec respectus accidētalis accidētis absoluti. Et ita etiā possunt manere manēte subiecto immediato ⁊ termino saltē aliqui respectus: qui manēt in eucharistia. et breuiter omnis respectus nisi forte diceret ꝙ sunt aliqui respectus qui nō solū habent essētialem habitudinem ad fundamemtum vel subiectum immediatū: sed etiā ad mediatū: ⁊ per se terminatam ad ipsum: sicut superi⁹ tāgebatur. Et nullus talis respectus in eucharistia manere diceretur.

¶ Ex qua statim apparet ꝙ nō est simile de accidētibus que ponūtur manere in eucharistia in subiecto cōparando ea ad primum subiectū scȝ substātiam et scd̄m immediatū: ⁊ de effectu comparando ipsum ad causam simpliciter primā ⁊ ad secūdam. Nam dico ꝙ effectus quicunqȝ positiuus hȝ essentialem respectū sibi cōsubstantialem terminatum per se primo ad causam primam: ⁊ habet respectū aliū accidētalē ad causaȝ scd̄aȝ extrinsecā actu existētem. Accidentem dico: quia causa extrinseca secunda destructa potest talis effectus manere: ⁊ talis respectus sibi non inesse. ¶ Ad secundum dico ꝙ immo necessario oportet ꝙ vnum accidēs sit subiectum alterius accidentis: vel possit esse. Ad philosophum potest dici dupliciter: primo ꝙ si ex intētione loquitur: intelligit dictum suum de duobus vel pluribus accidentibus disparatis: quoꝝ vtrūqȝ eque immediate conuenit substantie sicut album et musicum: vel album et dulce. Neutrum enim talium est subiectum alterius. nō autem intelligit de accidentibus ordine quodam respicientibus substantiam: vt de albedine et quantitate. vnum enim eorum potest esse subiectum alterius. Si dicas ꝙ dependens aliqua dependentia non potest terminare depedentiam eiususdem rationis. ⁊ ita inherens non potest terminare inherentiam aliquā: nec accidēs esse subiectum accidentis. Dico primo ad propositionem que assumitur ꝙ non est vniuersaliter vera. Filius enim dependet ad patrem scd̄m filiationem: ⁊ tamen ipse potest esse pater alterius filij: et terminare filiationem eius manens filius patris sui. Secundo dico ꝙ in proposito est verum. sȝ dependentia vel inherentia quantitatis ad substātiam non est eiusdem rationis cum inherentia qualitatis ad quantitatem: nec esse potest. sicut nec extrema sunt eiusdem rationis. Aliter dici potest ꝙ aristote. non loquitur ibi ex intentione propria tā ꝙ̄ istud dictum sit absolute verum: sed magis aliquid sequens ex ypothesi quam intendit ibidē improbare. Arguit enim sic. Si contradictoria sint simul vera. ergo omnis predicatio est per accidens. et per ꝯn̄s necesse est p̄dicationē in infinitū p̄rediˑ sed in infinitis nō est ordo. y. metha q̄ ibi primū. ꝙ̄ nullum accidens habebit ordinem per se ad aliud accidens. ⁊ ita non magis accidet hoc accidēs illi ꝙ̄ econuerso. Et ita accidens nō accidet accidenti: nisi quia ambo tertio: quod reputat incōueniēs. Ex quo patet ꝙ non scribit illam propositionē sicut veram: sed magis sicut falsam ⁊ ita potest duci auctoritas ad oppositum eius quod adducitur: puta ꝙ accidēs accidit accidēti. Aliter adhuc diceretur ꝙ accidens non est subiectū accidentis vltimū simpliciter ⁊ remotum. q̄ꝛ tale est substantia ⁊ simpliciter independens vel potius non inherens. 2.metha.

¶ Ad tertium de materia subiecta cum forma dicitur ꝙ licet materia subiecta cum forma sint bene subiectum remotum vel partes subiecti potius ꝙ̄ subiectum accidētium aliquorū qui insunt toti per se subiecto: ꝙ̄diu insunt non tamen oportet ꝙ sint omne subiectum puta īmediatum. Et ideo destructa substantia bene possūt immediate manere talia accidētia in subiecto immediato. De illo autem accidēte quod inest substantie immediate sicut quantitas: dico ꝙ est ibi sine omi subiecto. ¶ Ad quartum de relatione dico ꝙ nullus respectus est ibi sine omni subiecto: ⁊ repugnat hoc respectui creato accidētali qui ē accidēs sicut ꝓbaui supra. Qn̄ dicis ꝙ nō. q̄ꝛ aut inq̄ꝫtū respect⁹ sic absolute in communi analogice sumpto. dico ꝙ nō vt sic. q̄ꝛ tūc respectui diuino lȝ nihil sit sibi cōe vniuocū cū tali respectu creato: ꝯueniret esse in subiecto: ⁊ nō posset eē sine subiecto qđ est falsum. Tūc em̄ esset accidēs aut inq̄ꝫtū accidens. dico nec sic inq̄ꝫtū accidēs in cōi analogice acceptū. q̄ꝛ tūc oī accidēte repugnaret. sȝ inq̄ꝫtū talis respect⁹ accidētalis repugnat sibi hoc: vt dictū est supra. ideo non valet.

Ad moti ua.2.opi nionis. ¶ Ad primum aliorū qui probāt ꝙ qualitas nō pōt ibi esse sine subiecto: dico ꝙ qualitas lȝ seipa sit sensibilis ꝑ se primo: nō tn̄ in potentia ꝓxima habet ex seipsa ꝙ sit sensibilis. q̄ꝛ reqritur aliquid aliud cum ipsa ad hoc vt actu possit sentiri: puta ꝙ sit quanta et extēsa. quia sensatio est operatio organica et extensa. Sicut etiam puer licet habeat potētiam generatiuam: non tamen est in potētia proxima ad actu generandum statim: vel etiam ad intelligēdum: sicut etiam potentia visiua: licet sit visiua se primo: non tamen sine quocūqȝ alio: vt specie vel lumine est in potentia proxima ad videndum. ⁊ tamē planū est ꝙ potest esse sine talibus multis. immo ⁊ ipsa pōt separari a corpore ẜm ponentes potentias esse consubstantiales ipsi anime. Dico ergo ꝙ qualitas si esset separata: esset sensibilis: sed non in potentia proxima. Et idem argumētum potest fieri contra eos de quātitate. ¶ Ad secūdum dico ꝙ qualitas licet esset separata a quantitate: nō tamen esset spiritualis: nec posset inesse propter hoc subiecto spirituali: sed esset qualitas corporalis habēs ex seipsa et natura sua partes homogeneas ⁊ possibiles extendi per q̄ꝫtitatem: qn̄ inessent sibi. ¶ Ad tertiū dico ꝙ qualitas non indiuiduatur per quantita-

tem que est subiectum eius: sed per differentiam individualem sibi intrinsecam ⁊ essentialem. Ad philosophum dico ꝙ vel accipit ibi materiam pro differentia individuali contrahente quiditatem que frequenter dicitur forma. vt intelligit de materia non in qua: sed ex qua: que est altera pars compositi. quia vnum numero simul non habet nisi vnā talem materiam. Nec intelligit etiam ꝙ per illā materiam individuetur. ⁊ ꝙ non possit accipere materiam ibi pro subiecto vel materia in qua accidentium: patet. quia tunc omnia accidentia que insunt eidem subiecto. essēt vnum numero. quod est manifestum falsum. quia talia frequēter sunt diuersa specie: ⁊ per ꝯñs numero. ¶ Ad quartum dico ꝙ si figura est aliqua qualitas absoluta superaddita quātitati sicut imaginatur argumentū: quātitas potest esse sine figura ⁊ ecōuerso indifferenter. si vero nō: tunc non currit argumentum.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale argumētum patet ꝙ substantia corporea potest esse sine ꝗtitate. Nec corporea est corporeitate substātiali per quātitatē: sꝫ per seipsam. Similiter etiā substantia potest esse sine quacunqꝫ relatione accidētali. Nec illa relatio quam habet creatura in ratione vestigij ad deum est accidens de quarto genere. sed est sibi consubstātialis ⁊ eiusdem generis cū ipsa. Ad illud vero de vnione materie et forme: sine qua non potest esse substātia cōposita: diceretur ꝙ licet sine ipsa non possit esse substantia composita: tamē materia que est subiectum vnionis sue ad formam: potest esse sine tali vnione: et forma similiter sine sua. Compositum vero non est subiectum talis vnionis. Et ideo argumentum ad propositum minime videretur. Aliter ꝙ licet aliqua substantia possit esse sine quolibet accidente: non tamen quelibet sicut in proposito. nec oportet. Sed prima responsio magis valet. Tertio diceretur ꝙ licet in fieri et in esse requiratur talis vnio vt compositum sit vel generetur: vel etiā conseruetur ab agente naturali: nō tamen vt a deo conseruetur. Ita ꝙ posset conseruari substātia cōpositi sine tali vnione: vel etiam creari a deo. nec implicat contradictionem hoc: ꝙ substantialiter compositum sit id quod est: ⁊ non sit compositio vel vnio partium: que dicit aliquod accidens. Si non placet tibi: cogita aliam solutionem ad istud valde difficile argumentum. ¶ Ad secundum dico ꝙ non pari ratione omnia accidentia possunt esse sine omni subiecto: sicut aliqua. Et hoc apparet ex predictis. ¶ Ad tertium dico ꝙ album solam qualitatem significat de principali significato. significat tamen in cōcretione ad subiectum. non autem albedo. Et ideo licet possit esse albedo sine subiecto: non tamen album. Similiter etiam de quantitate ⁊ quanto proprie loquendo. Unde puto ꝙ nichil est proprie quantum: nisi subiectum cui inheret quantitas: vel idem subiecto sibi: quod non est quantitas ipsa. Sed reputo istam simpliciter falsam ꝙ quantitas sit ꝗta: sicut ꝙ qualitas vel albedo sit alba non obstante ꝙ quantitas sit diuisibilis. In plus enim esse diuisibile ꝙ quantum. quia pōt dici et de quantitate et de quanto.

¶ Distinctionis Duodecime. Questio Secunda.

SEcundo q̄ro circa istā distinctionē. Utrum accidentia manentia in hoc sacramento possint habere omnem actionem sicut prius qñ erant coniuncta substantie panis.

¶ Videtur ꝙ non. Agere per se est suppositi ſm phūm p̈mo metha. sed accidētia manētia separata non habēt rationem suppositi: sicut dictum est in tertio. nec sunt in aliquo supposito subiectiue. ergo ⁊c̄. ¶ Secūdo sic. Si accidentia separata agerent: sequeretur ꝙ idem esset in creatura quod ageret: et quo sꝫ hoc est impossibile ſm boetium de ebdomadibus dicētem ꝙ in omni eo quod est citra primum: differunt quod est ⁊ quo est. Et patet in exēplo. Anima eñi est quo homo est hō. ⁊ planū est ꝙ nō pōt eē homo. ¶ Et cōfirmatur in ꝓposito. qꝛ ꝗtitas sepata est ꝗtitas mathematica. in mathematicis aūt nō est bonū nec motꝰ tertio metha. Et ita quātitas separata nō est principiū agēdi. quare ⁊c̄. ¶ Tertio sic. Oportet agens ⁊ passum cōmunicare in materia: patet hoc primo de generatiōe. Et ꝯfirmatur per phūm. vij. metha. cōtra ydeā platonis: vbi dicit ꝙ ydea non pōt esse principiū generandi compositū: qꝛ est forma tantū. Omne principium aūt agendi est principiū causandi cōpositū. vij. metha. sed accidēs separatū nō cōmunicat cū aliquo passiuo in materia. patet. qꝛ nec habet materiā in qua: nec ex qua. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. Si accidēs seperatū posset agere: pari ratione ⁊ forma substantialis separata posset generare: ⁊ species intelligibilis intelligere: ⁊ charitas diligere. sed ista sunt falsa vt patet. ergo ⁊c̄. 3. metha. 7. metha.

¶ Contra. Forma manens eadem in esse: manet eadē in virtute. quia virtus ⁊ agere sequitur eē. sed accidēs separatū manet idē ſm eē: sicut dictū est in q̄stione p̄cedēti: licet nō inhereat nec insit subiecto. ergo in v̄tute ⁊ sic in agere.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā. ¶ Primo ponā vnā opionē q̄ reputatur cōis cū aliq̄bꝰ motiuis suis. ⁊ arguā ꝯtra eā ⁊ soluā ad motiua eiꝰ. ¶ Scđo rñdebo aliter ad questionē ponendo aliquas conclusiones ⁊ probando eas. ¶ Tertio instabo cōtra dicta ⁊ soluā. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum igitur ad p̄mū articulū dicūt aliq̄ ꝙ accidētia separata in hoc sacro oēs actionē hr̄e p̄nt: quā possēt hr̄e ꝯiūcta cū subā panis. Ad cuiꝰ euidētiā dicūt ꝙ accidēs est īmediatū p̄ncipiū cuiuscūqꝫ actiōis ita ꝙ subā nō est īmediatū p̄ncipiū alicuiꝰ actiōis: sꝫ magis ip̄m accidēs. differēter tn̄. nā accidēs in v̄tute ꝓp̄a est p̄ncipiū actiōis t̄minate ad accidēs. sꝫ gn̄atiōis vel corruptiōis q̄ hn̄t t̄mios subāles nō ē p̄ncipiū ī v̄tute ꝓp̄a: lꝫ sit īmediatū p̄ncipiū: sꝫ magis in v̄tute substātie cuiꝰ sūt vel fuerūt. Aliq̄d eī nō in v̄tute ꝓp̄a: sꝫ alteriꝰ p̄t eē p̄ncipiū agēdi vel causandi vltra ꝓpriā sp̄ēꝫ. ¶ Imaginant̄ ergo isti ꝙ subā nullā hꝫ actionē elicitiuam cuiuscūqꝫ termini siue substātialis: siue accidētalis: sꝫ accidēs ip̄m qđ solū est īmediatū principiū actionis ⁊ nō substantia ip̄a. Et accidēs ip̄m est īmediatū p̄ncipiū actiōis vel opatiōis termiāte ad accidēs ⁊ in virtute pro- Prima opinio.

pria: sed actionis terminate ad substantiam puta generationis in virtute substantie. Et dico immediatum principium. quia inter vtranq; actionem et accidens ipsum nullum est principium medium. Et ita est hic immediatio principij: licet bene vna actio mediet inter principium et aliam actionem. sicut altera alteratio mediat inter principium alterans et generationem. Sic dicunt de accidentibus coniunctis. ¶ De separatis vero in hoc sacramento dicunt ꝙ quia virtute diuina retinent idem esse quod prius: et agere sequitur esse: ideo retinent idem posse: et possunt in omnem actionem sicut prius. Et ita sicut prius coniūcta poterant aliqui alterare generare vel corrumpere: et sic breuiter de omnibus: ita et modo.

Motiua .1. opini.

¶ Ad probandum vero suam opinionem adducūtur aliqua motiua. Primum est de Arist ot. ij. de anima vbi dicit ꝙ calor est instrumētum anime ita ꝙ calor est illud quo anima nutrit vel agit. igit calor non solum calefacit ⁊ attingit ad calorem in virtute propria: sed etiā attingit ad substātiam immediate: licet in virtute anime vel substantie: vt videtur. ¶ Secūdo sic. generatio est terminus intrinsecus alterationis. sed hoc esset falsum: nisi idem esset principiū alterationis. ⁊ generationis. cum g forma accidētalis sit principiū alterationis: ergo et generationis. ¶ Tertio sic. Licet in virtute propria non possit attingere aliud quod est nobilius ipso: nec ipsum causare: tamen in virtute alterius potest. Probatio semen scdm se est aliquid innobilius ipso generato vel genito per progagationem. Similiter etiam celū est aliqd innobilius sm se: ꝙ̄ aliquod vnū generatū per putrefactionem. ⁊ celū in virtute intelligentie potest generare viuum ex putrefactione. Et semen in virtnte generantis vel seminantis potest etiā generare viuum. q2 in aliud principium non cōtingit reducere generationem istorū. nec potest reduci in deum tantum. q2 forme iste sunt in potentia passiua naturali materie. ⁊ per cōsequēs eis respondet potētia actiua naturalis. ergo similiter accidens in virtute substātie potest esse principium generationis substātie. Et confirmatur de fantasmate: qđ est causa intellectionis in virtute intellectus agentis: ⁊ tamen intellectio est nobilior ipso. ¶ Quarto sic. Aliquod potest esse causa alicui⁹ in virtute ei⁹ qđ nō est: sicut patet in motu proiectorū: ⁊ in motu grauiū ⁊ leuiū: ⁊ similiter in semine. quia aliquid primo motum in virtute primi proycientis licet non sit: sed desierit esse: mouet aliud vel remouetur. Et semen in virtute seminantis licet seminans nō sit: generat. Et graue a generante mouetur: licet generans non sit. ergo similitur accidentia ꝙ̄tumcunq; seperata in virtute substantie panis qui non est possunt etiā omnia agere que prius poterant in virtute eius.

Contra 1. opi.

¶ Sed ista positio quasi per omnia videt mihi falsa ⁊ impossibilis: et, sibi ipsi cōtradicit in multis. Et arguit cōtra eā primo ꝙ̄tū ad hoc qđ dicit ꝙ substātia nō est pricipiū alicui⁹ actionis īmediatum: sed accidēs vt dicunt. ¶ Primo sic. In generatione vniuoca per se principiū generatiois debet poni aliquid in quo per se vniuocētur generās ⁊ genitū: et in quo assimilantur. pro tāto em̄ ponūt ipsi ⁊ ꝓbant ꝙ relatio non est principium quo generādi in diuinis: sed magis aliqđ essentiale vel essentia. Et patet hoc de calefactione vniuoca ⁊ ꝓductiōe caloris a calore. s3 planū est ꝙ generatū vniuoce ab alio vniuocatur sibi per se in substātia ⁊ nō in accidēte. g ⁊c. ¶ Scđo sic. Si substātia sm se nō est principiū elicitiuū generatiōis substātialis: sed magis ipm accidens sicut tu dicis: seqtur ꝙ accidēs sit totalis causa eq̄uoca substātie ⁊ immediata ⁊ effectiua. sed hoc est impossibile ⁊ falsum. q2 est simpliciter aliqd imperfectius ⁊ innobili⁹ ꝙ̄ substātia. Impossibile ē aūt ꝙ causa totalis eq̄uoca sit simpliciter īnobilior suo effectu: sicut ꝓbaui alias. ⁊ adhuc probo. Tum q2 alias nō posset ostendi efficaciter ꝙ de⁹ supposito etiā ꝙ sit prima causa oīm: sit nobilissimū ens ⁊ ꝑfectissimū. Etiā nec posset impugnari ex īnobilitate vel imꝑfectione alicui⁹ ꝙ̄tūcūq; imperfecti qn posset esse causa totalis alteri⁹ quātūcūq; perfecti sicut musca angeli vel celi. Tū q2 impossibile est ꝙ aliqd sit causa totalis alicui⁹ nobilioris effect⁹ ꝙ̄ esset effectus illi cause simplicit adequat⁹. sed īnobilior effectus illo nobiliori esset simplicit adequatus ⁊ in esse ⁊ in ꝑfectione illi cause eq̄uoce minus nobili. ⁊ nobilior nō pōt esse adequat⁹: sed excedit vt pz. Tum q2 nihil est in effectu cause totalis qđ nō causet a causa totali ⁊ cōtineatur ab ea. Si igitur effect⁹ excedit causam totalē sicut dicis. Accipio illud ī quo excedit: ⁊ q̄ro a quo sit causatū illđ. Non ab illa causa. q2 residuū est sibi simplicit adequatū. Nec pōt dici ꝙ nō a causa totali. q2 ponitur causa totalis effect⁹. igitur a nullo. Et ita est ī causatū: vel causa totalis. nō est causa totalis: vel effectus tatalis. nō est effect⁹ totalis qđ est ꝯtradictio. Si dicas ꝙ effect⁹ se toto excedit: tūc maius incōueniēs. Tum q2 qñ pñt esse due cause totales respectu eiusdē effectus: quarū vna est equiuoca et alia vniuoca: planū est ꝙ equiuoca est simpliciter nobilior ⁊ perfectior: ꝙ̄ vniuoca: sicut patet de calore ⁊ virtute solis respectu caloris. sed causa vniuoca totalis nō excedit in perfectione a suo effectu: vt pz ergo impossibile est hoc ꝙ excedat causa equiuoca totalis. Si em̄ excedit: sequitur ꝙ ⁊ causa vniuoca excedatur. Et similiter sequitur ꝙ effectus adequatus perfectiori virtuti. s. cause vniuoce: que est eiusdē rationis cū ffectu: ⁊ per ꝯñs nobilior ꝙ̄ causa equiuoca: sicut ⁊ effectus possit esse a minori virtute. ⁊ tūc nulla causa est quare creatura nō possit in quēcunq; effectū in quē potest de⁹. Tum q2 effectus nobiliori modo est vel ꝯtinetur in causa totali actiua equiuoca ꝙ̄ in seipso sm omnes. ergo illa est nobilior ꝙ̄ effectus. Tum q2 si natura cause eq̄uoce daret alicui esse formaliter: nō posset dare nobilius esse seipsa. ergo cum dare alicui esse effectiue non sit innobilior modus dandi esse ꝙ̄ dare formaliter. causa equiuoca non dat alicui per naturam suam effectiue nobilius esse ꝙ̄ suum. quare ⁊c. Tum quia causa totalis equiuoca in virtute propria continet effectum vt patet ex ratione terminorum: sed nihil in virtute propria (vt dicūt alij) agit vltra virtutem vel speciem propriam: nec aliqđ nobili⁹ seipo: vt dicūt etiā alij. ergo ⁊c. g accidēs nullo modo pōt esse principiū generationis ⁊ substātie. ¶ Tertio sic. Si accidens est totale principiū et immediatum generationis substantie sicut tu dicis: aut hoc est in ꝟtute ꝓpria: aut in virtute substantie. Non potes dicere ꝙ in virtute propria: nec

hoc dicis. igitur in virtute substantie. Tunc quero quid intelligis per istud in virtute: vel per istā virtutē. Aut intelligis aliquid formaliter receptū in accidente ab ipsa substantia aut virtutem vel naturam substantie aut subordinationem accidentis ad subām vt possit talē effectū causare sicut instrumentum substātie: vel agēs respectu ipsius. Si intelligis aliquid receptum in accidēte. Aut illud receptū quod dicitur virtus est subā aut est accidens Nō pōt dici substantia. q2 non recipitur substātia in accidēte. & dato q9 esset substātia: adhuc nō esset principiū agēdi: nec rō illi accidenti: sicut nec alia substātia secūdum eos. Si etiā sit hoc verū: sequit̄ ꝓpositū cōtra eos. q2 substātia illa saltē erat causa ta immediate ab ipsa substātia. Et sic substātia est pricipiū immediatū operationis vel actionis. Nō pōt dici accidēs. q2 illud accidens eēt simpliciter ignobilius substātia. & ita nō plus per illud accidēs posset in talē effectum q̄z in seipsū. Et iterū quereretur de illo accidēte: & sic in infinitū. Et iā habetur propositum. s. q9 substātia esset causa illius accidētis: & ita principium immediatū alicuius operationis. & tamen hoc nō videtur intelligere secūdū aliqua verba eorū. Si intelligas tertio mō illā virtutē ꝓ subordinatione accidētis ad substātiam in causando vt instrumēti ad agens pricipale vel cause secūde ad primā. Ex hoc habetur ꝓpositū cōtra te. s. q9 substantia tanq̄z vera causa habet aliquam actionem immediate sibi debitam. Non minus enī prima causa est principium alicu9 operationis sibi debite et conuenientis q̄z causa secunda sue. Similiter si dicas de instrumento: sequitur contra te: q2 scdm te instrumētum nō mouet nec agit nisi motum a principali mouēte. igitur substantia habet actionē aliquam immediate qua mouet accidēs vt instrumentū. et sic est immediatū principium alicuius actionis. ergo &c. ¶ Quarto sic. philosophus vij methaphisice dicit cap. vij. in fine q9 ad generationem accidētium vt quāti vel qualis nō oportet accidens preexistere nisi in potētia tantum. sed ad generationem substātie oportet substantiā aliquā preexistere in actu. sed si substātia nō posset esse immediatū pricipiū alicuius accidētis: hoc esset plane falsum. semper enim necessario oporteret preexistere accidēs in actu ad generationem accidentis: nō solum in potētia materie. ergo &c. ¶ Quinto sic. Ipsi dicunt q9 potentia pure passiua est potentia cōtradictionis. sicut etiam videtur aristo. dicere. ix. methaphisice. Scdō dicūt vltra q9 subiectum nō se habet ad propriam passionē in potentia contradictionis. q2 tūc posset sibi non inesse. Tunc sic. substātia nō est in potētia cōtradictionis respectu sui proprij accidētis. & per cōsequēs nō est in pura potentia passiua: sed in potentia actiua: qua determinat sibi talem passionē. ergo est causatiua effectiue sue proprie passionis. & per ɔ̄ns substātia est principium immediatū alicuius accidētis & alicuius actionis. ¶ Ultimo sic. Ipsi dicūt q9 potentie aīe & accidētia aliqua fluūt ex ꝓprijs pncipijs aīe vel ex subiectis sed per istum fluxum nō pōt intelligi nisi causatio aliqua istorū accidētium a subiectis. Nec pōt intelligi mera receptio passiua eorū in subiectis. Tunc enim subiecta non determinarent sibi talia accidentia: sicut nec cōmunia accidentia. ergo &c. Similiter omne quod reciperetur in aliquo: flueret ab illo: & sic anima a corpore: et gratia ab anima & huiusmodi. ¶ Tāgitur autem vna ratio alia ab vno. q2 ordinata accidentalit̄ siue in causando siue in essendo reducūtur ad vnum per se principium inter quod & totam multitudinē ipsorum est per se ordo. nō omne per accidēs reducitur ad per se. s3 accidētia in causando vel in essendo sunt ordinata per accidens. Nam sicut est ordo per accidens vel accidētalis inter hominem generantem & genitum: sic inter accidēs causans & causatum. igitur oportet accidentia reducere ad per se principium: quod se in ratione princip ij habeat respectū primi omnium accidentium: & per consequens sit immediatū principium accidentis. & illud nō est nisi substantia que est prior omni accidēte. quare &c. ¶ Contra eos posset argui etiam per omnes rationes quibus probaui in primo distinctione tertia q9 potentie anime que sunt immediata principia operandi: in quibus consistit imago: sunt consubstantiales anime. et sunt cum ipsa vna mens: vna vita et vna essentia: & ita vna substātia. ¶ Contra aliud quod dicunt isti de accidentibus separatis: q9 sibi conuenit omnis actio vel operatio que cōueniebat coniunctis: sicut generare substantiam vel corrumpere arguo primo sic. Accidēti cōiuncto nec potest conuenire generare substantiam vel corrumpere nec in virtute propria: nec in virtute substantie attingendo per suam actionem elicitam ad generationem substantie per se et directe: sicut probatum est prius. ergo multominus accidentibus separatis a substantia potest hoc conuenire. ¶ Secundo sic. In virtute illius quod non est: non potest aliquid agere sicut nec ipsum quod non est agere. Nam agere sequitur esse: sed substantia panis non est postq̄z conuersus est. igitur in virtute eius non possunt ista accidentia aliquid generare vel corrumpere. ¶ Tertio sic. Si accidentia generāt vel corrūpunt in virtute illius substantie cuius fuerunt: aut hoc est in virtute eius vt cause principalis q2 agunt vt cause secūde vel instrumēta. Aut vt cause partialis: sicut vnus trahit nauē cum alio. Aut per aliquid formaliter receptum in accidentibus per ipsam substantiam. Non primo modo nec secundo modo. quia substantia illa non est in actu. Oportet autem necessario causam in actu esse in actu siue partialem siue totalem. Et nō minus causam principalem q̄z instrumentalē. quia instrumentalis si mouet: non mouet nisi mota secūdum eos. ita q9 simul mouetur a principali: & mouens est. Omne autem mouens in actu est ens in actu. De secundo modo etiam patet q9 non in virtute illo modo. quia substantia non est. Et similiter etiam isto modo sequeretur q9 quodlibet istorum ageret per virtutem propriam: sicut quilibet trahit nauem per virtutem propriam non per virtutem socij sui. ergo &c. Nec tertio modo: sicut deductum est supra. Similiter etiam quia substantia panis non est. & ita nihil recipiunt ab ipso. & &c. ¶ Quarto quia sicut effectus nō causatur qn̄ nō est: ita nec causa causat: qn̄ nō est: nec in virtute ei9 qd nō est substātia panis nō ē: & &c. ¶ Dico q9 positio eorū quātū ad predicta est simpliciter falsa et vna fictio mera: & in multis cōtradicit sibiipsi & q9 accidentia siue cōiuncta siue separata non possunt attingere ad generationem vel corruptionem subā

7. meth.

9. meth.

Contra dicta prime opi. d accidētib9 separatis.

stantie per se: nec sicut causa totalis vt probatum est: nec sicut causa ptialis. probatio qꝛ cum omnis generatio substantie sit equiuoca vel vniuoca: ꝛ in generatione vniuoca sit eque nobile generās sicut et genitum: sufficit virtus eius ad generādum substantiam. et multofortius causa equiuoca cum sit nobilioꝛ simpliciter ipsa substātia genita: vel secūdum se et per se: vel cum aliqua substātia coassumpta. Et ideo superfluuz videtur ponere ꝙ accidēs aliquo modo sit principium generationis substantie: nec totale: nec partiale nunꝙ generatio substātie esset vniuoca vt videtur. ¶ Dico tamē bene ꝙ accidēs in virtute propꝛia potest alterare et disponere ad generationem alterādo. Et sic etiam caloꝛ vocatur instrumētum anime a philosopho in scđo de anima: accipiendo instrumentū impropꝛie pro agente dispositiuo. Sed dispositione facta dico ꝙ accidēs in nullo attingit generationem substātie: sed ipsa substantia generantis per se elicit generationem illam ꝛ actū substantie genite productiuū.

Ad motiua. 1. opi. ¶ Respondeo igitur ad motiua aliorū. Ad primū secūdi de anima de calore. Iam patet quid dicendum scꝫ ꝙ caloꝛ cum nō sit potentia vegetatiua non attingit ad nutritionē vel ad generationem substantie: sed tātum ad dispositionē vel calefactionē. ¶ Ad scđm dico ꝙ impossibile est ꝛ falsum ꝙ generatio sit terminus intrinsecus alterationis. pꝛimo qꝛ actionis non est actio vt termini: sicut nec passionis passio:

5. phisic. quinto phisicorū. secūdo quia alteratio est ad qualitatem sicut ad per se terminū intrinsecum: nō autem aliquid aliud. tertio quia alteratio non potest esse naturaliter sine generatione: sicut nec motus sine termino intrinseco. Quarto quia generatio habetur in tēpore: ꝛ nō esset instantanea: sicut terminus motus haberetur in tēpore. Quīto quia sicut accidēs in virtute propꝛia est principiū alterationis: ita in virtute ꝓpꝛia esset principiū generationis vt per se intrinseci termini eiꝰ. qđ est falsum. et cōtra teipsum. Dico igitur ꝙ generatio nō est terminus intrinsecus alterationis sed est bene aliqđ ad quod oꝛdinatur alteratio ipa: ꝛ quo habito cessat. Et propter hoc dicitur terminꝰ: licet ipropꝛie eo modo quo debet accipi terminꝰ in motibus vel mutationibus. sed alteratio ꝛ generatio sunt due mutationes distincte essentialiter ꝛ disparate: quarū vna habet pro per se termino qualitatē: et alia substantiā cōpositā generatam. ¶ Ad tertium dico ꝙ simpliciter impossibile est ꝙ aliquid minꝰ nobile sit causa totalis alterius siue in propꝛia virtute siue in virtute alterius. ¶ Ad illud de celo dico sicut dixi alias ꝙ celū nō est generās alicuius viui: nec in virtute propꝛia nec alterius: puta intelligētie. qꝛ nec ipsa intelligētia licet sit nobilioꝛ: non tamen hoc potest. Sed dico breuiter ꝙ quelibet foꝛma viui in quocunꝙ viuo generato siue per putrefactionem: siue per generationē vel creatur a deo immediate dispositione facta ab alijs agētibꝰ. De generatione aūt hominis dictū est alias. ¶ Qñ dicis de generatione aliorū ꝙ foꝛma eorū cōtinetur in potentia naturali passiua materie: ꝛ omni potētie passiue naturali coꝛrespōdet potētia actiua naturalis. Dico ꝙ non opoꝛtet omni potētie passiue naturali eo modo quo accipitur in ꝓposito pro potentia de qua aliqđ est educibile coꝛrespōdere aliquod agēs creatum. sed sufficit ꝙ sibi coꝛrespondeat agens increatū supplens vicem talis agētis: et agens modo naturali educēdo scꝫ talem foꝛmā de potentia naturali subiecti modo nature qꝛ per veram mutationē realem materie vel subiecti que est actus productiuus ꝛ causatiuus ipsius generati. licet nō eadē mutatione qua ipsum produceret agens naturale. Vel si foꝛte velis contendere: dicas ꝙ tales foꝛme nō sunt in potentia passiua naturali accipiēdo potētiam passiuam naturalē tantum in oꝛdine ad agens creatum. qꝛ deꝰ educit eas immediate per seipsum ꝫm oꝛdinationem ꝛ pactū quod pepigit cum natura. Et opoꝛtet velis nolis currente ad pactuꝫ. qꝛ dato ꝙ educerentur a scđis causis: adhuc opoꝛteret deū cooperari ad illā eductionem. Et intelligas predicta esse vera: nisi foꝛte aliquo modo de femellis: de quibus dicebatur in tertio ꝙ possunt cōcurrere ad generationē fetus. nō autē semen siue maris siue viri: nec vir ipse nec mas: vt ibidē deducebatur. Similiter de fantasmate vel obiecto seu ente quocūꝙ minꝰ nobili simpl'r ꝙ sit intellectio: vel etiā sensatio dico ꝙ impossibile est ipsum esse causam totalem intellectionis vel sensationis propter rationes supꝛadictas. vtrū autem sint cause partiales: nō curo. De semine etiam patet idē. ¶ Ad illud de motu ꝓiectorū dico breuiter ꝙ illud qđ nō est: nō agit aliquid nec mouet. Semper eñ pꝛioꝛ est res q̄ facit ꝙ̄ illa que fit. vij.

7. de ciui. de ciuitate ca. ix. Nec in virtute eius aliqđ mouetur: nec ille motus pꝛoiectorū cōtinuatur a pꝛimo mouēte. qꝛ accidit ꝙ sit. qꝛ dato ꝙ statim coꝛrumpatur: nihil minus motꝰ cōtinuatur. Ad que ergo dico ꝙ difficile est assignare. qꝛ nō video ꝙ seipso pꝛoiectum moueatur. Nec a medio vel partibꝰ medij. qꝛ talem virtutem sic mouēdi nec habent: nec recipiunt. nec a celo. celum eñ nō mouet molarē sursum. vt patet. nec ab angelo. qꝛ nō habētur semper angeli pꝛesto: qñ aliquid ꝓijcitur: licet posset fieri bene. Et ideo videt̄ mihi ꝙ a deo. Nescio fugere ad aliud cōuenientius. ꝛ nō est incōueniens fugere ad ipsum: sicut nec de eductionibꝰ foꝛmarū pꝛecipue cū non appareat aliud: vt videt̄. Statuit ergo ꝙ pꝛouciēte pꝛimo mouēte aliquid ꝛ cooperante deo in pꝛincipio motus cōtinuare illum motum eodē modo: sicut poneres ipsum cōtinuari a ꝓiciēte educendo vbi pꝛotecti vel terminū motus de potentia mobilis mediāte motu. quare ꝛc. Hec de pꝛimo articulo pꝛincipali.

¶ Quantum ad secūdum articulum respōdeo aliter ad questionē breuiter ꝙ oēꝫ actionē vel operationē quā possunt habere accidētia coniuncta circa aliquid: possunt habere qñ sunt separata in sacro: loquēdo de actiōe vel operatiōe cuiꝰ ipsa sūt causa totalis. qꝛ si substātia illa q̄ non ē ꝯcurreret cū eis qñ vel posset ꝯcurrere ad aliquā actionē vt causa partialis: dico ꝙ illa substātia nō existēte qñ accidētia sunt hic separata: nō possent habere talē actionē. qꝛ ad actionē nō sufficit causa ptialis. Scđo dico ꝙ illā actionē vel opationē quā nō pñt habere ꝯiūcta nec in ꝟtute ꝓpꝛia nec alteriꝰ: illā nō pñt habere separata. Et iō dico ꝙ sicut accidētia ꝯiūcta poterāt aliqđ alterare in ꝟtute propꝛia: sic ꝛ mō sepata ꝙ̄tū ad ꝑmā ꝯclusionē. Et sīlr de quacūꝙ alia actione cuiꝰ vel sunt cause totales: Opinio doctoris

vel si ꝑtiales: tñ nō ↄcurrit ad ipsas substantia illa panis sicut causa partialis: sed aliqua alia: ⁊ si concurreret: ⁊ poneretur manere: licet accidens esset separatum: adhuc possent idē sicut prius. ❡ Scđo q̄tum ad ↄclusionem scđam dico ꝙ sicut accidētia cōiuncta per se ⁊ directe non poterāt aliquid generare substātialiter vel corrūpere: ita nec separata: sed disponere tm̄ ad generationē vel corruptionē substātie. ❡ Primam conclusionē probo sic. Posita causa totali alicuius actionis vel etiam partiali cum alia partiali: ⁊ sub modo cōuenienti actioni et passiuo vel susceptiuo illius actionis disposito: et sine omni impedimento pōt poni illa actio. sed ista possunt poni dato ꝙ accidentia sicut sint separata: sicut in hoc sacramēto respectu predictarū actionū ergo ⁊c. Minor ptʒ. qꝛ nihil aufertur ab istis accidentibus separatis nisi respectus inherētie quātitatis ad substātiam. sed iste respectus vel inherentia non est eis ratio agendi aliquid: nec tollitur ab eis modus cōueniens actioni. qꝛ nō tollitur ab eis modus existēdi q̄titatiue ⁊ dimēsiue. ⁊ sic non tollitur modus conueniens respectu actionum circa aliquid corporale: nec circa aliq̄d spirituale. qꝛ ex quo manet entitas eoꝝ: manet intelligibilitas eoꝝ. ⁊ ita potest manere actio circa intellectum: si tm̄ obiectum agat intellectum vt videtur. ❡ Secūdo sic. Subiectum precedēs istoꝝ accidētium in nullo est causa respectu talium actionū operationum quarū sunt principia totalia ista accidētia vt ptʒ. Similiter nec quarum sunt partialia principia cum alijs a subiecto: ut ptʒ. igitur nō posito subiecto vel destructo quod est substantia: potest poni talis actio vel operatio ab accidente manente: vt videtur.

Probationes. 1. cōclu.

❡ Tertio sic. si nō possent habere oēm talem actionem vel operationē separata sicut ⁊ coniuncta: hoc videretur qꝛ sunt principia talium operationum: principia dico quibus: non autē principia que vel per modum quo: nō per modum quod. sed nihil impedit cōcurrere in eodē principium qđ ⁊ quo respectu alicuius talis operationis: sicut patʒ de aīa intellectiua que est homini principium quo intelligēdi: ⁊ tm̄ intelligit et est principium quod separata. ergo ⁊c. ❡ Quarto qꝛ si non possent eis cōuenire tales actiones vel operationes: hoc videretur qꝛ sunt instrumēta substātie in agendo vel operando. et ita nō possunt agere: nisi moueātur a substantia. sed hoc non impedit. qꝛ respectu talium actionum non sunt instrumēta substātie: etiā q̄n sunt coniuncta. immo sunt agētia principalia: ⁊ cōueniunt eis tales actiones in virtute ꝓpria. nec substātia attingit ad tales actiones vel operationes. ergo ⁊c.

Scđe cō clu. probatio.

❡ Scđam ↄclusionem probo sic primo. quod nō se habet alteri ꝫm actum primū q̄ꝫ prius: nō potest in actum ꝫm plusq̄ꝫ prius ptʒ. sed accidētia separata non se habēt aliter ad actū primum respectu generationis vel corruptionis: sicut nec prius. qꝛ nō est nisi ipsum qđ prius: nec sibi cōfertur aliqua virtus noua: sicut nec aliquod esse nouum: vt dictum est in precedēti questione. ❡ Scđo sic. si accidentia separata possent generare substātiam vel corrumpere: aut hoc esset in virtute propria: quod nō est verum nec possibile ꝫm oēs: ⁊ sicut ꝓbatū est supra. Aut in virtute alterius: puta substātie cuius fuerūt sed nō possunt. qꝛ substātia nō est. Nec q̄n erāt coniuncta poterant hoc etiā in virtute substātie. ergo ⁊c.

❡ Tertio sic. Accidēti separato non conuenit nisi vna priuatio inherentie que prius non cōueniebat sibi coniuncto: sicut dictum est supra. sed priuatio nō est principium agēdi. ergo ⁊c. ❡ Ex dictis conclusiōibus patet ꝙ accidentia separata hic possunt in suas actiones sicut prius in virtute propria: ⁊ in alias non possunt sicut nec prius. Hec de secundo articulo principali.

❡ **Quantum ad tertium arti**culum sūt alique instātie difficiles cōtra predicta. ❡ Prima est qꝛ accidētia separata ꝫm primā conclusionē possunt in virtute ꝓpria alterare. ⁊ ꝑ cōsequens ad corruptionē aliquid disponere. qꝛ cū quilibet gradus qualitatis sit eiusdē rationis: sicut accidens potest in vnum abijciēdo ipsum ⁊ inducendo ↄtrarium pari ratiōe ⁊ in quēlibet: sed quod potest sic alterare: potest generare ⁊ corrumpere. quia forma corrupti nō stat nisi in materia disposita: ergo ⁊ generare potest. qꝛ corruptio nō est sine generatione. quare ⁊c. ❡ Scđo sic. Accidētia hic separata possunt nutrire. sed quod potest nutrire: potest substātiam generare. ergo ⁊c. ❡ Tertio sic. si poneretur modica aqua iuxta accidentia maximi ignis separata: planuʒ est ꝙ statim corrūperetur. sed hoc nō esset nisi ab illis accidentibꝰ separatis. ergo ⁊c. ❡ Quarto sic. si ponerētur accidētia actiua ⁊ passiua separata: accidētia actiua possent illa passiua separata corrūpere: vt videtur. ergo pari ratione ⁊ illa ↄiuncta. sed tūc oporteret ꝙ corrūperēt substātiam. ergo ⁊c. ❡ Quinto sic. qualitas separata a quantitate non potest sentiri: nec agere in sensum. ergo similiter nec accidentia separata a substantia possunt agere. ❡ Sexto cōtra vnum dictum de priuatione: qꝛ priuatio est per se sensibilis: sicut quies scđo de aīa. sed per se sensibile est ꝑ se agēs potens agere in sensum. igitur priuatio per se potest agere vel esse ratio agendi: vt videtur.

Instātie ↄ pcedē. opinio.

❡ **Ad primam** instantiam dicitur ab aliquibus ꝙ accidentia separata nō possunt alterare aliquid ad corruptionē vsq; ad vltimū gradum cum quo forma substantialis alterati esset incōpossibilis ⁊ per ↄsequens illo gradu posito corrūperetur. qꝛ tunc posset illud accidens separatum aliquid corrūpere: ⁊ aliquid generare. immo etiā nec hoc potest per accidēs coniunctum. qꝛ nec potest generare substātiam nec corrūpere siue in virtute ꝓpria: siue in virtute alterius. ita ꝙ oīs gradus qui virtute accidētis habetur siue in plus siue in minus: ⁊ recipitur in alterato: cōpossibilis est ⁊ cōpatitur secum formam alterati: ⁊ ipsam presupponit sicut partē per se subiecti ⁊ ꝑ cōsequens ipsam nō destruit nec expellit. qꝛ nullū accidens destruit suum subiectum: nec est incōpossibile sibi. Sicut eñ generās nō potest corrūpere materiam vel producere: que est subiectum generationis vel corruptionis: ⁊ presupponit ipsam: ita nec alterās subiectum alterationis. Et ita non potest accidēs siue ↄiunctum siue separatum corrumpere gradum vltimum dispositiōis necessarium ad hoc vt forma alterati maneat in materia: sed bene vsq; ad illū alterare potest. ⁊ tunc facta alteratione vsq; ad illum gradum: substātia generās quecūq; sit illa siue deus siue celum siue alia creata substantia corrumpit illum gradum vltimum ⁊ etiā alteratum: ⁊

Solutio istā. pce.

generat nouum generatum cum nouo gradu dispo
sitionis necessarie ad formam generati ⁊ incōpossi
bilis cum forma prius alterati vel corrupti. Quā
do dicitur ꝙ oēs gradus sunt eiusdem rōnis. ergo
sicut acidēs alterans potest abijcere primum scdm
et tertium gradū dispositionis necessarie ad hoc ꝙ
forma maneat in materia: ita ⁊ vltimū. Dicitur ꝙ
licet gradus ƀm se sint eiusdem rationis: non tñ in
ordine ad tale agens naturale sic expellēs nec sub-
stantia alterati ita determinat sibi primum scdm ⁊
tertium sicut vltimum tanꝗ dispositionem necessa
riā ad hoc vt maneat in materia. Et ideo nō opor-
tet ꝙ accidens possit auferre vltimum sicut alios
sine quibus potest forma stare in materia. Poni-
Exēplū tur exemplum. Naturale agens potest denudare
materiā ab aliqua parte quantitatis quia de maio
ri quātitate potest facere minorem. ⁊ potest mate-
rie dare aliquam partem quantitatis. q: de minori
quanto potest facere maius. ⁊ partes quantitatis
sunt eiusdem rationis. ⁊ tñ non potest materiā de-
nudare a qualibet parte quantitatis: nec etiam sibi
dare de nouo quālibet partem ꝗtitatis vt videtur
q: presupponit materiam quantam ƀm aliquā par
tem quātitatis in omni actione sua. ideo ⁊c̄. Et di
citur vltra ꝙ gradus ille necessarius in disponen-
do ad formam generati ⁊ incōpossibilis forme cor-
rupti non est ab alterante inquantum alterans: nec
a generante inquantum generans per se: sed per ac
cidens: quia generans per se generat substantiam.
per accidens vero causat accidens vel gradum il-
lum qualitatis necessarium ad consistētiam forme
generati per alterationem Et istud potest bene vel
male intelligi: supposito ꝙ totum compositum ge-
neratum sit primum per se subiectum predicte qua
litatis. q: pro tanto potest dici ꝙ per accidēs. quia
non distincta mutatione acquiritur illud accidēs.
immo nec mutatione: ⁊ per consequens non altera
tione vel per alterationem: sed per simplicem acce-
ptionem essendi. Per accidens vero quia non ea-
dem actione vel productione: sed alia ⁊ alia: qua-
rum vna per se terminatur ad substantiam. scilicet
generatio: ⁊ alia ad accidens. scꝫ ad gradum illum
qualitatis: que tamen non est mutatio: nec per con
sequens alteratio. quia non precessit negatio talis
gradus vel qualitatis in substantia generata.
Quicquid sit de predicta solutione que videtur ne
cessaria vel saltem multum probabilis: si ponatur
ꝙ totum compositum generabile sit per se primum
subiectum qualitatis: secundum quam habet fieri
alteratio. Tamen ponentes ꝙ gradus quilibet pre
cedit formam substantialem generati in materia:
gradus. scilicet necessario dispositiuus ad eam: et
incompossibilis forme corrupti precedit (dico) na-
tura licet non duratione: sicut dispositio precedit
formā posset dici ꝙ alterans ƀm ꝙ alterans potest
inducere vltimum gradum dispositionis: ⁊ corrum
pere illum qui est necessarius ad hoc vt forma al-
terati stet in materia. Nec presupponit talis alte-
ratio per se primum compositum vt subiectum: sed
materiam. non autem formam necessario: tñ quan-
tumcunqꝫ sic inducat vel corrumpat vltimum gra-
dum necessarium ad dispositionem: non potest ge-
nerare vel corrumpere substantiam vnde alterans
est: sed vnde substantia ⁊ generans: ita ꝙ illo gra-
du inducto vel corrupto habetur generatio vel cor-
ruptio ab aliqua substantia: siue a substantia con-
iuncta accidentibꝰ alterātibus: siue ab aliqua alia:
puta a celo vel a deo: vel a quocunqꝫ alio. Nunꝗ
autem ab accidētibus siue coniunctis siue separa-
tis elicitur generatio vel corruptio: sicut dictum est ꝙ accidē
supra. ¶ Ad secundam instātiam de nutritione ac tia non
cidentium dico ꝙ nec accidētia cōiuncta nec sepa- possūt nu
rata possunt nutrire effectiue generando vel attin- trire.
gēdo carnem. sed hoc ad substātiam pertinet. acci-
dētia tñ siue ꝯiuncta siue separata possunt alterare
aliquid: vt dictum est supra. Quādo dicis ꝙ acci-
dentia nutriūt. Dico ꝙ verum est eo modo quo di-
ci potest ꝙ accidentia alimenti nutriunt eo modo
quo animal nutrit seipsum ⁊ saluat. Et hoc est ma
gis materialiter ⁊ obiectiue ꝗ effectiue. vel si effe-
ctiue: non nisi disponendo. Quomodo vero sic nu-
triant: ⁊ quomodo non: inferius apparebit. ¶ Ad
tertiam instantiā dico ꝙ si poneretur modica aqua
iuxta accidētia maxima separata ab illis accidēti-
bus nūꝗ corrumperetur. immo etiam nec ab ipsis
si essent substātie ignis coniuncta. sed corrumpere-
tur aqua illa ab aliqua substantia siue a celo siue a
deo siue a substātia illis accidentibus coniuncta. ⁊
alterarctur bene ab ipsis accidētibus modo supra
dicto in solutione primi argumenti. ¶ Ad quartā
instantiam dicitur ꝙ accidētia separata equiualen
tia alijs separatis possent ea corrumpere eo modo
quo dicetur infra. quomodo. s. accidentia separata
possunt corrumpi in eucharistia. non tñ possent to-
taliter corrumpere accidentia coniuncta: licet sint
eiusdē rationis: nec sint minoris virtutis. q: illis se
paratis: puta qualitati in hoc sacramēto nihil sub-
est quod sibi determinet aliquē gradum eius. Non
eñ subest ei nisi quantitas que non determinat sibi
aliquē gradum talem. Et ideo siue ab accidēte cō-
iuncto siue separato contrario ⁊ preualente posset
qualitas talis corrumpi totaliter quātum ad omnē
gradum suum. Non autem si esset coniuncta alicui
substātie: q: iam subesset aliqua substantia que de-
terminaret sibi certum graduꝫ predicte qualitatis
necessarium ad consistētiam forme sue in materia.
Et q: nō posset corrumpi nisi per alterationem: et
alterans suum mobile vel subiectum alterationis
non corrumpit ideo nec ab accidente separato: nec
a coniuncto posset totaliter corrumpi vt dicunt.
¶ Si dicatur ꝙ immo. quia quātumcunqꝫ sit ne-
cessarius talis gradus ad hoc: vt stet forma altera
ti in materia sua: tamen non pōt stare cum suo con
trario corrumpente vel potente corrumpere et sibi
approximato. Secundo etiam quia quod est poste-
rius generatione: est prius corruptione. ille vero
gradus est posterior generatione ipsa substātia al-
terata. quia accidens. igitur est prior corruptione.
et prius natura corrūperetur ꝗ substantia. sed hoc
nō est nisi ab alterante inquātum alterans per acci
dentia ipsa que sunt principia alterandi. ergo ⁊c̄.
¶ Respondetur ad primum ꝙ substantia alterata
maiorem habet virtutem conseruādi sibi illum gra
dum: sine quo non potest stare forma eius in mate-
ria ꝗ contrarium habeat virtutem corrumpendi.
substantia enim est perfectius actiuum ad conser-
uationem: ꝗ ꝯtrarium ad corruptionem. sicut ⁊ est
nobilius ⁊ perfectius ens ꝗ illud cōtrarium quod
est accidens. Et ita non oportet ꝙ corrūpatur gra
dus ille a quocunqꝫ contrario quantumcunqꝫ ap-

approximato. Et hec est bona ꝓbabilitas vt dicūt
ꝙ substātia sit principium actiuum sue qualitatis:
saltem quātum ad illum gradum quē sibi determi-
nat quātum ad suam cōsistentiam. Unde ⁊ sm eos
dici potest ꝙ gradus ille non est a generāte substan
tiam: sed magis ab ipsa substantia genita. ⁊ nō pre
cedit natura ipsam substātiam genitam: sed sequi-
tur eam ordine nature: sicut effectum causam. Et
tunc sicut videtur mihi: difficile est videre quomo-
do sit talis gradus dispositio ad illā formam. dispo
sitio em̄ prior est ipso ad quod disponit vt videtur.
Ad scdm dicunt ꝙ illa propositio non est vera nisi
de priori ⁊ posteriori que pertinēt ad idem genus.
sicut plures forme substātiales se habent in eodem
composito sm ponentes plures formas. Sic enim
posterior forma generatione est prior corruptio-
ne. sed nō oportet de diuersis formis pertinētibus
ad diuersa genera: sicut sunt forma substantialis ⁊
gradus ille accidentalis in ꝓposito. ¶ Quicquid
sit de istis dici posset aliter ponendo ꝙ gradus ille
esset primo accidēs materie ⁊ dispositio ad formā.
et per consequens prior natura ꝙ siue coniunctus
siue separatus: sicut est qualitas in eucharistia: a
contrario approximato posset totaliter corrumpi:
sed nunꝙ a contrario quod est accidens posset sub
stantia generari vel corrumpi: sicut dictum est su-
pra sed corrumperetur ⁊ generaretur substātia ab
aliqua substantia siue coniuncta accidentibus alte
rantibus: siue ab aliqua alia: si essent talia acciden-
Ad.4. tia separata. quare ⁊c. ¶ Ad quartam dico ꝙ de
qualitate separata a quantitate difficile est videre:
quomodo videretur. cum visus sit potentia quanta
et organica ⁊ extensionem habens: ⁊ operationem
extensam. qualitas vero a quantitate separata non
esset quāta. Similiter de quātitate separata a qua
litate. Et videret alicui posse dici: si qualitas esset
totale actiuū vel teminatiuum sensationis: vel etiā
partiale cum ipso visu vel oculo: ⁊ quantitas nihil
faceret ad hoc: vel etiam si faceret per modum cau-
se partialis. ita ꝙ ista tria essent tres cause partia-
les sensationis. et duo eoꝝ puta qualitas ⁊ ꝗtitas
essent duo terminatiua partialia. Tunc videretur
ad hoc posse dici ꝙ qualitas vel quantitas quan-
tumcunꝙ vna non inhereret alteri: dum tn̄ vtraꝙ
poneretur in re ⁊ in debita approximatione ad ocu
lum vtrūꝙ posset sentiri. Nisi forte diceretur ꝙ nō
quia tunc non essent in re sub modo conueniente
actioni vel terminationi cuiuscunꝙ actionis cor-
poralis ⁊ naturalis vel phisice. Oportet em̄ ꝙ cor
poreum agens vel terminans talem actionem sit
quantum ⁊ quale: saltē loquendo de modo et cursu
vel ordine naturali: quicquid sit de virtue diuina.
Et ita non est similile de qualitate separata a quā-
titate. et econuerso: ⁊ de istis accidentibus in sacra
mento separatis Si autem diceretur ꝙ quantitas
non est causa partialis cū qualitate sic concurrens:
sed qualitas ipsa totalis sicut per se primo sensibi-
lis. Et quātitas nō facit nisi ad modum immutan-
di visum vel terminandi visionem: nō habens pro-
priam speciem in sensu: adhuc eodem modo dicere
tur ꝙ qualitas nō sentiretur. quia nō est sub modo
conueniente actioni. Nec quantitas ipsa separata
multominus. quare ⁊c. Sed quid virtute diuina:
puto ꝙ qualitas posset videri separata a quantita-
te non minus ꝗ si non esset. ꝙ tamen dictum est su-
pra. scilicet ꝙ deus posset creare ⁊ conseruare visio
nem alicuius obiecti non existentis. quare ⁊c. vel si
non: tunc diceretur ꝙ modus separationis in quali
tate est repugnans visibilitati. ⁊ non est vniuersale
de non ente. vnde licet non ens posset videri: nō ta
men angelus vel substantia sine quantitate. ¶ Ad
sextam instantiam dico ꝙ nulla priuatio vel nega-
tio potest esse principium per se alicuius actionis.
Quādo dicis ꝙ quies est per se sensibilis. ergo po
test esse per se principium sensationis. dico ꝙ ponē
do per se sensibile quodcunꝙ siue ꝓprium siue com
mune esse per se principium sensationis: vel etiam
terminatiuum: impossibile est ꝙ quies accipiendo
eam pro priuatione motus immobili: sit per se sen-
sibilis. quia nullam habet entitatem positiuā: per
quam possit aliquid causare vel respectum aliquē
realem terminare. sicut oportet scdm presupponi
de per se sensibili. Oportet enim ꝙ possit esse ratio
terminandi per se aliquem respectum realem visio
nis vel sensationis: licet nō oporteat in actu. Unde
et non ens sentiri potest: cui tn̄ non repugnat esse
ens ⁊ aliquid positiuum quies vero non potest esse
aliquid positiuum. Si vero dicatur ꝙ non opꝫ sen-
sibile cōmune quantumcunꝙ per se esse effectiuum
per se vel teminatiuum sensationis quātum ad ali-
quem respectum realem terminatiū ad ipsum ⁊ per
se sed sufficit hoc de sensibili proprio quod est sensi
bile per se primo. Tunc non videretur sic inconue-
niens ꝙ quies non obstante ꝙ sit priuatio sit per se
sensibilis per modum sensibilium cōmunium. Qui
teneret primam viam: diceret ad philosophum ꝙ
vel non accipit quietē pro pura priuatione: sed pro
quiescente corpore ipso. vel dicit ꝙ est per se sensi-
bilis: quia non sic per accidens sicut substantia: sed
aliquid quod magis percipitur ꝗ substātia. vel ne-
garet etiam. Et similiter diceretur de vnitate ⁊ nu
mero: que vt sic nihil dicunt positiuum. ⁊ ideo vt sic
non sunt per se sensibiles: sed tantum ratione enti-
tatum in quibus fundantur. Sic ad istud. Hec de
tertio articulo principali.

¶ Ad primum principale dico ꝙ non oportet omnem actio- *ad argumēta principalia:*
nem esse suppositi. Nec hoc dicit philosophus. sed
bene dicit primo metha. ꝙ actiones sunt circa sin-
gularia et singularium: quod est verum saltem de
transeuntibus. Et dico ꝙ accidentia hic separata:
licet non habeāt rationem suppositi sunt tamen sin
gularia ⁊ indiuidua ⁊c. Aliter dicitur ꝙ actiones
sunt suppositorum sicut vltimo denominatorū ali-
quando per tales actiones ratione formarum: qui-
bus conueniunt tales actiones. ⁊ hoc quando for-
me insunt suppositis. quando vero non insunt: sed
separate sunt sicut in proposito: ⁊ tunc nullo modo
sunt suppositorum sicut in proposito: sed formarū
tantum. et possunt denominari bene tales forme a
talibus sicut anima intelligit: ⁊ calor separatus ca
lefacit. Et hoc concedit Auicenna. vj. methaphi-
sice: ⁊ commentator tertio de anima. ¶ Ad scdm
dico ꝙ non est inconueniens in creatura idem esse
agens: ⁊ quo agit quando illud est principium tota
le actionis. sicut in proposito de accidēte separato.
Est enim agens ⁊ quo ipsummet agit. qui a seipso
agit. ⁊ differunt tantum sm rationem. Nec est simi
le de anima: que est quo hominis partiale. nec po-
test esse homo vel idem taliter cū homine quātum

ad omne illud positiuum quod dicit homo. qꝛ non potest esse eadem cum altera parte hominis. scꝫ cū corpore. sed hūanitas que est quo totale hominis est idem homini penitus quātum ad omne positiuū quod dicitur per hominem: lꝫ non homo predicetur de ipsa propter modum significādi repugnantem. Ad boetium dico ꝙ verum dicit accipiendo quod est pro essentia: ⁊ quo est pro esse actualis existētie ꝙ in omni creatura distinguūtur ista etiam realiter: vt dixi in tertio. sed non opꝫ ꝙ sit agēs: ⁊ quo agit. nec hoc etiā ipse dicit. Ad confirmationem dico ꝙ quātitas hic separata non est mathematica: sed est qualitatibus naturalibus affectata ⁊ phisica. Aliter ꝙ illa fuit opinio philosophi. qꝛ reputauit impossibile quātitatem separari in re: vel verum dicit philosophus ꝙ in quātitate oīno separata a qualitatibus phisicis non est motus nec alteratio phisica. sic nō est in proposito. ❡ Ad tertium dicitur ꝙ non opꝫ actiuum ⁊ passiuum cōmunicare in materia actualiter: sed sufficit ꝙ aptitudinaliter. Accidentia autem lꝫ sint hic actualiter separata a materia vel substantia materiali: tñ aptitudinem habent ad talem substantiā. Aliter dicitur ꝙ accidētia que sunt hic actiua non sunt separata: sicut qualitas que est in subiecto suo in quantitate: ⁊ sic in materia. qꝛ subiectū vocatur materia. ⁊ hoc sufficit. Aliter dicitur ꝙ non opꝫ actiuum ⁊ passiuum cōmunicare in materia loquēdo de quacunqꝫ actione vel passione. Alioquin intelligentia non posset mouere celum. qꝛ celum vel non habet materiam: vel si habet materiam: tñ cum ipso non cōmunicat intelligentia in materia: nec habet materiā: vt ptꝫ. verum est tñ ꝙ ꝫm Aristo. actiuum ⁊ passiuum immediate se habentia ad corruptionem ⁊ generationem vel ꝫm generationem ⁊ corruptionem oportet cōmunicare in materia. Posuit enī ꝙ nulla forma separata: cuius ponebatur ydea a platone: poterat esse principium actiuum immediatum alicuius generationis vel corruptionis. immo nec deus. Tum propter imperfectionē effectus generabilis ⁊ corruptibilis. non propter imperfectionē talis forme. Tum etiam propter ordinem causarum obseruandum. sed non ponimus hoc saltem de deo in proposito autem non habet locum. qꝛ non ponitur ꝙ accidentia siue separata siue coniuncta sint principiū generationis vel corruptionis alicuius: sed magis deus in alia substātia corporalis. ❡ Ad quartum de forma substātiali separata dicitur vno modo ꝙ non posset generare: licet in materia existens sit totale principium generationis substantialis: principium quo. scꝫ qꝛ separata nō habet modum conuenientem actioni tali corporali eo ꝙ non est quanta: sed separata a materia quanta. ideo ⁊c̄. Hic tñ difficile est videre quomodo forma substantialis sit totale principium quo respectu cōpositi per se generabilis. Et primo cum ipsum cōpositum totum sit simpliciter nobilius ꝙ̄ forma. Et idem argumentum videretur posse fieri de forma accidentali ⁊ toto composito per accidens ex subiecto ⁊ forma: qḋ quidem fit per se primo. causa autem totalis equiuoca vel etiam vniuoca non potest esse simpliciter minus nobilis ꝙ̄ effectus suus. Et ita videretur ꝙ forma substātialis non esset nisi partiale principiū generationis substātie totius. quia est principium formale quo totius nature concurrens cum materia ad constitutionem eius: sed ipsa tota natura generantis esset totale principium quo et generans ipsum principium quod ⁊ sic forma substantialis: licet separata agere nō posset vel generare. ❡ Ad illud vero de forma accidētali diceretur ꝙ compositum per accidens vnum nullā tertiam entitatem perfectiorem dicit: que non preexisteret. vnde non dicit nisi formā accidentalem ⁊ vnicam ⁊ subiectū et non aliquam tertiā entitatem nouam ⁊ perfectiorem: sicut per se cōpositum substātie: vt dictum est in secundo. Et quia forma illa accidentalis que est terminus formalis: non est quid nobilius: nec compositum etiam ꝓprie ⁊ per se loquendo: sicut nec est ens per se: ideo accidēs separatum ponit tale compositum. ❡ Ad illud de specie intelligibili ⁊ charitate dico ꝙ iste sunt cause partiales actuum intelligendi ⁊ diligendi: sicut imaginantur aliqui sic ꝙ essent separate: ⁊ ponerentur nihilominus presentes intellectui ⁊ voluntati: ita ꝙ eis assisterēt: ⁊ nō inhererent: posset esse adhuc cause effectiue talium operationum: sicut quando inherent. Essent enim sub modo cōuenienti tali actioni: et tñ non intelligerent nec amarēt formaliter. Non enī intellectionem vel dilectionem reciperent: sed magis intellectus ⁊ volūtas. Et ideo nec possent intelligere vel diligere: sicut nec ista recipere: licet possent ea partialiter efficere. vnumquodqꝫ autem dicitur intelligens vel volens nō per hoc ꝙ efficit vel causat intellectionem: sed quia recipit. vnde ⁊ ꝫm alios obiectum vel fantasma: licet sit totalis causa intellectionis vel volitiōis non tñ intelligit vel vult. Si vero species in nullo sit causa intellectiōis nec charitas dilectionis: sicut dixi in tertio de charitate; tūc nō currit nec valet argumentum.

❡ Distinctionis Duodecime. Questio Tertia.

Ertio q̄ro: vtrū accidētia in eucharistia possint accidentaliter trāsmutari: sicut poterāt cōiuncta substantie panis. ❡ Videtur ꝙ nō. Primo sic motus vel mutatio de necessitate requirit subiectum. patet tertio phisicorum. motus est actus entis in potentia ꝫm ꝙ huiusmodi et mobilis in eo ꝙ mobile. sed accidentia sunt ibi sine subiecto vel sine substantia. ergo non potest esse motus vel transmutatio aliqua circa ea. ❡ Tertio sic. septimo methaphisice probat philosophus ꝙ per oēm transmutationem compositum generatur primo vel corrumpitur: nō solum in trāsmutatione substātiali: sed etiā in accidentali: sicut cōcludit in illo capitulo. sed cōpositum illud in accidentalibus mutationibus includit subiectum: vt ptꝫ. Cum igitur accidētia sint hic sine subiecto: videtur ꝙ ad ipsa vel circa ipsa non possit esse transmutatio accidentalis. ❡ Tertio sic. si aliquod accidens posset in eucharistia accidentaliter transmutari: hoc videretur de quantitate que est ibi primū accidens. sed hoc non potest fieri. quia non potest augeri vel minui: vt videt. qꝛ quātitas in eucharistia nō est quātitas aīati. aīatis autem solū ꝯuenit augmentum: vt videtur dici tertio de aīa ergo ⁊c̄.

3. phisi.
7. meth.
3. de aīa.

¶ **Contra** non omnia accidētia sunt in eucharistia sine subiecto: vt dictuȝ est supra. ergo saltem aliqua sic possunt accidentaliter trāsmutari. Et patet ad sensum. quia species ille possunt frangi vel veli moueri etiam rarefieri seu condensari ergo ꝛc̄.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo ponā aliquos modos dicēdi de questione ꝛ arguā cōtra eos: ꝛ respōdebo ad motiua eoꝝ. ¶ Scd̄o respondebo aliter ad questionē quantum ad mutationes vel variatiōes que possunt fieri circa accidētia eucharistie: ipsa eucharistia manente. ¶ Tertio quātū ad illas cū quibus nō manet eucharistia. ¶ Ultimo ad rationes principales.

De trāsmutatione accidētiū in eucharistia Prima opinio.

¶ **Quantum ad primum est** opinio cuiusdā doctoris qui dicit ꝙ ab agente naturali possunt ista accidētia transmutari vel variari accidētaliter: sicut poterāt qñ erant ꝯiuncta substantie panis. Ita ꝙ quātitas ipsa etiā de qua minus videref: supposito ꝙ virtute diuina sit ibi sine subiecto ex quo tñ manet eadē q̄ pri⁹ cōiuncta substātie panis: rarefieri pot ꝛ cōdensari. ꝛ per consequēs fieri maioꝛ vel minoꝛ. Et hoc rationabile videretur. qꝛ sicut virtute diuina sibi confertur ꝙ per se existat ꝛ non in subiecto: sic ꝙ possit transmutari vel maioꝛari seu minui quātūcunq̧ nō in subiecto. ¶ Scd̄o dicit iste ꝙ qñ q̄titas rarefit vel condēsatur. ꝛ sic fit maioꝛ vel minoꝛ ꝙ prioꝛ quantitas non manet nec aliqua pars eius: sed totaliter coꝛrumpitur prioꝛ quātitas. ¶ Hoc probat primo. qꝛ per se primi termini motus augmenti vel diminutionis sunt maioꝛ ꝛ minoꝛ quātitas. sed planum est ꝙ termini primi motus sunt incompossibiles. ergo aduenīente maioꝛi quātitate minoꝛ precedens totaliter coꝛrūpitur. ꝛ econuerso. ¶ Secundo qꝛ si maneret prioꝛ quantitas vel aliqua pars eius: sequeretur ꝙ idē simul informaretur duplici quātitate: quarum vna esset maioꝛ ꝛ alia esset minoꝛ. hoc aūt est impossibile. ergo ꝛc̄. Probatio ꝯsequentie. Sicut eñ totum rarefactū est rarius ꝛ maius: ita quilibet pars aucti est aucta. si quelibet pars est rarioꝛ: ꝛ per consequē maioꝛ: sequitur ꝙ est quāta noua quātitate. ꝛ per ꝯsequēs si prioꝛ manet que erat minoꝛ: sequitur simul esse duas quātitates ī eucharistia. vel quādo sunt in subieco sequitur ꝙ idē simul informatur duplici quātitate maioꝛe. s. ꝛ minoꝛe. ꝛ ita sequif etiā vltra ꝙ simul sit rarū ꝛ densum: vel magis rarum ꝛ minus rarū. ¶ Tertio sic. ꝛ ꝯfirmatur ratio precedens. qꝛ si prioꝛ quantitas manet vel aliquid eius, quero in quo subiecto manet. Non nisi in subiecto prioꝛi. qꝛ accidēs non migrat de subiecto in subiectum. Aut igitur illi eidē subiecto per rarefactionem aduenit noua quantitas: ꝛ sic sequitur ꝙ simul informaf duplici quātitate: sicut prius. Aut sequitur ꝙ maioꝛ quātitas nō aduenit illi eidē subiecto preexistenti: sed magis aggenerantur noue partes substātie: quibus insunt noue partes quantitatis: vel maioꝛ quātitas seu illud qđ acquiritur nouiter de quātitate. ꝛ ita pars illa precedēs nō est rarioꝛ: quod est falsum. quare ꝛc̄. ¶ Tertio dcit ꝙ iste motus quo quātitas fit maioꝛ vel minoꝛ: est in ꝓposito sine subiecto. Nā sicut nō repugnat forme manere in esse sine subiecto: vt ptꝫ in quātitate: ita nec sibi repugnat in fluxu vel vt fluens. Motus aūt nō est nisi forma fluēs: vt dicit ꝫ ꝛc̄. Sicut eī ꝟtute diuīa habet esse permanēs sine subiecto ꝛ totū suum: ita pōt habere esse in fieri ꝛ in motu sine subiecto etiā ab agēte naturali presupposita separatione eius a subiecto: que fit virtute diuina. ¶ Ultimo potest facere ꝙ omnia alia accidētia que sunt posterioꝛa quantitate de quibus non apparet tāta difficultas: possunt accidētaliter variari omnibus modis: quibus poterant existentia in subiecto vel substantia panis. Hec est prima opinio.

¶ **Secundus** modus dicendi est ꝙ accidētia nullo modo possunt trāsmutari vel variari in sacramēto ab aliquo agēte naturali. sed omīs variatio vel trāsmutatio que est ibi opꝫ ꝙ fiat ab agente supernaturali diuino: per cuius virtutē sunt separata a subiecto primo. qꝛ quātitas est primum inter oīa ista accidētia: sed quātitas non potest ab agēte naturali transmutari vel augmētari seu diminui. quia nō est ibi in subiecto. Omnis aūt mutatio vel transmutatio naturalis requirit subiectum necessario alias eñ adnihilaret vel crearet agens naturale. ergo ꝛc̄. ¶ Scd̄o qꝛ qua ratione agens naturale posset in partē quātitatis sine subiecto augmentādo vel diminuendo ipsam: pari ratione in totā quātitatem que est eiusdem rationis. ꝛ sic posset producere aliquam totam quantitatem non in subiecto vel de subiecto: quod est creare vel destruere eam: non redigendo subiectum. quare ꝛc̄. ¶ Tertio qꝛ non habet conseruari quātitas: nec esse īmediate ꝛ supernaturaliter. igitur non potest variari nec coꝛrūpi nisi a deo. qꝛ nec per inductionem cōtrarij. eo ꝙ contrarium non habet nec per coꝛruptionem subiecti. quia subiectum non habet ibidē. quare ꝛc̄. ¶ De alteratione vero specialiter etiam probāt ꝙ opoꝛtet alterationē que fit ibi esse a deo immediate primo. qꝛ si virtute agētis supernaturalis esset alteratio: aut de potentia alicuius subiecti educeretur qualitas terminās alterationem aut non. si non: tunc crearetur: ꝛ agens naturale posset creare. Si sic: hoc videretur de potentia quantitatis. sed hoc est impossibile. quia potentia ꝛ actus educibilis de ipsa sunt eiusdem generis. patet de materia ꝛ foꝛma. quantitas vero et qualitas non sunt eiusdem generis: vt patet. ergo ꝛc̄. ¶ Secundo sic. qualitas ad quam terminatur alteratio virtute agētis naturalis est qualitas terminata. sed hic non potest esse terminata. quia non est hic aliqua foꝛma substantialis per quam habēt accidentia ꝙ terminentur etiam quantitas ipsa. ergo ꝛc̄. ¶ Tertio quia non plus potest educi ista qualitas ab agente naturali de potentia quantitatis: q̄ꝫ de potentia materie nude vt videtur. sed de potentia materie nude non potest educi ab agente naturali. quia talem materiā non posset attingere. Non enim esset ens in actu. quare ꝛc̄. ¶ Dicunt ergo ꝙ ad presentiam agentis naturalis deus immediate facit omnia quecunq̧ fiunt circa ista accidentia: etiam motum localem ꝛ fractionem pari ratione sicut dictum est de alijs suo modo.

Secūda opinio.

¶ **Tertius** modus dicendi est ꝙ ab agente naturali possunt omnia fieri: aliter tamen saluādo hoc q̄ꝫ faciat primus modus. Tota enim difficultas videtur in proposito de illo quod fit circa quantitatem. Nam de alijs non est

Tertia opinio.

difficultas. qꝛ alia accidentia non sunt ibi sine sub-
iecto. sed quãtitas est ibi pro subiecto vel suiectum
multorum. Et omnia faciliter possunt saluari de
aliis. Sed de quantitate quomodo potest augmen
tari vel diminui est tota difficultas. Et dicunt ꝙ
hoc est possibile virtute naturalis agentis ad hoc
concurrentis per istum modum. Materia enim vel
substantia ⁊ habet rationem subiecti respectu quã
titatis: ⁊ habet rationem concause cum agente na
turali respectu variationis vel mutationis ipsius
quantitatis. Deus autem licet non possit supplere vi
cem materie vel substantie vt potẽtia est ⁊ recepti-
ua quantitatis: tñ bene potest supplere concausali
tatem eius partialem: quam habet cum agente na
turali ad productionem alicuius effectus. Et hoc
siue ista causalitas sit per se siue per accidens vel
sine qua non effectiua. Nam deus omnem causali-
tatem effectiuam supplere potest: sicut patet. ergo ad
istam variationem vel transmutationem quantita
tis agens naturale idem facit quod faceret si mate
ria vel substantia concurreret. quia deus supplet
vicem substantie in coagẽdo vel cõcausando agen
ti naturali: ita ꝙ non sufficit ad hoc separatio acci
dentium secundum primum modum dicẽdi. Nec agẽs na
turale ibi oĩno nihil facit secundum alium modũ dicendi:
sed sicut immediate dictũ est secundum istum modum ter
tium. hoc est primum huius articuli.

Contra primam opinionem. ¶ Quantum ad scdm huius
arti. arguo contra primam opinionem quãtum ad
primum dictum suum ¶ Primo sic. Agens natu
rale creare non potest nec adnihilare: sed si posset
augmentare vel minuere quãtitatem separatam a
subiecto in eucharistia posset creare: quod patet ex
scdo dicto suo si est verũ. Nam qñ augmẽtatur quã
titas tota precedẽs desinit esse: et sequens accipit
totaliter esse: sed nõ in subiecto: nec de subiecto vel
aliquo vt patet. Sic aũt accipere esse vel desinere
obiectio est adnihilari vel creari vt patet ergo ⁊c. ¶ Dices
ꝙ quãtitas sequẽs non creatur: qꝛ habent habitu-
dinẽ ad aliquã precedentẽ: cui succedit immediate
per talem motũ. Sed si haberetur vna noua quãti
tas totaliter: que nõ succederet alteri: tũc illa crea
reatur creatio enim nõ solum excludit subiectum
seu aliquid de quo: sed post quod creatum succedat
in quãtitate autem manẽte sine subiecto manet ea
dem vis: que prius cõueniebat sibi in subiecto: et
ita potest trãsmutari sicut in subiecto: et per corru
ptionẽ prioris ⁊ aduẽtũ prioris: que tñ corruptio
non est adnihilatio: nec productio posterioris est
creatio propter ordinẽ ⁊ habitudinem prioris ad
Contra precedẽ. obiectionem. sequẽtem: ⁊ sequẽtis ad priorem. ¶ Cõtra primo
sic: qꝛ quãtitas sequẽs licet succedat priori: non ta
men sic de ipsa nec de aliquo alio vt patet. ergo ac
cipit esse totaliter nõ de aliquo: ⁊ ita creatur. Non
enim vna in aliã conuertitur totaliter. Tũ quia se
quens nõ preexistit: vel non ponitur ibi aliqua cõ-
uersiõ nisi panis in corpus ⁊ vinũ in sanguinẽ: que
est trãsubstãtiatio. Tũ quia ad hoc nõ posset attin
gere virtus naturalis creata ita parũ: sicut ad crea
tionem. Si dicas ꝙ vna fit ex alia: sicut oppositum
ex opposito. patet ꝙ nõ valet. Nã talis factio vnius
ex alio ab agente naturali necessario requirit sub-
iectum primo phisicorum. similiter etiam quia non
sunt opposite vel contrarie. ¶ Secũdo contra illã
responsionem: quia si aliquid succederet suo cõtra
rio: ⁊ non fieret de aliquo: adhuc crearetur ex quo
acciperet esse totale nõ de aliquo vt patet. Ita enim
fieret de nihilo: sicut immediate succederet nihilo.
¶ Tertio quia ista successio vel ordo quantitatis
posterioris ad priorem nõ est nisi respectus quidẽ
dam rationis entis ad nõ ens: qui non videtur tol-
lere in proposito rationem creationis: nec a quãti-
tate excludere creationem. ¶ Quarto qꝛ non ma-
gis succedit quantitas posterior priori: quam anima cor-
pori organico ⁊ disposito: vel accidẽs spirituale vt
gratia ipsi anime vel subiecto: sed nihilominus ista
dicuntur creari: nec tollit hoc predicta successio. er
go ⁊c. stat ergo illa ratio vt videtur. ¶ Secundo
cõtra illud primum dictum quantum ad illam vim
trãsmutabilem quã habent quãtitas in subiecto et
separata a subiecto: per quã est transmutabilis. qꝛ
quãtitas non habet aliquid per quod sit sic trans-
mutabilis: nisi de subiecto ab agẽte naturali. ergo
etiã nec separata. Similiter etiã ficta est vis: qꝛ nec corpora
lis nec spiritualis. Nec oportet ponere talem vim:
qꝛ si poneretur nullo mõ suppleret vicem subiecti.
¶ Tertio sic esse separatum ipsius quãtitatis non
dicit aliquid positiuum vltra proprium existere vel
esse actualis existentie vt dictum est supra. Nihil
enim per separationem cõfertur quantitati: sed po
tius deperditur aliquid ab ea. scilicet actualis inherẽ-
tia quam prius habebat ad substantiã. igitur sicut
in subiecto existens nõ est trãsmutabilis per agẽs
naturale: nisi de subiecto vel potentia subiecti. et
hoc habet ex seipsa: ꝙ ita sit trãsmutabilis ⁊ nõ ali
ter ⁊ ideo nec separata põt sic transmutari. ¶ Cõ Contra secũdum dictum. 1. opinio.
tra secundum dictum scilicet ꝙ quãtitas tota pre-
cedens corrumpitur: vel nihil eius manet ad aduẽ
tum posterioris vel sequentis. Et similiter dicũt
in augmento cuiuscũque forme vel diminutione: ar
tum est in primo distinctione. xvii. de augmẽto cha-
ritatis. Et pono hic aliqua que spectant ad propo
situm. Si ad rarefactionem hostie vel quantitatis
tota prior quãtitas desinit esse: sequitur ꝙ corpus
christi desinit ibi esse: quia corpus christi nõ est ibi
nisi quãdiu quãtitas panis manet ibi ⁊ accidentia
vel species vini: secundum ꝙ tenet ecclesia. sed cõ-
sequens est falsum. ergo et antecedens.
¶ Dices ꝙ tandiu manet ibi corpus christi quamdiu obiectio
habetur quantitas proportionalis: ⁊ similiter alia
accidentia sub quibus quantumcunque nouis posset
manere substantia panis: si esset ibi: ⁊ hoc eodẽ mi
raculo quo erat prius sub quãtitate illa eadem nu
mero que fuit substantie panis et eadẽ ordinatiõe
diuina. ¶ Contra primo. quia per te substantia in Contra precedentem opinio.
diuiduatur per quãtitatem. ergo si prior quãtitas
panis desinit esse ibidem desineret esse ibi substan-
tia panis: si eẽt. quia non posset manere sine princi
pio sue indiuiduationis. igitur extunc desinit ibidẽ
esse corpus christi. ¶ Secundo. quia non videtur
probabile nec conueniẽs veritati sacramẽti ꝙ sub
aliqua quantitate totali de nouo sit corpus christi
nisi per consecrationem et confectionem sacramẽ-
tali. sed sub quantitate posteriori non esset isto mo
do. igitur non est probabile ꝙ sit ibi. ¶ Tertio qꝛ
quantitati priori separate potest aduenire aliqua
quãtitas in subiecto. sicut vino cõsecrato põt admi
sceri vinum aliud vel aqua modica. Si ergo prior
quãtitas que erat sine subiecto totaliter corrumpi

tur ad aduentum noue: sequitur ꝙ nulla quãtitas nec aliud quãtitatis manet ibi sine subiecto: ⁊ per consequens non manet ibi eucharistia: nec corpus christi manet nisi dicat ꝙ cuȝ quãtitate eucharistie manet substantia aliqua. Et probabilius videretur ꝙ substantia primi vini ꝙ̃ secundi. quare ⁊c.

¶ Secundo sic principaliter contra istud secũduȝ dictum. impossibile est ꝙ accidentia ⁊ species panis ⁊ vini generentur vel habeantur noua a quocunqȝ: quod potest ista accidenteia transmutre vel variare. possunt enim trãsmutari ab igne vel aqua corpore simplici vel huiusmodi. ista autem nõ possunt efficere vel causare accidentia mixti. sed si prior quãtitas corrumperetur tota pari ratiõe et alia accidentia que sunt in quãtitate. ⁊ generarẽtur noua. oppositum sequeretur: ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. quãtitas succedens priori quãtitati que totaliter corrumpitur: per te non est magis eadem illi ꝙ̃ cũ quãtitate alterius hostie non consecrate existente in re cum ipsa vt patet. Nec ratione successionis: nec ratione cuiuscũqȝ alterius. sed planũ est ꝙ sub quãtitate alterius panis vel hostie non consecrate non est corpus christi. igitur nec sub illa sequente vt videtur. hoc autem est falsum per te ergo ⁊c. Si fugias ad successioneȝ: nihil est sicut dictum est supra. Similiter etiam quia deus anihilando quãtitatẽ panis prius conuersi sub qua erat corpus xp̃i potest creare ibidem vnum panem immediate de nouo: vel vnum quãtum quod vel qui succederet illi. sȝ ꝓpter hoc nõ eẽt ibi corpus christi. ergo ⁊c.

¶ Cõtra tertium dictum ꝙ motus est ibi sine mobili: arguo primo sic. Nam sicut dixi alias: motus non est nisi respectus passionis in moto ad ipsum mouens secundum ꝙ huiusmodi. Et hoc idem dicit cõmentator quinto phisicorum vbi dicit ꝙ motus est de genere passionis: ⁊ fundatur in moto vt in fundamento vel subiecto. Tunc sic impossibile est ꝙ respectus sit sine subiecto sicut probatum est supra. sed motus est respectus quidam extrinsecus in moto vt in subiecto. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Impossibile est ꝙ motus sit sine mouente. ꝙ enim sit motus: ⁊ a nullo sit: implicat cõtradictionẽ. sed non minus necessario respicit motus subiectum ꝙ̃ mouens. ergo ⁊c. ¶ Tertio contra illud quod dicit ibidem ꝙ motus non est nisi forma fluẽs argui alias ꝙ si intelligatur de forma terminãte motum hoc est impossibile. quia tunc manente forma vel termino: maneret motus. Si dicat ꝙ nõ: quia non manet fluxus forme vel forma vt fluens. Quero quid dicit ille fluxus? Aut enim dicit formam ipsam: ⁊ sic idem quod prius. aut dicit aliquod aliud et illud cum nõ possit esse aliquid absolutum: oportet ꝙ sit respectiuum ⁊ essentialiter a forma terminante distinctum. ⁊ illud voco motum. Unde licet motus sit fluxus forme ad quam terminatur non vt subiecti: sed vt termini: vel etiam in se sit quedã forma successiua per essentiam ⁊ fluens. non tamẽ est ipsa forma terminans absoluta: nec sequitur ꝙ possit esse sine subiecto sicut illa forma. Et ideo dico ꝙ tota illa positio quãtum ad illud quod dicit de transmutatione vel variatione quantitatis est falsa.

Contra tertium dictum. l. opinio. Commẽtator.

¶ Contra secũdam opinionẽ

Contra secundum modum.

quãtum ad illud quod dicit de quãtitate ꝙ sȝ virtute agentis naturalis non potest augmentari vel diminui nolo arguere gratia cõclusionis. quia puto ꝙ sit verum. Sed quãtum ad hoc quod dicit nec aliqua alia mutatio vel variatio accidentalis fieri potest circa ista accidentia ab agente naturali: videtur mihi falsa: ⁊ contra hoc arguam inferius respondendo ad questionem: vbi ostendam ꝙ quantitas potest alterari ibi secundum qualitatem tanꝙ̃ eius subiectum. ⁊ species ille frangi vel moueri et huiusmodi.

¶ Contra tertium modum dicendi

Contra tertium modum.

qui ponit ꝙ deus supplet vicem materie vt cum causa est ipsi agenti naturali: sȝ nõ vt est in potentia subiectiua vel receptiua. Arguo sic primo. materia vel substantia respectu quantitatis nullã habet cõcausalitatem respectu ipsius producende vel corrumpẽde ab agente naturali: nisi causalitatem materie vel subiecti vel finis vel forme vel efficientis: sed non habet cõcausalitatem forme. patet quia non est forma quantitatis nec quanti vt sic. Similiter non habet causalitatem efficiẽtis. quia non est causa effectiua eius cum sit pura potentia. Et potentia vt videtur. Nec causalitatem finis qui est nobilior causa. vel dato ꝙ esset efficiens vel finis: non tamen excluditur per hoc creatio productione quantitatis: si deus supplet istas causalitates. Dato enim ꝙ eas suppleret: adhuc non propter hoc poterit cooperari agens naturale ad productionem quãtitatis non de aliquo vel ad corruptionem seu destructionem non in aliquid vel in aliquo sicut patet. qr tunc posset cooperari ad creationem vel adnihilationẽ. Si vero materia vel substantia non habet aliam causalitateȝ ꝙ̃ subiectiuã vel receptiuam quãtitatis: vel si habet: ⁊ suppletio illius nihil facit ad propositum: et deus non potest supplere causalitatem materie vel subiecti vt sic: cũ non sit potentia receptiua alicuius: eo ꝙ est purus actus: sequitur ꝙ agens naturale cum non habet materiam vel subiectum nec aliud supplens non possit aliquid operari ad productionẽ vel corruptionem seu destructionem quãtitatis: sicut non potest adnihilare nec creare. iõ ⁊c. ¶ Secundo sic Oĩs noua productio vel destructio alicuius per agens naturale de aliquo vel in aliquo preexistente ſm durationem vel etiam supplente vicem eius est vera mutatio vel motus: sȝ vera mutatio vel motus non potest esse sine materia vel subiecto vt subiectum est ⁊ receptiuum: vt probatum est cõtra primam opinionem. ergo ⁊c. Sic ergo nõ vidẽtur michi tenendi illi tres modi dicendi.

¶ Ad primum ergo motiuũ

Ad motiua prime opi.

primi modi dico ꝙ nõ valet pro augmento ⁊ diminutione quãtitatis. quia licet quantitas existat non inherendo alteri: non tamen est ibi subiectum: nec suppletur ratio subiecti. Et ita non sufficit illa per se existentia: nec excludit creationem ab agẽte naturali si ponatur posse in hoc. ¶ Ad aliud ꝑ secundo dicto dico ꝙ per se primi termini motus sunt incompossibiles. ⁊ illi sunt habitus et priuatio: non autem positiuum ⁊ positiuum. ⁊ ita minor est falsa. Nõ enim per se primi termini motus augmenti vel diminutionis sunt maior ⁊ minor quantitas: sed potius maior quãtitas ⁊ priuatio eius:

vel minor quātitas et priuatio vel negatio eius. Aliter diceretur dato ꝙ ambo per se termini motus sint positiui:ꝙ tamen ipsos concomitatur aliqua negatio q̄tum ad terminum a quo:quē concomitatur negatio termini ad quem in subiecto. ⁊ verum est ꝙ quātum ad illam negationem terminus a quo est incompossibilis termino ad quem. et cedit illa negatio aduenientе termino ad quem vel gradu:seu parte vlterior forme. non autem cedit positiuum termini a quo in proposito:nec est incōpossibile:sed manet ⁊ cōstituitur ex ambobus vna forma perfectior vel maior. ideo ⁊c̄. ¶ Ad secundum dico ꝙ non sequitur idem subiectum informari duplici quātitate sed vna que est maior q̄ prius. Quando dicis ꝙ manet prior que est minor:⁊ aduenit alia q̄ est maior. dico ꝙ non est sic imaginandum:sed imaginādum est ꝙ totum positiuum prioris manet ⁊ aduenit aliqua pars vlterior:⁊ efficit vna q̄titas totalis maior: sicut nec quando charitas augetur in anima:anima ipsa informatur duabus charitatibus. Et ideo ꝯcedo ꝙ quelibet pars rari est rarior: vel fit rarior et maior quantitatiue. nec oportet ꝙ maneat prior quantitas distincta a sequēte:sed prior manet cum illa que acquiritur de nouo ⁊ cedūt in vnam maiorem. quare ⁊c̄. Ex quo patet ꝙ non valet dictum aliquorum ꝙ rarefactio alicuius quanti sit per generationem nouorum corporum vel adiunctorum prioribus partibus q̄ti ⁊ quasi sub intrātium:⁊ sic q̄tum prius occupat maiorem locum q̄ prius. ⁊ est cōtra philosophum expresse quarto phisicorum. cap. de vacuo. ¶ Ad tertium p̄z per idem. Ad aliud pro tertio dicto dico ꝙ licet forma absoluta possit esse sine subiecto: nō tamen fluxus forme vel forma fluēs que est motus. quia talis forma nō est nisi respectus: sicut dictum est supra. respectus autem non potest esse sine subiecto. Et dato ꝙ motus esset idē quod terminus vel forma terminans: adhuc habet instātiam de motu ad vbi. Nam vbi non est nisi respectus circunscriptionis passiue vel huiusmodi. qui quidem respectus esse non potest sine subiecto vel fundamento. quare ⁊c̄.

Ad motiua secunde opinionis.

¶ Ad primum secunde opinionis dico ꝙ licet quantitas in hoc sacramento non possit ab agente naturali augmentari vel diminui:tamen in alijs accidētibus potest esse variatio valde bene. q̄r qualitas est ibi in subiecto. ⁊ ita circa quantitatem vt circa subiectum potest esse variatio qualitatis:⁊ sic de alijs suo modo Nec est simile de q̄titate ⁊ alijs. naꝫ q̄titas est ibi sine subiecto. nō autem alia ¶ Ad secundū similiter. ¶ Ad tertium diceretur ꝙ non concludit:dato ꝙ quantitas non sit:nec cōseruetur ibi:nisi adeo et supernaturaliter ꝙ non possit transmutari nisi supernaturaliter. quia angelus potest intelligere naturaliter:⁊ tamen non est: nec conseruatur: nisi adeo immediate:⁊ non ab aliquo agente naturali. similiter etiam potest sentiri ⁊ moueri naturaliter licet non existat ibi sine subiecto nisi supernaturaliter. Similiter etiam oculus cecus non illuminatur nisi supernaturaliter ⁊ tamen videt naturaliter Tamen concedo conclusionem argumenti aliquo modo. ¶ Ad quartum quod innuitur ꝙ nec corrumpitur per corruptionem contrarij nec per corruptionem subiecti. dico ꝙ non sequitur ex hoc: quin possit corrumpi. quia sic nulla quātitas materie ab agēte naturali posset corrumpi. Et ideo nō valet nisi de formis habentibus contrarium vel de habentibus subiectum corruptibile. ad cuius corruptionem corrumpantur. ¶ Ad primum de alteratione dico ꝙ quantitas separata potest alterari ꝫm qualitatem ⁊ educi de potētia quātitatis sicut immediate recipi in ipsa. omnis enim forma educibilis de aliquo potest educi de potentia sui immediati receptiui:si sit essentialiter distincta ab ipso. Quando dicis ꝙ qualitas et quantitas non sunt eiusdem generis. dico ꝙ verum est. Nec requiritur hoc:quando eductum ⁊ id de quo educitur: non faciunt vnum per se sed per accidēs tantum:sicut est semper in subiecto in accidente. Et ideo non est simile de materia et forma ex quibus fit vnum per se. ¶ Ad secundum dico ꝙ accidentia in eucharistia sunt terminata pro tanto:quia sunt accidentia eadem que fuerunt vel esse possunt forme determinate panis. Si autem vocas accidentia terminata tantum accidentia consequētia vel concomitantia formam existentem in actu: dico ꝙ non oportet accidentia sic esse terminata. ¶ Ad tertium dico ꝙ qualitas corporalis non potest educi de materia nuda:sed de materia quāta et magis de quātitate ipsa. quia quātitas est immediatum susceptiuum vel subiectum eius ideo ⁊c̄.

Ad motiuū tertie opinio.

¶ Ad motiuum tertie opinionis patꝫ ꝙ non valet. nam deus non potest suplere vicem materie: sic ꝙ agens naturale possit cooperari ad augmentum vel diminutionem quātitatis: vt dictum est superius ⁊ probatum. Hec de primo articulo principali.

Opinio doctoris

¶ Quantū ad secundum articulum dico ꝙ mutatio vel variatio accidētalis circa accidentia vel species potest intelligi pro quacunqꝫ variatione terminata ad aliquid: quod inuenitur ibi ⁊ innouatione facta circa ipsa. ⁊ tunc talis variatio vel pertinet ad vbi sicut ad terminum sicut est variatio motus: vel quasi pertinet ad vbi: sicut scd̄m aliquos diuisio vel fractio: vel pertinet ad q̄titatem: sicut est additio ad quantitatem vel diminutio:vel pertinet ad qualitatem:sicut alteratio: vel ad aliquā relationem vel respectiuum aliū realem:vt est equalitas vel inequalitas:similitudo vel dissimilitudo ⁊ huiusmodi. De primis variationibus vel mutationibus dico:ꝙ accidētia in sacramento possunt transmutari ab agēte naturali:sicut quando erant coniuncta. ¶ Et primo declaro hoc de motu locali:ita ꝙ species ille possūt moueri naturaliter sicut prius. Hoc probo primo sic. illud qꝺ est ita naturaliter in loco circūscriptiue:sicut prius et in potētia ad alium locum:est ita mobile ab agēte naturali ad alium locum: sicut prius. patet:sed quātitas in sacramento est huiusmodi. cum enim nihil positiuum conferatur quantitati per separationem:non datur sibi esse in loco circunscriptiue: sed eādem circunscriptionem passiuā quam prius habebat respectu loci:habet modo et recte vniformiter et naturaliter sicut modo. licet modo sit separata:et non prius. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic amoto eo quod est per accidens simpliciter ⁊ omnino: nō amouetur aliud:quod est per se quin possit inesse. sed substātia non est locabilis circūscriptiue nisi p

ꝙ accidētia in sacramēto possunt transmutari.

accidens sicut patet. Nam ipsa non est ratio formalis nec fundamētalis etiam circūscriptionis passiue: sed magis ipsa quātitas: cuius est primo coextēdi alteri ꝛ commensurari tanꝙ habēs partem: extra partem: nec per cōsequēs ipsa substantia est ratio mobilitatis in loco vel ad locū circūscriptiuū sed magis quantitas ipsa. ergo ipsa amota manet mobilitas talis in quātitate ꝗtūcunꝗ separata ꝛ ab agente naturali sicut prius. ¶ Tertio sic. manēte quantitate ꝛ amota substātia manet sensibilitas naturalis ipius quātitatis: vt dictū est supra. Et similiter sensibilitas qualitatis in quātiate existens. q2 substātia sensibilis non est nisi oīno p accidens. sed sic quātū ad ꝓpositū se habꝫ ad sensibilitatem: sicut ad mobilitatem ꝛ econuerso. ergo ꝛc.

¶ Quarto sic: posito sufficiēti fundamēto ꝛ subiecto disposito alicuius extrinseci respectus ꝛ posito eius termino ꝛ agente non īpedito sufficienter cōtinente talem respectum in virtute sua: ꝛ ipis approximatis sufficienter potest poni talis respectꝰ vt videtur. sed quantitas separata est tale subiectū vel fundamentum motus localis: qui non est nisi respectus sicut dictum est ꝛ probatum q2 circūscriptionis etiam. ꝛ ponitur aliquis locus: ad queꝫ potest moueri: licet locus ille nō sit terminus motus eo modo quo accipitur terminus in respectibꝰ: sed magis ipm mouens. Locus autem bene est terminus ipsius vbi: quod acquiritur per motum. et talis motus sufficienter continetur in virtute actiua naturalis agentis ita bene: sicut prius: vt videtur ꝛ mouens potest sufficienter approximari quantitati separate mobili. ergo ꝛc. Dico ergo ꝙ species ille possunt moueri ab agente naturali vel supernaturali: sicut prius. Nec sequitur ex hoc: ꝙ corpus christi per accidēs possit moueri a sacerdote: sicut dictum est supra. ¶ De diuisione vel fractione idem dico: et per easdem rationes primam secundam ꝛ tertiam. Et videntur aliquibus pertinere ad vbi. Nam per fractionem vel diuisionem ipse partes quantitatis accipiunt noua vbi. ꝛ vna separatur ab alia. Et si ita sit: tunc planum est de fractione ꝛ diuisione: sicut de motu locali: ꝛ per illas quattuor rationes alijs non videtur: ꝙ fractio vel diuisio per se ad vbi vel ad situm pertineant: sꝫ magis terminentur ad negationem continuitatis vel magis continuationis partis cum parte: ita ꝙ per fractionem vel diuisionem per se non acquiritur in partibus aliquid positiuum: licet bene per motum localem concomitātem acquiratur eis aliquid positiuum quare ꝛc. Et tunc etiam per primam ꝛ secundam rationem ꝛ tertiam sequitur ꝙ sicut quantitas frangi poterat coniuncta: ita potest etiam separata ꝛ per accidens accidentia que sunt in ipsa sicut ꝛ moueri etiam. ¶ Si dicas contra hoc quia si frangitur quantitas destruitur eius cōtinuitas: ꝛ per consequens eius vnitas ꝛ entitas. quia continuitas est sua vnitas ꝛ per consequens non manet eucharistia: sicut nec quantitas. Dico ꝙ licet frangatur vel diuidatur quantitas: manet tamen sua continuitas ꝛ sua entitas quantum ad totum positiuum absolutū: quod dicit sicut ꝛ manent partes sue. verum est tamen: ꝙ non manet eodem modo sicut prius. quia priꝰ vna erat ꝛ indiuisa in actu modo vterꝙ diuisa est ꝛ partes separate ab inuicē in actu ꝛ multe. Ista autem variatio non tollit: q2 maneat totum illud positiuū: quod preerat de quātitate. Unde non imaginor: ꝙ licet totum per se compositum ex materia ꝛ forma dicat tertiam entitatem positiuam absolutam aliā ab entitate partium: ꝙ similiter totum homogeneum ex partibus dicat tertiam entitatem aliam ab ipsis. ¶ Tu dicis. continuitas est vnitas quantitatis continue. dico ꝙ non est verum formaliter loquendo: sicut etiam nec quātitas est sua vnitas. quia vnum dicit negationem: ꝛ aliud dicit ens positiuum. Dico autem ꝙ continuitas ista vel quantitas potest variari ab vnitate in multitudinem: sicut ꝛ ipsa diuidi potest. non ꝙ simul sit vna: ꝛ diuidi possit: sed magis ꝙ vnitate cedente succedat multitudo: vel potius quia primum dubium est. partes ipse subsunt isti multitudini non autem ipsa tota quātitas. Unde ipsa inseparabilis est a sua vnitate: sic ꝙ nunꝙ est vel esse potest multe vel plures. nec post diuisionē dicitur multe quātitates: licet partes dicātur multe. ꝛ quia non manet nisi in partibus post diuisionē non habet vnitatem nisi vnitates partiū. Quomodo autem hoc sit: non est ad istam questionem directe. ꝛ ideo hoc discutere pretermitto. Si vero diceretur: ꝙ quantitate diuisa non manet sua entitas vel vnitas prout erat totius: tamen sufficit ꝙ maneant entitates partium que prius: licet aliter se habentes: adhuc posset saluari: ꝙ manet eucharistia quantitate ipsa fracta: ꝛ hoc sufficere videretur. ¶ De alteratione vel mutatione seu variatione respiciente qualitatem pro termino. dico: ꝙ est dare alterationem vel mutationem circa qualitatem vt terminum a quo vel ad quem: quam non concomitatur aliqua variatio vel mutatio circa quantitatem in se ꝛ in natura sua: nec talem variationem fieri de nouo presupponit. Alia est alteratio vel variatio qualitatis que vel concomitatur: vel quasi variatio aliqua quantitatis in maius vel minus ꝛ huiusmodi: sicut ponitur rarefactio ꝛ cōdensatio. licet enim rarefactio ꝛ condensatio non sint per se motus ad quantitatem: sed magis ad qualitatē (raritas enim ꝛ dēsitas qualitates sunt) tamen concomitatur duratione vel tempore istas variatio quedaꝫ ꝗtitatis aliqua. Rarefactū enī est maioris ꝗtitatis: ꝙ prius: ꝛ condensatū minoris.

¶ De prima alteratione vel variatione qualitatis dico: ꝙ virtute agentis naturalis possibilis est circa eucharistiam vel species eucharistie. Hoc probo primo sic. posito subiecto alterabili ꝛ sufficienter approximato alteranti vel alteratiuo: quod potest ipsum alterare non impedito: potest poni alteratio vel variatio qualitatis. sed quantitas nō obstante quod sit separata: est subiectum alterabile naturaliter: sicut naturaliter est susceptiua qualitatis: secundum quam fit alteratio: et potest approximari alteratiuo naturali non impedito: ergo et cetera. Hoc potest confirmari per similes rationes illis que adducte sunt supra de motu locali. ideo non prosequor illas: quia quasi vniformiter possunt deduci. De.i.alteratiōe q̄litatis.

¶ De secunda alteratione dubium est magis. Et quantum ad hoc eandem difficultatem habent illi: qui ponunt: quod non: desinit tota prior ꝗtitas: nec aduenit tota noua: sed aliqua pars noua desinit ꝛ aliqua noua aduenit quando quantum raresit vel condensatur: sicut illi qui ponūt: ꝙ tota De scda.

quantitas precedens desinit esse vel corrumpit̃ :⁊
sequens tota noua aduenit ⁊ generatur : sicut pa=
tet intuenti. Nam eadem difficultas est: ꝙ pars
quantitatis nō educat̃ de subiecto:vel nō redigat̃
in subiectum:sicut de tota q̄titate:vt videtur.
¶ Dicunt ergo aliqui de hoc : ꝙ agens naturale
in talem alterationem nō pōt circa accidētia in eu
charistia.q2 qua ratione posset in talem alteratio=
nem.eadem ratione posset variationem quātitatis
cōcomitantem: q̄ est ibi sine subiecto. Et ita posset
aliud adnihilare vel creare: ꝓducere aliquid nō de
subiecto. vel redigere aliq̄d nō in subiectum. ⁊ sic
anihilare:quod est incōueniens. Q2 igitur agēs na
turale in talem alterationem nō possit:hoc non est
per se ratione alterationis: sed hoc est per accidēs
quia talem alterationem necessario cōcomitat̃ ꝯm
durationem variatio quātitatis in quā nō potest
agens naturale.ideo ⁊c̄. ¶ Alijs videtur:ꝙ imo
agens naturale possit in talem alterationem. quia
per se terminus formalis huius alterationis non ē
nisi qualitas quedā:puta raritas:que est ibi in sub
iecto scilꝫ in quātitate. ⁊ ita de ip̄a potest illaꝫ edu
cere. Nec obstat:ꝙ talem alterationem concomita
tur.ꝯm duratione variatio quātitatis in se:ad quā
non potest attingere agens naturale. quia non est
ibi quātitas in subiecto. Nam variationem illā cō
comitantem potest deus supplere. et illa variatio
prior est ꝯm naturam.q2 terminatur ad subiectum
rarefactionis vel condensationis puta ad quanti=
tatem ip̄am:q̄ naturaliter p̄cedit in maius vel ī mi
nus raritatem ip̄am vel densitatem vel rarefactio
nem ⁊ cōdensationem:sicut subiectum precedit mo
tum ⁊ formalem terminū motus. Et tunc variatio
ne illa quantitatis facta a deo ⁊ priori ꝯm naturā
agens naturale potest in rarefactioneꝫ vel ꝯdensa
tionem ita bene sicut si posset in vtrūqꝫ. ⁊ prius se=
cundum naturam variaret quātitatem in subiecto
existentem:⁊ posteriꝰ ꝯm naturam rarefaceret vel
condensaret licet simul duratione:⁊ nō esset ibi mu
tatio proprie accepta.q2 subiectum non p̄suppone
retur ꝯm durationem.quare ⁊c̄. Exemplum poni=
tur ad hoc. Si eñ aliquod agens impediretur per
accidens ne posset mouere fabam pro tanto:q2 fa= Exēplū.
ba alligaretur ad molarem : quē non pōt mouere:
nec ꝑ ꝯñs fabam sibi alligatam vel aliquid tale:li=
cet ip̄m per se potest mouere:si non esset alligatuꝫ
molari. Si deus suppleret vicem mouentis mola=
rem:ita ꝙ moueret ipsum presupposito tali motu:
tunc agens aliud vel mouens posset mouere fabaꝫ
alligatam molari ita bene sicut non alligataꝫ. Sic
potest etiam ad ꝓpositum applicari iuxta p̄dicta:
vt videtur ꝓbabiliter posse dici. Et ꝯm predicta
rarefactio non est causa variationis quātitatis in
maius:nec condēsatio in minus. sed p̄supponunt
ꝯm naturam ipsam quātitatem sic variatam : sicut
subiectum suum. ⁊ ita per rarefactionem vel con=
densationem nō augetur quantitas: vel minuitur
nisi concomitāter non causaliter vt videt̃. ¶ Ex
quo patet dictum vnius doctoris nō esse verum:q̄
dicit:ꝙ agens naturale potest variare q̄titatem ī
sacramento ꝑ accidens saltem: ⁊ cōsequēter ad ra
refactionem vel condēsationem in quam potest na
turaliter:quasi rarefactio ⁊ ꝯdensatio sint cause va
riationis quantitatis ⁊ priores ip̄a:quod patet ex
predictis esse falsum siue in quātitate ꝯiuncta siue
in quātitate separata. ¶ De tertia transmutatiōe
vel variatione:que est circa quātitatem vt termi= de tertia
num:est dicendum oīno vt mihi videtur ꝙ quanti alteratio
tas illa separata nō potest variari in minus vł ma ne quali=
ius:nec potest desinere esse vel incipere eē de nouo tatis.
per ꝓductionem vel corruptionem siue q̄tum ad
se totam siue q̄tum ad aliquam eius partem virtu
te agentis naturalis. ¶ Quod ꝓbo p̄mo sic īpossi
bile est ꝙ agens creatum aliquid agat vel corrum
pat:nisi de subiecto vel in subiectum reducendo: si
cut impossibile est ꝙ creet.qua ratione enim posset
aliquid agere vel ꝓducere non de subiecto:eadem
ratione ⁊ fortiori de nihilo ⁊ nullo alio:⁊ sic creare
sed quantitas est ibi sine subiecto ⁊ quelibet pars
eius:vt videtur. Non enim potest dici:ꝙ precedēs
quantitas sit subiectum partis noue posterioris q̄
aduenit ⁊ ꝙ de potentia eius educat̃ illa.quia sub
iectum ⁊ accidens semper sunt alterius rationis.
Ista autem sunt eiusdē rationis.nec aliquid aliud
igitur impossibile est:ꝙ ab agente creato sic quan=
titas varietur separata existens secūdum se totaꝫ.
¶ Scd̄o sic.quicq̄d pōt ꝓducere aliquā formā ab
solutam nō de subiecto vel m̄ria p̄t facere existere
ip̄am sine materia vel subiecto. Pꝫ de aīa. pꝫ de
deo:qui potest separare accidens absolutum a sub
iecto eadem ratione:qua potest ip̄m producere nō
de subiecto. Si ergo creatum agens posset creare
quantitatem nō de subiecto:posset separare quan
titatem prius coniunctam a subiecto:⁊ facere acci
dens sine subiecto.hoc autem est falsum ergo ⁊c̄.
¶ Tertio sic. quecunqꝫ productio passiua alicuiꝰ
absoluti ab agente naturali vel creato est respectꝰ
quidam extrinsecus ⁊ est de predicamento passio=
nis. sed impossibile est respectum esse vel fieri sine
subiecto ergo ⁊c̄. ¶ Dico igitur ꝙ sic agens natu Resolu=
rale non potest variare quantitatem separatam a tio doct.
subiecto secūdum totum:sed oportet ꝙ a solo deo
immediate fiat hoc. Et ordinauit sic: ꝙ presenti=
bus actiuis naturalibus ip̄e facit hoc immediate.
⁊ illa non faciunt ad talem variationem:sed ad ali
as variationes vel mutationes eis possibiles: que
sunt vel fiunt ibi. ¶ Est tamen hic vnum dubium bonū du=
an scilicet agens naturale posset augere vel minue bium.
re quantitatem: non per productionem noue quā=
titatis:non de subiecto:vel reductionem non ī sub
iectum : sed per additionem quantitatis alicuius
in subiecto ad illam sine subiecto ⁊ per corruptio=
nem eiusdem in subiecto manente priore sine subie
cto. Verbi gratia quantitati eucharistie potest ap
poni quantitas vini non conuersi vel aque ab ali=
quo agente naturali:⁊ tunc videtur fieri vna quā=
titas maior ex precedente sine subiecto ⁊ illa poste
riori addita cum subiecto :puta cum vino non con
secrato:⁊ ita potest augmentari quantitas vt vide
tur per additionem:⁊ minui conformiter per cor=
ruptionem illius addite in subiecto. Sed tūc quā=
titas illa maior secundum se totam non esset sine
subiecto. ¶ Et est dubitatio prima.q2 non videtur
hoc possibile. Nam impossibile est eandem quanti
tatem numero simul esse in subiecto ⁊ non in subie
cto. sed quantitas prior maneret non in subiecto.
quantitas apposita maneret in subiecto suo. ergo
si ex ambabus fieret vna quantitas : illa simul eēt
⁊ non esset in subiecto. ⁊ sequitur ꝙ sub eadem
quantitate simul erit et non erit corpus Christi.

quod est impossibile.quare ⁊c. ❡ Secūdo.quia q̄-
libet pars mixti est mixta.si ergo apponatur talis
q̄titas cū subiecto preexistenti sine subiecto:que-
libet pars totius resultantis erit mixta:⁊ sub qua-
libet parte q̄titatis erit substātia apposita:⁊ ita ī
nulla parte vel sub nulla parte q̄titatis preexistē
tis erit corpus xp̄i. ❡ Quicquid tñ sit de illis rō-
nibus:nō videtur mihi:ꝙ cōcludant esse impossibi
le:ꝙ q̄titas preexistens sic argumentetur per ad-
ditionē alterius q̄titatis in subiecto existentis ⁊
ab agente naturali apponente vnam alteri. Ita ꝙ
ex q̄titate precedente sine subiecto ⁊ apposita in
subiecto fiat vna q̄titas maior. Nec includit hoc
cōtradictionē:nec aliquā repugnantiam ad agēs
naturale:vt videtur. Sicut etiā repugnātiā nō in-
cludit:ꝙ agēs naturale vnā quātitatē separatā ad
dat alteri separate:⁊ ex ambabus fiat vna maior:
vel etiā diuidat vnā:⁊ fiāt due minores q̄ prima
tota.sic ergo videtur ꝙ posset quātitas augeri per
appositionē.vel minui ꝑ diuisionē siue subtractio-
nē. Nec repugnat hoc supradictis vt pꝫ.q2 nō cō-
ceditur:ꝙ per ꝓductionē noue quantitatis non de
subiecto:vel destructionē quātitatis nō reducēdo
in subiectum possit quātitas separata diminui vel
etiā augmētari.hoc em̄ solū est possibile diuine vir
tuti:sicut ⁊ creare:vel anichilare. ❡ Ad primū ve-
ro quod adducitur dico:ꝙ nō est inconueniēs ean
dem numero q̄titatē scdꝫ diuersas partes suas es-
se simul ⁊ nō esse ī subiecto. Nō est em̄ cōtradictio
q2 nō est scdm idem.sicut nō est cōtradictio eādeꝫ
quātitatē scdm diuersas partes suas esse albam ⁊
nō albā siue nigrā. Sicut pꝫ de scuto ꝓ media par
te albo ⁊ ꝓ alia nō albo vel nigro:etiā scdm illos
qui ponunt:ꝙ ad cōtraria sequunᷣ contradictoria
sic ī ꝓposito de q̄titate subiecti appositi:⁊ de alia
preexistente ⁊ manēte sine subiecto:ex quibus tñ si
cut ex partibus fit vna totalis maior. ❡ Ad cōfir
mationē pꝫ:ꝙ nō sequiᷣ corpꝰ xp̄i esse simul ⁊ non
esse sub aliqua parte quātitatis. Nā quōcunq̄ ap-
ponaᷣ quātū preexñti quātitati:⁊ fiat vna quāti-
tas maior:tñ pars semper est extra partem in toto
hoc em̄ est necessariū q̄titati:sicut dictū est supra.
Et dico:ꝙ sub quātitate vel parte quātitatis pre-
existēti sine subiecto:⁊ manēte etiam sine subiecto
est corpꝰ xp̄i:⁊ manet.nō aūt sub quātitate apposi-
ta vel parte eiꝰ:q̄ semꝑ manet ī subiecto.quare ⁊c.
❡ Ad scdm qd videᷣ cōfirmatio huiꝰ:qñ dr:ꝙ q̄lꝫ
pars mixti est mixta.ergo ⁊c. Dico ꝙ q̄lꝫ pars mi-
xti substātialis cōpositi ex materia ⁊ forma mixtio
nis est mixta.q2 cōposita ex tali materia ⁊ tali for-
ma.sꝫ loquēdo de mixto ī ꝓposito:dicūt aliq̄ ꝙ nō
q̄lꝫ pars est in se mixta:sꝫ mixtio ista fit ꝑ iuxta po
sitionē partis ad partē. Et tunc in partibꝰ vel sub
partibꝰ quātitatis separate a subiecto manet cor-
pus xp̄i.⁊ ī alijs partibꝰ vel sub alijs q̄ sunt in sub
iecto vel in subiectis puta in partibꝰ liquoris appo
siti nō est nec manet corpus xp̄i. Aliter posset dici
posito etiā ꝙ q̄lꝫ pars mixti esset mixta illo modo
quo intelligit argumētū sic ꝙ simul essent quanti-
tas in subiecto ⁊ sine subiecto:ꝙ adhuc corpꝰ xp̄i
posset habere ⁊ haberet respectuꝫ presentie ad vnā
q̄ non inest subiecto:⁊ nō ad aliam:sicut bene esset
possibile.sed nescio:an ita sit de facto. ❡ De varia
tione terminata ad aliquē respectū puta ad equali
tatē vel inequalitatē similitudinē vel dissimilitudi

Ad istantias ꝓcedētes.

nē vel hmōi:vel etiā ad aliquē respectū aliū extrin
secum fundatum in aliquibꝰ circa q̄ potest esse va-
riatio modis quibus predicitur:vniformiter dicē-
dum est:sicut de eoꝝ fundamentis vel terminis est
dicēdum ⁊ iam etiā est ꝓdictū:⁊ ꝑ easdē vel cōsimi
les rōnes. Et hec de scdo articulo ꝓncipali.

❡ Quantum ad tertium ar-

De mutatiōibꝰ accidētium cū qbꝰ nō stat euchari.

ticulū de mutationibꝰ vel variatiōibꝰ accidentiuꝫ:
cum qbꝰ nō stat eucharistia vel corpꝰ xp̄i.sꝫ factis
vel positis illis variatiōibꝰ amplius desinit ibi esse
corpus xp̄i. Dico ꝙ iste mutatiōes vel variatiōes
possunt attendi in quantitate vel qualitate:⁊ respe
ctibꝰ consequentibus:non autē in vbi vel quasi pre
cise accipiēdo puta in diuisione vel fractiōe. Nam
quocūq̄ moueanᷣ species localiter:⁊ etiaꝫ diuidā
tur:nō ꝓpter hoc ꝑcise desinit ibi esse corpus xp̄i.
Nisi sic diuiderenᷣ:ꝙ statim incontinēs vel in ali-
quid aliud resolvereᷣ ⁊ spēs corrumperentur.⁊ tūc
reddit hoc ad variationem quantitatis. ❡ Dico
primo ꝙ virtute agentis naturalis non potest esse
variatio quantitatis separate:qua desinat ibi cor-
pus christi esse:sicut dictum est supra:ꝙ non potest
producere vel destruere quantitatem separatā:sed
deus solum ꝓducendo non de subiecto vel destruē
do seu reducendo non in subiecto. ❡ Scdo dico:
ꝙ q2 tādiu manet corpus xp̄i vel sanguis sub spē-
bus vini:quādiu manet quātitas vini consecrati:
dum tñ maneant etiam qualitates conformiter:ꝙ
agens naturale licet possit augmētare vel diminue
re quātitatem ꝑ appositionē subiecti quanti:vt di
ctum est supra:non tamen potest in variationē:ad
quam sequaᷣ decisio corporis vel sanguinis chri-
sti ibi ex hoc precise.quia manere potest ꝓcedens
quantitas cum suis qualitatibus:que fuerunt vini
consecrati:nisi forte ꝑ appositionē alicuius liquo-
ris diuidereᷣ quātitas sine subiecto in partes ita
paruas:ꝙ non essent sensibiles si hoc possit fieri:⁊
de qualitate magis spectat ad questionē sequētē.
❡ Tertio dico:ꝙ agēs naturale potest in aliquaꝫ
variationē vel mutationē qualitatum in hoc sacra
mento:qua posita desinit ibi esse corpus xp̄i nō vir
tute agentis naturalis:sꝫ virtute ⁊ ordinatiōe di-
uina. Si em̄ apponaᷣ aliquid illis speciebus:vel
admisceaᷣ:quo facto corrumpanᷣ vel destruātur
qualitates precipue vini consecrati vel conuersi:
vel etiam corrumpantur per alterans extrinsecum
non admixtum:⁊ alie inducantur simpliciter alte-
rius rationis vel alie etiam numeraliter. Dico:ꝙ
ibi desinit esse corpus christi:ita bene sicut desine-
ret ibi esse desinente quantitate.quia non minus
sunt significatiue qualitates ⁊ per se sensibiles q̄li
tates:⁊ per consequens non minus pertinent ad
rationem sacramenti:q̄ quantitas ipsa.ideo ⁊c̄.
❡ Dices:ꝙ si speciebus vini albi consecrati admi
sceatur vinum rubeum:dato ꝙ accidentia eius pre
ualeant ⁊ desināt esse qualitates vini albi.puta co
lor:sapor:⁊ huiusmodi.tamen quia indifferenter
potest confici in vino albo vel rubeo:adhuc mane
bit corpus ⁊ sanguis christi sub talibus spēbꝰ īdu
ctis ī quātitatē vini cōsecrati corrupta q̄litate vi-
ni albi. Dicereᷣ:ꝙ lꝫ īdifferēter possit cōfici ī vino
albo vel rubeo:ex quo tñ cōfectū est ī vino albo:nō
indifferēter manet corpꝰ xp̄i vel sanguis sub q̄lita
tibus albi vel rubei:sed sub qualitatibus illiꝰ ī quo

confectum est. ¶ Ex predictis apparet regula ge
neralis: q̄ quocūq̄ apposito vel admixto illis spe=
Correlarium. ciebus: sem̄p manet sanguis xp̄i sub quātitate vel
partibus quātitatis vini cōsecrati manētibus ī ta
li quātitate qualitabus ip̄is vini cōsecrati intēsis
dico vel remissis. non manet aūt si nō maneat quā=
titas vel manēte quātitate seu partib⁹ eius corrū
pantur qualitates. Et hec de tertio articulo p̄nci.

¶ Ad primum principale ar/

Ad rōes p̄ncipa. gumentum dico p̄mo: q̄ nō quecūq̄ variatio acci=
dentalis requirit subiectū. Est eñ aliqua variatio
possibilis deo non requirens subiectum. potest enī
deus circa omnia p̄dicta quicq̄d p̄ se ex terminis
non implicat cōtradictionem. Scd̄o dico: q̄ non
omnia accidentia sunt ibi sine subiecto sicut dictū
est supra. sed aliqua sunt ibi in subiecto: sicut quali
tates ꝛ respectus. Et circa illa potest fieri ꝛ eē va
riatio ab agente naturali modo supradicto. ¶ Ad
secūdum concedatur de variatiōibus vel mutatio
nibus possibilibus ibi ab agēte naturali q̄ termi=
nantur ad compositū ex forma ꝛ subiecto nō tñ oꝫ
de variatiōib⁹ vel mutatiōib⁹ seu q̄si mutationib⁹
quātitatis possibilib⁹ ibidē ꝟtute diuīa. qꝛ nō p̄sup
ponit subiectū in agēdo nec ī destruēdo aliquā for
mā absolutam. ¶ Ad tertiū dico q̄ min⁹ videẗ de
quātitate q̄ posset ibidem trāsmutari vel variari.
quia est ibi sine subiecto. Dico tamen q̄ variari vel
augmentari seu diminui modo supradicto. Quan
do dicis q̄ nō est aīata. dico q̄ verū est: ꝛ ideo non
ab intrinseco potest ibi augmentari vel diminui: si
cut in ip̄is animatis: sꝫ ab intrinseco predicto mo
do. Sic de isto.

¶ Distinctionis duodecime.
Questio quarta.

Quarto q̄ro vtrū

ex speciebus sacramētalib⁹
quādo corrūpuntur euchari
stia non manente: possit ali=
quid generari. ¶ Videẗ q̄
non. generatio nō fit nec fie
ri potest nisi ex materia: ptꝫ.
sed ibi nulla est materia qꝛ
nulla est substantia. ergo ꝛc. ¶ Scd̄o sic. si esset ibi
aliqua gñatio possibilis: illam cōcomitareẗ corru=
ptio aliqua. qꝛ gñatio vnius est corruptio alterius
ꝛ ecōuerso. sꝫ ibi nulla est corruptio substantialis:
qꝛ ibi nō est materia. vnde nec ipsa quātitas etiaꝫ
ibi potest corrūpi etiā accidentaliter: vt videtur: sꝫ
tm̄ adnihilari. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. si aliquid pos
sibile est generari substantialiter: qñ iste spēs de=
struunẗ: ꝛ nō manet eucharistia: aut illud est idem:
qd̄ fuisset generatum per corruptionem subiecti
predictarum specierum prius conuersi: aut aliud.
Non potest dici q̄ idem qꝛ nō reuertitur eadeꝫ ma
teria que prius fuit cōuersa. Non eñ potest reuer
ti eadem nisi per conuersioneꝫ materie corp̄is chri
sti in ipsam. nec aliquid aliud. qꝛ multominus vide
tur aliqua alia materia reuerti. ergo ꝛc.

Apostolus. ¶ Contra per sumptionem istarum specie
rum homo nutriẗ. patet ad sen=
sum. Et Apostolus dicit prime ad Corīthios. xi.
Alius quidem esurit: alius vero ebrius est. sꝫ hoc
non est nisi aggeneraretur caro: ꝛ restaurareẗ dep
ditum. ergo aliquid ad corruptionem istarum spe=
cierum generatur. Et similiter etiam expertuꝫ est:
q̄ per putrefactionem earum generantur vermes
vel huiusmodi sicut recte fieret: si substantia panis
vel vini maneret. ergo ꝛc.

¶ In ista questiōe sic p̄cedā.

¶ Primo ponam aliquas opiniones ꝛ modos di
cendi de ipsa. ¶ Secundo arguam contra eas.
¶ Tertio respondebo aliter ad questionem.
¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primū arti/

Opi. Innocentij. culuꝫ est vna opinio domini Innocentij de officio
misse tertia parte capitulo de fractione: q̄ desinen
te corpore christi esse sub speciebus quando scilicꝫ
iam non habent rationem conuenientis nutrimen
ti corporalis: nec substantia panis etiam si esset ibi
esset conueniens nutrimentum corporale: ꝛ ita cō=
sequenter corpus xp̄i tanq̄ nutrimentum spiritua
le desinit ibi esse: redit substantia panis eadem nu=
mero: que prius fuerat conuersa: licet manentibus
aliquibus accidentibus eucharistie: que tamē tūc
desinit esse: ꝛ substātia panis eadē sic habita: pōt vl
teri⁹ ex ipsa aliq̄d gñari: ꝛ naturaľr ab agēte natu
rali sicut si sēp fuisset ibi: p̄ vlteriorē alterationē ꝛ
corruptionē sui: quā cōcomitaẗ: vel pōt cōcomita=
ri gñatio alteri⁹. desinēte aūt eucharistia: redit sub
stātia panis: ꝛ informatur illis accidentibus: que
inuenit ibi: scd̄m que sic disposita non est cōueniēs
ad nutrimentum corporale. Nec est nouum mira=
culū: q̄ desinēte eucharistia redeat panis substātia
Nam eadem voluntate ordinatum est hoc: qua or=
dinatum est a deo eucharistiam eē: ꝛ accidentia ma
nere sine subiecto: quādiu manet eucharistia. ordi=
nauit accidētia nunq̄ esse vel nusq̄ sine subiecto:
nisi in eucharistia.

2. opinio ¶ Secūda opinio est: q̄ facta alteratione
vel variatione specieꝝ: cū qua
non maneret substantia panis: si non fuisset cōuer=
sa: desinit esse corpus xp̄i: ꝛ desinit esse eucharistia:
ꝛ incipit ibi esse aliqua materia substantialis de no
uo: non tamen illa materia panis p̄us cōuersi. quia
vel fuit anihilata: ꝛ sic non potest redire: qꝛ anihila
tum redire non potest idem numero: vel si non fuit
adnihilata: non potest redire nisi per conuersionē
corporis xp̄i vel materie eius in ip̄am. Et planum
est q̄ non sic reuertitur: nec habetur ibi materia.
Habetur igitur materia vna alia ꝛ noua: que nun
q̄ prefuerat: ꝛ hoc a deo immediate. qua quidē ma
teria habita per vlteriorem alterationem perficiē
tem priorem quasi expulsiuam corporis christi po
test aliquid generari ꝛ virtute agentis naturalis:
licet illud non sit idem numero. quia fuisset genera
tum de substantia prius conuersa si mansisset. quia
non habet eandem materiam: potest tamen illi esse
simile. ¶ Similiter patet secundum istos: q̄ ibi ē
generatio sine corruptione. vnde nulla substantia
ibi corrumpitur: ꝛ tamen aliqua generatur. Nec ē
nouum miraculum talem materiam ibi poni: ꝛ eaꝫ
illis accidētibus que inuenit sicut dictū est de sub=
stantia panis in opiniōe p̄cedēti. sꝫ fuit hoc ordia=
tū ead̄ volūtate qua eucharistia ne fides de eucha
ristia p̄deret meritū ꝛ difficultatē credēdi ꝛ nō eui
dentiā vel apparētiā crediti: ac sic omnis transmu

tatio possibilis si substantia panis maneret:sic hic possibilis ꝛ ꝟtute etiā agētis nālis sicut tūc vl' saltē trāsmutatio silis. Et similit' scd̄o nec p̲ cōuersionem substantie corporee in corpus xp̄i natura corporea īminueretur: nec p̲ reuersionem augeretur: oportet redire vel creari de nouo ibi tātum de materia quātum fuerat prius conuersa. ꝛ cōgruum ē omnino ꝙ sit noua. Hec est positio secūda.

3.opinio ¶ **Tertia opinio** est ꝙ in instāti cōuersio panis ī corp⁹ christi ꝛ vini in sanguinē ꝯcreatur ip̄is accidētib⁹ vnū ens inferioris entitatis ꝙ̄ sit materia: quod nō est subiectum accidentium:nec esse potest. ꝛ illud vocatur purum possibile quod est naturaliter trāsmutabile ad formam vel in formam : et non solum in formam:sed etiam in materiā. ꝛ tunc variatione accidentiū vel alteratione facta conuertitur ꝛ transmutatur ab agente etiā naturali trāsmutāte illud purum possibile ī materiam aliquā q̄ fit ibi:ex qua vlterius pōt aliquid naturaliter generari:sicut vermis vel huiuismodi. ¶ Et hec opinio cōuenit cū secunda q̄ ponit ibi de nouo adesse aliquā materiā non eandem quam prius. sed differt ab ea. q2 ponit ꝙ hoc est virtute naturalis agentis. illa vero secūda ponit:ꝙ hoc est virtute solius dei creantis licet bene ponat ista. illud purum possibile a deo cōcreari accidentibus. ip̄is.

4.opi. ¶ **Quarta** opinio est:que dicit primo: ꝙ s̄m cōmentatorem primo p̲ hisicorum ꝛ in de substantia orbis:oportet ponere in materia ante aduentum forme substātialis dimensiones intermiatas. Alioquin nō est assignare modum:p̲ quem forma recipiatur in materia determinata:ꝛ diuerse forme in diuersis materijs: Materia enim nō est diuisa nec partita:nisi per quātitatem hmōi aūt dimēsiones per formā aduenientē accipiūt esse terminatū ꝛ cōpletū. ¶ Secūdo dicunt ꝙ quicquid preintelligitur esse in materia ante aduentum forme:oportet manere idem numero ingenerato ꝛ corrupto:nec aliquid taliū corrūpitur ad corruptionem forme q2 remoto posteriori vel corrupto nō oportet corrumpi vel remoueri id quod ē prius. sicut amota forma nō oportet corrūpi materiam. ¶ Tertio dicūt:ꝙ sicut mediantibus talib⁹ dimensionibus interminatis materia panis reciperet formā eius ꝙ ex pane generaretur pane non cōuerso ꝑus:sed manēte:ita mō cū datum sit ip̄is dimensiōibus vel quātitati:vt subsistat ꝛ habeat modum essendi materie quāte:ꝛ esse simile ꝑoris substātie: ita datur dimēsioni:ꝙ possit subeē forme naturali substantiali ꝛ ad ip̄am transmutari. ꝛ hoc habent non ex natura sua. q2 de natura sua tm̄ possūt subeē alicui forme accidētali:sed hoc habēt ex natura substātiali:cuius fuerūt. ꝛ tūc rōne talis trāsmutationis vel generationis nō est necessarium redire aliquam materiam. sed si redit aliqua materia hoc est vel ꝓpter cōcomitantiā materie ad formam vel potius forme ad materiam vel vt ip̄i dimēsioni virtute diuina detur natura materie ꝓpter ꝓpinquitatem ad ip̄am:vt illud generatum sit compositū ex materia ꝛ forma. licet vt videtur posse dici scd̄m positionem istorum:nō sit necessarium redire materiam:sed posset haberi aliquid generatum ex dimēsione ꝛ forma substātiali cōstitutū. Hec de primo articulo principali.

¶ **Quantum ad secundū ar**ticulū arguit' ꝯtra p̄dictas opiniones. Q.1.opi. ¶ Primo contra primam sic. q2 cōiter tenetur ꝙ tādiu manet eucharistia ꝛ corpus xp̄i p̲ cōsequens sub spēbus:quādiu maneret substātia panis si eēt ibi: ꝛ nō fuisset conuersa. Et hoc rationabiliter. q2 ad conuersionē substātie panis sub ip̄is accidētibus panis:sequitur ex ordinatione diuina p̄sentia corporis xp̄i. sed planum est ꝙ substātia panis maneret non solum q̄diu esset cōueniēs nutrimētum:sꝫ adhuc postea ꝙ̄ esset alteratus . vt a modo non esset conueniens nutrimētum:puta q2 nimis desiccat⁹: vel etiam factus amarus:ꝛ hmōi. ergo tādiu etiā manet ibi corpus xp̄i ꝛ non redit substantia panis nisi velis dicere ꝙ simul stant substātia panis ꝛ corpus xp̄i sub illis speciebus:quod tamē negas. quare ꝛc̄. ¶ Secūdo q2 licet possit redire substātia panis:frustra tamen videtur poni redire per tantum tempus:anteꝙ̄ ex ip̄a aliquid generetur. Sicut eī agens naturale potest sic alterare illas species :vt amplius nō sint species conuenientis nutrimenti: ita etiā adhuc amplius dato ꝙ nō reuertatur substantia panis. quia non plus repugnat quantitati vel dimensioni illa alteratio amplior vel posterior ꝙ̄ ꝑor:q̄diu quātitas ip̄a vel dimēsio manet. sicut mobili non plus repugnat vna pars motus ꝙ̄ alia ꝛ sic dum manet talis alteratio vel ad vlteriorem alterationem non est necessarium aliquam substantiam redire:sed frustra ponitur redire tāto temporē ante nouam generationē:vt videtur. igitur nō est ponendum.

¶ **Contra** secundam opinionem de materia de nouo cōcreata ibi arguitur primo sic. Q.2.opi. Quero quando materia illa creatur ibi:aut enim ante instans generationis eius quod generatur ex ea:aut in illo instanti. Nō videtur ꝙ ante. quia toto tempore illud instās manet sub speciebus corpus xp̄i sicut ꝛ maneret substātia panis: ꝛ per consequēs accidentia sine subiecto substātiali. ꝛ ita non est ibi materia aliqua alia a materia corporis xp̄i. quia vt sit ab agente naturali:fit alteratione preuia disponēte ad formam alteratio autem ꝑor est duratione ꝙ̄ illa forma vel generatio. Sicut prius est tempus instanti terminatiuo eius Nec in instanti. vt videtur : quia tunc non videretur agens naturale agere ad talem generationem Non enim videtur agens naturale agere ad generationem naturalem:nisi presupponēdo materiam etiam secūdum durationem. quia generatio mutatio est:que p̄supponit in subiecto negationem forme:vt videtur. quare ꝛc̄. Similiter etiam tūc esset de facto materia sine forma. ¶ Secūdo sic. ab agēte naturali non generatio sine corruptione. q2 respectu agentis naturalis generatio vnius vel ē corruptio alterius vel inseparabiliter se concomitantur. sed ibi nihil corrumperetur. ergo etiam nichil generaretur ab agente naturali. ¶ Tertio sic. contra illud quod dicunt ꝙ creatur ibi noua materia: ꝛ non potest reuerti materia panis pri⁹ conuersi:si est adnihilata. Contra q2 non pl⁹ implicat contradictionem ꝙ aliquid accipiat esse postꝙ̄ fuit non esse interueniente:vel ꝙ aliquid adnihilatum reparetur quam ꝙ accipiat esse:postquā nunꝙ̄ fuit: vt videtur. vel ꝙ̄ de nihilo creetur . sed secundum

non implicat contradictionem. ergo nec primum. Et confirmatur esse et non esse sunt vtrobique totaliter idem esse cum esse et non esse: cum non esse. ergo dato quod esset adnihilita adhuc posset redire eadem materia panis. Similiter etiam dato quod non sit adnihilata sed conuersa: adhuc posset reparari eadem numero que prius stante corpore xpi. quia de nihilo. Est enim ita bene nihil et eadem nihilitate nihil: sicut si fuisset adnihilata: sicut dictum est superius in quadam questione. ¶ Quarto quia non valent motiua illius sed si ponatur redire materia: cum hoc sit possibile et magis conueniens ad saluandum omnia et precipue identitatem generati ex speciebus sicut ex pane: et saluatur ita bene meritum fidei et totalitas nature corporee: hoc magis deberet poni quam de noua materia. Non enim videtur quod deus sic creet frequenter nouam materiam: sed quod materiam totam a principio creauerit.

Contra tertiam opinionem

¶ Contra tertiam opinionem de illo puro possibili argutum est in secundo. Tamen adhuc arguo contra eam. ¶ Primo sic. Illud purum possibile si ponatur: vel est accidens vel substantia si est aliquid. Non potest dici quod sit accidens. quia ex accidente non fit substantia per transmutationem. Nec alia quam corpus christi. Similiter etiam non est substantia: quia non manet sub sacramento aliqua substantia forma nec materia nec compositum. ergo nihil. ¶ Secundo sic. Materia est ingenerabilis et incorruptibilis primo phisicorum. sed si posset fieri per agens naturale ex illo puro possibili: ipsa esset generabilis et corruptibilis. ergo etc. ¶ Tertio sic. Illud quod presupponitur actioni naturalis agentis non producitur ab eo: nec potest produci per illam actionem: sed materia presupponitur generationi naturali: sicut subiectum eius primo de generatione et primo phisicorum. ¶ Quarto quia non videtur quod tale purum possibile si poneretur: posset attingi ab agente naturali: quia non attingit nisi ens in actu aliqua actualitate: vt videtur: sed istud purum possibile non est ens actu aliqua actualitate secundum istos. ergo etc.

Contra quartam opinionem

¶ Contra quartam opinionem de dimensionibus illis terminatis arguo etiam. quia dato quod ponatur tales dimensiones in materia ante aduentum forme: et maneant post formam vel in absentia forme: sicut in proposito manet quantitas sine materia et forma substantiali: tamen nihil valet ad propositum. Et arguo contra dicta que dicuntur in illa positione. Primo sic. dimensio separata nihil acquirit positiuum per talem separationem sed de ipsa quando erat coniuncta: non poterat educi aliqua forma substantialis: sed magis de materia cui inerat dimensio. quia materia est determinatum receptiuum et possibile: de quo potest educi aliqua forma substantialis saltem prima: que habetur in quolibet. Unde sicut impossibile est quod angelus recipiat quantitatem vel albedinem: ita quod quantitas recipiat formam substantialem: nec habeat in hoc vicem materie. quare etc. ¶ Secundo sic. ex per se receptiuo vel eo de quo potest educi forma substantialis fit aliquid vnum per se cum ea: vt patet. sed impossibile est quod ex dimensione et forma substantiali fiat aliquid vnum per se. quia dimensio accidens est: vt patet. g etc. ¶ Tertio sic. forma generis prioris non educitur de potentia generis posterioris. quia forma educta de potentia alicuius presupponit ipsum origine saltem. sed forma substantialis est de genere substantie prioris genere ipso quantitatis. ergo etc. ¶ Quarto sic. quia aut conueniret quantitati in virtute propria: aut in virtute alicuius alterius puta substantie cuius fuit vt dicunt. Non in virtute propria: nec in virtute substantie. Tum quia nihil est dictu de ista virtute: vt dictum est supra. Tum quia illa substantia non est. ergo etc. ¶ Quinto quia sequeretur quod si ignis generaretur ex tali dimensione et hoc ab igne: quod non esset generatio vniuoca sed equoca. Patet quia vnus includeret materiam partem sui. Alter vero non sed dimensionem et esset ignis mathematicus secundum materiam: et naturalis secundum formam. et ita ignis non vniuoce ageret circa hostiam sicut circa lignum vel huiusmodi. Et similiter ex illo igne mathematico poterit generari aliquid aliud habens dimensionem talem pro materia et ex illo aliquid aliud vsque in finem mundi. Et poterit haberi aliquod animal vel aliquis homo generatus ex aliquo tali ente: qui non habebit pro materia nisi dimensionem: et non aliquam materiam substantialem. ¶ Ultimo quia sacerdos vel aliquis alius puta puer a iuuentute posset continue nutriri ex illis speciebus: et ita partes carnis aggenerarentur ex dimensione: sicut ex principio materiali. Et tunc non essent partes ille carnis eiusdem rationis cum partibus prehabitis per generationem: et in vno magno homine non esset plus de materia quam illud quod habuit puer: que sunt in conuenientia maxima. quia tunc oporteret eum habere materiam valde raram. quia modicam subiectam magne quantitati. Similiter etiam ex hac positione sequitur quod quantitas vel dimensio naturaliter sit non in subiecto. pars enim cui inest forma substantialis alicuius totius: non est in subiecto naturaliter: sicut nec totum per se compositum. ex forma substantiali et aliquo alio. Et multa alia absurda sequuntur. Et ideo illa positio est omnino relinquenda. Hec de secundo articulo principali.

Opinio doctoris

¶ Quantum ad tertium articulum dico aliqua respondendo ad questionem primum est quod facta variatione illa circa accidentia illa vel species: cum qua non staret substantia panis naturaliter: si remansisset: et non fuisset conuersa: sed corrumperetur a quocunque sit: vel fiat talis variatio: corpus xpi amplius non manet ibi: sed cessat: et desinit esse eucharistia. sicut etiam desineret esse substantia panis vel vini. Que autem sit talis variatio circa species siue quantum ad qualitates naturales panis et vini: siue quantum ad quantitatem: cum quibus stare non possint naturaliter panis et vinum: difficile est vniuersaliter assignare et punctaliter: tamen potest hoc cognosci sicut et aliis substantiis suo modo. ¶ Secundo dico quod posita tali variatione ex ordinatione diuina in eodem instanti in quo desinit ibi esse corpus xpi vel sanguis: adest aliqua substantia alia a corpore xpi. Et ratio patet quia deus ordinauit accidentia illa nunquam esse sine subiecto substantiali. nisi manente eucharistia. et ideo ipsa non manente statim adest alia substantia: cui insunt alia accidentia que inueniuntur ibi ab ea vt subiecto substantiali. ¶ Tertio dico quod posita quacunque variatione circa accidentia vel species cum qua posset stare naturaliter substantia panis vel vini: non adest aliqua alia substantia speciebus quam corpus xpi per oppositam rationem: sicut non est nec ibi deesset alia substantia a substantia panis et vini si ista manerent

⁊ non conuerterentur. ¶ Quarto dico ꝙ illa sub-stantia que adest in illo instanti in quo desinit ibi esse corpus christi: ⁊ corrumpetur panis: potest dici esse materia panis prius conuersi numero eadē que prius: ex qua per eductionem forme substātialis illius entis succedētis quod de nouo generatˀ ⁊ ꝓducitur idem numero quod generaretur vel produceretur ex pane: si remāsisset ⁊ tunc corrumperetur. ⁊ illa materia vel totum ex ipa generatum iformatur illis accidētibus: que inueniūtur ibi a materia redeunte. ⁊ illa materia a deo reparatur de nichilo nō de corpore christi nec de materia eius in quam cōuersa fuit: sicut dictum est supra in quadā alia questione ꝙ hoc est impossibile. Unde ⁊ post reparationem eius posset etiam anihilari simpliciter per adnihilationem: licet simul cum hoc eēt cōuersa in corpus xp̄i. ¶ Quinto dico ꝙ illa substantia que adest ⁊ redit virtute diuina in illo istanti quo desinit ibi eē corpus xp̄i: ⁊ ex qua debet aliqd generari: nō pōt dici ꝓbabiliter tota substātia panis. qꝛ planum est ꝙ substātia panis nō stat naturaliter cum tali variatione accidētium: sicut dictū est supra. Et preterea cum in eodem instāti ad aliud puta aliqua alia substātia ꝯuertitur simul in eodeꝫ instanti staret ibi panis ⁊ alia substantia generata ex pane: ⁊ simul eēt panis ⁊ nō eēt: que sunt impossibilia plana. ¶ Sexto dico ꝙ ꝓbabile est ꝙ ad talem generationem vel productionem cuiuscunqꝫ substātie noue de materia panis nō cooperetur aliquid agens naturale quodcunqꝫ per se attingendo ad eā. Ibi enim est ꝓductio ⁊ generatio noue substantie composite sine aliqua corruptione: ⁊ in instāti illo eodem in quo materia virtute diuina reuertitur non presupponēs ꝫm durationem subiectum dispositum talis autem ꝓductio vel generatio nō videtur agenti creato conuenire. Et ideo ponendum est ꝙ a solo deo forma noue substātie generāde de materia reducta educitur· ⁊ tota substātia ꝓducitur. Nisi forte diceretur sicut dictum est ī questione precedēte de generatione accidentali seu alteratione ꝙ in ꝓposito non oporteret p̄existere materiam generationi tempore: sicut nec ibi oportet preexistere alterationi. Et sic etiam nō oportet ꝙ generatio esset vere mutatio: nec ꝙ ipam cōcomitaretur corruptio etiam respectu agētis naturalis sicut ibi in generatione accidētali: licet cōmuniter in alijs propositis ita fiat. ¶ Septimo dico ꝙ illa eductio forme vel productio substantie noue non est ꝓprie loquēdo mutatio vel generatio: que sit mutatio ꝓ tanto quia nō p̄supponit ī materia ex qua ꝓducitur totum: vel educitur forma negationē illius forme: sed simul in eodē instāti materie ē ⁊ forma educitur. ⁊ licet ordine nature materia sit ṗor. Potest dici tamē illa ꝓductio generatio ꝓ tanto: quia ē ꝓductio alicuiꝰ substātie de aliquo: puta de materia illa. ¶ Octauo dico ꝙ qui teneret nō esse idem numero illud de nouo generatū cū eo qđ generaretur ex pane: si nō fuisset cōuersus: sed aliqd simile: non haberet necessario dicere reuerti materiam panis: sed sufficeret vnam aliam similē virtute diuina ibidem haberi· Sed ꝓbabilius videtur mihi dicere ꝫm ṗmum modum. ¶ Nono dico quo modo ex p̄dictis apparet modus ꝫm quē ex spēbꝰ illis aliquid generatur desinēte corpore xp̄i eē ibi non sicut ex materia vel subiecto generationis: sed materia reuertēte virtute ⁊ ordinatiōe diuina facta variatione tali circa spēs ipas mō supradicto: et ꝙ necesse ad generationem alicuius substantie vel ꝓductionem redire materiam. sicut patet. Hec de tertio articulo principali.

Nō hec omnia.

¶ Ad primum argumētum principale patet ꝙ licet non sit ibi materia ante instans generationis: ibi tamē est in illo instāti. ¶ Ad secūdum dico: ꝙ respectu diuini agentis nō oportet cōcomitari generationem aliquam corruptionem: sicut dicum est supra: quicquid sit respectu agentis creati. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ reuertitur eadem materia: que ṗus ⁊ generatur idem: quod generaretur ex pane: si mansisset ⁊ non fuisset cōuersus. Nec oportet: ꝙ reuertatur materia ꝑ conuersionem aliquaꝫ: sed ꝑ creationem seu reparationem ex nihilo· Si dicas ꝙ tūc sequeretur eandem materiam simul esse ⁊ non esse. quia reparata est ⁊ cōuersa. Dico ꝙ non sequitur materiam simul eē ⁊ nō esse: sed tantum materiam esse: quando est reparata. Non eñ est nihil ⁊ non ens nisi in instanti conuersionis cum ṗmo desinit esse: vel quādo tantū modo est cōuersa. Si sit reparata manēte illo in quod ṗus cōuertebatur. Dico ꝙ est ens: non obstante ꝙ sit conuersa; ⁊ non potest dici non ens vel nihil.

Ad rōes ṗncipales.

¶ Distinctionis decimetertie.
Questio Unica.

Circa istam distinctionē quero vnā questionem. Utrum scilicꝫ solus sacerdos possit hoc sacramentum conficere. ¶ Videtur ꝙ non solus sacerdos sed dyaconus: quia dyaconus in casu necessitatis potest hoc sacramentuꝫ ministrare: vt habetur distinctione. Cūqꝫ dyacones. Et confirmatˀ de beato Laurentio. cui cōmisit Sixtus Dominici sanguinis dispensationem. ergo pari ratione (vt videtur) dyacones possunt hoc sacramētum conficere: sicut ⁊ dispensare: vel ministrare saltem in casu necessitatꝫ. ¶ Secundo videtur ꝙ non omnis sacerdos possit hoc sacramētum cōficere: puta malus sacerdos. Nam de malis sacerdotibus dicitur Malachie. II. maledicam benedictionibus vestris. igitur nihil possunt tales benedicere. Et confirmatur qꝛ tunc tantum valeret missa mali sacerdotis quantū ⁊ missa boni. quod non videtur conueniens.

malachie vndecio.

¶ Tertio videtur hoc idem de degradatis ⁊ suspensis vel depositis. Dicitur enim de quolibet tali prima questione prima. Opponitur: ꝙ nulla eis reliquitur potestas igitur non possunt ꝯficere.

¶ Contra ꝙ malus sacerdos quantūcunqꝫ possit conficere. quia apud ipsum remanet caracter indelebilis: super quo fundatur potestas conficiendi. ergo ⁊c̄. ¶ Similiter ꝙ solus sacerdos ⁊ nullus alius non sacerdos hoc possit: habetur extra de summa trinitate ⁊ fide catholica: vbi dicitur ꝙ hoc sacramentum nemo potest conficere: nisi sacerdos: qui rite fuerit ordinatus secundum claues ecclesie.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo ostendã quis potest de facto hoc sacramentum per modum ministri conficere. ¶ Secundo quis rite ⁊ congrue. ¶ Tertio quis potest ipm dispensare. ¶ Ultimo ad rationes.

Qui eucharistiã cõficere possit.

¶ Quantum ad primũ Dico breuiter: ꝙ quicunqꝫ est sacerdos rite ordinat⁹ potens ꝓferre verba consecrationis vel cõfectionis huius sacramenti super materiam debitam et cum intentione debita faciẽdi quod facit ecclesia in hoc sacramẽto: potest hoc sacramẽtum de facto conficere. ⁊ si facit: factum est. Et hoc siue sit bon⁹ siue malus siue fidelis siue hereticus siue scismaticus: ⁊ q̃tũcunqꝫ ab ecclesia prescisus siue excõmunicatus suspensus interdict⁹ depositus vel degradatus. Et hoc tenetur. quia apud talem remanet caracter sacerdotalis indelebilis: nec vnqꝫ delet per quãcunqꝫ degradationem vel ministerium qḋcunqꝫ. Deus enim non instituit ministros ad amouendum sicut ad largiendum talem caracterem. super caracterem vero fundatur ptãs conficiendi: sicut patet. ergo ⁊c. Hoc videtur posse haberi prĩa distin. questione prima. Qz quidam. vbi dicitur in peruersis hominibus et sceleratis siue in his q̃ foris sunt: siue in his que foris non sunt: sanctitatem sacramentorum impollutam atqꝫ inuiolabilẽ permanere. Et sequitur ꝙ in bonis permanet ad premium: in malis ad iudicium. Omnis igitur sacerdos quia apud eum imobiliter manet potestas ordinis: que recipit corpus xp̄i verum: si potest verba confectionis ꝓferre cum intentione debita ad sacramentum requisita potest de facto hoc sacramẽtum conficere ministerialiter quia deus solus hoc potest principaliter et effectiue directe attingendo ad effectum sacramenti.

Nõ correlarium

¶ Ex quo patz. ꝙ nullus mutus potest hoc cramentũ cõficere. nec aliqs amẽs perpetuo: nõ potest habere debitam intẽtionem. Similiter patz ꝙ licet aliquis esset hereticus in isto sacramento: sic ꝙ nihil putaret facere: si tamen intenderet facere quod intendit ecclesia fidelium: licz ip̄e putaret nihil fieri: adhuc si sacerdos esset: ⁊ ꝓferret verba cum tali intentione super materiam debitam vere consecraret ⁊ hoc sacramentum cõficeret de facto. Sed ꝙ nullus alius non sacerdos possit cõficere hoc sacramentum: patz per autoritatem allegatã supra de summa trinitate et fide catholica. Sic enim ordinauit deus: vt nullus non sacerdos posset ipm sacramẽtuz conficere. qḋ potest colligi ex his: que dicũtur Math. vicesimo sexto. dixit eñ xp̄us discipulis. Hoc facite. (inqt) in meam cõmemorationem. ⁊ apostol⁹. 1. ad corinthio. 10. Panis (inquit) quẽ frangimus ꝯmunicatio corpis xp̄i est vbi patz: ꝙ cõficere istud sacramentum ad discipulos vel apostolos ptinebat: quibus succedũt sacerdotes: ⁊ nõ ad alios. Et hoc decẽs est ad reuerentiã tanti sacramẽti: vt ducib⁹ vel principibus solis in ecclesia eius ꝯfectio ꝯferatur.

Mathei 26.

¶ Hec de primo articulo p̄ncipali. Ex quo patere potest: ꝙ nec angelus nec dyaconus: nec laycus nec quicũqꝫ alius nisi sacerdos hoc sacramentũ cõficere põt. sed oĩs sacerdos põt hoc mõ p̄dicto.

quis rite ⁊ cõgrue

¶ Quantum ad secundũ articuluz dico breuiter: ꝙ oĩs sacerdos nõ habẽs impedimentum aliquod põt hoc sacramẽtum rite: et cõgrue ꝯficere. Impedimẽtum vero põt ꝯcurrere vel ex parte ministri: vel ex pte tp̄is conuenietis. Et ideo opz a loci vel ex pte: ꝙ rite ꝯsecrãs careat omni ip̄edimẽto tã ex parte sui q̃ loci q̃ tp̄is: ⁊ adhibeantur oĩa: q̃ sunt deputata et ordinata ad rite celebrandũ ab ecclesia. sicut sunt vestes ⁊ vasa ⁊ huiusmodi. De quibus nõ ostendo dicere p singula. Alioquin minister eẽt impeditus ꝓpter carentias alicuius illoꝝ.

p̄t sacra. eucha. cõficere.

Nota.

¶ Sed de ip̄edimẽtis ex parte ministri Notandũ: ꝙ põt eẽ aliqḋ impedimẽtum culpe vel pene vel neqꝫ culpe vel pene. de ip̄edimẽto culpe mortalis patz ex supradictis in vna alia qõne. de impedimẽto qḋ nec est culpe nec pene: vt de nõ ieiuno ptz ibidẽ distinctione nona hui⁹ quarti. De impedimẽto pene. dico ꝙ nulla talis pena naturalis est talis siue in corpe siue in aĩa qz nulla talis ip̄edit inquãtum naturalis: nisi forte eẽ mutuz ⁊ ppetuo amẽtẽ ꝓpter cãs p̄dictas. Sz tm̄ pena canonica ip̄edit: vel naturalis inq̃tuz sup eã fundaꝛ pena canonica. pena aũt canonica ip̄ediẽs ritã celebrationẽ (vt breuiter dicaꝛ) est aliqua ꝓhibitio act⁹ exercẽdi facta ab ecclesia. seu a iure vl'a iudice.

Pene canonice.

¶ Penaꝝ vero canonicaꝝ q̃dã sunt: q̃ nõ fundaꝛ super penas naturales seu defectus cuiusmõi sunt excõicatio maior: suspẽsio ab executiõe eoꝝ q̃ sunt ordinis: symonia: ifamia: ⁊ irregularitas aliqua: ⁊ hmõi. Alio vero sunt: q̃ fundanꝛ sup defect⁹ ⁊ penas naturales. Non eñ voluit ecclesia qualescunqꝫ ꝑsonas defectuosas in naturalib⁹ ministrare in altari. ⁊ iõ talibus ꝑsonis defectuosis in naturalibus apposuit penas canonicas: ne ministrarent in scandalũ pusilloꝝ ⁊ irreuerẽtiam sacramẽti. Tales aũt defect⁹ sunt mutilatio enormis lepra: ⁊ tales horribiles infirmitates. Et patẽt ꝓhibitiones facte: ne tales ministrẽt: vel ꝯficiant seu ordinentur: in canone distin. xxv. ⁊ extra de corpore viciatis. Requiritur ergo inordiate ministrãte amotio oĩm talium impedimẽtoꝝ. Alioqn licz sacerdos esset: ⁊ posset ꝓferre verba cum necessaria intentione: ⁊ ita conficere de facto: nõ tamẽ rite ⁊ digne celebraret. Et ita sacerdos potẽs de facto conficere carẽs omni impedimẽto tam ex parte sui q̃ ex parte aliorum ꝯcurrẽtium ad rite celebrandum rite potest cõficere. Hec de scḋo articulo.

Quis pt sacra. euchari. dispẽsare.

¶ Quantum ad tertium articulum de dispẽsatione huius sacramẽti dico breuiter: ꝙ solis sacerdotibus ꝯcessum est regulariter hoc sacramẽtum dispẽsare: vel aliis ministrare in casu tamẽ necessitatis cõcessum est hoc dyaconib⁹ in absentia sacerdotũ. ⁊ nõ solum de sanguine cuius species nõ oportet tangi in ministratione: sed etiam de corpore: cui⁹ species tangũtur in dispensando. Et hoc ꝓbatur decretorum di. xciij. dyacones. Laicis vero vel aliis clericis non est cõcessum in aliquo casu. Patet de laico de consecratione distinctione secũda. peruenit.

Decretorum dist. 93.

¶ Et congruẽtie sunt ad ista. tum quia sacerdotes sunt p̄ncipales ad politiam ecclesie pertinentes. Tum quia solis sacerdotibus cõuenit habere potestatem super corpus christi misticum: ⁊ non minus super corpus christi verum: ⁊ istud nobilissimũ sacramentum in quo cõtinetur: corpus Christi imo totus christus. confi-

ciendum: et regulariter dispensandum. Unde licet omnibus christianis voluerit Christus suum Johã.6. corpus communicari: ꝙ omnes possint recipere. Johã.vj. propter necessitatẽ ⁊ vtilitatẽ vsus. Jo. vj. nisi mãducaueritis carnem filij hois ⁊c̃. non tñ voluit: ꝙ omnes possint conficere vel dispensare. Hec de tertio articulo.

Ad rões pncipales. ¶ **Ad primũ principale dico:** ꝙ malus est conficere: ꝙ dispensare. Nec oportet: ꝙ si dyacones in casu necessitatis possint dispensare: ꝙ propter hoc possint cõficere. ¶ Ad secundũ de malis sacerdotibus dici potest: ꝙ deus maledicit suis benedictionibus inꝗtum sunt mali. ⁊ inꝗtum adulando benedicũt/malis ⁊ peccatoribus: quibus deus maledicit. Non autem maledicit benedictionibus eorum: inꝗtum sacerdotes sunt ⁊ ministri. Uel etiam potest dici: ꝙ licet malus sacerdos vere ⁊ de facto consecret ⁊ benedicat: hoc tñ est in digne ⁊ ad malum suũ. ⁊ ideo deus sibi maledicit ¶ Ad confirmationẽ dico: ꝙ ꝗtum est ex precio ⁊ valore sacramenti in se tãtum valet missa sacerdotis mali: ꝗtum ⁊ sacerdotis boni: non tñ tãtum valet per omnia ꝗtum ad multas orationes misse quibus sacerdos bonus orat deuote: et in quibus frequẽter exauditur pro illo: pro quo orat. non autem sacerdos malus. ¶ Ad tertium quando dicit ꝙ illis nulla remanet potestas. Dico ꝙ verũ de potestate ad conficiendum ordinate ⁊ digne. non autem intelligitur de potestate ad conficiendum de facto. quia hoc possunt sicut dictum est supra.

¶ Distinctionis Decimequarte.
Questio Prima.

Circa distĩctionẽ Decimamquartam quero primo vtrum penitẽtia sit sacramentum noue legis. ¶ Uidetur ꝙ non. Illud quod est virtus: nec est aliquid sensibile: non est sacramentum noue legis. sed penitẽtia est virtus: nec est aliquid sensibile: latet enim interius in mente: ergo ⁊c̃. ¶ Secundo sic. sacramẽtum habet determinatam formam verborũ: vt videtur. sed penitẽtia non habet talem formam determinatã: ergo ⁊c̃. ¶ Tertio sic. Sacramẽtum noue legis nõ exhibetur nisi a ministris ecclesie sed penitẽtia exhibetur nõ a ministris ecclesie: sed a penitente: ergo ⁊c̃.

¶ **Contra** est doctrina totiꝰ ecclesie ⁊ magister in hoc tractatu de penitẽtia. Alioquin nõ essent septem sacramenta.

¶ **In ista ꝗstione sic procedã.** ¶ Primo distinguam de hoc nomine penitentia. ¶ Secundo ostendam quomodo accipiendo penitentiam: penitẽtia est sacramẽtum noue legis: ⁊ ponam rationem eius. ¶ Tertio ostendam quomodo penitentia est virtus. ¶ Quarto quomodo nec est sacramentum nec virtus: sed actus aliquis. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Nõ hec de penitẽtia. ¶ **Quantum ad primum di**co: ꝙ penitentia accipitur vno modo pro actu: aliquando pro habitu. aliquando pro signo exteriori ⁊ pro actu accipit aliqñ ⁊ qñꝗ pro actu interiori. aliqñ pro actu exteriori. Pro actu interiori accipit penitẽtia: ⁊ tunc idẽ est quod actus detestandi peccatũ vel actus displicẽtie de pctõ pmisso vel omisso: vel potius omissionis ⁊ pertinet iste actus ad voluntatem sicut patet. Et penitentia isto modo nihil aliud est ꝙ actualis tenentia pene in seipso pro peccato Notã vel tristitie interioris in ipsa voluntate. ¶ Et fit hec quadrupliciter secundum aliquos vno modo per actum voluntatis applicatiuum ⁊ imperatiuũ cõsiderationis actualis de peccato in intellectu: et nolitionis seu displicentie vel detestationis actualis in voluntate respectu eiusdem peccati. Ita ꝙ istud imperare dicitur penitere vel penã tenere: quia actualis consideratio vel actualis detestatio que imperantur per ipsum: ⁊ simul coniungũtur sunt cause proxime due partiales ipsius pene: vel tristitie consequẽtis in volũtate de peccato ipso: ⁊ illud imperare est causa remota huius pene. ¶ Secundo modo iste actus qui est penitere vel penã tenere dicitur ipe actus displicentie vel nolitionis seu detestationis peccati imperatus per illum primũ actũ Ita ꝙ nolle vel odire seu detestari peccatũ est penitere isto modo. ¶ Tertio modo dicitur penitere ꝗtum ad actum interiorem penam illam vel tristitiam patienter sustinere ⁊ voluntarie ⁊ non murmurando vel repugnando. ¶ Quarto modo dicitur penitere actus interior voluntatis penam predictam acceptare non solum patienter sustinendo non remurmurando vel repugnando sicut tertio modo sed etiam sic ꝙ gaudenter ⁊ delectabiliter vt sic secundum dictũ augustini peccator ⁊ de peccato doleat ⁊ de dolore gaudeat: dolorem sic acceptet voluntarie: vt gaudium consequatur talem actum. ¶ Ex quibus patet ꝙ tristitia voluntatis Correlaria.1. que dicitur passio eius non est penitere aliquo mõ proprie loquendo: quia non est penam tenere: sed magis est ipsa pena tenta: vel que tenetur interius in mente: ⁊ est illud circa quod quasi materialiter: vel virtualiter versantur quatuor actus predicti: qui diuersimode se habent ad tristitiam ipsam: vt patz Nam primus actus qui potest dici vindicare põt esse causa remota talis tristitie: ita ꝙ tristitia est effectus ⁊ non obiectum. ¶ Secundus vero. s. nolle vel detestari id est causa pxima partialis ipsius tristitie ⁊ non habet eam pro obiecto: sed alij duo puta acceptare vel sustinere habent eam pro obiecto: et non pro effectu. Non enim sunt cause eius sed naturaliter presupponunt eam: vt obiectum volitum per tales actus. ¶ Ex his patet secundo quo modo pena vel tristicia illa circa quam versantur actus penitẽtie interiores est voluntaria. Tũ quia volũtarie causata p actum volũtatis imperatiuũ vt p causam remotam/per actum voluntatis detestatiuum peccati vel nolitiuum: vt p causam pximam. quia tristicia est de his que nobis nolẽtibus accidũt vel acciderũt. Tum quia voluntarie acceptata vel supportata. Tum quia etiam gaudenter acceptata. Si dicas: ꝙ pena de ratione sua dicit quid inuoluntarium: igitur ista tristicia vel non est pena: vel non est voluntaria. Dico ꝙ pena inuoluntaria est loquẽdo de voluntate bm se ⁊ affectionem cõmodi potest tñ esse volũtaria antecedẽter ipsa pena scz in aliquo pcedẽte ipsam vt in causa. sicut in pposito tamẽ declaratum. ⁊ etiam volũ

tate sequēte affectionē iusti: quā vult vel potest vel
le homo omne illud: qđ est iuste volibile: cuiusmodi
est ista pena vel tristicia in punitionē peccati. Et si
militer potest esse voluntaria: quia voluntarie sup
portata vel acceptata: sed ſm se vt passio quedā est
sit cōtristans ꝛ inuoluntaria loquēdo de volunta=
te sequēte affectionem cōmodi. Ex his ētiā appa=
ret tertio: quomodo quadrupliciter accipiť penite
re: ꝓprie pro actu interiori qui est penā tenere. Et
potest describi quilibet istorum sic ꝙ primū vel pe
nitere primo modo dicatur vindicare peccatū a se
cōmissum vel omissum. Et patet quomodo est ibi
penā tenere: quia applicare sibi penā et causare eā
in seipso imperādo causas proximas: sicut dictum
est supra. primo modo est penā tenere ꝛ hoc siue ap
plicet: vel infligat penam in affectu tātum siue cū
hoc in effectu. quia vindicās nō minus vidicat ali
quādo: dato ꝙ nō sequatur pena vel tristicia in ef
fectu propter defectum alicuius cause secūde: dū
tamen intendat ꝛ nitatur eque penam infligere.

Tertium correlariū notā=dum.

¶ Penitere vero secūdo modo dicatur detestari
vel odire peccatum suum. ꝛ est ibi penam tenere in
causa proxima partiali ipsius tristicie vel pene. Et
potest intelligi istud penitere de nolle vel detesta=
ri peccatum sub ꝓpria ratione ꝛ in speciali vel ī ge
nerali qđ est peccatum suū. Et similiter de displi=
cētia vel detestatione formali. sicut quādo habetur
formaliter actus ipse nolēdi vel detestādi peccatū
vel de virtuali displicētia: quando habetur aliquis
actus alius ad quē virtualiter natꝰ est sequi displi
cētia: ꝛ in quo cōtineť quomodo. sicut ad velle ali=
quid efficax potest sequi tale nolle. vt ad velle ami=
citie dei vel ad velle martyrij ꝓpter deum. Et simi
liter potest intelligi in primo penitere. ¶ Penite
re tertio modo dicatur penā inflictam pro peccato
patienter supportare nō remurmurādo. Et patet
ꝙ est ibi penā tenere eo modo quo tenetur obiectū
in actu. vnde ꝛ cōmuniter dicitur sustinere in hoc
sensu. i. sub actione agētis ꝛ infligētis seipsum illi
cōfirmando tenere. ¶ Penitere vero quarto mo=
do dicatur penam inflictam pro peccato sua gratā
ter vel gaudēter acceptare. Et est ibi penā tenere:
sicut obiectum ipsum tenetur in actu voluntatis. ꝛ
pōt intelligi de acceptare formaliter vel virtuali=
ter scꝫ ꝙ in aliqua alia acceptatione in qua ista vir
tualiter includitur: vel nata est sequi ad eam. Et si
militer sic potuit intelligi tertiꝰ modus de ipso su
stinere. Hec de actu interiori. ¶ De actu exterio=
ri patet: ꝙ aliquādo accipiť penitere pro tali actu
quales sunt actus exteriores penales ipsorum pe=
nitētium. Sic ergo penitentia accipitur pro actu.

Nō hec. de actu exteriori

¶ Secundo dico ꝙ aliquādo accipitur pro habi=
tu mētis interiori. Et dico ꝙ habitus potest intel
ligi quadrupliciter ſm correspōdētiam ad quadru
plicem actum supradictum generatiuum habitus
alicuius: qui potest dici penitētia: ꝛ vnusquisqꝫ ſm
suum modū. Et sunt isti quatuor habitus alterius
ꝛ alterius rationis: sicut ꝛ illi actus generatiui ip
sorū. De hoc tñ magis diceť infra in tertio articu
lo. ¶ Tertio modo accipitur penitētia pro signo
exterior penitētie nō quocūqꝫ quia quilibet actus
exteriori penitētie significans displicētiam vł tri=
sticiam potest esse signū eius: sed pro signo exhibi
to a penitēte vt confitēte exterius peccatum suum
tanqꝫ sibi displicēs: ꝛ pro quo subdit se absolutio=
ni. Et similiter pro signo absolutionis vocalis et
sensibilis exhibito a ministrāte: qđ est signū abso
lutionis interioris ꝛ penitētie ipsius penitentis. si
gnum inqꝫ nō naturale sed ad placitum institutum
magis. Et sic patet ꝙ penitētia multipliciter equi
uoce accipitur. Hec de primo articulo principali.

Penitētia quō ē sacramētum noue legis.

¶ Quātum ad secundum ar=
ticulum dico: ꝙ penitentia accepta tertio modo. s.
pro signo sensibili ad placitum exhibito ad signifi
candum absolutionem anime a peccato ꝛ peniten=
tiam interiorem est sacramentum noue legis. Et ꝑ
mo ponam rationem nominis huius sacramenti.
Secundo declarabo eam: et ostēdam ꝙ ratio non
est ficta: sed est aliquid possibile: quod subest et qđ
congruum est tale signum vel sacramentum in ec=
clesia.

Penitētia quid.

¶ Est igitur penitentia absolutio vocalis:
vel sensibilis hominis penitentis facta verbis cer
tis cū debita intentione prolata a sacerdote iuris
dictionem sup penitentem habente ex institutione
diuina efficaciter significans absolutionem anime
a peccato. ¶ Istam descriptionem declaro. Diciť
ibi primo ꝙ sacramentum penitentie est absolutio
vocalis seu verbalis: ꝛ per consequēs sensibilis: qꝛ
in sacramento debet esse aliquid sensibile: sacramē
tum enim noue legis est sensibile signum: sicut dice
batur in principio huius quarti. Secundo dicitur
hominis penitentis ꝛ confessi: est enim sacramen=
tum homini viro vel mulieri exhibendum: non aūt
alicui alteri creature. Sed penitentis quia neces=
sario oportet ꝙ homini aliqualiter displiceat pec=
catum suum ad hoc: vt sacramentum habeat effica
ciam. Et similiter necessarium est: ꝙ homo fue=
rit cōfessus vel voce vel alio signo sensibili pecca=
tum suum ad hoc: vt sacramentaliter absoluatur
quia iudex homo non iudicat: nec rite iudicare po
test de causa: donec cognouerit de ipsa: vt patet.
Et ponitur istud totum secundum aliquos in ista
descriptione quantum ad illa que sunt insensibilia
pro materiali sacramenti penitētie: sicut aqua suo
modo in baptismo. Ita ꝙ homo penitēs ꝛ ꝯfessus
est materia huius sacramēti verba vero absolutio
nis sunt forma: accipiendo materiam ꝛ formam eo
modo quo dictum est supra in alijs sacramentis.
Necessarium est enim secundum eos ꝙ in quolibet
sacramento sit aliquid tale materiale ꝛ formale: qꝛ
sacramentum noue legis consistit in rebus ꝛ verbis
non in verbis tantum. Et in proposito videre non
possunt aliud pro materia nisi hominem penitentē
confessum qui est aliquid sensibile: vt patet. Et ideo
non solum homo talis est circa quem sacramentum
exhibetur: sed est etiam materia sacramenti. Nisi
forte diceretur: sicut dicunt alij: ꝙ cōfessio ipsa pe
nitentis precedens absolutionem sit materiale hu
ius sacramenti. Et tunc diceretur: ꝙ non opor=
tet materiam ꝛ formam simul esse in hoc sacramen
to: sed sufficit ꝙ materiale prefuerit ꝛ subsequatur
forma absolutionis ¶ Et secundum ipsos confes=
sio sensibilis confitentis est pars intrinseca ꝛ essen
tialis sacramenti penitentie: licet non sit contritio
que est aliquid spirituale ꝛ non sensibile. Nec satis
factio que sequitur ꝛ est posterior vel esse pōt tota
ratione sacramenti. ¶ Alij vero dicunt. ꝙ nec ho=
mo penitens ꝛ confessus: nec sua vocalis confessio
pertineret ad rationem sacramenti: nec sicut mate

Opinio aliorum.

riale nec sicut formale. sed homo tantū se habet in sacramento vel ad sacramentum sicut ꝑsona circa quam exhibetur sacramentū: sicut etiā in baptismo. Confessio autē vocalis precedens est sicut dispositio quedā previa necessaria ad hoc: vt sacramentum efficaciam habeat. Sicut in baptismo ꝓcedūt alique dispositiones: que non ꝑtinent intrinsece ad rationem sacramēti. Ita ꝙ in absolutione illa sacerdotali ꝑfecte ⁊ cōplete cōsistit ratio sacramēti. Nec oportet: ꝙ licet ita sit in aliquibus sacramētis: in omnibus esse res vel rem ⁊ verba sic distincta: sicut in baptismo vel eucharistia. Sed in hoc sacramēto verba absolutionis sufficiūt sicut dicunt. Unde ⁊ consequenter ponunt: ꝙ confessio vocalis ipsius penitētis non est pars sacramēti. Videt tamen michi probabilius altero duorū primorū modorū posse dici. ¶ Sed additur: ꝙ talis absolutio sit sub verbis certis: ⁊ hoc ꝗtum ad formā vel formale eius sacramēti. Circa quod tñ est aduertēdū ꝙ sicut dicit vnus doctor ⁊ bene doctrina de sacramēto penitentie assimilatur vel subalternatur aliquo modo doctrine de iudiciis vel sentētiis. nā in foro conscientie absoluēs iudicat ⁊ sentētiat de facto penitētis: ⁊ pro tāto potest dici penitētia sacramētum iudiciale vel iudicium sacramētale. ¶ Ex quo cōcludit: ꝙ non est necesse in forma absolutionis esse ita ꝓcisa verba vel limitata sicut in baptismo vel eucharistia: sed sufficit ꝙ exprimat actus sentētie absoluētis: sicut ⁊ in iudiciis nō sunt ꝟba limitata sic vel determinata. sed freq̄ter vtunt iudicātes variis verbis. Ideo ꝭm aliquos sufficit dicere absoluo te. Et alii apponunt. In noīe patris ⁊ filii ⁊c. Et alii alia multa: que nō sunt necessaria sicut puto. debet tñ dari absolutio sub certis verbis. quia nō sub quibuscūq; verbis potest dari sed sub aliquibus cōmuniter: licet non omnino eisdem apud omnes vtatur ecclesia: sub quibus certum est quātum ex parte verborum: ꝙ absoluit. Sed sequitur ex debita vel cū debita intētione ꝑlatis. ⁊ hoc ponit eodem modo ⁊ eadē necessitate sicut de aliis sacramētis. ¶ Sequitur a sacerdote. nullus enim potest hoc sacramētum ministrare nec de iure: nec de facto: sic ꝙ aliquid fiat: nisi sit in sacerdotē ordinatus. Et ideo nec angelus nec quicūq; non sacerdos potest sacramētaliter absoluere. Et decēs est: ꝙ sacerdos. nam sibi cōferuntur claues: de quibus infra dicetur: ꝙ virtute ipsarū absoluit: vt sic penitētes tanq̄ inferiores per sacerdotes tanq̄ ꝑ medios ad deum reducātur: et seruetur ordo debitus in ecclesiastica hierarchia ⁊ similiter vt sacerdotes qui soli potestatē habent sup corpus christi: vnam potestatē habeant super corpus xpi mysticum absoluēdo sacramētaliter penitētes in foro cōsciētie interiori. ¶ Sed dicitur vltra a sacerdote iurisdictionem habēte sup penitētem. quia requiritur iurisdictio vltra claues. sicut dicetur infra. sententia ēm a nō suo iudice est nulla: sicut patet. ¶ Sed qd vlterius dicitur ex institutione diuina ⁊c. ponitur sicut in aliis sacramētis. ¶ Quod autē vltimo subiungitur absolutionē anime a peccato: ponit quantum ad ꝓprium ⁊ principalem effectum sacramenti penitētie qd quātum est ex parte sua est signū efficax effusionis gratie ⁊ remissiōis culpe actualis in anima penitētis: si talem culpam inueniat: quando suscepit sacramētum: ⁊ non ponitur sibi obex: licet autem sacramētum non deleat culpam sed tantum infundat seu augeat gratiam quādo culpa iā prius est deleta: vł quādo ponitur sibi obex ex parte penitētis: ⁊ tunc nec delet culpam nec infundit gratiam. sed ista sunt ꝑ accidēs respectu sacramēti: sicut patet. sic igitur patet descriptio penitentie sacramēti. ¶ Quod autē sit possibile tale sacramētum patet. quia deus potest remittere ꝭm illum articulum remissionē peccatorum: sicut etiam homo homini potest remittere culpam vel offensam. Et planum est: ꝙ aliquod signum sensibile efficax potest instituere ad hoc significandum ⁊ exprimēdū sicut dictum est superius de sacramētis in cōmuni ⁊ signum efficax talis remissionis eo modo quo dictum est supra de efficacia sacramētorum. Et ideo patet ꝙ isti rationi nominis subest aliquid possibile: nec est ratio ficta: sicut ratio impossibilis vel figmēti. Sūt enim omnia: que ponūtur in ea in se possibilia: ⁊ adinuicem comparata nullam repugnantiam nullam contradictionē implicantia. ¶ Ultimo dico: ꝙ congruum fuit tale sacramētum de facto institui: vt homines signum haberēt remissiōis suorum peccatorum ⁊ in tali sacramēto exercerentur: ⁊ facilius remissionem mererētur. nam licet sit homini possibilis alia via qua remissionē peccatorum cōsequatur puta contritio ⁊ displicētia sufficiēs ita tantum vt sit meritum de cōgruo remissionis peccatorum: sicut etiam freq̄ter contingit: ꝙ homini remissum est peccatum anteq̄ accedat ad sacramētum: tamē vía facilior ⁊ certior est suscipiēdo sacramētum. non em̄ requiritur tāta displicentia nec cōtritio: sed sufficit attritio ⁊ displicentia etiam satis modica: sic ꝙ nō ponat obicē ipi suscipiēti sacramētum. Idcirco etiam de facto institutum est hoc sacramētum. Joan. xx. Accipite spiritum sanctum. quorum remiseritis peccata remittūtur eis. ⁊ quorū retinueritis retēta sunt. Ubi xp̄s discipulis suis sacerdotibus tradidit potestatē cognoscēdi ⁊ sentētiandi de causis peccatorum ⁊ penitētium in foro secreto ⁊ interiori: ⁊ ita absoluendi eos a peccatis eorum: vel retinendi peccata eorum non absoluendo eos ꝭm iudicium sacerdotis claue non errante. Hec de secundo articulo principali questionis.

¶ Quātum ad tertium arti/

culum dico: ꝙ accipiēdo penitētiam pro habitu illo quadruplici correspondēte ad alios actus quatuor penitēdi: quibus tenetur pena: quorū primus dicitur vindicare: ⁊ idem quod imperare causas ꝑ primas tristicie punitiue peccati. Secūdus dicitur detestari peccatum seu nolle vel odire ipsum: ⁊ habere displicētiam de ipso. Tertius actus est sustinere vel supportare talē tristiciam de peccato. Et quartus est gaudēter acceptare. Accipiendo dico penitētiam siue pro habitu vindicatiuo: siue ꝑ habitu detestatiuo peccati: siue pro habitu supportatiuo pene siue pro habitu acceptatiuo eius: dico ꝙ quilibet talis habitus potest dici ⁊ est virtus. ⁊ sic etiam penitētia est virtualis. Hoc probat de quolibet istorum habituum in cōmuni. quia habit⁹ electiuus ꝭm dictamē rationis recte est virtus. patet scdo ethicorum. sed quilibet istorum habituum est huiusmodi. nā ratio recta dictat: ꝙ ⁊ peccator eligat vindicare: ⁊ vindicet peccatum suum: ⁊ ꝙ de-

Marginal notes: Nō hec. — ꝙ sol⁹ sacerdos ꝑt sacramētaliter absoluere. — De possibilitate penitētie — De congruentia penitētie — Quō penitentia est ꝟtus. — 2. ethico.

testetur ⁊ odiat ipsum: ⁊ ꝙ displiceat tanq̄ sibi ma
lum: ⁊ ꝙ supportet penam voluntarie pro eo: ⁊ ꝙ
etiam gaudēter acceptet eam. deus enim iuste vin
dicat ⁊ vindicare potest peccata cōtra legem per-
petrata sicut ⁊ quilibet legislator suo modo vindi-
care debet: ⁊ potest peccata contra legem rectam.
Et sicut potest legislator iuste vindicare: ⁊ penam
imparc: sic ⁊ minister legislatoris iuste pōt exequi
cōformiter agēdo sm imperium legislatoris: a quo
sibi cōmissum est istud. Deus autem vnicuiq̄ cōmisit
vt ministro vindicare peccata ꝓpria in legem diui-
nam perpetrata. Ut sicut peccata ab homine volū
tarie perpetrant: ita ⁊ volūtarie vindicētur. ¶ Et
ideo dico ꝙ habitus ille vindicatiuus pc̄ti electi-
uus est sm rectam rationē. Et sic de alijs suo mo-
do ⁊ ꝑ consequēs est virtus. ¶ Secundo dico ꝙ isti
quatuor habitus penitētiales sunt habitus mora-
les acquisibiles vel acquisiti: licet possint a deo in-
fundi: sicut ⁊ quilibet habitus. Non enim sunt habi
tus theologici. quia nō habēt deum immediate ꝓ
obiecto: licet bene habeant deum pro fine: sicut et
alie virtutes acquisite. sed habēt aliqua alia ꝓ ob-
q.4.ꝓdi iectis. Quod sint habitus morales. patet: tum quia ex
cti hītus more vel consuetudine ⁊ frequētia actuum appeti
penitēdi tiuorū puta ipsius voluntatis acquisiti vel acquisi
sunt mo- biles sunt. Nullus enim eorū est habitus intellectua
rales. lis. patet. quia nullus dictat verū vel falsum. Nul-
lus etiam eorum ꝑtinet ad appetitum sensitiuum.
nā quilibet istorū aliquo modo versatur circa pec-
catum vel vindictam seu penam peccati. Et ita se
quitur apprehēsionem intellectualem. quia sensus ra
ꝙ sūt ha- tionē peccati non apprehendit. ꝑtinet solum ergo
bitus spe ad voluntatē: ⁊ nō ad appetitum sensitiuū. ¶ Ter
ciales. tio dico: ꝙ sunt habitus speciales essentialiter di-
stincti ab inuicē ⁊ simpliciter alterius rationis: si-
cut ⁊ actus illi generatiui ipsorum: ⁊ obiecta eorū
saltem q̄tum ad tres ipsorum. Nam forte tertius ⁊
quartus habēt idem obiectum puta penā vel tristi
tiam: que supportatur ⁊ gaudenter acceptatur: sed
primus habet obiectum illud: qd imperatur ꝑ ipm
puta actum detestatiuum peccati. secundus habet
pro obiecto culpam ipsam vel peccatū: qd oditur ⁊
displicet ꝑ ipsum. Tertius vero ⁊ quartus habent
pro obiecto penā ipsam vel tristiciam. Nec oportet
propter hoc: ꝙ sint eiusdem rationis. Nam aliun-
de possunt distingui. Vel forte diceret aliqs: ꝙ nō
Bonum sunt alterius rationis. non insisto modo circa hoc.
dubium. ¶ Sed dubium est sub qua ratione peccatum vel
culpa est obiectum penitētie virtutis: que est dete-
statiua peccati ipsius. Et dicitur diuersimode ad
hoc. Quidam dicūt: ꝙ hoc est inq̄tum peccatū est
expiabile ꝑ actum penitētis. Alij ꝙ inq̄tum est of
fensiuum diuine amicitie. Alij ꝙ inq̄tum peccatū
est contrarium legi diuine ⁊ iusticie dei. Videt mi
chi: ꝙ potest poni obiectum penitētie vt peccatum
est ⁊ culpa. s. prout est carētia iusticie debite inesse
vel infuisse penitēti. vt sic enim habet rationē ꝑ se
mali ⁊ rationē extra intellectum nō per intellectū.
⁊ sic est malum ⁊ odibile ⁊ detestabile vel nolibile:
⁊ sic circa ipsum vt obiectū versatur penitētia pec
cati detestatiua. vnde ⁊ patet: ꝙ aliqua virtus ha-
bet ꝑ se malum pro ꝑ se obiecto. ⁊ hoc nō est incon-
uenies de virtute: cuius actus est detestari vel nol
le obiectum suum seu odire. sed esset incōueniēs lo
quēdo de malo culpe ⁊ de virtute cuius obiectum
actus esset velle vel amare. Et confirmatur hoc ex
dictis aliorum. quia peccato inq̄tum peccatum est
⁊ malum cōuenit denominatiue: ꝙ sit contra legē:
ꝙ sit offensiuum diuine iusticie vel iusticie: ⁊ etiam
expiabile ꝑ penitētiam: quare ⁊c. ¶ Quarto dico: q.1.hīt⁹
q̄tum ad istos habitus in speciali: ꝙ primus habi peni.cōti
tus penitētialis vindicatiuus continetur sub iusti netur sub
cia aliquo modo. vel reducitur ad ipsam: sicut pars iusticia.
eius saltem potētialis seu virtualis. Est enim ordi-
natiua penitētis quasi ad alterum. nam licet peni-
tēs vindicet peccatum in seipsum. Unde et deus q̄
vindicat peccatum nō in seipsum: sed in alium pu-
ta in reum: non dicitur penitēs. tamē penitēs vin-
dicat peccatum in seipsum quasi in alterum: quia vt
minister legislatoris. s. dei vindicat peccatū in seip
sum vt in reum: ⁊ accidit: ꝙ minister dei ⁊ reus ipe
in eadē ꝑsona coniungant. quia igitur iusticia est
ordinatiua ad alterum: hinc est: ꝙ ad ipsam penitē
tia reducitur ⁊ sub ea aliqualiter cōtinetur. vnde ⁊
vnus dicit: ꝙ habitus penitentialis vindicatiuus
culpe posset esse eiusdē rationis in duobus quorū
vnus vindicaret culpam in seipsum ⁊ alius vindi-
caret similem culpam in alterū reum. Et planū est:
ꝙ habitus vindicatiuus culpe in alterum sm rectā
rationē ad iusticiam ꝑtinet: quare ⁊c. ¶ De secun q.2.ha-
do habitu penitētiali. s. detestatiuo culpe dicitur: bi.peni.
ꝙ non cōstituit virtutē specialem ab alijs virtuti- nō cōsti.
bus distinctam. Nam eiusdem virtutis ⁊ habitus est ꝟtutē spe
velle bonum et detestari malum oppositum circa cialem.
quācunq̄ materiam. sicut eiusdē virtutis puta ca-
stitatis est inclinare ad complacēdum in bono ho-
nesto ⁊ ad displicēdum de actu inordinato contra
castitatē. ⁊ similiter de humilitate patet: ꝙ inclinat
ad detestandū actum supbie. ⁊ sic de alijs. Ex quo
patet sm istos: ꝙ male ponitur habitus penitētia-
lis detestatiuus peccati generaliter esse species vel
pars iusticie virtutis specialis distincte. ꝯtra alias
cardinales. nā penitētia isto modo habitus est mul
to generalior. ⁊ nō solum ad iusticiam verū etiam
ad alias virtutes se extēdit. Nam cuiuslibet virtu
tis est dare actum deordinatum suo actui contra-
rium vel oppositum circa suam materiā ⁊ detesta-
bilē per penitētiam. Et ita penitētia ad oēs vir
tutes se extēdit. Sed ista nō intelligunt alij eē ve-
ra. primo quia sm istam viam penitētia detestatiua
se extēderet ad vindicatiuā: sicut aliquid commu-
nius ipsa ⁊ qualibet virtute etiā: ⁊ sic nō distinguē
retur ab ea: sicut virtus a speciali virtute. Secūdo
quia tūc quelibet virtus potest dici penitētia dete
statiua ⁊ ecōuerso etiam sequēdo de virtutibus ap-
petitiuis. Tertio quia penitētia detestatiua habet
pro ꝑ se primo obiecto malum ⁊ culpam: sicut dictū
est supra: ⁊ etiam ipsi dicunt. Unde ⁊ suus actus ꝑ
se primus est nolle vel detestari seu odire. nō sic au
tem est de obiecto ⁊ actu aliarum virtutū: vt patet
Et si enim alie virtutes inclinēt ad detestandū actus
inordinatos suis actibus cōtrarios vel oppositos
hoc tamē est ꝑ accidēs. Nec detestari est ꝑ se primus
actus alicuius ipsarum. nec etiam culpa siue malū
est sic obiectum primū ipsarum. quare ⁊c. ¶ Dicit
ergo ꝙ penitentia detestatiua virtus est specialis
distincta contra multas alias appetitiuas imo cō
tra omnes alias ⁊ alterius rationis simpliciter ab
eis quarūcūq̄ actus primus ⁊ principalis est vel-
le. reducibilis tamē est aliquo modo ad iusticiā ha

bēs cum ipsa aliq̃ similitudinem: ⁊ prout ipsi deo reddit aliquo modo equiualens puta bonum nolle pro malo velle vel pro omissione boni velle. Et similiter q̃tum ad aliqua alia que possent inueniri. habet etiam versari circa materiam cuiuslibet alterius virtutis. remote tñ inq̃tum circa materiā cuiuslibet virtutis potest peccatum cōtingere: quod est detestabile per penitētiam. ¶ De tertio habitu penitētiali. s. supportatiuo pene vel tristicie dicit: ꝙ nō distinguitur a virtute patientie: sed est idem cū patientia. ⁊ distinguitur ab aliis sicut ⁊ patientia. Et hoc potest satis tolerari: ⁊ probabiliter dici: vt videtur. Ad patientiam enim ptinet supportare malum pene voluntarie ꝑpter finem debitū ⁊ circūstantias debitas: ⁊ nō solum malum pene corporalis vel ab alio inflictum. sed etiam pene spiritualis ⁊ inflictum a seipso. ¶ De quarto habitu penitētiali cuius nō sic apparet distinctio a tertio sicut ab aliis dicitur: ꝙ habitus penitētialis acceptatiuus pene: ꝙ nō distinguitur: sed est idem cum multis virtutibus appetitiuis: Nam eiusdē virtutis est aliquod obiectum acceptare et aliqd aliud in ordine ad ipsum puta aliquam penam vel huiusmodi. Sicut si ex charitate amatur deus: etiam ex eadē potest amari vel acceptari pena: inq̃tum reductiua est ad amicitiam dei. Similiter ex amore vel minus ꝓprie ex amicitia honesti ad seipsum diligitur mundicia vel innocētia: ex eadem potest acceptari pena: vt cōseruatiua vel reductiua innocētie ⁊ expiatiua peccati: qđ infuit. quare ⁊c. Et sic quartus habitus penitētialis idez est cū tot virtutibus aliis appetitiuis: per quod ɓm actus ipsarum pōt acceptari pena vel tristicia de peccato concepta in ordīe ad obiecta ipsarum prius accepta. Aliis nō videtur hoc: sed videtur eis virtus specialis distincta contra alias appetitiuas habēs malū pene seu tristicie inflicte pro peccato tanq̃ p se primo obiecto: ⁊ actum acceptādi tale malum pro p se primo actu ⁊ tali: ad quem sequitur vel nata est sequi delectatio ⁊ gaudium. Unde patet ꝙ distinguitur ab aliis virtutibus in primo in rōne obiecti acceptāt aliquid aliud a pena ipsa: licet in ordine ad illud secundario possint acceptare penam. Et potest reduci hec virtus aliqualiter ad iusticiam: pro quanto reddit deo ⁊ iuste equiualentem delectationem in pena ad delectationē malam prius habitam in culpa. Sic patet: quomodo penitētia est virtus: ⁊ qualis virtus. ⁊ hec de tertio articulo questionis.

De .3. habitu penitentiali. | De .4. habitu peni. | Quomodo penitētia nec est sacramētū nec est virtus | resolutio

¶ Quātum ad quartum articulum

dico: ꝙ penitētia accepta pro actu siue generatiuo penitētie virtutis: siue elicito a virtute loquēdo de illo actu quadruplici supradicto in pmo articulo: nec est sacramentum. quia non est aliquid sensibile: sicut nec hītus ille quadruplex. Nec pars sacramēti pari ratiōe. Nec est virtus sed distinguitur a virtute. sicut actus ab habitu siue sit generatiuus virtutis siue elicitus a virtute. sed de actu exteriori penitētiali imperato puta de actu cōfitendi supra dictum est: an ptineat ad rationē vel integritatē sacramenti. ¶ Sic ergo penitētia signum est sacramētum ⁊ nō virtus. penitētia habitus virtus est ⁊ non sacramētum. penitētia actus nec virtus nec sacramētum. Hec de quarto articulo principali.

¶ Ad primū argumētum dico: ꝙ penitētia habitus est virtus moralis acquisita. ⁊ potest esse informis. Nam cū peccato mortali potest stare talis habit⁹. Et dico: ꝙ accipiendo isto modo penitētiam nō est sacramētum sed sicut dictum est supra. ¶ Ad secūdum patet ex dictis de forma verborū huius sacramēti ⁊ ꝙ non oportet eam sic esse precisam vel determinatam: sicut in aliis aliquibus sacramētis: vt patet etiaz de forma verborum matrimonii. ¶ Ad tertiuz patet ꝙ penitētia vt est sacramentum nō ministratur nisi a sacerdote absoluēte penitentem. (ad rōnes pncipa.)

¶ Distinctionis Decimequarte. Questio Secunda.

Secundo q̃ro: vtꝝ penitētia necessario requirat ad deletionē peccati actualis mortalis post baptismum.

¶ Uidetur ꝙ non. quia illud quod nō valet ad deletionem: non necessario requirit ad ipsam. sed penitētia ad talē deletionē nichil valet. quia penitentia est minus bonum q̃ peccatum mortale sit malum. quia illud est malum infinitum. tanta enim est offensa: q̃tus est ille: qui offenditur. bonū autem penitētie est bonū finitum. ẞ ⁊c. ¶ Secūdo sic. Cessante actu interiori ⁊ exteriori peccati cessat peccatum ⁊ non manet aliquid de ipso: vt videtur. sed penitētia nō est necessaria ad delendum id qđ iam deletum est: ⁊ non est. ẞ ⁊c. ¶ Tertio sic. homo offensus alteri ex culpa illius potest liberaliter sibi remittere ⁊ offensaz ⁊ culpam sine penitētia illius. cū igitur deus non sit min⁹ potēs: nec minus liberalis: videtur ꝙ possit remittere culpam homini ⁊ offensaz sine aliqua penitētia hominis. immo ꝙ ipsum deceat sic remittere: ⁊ ꝙ p ɔ̄ns de facto faciat.

¶ Contra ɓm Hieronymū ad demetriadē ⁊ ponit in litera penitentia est secunda tabula post naufragium baptismus enim est prima tabula saluās a naufragio peccati mortalis: sed hoc nō esset nisi prima esset necessaria ad deletionē culpe post baptismum: ẞ ⁊c. (Hiero.)

¶ In ista q̃stione sic procedā.

¶ Primo inquirā quo formaliter aīa dicit peccatrix: ⁊ an aliquid tale maneat in ipsa cessante actu interiori ⁊ exteriori peccati ⁊ quid sit illud. ¶ Secundo inquirā: vtrum penitētia sit necessaria ad deletionem peccati post baptismum ⁊ vtrum sit peccati deletiua. ¶ Tertio inquiram vtrum penitentia sit tantum vnius pene inflictiua. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum articulum

est vna opinio ꝙ in aīa cessante actu peccati interiori ⁊ exteriori manet macula sequēs ex peccato. ⁊ ista macula nihil in se aliud est: q̃ priuatio pulchritudinis debite in esse ipsi aīe ⁊ conformitatis vel similitudinis diuine: que habet esse per gratiam: que impedit in anima ꝑpter obstaculum peccati ꝑpedientis ne deus infundat eā: vel cōseruet in aīa sicut aliquo obstaculo impedit ne mediū illuminet a sole. ⁊ tunc est tenebra in medio: q̃ non (quō aīa dr formaliter peccatrix. i. opinio.)

est nisi priuatio luminis causata tñ ex aliquo obstaculo positiuo. Sic in proposito de macula z actu positiuo peccati quasi obstaculo: dissimile tñ est in hoc: q cessante vel transeunte obstaculo: trãsit et cessat tenebra in medio. sed nõ sic transeunte actu peccati: ex quo causatur vel derelinquitur macula: trãsit z cessat macula: sz durat z manet macula ipsa vsqz ad remissionẽ peccati z nouã infusionẽ gratie. Et hac macula dicitur: et est aĩa formaliter peccatrix cessante actu peccati interiore z exteriore: sicut dicũt. ista videtur fuisse opinio magistri. xviij. distinctiõe ca. vltimo z est opinio Thome in quarto suo eadem distinctione.

2. opinio. ¶ **Alij dicunt** q cessante actu peccati interiori z exteriori ipsius peccati: manet reatus in aĩa: quo reatu dicit̃ et est formaliter peccatrix. Iste autẽ reatus non est nisi respectus quidã realis positiuus: qui est obligatio quedã ad penam eternã soluẽdaz pro peccato mortali: nisi peccator corrigatur. Et ista obligatio vel respectus iste realis non fundat̃ sup actum peccati. quia tũc non maneret trãseunte actu: sed sup potẽtiam ipsam vel essentiã anime: non tñ nisi preuio actu peccati. sicut dictũ est aliquãdo q relatio producẽtis ad productum non fundat̃ sup actionẽ producẽtis: sed sup potentiam producẽtis preuia tñ actiõe. Sicut paternitas sup potẽtiam generatiuam: preuia tamẽ generatione saltem ordine nature.

3. opi. ¶ **Alij dicũt** q nõ ẽ possibile talẽ obligationẽ eẽ respectũ realem: sicut inferius p rationes eorum arguet̃. ¶ Et ideo dicũt: q in aĩa cessante actu peccati nichil manet: quo dicat̃ aĩa formalit̃ peccatrix nisi respectus quidã rationis causatus in peccatore vel in anima peccatoris: inq̃tum est obiectũ diuini intellectus seu voluntatis ordinãtis ipsum ad penã correspondẽtem peccato. Et intellectu istam ordinationẽ voluntatis preuidet omni tẽpore: donec pena debita sit soluta. Et ista relatio vel iste respectus ratiõis potest dici offẽsa macula z reatus. Offensa scilicet inq̃tum est respectus ordinationis istius peccatoris in penã vindicatiuã. vnde nichil aliud est irasci deo vel offendi: q̃ velle vindicare peccatũ: vel velle punire. Sed macula dicitur inq̃tum est disconueniẽs ipsi anime talis respectus nec stans cũ pulchritudine gratie vel rectitudinis debite. vel potius excludẽs ipsam: sed reatus dicit̃ inq̃tum peccator
August. per ipsam dr reus talis pene. ¶ Q autẽ ita sit probant. Primo per Augustinum super illud psalmi. Beati quorũ remisse sunt iniquitates zc̃. vbi dicit videre (inquit) peccata dei est ab penam imputare auertere autem hoc est ea ad penam reseruare. igitur ita dicit ab eo. s. deo peccata tecta nõ vt nõ videat: sed vt nollit animaduertere. i. punire. q̃ ipsũ peccatum remanere actu transeunte nichil aliud ẽ nisi ipsum peccantẽ a dei voluntatẽ ordinari ad penam condignam illi peccato. Obiectum autẽ intellectus vel voluntatis vt intellectum nõ habet nisi relationẽ rationis: vt patet. ¶ Secũdo declarant hoc p rationẽ. quia esto: q deus in multitudine meritorum non intẽdat vel augeat habitũ charitatis sicut quãdo merita sunt remissa: vel etiam sicut posset: dato q merita essent intẽsa: tunc ille qui plura merita habuit trãseũtibus actibus dicitur magis meritus q̃ alius. Sed hoc nichil aliud est: q̃ talem ordinari ad maiorem z pfectiorem gloriam s̃m relationem rationis in ipso tanq̃ in obiecto sic volito vel ordinato a diuina voluntate: non p aliquid positiuum reale absolutum: nec relatiuum: nec per aliquã priuationem. igitur sic in proposito vt videtur nichil aliud est istum peccatorẽ manere z demeritũ nisi ipsum ad talem penam ordinari s̃m talẽ respectum rationis a diuina voluntate sic volẽte ipsum punire. ¶ Tertio p exẽplum. Si quis enim offendat magnum p̃ncipẽ magna offensa: cui correspondeat grauis pena cessante in ipso actu nichil est in ipso nec reale positiuum nec priuatiuum: qd antea nõ esset: sed tãtum in voluntate dñi offensi est actus trãsiens sup ipsum offendẽtem vt quẽ ordinat ad talẽ penam: z in ipso est relatio rationis: vt in obiecto ordinato ad talem penam: et cui dominus ipse vult talem penam.

¶ **Contra** istas tres opiniones arguit̃ cõtra primam primo sic. Si macula quã dicit̃ aliquis formaliter peccator: est priuatio pulchritudinis gratie: sicut dicit: sequit̃: q vnus non possit dici nec sit minor vel maior peccator: q̃ alius. Probatio. quia ita bene priuat̃ gratia et in se z q̃tum ad oẽm sui gradum p vnum peccatum mortale: sicut p cẽtum milia. z ita cũ omnes peccatores sint priuati gratia equaliter: oẽs erunt equaliter peccatores. ¶ Secundo sic: si peccatũ vel macula manẽs est carẽtia pulchritudinis debite inesse: videtur q pari ratione z non minus sit carentia vel priuatio pulchritudinis actualis q̃ habitualis saltem loquẽdo de peccato actuali: sicut loquimur modo. sed hoc nõ est verum. quia non manet talis carẽtia rectitudinis actualis cessante actu. Nã talis carentia vel rectitudo insunt immediate actui. Et ita nõ manet nisi manẽte actu. g zc̃. ¶ Tertio q̃tum ad illud: qd dicunt istam maculam: licet non sit i se nisi priuatio: causari ex aliquo positiuo actu peccati precedẽte. quia non potest hoc inueniri in peccato omissionis: licet in peccato cõmissionis inueniatur: z precipue si peccatum omissionis potest fieri sine omni actu positiuo: z sine peccato cõmissionis sicut dictum est in secundo. 3. 1. opi.

¶ **Contra** secundam opinionẽ arguit̃ de illo respectu. Primo q non sit talis respectus realis z postea dato q esset: adhuc eo formaliter nõ diceret̃ anima peccatrix. Aut eñ ille respectus est intrinsecus aut extrinsecus. Non intrinsecus quia nõ ponit̃ necessario naturalit̃ posito fundamẽto. s. aĩa ipsa: et posito termino: puta deo quia tũc anteq̃ aĩa peccaret poneret̃: quod est falsum. Si dicas q deus nõ est terminus: sed pena ad quã iste ordinatur. Contra te est. quia ista pena nondũ est. Ad illud autem quod non est non est respectus realis. quare zc̃. Nec est respectus extrinsecus. quia oporteret sibi assignare agẽs: per cuius actionem adueniret z ad ipsum terminaretur sicut patet de vbi z alijs respectibus qui nõ sunt de genere actionis vel passionis. Sũt eñ termini actionum: quibus ponũtur in esse terminis iam presuppositis: sed in proposito non est dare tale agens. qz nec deum ipsum. deus enim non agit p se aliquid: quo formaliter dicatur anima peccatrix. quia tunc esset malus z peccator. Nec animam ipsam: qz anima in peccando non habet nisi vnam actionem determinatam ad actum peccati de ordinatum. sicut

nec nisi vnum peccatum. ꝛ ita nullam habet terminatam ad respectum talem: vt videtur: quare ꝛc.

¶ Secundo sic. quia in peccato omissionis nõ apparet aliqua causa talis respectus. quia nec aĩa ipsa cũ anima possit peccare tali peccato nullũ actuꝫ eliciendo. Nec deus quia deus nõ est causa peccati effectiua. sed tãtum pmissiua: quare ꝛc. ¶ Tertio quia dato ꝙ esset talis respectus realis obligationis adhuc ꝑ ipsum non posset dici aĩa formaliter peccatrix. Probatio quia talis respectus non est formaliter peccatum: sed magis sequitur peccatum: ꝛ est posteriꝰ peccato. ¶ Quarto quia est aliquid bonum ꝛ positiuum ꝛ in se iustum: si ponatur ergo ꝛ cetera.

Cõ. 3. opi. ¶ Contra tertiam opinionẽ potest argui: sicut ipa arguit cõtra secũdam. Si enim ꝑ illum respectum rationis dicit̃ aĩa formaliter peccatrix: ꝛ voluntas diuina vel intellectꝰ causa est talis respectus ꝑ se sicut dicit: sequitur ꝙ deus ꝑ se est causa effectiua peccati. ꝛ habet idẽ inconueniens contra se: sicut secũda opinio. ¶ Secũdo sic. sicut respectu reali ẜm ꝙ huius nõ potest dici aliquis peccator: vt videt̃ nec illo respectu rationis. quia respectus ille rationis est aliquid aliud a peccato nec est pctm̃ sed posterius peccato. ꝗ ꝛc.

¶ Tertio quia forte respectus rationis non est in aĩa sic obligata formaliter. qꝛ non est aliquod ens extra intellectum. Sed illud quo aĩa est peccatrix: debet poni in ipsa formaliter: sicut positiuũ vel priuatiuum. ꝗ ꝛc. ¶ Ad motiua vero ipsius. Ad primũ de Augustino dico: ꝙ nunꝗ intellexit: ꝙ talis respectus rationis esset peccatum vel culpa: vel ꝙ eo formaliter diceret̃ anima peccatrix: sed ꝑ cõcomitãtiam loquit̃ Augustinus. quia bene talis respectus concomitat̃ vel consequit̃ peccatum nondum remissum. ¶ Ad secũdum dico: ꝙ respectu rationis nõ meretur quis: nec est meritus sed actibꝰ meritorijs. Et ille dicitur plus meritus: qui ceterꝫ paribꝰ habuit plures actus bonos meritorios. bene tamẽ concomitat̃ respectus rationis ad maius premiuꝫ. ¶ Ad tertium de dicto offenso dico ꝙ respectus ille rõnis nõ est offensa. tunc enim domus esset per se causa offense vel culpe. sed ꝯcomitatur vel cum sequitur offensam vel culpam. qua ille demeruit penam: quare ꝛc.

Ad moti ua. 3. opi.

Opi. doct. ¶ Quãtum ad presentẽ articulum videtur michi dicendum ꝙ sicut aliquis dicit̃ rectus seu iustus vno modo actualiter ꝛ alio modo habitualiter actualiter dico ẜm rectitudinẽ actus: ꝛ habitualiter ẜm rectitudinẽ habitus gratie vel charitatis ita ꝛ aliqs peccator dupliciter põt dici. vno modo habitualiter. alio modo actualiter. Habitualiter dupliciter vno modo quia priuatus habitu iustificãte formaliter debito in esse: sicut gratia vel charitate vel iusticia ꝛ huiusmodi. Secũdo modo quia habẽs habitum vitiosum inclinantẽ ad peccatum aggeneratuꝫ in eo ex frequẽtia actuum peccãdi. Primo modo dicitur puer cum nascitur esse peccator. Et ꝗtuꝫ ad hoc nõ est vnus magis peccator vel maior peccator ꝗ alius sicut arguebatur supra. quia per vnicũ peccatum mortale ita tollitur gratia vel charitas funditus ꝗtum ad omnẽ sui gradum: sicut per centum milia. Unde ꝛ nec peccatum originale maius est in vno ꝗ in alio. Similiter nec peccatũ actuale ꝗtum ad priuationem gratie vel charitatis cõcomitantẽ. Secũdo modo potest dici vnus maior peccator habitualiter ꝗ alius: ẜm ꝙ habitꝰ vitiosus inclinatiuus ad peccatum magis intẽditur vel minus: vel magis plurificatur. ĩ vno ꝗ in alio. Et primus modus quo aliquis dicit̃ habitualiter peccator ex priuatione habitus iustificantis formaliter (cuiusmodi est charitas vel gratia ẜm communiter loquẽtes) non potest stare in aliquo cũ charitate vel gratia sicut patet: quia priuatio cum habitu stare nõ potest. Secundus modus essendi peccatorem habitualiter potest stare cum charitate vel gratia ꝛ stat frequẽter: vt patet in magnis peccatoribus ꝛ habituatis in peccatis suis quãdo de nouo iustificãtur: ꝛ datur eis charitas vł gratia. Nõ statim eñ corrumpuntur in eis tales habitꝰ vitiosi: sed manẽt in eis donec per contrarios actus vel per cessationẽ ab actibus talium habituum finaliter corrumpãtur. vnde ꝛ adhuc tales in seipsis sentiunt pugnam: ꝛ non statim habẽt pacẽ illam ꝛ delectationẽ in operibus virtutum quã habẽt perfecti ꝛ in virtutibus exercitati: quare ꝛc. ¶ Ex quo patet: ꝙ aliquis dicitur vel potest dici formaliter peccator habitualiter tñ per aliquid qꝺ nõ est formaliter peccatum sed habitualiter tãtum inclinãs ad ipsum: ꝛ per aliquid etiam quod cessare potest ꝛ deficere manente homine peccatore: eo modo quo accipietur infra peccator. cessaret autẽ ꝛ deficeret talis habitus vel dispositio relicta ex actibus peccatorum ꝑ cessationẽ a talibus actibus: dato ꝙ nõ remitterẽtur peccata precedẽtia: ꝛ sic adhuc maneret vel diceret̃ peccator nec est inconueniens. sicut nec est incõueniens. ꝙ talis habitus vel dispositio quibus dicitur habitualiter peccator: stet cũ charitate ꝛ gratia sicut dictum est supra. ¶ Aliter dicitur ꝙ est peccator ex carẽtia iusticie actualis debite inesse: que non inest: quãdo debet inesse: siue illa iusticia dicatur actus rectus: siue circunstantia recta ipsius actus. ꝛ hoc se extẽdit tam ad peccatum veniale ꝗ mortale: tam ad pctm̃ omissionis ꝗ cõmissionis. ꝛ isto modo dicitur quis peccator actualiter vel peccato actuali. Et mõ loquamur de peccato mortali. quia de veniali directe non est sermo sicut enim aliquis actualiter rectus dicit̃ quando habet actum rectũ pro quãdo debet ipsum habere sic actualiter peccator ꝛ iiustus dicit̃: si caret actu recto pro quãdo debet ipsum habere. ꝛ hoc siue careat substantia actus ꝛ circunstantia recta: sicut in peccato omissionis siue habeat substantiam actus careat tamen circũstantia recta sicut in peccato cõmissionis. Et isto secundo modo dicit̃ quis peccator formaliter ꝛ in re: quãdo actu peccat cõmittẽdo vel omittendo. pro quando debet sibi in esse rectitudo actus ꝛ nõ inest: siue priuetur totus actus siue tãtum circũstantia rectitudinis actus. ꝛ est denominatio formalis ab eo: quod est in re. Et similiter etiam de primo modo: quo dicitur aliquis peccato habitualiter. Nec video ꝙ isto mõ possit quis dici esse actu ꝛ realiter peccator. denominatiõe facta ab aliquo: quod sit realiter in ipso cessante actu vel habitu peccati: quando scilicet non habet habitum vitiosum peccati formaliter in seipso ꝗtũ ad modũ: quo dicitur quis habitualiter peccator: vel quando non habet actum peccati: vel quãdo actu non peccat ꝗtum ad secundũ modum quo actuali

Correlarium notandum.

Nõ hec.

ter dicitur quis peccator. quia cum aliquis nõ possit dici peccator formaliter ⁊ actu denominatione intrinseca ab eo: quod trãsijt ⁊ non est: sicut nec aliquis albus ab eo: quod non inest sibi. Peccatũ autem quando peccator iam actu non peccat: transijt ⁊ non est: ⁊ planum est ꝙ nõ nisi peccato potest dici aliquis peccator actualiter. Cum igitur cessante peccato quando actu quis non peccat (etiam dato ꝙ habitum non habeat) dicatur quis peccator siue actualiter siue habitualiter: aliquãdo oportet ꝙ hoc non sit denominatione formali ab aliquo inexistente actu: sed ab aliquo quod infuit aliquãdo Et hoc modo frequẽter fiunt denominationes secundũ nomina verbalia non ab eo quod inest actu semper: sed ab eo quod infuit: sicut patet. Dicitur enim aliquis doctor non tantum quia docet ĩ actu sed quia aliquando docuit. Sic etiam peccator nõ semper: quia peccat in actu: sed quia aliquãdo peccauit. ⁊ sic puto ꝙ peccator actualiter dicitur quis post actum peccati: vel postq̃ actu peccauit nõ manente peccato non ab aliquo: quod insit actu puta nec a respectu reali: vel obligatiõe illa. seu a respectu rationis: sed a peccato vel peccatis: que infuerunt sibi: de quibus non penituit: vel que non sunt deleta per aliam viam. Et secundum ꝙ plura peccata incurrerat vel maiora vel minora dato ꝙ non maneant in seipsis sed transeant: secundum hoc dicitur maior vel minor peccator: ⁊ ꝙ maiorẽ vel minorem penam meruit.

Obiectõ ¶ Si dicas: ꝙ tunc semper homo postq̃ aliquando peccatum incurrit: diceretur peccator ab illo peccato preterito: quod incurrit ⁊ tunc aut veraciter peccator diceretur. et tunc esset peccator etiam post penitentiam: quod falsũ est. vel falso diceretur peccator: ⁊ tunc non eẽt peccator etiam ante penitentiam. ¶ Preterea quia si in illo cuius peccatum transijt q̃tum ad actum nõ est aliquid quo formaliter sit in actu peccator: frustra dicitur deleri peccatum ⁊ culpa q̃tum ad culpam: ⁊ non est peccator etiam ante penitentiam: licet dicatur peccator. sed hoc est falsum ergo ⁊c.

Solutio ¶ Respondeo ad primum: ꝙ quando aliquis non peccat actu: impossibile est: ꝙ maneat in eo aliquid quod sit peccatum formaliter ⁊ actu: et per consequens ꝙ in re sit peccator actu per aliquid inexistens. possibile est tamen: ꝙ dicatur vel denominetur peccator a peccato qḋ transijt vel infuit: ⁊ precipue q̃diu non penitet: nec penituit de tali peccato: vel aliud remedium contra tale peccatum non habuit: ⁊ q̃diu per consequẽs manet obligatus ad penam eternam pro tali peccato ⁊ reprobatur a deo vel oditur pro tali peccato: quod incurrit ita ꝙ licet obligatio illa nec etiam aliquid se tenẽs ex parte ipsius dei non sit illud quo dicitur iste peccator: sed magis peccatum quod infuit: est tamẽ aliquid concomitans talem denominationem secundũ qḋ communiter vtimur ipsa: vt dicatur ille qui peccauit aliquando ⁊ manet obligatus ad penam eternam ꝓ tali peccato: ⁊ oditur vel reprobatur a deo ⁊ q̃diu sic manet: dicatur peccator: ⁊ veraciter secundum istum modum loquendi ⁊ exponendi: ⁊ tamen non inest sibi actu peccatum nec actus peccandi. Et ita patet: ꝙ post penitẽtiam gratia accepta non debet dici peccator a peccato: quod infuit nisi valde large loquendo ⁊ secundum modum insolitum loquendi de peccatore. eo modo etiam quo canimus de Magdalena. Illa beata peccatrix: licet sit modo in gloria: vt si dicatur peccator vel peccatrix cuicunq̃ infuit peccatum aliquãdo. Per hoc patet ad primum. ¶ Ad secundum dico: ꝙ nõ frustra dicitur peccatum remitti vel deleri quantum ad culpam. non quia culpa vel peccatum in seipso maneat: nec aliquid aliud quod sit aliquid quo formaliter sit aliquis: vel dicatur peccator vsq̃ ad penitentiam: ⁊ tunc adueniente penitentia deleatur: sed pro tanto quia deus illum cui infuit culpa vsq̃ ad penitentiam vel pro tempore vsq̃ ad penitentiam odit: ⁊ detestatur: ⁊ reprobat ipsum. ⁊ non solum hoc sed etiam vult sibi penam eternam. est enĩ peccator inimicus deo: ⁊ cum hoc ab ipso puniendus. Et tunc dicitur peccatum remitti quantũ ad culpam quando de inimico fit non inimicus: licet non sit necessarium: ꝙ fiat amicus. sed q̃tum ad penam eternam dicitur remitti: quando commutatur in penam temporalem. et hoc non est remittere totaliter: vel quando simpliciter pena quitatur: sicut posset deus facere: vt nullam penam expeteret: nec eternam nec temporalem pro peccato. Et modo p̃dicto si manet macula: vel si qua dicta aliquorum de manentia peccati sunt vera: videntur intelligenda. Per maculam enim peccati non intelligo nisi peccatum ipsum. Et eodem modo debet dici manere vel non manere sicut ⁊ ipsum peccatum. Per reatum intelligo obligationem ad penam eternam pro tempore ante penitẽtiam qui bene manet post peccatum: ⁊ est respectus rationis: sed per eam nõ dicitur quis formaliter peccator. Hec de primo articulo principali.

Penitẽtia an req̃sita ad deletiões pcti ⁊c.

¶ **Quãtum ad secundum articulum**: an scilicet penitentia necessario ad deletionẽ culpe mortalis actualis post baptismum requiratur: ⁊ an sit talis culpe deletiua: distiguẽdum est de penitentia pro actu vel habitu vel pro signo sicut supra in questione precedente. Et similiter distinguendum est de necessitate absoluta: cuius oppositum est impossibile: ⁊ implicat contradictionẽ ⁊ de necessitate ordinata: que concernit ordinẽ diuine sapiẽtie: qui nunc est. ¶ Et tunc de primo dicendum est: ꝙ loquendo de necessitate absoluta: penitentia nullo modo illorum trium accepta necessaria est ad remissionẽ culpe mortalis actualis post baptismũ. posset enim deus absolute remittere homini quamcunq̃ culpam mortalem sine penitentia sine habitu sine actu quocunq̃ interiori vel exteriori ⁊ sine penitentia sacramento siue signo sensibili quia hoc nullam implicat contradictionem. Non enim alligauit suam potentiam remittendi vel misericordiam ipsi penitentie dicte secundum aliquẽ predictorum modorum: sicut patet. ¶ Secundo dicendum est: ꝙ penitẽtia accepta pro aliquo actu interiori scilicet pro displicentia ⁊ detestatione peccati cum non proposito recidiuandi secundum potentiam dei ordinatam necessaria est ad deletionem culpe mortalis post baptismum. Nam secundum potentiam dei ordinatam ordine qui nunc est non remittitur peccatum nisi cum aliqua punitione ipsius penitentis: qui non est sine displicẽtia de peccato. Etiam nec in adultis ante baptismum sicut dictum est supra: loquendo de peccato actuali mortali remittitur tale peccatum in baptismo sine

tali displicentia et intelligo de tali displicentia habita vel formaliter vel virtualiter in aliquo superiori ⁊ perfectiori: ad quem nata est sequi talis displicentia: vt in actu vehemētis dilectionis dei vel martyrij sustinēdi propter deum. Ad hoc autē est cōgruētia bona. Tum qꝛ pena reordinatiua est culpe: ⁊ etiam displicentia ad quā nata est sequi tristicia. Tum qꝛ aliquo modo per displicentiā de pctō redditur deo aliquo modo equiualēs: dum tñ sit debite circūstātionata: ⁊ precipue circūstātia debiti finis. Tum qꝛ per talem displicētiam retrahit̄ qs a peccato. ¶ Tertio dicendū est: ꝙ penitētia accepta alio modo siue pro habitu siue pro signo vel sacramēto nō est necessaria etiā de potētia dei ordinata ad deletionē vel remissionem culpe mortalis. Et patet de habitu penitētie: qui est virtus. alicui enim remittitur pctm̄ ad vnū solum actum ꝯtritionis vel penitētie: que est displicētia ipsa: ex quo tñ vnico actu nō generatur habitus penitētie virtutis. Similiter etiā alicui remittitur peccatum ante ꝙ̄ accedat ad penitētiā signū vel sacramētū. Unde dico: ꝙ nec penitētia virtus nec actꝰ a virtute elicitus ⁊ posterior ipsa virtute siue interior siue exterior: nec penitētia sensibile signū vel sacramentū est necessaria ad deletionē vel remissionē culpe mortalis vniuersaliter loquēdo: sed sine oībꝰ istis pōt haberi remissio culpe per actū īteriorē: qui ē displicētia de pctō: q̄ nō est elicitus a ꝟtute: sed prior virtute ⁊ generatiuꝰ ipsius ſm aliquē gradū. q̄ quidē actus pōt esse ita intensus ⁊ debite circunstātionatus a pctōre elicitꝰ ꝙ est meritum de cōgruo vt culpa remittatur. qꝛ nō sufficit talis actus pro quocūqꝫ gradu suo: sed ꝓ aliquo quē determinauit deꝰ. quē ego nescirē limitare. ⁊ talis actus inꝙ̄tum est dispositio preuia ad remissionē pctī: dr̄ ⁊ est actus informis ⁊ attritio magis ꝙ̄ contritio. sed si durat adhuc dum remittitur culpa: ⁊ infunditur gr̄a: tūc est actus formatus: ⁊ pro tūc magis dr̄ cōtritio ꝙ̄ attritio. Unde ⁊ idē actꝰ cōtinuatꝰ ꝑmo sine gratia est informis: ⁊ dr̄ attritio. sed superueniēte gratia est formatus ⁊ dr̄ ꝯtritio. Et signātur in illo actu pro instāti infusionis gratie tria signa nature: in quoꝝ primo potest dici attritio ⁊ meritū de cōgruo vel dispositio proxima ad gr̄am vel remissionē culpe. In scđo superuenit gratia ⁊ remittitur pctm̄. In tertio fit talis actus cōtritio ⁊ hoc in eodē instanti durationis. sed nō curo de ista distinctione multū. Si dicas: ꝙ ex ꝑdictis sequitur pctm̄ nō dimitti ꝑ cōtritionem. qꝛ cōtritio nō est prior remissiōe peccati. sed magis posterior. Dico ꝙ per actū qui est cōtritio: si cōtinuetur ⁊ duret vsqꝫ ad remissionem peccati: remittitur pctm̄: licet talis actus vt cōtritio nō sit prius. ⁊ tunc per ipsum vt ꝯtritio: non remittitur pctm̄: sed magis vt attritio est preuia per modū meriti de ꝯgruo nō sub quocūqꝫ gradu suo: sed intensa sub illo gradu: quē determinauit deꝰ ⁊ circunstātijs debitis in genere moris circunstātionata: ⁊ precipue circūstantia finis. ¶ Quarto dici pōt: ꝙ lꝫ penitētia sacramētū vel signū nō necessario reqritur in facto tñ reqritur aliqualit̄ in voto suscipiēdi sacr̄m: si posset haberi ⁊ pro tpe opportuno: ⁊ per ꝯñs etiā necessarius est actus penitentie exterior: qui est confiteri in voto similiter sicut et ipsum sacramentum. ¶ De alijs vero actibus qui sunt actus interiores: de quibus dictum est in

Nota.

questione precedēte puta de vindicare sustinere acceptare: nō puto ꝙ sic sint necessarij ad deletionem culpe: sicut nolle vel odire pctm̄ seu displicentia. nec oportet ꝙ displicentia semper sit imperata ab aliquo actu priori vindicatiuo. ⁊ ita ille nō est necessarius ad displicentiam. Similiter nō oportet: ꝙ voluntas reflectatur actu supportandi vel acceptandi super penam: vt videt̄. ⁊ ideo nō sunt sic necessarij: sicut actus displicentie. possunt tñ esse dispositiones de cōgruo cōcomitantes actū displicētie: si sint perfecte circūstantionati. Et ſm ꝙ sunt plus vel minus voluntarij: sunt magis vel minus meritorij siue de cōgruo siue de condigno. Sic igitur patet an penitentia necessario reqratur ⁊ quō.

Penitētia an deleat peccatū mortale.

¶ De scđo an scꝫ penitētia sit deletiua pcti mortalis actualis post baptismum. Dico primo ꝙ penitētia actus interior vindicandi vel detestandi peccatū ⁊ precipue isti duo siue sint eliciti a virtute siue nō: sed priores virtute vel sine virtute: dū tamē sint recte circunstātionati moraliter ⁊ sint perfecti vsqꝫ ad illum gradum: quem terminauit deꝰ sufficere sibi per modum meriti de cōgruo ad remissionem peccati. Penitētia dico isto modo vt meritū de cōgruo est deletiua pctī: sicut est superiꝰ declaratum. Et si alij duo actus sunt deletiui puta supportare vel acceptare: nō tñ sine istis vel altero istorū qꝛ presupponūt tristiciā vel penam: que nō causatur sine istis. vel altero istorum. ¶ Secūdo dico: ꝙ penitētia habitꝰ quicūqꝫ ſm ꝙ hmōi nūꝙ̄ est deletiua pctī mortalis. qꝛ hoc nō est nisi per modum meriti vel per modū formaliter incōpossibilis ipsi pctō nō per modum meriti. qꝛ habitibus non meremur sed actibus. Nec per modū alicuiꝰ incōpossibilis ipsi pctō: quia penitētia virtus acq̄sita quecūqꝫ pōt stare cū pctō mortali aliquo. Et si nō stet cū pctō qđ deletur per actū vel per actꝰ ex quibꝰ acq̄ritur: hoc est per accidēs rōne illius actꝰ: qui est deletiuꝰ talis pctī per modū meriti: nō per se rōe sui: sed ꝙ̄tum est ex se posset stare cū illo. Sola eñi charitas est incōpossibilis cuilibet pctō mortali: vel ex se ⁊ natura sua ſm aliquos: vel ex ordinatiōe diuina ſm alios. ¶ Tertio dico: ꝙ penitētia sacr̄m est deletiua pctī mortalis actualis: qđ inuenit in penitēte nō ponēte obicē sacr̄o et hñte aliquā displicētiā de pctō cū nō ꝓposito recidiuādi: ⁊ talē displicētiā etiā q̄ per seipāꝫ nō sufficeret ꝑ modū meriti de ꝯgruo ad deletionē culpe vl' pctī. Nā si eēt sufficiēs talis displicentia ⁊ precederet sacramētū: iam sacramētum nō inueniret pctm̄ remittēdum in penitente: sicut patet. Et puto ꝙ cum sacramēto sufficit valde modica displicētia cōparatiue ad illā: que sufficit sine sacramento immo puto: ꝙ sufficit cum sacramēto quecūqꝫ displicentia debita circūstantionata ꝙ̄tumcunqꝫ modica cum nō proposito recidiuandi. et est sufficiens dispositio ad susceptionem sacramenti ꝙ̄tū est ex parte displicentie.

Bonum correlarium.

¶ Ex quo pꝫ liberalitas diuine mīe: ⁊ efficatia sacramēti penitentie: qđ est scđa tabula post naufragium ⁊ deletiuū culpe ex ope opato ⁊ ordinatum in remediū ⁊ medicinā contra peccatum mortale actuale post baptismū. Si autē pctm̄ mortale non inueniat delendū: sed iam prius per cōtritionē deletū: saltē auget gratiā in suscipiēte. Et nō ꝓpter hoc dꝫ dici: ꝙ sacr̄m penitētie nō sit deletiuū culpe mortalis: sꝫ tm̄ ostēdat ipm̄ esse deletū ita ꝙ sacer-

dotes non absoluāt: sed tantū ostēdant absolutos Sicut sacerdotes veteris legis nō mūdabāt a lepra: sed ostēdebāt mūdatos: vt dicit magister. hoc tñ accidit sacramēto penitētie. sicut etiā baptismo accidit: q accedenti ad ipsum aliqñ prius remittatur culpa originalis per bonū motum liberi arbitrij sui. Nec propter hoc dr baptismus non delere culpam originalē. ¶ Ex quo etiā patet q bonum est et tutū frequētare sacramētū penitentie qd cum tam modica displicentia est culpe mortalis actualis deletiuū: et q periculosum subterfugere ipsum. quia est scda tabula post naufragiū: et sine ipo non sufficit modica displicentia: sed puto q requiritur multa magna et intensa et maior vel minor scdm maiorē vel minorem grauitatem peccati. Hec de secūdo articulo principali.

Penitētia an tm̄ vni9 pene inflictiua.

¶ Quātum ad tertium articulū. an scz penitētia que est virt9 acquisita p actū suū sit tantū vnius pene inflictiua pro pctō: dr breuiter: q penitētia pōt habere duplicē regulā in intellectu. quelibet em̄ virtus in appetitu habet suā regulā dictatiuā in intellectu. Unā habet regulā naturaliter notā: q scz pctm̄ est detestandū et odiēdum tanq malū et deordinatū et rectitudini cōtrariū. et ista regula est naturaliter cognoscibilis apud quēcunq intellectum dispositū. et ɓm istā regulam ipsa est tantū vnius pene inflictiua pro pctō scilicet mētalis tristicie: que nata est sequi in appetitu passibili ad displicentiam de pctō. ¶ Ex quo pz: q hoc intelligit de penitētia pmo mō vel scdo mō accepta scz vindicatiua vel detestatiua. qr supportatiua et acceptatiua nō infligūt penā vel tristiciā sed magis eam presupponūt. Alio modo pōt accipi vt habēs regulā nō naturaliter notā: sz ex reuelatione: puta q pctm̄ est detestandū inqtum offensiuum dei vel impeditiuū grē et glorie: vel inqtum procuratiuū pene eterne. q oīa non sunt nobis naturaliter nota nec alicui creature: sed penitēti sunt nota tanq rōnes cōcomitātes in pctō rationē formalē penitētie obiectiuā in pctō. et sic penitētia est pluriū penarū inflictiua pro vno pctō: et tot penarum quot sunt reuelate per scripturā sufficere ad peccatum expiādum et qtum ad culpā et qtum ad penā: sicut abstinētias vigilias labores et alia huiusmodi multa: q a penitētib9 exercētur: et eis in remissionē suorū pctōrum imponūtur. Nec obstat si penitētia est virtus naturaliter acqsibilis. id est nō infusa vel theologica: q ipsa habeat aliquā regulā in intellectu non cognoscibilem naturaliter: sed tātum super naturalit ex reuelatiōe. qr sic est etiā de paupertate et virginitate et humilitate euangelica vel obedientia. ¶ Q enim oīa tpalia sic sint abijcienda ppter deum sicut paupertas abicit: vel oēs carnales delicie sicut virginitas: vel q in omnib9 sit homini obediēdum propter deū nō est naturaliter notum: sed tantum ex reuelationē. et tñ iste sūt virtutes naturaliter acqsibiles suppositis noticijs suarū regularū. Hec de tertio articulo.

Nota.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale dico: q penitētia vel penitēs potest reddere equiualens bonū malo peccati. nam potest reddere bonū actum cōuersiuū in deū: sicut peccatum est a deo auersiuum. Nec peccatum est malum infinitum formaliter. nō em̄ priuat bonū formaliter infinitum qr non priuat nisi actum rectū vel circūstātiā rectitudinis i actu q est aliquid creatū et finitū. Et si dicas: offensus est infinitus. Ita dico: q placat9 per penitētiā est infinitus. Et si tāta est offensa qtus offensus pari rōne tāta est placatio penitētie qtus est placatus. Et planum est: q nō ops placationē esse infinitam formaliter. De penitētia sacramēto dico: q nō habet efficaciam a passione christi cū actu aliquo suscipientis: vt dictum fuit supra. et eo modo intelligendo: quo de passione christi superius dicebatur. et passio christi equiualet malo pcti immo et supualet. Preterea dico q de penitētia absoluta posset deus remittere peccatum sine redditione cuiuscūq equiualentis: et sine omni penitētia. sed non est ad propositum. ¶ Ad secūdū patet quō actu cessante interiori et exteriori peccati: manet peccatū remittendum. ¶ Ad tertium dico: q hoc posset deus sine omni penitentia et deceret: si sic ordinaret. et similiter decet illud: qd ipse ordinauit propter cōgruentias dictas in corpore questionis. quare etc.

¶ Distinctionis decime quarte. Questio Tertia.

Tertio qro: vtrū bona opera mortificata p peccatū reuiuiscāt per sequētem penitētiā? ¶ Videtur q nō. si reuiuiscerēt per sequētē penitētiā: sequeretur q semper peccator resurgeret in maiori grā q prius eēt: anteq caderet: qr resurgeret cum pluribus meritis bonis. et per ɔns dignus maiori gloria. et per ɔns cū maiori grā resurgeret cū meritis et grā prioribus: et simul cū merito et noua grā penitētie. et sic repararet cōmodū de suo casu: qd nō est verū: vt videt. g etc. ¶ Scdo sic. opera mortua nō reuiuiscūt per penitētiā. sed opera mortificata sunt mortua. Mortificatio em̄ ad mortē terminatur. Et pz qr nō sunt viua. sunt em̄ sine charitate et vita. g etc. Similiter etiā nō sunt in se sed transierūt. igitur sunt mortua et nō viua. g etc. ¶ Tertio sic. pctā dōta nō reuiuiscūt p pctm̄ sequēs pniam in recidiuāte: sicut patebit infra g similit opa meritoria mortificata p peccatū nō reuiuiscunt per penitentiam. quare etc.

¶ Contra magister in littera. Et adducūt auctoritates: quas vide in lra.

¶ In ista questione sic pcedā. ¶ Primo inquirā vel ostendā: que sunt opa viua vel mortua: vel etiam mortificata: et quare sic dicūtur. ¶ Scdo inquiram: vtrū opera mortificata p penitētiā reuiuiscāt: vel etiā opa mortua. ¶ Tertio inquirā: vtrū dato q opera mortificata reuiuiscāt: homo semper resurgat in maiori charitate vel grā q prius esset. ¶ Ultimo ad rōnes pncipales.

Que sunt opera viua.

¶ Quātum ad primū articulum dico: q opera viua in proposito dicuntur opera bona in genere moris: et per consequens debite circunstantionata: facta in charitate vel cum charitate seu gratia: que est vita spiritualis anime. Et tamdiu dicuntur viua: qdiu in operante est vita vel gratia.

Et dicũtur viua nõ denominatione formali intrin
seca: q: eis formaliter ⁊ subiectiue insit vita: hoc
eñ modo anima dicitur viua: sed dicũtur viua pro
pter cõcomitãtiam vite in ipso operante. q: a sup-
posito vel ꝑncipio seu in subiecto viuẽte sicut opꝰ
suo modo dicitur humanũ: nõ humanitate sibi in-
trinseca sed humanitate operãtis vel subiecti sui.
similit᷑ etiã dicũtur viua q̃diu possũt attingere ad
effectum suũ per modum meriti puta ad vitã eter-
nam: ⁊ nõ habent impedimẽtum ratione cuiꝰ ope-
rans vel habens pro tunc habẽs ipsum deputetur
ad mortem eternã. quale impedimẽtum est peccatũ

Que sũt opa mortua.

mortale sequẽs ea: ⁊ nullum aliud: sicut magis ap-
parebit. ¶ Ex hoc apparet que sunt opera mor-
tua. Nam opera mortua dicũtur quecunq̃ opera
in peccato mortali facta nõ habentia principiũ vi
te: nec facta in gratia vel charitate: q̃tumcũq̃ sint
bona ex genere vel circũstantia. Et dicuntur mor
tua nõ q: aliquãdo vitam habuerint: ⁊ postea pri-
uentur: vel careant ipsa: sed q: vitam nunq̃ haben
tia. Similiter etiã quia nunq̃ habẽt vim attingẽ-
di per modum meriti de condigno ad vitã eternã.

Opera mortificata.

¶ Opera vero mortificata dicuntur illa: que fue-
runt facta in charitate vel gratia principium vite
pro tunc habentia ⁊ viua: sed postea pec peccatum
mortale sequens ea in operante sunt impedita: ne
possint attingere ad effectum ⁊ finem suum: puta
ad vitam eternã. Nam existẽs in peccato mortali
q̃diu est in ipso: adiudicatus est pro tunc ad mor-
tem eternã: ⁊ sibi clausa est ianua vite. Et similiter
etiã dicũtur mortificata ratione subiecti: qd̃ caret
vita. Et ita mortuum est vel mortificatũ ⁊ nõ ens:
loquẽdo de esse gratie non de esse nature. Ex quo
patet ꝙ opa mortificata nõ debẽt dici mortua eo
modo quo accipitur hic mortuum nec etiam econ-
uerso. Alia enim ratione dicuntur hec ⁊ illa: sicut
patet ex predictis. Hec de pmo articulo pncipali.

Opera mortificata an p pniam reuiuiscãt.

¶ Quãtum ad secundũ arti-

culũ dico: ꝙ opera mortificata per petm̃ sequẽs re
uiuiscũt per penitẽtiã: eo modo quo per penitẽtiã
sequentem habetur iterata vita anime grã scʒ vel
charitas ipa. ¶ Hoc probo ratione sic ex pdictis
in primo articulo. illa opera per sequentem penitẽ
tiã reuiuiscũt que aliqñ vitã habuerũt: ⁊ subiectũ
eorũ per penitentiã ꝓ tãto viuificatur. Sed sic est
de operibꝰ mortificatis per sequentẽ pniam. ergo ⁊c.
¶ Scdo sic. illa opera per sequẽtẽ penitẽtiã reui-
uiscũt: quorũ impedimentũ ne possint introducere
ad vitã eternã tollitur per sequentẽ penitentiam.
Ista patent ex dictis primo articulo. sed sic est de
operibꝰ mortificatis. q: per penitentiam tollitur
petm̃ sequens sicut dictũ est in questione preceden

R.

te ergo ⁊c. ¶ Hoc ꝓbant aliqui ex diuina iusticia sic.
Diuina iustitia exigit: vt qui habet ius in re: cessã-
te impedimẽto habeat etiã actionẽ põt enim bene
tollere impedimẽtũ actionẽ ab aliquo manẽte iure
in re ẜm sentẽtiã iuristarum. operãs aũt meritorie
eoipso habet ius per modum meriti in regno celo
rũ ad accipiendũ vitã eternam ⁊ coronã. que nũq̃
soluitur in vita presenti. ⁊ trãseũte operatione ma
net sibi tale ius: vt patet. sed interueniẽte impedi-
mẽto culpe nõ habet actionẽ: sed pro tũc priuatur
et suũ ius quasi cõsequitur q̃diu durat tale impe-
dimẽtũ. igit᷑ cessante tali impedimẽto per peniten

tiam habet iterato actionẽ intrandi ⁊ attingẽdi vi
tam ẜm illud idem ius: qd̃ prius habebat ex operi
bus mortificatis. Et hoc nõ est aliud: nisi opa mor
tificata reuiuiscere. ¶ Sed magis videtur mihi
hoc attribuẽdũ diuine mĩe q̃ iusticie scilicʒ ꝙ ope
ra mortificata reuiuiscãt. Nam ẜm rigorem stricte
iusticie peccãs mortaliter nõ solũ priuaretur actio
ne: sed etiã iure tanq̃ inimicus mortalis ipsiꝰ re-
gis ex culpa sua: ⁊ hoc in penã. Et ideo ꝙ sibi ser-
uetur ius ex illis operibꝰ prioribus: hoc est ex di-
uina mĩa: ⁊ ex diuina misericordia etiã: ꝙ opa mor
tificata reuiuiscãt: imo etiã ꝙ opera viua ad vitã
eternã introducũt. Nullum est eñ meritũ per equi
ualentiã ad premiũ vite eterne. q: non sunt condi-
gne passiones huiꝰ tpis ad futuram gloriam: que
reuelabitur in nobis: scd̃m apostolum: ⁊ sicut alias
diffusius dixi in scdo. ¶ Scdo dico: ꝙ opera mor-
tua per penitẽtiam sequẽtẽ nũq̃ reuiuiscũt. Pro-
batio manifesta. quod eñ nũq̃ prius vixit: non re
uiuiscit: nec iterato viuit. sed opus mortuum est hu
iusmodi. ergo ⁊c. ¶ Sed nũq̃ põt dici ꝙ opus mor-
tuũ per sequẽtẽ penitẽtiã ⁊ grãm penitẽtialẽ pri-
ma vice vegetetur: ⁊ viuificetur lʒ nõ reuiuiscat.
Et videret᷑ alicui: ꝙ sic. primo q: est dare opꝰ mor
tuũ bonũ ex genere ⁊ debite circunstãtionatũ om-
nibꝰ circunstãtijs bonis in genere moris. et ꝑ ꝯñs
sibi nõ repugnat: sed ꝯgruit viuificari: vt videtur.
Et ꝯfirmatur. q: actus penitẽdi qui est meritũ re-
missionis pctĩ (meritũ dico de ꝯgruo) est opꝰ mor-
tuũ. q: sine grã est: anteq̃ remittat᷑ petm̃. ⁊ tñ si cõ
tinuet᷑ ꝑ grãm penitẽtialẽ supueniẽtẽ viuificat᷑. ergo
similiter de alijs operibꝰ mortuis debite circũstan
tionatis ꝯtinuatis: ⁊ similiter de non continuatis
vsq̃ ad penitẽtiã. q: nõ plus oʒ ipa ꝯtinuari ad vi
uificãdũ q̃ oporteat opa mortificata ꝯtinuari ad
reuiuiscẽdũ: vt videtur. Et ita pñt manere in acce
ptatiõe diuina ad viuificãdũ: sicut mortificata ma
nẽt ad reuiuiscẽdũ. ¶ Dico ꝙ aliqd̃ mortuũ opꝰ bo Nota.
nũ moraliter priꝰ postea si cõtinuet᷑ ⁊ grã vel chari
tas operãti infundat᷑ viuificatur sicut exẽplificatũ
est de actu penitẽdi: ⁊ similiter de alijs põt dici. et
tũc est viuũ idem opus: qd̃ aliqñ fuit mortuũ. sed de
operibꝰ nõ ꝯtinuatis sed cessantibꝰ ante infusionẽ
grẽ dico: ꝙ licet nõ repugnet eis viuere: sicut nec
mortificatis que nõ manẽt nisi in acceptatione di-
uina: repugnat reuiuiscere. Et licet hoc posset deꝰ
facere de potẽtia absoluta: si tñ opa bona sũt ex ge
nere ⁊ circũstantionata moraliter. De potentia tñ
ordinata hoc nõ facit nec põt facere. Et ad hoc nõ
habetur argumẽtũ nisi doctorũ sententia: q hoc di
cũt: ⁊ tenẽt oẽs vniformiter. ¶ Cõgruẽtia tñ vna
potest adduci ad hoc: q: talia opera mortua qñ fie
bant: nõ fuerunt opera amici nec accepti apd̃ deũ:
sed opera inimici ⁊ non accepti: sed opera mortifi-
cata qñ fiebant: fuerunt opera amici ⁊ accepti. ⁊ idõ
cõgruentius videtur: ꝙ ista reuiuiscãt: q̃ ꝙ illa vi
uant. ¶ Sic igitur patet: quõ opera mortificata ꝑ Resolutio huiꝰ articuli.
sequẽtẽ penitẽtiã reuiuiscunt. Et istud reuiuiscere
non est opera illa in seipsis reparari vel redire: sed
est ipsa habere efficaciam per modũ meriti intro-
ducendi in vitam eternam ablato impedimẽto pec
cati mortalis pro quo adiudicat᷑ homo morti eter-
ne: vt dictum est supra. Nec oportet: ꝙ talia opera
sint actu ad pmiũ assequẽdũ: sicut de alijs meritis
etiam aliorum premiorum non oportet: sed sufficit

ꝙ maneant in acceptatione premiantis nō impedita per offensam subsequētem. hec igitur opa q̄ sunt cum charitate: ⁊ fiunt viua sunt: qr si tūc operans moreretur cū ipse sit in gratia: daretur sibi vita eterna pro talib⁹ operibus ⁊ si nō statim: saltem finaliter. sed postea per pctm̄ mortificātur. qr si tūc operans moreretur: ad mortem eternā puniretur ⁊ nunq̄ vitam eternam consequeretur. Hec de secundo articulo.

De resurrectione penitentis p penitētiam

¶ Quātum ad tertium articulum dicitur: ꝙ nō oportet penitētē resurgere in maiori gratia q̄ fuerit illa a qua cecidit: sed resurgit in tāta gr̄a: ad q̄tā se disponit per actum penitēdi s̄m ꝙ actus ille est magis vel minus meritorius de congruo: ⁊ magis vel minus perfectus vel intensus. ⁊ hoc loquendo de gratia habita: quamquis meruit per actū penitētie interiorē non cōcurrente sacramento. Similiter etiā de gratia habita virtute sacramēti penitētie cōcurrēte vel precedēte in actu interiori: ita ꝙ talis gr̄a pōt esse maior vel minor p̄me gratie vel forte sibi equalis. ¶ Secundo dicitur ꝙ resurgens per penitentiā: semper resurgit cum plurib⁹ meritis quibus debetur gloria: quā ante habuerat: q̄n cecidit. Nā sicut dictum est supra merita ad gloriā ordinata q̄ fuerāt in cadente per penitētiam reuiuiscunt: ⁊ cū ipsis habet vnū meritum sc3 penitentie: quod prius non habebat. ⁊ sic cōsequēter ad maiorē gloriā ordinatur: ⁊ maior gloria sibi debetur: q̄ ante deberetur. Nam meritis ipsis gloria correspōdet. ⁊ per p̄ns plurib⁹ meritis ceteris paribus maior gloria correspōdet. et ideo quodcunq̄ meritū sequens alia merita iam prehabita requirit proprium gradum glorie essentialis sibi correspōdentē. nec tamen per quodcūq̄ meritu3 augeretur statim gratia: nec per p̄ns habens plura merita semper est in maiori gratia. Et si enim sufficiat sola gratia ad gloriā sine proprijs meritis: vt patet in paruulis tñ meritis vel merito correspondet aliquis gradus glorie saltē. licet maiori gratie sine meritis correspondeat maior gloria q̄ minori gratie. Unde ⁊ in quocūq̄ gradu ponatur gratia: hinc ⁊ inde meritum adiunctum gratie licet nō intendat illam gratiam: tñ correspōdet sibi gradus glorie aliquis perfectior vltra illū: qui corresponderet gratie illi precise. ¶ Tertio dicitur: ꝙ licet per penitentiā reparentur priora merita: ⁊ iterato debeatur gloria eis correspōdens: nō tamen oportet: ꝙ prior gratia reparetur in oī modo gradu suo. Nec per p̄ns oportet ꝙ penitēti iterato debeatur grad⁹ glorie p̄ori gratie correspōdens. Et hoc est consonum: ꝙ merita reuiuiscant: non tamen ꝙ gratia semper vniformiter reparet̄. Nam gratia fuit purum donū dei. merita vero fuerunt opera hominis aliquo modo quia homo fuit causa eorum. ⁊ ideo nō sic videtur probabile gr̄am restaurari: sicut merita reuiuiscere: ⁊ iterato premiari vel ad premium ordinari. ¶ Quarto dicitur: ꝙ conueniens est diuine iusticie scd̄m sententiam scripture gloriam correspondere meritis: et mensurari magis scd̄m quantitatem vel multitudinē meritorum: q̄ gratie. Nam de operibus dicit scriptura: ꝙ reddet vnicuiq̄ scd̄m opera sua. ⁊ alia multa similia habentur in scriptura. Et cōfirmat̄ etiam. quia pena damnatorum mensurabitur scd̄m quantitatem vel multitudinem demeritorum magisq̄ scd̄m quantitatem gratie: qua carent. Si eñ scd̄m quātitatē gr̄e mensurarer̄ pena eorū: tunc omnium esset equalis pena. quia omnes ipsi ⁊ equaliter et equali gratia carent. scilicet quantum ad omnem gradum. Inducit etiam hoc multum ad obseruantiam diuine legis et exercitium in bonis operibus et meritorijs sicut patet.

Nota.

¶ Ex predictis concluduntur duo correlaria Primum est: ꝙ aliquis dignus maiori gloria correspondente meritis: non dico gratie: et loquendo de dignitate remota secundū ius suspensum tamen ⁊ impeditum per peccatum frequenter damnatur: ⁊ ille alter saluatur. Nam contingit ꝙ aliquis habens plura bona merita cadit: ⁊ nunq̄ recuperat gratiam ⁊ sic finaliter damnatur: cum tamen ille qui pauciora habet: et per consequens sibi debetur minor gloria ratione meritorum suorum: in gratia perseueret: ⁊ non cadat: et sic finaliter saluetur. Habet enim ius nō suspensum nec impeditum: et est dignus dignitate propinqua. potest tamen habere equalem gloriam cum illa: que debeatur alteri ratione meritorū suorum. quia sue gratie in qua perseuerat correspondet aliquis gradus et eiusdem rationis sibi iunct⁹ cum alio: qui debetur ratione meritorum vnā gloriam perfectiorem constituit ⁊ equalem illi maiori condemnato secūdū ius remotum ⁊ suspensum ratione suorum meritorum debebatur. ¶ Secundū correlarium est: ꝙ illa merita mortificata quibus maior gloria debebatur: dum sunt mortificata: nō possunt mereri etiam minimam gratiā. Alioquin qui cecidisset a gratia ⁊ multis meritis: iā meruisset: vt ab illo lapsu resurgeret per gratiam sibi propter illa merita conferendam. et sic nullus talis finaliter damnaretur: quod est falsum. ¶ Ex quo etiam patet: ꝙ nec talia merita hocipsum meruerunt: quando in principio fuerunt viua. quia tunc nullus talis finaliter damnaretur: sed quotiens caderet: totiens ex meritis resurgeret. Unde nec merito condigni nec congrui: sufficiente dico talibus meretur quis reparationem gratie conferende. verum est tamen vt dicunt: ꝙ aliquando superabundans misericordia dei respicit ad talia merita accipiēdo ea ad reparationem lapsus in aliquibus quibus vult deus misereri secūdu3 beneplacitum sue voluntatis. vnde et frequenter contingit ꝙ ille qui grauius et profundius cadit a maiori gratia ⁊ meritis pluribus: et grauius offendit: citius resurgit ex diuina misericordia attendente ad precedentia merita q̄ alius qui non ita grauiter nec a tāta gratia vel a tot meritis cadit.

Correlaria optia

¶ Ista sunt dicta hnius doctoris subtilis de ista materia: que q̄uis quoad multa sunt bene dicta: videntur tamen in ipsis esse aliqua dubia.

dubia circa predicta.

1. ¶ Primo quantum ad illud ꝙ penitens prius habens aliqua merita semper resurgit cum pluribus meritis quibus debetur maior gloria q̄ ante. quia contingit ꝙ penitens resurgit aliquando per actum interiorem penitendi: vt per meritum de cōgruo: qui non continuatur nec est: quādo infunditur gratia: sed precessit. Et planū est ꝙ talis actus est opus mortuū nec est meritū glorie de cōdigno: sicut alia precedētia. igit̄ nō est necessarium ꝙ penitēs semp̄ resurgat cum pluribus me

ritis de condigno saltem q̃ ante. nec q per consequens sibi debeatur maior gloria q̃ ante rõne meritorum: sed potest sibi deberi equalis: vt patet.
2. ¶ Secũdo quãtum ad illud dictum q cũ gratia in quãtocũq gradu accepta meritũ additũ sibi debetur maior gloria q̃ gratie tantũ. Accipio eñ gratiã christi que est in summo gradu possibili inesse creature. et per cõsequẽs sibi correspondet summa gloria possibilis inesse creature. q: infra gramẽ stãdo maiori gratie maior gloria correspõdet: sz summe glorie possibili inesse creature non potest fieri additio in subiecto creato: vt patet. igitur meritũ aliquod tante gratie coassumptũ non auget gloriã correspõdẽtem: nec ambob9 simul maior gloria in aliquo vero: puta in christo correspondet q̃ alteri tantum verũ est tñ q hoc nõ prouenit ex pte gratie et meriti vel glorie: sed ex capacitate finita subiecti. Et ideo nõ sic absolute videtur verũ dictum illud de gloria possibili in subiecto: licet sit verum de gratia infra summũ gradũ possibilem in subiecto et gloria sibi correspõdente: sicut est gratia communiter in penitẽtibus. imo semper. q: nunq̃ est in eis in summo gradu possibili inesse subiecto: sed tñ sic est in christo: vt patet. licet etiã vt puto verũ esset de gratia in subiecto et gloria seperata a subiecto.
3. ¶ Tertio q̃tum ad dictũ aliud scz q in cadẽte gratia prior fuit purũ donũ dei. nõ sic aũt meritum sed op9 hominis. Nã gloria licet sit purũ donũ dei: et nullo modo sit opus hoĩs: per penitentiã tñ in acceptatione diuina equalis pponitur reddi: que prius q: merita quibus debetur gloria: reuiuiscũt. Igitur a simili cum multi gradus gratie augmẽtate per actus meritorios augmenti gratie de cõdigno prefuerũt in cadẽte videtur q gratia quãtũ ad tales gradus habitos ex meritis de pdigno debeat p penitẽtiã repari. sicut et merita reuiuiscũt nõ obstãte q gfa sit opus hoĩs: sicut nec gloria: vel saltẽ q lz tales gradus gfe seu eqpollẽtes nõ reddãtur q in acceptatiõe diuina manẽt reddẽdi finaliter: nisi pctm̃ hoc impediat. et ita posset dici q tales gradus gfe forte reparãtur: lz nõ primus gradus vel prima gfa que ex merito pdigni nõ habetur: vel reddi vsq ad glorificationẽ expectãtur: sicut et gloria ipa.
4. ¶ Quarto quãtum ad vltimum dictũ scz q per merita precedẽtia lapsum nõ meretur quis: nec potest mereri etiã de cõdigno nec de cõgruo suã reparationẽ a lapsu: nec minimã gfam et tñ diuina mia in aliquib9 attẽdit talia merita: et acceptat ad reparationẽ. Ista nõ vidẽtur simul stare. aut eñ acceptat psonas illoꝝ: aut merita. et non personas: patet. q: nõ est acceptor personarũ. igit merita illa. Aut igitur vt merita de condigno. qd nõ est verũ. q: iam prima gfa ẽẽt ex merito pdigni ipsi9 habẽtis. igitur vt merita de cõgruo. Igitur quis per talia merita de cõgruo mereẗ suã reparationẽ a lapsu: puta ille in quo cõplacet diuine mie: vt talia merita ad eius reparationem acceptẽtur.
Solutio pdictorũ dubiorũ. ¶ Põt tñ hoc euadi. q: diceret q diuina mia ad illa merita attẽdit nõ vt sufficiẽtia ad displicentiã etiã de pgruo ad reparationẽ. q: tunc oẽs sic lapsi saltẽ habẽtes equalia merita repararẽtur. sz sicut aspicit ad displicẽtiã: insufficiẽtẽ ex se vt pctm̃ remittaẗ: et tñ per ipsam remittitur: vt pcurrit cũ sacramẽto. Sic etiã illa merita nõ sufficiũt ad merẽdum reparationẽ etiã de pgruo: ad ea tñ attendit in aliquib9 psonis quib9 cõplacet deo misereri: et insufficiẽtia eoꝝ ex diuina mia suppleẗ. Et nõ ops ppter hoc q in oĩbus. q: cui9 vult misereẗ deus: et quẽ vult indurat. Hec de tertio articulo pncipali.

¶ **Ad primum** argumẽtũ pncipale dico pmo q nõ oz semp q penitẽs resurgat in maiori gra vel charitate nec cũ plurib9 meritis de pdigno. põt tñ cũ plurib9 meritis et aliqñ cũ maiori gfa. Diceret vno mõ q non oz. Alio mõ dato q esset verũ hoc: et q seqretur: nõ tñ reportaret cõmodũ de casu suo p se et directe: sz magis incõmodum. q: qñ cecidit: et tpe quo fuit in pctõ: potuit pficere et mereri. et sua merita multiplicare: et gfam augmẽtare. Et similiẗ magnũ incõmodũ reportat. q: peccat. Si aũt resurgat i minori gfa: puta aliqñ valde parua: cũ tñ pri9 cecidisset a magna: tũc pz q nõ reportat cõmodũ. Ad rões principales.
¶ Ad scdm dico q opa mortificata nõ sũt mortua: eomõ quo accipiẗ mortuũ in pposito: lz sint mortua alio mõ. q: ptũc carẽt vita: sicut patuit i pmo articulo.
¶ Ad tertiũ dico q pctã priora nõ redeũt: nec q̃tũ ad rẽ: nec q̃tũ ad imputationẽ p sequẽs pctm̃ in recidiuãte. sz dico q merita pora reuiuiscũt. Et nescio in hoc aliquã causam nisi ex diuina liberalitate et mia dei. q pnior est ad miserẽdũ q̃ ad cõdẽnãdũ vel puniẽdũ: sicut in scdo articulo dicebatur.

¶ Distinctionis. xv. Questio. j

Circa distictionẽ. xv. quero pmo vtrũ hõ possit satisfacere de vno pctõ mortali actuali nõ satisfaciendo de alio. ¶ Videẗ q nõ. hõ non põt penitere de vno pctõ nõ penitẽdo de alio. q: tunc manẽs inimic9 dei posset penitere et p pñs esse amic9. et sic amic9 et inimic9 simul. g similiẗ hõ nõ põt satisfacere de vno nõ satisfaciendo de alio. ¶ Scdo sic. si hõ posset hoc facere tunc in pctõ mortali existẽs posset satisfacere de alio. sz hoc est falsum. q: satisfactio ad hoc vt valeat: oz q accepteẗ a deo sz pctõr existẽs in pctõ mortali nõ põt acceptari. g et cͤ. ¶ Tertio sic satisfactio si valet est placatiua dei et recõciliatiua sibi. sed in peccato mortali existens non potest placare deum nec potest sibi reconciliari. ergo et cͤ.

¶ **Contra.** pctã vel vicia nõ sunt pnexa in faciẽdo: vt pz. igiẗ nec in satisfaciẽdo p ipsis: vt videẗ. pt igiẗ p vno satisfieri et non pro alio. Et confirmatur. q: potest quis orare pro vno peccato et non pro alio vel ieiunare et huiusmodi. g et satisfacere.

¶ **In ista questione sic pcedã.**
¶ Prio ostẽdã quõ satisfactio diuersimode accipiẗ et describã eã sm illos modos diuersos accipiẽdi et dicã in qb9 psistit. ¶ Scdo inqrã vtrũ cuilibz pctõ mortali actuali correspõdeat ppa satisfactio eo mõ quo põt hõ satisfacere deo p pctõ. ¶ Tertio inqrã vtrũ possit satisfieri p vno pctõ et nõ p alio. vl vtrũ in pctõ mortali existẽs possit satisfacere deo p alio. ¶ Vltio ad rões: dimitto eĩ hic inqrere vtrũ hõ possit deo satisfacere p pctõ. q: d hoc satz dixi in. 3. q sic etiã pur9 hõ potuit satisfacere

pro peccato primi hominis ꝛ pro tota posteritate ade. nec oportuit ipsum esse deum: sicut dictum est supra in eodem tertio et multofortius patet ꝙ homo potest satisfacere deo cum adiutorio et merito passionis christi: sicut patet.

Satisfactiõis acceptiões

¶ Quãtum igitur ad primũ articulum dico ꝙ satisfactio vno modo accipitur cõmuniter seu generaliter ꝛ minus proprie. Alio modo stricte ꝛ proprie. Primo modo satisfactio se extendit ad opera nõ penalia: sed delectabilia ꝛ virtuosa. Secũdo modo ad opa penalia. Primo modo describitur sic in cõmuni ipa satisfactio. Satisfactio est redditio volũtaria equalentis alias indebiti Primũ scʒ ꝙ sit redditio patet. qꝛ satisfactio nõ est datio absoluta. Nam hoc qd est satis dicit ꝛ importat quãdam cõmensurationẽ ad aliquid precedens correspõdentem. Secundũ scʒ ꝙ sit volũtaria: patet qꝛ si esset inuolũtaria: nõ esset satisfactio sed satispassio vnde ꝛ dãnati a quibus exigitur pena debita in inferno nõ satisfaciũt: sed inuoluntarie soluunt et satis patiũtur. Quod etiam sit equiualentis patet. qꝛ est satisfactio. hoc enim importat nomen satisfactionis ex hac particula satis. Et hoc potest intelligi vel in re: vel in illius cui fit satis acceptatione: proprie tamen magis in re. Sed dicitur ꝙ alias indebiti. qꝛ si esset alias debitũ ipsum equiualens qd redditur: iam nõ esset satisfactio ex natura rei vel redditi. nam ſm iusticiã non esset correspondens isti sed alij: pro quo alias deberetur. posset tamen esse satisfactio quoquo modo ex acceptatione illius cui fieret: si aliquid alias debitum sibi in satisfactionem pro alio acceptaret: siue plus valeret siue minus. Et ista ratio satisfactionis se extendit ad contractus et obligationes et ad multa alia: pro quibus satisfieri cõsueuit: vel in quibus satisfieri cõsueuit. Hoc eñ modo recipiẽs beneficiũ potest beneficianti satisfacere: ꝛ hoc modo dilectus diligenti repẽdendo dilectionẽ equalem ꝛ tam in actibus liberalibus voluntatis ꝙ̃ in actibus quodammodo necessarijs: vt in pactis in quibus est obligatio ꝛ quasi necessitãs ad reddendũ: potest ista ratio inueniri. Consimiliter etiã cũ culpa faciat delinquentẽ debitorẽ ei in quem deliquit potest ista ratio satisfactionis inueniri: vt scʒ reddat sibi equiualẽs eius qd abstulit ei per culpam alias indebitũ modo supradicto: verum est tñ ꝙ si redditum non sit equiualens in re vel sit alias debitũ: nõ perfecte inuenitur ibi satisfactio ex parte satisfacientis: sed magis ex parte illius cui fit satisfactio acceptãtis aliquid minus valẽs vel alias debitum pro satisfactorio. Et consistit ista satisfactio in quibuscũqꝫ actibus vel passionibus voluntarijs quibus potest alteri satisfieri: magis tñ proprie in passionibus voluntarijs vel in actibus penalibus: ꝙ̃ in alijs actibus bonis non penalibus: licet quãdoqꝫ per aliquem actum bonũ non penalẽ nec tristabilem sed potius delectabilem posset ista satisfactio fieri. Posset enim deus acceptare actũ magnum vel perfectum charitatis pro punitione debita vni culpe: licet nõ esset ppꝛie punitio: esset tñ maius bonuʒ et magis reddens deo honorẽ debitum ꝙ̃ propria punitio. Sed regulariter sicut culpa ordinatur per penã et non per aliquod aliud magis bonum ꝙ̃ sit pena: ita satisfactio consistit in actionibus vel passionibus voluntarijs: penalibus tñ. Et isti actus vel passiones penales consequẽtes in genere reducũtur ad interiores: cuiusmodi est displicẽtia mentalis vel tristitia seqns. vel ad exteriores vt ad actum confitendi peccatum et verecundiã sequẽtem: vel ad macerationẽ carnis que reducitur in ieiunium vel aliquid huiusmodi exterius laboriosum ꝛ afflictiuum operãtis: quantum est dico ex vi talis operis. Nã si ex perfectiõe operantis talia fiant delectabilia: nõ propter hoc per illa minus satisfacit: sicut patet.

Scda satisfactiõis acceptio.

¶ Secũdo modo accipitur satisfactio stricte ꝛ nõ ita cõmuniter siue large sed ppꝛie magis. Et ista sic potest describi: ꝙ satisfactio est operatio vel passio seu pena exterior laboriosa vel penalis voluntarie assumpta vel supportata ad puniendũ proprium peccatum: et ad placãdum diuinã offensam. Et istud est multo strictius ꝛ particularius ꝙ̃ satisfactio pmo modo. qꝛ illa potuit cõsistere in actu penali vel passione voluntaria interiori vel exteriori. Ista tantum in actibus vel passionibus exterioribꝰ afflictiuis. Et consistit in tribus: ad que alia reducuntur: puta in ieiunio vel quocunqꝫ alio consimili afflictiuo seu maceratiuo carnis. in actu exteriori: non tamẽ sine interiori humiliatiuo mẽtis ꝛ recognitiuo peccati sui apud deum in actu etiã exteriori dãdi elemosinam vel erogandi: nõ tñ sine interiori cõpassiuo. Et hoc cõueniẽter ſm triplex genus peccati. qꝛ omne qd est in mundo: aut est cõcupiscẽtia carnis: de qua fit satisfactio ꝯuenientiꝰ p ieiuniũ aut cõcupiscẽtia oculoꝝ: de qua fit satisfactio p elemosinã. Aut supbia vite: de qua fit satisfactio p orõnẽ. Et in istis tribꝰ actibꝰ seu voluntarijs passionibꝰ penalibꝰ ipsos ꝯsequẽtibꝰ ppꝛie ꝯsistit satisfactio scdo mõ dicta. Et sic accipit satisfactio vt distinguitur ꝯtra ꝯtritionẽ seu displicẽtiã interiorem ꝛ tristiciã sequẽtem ꝛ cõtra cõfessionẽ exteriorem sacerdoti factam ꝛ verecundiam vel passionẽ cõcomitãtem. Hec de primo articulo principali.

An cuilibet pctõ correspõdeat ppa satisfactio.

¶ Quãtum ad secundũ articulũ dꝛ ꝙ siue loquẽdo de satisfactiõe ꝙ̃tũ ad actũ vel passionẽ mẽtis interiorẽ: siue ꝙ̃tũ ad actum vel passionẽ exteriorẽ penalẽ non opꝫ ꝙ cuilibet pctõ mortali actuali correspõdeat ppꝛia satisfactio distincta a satisfactiõe alterꝰ pcti: siue ſm spẽm siue ſm numerũ. Nã pro duobꝰ pctis mortalibꝰ eiusdẽ rõnis ſm spẽm põt correspõdere vnica satisfactio interior. Vnica dico ſm numerũ. Nã vnica cõtritio vel displicẽtia ꝛ tristicia sequẽs põt esse tãta ꝛ in tãto gradu intẽsa: ꝙ est sufficiẽs satisfactio interior p pluribꝰ pctis mortalibꝰ eiusdẽ rõnis: sic ꝙ ꝙ̃tum ad aliquẽ gradũ eiꝰ sufficiat p vno: ꝛ ꝙ̃tũ ad aliũ gradũ p alio. ꝛ sic cuilibʒ illoꝝ nõ oʒ ꝙ rñdeat ppa satisfactio ſʒ numerũ. Silr vni pctõ ſm numerũ pñt correspõdere plures satisfactiões vel totales: vel ptiales. Totales quidẽ. qꝛ nõ est pctm̃ ita graue: quin per solã cõtritionẽ vnicã possit remitti: ꝛ p ipo satisfieri. Et tũc illa sola ꝯtritio est totalis satisfactio. Põt etiã idem pctm̃ remitti ꝛ pro eo satisfieri per cõtritionẽ remissam cũ alijs penis supplentibus in perfectionem cõtritionis. vel etiã per aliam cõtritionem cõpletam ꝛ perfectam eiusdẽ rõnis cũ prima. Et ita eiusdem peccati possunt eẽ plures satisfactiões interiores siue totales

siue partiales. ¶ Et sic breuiter nulla est satisfactio alicui propria: sic scz ꝙ talis satisfactio nulli alteri peccato correspondere possit: nec aliqua alia eidem peccato correspõdere potest. Similiter etiã eidem peccato scdm speciem possunt multe satisfactiones scdm speciem correspondere etiam interiores. nam sibi potest correspondere satisfactio contritio interior: ⁊ satisfactio aliquis amor dei quem potest deus acceptare in satisfactionem. vel etiam flagratio martyrij propter deum in quibus quasi virtualiter ipsa contritio continetur. Et similiter pluribus peccatis scdm speciem vna satisfactio secundũ speciem. immo vna scdm numerum: non loquendo de contritione vel displicentia. quia illa variatur specie sicut ⁊ peccata distincte displicentia: sed loquendo de feruenti amore charitatiuo dei ⁊ conflagratione martyrij vel huiusmodi: sicut patet. ¶ Et sic patet ꝙ cuilibet pctõ mortali actuali non correspõdet propria satisfactio nec scdm numerum nec scdm speciem modo supradicto de satisfactione interiori. de satisfactione etiam exteriori que consistit in ieiunio oratione et elemosina: licet cuilibet peccato scdm genus correspondeat de congruo propria satisfactio scdm genus sicut concupiscẽtie carnis ieiunium vel cilicium vel huiusmodi reducibile ad ieiunium corporale: et concupiscentie oculorum elemosina: ⁊ superbie oratio in qua est humiliatio mentis propter cõuenientiorẽ obuiationem pene ad culpam ⁊ conuenientius remedium preseruatiuũ a culpa: tamen nõ de necessitate sic correspondet pena vel satisfactio culpe qñ immo pro qualibet culpa vel peccato in casu et ex causa potest imponi quodlibet istorum vel omnia aliquãdo simul scdm diuersas dispositiones ⁊ conditiones recipientiũ ⁊ penitentium: ⁊ vnũ eorum pluries ꝓ eodem peccato. Sicut si pauper lapsus est in peccatum cõcupiscentie oculorum nõ potest elemosinã dare. similiter diues deliciosus vel complexionis fragilis nõ põt ieiunare: licet sit lapsus in cõcupiscẽtiã carnis ⁊ huiusmodi. Et ita debẽt dari eis alie satisfactiones ẽm dispositiones ipsorum. Et in hoc requiritur discretio sacerdotis. qui tandem si noluerint aliquã talem satisfactionẽ recipere vel promittere: sed velint expectare diuinã vltionem in purgatorio: debent nihilominꝰ absolui intimãdo eis ꝙ seuiorẽ penã in purgatorio sustinebũt dum tñ de suo pctõ interiꝰ peniteãt et hoc scdm opinionẽ aliquorũ. de quo forte magis dicetur infra. Hec de secũdo articulo principali.

Ꝙ nulli pctõ mortali correspõdetꝰ ꝓpria satisfactio.

¶ Quãtum ad tertium articulũ

dico ꝙ satifactio siue ĩterior siue exterior primo modo vel scdo de pctõ mortali põt dupppliciter accipi. Uno modo in actu. Alio mõ in habitu ⁊ in prõptitudine quadã voluntaria satisfaciendi pro tempore: ita ꝙ quis licet nõ velit actu satisfacere: vellet tñ si de satisfactione cogitaret: ⁊ aduerteret. Primo modo dico ꝙ aliquis potest satisfacere de vno pctõ mortali actuali nõ satisfaciẽdo de alio. ⁊ hoc patet. qꝛ sicut nõ est necessariũ cogitare simul in actu ⁊ distincte oĩa pctã sua vel plura: immo ẽm aliquos hoc est impossibile: ita nõ est necessarium actu ⁊ simul conteri de oĩbus pctĩs suis: vel etiam satisfacere: sed de vno non de alio. vt etiã patet. qꝛ potest dare elemosinã vel orare vel ieiunare ꝓ vno

An possit satisfieri d vno pctõ mortali ⁊ nõ de alio.

et non pro alio. ita ꝙ satisfactiones actuales peccatorum sunt separabiles ⁊ distincte: ⁊ potest esse vna sine alia pro peccatis pluribꝰ ⁊ distinctis: quorum vnũ saltem alium non includit. Et sic etiã potest homo penitere in actu de vno peccato. ¶ Sed hic est vnum dubium. Nam possibile est ꝙ quis habeat plura peccata mortalia: ⁊ peniteat de vno actualiter ⁊ nõ de alio. Similiter possibile est ꝙ ita intẽse displiceat peccatum suum sibi: vt illa displicentia sit meritum de congruo remissionis illiꝰ peccati: ⁊ per cõsequens infusionis gratie: ⁊ tũc sequitur ꝙ aliud peccatum mortale remittatur sibi sine aliqua displicentia de ipso: sed solum per displicẽtiam de alio. hoc autem non est possibile. qꝛ vnus actus displicentie qui est sufficiens adequate pro minori peccato in ratione meriti vt deleatur: non est sufficiens pro duobus peccatis vel etiam pro vno alio maiori: cuiusmodi illud aliud potest esse. quare ⁊c. ¶ Ad hoc respondeo ꝙ nunꝗ in habente plura peccata mortalia vnum deletur sine alio: nec remittitur sine alio. qꝛ nunꝗ remittitur peccatum mortale: quin gratia infundatur: que cuz alio peccato stare nõ potest: vel saltem nõ stat de facto. Impium enim est a deo dimidiam sperare veniã: vel veniam de vno peccato manente alio scdm Augustinum de vera ⁊ falsa penitentia. ita vt scdm remissionem vnius sit amicus ⁊ scdm reseruationem alterius sit inimicus: licet forte non esset hoc impossibile absolute: nec implicans contradictionem. quia scdm idem nõ esset amicus ⁊ inimicus. vnde ⁊ hoc aliquando videmus etiam in nobis. qꝛ aliquẽ odimus aliqñ propter vnum: ⁊ amamꝰ ẽm aliud quod est in ipso. Non curo tamen de hoc.

Bonum dubium.

Ad dubium.

August.

¶ Ad propositũ dico ꝙ de facto vel nullum peccatum mortale remittitur: in isto sic penitente: vel quodlibet remittitur: ⁊ si quodlibet: tunc oportet dicere ꝙ talis actus displicentie de vno peccato cum habituali penitentia vel virtuali displicentia de alio sufficit ad deletionem alterius: verũtamen obligatur iste ad displicentiam actualem de alio: si occurrat pro tempore. Sicut etiam omittẽs vnũ peccatum in confessione non ex industria tenetur ad confessionem de illo sibi occurrente pro tempore: licet iam prius remissum fuerit. Et tunc diceretur ꝙ licet iste actus pro vno non sufficiat pro alio diuina tamen misericordia supplet attendens ad habituale propositum vel ad actum penitẽdi futurum vel ad aliquid aliud: sicut placet sibi. ¶ Si vero dicatur ꝙ peccatum nullum mortale per talem actum remittitur pro tunc: sed manet in acceptatione diuina: donec superueniat alius actꝰ pro alio peccato: nunꝗ primus actus habet suum effectum remissionis: sed impeditur per peccatũ mortale concomitans. sicut meritum de condigno impeditur per peccatum sequens suo modo. ⁊ sic talis actus non esset satisfactio placatiua vel regulatiua protunc: sed tantum superueniente alio actu: licet esset actus interior qui posset dici satisfactorius quoquo modo. ¶ Quecunꝗ via teneatur respondeatnr ad argumentum superioris dubitationis scdm predicta. ¶ Secundo dico: ꝙ satifactio interior non potest fieri de vno peccato: nec haberi siue in habitu siue in actu: que sit efficax (dico ad remissionem culpe) sine satisfactione de alio peccato in habitu saltem vel prompti-

Scdaꝰ solutio.

tudine voluntatis ad satisfaciendū pro tempore ꝛ loco cū occurrerit: vel si occurrat. Alioquin em̄ a deo speraretur dimidia venia: quod est iniquitas scd̄3 augustinū. q̄diu em̄ homo nō satisfecit de peccato nec actu: nec habitu: tādiu manet inimicus. et sic non recōciliatur de aliquo peccato: nec sibi aliquod remittitur: nec sibi gratia infunditur. ¶ Sic igitur patet quomodo satisfactio interior pōt esse de vno peccato sine satisfactione de alio. de satisfactione etiam exteriore patet quomodo potest esse in actu vna sine alia. Sed quid? Potest ne vna esse in actu vel habitu sine alia in habitu: dico ꝙ si sit satisfactio necessaria exterior: omnis contritus interius vel sufficienter dispositus ad sacramentum penitentie accedens habitualiter saltem satisfacit: et tunc omnia peccata sibi dimittuntur: sed si post remissionem peccatorū quādo soluit: vel explet in actu satisfactionē de vno: planum est si proponat explere de alio pro tempore opportuno: ꝙ vere satisfacit. Sed si explendo satisfactionē pro vno nolit satisfaccre de alio nec in habitu sed potius contemnat. tunc idem est dubium: an vere satisfaciat de illo pro quo satisfactionē explet vel non: qd̄ quidem dubium est: an aliquis existēs in peccato mortali quod incurrit post penitentiam vel satisfactionem iniunctam pro peccato vel peccatis alijs: de quibus prius penituit: vere satisfaciat explēdo vel faciendo penitentiam pro illis iniunctam. de hoc igitur simul dico quicquid dicant alij ꝙ existens in peccato mortali actuali de quo nō penitet nec actu nec habitu explendo penitentiam sibi iniunctam prius pro peccato vel peccatis de quibus penituit: et absolutus vel contritus fuit: vere satisfacit exterius pro illis. ¶ Sed satisfactio duplex est. Una que dicitur reconciliatiua ad amiciciam: et talis non est ista. Alia que est acquitatiua pene soluende: ꝛ talis est ista. et ad eam sufficit ꝙ sit voluntaria expletio vel solutio pene debite ꝓ peccato prius remisso. licet non sit reconciliatiua ad amiciciam. et in hoc deficit a perfecta satisfactione: que est ad placandum diuinam offensam: vel saltem excludit in proposito satisfacientis omnem offensam actu vel habitu. ¶ Ex quo patet ꝙ si peniteat de peccato nouo in quo talem satisfactionem expleuit: non est sibi imponenda iterum talis satisfactio: sed tantum satisfactio pro nouo peccato. Quod autē sufficiat ad acquitationem super pena. vt scilicet talis satisfaciens liberetur a pena: videtur qꝛ etiam in humanis emendis sufficit solutio pene etiam inuoluntaria sicut patet. Si em̄ alicui offense in principem correspondeat precise scd̄m legem abscissio manus et huiusmodi: si isti etiam inuito abscinditur manus: satis patitur. ꝛ intantum sufficit principi ꝙ scd̄m legem et iustitiam non debet ab eo penam vlteriorem expetere: et tamen nō propter hoc eum recipit in amiciciam vel gratiā. Et multomagis posset sufficere pro punitione culpe: si aliquis sibijpsi penam debitam pro culpa iam remissa infligeret: licet nō in gratia vel amicicia illius: cui peccauit. sic in proposito de explente penitentiam pro peccato prius remisso. existente tamen in peccato mortali nouo: quod postea incurrit. Si dicas ꝙ inanis est penitentia quam sequens coinquinat culpa. dico ꝙ inanis est non quātum ad remissionem peccati vel solutionem peccati prius remissi: pro quo agitur. sed inanis est. quia per sequens peccatum homo fit iterum inimicus deo ꝛ effectus salutis ꝛ finis penitentie principalis frustratur. Hec de tertio articulo principali questionis.

Resolutio articuli.

Nota de satisfactione.

¶ Ad primum principale dico ꝙ sicut dictum est in tertio articulo homo penitere in actu potest de vno peccato et nō de alio: licet oporteat ꝙ de alio in habitu saltem peniteat: si tunc peccatū illud de quo actu penitet remittatur. et ita similiter de satisfactione potest dici. et tunc non est simul inimicus et amicus. si autē non tūc remittatur peccatū illud: de quo actu penitet: sed expectetur remissio donec de alio peniteat: tamen adhuc haberetur ꝙ de vno potest penitere ꝛ nō de alio. Actualiter dico ꝛ distincte ꝙ nō oportet ꝙ sic cogitet omnia simul actualiter et distincte. immo nec est possibile sibi aliquando: sicut patet. ¶ Ad scd̄m dico ꝙ existens in peccato mortali quod incurrit de nouo post penitētiam potest satisfacere de pena debita pro peccato sibi prius remisso per penitētiam dato ꝙ nō acceptetur satisfaciens ad gratiam vel amiciciam diuinā. Est em̄ talis satisfactio non reconciliatiua vel placatiua sed acquitatiua. Nec oportet ꝙ acceptetur ad vitam eternam: sed tātū ad acquitationem pene pro peccato illo: pro quo exhibet̄. quare ꝛc̄. Et ex hoc patet ad tertium. ¶ Ex predictis etiam concludi potest ꝙ talis penitēs si propter peccatum nouum in quo recidiuauit dānaretur anteꝗ̄ complesset totam penitentiā vel penam sibi iniunctam pro peccatis de quibus penituit: puniretur in inferno tēporaliter pena correspondēte illi que non fuit hic soluta. et illa soluta post aliquod tempus amplius non puniretur illa pena: sicut de veniali diceretur inferius suo modo. Ex quo enim scd̄m iustitiā punitiuam semel imposita est pena tēporalis isti pro peccato de quo vere penituit: nūꝗ̄ isti pro illo peccato debebitur nisi pena temporalis: et illa soluta nulla alia.

Ad rōes principales.

¶ Distinctionis Decimequinte. Questio Secunda.

SEcundo quero: vtrum damnificans aliū iniuste i bonis fortune seu auferēs vel detinēs iniuste rem alterius teneatur restituere de necessitate penitentie: ita ꝙ alias eō possit iuste penitere vel vere. ¶ Videt̄ ꝙ nō. Primo. Tū qꝛ restitutio ad penitētiā nō ꝑtinet. Nō est em̄ aliqua pars eius. qꝛ nec ꝯtritio. nec ꝯfessio. nec satisfactio. Est em̄ alias debiti redditio. ꝛ silr̄ nec est orō nec ieiuniū nec ē elemosina. Tū qꝛ aliqñ īpossibile est restituere alienū puta qñ nescit̄ cuius est: vel vbi sit ille cuius est. nec aliqs sibi ꝓpinquus vice cuius sibi restituat illi vel qꝛ penitēs pauper est ꝛ non hꝫ vnde restituat. Tū qꝛ pōt ꝯtingere ꝙ habēs rē alterius est in vltima necessitate de illa re ꝛ tūc nō pōt reddere: sꝫ sibijpsi tenetur eam seruare ꝛ vti. Tū qꝛ diffamaret seipsum si restitueret vel necessitetur restituere. patet de adultera habente filium nō legitimum in hereditate succedentem: ꝛ alium legitimum. si em̄ apud illegitimum necessitetur ꝙ restitueret hereditatem le-

gitimo: diffamaret se allegando causam. Nec teneretur etiã ille sibi credere. similiter in alio casu qñ scʒ de aliqua re posset scire: quis dãnificasset eum: si restitueretur sibi ꝛ hmõi. quare ꝛc. Tum qꝛ restitutio alicuius posset esse magis dãnosa restituenti ꝙ proficualis. plus eñ posset expendi in procuranda restitutiõe: ꝙ res restituẽda valeat. vt si res modica deberet restitui existenti vltra mare. ¶ Scđo sic. nullus tenetur restituere alienum in preiudiciũ illius cui restituit: vel in preiudicium boni cõmunitatis. qꝛ bonum cõmunius est diuinius. sed posset cõtingere ꝙ restitutio talis rei aliene esset in preiudicium illius cui fieret restitutio. vt si furioso reddatur gladius. posset eñ male et ad se ipsum et ad turbationem cõmunis pacis. quare ꝛc. ¶ Tertio sic. aliquis dãnificans alium in bonis anime corporis vel fame. nõ tenetur sibi restituere. ergo similiter nec de bonis fortune. ꝓbatio antecedẽtis. qꝛ in pluribus istis nõ potest restitui. ptʒ de bonis anime: si aliquis induxit aliquem ad peccãdum vel ad negligẽdum bona anime: puta subtrahẽdo ipsum a religione. Et ita dãnificauit eum in gratia ꝛ virtutibus vel bonis moribus: vel etiã religionem a qua subtraxit eum: de persona illius nõ potest restituere. Similiter de bonis corporis: puta si occidit alium: vel amputauit ei mẽbrum: nõ potest sibi restituere, qꝛ nullum bonum fortune recõpensat. Similiter de bonis fame nõ potest aliqñ nisi contra famam propriã ꝙ magis debet diligere: ꝙ famã alterius. patʒ de negãte verum crimen occultum: tñ impositum sibi in publico. talis eñ negãs ꝛ mentitur: ꝛ infamat imponẽtem. ꝛ tñ non potest restituere famã: nisi cõfitendo crimen corã iudice: ꝛ perdẽdo famã suam. similiter etiã de imponẽte alteri falsum crimen in publico: non põt restituere illi famã nisi seipsum diffamãdo: ꝛ dicẽdo ego accusaui illũ falso. similiter etiã ptʒ de accusante aliũ publice de crimine occulto: auffert illi famã: ꝛ nõ potest illi restituere famam: nisi dicendo se mentitum fuisse: vel dixisse falsum. ꝛ per ꝯsequens nisi mẽtiẽdo. sed nullus in quocũqꝫ casu tenetur mentiri nec potest ƀm rationem. ergo ꝛc.

August.

¶ Contra omnia ista Augustinus ad macedonium non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Et ponitur. xiiij. q. vj. capitulo primo.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Primo ostẽdam quomodo dñia rerum vel bonorum fortune in principio distinguebãtur. ꝛ vnde sint distincta. ¶ Scđo ostendã quomodo talia dominia iuste trãsferunt: ꝛ per ꝯsequẽs quomodo tales res iniuste occupãtur. ¶ Tertio ostẽdam quomodo quis iniuste occupans vel detinens rem alterius vel dãnificans ipsum ad restitutionem teneatur. ¶ Ultimo ad rationes.

De distinctione et dñatiõe bonorũ in principio ꝛc.

¶ Quantum ad primum articulum dico. Primo ꝙ a principio in statu innocẽtie nõ fuerũt dñia reꝝ distincta: nec fuissent etiã si ille status durasset. vnde nec lege diuina nec lege nature dñia sunt distincta. sʒ pro statu innocẽtie ꝛ iure nature fuissent oĩa communia ꝛ sunt cõia pro tãto. qꝛ de iure nature vel diuino nõ sunt dominia distincta. hoc ꝓbatur. Tum qꝛ vsus rerum cõmunium pro statu innocẽtie fuisset conuenientior hominibus ad pacificã habitationem ꝛ cõuersationẽ et plus valuisset ꝙ distinctio dominioꝝ. Tunc eñ nullus occupasset aliquid per violẽtiam: et nisi ƀm pacificam habitationẽ. Scđo etiam qꝛ hoc fuisset cõuenientius ad necessariam hoĩm sustẽtationem: vt sic occupasset vnusquisqꝫ quod sibi fuisset necessarium: ꝛ nihil plus non obstãte appropriatiõe alicuius rei ad aliquẽ sicut modo bene obstat ad hoc talis appropriatio diuitum necessarie sustẽtationi pauperum. vt patʒ ꝓbatur hoc per illud decretorũ distinctione. viij. capi. j. iure nature sunt oĩa oĩbus cõia. Et ad hoc adducitur Augustinus super Jo. cap. ij. dicẽs. quo iure defendis villas ecclesie: diuino an humano. vnde quisqꝫ possidet quod possidet: nonne humana voluntate. nam iure diuino dñi est terra ꝛ plenitudo eius. Item ibidẽ. tolle iura imperatoris: quis audet dicere: hec villa mea est. et post ibidem. per iura regum possident possessiones. Et duodecima questione prima dulcissimis. cõmunis vsus oĩm que sunt in hoc mũdo oĩbus esse debuit.

Decret. distin. 8. cap. 1. August.

¶ Scđo dico ꝙ pro statu lapsus post tẽpus innocentie non fuit cõueniens oĩa esse cõmunia: sed conueniẽs fuit dñia esse distincta: ita ꝙ locum non habuit ius nature institute de cõmunitate rerum: sed ƀm aliquos fuit rationabiliter reuocatum propter duplicẽ rationem oppositã illis duabus assignatis de cõmunitate oĩm pro statu innocẽtie. Primo qꝛ magis cõuenit hoc pacifice cõuersationi ꝛ cohabitationi hoĩm. Si eñ essent oĩa cõmunia possent pugnare hoĩes quotidie: ꝛ bellarẽt pro occupationibus rerum ƀm voluntates suas. Scđo sicut dicunt quia vnus auferret alteri necessariã sustẽtationem per violẽtiam: sicut legitur de nemroth: qui fuit robustus venator corã dño. i. hominũ oppressor. Et ideo politia Aristotelis i. ij. politice multo melior est ꝙ politia socratis ponentis oĩa cõmunia. ꝛ hoc ƀm illum statum: qui nunc cõuenit hoĩbus. lʒ autẽ illa scđa ratio videatur impediri: sicut dictũ est supra ex cupiditate diuitum nõ subueniẽtium pauperibus: tñ ex alio latere valet: vt hoĩes violẽti ex appropriatione rerum illis quibus appropriãtur: reprimant ne eis auferãt illa que sunt sua: sicut auferrent: si essent oĩa cõmunia.

Post lapsum nõ conuenit oĩa fore cõmunia

¶ Tertio dico ꝙ nõ habẽte locum precepto nature de habẽdo oĩa communia pro statu lapsus: ꝛ per ꝯsequẽs habita licentia distinguẽdi cõmunia ꝛ appropriandi hoĩbus: nõ fiebat actualis distinctio per legẽ diuinã: nec per legẽ nature. Non per legẽ diuinã: ptʒ per illud August. adductum ꝓprio dicto: quo iure ꝛc. Per legem nature nõ. qꝛ sicut dicit vnus doctor: non videtur ꝙ determinetur ad opposita: vel ꝙ iura nature sint opposita circa eandem naturam humanã. determinauit autem oĩa esse cõmunia pro statu innocẽtie. ergo nõ determinat cõmunia esse disticta. Tamen ratio posset solui forte ꝙ natura põt determinare ad opposita pro statibus quasi oppositis et cõtrarijs: sʒ non pro eodẽ statu. Sicut de iure nature nõ fuit penitere pro statu innocẽtie: tñ pro statu lapsus ꝛ post peccatum de iure nature est penitere et habere displicentiam de peccato. ꝛ sic de multis alijs posset dici. vnde ꝛ forte diceretur ita esse de iure nature: ꝙ nullus est: occupãti cõceditur ꝛ pertinet ad distinguẽdum dñia rerum. Dicatur tñ ƀm August. superius allegatum vbi videtur dicere ꝙ

Nota.

solo iure humano positiuo. et per consequens non iure diuino nec iure nature dnia sunt distincta. vnde nec illa positio prout spectat ad diuisionem dnio-rum: sed post apprehensionem de hoc quod est res esse diuidendas: videatur esse multum probabilis et manifesta: non tamen est de lege nature sed positiua. Ex his patet quod aliqua lege vel iure positiuo fiebat distinctio dominij. ¶ Quarto dico quantum ad modum quod ius tale positiuum distinctiuum rerum a principio potuit esse lex positiua iusta statuta diuidentibus auctoritate alicuius superioris habentis potestatem seu auctoritatem super eos. vel potuit prouenire ex consensu mutuo diuidentium: si in hoc superiorem vel principem non habebant. Principatus autem vel auctoritas sup alios duplex est in genere. s. paternus et politicus. principatus paternus iustus est ex lege nature qua omnes filij tenentur parentibus obedire. nec ista auctoritas patris super filios per aliquam legem mosaycam. s. euangelicam est reuocata: sed magis confirmata. Auctoritas vero vel principatus politicus est super extraneos et cohabitantes simul ciuiliter: sed in nulla consanguineitate vel propinquitate coniunctos. sed primus principatus paternus respicit multitudinem aliquorum: quam non sint cohabitantes ciuiliter. per ista tamen non excluditur quin cohabitantes simul ciuiliter possint pertinere cum alijs ad vnum principatum paternum: nec quinetiam propinqui vel consanguinei cum alijs extraneis possint pertinere ad vnum principatum politicum. Dicitur aut principatus paternus auctoritas patris super filios. Et principatus politicus dicitur auctoritas principis vel superioris sup extraneos vel residens in vna persona magis proprie: sed dicatur aliquando etiam principatus politicus auctoritas communitatis super quamlibet personam subiectam communitati. sed non ita proprie principatus politicus residens in vna persona puta in principe aliquando habuit ortum et habet adhuc et iuste a principatu vel auctoritate communitatis: sicut aliquando aliquibus de vna communitate et in ipsam conuenientibus que erat iuris sui: visum est quod non poterat bene regi sine auctoritate alicuius superioris. et elegerunt sibi vnum principem: et aliquando tantum pro seipso et non pro sua posteritate: sed voluerunt quod sequens similiter eligeretur a communitate. Aliquando vero pro se et sua posteritate. Et hoc iuste. Potest enim quilibet sui iuris seipsum submittere vni persone vel etiam vni communitati in his que non sunt contra legem dei in quibus melius potest dirigi per aliam personam vel per communitatem quam per seipsum. Dico aut vlterius quod a principe vel communitate habente auctoritatem super quodlibet subiectum et simul habentem prudentiam rationis recte potest vel in se vel in consiliarijs suis potest statui lex positiua recta de pertinentibus ad bonum regimen subditorum et pacem communitatis. ¶ Ultimo dico ad propositum quod prima distinctio dniorum potuit fieri vel esse iusta a lege positiua siue lata a patre: siue a principe vel a communitate iuste principante. Et hoc mo probabile est fuisse factum post diluuium. Noe enim forte filijs suis distinxit terras quas singuli occuparent pro se et sua posteritate: et hoc principatu paterno. vel forte aliquando inter aliquos diuisa sunt dnia per legem aliquam promulgata a principe vel patre vel communitate. et illa lex forte fuit vel potuit esse: quod res tunc non occupata esset primo occupantis et tunc postea diuiserunt se super faciem terre. Similiter etiam inter aliquos potuit esse distinctio dniorum ex communi consensu vel mutuo seu concordi ipsorum sine lege posita a principe vel communitate cui subessent: sicut patet de Abraham et Loth Genes. xiij. Abraham enim dedit electionem ipsi Loth: quam partem vellet eligere et ipse reliquam acciperet. Sic igitur patet de prima distinctione dniorum quantum ad primum arti. quomodo iuste potuit fieri: et facta fuit non iure diuino nec iure nature sed humano.

Principatus duplex.

De prima dniorum distinctione.

Gene. 13

¶ Quantum ad secundum articulum.

s. quomodo vel quibus modis potest dnium alicuius rei iuste transferri vel potius res ipsa. quia aliquando transfertur res non quantum ad dnium sed alijs modis: dico primo de translatione iusta ipsius rei. secundo de intentione iniusta vel acquisitione seu contrectatione. ¶ Quantum ad primum dico quod res potest transferri quantum ad dnium et vsum. Secundo modo quantum ad vsum vel ius vtendi remanente dominio apud dnium rei priorem. et tertio modo transfertur: sed non est vis in proposito. quia finaliter potest haberi idem hic et ibi quantum ad iusticiam vel iniusticiam translationis. potest enim transferri vsus in aliquos non remanente dnio apud dnm primum nec apud illos quibus conceditur vsus: sed apud aliquem alium: sicut est in his que conceduntur ad vsum fratribus minoribus: quorum dnium et proprietas ecclesie romane acquiritur nisi ipsum dnium concedens retinuerit. Et ideo de isto modo non prosequor distincte ab alijs primo modo. s. translatio rei quantum ad dnium et vsum. Et per consequens fit vno modo auctoritate principis vel legis seu communitatis. Alio modo auctoritate dni immediate possidentis. Primo modo fit in prescriptione et vsucaptione. quarum prima est in immobilibus: et alia in mobilibus. Et dico quod translatio dni et vsus rei facta auctoritate legis vel principis vel communitatis secundum prescriptionem vel vsucaptionem iusta est positis conditionibus et circunstantijs que ad hoc requiruntur. Tum quia hoc facit ad pacificam conuersationem et cohabitationem hominum: vt scilicet res tanto tempore non possit postea repeti: ne fiant lites immortales: et valde plures secundum quod vnusquisque pro libito rem aliquam repeteret et generarentur odia et seditiones. Tum quia legislator vel superior potest iuste punire trasgredientem: cuius transgressio vergit in detrimentum reipublice etiam pena corporali: et multo fortius pena pecuniaria vel translationis rei sue applicando eam vel transferendo in dnium occupantis eam tanto tempore requisito ad prescriptionem: quanto tempore alius negligit eam in detrimentum communitatis: puta pacis communis. quia secundum presumptionem iuris talis sic negligens rem suam tanto tempore: habuit rem suam pro derelicta et non sit ita in re verisimile tamen est. et puniri potest: ac si habuisset eam pro derelicta. Et ita talis translatio prescriptionis iusta est: et iuste potest fieri ab habente auctoritatem. sicut etiam dnia primo fuerunt distincta iuste: vel potuerunt distingui propter communem habitationem pacificam: sic etiam et transferri. Confirmatur hoc extra de prescriptionibus. Vigilanti. Et in glosa sup illud Aliena etc. ¶ Alio modo fit translatio dnij auctoritate vel voluntate dni immediate possidentis. et hoc dupliciter vno modo mere liberaliter non expectando aliquam redditionem quantum est ex natura facti. et talis transla-

Quomodo dnia iuste transferuntur.

x ex hoc videtur quod ille qui lata sententia expellit de domo omnis qui non [...] quod debebat in qua [...] edificaverit quod non iuste expulsus est cum ea ex quibus expulsus est non sint sui iuris

tio dicitur donatio. Alio modo qñ transferens expectat redditionē. vel vocatur ꝓprie contractus. qꝛ in tali translatione voluntates simul trahuntur ad trāsferēdum inuicē sua dñia modis inferius annotandis. Prima translatio que est donatio iusta est qñ fit a dño rei nō ꝓhibito nec impedito a lege vel superiore a cuius voluntate depēdeat in trāsferendo: ꝛ fit liberaliter ꝛ voluntarie potēti talē translationem recipere ꝛ volēti. Tūc enim nihil prohibet istum qui transfert cessare esse dominū: et in quem transfert esse dominū. Ex hoc ꝙ donatio iusta fit a domino: patꝫ ꝙ nullus nō dominus pōt dare sicut monachus nec filiusfamilias cōtra volūtatē abbatis vel parentū. Ex hoc ꝙ est volūtaria ꝛ liberalis patet ꝙ nullus coact⁹ dat. nec donatio a coacto est donatio: sed exactio. Similiter ab ignorante. duo enim excludit volūtarium: et inducit inuolūtariuꝫ scꝫ coactio ꝛ ignorantia vel deceptio. Sup quo notat vnus doctor cōtra trutanos q̄ faciunt se pauperes vel pretēdunt: et ipsi sunt diuites. ita recipiunt elemosinas ab inuolūtarijs. qꝛ a deceptis de statu eorū qui nūq̄ darent eis nisi putarēt eos esse pauperes. Quia etiā oportet ꝙ sit domin⁹ nō prohibitus per legē vel superiorē a cuius volūtate dependeat in dādo: et similiter nec recipiens in recipiendo: patet ꝙ clericus nihil potest dare cōtra licētiā pape: saltē de bonis ecclīe vt habetur extra de sensibus romana. Ad cuius capituli obseruātiā penā apposuit gregorius quartus: cuius capitulū est hodie in sexto libro decretaliū: exigit ꝙ scꝫ visitātes a visitatis nulla munuscula recipiant. ꝛ si recipiunt tenētur duplū restituere: vel nō absoluantur a maledictione quā ipso facto incurrūt: vt dicit innocentius. iiij. in nouis cōstitutionibus. Similiter etiam nō potest dari fratribus minoribus pecunia immo nec dominiū alicuius rei: quia nec hoc potest recipere.

Trutani

De ꝯtractib⁹ vel trāslatione dñij ñ liberalis

¶ Sic igitur patet de donatione. Si autem fiat translatio dominij nō liberalis mere: sed ab expectante redditionē que translatio dicitur contractus. hoc fit tripliciter. vno mō rei vtilis pro re vtili. Et dicitur talis cōtractus per mutatio vel commutatio. Secūdo mō rei vtilis pro nūmismate qđ inuētum est ad hoc. Et ex parte trāsferētis rē vtilem pro nūmismate dicitur vēditio: ex parte vero trāsferentis nūmisma pro re vtili dicitur emptio. Tertio modo nūmisma etiā pro nūmismate. ꝛ dicitur iste cōtractus mutuū. proprie in oībus istis cōtractibus vt sint iusti: requiritur quelibet cōditio supradicta in donatiōe. sed addūtur speciales quātum ad primū cōtractuꝫ rei vtilis pro alia re: vt vini pro blado ꝛ huiusmodi. dico ꝙ domini taliuꝫ rerum iuste eas permutāt sine fraude si seruēt equalitatem valoris in cōmutatis ꝫm rectaꝫ rationē. Sine fraude dicitur primo ꝛ per hoc excluditur deceptio ex parte vtriusq̧ in substantia ꝙ nō commutet cuprū vel auricalchū loco auri vel argenti: vel in quātitate ꝙ nō minus in quātitate: sed ꝫm mensurā rectā. Vel in qualitate: vt ꝙ nō cōmutet vinū corruptū loco sani vini decipiendo proximum: sed dicitur ꝙ debet seruari equalitas valoris reruꝫ cōmutatarū. ꝛ hoc intelligēdo equalitatē valoris nō ꝫm nobilitatem rei in natura: sed ꝫm valorem ad vsum ꝛ vtilitatē vite hominū. Sed subditur ꝫm rectam rationē. quia equalitas ista nō consistit in indiuisibili. rei sicut dicit quidē doctor motus ex hoc ꝙ iusticia cōmutatiua habet ꝛ seruat mediū rei. cetere aūt virtutes mediū rationis. sed mediū istud latitudinē habꝫ. que quidē latitudo qualis sit: ꝛ ad quātuꝫ se extendit: quādoq̧ ex lege positiua: quandoq̧ ex consuetudine ꝫm rationē innotescit. Iusticia enim cōmutatiua nō seruat mediū rei indiuisibile simpliciter ꝛ absolute. tale em̄ mediū vix vnq̄ posset attingi. sed ꝫm rationē ꝛ necessitatē rerū vel vtilitatē ad vsum hūanū pro qualitate tēporū ꝛ locorū. Et nota hic etiā ꝙ nō solū in emptione ꝛ vēditione yconomica: sed etiā politica ꝛ negociatiua seu lucratiua que est mercatorū habēt ista locū. Et cū hoc ad hoc ꝙ sit iusta: requiritur ꝙ sit in bonum cōmunitatis non in preiudicium: sicut negociatiua des regratiers. Et possunt accipere tales negociatores vltra sortem: vel carius vendere pēsando diligētiā suā ꝛ industriā ꝛ pericula et etiā dāna que aliqñ incurrūt in tali negociatiōe vtili reipublice.

De emp. et vendi. rei vti. ꝑ numinis.

¶ Consimiliter dici potest per oīa de emptione ꝛ venditione rei vtilis. s. pro nūmismate: ꝙ seruatis illis conditionibus puta seruata equalitate valoris rei ad valorem nummismatis sicut rei ad rem modo predicto fit iusta cōmutatio talis. Addo autem ad istos duos cōtractus ꝙ in ipsis licet vēdentem vel ementem pensare dānum suum: nō autem cōmodum ipsius emētis siue eius cum quo permutat in carius vendendo: vel permutando. vt si quis multum indiget re sua: ꝛ per magnā instātiam inducatur ab alio vt vendat eam vel permutet: cum posset se preseruare indēnem: ꝛ ex sua venditione vel permutatione multū dānificetur: potest carius rem suā vēdere: seu permutare. Nec alias sine tali dānificatione vēderet vel permutaret. sed si emēs magnum cōmodum cōsequatur ex illa re sic vendita vel permutata: non potest carius vendi vel permutari ꝓpter hoc. qꝛ ꝓpter talem cōmodum maius ex parte ementis nec res vēdentis in se est preciosior: nec sibi melior vel vtilior. Et ideo non debet inde maius precium reportare. secus aūt est qñ dānificaretur. qꝛ tunc res lꝫ nō sit in se preciosior. tamen vendēti est preciosior.

Nota de mutuo.

¶ De alio cōtractu nūmismatis pro nūmismate qui ē mutui datio vel mutuū dicūt oēs ꝙ oportet reddere equale in numero et pondere. et hoc vel formaliter vel equiualenter. nec tradēs pecuniā mutuo pōt recipere vltra sortē ex pacto nisi in aliquibus casibus: qui dicentur infra. Ad hoc adducūtur ratiōes que adducūtur ad probādum iniusticias vsurarū quarū prima est ꝙ in mutuo transfertur dñium pecunie in illū cui mutuo traditur pecunia. hoc importat nomen mutui. Mutuū est em̄ facere de meo tuum vel econuerso. Et ita qui cōcedit mutuo: non manet dñs pecunie mutuate. Et ita si pro illa recipit vltra sortem non pro suo recipit vel vendit nō suum. Alia ratio est. qꝛ dato ꝙ maneret dñs pecunie: ꝛ non intenderet transferre dñium pecunie: adhuc pecunia de se est infructuosa: ꝛ sterilis ꝛ vsus ipsius est consumptio eius. Vnde ꝛ vsus a dominio nō separatur ꝫm aliquos. Et si est fructuosa: hoc nō est ex se: sed ex industria vtētis: que quidē industria nō est cōcedentis mutuo pecuniā. Et ideo si fructum de pecunia mutuata recipit de non suo recipit: vel id quod est alterius sibi vendidit. quare ꝛc̄. Et hec est ratio ꝑ oppositū quare fructus pignorꝫ quē habēt ex seipsis cōputātur in sortē. ¶ Si forte dicas ꝙ iste ra-

rōes circa predicta.

tiones nō concludūt. bene videtur mihi ꝙ non co-
gunt: lȝ ex lege diuina certum sit vsuras dānari et
recipere mutuātem vltra sortē: sicut dicetur infra
nisi in aliquibus casibus ex pacto dico. ¶ Sed si
arguas ꝙ lȝ vnicuiqȝ in cōtractibus seruare se in-
dēnem: vt dictū est supra de vēdētibꝰ carius maxi
me cū inducūtur ab illis quibꝰ vēdūt. igitur. ¶ Si
militer si inducatur quis ab alio: vt sibi mutuet licȝ
sibi seruare se indemnem: cum aliqñ possit damnifi
cari ex tali mutatione. quia modo indiget sua pecu
nia ad vsus bonos: in quibꝰ posset lucrari: vel qui
sunt sibi pro modo necessarij ⁊ vtiles: licet sibi ser-
uare se indēnem. sed hoc non potest nisi cum pacto
recipiendi aliquid ꝓportionaliter damno suo vltra
sortem. q̄ꝛ sine pacto totum esset incertum. ¶ Et
similiter etiam. q̄ꝛ ille qui accipit mutuo pecuniam:
et reddit vltra sortem volūtarie trāsfert dñium pe-
cunie ⁊ pro sorte ⁊ vltra sortem. et sic ille potest iu-
ste recipere: vt videtur. ¶ Preterea etiā si prima
ratio esset bona: que est adducta ad oppositū: eadē
ratione sequeretur ꝙ nec pro aliqua re vēdita lice-
ret recipere vltra sortē. q̄ꝛ postq̄ȝ vendita est: nō est
vendētis sed emētis: sicut ⁊ pecunia postq̄ȝ mutua
ta est non est mutuātis: sed eius cui mutuat. Si di-
cas ꝙ ante fuit vendētis: ita dico de pecunia: que
ante fuit mutuātis. ¶ Similiter etiā scḋa ratio nō
videtur valere. q̄ꝛ si pecunia non sit ex se fructuosa:
sed ex industria vtētis: fructuosa tñ posset esse mu-
tuāti ex industria sua qua vteretur pecunia ad vti-
litatem ⁊ necessitatē suam: nisi cōmodaret eā. et sic
carius pōt eam mutuare: ⁊ vltra sortē accipere re-
dimendo dānum suū: ⁊ reddēdo seipsum indēnem.
quare ⁊c̄. ¶ Quicquid sit de rationibꝰ dicitur cō-
muniter ⁊ tenetur ꝙ nō lȝ mutuāti pecuniam reci-
pere ex pacto vltra sortē: nisi in aliquibus casibus
puta in tribus. Primo ratione pene ꝯuentionalis

Casus i qbꝰ solū lȝ mutuāti pecu. recipe ex pacto ⁊c̄

si accipiēs mutuum nō soluat vel restituat tpe sta-
tuto ⁊ debito: dum tñ nō fiat in fraudē vsurarū. i. ꝙ
mutuās nō vellet accipiētem trāsgredi terminū: vt
plus acciperet. Scḋo ratione interesse. Nam debi
tor ex cuius nō solutione creditor notabiliter dāni
ficatur: tenet̄ illi creditori de interesse. creditor aūt
non posset habere actionē ꝯtra eum in foro exterio
ri de hoc nisi essent pacta vel munimenta: lȝ in foro
cōscientie teneatur debitor vltra sortē ad interesse.
Tertio qñ vtrūqȝ. s. ⁊ capitale ⁊ superfluum ponit̄
sub incerto. qḋ ꝓbat̄ extra de vsuris in caplo Na-
uigāti §. ratione. per locū a simili. q̄ꝛ sicut ibi incer-
titudo excusat ita hic. ¶ Quod autem non liceat
aliter de mutuo ex pacto recipere vltra sortē: cum
sit vsura: ptȝ ⁊ ex nouo testamēto Luce. 6. ca. 6. da
te mutuum nihil inde sperātes. ⁊ ex veteri testamē-
to Ezechie. 18. Ad vsuram nō commodauerit ⁊c̄.

Rationes quibz licet accipere vltra sortem.

Luce. 6. cap̄. 6.

Ad preceden̄. rationes.

¶ Ad illa vero que adducūtur dico. Ad primum
ꝙ in ꝯtractu mutui nō lȝ isti seruare se indēnem re
cipiendo vltra sortē ex pacto nisi modis predictis:
sed tenetur ex lege diuina ad nō recipiēdum vltra
sortem. ⁊ potest seruare se indēnem nō mutuādo pe
cuniam suā. Nullus eñ cogit eum ad faciēdum mi
sericordiā proximo suo cum dāno suo. ¶ Ad scḋm
dicitur vnomodo ꝙ lȝ dñium superflui accepti vl-
tra sortem trāsferatur in vsurarium: tamē tenetur
ad restitutionē ⁊ iniuste retinet. Sicut etiam dñiū
pecunie mutuate trāsibat in acipientem: ⁊ tñ tene-
batur restituere feneranti vel mutuanti. Aliter po
test dici bm alios ꝙ dñium non transit in feneratò-
rem. q̄ꝛ ex precepto diuino ꝓhibetur accipere vltra
sortem ex mutuo. ⁊ ita impeditur iste ab accipiēdo
quātumcunqȝ alius velit sibi dare puta nō est pre-
sumēdum ꝙ alius vellet sibi dare ⁊ vltra sortē ali-
quid restituere: nisi coactus ex pacto vel signo equi
pollente. Si tñ daret sibi aliquid vltra sortem non
ex pacto nec ex signo equipollēte: vel equipollente
facto ex parte mutuantis: sed per modum curiali-
tatis ⁊ libere: ⁊ iste reciperet nō ratione mutui: sed
sicut curialitatem: nec in fraudem vsurarum: nō vi
detur quin posset recipere iuste hoc modo vltra sor
tem: nec teneretur ad restitutionē: ⁊ quin dñium ta
lis dati in ipsum trāsferretur. ¶ Ad tertium nō di
deo ꝙ ratio illa cōcludat necessario: que adduceba
tur cōtra vsuras. Similiter nec scḋa: nec forte alia
aliqua. vnde nec illa que adducitur de tempore: ꝙ
vsurarius vēdit tempus quod nō est suum: nō con-
cludit. Diceretur eñ ꝙ nō vēdit tēpus: sed carius
mutuat vt faciat indēnem. quia hoc tempore plus
sibi valet pecunia qua potest se iuuare: ⁊ tñ mutuat
eam cum dāno suo vel periculo: vt reddatur sibi tē
pore alio. Et ita ex parte mutuantis traditur plus
tēporis: ⁊ ex parte accipiētis traditur ⁊ restituitur
plus rei: non ꝙ tēpus vendatur: sed q̄ꝛ plus valēs
hoc tēpore nisi mutuāti in dānum suum mutuatur:
nisi restituatur sibi postea dānum suum: ⁊ per cōse
quens plus rei vel pecunie. ¶ Que autem supra-
dicta sunt de cōmutatiōibus rerum vtilium pro se
inuicē vel pro nūmismate dicta sunt de cōmutatio
nibus in quibus vterqȝ statim recipit quod suū est.
sed qñ cōmutans nō statim recipit illud pro quo cō
mutat: sed differtur hmōi receptio: eedem regule
sunt seruande quātum ad iustum ⁊ iniustum. Adpi
tur tamen ab vno quātum ad tales cōmutationes
ꝙ cōmutans non vēdat tempus: ⁊ ꝙ non ponat se
in tuto de lucro ⁊ illum cum quo cōmutat de dam-
no. Alioquin esset vsura si venderet tempus. i. si ra
tione dilationis ipsius solutionis per tēpus carius
vēderet: q̄ȝ res valeat: quando vendit eam: cum tñ
tunc esset vēditurus. talis eñ est vsurarius. vt patȝ
extra de vsuris consuluit. Similiter etiā si non de-
terminat precium qñ vendit: sed expectat determi-
nari precium in futurum. sic ꝙ in tuto se ponit de
lucro: ⁊ emētem de damno. quia tunc in futuro res
plus valitura est: ⁊ solet valere cōmuniter ⁊ regu-
lariter q̄ȝ quādo vendit cum tñ ipsam rem venditu
rus esset alias quando vendit vsurarius est. et hoc
siue tale tempus ponatur indeterminatum tñ con-
ditionatum: ꝙ quando res plus valebit: siue pona-
tur tempus certum ⁊ dies prefixa quādo solet res
plus valere. ¶ Sic igitur ptȝ de modis alienandi
dominium rei: quomodo iuste fiunt. modo restat di
cere de modis transferendi vsum vel rem quātum
ad vsum. Et sunt duo modi. vnus est accommoda-
tio et alius est locatio. Accomodatio est liberalis
translatio rei quātum ad vsum. ⁊ habet similes le-
ges vel regulas quantum ad iustum vel iniustum:
sicut liberalis donatio cui correspondet. Sed loca
tio assimilatur ⁊ correspondet emptioni vel vendi-
tioni. ⁊ habet similes leges vel regulans quantum
ad iustum vel iniustum: sicut emptio vel venditio
suo modo. Mutuo vero non correspondet aliqua
translatio rei quantum ad vsum: sed pecunia loca-
ri potest retento dominio apud locātem. habet eñ

De trāslatiōe rei q̄ȝtus ad vsum.

aliquem vsum vtilem preter eius consumptionem: vtpote ad vidēdum vel ornādum ⁊ ostēdēdum possibilitatem vel aliquem esse diuitē: sicut et iocalia. Et pro tali vsu retēto dominio potest locari ⁊ pecunia inde recipi: ⁊ talis translatio quātū ad vsum dicitur locatio. similiter etiā pro tali vsu potest accōmodari retento dominio. ⁊ dicitur talis translatio vsus accōmodatio. ¶ Sic igitur pꝫ quomodo iuste trāsfertur res: ⁊ possidetur vel quātum ad dominium: vel quātum ad vsum: ⁊ quomodo iuste occupatur.

Quomō res iniuste occupari pōt.

Ex predictis per oppositum dico ꝙ patꝫ quomodo res potest iniuste occupari ve transferri ad aliqueꝫ. qr rectum est iudex sui ipsius ⁊ obliqui: sicut dicitur primo de anima. Nam in donatiōe est iniusticia ex deceptione et coactione seu inuoluntario. ⁊ hoc sicut supra dicebatur. vel ex non potestate ⁊ aliȷ̇s oppositis ad illa que superius dicebantur. similiter in aliȷ̇s: sicut patꝫ. Sed preter iniusticias in donationibus vel contractibus supradictis sunt iniusticie alie: puta quādo aliquis vsurpat vel occupat rem alterius dño simpliciter īuito siue per furtum: siue per rapinam. Et iste iniusticie sunt manifestiores q̄ꝫ alie supradicte in contractibus ⁊ maiores. Nam in illis est iniusticia quantū ad aliquas cōditiones. in his autem simpliciter. Hec de secūdo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum ostēdam.

Primo ꝙ restitutio alieni est faciēda: et quare. Scđo quis tenetur restituere. Tertio quid tenetur restiture. Quarto cui est restitutio facienda. Quinto quomodo est facienda. Et sexto quando est facienda.

Ꝙ restitutō alieni est facienda et quare.

¶ De primo dico ꝙ sicut auferre alienum iniuste est peccatum mortale ⁊ cōtra preceptum decalogi. Non furtum facies: ita etiam et tenere alienuꝫ iniuste. Et ideo sicut necessarium est seruare preceptum negatiuum: ita necessariū est non tenere alienum iniuste. ⁊ per cōsequēs vel actu statim reddere habita oportunitate. Et dico ꝙ hoc necessarium est ad vere penitēdum in habente vel detinente alienum sciēter ⁊ aduertēter: ita ꝙ alias vere non potest penitere nisi actu vel habitu ⁊ prōptitudine puta si occurreret sibi: ⁊ de hoc cogitaret: proponat restituere: vel actu restituat si habet opportunitatem. sed dico ꝙ talis restitutio non est facienda vt quedam pars satisfactionis que dicitur tertia pars penitentie: sed precedit talē satisfactionem actu vel habitu. sicut cessatio a peccato actu vel habitu. Non est enim nisi cessatio ab hoc peccato contra preceptum: non furaberis vel nō furtum facies: sicut reddere adulteram viro suo. non est nisi cessare a transgressione huius precepti. Non mechaberis. et precedit penitentiam seu satisfactionem iniunctam a sacerdote. vnde nec iniungitur a sacerdote restituere alienum: sed hoc iniungitur a lege diuina. et sicut tenens adulteram non capax penitentie sed irrisor. Et si veniat ad penitentiam addit peccatum peccato: ita detinens alienum voluntate vel facto: dum talis est: non est capax penitentie sed irrisor. Est igitur restituere alienum ad veram penitētiam necessarium: sicut cessare a peccato est ad hoc necessarium. Et sic patet ꝙ necessarium est restituere: ⁊ quare.

Qui tenetur restituere.

¶ De secundo quis tenetur restituere dātur duo versus istis. Iussio consilium cōsensus palpo recursus participans mutus non obstans non manifestans. Quorum sententia stat in hac maxima: quicunqꝫ abstulit vel detinet alienum iniuste: teneẗ restituere. Aufferēs aūt pōt esse vel vt causa principalis seu precipiens vel sub principalis seu instrumentalis: vt exequens vel coadiuuans: vel vt causa inducens vel consulens: vel vt consentiens non impediēdo cum posset sine preiudicio sui status et persone et boni sui: vel fauens et adulans tali adulatione vel fauore sine quibus non fieret: vel recipiens ⁊ sustentās. Consimiliter de detinēte modis predictis. vel vt causa principalis: cuius imperio detineretur positiue vel priuatiue: scꝫ quando iubet restitui: quando ad eum pertinet ex officio: vel auxilium seu fauorem prebens: vel socius in detinendo: vel non obstās cum posset cōmode: vel tacens: quando per verbum suum cōmode posset reddi. vt in iudicio requisitus quando tacet veritatem: ⁊ non manifestat. Et breuiter omnis obligatio ad restitutionem reducitur ad aufferre vel detinere aliquo modo predictoꝝ: aut vt causa principalis vel precipiēs: vel causa proxima exequens vel coadiuuans: vel cōsulens seu inducens: vel non impediens ⁊ huiusmodi. Et hec omnia reducuntur ad consensum efficacem verum vel interpretatiuum aufferendi vel detinēdi alienū. Et omnes predicti tenentur quilibet in solidum sed vno restituente: omnes aliȷ̇ liberantur. tenentur tamen restituenti quilibet pro rata sua. Omnes ergo predicti plectuntur pari pena ẜm illud. ij. q. j. Notum sit vbi dicitur ꝙ facientem ⁊ consentiētem pari pena constringit. Et accipitur a priori edicto pauli ad Romanos. ij. Non solum qui talia agunt digni sunt morte: sed etiam qui consentiunt facientibus.

Quid restituēdū.

¶ De tertio. s. quid restituendum: dico ꝙ res ablata vel iniuste detenta et fructus ipsius: si est ex se fructifera. non autem fructus qui proueniunt ex industria occupantis. vnde ⁊ lucrum pecunie fenoris non est restituēdum: licet pecunia fenoris sit restituenda. et hoc verum est. quod multum potest mouere: ⁊ mouet aliquos ad fenerādum: Quod autem non teneatur restituere fenerator lucrum exquisitum ex pecunia fenoris probatur. Alioquin enim recipiens tale lucrum posset iuste esse vsurarius. Nam recipere lucrum vel fructum de sua pecunia per industriam alterius est facere vsuram. Debent autem ista restitui ab occupāte iniuste: vel equiualentia si non habētur.

Cui fiendo est restitutio.

¶ De quarto cui. scꝫ facienda sit restitutio: dico ꝙ damnificato debet fieri restitutio si sit possibile: nec interueniat impedimentum: puta prohibitio alicuius superioris vel aliquid tale. Et hoc damnificatus motus est a restituente: et potest haberi presens vel est presens vel si res restituenda potest sibi mitti absqꝫ maiori sumptu vel incōmodo: q̄ꝫ valeat ipm̄ restituēdum: vel suis heredibus seu propinquis si est mortuus: vel si absens: sic ꝙ non potest commode sibi mitti: nec expectetur ꝓbabiliter reuersurus: vel presens futurus: consimiliter sicut sibi. Et ista sunt cōsona legi nature. Nam in his duobus casibus verisimile est ꝙ vellet restitutionem fieri isto modo. Sed si est mortuus ⁊ non sunt propinqui eius noti: vel si illud quod restituendum est esset maioris sumptus in mittendo q̄ꝫ vtilitatis illi cui mitteretur: et nesciuntur propinqui eius: dico ꝙ pauperibus fienda est restitutio vice illius. quia cui non potest tem

poraliter reddi: spiritualiter redditur. et redditus
spiritualis fit maxime reddendo pauperibus pro
illo. videtur tamen vnus doctor dicere ꝙ illo non
mortuo sed viuente et distante si restituendum sit
maioris sumptus ad mittēdum q̃ valoris: dato ꝙ
sciantur propinqui illius: ⁊ habeantur presentes:
non debet eis restitui: sed pauperibus. Et ratio po
test esse. quia nondum illi tanq̃ heredes successe-
runt. ¶ Potest tamen dici ꝙ eis potest restitui. quia
licet nondum tanq̃ heredes successerint: presumi
potest de sua voluntate: ꝙ eis velit illud restitui:
nisi aliunde oppositum appareret: ⁊ tunc pauperi-
bus esset restitutio fienda. ¶ De quinto dico ꝙ re-
Quomodo restitutio sit faciēda. stitutio per talem modum fieri debet: vt si fieri de-
bet: vt si potest fieri non prodatur crimen restituen
tis: nisi alias fuerit notum: sed sit crimen occultum
hoc autem aliquando potest facere restituens per
seipsum siue in restitutionibus certis: siue in resti-
tutionibus vagis erogando pauperibus. quia de
restiutionibus vagis nō inuenitur necessarius me-
diator determinatus. Si autem non potest facere
per seipsum: quin procederetur crimen. quia sem-
per alias melius est: ꝙ faciat per seipsum: potest
tunc restituere per personam ydoneam ⁊ fidelem:
de cuius fidelitate sibi constet. Et maxime ad hoc
est idonea persona confessoris: cui iam est crimen
vel peccatū detectum: vt videtur: nisi aliquid aliud
hoc impediat. Et sic patet quomodo fit restitutio:
Qñ ē faciēda restitutio. et per quem vel per quos facienda. ¶ De sexto. scʒ
quando dico ꝙ oportunitate habita. non enim li-
cet tenere alienum inuito domino. i. domino inui-
to: ⁊ quando debet esse inuitus. i. quando rationa-
biliter vult ꝙ sibi restituatur. Et per consequens
restitutio non semper statim est facienda sed oppor
tunitate habita quātum ad omnia concurrentia ad
hoc vt fiat: ⁊ iuste vel recte fiat. vnde et in casibus
posita voluntate restituendi interius licet differre
restitutionem exterius. Et vniuersaliter in omni
casu in quo ille cui est facienda deberet rationabi-
liter velle eam differri: ⁊ non statim fieri vt quan-
do restitutio est in preiudicium communitatis: vel
illius cui fiat restitutio: vel in diffamationē ꝓximi
restituentis. Magis enim debet diligere famam
proximi q̃ modicum bonum temporale sibi resti-
tui. vel quando restitutio esset nimis notabiliter
damnosa restituenti: ⁊ modicum proficua sibi et in
his casibus vel consimilibus (si aliqui sunt) non ha
betur oportunitas restituendi. Similiter etiam
quando non potest restituere patet. Sufficit ergo
in talibus casibus propositum restituendi oportu-
nitate habita. sicut patet in vltimo casu: quando
non habet vnde: nec potest: planum est ꝙ pro tunc
non tenetur: licet teneatur: pro quando venerit ad
pinguiorem fortunam. Actio enim vel ius agendi
illius cui fienda est restitutio: non cessat nec solui-
tur per inopiam istius: sed sopitur ad tempus: do-
nec veniat ad pinguiorem fortunam: sicut habetur
de debitore et creditore extra de solutionibus:
odardus ⁊ notatur in glosa. Hec de tertio articu-
lo principali.

Ad rōes principales. ¶ **Ad primum principale ar-**
gumentum cum illis que implicantur in ipso: patʒ
ad omnia ex predictis vsq; ad illud: quando dici-
tur ꝙ occupans rem alterius potest esse in vltima
necessitate in qua indiget tali re. dico ꝙ si ille cui
est hoc restituendum non sit in vltima necessitate:
non est sibi restituendum: sed factum est illius qui
occupat illud ī tali necessitate iure poli. Et patʒ ex-
tra de verborum significationibus: exiji. Et est ho
die in sexto libro: exiji qui seminat ⁊c̄. Nec tunc de
bet velle ille cuius fuit: ꝙ sibi restituatur. immo id-
ipsum deberet dare: si haberet illi qui extrema ne-
cessitate detinetur. Si vero ambo scilicet detinens
et cuius res detinetur sint in extrema necessitate
si prius deuenit dominus ad illam extremam neces
sitatem q̃ detinēs: dico ꝙ debet sibi reddi si potest:
duplici iure. vno quia sua est. alio quia in extrema
necessitate est cui per alium non subuenitur. Si ve
ro detinens prius deuenit ad extremam necessita-
tem: tunc idem quod prius. dico ꝙ res facta est de-
tinentis: et cessauit dominium primi domini in re
ista. nec debet sibi reddi si postea deueniat ad taleʒ
necessitatē stante necessitate primi. Si dicas ꝙ am
bobus simul deuenientibus ad extremam necessi-
tatem detinens rem non debet eam reddere primo
domino. quia magis debet diligere vitam suam et
subuenire proprie necessitati: q̃ alterius. alioquin
seipsum priuaret vita: ⁊ esset homicida sui. Dico ꝙ
immo debet illam restituere domino primo: nec po
test eam retinere. quando dicis ꝙ magis debet dili
gere vitam propriam ⁊c̄. dico ꝙ magis debet eam
diligere vt est diligibilis ad vitam eternam. ⁊ dico
ꝙ in hoc casu non diligeret vitam suam ad vitam
eternam: sed potius iniuste diligeret animam suaʒ
et ad mortem eternam. Et ita potius debet sustine
re dispendium mortis negligēdo iuste vitam suam
q̃ peccare sustinendo eam de alieno: quod est alicu
ius in extrema necessitate positi cui statim potest
restitui. Nec est homicida sui. mortē enim sustinet:
et non infert: sed esset homicida. alterius magis.
vnde isto modo homicida suspendēdus non debet
occidere suspensorem vt custodiat vitam suam. sed
magis debet sustinere dispendium mortis iuste q̃
alium occidere: ne suspendatur. Nec est homicida
sui sicut patet. ¶ Sed nunquid ille detinens rem bona difficultas.
que prius deuenit ad extremam necessitatem et fa-
cta est sua pro illo tunc tenetur postea ad restitutio
nem: si deueniat ad pinguiorem fortunam.
¶ Ad hoc respondetur ꝙ res illa que fieret detinē 1. solutio
tis in extrema necessitate: nō posset esse nisi res per
tinens ad victum: que in vsu consumeretur: vt pa-
nis vel vinum vel huiusmodi. Aut igitur detinens
occupasset eam ante extremam necessitatem: aut in
ipsa extrema necessitate si ante: tunc dicitur ꝙ ipso
veniente ad pinguiorem fortunam teneretur ad re
stitutionem. nec in ipsa necessitate tolleretur ius al
terius pro semper: sed pro puncto illo vel hora ex-
treme necessitatis: pro qua iste necessitatus esset et
ex obligatione precedente. quia iniuste occupauit
aliquando: teneretur postea ad restitutionem: ita
ꝙ obligatio illa esset sopita pro hora extreme ne-
cessitatis. Si autem ipsa hora necessitatis occupa-
ret eam dicitur ꝙ extunc esset sua: ⁊ iuste occupa-
ret eam: nec teneretur postea ad restitutionem. Eo
dem modo videretur alijs posse dici de pecunia vel
re alia statim commutabili in aliquid victuale pro Scda.
hora necessitatis extreme. ¶ Alijs videretur pos-
se dici ꝙ occupans vel detinens rem necessariam
pro hora necessitatis extreme sit dominus illius rei

et cessat dominium pro illa hora a domino priori. sed cessante necessitate cū postea peruenerit ad pinguiorem fortunam: tenetur ad restitutionem: et reuertitur dominium ad priorem dominum: et tenetur ille ad restitutionem siue prius siue tunc occupauerit. Teneatur via que videtur melior. quia neutra est mihi certa. Similiter ad illa que sequuntur in eodem argumento: patet ex predictis: nisi de adultera habente filium illegitimum. dicunt aliqui ꝙ debet reuelare in secreto veritatem filio spurio inducendo eum: vt dimittat hereditatem filio legitimo. Aliter ꝙ debet dicere viro suo vt assignet hereditatem filio legitimo.

Cōtra.1. respon.

¶ Sed cōtra primum dictum videtur. quia aut filius crederet matri: aut nō si crederet: tunc mater esset diffamata apud filium. et in aliquibus locis in quibus succedit hereditas primogenito: non permitteretur relinquere hereditatē. vel si permitteretur: difficile esset: vt propter conscientiam talem secretam dimitteret hereditatem magnam. pauci enim tales inueniūtur. Et preterea forte non crederet sibi. Si igitur non crederet: esset idem malum quod prius: ⁊ cum hoc vnum aliud. quia mater esset diffamata ⁊ frustra.

Contra 2. solu.

¶ Contra secundam responsionem. quia ⁊ mulier se diffamat apud virum: et exponit eum periculo vxoricidij: ⁊ seipsam periculo mortis ⁊ ꝑpetui odij a marito. ⁊ maritus non tenetur forte sibi credere. et dato ꝙ credat: non potest hereditatem a primogenito aufferre: nisi ꝓbet eam esse talem in foro exteriori: maxime vbi de iure cōmuni primogenitus est heres: non ex voluntate patris.

3 solu.

¶ Aliter ergo dicitur ꝙ talis adultera debet suadere: sicut potest conuenientius: vt filius spurius dimittat hereditatem non prodendo crimen suum: sed per alias vias vtpote suadēdo ꝙ intret religionem: vel ꝙ fiat clericus ⁊ recipiat beneficia ecclesiastica: ⁊ sic per consequens alteri fratri vero heredi relinquat hereditatem. sed si per istas vias: vel per aliam honestam non possit eum ad hoc inducere: non videtur ꝙ tali in persuasibili ab ipsa debeat se prodere. quia non apparet ꝙ sibi obtēperaret in hoc: immo forte magis animaretur ad tenendum. vt caueret notam male nati quam multum solent cauere tales spurij. Et tunc debet laborare restitutionem fieri vero heredi aliunde: sicut potest bono modo ſm correspondentiam iusticie. Non ꝙ teneatur ad equiualens toti hereditati. quia multum differt habere et prope esse ille autem nunq̄ habuit hereditatem. sed sufficit restituere ſm arbitrium boni viri.

Ad.2. princi.

¶ Ad secundum argumentum principale patet ex dictis in corpore questionis: quid dicendum si restitutio fieret in preiudicium illius cui fit: vel in preiudicium boni communis.

Ad.3.

¶ Ad tertium dico primo de bonis anime: ꝙ aliquis damnificans alium in eis: puta inducens ad peccatum: vel retrahens a bono: puta a religione ⁊ virtute: tenetur illi damnificato ad restitutionem suo modo: sicut est sibi possibile: puta inducendo ipsum efficacite r ad penitentiam et ad actus virtutum et vitam religiosam. Et si sola inductio non sufficiat. quia facilius est peruertere q̄ cōuertere debet alio modo niti: vtpote per seipsum orando et orationes aliorum procurare ad hoc: vt ille reducatur. Plus enim damnificatur qui in bonis anime damnificat: q̄ qui in bonis fortune: sicut illa sunt meliora q̄ ista. Et ita non minus tenetur damnificans alium in istis ad restitutionem q̄tum sibi est possibile: q̄ in illis. Si quis autem abstraxit aliquem a religione aliqua vel impediuit intentione damnificandi religionem: aut ille est obligatus obligatione professionis ad religionem: ⁊ tunc tenetur laborare quātum potest vt ille reuertatur ad religionem. aut non obligatus sed dispositus: et tunc non tantum illi religioni tenetur sicut primo: sed ad aliqualem restitutionem: puta ad inductionem alterius equiualētis ad ingressum religionis.

nota correlarium

¶ Ex quibus patet vnum correlarium. scilicet q̄ periculosum est ⁊ fatuum inducere aliquem ad peccatum: vel retrahere a bono virtutis: et impedire ipsum a sancto proposito religionis.

de bonis corporis

¶ De bonis corporis dico ꝙ aut damnificans intulit damnum vltimum puta mortem. Aut nō vltimum: sed citra mortem. si primo modo planum est ꝙ tenetur ad restitutionem occidens hominem iniuste. Similiter damnificans citra mortem: ⁊ hoc siue damnum sit irremediabile vt mutilatio vel amputatio membri: et hoc siue sit enormis siue non: siue sit remediabilis vt vulneratio vel huiusmodi lesio. Et dico ꝙ in omnibus istis iuste posset statui a principe vel communitate lex talionis: vt redderet damnificans vitam pro vita: dentem pro dente: oculum pro oculo: manum pro manu: vulnus pro vulnere: liuorem pro liuore: sicut erat in lege mosayca. Non ꝙ haberet virtutem lex talionis a lege mosayca. quia hoc esset iudaisare: sed ex auctoritate instituētium sub lege noua. sicut etiam multa alia legalia possent rationabiliter institui a legislatore euāgelico. ⁊ sunt statuta de facto: vt patet ex decretalibus multis: specialiter extra de iniurijs ⁊ damno dato: cap̄. j. ⁊ quinto sequentibus: que oīa sumuntur a lege moysi Exodi vigesimosecūdo ⁊ trigesimotertio.

decreta.

Nec hoc est iudaisare: sicut patet. Tunc dico ꝙ de facto in multis terris constituta est lex talionis pro homicidio iniusto. ⁊ confirmata est per christum Mathei vigesimosexto. vbi dicitur: omnis qui gladio occiderit gladio peribit.

Exodi.

Et dico ꝙ talem legem iustaꝫ et consonam rationi naturali homicida debet patienter portare et subire in restitutionem pro vita occisi. Quod si alicubi non sit statuta: nemo debet sibi mortem inferre. Nemini enim licet seipsum occidere: nisi ex precepto dei: sicut fecit forte sanson. de hoc August. primo de trinitate capitulo decimonono vigesimo ⁊ vigesimoprimo ⁊ ibi de Sansone ⁊ de Abraham quomodo excusantur vel potius commendantur: sed expedit sibi vt exponat vitam suā in causa iusta contra inimicos ecclesie pro restitutione faciēda illi cui vitam abstulit. ꝙ si tantam restitutionem nolit facere debet aliam facere secundū arbitrium bonorum equiualentem: eo modo quo equiualentia potest in talibus attendi. Nec debet absolui sine restitutione facta vel fienda talis homicida multominus q̄ homicida vel equicida: vt ita loquar.

August.

De dāno enormi tñ citra mortem:

¶ Si vero damnum sit citra mortem ⁊ irremediabile: vt mutilatio enormis vel nō enormis: cōmuniter de ipsa non est statuta restitutio nisi pecuniaria. ⁊ debet talis pena corresponderē non solum damno: quod incurrit quis per mutilationem vel vulnerationem pro tempore presenti vel futuro. quo vsurus esset tali membro: sed etiā expensis appositis in curatione ⁊ placatiōi et consolationi vulnerati vel mutilati. Et hoc ſm exigen

tiam ⁊ conditionem personarum: puta diuitis vel pauperis hinc vel inde sm̃ arbitrium bonorum. Similiter etiam dicitur ꝙ si occisus vel mutilatus de membro lucratiuo sustentabat aliquos quãtum ad vitam precipue non potentes lucrari aliunde nec habere victum suum nisi mendicando: occidẽs vel mutilãs tenetur de vita prouidere. Non solum eñ lesit illum in seipso: sed etiam in familia sua: sicut patet.

De damno fame.

¶ De bonis fame dico ꝙ quilibet iniuste auferens famam alterius vel damnificans eum in fama tenetur de necessitate restituere illi famam suam: etiam cum detrimento fame. Si autem aliter non potest fieri. Quod autem in bono fame damnificãs teneatur ad restitutionem patet quia bonum fame maius est q̃ fortune. vnde ⁊ sapiens dicit curam habe de bono nomine. Melius enim est nomẽ bonum q̃ diuitie multe. igitur plus ledit aliquis proximum in fama q̃ in fortuna. ⁊ per consequens non minus tenetur sibi ad restitutionem hic q̃ ibi.

Sapiẽs.

quot modis aliq̃s põt aliũ diffamare.

¶ Ad cuius euidẽtiam dico ꝙ aliquis potest aliũ infamare vel ledere famam eius vno modo falsum crimen sibi imponẽdo in publico. Secundo modo verum occultum: tamen sibi imponẽdo in publico. Secundo modo verum crimen occultum sibi impositum in publico negãdo. quia sic negans notat imponentem de calumnia. ¶ Primo modo dico ꝙ tenetur leso ad restitutionem fame reuocando verbum suum: ⁊ retractando. ⁊ ita in publico: sicut dixit in publico. alias enim non seruat iusticiam reddendo quod suum est: puta famam quam iniuste abstulit. Si dicas ꝙ talis lederet famam propriam: ⁊ debet magis diligere famam propriam q̃ alterius sicut tangitur in argumento: dico ꝙ fama propria non est diligenda contra iusticiam: sicut nec vita propria: vt superius dicebatur. Justum est autem vt isti iniuste dãnificato in fama restituatur fama. quia sibi debetur. non autem illi qui iniuste alium diffamauit. vnde iniustum est ꝙ seruet sibi famam non restituendo alteri famam que sibi debetur. Accusans enim alium iniuste de falso crimine ⁊ publice in hoc ꝙ mentitur ita publice in accusando radicaliter ⁊ virtualiter seipsum infamat: ⁊ reddit seipsum indignum fama. ⁊ tunc quando alteri restituit famam suã: non proprie seipsum diffamat: sed magis amouet a seipso falsam laudem: qua indignus est post talem accusationem. Sicut etiam qui fornicatur coram duobus vel tribus: si illi postea accusent eum: non diffamant eum. sed lesionem dignitatis: quam ipse sibimet fecit: publicant. Ipse enim seipsum infamat sic in publico faciendo factum suum. Similiter dico ꝙ qui imponit in secreto vel etiam in priuato coram vno vel duobus vel tribus falsum crimen alteri: tenetur retractare illud quod sibi imposuit. ⁊ per rationem supradictam. si quis autem nonc imponat certitudinaliter nec in publico nec in priuato: sed murmurat cum alijs. vel dicit se audisse narrari de alio: dico ꝙ periculo se exponit propter scandalum pusillorum audientium: qui possunt esse leues in credendo: qui tamen propter hoc non deberẽt credere. quia qui cito credit leuis est corde. Et rara fides ideo quia multi multa loquuntur. Et si narret hoc intentione ledendi famã eius: dico ꝙ cõtra charitatem facit. ⁊ grauiter peccat. Si autem non intentione tali: durum est ꝙ exeat genus peccati venialis quia lingua lubrica est: et in lubrico posita: et qui non offendit verbo: hic perfectus est vir. ¶ Secundo modo infamandi: puta imponendo alteri verum crimen occultum tamẽ in publico dico ꝙ tenetur illi restituere famam suam: sed non retractando verbum dicendo se dixisse falsum. quia tunc mentiretur cum sciat illud esse verum. in nullo autem casu tenetur mentiri: sed aliquo modo alio dicendo. Non teneatis vel reputetis istum pro tali. Ego male dixi imponendo sibi hoc ⁊ fatue. Et hec quidem vera sunt. quia non seruato ordine iuris. quia imposuit in publico: quod non potest venire in publicum. vel verificari in publico seu probari. Et ista persuasio. Non reputetis istum esse talem bona est. quia quilibet estimandus est bonus: donec probetur oppositum: quare ⁊c.

¶ Tertio modo infamandi qui non est proprie infamare: dicitur ꝙ negans in publico verum crimẽ occultum tamen: sibi impositum publice vel coram iudice non tenetur imponenti ad restitutionem fame. licet enim ledat eum in fama aliquo modo. imponens tamen debet sibiipsi imputare ⁊ magis seipsum infamat ex indebito modo imponendi q̃ iste negans.

bona difficultas.

¶ Sed quid de isto qui negat tale crimen verum occultum tamen: peccat ipse mortaliter. vel quomodo videtur ꝙ mortaliter quia mentitur mendacio pernicioso contra accusantem ⁊ bonum communitatis: eo ꝙ non potest puniri super tali crimine vero sibi imposito. Dico ꝙ talis non deberet negare dicendo illud esse falsum simpliciter: quia mẽtiretur: sed in casu isto bona esset responsio iuristarum: vt diceret nego istud sicut proponitur: vel vt proponitur. quia vt in publico. ⁊ debet ista responsio sufficere iudici. nec debet eum cogere: vt dicat illud esse verum vel falsum. Et si velit eum cogere: debet dicere ꝙ sufficienter respondit ad accusationem: nec a tali respõsione vult recedere. Si autem neget: dicendo illud esse falsum: peccat quidem. quia mẽtitur cum sciat illud esse verum. sed ꝙ mortaliter peccet: durum est dicere. Nec probant hoc ille rationes. De mendacio pernicioso contra proximum accusantẽ diceretur ꝙ non: sed ipse est perniciosus sibiipsi accusando in publico: quod nõ est publicum. nec communitati. quia communitas nõ habet punire nisi publica: non autem occulta vel secreta sed deus tantum. sed videretur magis mendacium officiosum q̃ perniciosum. ⁊ ita nan videretur mortaliter peccare: sed venialiter. ⁊ tamen qꝛ bonarum mentium est ibi agnoscere culpam: vbi culpa non est: debet de illo confiteri indistincte tã q̃ de mortali: si mortale: vel de veniali: si veniale et in dubio. Si autem neget dicendo illud sibi impositum esse falsum: dicunt aliqui ꝙ tenetur accusanti ad restitutionem fame: non quidem retractando negationem suam dicendo ꝙ false negauit illud sibi impositum: tunc enim confiteretur crimen suum publice. ⁊ posset puniri pro eo sed per quedam alia verba cauta dicendo de accusante quem indirecte notauit de calumnia non habeatis eum pro calumniatore. quia puto ꝙ habit bonam intentionem: et forte credidit se posse probare intentum suum: cum non possit: et sic deceptus fuit. Ex his patet quid dicẽdum ad omnia que implicãtur in illo tertio argumento principali.

¶ Distinctionis Decimesexte.
Questio Unica.

Cõtritio cõfessio ⁊ satisfactio an sint ptes penitentie.

Circa distinctionẽ xvi. esset querendum vtrũ contritio ꝯfessio ⁊ satisfactio sint partes penitentie. sed quia tota ista q̃stio stat in paucis verbis planis. nam planum est ꝙ ista non sunt partes penitẽtie virtutis: nec penitentie actus qꝛ ille sunt qualitates simplices non habentes partes integrales. ⁊ similiter ille sunt habitus vl' act⁹ voluntatis elicitus existentes in voluntate formaliter ⁊ subiectiue. non sic autem oris confessio ⁊ exterior satisfactio que sunt actus exteriores imperati ab ipsa voluntate. Similiter etiam quia habitus vel virtus penitentie est aliquid permanẽs. sed cõfessio ⁊ satisfactio aliquid successiuum. Similiter etiam planum est ꝙ loquendo de penitẽtia que est sacramẽtum. ista tria non sunt partes eius integrales. Nam sacramentum est aliquid sensibile. contritio autẽ non: sed aliquid spirituale interius in mente similiter satisfactio est aliqd posterius sacramẽto totali. ⁊ potest dici fructus penitẽtie virtutis ⁊ penitentie sacramẽti. ¶ De confessione vero vtrũ sit pars penitentie sacramenti: dictum est supra. tamen hic dicit Scotus ꝙ non est pars. quia nihil est absolutionis sacerdotalis: licet sit aliquid necessario preuium: sicut ⁊ contritio vel displicẽtia de peccato ad ipsam absolutionẽ. quia iudex arbitrarius cuiusmodi est sacerdos in foro conscientie non absoluit nisi prius confessum per cuius confessionem potest habere noticiam de causa. Sic etiam satisfactio necessaria est saltem in voto ad hoc vt absolutio habeat efficaciam. Et debet sequi postea in re: sicut iniungitur a sacerdote non errante. ¶ Dicitur tamen ꝙ aliquo modo ista tria possunt dici ꝑtes penitentie. quia ad istos tres actus scilicet detestandi peccatum: confitendi peccatum: ⁊ satisfaciendi exterius pro peccato consequitur triplex pena correspondens equiualenter ſm iusticiam vindicatiuam punitioni peccati vel peccato ipsi punibili. ⁊ iste tres pene sunt ꝑtes totalis pene correspondentis peccato ad punitionem eius. Nam ad detestationem interiorem sequitur tristicia: ad cõfessionem erubescẽtia: ad satisfactionem exteriorem penalis vel corporalis afflictio vel miseria. ¶ Et sic iste tres pene integrant vnã penam totalẽ adequatam peccato ⁊ punitiuam eius que potest dici penitẽtia quasi passiue ſm triplicem penam vel passionem: sed illi tres actus ad quos sequuntur tres pene ille: etiam possunt dici partes integrales actus totalis punitiui peccati ſm correspondẽtiam adequatam. qui nõ est vnus simplex actus sed magis triplex actus predictus. Et potest dici penitentia actiue: sicut illa triplex passio dicebatur penitẽtia passiue correspondens adequate peccato punibili ſm legem iusticie vindicatiue peccati promulgatã ex scriptura qua habet ꝙ non solum de peccato: vt puniatur: est displicẽdum: verũ etiam confitẽdum ⁊ satisfaciendũ de peccato dico mortali actuali cõtracto post baptismũ. Similiter etiã possunt ista dici partes subiectiue penitẽtie: accipiẽdo penitẽtiã i cõi ꝑ pena vel actu tali nõ ꝑ pena vel actu pctĩ adequãte. qꝛ igit ista sunt plana ⁊ breuia: de ista q̃stione supsedeo quo ad pñs: et de ista distinct. xvi.

Nota.

¶ Distinctionis. xvij. Questio Prima.

Circa distinctionẽ xvij. quero primo. quia i iustificatione impij ꝑ contritionẽ vel penitẽtiã inuenit culpe remissio ⁊ gratie infusio. vtrum ista duo. s. remissio culpe ⁊ infusio gratie sint due mutationes vel vna. ¶ Videt ꝙ due. Primo sic. In moralibus expulsio vitij ⁊ acquisitio vel inductio virtutis sunt due mutatiões. Nã hic sunt quatuor termini: quorũ duo sunt positiui. s. virtus ⁊ vitiũ seu habit⁹ vitiosus ⁊ duo priuatiui. s. nõ esse vitij ⁊ nõ esse virtutis. ergo similiter in proposito quãdo remittit: vel expellitur culpa: ⁊ infundit gratia. ¶ Scdo sic. Generatio ⁊ corruptio naturalis sunt due mutatiões propter quatuor terminos: licet concomitentur se inuicem. igitur similiter in proposito: vt videtur. ¶ Tertio sic. alia est mutatio ad dispositionem: et alia ad formã. nam mutatio ad dispositionẽ est naturaliter prior mutatione ad formam. patet de alteratione ⁊ generatiõe. sed expulsio vel remotio culpe est mutatio dispositiua ad infusitionem gratie. nam per remissionẽ culpe fit peccator nõ inimicus per infusionem gratie fit amicus: sed non est inimicum disponit ad esse amicũ. ergo ⁊c. ¶ Et ꝯfirmat ꝑ Augusti. de vera ⁊ falsa penitẽtia. ⁊ ponit in litera precedẽtis distinctionis. c. 2. dicentẽ ꝙ dolẽdũ est peccatori nõ solũ qꝛ peccauit. sed etiam qꝛ virtute se priuauit. Ex quo habet ꝙ nõ est idem peccare ⁊ virtute seipsuz priuare. ⁊ ꝑ pñs similiter nõ est idẽ peccatũ remittere ⁊ virtutẽ vel gratiam restituere igit pctĩ remissio ⁊ grẽ infusio sunt due mutatiões August.

¶ Contra si sunt due mutatões: oportet ꝙ sit ibi dare duos terminos positiuos ⁊ duos negatiuos. sed nõ est sic. ergo ⁊c. ꝓbatio minoris. qꝛ culpa nõ dicit aliquid positiuum: sicut dictũ est supra. Et ita expulsio culpe nulluz habet terminũ positiuum: ⁊ ꝑ pñs non est mutatio. igitur non sunt hic due mutationes.

¶ In ista q̃stione sic procedã.

¶ Primo inquirã vtrũ remissio culpe sit mutatio realis vel rõnis aut nõ. ¶ Scdo dato ꝙ nõ sit mutatio realis: inquirã vtruz remissio culpe ⁊ infusio gratie sint vna mutatio vel plures. ¶ Et tertio inquirã vtrũ remissio culpe sit prior naturaliter infusione gratie vel ecõuerso. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primũ videt ꝙ remissio culpe sit vere mutatio. ¶ Prĩo sic. cui⁹ inceptio vel iductio est mutatio: et ei⁹ desitio vel expulsio est mutatio. patet ista. qꝛ sicut forma ꝑ generationẽ inducit q̃ est vere mutatio: ita etiã expellit de mã ꝑ corruptionẽ q̃ est vere mutatio. sꝫ iductio pctĩ vl' ꝑpetratio ẽ mutatio: vt ptꝫ: saltẽ de pctõ cõmissiõis. ergo ⁊c. ¶ Scdo sic. trãsit⁹ a ꝯdictorio i ꝯdictoriũ est mutatio: ptꝫ. qꝛ hec ẽ mutatio rõnis. sꝫ ꝑ remissionẽ pctĩ transit pctõr a ꝯdictorio in ꝯdictorium. quia prius erat peccator. modo nõ est pctõr. similiter prius erat dignus pena eterna. modo non est dignus post remissionẽ. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. voluntas diuina nõ se habet aliter q̃ prius ad ali remissio culpe an realis mutatio. 1. opinio.

quem sine quacunq; mutatione. Patet. q2 si nulla ponat mutatio: nõ videtur quomodo se habeat aliter q̃ prius. nec apparet ratio quare vna pars contradictionis q̃ prius nõ erat vera: modo vel postea sit vera plusq̃ prius. sed voluntas diuina se habet aliter q̃ prius ad ipsum cui peccatũ est remissum: q2 prius volebat eũ punire. post remissionẽ nõ vult eũ punire. ergo est aliqua mutatio facta in peccatore. quia in deo nõ potest fieri vel esse mutatio. s3 illa mutatio nõ videt nisi peccati remissio vel expulsio. g̃ rc̃. ¶ Quarto sic. r est cõfirmatio diceret eñ q2 nõ est realis mutatio sed ratiõis tm̃ scd̃m quam peccator fit de volito puniri a deo volitus puniri. Cõtra omnis mutatio rationis reducit ad aliquã mutationẽ realem: sicut omnis entitas rationis ad aliquã entitatẽ realem. Ens eñ rationis nõ potest esse a seipso: sed ab ente reali oportet q2 sit. sed non est in ꝓposito dare aliqua3 mutationẽ realẽ: ad quã possit ista reduci. Nec ex parte dei patet: nec ex pte peccatoris. g̃ ista nõ est mutatio rõnis sed realis videret g̃ q2 remissio culpe sit vere realis mutatio.

Mẽs doctoris.

¶ Sed dico q̃tum ad p̃sentẽ articulũ q2 remissio culpe b̃m se non est realis mutatio; licet ipsam bene cõcomittet aliqua realis mutatio de facto. s. infusio gratie b̃m ordinationẽ diuinã que nũc est: r quã tenemus ex scriptura. Nunq̃ eñ remittit deus culpam mortalẽ sine ĩfusione gratie: licet bene remittat culpã venialẽ aliquãdo sine infusione gratie. ¶ Quod autẽ remissio culpe b̃m se nõ sit mutatio realis: ego ꝓbo primo sic. Omnis vera mutatio realis habet aliquem terminũ a quo vel ad quẽ positiuum realẽ. patet. v. phisicorũ. sed remissio culpe ꝑ se nullum terminu3 habet positiuum. Nec terminum a quo: patet. quia culpa non est aliquid positiuum. Nec ad quẽ. quia non esse culpe: vel non imputari culpe ad quod terminatur ista remissio: nichil dicit positiuum. g̃ rc̃. ¶ Secundo sic. cuiuscũq; mutationis vere realis terminus a quo incipit ĩ subiecto preexistit illi mutationi: r durat vsq; ad talem mutationem. sed terminus a quo remissionis puta peccatum nõ durat in subiecto vsq; ad talem remissionem. Ita q2 non inuenitur ab ipsa remissione. Nam peccatum (cessante interiori r exteriori) cessat r desinit esse: nec durat vsq; ad remissionem vt patet. igitur rc̃. ¶ Tertio sic. Si remissio est vera mutatio realis: aut est mutatio deperditiua aut acquisitiua. aut vtrũq;. Non primo modo. quia non inuenitur aliquid positiuum quod deperdatur per eam. Nec secundo modo. quia nichil positiuum acquiritur ꝑ ea3. Nec tertio modo consequẽter. g̃ rc̃.

Remissio culpe an mutatio rõnis

¶ Sed nũquid ipsa est mutatio rationis: r si non sit mutatio realis in eo cui remittitur peccatũ. Dicit vnus doctor q2 non oportet dicere: q2 remissio peccati nec actiua ex parte dei: nec passiua vl' quasi passiua seu obiectiua ex pte peccatoris non debet dici mutatio aliquo modo realis. Patet de actiua ex pte dei q2 in deo non cadit mutatio realis. Similiter etiã in deo non est successio negationis actus volendi punire ad actum ipsum vel econuerso. sed est actus vnicus simplex r etern9: quo in eternitate vult istũ esse puniendum. i. esse dignum pena eterna pro instanti vel tempore quo est vel erit in peccato mortali: r puniendũ in re r in effectu: si tunc iudicetur r in peccato moriatur. Et est hoc velle de puniendo nõ absolutum sed cõditionatũ: vt patet. puta si tũc iudicetur peccator vel moriatur. Et eodẽ actu simplici vult non punire vel non esse dignum pena pro alio instanti vel tẽpore: pro quo peccatum sibi remittitur: vel q̃diu est remissum. Et ita nulla est mutatio remissio ipsa ex parte dei. sed ista remissio actiua est velle diuinũ eternum nõ succedẽs alicui negationi vel priuationi nec b̃m rem: nec b̃m rationẽ: sed in eternitate manẽs contingẽter r difformiter transiens sup obiecta secũdaria r extrinseca ꝑ diuersis nunc seu instantibus vel tẽporibus ex parte illius cui fit remissio. pro quorum vno vult peccatorẽ esse dignum pena eterna. s. pro tẽpore vel instanti peccati. r b̃m hoc talis actus dicitur imputatio r pro alio vult ipsum nõ esse dignum scilicet ꝑ instanti vel tempore quo deletur peccatum vel deletum est: r vt saltem pro instanti deletionis dicitur talis actus remissio actiua ex parte dei. ¶ Nec remissio etiam passiua vel obiectiua ex parte peccatoris est mutatio realis: sicut iam probatum est: nec mutatio rationis sicut declarat. Nam vbi act9 in quo obiectum habet esse rationis: potest esse terminus mutationis realis: ibi obiectũ mutatur vel mutari potest secundum rationem ab esse in non esse: sicut in nobis. Aliquando enim lapis non est intellectus a me: nec habeo intellectionem eius: sed quando fit in me mutatio realis ad intellectionem lapidis: tunc obiectum quod est lapis: mutatur secundum rationem a non esse intellectio ad esse intellectum. quia intellectio lapidis noua in me. sed vbi actus nullo modo est terminus mutatiõis realis. vt in deo: ibi obiectum vt in actu r in esse obiectiuo non potest mutari: nec mutatur etiam mutatione rationis. Et ita nulla videtur concedẽda mutatio in petro nec rei nec rationis: quando dicitur culpa sibi remitti per actum diuine voluntatis: et ex hoc precise. ¶ Si autem dicatur: q2 non videtur hoc possibile. quia non potest se habere petrus aliter ad voluntatem diuinam vt punitiuam vel non punitiuam: nisi quia aliter se habet secundum aliquid aliud: r in seipso mutatur: puta de non accepto in acceptum vel econuerso: quia obiectum nõ variatum in se secundum aliquid prius ipso actu nõ aliter obijcitur volitioni diuine. Dicitur quod hoc est falsum. quia sicut voluntas nostra cum sui mutatione potest alio r alio modo actualiter se habere ad obiectum non mutatum omnino: sed vniformiter se habens ante actum: et si ipsa haberet vnum actum illimitatum contingenter transeuntem: tamen immutabiliter super obiecta secundaria seu cõditiones obiecti diuersas: posset sine omni mutatione sui aliter se habere ad obiectum vniformiter manens ante actum r omnino non mutatum: ita voluntas diuina in proposito se habet ad obiectum vel potius obiectum ad ipsam q2 ipsum omnino non mutatum ante actum difformiter se habet ad actum pro isto nunc vel tempore r pro illo: dato q2 omnino mutatio nec rei nec rationis siue in obiecto vt obiectum est in eternitate: siue in actu vel ĩ deo. nam r obiectũ est obiectũ vniformiter se habẽs in tota eternitate pro tali nũc ad volitionẽ diuinam: r similiter diuina volitio vniformiter se habet ad obiectu3 in tota eternitate pro tali nunc. r simili' de quocũq; alio volito r volitiõe ꝑ

illo instāti vel tēpore pro quo volitum est. ita q̄ nō est aliqua mutatio vel innouatio neq̄ in actu volū tatis diuine: neq̄ in subiecto sm esse obiectiuū: qd habet in eternitate: licet in esse reali extra animam multe contingant variationes circa ipsum. ¶ Ista videntur probabiliter dicta. et puto q̄ sunt vera: nisi forte quātum ad hoc q̄ peccatum remitti quantum ad culpam nō est ipsum peccatorem velle nō puniri pena eterna: vel nolle puniri: licet concomitetur vnum reliquum: sed sicut dictū est supra i vna alia questione quomodo intelligit remitti culpa vl' peccatum quantum ad culpam. Nam velle nō puniri vel nolle puniri magis est remittere peccatum quantum ad penā q̄ quantum ad culpam. Sed idem est iudiciū quantum ad propositum de vno sicut de alio: puta de remissione culpe quo ad culpam: et de velle nō puniri vel nolle puniri. s. q̄ nulla est mutatio rationis vel realis hinc et inde: que possit argui ex vi remissionis: licet talem remissionē concomitetur mutatio realis: que est infusio gratie: quā non est necessariū cōcomittari: sicut dictū ē supra i hoc quarto de circūcisione. et probatum est ibidem. Similiter etiā nō intelligo q̄ eo precise sit mutatio ratiōis in obiecto noui actus intelligēdi: quia res vel obiectū de nouo intelligitur. quia eo ipsum nullum respectū nouum nec rei: nec rationis habet.

Ad rōnes Ropi. precedem. ¶ Ad rationes ergo in oppositū q̄ probāt q̄ remissio peccati sit vera realis mutatio. dico ad primā q̄ bene concludit cessationē actus culpabilis vel suam decisionē essendi in esse reali extra esse mutationē: sed non cōcludit de remissione. quia nō est talis decisio essendi sicut patet. ¶ Ad secūdam dico q̄ transitus alicuius subiecti a contradictorio in contradictorium reale est mutatio vera realis: accipiēdo proprie trāsitum. Sed tunc nego minorē. et dico q̄ in proposito nō est talis transitus. neq̄ ex parte volūtatis diuine. quia nō est ibi successio act⁹ ad negationē actus vel ecōuerso quicquid in deo est: eternum est: si sit ibi ex natura rei: vel etiam p opus sui intellectus vel volūtatis. Nec ex parte obiecti voliti vel etiam illius cui remittitur peccatum. Nam in tota eternitate obiectum vniformiter se habet p isto nūc ad voluntatem diuinam: et pro alio etiam vniformiter. ¶ Ad cuius euidentiā notandum est aliquid de nostra voluntate creata: et postea applicādum ad propositum. Voluntas enim creata licet forte eodē actu vel etiā plib⁹ actib⁹ simul existentib⁹ non possit velle cōtradictoria eidē pro alio: vel eodē instanti: pōt tamen velle eidem contradictoria pro simul seu pro eodem diuersis actibus sibi inuicem succedētibus. Similiter etiam si possit habere plures actus volendi simul: potest velle simul contradictoria: vel affirmationē et negationē non pro eodē instanti vel pro simul: sed pro diuersis instātibus vel tēporibus. Et primo modo planum est q̄ nō est necessarium aliquā mutationē realem poni i obiecto. s3 obiectū non mutatū omnino realiter potest esse volitum sub affirmatione p vnum actum et p alium actum succedētem in voluntate potest esse volitum sub negatione pro eodē instanti vel tēpore pro quo prius erat volitū sub affirmatione. sed bene est realis mutatio in volūtate in qua vn⁹ act⁹ realiter succedit alteri. In scdo aūt modo nō oportet esse realē mutationē: nec in voluntate. quia i ea

Nō hec de volun tate creata.

vnus actus nō succedit alteri: sed ambo sunt simul vt positū est: nec in obiecto. quia volūtas nostra nō est omnipotēs causans in re illud qd ipsa vult per suū velle: ita q̄ non oportet sic fieri et esse vel succedere realiter opposita in obiecto: sicut ipa vult: dato q̄ velit volitione absoluta et efficaci quantumcūq̄ possit. nec etiā si velit volitione cōditionata. similiter etiā dato q̄ volibilia essent causabilia a volēte: si tn̄ non essent causabilia in re extra sed tm̄ in eē rationis: quia ambo vel alterū qd esset causabile esset ens rationis: vt respectus dominij vel aliquid tale adhuc nō oporteret in subiecto esse aliquam realem mutationē sm affirmationē et negationē talium sibi inuicē succedētium in aliquo p volitiones efficaces et absolutas habitas de ipsis. sed dato q̄ voluntas posset causare sua volita in obiecto et hoc in eē reali p suas volitiones: si tn̄ volitiones nō essent efficaces et absolute: sed cōditionate tātum cōditionē nō stante non oporteret esse aliquam mutationē in eo: cui essent volita opposita sibi inesse: sicut patet. ¶ Ad propositum de volūtate diuina dico q̄ quecunq̄ obiecta ordinate volibilia voluntas creata potest velle alicui siue simul siue non simul: siue pro simul siue pro non simul: siue vno actu siue plurib⁹: voluntas diuina potest eadem velle simul et eodem actu eidem siue pro simul siue non pro simul sicut et illa creata pro simul potest ea velle. et quia eodem actu illimitato et eterno quia limitationis et imperfectionis est in actum artari ad vnum obiectum secundarium vel ad aliqua: sic q̄ non possit extēdi ad alia: ideo dico: q̄ immutabiliter omnino ex parte sui se extendit ad omnia talia cuicunq̄ volita vel quomodocunq̄. ¶ Secundo dico: q̄ hoc est sine omni mutatione reali ex parte illius cui vult affirmationem et negationem pro diuersis instantibus vel temporibus: si volita illa non fuerint causabilia in re extra sed sicut entia rationis tantum: dato q̄ velit illa sic succedere vel inesse volitione efficaci et absoluta: sicut vult aliquem esse dominū pro a instanti et non esse dominum pro b instanti et non est mutatio realis aliqua ex hoc in illo: cui vult ista absolute inesse pro diuersis instantibus: quia nullum eorum est aliquod ens reale positiuum nec diuinum nec negatio diuini suppositi q̄ diuinum dicat respectum rationis: sicut puto. ¶ Tertio dico q̄ dato q̄ affirmatio illa volita alicui et sua negatio essent extra intellectum vel affirmatio et affirmatio et per consequens essent causabiles a diuina voluntate: que est omnipotens: q̄ adhuc non oporteret esse in illo cui essent ista volita pro diuersis instantibus aliquam realem mutationem si volitio non esset efficax et absoluta sed conditionata: quia voluntas vel volitio conditionata non ponit effectum in re nisi conditione stāte que quidem conditio posset non stare. In proposito autem de imputatione et remissione peccati dico: qd voluntas imputando peccatum pro instanti' peccati et pro toto tempore habito vsq̄ ad instans remissionis vel deletionis vult peccatorem esse puniendum: id est punibile vel dignum puniri: et hoc voluntate absoluta: et etiam puniendum de facto et in re non voluntate absoluta. sed cōditionata et cetera puta. si pro tunc iudicetur: vel fiat in termino primum nō scilicet esse dignum pena vel punibilitas ipsa formaliter non dicit aliquid reale causabi

le sed tantum respectum rationis. secundum autem scilicet punitio ipsa vel pena licet sit aliquid causabile in re extra: et oppositum eius sit volitum isti pro instanti remissionis et pro toto tempore habito vsque ad instans noui peccati: non tamen est volitum volitione absoluta sed conditionata: puta si pro tunc fiat in termino vel iudicetur. Et ideo dico quod nec volitio diuina de oppositis primis puta de punibilitate vel non punibilitate circa eundem peccatorem pro diuersis instantibus vel temporibus: nec etiam volitio de puniendo et non puniendo arguit in illo cui remittitur aliquando peccatum et sibi aliquando imputatur vel econuerso aliquam mutationem realem vnde nec inter ista est transitus realis in effectu et in re: nec per consequens mutatio sed velle affirmationis et negationis stant simul in eternitate: licet pro diuersis instantibus vel temporibus sine omni mutatione reali: sicut patet ex predictis. immo etiam sine mutatione rationis. sed non curo modo. Quando ergo dicitur: quod in remissione peccati transit peccator ab esse peccatorem ad non esse peccatorem. et ab esse punibili ad non esse punibile: dico quod hic nullus positiuus terminus realis ponitur: qui abijciatur: vel ponatur in peccatore per remissionem peccati: et ideo nulla est mutatio realis: sicut patet. ¶ Si dicas quod semper stat difficultas rationis: quia primo est vna contradictio vera vel vna pars contradictionis post remissionem peccati non est illa vera: que prius sed alia. et hoc non potest esse sine mutatione

Non hec. ¶ Dico respondendo simul ad tertium argumentum in quo istud tangitur quod voluntas diuina non se habet aliter ad istum pro diuersis instantibus: quibus vult istum esse punibilem vel non punibilem: sic quod aliquo modo mutetur. quia in eternitate ista est vera Petrus est punibilis pro instanti. A. et similiter ista petrus non est punibilis pro instanti. B. quod est instans remissionis. et ista non sunt contradictoria simul: nec succedentia sibi inuicem inesse obiectiuo volitionis licet inesse reali succedant. licet instantia pro quibus affirmatio et negatio denotantur inesse apprehendantur vt succedentia sibi inuicem realiter vel possibiliter saltem. similiter dato quod esset aliqua mutatio: non tamen arguitur quod realis ex isto argumento. ¶ Sed si dicas quod est puniendus pro vno instanti: pro alio non. igitur mutatio realis. dico quod non oportet quia esse puniendum vel non puniendum non sunt entia nisi rationis dicunt enim habitudinem rationis vel negationem eius ad penam futuram. ¶ Preterea ista non sunt volita isti pro diuersis instantibus volitione absoluta sed conditionata sicut pluries dictum est supra et pro diuersis instantibus ita quod diuersitas instantium vel temporum causa est quare vna pars vera est pro vno nunc vel pro vno tempore et alia non: sed pro alio tempore vel instanti: licet vtraque immutabiliter sit vera et in eternitate. ¶ Si dicas adhuc contra hoc quod deus posset remittere culpam angeli in euo dato quod non esset tempus. Euum autem simplex est et indiuisibile sicut dictum est in secundo: et idem penitus cum suo instanti. et ita nihil valeret ibi diuersitas instantium vel temporum: sed pro eodem deus vellet angelum esse punibilem et non punibilem. Nec potest dici quod aliud esset euum peccati vel culpe: et aliud remissionis: licet esset idem euum angeli cui remitteretur peccatum. quia culpe cum non sit aliquid positiuum reale: non correspondet euum proprium. similiter etiam nec remissioni quia nichil reale dicit ex parte angeli. quare et cetera.

Ad hoc dici potest quod euum licet sit simplex et indiuisibile non habens partem et formaliter tamen virtualiter coexistere potest tempori et partibus eius diuersis vel diuersis instantibus. et ita possunt ista sic fieri in euo: vt tale est sicut et in tempore suo modo vel diuersis instantibus temporis. ¶ Ad quartum et vltimum dicitur quod non est ibi mutatio rationis: nec oportet consequenter eam reduci ad mutationem realem. Hec de primo articulo principali. Nota.

¶ Quantum ad secundum articulum

videretur alicui quod remissio peccati et infusio gratie essent vna simplex mutatio. ¶ Primo quia transitus a priuatione ad habitum sibi oppositum non est nisi vna mutatio. Nam inter duos terminos oppositos simul non est nisi vnica mutatio. sed peccati remissio et gratie infusio non est nisi transitus a culpa mortali ad gratiam que sunt priuatiue opposita. probatio. quia sunt formaliter incompossibilia. nec virtute diuina possent stare simul. tunc enim esset contradictio. scilicet quod eadem anima simul esset digna pena eterna: et non esset digna pena eterna sed vita eterna. Et tunc ponatur quod talis anima in tali puncto iudicetur: et fiat in termino: sequitur quod simul et semel habebit vitam eternam et penam eternam. hoc autem implicat contradictionem: quia pena carentie est priuatio vite eterne: puta visionis et fruitionis beate. ergo et cetera. ¶ Secundo sic. aut sunt vna et eadem mutatio: aut plures. sed non sunt plures essentialiter distincte. quia tunc vna posset fieri et esse sine alia contradictione non obstante: sicut prior sine posteriore vel econuerso: et ita posset esse peccati remissio sine gratie infusione: et gratie infusio sine peccati remissione in isto peccatore. ¶ Tertio sic. generatio et corruptio in naturalibus sunt vna mutatio et eadem simpliciter. probatio. quia idem est motus simpliciter abiectiuus contrarij vnius et inductiuus alterius. ergo similiter eadem mutatio expulsiua vnius forme et inductiua alterius sibi incompossibilis. Et quod sit idem motus inter duo contraria. patet. quia motus per se respicit contraria: sicut per se terminos. In hoc enim a mutatione distinguitur: quia mutatio non habet ambos terminos positiuos. ergo et cetera. ¶ Quarto sic. si non sint vna mutatio sed plures: oportet quod inter se habeant aliquem ordinem prioris et posterioris saltem natura: et si non duratione. Non enim eque immediate ordinantur ad terminum: vt videtur. sed talis ordo est impossibilis inter eas. probatio. quia si remissio esset prior quam infusio in illo priori esset homo non inimicus: et tamen non esset amicus. quia in illo priori gratiam non haberet. hoc autem est impossibile. Quilibet enim ex ordinatione diuina pro quolibet statu suo vel est amicus vel inimicus. Similiter si infusio gratie esset prior: sequeretur quod in illo priori esset homo amicus. quia habens gratiam et tamen adhuc esset inimicus. quia non esset reconciliatus eo quod peccatum non esset sibi remissum. ergo et cetera.

remissio peccati et infusio gratie an vna mutatio.

1. opinio.

¶ Sed contra

ad presentem articulum dico primo quod remissio culpe et infusio gratie non sunt vna et eadem mutatio. ¶ Hoc probo primo sic. idem simpliciter non potest simul plurificari realiter et non plurificari: vel plurificari secundum rationem: et non plurificari. Patet. quia ad hoc sequitur idem

opi. doct. priori opposita.

nō esse idem. oppositum primi principij ꝛ sequitur verificatio contradictoriorum de eodē. sed remissio culpe frequēter plurificatur circa peccatorē ſm pluralitatē culparum infusio gratie non plurificatur: sed est vnica sicut ꝛ gratia que infunditur. Et ꝙ ille remissiones multiplicētur patet. quia vna posset esse sine alia: si cōmisisset: vel incurrisset vnum illorum peccatorum tantum: ꝛ non alia: ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. idem non separatur ab eodem: accipiendo vniformiter idētitatem ꝛ separationē: puta si realiter. realiter: ꝛ si ratione: ratione. Idem enim realiter non separatur ab eodē realiter: nec idem ratione ab eodē ratione. Hoc enim includit oppositum primi principij: scilicet ꝙ idem vt idem simul sit ꝛ non sit. ex quo illa separatio est ſm esse. sed remissio culpe et infusio gratie possunt ab inuicē separari ſm totum ambitum suum: sic ꝙ potest esse aliqua remissio culpe: ꝛ nulla erit infusio gratie. Potest enim absolute remitti culpa mortalis siue actualis siue originalis dato ꝙ nō infundatur gratia sicut dictum est supra de circūcisione. Et illa remissio esset eiusdē rationis cum illa: que fit modo: quando concomitanter infunditur gratia. Et patet. quia veniale potest remitti sine infusione gratie. ergo similiter mortale. similiter etiā potest infundi gratia: dato ꝙ nulla culpa remittatur: ꝛ eiusdē rationis cum illa que est quando culpa remittitur. Fuit enim ade infusa gratia etiam per mutationē in statu innocētie ſm ponētes: ꝙ nō fuit creatus in gratia: ꝛ nulla fuit sibi culpa remissa. Similiter posset vnus homo fieri in puris naturalibus a deo: ꝛ postea gratia sibi infundi: et tamen nō remitteretur sibi aliqua culpa. sed in habēte culpam dubium est: an possit infundi gratia: dato ꝙ non remittatur culpa: de potētia dei absoluta dico: quia planum est: ꝙ non de ordinata. ꝛ de hoc patebit infra in conclusione cuiusdam argumenti: in quo hoc ipsum tangebatur. ¶ Tertio sic arguo inter illa que non sunt formaliter opposita: nō potest esse formaliter ꝛ per se vna mutatio. patet: sed culpa ꝛ gratia nō sunt formaliter opposita priuatiue. Tunc enim gratia subesset agēti naturali probatio. quia tunc quicquid posset sup vnū vel esse vnius effectiue vel defectiue: posset etiam sup aliud: vt patet vniuersaliter in repugnātibus ꝛ incompossibilibus oppositis priuatiue. voluntas autem creata potest sup culpam vel sup esse culpe. quia ab ipsa est culpa. igitur posset sup non esse gratie effectiue vel deffectiue. Hoc est falsum. quia gratia non accipit non esse. nec desinit esse nisi per adnichilationem. Creatura autē adnichilare nō potest sicut nec creature. Patet etiam ista minor. quia vnius habitus nō est nisi vna priuatio simul ꝛ semel in eodē subiecto. sed multe sunt culpe simul in eodē. Gratia autem est vnius habitus: ergo ꝛc. ¶ Tertio patet quia nō fit proprie mutatio ad habitum nisi a priuatione. sed ad gratiam potest fieri mutatio: dato ꝙ non a culpa sed sine omni culpa precedente. vt dictum est supra. patet igitur illa minor: ꝙ gratia ꝛ culpa nō opponuntur formaliter. Sequitur ergo conclusio: ꝙ remissio culpe ꝛ infusio gratie non sunt vna mutatio. ¶ Quarta ratio. illa non sunt vna et eadem mutatio: quorum vnum non est mutatio. patet manifeste. sed remissio culpe nō est mutatio sicut dictū est supra. Infusio autē gratie post culpam est mutatio. ergo ꝛc. hec est prima conclusio. ¶ Secunda

[left margin: Conclusio .1.]

conclusio est. ꝙ remissio culpe ꝛ infusio gratie non sūt due mutatiōes reales sicut gñatio et corruptio sunt due mutationes reales suo modo. Hoc probo sic. Infusio gratie post culpam est vera mutatio realis. quia est vere transitus ab aliqua vera negatione in affirmatione in aliquo subiecto preexistēte sub negatione etiam ſm durationem: quia pro tempore culpe non remisse. Remissio autem culpe non est mutatio: vt dictum est supra. ergo ꝛ cetera. ¶ Quod autem non sit mutatio realis ipsa remissio probat vnus doctor. quia peccatum nō adimit: nec priuat aliquid positiuum reale: vt puta aliquē gradum nature: qui restituatur per remissionem ipsam Similiter etiam nec culpa dicit aliquam maculam positiuam manentem in anima post actum peccati interiorem ꝛ exteriorem: sicut dictum est supra que tollatur per talem remissionem: sed in anima manet tantūmodo reatus: qui nichil aliud est quam obligatō peccatoris ad penam eternam pro instanti peccati ꝛ toto tempore habito non absolute. sed si tūc fiat peccator i termino ꝛ iudicetur/ ꝛ illa obligatio nō est nisi respectus rationis ꝛ per consequens remissio ipsa q̄ est ab obligatione ad nō obligationē: cuius nullum habeat terminum positiuum realem non est est mutatio realis: quare ꝛc. ¶ Sed in his dictis sunt aliqua dubia. primo quia sicut dictum est supra non est idē formaliter culpā remittere: et obligationem ad penam tollere/ vel ad penam pro aliquo instanti vel tempoře sequente non obligare: licet vnum concomittetur reliquum. ¶ Secūdo ex his dictis videtur sequi ꝙ remissio culpe sit mutatio rationis saltem. quia ab obligatiōe que est ens rationis ad nō obligationem fit ista remissio sicut a termino a quo ad terminum in quem ꝛ ita est mutatio rationis deperditiua illius obligationis: et per consequens oportet talem mutationem rationis reducere ad mutationem aliquam realem. quod est contra supradicta etiam secundum eos. ¶ Tertio quia per hoc videtur: ꝙ illa obligatio cesset esse. ꝛ sic respectus rationis facti a diuino intellectu vel diuina voluntate non sunt eterni. cuius oppositum dictum est in primo. quia alioquin deus mutaretur necessario. ¶ Ideo dicendum ꝙ bene verum est ꝙ remissio peccati non est mutatio realis nec rationis: sicut declaratum est supra: sed non sicut iste declarat. Unde nec per obligationem ad penam dicitur anima peccatrix post actum: nec remissio peccati quantum ad culpam est amotio talis obligatiōis nec illa obligatō desinit esse: sed est in eternitate in noticia diuina pro instanti peccati ꝛ toto tempore habito vsque ad remissionem: nec tollitur per remissionem: vel cessat esse. licet pro instanti remissionis ꝛ toto tempore habito vsque ad nouum peccatū nō sit iste obligatus ad penam: sed dignus vita eterna ꝛ premiandus volitione tamē conditionata si pro tunc iudicetur: ꝛ fiat in termino. quare ꝛc. ¶ Sic igitur remissio culpe ꝛ infusio gratie nec sunt vna mutatio nec due: sed infusio gratie post culpam est vera realis mutatio. remissio autem culpe non est mutatio nec realis nec rationis: licet bene cōcomittetur eam infusio gratie secundum ordinationem diuinam ꝛ de facto. ¶ Ex predictis apparet falsum dictū vnius doctoris. s. Thome in quarto suo i ista distinc. vbi dicit: ꝙ gratia est ipsa forma per quam fit remissio: sicut per albedinē fit aliquid albū: ꝛ expellit

[right margin: 2. conclusio ꝙ remis. cul. ꝛ infu. gratie nō sūt due mu. reales.]

[right margin: dubia circa predicta]

[right margin: resolutio]

[right margin: Correlariū .S. Thomā.]

nigrum: et per frigus calor. vnde dicit: quod non potest peccatum remitti: nisi per gratiam. licet enim in non habente peccatum pro statu innocentie vel naturalis rectitudinis possit infundi gratia sine remissione culpe: tamen in habente peccatum non potest remitti culpa sine gratia vel infusione gratie. licet ergo infusio gratie possit esse sine remissione culpe: vt in christo et in Adam: tamen non econuerso: sicut dicit. Et patet esse falsum ex predictis. Similiter etiam sibimet contradicit: quia satis cito post illud dictum dicit in vno alio loco: quod gratia et culpa formaliter non opponuntur et probat aliquo modo sicut probatum est supra. Ex hoc dicto sequitur oppositum primi dicti. quia ex hoc sequitur quod gratia non expellit formaliter ipsum peccatum: sicut albedo nigredinem vel frigus calorem: vel habitus priuationem. nec est forma qua formaliter fiat remissio peccati: et per consequens quod sine ipsa peccatum remitti potest. vnde et peccatum remittere vel remitti non est gratiam infundere vel infundi: sicut dictum est supra.

ad rones prime precedē. opi. ¶ Ad primum illorum qui probant: quod sunt vna et eadem mutatio remissio culpe et infusio gratie: dicunt quod culpa et gratia non opponuntur formaliter aliquo genere oppositionis. Quando dicis: quod immo quia tunc non appareret ratio quare non essent compossibilia simul in eodem: quod est impossibile. diceretur: quod culpa mortalis et gratia non sunt incompossibilia formaliter ex natura rei et oppositionis alicuius que sit inter eas: sed ex ordinatione diuina: que ordinauit: quod vnum non stet cum alio in aliquo susceptiuo vtriusque. ordinauit enim quod quilibet vel sit filius dextere per gratiam: vel sinistre per culpam. et tunc oportet dicere quod ex natura rei deo faciente vel permittente culpam et non remittente ipsam: et etiam creante gratiam in eodem cum illa culpa ista possent stare simul loquendo de potentia dei absoluta: qua posset non remittere culpam et infundere gratiam. Quando dicis: quod contradictio sequeretur: quia tunc eadem anima simul esset digna pena eterna et non digna. diceretur quod non esset contradictio: quia hoc non esset secundum idem: sed secundum culpam esset digna pena eterna: secundum gratiam vel inquantum habens ipsam non esset digna tali pena. et ita non secundum idem ad illud quod deducis vltra: quod simul esset dignus pena eterna et vita eterna conceditur. Quando dicis vltra: quod in illo puncto posset iudicari et fieri in termino: et per consequens simul premiari vita eterna: et puniri pena eterna carentie quod est contradictio. quia simul haberet visionem et carentiam visionis. Diceretur quod non sequitur. Et ratio est. quia visio beata et carentia eius plane opponuntur priuatiue. sic autem circa idem substantiuum. talia autem non possunt simul inesse contradictione repugnante. sic autem non est in antecedente. Unde dato quod simul esset dignus ille pena et vita eterna: non tamen pro simul: nec sibi possent inesse ambo coniunctim sed alterum quodcunque placeret premianti. Aliter diceretur: quod condignitas gratie vel habentis gratiam ad vitam eternam non est ex natura gratie vel ex vi talis habitus. Alioquin deus non posset non beatificare decedentem in gratia nec damnare aliquem cum gratia: quod falsum est sed talis condignitas est ex statuto vel pacto et ordinatione diuina: cuius oppositum potest ordinare de potentia absoluta: vt. s. aliquis quantumcunque habens gratiam non esset dignus vita eterna. Potest ergo virtute diuina fieri quod aliquis habeat gratiam: et non sit dignus vita eterna: et si cum hoc habet culpam mortalem est dignus pena eterna. et ita non sequitur aliqua contradictio: vt videtur Similiter etiam sicut dictum fuit supra de circuncisione: manente quacunque deordinatione culpe deus posset remittere eam non imputando saltem ad penam: si hoc vocetur remittere: et ita in isto maneret culpa et non deordinaretur ad penam. et si haberet gratiam ordinaretur ad vitam. hec autem stant simul. s. ordinari ad vitam et non ordinari ad penam. quare et cetera. Aliter dicitur dato quod culpa et gratia non sunt formaliter opposita: non propter hoc tamen absolute loquendo sunt compossibilia in eodem subiecto. Sicut patet de duabus formis substantialibus disparatis: que licet non opponantur: tamen non compatiuntur se in eadem materia. Et secundum alios de duabus figuris in eodem quanto. Sed prima solutio videtur melior et magis ad rem.

¶ Ad secundum dicendum: quod nec sunt vna mutatio nec plures: sicut dictum est supra. Quando dicis: quod si plures essent et cetera. dico quod dato quod non sint plures: remissio tamen culpe potest esse sine infusione et econuerso nec est inconueniens: quomodocunque accipias: vt patuit ex predictis. de ordine tamen earum in sequenti articulo apparebit. ¶ Ad tertium argumentum dicitur vno modo quod licet sit vnus motus et vna mutatio a contrario in contrarium: secundum quod mutatio dicit aliquid commune ad motum: non tamen generatio et corruptio sunt vna mutatio sed due. Et ratio est. quia motus ille habet duos per se terminos positiuos. s. illa contraria et non sunt ibi plures termini. sed generatio et corruptio non sic habent terminos suos. Corruptio enim habet pro terminis suis formam priorem et negationem eius. sed generatio habet pro terminis suis formam posteriorem et negationem eius vel priuationem in materia et ita sunt ibi quatuor termini et due mutationes. Sic igitur assumptum est falsum et probatio non valet de motu. ¶ Secundo dicitur quod generatio et corruptio sunt due mutationes. Et quando dicitur de motu: quod vnica mutatione per motum abiicitur forma contraria: et inducitur alia contraria. dicitur quod in quolibet motu de contrario ad contrarium concurrunt due mutationes. quarum vna est deperditiua vnius contrarij. et alia est acquisitiua alterius contrarij. Et prima habet pro suis terminis contrarium: quod abiicitur et negationem eius. Secunda vero habet pro terminis contrarium quod inducitur et negationem vel priuationem eius: et quelibet istarum mutationum successiua est: et distinguitur vna essentialiter ab alia: in tantum quod virtute diuina prima posset fieri sine secunda: et etiam secunda sine prima: precipue secundum ponentes duo contraria posse simul stare. et etiam secundum hoc negantes qui ponerent quod vnum contrarium posset per motum induci et per motum et mutationem successiuam in aliquo: in quo non esset nec prefuisset aliquid de contrario. verum est tamen quod naturaliter loquendo in motu concurrunt ambe mutationes tales: nec potest aliter fieri a natura. Et secundum istos in hoc non differt motus a mutatione. quia motus sit aliqua vna simplex mutatio inter terminos contrarios: sed in hoc differt: quod licet sit inter terminos priuatiuos: est tamen mutatio successiua et non instantanea. Similiter etiam ad motum naturaliter concurrunt due mutationes: quarum

sunt duo termini positiui: terminus a quo prime ⁊ terminus ad quem secunde ⁊ sunt contrarij. Et sic dicitur motus fieri a contrario in contrarium s̄m duas mutatiões: quas includit: nō sic aūt mutatio puta generatio vel corruptio vel h̄mōi. Quicquid sit de hoc: semper tamen dicendum est ꝙ generatio vnius ⁊ corruptio vnius licet concōmitent̄ se: sunt due mutationes. Non tamē ꝑpter hoc concludēdū
3.2. solu. 3. argu.
est a simili: ꝙ remissio culpe ⁊ īfusio gratie sint due mutationes sicut dictū est supra. ¶ Contra secundā vero solutionē videt̄ vna difficultas: q2 quelibȝ illarū mutationū concurrētiū ad motū vel est instātanea vel successiua. si instātanea: nō possunt constituere nec cōcurrere intrinsece ad motū: qui est mutatio successiua. Si successiua: quelibet est vnᵘ motus ⁊ sic ad vnū motum cōcurrūt duo motus ⁊ alterius rationis: sicut ⁊ termini. Et hoc sub dubio relinquat̄: nisi ꝙ diceret̄: ꝙ in quolibet motu ⁊ processu totali a cōtrario in cōtrariū sunt duo motus partiales. ¶ Ad quartū de ordine ipsarū qui tāgitur in maiori videbit̄ in sequēti articulo. Quando dicit̄: ꝙ nō possunt habere ordinē. diceret̄ ꝙ imo. Quādo dicis ꝙ remissio nō potest esse prior. q2 tūc prius esset nō inimicus q̄ amicus. diceret̄: ꝙ nō est impossibile. q2 aliquis pōt esse alteri nec inimicus nec amicus etiā s̄m durationē. Et ita prius duratione nō inimicus q̄ amicus: licet de facto s̄m ordinationē diuinā ⁊ s̄m durationē q̄libet vel sit inimicus vel amicus: licet prius natura possit esse nō inimicus q̄ amicus. Similiter aliquo modo prius natura prioritate intētionis ⁊ ꝑfectionis pōt esse prius amicus q̄ nō inimicᵘ. Et sic etiā infusio gratie prior aliquo modo remissione culpe. Preterea argumētum supponit: ꝙ sint due mutatiões. quod tñ nō est verū licet nō sint vna. Nec eñ sūt vna nec due: sed sicut dictum est supra. Hec de secundo articulo principali.

remissio culpe an prior ifusione gr̄e vel econtra.

¶ Quātum ad tertium articulū

quid horū sit prius alio. An remissio culpe vł īfusio gratie. Dicit̄ vno modo ꝙ remissio culpe cū sit quasi dispositio ad infusionē gratie vt ad formā recipiendā: ꝙ remissio culpe se tenet quasi ex parte materie vel subiecti: sicut et dispositio materie ad formā. Et ideo sicut materia disposita ē prior vno modo ipsa forma. inq̄tum est causa eius receptiua ⁊ alio modo forma est prior materia inq̄tū est causa eiᵘ receptiua. ita remissio culpe. vno mō ē prior ⁊ infusio gratie. alio modo prior sicut forma prior est dispositione. Nec est inconueniens aliquid esse prius ⁊ posterius respectu eiusdē diuersimode seu s̄m diuersas rationes. sicut nō est impossibile aliq̄d esse causam ⁊ effectū respectu eiusdē. Cause enim
2. phisic. 5. metha.
alique sunt sibi inuicē cause in alio tñ genere cause vt patet scđo phisicorū ⁊ quinto metaphisice. Sed in isto modo dicēdi continētur aliqua falsa. q2 nec materia est causa forme nec ecōuerso nisi forte finalis aliquo modo sicut ꝑbaui in scđo in questione illa de cōposito duodecima distinctione. Similiter etiā falsum est: ꝙ aliqua sunt sibi inuicē mutuo cause: sicut alias ꝑbaui. vnde nec reputo verū illud dictum Aristotelis ita nude sicut accipit̄. De hoc vero ad propositum dicitur de remissione culpe ⁊ infusione gratie: potest dici aliter: sicut infra dicetur Nec fundatur istud dictum super dicta que sint vera: sicut iam est ostensum. ¶ Dicitur ergo aliter: ꝙ remissio ⁊ infusio possunt comparari ad agens puta ad deum remittentem ⁊ infundētem. vel ad subiectum seu peccatorem. Primo modo infusio est prior. quia prius deus infundit: q̄ remittat. immo per ipsam infusionem mediantē remittit. Alio modo remissio est prior: quia prius subiectum disponitur ⁊ impedimētum culpe tollitur q̄ gratia infundatur. Et ponitur exemplum de cauilla que debet expelli de foramine mediante alia que inducitur: ⁊ de forma que expellitur a materia superueniente alia. Contra hoc videtur posse argui. Primo sic eodem ordine passum recipit ab agente: quo ordine agens agit in ipsum. sed in ordine ad agens infusio est prior: vt dicis. ergo similiter comparando ad passum. Secundo sic. actioni correspondet passio ⁊ passio econuerso. sed infusio actio prior est q̄ remissio actio secundum te illo modo prioritatis: qui potest attendi inter ista: igitur infusio passio in passio est prior. Unde dico: ꝙ si remissio est dispositio ad infusionem: ꝙ sicut agens prius disponit: ita prius remittit. Et sicut passum prius disponitur: ita prius sibi peccatum remittitur. ¶ Dicitur tertio aliter: ꝙ sicut patet quinto metaphisice capitulo de priori: ⁊ nono metaphisice. Silr̄ aliqua sūt priora generatione ⁊ aliqua sunt priora perfectione: ⁊ iste prioritates cōmuniter econuerso se habēt licet aliquando vniformiter se habeant. Via enim generationis imperfectiora sunt priora naturaliter. sed ecōuerso via perfectionis perfectiora sunt priora. Primo dicitur ꝙ remissio vel expulsio culpe si esset aliquod ens reale vel in eo: cui remittitur culpa: ipsa esset prior naturaliter non dico duratione: q̄ infusio gratie: sed infusio gratie prior esset. Secundo modo tanq̄ aliquid perfectius ⁊ finaliter intentum ab agente: eo modo quo priora executione sunt imperfectiora: et posteriora sunt perfectiora. Et potest dici: ꝙ remissio licet nichil reale ponat in eo cui remittitur culpa tamen aliquo modo s̄m modum istuȝ est prior eo modo quo aliquid ponit saltem rationis circa illum cui remittit̄. vnde ⁊ infusio gratie prius intenditur licet sit posterior naturaliter via executionis: ⁊ prior via perfectionis. Et sicut dictum fuit de glosa in primo: ꝙ prius vult deus alicui gloriam: q̄ merita. prius dico intentione. sicut prius vult alicui finem. q̄ illud quod est ad finem. Et tamē merita priora sunt executione. ⁊ per merita vult ꝙ attingat finaliter ad gloriam. Similiter dicit vnus ꝙ secundum consequentiam remissio culpe potest dici prior: si tamen inter ea est aliqua consequentia. quia imperfectius est hic consequens q̄ antecedēs: sicut animal q̄ homo. ⁊ imperfectius est ipsum prius q̄ posterius: sicut remissio q̄ infusio. Infusio enim propinquior est fini vltimo: ⁊ ita perfectior est. Uerūtamen nō puto: ꝙ inter ista sit aliqua consequentia ex natura rei. Unde ad neutrum sequitur alterum. q2 vtrūq̄ sine alio potest esse. Hec de isto tertio articulo.

¶ Ad primum principale argumentū

ad argu. principa.

dico: ꝙ nō est simile de corruptione habitus vitiosi ⁊ generatione virtutis. ⁊ de remissione culpe ⁊ de infusione gratie: patet: quia ibi sunt quatuor termini: quorum duo sunt reales et positiui et alij priuatiui vel negatiui. hic autem non est sic:

⁊ ideo sunt ibi due mutationes reales. hic aūt nō. ¶ Ad scdm̄ de generatione ⁊ corruptiōe naturali similiter est dicēdum. ¶ Ad tertium de mutatione ad formam ⁊ dispositionem dico: ꝙ sunt due mutationes: quādo disopositio dicit aliquid reale positiuum aliud a forma de nouo inductum. hic autem nihil reale positiuum inducitur per remissionē: vt dictum est. Similiter nec remissio dispositio est nisi valde improprie: Non ponit enim circa remissum nisi ens rationis: nec est dispositio ad gratiam ex natura rei: sed tantum ex institutione diuina.

¶ Ad confirmationem de Augustino dico: ꝙ si aliquid concludit ꝙ peccati remissio ⁊ gratie infusio vel restitutio virtutis non sunt idem seu vna ⁊ eadem mutatio. sed non cōcludit ꝙ sint due mutationes. et ita nichil contra predicta sic ad istam questionem.

¶ Distinctionis. xvij.
Questio secunda.

Secundo quero.

Utrum necessarium sit ad salutem peccatori confiteri oīa peccata sua ꝓprio sacerdoti.

¶ Uidetur ꝙ non Primo sic ad delctionem peccati mortalis sufficit sola contritio interior: sicut habetur per scripturam ⁊ ꝑ sanctos frequēter: igiť nō est necessaria cōfessio ad salutē. Unde ⁊ ď Petro dicit Ambrosiꝰ

Ambro.

Lauāt eīn lachrime delictū: qđ voce pudor est confiteri. Et ibidē lachrymas lego. satisfactionē nō lego. nec etiā cōfessionē legimus de petro: quare ⁊c. ⁊ quacūqꝫ hora ingemuerit peccator ⁊c. dicitur in ezechie. ¶ Scdo sic: Sola precepta decalogi sufficiūt ad salutē obseruanda iuxta illud Mathei. Si vis ad vitā ingredi serua mādata. sed cōfiteri non est p̄ceptum decalogi nec cōtineť sub aliquo taliū preceptorū: quia p̄cepta decalogi obligabāt sub lege mosayca. nō autem sic tenebanť confiteri. ꝗ ⁊c.

Mатheꝰ

¶ Tertio sic. Nullus teneť ad impossibile. sed impossibile est adultū peccatorē confiteri. aliquādo sicut loquimur de cōfessione: puta si nondū sit baptisatus vel si sit mutus. Nec teneť ꝑ scriptū: qꝛ nō inueniť de hoc p̄ceptum. vel si sit barbarus sacerdoti nō potēs intelligi a sacerdote. nec teneť per interpretē. quia nō inueniť hoc expressum sub p̄cepto vľ si nō habet copiā sacerdotis sicut latro in patibulo nec teneť cōfiteri laico. vel si ꝓbabiliter p̄sumit aliquid ꝯtra caritatē euēturū ex ꝑte vel malicia sacerdotis vľ sui ex tali ꝯfessiōe: vľ ꝓbabiľr timet: ꝗ ⁊c.

¶ Contra adducunť multe auctoritates a magistro in lr̄a vna est Ambrosij nō potest quisqꝫ iustificari a pctō nisi ante fuerit pctm̄ confessus. Scda est Augustini. Nemo dicat sibi occulte ago penitētiam. nouit deus: qꝛ in corde ago. sequiť ꝗ sine causa dictū est q̄ solueritis in terra soluta erūt in celo: ⁊ sine causa claues date sunt verbū xp̄i frustramus. ⁊ sup psalmū nō absorbeat me ꝓfundū ⁊c. dicit puteus est ꝓfunditas iniquitatis: in quā si cecideris: nō claudet sup te os suum si tu non clauseris os tuuꝫ. Et multe auctoritates in canone de penitentia.

Ambro.

August.

¶ In ista q̄stione sic procedā.

¶ Primo inquirā quo iure vel p̄cepto teneať aliquis cōfiteri: ⁊ vtrū ex necessitate alicuius p̄cepti ¶ Scdo inquirā quid includit illud p̄ceptū de cōfessione ⁊ includebat a p̄ncipio: ⁊ ad quid artabat. ¶ Tertio q̄d est circa illud p̄ceptū postea vlteriꝰ explicatū vel explicitū. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum articulū p̄mitto ꝙ nō pōt inueniri aliquod ius vľ p̄ceptū: quo teneať aliquis confiteri homini nisi triplex: puta vel p̄ceptū legis nature vel iuris nature vel p̄ceptū positiuuꝫ legis diuine seu iuris diuini: vel p̄ceptū positiuū iuris ecclesiastici vel legis ecclesiastice. Illud est verū de iure nature: cuius veritas statim nota est intellectui bn̄ disposito ex terminis ipsis: ⁊ hoc tanqꝫ p̄ncipiū legis vel iuris nature. sicut in speculabilibus p̄ncipiū est qđ est notū ex terminis: siue qđ sequiť: ⁊ pōt deduci euidenter ex aliquo ꝑ se noto ex terminis. ⁊ hoc tanqꝫ cōclusio legis vel iuris nature. cōclusio dico practica: sicut ⁊ p̄ncipia legis cuiuslibet practica sunt. Et dico: ꝙ nichil aliud directe ⁊ ꝑ se est de lege vel iure nature nisi p̄ncipiū vel cōclusio talis sic demōstrata: vt dictū est. Extēdendo tn̄ ⁊ minus ꝓprie dꝛ aliquādo aliq̄d esse de iure nature: qđ nec est cōclusio nec p̄ncipiū: sed tn̄ consonū est: ⁊ notū est statim cōuenire legi nature. cuiusmodi sunt aliqua positiua posita p̄cipue ab actore nature. s. deo: qūo accipit gratiā ⁊ extēdit ius nature: qn̄ dicit: ꝙ illa sunt de lege nature nature: q̄ sunt a deo posita in scriptura veteris vel noui testamēti. ⁊ hoc verū est qꝫtum ad aliqua nō qꝫtum ad oīa: licet de oībus intellexerit gratianus cui nō oportet ī hoc adherere. ¶ De lege diuina positiua vel iure diuino positiuo prout distiguiť cōtra ius vel legē nature. sunt oīa illa: q̄ pro tp̄e legis tradite a deo ponunť in scriptura obseruāda: ⁊ nō sunt euidētia ī sua agibilitate ex terminis: nec euidēter demōstrabilia ex ipsis: nec euidēter eis cōsona. cuiusmodi fuerunt oīa mere cerimonialia in lege antiqua iudeorū: vel mosayca pro tp̄e illiꝰ legis obseruāda: ⁊ nostra cerimonialia pura q̄ continenť in lege euāgelica. vt ꝙ deꝰ sit collēdus in eucharistia vel īmolatione eius ⁊ huiusmodi: licet non repugnēt talia legi nature. Et ꝙ talia nō sint de lege nature: patet ex variabilitate ipsorꝫ non eīn necessario ꝑmanēt in omni lege: sicut illa q̄ sunt de lege vel iure nature. ¶ De lege autē vel iure positiuo ecclesiastico mere sunt illa q̄ papa vľ ecclesia statuit obseruāda vltra illa q̄ sunt de iure nature ⁊ vltra ius positiuū diuinū: qđ cōtineť in scriptura ꝓpter cōuersationē honestiorem in moribus ⁊ propter reuerētiam maiorem in suscipiendis et dispensandis sacramentis.

Qꝛ solum hō homini triplici iure ꝯfiteri teneť.

¶ His premissis dixerūt aliqui: ꝙ cōfessio fienda homini est de lege nature ⁊ ꝙ confitēdum esse homini: est conclusio sequens ex lege nature vel ex principijs summis. ¶ Quod ꝓbatur. hec ē nota naturaliter: ꝙ quilibet reus debet iudicari per alium. sed non potest iudicari per alium super peccato occulto saltē nisi accuseť a seipso. ꝗ debet seip̄m accusare alteri a quo iudiceť. Et si pctm̄ sit occultū ꝯsonū est iuri naturali: ꝙ accuset se in occulto ⁊ in secreto. igitur notum est ⁊ deductum ex lege nature confessionem secretam proprij peccati alteri esse faciēdam.

Quo iure teneať aliq̄s cōfiteri. 1. opinio.

Et non melius alicui q̃ sacerdoti: vt videtur. ¶ Hoc confirmatur: quia in lege nature statim requirebatur talis confessio a deo ƀm glosam super illud genesis. Adam vbi es vox (inquit) est increpantis ⁊ confessionem requirentis.

Ↄ.1.opi. ¶ **Sed ista** positio non est vera. Primo quia si confiteri esset de lege nature: eo modo quo accipimus in ꝓposito: sequeretur: ꝙ sub omni lege sic fuisset confitendum. sed hoc est falsum. nec inuenit̃ hoc in lege nature. nec in lege mosayca. Bene enim inueniũtur multe auctoritates in lege antiqua de confessione generali quam faciebant sacerdotes deo ꝓ se ⁊ pro populo sicut ⁊ Daniel ⁊ multi alij sancti dicentes peccauimus. ⁊c̃. Vel de confessione delicti ꝓprij publici in non obseruatione legalium. vel de confessione facta deo super peccatis ꝓprijs: quando recognoscebant coram deo ꝓprium peccatum: ⁊ petebãt veniã super eo. vel de cõfessione ⁊ laude diuini nominis sed nulla inuenitur auctoritas exp̃ssa de confessione: sicut accipimus: nec vnq̃ habuit ibi locum. ¶ Secũdo quia nõ est notuꝫ de lege nature: ꝙ vnꝰ homo sit iudex alterius super peccato occulto ⁊ secreto. homo em̃ nõ habet iudicare nisi ea q̃ patent deus autem intuetur cor. Sed magis notum est: ꝙ vnusquisq̃ sit iudex ꝓprij peccati occulti: ⁊ vindicet ip̃m: q̃ aliquis homo alius. Et magis videretur sibi cõmisisse hoc deus q̃ alteri. vt sicut deordinauit seip̃m in peccando: ita tanq̃ minister legis vel iudicis superioris iudicet seip̃m ⁊ puniat et reordinet. Et ita consequenter non est notum nec deducibile ex lege nature: ꝙ alteri modo p̃dicto sit confitendum. ¶ Dico igitur ꝙ cõfiteri illo modo quo accipimus in ꝓposito: non est de lege nature.

Ad rõnẽ 1.opinio. ¶ Ad rationem dico ꝙ notum est de lege nature: vel saltem valde consonum naturaliter notum: ꝙ reus est iudicãdus ab aliquo. ⁊ hoc ab aliquo alio quia nullum delictum relinquendum est impunitũ in vniuerso si in ip̃o est aliquis rector summꝰ ⁊ iustus. quod licet demonstrari non possit: tamen magis consonum est naturaliter notis: q̃ oppositum. sed de alio q̃ de deo ꝙ per ip̃m sit reus iudicãdus de peccato occulto: non est notum ratione naturali nec demonstrabile ex naturaliter notis: nec statim notum esse consonum talibus. Cum dicis vltra: ꝙ non potest iudicari nisi accuset seip̃m. dico ꝙ non oportet: ꝙ seip̃m accuset deo: vt possit ab eo iudicari. q᷑ deus nouit omnia peccata anteq̃ fiant. Et dato ꝙ oporteat se accusare: nõ ꝯcluditur per omnia ista nisi ꝙ deo est confitendum. Et hoc concedo esse ꝯsonum legi nature sicut fecerũt iusti penitentes in omni lege confitentes deo peccatũ suũ non vt sciret: sed vt remitteret: scientes quidẽ sine tali remissione deum tanq̃ iudicem iustum vindicaturum de illo peccato. Sed ex hoc non concluditur cõfessio fienda homini: qui sit iudex peccati occulti: sicut patꝫ. Non est em̃ hoc naturaliter notuꝫ nec demonstratum nec statim notũ esse ꝯsonum legi nature: ꝙ homo sic sit iudex alterius: vel debeat esse q᷑ nullus homo potest esse iudex peccati hoĩs nisi vt minister summi iudicis. hoc autem magis videretur cõmissum vnicuiq̃ de peccato ꝓprio: sicut superius dicebatur. Si dicas ꝙ homo est iudex alterius hominis in republica. dico ꝙ verum est de illis que possunt sibi innotescere in illo iudicio cuiusmodi sunt publica ¶ Ad auctoritateꝫ dico: ꝙ deus non requirebat confessionem ade homini fiẽdam sed sibi. s. deo: q; nõ vt sciret: q᷑ bene sciebat peccatum ade: sed vt adam penitere ⁊ pctm̃ suum confitendo seip̃m humiliaret: ⁊ veniam impetraret. Ad auc. p.1.opi.

2.opinio ¶ **Alij dixerũt** ꝙ confessio est tãtum de iure positiuo ecclesiastico vel papali: ⁊ non de iure nature: nec de iure diuino positiuo. Et hanc opinionem tenet glosator de penitentia distinctione quinta in principio: vbi prius diuersas opiniones recitãs de penitẽtia subdit: melius dicitur eam institutam a quadam vniuersali ecclesie traditiõe: potius q̃ ex noui vel veteris testamenti auctoritate. ¶ Et ad hoc innuit vnum argumẽtum. quia confessio nõ est necessaria apud grecos. Vnde nec habent cõsuetudinem cõfitendi. esset tamẽ necessaria si esset instituta noui testamenti auctoritate: vel si esset de iure diuino.

Ↄ.2.opi. ¶ **Sed ista** positio nõ videtur vera. Priõ quia non inuenitur p̃ceptum ecclesiasticum de confessione in canone alibi: nisi in illo capitulo: omnis vtriusq̃ sexus: extra de penitẽcijs ⁊ remissionibus: quod fuit positum ab Innocentio tertio in consilio lateranẽsi: sed ante illud tẽpus maximis temporibus decesserũt doctores ecclesie. sicut Augustinus ⁊ alij qui p̃dicauerunt cõfessionem esse necessariam ⁊ habebatur consuetudo cõfitẽdi tanq̃ necessaria in ecclesia: patet in libro Augusti. de vera ⁊ falsa penitẽtia ⁊ i alijs multis. quare ⁊c̃. ¶ Secũdo q᷑ nõ videtur probabile: ꝙ ecclesia tam arduum ⁊ tam graue preceptum imposuisset hominibus: nisi aliũde habuisset. ¶ Tertio q᷑ si hec opinio esset vera: sequeretur ꝙ papa non teneretur cõfiteri. nõ em̃ obligaretur ad illud positiuum ius vel preceptum p̃decessoris sui. quia non habet imperium par imparem. ¶ Quarto q᷑ infideles non tenerẽtur ad preceptuꝫ de confessione. q᷑ super eos papa non habet potestatem precipiendi. secũdũ aposto. prime ad chorinthios scdo. quid mihi est de his qui foris sunt iudicare. quare ⁊c̃. ¶ Ad motiuum vero illius glosatoris de grecis non videtur valere nam apud grecos est necessarius baptismus fluminis tanq̃ tabula p̃ia post naufragium: ⁊ similiter vt videtur penitẽtia tanq̃ tabula secũda ⁊ per cõsequẽs ex p̃cepto diuino nõ humano positiuo soluꝫ vt videtur. nec est notum ꝙ non confiteant̃. nec hoc imponitur eis ab aliquo doctore sicut alie abusiones eorum: cum tamẽ ista esset abusio valde magna ⁊ nõ minor q̃ alique alie que imponunt̃ eis: ⁊ esset notabilior discordia eorũ in hoc ab ecclesia romana: q̃ conficiẽdo in fermentato vel vti forma illa baptismi baptisetur seruus xp̃i. de quibus non tacent latini ꝙ si omnino affirmetur esse verum ꝙ greci non cõfitent̃: adhuc non est argumentum sufficiens. potest em̃ dici: ꝙ multas consuetudines ⁊ necessarias dimiserunt: postq̃ ab ecclesia recesserunt. ⁊ similiter istam omittere potuerunt. Ad moti uũ.2.opi nionis.

3.opi. ¶ **Dicunt alij** ꝙ confiteri peccata sua homini sacerdoti ẽ de iure diuino positiuo non tantum ecclesiastico. ⁊ est preceptum diuinum positiuum euangelicum implicitum in illo dicto Johãn. xx. Accipite spiritũ sanctum quorum remiseritis peccata remittunt̃ eis: ⁊ quorum retinueritis retenta sunt. ¶ Quod deꝫ Johã. xx

mmmm v.

declaratur sic. Nam in isto verbo data fuit potestas apostolis: ac per hoc sacerdotibus ipsis remittēdi peccata: ⁊ retinēdi: non ꝑncipaliter sed ministerialiter ⁊ arbitrarie in foro cōscientie vel penitentie. Primum em̄ est ꝓprium dei. sed nō possunt arbitrari nec iudicare arbitrarie in causa ignota. ⁊ per cōsequens oportet ꝙ causa peccatoris vel peccatoris manifestetur. sed hec manifestatio est confessio igitur ex collatione potestatis clauium facta sacerdotibus per verbum illud arbitrandi vel iudicandi in causa peccati obligantur peccatores ad accusandum se eis tanq̄ arbitris: et ita ex precepto diuino tenētur aliquādo confiteri. Alioquin frustra cōferrentur claues ⁊ frustraretur verbum christi: sicut videtur dicere Augustin⁹ in auctoritate allegata superius. de ipō ad oppositum in ꝑncipio questionis. ¶ Et confirmatur arguendo sic. nulli imponitur vel cōmittitur potestas iudiciaria vel arbitraria: nisi alicui imponatur necessitas submittendi se illi. quia nullus est iudex alicuius: ī cuius voluntate vel potestate est iudicare ab illo iudice vel nō iudicari. Tunc em̄ ille nullam auctoritatem iudicandi haberet: nec teneretur iudicat⁹ parere illi iuri vel iudicio iudicātis ⁊ ita ad nihil ille haberet auctoritatem iudicādi. sed sacerdotib⁹ in illo verbo committitur auctoritas iudicandi scd̄m omnes. ergo ex illo verbo imponitur peccatorib⁹ necessitas aliquādo confitēdi ⁊ accusandi se sacerdotibus ⁊ in ratione precepti. ¶ Tertio sic. quilibet tenetur ex ꝑcepto diuino recuperare gratiam perditam per peccatum. ⁊ hoc per remediū ad hoc institutum: ⁊ qua ratione instituitur a deo remediū precipitur vt per remedium institutum recuperēt gratiam. Et est exemplū. Nam eodem verbo quo dictum est apostolis: euntes baptizate omnes gentes. ⁊c. obligati sunt omnes ad baptismum: vt habeant primam gratiam: de lege cōmuni dico. s3 in illo verbo accipite spiritum sanctum. ⁊c. instituta est absolutio penitentialis a sacerdotibus facta in remedium recuperādi gratiam perditam per peccatum actuale mortale. que absolutio fieri non potest sine confessione: per quam habet sacerdos noticiam de causa rei: ⁊ instituitur ibi penitentia tanq̄ secūda tabula post naufragium: igitur eodem verbo obligantur peccatores ⁊ ꝑceptorie ad cōfessionem faciendam. ¶ Si dicatur ꝙ alia via recuperā-
obiectio. di gratiam est possibilis q̄ per cōfessionē: licet suscipere sacramētum etiam sit vna via recuperandi ⁊ ideo nō videtur: ꝙ aliquis peccator necessitetur vel arcetur ad aliquam istarum: sed potest recuperare gratiam vel per contritionem sine sacramēto vel huiusmodi aliquam viam: vel per susceptione3 sacramēti. Contra hoc q2 licet sit alia via recuperandi: ista tamen est facilior ⁊ certior. q2 difficile ē habere tantam displicētiam vel aliquam actione3 ita perfectam que sine sacramēto sufficeret per modum meriti de congruo ad deletionem pcti. Similiter etiā est certior: ⁊ potest aliquis esse magis certus: ꝙ non ponat obicem sacramento sed cum displicentia pcti intēdat suscipere quod intēdit ecclesia: q̄ habeat interiorem ꝯtritione3 sufficiētem ad iustificationem. Ubi autem est via facilior ⁊ certior in potestate hominis ad gratiam recipiendā: vel recuperandam: ad illam homo rationabiliter obligatur. sicut pat3 etiam de baptismo fluminis licet per alium modū puta p baptismum flaminis vel sanguinis possit haberi ꝑma gratia: tamē ponitur primus baptismus sub precepto tanq̄ via facilior ⁊ certior ⁊ magis expediēs cōmunitati. Et sic in ꝓposito de penitētia vt videtur. q2 exponēs se alteri vie difficiliori: ⁊ incertiori exponeret se periculo: sicut ꝓbabiliter videretur.

¶ **Quarti dicunt** ꝙ predicta non cōgunt confessionem esse de ꝑcepto diuino ex illo verbo. Accipite spiritum sanctum. ⁊c. 4. opi.
Licet em̄ data sit apostolis ⁊ sacerdotibus potestas iudicādi ⁊ cognoscendi de cā pctōris ⁊ instituta sit absolutio penitētialis in verbo illo Accipite. ⁊c. nō tamē ex illo verbo preceptum est pctōribus: ꝙ sacedotibus se submittant: ꝙ ipsis cōfiteantur. q2 diceret: ꝙ sacramentum et potestas clauium super pctōrem instituta sunt ibi tanq̄ vtilia ⁊ bona: non tamen tanq̄ necessaria sicut etiam sacramentum matrimonij institutum est a deo tanq̄ vtile efficax ⁊ bonum: sed nō tanq̄ necessarium. tunc omnes ex ꝑcepto obligarentur ad matrimoniū quod est falsum. diceret ergo ꝙ volētibus se subdere ⁊ sacerdotibus confiteri sacramētum penitētie est bonum ⁊ efficax: ⁊ non tamen ex illo verbo est necessarium: nec cadit ꝯfessio sub precepto. ⁊ sacerdotes bene habent ptātem arbitrādi vel iudicandi: si pctōres se submittant: quod nō habent illi: qui nō sunt sacerdotes: q̄tūcunq̄ peccatores se submittant. sed nō est necessarium ex hoc: ꝙ peccatores se debeant submittere: dato ꝙ sacerdotes sint iudices arbitrarij. Patet p exemplum si papa qui nulli determinato sacerdoti subiectus est: quin libere possit confiteri cuiuscūq̄ sacerdotī licet cuilibet sacerdoti date sint claues. Pat3 etiā in alio exemplo. si sint plures curati vel sacerdotes alicuius persone: ⁊ quilibet in solidum: licet quilib3 habebat potestatem super eum: ⁊ sit iudex suus: potest tamen se non subicere vni illorum ad confitendum sed alteri tantum. Similiter vltimum de via faciliori nō cōcludit: ꝙ ex illo verbo cadat hoc sub precepto: licet satis ꝓbabiliter concludat: ꝙ rōnabile fuit ponere confessione3 sub diuino precepto Nec est efficax ratio de baptismo: qui fuit positus sub precepto in illo verbo euntes baptisate. ⁊c. Nam sequitur qui crediderit ⁊ baptisatus fuerit saluus erit: qui vero non crediderit: nec per consequens baptizatus fuerit: condēnabitur. Similiter etiam baptisinus tunc nō fuit institutus sed alias sicut dictum est supra. Sed sic non dicitur in ꝓposito. bene enim dicitur quorum remiseritis peccata: remittuntur eis: ⁊ quorum retinueritis retenta sunt: sed non dicitur quorum nō remiseritis: nō remittentur: ⁊ quorum non retinueritis: non retinebuntur. ⁊ ita videretur relinqui in ptāte pctōris quantum est ex illo verbo: ꝙ se submittat vel non submittat sacerdoti in confessione: nec ex illo verbo cadit confessio sub precepto. ¶ Dicunt ergo: Summatio. 4. opinio.
ꝙ sub precepto diuino cadit ꝯfessio fienda aliquādo a peccatore post baptismum sacerdoti. s3 istud preceptum non est expressum in scriptura nec pōt efficaciter trahi ab aliquo verbo scripture: sed tamen creditur fuisse traditum apostolis a christo: q̄ etiam istud preceptum publicarunt: ⁊ ecclesie obseruandum reliquerunt: sicut ⁊ de alijs multis: que tenet ecclesia ex traditione apostolorum que ⁊ tamē

Johan. in canone scripture non exprimũtur. Juxta illud
Jo. multa quidem ꝛ alia fecit Jesus: que non sunt
scripta in libro hoc. vnde ecclesia tenet multa per
apostolos ꝓmulgata oretenus sine scriptura. Et
habetur extra de celebratione missarum cum mar
the. ¶ Nec est putandum: ꝙ apostolus Jacobus
illud instituerit vel promulgauerit in epistola sua.
quando dicit confitemini alterutrum pctã vestra.
Jacob9 aposto. Primo patz ꝙ preceptum de confitendo non de=
dit qꝛ auctoritatem non habuit obligandi totã ec=
clesiam cum esset episcopus Hierosolimitanus: ni
si diceretur. illam ecclesiam hierosolimitanã a pñ=
cipio vel in pncipio fuisse principalem inter omes
alias ꝛ per ꝯsequẽs episcopum eius principalem
patriarcham: ꝛ caput totius ecclesie: quod nõ con
cederent romani: nec est verum. Similiter etiã nõ
publicauit preceptum de confitẽdo in illo verbo:
non enim seruauit modum loquẽdi: quẽ habuerũt
apostoli publicando precepta vt pateret ꝙ non au
Paulus ctoritate sua precipiebãt: sed p̃ceptum domini pu
blicabant. Patet in pluribus locis de paulo pre=
cipio inquit non ego: sed dñs. Quãdo autem vult
facere ꝓpriam persuasionem dicit. Dico ego non
dominus. alioquin em̃ non posset ꝯstare ecclesie: ꝙ
ipe vt preco publicaret preceptum: nisi ex modo lo
quendi ppenderetur. Sic aũt non facit Jacobus
ibidem sed quasi ꝓpriam ꝑsuasionem faciens loq=
tur. Confitemini alterutrum pctã vestra. Nec po
nit ibi p̃ceptum de confitendo. quod ptz ex modo
loquẽdi eo enim ꝙ dicit. Confitemini alterutruꝫ
non plus dicit ꝯfitendum esse sacerdoti: q̃ꝫ alteri.
Similiter ex eo quod sequitur. Et orate ꝓ inuicẽ
non posuit illud sub p̃cepto. sed per pmum inducẽ
bat populum ad humilitatem cõfitendi mutuo se
1. Jo. 1. esse peccatores. iuxta illud pme. Jo. primo. Si di=
xerimus: qꝛ peccatum non habemus: ipi nos sedu=
cimus. Similiter p ꝯsequens inducebat ad mutuã
charitatem in actus deuotionis ꝛ orationis quaꝫ
debemus facere ꝓ inuicem ad consequẽdum fineꝫ
salutis. Ultimo dicitur ꝙ ꝯfessio cum hoc ꝙ est de
iure diuino positiuo apostolis tradito a Christo ꝛ
ꝛ ab ipis ꝓmulgato oretenus sine scriptura autẽ=
tica est: etiam de iure ecclesiastico extra de penitẽ
tijs ꝛ remissionibus Omnis vtriusq3 sexus. Nisi ꝙ
forte diceretur: ꝙ magis datum est ibi p̃ceptũ de
modificatione ꝯfessionis q̃ꝫ de ꝯfessione. Et iste
quartus modus dicendi potest ꝓbabiliter sustine
ri. Hec de pmo articulo principali.

qd includat p̃ce. diuinũ d ꝯfitẽdo. ¶ Quãtum ad secundum ar
ticulum videlicet quid includit illud p̃ceptum di=
uinum de ꝯfitendo. Dico ꝙ includit quis teneat
confiteri ꝛ quid ꝛ cui ꝛ quãdo ꝛ quomodo. Quis
primo qꝛ adult9 peccator pctõ mortali: quod icur=
rit post baptismum: Adultus dico habẽs vsuꝫ ra=
tionis ꝛ cognoscẽs vel potens cognoscere peccatũ
quod incurrit. Per quem adultum non intelligit:
ꝙ sit tante etatis p̃cise. sed ꝙ habebat sufficienteꝫ
etatem cognoscendi iustum ꝛ institutum fm legẽ
vel ꝯtra legem dei. quia malicia in multis supplet
etatem. Et non solum in malis secundũ verba cõ
Agnes. munia: quibus dicuntur tales doli capaces: verũ=
etiam in bonis extra illud dictum beate Agnetis:
fides nõ i annis sed in sensibus inuenitur. Et de9
omnipotẽs mentes magis ꝓprobat: q̃ꝫ etates. Et

hoc potest ppendi breuiter quando aliquis instru
ctus vel ordiate interrogatus pcipit distincte qd
iustum vel iniustum in lege diuina ꝛ ad ordinatas
interrogationes ordinate respondet. ¶ Secundo
continet istud p̃ceptum: quid debet aliquis confi= qd ds qs
teri. quia dico: ꝙ pctm̃ mortale. ꝛ omne de quo ha ꝯfiteri.
betur memoria. Et hoc pmissa inquisitione diligẽ
ti secundum possibilitatem fragilitatis humane.
Et intelligo quantam inqsitionem aliquis posset
apponere circa aliquid multum arduum quod sibi
multum esset cordi. Et omnia illa pctã ad memo=
riam reducta debet cõfiteri eidem sacerdoti: sic ꝙ
nullum eorum scienter omittat dicendum alteri di
midiando vel diuidẽdo confessionem. qꝛ secũdum
Augustinum de vera ꝛ falsa penitentia: ꝛ ponitur
distinctione decima. quedam vni celãt: ꝛ alteri ma
nifestandum ꝯseruãt. quod est se laudare: ꝛ ad ypo
crisim tendere ꝛ sep̃ venia carere: ad quam credũt
per frustra peruenire. Nec solum peccata sunt confi
tenda verum etiam circũstantie trahentes ad aliã
speciem pctĩ. vel speciali ꝓhibitione prohibite: vt
circũstẽtia sacrilegij in furto: vel adulterij cogno=
scendo non suam ꝛ huiusmodi. Et frequentia etiã
quia ponit multitudinem peccatorum. Alique au
tem alie sunt circũstantie: que licet aggrauent pec
catum: nõ tamẽ eo modo: quo predicte. de quibus
non est ita certum: si eas oportet confiteri: tamẽ tu
tum est ꝛ vtile eas confiteri. de alijs autem que ni=
hil pertineant ad rem. fatuum est ꝛ superfluũ con=
fiteri. vt ꝙ iste peccauit cum vna: que vocabatur
bertha ꝛ alia que vocabatur martina. Ad confes=
sionem vero nullius peccati venialis tenetur quis
ex p̃cepto diuino. Nam in peccato veniali nõ con
sistit naufragium. penitẽtia autem est secũda tabu
la post naufragium. ideo ꝛc. ¶ Tertio continet
hoc preceptum cui debet peccator confiteri. quia Cui ds
sacerdoti. Et non cuicunq3: sed magis apparebit pctor cõ
inferius quia sententia lata a nõ suo iudice ẽ nul= fiteri.
la. Solum enim talis sacerdos habet ptãtem ligã
di ꝛ soluendi in ecclesia. Ex quo patz ꝙ nullus te=
netur confiteri laico. nec confessio sibi facta est sa=
cramẽtalis: licet possit esse materia verecũdie ꝛ cõ
fusionis punitiue peccati. sed quia accusatio in ta
li foro fit ad hoc: vt sequatur sentẽtia: ꝛ nec laicus
nec aliquis nõ sacerdos autoritatem habet senten
tiandi: ex nullo precepto tenetur quis ad confiten
dum laico. Et vtilius forte esset nõ confiteri laico
si posset confitens equalem verecundiam p seipm
habere recogitãdo peccata sua. Jmmo forte dice=
ceret quis: ꝙ necessarium est non cõfiteri laico. qꝛ
nulli licet seipm diffammare nec ꝓdere pctm̃ suuꝫ
occultum precipue alicui qui nõ ꝑsumitur celator
secreti: nec ꝑsumit. melius consulere pctõri q̃ꝫ pec
cator sibiipi. Et dato adhuc ꝙ sciret melius con=
sulere: non deberet sibi ꝓdi. quia posset requiri cõ
silium ponendo casum in vniuersali de aliquo sine
reuelatione pctĩ sui. Quid igitur de maleficis dã
natis confitẽtibus laicis. Dicitur ꝙ simplicitas
excusat eos ne peccẽt in hoc. ꝛ humilitas eorum ẽ
eis meritoria: ꝓ quanto volunt sacramẽtum peni=
tentie supplere sicut possunt. Sed de viro sciente ꝛ
discreto: qui bene nosset: ad quid est confessio insti
tuta: nec necessarium esset nec vtile forte imo peri
culosum sic laicis ꝯfiteri nisi ꝓpter maiorem vere= qñ ds qs
cundiam. ¶ Quarto continet illud p̃ceptum: qñ ꝯfiteri.

debet quis confiteri. quia quãdocũqꝫ est in periculo mortis. Quilibet enim quãdo iminet iudicium damnationis vel misericordie: debet se ad misericordiam preparare: q̄ꝫtum potest. Istud autem nõ tantum est in infirmitate mortis: sed quãdo aggreditur actus arduos: ĩ quibus verisimile ē: ꝙ mors immineat: sicut ĩ bello mortali vel naufragio ⁊ huiusmodi. tũc eñ p̄cepto diuino tenetur confiteri si habet peccatum mortale de quo nõ fuerit confessus. Et quando vult exercere actus aliquos speciales reuerẽtie vt quãdo vult cõmunicare ⁊ huiusmodi. quia de similibus simile est iudicium. ¶ Quinto ⁊ vltimo ꝯtinet p̄ceptum illud: quomodo debet confiteri quis cum displicentia peccati: quod ĩcurrit vel p̄cedente vel in existente. Et cum ꝓposito abstinẽdi: vel saltem hĩtuali vel quasi virtuali abstinendi vel saltem cũ non ꝓposito recidiuandi: ⁊ obediendi ecclesie in satisfaciẽdo ⁊ explendo sibi satisfactionem iniũctam a sacerdote: ⁊ ab ip̄o voluntarie receptam. Nõ ꝙ oporteat eum recipere aliquã vel velle recipere: sed potest nõ recipere aliquaꝫ: ⁊ expectare satisfactionem soluẽdam in purgatorio ⁊ nõ ꝓpter hoc minus sacerdos debet eũ absoluere sicut dicit vnus doctor: sed si aliquam recipit vel ĩtendit a sacerdote recipere: debet ꝓponere ipsam adimplere obediẽdo sacerdoti iniungenti. ¶ Sed istud videtur dubium. quia nõ minus tenetur obedire sacerdoti in recipiendo q̄ꝫ in explẽdo receptũ vt videtur. Et ita nõ solum tenetur adimplere receptam: verũetiam tenetur recipere rationabiliter iniunctam saltem aliquam leuem: Alioquin videtur posse p̄sumi cõtra eum: ꝙ est fictus. Nescio q̄d est certum de hoc: ⁊ ideo sub dubio reliquatur. diceretur tamẽ ꝙ sicut sacedos potest iniungere penitentiam minorem: si peccator nolit recipere maiorem peccato suo correspõdẽtem: ita põt nullã iniungere: si peccator nullam velit recipere sed velit vsqꝫ ad pugatorium expectare. Nec ꝓpter hoc minus debet absoluere: p̄sumendo ꝙ sit fictus ⁊ ĩmemor sue salutis in tali foro conscientie in quo confitetur. debet tamẽ sibi insinuare: ꝙ grauior pena ab ip̄o in purgatorio exquiretur. Hec de secundo articulo principali.

Q̄uõ dꝫ qs ꝯfiteri.

¶ Quantum ad tertium articulum

in quibus specificatum fuerit hoc p̄ceptũ ab ecclesia. dico ꝙ non q̄ꝫtum ad omnia p̄dicta sed q̄ꝫtum ad aliqua. dicitur enim in illa decretali: oĩs vtriusqꝫ sexus vbi inuenitur specificatio huius p̄cepti specialiter: ꝙ omnis vtriusqꝫ sexus cũ ad annos discretionis ꝑuenerit. Et habẽti iurisditionẽ super confitentem sicut nõ est hic aliqua specificatio q̄ꝫtum ad quis debet confiteri. q᷑ hoc eodẽ modo intelligitur: sicut superius expositũ est de adulto vel adulta. ¶ Secũdo dicitur ibi ꝙ teneatur cõfiteri omnia pctã sua. Et dicũt aliqui: ꝙ est aliqua specificatio q̄ꝫtum ad illa: de quibus est ꝯfitendum quia licet quãdo quis habet mortalia confitenda: nõ teneatur ꝯfiteri venialia ex vi diuini p̄cepti: immo nec venialia simpliciter teneatur ꝯfiteri: tamẽ ex vi huius p̄cepti ecclesiastici: si non habet nisi sola venialia tenetur illa ꝯfiteri quia dicitur in p̄cepto: ꝙ omnia pctã sua: sed si habet mortalia. tenetᷣ precise illa ꝯfiteri ⁊ non venialia nisi de congruo. ¶ Sed istud nihil est dictu q᷑ cum in illo capitulo dicitur: omnis vtriusqꝫ sex⁹ omnia peccata sua: aut fit ibi distributio ꝓ pctĩs venialibus: aut non. si sic ergo habens mortalia tenetur ad confessionem venialium: sicut habens sola venialia. si non igitur in nullo casu virtute huius p̄cepti tenetur ad ꝯfessionem venialium. Et est ꝯtradictio plana in dictis ponẽdo eundem intellectum istorum verborum et vnum non obligari ad ꝯfessionem venialium puta habẽtem peccata mortalia ⁊ alium obligari. scilꝫ non habẽtem mortalia sed sola venialia. ¶ Secũdo quia sequeretur: ꝙ aliquis ꝑ hoc ꝙ incurreret pctm̃ mortale: absolueretur a p̄cepto ꝯfitendi venialia. quia si nõ habet nisi sola venialia: tenetur ad confessionem illorum. si incurrit mortale ꝯfitendũ iam non tenetur ad ꝯfessionem venialium. hoc autem est absurdum. ¶ Tertio q᷑ ecclesia non specificauit preceptũ de penitẽtia vel cõfessione: nisi in q̄ꝫtum vtitur ip̄a penitẽtia vt secunda tabula post naufragium: quod quidem naufragium non est in venialibus. ergo nulli p̄cepit confiteri de venialibus in quocũqꝫ casu. nec aliquis tenetur necessario conteri de venialibus in quocũqꝫ casu ĩmo ĩ actuali voluntate pctĩ venialis vel in actu venialis moriens saluabitur. vapulabit tamen. ⁊ multominus tenetur de eis necessario confiteri. q᷑ nec alteri. vñ in hoc dico: ꝙ ecclesia non specificauit p̄ceptum. ⁊ fuisset valde durum p̄ceptum de cõfitendo omnia venialia. Sed alio modo delẽtur frequẽter venialia nõ cogitando etiam de ip̄is: vt per motum feruentis charitatis in deum. vnde dico: ꝙ talis qui haberet sola venialia: posset se rep̄sentare ⁊ dicere sacerdoti: domine nõ habeo ꝯsciẽtiam pctĩ mortalis: date mihi eucharistiam sine ꝯfessione. ⁊ ille deberet sibi dare. ⁊ in hoc sufficiẽter agnosceret vultum pectoris sui: q̄ꝫtum ad ip̄m ⁊ ad pect⁹ suuꝫ de necessitate ꝑtineret ⁊ deberet sibi sacerdos credere in tali foro nec deberet p̄sumere ip̄m esse ĩmemorẽ salutis sue: sicut habetur extra de officio ordinariȷ̃ significauit ⁊c̄. ꝑ simile. q᷑ dicitur ibi: ꝙ ꝯfitẽti penitentialiter ꝑ omnia est credẽdum. quia nõ est verisimile: ꝙ sit ĩmemor salutis sue. sic dico etiam de isto volẽte recipere eucharistiam sine ꝯfessione dicente se nõ habere nisi venialia. Unde dico: ꝙ per illud verbum. Omnia pctã sua: in nullo specificatᷣ p̄ceptum: ⁊ intelligendum est solum de mortalib⁹. ¶ Tertio dicitur ibi ꝓprio sacerdoti. vbi videtur aliquibus fieri specificatio q̄ꝫtum ad illum: cui est confitendum. Et p̄t dici ꝙ specificatum est q̄ꝫtum ad hoc forte: ꝙ in p̄mitiua ecclesia quãdo apostoli ⁊ discipuli discurrebãt hinc ⁊ inde p̄dicando verbum dei: nõ erant dyoceses ⁊ parrochie distincte sicut modo. sed nũc erat iste sacerdos huius gentis per quam trãsibat. nũc alteri⁹ ad quam ibat ⁊ nunc vnus erat hic sacerdos: nũc alius. ⁊ tũc licebat cuicũqꝫ confiteri. quilibet eñ habebat iurisditionem suꝑ quẽlibet penitentem ⁊ ordinariam forte ⁊ q̄ꝫtũ ad hoc erat ꝓprius sacerdos quoquomodo: ⁊ non erant ꝓprĳ sacerdotes sicut mõ. Sũt eñ parrochie ⁊ dyoceses distincte. ⁊ sic ꝓprĳs sacerdotibus ē cõfitendum. nec quilibet habꝫ ꝑtãtem alium quẽlibꝫ absoluẽdi. ¶ Est tamẽ aduertẽdum: ꝙ ꝓpri⁹ sacerdos alicuius multipliciter dicitur. vno modo dicitur ꝓprius sacerdos ille. qui est ordinarius ⁊ sic ꝓprius sacerdos dicitur quilibꝫ habẽs iurisditionẽ suꝑ alium ordinariam. Et sic tam papa q̄ꝫ episco-

Que ꝯtinẽtur ĩ dicto precepto vltra iã dicta.

ꝙ q̄libet dꝫ ꝯfiteri oĩa peccata sua.

ꝯtra p̄dictos ponẽtes specificationem. ⁊c̄.

Specificatio q̄ꝫtũ ad illũ cui est cõfitẽdum.

quot modis ꝓpri⁹ sacerdos alicuius dicitur.

pus q̄ sacerdos parrochialis potest dici sacerdos
proprius alicuius. Et sic cōmissarij non sunt ꝓprij
sacerdotes. Alio modo dicitur ꝓprius sacerdos in
ter ordinarios ille qui habet ꝓximam ⁊ imediatā
⁊ inferiorem iurisditionem sup aliquē vel aliquos
Et hoc modo sacerdos parrochialis dicitur sacer
dos ꝓprius ⁊ nō papa vel episcopus. Tertio mo=
do potest dici sacerdos ꝓprius alicui ⁊ magis secū
dum ꝓprietatem vocabuli: qui est sacerdos istius ⁊
nullus alius. ita ꝙ ipe solus est sacerdos illius.
Quarto modo potest dici ꝓprius alicui. quia est sa
cerdos eius ⁊ nullius alteri⁹. Et hoc modo posset
dici ꝓprius: qui solus eēt solius. Et includit vtrū
ꝙ modum ṗdictum q̄tum ad quid. Ultimo modo
potest dici sacerdos ꝓprius quilibet sacerdos ha
bens iurisditionem super istum peccatorē siue or=
dinariam siue cōmissariam a quocūꝙ potente com
mittere siue a papa siue ab episcopo siue a parro=
chiali sacerdote seu a quocūꝙ alio potente cōmit=
tere. ❡ Et ꝯsequēdo ista patet ꝙ illud capitulum
non ītelligit de ꝓprio sacerdote primo modo quia
tunc non sufficeret cōfiteri alicui cōmissario: quod
est falsum ⁊ contra ordinarios: qui tota die cōmit=
tunt ptātem absoluendi non solum superiores: vt
papa vel episcopi: sed ⁊ īferiores curati suis capel
lanis. ⁊ multo forti⁹ hoc potest facere papa vel epi
scopus. Pꝫ etiā: ꝙ nō intelligitur de sacerdote ꝓ
prio secundo modo. quia tūc nō sufficeret cōfiteri
pape vel episcopo supiori sacerdotis sui sed opor=
teret cōfiteri sacerdoti parrochiali: quod est falsū
nec audēt parrochiales sacerdotes dicer̄ oppositū
Non em̄ sic audēt latrare cōtra papā ⁊ episcopos
diuites: sicut contra pauperes ṗuilegiatos. Simi
liter non potest intelligi de ꝓprio sacerdote tertio
vel quarto vel quinto mō pꝫ. qꝛ tunc nō possent eē
plures sacerdotes vnius ex equo. quod est falsum
etiam de parrochialibus nō solum de parrochiali
⁊ superioribus ad ipm̄. Similiter non possent esse
plures subditi: qui possent confiteri vni sacerdoti:
quod est falsum. Et patet etiam p hoc ꝙ nec intel
ligitur de ꝓprio sacerdote hoc modo. ❡ Et p cō=
sequēs relinquitur ꝙ intelligitur de ꝓprio sacerdo
te vltimo mō. Et ꝙ nulla est ratio Brige ordina=
riorum ꝯtra cōmissarios sup intellectu illius capi
tuli de ꝓprio sacerdote. Nec p hoc ꝙ sunt ordinarij
plus habēt potestatis q̄ cōmissarij. Nec per illud
verbum modificatur ṗceptum in aliquo excluden
do cōmissarios plusq̄ ordinarios: sed tantū limi=
tando aliquos aliquibus ⁊ ita bene ordiarijs sicut
cōmissarys. ❡ Quarto dicitur in illo capitulo: ꝙ
semel in anno vbi videtur specificatio q̄tum ad q̄n
vel tempus in quo est ꝯfitendum: quia simel in an=
no. Et illud semel videtur ad minus esse circa pas
cha quo tēpore secūdum illud capitulum tenetur
quilibet xpianus cōmunicare: nisi in casu ⁊ ex cau
sa. ita ꝙ quādo istud q̄tum ad diuinum ṗceptum
fuit indeterminatum ꝓ quocūꝙ tempe ante mor=
tem: post specificationem vero ab ecclesia est in de
terminatū ad qd̄cūꝙ q̄n vni⁹ anni: semp t̄n oportet
habere voluntatem actualē vel hitualē confitendi.
❡ Si dicatur ꝙ hec specificatio est laxatio. qꝛ pri
us tenebatur quis statim ꝯfiteri habita oportuni=
tate mō nō tenetur nisi semel in āno: ⁊ pōt expecta
re vsꝙ ad quadragesimam. Dico ꝙ vtrumꝙ ē du=
bium apud aliquos: quibusdam dicentib⁹ ꝙ ⁊ tūc

ꝙ intelligit ṗce. de sacer. vltio mō

Specificatio q̄n ⁊ quo tpe sit ꝯfitendum.

⁊ nunc aliquis habens pctm̄ mortale statim tene=
batur ⁊ tenetur ꝯfiteri habita oportūitate. Alijs
dicentibus ꝙ non: sꝫ pōt pctōr expectare ⁊ potuit
cum voto vel voluntate ꝯfitendi mō semel in āno:
vel prius semel ante mortem. ita ꝙ sufficit habere
voluntatem confitendi pro quādo ṗceptum obli=
gat. voluntatem dico sic ꝙ non habeat noluntatē.
Si enim noluntatem actualeꝫ haberet: mortaliter
peccaret. Et istis vltimis cōsentio. Non enim mi=
nus videtur necessariū statim ꝯfiteri: habita opor
tunitate: nec sic omittēs ꝯfiteri trāsgreditur aliqd
preceptum: nec peccat nouo pctō: licet melius ⁊ tu
tius faceret si statim confiteretur. Et ita dico: nec
ante specificationem tenebatur statim confiteri.
Et ita dico ꝙ specificatio nō est relaxatio sꝫ poti⁹
artatio. Hec de tertio articulo principali.

❡ **Ad primum principale ar**/gumentum dico ꝙ tēpore ṗcedente institutionem
confessionis sacramētalis ⁊ diuulgationem suffi=
ciebat contritio interior: nec requirebatur ꝓpositū
confitendi seu confessio talis. Sꝫ post institutionē
non sufficit. sed requiritur voluntas cōfitēdi opor
tunitate habita. sic saltem ꝙ nō habeatur volūtas
sed si occurrat habeatur voluntas cōfitēdi pro q̄n
tenetur. licet ergo per ꝯtritionem bene deleat̄ ali=
quando pctm̄: tamen tenetur talis ꝯfiteri ex prece
pto diuino. ❡ Sicut etiam licꝫ bene ꝑcipiat̄ aliq̄n
gratia ante baptismum per motum bonum liberi
arbitrij: tamen tenetur talis ad baptismum flumi=
nis. Et contra hoc nō valet: qd̄ arguitur de petro.
quia tempore negationis vel contritionis sue non
erat sacramentum penitentie institutum: sꝫ postea
fuit īstitutum. Jo. xx Accipite spiritū sanctū. ⁊c.
Et similiter illud de Ezechie. vel dic ꝙ licet cōtri
tione deleatur pctm̄: obligatur tamen ad cōfessio=
nem post tempus institutionis sacramenti peniten
tie. ❡ Ad scdm̄ dici potest: ꝙ preceptum de confi=
tendo reducitur ad aliquod ṗceptum decalogi. pu
ta ad illud. Diliges dominum deuꝫ tuū: vel ad illd̄
Memento vt diem sabati sacrifices. sicut ⁊ oēs ce
rimonie legis antique ⁊ legis noue que cadebant
vel cadunt sub ṗcepto: ad ṗceptum aliquod de co=
lendo deum reducebātur vel reducūtur: non tamē
sunt de lege nature nec manēt ꝓ omni statu vel le
ge: sicut preceptum de colendo deum: ſm ponētes
illud esse de lege nature saltem potest dici cōsonū
legi vel iuri nature. Nam ex maiori de lege nature
puta ꝙ deus est colendus: ⁊ minori de lege natu=
re positiua: non sequitur nisi conclusio positiua me
re: vt deus est colendus: sicut placet: vel sicut ṗci=
pit sibi. sed ipe vult coli a pctōre per cōfessionem: a
sacerdote per eucharistiam. hoc est mere positiuuꝫ
Et ita non sequitur nisi cōclusio mere positiua: pu
ta ꝙ peccatori est confitēdum ⁊ huiusmodi. Et sic
etiam suo modo de cerimonijs antique legis. con=
clusio enim sequitur cōditionem debilioris ṗmisse.
❡ Ad tertum argumentum dicitur breuiter: ꝙ in
nullo illorum casuum tenetur confiteri: licꝫ de ali=
quibus dicatur ꝯtrarium. Non in primo casu: quā
do nundum est baptisatus. patꝫ quia baptismus ē
ianua sacramentorum. Nec post baptismum tene=
tur confiteri de illis: que incurrit ante baptismum
quia baptismus est sufficiens remedium cōtra illa
⁊ quātum ad culpam ⁊ q̄tum ad penam. Si sit mu

Ad rōes ṗncipa.

rius:etiam nō tenetur ꝯfiteri etiam/nec in scripto.
cuius oppositum dicunt aliqui ⁊ nō est. qꝛ scriptuꝫ
ↄ̄trium est ex natura sua:publicum est vel publicari
potest. ⁊ patulum est cuicūqꝫ legēti. ita ꝙ est signū
ex natura sua ↄ̄rium secreto cōfessionis: nec est ad
hoc idoneum. Et similiter per ipm̄ tollitur verecū
dia sic confitentis:que est magna pena penitētis.
Et hoc nisi confitens ꝑscriptum eēt p̄n̄s cōfessori.
¶ Et ideo ꝙ dicitur tertio questone quinta ꝙ q̄s
potest ꝯfileri per scripturam. Jo. exponit qn̄ confi
Nō hec. tens est p̄sens. qꝛ absens nō potest licite. igitur ab
sens expectet p̄sentiam cum ꝓposito ꝯfitēdi ea ha
bita. Sed nec forte talis cōfessio ꝑscriptum a scri-
bente p̄sente videretur sacramētalis ꝓpter ratio-
nem supradictam. qꝛ scriptum nō est idoneū signū:
nec per cōsequēs ad talem confessionem videretur
quis obligari de necessitate siue p̄sens siue absens
Ita ꝙ sicut sacerdos mutus sacramētaliter absol-
uere non pōt:ita nec peccator mutus pōt sacramē
taliter confiteri. Similiter in tertio casu per inter-
pretem non tenetur barbarus sacerdoti confiteri.
quia licet interpres ⁊ sacerdos teneatur celare: ta-
men si vellent malignari:possent testificari contra
confitentem: ⁊ factum publicare in p̄iudicium cō-
fitentis ⁊ confessionis. ¶ Ex quo etiam patet: ꝙ
nullus tenetur confiteri pluribus sacerdotibus si-
mul. ⁊ si fiat nō est cōfessio sacramētalis. Si dicat̄
ꝙ per signa potest ꝯfiteri. ¶ Dicit vnus doctor ꝙ
per signa vtriqꝫ cōmunia ⁊ secreta potest cōfiteri:
sed non ꝑ interp̄tem. Et pari ratione de muto pos
set dici: ꝙ ꝑ signa posset ꝯfiteri. sic em̄ video hoc eē
necessarium. Nisi forte diceretur: ꝙ imo in his casi
bus. Alioq̄ mutus ⁊ barbarus a bn̄ficio tāti sacra
menti excluderētur. Et iō in istis nihil temerariū
asseratur sꝫ ꝓbabiliter dictū sit: qꝺ supius dicebat̄
de non habēte copiam sacerdotis ptꝫ. quia ꝓ tunc
non tenet̄ cōfiteri nec clerico nec laico: sicut supiꝰ
dicebatur. In vltimo casu etiā nō tenetur cōfiteri
ꝓprio sacerdoti: puta si sciat eū vel nouerit esse soli
citatorem ad pctm̄ vel reuelatorem ꝯfessionis vel
huius modi in casibꝰ multis nō tenetur ꝯfiteri pro
prio sacerdoti: sed dꝫ recurrere ad supiorem: vel al
teri ꝯfiteri de licētia eiꝰ. Et si nō p̄t alteri cōfiteri
idē est iudiciū de ipso: sicut de nō habente copiam
sacerdotis.

¶ Distinctionis. xviij. ⁊. xix.
Questio Unica.

CIrca distictiōes xviij. ⁊. xix. quero. Utꝝ sacer
dotibꝰ ecclesie tradite sint cla
ues regni celorum. ¶ Videt̄
ꝙ nō. qꝛ sacerdos eoip̄o non
habet ptātēꝫ iudicādi aliquē
in ecclesia nec sententiādi. qꝛ
nō hꝫ iuriditionē sup aliquē
vnde nō cōfert̄ sibi ex sua or-
dinatione aliqua iurisditio: sed clauis est ptās sen-
tentiādi vel iudicādi. ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic. aliq̄s non
sacerdos hꝫ claues. qꝛ hꝫ ptātē cognoscēdi ⁊ iudi-
candi de cā: sicut pꝫ de archidiaconis: q̄ pn̄t excōi-
care ⁊ recōsiliare dato ꝙ nō sint sacerdotes. ergo sacer
dotibus in sua ordinatione nō conferūtur claues.
¶ Tertio sic. vna clauis dr̄ clauis sciētie: sꝫ sacer-
dotibus in sua ordinatiōe nō ꝯfertur sciētia. pꝫ: qꝛ
non lateret illū: cui ꝯfert̄ talis scientia. ergo ⁊c̄.

¶ **Contra** Mathei. xvj. ꝓmittitur petro ⁊ Mathei xvj.
alijs sacerdotibus i ip̄o tibi da
bo claues regni celorum. ¶ Et Jo. xx. completur Jo. xx.
illud ꝓmissum: accipite spiritū sanctū: quorum re-
miseritis peccata. ⁊c̄.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo ostendā q̄d vocet̄ vel dicat̄ ⁊ sit clauis:
⁊ ꝙ in ecclesia sunt plr̄es claues collate ministris ec
clesie ⁊ ꝙ ꝯgruū est eas fuisse collatas. ¶ Secūdo
ostendā (qꝛ clauis ptās dr̄) quales ptātes sunt hu-
iusmodi claues: ⁊ qualiter s̄m eas hn̄s ip̄as p̄t exi
re in actū. ¶ Tertio inq̄rā: vtrū ptās clauiū sacer
dotalium absoluēdi scꝫ in foro ꝯfessionis se exten-
dat ad deletionē culpe ⁊ remissionē seu cōmutatio
nem pene eterne vel tp̄alis tm̄. ¶ Ultio ad rōnes.

¶ **Quantum ad p̄rimū arti-** clauis q̄d
culum dico p̄rio. ꝙ clauis est ptās apiendi vel clau
dendi regnū celoꝝ vel ecclesiam ip̄am alicui ꝓpter
merita vel demerita sua. vn̄ clauis nec est apiens/
nec aptio/nec cā aptionis vel clausionis: eo modo
quo merita vel demerita dicunt̄ cā. sed est ip̄a pote
stas apiendi vel claudēdi vel cognoscēdi de causa
quare apitur vel clauditur. Sicut ip̄a clauis mate
rialis est instrumētum ip̄m apiendi vel claudendi.
Nā oēs transferentes s̄m aliquā similitudinē trā-
ferunt. ¶ Dico aūt ꝙ in ecclesia duplex forꝰ inue- Duplex forꝰ eccle
nitur. vnus publicꝰ ⁊ cōis. alius vero secretꝰ ⁊ pri- sie.
uatus. Et vterqꝫ forus iudicialis est ⁊ sentētiati-
uus. Et ꝑ ꝯsequēs ↄ̄tum ad vtrūqꝫ foruꝫ est dare
ptātem in ecclesia cognoscēdi de cā ⁊ sentētiandi ī
vtroqꝫ foro. Et cum clauis sit ptās claudendi vel
apiendi ꝑ sententiā diffinitiuā vel etiā cognoscen
di de cā aptionis vel clausionis: qꝛ sine cognitione
de cā nō pōt iuste sentētiari: nisi a casu: ptꝫ ꝙ ī ec- ꝙ ī eccle
clesia ↄ̄tum ad vtrūqꝫ forū sunt claues. Prio q̄dē sia sūt cla
ↄ̄tū ad forū publicū sunt claues due quaꝝ vna est ues.
principalis: q̄ est ptās sentētiandi in cā ⁊ negotio
publico claudēdo ecclesiā vel apiendo: sicut excōi-
cando vel absoluēdo ⁊ hmōi. Et alia sine qua recte
⁊ iuste nisi a casu nō pōt ista hēre actum suū. ⁊ est
illa alia ptās cognoscēdi de cā clausiōis vel aptio
nis ecclesie q̄ fit alicui in foro publico. Et dicitur
clauis ista: qꝛ licꝫ nō sit ptās apiendi vel claudēdi:
est tm̄ necessaria claudēti vel apiēti quia nō p̄t rite
claudere vel apire: cum habeat voluntatē obliga-
bilem: sine tali ptāte cognoscēdi de cā: vel nisi co-
gnoscat de cā. Similiter in ecclesia ↄ̄tū ad forū se
cretum ⁊ p̄uatum qui est forus ꝯscientie ⁊ cōfessio
nis est duplex clauis in ecclesia scꝫ ptās sententiā-
di arbitrarie ⁊ ministerialiter regnum celorū pec-
catori apiri vel claudi s̄m merita vel demerita sua
Aperiri quidem s̄m meritum digne penitētie. sed
claudi secundum demeritum penitētie ⁊ inobediē
tie ad ecclesiam ⁊ ad deum. Et similitter ptās co-
gnoscendi de causa sentētie ī tali foro puta de me-
rito vel demerito illius cui sententiat̄ regnum ce-
lorum apiendum vel claudēdum. ¶ Secūdo dico Ptās sē
ꝙ ptās sententiandi vel cognoscēdi de causa sentē tensiādi
tie. que dicit̄ clauis: tripliciter pōt alicui ꝯuenire. alicui tri
Uno modo summe ⁊ p̄ncipaliter. Secūdo mō non plicit cō
summe principaliter tamen aliquo modo excellē uenit.
ter ⁊ subprincipaliter. Tertio modo non principa

liter nec excellenter sed ministraliter ⁊ particularí
ter seu arbitrarie. ¶ Primo modo ꝯueniunt cla-
ues predicte ip̄i deo p̄mo. q: cum iste claues ad iu
dicium ptineāt: ⁊ ip̄i deo p̄mum iudicium ⁊ p̄nci-
paliter debeat: ⁊ ad ip̄m ptineat. q: ex seip̄o iust⁹
est imo iusticia ip̄a oportet ꝙ claues ad ip̄m p̄mo
⁊ p̄ncipaliter ptineāt. Secūdo q: iudicare est ptā-
Ad Ro. tis ⁊ auctoritatis sup illum: q̄ iudicatur iuxta illō.
Ad romanos. Tu qui es/qui iudicas alienū seruū
deus aūt est primus p̄sidens oportet ꝙ clauis iudi
cij ad ip̄m p̄mo ⁊ principaliter ⁊ vniuersaliter pti-
tineat. ¶ Secūdo modo ꝯueniunt claues ip̄i xp̄o
capiti ecclesie. Clauis em̄ p̄minēs ⁊ excellens xp̄o
cōuenit. Et ista p̄minentia vel excellētia potest in
telligi ⁊ q̄ntum ad vniuersalitatem cārum iudicā-
darum. q: xp̄us nouit omnia merita vel demerita
iudicandorum: ⁊ de oībus iudicat ⁊ sententiat: et
q̄ntum ad firmitatē ⁊ equitatē sentētie diffinitiue.
Sententia em̄ ⁊ iudiciū xp̄i īfallibiliter recta sūt.
q: sua voluntas inseparabiliter ⁊ īuariabiliter cō-
formis est iusticie diuine ī iudicādo. ¶ Tertia cla
uis vel clauis tertio mō est in ecclesia militante in
ministris eius que est clauis pticularis in quolibꝫ
ministro. q: nec omnes causas iudicādorū cogno
scit nec de omnibus: sed de quibusdam sententiat.
Similiter etiam est ministerialis ⁊ arbitraria non
principalis. vn̄ nec ministri ecclesie militātis clau
dunt vel apiunt nisi instrumētaliter quasi ⁊ mini-
sterialiter seu arbitrarie ex cōmissione dei vel xp̄i.
Similiter etiam sentētia ⁊ iudicium ministrorum
ecclesie nō semp firma est nec rata nec iusta. sꝫ cla-
uis eorum infirma est ⁊ errare potest: ⁊ esse diffor-
mis sentētie dei iudicātis. Et aliq̄n recte iudicare
⁊ sententiare potest: q̄n scilicet iudicat ⁊ sentētiat
cōformiter legi diuine. Et tunc est firma ⁊ rata.
ꝙ tales claues ministris ecclesie date sint. ¶ Tertio dico: ꝙ tales claues ministeriales ⁊ par
ticulares sententiādi ⁊ cognoscēdi de cā in vtroq̄
foro date sunt de facto ministris ecclesie. primo q̄-
dem habētibus auctoritatem p̄lationis ⁊ iurisdi-
tionis sup alios: ⁊ p̄cipue ip̄i pape ⁊ alijs s̄m dis-
pensationem eius. Alie vero due scꝫ in foro iterio
ri date sunt ip̄is sacerdotibus ⁊ nullis alijs nisi sa
cerdotibus: licꝫ prime due frequēter habeantur a
non sacerdotibus. ¶ Qr autem sic date fuerūt iste
claues. ptꝫ de primis duab⁹ ptinentibus ad forum
math. 18. exteriorem. Mathei. xviij. dicēte dn̄o ip̄i Petro.
Si peccauerit in te frater tuus. ⁊c̄. Et sequit̄ tan-
dem: si ecclesia nō audierit: sit tibi sicut ethnicus ⁊
publicanus. Et sequitur amen dico vobis: quecun
q̄ alligaueritis super terram: erunt ligata ⁊ in ce-
lis. Et quecūq̄ solueritis sup terram: erūt soluta ⁊
in celis. Hic date fuerunt claues ad sententiandū
in foro publico. q: deus approbat solutionem ⁊ li-
gationem ecclesie factā in publico. quam qui cōtē
nit: habendus est sicut ethnicus ⁊ publicanus.
¶ De collatione vero secūdarum clauium in foro
conscientie vel confessionis secreto ⁊ priuato habe
Jo. xx. tur Jo. xx. Accipite spiritum sanctum quorum re
miseritis peccata. ⁊c̄. Et dico ꝙ licet explicite nō
videat̄ ibi data nisi clauis potestatis vel potestas
sententiandi: tamē implicite etiam tradita est cla-
uis que dicitur scientie. nō ꝙ sit aliqua scientia vel
noticia actualis vel habitualis: sicut videtur sen-
tire magister: sed quia est potestas vel auctoritas
cognoscēdi de causa iudicandi: sicut scientia habi

tualis suo modo est potestas quedam cognoscēdi
vel ꝯsiderandi actualiter secūdum talem habitum
Et multi habēt clauem istam sciētie: qui⁹ sūt igno
rantes ⁊ nescientes sicut patꝫ. Et ista clauis prior
est q̄ntum ad vsum ⁊ ordinatur ad illam vel ad vsū
alterius. Prius enim est cognoscere de causa: q̄
sententiare de ip̄a. decuit etiam ꝙ claues iste eccle
sie traderentur ministris ecclesie sicut dispensato-
ribus ministeriorum dei ⁊ ecclesie. ⁊ sic vt per eas
possent ligare ⁊ soluere ⁊ corpus ecclesie regere.
Et precipue de duabus secūdis fori interioris de
cuit: vt traderentur sacerdotibus quasi hierachijs
ecclesiasticis: vt reducerētur infima ad sup̄ma per
media. ⁊ vt ip̄i qui habent potestatem sup corpus
christi verum conficiendo eucharistiam: haberent
etiam ptātem sup corpus xp̄i misticum medianti-
bus talibus clauibus. ¶ Quarto dico: ꝙ due p̄me ꝙ. due p̄-
claues fori exterioris non sunt eedē cum alijs dua me cla. n̄
bus fori interioris. quod pbatur. quia ille ab istis sunt eedē
separantur ⁊ econuerso. Frequēter aliquis eni ha cū alijs
bet duas primas sine secūdis: vt archidiaconus vł
prelatus aliquis nō sacerdos. Et aliqui habent
duas secūdas sine primis: vt simplices sacerdotes
cōmuniter ⁊ sacerdotes parrochiales: qui non ha-
bent potestatem iudicandi nec cognoscendi de cā
in foro publico ecclesiastico: nec excōmunicandi ni
si forte in quibusdam casibus concessis ip̄is a iure
vt in casu furti vel rapine: ⁊ huiusmodi. Similiter
etiam due p̄me ab inuicem distinguūtur. licꝫ enim
cōmuniter sese ꝯcomitent̄: tamē possent ab inuicē
separari. posset enim dari alicui potestas cognsceu
di de causa: dato ꝙ non daret̄ potestas sententian
di: sed vt referret iudici examinationem cause. Et
hoc etiam fit frequēter tamē non habet̄ nec datur
aliquādo de facto secūda sine p̄ma cui enim datur
potestas sentētiandi idem dat̄ potestas cognoscen
di: licꝫ etiam absolute posset sine illa: non tamē or-
dinate daretur nisi forte habēti voluntatem impec
cabilem vel inobligabilem: ⁊ sic non indigētem no
ticia priuia vel examinatione cause ipsam dirigē-
te. Nec itelligo: ꝙ iste due claues vltra naturales
potentias iudicātis dicant aliquid reale positiuū:
sicut nec dn̄ium vel p̄latio s̄m ꝙ huiusmodi. Non
enim ꝯfertur in collatione ip̄arum: puta quādo ali
quis fit archidiaconus vel abbas vel huiusmodi:
aliquid reale positiuum: sicut nec quando aliquis
fit dominus vel p̄nceps aliquorum sola voluntate
alicuius ꝯferentis dominium: sed dicunt respect⁹
rationis vel potētias ip̄as naturales vt sequūtur
volitionem ꝯferentis seu volētis ꝙ iste vel ille ha
beat tale dominium vel talem potestatē sup istos.
¶ Similiter due alie claues fori interioris distin- ꝙ. 2. alie
guntur ab inuicem ⁊ a caractere sacerdotali: licet cla. fo. in
dicant aliqui oppositum de caractere. quod probo teri. dist.
de ipsis ad caracterem comparatis: quia separabi
les sunt a caractere sacerdotali: vel poti⁹ caracter
ab ip̄is. ⁊ caracter est aliquando sine ipsis. Patet
quia Christus prius tempore fecit apostolos sacer
dotes q̄ daret eis istas claues. Nam in cena fecit
eos sacerdotes: quando post consecrationem cor-
poris ⁊ sanguinis sui dicit eis. Hoc facite in meā
commemorationem. ⁊ tunc habuerunt caracterem
sacerdotalem: sed post resurrectionem. Johan. xx. Jo. xx.
Dedit eis claues predictas quando dicit Accipi-
te spiritum sanctum: quorum remiseritis pctā: re-

mituntur eis ⁊ quorum.⁊c. Similiter etiam fit qñ sacerdotes ordinantur: prius enim recipiunt caracterem sacerdotalem in tradtione calicis: quando dicitur eis: accipe potestatem conficiendi vel celebrandi missam.⁊c.⁊ postea etiam recipiũt istas claues: quãdo dicitur eis: accipite spiritũ.⁊c. Et imponuntur eis manus ab ordinante. ¶ Similiter dico: ꝙ deus absolute potuisset vel posset cõferre claues tales sacerdotibus: sicut ⁊ duas ꝑmas: licet de facto ⁊ secundum potentiam ordinatam non cõferantur nisi sacerdotibus: ⁊ ita a caractere non separentur. ¶ Similiter dico ꝙ iste due claues non solum a caractere verũetiam a seipis ⁊ inter se distinguũtur: licet simul tempore ꝯferantur in impositione manus episcopi cũ illis verbis. accipite spiritum sanctum.⁊c. Et in collatiõe vnius puta clauis sententiandi ligandi vel soluendi que ibi exprimitur intelligitur ꝯferri alia scilicet clauis sciẽtie necessaria ad vsum clauis potestatis. Absolute tamen dico: ꝙ deus posset vnam ab alia separare: sicut dictum est de alijs duabus supradictis. Et sunt due claues vel potestates vna cognoscẽdi de causa ⁊ alia sententiandi de causa. Nec etiam puto: ꝙ secundũ se dicant aliqua realia positiua. sed sicut dictum est supra de alijs clauibus ⁊ dominio siue principatu vel potestate seu iurisditione suꝑ alios. Et puto: ꝙ ambe claues ad voluntatem pertineant. Similiter etiam ⁊ de duabus supradictis. Nam licet cognoscere de causa ad intellectum ꝑtineat: ⁊ licet dictare sententiam ꝑ modũ noticie ad intellectum etiam ꝑtineat: sicut actus ipsius elicitus: tamẽ apud voluntatem residet auctoritas cognoscendi ⁊ sententiandi vel iudicandi. Ipsa enim habet mouere ĩtellectum ad cognoscẽdum de causa ⁊ ad dictandum sententiam. Unde ⁊ voluntate iudicis iꝑante de causa cognoscitur: ⁊ sententia confirmatur: sicut patet: ⁊ aliud soluitur vel ligat. Hec de primo articulo principali.

Nota. ¶ Quãtum ad secundum articulum premitto: ꝙ ad aliquem actum est aliquãdo dare potentiam ꝓximam. Aliquãdo vero remotam. potentia ꝓxima vocatur illa: q̃ ĩcludit omnia requisita ad hoc: vt exeat in actum: vel exire possit nec cõpatitur aliquod ĩpedimẽtum ad talem actũ: sed includit amotionem cuiuslibet impedimẽti sicut etiam Aristo. dicit. ix. metha. Potẽtia vero remota dicit̃ potẽtia nõ sufficiẽs nec disposita: vt exeat in actum vel etiam potentia impedita. ¶ Ad propositum dictum est supra ꝙ claues ecclesie sunt potestates vel potentie quedã aliquo modo. Et q̃tũ ad duas primas dici potest ꝙ non sunt potestates ꝓxime: nec secũdum ipsas habens eas est in potẽtia proxima: vt statim possit exire in actum vel in actus earum. Nam sicut videretur alicui: iste potẽtie sunt impedibiles ab actibus suis vel per excõmunicationem vel per suspensionem vel huiusmodi. Aliquis enim potest manere archidyaconus vl' abbas vel episcopus aliquorum sibi subditorum. ⁊ per ꝯsequens in eo due claues prime scilicet fori exterioris. ⁊ potest cum hoc esse excommunicatus. ⁊ ita nõ potest exequi actum illarum clauium sed impediuntur ab actibus suis. vnde nec potest excõicare nec absoluere talis excõicatus: licet predicte claues maneant penes ipsum. Et ita non sunt potestates ꝓxime vel potẽtie ad tales actus: etiam q̃tum est ex parte ipsarum ⁊ ex parte habentis.

Claues eccl'ie quales sint ptãtes. 1.opi.

¶ Alijs autem videtur posse dici: ꝙ predicte claues sunt potestates proxime: q̃tum est ex parte ipsarum ⁊ habentis: ⁊ sunt ĩnimpedibiles manentibus ipsis. Unde vel secũdum eas habens ĩmediate potest in actum q̃tum est ex parte sui. aut si non potest: non manẽt tales claues in eo: sed substrahũtur ab eo ꝑ excomunicationem vel huiusmodi ipedimẽtum: quo posito nõ potest in actum taliũ clauium. Non curo quo modo dicatur. 2.opi.

¶ De secũdis clauibus fori iterioris voluerunt aliqui dicere: ꝙ sunt potestates ꝓxime ligandi et soluendi in foro conscientie. ita ꝙ eoipso ꝙ aliquis perfecte est ordinatus in sacerdotem et recipit claues potest ĩmediate absoluere petentẽ. ⁊ habet in hoc materiam sibi subiectam etiam ꝓhibit⁹ vel suspensus vel excõicatus vel etiam depositus seu degradat⁹ ⁊ si absoluit de facto absoluit: licet mortaliter peccet sicut faciendo contra preceptum superioris. sicut etiam ptãs cõsecrandi vel conficiendi corpus christi est ꝓxima. ⁊ sacerdos habẽs materiam panem triticeum quomodocũq; ꝓhibitus vel suspensus vel excõmunicatus vel degradat⁹ si ꝓfert verba cõsecrationis cũ debita intentione de facto cõficit: licet mortaliter peccet facẽdo ꝯtra preceptũ seu inhibitionem superioris. De scdis cla.1.opi.

¶ Sed dico ꝙ ista opinio cõiter ⁊ rõnabiliter non tenetur. Non enim tenetur: ꝙ aliquis eoipso ꝙ ordinat⁹ ⁊ habens claues habeat materiam subiectam vel ꝑsonã in quã possit exercere actum absoluẽdi: sꝫ opꝫ subditũ sibi dari vl' assignari: ac ꝑ hoc iurisditiões ĩ ipꝫ: ad hoc nõ solum vt rite ⁊ sine petõ absoluat: verũetiam vt de facto absoluat. q: sentẽtia a nõ suo iudice ẽ nulla. ¶ Et ꝯsequẽter dicitur: ꝙ potest supior sacerdotis alicuius amouere subditum a ptãte isti⁹: vel iurisditionẽ suꝑ istum ab ipso sacerdote per excõicationem vel suspẽsionem: vt sic nec rite absoluat: nec veraciter etiam de facto absoluat. Et ita nõ ẽ simile de clauibus istis: ⁊ de potestate conficiendi. quia illa q̃tum est ex se ꝓxima est non impedibilis per defectum alicuius iurisditionis: que requirat̃ in sacerdote super materiam vel suꝑ panem. nõ enim oportet: ꝙ panis ꝯsecrabilis ab eo sit suus vel sue iurisditionis vel passionis: sicut patꝫ. Unde ⁊ aliquis in sacerdotem ordinatus habẽs panem triticeum: ⁊ potẽs ꝓferre verba consecrationis cum debita intentione potest immediate ꝯficere de facto q̃tumcũq; suspẽsus vel excõicatus vel hereticus. Non sic autem quilibet ordinatus in sacerdotem: qui accipit claues habẽs penitẽtem presentem potest cognoscere de causa ipius: nec absoluere ipm: nisi sit cum hoc iurisditionis sue ⁊ sibi subiectus. Et si queras causam dico: ꝙ sic est a deo institutũ: ne sit confusio in corpore ecclesie multiplicato. sicut eẽt si quilibet sacerdos potestatem immediatam ⁊ ꝓxiam haberet suꝑ quẽlibet penitẽtem. Clauis igitur non est potẽtia propria: nec habẽs ipam habet potestatem ꝓximã. sicut patet: sꝫ est potẽtia remota ad hoc vero vt sit vel fiat ꝓxima: requiritur cũ ea iurisditio. ¶ Ex quo faciliter ⁊ euidẽter patet: quomodo supiores ⁊ precipue papa dispensare potest suis inferioribus iurisditionem artando 3 pcedes te opi. Correla.

et similiter alij. ⁊ per ꝯñs quō possunt sibiꝑpsis casus ⁊ personas reseruare. ⁊ quō nō quicunq; sacerdos potest etiam subditum suū de quocunq; absoluere que tenentur cōmuniter ab ecclesia. que tamē nō essent vera nec possent saluari scdm primā viā.

Obiectō ꝯ pdictā. ¶ Si dicatur cōtra predicta primo. q: cuilibet potentie actiue videtur correspondere potētia passiua nō solū in moralibus sed etiā in sacramentalibus. clauis aūt est potentia actiua cognoscēdi vel absoluendi. igitur sibi ꝺm ꝙ hmōi correspōdet potentia passiua alicuius absolubilis. ⁊ per ꝯñs materia vel subiectus aliquis. ¶ Secundo q: clauis est potestas iudicādi. sed nullus habet potestatem iudicādi nisi habens aliquē subiectū iudicabilē ab ipso.

Solutio. ¶ Dico ad primū: ꝙ clauis est potētia actiua remota ⁊ ita sibi correspondet materia aliquo modo a remotis puta peccator penitēs. sed sibi nō correspōdet materia vel potentia passiua proxima nisi cōcurrente alia potētia actiua sc; iurisdictionis ⁊ ꝙ iste sit subiectus habēti claues. Preterea etiā nō oportet: ꝙ semper potentie actiue correspōdeat potentia passiua vel materia existēs in actu. alioquin res creabilis vel causabilis a deo fuisset ab eterno. ⁊ ita non oportet ꝙ habens claues habeat materiam in actu: sed sufficit. ꝙ possit habere quando materia sibi subijcitur. ¶ Ad scdm dico: ꝙ istud argumentum potest adduci satis bene ad probandum ꝙ ex virtute collationis clauiū in illo verbo. Accipite spiritū sanctum ⁊c. non fuit aliqs subiectus actualiter et complete ipsis apostolis: nec aliquis tenebatur eis cōfiteri quia ex hoc non habuerunt nisi potentiam remotam iudicandi. q: ex hoc precise non fuit eis data iurisditio. pōt igitur habere potestatem iudicādi remotā nō habēs subditū in actu: nec in potentia proxima. ⁊ sic ē in proposito. Creditur tñ ⁊ bene: ꝙ christus vel tunc cōcomitanter saltem. vel alias dedit apostolis potestatē iurisdictiōis sup absoluēdos: vel saltē pncipi aplorū: qui eā alijs cōmunicauit. vel si oēs apli habuerūt eā imediate a christo: tñ principi aplorū dedit potestatē artādi vel limitādi vel extendendi vel amouēdi ab eis. sicut pōt facere papa ab episcopis: qui sunt successores apostolorū ⁊ ab inferiorib9 sacerdotib9: qui sunt successores discipulorū. Hec de secundo articulo principali.

De extēsione clauiū sacerdotaliū ī foro conscientie. Opinio magistri. ¶ Quantum ad tertium articulū. sc; an potestas clauiū sacerdotaliū pdictarū in foro cōsciētie vel penitētie se extēdat in absoluēdo ad remissionē culpe ⁊ cōmutationē pene eterne in tpalem. ⁊ etiā diminutionē pene tpalis debite ꝓ pctō: videtur fuisse opinio magistri: ꝙ nō ꝗtū ad remissionē culpe ⁊ cōmutationē pene eterne in tpalem seu remissionē eiusdē pene eterne. Sed hoc ad solū deū ptinet: sicut dicit. Et allegat ad hoc plures auct. sicut patet dist. xviij. Et respōdet ad potestatē clauiū: ꝙ est potestas absoluēdi ꝓ tāto q: sacerdotes ecclīastici ostēdūt pctōres absolutos vel ligatos ꝺm demerita vel merita eorū sibi ostensa sicut sacerdotes legales nō faciebāt leprosos. nec curabāt eos a lepra: sed ostēdebāt eos eē leprosos vel a lepra mūdatos. Ex adduxit exēplum de lazaro.

Exēplū de lazaro. q: primo fuit suscitatus ⁊ postea exposit9 discipulis: vt solueref. Sic etiā pctōr pmo absoluif a deo: et suscitaf ꝗtū ad remissionē culpe: ⁊ per ꝯñs ꝗtū ad cōmutationē pene eterne in tēporalē. ⁊ postea soluēdus dimittif sacerdotib9. q: habēt ostendere ipsum solutū: ⁊ per iudiciū eorū soluif apd ecclīam. Scdo etiā aliter habēt ptātem ligandi ⁊ soluendi sacerdotes ecclesiastici ꝺm eū. q: imponēdo penitētibus satisfactionē ligāt eos ad talem penā explēdam: ⁊ soluunt remittēdo eis de pena debita: agēdo ꝺm miam cū eis: ⁊ recipiēdo eos ad sacramēta ecclesie. ¶ Sic ꝗ de intentione magistri est: ꝙ potestas clauiū nō se extēdit ad remissionē culpe nec ad cōmutationē pene eterne vel remissionē ei9 effectiue vel causaliter quasi: sed tm̄ ostēsiue: sicut de sacerdotib9 legalib9 dictū est supra ꝺm ipm. Quātū vero ad penā tpalem dicit: ꝙ extēdit se potestas clauium: dum tñ cōformiter se habeat diuino iudicio. Ita ꝙ pcise sic determinet ⁊ limitet penā tēporalem conformiter ad diuinum iudicium. alioquin non ratificatur eius iudicium: nec valet apud deū de pena temporali.

¶ Sed contra ista arguif pmo ꝯtra primū sic. penitētia vel absolutio est sacramētū noue legis. sed sacramētū noue legis nec ministrās ipsum solum ostēdūt grām preexistētem. sed sacramētum est signū efficax grē nō remeōratiuū nec pnosticō: sicut dictū est supra: igif sacramētū penitētie vel absolutio sacramētalis: ꝙ fit virtute clauiū: nō tantū est ostensiua gratie ⁊ remissionis pctī ⁊ cōmutationis pene: verum etiam eo modo quo alia sacramēta sunt: vel dicuntur causa grē: eodē modo ⁊ istud: ⁊ per ꝯñs remissionis culpe. q: grā nō stat cū pctō mortali defacto et cōmutationis pene. q: obligatio ad penā eternā nō stat cū gratia in aliquo. quare ⁊c. Contra .i. dictū magistri. ¶ Secundo sic. penitētia ⁊ absolutio sacramētalis ꝟtute clauiū est scda tabula post naufragiū. s; hoc nō eēt: si tantū ostēderet grām ⁊ absolutionē a pctō. nā ꝺm magistrū in pncipio huius quarti: sacrm est inuisibilis grē visibilis forma vt eius similitudinē gerat: et causa existat. exponēdo tñ causam eo mō quo dictū est in pncipio hui9 quarti. ꝗ ⁊c. ¶ Quantum ad scdm arguif ꝯtra magistrū. pmo sic. nulli cōmittif arbitriū iudicādi: cui9 arbitriū nūꝗ erit ratū: ꝗtūcunq; diligentiam apponat in arbitrando vel iudicando sed si oporteret iudicium de pena tēporali ꝯfirmari simpliciter ⁊ pcise diuino iudicio ad hoc vt clauis ad illā se extenderet: nunꝗ posset iudiciū esse ratū nec firmum apud sacerdotē iudicātē: sc; ꝙ bene iudicaret. q: nunꝗ de cōmuni lege nisi ꝑ miraculū pōt sibi cōstare de volūtate diuina precisa circa istū in pticulari. ⁊ ita solum vel a casu vel ꝑ miraculū: si reuelaretur sibi diuina voluntas: posset rite iudicare: nec sententiare de pena. Cōtra .2. dictū magistri. ¶ Secūdo sic. nullus cōstituif arbiter inter partes sub hac cōditione ꝙ precise arbitretur ꝺm voluntatem vnius partis precipue qñ precise non pōt nosse voluntatē ei9. sed in iudicio arbitrario penitētie ꝺm claues ptes sunt deus ⁊ pctōr. sacerdos instituif iudex. cū igif nō possit sibi ꝯstare nisi ꝑ reuelationē vel miraculum de precisa voluntate dei circa peccatorē: nō ligatur ad arbitrandū precise illā penā quā deus imponeret alias preter istud sacramētū. Scdo q: si sacerdos imponeret penitēti aliꝗtulū maiorē penā ꝓ pctō: non est verisimile: qn teneret igif similif etiā de minori aliꝗtulū iudiciū ē ratū: et tenet. nec talis pena punctalis est: vt videtur.

Resolutio doctoris circa ꝑdicta.

¶ Dico igitur breuiter q̄tum ad p̄mū: ꝙ absolutio sacramentalis vel sacramentum penitentie virtute clauiū extendit se ad remissionē culpe ⁊ cōmutationē pene eterne in tēporalē: quātum est ex se: nisi prius inueniātur ista facta in penitēte virtute cōtritionis. sicut etiā de baptismo: qđ q̄tum est ex se et per se delet culpam originalem quā inuenit in baptizato: ⁊ etiam simpliciter remittit penā. q̄tum est ex se dico: q̄ licet aliq̄n inueniat culpam remissam in suscipiente baptismū ex motu bono liberi arbitrij suscipiētis ꝓcedēte: hoc tñ sibi accidit: ⁊ tūc etiā auget grām. sic in ꝓposito suo modo. ¶ Et auctoritates magistri sunt affirmatiue: ꝙ sacerdos ostēdit: sed nō sunt negatiue: ꝙ nō absoluit. ideo ⁊c. Non ergo penitus est simile de sacerdotibus catholicis et de sacerdotibus legalibus. Similiter illud de lazaro nō cogit. q̄ bene oportet aliquo modo pctōrem suscitari ⁊ solui a peccato saltē q̄tū ad displicentiā peccati: ⁊ ꝓpositum nō recidiuandi vel non propositum recidiuādi q̄ a sacerdote absoluatur. Sed nihil valet cōtra ꝓpositum sicut patet. Similiter etiā ex talibus parabolis seu sensibus parabolicis nō cōcludūt argumenta.

De pena tp̄ali.

¶ Quātum ad secūdum de pena tēporali dico: ꝙ nō ratificatur iudicium clauium nisi cōformiter se habēdo ad diuinā voluntatem vel diuinum iudicium: isto modo scilicet ꝙ diuina voluntas approbet tale iudiciū. sed non oportet tale iudicium esse conforme diuino iudicio vel diuine voluntati q̄tum ad hoc: ꝙ imponatur precise vel non imponatur tantum de pena: quantum diuina voluntas alias sine sacramēto imponeret vel non imponeret sine tali sacramento vel quātū determinate ⁊ precise ⁊ punctalit̄ vult isti de pena vel nō vult seu vellet vel nō vellet sine tali sacramēto. sed sicut in iusticia cōmutatiua non est mediū pūctale obseruādum: sed habet aliquam latitudinē: sicut dictū est supra. Ita etiā in ꝓposito de impositione pene propter pctm̄. est eñ hm̄ōi quasi quedā iusticia cōmutatiua: sicut dictū est supra. Ita ꝙ licz alias scđm diuinā iusticiā precisam correspondet pctō maior pena tñ suscipiēti sacr̄m cōmuniori pena imposita ratificatur pena ⁊ iudiciū sacerdotale ꝫm claues. nec oportet ita punctaliter accipere: sicut dicunt. ¶ Scđo videtur mihi dicendū: ꝙ quotiēs iteratur rite ⁊ modo debito sacramētū penitētie: virtute clauiū remittitur aliq̄d de pena temporali explēda vel soluēda pro pctīs. de quibꝰ penitēs cōfitetur. ⁊ posset totiēs cōfiteri: ꝙ illa tp̄alis pena totaliter solueretur: ⁊ in vita presenti expleret̄. ⁊ ita bene virtute sacramēti sicut et tota pena expleri pōt virtute cōtritionis vehemētis habite de pctō vel de pctīs.

Contra scotum.

¶ Unde nō est verum dictum vniꝰ doctoris: qui dicit: ꝙ p̄ma vice absolutionis rite habita nihil valent sequentes absolutiones Nec etiā q̄tum ad penam: eo ꝙ primum iudicium prime absolutionis ratificatur. nō eñ sic ratificatur ꝙ sequentes absolutiones nō valeant q̄tum ad augmentum gratie ⁊ diminutionē pene. sed q̄ ipsum valet: ⁊ infunditur gratia: vel augetur per ipsum: ⁊ cōmutatur pena eterna in tēporalē: vel remittit̄ tp̄alis vel minuitur: si inuenitur soluēda in penitēte. verū est tñ: ꝙ q̄tū ad remissionē culpe non valet absolutio nisi semel. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum ⁊ secūdum ⁊ tertiū principale patet ex dictis in corpore questionis.

¶ Distinctionum. xx. ⁊. xxj.
Questio Prima.

Circa distictionēs istas quero primo. Utrū aliqđ pctm̄ remittat̄ in termino vite ꝑ penitētiā in extremis: et etiā post vitā presentē possit aliquod peccatuz dimitti? ¶ Videt̄ de p̄mo ꝙ nō. q̄ penitētia in extremis non valet. Tum q̄ de tali penitēte dicit Augustinꝰ in quodam sermone: ꝙ nō presuminꝰ ꝙ hinc bene exeat et in sermōe de innocētibꝰ dicit: ꝙ hac animaduersione percutit̄ pctōr vt moriēs obliuiscat̄ sui. q̄ dū viueret: oblitus est dei. Et idē de penitētia distinctiōe septima. ⁊ ponit̄ in lr̄a periculosum est ⁊ interitui vicinū vsq̄ ad mortē ꝓcrastinare penitentie remediū. Et similiter sup illud eccl'iastici. xxvij. viuus ⁊ sanus cōfiteberis dn̄o: dicit idē Augustinꝰ: age penitētiā: dum sanus es. si sic egisti: egisti penitētiam dum peccare potuisti. si vis penitere: q̄n peccare nō potes: peccata te dimiserunt: nō tu illa. ex his videt̄: ꝙ penitētia in extremis sit nulla ⁊ periculosa ⁊ inuolūtaria. sz pctā in extremis nō dimittuntur nisi ꝑ penitētiā. g̃ ⁊c. ¶ Scđo sic. nihil ordinādū est a legislatore: ꝙ sit occasio trāsgrediēdi legem. sed peccata dimitti in extremis siue ꝑ penitētiam siue alio modo est occasio peccandi ⁊ transgrediendi legem dei vsq̄ in finem. g̃ ⁊c. ¶ Tertio arguitur: ꝙ post mortē vel post vitā presentē nullum pctm̄ possit dimitti. q̄ nulliꝰ moriēs iustꝰ pōt postea peccare. igit̄ nec aliq̄s moriēs pctōr pōt a peccato resurgere. ¶ Et cōfirmatur. q̄ ꝫm damascenū qđ est angelis casus hoc est hoībꝰ mors. ita ꝙ sicut angelꝰ post casum est imutabilis ad bonū: nec pōt a pctō resurgere: ita etiā pctōr post mortē.

August. — Ecli. 27 — Damascenus. — Ezec. 18

¶ Contra primū Ezech. xviij. quacūq̄ hora ingemuerit pctōr ⁊c. ⁊ Augustinꝰ de vera ⁊ falsa penitētia ⁊ est in lr̄a. penitētia si in extremo vite hiatu aduenerit sanat: ⁊ liberat. qđ ꝓbat statim subdēs. multū fuit sera latronis penitētia: sz nō fuit sera eiꝰ indulgētia. ¶ Cōtra scđm videt̄ esse magister distinctione seq̄nti ex illo verbo xp̄i: qui peccauerit in spiritū sanctū non remittetur ei neq̄ ī hoc seculo neq̄ in alio dicit eñ ꝙ ex hoc datur intelligi: sicut sancti doctores tradunt: ꝙ quedam peccata in futuro dimitterentur.

Magr.

¶ In ista questione sic ꝓcedā. ¶ Primo ostēdā ꝙ pctā aliq̄n dimittut̄ ꝑ pn̄iam in extremis: ⁊ ꝙ ip̄a est vtilis: sz talis sit rara ⁊ difficilis. ¶ Scđo inq̄rā vtrū aliqđ pctm̄ post hāc vitā dimittat̄: vel possit dimitti ꝫm potētiā dei ordinatā. q̄ de potētia absoluta nō ē dubiū. ¶ Tertio inq̄rā: vtrū pena debita pctō veniali nō dimisso sz ꝯcoītāte mortali sit ꝑpetua vl̄ nō. ¶ Ultio ad rōes.

Quō pecca. dimittuntur ꝑ pn̄iam in extremis.

¶ Quātum ad primū articulū dico p̄mo ꝙ penitētia ī extremis debite circūstātiōata moraliter cū susceptiōe sacr̄i qđ ē necessariū: si nō sit sufficiēter intēsa ad hoc vt sit meritū de cōgruo remis-

sionis pctī.vel etiam sine susceptione sacramēti.sicut fuit penitētia latronis sufficiēter intēsa ad deletionē culpe:dum tñ nō cōtemnatur sacrm: sed in voto habeatur:ꝛ in facto etiam si haberi pōt:talis (inq̄) penitētia vtilis est: ꝛ per ipam delētur pctā siue mortalia siue venialia. ❡ Hoc pʒ pmo ex diuina mīa:que nō deserit penitētē in casu necessitatis.tūc eñ maxime est tēpus mīe. ❡ Scdo patʒ ex efficacia talis penitētie sacramēti vel ꝯtritionis sine sacramēto.qꝛ ex quo habētur a viatore nō ficto sunt sufficiētia remedia. igitur ꝛc̄. ❡ Tertio etiā patet.qꝛ sicut eucharistia vel baptismꝰ vel extrema vnctio habēt suos effectꝰ: ꝛ sunt sufficiētes dispositiōes ad gratiā in suscipiētibus nō fictis:ita etiā penitētia:vt videť:hoc patʒ:ꝛ pōt ꝯfirmari ex scriptura ꝛ dictis sanctoꝝ multis. Et est cōclusio certa apud fideles. ❡ Scdo tñ dico:ꝙ talis penitētia recte circunstātionata:quā voco actum penitendi rara est ꝛ difficilis. ❡ Qd probatur primo. qꝛ in extremis multum impeditur vsus liberi arbitrij ex passionibus doloris ꝛ timoris in existētibus:quādo quis in extremis infirmať: vel periclitatur: qñ submergitur vel suspēditur de cōmuni lege.passiones eñ causate vel illate a tristantibus vel ledentibus magis mouent qñq̄ꝫ:ꝛ vehemētius impediunt rationē:q̄ꝫ passiōes causate a delectabilibꝰ. immo sicut ipse dicit Augustinꝰ de ci.dei.aliqñ impediūt totaliter vel fere totaliter vsum rōnis. Actꝰ aūt penitētie sufficiēs siue per modum meriti ad deletionem culpe siue tanq̄ꝫ dispositio ad susceptionē sacramēti necessario requirit vsum liberi arbitrij.q̄re ꝛc̄. Hanc rationē tāgit August. in litera.tātus (inquit) aliqñ cruciatꝰ ligat mēbra ꝛ dolor sensum opprimit:vt vix homo aliquid cognoscere valeat. ❡ Scdo sic.ad hoc vt penitētia valeat:oportet necessario ꝙ sit debite circūstātionata ꝛ maxime circunstātia finis:ꝙ sit propter deū:ꝛ similiter ꝙ sit libera ꝛ voluntaria.sed difficile est tunc habere actū sic circunstantionatū. Tum qꝛ cum vsq̄ꝫ tūc distulerit penitētiā:nō videtur a seipso extorquere actuʒ istum penitētie ꝓpter deū:de quo nec prius curauit: sed magis videtur hoc facere ad vitandum penam pro peccato infligēdam. Similiter etiā inuoluntarie. qꝛ ex presuppositione alicuiꝰ inuoluntarij.scʒ mortis imminētis ꝛ pene pro pctō sustinende. Et ita videtur ꝙ vel impossibile sit: vel nimis difficile sic circūstantionare.quare ꝛc̄. Hāc rōnem tangit Augustinꝰ in litera.oportet nō solū timere mortē:sed diligere.arbitrij ei libertatē querit deꝰ: vt delere possit cōmissa:nō necessitatē: nō timorē. ❡ Tertio sic. habitus malus in penitēte cōtinuatus vsq̄ꝫ tunc multum retrahit ab actu penitētie.ꝛ per ꝯñs difficilis est talis actus. Hāc rationem aliqualiter tāgit Augustinꝰ in litera. Cum filij quos illicite dilexit sint presentes vxor ꝛ mundus ad se vocet multos solet penitētia serotina detinere.vbi tangit:ꝙ ex habitu malo peccādi ꝛ inordinate diligēdi ista inferiora retrahitur quis a penitentia. ❡ Quarto sic.qꝛ q̄ꝫto aliquis est minꝰ dñs sui actꝰ tanto difficilius habet actum perfectū sibi necessarium:ꝛ tāto oportet esse maiorē conatum ad talem actū.cum igiť in extremis ꝓpter impedimēta circunstātia peccator minꝰ sit dñs sui actꝰ ad actū sufficientē penitētie:oportet ꝙ habeat maiorē conatum ꝛ per ꝯñs penitere fructuose sibi est multum difficile propter quod dicit Augustinꝰ:ꝙ magnū est:cū deus tūc inspirat alicui verā penitētiā si q̄s est talis.qꝛ vel nō est aliquis:vel vix est aliq̄s talis ❡ Ex predictō cōcludo duo correlaria. Primū: ꝙ peccatori sano ꝛ forti persuadendum est: vt peniteat prōponēdo sibi particulas que sūt in expectando serotinā penitentiā:ꝛ q̄ꝫtum difficulter habeatur uera penitētia in extremis. ❡ Scdm correlariū:ꝙ infirmo peccatori iam ad articulū in extremis deducto suadēdum est:vt ẞm possibilitatē suā laboret ad penitētiā ordinatā modis ꝑdictis. ꝛ ne in desperationē mittatur ꝓponēda est sibi diuina mīa ꝛ extollenda.sicut patuit de latrone illo:cuius fuit sera penitentia:sed non sera indulgentia scdm Augustinū. Hec de primo articulo.

[Left margin notes: q pnīa debite circūstātionata est rara. — August. — August. — Idem.]
[Right margin notes: August. — Bōa correlaria.1. — 2. — An aliqd pctm pꝰ hācvitā dimittať ẞm potētiā dei ordinatā. — De pctō veniali. 1 modus. — Contra 1.moduʒ. — 2.modus]

❡ Quantum ad secundū articulū dico primo:ꝙ post hāc vitam nullum mortale pctm̄ dimittitur nec dimitti pōt ẞm potētiā dei ordinatā de lege cōmuni saltē. Et de hoc nō est dubium apud catholicos.quātum eñ ad pctm̄ mortale quod est angelis casus hoc est hominibus mors Ita ꝙ sicut angelis post casum nō remittiť pctm̄ mortale:ita etiā nec hominibus post mortē.sed obstinātur simpliciter:ꝛ in tali statu firmātur nūq̄ꝫ ad gratiā reuersuri. ❡ Sed de peccato veniali dr ꝙ remittitur.ꝛ pōt aliqñ remitti post vitā istā. ꝛ hoc vel in instanti mortis:in quo anima est iam separata primo a corpore vel etiā in tpe sequenti. ❡ Et assignātur duo modi: Unus est iste. pctm̄ veniale remitti nihil aliud est q̄ꝫ penā ipsius vel pro ipō debitā exsolui vel expleri. qꝛ de peccato post actum pctī nihil manet:nisi reatus ꝛ obligatio ad penam que tollitur vel soluitur per solutionē pene:sʒ post hāc vitā pōt pena pctī venialis ꝑfecte solui et expleri per aliqd tempus finitum.qꝛ nō sibi correspōdet pena ꝑpetua nec per se nec pec accidēs:sicut dicetur in sequēti articulo.ẜ pctm̄ veniale pōt remitti post hanc vitam.sic nō est de peccato mortali. qꝛ pctm̄ mortale habet penā perpetuā sibi correspondentē.ꝛ ideo nō pōt exsolui nec cōpleri. quare ꝛc̄. ❡ Sed iste modus nō videtur valere. Primo qꝛ aliud est remittere pctm̄ q̄ꝫtum ad culpam:ꝛ aliud q̄ꝫtū ad penā ꝛ q̄ꝫtū ad reatū:sicut dictū est supra. Et ita illa solutio pene nō ē remissio culpe. ❡ Secūdo.qꝛ exigere penā totalē culpe debitā nō est remittere culpā:nec etiā penā.exigere eñ non est remittere:ꝛ ita nō remittitur culpa per hoc:ꝙ soluiť pena:sed potius pena pro culpa ipsa exigitur.patet in exēplo de pctō mortali.non enim remittitur nec in toto nec in parte:dato ꝙ pena pro ipō soluatur vel saltē pars ipsa pene. ❡ Tertio etiā.qꝛ ex dictis illis sequereť:ꝙ peccatū mortale esset simpliciter irremissibile:si iñ sibi correspōdeat pena ꝑpetua.qꝛ pena ꝑpetua nō pōt exsolui nec cōpleri siue in vita ista siue in alia.quare ꝛc̄. ❡ Est ẜ aliꝰ modus:qui nō vadit ad solutionē pene. Dicit enim ꝙ aliqñ in morte vel in instanti mortis qd est post tēpus huiꝰ vite merita bona morientis in charitate precedentia in habēte pctm̄ veniale cū quibꝰ moritur:acceptātur a deo ad remissionē peccati venialis:qd nō fuit dimissum in vita ꝓpter aliqd impedimētū:puta ꝓpter actū cōtinuādi tale peccatum veniale.quod quidem impedimētū obest:ne talia merita sortiātur suū effectū in vita scʒ remissionē pec

cati venialis: sed statim in instanti mortis cessante predicto impedimento habetur talis effectus: ⁊ ad talē effectū ꝯsequendū manēt ipa merita ꝓcedētia in acceptatione diuina: ⁊ pro tūc. q2 pro tūc cessat in eo actus cōtinuandi peccatum veniale. ¶ Ex quo sequūtur duo correlaria. Primum est: ꝙ in instanti mortis remittūtur venialia ꝗtum ad culpā. Venialia dico: que vsq3 tunc manēt remittēda. q2 tūc primo cessat impedimentū remissionis. sc3 act⁹ cōtinuandi veniale.

Correlarium. 1.

2. ¶ Secundū correlarium est: ꝙ decedenti in charitate omnia venialia remittūtur in vita ⁊ añ mortē vel instans mortis: nisi cōtinuet actum peccati venialis vsq3 ad instans mortis. q2 cessante actu cessat impedimētum remissionis siue in vita siue in morte. Nisi dicatur deū ordinasse: ꝙ bona eius nō acceptētur ad remissionem venialis: nisi pro instāti mortis ⁊ nō ꝓ tēpore vie. Sicut ponitur exemplum. ꝙ meritū quodcunq3 vel opus meritoriū ex charitate ꝗtuncūq3 remissum ⁊ imperfectū mereatur augmētum grē: sicut ⁊ aliquē gradū determinatū glorie: cui correspōdet vt dispositio preuia aliquis gradus grē. ⁊ cum deus nō semper immediate ad quēcūq3 actum meritoriū auget gratiā: proportionaliter videt̄: ꝙ augmentū grē debitum meritis remissis deus reseruet vsq3 ad instans mortis: ⁊ eodē modo de ista deletione venialium que est quoddā premiū precedentiū meritorū morientis in charitate: nō quidē meritū pricipale nec essentiale sed secundariū ⁊ accidētale.

Ꝯ secūdū modum.

¶ Licet autē iste modus sit ꝓbabilis: ⁊ ꝗtum ad multa possit sustineri: videntur tamen aliqua dubia in eo contineri. ¶ Primo ꝗtum ad hoc finale: qđ đr in fine: ꝙ deus expectat remittere venialia vsq3 ad instās mortis: dato ꝙ nō cōtinuetur impedimētum actus venialis. Nō eñ videtur rationabile: quin p̄mium cōpossibile viatori statim detur sibi in via: dum tñ nō habeat aliquid repugnās vel incōpossibile tali premio id est pro tūc qñ est sibi cōpossibile. sed cessante actu pcti venialis ꝯtinuatio premiū remissionis est cōpossibile habēti charitatē ⁊ debitū ex precedētibus meritis: igit̄ ꝓ tunc datur sibi. Sic etiā statim ad susceptionē sacramēti extreme vnctionis merito passionis christi sequtur remissio pcti venialis: qđ inuenit remittendum cessante actu peccati venialis in suscipiente: nec expectatur talis remissio vsq3 ad instans mortis. ¶ Secūdo etiam idem videtur de merito ⁊ gratia: ꝙ si merito cuilibet de condigno ꝗtumcūq3 remissio correspōdet pro premio augmentum gratie: quod tñ nō cōmuniter tenetur: cum tale meritum sit cōpossibile merēti pro statu vie: nec appareat ratio dilationis: statim cōfertur sibi: nec expectatur vsq3 ad instans mortis. secus est de premio glorie: quod nō est cōpossibile viatori. ¶ Similiter etiam iste qui ponit hūc modum dicit: ꝙ habenti aliquando minus de de gratia correspōdet maior gloria ꝭm plura merita que habet vel habere pōt: ꝗ ille qui habet maiorē gloriā. igit̄ nō oportet: ꝙ meritū ꝗtūcūq3 remissum l3 mereatur aliquē gradū glorie. ꝙ mereatur etiā augmētū gratie vt dispositionis ad gloriā. q2 habēs minorē gratiā ⁊ plura merita. dispositus est ad maiorē gloriā: ꝗ habēs maiorē gratiā ⁊ pauciora merita ꝭm ipsum. ¶ Preterea etiā. q2 nō intelligo: ꝙ sit aliqđ premium cōpossibile viatori debitū sibi: ⁊ nunꝗ habeatur ab eo: nec habendum sit. l3 sic esset in proposito. cōtingit eñ ꝙ aliquis damnandus finaliter in instāti mortis habet ī vita sua aliqua merita de cōdigno remissa: quibus ꝭm te meretur augmentū gratie: quod est sibi cōpossibile. et tñ cum expectetur istud premium: ⁊ differatur vsq3 ad instans mortis: cū in illo instanti mortis damnetur: nunꝗ tale premium cōsequetur. ¶ Si dicas: ꝙ nō est incōueniēs sicut nec de gloria quam nō cōsequitur ꝓpter impedimētum peccati mortalis: in quo moritur. Dico ꝙ nō est simile. q2 gloria nō fuit sibi cōpossibilis pro statu vie: sicut augmentum gratie pro qñ merebatur. nec apparet aliquod impedimētum quare differri debeat vsq3 ad instans mortis: sicut de gloria: nec per ꝯñs quare pro tunc impeditur: sicut gloria impeditur. quātū ad alia pōt modus predictus dicendi sustineri.

¶ Tertius mod⁹ videt̄ possibilis. sc3 ꝙ peccatū veniale post hāc vitam remittatur decedenti in charitate per aliquē actum bonū cōuersionis anime ad deum vel displicentie de tali pctō non obstante: ꝙ sit extra viā. potest similiter mereri talem remissionē culpe venialis: licet non possit peccare: nec aliquid ampli⁹ mereri de premio essentiali: nec de augmēto gratie. Sicut de angelis beatis đr: ꝙ quottidie ministrando hominib⁹ ⁊ custodiēdo eos: merētur aliquid de premio accidētali. ita ꝙ si moriens in charitate cōtinuet pctm̄ veniale vsq3 ad instās mortis illud veniale potest hoc modo deleri: ⁊ forte aliquādo deletur. nescio tamen: nec volo affirmare. quō fiat hoc deus nouit. Hec de secundo articulo. 3. modus

De pena pctō veniali debita nō dimisso. 1. opinio.

¶ Quantum ad tertium articulum dicunt aliqui ꝙ pctō veniali per se ⁊ ꝭm se correspondet tantum pena temporalis ⁊ nō pena ꝑpetua: sed magis ipsi peccato mortali. Istud probatur: q2 pctm̄ veniale stat cum gratia vel charitate: per quam aliquis est dignus vita eterna ⁊ ꝑ cōsequēs nō potest esse simul pena eterna pro peccato veniali: ⁊ sic peccato veniali correspōdet per se pena tpalis. per accidēs aūt qñ pctm̄ mortale concomitatur pctm̄ veniale: ⁊ in illo mortali moriatur peccator. ¶ Et similiter in veniali. dicūt ꝙ pctō veniali correspōdet pena eterna ⁊ pro vtroq3 perpetuo punietur. Hoc probatur primo. q2 pctm̄ veniale in tali perpetuo manebit ꝗtū ad culpam: nec vnꝗ remittet̄. ⁊ per ꝯñs ꝑpetuo etiā manebit ꝗtū ad penā. Secūdo q2 alias in inferno eēt peccati alicui⁹ redēptio puta pcti venialis: si pena tpali ⁊ aliqñ finibili puniretur. hoc aūt est falsum. quare ⁊c.

Ꝯ. 2. dcm 1. opi.

¶ Contra primū dictum nō arguo. q2 est verum. Sed cōtra scđm probo ꝙ peccato veniali nullo modo debet̄ pena ꝑpetua etiā per accidēs. ¶ Primo sic pctō veniali nō correspōdet pena grauior intēsiue: ꝗtūcūq3 cōcomitetur pctm̄ mortale: ꝗ ꝯueniat sibi ipsi ꝑ se hoc pat3 q2 si sic: tūc eque ꝗuis pena correspōderet pctō veniali intēsiue: sicut pctō mortali: s3 hoc est falsum. igit̄ vera est illa assūpta. igit̄ pari rōe nō corrñdet pctō veniali ꝗuior pena extēsiue: ꝗ corrñdeat sibi per se. cū igit̄ ꝑ se nō corrñdeat sibi nisi pena tpalis videt̄ ꝙ nec rōe pcti mortalis cōcomitātis. ¶ Secūdo sic. de⁹ nō punit bis ī idipm: sicut nec iudicat: vt đr in naū. s3 seqret̄ ꝙ de⁹ bis puniret in idipsum Probatio nā ꝭm istam positionem habens peccatum mortale ⁊ veniale punitur duplici pena eter-

na. Tunc quero de altera istarum ratione cui⁹ peccati vel venialis vel mortalis punitur iste per illaꝫ penā: que est scd̄a. Nō potest dici ꝙ ratione venialis. q: tunc pctō veniali per se correspōderet pena eterna. qd̄ est ꝯtra eos ⁊ cōtra ꝓ̄itatē igif rōne pctī mortalis punif illa pena eterna scd̄a. ⁊ ita bis punitur in idipsum. hoc autē est falsum. Si dicas: ꝙ punitur rōne pctī venialis. nō ſm se sed vt concomitātis pctm̄ mortale. Contra q: ista cōcomitātia nō aggrauat peccatum veniale vsq; ad mortale: sꝫ semper manet veniale. igitur nō aggrauat penam quin semper maneat tp̄alis: ac si solum esset pctm̄ veniale sine mortali. ❡ Tertio sic. pctm̄ veniale q̄tumcūq; cōcomitef mortale improportionabiliter se habet ad mortale in offensa. Unde ⁊ si essēt quasi infinita imo infinita venialia: nō equipollerent vni mortali in offensa. ergo pctm̄ veniale q̄tūcunq; cōcomitetur mortale improportionabilif se habet in pena. Sed ista improportionabilitas nō potest attendi ſm intentionē pene. q: pena nulla est infinita intensiue. ꝑ debet intelligi ſm extensionē. et per ꝯ̄ns vna pena est perpetua. scꝫ illa que debetur pctō mortali. ⁊ alia tp̄alis: que debetur pctō veniali: q̄tūcūq; cōcomitetur mortale. ❡ Quarto sic. aliquis in via habens pctm̄ mortale ⁊ veniale simul nō obligatur nisi semel ad penā perpetuā scꝫ rōne peccati mortalis. vnde ⁊ si cōfiteatur: non est nisi vna mutatio pene eterne in tēporalē. Alioquin enim necessario aliquis teneretur cōfiteri de venialibus: sicut ⁊ de mortalibus: licet per accidēs ratione mortalium. sed decedens in mortali cū veniali non soluit nec solum penam: nisi ad quā obligatus est: vel erat dum viueret. ergo ⁊c̄.

Resolutio auctoris.

❡ Dico igitur breuiter: ꝙ nullo modo peccato veniali correspōdet pena perpetua vel eterna: q: deus nunq̄ punit vltra cōdignum culpe: quicquid aliud cōcomitef: sed semper citra dignū. Et ideo dico: ꝙ pro pctō veniali nunq̄ punit nisi pena tēporali. Et ideo dico vltra: ꝙ in inferno nō punietur aliquis ꝑpetuo pro pctō veniali: sꝫ aliq̄n pena cuiuslibet talis peccati finietur. Nō enim magis videtur pena venialis peccati esse perpetuo exquirenda vel soluenda: q̄ pena mortalis peccati prius remissi superueniēte nouo peccato mortali: in quo decedat ille: qui habet soluere penam istam. et planum est: ꝙ iste non punief pena eterna pro pctō mortali pri⁹ remisso: sed solū pena tp̄ali: in quā cōmutata fuit pena eterna illius peccati: de quo penituit. Sed bene punietur pena eterna pro nouo pctō qd̄ icurrit: ⁊ in quo decessit. ꝑ multominus pro pctō veniali punietur quis vnq̄ pena eterna. sed tantum temporali.

Ad rōes .i. opi. ꝑ scd̄o dicto eorū.

❡ Ad primum aliorꝫ pro scd̄o dicto videns aliqui dicere: ꝙ peccatū veniale ī purgatorio eoipso dimittif: ꝙ pena pro eo persoluitur. Et ita videretur dicere consequēter: ꝙ pctm̄ veniale q̄tum ad culpam in inferno remittitur. q: et pena sua ibidē ꝑsoluitur. Non ꝙ idem sit penam solui ⁊ pctm̄ remitti: sed cōcomitanter. Aliter diceretur: ꝙ pctm̄ vel culpa ꝑpetuo manet in inferno vel pctm̄ q̄tum ad culpā. sed nō oportet ꝓpter hoc: ꝙ pena sit perpetua. quia licet non remittatur culpa: sed semper displiceat ipse peccator deo nō solum ꝓpter culpam mortalē sed etiam ꝓpter venialem: nō tñ amplius vult punire: q̄n iam sufficienter punitus est pena tp̄ali correspōdente pctō veniali. secus est de mortali cui correspōdet pena eterna. ❡ Ad secundum diceretur: ꝙ in inferno de cōmuni lege nulla est redemptio q: nullus liberatur ab ipso nec in eo expiatur pctm̄ mortale: in quo damnatus moritur nec q̄tum ad culpā nec q̄tum ad penā. q: nullum istoꝝ terminatur. sed de pctō veniali nō oꝫ. sꝫ de eo dici ꝑt: sicut superi⁹ dicebaf. Hec de tertio articulo ꝑncipali.

Ad arg. principalia et auctoritates.

❡ Ad primum principale argumētū dico: ꝙ penitētia in extremis debite circunstātionata vtilis est: ⁊ per ipsam remittūtur pctā. ❡ Ad primā auctoritatē Augustini dico: ꝙ presumptio illa probabilis est ſm cōtingentia vt in pluribꝰ. q: penitētia circūstātionata debite difficilis est in extremis. ⁊ ideo vt in paucioribꝰ penitētia extrema est vtilis. sed ꝓ̄sumptio nō ꝯcludit necessario ⁊ vniuersaliter. in aliq̄bꝰ eñ licet raro vtilis est. ❡ Ad scd̄am auctoritatē dico ꝙ pctōr moriēs vt in pluribꝰ obliuiscif sui: q: nō habet penitētiā efficacē: sꝫ aliq̄n ⁊ vt in paucioribꝰ cōtingat oppositū. ❡ Ad aliā auctoritatē dico: ꝙ periculosum est ⁊ ꝑniciosum se exponere periculo sciēter ⁊ aduertēter ⁊ ex deliberatione expectādo penitētiā extremā: volēdo nūq̄ penitere nisi in extremis. sed ipsa penitētia in extremis nō est periculosa in extremis imo liberat: ⁊ saluat etiam a pctō illo quo expectabaf ⁊ volebat aliquis nūq̄ penitere donec in extremis. ❡ Ad aliam auctoritatē dico: ꝙ q̄diu homo habet vsum liberi arbitrij: potest peccare etiā in extremis saltē actu iteriori vel per cōplacētiam in pctm̄. licet nō possit aliq̄n actu exteriori. ⁊ ita potest pctm̄ dimittere ⁊ digne penitere. ⁊ pctm̄ dimittere nō solū: ꝙ pctm̄ ipm̄ dimittat sꝫ in actu exteriori pctm̄ dimittat eū. Q̄n dicit augꝰ. pctā te dimittūt: non tu illa. dꝛ ꝙ verū est de actu vel q̄tum ad actum exteriorem. ❡ Ad scd̄m dico ꝙ legislator nō debet omittere illa: que decēt ipsum statuere et legem suā: ⁊ quod est maioris boni q̄ malum possit inde assumi: dato ꝙ aliquis assumat occasionē mali. Modo dico: ꝙ finalē penitentiā ordinari decet deū ⁊ legē clemētie: ⁊ est ad maius bonū directe puta salutem tardorū q̄ assumatur inde malum. ⁊ ita nō debuit pretermittere ordinationem de finali penitentia. licet aliqui infirmi vel mali assumant inde occasionē peccandi. est eñ occasio assumpta et non data. magis enim ex hoc deberent abstinere a peccato vidētes bonitatem ⁊ clemētiā dn̄i. Alioquin eñ nunq̄ debuisset deꝰ instituisse hominibꝰ penitētiā sicut nec angelis. quia multi homines accipiūt inde occasionem peccādi.

Ad scd̄m

❡ Ad tertium qd̄ erat pro alio de remissiōe scꝫ venialiū post vitā. Dico ꝙ ſm intensionem magistri et doctorum: ꝙ pctm̄ veniale aliq̄n dimittif ⁊ pōt dimitti post vitam. Q̄n dicis ꝙ nō: q: iustus moriens post vitā nō potest peccare. igitur nec aliq̄s a pctō resurgere. Dico ꝙ nō sequitur: ⁊ hoc ex mia diuina sic ordināte ⁊ vt preseruet iustum a pctō et nihilominus liberet mortuū a veniali pctō et hoc aliquo modoꝝ predictorū. ❡ Si dicas ꝙ mors est pena sufficiēs pro veniali pctō: ⁊ ita nō debef amplius pena: nec manet culpa. Dico ꝙ mors si esset volūtarie acceptata a moriēte in remissionē pctōꝝ suorū posset esse pena sufficiēs suoꝝ venialium: et forte magne partis pene debite pro mortalibus

Ad tertium.

remissis. Sed frequēter nō sic est acceptata et manet pena soluēda. ¶ Si dicas: ꝙ resurgere est difficilius: q̄ȝ cadere in pctm̄: quia habet rationē alicuius meriti. ⁊ tn̄ post vitam nō potest quis cadere in peccatum: nec demereri. igitur nec resurgere a peccato vel mereri. Dico ꝙ q̄ȝtum est ex natura rei similiter ⁊ absolute loquēdo: nisi deꝰ preseruaret: ita posset aliq̄s post vitam cadere vel faciliꝰ q̄ȝ resurgere a pctō per actum proprium. sed deus preseruat iustum post vitā: ne possit cadere: ⁊ dat peccatori virtutē vt a pctō veniali possit resurgere. et hoc ex sua mīa. ¶ Si dicas quare non sic facit de mortali? Dico ꝙ non placet sibi nec ita decet: ꝙ iuuet inimicū post vitā sicut amicū. qui decedit in veniali. Preterea etiā nō oportet dicere: si teneatur secūdus modus secūdi articuli: ꝙ post vitā istam remittatur alicui veniale per actū aliquē elicitū et meritoriū talis remissionis que habeat tūc: sȝ magis virtute meritorū precedētium: vt manēt in acceptatione diuina ad talē effectum remissionis venialiū pro instanti mortis. Et sic cum resurgere a pctō veniali nō sit agere: similiter etiam nec primo modo est penam soluere: ⁊ sic pati ⁊ nō agere: ⁊ cadere in pctm̄ cōmissionis saltem sit agere: ꝙ nō est difficilius a peccato resurgere isto modo. q̄ȝ cadere sed ecōuerso: nō curo multum de hoc.

¶ Distinctionū. xx. et. xxi.
Questio Secunda.

SEcundo quero: vtrū confessor in quocūq̄ȝ casu teneatur celare peccatum sibi in cōfessione detectum? ¶ Videtur ꝙ non. Primo sic. quod est ꝓpter charitatē institutū: nō debet ꝯtra charitatem militare ƀm Bern̄. de precepto ⁊ dispensatione sed si in nullo casu sacerdos posset reuelare cōfessionē hoc militaret contra charitatē: ⁊ respectu boni cōmunis: ⁊ respectu boni ꝓprij: ⁊ respectu proximi in aliquibꝰ casibus: puta si sciuerit per confessionem aliquē esse hereticū ⁊ fideliū subuersorem vel patrie proditorē vel incensurum vrbem. que sūt cōtra bonū cōmune: qḋ est preponderādū: q̄ȝ bonū particulare istius: cuius ꝯfessio celatur. Similiter cōtra bonū ꝓprium. si enim aliqui condixerint adinuicē interficere sacerdotē eis sociū in via: ⁊ alter cōpunctꝰ ꝯfiteatur sacerdoti: alijs nō penitentibꝰ. si nō reuelet cōfessionē istius saltem facto diuertēdi: est ꝯtra bonū proprium corporale. q₂ eūdo cum eis sicut prius exponit se morti ⁊ periculo occisionis. Similiter etiā posset esse in detrimētum boni proprij spūalis ⁊ ꝯtra charitatē in hoc. nā si absoluat aliquē defacto: quē nō possit absoluere ⁊ persona illa sit notabilis: sic ꝙ ad integrā cōfessionē sacerdotis de ista negligētia reqraꝛ expressio pcti et persone ꝯsequēter. vt si sit papa vel hmōi videꝛ: ꝙ nisi possit reuelare ꝯfessionē in hoc casu saltem: sacerdos nō poterit ꝯfiteri de tali negligētia. hoc aūt nō est cōueniēs. Similiter q̄ȝtū ad bonū ꝓximi cōtra charitatē militarē: vtpote si abbas vel p̄latus sciāt per ꝯfessionē subditū suū in aliquo loco piclitari: vel ꝑ fenestrā exire: si non possit reuelare confessionē ipsiꝰ saltē facto reuocando eū de tali loco: vel predictam fenestrā obstruēdo: cedit ista ꝯfessio in preiudiciū confitētis. q₂ prelatus nō pōt prouidere saluti subditi sui. ꝗ ⁊c. ¶ Scḋo sic. qlibet pōt renūciare iuri suo. sed iuris ipsius ꝯfitentis est: ꝙ sacerdos teneatur celare cōfessionē. q₂ in fauorem cōfitentiū est hoc. igitur ꝯfitēs pōt renunciare iuri suo. ⁊ in hoc casu de licētia cōfitentis pōt reuelare. Et cōfirmatur: q₂ aliqn̄ videtur hoc fieri ꝓ consilio requirēdo sup aliquibꝰ casibꝰ cōfessis. ¶ Tertio sic. extra de sentētia excōmunicationis. Cū nō ab hoīe dr̄: ꝙ si aliquis nouerit solus ⁊ priuatim aliquē esse excōicatū: debet abstinere a cōmuniōe eiꝰ priuatim. ꝗ similiter si nouerit per ꝯfessionem. Et ꝯsimiliter videꝛ: ꝙ liceat ꝯfusionē inferre ⁊ cōfessionē reuelare. ꝗ illud liceat: videtur ꝙ istud. Extra de setē. exc.

¶ Contra de penitētia distinctione. vj. Et est in lr̄a: Sacerdos aūt oīa caueat: ne de his q̄ ei cōfitentur pctā eorū alicui recitet. Et sequiꝛ. Nā si hoc fecerit: deponaꝛ: et oībꝰ diebꝰ vite sue ignominiosus ꝑgat. Itē extra de penitētijs ⁊ remissiōibꝰ: oīs vtriusq̄ȝ sexꝰ sic̄ diceꝛ ifra De pnīa distin. vj

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram. vtrū sacerdos teneatur celare cōfessionē seu pctm̄ sibi in confessione detectum de iure nature: ⁊ ꝯsimiliter pari rōne de omni alio secreto sibi sub forma secreti cōmisso ⁊ recepto: et hoc vel expresse vel interpretatiue: qn̄ apparet rōnabiliter: ꝙ cōmittēs vult cōmissum haberi sub secreto ⁊ est materia secreti. ¶ Secundo inquiram. vtrū sit de lege positiua diuina vel de iure diuino positiuo. ¶ Tertio vtrum sit de iure ecclesiastico. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quātum ad primū articulū dicit vnus doctor: ꝙ celare pctm̄ in ꝯfessione detectū vel celare cōfessionē est de iure nature tanq̄ȝ cōclusio deducibilis ex principio vel principijs iuris naturalis. Sacerdos an detecta sibi in ꝯfessione teneatur celare ⁊ quō. 1. opinio.

¶ Ad hoc adducit talē rationē. Naturaliter notū est ⁊ de iure naturali ē: ꝙ nullꝰ debet mētiri in quocūq̄ȝ casu. sed reuelans ꝯfessionē mētireꝛ dicēdo se nosse vel scire illud vel ostēdēdo se nosse. ⁊ ꝯn̄s vel narrando illud qḋ audiuit in cōfessione. ꝓbatur q₂ sic narrādo onderet se nosse in ꝓpria persona ⁊ tāq̄ȝ homo. sed ipse nō nouit vt hō in ꝑsona ꝓpria: sȝ vt deus: vel vt minister dei. ꝗ ⁊c. Unde vere posset negare se audiuisse vel scire aliqḋ de hoc loquēs in persona ꝓpria: lȝ audierit in ꝑsona dei vt minister eius. sicut angelus licet verū diceret loquēs in ꝑsona dei: ego sum dn̄s deꝰ tuꝰ. ⁊ vere hoc affirmaret: loquēs tn̄ in ꝑsona ꝓpria potuisset istud negare ⁊ dicere: ego non sum dominus tuus.

¶ Contra istam rationem licet conclusio sit vera arguitur multipliciter. Primo sic eiusdem et vt eiusdem in persona est cognoscere de causa et paccato confitentis: ⁊ sententiare vel iudicare de ipsa. quia ad hoc cognoscit: vt sententiet: vel iudicet sed sacerdos in persona propria vt hō nō vt deus absoluit: ⁊ sententiat de peccato confitētis. probatio. quia ministerialiter absoluit et non principaliter sicut deus. Alioquin non diceret dn̄s per suam misericordiam te absoluat ⁊c. sed diceret: ego te absoluo principaliter et gratiam infundo. sicut dicit angelus loquens Contra rationes 1. opi.

in persona dei:ego eduxi te de terra egypti. ¶ Et cōfirmatur.q: non magis absoluit iste vel cognoscit de causa penitētis in persona dei: q̄ conficiat corpus christi immo magis videtur de cōsecratione corporis christi q fieret in persona dei.quia sacerdos in cōficiendo repetit verba christi: ꝛ vt dicta in persona christi.nō sic in proposito sed nō obstante hoc sacerdos cōficit vt minister ꝛ in persona propria.ꝛ potest postea dicere seipsum cōfecisse corpus christi ꝛ in persona ꝓpria.g similiter in proposito. ¶ Tertio sic.nam ꝫm eundem doctorem et ꝫm veritatem licet dicere cōfessori se audiuisse in confessione aliquod pctm̄ ꝛ aliquē casum loquendo in generali nō applicādo ad personā ꝛ eo modo quo nō possit aliqs de peccato notari. hoc patet ꝑ cōsuetudinē. Narrantur em̄ talia in predicationibus ad edificationē ꝛ in consultationibus ad certificationē:sicut patet extra de penitētijs ꝛ remissionibus officij:vbi Innocētius tertius respōdet cuidam cardinali legato super casum quē sibi scripserat:ꝛ audierat in confessione. Nec papa redarguit ipsum de reuelatione illa in vniuersali per scripturam. Sed hoc nō esset licitum:si illa ratio esset bona.q: talis sic dicens vel scribēs mentiretur. quia nō nouit in persona propria:nec in particulari:nec in vniuersali per ꝯñs sed in persona dei.ꝛ ita mentiretur dicendo se audiuisse in cōfessione talem casum.hoc autē est falsum.g ꝛc̄. ¶ Quarto sic.quia illa ratio nō excludit reuelationē ꝯfessionis. dato enim q sacerdos audiat nō in persona propria sed dei:sicut dicit iste:adhuc poterit dicere nō mētiendo: ego audiui vt in persona dei:ꝛ vt minister dei tale peccatū ꝛ talis persone in confessione. ꝛ sic nō mentietur:sicut nec mentiretur dicendo ego audiui in persona propria: si in propria persona audiuisset.sicut angelus etiā nō fuisset mētit⁹: si postq̄ dixerat moysi:ego sum dominus deus tuus in persona dei dixisset postea alicui narrando ego dixi moysi tale verbum: puta ego sum dominus deus tuus loquendo in persona dei:ꝛ narro tibi istud in persona propria.igitur sine mendacio ita posset cōfessio reuelari sicut si audiuisset in persona propria Et ideo dico q illa ratio nihil valet. Nec celare cōfessionem est de iure nature:quia mentiri sit contra legem nature ꝛ reuelans mentiretur. ¶ Dico igitur ad rationem q aliud est loqui vel audire vel aliquid facere in persona dei seu alicuius:ꝛ facere vel audire vel loqui vt minister illius. Nam tunc dicitur aliquid facere quis in persona alterius: quādo pretendit personam eius: ꝛ facit sicut ipsemet faceret.sicut patet in istis simiationibus iocosis:quādo quis simiat alium iocose:vtputa balbutiendo sicut ille vel se habendo consimiliter ad illum in tali vel tali actu: vel dicendo aliquid proprie ac si ille diceret. vnde et q̄cito ille deficit a faciendo: sicut ille faceret:vel dicendo sicut ille diceret: dicitur q mentitur:q̄uis tunc loquatur:vel faciat more suo proprio.sed vt minister agit aliquid:quādo auctoritate illius licet in persona propria ꝛ vt minister facit. Et sic in proposito dico q sacerdos nō in persona dei cum non dicat sicut si diceret deus in absoluendo:sed in persona propria vt minister audit et absoluit auctoritate tamen dei: cuius minister est. Et dato q non in persona propria: sed in persona dei:adhuc ratio nihil valet:sicut dictū ē supra

Innocētius.

Ad rō̄ne.1.opi.

¶ Adducuntur igitur alie rationes ad istam conclusionem. Prima est ista. vnusquisq ꝫm legē nature que de charitate fraterna exprimitur:tenetur alijs facere quod sibi vellet ratiōabiliter ab alio fieri.ꝛ per cōsequens non debet facere quod non vellet rationabiliter:nec deberet velle sibi fieri. Patet per Matheum.sed quilibet ꝫm rationē rectam deberet velle suam famam ab alio seruari: et non diffamari.patet.quia in ecclesiastico dicitur: curā habe de bono nomine.hoc enim tibi magis permanebit q̄ mille thesauri. Et in ꝓuerbijs dicitur: q melius est nomen bonum q̄ diuitie multe. Et patet.quia ꝫm rationem rectam vnusquisq debet velle sibi in alio seruari ꝫm q viuit vita ciuili ꝛ aptus ad actus legitimos ciuilitatis.hoc autem est fama et nomen bonum. qua fama amissa non est aptus: nec est in statu illese dignitatis: vt patet. sed si sacerdos reuelaret confessionem seu crimen in confessione detectum:sic q posset ad notitiam persone deueniri:diffamaret confitentem:vel posset diffamare.quia qua ratione reuelaret:vel posset reuelare isti ꝛ alijs:et ita publicare crimē.quare ꝛc̄.

Alie rōnes ꝓ cōclusiōe.1 opi.

Eccli.

Prouerbioꝝ.

¶ Secunda ratio quilibet de lege nature tenetur seruare fidelitatem proximo:quam vellet rationabiliter seu deberet velle sibi seruari. Sed cōmittēs secretum alteri maxime deberet velle illud seruari.igitur alter cui cōmittitur:tenetur illud seruare secretū ꝯfessionis ꝛ hmōi.g ꝛc̄. Hec ratio tāgitur Prouerbioꝝ.x. qui ambulat fraudulenter:reuelat archana.qui autem fidelis est celat amici cōmissū. ¶ Tertia ratio.qlibet ex lege nature tenetur seruare promissum licitū.sed sacerdos recipiēs secretum ꝯfessionis ꝛ si nō explicite:tm̄ implicite ꝓmittit se illud seruaturū.q: sine tali ꝓmisso saltē subintellecto nō est probabile q cōmitteretur sibi. ergo tenetur illud seruare de iure nature. ¶ Quarta ratio sumitur ex bono communitatis ꝛ vnitate corporis ecclesie. de iure nature tenetur quis nō impedire vnitatem cōmunitatis bone:nec impedire influentiam superiorū in inferiores:nec recursum inferiorum ad superiores: sicut patet.q: illa sunt de iure nature que ponūtur impedire sicut videm⁹ suo modo in vno corpore naturali. Sed sacerdos reuelando ꝯfessionem:tolleret vnitatē ꝛ bonū cōmunē corporis ecclesie propter quod est secretū ꝯfessiōis tolleret em̄ influentiam superiorū:puta sacerdotū in inferiores:ꝛ recursum inferiorū ad superiores: puta peccatorum ad sacerdotes. q: q̄tum esset ex facto suo:nunq̄ aliquis peccator in sacerdote confideret:nec per ꝯñs ad ipsum pro pctō recurreret. ergo ꝛc̄. ¶ Iste rationes possunt aptari ad ꝓbandum etiā q secretū quodlibet cōmissum vel exp̄sse: vel ex modo cōmittēdi:quo p3 cōmittētē illō velle tradere sub secreto: debet celari. Et licet sint ꝓbabiles ratiōes:forte tm̄ in aliquibus sunt calumniabiles:ꝛ viderētur alicui nō cōcludere in casu quolibet vniuersaliter licet in aliquib⁹ casib⁹ particulariter. Non curo modo: adducat alias qui habet meliores. Hec de primo articulo questionis.

Prouerbioꝝ.x.

¶ Quātum ad secundū articulum

videtur posse reduci positio vnius doctoris in quarto suo ꝫm Tho. q celare confessionem est de iure positiuo diuino. nam ꝫm eum ibidē in presenti distinctiōe.xxj. in sacramētis ea que exterius

Celare ꝯfess. an d iure positiuo diuino. 1.opinio.

gerũtur: sunt horũ signa q̃ interiꝰ cõtingũt. Et iõ cõfessio exterior qua quis sacerdoti exteriꝰ se subiicit: est signũ interioris qua quis deo se subicit. deꝰ aũt pctm̃ illius per penitẽtiã tegit. vnde ⁊ hoc oꝫ signari in sacr̃o penitẽtie. ⁊ ideo de necessitate sacramẽti est ꝙ q̇s cõfessionẽ celet. ⁊ tanq̃ violator sacramẽti peccat: qui cõfessionẽ reuelat. ¶ Ex his videtur posse cõcludi ꝙ sicut institutio sacramenti est de iure positiuo diuino: ita etiã celare confessionem eo ipso quod est de necessitate sacramenti.

Contra rõnem. I. opiniõis

¶ Sed istud nihil est. primo q2 celare ꝯfessionẽ nõ est de necessitate sacramẽti: lꝫ sit de necessitate ministri. Quãtũcunq; eñ̃ reuelet̃ cõfessio: tñ̃ sacramẽtũ prius habuit suã efficaciam absolutionis aĩe a pctõ: q̃ntum fuit ex se: ⁊ per ꝯñs infuerũt oĩa: que sunt de necessitate sacr̃i. ¶ Secũdo. q2 si confessio pro tanto deberet celari: ⁊ esset de iure diuino positiuo ꝓpter hoc: cum nihil sit de necessitate sacramẽti nõ existẽte sacr̃o sed cessante et amplius nõ durãte: tunc sequeret̃: ꝙ licet sacerdos q̃diu penitẽs cõfitetur: ⁊ q̃diu sacerdos absoluit: teneretur celare cõfessionẽ: nõ tñ̃ postea cessante sacramẽto: ⁊ ita tũc ex iure diuino nõ teneretur celare cõfessionẽ. ¶ Tertio q2 dato ꝙ aliquis hodie audiret penitentem: ⁊ differret absolutionẽ vsq; cras ꝓter aliqua pctã adhuc cõfitenda: ⁊ interim reuelaret oĩa peccata confessa alteri: nõ ꝓpter hoc minus absolueret cras penitentẽ: nec minꝰ haberet sacramẽtũ efficaciã suã. ergo celatio non est de necessitate sacramẽti. Alioq̇n eñ̃ sine tali celatione sacr̃m nõ haberet efficaciam. quare ⁊c̃. ¶ Preterea si celatio ẽ de necessitate sacramẽti: aut sicut materia aut forma aut aliquid aliud. Et pꝫ ꝙ non sicut materia nec forma nec aliquid aliud. q2 celatio nõ dicit nisi negationẽ quãdã reuelandi vel publicãdi. ergo ⁊c̃. Dico tñ̃ ꝙ est de necessitate ministri pro tanto. q2 ad ipsam tenetur minister de necessitate precepti: ⁊ peccat mortaliter si reuelat.

Alie rõnes ꝙ cõfessionem celare sit de iure positiuo diuino.

¶ Adducuntur ergo alie rõnes ad probandũ ꝙ celare cõfessionẽ sit de iure diuino positiuo. Primo sic. de iure diuino positiuo tenetur quis nõ dare occasionẽ alteri: qua reuocet̃ a lege christi. Patet ista. sicut de iure positiuo diuino est lex christi. sed lex christi posita est de cõfitendo peccatorẽ: sicut supra dictum est. ergo tenetur quis nõ retrahere pctõres a cõfitendo: vel nõ dare occasionẽ retrahendi se. sed reuelans confessionẽ dat talẽ occasionẽ. ergo ⁊c̃. ¶ Secũda ratio. christus statuit iudiciũ penitẽtie vt efficax ⁊ vltimũ de crimine cõfesso nisi aliunde procedat in publicũ q̃ ex via confessionis. hoc patet ex ipsa institutione sacramẽti penitẽtie Jo. xx. accipite spiritũ sanctum quorꝫ remiseritis pctã remittũtur ⁊c̃. igit̃ de iure diuino positiuo est: ꝙ tale crimen nõ sic trahatur ex via cõfessionis ad aliũ forum publicũ in quo puniat̃ vel puniri possit: sꝫ reuelãs cõfessionẽ sic trahit ad aliũ forum: q̃ntum est ex vi ⁊ rõne actꝰ igitur facit contra ius diuinũ positiuũ. ⁊ per ꝯñs celare est de iure positiuo diuino. ¶ Tertia ratio dãs occasionẽ peccãdi mortaliter in exequẽdo mãdatũ xp̃i peccat ꝯtra ius diuinũ positiuum de tali mãdato exequẽdo: sed mãdatum xp̃i de cõfitendo exequẽdũ est a pctõre. reuelans vero cõfessionẽ dat occasionẽ cõfitẽti peccãdi mortaliter. q2 mendacit̃ se laudãdi: vt sua cõfessio ⁊ per ꝯñs laus sua reuele-

Jo. xx.

letur. ergo ⁊c̃. ¶ Iste rationes etiã sunt probabiles. Et forte quãtum ad aliquas earꝫ necessario vniuersaliter non concludunt. Sed nõ curo modo eas amplius discutere. nam in talibus nõ possunt adduci multũ meliores rõnes. Hec de scd̃o arti. ꝑncipali.

Celare ꝯfes. an de iure eccli̇astico.

¶ Quãtum ad tertium articulũ cõstat ꝙ celare cõfessionẽ vel peccatũ confessum est de iure ecclesiastico: qd̃ est positiuum. Hoc patet per illud decretum allegatũ supra in principio questionis ad oppositũ. Similiter hoc pꝫ extra de penitẽtiis ⁊ remissionibꝰ. Omnis vtriusq; sexꝰ. vbi d2 sic caueat omnino ne ꝟbo vel signo aut alio quouismodo sacerdos prodat pctõrem. Et seq̇tur pena. Si pctm̃ sibi detectum presumpserit reuelare: nõ solum a sacerdotali officio decernimꝰ deponendũ: verũ ad agẽdum strictissimã penitẽtiam in artissimũ monasteriũ detrudendũ. Et est ista pena rõnabilior ⁊ melior q̃ illa que ponebatur in illo superiori decreto. Nõ eñ̃ expedit ꝙ ꝓpter aliqd̃ crimen fiat aliquis vagabũdus: dum tñ̃ possit aliquo mõ cõgruo mora eiꝰ inter homines tolerari. q2 vagabũdus magis dimitteretur volũtati sue male q̃ reclusus. Et ita tã in se q̃ in aliis plus peccaret ⁊ noceret: q̃ arcte in custodia manciparetur. ¶ Ex predictis pꝫ ꝙ sub precepto triplicis iuris cadit celare cõfessionem vel pctm̃ cõfessum. s. sub precepto iuris nature: sub p̃cepto iuris diuini positiui: sub precepto iuris ecclesiastici. Non eñ̃ imponitur ita grauis pena iuris: nisi pro trãsgressione precepti. ¶ Ex quo etiã patet q̃ grauiter peccant reuelantes cõfessiones. ¶ Iuxta predicta aũt notandum est ꝙ non solum confessor: verum etiam interpres si sit medius et quicũq; alius audiens confessionẽ siue a casu siue fraudulenter ⁊ a proposito: siue ille cui sacerdos reuelat teneretur ad celandum: ⁊ nullo modo cuicũq; reuelandum. verum est tñ̃: ꝙ non cuicunq; sic precipitur a iure positiuo ecclesiastico sic celare: sicut sacerdoti cõfessori: nec alteri imponitur talis pena saltem expresse: sicut sacerdoti: vel dicitur imponenda in iure. Sed de iure nature et puto ꝙ de iure diuino positiuo in fauorem cõfessionis ordinato omnes illi tenẽtur celare. Et ꝙ sit rationabile patet. nullus eñ̃ istorũ habet ius vtendi hoc secreto propalando. patet de illo cui sacerdos reuelauit. quia nec sacerdos reuelans habuit tale ius reuelandi. et ita non dedit alteri tale ius. quia nullus dat alteri: qd̃ nõ habet. ¶ Scd̃o notãdum est: ꝙ nulli omnino nec inferiori nec superiori etiam pape est reuelandũ secretũ cõfessionis: sic ꝙ possit penitens vllo mõ de pctõ certe ⁊ distincte notari. Nec in hoc papa habet aliquã potestatẽ p̃cipiẽdi vel licẽtiandi. quia nõ habet ptãtem supra ius nature: nec supra ius diuinum positiuum: licet supra ius ecclesiasticũ pure positiuũ. ¶ Tertio est notãdũ: ꝙ lꝫ nullo mõ particulariter ⁊ distincte applicando ad personã possit pctm̃ auditũ in cõfessiõe reuelari: põt tñ̃ in generali ⁊ indistincte nõ applicãdo ad personã determinatam de ipso haberi sermo: vel apud superiorẽ qui põt absoluere: ⁊ non sacerdos inferior: qui audiuit. Et tunc ille referens superiori vt ab absoluat: se habꝫ sicut interpres ⁊ medius vel apud prudẽtẽ virũ ꝯsulem: si sacerdos nõ sufficiat sibiipsi de cõsilio. in spãli aũt ⁊ in particulari applicando ad certã ⁊ determinatã personã potest etiã

Extra de peni. ⁊ remissiõi.

No. correlarium

Not. hec omnia.

ſacerdos crimen auditum in cōfeſſione reuelare ali
cui perſone : de qua expedit ad aliquē bonum finē:
ſi nouit illud crimē per aliam viā publicam: ɋ̃ per
confeſſionē. vel ſi perſona cōfitens poſtɋ̃ confeſſa
fuerit: dicat ſibi illud crimen extra confeſſionem ⁊
omne ſecretum. alioquin nunɋ̃: ſi ſola via cōfeſſio=
nis vel ſecreti nouerit: ɋ̃tumcūɋ̃ licētietur a confi
tente vel cōmittente ſecretum. q᷑ non poteſt ipſum
in hoc licētiare. eo ꝙ nō habet poteſtatē ſuper ius
naturale: nec ſuper ius diuinum poſitiuum: nec ſup
ius eccleſiaſticum. Nec tātum eſt iuris eius: ſed eſt
iuris communitatis cui nō poteſt renunciare. Hec
de tertio articulo principali.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale ar/
gumētum dico ꝙ celare confeſſionem in nullo caſu
poteſt cōtra charitatem militare. immo dico ꝙ cha
ritas grauiſſime lederet̄ ſi aliqñ confeſſio in aliquo
caſu reuelaretur. Ad ꝓbationes. Ad primā de cri=
mine hereſis dico ꝙ cōfeſſum non debet reuelari. ⁊
ideo verſus iuriſtarū. Eſt hereſis crimen quod nec
confeſſio celat. habet falſam ſententiā. Quādo di=
cis: eſt cōtra bonum cōmune: ⁊ contra charitatem.
dico ꝙ lȝ crimen hereſis ſit contra bonum cōmune
in ſubuerſore fidelium: non tñ celare ipm̄ detectum
in cōfeſſione eſt contra bonum cōmune. ſed eſt pro
bono cōmuni q᷑ ſm̄ ius nature: ſicut dictum eſt ſu=
pra: ⁊ fauet bono cōmuni corporis totius eccleſie:
ſicut ibi eſt deductuȝ. ¶ Ad alia cōſimiliter poteſt
dici de incēſuro vrbem: ⁊ de prodēdo patriā. Plus
eñ eſt obſeruādum bonum ſpirituale totius eccle=
ſie immunitas. ſ. ſacramenti : ɋ̃ quodcunɋ̃ bonum
tēporale. Similiter etiā dicēdum eſt de aliquo quē
nouit aliquis preficiēdum. ſcit tñ per confeſſionem
ipſum eſſe indignum : nullo modo debet impedire
eius promotionē: ſic ꝙ ille poſſit notari de crimine
cōfeſſo. ¶ Ad illud de ſeipſo ſi vadat ſacerdos ille
cum volentibus ipſum interficere: dicitur ꝙ ſi pōt
inuenire viā vel occaſionem diuertendi a ſocietate
eorum: ſic tñ ꝙ nō reueletur confeſſio alterius con=
fitentis: vel ꝙ ꝓpter confeſſionem auditā diuertat:
poteſt diuertere. ſi aūt nō poteſt diuertere: quin per
cipiatur: ſeu ꝓbabiliter percipi poſſit ꝙ ꝓpter con
feſſionem auditā diuertat: debet cū latronibus pro
cedere: ⁊ periculū mortis ſubire. ⁊ ſi moriatur ſicut
martyr veritatis ⁊ iuſticie moritur. Nec eſt in ipſo
contra charitatē vllo modo. Aliter dicitur ab vno
ꝙ facta aliqñ ſunt equiuoca. ⁊ ꝙ diuertere a ſocie=
tate iſtorum ex natura facti non eſt ſignum reuela=
tiuum ꝙ ille cōfeſſus fuerit de voluntate occidēdi
ſacerdotē ſed magis eſt indifferēs. q᷑ ſi illi nō fuiſ=
ſent ſimul collocuti: nunɋ̃ per iſtud ſignum in tale
ſignatum deuenirēt. Et ideo per tale ſignum diuer
tendi a ſocietate eoꝝ non videtur reuelare cōfeſſio
nem iſtius: nec per ꝯſequens diuertere eſt ſimplici=
ter illicitum ꝯfeſſori: dato ꝙ ex illo ſigno ꝯiectura=
ri poſſint alij ꝯfeſſionem alterius: non ex natura ſi=
gni ſed ex aliquo preſuppoſito. Sed videtur michi
ꝙ nec per ſingnum reuelatiuum ex natura rei: ⁊ ita
directe: nec per ſignum reuelatiuum aliquo preſup
poſito: ⁊ ita indirecte potius ſacerdos nullo modo
poteſt reuelare confeſſionē. Et ideo prima ſolutio
teneatur. ¶ Ad illud de peccato abſoluendi ali=
quē: de quo opȝ ſacerdotē cōfiteri dico breuiter: ꝙ
ſi non poteſt perfecte ⁊ integre confiteri peccatum
ɋ̃tum ad circunſtantias neceſſario confitendas: ni
ſi prodendo peccatum ⁊ perſonā diſtincte: que fuit
ſibi confeſſa nō tenetur ꝯfiteri ſic in particulari ſal=
tem : ſed ſufficit in generali de negligentia mini=
ſtrandi ſacramētum. Et ɋ̃tū ad hoc in parte ſimi=
lis eſt nō habēti opportunitatem confitēdi: et excu
ſatur. Nec debet eſſe in aliquo perplexus. q᷑ magis
tenetur ad celādum ꝯfeſſionem: ɋ̃ ad confitēdum.
Nam ad celādum confeſſionem tenetur de iure na=
ture ⁊ iure diuino ⁊ eccleſiaſtico non ſic aūt ad con
fitēdum tenetur de iure nature. ¶ Ad illud de pre
iudicio charitatis ad ꝓximum: de prelato ⁊ ſubdi=
to dicitur: ꝙ ſi alijs de cauſis honeſtis et honorifi=
cis conſuetum eſt: aliquem vel aliquos amouere de
loco illo in quo ſubditus periclitatur ſine diffama=
tione et preiudicio fame ipſorum vel etiam paſſim
pro libito voluntatis prelati ſeu abbatis. Dicere=
tur: ꝙ ſubditum cōfeſſum poteſt licite reuocare ad
clauſtrum vel monaſterium aliqua de cauſa illaruȝ
non reuelās confeſſionem. nec in hoc videtur pro=
dere peccatum illius. licet dicerent aliqui ꝙ nullo=
modo debet ſe habere aliter poſt ꝯfeſſionē ɋ̃ ante.
Si tñ nō eſt ſic ꝯſuetum in collegio ſic reuocare niſi
ratione delicti vel inſufficientie reuocati ipſius: nō
videtur licitum abbati. Aliter diceretur ⁊ ſimiliter
de feneſtra ſimul: ꝙ nullo modo debet ipſum reuo=
care vel feneſtram claudere motus ex confeſſione ⁊
dum aliquo modo ipſe confitens vel aliquis alius
poſſit percipere ꝙ ex cōfeſſione procedat ſed debet
ſe habere omnino ſicut prius ante cōfeſſionem. Si
autem aliquo modo quo non poſſit aliquis rationa
biliter percipere: ꝙ nec directe nec indirecte ex con
feſſione procedat: poſſit talia facere: poteſt ſine re=
uelatione confeſſionis. Primo modo nunɋ̃ nec ꝙ
oportet ex charitate: ꝙ prelatus apponat remedia
contra crimina occulta que nouit in ſecreto confeſ=
ſionis: niſi ɋ̃tum poteſt in ipſa confeſſione: ſed deo
debēt talia reſeruari. ¶ Ad ſcd̄m argumētum patȝ Ad.2.
ꝙ cōfitens non poteſt licētiare cōfeſſorem de reue=
lando: lȝ poſſit dicere ſibi extra confeſſionē ⁊ omne
ſecretum: ⁊ tunc ille poteſt dicere perſone alteri qñ
poteſt prodeſſe cauendo tñ ne dicat ego audiui hoc
in cōfeſſione. quia tunc reuelaret cognitum vt per
confeſſionem et tunc eo modo quo non deberet re=
uelare: ⁊ ſic peccaret. ¶ Ad tertium dicendum eſt Ad.3.
ꝙ decretalis illa non loquitur de illo qui nouit aliū
eſſe excōmunicatum per confeſſionem vel ſecretum
ſed priuatim. quia ipſe ſolus tñ et ſine ſecreto ⁊ ta=
lis tenetur illum vitare in priuato: ſaltem nec tene=
tur illi in aliquo ad ſecretum. Nec eſt argutum ad
propoſitum. Sed quid de illo qui nouit per confeſ=
ſionem vel ſecretum alium eſſe excomunicatum di=
co ꝙ ſi poteſt cōmode eum vitare non prodēdo ex=
communicationem eius: tenetur eum vitare. Si au
tem nō poteſt niſi prodendo non tenetur eum vita=
re: immo nec licet ſibi euȝ vitare. q᷑ talis vitatio eſt
de iure poſitiuo eccleſiaſtico : ſed celatio eſt de tri=
plici iure. Et ideo non licet ſibi vitare ſed cōmuni=
care poteſt. Nec debet eſſe in aliquo perplexus. q᷑
ius firmius ⁊ preceptum in hoc caſu ligat : et non
preceptum infirmius : quando eſt de contrario vel
de incompoſſibili.

¶ Diſtinctionis Vigeſimeſecunde. Queſtio Unica.

Circa distinctionē.

xxiij. quero vtrum peccata redeant eadē numero que prius in recidiuāte ⁊ cadente a vera penitentia. ¶ Videtur ꝙ sic per August. cōtra donatistas lib. j. cap. v. redire dimissa peccata vbi fraterna charitas nō est: apertissime dn̄s in euāgelio in illo seruo docet: a quo vniuersum debitū dimissum repetit. q₂ ille cū seruo suo debitum nollet dimittere. Mathei. xviij. Et in hac auctoritate xp̄i fundantur oīa dicta sanctorum vel doctoꝝ dicētium peccata redire. quorū auctoritates magister ponit in litera. ¶ Secundo sic. ille qui cadit a vera penitētia: ⁊ recidiuat grauius peccat q̄ ille qui primo peccato peccat cadēs a sua innocētia. quāto eīm pctōr adicit ad peccandum post plura sibi dimissa: tāto est magis ingratus. q₂ quāto plura sibi dimittuntur: tanto magis debet diligere: ⁊ tāto plus deo tenetur. iuxta dictū symonis Luce quinto. estimo ꝙ ille eum plus diligit: cui plus donauit. ⁊ fuit approbatum a xp̄o dicente symoni: recte iudicasti: sed hoc non esset: nisi peccata precedētia redirent. nō eīm vnum peccatū sequēs videretur sic esse graue. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. ponatur: ꝙ aliquis sit ꝯtritus modo de pctō suo et per ꝯsequens peccatum sit sibi dimissum. postea nolit ꝯfiteri de illo sed contemnat. Tunc quero de illo pctō aut redit idem quod prius: ⁊ habeo ꝓpositum aut non redit: ⁊ sic deletum est oīno sine duabus partibus penitētie. scȝ ꝯfessione ⁊ satisfactione: quod nō videtur ꝯueniens. ¶ Quarto sic. recedente forma a materia vel subiecto redit eadē priuatio: que prius inerat subiecto ante aduētum forme. ptȝ. q₂ est eiusdem subiecti ⁊ respectu eiusdem forme igitur recedente gratia in recidiuante: reuertitur eadem priuatio gratie: que prius inerat ante penitentiam. ⁊ per consequens idē peccatum quod est vel priuatio gratie vel concomitantur eam.

math. 18

¶ **Contra** dicitur: ꝙ nō iudicabit dn̄s bis in idipsuȝ: sed bis iudicaret pro eodem peccato: si rediret. ergo ⁊c̄.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inquiram vtrum absolute loquendo sit possibile quacunq₃ virtute: ꝙ redeat idem peccatū numero quod prius. ¶ Secundo inquirā vtrum sit hoc impossibile ſm potētiam dei ordinatā: ⁊ vtrū aliqñ redeat defacto: ⁊ per quē modum. ¶ Tertio quia tangitur in quodam argumento: inquiram: vtrum grauius peccet cadens a vera penitētia per recidiuum: q̄ cadens ab innocentia per primum peccatum. ¶ Ultimo ad rationes.

An possit redire idē pctm̄ nūero qđ prius ab so. loquē. 1. opinio.

¶ Quantum ad primum articulum

dicitur ab aliquib⁹ ꝙ impossibile est quacunq₃ virtute peccatum redire idem numero: quod prius ¶ Ad hoc adducuntur alique rationes Prima est ista. illud quod est nihil vel in nihilum reductum non pōt redire idē numero ꝑ q̄cūq₃ potētiā. sed peccatum est nihil vel in nihilū reductū: postq̄ transijt: vt videtur. ergo ⁊c̄. Maior probat̄. q₂ nulla potentia se extendit super nihil. ¶ Scđa ratio illud quod trāsijt in esse successiuo ⁊ non permanēti: non potest idem numero reparari. si eīm ens successiuum vt motus vel tēpus ⁊ hmōi potest reparari: sequitur ꝙ partes talis entis possint esse simul. sequitur similiter: ꝙ instās possit reparari ⁊ per cōsequens ꝙ cōtradictoria possint verificari pro eodem instāti. q₂ vnum cōtradictorium pro instāti posito prima vice. ⁊ aliud pro instāti posito scđa vice: quod est cōtradictio. sed peccatum transiuit in esse successiuo q₂ nō est actus substractus nature ꝑmanentis. ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. nō plus potest redire pctm̄ cōmissionis q̄ obmissionis. sed peccatū obmissionis nō potest redire. q₂ est mera priuatio. et nō dicit aliquid positiuum pro actu substracto: sed nihil tale videtur esse in potētia alicuius. ergo ⁊c̄. ¶ Quarta ratio. pctm̄ non potest redire idem numero nisi virtute diuina. q₂ natura nō potest reparare aliquid idem numero. sed virtute diuina immediate non potest redire idem numero. quia deus peccare non potest: nec omittēdo nec cōmittendo. Et ꝯfirmatur. q₂ ſm Augusti. lxxxiij. q. deo auctore nullus fit deterior, saltē q̄tū ad culpā. ergo ⁊c̄.

August.

2. opinio

¶ **Alia opinio** est de hoc ꝙ peccatū potest idē numero redire eo modo accipiēdo ipsum: quo intelligit̄ manere post actum peccati ante penitentiā. Intelligitur autem manere nō in se sed quātum ad obligationem peccatoris ad penā eternam debitā pro pctō: sicut superius: per eos dicebatur. Et quātum ad talē obligationem in penā potest peccatum redire ⁊ idē numero post penitentiam in recidiuante: vel etiam in nō recidiuāte quod prius fuit. q₂ eadem obligatio que prius ⁊ ad eādē numero penā ad quā ⁊ prius. ¶ Hoc probat primo sic. deus potest obligare istū pro instāti. b eadem obligatione et ad eandem penam ad quā potest ipm̄ obligare pro instāti. a. priori. q₂ hoc nullam implicat ꝯtradictionem. ⁊ per consequens sic potest obligari iste. sed ex hoc sequitur eandem obligationem que fuit in isto vel circa istū pro tēpore vel instāti a ante penitentiā posse reparari vel redire pro instāti vel tēpore. b. post penitētiam in recidiuāte. ¶ Secundo sic. ⁊ ꝯcludit de nō recidiuāte. siue prius peniteat siue non. Si iste non peniteat de peccato suo deus potest ꝯtinuare eandem obligationē ad eandē penam pro instantibus vel temporibus. a. b. c. quibus manet iste continue in peccato. igitur cum actus volūtatis diuine obligantis istum in nullo depēdeat a peccato vel penitentia istius: nec ab aliquo extrinseco: videtur ꝙ siue iste peniteat siue non: siue recidiuet siue nō: deus potest eandem numero obligationem facere pro diuersis instātibus vel tēporibus non cōtinuatis pro a. f. et pro. c. Nam instās vel tempus inter medium vel instās non est in hoc necessarium: eo ꝙ nihil est huius voliti. ¶ Tertio declaratur hoc. q₂ qđ potest voluntas humana ⁊ iuste potest: multofortius voluntas diuina. sed voluntas humana pōt obligare aliquē ad candem penā debitā alicui pctō ⁊ eadem obligatione vel volitione: qua pro prima vice: eadē obligatione pro scđa vice sub cōditione saltem: puta si recidiuet. Et ponitur exēplum. xij. q. ij. episcopus. vbi dicit̄: ꝙ seruus manumissus ꝓpter ingratitudinem iterum pene seruitutis iuste subdit̄. Et videretur ꝙ eidē pene numero vel si saltem in proposito plus potest deus ꝙ eidem pene numero potest obligare: vt videtur. quare ⁊c̄.

Opinio doctoris ¶ Sed quantum ad presentem articulum videtur mihi dicendum primo: q nō solum de potētia dei absoluta potest idē numero peccatum redire modo predicto qtum ad obligationē eādem ad eādem penā pro diuersis instātibus vel tpibus possibilē couenire eidē subiecto vel pctōri a diuina voluntate obligante ipsum sicut dicit scda opinio: sed dico q absolute loquēdo possibile est etiā virtute creature redire idē peccatum numero in seipo r eundē actum deformem eadē deformitate numero: qua prius. nā sicut virtus creata potuit primo talē actum causare ita et scdo iterum pōt. Nec apparet ratio quare non. sicut dicam infra in tractatu de resurrectione. ¶ Scdo dico. q virtute diuina imediate nō cooperante virtute creata ad talē actum deformē carentē rectitudine morali posset reparari talis actus. sed tunc nō esset culpabilis habēti: nec imputaret sibi ad penā: lz peccatum esset r actus defectuosus. qr ad illum actum se haberet pure passiue: nec esset in potestate eius. plus eni dicit culpa q peccatū: sicut in scdo dicebatur. Similiter etiam nō esset deo culpabilis. nec deus ex hoc posset dici pctōr vel iniustus. qr nō tenetur facere circa creaturā suā nisi qd placet sibi. ¶ Tertio de peccato omissiōis dico: q eodē modo sicut potuit primo inesse pctōri r a voluntate: nō quidem cooperāte sed omittente operari. qr tale peccatum non consistit in actu sed magis in priuatione actus debiti: que quidē dicitur esse in potestate voluntatis nō effectiua sed defectiua: vel pro tāto pro libito voluntatis talis priuatio potest non inesse: si eliciat actum oppositum: qui est in sua potestate. vel inesse: si non eliciat actū illum: qn debet elicere. Et nō video quare per agēs naturale nō possit redire aliqua eadē priuatio: sicut aliquid idē positiuum: lz de facto non redeat. ¶ Quarto dico qtum ad deum q virtute diuina posset redire talis negatio actus debiti eadē numero sicut etiā virtute creata. et sic rediret idē pctm omissionis sed non esset culpa: nec volūtati create cui inesset talis priuatio nō a seipsa: sed a deo priuāte actum. nec ipsi deo qui super hoc culpari nō posset qr nullū actum tenetur facere in creatura sua nisi placeat sibi: sicut nec aliquā circunstantiam rectā sicut superius dicebatur de pctō cōmissionis. ¶ Ultimo dico contra scdam opinionē: q lz sua cōclusio sit vera: tn ex illa obligatione manēte post actum peccati nō dicitur quis peccator: nec debet illa obligatio dici peccatum: sicut superius dicebatur. Et de prima opinione dico q est simpliciter falsa.

Ad rōes i. opinio ¶ Ad rationes ergo ipsius dico ad primam q actus peccati qn cessat esse desinit esse: non adnihilat: sed redigit in potētiam subiecti: sicut qn pducitur vel fit non creatura voluntate vel potētia eliciēte. r ita minor est falsa. Silr maior est falsa. dico eni q adnihilatū simpliciter r oino virtute diuina saltem pōt redire idē numero: sicut dicet infra de resurrectione: cū dicis q sup nihil: nō est potētia. dico q de nihilo pōt aliquid fieri vel post nihil r eodē mō reparari: nec video quare nō. ¶ Ad scdm dico q entia successiua ita sunt reparabilia r possunt redire eadē: sicut entia permanētia. Nec opz q partes eoz simul sint manēte vnitate entium talium: sicut eni primo fiūt sic q partes eoz non sunt simul: sed sibi inuicē succedunt ita secūdo possunt sic reparari. Et similiter de instāti dico q potest reparari virtute diuina r similiter virtute creata posset: sicut et motus r tps. Nec sequitur aliqua cōtradictio. qr lz posset cōtradictoria verificari pro eodem instāti: non tn semel existēte sed bis: r hoc nō est cōtradictio: licet ptradictio esset q pro eodem instāti existēte semel. Ad minorem dico q nō quilibet actus peccati successiuus est: sed actus sunt aliqui pmanētes r euiterni potentes coexistere siue tempore siue instanti tpis: cuiusmodi sunt oēs actus peccati qui sunt operationes elicite alicuius potētie appetitiue vel cognitiue. que dicunt operationes immanentes: vt videre intelligere vel velle et hmōi. ¶ Ad tertiū de pctō omissionis dico: q nō est in potestate effectiua alicuius tāq aliquid positiuū: sed in potestate defectiua vel nō effectiua: sicut etiam anihilare est in potestate dei. ¶ Ad quartum dico: q nō solum virtute diuina posset omne peccatū vel aliquod saltē redire idē numero sed etiā virtute creata: si permitteret deus. Qn dicis: q nō virtute diuina. qr deo agēte nō fit aliquis deterior. Dico: q deo agēte imediate saltē non fit defacto aliquis deterior deterioritate peccati vel culpe. lz bene deterioritate pene. Sz dico: qr absolute loquēdo deo sic agēte immediate aliquem actum nō recte circunstātionatum vel etiā non agente sed priuante aliquem actum: qui deberet inesse: aliquis posset fieri deterior deterioritate peccati. sed illud peccatum non haberet rationem culpe: sicut dictum est supra. Hec de primo articulo principali.

¶ Quantū ad secundum articulum dico breuiter: q peccata prius dimissa defacto nō redeunt eadē numero nec qtum ad culpam pro eis debitā. fm illud. Non iudicabit dñs bis in idipsum. Et similiter pbatur per illud de penitentia dist. iiij. diuina clementia dimissa pctā in vltinē ultra redire nō patit. ¶ Sic igitur dico: q defacto nō redeunt qtūcunq pctōr recidiuet nec in seipsis nec qtum ad obligationē ad penā. Sz tn q aliqualiter redeunt. qr peccatū sequēs grauius est in recidiuante: r grauius offendit ceteris paribus r qtum ad aliquā causam maioris grauitatz. Tū qr ille cuius fuit remissum mortale pctm a deo recipit beneficiū magis indebitū: q si nō peccasset. quod quidē beneficium fuit remissio peccati sui r per psequens deo magis tenet fm legē gratitudinis ex hoc precipue si gratia in remissione percepta nō est minor: q illius qui nō peccauit. r dato q minor qr tn magis indebita: adhuc magis videret teneri: r p cōsequens postea offendēs eum per recidiuū qtum ad hoc grauius peccat fm ingratitudinē r magis est ingratus. Tum qr qto aliquis plurib[9] obligationibus tenet ad nō peccādum: tāto grauius peccat ceteris parib[9]. penitēs aūt plurib[9] obligationibus tenet ad nō peccādum q alius. qr ad hoc tenetur r ex lege cōmuni diuini precepti: r ex lege pmissionis vel ppositi. qr pmisit vel pposuit ad honorem dei amplius nō peccare qn penituit. alioquin nō vaiusset sua pnia: nisi hoc pposuisset saltē in habitu. g iste penitēs postea recidiuās grauius peccat. Et ita pctā precedētia eadem reuertuntur aliquo modo. — Q pctā prius demissa eadē nūero nō redeunt rc.

¶ Si dicatur contra ista: primo qr innocens prima vice peccando — Ṗ pdicta

grauius peccat q̄ penitēs recidiuans: eo q maius est beneficiū dei ꝯseruari in innocētia q̄ resurgere in penitētia. ¶ Scdo q2 si aliqs pluries recidiuat q̄to pluries: tāto grauius peccat ꝫm predictū modū dicēdi. Et ita si decies vel cēties recidiuat: peccatum decimū vel cētesimū est grauius decies vel cēties q̄ primū. ¶ Tertio q2 innocēs peccādo prima vice posset peccare ex maiori conatu volūtatis ꝯsimili pctō: q̄ recidiuās aliq̄ peccaret decima vł cētesima vice. ⁊ per ꝯsequens grauius. ¶ Quarto q2 recidiuū sic aggrauat ⁊ specialiter rōne ingratitudinis videtur circūstātia necessario ꝯfitēda ⁊ totiēs quotiēs. hoc aūt videtur incōueniēs. ergo ⁊c.

Solutio predictorū argu. ¶ Respōdetur ad primū: sicut dicef i sequēti arti. q grauius simpliciter peccat cadēs ab innocentia q̄ cadēs a penitētia per recidiuū. ⁊ maior est ingratitudo in primo q̄ in scdo. q2 maius est beneficium cōseruari in innocētia q̄ resurgere in penitētia. verum est tn̄ q q̄tū ad aliqua grauius peccat recidiuās peccādo ⁊ cadēdo a penitētia: q̄ primo cadēs ab innocētia q2 beneficiū videf sibi magis indebitum: qd percipit in remissione q̄ innocenti qd ꝯseruetur in sua gratia. q2 innocēs nō est inimicus sicut pctōr. ⁊ similiter etiā pro alia cā supradicta. lz ergo simpliciter pēsando ex q̄titate beneficij maius sit primū pctm̄ q̄ recidiuū: tn̄ aliquo modo ex causis predictis maius est ꝫm q̄ primū. ¶ Ad scdm pōt cōcedi q̄tum ad predicta q̄to pluries aliquis recidiuat: tāto grauius peccat: lz nō oporteat q simpliciter q̄tum ad oīa. ¶ Ad tertium per idem. ¶ Ad quartum pōt dici q cū in recidiuādo peccās cōmuniter non cogitet de ista gratitudine seruanda: nec querat nisi voluptatē peccādo: ita q nō habet specialē ꝯtemptū dei in recidiuādo: videref q nō esset talis circunstātia recidiui necessario ꝯfitendi: sic in speciali vel i particulari: sed sufficeret dicere alias peccaui tali pctō semel vel pluries: et de recidiuo cōfiteor. alioquin videf nimis durū: si totiens quotiens ⁊ in particulari oporteat ꝯfiteri. nec requirif propter ingratitudinē. q2 in omni pctō mortali est ingratitudo annexa quo quomodo etiam in primo peccato. Hec de secundo articulo principali.

An cadēs a vera penitentia grauius peccet cadente ab innocētia ¶ Quantum ad tertium articulū dico: q simplr ⁊ ceteris parib9 grauius peccat: et maiori ingratitudine est ingratus: q̄ cadit ab innocētia: q̄ qui a penitētia. q2 simpliciter maius bn̄ficiū dei est cōseruari in innocētia: q̄ prius cadere: ita ⁊ postea resurgere in penitētia. vnde ⁊ ꝯseruari in innocētia excellentib9 ꝑsonis est ꝯcessum: vt virgini gloriose. Et si qui alij sint inuēti. ⁊ gloria specialis est in electis nō cecidisse: nec vnq̄ inimicum dei ꝑ culpā actualē fuisse. lz bene in casu ⁊ aliunde possit excellere ille: qui cecidit illū: qui fuit preseruatus in sua innocētia.

Nota. Ad argumētum vero quod est contra hoc: inferius respondebitur.

Ad argumēta principalia. ¶ Ad primū principale argumētū de Augustino ⁊ illa parabola xp̄i dico: q nō intēdunt redire eadē peccata nec quo ad culpā: nec quo ad penā in eis debitā: sed hoc solū intēdunt: q recidiuās pro pctō recidiui ita punief eternaliter pena gehēne: sicut si haberet pctā priora: non tn̄ sic intēsiue ⁊ ab eo exigef vniuersum extēsiue ꝫm durationē. q2 pena eterna dānationis ⁊ carceris punietur. Et similiter loquēdo de pena dāni fact9 est oīm reus peccans in vno. Et similiter pena aggrauatur sicut ⁊ culpa ꝓpter ingratitudinē de remissione preteritoꝝ. ¶ Ad scdm dico: q recidiuans q̄tū ad aliquid grauius peccat. nō q2 preterita pctā redeāt: sed mō predicto. ¶ Ad tertiū dico: q q̄tū est ex donatione vel cōdonatione ille plus tenetur diligere: cui plus dn̄s donauit cui plura remisit. Nō q2 maius sit resurgere per ꝯdonationē: q̄ ꝯseruare in nocentiā: sed ecōuerso. Et ideo dico: q in eo cui nichil cōdonaf: sed in sua innocētia ꝯseruatur maior rō est dilectionis. q2 ⁊ hoc est specialis beneficium acceptū q̄ resurgere ꝑ cōdonationē. cōparādo igitur cōdēnationē plurium ad cōdonationē paucoꝝ q̄tum est ex cōdonatione ipsa plurium: plus tenetur cōdonāti: cui plura sunt dimissa vel cōdonata. sed ex alia parte simpliciter loqndo plus tenef: qui conseruaf in innocētia: cui nihil cōdonaf. ⁊ similiter donaf nō ex ꝯdonatione paucoꝝ. sed ex ꝯseruatione a plurib9 pctis q̄ etiā hz dono ꝯseruātis. vn̄ simplicif semꝑ tenef plus diligere cui vel nulla cōdonanf. q2 in innocētia ꝯseruatur. vel cui pauciora cōdonanf. q2 a plurib9 ꝯseruaf. Non est ḡ verū nec veraciter ꝓbatū: q simplr grauius sit pctm̄ cadere a pnia ꝑ recidiuū q̄ ab innocētia. Si dicas q tunc magis deberet ꝯfiteri de ingratitudine cadens ab innocētia ꝑ primū pctm̄: q̄ cadēs ab innocētia per recidiuū. q2 mai9 est bn̄ficiū innocētie q̄ pnie. ⁊ ita maior ingratitudo illa q̄ ista. Dico q forte neutrā ingratitudinē in speciali tenef cōfiteri. si tn̄ aliquā difficile videtur: quare nō primā sicut scdam: nisi ꝑ tāto. q2 lz scda sit minor ꝫm se accepta: tn̄ q2 connumeraf prime: ⁊ cadere a penitētia est cadere ab innocētia restituta: ideo magis videref cōfitenda q̄ prima. ideo ⁊c. ¶ Ad quartū argumētū de priuatione dico q lz possit reuerti eadē priuatio siue per naturā: siue per virtutē diuinā: ⁊ similiter idē pctm̄ numero: nō tn̄ de facto reuertitur eadē priuatio numero: lz similis: sicut nec eadē forma numero virtute nature. q̄n dicis q immo. q2 eiusdē subiecti ⁊ forme. Dicitur q nō sufficit. q2 eiusdē forme numero in eodē subiecto possunt esse multe negationes numero vel priuationes succedētes sibi inuicem. Ad minorē dicendum q pctm̄ nō est formaliter priuatio gratie. Si aūt cōcomitetur nō sequif q debeat esse vnū: sicut gratia ipsa: cuius priuatio cōcomitatur ipsum. Et declaratur qd prius dicebaf ad vnitatē negationis vel priuationis nō sufficere vnitatē affirmatiōis vel habitus. q2 nō fortes qd est negatio vnius affirmationis pōt multiplicari siue in multis substātijs: siue in eodē subiecto multis substātijs pts. de eodē subiecto etiā pts ꝫm diuersitatem illius subiecti si negatiōes sint simul: sicut quātitas platonis est nō fortes. ⁊ similiter albedo ei9 ⁊ substantia. sed ꝫm idē etiā est possibile negationes eiusdē multiplicari in eodem subiecto. ⁊ hoc si sint succedētes ⁊ interruptio quedam sicut de habitu ⁊ de sanitate dicitur quinto phisicoꝝ. ¶ Hec de sacramēto penitētie dicta sufficiant. Multa eni alia possent dici que mō pertrāseo ⁊ gratia breuitatis. Et quia satis faciliter et seriose magis possunt in scriptis cōmunibus inueniri: ⁊ ibidem requirātur.

¶ Distinctionis Vigesimetertie. Questio Vnica.

Circa distinctionē. xxiij. quero tm̄ vnā questionē vtrū scʒ extrema vnctio sit sacramētum noue legis. ¶ Videtur ꝙ nō. primo sic. omne sacramētū noue legis est institutum a xp̄o. sicut dictū fuit. sed extrema vnctio nō legit̄ fuisse instituta a xp̄o: sed potius a iacobo. Jacob. v. Infirmatur quis inter vos inducat presbyteros ecclesie ꝛc̄. ergo ꝛc̄. ¶ Scd̓o sic. ꝙ nō est vnū sacramentum: nō est sacramētū sicut qd̓ nō est vnū ens: nō est ens: sed extrema vnctio nō est vnū sacramētum: hʒ em̄ multas vnctiones ꝓ materia ꝛ multa verba vel orationes pro forma. ergo ꝛc̄. ¶ Tertio sic. omne sacramētum noue legis receptum a non ficto confert gratiā. sed extrema vnctio nō. quia presupponit gratiā in suscipiente. Alioquin em̄ non esset necessaria penitētia illi: qui infirmatur in extremis: ꝛ est in peccato mortali. ergo ꝛc̄. ¶ Cōtra magister in litera. ꝛ ptʒ ex numero sacramentorum.

Jaco. v.

¶ In ista questione sic ꝑcedā.

¶ Primo ostendā: ꝙ possibile fuit institui sacramētū remissiuū venialiū in existēte vel laborāte in extremis: ꝛ ꝙ fuit institutum defacto: et fuit congruum. ¶ Secundo ponā rationem talis sacramēti ꝛ declarabo eā. ¶ Tertio inquiram de vnitate ꝛ iterabilitate hui⁹ sacramēti. ¶ Ultimo ad rōnes.

¶ Quantum ad primum di/

De institutiōe sacramenti extreme vnctiōis

co p̄mo: ꝙ possibile est deo remittere venialia finaliter hoī laborāti in extremis ꝺm graue infirmitatē: qua ꝓbabiliter appareat vicin⁹ vel ꝓpinquus morti. Hoc eī nullā īplicat ꝯtradictionē. Silr̄ etiā cū hoc pōt ꝯferre: ꝛ infundere gratiā pro statu illo. Sicut ptʒ. sicut em̄ pōt remittere mortalia ꝛ infundere gratiā. ita etiā venialia ꝛ infundere gratiam. ¶ Scd̓o dico ꝙ respectu talis remissiōis venialiū ꝛ infusiōis gr̄e pōt vel potuit instituere signū practicū efficax talis remissiōis ꝛ infusionis. sicut etiā cuiuscūqʒ opis sui pōt instituere signū efficax. Et patʒ sicut dictū est supra de alijs sacris. hō em̄ pōt adhiberi signū efficax respectu sue volūtatis: vt impleatur: sicut ptʒ de bulla pape. ꝛ de sigillo regis. ꝛ multomagis de⁹ pōt instituere aliqd̓ signū efficax sensibile respectu talis remissiōis venialiū ꝛ īfusionis gr̄e ꝛ tale signū d̓r aliqd̓ sacr̄m. ¶ Tertio dico ꝙ defacto tale signum fuit a xp̄o institutū: lʒ nō sic expresse: sicut aliqua alia sacra. Nō em̄ dicēdū est: ꝙ ab aliqua creatura pura puta ab aliquo ap̄lo fuerit institutū. lʒ ab ap̄lo Jacobo fuerit ꝓmulgatum Jacobi. v. sed a xp̄o dicēdū est fuisse institutū. sicut circa principiū hui⁹ quarti de institutiōe cuiuslʒ sacramēti dicebat̄. Sed qn̄ fuit institutū: dicendū: ꝙ vel tūc vel ante fuit institutū: qn̄ xp̄s misit discipulos vngere infirmos oleo: sicut d̓r in Marco. vnde nō videt̄ certū: qd̓ dicit magister in presenti distinctione ip̄m fuisse a Jacobo institutuʒ. ¶ Quarto dico: ꝙ tale sacr̄m defacto institui fuit ꝯgruū ꝛ vtile ad hoc vt recipiēs ip̄m cōgrue nō haberet retardatiuū a gr̄a: qd̓ est pctm̄ veniale: sed exiret sine talibus retardatiuis: ꝛ cū hoc etiā gr̄a augeret̄ in eo. Talia em̄ peccata venialia possunt manere vel esse remittēda saltē aliqua vsqʒ in finē. qꝛ quasi cōtinue peccat homo talibus peccatis: vel saltem valde frequenter. Hec de primo articulo principali.

¶ Quātum ad secundū arti.

De rōne sacra. extreme vnctionis.

dico: ꝙ predictū sacramētū vocat̄ extrema vnctio. Et pōt sic describi. Extrema vnctio est sacramētū vnctionis hoīs penitentis infirmi vel infirmantis ꝓbabiliter in extremis facta in determinatis partibus corporis cū oleo ꝯsecrato ab ep̄o ministrata a sacerdote simul verba certa cū intentione debita proferēte ex īstitutiōe diuina efficaciter significās curationē venialiū in suscipiente simul ꝛ infusionē gratie. hec ratio hoīs nō est in se falsa nec impossibilis. qꝛ nulla pars ibi posita alteri repugnat nec est incōpossibilis. ¶ Declaro ergo eā per singula. Primo d̓r ꝙ sacramētū vnctionis: ꝛ est cōstructio intrāsitiua. i. sacramētū qd̓ est vnctio vel cōsistēs in vnctione. Et hoc est cōgruū vt vnctio exterior sensibilis correspōdeat vnctioni interiori mētis. Et similiter qꝛ hoc sacramētū curatiuū est nō solum interioris infirmitatis venialium: sed etiā frequēter aleuiatiuū corporalis infirmitatis. Similiter tertio qꝛ infirmus debilis iam nō debet pūgi sed vngi in signuʒ diuine misericordie ad cuius spem debet induci. ¶ Scd̓o dicit̄ hoīs penitētis de suis scʒ venialibus. sic saltē ꝙ sibi in generali displiceant vel displicuerint aliqualiter. Alioquin si actu placerēt fictus esset ꝛ reciperet sacramētum: nec esset cōuenièter disposit⁹ ad susceptionē sacramēti. Ex quo etiā ptʒ ꝙ innocētib⁹ de quibus nō presumit̄ ꝙ habeāt pctā venialia: nō dʒ dari istud sacr̄m sicut paruulis morietib⁹. Silr̄ etiā nec adultis amētib⁹ vel furiosis pro tūc nisi forte prius tp̄e lucidi interualli requisissent. Silr̄ qꝛ ꝓ tūc penitere nō possunt: nec vti rōne: nec digne suscipere nisi ꝓ q̄to prius penituissent: ꝛ sacr̄m reqsissent. Silr̄ ptʒ ꝙ debet ꝯferri hoīb⁹ sanis ꝛ robustis ꝓ illd̓ qd̓ d̓r tertio laborātis vel infirmātis ꝓbabiliter in extremis. sed infirmis debet dari nō quacunqʒ infirmitate: sed infirmitate qua ꝓbabiliter disponat̄ ad exitū mortis de statu viatoris. Silr̄ nō dʒ dari expositis periculo mortis quocūqʒ mō: puta in ꝑiculo extrinsece violētie: vt armoꝝ submersiōis vel suspēsionis vel hmōi. tales em̄ nō debēt inūgi. ¶ Quarto d̓r ibi ꝙ vnctio dʒ fieri in determinatis ꝑtib⁹ corpis. ꝛ iste partes sunt organa potētiaꝝ quaꝝ actib⁹ frequēter peccat̄ venialiter: vtpote organa quinqʒ sensuū: ꝛ potētie motiue ꝛ generatiue. Et sunt organa geminata vt in plurib⁹ respectu cuiuslʒ talis potētie: sicut visus hʒ duo organa duos oculos: audit⁹ duas aures: olfact⁹ duas nares: tact⁹: duas man⁹: potētia motiua vel ꝓgressiua: duos pedes. Et sicut in istis sensib⁹ organa geminant̄: ita ꝛ vnctiōes q̄ fiūt in organis illis. vn̄ ꝛ sup duos oculos fiūt due: ꝛ sup duas nares: ꝛ sup duas aures: ꝛ sup duos pedes seu in duobus pedib⁹. ꝛ silr̄ ī duab⁹ manib⁹. Quātū vero ad organū potentie gn̄atiue fit vnctio ad lūbos: iuxta illud Greg. sup illud luce. sint lūbi vr̄i p̄cincti ꝛ lucerne ardētes ꝛc̄. In viris inqt luxuria ī lūbis sic ꝛc̄. Quātū ꝟo ad organū gustus ꝛ loq̄le qd̓ est lingua: q̄ deseruit ī duo opa nature fit vnctio nō in lingua: sʒ sup os ī remediū ꝯtra duplex pctm̄ veniale q̄tū. s. ad gustū et loq̄lā qb⁹ deseruit lingua. Et nō fit in lingua ꝓpter abhominationē ne grauet in

Q; sunt. xj. vnctiones hui⁹ sacra.

firmū. Et ita in vniuerso sunt. xj. vnctiões ad istud sacramentum pertinētes. sed alique geminate sunt quasi vna: ita q; sunt. vij. principales: v. in organis vel quasi organis. v. sensuū: sexta in organis principalib⁹ motiue. q: in organis ꝓgressiue: puta in pedibus ꝛ septima in organis generatiue vel in lumbis. ¶ Quinto dicit q; talis vnctio debet fieri cū oleo sanctificato ab epo cum oleo oliue. nec opꝫ q; sit in balsamū mixtū sicut in chrismate ad ꝯfirmationē. nā exiēs de mundo isto nō multū indiget bona fama: que significat per balsamū: sibi sufficit pura ꝯsciētia ꝛ pia que significat per oleum. Sic̄ debet esse oleū oliue: qd antonomasice dr oleū. Et debet esse ab epo ꝯsecratū. Et hoc de necessitate materie huius sacramenti. Alioquin nihil fieret: sicut chrisma in ꝯfirmatione. In sacramētis em̄ ꝯsistētibus in vsu baptismus nō requirit materiā ꝯsecratā sed alia cōiter. Et hoc sicut dicunt aliqui q: xps tactu sue mūdissime carnis in baptismo suo ꝯsecrauit aquā: ꝛ dedit vim regnatiuā aquis bꝫ Ambro. ¶ Sexto dr: q; vnctio dꝫ eē ministrata a sacerdote ita q; si a nō sacerdote ministraret nihil fieret. Et ptꝫ determinatio ministri satis p illd Jacobi. v. inducat pbyteros eccl'ie vbi ptꝫ: q; pbyteri ꝛ nō alij sunt ministri hui⁹ sacramēti. ¶ Septimo dr certa verba: ꝛ hoc q̄tū ad formā vel formas verboꝝ hui⁹ sacramēti: q̄ tradite sunt p modū orationū. ꝛ q̄libet vnctio principalis hꝫ ꝓpriam formā: ꝛ multiplicantur forme sicut ꝛ vnctiones. ꝛ est hec forma cōmunis oībus rddēdo singula singulis: per istā sanctā vnctionē ꝛ suā piissimā mīam parcat tibi dn̄s quicqd narīū vel aurīū vel hmōi vitio deliqsti. ¶ Octauo dr cum certa intētione ꝛ cetera oīa que sequunt in predicta descriptione patent ex supradictis de hoc sacramēto ꝛ de alijs. Circa hoc tn̄ qd dr sacramētum efficaciter significās remissionē venialiū ꝛ infusionē gratie. Intellige: q; hoc verū est q̄tū est ex se ꝛ per se loquēdo. aliqn̄ aūt per accidēs nō remittuntur venialia p hoc sacramētum. q: nō inueniuntur penitēda sed iam prius aliquo alio modo sunt remissa. Similiter etiā aliqn̄ no infunditur gr̄a. q: ficte suscipit sacramentū ꝛ in pctō mortali. Istud aūt sacramētū non cōfert primā gratiā sicut baptismus vel penitētia: sed auget eam. nec opꝫ ad remissionem venialium gratiā infundi vel augeri. sed hoc fit virtute sacramenti: sicut et in quolibet alio sacramēto noue legis cōfertur gratia suo modo. Hec de secundo articulo principali.

Nota.

Forma verborū extreme vnctiōis

De vnitate extreme vnctio.

¶ Quantum ad tertium articulum

dico primo de vnitate huius sacramenti: qd nō est vnum vnitate indiuisibilitatis vel simplicitatis: sed vnū vnitate ordinis ꝛ integritatis ad vnuꝫ effectum principalē: qui est augere gratiā: ꝛ alium minus principalē qui est remissio plenaria oīm venialiū inuentoꝝ in suscipiēte nō ficto. ¶ Scdo dico q; est iterabile sacramētū: sicut ꝛ morbus cōtra quē adhibetur. s. pctm̄ veniale. ꝛ similiter morbus vel infirmitas ꝓbabilis ad mortem vel exitum de via. Ex quo ptꝫ q; non imprimit caracterem: sicut nec alia sacramenta iterabilia. Ex predictis patēt omnia de isto sacramento.

Q; extrema vnctio ē iterabilis.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale dico q; Jacobus nō instituit: sed promulgauit. ¶ Ad scdm dico q; est vnū sacramētum completum vnitate supradicta. ¶ Ad tertium dico q; hoc sacramētum ex vi sacramēti non est collatiuum prime gratie: sicut baptismus vel penitētia: sed magis est augmētatiuū grē. ꝛ ideo in digne suscipiēte ipsum presupponit gratiam ꝛ presuppositam auget: sicut patuit ex predictis.

¶ Distinctionis Vigesimequarte. Questio Prima.

Circa distictionē. xxiiij. quero de ordine vtrū ordo vel potius ordinatio sit sacramētū noue legis. ¶ Videtur q; nō. primo sic. si ordo eēt sacramētū cum. vij. sint ordines plura eēnt sacramēta spē differētia q̄. vij. sꝫ hoc est falsum. ergo ꝛc. ¶ Scdo sic. ordo vel est relatio ordinati vel potestatis. sꝫ nihil tale est sacramētū. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic sacramētū est qd sensibile ꝛ materiale elemētū. sed ordo nō est aliquid tale. imo magis est aliquid spūale ergo nō est sacramentum.

¶ **Contra** magister in litera. Et arguit. q: alias nō essent sacramēta septē: nisi ordo computaretur inter ea. ergo ꝛc.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo ostēdam de ordine: ꝛ ostendam quomodo debet accipi in sacramento ꝛ quomodo non. ¶ Secundo ponam rationem ordinis prout est sacramētum: ꝛ declarabo eā. ¶ Tertio inquirā quot sunt ordines in ecclesia. ¶ Ultimo ad rationes.

Ordinis acceptiones. August.

¶ Quātum ad primum arti.

dico q; ordo vno mō accipitur sicut Augusti. accipit. xix. de ciuitate pro cōgrua dispositione parium dispariūq; rerū vnicuiq; suum locū tribuēte. Dicit em̄ q; ordo est pariū dispariūq; rerum vnicuiq; sua loca tribuēs. Isto mō accipit ordo in vniuerso. xij. Methaphi. ab Aristo. loqnte ibi de ordine vniuersi q̄tū ad suas partes inter se ordinatas. Isto mō accipit ordo in aliqua policia ordinata ꝛ disposita. ꝛ sic̄ in exercitu. Isto mō etiā accipit ordo in tota eccl'ia dei q̄ est ordinata bm̄ parē vel disparē dignitatē personaꝝ mēbroꝝ suoꝝ: sicut etiā vnū corpus suo mō. ¶ Alio mō accipit ordo ꝓ gradu eminēte in policia vel cōitate aliqua. ꝛ hoc mō nō conuenit in cōitate tm̄. sicut dicim⁹ de personis notabilibus in ꝑsona vel cōitate seu cōgregatione: q; q̄libet est ibi vel sedet iuxta ordinē suū vel in ordine siue in gradu suo. Et hoc mō etiā dico in eccl'ia q; accipitur ordo ꝓ gradu eminēte in ipa eccl'ia ꝯueniēte alicui ꝑsone in ordine ad aliquē actū excellētē et specialiter ad actū sacramētalē exercēdū. Et sic dicunt ordinati in eccl'ia nō quicūq; de eccl'ia: sed tm̄ habētes aliquē gradū eminētē vel preeminentē in ipsa ad actū excellētē sacramētalē exercēdū: ita q; infimi in eccl'ia ꝛ infimū gradū tenētes nō dicūtur ordinati isto mō lꝫ sint ordinati loquēdo de ordine primo mō. sicut ptes totius corporis eccl'ie ordinate. ¶ Tertio mō accipit ordo: lꝫ minus ꝓprie ipsa ordinatione actiue vel passiue dicta: q̄ est causatiua vel collatiua ordinis. Et hoc mō dr ordo in eccl'ia ipsa ordinatio ordinatoꝝ in eccl'ia ꝛ collatio ordi

nis vel ordinum precipue scdo modo accepti facta
inq̃3 an hierarcha eccl'astico potente ponere aliquē
in gradu eminēte ad aliquē actū sacramētalem di=
gne exequēdū in eccl'ia: cui⁹ hierarcha dr esse eps.
acceptionū ordinis applicatio. Et dico q ordo non significat ista vniuoce sed po=
tius equiuoce. ¶ Hoc premisso ad ppositū dico q
nunc est sermo in p̄senti tractatu de ordine accepto
primo mō. sed de ordine scdo mō ꝛ tertio. ¶ Et di
co q ordo scdo modo non est sacramētum. sed ma=
gis potestas vel gradus exequendi: vel digne exe=
quēdi aliquē actum sacramētalem in ecclesia ipsa.
Et isto modo sacedotiū vel dyachonatus ordines
dicuntur ꝛ sic de alijs ordinibus. Et est ordo ali=
quid spirituale ꝛ non aliquid sensibile: ꝛ per conse=
quēs nō est sacramētum pprie: sed magis est res sa=
cramēti alicuius. ¶ Tertio aūt modo accipitur or
do qñ est sermo de sacramēto ordinis faciēdo con=
structionē intrāsitiuam et de sacramēto q est ordo
vel ordinatio ipsa: qua quasi effectiue ꝛ causaliter
per modū tñ sacramēti constituit᷑. aliquis in gradu
eminēti vel in potestate ad digne exequēdū aliquē
actū sacramētalem in ecclesia. Et ista ordinatio est
aliquid sensibile ꝯsistēs in verbis ꝛ rebus seu actio
nibus vel passionibus sensibilibus. sicut manifeste
pꝫ qñ clerici ab epis ordināt᷑ qñ fiunt ordines: vel
conferunt᷑. ¶ Et pōt dici de isto sacramēto: q est
possibile et fuit deo possibile instituere aliqd signū
sensibile significās efficaciter aliquē institui in gra
du eminēti in eccl'ia ad actū sacramētalem. pōt eñ
deus aliquē in tali gradu ꝯstituere: ꝛ ad hoc signū
sensibile efficax adhibere. qd signū etiā de facto ex=
hibuit vel instituit exhiberi instituēdo sacramentū
ordinationis. Unde ꝛ ipse apl'os in sacerdotes or=
dinauit in cena: qñ dicit eis: hoc facite in meā cōme
Jo. xx. morationē: ꝛ hoc q̃tum ad potestatē cōficiēdi. Et
post resurrectionē. Jo. xx. qñ dixit: accipite spiritū
sctm̄: quoꝝ remiseritis ꝛc̄. q̃tū ad potestatē absol=
uēdi. Et magister dicit ī litera: q xp̄s oēm actū cu
iuslibet ordinis in seipsum exercuit. Et pꝫ q con=
gruū fuit sic ordinari vel institui: vt haberent᷑ mini
stri eccl'ie ad ministrādū ꝛ dispēsandū sacramenta
habēdo act⁹ aliquos ad sacramēta ordinatos: q̇ p=
tinēt ad ip̄os ordinatos in eccl'ia: quib⁹ ordines cō
feruntur. Sic igitur de primo articulo principali.

Descriptio ordinis put est sacramentum.

¶ Quātum ad secūdum arti.

pono descriptionē ordinis huius sacramenti in cō=
muni put est aliquid gñale vel cōmune ad ordina=
tiones speciales: que oēs vnitate ordinis ꝛ cōpleti
ue integritatis dicunt᷑ ꝯcurrere: ꝛ pro vno sacramē
to inter septē sacramēta cōputari. Et pōt dici sic:
q ordinatio vel ordo est sacramētum institutionis
alicuius in gradu p̄eminēte in eccl'ia cui ꝯuenit ali
quod ministeriū circa sacramenta ꝛ precipue circa
eucharistiā facte ministro idoneo certa verba simul
cū intētione debita pferente ministerium gradus
illius aliquo signo sensibili representans ex institu
tione diuina efficaciter significās gratiā preeminē
Descriptiōis ordinis sacramenti declaratio. tē que ordinatus aliqd ministeriuꝫ exequat᷑. ¶ Et
ḃm istā vniuersalē rationē ordinis possunt pportio
naliter accipi rōes speciales cuiuslibet ordinis vel
ordinationis: vt ordinationis alicuius in sacerdotē
vel diaconū vel in subdyaconū. ¶ Declarādo aūt
descriptionē. dico q nō est īpossibilis nec ī se falsa.
Nulla eñ pars eius alteri repugnat. quod pꝫ. po=
nitur eñ ibi primo q est sacramētum institutionis
alicuius in gradu preeminente ad actum aliquē sa
cramētalem vel ministeriū circa aliquod sacramen
tum exhibēdum. Et iam hoc pꝫ ex predictis. Nā
ordo ipse qui ꝯfertur: sicut dictum est supra: est gra
dus preeminēs ad exequēdum aliquē actum sacra
mentalē vel ministerium sacramētale. Et ita sacra
mētum ordinationis est sacramētum institutionis
ipsius ordinati in tali gradu preeminenti. ¶ Scdo
dicitur q hoc est precipue circa eucharistiā vel pro
pter eucharistiā. q2 vel solum actus ordinū versan=
tur circa eucharistiam eo modo quo dicetur infra:
vel saltē actus principalioris ordinis. ¶ Sed ter=
tio dicit᷑ q ista institutio debet fieri a ministro ido
neo. Et dico q̃tum ad sacros ordines cōferendos
et institutionem faciendam in ipsis est ep̄s. Unde
nullus potest cōferre eos nisi episcopus. Quātum
ad alios vero nō sacros dico q aliqui nō episcopi
possunt esse ministri idonei non solum episcopi.
Unde aliqui abbates priuilegiati ꝛ cardinales nō
episcopi possunt tales ordines cōferre. ¶ Quarto
dicitur q a ministro idoneo pferente verba certa:
et hoc quātum ad formam vel formas ordinationū
seu institutionum in varijs ordinibus: que sunt plu
res ꝛ diuerse in diuersis ordinibus sicut in libris
episcoporum rite ordinātium inuenitur. sed de or=
dinatione sacerdotis completa ꝛ perfecta speciali= De formis ꝑbo rūꝫ ordi. sacerdo.
ter videtur q ibi sit duplex forma. vna qñ sibi con=
fertur caracter ꝛ potestas cōficiēdi corpus christi:
que dicitur cum traditur sibi calix cum vino ꝛ pate
na cum hostia quod est signum sensibile sui ministe
rij: ꝛ dicitur sibi accipe potestatem celebrandi ꝛc̄.
Secunda vero forma qñ īponitur sacerdoti postea
manus ab episcopo. ꝛ dicitur. accipe spiritumsan=
ctum: quoꝝ remiseris peccata ꝛc̄. Et tunc datur si=
bi potestas clauium in foro penitentiali. Et queli=
bet forma habet sibi cōiunctam materiā propriam
scꝫ signum sensibile representatiuū ministerij alicu
ius sacerdotalis. Prima est traditio calicis. Scda
est impositio manuū episcopi ꝛ concurrunt vel po=
tius sibi succeduut ad perfectā ꝛ cōpletam ordina
tionem sacerdotalē. ¶ Quinto dicitur q̃ ab ido=
neo ministro representāte aliquo signo sensibili mi
nisteriū illius gradus in quo instituitur ordinatus.
hoc iam pꝫ in ordinatiōe sacerdotis. posset etiā in
alijs declarari: sicut in ordinatione lectoris tradit᷑
sibi liber ppheta꞉. in ordinatione hostiarij tradun
tur sibi claues. in ordinatione exorciste traditur si=
bi liber exorcismoꝝ. In ordinatione accoliti tradū
tur sibi cādelabrū cum cereo ꝛ similiter vrseolo. sub
dyacono traditur calix vacuus. et dyacono autem
liber euangeliorum. ¶ Sed dicitur vltimo ex insti
tutione diuina efficaciter significat ista ordinatio
gratiam ad minstrandum vel digne ministrandum
et hec tam de gratia gratis data: que est caracter
quia quilibet ordo habet proprium caracterē saltē
loquēdo de septem: ꝛ sunt caracteres alterius ra=
tionis sicut ꝛ ordinis ꝛ ordinationes sacramētales
q̃ etiā de gratia gratum faciēte. q2 istud sacramen
tum cōfert gratiā nō quidē primā sicut baptismus
vel penitētia: sed scdam. i. augmētum gratie. vnde
supponit primā gratiā in suscipiēte ipsum digne.
Hec de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertiū

dico q cōmu q sūt or
niter ponun= dines in ecclesia.

tur. vij. ordines. iij. sacri qui dicunt maiores: et. iiij. non sacri qui dicuntur minores: quorum sufficientia sic accipitur. Nam sicut superius dicebatur ordo est potestas vel gradus preeminens in ecclesia disponens ad actum sacramentalem circa eucharistiam precipue. Aut igitur ordo disponit ad actum sacramentalem circa eucharistiam directe de propinquo. Aut a remotis et non sic directe sed magis quantum ad suscipientes. Primo modo accipiuntur iij. ordines sacri. Secundo modo. iiij. non sacri primo tripliciter. Aut enim ordo disponit ad actum sacramentalem circa eucharistiam directe ipsam eucharistiam conficiendo: et sic est ordo sacerdotum: cuius principalis actus est conficere corpus christi: secundarius vero absoluere vel ligare. Aut dispensando eucharistiam et tractando eam in vasis: et sic accipitur ordo dyaconatus vel dyaconi: cuius principalis est actus dispensare eucharistiam. vel tractare non immediate: sed mediantibus vasis in quibus continetur vt mediante calice vel pixide vel huiusmodi. Ex quo patet quod legere euangelium non est principalis actus dyaconi: sed secundarius et minus principalis. Aut accipitur talis ordo in ordine ad actum ministrandi materiam eucharistie. et sic est ordo subdyaconi: cuius principalis actus est materiam eucharistie ministrare: scilicet panem et vinum. Legere autem epistolam est actus secundarius et minus principalis. Et dicuntur isti tres ordines sacri. quia directe et de propinquo circa eucharistiam. Et patet quod inter eos sacerdotium est ordo nobilior sicut et actus eius postea dyaconatus: et vltimo subdyaconatus. ¶ Alij sunt ordines qui accipiuntur respectu actuum remote se habentium ad eucharistiam. vel ergo disponunt ad conuenientem dispositionem in populo ad eucharistiam suscipiendam: vel amotionem impedimentorum: vel vt arceantur mali: ne appropinquent. Primo modo dupliciter. nam dispositio conueniens in populo ad eucharistiam duplex est. vna est inferior deuotionis pertinens ad effectum. et ad talem disponit acolitus portando cereum accensum in candelabro. secunda pertinet ad intellectum: et est eruditio vel instructio mentis incredibilibus et agibilibus. Et ad hanc disponit lector legendo prophetias. Secundo modo etiam dupliciter. quia aut ordo est ad mouendum impedimentum arcendo malos homines eiectos ab ecclesia: et sic est ordo hostiarij. aut arcendo demones: et sic est ordo exorciste: qui habet fugare demones exorcisando. vel legendo librum exorcismorum. non tamen sicut dicunt aliqui sic quod exorciste vel verbis eius imprimatur vel conferatur aliqua vis supernaturalis qua possit effectiue demones cogere vel fugare. quia hoc nihil est: sed virtute diuina arcentur demones vel fugantur ad actum exorciste. et hoc ex pacto diuino: sicut in sacramentis infunditur gratia suo modo: vt puto. Sic ergo sunt septem ordines sicut tenetur communiter. Et secundum ista episcopatus non esset ordo vt videtur.

Episcopatus an sit ordo. 1. opinio

¶ De episcopatu igitur videndum est an sit ordo. Et dicunt aliqui quod non. Primo quia si esset ordo distinctus a sacerdotio: tunc esset ordo superior et nobilior sacerdotio. hoc autem est falsum. Sacerdotium enim habet nobilissimum actum. et ita nobilissimus ordo. ¶ Secundo quia vnus ordo in conferendo non de necessitate dependet ab alio. patet de promoto per saltum: in quo non est reiterandus ordo ille: sed caute supplendum est quod ferat omissum. episcopatus vero de necessitate facti dependet ex sacerdotio. Unde si aliquis non sacerdos consecraretur in episcopum: nihil fieret. ¶ Tertio quia episcopatus simpliciter potest tolli: per depositionem vel degradationem. et per consequens non imprimitur caracter in ordinatione episcopi: nec episcopatus est ordo. ¶ Quarto quia tunc essent plures ordines quam septem. quod non tenetur.

Secunda opi.

¶ Alij tenent sicut et canoniste quod episcopatus est ordo et per consequens quod consecratio episcopi est sacramentum. Primo quia episcopatus est gradus quidam preeminens in ecclesia et potestas quedam ad actus sacramentales: qui nullo modo conueniunt alijs ordinibus: sicut ad actus ordinandi sacerdotes dyaconos et subdyaconos. Similiter ad actum confirmandi. Et ita non solum restringunt isti ordinem ad actus sacramentales circa eucharistiam: sicut primi sed ad omnem actum sacramentalem extendunt. ¶ Secundo quia non minus videtur sumi in ecclesia aliquis ordo respectu actuum sacramentalium per se et magis nobilium sine comparatione: quam respectu sacramentalium per accidens et indirecte et minus nobilium. sed planum est: quod actus illi ad quos disponit gradus episcopi vel episcopatus sunt per se sacramentales et directe et nobiles actus et excellentes multum: sicut confirmare sicut ordinare sacerdotes et alios. Actus autem illi ad quos disponunt omnes alij ordines a sacerdotio: sunt minus nobiles et excellentes et aliqui indirecte sacramentales: sicut actus subdyaconi et quattuor minorum ordinum. ergo etc. ¶ Tertio quia hoc vult dionysius quinto ecclesiastice hierarchie: vbi dicit: quod tres sunt ordines scilicet episcopatus sacerdotium et dyaconatus. Non quia non sint alij ordines. scilicet subdyaconatus et quattuor minores: sed quia pluribus in primitiua ecclesia non vtebantur propter paucitatem credentium vel fidelium. Et ita pauci ministri sufficiebant. Similiter etiam isydorus ethimologiarum libro septimo capitulo duodecimo. ponit episcopatum ordinem. Hoc idem habetur in canone distinctione. xxj. c. cleros. ¶ Videtur ergo: quod episcopatus sit ordo. Et etiam vltra consequenter videtur: quod in episcopatu imprimatur caracter indelebilis sicut in alijs ordinibus et alterius rationis cuius etiam signum est quia ordinatio alicuius in episcopum vel consecratio est irreiterabilis. Unde et perpetuo aliquis consecratus in episcopum manet episcopus: quantumcunque deponatur vel degradetur: sicut etiam et sacerdos: licet possit ab eo tolli iurisdictio super populum: sicut et sacerdoti.

Quod episcopatus est ordo

Ad rationes 1. opinionis.

¶ Ad rationes primorum potest responderi. Ad primam quod secundum vnum modum dicendi episcopatus est nobilior ordo quam sacerdotium. quia episcopatus includit sacerdotium: et sibi competit vniuersalitas actuum sacramentalium. Et ita quia episcopatus sacerdotium includit: et cum hoc superaddit: est aliquid nobilius sacerdotio et dignius. Nec est inconueniens: licet non sit nobilior accipiendo precise et tantum illud quod superaddit comparando ad sacerdotium: sed sicut totum vel includens nobilius est parte vel

inclufo:licet non refpectu alterius partis. Aliter ꝙ pofito ꝙ epifcopatus fit ordo fimpliciter diftinctus a facerdotio non includens ipm:licꝫ prefupponēs:ficut facerdotium dyaconatum p̄fupponit: non oporteret ꝙ epifcopatus effet nobilior ordo ꝗ̄ꝫ facerdotium:licet pofterior: licet ita fit in alijs ordinibus facris ꝙ pofterior fit nobilior. facerdotium eñ videtur nobiliffimus ordo ex nobilitate actus fui:qui eft nobilior alijs oībus vt videt̄. Si autem diceretur ꝙ ficut epifcopatus eft fuperior ⁊ pofterior ordo:ita ⁊ aliquo modo nobilior :nullus inconueniens videretur. Unde ⁊ facerdotium ex epifcopatu dependet. qꝛ nullus in facerdotem nifi ab epifcopo ordinat̄. Et ita act⁹ facerdotij virtualiter continetur in actu epifcopatus ⁊ facerdotiuꝫ in epifcopatu.quare.⁊c̄. ¶ Ad fcḋm diceretur fecundū ꝓmā viā : ꝙ qꝛ epifcopo ꝯuenit vniuerfalitas actuū facramētalium:⁊ per ꝯn̄s epifcopat⁹ includit facerdotium:de neceffitate p̄fupponit facerdotium:ficut totum ⁊ includēs prefupponit partē ⁊ inclufum.nō fic oportet de alijs. Uel aliter diceretur ꝙ non plus de neceffitate facti epifcopatus includit facerdotium vel p̄fupponit ꝗ̄ꝫ facerdotiū includat dyaconatū:vel dyaconatus fubdyaconatum:licet ƀm ordinem iuris ⁊ modum obferuandi prefupponat ipm. ¶ Ad tertium diceretur ꝙ epifcopatus eft indelebilis:nec poteft tolli aliquo mō fed femper manet epifcopus:licet tolli poffit iurifditio quecūqꝫ:ficut in facerdote. ¶ Ad quartū de feptem ordinibus diceretur ꝙ fimpliciter ⁊ abfolute loquēdo plures funt ordines. qꝛ octo. verūtamē fermo fit cōmuniter de ordinibus ad euchariftiam difponētibus:⁊ qui funt in cōmuni vfu actuū fuorum. ⁊ illi funt feptem:qui nominantur cōmuniter ⁊ dicuntur.

¶ Ad primum principale ar

Ad argumēta ꝓn. gumentū dico ꝙ ordo eft facramētū eo mō quo dictum eft fupra fꝫ nō eft vnū vnitate indiuifibili et fpecifica:fed vnitate gn̄is ad plures:vel ordīes feu ordinationes fpeciales. ⁊ fimiliter ordine quodam ⁊ integritate perfectionis ad miniftrandum. vnde dico ꝙ facramentum non diftinguitur:vel defcendit in ordinem ficut in fpeciem fpecialiffimam. fed ficut in genus fubalternum continēs fub fe plures fpecies:⁊ illud vnū gen⁹ in feptēario facratomētū diftinguitur cōtra alia fex:⁊ accipitur quafi vnuꝫ. ¶ Ad fcḋm dico ꝙ ordo accipiēdo ipm ꝓ fpūali ꝑtāte vel etiā pro refpectu vel habitudine partium ecclefie ad inuicē non eft facramentū. fed accipiendo pro figno vel fenfibi fignaculo ordinationis :qḋ vocat magifter facramenti fignaculum: ifto modo eft facramentum. quia eft fenfibile ⁊ efficax fignum refpectu gratie non folum gratis date : fed gratū facientis. ¶ Ad tertium patet per idem quid dicendum. Ex predictis etiam patet ꝙ nec benedictiones abbatum vel epifcoporum:quas tamē conferunt populo:nec tontiones clericorum : quando tonfurantur:funt facramēta. qꝛ in eis gratia ex vi talium non confertur. fꝫ bene in confecratione epifcopi fi epifcopatus fit ordo:ficut ꝓbabiliter videretur. ⁊ ficut fupra ƀm opinionem aliquorum dicebatur.

¶ Diftinctionis. xxv.
Queftio Unica.

Circa diftīctionē xxv. quero vnaꝫ queftionem fcꝫ vtrum pena canonica vel etas puerilis vel fex⁹ muliebris impediat ab executione vel miftratiōe feu receptiōe ordinū. ¶ Uidetur ꝙ nō de pena canonica. qꝛ aliquis facerdos excōmunicat⁹ vel irregularis vel fufpēfus fi attemptet ꝯficere vere cōficit de facto. ergo fimiliter quacūqꝫ pena canonica ligatus vere recipit vel confert de facto ordīes ipfos:vt videtur quātumcunqꝫ fit epifcopus irregularis ⁊ fufpenfus vel excōmunicatus vel degradatus vere ordinat:⁊ aliquis etiam vere recipit de facto: ficut etiam irregularis fi ordinetur de facto vere ordinatur. ¶ Secūdo arguitur de etate pueli. qꝛ etas puerilis nō ꝓhibet aliorum facramētoꝝ fufceptionem:vt baptifmi vel confirmationis ⁊ huiufmodi. ergo fimiliter nec ordinum fufceptionem ¶ Tertio de fexu muliebri. qꝛ ficut dicitur ad galatas. 5. in xp̄o Jefu non eft feruus neqꝫ liber neqꝫ mafculus neqꝫ femina. igitur poffunt oēs indifferēter ordines xp̄i Jefu recipere:femina ficut mafculus ⁊ feruus ficut liber. ¶ Contra oīa ifta aliquo modo patet in littera. Ad Gala. 5.

¶ In ifta queftione fic ꝓcedā

¶ Primo oftendam quid vocatur pena canonica in ꝓpofito:⁊ quot funt tales in genere:⁊ qualiter incurruntur ⁊ remittuntur. ¶ Secūdo oftēdam quo modo includūt vel īpediūt ab ordinum fufceptione vel collatione. ¶ Tertio de etate puerili ⁊ fexu muliebri. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primū arti/

culum dico:ꝙ pena canonica in ꝓpofito vocatur pena inflicta per canones vel ƀm canones ꝓhibens vel arcens aliquē ab actu ecclefiaftico:qui alias fibi liceret. ¶ Dicitur autem ibi pena inflicta ꝑ canones ꝗ̄ꝫtum ad penam inflictam a iure. vel ƀm canones ꝗ̄ꝫtum ad penam inflicam a iudice: quafi rite ⁊ iufte infligatur:debet infligi ƀm canones vel canonicas fanctiones. in quibus ꝯtinetur mod⁹ et ꝓceffus iudicis infligendo talē penam. Scḋo dicitur ibi arcēs vel ꝓhibēs punitū ab actu ecclefiaftico. qꝛ oīs pena canonica talis vel artat ab actu ecclefiaftico:ficut ꝓhibitio illius act⁹ tm̄:vl' fi aliquo alio mō tm̄ ille modus ad artationē vel ad arcere reducitur. Sed fubiūgitur: ꝙ ab actu qui alias liceret punito vel poffet cōuenire licite. qꝛ fi nō liceret nec cōueniret fibi alias nō eēt fibi pena artari tali actu ficut laico nō eēt pena:ꝙ artaret̄ ab actu cōfecrādi vel ꝯficiēdi corp⁹ xp̄i. ¶ Dico aūt:ꝙ fūt fex tales pene canonice in gn̄e. fcꝫ difpō vel degr̄datio infamia excōicatio irregularitas fufpēfio interdictum. Depofitio eft talis amotio a ftatu clericali ⁊ ecclefiaftico. Et fi degr̄datio ē idē qḋ depō:tūc etiā eft totalis amotio. fi aūt nō fit idē qḋ depō:tūc non eft totalis amotio ab oī ḡdu ecclefiaftico vel ftatu: fed eft amotio ab aliquo gradu altero relicto. ⁊ tūc depofitio vel amotio partialis. ⁊ eft partialis pena refpectu depofitionis fimplr. Dicitur autem aliquis deponi vel degradari ab epifcopatu vel fa-

Pena canonica quid.

ꝙ fūt fex pene canonice.

depofitō.

cerdotio:⁊ amoueri a tali gradu vel statu:nō quia
aufferatur sibi caracter ordinis: vel ordo suscept⁹
sed quia auffertur sibi licentia exequēdi actum cu-
iuslibet ordinis:si sit depositus simpliciter ⁊ omne
priuilegium:qui competit ordinatis:⁊ excludit to
taliter a foro ecclesiasticarum personarum ⁊ liber-
tate ⁊ tutela. vnde ⁊ traditur iusticie seculari. Ista
pena nunꝗ infligitur a iure sed a iudice: licꝫ iudi-
cetur:⁊ dicetur infligenda in iure:infligitur autē
ꝓpter peccata ⁊ crimīa enormia ⁊ manifesta:vt he
resis extra de hereticis. Ad abolendam vel ꝓpter
scisma ex̄ de scismaticis. Ad abstinēdos in. vj. lib.
vel ꝓpter reuelationem ꝯfessionis ex̄ de peniten-
tijs ⁊ remissionibus oīs vtriusꝗ sexus. Et forma
ſm quā debꝫ infligi tali pena habetur ex̄ de penis
degradatio ⁊ est hodie ī sexto libro. Remittit aūt
talis pena depositionis p restitutionem ab eo qui
potest depositum restituere in integrum qui poni
tur solus papa:licet non legatur ꝙ legitime depo
Infamia situs postea fuerit restitut⁹. ¶ Scd̄a pena est īfa-
mia:que est status lese dignitatis ꝗ̄tum ad vitā ⁊
mores:sicut fama est stat⁹ ille se dignitatis ꝗ̄tū ad
vitam ⁊ mores. Hec autem lesio dignitatis diuer
simode incurritur. Circa quod est aduertenduꝫ ꝙ
non est idem esse infamē ⁊ esse infamatū. Infama-
tus enim est qui de aliquo crimine in publico ē ac-
cusatus:sed nundum ꝓpter hoc est īfamis:nec sub-
ditur pene infamie:que dicitur pena canonica. sed
infamis est vel ꝓpter crimen publicum publice cō
missum ꝓpter quod ius determinat aliquē fore in
famem:⁊ infligit penam infamie:vel quia a iudice
infligitur talis pena. A iudice (inꝗ̄) coram quo p
batur tale crimen ꝓpter quod infligitur sibi talis
pena: et iudicatur a iudice esse infamis puniendo
tale crimen pena infamie. Sed quandoꝗ ille qui
cōmisit tale crimen non est conuictus de hoc corā
iudice:⁊ tunc est tantū īfamis a iure. Aliquādo au
tem cum hoc a iudice: puta quādo est cōuictus de
hoc coram iudice: ⁊ infligitur sibi pena ab eodē iu
dice:⁊ sic dupliciter est infamis. Cause aūt ꝓpter
quas incurritur a iure vel debet infligi a iudice ha
bentur in generali. vj. q. i. vbi dicitur oēs infames
esse dicimus quos leges seculi infames appellant.
ita ꝙ leges seculares puniētes crimine infamie a
canone approbantur:⁊ ille leges habentur de his
qui notantur per totum. Contra infamiā vero pe-
nam p̄dictam non est remedium quo tollatur: nisi
restitutio in integrū ab eo qui sic potest restituere:
ex̄ de testibus testimoniū in glosa arcetur. Et ista
pena infamie grauior est quantum ad vitam ciui-
lem ꝗ̄ depositio. Nisi forte depositio includat istā
quia talis infamia ꝓhibet ab omni actu legitimo
etiā post pactā penitētiā. qꝛ talis ꝑsona habet ⁊ re
Excōica tio; putatur vilis extra de regulis iuris: īfamibus por
te dignitatis patere non debent. ¶ Tertia pena ē
excōmunicatio maior que ad ꝓpositum maxime p
tinet. Et debet dici excōmunicatio simpliciter. nā
excōmunicatio minor nō ē nisi excōmunicatio ſm
quid puta quātum ad exclusionem cōmunionis fi-
delium ī sacramētis tm̄. sed excōmunicatio maior
simpliciter ⁊ excludit a communione fidelium et
participatione ipoꝝ. Et ista excōmunicatio ali-
quādo infligitur a iure:aliquādo a iudice. A iure
quidem aliquādo erat possibile diceretur numerū
casuum in quibus īfligebatur:sed modo sunt qua-
si innumerabiles casus:⁊ quotidie variātur:vt aug
mentatur numerus eorum sicut ⁊ motus capitum
variatur nec oportet super numero determinato
talium casuū implere quaternos. A iudice etiam
non possunt casus cōputari. hoc tamen dico ꝙ nec
a iure nec a iudice dꝫ īfligi nisi p pctō mortali:nec
p quocūꝗ debet infligi:sed p graui cui etiā anne-
xa est contumacia. qꝛ quādiu aliquis est parat⁹ sa-
tisfacere p culpa ⁊ audit ecclesiā: nō est excōmuni
cādus nec habēd⁹ sicut ethnicus ⁊ publican⁹. Pe-
na autē ista infligitur illi qui est cōtumax nec vult
audire ecclesiam. Et relaxatur ista pena per abso-
lutionem eius qui tulit sentētiam:vel per superio-
rem eius:si est excōmunicatio a iudice. Si vero a
iure:tollitur per absolutionem illius q̄ ius ꝯdidit.
Nec hoc solum sicut dicunt aliqui: sed ſm eos per
absolutionem cuiuscūꝗ sacerdotis quādo condēs
ius nō reseruat sibi istam absolutionem qꝺ ꝓbāt p
illud capitulum:extra de sententia excommunica-
tionis nuper. Sed ista probatio paruꝫ cogit. quia
non sequitur:ille non reseruat absolutionem. ergo
concedit: loquēdo de forma sententie etiam secun
dum iura. quia posse absoluere vel non absoluere
cadit sub illa regula:quod nō est concessum vide-
tur esse prohibitum. Non enim videtur alicui in-
feriori absoluendum a sentētia lata a superiore: ni
si sit sibi cōmissum. ¶ Quarta pena est irregulari Irregu-laritas.
tas. ⁊ ista est inhabilitas ad susceptionem ⁊ execu-
tionem quorūcunꝗ ordinum. Ista pena incurri-
tur frequēter a iure. ⁊ quasi nunꝗ vel raro a iudi-
ce:licet a iudice posset infligi. A iure autem incur
rit ex aliquibus criminibus: et aliquando ex non
criminibus. Crimina specialiter sunt quattuor ꝑ-
tinentia ad ordines vel actus eorum. Unū est sy-
monia. aliud ē furtū in ordine suscepto. Tertium
ministeriuꝫ solemne in ordine non suscepto. Quar Crimina ptinētia ad ordi.
tum contumacia in non seruando penas ecclesia-
sticas vt cum aliquis ministrat in ordinibus vel su
scipit ordines excommunicatus maiori excōmuni
catione:vel suspensus: vel interdictus: vel hmōi.
Et omnes isti casus indigerēt lōga declaratione:
quā ptrāseo gratia breuitatis. Similiter ex trib⁹
nō criminibus incurritur:puta ex illegitimitate:
extra de filijs presbyterorū nō ordinādis ex serui-
tute. dist. liiij. ⁊ extra de seruis nō ordinādis. p to-
tum. Similiter ex enormi vel turpi mutilatiōe vel
infirmitate:vt habetur extra de corpore vitiatis
nō ordinādis. Contrahitur etiam aliqñ ex aliqui-
bus:que qñꝗ sunt crimina:qñꝗ nō:sicut ex homi-
cidio ⁊ bigamia. Et sub homicidio continetur mu
tilatio actiua enormis alterius vel suijpsius. Et in-
tellige de homicidio voluntario precipue. Remit
titur aūt pena talis. s. irregularitas per dispēsatio
nē aliquando a solo papa. aliquando ab epō ſm ꝙ
irregularitates variantur:⁊ vbi dispensatio cadit
qꝛ sicut dicunt quidam:nō in omnibus cadit dispē
satio:sed irregularitas ex homicidio voluntario
solum remittitur per baptismum. sed de isto dicto
non curo. Non video irregularitatem in qua papa
non possit ex causa ⁊ in casu dispensare. quia ipse
est conditor iuris de irregularitate ⁊ superior ple
narius ad quēlibet alium iudicem qui posset eam
infligere. vnde non puto ꝙ sint aliqui irregulares
ex natura rei. quia irregularitas pena est canonica
non naturalis. Est autem ista pena grauior excōi

catione quātum ad hoc q difficilius tollitur q̄ ex cōmunicatio. Et hoc est signum q excōmunicatō simpliciter grauior est. sicut & verum est. quia excō municatio excludit ab omni communione alias licita. Sed irregularitas tantum ab hisque spectāt ad ordines. Similiter iste pene due scilicet excom municatio & irregularitas possunt esse publice vel priuate. Non sic aūt due prime. scilicet dispositio & infamia. semp enim sunt publice sicut patet ex p̄ dictis. ¶ Quinta pena est interdum que est artatio a quibusdam actibus ecclesiasticis exercēdis: vel ab assistendo quibusdam talibus actibus: & hoc vel simpliciter vel in aliquo loco. Et ista pena licz quādoq infligatur persone & non loco: quandoq loco nō persone quādoq persone & loco: tamē com munius infligetur loco & nō personis: nisi dum in loco vti. s. in tali loco non liceat solēniter celebrare diuina nec alios interesse. Et contrahitur hec pena interdicti quādoq a iure: quandoq a iudice. A iure occurrit exemplum de receptantib⁹ vsurarios extraneos. A iudice ex causis innumeris: tamen cōmunius propter inobediētiam interdicitur populus siue locus. Relaxatur autem ista pena p illum qui ponit interdictum. & quandoq a iure ex casibus certis extra de sententijs excōmunicationis. Alma mater ecclesia. ¶ Sexta pena est suspēsio que est ꝓhibitio ab aliquo alias conueniente. & hoc ad tempus. Et in hoc specialiter distinguitur hec pena contra aliquas alias. Hec autem multiplex est q̄ quedam est a beneficio. quedam ab officio. quedam ab ingressu ecclesie. Et quādoq icurritur ipo iure: vt ptz extra de sententia & re iudicata: & extra de sententia excōmunicationis: cōmedi cinalis: & etiam in suscipiēdo ordines ab episcopo qui renunciauit loco & dignitati tali. quia talis episcopus executionem non habet: nec confert. & ideo sic suscipiens suspensus est. patet prima. q. vij. dalbertani: & extra. de ordinatis ab episcopo: qui renunciauit. Similiter & de ordiato symoniace: post q̄ sibi cōstitit q symoniace ordinatus est: quando prius dum ordinaretur fuit ignorans simpliciter ignorantia inuincibili: q symoniace ordinaretur. Tollitur aūt ista pena p relaxationem talis suspēsionis factam ab eo: qui tulit eam vel a suo superiori. Hec de primo articulo principali.

Interdictum. *Suspēsio*

¶ **Quātum ad secundum ar**ticulum dico q omnes pene p̄dicte arcent & impediunt a susceptione vel executione ordinū quorūcūq de iure. quia omnibus talibus penis amouet vsus ordinum. & habilitas suscipiendi eos. Et breuiter quilibet recipiens ordinem aliquem vel exequens actum alicuius ordinis cum aliqua predictarum penarum mortaliter peccat: & est iobediēs ecclesie. ¶ Sicūdo dico q p̄dicte pene non impediunt: nec tollunt executionem vel susceptionē ordinum de facto. Si enim cum aliqua p̄dictarū penarum aliqs exequitur ordinem quātum ad septē ordies saltem circa eucharistiam: vel suscipit ordinem cum intentione faciēdi vel suscipiēdi: sicut intendit ecclesia: factum est quod facit: & receptū qd suscipit vel suscipere intendit quantum saltem ad actus pncipales ordinū. quod dico quia nō ē hoc verum q̄tum ad actum absoluēdi in ordine sacerdotij. sicut dictum est supra. ¶ Tertio dico q quā

Pene canonice q̄uo excludāt ab ordinum susceptiōe. 1. opinio.

tum ad primam penam que est degradationis vel depositionis dubium est: an talis pena de facto impediat collationem ordinum vel de iure tantum. Et est hoc dubium vtrum scz episcopus degradatus vel depositus vere ordinet de facto: si āttēptet ordinare. Et de hoc dicūt aliqui q non. q̄ ad hoc non sufficit grad⁹ vel dignitas episcopalis manēs indelebilis: sed requiritur cum hoc iurisditio sup ordinādos. Sicut in foro penitētie requirit̄ iurisditio sup absoluendos: et non sufficiunt ad absoluendum etiam de facto claues sacerdotales. q̄ per primam penam: puta depositionē vel degradationem tollitur omnis iurisditio a deposito vel degrato. ideo &c.

¶ **Alij dicūt** eandem conclusionē: sz probant eam aliter. q̄ s̄m eos episcopat⁹ non est ordo: nec est aliquid indelebile/ & quod potest aufferri simpliciter loqndo: & auffertur per degradatiōem vel depositionē. quare. &c. *2. opinio*

¶ **Contra** primam viam videtur esse. quia ordinatus ab episcopo qui resignauit loco vel dignitati: & p cōsequēs non habet iurisditionem episcopalem: vere est ordiatus licz ab executione ordinis suscepti sit suspensus sicut dictum est in articulo precedenti & probatum per quādam decretalem. igitur ad hoc vt de facto ordinet aliquis episcopus: vel ordines conferat non requiritur episcopalis iurisditio: sz sufficit grad⁹ & dignitas episcopalis: non quidem iurisditionis sed ordinis: que manent in episcopo quantūcunq degradato vel deposito supposito q episcopatus sit ordo: sicut probabiliter superius dicebatur. unde non requiritur iurisditio ordinantis super ordinatum ad hoc vt ordinetur de facto ipso: sed magis ad hoc: vt ordinetur de iure. Ex quo patet q non est simile de absolutione & ordinatione. *ꝯ. 1. opi.*

¶ **Similiter cōtra** secundam viam est istud idem argumentum: & cum hoc vnum aliud. quia sicut dicebatur supra episcopatus ordo est aliquid perpetuo manens indelebile: nec est sola iurisditio vltra sacerdotiū: que auferri potest. Patet quia aliquis sacerdos existens & electus & confirmatus in episcopum ac si iurisditionem episcopalem habens super eos de diocesi nondum propter hoc est episcopus: nec potest ordinare vel cōfirmare. *ꝯ. 2. opi.*

¶ **Et ideo videtur** michi dicēdum q prima pena nō impedit simpliciter de facto collationem ordinū: sed episcopus quantūcunq depositus vel degradatus & etiam hereticus: dum tamen non sit in hoc hereticus: sed intendat facere quod facit ecclesia: si aliquid facit: dato q quantumcunq non credat q ecclesia facit aliquid: vere ordinat & confert ordines de facto: si ordinare attemptet. sicut sacerdos vere consecrat: & conficit quantumcunq depositus vel etiam degradatus: peccat tamen mortaliter ordinando vel ordines conferendo contra prohibitionem ecclesie vel superioris ipsum degradantis vel etiam deponentis vel prohibentis: ne attemptet. Hec de secundo articulo principali. *opi. doc.*

¶ **Quātū ad tertium** articulū dico primo de etate puerili q etas puerilis non impedit de facto susceptionē alicuius ordinis etiā quātūcūq sacri. *etas puerilis an i̅pediat susceptionē ordi.*

Si enim puer quocunq; ordine ordinetur: factum ē de facto nec vnq; est reordinandus. Unde potētia vel potestas ordinis potest precedere actum multa duratione non solum natura. ¶ Secundo dico ꝙ etas puerilis impedit susceptionem ordinis sacri de iure. Et ratio patz. quia in suscipiente talē ordinem annectitur secūdum ius ecclesie romane votum continentie perpetue. quod quidem votuz requirit etatem discretionis. Et ideo contra preceptum ecclesie ordinaretur puer in ordinibus sacris. ¶ Tertio dico ꝙ etas puerilis non impedit de iure susceptionem ordinis non sacri. quia nō inuenitur prohibitio iuris: ne pueri possint ordinari in minoribus ordinibus. Dico tamen ꝙ non est congruum: ꝙ pueri sic ordinentur. eo ꝙ non possint recipere ordinis sacramentum cum reuerentia ⁊ attentione debita seu deuotione. Nec sacramentum ordinis est sacramentum puerorum sed adultorum ⁊ ad annos discretionis deductorum.

Sex⁹ mulieb. quō excludit a susceptōne ordi. ¶ Quarto dico de sexu muliebri ꝙ simpliciter et absolute ⁊ de facto ⁊ de iure excludit a susceptione cuiuslibet ordinis. Et dico ꝙ hoc est ex institutione christi. quia non est presumēdum: ꝙ ecclesia priuauerit totum sexum muliebrem a tali dignitate: nisi qr Christus sic instituit viros scilicet tantū modo ordinari etiam de facto. Cuius signū est. qr matrem suam que fuit mulier dignissima nunq; voluit ordinari: nec in ecclesia preferri. Huius autez statuti apostolus fuit promulgator ad Thimoteū scribens. mulierem (inquit) docere non permitto doctrina (inquam) publica in ecclesia que pertinet ad ordinatos. Et ad hoc est ratio: vt distat mulier subijci iuxta imprecationem dei post lapsum mulieris ⁊ viri per ipsam Genesis secūdo. sub viri potestate eris. Ad hoc est auctoritas vicesima tertia dist. Sacratas deo feminas vel monachas sacra vasa vel sacratas pallas contingere incensum circa altare ferre perlatum est ad apostolicam sedem que omnia reprehentione et vituperatione plena esse nulli ratione vtenti vel sapienti dubium ē. omne ministerium mulieris vituperio plenum ē. quare. ⁊c. Hec de tertio articulo pncipali.

Ad argumēta pn. ¶ **Ad primum principale ar**gumentum patet ex predictis: quo modo pene predicte impediunt ⁊ quo modo non. ¶ Ad secundū de etate puerili dico: ꝙ non impedit susceptionem minorum ordinum ex prohibitione iuris: ⁊ tamen ex ꝯdecentia et reuerentia debita. Nec est simile de alijs sacramentis: que sunt maioris necessitatꝫ. Nec requiritur attentio nec tanta reuerentia nec votum continentie eis annexum: sicut et ordinib⁹ sacris. ¶ Ad tertium de sexu muliebri dico: ꝙ licet q̄tum ad gratiam cōcedendam ⁊ gloriam non sit distinctio maris ⁊ femine serui ⁊ liberi: bene tamem quātum ad alia officia ⁊ ecclesiasticas dignitates est distinctio: in tātum ꝙ mulier nec de facto nec de iure ordinari potest. seruus autem manens licet de facto non tamen de iure. quia irregularis est: eo modo quo magis de seruitute inferius apparebit.

¶ Distinctionis. xxvj.
Questio Unica.

CIrca distictionez xxvj. quero primo. Utrū matrimonium sit sacramentum noue legis. ¶ Uidetur ꝙ nō Sacramentum noue legis institutum est a christo: ⁊ nō est a tēpore legis innocentie vel legis nature nec fuit sub lege Mosayca. sed matrimonium non fuit a Christo istitutum sed ab Adam Genesis secūdo. Hoc nunc os de ossibus meis ⁊ caro de carne mea: propter hoc relinquet homo patrem et matrem: ⁊ adherebit vxori sue: ⁊ erunt duo in carne vna. Et similiter matrimoniū fuit sub omni lege. ergo ⁊c. ¶ Secūdo sic. omnis obligatio ad actum simpliciter malum ⁊ illicitum non est sacramentum noue legis: nec ad talem obligationē apponitur sacramentum. Sed matrimonium ē obligatio quedaz maris ⁊ femine ad actum simpliciter malum. quia ad actum carnalis concupiscentie in quo simpliciter tollitur: ⁊ priuat̄ totus vsus rōnis ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. circa sacramēta et essentialia sacramētorum ecclesia nihil potest immutare. quia sacramēta instituta sunt a Christo: qui est superior ecclesia ipa tanq; caput sed circa personas que sunt essentialiter ⁊ necessario requisite ad matrimonium: potest ecclesia immutare. qius potest eas facere legitimas vel illegitimas ad matrimonium. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. omne sacramentum noue legis consistit in verbis aliquibus ad formā petinētibus: ⁊ habz principaliter ministrari ab aliquo sacerdote. Sed matrimonium in verbis necessario non consistit quia muti vel absentes per literas vel alia signa possunt contrahere matrimonium: etiam parentes pro filijs. Similiter etiam non ministratur a sacerdote sed magis a contrahētibus: vt videtur. ergo ⁊c.

Gene. 2.

¶ **Contra** Magister ī hoc tractu. Et planum est: ꝙ matrimonium computatur inter sacramenta septem. Et apostolus dicit de matrimonio. sacramētum hoc magnum ē: in Christo dico ⁊ ecclesia. ergo ⁊c.

Apūs.

¶ In ista questione sic pcedā

¶ Primo ad euidentiam eorum que dicenda sunt ostendam vtrum actus matrimonialis procreatiuus prolis sit licitus ⁊ honestus ⁊ per consequens vtrum obligatio mutua personarum ad talem actum sit licita ⁊ honesta. quod etiam vtrum contrahere matrimonium sit licitum. ¶ Secundo inquiram: vtrum matrimonium sit sacramentum noue legis ⁊ ponam descriptionem eius: ⁊ declarabo eam. ¶ Tertio inquiram: quando ⁊ a quo ⁊ quo modo fuit institutum. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ **Quantum ad primū arti**culum dico primo: ꝙ actus volendi procreare prolem seu velle procreare prolem in specie humana non est actus de se malus ⁊ ex genere: sed est etiam de se bonus moraliter. sed potest esse bonus vel malus. bonus si debite circunstantionetur. malus vero: si nō sit debite cicūstātiōatus: sꝫ poti⁹ indebite

Primo. act⁹ pcreatiu⁹ pl̄s an licit⁹ ⁊ honest⁹.

circūstantijs indebitis vel pꝛohibitis vel deoꝛdinatis. Et similiter dico de ipso actu exterioꝛi pꝛocreatiuo ipsius ꝓlis. ¶ Qꝛ aūt actus talis nō sit de se malus nec deoꝛdinatus: sed possit esse bonus et licitus vel honestus pꝛobo pꝛimo sic. ille actus qui s̄m rationem ⁊ inclinationem naturalē est conseruatiuus humane speciei: nō est de se malus. hoc patet. qꝛ nec in alijs speciebus est malus talis actus: sed bonus ⁊ nature cōueniens. sed actus volēdi interioꝛ ⁊ similiter actus exterioꝛ ꝓcreatiuus ꝓlis est huiusmodi in specie humana. Nō enim plus repugnat rationi naturali in specie humana pꝛocreare ꝓlē: ⁊ sic ꝯseruare spēm q̄ꝫ in alijs spēbꝰ coꝛruptibiliū. ⁊ tñ istō ē naturalissimū opus. sicut phūs dicit in secundo de anima. ergo ⁊c. ¶ Secundo qꝛ ratio pedicta arguit pꝛo statu isto coꝛruptibili. pꝛo quo non potest aliter ⁊ naturaliter species conseruari. patet hoc etiam dato ꝙ homo esset in statu incoꝛruptibili: quia non magis repugnaret sibi secūdum rectam rationem naturalem cōmunicare perfectionem suam ī actu pꝛocreatiuo pꝛolis: q̄ꝫ alijs animalibus: vt videtur imo magis conueniret sibi eo ip̄o ꝙ perfectioꝛ habens potentiam generatiuā ⁊ ꝓcreatiuam. sed talis actus sic cōueniēs non est contra rationem naturalem: sed magis secundum eam: nec est de se malus. ergo ⁊c. Dices: ꝙ angelus licet sit perfectioꝛ: nō tamē cōmunicat suā perfectionem pꝛocreādo angelos. Dico: ꝙ nō potuit dari angelo potentia communicandi suam perfectionē. quia angelus nō pōt haberi nec ꝓduci nisi de nihilo per creationem. creatura autem creare non pōt: sicut dictum est in secundo. sic nō est de homine. ¶ Tertio pꝛobatur ista coonclusio ex scriptura. quia de actu malo secundum se non datur p̄ceptum a deo sed de actu pꝛocreatiuo pꝛolis datū est pꝛeceptum Genesis secundo ⁊ nono. Crescite ⁊ multiplicamini. ergo ⁊c. Similiter ex creditis secundum aliquos pꝛobatur hoc. qꝛ iste actꝰ est talis: ꝙ per ipsum reparatur ciuitas ⁊ societas angeloꝝ per ipsum nāq; electi ad illam societatem assumendi pꝛocreantur vel generātur. Similiter etiam ad talem actum exercendum adhibitum ē diuinum sacramentum: quod est sacramentum matrimonij.

Gene. 2. ⁊ 9.

Sed de hoc nō curo multum quo ad pꝛesens. Potest autem tertio pꝛobari pꝛima cōclusio. qꝛ actus qui in omni policia bene oꝛdiata exercetur: ⁊ a pꝛudentibus commendatur: nō est de se malus sꝫ actꝰ pꝛocreatiuus ꝓlis est huiusmodi. ergo ⁊c.

Q̄o talis actus p̄creatiuꝰ pꝛolis p̄t esse malꝰ ⁊ cetera.

¶ Secundo dico ꝙ talis non est de bonus ⁊ ex genere: sed potest esse malus. Hoc pꝛobo quia nullus actus de se est bonus: nisi qui trāsit ex seipso super optimum obiectum pꝛopter seipsum. patet qꝛ omne aliud vel etiam ip̄mmet obiectum optimum ꝓpter aliud potest inoꝛdiate diligi. talis autē actus transiens ex seipso super optimum obiectum ⁊ pꝛopter seip̄m est actus amoꝛis amicitie respectu dei. Unde ⁊ actus sibi contrarius puta odire deum ex seipso malus est: nec potest bene fieri. sed actus volendi pꝛocreare pꝛolem vel etiam pꝛocreatiuus ꝓlis non cadit super obiectum optimum. patꝫ. quia non habet deum pꝛo obiecto: nec est vel fit de necessitate ex seipso ꝓpter optimum: sed pꝛopter aliud potest cadere super suum obiectum. ergo ⁊c.

¶ Secundo sic. ille actus non est de se bonꝰ: cui potest apponi pꝛohibitio diuina: ⁊ apponitur: sed potest esse malus. sed ad talem actum potest apponi ⁊ apponitur diuina pꝛohibitio: non mechaberis. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic ille actus qui eiusdem rationis existens non potest licite: nec debet secundum rectum iudicium rationis naturalis exerceri cum qualibet eiusdem rationis non est ex ratione sua ⁊ ex se bonus: sed potest esse malus: sed actus ꝓcreatiuus pꝛolis ⁊ huiusmodi. Unde Aristoteles vtēs ratione recta contra Platonem in secundo politice repꝛobauit eum. quia ponebat omnes vxoꝛes cōmunes. ergo ⁊c.

Q̄o talis actus est bonꝰ licitus ⁊ honestus.

¶ Tertio dico ꝙ talis actus. si debite circūstantionetur: est bonus ⁊ honestus ⁊ licitus. quod patet quia quilibet actus circūstantionabilis pui per consequens non est de se bonus vel malus sed indifferens si circūstantionetur debite ē bonus.

Nō ꝺ circūstātijs huiꝰ actꝰ.

¶ Ad bonitatem vero moꝛalem talis actꝰ dico ꝙ pꝛincipaliter requiritur circūstantia finis: sicut ⁊ in alijs actibus: ad hoc vt sint moꝛaliter boni finis autem actus istius est pꝛoles educanda ad cultum diuinum: vel deus colendus per pꝛolem ꝓcreandam ⁊ ad cultum suum educandam: vel etiaꝫ vitatio pꝛohibite foꝛnicationis: per quod colitur deus: ⁊ obeditur pꝛecepto eius non mechaberis. Qꝛ ille debeat esse finis pꝛocreandi pꝛolem scilicet cultus diuinus vel deus colendus. Patet. quia ad hoc debet pꝛocreans seipsum diligere: ⁊ per consequens etiam pꝛolem pꝛocreandam ⁊ pꝛocreationē eius. ¶ Secunda circunstantia est: ꝙ cum sua vel suo excerceatur talis actus. voco autem suam vel suum: que vel qui secundum legitimum contractū appꝛobatum a deo legislatoꝛe vel lege diuina accepit potestatem coꝛpoꝛis alterius et econuerso pꝛo toto perpetuo ad talem actum exercendum. Alioquin talis foꝛnicatoꝛ: ⁊ vtitur non sua contra pꝛohibitionem legis seu legislatoꝛis ⁊ domini: pꝛincipalis: ⁊ est actus moꝛaliter malus. ¶ Et dico: ꝙ congruit ⁊ requiritur: ꝙ determinatus masculus sit determinate femine ⁊ vna vel vnus vnius: nisi in casu dispensabili: in quo licuit aliquando sanctis vel antiquis patribus habere plures vxoꝛes: sicut dicetur ifra. Et nullo modo debet esse: ꝙ quelibet sit cuiuslibet: ita ꝙ vxoꝛes sint communes: sicut posuit Socrates. Pꝛimo quia hoc eēt contra bonum pꝛolis ⁊ bonam educatiōem eius. Filij eñ incerti male nutriuntur. Similiter contra reuerentiam paternam. esset enim causa vel occasio ignorandi patrem suum: ⁊ ita non reuerendi eum ⁊ nō obediendi sibi: quod est contra naturalem disciplinam. Similiter etiam contra bonum communitatis. quia per contractus matrimoniales certarum personarum ad certas seruantur amicicie ⁊ communicatioces expedientes ⁊ honeste. Si autem ꝑsone essent incerte: tunc pꝛopinquitates affinitates ⁊ cognationes ⁊ successiones essent confuse et incerte. Et hoc esset ad malum ⁊ confusionem et turbationem rei publice. ¶ Congruit etiam vt pꝛo perpetuo vite amboꝛum non solum ad tempꝰ masculus ⁊ femina copulentur ad talem actū etiā vinculo indissolubili. Hoc autē seq̄tur ex pꝛemissis. quia alias nen esset certitudo requisita ad bonum commune ⁊ alia supꝛadicta. Si enim vnus vir hodie haberet vnam et alter vir cras haberet illam: non eēt certitudo patris de filio: nec econuerso. Similiter esset etiam contra bonam educationem pꝛolis ⁊ contra alia supꝛadicta.

Nota.

¶ Requiruntur etiam alie circunstātie ad talem actum vt exerceatur vbi: ꝛ quando oportet: ꝛ quomodo sicut i aliis actibus moralibus sub modo secundum dictamen rationis recte. Sic ergo patet de licentia talis actus.

mutua obligatio psonaruz ad actū p̄dictū an licita ꝛ honesta.

¶ Modo sequit̄ de ꝯtractu obligatiuo ad talem actum. Et dico primo: ꝙ contractus obligatorius certe persone ad certam personam legitimam. Et econuerso: vt certi masculi ad certam feminam ad talem actum procreatiuum prolis educande ad cultum diuinum licitus est: vel esse potest. Hoc patet. quia et talis actus licitus est. ¶ Secundo dico: ꝙ talis contractus ꝛ obligatio mutua personarum debet fieri ꝛ esse per actum voluntatis personarum libere donātium sibiinuicem potestatem corporis sui ad talez actum. Non enim cogi debent a lege nec a legislatore: sic ꝙ certa persona ad personam certam aliquam determinetur. quia matrimonium debet eē tale ꝙ non fiat cum conditionibus facientibus ad solutionem: sed magis ad indissolubilitatem vinculi: vt patet. Si autem aliquis coniungeretur alteri inuite faceret ad solutionem: ꝛ esset occasio dissoluendi eos. Et communiter talia matrimonia q̄ non sunt mere spontanea: sed aliqualiter inuita et cum difficultate principii: malum exitum sortiuntur. Et ideo voluntarie ex seipsis ꝛ libere deberēt inuicem obligari. Et patet ꝙ ad voluntatem pertinet sic obligare personam persone. Ipsa enim sola inter potentias anime libera est ꝛ domina ꝛ p̄ncipium precipuum cuiuslibet mere donationis.

Nō hec.

Hoc patet in aliis obligatiōibus: quibus aliquis seipsum obligat: ꝛ non nisi per voluntatem seu actum voluntatis. Sic igitur dico ꝙ actus voluntatum duarum personarum contrahentium debēt esse mutuo obligati ipsarum ad inuicem: et datiui potestatum corporum suorum ad talem actum. Et talis obligatio causata in quolibet per actum voluntatis non dicit nisi respectum rationis i persona obliga ad illam cui obligatur. sicut etiam nec seruitus vel dominium dicit nisi respectum rationis serui vel domini ad illum cui subiicitur: vel dominatur. ¶ Tertio dico ꝙ congruum est talem cōtractum donationis mutue potestatis corporum confirmari vel probari lege vel statuto superioris. Nam rectitudo talis contractus non est principiū practicum statim notum vel certum ex terminis. Similiter etiam non est forte ita propinqua principio practico agibili ꝙ possit euidenter ex illo deduci. ꝛ dato ꝙ sic esset. quia tamen quilibet nescit sic deducere: adhuc congruum est: ꝙ sic approbetur: vel confirmetur talis contractus inter personas. ꝛ in statu necessitatis puta quando est necessaria multiplicatio fidelium quando scilicet cultus dei est rarus precipiatur sicut fuit dictum Genesis secundo ꝛ nono Crescite ꝛ multiplicamini. Et approbat̄ talis contractus sub lege Mosayca ꝛ in lege euangelica: quando dicit Christus: quod deꝰ coniunxit homo non separet. non tamen precipitur sub lege euangelica: sub qua cultus dei est ampliatus. ꝛ cetera. Hec de primo articulo.

De ꝯfirmatōe dicti actꝰ p̄ supiores vel alit̄.

Gene. 2. ꝛ. 9.

Primo. an sacra. noue le.

¶ Quātum ad secundum articulum. Utrum scilicet matrimonium sit sacramētum. Dico ꝙ matrimonium vno modo accipitur pro obligatione vel vinculo coniunctionis inter personas legitimas: obligatione dico causata vel derelita ex actu voluntatis mutuo: quo contrahitur talis obligatio. ¶ Secundo modo accipitur pro signo sensibili apposito a Christo ad talem cōtractum. quod quidem signum causatiuum est gratie in contrahentibus ex institutione diuina. ¶ Tertio modo dicit vnus doctor. licet valde improprie: ꝙ matrimonium accipitur pro actu ipso voluntatis mutuo contrahendi obligationem seu vinculum indissolubile īter masculum ꝛ feminam ad actum supradictū ꝛ illa obligatio vocatur matrimonium primo modo dictum. ¶ Primo modo accipiendo matrimonium: planum est ꝙ nō est sacramentum: sed magis est obligatio vel vinculū ꝛ est aliquid spirituale vel respectus rationis derelictus ex actu voluntatis in obligante seipsum. Et patet etiam quia manet talis respectus ꝛ talis obligatio in transeunte sacramento matrimonii quod est in fieri ꝛ non manet post factum esse. sicut manet eucharistia: que quantum ad hoc est singulare sacramentum. Tertio modo etiam patet ꝙ non est sacramentum. quia est actus voluntatis ꝛ aliquid spirituale: non autem sensibile sicut oportet esse sacramentum noue legis. ¶ Secundo modo dico: ꝙ est sacramentum noue legis. Et dico primo ꝙ tale fuit ꝛ est deo possibile. non em̄ implicat contradictionem: ꝙ ad cōtractum matrimonii apponatur signum sensibile tale: quale dicetur infra ꝛ efficax gratie. ¶ Secundo dico: ꝙ fuit congruū tale signum instituī: cum quo contrahentibus gratia conferretur: vt talis contractus ꝛ matrimoniū fideliter obseruetur. quia in hoc multe difficultates contingunt: ꝛ sequūtur talem contractum. patet in obseruantibus legitime sua matrimonia q̄tum ad multa onera: que contingunt in eis.

Primo. quō ē sacra. ꝛ de ꝯgruētia eius.

Primo. prima descriptio.

¶ Potest autem istud sacramentum describi sic. Matrimonium est sacramentum obligationis mutue inter personas legitimas vinculo indissolubili ad procreationem ꝛ eductionem prolis ad cultū diuinum facta a contrahentibus sub certis verbis cum debita intentione prolatis ex institutione diuina/efficaciter significans coniunctionem animarum gratiosam vel gratiam in mentibus personarum. ¶ Uel sic. ꝛ est quasi eadem sententia. Sacramentum matrimonii est expressio certorum verborum maris ꝛ femine legitimarum personarum significantium traditionem mutue potestatis corporum pro suo perpetuo ad prolem debite procreandam ex institutione diuīa efficaciter significās gratiam in mutuo contrahentibus ad coniunctionem mutuam animarum gratiosam. ¶ Et non est hic aliquod dubium declarandum: nisi ꝙ primo in prima descriptione dicitur sacramentum obligationis. Dico autem: ꝙ hic est constructio transitiua. Nam obligatio illa non est sacramentum loquēdo de obligatiōe respectu illo qui dicitur vinculum. sed magis est signatum q̄ signum vel sacramentum. Unde est sacramentum obligationis: nō ꝙ sit obligatio: sed obligationis signum. ¶ Secundo dicitur in vtraq̄ descriptiōe sub certis verbis in persona vel certorum verborū i alia. Ex quo videretur ꝙ licet inter mutos posset esse: ꝛ sit frequēter matrimonium in vinculum ꝛ obli-

Secūda.

Descrip. Primo. declaratio.

gationem contractum per voluntates eorum expres sas certis signis aliis quam verbis: tamen inter ipsos non potest esse matrimonium sacramentum. quia communiter tenetur ab ecclesia: quod sacramentum quodlibet in verbis consistit. Si autem non sint verba necessaria: tunc ponendum est ibi pro verbis alia signa quod tamen non videtur mihi. ¶ Tertio dicitur ibi: quod hoc est ad procreationem prolis et educationem. Et hoc non debet intelligi simpliciter et absolute sed sub conditione: et nisi impediatur: sicut patebit infra. Nam et sterilis et virgo nubere potest: sicut magis dicetur infra. ¶ Quarto dicitur ibi quod est dubium quia dicitur quod ista expressio verborum sacramentalium debet fieri per contrahentes. Ex quo videretur: quod contrahentes sunt ministri huius sacramenti et vir precipue. Ille enim qui profert verba sacramenti minister est ipsius sacramenti. vnde sacerdos non requiritur in hoc sicut minister: sed sicut solemnisans factum. quod patet quia per seipsos ipsi contrahentes possunt nubere: et nubunt: et sortiuntur sacramentum et vinculum: et contrahunt. Si autem aliquis alius potest esse minister: videtur quod ille est minister sacramenti: qui est minister contractus matrimonii: vnde et parentes quando contrahunt pro filiis: sunt ministri sacramenti forte. ¶ Sed que sunt ver-

Verba in matrimonio exprimenda

ba illa que debent exprimi. Dico quod non sunt ita precisa verba: sicut in aliquibus aliis sacramentis. communiter sunt ista inter contrahentes. Accipio te in meum accipio te in meam. Nec est vna forma tamen indiuisibilis sicut nec vnus minister: sed plures contrahentes. Et si dicantur aliqua alia verba sufficienter et de presenti exprimentia consensus mutuos: sufficit non solum ad contractum sed etiam ad sacramentum. ¶ Quod autem dicitur vltimo ex institutione diuina etc. patet quod commune est omni sacramento conferre gratiam ex pacto vel institutione diuina. Istud autem sacramentum non confert gratiam primam sed secundam augendo gratiam. vnde dico quod presupponit gratiam indigne suscipientibus. et quicunque scienter et aduertenter suscipit hoc sacramentum in peccato mortali; peccat mortaliter et facit irreuerentiam sacramento frustrans ipsum a suo effectu principali. Hec de secundo articulo principali.

Matrimonium quando et a quo institutum

¶ Quantum ad tertium ar-

ticulum dico primo quod matrimonium vt nominat obligationem et vinculum perpetuum supradictum fuit institutum a deo in officium tempore innocentie preconizante ipso Adam. vnde per os Ade loquutus est deus: quando dicit hoc nunc os. etc. Et sequitur: propterea relinquet homo patrem et matrem: et adherebit vxori sue: et erunt duo in carne vna. Et hoc repetit Christus dicens hoc dictum fuisse a deo non quidem immediate sed mediante Adam et fuit preceptum a deo immediate pro tempore illo: quando dixit Genesis. 2. Crescite et multiplicamini. etc. ¶ Secundo di-

Gene. 3.

co: quod fuit a deo preceptum et institutum in remedium et officium post lapsum. Gene. 3. Multiplicabo conceptus tuos. Similiter etiam post diluuium. Genesis nono. quando dictum fuit residuis diluuii. crescite. etc. Et similiter potest dici de contractu sicut de obligatione et vinculo. ¶ Tertio dico quod modo non obligat preceptum de contrahendo sicut tunc quando fuit datum propter paucitatem hominum et fidelium. sed adhuc obligaret: si ad tantam paucitatem fidelium veniretur. ¶ Quarto dico: quod fuit instistitutum in sacramentum a Christo. quia ipse instituit omnia sacramenta ecclesie. Sed si queratur quando et vbi habetur hoc dicitur: quod conuenientius non habetur hoc alicubi quam Mathei. xix. Vbi mat. xix.

approbat et excitat illud: quod fuerat institutum. Genesis secundo. Et non solum approbat contractum matrimonii: qui tunc fuerat institutus. Sed etiam videtur quod sacramentum de nouo instituat et apponat quando dicit: quod deus coniunxit: homo non separet. Licet istud non cogat. certum est tamen quomodocunque quod Christus hoc sacramentum euangelicum instituit: sicut dictum est supra de aliis sacramentis. Et non fuit matrimonium vt sacramentum sub aliqua lege alia: licet fuerit contractus matrimonii et vinculum indissolubile. nisi forte sub lege Mosaica quod dico propter libellum repudii. de quo interius apparebit. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale pa- ad argumenta principalia

tet: quid dicendum. quod licet contractus matrimonii fuerit institutus ad obligationem et vinculum et in officium ab Adam vel potius a deo mediante adam: non tamen vt sacramentum. vnde nec matrimonium antea ad gratiam conferebat: sicut sub lege euangelica. ¶ Ad secundum dico: quod matrimonium pro obligatione non est sacramentum. Dico tamen quod actus matrimonialis non est illicitus simpliciter. licet priuetur in ipso actus rationis: sicut etiam in somno priuatur. Potest enim talis actus imperari a voluntate secundum rationem et propter bonum finem sicut etiam actus dormiendi licet in ipso ad tempus priuetur vsus rationis. Verum est tamen quod si aliquis se perpetuo sic priuaret vsu rationis: grauiter peccaret. ¶ Ad tertium dico: quod circa sacramentum in se ecclesia nihil potest immutare: sed circa personas susceptiuas bene legitimando vel illegitimando eas ad contrahendum. Et dico: quod hoc relinquit Christus in dispositione ecclesie quantum ad aliquos casus et gradus. Et fuit congruum: sicut patet quia ecclesia rationabiliter et ad bonum ecclesie legitimat vel illegitimat aliquas personas ad contractum. sicut etiam ipsa ecclesia ordinat de materia penitentie subdendo hunc peccatorem isti sacerdoti et istum illi. quare etc.

¶ Distin. xxvii. xxviii. et xxix. Questio Vnica.

Circa distinctiones xxvii. xxviii. et xxix. scilicet quero Vtrum consensus expressus per verba de presenti non coactus et sequens apprehensionem veram non erroneam causet matrimonium inter personas legitimas. ¶ Videtur quod non requiratur verus consensus mutuus expressus per verba de presenti. Primo quod non requiratur consensus contrahentium. quia parentes possunt contrahere pro filiis etiam absentibus. Similiter quod non oporteat consensum exprimi per verba de presenti. quia consensus

expressus per verba de futuro cum carnali copula sequēte sufficiunt ad matrimonium: ⁊ matrimonium per talem copulam consummatur: nec possūt separari. ⁊c. ¶ Secūdo videtur: ꝙ ↄsensus coact⁹ metu cadēte in constantē virū causet matrimoniū: nec oporteat consensum esse liberū. q͛ vbi constās qui inducitur vel cogitur per metum ad dicendū verba: accipio te in meam: aut dicit verum. ⁊ sic vere consentit sicut dicit ⁊ in verū matrimoniū. Aut non consentit: sicut dicit. ⁊ tunc mentitur: ⁊ perniciose mentitur. ⁊ sic grauiter peccat. ⁊ per ↄseqns non est vir constans. pauet enim non secundum ꝙ
ex͠ de ba. .ff. de dispen. pauendum est. ergo ⁊c. Et confirmatur. q͛ aliquis potest vere suscipere baptismum inductus per metum timore penarum. Extra de baptismo ⁊ eius effectu maiores. Et similiter digestis de dispensatione impuberum dicitur: ꝙ pater potest cogere filium q̄tūcunq̄ inuitum ad matrimonium: ⁊ filius tenetur sibi obedire ad seruandum pmissum p̄ris si prius contraxerit ꝓ eo. ¶ Tertio videtur: ꝙ cōsensus erroneus impediat: sed sufficiat ad matrimonium. Tum q͛ inter Jacob ⁊ lyam fuit verum matrimonium. ⁊ tamē lya fuit ei supposita eo ignorante. Et confirmatur q͛ errans circa personam baptisatam siue sit seruus siue sit liber vere baptisat. ergo simil͛r aliq̄s errās circa p̄sonā vere ↄhit.

Mgr. ¶ **Contra** primum magister in l͡ra dicit: ꝙ requiritur consensus expressus per verba de p̄senti. ¶ Cōtra s͡m etiam est magister in littera qui ponit: ꝙ consensus coactus ipedit matrimonium. ⁊ adducit multas auctoritates. ¶ Contra tertium etiā est magister in littera ⁊ habetur in canone. xxix. q. secūda.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā

¶ Primo inquiram vtrū ad ↄtractū matrimonij vel ad matrimonium requiratur mutuus consens⁹ expressus p̄ verba de p̄senti tanq̄ causa. ¶ Secūdo vtrum requiratur consensus liber non coactus ⁊ an coactio impediat. ¶ Tertio an requiratur consensus non erroneus sed sequēs apph̄ensionē verā ⁊ quomodo error impediat.

Ad ↄtractū mr̄i. an reqratur ↄsensus mutuus exp̄ssus p̄ vba de p̄nti. ⁊c. ¶ **Quantum ad primū articulum** dico ꝙ aliud est loqui de contractu matrīonij: aliud est loqui de sacramēto matrimonij. loq̄ndo de contractu matrimonij dico: ꝙ requirit͛ mutu⁹ consensus expressus per aliqua signa certa: quibus constet de consensu interiori mentis eo modo quo constare potest de mente hominis p̄ signa exteriora. ⁊ signa dico de p̄senti consensu: non signa pronostica de futuro vel recordatiua de p̄terito.

¶ Quod autem requiratur consēsus ⁊ de p̄senti: patet: quia contractus matrimonij: sicut dictum est ī questione p̄cedenti: est donatio quedam vel trāslatio voluntaria potestatis corporis sui in alium vel aliam personam. nō autem transfertur talis potestas in alium: nec fit talis donatio: nisi consentiat ipse donans: ⁊ p̄sentialiter consentiat. Aliud enim est promittere de futuro: ⁊ aliud dare: nec vnum potest esse aliud. dare enim est de presenti. ¶ Sed ꝙ requiratur mutuus consensus. p͡tz. quia contrahere matrimonium est contrahere obligationē ⁊ respectum equiparātie in vtroq̄ extremo. Matrimonium enim claudicare non potest. ⁊ sicut requiritur consensus in vno coniugum: vt in alium transferat potestatem corporis sui: ita ⁊ in alio econuerso. ¶ Sed ꝙ sit ↄsēsus expressus per signa aliqua ⁊ de presenti: oportet quia alioquin non potest fieri contratus sicut patet etiam in alijs contractib⁹. Non enim solus consensus sufficit ad contractū inter homines: ꝙ sit interius latens. sed oport͡z ꝙ in signo aliquo sensibili fiat exterius patens. q͛ homo videt ea que patent. deus autem intuetur cor. dicitur primo regum. ¶ Sed vltimo quantum ad hoc dico ꝙ non oportet ꝙ talia signa sint verba: sed possunt esse alia quecūq̄ signa exprimentia sufficienter consensum talem mutuum ipsarum personarum. Unde potest matrimonium contrahi per litteras vel per alia signa inter mutuos. vnde ⁊ in alijs contractibus videmus: ꝙ firmius fiunt per alia signa multa q̄ per verba sola ⁊ nuda. Puto etiam ꝙ ad contractū matrimonij nō oportet verba ip̄a exprimi vel signa dari vel fieri a cōtractibus: sed possunt per alios exhiberi: qui ī hoc possunt esse ministri contractus talis: consentientibus tamen vel non contradicētibus ipsis contrahentibus. hoc pat͡z extra de sponsalibus: vbi dicit glosa: ꝙ si parentes contrahant pro filijs tacentibus ⁊ p̄sentibus: sufficit expressio consensus parentū. ¶ Loquēdo autem de sacramēto matrimonij dico ꝙ ad ip̄m preexigitur vel requiritur ver⁹ consensus mutuus sicut ⁊ contractus. quia non est sine contractu. ¶ Secūdo dico sicut probabiliter dicendum: ꝙ oportet illum consensū exprimi per verba de presenti: ⁊ non sufficit: nec pertinet ad sacramentum. ꝙ per alia signa quecunq̄ sint illa sine verbis: quia sacramentum quodlibet noue legis ī suo fieri in aliquibus verbis consistit sicut videretur. ⁊ in talibus verbis exprimentibus consensum de presenti cōsistit forma sacramenti. Persone autem contrahentes sunt materia. Si autem dicatur ꝙ in hoc sacramento non requiruntur verba: sed sufficiunt alia signa efficacia de presenti tunc latitudinem magnam habet forma huius sacramenti ad verba vel alia signa equipolentia exprimentia consensum ⁊ trāslationem vel donationem mutuā corporum de presenti. primum tamen videtur mihi probabilius. ¶ Tertio dico: ꝙ sicut videtur mihi probabilius: oport͡z ꝙ illorum verborum de presenti ministri ⁊ prolatores sint ip̄i contrahentes ⁊ non alij a contrahentibus. Eiusdem enim quantū ad rationem sacramenti est consentire ⁊ consensū per verbum exprimere. quod pat͡z ex ip̄is verbis q̄ comuniter in matrimonijs assumuntur: accipio te in meam accipio te in meum. que nō possunt sic absolute proferri ab aliquo alio: sed solum a contrahentib⁹. Unde ⁊ ipsi soli contrahentes sunt ministri. Ex quo etiam patet ꝙ muti non possunt habere vel ꝑcipere sacramētū m͡rimonij: sicut nec ministrare supposito ꝙ in v͡bis ↄsistat forā: ⁊ ꝙ a ↄh͡ētibus debent dici. p͡nt tamen contrahere per alia signa: sicut dictum est supra. Si autē forma nō tantum sit in verbis: vel dato ꝙ tantum in verbis: tamen nō oportet ꝙ illa verba dicantur a contrahentibus sicut nec de signis ꝙ ab ipsis exhibeantur: sed sufficit: ꝙ ab alijs: tūc alij possunt esse ministri vel in proferēdo verba pro contrahētibus: vel ī exhibēdo signa ⁊ muti etiam in exhibendo signa pro seipsis. Nichil affirmo de hoc. dicat͛ sicut sanius est

An p̄dicta ad sacramētū matrimonij requirantur.

Nota de mutis.

dicendum. ¶ Quod etiam requirantur ad sacramentum matrimonij verba vel signa de presenti: hoc patet. quia et ista requiruntur ad contractum sine quo non est sacramentum. Et vide: quod consensus predictus sic expressus aliquo modo dici potest causa matrimonij. i. illius obligationis quia eo modo quo contractus mutuus est causa obligationis mute inter contrahentes quia ille consensus mutuus sic expressus vel cum sua expressione est ipse contractus et potest dici predictus consensus esse causa sacramenti quoquo modo. quia consensus interior preexigitur ad sacramentum vel necessario concomitatur ita quod sine ipso non est sacramentum. ipsa autem expressio vocalis ipsius consensus vel ipsa verba expressiua de presenti sunt forma ipsius sacramenti: vt dictum est supra verum est tamen: quod formatio actiua verborum est causa actiua vel quasi verborum: et per consequens talis forme et ipsius sacramenti. et ipsa magis pertinet ad contractum forte quam ad sacramentum vel si ad sacramentum pertineat: tunc ad vtrumque videtur pertinere: nec est inconueniens. Aliquid tamen pertinet ad contractum: quod non ad sacramentum puta consensus interior. et aliquid econuerso ad sacramentum: quod non ad contractum et in talibus contractus matrimonij et sacramentum matrimonij distinguntur. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secundum articulum est vna opinio que dicit: quod voluntas simpliciter cogi non potest: nec aliquis quantum ad consensum voluntatis et actum interiorem: sed potest cogi secundum quid quantum ad aliquem actum exteriorem per minas vel penas vel per metum precipue cadentem in constantem virum. ¶ Et ideo dicit: quod ad consensum interiorem cogi non potest: sed ad verba exterius dicenda vt euadat penam vel penas sibi intentatas inducitur et cogitur ex metu. Et ideo aut dicendo verba illa habet consensum interiorem: secundum quam cogi non potest. et tunc vere consentit et contrahit secundum conscientiam licet non secundum iudicium ecclesie. Aut non consentit nisi tantum in verba dicenda: vt euadat malum et penam sibi intentatam: quia hec verba sunt sufficienter euasiua penarum: et tunc nullum est matrimonium nec secundum conscientiam nec secundum ecclesiam.

¶ Sed ista opinio videtur simpliciter irrationabilis et contradicens sibi ipsi. Primo contradicit sibi ipsi. quia quicunque cogitur ad aliquem actum: qui non potest exerceri nisi voluntate imperante et consentiente: potest cogi ad consensum interiorem voluntatis. sed secundum istos aliquis potest cogi ad actum exteriorem loquendi et dicendi verba: qui non potest exerceri nisi consentiente et imperante voluntate loquentis: quantumcunque moueatur lingua ab aliquo extrinseco: vt patet. ergo etc. Similiter etiam patet secundum eos. quia dicunt quod talis consentit in verba dicenda. igitur contradictio est dicere primo: quod voluntas cogi non potest simpliciter quantum ad actum interiorem: et cum hoc dicendo postea: quod potest cogi quantum ad actum exteriorem loquendi: qui non exercetur sine consensu interiori. ¶ Secundo dico quod est irrationabilis. Primo quia timor cadens in virum constantem nunquam inducit ipsum ad malum aliquod: nisi vt vitet maius malum. nec vnquam inducit eum in malum culpe mortalis ad vitandum illud: quod non est peccatum. tunc enim non esset constans sed pauidus vltra quod sit pauendum et inconstans: sed si cogeretur ad dicendum verba illa sine consensu interiori cogeretur ad mentiendum mendacio pernicioso et deceptiuo proximi quod est peccatum mortale et maius malum: quam consentire et nubere vel quam quodcunque malum pene sibi intentatum. et cum nubere non sit malum sed bonum: tunc idem sequitur sicut prius ergo nunquam inducitur vir constans per metum alicuius pene ad dicendum talia verba sine consensu interiori. que verba pretendunt. Et patet manifeste per illud argumentum adductum in principio questionis quod potest adduci contra eos. quia aut dicendo verba illa ad que cogitur secundum te: consentit sicut verba significant: et pretendunt: et sic secundum eos est verum matrimonium secundum conscientiam aut non consentit: et tunc mentitur nec est constans. Si dicas: quod non oportet ipsum consentire nec mentiri. quia dicit verba et intendit dicere materialiter tantum ad euadendum penas. Contra: quia dicit eas formaliter et significatiue secundum formam et modum proferendi: quicquid intendat. quia dicit ea absolute sic. accipio te in meam. et ita decipit proximum et perniciose mentitur sicut prius secus enim esset: si diceret: ego non consentio in te: sed consentio in ista verba dicenda accipio te in meam. quod nichil valeret ad propositum cogentium vel cogentis: quare etc. ¶ Tertio sic. planum est quod aliquis dicens verba professionis alicuius religionis et non consentiens interius decipit religionem. et peccat mortaliter. Nec ad hoc debet induci vtens ratione recta per quamcunque penam vel metum cuiuscunque pene: sicut nec ad mortale ergo similiter in proposito. Similiter etiam patet: quod pari ratione qua vir constans posset cogi ad illa verba dicenda: posset etiam cogi postea ad iurandum quod vere consentit: vel tunc consensijt: sicut verba sonabant. vel etiam ad cognoscendum eam sicut suam. sed planum est hoc esse falsum. quia tunc ad periurium et manifeste peccatum mortale cogeretur nec esset constans: sicut patet. ergo etc. ¶ Quarto contra eos. quia metus non solum inducit ad actum exteriorem humanum: sed etiam necessario ad actum interiorem voluntatis. patet de timente periculum submersionis in mari: quod non solum ex metu vel timore inducitur ad projiciendum merces: sed etiam ad velle projicere licet non sit hoc voluntarium simpliciter omnino absolute. Si enim nunquam vellet projicere: nunquam projiceret: sed permitteret seipsum submergi cum mercibus suis. Sic in proposito suo modo est dicendum: quare et cetera.

¶ Dico igitur aliter quantum ad presentem articulum. Primo quod nullus ad aliquem actum qui proprie sit humanus: potest cogi ab aliquo agente creato. Quod non ad actum interiorem voluntatis patet ex libertate voluntatis ingenita: que non subest alicui agenti: nisi illi qui creauit eam. et cum nullus actus sit humanus nisi in potestate voluntatis elicitiue vel imperatiue: patet: quod ad nullum actum humanum potest cogi siue interiorem siue exteriorem siue ad loqui siue ad quemcunque alium. ¶ Secundo dico quod aliquis cum vehementer inducitur. per metum pene vel alio quouismodo tollente simpliciter voluntarium: tamen inducente voluntarium secundum quid ad aliquem actum humanum: puta ad dicendum verba matrimonialia in proposito: quia aut consentit: sicut dicit se consentire. Aut non consentit. si non consentit tunc mendax est et inconstans. Nec cadit talis timor inducens ad peccatum mortale in virum constatem: et nullum est matrimonium. patet ex predictis. quia non est ibi consensus neces

Margin notes: An ad matrimonium requiratur consensus liber non coactus. i. opi. — Contra precedentem opi. — opi. doc.

sario ad matrimonium requisitus. vnde nec ſm cō-
scientiam nec etiā ſm ecclesiā est ibi matrimoniū.
Si autem consentit: ⁊ licet sibi consentire: quod di
co propter illos quibus non licet consentire: sicut
sunt religiosi ⁊ alij: quibus non licet nubere. Si cō
sentit dico inductus timore vel metu pene seu mali
maioris imminentis: ꝗ̄ sit consentire in matrimo-
nium contra voluntatem suam simpliciter ⁊ abso-
lutam: qua nolle nubere: ita ꝙ illud malum proba
biliter sibi imineat non ex coniectura leui ipsum ti
meat. Dico ꝙ dato ꝙ consentiat ſm quid sicut di-
cit exprimēdo verba: ⁊ sit ibi volūtarium mixtum:
sicut proijciendo merces in mari: talis cōsensus nō
causat matrimonium: nec sufficit ad ipsum: immo
ꝓbatio p̄dictorū. impedit ipsum. ¶ Hoc probatur primo per ratio-
nē sic. contractus matrimonij formaliter est dona-
tio mutua vel translatio libera mutua potestatis
corporum: sicut est dictum supra: sed talis ꝯsensus
non est simpliciter liber licet ſm quid. Est enim vo
luntarium mixtum. vnde non potest esse vera dona
tio. ergo ⁊c. Secundo sic. Nam matrimonium non de
bet contrahi ex illo consensu: qui si causaret matri-
monium: esset in preiudicium mutue societatis et
amoris inter coniuges ⁊ occasio solutionis. sed ta
lis consensus est huiusmodi: vt patet. ergo ⁊c. ¶ Ter
tio sic. Consensus nullus potest causare matrimo-
nium contra ordinationem ⁊ voluntatem superio-
ris vel legislatoris instituentis matrimonium. pa-
tet. quia matrimonium siue ꝗ̄tum ad cōtractum si
ue ꝗ̄tum ad vinculum siue ꝗ̄tum ad sacramētum
nullam efficaciam habet nisi ab instituente legisla
tore. sed legislator deus institutor matrimonij vo-
luit: ꝙ contrahens simpliciter ⁊ liberaliter consen
tiret: ⁊ nō ex metu vel coactione ꝓ metum caden-
Gene.2. tem in cōstantem virum. quod significatur. vñ Ge-
ne. ij. quādo dicit per os ade: propter hoc relinquet
homo patrem ⁊ matrem: ⁊ adherebit vxori. adhere
re autē sic importat amorem liberalem. Et idem re
petit christus Mathei. xix. ergo ⁊c. Hoc confirmatur
auctoritate ecclesie non quidē instituentis sed pro
mulgātis statutum christi vel dei extra de sponsali
bus: cū locum. Et per auctoritates magistri in lite
ra. ¶ Si dicas ꝙ aliquis potest cogi per obedien-
tiam superioris ad matrimoniū corporale: sicut ad
matrimonium spirituale: cū aliqua ecclesia suscipi
endo episcopatū aliquē ex mandato Pape. Simi
liter etiam patet hoc de facto. nam aliquis vel ali-
qua in casu tenetur contrahere etiā cum determi-
nata ꝑsona ex precepto Pape: licet non vt cōmu-
niter sicut dictum est supra ⁊ potest eam vel eū co-
gere ad matrimoniū. ⁊ si ꝯhit quātūcunqꝫ ex metu
pcti mortalis ne incurrat: vere cōtrahit. Similiter
etiam nō solum ex metu de ipso sed etiam de alio:
ne incurrat peccatū mortale: vere contrahit. sicut
si alius vel alia vult se occidere: nisi iste contrahat.
¶ Dico ad omnia ista: ꝙ si in omnibus p̄dictis ca
sibus contrahat ⁊ siue ex obedientia ⁊ metu pecca
ti mortalis fugiendi siue in se siue in alio: vere con
trahit. ⁊ dico ꝙ liberaliter. quia ex affectione iusti
cie vel charitatis: quarū affectiones sunt vere ani-
mi libertates. sed non sic est in proposito: sicut pa-
tet. Nec ꝓprie dicēdū est: ꝙ ex metu: sed ex affectio
ne iusta ⁊ charitatiua. quare ⁊c. Si dicas: ꝙ sic est
in proposito. quia iste eligit dicere verba: ⁊ consen
tire per consequēs: ne mētiatur: ⁊ vt vitet peccatū
mortale. ergo ⁊c. Dico ꝙ illa sunt priuilegiata: ⁊ istud
non. Et potest esse ratio. quantūcunqꝫ iste consen-
tiat: non sufficit talis cōsensus: licet sequat̄ ad ver
ba ne iste mētiatur. nam ad dicēdum verba non ha
buit tale motiuum ita spirituale: sicut illa. Non est
em̄ simile de timore vel metu peccati ⁊ metu pene.
si enim ex metu peccati diceret verba: ⁊ cōsentiret
valeret matrimoniū. sic de metu pene. Et ita si ista
ratio non placet: recurre ad institutionē legislato-
ris. de qua certum est: ꝙ talis est. ⁊ ꝑ consequēs ꝙ
iste quantūcunqꝫ sentiat: nō tñ trāsfert. nec sua vo
litio sufficit sine voluntate dei vel dñi superioris
seu contra institutionem eius. Hec de secundo ar-
ticulo principali.

¶ Quātum ad tertium arti-

An ꝯsensus erroneus ipediat m̄ri.
culum dico ꝙ error vel ignorantia vel facit inuolū
tarium simpliciter ſm philosophū. 3. ethicorū. con
tractus autē matrimonialis vel matrimonium de-
bet esse quid voluntarium simpliciter. Et ideo di-
co: ꝙ cōsensus sequēs apprehēsionem erroneam vł
ignorātiam de aliquo ꝑ se vel de necessitate requi-
sito ad matrimonium: dico ꝙ non causat matrimo
nium: sed magis error talis vel ignorātia impedit
matrimonium. ¶ Sunt autē tria: quorum ignorā- tria quorū ignorātia tollit matri.
tia vel error circa ipsa tollit matrimonium. vnū est
persona ipsa. Error em̄ vel ignorātia persone de-
terminate: cui debet nubere: tollit matrimonium.
Non em̄ intendit nubēs tradere corpus suum nisi
certe ⁊ determinate ꝑsone isti vł isti: ⁊ ideo si erret
circa ꝑsonam putans contrahere cum vna ⁊ cōtra
hit cum alia: nichil fit: nec matrimonium valet. 2.
¶ Secūdum est conditio seruilis ꝑsone: vel quecū
qꝫ conditio impediēs ne persona possit transferre
potestatē corporis sui in alium sicut ecōuerso. Et
ratio est. quia nubēs non intendit tradere potesta-
tem corporis sui: nisi illi qui econuerso potest dare
potestatem corporis sui. Nam matrimoniū in mu
tua obligatione ⁊ trāslatione consistit. Non est. n.
datio mere liberalis: sed redditionē expectans: do:
si des. Et obligatio matrimonialis ē relatio equi-
parantie. ⁊ ita matrimonium claudicare nō potest
Seruus autē non habet potestatem corpus trāsfe
rendi suum: nisi de voluntate domini. quare ⁊c.
¶ Tertium est fraus vel dolus alterius contrahē 3.
tis: vt si alter non contrahat affectu maritali sed
affectu libidinis ⁊ fornicationis explende. tūc em̄
non valet matrimonium. Et si constaret hoc perso
ne contrahēti in bona simplicitate: nullo modo de
beret petere vel reddere. Similiter etiam si ad di-
ctum alterius cōtrahentis dolose formet sibi con-
scientiam de hoc: sed durante ignorātia excusatur
a fornicatione petēdo ⁊ reddendo nec ad dictū al-
terius dolose ꝯhentis debet sibi conformare con-
sciētiam: sed potius debet putare ⁊ iudicare: ꝙ pri
mo vere consensit sicut debuit: ⁊ modo postea men
titur: quādo dicit se non cōsensisse. vnde dico: ꝙ po
test ⁊ petere ⁊ reddere. Dolosus vero tenet̄ nec pe
tere nec reddere. q2 vtroqꝫ mō fornicaret̄ sed tenet̄
ad consentiendum in alium vel aliam quā duxit no
uo consensu vt in suam: ⁊ consensu ad matrimoniū
requisito. ⁊ tali consensu superueniente consensui
illius qui in bona simplicitate contraxit: ratificat̄
matrimonium. ¶ Ex predictis sequuntur aliqua.
Primo ꝙ ignorantia vel error circa aliquid acci-

dētaliter se habēs ad matrimonium ꝛ non ꝑ se nec necessario requisitum nō tollit matrimonium: vt si pulchra vel turpis vel diues vel pauper vel bona vel mala in moribus. Secundo sequitur: ꝙ ignorātia melioris conditionis nō tollit matrimonium: licet ignorātia peioris vt seruitutis tollat matrimonium: quare ꝛc. ¶ Ex his patet ꝙ ad matrimoniū contrahēdum requiritur cōsensus verus expressus per verba vel signa consensus. de ꝓsenti nō coact⁹ et sequēs apprehēsionem veram non erroneam vel ignorantiam. Hec de tertio articulo principali.

Sūmatō

ad rōnes ꝓncipa.

¶ Ad primum principale ꝙ̄tum ad illud quod dicitur patres vel parētes posse contrahere pro filijs: dico ꝙ nō possunt cōtrahere pro filijs dissentientibus: sed si sint presentes et tacētes presumit ecclesia: ꝙ consentiant: ꝛ iudicat cōtractum verum: licet in rei veritate non sit cōtractus nec obligatio inter filios: nisi cōsentiant. Signa eñ parētum cum consensibus tacitis filiorum sufficiunt ad cōtractum: sed vtrum ad sacramentū dictum est supra. Ad illud quod ibidē additur: ꝙ non requirit̄ expressio cōsensus per verba de ꝓsenti: sed sufficiunt verba de futuro cum carnali copula sequēte. Dico ꝙ nō est verum: nisi superueniat nouus cōsensus de presenti. vnde nō video: ꝙ illa carnalis copula sequēs causet matrimonium veraciter: licet presumat ecclesia ꝙ sit verum matrimoniū quia presumit meliorē partem de sic copulatis: scʒ ꝙ copulent̄ affectu maritali: ꝛ ꝑ consequēs ꝙ consentiant de presenti ꝛ rationabiliter. hoc ꝓsupponit ecclesia. qꝛ licet non sit hoc necessariū: sʒ possit esse illa copula ex affectu fornicario: ꝛ per ꝯsequēs matrimonium nullum: tñ quia de occultis iudicare nō debet nisi deus: ꝛ vnusquisqꝫ supponēdus est bonus: donec ꝓbetur esse malus: rationabiliter supponit: ꝙ isti nō velint peccare mortaliter: nec fornicari. Et ꝑ consequēs cū affectu maritali se cognoscunt: ꝛ in seinuicē consentiunt: ꝛ fit matrimoniuʒ verum. Ita dicūt aliqui. sed non video: ꝙ per illaʒ copulam vel ex vi illius fiat matrimonium: nec ꝙ sit etiam licita: nisi precesserit cōsensus mutuus de presenti expressus ꝑ verba vel signa certa. Et dico ꝙ talem cōsensum sic expressum presupponit ecclesia precessisse: ꝛ rationabiliter presumēdo bonū de quibus nō est probatum malum. ꝛ ideo iudicat matrimonium cōsummatum: licet frequēter nō sit ita in rei veritate. ¶ Ad scdm patet primo ꝙ̄tum ad illud quod dicit̄ ꝓmo de viro cōstante. dico ꝙ sicut dicit: ita cōsentit: sed dico. ꝙ talis cōsensus nō sufficit immo impedit matrimonium. quare ꝛc. Ad illud de baptisato ex metu dico: ꝙ baptisatus ex metu: dum tñ non esset fictus: sed intēderet suscipere: quod intēdit conferre ecclesia: est vere baptisatus. Et nō est simile de matrimonio. quia ꝯditio baptisati sit melior. Nec requiritur aliquis contractus vel mutuus cōsensus. quare ꝛc. Ad illud de digestis dico ꝙ iura canonica nō approbant illud nec tenetur filius obedire patri nisi de bono ꝛ ecōuerso: nec fit aliquis cōtractus vel obligatio filij: nisi consentiat. ¶ Ad tertium de Iacob ꝛ lya dico siue iacob excuset̄ pro prima nocte siue non: de quo nō curo: quia nō fuit ꝯfirmatus: quin potuerit peccare: ꝙ lya fuit facta sua postea ipso iacob sciente ꝛ cōsentiente de ꝓsenti: ꝛ ꝯsensum suum ꝑ aliquod signum exprimēte. Ad illud de baptisato ignoranter diceret̄: ꝙ si baptisans intenderet determinate ꝑsonaʒ aliquā baptisare: ꝛ ꝓsentaretur sibi alia ad baptisandū: de qua nō intenderet: ꝙ non esset ver⁹ baptismus. quia deficeret intētio ministri. sed si intēderet baptisare non determinate hunc vel illum sed qui presentatur sibi: licet forte putaret ipsum esse vnum alium ꝙ̄ sit: vere esset baptismus. Et in hoc est dissimile de matrimonio. quia in baptismo non requiritur aliquis cōtractus vel mutuus ꝯsensus ꝛ baptisatus etiā fit melioris conditionis.

¶ Distinctionis Trigesime. Questio Vnica.

Circa distictioneʒ xxx. quero. Utrum inter Mariam ꝛ Joseph fuerit verum matrimonium. ¶ Videtur ꝙ non. quia Maria voueratvirginitatem. quod patet ex illo ꝟbo: quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco. i. cognoscere non ꝓpono. sʒ vouētibus virginitatem non solum nubere: sed velle nubere dānabile est ſm Hierony. Et ponit̄. xvij. q. j. sunt quidam: ꝫ ꝛc. ¶ Secundo sic. Contrahēs verum matrimonium in aliquid ꝯsentit: sed nō tm̄ in cohabitationē ꝛ amorem mutuum. Sic eñ frater posset cōtrahere cum sorore. ꝫ in aliquid aliud nō nisi in carnalem copulam: vt videtur. sed beata virgo nunqꝫ consensit in carnalem copulam: absit. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. numerorum vltimo habetur ꝙ mulieres sub lege mosayca debebāt nubere viris cū tribubus suis. sed maria non erat de tribu Joseph. quia Joseph erat de tribu iuda. patet Luce. 2. Eo ꝙ esset de tribu ꝛ familia Dauid. Maria autem de tribu leui. quia erat cognata elizabeth. ꝛ tribu sacerdotali. patet Luce. 1. Et ecce elizabeth cognata tua. ꝫ ꝛc. Nūeroꝝ vlti. Luce. 2. Luce. 1.

¶ Contra Magister in litera. Et accipit̄ ab euangelio Mathei. 1. Cum esset desponsata mater Jesu maria Joseph. ꝛc. Math. 1.

¶ In ista q̄stione sic procedā.

¶ Primo inquiram: vtrum congrue ꝛ licite beata virgo vouerit virginitatem. ¶ Secundo inquiram: vtrum post tale votum licite et congrue contrarit matrimonium. ¶ Tertio per quem modum ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum articulum videret̄: ꝙ beata virgo non vouerit licite virginitatem. primo quia virginitas cōtrariatur precepto legis nature dato de cōseruatiōe speciei Crescite ꝛ multiplicamini. quod nō legitur fuisse reuocatū. ¶ Secūdo. quia nō minus peccat impediēs conseruationē speciei: ꝛ per consequēs generationē ꝛ vitās talem actum: ꝙ̄ impediens cōseruationem ꝓprij indiuidui subtrahēdo sibi omnem cibum. Nam bonū speciei ꝙ̄to cōmunius: tāto melius. ¶ Tertio. quia virginitas exit a medio virtutis. quia omnē delectationem veneream respuit. ꝛ ita videtur esse vitium defectiuum: ꝛ nullo modo virtus. quare ꝛc. ¶ Quarto sic. qua ratione licita

Btā virgo an vouerit licite virginitatem. 1. opinio.

esset vni virginitas: eadem ratione et alteri. sed hoc est inconueniens: et esset: quod omnes tenerent: et vouerent virginitatem. etc.

opi. doc. ¶ Sed quantum ad presentem articulum dicendum est omnino quod beata virgo licite vouit virginitatem et decuit vt voueret. ¶ Primo quia virginitas est virtus supererogationis. Quod autem sit virtus: patet quia declinat delectationes sensuales vel brutales seu carnales et venereas secundum dictamen recte rationis: non quidem secundum rem tenendo medium: quod aliquas experiatur: et alias renuat: sed secundum rationem ad aliquem finem rectum Et iste finis potest esse contemplatio dei: vt liberius

Apl'us. persona vacet diuine contemplationi secundum apostolum ad Corinth. Uirgo cogitat que domini sunt vt sit sancta corpore et spiritu. Delectationes vero carnales retrahunt: et distrahunt a tali contemplatione: vt patet. vnde et plato vt vacaret sapientie permansit virgo secundum Aug. Secundo quia licitum est vouere statum preter necessarium: in quo licitum est permanere. sed hic est status virginitatis. Probatur per Hieremiam et Joannem baptistam et paulum: qui etiam pro tempore quod fuit sub lege virgines permanserunt. etc. ¶ Secundo dico: quod non solum fuit licitum: sed etiam fuit congruum: vt voueret. Primo quia debebat esse et futura erat mater christi veri. decuit autem: vt virgo regia ea puritate niteret: qua nequit sub deo maior intelligi secundum Anselmum. Secundo decuit: vt a se ipsa viam precluderet ingressus humani: vt sic soli deo viam daret: et spiritussanctus ipsa obumbraret et corpus christi in ipsa fabricaret. hoc autem fecit per votum virginitatis. Uirum (inquit) non cognosco.

resolutio quare etc. ¶ Dico igitur: quod virgo beata quasi aurora diei et temporis gratie conuenienter vouit virginitatem: que multum inter alias virtutes pertinet ad perfectionem legis euangelice: et suam virginitatem domino consecraret.

Ad motiua. 1. opi. ¶ Ad primum contra hoc dico: quod illud preceptum crescite et multiplicamini: non est proprie loquendo preceptum legis nature: sed legis diuine positiue: licet pro statu corruptibili multum videatur consonum legi nature ad seruationem speciei. Sed de isto precepto dicitur quod non fuit preceptum cuilibet singulari persone sed communitati fuit traditum: vt per aliquos de communitate impleatur: nec oportet: quod per omnes. sufficit ergo: quod aliqui vacent generationi ad intentionem precepti. et alij qui volunt abstinere sunt liberi precipue in casu isto. quia multi sunt proni ad exequendum illud preceptum et paucissimi ad abstinendum. vnde non est simile de precepto isto: et de precepto nature super conseruationem proprij indiuidui sicut patet. ¶ Et per hoc patet responsio ad secundum. Sufficit enim nisi in quo essent valde pauci homines et precipue fideles: quod aliqui de communitate illud exequantur. Sicut non oportet quando aliquod preceptum alicui communitati iniungitur: quod omnes illud preceptum exequantur: sed sufficit quod aliqui qui ad hoc sufficiunt. Aliter dicitur quod beata virgo: licet illud preceptum teneret: et omnes obligaret pro tempore et loco: habuit specialem reuelationem de diuina voluntate. et sic potuit vouere. Sic etiam diceretur de Hieremia et Joanne: qui virgines permanserunt. ¶ Ad secundum patet ex predictis ¶ Ad tertium dico quod virginitas obseruata secundum dictamen recte rationis accipiendo pro habitu ipso: est virtus et ardua et rara vel difficilis virtus. Quando dicis: quod non quia declinat a medio virtutis: et est agrestitas quedam: dico quod medium virtutis cuiuslibet circa materiam virginitatis non consistit in medio rei sed magis in medio rationis. Nec est agrestitas declinare omnem talem delectationem propter finem conuenientem secundum rectam rationem. sed agrestitas esset talem delectationem detestari: quasi secundum se malam abhorrendo eam. ¶ Ad quartum quod non licet pari ratione toti communitati et omnibus de communitate simul sumptis vouere et tenere virginitatem: sicut vni vel duobus vel tribus. quia non sequitur idem inconueniens ad vnum: sicut ad aliud: vt patet. vnde et si omnes vellent continere vel virginitatem tenere: Dico quod papa et principes possent aliquos ad nubendum et generandum compellere. immo et deberent. sed benedictus deus: non oportet modo homines ad hoc compellere. licet igitur liceat sic continere isti vel illi seu aliquibus de communitate: non tamen omnibus simul. sicut patet. quare etc. Hec de primo articulo principali.

¶ Quantum ad secundum articulum: qui est magis ad propositum dicendum est omnino: quod beate virgini non obstante voto virginitatis licuit contrahere. Secundo dicendum est quod decuit ipsam contrahere. ¶ Primum probatur. quia de facto contraxit. vt habetur Math. 1. Cum esset desponsata etc. Sed planum est: quod contrahendo non peccauit ergo etc. Secundo quia vel erat tunc generale preceptum de contrahendo obligans quemlibet pro tempore et loco. vel si non erat generale preceptum: sicut videretur per Hieremiam et Joannem baptistam: qui non contraxerunt: tamen ipsa habuit de hoc speciale preceptum a deo per reuelationem. ¶ Et hoc decuit secundum illas congruentias quas assignat Ambrosius super Lucam: latent quidem diuina misteria etc. que ponuntur ibi multe et bone. Una est. vt iudei et herodes non haberent occasionem persequendi christum tanquam natum non in matrimonio: sed potius verisimiliter in adulterio vel ex adulterio: si non fuisset nupta beata virgo. ¶ Secunda est. quia christus non venerat soluere legem: sed adimplere. In qua tamen lege partus innupte damnatur. ¶ Tertia ne virgo haberet occasionem scandali ex mendacio apparenti: si dixisset: se concepisse non ex fornicatione: cum tamen esset innupta. Et similiter ne temerate virginitatis adureretur infamia ¶ Quarta fuit: et est. vt maritus sanctus et iustus fieret testis integre virginitatis. ¶ Quinta potest esse et fuit: vt esset virgini in obsequium et fidelem socium in necessitatibus eius: sicut eundo in egyptum et reuertendo: et huiusmodi. ¶ Alia congruentia adducitur ibi ab Ambrosio: vt. s. dyabolus de virginitate marie falleretur: vt. s. lateret eum virginitas. sed ista congruentia non est multum efficax: sicut tacet. quia dyabolus non obstante matrimonio poterat cognoscere virginitatem marie: si appropinquasset: et a deo fuisset permissus: nec matrimonium in aliquo impediuisset. Sicut etiam mulier posset cognoscere virginitatem alterius saltem quantum ad integritatem carnis. sed puto quod non fuit permissus a deo nec etiam appropinquare. sicut etiam videtur dicere bernardus. Et similiter forte non curauit. quia bene nouerat abstractiue ipsam esse desponsatam: et non cogitabat aliquid de viginitate eius: nec timebat. et quantum ad hoc valet congruentia. ¶ Sic igitur dico

Bta virgo an post votum casti. licite contraxit matrimonium.

congruentie Ambrosij.

ꝙ licuit sibi contrahere: ⁊ decuit: ⁊ ꝙ de facto contraxit non obstante ꝙ prius vouisset. Hec de secūdo articulo.

Per quē modū beata ṽgo ɔtit matrimonium. 1. opi.

¶ Quātum ad tertium articulum per quē modum licuit sibi non obstante voto virginitatis: dicūt aliqui ꝙ nō vouit virginitatem simpliciter ⁊ absolute: sed sub cōditione. s. nisi deus disponeret aliter. s. ꝙ matrimonium duceret ⁊ ideo quando constitit sibi: ꝙ placebat deo ipsam nubere: nupsit: ⁊ votum nō fregit. quia conditio voti nō stetit.

2. opi. ¶ Alij dicunt: ꝙ vouit simpliciter ⁊ absolute: sꝫ nupsit nō obligando se ad carnalē copulā virginitatis oppositā vllo modo: sed tradendo corpus suum ipsi Joseph ad custodiam: vt custodiret: non vt pollueret. quare et cetera.

ꝯ. 1. opi. ¶ Sed ista parū valent. primum quia illo modo nullus aliquid absolute voueret. quia in omni voto dato ꝙ illa cōditio nō exprimatur: tñ intelligitur ratiōabiliter. s. nisi de⁹ velit aliter ordinare. si deus voluerit: dicit Jacob⁹ ¶ Secūdo quia videtur hoc cōtra intētionē virginis: quādo dicit: quoniā virum non cognosco. ꝙ nichil valuisset respondisse ad ꝓpositum virginis: nisi simpliciter vouisset virginitatē. ¶ Tertio quia ex dictis istorum videtur: ꝙ Maria simpliciter et absolute ⁊ omnino sicut alie mulieres consensisset carnalem copulam incōpossibilē voto virginitatis quod nō videtur verum. quare ⁊c̄.

ꝯ. 2. opi. ¶ Contra secūdos videt ꝙ eodē modo frater et soror possent vel potuissent mutuo contrahere sicut maria ⁊ Joseph. s. ad custodiam corporum mutuam. ¶ Secūdo quia nō fuisset vniuocum matrimoniū Marie ⁊ Joseph cum alijs. quia nō fuisset similis obligationis. ꝙ ⁊c̄.

Opi. doctoris. ¶ Dico ergo breuiter ꝙ mulier cōtrahēdo matrimonium non obligatur ad carnalē copulam: nisi vir petat. obligatur tñ ⁊ tenetur reddere: si petat vir. quod patet. q: toto tēpore vite sue mulier potest nō petere. vnde nō obligat ex matrimonio petere: sꝫ reddere. licet possit petere. Modo ad propositum dico: ꝙ virgo beata licet vouisset simpliciter ⁊ absolute virginitatē potuit tñ ⁊ licite cōtraxit. quia certificata fuit diuino oraculo: ꝙ nunꝙ ioseph peteret. obligauit ꝙ se ad carnalem copulaꝫ sub conditione: de qua sibi constabat diuino oraculo: ꝙ nunꝙ cōditio poneretur. ⁊ hoc nō repugnat voto virginitatis simpliciter. ⁊ sic Joseph habuit dominiū ⁊ potestatem corporis virginis: ⁊ nunꝙ habuit vsum: sed priuatus fuit vsu: sicut ꝓbatur extra de verborum significationibus: ꝙ aliquotiē est dominium: qui tñ nō vtuntur sed alij. Jta ꝙ potest vsus concedi retēto dominio. ¶ Scd̄o patet hoc in alio exemplo. si quis eñ iuraret cōtrahere matrimonium: ⁊ post iuramētū statim voueret virginitatē: consulendū esset sibi: ꝙ cōtraheret matrimonium propter iuramētum seruādum: ⁊ ꝙ ante matrimonium ɔsummatum intraret religionē propter votum virginitatis seruādū licet posset absqꝫ cōtractu matrimonij intrare religionē. prima tñ via esset securior. ⁊ sic esset perpetuum matrimonium ⁊ dominiū corporis sui apud vxorem: ⁊ tñ vxor priuaretur vsu sm̄ vnū modū dicēdi: qui de hoc teneretur. ¶ Tertium exemplū est de adultera: que cū sit vxor mariti habet dominiū ⁊ potestatem corporis mariti. ⁊ tñ frustratur vsu ⁊ iure petēdi. Sic in proposito ꝗtum ad factuꝫ fuit Joseph priuatus vsu corporis virginis: non tñ iure petendi. quia nunꝙ fuit petiturus nec vsurus ⁊ hoc constitit virgini gloriose: anteꝙ contraheret. quare ⁊c̄. Hec de tertio articulo.

¶ Ad primum principale dico: ꝙ nubere vel velle nubere simpliciter ⁊ absolute ⁊ in omnē euentum. ⁊ volēdo petere est virginibus vouētibus dānabile. sed nō sic beata virgo cōtraxit. ¶ Ad secūdum dico: ꝙ cōsensit in carnaleꝫ copulam modo predicto. nec est inconueniens. ¶ Ad tertium dicit vno modo: ꝙ illa lex non fuit vniuersalis sed tātuꝫ propter aliquas mulieres: ad quas deuoluebant hereditates. ille eñ debebant nubere cum tribubus suis: ne miscerentur hereditates: ⁊ deuoluerētur ad alias tribus. Aliter dicit ꝙ Maria ⁊ Joseph erant ex eadē tribu iuda cum Joseph qd̄ patet. quia christus vere fuit ex tribu iuda. ⁊ nō nisi mediante Maria. vnde tribus sacerdotalis ⁊ regia cōmixte fuerāt. et maria ex vtraqꝫ tribu erat. verū est tamē: ꝙ genealogia deducta ab Abraham. Mathei. 1. Per accidēs ꝑtinet ad mariam: inꝗtum attinebat Joseph. Unde ⁊ sm̄ Hierony. sup Matheum ibidē Joseph cogebat eā assumere vt ꝓpinquam. Narratur auteꝫ genealogia Joseph. quia sm̄ Hierony. non est consuetudinis scripturarū: vt mulieruꝫ genealogie numerentur. Fuit eñ beata virgo ex tribu iuda ex parte patris sicut patet ꝑ Damas. Nam Joachim sm̄ eū descēdit ex Nathā filio Dauid. Anna vero mater Marie fuit de tribu leui: vt ex parte eius esset Maria cognata Elizabet. Ad rōeꝫ ꝑncipā.

¶ Distinctionum. xxxj. ⁊. xxxij.
Questio Vnica.

Circa istas duas distinctiōes quero. Utrū sint tria bona matrimonij: ex quorum altero teneant inuicē semper reddere debituꝫ altero petēte. ¶ Videt ꝙ nō sint tria illa bona matrimonij q̄ assignāt scꝫ bonum sacramēti. bonū fidei ⁊ bonum prolis. Primo matrimoniū est bonū de se: cum sit sacramētum. ꝙ non alijs bonis bonū. ⁊ ita non ponitur ibi cōuenienter bonū sacramēti vt videtur. ¶ Secūdo ꝙ nō bonū fidei. quia inter adulterā ⁊ virū suum est matrimonium. ⁊ tñ nō est ibi bonū fidei. ¶ Tertio de bono prolis: q: cū sterili vel virgine que vouit virginitatē vel cum senetam emortuo potest esse matrimonium: ⁊ tamē non est ibi bonum prolis nec in re nec in spe. ergo ⁊c̄. ¶ Contra Magister in litera.

¶ In ista q̄stione sic procedā. ¶ Primo inquiram: vtrū actus matrimonialis. q̄ est actus carnalis: requirat aliqua bona: quib⁹ excuset. ¶ Scd̄o ostēdam: quot sunt bona matrimonij. ¶ Tertio iqrā: vtrū ex obligatiōe m̄rimoniali teneat ꝯiunx semꝑ reddere debitū altero petente.

¶ Ultimo ad rationes.

Act⁹ matrimo. an reqrat aliqua bona quib⁹ excusetur.

¶ Quantum ad primum dicit: ꝙ actus matrimonialis exigit aliqua bona: quibus excusetur: cuius ratio est. qꝛ in tali actu priuatur homo vsu ratiõis ꝛ actu: sicut Aristoteles dicit in viij. ethico. vbi loquitur de venere. ꝛ in tali actu non solū impossibile est aliquid intelligere: verū etiā ꝛ post talē actū minus disponit homo ad vsum rationis. vñ ꝛ ꝑ talē actum homo quasi totus hebetat: ꝛ brutificat. Et cõfirmat per Aug. dicentē: ꝙ voluptas qua maior in corporalib⁹ voluptatibus nulla est momēto ipso tēporis quo ad eius ꝑuenit extremū pene oīs acies ꝛ vigilia cognitionis obruitur. nullus autē ſm rectā rationē debet se obligare ad aliquid in quo tm̄ malū ꝛ tantā iacturā patiat: nisi sit aliquod bonū recõpensans. ergo nullus debet ꝯtrahere matrimonium nec exponere se actui matrimoniali: nisi sint aliqua bona vel aliquod bonū recompēsans. ꝛ talia bona dicunt a sanctis excusantia talem actū. cuiusmodi sunt fides proles ꝛ sacramentū. Si dicat cõtra eos: ꝙ similiter in somno hō priuatur totaliter vsu vel actu ratiõis ꝛ nõ solū ĩ momēto immo etiā tp̄e multo. qꝛ ſm philosophū primo ethico. felix nõ differt a misero nisi ſm dimidiū vite. i. ſm tēpus vigilie. qꝛ in alia medietate. s. ĩ tēpore somni nõ differt. igit multo fortius requirentur aliqua bona excusantia somnū. qđ nõ videt. dicūt ꝙ etiā somni sunt aliqua bona excusantia puta necessitas nature sustētande: ꝛ dispositio melior ad intelligēdū post somnū. vñ magis viget vsus rationis post somnū ꝙ̄ ante. sicut magis vigēt sensus ꝛ fantasia: q̄ deseruiūt intellectui intelligēdo. Nā sine somno ꝛ ante somnū ꝑ vigiliā nimiā est fatigatio organorū ꝛ viriū sensitiuarum. quare ꝛc̄.

August. — 1. ethico.

ꝯ hācopi.

¶ Contra istam positionē põt argui p̄mo sic. qꝛ in tēpore ĩnocētie fuissent ista bona matrimonij. ꝛ tm̄ non fuissent excusantia actū matrimonialem. ¶ Secundo sic. inter mariā ꝛ Joseph fuit verū matrimoniū. ꝛ tm̄ nõ oportuit ponere ista bona excusantia. ¶ Similiter, tertio in matrimonio spirituali aliquo cū pari voto cõiugū de virginitate seruāda nõ oportet ponere talia bona excusantia. quare ꝛc̄. ¶ Similiter quarto quia actus matrimonialis nõ est de se malus: sed põt eē bonus: ꝛ moraliter circūstātionatus. patet. qꝛ eiusdem rationis fuisset tp̄e innocētie. ergo nõ requirit ex se bona excusantia. quare ꝛc̄.

ad argu. ꝯ. pc. opi.

¶ Ad ista tm̄ etiam potest respõderi. Ad p̄mū dicēdum: ꝙ actus matrimonialis fuisset malus tēpore ĩnocētie nõ malicia culpe sed malicia iacture ratiõis pro tp̄e talis actus: ideo ꝛc̄. ¶ Ad scđm dicēdum: ꝙ inter mariā ꝛ ioseph possunt poni illa bona excusantia vel recõpēsantia nõ simpl'r ꝛ in actu sed sub ꝯditione. sicut et beata virgo obligauit se ad copulā sub ꝯditiõe: puta si ioseph peteret. ¶ Ad tertiū põt dici per idē. ¶ Ad quartum patet ex solutiõe primi. quare ꝛc̄.

quot sūt bona ma.

¶ Quātum ad secundum articulū dico breuiter: ꝙ bona matrimonij assignant tria. s. bonū sacramēti. bonū fidei. ꝛ bonū ꝓlis. Ad cuius euidentiā notandū est: ꝙ ſm ph̄m. 5. methaꝑ. ca. de ꝑfecto bonū ꝛ ꝑfectū idē. triplex aūt est: vel põt intelligi ꝑfectio rei. vna intrinseca ꝛ formalis alia extrinseca ꝛ finalis ꝓxima. tertia extrinseca ꝛ finalis remota. Et similiter etiā bonū triplex. vnū formale ꝛ intrinsecū. aliud extrinsecū finale. ꝛ ꝓximū vl' immediatū. tertiū finale ꝛ remotū. ¶ Ad ꝓpositū dico ꝙ triplex ē bonū matrimonij. vnū formale ꝛ intrinsecū. alia duo finalia ꝛ extrinseca. Primū voco obligationē ĩdissolubilē. pro statu p̄nti dico q̄cq̄d fuerit antiquitus de repudio. Nā vinculū indissolubile est bonū formale ꝛ intrinsecū matrimonij. ꝛ vocat hoc bonū sacramēti: non ꝙ sit sacramentū noue legis vel signū sensibile: sed qꝛ ē signū intellectuale vel potius intelligibile alicui⁹ signati alteri⁹ puta ꝯiunctionis indissolubilis xp̄i ꝛ ecclesie. Uel aliter dr̄ bonū sacramēti ſm trāsitiuam locutionē. i. bonū aliquod cui⁹ signū est ip̄m sacramentū matrimonij. cū eñ dr̄ in verbis sacramētalibus. accipio te ĩ meā vel in meū significat ista obligatio mutua simpliciter fieri: nõ ad tēp⁹ vel ad horam: sicut patet. ip̄m ergo vinculū indissolubile dr̄ bonū matrimonij. ꝛ est cõstructio intrāsitiua. qꝛ ē matrimoniū ip̄m loquēdo formaliter. ¶ Scđm bonū est extrinsecū finale ꝛ ꝓximum. ꝛ est bonum fidei. nā ad ip̄m sicut ad bonū finale ꝓximū ordinat matrimoniū ip̄m vel obligatio ipsa. bonū autē istud fidei idem est ꝙ bonū fidelitatis ad cõiugem. Et in duob⁹ consistit primo ꝙ nõ tradat corpus vni⁹ cõiugis nisi alteri cõiugi. qꝛ hoc esset ꝯtra iusticiā ꝛ fidelitatē. Et istud est necessariū semꝑ ꝛ inuariabile in matrimonio sub omni lege: sicut nõ ꝑmittere adulteriū. Scđo in tradēdo corpus suū coniugi petēti pro loco ꝛ tp̄e: ꝛ solū vni coniugi pro tp̄e legis nature ꝛ tp̄e legis scripte: de quo inferius apparebit. ¶ Tertiū bonū est extrinsecū finale ꝛ remotū. s. bonū prolis habēde ꝛ religiose educāde ad cultū diuinū: ꝛ est finis principalior. Uñ ꝛ ad hūc finē ordinat precedēs finis. s. bonū fidei quo redditur debitū modo ꝑdicto. ponit etiā vnus alius finis annexus matrimonio. s. vitatio fornicatiõis ꝓ tp̄e lapsus. Non solū eñ matrimoniū est in officiū ꝓcreandi prolē: sicut tēpore innocētie: sed est in remediū. Et ista duo bona. s. bonū fidei: nõ fidei que est virtus theologica sed fidelitatis in reddēdo debitū positiue alteri cõiugi: ꝛ similiter bonū prolis sunt bona cõditionata in matrimonio. Nec est necessariū ista poni in re ꝛ in effectu absolute inter cõiuges: sed sub ꝯditiõe: videlicet reddere debitū ꝓ loco ꝛ tp̄e: si alter ꝯiūx petat. Põt eñ absolute loquēdo alter nõ petere: ꝛ sic etiā alt⁹ nõ reddere. vñ ꝛ matrimonio iā rato siue etiā ꝯsummato possunt perpetuā ꝯtinētiā vouere. ex quo etiā sequit ꝙ bonū prolis ꝯditionatū nõ oportet: ꝙ ponat in re ꝛ ĩ effectu inter ꝯiuges absolute: sed sub ꝯditiõe. quia nõ põt poni proles sine redditione debiti: vt patet ꝛ ideo sub ꝯditione ponit bonū ꝓlis. s. vt si euenerit: nõ impediat: nec perimat. sicut fit ab illis interfectoribus fetuū in vtero. Similiter si euenerit ꝓles ꝛ subuixerit religiose educet. ¶ Sed p̄mū bonū. s. indissolubilitas vĩculi est absolute necessariū pro tp̄e legis noue vsq; ad morte alterius ꝯiugum. ¶ Et hoc intelligūt aliqui nõ solū de morte corporali: sed etiā de morte ciuili q̄n. s. alter añ matrimoniū cõsummatū altero volēte seu etiā nolēte: qꝛ nõ est vis siue velit siue nõ: ꝓfitet religionē. Tūc eñ soluit vinculū: ꝛ nõ manet vinculū nec obligatio inter eos. Et dicūt hoc instituisse xp̄m propter

Nota.

Triplex bonū matrimonij.

1.

2.

3.

Quo primū bonū matrimonij est necessarius. .1. opi.

maius bonum religionis. Nec ecclesia hoc attemptasset statuere: nec statuit: sed magis statutũ christi publicat: et exponit et modificat aliqualiter q̃tũ ad determinationem temporis: videlicet q infra duos menses post matrimoniũ ratũ possit cõiunx intrare religionem. Q aũt xps istituit vinculũ matrimoniale sic dissolui: patz ex dicto eius. Mathei. xix. sunt eunuchi qui se castrauerũt ꝑpter regnũ celorum. qui potest capere capiat. Hoc aũt capiunt perpetuo ꝯtinẽtes ꝑpter deum et precipue ꝯtinentiam vouentes: vt religiosi. vnde et hic continẽtiã talem matrimonio tanq̃ maius bonum ꝓposuit. Similiter etiam patet facto xpi vocantis Johannem euangelistam a nuptijs ad religionem apostolatus cuiu exẽplum imitati sunt plures sancti.

Lopi. ¶ Alij dicũt: q nec sic vincunculum matrimoniale dissoluitur: sed manet perpetuo vsq ad mortem corporalem alterius coniugis. tũc alter supuiuens soluitur a lege et vinculo matrimonij. et sic etiam fuit in lege nature: quicquid fuerit de repudio legis scripte: de quo dicet. dicũt tñ q hoc nõ obstante cõiunx q̃ manet ĩ sc'lo post ꝓfessionẽ alteriꝰ ĩ religione: põt alteri nubere. nõ quia solutũ sit vinculũ ad primũ coniugẽ sicut diceret primi: sed q2 nullũ est incõueniens q sit vna vxor pluriũ: viniꝰ spũaliter: puta illius qui est in religione: et alteriꝰ carnaliter: illius quẽ acceperit in seculo. Et ex hoc dicto sequit q vna vxor posset esse centũ virorũ simul: vt patet inducẽti. et siſr vnus vir centũ mulierũ. nec est dicẽda hic bigamia: vel (vt ita dicã) biuiria. q2 vna

Nota. vnius tm̃ carnaliter vel corporaliter: alterius vero vel aliorũ spiritualiter. Q autẽ non soluat vinculũ matrimoniale post matrimoniũ ratũ et ante matrimoniũ consummatũ per ꝓfessionẽ alterius ꝯiugũ in religione: ꝓbatur q2 post matrimoniũ ꝯsummatũ non solueret. et tñ planũ est q vinculũ nõ habet indissolubilitatẽ per illã carnalẽ copulã. et per cõsequẽs prius ante copulã illam carnalẽ: ꝑ quam matrimoniũ ꝯsummat: vinculũ habuit indissolubilitatẽ. vnde et hec est ratitudo matrimonij. s. indissolubilitas eiꝰ.

Indissolubilitas vinculi vñ in matrimõio ꝯuenit. ¶ Sed vnde cõuenit matrimonio ista indissolubilitas vĩculi ex cõtractu vel ex sacramẽto vel vnde. Dico q nõ ex natura et vi cõtractꝰ cuiuscunq matrimonialis. potuit em̃ instituere q obligatio ex cõtractu esset ad tẽpus: sicut forte ordiauit de repudio sub lege scripta. nec ex sacramẽto vel vi sacramẽti: Non est em̃ effectus sacramẽti sed magis gratia ipsa. Et potuit deꝰ apponere sacramẽtum ad cõtractum vel obligationẽ seu vinculũ pro tẽpore: sicut apposuit ad vinculũ perpetuũ Et ideo dicit q talis indissolubilitas vinculi est a deo sic ordinãte: vt sit obligatio et vinculũ ꝑpetuũ vel pro ꝑpetuo vsq ad mortez alterius. Alioquin

Correlaria. I. nõ valeat cõtractus. ¶ Ex predictis de bonis matrimonij et matrimonio sequit primo vnũ correlarium: q si aliqui in cõtrahẽdo exprimãt cõditiões oppositas bonis matrimonij: vt si dicat cõtrahens cõtra primũ bonũ perpetuitatis vinculi. Accipio te in meã donec occurrat alia magis placẽs. cõtra sm bonũ fidelitatis dicat: do tibi meipsum. vel accipio te: dũ tñ possim alteri dare meipsum: et nõ tenear seruare tibi fidẽ: nec affirmatiue reddẽdo tibi debitũ nec negatiue: quin pro libitu meo possim alteri cõiugi corporaliter vel carnaliter copulari habẽdo corporaliter simul duas vel plures: corporaliter dico ꝑpter predicta. Si etiã contra tertiũ bonũ dicat: accipio te in meã: dũ tñ procures venena sterilitatis et huiusmodi cõtractus. dico talis nullus est. quia est cõtra institutionẽ dñi superioris et legislatoris de matrimonio cõtrahendo. Et ita nullus habet potestatẽ transferẽdi corpus suũ ĩ aliud isto modo. et sic cõtrahẽtes non solũ nichil faciunt sed etiã mortaliter peccãt. et nullo modo debẽt inuicẽ petere vel redde: sz reddẽdo fornicant. ¶ Secũdum correlariũ est: q altero cõiugũ mortuo: si resuscitaret virtute diuina: superueniẽs coniux non teneret sibi nec obligaret matrimonialiter. ex pira uit em̃ vinculũ in morte alterius. sm apostolũ prime ad corinth. mortuus est vir. soluta est mulier a lege viri. Et nõ resurgit vinculũ propter resuscitationẽ mortui; sed oportet interuenire nouũ consensum viri et mulieris sufficienter expressum per verba de presenti vel ꝑ signa equipolentia. Hec de secũdo articulo principali. .2. Apostolus.

¶ Quantum ad tertium articulũ

Cõiunx an semper teneatur reddere debitũ altero petẽte. etc.

dico q reddere debitũ alteri cõiugi est precéptũ affirmatiuum de iusticia et fidelitate obseruãda ad alterũ. precepta autẽ affirmatiua licet obligẽt semper non tñ ad semper nec pro semper sed pro loco et tempore sm circũstantias debẽtes cõcurrere ad actũ preceptũ. Et ideo dico q cõiunx nõ tenet reddere alteri debitũ ex obligatione matrimoniali ꝑ quandocũq alius petit: sed in aliquibus casibꝰ potest nõ reddere. in aliquibꝰ etiã non solũ potest nõ reddere: sed etiã debet non reddere: ita q grauiter peccaret vel saltẽ peccaret: si redderet.

Casus in quibꝰ nõ tenet coniunx debẽtũ reddere etc. ¶ Unus casus in quo nõ tenet reddere est: si petẽs amisit ius petẽdi. q2 adulteriũ cõmisit cũ alia vel fornicatus est. tũc em̃ innocẽs põt nõ reddere. et licet corpus ĩnocẽtis sit alterius petẽtis: tñ amisit ius petendi et vtẽdi corpore alterius: nec debet sibi reddi q̃tumcũq petat. Si autẽ vterq lapsus est paria crimina pari vindicta delent.

Secũdus. ¶ Secũdus casus est statim post matrimoniũ ratũ si alter petat: nõ tenet alteri reddere: sed põt differre ꝑ aliqd tẽpus: et intrare religionẽ: si voluerit. nec ille pro tũc habet ius petẽdi sic q debeat sibi reddi: licet possit petere licite. q2 ius suũ nõ amisit. q2 nec peccauit. sed sicut põt petere: ita alter nõ põt redere. et necessitas reddẽdi suspẽdit vsq ad tẽpus quo deliberet: et intret religionẽ: si velit. Et ponit illud tẽpus duorũ mensiũ post matrimoniũ ratũ extra de cõuersione cõiugatorũ ex publico. Alioquin si statim redderet: et matrimoniũ ꝯsummaret: redderet se ĩhabilẽ ad religionẽ intrandũ: nisi de ꝯsensu alterius cõiugis.

Bonum dubium. ¶ Sed qd de vxore vel cõiuge manẽte in seculo post ꝓfessionẽ alterius in religione matrimonio prius cõsummato: si timeat: q cõiunx manẽs in seculo nolit cõtinere: nũq̃ extrahẽdus est alter a religiõe: de hoc vident capitula ĩ iure ꝯria. Primũ est. xxxiij. q. v. vbi dicit qui vxorẽ suã velare ꝑmiserit: aliã nõ accipiat sed similiter ꝯuertat. Ex quo videt q nõ est alter cõiunx de religione extrahẽdus sed alter est cõuertẽdus et debet cõtinere. Cõtrariũ vero videtur dici extra de conuersione cõiugatorũ capitulo primo vbi dicit: q laicus vxoratus qui de licentia et ꝑmissione vxoris religionẽ ingressus professionẽ fecerit: vxore in seculo remanẽte: nec trãseunte ad religionẽ nec ꝑpetuam cõtinẽtiam vouẽte: potest

⁊ debet de monasterio reuocari. Quid ergo facien dū vel dicēdum. ¶ Potest dici q̄ si alter cōiūx de licētia alterius remanētis in seculo solēniter facta auctoritate dyocesani episcopi: sicut canit in regula fratrū minoꝝ: profiteat in religione: nō est extrahēdus: nec reddēdus alteri. sufficiēter em̄ alter videtur suo iuri renūciasse sic licētiando alterū: vt pfiteret in religione. Si autē de licētia aliqua alterius fuerit alter ingressus religionē ⁊ pfessus: qua quidē licētia nō videat sufficiēter renūciasse licentiās iuri suo nec efficaciter ꝫm formā vel modum quē imponit: vel intēdit ecclesia in talibꝰ obseruādū: extrahēdus est ⁊ reddēdus. Sic tñ̄ extractꝰ nō debet petere: q2 sufficienter ꝙtum fuit ex se: renunciauit iuri suo petēdi intrādo ⁊ vouēdo religionē. sed pōt reddere. q2 iuri alterius nō potuit renūciare. quare ⁊c. ¶ Alij casus sunt in quibꝰ nō solū nō tenet reddere: sed tenet non reddere: vtpote qñ fortiori vinculo tenet ad nō reddendū: vtpote si reddēdo vergat in detrimētum pprie salutis vel incolumitatis corporalis quā magis tenetur diligere: ꝙ istud determinatū reddere alteri cōiugi. Cōsimiliter fortiori vinculo tenet nō occidere fetū: vel nō esse causa aborsus: ꝙ reddere. ⁊ p cōsequēs in periculo aborsus ⁊ in preiudiciū prolis tenet nō reddere. Cōsimiliter etiā magis tenet nō agere: vnde ples nascat leprosa: ꝙ reddere. Et ideo tēpore mēstrui tenet nō reddere mulier. q2 vt in pluribus tempore mēstrui proles nascit vel generat leprosa. vñ nō immerito infligebat pena mortis accedētibus ad mulieres mēstruosas sub lege mosayca. q2 istud est graue pctm̄: ⁊ fuit hoc phibitū sub lege illa. Et nō est putandū q̄ minus sit phibitū sub lege euangelica: que est lex castitatꝭ. ¶ Si dicas de leprosis q̄ tūc sanus nō debet reddere debitū leproso cōiugi. Primo q2 est in preiudiciū pprie sanitatis corporalis. Secūdo q2 est cōtra bonū prolis. q2 nasceret leprosa. Et pari ratione nel leprosus leproso. cuiꝰ oppositū habet extra de cōiugio leprosorū ca. j. mādamus. ⁊ capitulo sequēti: si virū ⁊c. Respondet q̄ nō est verisimile: q̄ ex tali ꝯiunctione sic breui quo reddit debitū: sanus incurrat leprā. vnde ⁊ diutina cohabitatio nō precipit. q2 ex illa pōt sanus infici: vt videt. Esto etiā q̄ timeret infirmitas lepre: diceret q̄ ad hoc se obligauit sanus in cōtrahēdo. vnde ⁊ aliqui sacerdotes exprimūt illud in hostio ecclesie: quando contrahit matrimoniū. tñ̄ totū istud dubiū est. Et posset dici de alia infirmitate corporali: q̄ etiaꝫ infirmus ad hoc se obligauit. Et ideo aliter respondetur q̄ illud supradictū nō debet intelligi de infirmitate perpetua: sed ad tēpus ratione cuius pōt differri redditio debiti. sed de ppetua cuiusmodi est lepra: dico q̄ debitū debet reddi siue a leproso siue a sano ne perpetuo frustretur leprosus actu matrimoniali. De bono prolis dicit q̄ nō obstāte hoc debet reddi. q2 melius est q̄ proles nascatur leprosa ꝙ q̄ omnino nō nascat. Sed nō concluditur p hoc q̄ mulier menstruata debeat petere vel reddere possit. quia potest expectari tēpꝰ: quo mēstruo cessante poterit generari proles sana. Similiter possunt inueniri aliqui casus in quibus tenetur nō reddere. Et breuiter in omni casu in quo actus reddēdi vel petēdi non posset bene circūstantionari moraliter: sed necessario esset moraliter malus. Et ideo debet qñ oportet ⁊ vbi oportet ⁊c.

Solutio dubij pc.

Nō hos casus.

De leproso.

¶ De quādo tamen ⁊ vbi dicitur q̄ non tenet reddere tēpore sacro: vel quādo debet cōmunicare. immo tenet non reddere. quia precipitur non reddere in tali casu. Nā ꝫm Hierony. tales exercētes actū illum carnalē inhabiles sunt ⁊ indispositi ad mandu cādum carnes agni vel christi. Similiter etiā in loco sacro precipitur ibi nō reddere qd patet p interdictum loci: ex hoc q̄ redditur idem debitum. ¶ Sed videtur michi dicēdum q̄ licet tēpore sacro/cōgruum sit nō petere petēti: tñ̄ necessariuꝫ est reddere. Nec reddēs siue petēs propter hoc inhabilis est ad cōmunicandū sic q̄ peccet. sed verum est q̄ non est sic habilis: sicut si talem actum nō exerceret. vnde nec prohibetur illo tēpore nec reddere: sꝫ congruum est q̄ abstineant vt vacēt orationi: sicut apostolus dicit. ¶ De loco sacro etiam dico q̄ non est illicitum petere ibi vel reddere ex hoc precipue si coniuges diu inhabitarēt locum: ⁊ nō possent habere cōmode alium locū. Nec oporteret forte q̄ locus esset interdictus: nisi actus talis esset in eo publice factus. quare ⁊ cetera. Hec de tertio articulo principali.

qñ vbi ⁊c nō tenet debitū alter cōiugū reddere.

¶ Ad primum principale ar/

gumētum patet q̄ primum bonū matrimonij non est matrimonium sacramētum vel bonum sacramēti quod est signum sensibile collatiuum gratie: sꝫ sicut dictū est supra. ¶ Ad scḋm dico q̄ inter adulterium ⁊ adulteram ⁊ innocētem nō est bonū fidei quātum ad actum ex parte adulterātis. Ita q̄ non habet illud bonum in facto ⁊ executione: nisi ficto modo. habet tamen in obligatione. quia ad tale bonum obligatur. ¶ Ad tertium patet q̄ bonū prolis nō est de necessitate absoluta matrimonij sic vt habeatur vel proponatur omnino haberi in re ⁊ in effectu: sicut etiam nec actus coniugalis ex quo ples depēdet. Sed sufficit q̄ proles habeatur sic q̄ si eueniret: gratanter susciperetur ⁊ religiose educaretur vel educari proponatur. ⁊ q̄ nullo modo īpediatur per aliquem modum illicitum. ⁊ ita patet ad illud quod dicitur de virginibus ⁊ sterilibus ⁊ alijs non potentibus generare vel non volētibus q̄ non obstātibus predictis possunt contrahere: et sufficiēter in matrimonio eorū habet bonū prolis.

Ad rōes pncipa.

¶ Distinctionis. xxxiij. Questio Unica.

Circa distinctionē xxxiij. quero vnam questionē. Utrum. s. aliquādo fuerit licitum habere plures vxores simul vel successiue. s. repudiando primā ⁊ accipiendo aliam: ¶ Uidet q̄ nunꝙ licuit habere plures vxores simul. Primo quia hoc est cōtra īstitutionē matrimonij adeo per os aderit (inquit) duo in carne vna. ¶ Secundo q2 nunꝙ licuit vni mulieri habere plures viros vñ fuit licita biuiria. Igit nec bigamia. q2 ꝙtū ad ea q̄ sunt matrimonij: vir ⁊ mulier sunt equalis cōditionis. ¶ Tertio q2 dicit glosa sup illud Gene. iiij. q̄ Lameth accepit duas vxores: ⁊ hoc fuit contra legē nature. sed qd est cōtra legē nature nulli licitū est. g ⁊c. ¶ Quarto videt q̄ nō licuit repudia

Chrisꝰ.

re vxorem habēdo per istum modum plures vxores: lʒ nō simul. qꝛ hoc videt̃ cōtra institutionē matrimonij. Relinquet inquit adam homo patrem et matrem: ꝛ adherebit vxori sue. Adhesio autem importat firmitatē ꝛ indissolubilitatē vinculi. Et cōfirmatur. qꝛ cōtractus matrimonij est datio irreuocabilis potestatis sui corporis pro toto perpetuo cōtrahentium: vt dictum est supra. ꝛ probatum est hoc esse conueniens ad bonum prolis educande et bonum communitatis. ergo ꝛc.

¶ Contra primum legitur de abraham et iacob ꝛ dauid ꝙ habuerūt simul plures vxores: sed nō est presumēdū ꝙ in hoc peccauerūt. g ꝛc. ¶ Cōtra scđm dr̃ deuteromij. xxiiij. si acceperit homo vxorē: ꝛ nō iuenerit grām in oculis eiꝰ ꝓpter aliquā feditatē: scribet ei libellū repudij: ꝛ dabit in manu eiꝰ: ꝛ dimittet eā de domo sua. Et eadē sentētia quasi dr̃ malachie. ij. cū odio habueris (inquit) vxorem dimitte eam: dicit dominus deus israel.

Deuter. xxiiij.

Mala. 2

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā vtrū bigamia sit vel fuerit aliqñ licita habēdo plures vxores simul. ¶ Secūdo vtrum habēdo plures successiue repudiando p̄mā vel vtrū licuit aliā repudiare vxorē. ¶ Tertio qꝛ est hic sermo de bigamia: ꝛ ipa inducit irregularitatem: inquirā vtrū bigamus ante baptismū: maneat post baptismum irregularis. ¶ Ultimo ad rōnes.

Biga. an ... fuerit aliqñ licita. Nota.

¶ Quātum ad primū articulū dico aliqua ꝑ ordinē. Primo ꝙ institutū fuit matrimoniū vnius ad vnā in officiū ꝛ tpe innocētie. patet de adam ꝛ eua Gene. ij. hoc nunc os ꝛc. Post lapsum vero fuit institutū in remediū vitāde fornicatiōis: ita ꝙ sunt fines matrimonij. quoꝝ vnus est p̄ncipalior: ꝛ est ꝓles ſm ꝙ m̄rioniū est in officiū. Aliꝰ finis est minꝰ p̄ncipalis. s. vitatio fornicationis: ꝓut m̄rimonium ē remediū ſm dictū ap̄li. vnusquisq; (inqt) suā habeat ꝓpter fornicationē vitādā supple. ¶ Secūdo dico ꝙ q̄tū ad finē p̄ncipaliorē. s. prolis procreationē corpꝰ viri prepōderat: ꝛ p̄ualet corpori mulieris. p3. qꝛ vnus vir pōt fecūdare plures mulieres eodē tpe vel quasi. qꝛ primo. nō sic vna mulier a pluribꝰ viris. tñ q̄tum ad finē minꝰ p̄ncipalē puta fornicationis vitationē equaliter se habēt corpꝰ viri ꝛ mulieris. vnꝰ em̄ tantū vir sufficit ad vitandum fornicationē. qꝛ igit̃ matrimoniū ꝓ statu lapsus institutū est nō solū in officiū verūetiam in remediū: ꝛ nō solū ꝓpter vnū: sed ꝓpter ambo. ꝛ ad vitationē fornicationis sufficit vnus vni: ꝛ cōiter ad generationē prolis ꝯuenīēter educādē. dico ꝙ matrimoniū tpe lapsus ita fuit institutū vnius ad vnā tātū: sicut etiā tpe innocētie: lʒ matrimonium tpe īnocētie nō fuerit nec fuisset in remediū si tēpꝰ innocētie ꝑstitisset. Nō fuisset aūt necessariū in aliquo casu tpe innocētie: ꝙ vnꝰ habuisset plures qꝛ vnū vni tantum copulari suffecisset. qꝛ nec vir nec mulier in illo statu sterilis fuisset. ꝛ fuisset ille statꝰ copiosus in ꝑsonis vacātibꝰ diuino cultui. ¶ Tertio dico: ꝙ ꝓ toto tpe lapsus ex diuino statuto tāq̄ ex statu legislatoris iustū erat: ꝙ vnꝰ tantū haberet vnā. lʒ q̄tum erat ad finē principalē matrimonij nō esset equalis valor mulieris corpis ad corpꝰ viri: sicut dictū est supra. Et ideo dico: ꝙ nullus licite sine dispensatione diuina pōt: vel potuit habere duas vxores simul: sed tantū vna vni debet: ꝛ debuit copulari. ¶ Quarto dico tñ: ꝙ per dispensationē que est relaxatio vel reuocatio iuris: aliquo tpe licitū fuit aliquibꝰ patribꝰ fidelibꝰ habere plures vxores simul. ꝛ hoc dispēsatiue a deo in casu videlicet paucitatis fideliū procreātiū prolem: vt sic plures mulieres ab vno fecundaret̃: ꝛ sic proles ad cultū diuinū multiplicaret̃ ꝛ ꝓpagaret̃. qꝛ in solis successoribꝰ talium patrū manet fides. Et hoc rationabiliter ſm exigētiā finis p̄ncipalioris ipsius matrimonij. Et dico: ꝙ salua iusticia ex ꝑte vtriusq; cōiugis. si em̄ alicui fieret iniusticia: videret̃ ꝙ mulieri. ꝛ tñ sibi in hoc casu nō fit iniusticia. qꝛ corpus viri ad istum finē qui est p̄ncipalior: plus valet q̄ corpus mulieris. Et casus est: tūc ꝙ debeat exponi corpꝰ viri ad talē finē ꝛ omitti de fine alio scʒ de reddere debitū ad vitādum fornicationē. vnde et lʒ corpꝰ mulieris equiualeat corpori viri ad vitādum fornicationē: tñ mulier debet velle: ꝙ vir in tali casu ipsam vitet aliquotiēs: ꝛ vacet alteri ad finē p̄ncipaliorē ꝑlis. hoc patuit de serra: q̄ cuʒ nō posset habere filium de abrahā: voluit ipm ingredi ad agar: vt sic saltē de illa filiū susciperet. Et sic dico: ꝙ abrahe ꝛ aliqbus patribꝰ dispensatiue tñ a deo ꝛ rationabiliter in tali casu licuit bigamia: ꝛ habere plures vxores simul. Et nō solū licuit. imo dico: ꝙ meritoriū fuit. ¶ Quinto dico: ꝙ mō nec alias est vel fuit bigamia licita: nisi ī tali casu ꝛ ex dispensatione diuina. Unde dupliciter est illicita modo p̄mo. qꝛ nec mō se offert causa. qꝛ multi sunt fideles prolem procreātes. Nec mō etiā est dispensatio diuina de hoc. verū est tñ: ꝙ si casus se offerret: puta ꝙ per bellū vel per pestilētiam nō sufficerent fideles: sed pauci manerent viri ꝛ multe mulieres ad procreandum prolem fidelem: adhuc rationabiliter deo dispensante posset bigamia introduci. Et forte ipso facto interpretandum esset rationabiliter: ꝙ deus dispensaret. Si qui autem aliter q̄ modo dictum est: plures vxores habuerunt: vel modo habeat simul plures dico ꝙ grauiter peccauerunt: et peccant. Nam ꝛ preceptum ꝙ vnus tantum vnam habeat reducit christus: ꝛ renouauit in sua lege euangelica Mathei. xix. allegās illud esse dictū a deo per adā. erunt (inquit) in carne vna licʒ aliter istud posset exponi: sicut dicet̃ infra. Q; autē aliqñ ꝛ aliquibꝰ licuerit bigamia: p3 ꝑ Aug. de bono cōiugali versus finem. Antiquis iustis nō fuit pctm̄: ꝙ aliqñ pluribus feminis vtebantur. nec cōtra naturā hoc faciebāt cū causa gignēdi hoc facerent ꝛc. Hec de primo articulo principali.

Qualit̃ fuit licitū aliqbꝰ h̄re simul plures vxores.

bigamia modo dupliciter illicita.

Mat. xix

¶ Quantum ad secundū articulum

videretur alicui ꝙ nō licuit repudiare vxorē. Et hāc opinionē tenent aliq. sed fuit hoc ꝑmissum iudeis ad vitandū maius malū. s. vxoricidiū: ne occiderent mulieres odiosas. sicut aliqñ permittitur minus malū ad maius malū vitandū. sicut fornicationes publice permittuntur ad vitāda adulteria: que sunt maiora mala. Ita ꝙ repudiatio vxoris in lege mosaica fuit simpliciter illicita: licʒ permissa. ¶ Hoc ꝓbat̃ auctoritatibꝰ ꝛ rōnibꝰ p̄mo auctoritate xp̄i Mathei. xix. illā reprobātis: dico vobis ꝙ quicūq; dimiserit vxorē suā excepta causa fornicationis mechat̃: ꝛ qui dimissam duxerit mechatur.

De repudiatione vxorum. 1. opinio.

Mat. xix

¶ Secunda auctoritas est responsio eius ibidem
ad questionē phariseoꝝ obiicientium: quid ergo man
dauit nobis moyses: dicit ad duriciem cordis ve-
stri permiserit moyses dimittere vxores vestras.
A principio autē non fuit sic. vbi dicit glosa mar-
ginalis: ꝙ permisit moyses: non deus. et consilium
fuit hominis nō dei imperium. Et magister in ista
distinctiōe dicit ꝙ hoc fuit a moyse permissum: nō
August. vt cōcederetur discidium: sed vt tolleretur homici
dium. ¶ Tertia auctoritas est August. de sermōe
dn̄i in monte dicit. non qui precepit vxori dare li-
bellum repudij: hoc precepit: vt vxor dimittatur:
sed qui dimisit (inquit) det illi libellum repudij: vt
iracundiā proyciendi vxorē libelli cogitatio tēpe-
ret. Et subdit Augustinus. vbi ꝓius: qui dimittē
di (inquit) quesiuit moram: significauit quantum po
tuit duris hominibꝰ se nolle dissidium. ¶ Quar
Extra ð diuor. ta auctoritas est extra de diuortijs gaudemꝰ: vbi
dr̄ ꝙ repudium vxoris veritas est in euangelio re
Rōes. 1. opi. probauit. ergo fuit simplicit̄ illicita. ¶ Ad hoc addu
cuntur rationes due preter illas: que adducte sunt
in principio questionis. Prima est quia permissio nō
est nisi de malo: non autē de bono ⁊ licito: sed repu-
diū fuit permissum s̄m auctoritatem christi. ergo fuit
malum. ¶ Secunda ratio superius tangebatur in
virtute ⁊ dimitto.

2. opi. ¶ Alij dicunt ꝙ repudium in lege mosaica
fuit simpliciter licitum. qđ ꝓbatur. quia
quod dictatur ⁊ dr̄ faciēdum in aliqua lege iusta est
iustum. hoc patet ex ratione terminoꝝ. Alioquin
enim lex nō esset iusta. sed repudiū dictatur esse faciē
dum in lege mosaica que fuit ⁊ iusta. ergo ⁊c̄. ¶ Secū
do sic. si quid in lege diuina diceretur obseruandū:
qđ esset illicitum: ⁊ nō esset obseruādum: pari ratio
ne quodlibet aliud traditum posset dici nō obser-
uandum ex vi traditionis in tali lege sicut a simili
dicit Augusti. ad Hierony. si qđ in diuinis scriptu
ris inueniret̄ falsum ⁊ mēdaciter dictū etiā mēda-
ciū officiosū vel iocosum: pari rōne nec alicui verbo
scripture esset credēdum ex auctoritate. sed ꝯn̄s est
incōueniēs. igitur ⁊ an̄s est incōueniēs de repudio
¶ Tertio sic. lex iusta nō debet dare alicui directā
occasionē peccādi mortaliter. sed si repudiū fuit il-
licitū simplicit̄ ⁊ pct̄m mortale: tūc lex moysi dedis
set per se ⁊ directe occasionē peccādi sicut ⁊ repu-
diādi. ergo nō fuit iusta. qđ est falsum. ¶ Quarta ra-
tio aliud est penitere tantum ⁊ dissimulare aliquid
Aliud est ipsum dictate vel ꝯsulere siue precipere.
primum enim bene facit aliqua lex iusta: ⁊ legislator
iustus de aliquo malo nō puniēdo ipsum: sed scđm
nunquam fit respectu mali a lege iusta: nec a legislatore.
Cum ergo lex moysi fuit iusta: ⁊ nō solum repudiū per
miserit: sed faciēdū dictauerit: videt̄ ꝙ fuit iustū ⁊
Modus huius. 2. opi. et licitū sub lege illa. ¶ Modus ponēdi istoꝝ ta
lis est ꝙ ex institutiōe diuina tanquam ex institutione
precipui legislatoris ⁊ dn̄i cōiunx vir trāsferebat
potestatē corporis sui in alterum nō simpliciter ꝓ
toto ꝑpetuo suo sed donec mulier ꝓpter aliquā fe
ditatē displiceret sibi: ⁊ daret ei libellū repudij.
Et similiter mulier ecōuerso: donec daretur sibi.
Sicut sub lege nature ⁊ modo ex in institutiōe dei
transferūtur corpora ꝓ toto perpetuo vsque ad mor
tē corporalē vel ciuilē alterꝰ cōiugū. Et rōnabili
ter sic deꝰ pro tp̄e legis illiꝰ ordinauit: vel dispensa
uit ꝓpter magnū malū vitādum. ⁊ per ꝯn̄s propter
maius bonum: quam sit indissolubilitas cōiugij scilicet
propter vitationē vxoricidij contra bonum pacis:
ad quod proni fuerūt illi maledicti iudei: sicut di-
ctum est in articulo precedenti; ꝙ super bigamia
aliquando ex causa rōnabili dispensauit. Et tūc dato li
bello repudij soliti erant adinuicem: ⁊ poterat re-
pudians alteri cōtrare. Viris autem solum cōces-
sum fuit repudiare nō mulieribus. quia nō erat ea-
dem causa vtrobique. Non sic enim mulier pōt pre-
ualere in virum occidendo eum: sicut vir in mulie-
rem. ¶ Ista via s̄m verba nō videatur sic concor-
dare verbis christi: sicut alia: potest probabiliter: ⁊
puto ꝙ rationabilius quam alia sustineri.

¶ Ad auctoritates p̄me opi. vero. ad Ad auc. p. 1. opi.
primā posset di-
ci: ꝙ loquebatur christus magis pro tp̄e legis no-
ue ⁊ euāgelice vel pro tp̄e legis nature: quam pro tp̄e
legis mosaice. Vel si pro tēpore legis mosaice: illā
causam tantū expressit que erat principalis inter
illas: ꝓpter quas licebat repudiare vxorem scilicet ꝓ-
pter feditatē adulterij in muliere inuenti: et alias
nō curauit numerare. prima tn̄ respōsio: ꝙ loquere
tur pro tp̄e legis nature: videt̄ sufficere ad intētio
nē christi refellendo phariseos: qui nec obseruabāt
matrimonium: sicut in lege nature. Et in hoc ostē-
debat se rationabiliter instituere inseperabilitatē
lege sua. quia sic erat in lege nature. ¶ Ad secun-
dam auctoritatem ad duriciam cordis vestri. ⁊c̄.
quod multum pōderatur ab aliquibus posset dici:
ꝙ christus non accipit permissionē proprie: sed ac-
cipit permissionem pro insinuatione rei licite iu-
deis: ⁊ licite concessa tn̄ non simpliciter sed presup
posita duricia et intractabilitate eorum. Ita ꝙ li-
cet istud esset eis licitum puta repudiare: tamen ni
si obstitisset duricia et intractabilitas eorum: non
minus fuisset eis expediens ⁊ licitum non repudia
re sed magis expediens: Exemplum est ad hoc: si- Nota.
cut aliquis prelatus in aliqua religione licite pro-
pter intractabilitatem vel duriciam subditoꝝ re-
laxat statuta aliqua. que essent magis bona et ex-
pedientia subitis: si essent ita proni ad illa: sicut ad
minora bona: ad que inducit eos. Sic deus ꝑ moy
sen fecit iudeis. Unde accipitur hic promissio pro
insinuatione minoris boni liciti tamen ne artando
ad maius bonū sequutum fuisset maius malum ex
duricia et intractabilitate ipsorum. vnde ⁊ illa glo
sa marginalis que adducitur: negari potest. quia
moyses non loquebatur promulgando legem: nisi
vt vicarius dei et non a seipso. vnde non erat nisi
preco dei. et illud quod pronunciabat: ab ipso deo
habebat: ⁊ deus ratificat. vel pōt dici ꝙ fuit homi
nis cōsilium nō dei preceptum. quia deus istud nō sic
expressit: sicut ⁊ alia que in lege cōtinētur. Unde ⁊
in quattuor libris precedentibus non inuenitur re
pudium a deo expresse traditum moysi: sed tātum
in deutro. a moyse repetente legem inuenit̄ expres
sum: licet hoc habuisset a deo: sicut omnino est cre-
dendum. Nō enim presumpsisset hoc statuere: nisi a
deo habuisset: ⁊ sciuisset deo placuisse. vnde dico:
ꝙ hoc instituit tanquam preco dei. Ad illud qđ addit̄
hoc fuisse a moyse permissum: nō vt ꝯcederet̄ dissi
diū dico: ꝙ verum est absolute: quasi illud qđ esset
simpliciter meliꝰ: sed vt tolleret̄ homicidiū ⁊ ꝑ ꝯn̄s
cōcederet̄ illđ. qđ erat minꝰ bonū: ne artādo ad ma
ius bonū ex duricia eoꝝ sequeretur maius malū.

Ad arg. p.i.opi.

¶ Ad argumētum pōt dici eodē modo scz q nō voluit deus nec moyses absolute: q vxor dimittatur: quasi illud esset simpliciter maius bonū: tn̄ voluit tanq̄ min⁹ bonū: ne veniret maius malū. ꝛ ideo bene voluit etiā tēperari iracundiā repellendi ꝓpter cogitationē ꝛ cōscriptionē libelli: vt seruaret maius bonū: si vellet repudiās recōciliare vxorē sibi. ¶ Ad illud extra de diuortijs potest dici: q christus reprobauit pro lege noua repudij. vel si pro lege moysi loquebatur: reprobauit pro tanto: qꝛ minus approbauit q̄ nō repudium. nec approbauit repudiū simpliciter tanq̄ maius bonū sed ſm q̄d scz tanq̄ min⁹ bonum: ne ad oppositū ei⁹ sequeret maius malum: puta vxoricidium ꝛ per ꝯñs turbatio pacis amicorū mulieris ꝛ totius cōmunitatis.

Ad rōnē l.opi.

¶ Ad rationem que adducitur: dr̄ q nō fuit ꝓprie permissio sed sicut dictum est supra: insinuatio de minori bono ne magnum malum sequeretur. Hec de secundo articulo principali.

Bigam⁹ eā bapt. an post baptis. maneat irregularis.

¶ Quantum ad tertium articulū dicunt oēs: q bigamus ante baptismum manet post baptismum irregularis. nec debet ad ordines promoueri: ꝛ q bigamus siue ante baptismum siue post est irregularis ꝛ manet q̄diu viuit. Hoc patet distinctione. xxvj. acutius. et quotatur aug. super epistolā ad titum: vbi dicit: q acutius intelligunt: qui nec eum qui cathecumin⁹ vel pagan⁹ habuit vnā ꝛ post baptismum aliā ordinandum censuerunt. Preterea ibidē capitulo. vna tātū: ꝛ quotatur Ambrosius de officijs: dr̄ sic. ante baptisma iterata cōiugia prerogatiue ordinis impedimenta generant.

August.

Ambro.

¶ Ex quibus videt: q bigamus siue ante baptismum siue post irregularis est: nec est ordinandus. nō sic autem homicida ante baptismū est irregularis vel manet irregularis post baptismum ſm glosam distinctione. l. si quis viduā. vbi sup illud verbū post baptismum arguit glosa a ꝯtrario sensu dicēs: ergo si ante baptismū cōsci⁹ est homicidij: nō obest.

Nō pcedē. ꝯclu.

¶ Causam hui⁹ assignāt aliqui dicentes: q per baptismum deletur pctm̄ ꝛ sequela peccati proprij ipsius baptisati: ꝛ etiā illud quod esset pctm̄: nisi ex circustantia fieret bonum. homicidium autē ante baptismum dicit peccatum vel sequelam proprij peccati vel aliquid q̄d ex genere actus esset peccatum: nisi ex circunstantia fieret bonum. nō sic autē bigamia. quare ꝛc. Dicitur autem q baptismus delet peccatum vel sequelam proprij peccati ipsius baptisati ad excludendas penas et miserias: que sequūtur in nobis in vita presente ex peccato ade: quas nō tollit baptismus.

ꝯ pcedētē rōnem

¶ Sed ista ratio nihil valet. Primo quia baptismus nō delet sequelam peccati proprij quālibet. patet primo qꝛ si adam statim post peccatum fuisset baptisat⁹: non plus a penis illis vel miserijs fuisset liberatus: q̄ liberantur modo baptisati. ¶ Secūdo patet hoc. quia habitus vitiosus generatus ex actibus peccati: ꝛ inclinatio mala generata ante baptismum est sequela proprij peccati. ꝛ tn̄ nō tollitur ꝑ baptismū sicut patet: ꝛ experitur baptisati. ¶ Tertio. quia non plus homicidium est pctm̄ vel sequela peccati nec malum ex genere q̄ bigamia, neutrum enim est malum vel pctm̄ ex genere. nec malum etiā moraliter. qꝛ vtrunq̄ bene potest fieri vel male fieri. et sicut homicidium fit bonum ex circunstātia: ita ꝛ bigamia ex circunstātia fit bona: vt dictum est supra. igitur nō plus cōcludit ratio de baptismo q̄ de bigamia nec ecōuerso. ¶ Quarto qꝛ per istam rationem sequitur: q si bigamus peccet in bigamia ante baptismum puta illicite contrahendo: q delebitur bigamia per baptismum: sicut ꝛ homicidium ꝛ tūc melioris conditionis esset q̄tum ad baptismū bigamus qui peccauit in sua bigamia: q̄ ille qui non peccauit. quod est falsum. ¶ Quinto. nam Aug. in illo capitulo. acutius dicit: q femina si chathezizata vitiata est: nō potest post baptismum inter dei virgines cōsecrari. ꝛ tn̄ possibile est illā corruptionem ante baptismum fuisse peccatū igitur non deletur (sicut intelligunt) per baptismum pctm̄ vniuersaliter: ꝛ quecunq̄ sequela peccati proprij personę baptisate. Preterea si illa esset causa bona: tunc ecclesia non posset a bigamo irregularitatem tollere: sicut nec circa baptismum potest aliq̄d immutare. nec potest facere q bigamia sit vel non sit peccatum vel sequela peccati aliter q̄ illud q̄d sibi cōuenit ex natura rei vel ex statuto dei. ꝯñs videt falsum. ergo ꝛc. ¶ Alia ratio assignatur. quia sicut est aliqua infamia sequēs actū ex natura act⁹: aliqua autem precise sequens actum ex statuto ecclesie: ꝛ primam non relaxat ecclesia: nec aliquod sacramētum ecclesie: sed secundā potest relaxare: sic in ꝓposito quedam est irregularitas que sequitur actum ex natura act⁹: vt irregularitas bigamie sequitur bigamiam: ꝛ hoc est propter defectū significationis ꝛ representationis ipsi⁹ bigami ad christum: qui non est vir nisi vnius vxoris puta ecclesie: bigamus autem duarum. et ideo sacerdos esse non debet nec representans personam christi in ecclesia. Aliqua vero irregularitas sequitur actū ex statuto ecclesie: sicut irregularitas homicidij. ideo potest tolli: et tollitur per primum sacramentū ecclesie puta per baptismum.

Alia rō ad predicta.

¶ Ista ratio autem nō valet. quia tunc super irregularitate bigamie ecclesia non posset dispensare. cuius oppositum habetur distin. xxxiiij. lector: vbi papa martinus dispēsauit: et concessit lectorem: qui duxerat viduam in subdyaconū ordinari. Et dico: q potest hoc ecclesia: licet non deceat: q fiat nisi ex magna causa. sicut etiam lucius papa dispensauit cum quodā: qui prius fuit bigam⁹: ꝛ postea archiepiscopus. Vnde breuiter dico. q nulla ē pena canonica sup qua nō possit ecclesia dispēsare vel eam relaxare. Nec aliqua seq̄tur quęcunq̄ actū ex natura act⁹: sed ex statuto eccl'ie etiā de pena infamie. q̄re ꝛc.

ꝯ pce. rationem.

¶ Et ideo dico q nulla est ratio necessitatis: q̄re homicida ante baptismū nō est post baptismū irregularis: bigamus ꝟo sp manet irregularis: nisi statutū eccl'ie: q̄ sic ordinauit: sicut habet in capitulis supradictis.

Nō seu mens auctoris.

Et ꝯgruētia pōt assignari: q̄ nō est multū necessaria. qꝛ sp in bigamo manet defect⁹ significatiōis cōiunctiōis xp̄i ad vnā eccl'iam ꝛ rep̄sentatiōis xp̄i: quā dꝫ sacerdos rep̄sentare. sꝫ in homicida non sp manet horror effusiōis sanguinis. qꝛ i baptismo fit quasi nou⁹ hō: ꝛ mutat lup⁹ in agnū: feritas in māsuetudinē. q̄re ꝛc. Et pꝫ: q ista ꝯgruētia nō est necessaria. qꝛ posset dici q xp̄s vel de⁹ p̄mo desposauit synagogā: ꝛ q̄si repudiauit eā. postea eccl'iam: et sic habuit plures. ꝛ bigam⁹ posset ip̄m rep̄sentare q̄tū ad hoc. Et similiter ita bene fit nou⁹ hō ꝑ baptismū post bigamiā: sicut post homicidiū. q̄re ꝛc.

¶ Quidquid sit de rõe: ita est defacto: sicut tenet Aug. Nec tenet Hieronym⁹ in dicto suo: qd videt predictis ⁊ Aug. ɔtrariũ. Dicit em̃ dist. xvj. ca. j. ⁊ accipitur de epistola sua ad occeanũ: vbi dicit: q̃ ante baptismũ vxorẽ habuerit: que habuerit aliũ: non ei imputatur post baptismum: cui nec stupra nec alia que ante fuerant iam obsunt. negat Hieronymus a iuristis. vel potest exponi: q̃ nõ obsunt baptisato crimina priora: nec aliqua precedentia baptismum q̃tum ad gratiam recipiẽdã: sed bene q̃tum ad aliquam dignitatem ecclesiasticam consequendam. Hec de tertio articulo. — August.

Ad rões principales.

¶ Ad primum principale argumẽtũ dico q̃ habere plures vxores simul nõ est ɔtra istitutionẽ matrimonij: qñ fit in casu ⁊ ex causa ⁊ dispẽsatiue a deo. Vel põt exponi illud qd adducit: erũt duo in carne vna. s. prolis generate. q: ad generationẽ vni⁹ prolis nõ sunt nisi duo: vnus ⁊ vna. sed ad generationẽ alteri⁹ prolis põt idẽ cõcurrere cũ alia. ¶ Ad secũdum patz q̃ vir ⁊ mulier nõ sunt equalis ɔditionis: vt aliqñ fuerit licita biviria: sicut bigamia. Nam vnus vir sufficit ad fecundãdũ plures quasi eodẽ tp̃e non sic vna mulier a plurib⁹ eodẽ tp̃e fecũdari põt. ¶ Ad tertiũ qñ dicit glosa q̃ lameth introducit bigamiã cõtra legẽ nature. dico q̃ bigamia ɔtra institutionẽ matrimonij sub lege nature ⁊ de cõmuni lege: ⁊ nulli licuit nisi dispẽsatiue. ⁊ q: lameth nõ fecit hoc dispẽsatiue: peccauit. bigamia aũt nõ est cõtra legem nature puta cõclusionẽ vel principiũ legis naturalis vel iuris: q: tunc esset de se mala: sꝫ sicut dictum est supra. ¶ Ad quartũ de repudio dico q̃ repudiũ dispẽsatiue fuit licitum sub lege moysi: nec obligauit illa institutio matrimonij q̃tũ ad perpetuitatẽ vinculi sub illa lege: sed ad tempus sicut dictũ est supra. ¶ Similiter ad quintũ de datiõe dico q̃ sub lege illa fuit datio ad tp̃s quousq̃. s. vxor displiceret viro ꝓpter aliquã feditatẽ eius: ⁊ repudiaret eã. ⁊ fuit verus cõtract⁹ matrimonij tũc ex ratificatione diuina: sicut modo: lꝫ nõ esset ibi ꝑpetuitas vinculi sicut est modo. ⁊ fuit m̃rioniũ ⁊ obligatio eiusdẽ rõnis: sicut modo. Nã obligari ad aliquid pro maiori tp̃e vel minori nõ variat speciem. ¶ Ad confirmationem dico q̃ viro licuit repudiare vxorem: non aũt vxori virum ecõuerso propter causam dictam in corpore questionis.

¶ Distinc. xxxiiij. xxxv. ⁊. xxxvj. Questio Vnica.

Circa distictiones xxxiiij. ⁊. xxxv. ⁊. xxxvj. quero vtrũ impotẽtia coeũdi/vel adulteriũ cũ aliqua viuẽte viro suo vel conditio seruilis vel etas puerilis ĩpediãt m̃rioniũ ¶ Videt q̃ nõ. Prĩo de impotẽtia coeũdi. q: aliq̃ p̃t cõtrahere cũ ꝓposito statim intrãdi religionẽ: nõ exercẽdi talẽ actũ similiter senes possũt cõtrahere: q̃ habẽt impotẽtiã talis act⁹. Et simili͛ maleficiati nõ tñ maleficio ꝑpetuo: ita q̃ impotẽtia ad tp̃s nõ impedit. g ⁊c̃. ¶ Scdo videtur de adulterio cũ vxore alicui⁹ ip̃o viuente. q: dauid ɔtraxit cũ bersabee: nõ obstãte q̃ pri⁹ polluisset eã per adulteriũ marito ei⁹ viuẽte: ⁊ cũ hoc occidisset maritũ suũ vriã. g ⁊c̃. ¶ Tertio videtur q̃ cõditio seruilis nõ impediat. q: ɔditio seruilis nõ impedit susceptionẽ alioꝝ sacroꝝ pluriũ. ⁊ simili͛ in xp̃o neq̃ seru⁹ neq̃ liber. g ⁊c̃. ¶ Quarto videt q̃ nõ etas puerilis q: etas puerilis nõ impedit susceptionẽ sacri ordinis. Et cõfirmat. q: puer põt dare ptãtem corpis sui: anteq̃ habeat vsum. g ⁊c̃. ¶ Cõtra ista est magister in presentibus distinct.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Primo inquirã de primo scꝫ de impotẽtia coeũdi. ¶ Scdo de adulterio cũ vxore alteri⁹ ⁊ aliqb⁹ annexis. ¶ Tetio de seruili conditione. ¶ Quarto de puerili etate.

Impotẽtia coeũdi an impediat m̃rioniũ.

¶ Quãtum ad primũ articulũ dico primo q̃ impotẽtia coeũdi duplex est in gñe. vna naturalis vt frigiditas in viro vel amotio seu carẽtia alicui⁹ partis necessarie ad talẽ actũ per mutilationẽ vel alio quouismõ vel artatio in muliere. Alia impotẽtia est casualis: vt etiã maleficiũ. Et simili͛ casualis posset dici illa que ex mutilatiõe ꝓcedit magis q̃ naturalis. Nõ est vis p̃ma impotẽtia patꝫ. scda impotẽtia declarat. Nã dyabolus vel spiritus maligni frequẽter habẽt pactiones cũ aliqbus hominibus vel mulierib⁹: vtpote cũ magis conuenit. et hoc in aliquib⁹ signis. ⁊ talia pacta signis illis adhibitis libẽter tenẽt: vt hões eos colãt: ⁊ reuereãtur eos: ⁊ cũ eis dãnationẽ incurrãt. si em̃ nulla pacta seruarẽt: nulli p talẽ modũ eis seruirẽt. De⁹ autẽ permittit eis sic adiplere pacta circa aliquas psonas impediẽdo eas vel turbãdo. ⁊ hoc vel ꝓpter pctã eoꝝ vel alioꝝ: vel ad exercitationẽ earũ vel aliã causam occultã. Et hoc mõ in ꝓposito dico q̃ magus vel maga habẽt pactũ cũ demone: adhibet aliqd signũ quo adhibito demon impedit aliquem ab actu matrimoniali carnali: in quẽ alias posset: ne possit exire in talẽ actũ. Aliqñ respectu vni⁹ psone determinate: aliqñ nõ solũ respectu vnius: sed etiã pluriũ. aliqñ respectu oĩm. ita q̃ cũ nulla põt exercere talẽ actũ aliqñ cũ aliqua põt: ⁊ cũ alia nõ Et hoc maleficiũ vocat. vnde ⁊ psona sic impedita dr̃ maleficiata. i. maleficio impedita. Et dico q̃ aliqñ ɔtra talis maleficia orationes sanctoꝝ sunt in remediũ: quib⁹ merẽtur sancti artationẽ demonis: ne ampli⁹ noceat maleficiato. Aliqñ depositiones maleficioꝝ sunt in remediũ. Et dico q̃ sunt licite: vt fractio talis signi: qui inueniret ip̃m vel alteri⁹: dum tñ maleficiẽdo nõ deponat maleficium: nec deponat ad malũ sed ad bonũ. imo sũt meritorie: nec habẽt aliqd de infidelitate. Nõ ei deponẽs maleficiũ: credit in demonẽ: sed credit demonẽ artari virtute diuina: vel etiã sponte. quia seruat pactum etiã qñ desinit impedire maleficio deposito. ideo ⁊c̃. Unde talis deponens maleficium intẽtione curãdi maleficiatũ nõ cõsentit opib⁹ malignis: sed destruit opa maligna dyaboli: quẽ credit posse et velle vexare vel impedire: vt cõiter durãte maleficio ⁊ velle cessare deposito maleficio. ¶ Secũdo dico breuiter q̃ oĩs impotentia coeundi simpl͛r et perpetua cui nõ põt adhiberi remediũ: nec per naturã: nec p arte͂ si p̃cedat ɔtractũ matrimonij: simpliciter impedit matrimoniũ ɔtrahẽdũ: et dirimit cõtractũ. Respectu dico cuiuscũq̃ est tale ĩpedimẽ — Not. hec — Quõ impotentia coeũdi ĩpedit matrimoniũ ⁊ quõ nõ

tum. quod dico qꝛ aliquis posset esse perpetue maleficiatus respectu vni⁹ ꝛ nõ respectu alterius. Et similiter aliqua posset esse arta nõ simpliciter respectu cuiuscunqꝫ viri: sed bene respectu alicui⁹: lꝫ respectu alterius nõ esset arta. Ad hoc est ratio triplex. prima qꝛ cõtractus matrimonij est datio potestatis corporis ad actũ carnalẽ: si petat. Iste autẽ nõ habet potestatẽ ad talẽ actũ. ꝛ per ꝯñs non põt eam dare: nec ꝯtrahere. Secũdo qꝛ nullus põt obligare se ad impossibile. sed talis actus est impossibilis sibi. Tertio quia persona alia potens coire intẽdit cõmutare potestatẽ corporis sui ad talẽ actũ pro potestate corpis alteri⁹ persone: cum qua contrahit. ꝛ per ꝯñs credit alium posse cõmutare. sꝫ cõmutare nõ põt qꝛ potestatẽ nõ habet. ita ꝙ hic est error circa aliqd necessario requisitũ ad matrimonium. ꝛ dato ꝙ nõ esset error. sed bene sciret persona cõtrahens cũ impotente ad talẽ actũ adhuc nihil fieret. ¶ Tertio dico ꝙ si talis impotentia eueniat post matrimoniũ cõsummatũ. nõ dirimit matrimoniũ. qꝛ prius iam fuit potestas tradita cõtrahẽdo matrimoniũ. ꝛ ille cui fuit tradita missus in possessionẽ cõsummãdo matrimoniũ. ¶ Quarto dico ꝙ si talis impotẽtia sequatur matrimoniũ ratũ: ꝛ ꝑcedat matrimoniũ cõsummatũ: ita ꝙ interueniat ista duo: ꝙ nõ dirimit matrimoniũ. qꝛ iam matrimonio rato potestas fuit irreuocabiliter tradita: lꝫ postea eueniat impedimentum act⁹. Videt tñ dicere oppositum capitulũ primũ. xxxiij. q. j. vbi dr ꝙ cõiugium ꝯfirmatur officio: ꝛ cum anteꝗ cõfirmetur sequtur impedimẽtũ officij: soluit vinculũ. Sed põt exponi de impedimẽto nõ quocũqꝫ sꝫ forte ingressus ꝛ ꝓfessiõis in religiõe. ¶ Sic igit est simile de istis impotentijs naturali scꝫ et casuali: si sint perpetue ꝛ simpliciter: ꝙ impediunt ꝛ dirimũt modo ꝑdicto. Sꝫ dissimilia sunt aliqua post diuortiũ. Una differẽtia ẽ īter ista ĩpedimẽta. qꝛ habẽti impedimẽtum casuale maleficij lꝫ cõtrahere aliqñ alteri. Et si post ꝯtractum cũ altero copuletur carnaliter illi scdo: nõ debet restitui pmo. qꝛ aliqs põt esse maleficiat⁹ respectu vni⁹ puta respectu primi cõiugis: ꝛ nõ respectu alterius puta respectu scdi. Sed habẽs impedimẽtũ naturale post diuortium nõ potest cõtrahere: sed debet manere sine spe cõiugij. ꝛ tutũ esset sibi intrare religionẽ. ꝛ in hoc esset primũ dissimile. Quod si alteri nubat de facto: ꝛ inueniatur cum eo exercere actũ carnalẽ: debet restitui priori. ꝛ censendũ est primũ diuortiũ esse nullũ: nisi ꝗtum ad impedimẽtum artitudinis naturalis ipsi⁹ mulieris que posset esse arta respectu primi ꝛ nõ respectu secũdi. ꝛ ita non esset reddẽda primo. Quomodo autem possint talia impedimẽta ꝛ perpetuitates eorũ cognosci ꝛ inter quales debeat diuortium celebrari: pretermitto. Hec de primo articulo principali.

Nota.

¶ Quantum ad secundũ articulũ

qui pertinet ad. xxxv. distinctionẽ: dico ꝙ adulterium nõ impedit nec dirimit matrimoniũ: quo adulter ducit adulterã vtroqꝫ soluto vel cõiugib⁹ eoꝝ mortuis: si fuerint ambo cõiugati: vel etiã coniuge alteri⁹ mortuo: si tantũ alter fuit coniugatus prius. Hoc patet de nuptijs et concupiscentia ab Augustino. ꝛ ponitur in litera. dicit eñ: ꝙ potest fieri coniugium: cum qua precessit adulterium.

Adulteriũ an impediat mřioniũ.

¶ Secundo dico ꝙ adulterium cum fidei datione de cõtrahendo cum adultera vel cõtractu defacto cum ipsa viuẽte marito vel etiam cum promissione iuramento firmata de cõtrahendo post mortem mariti impedit ꝛ dirimit matrimonium. ¶ Tertio dico: ꝙ sola machinatio mutua precipue in mortem legitimi coniugis ad finem contrahendi cum alio impedit: ꝛ dirimit cõtractum inter machinantes. Et debet intelligi de machinatione deducta ad effectum. qꝛ non sufficit ad hoc machinatio concepta vel in affectu tantum. ¶ Quarto dico: ꝙ adulterium cum tali machinatione etiã impedit ꝛ dirimit contractum. ¶ Ex predictis patet: ꝙ primũ istorum trium puta adulterium solum nec impedit nec dirimit. Similiter de sola machinatione vel fidei datione videtur probabiliter posse dici: ꝙ nec impediunt nec dirimunt. ¶ Secũdum solum puta machinatio in mortem legitimi coniugis ad cõtrahendum cum alio. Et machinatio dico mutua sic ꝙ alius sit consentiens: ꝛ sit deducta ad effectum: impedit ꝛ dirimit ꝺm opinionem aliquorum. Machinatio vero non mutua sed altero inscio vel etiã altero sciente nõ tamen ad effectum deducta: vel si alter cum quo mulier postea contraheret iusto bello vel alia de causa interficeret virum mulieris nõ ad cõtrahendum cum ea: sed alia de causa: tunc nõ impediret. ¶ Tertium solum. scilicꝫ fidei datio de contrahendo vel contractus defacto vel promissio cum iuramento: que tria pro eodem reputantur in ista materia: vel etiam mutua promissio que fidei equipollet: licet impediant sciente vtroqꝫ aliũ esse coniugatum: ꝛ dirimant ꝺm opinionem aliquorũ: tamẽ altero inscio non dirimunt: licet impediant. ¶ Quotienscunqꝫ autem duo istorũ impedimẽtorum adinuicem cõcurrũt quecunqꝫ sint illa: vt adulteriũ cũ machinatione vel machinatio cum fidei datione vel ecõuerso quomodocũqꝫ permutando: vel adulteriũ cũ fidei datiõe seu cõtractu de facto vel promissione cũ iuramẽto firmata modis supradictis impediũt matrimoniũ cõtrahẽdum. ꝛ dirimũt cõtractũ. Hec de secũdo articulo principali.

Correla. Que adulteria impediunt mřioniũ et ꝗ non.

¶ Quantum ad tertium articulum

qui pertinet ad distinctionem. xxxvj. dico primo de seruitute aliqua. postea ad propositũ de seruitute de qua loquimur in proposito: que dicitur ꝛ est vilis. dico ꝙ illa non est de lege nature. sed scdm legem nature omnes nascuntur liberi libertate opposita tali seruituti. Non enim loquor de seruitute improprie dicta: que est obedientia filialis ad patrem. Illa enim bene est de lege nature vel scdm ius nature. Similiter nõ loquor de seruitute de qua dicit Philosophus primo politice: ꝙ pollens mente debet regere et presidere. pollens viribus debet seruire: id est alijs ministrare et pro alijs corporaliter laborare: que est seruitus politica: qua inferior subordinatur superiori: ꝛ ad ipsum disponitur: sed loquor de seruitute extrema secundũ quam dominus potest vendere seruum suum sicut pecudem: de qua loquitur Philosoph⁹ primo politice ꝙ seruus nõ potest exercere opera virtutis pro eo ꝙ oportet eum ad preceptũ dñi exercere actus seruiles. ¶ Dico igitur ꝙ talis seruit⁹ nõ est iuste inducta nisi dupliciter vel in duob⁹ casib⁹. vno modo quia aliquis volũtarie se subiecit tali seru-

Seruilis ꝯditio an impediat mřioniũ.

i. politi.

tuti:⁊ licet talis subiectio esset fatua ⁊ forte cõtra legem libertatis naturalis:hoc tamen potuit facere de facto:⁊ renunciare iuri libertatis sue : ⁊ seipsum sic subdere:⁊ dñs potuit iuste acceptare: et debuit subditus seruire implendo illud quod promisit dño. quia licet prius nõ teneretur facta tamẽ voluntaria subiectione et obligatione ad hoc tenetur hoc implere de iure nature:sicut ⁊ seruare ꝓmissũ. Secũdo modo potuit iuste induci a legislatore vel cõmunitate propter demerita alicuius pestilentis in cõmunitate vel abutentis sua libertate puniendo ipsum tali pena seruitutis. Si dicatur ꝙ immo. quia sunt multi alij serui:quorũ seruitus non est sic inducta iuste ⁊ possidẽtur etiam a viris consciẽtiosis ⁊ ecclesiasticis. Similiter etiam captus in bello iusto:qui statim posset occidi:iuste põt in seruitutẽ redigi:et sic vita ei⁹ cõseruari. ¶ Dicitur de pͥmo ꝙ non licet aliter primo occupare seruum:sed iure prescriptionis possunt aliter possideri serui ꝗ͂ modis predictis. Nõ video ꝙ in alijs possint saluari cõditiones determinate a iure ad verã prescriptionem:puta ꝙ iusto titulo acquirat prescribens rem possessam:⁊ sit bone fidei possessor:⁊ ꝙ sine interruptione tẽporis a lege determinata: ⁊ sine reclamatione ad contrarium. Difficile enim est ibi saluare primas cõditiones. Et ideo respondeant ad hoc qui tales seruos possident. quia difficile est saluare ꝙ iuste possideant. ¶ De scdo diceretur ꝙ aliquo capto in bello iusto cessante pertinacia hostis sicut iam cessat:qñ captus est:⁊ per cõsequens adueniẽte correctione ⁊ emendatione prompta non est verisimile ꝙ debeat puniri morte vel seruitute que est tanta pena cõtra libertatem nature. sed debet sufficienti correctione vel emendatione permitti bene vti propria libertate. Si autem omnino manet pertinacia hostis ꝗ͂tumcunqꝫ capti : ita ꝙ presumitur ipsum sua libertate in preiudiciũ eius qui habuit bellum iustum cõtra eum qui acccepit eum:tũc magis videretur rationabile ipsum in seruitutem redigi:vel perpetuo detineri. Quid autẽ super hoc sit faciendum:relinquatur iudicio meliori. ¶ Ad propositum de impedimento predicte seruitutis: dr ꝙ seruus cum ancilla vel cum libera sciente seruitutem eius potest cõtrahere de facto etiã inuito dño et tenet matrimoniũ : non tñ cum libera ignorante seruitutem eius. quia hic est impedimentum erroris peioris cõditionis qui simpliciter impedit matrimonium cõtrahẽdum:⁊ dirimit iam cõtractum. quia libera nõ intendit dare potestatem corporis sui nisi pro potestate equiualente:quã nõ habet nec potest seruus dare. Primum aũt probant aliqui. qꝛ matrimoniũ est de lege nature. sed seruitus nõ: sed magis de lege positiua. Illud autem quod est de lege positiua:non preiudicat ei quod est de lege nature. Secũdo quia seruus non sic est dñi:quin sit sui iuris ꝗ͂tum ad aliquos actus naturales:vtpote necessarios ad conseruationẽ indiuidui: ⁊ pari ratione de actu matrimoniali ad cõseruationem speciei. ¶ Iste rationes nõ videntur alijs efficaces. prima nõ. quia licet seruitus sit de iure naturali: tamẽ ipsa presupposita et obligatione eius de iure naturali est eã reddere : ⁊ ita diceret̃ ꝯñter nõ obligare ad se aliq̇d incõpossibile actib⁹ seruitutis cuiusmodi est matrimoniũ. Scda etiã nõ cogit:vt videt̃. qꝛ nõ quicũqꝫ tenet̃ ad ꝯseruationẽ indiuidui tenetur

De possessiõe seruorum.

Seruus cũ q̇bus põt ꝯtrahere ⁊ cũ q̇bus non.

etiã ad multiplicationẽ vel ad cõseruationẽ speciei per generationem: vt patet. ⁊ ita nõ est eadem necessitas ad vtrosqꝫ actus:nisi forte poneretur casus necessitatis:in quo ad cõseruationẽ speciei oporteret propter paucitatẽ hominum: ꝙ iste generaret. tunc enim teneretur ad generãdum:sicut ad conseruationẽ indiuidui tenetur ad mãducandum vel ad bibẽdum suo modo. nec debet seruus obedire dño cõtrarium precipienti in casu isto. ¶ Dicitur igit̃: ꝙ seruis ad inuicem licet cõtrahere de licẽtia dñorum:⁊ dñi vel dñs licentiando eos implicite relaxat eos ab operibus seruilibus impedientibus saltem iugiter ⁊ cõtinue actum matrimonialẽ. vnde,⁊ si post talem licentiã ⁊ matrimonium cõtractũ dñs impediret seruum iugiter ab actu matrimoniali occupando eum in aliquibus seruitijs incõpossibilibus:sic ꝙ nõ posset aliqñ cõiugem visitare : et hoc esset publicũ debet per ecclesiã corrigi. vel corripi super hoc. Et hoc intelligendũ est siue cũ libera siue cũ ancilla. ¶ Scdo dr : ꝙ potest cõtrahere siue cum ancilla siue cum libera sciẽte seruitutẽ ei⁹ dño nesciẽte:imo etiã ip̃o inuito ⁊ sciẽte pro ꝗ͂to seru⁹ habet aliq̇d iuris in ꝓprio corpe. Nõ eñ priuatus est quacũqꝫ libertate ad quoscũqꝫ actus pro quocũqꝫ tpe:vt videt̃ : sed aliquãtulũ saltẽ modicum sibi remanet ad aliquos actus pro aliquo tpe. et illud modicũ libertatis ad actũ matrimonialẽ ⁊ potestatis põt dare alteri cõtẽto de illo modico ꝑ ꝯtractũ matrimonialẽ. ⁊ tunc matrimonio tali cõtracto tenẽtur postea ad fidelitatẽ matrimonij ƀm illud modicũ posse suũ:⁊ ꝗ͂tũlꝫ eis. ¶ Sed esto in casu isto ꝙ dñs serui cõperto ꝙ ꝯtraxerit ipso ignorãte vel inuito si occuparet eũ ⁊ ꝑpetuo impediat ab actu matrimoniali : nunq̇d peccat. puto ꝙ non deberet facere ⁊ ꝙ peccat hoc faciẽdo appetitu vindicte:licet aũt hoc nõ debeat facere de bono ⁊ equo: tamẽ si faceret non appetitu vindicte:sed eodẽ appetitu quo ante ꝯtractum matrimonij potuit eũ impedire vẽdendo eum vel occupãdo perpetuo. Et non ptꝫ quõ hoc sit cõtra iusticiã. nã actus serui in contrahendo inuito dño in nullo põt preiudicare potestati et auctoritati dñi super seruũ. quare ⁊c. ¶ Potest aũt cõtrahere seruus cum ancilla vtroqꝫ nesciẽte cõditionẽ alterius. qꝛ sunt equalis ꝯditionis. sꝫ seruus nõ põt cum ipsa libera ipsa ignorãte seruitutem ei⁹:sicut superi⁹ dicebatur de impedimento erroris peioris cõditionis. qꝛ licet posset aliqualiter dare vel transferre corpus suum:non tñ sic sicut libera intendit: ꝙ transferat. qꝛ nõ simpliciter potestatẽ sicut pꝫ. Sꝫ cũ libera sciẽte seruitutẽ ei⁹ põt cõtrahere. qꝛ tũc nõ est impedimẽtum erroris : sed presumitur. Et pꝫ si cõsẽtiat ꝙ sufficit sibi illa modica potestas quam seruus põt in ipsam transferre Ista possũt ꝓbari ꝑ capitula de ꝯiugio seruoꝝ: et specialiter extra de seruoꝝ ca. pͥmo : q̄ dimitto gratia breuitatis. Hec de tertio articulo.

Resolutio doct.

No. casũ

¶ Quantum ad quartũ articulũ

pertinẽtẽ ad distinctionẽ. xxxvi. de etate puerili dico ꝙ sicut dictũ est in primo articulo impotẽtia cocũdi simpliciter ĩpedit matrimoniũ. In pueris aũt lꝫ nõ sit impotẽtia ꝑpetua:tñ ꝓ tpe quo sũt pueri:in eis est impotẽtia. ⁊ ꝑ ꝯñs nõ habẽt ptãtem cocũdi. dico ꝙ nõ pñt eã dare ꝯtrahẽdo actualiter mr̃ioniũ:sꝫ qꝛ potẽtia in eis expectat̃:possunt futu

Etas puerilis an impediat mr̃ioniũ.

Tps pue ritie.

rā illā promittere. ꝛ ideo possunt spōsalia cōtrahe re. Si queratur de tēpore puericie. regulariter ponitur expletū cōpletis. xiiij. ānis in masculo: ꝛ. xij. in femina. Sed tñ aliqñ malicia supplet etatem: et complexio preuenit. ꝛ tunc ptātem possunt dare: qñ habent et cōsentire sufficienter: ꝛ signa adhibe re: ꝛ sic cōtrahere. ¶ Aliqui aūt assignāt rationē aliam: qꝛ pueri nō possunt cōtrahere. qꝛ ibi est defe ctus intentionis sicut ꝛ discretionis. Sed nō valet ratio ad ppositum. qꝛ ante potest habere puer dis cretionem sufficientē ad intētionē debitā ꝙ habe bat potentiā q̄ debeat cōmutari in isto ꝯtractu. Et ideo nō est illa ratio vniuersalis de puero: ꝛ melior est prima assignata. Hec de quarto articulo: nisi ꝙ expresse habetur extra de maleficijs: ꝙ sedem: ꝙ puer qui non potest reddere debitum: nō est aptus couiugio.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum argumētum principale de impotentia coeūdi di co: ꝙ qui cōtrahit obligat se ad actū: si petatur ab altero coniuge saltem pro aliquo tempore: licet nō pro omni. Ille aūt qui nullam habet potestatē: sed simpliciter est impotens ad actum nō potest se obli gare. Tu dicis: aliquis potest nubere cum intētio ne intrandi religionē. dico quicquid intēdat: se ob ligat ad actum in contrahendo pro aliquo tempo re: si petatur ab altero coniuge: et cum ipso perma neat. Et similiter de virginibus cōtrahentib⁹. Si militer de senibus diceretur: ꝙ si sunt omnino im potentes ad actum: veraciter non cōtrahunt: licet conueniant vel conuenire possint ad habitādum si mul: sicut frater ꝛ soror. Et ita multi aliqñ magis desponsant diuitias ꝙ personas. si autem nō sunt omnino impotentes: tūc contrahere possūt. ¶ Ad secundū de adulterio dico: ꝙ licet solum adulteriū non impediat: tamen adulterium cum machinatio ne in mortem coniugis legitimi modo supradicto impedit: ꝛ dirimit vel etiā cū fidei datione. Quā do dicis de dauid ꝙ contraxit cum barsabee: cum qua adulteratus fuerat: ꝛ eius virū occiderat. Di co ꝙ lex huius impedimenti tunc non erat posita. Et forte diceret aliquis: ꝙ dauid non debuisset cō traxisse cum ea: sed magis eam lapidasse sicut ad ulteram. Hec excusatur: quia peccauerat cum ea. quia non propter hoc minus tenebatur facere iu sticiam circa eam vel de ea: sed melius excusatur. qꝛ crimen illud adultū non fuit publicū ꝛ ideo nec pe na debuit esse publica: cuiusmodi erat pena lapida tionis. ¶ Ad tertium de seruis dico ꝙ seruit⁹ vsqꝫ quaqꝫ non impedit matrimonium: sicut bene dicit magister in litera. ꝛ aliquomodo īpedit ꝛ dirimit respectu persone libere ignorantis. hoc tamen nō est proprie ex impedimento ceruitutis sed erroris. Quando dicis ꝙ conditio seruilis nō īpedit susce ptionem aliorum sacramētorum. dico ꝙ immo sal tem ordinis sacri de iure. sed de alijs sacramentis non est simile. quia non requiritur ibi conformiter omē illud quod ad matrimonium requiritur. tamē bene concedo ꝙ seruitus simpliciter non impedit. ¶ Ad quartum de etate puerili de alijs sacramen tis non est simile ꝛ de matrimonio. quia non requi ritur ibi translatio potestatis per contractum sicut in matrimonio: quam potestatem puer non habet in presenti: ꝛ ideo non potest eam dare: sed bene po test eā promittere pro futuro: et similiter vsum ei⁹.

Et ideo potest spōsalia contrahere patet etiam ꝙ etas puerilis de iure impedit susceptionē ordinis sacri. licet non de facto sed matrimonium est de iu re et de facto.

¶ Distin. xxxvij. xxxviij. xxxix. Questio vnica.

Circa distictiones xxxvij. xxxviij. xxxix. quero vtrū susceptio ordinis sacri vl votum ꝑtinētie perpetue: vel disparitas cultus: impediant matrimonium. ¶ Uidetur ꝙ non de primo. Nam prime ad thimotheum. dicitur de or dinato vnius inquit vxoris vir debet esset supple. Et confirmatur quia de tertio aliter dicitur ꝙ gre corum sacerdotes matrimonio copulantur. ꝛ tamē illi habent ordinem sacrum. ¶ Secundo videt̄ de voto continentie ꝙ non impediat quātūcunqꝫ solē ne. quia non minus obligat deo votum simplex ꝙ votum solenne. vtrunqꝫ enim transgrediens morta liter peccat. sed votum simplex nō impedit matri monium extra qui clerici vel volētes possunt con trahere ca. minimus. ꝛ ca. scdo ergo ꝛc. ¶ Tertio videtur de cultus disparitate. Nam Gene. xlj. Io seph duxit in vxorem filiā phutifar sacerdotis elio poleos: cū esset fidelis: ꝛ illa infidelis. ¶ Et silr exodi. ij. moyses accepit filiā ietro infidelē. qd ꝓba tur. qꝛ cū vellet reuerti in egyptū: moyses circunci dit filiū suū. vnde ꝛ ipsa ait: spōsus sanguinū tu mi hi es ob circūcisionē exodi. iiij. ¶ Et simil̄r hester ij. habetur ꝙ hester nupsit assuero q̄ nō erat iude⁹. ¶ Silr salomon. 3. regū accepit filiā pharaonis ꝛ amonitidas ꝛ moabitidas ꝛ ydumeas ꝛ sydonias ꝛ duxit eas. ¶ Et silr ꝑme ad corīt. vij. si qs frat̄ hꝫ vxorē infidelē ꝛ hec ꝯsentit habitare cū eo: non di mittat eā. ḡ dispar cult⁹ nō dirimit matrimoniū iā cōtractū: nec repugnat mr̄imonio. Alioqn cōsiliū ap̄li eēt de fornicatiōe vl̄ fornicaria cohitatōe. q̄re ꝛc. ¶ Cōtra oīa ista est magister ī lr̄a istarū distin.

Gen. 41

Exodi. 2

Hester. 2

3. regum.

1. ad corin thios. 7.

¶ In ista questione sic ꝓcedā.

¶ Prīo inqrā de ordīe sacro: vtrū īpediat. ¶ Se cūdo de voto. ¶ Tertio de dispari cultu. ¶ Ulti mo ad rationes.

¶ Quātum ad primū arti. est con clusio certa ꝙ ordo sacer īpedit mr̄ioniū: ꝛ dirimit nō ex se vel natura sua: sꝫ vel ex statu xp̄i: lꝫ nō legat̄ hoc ī scri ptura vel ex statuto eccl̄ie illegitimātis talē ꝑsonā ordinatā vel ꝯstitutā in ordīe sacro. Et hoc scd̄m videt̄ ꝓbabili⁹. Tū qꝛ nō īuenit̄ illud statutū xp̄i. Sꝫ poti⁹ īuenit̄ ꝙ in ꝑmitiua eccl̄is ordiati in sa cris plurimi fuerunt vxorati. Nisi forte diceret̄: ꝙ nūꝙ licuit ordinatū ī sacris postea ꝯhere lꝫ licue rit sibi vti matrimonio pri⁹ ꝯcto ante susceptionē ordinis sacri: sicut etiā vtunt̄ mō greci. habet̄ autē de hoc statū eccl̄ie. dist. xxxij. vbi dr̄ sic. placuit epi scopos p̄sbyteros dyacones subdyacones ꝫ pora instituta abstinere ab vxoribus. id est nō cōtrahe re: sicut dicit glosa ibidē. Itē dist. xxvij. presbyte ris. Itē. xxviij. nullū facere dyaconū episcopi pre sumant: nisi qui se castum victurum promiserit.

Ordo sa cer an īpe diat mr̄io nium.

Nõ quare ordo sacer ĩpedit matrimonium

¶ Ex hoc accipiũt aliqui ratione: quare ordo sacer impedit matrimoniũ: ⁊ dirimit. q2 sc3 oĩs suscipiens ordinẽ sacrum in ecclesia latina ipso facto ⁊ si nõ verbo vouet cõtinẽtiam perpetuam ⁊ voto solenni. sicut dicetur infra: sed votũ solẽne cõtinentie impedit matrimoniũ. g ⁊c. ¶ Aliĳ nõ reputãt istã

Cõtra p̃cedẽtẽ rõnem.

rationẽ. Primo. q2 licet votũ cõtinẽtie sit annexũ: aut hoc est ex natura rei aut ex precepto eccl'ie. Nõ potest hoc esse ex natura rei. q2 null9 vouet nisi spõte. ⁊ dato q̃ iste nõ voueret nihilominus ordinẽ sacrum reciperet sicut ⁊ greci. Si ex precepto ecclesie: aut sic q̃ suscipiendo ordinem voueat: aut sic q̃ ad cõtinentiã teneatur: ac si voueret: ⁊ hoc per preceptum ecclesie latine. Nõ primo modo. q2 potest esse: q̃ iste suscipiendo ordinem nõ voueat cõtinentiam: imo habeat propositum actuale nõ cõtinendi. Nec tenetur ad votũ factũ ex voto ab aliĳs implendum: nisi ⁊ ipse cõsimiliter voueat. Si autẽ secũdo modo: tũc diceretur: q̃ si defacto cõtrahat cõtrahit: ⁊ matrimoniũ tenet: licet cõtrahẽdo peccet mortaliter faciendo cõtra preceptum ecclesie de cõtrahendo. probaẗ extra de matrominio cõtra interdictũ ecclesie ɔtracto ex literis: vbi d2 q̃ licet interdictũ ecclesie trãsire ad scđa vota nõ debuerit: nec est tñ inconueniẽs: vt ob hoc sacramẽtum cõiugiĳ dissoluatur. aliqua tñ penitentia debet eis imponi q̃ cõtra prohibitionẽ ecclesie hoc fecerũt. igitur si tantũmodo est annexum votum cõtinẽtie ad ordinem ex precepto ecclesie nõ illegitimat ad cõtrahẽdũ ecclesie romane ordinis sacri: nec illud votũ illegitimat. q2 nõ oportet q̃ vniuersaliter statutũ iuris vel ecclesie prohibens aliquid fieri ꝓpter hoc illegitimat ad hoc: sed oportet q̃ sentẽtiã illegitimãtem cõtineat: vt in proposito si cõtractũ fuerit matrimoniũ dirimatur: vel nõ sunt aliqualiter tollerãdi. ¶ Scđo cõtra eandẽ viam q2 ẞm eam ordo sacer ⁊ votum cõtinẽtie nõ deberẽt pro distinctis impedimẽtis matrimonĳ cõputari: sed votum tantum.

Resolutio.

¶ Dicitur g q̃ ecclesia illegitimauit ad ɔtrahendũ quẽlibet suscipientẽ ordinẽ sacrũ ita q̃ dato q̃ aliquis ordinaretur: ⁊ non voueret nec teneretur ad cõtinẽtiã ex voto sicut posset fieri de licẽtia pape: puto si tñ votum sit annexũ ordini tantũ de mãdato vel precepto ecclesie: adhuc dico q̃ esset illegitim9 ad cõtrahẽdũ: ⁊ ordo sacer matrimoniũ impediret: ⁊ dirimeret. Et hoc rõnabiliter statuit ecclesia. q2 ministros ecclesie in sacris ɔstitutos decet vigere ⁊ puritate vel mundicia corporis et acumine intellectus ⁊ mentis. vtrũq3 aũt impedit frequentia actus matrimonialis vel carnalis. quare ⁊c. Hec de primo articulo principali.

Votũ cõtinentie duplex.

¶ Quantum ad secundũ articulũ.

de voto dico q̃ votũ ɔtinẽtie duplex ẽ in gñe: vnũ simplex ⁊ aliud solẽne. ⁊ q̃libet istoꝝ põt esse publicũ vel p̃uatũ. vñ votũ solẽne nõ distiguitur a simplici p publicũ ⁊ p̃uatũ. Sed d2 votũ solẽne q2 ex se vel ex annexo h3 vnde veniat: vel possit venire in publicũ: l3 nõ sit aliq̃n publicũ sed priuatum. Solẽnisatur aũt plurib9 modis votũ ɔtinẽtie: sed illi modi reducuntur ad duos p̃mo mõ p susceptionẽ. vel ĩ susceptiõe ordinis sacri: vt p3. xxviĳ. dist. dyaconi. Et d2 tũc solẽnisari votũ continentie. q2 hic est aliquod annexum: per quod natum est votũ venire in publicum: vt ministratio in ordine suscepto. ex hoc em̃ innotescit scđm statutum: q̃ iste vouit continentiam. Secundo modo solennisatur votum per professionem religionis approbate. in qua solent religiosi continere per professionem factam dico in manu superioris. qui potest in illa religione ad professionem recipere. patet extra de irregularibus statuim9. Ad hunc modũ adducuntur duo aliĳ modi: in quibus presumitur professio interpretatiue facta. vnus est per susceptionem habitus religionis: qui solet dari professis precipue: quando est distinct9 habitus professorum a nouicĳs. Tũc enim suscipiens habitum presumitur interpretatiue profiteri: et si non expresse. et habetur vbi supra statuimus. Alius modus est: quando vltra annum perseuerat quis in religione: in qua solet professio fieri completo anno probationis. et non protestatur de non proficiendo. Et patet: q̃ isti duo modi reducuntur ad secundum. Et in omnibus istis est aliquid annexum: vnde possit venire in publicum. quia quilibet talis sic vouens tenetur conuersari cum religiosis illius religionis continenter viuentibus. ⁊ sic manifestatur votum suum de continendo. omne autem aliud votum quod non est solennisatum modo aliquo predictorum siue sit priuatum siue publicum: dicitur simplex votum. ¶ Ad propositum igitur dico: q̃ votum solenne impedit matrimonium contrahendum: et dirimit iam contractum. vnde simpliciter impedit. ꝓbatur extra. qui clerici capitulo insinuante. et habetur ibi de quadam moniali: que fecit votum continentie: et illud seruauit per duos annos. postea cõtraxit: et coacta fuit redire ad pristinum statum continentie. ¶ Secundo dico: q̃ simplex votum continentie licet impediat contrahendum: non tamen dirimit contractum. patet extra qui cleri. rursus in textu. ¶ Ratio autem huius differentie assignatur manifestũ et immanifestum probatum et non probatum. S3 hoc nihil est. quia vtrunq3 votum scilicet tam simplex q̃ solenne potest esse priuatum vel manifestũ seu publicum probatum vel non probatum. ⁊ tamẽ vnum impedit simpliciter et aliud non. Alia ratio ponitur quia transgrediens votum solenne cõtrahendo scandalizat ecclesiam. non sic autem de voto simplici. Alia ratio ponitur. quia vouens voto solenni obligat: ⁊ dat potestatem sui illi: cui vouet ad exequendum ⁊ prosequendum votum. et dat illi in cuius manu vouet ius ad faciendum illud votũ obseruari. et per consequens non potest dare alteri ius sui ad actum oppositum puta ad actũ matrimonialẽ in ꝓposito: ⁊ ita nõ potest cõtrahere. S3 vouẽs votũ simplex nõ sic dat ius sui: sed quasi ꝓmittit. ideo alteri potest dare. ¶ Sed iste rationes etiã non valent. prima non. q2 votũ simplex potest esse publicum vt dictum est supra. ⁊ per ɔñs transgressio eius in ecclesie scandalum. ⁊ tñ nõ dirimit matrimoniũ cõtractum. Si dicas: grauius peccat transgrediens votum solẽne. Nihil ad. b. quia non semper grauiora peccata dirimunt matrimonia. Secunda non videtur: efficax sicut traditur. q2 vouens voto simplici dat ptãtem ⁊ ius sui ipsi deo: cui vouet ad prosequẽdum votũ: sicut vouens voto solẽni. Et oĩa que requiruẗ ad essentiã voti: equaliter reperiuntur hinc ⁊ inde. g ⁊c. ¶ Dicendum igitur q̃ ratio huius differentie est statutum ecclesie: que illegitimat personam solemniter vouẽtem

Votũ cõtinentie an ĩpedit matrimoniũ ⁊ q̃le ⁊c.

Rões p̃dictarum differentiarum.

Cõtra p̃cedẽ. rões

Resolutio.

ad contractum matrimonialem non autem vouentem simpliciter. Et cōgruentia huius esse potest q2 vouēs simpliciter nō sic ponit se in potestate ecclesie q̄tum ad ꝓpositum cōtractus: sicut vouens solēniter. Nam vouēs solēniter in potestate ecclesie se ponit nō solum in manu dei: sicut vouens simpliciter. ꝛ ideo vouētem solēniter cogit ad non cōtrahēdum ꝛ illegitimat ad ꝯtrahēdum. sed vouētem simpliciter: reliquit diuino iudicio tm̄. vnde lꝫ in contrahēdo mortaliter peccet: non tn̄ ecclesia dirimit cōtractum. quare ꝛc. ¶ Sed quid de illo: qui vouit cōtinētiam voto simplici: ꝛ postea ꝯtrahit tenetur ne reddere: vel potest petere vel quomodo? dico: ꝙ nō debet matrimonium cōsummare: sed debet religionem intrare: vt seruet votum suū. vnde dico: ꝙ consummādo peccat mortaliter siue reddendo siue petēdo: post ꝯsummationem vero dico etiā: ꝙ petere nō potest q2 in vouendo prius priuauit se perpetuo iure suo petēdi. Scđo dicitur: ꝙ tenet reddere nec peccat in reddēdo. q2 iam alter cōiunx petēs hꝫ ius in eo in cuius possessionem est missus per ꝯsummationem matrimonij: ad cuius obseruationē obligatur iste vinculo fortiori q̄ ad abstinēdum ex voto suo. Hec de scđo articulo principali.

bona difficultas.

Impar cultus an impediat matrimonium.

¶ Quātum ad tertium arti. de dispari cultu ꝯtrahentium vel cōiugum videtur esse alique difficultates cōtra coniugia infidelium. ¶ Videtur enim: ꝙ nō possunt infideles nubere nec fidelibus nec infidelibus. ¶ Primo q2 nec ad fidelem nec ad infidelē expectāda est fides ab infideli. et ita in tali matrimonio nō est bonum fidei. q2 infidelis nō habet fidelitatē ad deum: ꝛ per ꝯsequens nec ad ꝯiugem: vt videtur. ¶ Scđo q2 nō est ibi bonum sacramēti. q2 ex quo infidelis caret sacramēto baptismi: nō pōt aliqđ aliud suscipere. q2 baptismus est ianua sacramentorum sine quo nullus est capax aliorum. pꝫ extra de presbytero nō baptizato cap. j. ¶ Tertio q2 ibi nō est bonum ꝓlis. q2 est cōtra bonum ꝓlis. Est enim ibi periculum subuersionis ꝓlis ad infidelitatē ꝛ educationis nō ad cultum diuinū sed magis ad oppositum. ꝛ hoc vel vtroqꝫ parēte si sit infidelis: vel ex altero saltē. ¶ Quarto q2 nullus potest trāsferre corpus suum vel potestatē corporis sui in alium ad actū matrimonialē: nisi ex approbatione legis diuine vel dei tanq̄ dn̄i superioris. sed infidelis sic nō potest facere. q2 legē diuinā nō tenet. ergo ꝛc. ¶ Quinto quia contractus matrimonialis generat vinculum insolubile. sed si alter cōiugum infidelium ꝯuertatur ad fidem sine altero: pōt discedere: ꝛ videtur solui vinculum. ergo prius non fuit verum matrimoniū: nec est inter infideles. quare ꝛc. ¶ Sexto cōfirmatur. quia omne quod non est ex fide: peccatum est. ꝛ per consequēs non approbatur a deo. cum igitur contractus infidelium non sit ex fide: peccatum est ꝛ per cōsequēs non approbatur a deo ꝛc.

Fidelis cū infideli quō pōt ꝯtrahere matrimonium.

¶ Sed quantum ad presentē articulum gratia argumētorum precedētium dico primo: ꝙ fidelis potest cōtrahere matrimonium cū infideli. Matrimonium dico. nō sic perfectum ꝛ cōpletum: sicut fidelis cum fideli. hoc pꝫ per apl'm: qui dicit: ꝙ si nupserint infideles: ꝛ alter cōuersus fuerit: vel ambo: nō soluitur matrimonium sic quin possint stare simul virtute prioris matrimonij. ergo fuit verus contractus. ¶ Scđo dico ꝙ infidelis ad infidelē q̄tum est ex iure diuino potest ꝯtrahere. Et potuit. vnde pꝫ ꝙ inter multos fideles antiquitus ꝛ mulieres infideles erat verus ꝯtractus: sicut arguitur de moyse et ioseph ꝛ salomone. Et similiter pꝫ q2 iure diuino nō magis inuenitur: ꝙ ꝯtractus sit nullus: q̄ obligatio ex contractu priori sit nulla. Si enim contractus est nullus: et obligatio ex contractu est nulla modo ab apostolo inuenitur: ꝙ inter fidelem et infidelē stat obligatio matrimonialis: siue infidelis conuertatur siue non dum tamen velit habitare cū fideli sine cōtumelia fidei. ꝛ nō nisi ex priori contractu inter fidelē ꝛ infidelē. ergo contractus fuit verus. ¶ Sed hec ratio infirmari potest. q2 nō intelligit apostolus de illis: qui tēpore contractus sic se habeāt vt alter esset fidelis et alter infidelis. vnde et ipsemet alibi dicit fidelibus: nolite iugum ducere cum infidelibus. sed de illis qui tpe ꝯtractus ambo fuerunt infideles: ꝛ alter postea conuertitur: et ita tpe legis noue ex iure diuino per apostolum ꝓmulgato nō potest ꝯtrahere fidelis cum infideli de nouo: lꝫ post matrimonium ꝯtractum tpe quo ambo fuerunt infideles si alter ꝯuertatur fidelis possit habitare cum infideli sine cōtumelia saluatoris et periculo subuersionis fidei volentis cohabitare.

Qꝫ infi. cū infideli pt ꝯtrahere

¶ Qui aūt vellet sustinere ratiōnē predictā: diceret ꝙ nō solum loquitur apl's de ambobus infidelibus ꝯtrahentibus: quorum alter postea ꝯuertitur sed de altero fideli ꝛ alio infideli. ꝛ tunc nō fuit intētionis sue qn̄ dixit nolite iugum ducere cū infidelibus publicare ius diuinum: quasi possent: ꝛ q̄tum esset ex iure diuino ꝯtractus esset nullus sed q2 non erat honestus vel decens. quare ꝛc. ¶ Si dicatur: quare ergo apl's docet matrimoniū inter infideles contractum seruādum post conuersionē alterius? si enim propter aliquem bonum finem honeste seruatur: propter eundem posset honeste contrahi: vt videtur. dico: ꝙ apostolus bene ꝯsuluit cohabitare conuersum cum infideli sine cōtumelia tn̄ creatoris et sollicitatione de ꝯuersiōe a fide. Alioquin deberet discedere. q2 in tali casu verisimile est fidelem posse lucrari infidelem. Sed si in principio infidelis non vult conuerti: vt possit habere ꝯiugium cum fideli: et nō est verisimile: ꝙ postea lucret: ꝛ ideo non subest eadem causa honestatis hinc ꝛ inde: vt patet.

Nota.

Fidelis cū infideli quō non potest cōtrahere.

¶ Tertio dico: ꝙ de iure positiuo eccl'ie fidelis nō potest ꝯtrahere cum infideli: sed disparitas cultus simpliciter impedit matrimonium contrahēdum: ꝛ dirimit ꝯtractum. hoc habet. xxviij. q. j. sic enim illegitimat fidelem: nec ꝯtrahat cum infideli. Et hoc rationabiliter q2 nō est honestum. Tum q2 in tali matrimonio non esset perfecte bonum prolis ex parte vtriusqꝫ parētis scꝫ educatio prolis ad cultū vnius veri dei sm̄ formā: quā tradidit fides. Tum q2 tali cōtractui nō esset annexū sacramētum matrimonij nec fidei xp̄iane: qđ nō decet fidelē. Similiter etiā nō decet cōtrahere ꝯfidelē: nisi vbi inuenitur indissolubilitas vinculi. Tamen ista ratio (licet vnus ponat eam) parum aut nihil valet.

Ad rōes ꝓbantes infideles nō posse ꝯtrahere

¶ Ad argumenta quibus ꝓbatur infideles nō posse cōtrahere: dico ad primū: ꝙ lꝫ inter infideles non sit fides que dicitur xp̄iana nobis a xp̄o reuelata: inter eos tn̄ est fides. i. fidelitas in cōtractu: ꝛ potest

esse non solum ad seipsos inuicē: sed etiā a fideles. talem em̄ fidelitatē seruāt ⁊ possunt seruare ad inuicem vel ad alios: sicut ptꝫ: ⁊ dicit Augustinus ad publicolam. Nec sequitur si nō vult seruare fidem deo credēdo in ipsum: sicut xp̄iani: ⁊ eo modo quo xp̄iani ꝙ ꝓpter hoc nolit vllo modo seruare fidelitatem in suo cōtractu vel in suis cōtractibus. sicut etiā experimur. quia frequēter inueniuntur fideliores in suis contractibus: ꝗ̄ multi xp̄iani. ❡ Ad secundum ptꝫ: ꝙ nō cogit. nam nō opꝫ simpliciter ad cōtractum matrimonij adhiberi sacramētum sensibile signum collatiuū gratie: sicut adhibetur xp̄ianis in noua lege ptꝫ: ⁊ in lege nature ⁊ in lege scripta Similiter etiam sacramētum sensibile signum nō est illud bonum sacramenti: sed indissolubilitas vinculi: vt dictum est supra. Et dico ꝙ vinculū inter infideles est indissolubile stāte cōditione personarum puta infidelitate vtriusqꝫ: lꝫ sit dissolubile si alter cōuertatur ⁊ nolit alius habitare cum eo sine cantumelia creatoris ⁊ solicitatione subiectionis: sicut etiā sm̄ aliquos vinculum sub lege euāgelica dissolubile per professionem religionis ante matrimonium cōsummatum. ❡ Ad tertiū de bono ꝓlis diceretur ꝙ lꝫ nō sit ibi bonum ꝓlis ita perfectum sicut inter fideles. potest tm̄ ibi esse bonū ꝓlis educāde ad iusticiam ⁊ cultum diuinum: nō prout dictat fides xp̄iana: sed magis ratio naturalis: ⁊ pro quāto dictat: posito ꝙ ratio naturalis diceret vnū deum esse colēdum: ⁊ lꝫ non demōstratiue. forte tm̄ probabilius ꝗ̄ aliter. ❡ Ad quartū dici potest ꝙ deus post lapsum qn̄ dicit crescite ⁊ multiplicamini: licētiauit omnes ad ꝯtrahendum matrimonium nō solum in officiū sed in remedium. Et tunc infideles ꝯtrahentes matrimonium ⁊ vtentes licentia ista nō peccāt lꝫ perfecte non attendant ad illud ad quod licētia data est: puta ad multiplicationē fidelium. q̄ꝛ ignorāt legē diuinā. Et probabile est ꝙ a principio ex illa licētia nota inoleuit vsus cōtrahēdi matrimoniū apud patres infideliū: quos volūt et possunt imitari: lꝫ nō velint eos imitari vel ignorēt eos imitari quātū ad fidē ipsoꝝ. Et tūc dico ꝙ cōtractus pōt esse iustus seruatis ꝯditionibꝰ adhibēdis sm̄ dictamē rōis recte naturalis: lꝫ nō sit ꝑfecte iustus sicut inter fideles. ❡ Ad quintum patet quid dicēdum quomodo est in matrimonium ratū stante ꝯditiōe vtriusqꝫ cōiugum ⁊ quomodo potest solui nō stante ꝯditione prima vtriusqꝫ. Sicut etiā scḋm aliquos matrimonium ratum ante cōsummationem sub lege noua. ❡ Ad vltimum dico ꝙ multi sunt ꝯtractus in quibus peccatur ꝯtrahendo: qui tm̄ sunt rati ⁊ firmi post ꝯtractum. Tm̄ ad ꝓpositum dico ꝙ illud qḋ nō est ex fide: peccatum est: accipiēdo pro eodē nō esse ex fide pro infidelitate: sed non opꝫ ꝯtractum matrimonialē inter infideles esse ex infidelitate lꝫ non sit ex fide xp̄iana: sed pōt esse ex fidelitate obseruāda sm̄ dictamen recte ratiōis naturalis. Hec de tertio articulo principali.

Ad pñcipalia argumēta. ❡ Ad primum principale de ordine sacro dico ꝙ dyaconus in primitiua ecclesia ⁊ alij ordinati in sacris poterāt esse quilibet eoꝝ vnius vxoris vir nō pluriū ⁊ vtēdo matrimonio ꝯtracto prius ante ordinem. Et similiter exponendum est de grecis. Non ꝙ possent post ordinē matrimonij ꝯtrahere: nec possunt etiā greci sm̄ glosam in capitulo supra allegato. vel si in primitiua ecclesia potuerunt contrahere: modo tm̄ lege ecclesie posita non possunt. ❡ Ad scḋm de voto simplici ptꝫ ꝙ impedit matrimonium: sed nō dirimit. votum autem solēne ⁊ impedit ⁊ dirimit. Nec est simile de istis ex corpore questionis. ❡ Ad tertium dico: ꝙ licuit ⁊ aliqn̄ honestum fuit ex aliquibus causis ꝯtrahere fidelem cum infideli: sicut concedo de moyse ⁊ ioseph ⁊ hester ⁊ salomone ꝗ̄tum ad illas personas in casu particulari ⁊ ex causa: licet nō vt cōmuniter: de quibus nō erat prohibitum a deo in lege. vnde esdre non separantur cōiugati cōtra legē. De salomone vero dico: ꝙ potuit cum aliquibus cōtrahere: de quibus nō erat prohibitum: lꝫ excesserit in multitudine: sed ꝗ̄tum ad illas de istis populis prohibitis a deo quas accepit: nō possum nec volo eū excusare. q̄ꝛ fecit sicut canis impudētissimus ⁊ deo ingratissimus super gratijs quas fecerat ei. dederat em̄ sibi singularem sapientiam ⁊ diuitias ⁊ gloriā. ideo ⁊c̄. ❡ Ad illud vltimum apostoli patet ex predictis.

❡ Distinctionum. xl. xlj. ⁊. xlij. Questio Unica.

Circa distictionē xl. xlj. xlij. quero: vtrū cognatio vel affinitas carnalis vel cognatio spiritualis seu publice honestatis iusticia īpediāt matrimonium. ❡ Videtur ꝙ non de cognatione carnali. Tum q̄ꝛ in statu innocētie legis vel nature potuisset aliquis nupsisse cum sorore sua ex illo precepto crescite ⁊ multiplicamini: ⁊ nō nisi nubēdo cum sorore vel cum sanguinea. Potuisset em̄ chain cōtraxisse cum sorore: vt videt̄. si sororē habuisset in statu innocētie: ⁊ contraxit de facto tēpore lapsus. Et cōfirmatur. q̄ꝛ cōsanguineitas ⁊ ꝓximitas carnalis multum facit ad amicitiā. Amicitia autem firmat domum ⁊ vinculum. Similiter etiā ptꝫ: ꝙ hoc nō est contra aliqḋ bonum ꝓlis: ꝙ ꝯsanguinei nubant ergo ⁊c̄. ❡ Scḋo de affinitate. primo q̄ꝛ effectus nō repugnat cause sue: nec impedit eā. affinitas autem est effectus matrimonij. Et cōfirmatur. q̄ꝛ incestus cum sorore vxoris sue nō impedit carnalem copulā cum vxore. et tm̄ per hoc affinitas cōtrahit̄ ad vxorē ꝓpriam. igitur nec impedit matrimoniū. ❡ Tertio videtur. de cognatione spirituali extra de cognatione spirituali: dicitur ꝙ si vir vel mulier sciēter vel ignorāter filium suum de sacro fonte leuauerit vel susceperit nobis videt̄ ꝙ siue ex ignorātia: siue ex malicia illud fecerint: nō sunt ab inuicē separandi: nec alter alteri debet debitum subtrahere ergo ⁊c̄. ❡ Quarto de publice honestatis iusticia videt̄ ꝙ nō impediat. q̄ꝛ cognatio carnalis nec spiritualis impediunt: vt dictum est. igitur nec ista. ❡ Contra oīa ista est magister in littera. extra de cogna. spiri.

❡ In ista questiōe sic ꝓcedā.

❡ Primo inquiram de cognatione carnali. ❡ Secundo de affinitate. ❡ Tertio de cognatione spirituali. ❡ Quarto de publice honestatis iusticia. ❡ Quinto recapitulabo omnia impedimenta matrimonij. ❡ Ultimo ad rationes.

¶ Quãtum ad primum arti.

ostẽdo primo quid vocatur cõsanguineitas ꝛ quid linea vel gradus in ipa: ꝛ quot gradus ꝛ quomodo sunt accipiẽdi vel computãdi. scdo ad propositum.

Consanguineitas quid.

¶ Dico igitur primo ꝙ cõsanguineitas ist vinculum vel ꝓximitas personaꝝ ab eadem persona carnaliter seu carnali ꝓpagatione descẽdentium. ꝛ illas personas ꝓpagãtium. ptꝫ de se discurrẽdo per membra que ponuntur ibi. Quod sit vinculum vel propinquitas aliqua: pꝫ. Similiter ꝙ personarum descendẽtium ab vna vel ꝓpagantium: etiã ptꝫ. qꝛ non solum personarũ propagatarũ est ꝓpinquitas vel cognatio carnalis seu ꝯsanguineitas: sed etiam personarum propagãtium ad ꝓpagatas. Sed ꝙ ab vna ꝛ eadẽ persona descẽdentium ptꝫ qꝛ alias non esset cõsanguineitas: que est idem ꝙ vnitas vel cõmunicatio in eodem sanguine. vnde ꝛ illa persona a qua oẽs mediate vel immediate descẽdũt dicitur stipes ꝯsanguineitatis. Sed ꝙ descendant ƀm carnalem ꝓpagationem ptꝫ. qꝛ si alio modo descenderent: vel non descenderet vnus ab alio isto modo: sed formaretur miraculose de portiõe eius: nõ esset cõsanguineitas. vnde si quis formaretur de digito fortis nõ esset sibi consanguineus in aliquo gradu.

linea cõsanguineorum.

¶ Scdo dico ꝙ linea cõsanguineorũ dicitur ordinata collectio persononarum ꝯsanguinitate cõiunctarum. Et diuiditur in ascẽdentem ꝛ descẽdẽtem et trãsuersalem. linea descẽdẽs est a persona ꝓpagãte ad ꝓpagatas. Sed linea ascẽdens ecõuerso. linea vero trãsuersalis inter personas ab eadẽ descẽdentes: quarum neutra ab alia descẽdit: vt fratris ad fratrem vel ad sororẽ ꝛ filij fratris ad fratrẽ vel filium fratris.

quid gradus in linea ꝯsanguineitatis et q̃t sunt.

¶ Tertio dico ꝙ gradus in linea est determinata ꝓpinquitas persone ad personam ƀm cõsanguineitatem. Et inuenitur ꝓprie in linea ascẽdente ꝛ descẽdente minus ꝓprie in linea transuersali. ¶ Quarto dico ꝙ non in linea recta sunt tot gradus quot sunt persone vna minus. hoc ꝓbatur. qꝛ tot sunt gradus quot ꝓpagationes cum gradus sit habitudo vel ꝓpinquitas persone ad personam. sunt aũt persone vna plures ꝙ̃ ꝓpagationes qꝛ presupponitur toti collectioni aliqua nõ ꝓpagata in illa collectione ƀm modum ꝓpagationis. Sed in linea trãsuersali si duo se habent inequaliter ad stipitem cõputãtur gradus ƀm magis remotum a stipite. vnde quoto gradu remotior distat a stipite: et a quolibet per aliã lineam descẽdente. Et ratio est. qꝛ persone in linea trãsuersali non habent propinquitatẽ inter se: nisi qꝛ in stipite vel ad stipitem. ideo nõ possunt ꝓpinquius sibi coniungi: ꝙ̃ remotior eoꝝ coniungatur stipiti. vnde ƀm cõputationẽ canonicam: lꝫ alia sit cõputatio legalis (de qua non curo ad presens) duo fratres attinent sibi in primo gradu ƀm lineam trãsuersalem: sicut ꝛ stipiti ƀm rectam. Sed filius fratris attinet alteri fratri. scꝫ patruo suo in scdo gradu: sicut stipiti vel auo suo attinet in scdo gradu: lꝫ frater patris sui vel patruus attineat stipiti in primo gradu.

quis gradus sit efficacior in linea ꝛc.

¶ Quinto dico iuxta predicta ꝙ efficatior est gradus in linea descẽdẽte vel ascẽdente ꝙ̃ in transuersali. Et ratio naturalis est. quia plus cõiungitur ꝓles parenti et ecõuerso ꝙ̃ ꝓles ꝓli. Et ideo magis est cõtra legem nature cõiungi in primo gradu in linea recta ꝙ̃ in linea trãsuersali.

ꝙ in oĩ lege ꝙ̃cũ ꝓpinquitas carnalis ĩpediuit matrimoniũ

¶ Ad propositum dico ꝙ in omni lege aliqua propinquitas carnalis impediuit matrimonium. In lege nature dico ꝙ sola propinquitas in gradu linee descẽdẽtis vel ascẽdẽtis puta patris ad filiã. vel filij ad matrem impediuit: ex illo verbo ade relinquet homo patrẽ ꝛ matrẽ. s. ꝙ̃tum ad copulã cõiugalem. Nec intelligitur tm̃ de patre ꝓximo. sed de patre quãtumcũqꝫ remoto vel matre: ꝛ de quocũqꝫ gradu in linea recta. Et tenet etiã hodie: ita ꝙ si adam hodie viueret: non posset aliquã vxorẽ ducere: nec eua aliquẽ virum. Forte etiã post multiplicationẽ generis humani si itetisset ꝓhibitio in quibusdã gradibus vlterioribus. s. linee trãsuersalis: sicut inter fratrem ꝛ sororẽ. sed a principio nõ potuit esse talis ꝓhibitio. qꝛ non erãt alie mulieres ꝙ̃ sorores: nisi mater vel filia: qui sũt gradus ꝓhibiti. ¶ Scdo dico ꝙ in lege mosayca vltra gradus ascẽdentis linee: vel descẽdẽtis ꝓhibiti sunt aliqui: vt ptꝫ leuitici. xviij. quere ibi. In lege autem euãgelica nõ inuenitur a xp̃o explicita alia ꝓhibitio a ꝓhibitione legis nature. nec inuenitur explicite cõfirmasse prohibitionẽ factã super hoc in lege mosayca. Et ideo dico tertio ꝙ ecclesia illegitimauit aliquos gradus vel personas attinẽtes ad inuicem in aliquibus gradibus. ꝛ aliqñ fuerunt illegitimate vsqꝫ ad septimum gradum inclusiue ƀm magistrũ in litera. Sed sub innocẽtio tertio restrictum est vsqꝫ ad quartum gradũ inclusiue. ptꝫ extra de consanguinitate. Non debet. Et reuocat in eodẽ capitulo omnes ꝓhibitiones de matrimonio contrahẽdo in scdo ꝛ tertio genere affinitatis: et de sobole suscepta ex scdis nuptijs nõ copulãdo cognationẽ viri prioris: que ꝓhibitiones multas difficultates inducebãt. ꝛ aliqñ periculum animarum: sicut dicit.

Resolutio.

¶ Dico igitur ꝙ ꝓpinquitas consanguinitatis in primo scdo ꝛ tertio gradu ꝛ quarto simpliciter impedit matrimonium cõtrahendũ: et dirimit ꝯtractum. vnde inter tales motrimoniuꝫ est nullum: ꝛ hoc ex statuto ꝛ illegitimatione ecclie quare autem in tali gradu illegitimate sunt persone: puta vsqꝫ ad gradum quartum inclusiue: congruẽtia est: qꝛ vsqꝫ ad quartum gradum inclusiue: viget amicitia inter consanguineos: sed vltra gradum quartum incipit tepescere ꝛ quasi anullari: et ideo congruum videtur per matrimonium vel vinculum coniugale tepescentem amicitiaꝫ reuocare. quare ꝛc̃. Hec de primo articulo principali.

¶ Quãtum ad secundũ arti.

affinitas quid.

de affinitate dico primo: ꝙ affinitas est propinquitas vel vinculum personarũ ex copula carnali cum persona cõtractum sine omni cõsanguinitate inter affines ƀm ꝙ huius vel omni carens parentela. ex copula carnali dico. qꝛ sine copula carnali cum persona cõsanguinea affinitas cõtrahitur alicuius ad aliquem. ꝛ nõ opꝫ. ꝙ illa copula sit matrimonialis. vnde ꝛ in copula fornicaria contrahitur affinitas consanguineoꝝ viri vel mulieris virum vel mulierem sic copulatos nõ solum in copula matrimoniali. Similiter etiã nõ sufficit ad affinitatem cõtrahendam cum consanguineis mulieris: ꝙ ipsa sit vxor: nec etiaꝫ requiritur: sed necessario requiritur et sufficit: ꝙ carnaliter cognoscatur.

affinitas qualiter impedit matrimonium.

¶ Scdo dico: ꝙ in affinitate possunt distingui linee ascẽdẽs ꝛ descendẽs ꝛ trãsuersalis suo modo sicut in consanguinitate: ꝛ ibidẽ distingui gradus diuersi. Tertio

dico ꝙ in quoto gradu conſanguinitatis diſtat aliquis ab alio puta petrus a martino: toto gradu affinitatis diſtat ab eodē martino illa: que eſt carnaliter cognita a petro ⁊ ecōuerſo. vnde in quoto gradu cōſanguinitatis diſtat aliquis ab altero coniuge: in toto gradu diſtat ab alio ſcḋm affinitatem.

¶ Tertio dico. ꝙ in quoto gradu cōſanguinitatis prohibbetur matrimonium ⁊ ipſa conſanguinitas impedit matrimonium ⁊ dirimit in eodē toto gradu affinitas īpedit ⁊ dirimit ex ſtatuto eccleſie illegitimātis perſonas affines ad ꝯtractum. Et eſt rationabile ſicut de cognatiōe carnali. q2 affinitas ē quaſi ad fines ꝯſanguinitatis acceſſio vel ꝓpinquitas. Q2 aūt affinitas impediat ⁊ dirimat matrimonium: habetur. xxxv. queſtione tertia de ꝓpinquis. Hec de ſecundo articulo principali.

Cognatio ſpūalis quid.

¶ Quātum ad tertium articulum

de cognatione ſpūali dico primo: ꝙ cognatio ſpūalis eſt quoddā vinculum ꝯtractuꝫ ex cōmunicatione vel diſpenſatione ſacramentoꝝ puta baptiſmi ⁊ cōfirmationis. Quomodo autem ⁊ inter quas perſonas ꝯtrahatur. iſta cognatio ſpūalis habeꝫ extra de ſponſalibus. Ne dum: ⁊ eſt in ſexto libro vbi dicitur ſic. Inter baptiſmum ⁊ illū qui ſuſcipit vel leuat de baptiſmo ac inter eundē baptizatum ⁊ filios vel filias ſuſcipiētis ⁊ vxorē eius ante ſuſceptionē carnaliter cognitā: immo etiā inter ſuſcipiētem patrē baptizati: ⁊ matrem cognationem ſpiritualē ꝯtrahi cōſtat que impedit matrimoniū: et dirimit iam ꝯtractum. Et eadē que de ſuſcipien ſunt dicta ſunt etiā de baptizante cenſenda. Ex cōfirmatione quoqꝫ ſpūalis cognatio ꝯtrahitur eiſdē modis matrimonium impediens et dirimens poſt contractum. Alias vero perſonas ꝙꝫ ſupradictas ex baptiſmo vel ꝯfirmatione nō impediri ad matrimonium ꝯtrahendum aut dirimi poſt ꝯtractum decernimus. Et ibidem cap̄. ij. ꝙ per cathecuminum qui precedit baptiſmum: cognatio cōtrahitur: per quem ꝯtrahēduꝫ impeditur: ſed ꝯtractū nō dirimitur. Et ibidē capitulo tertio dicitur ꝙ ſi plures acceſſerint ad ſuſcipiēdum de baptiſmo infantē. ſpiritualis cognatio ꝯtrahitur matrimonia poſt contracta impediēs ⁊ diſſoluēs. Hoc modo eſt intellectus ſic: ꝙ ſuſcipiētes ad inuicem ꝯtrahant cognationem ſpūalem pꝫ. q2 illa nec eſſet paternitas vel maternitas nec compaternitas vel cōmaternitas nec fraternitas ⁊ ſororitas. Sed intelligendum ꝙ plures ſuſcipiētes ꝯtrahunt cognationem ſpiritualem ad infantē ſuſceptū ⁊ ad parētes eius: lꝫ nō ad ſe inuicē. De confirmatione inſuper ꝙꝫtum ad hoc idē iudicium eſt habēdum.

Cognatio ſpiri. inter quos ꝯhitur.

Extra de ſponſa.

quot ſūt cognationes ſpūales et an matrimonium impediant.

¶ Ex predictis haberi poteſt ꝙ tres ſunt cognatiōes ſpirituales in ſpē. vna que dicitur paternitas vel maternitas ſpūalis et eſt patris vel matris ſpūalis ad filium vel ad filiā ſpiritualē. Alia que dicitur cōpaternitas vel cōmaternitas. Et iſta eſt inter patrem ſpiritualē vel matrē ⁊ patrē vel matrē carnalē eiuſdē. Tertia aūt dicitꝛ ſpūalis fraternitas vel ſororitas: vt ita dicā: et eſt inter filiū vel filiā ſpūalē eiuſdeꝫ ⁊ inter filiū vel filiā eiuſdē carnalē. Eiuſdē dico pr̄is vel mr̄is.

¶ Tertio dico ꝙ ſicut pꝫ ex p̄dictꝭ aliquo mō: oēs iſte cognatiōes ſpūales īpediunt matrimoniū ꝯtrahēdū: ⁊ dirimunt iam ꝯtractū: qn̄ precedunt matrimonium. Si aūt ꝯtigerit aliqua iſtaꝝ matrimonio iam contracto in caſu neceſſitatis vel ex ignorātia diligētia ſufficienti appoſita nō impediunt actum matrimonialē nec in reddendo nec in petēdo: ſed ſi ex malicia preter neceſſitatē cōtingat. verbi gratia ꝙ aliquis ſuſcipiat vel leuet filium vxoris ſue de ſacro fonte vel teneat eum in ꝯfirmatione: dicitur ꝙ impedit tenētem ſic vel ſuſcipientē a petēdo. ſed nō impedit alium cōiugē a petendo: nec iſtum a reddēdo. quia nō debet alteri preiudicare malum huius.

¶ Sed ꝯtrarium videtur dicere illa auctoritas adducta in principio queſtionis arguēdo de affinitate. videas ibi ꝙ ſiue ex ignorantia ſiue ex malicia hoc fecerint: nō debēt alter alteri negare debitum: nec abſtinere a petendo. Niſi forte dicatur ꝙ veruꝫ eſt de duobus. ſ. ſi ambo teneāt vel leuēt. quia tunc ſunt pares. ſed ſi alter tm̄ ex malicia fecerit: priuaꝛ a petendo. Hec de tertio articulo principali.

¶ Quantum ad quartū articulum

Iuſticia publice honeſtatiſ an ipediat matrimonium

de publice honeſtatis iuſticia dico primo ꝙ eſt vinculum perſonarū ad alias ex ſpōſalibus vel matrimonio rato nōdum ꝯſummato cū perſonis conſanguineis earūdē ꝯtractum. Et breuiter non differt ab affinitate ꝓprie dicta: que cōtrahitur cum ꝯſanguineis viri vel vxoris: niſi q2 ad affinitatē requiritur inter vxorē ⁊ virum matrimoniū per carnalem copulā cōſummari. Non ſic aūt in iuſticia publice honeſtatis: ſed ſufficiunt ſponſalia vera vel matrimonium ratum. Et dico ꝙ ijdē gradus poſſunt cū iſta ⁊ in affinitate cōputari. Et ſicut in affinitate: ſic ⁊ in iſta ijdē gradus impediunt matrimoniū cōtrahēdum: ⁊ dirimūt iam ꝯtractum ex inſtitutione eccleſie: qua illegitimat tales perſonas ad contractum. Et ꝙ tam affinitas ꝙꝫ publice honeſtatis iuſticia impediāt matrimoniū: ⁊ dirimāt iam contractum: pꝫ per illud capitulū primū extra de cōſanguineitate et affinitate vbi ꝙꝫtum ad affinitatē vt dicitur ꝙ eque canones dicūt abſtinēdum eſt a conſanguineis vxoris ⁊ ꝓprijs. Similiter de cōſanguineitate ⁊ affinitate lib. vj. dicitur ꝙ ex ſpōſalibus qualitercūqꝫ dum tm̄ nō ſint nulla ex defectu ꝯſenſus oritur iſtud impedimētum matrimonij. īpediēs contrahens ⁊ dirimens contractum. Et multo fortius intelligendum eſt ꝙ ex matrimonio rato.

Cognatio legalis qd et quot ſūt ⁊ an ipe. mrimo.

¶ Iuxta hoc expedio me de īpedimēto cognationis legalis: que dicitur vinculum quoddā: vel propinquitas cōtracta inter perſonas ex adoptiōe alicuius in filiū vel in filiā. Et eſt triplex quaſi cognatio iſta. vna quaſi deſcēdens: ⁊ eſt inter patrē adoptantem ⁊ filiū adoptatum: ⁊ filiū filij adoptati. ⁊ ſic deinceps. Scḋa que eſt inter filium adoptatum et filium naturalē vel filiā. Tertia que eſt inter patrem adoptātem ⁊ filium ⁊ vxorē filij adoptati vel econuerſo inter filium adoptatum et vxorem adoptantis. ¶ Et dico ꝙ iſte cognationes oēs impediunt matrimonium cōtrahendum ⁊ dirimunt iam cōtractum pro ſemꝑ: excepta media que nō īpedit nec dirimit: niſi ꝯtrahatur ſtāte adoptione: puta filio manēte in poteſtate patris adoptantis ſed patre mortuo vel filio emancipato pōt ꝯtrahere cum filia naturali patris prius adoptātis. ſed pr̄e mortuo vel filio emancipato poteſt ꝯtrahere cum filia naturali patris prius adoptātis. Quod autem nō ſtāte adoptione pꝫ extra de cognatione legali capitulo vnico: vbi dicitur. Si qua per adoptionem

soror michi esse ceperit: q̄diu durat adoptio inter me ⁊ ipaꝝ: nuptie ꝯsistere nō possunt. Et glosa sup illo capl'o dicit ꝙ illud verum est: siue cognatio sit legalis per arrogationē siue per adoptionē. Arrogare dicimus illum qui est sui iuris: ⁊ transit in potestatē alterius auctoritate principis. Adoptio autem fit ꝑ quēlibet magistratū: nec trāsit adoptatus in potestatē adoptātis: sed remanet in potestate sui patris. Hec de istis impedimētis ad presens dicta sint sub quodam compendio breuitatis.

Recapitulatio impedimentorum mrimonij.

¶ Ex predictis oībus de matrimonio pōt apparere quot sunt impedimēta ipsi⁹ matrimonij. Et recolligo ea breuiter. qꝛ quedā sunt impedimēta simpliciter. quedā impedimēta non simpliciter. dico aūt impedimentum simpliciter quod preueniēs matrimoniū impedit ꝯtrahēdum: ⁊ dirimit cōtractum. cum quo si attēptetur nihil fit nec oritur aliquod vinculum siue obligatio inter ꝯtrahētes. ¶ Impedimētum vero ꝫm quid voco quod impedit ꝯtrahēdum: sed nō dirimit ꝯtractum. vnde ⁊ cum tali impedimento matrimonium tenet de facto ⁊ oritur obligatio ⁊ vinculum inter ꝯtrahētes cum tali impedimēto. scienter dico ⁊ aduertēter. ¶ Impedimenta simpliciter aut accipiuntur ex natura ꝯtractus: aut ex aliquo statuto superaddito. Ex natura ꝯtractus dupliciter. vno modo ex parte contractus ipsius ⁊ conditionum eius. Alio modo magis ex parte cōditionū necessariarū ex parte ꝯtrahētium. primo modo adhuc qꝛ ꝯtractus est datio voluntaria potestatis corporis alteri redonanti potestatem sui corporis pro perpetuo amboꝝ. dico ꝙ illud qd̄ impedit simpliciter voluntarium: impedit ꝯtractum. Duo aūt impediunt volūtarium. vnum qd̄ est defectus notitie: puta ignorātia vel error. qꝛ nihil amatur nisi cognitū. Aliud se tenet ex parte voluntatis: puta coactio ꝑ metum qui potest cadere in ꝯstantem virum. Inuoluntarium autē ex defectu notitie potest esse vel ex defectu noticie totalis. Et sic est ignorātia negationis: qualis reperitur in furiosis tp̄e furie vel in his qui nō habēt noticiā aliquā de eligēdo vel fugiendo. Aut ex defectu noticie ꝑfecte ⁊ distincte. qꝛ habēs noticiā errat. Primo modo impedit furia perpetua a matrimonio ꝯtrahēdo: vel etiā a reddēdo: si prius sit cōtractum: vel etiā furia pro tp̄e quo inest. Non dico pro lucidis interuallis: pro quib⁹ nō inest. Scd̄o modo impedit error: et hoc triplex. qꝛ error ꝑsone: vel error ꝯditionis peioris: vt seruitutis: vel error doli vel fraudis alterius nō dātis vel redonātis corpus suum: sicut alter dat ⁊ dare intēdit. Si autem inuoluntarium sit ex metu: sic est impedimentum metus cadens in constantem virum.

Impedi. ex parte contractus.

¶ Similiter etiā ex parte vel natura ꝯtractus impeditur matrimonium qn̄ ꝯtrahitur cum aliqua cōditione repugnāte bonis matrimonij. ⁊ hoc siue bono sacramēti siue bono fidei siue in bono prolis: vt dictum est supra. Et ꝫm hoc accipiūtur tria impedimēta matrimonij. si autem ꝑueniat impedimentum ex parte ꝯditionum requisitaꝝ ex parte personarum ꝯtrahētium: dico ꝙ qꝛ ex parte eoꝝ requiritur: vt possint dare mutuo potestatem eoꝝ corpoꝝ. simpliciter autem impotēs nō potest eā dare. qꝛ ipsam nō habet. Similiter etiā impotēs ex lege diuina: vt pote qꝛ ligatus est alio vinculo matrimoniali: ⁊ iam nō habet potestatē corporis sui dico: ꝙ iste impotentie impediunt matrimonium. Impotētia autem simpliciter vel est casualis vel naturalis: et quomodo vtraq; impedit: dictum est supra. Et ad istā impotentiā reducitur impedimentum puerilis etatis vt pꝫ: qꝛ nōdum puer habet potestatem corporis ad coeūdum: nec per ꝯsequens potest eā dare nec cōtrahere. Sic ergo habemus ex parte contractus tria impedimēta in genere. vnū ex defectu noticie. scd̄m ex metu cadēte in cōstātem virum. Tertium ex ꝯditione apposita ꝯtra bonum aliquod matrimonij. Ex parte ꝯtrahētium duo in genere. s. impotētiam simpliciter ⁊ impotentiā qꝛ alligatus est alteri. Primum impedimētum in speciali multiplicatur: sicut defectus cognitionis vel error. Scd̄m multiplicatur. sicut ⁊ mala que possunt timeri a viro cōstante vt ꝯtrahat matrimonium. Tertium impedimētum multiplicat̄ ꝫm tria bona matrimonij: quoꝝ cōditiones opposite possunt apponi. Quartum impedimētum multiplicatur sicut impotentia in viro ⁊ muliere: de quibus dictum est supra et ad ipsum reducit̄ etas puerilis. sed vnū manet indiuisum ⁊ impedit: sicut dictum est supra. qꝛ bigamia ꝑ tp̄e legis euāgelice nō habet locum. ¶ Ex statuto ecclesie sunt tm̄ modo impedimēta ex parte personarum. qꝛ eccl'ia nihil ordinauit: vel immutauit circa ꝯtractum sed circa personas illegitimādo personas. Et hoc triplici de causa. vna ꝓpter specialem eoꝝ ꝓpinquitatē ⁊ hoc multipliciter. qꝛ vel ꝓpter propinquitatē cōsanguineitatis vel affinitatis vel cognationis spiritualis vel legalis vel publice iusticie honestatis. de quib⁹ dictum est supra. Et est ordo istaꝝ ꝓpinquitatum. qꝛ cōsaguinitas est mere carnalis ꝓpinquitas. affinitas surgit ex mere carnali ⁊ copula car. publice honestatis iusticia ex ꝓpinquitate carnali ⁊ cōtractu matrimoniali ⁊ sponsalium. Spiritualis cognatio ex propinquitate carnali ⁊ susceptione vel datione sacramēti baptismi vel cōfirmationis. Legalis cognatio. ex carnali et alio vinculo ꝫm legem puta per adoptionem. Alia causa illegitimationis est ꝓpter specialē applicationem ad cultum diuinū. Et hoc dupliciter. vno mō propter votum solēne continentie perpetue. Alio modo propter susceptionē ordinis sacri. primū dico si vouēs solēniter habet potestatē corporis sui: vt illā posset dare: ni eēt illegitimatio ecclesie. qꝛ si nō habet: diceret̄ ꝙ īpedimētum illud magis esset ex natura contractus: q̄ ex statuto ecclesie. Tertia causa est propter specialē detestationē alicuius criminis. Et hoc dupliciter. qꝛ vel propter detestationem infidelitatis. Et sic illegitimauit fidelē non simpliciter sed respectu infidelis ne possit cum infideli cōtrahere. vel ꝓpter detestationem adulteri cū fidei datione ⁊ alijs hm̄oi. vel etiam cum machinatione. ⁊ sic etiā de alijs: vt dictum est supra de istis.

Impedimenta ex statuto ecclesie.

¶ Et sic habētur impedimēta matrimonij que impediunt simpliciter ⁊ cōtinent̄ aliquo modo in illis versibus cōmunibus. Error conditio votū cognatio crimen. Cultus disparitas vis ordo ligamē honestas. Si sis affinis: si forte coire nequibis. Hec facienda vetant cōnubia facta retractāt. Sed specialibus ⁊ melius cōtinētur in alijs versibus qui sunt isti. Vis fraus persone serui donationis ⁊ amens. Addita cōditio tria coniugij bona tollens. Frigidus arta puer trūcatus prestigiatus. Alterius coniunx obstāt mutue dationi. i. repugant contractui

Versus ptinētes īpe. mrimonij.

Alij vsus

matrimoniali. Sequit. Ordo sacer votum: duo cultus sponsio mechi. Carnalis legis cognatio spiritualis. Hec vi precepti sit huic affinis honestas. Et patent versus ex predictis.

ad argumēta principalia.

Ad primum principale argumentum dico q in lege nature saltem ante multiplicationē generis hūani in principio nō impediuit gradus cognatiōis carnalis fratris ad sororē. q non erāt alie mulieres q̄ sorores. sed tūc ipediuit gradus in linea ascēdēte vel descēdente tm̄: nō sic mō: vt dictū est supra. Ad confirmationē de amicitia que est inter consanguineos: dico q illa amicitia alterius rōnis est ab amicitia coniugali et diuersa intantū vt psone amētes alias rōne consanguineitatis odiāt eas ad actū coniugalē. qd patz de proxima consanguineitate patris ad filiā: vel filij ad matrē. vnde et aīalia hoc abhorrēt q istis gradib' copulent. Legit enim de elephāte q cū ingeniatus et velatus matrē suā carnaliter cognouisset: postea videns eā et agnoscens matrē suā ingeniatorē interfecit. Et ideo dico q nō est argumētū illud bonum ad probandū consanguineitatē nō impedire matrimoniū. Ad illud qd dr nō esse contra bonū prolis nō oportz: dato q nō sit contra bonū prolis: q nō impediat: dato q illud qd est contra bonum prolis modo supradicto impediat. Ad scdm de affinnitate qn dr q effectus nō impedit causam suā: dico q affinitas que cōtrahitur ex matrimonio aliquo: nō tollit: nec impedit illud matrimoniū: sed relinquit et presupponit ipsum sed bene aliud matrimoniū: cuius nō est effectus tollit. et īpedit. vel dicēdū: q istud nō impedit ex natura rei sed ex statuto eccl'ie. Ad confirmationē de incestu cū sorore vxoris dico: q affinitas preueniens matrimoniū tollit: et impedit: et dirimit ipm. vnde si ante matrimoniū cognouisset sororē: nō potuisset contraxisse cū alia sorore. Sed post matrimoniū nō dirimit. sed in casu posito bene īpedit actū petendi a cognoscēte sororē vxoris sue: nō tn̄ impedit reddere vxori debitū: nec ab vxore ius petēdi. q malū istius non debet alteri preiudicare. Ad tertium de cognatione spūali dico: q ipsa preueniēs matrimoniū īpedit matrimonium. sed sequēs nō sicut bene sonat illa auctoritas adducta in arguendo. Et q preueniēs impediat: et dirimat: patz ibidē vbi sumpta est illa auctoritas ca'lo veniens. Mādamus quatinus si constiterit mulierem predicti viri filium de sacro fonte leuasse anteq̄ eam desponsauit vxorem: vos inter ipsos diuortium celebretis. Ad vltimum de publice honestatis iusticia. apparet ex predictis. Et hec dicta de matrimonio ad presens sufficiant.

Distinctionis Quadragesimetertie. Questio Prima.

Circa distinctionem xliij. quero primo. Utrum resurrectio sit possibilis absolute loquendo et virtute diuina. Videtur q nō illud qd implicat cōtradictionem: nō est possibile. sed resurgere aliqd idem implicat cōtradictionē. Probatio. Resurrectio est iterata surrectio. ergo prima et scda surrectio in resurrectione includit sed iterata surrectio non est eadē cum prima surrectione. quare nec resurgens vel iterato surgens est idē cū primo surgēte. Surrectio enim et surgēs sunt idem. Sicut etiam nec actio vel passio resuscitatio sunt eadē: sed sunt diuerse mutationes. et per consequens habēt diuersos terminos. igitur implicat cōtradictionē q aliquid idē resurgat. Scdo sic interruptio essendi nō minus tollit identitatem prioris et posterioris: q̄ alietas essendi. sed impossibile est: q aliud resurgat idē. sicut q aliud sit idē. ergo q interruptū in esse resurgat idem. Tertio sic. qua ratione homo vel aliquid posset idē numero resurgere et reparari: eadē ratione et quodlibet aliud vt videtur. sed motus vel mutatio nō possunt reparari. Probatio. q qua ratione possent alias reparari: eadē ratione possent cōseruari per totum tps. et sic mutatio et motus nō essent essentialiter successiua vel instātanea: sed permanentia. hoc aūt est falsum. ergo etc. Et cōfirmat. q impossibile est: et implicat cōtradictionem preteritum non esse preteritum. hoc enim solo priuatur deus sm sententiam solonis quā approbat phūs. vj. ethicorum. et per consequens impossibile est preteritū fore vel presens eē. et preteritū nūc esse. sed hoc sequit ad resurrectionē: vt patz. ergo etc.

Contra illud quod aliqn̄ erit de facto nō est impossibile. sed resurrectio aliquando erit de facto sm scripturam et fidem: resurrectionem mortuorum etc. ergo etc.

In ista questiōe sic procedā.

Primo premittendo quid noīe resurrectionis intelligitur ponā opiniones de possibilitate resurrectionis: et arguam contra eas. Scdo respondebo aliter ad questionē: ostēdendo q resurrectio virtute diuina est possibilis. Tertio inquirā: vtrum virtute diuina sit possibilis reparatio cuiuscunq entis sicut resurrectio hoīs eiusdem numero suo modo. Ultimo ad rationes principales.

Resurrectio quid sm Damasce.

Quātum ad primum arti. premitto primo quid intelligit noīe resurrectionis. hoc aūt potest haberi a Damasceno lib. iiij. vbi dicit: q resurrectio est eiusdē in numero iterata surrectio. eiusdē (inquit) numero qd cecidit vel desijt esse quia si nō esset eiusdē numero: nō esset resurrectio. sed dicit resurrectio iterata. q prima resurrectio vel productio passiua rei nō potest dici resurrectio proprie loquendo. licet enim adnihilatum non resurgat nisi per creationem: tn̄ stricte loquendo sm nominis significationem resurrectio illa nō dicitur creatio. sed recreatio vel resurrectio cōnotans q resurgens vel recreatum aliquando alias fuerit: et desierit esse: vt patet.

De possibilitate resurrectionis alicuius. 1. opinio.

Hoc premisso dicūt oēs catholici: q resurrectio alicuius entis saltē puta hoīs est possibilis virtute diuina. Ad hoc enim ponēdum coguntur ex fide et scriptura: sicut patz. Sed de modo possibilitatis est vna opinio cuiusdam doctoris in quarto suo q resurrectio hoīs est possibilis. quia in hoīe nō est aliqua forma substātialis corruptibilis. sed est sola forma substātialis: que est aīa rationalis. ita q in hoīe non distinguitur aīa sensibilis ab aīa rationali nec etiā vegetatiua: sed sunt vna substantialis. Similiter etiā nulla forma substantialis mixti inuenitur alia ab anima sed forma

mixtionis que inuenitur alia ab aia: est forma accidentis cõstituta ex qualitatibus elemẽtorũ fractis vel remissis vel ex similibus qualitatibus: nõ pertinens ad essentiã vel substantiã hoïs nec ad esse substãtiale. ¶ Scdo dicit: ꝙ anima rationalis que est forma specifica hoïs: est forma subsistẽs possibilis manere naturaliter post separationẽ sui a corpore. Et in hoc differt ab alijs formis aliorum corruptibilium que non sunt sic sufficientes. Et ex hoc sequitur: ꝙ aïa rationalis in se habeat formaliter totum esse hoïs cõmunicãs illud corporis: qñ vnitur sibi. nec est aliud eẽ corporis ⁊ aliud esse anime: sed idem esse quod aïe conuenit ẽm se: cõmunicatur tñ corpori ab aïa ꝑ informationẽ corporis ab aïa. Si enĩ corporis ⁊ anime essent aliud ⁊ aliud esse: quoꝝ vtrũqꝫ includeretur in esse hoïs: sequeretur: ꝙ vnio anime ⁊ corporis esset accidẽtalis: ⁊ nõ fieret vnũ per se ex ipsis. quod est falsuꝫ. homo enĩ est aliquod ens vnum per se: sicut ptꝫ. ¶ Tertio dicit: quod ex ꝑdictis apparet: ꝙ per mortẽ vel corruptionem hoïs nulla fit interruptio in esse substantiali hoïs. qꝛ manet aïa separata in se habẽs totum esse hoïs: licet aliomodo ꝙ̃ corpori vnita. nec est dare in hoïe aliquid aliud qđ desinat esse simpliciter ⁊ substãtialiter. qꝛ non materiã. ptꝫ. ipsa enĩ est ingenerabilis et incorruptibilis. Nec aliã formam. vt dictum est qꝛ nulla alia est ibi. ¶ Quarto et vltimo ex his cõcludit: ꝙ sic ponẽtes nullas ãgustias vel difficultates patiunt̃ saluãdo possibilitatẽ resurrectionis humane. qꝛ ex quo manet eadẽ materia ⁊ eadẽ aïa: possunt iterum virtute diuina vniri. ⁊ sic idẽ homo numero reparari. secus autẽ esset: si esse hoïs interrumperetur: sicut esse alioꝝ corruptibiliũ: tunc non videretur posse reparari idẽ numero. sicut nec alia corruptibilia ⁊ impediẽte interruptione essendi ipsorum ⁊ alicuius pertinentis ad substantiam ipsorum. Cõfirmatur. quia deus potest aliquid maius. puta simul creare ⁊ vnire principia. ergo minus scilicet ipsis p̄suppositis ea reunire. Similiter posset deus animam prius recreare ꝙ̃ vnire. ergo potest eam reunire.

2. opinio de modo possibilitatis resurrectio.

¶ **Secũda opinio** est alterius doctoris: qui ponit: ꝙ resurrectio absolute loquẽdo possibilis est virtute diuina. qꝛ ex illuminatione et infinitate virtutis sue. Et similiter attingit materiã: vt quid est nullo modo distincta sed indistincta: ⁊ sic numero eadẽ. ⁊ sic semper põt eandẽ formã numero illi materie imprimere. qꝛ materia manet eadẽ: ⁊ nõ agit per motum vel mutationẽ sicut natura. Tunc enĩ non posset eãdem formam numero reparare: nec idem compositum reducere sicut nec eãdem mutationem vel motum: ita parum sicut ⁊ natura.

Contra primam opinionẽ

¶ **Contra** primã opinionẽ arguo. qꝛ in ipsa cõtinetur multa falsa: ⁊ in ipsa implicãtur cõtradictoria ⁊ ad eam sequunt̃ multa incõuenietia. ¶ Contra primũ dictum scꝫ ꝙ in hoïe nõ sit nisi vna forma substãtialis scꝫ anima rationalis argutum est satis in scdo: ꝙ necessario in hoïe sunt plures forme substãtiales ⁊ illa nõ repeto. ita ꝙ illud primum dictũ est simpliciter falsum. Est enĩ dare in hoïe ⁊ in quolibet aïato formã substantialem mixtionis aliam ab anima sicut ibidem est probatum. ¶ Contra illud scdi dicti: ꝙ anima rationalis sit totum esse substantiale hoïs. Arguo primo ex dictis eius in eadem questione. Ipse dicit: ꝙ humanitas q̃ est forma totius ẽm Auicennã includit intrinsece partes que sunt materia et forma. sicut ⁊ totum cõpositũ intrinsece includit eas. hũanitas ergo ⁊ substãtia vel esse eẽtiale seu substantiale hoïs nõ solum dicit aïam: sed includit materiã. ergo aïa non dicit totum esse hoïs. Alioquin enĩ materia nõ esset causa intrinseca hoïs. quod est falsum. vnde in istis duobus dictis plane cõtradicit sibijpsi. ¶ Scdo sic. si aïa est totũ esse hoïs: sequit̃ ꝙ nũqꝫ fiat vel sit resurrectio hoïs. ⁊ ita patit̃ maximã angustiam qꝛ ex hoc dicto deberet negare resurrectionẽ hoïs. ꝓbatio nihil resurgit: nisi eius esse substantiale prius decidit: ⁊ desijt. sed aïa non desijt esse. qꝛ manet igitur si dicat totũ esse substantiale hoïs: sequitur: ꝙ homo nunqꝫ resurget: sicut nec aïa resurgit. Et vltra sequitur: ꝙ homo est naturaliter incorruptilis ⁊ ingenerabilis: ⁊ spiritualis creatura sicut aïa. ¶ Tertio sic. si aïa est totum esse hoïs: sequitur ꝙ diffinitio aïe est diffinitio hominis. ⁊ per cõsequens ꝙ corpus ponitur sicut additamẽtum in diffinitiõe hoïs: quẽadmodum ⁊ in diffinitione aïe. hoc autem est falsum: ⁊ cõtra Aristotelem. vij. metaphi. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto qꝛ ex totali esse hoïs. ⁊ aliquo alio non fit vnum per se: nec totale esse hoïs potest aliquid aliud ĩformare. ergo si aïa est totuꝫ esse hoïs: ex aïa ⁊ materia nõ fit vnũ per se: nec aïa etiã potest materiã informare. quare ⁊c̄. ¶ Quod autẽ dicitur ibi: ꝙ si corpus haberet aliud esse ab aïa: nõ fieret vnum per se ex aïa. dico: ꝙ idẽ sequitur contra te. qꝛ nõ plus fit vnum per se ex aïa ⁊ nihil vel eo quod nullũ habet esse: ꝙ̃ ex aïa et alio habẽte esse. sed oportet necessario: ꝙ ex quibuscunqꝫ duobus fit vnũ per se: sicut ex principijs essentialibus sint entia: ⁊ habeãt aliquod esse. vnde dicere ꝙ corpus nõ habeat esse aliquod preter animam est dicere: ꝙ corpus nihil sit preter aïam et ꝙ ex aïa ⁊ nihilo fiat vnũ per se: vel ex eo quod est: et eo qđ nõ est. Impossibile est enĩ aliquid positiuum poni in actu extra causam suã: qđ non habeat proprium esse. Dico igitur ꝙ non sequitur vnionẽ esse accidentalẽ corporis ⁊ aïe. sicut faciẽtium vnũ per accidens quẽadmodum accidens ⁊ subiectum sed licet vnio ipsa sit accidẽs: ⁊ tñ duoꝝ faciẽtium vnũ per se cõpositum ex corpore ⁊ aïa: nõ obstãte ꝙ corpus sit in actu per formã mixtionis incõpletam: sicut dixi in scdo. sicut etiã de materia non obstante ꝙ sit in actu extra intellectum. ¶ Contra tertium dictũ: ꝙ in morte vel ꝑ mortẽ nõ fit aliqua interruptio ipsius esse substãtialis hoïs. Arguo primo sic sicut per generationẽ acquiritur aliquod esse substantiale: ita per corruptionẽ vel mortem deperdit̃ aliquod esse substãtiale. sed non nisi esse quod dicit̃ mori vel eius corrumpi. hoc aũt habito necessario interrumpitur esse substãtiale corrupti. ergo ⁊c̄. ¶ Scdo sic. xp̄s in triduo mortis nõ fuit homo in re: sicut ꝓbatũ est in tertio. ⁊ ipsimet cõcedũt. sed si nulla interruptio caderet in esse hoïs per mortem: videtur ꝙ ita fuisset homo sicut ante. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. entitas toti⁹ hoïs puta humanitas dicit aliquã tertiã entitatem absolutã aliã ab entitate corporis ⁊ aïe: qua quidẽ sicut forma totius et quiditate ꝓpria homo est ens ⁊ aliquid in tali specie: sicut ꝓbatum est in scdo. sed illa non manet: sed corrumpitur ⁊ desinit esse in morte vel per mortem

Cõtra. 3 dictum. 1. opi.

quia non maneret nisi stante vnione aīe ⁊ corporis:
que separātur in morte: ergo esse substantiale hoīs
interrūpitur per mortē vel in morte. Si eñ partes
ipse vel altera earū: puta aīa esset totum hoīs esse:
ita post mortē substātialiter maneret homo totum
id: qđ est sicut in vita. ⁊ tunc homo mortuus vniuo
ce esset hō: sicut homo viuus. Nec video necessita-
tem vnionis aīe ad corpus per modū forme. sed tā-
tūmodo deberet vniri sibi vt motor: ita ꝙ hō esset
aīa vtens corpore: sicut posuit plato. ⁊ quod repro
bat istemet doctor prima parte summe: vbi vult ꝓ
bare ꝙ aīa intellectiua est forma substantialis cor
Contra. 4. dictū. 1. opinio. poris seu hoīs magis. ¶ Contra vltimū dictū qđ
est ꝯclusio principaliter intēta quātum ad illud qđ
dicitur in primo: ꝙ sic ponētes nullā patiuntur an-
gustiā saluādo resurrectionē dico ꝙ immo tales se
quitur angustia ꝙ nō possunt saluare resurrectio-
nē: sicut deductū est supra. ¶ Scđo quātū ad illud
qđ dicitur resurrectio esse possibilis. qꝛ nō interrū-
pitur esse substātiale vel esse rei. qꝛ ex hoc sequunt̄
multa incōueniētia. Primum est ꝙ deus nō posset
hoīem vel aliquid aliud adnihilatum idē numero
reparare. quod est falsum. sicut dicetur: ⁊ ꝓbabitur
infra. Similiter sequitur ꝙ vnum brutū mortuum
vel corruptum non posset deus reparare: qđ est fal-
sum ⁊ cōtra legēdas multoꝝ sanctoꝝ: in quibus in
ueniunt̄ multa alia bruta resuscitata a deo per ora
tiones sanctoꝝ. Similiter etiā sequitur ꝙ si ꝓpria
passio hoīs sit aliquod accidēs ꝯiuncti corruptibi-
le per separationē partium hoīs in morte hoīs: et
similiter potētie sensitiue sm doctorē illum: ꝙ ista
non reprobātur eadē numero in hoīe: qñ resurget.
hoc autē est falsum multofortius ꝙ̄ de capillis: de
quibus tñ dictū est: ꝙ capillus de capite vestro nō
peribit. ¶ Tertio q̄tum ad illud: qđ dicit: ꝙ quia
materia ⁊ forma manent eedē numero: ⁊ per conse
quēs possunt reuniri. potest idē homo numero repa
rari quero de illa vnione. An sit aliquid vel nichil.
Nō potest dici: ꝙ nihil: qꝛ respectus est. Similiter
qꝛ si nihil: tūc scđm nihil positiuum se haberēt par-
tes aliter ꝙ̄ prius. ⁊ sic nō plus causarent cōpositū
ꝙ̄ prius. ⁊ ita bene posset esse compositum sine ista
vnione sicut cum ipsa si est aliquid positiuum ⁊ ali-
qua forma respectiua ipsa est corruptibilis: ⁊ non
manet in morte: qñ aīa separatur. ⁊ cum aliquid in
terruptum nō possit reparari idē nūero scđm te: il-
la vnio nō potest redire eadē: ⁊ per ꝯsequēs nec idē
cōpositum precipue. qꝛ compositum nihil dicit nisi
partes ⁊ illā vnionē per te. ⁊ ita non potes saluare
resurrectionē. quare ⁊c. ¶ Dico igitur ꝙ illa opi-
August. nio nihil valet. Et cōfirmo per Augustinum. xxij.
de ciuitate dei cap. xx. loquentem de illa carne red
denda homini in resurrectione sic dicētem. Et si oī
bus perisset modis: nec vlla eiꝰ materia in vllis na
ture latebris māsisset: vnde vellet: recuperaret eam
oīpotens. ergo totaliter destructū ⁊ anihilatum et
per ꝯsequens interruptum in esse potest idē nume-
ro reparari. Nec ex hoc accipitur possibilitas resur
rectionis alicuius: qꝛ nō interrumpitur in esse imo
totum oppositum quasi qꝛ si nunꝙ̄ interrumperet̄:
nunꝙ̄ resurgeret. ⁊ si nō posset suum esse interrum-
pi: nunꝙ̄ posset resurgere. ¶ Confirmatio que ad
ducitur ꝙ primo potest verti cōtra eos. qꝛ sicut deꝰ
primo creauit: ita potest recreare ⁊ reunire princi-
pia ⁊ ita dato: ꝙ nihil maneat idem numero repa-
rare. Similiter et secunda confirmatio, quia sicut
prius potest creare: ita ⁊ creare cum vnione ⁊ crea
te etiam et simul reunire.

¶ Contra secundā opinionē. ꝫ.2. opi.

quātum ad primū dictum ꝙ deus nō agit per mo-
tum ⁊ mutationē. hoc eñ est falsum. quicquid enim
creatura agit per motū uel mutationē: deus agit.
Nō eñ potest aliquid agere creatura: nisi coagēte
vel cooperāte deo. igit̄ sicut creatura aliquid age-
re potest: ⁊ agit per motū ⁊ mutationē: ita ⁊ deus.
Sic eñ pōt aliquod mobile vel mutabile mutare si
cut ⁊ creare ⁊ immediate. etiā per seipsum. Nō eñ
minus ꝯtinet motum ⁊ mutationem in virtute sua
actiua: ꝙ̄ aliquod agens creatum. immo quicquid
potest efficere mediāte alio: potest immediate effi-
cere per seipsum ex infinitate sua: ⁊ ex illuminatio
ne virtutis sue. ¶ Scđo quātum ad illud qđ dicit
ꝙ deus attingit materiā vt quid ⁊ indistinctam nō
habētem partes ⁊ eādem numero: qꝛ vt sic. nō ha-
bet partes: sed solum per q̄titatem. quia sicut tota
materia in ratione subiecti est prior tota quātitate
ita partes materie necessario sunt priores partibꝰ
quātitatis. Si eñ materia sm se esset simplex ⁊ in-
diuisibilis non habēs partes substātiales: nūꝙ̄ ex-
tenderet̄ per quātitatem superuenientem: nec sibi
plus posset quātitas inesse ꝙ̄ aīe vel angelo. igitur
materia sm se habet partes nō per quātitatem: sed
priores partibus quātitatis. Et lꝫ deus attingat
eam vt quid sicut etiā agens naturale. qꝛ de sua po
tentia que est idē quod sua substātia: educit formā
substātialem. nihil tñ ad ꝓpositum. ¶ Tertio cōtra
illud qđ dicit ꝙ quia deus agit vel potest agere nō
per motum: nec per mutationē potest ideꝫ numero
reparare. quia sicut dicetur infra deus pōt eūdem
motū nūero et eādem mutationem reparare: ⁊ per
consequens aliquid per motum vel mutationem.
¶ Quarto qꝛ tunc agēs naturale per motum vel
mutationē nō posset aliquid idē numero reparare:
de quo tñ magnum dubiū est: sicut patebit in sequē
ti questione. ¶ Quinto qꝛ dato ꝙ deus non posset
eundē motum vel mutationē eādem numero repa-
rare: diceret tñ aliquis ꝙ per alium motum vel aliā
mutationē posset aliquid idē absolutum qđ prius
reparare. vnde nō opꝫ si terminus absolutus sit idē
ꝙ motus vel mutatio sit eadē precipue sm ponen-
tes ꝙ motus vel mutatio non est idē cum termino.
quod ⁊ reputo verum. Et ptꝫ qꝛ deus reparando
aliquid idē in resurrectione nō reparat motum vel
mutationem eādem ad ipsum etiā sm ipsos ⁊ tñ re
parat idē absolutum qđ prius. ¶ Sexto qꝛ nō ptꝫ
ratio nec videtur: quare deus in reparādo aliquid
non possit seruare legē ⁊ modum nature: ⁊ sic ali-
quid idē per motū vel mutationē: sicut natura pōt
illud facere ⁊ ꝓducere primo per motum vel muta
tationē. ¶ Septimo contra illud ꝙ qꝛ deus attin-
git materiā vt quid potest eādem numero formam:
istud nihil facit ad ꝓpositum. qꝛ etiā agens natura
le attingit materiā vt quid. sicut deductū est supra.
non tñ propter hoc sequitur quod possit eādem for
mam numero reducere vnioni. qꝛ quātūcunꝙ̄ agēs
naturale attingat materiā siue vt quid siue vt q̄tā:
potest tñ diuersis vicibus eādem materiā numero
attingere. et tamen sm te. non potest eandem for-
mam numero reparare. Sic igitur non valet ista

Opinio doct. quõ resurrectõ alicui⁹ entis ẽ possibilis.

opinio. Hec de primo articulo principali.

¶ Quantum ad secundũ articulum dico: ꝙ resurrectio alicuius entis puta hominis vel alterius animalis absolute loquendo in se est possibilis: ita ꝙ illa ratio nominis resurrectionis posita superius non est ficta sed subest sibi aliquid in re: vel subesse potest. ¶ Secundo dico: ꝙ possibilis est virtuti diuine. ita quod deus potest aliquod ens resuscitare: et aliquod ens virtute diuina potest resurgere: siue sit anihilatum sic ꝙ nihil intrinsecum remaneat: siue sit corruptum: quocunq̄ modo acceperit nõ esse: vel desierit esse: postq̄ fuit. ¶ Hoc probo de aliquo anihilato: quod potest idem numero reparari: vel ꝙ hoc est in se possibile. primo sic. Illud est in se possibile: quod nõ implicat contradictionem ex terminis. sed hoc nullã implicat contradictionem. probatio. quia sicut nullam implicat contradictionem: quod aliquid idem postq̄ fuit nihil ⁊ nõ ens: deducatur primo ad esse per creationẽ: ita nullam implicat contradictionẽ: ꝙ postq̄ est anihilatum et ad eandem nihilitatem reductum: ꝙ reducatur secundo ad esse: vt sit ens. cũ enim sit eadem nihilitas: que est terminus a quo creationis: et terminus ad quem adnihilationis non plus repugnat ei: quod est anihilatum: ꝙ deducatur ad esse ⁊ idem esse q̄ ei quod ante creationem est nihil: repugnat: ꝙ deducatur ad esse. Esse enim vtrobiq̄ est idem puta creatum et reparatum et similiter non esse terminus a quo creationis et terminus ad quem anihilationis et idem numero penitus. quia negatio simplex ⁊ vnica eiusdem esse numero. ergo ⁊c. ¶ Secundo sicut non repugnat alicui enti tali esse vel non esse pro aliquo instanti: ita nec pro quolibet alio. igitur sic in instanti creationis non repugnat sibi esse post non esse: ita in alio instanti post instans creationis. non repugnat sibi idem esse post idem non esse: igitur sicut in instãti creationis potest creari post non esse: ita in alio instanti potest creari post anihilatum esse. ¶ Tertio sic. sit aliquid creatum durans per tria instantia A. B. C. illud erit idem ⁊ numero vnum in tribus illis instantibus: planum est: vel in diuersis partibus temporis. sicut angelus est idem hodie qui fuit heri ⁊ erit cras. Cum igitur idẽtitas ei ad seipsam in. a. et in. c. non dependeat a medio instanti puta a. b. ẽm aliquod agẽs cause: vt patet possibile est: ⁊ non implicat cõtradictionem aliquid idem numero esse in. a. et in. c. dato ꝙ non maneat: nec sit in. b. sed hoc habito possibile est idem numero posse redire: postq̄ non fuit post esse. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic diuersitas posterioris non arguit necessario diuersitatem prioris: precipue quando posterius est essentialiter distinctum a priori. sed esse rei permanentis est prius q̄ illa instantia plura: in quib⁹ manet: et potest manere idem. vt patet. igitur non diuersificatur ipsuꝫ esse in se: nec multiplicatur dato ꝙ in illis diuersimode se habeat: sic ꝙ in primo et tertio sit et in secundo instanti non sit: sed sicut si in omnibus tribus esset vel maneret in tribus esse idem numero et non plura: ita si tantum ponatur esse in primo et tertio et non in secundo. potest igitur redire idem numero in tertio instanti: qḋ fuerat in primo: postq̄ anihilatum fuit et simpliciter non ens in secundo eadem enim potentia obiectiua est possibile in illo instanti secundo: qua fuerat possibile ante creationem sui. quare ⁊c. Ita ꝙ interruptio essendi vel desitio nõ tollit identitatem: sicut patet. Ex hoc potest concludi multo fortiori ratione ꝙ non est impossibile: nec implicat contradictionem aliquid corruptum reparari idem numero: et resurgere. Si enim possibile est de anihilato: multofortius de corrupto siue toto: cuius aliqua pars relinquitur: siue de formali parte vel de parte que in potentiam materie vel subiecti reducitur: et desinit esse: vel saltem a materia separatur.

¶ Secundo probo: ꝙ resurrectio sit possibilis virtute diuina. omne quod est in se possibile non implicans contradictionem: est possibile virtuti: que est omnipotens. hoc dicit virtus omnipotens. quia dicit virtutem: que potest in omne: quod non implicat contradictionem. sed resurrectio est in se possibilis: vt probatum est. et virtus diuina est omnipotens: sicut dictum est in primo. ergo ⁊c. — 2. pbatõ p̄dictoꝝ.

¶ Secũdo sic omne possibile est alicui virtuti possibile. sed omne possibile cuicunq̄ virtuti actiue est possibile virtuti diuine eminenter continẽti omnem aliam. ergo ⁊c. Cum igitur resurrectio sit possibilis simpliciter in se: oportet ꝙ virtuti diuine sit possibilis. ¶ Tertio sic omne non implicans contradictionem est possibile virtuti infinite sꝫ virtus diuina est infinita. ergo ⁊c. Dico igitur: ꝙ per modum qui dictus est: et apparet ex premissis resurrectio simpliciter est possibilis: et virtute diuina potest aliquid idem numero resurgere. quicquid sit de virtute nature. Hec de secundo articulo p̄ncipali.

Reparatio cuiuscunq̄ ẽtis an possibilis ꝟtute diuina sicut resurrectio eiusdẽ nũero 1. opinio.

¶ Quantum ad tertium articulum est opinio aliquorum: ꝙ deus licet possit aliqua numero eadem reperare: non tamen omnia. Non enim scḋm eos potest eundem motum numero reparare: nec aliquid etiam per motum. Similiter etiam nec aliquam mutationem instantaneam puta generationem vel illuminationẽ ⁊ huiusmodi. ¶ De motu autem probant sic. continuitas motus est vnitas eius. ergo impossibile est: ꝙ motus interruptus sit idem et vnus. sed motus interrumpitur desinendo esse. ergo impossibile est: quod idẽ numero reparetur. ¶ Secũdo sic. qua ratione motus posset reparari vel pars eius: eadem ratione tempus vel pars eius. quia tempus vel est idem ꝙ motus: vel necessario ipsum concomitatur. Nõ est enim dare motum sine tẽpore: nec tempus sine motu sexto phisicorum. Sed tempus vel pars temporis reparari nõ potest. q: vel repararetur in tẽpore vel in instãti. Nõ in instãti. q: tempus non põt esse in instãti. nec in tẽpore. q: tunc duo tẽpora vel due partes tẽporis possent esse simul. hoc aũt est impossibile. q: ⁊ tẽpus ⁊ motus sunt essentialiter successiui. Nec potest vna pars esse cum alia. In hoc enim differunt a permanentibus. quare ⁊c. ¶ Tertio sic motus est essentialiter successiu⁹. sed natura successiuorum est ista: ꝙ quicquid preteryt. et fuit sub tempore preterito: diuersum est ab eo qḋ est sub tẽpore presenti: ⁊ ab eo quod futurũ est. Alioq̄n eẽt idem posset manere sub tempore preterito presenti ⁊ futuro. ⁊ sic esset p̄manẽs: ꝙ est ĩpossibile. igit̃ impossibile est ꝙ idem mot⁹ numero reparetur. — 6. phisic.

¶ Quarto sic. impossibile est quacunq̧ virtute: ꝙ idem simul et eque per se moueatur motibus contrarijs. sed si motus vel pars motus posset reparari: sequitur quod idem posset simul moueri motibus cōtrarijs accendendo ad idem ⁊ recedendo ab eodem. verbi gratia moueatur aliquid ab. a. in. c. per medium. b. si potest reparari pars motus: que erat ab. a. in. b. durante alia que est. a. b. in. c. sequitur ꝙ mobile simul accedet ad. b. secundum illam partem motus reparatam: et recedet ab ipso. b. secundum aliam partem motus durantem. hoc autē est impossibile. ergo ⁊c̄. ¶ De mutatione instantanea probant hoc sic si talis mutatio repararet aut hoc esset in tempore aut in instanti. Non in tempore. quia non potest esse in tempore: nec mensurari: sicut nec motus in instanti. Nec in instanti primo. quia aut in eodem instanti: in quo fuit primo aut in alio. Non in eodem. quia illud non est reparabile sicut nec tempus: vt ꝓbatum est supra per eos. Nec in alio. quia in alio instanti esse non potest. quod enim potest coexistere duobus instantibus in tempore: pōt coexistere ipi medio. sic autem esse nō potest de mutatione instantanea. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. omne illud quod deus potest reparare idem numero: potest conseruare per tempus idem numero. vt videtur. sed deus non potest conseruare mutationem instantaneam igitur nec reparare. ¶ Tertio sic omnis mutatio instantanea est terminus intrinsecus motus nec potest esse sine motu preuio: sicut nec punctus sine linea: nec indiuisibile sine diuisibili: nec instans sine tempore. sed motus non potest idem numero reparari. igitur nec talis mutatio: vt videtur. ¶ Quarto sic. si generatio posset eadem numero reparari in aliquo instanti. videtur: ꝙ pari ratione in instanti corruptionis. sed hoc est impossibile quia idem simul generaretur et corrumperetur ⁊ ita simul esset: ⁊ non esset. ergo ⁊c̄.

De mutatiōe instātanea

Opinio doctoris

¶ Sed his non obstantibus dico: ꝙ tam motus ꝗ̄ mutatio et breuiter omne positiuum potest a deo reparari idem numero qđ prius ¶ Et hoc potest concludi per aliquas rationes superius positas in secundo articulo questionis. Nō plus enim quodcunq̧ positiuum implicat contradictionem ꝗ̄ ante postꝗ̄ fuit et desijt esse: ⁊ ita vniformiter est possibile sicut prius: et ita potest iterato poni in esse sicut prius. ⁊ ista est ratio precisa sufficiens ad probādum quare. ⁊c̄. ¶ Secunda ratio: quia omne positiuum aut est respectiuum aut absolutum. si absolutum: potest reparari si respectiuum potest etiam reparari: sicut terminus ⁊ fundamentum. ¶ Tertia ratio potest poni. quia non plus repugnat successum in tempore: vel instantaneo reparari in instanti ꝗ̄ permanenti reparari in euo. sed istud non repugnat. ergo nec illa.

Ad motiua .1. opi. de motu.

¶ Ad motiua aliorum. Ad primum de motu dico: ꝙ motus vnus bene est ꝯtinuus infra se ipsum. Et similiter quelibet pars vna motus. sed non requiritur ad vnitatē eius ꝙ ꝯtinuetur ad aliū motum vel ad aliam partem motus. ⁊ ita siue vnitas motus sit sua continuitas siue non si repararetur idem motus repararetur continuus infra seipsum: sicut primo fuerat et idem ipse qui prius fuerat. nec interruptio illa essendi vel desitio tollit vel impedit identitatem vel vnitatem motus reparati ad seipsum: qui prius sicut nec in alijs vt probatum est in secundo articulo questionis. licet enim duo motus inter quos cadit quies media non sint vnus et idem motus: nec continuentur adinuicem: tamen vnus motus in se ipso continuus potest desinere esse: et idem numero reparari et continuus eadem cōtinuitate sicut prius: sicut etiam idem cōtinuum permanens vel eadem quantitas vt videtur. ¶ Ad secundum dico: ꝙ motus et tempus vel partes istorū pari ratione possunt reparari. Quādo dicis: ꝙ tempus nec pars eius reparari potest. quia aut in tempore aut in instanti: dico ꝙ ponendo tantum vnum tempus: sicut tempus non est in alio tempore: quo mensuretur: nec pars temporis vnius in parte alterius: qua mensuretur: sic etiam si repararetur tempus: nec totum tempus repararetur in alio tempore: nec pars temporis in parte alterius. et ita non essent plura tempora simul modo isto. Similiter etiam non repararentur ista in instanti temporis: sicut nec sunt nec esse possunt in instanti temporis. sed tempus ipsum esset reparatum non mensuratum alio tempore: sicut nec modo. sed quid de parte priori eiusdem temporis: si repararetur cum posteriori. dico ꝙ hoc est possibile. sed tunc dico: ꝙ illa reparata ⁊ alia non essent actu partes vnius temporis: nec continuarentur adinuicem in vno tempore toto. Impossibile enim est partes temporis vnius continuatas esse simul et motus: cum sint essentialiter successiua sicut concludit argumentum. sed partes temporis discontinuatas et non manentes actu partes possibile est esse simul. et tunc essent duo tempora non omnino disparata sed nata facere vnum tempus: si adinuicem continuarentur. Exemplum ponitur in quantitate permanente continua. manente enim vna linea totali ⁊ partibus eius adinuicem continuatis impossibile est naturaliter medietatem eius iuxta poni alteri et tamen si diuidatur: possunt adinuicem iuxta poni. sic in proposito suo modo. Si vero ponantur plura tempora simul tunc non est impossibile totum tempus aliquod in alio tempore reparari: quo mensuretur: et partem eius in parte illius. ¶ Ad tertium dico: ꝙ natura successiui quod est motus talis est ꝙ manente continuitate motus vel successione non interrupta quicquid fuit sub tempore preterito diuersum est ab eo: quod est sub tempore presenti vel futuro: sed si tempus idem reparetur vel pars eius: sicut est possibile et cum sua successione vel in sua successione quia aliter nō est possibile. Et non est inconueniens: ꝙ motus vel pars eadem que fuit sub illo tempore: reparetur: ⁊ fiat presens: sed tunc illa pars non erit actu pars motus: nec manebit vnitas motus: sed erunt duo motus: sicut dictum est supra de tempore. Et ista precipue habēt locum si motus et tempus vel sint idem vel separabilia in esse. Si vero sint separabilia in esse quod videtur difficile de motu ⁊ tempore sibi correspondente saltem. quia tempus nō potest esse sine motu: tunc aliter posset dici: ꝙ non oporteret esse diuersam partem motus vel diuersum motum sub diuersis temporibus preterito presenti et futuro. sed sub omnibus istis posse esse idem motus pluries reparatꝰ. ¶ Ad quartū dico: ꝙ nō est

impossibile virtute diuina saltem idem simul moueri ad.b.et ad.c.recedendo a.b.sicut declaratū est supra in vna questione de existentia vnius corporis in pluribus locis. Ita q̃ virtute diuina non est impossibile simul moueri motibus illis: dato q̃ sint contrarij. sicut nec est impossibile idem simul calefieri ꝛ frigefieri sicut dictum est alias in eadē questione. Uel diceretur: q̃ licet stante parte motus ab ipso.b.in.c.non possit pars prior ab.a.in.b. reparari:tamen illa cessante potest reparari. Et similiter tot⁹ mot⁹ in sua successiōe. Similit̄ etiā dici potest aliquo modo ad secūdum ꝛ tertium argumentum:q̃ si aliquid concluderent:non tamen concluderent partem priorem tēporis impossibilē reparari simpliciter et absolute:sed tantū modo stante alia parte: sic etiam q̃ continuarētur ille partes adinuicem: ꝛ essēt partes actu eiusdem motus: sicut superius dicebatur. ¶ Ad primum pro mutatione instantanea cuiusmodi est generatio vel corruptio substantialis:quicquid sit de illuminatione quia non puto esse omnino simile de ambabus. Nā licet illuminatio sit in instanti: ꝛ non duret nisi per instans:posset tamen stare per tempus si illuminās et illuminabile starent in eodem situ ꝛ dispositione et ideo licet de facto soli instanti coexistat propter motum ꝛ variationem illuminantis vel illuminabilis:est tamen nature permanentis et euiterna. sicut dato q̃ angelus non esset nisi per vnum instās. de generatione autem est hoc impossibile: q̃ tempori coexistat. Et quicq̄d sit de hoc dico:q̃ est possibile eandem mutationem instantaneam reparari. Quando dicis: aut in tempore aut in instanti. dico q̃ nō in tempore: sed in instanti. quando dicis aut in eodem aut in alio. dico:q̃ si mutatio instantanea et instans sunt idem vel inseparabilia:oportet q̃ in eodem instanti sit reparabilis: in quo prefuit. et dico q̃ illud est reparabile sicut et tempus potest igitur in eodem instāti reparari ſm istā viā: que ponit proprium tempus cuiuslibet motus et proprium instans cuiuslibet mutationis. Similiter etiam potest reparari in alio instanti communi quecunq̧ via detur. quando dicis q̃ non quia tūc posset coexistere tempori intermedio dico: q̃ non oportet. quia non potest coexistere duobus instantibus diuersis:nisi interrumpatur ꝛ desinat inesse: et sit non ens in tempore medio: sicut permanentia possunt coexistere diuersis instantibus et tempori intermedio. quia sine interruptiōe ꝛ desitione essēdi. Non est igitur inconueniens:q̃ eadem mutatio prius existens coexistat vni instanti communi:ꝛ postea reparata coexistat alteri: et non tamen coexistat nec coexistere possit tempori intermedio ratione iam dicta.

Ad moti ua eius l. opi. de mutatione instantanea.

¶ Ad secūdū dico:q̃ de⁹ lz possit causare vel reparare mutationem talem in instanti:non tamen potest eam conseruare per tempus sicut nec potest facere motum in instanti non propter impotentiam sui:sed propter repugnantiam effectus et implicationem contradictionis ex parte effectus. Jam enī esset instantenea et non instantanea:sed permanēs vel successiua: quod est contradictio. ¶ Ad tertiū dico: q̃ mutatio instantanea non est terminus intrinsecus motus: sicut probaui supra de alteratione et generatione nec se habent ista sicut linea et punctus vel instans et tempus: vt dicit argumentum. Et dato q̃ sic esset:adhuc sicut dictum est supra motus potest reparari idem numero. ideo non concludit. Non tamen sic est:sicut ymaginatur argumentum. sed motus et mutatio instantanea ad quam ordinatur vt alteratio et generatio sunt due mutationes disparate omnino alterius rationis: quarum vna intrinsece non pertinet ad aliam. sed vna potest poni absolute et reparari et indifferenter sine alia virtute diuina saltem.et ideo non est simile de linea et puncto vel instanti et tempore: si sint inseparabilia:sicut supponit argumentum. tamen si punctus diceret aliquid positiuum absolutum distinctum essentialiter a linea sicut indiuisibile a diuisibili: et similiter instans se haberet ad tempus:dico q̃ punctus posset poni ꝛ reparari virtute diuina sine linea et econuerso. Et similiter instans sine tempore et econuerso. ¶ Ad quartum diceretur q̃ licet deus posset reparare eandem generationem in aliquo instanti:non tamen in instanti corruptionis sibi opposite. In hoc enim contradictio implicatur scilicet q̃ idem simul generaretur et corrumperetur esset et non esset: sed in alio instanti post instans corruptionis: et sic nulla contradictio implicatur. Aliter diceretur licet minus euidenter q̃ supposito generationē distingui essentialiter ab esse rei generate: sicut etiam corruptio non est essentialiter idem nec esse rei nec non esse. quia quando corruptio ponitur ipsum esse destruitur. Similiter etiam non esse dicit negationem vel priuationem. sed nullum positiuum cuius est corruptio est idem essētialiter negationi precipue manenti post ipsum supposito etiam q̃ generatio sit prior naturaliter ipso esse generati. et similiter corruptio ipso non esse. quia sunt aliquo modo cause istorum vel quasi deus posset facere generationem alicuius in materia dato q̃ generatum non esset: ꝛ pari ratione et multofortiori ipsam corruptionem simul cum generatione:ita q̃ ambe essent in materia ipso generato non existente vel etiam existente. et non oporteret idem simul esse et non esse: nec sequeretur aliqua cōtradictio. Et ita in instanti corruptionis posset deus facere vel reparare generationem: vt videtur. ¶ Contra istam solutionē tamen videtur esse q̃ saltem simul possint stare contradictoria. quia quecunq̧ mutationes instantanee possunt simul stare in eodem instanti: et termini earum. quia mutatio instantanea simul est: vel potest esse cum suo termino per se accipiente primo esse vel non esse. si ergo generatio et corruptio eiusdem possunt simul stare sequitur q̃ esse et non esse eiusdem possunt simul stare. hoc autem est impossibile quare ꝛc̄. Teneo me in prima cōclusione. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum principale di/

Ad rōes principales.

co: q̃ resurrectio nō implicat cōtradictionē. Quādo dicis: q̃ surrectio est idem cum surgente. dico q̃ verum est: si surrectio sit creatio passiua vel recreatio. non autem si sit generatio. Quando dicis vltra: q̃ surrectio secunda non est eadem cum prima. dico q̃ surrectio que est eadem cū surgēte: est eadem primo et secundo. Nec est ibi ordo sicut inter essentialiter distincta: sed sicut inter distincta tantum sc̄dm rationem et ex connotatis ita q̃ est eadem surrectio prima et secunda: que creatio

iterata. nisi eñ esset eadē nō diceretur ꝓprie iterata: sed vna alia noua. Similiter etiā de surrectiōe que est gñatio vel regeneratio. que nō est de nihilo. dico q̄ pōt esse eadē. q2 eadē gñatio reparari pōt. Qñ dicis q̄ nō. q2 creatio ⁊ recreatio actiua: ⁊ similiter generatio actiua ⁊ regeneratio nō sunt eedē actiones vel eadē actio. dico q̄ creatio ⁊ recreatio vel resuscitatio de nihilo sunt eadē in actu q̄tū ad totum illud positiuum: qđ dicunt sc3 velle diuinum efficax: quo vult idē esse pro diuersis instātibꝰ successiue: ⁊ produci de nihilo. Similiter etiā generatio ⁊ regeneratio actiua si sint a deo immediate. q2 nō dicunt nisi velle diuinum vel etiā si dicāt in generāte creato respectum realē: dico q̄ pōt esse idē creatus a deo in illo generāte nō cōcurrente agēte creato ad cōcreandū illum respectū vel ad reiterandum: nisi forte natura possit idē numero reparare. de quo tñ dicetur in secunda questione. Preterea diceref q̄ licet generatio actiua ⁊ regeneratio vel resuscitatio per generationē essent diuerse: non tñ oporteret: q generatum ⁊ regeneratum vel reparatum essent diuersa. diceretur eñ ibi: q̄ idē terminꝰ nunc ⁊ alias potest terminare diuersas actiōes vel productiones totales: licet nō simul sed successiue. Nō curo de hoc multū. ¶ Ad scđm dico: q̄ interruptio essendi vno modo pōt intelligi inter aliqua realiter distincta. ⁊ tunc dicit diuersitatē vel separationē vniꝰ ab altero in essendo: sicut dr̄ esse interruptio inter duas partes linee: qñ discōtinuātur ⁊ isto modo interruptio necessario arguit diuersitatem interrupti in partibus suis vel partiū eius et alietatem: ⁊ tollit identitatē: sicut etiā alietas suo modo q2 ip̄m necessario cōcomitatur alietas et sic nō accipitur interruptio in ꝓposito: de qua tamē currit argumētum. Alio modo accipif interruptio alicuius ƀm esse pro desitione essendi increati: qua duo instātia vel tēpora in quibus ponitur idē esse primo ⁊ scđo. Et isto mō nō tollit identitatē illius esse p̄mo ⁊ scđo: sed bene tollit identitatē illiꝰ instātis medij vel tēporis: in quo ponitur nō esse ab illo primo instāti ⁊ tertio: in quibꝰ ponif esse. Nec esse primo vel scđo distinguntur etiam ƀm se quasi duo esse: sed tantū ƀm rationē ⁊ habitudinē ad duo instātia vel tēpora: in quibus est idē esse vel si idē instans simul repararetur: sic ⁊ idem esse tunc nō per cōparationē ad diuersa sed magis ad intra nisi forte ad alia possibilia. ¶ Ad tertiū de motu ⁊ mutatione p3: q̄ possunt reparari: ⁊ quid dicendū sit ad argumētum. ¶ Ad quartū dico: q̄ deꝰ nō pōt facere preteritū nō fuisse: sicut nec presens nō esse cōiunctim accipiēdo: ita q̄ simul sit presens ⁊ nō sit: simul fuerit ⁊ nō fuerit. Similiter etiā nec futurū nō fore hoc eñ esset facere cōtradictoria. Et hoc bene priuatur deꝰ nō ꝓpter impotētiā sui sed propter repugnātiā effectꝰ intelligēdo tñ hoc: sicut dictū est in p̄mo. sed pōt facere q̄ aliquid qđ fuit/sit iterū: nō q̄ nō fuerit: sed qđ modo sit in tēpore presenti siue idē tempus reparetur: ⁊ fiat presens: siue nō modo supradicto. nec ad esse modo in presenti sequif nō fuisse: sicut patet manifeste. q2 heri fuisti. et tñ tu idē es hodie ⁊ modo in presenti. vnde non sequtur: tu es modo presens. ḡ heri ⁊ prius nō fuisti et tu idē qui es hodie eris cras cessante isto p̄senti tempore. ⁊ isto modo non est inconueniens immo necessariū presens fuisse vel fore sub sensu diuisionis ⁊ idem aliqñ fuisse in preterito ⁊ esse in p̄senti et fore in futuro siue interrūpatur esse siue non.

¶ Distinctionis quadragesimetertie. Questio Secunda.

SEcūdo q̄ro vtrū possibile sit per ꝟtutē nature seu agētis naturalis aliqđ idem numero reparari. ¶ Videf p̄mo q̄ nō ꝑ philosophū quinto phisicorum vbi dicit: q̄ sanitas corrupta non redit eadē numero. sed si posset redire eadem: videtur q̄ rediret. ḡ ⁊c. ¶ Secūdo sic. phūs scđo de generatiōe in fine dicit: q̄ quoꝝ substātia deperit: nō possunt redire eadē numero. sed hoc non est verum nisi loquēdo de virtute nature. ḡ ⁊c. ¶ Tertio sic illđ qđ maxime est in potestate nature est motus. q2 natura est p̄ncipiū motꝰ. ij. phisicoꝝ. sed motus nō potest redire idem numero per naturā. q2 cū natura nō agat nisi ꝑ motū vel mutationē: si ip̄a repararet motū: repararet ip̄m ꝑ aliū motū ⁊ ita motus esset motꝰ vt terminꝰ: cuiꝰ oppositum ꝓbaf. v. phisicoꝝ. ḡ nō pōt reparare eūdē motū vł mutationē. et cū nō agat nisi ꝑ motū ⁊ mutationē: sequif: q̄ nihil aliud etiā possit reparare idē numero quod priꝰ.

¶ Contra. natura nō est minꝰ potēs post corruptionē alicuiꝰ q̄ ante. q2 per corruptionē effectꝰ nihil tollif de ꝟtute agentis. sed ante poterat effectū de materia ꝓducere. igif ⁊ post corruptionem in eundē pōt. et per ꝯñs potest eundem effectum numero reparare.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā. ¶ Primo ponā tres modos dicēdi de ista questione cum motiuis eorum. ¶ Secundo arguam contra eos: et soluam ad motiua eoꝝ. ¶ Tertio respōdebo alif ad q̄stionē. ¶ Vltio ad rōes p̄ncipales.

¶ Quātum ad primū articu. fuit vna opinio platonis quā recitat aug. xij. de ciuitate ca. xiiij. de magnis: q̄ oīa aliqñ reuertenf aliqñ eadē ꝑ naturā sc3 āno magno cōpleto expletis sc3 36. milibus annoꝝ. Tūc eñ erit cōpletꝰ motꝰ octaue spere vel celi stellati: quod mouef in cētū annis vno gradu ƀm ptholomeū. sunt autē in eo tricenti. lxvj. gradꝰ qđ patz per zodiacū: in quo sunt. xij. signa: quorum quodlibet habet. xxx. gradus in longitudine ⁊. xij. in latitudine ⁊ tali motu completo redibunt eadē actiua que prius: ⁊ eadem passiua vniformiter disposita: ⁊ per ꝯñs redibunt per naturam ijdem effectus numero: qui prius fuerunt. vnde ⁊ plato dixit seipsum tunc iterum fore eundem numero: ⁊ lecturum in eisdem scholis eādem lectionem ⁊ eisdē scolaribus: quam et ipse tunc legebat. Tunc eñ redibunt omnia corpora celestia ad eundem situm: in quo aliqñ fuerūt. q2 octaua spera cōpleuerit tūc motum suum: quo mouetur vno gradu in centum annis ꝯtra motū diurnum. ⁊ alia corpora cōformiter. Et sic cum effectus nō dependeant nisi ex actiuis et passiuis. vel saltem istis positis possint poni idem effectus: sequitur q̄ omnia eadē numero per naturam reuertentur.

ot s.

ij. ð gña.

ij. phisic.

platōis opinio.

2. opinio pori adversa. ¶ **Secũda** opĩo est tota ꝯtraria isti ꝙ nihil oĩo põt reuerti idẽ nũer o ꝑ naturã seu ꝟtute agẽtis nãlis. Et fundã se isti ĩ auctoritatibꝰ arist. supiꝰ allegatis in ꝑncipio q̃stiõis.

Rões. 2 opiniõis ¶ Adducũtur ad hoc aliq̃ rões ꝑter illã q̃ adducta est in ꝑncipio q̃stiõis. Prima est ista. A ꝑuatione nõ est reditꝰ in habitũ ꝫm naturã: nec posset eẽ vt dꝫ in p̃dicamẽtis. sꝫ ꝑ corruptionẽ deducit materia ab habitu ad ꝑuationẽ: puta a forma ad ꝑuationẽ: igiẽ ꝑ naturã nõ põt reduci ad eãdẽ formã. ¶ Scđa rõ. natura nihil põt facere nisi de potẽtia materie vel subiecti. sꝫ in materia vel subiecto non manet eadẽ potentia ad formã post corruptionẽ: q̃ erat in ea ante gñationẽ. ꝑmo qꝛ in corruptiõe materia dispergiẽ: ⁊ nõ manet eadẽ: ⁊ ꝑ ꝯñs nec eadẽ potẽtia. scđo qꝛ adueniente forma ꝑ gñationẽ desinit potẽtia: ⁊ ampliꝰ nõ est. agẽs aũt naturale non põt reꝑare potẽtiã materie. qꝛ ip̃am p̃supponit. ꝫ ⁊c̃. ¶ Tertia rõ. Illud qđ est limitate ꝟtutis ad sic agẽdũ aliq̃d ⁊ nõ aliẽ: pari rõe ẽ limitatũ ad semel agẽdũ idẽ ⁊ nõ alias. sꝫ agẽs naturale limitatũ est ad sic agẽdũ puta de subiecto. igiẽ ad semel agẽdũ idẽ. sicut etiã ad certos ⁊ determinatos effectꝰ: ita ad certũ modũ. Si eñ alias vel alia vice posset reparare ⁊ pluries pari rõe infinities: q̃tũ eẽt ex ꝑte sua. ⁊ sic esset ꝟtutis illimitate ⁊ vt videẽ infinite. hoc aũt repugnat agẽti creato. ¶ Quarta rõ. Si natura posset idẽ numero reꝑare: illa potẽtia esset frustra. qꝛ natura nunq̃ reparauit: nec reꝑabit idẽ numero. Silr̃ etiã videẽ ꝙ ip̃a aliqñ idẽ nũero repararet. qꝛ ex ĩpetu agit ⁊ nõ libere: ⁊ sic etiã ꝙ resurrectio alicuiꝰ seu resuscitatio nõ esset miraculosa. Ista aũt sunt falsa. ꝫ ⁊c̃. ¶ De motu ⁊ tꝑe ⁊ actiõe aliq̃ vel mutatiõe ꝙ nõ possit eadẽ nũero reparari ꝑ naturã ꝓbãt sicut ꝓbatũ est supra ĩ p̃cedẽti q̃stiõe ꝙ nec deꝰ põt ista reꝑare. Et vltra arguiẽ cũ natura nõ possit eandẽ actionẽ recreare: nec per ꝯñs põt eũdẽ terminũ actiõis reꝑare. Multiplicato eñ ꝑori essentialiẽ ad qđ depẽdet alterũ: necesse est posteriꝰ multiplicari. Actio aũt ꝓductiua est prior naturaliẽ ip̃o termino: sicut causa est ꝑor effectu. ⁊ iõ nulla forma eadẽ: nec aliq̃s terminꝰ actionis naturalis agẽtis põt idẽ nũero reꝑari: sꝫ necessario multiplicanẽ termini actionũ sicut ⁊ ꝓpe actõnes. Et in ista rõe vidẽtur se fundare aliq̃ plusq̃ in alijs. q̃ tñ ponũt ꝙ deꝰ ꝑ motũ ⁊ mutationem potest aliquid idem numero reparare ⁊ eundem motum vel mutationem: licet natura neutrum possit.

3. opinio cum suis rõnibus. ¶ **Tertia** opinio est media: ꝙ saltẽ aliqua p̃nt eadẽ nũero ꝑ naturã reꝑari ⁊ si nõ oĩa forte. Qñ aũt aliq̃ possint redire: ꝓbaẽ ꝑ aliq̃s rões: q̃ ꝯcludũt ita bñ de oĩbꝰ sicut de aliq̃bꝰ corruptis: ꝙ ip̃a possint eadẽ nũero redire: q̃ ponẽtur inferiꝰ in tertio articulo q̃stiõis ⁊ adduciẽ vna qꝛ natura nõ est minꝰ potẽs q̃ ars. sꝫ ars põt idem artificiatũ numero reꝑare. igiẽ natura põt aliquid idẽ nũero reꝑare. Minor ꝓbaẽ de archa q̃ reparaẽ eadẽ ex eisdẽ lignis ab artifice. ꝫ ⁊c̃. ¶ Scđa rõ. qꝛ respectu aliquoꝝ effectuũ põt haberi idẽ agens qđ prius ⁊ eadẽ materia vel subiectũ. sed ista sufficiũt ad idẽtitatẽ effectꝰ: nec req̃riẽ idẽtitas tꝑis. qꝛ tp̃s nõ est causa effectꝰ ꝑ se. Qđ aũt illa sufficiãt: videẽ dicere phũs. 8. metha. q̃re ⁊c̃. Qđ aũt nõ oĩa videẽ. qꝛ natura nõ põt eũdẽ motũ vel mutationẽ vel actionẽ vel tp̃s idẽ reꝑare: vt videẽ: ⁊ si deꝰ hoc possit ꝫꝫ aliq̃s: sicut ẽ supra dictũ. Iste sũt tres opiniões de q̃stione. Et hec de ꝑmo articulo ꝑncipali

¶ **Quantum ad secundũ articulũ** arguo ꝯtra ꝑmã opinionẽ. ꝑmo sic accipiẽdo ꝯ.1. opi. vꝫ platonis. oppositũ ꝑncipij eoꝝ. nõ reuertẽte eadẽ dispositõe actiuoꝝ vl' eodẽ situ nõ reuertiẽ idẽ effectꝰ. sꝫ dato ꝙ magnꝰ annꝰ ille. 36. miliũ ãnoꝝ impleaẽ adhuc nõ reuerterenẽ: ꝓpẽ hoc orbes planetarũ necessario ad eundẽ sitũ q̃tũcũq̃ celũ stellatũ vel octaua spera ad eũdẽ sitũ reuerterenẽ. Nõ eñ ꝯformiẽ ⁊ regulariẽ vel ꝓportionaliẽ mouenẽ orbes planetarũ q̃tũ ad hoc cũ octaua spera. ꝫ ⁊c̃. ¶ Scđo sic. illđ ꝑncipiũ qđ accipit ptholomeꝰ de motu octaue spe dubiũ est. Nã ꝫm thebith octaua spera nõ sic mouẽ ab occidẽte ĩ oriẽtẽ ꝫm lõgitudinẽ ĩ cẽtũ ãnis vno g̃du. qꝛ tũc aliqñ foret in ꝑncipio cãcri. ⁊ iõ ponit motũ octaui celi. s. stellati eẽ in q̃busdã paruis circulis descriptis suꝑ ꝑncipia arietis ⁊ libre noni celi. ⁊ ille est q̃dã motꝰ accessꝰ ⁊ recessꝰ ꝫm ꝙ ꝑncipiũ arietis mobilis ĩ suo circulo ascẽdit. ⁊ ꝑ oppositũ caput vel ꝑncipiũ libre mobilis in suo circulo descẽdit ⁊ alias ecõuerso capite arietis descẽdẽte caput libre ascẽdit. ⁊ sic mouẽ stelle ĩ octauo celo ꝫm lõgitudinẽ ⁊ latitudinẽ sil'. Si igiẽ ille motꝰ ꝓbareẽ in aliq̃ tꝑe cõpleri: adhuc nõ possẽt oẽs alij orbes ĩ pũcto illo redire ad eũdẽ sitũ quẽ ꝑꝰ hũerũt in ꝑncipio illiꝰ motꝰ celi ĩ paruis circulis. ⁊ iõ adhuc ĩpediret ꝓpositũ eoꝝ. ¶ Tertio sic qꝛ dato ꝙ reuerterenẽ eadẽ actiua ex ꝑte corporũ celestiũ in eodẽ situ: nõ tñ ꝓpẽ hoc reuertereẽ materia vniformiter disposita sicut priꝰ: sꝫ posset hr̃e aliq̃ materia aliũ sitũ ⁊ aliũ aspectũ ad celũ q̃ priꝰ ⁊ hoc ꝑ diuisionẽ alicuiꝰ corꝑis seu materie vel ꝑ motionẽ ab aliq̃ agẽte p̃cedẽtẽ. q̃re ⁊c̃. ¶ Quarto sic. aut mũdus est eternꝰ aut nõ. si est eternꝰ: seq̃tur ex illa positione ꝙ qđlꝫ qđ est aliqñ: alias fuit. imo infinities fuit. Et ꝙ silr̃iter nostrũ adiscere nõ sit nisi quoddã reminisci. qꝛ q̃cq̃d adiscit aliq̃d vel scit: alias sciuit Si est nouꝰ a ꝑte ante ⁊ eternꝰ a ꝑte post: idẽ incõueniẽs seq̃tur ꝓ futuro. ꝫ ⁊c̃. ¶ Quĩto qꝛ manifeste videmꝰ in actibꝰ humanis ⁊ depẽdẽtibꝰ a libero arbitrio: ꝙ quõcũq̃ celũ se habeat: nũq̃ tñ effectꝰ causabiles ꝑ tales actꝰ ponunẽ. Nec hꝫ celũ directe causalitatẽ suꝑ actꝰ liberi arbitrij: sicut patꝫ de oĩbꝰ artificiatis: vt de cultura terraꝝ: de edificatione domorũ vel ciuitatũ vel castrorũ. Nunq̃ eñ celum causat ista ⁊ hmõi. igiẽ dato ꝙ celum reuertatur in eodẽ situ: nõ tñ ꝓpter hoc talia reuertẽtur. vnde quod dicit plato de illa schola ⁊ lectione sua: fuit vnũ nihil dictu. Modo eñ schola sua destructa est forte. quero quis tunc reparabit eã? Et planum est ꝙ non reparabitur a celo. dato ꝙ reuerteretur ad eundem situm: ⁊ eadem materia eiꝰ reuerteretur. ¶ Unde dico ꝙ ista positio est ꝯtraria rõi ꝙ hec opinio. 1. ẽ erronea et ꝯ fidẽ per auctoritates positas ab Aug. Scđo dico ꝙ est falsa ⁊ erronea ꝯtra fidẽ ⁊ scripturã. vnde ⁊ contra eã arguit Aug. vbi supra ꝑ illđ ad Ro. vj. Christꝰ resurgens ex mortuis iam non moritur ⁊c̃. et per illus prime ad Thessalo. iiij. semper cum dñõ erimus. ⁊ ꝑ illud. psalmi. tu aũt dñe seruabis nos: ⁊ custodies nos a gñatione hac ineternum. Et adducit August. vnã ꝯgruẽtiã de btĩtudine. qꝛ ꝫm illũ circulum aĩa nõ esset beata aliqñ. Esset eñ redditura semꝑ ad miserias ⁊ penalitates quas habuit aliqñ in corꝑe

et tūc dum btā est : aut credit se nūq̄ redditurā ad eos:⁊ tunc falsa opiniōe btā est.aut credit se redditurā.⁊ sic timet:⁊ dolet qđ est ꝯtra rōnem beatitudinis. Et ideo ꝯcludit ibidē Aug. ꝯtra ponētes illā positionē : ꝙ in circuitu impij ambulāt ponētes scꝫ talē circulū. Et rn̄det ad illud ecclesiasti. ꝑmo nihil sub sole nouū q̄d est qđ fuit : ⁊ cetera similia. que ponūtur ibi.q̄ vidētur sonare ꝓ illa positiōe dicens. Absit vt hijs salomonis verbis illos circuitus significatos esse credamꝰ. Sed vel generaliter accipiēdū est eadē ꝑcessisse:q̄ erūt nō eadē numero vt aliq̄ sic intellexerūt tanq̄ in predestinatione diuina iam facta fuisse oīa sapiēs voluisset intelligi. et ideo nihil sub sole nouū. Ad motiuum illius erroris patet ꝙ non cōcludit intentum.

ꝯ.2.opi. ¶ Contra secūdā opinionem ꝙ nihil idē possit redire per naturā.arguo reducēdo rōes eiꝰ ad oppositū. Nō minꝰ ꝯtinetur in virtute agētis naturalis habitus post corruptionē q̄ ante gn̄ationē. ꝓbatio.q2 eadē virtꝰ manet post ⁊ āte.ḡ sicut in ꝟtute sua ⁊ ī ptāte sua est ꝓcessus ab habitu ad ꝑuationē: ita ecōuerso a ꝑuatiōe ad habitū sicut ꝑmo ita ⁊ scđo. ¶ Secūdo.q2 diceres:ꝙ nō manet eadē materia vel potētia post ⁊ ante:sicut tāgit in scđa rōne. Cōtra aliquid pōt corrūpi ⁊ materia vel subiectū nō dispergi sꝫ manere eadē vel idē:sicut pꝫ de luce in cristallo vel in vitro. Siliter etiā si includeret in vase materia vel corruptū q̄tūcūq̄ corrūperet :nō tn̄ materia dispergeret. Similiter saltē deꝰ posset cōseruare materiā eādē nō dispersam : ⁊ hoc presupposito nō videt rō q̄re agēs nō posset idē repare de illa.q2 maneret eadē materia:⁊ ꝑ ꝯn̄s eadē potētia. q2 potētia est sua essentia:sicut dixi ⁊ ꝓbaui in secundo. ¶ Tertio sic.nō plus arguit in aliqua causa alteratione repatio eiusdē pluries vel ꝓductio eiꝰ possibilis etiā infinities successiue:q̄ ꝓductio alterius et alteriꝰ in infinitū successiue. ꝓbatio.q2 aliq̄d q̄tūcūq̄ reparet : nō habet ex hoc aliq̄d ꝑfectiꝰ siue maius.sꝫ plura talia faciūt aliq̄d maiꝰ: vel sunt aliquid maiꝰ: ⁊ si sunt eiusdē rōnis ⁊ pn̄t ꝯcurrere in eodē:pn̄t excedere illud.sꝫ agēs naturale nō obstāte sua limitatiōe vel finitate pōt in infinitū si tātū duraret : ꝓducere aliđ ⁊ aliđ eiusdē rōnis sicut sol vel ignis aliū ⁊ aliū calorē.ḡ vnū eūdē pluries ꝓducere vel repare:vt videt saltē hoc nō impedit limitatio agētis naturaliđ. ¶ Quarto.q2 nulla est rō si agēs naturale pōt hoc.ḡ facit aliqn̄:vel in ip̄o frustra est potētia.q2 multa possunt fieri ⁊ possibilia sunt.q̄ nō fiūt.nec sequit potētiā esse frustra:sicut dicet infra. ¶ Quito ꝯtra rōnē de motu ⁊ mutatiōe q2 sicut ostēsum est supra : deꝰ pōt idē nūero reparare mediāte motu vel mutatiōe.igit agere ꝑ motū vel mutationē nō tollit ab agēte naturali:q̄n possit idē numero reparari. ¶ Preterea. q2 de motu ⁊ mutatione est eadē q̄stio:q̄re nō possit repari: sicut de alijs nec hoc ꝓbāt alit nisi sicut ꝓbatū est per eos in precedēti questione: ꝙ hoc sit deo īpossibile. Ad quorū tamen rationes superius est respōsum. Unde fugere ad motū vel mutationē est omnino subterfugere difficultatem questionis.

Ad rōes ꝯ.2.opi. ¶ Ad primum ergo ipsoꝝ de ꝑuatiōe ⁊ habitu dico:ꝙ nō apparet rō : q̄re naturalit mediate vel īmediate non sit possibilis regressꝰ a ꝑuatiōe ad habitū post corruptionē:sicut fuit ꝓgressus ante gn̄ationē ⁊ lꝫ hoc dicat aristoteles scꝫ ꝙ nō sit possibile:hoc tn̄ nō demōstrat. ¶ Ad scđm dico breuit:ꝙ manet frequēter vel saltē manere pōt eadē potentia materie vel subiecti q̄ prius:sicut eadē materia vel idem subiectū.q2 ista potētia q̄ est ꝑncipiū receptiuū quo īmediatū non est nisi natura materie vel subiecti. Qn̄ dicis:ꝙ adueniēte forma desinit esse potētia. falsū est sicut nec desinit esse subiectū vel materia.sꝫ ꝑficit potētia.verū est tn̄ ꝙ cedit negatio vel ꝑuatio: que cōcomitat materiā vel subiectū ante aduentū forme. Si dicas nō est eadē ꝑuatio post ⁊ ante. ḡ nec eadē potētia. Dico: ꝙ nō apparet rō quare nō sit eadē ꝑuatio vel negatio post ⁊ an̄ respectu eiusdē forme.⁊ quicq̄d sit de hoc : tn̄ est eadem potētia post ⁊ ante. nec oꝫ ipsam variari ad varitationem priuationis: sicut ad variationē formarū. priꝰ em̄ nō oportꝫ variari ad varitionē posterioris. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ ad hoc nō est limitatū agēs naturale:sicut ad agere ex se de materia vel subiecto.

¶ Ad quartū diceret ꝙ lꝫ agēs naturale libere nō agat:sed ex īpetu:⁊ posset idē numero reparare:si cooperaret sibi deꝰ:⁊ influeret ad hoc: nō tn̄ reparat idē numero.nec deꝰ ordinauit sibi cooperari ad hoc. sed hoc sibi soli reseruauit ex causa rōnabili quā ipse nouit. Nec sequit potētiā talē esse frustra: licet nūq̄ vtatur tali potētia ad reparādum : sicut nec in beatis frustra ponet potētia gn̄atiua: lꝫ nūq̄ vtātur tali potētia. Est eī ad ꝑfectionē subiecti et habētis eā. Silr etiā pōt dici:ꝙ agēs naturale pōt exire in actū aliquē illiꝰ potētie eiusdē ratiōis cū actu reparādi scꝫ in actū ꝓducēdi ꝑmo ad quē vult cooperari creature ip̄e deꝰ. ⁊ ita non frustra. et iste actus eiusdem rationis est sicut esset actꝰ reparandi idem si poneretur:sicut suo modo eiusdem rōnis est actꝰ creandi ⁊ recreādi vel reparādi idem per creationē immo simpliciter idem actualiter.

¶ Cōtra tertiā opinionē dico:ꝙ nō apparet rō q̄re debeat de aliq̄bꝰ ꝯcedi ⁊ de alijs negari. sꝫ q̄cūq̄ rō ꝯcludit: ꝙ natura possit aliq̄d positiuū destructū de materia vel subiecto repare in quā vel in qđ reductū est: ita ꝯcludit de q̄cūq̄:vt pꝫ īuēti siue illđ sit absolutū:siue respectiuū siue terminꝰ:siue via in terminū: siue mutatio siue motꝰ siue tp̄s. Sicut em̄ natura ꝑmo p̄t in qđlibꝫ istoꝝ:ita ⁊ scđo:vt videt. ꝯ.5.opi. ¶ Secūdo ꝑ rōnē eoꝝ. si em̄ arca numero eadē reparat ꝑ artē: ⁊ tn̄ formale in ip̄a nō est nisi respectꝰ ꝑtiū vel ordo adinuicē:videt pari rōe ꝙ natura de subiecto vel materia possit repare qđcūq̄ siue respectiuū siue absolutū de materia vel subiecto de q̄ vel de qua ip̄a sunt causabilia. ¶ Tertio.q2 si sufficit materia eadē vel subiectū ⁊ efficiēs ad reparandū aliq̄d idē nūero de materia vel subiecto: pari rōne ad repandū oē aliđ causabile de maīa vł subiecto a natura:siue illđ sit mutatio vł motꝰ: ⁊ ꝑ ꝯn̄s tp̄s siue sit absolutū siue respectus sup ip̄o fundatus.

¶ Ad motiua ḡ eoꝝ adducta in ꝑcedēti q̄stione dico:ꝙ nō ꝯcludūt ꝯtra agēs nāle:sicut nec contra deum. Ad vnum tn̄ qđ spālit tangitur in precedenti opinione de multiplicatiōe actionis:ꝙ natura nō pōt reparare eādem actionē : nec per ꝯn̄s eundē terminū actionis. q2 multiplicato vel diuersificato ꝑori:multiplicatur vel diuersificatur posterius. Dico:ꝙ nō est ꝓbatū:quin natura Ad motiua.5.opi.

possit eandem actionē reparare. sed idē est iudiciū de actione sicut de alijs. Et ꝑterea etiā diceretur ⁊ ꝙ non oportet multiplicato vel diuersificato priori ſm diuersa successiue se habentia ad posterius diuersificari vel multiplicari. vnde ⁊ eiusdē termini pn̄t esse diuerse actiōes ꝓductiue totales successiue tñ vna hodie ⁊ alia cras ⁊ iterū ip̄m ꝓductum desinat eē: sicut etiā ipsimet dicūt ꝯtra scd̄am opinionē ꝑcedētis q̄stiōis: ꝙ plures mutatiōes ad eūdē terminū absolutū successiue pn̄t termīari. vnde dicūt: ꝙ lʒ deꝰ nō posset eūdē motū vel eādē mutationē repare: tñ posset aliq̄d idē numero ꝑ motū ⁊ mutationē repare. nō curo tñ de hoc. teneo me in hoc: ꝙ nō est ꝓbatū: q̄re agens naturale nō posset eundē motū vel eādē mutationē seu actionē numero repare ¶ Ad rōnes vero quas adducūt isti: q2 ars reparat eādē arcā numero de eadē materia. Dico ꝙ defacto ars nō reparat eādē arcā nūero q̄tū ad illd̄ qd̄ est formale in arca: posito ꝙ illd̄ sit respectꝰ vel q̄cq̄d alid̄ positiuū. Nō em̄ illd̄ reparat̄ idē numero defacto: q̄cq̄d possit esse de possibili. Et iō lʒ ꝯclusio eoꝝ sit vera: tñ falsuʒ accipiūt ad ꝓbādū. ¶ Ad alid̄: ꝙ sufficiūt idē agēs ⁊ eadē materia: inferiꝰ hoc ip̄m appebit. Tñ si hoc valet ꝓ aliq̄bꝰ: vʒ ꝓ oībꝰ: vt superiꝰ ē deductū. Hec de .ij. arti. ꝑnci.

Opinio doct. de questiōe

¶ Quantum ad tertiū articulū videtur mihi dicēdū ꝑmo: ꝙ nō apparet rō: q̄re natura nō possit idē nūero repare oē illud positiuū qd̄ pōt de materia vel subiecto aliq̄ causare. Immo videt̄: ꝙ hoc possit. Scd̄o. ꝙ lʒ possit: nūq̄ reparat aliq̄d idē numero. sʒ soli deo cōuenit hoc defacto ⁊ nulli creature. ¶ Primū ꝓbo ꝑmo sic. sicut se hʒ agēs increatū vel deꝰ ad reparādū aliq̄d de nihilo: sic agēs naturale vel natura ad reparādū aliq̄d de materia vel subiecto: vt videt̄. sed agēs diuinū pōt illud: sicut ostēsum est ī ꝑma q̄stione. ꝫ ⁊c̄. Et ꝯcludit istud argumētū de oī causabili ab agēte naturali ex materia vel subiecto siue sit absolutū siue respectiuū. siue sit via siue terminus siue quicq̄d positiuū. ¶ Scd̄o sic. oē positiuū causabile de materia vel subiecto est in se repabile idē numero qd̄ priꝰ. Alioq̄n deꝰ nō posset ip̄m reparare. ⁊ sicut ē causabile de aliq̄ puta de materia vel subiecto: ita repabile de aliq̄ eodē: positis eodē passiuo puta materia vel subiecto ⁊ eodē actiuo vl' sīli equalēti. sicut em̄ ꝑmo fuit causabile a talibus causis ita positis eisdē causis cū nō depēdeat in aliquo nisi ex suis ꝑ se causis: repabile est ab eisdē. sʒ in ꝓposito pōt poni eadē materia vel subiectū vel aliqua pars eiꝰ: siue conseruet̄ ꝑ naturā: vt de igne incluso in vase vitreo nō poroso: si ibidē corrūpat̄: et gn̄etur aer ex ipō reseruat̄ eadē materia nō dispsa: ⁊ pōt supuenire idē agens vel sīle seu equalēs: qd̄ prius gn̄auit ignem ex materia illa puta sol vel ignis vel aliq̄d tale: siue a deo ꝯseruet̄ materia non dispersa. igit̄ pōt gn̄ari iterato idē ignis: ⁊ haberi eadē actio: si sit idē agēs: vel saltē idē terminꝰ si sit alid̄ equalēs: lʒ nō sit eadē actio: q̄ dicit respectum agētis ad passum. ¶ Si dicas: ꝙ scd̄o nō habetur eadē influētia supioris agētis cooperās agēti naturali. Nō curo. q2 sīlis sufficit. Siliter etiā si loq̄ris de diuina influētia. dico ꝙ est eadē q̄ priꝰ: vel pōt cooperari agēti creato eadē actiōe: qua priꝰ. q2 eodē velle suo. ¶ Si dicas etiā: ꝙ ad identitatē effectus nō sufficiūt idē actiuū ⁊ passiuū vel equalēs. sed aliq̄d aliud req̄rit̄ puta identitas actiōis: q̄ nō pōt esse in ꝓposito. Cū em̄ tp̄s est diuersum: actio aūt necessario est diuersa: q̄ est in diuersis tpibꝰ. v. phi. Dico ꝙ nō valet. nā nec actio eadē req̄ritur: sicut dictū est. vel dato ꝙ req̄rat̄ ad hoc pōt eadem haberi: si ponat̄ idē actiuū qd̄ prius ita bene sicut et terminꝰ. Similit̄ etiā idē tp̄s pōt iterato haberi sicut ⁊ idē motꝰ vel dato ꝙ illa actio sit in diuersis tpibus: ponendo tm̄ vnū tp̄s cōe: tm̄ nō oportet ꝙ sit diuersa: sicut nec terminꝰ: lʒ defacto sit diuersa; sicut bene dicit phūs q̄re ⁊c̄. ¶ Tertio sic. aliqd̄ agēs puta aliqd̄ luminare stās pōt causare in aliq̄ subiecto aliquē effectū in a. ⁊ ꝯseruare ip̄m in .b. ⁊ c. idē numero manēs: sed identitas effectꝰ in a. et in c. in nullo depēdet ab ipō .b. instāti vel tpe. ꝓbatio. q2 in nullo est ꝑ se causa eiꝰ. igit̄ posito ꝙ nō cōseruet vel causet in b. sed desinat ip̄m causare ⁊ cōseruare: adhuc poterit idē causare in c. ⁊ ꝑ ꝯn̄s idē numero reparare. ¶ Quarto sic. sicut videt̄ possibilis aliqua repatio eiusdē numero absoluti de nihilo: ⁊ q̄ est necessario de nihilo: sicut repatio angeli: q̄ possʒ anihilari ⁊ repari: ⁊ nō nisi de nihilo: ita videt̄ possibilis aliq̄ repatio alicuius: q̄ necessario sit de aliquo. sʒ illa nō ē nisi repatio eiusdē ab agēte naturali. q2 deꝰ ⁊ lʒ possit aliq̄d reparare non tñ necessario reparat necessario de aliq̄: lʒ hoc possit. sed pōt de nihilo. ꝫ ⁊c̄. ¶ Videt̄ igit̄ mihi dicēdū breuiter: ꝙ oīe positiuū qd̄ natura pōt causare de aliquo: pōt idē ip̄m repare de eodē q̄tū est ex se sic ꝙ istud sibi nō repugnat suppositis aliq̄bꝰ ad hoc necessarijs: q̄ sūt simplicit̄ possibilia: vt mihi videt̄.

Resolutio.

¶ Scd̄o dico: ꝙ lʒ hoc sit possibile: nō puto tñ ꝙ vnq̄ fiat hoc ⁊ hoc. q2 deꝰ sibi soli hoc reseruauit ⁊ ordinauit nūq̄ se cooperaturū ad hoc ipsi creature vel agēti naturali: ⁊ hoc ſm aliquā legē sue sapientie: quā ipse nouit. ⁊ creatura in hoc obtēperat creatori: vt nūq̄ reparet aliq̄d idē numero. q2 deꝰ sibi ad hoc nō cooperat̄: nec influit. ¶ Si dicas ꝙ deꝰ sic res administrat: vt eas suos motꝰ agere sinat. Dico: ꝙ verū est in pluribꝰ. nō sic aūt q̄tū ad aliquos motꝰ ⁊ vt in paucioriqꝰ. lʒ em̄ possēt in aliquos motus: nō tñ aliq̄n sinit eas deꝰ erūpere in tales motꝰ: vel exire in tales actꝰ. Et dico: ꝙ nūq̄ in actū reparādi idē numero. ¶ Hec de tertio articulo ꝑncipali: in quo pʒ: ꝙ ⁊ quō natura pōt idem numero repare. ¶ Si q̄ras: quō angelus mouēs celū pōt ꝑmā partē vel aliquā ptē ꝑteritā sui motꝰ reparare. dico ꝙ eodē mō de aliquo ⁊ de potētia celi sicut dicebat̄ supra de deo: nec est ibi alia difficultas.

No. has difficultates.

¶ Si q̄ras etiā: quō pater tuꝰ pōt te iterato gn̄are ⁊ mater tua ꝯcipere ⁊ hmōi. dico ꝙ possibile est sicut ꝑmo. Si em̄ moriaris: ⁊ corrūparis: pt eadē portio materie q̄ priꝰ siue per naturā siue virtute diuina adaptari ⁊ disponi in matre tua: vt adueniēte semine pr̄is eiusdē materie cuiꝰ ⁊ prius: si materia spermatis ptineat ad subām fetꝰ vel alteriꝰ materie: si nō ptineat formet̄ eodē mō naturalr̄ corpꝰ tuū sicut ꝑmo illis ꝑsuppositis ⁊ ipʒ formet̄ ⁊ a deo aīetur sicut priꝰ q̄re ⁊c̄. ¶ Nec obstat: si dicas: ꝙ ſm Dionysiū de diuinis noībꝰ: ꝙ resurrectio videt̄ eē sup naturā nō igit̄ ab agēte nāli pōt fieri sicut gn̄atio. Dico ei ꝙ diony. verū dicit defacto. q2 resurrectio vel repatio eiusdē numero solū fit a deo. sʒ nō negat de possibili: quin possit fieri a natura modo ꝑdicto positis eisdē actiuis ⁊ passiuis

quibus tn̄ positis nō est necesse: ꝙ idē numero reparetur: sed pōt aliud simile gn̄ari: ⁊ defacto ita est ab agēte naturali queadmodū ⁊ nō idem reparatur.

Ad arg. principalia.

¶ Ad primum pricipale de philosopho dico: ꝙ intendit ponere differētiā inter motū circulatiōis celestis ⁊ īter circulationē gn̄atiōis ⁊ corruptiōis istoꝝ inferioꝝ. ⁊ dicit: ꝙ quoꝝ substātia est īcorruptibilis: sicut est substātia celi: illa reuertit̄ eadē numero ſm circulationē ⁊ motū. ita ꝙ est eadem subā celi: q̄ mouet̄ in vna circulatiōe ⁊ in alia. Nō sic aūt in illis quoꝝ substātia est corruptibilis. Nō eīn talia reuertunt̄ eadē numero ꝑ circulationē gn̄atiōis. sꝫ necesse est eadē numero nō redire: lꝫ spē eadē possint redire. vnde ignis priꝰ gn̄atus ⁊ postea ī eadē materia nō est idē numero. sed spē. ⁊ hoc est verū defacto. sꝫ nō video necessitatē dicti aristo. nec aliquā ꝓbationē quā ponat ibi efficacē. nisi intelligat̄ hoc ſm gn̄ationē rectā: sicut ibidē videt̄ phūs īnuere sic videlicet ꝙ ab hoīe decidat̄ semē: ⁊ ex semine ꝑ sui corruptionē fiat hō: ille homo genitꝰ nō est idē numero cū p̄ori sed spē. īmo nec pōt esse idē: sicut nec generās ⁊ genitꝰ. sꝫ si hō priꝰ generās nutriret̄ de carnibꝰ gn̄ati: ⁊ decideret idē semen qđ priꝰ: ꝑ ꝯn̄s inde gn̄aret̄ ꝯn̄ter idē homo q̄ priꝰ: si esset ꝯsimilit̄ ex parte matris suo mō. Nec oppositū ostēdit aristoteles. Si dicat̄: ꝙ a p̄uatiōe nō est regressꝰ ad habitū. Jā dictū est supra: ꝙ hoc nō est impossibile simplicit̄ nature saltē mediate: lꝫ forte īmediate ⁊ sine forte. Natura eīn īmediate nō pōt corrūpere vinū in acetū: ⁊ gn̄are vinū ex acceto siue idē vinū siue aliud. sꝫ q̄n possit hoc mediātibꝰ multis mutationibus ſm ordinē formaꝝ in materia etiā idē vinū mō supradicto: nō video. Et si aristoteles intēdat oppositū: nego eū. ¶ Ad aliud qđ fuit p̄mū in arguēdo de sanitate: dicēdū: ꝙ phūs ibi nihil determiat: sed ad vtrāq; partē arguit. Si eīn sanitas q̄ est mane ⁊ vespere eadē est q̄re nō erit eadē sanitas reparata priꝰ corrupta? Et videt̄ istud argumētū ad ꝓpositū nostrū. E cōtra arguit. q: tūc idē multotiēs gn̄aret̄ ⁊ corrūperet̄. vnde ex illa lr̄a nihil habetur. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ si natura repararet motū vel mutationē: nō reparet ista sicut termios sue actionis: sꝫ sicut vias in termiuos ⁊ ip̄as ꝓductiōes terminos sicut q̄n causat motū vel mutationes. ita ꝙ tūc nō eēt plꝰ motꝰ vel mutatio terminꝰ mutatiōis vel motꝰ q̄ȝ mō: q̄n aliq̄d mouet̄ ꝑ naturā vel mutatur. vn̄ nō posset natura repare ista: nisi reparando terminos ꝓductos ꝑ ista. secꝰ aūt est de deo q̄ sicut puto: pōt facere quēcūq; motū vel quācūq; mutationē sine aliq̄ termīo ꝑ ista ꝓducto vel ꝓducibili: ponēdo sicut reputo verū: ꝙ motꝰ vl̄ mutatio essentialit̄ distīguit̄ a termīo: ⁊ est prior naturalit̄ ipso.

¶ Distinctionis. xliij.

Questio Tertia.

Tertio q̄ro: vtrū per rōnem naturalē possit efficacit̄ ꝓbari resurrectio hoīm aliq̄n fore? ¶ Videt̄ ꝙ sic. naturalit̄ notū est btītudinē esse finē totiꝰ hois ꝯstituti ex aīa ⁊ corpe. Ad hoc eī attigerūt philosophi: ⁊ p̄cipue arist. pꝫ 1. ⁊ 10. ethi. sed naturalit̄ pōt esse notū: ꝙ btītudo eterna est vel ꝑpetua. btītudo eīn est ꝑfectū bonū: et ꝑ ꝯn̄s ꝑpetuū. ꝑfectio eīn est in bono: qđ sit ꝑpetuū. g̃ ⁊c̄. Oportet igit̄ ponere hoīem esse ꝑpetuū pro aliq̄ statu: vt nō frustret̄ fine suo. hoc aūt nō est nisi ꝓ statu resurrectiōis. g̃ ⁊c̄. ¶ Scđo sic. naturaliter pōt esse notū aīam intellectiuā esse formā corporis humani. ⁊ ꝑ ꝯn̄s numerari ſm corꝑa: ⁊ ipsā esse ꝑpetuā vel incorruptibilē. q: ad hoc etiā attigerūt phi: ⁊ p̄cipue arist. sicut magis deducet̄ īfra. lꝫ ille maledictꝰ cōmētator negauerit duo p̄ma. Ex hoc sic. appetitꝰ naturalis nō est frustra. pꝫ 2. metha. ⁊ 3. de aīa. ⁊ 1. de celo: ⁊ deꝰ ⁊ natura nihil faciūt frustra: sꝫ naturalit̄ notū est: ꝙ aīa a corꝑe separata ꝑ mortē appetit naturalit̄ reuniri corꝑi: sicut pars naturalit̄ appetit eē in toto: ⁊ ꝯcurrere cū alia ꝑte ad ꝯstitutionē totiꝰ: in quo hꝫ ꝑfectiꝰ esse q̄ȝ in seip̄a. igit̄ naturalit̄ pōt esse notū: ꝙ aliq̄n de facto vniet̄ corꝑi: ⁊ sic hō resurget: ⁊ qua rōe vnus eadē rōne oēs. ¶ Tertio sic. naturalit̄ notū est deū esse iustū punitorē maloꝝ ⁊ retributorē bonoꝝ. sed naturalit̄ notū est multos hoīes in vita p̄n̄ti nō puniri ꝓ pctīs ⁊ malis suis punibilibꝰ: ⁊ aliquos nō premiari ꝓ bonis ⁊ ꝟtutibꝰ suis. igit̄ notū est naturalit̄: ꝙ ī alia vita ⁊ ꝓ alio statu punient̄: ⁊ p̄mia bunt̄. sed hoc nō est nisi ꝓ statu resurrectiōis. g̃ ⁊c̄. Nota:

¶ Contra nullū cōtingēs futurū depēdēs ex diuina volūtate p̄t ꝯgnosci ꝑ rōnem naturalē fore. sꝫ resurrectio est hmōi. g̃ ⁊c̄.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo p̄supposito ꝙ resurrectio hoīm sit futura ſm fidē ⁊ scripturā: nec oꝫ laborare adducendo auctoritates ad hoc: q: multe sūt nimis de hoc: ponā vnā opinionē de ista questiōe cū suis motiuis. ¶ Scđo rn̄debo aliter ad questionē arguendo cō cōtra dictam opinionē. ¶ Tertio respondebo ad motiua eius. ¶ Ultimo ad rōnes principales.

¶ Quantum ad p̄mū articulū dicūt aliqui: ꝙ efficacit̄ pōt ꝓbari per rōnem naturalē positionē. s. habētē euidētiā in lumine naturali intellectꝰ ꝯiūcti accepta ex ꝑ se notis vel reducibilibꝰ ad ꝑ se nota ſm nostrū modū cognoscēdi naturalit̄ puta ex sēsatis ⁊ imaginatis resurrectionē hoīm eē futurā. nec ad istud certitudinalit̄ cognoscēdū indigemꝰ aliq̄ reuelatiōe sp̄ali lꝫ nō sit naturalit̄ notū eā esse futurā ſm illū modū quē ponūt scī ⁊ doctores catholici: q̄ modꝰ magis exp̄met̄ in seq̄nti q̄stiōe. sed absolute loq̄ndo de resurrectiōe hoīm naturalit̄ est hoc notū. ¶ Ad hoc probādū adducunt̄ aliq̄ rōes. p̄ma accipit tres ꝓpositiōes vel q̄ttuor. p̄ma est: ꝙ aīa intellectiua est forma substātialis hoīs intrīseca sibi: ex q̄ cū corpore fit vnū ꝑ se cōpositū: qđ est homo: cuiꝰ quiditas ⁊ entitas est humanitas. hoc autē satis reputo demōstratū ⁊ naturalit̄ notū: sicut ⁊ ipsi dicūt. Et ꝓbaui in scđo ex actu ītelligēdi: ꝙ experimur nobis inesse intrīsece q̄ q̄dē actꝰ est excedēs oēm noticiā sensitiuā: sicut pꝫ ex obiectis suis circa q̄ ꝟsatur: ⁊ q̄ discernit ab obiectis sensibilibꝰ: pꝫ q: vniuersale ītelligit ⁊ aliq̄d simpl̄r excedēs obiectū adequatū noticie sensitiue. Et sil̄r ītelligit intētiōes scđas: de q̄bꝰ est logica: ⁊ sillogisat ⁊ discurrit ipse intellectꝰ ⁊ ex noto cognoscit ignotū ꝑ deductionē quā nō p̄t facere: ⁊ reflectit̄ sup seip̄ꝫ: ⁊ mlt̄a talia: q̄ sensui ꝯuenire nō p̄n̄t. Et ita oꝫ necessario in nos

Resurrectio hoīs an ꝑ rōnē naturalē possibilis. 1. opinio.

Rōes. 1. opionis.

bis esse formaliter p̄ncipiū receptiuū talis actus: hoc aūt nō pōt esse materia nec corp⁹ nec etiā v̄t⁹ organica vel extensa: vt videt̄ satis notū ex his: q̄ de alijs v̄tutib⁹ corp̄alib⁹ exp̄imur. igit̄ op₃ q̄ sit aliqua potētia sp̄ūalis nō extēsa: q̄ vel sit substātia sp̄ūalis. s. aīa ip̄a: vel essentialit̄ sibi idē: vel sit accidēs talis substātie. ḡ ꝛc. Si q̄s aūt velit p̄dicta negare: nō est ꝯtra eū disputādū: ſ₃ dicēdū est sibi: q̄ ipse nō itelligit. ꝛ frustra eēt disputatio cū eo sicut cū trunco: ꝛ sicut frustra ostēderētur colores ceco. ¶ Scd̄a ꝓpositio. quā accipiūt est: q̄ aīa numerat̄ ſm nūeratiōnē corpoꝝ. Et hoc sat₃ habet̄ ex p̄ma. ¶ Tertia est: q̄ aīa humana est incorruptibilis: et manet in esse suo post mortē hoīs. Et istam dicunt etiā demōstrabilē ꝛ naturaliter cognoscibilē. Primo q₂ ad hoc attigerūt philosophi ducti solo lumi- Phūs. ne naturali. pat₃ per philosophum scd̄o de aīa: vbi dicit: q̄ intellectus separatur ab alijs: sicut perpetuum a corruptibili. et in tertio dicit: q̄ est impassibilis ꝛ immixtus. ꝛ. vij. metha. materia est qua res potest esse vel nō esse. sed aīa intellectiua nō habet materiā ſm ipsum. est eī̄ immaterialis. igit̄ incorruptibilis. Et scd̄o metha. dicit: q̄ in quibusdā forsan nihil ꝓhibet formā manere post totum. vt si aīa est tale non oīs sed intellectus. vbi p₃: q̄ vult dicere intellectum esse incorruptibilē ꝛ manere post to- Phūs. tum ꝛ corruptionē totius hoīs. Et etiā tertio ethicorumvult: q̄ fortis debet se exponere morti pro republica pro bono cōmuni. Et etiā. ix. ethicorū. Et loquit̄ ibi ſm iudiciū recte rōnis naturalis. igitur potest ſm idē iudiciu₃ haberi immortalitas aīe. q₂ nullus ꝓpter quodcunq₃ bonū virtutis siue in se siue in alio vel ꝓpter quodcūq₃ bonum ꝯueniens debet appetere oīno nō esse. Nam ſm Aug iij. de li- August. bero arbitrio non esse appeti nō potest. Et. xvj. de Phūs. aīalibus dicit. q̄ intellectus aduenit de foris ꝛ non est eductus per consequens de potētia materie vel subiecti. ꝛ per ꝯsequēs est incorruptibilis. Nā oīs forma corruptibilis educta est necessario vel educibilis de potētia materie vel subiecti. ergo ꝛc. Secundo q₂ forma corruptibilis cum carne idē appetit: ꝛ refugit cum carne. q₂ nō saluatur suū esse cum carne. sed alius est appetitus ꝛ cōtrarius aīe rationalis ꝛ carnis tertio de aīa. duo sunt in nobis appetitus cōtrarij vel quasi superior ꝛ inferior quorum vnus est boni simpliciter ꝛ alius boni vt nunc sensibilis. Tertio q₂ homo ſm aīam non ſm carnē corruptibilē appetit esse perpetuo. quia refugit mori et nō esse. Appetitus aūt naturalis non est frustra. Quarto. q₂ aīa nec habet ꝯtrarium: per cuius inductionē corrumpat̄. nec etiā requirit aliquod corruptibile ad suum esse. eo q̄ est forma subsistēs: quod patet ex eius operatione intelligendi qua etiam intelligit incorruptilia simpliciter. s. necessaria ꝛ vniuersalia ꝛ eterna: in qua nō cōmunicat corpus nec aliquid corruptibile puta organū vel aliquid tale: vnde nec in esse dependet ab aliquo tali. Quinto q₂ simpliciter nō potest a seipso separari ꝛ per ꝯn̄s non potest separari a suo esse. ꝛ ita nō potest nō eē. aīa aūt simplex forma est. ergo ꝛc. ¶ Quarta propositio est. q̄ aīa sit incorruptibilis separata ꝑ mortem vel corruptionē hoīs nō pōt perpetuo separata esse. Primo. q₂ naturalit̄ appetit reuniri corpori: sicut perfectio naturalis suo perfectibili. Scd̄o q₂ nullum violentū est perpetuum. sed violētum est aīe a corpore separari. q₂ contra inclinationem naturalem. ergo ꝛc. ¶ Ex his quatuor propositionibus declaratis sequitur ꝯclusio euidēter q̄ resurrectio omnium hoīm est futura sicut patet deducenti. ¶ Scd̄a ratio est ista. qd̄ est perfectionis simplici- Scd̄a rō 1. opi. ter in natura inferiori: nō debet negari a natura superiori. sed p̄fectionis est in natura celesti: q̄ sit perpetua non ſm successionem indiuiduoꝝ: sed in suis indiuiduis oībus. igitur non debet hoc negari. sed naturaliter potest esse notū hoc cōuenire nature superiori. s. nature hūane saltē pro aliquo statu. Ille aūt nō est nisi status resurrectiōis ergo ꝛc. ¶ Ter- 3. tia ratio est ista. naturaliter notum est beatudinem esse finē hoīs. ꝛ in actu infatigabili ꝛ qui pōt perfecte haberi a beato ꝛ ꝯtinuari. Alioquin beatitudo nō esset. sed in vita presenti nō potest haberi aliq̄s talis actus nec cōtinuari sine tristicia q̄ātūcunq₃ sit delectabilis in principio ꝓpter miserias ꝛ passiōes et distractiones status presentis. ergo in alio statu habebitur saltē ab hoīe aliquo vel oppositū eius. s. miseria a demerēte ipsam. sed hoc nō est nisi in statu resurrectionis. quare ꝛc. ¶ Dicunt ergo isti: q̄ Resolutio. efficaciter per rationē naturalē ostēdi potest resur- 1. opi. rectio esse futura hoc potest ꝯfirmari per August. August. xiij. de trini. cap. viij. vbi dicit: q̄ oēs hoīes appetunt beatitudinē. ꝛ per ꝯsequens eternitatē vel perpetuitatem. si oēs: igitur naturaliter. Q̄ autem sequatur si appetant beatitudinem: appetant vitam eternam vel perpetuā: probat. Nam vita eterna nō potest nisi perpetua esse. nec potest deserere habentem. ꝛ per consequens ipse habēs mori non potest. quod ipse ꝓbat ibidem per talem rationem. quia si vita beata morientem deserit: sicut op₃: q̄ deserat: si beatus morit̄ aut deserit ipsum volētē aut nolentem aut neutrū. si nolentē: quomodo est vita beata: que ita est in volūtate: vt nō sit in potestate? si autē volentē quomodo vita beata erit: quā finiri voluit: qui habebat: ꝛ ita ipsam noluit? Si dicas. q̄ neutrum. ꝯtra. q₂ nō est beata vita: que talis est. vt quē beatum facit: amore eius. indigna sit. Quomō eī̄ est beata vita: quā non amat beatus aut de qua indifferens est: vtrū vigeat vel p̄eat quasi diceret nullo modo. Alioquin eī̄ non esset vera illa tā vera ꝛ tā certa sentētia btōs oēs hoīes velle esse: sicut subiungit postea. Hec de p̄mo articulo principali.

¶ Quātum ad secundū arti. Opi. docto. q̄ resurrectio alicuius rōne naturali nō potest demōstrari

videtur mihi dicēdum: q̄ ratione naturali euidēte et efficaci vel cogēte demōstrari nec ostendi potest resurrectionē futurā esse siue alicuius hoīs siue omniū. sed hoc est creditū tm̄ de resurrectione generali: q̄ sit futura: ꝛ de aliquibus particularibus: q̄ facte fuerunt iam virtute diuina. Et potest persuaderi aliquibus ꝓbabilibus rationibus: que superius sunt adducte: que non cogunt de resurrectione futura: ꝛ inferius dissoluentur.

¶ Et ideo arguo contra premissam opinionē. q₂ si resurrectio futura alicu- Contra primam opinio. ius hoīs vel oīm demonstrari posset efficaciter per rationē naturalem: aut hoc esset a priori: aut a posteriori. Non potest hoc a priori puta a causa efficiente vel a fine. q₂ causa prior ad resurrectionē est efficiēs vel finis eius: qui proprie est finis ꝛ causa. Deus est qui oīno ꝯtingēter ꝛ se habet ad resurrectionē futurā vel non futurā sicut ad quēlibet effe-

ctum suum ꝯtingenter se habet. qꝛ nihil de necessi-
tate causat. vnde ⁊ contingenter deus resuscitat: ⁊
resuscitatum cōtingēter viuificat obiectiue ⁊ effe-
ctiue. Nec a posteriori potest hoc ostēdi efficaciter
vel ꝓbari. Sicut em̄ prius ipsum simpliciter cōtin
gens est inesse vel nō esse: ita ⁊ quodlibet posteriꝰ.
Et ipso aūt quod est ꝯtingens simpliciter ⁊ depen
dens ex volūtate diuina: nō potest naturaliter ꝓba
ri ⁊ efficaciter esse notum aliquid fore qꝛ nec diui-
na voluntas potest naturaliter nota esse. quare ⁊c̄.
¶ Scd̄o sic. si posset resurrecio alicuius efficaciter
rōne naturali ꝓbari: aut hoc esset ex diuina iusticia
puniēte mala ⁊ premiāte bona: aut ex immortalita
te aīe ⁊ appetitu naturali ad corpus: aut ex perpe-
tuitate beatitudinis: que ponitur finis quo ipsius
hoīs: ne homo frustretur suo fine: aut ex ꝑfectione
nature humane in sua specie per se pertinente ad
ordinē vniuersi. nō ex primo. Nam ꝓbari non pōt:
sicut dixi in primo: esse deꝰ in vniuerso. nec per con
sequēs aliquis vnus rector primus talis vniuersi:
qualis est deus. Et dato ꝙ posset ꝓbari deus esse
punitor maloꝝ ⁊ retributor bonoꝝ: non tm̄ ꝓbatū
est: nec probari potest ꝙ illo modo. sed sicut aliqua
peccata venialia modo punit de facto in aīa tm̄ et
iuste: ⁊ nō punit totum cōiunctum. ptꝫ de aīabus
in purgatorio: ⁊ similiter de peccatis mortalibus
in inferno. pro nunc ita diceretur ꝙ perpetuo iuste
posset punire vel remunerare in aīa tm̄ ⁊ nō in cor
pore ⁊ aīa. ⁊ ita nō esset resurrectio necessaria. Si-
militer etiā planū est: ꝙ non ex cōdignitate iusticie
remunerat in toto cōiuncto: sed posset in parte tm̄
vel ad tp̄s puta in aīa: ⁊ deberet vel posset suffice-
re. ¶ Nec potest ꝓbari ex immortalitate aīe. qꝛ nō
video: ꝙ illa sit efficaciter ꝓbata. sicut patebit infe
rius respōdēdo ad illas rationes adductas pro ista
cōclusione. Non em̄ video quare nō possint oīa ap
parentia saluari per formā corruptibilem sicut per
incorruptibilē: per educibilē sicut per nō educibi-
lem. Unde nec video incorruptibilitatē aīe demon
August. stratam. Et hoc videtur ꝯfirmari per Aug. xiij. de
trinitate cap̄. vij. vel. viij. vbi loquitur de vita sem-
piterna. dicēs. Hanc vtrūqꝫ capiat humana natu-
ra: quā tm̄ desiderabilē cōfitetur: nō parua questio
est. sed si fides adsit: que inest eis: quibꝰ dedit pote-
statem iesus filios dei fieri: nulla questio est. Et se-
quitur ad ꝓpositum: humanis quippe argumenta-
tionibus hec inuenire conantes: vix pauci magno
prediti ingenio habūdātes ocio doctrinisqꝫ subti-
lissimis eruditi ad indagantes aīe immortalitatem
peruenire potuerūt. Unde ⁊ ſm Aug. in hoc est fi-
dei innitēdum ⁊ scripture: nolite timere eos: qui oc
cidunt corpus: aīam autē nō possunt occidere. Et
Grego. Grego. iiij. dyalogoꝝ dicit: ꝙ ad hoc est rō mixta
ex fide: quā facit ibi. qꝛ est dare spiritum: qui tegit̄
carne ⁊ corrumpit̄ cum carne: sicut anime brutoꝝ.
Et dare spiritum: qui nec tegit̄ carne: nec corrum-
pitur cū carne sicut spiritum angelicū. ergo est da-
re spiritum: qui tegit̄ carne: nō tm̄ corrūpitur cū car
ne: puta spiritū humanū. Et planum est: ꝙ cōgruē
tia quedā est nō cōcludēs necessario. ¶ Nec potest
ꝓbari resurrectio efficaciter ex tertio puta ex per-
petuitate beatitudinis appetite. Primo qꝛ non est
demonstratum talē beatitudinē que ponitur finis
hoīs ex ratione naturali esse perpetuā. sed diceret̄:
ꝙ illa est tēporalis ⁊ possibilis haberi pro vita ista
siue sit felicitas cōtēplatiua siue politica: sicut Ari
stoteles ponit: ⁊ pro statu isto possibile est esse bea-
tum vt hominē. Et cū ista vita deficere possit: pari
ratiōe ⁊ beatitudo talis. Similiter ista beatitudo
cōsistit in operatione potētie alicuius vel aliquarū
potētiarum: quas nō opꝫ perpetuas esse: vt videt̄.
Sicut etiā in beatis erūt multe potētie: que in per
petuum nō habebunt actus suos. ¶ Nec ex perfe
ctione nature humane in vniuerso potest probari
eternitas vel perpetuitas in suis indiuiduis. quia
sufficit perpetuitas scd̄m processum generationis
et corruptionis. cū natura humana sit natura sup-
positoꝝ corruptibilium: sicut etiam sufficit in alijs
naturis viuētium: dato ꝙ sint simpliciter nobiliora
qꝫ celū: puod est incorruptibile: igitur nullo modo.
¶ Tertia ratio principalis. īpossibile est per ratio
nem naturalē cognoscere certitudinaliter genera-
tionē hoīm aliqn̄ deficere vel cessare. sed hoc posi-
to non est notū resurrectionē hoīm generalem fore
ergo ⁊c̄. ¶ Quarta ratio. nō magis est notū natu
raliter hoīem fore perpetuo a parte post scd̄m sta-
tūm immortalitatis ⁊ resurrectionis: qꝫ sit notum
aliquē hoīem nō fuisse ab eterno: vt videtur. Plu-
res em̄ reputāt demōstratum scd̄m: qꝫ primum: sed
scd̄m nō potest esse notū ratione naturali. Nā sicut
dixi in scd̄o: ⁊ tenent multi: mundus potuit esse ab
eterno: et aliquis homo potuit esse ab eterno puta
xp̄s vel adam. ergo ⁊c̄. ¶ Hoc videt̄ etiā ꝑsuaden
do cōfirmari ex argumētationibus sanctoꝝ ꝓban-
tium resurrectionē fore nō per aliquā rationem na
turalē cogētem: sed vel ex persuasionibꝰ vel ex his Aposto.
que sunt fidei: sicut apostolus facit Actuum. xvij.
xxvj. ⁊ etiā prime ad Corinth. xv. si xp̄s resurrexit:
et mortui resurgēt. Et per exēplū de grano morti
ficato: vt viuificetur. Unde ⁊ athenienses qui erāt
prediti ratione naturali ⁊ ingenio: quod patet per
Dionysium: qui erat de numero eoꝝ: audiētes pau
lum annūciātem resurrectionē dixerunt: ꝙ nouoꝝ
demonioꝝ annūciator erat. Et iꝫ in hoc errarent: Act. 17.
ptꝫ actuum. xvij. ⁊ actuum. xxvj. dicēte paulo. Si et. 26.
primus ex resurrectione xp̄s ⁊c̄. dixit sibi festus in
sanis paule. multe te littere ad insaniā cōuerterūt.
vnde nō videtur bene demōstrata ipsa resurrectio
per rationem naturalē cogentē: sicut nec puto ꝙ sit
Et ptꝫ per Gregorium quarto dyalogoꝝ: vbi pre- Grego.
missis persuasionibus aliquibus subiungit: ꝙ qui
ꝓpter istas rationes noluerit credere fidei credat.
Hec de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertium arti- Ad rōes 1. opinio.
culum restat respondere ad motiua alioꝝ. Ad pri-
mum quātū ad illas ꝓpositiones puto satis esse no
tum naturaliter ⁊ demōstratum: ꝙ prima est vera:
et scd̄a sicut probaui in scd̄o. scꝫ ꝙ aīa intellectiua
est forma humana: ⁊ ꝙ numeratur ſm numeratio-
nem corpoꝝ saltem sic ꝙ nō est vnus intellectus nu
mero omnium hominum: sicut finxit ille hereticus
cōmentator. ¶ Quātum ad scd̄am propositionem
non video ꝙ sit vel esse possit naturaliter nota vel
demōstrata immortalitas anime. Nec puto: ꝙ ari-
stoteles habuerit eam pro certa. sed puto: ꝙ fuit to
tus dubius de ipsa. Unde ⁊ de hoc dubitādo plu-
ries loquebatur: ⁊ aliqn̄ proijciebat verba hinc vel
inde ſm exigentiam sue materie: quam tractabat.
Pro immortalitate em̄ videtur esse ille auctoritas

tes adducte: lꝫ alique magis ꝙ̃talie. Sed pro mor-
talitate videtur principia eius esse. Nam planū est:
ꝙ posuit mundum ⁊ generationē hoīm esse eternā.
viij. phisicoꝝ ⁊ p̄mo de celo. Similiter posuit scḋo
aīam intellectiuā esse formā hoīs ⁊ nūerari nume-
ratione corpoꝝ scḋo de aīa. sed posuit vltra ꝙ ipos
sibile est esse infinitum in actu siue scḋm magnitudi
nem seu multitudinē. iij. phisico. Ex istis sequitur
aīam esse corruptibilem. Si eñ ponat incorrupti-
bilis: cum infiniti hoīes precesserint: ⁊ fuerint cor-
rupti a parte ante: sequitur: ꝙ maneāt ⁊ sint infini-
te anime in actu cōtra suum tertiū principium. Se
cundo q: principium suū fuit cōtra platonē: ꝙ quic
quid incipit aliqñ esse: tādē desinet esse. vnde ⁊ pri-
mo de celo cōtra platonē reputat pro impossibili:
ꝙ aliquid inceperit: ⁊ perpetuet inesse. et in tertio
Tertio phisico. phisicoꝝ hoc idē videtur sentire capitulo de infini-
to cuius (inquit) est principiū: eius est finis sed pla-
nū est: ꝙ posuit animas incipere esse. ex quo posuit
eas formas corpoꝝ. forma eñ scḋm ipsum non pre-
existit sue materie: nec aīa corpori. igitur posuisset
cōsequēter quālibet aīam corruptibilē. ¶ Tertio.
q: septimo metha. in fine ipse ponit illa que manēt
de toto post corruptionē eius elemēta esse: ⁊ ad so-
lam materiā pertinere sicut declarat ibi de a. ⁊ b. re
spectu ab. syllabe: et de terra et igne respectu car-
nis. igitur per hoc videtur: ꝙ nulla forma alicui to
ti intrinseca maneat inesse post corruptionē totius.
¶ Quarto etiā. q: posuit: ꝙ impossibile est idē cor
pus numero redire: ⁊ per cōsequēs nunꝙ̃ posse in-
formari tale corpus ab aīa post corruptionē toti⁹.
sed nō posuisset aīam sic natā informare perpetuo
nō informantē: ⁊ frustrari eā perpetuo ab informa
tione: sicut nec posuisset materiā aliquā perpetuo si
ne sua forma. Dixisset eñ ꝙ sic separata fuisset vio
lēter. nullū aūt violentum perpetuū est ꝑm ipsum.
¶ Quinto etiā. q: nō vidit aristoteles aliquā opa-
tionē aīe: in qua nō depēdeat ex corpore vel fantas-
mate sibi cōiuncto tāꝙ̃ ex obiecto. ⁊ lꝫ nō tanꝙ̃ ex
organo necessario ad suā opationē cum ꝑ talē ope-
rationē non potuisset habere separata: si potuisset
eam incorruptibilē: posuisset eā perpetuo sine ope-
ratione. Et ideo puto: ꝙ finaliter si deduxisset sua
principia: bene posuisset aīam esse corruptibilem: ⁊
corrumpi ad corruptionē totius. sicut etiā dicit ter
tio de aīa: ꝙ intelligere corrumpit quodā interio-
Ad auctoritates philosophi. ri corrupto. ¶ Ad auctoritates igit que adducun
tur ad oppositū de ipso. Dico generaliter: ꝙ ad om
nes dici pōt vno verbo: ꝙ ⁊ si dixerit hoc vel intē-
derit aristoteles in illis dictis: nō tñ dixit hoc tāꝙ̃
sibi certum ⁊ naturaliter notum: sed tanꝙ̃ sibi du-
biū: ad quod non habuit cogētem rationē natura-
lem: nec adduxit etiā. philosophi eñ multas cōclu
siones aliqñ dixerūt: vel scripserūt sine cogente ra-
tione: sed ꝓbabiliter opinantes vel ex dictis alioꝝ
famosis tēporibus suis vel aliquibus ꝓbabilibus
rationibus: sicut etiā videtur idem philosophus tā
gere scḋo celi ⁊ mundi capitulo de duabus difficili
bus questionibus: ꝙ parue sufficientie suffecerunt
aliqñ philosophis de maximis dubitationibus vbi
nō poterāt ad maiora peruenire: ne cōtradicerent
principijs vel regulis philosophie. Et in eodē ca-
pitulo dicit ipse idē: ꝙ ab egyptijs (inquit) multas
probabilitates vel credulitates habemus de vno-
quoꝗ astroꝝ. ¶ Ad singulas tñ respōdendo dico
ad primam: ꝙ phūs nō asserit: sed dicit: ꝙ videtur
intellectus genus alterum esse: ⁊ hoc contingere se
parari: sicut perpetuū a corruptibili. ⁊ dato ꝙ asser
tiue diceret: tñ non habet rationē cogentem. Pre-
terea etiā posset exponi: ꝙ separatur ab alijs: sicut
perpetuum a corruptibili: non q: intellectus sit per
petuus in essendo: ⁊ maneat post mortē hoīs sepa-
ratus: sed pro tāto q: est incorruptibilis corruptio
ne organi alicuius: ex quo dependeat in operando
q: non operatur mediāte organo determinato: nec
corrūpitur ad corruptionē talis organi: sicut alie
potētie organice saltem ꝓxime. ⁊ ideo quātum ad
hoc dicitur perpetuus ⁊ ab alijs separari: sicut per
petuum a corruptibili. vel incorruptibile a corru-
ptibili isto modo: lꝫ simpliciter poneretur corrupti
bilis ad corruptionem totius: sicut ⁊ operatio eius
quodā interiori corrupto: cuius quidē operationis
intellectus est ratio operandi toti cōiuncto: cuius
est ista opatio primo: sicut ipse aristoteles dicit pri
mo de aīa. ¶ Ad aliā de tertio de aīa eodeꝫ modo
potest dici ꝙ ꝓpter hoc dicit ipassibilis ⁊ imixtus
et nō debilitari in sua operatione post apprehēsio-
nem obiecti vehemētis excellētis nō q: sit simplici
ter incorruptibilis: sed q: nō vtitur organo corpo-
rali: sicut potentie sensitiue. ¶ Ad aliā de septimo
methaphisice. dico ꝙ nō est ad mentem aristotelis.
Sicut eñ aīa nō habet materiā partem sui: ita nec
aliqua forma. Et ita per illud argumētum sequere
tur ꝙ nulla aīa esset corruptibilis. posuit igit bene
aristoteles ꝙ omne corruptibile substātialiter per
se primo est cōpositum ex materia ⁊ forma que qui
dem materia est principium quo aliquid potest esse
vel nō esse. Et tūc diceret ꝙ totus homo primo cor
rumpitur: ⁊ aīa ex cōsequēti sicut ⁊ alie forme. Ad
illud de duodecimo dico ꝙ ponit ibi forte. ⁊ ita po
nit illud forte dubitādo de alijs aīabus: sicut de in
tellectu vel aīa intellectiua. quod patꝫ per textum.
Ibi eñ dicit sic. In quibusdā eñ nihil ꝓhibet: vt
si aīa tale nō oīs: sed intellectus. omne nāꝗ ipossi-
bile forsan. vbi ptꝫ ꝙ dubitat ibi de omni aīa sicut
de aliqua. ¶ Ad aliam de tertio ethicoꝝ ⁊. ix. dico
ꝙ non ꝯcludit ꝓpositum euidēter. Nā quātūcunꝗ
nesciat vel ignoret fortis ꝑm iudicium rationis na
turalis se victurū post mortē vel aliquid ei⁹: ratio-
nabiliter tñ se exponit ꝓpter bonū cōmune morti: ⁊
periculo nō essendi simpliciter. bonum eñ cōmune
est maius ⁊ simpliciter isti appetibilius ꝑm rectam
rationē. vnde ⁊ seipsum bono virtutis priuaret: ni-
si exponeret se: ⁊ viciose viueret. Similiter etiā q:
sicut phūs innuit melius est bonū magnū ⁊ inten-
sum virtutis: lꝫ momētaneum: ꝙ̃ remissum bonū ⁊
diuturnum vt vita viciosa per magnum tempus.
¶ Ad illud. xvj. de aīalib⁹: ꝙ intellectus solus ad-
uenit ab extrinseco. Dico ꝙ nō est hoc notū nec na-
turaliter demōstratum. Non eñ apparet ratio co-
gens naturalis: quare aīa nō posset esse forma edu-
cta vel ab extrinseco: lꝫ non talis quales alie sed al
terius rationis: nō obstante ꝙ sit nō extēsa nec per
se nec per accidēs. vnde nō repugnat formā educi
totam de toto ⁊ bono primo ⁊ de qualibet parte se
cūdario: sicut nec modo sibi repugnat esse totam in
toto ⁊ totā in qualibet parte. ¶ Difficile tñ videt Vide.
de intētione aristotelis: quomodo posuerit eam ab
extrinseco ⁊ nō a generante per eductionē imedia-
te. Cum eñ posuerit animā de nouo incipere esse

tanq̄ formā corporis noui: quā nō posuit preexiste
re tempore infinito ante corpus: ⁊ ip̄e posuerit deū
nihil posse ꝓducere de nouo īmediate ꝓpter necessi
tatem ⁊ īmutabilitatē sui in agendo ⁊ pari ratione
quālibet aliā intelligētiam: mirum videtur quomo
do posuit intellectuꝫ de nouo ab extrinseco puta a
deo vel ab intelligētia aliqua ⁊ nō ab ipso generan
te corporali: ⁊ per ɔsequēs ipsam nō educi de potē
tia materie vel corporis: vt deducunt aliqui. ⁊ con
sequēter quomodo posuit creationē ⁊ fieri aliquid
de nouo a deo per creationē: precipue cū ſm ipsum
sensitiui prima mutatio sit a generāte scdo de aīa.
Idem vero sit ī homine aīa sensitiua ⁊ intellectiua
ſm veritatē: ⁊ sicut dictū est in scdo. Sed ad ista di
ci potest: ꝙ etiā dictum illud nō quasi certum proie
cit: sed quasi dubiū ⁊ ꝓbabiliter lꝫ si sua principia
de necessitate agēdi deum aliquid īmediate ⁊ īmu=
tabilitate cōbinasset: illud dictum nō dixisset forte
sicut etiā nec ꝙ aīa est incorruptibilis: vt deductū
est supra de alijs suis principijs. Aliter dicit vnus
doctor: ꝙ de intētione sua esse potuit stātibus prin
cipijs illis de necessitate et immutabilitate dei in
agēdo ⁊ de non ꝓducendo aliquid nouum per crea
tionem. Nam posuisset: ꝙ a solo deo immediate est
aīa de nouo per creationē totius cōpositi. Nō eñ
posuisset duas creationes: sicut nos. vnā: quā dici=
mus rationē anime: ⁊ aliam: quā dicimus aīationē
corporis vel causationem cōpositi totius aīati: sed
vnā creationē tm̄ totius aīati primo ⁊ anime scda=
rio: ⁊ ex cōsequenti de corpore vel materia presup=
posita: ⁊ sic nō de nihilo. nec per creationē de nouo
etiā nō sic ꝙ nouitas ista reduceretur in deū vel ali
quā nouitatē vel mutationē in deo: sed in passo pu
ta in corpore sic disposito: ⁊ in potētia proxima ad
aīationem immutabiliter eñ deus agit aliquid sic
de nouo: qñ exigit noua dispositio passi vel recepti
ui: ⁊ non est inconueniens ꝙ talis effectus sit a deo
de nouo. Sed de aliquo effectu simplici qui nō de=
penderet nisi tm̄ a deo: ⁊ nouitas eius nō posset re=
duci nisi in deum. dixisset aristoteles. ꝙ talis nō po
test esse īmediate a deo de nouo. Utrum autēꝫ ista
dicta valeāt ad intētionē aristotelis discutere pre=
termitto. Puto enim: ꝙ satis faciliter possent ali=
qualiter infirmari. ¶ Ad illud vero qđ adducitur
de aristotele: ꝙ sensitiui prima mutatio sit a generā
te: satis dictum est in scdo in questiōe illa de plura=
litate formarum. tm̄ si intelligatur de generāte ꝓxi=
mo multū videtur opponi illi dicto aristotelis in de
aīalibus. Et ideo posset exponi de generāte remo=
to quod est de⁹. vel si de generāte ꝓximo nō intelli
geretur nisi dispositiue. s. ꝙ generās ꝓximū dispo=
nit ad sensitiuum vel sensitiuā hoīs: que est eadem
cum intellectiua. Nō aūt attingit ipsam directe: si
est ab extrinseco: sicut dicit illa ꝓpositio: ꝙ intelle=
Ad rōes de appe=titib⁹ varijs. ctus est ab extrinseco. ¶ Ad primā rationē pro illa
propositione ꝙ aīa est incorruptibilis de appetiti=
bus diuersis potest dici ꝙ naturali appetitu nō ap
petit aīa aliquid cōtrariū carni. vel si sic: hoc tm̄ nō
est naturaliter notum. nec aristoteles hoc ipsum in
tertio de aīa demōstrauit. Et dato ꝙ aliquid appe
teret excedēs appetibile carnis: non opꝫ tm̄ quin sit
corrupibilis cū carne: pōt eñ visus videre aliquid
excedēs cōditionem eius qnātum ad incoruptibili
tatem puta celum nō tm̄ est ꝓpter hoc incorruptibi=
lis. Quādo dicis ꝙ in nobis sunt cōtrarij appeti=
tus: quorum superior mouet inferiorem: sicut spera
sperā. dicēdū ꝙ nō est ꝓbatum ꝙ ita sint ɔtrarij: ꝙ
vnus sit corruptibilis. ⁊ alius incorruptibilis: sed
bene possunt ī eodē obiecto aliquo ɔuenire vel etiā
dissentire: ⁊ sic vnus ab alio trahi vel moueri ita di
cer. Nō eñ opꝫ ꝙ si vnū cōtrarioꝝ est corruptibile
ꝙ reliquū sit īcorruptibile. Tñ de hoc nō curo mul
tū ad ꝓpositū. ¶ Ad aliā rationē diceret ꝙ hō ſm
nullum appetitū suū naturalem appetit semp viue
re ⁊ semp esse: dato ꝙ naturaliter q̄diu viuit: semp
refugiat mori: Nam ⁊ brutum naturaliter q̄diu vi
uit: semper refugit mori. nō q͛ appetat semp viue=
re: lꝫ semp q̄diu est: appetat viuere ⁊ cōseruari. vñ
ly semp potest determinare ly viuere vel ly appete=
re. ⁊ sic diuersimode se habet sensus. vel si homo ap
petat semp viuere: non tñ est hoc naturali rōne de=
mōstratum: sicut diceretur. vnde omne medium ex
appetitu semp essendi est inefficax: q͛ ad hoc ꝙ sit
efficax: opꝫ ostēdere ꝙ semp esse sit homini possibi
le. ⁊ est idē cū conclusione: vel opꝫ ostēdere ꝙ appe
titus iste si inest homini: sit rectus: ⁊ nō sit errone⁹.
et hoc si sit aliquis actus elicitus. Alioquin nō va=
let. ⁊ hoc est difficilius ꝓposito vel eque difficile.
Dices ꝙ est naturalis: ⁊ per cōsequens rectus. Nā
proposito alicui semp viuere ⁊ bene esse statim ap=
petitus exit in actum appetēdi hoc ⁊ indifferenter
in oībus. hoc autem nō est nisi ex inclinatione natu
rali: que nō est ad impossibile diceretur ꝙ in vtenti
bus ratione recta nō exit statim appetitus in actū
volēdi semper viuere: sed iste est appetitus errātiū
et insipiētium: qui nō cōsiderant possibilitatē natu
re sue corruptibilis ⁊ immortalis. vel est appetitus
sequens fidē. non autem noticiā naturaliter certā.
vel si est appetitus naturalis nō est hoc ꝓbatū euis=
dēter per rationē naturalē. ¶ Ad aliud diceretur
ꝙ anima non habet ɔtrarium: sicut nec aliqua sub=
stantialis forma: nec corrūpitur per inductionem
contrarij: sed per corruptionē totius coniuncti vel
cōpositi: sicut alie forme substantiales. Si dicas ꝙ
operatio eius non depēdet a corpore: nec in ipsa cō
municat corpus: quod ptꝫ. q͛ intelligit in materia=
lia ⁊ vniuersalia. Diceretur ꝙ nō depēdet a corpo
re sicut ab organo sue operationis: sed sicut a subie
cto. nec pōt sibi conuenire operatio: nisi vt est ratio
operandi toti cōiuncto. Quādo dicis ꝙ intelligit
in materialia ⁊ vniuersalia. Diceretur ꝙ ex hoc nō
sequitur ipsam esse incorruptibilē vel eternā: sicut
nec sequitur ipsam esse vniuersalē. Non eñ opꝫ ꝙ
in se habeat oēs cōditiones sui obiecti: sicut nec vi
sus qui potest videre aliquid incorruptibile: puta
celum. Si dicas ꝙ est forma subsistens naturaliter
per se. dico ꝙ nō est hoc naturaliter notū: sicut nec
de alijs formis substātialibus: lꝫ bene sit notum ꝙ
est subsistēs pro tanto: q͛ nō inheret inherētia acci
dentis ad subiectū. q͛ nō est accidens sed substātia
et forma substātialis: vt dictum est supra. ⁊ isto mo
do quelibet alia forma substātialis subsistēs est: nō
tñ naturaliter incorruptibilis. ¶ Ad vltimū dico:
ꝙ nihil valet. q͛ sicut aīa simplex est ita alie forme.
et dato ꝙ esset cōposita: adhuc rō posset separari a
seipsa. Nihil eñ siue simplex siue cōpositum potest
a seipso separari: lꝫ non possit separari a seipsa vel
ab esse suo: sic ꝙ ipsa maneat: ⁊ suum esse non ma=
neat: potest tñ desinere esse: sicut diceretur: ⁊ corrū=
pi ad corruptionē totius sicut ⁊ alie forme: et sicut

angelus: qui est simplex potest desinere esse ⁊ anihi
lari. Si dicas ꝙ aīa intellectiua naturaliter cogno
scit omnem operationem suā vt intelligere ⁊ velle
⁊c. ⁊ omnes passionē suam .s. incorruptibilitatem.
Dico ꝙ assumptum est dubiū de intelligere s̄m ꝙ
ponit Aug. nec sequitur cōsequentia qr potest esse
aliqua passio magis latēs ꝙ̄ operatio et nulla etiā
operatio anime demonstratiue nobis concludit in=
Ad. 4. propositionem. corruptibilitatem. ¶ Quātum ad quartā proposi
tionē sc3 ꝙ aīa sepata per mortē vel corruptionē
hoīs naturaliter appetit corpori reuniri. Diceret᷑:
ꝙ ista ꝓpositio non est vera. vel si est vera: non tn̄ est
demonstrata. Nam sicut aīe est naturale perficere
corpus dispositū ⁊ existēs: ita innaturale est sibi in
clinari ad corpus indispositum vel nō existens. po=
nitur autem per corruptionē corpus indispositum
vel non existens. ⁊ ideo ad tale corpus naturaliter
nō inclinatur existēs separata. ¶ Scdo diceretur:
ꝙ l3 inclinaret᷑ pro tanto: qr aīa separata est aliqua
forma: que nata est perficere corpus ꝓprium dispo=
sitū: qn̄ ponitur: non tn̄ talis inclinatio est aliquis
respectus realis positiuus in actu: sed rationis tm̄.
qr terminus non est aliquod ens reale in actu. talis
aūt respectus rationis parum facit ad propositum.
¶ Tertio diceretur ꝙ aīa qn̄ vnitur corpori nullā
perfectionē nec aliquod esse recipit ex ipso: sed ma=
gis ecōuerso aīa cōmunicat corpori perfectionē ⁊
esse. Et ideo magis videretur ꝙ corpus naturali=
ter inclinaretur ad aīam ꝙ̄ econuerso. corpus autē
non inclinatur ad aīam: qn̄ non est: vel qn̄ totaliter
indispositum est. ¶ Quarto diceretur ꝙ aīa non
vnitur corpori nisi pro via vel trāsitu quodā acqui=
rendi suas perfectiones accidentales mediantibus
sensibus ⁊ imaginatione: ⁊ illis acquisitis amplius
non inclinatur ad corpus. sed perfectius habet esse
extra corpꝰ ꝙ̄ in corpore. sicut ꝑfectius est aliquid
in termino vel in via. ⁊ sicut habet nobilius intelli=
gere ⁊ perfectius separata ꝙ̄ cōiuncta. Et istū mo
Ad rōes pro. 4. propositione. dum videtur tangere Auicēna. ¶ Ad primā ergo
rationē pro illa ꝓpositione qn̄ dicis ꝙ perfectio na
turalis naturaliter appetit vniri suo perfectibili.
Dico ꝙ verum est pro statu illo ⁊ tp̄e quo est suum
perfectibile dispositum: vel pro quo ponit᷑. Et dice
retur ꝙ sufficit ipsam aliqn̄ vniri vel esse vnitam ⁊
precipue de perfectione nō dependēte ex suo perfe
ctibili: nec ex suo toto inesse que potest naturaliter
existere sine vtroq3. Unde puto ꝙ si aristoteles po=
suisset animā incorruptibilem ⁊ perpetuā: ipse po=
suisset eam post mortē vel corruptionem hoīs stare
perpetuo sine corpore: ⁊ nūꝙ̄ reuniri. Nam corpus
cōpositum ex contrarijs: et totum hoīem posuisset
Nota. corrumpi necessario finaliter ⁊ nunꝙ̄ idem nume=
ro reuerti. ¶ Ad scdm̄. nullum violētum est perpe=
tuum primo de celo: dico: ꝙ ista ꝓpositio dubia est
s̄m principia aristotelis. nam motus ignis in spera
nō videtur naturalis sed violētus. Motus em̄ na=
turalis ipsius ignis videtur esse rectus ⁊ a medio.
qr naturaliter leuis: sicut motus naturalis grauiū
est rectus ⁊ ad mediū. ⁊ tn̄ ille motus ignis in spe=
ra sua ⁊ in circunferentia est perpetuus et eternus
s̄m aristotelē. preterea motus planetarū vel orbiū
ipsoꝝ qui dicitur motus raptus ab oriēte in occidē
tem: videtur esse violētur. Nam ꝓprio motu natu=
Violentū quid. rali mouentur contrario motu sc3 ab occidente in
oriētem. ⁊ tn̄ est perpetuus. ergo ⁊c. Violētum em̄
est: cuius principium est ab extra passo vim nō con
ferente ad talē motum: sed magis renitēte ⁊ s̄m na
turalem inclinationē ad oppositum se habente. Et
si potest aliquid tale esse perpetuum: vt videt᷑ in pre
dictis exēplis ꝓpecipue in primo potest esse perpe
tuum violētum. Quicquid sit de hoc cōparādo ad
agēs naturale. ⁊ posito ꝙ cause vniuersi necessario
agant ad tollēdum imperfectionē quālibet vniuer
si ⁊ per cōsequens violētum: sicut forte aristoteles
posuit: nullum tn̄ est impossibile poni violētum per
petuum a virtute diuina vel etiā a causa perpetua
potēte mouere aliquid violēter in perpetuum. Ad
minorē diceretur: ꝙ aīa separata a corpore non est
violēter nec existit. sed sicut naturale est sibi esse in
corpore: qn̄ corpus est: ⁊ manet dispositum: ita na=
turale est sibi separari: qn̄ corpus nō est nec manet
dispositum in aīa. ergo pro tunc est separatio a cor
pore: ⁊ illa pro tunc nō est violēta. similiter etiam si
sit ibi naturalis appetitus ad corpus: planum est:
ꝙ talis appetitus nō est violētus: ⁊ sic ibi nihil est
violētum. preterea etiā sicut aīa naturaliter appe=
tit vniri corpori: ita ⁊ potētia operari. ⁊ tn̄ in bea=
tis erunt potētie alique perpetuo sine operatione.
nec potest probari ex hoc appetitu: ꝙ aliquādo ha=
beant vel recipiāt tales operationes. pt3 de poten=
tia generatiua. ergo nec ex tali appetitu probatur
vnio futura anime ad corpus.

¶ Sic igitur ad primam rationē princi=
palem adductā ad proban Ad rōes principales de resurrectione futura.
dum resurrectionē futuram: pt3 ꝙ nō cogit ꝓcedit
em̄ ex aliquibus propositionibus que nō sunt note
vel certe rationi naturali: l3 sint ꝓbabiles. Et dato
adhuc ꝙ tres prime essent note: non tn̄ quarta. ⁊ da
to ꝙ oēs adhuc non sequeret᷑ ꝓpositum. dato em̄ ꝙ
aīa sit forma homini intrinseca: ⁊ ꝙ numeretur nu=
meratione corpoꝝ: ⁊ ꝙ sit incorruptibilis: ⁊ ꝙ post
mortem hoīs habeat appetitum naturalem ad cor=
pus eo modo quo dictum est supra. adhuc ꝓpositum
nō habetur: sicut superius dicebatur. ¶ Ad scdam
rationē diceretur ꝙ ex perfectione nature humane
nō potest ꝓbari perpetuitas suoꝝ indiuiduorū pro
quocūq3 statu. Nam natura humana corruptibilis
est nō obstante ꝙ sit simpliciter perfectior ꝙ̄ natu=
ra celestis. Sicut etiā ⁊ natura cuiuslibet viuentis
simpliciter nobilior est ⁊ perfectior est natura non
viuentis. xv. de trinitate. natura autem celestis s̄m 15. de trinita.
quid potest esse nobilior: puta quātum ad incorru=
ptibilitatem: que quidē incorruptibilitas nō dicit
perfectionē simpliciter: immo nec aliquid positiuū
super naturā eius cuius est. sed tm̄ negationē cor=
ruptibilitatis. Et dico ꝙ ista negatio ī celo funda=
tur sup naturā minus nobilē ⁊ perfectā simpliciter
ꝙ̄ sit natura humana. ¶ Ad tertiā dico ꝙ non est
naturaliter notum beatitudinē esse finē hoīs. beati
tudinem inquā que cōsistit in actu perpetuo ⁊ infa=
tigabili: quēadmodū ponimus de beatitudine pa=
trie: quā per fidem vel spem expectamus. vnde nec
philosophus aliquā talē beatitudinem posuit. sed
beatitudinē posuit in vita presenti possibilē habe=
ri ⁊ deficere cum beato ipso. ⁊ talis diceretur beati
tudo ꝯueniens homini corruptibili ⁊ mortali: l3 nō
conueniat talis beatitudo imperfecta intelligētie
vel deo vt pt3. Uel si alia sibi cōuenit: nō est hoc na
naturaliter notu3. Et preterea si ista ratio valeret:
cōcluderet ꝙ quilibet homo ad beatitudinē eternā

resurgeret. quod est falsum. ¶ Ad quartã de Aug. dico q Aug. multum videtur ibi declinare ad hoc qd intẽdit argumẽtum. Et dico q lz dicat verũ scz q vera perfecta beatitudo futura sit eterna. non tñ probat demõstratiue q beatitudo que apparet homini possibilis ex naturalib9 et ex apparẽtibus sit eterna: r quin beatus possit mori r desinere eẽ beatus. Ad pbationẽ vero suã qñ dicit: qz aut beatitudo deserit beatũ nolẽtem aut volentẽ aut neutrum: diceret: q beatitudo deserit ipsum volẽtem. qz vult ẽm rõnem rectã conformiter ad conditionẽ nature sue corruptibilis r mortalis r ita moritur volẽs: r cessat esse beatus volẽs. qñ dicit Aug. q vita beata nõ est: que non est amata. dico q verũ est eo modo r pro qñ nata est inesse. Modo diceretur: q non semper potest inesse: sicut nec vita presens semp potest durare. ideo rc. Vel dabitur illud medium: q neq volentẽ neq nolẽtem actu elicito: sed neutrũ. Et tunc diceret: q non opz semper velle beatitudinem actu elicito vel amare. quare rc. ¶ Ex predictis ptz: q maxime gratie dño iesu xpo sunt referẽde: qui de resurrectione hominum r futura beatitudine eterna fideles suos certificauit: quibus nõ poterat hoc esse certum per rationẽ naturalem. Hec de tertio articulo principali.

Ad pncipalia argumẽta.

¶ **Ad primum** principale de beatitudine r fine hoĩs. ptz ex predictis: quid dicendũ. ¶ Ad scdm q pcedit ex illis tribus propositiõibus: ptz etiã ex predictis. ¶ Ad tertium de deo iusto punitore r remuneratore ptz quomodo ex predictis est solutum.

¶ Distinctionis Quadragesimetertie. Questio Quarta.

Quarto qro. vtrũ resurrectio futura erit naturaliter in instãti. ¶ Videtur q sic prime ad Chorin. xv. in momento in ictu oculi in nouissima tuba. Et sequit: mortui resurgẽt incorrupti. ergo rc. ¶ Secũdo sic generatio naturaliter fit in instanti. ergo similiter. resurrectio erit in instanti. probatur consequentia. quia terminus resurrectionis est substantia: sicut r generationis. ¶ Tertio quia resurrectio fiet virtute diuina: que est infinita. sed talis virtus agit in instanti. qz si tanta virtus in tanto tẽpore maior virtus in minori tempore r infinita in instanti. ergo rc.

¶ **Contra** pulueres nõ cõgregabuntur in instãti. qz per motũ localẽ r ministerio angelor. Similiter etiam pulueres corrũpentur: r abijcietur forma substãtialis ipsor. nam materia que debet poni sub noua forma: pfuit sub alia: que erat forma corrũpendi. Tunc sic illud corrumpẽdum habebit esse finitũ vndiq. r per consequens ad minus habebit duos terminos positiuos sui esse. r per ɔsequens erit dare vltimũ instans ipsius esse talis pulueris corrumpẽdi. ergo si resurrectio erit immediate post instans esse illius: erit instãs immediatum instãti. hoc est cõtra philosophũ sexto phisicorum. ergo rc. ¶ Et cõfirmatur. qz res permanẽs nõ habet esse in tpe: nisi qz est in instãti. Non eni mẽsuratur tpe sed instãti magis. igitur si resurrectio fiat in instanti: r ipsam resurrectionem immediate precedat esse pulueris corrumpendi sequitur instãtia cõsequẽter se habere sicut prius: vel sequit q in eodẽ instãti vltimo esse pulueris erit resurrectio: qd est impossibile. qz tunc materia in eodem instanti esset sub pluribus formis simul.

¶ In ista questione sic pcedã.

¶ Primo inquiram vtrum resurrectio futura poterit dici naturalis vel naturaliter fieri. ¶ Scdo inquirã vtrum poterit vel posset esse in instãti quãtum ad oĩa cõcurrentia. ¶ Tertio vtrum de facto erit in instãti r de tẽpore vel hora vel instanti illo. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quãtum ad primum arti.

premitto aliqua: r postea ad ppositum. Primũ est q in resurrectione futura large accipiẽdo resurrectionem possunt attẽdi tria. Primum erit recollectio puluerũ ministerio angelico. Scdm erit reformatio corpor r corruptio puluerum. Tertium erit aĩatio corporum vel reunitio aĩarum ad corpora. — Tria i resurrectione futura attẽdenda.

¶ Scdo premitto q naturale dicitur: r accipitur multipliciter. vno modo accipitur naturale put opponitur libero. r isto modo dicimus naturale esse vel naturaliter fieri: quod fit a principio nõ libero. Et naturale isto modo accipit in habitudine principij actiui ad aliud actiuũ. Et principium nõ liberum dicimus naturaliter agere: sicut ignis dicitur naturaliter calefacere. quomõ aũt principiũ naturale r liberum distinguant in genere principij: satis dictũ est in primo. Et de distinctione istor loquitur philosophus scdo phisicor: qñ distiguit naturã ab arte vel ab agẽte per intellectũ. Alio modo dicitur naturale put opponitur violento: vel neutri. r istud accipitur ex inclinatione passiui vel receptiui. Et illud dr naturale vel naturaliter fieri i quocũq passo qd fit in tali passo ẽm inclinationẽ eius naturalem ad ipsum qd fit. Illud vero dr violentum qd fit in passo ab extrinseco cõtra naturalẽ eius inclinationem. Et illud dicitur neutraliter fieri qd nec ẽm inclinationem uaturalem: vel nec cõtra ipsam: sed ẽm potẽtiam neutrã. ita q passum de se neutrũ vel indifferẽs ad hoc vel ad illud fieri: puta opposi tum eius qd fit. r habet hoc locũ in multis. Tertio modo dicitur vel accipitur put distingitur contra supnaturale. r isto modo accipitur naturale cõmuniter in habitudine ad agẽs creatum vel naturale. Et dicitur naturaliter fieri qd fit ab agente creato vel naturali. Illud vero supnaturaliter: qd imediate fit a principio supnaturali: puta ab agente diuino. extra se dico. qz deus ad intra nihil pducit supnaturaliter: sed naturaliter vel libere. quare rc. — Naturale qt modis dicit.

¶ His premissis dico primo q resurrectio qtum ad recollectionẽ puluerum nõ erit naturalis primo modo: sed magis erit a principio libero: puta ab angelis mouẽtibus pulueres sua voluntate ex diuino imperio. vnde dico q natura nõ erit principiũ actiuum: sed magis voluntas talis collectionis. ¶ Secundo dico q nõ erit naturalis vniuersaliter scdo modo: sed qtũ ad aliquos pulueres: si sint graues: et moueantur deorsum erit naturalis. si sursum vel aliter erit violẽta. si sint leues r moueant deorsum vel aliter: seu ad alium locũ qz sursum: erit violẽta. si sursum: naturalis. ¶ Tertio dico q collectio pul — Q resurrectio qtũ ad collectiones puluerũ non erit nãlis.

uerum erit naturalis. Tertio modo ⁊ nõ erit ſuper naturalis. qꝛ erit ab agẽte creato: ⁊ nõ immediate a deo. qꝛ erit angelis ipſis ⁊ miniſterio ipſoꝝ ſm ſententiam ſaluatoris. Math. xxiiij. mittet filius hoīs angelos ſuos cũ tuba ⁊ voce magna: ⁊ cõgregabũt electos eius a quattuor ventis a ſummis celoꝝ vſqꝫ ad terminos eoꝝ. qꝺ eſt dictu. quocũqꝫ diſperſe fuerint partes corpoꝝ humanorum ſiue in elemẽta vt ignẽ vel terrã: vel corpus aqueũ ſeu aerẽ ſiue in qꝺcunqꝫ corpus mediũ mixtũ: ꝯgregabunt: ⁊ colligẽtur miniſterio angeloꝝ.

De reformatione corpoꝝ ⁊ eductione forme ſubſtãtialis corporis ⁊c.

¶ Quãtũ ad reformationem corpoꝝ de pulueribꝰ ⁊ eductionẽ forme ſubſtãtialis corporis eiuſdẽ que prius educta fuit de materia pulueris. Dico primo ꝙ non erit reſurrectio naturalis ꝓmo modo: ſed erit libera a principio libero. ſ. a volũtate diuina. Nec erit miniſterio angeloꝝ. qꝛ angeli ſm Auguſt. de trinitate: hoc nõ poſſunt. ¶ Scꝺo dico ꝙ̃tum ad materiã pulueris preexiſtẽtis ipſa erit naturalis ſcꝺo modo. qꝛ materia ipſa eſt in potẽtia naturali ſm ſe ad formã ſubſtantialẽ corporis vel corporeitatis: ſicut ⁊ ad quãlibet formã ſubſtãtialẽ. vnde in ipſa materita nõ põt aliqua forma ſubſtãtialis violẽter induci: lꝫ totus puluis ſm rationẽ totius nõ ita ſit in potẽtia naturali ad formã corporis ſic ĩmediate ſuccedẽtẽ. ¶ Tertio dico ꝙ illa reformatio corporis nõ erit naturalis. Tertio modo. quia a nullo agẽte creato fiet: ſed immediate a deo. ⁊ ita ſupnaturalis ex agente preter modũ ⁊ curſum nature ꝯſuetum ⁊ ſibi preſtitutum. Quod aũt nõ fiet ab agente creato: ptꝫ. qꝛ natura nũꝙ̃ reparabit idẽ numero: ſicut dictum eſt ſupra. Scꝺo qꝛ nec ab angelo. eo ꝙ angeli nõ poſſunt educere formas ſubſtãtiales de materia ſm Aug. Tertio de trinitate. Nec ab hoīe ptꝫ. qꝛ nullus hõ regenerabit aliũ. Similiter etiã qꝛ agens naturale non põt ſic ĩmediate corpus humanum formare de puluere: ſed ſi põt hoc: opꝫ ꝙ hoc ſm viam ⁊ media nature. puta ꝙ materia ducatur ad formã ſeminis et vlterius ad formã corporis. Hic aũt nõ tenebitur iſte ꝓceſſus. quare ⁊c.

De aĩatione corporis vel vniõe aĩe ad ipꝫ in reſurrectione.

¶ Quãtum ad aĩationẽ corporis vel vnionẽ aĩe ad corpus. dico primo ꝙ non erit naturalis primo modo: ſed libera a principio libero: puta a diuina voluntate. ſicut eñ prima vice vniebatur aĩa corpori ab ipo deo creãte liberaliter ⁊ naturaliter infundẽte: ita ⁊ ſcꝺario a deo reunietur. non aũt ab aliquo actiuo principio naturali. ¶ Secundo dico ꝙ reſurrectio erit naturalis ſcꝺo mõ. qꝛ aĩa eſt perfectio naturalis corporis diſpoſiti. ⁊ corpus reformatũ ⁊ diſpoſitũ eſt ĩ potẽtia ſm inclinationẽ naturalẽ ad aĩam: vt perficiatur ipſa. vnde non erit violenta reſurrectio nec neutra: ſed naturalis iſto modo. Naturaliter eñ ſic vt primo aĩa ꝑficiet corpus ⁊ ꝯcurret cũ eo ad cauſandũ vnũ ꝑ ſe cõpoſitum quod eſt hõ. ¶ Tertio dico ꝙ reſurrectio nõ erit naturalis tertio modo. qꝛ nõ fiet talis vnio ab aliquo agente creato. Erit ergo ſupernaturalis ex agẽte. qꝛ ĩmediate fiet ab ipſo: nõ ab angelo: nec ab aĩa ipſa. Non eñ ſeipſam reuniet corpori de facto: ſicut nec prima vice vniuit ſe. Si dicas ꝙ omni potẽtie paſſiue naturali in receptiuo aliquo vel ſubiecto correſpõdet potentia actiua naturalis creata. Alioquin eſſet fruſtra. Dico ꝙ non opꝫ de potẽtia paſſiua naturali: eo modo quo naturale accipitur ex habitudine paſſiui ad formã receptam: ⁊ vt diſtinguitur cõtra violẽtum: ſed magis vt diſtinguitur contra ſupernaturale. et ideo non concludit: vt ptꝫ.

Aĩa an poſſet ſeipſam reunire corpori. I. opinio.

¶ Sed dubium eſt: an poſſet eſſe reſurrectio naturalis iſto modo. An ſcꝫ aĩa poſſet ſeipſam reunire corpori. ⁊ dicunt aliqui ꝙ ſic. qꝛ ad hoc vt ſeipſam faceret preſentẽ corpori vt videtur. ſed corpori ſic reparato poſſet aĩa ſeipſam facere preſentẽ illi corpori. qꝛ poſſet mouere ſeipſam ad tale corpus ſm illam potẽtiam motiuã non organicam: qua poteſt vti ſeparata exiſtẽs. ergo ⁊c. Scꝺo etiã: qꝛ nullum videtur incõueniens ꝙ vnum talem reſpectũ vnionis extrinſecum in ſua virtute contineat. ⁊ per ꝯſequens ꝙ poſſit ipſum cauſare ⁊ ſeipſam ſuo corpori reunire.

Mẽs doctoris cũ rõnibus ſuis.

¶ Sed mihi videtur dicendum cum doctoribꝰ cõmuniter ꝙ aĩa nõ poteſt ſeipſam corpori vnire: nec reunire. ¶ Ad hoc adducuntur alique ratiões. prima eſt iſta. omne illud qꝺ poteſt aĩam corpori vnire: põt totã humanitatem cauſare: vt videtur. ſicut qꝺ poteſt in formaꝫ ignis ipſam vniẽdo materie: põt in totã ſubſtantiã ignis producendo ipſam: ſed aĩa nõ poteſt cauſare effectiue totã humanitatẽ: licet poſſit ipſam cauſare ſicut forma eius intrinſeca ꝓbatio. qꝛ cauſa effectiua totalis equiuoca eſt eſt ſimpliciter nobilior ⁊ ꝑfectior ſuo effectu ſicut alias ꝓbaui. aĩa aũt nõ poteſt eſſe nobilior ſimpliciter tota humanitate: ſicut nec aliqua pars põt eẽ nobilior ſuo toto. quare ⁊c. ¶ Secũdo qꝛ materia ⁊ efficiẽs cõpoſiti ſubſtãtialis per ſe vnius nõ coincidunt: nec etiã forma. vt videtur: nã ſicut nulla ſubſtãtia per ſe vna ꝓducit ſeipſam: ita nec aliquid intrinſecũ ſibi ꝓducit eam. ſed ſi aĩa ſeipſam reuniret: efficeret hoīem cõpoſitũ. ergo ⁊c. ¶ Tertio qꝛ aĩa libere ſe vniret ex imperio volũtatis. ⁊ per ꝯſequens pari rõne poſſet ſe nõ vnire vel reunire: quãtũcunqꝫ preſens eſſet: ⁊ qua rõne poſſet ſe nõ vnire: eadẽ ratiõe ſeipſam ſeparare prius vnita: ⁊ ⁊ iterum reunire qñ vellet. qꝛ in poteſtate libertatis ſue haberet talẽ reſpectum vnionis: vt poneretur in re vel nõ. quod nõ videtur ꝓbabile. quare ⁊c. ¶ Quarto qꝛ angelus nõ põt aliquã formã vnire materie. ergo multominus aĩa ſeipſam vel aliam.

Contra dicta doctoris.

¶ Si dicas ad primam rationẽ ꝙ nõ ſemper opꝫ cauſam totalẽ equiuocã eſſe ſimpliciter nobiliorem effectu totali: ſed tñ termino formali: ſicut non opꝫ calefaciens equiuocum eſſe ſimpliciter nobilius toto calefacto: ſicut licet ſol calefaciat hominẽ: non tñ eſt nobilior hoīe ⁊ toto cõpoſito ex ſubſtantia hominis ⁊ calore: ſed bene eſt nobilior calore. Sic in propoſito anima nõ eſſet nobilior tota humanitate vel homine cõpoſito: ſed tantum eſſet nobilior ipſa vnione. ¶ Simiter ſi dicas ad ſcꝺm ꝙ forma ⁊ efficiens non coincidunt: quando forma cõpoſiti de nouo producitur: ſicut fit per genenerationem: ſed ſi forma preexiſtat: ſicut in propoſito: poteſt eſſe efficiens non obſtante ꝙ ſit intrinſeca pars totius: ſicut etiam ſubiectum preexiſtẽs poteſt eſſe cauſa effectiua totius compoſiti ex ſubiecto ⁊ accidente. ptꝫ in his que mouent ſeipſa. ¶ Similiter etiam contra tertiam. qꝛ non oportet ꝙ illud quod poteſt vnire formam materie: ⁊ cauſare totum compoſitum ex materia ⁊ forma vel ex ſubiecto et accidente ſiue naturaliter ſiue libere vt in agentibus a propoſito poſſit formam a materia ſeparare vel accidens a ſubiecto vt patet. igitur ſimiliter in propoſito. ¶ Similiter quarto. qꝛ natura in principio inducit diſpoſitionem corporis ne-

cessitantem ad animam. igitur potest: vt videtur anima primo vnire et pari ratione reunire: sed tale principium naturale non potest esse nisi anima. ergo etc.

Ad precedentes obiecti. 2 opi. doc. ¶ Ad ista dici potest. Ad primum non est simile de toto composito ex subiecto et accidente: et de per se vno composito ex materia et forma. Nam sicut probaui in secundo: secundum dicit et addit vltra partes tertiam entitatem compositi per se causabilis a generante. non sic autem oportet de composito accidentali. ¶ Ad secundum dicendum quod siue forma preexistat secundum durationem siue non: dici non potest: quod sit compositi causa effectiua: sicut probatum est in precedenti ratione. Nec est simile de composito vno per accidens: cuius pars potest esse causa et de composito per se vno propter rationem predictam.

¶ Ad tertium dicendum quod si agens liberum esset causa vnionis forme per se subsistentis naturaliter: cuius est anima: sicut posset esse causa vnionis: ita et separationis. sic autem non est de aliqua forma inducta siue per naturam: siue per artem. quia omnis talis vel est forma substantialis: vel est accidentalis: que non potest naturaliter per se subsistere.

¶ Ad quartum dicendum quod natura non inducit aliquam dispositionem simpliciter necessitantem ex natura rei ad animam habendam sed tantum ex pacto diuino: quod pepigit cum natura. Et ideo non oportet quod possit inducere animam vel ipsam vnire corpori: sed deus siue prima vice siue secunda. preterea etiam quia anima vel natura in resurrectione non inducet illam dispositionem corporis necessitantem ad animam: sicut nec in principio inducebat: sed ipsum generans vel deus etc. Hec de primo articulo principali.

Resurrectio quantum ad omnia concurrentia an poterit esse in instanti. 1. opinio.

¶ Quantum ad secundum arti.

An scilicet resurrectio quantum ad omnia illa tria possit esse in instanti: et primo de recollectione puluerum an posset esse in instanti. Et dicunt aliqui quod sic: dato quod fieret per motum verum. quia motus diuina virtute potest esse in instanti: non solum mutatio instantanea vt generatio. ¶ Quod autem motus possit esse in instanti probatur. Tum quia motus est idem essentialiter cum termino quantum ad totum illud quod dicit: vel importat principaliter. Sicut enim esse est idem cum eo quod est: ita et fieri: puta motus est idem cum eo quod fit puta cum forma. Et ideo aristo. v. phisicorum dicit quod motus est de genere termini ad quem vadit et distinguit ibi species motus secundum terminos. Et commentator tertio phisicorum dicit quod secundum opinionem veriorem motus est forma fluens. terminus autem motus potest esse in instanti. ergo etc. ¶ Tum quia motus essentialiter distinguitur a successione: sicut subiectum a propria passione: et est prior naturaliter ipso. et per consequens deus potest ipsum facere sine sua successione. et sic in instanti. ¶ Tum quia secundum commentatorem. iiij phisicorum. successio non est in motu nisi vel propter resistentiam mobilis ad motorem: vel medij ad mobile vel ad motorem: que omnes cause finaliter reducuntur ad vnam: puta ad impotentiam mouentis. cui aliquid resistit in mouendo. sed diuina virtus perfecta est et infinita cui nihil resistit: nec resistere potest. ergo etc. ¶ Tum quia per naturam potest fieri vt aliquid accipiat maiorem locum vel minorem quam prius in instanti: puta quando ex aliquo corpore denso generatur rarum: vt quando ex terra generatur ignis vel econuerso: in instanti generationis: materia prior accipit maiorem vel minorem locum. minorem: quando condensatur. maiorem quando rarefit vel generatur corpus rarum. Et similiter etiam quando talis materia condensatur vel rarefit. et ita accipit maiorem vel minorem locum et corpus circunstans in instanti concurrit vel expellitur. et sic mouetur in instanti ne sit vacuum in natura per tempus. Similiter etiam corpus quod generatur est alterius figure: et ita occupat eius materia alium locum quam prius in instanti: sicut patet de corpore formato ex semine. Et similiter patet quod aliquid occupat maiorem locum quam prius in instanti conuersionis alimenti in carnem: in quo nutritur simul: et accipit maiorem quantitatem: et per consequens occupat maiorem locum: sed omnia ista non fiunt nisi per motum localem. vt videtur. igitur potest esse in instanti. Dicunt igitur isti quod posito quod recollectio pulluerum fieret per motum localem: adhuc posset fieri a deo in instanti: vt videtur.

2. opinio

¶ Alij dicunt quod nullo modo penitus etiam a virtute diuina potest fieri talis recollectio pulluerum et translatio de loco ad locum in instanti. ¶ Tum quia non potest fieri talis translatio nisi per motum localem et mutationem ad vbi. Aliter enim non est intelligibilis: sed impossibile est quacunque virtute fieri motum localem in instanti secundum philosophum. vj. phisicorum et commentatorem. iiij. phisicorum de vacuo. nam alias in vacuo posset esse motus: quod est impossibile simpliciter. ¶ Tum quia si talis recollectio fieret in instanti: sequeretur quod simul puluis ille et idem corpus esset in principio spacij in medio et extremo vel termino: quod est impossibile: et implicat contradictionem. ¶ Tum quia ad hoc sequeretur impossibile in natura scilicet vacuum esse per tempus illud spacium vel illum locum: a quo transferretur ille puluis in instanti. non enim potest repleri alio corpore moto ad ipsum in instanti. quia motus non potest fieri in instanti. vacuum autem in natura est simpliciter impossibile. ergo etc.

Contra primam opinionem.

¶ Sed neutra istarum opinionum videtur michi vera. Prima enim fundatur super aliqua falsa: scilicet quod motus sit idem essentialiter cum forma terminante. Nam oppositum huius ego probaui pluries et specialiter in primo distinctione. xiij. in illa questione vtrum generatio et spiratio actiua distinguantur in diuinis. Secundum falsum est: quod successio sit passio motus quasi vel aliquid essentialiter distinctum a motu. Oppositum enim huius probaui in primo distinctione. xix. in illa questione vtrum equalitas sit in diuinis. Tertium falsum est quod motus possit esse in instanti. Nam oppositum huius probaui in secundo distinctione. x. in illa questione vtrum angelus possit moueri localiter. Unde dico quod sicut impossibile est a quacunque virtute quod motus cum sit essentialiter et ex se intrinsece successiuus fiat vel sit in instanti: sicut etiam quod generatio vel mutatio instantanea fiat vel sit in tempore: ita impossibile est simpliciter quacunque virtute: quod illa recollectio pulluerum fiat in instanti per motum localem: qui vere et proprie dicitur motus prout motus distinguitur contra simplicem mutationem.

¶ Secundo dico contra secundam opinionem q ipsa supponit vnum falsum.s. q non possit fieri recollectio puluerum nisi per motum localem qui est essentialiter et vere et proprie motus et quid successiuum distinctus a simplici mutatione. Potest enim aliter fieri puta per mutationem instantaneam de loco ad locum: sed illa mutatio non esset vere motus sicut deus in instanti potest causare albedinem in corpore non per motum: sed per simplicem mutationem corporis in instanti: ita in aliquo corpore potest causare in instanti vnum vbi nouum in alio loco non per motum sed in instanti: nec implicat hoc contradictionem aliquam: q in toto tempore precedenti illud instans sit corpus in priori loco et in instanti terminato illius temporis fiat et fit in alio loco non manens in priori loco vel etiam manens in ipso quia sicut dictum est supra: deus potest facere vnum corpus in pluribus locis simul: et patet in corpore christi propositum. Sicut enim facit deus q corpus christi presens sit in instanti in altari manens cum hoc in celo: ita posset facere q non manens in celo. et totum in instanti. et talis mutatio instantanea est: quando ponitur terminus in instanti: et simul cum termino pro illo instanti: quare etc. Ita diceretur q translatio pulueris de loco ad locum virtute diuina posset esse in instanti. Nec est imaginandum sicut vnus imaginatur: q in toto tempore precedenti sit in priori loco: et in tempore sequenti sit: et quiescat in alio loco in instanti vero mediato copulatiuo amborum mutetur ad posteriorem locum sic q non sit in illo: sed imaginandum est q in illo instanti mutatur ad vbi in illo loco et est in illo loco. sicut materia in instanti generationis simul mutatur ad formam: et est sub forma: vt patet. ¶ Et ita dico absolute loquendo q virtute diuina saltem pulueres possent recolligi in instanti licet non per motum: sed per simplicem mutationem instantaneam.

¶ Ad motiua vtriusque opinionis. Ad motiua prime dico ad primum q motus non est idem cum forma terminante nec perfecta nec imperfecta. Et si esset idem cum imperfecta eadem ratione cum perfecta. quia perfecta sic acquiritur per motum: sicut imperfecta. Quando dicis q esse est idem cum eo quod est dico q verum est sed non est simile de fieri et eo quod fit. Nam sicut patet manente eo quod est: oportet q maneat ipsum esse: et ipsum esse non est via in id quod est. sed manente eo quod fit non manet fieri vniuersaliter loquendo et precipue fieri quod est motus. Patet et in artificialibus: vt manente domo non manet propter hoc edificatio. Nec manente albedine manet dealbatio vel dealbari: et ideo non valet. Similiter etiam quod additur q motus diuersificatur specie secundum genera terminorum ad hoc alias est responsum. Et patet ex intentione Aristotelis q nichil valet ad propositum eorum. Non enim Aristoteles posuit motum diuersificari secundum genera generalissima sicut et terminos: sed secundum species infra genus suum. et per consequens non posuit motum esse idem cum termino: qui variatur vel diuersificatur secundum genus suum generalissimum. Alterius enim generalissimi sunt quantitas qualitas et vbi: sicut patet. Ad commentatorem dico q corrigit dictum suum quinto phisicorum vbi dicit q motus non est nisi transmutatio. et per consequens non est forma ad quam terminatur.

Ad motiua .1. opi.

¶ Ad secundum dico q accipitur falsum. Nam sicut permanens per propriam naturam intrinsecam est permanens et non per aliquid additum: ita successiuum est successiuum. et ita impossibile est q successio sit passio motus essentialiter distincta ab ipso sicut ostensum est in primo. ¶ Ad tertium dico q successio non est in motu ex causa intrinseca nisi ex altera illarum causarum. sed dico q semper successio est in motu ex propria natura intrinseca vndecunque fiat et a quocunque causetur. ita q successio quandoque est in motu ex causa extrinseca et intrinseca simul. quandoque ex altera tantum: vel ex natura intrinseca. Et dico q semper in motu est successio ex natura propria intrinseca saltem. et impossibile est esse motum nisi in successione et successiuo: sicut impossibile est esse hominem nisi rationalem. ¶ Ad quartum dico breuiter q illa sunt possibilia in instanti: sed non per motum proprie accipiendo: sed vel per mutationem simplicem: si presupponatur subiectum secundum durationem vel simplicem causationem seu acceptionem/si non presupponatur subiectum secundum durationem siue a deo: siue a natura: vnde quod accipitur ibi q illa non sunt possibilia nisi per motum localem proprie accipiendo motum: falsum est. et hoc satis superius in positione huius articuli fuit declaratum. Talia enim non possunt fieri per motum in instanti: nec a natura: nec a deo. Et si dicas q deus potest facere vnum corpus in instanti esse in principio medio et termino alicuius spacij. et sic mouere ipsum in instanti. Dico q illud non posset facere per motum. et ideo nec motum posset facere in instanti.

¶ Ad primum alterius opinionis quod probat quod nullo modo possibile est puluerem transferri in instanti dico quod immo nec oportet quod sit per motum. immo impossibile est q per motum. nec omnis mutatio ad vbi est proprie motus: sicut nec omnis mutatio ad qualitatem est proprie motus: qui dicitur alteratio sed est aliquando et potest esse mutatio instantanea simplex vt dictum est supra. ¶ Ad secundum dico q non sequitur illud: sed sequitur q in toto tempore precedenti esset corpus in primo loco: et in illo instanti subitanee mutationis esset in alio loco sibi equali. Dico tamen vltra q virtute diuina possibile est idem simul esse in pluribus locis. et ita simul esse in principio medio et termino. sed non per motum vnum continuum in instanti: sed per plures simplices mutationes: vt dictum est supra.

Ad motiua .2. opi.

¶ Ad tertium dico q per naturam non est possibile vacuum. quia natura non expellit corpus de vno loco: nisi inducendo vel introducendo aliud. dico tamen q per naturam possibile est aliquam mutationem instantaneam: vel acceptionem maioris vel minoris loci fieri in instanti. et ita subintroduci vel expelli virtute nature aliquod corpus in instanti. Sed virtute diuina dico q possibile est fieri vacuum et ita moueri vnum corpus de vno loco: sic q non introducatur ad aliud corpus. Et secundum aliquod fuit factum in conceptione christi: quando fuit materia/sanguinum virginis condensata ad formationem corporis Christi et sic occupauit minorem locum quam prius. tamen non fuit statim subintroductum illi loco aliud corpus. Non curo de hoc. scio q possibile est virtute diuina vacuum esse in natura mouendo vnum corpus de loco vel anichilando ipsum

vel corrūpendo: ⁊ nullū aliud sub introducendo. Si queras an in vacuo possit facere motum de hoc dictum est in secundo distinc. xiij. in illa questione. vtrum angelus possit localiter moueri. Et pterea ad istud argumētum dico scdo ꝙ non oporteret fieri vacuū. quia posset in instanti aliud corpus a deo introduci: vt dictum est: licet nō per motum. sic de recollectiōe puluerū: an possit esse ī instāti. ¶ De reformatōe vero corporis ꝗtū ad corruptionē pulueris ⁊ introductionē forme substātialis pulueris in materia pulueris planū est ex pdictis ꝙ nō pōt esse in tpe ⁊ pōt esse ī instāti sicut nec gñatio vl' corruptio substantialis ⁊ quecunqꝫ mutatio instantanea. Similiter ꝗtum ad dispositiones precedētes dico ꝙ possunt haberi vel in tempore per motum: vel in instanti per mutationē ⁊ nullo modo in instāti per motum nec in tempore per simplicem mutationē. Qꝫ autem inductio forme substantialis non possit esse in tēpore: sed in instāti patet: quia forma substantialis simplex est: sic ꝙ ad ipsam non potest esse actio vel passio successiua nec motus. Non eī̄ suscipit intēsionem ⁊ remissionem: nec habet partes ſm quas possit attendi successio in acquirendo sed quicquid habetur de ipsa in instanti habetur. Est tamen dubium vtrum deus posset conseruare per tēpus generationem: quam causat in instanti. Et puta ꝙ repugnat non ex impotentia dei: sed ex natura rei: sicut ⁊ motum fieri in instanti. ¶ Quātum vero ad animationē corporis ⁊ infusionē anime rationalis: quod est vltimum ⁊ perfectissimum in resurrectione: dico ꝙ illa non potest esse in tempore: sed ī instāti est vel in mēsura indiuisibili multo fortiori ratione: sicut patet. quia simplex est totaliter non habēs partem ⁊ partē omnino: nec gradū ⁊ gradum ſm que posset attēdi aliqua successio in inductione vel infusione ipsius. Hec de secundo articulo principali.

Nō hec.

¶ Quantum ad tertium articulū

quid erit de pdictꝭ in rei veritate.

quid erit defacto dico ꝙ recollectio puluerū erit in tēpore ⁊ fiet. quia per motū fiet ⁊ ministerio angelorum ſm auctoritatē christi superius allegatam. ¶ Scdo dico ꝙ reformatio corporis ⁊ corruptio pulueris fiet in instanti nō precedēte alteratione dispositiua: que sit vere motus sed ⁊ materia pulueris in instāti disponetur ad formaꝫ corporis et in eodē instanti forma pulueris corrumpetur: ⁊ forma corporis inducetur: vl' potius educet᷑ a deo. ¶ Tertio dico ꝙ animatio erit in instanti eodem. Unietur eī̄ anima a deo corpori ipsi in eodem instanti in quo formabitur corpus. Ex quo patet ꝙ illa animatio nō erit vere ⁊ proprie mutatio. qꝛ corpus nō preexistit sibi ſm duratione: sed tm̄ ſm naturam. Sed quo tēpore vel instāti fient ista: ⁊ si resurrectio omniū erit in eodem tēpore vel instanti. ¶ De recollectione puluerū ipsorū mortuorū precedētium dico ꝙ fiet in tēpore satis breui precedēte instans reformationis ⁊ animationis eius. Sꝫ in quo instanti diei naturalis fient ista. Dicitur ꝙ ex scriptura nec ex auctoritatibus sanctorū certitudo habetur de isto: sed ſm dispositionē ⁊ sitū loci in quo fiet ista resurrectio. puta vallis iosaphat vel ꝗtum ad vallem totam vel ꝗtum ad partem q̄ sufficiet ad capiendum reprobos. quia electi non erunt in terra: sed ibunt obuiā christo in aera. Po

De die ī instāti tpe resurrectiōis nō est certitudo.

test dici ꝙ vel in hora illa diei seu instanti in quo christus surrexit vel consimili vel quando pylatus adiudicauit eū morti. ⁊ tūc iudicabit ipse: vel quādo expirauit in cruce: vel quando ascendit in celū: quando dictum est sicut vidistis eū ascendētem in celum: ita veniet. mortui suscitabuntur. nec est dicēdum loquēdo probabiliter ꝙ media nocte: sicut aliqui dicunt: accipientes hoc ex illo. Math. xxv. Media nocte clamor factus est. Tunc surrexerunt omnes ⁊c̄. Et prime ad Thessalo. v. dies dn̄i sicut fur ita veniet. ⁊ multis alijs similibus que possunt ad hoc haberi. Sed exponēdum est media nocte ꝓ incerta hora. Nam probabile est ꝙ ⁊ reprobi ⁊ electi sint in loco illuminato: ⁊ tēpore diei artificialis ad confusionem reproborum ⁊ gloriam electorum quia reprobi videbuntur ⁊ ab electis ⁊ ab inuicē. ⁊ similiter electi. Sꝫ fiet vel erit ne resurrectio omnium in eodē instanti videtur dicere apostolus. prime ad thessalo. v. ⁊ August. etiam tractādo verba sua ꝙ non. sed resurrectio eorum qui inuenientur mortui in aduētu iudicis precedet duratiōe resurrectionē illorū qui inuenientur viui: ⁊ illi viui ſm verba apostoli prius rapientur obuiam christo. et ibi vt probabile est ſm Augustinū morienf. ⁊ subito postea resurgēt. vnde dicit Augu. sic. si sanctos qui rapienf christo veniente: viuētes eiqꝫ obuiam rapienf: crediderimus in eodem raptu de mortalibus corporibus exituros: ⁊ eadē mox in immortalia redituros: nullas in verbis apostoli patiemur angustias. Hoc etiam expresse videf dicere apostolus. Mortui inquit qui in christo sunt: resurgēt primi. Deinde nos q̄ viuimus ⁊c̄. vbi ſm Augu. apl's in seipso ⁊ in illis q̄ secū viuebāt: voluit exprimi: ⁊ intelligi illos qui tūc sunt victuri: ⁊ in aduētu iudicis inuenientur viui. Hec de tertio articulo. Ma. 25.

¶ Ad primum principale ar/gumentum

ad rōnes principales.

patet quomodo resurrectio erit in instanti in momento vel ictu oculi: si accipiatur vel pro instanti proprio vel tempore valde breui. ¶ Ad secundum generatio ꝗtum ad id quod est in instanti est: sicut et inductio forme substantialis Ita dico de resurrectione. sed ꝗtum ad motum pᷓuium non est in instanti: sic nec resurrectio ꝗtum ad collectionem puluerum. ¶ Ad tertium dico ꝙ collectio puluerum non fiet immediate a virtute diuina: nec in instanti: sed fiet ministerio angelorum. Sed plus petit argumentum. quia videf probare ꝙ collectio puluerum etiam per motum posset esse in instanti. quia si tanta virtus in tanto tempore ⁊ cetera. ¶ Dico ꝙ aristo. vel non accipit ibi proprie motum vel mouere: vt motus distinguitur contra mutationem: sed vt dicit aliquid commune ad motum ⁊ mutationem: ⁊ tunc verum est ꝙ virtus infinita dei potest mutare in instanti ad illud: ad quod natura non posset nisi in tempore. vel si accipit proprie motum sua regula non cogit: nisi faciendo vnam ypothesim falsam: scilicet ꝙ motui ex parte sua non repugnet fieri in instanti. Et tūc verum esset ꝙ a virtute infinita posset fieri in instanti: Et tunc nō plus habetur ex regula Aristo. nisi ꝙ ex parte virtutis infinite: vel ex aliqua ipotentia dei non repugnat motum fieri vel esse in instanti: licet hoc repugnet ex parte ipsius motus, et nature motus: quare ⁊c̄.

ad argumēta principalib⁹ opposita

¶ Ad primū in oppositum quod pbat resurrectionē quātū ad reformationē corporis ⁊ animationē nō posse esse in instanti. dico q in eodē instanti puluis corrumpetur ⁊ corpus reformabitur ⁊ animabitur: ⁊ in toto tēpore precedenti puluis habebit suum esse: sicut determinatur in generatione ⁊ corruptione. viij. phisicorum a philosopho. Quando dicis q esse pulueris est finitū ⁊ determinatum: ⁊ ita habet vltimū instans sibi correspondēs: sicut ⁊ primum. Dico q euum mensurans vel quasi mensurans esse rei permanētis simplex est ⁊ indiuisibile: ⁊ idem cū re ipsa ⁊ ita coexistit ⁊ in instanti tēporis ⁊ tēpori ⁊ ipsi instanti: in quo producit illa res vel cui coexistit res in suo produci: ⁊ tēpori postea in quo durat: et est. Et sicut res finita est ⁊ suum esse: ita ⁊ euum: ⁊ cessat cū re ipsa in instanti terminatiuo illius temporis: cui coexistebat quādo erat. Et ita licet tēpus illud sit finitū ⁊ esse rei permanētis: non tamē ipsi esse correspondet vltimū instās illud terminatiuū predicti tēporis: sed magis correspondet suo nō esse post esse: in quo simul instanti id quod generatur accipit esse ⁊ sibi attribuitur illud instans: non autē ipsi nō esse corrupti. Unde ⁊ philosophus. viij. phisicorum dicit: q instans est posterioris passiōis. Nam licet in eodē instanti corruptum nō sit: ⁊ generatū sit: tamē dicitur posterioris passionis. q2 nō esse proprie non mēsuratur: sed esse magis. Ex quibus patet q nō oportet instans esse immediatū instanti sed tēpori. Ad confirmationē dico q maior est falsa. Ita enim permanēs potest coexistere tempori: sicut instāti nec est verum q nō habeat coexistere tēpori: nisi quia instanti. et ita non oportet q suo esse vltimo correspondeat instans sicut magis est declaratū in solutione precedēti: nec q instans sit immediatum instanti.

8. phisi.

¶ Distinctionis. xliiij.
Questio Prima.

Circa distinctionez xliiij. quero primo. Utrū vir resurget idē homo qui prius per omnia vel qtum ad oīa. ¶ Videt q non primo qtuz ad illud qd est in ipso de veritate humane nature. Non em totū illud resurget in homine tum q2 de veritate humane nature i Adā fuit costa illa: de qua formata fuit eua. Et planū est etiā q ad veritatē nature pertinet materia eius in eua ⁊ nō resurget in ambobus. ⁊ maxime in Adā non resurget. Tum q2 idem potest esse de veritate nature humane in vno ⁊ in alio p nutrimētum. Caro em vnius pōt esse nutrimentū alterius. ⁊ planū est q in ambobus nō resurget. Tū quia illud qd fuit semen in vno p multas transmutatiōes potest fieri semē in alio. ⁊ sic eadē materia radicaliter ptinere ad naturam plurimorū ⁊ equaliter. sed in ambobus nō resurget: g ⁊c. ¶ Secūdo arguitur qtum ad mēbra vel partes organicas. q2 sm Augustinū in enchiridion ⁊ ponitur in litera. Non oportebit q singula pars materie ad singulā partem corporis reuertat in qua prefuit. sicut ponit exemplum de statua: que licet repararet eadez de materia priori liquefacta nichil interesset q particula materie cui mēbro statue redderetur: sed si nō redditur eidem particule corporis eadem materia non resurgit eadē numero. igitur ⁊c. ¶ Tertio qtum ad accidētia coniuncti: quia non reuertetur in omnibus eadē figura vel etiam idem color: ⁊ sic de multis alijs accidētibus. Et similiter de potentijs sensitiuis si ponantur accidentia coniuncti. Nam ad corruptionem totius corrumpuntur ⁊ interrumpuntur in esse: vt patet. sed interruptum in esse reparari non potest: ergo ⁊c.

August.

¶ Contra Job. Credo q redemptor me⁹ ⁊c. ⁊ in carne mea videbo deū. Quem visurus sum ego ipse ⁊ nō alius. g ⁊c.

Job.

¶ In ista questione sic pcedā ¶ Primo inquirā vtrum homo resurget idē totaliter qui prius quātum ad partes essentiales eius: puta materiam ⁊ formā substantialem eius vl' formas substantiales: ⁊ per cōsequēs quātum ad totū essentiale cōstitutum ex ipsis. ¶ Secundo inquirā an homo resurget totaliter idez quātum ad partes totius organicas: ⁊ quātū ad potētias operatiuas ipsius: ⁊ qtū ad humores ⁊ talia. ¶ Tertio inquirā an homo resurget totaliter idem qtum ad quelibet accidentia eius propria vel cōmunia. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum articulū dico q partes essentiales hominis sunt corpus ⁊ anima rationalis seu intellectiua: que est eadem substantialiter intellectiua sensitiua ⁊ vegetatiua sicut dixi in. 2. partes vero essentiales corporis sm me sunt materia ipsa ⁊ forma substantialis mixti: ex quibus cōstituitur corpus ipsum: qd est pfectibile ab anima ⁊ proprium ei⁹ susceptiuum: ex quo cum anima ipsa constituitur humanitas ipsa: seu entitas vel veritas humane nature vel ipse totus homo. ¶ Quantum igitur ad materiam dico primo pretermissis dictis aliquorum aliorū q non quilibet homo resurget idem totaliter quātum ad materiam quā prius habuit: vel que prius aliquando pertinuit ad naturam humanā: seu ad veritatez nature humane in ipso. ¶ Hoc probo aliquibus vijs. primo quia pueri vel paruuli mortui resurgēt in quantitate viri perfecti ⁊ cū tanta materia quāta sufficeret ad virum pfectum: et precipue in illa quantitate quam habuissent in etate iuuenili circa xxx. annum sm Augusti. xxij. de ciuitate. c. xv. sed hoc non esset nisi plus daretur eis de materia qa ante: ⁊ ad materiam eorum quā prius habuerunt: adderetur alia materia. quia corpus eorum non erit sic rarū: vt tam parū de materia posset sufficere ad tantam quātitatem quantam habebunt in resurrectione: ⁊ q posset esse materia viri perfecti. igitur materia eorū non erit totaliter ⁊ penitus eadez q prius. Sicut em entitati materie addit: ita ⁊ identitas aliqualit variat. ¶ Scdo sic planuz est sicut probaui in scdo q materia alimēti postq querrsuz est in carnē vel in substātiā hoīs aliti: ptinet ad veritatē hūane nature: vel aliqn ptinuit sed planū est q tota materia talis i resurgēte nō reuertet. Cum em hō viuēs multa alimēta in suā substantiā querat: q fluūt et refluunt si tota materia reuerteret in resurgēte: resurgēs eēt nimie qtitatis: ⁊ multo maioris et excedētis q exigat corpus hūanū ⁊ ipro-

An hō resurget idē totalit' q prius qtū ad partes essentiales ei⁹

portionate simpliciter ad animam humanam vt videtur: quare ⁊ cetera. ¶ Tertio etiam hoc videtur quia ad hoc q reuertatur idem homo numero q̃tum ad identitatem materie sufficit q redeat tantum de materia: que aliquando ad ipsum pertinuit q̃tum habet: vel debet habere ad perfectionẽ corporis humani sed ad hoc non requiritur q precise et tota materia reuertatur: que aliquando viuente eo ad ipsum pertinuit sicut nec ad hoc maneat idẽ homo numero viuens ⁊ perfectus: non requiritur q maneat eadem ⁊ tota materia que prefuit. ergo et cetera. Dico igitur sicut potest haberi ex predictis non est dicendum hominem resurrecturum fore eundem totaliter s̄m materiam. ¶ Nec valet contra hoc dictum aliquorum ponentium q materia illa sola que tracta est a parentibus pertinet ad veritatem humane nature: et quia illa omnino reuertetur eadem. ideo et cetera. Similiter nõ valet dictum aliorum dicentium q materia secundũ se est indistincta: nec vna est numero vel plures. sed hoc habet penitus ex forma. et quia reuertetur materia sub eadem forma penitus puta sub anima rationali: ideo reuertetur penitus eadem materia. Nam primum dictum supponit vnum falsum: sicut probatum est in secundo distinctione trigesima vbi ostensum est q virtute nutritiue alimentum cõuertitur in veritatem humane nature. ita q non solum materia tracta nec caro tracta ex parentibus: que dicitur radicalis ad veritatem humane nature pertinet: verum etiam caro nutrimentalis. Similiter secundũ dictum et ratio eius nichil valet. quia materia non indiuiduatur per formam nec ex forma: sed oportet sibi assignare necessario propriam differentiam indiuidualem: sicut et forme et cuilibet essentie distincte ab alio: sicut ostendi in secundo.

De forma corporeitatis.

¶ Quantum ad formam corporeitatis vel mixtionis dico idem per omnia: sicut de materia. Nam illa forma materie coextenditur: et de ipsa educitur et vniformiter fluit vel refluit: sicut materia vel partes materie: et etiam vniformiter pertinet ad veritatem nature humane. Unde dico q homo non resurget idem totaliter: qui prefuit quantum ad formam talem et omnem partem eius: que aliquando pertinuit in ipso ad veritatem humane nature. Tunc enim corpus esset nimie densitatis vel nimie quantitatis. Cum enim talis forma de materia educatur: sicut tota de tota materia educitur: ita pars de parte et sibi coextenditur per accidens et idem est omnino iudicium de vtraq̃.

Nõ hec omnia.

¶ Quantum ad aliam formam hominis: puta animam intellectiuam manifestum est q ipsa sit simplex et indiuisibilis et per se et per accidens: et incorruptibilis simpliciter et immortalis q homo resurget penitus idem: qui prius quantum ad animam rationalem: et in hoc nulla dubitatio vel difficultas inuenitur. ¶ Quantum vero ad naturam corporis ex materia et forma mixtiõis vel corporeitatis substantialis constitutam an homo resurget penitus idem qui prius quantum ad naturam talem corporis partis idem est omnino iudicium: sicut de partibus essentialibus corporis constituentibus naturam predictam: vt patet intuenti. Et similiter de vnione partium essentialium materie et talis forme: que vnio dicit vnum respectum extrinsecum: sicut probaui alias. quia eodem modo reuertetur eadem vel non eadem sicut partes. ¶ Quantum vero ad totam humanitatem vel substantiam compositam ex corpore ⁊ anima dicendũ est q licet reuertatur penitus eadem que prius aliquando fuit: q̃tum est ex parte anime: non tamen in seipsa ⁊ in ratione totius. variabitur enim aliquo modo s̄m variationem corporis. Et idem est omnino iudicium de ista variatione sicut de variatiõe corporis: sicut iam patet ex predictis.

Sũmatõ huius articuli.

¶ Quantum igitur ad presentem articulum patet q homo non resurget idẽ penitus: qui aliquando fuit quantum ad totam materiam vel formaꝫ corporis vel naturam corporis seu etiam substantiam humanitatis: quã aliquãdo habuit: sed non obstante q ista possint variari aliquo modo: resurget tamen idem numero: qui prius aliquando fuit.

De vnione corporis ad aiam.

¶ Sed quid de vnione anime ad corpus. Dicendum q fundamẽtum illius vnionis puta anima reuertetur penitus idem sed terminus huius vnionis variabitur: puta corpus modo predicto. ⁊ quia non solum respectus variatur ex fundamento: sed ex termino: potest dici de variatione vel idẽtitate talis respectus: sicut de idẽtitate vel variatione corporis terminantis. Et dato q talis vnio in nullo eadeꝫ esset cum priori: sed simpliciter noua ⁊ alia sicut posset deus facere reuniẽdo animam corpori: adhuc tamen non tolleretur propter hoc idẽtitas hominis vel vnitas. quia ista vnio accidẽs est ⁊ non pertinet intrinsece ad substantiam eius. Hec de primo articulo questionis.

Quid de partibus integralibus ⁊ operatiuis ⁊ humoribus in resurrectione.

¶ Quantum ad secũdum articulum de partibus integralibus ⁊ potẽtijs operatiuis ⁊ humoribus dico primo q partes integrales hominis possunt intelligi vel etherogenee ⁊ organice sicut caro ⁊ os: manus ⁊ pes: ⁊ caput vł cor ⁊ huiusmodi. vel non organice ⁊ homogenee: sicut partes carnis vel ossis. Et iam satis potest patere ex articulo precedẽti q sicut non oportet totũ corpus constitutũ ex istis redire idem numero q̃tum ad omnia que aliquãdo pertinuerunt ad ipsum. et fuerunt aliquando in vita de natura eius: ita etiaꝫ nec oportet de istis partibus nec fiet. sꝫ iste partes variabuntur ⁊ manebunt eedem suo modo: sicut ⁊ totum ipsum. ¶ Dico igitur de talibus partibus: q tales partes eedem reuertentur quantum ad illud quod sufficiet ad perfectionẽ corporis humani quantum ad necessitatẽ animationis. ⁊ hoc erit cõmune in omnibus. Sed in beatis dico q si partes fuerint prius deficientes vel superabundãtes a bene esse corporis humani q aptabũtur vel supplebuntur: vt sint conuenientes ⁊ decentes partes corporis: ⁊ corpus sit decenter ⁊ venuste constitutũ ex ipsis. non sic autem in reprobis: qui s̄m multos resurgent in suis deformitatibus naturalibus et corporalibus quas prius habuerunt. ¶ Secundo dico q partes iste corporis humani resurgẽt vt sit debite quantitatis vel magnitudinis: quante futurus esset in fine. xxx. annorum vite hominis s̄m August. de ciuitate. c. xv. quia tante quãtitatis ponitur quodlibet corpus reformandum qđ intelligo si nõ fuisset orbatio in subiecto impediẽs ipsum ptingere ad debitam quantitatẽ infra. xxx. annos vł terminũ ipsorũ.

De ptib⁹ homogeneis ⁊c.

¶ Sed que sunt ille partes homogenee de numero illarũ: q̃ aliquãdo ptinuerunt ad veritatẽ humane nature vel corporis que resurgẽt

vel quãtum ad ipsas resurget corpus: ⁊ partes organice vel etherogenee eedem que prius. Dicitur ad hoc dupliciter. vno modo ꝙ partes puriores. ⁊ quia partes priores regulariter sunt puriores: nisi occurrat impedimentum. quia quãto partibus radicalibus plus ⁊ plus apponitur: ⁊ plus ⁊ plus cõuertunt: tanto impuriores partes habentur. sicut ponitur exemplum de vino ⁊ aqua primo de generatione. ideo ille partes resurgent: ⁊ quantum sufficiet ad perfectionẽ corporis humani. Aliter dicitur ꝙ quia natura principaliter intendit perfectam quantitatem nutriti: ⁊ non intendit restaurationem deperditi nisi per accidens. quia si non deperderetur aliquid: non intenderet restaurationẽ: et tamen intenderet perducere ad perfectam quantitatem: dicunt ꝙ cum partibus radicalibus reuertẽtur partes: quas natura ex intentione perfectionis augmenti fecit magis ꝙ̃ ille quas fecit ad restaurationem deperditi: que non fuerunt nisi occasionate partes ⁊ iter primas puriores: ⁊ ille quas natura magis fecit ex intentione: resurgẽt vel etiã reuertentur quãtum sufficiet ad perfectionem corporis humani: vt videtur. ¶ Ex predictis patet ꝙ homo non habebit precise eandem carnem quã habuit in aliquo instanti vel tempore vite sue: sꝫ nec habebit totam illam quam habuit in aliquo tẽpore preter illam quam contraxit a parentibus. quia si hanc totam habebit: ⁊ cum ipsa aliquas partes successiue habuit: nunc istam: nunc illam. ⁊ sic magis erit idem corpus resuscitatum corpori habito in hac vita ꝙ̃ si esset penitus idẽ quod iste habuit in aliquo instanti determinato vel parte vite sue quia si esset idem illi pro tali instanti: esset magis aliud a seipso pro alio instanti. ¶ De capillis ⁊ vnguibus et pilis: qui sunt ad ornatum et decentiam corporis: dico ꝙ siue sint animati ⁊ pertineant intrinsece ad naturam siue non: ꝙ reuertentur in locis conuenientibus. quantum pertinebit ad ornatum corporis: precipue saltem in electis: quare ⁊c.

Nõ correlariũ et sequẽtia.

¶ De potentijs operatiuis planum est de potentijs partis intellectiue que vel sunt consubstantiales anime intellectiue: vel sunt accidentia inseparabilia et naturaliter ipsam concomitantia: ꝙ eedem numero reuertentur in nullo variate: sicut nec anima ipsa rationalis. ¶ De sensitiuis vero ⁊ organicis idem penitus est dicendum: si sint eedem cum substantialiter ipsi anime sicut puto quantũ ad potentias remotas saltem. Si vero vel omnes vel alique quantum ad potentias propinquas sint accidentia et accidentia coniuncti vel totum ipsum cõiunctum ex potẽtia et organo: quod potest dici potẽtia proxima dico ꝙ corrumpuntur ad corruptionem coniuncti ⁊ possunt reuerti eedem sicut dictũ est de corpore vel coniuncto non obstante ꝙ interrumpantur in esse ⁊ variari ẜm variationem coniũcti vel compositi cuius sunt accidentia vnde et reuertentur eedem: ⁊ ẜm aliquos meliorabuntur.

¶ De humoribus vero dico ꝙ quatuor humores suo modo reuertentur numero ijdem qui prius ꝙ̃tum sufficiet ad bonam consistẽtiam corporis. Et potest dici vniformiter de partibus humorum et identitate vel variatione ipsorum: sicut dictum est supra de partibus carnis vel ossis: licet humores non sint animati: nec pertineant intrinsece ad veritatem nature humane. Hec de secũdo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum de accidente proprio dico ꝙ reuertet̃ idem sicut ⁊ subiectum quodcunqꝫ sit illud. Idem est.n. iudicium penitus de ipso: sicut et de natura subiecti. Accidentium vero communium quoddam est separabile naturaliter a subiecto: et subiectum naturaliter potest esse sine illo. Aliud vero inseparabile vt nigredo a coruo. Separabilium vero accidentium quedam sunt naturaliter separabilia ẜm se tota. vt albedo vel nigredo in aliquo. Alia vero ẜm partem tantum ⁊ ẜm diminutionem vt ꝙ̃titas a materia ẜm commentatorem. Separabilium vero accidẽtium ẜm totum in homine aliqua vergũt ad decentiam et perfectionem hominis accidentalem. Alia vero ad indecentiam vel turpitudinem: sicut nigredo vel figura turpis ⁊ huiusmodi. Tũc dico ꝙ accidens separabile naturaliter ẜm partẽ: vt quantitas non reuertetur idem totaliter in homine sicut nec materia: sed augebitur in nimis paruis ⁊ minuetur in nimis magnis saltem in electis ¶ Secundo dico ꝙ nullum accidens vergens ad indecentiam vel turpitudinem resurget. vel reuertetur in beatis: sed accidentia decentia dabuntur eis. Econtrario in dãnatis. ¶ Ultimo dico ꝙ accidens vergens in perfectionem et pulchritudinem in beatis perficietur si prius fuerit imperfectum: non tamen omnino erunt equales in pulchritudine vel figura decẽtia corporali sicut nec in gloria anime pulchritudo enim vel figura nec statura vel decentia corporis humani non est punctalis. Tunc enim oporteret omnes beatos esse pulchros corporaliter sicut christum. quod nõ est verũ. Hec de tertio articulo.

Quid de accidentibus p̱prijs ⁊ cõibus in resur.

¶ Ad primum principale argumentum dico ꝙ homo vel mulier resurget idem numero ꝙ̃tum ad illud quod fuit de veritate nature humane in ipso: sicut superius est predictum. Ad illud de costa dicitur. vno modo ꝙ costa illa Ade de qua fuit formata Eua: non fuit in Adam de veritate vel necessitate nature humane sed fuit formata in ipso propter necessitatem speciei: vt ex ipsa formaretur Eua: et non erat de necessitate vel veritate indiuidui. Sicut nec semen quod dicitur superfluum alimenti. et ita costa illa vel materia coste non resurget: vel reuertetur in Adam: sed in Eua ad veritatem nature: cui pertinuit. Aliter dicitur ꝙ si dicatur illa costa fuisse ipsi Adam necessaria ⁊ de veritate hũane nature in ipso: sicut pars intrinseca eius: ꝙ adhuc non oportet ipsam resurgere in Adam: sed resurget in Eua. Nam subditur ibi in genesi ꝙ deus postꝙ̃ tulit costam Ade: vt edificaret eam in mulierem: repleuit carnẽ pro ea. Et tunc diceretur ꝙ formauit ibi vnam aliam costã loco prioris: que resurget in Adam. Non autem illa prima: sed in Eua resurget. Contra tamen sic dicentes isto secundo modo posset argui: quia sicut si aliquid aliud pertineat ad veritatem nature humane equaliter in duobus ⁊ hoc successiue resurget in primo et non in secundo: ita videretur de illa costa ꝙ debeat resurgere in Adam et nõ in Eua. Aliter igit̃ diceret̃ ꝙ vel resurget in Adam nõ in Eua vel ꝙ equalit̃ nõ ꝑtinuit ad ꝟita

ad argu. principa.

tem humane nature in vtroq; sed in Eua principa liter ꝛ quasi pricipium radicale. ꝛ sic in Eua nō in Adam resurget. Vel sicut dicit primus modus ꝙ videtur probabilior vel non pertinuit ad veritatē nature humane in Adam: sicut nec semen vel materia seminis in generante: sed in Eua tantum. ꝛ sic in ipsa resurget. Ad illud de nutrimento ꝙ eadem materia potest eē successiue de veritate nature humane in pluribus: quia caro vnius potest esse nutrimentum alterius. Dico ꝙ patet in isto argumēto: ꝙ idem non pertinet equaliter ad veritatem nature humane vtriusq; sed principaliter vnius vel primo ꝛ alterius secundario. Et dico ꝙ ceteris paribus resurget in illo cuius fuit primo: ꝛ in quo ꝑus fuit animata: ꝛ ſm intentionem Augusti. In alio vero vel sufficient alie partes nutrimentales cum suo radicali: vel si non sufficiant supplebitur illud quod deficit: vnde voluerit deus. ❡ Ad illud de semine dico ꝙ si possibile esset idem esse semen duorum hominum: ꝛ ita de veritate vtriusq; radicaliter ꝙtum ad materiam suam ꝛ omnino equaliter: nisi quia prius vnius ꝛ postea alterius: qđ tamen nunq̄ credo fuisse nec fore de facto ſm aliquos resurgeret materia illa in primo: ꝛ nichil de ipsa ī secundo eadem ratione qua dictū est prius: quia anima primi primo vel prius inclinatur ad talem materiam. Sed hoc videtur alijs difficile: quia tunc alius resurgeret idem numero: ꝛ nichil haberet de sua materia radicali: quod non videtur probabile: quicquid sit de materia nutrimentali. Et tunc dicuut ꝙ vel materia illa diuideretur et ſm partes equales resurgeret in vtroq; vel ſm maiorem partem in primo ꝛ ſm minorem in secundo. ꝛ residuū in vtroq; de partibus nutrimentalibus vel aliunde ſm diuinam voluntatem suppleretur. ❡ Ad secundam rationem dico ꝙ pars quedam est in toto cuius idētitas necessario requiritur ad idētitatem totius. ꝛ de illa vniformiter dicendum est sicut de toto: cuius restauratio principaliter intēditur. De toto autem dictum est supra. Alique vero sunt partes quarum idētitas non necessario requiritur ad idētitatem totius talem qualis erit in resurrectione. Et de illis non oportebit ꝙ habeant eam materiam quā prius ſm dictum ꝛ exemplum Augusti. ❡ Ad tertiū dico ꝙ argumentū nō concludit contra illos qui ponunt ꝙ aliquid corruptum vel inesse interruptum reparari non potest. Habent enim dicere ꝙ potentie quas ponunt accidentia coniuncti vel corrumpi per corruptionem organi vel coniuncti nō possunt eedem numero redire Sed istud nichil valet. sicut dictum est supra. sed dato ꝙ potentie sint accidentia coniuncti ꝛ interrumpantur inesse: poterunt tamen eedem numero reparari: sicut dictum est supra Nec obstat si dicas ꝙ potentia generatiua frustra repararetur: quia nunq̄ haberet actum suum: ꝛ perpetuo careret propria operatione ꝛ sic esset frustra. dico ꝙ nō frustra: sed ad perfectionem nature vel totius seu suppositi: cui⁹ est si dicas de accidentibus vt puta colore et figura ꝙ non omnia reparabuntur. dico ꝙ omnia possent reparari. de facto autem quomodo reparabūtur dictum est supra.

❡ Distinctionis. xliiij. Questio Secunda.

Secundo q̄ro vtrū ignis corporalis inferni affliget spiritus ꝛ corpora damnatorum ❡ Videtur ꝙ nō. quia ſm Augustinum. xij. cōfessionum: ꝛ super Genesim ad literam Agēs est prestantius patiente ꝛ hoc dicit Aristoteles tertio de anima. sed corpus vl' ignis corporeus nō est prestantior spiritu: vt patet. ergo nō potest agere in spiritū cruciando ipsum ❡ Secundo sic. primo de generatione dicitur ꝙ oportet agens et patiens se tangere: ꝛ in materia communicare. s; ista sunt impossibilia inter spiritum ꝛ corpus. patet: q2 spiritus non est corpus nec aliquid quantum habens vltimum. Tangentia autem sunt: quorum vltima sunt simul. similiter etiam spiritus materiam non habet. ꝙ ꝛc. Et confirmatur: quia agens intēdit assimilare sibi passum. corpus autē in nullo potest assimilare sibi spiritum nec ſm aliquid corporale: nec ſm aliquid spirituale nisi intellectualiter: et illud non affligit ꝙ ꝛc. ❡ Tertio sic de corporibus: quia oīs passio magis facta abijcit a substātia sexto thopicorū. si igitur ignis inferni affliget corpora damnatorum: ꝛ illa patientur ab igne: illa passio magis ac magis facta ꝛ continuata abijciet a substantia. et sic tandem corpora dānatorum dissoluenť: et etiā corrūpenť. hoc autē est falsu;. ꝙ ꝛc. Aristo. 6. thopi.

❡ Contra dicitur de omnibus reprobis. Mathei decio q̄nto. Ite maledicti in ignem eternum: qui paratus est dyabolo ꝛ angelis eius. Ex quo patet ꝙ ignis inferni modo affligit de facto omnes spiritus malos vel dānatos siue hominum: siue angelorum: ꝛ finaliter affliget corpora hominum damnatorum. Mat. 15.

❡ In ista questione sic ꝓcedā

❡ Primo inquirā an ignis corporalis inferni affligat spiritus separatos demonū: ꝛ per quem modū. ❡ Scdo an spiritus separatos hominū dānatorū. ❡ Tertio an finaliter corpora dānatorū ꝛ ꝑ quē modū. ❡ Vltimo ad rationes principales.

❡ Quantum ad primum ar-

ticulum dicunt omnes doctores catholici ꝙ ignis inferni qui est corporeus ꝛ materialis: affliget spiritus malignos demonū. Hoc probatur per illam auctoritate; adductam de Matheo. Et probatur etiā per Gregoriū. iiij. dyalogorū sic dicētem. Si dyabol⁹ eiusq; angeli cū sint incorporei: corporeo igne sunt cruciādi ꝛc. Et pari rōne dicēdum ꝙ iā defacto cruciāť: ꝛ ꝙ ignis affligit tales malignos spiritus iā dānatos. Et est conclusio certa nobis. Ignis inferni affligat spūs demonum. Grego.

❡ Sed de modo ꝑ quē sunt multe opiniōes ꝛ modi dicēdi: ꝛ quasi tot sententie: quot sunt capita. ❡ Prima opinio est cuiusdā doctoris in quarto suo ꝙ ignis affligit vel affligere pōt demonē: q2 spūs vel demō apprehēdit ipm ꝛ sibi discōuenientē ꝛ nociuū ꝛ talē apprehēsionē in intellectu sequiť tristicia ī volūtate āgeli ꝛ afflictio spūs sepati. ❡ Ad hoc adduciť auctoritas Gregorij quarto dyalogorū vbi dicit ꝙ eo spūs patitur quo videt: ꝛ quia cremari se respicit: vel cōspicit: ideo cruciať. ❡ Ad hoc etiā exēplu; adduciť: quō ignis inferni affligit demones. 1. opinio. Grego.

Auicēna et est Auicenne.ix.metha. vbi dicit ꝙ ex sola imaginatione in somno aliquis frequenter vehemētiꝰ cruciat quā si illo sibi realiter apposito ipm̄ videret exterius. Ita dicūt in proposito ipsum videret exterius. Ita dicūt in proposito. quia enī angeli mali apprehēdunt ignē disconuenientē ⁊ nociuum sibi: ideo consequēter cruciātur per ignē: ⁊ ignis est eis tristabilis. pro tanto est discōueniens: quia est instrumētum diuine iusticie detinēs ipsum angelum: ne possit s̄m libertatē suam se mouere: qđ non posset ignis in virtute propria: licet in virtute propria posset angelum locare: sicut ⁊ quodcūqꝫ aliud corpus: in quo posset esse angelus vt in loco: lꝫ nullus locus nec aliquod corpus in virtute ꝓpria possit eum violenter detinere.

2.opinio ¶ **Secunda opinio** est: ⁊ videtur esse aliquorum tenentiū ⁊ exponētium primam ꝙ ignis inquātum est instrumētum diuine iusticie affligit angelum. Sicut suo modo sacramētum inquātum est instrumentum diuine misericordie iustificat ⁊ gratificat animam suscipientis sacramētum. per istum modū scilicet ꝙ ignis recepit a deo aliquam virtutē supernaturalem ⁊ formā absolutā: que potest agere puniendo vel affligēdo spiritum vt instrumentū: qđ non posset in virtute propria. ¶ Secūdo dicūt ꝙ per illam vim collatā ipsi igni a deo: ignis ipse attingit ad aliquam dispositionē preuiam ipsi afflictioni. que quidē dispositio est locatio passiua angeli ab igne locante ipsum actiue ⁊ detinēte ipm̄. ¶ Tertio dicunt ꝙ tali dispositione creata in spiritu deus immediate causat afflictionem illam vel tristiciam: nec ad ipsam attingit ignis directe: sed tantum ad dispositionē precedentē. Et ita ignis ꝑ modum instrumēti dicitur attingere vel affligere: quia attingit ad preuiam dispositionē. Et aliꝫ etiā dicunt ꝙ angelo influitur vna vis passiua per quā potest pati ab igne. ⁊ ꝙ ignis etiam directe attingit ad effectum afflictionis. ad huius opinionis ꝓbabilitatem possunt adduci aliqua: q̄ adducebant in principio huius quarti ad cōsimilē opinionē de efficacia sacramentorum per modum instrumenti.

3.opinio. ¶ **Tertia opinio** videtur predictis ꝓbabilior istis que dicit aliqua per ordinē. primo ꝙ s̄m Augusti.xiiij.

August. de ciuitate dei dolor carnis vel afflictio est tantūmodo offensio anime ex carne causata ex disconueniēti carnis ipsius sibi approximato cū perceptione eiusdem. Unde ⁊ dolor proprie dicitur tantummodo afflictio sensibilis vel etiam corporalis. Et cum angelici spiritus non sint corporales: nec habeant seu habere possint sensus carnis: non potest in eis creari dolor seu afflictio sensibilis a quocunqꝫ. Unde nec est querēda causa vel modus alicuius talis afflictionis in ipsis: sicut nec in lapide vel ī ligno: que sentire possunt. ¶ Secundo dicit ꝙ s̄m Augustinum tristicia magis proprie est afflictio spiritualis proueniens ex his rebus: que nobis nolentibus accidunt. vnde ad apprehensionem alicuius noliti: quod tamen ponitur ⁊ fit: vel etiam alicuius voliti poni vel esse qđ tamen non fit nec ponitur sequitur tristicia. Et habet proprie locum in spiritibus vel inde habentibus voluntatem: ⁊ afflictio spirituum vel demonum proprie dicitur tristicia ⁊ in ipsis spiritibus damnatis querēda est causa vel modus talis tristicie ⁊ afflictionis. ¶ Tertio dicunt de ista tristicia in voluntate angeli: ꝙ ipsa causatur ab igne s̄m duas vias. Prima est ista. Nō hec de tristicia demonum.. Ignis enim cum sit locus corporalis: locat ipsum angelum formaliter. quia est terminꝰ habitudinis ipsius angeli ad locum habitudinis dico: que vocatur vbi diffinitiuum locat: igitur formaliter nō effectiue: sed illud quod ponit rem in loco effectiue: locat ipsam effectiue: nō autem ipse locus. Ista autē locatio formalis qua dicitur locus formaliter locare ⁊ angelum continere effectiue: est a deo s̄m suam iusticiam detinente effectiue ibidem angelū ipsum cōtra suam libertatem: ne possit inde se mouere. ⁊ sic illa detentio vel locatio formalis ipsius ignis q̄ a deo est effectiue: est sibi displicens: ⁊ odit ipsam: ⁊ per consequens ipsum ignem vt sic formaliter ipsum locantem vel detinentem perpetuo ex ordinatione diuine iusticie punientis. ⁊ sic ignis vt sic nolitus ⁊ apprehēsus aliquo modo causat tristiciam: sicut obiectum tristabile uel displicens concurrente tamē affectione commodi in angelo ⁊ superbia sua quā vult vti propria libertate: vt posset se mouere: ⁊ qua nunquā vellet deo in hoc obedire: vt ibidem detineret. vnde ⁊ si bonus angelus ibidem perpetuo detineretur vel a deo determinaretur: vt esset ibi perpetuo super hoc non tristaretur. Concurrunt ergo multa ad causandum istam tristiciam. Primum est detentio passiua ipsius angeli a deo ⁊ a loco: diuersimode tamen. Secundū est nolitio vel odiū talis detētionis. Tertium est apprehensio talis detentionis posite in re vel ponende: que tamen nolita est ⁊ vltimo sequitur tristicia in voluntate causata. Et sic angelus ab igne punitur vt ab obiecto nolito inquātum detinens angelū ex ordinatione diuine voluntatis: ⁊ per cōsequens per modum instrumenti aliquo modo. ¶ Alio modo potest dici ignis affligere angelum in ratione obiecti immutantis ⁊ contristantis. Nam intellectus angeli determinatur a volūtate diuina ad cōsiderandum intense ipsum ignem in ratione obiecti. Secundo apprehendit istam determinationē ad talem cōsiderationem. Tertio ex affectiōe proprij commodi ⁊ superbia sua odit talē determinationem ⁊ habet nolle intensum respectu eius. Nollet enim sic determinari circa tale obiectum intense considerandum etiam a deo sed libere vellet vti suo intellectu ad considerandum queqꝫ vellet. quarto illam determinationem cognoscit ⁊ apprehendit sibi in esse ⁊ in futuram: quam tamen odit. quinto ex hoc sequitur tristicia in sua voluntate. Et dicūt ꝙ ignis habet hic rationem detinentis effectiue ⁊ efficaciter in consideratione intensa ipsius distrahente ab intellectione aliorum: licet non in virtute propria vel sicut principale agens. Principale enim agens in hoc est deus. sed instrumentale vł secundarium est ignis ipse: qui quātum est ex se non posset sic tenere angelum in consideratione sui intensa: sed concurrente diuina operatione hoc potest. et in hoc modo sequitur maior tristicia in voluntate angeli quā primo modo. Num magis nollitum est ⁊ oditum ab angelo ꝙ sua potentia intellectiua sic impediatur: quā ꝙ sua potentia motiua: vt videtur. Plus enim diligit vsum intelligentie quā motiue potentie. quia vsus intelligētie est ad perfectionem simpliciter puta ad intellectionē que est

perfectio absoluta. et usus motiue potetie nō est nisi ad vnum vbi vel aliquid respectiuum: quare &c. ¶ Ultimo dicunt q ignis in isto secūdo modo magis habet rationē efficiētis ꝙ in primo. Nā in primo modo ignis bene est causa effectiua: inqꝫtuz est obiectum nolitum detinere: et apprehensum causat tristiciam: quia non sit discōueniens ex natura rei: finaliter. quia nolitus. hic autē effectiue causat primam apprehēsionem: ad quā determinatur intellectus: que est nolita. Et ita hic habet quasi duplicez actionem vnam qua causat consideratione nolitā: et aliam qua vltimate causat tristiciam vt obiectū nolitum causare talem apprehensionem vel considerationem intensam causans tamen et apprehensum causare. hec est opinio tertia.

3.1.opi. ¶ Contra istas opiniones arguit primo contra primaz sic. Illa apprehēsio qua angelus apprehendit ignē vt sibi disconuenientē: aut est vera aut falsa. Si est vera restat eis declarare ꝓpositū: quomodo ignis est disconueniens quia non videtur esse sibi disconueniens: nec esse contrarius nature sue. Si dicas q immo inqꝫtum detinet. hoc non valet: quia ex hoc ipo non est discōueniens: sicut dictum est supra. Unde et si bonus angelus ibidem perpetuo detineretur: nō esset sibi disconueniens. Nec videtur etiam q possit esse vera: quia ignis siue inquātum ignis siue inquātum locans non videt esse sibi nociuus nec sue nature contrarius nec alicuius bone dispositionis cōtrarie corruptiuus. Si falsa: igitur falsa opinione cruciatur et nō ab ipso igne. simpliciter etiā non videtur q sit falsa. quia angelus malus habet naturalia integra et claram intelligētiam qua perpēdere pōt ignem non esse nociuum: si nō est nociuus Nec potest dici q talis opinio falsa causetur in ipso a deo vel ab alio angelo: vt videtur. Deus enim nō est immediata causa deceptiōis vel erroris nec etiam alius angelus sic agit in alium talē opinionē: qua sic crucietur. ¶ Secundo sic. quia ſm Gregorium vbi supra. anima non solum videndo: sed experiendo incēdium patitur. igitur nō solū spiritus cruciatur ex tali apprehēsione vt videtur: licet bene ꝯcurrat talis apprehēsio. ¶ Tertio quia vniformis videtur modus quo cruciātur anime separate in pugatorio: et quo demones in inferno: sꝫ aīe non sic cruciantur solum ex tali apprehēsione: quia si sic. aut est vera: et tunc restat declarādum quomodo est vera et quomodo ignis est eis nociuus et disconueniens. Aut est falsa et hoc nō est verum. Non enim vidētur habere ille anime deo grate et glorificande talem falsam opinionē nec cruciari per ipsam: quare &c. Exemplum eorum de somniantib⁹: qui ex imaginatione cruciantur: non est ad propositū: vt patet in angelis ipsis: nec in spiritibus. Nō solum enī ex apprehensione cruciātur: sed ex re: licet bene apprehensio forte concurrat: sicut sonat vel sonare videtur auctoritas Grego. quā inducunt. ¶ Quarto quia ponēs illam positionē dicit q angelus nō est in loco: nisi per operationē: nec per cōsequēs detineretur in loco nisi per operationez vel passionē. igitur prius est angelum pati in loco: ꝙ detineri in loco: et ita non patitur per hoc q apprehendit se detineri in loco. sed magis econuerso. ¶ Quinto videtur imaginari illa opinio q locus per modum instrumēti sit discōueniens angelo detinēdo ipsum effectiue et locando. hoc autē est falsum: sicut dictū est supra. Nam locus effectiue non locat. Non enī efficit ipsum vbi vel motum ad vbi in locato: sed magis ipsum mouēs. Licet bene terminet tale vbi vel talem respectum: quare &c.

¶ Contra secundam opinionē quantū ad illam virtutem in igne receptā potest argui: sicut prius arguebat in principio huius quarti cōtra virtutem in sacramēto receptam. 3.2.opi. quia aut est corporalis: et sic nichil valet. aut spūalis: quod nō videtur. ¶ Secundo per nullā talem vim vel virtutē influxam videtur ignis posse locare vel detinere angelum nisi per modū loci sed modus loci est locare et detinere localiter et formaliter et nō effectiue: vt patet. ergo dato q talis vis conferretur adhuc nō habetur intentū de illa dispositione. ¶ Preterea vel illa dispositio est dispositio necessitans ad afflictionē ex natura rei vel ex ordinatione diuine voluntatis. Nō ex natura rei. quia angelus bonus posset idem perpetuo locari vel detineri et tamen non affligeretur. Si ex diuina volūtate: frustra ponitur talis vis quia tantum locatio formalis et non effectiua ita sufficere: quare &c. ¶ Quarto videtur contra alios qui dicūt igni influi illam virtutē supnaturalem collatam quasi calorem vel ardorem quēdam correspondētem calori sensibili et ipsi spiritui vim passiuā: per quā possit alterari vel immutari a tali ardore sic q ignis attingit directe ad afflictionē spiritus. q: illa vis passiua collata angelo aut est corporalis aut spiritualis. si corporalis angelus nō est ei⁹ capax: sicut nec quātitatis vel albedinis simpliciter nulla ratio est quare nō sit capax immediate afflictionis corporalis sicut illius. et ita frustra confertur sibi: si sit spiritualis ita parū per illam vim est capax afflictionis ab igne sicut per ipsum. et ita bene per seipsuz sicut per illam. et ita adhuc ponitur frustra. ¶ Preterea illa vis aut est substātia aut accidēs. non potest dici substantia nec accidēs nec quātitas nec qualitas aliqua. patet inducēdo per singulas species vel modos singulos qualitatis. nec aliquis respectus: vt patet. ergo nichil. ¶ Ultimo quia si talis vis est in ipo angelo ratio recipiendi afflictionē: sequitur q sit aliquid absolutū. nam et illa afflictio est aliquid absolutum: sed si est absolutum potest separari ab angelo cum tali afflictione et ita poterit illud separatum absolutum puniri tali afflictione: et ita damnari. quare &c.

¶ Contra tertiam opinionem quantum ad primum modum ponendi afflictionem vel tristiciam angeli causari ab igne: vt ab obiecto nolito detinente formaliter contra voluntatem angeli vel spiritus detenti arguo sic. 3.3.opi. ¶ Primo vniformis videt modus: quo cruciantur anime in purgatorio et spiritus maligni in inferno ab igne corporali. sed planum est q ignis nō sic cruciat vel cruciare dicitur animas electorum in purgatorio in ratiōe obiecti noliti et oditi presentati eis contra voluntatē ipsarū. Nec enim odiunt ignem detinētem eas formaliter: nec deum detinentem eas effectiue. ergo &c. ¶ Scdo sic. In potestate sua libera maligni spūs est suū nolle vel odire talem ignē. igit in potestate sua libera est nō odire vel non nolle. sed talis ignis non est afflictiuus nisi inquātum nolitus non inqꝫ

tum detentiu⁹ tm̄ ƀm te. igitur in potestete demonis est non affligi ab igne sicut nō odire ignē. hoc autem est falsum. ergo ꝛc. Si dicas ꝙ in potestate sua non sit non nolle vel non odire. qꝛ deus ad hoc non vult sibi infligere: vt talem actum nolendi suspendat. Contra qꝛ licet ad causationem vel continuationem actus requiratur diuina influentia et cooperatio : nō tamen ad suspensionem vel priuationem actus. ꝛ ita non oportet: ꝙ deus īfluat sibi ad suspensionem act⁹ nolendi : sed si talis actus est ab ipso demone effectiue: licet non possit ipm̄ efficere vel causare sine diuina influentia: potest tamē ipm̄ suspendere vel non continuare et priuari tali actu sine sua influentia. Contra hoc tamen potest esse: si suspensio actus vel cessatio dicat mutationē realem deperditiuam actus ꝛ positiuam in se sicut corruptio. qꝛ ad illam oporteret deum influere. sed non videtur hoc: sed videtur esse desitio actus ꝛ ꝓductionis actus. Si dicas vltra: ꝙ talis actus nolendi nō est ab ipō demone sed est a deo supplente vicem voluntatis demonis: ꝛ simul ab obiecto nolito sicut a causa partiali: contra qꝛ non videtur: ꝙ deus causet īmediate tale nole: cum sit nole maluꝫ ꝛ deforme. quia illo nolle odit ignē formaliter detinentem: ꝛ deum actiue vel effectiue locantē. de⁹ enim nō est īmediata ꝛ totalis causa actus pc̄ti nec etiam cum obiecto nisi cōcurrente voluntate creata. quare ꝛc. ¶ Tertio sic si ignis est obiectum huius nolitiobis: ꝛ obiectum est causa partialis act⁹ secūdum te: quero ƀm quam rationeꝫ ex p̄te ignis ipē est nolitus: ꝛ causa partialis talis actus. Non inquātum ignis patet. nec inq̄tum detinēs formaliter. qꝛ sic nō est malus nec nociuus. Unde ꝛ si bonus spiritus ibidem detineretur/ nō esset sibi nociuus. cum igitur nihil aliud p̄cedat in igne nisi vel natura eius vel detensio formalis. videtur ꝙ non sic cruciet effectiue sicut obiectum nolitū. Preterea etiam quia hoc est cōtra te. Dicis in isto modo primo: ꝙ ignis tantum habet vnam causalitatem effectiuam. scꝫ respectu tristicie de ipō vt obiecto nolito. quia nō minus habꝫ ignis causalitatem super nolitionem illam tanq̄ obiectū q̄ super tristiciam cōsequentem: vt videtur. qꝛ ƀm te alibi obiectum est partialis causa saltem actus voluntatis. Similiter etiā ignis si est causa effectiua afflictionis vel tristicie ipsius aut hoc est vt ignis: aut inq̄tum detinēs: aut inq̄tum nolitus: aut inq̄tum positus in effectu detinēdi q̄tuncūq̄ hoc sit nolituꝫ. Non primo modo nec secūdo per te nec tertio modo. qꝛ ignis vt nolitus non dicit nisi ens rationis. quia esse nolitum non dicit vltra ignem nisi respectum rationis ad nolentem. Nec inq̄tum posit⁹ in effectu. quia quātuncūq̄ poneretur: nisi esset nolitus: nō esse tristabilis per te. ergo nullo modo. Si dicas ꝙ nole ipsius ignis est causa tristicie cū ipa voluntate. ꝛ ita ignis nolitus quoquomō. contra. quia ignis non est causa nolitionis per te. ergo nec tristicie. dato ꝙ nole sit causa tristicie. Et p̄terea sicut velle nō est cā tristicie cū sit liberū ꝛ in p̄tāte volentis: ita nec nole vt videt̄. Tn̄ de hoc nō curo ¶ Quarto sic. si ignis in ratione obiecti noliti detinentis vel detinere formaliter possibilis actualiter tamen detinētis sit cā tristicie: cum ignis equaliter omnes spiritus detineat ꝛ nole vel odire sit in potestate cuiuslibet: ī potestate cuiuslibet est equaliter nole vel odire talem ignem vel intensius vel remissius ex libertate voluntatis. Sicut ꝛ in potestate eorum est actus: ita etiam modus actus. sed hoc posito sequitur: ꝙ quilibꝫ potest equaliter seipsum alteri affligere vel magis vel minus sicut sibi placet: vel saltem quilibet seipm̄ inequaliter aliq̄n plus aliquādo minus. hoc autem est falsum. Nec ē hoc in eorum potestate. ¶ Quinto cōtra illud qd dicitur ignis affligere spiritum separatum ꝑ modum instrumenti: ꝛ ꝙ ignis est instrumētum. quia ignis est causa partialis tristicie non recipiens aliquam motionem ab alio agente ad causandum talem tristiciam. sed tale non potest dici instrumentū ergo ꝛc. ¶ Ultimo quia demones nō semper detinentur ab igne inferni: nec semper sunt in īferno: nec portant illum ignem materialē secum: licet punitionem suā potent : que dicitur ignis alio modo. quare ꝛc.

¶ Contra secundum modum etiam potest argui sicut contra primū de illa determinatione ad considerandū ignis nolita quo modo est causa tristicie. ꝛ si est causa inquātum nolita vel odita cum nole vel odire sit in potestate nolentis sicut prius sequētur eadem que prius. ꝯ secūdū modum. 3. oponio

¶ Similiter secūdo. qꝛ si isto modo affligitur spiritus ab igne quia determinatur ad consideratio nem ignis cum consideratio intelligibilis ipius ignis sit delectabilis sicut perfectio quedā spiritualis: vnde ꝛ in michaele esset delectabilis: sequeret̄: ꝙ delectabile cruciaret: ꝛ simul delectaretur ꝛ cruciaretur. Si dicas ꝙ licet scd̄m se esset delectabilis in illo priori anteq̄ sit nolita: non tamen postq̄ est nolita ꝛ apprehensa in esse. Hoc non videt̄ valere. qꝛ nō est reducere ad aliquā causam ex p̄te sui vel ignis: quare sit nolita. Si dicas ꝙ īmo. qꝛ impedit vel distrahit a consideratione aliorum. Contra quia demones multa alia ꝛ perfecte intelligunt et ab vno obiecto ad aliud se transferunt. ¶ Secundo qꝛ ignis nō habꝫ vim actiuā sic determinādi intelligētiam angeli per modum alicuius cause effectiue: vt videtur quin de modo per suam voluntatē possit se libere auertere a consideratiōe ignis: ꝛ cōuertere ad aliud obiectum cōsiderādum. Si dicas ꝙ verum est q̄tum est ex se sed vt est instrumentuꝫ dei hoc potest. Contra nō potest determinare itellectum angeli nisi in ratione obiecti. sed hoc nō est in ratione instrumāti. ptꝫ. ergo ꝛc. Similiter etiā planum est: ꝙ nihil recipit a deo quo possit attingere ad talem effectum/ sicut nec prius. ergo ꝛc.

¶ Preterea pari rōne diceretur in primo mō: ꝙ ignis vel locus licet q̄tū est ex se vel ex natura ꝓpria non possit locare effectiue sed tantum formaliter: tamē vt instrnmentum est diuine iusticie: hoc potest. ¶ Quarto qꝛ vniformiter videtur affligere ignis in purgatorio aīas separatas : sicut ignis inferni angelos. sed per talem determinationē ad considerationem sui non affligit. ergo ꝛc. ¶ Ultimo arguunt aliqui contra vtrūq̄ modū. quia si veri essent: eodem modo possent demones affligi per quodcūq̄ aliud elementū vel corp⁹ detinens ipos vel determinans intellectus eorū ad consideratio nem eorum: sicut ponūtur affligi per ignem. sꝫ hoc non videtur verum. Nam ƀm Grego. quarto dyalogorum incendium patiūtur. Et ƀm August. 21. de ciuitate Ardore cruciantur. ergo ꝛc. Sed istud Grego. August.

argumentum non est efficax contra eos concederent enim statim illud: quod infertur q deus ita posset punire malignos spiritus si placeret sibi per aquam vel per terram ꝛ huiusmodi sicut per igneꝫ sed punitio eorum tunc non diceretur ardor vel incendium: sicut quãdo fit per ignem. sed si per aquã fieret/diceretur submersio: si per terram oppressio vel hmoi. quia nõ est ymaginãdum q veraciter loquẽdo de ardore vel incẽdio ignis corporalis: ardeant. Nam talis calor vel ardor recipi non potest nisi in subiecto corporali: sicut nec albedo vl nigredo. Sic ꝑ cõtra illos tres modos dicẽdi sit argutũ

Modus alius. quo dmones cruciant ab igne iferni.

¶ Est igitur alius modus qui rõnabiliter potest poni: vt videtur q in spiritibus dãnatis est pena duplex. vna ẽ pena dãni. Et cõsistit in carentia diuine visionis perpetua nec dicit aliquid positiuum in ipis. Alia est pena sensus: ꝛ consistit in tristicia quadam ꝛ afflictione positiua. Et sic culpa eorum est causa demeritoria prime: sic est causa demeritoria secũde. Sꝫ sicut deus est causa effectiua vel quasi effectiua pͥme substrahendo vel nõ largiendo eis beatam visionem ꝛ fruitionem pro statu illo termini vie: in quo possent eam habere vel potuissent: nisi demeruisset culpa eorum: ita deus etiaꝫ est causa effectiua vel positiua secũde pene scꝫ tristicie attingens immediate ꝛ sicut totalis causa effectiua talis tristicie: que est passio quedam opposita gaudio fruitionis beate saltem ſm rationem generis: licꝫ forte non ſm rationem speciei vel propriam rationẽ. ¶ Secũdo potest dici: q ignis inferni in nullo est causa effectiua vere ꝛ realiter loquẽdo respectu talis tristicie vel afflictionis spiritualis ꝓprie loqndo: nec sicut instrumẽtũ nec sicut principale agẽs. Et hoc videtur rationabile: sicut etiam dictum est supra de sacramentis respectu iustificationis vel sanctificationis: licet nõ sit omnino simile de gratia ꝛ tristicia. qꝛ gratia non educit de potentia subiecti sicut tristicia. ¶ Tertio potest dici tamen q ignis ſm modum loquẽdi ꝯmuniter est causa istrumentalis talis afflictiõis aliquo modo: sicut sacramentum est causa iustificationis: pro tãto qꝛ igne presentato vel adhibito seu determinatio ad detinendum eos localiter nunc vel alias perpetuo finito statu vie statim ista afflictio vel tristicia causat: ꝛ habetur a deo sicut adhibito sacramento gratia infunditur a deo. Et sicut bulla presentata vel adhibita ꝯfertur prebenda. Unde ꝛ bula secundũ modum loquendi dicitur instrumentum adeptionis p̄bende: licet non causet effectiue: nec efficiat collationem prebende. ¶ Quarto dici potest: q talis afflictio eoipo q ignis potest dici instrumentũ modo predicto: licet nõ secũdum rei veritatem sꝫ magis secũdum modum loquendi cõmunem potest dici ardor vel incẽdium: sicut submersio diceretur vl oppressio si fieret in aqua vel in terra vel adhibita aqua seu terra. Non q sit ꝓprie ardor vel incendiũ igneum. ¶ Quinto potest dici: q obiectũ talis tristicie vel afflictionis demonumũ: que est in eis pena sensus principalis est in ipis carentia beate visionis: qua vident ꝛ cognoscunt perpetuo se priuari: non autem ignis vel detẽtio ignis seu huiusmodi. ꝛ talis carentia non causat in eis talem tristiciã nec causare potest. quia priuatio est ꝛ non aliquid positiuum: sed diuina voluntas causat in eis taleꝫ afflictionem ꝛ tristiciam: que est circa talem carentiam vt circa tale obiectum terminatiuum nõ effectiuum: et est passio quedam recepta in voluntate demonis intensa vel magis vel minus a deo effectiue secundum exigẽtiam culpe maioris vel minoris Nec est aliquod velle vel nolle seu actus elicit⁹ voluntatis. ¶ Sexto dici potest: q nec de necessitate consequitur aliquod velle vel nole in actu: licꝫ bene demon possit habere nole odituum talis carentie ex sua voluntate. Nec oportet ad hoc q sit tristicia: q consequatur aliquod nole p̄cedens in actu sed q obiectum sit tristabile ꝛ nolibile disconueniẽns nature ꝛ bone dispositioni eius. vel non oportet hoc nisi quãdo tristicia causatur a voluntate cõtristati: non autem si causetur a superiori agẽte puta a voluntate diuina. Non igitur consequitur talis tristicia aliquod nolle angeli existẽs in eius potestate: nec est in aliquo in angeli potestate nec q̄tum ad cessationem nec quãtum ad intensionẽ vel remissionem nec quãtum ad cõtinuationeꝫ. Et ita licet angelus possit nolle ꝛ odire talem carentiam vel etiam multa alia que concurrunt: ꝛ cessare a tali nolitione vel intendere vel remittere tale nolle: si tale nolle sit ab ipo: non tamẽ potest aliquid variare vel immutare circa tristiciam ipsam: sicut patet. videtur ergo sine calumnia sic posse dici. ¶ Septimo dici potest vniformiter de tristia animarum: q̄ sunt in purgatorio circa carentiam beate visionis ad tempus ex demeritis suis: quorum penam soluunt in purgatorio apposito vl adhibito illo igne in quo detinentur ad tempus. ¶ Ultimo potest dici: q nõ oportet ignem actu presentari vel esse presentem demoni. Nec oportet q demones q̄tuncũq damnati ꝛ per illum ignem modo supradicto afflicti portent secum talem ignem per mundum discurrentes: sed sufficit q sint extra statum vie ad talem ignem deputati: sicut nec oportet semper q instrumentum semper sit presens illi: cui confert prebenda: sed sufficit q ad hoc instrumentum sit deputatum: ꝛ sit aliquis conferens prebendam: sicut patet. ꝛ sic etiam de animalib⁹ purgatorij dici potest ¶ Si modus iste dicendi placet teneatur. Uerum est tamen q est vnus alius: qui videtur probabilis secundum positionem aliquorum de sacramentis/ q ignis seu locatio in igne vel deputatio ad igneꝫ pro statu termini vie hui⁹ est dispositio necessitãs ex ordinatione diuina exigentibus demeritis sicut causa demeritoria ad talem afflictionem vel tristiciam: ꝛ est causa effectiua talis afflictionis non habens tamen actionem aliquam elicitaꝫ respectu talis afflictionis vel tristicie: sicut nec sacramentum vel susceptio sacramẽti respectu gratie. Et intenditur vel remittitur in diuersis. scilicet talis afflictio scdm exigentiam vel demeritum maioris vel minoris culpe. Et sic ignis diceretur instrumentalis causa: sicut sacramẽtum aliquo modo dicitur instrumentum licet non proprie. Quia tamẽ illã opinionem de sacramentis non tenui: nec istam etiam teneo. Et potest argui quãtum ad aliqua vniformiter contra eam: sicut et ꝛ cõtra illam. Hec de primo articulo principali.

Ignis iferni an affliget spũs hominũ dã;

¶ Quantum ad secũdum articulum. an scilꝫ ignis inferni affligat vel cruciet spiritus malos hominum separatos a carne vnibi

les tamē corpori vel carni. dicūt omnes ꝙ sic ⁊ est conclusio nota ex fide ⁊ auctoritatibus sanctoꝝ.
Grego. ¶ Prima est gregorij libro quarto dyalogorum: vbi dicit sic. quod mirum: si anime anteꝗ̄ recipiāt corpora corporea possint sentire tormenta scꝫ possint a corpore affligi vel torqueri. ¶ Secunda est
August. Augustini. xxi. de ciuitate dei capitulo. x. Cur nō dicamus ꝗuis miris veris tamē modis spūs corporeos id ē corpori vnibiles posse pena corporalis ignis affligi. Et hoc probat ibidem. quia spiritus humani poterunt corporum suorum vinculis insolubiliter alligari. ⁊ pari ratione possunt ab ipso cor
Grego. pore cruciari. ¶ Tertia est Gregorij. quarto dyalogorum capitulo. quarto. Si spiritus merētis hominis detinetur in corpore. cur nō post mortem incorporeus spiritus corporeo igne teneatur. possūt ergo ab igne cruciari vel affligi. ⁊ qua ratione possunt cum iam pro actu culpe modo puniātur: tenēdum est: ꝙ de facto per ignem affligūtur.

Quo mō ignis īferni affligat spūs hoīm dānatorum .i. mod⁹. ¶ **Sed de modo** est magnum dubium per quem est hoc possibile. Et preter modos dicēdi aliorū supradictos de demonibus in precedēti articulo ponitur vnus modus talis. ꝙ ignis īferni eādem afflictionē quā faceret in aīa ꝯiuncta corpori comburēdo corpus mediante ipso corpore ⁊ sensibili dolore corporis potest causare ipe ignis immediate in anima separata a corpore sine nouo miraculo exordinatione diuina.

¶ **Alius modus** ponitur: ꝙ aīa separata affligitur ab igne
Scđs modus. ne ꝓ tanto. qꝛ scit ⁊ cognoscit: ꝙ ignis ille postea affliget corpus suum: ⁊ seipam ꝯsequēter mediāte corpore suo ⁊ super hoc affligitur vehementer ⁊ tristatur: sicut anima latronis de proximo suspendendi tristatur ⁊ affligitur: qꝛ scit ⁊ cognoscit corpus suum suspendendum: ⁊ scit etiam seipam mediante corpore affligendam.

¶ **Contra primū** modum dicēdi quia nō reputo eum verum
Ↄ.i. mod⁹. primo arguo. quia licet obiecta sensibilia vel fantasibilia mediantibus sensibus vel fantasmatibus possint mouere intellectum coniunctum ad aliquā noticiam abstractiuam: non tamen ad eandem noticiam possunt immediate immutare: vt videtur. Nam illa media concurrūt ad talem noticiam ī ratione cause. Causā aūt creata nō potest facere immediate quicquid potest facere alia mediāte. sic in ꝓposito de dolore vel afflictione. ¶ Secūdo qꝛ dolor ille vel pena sensus seu tristicia est multo grauior: ꝗ̄ posset ignis causare in anima mediāte corpore vt videtur. ¶ Tertio qꝛ dato ꝙ ignis ille presens nō esset: adhuc ita bene affligeretur ⁊ vniuoce sicut ab igne presente: vt patet in demonibus non sic autem loquēdo de afflictione: quam causaret in anima mediante corpore. ¶ Similiter etiā. Quarto ⁊ tactum est in primo argumento. qꝛ ignis non potest dici totalis cā afflictionis spiritualis: quaꝫ pateretur aīa cōiuncta ad cōbustionem corporis: sed dolor sensibilis vel aliquid aliud mediū: qđ nō potest inueniri in anima separata ad hoc concurrit. ¶ Quinto qꝛ vniformiter videtur anime cruciari ab illo igne ⁊ demones: ⁊ vniformiter loquū sancti de vtrisqꝫ. Non sic autem demones crucian tur. ergo ⁊c̄.

¶ **Contra secūdum** modum etiā videtur: qꝛ appro- Ↄ.2.mod⁹
pinquat primo mō dicēdi de demonibus superius improbato ꝙ ex sola apprehēsione cruciatus futuri in corpore anima per ignem cructetur. ¶ Scđo quia vniformiter anime ⁊ spiritus demonum cruciantur. ¶ Tertio quia cruciatus ille vel tristicia est multo maior ⁊ grauior ꝗ̄ tristicia ex apprehensione pene future possit esse ⁊ ꝗ̄ esset tristicia inflicta mediāte corpe: dato ꝙ actu infligeret̄. q̄re ⁊c̄.

¶ **Dico igitur:** ꝙ recte vniformis ē modus quo aie separate ī Modus doctoris
inferno per illum ignem cruciātur: sicut dictum est supra de angelo. Et dico ꝙ illa tristicia perseuerabit in aīa cōiuncta: quādo iterum corpori vnietur cum dolore sensibili corporeo: ⁊ forte intendetur: ⁊ perficietur vel augebitur: sicut ⁊ scđm aliquos gloria beatorum resumptis corporibus intendetur et perficietur. Hec de secūdo articulo principali.

¶ **Quantum ad tertium arti** Ignis īferni an affli. corpora dānatorum Math. xxv.
culum de corporib⁹ resumptis: an scilicet in inferno corpora damnatorum ab igne affligentur. seu etiam torquebūtur. Dicūt oēs ꝙ sic. Et est hoc certum ex illa auctoritate superius adducta. Math. xxv. Discedite maledicti in ignē eternum. ⁊c̄. Et per aliam etiam in Math. Exibūt angeli: ⁊ separabūt malos de medio iustoꝝ: ⁊ mittēt eos in caminū ignis ⁊c̄. Et est apđ fideles ꝯclīo certa.

¶ **Sed de** modo est aduertendum: ꝙ immutatio corporis aīati ⁊ sensiti Nō hec.
ui ab igne potest intelligi duplex. vna que dicitur realis. alia vero que dicitur intentionalis. Realis Realis imutatio
immutatio dicitur / que terminatur ad formā realē eo modo quo forma realis distinguitur cōtra intētionalem. sicut calor vel albedo seu color dicit̄ forma realis: nō aūt species vel intētio caloris seu coloris in medio vel in organo. Etiam dicūtur tales forme reales nō solum qꝛ sint aliqđ extra ītellectū qꝛ isto modo intētionales dicerentur reales: sed qꝛ sunt tales forme ꝗ̄ possunt terminare actiōes reales in se ⁊ ſm se: siue actiones ille sint sensuum siue sensibiliū ⁊ nō sunt rationes tendēdi in alia vel cognoscendi alia sicut similitudines vel species ipsorum: cuiusmodi sunt forme intētionales vt sic. ⁊ qꝛ etiam plus habēt de permanētia in subiecto ꝗ̄ intentionales. ⁊ ſm ipas subiecta dicūtur simpliciter ⁊ realiter talia: nō autem ſm formas intētionales: que sunt pure tales vnde medium nō dicit̄ realiter coloratum ꝑ speciem coloris: vel realiter calefactum ꝑ speciem caloris nec etiam organuꝫ: sicut per colorem vel calorem dicitur aliquid calidū vel Intentōnalis imutatio.
coloratum. ¶ Mutationes vero intētionales dicūtur ad forās intentionales vt sunt species pure sensibilium vel actus sentiēdi ⁊ hmōi. Ignis igit̄ circa corpus sensitiuum potest habere immutationeꝫ realem realiter calefaciendo ipsum: ⁊ imprimendo sibi calorem Unde ⁊ realiter calefacit carnem sic etiam vt ab alio possit sentiri ⁊ in mutationem intentionalem: qua potest imutare sensum vel organum / vel totum coniunctum ex sensu et organo immutando primo ad speciem caloris ⁊ deinde ad sensationem vel actum sentiendi ⁊ ad talem immutationem excellentem et improportionatam bone dispositioni sentientis sequitur dolor in appetitu

Aduertẽ

sensitiuo. ¶ Secũdo est aduertendum: ꝙ differũt iste due imutatiões. quia possunt esse sine inuicem vel ꝯsimiles ipsarum. Hoc patet. quia ignis potest habere imutationem realem eiusdem rationis respectu ligni calefaciẽdo ipm̃ realiter: sicut respectu carnis. Et tamen respectu illius nõ potest habere immutationem intentionalem ⁊ similiter econuerso intentionalis potest esse sine reali. Sicut ſm aliquos in beatis poterunt esse imutationes intentionales ſm sensum: non tamen immutationes reales quia erunt simpliciter impassibiles ⁊ imortales.

Et apparet etiam i nobis de visu vel oculo: qui frequenter immutãtur a colore intentionaliter ⁊ nunꝗ̃ realiter. Secundo patet ꝙ differunt iste imutationes. qꝛ quãdo se concomitantur vna potest esse valde intensa ⁊ alia valde remissa vel econuerso. sicut patet si aliquis habeat manum multum infrigidatam: ⁊ ponat eam iuxta ignem licet modicum calefiat: ⁊ immutatio realis sit modica: tamen intẽse dolet: ⁊ affligitur sensibiliter. ⁊ per consequẽs immutatio intentionalis est intensa. quia secundum illam dolor sensibilis mensuratur. Aliquando ecõuerso immutatio realis est intensa. ⁊ tamen intentionalis est modica ⁊ remissa. sicut patet in manibꝰ istorum fabrorum: que licꝫ multum calefiant: tamẽ valde modicum dolent: ⁊ sentiunt. Tertio hoc patet quia immutatio realis freqẽter est vniuoca intentionalis vero vt in pluribus ⁊ quasi semper immo semper equiuoca. Quarto etiam quia realis nunꝗ̃ causat dolorem sine intentionali. Patet in ligno calefacto. sed intentionalis imutatio bene sine reali: sicut patet. ꝙ aliquis frequenter dolet super verbo audito vel aliquo turpi vel tristi viso licet realiter nõ immutetur ab illo. quare ⁊c̃.

Quõ corpora dãnatorum affligent. i. opinio

¶ Tertio ad propositum videretur aliquibꝰ posse dici: ꝙ corpora damnatorum solum patientur ab igne ⁊ affligentur vel imutabuntur passione vel immutatione intentionali ⁊ non reali. Tum quia illa sufficit ad dolorẽ causandum in appetitu sensitiuo sine reali. Tum quia non est verisimile: ꝙ deus velit multiplicare miracula circa damnatos sine necessitate. Si autem ponatur ibi immutatio vel passio realis ponuntur plura miracula ꝗ̃ si ponatur immutatio vel passio intentionalis tantum. quia cũ passio realis sit consumptiua corporis: eo ꝙ est per se iductiua qualitatis incompossibilis in aliquo gradu suo complexioni ⁊ dispositioni corporis vel mixtioni requisite ad hoc vt anima maneat in corpore: videtur ꝙ miraculum esset: si talis qualitas non induceretur vel si induceretur si corpus non cõsumeretur vel corrumperetur. Non sic autem apparet necessarium miraculum ponendo tantum immutationem vel passionem intentionalem. imo nec videtur ibi esse aliquod miraculum: nisi ꝙ corpus non corrumpitur consequenter ad vehemẽtiam doloris. quod tamen non videtur nouum miraculum cum miraculo resurrectionis ⁊ pertinens ad ipsum. quia status resurrectionis est status incorruptionis.

¶ Tertio etiam. qꝛ secundum scripturam in Job dãnati transibunt ab aquis niuium ad calorem nimium. Et licet secũdum superficiem littere saluaretur alternatio afflictionum ex calore vel frigore nimio ponẽdo imutationem vel alterationem realem: tamen non posset saluari quomodo paterẽtur simul ⁊ in summo a contrarijs: nisi ponẽdo immutationem intentionalem tãtum. quia ꝯtraria nõ sunt simul compossibilia in summo inesse reali: sicut species eorum inesse intentionali. ⁊ ita saltem oportet ibi ponere aliquam immutationem intentionalem sine reali: vt videtur vel si non sit hoc necessarium: saltem ꝓbabile est: ꝙ ponatur.

¶ Istud non videtur mihi sꝫ puto: ꝙ realiter ⁊ intentionaliter imutabuntur ⁊ ab igne patiẽtur. Nec video in hoc plura miracula ꝗ̃ in primo. Nam ponẽdo imutationem intentionalem tantum ponitur primo vnũ miraculum excludens imutationem realem nam actiuo naturali sufficiente non impedito ⁊ approximato passiuo disposito miraculum est: ꝙ non agat in passiuum actione sibi cõueniente. ignis autem est huiusmodi actiuum ad immutationem realem respectu corporis sibi presentati: vt patet. Similiter miraculum est. quia ita ad vehemẽtiam imutationis intentionalis ad quam sequitur intẽsus dolor vel timor in appetitu sensitiuo: sequitur mors saltem secũdum eos. sicut ad immutationem realem. igitur sicut miraculum esset: ꝙ posita passione reali non dissolueretur corpus ⁊ armonia vel proportio eius: ita posita etiam sola imutatione intẽtiõali vehementi ⁊ improportionata complexioni corporis. ¶ Si dicas ꝙ dolor qui sequitur ad immutationem intentionalem: ⁊ quicquid se tenet ex parte eorum: non contrariantur formaliter illi qualitati requisite ad dispositionem corporis. sicut calor in summo: qui induceretur per immutationem realem sed tãtum virtualiter: ita ꝙ tantum effectꝰ doloris suspenditur qui est in iudicio mortis vel dissolutionis corporis. ⁊ ita suspensio reducit̄ ad antiquum miraculum incorruptionis: quo etiam cõtraria intrinseca ab actione corruptiua suspenduntur. Ita diceretur etiam ꝙ nõ est vis: an dolor cõtrarietur formaliter: sed sufficit ꝙ virtualiter ⁊ miraculose effectus eius suspenditur: vel si non miraculose nouo miraculo sed reducto ad antiquum miraculum: pari ratione dicetur de effectu imutationis realis: ꝙ suspendetur. licet ipsa ponatur. ⁊ hoc siue effectus sit per se vt forma accidentalis terminans: ita ꝙ erit talis imutatio puta calefactio sine proprio termino puta sine illo calore improportionato: siue sit effectus consequẽs puta mors vel corruptio seu dissolutio corporis: dato ꝙ ꝑ se effectꝰ iudicatur. vtrũqꝫ enim absolute loquẽdo est possibile. Et diceretur etiam ꝙ quodcũqꝫ istorũ ponatur. ad antiquum miraculum reducetur. quare ⁊c̃.

Ↄ pcedentem opi.

¶ Si dicatur ab alijs: ꝙ dolor cõsequẽs imutatiõnem intentionalem: nec aliqua imutatio intentiõalis infert mortem secũdum August. 21. de ciuitate dei capitulo tertio. Ubi videtur dicere ꝙ corpora dolorem possunt inferre aĩabus non mortem: quia nõ est conueniẽs vt mortem faciat: quod dolorem facit. Et ita ad dolorẽ non necessario seqtur mors Et hoc videtur ibidem probare. quia ad animam magis pertinet dolere ꝗ̃ ad corpus ꝗ̃tuncũqꝫ sint coniuncta. si igitur ad dolorẽ sequitur mori: ad animam magis pertinet mori ꝗ̃ ad corpus qđ est falsum. ⁊ iterum ibidem arguit. ad dolorem non seqtur oppositum eius: quod dolor presupponit: ⁊ sequitur ad dolere: sed ad dolere sequitur viuere. qꝛ dolere presupponit viuere. et omne dolens viuit.

August.

ergo ad dolere non sequitur mori. Dico ꝙ parum valet hoc pro eis: quicquid sit de hoc quia pari ratione nec ad aliquam imutationem realem coniuncti sequeretur mors vel dissolutio corporis. q2 immutari presupponit esse: ꝛ infert ipm: sicut dolere presupponit viuere. ꝛ relinqt ipm vel ifert. q̄re ꝛc̄.

Resolu. doctoris ¶ Videtur ergo mihi dicendum ꝙ patiuntur duplici passione ꝛ reali scilicet ꝛ intentionali. quia ꝛ si eēt ibi intentionalis sufficiens ad punitionem eoꝝ: tamē miraculum esset: ꝙ quātum ad actum poneretur intentionalis sine reali in medio tactus: puta in carne. ꝛ ita eēnt ibi ꝛ fierent plura miracula sine necessitate: vt videtur. vel saltem tot miracula hinc ꝛ inde: ꝛ modus sensus est naturalis: puta cū reali immutatione. quare ꝛc̄.

Adrõēs l.opinio ¶ Ex his patet quid sit dicēduꝫ ad primum ꝛ secūdum alioꝝ si secūdum eos imutatio sensibilis vel intentionalis sit talis ꝙ ad ipam tātuꝫ positā sine reali mors sequatur naturaliter. ¶ Ad tertium dico: ꝙ nō est impossibile corpora simul imutari realiter a cōtrariis ꝛ intense simul virtute diuina. Et puto: ꝙ ita fiet in aliquibus: licet nō cōmuniter forte nec vt in pluribus: sed transibūt sicut dicit illa scriptura ab aquis vel a frigoribus niuium. ꝛc̄. Similiter etiaꝫ de imutatione intētionali. quia fiet ibi naturaliter ꝛ ita prima immutatione reali: licet species vel immutationes seu termini earum nō sint sic contrarij sicut immutationum realiter. ꝛ magis naturaliter possent stare simul ꝙ̄ illi: tamē non oportet ponere ꝙ sint simul in quolibet: vel futura sint sed in illis i quibus erunt immutationes reales naturaliter p̄uie simul: ꝛ alternatim in quibus alternatim.

Sūmatō p̄dictoꝝ. ¶ Si igitur patet quomodo corpora dānatorum ab igne patientur vel intentionaliter tātum scđm aliquos vel intentionaliter et realiter scđm alios. quia ad neutrum istorum est ratio cogēs nec auctoritas: vt videtur. ꝛ licet ad vtrūqꝫ sequeret̄ dolor in appetitu sensitiuo: ꝛ tantus dolor ꝙ sequeretur mors ꝛ dissolutio corporis. naturaliter tamen nunꝙ̄ morietur. quia suspendet deus actionem vel passionem corruptiuam ipsorum: ne vnꝙ̄ moriātur. vel corpora eorum dissoluātur. quia actio corruptiua vel passio est naturaliter posterior illa immutatione siue reali siue intentionali ꝛ essentialiter distincta. ꝛ sic potest prima fieri a deo siue secūda. Juxta illud Job. xx. Licet omnia quecūqꝫ fecit nec tamen cōsumetur. Et

Job. xx. illud Ysaie Vermis eoꝝ nō morietur: ꝛ ignis eorum nē extinguetur. Et illud Mathei. xxv. Discedite maledicti. ꝛc̄. Illud Apocalipsis. Desiderabunt mori: ꝛ fugiet mors ab eis. ¶ Si vero dicat̄

Math. xxv. Apoca. Obiectō ꝙ ad immutationem intētionalem tātum: nō sequitur dolor quia homo beatus si esset in illo igne posset tactus eius intētionaliter immutari: ꝛ tamē nō doleret appetitus eius sensitiuus. ¶ Preterea q2 operatio cuiuslibet potentie est sibi delectabilis. ergo sensatio sine immutatione reali precipue est sibi delectabilis vel sensui. non igitur dolorosa: nec ad ipsam sequitur dolor: vt videtur. ¶ Tertio quia appetitus sensitiuus nō est nisi propter naturam. igitur nihil est sibi disconueniens nisi quia nature: sed nature nō est discōueniens immutatio intentionalis tātum: sed realis. ergo nec appetitui. ergo non est dolorosa. ¶ Ad ista dicendum: ꝙ ad dolorem sequētem immutationem intentionalem

Solutio obiecti p̄cedēti. potest sequi mors ꝛ corruptio: sicut ad talem imutationem potest sequi dolor secūdum opinionē aliquorum: sicut est tactum supra. Et quicquid sit de morte vel corruptione: dico ꝙ posita imutatiōe intentionali excellente: sequitur naturaliter dolor in appetitu sensitiuo. Quādo dicis de beato: ꝙ non doleret in inferno si immutaretur. sensibiliter vel intentionaliter tantum ꝛ vehemēter. Dico: ꝙ verū est. quia ꝓhiberetur passio doloris ex statu sue impassibilitatis vndecūqꝫ accipiat̄ illa ipassibilitas. sed si suis naturalibus relinqueretur. ita doleret sicut dānatus si vehementer imutaretur. Aliter soluitur: quia sensus beati est ita pfectus: ꝙ nō oportet dare excellens sensibile respectu eius. ꝛ per cōsequēs nō immutaretur vehemēter ꝛ improportionaliter ab excellēte sensibili nec ad talem immutationem sequeretur dolor. Tertio soluitur: ꝙ cum dolor non causetur in ipo sensu sed in sensitiuo appetitu: ꝛ appetitus sensitiuus beati sit totaliter qetatus ꝛ completus delectione sensibili: et delectio sensibilis excludat tristiciā quācūqꝫ octauo Ethi. Nullus dolor causari posset in appetitu sensitiuo. Non curo de istis solutionibus. sed teneo me i prima. ¶ Ad scđm dicendum ꝙ operatio potētie circa obiectum improportionatum ꝛ disconueniens sicut in ꝓposito non est delectabilis appetitui. sed magis tristabilis: ꝛ ad ipam sequitur tristicia i appetitu naturaliter. ¶ Ad tertium dicendum: ꝙ talis immutatio intentionalis bene est discōueniēs nature s̄m sensum ꝛ appetitum sensitiuum. Nec oportet ꝙ omne disconueniens nature sit primo et imediate sibi discōueniēs prout distinguitur a sensū vel appetitu sed magis econuerso. ¶ Si arguas ꝙ si est discōueniens nature: quia sensui ꝛ appetitui. igitur talis immutatio intētionalis tantum/ ꝛ dolor sequens potest corrumpere naturam. Respondent aliqui ꝙ verum est ad talem immutationem intentionalem terminatam ad sensationem. Et ad dolorem sequētem vel timorem potest sequi mors: ꝛ dolor vel timor excessiuus occidit: ꝛ nō solum immutatio realis: sicut patuit i aliquib9. Alij dicunt: ꝙ hoc est impossibile: nisi concōmitante immutatione reali ab excellenti sensibili: quod nō solum immutet intentionaliter sed etiam realiter: vt patet secūdum eos: quia cum quacūqꝫ immutatione intentionali tātum stat quelibet dispositio realis ipsius corporis ad animam. ꝛ per ꝯsequens stat animatio corporis ab anima ꝛ vita: vt videtur. Hec de tertio articulo principali.

Ad rões p̄ncipa. ¶ Ad primum principale argumentum ꝛ ad secūdum cum sua confirmatione vnico verbo posset solui tenēdo illum modum: quē posui: secūdum quem ignis dicitur affligere spiritus separatos siue hominum siue angelorum. quia ignis ibi nihil agit vere ꝛ realiter: vt dictum ē supra. tamē quia argumenta necessario concludunt: Dico ad primum ꝙ quando dicit: ꝙ agens est prestantius patiente. dico ꝙ agens totale vel principale equiuocum est nobilius passiuo vel subiecto/ seu materia regulariter loquendo: non accipiendo ipsum passiuum secūdum se: sed quantum ad illud quod recipitur in ipso vel causatur a tali agente;

quod est formalis terminus actionis. quia agens
totale ⁊ principale vel etiam nō principale equiuo
cum innobilius formali termino actiōis. sed si nō
est agens totale non oportet ꝙ sit nobilius. Quā-
do dicis: ꝙ ignis non est prestātior spiritu: dico ꝙ
non oportet: sed sufficit si causat aliquid in spiritu
sicut causa totalis equiuoca ꝙ nobilior sit illo cau
sato formali termino: nō sic autem oportz de agen
te totali vniuoco: vt patet. Si vero ignis non cau-
sat aliquid in spiritu sicut causa totalis non opz: ꝙ
sit nobilior in illo causato. Ex ista propositione:
nec vniuersaliter oportz ex illa propositione: ꝙ sit
nobilior spiritu ipō licet causet aliquid in ipso.
¶ Aliter soluitur ꝙ agens inquātum huius ⁊ in-
quantum habens potentiam actiuam est nobilius
patiente ⁊ receptiuo secūdum huius: ⁊ inquātum
habet potentiam passiuam. quia potētia actiua ex
ratione sua et genere suo nobilior est q̄ potentia
passiua. Unde est dare aliquam potentiam actiuaz
simpliciter nobiliorem q̄ passiua scilicet potentiā
diuinam actiuam. Sed dico: ꝙ istud non est vniuer
saliter loquendo verum. quia eadem simpliciter in
distincta potentia extra intellectum potest esse po
tentia actiua ⁊ passiua: sicut dixi in secundo de vo-
luntate. Idem autem non est prestantius seipso.
Secūdo quia aliquid simpliciter ignobilius q̄tuz
ad illud quod est sibi potentia actiua: potest agere
in aliud simpliciter nobilius quātuz ad illud quod
est sibi potentia passiua. patz nam potentia actiua
agendi aliquid in substantiam potest esse accidēs:
⁊ potentia passiua substantie est substantia. Simi-
liter etiam si obiectum sensibile quod est qualitas
sensibilis vel fantasma mouet intellectuz possibile
quomodo est inuenire in eis nobiliorem potentiaz
q̄ sit potentia intellectus. Unde dico: ꝙ non opor
tet potentiam passiuam semper ⁊ vniuersaliter eē
innobiliorem potentia actiua. Nec videtur valere
predicta solutio. ¶ Aliter soluitur: ꝙ agens est
prestantius patiente q̄tum ad respectum actionis
quia est nobilior q̄ respectus passionis. Cōtra qz
respectus actionis in deo ad creaturam ⁊ respect⁹
rationis ⁊ respectus passionis potest esse realis. sz
ens rationis non est prestātius ente reali: ergo nō
est adhuc vniuersaliter verum illud. ¶ Aliter sol-
uitur: ꝙ illa propositio non est vera de agente istru
mentali sed de agente principali. Ignis autem est
agens instrumentale. Sed dico: ꝙ agens instrumē
tale vel attingit ad effectum aliquem / ⁊ vere agit
aliquid: ⁊ tunc vel sicut causa totalis vel sicut cau-
sa partialis: ⁊ tunc idez qd prius. aut nihil attingit
nec agit effectiue: quod magis puto loquendo pro
prie de instrumēto: ⁊ tunc non tenet regula de ipō
quare ⁊c̄. ¶ Adhuc aliter soluitur ꝙ est duplex
potentia passiua. Una receptiua vel subiectiua: et
de illa non oportet ꝙ actiua sit semper nobilior.
Alia est obiectiua vel transmutatiua de qua ob-
iectiue vel quasi conuersiue ⁊ per transmutationē
fit actus ⁊ de illa verum est: ꝙ potentia actiua trās
mutans ⁊ ad actum reducens semper est nobilior.
Sed istam potentiam transmutatiuam non intelli
go sic ꝙ sit aliquid in re extra preter materiam vel
subiectum: ⁊ preter formam in potentia de quo fi-
at forma. Uerum est enim: ꝙ de forma in potentia
fit forma in actu. sed forma in potentia est nihil.
Et ita de illa potentia transmutatiua est sermo: si-

Nota.

cut de nihilo. Nec debet dici potentia passiua: vt
accipitur ī proposito: nisi valde improprie. Et tūc
esset sensus propositionis: ꝙ actiuum est nobilius
⁊ prestantius passiuo: quia id quod est in actu ē no
biliori modo: q̄ illud quod est in potentia ⁊ perdu
cibile per illud quod est in actu. Et hoc est verum.
quia nobiliori modo est aliquid in actu q̄ in poten
tia. non solum cōparando aliquid ad aliud: sed idē
ad seipsum. Et ita non solum est prestantius passo
vel passiuo sed posset dici ꝙ idem seipō: licet min⁹
proprie: quia idem nō est simul in actu et in poten-
tia obiectiua. sicut possibile est: ꝙ vnum sit in actu
⁊ reliquum in potentia. ¶ Ad secūdum principa-
lē dico: ꝙ nō oportet quodcūqz actiuuz vel passiuū
communicare in materia: sed si actio sit vniuoca: et
passiuum sit materia ex qua componatur ꝓductuz
sicut ex materia ⁊ forma fit vnum generatum: be-
ne oportet: ꝙ generans vel agens communicent in
materia: et ꝙ agens sit compositum ex materia et
forma. non oportet autem in actionibus equiuocis
semper: vt patz secūdum Commentatorem: qui ne
gauit materiam in celo: ⁊ tamen posuit celum age
re in materiam inferiorem generando ista inferio-
ra. Sic diceretur de igne: qui agit equiuoce in an-
gelum si tamen agat aliquid. Nec oportet ꝙ ange
lus habeat materiam propter hoc. Unde proposi-
tio vera est de agente / et passo secūdum actionem
vel passionem vniuocam generationis substantia-
lis vel dispositionis ad ipām ab agēte vniuoco ipī
generato vel corrupto. De contractu vel presentia
per contractum dico: ꝙ non semper requiritur ta-
lis contractus presentie agentis ad passum ⁊ econ
uerso: sed sufficit contractus virtualis. Et patet
ꝙ non requiritur contactus corporum secundum
vltima. quia tunc angelus non posset mouere celū
similiter nec realis presentia quia tunc celum nihil
posset hic inferius generare cum nō sit realiter pre
sens hic inferius. ⁊ vbi generat aliquid puta aurū
⁊ ferrum in visceribus terre. quod non potest dici
generari a terra: que est corpus simplex: nec ab ali
quo alio corpore. Sufficit igitur ꝙ agens presens
sit virtualiter. id est ꝙ virtutem habeat producen-
di aliqd in passiuo vel receptiuo. sed ꝙ sit presens
vel distans realiter hoc accidit. ¶ Ad confirma-
tionem de assimilatione dicitur: ꝙ angelus vniuo
ce bene assimilat sibi passum secūdum formam eius
dem rationis quam habz sed non oportz de agen-
te equiuoco: ꝙ assimilet isto modo sibi passum secū
dum ꝓriam rationem: sed secūdum rōnes aliquas
entis cōmunes. in quibus cōueniūt agēs ⁊ effect⁹
ꝓductus vel passum secūdum formam productam
Et cum dicis: ꝙ ignis non assimilat sibi spiritum
in forma corporali: conceditur. nec in forma spiri-
tuali: verum est vniuoce sed equiuoce: si tamen in
spiritu causet talem formam. Aliter dicitur: ꝙ ꝓ-
positio illa vera est de agente principali. ⁊ sic de⁹
assimilat sibi angelum. quia tristiciam quam habet
deus in conceptu: ponit in ipō in effectu. sicut arti
fex assimilat sibi materiam suo modo. ignis autem
non: cum sit agens non principale sed potius istru
mentale ponendo: ꝙ agat in spiritū non oportz: ꝙ
assimilet. Si dicas: ꝙ secūdum August. xij. super
Genesim: non sunt corporalia sed corporalibus si-
milia: quibus anime exuste afficiūtur. Potest Au
gust. exponi de illis quibus anime afficiuntur ime

Ad secūz
ꝑncipale.

diate τ per modum subiecti: cuiusmodi est tristicia ipsa: que non est corporalis sed similis corporali: eo modo quo effectus est similis sue cause equiuoce saltem similitudine remota et longinqua. verū est ergo illud de afficiente formaliter animam: nō oportet aūt: φ eēt de afficiēte effectiue. ¶ Ad tertiū quod occurrit de corporib⁹: φ passio magis facta abijcit a substātia sexto. thopi. dico φ talis passio realis qualis est illa: qua patientur corpora dānatorum ab igne: abijcit a substantia saltem dispositiue: et tandem dico: φ corpora dānatorum cursu naturali relicta cum sint mortalia et passibilia corrūperenť. consequenter ad talē passionē magis factā: nisi virtute diuia suspēdereť actio vel passio corruptiua ipsorū ab extrinseco sicut etiā ab intrinseco modo supradicto. quia licet velit influere ad talem passionem vel immutationem realem τ intentionalem ab igne: nō tň vult influere ad corruptionē substātie: sed vult ipas perpetuari in tormētis.

¶ Distinctionis. xlv.
Questio Prima.

Circa istam distinctionē quia in fine tractatur vel queritur: an anime separate beatorum cognoscant orationes que dirigūtur ad ipos ¶ Quero de cognitione anime separate. primo vtrū anima hūana separata possit aliquid intelligere. ¶ Videtur φ non. tertio de anīa dicitur: φ sic se habent fantasmata ad intellectum sicut sensibilia ad sensum. sed sensus nullam sensationem vel cognitionem potest habere: nisi moueatur a sensibili ergo nec intellectus nisi moueatur a fantasmate. sed intellectus separatus non moueretur a fantasmate. quia nō est vnitus fantasmati. Non mouetur autem nisi a fantasmate: cui vnitur: alioquin posset moueri a quolibet fantasmate ergo τc. ¶ Secūdo sic. si intellectus separat⁹ posset aliquid itelligere: posset noticiam aliquam a rebus acquirere: quia a cognito gignitur noticia. ix. de trini. sed hoc est falsum. quia tunc frustra vniretur corpori. Non enim vnitur corpori nisi propter perfectionem propriam acquirendam scilicet itellectionem mediantibus sensibus. ergo τc.

(margin: i. de aīa. — 9. de tri.)

¶ Tertio sic. operatio propria totius essentialis nō potest couenire parti: sicut nec esse toti⁹ potest conuenire parti patet. Sed itelligere est operatio propria totius hominis. Patet primo de anima τ primo Ethicorum. τ. 10. quia in hoc consistit felicitas hominis. Similiter etiam propria est alicuius speciei. τ non nisi hominis. quia ab ipo accipiť differentia specifica hominis. ergo τc.

(margin: Auicen. — Sapi. 9.)

¶ Contra Auicen. sexto naturalium anima separata clarius videbitveritatem φ coniuncta. Et concordat cum illo Sapien. nono. Corpus quod corrumpitur: aggrauat animam. Igitur videtur φ perfectius itelligat separata φ coniuncta.

¶ In ista questione sic pcedā

¶ Primo inquiram vtrum anima separata a corpore possit naturaliter aliquid intelligere. ¶ Secundo vtrum possit noticiam nouam aliquā ex rebus corporalibus precipue acquirere. ¶ Tertio vtrum possit separata existens intelligere quiditates sibi habitualiter notas τ recordari eorum que nouit coniuncta. ¶ Ultimo ad rationes.

¶ Quantum ad primum articulum videretur alicui: φ anima separata nō possit naturaliter aliquid intelligere. Amoto eo quod est essentialiter prius: amouetur id quod est posterius. sed esse formam vel informare corpus est eēntialiter prius in anima φ intelligere. probatio. qz informare vel esse formam corporis conuenit anime ex sua diffinitione τ per essentiam suam. intelligere autem conuenit anime per aliquid posterius: puta per potentiam. ergo τc. ¶ Secūdo sic. operatio intelligendi naturaliter aliquid in animā depēdet necessario ex fantasmate. pbatio. quia alias existente anima cōiuncta cum nō habeat minus perfectum esse immo magis perfectum τ ita perfectā speciem obiecti sicut separata: nō esset necessarius recursus ad fantasmata. quod est cōtra Aristo. iij. de anima. Intelligētem enim necesse est fantasmata speculari. sed planum est: φ nihil in anima separata essentialiter depēdet ex fantasmate. ergo τc. ¶ Tertio sic. si anima separata intelligit aliquid: intelligit sine fantasmate. sed intelligere sine fantasmate est simpliciter nobilius φ intelligere cum fantasmate. patz in angelo τ in nobis. cum igitur anima coniuncta intelligat cū fantasmate: nobili⁹ intelliget separata φ cōiuncta. et per consequens nobilius esse habebit ꝯiuncta φ separata: sicut nobilius operari. τ sic ad malum suum τ ipfectionem reunietur corpori in resurrectiōe: qd ē falsuz. ¶ Quarto sic. φto forma est nobilior τ perfectior tanto minus videtur esse limitata τ determiata ad modum operandi: τ sibi vidētur posse ꝯuenire plures modi. τ p ꝯsequēs si ipa limitata est determiata ad vnum: multo fortius forma que est minus nobilis τ perfecta. sed angelus est forma subsistens multo nobilior τ perfectior φ anima τ tamen limitatus τ determinatus ad vnum modum intelligendi precise. quia ad intelligendum sine fantasmate. τ nō potest intelligere cum fantasmate. igitur anima ad vnum modum etiam puta ad intelligenduz cum fantasmate τ nō potest sine fantasmate. igitur anima separata nihil potest omnino intelligere. ¶ Quinto sic. sicut intellectiua hominis est naturaliter sepabilis secūdum esse: ita τ sensitiua secūdum illa que dicta sunt supra in secūdo. scz φ sensitiua vegetatiua τ intellectiua sunt vna substantia in homine τ vna forma essentialiter. sed illo nō obstante sensitiua nihil potest sentire separata. ergo nec intellectiua potest aliquid intelligere. ¶ Sexto sic τ vltimo. obiectum pmum τ simpliciter adequatum intellectus nostri possibilis ē quiditas rei materialis τ sensibilis vt videtur Arist. dicere. iij. de anima. sed quiditas rei materialis nō immutat nec mouet intellectum nisi mediante sensu τ imaginatione. Ista autem nō conueniunt anime sepate. ergo τc. Videretur igitur per istas ratiōes: φ anima rationalis separata nihil posset omnino intelligere saltem naturaliter.

(margin: aīa separata an possit aliqd nālit intelligere i. opinio. — 3. de aīa. — 3. de aīa.)

¶ Sed videretur omnino dicendum: φ anima sepata pt intelligere aliquid naturaliter. Hoc autem potest

(margin: opinio. doctoris)

probari multipliciter. ¶ Primo sic. memoria pfecta est parens verbi. sed anima separata pōt haberi memoria perfecta. pbatio. Memoria perfecta ē potentia ipa cum obiecto. sed ambo possunt haberi sufficiēter approximata ꝙ tuncūqꝫ aīa sit separata. ergo potest haberi verbum pfectum: quod est intellectio actualis: sicut dictum est in primo. q̄re ꝛc. ¶ Scdo sic. manēte speciē intelligibili apud itellectum representāte obiectū potest haberi itellectio illius obiecti: vt videtur: sꝫ anima separata potest haberi ꝛ manere apud ipsam species intelligibilis vt videtur. quia species intelligibilis est aliquod permanens receptuꝫ in subiecto spirituali ꝛ incorruptibili non dependens a corpore vel fantasmate nisi in suo fieri: ꝙ tuncūqꝫ a fantasmate hauriatur. ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. non magis dependet intellectus a fantasmate vel fantasia in intelligendo ꝙ fantasia a sensu in fantasiādo: vt videtur. sꝫ fantasia potest exire in actum ꝛ conseruare speciē obiecto nō existēte nec manēte in sensu: vt patꝫ. ergo intellectus sine fantasia vel fantasmate. ꝛ per consequēs intellectus sepatus: vt videtur. ¶ Quarto sic. forma subsistēs naturaliter separabilis pōt habere opationem ppriam sine illo a quo est separabilis ꝛ quo nō existēte potest manere i eē: sicut Aristo. dicit primo de aīa: sed anima rationalis est huiusmodi. igitur pōt habere operationem scdm potentiam suam: que est pxima ad talem operationē: cuius est intellect⁹ respectu intellectionis. ¶ Quinto sic. intellectio quelibet vel est obiecti spiritualis ꝛ immaterialis. vl' obiecti materialis ꝛ corporalis sed anima separata vtrūqꝫ pōt intelligere: de materiali vel spirituali patet. Nam nulla causa ibidem inuenitur: quare hoc possit impediri. nec eñ ex pte obiecti intellectionis requiritur corpus. qꝛ est immateriale ꝛ spirituale ꝛ ens actu intelligibile. nec ex parte obiecti corporalis. qꝛ ꝛ obiectum corporale ad hoc vt intelligatur oportet transferri de ordine ad ordinem secundum Commentatorem. iij. de anima. de ordine. s. materialium vel corporaliū ad ordinem materialium ꝛ spiritualium. nec ex parte subiecti: quia planum est: ꝙ cum species vel intellectio sint aliqua spiritualia ꝙ nō requirunt aliquid corporale ex parte subiecti: nec aliquid corporale est ratio recipiendi ista: sicut patet. licet enim substantia vel forma spiritualis recipiatur in corpore non tamē accidentalis forma spiritualis: sed tantū in spiritu immediate. ergo ꝛc. ¶ Ultimo arguitur sic. obiectum nō est minus in se intelligibile immediate: ꝙ in suo representatiuo vel in sua specie fantastica seu in fantasmate: loquendo de aliqua intellectione ꝛ pro aliquo statu saltem. sed obiectum intelligibile est ab anima coniuncta in suo fantasmate. igitur pro aliquo statu et aliqua intellectione intelligibile est ab anima immediate: ꝛ per consequens sine fantasmate: et ita ab anima sepata: vt videtur. ¶ Aliter arguitur. qꝛ cum aīa sit separabilis naturaliter: si nō haberet opationem sepatam: frustra esset ꝛ careret ppetuo vel posset carere propria opatione. hoc autem est incōueniens. quare ꝛc. ¶ Sed de ista ratiōe parum curo. tenēdo ergo mecum aliis dico: ꝙ anima separata potest aliquid intelligere: sicut ꝛ angelus: ꝛ hoc siue intuitiue ꝛ immediate sine specie vel non per speciem siue abstractiue per speciem vel mediante specie sicut declaratum est in secundo de cognitione angelorum. ¶ Si vero dicatur: ꝙ anima separata non est naturaliter. quia forma vnibilis naturaliter: non est separabilis naturaliter. igitur non opatur naturaliter. Dico: ꝙ aīa separabilis est naturaliter: ꝛ separatur naturaliter a corpore indisposito non obstāte ꝙ sit vnibilis naturaliter corpi disposito. Et possibile est hoc de forma subsistente: ꝙ sit sic separabilis naturaliter. Secundo dico: ꝙ consequentia non valet. quia licet accidentia non sint separata naturaliter sicut dictum est supra: tamen agunt vel operantur naturaliter: vt dicebatur in tractatu de eucharistia. ¶ Si dicatur etiam vltra: ꝙ anima separata propter carentiam vel appetitum corporis non potest perfecte beatificari nec intelligere supernaturaliter: sed impeditur: ne tota intentione feratur in illud summū celum trinitatis sm August. xij. super Gene. ad litteram capitulo. vij. Ergo videtur totaliter impediri: ne intelligat aliquid naturaliter. ¶ Dico ꝙ nō video quare anīa retardetur a sua beatitudine: ꝛ quare nō possit esse ita perfecte beata intensiue loquēdo sicut coniūcta. Primo quia ad illam opationem beatam nihil omnino facit corpus nec habet pfectius esse anima sm seipam ꝛ in esse anime quādo est coniuncta: ꝙ separata. coniunctio enim illa nō est nisi vnus respect⁹ qui nō facit animam pfectiorem ineē anime. vnde corpus adueniēs qualecunqꝫ nihil iuuat nisi ad intellectionem in fantasmate: que nō est beatifica: sicut nec pes iuuat ad operationem oculi. Similiter etiam quia tunc anima christi pari ratione cū aliis quia non erat vnita corpori: nec habebat esse completum secūdum alios: fuisset imperfecte beata in triduo. quod nō est verum. Similiter qꝛ siue anima habeat se actiue siue passiue ad beatitudinem: ita perfecte potest pati vel agere separata sicut coniūcta. sicut etiam accidētia separata: que nō min⁹ inclinātur ad subiectum: ꝙ anima ad corp⁹: sine quo potest naturaliter subsistere: non aūt accidētia sine subiecto. Similiter illa inclinatio sepate anime ad corpus est sibi naturalis: sicut etiam grauis ad centrum: vel ignis ad sursum vel etiā accidētis ad subiectum. ergo nō impedit opationem eius: que non dependet ex corpore nec sicut ex obiecto nec sicut ex subiecto: cuiusmodi est operatio beatifica. nec illa inclinatio vltra animam dicit nisi respectū rationis in actu. ¶ Ad August. dico: ꝙ vel nō dicit hoc assertiue sed inquisitiue sicut multa alia illius libri: vel intellexit de tota intentione totalitate extensionis: vel intellexit hoc scdm ordinationem diuinam in aliis a Christo non ex necessitate rei vel imperfectione principii.

¶ Ad primam in contrarium dico: ꝙ in formare actualiter nō ē essentialiter ꝛ necessario prius in anima ꝙ intelligere actualiter: nec oportet si pmum nō insit: ꝙ secundum nō possit inesse. Sed dico bene: ꝙ pus nata est anima informare p suam eēntiam immediate ꝙ itelligere qꝛ hoc nō ɔuenit sibi nisi p potētiā: que ē posterior eēntia sua. Nō aūt talis ordo est inter informare ꝛ intelligere actual'r: sicut inł aptitudines ad ista: vt ptꝫ. ergo ꝛc. ¶ Ad scdm dico: ꝙ opatio itelligēdi aliqd ab aīa vel in aīa nō necessario depēdet ex fantasmate: nec naturaliter pexigit fantasma absolute loqndo: sꝫ tm̄ p statu pntis cō-

Margin notes: Obiectō; Solutio; August.; .I. de aīa.; Cōmen.; Ad rōes I. opinio.

iunctionis: siue ex ordine potentiarū: siue ex pena inflicta: quod magis credo: sicut etiam videtur sentire Augu. oportet nunc recurrere ad fantasmata non propter imperfectionē potentie vel speciei intelligibilis ꝫm se. q2 non est minus perfecta anima coniuncta q̄ separata; nec species in ipsa. s3 anima non sit etiam in se magis perfecta ꝯiuncta q̄ separata ꝯiuncta enim non habet plusq̄ separata: nisi vnum respectum vnionis ad corpus: qui nō est magne perfectionis in ipsa. Vel si sit alicui⁹ perfectionis: non est ratio intelligendi in ipsa: nec per ꝯn̄s priuatio eius est impedimētum intelligendi ex natura rei vt videtur. ¶ Ad tertium dico: ꝙ intelligere sine fantasmate vel non cum fantasmate vt in pluribus perfectius est q̄ cum fantasmate: eo modo quo experimur: vel habemus nūc intelligere cū fantasmate. Et dico: ꝙ anima separata perfectius intelligit sine fantasmate q̄ cōiuncta nunc cū fantasmate. Qū dicis vltra: ꝙ tunc anima ad sui miseriam et imperfectionem reuniretur corpori in resurrectione. Dico: ꝙ non saltem in electis. Nā aīa poterit intelligere plurib⁹ modis. q2 et cum fantasmate et sine fantasmate. et ideo ad sui perfectionē et bonum: vel si nō ad sui perfectionē saltē ad bonum et perfectionē toti⁹ cōpositi vel coniuncti: cui⁹ est pars. ¶ Ad quartum dico: ꝙ sicut nō est maioris perfectionis in anima: ꝙ sit vnibilis corpori et separabilis ab ipso et ita ꝙ possit esse plurib⁹ modis: q̄ sit in angelo: qui est separat⁹ a corpore: et nō est sibi vnibilis: s3 attestatur hoc nature perfectiori in angelo q̄ in anima: sic non est maioris nobilitatis in anima: ꝙ possit intelligere illis plurib⁹ modis sc3 cū fantasmate vel sine fantasmate. angelus vero solum sine fantasmate. Quando dicis: ꝙ natura vel forma magis perfecta est magis illimitata ad plures modos agendi dicendum ꝙ verum est de modis intelligendi: qui sunt perfectionis: et conueniūt ex perfectione. non sic autem in proposito de intelligere in fantasmate. Tunc eñ deus intelligeret in fantasmate: quod non est verum. Vel dicendum ꝙ ad naturam perfectiorem sufficit vnus modus intelligendi perfectior et quasi perfectionaliter et vnitiue continens vtrunq3: sicut est in proposito de modo intelligendi vel intellectione naturali angeli vel dei: que simpliciter est nobilior q̄ intellectio naturalis quecunq3 ipsius anime siue in fantasmate siue sine fantasmate quasi perfectionaliter vel vnitiue continens vtrunq3: quod disperse est in anima.

¶ Ad quintum dico: ꝙ licet anima sensitiua hominis sit naturaliter separabilis sicut intellectiua nō tamen potentia proxima sensitiua vel sentiendi est separabilis. illa enim vel dicit coniunctum: vel est coniuncti primo. sed potentia proxima intellectiua separatur. ideo dico: ꝙ potest exire in operationem non autem anima sensitiua ꝫm suam potentiam remotam. ¶ Ad sextum et vltimum dico ad maiorem propositionem: ꝙ quiditas materialis non est obiectum primum intellectus nostri simpliciter et absolute loquendo nec primitate originis nec primitate adequatiōis nec primitate perfectionis. Qꝫ non primitate originis p3. Nā tunc in aliquo statu seu pro quocunq3 non posset intelligere immediate aliquod obiectum immateriale vel spirituale. sed oporteret: ꝙ pro quocūq3 statu suo act⁹ intelligendi suus prius origine terminaret ad obiectum materiale siue ad quiditatem materialem. et tūc impossibile esset ꝙ in statu sue separationis vel pro statu coniunctionis sue post resurrectionē beatificaretur in essentia diuina sicut ī obiecto primo cognito. quod est falsum. beatificatur enim intellectus creatus formaliter per visionem beatam: que immediate terminatur ad essentiam diuinam: vt in se est et vt ad obiectum primo cognitum: quod est sibi ratio cognoscendi omnia alia noticia que habetur in verbo. sicut etiam intellectus diuinus suo modo beatificatur sic in sua essentia immediate attingendo ipsam: et prius origine etiam q̄ aliquod aliud obiectum. De primitate etiam adequationis patet: ꝙ quiditas materialis non est obiectum adequatum simpliciter intellectui. tunc enim impossibile esset: ꝙ pro quocunq3 statu per quācunq3 virtutem cognosceret nisi aliquid materiale habens quiditatem materialem. sicut si visus per quamcunq3 potentiam eleuari non potest ad vidēdum aliquid: quod non contineatur sub suo obiecto adequato: vel quod non sit coloratum vel lucidum seu lux vel color. De primitate perfectionis patet quia planū est: ꝙ quiditas materialis non est obiectum perfectissimum vel perfectius: quod possit ab intellectu nostro intelligi. ¶ Dico igitur: ꝙ quiditas materialis vel sensibilis si est obiectum primum intellectus nostri: non est obiectum primum nisi primitate originis pro statu presentis ꝯiunctionis: in quo oportet intellectum recurrere ad fantasmata accepta ex sensatis. Non habet autem locum pro statu separatiōis anime: vt videtur ex predictis. Ad minorem vero cum dicitur: ꝙ quiditas materialis nō mouet intellectum: vel non intelligitur nisi mediāte imaginatione et sensu: nec est in intellectu: nisi prius fuerit in sensu. Dico: ꝙ non est verum absolute loquendo. quia tunc deus nec angelus possent intelligere talem quiditatem. et ideo verum est hoc pro statu presentis cōiunctionis intellectus ad animam vel ad corpus: et loquendo de modo intelligēdi naturali qui habetur de lege communi. Hec de primo articulo principali.

¶ Quantum ad secundū articulū

dicitur: ꝙ anima separata non potest acquirere noticiam aliquam nouam nec habitualem nec actualem a rebus vel ex rebus materialib⁹ vel corporalibus seu ab inferiori: sed tantum a supiori potest talem notitiam accipere vel acquirere puta a deo vel ab angelo: a quo vel a quibus sibi influentibus noticiam habitualem obiecti prius ignoti puta speciem eius potest recipere noticiam talis obiecti. Non autem potest eam accipere a rebus immediate. ¶ Primum probatur primo. quia si anima posset immediate acquirere noticiam alicuius obiecti materialis et sensibilis prius ignoti ab ipo obiecto frustra vniretur corpori quia cum non vniatur corpori propter perfectionē corporis: eo ꝙ forma non est propter materiam sed magis ecōuerso: nec vniretur ꝓpter perfectionē ꝓpriā acquirendā in corpe: q2 sine corpe pōt eā acquirere frustra vniretur. ¶ Scđo. q2 nō est transit⁹ ab extremo in extremū nisi per mediū: sed esse sensibile vel sensatu3 rei sensibilis et esse intelligibile vel intellectū sunt duo extrema: quorum medium est esse imaginatū. vel si primum extremum accipiatur esse in re extra

Aīa separata an noticiam aliquā ex reb⁹ corporalib⁹ possit percipere. 1. opinio.

tunc pro medio potest accipi esse sensatum et imaginatum. Cum igitur res materialis apud animā separatam non possit habere esse medium: non potest etiā habere esse extremum: qđ est esse intellectū ¶ Tertio. q2 obiecti ad potentiā debet esse aliqua conuenientia. sed obiecti materialis ad potentiam totaliter separatam actualiter a materia nulla est proportio nec conuenientia. ergo &c. ¶ Quarto sic. quia si sic posset anima separata accipere noticiam alicuius ignoti prius pari ratione & cuiuslibet alterius ꝙtumcunqꝫ distantis. sed hoc est falsum. distantia enim bene impedit cognitionē sicut et operationem. quare &c. ¶ Secundum probatur ꝙ a superiori per influxum specierum potest haberi vel acquiri talis noticia in anima separata. quia intellectus noster medius est inter res intellectuales vel substātias immateriales et res corporales. Unde & creatus est in orizonte eternitatis: sicut dr in de causis. Unūquodqꝫ aūt medium ꝙtomagis accidit ad vnum extremorum: tāto plus recedit ab alio. igitur qñ anima nostra vel intellectus noster accedit ad corporalia: puta qñ est actus corporis: et informat ipsum: recedit a spiritualibus et nihil recipit naturaliter a superiori: sed tantum a corporalibus mediante sensu & imaginatione: sed qñ accedit ad aliud extremū: & separatur a corpore: tūc a superiori recipit puta a deo & intelligentijs: & nihil ab inferiori puta a corporalibus. hec est opinio cum suis motiuis.

Opinio doctoris

¶ Sed quantum ad hoc videtur mihi dicēdum sicut dixi de angelo in scđo distinctione. iij. questiōe. iiij. ꝙ anima separata potest acquirere naturaliter noticiam alicuius obiecti prius ignoti: & hoc loquendo siue de noticia habituali in specie siue de noticia actuali: que est est actus: siue sit noticia abstractiua siue intuitiua. Nec est aliqua difficultas hic plusꝙ ibi. ¶ Et potest hoc probari aliquib9 vijs: quib9 ibidē probatur de angelo. & etiam hoc pꝫ: & probari pōt per rationes precedentis articuli applicando eas & deducendo de acquisitione noticie: sicut deducebātur ibi de vsu noticie quantū ad aliquas ipsarum. Non enim video: quare plus dependeat acquisitio noticie a fantasmate ꝙ vsus noticie Et ita sicut anima sine fantasmate existēs separata potest intelligere materialia & naturaliter: nō video quare nō possit acquirere noticiā eorū & ex ipsis imediate independēter ex fantasmate. ¶ Secūdo etiam q2 non apparet necessitas ista recurrendi ad deum vel ad alias intelligentias: vt influāt talem noticiam naturalem: cum ad hoc videaẜ sufficere perfectio anime naturalis: que non est neganda ab ipsa: nisi ratio cogens appareat. Ad hoc eñ videntur sufficere potentia disposita & obiectū sufficienter presens per seipsum & actu presens. Nam sicut ista sufficiunt in ratione memorie respectu verbi: ita etiam ad acquisitionem noticie vel verbi et impressionem speciei. ¶ Tertio quia videtur vilificari anima per positionē aliorum. Nam sicut simpliciter est vilior natura que non potest in aliquam operationem naturaliter: vel si in aliquam: non tamen nisi in viliorem: ꝙ illa que potest in aliquā vel nobiliorem: ita vilior est natura que ex suis intrinsecis appositis alijs extrinsecis conuenientibus et concurrentibus naturaliter: cuiusmodi est obiectū in proposito: non potest in operationem suam sine aliquo speciali influxu a deo: cuiusmodi est anima per se: ꝙ illa que potest in suam operationem sine tali influxu speciali: cuiusmodi est natura lapidis: qui non prohibitus si sit sursum: statim potest descendere deorsum. ¶ Quarto. quia dicit ille doctor: qui ponit illam positionem alibi: ꝙ duo accidentia eiusdem rationis non possunt stare simul in eodem subiecto. possibile est autem: ꝙ anima separata acquisierit coniuncta existens prius speciem lapidis: & per illam non potest intelligere separata scđm istum doctorē. Si igitur anima separata debeat intelligere lapidem: oportet ꝙ hoc sit per vnā nouam sibi influxam a deo vel ab angelo. sed iste sunt eiusdem rationis quia eiusdem potentie et respectu eiusdem obiecti. species autem scđm eos vel etiam actus non diuersificatur aliter ꝙ ex subiecto vel obiecto. Ex hoc etiam sequitur: ꝙ si potest acquirere vnam ita & aliam: si non haberet. ergo &c.

Ad rōes 1. opi.

¶ Ad primum eorum dico: ꝙ ita concludit contra eos: si naturaliter potest accipere anima talem noticiam a superiori: frustra vnietur corpori: vt accipiat ab inferiori vel a corpore. Tunc dico: ꝙ non frustra vniẜ corpori: vt dictum est supra: licet non propter perfectionem corporis: sic ꝙ ipsum corpus sit finis eius. Nec propter perfectionem sui: nisi forte vt alio modo intelligat ꝙ separata: modo quo predictum est. sꝫ dico: ꝙ propter perfectionē totius compositi: cuius est pars. ¶ Ad secundum dico: ꝙ nihil valet de transitu intellectuali. potest enim aliquid transire intellectualiter ab extremo in extremū sine medio. patet intelligendo romam: et postea immediate intelligendo parisium. Similiter de transitu reali. Nam scđm istum eundem doctorem angelus potest moueri ab extremo in extremum sine medio. ita diceretur ꝙ res apud intellectum potest sic transire ab extremo illo ad aliud sine medio illo: quod tu imaginaris. Preterea dico: ꝙ esse imaginatū: vel sensatum non est medium simpliciter nec necessarium: sed tantum respectu intellectus coniuncti ꝓ statu presentis coniunctionis. non autem pro statu cuiuscunqꝫ coniunctionis: sed erunt homines et intelligent sicut angeli dei in celo: et poterunt intelligere sine fantasmate. ¶ Ad tertium dico: ꝙ obiecti ad potentiam non debet esse conuenientia similitudinis vel proportio commensurationis. Alioquin deus non posset intelligere ista materialia: sed sufficit proportio imitationis vel habitudinis: ꝙ hoc sit intelligibile et illud intellectiuum. ¶ Ad quartum dico: ꝙ non ex quacunqꝫ distantia potest anima separata cognoscere aliquid intuitiue. naturaliter dico: nec per consequens speciem eius representatiuam acquirere: licet quodlibet ens actu existens sibi sufficiēter presentatum vel propinquum possit cognoscere naturaliter: precipue si est proportionatum sed dico: ꝙ habita specie potest a quacunqꝫ distantia illud cuius est species naturaliter intelligere abstractiue: dato etiam ꝙ illud non esset. ¶ Ad illud quod adducitur pro secundo dicto. Dico: ꝙ anima media est aliquo modo inter spiritualia et corporalia: sed dico ꝙ non sic est media: quin ipsa separata existens possit naturaliter intelligere et noticiam accipere ex corporibus sicut etiam et angeli ipsi qui sunt

superiores. Quādo dicis: q̄ cōiuncta existēs non potest recipere naturaliter nisi ex corporibus. Dico: q̄ hoc non est ex natura sua: sed ex illa causa ex qua oportet eam recurrere ad fantasmata: que magis est pena. vnde ꝛ post resurrectionem non habebit hoc locum. quare ꝛc.

Aia separata an possit cognoscere qditates sibi notas ꝛc.

¶ Quantum ad tertium articulum videtur prima fronte ex primo ꝛ scdo articulo q̄ anima separata potest cognoscere quiditates habitualiter sibi notas prius: quarū scilicz habet species repñtatiuas apud se: quas retinet ꝛ conseruat post mortem ꝑ predictas species: loquendo de noticia abstractiua. Nam intellectus ꝛ species sufficiēter integrāt memoriā respectu talis noticie abstractiue: sicut in ꝑmo articulo dicebat. Et si talem speciē vel tales pōt acquirere sepata existens et noticias mediātibus ipsis. noticias dico actuales: multofortius talibus speciebus iam habitis apud se potest per illas ꝑdictas quiditates abstractiue intelligere: vt videtur. Predicte enim species quātūcunqʒ a fantasmate vel sensib⁹ hauriantur: nō dependent tñ a fantasmate nisi in suo fieri: nec ipsum necessario preexigunt in esse ꝛ manere: sicut superius dicebat. Et sicut in essendo ita nec in representādo: sicut patet. Et facit talis species sufficiētem presentiā obiecti ad potentiā in ratione intelligibilis abstractiue. nec oportet: q̄ habita et ꝯseruata tali specie: ꝯferatur sibi vna alia respectu eiusdem obiecti a supiori puta ab intelligētia quacūqʒ. Similiter etiam dico: q̄ anima sepata potest naturaliter cognoscere intuitiue quiditates sibi habitualiter prius notas: si actualiter existant in re: et sibi sufficienter approximentur: vel presententur in suis indiuiduis vel suppositis: sicut etiam potest haberi ex primo articulo ꝛ secūdo. ita q̄ dupliciter tunc potest eas cognoscere saltem successiue. vno modo intuitiue ꝛ immediate non per speciem: licet habeat speciem. Alio modo abstractiue mediante specie. quare ꝛc.

Aia separata an possit recordari. p̄teritoꝝ Phūs.

¶ Sed vtrum anima separata possit recordari preteritorum: que nouit cōiuncta: dubium est. ¶ Primo quia in anima separata non videtur esse memoria vel saltem non posse exire in actum. quia memoria solum pertinet ad partem sensitiuam: sicut videtur Aristoteles dicere de memoria. dicit enim de fantasia ibidē: cuius inquit habitum dicimus esse memoriam. Et Damascenus etiam dicit libro secundo capitulo de rememoratiuo cum Aristotele: q̄ est vis sensitiua. q̄r memoria est imaginatio derelicta a sensu ꝫm actū. hoc autem est fantasia vel fantasma. ergo ꝛc.

Damascenus.

¶ Secundo quia memoria est preteriti: vt preteritum est. sicut prouidentia per se est respectu futuri. sed potentia intellectiua non est preteriti vt preteritum est. quia tale non est nisi singulare: quod non intelligitur per se ab intellectu nostro et directe. igitur in parte intellectiua non est memoria.

¶ Tertio. quia obiectum intellectus est vniuersale. patet in multis locis. vniuersalium vero et eorum que semper sunt non est memoria: sed preteritorum. ¶ Quarto. quia tunc beati qui aliquando peccauerunt: recordarentur: vel possent recordari suorum peccatorum. Aut ergo recordarentur complacendo: et sic essent mali. aut detestando ꝛ dolendo et sic essent miseri. quare ꝛc.

In aīa separata an sit memoria.

¶ Ad euidentiam ergo articuli vidēdum est primo: si in parte intellectiua ꝛ per ꝯñs in anima separata sit memoria. scdo ad ꝓpositum. Quātum ad primum dico primo procedendo ex his q̄ apparent de actu recordandi vel memorandi: q̄ habet duo obiectā vel respicit vnū per se ꝛ immediate. aliud vero mediate. quia mediante primo. Illud obiectum immediatum super qd̄ īmediate cadit actus recordandi: dico q̄ est aliquis actus preteritus recordantis et per se preteritus respectu recordationis. q̄r de actu presente ꝫm q̄ hm̄ōi non est recordatio nec actus recordandi. Et debet talis actus esse ipsi⁹ recordātis. quia de actu alterius non recordatur quis: nisi pro quāto habuit aliquē actū circa ipsum: cui⁹ immediate recordatur. vnde nō recordatur de actu alteri⁹ sicut de obiecto īmediato: sed sicut de obiecto mediato ꝛ secundario. nō eñ recordor te cucurrisse: nisi q̄r recordor q̄ vidi te currere vel huiusmodi. Oportet etiā: q̄ sit actus human⁹ perceptibilis et non subitaneus vel imperceptibilis. Alioquin nō posset esse recordatio eius. ¶ Ex quib⁹ patet q̄ licet de preterito sit recordatio: nō tamen de quolibet preterito sicut de obiecto immediato. licet eñ intelligā me natum fuisse vel mūdum creatū fuisse: nō tamen recordor istorū nec sicut de obiecto īmediato nec sicut de obiecto mediato: qd̄ est īmediatum obiectū respectu actus qui est obiectū īmediatum recordādi. Nō eñ recordor aliquē actum: quē habuerim circa meū nasci vel circa creationē mundi: quādo ista ponebātur in re ꝛ in effectu: sicut patet manifeste. Sic ergo actus recordandi respicit pro obiecto īmediato actum preteritum modo dicto pro obiecto vero mediato ꝛ remoto pōt indifferenter respicere presens in se vel preteritū licet nō respiciat ipm̄ nisi pro q̄nto cecidit sub actu illo preterito: vt videtur. ¶ Scdo dico: ꝛ sequit̄ ex ꝑmo q̄ act⁹ recordādi in nobis est nouus ꝛ post tēpus. q̄r respicit actū p̄teritū in nobis ꝓ īmediato obiecto. Et hoc etiā dicit phūs in de memoria: q̄ post tp̄s omnis memoria fit. Et patet. q̄r presupponit actū preteritū: qd̄ est differētia tēporis. Similiter etiā sequit̄ ex p̄missis: q̄ īmediatū obiectū recordationis diuersificatur sicut ꝛ recordās vel actus recordātis. vnde plures recordātes nō possunt recordari eiusdē obiecti īmediati. sicut nec pluriū p̄t eē idē actus possunt tñ recordari eiusdē obiecti mediati. Patet etiā q̄ potētia cui⁹ est act⁹ recordādi percipit ꝛ discernit tēpus preteritū a p̄senti: ꝛ discernit fluxum tēporis preteriti ꝛ aduentū futuri vel presentis. vnde ꝛ nō discernentes temp⁹ preteritum a presenti nec tempus intermedium: sed tēpora accipientes quasi vnum ꝛ quasi vno instanti copulantes: sicut dormientes: totum tempus preteritū cuꝫ presenti nō recordantur vt videt̄. ¶ Tertio dico: q̄ obiectū actus recordādi īmediatum nō est in se presens realiter: per se loquēdo dico. quia preteritum est. alioqn nō esset recordatio ei⁹ vt preteriti. Sed tñ cū oporteat obiectū positiuum alicui⁹ act⁹ esse aliquo modo presens saltem in aliquo representatiuo oportꝫ necessario: q̄ actus ille sit presens in sua specie: si tamen obiectū sit causa effectiua ipsi⁹ actus in se vel in specie. Et tunc sequitur: q̄ potentia recordatiua sit cōseruatiua speciei. Et hoc siue dicat vnam simplicem potētiam: que est retentiua

No. correlarium

Phūs.

speciei ⁊ elicitiua actus: quod magis puto siue includat duas potentias: quarum vna sit conseruatiua speciei: ⁊ alia recordetur. Et illam speciem necesse est imprimi ab obiecto puta ab actu qn̄qꝫ in re quia imprimi non potest ab eo: quando transijt: et iam non est. quia quod non est causa esse nō potest. ¶ Quarto patet ꝙ qui non pōt recordari de actu proprio supradicto: non potest recordari de aliquo obiecto. Nam per illum actum tanqꝫ per obiectū primo cognitum de quolibet alio recordatur quis tanqꝫ de obiecto remoto. Similiter etiam patet: ꝙ non possit species actus humani preteriti imprimi nisi in potentiam: cuius obiectum est talis act⁹. qꝛ ad eandem potētiam pertinet obiectum ⁊ species eius: oportet ꝙ actus ille preteritus sit obiectū potentie recordatiue: sicut et in ipsa imprimitur species eiusdem actus.

Dubiū.

¶ Ex hoc mouetur vnum dubiū. An scꝫ potentia recordatiua cognoscat illū actum dum est: cuius species sibi imprimitur. Et videtur: ꝙ non. qꝛ dum est: non est preteritus. Recordatiua aūt potentia non est nisi preteriti nec recordatio. E contra videtur: ꝙ imo. qꝛ alie potētie percipiunt actualiter sua obiecta: quādo eis imprimuntur species eorum. ergo ⁊ ista. sed tunc imprimitur species: dum est actus presens. quare ⁊c̄. Et similiter si non cognoscit ipsum: dum est: quō recordabitur ipsius: postqꝫ preterijt ⁊ iam non est? sicut nec prius dormiens recordatur alicuius: quod sibi infuit tunc quādo dormiebat: ⁊ quod nō cognouit. ¶ Et potest dici probabile esse ꝙ potētia recordatiua ipsum cognoscit sed nō per actum recordādi: sed per vnū aliū: qui pōt esse respectu presentis nōdum preteriti. Videtur eñ multum probabile: ꝙ cuicunqꝫ potentie non repugnat cognoscere aliquod obiectum quādo non est: ꝙ sibi etiam nō repugnet illud cognoscere: quando est: licet non e conuerso. quare ⁊c̄.

Obiectō nes ꝯ p̄dicta.

¶ Si obijciatur contra predicta: ꝙ ex predictis seq̄tur non esse memoriam nec actum recordandi vel memorādi in parte sensitiua. Tum quia sensitiua nō cognoscit: nec discernit tempus ⁊ precipue preteritū. qꝛ non est. Tempus enim non est de numero sensibilium nec propriorū nec cōmuniū patet secundo de anima. (2. de aīa.) ¶ Tum qꝛ si in parte sensitiua esset recordatio cuiuslibet actus potētie sensitiue: cuiuslibet posset esse recordatio sensitiua. qđ est falsum qꝛ supreme potētie actus alicui⁹ nō pōt esse recordatio. probatio. qꝛ actus ille nō pōt esse cognitus a potētia sensitiua aliqua. quia nō ab aliqua inferiori: nec a seipsa. qꝛ nō est reflexiua supra seipsam: sicut nec aliqua sensitiua: vt videt̄. ⁊ tñ oportet potentiā recordatiuā esse cognitiuā actus: de quo recordatur. ¶ Tum qꝛ nulla sensitiua receptiua est speciei: nisi alicuius qualitatis sensibilis. nec etiā perceptiua actus circa aliquā qualitatē sensibilē nisi sit aliquo modo talis. vnde ⁊ philosoph⁹ scđo de aīa ad hoc (2. de aīa.) vt cōcedat visionē aliquo modo videri: cōcedit eā aliquo modo coloratā. modo act⁹ recordabilis non pōt esse qualitas sensibilis aliqua. qꝛ de actu circa quālibet qualitatē cōtingit recordari: siue illa qualitas sit color siue sonus ⁊ hmōi. Et ita illa species actus recordabilis nō est alicui⁹ potentie sensitiue: vt potētie receptiue. ¶ Tum qꝛ in animalib⁹ brutis perfectis cōueniūt omnes sensitiue. ⁊ non est dare aliquā operationem: vnde posset argui in ipsis recordatio vel memoria. nec de formica congregāte grana: nec de aranea faciente telam: nec de nidificatione vel disciplinatione. omnia eñ ista possūt attribui fantasmatibus presentib⁹ de tristabili vel delectabili sic mouētibus animalia ad sic agēdum aliquid: si sit eis cōueniēs ⁊ bonum: vel fugiēdum si discōueniēs ⁊ malum: vel si occurrat fātasma alicui⁹ tristabilis. Nec oportet: ꝙ imputet̄ memorie seu recordationi eorū. vnde ⁊ formica modo nata ita congregat grana in estate: sicut si vixisset per quattuor annos vel per quinqꝫ: et sic de alijs suo modo. Videtur igitur: ꝙ in parte sensitiua non sit memoria.

Ad obiectiōes p̄cedentes

¶ Sustinendo tñ Aristotelē in de memoria ⁊ reminiscentia. licet non putem ꝙ ibi ita proprie sit memoria sicut in parte itellectiua. ¶ Dico ad primum: ꝙ Aristoteles in de memoria consentit potentiam sensitiuā vel organicam apprehendere tempus: quomodocūqꝫ sit hoc. ⁊ dicit: ꝙ sensitiuo quo percipim⁹ magnitudinē: percipimus tempus. Nec obstat: ꝙ temp⁹ est successiuū. qꝛ mot⁹ etiā qui est sensibilis ꝑ se: est successiuus. Similiter nō obstat scđm aristotelē: ꝙ temp⁹ est numer⁹. qꝛ ⁊ numerus etiā est ꝑ se sensibilis: sicut dicitur in scđo de aīa. Tu dicis: tempus preteritū nō est. quō sentitur? Dicit̄ ꝙ nō sentit̄ in se sed in sua specie: vel in specie alicui⁹ qđ fuit sub ipso: vel ꝑ presens ipsum seu priuationē presentis. sicut aliquo mō sentit̄ lumē nō esse in medio ⁊ tenebra: vt dꝛ scđo de aīa. ¶ Ad secūdū diceret̄: ꝙ vel recordatio sensitiua nō est cuiuslibet act⁹ cuiuscūqꝫ sensitiue. qꝛ nō est respectu act⁹ sensitiue supioris. sed cōuenit sensitiue supiori respectu act⁹ sensitiue inferioris. vel si sit recordatio sensitiua act⁹ cuiuslibet sensitiue: tunc sensitiua supior aliquo modo reflectit̄ sup actū suū: ⁊ recordat̄ ipius. Nec seq̄t̄ cōtra hoc maius incōueniēs qꝫ cōtra Aristotelē scđo de anima: vbi dicit ꝙ visus aliquo modo sentit se videre. ⁊ per ꝯn̄s aliquo modo reflectit̄ supra seipsum. licet nō ita ꝑfecte ⁊ cōplete vel distincte sicut intellectus. Vel si poneretur memoria distingui a sensitiua: cuius act⁹ est recordabilis nō oporteret ponere talē reflectionem. (2. de aīa.) ¶ Ad tertiū diceret̄: ꝙ sensitiua recordatiua act⁹ proprij vel alterius sensitiue pōt recipere speciē talis act⁹ cuiuscūqꝫ qualitatis vel sensibilis vt obiecti sit talis act⁹. nec oꝫ ꝙ species sensibilis quecūqꝫ sit īmediate alicuius qualitatis exterioris sensibilis vt obiecti īmediati: sed pōt esse ipsi⁹ act⁹: qui ꝭm rei veritatē qualitas quedā est ⁊ sensibilis aliquo mō ꝑticipatiōe obiecti sui. sicut ⁊ visio quodāmō colorata est: et pōt habere speciē ꝓpriā aliā a specie coloris ⁊ alteri⁹ rōnis: sicut ⁊ ipsa est alteri⁹ rōnis a colore. ¶ Ad quartū dicēdū: ꝙ lꝫ: nō possit forte efficacit̄ ꝓbari memoria sensitiua ex his: q̄ apparēt in brutis: tñ facilius saluātur ponēdo memoriā qꝫ negādo ipsam. Si ista valeant ad sustinēdū aristotelē: bene quidē si nō querātur meliora ab illis: qui volūt eū ꝑ omnia sustinere. qꝛ non curo: si sint contra eum.

Ꝙ memoria est in pte intellectiua.

¶ His premissis de ꝯditionib⁹ memorie ⁊ obiecti vel actu ei⁹. Dico ꝙ memoria ꝓp̄e est in pte intellectiua. ⁊ qꝫtū mihi apparet: veri⁹ ⁊ ꝑfecti⁹ qꝫ i pte sensitiua.

¶ Hoc probo per aliquas rationes primo sic. Ad
partem intellectiuā pertinet aliquis actus habens
omnes conditiones predictas actus recordatiui ⁊
in se et quantum ad obiectum. sicut patet de actu:
quo aliquis intelligit se aliquādo demonstrasse vel
sciuisse demōstratiue ꝙ triangulus habet tres: vel
ꝙ homo peccauerit contra legem dei. quod quidē
pertinet ad solum intellectum: ⁊ non potest perti-
nere ad sensum. et sic de alijs mere intelligibilibꝰ.
sed ad quam partem pertinet actus recordatiuus
vel memoratiuus: ad eandem pertinet potentia. g
⁊c. ¶ Secundo sic. ad intellectum vel partē intel-
lectiuam proprie et perfecte ⁊ distincte pertinet co
gnoscere ⁊ distinguere preteritum a futuro ⁊ inten
tionem preteriti a futuro: ⁊ conferre preteritum ad
presens ⁊ ad tempus medium sicut patet. et refle-
cti super suum actum preteritum scdm ꝙ huiusmo
di. sed hoc non potest esse sine actu recordatiuo vel
memoratiuo: vt patet. nec per consequens sine po-
tentia memoratiua vel recordatiua. g ⁊c. ¶ Ter-
tio sic. in parte sensitiua est memoria recordatiua
preteritorum scdm Aristotelem: vt dictum est: su-
pra. sed potentia intellectiua intelligere potest: que
cunqȝ potest sentire sensitiua: et adhuc plura. ⁊ per
consequens actus eius cadere potest super recorda
bilia sensitiue: et super plura alia. g ⁊c. ¶ Quar-
to sic. ex intentione aristotelis ad solum hominem
ꝑtinet remisci. in libello illo hoc dicit. Et hoc etiā
Auicēna dicit Auicenna in sexto naturalium. Reminiscen-
tia enim quasi quidā discursus est ab vno in aliud.
sed memoria magis pertinet ad noticiam simpli-
cem. tunc sic. reminiscentia potest terminari ad me
moriam et recordationem sicut ad conclusionem
quasi vel ad finem intentum. sed ad potentiam ad
quam pertinet discursus: pertinet conclusio vel ter
minus discursus. ergo ⁊c. ¶ Si dicas contra hoc:
ꝙ aristoteles dicit quosdā eē bn̄ remisciti uos: q̊s-
dam male propter diuersitatē organi. ⁊ per conse-
quens reminiscentia videtur pertinere ad poten-
tiam organicam ⁊ sensitiuam partem. ⁊ ita ex hoc
non concluditur memoriam aliquam esse in parte
intellectiua. Dico ꝙ non sequitur hoc. sed bene se-
quitur: ꝙ memoria intellectiua vel etiam remini-
scentia impeditur ex impedimento memorie sensi-
tiue. sicut aliqui male intelligunt propter indispo-
sitionem vel lesionem organi fantasie. quia oportet
fantasiam esse in actu suo: quando intellectus intel
ligit ⁊ tamen ex hoc nō sequitur ipsum intelligere
non pertinere ad intellectum. sic dico de reminiscē
tia: ꝙ cum ipsa oportet concurrere memoriam sen
sitiuam in actu. ideo ⁊c. ¶ Ultimo probatur pro-
positum per Philosophū in principio illius libel-
li. vbi dicit ꝙ quorūdam intelligibilium memora-
mur: vt ꝙ triangulus habet tres equales duobus
rectis. hoc quidem. quia didiscit: ⁊ fuit speculatus.
sed hoc non est nisi per memoriam intellectiuā. er-
go ⁊c. ¶ Si dicas: ꝙ intelligibilium memoramur
per accidens: sicut ⁊ substātiam sentimus per acci
dens. sicut etiam dicit damascenus libro scdo cap.
de rememoratio. intelligibiliū (inquit) sicut dicimꝰ
memoramur. substantie autem ipsorum memoriā
non habemus. Contra quecunqȝ potentia cogno-
scit actum vt est obiecti: cognoscit etiam obiectum
aliquo modo: sed hoc obiectū. triangulus hȝ tres:
quod est verū demōstratum vel scitum: vt sic solus
intellectus potest cognoscere ⁊ nullus sensus. igi-
tur ⁊ solus intellectꝰ potest cognoscere aliquē hoc
speculatum fuisse: vel didiscisse: seu demonstrasse:
¶ Ad illa dico bene ꝙ intelligibiliū que sunt sub-
stantie memoramur per accidēs. q̃ nō per se ꝑmo
tanqȝ obiectoꝝ īmediatoꝝ: sed accidētiū vel actuū
tāqȝ obiectoꝝ primorū ⁊ īmediatorū memoramur
quare ⁊c. ¶ Confirmatur. q̃ luce. xvj. dr̃ illi epulo Luc. 16.
ni: fili recordare ⁊c. igit̃ in aīa sepata est memoria.

¶ Ad propositum igitur cōcludo cō- Cōclusio ꝓpositi.
clusionē principali
ter intētam in hoc articulo. ⁊ dico: ꝙ cum ad partē
intellectiuā ꝑtineat memoria: quā nō video differ-
re ab intellectu possibili nec esse aliā potētiā quod
anima separata: sicut pōt intelligere quiditates si-
bi prius notas habitualiter ⁊ omnia illa quorū ma
nēt in ipsa species: potest pari ratione recordari et
memorari quorūlibet actuum preteritorū: quorum
manēt apud ipsam species: sicut poterat coniuncta
Et hoc siue illi actus fuerint p̄sentes in re pro sta-
tu sue cōiunctionis siue pro statu separationis. Et
vide: ꝙ noticia recordatiua in ipsa nō p̄t eē nisi ab-
stractiua naturaliter loquēdo in actu recordandi.
dico q̃ non nisi per speciem obiecti īmediati recor-
dati: sicut apparet ex predictis. Ad istam cōclusio-
nem possent applicari quasi omnes rationes duorū
articulorum precedentium vel saltem plures: sicut
apparet intuenti.

¶ Ad primum contra hoc dico ꝙ nō di Ad rōes in opposi
cit aristoteles memoriaȝ
esse tantum in parte sensitiua sed concessit eam esse tum.
in intellectiua: licet bene dixerit in parte sensitiua
esse memoriā ⁊ de illa magis locutꝰ fuerit: ⁊ inten-
dit in libello suo: qȝ de intellectiua ꝓ tāto. quia ma
gis ē nota: ⁊ silr̃ q̃ magis disticta a sensibꝰ multis
qȝ memoria ab ītellectu. q̃re ⁊c. Per idē ad auicē.
¶ Ad scdm dico ꝙ potētia ītellectiua magis pōt
esse p̄teriti vt preteritū est qȝ sensitiua: sicut dictuȝ
est supra quomodocūqȝ intellectꝰ cognoscit singu-
lare vel particulare: non curo. q̃ magis distinguit
intentionē p̄teriti et preteritionē a futuritione vel
presentialitate qȝ sensus. imo nec istd̾ videtur mul-
tum clare sensui conuenire: sicut etiam nec confer-
re. ¶ Ad tertium de vniuersali patet. eodem mo-
do est dicendum. non solum enim intelligit intelle-
ctus vniuersale: sed etiam particulare: quomodo-
cunqȝ hoc sit. ¶ Ad quartum dico ꝙ beati qui ali-
quādo peccauerūt: possunt recordari: ⁊ recordātur
suorū p̄teritorū pctōrum nec est eis hoc ad penam
vel dolorē: sȝ est ad gaudiū de liberatiōe ab ipsis ⁊
a penis correspōdētibꝰ: ⁊ ad collaudationē diuine
mie liberātis. Et hoc videtur dicere Grego. super
illud mias dn̄i ineternū cātabo. quō ineternū mias Grego.
dn̄i canit qui miserie nō meminit? Qn̄ dicis ꝙ pn̄t
recordari precise peccata stādo in hoc non cogitā-
do de liberatione eorū a peccatis. ⁊ tunc vltra qn̄
queris: quis actꝰ voluntatis seq̃tur vel placere vel
displicere vel nolle? non placere vel velle. q̃ tunc
essent mali. nec displicere. q̃ tunc essent tristes et
miseri. Nec neutrum. quia idem sequitur scilicet ꝙ
essent mali: et ita miseri. Nam ad hoc tenet̃ pecca-
tor recolēs de pctō ex lege naturalis rōnis scȝ ꝙ si
bi displiceat. ⁊ qȝto magis beatus: in quo plene vi
get ratio naturalis. Dico ꝙ vel beati nō recordan-
tur de peccatis suis sic absolute. quia deus non

vult eis influere ad hoc: sed tantum vt sunt materia laudis: et sic vt sunt liberati ab eis. Vel si recordantur sic de facto dico ꝙ displicent eis: et habent nolle et displicentiam respectu ipsorum: ⁊ nō illam displicentiā non sequitur aliqua tristicia deo sic prouidente: et illam tristiciam suspendente vel non influente ad ipsam: que tamen nata esset sequi naturaliter. ¶ Si dicas vltra ꝙ deus potest non suspendere: et tristitia sequi. ⁊ sic beatus esse miser. dico ꝙ vel vehemens delectatio fruitionis excluderet talem tristitiam: vel absolute loquendo possibile esset ꝙ anima simul esset beata: et haberet gaudium fruitionis: ⁊ simul tristaretur de peccatis. eo modo quo dicebatur in tertio de christo tempore sue benedicte passionis: licet non sit ita de lege cōmuni instituta a deo de beatis. ¶ Si dicas vltra ꝙ si peccata displicent beatis: igitur nollēt ea fuisse: vel vellent ea non fuisse. et per consequens non sunt beati. qꝛ nō habent nec fit quicquid volunt. qꝛ impossibile est ea non fuisse. Beatus autem est qui habet quicquid vult: et nihil male vult. xiij. de trinitate. dico ꝙ beatus bene habet nolle vel displicētiam de peccatis. sed non est dicendum ꝙ velit ea non fuisse: licet nolit ea fuisse. Tunc enim vellet impossibile. Vel dicendum ꝙ beatus habet quicquid vult de presentibus et futuris: non de preteritis. et vult peccata sua non esse vel non fore. ⁊ hoc habet. Hec de tertio articulo principali.

Ad rōes principales.

¶ Ad primū principale dico

ꝙ non tenet similitudo inter fantasmata et intellectum ex vna parte: et sensibilia ⁊ sensitiuum ex alia parte nisi pro statu presentis cōiunctionis pro quo oportet intelligentem fantasmata speculari. Et ratio huiꝰ satis potest haberi ex predictis. Nō enim fantasma est obiectum simpliciter primum vel adequatum intellectus pro omni statu: sicut sensibile est respectu sensus. ¶ Ad secundum patet ꝙ non frustra anima vnitur corpori: dato ꝙ possit intelligere separata existens. ¶ Ad tertium dico ꝙ intelligere non est operatio totius hominis sicut subiecti per se primo eo modo ꝙ sentire est operatio totius ex potentia et organo. quia intelligere est operatio in qua nō cōmunicat corpꝰ in rōne subiecti: sed anima tantum ſm potentiam intellectiuam separabilem est subiectum ipsius intelligere vel intellectionis. sed si ītelligere est opatio: hoc est sicut suppositi vel totius vltimo denominati per talem operationem: que primo et immediate denominat animam: ⁊ vltimo totum: cuius anima est pars: quādo anima coniungitur corpori in toto homine. ⁊ sic etiam felicitas est operatio totius: et ab ipso intelligere: sicut ab operatione que primo conuenit parti potest accipi differentia sicut ex apparente accidentali. sicut etiam a forma substantiali potest accipi defferentia specifica: licet defferētia totum dicat. Quando dicis: ꝙ esse totius non cōuenit pti: cōcedo. ⁊ ideo dico: ꝙ nec operatio totiꝰ vt subiecti primi pōt cōuenire parti tm̄ vt subiecto. Dico tm̄: ꝙ operatio partis potest denominare totum: sicut patet in multis. dicitur em̄ ꝙ homo videt. qꝛ oculꝰ videt. sic homo intelligit quia anima primo.

¶ Distinctionis. xlv.
Questio Secunda.

Secūdo q̄ro. vtrū aīe separate cognoscant orationes nostras: quas facimꝰ pro ipsis vel ad ipas. ¶ Videtur ꝙ non cognoscāt orationes vel suffragia: q̄ fiūt ꝑ ipsis q̄tū ad aīas que sūt in purgatorio vel in inferno. qꝛ nec abstractiue nec ītuitiue. ergo nullo modo. Qꝛ nō intuitiue pꝫ. qꝛ nō sūt presentes sꝫ nimis distātes. Nec abstractiue. qꝛ in aīa sepata intuitiua p̄cedit acq̄sitionē p̄ncipij abstractiue puta speciei. & ⁊c̄. ¶ Scđo sic qꝛ aīe nec in purgatorio nec in paradiso cognoscant orōnes nostras: quas dirigimꝰ ad ipsas. Nā oratio est quidā motus vel ascēsus mētis interior in deū. sed secretum cogitatiōis cordis humani non pōt cognosci nisi a deo: vt videtur. & ⁊c̄. ¶ Tertio. qꝛ si beati cognoscerēt orōnes nostras: quas dirigimꝰ ad ipsos: tūc orarēt pro nobis: vt videt̄. sed hoc est inconueniēs primo. qꝛ mererētur: quod est falsum. quia nō sunt in statu vie vel meriti: sed in statu premij. scđo quia sanctus orans pro alio viatore aut cognoscit deum velle cōferre quod orat: aut nolle aut nec velle nec nolle. si velle: frustra orat. qꝛ dato ꝙ nō oret: adhuc deus ɔferet. si nolle: frustra orat / qꝛ nūq̄ conferet si nec velle nec nolle: adhuc frustra qꝛ nō fiet.

¶ Cōtra q̄tū ad sctōs padisi. qꝛ alioq̄n frustra fundaret eccl'ia orōnes ad ipsos. ⁊ ɔ̄ hoc ē vnꝰ error quē tāgit Hie. ad vigilātiū.

¶ In ista questiōe sic ꝑcedā.

¶ Primo dicā aliq̄d de aīabus sepatis existentibus in inferno in statu damnationis. ¶ Secundo de animabus existētibus in purgatorio. ¶ Tertio de animabus sanctorum in celo vel in paradiso.

¶ Quātum ad primū

dico ꝙ aīe ille q̄ sunt in inferno ⁊ in statu dānatiōis: nō cognoscūt orōnes que fiunt pro ipsis vel ad ipas. Aliqn̄ em̄ ita fiunt suffragia ꝑ illis sicut ꝑ illis qui sunt in purgatorio. qꝛ presumitur ꝙ sint in purgatorio: ⁊ tn̄ sunt in inferno. ⁊ dico ꝙ talia suffragia saltē ad remissionē pene mortaliū pctōrum de lege cōmuni ⁊ ſm ordinem diuine iusticie nihil ꝑficiunt eis. Ratio est. qꝛ nō sunt mēbra christi per charitatem. nec in eis remittitur culpa mortalis. ⁊ ideo sicut semper in eis manet culpa in qua sunt obstinati: ita ⁊ pena. qꝛ in inferno nulla est redemptio q̄tum ad peccata mortalia saltē. ¶ Similiter etiā ista suffragia non cognoscūt naturaliter abstractiue nec intuitiue nisi forte abstractiue ministerio demonū vel aliorū ad ipsos descēdentiū seu ꝑ diuinā reuelationē ad maiorē penā ⁊ tristitiā eoꝝ vt videāt ꝙ nō sunt digni cōmunicare in talibꝰ bonis. Similit̄ etiā si dirigātur orationes ad ipsas. qꝛ presumitur ꝙ sunt in paradiso vel in purgatorio: ⁊ tn̄ sunt in inferno: dico ꝙ nesciūt illas orationes nec talē reuerētiā sibi fieri: sicut videtur probabile: vel nisi ad maiorē eorū confusionem vt videāt se nō esse dignos ꝙ orationes debeāt ad ipsos porrigi vel protēdi. ¶ Vltimo tn̄ dico ꝙ naturaliter aīa vnꝰ dānati posset cognoscere oīa talia intuitiue: si esset presens oranti pro ipsa; vel ad ipsam: sicut ⁊ angelꝰ malus vel de-

An aīme damnate cognoscāt orōnes fctās pro ipsis

mon pōt cognoscere cogitationes nostras occultas: sicut dictuȝ est in secūdo. ⁊ cognosceret frequēter: nisi deus suam influentiam subtraheret: ⁊ talē actū suspēderet. cōsimilem em̄ modū cognoscendi habet aīa separata: sicut ⁊ angelus: vt dictū est supra. Similiter etiā pōt post cognitionē intuitiuā talia abstractiue cognoscere: vt videtur naturaliter: licet de facto hoc non fiat. Hec de primo articulo principali.

Aīe in purgatorio quō cogscūt suffragia pro ipsis exhibita

¶ Quantum ad secundū articulum dico ꝙ suffragia facta ꝓ aīabus in purgatorio ꝙtum est ex pte ipsarū aiarū: nisi sit impedimētum ex pte faciētiū valēt eis ad remissionē pene. ⁊ hoc s̄m magis vel minus s̄m differētiā suffragioꝝ ⁊ itētiōes vel dispositiōes faciētiū. Sunt em̄ mēbra christi ⁊ ecclesie p charitatē: de quib⁹ acceptat deus vt iuuentur ab alijs mēbris nō solū ecclesie militantis: sed etiā triūphātis: vt puto. vnde et magister dicit in hac distinctione ꝙ electi moriētes in fine mundi habētes aliqd purgabile ⁊ penā soluere in purgatorio: ad cui⁹ expletionē nō sufficit status huius mūdi iuuabūtur a supna ciuitate. ¶ Scd̄o dico: ꝙ ꝓbabile est dicere: ꝙ talia suffragia naturaliter ex seipsis nō cognoscant defacto: nec intuitiue ꝓpter distātiā nimiā: nec abstractiue per pn̄s: licet possent ista cognoscere naturaliter si essent presentes: sicut dictū est supra de aīabus dānatorū. Et similiter dicēdū est de orationib⁹: que fundim⁹ ad ipsos. ¶ Tertio dico: ꝙ rōnabile est ⁊ pium dicere: ꝙ orationes tales ⁊ suffragia q̄ fiunt pro ipsis: vel dirigunt̄ ad ipsos: cognoscāt defacto vel p diuinā reuelationē vel per ministeriū bonorū angeloꝝ vel etiā alioꝝ ad ipsos descēdētium. sicut etiā Jo. baptista nunciauit his qui erant in limbo aduentū christi: quod fuit summum suffragium ad liberationē eorū s̄m beatū Grego. sup illud. Cum audisset Joānes in vinculis opa christi. ¶ Quarto dico: ꝙ piū est ⁊ probabile dicere: ꝙ anime purgatorij acceptis orationib⁹ nostris quas ad ipsas porrigim⁹: orāt pro nobis. sicut existētes in caritate ⁊ appetētes salutē nostrā multoforti⁹ ⁊ pfectius ꝙ cū essent adhuc viatores. ⁊ redūdat forte eis ad alleuiationē vel mitigationē pene ipsoꝝ: vel si non eis prodest: sicut nec beatis orare ꝓ nobis ⁊ hoc p se saltē per accidēs vt dicit vn⁹ doctor prodest eis: pro ꝗto exaudiunt̄ pro nobis: ⁊ efficimur meliores ad orandum pro ipsis: et suffragandū eis. Hec de secundo articulo principali.

No. hec.

de suffragijs factis p existentib⁹ iam in paradiso

¶ Quantum ad tertium articulum de animab⁹ beatis. Dico p̄mo: ꝙ suffragia et orationes facte ꝓ eis nihil pficiūt: nec valēt eis q2 nihil hn̄t expiabile. Nec ꝓpter hoc gloria augetur: nisi forte accidētaliter ꝓ quāto vidēt personas suffragia faciētes ꝓ eis ex pietate. q2 presumūt: vel timēt ne sint in purgatorio talib⁹ suffragijs indigētes. ¶ Scd̄o dico ꝙ talia suffragia ꝓ ipsis nec orationes q̄ dirigūtur ad ipsos naturalit̄ ex seipsis cognoscūt: nec intuitiue: nec abstractiue: sicut dictū est supra de alijs: lȝ possēt talia oia cognoscere intuitiue: si nō impediret nimia distātia: ⁊ postea abstractiue hausta specie vel specieb⁹ taliū acqsitis. ¶ Tertio dico ꝙ defacto cognoscūt talia: sicut puto siue in verbo vniuersaliter ⁊ regulariter. si tn̄ in verbo cognoscātur talia cōtingētia ⁊ cōplexiones cōtingētes: de quo est magnū dubiū: siue per reuelationē aliqn̄ specialiter: lȝ vēturum sit de necessitate beatitudinis eoꝝ: sicut pȝ. Nō em̄ necessariam habitudinē habēt talia ad obiectū beatificans scd̄m ꝙ hmōi. vnde ⁊ Aug. v. ꝯfessionū dicit deo q̄ te nouit ⁊ illa: beat⁹ est. sed nō ꝓpter illa beatior: sed ꝓpter te solū beatus. ¶ Quarto dico ꝙ beati frequēter orāt ꝓ nobis: vel ꝓ viatorib⁹. q2 cōgruū est ꝙ beat⁹ sit coadiutor dei ꝓcurādo salutē electorum p̄cipue hic in via orātiū ipsos sanctos. q̄ quidem orātes initūtur meritis ⁊ p̄cib⁹ eoꝝ. ⁊ ideo cōgruū est dicere ꝙ de⁹ reuelet beatis de omnib⁹ que offerunt̄ sibi vel deo in noīe ipoꝝ coassumēdo noīa sctoꝝ sicut adiutoriū. Hec de 3. articulo p̄ncipali.

Ad arg. principalia.

¶ Ad primum principale dico ꝙ naturaliter ex seipsis aīe damnate in inferno existētes nō cognoscūt de facto illa q̄ dicta sunt: sȝ sicut dictū est supra: forte aliqn̄ abstractiue. ¶ Ad secūdum dico ꝙ naturaliter ex seipsis de facto nō cognoscunt aīe purgatorij nec paradisi illa q̄ dicta sunt: lȝ naturaliter possent cognoscere si essent presentes faciētib⁹: nō obstāte ꝙ orō sit mot⁹ mentis interior. Nō est em̄ magis interior oratio vel cogitatio orāti vel cogitāti aīe: ꝙ sit sua substātia: q̄ tn̄ naturalit̄ pt̄ cognosci. nec reqritur ad hoc illapius sicut dixi in scd̄o. ¶ Ad tertiū dico ꝙ sancti vel aīe electorū saltē beate orāt frequēter ꝓ nobis. Nec sequitur ꝙ mereātur aliqd sibi ꝓ ipsis: lȝ magis merita eorū fiūt nobis ꝓficua: ⁊ quasi comunicant̄ nobis per orōnes eorū ⁊ diuinā acceptationē ex sua liberalitate: qua ꝓ minori bono retribuit mai⁹ bonum nō solū vnū: lȝ etiā plura: si illud min⁹ bonū ad plures applicet̄: ⁊ quasi ipsis cōmunicet̄. Cū dicis ꝙ beatus aut cognoscit deum velle quod orat: pōt dici ꝙ sic. nec tn̄ frustra orat. q2 sicut deus vult hoc cōferre: ita mediante tali oratione confert. ⁊ ideo non frustra.

¶ Distinctionis xlvj.
Questio Unica.

Circa distinctionē xlvj. quero: vtrū in omni opere dei circa creaturā ꝯcurrant iusticia ⁊ mīa. ¶ Videt̄ ꝙ nō. Nā de⁹ predestinauit Jacob et reprobauit esau sine vllis meritis preuijs vel etiā preuisis. q2 scd̄m aplm ad romanos Non ex operib⁹ sed ex vocante dictum est: quia maior seruiet minori. sed in predestinatione Jacob non videtur fuisse iusticia quādo sine vllis meritis bonis. Nec in reprobatione Esau videtur esse misericordia immo nec iusticia. sed magis crudelitas ⁊ iniusticia quia sine vllis de meritis. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo sic. nullus iustus punit culpam vltra condignum: nec etiā misericors: vt videtur. hec est enim iniusticie et crudelitatis. ⁊ in tali punitione nec est iusticia nec est misericordia. sed deus punit culpam moralem in damnatis vltra condignum. Tum quia culpa momentanea est et temporalis. pena vero perpetua: et ita nulla proportio inter ipsas. Tum quia pena est grauior quasi sine comparatione in inferno: ꝙ fues

Aplus.

rit delectatio in peccato. ⁊ tñ ɓm iusticiam dictum
Deut. 25 est deutero. xxv. ɓm modum delicti erit ⁊ plagarũ
Apo. 18. modus. Et in apocalipsi. xviij. q̃tum glorificauit se ⁊ in delicijs fuit: tantum date ei tormẽtum ⁊ luctum. quare ⁊c. ¶ Tertio sic. Iudex misericors nõ punit aliquem nisi ad correctionẽ illius sed de⁹ punit nõ ad correctionẽ in inferno. ergo nõ concurrit ibi misericordia. ¶ Quarto. q: deus absolute loquendo posset damnare petrum ⁊ saluare iudã. sed damnando petrum nulla esset iusticia nec mia. patet. Similiter saluando iudam nulla esse iusticia: ⁊ licet posset videri misericordia. ergo ⁊c.

¶ Cõtra vniuerse vie dñi misericordia ⁊ veritas. i. iusticia. Misericordiã ⁊ iudicium cantabo tibi domine. ⁊c.

¶ In ista questiõe sic ꝓcedã.

¶ Primo inquiram breuiter an in deo sit iusticia. ¶ Secũdo an in deo sit misericordia ⁊ per quẽ modũ. ¶ Tertio an in omni opere dei cõcurrant iusticia ⁊ misericordia vel possint in aliquo modo non cõcurrere. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Iusticie acceptiones.

¶ Quãtum ad primũ articulũ dico primo q iusticia vno modo accipitur large vel cõmuniter: ɓm q describit eã anselmus de veritate capitu. xij.

anselm⁹.

Iusticia (inquit) est rectitudo voluntatis propter se seruata. ⁊ isto modo quelibet virtus mẽtis rectificãs ipsam potest dici iusticia. Est enim quelibet virtus existens in voluntate rectitudo quedã habitualis ipsius voluntatis circa obiectum ⁊ materiã virtutis propter se seruata. q: bona. ¶ Alio modo accipitur iusticia ꝓprie: ɓm q accipit phũs. v. ethicorum. ⁊ illa d: habitualis rectitudo mẽtis seu voluntatis in operationibus vel circa operationes: que sunt ad alterum. Et isto modo in nobis iusticia est virtus moralis specialis ⁊ distincta a quali bet alia virtute ɓm proprium genus subalternum. Obiectum autem hui⁹ virtutis est operatio ad alterum circa mediũ vel equale: quod dicitur iustũ. Operatio dico debita ex necessitate legis: cui subditur operans ipse. ⁊ cui legi oportet ipsum conformari et subici in operando: ⁊ se habendo ad alterum: et propter hoc iustum est debitum. ¶ Ex hoc autem patet q iusticia distinguitur ab alijs virtutibus. quia alie virtutes vel non sunt circa operationes ad alterũ: sed magis circa operationes operantis: sicut fortitudo et temperantia: vel si alique sunt circa operationes: non tamen ille operatiões sunt debite ex necessitate legis. Et ista vera sunt de quacunq̧ iusticia siue sit legalis et communis siue sit particularis que diuiditur vel distinguitur in commutatiuam ⁊ distributiuam: in quibus mediũ vel iustum diuersimode accipitur. quia in commutatiua ɓm proportionalitatem arithmeticaꝫ. sed in distributiua ɓm geometricã: sicut declaraui in tertio distinctione. xxxiij. in vltima questione. Iusticia autem legalis est rectitudo habitualis ipsius voluntatis ad reddẽdum communitati illud quod est debitum sibi ex necessitate legis ad hoc obligãtis ipsum reddẽtem. Iusticia vero particularis est rectitudo volũtatis ad reddẽdum ꝑsone ꝑticulari. et diuiditur in cõmutatiuam ⁊ distributiuã. patet q legalis distincta est a ꝑticulari: sicut ⁊ iustuꝫ qđ est debitũ cõmunitati ⁊ respicit primo cõmunitatẽ

q iusticia distinguit ab alijs virtutibus.

a iusto: quod est debitum ꝑticulari ꝑsone: ⁊ ipsam respicit primo. Distributiua vero distiguitur a cõmutatiua. q: debitum singulari persone vel est de bonis cõmunitatis. ⁊ sic accipitur iusticia distributiua: que est circa mediũ ꝓportionabilitatis geometrice. Uel est de bonis persone singularis. et est iusticia cõmutatiua: que est circa iustum vel mediũ proportionabilitatis arithmetice sicut est alias declaratum. Est autem aliqualis iusticia alia q̃ proprie nõ est pars subiectiua iusticie proprie accepte sicut sunt tres predicte: que d: iusticia retributiua boni premij pro merito bono: ⁊ mali pene pro merito malo vel demerito. Et in ipsa nõ reseruat᷑ perfecte ratio iusticie: nec etiã cõmutatiue de qua magis videretur. q: nõ oportet imo nec est cõueniens: q precise tantum reddatur vel accipiatur q̃tũ precise est meritum vel demeritum: sed cõueniẽs est q premietur quis in bono vltra cõdignum meriti: et q puniatur citra cõdignum demeriti: sicut etiã facit deus: qui est iustissimus retributor. Et ideo ista retributiua potest dici pars potentialis iusticie aliquo modo. q: in nobis partim ꝯuenit cum iusticia. eo q circa operatiões ad alterum debitas a nobis ex necessitate legis licet deficiat a completa ratione iusticie. ¶ Ad propositum igitur: an in deo sit iusticia. Dico primo: q in deo est iusticia accipiendo iusticiam cõmuniter primo modo. q: in ipso est summa rectitudo volũtatis propter se seruata. In voluntate enim sua est rectitudo inobliquabilis sicut in prima regula omnium agibilium. ⁊ hoc siue illa rectitudo habitualis dicat ipsam potentiã voluntatis diuine: siue dicat aliquid distinctum formaliter a potẽtia voluntatis correspõdens est deo habitui accidẽtali ⁊ superaddito potẽtie in nobis. ¶ Scđo dico: q in ipso nõ est proprie iusticia accepta ab aristotele nec legalis nec commutatiua nec distributiua: nec etiam aliquid correspõdens tali iusticie proprie accepte. Nã lꝫ deo cõueniãt operationes ad alterũ: siue ad cõmunitatẽ vniuersi: siue ad entia ꝑticularia vniuersi: q: nulli debitor est nec tenet᷑ alicui ex necessitate alicui⁹ legis: cui necessario subdat᷑ ⁊ obligãtis ipm simplicit᷑ ad hoc. Nulli eñi legi subdit⁹ est in ordine ad alterũ: sed tãtũ ɓm qđ supposita ordinatiõe sua libera: quo ordinauit dare cõitati vniuersi bonũ suũ vel ꝑfectiões ipsius vel sibi cõgruẽtes. ⁊ sic etiã de quolibet ente ꝑticulari in vniuerso. Ex quo etiã pꝫ q nec in aliq̃ principe põt eẽ iusticia legalis ad cõitatẽ ɓm legẽ quã cũq̧ ab ipo institutã: supra quã legẽ ptãtẽ hꝫ: nec est illi subiect⁹. q: nihil debitũ ẽ cõitati ab ipo ɓm talẽ legẽ quã habet in sua ptãte vel ex necessitate talis legis: lꝫ bene ex necessitate legis sui superioris vel etiã iuris diuini vel naturalis: cui tenet᷑ se conformare velit nolit. ¶ Tertio dico q in deo est aliquo mõ iusticia saltem improprie dicta. Et ista est quasi triplex ɓm rõnẽ i ipo. vna ad seipm vel ad bonitatẽ suã: ⁊ oĩa intrinseca sua quasi ad aliqd alterũ vel distinctũ a seipso ɓm rõnẽ. ⁊ ista iusticia cõsistit in velle habitualit᷑ vel actualiter bonitatẽ suã et oĩa sua intrinseca ⁊ id qđ cum decet bonitatem suã ꝓpter ipam. Due alie sunt sunt ad alterũ. vna est absoluta iusticia: q̃ ꝓprie nõ est retributiua: sed est iusticia qua absolute ⁊ iuste põt velle circa creaturam: quicquid nõ implicat cõtradictionem. Nec repugnat decentie bonitatis sue. Et iustũ isto mõ

An i deo sit iusticia.

Triplex iusticia i deo.

dicitur quicquid vult ⁊ poteſt velle in creatura vel circa ipſam: quãtūcunq̄ nō attendantur merita vel demerita creature. quia eñ creatura ex ſe nihil eſt: nec habet aliquid in re: qđ non accipiat: vel acceperit a mera liberalitate diuina: dico q̄ totum eſt iuſtum ⁊ rectū quicquid poteſt velle deus circa creaturā quomodocūq̄. Et loquēdo de iſta iuſticia: dico q̄ iuſte elegit Jacob: ⁊ reprobauit Eſau non ex meritis vel demeritis etiā preuiſis: ſ; q: ſic placuit ſibi. ⁊ Eſau in nullo poteſt cōqueri. Habet eñ figulus poteſtatē faciēdi ex eadē maſſa vnum vas in cō tumeliā: ⁊ aliud in honorē: ſicut deducit apoſtolus. Alia eſt iuſticia dei retributiua bonoꝝ vel malorū: que eſt ſm exigētiam meritorum vel demeritoꝝ in ordine tñ ad diuinā bonitatē. Et ſcdm iſtam punit citra condignum ⁊ remunerat vltra condignum: ⁊ ſcdm correſpōdentiam vel exigentiam meritorum plus vel minus de cōmuni lege. Hoc autem nō eſt ex neceſſitate alicuius legis: cui neceſſario ſit ſubiectus: ⁊ ideo abſolute loquendo l; non ſm talem iuſticiam poſſet aliter punire vel etiā premiare. Hec de primo articulo principali.

An i deo ſit mia.

¶ Quãtum ad ſecūdum arti. an ſc; in deo ſit miſericordia: planū eſt ſm ſcripturam q̄ ſic. Miſericors (inquit) et miſerator dñs. et multa alia. ſicut etiā de iuſticia. ¶ Ad cuius euidē tiam notādum eſt q̄ in nobis miſericordia habitua lis eſt habitus quidā qua nolumus miſeriā alteri⁹: quomodocūq̄ hoc intelligat. ita q̄ diſponit vel inclinat ad noledum faciliter miſeriā in alio. Et hoc vel futurā: ⁊ tunc preſeruat ab illa. Vel preſentē: et tunc releuat a miſeria: ſi pōt. Et ꝯſequenter diſpo nit vel inclinat ad paſſionē triſticie ꝯſequētem actū nolēdi miſeriā in alio vel preſentē vel futurā. vnde et miſericors dicitur: quaſi miſerum cor habens. q: in eo q̄ cōpatitur miſerie aliene: habet cor miſeru; cum miſero: ⁊ cōmunicat in miſeria ei⁹ aliquo modo. ¶ Ad ꝓpoſitum vero dico: q̄ miſericordia accepta pro paſſione vel triſticia illa vel aliquo inclināte ſeu diſponēte ad talem paſſionē vel ad aliquid correſpōdens in deo nō eſt vere ⁊ ꝓprie: vt videtur. quia nulla paſſio ꝯtriſtās ſiue ſit intellectualis ſiue ſenſibilis eſt in deo: nec ſibi aliquid correſpondens vel proportionale ex natura rei. ⁊ ita ſiue paſſio illa miſericordie ſit ſenſibilis in nobis cauſata in appe titu ſenſitiuo ex apprehēſione ſenſitiua miſerie alie ne: ſiue ſit paſſio ſpiritualis cauſata in voluntate ex apprehenſione intelligibili. ⁊ per cōſequens in ipſa actum nolendi talem miſeriam: non eſt ponenda in deo miſericordia iſto modo. ¶ Secūdo dico: q̄ in deo eſt miſericordia habitualis: qua de⁹ habituali ter habet nolle miſeriā alterius ſiue imminētē ſiue preſentem aliqñ. q: in ipſo etiam eſt ꝓpoſitum habi tuale ⁊ actuale etiā miſerendi alteri vel ſubueniendi alteri ſeu miſerie aliene. Et poteſt diſtingui iſta miſericordia ſicut ⁊ ꝓpoſitum vel velle in deo ſiue habituale ſiue actuale in velle antecedens ⁊ conſequēs. Velle vel miſericordia antecedens eſt reſpectu oīm ſm apoſtolum. q: vult oēs homines ſaluos fieri: ⁊ ad cognitionem ſui noīs venire. Velle vero vel miſericordia ꝯſequēs nō eſt reſpectu omniū ſed aliquoꝝ q̄tum ad miſericordiā liberantē vel ſaluā tem: que eripit finaliter ab omni miſeria et culpe et pene: ſicut reſpectu electoꝝ ⁊ ſaluanndoꝝ: qñ actu beatificat eos. Similiter etiam quãtum ad miſericordiam parcētem non eſt reſpectu omnium. Nam miſericordia parcēs dicitur ſm quam deus partim releuat a miſeria vel p̄cauet miſerie in parte: ⁊ par tim relinquit miſeriā: ſicut in dānatis puniendo citra cōdignū. Quod aūt in deo ſit miſericordia aliquomodo predicto: pt;. q: ſicut nullum bonum eue nit niſi volēte deo: ita nullū malū ꝓhibetur ne eueniat: nec aliqua miſeria precauetur: vel tollitur niſi nolēte deo. Multe autem miſerie poſſibiles euenire ꝓhibētur: ne eueniāt vel in toto vel in parte ſm miſericordiā liberātem vel parcētem. igitur in deo eſt miſericordia vt videtur. ¶ Sed quomodo ſe ha bet miſericordia ad iuſticiā. diſtinguntur ne ab inuicem ex natura rei i deo quaſi diſtincta attributa. videt mihi poſſe dici q̄ ſic: ſicut iuſticia ⁊ charitas ſuo modo: ⁊ q̄ vnum nō eſt de ꝯceptu quidditatiuo alterius: ſed ſm aliā ⁊ aliam perfectionem formali ter dicitur ⁊ eſt deus iuſtus habitualiter ⁊ miſericors: l; bene ſit difficultas in ꝯtrarium. ſ. q̄ velle di uinum nō diſtinguit ex natura rei: ſed eſt vnus ſim plex actus volēdi vel nolēdi omnia. ⁊ ſic per conſequēs vnicus tm̄ habitus indiſtinctus ex natura rei et ratione reali. Et ita videret q̄ in voluntate non eſſet niſi vnicus ſimplex habitus iuſticia ⁊ mia vel quicunq̄ alius diſtictus tm̄ ſm rationē ſicut ⁊ ipſe actus. ¶ Poſſet tñ dici q̄ actu volēdi manēte vni co ⁊ totaliter indiſtincto ex natura adhuc habitus eo modo quo ponunt in diuina volūtate poſſent di ſtingui nō eſſentialiter ſicut diuerſi habitus accidē tales in noſtra volūtate: a qua etiā eſſentialiter diſtingunt ſicut accidētia eius. q: in deo nullū eſt accidens: ſed ex natura rei formaliter: ſicut dictum eſt in primo diſtinctione. xxij. de attributis. Et qñ dicis q̄ actus diuine volūtatis eſt indiſtinctus: dico q̄ iſta ſtāt. q: habitus qui ponuntur in diuina volū tate modo predicto: nihil ꝯferunt ad actū vllo modo nec per ꝯſequens q̄ ipſis variatis variet actus. Si aūt nō placet tibi iſtud: q: etiā ſicut dictū eſt in tertio: habitus multi nihil faciunt ad actus in nobis: ⁊ tñ variant actus ſicut habitus vel ecōuerſo. Dicas q̄ habitus in volūtate diuina nō diſtingunt niſi ſm rationē ⁊ connotata: ſicut nec actus diuine volūtatis. Et tunc miſericordia ⁊ iuſticia non niſi ſm rationē diſtingunt. ⁊ ſic de alijs habitibus per tinētibus ad voluntatē quibuſcūq̄. ſicut etiā videt ex parte intellectus ineſſe. Jdem eſt ergo habitus ſicut ⁊ idē velle: qui reſpicit iuſtū circa creaturam: et ſic dicitur iuſticia: ⁊ qui reſpicit miſeriā releuandam vel ꝓhibēdam: ⁊ ſic dicitur mia: ⁊ diſtinguit ſm rationem. Hec de ſecundo articulo principali.

De mō ſe habendi mie ad iuſticiam i deo.

¶ Quãtum ad tertium arti/ culum. an ſc; in omni opere dei circa creaturā ꝯcur rant miſericordia ⁊ iuſticia. Dico primo q̄ miſericordia ſiue liberans a miſeria totaliter ſiue miſericordia parcens: que nō liberat a tota miſeria: ſed a parte miſerie: q: parcit a tanto licet nō a toto relin quēdo ſubiectum cōcurrit cum iuſticia dei: que eſt iuſticia cōcedentie bonitatis ſue: qua ſimpliciter et abſolute poteſt circa creaturā quicquid placet ſibi et nō repugnat bonitati ſue. No eñ repugnat imo cōdecet diuinā bonitatē: vt liberet aliquem a totali miſeria ſaluādo ipſum: ⁊ beatificādo: vel vt parcat alicui a tāta miſeria ⁊ ſi nō a tota: ſicut facit punie

An in oi opere dei circa creaturā ſit mia ⁊ iuſticia.

do citra condignum et remittendo partem miserie siue pene. ¶ Scd̄o dico: ꝙ attēdendo ad iusticiam que attēdit exigentiā meritoꝝ in ordine tñ ad diuinam bonitatē non cōcurrit in omni opere dei circa creaturā cū misericordia nec ecōuerso: sed est dare aliquod opus dei: in quo nec īuenitur misericordia nec iusticia isto mō: sicut ptꝫ de reprobatione Esau q̄ non ex meritis nec preuijs nec preuisis. ⁊ ita nō est ibi iusticia illo modo: nec etiam misericordia vt patet. ⁊ ita est etiā de reprobatione cuiuslibet alterius suo modo q̄tū ad hoc qđ dicit ex parte dei scꝫ nolle efficax ꝯferre gloriam. Vel velle nō conferre. Similiter etiā in predestinatione omnin electorum nulla est iusticia isto modo accepta. Nam sicut dixi in primo: p̄destinatio nō est ex meritis nec preuijs nec preuisis: sicut nec reprobatio. ¶ Tertio dico ꝙ accipiendo iusticiā isto modo ꝙ in omni premiatione ⁊ punitione electoꝝ vel reproboꝝ de cōmuni lege ꝯcurrit iusticia cū misericordia. Nam in premiatione bonoꝝ iusticia est q̄ premiat. sed mīa: q̄ vltra condignum premiat. In punitione vero reproboꝝ est iusticia. q̄ punit. sed ibi etiā misericordia. q̄ citra cōdignum punit. ¶ Quarto dico ꝙ lꝫ in reprobatione vel predestinatione alicuius quātū ad velle vel nolle ꝯferre alicui gloriam nō sit iusticia: que dicitur exigētia meritoꝝ vel ſm exigentiam meritorum: vt dictū est: nec fit misericordia in reprobatione: lꝫ videatur esse in predestinatione: in vtroq; tñ est iusticia dei absoluta: qua potest absolute ⁊ iuste velle omne illud circa creaturā ⁊ suū esse vel nō esse: quod non repuguat bonitati ⁊ entitati sue hoc velle vel nolle. ⁊ per ꝯsequens ꝙ contradictionem nō implicat hoc ipsum velle vel nolle. Et loquēdo de ista iusticia dico ꝙ omne volitum a deo vel nolitum circa creaturā est iustum: ⁊ eo ipso iustum: quo volitū. ¶ Quinto dico ꝙ loquēdo de iusticia quā habet ad seipsum: puta ad bonitatē suā vel ad sua intrinseca: que tenetur ex iusticia diligere eo modo improprie accipiēdo iusticiā: quo dicebatur supra: misericordia nō concurrit cū iusticia. Ibi em̄ est iusticia dei ad seipsum: ⁊ nulla mīa ad seipsum: sicut nec aliq̄ miseria sibi est possibilis: a q̄ liberet̄: vel in qua sibi parcat̄: sicut ptꝫ. ¶ Sexto dico quātū ad creaturas vniuersi q̄ ponunt̄ a deo in re ⁊ in effectu seu etiā ꝑfectiones naturales ipsaꝝ: ꝙ i oī ope dei positiuo vel ꝯseruatiuo alicuius talis creature vel perfectionis seu boni eius ꝯcurrunt iusticia dei absoluta frequēter supradicta ⁊ mīa liberās vel in toto: vel parte ab aliqua miseria opposita vel cōtraria illi perfectiōi siue positiue siue negatiue: vt ptꝫ. Similiter etiā si accipiat̄ iusticia scd̄o modo in proposito pro exigentia nature rei: ibi est iusticia scd̄o modo correspōdens exigentie meritoꝝ aliquó modo. sicut dicim⁹ ꝙ natura ignis exigit esse sursum: et natura terre deorsum. Natura ignis esse calidū: et natura aque frigidum ⁊ hmōi. ¶ Sed quātū ad operationes vel actiōes corruptiuas vel destructiuas seu anihilatiuas ſm ꝙ hmōi nō ꝯcurrit misericordia vt videt̄: lꝫ sit ibi iusticia dei absoluta: vt dictū est supra. Iuste em̄ potest anihilare aliquid vel corrumpere. quare ⁊c̄. Misericordia autem non videtur in destructione vel corruptione seu anihilatione alicuius. Hec de tertio articulo principali. ¶ Si dicatur ꝯtra predicta ꝙ iudicium sine misericordia fiet illi: qui nō fecerit miam. ⁊ ita in punitione reproborum qui non fecerunt miam: non concurret misericordia. dico ꝙ nō excluditur hic mia oīno: sed accipit̄ iudicium sine mia pro iudicio seueriori q̄ꝫ sit futurū iudicium illoꝝ: qui fecerunt misericordiā. quare ⁊c̄. Nisi forte etiā diceretur ꝙ ibi est misericordia parcens a miseria non essendi: que est maxima. quia deus voluit ipsum fore: licet etiā reprobare.

¶ Ad primum principale argumentum ptꝫ quid dicendū de Iacob ⁊ Esau. ptꝫ ꝙ in reprobatione Esau non fuit mia: licet ⁊ in ipsa ⁊ in predestinatione Iacob fuerit iusticia modo predicto nō ſm exigentiā meritorum. sed iusticia absoluta. ¶ Ad scd̄m dico: ꝙ de⁹ non punit culpā vltra cōdignum defacto ⁊ de lege cōmuni: lꝫ eternaliter puniat culpā mortalem in inferno ⁊ pena priuationis vel carentie beatitudinis et pena sensus afflictiua. ¶ Ad hoc vero adducuntur ꝯgruentie. Tum q̄ creatura manēs in pctō finaliter pro statu vie peccat q̄tum est in se in eterno vel pro eterno sui ⁊ semper in vltra caret rectitudine debita infuisse: que nō infuit: ꝓ q̄n debuit infuisse: ⁊ ita semꝑ in posterū iuste punit̄ tam loq̄ndo de iusticia dei absoluta q̄ꝫ de iusticia dei ſm exigentiam meritoꝝ. ¶ Scd̄o etiam: q̄ ⁊ si aliquis peccet aliq̄n cum ꝓposito penitēdi: planū est tñ: ꝙ q̄tū est ex se: ipse exponit se perpetuitati peccati manentis in diuina impunitiōe. q̄ a peccato resurgere nō potest nisi a diuina mīa. ⁊ tñ ipsum deū offendit. ⁊ ita si in tali pctō moriat̄: iuste potest eternaliter puniri. ¶ Tertio etiam q̄ sic videmus in policijs ciuilibus: ꝙ est quedā pena excludens totaliter reum ab ip̄a ciuilitate sicut mors vel relegatio seu exiliū perpetuum: sicut sunt pene perpetue. Alia est pena tēporalis: que nō excludit totaliter ⁊ ꝑpetuo a ciuilitate. ⁊ ista dicitur pena ad tp̄s vel temporalis. ⁊ si persona esset perpetua: prima pena posset esse ꝑpetua ⁊ iuste sicut exiliū ꝑpetuum vel hmōi. sic in ꝓposito de ciuilitate vel politia dei est dare aliquam penam perpetuo excludētem a ciuilitate eius. ⁊ iuste potest hoc esse vel fieri de pena peccati mortalis: lꝫ perpetuitas seu extēsio durationis non per se correspōdeat culpe: sed magis intēsio maior vel minor ipsius. vnde ⁊ ſm hoc pōt magis saluari ꝙ ſm qualitatem vel modum delicti erit ⁊ plagarū modus. ⁊ hoc precipue intelligendum q̄tum ad distinctionē vel superabundantiā ⁊ defectū culpe a culpa. Hec videt̄ ratio Augu. xxj. de ciuitate dei. ¶ Quarto declarat̄ hoc: q̄ possibile esset deo ſm strictum rigorē iusticie taxare penā ita intēsam: ꝙ sufficiēter correspōderet culpe: etiā si natura eēt statꝫ anihilāda: si pena sic intēsa esset possibilis in creatura. igit̄ ꝙ pena eterna nūc infligit̄: nō est q̄ eternitas sit de ratione pene inquātū essentialiter punitiua sed accidit ꝓpter eternitatē vel perpetuitatē ꝑsone punite. Et iuste etiā puniri potest durāte improba volūtate in ipsa precipue ⁊ iniusticia: ⁊ dato ꝙ nō duraret: q̄ extēsio talis infinita sibi accidit ſm ꝙ hmōi. Aliter ꝓbatur hoc. q̄ peccatū priuat bonum infinitum deū. ⁊ per cōsequēs debet̄ sibi pena infinita. nō nisi ſm extensionē. q̄ intensiue nō potest esse talis. ergo ⁊c̄. ¶ Cōtra hoc videtur. q̄ in hoc distinguitur pena culpe mortalis a pena venialis. q̄ vna est eterna ⁊ alia temporalis. Nec potest dici eterna propter perpetuitatem persone punite. quare ⁊c̄.

Ad argumēta ꝑncipalia.

Q̄ deus nō punit culpā vltra cōdignū ⁊c̄.

Sed ista ratio non est cogens sicut patuit in tertio. qꝛ peccatum nõ sic priuat bonũ infinitum: sicut dicunt: sed magis bonũ finitum sicut ibidẽ dicebaṫ. qꝛ priuat oppositã iusticiã debitã formaliter inesse: que est bonũ quoddã finitum. Non autẽ priuat deũ sicut ptꝫ. Sic ergo ptꝫ ꝙ deus puniẽdo culpã eternaliter non punit vltra cõdignum. qꝛ semper citra condignũ intẽsionis pene positiue: lꝫ extẽsio sit infinita. Quando dicis ꝙ culpa est temporalis ꝛ momẽtanea: dico ꝙ lꝫ sit tpalis in se vel momentanea sicut ꝛ meritum: tñ in iputatione diuina potest esse perpetua ꝛ iuste: ꝛ similiter in punitione sicut meritum suo modo in premiatione ꝑpter congruentias vel rationes predictas. ¶ Ad illud de Deuteronomio: ꝙ ẜm modũ delicti erit ꝛ plagaꝝ modus verũ est quãtum ad intentionẽ pene positiue. qꝛ pro grauiori culpa est intẽsior pena: ꝛ pro minus graui: minus intẽsa: semper tñ citra cõdignum. Et similiter ad aliud de apocalipsi: Quãtum glorificauit se ꝛ in delicijs fuit ꝛc̃. Dico tñ vltra ꝙ loquendo de iusticia vel absoluta: deus posset iuste aliquẽ affligere dolore aliquo vel tristicia vehemente sine vlla culpa. ille tñ dolor vel afflictio illa nõ diceretur ꝓprie pena. Quod aũt hoc posset: ptꝫ. qꝛ in hoc nulla cõtradictio implicatur: nec repugnat hoc bonitati sue: sicut ꝛ aliquos iustos ꝛ sanctos affligit deus in mũdo isto: quibus tñ postea posset non ꝯferre bonũ aliquod. sicut ptꝫ. ¶ Ad tertium principale dico: ꝙ iudex ꝛ iustus ꝛ misericors potest punire aliquẽ citra condignum nõ ad correctionẽ puniti: sed ad vindictam mali. sicut cum aliquis suspẽditur: vel interficitur ꝑpter demerita sua: qui tñ dignus esset grauiori pena. sic in ꝓposito dico de deo in damnatis. ¶ Ad quartum dico: ꝙ deus loquẽdo de sua iusticia absoluta posset dãnare petrum: ꝛ saluare iudã: et vtrunꝙ iuste sed non loquẽdo de iusticia: que est exigentia meritorum: sicut ptꝫ. ꝛ in damnando petrum non oportet: ꝙ cõcurrat misericordia cum prima iusticia nisi forte parcens a non esse: in saluãdo tñ iudam et esset misericordia et iusticia absoluta: sed non iusticia exigentie meritorum.

¶ Distinctionis. xlvij.
Questio Vnica.

Circa distinctionem xlvij. quero. Utrum vniuersale iudicium sit futurum. ¶ Uidetur ꝙ nõ. Nihil est ponẽdũ esse futurũ frustra. ptꝫ: sed vniuersale iudicium poneretur frustra. qꝛ quilibet i morte recipit suum iudicium sufficienter: qḋ dicitur sentẽtia diffinitiua vel ad vitã vel ad mortem. ergo ꝛc̃. ¶ Scḋo sic. si iudiciũ vniuersale erit: tunc oẽs hoĩes iudicabũt. sed hoc est falsum. quia multi iudicabunt: vt apostoli: sicut ꝓmisit eis xp̃s. similiter de quolibet vere fideli dixit ipse christus: ꝙ in iudiciũ nõ veniet. ꝛ de malis dicitur ꝙ nõ resurgunt impij in iudicio. ergo ꝛc̃. ¶ Tertio sic. si vniuersale iudicium sit futurũ: aut erit in tpe: aut in instanti. nõ videtur ꝙ in instanti. qꝛ cum sit ibi futura prolatio vocalis multoꝝ verboꝝ que non est nisi cũ motu: ꝛ motus non possit esse in instanti: videtur ꝙ non in instãti. Nec in tempore qꝛ cum sit ibi futura disceptatio vocalis de operibus singulorum: oporteret nimium tempus apponi. Similiter etiã tunc cessabit motus celi. et per cõsequens tempus quod est passio eius. ergo ꝛc̃.

¶ **Contra** Joelis tertio adducam omnes gentes in valle iosaphat: et disceptabo ibi cum eis ergo ꝛc̃. Joelis. 3

¶ **In ista questione sic ꝓcedã.** ¶ Primo premittã quid debet dici iudiciũ: ꝛ quid noĩe eius intelligatur: ꝛ ꝙ est futurũ vniuersale iudicium. ¶ Scḋo inquirã de iudicãtibus ꝛ de iudicatis. ¶ Tertio de mõ apparẽdi iudicis respectu iudicatoꝝ ipsoꝝ. ¶ Ultimo ad rõnes principales.

¶ **Quãtum ad primum dico** ꝙ iudicium large potest accipi pro quacũꝙ noticia alicuius rei: siue sit sensitiua siue intellectiua. ꝛ isto modo dicimus ꝙ oĩs potẽtia apprehẽsiua ẽ iudicatiua de suo obiecto siue cõplexo: siue incomplexo. Judiciũ quid ꝛ q̃t modis capitur. ¶ Alio modo magis ꝓprie accipitur iudicium pro noticia alicuius cõplexi. ꝛ hoc siue illud cõplexum sit principiũ siue cõclusio: siue speculatiuũ siue practicuꝫ. ꝛ isto modo sola potẽtia intellectiua est iudicatiua. qꝛ ipsa sola apprehẽdit cõplexionẽ: ꝛ apprehensiue habet formare ꝓpositionem sola. ¶ Tertio modo magis stricte ꝛ magis ꝓprie ad ꝓpositum nostrum diciṫ iudicium pro sententia efficaci de vero cõplexo agibili in particulari penes aliquem iuxta merita vel demerita sua reddẽdo sibi premiũ vel penam. ¶ Dicitur aũt iudiciũ sentẽtia determinata. qꝛ nõ est iudiciũ ꝓprie indifferẽs ad vtrãꝙ partẽ: sꝫ determinatũ ad alterã. dicitur etiã sentẽtia efficax et in hoc includitur ꝙ sit ad habẽtem potestatem. ꝛ includit determinatuꝫ dictamẽ rõnis practice: ꝛ cõnotat voluntatẽ efficacẽ ꝛ determinatã ad faciendum ẜm tale dictamen. Sed dicitur veri complexi agibilis. qꝛ de speculabilibus ꝛ de incõplexis proprie loquẽdo nõ est iudicium isto modo. Sed addiṫ ꝙ agibilis particularis. Judicium eñ ꝓprie habet esse de cõclusione practica: que est particularis: que sequitur ex maiore: que est lex vniuersalis ꝛ minore particulari que est sumpta sub: vt hic. quicunꝙ interficit hoĩem iniuste suspẽdatur dicit lex in vniuersali. Ecce maior: sed iste interfecit hoĩem iniuste. dicit minor. ergo sequitur ꝙ suspendatur: que est conclusio practica de reddẽdo talem penã in particulari tali homini in particulari iuxta demeritũ suum a iudice iudicãte ẜm legẽ: ꝛ habente potestatẽ vel auctoritatẽ deducẽdi ad effectum suã volitionẽ ꝛ suũ iudiciũ. Unde ꝛ sentẽtia a non suo iudice nulla est. nec debet ꝓprie vocari iudiciũ isto modo. Alia vero que ponuntur ibi patẽt. ¶ Aduertendum est tñ ꝙ distinguitur iudiciũ in iudicium approbatiuum vel cõdẽnatiuum. Et vtrũꝙ adhuc subdiuidi põt. No. hec. primum in iudiciũ priuatiuũ pro bono merito: vel in iudiciũ liberatiuum a malo: si inueniatur ille qui iudicaṫ innocẽs. Aliud similiter subdiuiditur in iudicium cõdẽnatiuum: qḋ est inflictiuũ pene pro demerito: ꝛ in iudicium absolutiuũ vel remotiuum: quo priuatur aliquis bono prehabito: qñ inuenitur indignus. ¶ Scḋo est aduertendum: ꝙ illa q̃ dicta sunt: vera sunt de iusto ꝛ perfecto iudicio. sed bene potest esse peruersum ꝛ iniustum iudicium: quod nõ habet oẽs ꝯditiones ꝓdictas. lꝫ aliquas habere de-

beat: vel habeat frequenter: vt patet intuenti.

Qd erit finalit iudiciũ vniuersale omniũ. ¶ His premissis dico q̃ finaliter erit de facto iudicium gnerale oĩm bonorum ꝛ maloꝝ subditoꝝ legi ꝛ iudici: quod quidẽ erit sentẽtia diuina efficax reddẽdi vnicuiqꝫ ẽm merita vel demerita seu priuationem meritoꝝ vel hmõi bonis premium eternum. malis vero ꝛ pctõribus penam eternã. ¶ Istud aũt demonstrari efficaciter nõ potest per rõnem naturalẽ. Tum qꝛ est quoddã futurum ꝯtingens depẽdens ex libertate diuine volũtatis: que nõ potest sic demõstrari. Tum qꝛ nõ est magis naturaliter cognoscibile vel demõstrabile iudicium q̃ resurrectio futura generalis: que tñ demõstrari nõ potest: sicut dictũ est supra. Tum qꝛ si esset demõstrabile tale iudiciũ hoc videret̃ precipue ex diuina iusticia iuste se habẽte circa bonos ꝛ malos et per ꝯsequẽs iudicãte ipsos ꝛ patẽter in cõmuni: vt appareat oĩbus ipsa diuina iusticia: que nullum malũ relinquit impunitũ nec aliquod bonũ irremuneratum. ¶ Sed ista ratio nõ cogit. Nam nec etiã sufficit ad ꝓbãdũ resurrectionẽ: vt dictũ est supra. Nec opꝫ necessario sic manifestari diuinã iusticiã: sicut ponit̃ manifestando in illo iudicio. nec etiã est necessariũ absolute: q̃ deus aliquẽ remuneret q̃tũcunqꝫ bonũ vel puniat q̃tũcunqꝫ malũ: sed aliquẽ q̃tũcũqꝫ prius bonũ põt dãnare ꝛ q̃tũcunqꝫ malũ potest saluare stante sua iusticia sicut dictum est in precedẽti questione. quare ꝛc̃. lꝫ aũt demõstrari nõ possit furturũ iudiciũ generale: dico tñ q̃ probabiliter persuaderi põt. Tum qꝛ ꝯgruum est manifestari oĩbus diuinã iusticiã in punitione maloꝝ et premiatione bonoꝝ ꝛ iusta segregatione maloꝝ a bonis. Tum qꝛ ꝯgruum est: q̃ sentẽtia tãti iudicis nõ sit priuata sed publica tanq̃ inreprehẽsibilis ꝛ eq̃ssima. ꝛ ita non sufficit iudicium particulare vnius cuiuscũqꝫ: vt videtur. Tum qꝛ etiã cõgruum est: vt boni qui timuerunt diuinam iusticiã corã oĩbus reportent laudẽ gloriã ꝛ honorẽ. mali vero qui nõ timuerũt ipsam reportent ꝯfusionem. Tum etiam qꝛ congruit: q̃ filij regni qui ad regnum sunt ordinati: aliqñ solenniter ꝛ manifeste illud recipiant. mali vero publice ad perditionem destinentur: ꝛ de regno elongentur: et ab ipso relegentur. Hec autem fient in vniuersali iudicio. quare ꝛc̃. Hec de primo articulo principali.

De iudicãtib⁹ in die iudi. ¶ Quantum ad secundũ articulum de iudicantibus dico: q̃ iudicare vno modo dicitur aliquis principaliter ꝛ auctoritatiue auctoritate suprema ꝛ simpliciter eminẽte. Scdo dicitur aliquis iudicare sub autẽtice ꝛ nõ principaliter sicut iudex subditus iudici principali. Tertio modo

Nota de iudicare. dicitur aliquis iudicare assistenter. sicut assistentes iudici in eminẽtia ꝛ honore in loco iudicij. Quarto modo approbatiue sicut oẽs audiẽtes sententiã iudicij ꝛ approbãtes eam. ¶ Primo modo dico q̃ solus deus iudicabit vel xp̃s inquãtum deus. quod ptꝫ ex ipsa rõne iudicij. Nam solius diuine scientie et iusticie principaliter sententia efficax est de premiatione bonoꝝ ꝛ punitione malorũ: et potest ista ponere in effectu: sicut patꝫ. vnde nec potest dici q̃ christus ẽm formã serui isto modo habeat iudicare sicut etiã nec q̃ principaliter dñetur iudicatis ẽm formã serui: lꝫ eñ bene sit iudicaturus ꝛ principaliter etiã in forma serui: qꝛ nõ deponet humanitatẽ qñ iudicabit: non tñ ẽm formã serui: sed ẽm formã dei. ẽm quam principaliter scit oĩa et oĩm dñatur. ¶ Scdo modo iudicabit xp̃s homo ꝛ in forma serui. s. sub autẽtice ꝛ quasi cõmissarie. In tãta tñ sub auctoritate q̃ nulla tanta est nec esse potest in pura creatura. pro tanto. qꝛ idem ipse in supposito homo est ꝛ deus. ꝛ sic idẽ supposito existẽs: iudex est ꝛ cõmissarius vel sub autẽticus ꝛ principalis. Et sic debẽt intelligi oẽs auctoritates que vident̃ dicere q̃ christus iudicabit nõ. s. principaliter ẽm formã serui: sed sub autẽtice vel minus principaliter seu cõmissarie: tñ cũ potestate plenaria talis iudicis: q̃tã potest habere iudex cõmissarius vel minus principalis sub primo principali. ¶ Tertio modo iudicabunt apostoli quasi assistẽtes iudici in thronis. xij. ad solẽnitatem iudicij quasi primi ꝛ honorati in populo iudicis. iuxta illud sedebitis sup sedes. xij. iudicãtes. xij. tribus israel. quare ꝛc̃. Iudicabũt etiã approbatiue approbãdo sententiam iudicis: sicut ꝛ oẽs electi. ¶ Et ideo dico vltra q̃ quarto modo iudicabunt oẽs electi ꝛ forte etiã reprobi approbando sentẽtiã iudicis q̃ sit iusta et recta ꝛ de bonis et de malis. Inter reprobos tñ aliqui iudicabũt alios cõparatiue quasi pro tãto. quia eos reputabunt dignos maioribus ꝛ grauioribus supplicijs q̃ seipsos. ꝛ etiã ab ipsis iustis hoc iudicabit̃. Et sic etiã dicit xp̃s regina austri surget in iudicio: ꝛ cõdẽnabit generationẽ iudeoꝝ contẽnẽtium predicationẽ eius. Et similiter de viris niniuitis. ¶ Sed hic est vnum dubiũ quomodo singuli singulos iudicabũt modo predicto. qꝛ ad hoc necessarium videt̃ q̃ singuli cognoscãt distincte ꝛ determinate cõscientias et peccata singuloꝝ. Et hoc vel simul vel in breuissimo tpe: qd̃ videtur nimis difficile. Aut eñ quilibet cognoscit oĩa peccata alioꝝ ꝛ personas eorum vnico actu aut pluribus. Non potest dici q̃ pluribus. qꝛ tunc essent tot actus intelligendi in intellectu quot distincte cognita qd̃ nõ videtur possibile. Nec vnico actu. qꝛ non est dare talẽ actum quo distincte oĩa sic cognoscantur. Nihil est eñ: qd̃ possit assignari primum obiectũ talis actus. qꝛ non aliqd̃ creatum. ptꝫ. Nec essentia diuina. qꝛ illã non habebunt dãnati pro primo obiecto in aliquo actu suo. nec imediate cognoscẽt ipsam. qꝛ tunc essent beati. ¶ Si dicat̃ q̃ nõ oĩa ista cognoscẽtur simul a quolibet: sed successiue per plures actus. Cõtra. qꝛ breuitas tẽporis in quo erit vel fiet iudicium: ad hoc non sufficeret: vt videt̃. ¶ Et potest dici de hoc: q̃ absolute loquendo virtute diuina possibile esset: q̃ in intellectu cuiuslibet distincte nota esset persona cuiuslibet ꝛ meritũ vel demeritũ cuiuslibet siue merita vel demerita singula. Et hoc per plures actus correspõdentes illis diuersis obiectis suo modo distinctis tales eñ actus plures nõ sunt adinuicẽ repugnãtes: ꝛ possunt simul causari ꝛ stare virtute diuina in intellectu cuiuslibet. Nec sunt ĩ aliquo simpliciter incõpossibiles: lꝫ non per virtutem nature possint simul esse tot actus distincti: quibus tot obiecta distincte ꝛ in particulari cognoscãtur in proprio genere sicut patꝫ. Et tunc hoc erit miraculosum. qꝛ virtute diuina preter solitum modum ꝛ cursum nature: ꝛ supra facultatẽ eiusdem. Nec ad hoc requiritur tẽpus aliquod siue lõgum siue breue: sed quilibet ẽm hũc modũ potest oĩa cognoscere in instãti. lꝫ etiã talis noticia vel cognitio possit durare

Bonum dubium.

Solutio

per tp̄s lōgum vel breue:sicut ptz. Et puto ꝙ etiā
Alia solutio. ita fiet magis ꝗ̃ aliter. ¶ Aliter tñ dicitur ꝙ non
oportebit ad hoc vt a quolibet approbet diuinū iu
dicium:ꝙ innotescāt merita singuloꝝ vel demerita
et persona eoꝝ cuilibet in particulari ⁊ distincte:ꝫ
sufficit ꝙ in generali per istū modum ꝙ quilibet co
gnoscet illos qui relinquētur in terra esse reprobos
et iuste condēnandos tanꝗ̃ peccatores ⁊ iniustos.
Illos vero qui rapiētur obuiā xp̄o in nubibus vel
in aera eē iustos ⁊ iuste p̄miādos vel aliquo alio mō
tali. Magis intelligo primum modum. ¶ Cū igi
tur dicis ꝙ aut vnico actu aut pluribꝰ:dico ꝙ plu
ribus actibus cognoscētur illa a reprobis ⁊ etiam
a beatis saltē in ꝓprio genere. Nec est incōueniens
ꝙ simul tot sint actus cognoscēdi in itellectu: quot
sunt distincte cognita requirentia ad sui noticiā di
stinctā actus distinctos. Si dicas ꝙ pari rōne pos
sent poni infiniti actus simul in quolibet intellectu
dico ꝙ nō video repugnantiā: quin possit hoc fieri
virtute diuina:nō obstāte finitate intellectus crea
ti intēsiua:que ad tot extēsiue in recipiēdo se potest
extendere:quicquid sit in causando: sicut etiā alias
in tertio dicebatur. ¶ Aliter tñ dicitur ꝙ non opꝫ
si intellectus potest finitos actus multos recipere:
ꝙ propter hoc possit infinitos. sed repugnat hoc ex
infinitate capacitatis intellectus lꝫ nō repugnet ex
parte ipsoꝝ actuum ꝓpter aliquā incōpossibilitatē
ipsoꝝ. q̄ꝛ nullā habent. Et sic etiā debet(vt dicunt)
intelligi consequentia Aristo. quarto phisicoꝝ ꝙ si
duo corpora possunt esse in eodē loco:eadē ratione
et infinita:ꝗ̃tū est ex parte corpoꝝ. q̄ꝛ ex parte cor
porum nō plus repugnat de infinitis ꝗ̃ de duobus
vt videt̃. Per plures ergo actus poterit fieri:⁊ fiet
innotescētia meritoꝝ cuiuslibet apud quēlibet : sed
nō oportebit ꝙ successiue : ita ꝙ actus actui succe
dat:vt dictū est supra. ¶ Aliter forte diceretur ꝙ
vnico actu abstractiuo nō beatificato cognoscerēt
diuinā essentiā vel volitionem vt causam oīm taliū:
et sic oīa ista ꝯsequēter ⁊ vt obiecta scđaria. Et sic
lꝫ vnico actu nō tñ essent beati vt ptꝫ: dato ꝙ habe
Quid ꝺ iudicatꝫ in die iudicij. rent diuinā essentiā vel volitionem pro obiecto pri
mario. Sed nō curo sic de iudicātibus. ¶ De iudi
catis vero dico breuiter ꝙ oēs excepto solo deo ali
quo modo iudicabuntur. ⁊ hoc siue xp̄s siue angeli
siue hoīes. ⁊ hoc vel ad premiū vite eterne vel ad pe
nam. boni quidē ⁊ iusti ad premium bonū. sed mali
et iniusti ad penā. Nec est incōueniēs dicere ꝙ xp̄s
s̄m ꝙ homo a deo vel a seipso inquātum deus iudi
cetur plusꝗ̃ ꝙ fuerit iudicatus sub pontio pylato:
vt videt̃. Licet eñ sit iudex viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ a deo
cōmissarie ꝯstitutus:iudici tñ superiori ⁊ supremo
qui est deus necessario est subiectus. Similiter etiā
angeli boni vel mali etiā iudicabūtur ad premium
vel ad penā: ⁊ hoīes similiter sicut ptꝫ. Si dicas ꝙ
paruuli nō iudicabuntur. q̄ꝛ non habent merita vel
demerita. dico ꝙ ad penā sensus nō iudicabuntur
paruuli dānati. q̄ꝛ talis nō infligitur nisi pro pecca
to vel demerito actuali:sed ad penā dāni bene iudi
cabuntur ex demerito peccati originalis : eo modo
quo peccatum originale iuste pōt eis imputari : vt
dictū est in scđo. Ad premium vero vite beate non
iudicabuntur saluati ex merito ꝓprio:sed ex merito
xp̄i applicato eis vel per fidē parentum vel per sa
Nota. cramētum aliquod qđ ipsi susceperunt. Hec de se
cundo articulo principali. ¶ Aduertēdum est aūt:

ꝙ licet omnes iudicentur aliquo modo vt predictū
est:ponuntur tñ a Gregorio ⁊ a magistro in littera
quattuor ordines quidā eñ nō iudicabuntur ⁊ sal
uabuntur : sicut perfecti electi ⁊ angeli boni ⁊ par
uuli saluati q̄ꝛ ꝗ̃tum ad disceptationē preuiam nō
iudicabuntur. q̄ꝛ nulla mala habuerūt vel quasi: de
quibus sit disceptandū. ¶ Alij nō iudicabuntur ⁊
dānabuntur. sicut illi qui nō habuerunt fidem : nec
per ꝯsequēs aliqua bona cum illis nō erit discepta
tio etiā preuia: sed tñ primi iudicabunt̃ in illo ver
bo : venite benedicti : ⁊ alij in illo Ite maledicti.
¶ Alij iudicabuntur ꝗ̃tum ad disceptationem:et
saluabuntur. sicut electi illi quibus dicet xp̄s. Esu
rij eñ : ⁊ cibastis me ⁊c̄. cū quibus disceptabit sup
operibus mīe:que fecerunt. ¶ Alij vero iudicabu
tur. ⁊ dānabūtur. sicut illi:cum quibus disceptabit
christus super operibus misericordie:que non fece
runt. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quātum ad tertium arti.

dicitur ꝙ xp̄s nō apparebit dānatis in forma glo — de mō ap parēdi iudicis respectu iudicatoꝝ.
riosa nec s̄m diuinitatē:nec s̄m humanitatem. Qđ
non s̄m diuinitatē ꝓbatur. q̄ꝛ si sic:oporteret ꝙ re
probi essent beati. Hec est eñ vita eterna cognosce 1. opinio.
re immediate gloriam diuinitatis vel diuinitatem.
¶ Scđo q̄ꝛ hoc nō est possibile sine lumine glorie:
quod non erit in reprobis. ¶ Tertio q̄ꝛ necessario
diligerēt deum:⁊ fruerētur in ipso:⁊ delectarentur
in ipso ꝯsequēter. q̄ꝛ ad visionē ⁊ noticiā immedia
tam diuinitatis in rōne obiecti:sequitur necessario
dilectio ⁊ fruitio:vt videtur. Nam in viso videtur
ratio oīs boni ⁊ nulla ratio mali quare ⁊c̄. ¶ Si
militer etiā ꝙ non apparebit dānatis in forma glo
riosa s̄m humanitatē videtur. q̄ꝛ tunc necessario cor
poraliter in xp̄o delectarētur : quod est falsum. sed
horribiliter terrebuntur dicentes mōtibus. Cadi
te super nos a facie agni. ¶ Hoc cōfirmatur etiam
per illud ysaie. xxvj. In terra sanctoꝝ inique gessit ysaie. 26
et nō videbit gloriā dn̄i. quare ⁊c̄. ¶ Tertio etiam
quia nimia erit distantia inter oculum damnati et
christum. et ita non poterit ipsum videre. ¶ Quar
to quia lux corporis glorificati non est proportio
nata oculo non glorificato : sed improportionata
simpliciter. quare ⁊c̄.

¶ Sed quantum ad presentem arti.

videtur mihi dicen — Opinio doctoris
dum ꝙ xp̄s nō apparebit dānatis in forma glorio
sa diuiuinitatis:sic ꝙ dānati videant ipsam diuinā
essentiā. Tūc essent beati formaliter. Nam visio di
uine essentie vel noticia eius intuitiua ⁊ immedia
ta formaliter loquēdo est beatitudo : sicut inferius
apparebit. ¶ Scđo dico ꝙ posset eis apparere s̄m
diuinā essentiā vel naturam abstractiue:sic ꝙ habe
rent noticiā imediatā in ratione obiecti cogniti de
diuina essentia abstractiua:tamen dato ꝙ nō essent
beati. Nam noticia intellectiua quecūꝗ̃ abstracti
ua:tñ non potest esse beatitudo : nec ex formaliter
beatifica:vt videtur. Et posset hoc cedere in malū
dānatoꝝ:vt scirent ⁊ cognoscerent qualis obiectiui
sionē ⁊ fruitionē perpetuā perdiderunt. ¶ Tertio
dico ꝙ nō puto ꝙ ostēdat̃ dānatis diuinitas sic ime
diate:lꝫ abstractiue:sed puto ꝙ intelligēt eam ab
stractiue mediate tñ in ratione obiecti:sicut etiā in
telligimus modo:⁊ sic cognoscēt xp̄i diuinitatē vel
christum esse deum. ¶ Quarto dico ꝙ ad talē im

perfectam noticiam abstractiuam non sequitur necessario dilectio vel fruitio seu delectatio quietatiua: sicut patꝫ. immo nec ad noticiā intuitiuā sequiť necessario delectatio vel fruitio: licꝫ sit nata sequi. sed absolute loquendo virtute diuina posset fieri ꝙ intuitiue videretur deus: ⁊ vidēs nō frueretur eo: nec delectaretur in eo: sic ecōuerso: quēadmodum: dixi in tertio. ¶ Quinto dico ꝙ reprobis apparebit in forma gloriosa ſm humanitatē vel corpus: ita ꝙ videbunt corpus eius gloriosum vel gloriam et claritatem corporis eius: non ad bonum eorum et delectationem: sed ad malum ⁊ turbatonē. sicut turbatur aliquis: quando videt inimicum suum vel iudicem ad mortem apparere cuꝫ potestate magna et maiestate et gloria ⁊ honore. ¶ Ultimo dico: ꝙ electis apparebit christus in vtraqꝫ forma gloriosa tam diuinitatis scilꝫ ꝗ̄ humanitatis sicut amicis suis ad eorum consolationem et delectationem vehementem.

Ad rōes ꝑme opinionis.

¶ Rationes vero quibus probāt aliȷ̄: ꝙ xp̄s nō apparebit dānatis in forma diuinitatis gloriosa: lꝫ gratia cōclusionis possent ꝯcedi. qꝛ tm̄ non cōcludunt vniuersaliter et necessario: dico ad primā: ꝙ xp̄s nō apparebit dānatis ſm noticiā intuitiuā diuinitatis. tūc em̄ eēnt formaliter beati: sed nō ꝯcludit: quin appareat eis vel apparere possit ſm noticiā abstractiuā. nec talis noticia ē beatitudo vel vita eterna: vt dictū est supra. ¶ Ad scđam dico: ꝙ absolute loquēdo sicut dixi in tertio: essentia diuina posset videri ab intellectu creato sine quocūqꝫ lumine creato accidētali. Scđo dico: ꝙ ⁊ si lumē tale requiriť: nō requiritur ad noticiā abstractiuā. sed intuitiuā: que nō ꝯuenit dānatis lꝫ prima eis ꝯuenire possit. ¶ Ad tertium dico: ꝙ absolute loquendo ad nullā dei noticiā siue abstractiuam siue intuitiuā necessario sequitur fruitio vel delectatio. sed absolute loquēdo pōt esse visio diuine essentie sine fruitione vel delectatione cōsequēte. sicut dixi in tertio. Et ita dato ꝙ dānati viderēt diuinā essentiā: adhuc nō oporteret ꝙ fruerētur ip̄a vel delectarenť in ea. Dico tm̄ bene ꝙ ad noticiam intuitiuā diuine essentie de cōmuni lege ſm ordinationē diuinā sequiť fruitio ⁊ delectatio. Et illa noticia intuitiua nō cōueniet dānatis: sicut nec fruitio vel delectatio.

Ad rōes ꝯ apparitiōe erga dānatos

¶ Ad rōnes quibus ꝓbať ꝙ xp̄s nō apparebit ſm formā gloriosam humanitatis ipsis dānatis dico ad primā ꝙ ad visionē illam corporalē forme xp̄i gloriose ⁊ delectabilis ꝗ̄tum est ex se nō sequeť delectatio ꝓpter dispositionē videntis: sed magis tristicia ⁊ ꝯturbatio: sicut dictum est supra. vel qđ magis puto: deus suspēdet delectationē sensibilē non influēdo ad ipsam. Ita ꝙ videbunt obiectū delectabile sensibiliter ⁊ tm̄ nulla delectatio erit in appetitu eoꝝ sensitiuo: que tm̄ sequeretur ad talē visionē nisi vel deus suspēderet eā: vel nisi nimia tristicia volūtas eoꝝ ⁊ appetitus intellectiuus absorbereť. ¶ Ad scđm dico ꝙ est ibi quidā dialogus inter deū ⁊ ꝓphetam de impio: ꝓpheta allegāte ꝯtra impium: ⁊ deo respōdente pro ipio et verbum illud ſm aliquos legētes litterā est verbum ꝓphete dicētis ꝯtra impiū. In terra sanctorū iniqua gessit. nō videat gloriā dn̄i vsqꝫ ibi videant ⁊c̄. Et tunc nō est aliquid ꝯtra predicta. Aliter legitur ⁊ melius: vt sit allegatio ꝓphete ꝯtra impiū In terra sanctoꝝ ⁊c̄. ⁊ sequatur sub interrogatione verbum dn̄i nō videbit gloriam dn̄i. quasi diceret: nō videbit. Et respōdet ꝓpheta. postea videant: ⁊ cōfundantur ꝫelātes populi. Et potest accipi verbum dn̄i de visione beata ⁊ eterna: que ꝯueniet electis. Illa em̄ visione nō videbūt impiȷ̄ xp̄m nec gloriā eius. verbū vero ꝓphete: videāt ⁊c̄. potest accipi de visione corporali in iudicio: qua videbūt impiȷ̄ formā humanitatis xp̄i gloriosam. sed hoc erit eis ad ꝯfusionem ⁊ miseriā. Et nō est auctoritas cōtra ꝓpositum. quare ⁊c̄. ¶ Aliter tm̄ exponiť illud verbum videat ⁊c̄. de visione beata ⁊ eterna ꝗ̄tum ad impios ꝯuersos per miam: sup quo ꝯfundantur ppl'i ꝫelātes: qui ex inuidia nolunt ip̄ȷ̄s fieri miam et tunc etiā nō est ꝯtra ꝓpositum. ¶ Ad tertiū dico ꝙ corpus xp̄i erit clarū ⁊ lucidū: ⁊ satis a lōge poterit videri ab oculis dānatoꝝ distantium ab ipso. vel dicēdum ꝙ sicut miraculose de longe audieť: sic etiā corpus suū vel ipse de longe videbitur. ¶ Ad quartū dicēdū ꝙ nō est oīno ꝓportionata lux corporis glorificati ad oculū nō glorificatū: quin aliqualiter possit videri: lꝫ nō ita ꝑfecte sicut ab oculo glorioso: cuius dispositio est meliorata ⁊ ꝑfecta. Hec de tertio articulo principali.

Ad rōes principales.

¶ Ad primum principale argumētū dico ꝙ lꝫ quilibet recipiat suū particulare iudiciū in termino status vie: nō tm̄ vniuersale iudiciū erit frustra: sed ad manifestationem diuine iusticie sicut dictū est supra. Preterea nō quilibet cōplete recipit iudiciū suum in termino vie. qꝛ vel tm̄ ſm aiam ꝗ̄tum ad hoīes: vel etiā imperfecte ꝗ̄tum ad penā vel gloriā: que augebuntur in electis vel reprobis in finali iudicio. ¶ Ad scđm ptꝫ ex supradictis quomodo oēs iudicabuntur: ⁊ aliquo modo iudicabunt. Nec est incōueniēs ¶ Ad tertium potest dici: ꝙ iudiciū ꝗ̄tum ad disceptationem vocalē ⁊ ꝓlationem vocalē sentētie non erit in instanti: si tm̄ talia sint in illo iudicio: sed erit in tēpore satis breui. Nec disceptabitur successiue cum quolibet: sed simul cum oībus malis: ⁊ simul cum bonis. ⁊ postea sentētia ꝓferetur. Tu dicis motus celi nō erit. ergo nec tp̄s dicēdum: ꝙ verum est loquēdo de tp̄e cōmuni: sed de tp̄e proprio et intrinseco motui ꝓlationis vocis poterit esse: et erit tēpus: si tm̄ ponatur cuiuslibet motus propriū tēpus. Si autem non sit ibi disceptatio vocalis nec prolatio sententie: sed mentalis tm̄: tunc non oportet: ꝙ ista fiant in tempore: sicut ptꝫ: sed vel in instāti temporis propriȷ̄ quod est fluens: vel in instanti permanente ipsius eui. quare ⁊c̄.

¶ Distinctionis. xlviȷ̄.
Questio Unica.

Circa distictionē xlviȷ̄. quero vtrum in iudicio vel circa cessabit motus celi seu corpoꝝ celestium. ¶ Uidetur ꝙ non. Primo sic. tunc nō erit vniuersuꝫ imperfectius ꝗ̄ sit modo. sed si motus celi cessaret: vniuersum esset imperfectius ꝗ̄ sit modo. qꝛ celum esset imperfectius. Motus em̄ magis pertinet ad perfectionē celi ꝗ̄ quies cum non sit nisi quedam priuatio motus. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo sic. nullum perpetuum est violentū primo 1. celi.

de celo. sed quies celi est violenta. q2 motus celi est naturalis ẜm cõmẽtatorem scdo phisicorũ ergo nõ cessabit motus celi ex tũc ⁊ deinceps in perpetuũ.

9. meth.

¶ Tertio sic. ix. Metha. dicit phũs ꝙ nõ est metuendũ: ne celum ⁊ sol ⁊ astra aliqñ stent. ⁊ ꝓbat quia nullus motus aliqñ cessat: cuius motor non fatigatur nec laborat. sed motor celi non fatigatur: nec laborat in mouendo: sicut dicit ibi. ergo ⁊c̃.

zacharie 14. abacuth. 2.

¶ **Contra** magister in littera. Et probat per illud zacharie. xiiij. erit dies vna nota dño. non dies ⁊c̃. ⁊ Abacuth. ij. sol ⁊ luna steterunt in habitaculo suo. Et hoc idem dicit ysidorus: et ponitur in littera.

¶ In ista questione sic ꝓcedã.

¶ Primo inquirã vtrum motus corpoꝝ celestium aliqñ possit cessare. et ostẽdã ꝙ aliqñ potest cessare: et cessabit de facto. ¶ Scdo vtrum motus celi debeat cessare in eodẽ puncto vel situ corpoꝝ celestiũ: in quo fuerũt creata. ¶ Tertio vtrum cessatio motus corporum celestium: erit sufficiẽs causa cessandi alterationem vel mutationem seu generationem et corruptionem vel motum quorũcunqꝫ aliorum. ¶ Ultimo ad rationes principales.

De cessatione motꝰ corporum celestiũ. opĩ. phõrum.

¶ **Quãtum ad primum arti**culum fuit opinio philosophoꝝ ꝙ motus corporũ celestium nec potest cessare: nec vnqꝫ de facto cessabit. ¶ Ad hoc aũt ꝓbandum adducũtur rationes que videntur esse de mente eoꝝ. Prima est ista qua ratione impossibile est motum celi incepisse: ⁊ opꝫ esse perpetuũ a parte ante: eadẽ ratione impossibile est ipsum terminari: ⁊ opꝫ ipsum esse perpetuum a parte post. sed sicut probat philosophus ⁊ cõmentor. viij. phisicoꝝ. ex intẽtione impossibile est motũ celi incepisse vel nõ esse perpetuũ a parte ante. ergo ⁊c̃.

8. phisic.

¶ Scdo sic. In sempiternis nõ est potẽtia contradictionis ẜm philosophum. ix. Metha. sed celũ est sempiternum. igitur in ipso nõ est potentia contradictionis ad moueri ⁊ nõ moueri. igitur non potest nõ moueri: nec per ꝯsequens motus eius potest cessare.

9. meth.

¶ Tertio sic. Impossibile est ꝙ intelligentia mouẽs aliqñ careat fine suo ⁊ ꝓpria operatione tunc eñ esset frustra. sed mouere celum ẜm philosophũ est finis ⁊ ꝓpria operatio intelligẽtie mouẽtis effectiue. Prima eñ mouet in ratione amati ⁊ desiderati. vnde causare latronẽ videtur esse optimũ intelligẽtie motricis: vt dicit. xij. Methaphisice: et per ꝯsequens finis. ⁊ si non sit finis perfectiuus intelligentie. q2 est operatio trãsiẽs in celum: tñ finis est cõsequẽs ex pfectiõe ⁊ plenitudine perfectionis ĩtelligẽtie: puta ex amare ⁊ desiderare intelligẽtie scđe respectu prime. ꝙ ⁊c̃.

12. meth.

¶ Quarto sic. omne mouens sempiternum ad quodcũqꝫ aliud permanẽs ⁊ sempiternũ necessario semp habet eandẽ vel consimilem habitudinẽ. hoc ptꝫ. q2 habitudo aliqua variari non potest inter extrema nisi ex variatione extremoꝝ. Extrema aũt hic sunt sẽpiterna ⁊ inuariabilia. ergo ⁊c̃. sed intelligẽtia mouẽs ⁊ celũ vtrũqꝫ permanẽs est ⁊ sempiternũ: vt ptꝫ ẜm philosophos igitur vtrũqꝫ semper habet ⁊ necessario eandẽ habitudinẽ in mouẽdo vel in moueri ad alterum. ⁊ ꝑ cõsequens motus celi cessare nõ potest. ¶ Quinto sic. in sempiternis non est error: nec aliquid a casu. Nec vt in paucioribus. quia ista sunt imperfectionis: ⁊ repugnant entibus perfectis ⁊ sẽpiternis. et per cõsequẽs nec vt in pluribꝰ est ibi aliquid. Tunc eñ aliqñ contingeret oppositum: ⁊ esset ibi aliquid vt in paucioribus. igitur quicquid est in sempiternis est necessarium. ⁊ per consequẽs motus celi: qđ est sempiternum: est necessarium. sed necessarium nõ potest nõ esse. v. Metha. ergo ⁊c̃.

5. meth.

¶ Sexto ⁊ vltimo sic. si celum posset quiescere: nullum sequeretur impossibile: si aliqñ quiesceret q2 possibili posito in esse nullum sequitur impossibile primo prioꝝ ⁊ ix. Metha. sed posito ꝙ motus celi aliqñ cesset: sequũtur impossibilia multa. primo ꝙ quilibet alius motus cessat. eo ꝙ essentialiter est primus. viij. Phisicorum: ⁊ ꝙ generatio ⁊ corruptio cessent per cõsequens: ⁊ ꝙ vniuersum relinquatur imperfectum in speciebus. q2 species corruptibilium perpetuari nõ possunt nisi per generationẽ ⁊ corruptionem: sicut ptꝫ. ij. de aĩa. sequitur etiã vlterius: cũ celũ nõ agat immediate: ꝙ celũ in aliqua inferiora non agat nec influat: q2 non agit: nec influit nisi mediante motu. Similiter etiã ꝙ tp̃s cessabit. q2 tp̃s est passio motus celi: vt dicitur. iiij. Phisicoꝝ. Que oĩa sunt impossibilia. ergo ⁊c̃.

1. prioꝝ. 2. de aĩa. 4. phisi.

¶ Sic igitur dixissent breuiter oẽs philosophi ꝙ impossibile est cessare motũ celi: et per ꝯsequens ꝙ nunqꝫ de facto cessabit. sed motus celi ꝑpetuus est ⁊ eternus: lꝫ ab alio: sicut ponit cõmẽtator. xij. Metha. ꝙ scꝫ motus celi est ens ex se possibile: tñ perpetuat̃ ab alio. Et necessario perpetuat̃ nõ necessitate sui: sed intelligẽtie mouẽtis. hoc autẽ ẽ possibile ꝙ aliqđ ex se possibile perpetuetur: ⁊ sit necessarium ab alio in successiuis: cuiusmodi est motus: lꝫ non sit possibile in substãtijs nec in permanẽtibus: nisi natura possibilis trãsmutaretur in necessariam: sicut dicit ibidem.

Cõmentator.

opĩ. alioꝝ ꝙ motus celi põt cessare.

¶ **Sed absolute** loquendo q̃tũ ad presentẽ articulum dicendum est primo ꝙ motus corporum celestium potest cessare: ⁊ potest celum quiescere. ¶ Hoc aũt ꝓbatur primo sic ex parte mouẽtiũ vel mouẽtis. Agẽs liberum in libertate contradictionis sicut mouere et ita absolute loquẽdo potest nõ mouere: ⁊ ita suum mobile nõ moueri. sed intelligẽtia sic libere mouet celum. q2 per voluntatẽ sic liberã sicut dictum est in scđo. igitur absolute loquẽdo potest nõ mouere vel non ꝯtinuare motum. ergo ⁊c̃. ¶ Scđo sic ex parte mobilis ille motus cessare põt in mobili qui non est mobili naturalis. Patet q2 motus celi nõ est sibi naturalis: nec violentus etiã ꝙ non sit naturalis ptꝫ q2 non habet inclinationẽ determinatã ex natura sua ad talẽ motum vel sic moueri. probat̃. Tum quia oĩs motus naturalis respicit aliquid pro per se termino: quo habito ⁊ adepto cessat motus naturaliter sicut motus grauis respicit vbi deorsum: et motus leuis vbi sursum. Et mobile naturaliter quiescẽs sub tali termino: violẽter recedit ab eo: sicut ptꝫ. Et ita sequeretur ꝙ celum frequẽter quiesceret naturaliter. ⁊ frequẽter moueretur violenter quod est incõueniens. Tum q2 plus sequeretur ꝙ simul ⁊ semel moueret̃ naturaliter ⁊ violẽter. Nam in suo motu circulari simul accederet ad terminum naturalem sui motus: puta ad aliquẽ situm. ⁊ simul ab eodẽ recederet. Nã in motu circulari simul acceditur ad idem: ⁊ receditur ab eodem: licet nõ in motu recto. sed illud est impossibile. ergo ⁊c̃. Non est motus celi naturalis: nec est etiam violentus. quia

q motus celi non ē naturalis nec violentus. non est contra inclinationem suam naturalem. Similiter etiam quia tunc recessus a termino esset naturalis. Et tunc sicut prius sequitur q simul naturaliter moueretur et violenter: sed est in ipso secundum potentiam neutram ꝛ per consequens celum quantum est ex se indifferens est ad motum vel oppositum eius: sicut superficies ad albedinem vel negationem eius ꝛ ita sibi non repugnat quiescere: vt videtur potest ergo motus eius cessare. ¶ Tertio sic Motus celi absolute loquendo potuit incipere: licet non sit demonstratum q incepit. Nā sicut quelibet pars eius de nouo incipit: ita ꝛ totū potuit incipere. sed qua ratione potuit incipere: potest terminari vel cessare ꝛ celū quiescere. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic cuiuscunq motus finis ad quem habendum ordinatur talis motus potest haberi: talis mot⁹ terminari potest ꝛ cessare: quia habitibus vel finibus presentibus cessat motus. sed finis ad quem ordinatur mot⁹ celi ē cōtinua generatio ꝛ corruptio electorum ꝛ reproborum ꝛ aliorum etiam generabilium et corruptibilium pro quanto ad hominem ordinātur. sum⁹ enim quodāmodo finis omniū secūdo physicorum. Cum ergo numerus hominum a deo pstitutus possit haberi in actu: videtur q possit cessare motus celi a voluntate ꝛ imperio sibi talem finē prestituente. ¶ Iste tamen rationes quia pcedunt ex aliquibus: que sunt fidei: ꝛ non concederentur a philosophis: ab ipsis faciliter soluerentur. ꝛ ideo propositum non demōstrāt: sicut etiamnec ratiōes philosophorum demonstrant oppsitū vt patebit in soluendo.

q motus celi alqn cessabit ꝛc. ¶ Secundo dicendum est: q motus celi aliquando cessabit de facto in iudicio finali vel ante. Et non solum motus celi: verumetiā omnium corporum celestium: ꝛ per consequens tēpus: quod est passio primi motus iuxta iuramentū angeli apocalipsis. x. q tempus amplius non erit licet forte posset hoc exponi. Et hoc tenetur magis ex scriptura ꝛ auctoritatib⁹ sanctorum quam ex ratione efficaci. quia efficaciter per rationem nō potest hoc probari. Cum enim motus celi semper possit ī perpetuum continuari a deo ꝛ ab intelligentia mouente sine fatigatione ꝛ labore mouente ex amore prime intelligentie que mouet vt amata ꝛ desiderata: nec inueniatur aliqua repugnantia ex parte celi quare non possit perpetuo moueri: efficaciter probari non potest per rationem: q aliquādo cessabit motus celi. ¶ Adducitur tamen vna congruentia quia aliquando complebitur numerus electorum: ad quorum generationem ordinatur a deo motus celi. Et ita congruum est q aliquando cesset mot⁹ celi. Cessabit autem non naturaliter vel a causa naturali: sicut etiā nec mouetur naturaliter seu a causa naturali sed a causa libera ex impio dei vel christi: qui est verus deus. Et intelligentia mouens in hoc obediet deo: vt cesset mouere: sicut ante mouebat ex imperio dei vel prime intelligentie: sine cuius influentia non posset mouere.

ad rationes philosophorum. ¶ Ad primum philosophoꝝ dico q licet de mente aristo. ꝛ commentatoris fuerit motū nunq incepisse: nec posse incepisse: hoc tamē est falsū. qa ꝛ potuit incipere de nouo: ꝛ de facto ꝛ pari ratione terminari potest ꝛ cessare. ¶ Ad secūdū dico q nō video quare in celo nō possit esse potentia cōtradictionis ad totum motum sicut ad partem motus. Et ideo dico q bene in perpetuis est potentia contradictionis ꝛ contingenter reducibilis ad actum vel potens carere actu. Quando dicis de philosopho: potest exponi q in eis non est potentia contradictionis ad formam substantialē: vel priuationem eius. tūc enim essent corruptibilia: sed quin ad formam accidentalem: puta ad motuꝫ vel ad lumen ratio non concludit. Si dicas vltra q in perpetuis non differt esse ꝛ posse: sicut dicitur tertio physicorum. Dico q esse substantiale in perpetuis non differt vel distat a posse esse. Non enim secundum ipsum prius potest esse aliqua substātia sempiterna: q sit in actu. Nō autem verum est nec de intentiōe eius quantum ad formam aliquam accidentalem: puta motum vel huiusmodi. Vel si est de intentione eius falsum dicit. non curro quod intendat. ¶ Ad tertium dico q mouere celum non est finis perfectiu⁹ intelligentie: nec necessario consequens finem perfectiuum eius: puta re amare primum: sed contingenter ꝛ libere ex imperio voluntatis ad vlteriorem finem: puta generationem electorum: quo habito cessabit talis motus: ꝛ tale mouere ex parte intelligentie secunde: nec relinquitur ex hoc imperfecta: sicut nec aliquod mouens aliud ex eo quod non mouet: nisi dicatur imperfectum illud quod caret omni positiuo possibili sibi inesse: ꝛ subest opposite negationi. Et sic quodlibet creatū diceretur imperfectum. Finis ergo beatificus formalis quo intelligentie non est mouere: sed videre deum ꝛ amare. Nec per consequens est frustra vel erit frustra quando non mouebit. vnde ꝛ multi angeli vel multe intelligentie ponuntur a theologis non motrices. ¶ Ad quartum dico q maior ppositio dubia est. quantuncunq enim mouens et mobile sint sempiterna: non oportet semper esse eandem habitudinem inter ea: licet forte semper eadē vel vniformis possit esse ꝛ precipue verū. est de habitudine extrinsecus adueniente cuiusmodi est mouere ex parte mouentis ꝛ motus vel motio passiua ex parte moti: que non ponitur necessario positis extremis. Nec requirit variationem extremorum aliam vel preuiam ad variationem ei⁹. vel diceretur: q intelligentia debeat cessare mouere suum ꝛ motus celi prius aliquomodo variatur. quia prius natura desinit velle mouere q non moueat. et ideo nō valet. ¶ Ad quintum dico q in celo vel corporibus celestibus potest contingere aliquid vt in paucioribus vt patet de lune eclypsi saltem naturali: ꝛ simr de eclypsi solis nō nāli q̄ fuit in passione dn̄i vꝫ Augusti. iij. de ciuitate capitulo. xiiij. Sic potest contingere: q aliquod positiuum in eis potest cessare. nec repugnat hoc perfectioni eorum. sunt enim entia mutabilia. que non oportet vniuersaliter et simpliciter esse perfecta: qualibet imperfectione carentia. ¶ Ad sextum dico: q ad cessationem mot⁹ celi non sequuntur aliqua impossibilia: quando dicis de imperfectione vniuersi quantum ad species corruptibilium diceretur: q sicut vniuersum nō est necesse esse: ita nec aliqua species eius est necessaria ī eo quin absolute loquendo possit non esse vel deficere et remanere alie sine ipsa in vniuerso. Et si hoc dicatur vniuersum esse imperfectum: concedo: q vniuersum est imperfectum etiam de facto: quia scdm

Augusti.

me ꝛ multos theologos deus posset creare multas species alias in vniuerso: quas non fecit. Dico aūt vltra ꝙ cessante motu celi ꝛ adueniente iudicio finali vel mundo innouato cessabunt: ꝛ desinent oēs species vegetabilium ꝛ brutorum: ꝛ remanebunt tantum in vniuerso partes principales eius: puta angelus qui est creatura mere spiritualis incorruptibilis: celum quod est creatura mere corporalis incorruptibilis: homines qui sunt creature incorruptibiles ſm suam formam substantialem que est anima vel ſm partes: ꝛ elemēta que sunt prima corpora simplicia: ex quibus cōstituitur mixtum quoquomodo. Et hec sufficient ad perfectionem vniuersi pro statu illo. Nam alia nō sunt necessaria ad eius perfectionem nisi pro statu corporali ꝛ mortali ipsius hominis: ad quem finaliter ordināntur. Et ita dico vltra ꝙ simpliciter cessabit generatio siue elemētorum: siue mixtorum quorūcunqꝫ. Nō tamē oportebit quēcunqꝫ motum alium cessare cessante motu celi: sed poterit beatus mouere se. Et similiter damnati realiter alterabuntur ab igne: sicut probabiliter potest dici. nō solum intentionaliter. Aū dicis ꝙ est primus essentialiter. Dico ꝙ non est verum: sic ꝙ ab ipo essentialiter dependeat quilibet alius motus. Non eñ est necessarius motus celi ꝓpter alterationem influentiarum ſm diuersos aspectus ꝛ situs corporum celestium ad ista inferiora. quiquidem situs vel aspectus diuersi habētur ꝛ acquiruntur per motus ipsorum corporum celestiū nec oportet ꝙ ipo cessante cesset quilibet alius: sicut magis dicetur infra in tertio arti. ¶ Ad illud de tempore dico ꝙ ponēdo tm̄ vnus tempus: quod est passio primi motus quādo celum cessabit moueri cessabit similiter tempus: sicut etiam incepit tēpus: quādo incepit ille motus. nec est hoc impossibile. ponēdo vero plura tempora sic ꝙ quilibet motus habeat ꝓprium tempus: sic nō oportet ꝙ cessāte tempore cōmuni quod est passio primi mot⁹ cessent alia tempora: sicut nec cessant alij motus cessāte primo motu illo. sed manebunt talia tēpora multa: quot ꝛ motus: ꝛ hoc non videtur incōueniens.

Nota.

¶ Ad illud vero dictum cōmentatoris in. xij. metha. ꝙ motus celi licet sit ex se possibilis: potest tamen perpetuari in eē: ꝛ esse necessarius ab alio: non autem substantia aliqua nec aliquod permanens. quia ꝑpetuatio motus est ab alio ꝛ ꝑmanētia substantie est ex se. dico ꝙ istud dictū nihil valet. Nā secūdum ipmmet substātia est ab alio. Dependet enim celum a motore largiēte sibi non solum motū sed substātiam: sicut ipe dicit in de substātia orbis igitur substātia celi ē ab alio effectiue. ꝛ per ꝯñs ē ex se possibilis: sicut ꝛ omne causatum effectiue ab alio ꝛ dependens essentialiter ab eo. ꝛ tamē perpetuatur in esse ab alio nō obstante ꝙ sit permanēs. Non enim apparet ratio quare substantia que est ab alio ꝛ ex se est possibilis nō possit perpetuari vel perpetuo conseruari ab alio: sicut ꝛ motus ab alio potest perpetuari ſm successionē. Nec oportꝫ pl⁹ ꝙ permanentia substantie sit ex se causaliter: ꝙ ꝑpetuatio motus: sed vtrūqꝫ indifferenter potest eē ab alio. Unde dico ꝙ ratio cōmentatoris de motu est contra eum de substātia: ꝛ sibiipi cōtradicit in xij. metha. ꝛ ita de substantia orbis. ¶ Quod etiā dicit vltra: ꝙ motus licet ex se sit possibilis: ꝛ in celo sit potentia ad quiescere: est tamen motus necessarius ab alio puta mouente: ꝙ necessario mouet: ꝛ ideo nunqꝫ cessabit motus celi nec est timendum celum aliquando quiescere: sicut ipe allegat dictū Aristotelis: dico ꝙ motus nec ex se nec ex alio est necessarius sed contingens. qꝛ ꝛ mouēs libere mouet per voluntatem: sic ꝙ potest non mouere. ꝛ mobile est in potentia passiua ꝛ ꝯtradictionis ad motum. quare ꝛc. Utrum aūt stent ista duo simul: scilicꝫ ꝙ aliquid sit ex se possibile ꝛ ab alio necessariū non inquiro modo. hoc enim magis patuit in prima questione scdi libri. Hec de primo articulo.

¶ Quantum ad secūdum articulum dicitur primo: ꝙ cessante motu celi sol et luna stabunt in eodem situ: in quo creati sunt comparando eos adinuicem. quia sol in oriente ꝛ luna in occidente. Hoc dicit expresse Ysidorus in glosa super illud Ysayie. lx. Non occidet vltra sol tuus. Et magister ponit in littera sol (inquit) sui laboris mercedē recipiet. ꝛ non veniet ad occasum: nec sol nec luna: sed in ordine quo creata sunt: stabunt ꝙ autem fuerint creati in predicto situ puta sol in oriente ꝛ luna in occidente: ꝓbabile videtur: eo ꝙ situs orientalis conuenit ex ordio rerum. Et etiaꝫ congruebat ꝙ luna crearetur plena. ꝛ per consequens in occidente si sol in oriente. quare ꝛc. Et hoc erit etiam rationabile. vt vtrūqꝫ emisperiū possint illuminare: ꝛ precipue emisperium nostruꝫ: qḋ concessum est habitationi humane. ¶ Secūdo dicitur ꝙ sol ꝛ luna non stabūt in illo situ: ī quo creati sunt per cōparationem vel habitudinem ad alia corpora celestia. Nō enim omnia corpora celestia stabunt in eodem situ ꝛ dispositione: in quib⁹ creata sunt. hoc probatur de octaua spera: que non mouetur in zodiaco in centū annis nisi vno gradu ſm Ptholomeum. Cum igitur in zodiaco sint trincēti. lxvj. gradus. quia in ipo sunt. xij. signa. quorum quodlibet habet. xxx. gradus in longitudine: multiplicando vero. xxx. per. xij. habent trecenta. lxvj. vt pꝫ mot⁹ octaue spe quo oporteret eā reuerti ad eundem situm in quo creata fuit: nō terminaret aū xxxvj. milia annorum a sua creatione. quia in centum annis non mouet nisi vno gradu: mō non ē ꝓbabile ꝙ mundus tm̄ debeat durare cū iam simus in fine seculorum. ſm apostolū ꝛ in tpibus nouissimis: ꝛ sic ꝓpe dies iudicij ꝛ dies vltionis vt videtur sonare scriptura. quare ꝛc. ¶ Tertio dicit ꝙ nec alia corpora celestia multa erunt in eodem situ in quo creata sunt. qꝛ necessarius erit alius sit⁹ ad bonum regimen vniuersi pro statu illo ꝙ pro statu creationis rerum saltem ꝙtū ad alia corpora multa a sole ꝛ luna. Sꝫ mihi non videtur cogēs dictū ꝙ octaua spera nō reducat ad eūdē sitū: ī quo creata fuit. Et licet nō ꝑ motū suū: scdm quē mouet in centū annis vno ḡdu: sed ꝟtute diuina mutatione quadā instātanea posset dici ꝙ reduceret ad eunḋ sitū in quo creata fuit. Et simili̇t de alijs corpib⁹ vniuersis celestibus. Nec apparet ratio multum cogens quare alius situs ipsorum requirat ꝙ in ꝓductione vel in ꝓcreatione reꝝ. sicut nec de sole et luna: q̄ nō min⁹ influūt ī res ipas ꝙ aīalia celestia corpora. ꝛ tñ de sole ꝛ luna tenet ꝙ stabunt in eodem puncto ꝛ situ: in quo fuerūt creati sol. s. ī oriēte ꝛ luna in occidente. ¶ Si aūt instetur ꝙ nō. primo qꝛ sole appropinquāte pl⁹ ḡnat de elemētis su

Motus celoꝝ nō cessabit ī eodē pūcto ī quo fuerunt creata. ysidorus Mgr.

de motu 8. sphere

De alijs celis ab 8.

periozibus: ꝛ plus corrumpitur de inferioribus ꝛ ecõuerso sole recedente si sol staret perpetuo super aliquam partem emisperij in illa parte imoderate generaretur plus de igne: ꝛ corrũperetur de aqua ꝛ terra. ꝛ ita in illa parte vel regione nõ staret distinctus ordo sperarum elemẽtarium. Similiter nec in parte opposita. quia ibi esset oppositus modus generationis ꝛ corruptionis. ¶ Secũdo qꝛ si sol semp staret in opposita parte terre: semper esset tenebra. quia terra cum sit corpus opacum: necesse est ꝙ obiecta luminari faciat vltra se pyramidem vmbrosam. hoc aũt videtur incõueniẽs. quare ꝛc.

Solutiones instantiaꝝ. ¶ Ad primum dicitur ꝙ nõ plus cõcluditur immoderata generatio vel corruptio elementorũ celo cessante ꝙ̃ celo moto. Nam ĩpedimẽta talis imoderate generationis possunt poni celo quiescente sicut celo moto. Motus enim nihil facit ad hoc sicut forma actiua. nec tollit impedimẽta talis moderate generationis vel ĩmoderate. siue illa sint resistentia actiuorum ꝛ passiuorum proximorum siue cõnexio ꝛ armonia vniuersi ꝛ corporum eius. que non sinit immoderatam generationem ꝛ corruptõnem elementorum. Et si non possit hoc saluari per causas naturales. saltem potest hoc saluari per diuinam voluntatem suspendẽtem ĩmoderatã actionem ꝛ generationem vel corruptionem elementorum: licet sol ꝛ luna semper stent in eodem puncto vel situ post iudicium. ¶ Ad secundum dico: ꝙ nõ est inconueniẽs de illa piramide vmbrosa respectu corporis solis. nec valet illa imaginatio: ꝙ sol stet super vnam parem determinate: ne damnati videant lumen solis. quia dato ꝙ circulariter moueretur sol sicut modo. adhuc non viderent lumen solis. Non enim sunt sub terra: sicut imaginantur antipodes in superficie opposita nostro hemisperio: sꝫ in medio terre vel ĩ corde. Et ideo quãtum ad hoc non valet auctoritas Isidori quam adducit Magister in littera. licet autẽ sit perpetua illa pyramis vmbrosa respectu solis: erit tamen ibi aliquod lumen ex alijs corporibus celestib⁹ puta ex luna vel stellis. Hec de secũdo articulo principali.

Cessatio mot⁹ celoruꝫ an erit cã cessatõis aliorũ opi. phõrum.

¶ Quantum ad tertium articulum

an scilicet cessatio motus corporum celestiũ vel celi sit sufficiens causa cessandi omnem alium motum vel mutationem in istis inferioribus dixissent philosophi ꝙ sic. ¶ Tum qꝛ mot⁹ celi est eẽntialiter primus omni alio motu vel mutatione in istis inferioribus tanꝙ̃ per se mẽsura aliorum motuũ. quia regularior ꝛ velocior. Mensuratum vero a mensura dependet ꝛ sine ipsa esse non potest. Tũ quia motus solis in obliquo circulo est causa generationis ꝛ corruptionis istorum inferiorum ẽm accessum eius vel recessum ad ista inferiora. igiť cessante tali motu non potest esse generatio vel corruptio istorum inferiorum. añcedẽs habetur secũdo de generatione. ¶ Tum quia in causis essentialiter ordinatis prima causa non causante secũda cã non potest causare. ptꝫ. Celum vero ꝛ corpus actiuum. inferius possunt dici talis cause respectu alicuius alterationis vel mutationis istorum inferiorum: sicut etiam dicitur secũdo phisicorum: ꝙ homo generat hominem ꝛ sol. sed celum non agit nec causat aliquid nisi per motum. ergo ꝛ. ¶ Tum qꝛ nulla videtur alia causa quare elementa nõ agant ꝛ patiantur ad inuicem post cessationem motus celi sicut ante. Ita enim habet suas formas vel qualitates actiuas ꝛ passiuas sicut ante. Similiť etiaꝫ de corporibus alijs puta damnatorum non videť alia causa incorruptionis eorum. Non enim sunt incorruptibilia per dotem impassibilitatis: sicut beati. quare ꝛc. — 2. phisi.

¶ Sed ista po

sitio est falsa. ꝛ arguo cõtra eas primo posito actiuo perfecto ꝛ passiuo disposito sufficienter approximato nõ impeditis potest sequi actio vt videtur sed ista potest poni respectu multorum motuũ vel mutationum in istis inferioribus cessante motu celi. Motus enim celi cum non sit forma actiua: sed passio quedam de genere passionis recepta in celo ab intelligentia mouente: nõ requiritur etiam nũc de facto ad aliquẽ motum vel mutationem istoruꝫ inferiorum sicut principium per se motus vel mutationis: sed ad alterationem influẽtiarum corporum celestium in ista inferiora ẽm diuersos situs ꝛ aspectus eorum ad ista. Habita vero vel facta approximatione vel situ seu tali aspectu ad actioneꝫ nihil facit motus. ꝛ ideo si habeatur talis situs vel talis aspectus quecũꝙ cessante motu: sicut ꝛ habebitur post iudicium aliqualis situs ꝛ aspetus corporum celestiuꝫ ad ita inferiora: poterit hẽri actio vel alteratio seu mutatio istorum inferiorum. Manet enim virtus actiua corporum celestium: ꝛ virtutes passiue vel receptiue electorum ꝛ in determinatio situ vel aspectu ad agẽdum vel influendum: licet non sic alterentur influẽtie sicut prius per motum. ¶ Secũdo sic. non minus habet ignis virtutem calefaciẽdi perfectam aliquod calefactibile ꝓportionatuꝫ sibi ꝛ dispositum: ꝙ̃ habeat intellect⁹ virtutem intelligendi: posito ꝙ intellectus etiam possibilis sit actiuus. sed cessante motu celi intellectus potest intelligere. quia ĩtelligere per se a motu celi nõ dependet. ergo ꝛc. ¶ Tertio quia positio vel opinio predicta est ꝯtra scripturam. Josue quinto. Ubi habeť ꝙ ad preces Josue sol stetit et luna non est mota. ꝛ ꝑ cõsequẽs etiam probabile ẽ ꝙ tota machina cestis steterit: ꝛ nõ sit mota. Alioquin enim tota fuisset deordinata in motibus suis postea. ꝛ tñ planũ est ꝙ Josue ꝛ popul⁹ israel ꝯtra inimicos dimicauit ꝛ nõ cessauerũt actiões vł passiones elemẽtoꝝ seu istoꝝ inferiorũ. q̃re ꝛc. Etiaꝫ sol ita illuminauit ista inferiora: sicut qñ pri⁹ mouebatur. ¶ Quarto qꝛ hoc est ꝯtra August. xj: de ciui. dei vbi dicit. ꝙ cessante motu celi adhuc rota figuli a figulo moueret. ꝛ ita posset eẽ motus hic inferius: nec ĩpediret cessatio motus celi. ¶ Quinto qꝛ illa positio est ꝯ articulũ dñi Stephani parisius excõicatũ: qui dicit ꝙ ẽ error dicere: ꝙ cessante motu celi ignis nõ posset agere vel nõ ageret in stupã qꝛ nec deus esset. Dico igiť ꝙ cessatio motus celi seu corporum celestiũ nõ est cã cessationis motuũ vel mutationũ istoꝝ inferiorum nec gñationis vel corruptiõis elemẽtoꝝ. Sꝫ dico ꝙ possent ista hẽri cessante tali motu nisi de⁹ influẽtiã suã suspẽderet ne vnũ ageret ĩ aliud corrũpẽdo. Et dico ꝙ ipã subtraheret iudiciũ: ne vnũ sic agat in aliud: vel corrũpat aliud. Et simiłr de corpib⁹ dãnatoꝝ in ĩferno. Nec põt assignari ali⁹ mod⁹ dicẽdi: qui nõ patiať multas calũnias. Et iõ iste mod⁹ teneať: quẽ tñ phi non viderũt: sicut nec viderũt cessationẽ mot⁹ celi.

ꝯ pcedẽ. opi.

Josue. 5.

August.

Stepha. epi. pari.

¶ Ad primum phisicorum dico ꝙ motus celi nõ est essentialiter sic primus: quin possint esse alij motus sine ipso vel cessante ipo. Et similiter non est mensura necessaria in essendo: licet sit vniformior vel velocior: ⁊ habeat aliquo modo rationem mensure. Sicut ⁊ iam vlna respectu panni: q̄ tamen nõ dependet ab alia in essendo: vt patȝ. Non est enim mensura quelibet talis vt ab ipsa essentialiter dependeat mensuratum: sed mensura prima: que est deus bene est talis. Unde dico: ꝙ magis accidentaliter ⁊ contingenter debet dici primus vel prior q̄ essentialiter. quare ⁊c. ¶ Ad secundum dico de motu solis in obliquo circulo: ꝙ necessarius est ad alternationē influentiarum solis: que habent modo in ista inferiora ad generationem vel corruptionem ipsorum. Sed ad actionem vel generationem simpliciter seu motum vel mutationem non est necessarius. ¶ Ad tertium dico: ꝙ celum nõ est causa essentialiter prima ⁊ necessaria ad actionem vel motum seu mutationem istorum iferiorum: sed accidentaliter vt dictum est: ante dicis vltra ꝙ celuȝ non agit per motum. Dico ꝙ celum non agit per motum suum: sicut per principium actiuum: sȝ per aliquam formam ⁊ virtutem absolutem: ⁊ ita bene ageret in passum sibi subiectum: si non moueretur per suam virtutem vel formam absolutam manentem dato ꝙ celum quiesceret. Et ꝙ per suum motum nichil agat: patet. quia motus suus quedam passio est de genere passionis ⁊ quidam respectus extrinsecus in ipso receptus ⁊ causatus ab intelligentia mouente. ¶ Ad quartum dico: ꝙ illa non est causa incorruptionis corporum damnatorum: sed alia puta suspensio diuine influentie generalis ad talem actionem vel passionem seu corruptionez vel generationem: sicut dictum est supra. Hec de tertio articulo principali.

Ad argumēta pn.

¶ Ad primum principale argumentum

dico: ꝙ vniuersum nõ erit imperfecti⁹ q̄tum ad species: que remanebunt in ipso: q̄ esset prius imo perfectius. Sed si vocetur imperfectio carentia vel negatio cuiuscunq̄ positiui quod erat prius: vel posset esse in vniuerso: sic q̄tum ad hoc dico: ꝙ tam vniuersum q̄ celū erit iperfecti⁹ postq̄ ante. q̄r celum carebit motu suo: q̄ posset sibi inesse: ⁊ prius sibi infuit. Sed ex hoc non debet dici absolute loquēdo imperfectius: sicut nec homo dicitur imperfectior: quando quiescit: q̄ quando mouetur vt patet precipue quia modus se habēdi concomitans quietem puta vniformiter se habere videtur esse nobilior q̄ motus se habendi difformiter concomitans motum vt ptȝ. Et celum similiter ex alia parte perficit. sua enim claritas vel lux ⁊ aliorum corporum celestium augebitur. iuxta illd̄ Ysa ie. xxx. Erit lux lune sicut lux solis: ⁊ lux solis septempliciter. Et hoc erit multo maioris perfectionis in corporibus celestibus q̄ motus. ¶ Ad secundum dico: ꝙ illa propositio habet instantiam de perpetuo violento: sicut dictum est alias. Tamen dico vltra ad minorem: ꝙ cessatio motus celi non erit violenta. quia motus celi non est naturalis: eo modo quo naturale opponit violento: sicut dictum est supra licet etiam possit dici aliquo modo naturalis quia non est violentus: sed non complete naturalis. ¶ Ad tertiuȝ dico: ꝙ Aristoteles nihil sciuit de fine mundi. ⁊ putauit intelligētiam de necessitate mouere celum ⁊ non contingenter ⁊ libere. Et quia vlterius intelligentia non fatigatur: nec laborat immouendo: non timuit celuȝ aliquando quiescere: sed nõ sic est: sicut putauit vt patet ex predictis.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio prima.

Circa distictionez

xlix. quero primo: vtrū beatitudo creature rationalis vel intellectualis consistat formaliter in actu vel operatione. ¶ Uidetur ꝙ non primo sic. beatitudo est finis creature. sed operatio non est finis substantie vel potentie. quia substantia est nobilior quolibet accidente. Finis autē debet esse nobilior: eo quod est ad finem sicut causa equiuoca eius. Similiter etiam sequeretur circulus in per se causis: ⁊ idem esset causa sui. q̄r substantia est causa effectiua operationis: ⁊ econuerso operatio esset finis substantie. quare ⁊c. ¶ Secundo beatitudo creature consistit formaliter i cõiunctione sui vltimata ⁊ perfecta ad summum bonum: vt patet q̄r etiam operatio non est: nec dicit beatifica nisi ratione talis. Unde ⁊ ipsa circūscripta operatio non esset beatifica. sed talis coniunctio nõ est operatio: imo est relatio. Est enim quiditatiue ad aliud: vt patet. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. in illo nõ consistit btitudo: quo beatus non perficitur. sed operans non perficitur sua operatione vel actione. Alioquin per se agens moueretur quod ē falsum. Et tunc enim motus non esset actus imperfecti: sed perfecti ⁊ existentis in actu vnunquodq̄ enim agit secūdum ꝙ in actu. quare ⁊c. Et confirmatur. quia cum operatio sit aliquid absolutum vt intelligere vel velle: ⁊ sit aliquid pri⁹ natura ⁊ eētialiter distinctum a respectu ad obiectum beatificum: sequeretur ꝙ deus posset facere beatitudineȝ sine tali respectu. quod est impossibile ⁊ falsum. quare ⁊c. ¶ Quarto sic. Beatitudo magis consistit in eo: quod est melius operatione q̄ in operatione. sed habitus potentie est melior operatione. Tum quia diuturnior. Tum quia causa equiuoca opationis. ergo ⁊c. ¶ Contra philosophus determinat primo ⁊. 10. Ethicorum: ꝙ felicitas vel beatitudo in actu vel opatione consistit. quare ⁊c. Phūs.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

Primo p̄mittam aliqua de nomine ⁊ re beatitudinis. ¶ Scd̄o inq̄ram an ꝯsistat in actu vel opatiōe ¶ Tertio an īmediatius insit potētie vel eētie. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum di/

btitudo q̄d ⁊ de rōne eius.

co primo: ꝙ btitudo dicit ⁊ noīat finē q̄tū ē ex rōne sua. btitudo nāq̄ ē finis ⁊ vltimū bonuȝ btī suo mō. finis aūt dicit: ⁊ noīat. vel sigt bonū ⁊ vltimū bonū. Nec sufficit ꝙ sit vltimū: sicut dr̄ i scd̄o phi. sed oȝ ꝙ sit bonū. vn̄ licet quoquo⁹ sit vltimū: nõ tn̄ est finis q̄r nõ est optima vel bona. vn̄ finis nominat aliquid bonū: ⁊ per consequēs appetibile: primo ethicoruȝ ⁊ nõ q̄cūq̄ bonū appetibile: sȝ pro- 1. Ethi.

pter se appetibile: z ppter quod aliud bonū est ap petibile scꝫ id quod est ad finē. z si sit vltim⁹ finis simpliciter: tunc est illud bonū: quod ex natura sua est summe appetibile: z per cōsequēs non propter aliud: sed omnia alia ppter ipm. Et dico ex natura sua. qꝛ ex defectu vel abusu potētie appetentis potest contingere: ꝙ talis finis non appetat summe: imo magis aliquid aliud. sicut patet de voluntatibus peruersorum vt entium fruendis z fruentium vtendis. Ex defectu etiam z impfectiōe potentie puenit: vt nō omnia appetant propter ipm vt patet de appetitu sensitiuo: qui appetit bonum sensibile non referendo in aliud bonum: sed stando in ipō: sicut patet. ¶ Secundo dico: ꝙ finis talis simpliciter vltimus z perfectius est in rerū natura z in effectu quia sicut dicitur secūdo Metha. infinitis non est pcessus in infinitum pcipue in cēntialiter ordiatis: cuiusmodi sunt fines vniuersi aliqui saltem: licet nō omnes: licꝫ etiam ratio Aristotelis ibidem posita forsitā non demonstret: sicut dictum est in primo. Eoipo autem quod est vltimus z suppremū bonum: oportet ꝙ sit per se sufficiens tanꝗ infinitum bonum z eminētissimum in entitate z bonitate. Infinitas eñ enti vel boni nō videtur repugnare. z per cōsequēs videtur summo enti vel bono cōuenire. Secūdo sequit ꝙ tale bonuꝫ est maxime appetibile z omnia alia ppter ipsum. Tertio sequitur: ꝙ creatura rationalis vel intellectualis cum natura sit tale bonum intelligere z appetere beatificari nō potest nisi attingendo pfecte ꝗtum est sibi possibile: tale bonum sm potentias illas duas suppremas intellectum scilicet z voluntatem: que sole nate sunt tale bonū attingere et qetari in ipō: sicut patet etiam in alijs potentijs z appetitibus puta naturali z sensitiuo: qui nō quietātur nisi attingendo illud: in quod tendūt. ¶ Tertio dico: qꝛ dictum est ꝙ beatitudo est finis creature: ꝙ finis dupliciter accipit: scꝫ finis cui⁹ z finis quo sicut patet secūdo Phisicorū. finis autē cui⁹ vt cōmuniter dicitur: est finis extrinsecus: cui⁹ modi est obiectum potētie: vel aliquod extrinsecū bonum quod ppter se appetitur ab eo: z in quod ipm tendit: vel etiam bonum intrinsecū attingibile vel per operationem vel perfectionem formalem: gratia cuius ē ipa. Finis vero quo cōmuniter magis dicitur finis extrinsecus: z est aliqd seu aliqua pfectio quo vel qua attingitur finis cuius z extrinsecus iexistēs formaliter ipsi attingenti vel assequēti finem cuius. Et hoc modo finis quo est propter finem cuius. z ad ipm ordiatur. Unde nō est finis simpliciter vltimus: sed in alium ordinatus scilicꝫ in finem cuius. Et ideo etiam finis ille extrinsec⁹ dicitur finis cuius. quia est gratia cuius alius est. ¶ Ad propositum igit dico: ꝙ sm pdicta beatitudo creature rōnalis vel intellectualis duplex ē, in genere sicut z finis. Una est beatitudo extrinseca z obiectiua: que est finis cuius simpliciter vltim⁹ z optimus in toto genere entis: circa quod habet versari creatura rationalis vel intellectualis ꝗtū ad suas potentias superiores z optimas in quib⁹ distinguitur ab inferioribus creaturis. z illa beatitudo est deus ipe: qui est obiectum beatificans creaturam. Alius est finis creature formalis z sibi intrinsecus sibi inherens vel in existens z formaliter perficiens ipsam quo formaliter vltimate z perfecte attingitur a creatura modo sibi possibili obiectum ipm beatificum deus ipe: qui est finis cui⁹ quicquid sit illud siue actus siue habitus siue potētia: de quo in sequenti articulo apparebit. Hec de primo articulo in quo patet quid nomine beatitudinis intelligitur: ꝙ etiam non est impossibilis: sed nomini correspondet aliquid in re. sicut patet.

[Left margin notes: 2. metha. — Finis duplex. — Btitudo dup.]

¶ Quantum ad secūdum articulum fuerūt multe opiniones diuersimode opinantium de illis in quibus posuerunt cōsistere felicitatem: sicut ptꝫ per philosophum primo Ethicorum. Aliqui enim posuerunt ꝯsistere felicitateꝫ in assecutione bonorum corporalium z in delicijs. Alij in assecutione bonorum temporalium z in diuitijs. Alij in honoribus z huiusmodi. Alij vero diuersimode. ¶ Sed in probationibus oīm istorū suppositis: quia faciliter possunt omnes predicte positiones improbari. Dico breuiter ꝙ beatitudo formalis: que est finis quo creature rōnalis vel intellectualis consistit in actu vel operatione: qua attingitur deus seu obiectum beatificum vltimate z perfecte a creatura modo sibi possibili: puta intelligendo clare seu videndo ipsum z fruendo ipso. ¶ Hoc probo per aliquas rationes. Beatitudo enim creature intellectualis: aut est substantia ei⁹ aut potentia aut habitus aut operatio vel act⁹ ei⁹ secundum ꝙ huiusmodi: aut delectatio consequēs operationem vel actum circa obiectum beatificuꝫ vt videtur: sed beatitudo non potest dici substantia creature. Primo quia soli deo conuenit beatitudo per essentiam: scilicet ꝙ sua beatitudo est sua substantia: z esse illud cuius beatitudo est sua substantua est deus. Secūdo quia tunc creatura manens non potest esse misera. sicut enim nō posset carere sua substātia: ita nec sua beatitudine. Hoc autem est falsum sicut patet secundum fidem tam de creaturis pure intellectualib⁹ puta de angelis vel intelligētijs creatis: licꝫ hoc forte negarent philosophi z siue forte tam de creaturis non pure intellectualibus sicut de hominibus. quod etiā bene cōcederēt philosophi. Similiter non potest esse beatitudo creature: sua potentia ptꝫ. primo quia p potentiam vltimate z actualiter non attingitur obiectum beatificum: sed tm potentialiter siue actiue/ siue passiue tm. Non curo. Secūdo quia tūc manēte potentia creature maneret beatitudo eius: z sic etiam non posset esse misera quia vel potentia est eadem cum sua substātia: vel si non est eadem: non potest tamen esse misera sine ipsa. Potentia enim indifferens est ad beatitudinem vel miseriam. qre zc. Nec in habitu vel specie aliqua potest formaliter consistere beatitudo. Primo quia per ista non attingitur vltimate obiectum beatificum nec imediate: sed mediante actu vel operatione qꝛ secūdo in istis non distinguitur nō beatus puta dormiēs a beato sicut etiam nec in substantia vel potentia. Tertio quia nullum istorum habet rationem optimi. Actus enim ceteris paribus melior est specie vel habitu z ista etiam ordinātur ad actum. de delectatione vero dicetur infra: ꝙ velim ipa nō cōsistit btitudo: vel si sic. tamē opꝫ necessario: ꝙ pri⁹ in actu z opatione. quā cū sequitur ipa delectatio. Relinqtur ḡ ꝙ in actu vel opatione consistat formaliter: ita ꝙ beatitudo sit operatio vel actus.

[Right margin notes: btitudo i quib⁹ ꝯsistat. — Opi. doctoris.]

¶ Secūdo hoc ꝓbo sic. beatitudo formalis consistit in illo: ꝑ qd vltimate ⁊ actualiter attingit optimum creature rationalis vel intellectualis: qd est obiectum beatificum. sed hoc est ꝑ actum scdm et operationem vt ptz. ergo ⁊c. Secūdo sic. habitudo formalis cū sit ꝑfectio beati: est aliqs actus ei⁹ Aut ergo est actus primus aut actus secūdus. nō est actus primus substātialis: sicut ostensum est supra. Nec accidentalis. qr nec species nec habitus nec huiusmodi. ergo est actus secundus. sed nō est actus scdus: q est actio de genere actiōis. Illa eni est ꝓductiua sui termini Beatitudo aūt nō ē actio ꝓductiua sui termini vel obiecti puta dei: vt patz igitur est actus secūdus vel opatio de genere qualitatis nō autem est operatio alicuius ptis vel potentie sensitiua: vt ptz. qr per talem operationē nō attingit obiectum btificum spirituale ⁊ insensibile. Similiter etiam per talē nō distinguitur homo beatus a bruto vel nō beato. ergo est operatio vel actus partis superioris vel itellectiue. Ex quo pz bene qꝫtum ad hoc dicit Aristoteles primo ⁊. 10. ethicorum ꝙ felicitas est opatio hoīs ſm sup̄mas virtutem in qua nō cōmunicat homo cū brutis scꝫ ſm intellectum ⁊ voluntatem que ptinent ad ptē superiorem: in qua distinguitur creatura rationalis vel intellectualis a brutis non beatificabilib⁹. ¶ Quantum igit ad istum articulum dico ꝙ btitudo creature consistit formaliter in actu vel opatione aliqua vel aliquibus si sint plures conuenientes sibiꝫ ꝙ rationalis vel intellectualis: qr vel qbus attingitur vltimate ⁊ perfecte deus ipe: qui ē beatitudo obiectiua ⁊ finis simpliciter ⁊ optimuꝫ creature. ⁊ ipa beatitudo formalis est finis ei⁹ non simpliciter: sed secūdum qd ⁊ in genere perfectionum formalium: qui est ad finem vlteriorem ordiatus. In illo autem fine simpliciter vltimo ⁊ optio qui est deus vnitiue continet omne bonū. ⁊ iō illo beatifice hito ⁊ adepto beatus habet quicqd vult habet enim illud: quod vnitiue ⁊ ꝑfectionalit continet omne aliud volibile ordinate: vt sic intelligatur descriptio August. 13. de trinitate quā dat de beatitudine. beatus est (inquit) qui hꝫ quicqd vult ⁊ nihil male vult. Ita ꝙ nō sunt ibi accipiēda plura volita ad necessitatē btitudinis. sed sufficit vnū volitum volitione fruitiua ⁊ ꝑfecta: quod cōtinet eminēter vel perfectionaliter oīa talia. similit etiā intelligenda est descriptio Boetij de consola 3. ꝙ beatitudo est status oīm bonorum agregatione ꝑfectus quia in illo sūmo qd sufficit ad beatitudinē vnitiue: omnia alia bona aggregant: accipiendo beatitudinem essentialiter nō qꝫtum ad accidentalia: que possunt esse multa. Si enim accipiat beatitudo accidentaliter: ad eam cōcurrunt multa cum essentialibus: de quibus omnibus potest verificari illa descriptio Boetij: ⁊ forte magis ꝓprie. ¶ Secundo dico ꝙ ex p̄dictis possunt iprobari opiniones aliquorum qui posuerūt beatitudinem vel felicitatem obiectiue cōsistere in quibuscūqꝫ alijs bonis a summo bono ⁊ simpliciter optimo: qd ē de⁹. Nam appetitus ⁊ mens creature rationalis vel intellectualis perfecte satiari nec quietari potest nisi in summo bono perfectionaliter ⁊ eminēter oīa alia continente: sicut qui posuerunt in diuitijs vel honoribus vel alijs corpalibus. Similiter etiā qui posuerunt beatitudinem formalem consistere ī aliquo alio qꝫ in actu vel operatiōe perfecta supremarum potentiarum circa illud obiectum optimum: quod est deus. sicut illi qui posuerunt eam in delicijs vel delectationibus corporalibus. ¶ Tertio dico de delectatione: quia tactum est de ipa ꝙ delectatio vel gaudium habitum de deo seu obiecto beatifico viso ⁊ dilecto pertinet essentialit ad beatitudinem: ita ꝙ non solum opatione cuiusmodi ē intelligere vel velle consistit beatitudo: sed etiā in delectatione que dicitur passio: eo modo quo ī voluntate potest accipi passiō. Et potest ista delectatio vel delectari de deo ⁊ in deo aliquo modo dici operatio: licet non sit operatiō: qua primo attingatur deus ab ipa voluntate correspondens voluntati secūdum conformitatem nominis inqꝫtum ē potentia talis puta voluntas: quēadmoduꝫ velle correspondet voluntati ⁊ intelligere correspondet ipsi intellectui. Qꝫ autem in tali delectatione que aliquo modo potest dici operatio: sicut ⁊ passio appetitus sensitiui dicitur suo modo operatio consistat essentialiter ⁊ formaliter: patet. quia per ipam imediate ⁊ actualiter attingitur obiectum beatificuꝫ suo modo: sicut per operationes que sunt intelligere ita enim immediate habet delectatio de deo suo modo sicut ⁊ fruitio licet precedente fruitione: sicut etiam fruitio precedente visione: ⁊ sequit istā delectatio fruitionem ⁊ affectionem recti. Unde ⁊ ad beatitudine pertinere videtur delectatio talis que respicit deum vt obiectum immediatum ⁊ delectabile: quod īmediate attingitur ꝑ eā. sicut etiā tristicia sibi opposita ptinet essentialiter ad miseriam. ¶ Quarto dico: ꝙ delectatio sensibilis q erit in beatis vel etiam delectatio intellectualis quam habebunt de visione ipa vel fruitione vt de obiectis. Delectabuntur enim ⁊ gaudebunt de hoc ꝙ videbunt deum: ⁊ fruentur eo: non pertinet ad eētiam btitudinis: nec in ipsis consistit formalit beatitudo: sicut etiam Aristoteles determinat in. 10. Ethicorum. sed est aliquid aduenies vel superueniens beatitudini ⁊ aliquo modo accipitur perficiens sicut pulchritudo superuenit iuuentuti. ⁊ sequitur magis affectionem commodi ⁊ amorem cōcupiscentie qꝫ amorem amicitie. Et per hoc de delectatione possunt multa solui hinc ⁊ inde. Hec de secundo articulo principali.

¶ Quantum ad tertium articulum

est opinio aliquoruꝫ: ꝙ beatitudo immediate perficit essentiam creature rationalis vel intellectualis puta anime vel angeli: sed per redūdātiam perficit aliquo modo ipas potentias vel potentiam aliquam. Unde vt dicunt primo est ī eēntia. secūdario in potentia. ¶ Ad hoc adducuntur rationes: quarum prima est ista. Illud primo ⁊ immediate beatificat: cui primo ⁊ immediate ⁊ principalius deus: qui est obiectum beatificum: illabitur: ⁊ primo in ipsum deum transformatur. sed eētia est huiusmodi: sicut essentia prior est ⁊ principalior qꝫ potentia: ita deus prius sibi illabitur ⁊ intimius ⁊ principalius vt patet. ergo ⁊c. Et confirmatur quia deus illabitur essentie secundum rationem essentie sue. Sed potentie secundum rationeꝫ essentie alicuius attributi vt bonitatis vel veritatis ⁊ huiusmodi. Et per consequens prius essentie qꝫ potentie: vt videtur.

Marginalia: ꝙ btitudo creature cōsistit ī opatiōe, ⁊c. — August. — De delectatione. — btitudo an īmediati⁹ insit potentie vl' eēntie — 1. opi. cū rōnibus suis.

¶ Secūda ratio gratia ⁊ gloria seu beatitudo idē perfectibile pmum vel primo respiciunt. q2 gratia est dispositio ad gloriam: vel gloria nō est nisi gratia consummata. Sed gratia primo respicit essentiam: ⁊ pficit. quia prius est esse gratum ꝙ operari opera gratiosa. ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio. si gloria primo ⁊ immediate pficeret potētiam: sequeretur ꝙ creatura beatificaretur p accidens. Nā potētie ꝫm eos sunt accidētia. ⁊ vltra seqretur ꝫm alios: si talia accidētia essent sepabilia: ꝙ potentie possent beatificari sine essentia: non ecōuerso. ⁊ per ꝯñs potentie potius possent dici nature rationalis vel intellectualis ꝙ̄ essentia. hec aūt sunt falsa. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Illud quod imediatius ⁊ primo creatur vel exit a deo per creationem ⁊ est nobiliꝰ alio: imediatius reducitur ad ipm: ⁊ recreatur vel perficitur nobilissima pfectione: que est ipa beatitudo. sed essentia est huiusmodi: vt patꝫ. ergo ⁊c. Dicūt igitur ꝙ eēntia primo ⁊ imediate beatificatur: ⁊ in deo trāsformatur sicut carbo suo mō ignitur: potentia vero secūdario ⁊ p redūdantiam: que tm̄mō ꝯiungitur obiecto beatifico ꝫm opationeꝫ.

Opi. doctoris ꝙ btitudo est imediate in potētia ⁊ mediate in eēntia.

¶ Sed dico ꝙ ista positio ē falsa: ⁊ ꝙ gloria vel beatitudo imediate ē in potentia sicut perficiens ipam: ⁊ cōsequēter est in essentia mediate. ¶ Hoc probo primo sic. Illō quod est formaliter actus vel opatio potētie ē immediate in potentia ⁊ nō est in essentia nisi mediante potētia pꝫ. q2 potentia est immediatū principiū actus vel operationis in rōne receptiui saltem. sed beatitudo vel felicitas est huiusmodi vt dictuꝫ est supra. ergo ⁊c. vnde cōtradictio est ponere felicitatem esse actum ꝫm vel operationē: ⁊ postea ponere ipam imediate in potētia ⁊ per redundantiā in potentia. ¶ Scdo sic. deus cum illabitur aīe vel creature rationali seu intellectuali ad beatificandum ipam de nouo: nō illabitur per aliquaꝫ mutationē sui: sꝫ potiꝰ creature beatificate. ⁊ per ꝯñs aliquid nouum causat in creatura: sed tunc q̄ro de illo causato. Aut est aliquis actus primus: ⁊ sic in eo non cōsistit beatitudo vel felicitas: vt dictum est supra. Aut est actus sensus ⁊ operatio. ⁊ tūc planum est: ꝙ primo respicit potentiam: ⁊ ipa mediāte respicit ⁊ perficit essentiam. ¶ Tertio sic: ⁊ est confirmatio huius. q2 si deus illabēdo essentie beatificat ipsam: tūc cum prior sit iste lapsus in essentiā ꝙ̄ operatio potentie: ⁊ distinguāntur essentialiter poterit deus facere primū sine secūdo. ⁊ ita aliquē beatuꝫ sine operatione. ⁊ ita dormiens poterit esse beatꝰ. Et confirmatur q2 essentia prior est potētia ⁊ eēntialiter disticta ab ea ꝫm eos. quia potētie sunt accidentia: vt dicūt. ⁊ ita si prius beatificatur essentia: sequitur ꝙ creatura poterit beatificari sine potentijs suis. ¶ Quarto sic per rationem eorum de gratia. q2 grā sicut pbatum est in secūdo: imediate perficit potentiam ⁊ non essentiam ⁊ precipue opꝫ hoc ponere scdm ponentes: ꝙ gratia est habitꝰ operatiuus inclinans ad determinatas operationes. Habitus enim talis non potest poni in essentia. q̄ non respicit determinate aliquā operationem imo nec aliquam breuiter respicit nisi mediante potentia. Tunc enim habitus esset prior potentia: nec inclinaret plus ad vnam operationem ꝙ̄ ad aliam. Cum igitur gratia sit imediate in potentia: sequitur etiaꝫ: ꝙ gloria ad quā disponit grā. q̄re ⁊c. Et confirmatur. q2 creatura beatificatur proportiōaliter ipi deo. sed deus est beatus per actum intelligendi ⁊ amandi: que imediate conueniunt potentijs. ergo ⁊c.

¶ Ad rationes alioꝝ. Ad primaꝫ dico: ꝙ licꝫ essentia sit prior in essendo: ⁊ ita deus illabatur sibi prius aliquo modo ad essendum: ꝙ̄ illabatur potētie: tamen potentia prior est in operando tanꝙ̄ immediatum principium operationis: ⁊ ita prius illabatur sibi deus ad operandum: ⁊ per ꝯsequens ad beatificandum. quia beatitudo in operatione consistit. Ad confirmationem dico: ꝙ deus obiectiue beatificat potentias secūdum rationem eēntie sue Ratio enim essentie est ratio obiectiua beatitudinis. ⁊ ita nō solum illabitur eēntie: secūdum rationem essentie si tamen hoc verum est: sed etiam potentie. licet magis posset dici illabi eēntie scdm rationem potentie sue causantis ⁊ ꝯseruantis ipsam Esto tamen ꝙ illaberetur essentie per rationē eēntie ⁊ potentie per rationem veritatis ⁊ bonitatis/ prior tamen esset illapsus in potentiam ad glorificandum vel beatificandum: ꝙ̄ in essentiam. q2 illapsus ad beatificandum est ad operationem: que respiceret primo veritatem vel bonitatem: sicut ⁊ potentia illapsa. Illapsus vero in essentiaꝫ ꝫm rationem essentie non ptineret ad beatitudinem. ¶ Ad secūdum de gratia dico ꝙ immediate perficit potentiam ⁊ non essentiam. ¶ Ad tertium dico: ꝙ est contra ipos: q2 si potentie sunt accidētia: sequitur ꝙ essentia potest beatificari sine potentijs: si tamē essentia primo ⁊ immediate est beatificabilis. Similiter etiam sequitur ꝙ potentia sicut est separabilis: ita poterit beatificari sine essentia. quia poterit habere operationē sine essentia. Et ideo dico: ꝙ argumētum: ꝙ creatura intellectualis vel rationalis non beatificaꝛ per accidens: licet beatitudo immediate perficiat potentiam. quia potentia nō est accidens: sicut dictū est supra in primo. sed ē cōsubstātialis vel cōsubstantialiter eadem eēntie: lꝫ distinguaꝛ ab ea ex natura rei. ¶ Ad quartū dico ꝙ non oportꝫ essentiam primo recreari nec perfici nobilissima perfectione accidentali ipsius creature: que quidē pfectio cōsistit in opatione. q2 hoc repugnat eēntie. ita ꝙ pcessus ī creādo p istū modū est ꝓrius pcessui in creādo sicut pꝫ. Hec de secundo articulo principali.

Ad rōes pme opi.

¶ Ad primum principale argumētum dico: ꝙ btitudo obiectiua que est deus: ꝓprie loquēdo est finis ⁊ per se cā creature beate ⁊ btitudinis sue formalis. btitudo aūt formalis licꝫ dicaꝛ cōiter finis creature btē: nō tñ ꝓprie ē finis ⁊ pfecte put finis noīat cām realē eiꝰ cuiꝰ est finis. Dicit tñ finis eiꝰ nō simplr: sed ꝫm qd: puta finis quo: q2 est aliqd vltimū ⁊ optimū inꝛ pfectiōes accidētales q̄ ī sunt creature. q̄ attingiꝛ finis cuiꝰ btitudo obiectiua: q̄ ē deꝰ. Ex quo pꝫ: ꝙ nō ē circulꝰ ī p se causis: nec alqd inobiliꝰ simplr ē cā totalis eq̄uoca extrīseca: dico alicuiꝰ nobilioris. Et dico extrinseca: q2 nō est incōueniēs ꝙ cā extrinseca totalis in gñe suo: coīpo ꝙ est pars: sit inobilior ⁊ iperfectior suo effectu: ꝙ est ipm totū. Dico ꝗ breuiter ꝙ btitudo foꝛalis creature in nullo gñe cāe ē re cā subē vl potētie btificabil. sꝫ ē accñs eiꝰ ⁊ posterior

Ad rōes pncipa.

natura ip̄is:quod repugnat cause respectu effect⁹

Cōiun=ctiōis du plex acce ptio. ¶ Ad secūdum dico:ꝙ coniunctio vno mō potest accipi ꝓ operatione vnitiua vel cōiunctiua:qua attingitur obiectū beatificum eo modo quo visio dicetur esse quedā cōiūctio vel vnio ad rem visam.ꝛ isto modo dico:ꝙ beatitudo ꝯsistit in vniōe vel cōiunctione potētie create ad optimum obiectū. Et dico ꝙ vnio vel cōiunctio accepta dicit aliquid absolutū de genere qualitatis:nec dicit quiditatiue respectū : licet bene sit sibi cōsubstātialis respect⁹ attingētie ad obiectum beatificū sine quo quacunq̄ virtute vel potētia eē non pōt. Alio mō accipit̄ vnio vel cōiunctio ꝓ respectu ip̄o talis operationis ad obiectū fundato in tali opatione ꝛ terminato ad obiectū diuinū vel ad deum siue ad mēsuram siue ad causam effectiuā.ꝛ dico ꝙ in ista ꝯiūctione nō ꝯsistit beatitudo formaliter ꝛ quiditatiue licꝫ bn̄ talis respectus sit essentialiter idē cū btitudine:sicut iam tactum est. ¶ Ad tertium dico:ꝙ beatus operans sua opatione q̄ est beatitudo pficit̄.qñ dicis ꝙ agēs a sua actione nō pficitur.dicit̄ vno mō ꝙ verum est loquēdo de actione de genere actiōis quia illa ꝑ se nō est in agēte:sed in passo.sꝫ de actione q̄ dicit̄ opatio ꝛ est de genere qualitatis sicut visio vel huiusmodi nō est verum. Illud enim quod dicitur agens vel operans tali opatione pficit̄.beatitudo vero nō est actio d egenere actionis.iō nō valet. ¶ Ista solutio nō videtur mihi vera. Secūdo nō videt̄ mihi euadere rōnem. Primo nō videtur mihi v̄a. qꝛ idem est perfectibile actionis immanētis ꝛ termini sui qui est opatio ip̄a frequēter. verbi gratia voluntas creata libere elicit: ꝛ causat velle ꝛ aliq̄d mouet seip̄m puta graue vel leue. Dico ꝙ necessario idē est ꝑ se receptiuū vel subiectū opationis:que est velle ꝛ actiōis ꝓductiue huius operationis.sed s̄m te agēs pficitur ip̄o velle : ꝛ recipit ip̄m.igitur ꝛ actionē ꝓductiuā ip̄ius velle:q̄ ē de genere actionis. Secūdo non videt̄ ista solutio enacuare argumentū.qꝛ si agens pficitur sua opatione:aut hoc est inq̄tum agēs ꝛ in actu.ꝛ sic ē impossibile. vnūquodq̄ enim pfectibile est ꝛ receptiuum inq̄tum est in potētia: nō inq̄tum est i actu. Nec etiā plus repugnat de actione de genere actōnis q̄̄ de operatione.ꝛ sic agens per se moueretur Aut hoc est inq̄tum est in potētia ꝛ sic eadē ratio poterit esse de vtraq̄ actione. Et similiter etiā nō plus sequitur:ꝙ agēs moueatur:si recipiat opationem q̄̄ si actionē de genere actionis vel potius ecōuerso. ¶ Dico igit̄ aliter:ꝙ agens vel operans bn̄ perficitur sua opatione: ꝛ pōt recipe vtrūq̄ scꝫ tā actionem de genere actionis q̄̄ terminū eius puta operationem loquēdo de actionibus imanentibus agentibus suis:quicq̄d sit de nō imanētibus. Qñ dicis:ꝙ agens ꝑ se mutaretur dico ꝙ non inq̄tum agens absolute ꝛ in actu:sed inq̄tum tale agēs in quo scilicet vniūtur potētia actiua ꝛ passiua immo simpliciter sunt eadem potētia:nō habeo ꝓ inconueniēti:ꝙ agens s̄m eandem potentiam etiam secundum quam agit. Eadem est enim actiua ꝛ passiua:sicut dictum est in secūdo de voluntate . ꝛ hec verba sunt in agētibus actionum immanentium. de agētibus vero actionum transeuntium dico: ꝙ licet actio de genere actionis sit in agente creato: non tamen agens per se mouetur:quia non recipit passionem de genere passionis nec terminum eius. Illud autem dicitur proprie mutari vel moueri: quod recipit mutationem passionum. Aliter tamē forte posset dici ad istud argumētum:ꝙ scilꝫ in ꝓposito quicquid sit in aliis:beatus perficit̄ sua operatione beatifica. Nec obstat ꝙ sit agens. quia nō est agens respectu operationis beatifice:sed pure passiue se habet ad ipsam:licet actiue denominet̄ operans ab ipsa vel per ipsam. Et de hoc magis inferius apparebit. Ad confirmationem:ꝙ non in operatione. dico ꝙ operatio vt intelligere ꝛ velle dicunt formas absolutas quiditatiue dico:ꝙ videre beatificum ꝛ frui habent respectus sibi coessentiales ad obiectum sine quibus per quācunq̄ potētiam esse non possunt.ꝛ ita nullus potest esse beat⁹ sine coniunctione ad obiectum. Unde falsum assumitur:quando dicitur ꝙ visio ꝛ fruitio beatifica a talibus respectibus essentialiter distinguuntur.

¶ Ad vltimum dico:ꝙ actus vel operatio beatifica est simpliciter nobilior quocūq̄ habitu glorie Nec habitus quicūq̄ ponatur ibi : est causa actus vnde non puto : ꝙ causaliter habitus illi aliquid faciant ad actus beatificos: sicut in tertio dicebatur. vel si sunt cause:non sunt totales sed partiales quas non oportet esse simpliciter nobiliores suis effectibus. Quando dicis vltra ꝙ habitus est diuturnior. Dico ꝙ actus beatificus ita est diuturn⁹ sicut habitus: ꝛ ita parum potest aliquis excidere ab actu sicut ab habitu. Et dato ꝙ habitus esset diuturnior : non propter hoc tamen est simpliciter nobilior. Cetera enim non sunt paria. sic autem tenet consideratio philosophi tertio Thopicorum: quod est diuturnius est melius. Uerum est ceteris 3.thopi. paribus. Unde ipse vult ꝛ dicit in principio libri:ꝙ non considerat in multum distantibus id est in habentibus multas differentias:sed in his q̄ habent illam solam differentiam ad quam considerat vniuersaliter sue considerationes tenent : ꝛ ita ceteris paribus.

¶ Distinctionis.xlix.
Questio secunda.

SEcundo q̄ro:vtꝝ beatitudo cōsistat in vnico simplici actu vel nō tm̄ in vno sꝫ i pluribus. ¶ Uidetur ꝙ tantum in vnico actu intellectus qui est visio:quia s̄m August. ꝑmo de trinitate capitulo penultimo. Uisio ē tota merces ergo beatitudo que est merces: consistit solum i visione. ¶ Secundo si beatitudo consistit in plurib⁹ actibus : oportet ꝙ voluntas in prima habeat aliquem actum vel operationem circa obiectum beatificum. sed hoc est falsuꝫ. obiecto enim habito cessat motus voluntatis ꝛ actus:vt videtur. ergo solum consistit in actu intellectus. ¶ Tertio videtur:ꝙ solum in actu voluntatis quia beatitudo est summa merces : sed summa merces est vt fruamur deo primo de doctrina christiana:frui autem ad solam voluntatem pertinet.ergo ꝛc̄.

¶ Contra ꝙ in pluribus actibus homo ē beatificabilis secundum quālibet potentiam in qua non communicat :sed distinguitur a brutis non beatificabilibus. sed tales potētie sūt plures puta itellect⁹ ꝛ volūtas. igr̄ i plib⁹

actibus istarum potentiarum consistit habitudo.

¶ In ista questione sic ꝓcedā ¶ Primo ad euidentiam dicendorum inquiram. Utrum voluntas in patria habeat aliquem actum vel operationem: ꝑut actus vel operatio distinguitur a delectatiōe respectu obiecti beatifici suo modo: sicut intellectus habet actum visionis. ¶ Secūdo dato ꝙ sic: inquiram: vtrum beatitudo consistat in vnico actu tantum intellectui vel voluntatis an cōsistat in pluribus actibus istarum potētiaꝝ ambarum. ¶ Tertio dato ꝙ in pluribꝰ. qꝛ de actu intellectus nō est dubiū inquirā: ī quo vel quali actu seu operatione volūtatis cōsistat: ⁊ in quo nō: ⁊ tāgentur forte aliqua de intellectu. ¶ Ultimo ad rationes principales.

Volūtas an in patria hēat aliquem actū. ⁊c̄.

¶ Quantum ad primum articulum est vna opinio aliquoꝝ: ꝙ voluntas ī patria respectu obiecti btīfici presentis nullum actū habet vel operationē: ꝑ vt operatio vel actus distinguitur a deletatione: sed tm̄ habet respectu ipsius delectationē: qua quietatur in tali obiecto. ⁊ ꝑ cōsequēs ab omni alio actu circa tale obiectum.

¶ Ad hoc adducitur pꝛīa ratio talis. potentia appetitiua nō potest comparari ad obiectum suū nisi vt ad absens vel ad presens. ſꝫ respectu obiecti ꝑ̄sentis nō est nisi delectatio in potentia: sicut respectu absentis habet desiderium. ergo ⁊c̄. ¶ Scda actus voluntatis cōparatur ad obiectum sicut quidam motus ⁊ quedā tendētia in ipm̄. vnde ⁊ velle est motus anime ad rem. ſꝫ habitis habitibꝰ cessat motus primo de generatione qꝛ motus cū sit actꝰ existētis in potētia nō est nisi ad habituꝫ. igiṫ similiter habito obiecto ⁊ presente ꝑ intellectuꝫ cessat actus voluntatis. ¶ Tertia rō volūtatis in patria recipit passionē delectationum ab obiecto vnde et delectatio nō dicitur operatio: ſꝫ passio recepta ab obiecto. ergo nullam habet operationem vel actū respectu talis obiecti tūc respectu eiusdem obiecti ageret: ⁊ ab eodem pateretur. ¶ Quarta ratio est quia in alijs appetitibus puta naturali ⁊ aīali. pꝫ: ꝙ nullum habent actum respectu appetibilis iam habiti: sed tm̄ quietanṫ vel delectanṫ in ipō. sicut graue in cētro vel aīal in cibo habito ⁊ gustato delectatur nec vltra appetit illum. ergo similiter ī appetitu qui est volūtas vt videtur. ¶ Hec est igiṫ opinio. ⁊ iō dicūt vltra isti: ꝙ in nullo actu volūtatis ꝯsistit essentialiter beatitudo. qꝛ nō in actu desiderij: pꝫ. nec in delectatione ſm̄ philosophū quarto ethicoꝛum qꝛ accidētalis est: ⁊ supuenit habitudini: sicut pulchritudo iuuētuti. Nec ī aliquo alio quia nullum alium habet. quare. ⁊c̄.

Alia opinio rōnabilioꝛ.

¶ Sed dico ꝙ ista opinio ē falsa ⁊ nimis irratiōabiliter vilificat volūtatem. voluntas em̄ habet aliquē actum vel operationē circa obiectum beatificū ī patria: qui nec est actus desiderij nec delectatio ipā: sed est actꝰ amicicie: qui est amare deum: vel frui ipō ꝓpter seipꝫ amando ei ⁊ cōplacendo in bono suo volendo sibi bonum suum: qđ habet inesse. ¶ Qꝛ aūt habeat aliquem actum vel operationē modo dicto: ꝓbo pꝛīo sic. Nō minꝰ est potēs volūtas nec ꝑfecta respectu obiecti pn̄tis q̄ꝫ respectu obiecti absentis. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō magis repugnat sibi hēre aliquē actū vel opationē respectu vniꝰ q̄ꝫ respectu alteriꝰ. pn̄tia enim obiecti nihil tollit ab ea: vt videṫ. sed respectu obiecti beatifici nō ꝑ̄sentati ꝑ visionē intellectꝰ habꝫ vel habere pōt aliquē actū vel opationē. ꝑ vt actꝰ vel opatio distinguitur a delectatione. pꝫ de actu desiderij. ꝙ etiā respectu obiecti pn̄tis. Nō actum desiderij pꝫ. ergo actū aliquē aliū: qui est velle māsiuum ⁊ fixiuum in obiecto. nō aūt velle desideratiuum. ¶ Scdo sic. suppono ꝙ actus vel opatio est perfectio volūtatis: etiā vt distinguiṫ a delectatōe ⁊ diciṫ velle sicut actus est ꝑfectio potētie: cui imanet. Tūc sic nihil recte desiderat: vel appetit aliqđ quo habito cessat vel deficit ꝑpetuo a sua ꝑfectione: sed si voluntatis in pr̄ia nullꝰ est actus volendi circa obiectū beatificū: nec pari rōne circa aliđ obiectum: tūc volūtas ꝑpetuo deficit: ⁊ cessat a ꝓpria ꝑfectione. qꝛ a ꝓpꝛio actu. ergo nō desiderat deuꝫ recte existēs in via: qđ est falsum. ¶ Tertio sic. voluntas in pr̄ia nō minꝰ amat deū q̄ꝫ seipām vel aliquid aliud: sed planū est: ꝙ seipām amat: ⁊ diligit: ⁊ vult: imo ⁊ ꝓximum. iuxta p̄ceptuꝫ de charitate: quod imꝑfectissime adimpleṫ ergo m̄tofortiꝰ deū sed nō aliquo velle vel amoꝛe desideratiuo nec delectatione. qꝛ delectatio nō est amoꝛ nec velle. ꝙ aliquo alio. ¶ Quarto sic. Augu. 13. de trini. dicit: ꝙ ille est btūs: qui hꝫ q̄cq̄d vult ⁊ nihil male vult hꝫ. ergo pn̄tialiter illud: qđ ipē vult. igitur respectu actualiter habiti volūtas hꝫ actum volēdi: ⁊ nō solum delectari. quod quidē delectari nō est velle rē pn̄tem: sicut nec tristari ē velle rē absentē. ¶ Cōfirmatur ista positio. qꝛ cū intellectꝰ ⁊ volūtas sint eq̄ immateriales ⁊ abstracte: ⁊ sint equaliṫ mutuo sei uicem capiētes in actibꝰ ⁊ obiectis: ſm̄ August. 9. de trini. c. vltio. sequiṫ ꝙ circa qđlibet obiectū cognitum ab intellectu ꝑ intelligere volūtas pōt habere aliquē actum puta velle vel nolle. Et pꝫ. qꝛ voluntati potest placere visio ipā patrie ⁊ pōt eaꝫ amare. ergo ⁊ circa obiectum visionis potest habere aliquem actum. ¶ Dico ergo ꝙ voluntas habꝫ in patria circa obiectum beatificum aliquem actū volendi: qui est amare ipsum deuꝫ amoꝛe amicicie et frui ipō sicut ⁊ intellectus suo modo habet ibi actum videndi. Nec puto ꝙ talis actus sit eiusdeꝫ rationis cum actu amandi deum in via. Tum quia vnus est simpliciter beatificus ex sua ratiōe: ⁊ aliꝰ non. alioquin viatoꝛ esset beatus. Tum quia naturaliter vnus presupponit visionem in intellectu et alius non. Tum quia sicut apparebit infra vnus causatur a voluntate nostra ille scilicet qui habetur in via ⁊ est meritoꝛius. Alius vero scilicet actus pꝛime nec causatur nec causabilis est a voluntate: sed a solo deo potest haberi per cꝛeationem sicut charitas. Tum quia sunt impꝛopoꝛtionabiles ⁊ simpliciter inadequabiles. Non enim actus vie potest esse tantus nec ita perfectus sicut patrie: licet habitus sint eiusdem rationis ⁊ commensurabiles. quare ⁊c̄. Nec obstat ꝙ ambo sunt in eadem potentia secundum eundem habitum / ⁊ respectu eiusdem obiecti. Nam cause effectiue sunt diuerse ⁊ effectus diuersimode causabiles. quia vnus eductibilis de potentia naturali ipsius voluntatis. Alius vero non: nec aliquis eiusdem rationis.

August.

Ex predictis patet ꝙ non valet illud coꝛrelarium scilicet ꝙ in actu aliquo voluntatis non consistit beatitudo. quia sequitur ex falso fundamento.

Ad rõnes 1.opi. ¶ Ad primum aliorum dico ꝙ volũtas nõ solum habet delectationẽ respectu voliti ꝑsentis: sed etiaȝ habet velle adhesiuum ⁊ quietatiuũ distinctũ essentialiter ab ipsa delectatiõe sicut respectu obiecti absentis habet velle desideratiuũ distinctũ essentialiter a tristicia consequẽte vel concomitãte. ¶ Ad secundum dico ꝙ actus voluntatis qui est desideriũ cõparatur ad obiectũ vt motus quidã ⁊ tendẽtia distantis in ipsum. Et ita dico ꝙ talis actus cessat obiecto diuino ꝑsentato in patria: sed nõ oportet ꝙ quilibet actus volũtatis cesset sicut nec oportet ꝙ quilibet actus intellectus cesset: sed bene cessat actus credẽdi quo intellectus in via tẽdebat in obiectũ. Nam ſm apostolum per fidẽ ambulamus ⁊ nõ per spem quare ⁊c. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ argumẽtuȝ destruit seipsum. Nã cum dicit ꝙ delectatio est passio recepta in voluntate ab obiecto in patria ponatur. Sed quãdo dicit vltra ꝙ nõ potest habere actũ vel operationẽ respectu obiecti. quia respectu operatiõis est actiua ⁊ tunc respectu eiusdẽ obiecti esset simul actiua ⁊ passiua. dico ꝙ istud si valet aliquid: ꝯcludit ꝙ respectu nulli⁹ obiecti pro quocũqȝ statu possit habere operationẽ aliquam. qꝛ tũc esset actiua ⁊ passiua eiusdem operationis circa illud obiectum hoc autẽ patet manifeste falsum: quare ⁊c. diceretur ergo ad argumentũ dato ꝙ respectu operationis sue beatifice esset actiua ꝙ nõ est incõueniẽs ideȝ esse actiuũ ⁊ passiuum respectu eiusdẽ etiã ſm idẽ ⁊ multo fortius ſm diuersa sicut esset in ꝓposito qꝛ esset passiua ꝗ̃tum ad delectationẽ ⁊ actiua ꝗ̃tuȝ ad operationẽ. Et tñ cũ hoc oporteret ponere ipsam passiuã ⁊ receptiuã operationis: sicut reductũ est cõtra facientes argumẽtum. Aliter etiã in ꝓposito posset dici ꝙ respectu operationis ⁊ velle beatifici nõ est voluntas actiua sed tm̃ passiua. de⁹ autem actiuus vel effectiuus: ⁊ nõ esset actiua ⁊ passiua respectu eiusdẽ. ¶ Ad quartũ argumẽtuȝ dico ꝙ sicut alij appetitus nõ mouẽtur ad terminos habitos sic vt graue nõ mouetur ad centrũ in quo iã quiescit: nec animal amplius desiderat cibũ ita nec voluntas vt cõmuniter mouetur vel desiderat obiectum iam habitũ eo modo quo habituȝ est. Sed in hoc excedit alios appetitus ⁊ precipue appetitum animalẽ ꝙ non solũ delectantur de appetibili iam habito nõ habẽs aliquem aliũ actum positiuũ circa ipsum: sicut ille ratione sue imꝑfectionis ⁊ contradictionis seu limitationis vel determinationis ad actum: sed habet actum ⁊ operationẽ positiuaȝ aliã a delectatione quã consequitur vel cõcomitatur delectatio: quare ⁊c. hec de primo arti. principali.

Btitudo an ꝯsistat in vnico actu vł in pluribus ¶ Quantum ad secũdum articulum est vna opinio in cõmuni ꝙ beatitudo essentialiter cõsistit in vnico actu tãtum: ⁊ nõ potest consistere in pluribus. In speciali autẽ dicunt aliqui istorũ ꝙ cõsistit tantũ modo essentialiter ⁊ formaliter in actu intellectus ⁊ nõ in actu volũtatis. Alij dicũt ꝙ tantũmodo consistit in actu voluntatis qui est fruitio ⁊ non in actu visionis: licet bene sit visio preuia sicut ostensiua vel ꝑsentatiua obiecti ⁊ quasi preambula vel dispositiua. ¶ Pro con- 1.opi. ĩ cõmuni. clusione cõmuni ꝙ. s. beatitudo consistat in vnico actu tãtum: quicũqȝ sit ille. ¶ Adducũtur ratiões Prima est ista. beatitudo est aliquid ꝑ se vnum et forma simplex non minus ꝗ̃ gratia vel aliqua alia perfectio aĩe: sed ex pluribus actibus nõ cõstituitur aliquid ꝑ se vnũ nec forma simplex. ergo ⁊c. ¶ Secũda ratio. beatitudo est operatio hominis ſm supremã virtutẽ. x. ethicorum. sed in creatura nõ est nisi vnica virtus vel potentia suprema. cum eñ potentie sint alterius rationis nõ possunt esse equalis ꝑfectionis. ergo ⁊c. ¶ Tertio sic. beatitudo cõsistit in ꝯiũctione vltimata ⁊ ꝑfectissima creature ad optimũ obiectũ. sed planũ est ꝙ talis cõiunctio in vnica operatione consistit. non eñ nisi vnica operatio vltimata. ergo ⁊c. ¶ Quarto sic. beatitudo inter ꝑfectiones formales creature est finis ⁊ summũ bonũ eius sed finis vltimus quo ⁊ summũ bonũ tale nõ est nisi vnum ⁊ simplex. nõ enim potest esse duplex sicut nec finis extrinsecus simpliciter vltimus nõ potest esse nisi vnicus ⁊ simplex. ergo ⁊c.

¶ Pro prima conclusione speciali. s. ꝙ tãtum consistat in actu intellectus ⁊ nõ in actu voluntatis nisi cõcomitãter ⁊ non essentialiter vel formaliter adducuntur multe rationes. Prima est ista in actu illo precise ⁊ tantum consistit formaliter beatitudo quo precise ⁊ ꝑ se distinguitur beatus a nõ beato. patet: sȝ actu intellectus precise puta visione distinguitur beatus a nõ beato non autẽ actu voluntatis qui est diligere vel amare. vtriqȝ eñ conuenit amare vel diligere deum. non sic autẽ videre. ergo ⁊c. ¶ Secunda ratio. in illo actu qui ꝑ se respicit finẽ ⁊ est ordinatus in finẽ alium nõ potest cõsistere beatitudo que est finis vltimus patet: quia tũc finis esset finis in infinitũ. sed actus voluntatis per se respicit finem: vt obiectũ: ⁊ ita ordinatur in aliud sicut in finẽ. ergo in ipso nõ consistit beatitudo: ergo tãtum in actu intellectus. ¶ Tertia ratio. beatitudo cũ sit ratio volẽdi oĩa alia tanqȝ finis est primũ volitũ. sed nullus actus voluntatis potest esse primo volitus vel primo volitũ. ꝓbatio. quia nulla potẽtia habet actuȝ suũ pro primario obiecto. qꝛ obiectum primarium cuiuslibet potẽtie necessario ꝑcedit quẽlibet actuȝ potẽtie illius: vt patet. Unde actus tendẽs in aliũ actũ eiusdẽ potẽtie non est actus primus illius potẽtie: sed reflexus sup alium actũ. sicut intelligere se intelligere nõ est primus actus intellectus: nec ipsum intelligere est primũ intellectũ: sed aliquod aliud obiectũ. Et sic actus volitus nõ est primum volitũ: sicut nec actus reflexus cadẽs sup ipsuȝ est primus actus: sed presupponit alium actum: sicut actus reflexus ꝑsupponit rectũ. Actus ergo volũtatis nõ potest esse primo volitus. sed actus intellectus bene potest. igitur in actu volũtatis nõ consistit beatitudo: sed in actu intellectus. ¶ Quarta ratio. in actu illo tantũmodo ⁊ ꝑcise cõsistit beatitudo quo immediate ⁊ primo ⁊ ꝑcise habetur obiectũ beatificũ ⁊ attingitur: sed hoc fit ꝑ actũ intellectus ⁊ nõ per actũ voluntatis. Quod immediate patet. quia non preuia aliqua alia potẽtia: ⁊ ꝑ consequẽs primo. Sed ꝙ precise patet. nã voluntas finẽ non attingit ꝑ suum actũ. nec eñ per actũ desiderij: qꝛ est respectu absentis. Nec ꝑ delectationẽ ipsam: quia delectatio ꝑsupponit obiectũ iam habitũ ⁊ attingẽtiam ipsius ꝑ intellectũ ergo nullo modo: qꝛ nullũ aliũ actũ habere videtur. Confirmatur ista ratio ꝑ exemplum sicut cõsecutio pecunie que est finis cupidi vel auari nõ attingitur ꝑ actũ volun-

Ratiões ꝑ prima cõclusiõe in speciali.

tatis. quia tūc statim cupidus cū vellet habere pecuniā haberet: sed p aliquē alium actū attingit. et tūc postea voluntas in ipsa pecunia prehabita delectat. sic est de obiecto itelligibili respectu nostre volūtatis: q p actum voluntatis non attingit: sed p actū intellectus: et tūc volūtas i ipso phabito delectat. ¶ Quinta rō. in illo actu tm̄ et pcise ꝯsistit btitudo: q tm̄ ab oīb⁹ desiderat: sz act⁹ vidēdi deū desiderat. nō aūt act⁹ amādi deū: vt videt. ¶ Sexta ratio. in actu illius potētie tm̄ consistit beatitudo: in qua tantū ponit habitus glorie disponēs ad beatitudinē: sed intellectus est huiusmodi. qr in ipso ponit lumen. in volūtate autē non ponit aliquis habitus glorie. qr tūc ille esset habitus charitatis. et cū maneat in via et in patria: homo esset beatus i via saltē habitualiter: immo etiā actualiter. quia sicut habitus charitatis est idē vl' eiusdē rationis in via et in patria: sic et actus volūtatis charitatiuus vt videt: quod est falsum ¶ Ultima ratio. Intellectus prius naturaliter vnit obiecto beatifico q̄ volūtas. Tunc quero in illo priori nature aut creatura est beata. et sic in actu intellectus tm̄ ꝯsistit beatitudo aut nō est beata qd est impossibile. qr tūc intellectus creature vniret obiecto beatifico: et nō esset beata qd est cōtra rationē beatitudinis. ¶ Ad hoc idē videnī esse auctoritates. prima Joan. xiiij.
Jo. 14. Dn̄e ostende nobis patrē et sufficit nobis. ostensio autē ad intellectū ptinet. Scda Jo. xvij. hec est vi-
Jo. 17. ta eterna: vt cognoscāt. Tertia est illa August. ad-
August. ducta in principio questionis. Item primo de trini. vltimo dicit q sola visio illa est summū bonū no-
Aristo. strum. Quarta est Aristotelis qui ponit felicitatez cōtēplatiuā in actu supreme virtutis quaz vocat sapientiā et noticiā substātiarū separatarū. Sapiētia autē est habitus intellectualis tm̄: vt patet: quare et c̄. ¶ Dicūt ergo q solū in actu itellectus essentialiter et formaliter ꝯsistit beatitudo. sed in delectatione que se tenet ex pte volūtatis cōcomitāter et aliquo modo pfectiue accidētaliter tñ qr delectatio superuenit beatitudini et pficit ipsam sicut pulchritudo iuuentutem.

Ratiōes p scda cōclusione i speciali. ¶ Pro secūda cōclusione in speciali scz q in actu volūtatis tantū ꝯsistat beatitudo formalis essentialiter sunt alique rationes. Prima est ista. in operatione illius potētie tm̄ consistit beatitudo q respicit p se bonuz pro obiecto et finē vt finis est. qr hec est ratio obiecti p se beatifici. sed hec est volūtas et nō intellectus: patet. et c̄. ¶ Scda ratio. in actu illius potētie tātū est beatitudo: cui⁹ actus pcise essentialiter seu formaliter est meritorius beatitudinis. iusticia. n. hoc exigit. sed hic est act⁹ volūtatis et nō intellect⁹. qr solus actus volūtatis est fomaliter liber. et c̄. ¶ Tertia ratio. i actu optime potētie et supme simpliciter tantūmodo ꝯsistit beatitudo: sed actus volūtatis est huiusmodi qr volūtas est supma potentia alijs oībus imperās. et c̄. ¶ Quarta ratio. In actu illo non ꝯsistit essentialiter beatitudo q ex se ad actū aliū ordinat. qr talis actus nō est vltimata perfectio beati. sed actus intellectus ex se ordinat ad actū volūtatis videre ad amare vel diligere nō ecōuerso. Tūc em̄ eēt abusio ɓm Bernardū et Anselmū: et c̄. ¶ Quinta ratio. solū volūtas ɓm Anselmū punit: qr solū respectu ipsius accipit pena et
August. inuolūtariū. Augustinus. xiij. de trini. ca. v. Mala em̄ volūtate vel sola quisq miser efficit. et similiter sola volūtas formaliter pmiabit premio essentiali qd est beatitudo aīe: igit in actu volūtatis solū cōsistit formaliter beatitudo: vt videt. ¶ Adducunt due rōnes. Prima qr in actu maxime et summe appetibili vel volibili ɓm rectā rationē ꝯsistit beatitudo formaliter et pcise. qr talis est summe bon⁹. sed actus volūtatis est huiusmodi. nō autē actus intellectus. qr volūtas sicut magis diligit seipsam q̄ intellectū vel q̄ quodcūq aliud citra deū et hoc rōnabiliter: ita et magis vult ꝓpriam pfectionē summaz q̄ summā pfectionē intellectus: et c̄. ¶ Alia rō. qr in illo actu pcise ꝯsistit beatitudo: q vel est essentialiter ipsa delectatio vel saltē est delectabilis immediate et p se secūdo modo qr talis actus est maxime pfectibilis. cum delectatio vel sit opatio pfecta vel passio imediate sequēs. iiij. ethicorū. sed actus volūtatis est hmōi. qr obiectū volūtatis. s. amabile ɓm q huiusmodi est delectabile primo ethicoꝝ. sicut amāti equū equus est delectabilis. et amāti spectaculū spectaculū est. et c̄. non sic de intellectu: vt patet. Et potest dici q si iste rationes valēt: nō cōcludunt nisi q principalius in actu voluntatis nō autem q totaliter et precise. et c̄.

¶ Sed quicquid sit de opiniōib⁹ istis et rationib⁹ earū. Dico q beatitudo essentialiter et formaliter nō consistit tm̄ in vnico actu: sed ꝯsistit in actu vtriusq potētie intellectus. s. et volūtatis. s. i visione et fruitione quā habet volūtas in pria respectu obiecti beatifici q non est delectatio ipsa sicut dictū est supra. opi. doct.
¶ Ad hoc adduco aliquas rōnes. Prima est ista. in illis actib⁹ ꝯsistit essentialiter beatitudo: q̇bus immediate attingit de⁹ in rōne obiecti btifici. hoc patet ex pdictis in prima q̄stione hui⁹ distinctiōis sed ambo actus. s. visio et fruitio sunt hmōi. vterq em̄ licet ordine quodā attingit deū immediate: vt est res quedā in seipsa: licet prius origine vel generatione intellectus ipsum attingat. volūtas autem posterius. tñ vterq actus habet deū pro immediato obiecto vt est ens verū reale p essentiā suā in se ipso. Ita q volūtas nō respicit deū in patria vt visum. ita q esse visum ptineat ad rōnez obiectiuam actus fruitiōis. qr esse visum nō dicit nisi vnū respectū rōnis in obiecto viso vel visionē ipsaz circa obiectū: quorū neutrū potest ptinere ad obiectū beatificū vt sic et p se. sed habet deū pro imediato obiecto ɓm rōnē diuinitatis ꝓprie: ita q nō cadit aliqd mediū inter actū fruēdi et diuinā essentiā: sicut nec inter actū vidēdi: sed sicut essentia diuina nuda i se ipsa est obiectū visionis immediatū: ita etiā obiectū fruitionis. verū est tñ q prius aliquo modo cadit sup tale obiectū actus visionis q̄ fruitiōis. de⁹ em̄ p suā essentiā immediate in rōne obiecti nō est minus fruibilis vel diligibilis q̄ intelligibilis: vt patet. Et ita oportet dare vtrāq potentiā imediate beatificari in ipō: quare et c̄. ¶ Scda ratio. i actibus illarū potētiarū est ponēda beatitudo essentialiter in patria: p quas ambas tēdimus ad deum in via ɓm habitus infusos nobis ad hoc collatos. nā eiusdē est potētie tēdere in terminū et quietari i termino: vt videt. sed p ambas potentias tēdimus in deū ɓm habitus infusos et nobis ad hoc collatos: scz fidē et charitatē. igit et c̄. ¶ Tertia ratio. i actibus illarū potētiarū ambarū ꝯsistit beatitudo: in

quibus ambabus ponunt habitus quoquo mō dis positiui ad beatitudinē hoc patet. q2 in eodē suscep tiuo debet poni dispositio ꝛ actus: sed in ambab⁹ ponunt habitus tales. patet de intellectu ꝙ in ipso ḃm cōiter loquētes ponit lumen. In volūtate etiā ponit charitas ab apostolo: q̄ nō min⁹ videt dispo nere ad aliquē actū beatificū ꝙ lumē. cū nō sit mi nus nobilis habitus ꝙ lumē. q2 est donū dei excel lentissimū. ꝫ ꝛc̄. ¶ Quarta ratio ḃm illas potētias creatura rationalis ꝛ intellectualis est btificabilis formaliter ḃm quas excedit naturā nō beatificabi lē: ꝛ distinguit ab ea: vt videt: sed hoc nō est solum ḃm vnā potētiā. sed ḃm duas. s. intellectū ꝛ volūta tē: vt ptꝫ. ꝫ ꝛc̄. Hoc ɔfirmat p Augustinū q̄ dicit: ꝙ summa merces est: vt deo fruamur: primo de do ctrina xpiana. Et silr. xiij. de trini. c. v. Beatus est q̄ habet qcquid vult ꝛc̄. ꝫ ī actu fruitiōis q̄ ē act⁹ voluntatis: cōsistit beatitudo q̄ est summa merces. Silr primo de trini. dicit ꝙ visio est tota merces ꝛ summū bonū nostrū. ꝛ hoc est verū nō absolute ex cludēdo fruitionē. Tūc eṁ cōtradiceret sibypsi: ſ3 ꝙtum ad intellectū. igit in vtroqꝫ actu ɔsistit btitu do vt videt ḃm mentē August. ¶ Ad hoc videt es se mēs Aristotelis q̄ in. x. ethicoꝝ posuit felicitatē contēplatiuā in actu ītellect⁹ ḃm virtutē sapiētie. ꝛ in xij. metha. nichilomin⁹ posuit ītelligētias bti ficari in amādo primā vn̄ ꝛ dico ꝙ prima mouet vt amatū ꝛ desideratū ab alijs intelligētijs mouētib⁹ effectiue. Sic igit dico ꝙ formaliter ꝛ essentialiter beatitudo consistit in pluribus actibus: in vno tn̄ principalius sicut apparebit in sequēti questione.

August.

Aristo.

Ad rōes i. opi.

¶ Ad primum aliorū pro illa ɔclusione cōi dico ꝙ btitudo pfe cta nō est aliqd vnū p se ꝛ vnitate indiuisibilitat; nisi forte ꝙtū ad illud qđ est pn̄cipalius in ipa pu ta ꝙtū ad fruitionē ad quā disponit quoquomodo gratia vel charitas ī volūtate. sed nō oportet ꝙ ꝙ tū ad totale suū esse sit vna forma simplex ꝛ indiui sibilis. sed sufficit ꝙ sit vna vnitate ordinis vl agre gationis sicut etiā nec potētia beatificabilis ē vni ca tn̄ sed duplex: vt patuit ex p̄dictis. ¶ Ad secū dū dico ꝙ beatitudo est opatio ḃm supremā virtu tē loquēdo ḃm mentē Aristotelis puta ḃm virtutē sapiētie quā posuit supremā. ꝛ ita est actus intelle ctus. sed p hoc nō excludit volūtas: quin in actu ip sius possit poni felicitas saltē min⁹ principaliter: si volūtas apud Aristotelē fuit īnobilior intellectu: ꝛ hītus ei⁹ habitu intellectuali. vn̄ ꝛ in. xij. metha. ponit intelligētiā beatificari in actu amoris: sicut dictū est supra. vn̄ beatitudo tūc est opatio ḃm sup mā virtutē. verū est ꝙtum ad illud qđ est principa le in ipsa: sed nō ꝙtū ad totale suū esse. Et tūc illđ qđ Aristoteles videt dicere de intellectu ꝙ sit pn̄ cipalior virtus vel potētia sicut ꝛ sapiētia pn̄cipa lior habitus: dicemus de volūtate ꝙ est supma po tētia sicut ꝛ charitas quā ignorauit aristoteles est supmus habit⁹. ¶ Ad tertiū dico ꝙ beatitudo cō sistit in duplici ɔiūctione vltimata ad obiectū bea tificū. sed nō vltimata simplr: sed ꝙtū ad potētias q̄ coniūgunt. Ita ꝙ visio est vltimata ꝙtū ad itel lectū ꝛ fruitio in genere opationū ꝙtū ad volūta tē. verū est tn̄ ꝙ prima ordinat ad secundā sicut ad pricipaliorē. ꝛ ita ḃm hoc nō dr simpliciter vltima ta: sed potius secūda in genere operationū: ꝛ in illa principalius cōsistit beatitudo. ¶ Ad quartū dico ꝙ beatitudo ꝙtū ad totale ꝛ pfectū eē suū est sum mū bonū ꝛ finis quo intrīsecus creature beate ḃm duplicē potentiā: quarū actus vnius est minus pn̄ cipalis ꝛ alius magis pn̄cipalis. ꝛ ita ꝙtum ad id qđ est principale in ipa: potest dici summū bonum simplex ꝛ vnicū ꝛ finis quo simplex ꝛ vnicus: sicut ꝛ finis cuius extrinsecus: licet quilibet actus pos sit dici summū bonū ꝛ finis quo sue potētie sicut vi sio est summum bonum intellectus.

¶ Ad primū pro prima speciali cōclusio ne ꝙ tn̄ cōsistit in actu itel lectus. Dico ꝙ nō solū distinguit beatus a nō bea to p actū visiōnis: immo principalius p actū beati fice fruitionis q̄ expectat in pria: ꝛ est summa mer ces ḃm August. Nec pōt haberi talis actus nec ali quis eiusdē rōnis a purouiatore ita parū sicut act⁹ visionis. vn̄ nec est eiusdē rōnis cū actu amādi vie sicut patet ex p̄dictis. sed est simpliciter supnatura lis ad quē non pōt attingere tota natura: sicut nec ad actū visionis seu ad habitū charitatis pducen dū. ¶ Ad scḋm dico ꝙ est vile argumentū. q̄ro eṁ a te: vtrū obiectū beatificū sit p se finis actus visio nis vel nō. si dicas ꝙ sic. ꝫ actus visionis est actus per se ordinatus in finē. ꝛ p ɔn̄s in ipso nō consistit beatitudo q̄ est finis. ꝛ tūc argumētū si valet est cō tra te. Non pōt dici quin actus visionis sit p se pro pter obiectū beatificū qđ est de⁹ sicut pter finem. Tūc eṁ de⁹ nō esset p se finis oīm ꝛ actus eēt sim pliciter incausatus causalitate finis: ꝛ p ɔn̄s effi cientis. ꝛ sic esset de⁹. igit argumentū nichil valet. Tunc dico ad formā ꝙ in illo actu qui respicit ꝛ or dinat in finē aliū nō cōsistit beatitudo: q̄ est simpli citer vltimus finis: ꝛ illa est beatitudo obiectiua q̄ est deus. Nec aliquis ɔtrariū ponit: nec intelligit. sed dico ꝙ in tali actu bene ɔsistit beatitudo formalis q̄ est pfectio beati. q2 cū talis btitudo sit quid crea tū: oportet necessario ꝙ licet sit finis quo ꝛ intrin secus: ordinet tn̄ in finē extrinsecū finē cuius sicut ꝛ actus ītellectus. Et dico ꝙ si istud argumētū ali quid valet: magis cōcludit ꝙ in actu volūtatis cō sistat beatitudo ꝙ in actu intellectus. q2 actus ītel lectus ad actū volūtatis ordinat vt ad finē nō ecō uerso. ita ꝙ vn⁹ ordinat in finē vel saltē in paucio res fines ꝙ actus intellectus. ¶ Ad tertiū etiā di co ꝙ argumētum est nullū ꝛ est ɔ eos sicut ɔ alios. Accipio sic. beatitudo est primū volitū: ita dico ꝙ beatitudo est primū intellectū. q2 nichil est volitū nisi cognitū. Inuisa eṁ possum⁹ diligere incogni ta nequaqꝫ. Et tūc accipio minorē ꝙ sicut act⁹ vo lūtatis nō potest esse primū volitū: ita actus intel lectus nō potest esse primū intellectū sicut ipsi pro bāt. q2 primū intellectū prius est quolibet actu ītel lectus. Et sicut ipsimet declarāt in exēplo de actu quo aliquis ītelligit se intelligere: qui nō est actus primus: sed secūdarius ꝛ reflexus. Et tūc cōcludo cōtra eos ꝙ in actu intellectus nō cōsistit beatitu do: sicut cōcludunt cōtra alios ꝙ in actu volūtatis nō cōsistit beatitudo. ¶ Dico ergo ad formā argu mēti ꝙ ibi est equiuocatio de beatitudine obiecti ua ꝛ formali. Nam beatitudo obiectiua est primū volitū vel saltē primū volibile summū bonū qđ est deus. Et talis beatitudo nō ponitur esse actus ali cuius potētie. Alia est beatitudo formalis pfecti ua beati. ꝛ de illa nō oportet ꝙ sit primū obiectum voluntatis nec primo volita sicut propter qđ oīa

ad rōnes pro pma cōclusio ne in speciali.

alia sint volita. ⁊ illa ponit̃ consistere in actu volũ=
tatis immo esse actus volũtatis. sicut ⁊ intellectus
nec est aliquod incõueniẽs de volũtate: sicut nec de
intellectu. quare ⁊c̃. ¶ Aliter dicit̃ ꝙ actus volun
tatis defacto potest est primo volitus a voluntate
⁊ primũ volitũ non quidẽ actus preteritus: sꝫ act⁹
futurus ⁊ expectatus. possum eñ primo velle actũ
meũ futurũ aliquẽ puta videre vel frui deo: anteꝙ̃
velim aliquid aliud actualiter ⁊ explicite. verũ est
eñ ꝙ actus positus in re ⁊ in effectu ante actũ re=
flexuꝫ nõ potest esse primo volitus: sed nõ oportet
semꝑ ꝙ actus rectus suꝑ quẽ cadit actus reflexus
prius ponat̃ in re ⁊ in effectu ꝙ̃ actus reflexus: sꝫ
sufficit ꝙ sit prior in rõne obiecti. ⁊ sic dato ꝙ bea
titudo formalis esse primo volita ⁊ primũ obiectũ
occurrẽs defacto: adhuc posset beatitudo cõsistere
in actu volũtatis: sicut in actu intellectus: quia ita
potest esse primo volitus sicut ⁊ actus intellectus.
¶ Ad quartũ dico ꝙ per actũ intellectus attingit̃
primo obiectũ beatificum: sed hoc est primitate ge
nerationis sed ꝑ volũtatẽ primitate ꝑfectionis li=
cet posterius generatione: ⁊ quia posteriora gene=
ratione sunt ꝑfectiora: ideo voluntas ꝑfectius at=
tingit ꝙ̃ intellectus. ⁊ ita in actu volũtatis consi=
stit beatitudo ⁊ principalius. Secũdo dico ꝙ ꝑ vo
luntatẽ attingit̃ immediate: licet nõ primo primi=
tate generationis sed mediante intellectu isto mo=
do: quia intellectus vtraqꝫ tñ potẽtia in ordine suo
attingit immediate: vt dictũ est supra. Tertio dico
ꝙ nõ tantũ ⁊ precise attingit̃ obiectũ beatificũ ꝑ
actũ intellectus sed ꝑ actũ voluntatis: licet prius
per intellectũ. Quando dicit̃ ꝙ non: qꝛ nec ꝑ actuꝫ
desiderij dico ꝙ nõ attingit̃ beatifice per actũ de=
siderij. Quãdo dicit̃ vltra ꝙ nec per delectationẽ
nego: sicut dictũ est supra. Quãdo dicis ꝙ delecta
tio presupponit attingẽtiam obiecti ꝑ intellectũ.
Dico ꝙ verũ est vno modo: sed dico ꝙ per delecta
tionẽ attingit̃ alio modo ex parte attingẽtis: sicut
aliud est visio ⁊ aliud delectatio. Quãdo dicis vl=
tra ꝙ nõ per aliũ actũ: quia nullũ alium habet vo=
luntas circa obiectũ beatificũ falsum est. sicut ꝓba
tum est in primo articulo questionis. Ad exemplũ
dico ꝙ auarus vel cupidus ꝑ actum desiderãdi nõ
attingit pecuniã: sed per actum tangẽdi vel palpã
di apprehẽdit eã: sicut beatus obiectum beatificũ
per actũ videndi. Ulterius dico ꝙ circa pecuniam
iam habitã habet actũ volendi ⁊ cõplacẽtie in ipã
pecunia: qui nõ est actus desiderandi. Et similiter
delectant̃ in ipsa pecunia ⁊ tam isto actu ꝙ̃ illa de
lectatione aliquo modo attingit eã vt placẽtem et
delectabilẽ: ⁊ alio modo ꝙ̃ per tactũ palpando vel
tenẽdo eam: licet primo apprehẽdit eam corporali
ter per tactũ. ¶ Ad quintũ dico ꝙ nõ solũ ab om=
nibus recte desiderãtibus in via desideratur actus
videndi deũ: sed etiam actus fruendi deo tanꝙ̃ sum
ma merces. non autẽ sic desideratur actus amandi
vie qui est in potestate nostra: licet etiã ab aliquib⁹
desideret̃ eo modo loquẽdi quo dicit psalmista. cõ=
cupiuit anima mea desiderare ⁊c̃. ¶ Ad sextũ di=
co ꝙ nõ soluꝫ in intellectu ponitur habitus glorie
dispositiuus ad actum: verũ etiam in voluntate po
nitur habitus charitatis Tu dicis tunc viator es=
set beatus habitualiter. Dico ꝙ verũ est pro tanto
quia habet habitum qui manebit in patria disposi
tiuum quoquo modo ad actũ fruitionis in quo cõ=
sistit actualiter beatitudo ⁊ hoc nõ est incõueniẽs
ẜm apostolum prime ad chorin. xiij. Uel forte dice
retur ꝙ nullus dicitur habitualiter beatus nisi cũ
hoc sit actualiter beatus ⁊ in tali habitu firmatus
Et ista nõ conueniunt puro viatori. ¶ Ad vltimũ
dico ꝙ in illo priori nature creatura est beata par=
tialiter per actũ intellectus ⁊ nõ perfecte nec tota
liter: sed ad ꝑfectam beatitudinem ⁊ totalem con=
currit vterqꝫ actus ordine quodam.

¶ Ad primam auctoritatẽ de philippo ad aucto
dico ꝙ nõ loquit̃ ad pro ritates ꝑ
positũ de visione beata ac si illa sufficeret sine frui prima cõ
tione sed loquitur de ostẽsione fidei. postulauit eñ clusione ĩ
philippus christum: vt istrueret eos de patre: sicut speciali.
erant instructi de filio ad hoc vt haberẽt plenam ⁊
sufficientẽ fidem de trinitate. Quod patet per re=
sponsionẽ christi philippo qui videt me per fidem
supple videt ⁊ patrem. non eñ intellexit nec loque
batur ibi de visione beatifica: quia tali visione non
viderãt apostoli christum: sed de visione per fidem
quod patet ex dicto sequẽti. Non credis quia ego
in patre ⁊ pater in me est: quasi diceret imo ita de=
bes credere. ¶ Ad secundam auctoritateꝫ hec est
vita eterna dico primo ꝙ non loquitur ibi christus
de cognitione beatifica: sed de cognitione ꝑ fidem
quando dicit vt cognoscant te deum Et pro tãto
dicitur vita eterna cognitio fidei: quia ducit ad vi
tam eternam: ⁊ ita nõ est ad propositũ. Secũdo di
co ꝙ si loquatur de vita beata ⁊ de cognitiõe bea=
tifica non tamen excludit fruitionem a vita beata
sed loquitur de cognitione tanꝙ̃ de manifestiori.
Tertio dico ꝙ sicut cognitio dei est vita: qꝛ est act⁹
vitalis. xij. metha. Ita ⁊ amor dei. ⁊ si cognitio est
terna: sic etiam amor. Si addas ibi beata: dicendo
ꝙ cognitio dei est vita eterna beata quod nõ est in
euangelio. ita dico tibi de amore vel fruitione dei
licet non sit in euangelio: nec plus repugnat vnum
addere ꝙ̃ aliud. ¶ Ad tertiam auctoritatẽ quãdo
dicitur ꝙ visio est tota merces vel summa merces.
Dico ꝙ verũ est ꝙ̃tum ad intellectũ: non toti⁹ ho=
minis simpliciter ꝙ̃tum ad ipsum totum. Tũc eñ
August. contradiceret sibi dicẽdo ex alia parte ꝙ
summa merces est vt deo perfruamur. Per idẽ ad
aliam. ¶ Ad quartam de Aristotele dico ꝙ nõ so
lum Aristo. posuit felicitatem contemplatiuam in
actu intellectus: sed cum hoc in actu volũtatis: vt
videtur: ⁊ superius allegatum est. xij. metha. Si au
tem dicas ꝙ immo omnino dico ꝙ ipse est negan=
dus: tamẽ probabile videtur ꝙ cum ẜm eũ beatitu
do sit perfectio hominis ẜm ꝙ homo ⁊ ẜm ꝙ disti=
guitur a brutis ⁊ ẜm vtrãqꝫ potentiã ab eis distin
guatur ꝙ ẜm vtrãqꝫ beatificetur.

¶ Ad primũ pro secunda cõclusione spe= ad rõnes
ciali ꝙ solum in actu volun pro. 2. cõ
tatis. Dico ꝙ intellectus ita bene respicit obiectũ clusione ĩ
beatificum ẜm rationẽ obiectiuã beatitudinis pu speciali.
ta ẜm rationem essentie sue vel deitatis sicut ⁊ vo=
luntas. Et amborum est vna ratio formalis obie=
ua puta ratio deitatis ẜm quã fundamentaliter si=
bi conuenit ratio finis ⁊ respectu rationis eius qd
est finis ad id qd est ad fineꝫ. vnde nec ratio forma
lis ipsius finis que consistit in tali respectu rõnis:
pertinet ad rationem formalẽ obiectiuam. Et da=
to ꝙ pertineret: tamẽ ab vtraqꝫ potentia equaliter
aspiceretur. ¶ Ad secũdum dico ꝙ actus volunta

tis principaliter est meritorius sed nō solus ipe est meritorius: sed etiā actus itellectus. quia a deo acceptaē ad premium eternū: licet nō sit primo liber: immo nec formaliter a suo principio elicitiuo participatiōe: tñ ⁊ aliquo modo est liber: ideo ⁊c. ¶ Preterea diceret ꝙ volūtas dato ꝙ sola mereretur: non tñ sibi soli: sed alijs ƀm exigētiam earum ⁊ ꝑcipue intellectui qui natus est beatificari ⁊ attingere obiectum beatificū sicut ipsa. ¶ Ad tertiū ⁊ quartū dico ꝙ nō concludunt ꝙ in actu voluntatis cōplete ⁊ totaliter cōsistat beatitudo. sed bene ꝙ principalius. ¶ Ad quintū de Anselmo ꝙ sola volūtas punietur: ⁊ per consequēs premiabitur. Dico ꝙ verum est pro tāto quia sibi placebit vel displicebit miseria vel premiū aliarum: et ita quelibet miseria sibi soli erit pena: q: sibi soli inuoluntaria. Ita etiā qđlibet premiū sibi soli erit voluntarium: ⁊ ꝗ̄tum ad delectationē consequentem talem complacentiam premiabitur sola: sed nō sequitur propter hoc quin intellectus premictur per ipsam visionem. Hec de secundo articulo principali.

in quo vł in quib⁹ btitudo cōsistat.

¶ Quantum ad tertium articulū

restat videre qui ⁊ quales sint illi actus plures in quibus poniē beatitudo essentialiter. ¶ Et primo ꝗ̄tuȝ ad actū intellectus dico ꝙ ille est vnicus tantū ⁊ simplex scilicet actus visionis quo imediate videē de⁹ sicut est in seipso nude ⁊ clare sine quocunqȝ medio siue in ratione alterius obiecti siue in ratione representatiui: sicut dictū est in prima questione primi de noticia intuitiua.

De actu itellectus

¶ Secūdo dico ꝙ ille est actus intellectus speculatiui: sicut ⁊ visio diuina beatifica est speculatiua suo modo: sicut dictū est ⁊ probatū de vtraqȝ in vltima questione prologi sup primū articulo secundo illius questionis: vbi ad hoc ponunē alique rationes. Nec valet vna ratio que adduciē ab vno doctore probāte ꝙ beatitudo nō potest cōsistere in actu intellectus practici: q: intellectus practicus cōparaē ad obiectū intellectiuū sicut causa ad effectum: q: hoc nō est vniuersaliter verū. potest eñ esse aliqua noticia practica circa deū cuiusmodi est theologia vie: sicut circa obiectū intellectiuū vt dictū est in illa eadē q̄stione. ⁊ tñ nō oportet ꝙ intellectus practicus theologi cōparetur ad ipsum deū sicut causa ad effectum nō plus ꝗ̄tum ad actū intellectus.

De actu volūtatis.

¶ Quantū vero ad actū voluntatis est sciendū ꝙ accipiēdo actū vel operationē ƀm ꝙ distinguiē a delectatiōe act⁹ volūtatis positiuus duplex est in genere: vnus est qui diciē velle alius qui diciē nolle. Velle autē duplex: vnū qđ diciē velle vel amor amicitie: aliud qđ dicitur velle vel amor cōcupiscētie. velle vel amor amicitie diciē quo aliquis amat aliquod bonū propter ipsum amatū volēdo sibi bonū ⁊ cōplacēdo in bono amati. ita ꝙ ipsum amatū tali amore diligeret etiā si nullum bonū sibi inde cōtingeret: ⁊ diciē proprie amor liberalis. Amor vero siue velle cōcupiscētie diciē quo aliquis vult ⁊ diligit bonū non absolute ⁊ propter ipsum dilectū stando in eo: sed propter bonū diligētis: puta quia est bonū sibi. vnde velle bonum volētis ad cōcupiscētiam ꝑtinet ⁊ velle bonū sibi sicut aliquis vult sibiipsi beatitudinē vel deū vel huiusmodi.

resolutio

¶ Hoc premisso dico ꝙ in actu aliquo nolendi nō potest beatitudo cōsistere essentialiter. tum q: beatitudo non est actus nisi respectu optimi obiecti per se. nolle autē per se est respectu mali. Tum quia nolle vt cōmuniter nō est actus per se intētus vel primus: sed est secūdarius ⁊ occasionat⁹. Ideo eñ aliquis habet nolle respectu mali: quia habet velle respectu boni: vt videē. Tum q: actus volūtatis in quo cōsistit beatitudo presupponit visionē: ⁊ est circa idem obiectū cū visione beatifica: nolle autē non pōt esse hmōi actus quare ⁊c. ¶ Secūdo dico ꝙ beatitudo volūtatis cōsistit in actu amicitie respectu obiecti beatifici: qđ est deus: vt si immediate ⁊ clare. actu inꝗ̄ fruitiuo: quo diligit ipsum deū in seipso ⁊ ꝓpter seipsuȝ quia bonū summū: ⁊ cōplacet sibi in deo ipso stādo in eo. Et ad hoc possunt adduci rationes q̄ supius adducte sunt ad ꝓbandū ꝙ in actu volūtatis cōsistit beatitudo nō solū in actu intellectus. Iste eñ est nobilissim⁹ actus volūtatis: ⁊ in hoc actu amicitie excedit volūtas appetitū sensitiuum et naturalē appetitū: qui nichil appetit nec diligit nisi appetitu cōcupiscētie tanꝗ̄ bonū propriū vel bonuȝ sibi.

De volūtate i patria.

¶ Tertio dicūt aliqui ꝙ volūtas in patria habet duplicē actū concupiscētie. vnū quo vult ⁊ diligit deū sibi tanꝗ̄ bonū suū. Aliū quo vult ⁊ diligit beatitudinē creatam sibi inesse vel aliqđ aliud bonū creatū.

1. modus

Modo dicūt ꝙ in illo actu ꝯcupiscētie quo diligit ⁊ vult sibiipsi aliquod bonū creatuȝ nō cōsistit beatitudo essentialiter. Cuius ratio est: quia talis nō habet deū pro obiecto immediato: sȝ aliquid creatū impossibile est autē ꝙ volūtas beatificeē in bono creato sicut i obiecto primario beatitudinis. Similiter etiā talis actus sequitur magis affectionē cōmodi ꝗ̄ iusti. non sic actus amicitie fruitiuus supradictus. vnde nec potest esse deordinatus vel nō rectus: sicut potest iste amor concupiscētie: vt patet in angelis malis: qui deordinate appetierunt sibiipsis beatitudinē. ¶ Scđo dicūt ꝙ in actu volēdi vel amādi deū amore concupiscētie qui habeē in patria: ⁊ est posterior amore amicitie ⁊ regulatur ꝑ ipȝ ⁊ ꝑ affectionē iusti: licet ex affectione cōmodi perueniat cōsistit essentialiter btītudo. Et ratio eorū est: quia ꝑ ipsum attingiē de⁹ immediate in ratione obiecti beatifici. Diligiē eñ deus immediate ꝑ ipsum: licet volūtas diligat eū sibi. Et est necessario rectus talis actus: quia posterior actu illo amicitie fruitiuo: in quo principalissime cōsistit beatitudo volūtatis. in isto autem actu concupiscētie minus principaliter. Et sic in dupli ci actu vel operatione volūtatis circa deū consistit beatitudo: quorum vnus est amor amicitie simpliciter supernaturalis ⁊ impossibilis haberi a puro viatore. Aliter vero est amor concupiscentie circa deum modo predicto.

2. modus

¶ Alij vero dicunt ꝙ in tali actu concupiscētie non consistit beatitudo essentialiter. Tum quia talis actus nō est respectu obiecti beatifici sub ratione nobilissima obiecti ⁊ absoluta: sed potius sub ratione contracta puta inꝗ̄tum bonū non absolute sed sibi. Tum quia non videtur esse respectu dei vt obiecti primi ⁊ immediati: sed magis respectu ipsius voluntatis. voluntas enim videtur esse ibi primū dilectum ⁊ deus secundarium: quia scilicet est bonū voluntatis. Tum q: in amore concupiscētie conuenit voluntas cū brutis non beatificabilibus. ⁊ ita ƀm illum seu per illum non est beatificabilis: ita ꝙ breuiter in nullo amore concupiscentie consistit beatitudo: sicut di-

cunt. Neutram partem affirmo: sed illa que magis placet/ teneatur. Hec de tertio articulo principali.

Ad argumēta principalia.

¶ Ad primum principale argumētum patet de illo verbo visio est tota merces ¶ Et ad secūdum de actu voluntatis qui sibi conuenit in patria. ¶ Et ad tertiū de illo dicto q summa merces est: vt deo fruamur: patet responsiones ex predictis.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio Tertia.

Tertio quero. In cuius potentie actu principalius cōsistat beatitudo. ¶ Videtur q in actu intellectus. Primo sic. Intellectus ē nobilior potētia q̄ voluntas. qr volūtas est finaliter propter ipsum: sicut appetitus sensitiuus propter sensum ſm cōmentatorem. sed in actu nobilioris principalius consistit beatitudo: ergo ꝛc. ¶ Secundo sic. In actu illius potētie consistit principalius beatitudo: que immediatius vnitur obiecto beatifico: ptz: sed intellectus vnit̄ imediatius obiecto beatifico: nec volūtas vnitur nisi mediāte intellectu: ergo ꝛc. ¶ Tertio sic. In actu illius potētie principalius consistit beatitudo per quā principalius distinguitur creatura beatificabilis a brutis: sed hoc est per intellectum non per voluntatē: que est quidam appetitus. Appetitus autē inuenitur in brutis: non sic intellectus: ergo ꝛc.

August.

¶ Contra Augusti. describit beatitudinē per actum volūtatis. xiij. de trini. beatus est qui habet quicquid vult. ergo in actu voluntatis videtur consistere principalius.

¶ In ista questione sic procedā ¶ Primo inquiram vtrū volūtas sit nobilior potētia q̄ intellectus vel ecōuerso. ¶ Secūdo inquiram in actu cuius potētie principalius cōsistit beatitudo. ¶ Tertio dato q in aliquo actu volūtatis inquirā quis sit ille actus. ¶ Ultimo ad rationes.

Volūtas an nobilior intellectu ꝛ ecōtra.
1. opinio.

¶ Quantum ad primum articulū supposito q iste potentie in creatura de qua est sermo: distinguat̄ ex natura rei preter opus intellectus: ꝛ sint alterius rōnis sunt due opiniones: immo tres ī genere. Prima est q neutra est simpliciter nobilior alia: sed ambe sunt equales in nobilitate ꝛ pfectione ꝛ pari passu currūt. ¶ Ad hoc adducūtur alique rationes. prima est. illa quorum quod licet ex suo cōceptu quidditatiuo dicit pfectionem simpliciter sunt equalia in pfectione ꝛ nobilitate. probatur ista ꝛ ratione ꝛ exemplo. Ratione sic. qr cuilibet tali q̄tum est ex suo cōceptu quidditatiuo absolute ꝛ in cōmuni accepto potest cōuenire infinitas pfectionis: nec ei repugnat infinitas. Infinito autē in perfectione nichil est vel esse potest maius vel perfectius. ꝛ ideo ab aliquo excedi non potest. Exemplo patet. dicimus q oīa quecūq dicūt in deo pfectionē simpliciter sunt equalia vel equalis pfectionis: sicut essentia iusticia sapientia et sic de aliis: vnde ꝛ nō est ibi aliquid maius alio: immo vnū eorum tātum est in pfectione intēsiue loquendo: q̄tum oīa alia: sed intellectus ꝛ voluntas ex suis cōceptibus quidditatiuis dicūt pfectiōes simpliciter. Nam vtrūq eorū melius est in quolibet ipsum q̄ nō ipsum vel q̄ incōpossibile sibi. tale autē dicit pfectionē simpliciter ſm Anselmū monologion. xv. ergo ꝛc. ¶ Secunda ratio est ista. illa q̄ vniuoce reperiunt̄ in deo ꝛ in creatura: ꝛ in deo neutrū est simpliciter perfectius alio vel nobilius: nec etiā similiter in creatura. Alioquin enim vniuoce nō inuenirētur hic ꝛ ibi. Nam ex quo ratio est eadem hic ꝛ ibi: sicut ibi vna nō est pfectio ita nec hic: sed intellectus ꝛ voluntas vniuoce inueniunt̄ in creatura ꝛ in deo sicut ad p̄sens supponitur: ꝛ pōt probari sicut de ente q sit vniuocū: ꝛ in deo vna nō est nobilior altera: patet. quia quelibet infinita formaliter. Similiter ꝛ pducta earū. s. verbū ꝛ spiritussantus sunt eque nobilis pfectionis. ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio. Illa que sunt eidē substātie rei simplicis cōsubstantialia: licet sint alterius rationis nō se habēt adinuicē sicut simpliciter nobilius ꝛ innobilius sicut nec eadē substantia simplex est simpliciter nobilior ꝛ innobilior seipsa. patet etiam de relationibus diuinis adinuicē realiter distinctis ꝛ cōsubstātialibus essentie: sed intellectus ꝛ volūtas creature sunt cōsubstantialiter eedem cū substantia simplici ꝛ intellectuali vel rationali ipsius creature ſm illos qui nō ponunt q sint accidētia: ꝛ ſm eos qui ponūt q sint accidētia saltē equaliter ꝛ equali necessitate cōueniunt ipsi substātie: ergo ꝛc. ¶ Quarta ratio. nobilitas potētie maior vel minor videt̄ accipi vel ex fundamento seu subiecto vel ex obiecto. Non primo ex actu: quia nobilitas actus maior vel minor accipit̄ ex obiecto: obiecta enim priora sunt actibus ꝛ potētiis: sed idē est obiectū per omia intellectus ꝛ volūtatis: quia quicquid per se cadit sub actu vnius potest per se cadere sub actu alterius. Et quicquid intellectus pōt intelligere voluntas pōt velle vel nolle ꝛ ecōuerso. Et voluntas etiam pōt tenere intellectū in consideratione cuiuscūq rationis in obiecto: ꝛ per consequēs velle considerare talem rationē. ergo ꝛc. ¶ Ultimo cōfirmat̄ ista positio quia in imaginato scz in deo cuius creatura intellectualis ſm istas potētias est imago: nulla est simpliciter pfectior alia. ergo nec in imagine. quare ꝛc. Hec est prima opinio huius articuli.

Anselmus

2. opinio

¶ Secunda opinio est cōmunior q intellectus simpliciter ꝛ absolute loquēdo est nobilior q̄ volūtas licet ſm quid volūtas respectu alicuius obiecti possit dici nobilior. ¶ Qr autē intellectus sit simpliciter ꝛ absolute loquēdo nobilior pbatur multipliciter. Primo sic ex parte obiectorū. potētia cuius obiectum est simplicius abstractius ꝛ immaterialius ꝛ per cōsequēs nobilius est simpliciter nobilior sed obiectū intellectus est huiusmodi. pbatio. dicit vnus doctor: qr obiectū intellectus est ratio boni appetibilis: sed obiectū voluntatis est ipm bonū appetibile: cuius est illa ratio. Ratio autem rei abstractior est ꝛ simplicior q̄ res ipsa ꝛ habēs rationē: sicut humanitas vel ratio hominis q̄ homo Aliter probatur minor. qr obiectus intellectus est verū. obiectū voluntatis est bonū: sed verū simplicius est ꝛ cōmunius vel abstractius ꝛ prius q̄ bonū. quia verū ſm rationē suā est propinquius enti. ergo ꝛc. Aliter pbatur illa minor: quia ſm aliquos

ens est obiectū intellectus. sicut etiā dicit Auicen na. bonū vero est obiectum volūtatis. Ens autem ꝯueniens ⁊ abstractius ꝙ̄ bonū ⁊ simplicius: quia bonū se habet ꝑ additionē ad ens: ꝫ ⁊c. ¶ Secun do arguit ex parte habituum: potētia est nobilior: cuius habitus ꝑfectius est simpliciter nobilior: ſꝫ habitus intellectus est huiusmodi puta sapiētia: q̄ est nobilissimus habitus ⁊ nobilissima virtus sim-
Phūs. pliciter ꝺm Aristo. iiij. ethic. ⁊. vi. ⁊. i. metha. ꝫ ⁊c. ¶ Tertio sic. ex parte actus intellectus est simpli- citer nobilior ꝙ̄ actus volūtatis. Tum q̄ꝛ actus in tellectus nō depēdet ex actu volūtatis sed ecōuer so. Tum q̄ꝛ actus intellectus est regula ⁊ mensura actus volūtatis in sua bonitate. Unde nec act⁹ vo lūtatis bonus est moraliter: nisi sit cōformis ratio- ni recte. ⁊ ratio mouet voluntatē: ⁊ dat sibi formā. tum q̄ꝛ actus intellectus est spiritualior: ⁊ respicit obiectū sub maiori spiritualitate: q̄ꝛ inꝙ̄tum obie ctū est in ipso intellectu ⁊ ita inmaterialiter ꝙ̄ vo lūtatis actus q̄ respicit vt est in re extra ⁊ in seipō Nā intelligere est motus rei ad animā. velle ē mo- tus aīe ad rem. vn̄ ⁊ volūtas ꝑ actū circa obiectuꝫ malū inficit. nō autē intellectus sicut patet. Tum q̄ꝛ diligibilior ⁊ eligibilior est actus intellectus si ne actu volūtatis ꝙ̄ ecōuerso. Nā sine actu intelle ctus desiderans manet cecus: ⁊ ita gaudere nō po test. vnde ⁊ volūtas est potētia ceca: sed intellect⁹ est vidēs. ꝫ intellectus est nobilior. ¶ Quarto cō-
10. ethic. firmat hoc auctoritatib⁹ Arist. Prima est. x. ethi corū: ꝙ intellectus est optima potētia. ¶ Scḋa est
1. politice primo politice: ꝙ intellectus principat appetitui tanꝙ̄ sciens ⁊ rationē habēs: ⁊ qua ratione appeti tui sensitiuo pari ratione ⁊ appetitui intellectiuo: qui est volūtas. q̄ꝛ volūtas est nō sciens nec ratio- nē habēs sicut ⁊ appetitus sensitiuus. Intellectus igit est simpliciter nobilior vt videt. ¶ Dicit tn̄ ⁊ declarat vnus doctor: ꝙ volūtas ꝺm quid pōt exce dere intellectū respectu alicuius obiecti particula ris: puta respectu dei: q̄ꝛ cū tale obiectuꝫ ꝺm ꝙ in ipm̄ tendit voluntas. s. ꝺm ꝙ est res vera in seipso nobilius est ⁊ nobiliori modo habet eē ꝙ̄ ꝺm ꝙ in ipm̄ tendit intellectus: scꝫ ꝺm ꝙ habet esse apud ī- tellectū. deus eī in seipso est aliquid nobilius ꝙ̄ intellectus: nec aliquid aliud vt habet esse in intel- lectu vel apud intellectū. ideo volūtas in hoc secū dū quid excedit intellectū: ⁊ actus voluntatis no- bilior est circa deū ꝙ̄ actus intellectus. Unde me- lius est diligere deū ꝙ̄ cognoscere ipsum. Ecōuer so autē est respectu obiectorū inferiorū ⁊ min⁹ no bilium ꝙ̄ aīa ipsa: q̄ꝛ cū talia ꝺm esse q̄ḋ habent in aīa: prout in ipsa tēdit intellectus habēt nobilius esse ꝙ̄ in re ⁊ in seipsis: prout in ipsa tēdit volūtas hinc est ꝙ intellectus excedit voluntatē: ⁊ actus ī- tellectus est nobilior circa talia ꝙ̄ actus volunta- tis. vnde melius est ⁊ nobilius cognoscere ista in- feriora ⁊ corporalia vel tēporalia ꝙ̄ diligere ipsa. Hec est secunda opinio huius articuli.

3. opinio quā tenet auctor. ¶ Tertia opinio est quā intendo tene- re que ꝺstruit ambas simul predictas: ponēdo ꝙ voluntas creature sim- pliciter ⁊ absolute loquēdo est nobilior potētia ꝙ̄ intellectus eiusdem creature supposito sicut ⁊ que stio ꝓsupponit: ꝙ ab inuicē ex natura rei distiguā tur: ⁊ ꝙ nō sint totaliter idē preter opus intellect⁹ ⁊ si ista positio est vera: sequit ꝙ prima opinio que ponit ꝙ neutra est simpliciter nobilior alia: ⁊ simili ter secunda que ponit ꝙ intellectus est simpliciter nobilior: sint false. ¶ Q̄ autē volūtas sit nobilior simpliciter ꝙ̄ intellectus probo primo ꝑ rationes: que vident simpliciter cōcludere ⁊ ꝑ auctoritates scḋo per rationes ad hominem ex dictis aliorum. Q̄ volū tas est nō bilior in tellectu ¶ Prima ratio est ista ex parte actuum. q̄ꝛ ex par te obiectorum probari nō potest. Nam sicut repu- to verū: idē est obiectum ꝑ oīa intellectus ⁊ volun tatis ⁊ ꝺm eandē penit⁹ rationē ex parte rei ⁊ ob- iecti. Alioquin eīn potētie iste nō eēnt equalis am bitus ꝑ se: nec caperēt se mutuo in actibus suis. q̄ḋ est cōtra Augusti. ix. de trini. Arguo igit ex parte actus. illa potētia est nobilior cuius actus est sim- pliciter nobilior. Actus dico secūdus: qui est opa tio ad excludēdum potētiam materie: cuius actus cum sit substātia: est nobilior: ⁊ tn̄ non est nobilior potētia materie ꝙ̄ voluntas sed actus voluntatis est huiusmodi. ꝫ ⁊c. minor probat. ¶ Tum q̄ꝛ act⁹ voluntatis seu voluntas ꝑ suum actū est prima re- gula ⁊ mēsura agibilium ⁊ oīm actuum humanoꝝ seu creature rationalis ⁊ intellectualis. patet per philosophū. vi. ethicoꝝ in principio: vbi inquirēs principia humanoꝝ actuum dicit: ꝙ ista sunt duo: scꝫ appetitus finis ⁊ intelligētia practica habens cōformitatē ad appetitū rectum: qui est appetitus finis debiti. talis eīn appetitus est principium pri mū rationis practice: sicut dicit. iij. de aīa. Nec an te talem appetitū est aliquid de practico in ratione vel in intellectu: sicut dictū fuit in questionib⁹ sup primū in prologo in penultima questione: licet ap petitum finis p̄cedat ostēsio eius que nō est practi ca sed mere speculatiua: vt ibidē diceba⁹. ¶ Tum quia voluntas ꝑ actū suum vel mediante actu suo determinat intellectū ad alteram partē contradi- ctionis seu ad alterū contrariorum: nec intellectus seipsum determinare potest: cū agat naturaliter. et qua ratione se determinaret ad vnū eadem ratione ad oppositū: sicut Aristo. dicit ix. metha. ⁊ cōmen- tator suus dicit ꝙ appetitus determinans qui est idē quod voluntas: est vere dn̄s ⁊ liber. ⁊ ꝑ ꝯn̄s in tellectus determinatus ꝑ ipsum est vere seruus: et innobilior simpliciter ꝑ consequēs. ¶ Tum q̄ꝛ vo luntas ꝑ actum suū seu actus voluntatis ꝑfectius ⁊ intimius attingit obiectū beatificū ꝙ̄ actus in- tellectus: sicut patet ꝑ Hugonē super illud de an- gelica hierarchia: acutum ⁊ feruidum ⁊c. dicētem ꝙ dilectio preeminet sciētie ⁊ vbi sciētia foris stat affectus penetrat amātis: nō quia aliquid diligat quod non cognoscat: sed quia perfectius diligit ꝙ̄ cognoscat. ¶ Tum quia actus voluntatis in via ⁊ in patria videt esse per se suus actus intellectus ꝙ̄ tum ad hoc ꝙ ille est: ⁊ appetit propter istum. bene enim intelligere appetit propter bene velle vel di ligere: sicut expresse determinat Anselmus mono- log. vbi dicit loquendo de cognitione ⁊ dilectione boni. homo factus est finaliter: vt diligat et amet summum bonum quod est deus. Et similiter dicit secundo libro: cur deus homo ca. primo. Et simili videre deum propter diligere ⁊ frui ipso nō ecou- uerso. Tunc enim esset amor concupiscētie ⁊ mer- cēnarius ⁊ ordo peruersus ꝺm Bernardum: ⁊ ꝺm Augustinū de concordia prescientie ⁊ liberi arbi- trij vbi dicit expresse: ꝙ bene intelligere datur ho- mini propter bene velle. ita ꝙ abutit ipso bene in-

telligere:nisi bene velit:⁊ spiritussanctus nullū ta
lez iudicat habere rectū cor. dicit:quare ⁊c. ¶ Tū
quia oppositum actus optimi voluntatis est peius
q̄ oppositum actus intellectus. sicut odire deū q̄
ignorare vel errare circa ipsum. Similiter etiā pe
ius est non diligere habitis oībus que ad dilectio=
nē requirunt q̄ non cognoscere habitis omnibus
que ad cognitionē requirunt. ¶ Tum quia respe=
ctu optimi obiecti simpliciter qđ est deus. actus vo
luntatis optimus qui est actus amicitie ad deū est
simpliciter nobilior ⁊ melior q̄ actus intellectus:
sicut etiam alij concedunt. Nobilitas autē alicui⁹
debet sumi:quādo comparat ad alia ex optimo sui
vnde ⁊ si optimus homo est nobilior equo optimo
⁊ nobilior:sequitur ꝙ homo simpliciter sit nobilior
equo. vnde ⁊ in hoc videtur alij contradicere dicē=
do ꝙ voluntas est simpliciter innobilior. et tamen
habet actum simpliciter innobiliorē optimo actu
intellectus circa optimū obiectū simpliciter quod
est deus. ¶ Tum qr talis actus amicitie ad deum
nō potest esse malus:nec potest esse nisi rectus. qui
libet autē actus intellectus ad quē potest mouere
voluntas:potest esse nō rectus ⁊ inordinatus ex ꝑ
uersitate actus volūtatis:vt videt. Est igit minor
probata:ꝙ actus volūtatis est simpliciter nobilior
⁊ sequit ꝯclusio prime rationis ꝙ voluntas est sim
pliciter nobilior. ¶ Ex parte habituū potest hoc
probari. habitus eīn charitatis qui perficit volun
tatē:⁊ est idem quod gratia:sicut alias est probatū
est simpliciter nobilior q̄ habitus quicūq intelle=
Aplus. ctus:sicut patet per apostolum prime ad Corinth.
xiij. ⁊ per August. xv. de trini. vbi dicit ꝙ inter ce
tera dona ipsa est donū dei excellentissimū: vtpote
distinguēs inter filios regni ⁊ ꝑditionis. vnde nec
habitus sapiētie:nec habitus luminis ⁊ glorie nec
quicquid vis est ita nobilis habitus nec cōdignus
vite eterne sicut habitus charitatis:ꝓcipue si habi
tus charitatis ex vi habitus ⁊ natura sua faciat cō
dignū vita eterna:quod saltē concederēt alij. Sed
illa potētia est nobilior:cuius supremus habit⁹ ꝑ=
fectiuus nobilior est ⁊ ꝑfectior. ꝙ ⁊c. ¶ Addit vna
ratio ex parte potētie. ⁊ potest deduci de actu in ꝓ
cessu nature ab imperfecto ad ꝑfectum. Illud qđ
est prius generatione ⁊ imꝑfectius. ⁊ illud qđ est
posterius est perfectius. patet in omnibus ꝓcipue
in perfectionibus eiusdē generis. patet in processu
formarum substātialium tendēte ad perfectionem
eiusdē suppositi vel entis:ꝙ posterior generatione
est prior perfectione. secus autē est comparādo for
mam substātialem ⁊ accidētalē: que non sunt vni⁹
generis:sicut patet. sed processus in potentijs crea
ture ad perfectionem ꝫm actus talium potentiarū
talis est ꝙ actus ītellectus vel intellectus est prior
generatione ⁊ voluntas posterior: vt patet. igitur
voluntas est prior perfectione: sicut etiam in alijs
potentijs inuenitur:ꝙ scilicet sensus cōmunis no
bilior est q̄ particularis:⁊ imaginatio vel fantasia
q̄ sensus communis. ⁊ sic deinceps gradatim. ergo
Auctoritates pro 3.opi. ⁊ cetera. ¶ Ad hoc sunt auctoritates Anselmi de
conceptu virginali. Richardi in illo libello qui in
cipit omne caput languidum: Bernardi de libero
arbitrio per totuz quasi ⁊ ibi dicit expresse ꝙ ratio
est pedissequa voluntatis ⁊ sibi subiecta:⁊ per con
Resolutio doct. sequens simpliciter innobilior vt videtur. ¶ Dico
igit ꝙ volūtas tanq̄ potētia per se ⁊ primo libera
⁊ a qua procedit tota hominis libertas in actibus
suis secundum Augustinum in pluribus locis: et
precipue de libero arbitrio ⁊ de concordia prescī=
ente ⁊ liberi arbitrij. et secundum Aristotelem et
Commentatorem suum sicut allegatum est supra
decimo commento:est potentia simpliciter nobili=
or q̄ intellectus. ⁊ determinat ⁊ regulat ipsum in
tellectum. ¶ Si dicas ꝙ pari ratione sequeretur
volūtatem diuinam esse simpliciter nobiliorem q̄
intellectum ratione libertatis:quod tamen falsum
est. Dico ꝙ pari ratione non sequitur. Nam et in=
tellectus diuinus ⁊ voluntas diuina vtrunq dicit
perfectionem simpliciter et formaliter infinitam:
qua nihil est maius vel perfectius. ⁊ ideo nec liber
tas diuine voluntatis est eiusdem rationis cum li
bertate creata:nec intellectus ⁊ voluntas etiā hic
et ibi. sed in perfectionibus limitatis ⁊ realiter di
stinctis cuiusmodi sunt intellectus ⁊ voluntas in
creaturis:dico ꝙ potentia vel perfectio libera sim
pliciter est nobilior q̄ non libera ceteris dico pari
bus. Et sic dico ꝙ voluntas creata est nobilior q̄ Ratiōes huius.3.opi.
intellect⁹. ¶ Ad hoc adduco aliquas rōnes ex di
ctis aliorū:q tn̄ ꝫm me simpliciter non concludūt:
sed ad hominem tantum. prima est ex parte obiecti
obiectum enim voluntatis est nobilius simpliciter
ergo voluntas est nobilior. Antecedens probatur
ex dictis eorum. ¶ Primo quia obiectum volun=
tatis est bonum. obiectum intellectus est verum. sz
bonum nobilius est. plus enim habet de ratione fi
nis:⁊ per consequens optimi q̄ verum. vnde finis
⁊ bonum idem. ¶ Secundo quia res vt habet esse
apud intellecctum aliquo modo est obiectum intel
lectus. vt autem in re ⁊ in seipsa: est obiectum vo=
luntatis secundum illud methaphoricum dictum:
ꝙ intelligere est motus rei ad animam ⁊c. sed pla=
num est ꝙ res in intellectu habet esse diminutum ⁊
secundum quid quod conuenit rei vel potest cōue=
nire:cum non est et anteq̄ sit:vel postq̄ fuit simpli
citer loquendo. In re autem ⁊ in seipsa extra intel
lectum habet esse simpliciter nobilius precipue. pa
tet de optimo obiecto quod est deus. Rem autem
esse simpliciter prius est q̄ ipsum esse secūdū quid:
vt patet:quare ⁊ cetera. ¶ Secunda ratio est ex
parte actus ⁊ in isto negocio sibijpsis contradicūt
ipsi dicunt beatitudo vel totaliter vel principali=
ter consistit in actu intellectus. ⁊ tamen dicunt ex
alio latere ꝙ perfectior ⁊ nobilior est actus volun
tatis circa deum vel circa obiectum beatificum q̄
actus intellectus. ⁊ per consequens in ipso princi=
paliter consistit beatitudo. quia est nobilior simpli
citer. Et probo ex dictis eorum. Ille actus est per
fectior simpliciter:qui perfectius vnit obiecto bea
tifico ⁊ attingit ipsum. sed hoc est actus volunta=
tis. quia vnit obiectio vt res quedā est summe bo=
na in seipso. ⁊ per consequens secundum nobilissi=
mum modum essendi:vt patet:quia vt est apud in=
tellectum secundum ꝙ in ipsum tendit: ipse intel=
lectus non est nisi ens rationis et secundum quid.
¶ Tertio ex parte potentie. quia dicunt ꝙ volun
tas est nobilior respectu dei ex hoc ꝙ nobili⁹ ⁊ me
lius respectu optimi et nobilissimi simpliciter: est
melius ⁊ nobilius simpliciter:sicut qđ magis acce
dit ad primum in entitate:et participat entitatem
respectu eius: est magis ens simpliciter:sed volun
tas est huiusmodi vt dicunt. ergo ⁊ cetera.

Unde nihil est dictu ꝙ voluntas respectu optimi obiecti: qđ est deꝰ sit nobilior. ⁊ ꝙ isto modo sit nobilior ƀm quid sed simpliciter qꝛ ex optimo rei debet accipi sua nobilitas simpliciter. ita ꝙ si optimꝰ actus voluntatis circa obiectū optimum est melior simpliciter ⁊ nobilior optimo actu intellectus: seq̄tur ꝙ voluntas ⁊ actus eius sint nobiliores simpliciter ƀm ꝯsideratione͂ Aristo. iij. thopicoꝝ. si optimum in vno genere est melius optimo in alio genere: quodlibet illius generis est melius quolibet alterius ƀm rōnem generis. Dico hoc de positiōe: nisi ꝙ cōfirmatur illud dictum. qꝛ planum est ꝙ creatura intellectualis vel rōnalis simpliciter nobilior et melior est per hoc ꝙ est capax dei ⁊ ad imagine͂. igitur inter partes imaginis voluntas etiam simpliciter nobilior. qꝛ est capacior vel perfectiuus capax: vt videt̄ : ⁊ nō tantū nobilitate scđm quid.

3. thopi.

Ad rationes ergo aliorū.

Ad moti ua. 1. opi.

Ad primā prime opinionis dico breuiter ꝙ intellectus ⁊ voluntas nō dicunt in creatura perfectiōes simpliciter. Ad probationes dico ꝙ intellectꝰ creatus vel voluntas creata non est melius in quolibet ipsum q̄ꝫ nō ipsum: vel q̄ꝫ incōpossibile sibi. sꝫ satis melius est in aliquo simpliciter nō ipsum: id est aliquid incōpossibile intellectui creato vel voluntati: q̄ꝫ esset intellectus vel voluntas creata: sicut in deo patere potest. ⁊ melius esset habēti intellectū creatum ꝙ haberet voluntate͂ increatā ⁊ intellectum similiter q̄ꝫ ꝙ habet intellectum vel voluntate͂ creatam: q̄ sunt incōpossibiles illis ƀm proprietate͂ nature in eode͂ supposito. Et ideo diceretur ꝙ intellectus diuinus ⁊ voluntas dicunt perfectiones simpliciter. nō autem in creatura: nec aliquid qđ sit in ipsa breuiter. Aliter diceretur ⁊ melius ponendo ꝙ dicerent perfectiones simpliciter ꝙ licet ex suis cōceptibus q̇ditatiuis absolute sumptis in cōi ad istas ꝑfectiōes in deo ⁊ in creatura ƀm quos conceptus dicūt ꝑfectiōes simpliciter nō haberet vna ee͂ nobilior alia: tū ex suꝑadditis rōne qua talis volūtas ⁊ talis intellectꝰ posset dici vna nobilior alia sicut etiā homo vnde animal nō dꝛ nobilior asino: sꝫ bene rōnalis ⁊ tale animal. ¶ Ad scđm dico ṗmo ꝙ intellectꝰ ⁊ volūtas nō dicūtur vniuoce in deo ⁊ in creatura: sicut dictū est in ṗmo. ⁊ ideo nō obstāte ꝙ in deo vna potētia nō sit nobilior alia: pōt tñ hoc esse in creatura. Aliter diceret̄ dato ꝙ vniuoce inuenirētur hic ⁊ ibi: ꝙ ex eo qđ est vniuocū nō hn̄t hoc: scꝫ ꝙ vna sit nobilior alia: sed ex eo qđ est suꝑadditum in creatura: qđ nō ꝯuenit ipsi deo. ¶ Ad tertium dico: ꝙ intellectus ⁊ voluntas in creatura sunt eede͂ essentialit̄ eide͂ essentie simplici creature rōnalis vel intellectualis nō tñ realiter: sicut dictū est in ṗmo: sic etiā ⁊ adinuice͂ cōparate. Et dico: ꝙ qꝛ sic distinguūtur: ⁊ sunt alterꝰ rōnis: ⁊ tales quales ꝓbatum est supra: possunt esse vna nobilior et alia innobilior. Nec est simile de diuinis relationibus: q̄ nec dicūt ꝑfectione͂ nec imꝑfectione͂: sicut dictum est in ṗmo: nec distinguūtur ab essentia diuina realiter. sꝫ abinuice͂ realiter distinguātur. nec potest dici: ꝙ relatiōes dicāt ꝑfectiōes ƀm q̇d sꝫ non simpliciter. Nā oīs ꝑfectio ƀm quid limitata est et finita. in deo nō pōt esse aliq̇d limitatū ⁊ finitū: sed quicq̇d est in eo: ⁊ dicit ꝑfectione͂: oꝫ necessario ꝙ dicat ꝑfectione͂ simpliciter ⁊ infinitā. Et ita nō pt dici vna relatio ꝑfectior alia. qꝛ nullo mō dicit ꝑfectione͂ nec simpliciter: nec ƀm q̇d. Intellectꝰ aūt et volūtas in creatura sꝫ nō dicāt ꝑfectiōes simplicit̄ eo mō quo acceptū est supra. Dicūt tñ ꝑfectiōes aliquas: quarū vna pōt ee͂ nobilior alia: sicut vnū ens creatum: sꝫ nō sit ꝑfectū simpliciter. dꝛ tñ ꝑfectius alio simplicit̄. ¶ Ad quartū dico ꝙ nō solu accipit̄ nobilitas potētie maior vel mīor ex obiecto nec sꝑ. Similiter etiā nec ex natura vel fundamēto insunt sꝫ ex mō tendēdi in obiectū: ⁊ sic in ꝓposito. voluntas eñ ⁊ intellectꝰ ƀm me hn̄t ide͂ obiectū ꝑ oīa. et ideo ex obiecto nō pōt accipi maior nobilitas vel minor in potētijs nec in actibꝰ. Similiter etiā nec ex fundamēto vel natura cui ꝯueniūt iste potētie: sed ex modo tendendi alio ⁊ alio in obiectum: ⁊ ex alijs q̄ adducta sunt ad ꝓbandum ꝙ voluntas est nobilior: pōt argui ⁊ attendi maior vel minor nobilitas eaꝝ. ¶ Ad quintū dicendū ꝙ sicut imago deficit ab imaginato in ꝑfectione suarū potentiarū: ita ⁊ in equalitate nobilitatis vel ꝑfectionis ipsarum: sicut patet ex predictis. ⁊ nō solum in hoc: sed etiā ī multis alijs deficit imago ab imaginato: ita vt sit maior dissimilitudo q̄ꝫ similitudo.

¶ Ad primum

alterꝰ opinionis q̇cq̇d sit de maiore: dico ad minore͂ ꝙ ipa nō est vera. Nā ide͂ est obiectū ꝑ oīa intellectꝰ ⁊ volūtatis ⁊ ƀm eāde͂ oīno rōne͂. Qñ dicis vltra ꝙ obiectū volūtatis est bonū: dico ꝙ nō e͂ plꝰ obiectū volūtatis q̄ꝫ intellectꝰ. nec rō boni plꝰ obiectū intellectꝰ q̄ꝫ volūtatis. ⁊ ita obiectū vniꝰ non est simplicius q̄ꝫ obiectum alterꝰ. Ista rō est cōtra eos. qꝛ si sūt vera dicta eorū: ratio boni est nobilior qꝛ ꝑ se ratio finis: vt dicūt: seq̄tur ꝙ volūtas est nobilior ⁊ architethonica. Preterea dato ꝙ obiectū vnius esset ratio boni: ⁊ obiectum alterius bonum ipsum: quero a te: an ratio boni sit aliqđ bonū. Et cōstat ꝙ sic. sicut etiā est aliqđ ens. Et planū est tūc ꝙ ratio boni nō est abstractior nisi ƀm rōne͂ ⁊ modum significandi q̄ꝫ bonū ipsum. Hoc pꝫ in ratiōe summi boni: qđ est deus. Non eñ bonitas diuina est simplicior vel abstractior vel immaterialior q̄ꝫ deus. Preterea dico ꝙ isti nō seruāt dicta sua. Nā obiectum intellectꝰ vt dicūt est ipsa res: vt aliquo modo apud intellectum: sed voluntatis vt in re existens ⁊ in seipsa magis. Planum est autem ꝙ oīa entia spiritualia simpliciter magis sunt simplicia et abstracta: vt in seipsis existunt q̄ꝫ vt in nostro intellectu. pꝫ de deo precipue ⁊ intelligētijs. igit̄ voluntas est nobilior ꝑ istud argumētum vt videt̄ arguēdo ex potissimis obiectis istarū potētiarū. Ad scđam ꝓbatione͂ minoris dico ꝙ nō plus veruꝫ est obiectū volūtatis q̄ꝫ bonum nec econuerso. Scđo dico ꝙ verū nō est simpliciꝰ vel īmaterialius vel abstractius q̄ꝫ bonū: sed oīa ista equaliter se habēt ꝑ oīa. patet in deo ṗmo vero ⁊ bono. Et si inequaliter se haberēt: dico: ꝙ bonū esset nobilius qꝛ haberet rōnem eligibilis ꝑ seipsum vel ꝑ essentiā. verū aūt magis ꝑ participatione͂. Ad tertiā ꝓbationem dico: ꝙ ens ita est obiectū volūtatis sicut ⁊ intellectus. ⁊ si esset distinctio in obiectis: bonū ee͂t nobiliꝰ sꝫ ens cōmuniꝰ cōitate ꝑdicationis forte. Et si hoc esset: nihil minꝰ esset bonū magis nobile: sꝫ minus cōmune. ¶ Ad scđam rōne͂ ex ꝑte habituū dico: ꝙ nobilior est habitꝰ volūtatis: q̄ e͂ charitas: ꝙ sit habitꝰ sapiētie illiꝰ de q̄ arguit̄ ꝑ arist. imo q̄ꝫ sit

Ad rōes 2. opi.

quicūq; alius habit⁹. Bene tñ dico ꝙ Arist. ignorauit habitū charitatis. Et ideo illi qui faciūt istō argumentū ⁊ innitūtur tanq̄ ignorātes arguūt ex ignorantia Arist. ⁊ innitunt̄ ignorātie ei⁹. ¶ Ad tertiū dico breuiter: ꝙ actus voluntatis in genere nature est simpliciter loquēdo nobilior. Qñ dicis: ꝙ intellectus per actum suum est prima regula humanorum actuū. falsum est. sicut dictū est supra. sed magis voluntas ipsa ꝑ appetitū seu volitionem finis est ṗma regula rōnis practice: ⁊ ꝯseq̄nter actuū voluntatis circa ea: q̄ sunt ad finē. ita ꝙ totū ṗncipaliter depēdet ex voluntate. Qñ dicis: ꝙ in actu voluntatis nō est bonitas moralis: nisi cōformetur rationi. Dico ꝙ hoc nō est ex preeminētia rōnis ad voluntatē: sed magis reducēdū est hoc ad appetitum finis: qui est principium etiā rationis practice que q̄dē rō practica subseruit vel deseruit volūtati circa ea q̄ sunt ad finē tanq̄ cōciliaria: cuius oppositū dictaminis pōt voluntas eligere. ⁊ nihilominus actus ei⁹ erit nobilior simpliciter q̄ act⁹ intellectus: lʒ nō sit bonus bonitate morali. ¶ Ad ꝓbationem aliā que fuit prima in arguēdo: cum dicitur ꝙ actus intellect⁹ nō depēdet ex actu volūtatis: sʒ ecōuerso. dico ꝙ siue act⁹ voluntatis dependeat ex actu intellectus siue nō: ex hoc nō seq̄tur maior nobilitas actus intellectus. Aliq̄d eñi nobili⁹ bñ dependet ex aliquo innobiliori: saltē sicut a causa partiali. sicut cōpositū a materia vl' a forma: vel etiam de efficiente pōt exēplificari: sicut actus volūtatis ẜm aliquos a fantasmate: vel etiā ab actu intellect⁹. Aliter diceret̄ ꝙ in rōne cause ⁊ causati nullo mō depēdet actus voluntatis ab actu intellectus: lʒ sit sibi primus ordine gñationis vel originis propter ordinē potētiarū. Preterea etiā nihil valet argumētum. Tūc eñi seq̄retur ꝙ actus intellect⁹ esset innobilior q̄ fantasma vel actus fantasie: sicut pʒ deducēdo. Si eñi intellect⁹ est nobilior volūtate ⁊ regula ei⁹: qꝛ presentat sibi obiectū vel ostēdit: pari rōne seq̄tur de fantasia respectu intellect⁹: vt videtur. ¶ Ad tertiā ꝓbationē dico ꝙ obiectū intellectus nō est īmaterialius q̄ obiectū voluntatis: nec ecōuerso. Qñ dicis ꝙ obiectū intellectus non est res in seipsa: sed aliquo mō apud intellectū. Dico primo ꝙ istud nihil valet in ꝑfectissimo actu intellect⁹: qui est visio ipsa vel notitia intuitiua. Ita eñi intellect⁹ intuetur rem ⁊ videt in seipsa: sicut volūtas diligit eam. pʒ de obiecto diuino etiā ẜm te. qꝛ dicis ꝙ in visione beata nō preexistit obiectū apud intellectū ꝑ aliquā speciē vel similitudinē. Vñ parabolicū dictū ⁊ male intellectū est illud. s. ꝙ intelligere est motus rei ad aīam: ⁊ velle mot⁹ aīe ad rē. Nec video rōnē in hoc dicto: nisi qꝛ magis sufficit intellectui res apud seipsum ꝑ actū intelligendi q̄ voluntati. qꝛ voluntas cum hoc ꝓsequitur eā in re et in effectu: si nō habet eā cōmuniter. Non eñi video in notitia intuitiua: saltē nec etiā in abstractiua; quō plus moueat̄ res ad aīam q̄ in actu volendi. Nisi forte qꝛ ī abstractiua notitia: pri⁹ fit ꝑ̄sens intellectui in aliqua similitudine vel in aliquo rep̄sentatiuo apud intellectū q̄ intelligat̄. nō sic in volūtate apud ipsam: sed sufficit presentatio apud intellectum. Ad illud q̄d additur ꝙ volūtas ꝑ suum actum malum inficitur: non autem intellectus. dico ꝙ hoc arguit libertatem ⁊ nobilitatem voluntatis. qꝛ pōt ẜm liberum arbitrium suum in actū bonum vel malum moraliter laudabilē vel culpabilē. semper tñ nobiliorē in natura q̄ sit act⁹ intellectus ceteris paribus. Nō eñi ex innobilitate vel imperfectione in natura creata ꝓuenit volūtati ꝙ possit deficere culpabiliter in actu suo: sed ex nobilitate vel perfectione ⁊ libertate sua tali quali puta creata. Preterea etiā intellect⁹ bene potest in actu suo deficere ⁊ errare: licet talis error nō sit culpabilis nisi ex voluntate. Nec sequit̄: ꝙ ignis sit nobilior q̄ voluntas. qꝛ non potest infici actu suo vel peccare. ¶ Ad quartā probationē dico: ꝙ actus volūtatis per se est eligibilior q̄ actus intellectus ceteris paribus. Qñ dicis: ꝙ voluntas est ceca: dico: ꝙ nō est verum: qꝛ nō est nata videre. Ita eñi diceretur tibi ꝙ essentia aīe vt condistincta cōtra potentiā: q̄ ẜm te est accidēs: ceca est vel nō videns. vel ꝗ est peior q̄ potētia vel intellectus qui est videns. ¶ Ad aristotelē q̄tum ad duas auctoritates dici pōt: ꝙ vel accipit intellectū ꝓ parte supꝛiore non distinguendo inter ipsum ⁊ voluntatē: que quidem pars sciēs est ratione alterius potētie ⁊ determinans vel imperans rōne alterius puta voluntatis. vel si intendit omnino illud q̄d arguitur: omnino est negādus sicut contradicens sibiipsi hic ⁊ in. ix. metha. Si tñ intelligat de appetitu intellectiuo ṗmo politice: cuius oppositū dicūt m̄lti tenētes: ꝙ solū ītelligit de appetitu sensitiuo. Sic de isto articulo principali.

¶ Quantum ad secundū articulum expedio me breuiter qꝛ iam patet ex predictis: ꝙ licet sint de ip̄o diuerse opiniones ẜm diuersitatem opinionū de preeminentia vel equalitate potentiarum: ꝙ in actu voluntatis principalius cōsistit beatitudo tanq̄ in actu illo qui est nobilior ⁊ principalior ⁊ intimius ⁊ perfectius vnit obiecto beatifico: ⁊ transformat creaturam in ipsum: vt sit amica creatura cum deo ꝑfecte q̄tum est possibile per actum amicitie in deū transformetur: ⁊ in ipso deificetur. Hec de secundo articulo. ¶ Pro conclusione tñ huius secūdi articuli scʒ ꝙ in actu volūtatis principalius consistit beatitudo: adducūtur adhuc alique rationes. ¶ Prima tangitur supra. quia voluntas est simpliciter nobilior potentia ꝙ intellectus. ¶ Secūda ratio qꝛ volitio vel velle est simpliciter nobilior propinquius et immediatius in ordine entium ipsi fini vltimo: qui est simpliciter optimū q̄ intelligere: lʒ vtrūq; causetur ⁊ cōseruetur īmediate in prima ab ipso deo: ⁊ ꝑ vtrūq; īmediate attingantur. qꝛ sine medio interpositionis: licet non ordinis. ¶ Tertia ratio qꝛ voluntas vult videre vel intelligere ꝓpter velle ẜm ordinē rectū volēdi nō ecōuerso scd̄m anselmū libro. ij. Cur de⁹ homo cap. ij. ꝗ velle perfectius. ¶ Quarta rō. qꝛ volūtas volēdo cōformiter ad inclinationem naturalem ⁊ per ꝯñs volendo recte plus vult ⁊ magis diligit vel appetit velle siue frui suppositi cui⁹ est: q̄ intelligere vel videre. qꝛ plus appetit perfectionem sui q̄ extrinsece potentie appetitu naturali: vt patet. Ad ipsam vero voluntatem solam pertinet appetere beatitudinem actu elicito ⁊ ad nullam potentiā aliā: sicut pʒ. quare ⁊c̄. Augusti. xij. super genesim bene vltra mediū loquens de statu prime dicit sic. vna ibi et tota virtus est amare: q̄d videas. ⁊ summa felicitas habere quod amas. ¶ Addit̄ ad hoc vna ratio tacta supra. qꝛ actus volūtatis est de-

In actu cuius potētie ṗncipali⁹ cōsistit beatitudo.

Anselm⁹.

lectabilissimus: ⁊ ad ipsum per se sequit̃ delectatio primo ethicorum. amanti equum equus est delectabilis: et amanti spectaculum ⁊c̃.

In quo actu volũtatis ꝯsistit btĩtudo.

¶ **Quantum ad tertium arti**culũ dico breuiter: ꝙ in actu volũtatis qui est actꝰ amicitie sicut declaratũ est supra ꝑncipaliꝰ ꝯsistit btĩtudo ꝗ̃ in visiõe vel in quocũq; alio. q2 iste est actꝰ voluntatis simpliciť nobilior ⁊ deo acceptior sicut actus totaliter et spontanee tendens in ipm̃ et sistens in eo: sicut in optimo suo ⁊ fine simpliciť vltimo ꝓpter seipsum. Hec de tertio articulo.

Ad rões principales.

¶ **Ad primum** principale argumẽtũ dico ꝙ volũtas nobilior ẽ. Nec est ꝓpter intellectũ: sed magis ecõuerso. Qñ dicis vltra ꝙ appetitꝰ sensitiuꝰ est ꝓpter sensum. dr̃ vno modo ꝙ verũ est: sed nõ est simile de voluntate ⁊ intellectu. Nam volũtas habet aliquẽ actum amicicie circa obiectũ ꝫm quã amat obiectum in se ipso: nõ vt videatur vel hmõi. Et in hoc excedit appetitũ sensitiuum: q̃ nullũ actũ hꝫ nisi ꝯcupiscẽtie. ¶ Aliter dr̃ ꝙ appetitꝰ sensitiuus vltimate ⁊ finaliter nõ est ꝓpter sensum: nec appetit actum sensus quicqd dicat cõmẽtator. xij. meth. sed magis actũ suũ ⁊ delectationẽ ꝯsequẽtẽ. s. vt delecteť in reuisa vel sensata. vnde appetit sensui sentire ꝓpter suũ delectari ⁊ q̇etari vel ꝑfici in ipso bono sensibili sicut etiã volũtas: lꝫ appetat ĩtellectũ videre sꝫ tãdẽ finaliter ꝓpter amare. ¶ Ad scd̃m dico: ꝙ tam intellectꝰ ꝗ̃ volũtas ĩmediate vniũtur obiecto btĩfico: lꝫ intellectꝰ prius origine ⁊ posteriꝰ ꝑfectiõe. et hoc arguit ĩ volũtate maiorẽ ꝑfectionẽ: vt superiꝰ dicebať. nec tollit ĩmediationẽ vnionis a volũtate ¶ Ad tertiũ dico: ꝙ nõ solũ distiguiť creatura rõnalis vel ĩtellectualis a brutis nõ btĩficabilibꝰ per intellectũ sed ꝑ volũtatẽ ⁊ ꝑncipaliꝰ. lꝫ eñ brutis cõueniat appetitꝰ in cõi: nõ tñ talis appetitꝰ in speciali. sicut etiã lꝫ ꝯueniat eis potẽtia cognitiua: nõ tñ talis: q̃ est intellectus.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio Quarta.

Quarto q̃ro vtruz securitas vel ꝑpetuitas tẽtionis sit de essentia btĩtudinis: vel ad ipãm essentialiť pertineat. ¶ Videť ꝙ sic. Primo ꝫm Aug. xiij. de trini. viij. ca. post aliq̃ q̃ dixerat de btĩtudine: subiuxit. Et qd̓ oĩno beatissimum est ita fore semꝑ certissimũ erit. Siliť. xj. de ciuitate ca. xj. ⁊ xij. dicit eãdẽ sententiã. ¶ Secũdo sic. de rõne btĩtudinis est ꝙ sit vltimata ꝑfectio sed de rõne ꝑfectiõis vltimate est: ꝙ nõ possit sibi succedere alia. ⁊ ꝑ ꝯñs ꝙ tolli non possit ab eo: cui inest: ⁊ qd̓ ipsa ꝑficit. g̃ ⁊c̃. ¶ Tertio sic. phũs ꝑmo ethi. dicit: ꝙ felicitas est opatio optima ꝫm vitã ꝑfectã. hoc aũt videtur includere ꝑpetuitatẽ. Alioquin enim felix posset fieri miser. quod reputat ipse pro inconuenienti. ergo ⁊c̃.

August.

Phũs.

1. ethico.

¶ **Contra** primo ethi. nihil est ꝑfectius ex eo ꝙ diuturniꝰ: sicut exẽplificat ibi de albo vniꝰ diei ⁊ vniꝰ anni: sꝫ nihil dꝫ poni de ratione beatitudinis quod ad maiorẽ sui perfectionem non pertineat. ergo non debet poni perpetuitas vel securitas de ratione beatitudinis.

¶ **In ista questiõe sic ꝓcedã.**
¶ Primo inquiram de perpetuitate. ¶ Secũdo de securitate. ¶ Tertio de tentione: an ista essẽtialiter ad beatitudinem pertinent.

¶ **Quãtum ad primũ** est aliqd certũ. s. ꝙ btĩtudo electorꝝ ⁊ miseria reproborꝝ erit ꝑpetua: sic ꝙ btĩ ipsi nũq; cadẽt a sua btĩtudĩe: nec etiã reprobi liberabunť in ꝑpetuũ a sua dãnatiõe. Et hoc ꝓbari pt̃ per multas auctoritates scripture ⁊ sctõꝝ. de q̇bus nõ est necessariũ ꝙ adducantur. ⁊ supsedeo de hoc gr̃a breuitatis. ¶ Sꝫ vnde insit btĩtudini ista ꝑpetuitas: ⁊ ꝑ quẽ modũ ponẽda sit eẽ ꝑpetua: de hoc est difficultas. ⁊ de hoc etiã sunt multe opĩones q̃s narrabo cũ motiuis eaꝝ: ⁊ arguã ꝯtra eas: ⁊ rñdebo ad motiua: ⁊ tandem dicam qd̓ mihi videtur. An ꝑpetuitas tẽtionis sit de essẽtia btĩtudĩs

¶ **Est igitur prima** opinio ꝙ btĩtudo ex seipã forãliter est ꝑpetua: ⁊ ẽ necesse eẽ. ita ꝙ posita ĩ esse: nõ põt nõ eẽ: sꝫ est necessario. ⁊ durat in ꝑpetuũ: a deo tñ effectiue ꝯseruãte ipãm. Et est positio siliς ponẽtiũ ꝙ creature ĩcorruptibiles: sicut ĩtelligẽtie ⁊ celũ ex seipsis forãliť sunt necesse eẽ ⁊ ĩpossibiles nõ esse. A deo tñ sũt effectiue ꝯseruãte ipãs. Nec ẽ inconueniẽs ꝙ aliqd ex se forãliť necesse ꝯserueť vel ꝓducať ab alio effectiue: sicut in ꝑma q̃stiõe scd̓i opinio aliquorũ tãgebať. btĩtudo igiť ex hoc est ꝑpetua semel posita in eẽ: sicut intelligẽtie vel celũ qd̓ est necesse eẽ. ¶ Ad hoc adducunť aliq̃ rões. Prima est ista. q2 aliq̃ forã corꝑalis nõ solũ subãlis sed accñtalis etiã est ĩcorruptibilis ⁊ ex se forãliť ꝑpetua. pꝫ de luminositate stellarũ: nõ solũ de forã celi. sꝫ btĩtudo cũ sit vltiata ꝑfectio creature rõnalis vľ intellectualis: nõ est minꝰ ꝑfecta forã vel nobilis vt videť. g̃ ⁊c̃. ¶ Scd̓a rõ. Forma q̃ tollit a suo susceptiuo oẽꝫ ꝑuationẽ ⁊ possibilitatẽ respectu alteriꝰ forme: ꝯstituit cõpositũ simpliciť ex se forãliter ꝑpetuũ ⁊ incorruptibile. pꝫ de forã celi ⁊ celo. sꝫ btĩtudo est talis forã ⁊ ꝑfectio creature: ꝙ tollit a creatura oẽꝫ ꝑuationẽ ⁊ potẽtialitatẽ ad formã aliquã sibi incõpossibilẽ. q2 est actꝰ ⁊ ꝑfectio vltima in gñe ꝑfectionũ accidẽtaliũ. post actũ ꝑ̃o ⁊ ꝑfectionẽ vltimã nõ põt aliq̃ alia succedere. g̃ ⁊c̃. ¶ Tertia rõ. sicut finis extrĩsecꝰ vltimꝰ se hꝫ in gñe suo: sic suo mõ finis vltimꝰ intrinsecꝰ: q̃ est btĩtudo. sꝫ finis extrinsecꝰ vltimꝰ ꝓ eo ꝙ eminẽter includit oẽꝫ ꝑfectionẽ cuiuslibet alteriꝰ: tollit oẽm carẽtiã seu ꝑuationem respectu finis alteriꝰ extrĩseci. Ita ꝙ ipõ habito nõ desiderať aliꝰ finis extrinsecꝰ nec ipõ indigeť. g̃ siľr finis intrinsecꝰ ⁊ ꝑ ꝯñs ex se est perpetuꝰ: vt videť. ¶ Quarta ratio. si btĩtudo est forma ex se possibilis: g̃ posset destrui manẽte natura intellectuali vel rõnali ꝑfectibili ꝑ eã. q2 natura talis est perpetua. et per ꝯñs posset beatus fieri miser. sed hoc est impossibile. g̃ ⁊c̃. Nõ eñ beatꝰ esset beatꝰ. q2 nõ haberet quicqd vellet. vult eñ nunq; fieri miser. Perpetuitas vñ ⁊ quõ ĩsit btĩtudĩ. 1. opinio.

¶ **Secunda** opinio ẽ: ꝙ btĩtudo ꝑpetua est ex natura potẽtie beate q̃ necessario fruiť obiecto diuino clare viso. nec pt̃ nõ frui ipõ. q2 nulla ĩueniť rõ mali in ipõ: q̃re volũtas possit nõ velle ipm̃ vel nõ frui ipõ. ⁊ iõ btĩtudo volũtatis sicut ⁊ fruitio necessario ꝑpetuať. Et hec ẽ rõ: q̃re btũs cadere nõ põt a ꝓpã btĩtudine sꝫ im- 2. opinio

mobilitas potentie circa obiectum beatificum clare visum. sicut tangebaꝛ in quadã opinione in ꝑma distinctione pꝛimi libꝛi: vbi illa q̃stio tractabatur.

3. opinio. ¶ Tertia opinio est: ꝙ perpetuitas beatitudinis nõ est ex natura potẽtie nuda. sed magis ex necessitate determinationis potẽtie per habitũ gloꝛie scꝫ luminis gloꝛie ex parte intellectus: ⁊ charitatis ꝑfecte ex pte volũtatis. Isti eñ habitus ꝑfecti inclinãt ⁊ determinãt potẽtias sic vt necessario potẽtie habeant actus suos circa obiectũ beatificũ: vt dicunt. Et hoc ex taliũ habituũ ꝑfectione qua cõuenit eis sic inclinare vehemẽter ⁊ perfecte: ⁊ per ꝯñs immobilitare potẽtias in obiecto beatificato: sicut dicunt.

ꝯ.1.opi. ¶ Contra istas opiniones cõtra pꝛimã arguo ꝑmo sic. Nullũ creatum est ex se formaliter necesse esse. qꝛ omne formaliter necesse esse necessario existit. Nullũ creatũ necessario existit: sed ꝯtingẽter a diuina volũtate libere ⁊ cõtingẽter causante ipm̃. sꝫ btitudo (de qua ẽ sermo) est aliqđ creatum. ergo ⁊c̃. ¶ Scđo sic. Illud qđ est nouum: nõ est necesse eẽ formaliꝛ qꝛ oẽ necesse esse formaliꝛ est eternũ: sicut etiã pꝫ per philosophos. sed btitudo est aliq̃d nouũ de nouo inexistẽs creature. ergo ⁊c̃. ¶ Tertio sic. nõ est maioꝛ necessitas essendi ĩ btitudine q̃ est quoddã accidẽs: q̃ in subiecto suo btificabili. sed subiectũ btificabile nõ est formaliꝛ necesse esse. qꝛ est aliq̃d creatũ. ergo ⁊c̃. ¶ Si dicas ad ista ꝙ beatitudo nõ est formaliter necesse eẽ simpliciter loq̃ndo. qꝛ põt nõ poni in esse: sed ₒm q̃d est necesse esse. qꝛ posita semel in esse nõ põt nõ esse nec destrui. Cõtra qꝛ deꝰ nõ maioꝛi necessitate conseruat rẽ q̃ ponat rẽ in esse. sicut ergo potuit vel põt nõ ponere btitudinẽ in esse ita ⁊ ipam in esse positã põt nõ cõseruare. ⁊ sic facere eã nõ esse etiã manẽte subiecto. qꝛ priꝰ natura essentialiꝛ distinctũ a posterioꝛi põt facere sine illo posterioꝛi sicut pluries in ꝓcedẽtibꝰ dicebaꝛ. Nõ igiꝛ btitudo est perpetua. qꝛ ex se formaliꝛ necesse esse: vt videꝛ. Similiꝛ etiã dato ꝙ esset necesse: qđ tñ nõ videꝛ: sicut nec etiã gr̃a q̃ ₒm eos est necessaria ad gloꝛiã: adhuc esset sepabilis a beato: sicut accidens absolutum a substantia. ⁊ ita non saluatur ꝙ beatus necessario maneat beatus.

ꝯ.2.opi. ¶ Cõtra scđam opinionẽ nõ videꝛ ꝙ ꝑpetuitas btitudinis ꝓueniat ex hoc ꝙ volũtas necessario fruaꝛ obiecto btifico clare viso. ¶ Tũ qꝛ si volũtas sit causa effectiua fruitiõis: videꝛ ꝙ libere ⁊ libertate ꝯtradictiõis ⁊ ꝑ ꝯñs videꝛ ꝙ possit absolute loq̃ndo nõ frui. ¶ Tum qꝛ si deꝰ sit cã totalis ⁊ imediata fruitiõis: põt ipaꝫ non causare vel ꝯseruare absolute loq̃ndo: etiã dato ꝙ nõ sit totalis causa nec imediata: sꝫ ꝯcurrat cũ ipo volũtas. põt eñ nõ cooperari volũtati. ⁊ sic voluntas nõ fruet. ¶ Tum qꝛ similiter ex pte visionis si talis visio sit a vidẽte: voluntas põt non copulare potẽtiã cũ obiecto ⁊ ita non esse visio. ¶ Tum qꝛ siue sit a vidente siue non est tñ a deo contingẽter ⁊ libere ⁊ non necessario: sicut patet. Nec reddiꝛ causa perpetuitatis ipsius visionis. ideo ⁊c̃.

ꝯ.3.opi. ¶ Contra tertiã opinionẽ de habitibꝰ determinãtibꝰ vel eñ habitus illi sunt cause actuũ vel nõ. Si nõ: tũc nõ sunt cause ꝑpetuitatis actuũ. Si sunt cause: tũc sunt cause secũdarie respectu potẽtiaꝝ. sꝫ causa scđaria nõ determinat ꝑmã. Cũ igiꝛ volũtas ex se nõ sit determinata ad fruẽdũ necessario obiecto btifico clare viso. sicut etiã dicũt isti: videꝛ ꝙ nec habitꝰ ad hoc determiet eã. ¶ Scđo sic. Si habitꝰ charitatis perfecte determinat volũtatẽ ad fruẽdũ necessario cũ beata virgo habuerit in via ꝑfectioꝛẽ habitũ charitatis q̃ multi sc̄ti in patria: videꝛ ꝙ fuerit impeccabilis et necessario frueretur deo: ⁊ nõ posset nõ frui ipo etiã in via. hoc aũt est falsũ. ergo ⁊c̃. Dices: ꝙ nõ seq̄ꝛ illud qꝛ in via nõ ꝑsentabaꝛ ei obiectũ diuinũ clare ꝑ visionẽ: sicut fit in patria. Cõtra sicut lumẽ determinat intellectũ: sic charitas volũtatẽ: sed si in via habuisset lumẽ: fuisset determinata ad vidẽdũ necessario. ergo siſr de charitate: vt videꝛ. ¶ Tertio etiã. qꝛ habitꝰ nõ põt sic determinare: q̄n opoꝛteat deum cooperari ⁊ coagere ad operationem siue visionem siue fruitionem. ⁊ planum est: ꝙ contingenter cooperatur: ⁊ coagit. quare ⁊c̃. sic igitur neutra illarum opinionum sufficiens est: vt videtur.

¶ Ad pꝛimum motiuũ ꝑme opiõnis dico: ꝙ nec intelligẽtia nec celũ nec aliq̃ forma creata est formaliꝛ necesse esse nec ex hoc ꝑpetua: sꝫ oĩa creata sũt simpliciꝛ ꝯtigẽtia ex se possibilia eẽ vel nõ eẽ: sꝫ aliq̃ sint incoꝛruptibilia sicut intelligẽtia ⁊ celũ: q̃ tñ ꝯtigẽnꝛ a deo ꝓducunꝛ: ⁊ etiã ꝯseruanꝛ: ⁊ nõ minꝰ ꝯtigenꝛ q̃ coꝛruptibilia. ¶ Ad scđm dico breuiꝛ: ꝙ nullã formã tollit a suo susceptiuo ꝑuationẽ alterius forme: ad quã subiectũ ₒm se est in potẽtia. nec ꝑ ꝯñs potẽtialitatẽ ad talẽ formã. Impossibile est ei ꝙ subiectũ carẽs aliq̃ forma: ad quã est ĩ potẽtia: nõ sit sub pꝛiuatiõe eiꝰ: ⁊ ꝙ nõ maneat sub tali ꝑuatiõe: donec habeat talẽ formã actu sibi inexñtẽ. nec ꝑ aliquam aliã formã p̃t tolli ꝑuatio alicuiꝰ forme: nisi ꝑ ipsãmet formã tali ꝑuationi formaliꝛ oppositã. vñ nihil valet exẽplũ de forma celi. nõ eñ celũ ꝑ hoc est incoꝛruptibile: sꝫ est exẽplũ simpliciꝛ falsuꝫ: sicut dictũ est in scđo. Vñ ⁊ de btitudie dico ꝙ nõ tollit a subiecto suo potẽtialitatẽ ad aliquẽ aliũ actũ sibi foꝛaliꝛ incõpossibilẽ: si sit dare actũ talẽ. nec tollit possibilitatẽ ꝑuatiõis sibi opposite in subiecto suo. Cũ dicis ꝙ est ꝑfectio vltimata. Dico ꝙ vel põt intelligi vltimata ₒm ꝑfectionẽ. ⁊ sic ẽ vltimata inter ꝑfectiões q̃ sunt de facto. vel ₒm durationẽ. sic ꝙ post eam nec possit succedere in subiecto alia nec pꝛiuatio eiusdẽ: ⁊ hoc absolute loq̃ndo. ⁊ sic nõ est perfectio vltimata: sicut pꝫ. ¶ Ad aliũ dico ꝙ nõ oꝫ sic se hr̃e ꝑ oĩa finẽ vltimũ intrinsecũ sicut extrinsecũ. Finis eñ vltimꝰ extrinsecꝰ q̃ est ipẽ deꝰ: vnꝰ est: nec põt esse aliquis altius. vnde ad aliquẽ altium nõ est aliquis appetitꝰ. Similiter etiam finis vltimus extrinsecus infinite bonitatis ⁊ perfectionis est eminenter seu perfectionaliter continens bonitates omniũ finium alioꝛum. ⁊ ideo in ipso sufficiẽter beatificatur creatura ⁊ quietatur: ⁊ propter illum beata est ⁊ nõ propter alios fines beatioꝛ. ita ꝙ tollit sufficienter indigentiam omniũ alioꝛum finium in ratione obiectoꝛũ. sic autẽ non est finis intrinsecus formaliter infinitus continens eminẽter vel perfectionaliter oẽm actum possibilẽ inesse potentie cui inest ⁊ pꝛiuationẽ cuilibet alteriꝰ actus. immo etiã dato ꝙ eminẽter vel perfectionaliter cõtineret oẽm alium actum: adhuc nõ tolleret ꝑuationem nec potentialitatẽ ad quẽlibet aliũ actum. qꝛ pꝛiuatio nõ tollitur nec etiam potentialitas: nisi ꝑ hoc ꝙ habetur actus ille formaliter: cui opponitur Ad rões 1.opi.

formaliter ⁊ precise talis priuatio:⁊ q̄ꝫtum ad hoc dissimile est de fine extrinseco ⁊ intrinseco: si esset etiam talis vt fines alios vel actus contineret perfectionaliter vel eminenter ꝙ scꝫ in sola siue vnico extrinseco potentia quietat̄ perfecte: ⁊ ipse tollit a potētia omnē indigētiam alterius finis in rōne obiecti. nō sic autem finis intrinsecus tolleret potētia litatem ad alios actus nec priuationē. ¶ Ad quartum dico ꝙ absolute loquendo possibile est beatitudinem creature anihilari manente creatura ipsa. ⁊ sic creaturam beatam in sensu diuisionis miseram fieri. quare ⁊c̄. Uerum est tamen ꝙ de potentia ordinata quam nunc tenemus non est hoc possibile: nec fiet ineternum.

Ad motiua.2.opinionis. ¶ Ad motiuum secūde opinionis dico ꝙ argumētum nō cōcludit quin voluntas possit nō frui vel non velle ex hoc ꝙ in obiecto beatificato clare viso nō inuenitur aliqua ratio mali: licet forte concludat ꝙ voluntas nō possit ipsum nolle vel odire seu detestari. q̄ꝛ isti actus positiui sunt respectu mali. nō velle autem vel nō frui nō dicit actum aliquē circa malum: sed negationē actus vel cessationē q̄ pōt esse ita circa bonū sicut etiam circa malum.

Ad motiua.3.opi. ¶ Ad motiuum tertie tertie opinionis dico: ꝙ perfectio habit⁹ hoc nō habet: vt habitus determinet vel necessitet ipsam: sicut nec causa secūda necessitat primā: sed poti⁹ ecōuerso. dato etiā ꝙ habitus sit causa act⁹. vtitur eñ potētia habitu ipso vt causa secunda sibi subordinata: ⁊ non necessitatur ab eo vt videtur.

Opinio doctoris ¶ Quātum ergo ad presentē articulū dico aliqua per ordinē. Primo ꝙ lꝫ beatitudo sit ꝑpetua defacto: ⁊ beatus nūq̄ꝫ casurus sit a btitudine: ⁊ sit cōfirmat⁹: hoc tñ nō est ex aliquo intrinseco beati nec ex aliquo sibi formalit̄ inexñte siue ex habitu siue ex quocūq̄ꝫ alio. Nā q̄cq̄d formaliter sibi ponit̄ inesse ⁊ accidētaliter: qd̄ spectat ad propositū: totū sibi inest ꝯtingēter: ⁊ pōt absolute loquēdo simplicit̄ nō inesse. ⁊ per ꝯñs pōt beat⁹ in sensu diuisionis beat⁹ nō esse. ita ꝙ nulla causa per se positiua est in beato hui⁹ ꝑpetuitatis vel confirmatiōis in beato. ¶ Scd̄o dico: ꝙ btitudo ꝑpetuatur a volūtate dei ꝑpetuo cōseruāte beatitudinem ſm statum legis sue: qua sic ordinauit: vt perpetuo beatitudinē in beato cōseruaret: ⁊ sic beatū in suo statu beatitudinis ꝯfirmaret: ⁊ per ꝯñs ꝙ beatus nunq̄ꝫ peccaret: sed semꝑ pro suo ꝑpetuo deū super se ⁊ suꝑ omnia fruēdo ipso diligeret. ¶ Tertio dico: ꝙ si act⁹ fruitionis beatific⁹ sit a volūtate effectiue. sicut dicunt aliqui: ⁊ cum hoc respectu talis actus habeat libertatē cōtradictionis sicut dicūt: et ad talē actum teneatur: ⁊ sit obligata presupposita visione: difficile est saluare immo forte impossibile est vitare: ꝙ voluntas non possit īmediate peccare: ⁊ habeat potentiam immediatam ⁊ proximā peccandi saltem peccato omissionis. q̄ꝛ immediate potest suspendere talē actum vel saltē nō cooperari q̄ꝫtum est ex seipso in deo ad talē actū debitū ratione libertatis sue ingenite: per quā sic vult ꝙ pōt nō velle vel saltē ad volitionē nō coagere.

Correlarium. ¶ Ex q̄ pꝫ: ꝙ nō valet illa preuentio: quā ponūt aliqui fieri a deo ne voluntas possit peccare determinādo ꝙ ipꝫ cōseruabit actum beatificum in voluntate/etiam si volūtas q̄ꝫtum esset ex parte sua suspēderet: vel ad talem actum nō coageret. Nō eñ vitatur peccatū voluntatis. Si eñ deus actum totaliter causaret ⁊ cōseruaret. voluntas tñ coagere teneretur. ⁊ si non coageret: peccaret saltem peccato omissionis. Et ideo illis tribus suppositis non video possibilitatē confirmationis in voluntate: quin ipsa sit peccabilis saltē peccato omissionis. De peccato vero commissionis bene patet ꝙ nō est peccabilis potētia ꝓxima ꝓ tanto. q̄ꝛ deus sic ordinauit ꝙ nō influet sibi ad aliquē actum positiuū substractum pctō. ⁊ sic non est in potentia proxima ad peccādum pctō cōmissionis. q̄ꝛ nec cōcurrit nec concurrere potest ſm potentiam ordinatam diuina influentia cooperās ad actū positiuum substractum. est tñ bene in potētia remota ad peccandum. ¶ Quarto dico ꝙ oportet aliter saluare ꝯfirmationē voluntatis: ne possit ſm potentiam proximā peccare peccato omissiōis. q̄ꝛ ad peccādum peccato omissionis: nec requiritur influentia dei aliqua. q̄ꝛ non consistit in actu positiuo tale peccatum. ⁊ per ꝯñs nec substractio influētie impedit ne potentia possit peccare tali peccato. Et ideo dico ꝙ si volūtas sit actiua respectu actus fruitionis: oportet dicere ꝙ pro tāto est impeccabilis pctō omissionis suspendendo talē actum. vel q̄ꝫ ad talē actū nō habet libertatē ꝯtradictiōis: sꝫ obiecto presentato per visionē clarā habet libertatē determinationis ad ipsum: ita ꝙ non potest talem actum suspendere: vel ad ipsum nō cooperari stāte visione: ad quam necessitatur intellectus in patria. et ita nō potest talē actum omittere. Uel etiā q̄ꝛ et si possit talem actum suspendere: vel saltē ad ipsum nō cooperari ipsi deo totaliter agenti talem actum et supplenti vicem eius: si desistat voluntas a coagendo: non tamen potest peccare. quia ad talē actū non tenetur: nec est debitrix talis actus. ⁊ ita si non coagit ad talem actum: non peccat. ⁊ potest intelligi beata hoc non obstante: ⁊ beatitudo perpetuari a diuina voluntate. ¶ Quinto dico ꝙ si voluntas non sit actiua: nec possit deo coagere ad talē actuꝫ fruitionis beatificum: sicut magis puto ⁊ amplius dicam infra: ꝙ facilius saluari potest impeccabilitas voluntatis loquendo de peccato omissionis. Nam nec talem actum potest suspendere: nec actionem suam ad talem actum. quia nullam potest habere. Et ita dato ꝙ si talem actum nō agat: non tamen imputari debet in peccatū. quia non est in sua potestate. et tunc talis actus beatificus non cadit sub precepto in se ⁊ quantum ad substantiam talis actus. patet ergo ꝙ voluntas impeccabilis est peccato commissionis propter causam supradictam. Similiter etiam peccato omissionis. quia peccatū omissionis nō potest accipi in ea nisi respectu act⁹ talis: puta fruitionis beatifice. modo respectu eius non potest accipi in voluntate peccabilitas vel peccatum omissionis. quia nullo modo est in sua potestate: sed tantum in potestate dei creantis continuātis et conseruantis ipsum perpetuo in ipsa voluntate se habente pure passiue ad ipsum. ¶ Sexto dico: ꝙ de ratione quiditatiua beatitudinis non est No. hec. perpetuitas seu duratio perpetua in infinitum a parte post. Nam talis perpetuitas non potest dici nisi euum talis actus. Non enim talis actus tempore mensuratur per se: quia non est motus

nec eternitate etiā mensuratur quicquid dicat vn⁹ doctor. quia non est deus. sed euo mensuratur suo mō sicut celū vel angelus vel q̄lbet creatū permanens. Euum aūt sicut apparuit in scđo: ita pōt coexistere instanti temporis vel vni parti temporis sicut de omnibus partibus succedentibus. ita ꝙ de ratione eui nec euiterni est: ꝙ duret semper: vel sit a parte post: licet durare possit. Et ideo dico ꝙ talis perpetuitas prout distinguitur ab eo cui conuenit aliquo modo extra intellectum nō dicit nisi negationem desitionis esse vel durare: que quidem negatio inest ⁊ conuenit euiterno puta celo vel angelo vel etiam beatitudini a deo conseruante talia in esse. Negatio autem nō est de cōceptu quiditatiuo alicuius positiui: sicut patet. hoc autem magis patet in materia de euo in secundo. ¶ Septimo dicit ꝙ perpetuitas durationis vel durare perpetuo accipiendo beatitudinē vno modo est de ratione beatitudinis ſm vnum doctorem. Accipiendo eñ beatitudinem prout dicit summam perfectionem intēsiue loquendo ⁊ cum hoc extensiue sic est de ratione beatitudīs. ⁊ sic de ea cōmuniter loquūtur sancti ⁊ doctores: sicut dicit licet de ratione beatitudinis non sit: si accipiatur beatitudo pro vltima ⁊ optima perfectione beati intensiue tantū loquendo. ⁊ p̄mo modo accipiendo beatitudinem: beatitudo non dicit aliquid per se vnum: sed dicit aliquid positiuū ⁊ negationem supradictam: que nō constituūt aliq̄d per se vnum. ¶ Videtur tñ mihi ꝙ beatitudo absolute ⁊ quātum est ex ratione sua: nō dicit nisi aliquid positiuum cui accidit talis negatio: ⁊ cōuenit tantum ex ordinatione diuina: qua sic ordinauit ꝙ tale positiuū nunꝗ desinet: nec a tali positiuo vnꝗ decidet beat⁹. vtrū aūt merita hoc exigant scilicet ꝙ premium vel beatitudo sit ꝑpetua vel perpetuo cōseruetur: dubiū est. ⁊ puto ꝙ nō: licet de⁹ hoc ordinauit ex ꝯdecentia ⁊ liberalitate sue bonitatis: qua remunerat semꝑ vltra cōdignum: licet demeritum ⁊ culpa mortalis malorū exigat perpetuitatē in pena eorū procedēdo dico ſm rigorem iusticie. vnde ⁊ deus perpetuo puniēdo non punit vltra cōdignum: sed citra post quantum ad intensionem pene saltem: lꝫ nō quantū ad extensionē. Ex quo patꝫ ꝙ nō est simile de perpetuitate beatitudinis ⁊ miserie damnatorū ꝗ̄tum ad suum perpetuari cōparando ad exigentiam meritorum vel demeritorum: licet bene sit simile quantum ad hoc ꝙ perpetuari non est de ratione quiditatiua earū: sed concomitatur ambas.

Securitas an ꝺ rōe btitudinis.

¶ Quantum ad secundū articulum

questionis de securitate est vidēdum quō ad beatitudinē pertineat. Circa hoc aūt est aduertendum ꝙ securitas videtur esse passio opposita timori pertinēs ad appetitum sicut timor. Timor est de malo infligendo: vel de continuando malum inflictum: vel de bono amittendo seu amissione boni futura: que est quoddam malum: ⁊ pertinet ad appetitum. et talem timorem precedit apprehensio talis mali. ⁊ hoc siue in parte sensitiua: si sit timor pertinens ad appetitum sensitiuum: vel in intellectu: si sit timor pertinens ad voluntatem seu ad appetitū intellectiuuꝫ.

Securitas quid.

Et sic etiā dico ꝙ securitas est passio pertinens ad appetitum presupponens apprehēsionem alicuius boni continuandi vel conferendi vel mali aufferendi seu non infligendi. ¶ Ex quibus patet ꝙ non idem sunt dubitatio ⁊ timor: nec certitudo que opponitur dubitationi est eadem cum securitate. Nam dubitatio ad apprehensiuam pertinet: et precipue ad intellectum. Timere vero vel timor ad appetitum. Similiter etiā certitudo ad apprehensiuam pertinet: sed securitas ad appetitum. ¶ Ad propositum dico primo ꝙ securitas in proposito que scilicet habetur a beatis: dicit passionem in voluntate beati oppositam timori precedente vel presupposita in intellectu certitudine noticie de bono glorie seu btītudinis ꝯtinuando a deo certitudine dico habita non per rōnē naturalē nec in verbo: sed per reuelationem specialem factā ipsi beato a deo. Cum enim talis certitudo sit de futuro contingēte ex mera libertate diuine voluntatis dependente. Dico: ꝙ nō potest haberi certitudo de hoc ꝑ rationē naturalem. nec etiā rep̄sentatur per verbum. vt puto. et magis tactum est hoc in tertio. sed habetur de diuina reuelatione in ꝓprio genere certificante intellectum sicut suo modo certificabatur intellectus prophetarum de futuris contingenbus reuelatis. ¶ Secundo dico: ꝙ securitas talis non est de essentia nec de ratione beatitudinis intrinseca. hoc patet primo. quia non respicit deū pro obiecto per se ⁊ immediato: sed magis respicit beatitudinem continuandam pro obiecto vel cōtinuationem beatitudinis create. Secūdo. quia sequitur ordine nature totam beatitudinem ⁊ perfectam: sicut passio est naturaliter posterior obiecto suo circa quod est. Tertio. quia nec ꝑpetuitas de qua est ista securitas: pertinet ad rationem vel essentiā beatitudinis: sicut dictum est supra. ergo nec multo fortius ista securitas. quare ⁊c̄. ¶ Per easdem rationes potest probari: ꝙ certitudo vel noticia certa se tenens ex parte intellectus non pertinet ad essentiam vel rationem beatitudinis. Intellect⁹ est eñ noticia reflexa super actum visionis continuandū: et non tendit immediate in deum sicut in obiectum sicut patet.

Certitudo an de rōe btitudinis.

¶ Additur autem vna ratio de securitate: ꝙ ipsa pertineat ad appetitum irascibilem sicut ⁊ timor. beatitudo vero ad concupiscibilem. ergo non est de ratione beatitudinis. non curo multum de ista ratione. ¶ Tertio dico quātum ad presentem articulum: ꝙ ista certitudo vel noticia certa in intellectu et ista securitas in voluntate concomitantur beatitudinem ⁊ scđm durationem: licet sint posteriores scđm naturam. Qꝫ autem concomitentur: hoc est ex diuina ordinatione: que sic liberaliter ordinauit. licet beatitudo simpliciter et totaliter sine istis posset esse. ¶ Posset enim fieri absolute ꝙ aliquis videret diuinam essentiam: et frueretur ea. ⁊ tamen non esset certus in intellectn nec securus in voluntate semper sic fore nec etiam dubitaret vel timeret de opposito. et tamen esset beatus. Hec de secundo articulo principali.

De tētione. I. opi.

¶ Quantum ad tertium articulum

de tentione dicit vnus doctor: ꝙ tentio potest accipi quadrupliciter. Vno modo pro habituali mansione vel etiam actuali presentatione obiecti beatifici apud memoriam: siue talis presentatio fiat per habitum siue per speciem siue per ipsūmet obiectum illabens vel presentialiter assistens vel insistens ſm suam veram ⁊ realem existentiam.

¶ Secūdo modo potest accipi ꝓ actuali visiōe obiecti ipsius: ⁊ sic intellectꝯ dr̄ tenere obiectū. Primo autē modo memoria dr̄ ipsum tenere. ¶ Tertio modo pōt accipi tētio pro amore cōcupiscentie respectu boni presentis: qui quidē amor vel actus amoris succedit spei virtuti vel actui eius. qui est desiderare bonum absens. ⁊ hoc modo ad voluntatē pertinet ſm partē ꝯcupiscibilē magis. ¶ Quarto modo pōt accipi ꝓ quadā passiōe cōsequente in voluntate ⁊ succedēte spei passioni: ⁊ isto modo ꝑtinet ad voluntatē ſm partē irascibilē: sicut passio que dr̄ spes. ¶ Secundo dicit ꝙ tentio accepta primo modo ad essentiā beatitudinis nō ꝑtinet: sed est naturaliter prior tota beatitudine. qꝛ prius naturaliter obiectū presens est memorie: ꝙ̄ sit aliqs actꝯ: in quo ponitur beatitudo. Tertio modo etiā cū sit amor cōcupiscētie ad essentiā beatitudinis nō pertinet: sicut ꝓbatū est supra ſm eū. Quarto mō etiā nō ꝑtinet ad essentiā beatitudinis: sicut nec passio aliqua. Similiter etiā qꝛ beatitudo ad irascibilē nō pertinet. Similiter etiā qꝛ tentio tertio mō ⁊ quarto est simpliciter posterior btītudine quare ⁊c̄. Secūdo mō oportet ꝙ pertineāt ad beatitudinē sicut et visio ipsa. Nisi forte diceret ꝙ beatitudo essētialiter nō cōsistit in visiōe: sed tantū in actu fruitiuo volūtatis: cui preuiꝯ est actus visionis. Ad qd̄ etiā videtur declinare. Nam dicit ꝙ tentio nullo predictorum quattuor modorum essentialiter ad beatitudinem pertinet.

Opinio doctoris

¶ Sed ista nō intelligo oīa esse vera. videtur enim mihi ꝙ tentio nō possit accipi nisi tripliciter. Uno modo pro habituali mansione obiecti apud memoriā seu etiā presentatione eiusdem. Et sic dico bene ꝙ tentio ad essentiam beatitudinis nō pertinet: sed est aliquid ꝑuiū sicut dicūt aliȷ̄ ⁊ bene. ¶ Scd̄o modo pōt accipi ꝓ actuali visione obiecti. Et isto mō dicimꝯ ꝙ obiectū tenetur in acie intelligētie nō in memoria sicut prius. ¶ Tertio mō pro actuali ⁊ ꝑfecta dilectiōe vel fruitione obiecti iam visi. Et hoc mō etiā dr̄ ꝙ obiectū tenet̄ in cōplacētia. Et istis duobꝯ modis pertinet tētio ad essentiā btītudinis: sicut ⁊ visio ⁊ fruitio: cū quibꝯ est idē. ⁊ scd̄o mō pertinet ad intellectū. tertio mō ad voluntatē vt cōcupiscibilis est etiā. Nec oportet ꝓpter hoc ꝙ sit amor cōcupiscentie. Nā ad voluntatē vt cōcupiscibilis est: non solū pertinet amor cōcupiscētie: sed etiā bene amor amicitie. Nō video ꝙ obiectū pluribus modis teneat̄. nisi forte dicat̄ ꝙ imo tenet̄ ⁊ actuali amore cōcupiscētie quē habet volūtas in patria quo diligit deū presentē sibi: ⁊ etiā dilectione ipsa qua volūtas in ipso obiecto beatifico ⁊ de ipso delectatur. et sic tenet ipsum vt summe delectabile. Et ita tētio pōt dici quinqꝫ modis. ¶ Secūdū vero duos vltimos modos pōt dici quō ad beatitudinē ꝑtineat vel nō: sicut dictū est in ꝑcedētibꝯ de amore illo cōcupiscētie ⁊ delectatiōe. nec est mō repetēdum. Et puto ꝙ tentio prout dicitur esse tertia dos distincta contra visionē ⁊ fruitionem: accipitur pro delectatione q̄ versatur circa obiectum beatificum ⁊ est de ipso et in ipso ſm seipsum non retorquēdo vel recuruādo voluntatē ad seipsam. Aliȷ̄ tñ forte dicerent ꝙ accipitur primo modo pro presentatiōe obiecti ad verificādū: vel quarto modo pro amore concupiscentie qua diligit deum vt bonum sibi vel quo diligit deum bonum sibi. Quia tamē male experimur ista non curo: quicunqꝫ modus discendi teneatur. Hec de tertio articulo principali.

Tentio triplex.

Ad arg. principalia.

¶ Ad primum pricipale de Augustino dico: ꝙ Augustinꝯ nō intelligit: ꝙ de rōne btītudinis q̄ntum ad ꝑfectionē essentialē sit beatū esse certissimū de semꝑ stādo sic: sed intelligit: ꝙ hoc est de perfectiōe accidētali. et ita beatissimū est nō essentialit̄ sed accidētalit̄ presupposita btītudine essentialiter. ¶ Ad scd̄m pꝫ ex his: q̄ dicta sunt in corpe q̄stionis ad vnū argumentū quō non oportet dato ꝙ btītudo sit ꝑfectio vltimata: ꝙ absolute loq̄ndo nō possit deficere vel alia perfectio sibi succedere vel etiā negatio seu ꝑuatio eius in subiecto suo. ¶ Ad tertiū dico: ꝙ Aristoteles simplicit̄ ignorauit verā hoīs felicitatē quā fideles expectāt: nec ad ipsam vllo mō potuit pertingere ex sensibilibꝯ. qꝛ ad hoc sensibilia nō pñt ꝑducere. Et ita loquendo de felicitate quā posuit ꝓ statu presentis mortalitatis: qꝛ felicitatē alteriꝯ vite ignorauit: dico ꝙ licet posuerit eā in vita perfecta: oportuit ꝙ poneret eā amissibilem ⁊ nō ꝑpetuam. ¶ Qñ dicis: ꝙ tunc beatꝯ vel felix posset fieri miser: qd̄ ip̄e reputat ꝓ incōuenienti. dico: ꝙ ip̄e hꝫ ponere sustinēdo libertatē voluntatis: ⁊ ꝙ hō sit dñs actuū suoꝝ: ꝙ felix illa felicitate quā posuit. possit fieri miser: ⁊ decidere a statu vite ꝑfecte ⁊ ꝑ ꝯñs a statu btītudīs. ¶ Si aūt diceret ꝙ nō nisi ꝑ mortē tunc felix nō fieret miser: qꝛ nec maneret in esse: ita ꝙ post mortē nō est felix neqꝫ miser. sꝫ btītudinē illā verā quā expectamꝯ ⁊ cognoscimꝯ ꝑ fidē: si agnouisset: dico ꝙ ip̄am posuisset ꝑpetuā: nō tñ posuissꝫ necessario ꝑpetuitatē eē de rōne btītudīs: sꝫ possibilē cessare volūtate diuina libere ⁊ ꝯtingēter ꝯseruāte ipsam: lꝫ sic ordinauerit de facto ꝙ̄ nūqꝫ cessabit. Et tūc qñ dicis ꝙ beatꝯ absolute loq̄ndo posset fieri miser, dico ꝙ nō est incōueniēs de potētia absoluta ex ꝑte dei: ⁊ de potētia remota ex ꝑte btī loquēdo in sensu diuisionis sicut etiā ⁊ de posse peccare. ¶ Et si dicat Augu. in enchyridion ꝙ aīa nr̄a nolle iniq̄tatē sꝑ habitura est: sicut nolle infelicitatē quā nō pōt velle: sicut ibidē dicit. hoc intelligendū est de īpossibilitate ſm potētiā ꝓximā nō remotā: sicut de nō posse peccare dictū est supra.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio Quinta.

Quinto q̄ro ƀtruꝫ creatura rōnalis vel itellectualis nālīter sit capax btītudinis: sic ꝙ ad eā ex puris nālibus possit attigere. ¶ Videtur ꝙ sic. Natura talꝭ ex suis nālibus est ad ymaginē dei. sed ſm August. eoipso qd̄ est ad ymginē capax dei est ⁊ particeps eiꝯ esse potest. Et hoc nō est aliud ꝙ̄ esse beatū. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo omni potentie passiue naturali correspondet in natura aliqua potentia actiua naturalis: vt videtur: sed in natura intellectuali vel rationali creata est potentia passiua naturalis ad receptionē beatitudinis vt videt̄. qꝛ si nō: tunc in nulla natura creata est talis potentia: nec pōt etiā haberi ꝑ aliquā naturā creatā supadditā. ergo etiā est in potentia actiua

naturali: ita ꝙ ad beatitudinē attigere pōt ex suis naturalibus. ¶ Tertio sic. sensus nō ordinatur in aliquā perfectionē cuius nō sit naturaliter capax: ⁊ ad quam nō possit attingere ex naturalibus. patet.
2. celi. Et etiā simile dicit Phūs in scdo de celo: ꝙ si natura dedisset stellis motum: dedisset eis organa ad motum: quibus possent moueri ⁊ attigere motum. Cum igit natura rationalis vel intellectualis non sit minus nobilis ⁊ perfecta q̄ sensus: ⁊ ipsa sit ordinata quoquo mō ad beatitudinē: videtur ꝙ naturaliter sit ei⁹ capax ⁊ ad ipsam naturaliter possit attingere. ¶ Quarto sic. aut natura est capax beatitudinis ad ipsam potest attingere ex puris naturalib⁹: aut per aliquid superadditum: sicut per habitum aliquē supernaturalē vel hmōi: sed nō per aliquē habitū superadditum. q: habitus nō est principiū operādi. Tunc eñ esset potētia actiua vel passiua. Similiter etiam tūc maneret eadem questio de illo habitu. ergo ⁊c.

Ad ro. 6 ¶ Cōtra ad Romanos. vj. gratia dei vita eterna. Et patet ꝙ maior error est dicere ꝙ homo ad gloriā possit attingere q̄ error pelagij: qui hoc ponebat de gratia: quare ⁊c.

¶ In ista questiōe sic ꝓcedā.

¶ Primo inquirā vtrū creatura rationalis vel intellectualis sit capax btitudīs naturalit subiectiue dico vel receptiue. ¶ Scdo inquirā vtrū ex puris naturalib⁹ cū influentia generali ipsius dei possit attingere ad beatitudinē actiue vel effectiue: ⁊ vtrū sit causa effectiua beatitudinis sue. ¶ Tertio inq̄ram specialiter de homine: vtrū sit capax beatitudinis pro statu presentis vite mortalis vel corruptibilis. ¶ Vltimo ad rationes.

Creatura rõalis vel itellectual; an sit nālit capax beatitudis ⁊c. 1. opi. ¶ Quātum ad primū articulū est vna opinio: ꝙ licet natura vel creatura rõnalis seu intellectualis ꝺm suam potentiā sit capax btitudīs subiectiue vel receptiue: nō tñ imediate nec oīno naturaliter sic ꝙ naturalia sufficiant: sed mediātibus aliquib⁹ formis supnālib⁹ vel aliq̄ forma supernaturali qua vel quibus potētia vel potētie eleuātur ⁊ disponūtur supernaturaliter ad recipiendū ipsum actū beatitudinis. ⁊ talis forma vel dispositio supnaturalis vocatur lumen in intellectu ⁊ charitas in volūtate ꝺm ponētes beatitudinē ꝯsistere in actu volūtatis.
Rões. 1. opionis. ¶ Ad hoc adducunt alique rōnes. Prima est ista. ad hoc vt intellectus videat deū per essentiā ⁊ beatifice: oportet ꝙ essentia diuina vniat sibi tanq̄ forma intellectualis: vt p3. per hoc eñ habet esse noticia alicui⁹ obiecti: ꝙ obiectum vnitur potētie sic ꝙ fit vnū aliquo mō ex ipsis tanq̄ ex actu ⁊ potentia vel quasi ex materia ⁊ forma. sed essentia diuina nō pōt vniri intellectui nisi disposito per formā supnaturalē. q: cum ipsa sit forma simpliciter supnaturalis: oportet ꝙ dispositio imediata ⁊ ꝓxima ad ipsam vel ad talē vnionē sit supnaturalis. Est eñ talis dispositio quasi potētia imediata ad essētiā diuinā: vt ad actū. Potētia aūt ⁊ actus sunt eiusdē generis. vnde ⁊ quodlibet genus diuidūt: sicut dr. iij.
3. phisic. phisicor. vnde ⁊ si act⁹ est supnaturalis oportet ꝙ imediata dispositio attingēdi ad ipsum sit supnaturalis. ergo in intellectu necessario est ponenda forma supnaturalis dispositiua Et illa non potest dici nisi lumen: vt videtur. q: illi qui ponunt istam rationem negant speciem in prima. quare ⁊c. ¶ Secūda ratio est ista. Ex hoc contingit cognitio ꝙ cognitum est in cognoscente per modū cognoscētis. ⁊ per ꝯñs cognitio naturalis qñ cognitum est in cognoscēte ꝺm suum modum essendi naturalem. sed essentia diuina non potest esse in intellectu creato ꝺm suum modū essendi naturalē: sed necessario excedit modum essendi naturalē intellect⁹. q: ipa est suum esse: qd nulli creature competit. g̃ modus cognoscēdi eam vt obiectum beatificum nō est naturalis: sed supnaturalis. ¶ Tertia ratio alteri⁹ doctoris. Illud obiectū nō pōt naturaliter cognosci a cognoscēte: qd nō potest esse in eo per modum cognoscendi: qui cōpetit creature vel cognitioni create. sed sic est de obiecto diuino respectu intellectus creati. q: modus cognoscēdi creature est per ꝓpriā speciem obiecti qua informat. Essentia aūt diuina nō habet speciem aliquā: qua sic informet intellectus. Nō eñ est representabilis per speciē ꝑfecte: cū distet in infinitū ab ipa ⁊ species nō sit nisi similitudo deficiēs ⁊ analoga ipsius obiecti si ponat ⁊ nullo mō vniuoca: nec specie nec genere. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Obiectū cognoscibile a quacūq̄ virtute finita naturaliter requirit determinatā q̄titatem mollis vel virtutis ꝺm aliquā ꝓportionē ad ipsam virtutē cognoscentem. obiecti eñ ad potētiā est determinata proportio: vt videt. vnde et Phūs in de sensu ⁊ sensato dicit ꝙ decima millesima pars milij fallit visum. sed diuina essētia nō habet determinatā quātitatē virtutis vel ꝑfectionis respectu intellectus creati. q: infinite virtutis et perfectionis ⁊ multomagis proportionate proportionatur decima millesima milij nostro visui. q: distat finite a toto milio vel parte milij perceptibili q̄ essentia diuina in infinitum distans a quocunq̄ creato proportionetur nostro intellectui. Visus enim posset crescere: ⁊ dato ꝙ non in infinitum: et habere proportionē illi decime millesime. Intellectus aūt noster dato ꝙ cresceret in infinitum nullā haberet proportionem ad diuinam essentiā. g̃ ⁊c. Phūs.
¶ Hec est opinio cum suis motiuis: que ponit ꝙ necessaria est aliqua forma supernaturalis preuia in potentia receptiua beatitudinis: puta lumen vel aliquid tale: ita ꝙ potētia ex seipsa immediate non est receptiua eius naturaliter.

¶ Sed quantum ad presentem articulū dico tria ꝑ ordinē. Primū est ꝙ creatura intellectualis vel rõnalis ex suis naturalib⁹ est in potētia nāli receptiua ad btitudinē. Scdm est ꝙ hoc demōstrari nō pōt ꝑ rõnē naturalē l3 hoc nitant aliq̄ demōstrare. Tertiū est ꝙ null⁹ habit⁹ reqrit ad hoc: nec aliqua alia forma siue nālis siue supnaturalis: q̄ sit p̄uia: sed ex meris nālib⁹ est in potentia nāli sufficiēte ⁊ ꝓxima ad recipiēdum btitudinē. ¶ Primū ꝓbo sic ꝓmo ꝓbabiliter ꝓcedēdo. illi⁹ est capax naturalit creatura rõnalis vel intellectualis: in qd tēdit naturalr sicut in suā vltimatā ꝑfectionē: s3 in btitudinē tendit sicut in vltimatā sui ꝑfectionē: sicut dictū est supra. q: hoc noīe btitudis iportat. g̃ ⁊c. ¶ Scdo sic in illud tendit naturaliter creatura rõnalis vel intellectualis: qd natū est ipsam ꝑficere naturaliter hoc patet per correspōdētiā ꝑfectionis ad ꝑfectibile. sed btitudo est perfectio nālis creature rõnalis vel intellectualis. nec hoc tollit: ꝙ ipsa est forma

Opinio doctoris

ꝙ creatura itelle. vel rõnalis ē nālit er i potētia receptiua ad btitudinem ⁊c.

supernaturalis: quia ab agente supernaturali. sicut nec ab anima rationali tollitur: quin sit perficiens corpus organicum naturaliter: & quin ipsum sit naturaliter perfectibile per eam dato: ꝙ sit supernaturaliter a deo per creationem. ergo &c. ¶ Tertio arguitur sic: & reputatur demonstratio. Omnis potentia habens aliquod obiectum primum & per se adequatum sibi potest in quodlibet per se contentũ sub illo obiecto. patet de visu qui potest in quemlibet colorem sed intellectus habet ens pro per se p̄mo obiecto & adequato secundum Auicennam. igitur potest in quodlibet contentum per se sub ente. sed deus per se continetur sub ente: cum sit primuȝ & summum ens igitur intellectus creatus potest ipsum apprehendere. & tunc vltra perfectibile nunꝗ̄ quietatur nisi optimo ad quod est in potentia. sed intellectus creatus est in potētia ad omne ens & ad omnem conceptum entis. cōceptus autem dei vniuersalis & in communi non est optimus. Nec conceptus abstractiuus: sed conceptus dei in particulari & intuitiuus vel visiuus ipse est optimus ergo intellectus creatus potest in talem conceptum. & ita potest deum videre: & est beatitudinis capax.

¶ Quarta ratio quod est perfectionis in inferiori non debet negari a superiori simpliciter perfectiori. sed perfectionis est in visu qui est potentia inferior ꝙ cognoscat optimum obiectum suum: & sit capax illius actu intuitiuo: qui fertur super rem. in se ergo homo nō debet negari ab intellectu respectu dei. igitur intellectus creatus capax est beatitudinis & visionis dei: & naturaliter in ratione receptiui. vt videtur. quare &c. ¶ Secundum probo. s. ꝙ licet hoc sit probabiliter persuasum: hoc tamen demōstrari non potest per rationē naturalem. scilicet ꝙ intellectus creatus p̄cipue human⁹ sit capax talis beatitudinis: quā expectamus puta visionis dei clare. ¶ Primo sic. Illud nō potest cōcludi per rationem naturalē certam nobis ab homine: ad quod sēsibilia nō possunt ducere vel manuducere: sed omnia sensibilia que experitur homo: vel que experiri potest naturaliter: non potest ad noticiā talis beatitudinis deducere. quia illa negata saluari possūt omnia sensibilia et deducibilia ex ipsis. ergo &c.

ꝙ p̄dicta n̄ possūt rōne nāli demonstrari.

¶ Secūdo sic. Per rationē naturalem nō potest probari ꝙ homini toti coniuncto ex anima & corpore couenīat aliquid intelligere nisi in fantasmate sed talis notitia non est visio beatifica: vt patet. Si dicas ꝙ anime sepatē conuenit ali⁹ modus intelligendi. dico ꝙ separabilitas anime nō est demōstratata sicut ipsimet dicunt. Et dato ꝙ anima separata sicut & angelus haberet alium modum intelligēdi: non tamen p̄batum est ꝙ talē modum intelligēdi visiuum vel beatificum. ¶ Tertio sic. Nam sicut dictum est in primo. ratiōe naturali nobis nota nō est demonstratum deum esse. ergo multominus demōstratum est vel demōstrabile naturaliter: ꝙ creatura sit capax talis beatitudinis circa ipsum. Ad hoc videtur esse signum ꝙ ad talem beatitudinem homini esse possibilem philosophi nequaꝗ̄ attigerunt. immo nec attingere potuerunt naturaliter: sicut etiam dicunt isti alibi. vnde & mirabile est ꝙ in hoc sibi (vt videtur) contradicunt.

ad rōnes p̄ 1 dicto opi. doc.

¶ Rationes igitur p̄us adducte non sūt demōstrationes sed sunt solubiles & faciliter possunt euadi: & euadarentur ab illis: qui: negarent possibilitatem future beatitudinis: quam expectamus. ¶ Ad primam ergo diceretur ꝙ licet beatitudo sit vltimata perfectio creature beatificabilis: non tamen probatum est ꝙ talis beatitudo sed aliqua creature possibilis quecunꝗ̄ vel qualiscunꝗ̄ sit illa: puta qualis poneretur a philosophis. vnde & licet sit verum de tali beatitudine: non tamē est probatum sed creditum tantum. ¶ Ad secundum eodem modo diceretur ꝙ non est p̄bata talis beatitudo possibilis. & per consequens nec ꝙ sit perfectiua creature ratiōalis. Si dicis ꝙ de anima intellectiua probatum est ꝙ sit forma corporis non obstante ꝙ sit ab extra etiam secundum Aristotelem. dico: ꝙ licet primum sit probatum nō tamen secundum scilicet ꝙ ab extrinseco: licet sit p̄babiliter dictum. ¶ Ad tertium diceretur ꝙ posito ꝙ ens sit obiectum per se p̄imo adequatum ītellectui creato: & per consequens ꝙ intellectus creatus possit intelligere deum: qui cōtinetur sub ente: non tamen est probatum: ꝙ istomodo puta visiue & nude in particulari possit ipsum intelligere sed abstractiue & impfecte: Quando dicis: ꝙ potentia nō quietatur nisi in optimo sibi possibili. concedo & diceretur: ꝙ talis conceptus visiuus de deo nō est intellectui humano possibilis: licet sit in natura possibilis puta ipsi deo: qui seipsum perfecte comprehē dit. Aliter diceretur ꝙ nō est demonstratū ens esse obiectum sic adequatum intellectui: sic ꝙ possit immediate ferri in quodlibet ens: sed tantum mediante quiditate rei sensibilis: que est primum obiectuȝ intellectus humani loquendo de primitatate originis. Et diceretur ꝙ pro omni statu saltem oppositum non est demonstratum. ¶ Ad quartum qđ est confirmatio huius: si illud argumentum est bonum sequitur ꝙ fantasia: que est superior & nobilior potētia ꝗ̄ visus possit intuitiē cognoscere quodcuꝗ̄ obiectum suum sicut visus. hoc autem patet falsu. Et ideo dico: ꝙ illud qđ est nobilitatum & perfectius in inferiori: non semper debet attribui superiori vel nobiliori. q2 aliunde potest inueniri maior nobilitas in superiori frequenter. vnde & si sit nobilitatum in sensu visus: ꝙ intuitiue cognoscat obiectuȝ suuȝ. maioris tamen nobilitatis est in intellectu ꝙ abstractiue intelligat ꝗ̄ sit aliud in sensu. sed ꝙ intuitiue intelligat aliquod obiectum non est demonstratum. ¶ De tertio dicto sum expeditus per illa que dixi in tertio distinctiōe. xiiij. de anima christi: vbi probaui ꝙ non oportuit ponere aliquos habitus. nec aliquam formam primam ad actus beatitudinis: nec in voluntate: nec in intellectu siue speciē siue lumen: siue charitatem. Et vide ibi: quia non est repetendum.

Vide. 3. disti. 14.

¶ Ad rationes aliorum dico

ad rōnes 1. opinio

Ad primam ꝙ ad notitiam aliquam & precipue ad notitiā ītuitiuā nō reqrit̄ ꝙ obiectū īformet potēti as: & fiat vnū ex obiecto & potētia: sicut ex materia et forma vel potentia & actu informante: licet bene ad aliquam notitiam abstractiuam intellectus reqratur ꝙ similitudo obiecti informet intellectuȝ: puta species ipsa vel saltē licet ita sit de facto quicqd sit necessarium. Notitia autem beatifica intuitiua est. Quando dicitur vltra ꝙ essentia diuina est forma intellectus beati: & non potest esse forma nisi intellectus dispositi per formam supernaturalem. Di

to ꝙ essentia diuina nō potest esse forma informās cum sit prius actus. nec forma inherens intellectui quia tunc esset accidens. Et tunc dico vltra ꝙ non requirit dispositionem in subiecto: que sit ratio receptiui: sicut anima rationalis reqrit: q̄ est forma informans vel aliqua alia forma naturalis. Et dato ꝙ aliquam dispositionem requireret: non tamen oportet ꝙ supernaturalem. Si enim forma supernaturalis requireret formam supernaturalem pro dispositione esset ꝓcessus in infinitum necessario. quia et ipsa dispositio quedā forma est. vnde falsum est simpliciter ꝙ dispositio ad formam supernaturalē est forma supernaturalis. Et patet de dispositionibus corporis ad animam. Cū dicitur ꝙ potentia et actus sunt eiusdem generis. dico ꝙ falsum est loquendo de potentia receptiua et actu eius. Et patz quia potentia receptiua primi accidētis est substātia: et non de genere accidentis. vnde turpiter decipiuntur de potentia et actu ꝓut dicunt differētias entis: et de potētia et actu ꝓut dicunt partes entis Nam primo modo sunt eiusdem generis et diuidūt quodlibet genus. Secundo modo nō: nec sic diuidunt quodlibet genus. ¶ Ad secundum diceretur ꝙ cognitum est in cognoscente secundum modum cognoscentis. quia secundum cognitionem q̄ cōpetit cognoscenti et modum cognoscendi naturalem si sit notitia naturalis. Quando dicis vltra ꝙ essentia diuina non potest esse in intellectu creato scđm modum cognoscentis. diceretur ꝙ falsum est. Cū dicis ꝙ non: quia essentia diuina est esse. non autez creatura aliqua. Dico ꝙ si istud aliquid valet concludit ꝙ nullomodo deus potest cognosci ab intellectu creato: nec naturaliter nec sūpnaturaliter qꝛ nullomodo fit: vt intellectus creatus sit suum esse: nec ꝑ consequens vt essentia diuina sit in eo secundum suum modum essendi in intellectu creato: qui non est suum esse. Et ita apparet manifeste ꝙ frustra sic arguere. Non enim oportet ꝙ istomodo obiectum sit in potentia sicut est in seipso. sed sufficit ꝙ notitia que est in potentia attingat obiectum et terminetur ad ipsum: licet ipsa notitia sit accidens. et obiectum sit substantia licet obiectum sit suum esse et notitia vel intellectus non sit suum esse. obiectuz tamen est in potentia ꝑ notitiam ipsā scđm moduz potentie. quia secundum modum notitie cōpetentis potentie scilicet intelligibiliter si in intellectu et sic de aliis. Similiter etiam immaterialiter: si in potentia immateriali et huiusmodi. ¶ Ad tertium diceretur: ꝙ modus cognoscēdi qui competit vniuersaliter intellectui creato: non oportet ꝙ sit per speciē scđm aliquos negantes speciē in patria. sed bene est hoc necessarium in modo intelligendi abstractiue. Secundum ponentes vero speciem in prima diceretur: ꝙ non demonstrant alii quin sit ibi dare speciem diuine essentie. Quando dicis: ꝙ essentia diuina est infinita dico: ꝙ verum est. et ideo nō ꝑfecte potest representari vel intelligi a creatura vel per creaturam q̄tum est representabilis vel intelligibilis: sed tamen sufficienter vel competēter q̄tū sufficit creature nec oportet ꝙ species sit similitudo vniuoca diuine essentie: sicut nec oportet ꝙ species substantie create sit substantia. ¶ Ad quartū diceretur: ꝙ obiectum potentie abstracte vt intellectus non habet ad potentiam ꝓportionem geometricam vel arithmethicam que est secundum aliqd determinatum in quantitate virtutis vel molis: nisi loquendo de obiecto limitato: non de obiecto in cōmuni et simpliciter et absolute: sed sufficit ꝙ obiectum habeat ad potentias proportionem habitudinis cuiusdam: vt hoc sit intelligibile et illud sit itellectum. sic est autem de obiecto diuino et intellectu creato. vnde et si argumentum valet aliquid: cōcludit ꝙ nullo modo potest deus cognosci ab intellectu creato: qꝛ nunq̄ est possibile per quodcunqȝ etiam additum: quin intellectus creatus cum quocūqȝ addito distet in infinitum a deo īfinito: sicut patet. Et ideo patet ꝙ nihil omnino valēt talia argumēta. Ad probationem de decima millesima milii diceretur ꝙ nullum est simile de potentia artata et limitata ad sensibile certum et determinate quantitatis que est potentia corporalis: et de potētia abstracta que versatur circa totum genus entis: cuiusmodi ē intellectus. vnde si accipis ꝙ ens infinitum nullam habet ꝓportionem intelligibilis ad intellectum finitum et minorem q̄ decima millesima milii ad visū dico ꝙ petis: et tua ratio non concludit. et si concludat: concludit etiā cōtra te. ꝙ nullomodo tale obiectum cognosci potest nec naturaliter: nec supernaturaliter sicut superius est reductum. Hec de primo articulo principali

¶ Quātum ad secūdum arti.

videtur dicendum aliquibus ꝙ obiecto beatifico presentato intellectus et voluntas cōcurrente generali influentia dei actiue eliciunt: et efficiunt in seipsis actus suos beatificos: quibus formaliter beatificantur: vel saltē concurrēte speciali influentia dei et si non sufficiat generalis influentia sicut dicerēt alii. Intellectus tamen et voluntas ex suis naturalibus tales actus eliciunt. et hoc siue ex suis naturalibus pure et immediate: sic ꝙ mera naturalia sufficiant: siue nō mere nec immediate: sic ꝙ naturalia non sufficiant: sed requirantur cum ipsis aliqui habitus supernaturales in ratione principiorum actiuorum: sicut ponunt aliqui de specie in intellectu: vel de lumine et de habitu charitatis in voluntate. ¶ Ad hoc adducuntur alique rationes. Prima ē talis. actiones immanentes suis agentibus causantur effectiue ab illis quibus immanent. secundum potentias illas quibus immanent. Hec est enim differentia inter immanentes et transeuntes. ꝙ trāseuntes non immanent agentibus: vel si immanent: non tamen secundum easdem potētias quibus causantur: nec secundum eandem partem in qua viget talis potentia. sed visio beata et fruitio sunt actiones immanentes beato scđm intellectum et voluntatem. ix. Metha. Igitur causātur effectiue ab eo secundm intellectum et voluntatem. ¶ Secūda ratio non minus libere et spontanee diligit voluntas deum in patria q̄ in via: vt videtur. immo magis. quia status patrie est status summe libertatis. sed hoc non potest esse si sit pure passiua: et nullo modo actiua in actu fruitionis: vt videtur. ergo etc. ¶ Tertio sic. Actus beatifice visionis est verbum perfectum secūdum Augustinū decimoquinto de trinitate. Sed verbum perfectum gignitur effectiue ex cognoscente et cognito vel a memoria secundum eundem Augusti. ix. de trini. ergo etc. Et confirmatur. quia ad cognitionem verbi creati requiritur necessario voluntas copulans potentiam cum

Creatura rōna. an ex puris nālibꝰ cū generali cōcursu dei sit capax beatitudinis etc. 1. opinio.

rōnes. 1. opinio.

9. meth.

August.

obiecto per imperium suum: sicut etiam dicit Augu.ix. de trinitate. ergo ⁊c̃. ¶ Quarta ratio. potẽtia informata habitu actiuo vel operatiuo actiua ẽ respectu talis operationis. sed intellectus ⁊ voluntas habitibus informãtur ad suas operatiões beatificas. habit⁹ autem est forma actiua saltem partialis. secundum enim comẽtatorem tertio de anima habitus est quo quis operatur cum vult ergo. ⁊c̃.

comẽta.

Videtur ergo istis ꝙ iste potentie respectu talium actuum vel operationum sunt actiue. ita ꝙ creatura ex suis naturalibus potentijs effectiue attingit ad beatitudinem.

opi. alia. ¶ Dicit tamen vnus doctor: ꝙ hoc non est suficienter sine speciali influentia dei. sed oportet concurrere specialem influentiam. cuius rationem assignat quasi duplicem. prima ratio est q2 potẽtie iste create intelllectus scilicet ⁊ voluntas non habent deum obiectum beatificum in seipsis nec formaliter. patet. quia non sunt deus nec eminenter. quia non sunt aliquid nobilius vel perfectius deo. et ideo non sufficienter ad causalitatem effectiuam talium actuum. ¶ Secunda ratio. quia visio vel fruitio beatifica est obiecti diuini in seipso. Nulla autem creatura habet vel continet deum vt in seipso: sed ipsemet sic habet seipsum. ergo et cetera.

opi. doc. ¶ Sed quantum ad presentem articulum mihi videtur dicendum probabilius: sicut alias tetigi: ꝙ creatura rationalis vel itellectualis nullomodo effectiue attingit ad beatitudinem suam nec secũdum aliq̃d receptum in ipsa: sed tantum in potẽtia passiua ad ipsam. itaꝙ intellectus nullo modo est causa effectiua beatifice visionis: nec aliquid receptum in ipso. Similiter etiam nec voluntas respectu fruitionis: sed potentie iste tantum modo sunt passiue ⁊ receptiue respectu talium actuum: sicut dictum est in articulo precedenti. Similiter etiam nec habitus vel aliquid receptum in talibus potentijs est causa effectiua: sicut probaui in tertio distinctiõe. xiiij. de habitibus in anima christi. ¶ Quod autem ita sit de intellectu ⁊ voluntate probo sic primo. Illud qđ nullo modo est principium actiuum nec esse potest forme innobilioris accidentalis perficientis ipsuz nec etiam forme nobilioris ⁊ ꝑfectioris: per locum a maiori. Magis enim videretur actiuum innobilioris q̃ nobilioris ⁊ continere in sua virtute innobiliorem perfectionem suam q̃ nobiliorẽ: precipue de formis subordinatis et eidem supposito conuenientibus. sed nec intellectus nec voluntas potest esse principium alicuius habitus vel forme infuse habitualis: sicut fidei vel charitatis: que tamen sũt forme simpliciter innobiliores q̃ actus beatifici vt patet quia faciunt hominem formaliter ⁊ actu verum ⁊ ipsum vniunt perfecte ipsi fini non sic ille ergo ⁊c̃. ¶ Secundo sic. Non minus mirabiliter deus creaturam beatificat quam gratificet ipsam vł iustificet: nec minus apparet sua potentia in beatificando q̃ in gratificando vel iustificando: sed sic gratificat vel iustificat ꝙ immediate per seipsum. ⁊ impossibile est ꝙ cum eo concurrat aliqua creatura. ergo similiter sic beatificat creaturã: vt sicut ip̃e solus creat ⁊ producit craturam primo beatificabilem: puta angelum ⁊ animam rationalem. sicut ip̃e solus immediate beatificat ipsam. ¶ Tertio sic. Sicut se habet vltima forma ⁊ ꝑfectio substantialis in generabilibus ⁊ corruptibilibus ad agẽs naturale vel creatum sic vt videtur suo modo in spiritualibus vel intelligibilibus: sed vltimata forma ⁊ perfectio substantialis generabium ⁊ corruptibilium non est in potentia actiua alicuius agentis creati: sicut patet de anima humana: sꝫ est totaliter ab extrinseco. ergo nec vltimata perfectio creature intellectualis: cuiusmodi est beatitudo: est in potẽtia actiua alicuius agentis creati: sed solius dei: vt videtur. Ita ꝙ ad ipsam nec operatur: nec cooperaẗ creatura per se attingendo: sicut nec ad perfectiões aliquas: que tamen non sunt vltimate.

¶ Quarto sic. ⁊ est difficilius argumentum quod ego reputem istam conclusionem supponendo aliqua: que alij supponunt. Si voluntas est actiua ad actum fruitionis: ⁊ ad ipsum obligetur ꝓ statu patrie obiecto presentato per visionem intellectus: sicut alij dicunt: ⁊ probabile est ꝙ ad ipsum sit obligata ex precepto etiam si tamen sit actiua respectu eius: ⁊ actiuitate libera libertate contradictionis: sicut etiam ipsi dicunt: sequitur ꝙ voluntas beata sit in potentia immediata ⁊ proxima peccabilis. q2 immediate q̃tum est ex parte sua potest suspendere actionẽ suam: qua cooperabatur ad talem actuꝫ debitum. nec potest prohiberi siue per influentiam dei specialem vel generalem. quia ad cessãdum ab actione nulla influentia requiritur. Et nunq̃ per q̃cunq3 influentiam fieri potest quin voluntas libere q̃tum est ex se possit cessare a tali actu. Alioq̃n cogeretur: ⁊ non coageret libere: ⁊ sic ad huc peccaret. Ner per substractionem inflnentie cuiuscunq3. quia ad cessandum ab actione nulla inflentia requiritur. Eo ꝙ cessare ab actione nullus est actus positiuus. Sed consequens est falsum ⁊ impossibile: scilicet ꝙ volũtas beata sit peccabilis immediate ⁊ secundum potentiam proximam. quia tunc non est confirmata. ergo ⁊c̃. ¶ Confirmatur quinto. quia capacitas voluntatis passiua excedit actiuitatem eius respectu habit⁹ charitatis. patet igitur respectu actus beatifici multo fortius. quia talis est aliquid simpliciter nobilius q̃ sic habit⁹ ⁊ aliquomõ finis eius. beatitudo enim formalis ⁊ actualis est suprema perfectio hominis q̃tum ad potentiam in qua ponitur: sicut patet. Si dicas: ꝙ nobilissima ⁊ maxima perfectio hominis vel anime cui⁹ est beatitudo debet sibi conuenire modo nobilissimo scilicet actiue ⁊ non tantum passiue. Dico ꝙ non oportet: sed sequitur oppositũ eoipso qđ est suprema ꝑfectio ad ipsam se habet potentia passiue: ⁊ transcendit actiuitateꝫ eius multo fortius q̃ habitus charitatis: qui non potest haberi nisi per solam creationem. ¶ Sic igitur dico etiam de intellectu ꝙ nec intellectus nec voluntas sunt cause effectiue nec totales nec partiales actuum suorum beatificorũ: sed sunt in potentia passiua tantum ⁊ receptiua ꝑfectibiles naturaliter per tales actus ⁊ in potentia naturali respectu ipsorum: licet in potentia obediẽtiali tantum respectu dei. Nam sicut dicebatur in prima secunda questione primi: potentia naturalis vno modo accipitur in ordine susceptiui ad formã potentia vero obedientialis accipitur in ordine ad agẽs diuinum quod agit ꝑ imperium ⁊ cui creatura sic obedit: quod potest facere in ipsa vel de ip̃a quicquid non implicat contradictionem secunduꝫ

resolutio doctoris

imperium voluntatis sue.

ad rōnes ꝑme opi. ¶ Ad primum aliorum dico/ ꝙ accipiēdo proprie ꝛ methaphorice actiones im manētes ꝛ operationes q̄ sunt termini ipsarum eo modo quo dixi in septima distinctione primi libri. questione quarta articulo primo: ꝛ sicut accipitur i argumento: visio beatifica vel fruitio non sunt acti ones vel operationes immanentes: sed magis trās euntes. Verum est tamen ꝙ grammatice loquendo significantur per modum actionum vel opationū immanentium. quia ita denomināt subiecta sua ac si efficerētur ab eis. vnde ꝛ passiua sua denomināt quasi actiua: ꝛ actiua quasi passiua. Intellect⁹ em̄ dicitur videre ꝛ voluntas diligere: ꝛ deus dicitur videri ꝛ diligi. Si dicas ꝙ ita dici potest de quali bet operatione intellectus vel voluntatis: ꝙ nullo modo sunt effectiue ab istis potentijs. Dico ꝙ non nec est similis ratio de quolibet actu volūtatis: pu ta de actu meritorio ꝛ de actu beatifico sue fruitio nis: similiter nec de actibus naturalibus de quib⁹ loquitur philosophus. ix. metha. ¶ Ad secundum

Nota. dico ꝙ libere vel spontanee aliquid velle potest ac cipi dupliciter. vnomodo prout opponitur ei quod est violenter velle. ꝛ sic planum est ꝙ non minus li bere vel spontanee diligit volūtas deum in patria ꝙ̄ in via quia non plus violentatur in patria ꝙ̄ in via. Non enim violentatur: licet sit pure passiua in patria. quia non patitur contra inclinationem pro priam naturalem immo ꝯm ipsam. quia recipit suā perfectionem ad quā naturaliter inclinatur. Alio modo potest accipi velle libere vel spontanee. ꝓut principium liberū ꝛ spontaneum habet suum actū in sua potestate. ꝛ distinguitur a velle quod non est in potestate volentis. Et isto modo dico ꝙ volun tas ī via ꝛ ꝓ statu meriti diligit deum libere ꝛ spō tanee. Et hoc est necessarium sicut probaui in secū do distinctione. xxv. in patria vero non diligit deū libere nec spontanee istomodo nec est necessarium. quia ī tali actu nec meretur nec demeretur: sicut pa tet ꝛ ideo non est necessarium ipsum esse in eius po testate: sed solum in potestate dei beatificantis.

¶ Ad tertium dico ꝙ illud non cogit. Nā potest dici ꝙ verbum gignitur ex cognoscente ꝛ cognito sicut ex actiuo ꝛ passiuo: non sicut ex actiuo ꝛ acti uo saltem loquendo de verbo isto in proposito. s. de verbo vel actu supernaturali quicquid sit de verbo naturali: ꝛ vt communius ꝛ in pluribus accepto. ꝛ ita recognoscens vel intellectus se habet pure passi ue in isto verbo. Ad confirmationem potest dici: ꝙ difficile est capere illam copulationem. tamē ꝛ si in tellectionibus naturalibus habet locum: in hac nō habet locum nec oportet ꝙ voluntas creata intro mittat se de copulādo obiectum beatificum ipi po tentie intellectiue. quia deus ipse sufficienter copu lat seipsum: ꝛ presentat intellectui causando actuꝫ visionis in ipso. ¶ Ad quartum dico: ꝙ quicquid sit de maiore ꝙ minor non est vera de aliquo habi tu vel aliqua forma: que sic sunt in intellectu vel vo luntate ꝙ nō sunt aliquomodo causa effectiua actu um beatificorum nec totalis nec partialis: nec etiā in ratiōe receptiui: sed in ratione receptiui sufficit nuda potentia. In ratione vero effectiui totalis cā ꝛ immediata est deus. Quando dicis: ꝙ habitus ē quo quis operatur cū vult. Dico: ꝙ quicquid sit de habitibus aquisitis: q̄ facilitant potentias non q̄a faciant aliquid ad substantiam actus nec ad aliquē modum intrinsecum actus se tenentē ex parte act⁹ sed ipsis habitis potentia faciliter ꝛ prompte exit in actum: ita ꝙ facilitas magis se tenet ex parte po tentie ꝙ̄ ex parte actus. tamen de habitibus infu sis non valet. quia nec isti facilitant nec actum cau sant. ꝛ si non in via multo minus in patria: vt vide Q autem non in via satis dixi in tertio in questiōe illa. vtrum creatura rationalis vel intellectualis ex puris naturalibus potest diligere deum super se ꝛ super omnia. vbi dictum fuit ꝙ sic. ꝛ multominus in patria: vbi actus non educitur de potentia intel lectus vel voluntatis: sed a deo immediate creatur qui non indiget habitu cooperante ad hoc nec faci litante: immo impossibile est breuiter ꝙ habit⁹ ali quo modo sibi cooperetur: sicut ꝙ possit cooperari ad creationem. Hec de secundo articulo principali questionis.

¶ Quātum ad tertium arti. Nō ān sit ꝓ sta tu huius vie mor talis ca pax bea titudīs opinio. 1.

dicit vn⁹ doctor ꝙ accipiēdo beatitudinem ꝓ acti bus illis beatificis quos expectamus circa obiectū diuinum in patria vel similibus actibus ꝛ eiusdem rationis: possibile est q̄tum est ex parte agentis di uini loquendo de potentia absoluta: hominem esse beatum ꝯm animam in hac vita mortali ꝛ corrupti bili ꝯm corp⁹: ꝛ hoc siue homo careat aliqua dispo sitione preuia ad beatitudinem necessaria: puta lu mine vel specie vel aliquo tali: siue non careat: sed ꝯm animam sit immediate in potentiam ad recipiē dum beatitudinem ex puris naturalibus: sicut in p̄ cedētibus dicebatur. Nam deus nulla cōtradictio ne repugnante potest conferre homini beatitudinē anime non obstante mortalitate corporis siue cum dispositione: si aliqua sit necessaria: siue sine dispoſi tione si non sit necessaria vel necessario preuia. Et in hoc teneo me cum ipso. Et tota ratio est ꝛ moti uum. quia nō implicat hoc aliquam cōtradictionē. Et ideo est absolute deo possibile. imo dico ꝙ hoc fuit aliquando factum in aliquibus: puta in christo qui fuit beatus ꝯm animam: tamen mortalis ꝛ passi bilis ꝯm corp⁹. Similiter ī Moyse de quo dicitur Numeri. xij. in persona domini: ore ad os loquor ei et palam non per enigmata et figuras deum videt nūeri. 12. ꝯm Augusti. xij. super Genesim ad literam ꝛ de vi dendo deum. Similiter etiam Paulus in raptu il lo vidit deū: sicut sancti vident in patria sicut Au gust. dicit ante penultimam questionem ad Orosi August. um: ꝛ. xij. super Genesim dicit ꝙ factum est: vt idē priuilegium cōsequeretur magister gentium ꝛ do ctor iudeorum. Similiter etiam hoc dicit Hierony mus ad marcellam de quibusdā nōdum defunctis nec humandis. Nec est presumendum ꝙ Paulus vel Moyses fuerint mortui: ꝛ anime eorum fuerīt separate a carne vel corpore mortali: licet Paulus ibi dicat ꝙ nesciret vtrum in corpore vel etiā extra corpus. potuit enim virtute diuina videre deū: da to ꝙ nō videret vel nesciret se esse cum corpore: pu ta viuum vel mortuum. Patet enim ꝛ non est du bium de christo qui fuit beatus secundum animam in carne passibili ꝛ mortali. ¶ Secūdo dicit iste do ctor ꝙ loquendo de potentia dei ordinata saltē ꝯm legem communem non est possibile hominē esse be atum ꝯm animā in vita presenti corruptibili ꝛ mor

tali secundum corpus. q2 deus sic ordinauit ꝫm talem potentiam: ꝙ non beatificetur quis: nec habeat stolaꝫ anime sine stola ꝛ immortalitate corporis licet de priuilegio special fuerit factum aliquando oppositum. Ordinauit enim deus non perficere regulariter vel cōmuniter animam beatitudine: animam dico corpori vnitam ꝛ coniunctam: nisi simul ꝑficiendo corpus ꝛ ornando: sicut sibi competit: vt totum hominem simul ꝑficiat ꝫm vtranq̨ ꝑtem ipsius. ¶ Tertio dicit: ꝙ ex parte passi vel receptiui ipsius hominis scilicet non est absolute loquendo impossibile hominem beatificari ꝫm animam ꝓstatu corruptibili. quia nihil est ī homine ꝫm ꝙ huiusmodi: ꝙ repugnet simpliciter tanq̨ īcōpossibile et absolute ipsi beatitudini anime sicut dicimus: ꝙ lapidi repugnat simpliciter: ꝛ absolute sapiētia: nec potest sibi inesse. Iam enim oppositum est probatū supra de aliquibus: qui viderunt deum per essentiam: ꝛ per cōsequens fuerunt beati in statu mortalitatis. Et ratio est quia natura anime secundū quā homo est receptiuus beatitudinis vel dispositionis ad ipsam eadem est ꝓ statu mortalitatis vel immortalitatis hominis: sicut patet. ¶ Quarto dicit ꝙ si est aliqua impossibilitas saltem ꝫm quid licet non simpliciter: ne homo ꝓ statu mortalitatis sit beat⁹: illa querenda est ex parte passi vel receptiui: ꝛ hoc ratione alicuius forme quam habet. que licet nō repugnet simpliciter: nec opponatur formaliter beatitudini nec econuerso tamen beatitudo sibi repugnat aliquomodo secundum quid vel virtualiter ratione. s. effectus beatitudinis sicut virtualiter calidum repugnat formaliter frigido. Et tunc dicit ꝙ effectus beatitudinis anime in corpore ipso est immortalitas corporis. ita ꝙ immortalitas corporis redundat quasi effectus quidā ex beatitudine aīe. Et planum est ꝙ immortalitas repugnat mortalitati. Ex hoc concludit vltimū dictum ꝙ nullus viuens in carne mortali: potest esse beatus ꝫm animā sine miraculo quo suspenditur immortalitas corporis: q̄ est effectus beatitudinis anime: ꝛ immortalitas corporis toleratur Et ideo dicit ꝙ in christo fuit miraculum continuum ab instanti sue conceptionis: quo fuit beat⁹ ꝛ mortalis cū hoc vsq̨ ad instās sue mortis: quo anima fuit separata a corpore passibili ꝛ mortali. Similiter etiam dicit de Paulo in illo raptu: si tamen in corpore passibili ꝛ mortali vidit deum. Unde ꝛ ad hoc posset adduci illud Exodi. xxiij. Non videbit me homo: ꝛ viuet. verum est nisi miraculose de vita mortali: et corruptibili loquendo. exodi 23.

¶ Sed in duobus dictis vltimis q̄tum ad omnia non videtur mihi ꝙ ipse dicat bene. Dico enim ꝙ īmortalitas corporis nō est effectus beatitudinis anime. vnde non intelligo illam redundantiam immortalitatis corporis ex anima vel beatitudine anime sicut effectus ex causa vl' per causalitatem: sed magis per concomitantiam ex ordinatione diuina: sicut ex totali et immediata causa: quemadmodum inferi⁹ apparebit. Et ideo nec est aliqua repugnantia beatitudinis anime ad mortalitatem corporis nec simpliciter: nec ꝫm quid nec formaliter. patet. nec virtualiter. ¶ Ex quo sequitur contra vltimum dictum per modum conclusionis vel correlarij. Respondēdo tamen ad questionem ꝙ homo non potest esse beatus pro statu vite corruptibilis sine miraculo. Dico ꝙ verum est p̄esupposita ordinatione diuina ꝫm legem communē que est modo. quia de lege communi non fit hoc: ꝫ de priuilegio speciali: ꝛ a deo tantum immediate. Et ita miraculosum est. quia non ꝫm legem vel cursum communem. sed non ex illa causa quam alij assignabāt propter suspentionem effectus beatitudinis anime quia immortalitas corporis non est effectus beatitudinis anime sicut dictum est supra. q̄ duo dicta vltia .1. opini.

¶ Sic ergo patet ꝙ absolute loquendo homo pōt attingere ad beatitudinem in vita mortali: ꝛ posset perpetuo conseruari a deo beatus ꝫm animam ꝛ in vita mortali vel corruptibili ꝫm corpus. resolutio

¶ Si dicatur ꝙ Augustinus probat de immortalitate anime. ꝛ. xiij. de trinitate: ꝙ impossibile est eē aliquem beatum ꝛ nō immortalem: ꝛ per conseqēs ꝙ in vita mortali non potest esse beatus. q2 si sic: tūc per mortē amitteret habitudineꝫ. Aut igitur amitteret illam volens aut nolens: aut nec volēs nec nolens. non potest dici ꝙ volens. quia q̄libet uult beatitudinem sicut summum bonum eius. Nec nolens quia tunc non esset beatus: sed miser. Non enim haberet quicquid vellet. quia non haberet beatitudinem perpetue: quā tamē vult habere. Beatus aūt est: qui habet quicquid vult: ꝛ nihil male vult: sicut dicit Augu. ī eodē. xiij. de trinitate nec potest dici: ꝙ nec volens nec nolens. quia respectu summi boni quod est beatitudo: nullus potest esse nec volens nec nolēs. ergo ꝛc̄. obiectiō August.

¶ Diceretur enim ad hoc argumentum Augustini: ꝙ aliquis potest absolute loquendo esse beatus in vita mortali. Et quando moreretur. non oporteret: ꝙ amitteret beatitudiem ꝫ posset beatitudo anime in ipso continuari: sicut in christo fuit continuata de facto nec fuit interrupta per mortem. ꝛ ideo nō valet: quod vltra deducitur ¶ Similiter posset dici ꝙ beatus nunc in vita mortali posset amittere beatitudinem in morte immo etiam ante mortē. sicut Moyses vel Paulus: qui quasi pro instanti fuerunt beati: ꝛ postea vixerunt. Quando dicis: aut igitur volens amittit beatitudinem aut nolens. potest dici: ꝙ nec volens nec nolēs actu elicito. quando dicis: ꝙ respectu beatitudinis non est aliquis nec volens nec nolens. Dico ꝙ non est verum loquendo de actu elicito. sed bene q̄libet vult naturaliter id est naturaliter inclinatur ī beatitudinē. ꝛ ista inclinatio naturalis non est act⁹ elicitus: sicut magis patebit in sequenti q̄stione. ¶ Potest etiam dici: ꝙ ammitteret beatitudinem volens ipsam amittere actu elicito volendo conformiter voluntati diuine. nec oportet: ꝙ beatus actu elicito velit suam beatitudinē perpetuari: nisi forte sub conditione si placet voluntati diuine: quare ꝛc̄. Unde dico: ꝙ argumentum Augustini non concludit necessario: quin aliquis possit esse beat⁹ in vita mortali. Nec concludit perpetuitatē beatitudinis absolute. Hec de tertio articulo principali. ad augu.

¶ Ad primum principale argumentum dico: ꝙ bene concludit ꝙ creatura rōnalis vel intellectualis immediate ex suis naturalib⁹ puris est capax dei ꝛ beatificabilis: ꝛ potest passiue attingere ad beatitudinem. Nec requirit aliquem habitum vel formam aliquam in ratione receptiui. q2 tunc habitus vel forma illa esset primo ꝛ immediate beatificabilis. sicut superficies que est immedie ad rōnes ꝑcipa.

tum receptiuum coloris: est primo et immediate colorata. sed non concludit argumentum. quod actiue possit attingere ad beatitudinem. Nec hoc concludit ratio imaginis. ¶ Ad secundum dico: quod non omnipotentie passiue naturali correspondet potentia actiua naturalis vel creata: nisi secundum quod potentia naturalis in passiuo accipitur per comparationem ad agens naturale. sed prout potentia naturalis in passiuo accipitur in habitudine ad formam naturaliter perficientem: non oportet: quod sibi correspondeat semper potentia actiua naturalis vel creata. Nec propter hoc est frustra. quia est dare bene potentiam actiuam dei per quam reducitur talis potentia ad actum. sicut patet de anima rationali in corpore. Sic dico de potentia naturali et de beatitudine in mente. ¶ Ad tertium dico: quod sensus ex imperfectione sua limitatus et artatus est ad certum genus entis et ad operationem in quam potest agens naturale. Nec potest amplius eleuari. sic autem non est de intellectu: qui versatur circa totum genus entis. et ex perfectione sua maiori eleuari potest ad aliquem actum: in quem tota natura creata non potest: sicut nec in animam rationalem. ¶ Ad confirmationem de stellis: quod natura dedisset eis organum ad motum: si possent moueri: Dico: quod si moueri possent organice natura dedisset eis organa ad motum. Et similiter etiam dico: quod nature beatificabili dedit natura vel actor nature potentias: secundum quas beatificabilis est passiue. Nec oportet quod actiue propter causam dictam in solutione precedente. Immo dico: quod hoc est impossibile: sicut superius est ostensum. ¶ Ad quartum dico breuiter: quod natura non est beatificabilis passiue per aliquid additum nec per habitum nec per aliquid aliud: sed per se ipsam vel ex puris naturalibus potest attingere passiue ad beatitudinem et nullo modo actiue nec per se nec per habitum seu aliquid aliud: sed deus tantum efficit beatitudinem.

¶ Distinctionis. xlix.
Questio Sexta.

Sexto et vltimo quantum ad beatitudinem anime quero. Utrum quelibet creatura rationalis vel intellectualis summe velit et appetit beatitudinem. ¶ Videtur quod non quelibet talis creatura appetat beatitudinem. quia ignotum non potest appeti. sed apud multas creaturas puta apud multos homines beatitudo est ignota puta apud omnes infideles. Similiter etiam apud fideles de ipsa sunt opiniones. etc. Et confirmatur. quia damnati non appetunt beatitudinem sciunt enim eam sibi esse possibilem.

¶ Secundo videtur: quod non summe appetat beatitudinem. quia summe appetitum est propter quod omnia alia appetuntur. summe enim calidum est per quod omnia alia sunt calida. 2. Metha. sed creatura rationalis quelibet non omnia appetit propter beatitudinem. sed aliqua que abducunt a beatitudine. sicut patet in peccatoribus: qui aduertuntur a beatitudine ergo. etc. ¶ Tertio videtur: quod non de necessitate appetatur beatitudo: quia creatura meretur appetendo beatitudinem: sicut etiam appetendo ea que sunt ad finem: quorum volitio est bona ex volitione finis. sed hoc esset impossibile: si creatura necessario appeteret beatitudinem. quia nullus meretur in eo quod vitare non potest. etc. Et confirmatur quia quod libere appetit non appetit necessario nec naturaliter. sed voluntas creata libere appetit quia se tota libera est. etc.

2. metha.

¶ Contra Augustinus. xiij. de Trinitate. viij. dicit: quod beati omnes esse volunt: vt veritas clamat. Et in eodem libro dicit quod omnes hoc ardentissime appetunt. igitur creatura rationalis appetit beatitudinem et summe appetit. sed videtur: quod naturaliter et necessario. quia secundum philosophum. 2. physicorum sic se habet finis ad voluntatem in agibilibus: sicut principium ad intellectum in speculabilibus. sed intellectus naturaliter fertur in principium. igitur voluntas in finem: cuiusmodi est beatitudo. Et Anselmus de concordia predestinationis et gratie cum libero arbitrio dicit: quod voluntas non potest non velle summum commodum: et ita necessario vult summum commodum. sed beatitudo est summum commodum. etc.

August. 2. phisic. anselm.

¶ In ista questione sic procedam

¶ Primo premittam aliqua necessaria ad prosequendum questionem. ¶ Secundo ostendam quomodo voluntas creata vel creatura rationalis necessario et naturaliter et summe appetit beatitudinem: et quomodo non. ¶ Tertio quomodo appetit omnia propter beatitudinem: et quomodo non. ¶ Ultimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum articulum distinguitur Primo de beatitudine. Secundo de appetitu vel appetere. Beatitudo igitur vnomodo accipitur obiectiue pro obiecto ipso beatitudinis. Et istomodo deus dicitur beatitudo nostra. Secundo modo accipitur formaliter. scilicet pro formali perfectione beati: cuiusmodi est actus ipse beatificus formaliter perficiens beatum. ¶ Secundo distinguitur de beatitudine qua beatitudo siue formalis siue obiectiua potest accipi dupliciter: sicut et finis quo vel cuius. vnomodo in particulari in tali ente vel tali: sicut accipitur beatitudo obiectiua a fidelibus in essentia diuina et beatitudo formalis in actu vel operatione intellectus seu voluntatis supradicto. Aliomodo accipitur beatitudo vel finis in communi et in vniuersali non determinando ad hoc ens vel illud ad hanc naturam vel illam: sed stando in ratione summi boni vel finis in communi siue vt obiecti siue vt forme et actus perficientis: eomodo quo beatitudo formalis dicitur bene viuere: et beatitudo obiectiua dicitur summum bonum non determinando in qua natura vel in quo ente consistat tale summum bonum.

beatitudinis acceptiones

¶ Tertio distinguitur de appetitu creature intellectualis vel de appetere: quod duplex est: vnum naturale et aliud liberum. Naturale appetere dicitur inclinatio naturalis potentie sic appetentis: quam quidem inclinationem habet ad aliquam sui perfectionem. Et istomodo etiam dicimus: quod materia naturaliter appetit formam: et sensus naturaliter appetit sentire: et intellectus intelligere et voluntas velle tanquam propriam perfectionem et tale appetere non est aliquis actus elicitus potentie appetentis nec est aliquid distinctum ab ipsa ex natura rei. sed inquantum

appetitus creature duplex.

dicit aliquid reale: non dicit niſi nudam potentiam q̄ eſt apta nata ſuſcipere ſuam perfectionem: in quā inclinatur: ꝛ quam dicitur appetere. Qꝫ autem tale appetere non ſit actus aliquis elicitus potētie: appetentis differens ab ipſa realiter: hoc patet multipliciter. Tum quia tale appetere conuenit materie reſpectu forme. Et planum eſt: qꝫ in materia nō eſt actus elicitus. Tum quia tale appetere cōpetit potentijs cognitiuis. tales autē potentie non habent appetere actu elicito: ſed ſole appetitiue ꝑut diſtinguntur contra cognitiuas. Tum quia ſi eſſet aliqs actus elicitus: poſſem⁹ talem actum experiri in nobis. Et difficile eſſet: qꝫ lateret nos. Tum quia ſi eſſet aliquis elicitus in voluntate. ſequeretur: qꝫ poſſent eſſe duo actus contrarij vel oppoſiti ſimul ī voluntate. quia voluntas pro q̄to libera poteſt inoppoſitum illius actus vel appetere naturalis. ꝫ ꝛc.

¶ Aliud dicitur appetere liberum. ꝛ iſtud proprie dicitur velle actus elicitus voluntatis ſoli volūtati conueniens tanq̄ actus eius liber. ſicut intelligere ſoli intellectui conuenit vt actus eius elicitus ꝛ eſt ſemper diſtinctus a voluntate creata realiter ꝛ eſſētialiter: ſicut patet. Primum appetere ſemper manet neceſſario natura ipſa vel potentia que appetit manente. ſecundum vero non: ſed aliquando

Nota. in eſt aliquando non: ſicut patet. ¶ Circa hoc tamē eſt aduertendum: qꝫ nō intelligitur. per predicta diſtingi voluntas in voluntatem vt natura ꝛ voluntatem vt libera quaſi in aliqua diſtincta ex natura rei ſiue vt vires ſiue vt potentias: ſm quarum vnā voluntas actu elicito feratur naturaliter ꝛ neceſſario in finem: ſicut dicunt aliqui: ꝛ ſm aliam feratur libere ꝛ contingenter in id quod eſt ad finē. Hoc em̄ fictum eſt ꝛ falſum: ſicut probaui in primo. x. diſtinctione in prima queſtione. ſed intelligi debet: qꝫ voluntas naturaliter appetens ꝛ libere appetens eo modo quo accipitur in ꝓpoſito: ſit ſimpliciter ꝛ totaliter vna potentia ſimplex: q̄ naturaliter appetit ſuam perfectionem per ſeipſam totam: ſicut ꝛ receptiua eſt eius ꝛ libere elicit actum ſuum: qui eſt velle ita qꝫ eodē totaliter in diſtincto ꝛ naturaliter appetit: ꝛ libere actum ſuū elicit ſicut intellect⁹ eodē totaliter indiſtincto ꝛ naturaliter appetit ſuum intelligere: ꝛ ipſum elicit ſuppoſito qꝫ ſit actiuus idē eſt de recipere ſicut de elicere: quia eadem materia appetit: et recipit. ꝛ ſic de alijs ſuomodo. quare. ꝛc.

¶ Ex quo etiam patet eſſe minus benedictum: qḋ dicit vnus doctor ſubtilis: qꝫ licet eadem potentia voluntatis ſit naturalis ꝛ libera: ſicut eadem eſt potentia naturalis ꝛ non libera in alijs puta in intellectu vel in ſenſu: tamen aliquid intelligitur poſitiue addi voluntati: per hoc quod eſt libera ſuper id quo eſt naturalis. Et hoc probat. quia tam intellectus q̄ volūtas ꝛ breuiter omnis natura habet naturalem appetitum ad ſuum actum. ſed preter hoc voluntas habet actum ſuum liberum alium a velle naturali ꝛ hoc nō niſi per eſſe liberum ſuperadditū

qꝫ voluntas ē potentia libera. eſſe naturali. ¶ Dico enim: qꝫ volūtas ſe tota in ratione potentie eſt potentia libera: cui conuenit naturaliter appetere actum ſuum: ꝛ libere elicere ipm̄ omnino per idem indiſtīctum. Ita qꝫ imaginari nō debet: qꝫ per aliquid in quo conueniat cum alijs potentijs: appetat naturaliter actum ſuum: ꝛ ꝑ aliqḋ ſuperadditum: in quo differat ab alijs eliciat libere actum ſuum: ſicut imaginatur illud argumentum adductum immediate ſupra. Non enim appetit velle per aliquid in quo conueniat cum alijs potentijs. quia tunc alie potentie naturaliter appeterent velle. ſed appetit velle inq̄tum voluntas eſt: ꝛ ſe tota inq̄tum voluntas eſt: ſicut et ipſum elicit: ꝛ ſicut intellectus. vnde intellectus appetit intelligere. Eſt igitur eadem ſimplex potentia penitus re ꝛ ratione reali naturaliter appetens ꝛ libere eliciens Nec debet intelligi qꝫ aliquid addatur ſibi per hoc qꝫ libere elicit ſup id quo naturaliter appetit vt videtur. Hec de primo articulo principali.

¶ Quātum ad ſecūdum arti. quō creatura rōnalis neceſſario appetit btitudinem ꝛc.

dicitur primo abſolute loquendo: qꝫ loquendo ſiue de appetitu vel appetere naturali ſiue de appetere: quod eſt actus voluntatis elicit⁹: ꝛ ſimiliter de beatitudine ſiue obiectiua ſiue formali ſaltem in cōmuni accepta: omnis creatura ratiōalis vel intellectualis appetit beatitudinem ꝛ neceſſario ſic qꝫ nō poteſt non appetere ipſam etiam actu elicito: ſi ſibi ꝑ intellectum preſentetur ſic in communi ꝛ abſolute. Et ratio eſt. quia in ipſa beatitudine ſic in communi ꝛ abſolute accepta: nulla apparet ratio mali: quare poſſit non appeti. ſed in ipſa reſeruatur ratio boni perfecti nature appetenti ſiue modo perfectiōis intrīſece ꝛ formalis: vt eſt beatitudo formalis ſiue modo perfectionis extrinſece: vt beatitudo obiectiua. ¶ Secundo dicitur qꝫ loquendo de beatitudīe obiectiua vel de fine vltimo in particulari viſo vel cognito non clare ſicut in via: qui eſt deus ſimiliter etiam de beatitudine formali que eſt actus vel operatio anime ſupradicta: ꝛ de appetere quod eſt act⁹ elicitus in particulari per fidem cognito etiam nō quilibet appetit beatitudinē neceſſario: ſed poteſt non appetere eam vel non velle. Nā in eis vt ſic cognitis poteſt apparere aliqua ratio mali: quare nō appetatur. ¶ Tertio dicitur: qꝫ loquendo de beatitudine obiectiua ſeu fine vltimo qui eſt deus: viſo in particulari ꝛ clare: ſicut videtur ī patria: ꝛ loquēdo de appetere quod eſt velle ꝛ actus elicitus volūtatis: qꝫ voluntas creata ſtante tali viſione ꝛ perfecta cognitione appetit ꝛ vult finem vltimum neceſſario: ꝛ non poteſt ipſum non velle. Et de iſtis dictis cum motiuis eorum ſatis dixi in prima diſtinctione primi libri: qꝫ rationes eorum non cōcludūt ſicut patet ibidem in vltima queſtione. Et ideo de hoc ſuperſedeo gratia breuitatis.

¶ Et q̄tum ad preſens dico quō creatura rōalis appetit btitu. ſm doct.

aliqua per ordinem. Primo dico qꝫ loquēdo de appetere naturali ꝛ de beatitudine obiectiua vel formali ſiue in communi ſiue in particulari q̄libet creatura vel natura rationalis vel intellectualis appetit beatitudinē naturaliter neceſſario ꝛ ſumme. ꝛ ꝑ conſequens ſemper q̄diu manet talis natura in eē. Et ad hoc neſcio ponere meliorem rationē: niſi qꝫ vnumquodq̄ ꝑfectibile naturaliter appetit ſuā ꝑfectionem formalem intrinſecam: ꝛ etiam illud circa quod obiectiue verſatur ſua perfectio: ꝛ etiam illud cuius ratio in ſua perfectione ſiue intrinſeca ſiue extrinſeca continetur. ſicut patet de graui: quod naturaliter appetit eſſe in centro: ꝛ centrum ipſum per conſequens Nec intelligo: quando loquor hic de beatitudine in communi vel vniuerſali accipiendo commune vel vniuerſale ꝑ intentione ſecū

da vel aliquo operato per actum rationis. sed pro re subiecta: q̄ est bonum vel perfectio ipsa quācūq; vnitatem habeant res subiecte sub tali intentione ¶ Secūdo dico: q̄ eoipso q̄ natura sic appetit naturaliter beatitudinē: sequitur q̄ necessario q̄diu manet. quia hec est natura sua sic inclinari ad suam perfectionē. et sicut nō potest carere natura sua: ita nec tali appetitu. et ita semper sic appetit: alioquin non necessario. ¶ Tertio patet ex hoc q̄ summe appetit. q2 ex quo determinatur ad hoc naturaliter in summo determinatur. ita q̄ ex toto visu et conatu appetit beatitudinē nec est in potestate plus vel minus appetere sicut nec appetere tale nec natura. sed hoc est sibi inditum ab instituente naturam. ¶ Quarto tamen dicit vnus doctor: q̄ magis dicendum est naturam appetere beatitudinem in particulari q̄ in vniuersali. Nam appetit beatitudinē vt suam perfectionem. sua autem perfectio magis consistit in p̄ticulari bono q̄ in vniuersali. Vniuersale enim nō perficit sed particulare. Potest tamē dici: q̄ equali appetitu et eodem appetit vniuersale bonum et particulare: non p̄ut vniuersale vel commune distinguitur a particulari quasi seorsum acceptum sed p̄ut includitur et continetur in particulari. Et hoc modo intelligendum est illud: quod supius dicebatur. ¶ Et de tali appetere naturali dico q̄ possunt multe auctoritates intelligi: que videtur sonare: q̄ creatura rationalis vel intellectualis necessario appetit beatitudinem. et refugit miseriam: sic q̄ beatitudinem non potest non appetere vel nō velle large accipiendo velle nec miseriā ipsam pōt velle vel non nolle: sicut ponit Augustinus in Encheridion et in. xiij. de Trinitate s̄m illas auctoritates allegatas ad oppositam partem in principio q̄stionis: in quibus dicitur: q̄ omnes ardētissime volunt: vel apetunt esse beati. Et sicut etiam Boeti⁹ dicit tertio de consolatione et Anselmus de cōcordia predestinatorum sicut superius est allegatum. Sic dictum sit de appetitu naturali. ¶ De actu elicito qui dicitur velle: et est actus liber: dico aliqua dicta. Primo: q̄ non experior quin voluntas creata possit non velle beatitudinem siue in particulari siue in vniuersali ab intellectu presentatam pro statu vie. sicut et de fine siue quo siue cuius potest dici. ita et de beatitudine siue formali siue obiectiua. sed magis mihi videor expiri: q̄ beatitudinē quōcūq; acceptam siue formalem siue obiectiuam siue in vniuersali siue in particulari presentatā per intellectū voluntas creata possit nō velle nō eliciendo aliquē actum volendi circa ipsam vel cessando etiam a tali actu: si habuit ipsum prius. ¶ Igitur de beatitudine in particulari ostensa conuenio cum alijs q2 et alij hoc ponunt. De beatitudine etiā vel fine in cōmuni videtur hoc p̄babiliter posse dici. Tum quia in ea vt per fidem cognita etiam vel p̄ naturam seu ex naturalibus non apparet magis ratio boni q̄ in beatitudine in p̄ticulari cognita per fidem. In ipsa enim nulla apparet ratio mali. sicut nec in beatitudine in vniuersali. et tamen voluntas potest eam nō velle in particulari et in via. ergo etiam in vniuersali. Secundo quia nihil est perfectionis in vniuersali: quod non sit in particulari et amplius. et per consequens si beatitudo in particulari potest non appeti et in vniuersali. Tertio quia secundū appetitū naturalem non minus appetitur. beatitudo in particulari q̄ in vniuersali: et tamē appetitu libero potest beatitudo in particulari non appeti. ergo et in vniuersali. Alique istarum rationum sunt ad hominem contra ponentes: q̄ potest non appeti in particulari non in vniuersali. Sed ratio videtur ad hoc p̄cipua libertas ingenita volūtatis. q̄ potest nō elicere actum suum circa quodcunq; obiectum suum: et est libera libertate cōtradictionis saltem p̄ statu vie peccabili: vt videretur. et etiam pro statu prime si esset elicitiua vel effectiua act⁹ quem habet in patria quod tamen non est verum: sicut patuit in q̄stione precedenti. Nec videtur mihi demonstrabile oppositum: immo magis hoc videtur esse verum: licet non sit vsq; quaq; certū. ¶ Secundo dico: q̄ nō obstat dictum Augu. 3. de libero arbitrio dicentis: q̄ de necessitate nolumus miseriam: nec possumus eā velle. igit̄ pari ratione de necessitate volumus beatitudinem: et non possumus eam nolle vel non velle Dico enim: q̄ dictū Augustini verum est et de nolle miseriam et a simili de velle beatitudinem pro tāto q2 loquendo de actu libero vniformiter se habente ad necessitatem appetitus naturalis: planum est q̄ quilibet habet nolle respectu miserie: nec potest eam velle. et habet velle respectu beatitudinis: et non potest eam nolle. vnde vt in pluribus ita est: quādo eis miseria vel beatitudo per intellectū p̄sētatur: immo forte bene ponitur ibi forte. quia sic videretur alicui respectu boni potest eē nolle: et respectu mali potest esse velle. nec apparet demonstratio quare nō. nec vllomodo absolute potest haberi velle respectu miserie: nec nolle respectu beatitudīs. quia velle nō est per se nisi respectu boni. et nolle nisi respectu mali. Sed nō intelligit Augustinus q̄n voluntas possit absolute loquendo vtendo libertate sua et experiendo eam non velle miseriam vel nō velle beatitudinem cessando ab oī actu elicito circa ista. ¶ Potest igitur dici p̄babiliter: licet non sit efficaciter p̄batum: q̄ voluntas non naturaliter nec necessario nec summe nec semper appetit beatitudinem vel vult beatitudinem quācūq; et quōcūq; per intellectum presentatam loquendo de appetere libero vel de velle cuius est causa effectiua. iz potest eam absolute loquendo non velle vel magis vel minus intense velle: sicut placet sibi. Nam in cuius potestate est actus et motus etiam actus: vt videt. Hec de secundo articulo principali.

Auguſt.

Auguſt.

Boeti⁹.

De actu elicito.

¶ Quātum ad tertium arti.

quō creatura rōnalis appetit oīa p̄pter beatitudinē: et quō nō &c.

dico p̄mo de appettere naturali: q̄ eomodo quo natura creata appetit naturaliter beatitudinem siue vt finem quo siue vt finē cui⁹: eomodo appetit oīa per se ordinabilia in talem finem propter ipsum finem. Eomodo enim quo in re sunt appetibilia: eomodo et ordine ab appetitu naturali appetūtur: vt videtur. ¶ Sed loquendo de appetere libero non oportet. q̄ omnia appetat voluntas propter beatitudinem actu elicito. Tuz quia voluntas potest aliquid appetere: quod non ordinatur ad beatitudinē immo aduertit a beatitudine. Tum quia potest statuere finez suum in aliquo alio a beatitudine fruendo vtendis. Tū quia potest aliquid appeti actu elicito non cogitando de beatitudine: et ita nō p̄pter beatitudinem. Tum quia etiam intellectu et ratione dictante aliquid appetendum p̄pter beatitudinem voluntas potest contrarium velle sicut ostensū

est in secundo. et ita non oportet: ꝙ omnia que appetit: appetat propter beatitudinem referendo in beatitudinem. verum est tamen: ꝙ loquendo de appetere libero non absolute. sed inquantum est rectum. Dico ꝙ omnia alia appetitu recto appetit propter beatitudinem vel formalem vel saltem obiectiuam: secundum ꝙ quelibet habet rationem finis suo modo.

¶ Quod autem dicit Augustinus decimotertio de trinitate: ꝙ quicquid aliud a beatitudine appetitur: vel latenter vult aliquis: non recedit ab appetitu beatitudinis. Dico ꝙ verum est loquendo de appetitu naturali vel de appetitu libero recto sibi conformi. quare &c. Hec de tertio articulo principali.

Ad arg. principalia. ¶ **Ad primum principale argumentum** dico: ꝙ ignotum penitus potest appeti appetitu naturali: sicut materia suo modo appetit formam. Et sic beatitudo dato ꝙ esset totaliter ignota posset tamen naturaliter appeti talis enim appetitus precedit quamlibet actualem noticiam in appetente. Similiter etiam de appetitu vel velle elicito loquendo dico: ꝙ potest aliquid quod nō est certitudinaliter cognitum sed tantum opinatum appeti. Secundo dico: ꝙ apud fideles aliquo modo quantum sufficit ad salutem notum est per fidem in quo consistat beatitudo obiectiue: et ita potest appeti: et in quo consistat beatitudo formalis: licet non sit determinate et ita etiam potest appeti suo modo.

¶ Ad secundum dico: ꝙ beatitudo appetitu naturali summe appetitur quelibet scdm modum suum. quia beatitudo que est deus summe loquendo simpliciter: sed beatitudo formalis in genere perfectionum formalium. Et dico etiam: ꝙ sic suo modo omnia alia propter beatitudinem naturaliter appetuntur: sed non oportet ꝙ sic appetitu libero absolute loquendo: nisi loquendo de appetitu recto. licet enim beatitudo sit primum et summum appetibile quantum est ex se: ex libertate tamen potentie potest non appeti aliquid propter beatitudinem: et potest voluntas sibi statuere finem alium vel non ordinare in beatitudinem: sicut sibi placet.

¶ Ad tertium dico breuiter: ꝙ in actu necessario nichil meremur. Appetimus autem necessario beatitudinem loquendo de appetitu naturali: et ideo appetitu illo nichil meremur. sed appetere libero quod est in potestate nostra: meremur et illo appetimus vel appetere possumus beatitudinem: et sic mereri. Ad confirmationem dico ꝙ volūtas quicquid actu elicito appetit: libere appetit: si tamen sit primum effectiuum talis actus. Et de tali actu dictum est supra: ꝙ voluntas non necessario appetit beatitudinem. sed non oportet ꝙ appetat libere illud: quod naturaliter appetit: prout libertas opponitur necessitati. beatitudinem vero appetit naturaliter. quare &c.

¶ Eiusdē distinctionis .xlix.
De beatitudine corporis.
Questio Prima.

Quātum ad beatitudinē corporis q̄ nō est ꝓprie et simpliciter dicēda beatitudo: sed tātū scdm quid & improprie. Quero primo: vtrū corpora beatoꝝ erunt impassibilia. ¶ Videtur ꝙ non. Illud qd scdm se est passibile & mortale: non potest fieri per quodcūq aliud impassibile et imortale nec pōt ab aliq perpetuari. sicut aristoteles dicit ꝯtra platonē primo de celo: & cōmentator ibidē: & similiter .xij. methaphisice: vbi ab hac regula excipit motum tantum: qui licet sit ex se possibilis non esse: tn̄ potest perpetuari ab alio sicut ibidē dicit. sed impossibile est hoc de aliquo permanenti scdm eum. sed corpus humanum scdm se & ex natura sua est passibile & mortale. quia compositum ex contrarijs & quattuor elementis. Et similiter palpabile est: licet gloriosum. Omne autem palpabile corruptibile est scdm Gregorium. ergo &c. ¶ Scdo sic corruptibile & incorrubtibile passibile & impassibile differunt plusq genere .x. metha. sed corpus beatum & non beatum sunt eiusdem rationis & eiusdē speciei: nec differunt genere vel specie: immo nec numero. ergo &c. ¶ Tertio sic si corp9 beati sit impassibile: sequitur ꝙ beatus nō poterit aliquid sentire. qr sentire est quoddam pati. sed hoc est falsum. ergo &c. ¶ Quarto sic violentum nō potest esse perpetuum. primo de celo. sed elementa in corpore humano existente sursum puta in celo violenter detinentur. quia vnumquodq eorum naturaliter tēdit ad locum proprium: & sic ad diuersa loca. & per consequens corpus est dissolubile & corruptibile: & per consequens passibile. ergo &c.

Phūs. Grego. 1. celi.

¶ **Cōtra** prime ad chorintios .xv. oportet corruptibile hoc induere incorruptionē & mortale hoc imortalem: & per ꝯñs impassibilitatem. passibilitas eñ non stat cum imortali. 1. ad cho. 15.

¶ **In ista questiōe sic ꝓcedā.** ¶ Primo ponā qd est certū de cōclusiōe q̄stiōis. s. ꝙ corpa bonoꝝ erūt impassibilia. ¶ Scdo ponam aliquas opiniones vel modos dicēdi: per quē modum hoc erit: & arguā ꝯtra eas. ¶ Tertio dicā illud qd mihi videt magis dicēdū. ¶ Vltimo ad rōnes.

¶ **Quātum igitur ad primū** articulum dr: ꝙ impassibile sicut immortale dr duobus modis. ¶ Vno modo dr impassibile potēs nō pati: sicut imortale potēs nō mori. & isto mō dicim9 ꝙ primus homo in statu innocentie fuit imortalis potens scilicet non mori. si enim deo obediuisset: et non peccasset: potuisset nunq mori: immo nūq de facto mortuus fuisset: sed viuens ad diuinam visionem aliqn̄ raptus vel assumptus fuisset vnde & pro illo statu immortalis erat aliquo modo. qr poterat nō mori. ¶ Alio modo dr impassibile nō potēs pati. Aliud est eñ nō posse pati. Aliud posse nō pati. sicut etiā imortale dr nō potēs mori. & isto mō non cōcedit: ꝙ homo in statu inocētie fuerit imortalis. potuit eñ peccare absolute loquēdo: sicu patuit de facto. ¶ Secunda distinctio potest poni de passione: que est corruptiua vel abiectiua: & de passiōe improprie: q̄ est salus & ꝑfectio: vt dr scdo de anima. Impassibilitas duplex.

Quõ corpora bonoꝝ erũt ĩpassibilia.

¶ Ad propositum dico: qd ab omnibus cõcedit: ꝙ corpora beatorũ vel beati ipsi scdm corpora erũt impassibilia: non solum primo modo sicut homo in statu innocentie: sed etiã secũdo modo ita ꝙ nõ poterũt pati loquẽdo de passione abiectiua contrarij vel dispositionis sibi cõuenientis. ⁊ per ꝯ̃ns nõ poterunt ad corruptionẽ disponi: nec corrumpi. et sic erunt immortales vel incorruptibiles. ¶ Ad hoc autem probãdum adducũtur alique cõgruitates: q̃ propositum nõ demõstrant: sed colorãt. ¶ Prima est. qꝛ pro aliquo statu saltem ꝓ statu perfectissimo hominis cuiusmodi est status beatitudinis ꝯgruit: vt corpus beati sic ꝓportionetur ⁊ conformet aĩe: ꝙ sicut anima cõtristari nõ potest sic nec corpꝰ ledi vel contristari possit. Anima eñ nata est cõpati ⁊ cõtristari corpori leso vel etiã cõtristato. ⁊ ꝑ ꝯ̃ns ꝙ corpus sit impassibile passione abiectiua vel etiã corruptiua. ¶ Scda cõgruentia est qꝛ pro aliquo statu puta perfectissimo hominis statu anima vult et appetit habere corpus tante durationis quante est ipsa. qꝛ appetit ⁊ vult etiã forte actu elicito nũq̃ a corpore separari. ⁊ per cõsequens congruit ꝙ corpus sit impassibile ⁊ etiã immortale. ¶ Tertia cõgruentia est. quia corpus per modum organi seu etiam instrumenti fuit ⁊ est aliquo modo particeps meriti in via: licet scdm quid ⁊ minus proprie. Et ita congruum est ꝙ sit aliquo modo particeps premij puta beate vite ⁊ ĩmortalis. ¶ Quarta congruentia. quia sicut corpus humanum in hoc excedit corpora aliorum aĩalium ꝙ vnitur rõni perpetue ⁊ immortali: ⁊ ita magis eam e ꝓpinquo participat quoquomodo: ita etiã in hoc debet excedere vt sit vel debeat esse immortale ⁊ impassibile: vt videtur. ¶ Ad hoc sunt multe auctoritates scripture: quaꝝ vna est adducta supra ab apostolo ⁊ sacrorum precipue Augustini qui probat. xiij. de trinitate: sicut superius dictum est: ꝙ beata vita est ĩmortalis vel potius beatus ipse. licet ratio sua non demõstret: sicut superius ostẽsum est.

August.

Quõ corpora bonoꝝ non erunt impassibi.

¶ Scdo dr q̃ntum ad presentẽ articulũ: ꝙ corpora beatorum nõ erũt impassibilia loquẽdo de passione scdo mõ dicta: que est salus ⁊ perfectio: cuiusmodi est sensatio vt visio vel auditio ⁊ huiusmodi. Tum quia nec aĩa ipsa erit impassibilis: loquẽdo de tali passione in gñe suo puta intellectiõe volitione delectatione et hmõi: eo modo quo dicit phũs: ꝙ intelligere est pati. Scdo quia cũ illa sit status perfectionis: ⁊ talis passio sit salus ⁊ perfectio: nõ debet corpus esse impassibile tali passione. Tertio quia decens est: vt corpus ƀm quid beatificetur in aliquibꝰ opationibus organicis et sensitiuus. Et hoc nõ põt esse nisi scdm tales opationes aliquo modo patiatur. quare ⁊c. ¶ Ad hoc etiam possent adduci multe auctoritates: sed non est vis. et dimitto gratia breuitatis. Hec de primo articulo principali.

De mõ ĩpassibilitatis bonorum.

1. opinio.

¶ Quantum ad secundũ articulũ de mõ scꝫ ⁊ causa talis impassibilitatis vel incorruptiõis sunt multe opiones. Aliq eñ assignãt causam eiꝰ ꝓuatiuã vel negatiuã tantũ. Alij causã positiuã. Alij vtrãq. Est igit vna opinio: ꝙ corpa bonoꝝ erũt impassibilia ꝓpter cessationẽ motꝰ celi: sicut etiã supra dicebãt: ꝙ corpa dãnatoꝝ erunt incorruptibilia propter cessationem motus celi. qꝛ motus celi est essentialiter primus motus ⁊ ab alio quocũq presuppositus. ¶ Sed de hoc satis dictũ est supra in quadam alia questiõe: ꝙ ista opinio est simpliciter falsa. Et similiter etiam pari rõne possent ⁊ deberent dicere ꝙ corpora damnatorũ erunt impassibilia passione naturali vel reali. quod est falsum. Nec istud potest dici similiter de quibuscunq alijs corporibus.

¶ Alia opinio est: ꝙ corpa bonoꝝ erunt impassibilia non per aliquid positiuum eis collatum: sed per solam substractionem diuine influentie generalis. qꝛ deꝰ nõ coaget secundis agẽtibus ad hoc vt corpora bonorum possint pati ab eis: sicut suo modo subtraxit suam influentiã ab igne in camino babylonis: ne pueri ab igne paterentur non cooperando vel coagendo ipsi igni. Hoc autem deus ordinauit perpetuo facere in corporibus pro statu beatorum. Nec est miraculum perpetuũ: sicut dicunt. qꝛ sicut nõ est miraculũ: ꝙ influat secũdis agentibus coagẽdo eis pro statu corruptionis vel mortalitatis: ita nõ est miraculum: ꝙ nõ influat predictis agentibus ad corruptionem vel passionẽ corporũ beatorum pro statu beatitudinis. ¶ Similiter etiã dicũt: ꝙ hoc nõ obstante impassibilitas potest dici dos corporũ beatorũ: nõ autem corporum damnatorum vel immortalitas: q̃ magis cõuenit corporibꝰ dãnatorũ qꝛ licet nõ dicat aliquid positiuum in corpore beati: sicut nec oportet ꝙ dos dicat aliquid positiuũ in existens vel inherens dotato dicit tñ preseruationem beati a passione vel corruptione: in qua habet ius beatus ex vi meriti sui vel per modum meriti. quia hoc meruit ⁊ ad suum bonum vel perfectionem. nõ sic est autẽ de damnatis: sed magis hoc exigit sua iusticia: vt perpetuo puniantur. Nec etiam de elemẽtis: licet ista nunq̃ corrũpãtur. ⁊ hoc per substractionem diuine influentie non cooperando eis: vt adinuicem patiantur ⁊ agant: ⁊ mutuo se corrũpant. sic igitur beati erunt impassibiles: sicut dicũt per substractionem diuine influentie: non per aliquid positiuum eis collatum.

2. opinio

¶ Sed contra istam opinionẽ videt posse argui: lꝫ sit subtilior ⁊ probabilior omnibus alijs quas non intendo tenere. Primo sic. Nam alio mõ ƀm Augustinũ ⁊ sanctos erit beatus ĩmortalis: q̃ fuerit adam in statu innocentie. Nam nõ solum beatus poterit non mori: sed etiam non poterit mori vel pati passione corruptiua vel abiectiua disconuenienti. sed hoc non videtur nisi per aliquid positiuum collatũ corpori beato plusq corpori ꝓ statu innocẽtie. Et nõ videtur sufficere substractio diuine influentie qꝛ illa cõmunis est vtriq statui. ꝗ ⁊c. ¶ Scdo sic. alie dotes dicũt in corpore beato aliquas formas positiuas: vt videtur. Similiter etiã dotes aĩe. ergo similiter dos impassibilitatis. ¶ Tertio sic. corpꝰ qd est in potentia passiua propinqua transmutabile substantialiter vel corruptibile: non est impassibile. sed si nulla forma positiua cõfertur corpori plusq in via ita q̃tum est ex se: est in potentia propinqua et disposita vel saltem non repugnante ad corruptionem sicut prius: ⁊ ita potentia sue materie est annexa priuationi alterius forme: etiam vt est principium transmutationis et ab agente naturali: sicut prius igitur est ita corruptibile et passibile et corruptibile in se sicut prius. et non est impassi-

Ꝯ. 2. opi.

bile: licet aliquãdo nõ patiatur ꝓpter substractio-
nẽ diuine influentie. ¶ Quarto sic. q̃ hoc videtur
de mente Augustini ad dyoscorum: qui vocat im-
passibilitatẽ vel incorruptionẽ plenitudinẽ sanita-
tis seu vigorẽ: sed hoc dicit aliq̃d positiuum. ⁊c.

5. opinio ¶ **Tertia** opinio est: ꝙ hoc erit per amotio-
nẽ qualitatum cõtrariarũ a corpo-
ribus gloriosis. amouebũtur enĩ qualitates cõtra-
rie vel saltem vt cõtrarie a corporibus ipsis: ⁊ ita
cessabit actio ⁊ passio mutua ipsorum: ⁊ per conse-
quens non poterunt corrumpi.

Ↄ.5.opi. ¶ **Sed** ista opinio nõ est vera sc3 ꝙ a corpo-
ribus beatoꝝ auferãtur qualitates
contrarie. primo quia talia corpora nõ essẽt phisica
et per ↄñs nõ essent informabilia naturalit' ab aĩa.
¶ Scd̃o quia dato per istam viã: ꝙ nõ corrumpe-
rentur vel paterentur ab intrinseco: possent tñ cor-
rumpi vel pati aliquo mõ ab extrinseco: vt videtur
¶ Si dicatur ad primum: ꝙ qualitates nõ amoue-
buntur totaliter q̃tum ad suam essentiã: sed q̃tum
ad cõtrarietatem. quia mouebunt qualitates: s3 nõ
contrarietates: sicut dicũt aliqui. q̃ qualitates que-
cũq3 non sunt contrarie: sed qualitates opposite in
eodem susceptiuo succedentes. mõ ille qualitates
nõ erunt in eadem parte susceptiui. vel si dicatur: ꝙ
manebunt qualitates: sed reducent' ad mediũ: sic ꝙ
nõ agẽt mutuo nec patiẽtur ista nihil valẽt. ¶ Pri-
mũ nõ q̃ manentibus qualitatib⁹ actiuis ⁊ passi-
uis impossibile est nõ manere cõtrarietates ipsaꝝ.
q̃ ex naturis suis specificis habẽt cõtrarietatẽ si-
ue in diuersis subiectis siue in vno. ⁊ nihil facit ad
hoc subiectũ: vt p3. siue enĩ calor succedat frigori
in eodem subiecto siue nõ: semper ↄtrariatur frigo-
ri bm speciem ⁊ indiuiduum. Alioquin enĩ nichil
esset alteri cõtrarium nisi circa idẽ subiectum: ⁊ ni-
chil posset agere nisi in seipsum: qd̃ est falsum. im-
possibile est ergo tolli oppositionẽ contrariam seu
cõtrarietatem manẽtibus formis vel naturis qua-
litatum actiuarũ ⁊ passiuarum vt videtur. sicut ma-
nentib⁹ naturis duarũ relationum vt puta paterni-
tatis ⁊ filiationis nõ potest tolli oppositio relatiua
ipsarum. Similiter etiã per illud nõ excludit' corru-
ptio vel passibilitas corpis ab extrinseco. ¶ Secũ-
dum dictum nihil valet. Nõ enĩ est intelligendum:
ꝙ sic redigãtur qualitates ad meritũ in corpore hu-
mano sicut in auro vel argẽto: vt nõ plus agant vel
patiãtur q̃tum ex se mutuo q̃ in auro vel argento.
Tunc enĩ totũ eẽt ibi cõfusum: nec esset tale corp⁹
sic mixtum aĩe cõueniẽter proportionatum. secũdo
q̃ hoc nõ excludit corruptibilitatẽ vel passibilita-
tem ab extrinseco: vt patet. quare ⁊c̃. Nõ ergo va-
let dicere: ꝙ virtute diuina amouebũtur qualitates
actiue ⁊ passiue siue q̃tum ad essentias siue q̃tum
ad contrarietates: siue ꝙ sic reducuntur ad mediũ:
ꝙ non fuit mutuo actiue ⁊ passiue.

4. opio. ¶ **Quarta** opinio est: ꝙ virtute diuina
amouebitur a materia corpis
beati vel a corpore ipso priuatio: quã habet respe-
ctu cuiuscũq3 alteri⁹ forme susceptibilis in ipõ ⁊ ꝑ
ↄñs nõ poterit pati passione inductiua alicui⁹ alte-
rius forme vel etiã abiectiua forme precedentis.

Ↄ 4.opi. ¶ **Sed** istud nihil est etiam. q̃ priuatio tolli
nõ potest a susceptiuo manẽte: nisi in-
ducatur forma opposita illi priuationi: Alioq̃n enĩ
possent verificari ↄtradictoria de eodem sed planũ
est: ꝙ deus in corporib⁹ beatis nõ inducit formas
oppositas illis priuationibus: sicut pat3 etiam bm
eos. Nec inducit formã aliquã: in qua eminẽter cõ-
tineãtur. Et dato ꝙ illam induceret: si esset aliqua
talis: adhuc nõ tollerẽtur singule priuationes op-
posite singulis formis. Non enĩ tollitur priuatio:
nisi per formã sibi precise ⁊ adequate oppositã: cui⁹
subiectum priuationis est receptiuum. ¶ Scd̃o q̃
quero per quã actionẽ tollitur de nouo talis priua-
tio: q̃ inerat. Aut enĩ talis actio habet terminũ po-
sitiuum a quo vel ad quẽ vel vtrũq3. q̃ a negatione
ad negationẽ nõ est mutatio. v. phisicoꝝ. si terminũ 5. phisic.
positiuũ ad quẽ vel vtrũq3: tunc in corpore beato sit
aliquid positiuũ: ꝑ qd̃ est impassibile: quod est con-
tra eos. Nõ potest dici ꝙ habeat tantum positiuũ
a quo. q̃ terminus eius a quo est priuatio: q̃ auffer-
tur. ⁊ sic vel nullũ terminũ positiuũ h3: ⁊ sic nulla
est. vel si h3 terminũ positiuum hoc est contra eos.

¶ **Alie** sunt opiniones assignãtes causas po- De cau-
sitiuas: quarũ prima est: ꝙ nihil pati- sis positi-
tur vel debilitatur loquẽdo de passione proprie di- uis. 1. op.
cta: nisi q̃tum diuinum ꝓprie forme patientis sup
suam materiã minuitur. q̃ materia nõ potest subi-
ci alteri cõtrarioꝝ peragens trahens ipsam ad li-
mites suos: nisi tollatur ab ea diuinum alterius cõ-
trarij: vel saltẽ diminuatur. s3 corpus humanum est
quicquid erit in eo pro statu beatitudinis erit per-
fecte subiectum diuinum anime rationalis: sicut et
ipsa perfecte erit subiecta deo. ⁊ sic anima perfecte
dñabitur corpori. ⁊ per ↄñs corpus non poterit de-
bilitari vel pati ab aliquo inducente formam incõ-
possibilem vel cõtrariã anime vel etiam cuicunq3
forme existenti in corpore glorioso nec in corpe ta-
li poterit esse aliqua mutatio contra dispositionem
illam: sub qua perficitur ab anima perfecte domi-
nante sibi. hec est igitur causa positiua impassibili-
tatis scilicet perfectum diuinum anime super cor-
pus ⁊ super quicquid est in ipso.

¶ **Contra** istam positionẽ que nõ est intelli- Ↄ hãc. 1.
gibilis: vt videtur: arguo sic pri- opi.
mo. nulla virtute creata nec aliquo diuino vel ĩpe-
rio volũtatis create vel creature ẽ possibile: ꝙ acti-
uo naturali sufficiẽti ⁊ passiuo disposito nõ impedi-
tis: sed debito mõ ad actionẽ approximatis non se-
quatur actio. Hoc enĩ est solius diuine ptãtis sicut
patuit de igne fornacis babylonis respectu trium
pueroꝝ ⁊ de consimilibus. sed actiua ⁊ passiua pu-
ta qualitates actiue sufficiẽter ⁊ naturaliter ⁊ pas-
siue sunt sufficienter approximate in corpore glo-
rioso: vel possunt esse. igitur nullo diuino creato stã-
te tali approximatione potest impediri: quin sequa-
tur vel possit sequi actio vel passio. ⁊ sic nihil valet
illud diuininum anime super corpus. ¶ Secũdo sic
quero quid intelligis per illud diuinum. Aut enĩ in-
telligis prestantiam naturalem anime ad corpus.
Aut intelligis aliquem actum liberum elicitum vt
imperium: quo regit ⁊ continet corpus. Aut intel-
ligis potentiam ipsam voluntatis: qua vult corp⁹
sic manere ⁊ contineri. non potest intelligere primo
mõ: q̃ fortiori rõne viator eẽt impassibilis q̃ bea-
tus. q̃ nõ min⁹ est prestantior naturaliter ⁊ melior
vel nobilior ipsa aĩa corpore nõ glorioso q̃ glorio-
so. Nec bm potest intelligere. Tũ q̃ aĩa per suum
imperium in hoc potestatẽ nõ habet: sicut deductũ
est in prima ratione: ꝙ cesset actio vel passio actu-

uorum ꝛ passiuoꝝ approximatorum. Tum qꝛ hoc posito adhuc sequeretur ꝙ corpus esset passibile et corruptibile: ꝛ ꝙ posset pati ꝛ corrumpi permittente aīa ꝛ nō impediēte hoc per suum actum imperādi. Tum qꝛ etiam. Actus volendi vel imperādi est immanēs nō transiens nec factiuus seu actiuus vel impeditiuus alicuius extrinseci: nisi aliquid plus apponatur: vel addatur. Similiter nec potes dicere tertio modo. qꝛ voluntas ipsa in ratione potētie inde nihil faceret ad hoc nisi mediante actu. Alioquin ita bene faceret hoc in via sicut i patria: ꝛ semper ꝗdiu esset cōiuncta faceret hoc. ergo cum mediante actu illo impij dn̄atum nō possit hoc. sequiẗ ꝙ diuinū illud ad propositum nihil valet. ¶ Tertio sic arguo. Anima nō est incompossibilis: nec repugnat talibus qualitatib⁹ actiuis ꝛ passiuis. quia vel eas presupponit in corpore vel eas coexigit: sicut ꝛ corpus dispositum ꝛ pari ratiōe nō est aīa repugnās nec incōpossibilis effectib⁹ vniuocis istarum qualitatū saltem in aliquo gradu: ꝛ per ꝯn̄s ꝑ aīam nō tollitur actio vel passio taliū qualitatum. Si dicas: ꝙ repugnat effectib⁹ talium qualitatum nō naturaliter sed per imperiū. qꝛ imperat qualitatibus: ne corpus agat vel patiatur ſm eas vel corpori ipsi imperat hoc. istud nihil valet: sicut ostensum est supra. ¶ Quarto de illo diuino forme patientis super propriam materiā non intelligo. Est em̄ quoddā dictum parabolicū: ꝛ melius esset dicere talia in predicatione ꝗ in determinatōe. Et preterea ad propositum semper tolli pōt diuinū forme passiue sup materiā ipsam: qn̄ adest forma actiua prestantior: que pōt talē formā expellere. sic aūt est in proposito. Nec pōt hoc ab anima impediri: sicut dictum est supra. ideo nō videtur valere iste mod⁹.

2. opinio ¶ Secunda opinio est: que ponit impedimentum positiuū: per hoc ꝙ anima pro statu resurrectionis beatoꝝ cōplet totā capacitatē materie sue: ita ꝙ materia vlteri⁹ nō est imposita ad aliquā aliā formā. ꝛ sic totū cōpositū est incorruptibile ꝛ impassibile ꝯsequēter. Et est hoc multo cōueniēti⁹ ꝛ ponere ꝗ de celo: de quo tn̄ hoc poniẗ scꝫ ꝙ forma sua cōplet totū appetitū materie: ꝛ ideo est incorruptibile. aīa em̄ rōnalis est multo perfectior ꝛ nobilior ꝗ forma celi. Et iō saltem pro aliquo statu terminat totā capacitatē materie: ꝛ sic homo est incorruptibilis.

Ꝯ. 2. opi. ¶ Cōtra hoc pmo sic. impossibile est: ꝙ aliqua forma satiet appetitum materie: q̄ ſm se est in potētia ad plures formas qꝛ impossibile est ꝙ tollat puationē alteri⁹ forme ab alia materia: sicut ostēsum est supra. sed materia corporis humani est in potētia ad plures formas. pꝫ: cū sit vniuoca cum materia aliorū corruptibiliū ꝗ ꝛc. ¶ Secūdo sic. si aīa ex sua pfectiōe nāli: habet hoc ꝙ faciet totū appetitū materie sue: sequr ꝙ hō sit naturaliter imortalis ꝛ pro quocūꝗ statu suo nō minus ꝗ celū: de quo ponūt exēplum. ¶ Tertio cōtra exemplū. qꝛ est falsum sicut dictum est pluries supra.

3. opinio ¶ Tertia opio est min⁹ pbabilis: ꝙ ad ꝯstitutionē corporis humani cōcurrit natura celestis ad conciliandum elementa in quandam armoniam: per quam possunt esse conueniens et proportionata materia corporis humani. modo pro statu btitudinis natura celestis dominabiẗ in corpe hūano. Et qꝛ talis nā ē icorruptibilis. iō ꝛc

¶ Ista opinio est falsa manifeste. pmo. qꝛ natura corporis qnti cū sit corp⁹ ingn̄abile ꝛ incorruptibile ꝛ imiscibile: nō ꝯcurrit ad ꝯstitutionē alicui⁹ mixti. ¶ Scdo. qꝛ ꝑ istū modū corpus humanū esset nāliter incorruptibile vel ipassibile. qꝛ ex suis nālib⁹ intrīsecis. ꝛ tūc nō appet rō: quare nō ꝓ quocūꝗ statu suo. hoc aūt ē falsum. q̄re ꝛc. iste sunt opiones ꝑtinētes ad scd̄m arti. q̄stiōis. Ꝯ. 3. opi.

1. opinio. Quō corp⁹ hūanū est gloriosum ꝛ impassibile.

¶ Quantum ad tertium articulum restat ponere opinionē: q̄ magis videẗ ad ꝓsens cōcors ꝛ cōformis dictis sctōrum. ꝛ est ꝙ corpus humanū gloriosum est impassibile ꝛ incorruptibile nō potēs pati vel corrumpi potētia ꝓxima saltem per dotē impassibilitatis. ¶ Ad cui⁹ euidētiā dr: ꝙ per dotē impassibilitatis intelligitur aliqua qualitas supnaturalis nō educta de potentia corporis humani: sed creata in corpe humano vel creabilis a deo tantū ꝛ immediate. qua quidē causata vel creata in corpe corp⁹ ipsum nō est ampli⁹ in potētia naturali transmutabili ab agente naturali ad aliā formā aliquā. qꝛ talē qualitatē supnaturalem nec attingere nec expellere pōt. Ita ꝙ lꝫ remaneāt in corpe vel materia corporis priuationes aliarū formarū: ꝛ sit in potētia ad ipsas: nō tn̄ ab agēte naturali pōt ad illas trāsmutari impediente tali forma supnaturali cōcomitāte ꝛ ꝓhibente vel impediēte ne expellātur forme ꝯuenientes tali corpi humano. Et ita homo vel corp⁹ gloriosum est simpliciẗ icorruptibile supnaturaliẗ tn̄ sicut celū nāliter suo mō dato ꝙ haberet materiā. qꝛ a nullo nāli agēte pati vel corrūpi pōt: lꝫ a deo posset corrūpi et materia ei⁹ ad formā aliā trāsmutari: sꝫ tn̄ hꝫ materiā vniuocā cū materia istoꝝ inferioꝝ. sic ꝗ corp⁹ beati est incorruptibile. qꝛ manēte tali qualitate ꝛ posita i corpore nō manet aptitudo naturalis reducibilis ad actū alteri⁹ forme per agēs naturale qd̄ nec pōt talē formā supnaturalem expellere: nec ipsa stāte potest aliquā aliā sibi incōpossibilē inducere ꝗtumcunꝗ naturalem. ¶ Et potest dici talis qualitas pertinere ad primā speciē qualitatis. Est em̄ q̄dā qualitas habitualis ꝛ dispositiua ad incorruptionē vel forte ad aliquā aliā speciē: sicut duricies vel hmōi. ꝛ est quedā qualitas mixtionis vel mixti nō simplicis corporis alicui⁹ ꝛ supnaturalis nō naturalis. ꝛ ideo pōt prohibere a passiōe vel corruptione licet nō alie naturales. Et videẗ cōueniēs ponere talē qualitatē in corpe correspōdēter ad dotē securitatis in anima: que poniẗ qualitas quedā assecutiua in mēte ſm impugnātes talem qualitatē in corpe saltē. Et talis qualitas est causa dispositiua incorruptiōis vel impassibilitatis licet diuina manutenentia sit causa effectiua principalis causando ꝛ cōseruando talem qualitatem: ꝛ similiter subtrahendo influentiam suā a secundis agentib⁹: ne possint agere in tale corpus ꝛ ne possit pati ab eis. hoc videtur fuisse mens Augusti. ad dyoscorum: vbi dicit: ꝙ ex gloria aīe redundat in corp⁹ nō beatitudo. sed sanitas ꝛ incorruptionis vigor. per que videtur intelligi: ꝙ ista qualitas supernaturalis redundans in corpore ex gloria anime non causaliter sed potius concomitanter vel cōsequēter ad ipsam

Dos impassibilitatis.

Et est ista qualitas in corpore quasi duricies vel infrangibilitas in lapide: sicut dos impassibilitatis suo modo.

ꝯ pceden tem opi.

¶ Sed contra istam positionē sunt multa dubia etiā ⁊ non pauciora forte ꝙ̄ cōtra alias ⁊ ideo multipliciť arguiť cōtra eā. Primo qꝛ illa qualitas nō videť esse possibilis. qꝛ corpus humanū nō videtur esse capax alicuiꝰ forme supernaturalis simpliciter nisi ipsiꝰ aīe. cuiuscunq̧ enim forme accidētalis est capax: ipsa videtur posse educi de eo. s3 illa qualitas nō est aīa. ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic. illa q̄litas aut est spiritualis aut corpalis. nō potest dici spiritualis: cum sit pfectio corpis ⁊ coextendatur sibi ita bene sicut ⁊ claritas corporis. Nec potest dici corpalis. qꝛ omnis qualitas corpalis est educibilis de potentia corporis et ab agēte naturali pōt educi: vt videtur ista autem nō: vt dicis. ergo ⁊c̄. ¶ Tertio sic. ista qualitas si debetur esse corpalis: sicut ꝓbabilius videť: aut est qualitas celestis: aut elemētaris aut mixtionis vel mixti. Non celestis. p3 qꝛ nec est perspicuitas. nec luciditas vel claritas. similiter etiā corpus celeste nō venit ad cōstitutionem corporis humani. Nec potest dici qualitas elementi vel mixti. quia nulla talis potest dare subiecto suo incorruptibile. cū elementum ipm̄ sit simpliciter corruptibile: ⁊ per ꝯn̄s mixtum ex ipso: ⁊ qualitas magis sequať naturam subiecti ꝙ̄ ecōuerso. ergo ⁊c̄. ¶ Quarto sic. qꝛ (sicut argutū est supra) nulla virtus creata pōt impedire actionē ⁊ passionē stantibꝰ actiuis ⁊ passiuis dispositis sufficiēter approximatis. sed ista qualitas est virtus creata. ergo ⁊c̄. ¶ Quinto sic. ista qualitas est qualitas mixtiōis: sicut dicis: ⁊ ꝑ ꝯn̄s est vnigenea cū aliÿs: ⁊ sic est alicui alteri ꝯtraria vel media ꝯtrariū. sicut p3. x. metha. ⁊ per ꝯn̄s pōt abÿci ⁊ corrumpi ꝑ cōtrariā suā. Et ita nō est ratio impassibilitatis.

x. metha.

¶ Sexto sic. sicut q̄litas ista nō repugnat aliÿs qualitatibꝰ corpis humani: ita nec effectibus earum: vt videtur. ⁊ per ꝯn̄s non repugnat mutue actioni ⁊ passioni. ¶ Septimo sic. non minꝰ aīa est forma supernaturalis ꝙ̄ illa qualitas. ⁊ ꝑ ꝯn̄s non est magis aīa in potestate naturalis agētis ꝙ̄ illa qualitas. ⁊ tn̄ hoc nō obstāte aīa nō dat homini ꝙ sit impassibilis ⁊ immortalis: sed est naturaliť passibilis ⁊ mortalis. ergo ⁊c. ¶ Octauo sic. quero: an per illam qualitatē sufficiēter ⁊ cōpletiue ⁊ formaliter sit homo impassibilis ⁊ īmortalis aut non. si sic. igitur cū tali qualitate posita sufficit generalis influētia dei cōseruans hominem sicut cōseruās celū. nec est tantum dispositiua ad incorruptionē: sicut tu dicis. Nec requiritur aliqua manutenentia specialis vel aliqua substractio influentie ab agentibus secūdis: sicut dicis. Si aūt nō est sufficiens ratio impassibilitatis vel incorruptiōis: sed requiritur substractio diuine influentie: tunc ista qualitate posita nō ꝓpter hoc est homo impassibilis vel īmortalis: sed ipsa tantum posita adhuc est passibilis ⁊ corruptibilis vel mortalis. Et ita incidis in illā opinionem que ponit impassibilitatē non esse per aliquid positiuum corpori impressum: sed sola volūtate diuina substrahente influentiā ab agentibꝰ secundis: ne agant vel corrumpant tale corpus. ¶ Nono. qꝛ omnis qualitas determinata videť habere aliquē effectum determinatū. sed ista est determinata qualitas mixti. ergo ⁊c. Nō igitur pōt resistere indifferenter cuilibet extrinsece actioni: sed sibi conuenit resistere determinate alicui. sicut duriciei competit frāgere: non autem calefacere vel frigefacere. q̄re ⁊c.

¶ Ultimo. quia impassibilitas non videtur dicere aliquid positiuum: sed priuatiuum passionis. Et ita nō oportet: ꝙ ponatur talis qualitas positiua. ¶ Cogita de solutionibus istorū. Et si nō placet tibi ista opinio: pone illam que est secunda in secūdo articulo questionis. Et sic scd̄m illam diceretur ꝙ homo in statu beatitudinis est immortalis ꝓ tāto: quia nūꝙ̄ moriturus defacto. nō sic adam in statu innocentie fuit immortalis: qꝛ aliqn̄ moriturus. Et similiter etiā non potens mori loquendo de potentia proxima. qꝛ non cōcurrunt oīa requisita ad potentiam proximā puta diuina influentia presto cooperari secundis agētibus. Deficit em̄ ex ordinatione diuina preseruante corpꝰ gloriosum a corruptione vel passione. quare ⁊c. Resolutio.

¶ Ad primum principale argumētum dico: ꝙ illud qđ ſm se et ex natura propria non est mortale vel corruptibile nō pōt fieri naturaliter incorruptibile ⁊ ex natura sua sibi relictum: pōt tn̄ ab alio perpetuari inesse ⁊ fieri immortale vel impassibile non potens pati loquendo de potentia proxima vel per aliquid superadditum positiuum vel ex ordinatione subtractionis alicuius necessariÿ ad potentiam proximā corruptibilitatis vel passibilitatis. Ad phm̄ ⁊ commentatorem dico ꝙ nō teneo eos in hoc. nec video ꝙ motꝰ magis possit perpetuari ꝙ̄ aliquid permanens: quod nō est ex se necessarium. Sicut em̄ hoc tempore vel illo nō repugnat sibi conseruari ⁊ esse: ita nec alio consequenti: vt videtur. vnde magis in identitate nature potest cōseruari aliquid permanēs perpetuo ꝙ̄ motus: immo nec motus sic potest cōseruari: sed tantum ſm successionem partiū suarum sibi adinuicem succedentium. Nec oportet ꝙ natura possibilis in necessariam transmuteť: sicut imaginatur commentator. quia sicut natura possibilis est. ⁊ nō necessaria pro tāto vel tanto: sic ⁊ pro toto tempore: dato ꝙ perpetuo cōseruetur. Ad minorem quando dicis: ꝙ homo ex se est corruptibilis ⁊ mortalis. Dico ꝙ verum est saltem in potentia remota. potest enim beatus absolute loquendo fieri non beatus: ⁊ ita potest non esse immortalis. sed non oportet: ꝙ proxima potentia sit mortalis potens mori vt videtur ex predictis: sed scd̄m potentiam proximam potest esse immortalis. Ad arg. principalia.

¶ Ad secundum dico: ꝙ corruptibile ⁊ incorruptibile naturaliter differunt specie saltem et numero similiter ⁊ genere phico. sed dico: ꝙ naturaliť corruptibile ⁊ in potentia remota saltem ⁊ incorruptibile vel impassibile supernaturaliter ⁊ non potens corrumpi loquēdo de potentia proxima nō oport3 differre specie neq̧ numero: sed possunt esse idē numero: sicut in proposito. Preterea etiā phūs nō accipit ibi genus pro genere p̄dicabili: ⁊ ideo nō adducitur illa auctoritas ad mentē eius. ¶ Ad tertium dico: ꝙ corpus beati non erit impassibile loquendo de passione que est salus ⁊ perfectio cuius est sensatio: sed de passione abiectiua ⁊ etiam corruptiua. ¶ Ad quartum dico: ꝙ non video quin violentum virtute diuina possit esse perpetuum: licet non virtute nature ſm Aristotelem. virtute autem diuina corpora beatorum locabuntur in celo empireo. Aliter dicitur. supposito ꝙ elementa maneant in mixto ſm ꝓprias naturas ⁊ q̄litates suas quod tn̄ non reputo verum: sicut dixi in secundo.

Dicitur ꝙ elementa habent duplicem appetitũ ad aliquē locum vnũ sibi proprium ſm naturā cuiuſli bet: ⁊ iſte cōuenit eis ſm ſe. Alium qui cōuenit eis nō ſm ſe: ſed ſm ꝙ ſunt partes totius corporis: qđ conſtituũt: ⁊ ſic appetunt eundē locum: quē ⁊ totũ corpus. Et iſte appetitus in eis preponderat ⁊ eſt eis naturalior: ſicut etiā perfectius ſunt in toto ꝙ̄ in ſeipſis: ſicut declaratur de aqua: que inq̄tum eſt pars vniuerſi aliqñ naturaliter mouetur ſurſum: ⁊ aſcendit in fiſtula aere attracto: ⁊ hoc ne ſit vacuũ in vniuerſo: cōtra propriam inclinationē: que ſibi debetur ſm ſe: inq̄tum eſt talis nature. Ad propo ſitum igitur dicitur: ꝙ nō erit violentum ſimplici ter elementis ſtare in loco totius corporis glorioſi ſed magis hoc appetent naturaliter ⁊ potius: licet ſm quid ⁊ minus naturaliter appetant eſſe in locis ſuis proprijs. ⁊ ita violentum non erit perpetuum. Sed iſtud nō reſpōdet ad argumētum de toto cor pore quod erit graue. non eñ corpus beatum erit leue ſicut palea: ⁊ tamen perpetuo erit ſurſum. Et ſic perpetuum erit violentum. ſimiliter forte nec de partibus vel elementis: ſi ſint ibi. Aliter dr: ꝙ ele menta non manent in mixto: nec appetunt per cōſe quens diuerſa loca ſm proprias naturas: licet mi xtum bene moueatur cōformiter ad aliquod elemē tum: vt ſi ſit graue mouetur deorſum ſicut terra. et ſic ex parte elementorum nō poteſt ibi accipi violē tum nec perpetuo violentum. Et ita nō concludit argumentum. Sed nec iſtud reſpondet ad argumē tum factum de corpore toto: ſi ſit graue. qꝛ planum eſt ꝙ violenter ⁊ perpetuo erit ſurſum cōtra incli nationē grauis ad centrum. Et ideo non video ita bonam ſolutionem: ſicut ꝙ virtute diuina ſaltē vio lentum poſſit eſſe perpetuum: quicquid ſit naturali ter vel virtute nature: de qua ariſtoteles loqueba tur niſi ponatur agilitas obuiare: de qua infra di cetur.

¶ Diſtin. xlix. Queſtio Secunda.
De beatitudine corporis.

Secũdo q̄ro vtrũ corpora beatorũ erunt agilia. ¶ Videt̄ ꝙ nō. qꝛ ſicut in nā nihil eſt fruſtra: ita nec in glo ria. ſed agilitas ad motũ ibi eſſet fruſtra. quia beatis non cōueniet motus localis. Tũ quia motus eſt actus exiſten tis in potentia ⁊ imperfecti et indigentis alio loco. beati autem erunt pfecti nō indigentes alio loco. g ⁊c̄. Tum qꝛ etiam nō diui detur celum empireum. qꝛ eſt indiuiſibile: quod tñ oporteret fieri ad motum ipſorũ. quare ⁊c̄. ¶ Se cundo ſic. ſi in corpore ponitur agilitas ad motum: videtur ꝙ ab eodem tollatur grauitas. ſed hoc eſt falſum. qꝛ corpus humanũ ex ſe eſt graue ⁊ mobile ſcđm elementum predominās in eo. g ⁊c̄. ¶ Ter tio ſic ſi corpora erunt agilia ſupernaturaliter: vi detur ꝙ potuerunt citius moueri: ꝙ̄ quodcūq; cor pus naturaliter. ſed hoc eſt falſum. qꝛ tunc poſſent moueri in inſtanti. precipue qꝛ non erit ibi aliqua reſiſtentia: ſicut nec in vacuo eſſet reſiſtētia media: in quo fieret motus in inſtanti. quare ⁊c̄.
¶ Quarto ſic. ſi corpa ſunt agilia: ſic ꝙ poſſũt mo ueri ad nutum vel imperium; non eſt neceſſarium: ꝙ ab angelis deferantur. ſed hoc eſt falſum. Rapie mur in nubibus obuiam chriſto in aera ſm apoſto lum: Et hoc erit miniſterio angelorum. ergo ⁊c̄.

¶ Cōtra ſapientie. iij. tanq̄ ſcintille in arũ dineto diſcurrent: dicitur de bea tis. et prime ad chorinth. xv. ſeminatur in infirmi tate. ſurget in virtute. gloſa: id eſt viuum et mobile Et ibidem dr: ꝙ ſurget ſpirituale. tarditas autem repugnare videtur ſpiritualitati. ergo ⁊c̄. Sapiē. 5. 1. ad cori. xv.

¶ In iſta queſtiōe ſic ,pceđā.
¶ Primo inquiram de vno preambulo ad intelle ctum queſtionis proſequēdum. ¶ Secundo inqui ram de propoſito: an ſcilicet corpora beatorũ erunt agilia et per quem modum. ¶ Tertio vtrum aliqñ tali agilitate vtentur: et ſm eam mouebunt. ¶ Vl timo ad rationes principales.

¶ Quātum ad primũ articulũ: qꝛ agilitas ad motum ordinatur inq̄ro: an in beatis ſit aliqua po tentia motiua: qua poſſint moueri non organice: ſic ꝙ corpus moueatur ab anima totu; ſimul nō pars poſt partem: ⁊ anima habeat aliquam motiuam po tentiam talem: qua poſſit iſto modo corpus moue re etiam ſibi coniunctum. ¶ Videtur autem aliqui bus ꝙ non. Primo quia mouens ⁊ motum debent eſſe diſtincta ſubiecto. ſed anima nō eſt diſticta ſub iecto a corpore ſibi vnito. Subiectum enim et for ma cōſtituunt vnum ſubiecto. ergo ⁊c̄. ¶ Scđo ſic ſi in anima ponitur talis potentia qua cōiuncta ex iſtens vel etiam ſeparata poſſit mouere corpus ſi mul totum: aut illa eſt organica aut nō organica nō poteſt dici organica. quia tūc nō moueret niſi orga nice. ſimiliter etiam non haberet operationē ſepara ta: ſicut nec alie potentie organice. ergo eſt nō orga nica: ſed hoc eſt falſum. qꝛ tunc in anima eſſet du plex potentia motiua: vna organica ⁊ alia non or ganica: et videtur alia ſuperfluere. Similiter etiā de nulla alia potētia hoc inuenitur. Nō eñ inuenit tur viſus vel auditus vel intellectus vel fantaſia or ganica ⁊ nō organica. g ⁊c̄. ¶ Tertio ſic. inconue niens eſt ponere in anima aliquam potentiam: que pro toto tempore preſentis coniunctionis fruſtre tur actu ſuo: nec poſſit exire in actu;. ſed ſic eſſet de illa potentia. quia nō eſt expertum ab aliquo: ꝙ ani mal motu locali animalis moueatur non organice ſed tantum organice pars poſt partem. ergo ⁊c̄.
¶ Quarto ſic. illa potentia aut eſt eiuſdē rationis cum potentia organica: aut alterius. ſi eiuſdē: opor tet ꝙ ſit organica. Et ſic in homine eſt duplex orga nica eiuſdem rationis. Si nō eſt eiuſdem rationis: videtur ꝙ ſit nobilioris et perfectioris rationis: et poteſt totũ quicquid poteſt organica ⁊ adhuc plus et ſic fruſtra ponitur organica. Et confirmatur. qꝛ ſicut anima per talem potentiam poteſt mouere cor pus totum ſimul: ita ⁊ partem poſt partem: ⁊ ita or ganice: vt videtur. ¶ Vltimo ſicut in anima nō vi detur eſſe niſi duplex potētia immaterialis vel ſpi ritualis ⁊ abſtracta: vel triplex puta intellect⁹ agēs et poſſibilis et volūtas: in q̄bus imago ꝯſiſtit iſ po tentia motiua non eſt de iſtis: nec in ea imago pōt conſiſtere. ergo nulla talis potentia ſpiritualis eſt in anima.

An i beatis ſit aliqua potētia motiua ⁊c̄.

1. opinio.

¶ Sed quātum ad preſentem arti

Opinio doctoris

culum dico primo ꝙ in anima est talis potẽtia non organica: qua possit mouere corp⁹ nõ organice partem post partem: sed totum simul siue coniunctum siue nõ cõiunctum: q̃tum est dico ex rõne ⁊ vitalis potẽtie. ¶ Hoc autẽ ego probo. Primo sic. aĩa separata potest mouere seipsam sicut etiã angel⁹: vt videtur. Nõ solum eñ potest ab alio moueri sicut truncus: sed seipsam põt mouere vt videtur: ⁊ pari ratione corpus suum: sicut etiã angelus eadẽ potẽtia qua mouet se: põt mouere corpus: sed planũ est: ꝙ potentia illa qua aĩa mouet seipsam vel mouere põt separata existens põt nõ esse potẽtia qua mouet organice vel potẽtia organica. q2 habet actũ suum separata ⁊ actus eius soli anime ꝯuenit nõ toto cõiuncto primo sicut actus potẽtie organice. ergo ⁊c̄. ¶ Scd̄o sic. aĩa separata existens potest mouere aliquod corp⁹ nõ suum vt lapidem vel hmõi: vt videtur: ⁊ pari ratione corpus suũ vt videt̄. Est eñ mobile sibi proportionatum. sed hoc nõ est nisi per talem potentiã motiuam. g̃ ⁊c̄. ¶ Tertio sic. potẽtia motiua in angelo est idem qđ voluntas: sicut dixi in scd̄o. sed in aĩa suo mõ perfecta est voluntas: sicut in angelo. igitur in ea est potẽtia motiua: que est voluntas. sed illa est nõ organica. g̃ ⁊c̄. ¶ Quarto sic Anima comparatur ad corpus nõ solum vt forma: sed vt motor. sed si non conueniret sibi aliqua talis potentia preter motiuam organicam: non posset dici anima motrix vel posse mouere ẜm seipsam: sed magis totum compositum: quod dicitur videre vel audire vel organice mouere: non autem anima ip̄a: licet bene esset ratio mouendi. ergo ⁊c̄. ¶ Secundo dico: ꝙ in toto coniuncto ex corpore ⁊ anima est potentia motiua organica potentia dico proxima: que includit vel dicit aliquod accidens vel naturã forte totius coniuncti dispositam ad mouere organice. Et istud mouere organice est actus totius cõiuncti ex anima ⁊ corpore. Et fit per istum modum in homine: ꝙ aĩa p̄mo cognoscit ⁊ apprehẽdit motum per intellectũ: ⁊ imperat ipsum per voluntatẽ seu appetitum intellectiuũ cõcomitante imaginatione de motu: qui est actus rõnis particularis et etiã actu appetit⁹ sensitiui existẽtis in corde. ⁊ tũc pars totius animati vel animalis qui nõ mouetur localiter: sed tantũ alteratur: mouet aliã sibi proximã: ⁊ illa aliam vel mediante illa aliã. ⁊ sic originatur motus ꝓgressiuus vel organicus aĩalis. patet. iij. de anima. ¶ Tertio dico: ꝙ forte potẽtia remota mouendi organice ⁊ potentia proxima mouendi nõ organice: que ꝓbata est superius inesse anime ẜm se: sunt simpliciter eadẽ potentia in homine. nõ autẽ potentia proxima mouendi organice ⁊ potentia ꝓxima mouendi nõ organice. Imaginor eñ: ꝙ potẽtia motiua remota loquendo de motiua organice sit cõsubstãtialis anime: sicut ⁊ de alijs potentijs ego dixi in primo. ⁊ illa nõ est nisi voluntas vel appetitus sensiuus. sed potentia proxima plus dicit: vel includit. nam dicit totum cõpositũ vel aliqđ accidens cõpositi cum ipsa remota potẽtia mouendi. ⁊ illa proxima est organica nõ aũt remota. licet etiam potentia remota vt sic nõ possit habere actũ suum vt sic sine proxima ⁊ non nisi organice tamen vt propinqua est ad mouẽdum nõ organice potest habere actum suum separata vel coniuncta. sic ergo potest dici aliquo modo eadem potentia organica scʒ ⁊ nõ organica: licet non penitus eadem: vt iam dixi. ¶ Aliter tamen dicitur ab alijs: ꝙ potentia motiua organice ⁊ non organice non est vna potentia: sed simpliciter sunt diuerse. nec vna includit aliam sicut etiam appetitiua organica que est appetitus sensitiuus: ⁊ appetitiua non organica que est volũtas: sunt simpliciter alie: nec vna includit aliã: nec vna potest dici potentia remota vel ꝓxima respectu alterius: nec est aliquod incõueniens vt videtur eis. ¶ Quarto dico: ꝙ licet homines viatores non possint vti predicta potentia motiua nõ organice: q2 tantum mouetur organice loquendo de motu locali animali: cui⁹ principium est anima. nõ de naturali: cuius principium est natura: vel saltem pro certo non experiamur: ꝙ vtatur illa potentia beatus tamẽ vti poterit predicta potentia mouẽdo corp⁹ nõ organice sed etiã totũ simul: ⁊ poterit etiã seipsum mouere organice: sicut ⁊ potest viator: quomodo sibi placuerit. Ita ꝙ anima mouebit corp⁹: quãdo sibi placuerit et erit vere motor: ⁊ vna pars corporis aliam mouebit.

¶ Ad primum aliorum contra dicta in hoc articulo dico: ꝙ illa propositio est falsa: scilicet ꝙ nihil moueat aliud nisi distinctum subiecto ab ipso. Aliquid enim subiecto indistinctum potest mouere seipsum vel aliud indistinctum ab eo subiectiue: sicut pluries dictum est et probatum precipue in secundo. ¶ Ad secundum dicendum: ꝙ illa vt est potentia proxima ad motum non organicum non est orgnica sed habet actum suum: vel habere potest separata: licet vt cõcurrit includitur in potentia ꝓxima mouendi organice: vel potius ipsa potentia motiua organice sit organica: nec sit separabilis potens habere actum suum separata. Aliter diceretur ꝙ simpliciter ipsa est non organica ⁊ diuersa penitus a potentia motiua organica vel organice. nec est inconueniens. q2 neutra superfluit. et de aliqua potentia in communi inuenitur: ꝙ est duplex in homine scilicet organica et non organica scilicet de appetitu vt patet tertio de anima. Nec alter superfluit. licet eñ vnus sit nobilior alio tamen vnus non potest in illud: in quod potest alius. ¶ Ad tertium dici potest: ꝙ nõ est inconueniens ponere in anima aliquam potentiam: que careat actũ suo pro statu presentis coniunctionis. sicut etiã nec frustra poneretur in beatis potentia generatiua: que tamen perpetuo carebit actu suo: et nunq̃ habebit ipsum pro statu future resurrectionis: que est multo perfectior. Sed dices: quare non habet ista potentia suum actum in statu vie? Dico ꝙ nescio quare habere nõ possit nisi forte ex ordinatione diuina suspendatur actus suus pro statu vie. et hoc forte in penam hominis viatoris pro peccato primi hominis est inflictum sicut etiam videtur sentire Augusti. de recursu necessario ad fantasma pro statu vie nostre. Vel forte diceretur: ꝙ aliquando potentia ista habet vel habere potest actum suum etiam in via licet minime a motu organico destruatur.

Ad rões 1. opi.

¶ Ad quartum dico: ꝙ simpliciter loquendo illa non est eiusdem rationis penitus cum potentia organica: sicut nec penitus eadem sibi vel penitus diuersa vel aliquo mõ eadẽ sibi ⁊ nõ penitus. Et ita nullo mõ seqtur: ꝙ aliqua sup̄fluat: nec ꝙ sit organica. Qñ dicis ꝙ si est alterius rõnis et nobilior: põt in quicq̃d põt organica. Dico: ꝙ non sequitur

sed bene sequit̃ ꝙ pōt nobilius ⁊ ꝑfectius mouere q̃ organica. Jdeo nō valet. Ad cōfirmationē dico: ꝙ nō oportet: si pōt totum mouere nō organice: ꝙ possit mouere partē post partē organice. q: ad primum modū mouēdi tantum est determinata. bñ tñ posset mouere partē post partē nō organice: si essēt diuise. sicut angelꝰ partes ligni vel lapidis. ¶ Ad quintū dico: ꝙ vel illa potētia est eadē potētia cum volūtate: sicut puto. vel si nō est eadē sibi nō tātum sunt ille tres potētie separabiles verū etiā ista. Nec oꝫ ꝓpter hoc: ꝙ ad imaginē ꝑtineat. sicut nec pertinet ad ꝓductionē verbi vel amoris nec ad rationē parentis. Hec de primo articulo principali.

Agilitas quid.

¶ Quantum ad secundū articulum dr: ꝙ nomine agilitatis significat̃ habilitas quedā animalis ad prompte ⁊ faciliter mouēdū se motu locali: nō eo motu qui est naturalis cuiꝰ principiū ē natura ad similitudinē alicuiꝰ elemēti: q̄ dr ab alijs motꝰ elemēti predominātis: sꝫ motu aīali: cuius ꝓncipiū est aīa. ¶ Sed de ista agilitate quō et per quē modū ponēda est in beatis: sūt opīones.

Quō agilitas ponēda est ī btīs 1.opinio.

Quidā em̄ dicū: ꝙ corpa btōrum per hoc erūt agilia ⁊ habilia ad motū ꝰm aīe imperiū: q: ab eis auferet̃ grauitas eorum ita ꝙ nō erunt actu grauia.

August.

¶ Qđ videt̃ cōfirmare per Aug. dicētē: ꝙ grauitas q̄ ē modo ꝯditio corpis: auferet̃. Et ꝓbat̃ per rōnem. q: nisi aufferret̃ grauitas corpa beatoꝝ violenter essent in celo empireo sursum ⁊ ꝯtra inclinationē ꝓprie grauitatis: ⁊ sic nō quietarētur ibi: sed potiꝰ fatigarētur: nec essent ibi nisi ad malū ⁊ imperfectionē suā. nec essēt ibi ꝑpetuo. vel si ꝑpetuo: tūc violētū eēt ꝑpetuū ꝯtra aristotelē ꝑmo de celo.

ꝯ.1.opi.

¶ Sed non puto: ꝙ ista positio sit vera. Primo q: nō auferet̃ grauitas a corpe glorioso. inest em̄ sibi ex sua ꝯditiōe vel cumplexione naturali proprie mixtionis. Et ita sicut non aufferentur qualitates mixti actiue ⁊ passiue: ita etiam nec grauitas auffertur. ¶ Scđo etiā: quia si aufferretur grauitas: aut induceret̃ leuitas: aut remaneret corpus nec graue nec leue: sicut celum. sed nō potest dici primum. q: leuitas tali mixtioni repugnat: sicut etiam repugnat lapidi. Nec scđm: vt videtur. primo quia tunc corpus gloriosū naturaliter nō inclinaretur ad aliquē situm vel locum determinatum sursum vel deorsum. Et ita nō haberet aliquē motum naturalem: nec habere posset nisi in circulo: nec posset etiam violēter moueri sursum vel deorsum: que nō videt̃ vera. quare ⁊c̄.

Ad aug.

¶ Ad Augustinū vero dico: ꝙ nō intendit: ꝙ grauitas que est qualitas cōsequens talem mixtionē: debeat tolli a corpore glorioso. sed intendit: ꝙ ponderositas vel ineptitudo corporis ad motum: q̄ habet esse hic in via per multas superfluitates humorum vel per debilitatem organorum aufferet̃. Talis enim ponderositas vel ineptitudo ad motū non est homini naturalis.

Ad rōnē 1.opinio.

¶ Ad rationem dico: ꝙ non habeo pro incōuenienti ponere violentum perpetuum: sicut nec hominē perpetuum virtute diuina. nec oportet: ꝙ corpus hominis licet sit violēter sursum: fatigetur: vel sit ibi ad malum ⁊ imperfectionem suā. q: quiescēdo fatigari nō potest. ⁊ ibidem quiescit. Similiter etiā ibidem virtute propria nō detinetur: sed virtute diuina locante ipsum ibi qđ et patet. Nam sic locatur ibi: ꝙ corpus eius simul est cum corpore celesti. ⁊ sic duo corpora simul: qđ non potest fieri a virtute creata. nec est imperfectū simpliciter tale corpus: immo perfectum magis q̃ esset in terra: licet ad illum locum naturaliter non inclinetur: nec in illo ponatur vel perficiatur naturaliter. sed magis supernaturaliter.

2.opinio

¶ Alia opinio ponit: ꝙ corpa beatorū erunt agilia vel ipsi beati agiles per hoc: ꝙ vigorabitur in eis potētia motiua: et perficietur. Et sic anima erit prestantior q̃ ante respectu corporis ad mouendum siue organice siue non organice. Aufferentur etiam grossi humores ⁊ inepti similiter: ⁊ dabuntur puri humores ⁊ multitudo purorum spirituū in corpore. Jta ꝙ ⁊ vis motiua perficietur: ⁊ quodāmodo intendetur: et impedimenta amouebuntur siue impedimēta motus organici siue non organici. Jbi enim non erunt sordes intestinorum: nec ineptitudo neruorum ⁊ iuncturarum: nec ponderositas corporis supradicta. sed ibi multitudo purorum spirituum et humorum: et peccabilitas: et dispositio conueniēs seu habilitas neruorum ⁊ iuncturarum. Et sic erit homo agilis ad motum non per aliquam qualitatem additam que sit dos impassibilitatis ꝰm eos. nam talis qualitas poni non potest: sicut dicunt ⁊ probant quasi vniformiter sicut de illa qualitate: que dicitur impassibilitas. quia vel esset elementaris vel mixti vel celestis. Et similiter etiā: q: oporteret: ꝙ inclinaret corpus ad quodcunq; vbi indeterminate. quod non conuenit alicui qualitati determinate: vt videtur. Sed beati erunt sic agiles: ꝙ faciliter possint se mouere ꝰm imperium voluntatis per augmentum vel intensionem virtutis motiue et amotiones impedimentorum modo dicto.

ꝯ.2.opi.

¶ Sed istam positionem non intelligo q̃tum ad intensionem vel ꝑfectionē ꝑfate potētie motiue si em̄ sit potētia motiua nō organice: planū est: ꝙ nō pōt intēdi: sicut nec substantia aīe cui ipsa est cōsubstātialis ꝰm me et ꝰm eos. sicut etiam nec potentia intellectiua seu volitiua intenditur in beatis: licet ad actū supernaturalem visionis vel fruitionis eleuetur. Similit̃ etiā si sit potentia remota mouendi organice: idem iudiciū est de ipsa. q: et ipsa cōsubstantialis est anime: que nō intenditur nec augetur. Similiter etiā dato ꝙ essent accidētia: adhuc tamen nō concederetur a ponentibus hoc: ꝙ possent intendi vel remitti. quia sub determinata perfectione fluunt ab anima: que nec remittitur nec augetur. vnde dico: ꝙ potentia motiua talis non erit in se perfectior in beatis q̃ sit modo.

3.opinio.

¶ Tertio ponitur aliter: ꝙ agilitas in corpore glorioso erit qualitas quedam supnaturalis creata in corpore vel in toto cōposito dispositiua ad hoc vt beatus faciliter moueatur scđm imperiū ⁊ beneplacitum volūtatis in tēpore. Tum q: impossibile est: ꝙ verus motus sit in instanti: vt dictum est in scđo ⁊ probatū. Et ponit̃ ista qualitas dos agilitatis suo mō: sicut ponebat̃ in q̄stione ꝑcedēte qualitas quedā supernaturalis esse dos impassibilitatis. Et quasi vniformiter q̃tum ad multa potest sustineri vel etiam impugnari: sicut patet intuenti. Et cum predicta qualitate necessaria est amotio impedimentorum: sicut dicebant illi de opinione precedenti.

4. opi. **Quarta opinio est cuiusdam** doctoris quã non teneo q ab anima glorificata effluit in corpus q̃dam perfectio: qua corpus pfecte subijcitur ipsi anime: sm q ipsa comparatur ad corpus vt motor. Et illa pfectio dicitur dos agilitatꝫ sicut dicit. licet em̃ ponatur talis pfectio vel qualitas quedam dispositiua ad facultatẽ motus: tñ non intelligo: q fluat: vel causetur ab aĩa in corpore sꝫ a deo tantum creatur imediate: sicut dicebatur supra sm ponentes dotẽ ipassibilitatis esse cõsimilẽ qualitatem. Teneatur q̃cũqꝫ opinio videtur melior de secunda ꝛ tertia: sicut etiam in precedenti questione dicebatur.

An bti vtenť tali agilitate ꝛ possint vti. **¶ Quantum ad tertium arti**culum an scꝫ beati possit vti tali agilitate mouẽdo se ꝛ an aliq̃ defacto mouebuntur. Dico q positis necessarijs ad motum beati poterũt vti tali agilitate. si sint in loco conuenienti. sꝫ non videtur mihi: q celum sit locus cõueniẽs: in quo possint se mouere pro tanto q celum nõ est diuisibile a virtute creata nec per cõsequens cessibile alicui corpori. Et ita si virtute ppria posset beatus se mouere in celo empireo: ꝛ ita duo corpora: simul: hoc autem non video quare. ꝛc̃. scꝫ si deus diuideret celum ꝛ faceret ipm cedere. sicut de marirubro corã israel: bene puto: q beatus per celum empireum posset seipsum mouere in alio aũt loco cessibili dico: q beatus tali agilitate posset vti ꝛ seipsum mouere libere. sed in celo empireo ꝛ infra ipsum manẽs nõ puto: q possit moueri a seipso nec ab angelo: sed tm̃ a deo ppter cãꝫ pdictam. similiter nec credo q possit seipsum inducere in celum empireũ: vel q angel9 etiã possit ipm inducere vel intromittere. ¶ An vero beati aliq̃ defacto debeant moueri recedẽdo de celo empireo vel etiã infra celum empireum quasi spaciando huc vel illuc: nescio tñ nõ est impossibile: sicut patet. vñ etiam dicunt aliqui: q aliquãdo huc inferius quasi ad spaciandum sint descẽsuri. nec minuetur eis aliquid de gloria sua principali nec etiã de pmio accidẽtali forte. q semp possunt videre etiã christũ corporaliter sicut vidit Stephan9: qñ exclamauit. Ecce video celos apertos ꝛc̃. et dato q celi essẽt clausi adhuc visio talis posset in eis miraculose conseruari. ¶ De statu vero vel positione siue situ dicit cõmuniter q stabunt: ꝛ nõ sedebunt: vel iacebunt. stare em̃ dicit situm magis pmptũ ad operationẽ aĩalẽ: sꝫ iacere magis aptum a q̃etẽ naturalẽ plusq̃ sedere. q partes magis equaliter se habẽt ad cẽtrum Hec de. 3° articulo principali.

ad argumẽta pricipalia. **¶ Ad primum principale dico** q beatis poterit conuenire motus localis. Qñ dicis q nõ. q nõ indigebunt alio loco quasi loc9 eorum non sit eis conueniens. sꝫ carebunt alio loco: ad quẽ poterũt moueri. q erunt in potentia ad alium locũ vel ad vbi circa aliũ locũ. Ad illud quod dicis: q motus est actus imperfecti: Dico: q verum est. q ẽ actus existentis in potẽtia ad aliq̃d sm q huiusmodi: ꝛ sic impfecti aliquo°. ꝛ licet nõ simpliciter loq̃ndo vniuersaliter saltẽ sm quid. Et isto modo dico: q licet corpora beatorum sint pfecta pfectione cõuenienti: sunt tñ aliquo° imperfecta p quanto sũt inpotentia ad aliũ locũ vel aliud vbi in alio loco: quẽ ñ habent. Ad illud quod additur: q celũ empireũ nõ diuidetur: nec cedet corporib9 beatorũ: ꝛ sic nõ poterunt moueri. Dico sicut dixi supra: q virtute propria non poterunt moueri beati ipsi infra celũ: sꝫ bene alibi in loco eis cedente. Vñ ꝛ ad moueri infra celũ ipo non sedente non indigent forte: q sint agilia nisi loquendo de potentia dei ordinata. sed bene ad moueri alibi ita velociter sicut poterunt moueri indigent agilitate: vt videtur. ¶ Ad secundum dico q a corpore nõ oportet tolli grauitatẽ: licet fiat agile: eo modo quo dictum est supra in corpore q̃stionis. ¶ Ad tertiuꝫ dico: q forte corpora agilia poterunt moueri velocius vel citius ab anima: q̃ corpus quodcũqꝫ naturaliter moueatur: etiam celum: cuius tamen motus secundum Aristotelẽ est velocissimus ꝛ mensura aliorum. Nec est inconueniens nec sequitur ex hoc q possit moueri in instanti. hoc em̃ repugnat vero motui: sicut dictum est in secundo. Quando dicis: q immo. q nulla erit resistẽtia ibi: sicut nec si motus fieret in vacuo: qui tamen fieret in instanti. vt hec habentur in quarto. Phisicorum. Dico: q Aristoteles verum dicit: q̃ntũ eẽt ex carentia resistentie medij. Et si motus solum haberet successionem ex resistentia medij ad mobile vꝫ etiam ad motorem: sed dico q aliunde habet successionem: sicut patet in motu celi. Et dico: q ex ratione sua habet: ꝛ impossibile est q fiat in instanti: sm q motus a simplici mutatione distinguitur.

¶ Ad quartum dico: q corpora beatorum non deferentur vel rapientur ab angelis ex indigentia: quasi beati non possint velociter mouere semetipsos. sꝫ magis hoc fiet ex reuerentia et diuina beniuolẽtia quam volet deus ostendere circa beato.

Distin. xlix. De beatitudine corporis Questio tertia.

Ertio q̃ro: Utrũ corpora beatorum erũt clara. ¶ Uꝫ q ñ. corpa btõrum erunt colorata. color em̃ dicens ad pulchritudinẽ corpis ptinet sm Aug. xxii°. de ciuitate di. ca. xix°. ꝛ per consequẽs erũt corpora terminata. sed lux vel claritas ꝛ color non compatiuntur se adinuicem in eodẽ subiecto repugnante cõtradictione. quia vnũ est corporis terminati. sed aliud ẽ corporis pspicui ꝛ per consequens non terminati. g̃ ꝛc̃. ¶ Secundo sic. corp9 clarum vel lucidũ occultat naturaliter aliud corpus: quod est post se. patet de vno luminari: qd occultat aliud ꝛ de flamma: similiter ꝛ huiusmodi. sed corpus beati nõ occultabit aliud corpus post se quia sm Grego. xviij. Moraliũ supe illud Job: nõ adequabitur ei aurum vitrum ꝛc̃. corpora beatorũ erunt peruia. vnde dicit ibidẽ: in celesti patria vniuscuiusqꝫ mentem ab alterius oculis membrorum corpulenta non abscondet patebitqꝫ corporalibus oculis ipsa etiam corporis armonia. hoc autem nõ esset nisi corpora beatorum essent peruia. g̃ ꝛc̃. ¶ Tertio sic. si corpora beatorum essẽt clara: sicut dicitur: q sunt futura: videtur q ipsa psentata oculis siue glorificatis siue nõ necessario ꝛ naturaliter immutarent visum sed hoc est falsum. Tũ quia corp9 christi post resurrectionem nõ immutauit oculorum

August.

Grego.

disciplulorū ſm aliquā talē claritatē Tum quia ta-
lis claritas esset simpliciter improportionata cuilꝫ
oculo siue glorificato siue nō multofortius ꝙ̄ clari
tas solis ī rota. qa ponif futura multo maior. ꝙ̄ ⁊c̄.

math. 13. ¶ **Contra** dicitur Mathei. 13. Fulgebunt
iusti sicut sol ī rego patris eorū
¶ Et similiter. 1. ad chorin. 15. Seminatur in igno
1. ad cori bilitate. surget in gloria. i. ī claritate. ¶ Similiter
thi. 15. etiam ad Philip. 3. dicif: ꝙ saluatorē expectamus
qui reformabit corpus humilitatis nostre cōfigura
tum corpori claritatis sue. ꝙ̄ ⁊c̄.

¶ In ista questione sic ꝓcedā

¶ Primo inquirā vtrū corpora beatoꝝ erūt clara
vel lucida simul ⁊ colorata. ¶ Secūdo inqrā: vtrū
claritas corporū beatorum erit equalis. ¶ Tertio
vtrū poterit naturaliter videri ab oculis verifica-
tis vel etiam non glorificatis. ¶ Ultimo ad ratio
nes principales.

corpa be
atorū an
erūt cla-
ra ⁊ colo
rata.

¶ Quātum ad primum arti.

dicitur ab omnibus: ꝙ corpora beatoꝝ erunt clara
Et hoc patet plane ex auctoritate scripture ⁊ san-
ctoꝝ. Et planum est etiam: ꝙ erunt colorata ſm cō
plexiones corporū ipsorū coloribus decentib⁹ ⁊ ad
pulchritudinem eorum pertinentibus.

quō erūt clara. 1. opinio. ¶ **Sed** de mō ꝑ quē corpora beatoꝝ erūt cla
ra: dicitur ab vno doctore: ꝙ claritas
illa corpori causabitur ex redundātia glorie ipsius
anime in corpus. quod enim recipitur in aliquo. nō
recipif per modū influentis sed recipientis. Et ita
claritas q̄ est in anima beata spiritualis recipitur ī
corpore vt corporalis ⁊ ſm ꝙ anima ē maioris me
riti ⁊ spiritualiter magis clara: ſm hoc etiā corpus
est maioris claritatis. Et cognoscef gloria anime ī
corporis claritete. et anima erit domina talis clari
ꝯ ꝓcedē- tatis: sicut dicit.

tē opini. ¶ **Sed** dico ꝙ ista dicta sunt truphatica. et
nescio q̄ ꝑabolica dicta. Primoquia
nō video quō tāta claritas in corpore possit cāliter
redundare in corpus ex gloria ipsi⁹ anime. nec eīn
aīa nec aliquid quod sit vel ponatur formaliter in
ipsa habet vel continet virtualiter tantam clarita
tem. ¶ Secundo. q2 nihil valet illud quod adduci
tur: ꝙ receptū recipitur ꝑ modum recipientis non
ꝑ modū influentis. hoc enim si valet ad propositū:
valet ad probādum: ꝙ anima est corporalis et non
spiritualis. quia recipitur in corpore. ¶ Similiter
etiā de claritate spirituali ꝙ ipsa recipiatur in cor-
pore: ⁊ fiat corpalis vel vt corpalis recipiatur: est
vnū nihil dictu: quia nec in corpore vt in subiecto
per se recipitur. nec etiam possibile est ꝙ corpora-
lis fiat vł vt corporalis recipiaf. ¶ Similiter etiā
sequeretur ꝑ hoc: ꝙ eadem esset claritas spiritualis
anime ⁊ claritas ipsius corporis. Tunc enim lumē
glorie esset qualitas corporalis. ¶ Similiter etiaꝫ
vltra: ꝙ anima sit dn̄a illius claritatis: nescio quid
est dictu quia nec talem claritatem causat: nec eam
habet in sua potestate siue ꝙ̄tum ad esse siue ꝙ̄tum
ad non esse siue etiam ꝙ̄tum ad operationem ⁊ iō
nullomodo.

2. opinio ¶ **Alius** doctor dicit ꝙ claritas ista nihil
aliud est ꝙ̄ q̄dā refulgentia mani-
festatiua coloris in corpore beato. vnde ⁊ color di-
cetur ⁊ erit clarus ſm gradum complexionis subie
cti suo modo. sicut veritas dicif clara vel huiusmo-
di ⁊ color statim ꝙ̄tū erit ex se erit manifestatiuus
sui apud sensum. ⁊ causabitur talis claritas mani-
festatiua coloris in corpore beato vel in corporib⁹
maior vel minor secundum exigentiam meritorum
¶ Et dicit sicut iam sequitur ex predictis: ꝙ simul
in corꝑe beati erit lux vel claritas et color ipse tāꝙ̄
diuerse qualitates. sicut etiaꝫ inueniūtur simul ista
in noctilucis. nam noctiluca de die videtur ſm co-
lorem: sed de nocte ſm lucē. Et patet ex hoc ꝙ sint
distincte qualitates. sicut etiam Auicenna dicit sex
to naturalium: ꝙ ista distinguntur lux color ⁊ lumē
Color enim terminat visum. ⁊ nunꝙ̄ est ſm Auicē
nā ⁊ aristotelē nisi in corpore terminato. sed lux vel
claritas dicitur esse in fonte vel in sole: in quib⁹ fre
quenter non est color. lumē vero dicitur proprie in
medio vt in perspicuovel preuio nō terminātē visū

¶ **Sed in** istis dictis sunt etiam aliqua du- ꝯ. 2. opi. obiectiones vł du
bia.
dubia. Primo. quia si sic sitsimul
color ⁊ lux in corporibus beati: videtur ꝙ lux ocul
tet: ⁊ non manifestet colorē. nec simul possint ista vi
deri. sicut etiam in noctiluca de qua ponitur exēplū
¶ Secundo. ꝙ si lux manifestat colorē aut hoc est
quia est in eodem subiecto cū colore: aut quia est in
ipso colore sicut in subiecto: eomodo quo albedo in
superficie. non primo modo. quia nec lux noctiluce
manifestat colorē: licet sint in eodē subiecto. quia nō
videntur simul lux ⁊ color: Nec secūdo modo quia
magis videtur lux esse subiectum coloris ꝙ̄ ecōuer
so. nā lux habet rationem prioris: vt videtur ita q̄ꝺ
vel neutrum est subiectum alterius: vel lux magis
est subiectum coloris. ¶ Tertio. quia ī aliis ad ma
nifestationem coloris non oportet: ꝙ aliqua lux vł
claritas sibi vel suo subiecto īhereat: sed sufficit: ꝙ
aliquod corp⁹ luminosum sibi assistat. ¶ Quarto.
quia dictum illud ſm Auicennā: ꝙ color nō est nisi
in corpore terminato: ⁊ nō in corpore ꝑuio vel dya
phano: videtur esse contra mentem et dictum Gre
go. in auctoritate superius allegata: vbidicitꝙ cor
pora beatorum peruia erūt: ⁊ patebit etiam corpo
ralibus oculis armonia corporis ⁊ complexio inte
rior. ⁊ tamen planum est: ꝙ erunt corpora colorata
quare. ⁊c̄.

Mens doctoris

¶ Sustinendo tamen viā istā

⁊ aliqualiter declarando eam. Dico. ꝙ corpora bea
torum erunt clara claritate magna ⁊ intensa: quaꝫ
non puto posse causari in corꝑe ab aliquo naturali
agente ⁊ creato: sed tantum a deo. Nec puto ꝙ cor
pus humanū sit in potentia naturali ad tantam cla
ritatem vel lucem: sꝫ in potentia obedientiali tātū
respectu dei agētis. vnde ⁊ forte talis claritas non
educetur de potentia corporis humani: sꝫ in corꝑe
ipso creabif a deo. vel si de potentia corporis educe
tur non tamen educibilis est ab agente naturali. et
talis claritas eritdos ipsa claritatis. ¶ Secūdo di
co: ꝙ corpora beatoꝝ erunt colorata decenter ⁊ cō-
uenienter secundum exigētiā sue ꝓportionis. Et
dico: ꝙ color non est eadē qualitas cum ipsa clarita
te vel luce: sꝫ alia simpliciter diuersa: sicut etiam di
cit Auicenna: ⁊ posset probari per multa: sed nō est
vis modo. ¶ Tertio dico: ꝙ non video esse dicen-
dum necessario: ꝙ claritas vel lux informet coloreꝫ
nec econuerso: sed ambo informant corpus ⁊ ordi-
ne quodā. q2 color ꝑus sicut qualitas magis gene-

alis ⁊ cōueniēs corpi naturaliter ex sua cōplexiōe claritas vero vel lux posterius. forte tamen nō eēt magnum inconueniēs ponere: ꝙ lux informaret colorem suo modo: informat sicut color superficiem nec de hoc multū curo. ¶ Ultimo dico: ꝙ non est impossibile: ꝙ simul stent ista duo simul in eodē corpore scꝫ color ⁊ claritas vel lux: q2 nullā habent repugnantiā formalē vel etiā virtualē: quare non possunt simul stare.

ad istantias ꝯ.2. opinio.

¶ Ad primam instantiam dico.

ꝙ in corporibus beatis neutrum occultabit reliquū: nec scꝫ color lucē seu claritatē nec ecōuerso. sed magis claritas ipsa ⁊ lux erit manifestatiua coloris nec est silē de noctiluca: cuius color ⁊ lux non simul percipiuntur. Nam lux ipsius modica est ⁊ imperfecta. ⁊ ideo nec est manifestatiua coloris ipsius noctiluce: sed requiritur alia lux nec est etiā sui manifestatiua presente maiori vel fortiori seu intensiori luce. Et ideo de die non videtur: sed tantum color noctiluce. similiter etiam tantū videtur lux vel claritas eius de nocte. ¶ Ad secundam instantiā pōt dici ꝙ lux vel claritas manifestat colorē: sic qđ est ī eodē subiecto cū colore: vt dictū est supra. nec est simile de claritate noctiluce ꝓpter rationē dictā īmediate. Aliter etiā dici potest: ꝙ lux vel claritas illa inest colori suo mō sicut albedo vel color supficiei. Nec oportet ꝙ lux ipsa vel claritas sit prior q̄a nō sic est de colore: sicut aliqui imaginātur scꝫ ꝙ ex luce cōponatur. ⁊ vltra ipsam aliquid addat. sic enim lux vel claritas esset ꝑor: ⁊ tñ neutrū esset subiectū alterius. ¶ Ad tertiam dico. ꝙ ad manifestationē coloris beatoꝝ nō esset necessaria absolute loq̄ndo claritas vel lux illa inherens. sed congruentius est ⁊ perfectius est magis vt insit corpori. ⁊ corpus ex suis intrinsecis habeat: vnde color suus manifestetur. ¶ Ad quartam. quod est difficilius: rñdet ille doctor: qui ponit illam positionem: ꝙ difficili⁹ sibi videtur: ꝙ corpora beatoꝝ sint peruia simul ⁊ colorata multo ꝗꝫ ꝙ sint colorata ⁊ lucida vel clara. Colorata enim non sunt perspicua nec peruia: sꝫ sunt terminatiua visū ⁊ terminata ⁊ multomagis oporter hoc ꝗꝫ de aliquibus corporibus in quib⁹ tantuꝫ inuenitur lux vel claritas: non autem color: ⁊ tamē sūt determinata ⁊ nō ꝑuia vel ꝑspicua: sicut patet de sole ⁊ luna ⁊ stellis. color enim esse nō potest nisi ī corpore terminato: sicut dicit. Et ideo dicit vltra ad auctoritatem Grego. ꝙ corpora beatoꝝ nō erūt ꝑuia quasi dyaphana: vt vitrū vel aer vel aqua. sed pro tanto quia in eis erunt pori subtiles: quib⁹ mediantibus poterit videri armonia interior sensibiliter vel non videbitur sensibiliter sed mentaliter ita perfecte sicut si sensibiliter videret: q̄re ⁊c.

¶ Dico tñ ad hoc aliter q2 ꝑdicta solutio nō videtur saluare mentem nec intentionem Gregorij. immo nec verba: ꝙ corpora beatoꝝ simul erūt ꝑuia ⁊ densa queādmodum. et vitrum suo modo: nihilominus tamen erunt colorata ⁊ lucida vel clara. Nec ē hoc impossibile virtute diuina licet virtute nature ⁊ de lege communi non sit color nisi in corpore terminato non ꝑuio vel dyaphano: ita ꝙ deus dabit corpori dyaphanitatem ⁊ ꝑuietatem non obstante colore et ratone coloris terminabit visum: rōne tñ dyaphanitatis vel peruietatis et lucis poterit esse medium visus vel videndi. Hec de primo articulo principali.

claritas corpꝝ btōꝝ an erit equalis.

¶ Quātum ad secundū arti.

expedio me breuiter: ⁊ dico ꝙ non erit claritas eq̄lis in omnibus beatis. immo erit maior vel minor ꝺm exigentiam meritoꝝ ⁊ diuersā ꝓportionem glorie in ipsis animabus. Unde ⁊ anima q̄ clarius ⁊ ꝑfectius videbit deum ⁊ cōsequenter intensius ⁊ ꝑfectius fruetur eo habebit clarius ⁊ lucidius corp⁹. Similiter etiā dico ꝙ nec partes corporis eiusdem erunt equaliter omnes clare: sꝫ ille magis q̄ ad claritatē sunt magis disposite ex sua cōplexione vł naturali dispositione: sicut oculus magis ꝗꝫ pes vł manus. Nisi forte diceretur ꝙ ad illam claritatem q̄ supnaturaliter dabitur: omnes partes equaliter sūt disposite: ⁊ distribuetur eis claritas ꝺm ꝙ magis vel minus fuerunt organa aīe in merendo. ⁊ sic etiam de alijs dotibus diceret: si ponātur q̄litates supernaturales: sicut superius de impassibilitate ⁊ agilitate tāgebat. Tñ posset dici ꝙ nō oportet etiā ꝙ attendatur q̄liter iste partes fuerunt organa diuersimode in merendo: licet bene attendatur q̄ntitas meritorum comparando beatum ad beatum. et ita vel equaliter datur ꝑtibus de claritate: sicut de alijs dotib⁹ dicitur: vel inequaliter ꝺm maiorē vel minorē dispositionē: sicut superius tangebatur. Hec de secundo articulo principali.

claritas btōrū an poterit videri nāliter a glorificatis ⁊ non glorificatis.

¶ Quātum ad tertium arti.

an. s. claritas corporis beati poterit videri naturaliter ab oculo glorificato vel nō glorificato. Primo de oculo glorificato dicit ꝙ sic sicut multi dicunt. ⁊ dicitur ꝙ cōuenienter ⁊ sufficienter erit claritas illa oculo beato ꝓportionata: nec offendet ipsum in aliquo. sed potius demulcebit ⁊ delectabit ipsum non enim concomitabitur aliqua immutatio realis vel naturalis dissoluens oculum vel humores eius et ledens ipsū: sicut concomitat: qñ respicimus solē in rota: sꝫ tm̄ erit intētionalis immutatio. vñ ⁊ oculus gloriosus impassibilis est passione corruptiua: ⁊ abiectiua. nō autē passiōe ꝑfectiua: sicut superi⁹ dicebatur. vnde ⁊ beati mutuo videbunt suorū corporū claritates. ¶ De oculo aūt nō glorificato videtur etiam ꝓbabile: ꝙ aliquo modo imperfecte ⁊ raptim vel transitorie saltem poterit ꝑcipere beatorū corporū claritatem. vnde ⁊ in iudicio ad maiorem eoꝝ cōfusionē ipsā ꝑcipient: sꝫ diu ⁊ permanēter nō possent eā percipere vel videre nec perfecte. q2 simul naturaliter in ipsis concomitatur immutatio realis cū intētionali dissolutiua oculi ⁊ lesiua. Nisi diceretur etiam ꝙ posset immutari sēsibiliter licet nō realiter. Nō curo ꝓpter qđ ⁊ oculi discipulorum nō glorificati raptim ⁊ ad horā aliquomodo perceperunt claritatem corporis christi in trāsfiguratione: licet diu ⁊ permanēter ⁊ ꝑfecte eam nō potuissent aspexisse nisi miraculose. Et forte etiā dicerent aliqui similiter de oculo glorificato: sꝫ non sic dicatur communiter: sicut superius dictū est de dote impassibilitatis. Hec de tertio arti. principali.

ad rōnes ꝑncipa.

¶ Ad primum argumentum

principale dicēdū: ꝙ lux ⁊ color cōpatiūtur se ī eodē: sicut dictū est in corpe q̄stionis. Qñ vero dicit in minori: ꝙ lux nō hꝫ esse in corpore terminato. pꝫ hoc esse falsū in sole ⁊ stellis: q̄ sunt corpora lucida

et terminata vel visum terminantia. Ad secundum
dico q corp⁹ lucidū terminatū ⁊ densū occultat na
turaliter illud qđ est post se: s; diuina virtute cōse-
rēte corpori glorioso puietatē manēte sua densita-
te aliter fiet vt corpus gloriosū. s. nō occultet illud
quod erit post se: imo sit puiū ⁊ possit esse medium
vidēdi suo modo sicut vitrū ſm verba illa et inten-
tionē Grego. vt sit ciuitas similis vitro mūdo. Ad
tertiū dicit vn⁹ doctor q claritas corporis beati ē
in potestate voluntatis ips⁹ beati: vt imutet vel nō
immutet oculū non glorificatū saltē. Et ideo licet
pñtetur oculo nō glorificato: pōt tñ non immutare
ipsum ex iperio volūtatis. et sic fuit factū de clari-
tate corporis christi in oculis discipulorū non glo
rificatis. Sed istud non intelligo esse verum. Non
eñ video q actiuis ⁊ passiuis naturaliter totalib⁹
sufficienter dispositis ⁊ approximatis: in potestate
volūtatis create: sic q nō sequatur actio vel passio
Et iō puto esse dicendū q quātū est ex naturis rex
sibi relictis: claritas talis pñtata oculis q̄buscunq
dispositis videretur siue glorificatis siue non: saltē
aliqualiter. s; si nō videtur vel videretur q̄tūcunq
pñtata ſm libitū voluntatis: hoc non est essentiali
ter: s; cōcomitante ordinatione diuine voluntatis
q̄ sic ordinauit non influere ad actum visionis talis
claritatis ab oculo nō glorificato nisi placeat volū
tati: vel saltem si displiceat voluntati bti hñtis talē
claritatē. ⁊ sic fuit factū de claritate corporis chri
sti post resurrectionē: q̄ non videbatur a discipulis
euntibus in emaus. Ad illud vero qđ dicit illa cla
ritas esse simpliciter iproportionata oculo corpora
li multofortius q̄ claritas solis in rota. Dico q nō
est simpliciter iproportionata: s; proportionata vt
possit videri. ⁊ hoc permanenter sine imutatione re
ali: sicut in oculis beatorum: vel trāseunter saltem ab
oculis non glorificatis. sicut etiā ⁊ claritas solis in
rota ad horā videri pōt: s; non pmaneret. ⁊ diu. na
turaliter dico pter imutationē realē corruptiuā
cōcomitātē: que non cōcomitabitur in oculis beato
rum sicut superius dicebatur.

¶ Distin. xlix. De beatitudine
corporis. Questio quarta.

Q uero quarto vtrū
p dotem subtilitatis duo cor-
pora possint esse simul in eodē
loco. ¶ Videtur q nō. Illud
qđ est simpliciter impossibile:
p nullā dotē ē possibile. s; sim
pliciter ipossibile est duo cor-
pora simul esse i eodē loco ſm
Boeti⁹. Boetium de trinita. Ubi di-
cit q eundem locū duobus corporib⁹ fingere nullo
modo possumus. ⁊c. ¶ Secundo sic per illud qđ
nihil est in corpore: non pōt esse corpus cū alio simul.
s; subtilitas nulla est i corpore: nec ponit aliqđ. Sub
tilitas. n. iuenitur in corporib⁹ quēadmodū ⁊ rari-
tas pter paucitatem materie sub dimensionibus
magnis. s; in corporibus beatis non erit paucitas
materie. vnde nec erunt rara: sed in eis erit tātū de
materia: q̄tū erit necessarium ad bonā cōsistentias
nature. ⁊c. ¶ Tertio. sic si hoc eē possibile. seqret
maxime de corpore glorioso ⁊ glorioso q posset eē
simul: vt videtur: q2 ambo habent subtilitatē ⁊ ma
gis conueniūt vel pportionāt adinuicē: vt videt
s; hoc non conceditur. ergo de nullis alijs est con-
cedendum.

¶ Contra subtile dicitur a vi penetrādi et subintrandi aliud. s; corpora be
atorū erunt subtilia. I ad corinthi. xv. dicit de cor- I. ad corinthi. 15.
pore: q seminatur animale s; surget spirituale: idē
subtile. ⁊c.

¶ In ista questione sic pcedā

¶ Primo inquirā de subtilitate corporis gloriosi
an scz corpora gloriosa erunt subtilia: ⁊ p quē mo-
dum. ¶ Secundo inquirā vtrū duo corpora possit
esse simul in eodem loco. ¶ Tertio dato q sic: vtrū
hoc sit possibile per dotem subtilitatis. ¶ Ultimo
ad rationes.

¶ Quātum ad primum arti. Corpora beatorū an erūt subtilia.
oportet oēs cōcedere dotē subtilitatis beatorū. s;
diuersimode ponitur hoc a diuersis. Dixerūt enim
quidā: q corp⁹ beati sic erit in potestate anime: vt 1. modus
possit ad impiū anime subtiliari quasi stilus vl ac⁹
⁊ sic transire p poros minutissimos alterius corpo
ris. ⁊ sic erit subtile corpus ⁊ habēs dotē subtilita ꝯ primos
tis. ¶ Sed istud nihil est. Tum quia anima non sic
pōt habere corpus in sua potestate. Tū q2 corpus
si sic disponeretur: sicut acus vel hmōi nō esset ani-
me pportionatum nec debito modo organicū: nec
firmatum q̄re ⁊c. ¶ Alij dixerunt q corpora bea- 2. modus
torum in resurrectione fient spiritualis nature vel spi
ritualia: ⁊ per cōsequens subtilia: sicut angelus vel Apl'us.
aia sicut videntur sonare verba Apostoli. Surget ꝯ. 2. mo.
inquit corpus spūale. ¶ Sed istud falsū est ⁊ here
ticum. Tum quia nō essent eadē corpa nec eiusdem
nature q̄ prius. Et ita non resurgeret idē hō q̄ pus
Tū q2 iā nō essent corpa nec p cōsequēs iformabi-
lia ab aiabus resurgentiū. Tū q2 dicit scriptura in
Job. In nouissimo die de terra surrecturus sum: ⁊
in carne mea videbo deum. Caro aūt dicit aliquid
corporale non spirituale. Tum quia dicebat salua
tor discipulis post resurrectionem: Palpate ⁊ vi-
dete. q2 spirit⁹ carnem ⁊ ossa nō habet sicut me cer
nitis habere. vñ ⁊ beatus Grego. dicit q caro chri
sti surrexit eiusdem nature. s; alterius glorie. Eius Tertiꝯ.
dem nature. s. corpore. quare ⁊c. ¶ Alij dixerunt q
corpora beatorum in resurretione fiēt rara: ⁊ modicū
habebunt de materia quasi aer vel ignis cū dimen
sionibus magnis. vñ ⁊ beati habebunt corpora sub
subtilia: sicut aer. dicitur. ¶ Sed istud etiam ē sim ꝯ tertios
pliciter falsum. Tum quia tale corpus non esset ad
animā dispositū. Tum q2 caro ⁊ os nomināt: ⁊ di-
cunt corpora dēsa non rara. Tum quia talis subti-
litas ad bonā corporis cōsistentiā nō pertinet. Tū
quia corpus si sic esset rarū: vel esset corpus simplex
vt aer ⁊ sic non esset informabile ab anima. vel eēt
aliquod aliud corpus mixtū: ⁊ nō est dare q̄le iō ⁊c.
¶ Alij dicunt q dos subtilitatis nihil positiuum 4. mod⁹
absolutum dicit in corpore beati: sed tantum dicit
ius quoddam p modum meriti in beato vt ſm ordi
nationem diuinam. ⁊ hoc ipsum deo faciēte vel in-
fluentiam suam suspendente a corporibus: ne resi-
stant sibi vel mutuo se expellant: corpus beati pos-
sit coexistere corpori non glorioso in eodem loco si-
mul non expellendo ipsu: nec econuerso sine diuisi
one vel subintratione seu penetratione talis corpo

ris. ⁊ hoc vocatur dos subtilitatis. ¶ Istud posset impugnari vel etiam sustinari: sicut illud supius de
5. mod⁹. dote impassibilitatis. ¶ Alij dicūt ꝙ dos subtilitatis dicit in corpore aliquā qualitatē absolutā: sȝ diuersimode. Dicunt ei quidā ꝙ cātur in corpore ex radundantia glorie ipsi⁹ aīe in ipsum corp⁹. Et dicitur corp⁹ beatū spūale ꝫ talē q̄litatē. q: totalit spiritui subiectū inq̄tū spūs vl' aīa ē forma corpis Agilitate vero magis subijcit corp⁹ spiritui inquā tū spūs est motor. ¶ Sed istud non video bene dictum sicut alias dixi supra ꝙ ex redundātia causet talis q̄litas in corpus. Preterea non video aliam subiectionē corporis respectu anime iquātū forma est in patria ꝙ̄ in via. vtrobiqꝫ enim corpus ab aīa ⁊ vniuoce informatur: ⁊ corpus sibi subicit vt ma-
Vltimus mod⁹ pbabilior. teria sue forme. ¶ Ideo dicit ab alijs ꝙ qualitas ista supernaturalis est simpliciter creata a deo imediate in corpe. ⁊ est dispositio quedā corporis: qua posita in ipso diuina virtus presto est assistēdo corpori: vt ꝫm anime imperiū vel volūtatē possit corpus btī ⁊ gloriosū simul coexistere corpori non glorioso in eodem loco nō expellendo ipsum nec resistēdo iuicē p suas dimensiones nec diuidēdo. Corp⁹ ergo beati subtile est non propter paucitatem materie sub magnis dimensionibus sicut corpora rara dicuntur subtilia ⁊ penetratiua. nec ppter puitatē dimensionis in latum: sicut acus vel stilus dicit subtilis. sed ppter virtutem penetrandi ⁊ subintrandi suo mō sicut vinū pro tanto videlicet. quia habens illā qualitatem supernaturalem supradictā. potest coexistere corpori glorioso in eodē loco nō expellēdo ipsum nec econuerso. Et hoc vocat penetratio: licet non ppie. quia penetratio ppie importat diuisionem penetrati ⁊ distantiam laterū: q̄ in pposito nō inuenitur. ¶ Dicatur quōcunqꝫ melius videtur saluādo rationem dotis ⁊ dicta scripture ⁊ sanctorum. Et hec de primo articulo principali.

¶ Quātum ad secundū arti.

Duo corpora an possint eē i eodē loco. I. opinio

dicunt aliqui ⁊ plures dixerūt: ꝙ̄ dicāt mō: ꝙ ipossibile est simpliciter quacunqꝫ virtute duo corpora esse in eodem loco repugnante contradictione Tū q: dimensio loci ⁊ locati est eadē iiij. Phisicoꝝ. Si ergo ponantur plura corpora sequitur: ꝙ dimensiones eoꝝ sint eedē cum dimēsione loci vnica: ⁊ p sequens ꝙ eadē dimensio inter se: ⁊ p cōns corpora sint distincta: ⁊ tn̄ ponunt plura. Tū q: manēte dimensione vtriusqꝫ corporis manet repugnantia corporū circa eundē locum. Nam dimensiones sunt rationes talis repugnātie. 4. Phisicoꝝ ca. de vacuo vbi Aristo. dicit ꝙ si esset vacuū puta dimensiones separate: non posset ibi poni cubus. i. corpus cubicū. manēte aūt cā manet effectus. Tum q: duo contra nō possunt esse in eodē subiecto: nec due forme eiusdē rationis simul p tanto. q: expellit aliud. ⁊ repugnat sibi formaliter circa idem subiectum. ergo similiter de duobus corporibus circa eundem locū Tum q: vnum corpus non pōt esse in pluribus locis localiter. ergo nec plura in eodē loco. Tū q: sequeretur eundem locum simul esse plenum ⁊ vacuū vel non plenum. q: impleretur per vnum corpus. et cum hoc esset vacu⁹. qa simul posset recipere aliud corpus: vacuum autem est spacium in quo natum ē esse corpus: ⁊ non est. Tum q: punctus simul posit⁹ cum pūcto non distinguitur ab eo. vij. Phisicorū. Alioquin se haberent sicut cōtigua vel consequenter se habentia. ergo similiter nec linea a linea: nec superficies a supficie: nec corpus a corpore. Tū q: impossibile ptrahi ab eodem puncto: ad idem. nisi vnā lineā rectaȝ. sed oppositum seqretur. Possent enim tot protrahi a puncto loci ad aliud punctum: quot corpora essent simul locabilia in loco. Tum q: duo spiritus non possunt esse simul in eodē loco diffinitiue p se igit nec duo corpa in eodem loco dimēsiue. Tū q: impossibile est ꝙ idem vbi vel idē situs sit in duobus subiectis simul: quod tamen esset verū si duo corpa essent simul in eodem loco. Tum quia impossibile est ꝙ diuerse partes eiusdem locati sit dimēsiue in eadē parte loci: sicut ꝙ habeant eundē situm in toto: qđ enim est dimensiue in loco: sic est ꝙ totum est in toto loco ⁊ pars in parte loci. ⁊ alia ps in alia parte. ꝫ similiter impossibile est de duobus corporibus ꝙ dimensiue sint in eodem loco. Tū q: si duo corpa essent in eodeȝ loco sequitur ꝙ possint esse infinita in eodem loco pari ratione. Quarto Phisicorū. Hoc aūt est impossibile. Tum q: potētia loci susceptiua corporis vel etiam capacitas totaliter terminatur: sicut et ipletur p vnum corpus occupās ipsam. ⁊ per consequens stāte illo non po-
test aliud suscipere. ¶ Dicūt ergo isti ꝙ nec est pos- resolutio
sibile: nec vnꝙ fuit factū. ꝙ duo corpa simul essent I. opinio.
in eodem loco: vnde qn̄ christus natus fuit clauso virginis vtero: qn̄ resurrexit clauso sepulchro: ⁊ sic de alijs q̄ adducuntur: dicunt ꝙ tunc nō fuerūt duo corpora in eodē loco. sȝ virtute diuina fuit translatum corpus christi de loco ad locum sine hoc ꝙ esset vl' fieret in loco medio: sicut etiā dicūt aliqui de motu angeli ꝙ potest moueri vel trāsire de loco ad locum sine medio. Et quicquid possit angel⁹ planum est ꝙ deus hoc potest. q̄re. ⁊c̄.

¶ Sed quantum ad presentem artic. dico ꝙ absolute lo- opi. doc.
quendo virtute diuina. saltē possibile est duo vl' plu- quō duo
ra corpora simul esse realiter ⁊ veraciter presentia i corpora
eodem loco. nec implicat hoc aliquā contradictio- possunt
nem. ¶ Ad hoc pbandū adduco aliquas rationes eē i eodē
loco.
Prima est hec. si esset impossibile ⁊ repugnaret absolute duo corpa esse in eodem loco simul: aut repugnaret hoc ex parte corporū: aut ex parte loci eiusdem. sed non repugnat hoc ex parte corporum: nec aliquorum q̄ sint formaliter in ipsis: puta nec ex parte dimensionum: nec ex parte substantiarum: nec ex parte qualitatum: nec ex parte ipsorum vbi vel situum. Ex parte substantiarum patet q: substātia substantie non repugnat. nec dimensio dimensioni. qa dimēsioni vel q̄titati nihil est cōtrariū. Et dato ꝙ dimēsiones essēt cōtrarie ⁊ ꝙ ɔ̄ria repugnarēt. adhuc i pposito dimensiones non repugnarent. q: ponuntur ⁊ diuersis subiectis non in eodeȝ: puta in diuersis coloribus locatis. Nec ex parte qualitatum eodem mō: dato ꝙ q̄litates corpoꝝ essent contrarie Nec ex parte ipsoꝝ vbi vel situum seu respectuum ad vnum locum. q: nihil repugnat diuersos respectus extrīsecos fundari in diuersis subiectis vel fūdamentis ad eundem terminum. sicut etiam nec de duobus respectibus intrinsecis non obstante adequatione q̄titatis extremi ad extremum. vt patet de duabus equalitatibus duarum vlnarum ad tertiam. sic in pposito de duob⁹ vbiatis vel locatis ad vnum locum vtriqꝫ adequatum vel equalem. Nec

repugnat hoc ex parte loci vnius ꝓpter rationem
iam dictã immediate. potest enim nõ obstãte ꝙ sit
vnꝰ terminare tales plures respectus ⁊ adeq̃ri plu
ribus locatis corporibus nec terminatio vnius vel
adequatio ad vnum includit negationẽ adequatio
nis ad equationẽ negationis vel terminationis al
terius. nec ipsã cõcomitatᷣ necessario absolute loq̃n
do. ergo ⁊c̃. ¶ Dices ꝙ licet dimẽsio dimensioni forma-
liter non repugnet. q2 nõ cõtrariantur: nec in eodẽ
subiecto sed ĩ diuersis ponũtur: tñ virtualiter ⁊ quo
ad effectus repugnant. Nã vna dimẽsio necessario
aliã expellit a loco in quẽ supuenit. Et ita non pos-
sunt simul stare. Dico ꝙ istud non valet. Nã primo
assumitᷣ falsum. q2 dimẽsio dimẽsioni non repugnat
nec virtualiter: nec formaliter. Q̃d nõ formaliter:
p3. Q̃d non virtualiter etiã p3. q2 dimensio non est
forma actiua. iiij. Phisicoꝝ ca. de vacuo. ⁊ ita nul-
lum habet effectum. Vñ dico ꝙ expellere aliam di
mensionem vel resistere sibi: nõ ẽ effectꝰ dimẽsionis
sed magis est effectus mouẽtis vel locantis effecti-
ue ipsã dimensionẽ. Secũdo dato ꝙ assumptũ esset
verum: adhuc dico ꝙ aliqua virtute posset suspẽdi
talis effectus dimensionis. s. expellẽdi aliud corpꝰ
ab illo loco: in quo poneretur. sicut suspẽsus fuit ef
fectus ignis in camino babilonis ne corpa pueroꝝ
cremarentᷣ. ⁊ sic dimensio in aliquo loco poneretur
⁊ tñ ab eodẽ loco corpꝰ p̃existens nõ expelleretur.
q̃re ⁊c̃. ¶ Secunda ratio est ista. Nõ est ĩpossibile
2. ratio. nec implicat contradictionẽ ꝙ vna actio vel passio
distincta essentialiť ab alia ⁊ p̃or naturaliter ea po
natᷣ in re ⁊ in effectu ab aliquo agente sine illa. p3.
sed positio alicuiꝰ corporis in aliquo loco ⁊ expulsio
alterius ab eodẽ sic se habent ꝙ essentialiter distin
guntur: patet: q2 sunt in diuersis subiectis essentiali
ter distictis quia vna in corpore posito de nouo: ⁊
alia ĩ corpe expulso. ⁊ vna est prior naturaliter alia
q2 prius naturaliter ponitur supueniẽs corpus in
loco: q̃3 aliud expellatᷣ: sed simul tpe fiat vtrũq3. vľ da
to ꝙ nullũ ordinẽ habeãt: adhuc vna põt poni sine
alia. q2 vna in nullo depẽdet ab alia essentialiter ⁊
necessario nec est respectꝰ ad ip̃am: sed solũ ab agẽ
te ⁊ subiecto disposito. ergo ⁊c̃. põt igitur vnũ corpus
poni in aliquo loco ⁊ aliud nõ expelli. ⁊ sic duo cor
corpora in eodem loco. ¶ Tertia rõ est ista nõ ma
gis repugnant duo corpa simul esse in eodem loco
q̃3 duo cõtraria etiã ĩ suis excellentijs in eodẽ sub-
iecto: sed scd̃m non repugnat: sed est simpliciter pos-
sibile sicut ꝓbatum est in .3º. ergo ⁊c̃.
4. ¶ Quarta rõ quorũcũq3 distictio ⁊ pluralitas p̃or
est distinctione ⁊ pluralitate loci: nec dependet ex
ea: illa possũt poni manere distĩcta ⁊ plura in eodẽ
loco: vt videtur: sed distinctio ⁊ pluralitas corporũ
locabilium est prior distinctione locoꝝ locantium
nec dependet ab ea. prius enim naturaliter hoc cor
pus est hoc ⁊ non aliud: ⁊ per cõsequens distinctu3
ab alio q̃3 locetᷣ. vnde ⁊ si fieret aliq̃d corpus extra
celum: sicut posset fieri: ⁊ per consequẽs extra locũ
non minus esset distinctum a quocũq3 alio: q̃3 si fie-
ret in loco vel etiã infra celum. Et similiter de quo
libet taliũ si fieret extra celu3. ergo ⁊c̃. Probat eñ
ista ratio ꝙ nulla contradictio implicatur ex plura
litate corporũ nec ex vnitate loci: si duo corpora po
nantur simul in eodem loco: nec minus sunt distin-
cta corpora ab inuicem q̃3 si in pluribus locis pone
retur. ita ꝙ vnitas vel pluralitas loci accidit corpo
ribus locatis. ¶ Quintam rationem adducit vnꝰ
doctor talem. q̃cunq3 adinuicem distantia localiter 5.
possunt simul cõuerti in aliquod tertium: ipsa etia3
sibi inuicem p̃sentia possunt in illud conuerti. Ma
gis enim videtur conuenire conuersioni ⁊ simulta-
ti sue: ꝙ conuersa sint presẽtia sibi inuicem q̃3 distã
tia. vel saltem non minus videtur conuenire. sed vir
tute aliqua simpliciter est possibile: ꝙ duo corpora
q̃3ta in diuersis locis posita ⁊ distãtia simul conuer
tantur in corpus tertium: puta due substãtie panis
in corpus christi ergo virtute aliqua est possibile:
ꝙ duo q̃3ta sibi inuicem presentia secundum se tota
⁊ per consequens in eodem loco existentia in idem
conuertantur ⁊ per consequens possibile est ꝙ duo
corpora simul sint in eodem loco. ¶ Sed ista ratio ꝯ: 5. rõnẽ
videtur mihi supponere illud: quod deberet ꝓbare
Supponit enim quod ponãtur duo corpora sibi in-
uicem presentia s̃m se tota: ⁊ sic in eodem loco: ⁊ ꝓ
bat ꝙ si sic ponerentur possent simul conuerti: sicut
distãtia. ⁊ hoc nihil est ad ꝓpositum. Diceretur eñ
ꝙ suppositio est impossibilis et falsa. Et ideo forte
deberet aliter formari ista ratio sic. q̃cunq3 possunt
conuerti in aliquod tertium existens in loco possũt
fieri presentia illi loco simul sine conuersione: vt vi
detur. sed duo corpora possunt simul cõuerti in ter
tium existens in loco. ergo simul possunt fieri presentia
ante conuersionem vel sine conuersione illi loco. et
per consequens simul possunt esse plura corpora si-
mul in eodem loco. ¶ Sic igitur dico ꝙ plura cor doctoris
pora absolute loquendo possunt esse simul in eode3 resolutio
loco: nec implicat hoc contradictionem. ⁊ hoc sine
gloriosa siue non. q2 de quibuscunq3 probant p̃missę
se rationes. ¶ Secũdo dico ꝙ duo corpora vel plu
ra tota possunt esse in eodem loco dimensiue vel cir
cunscriptiue vtrunq3: ita ꝙ ambo circunscriberentur
a loco. ⁊ vtrunq3 occuparet locum: ⁊ repleret.
¶ Hoc probo. Possibile est duo corpora simul eẽ
realiter ⁊ veraciter in eodem loco: sicut iam ꝓbatũ
est. sed non est hoc minus possibile s̃m modum na-
turalẽ existendi corpus in loco: q̃3 secundum aliquẽ
alium modum. Modus autem naturalis existendi
corpus in loco est esse in loco dimensiue vel circun-
scriptiue vt p3. ergo ⁊c̃. ¶ Secũdo sic. sicut non ẽ
impossibile in duobus fundamentis vel subiectis
equalibus tertio fundari duos respectus intrinse-
cos equalitatis ad illud tertiũ. ita nõ est impossibi
le in duobus corporibus equalibus alicui loco fun
dari duos respectus extrinsecos passiue circunscri
ptionis ad ipsum locum simul terminatos: vt vide
tur: sed illud nõ est possibile. ergo nec istud. ¶ Ter
tio dico ꝙ duo corpora vel plura possunt esse simul
in eodem loco non dimensiue vel circunscriptiue sed
presentialiter ⁊ vere ⁊ realiter suo modo: sicut cor-
pus christi est in altari cum sua quantitate. licet nõ
sit ibi dimensiue vel circunscriptiue. ¶ Hoc ꝓbo
sic primo. sicut posset deus substantiam corporis se
paratam a dimensione vnam vel plures ponere in
loco non circũscriptiue vel dimensiue: ita ⁊ substã
tiã coniunctam dimensioni: vt videtur. Non enim
respectus presentie ipsius substãtie corporis ad lo
cum dependet ex ipsa dimensione: sed ex substantia
sicut ex fundamento: et ex loco sicut ex termino et
ex agente. sed substantia corporis separata a dimẽ-
sione posset fieri presẽs vna vel plures eidem loco
non dimensiue nec circunscriptiue. q2 tunc dimẽsio

non esset sibi ratio essendi in loco: nec ipsa ex se ha
bet partem extra partē. igitur etiam substantia cor
poris vna vel plures potest esse in eodem loco non
dimēsiue vel circūscriptiue. ¶ Secūdo sic ⁊ est de
q̄titate ⁊ substantia corporis cōiuncta q̄titati de
us potest facere corpus q̄tuz esse in loco sic ꝙ totū
corpus est in toto loco. et totum in qualibet parte
vt patet de corpore christi ⁊ sua quantitate in alta
ri sub specie panis et hoc idem posset si species pa
nis esset equalis secundum quantitatem ipsi corpo
ri christi: sicut probatum est supra in tractatu de
eucharistia: sed vnum corpus existens hoc modo
in vno loco nullam habet repugnantiam ad aliud
corpus in eodem loco q̄n possint eo modo simul sta
re vt videtur. Non plus enim habēt repugnantias
ab inuicem sub tali modo existēdi q̄ sub modo exi-
stendi vtrūq̄ dimensiue. ergo ⁊c. Sic ꝫ diffinitiue
si tantū in vno loco vel presentialiter ⁊ non diffini-
tiue si in pluribus locis possunt esse duo corpora in
Dubiuz. eodem loco vnico vel solo: vel in pluribus sic ꝙ am
bo in quolibet locorū illorum vt videtur. ¶ Sed
tunc est dubium qualis respect⁹ est corporis ad lo-
cum: in quo est non dimensiue vel circunscriptiue:
sed quasi simplex ⁊ indiuisibile: vt angelus suo mō
vtrū. s. talis respetus sit simplex ⁊ indiuisibilis non
coextensus corpori. An vtrum sit diuisibilis habēs
partem extra partē ⁊ coextensus corpori. Non pri
mo modo vt videtur. quia tunc ꝓprius modus exi
stendi spiritum in loco conueniret corpori. quod est
impossibile. sicut impossibile est ꝙ ꝓprius mod⁹ cor
poris puta dimensiue existere in loco conueniat cor
pori. Et similiter talis respectus tunc esset forma
spiritualis non extensa. ⁊ per consequens non edu
cta: quod non videtur nec secūdo modo. q̄z talis re
spectus habet partem extra partem vel partem et
partē videtur ꝙ sicut tot⁹ respectus terminatur ad
totum locum sic pars respectus ad partem loci: et
sic corpus ꝺm illum respectum est in loco dimensiue
solutio.1ª circūscriptiue: cuius oppositum dicebatur. ¶ Ad
hoc autem respondetur ab vno doctore in suo coli-
beto: ꝙ sicut non est inconueniens fundari in subie
cto indiuisibili formam diuisibilem habentem par-
tem ⁊ partem ⁊ extra partem: sicut motum continu
um i angelo: qui secundū doctores magnos potest
moueri motu continuo ꝺm continuitatem spacij: lʒ
sit in se simplex ⁊ indiuisibilis. sic non est inconueni
ens fundari in corpore diuisibili respectum indiui-
sibilem existendi in loco: q̄ respectus totus est in to
to corpore ⁊ totus in qualibet parte: ⁊ terminatur
totus ad totum locum ⁊ totus ad quamlibet partē
loci ⁊ tunc diceretur ꝙ talis repectus spiritualis ē
isto modo: ⁊ solum creatur a deo nec educitur de po
tentia subiecti. ⁊ est simpliciter supernaturalis: nec
est eiusdem rationis cum illo respectu angeli ad lo
cum in quo est. vnde nec corpus vniuoce est in loco
cum spiritu secundum istum respectum. patet q̄z to
tum corpus est in toto loco ⁊ totum in qualibet par
te. Non sic autem totus spiritus ⁊ quelibet pars.
quia in spiritu nec est totum nec pars. Et ita patet
ꝙ fundamentum variatur: ⁊ per consequens ratio
respectus. Quod autem talis respectus simplex ⁊
indiuisibilis possit in corpore recipi: lʒ sit q̄tum et
indiuisibile. patet. sicut etiam anima simplex ⁊ indi
uisibilis recipitur ī corpore diuisibili ⁊ quanto. Et
ponitur vnum aliud exemplum ꝙ respectus realis
totius ad partes suas simplex est ⁊ indiuisibilis so
li toti conueniens: ⁊ non conuenit parti alicui: sicut
nec esse totum: ⁊ tamē recipitur in toto: quod est di
uisibile ⁊ q̄tum: sic in proposito etiam est possibile
vt videtur. ita ꝙ iste respect⁹ non diuiditur nec ex-
tenditur extensione fundamenti: sicut nec ille. Solu.2.
¶ Aliter etiam respondet idem doctor ꝙ corpus
⁊ est ens vel hoc ens: ⁊ est q̄tum vel hoc q̄tum. et
in ipso distinguitur ex natura rei ratio entitatis a
ratione quantitatis. Et hoc ens ab hoc q̄to. ⁊ prius
natura est hoc ens q̄ quantum vel hoc quantum.
Et tunc dicit vltra ꝙ talis respectus simplex ⁊ in-
diuisibilis posset fundari super corpus inquantum
hoc ens: quia vt sic non couenit sibi habere partem
et partem vel extra partem. sic enim conueniret cui
libet enti: vel ꝙ est hoc ens. sed sibi conuenit habe-
re partem ⁊ partem quantum est. ⁊ vt sic ab aliqui-
bus diceretur non posse fundari in eo talem respe-
ctum simplicem ⁊ indiuisibilem: qui non valent te-
nere primam responsionem. ¶ Sed ista respon- Ꝫ.2.solu.
sio non placet mihi. Supponit enim ens vniuoce di
ci ⁊ vniuocatione reali de entibus: ⁊ distingui ens
es ex natura rei ab ente tali vel tali: q̄to: vel quali
vel substantiali: cuius oppositum dixi ⁊ probaui in
primo. distinctione. 8. Similiter etiam prima respō
sio non est necessaria: licet possit sustineri: sed potest
dici ꝙ tali respectus fundatus in corpe non est sim
plex ⁊ indiuisibilis: sed habens partem et partem
vel extra partem. sicut ⁊ corpus vel q̄tum in quo fū
datur. Ita ꝙ totus est in toto corpore ⁊ pars i par
te. nec oportet ꝙ ꝺm ipsum corpus sit in loco dimē
siue vel circunscriptiue. Tum quia corpus sic exi-
stens in loco potest esse maius loco. Tum quia licet
totus respectus sit in toto corpore: ⁊ pars in parte
totus tamē respectus potest terminari ad totum lo
cum: ⁊ similiter q̄libet pars eius: sicut totum corp⁹
ponitur in toto loco. Et similiter quelibet pars ei⁹
in toto loco. ⁊ sic non dimensiue vel circunscriptiue
Et dato ꝙ sit educibilis de corpore ⁊ sibi coexten-
sus nō tamen oportet ꝙ a creatura vel natura pos-
sit educi: sicut nec de multis alijs: hoc sequitur vt
alias ego dixi. correlari
¶ Ex quo etiam patet ꝙ non est eiusdem rationis um.
iste respectus cum vbi circunscriptiuo vel di-
mensiuo: qui sic totus terminatur ad totum locum
ꝙ pars ad partem non ad totum. Sic de isto dubio
nisi ꝙ in prima reponsione illius doctoris ponitur
vnum exemplum valde dubium de respectu totius
extensi ad partes. Non enim videretur esse simplex
et indiuisibilis ⁊ inextensus: sed videtur extensus.
sic ꝙ totus respectus conueniat toti: ⁊ ps illius re
spectus conuenit parti: nec tamen pars dicatur to-
tum: sicut nec pars respectus dicitur totus respect⁹
sed pars eius. tamen etiam sic dicendo apparēt ali
qua dubia. ⁊ ideo sub dubio relinquatur: an totius
q̄ti ad partes sit realis respectus. Et dato ꝙ sic. q̄z
bene ponunt aliqui ꝙ non. cum totum homogeneū
non sit aliud a partibus: an sit simplex vel toti co-
extensus.
¶ Quarto dico q̄tum ad presentem articulum: ꝙ
duo corpora vel plura possunt simul esse in eodem
loco: sic ꝙ vnū dimensiue vel circūscriptiue ⁊ aliud
non dimensiue licet presentialiter. Et hoc satis ap
paret ex dictis. Qua ratione enim est possibile am
bo simul esse in loco dimensiue vel ambo non dimen-

siue: eadem ratione vnum dimensiue secundum modum existendi naturalem ⁊ aliud non dimensiue pter modum essendi naturalem. Non est enim difficilius: q vnum existat secundum modum essendi naturalem ⁊ aliud non: q̃ q ambo preter modum naturalem vt videtur. potest enim in vno causari modus non naturalis ⁊ in alio relinqui modus naturalis. Sic igitur patet q diuersimode possibile e st absolute loquendo duo vel plura corpora in eodem loco quia nulla repugnantia in hoc inuenitur.

quō duo corpa sūt ⁊ fuerunt simul.

¶ Ultimo dico: q aliquando defacto ita fuit ⁊ est modo: q duo corpora fuerunt vel sunt simul puta corpus christi cum corpore virginis in natiuitate: quia exiuit clauso vtero. Et similiter corp⁹ christi cū corpe lapidis ī resurrectione. q2 christ⁹ ī resurrectione sua surrexit clauso sepulchro. Et silr cum ianuis clausis: quādo intrauit ad discipulos: ⁊ similiter cum corpore celi in ascensione: ⁊ modo etiam ē simul cū celo empyreo. in quo casu patet q licet posset q̃tum ad alia sustineri forte responsio aliorum de translatione corporis ab extremo in extremum non per medium: tamen hic non potest sustineri qn fuerint duo corpora simul in ascēsione. s. corp⁹ christi ⁊ celum empyreū: in quo collocatur: ⁊ stat mō celo non diuiso. q2 non est nature diuisibilis. Nec ponitur ab aliquo diuidi: dato q in ipso sit corp⁹ christi: similiter ⁊ erunt cum ipso corpora beatorum in celo empyreo post resurrectionem quiescentium.

Ad rōes i. opinio

¶ Ad primum igitur aliorum respondetur vno modo q Aristote. intendit probare q spacium non est locus sicut aliqui posuerunt. Nam cum ipsum spacium sit illud quod est: ⁊ continetur inter latera continentis: donec superueniat aliud corpus ⁊ sic habeat rationem locati: sequitur si spacium est locus: q sit eadem dimensio loci ⁊ locati. hoc autem est inconueniens et impossibile secundum eum: vbicūq loquitur de loco ⁊ locato. et ideo impossibile est q spacium sit locus. Aliter respondetur q dimensiones loci ⁊ locati sunt eedem. Non quia sint vna dimensio: sed q2 sunt equales et simul: quando locatur dimensiue locatur in loco: ⁊ vna infra aliam continetur. Nec distant situaliter: sicut duo locata in diuersis locis. Et ita nihil habent de intēto. Hoc enim posito potest dimensio loci esse vna ⁊ dimensio locati esse plures ⁊ plura locata sicut dictum est supra: q dimensio locati potest esse vna. ⁊ dimensiones loci plures quando vnum corpus est in pluribus locis. Non enim magis necessario connumeratur locus locato q̃ ecōuerso. ¶ Ad secundum dico q dimensiones non sunt rationes formales immo nec virtuales repugnandi duo corpora in eodem loco. quia nec repugnant sibi inuicē circa eundem locum: vt magis ostensum est supra. Et dato q essent rationes repugnandi virtualiter quo ad effectus: tamen possunt tales effectus suspendi manentibus dimensionib⁹ ipsis vt superius dicebatur. A philosophum quarto phisicorum dico q estimauit simpliciter repugnare simul circa eundem locum plura locata: ⁊ rationem illius repugnātie attribuit dimēsionibus. Et ideo dixisset consequenter q stantibus dimensionibus nullo modo nec aliqua virtute duo corpora possunt silr esse in eodē loco. Et ad hoc mouebatur. q2 non videbat nec experiebatur oppositum fieri: sicut nec fit per naturam. Et ideo reputauit simpliciter impossibile: lz male hoc probasset.

¶ Ad tertium dicitur vno modo de contrariis q non possunt simul stare in eodem subiecto saltem ī suis excellentiis. quia circa idem subiectum mutuo se expellunt. sed non est simile de duob⁹ corporib⁹ circa eundem locum. Non enim dimensiones corū sunt contrarie: nec ponuntur circa idem subiectum Similiter etiam de duabus formis q̄ ponuntur circa idem subiectum: inter quas est incompossibilitas formalis: licet sint eiusdem rationis non ratione contrarietatis vel habitus ⁊ priuationis: sed ratione capacitatis subiecti que per vnam illarū terminatur ⁊ completur: ⁊ fit ex ipsa ⁊ subiecto formaliter vnum: ⁊ sic sequitur vnitatem subiecti. non sic vero locatum vnitatem loci. Sed aliter dico sicut dixi alias in. iij. q tam duo contraria in suis excellentiis q̃ etiam due forme accidentales etiam absolute ⁊ eiusdem rationis possunt simul in eodem subiecto. nec habent icōpossibilitatem simpliciter vel repugnantiam formalem. Et ideo non valet argumentum minor enim est falsa.

¶ Ad quartum respondet vnus doctor in quarto suo: q non est simile de vno corpore in pluribus locis ⁊ de pluribus corporibus in vno loco localiter primum enim est impossibile: sed 2m est possibile. Et rationem assignat. q2 si ponatur idem corpus ī pluribus locis localiter: sicut locus est extra locum et diuiditur a loco: ita oportet locatum diuidi a se ipso: ⁊ per consequens non manere vnum: sed non sic in proposito. Non enim oportet aliquid a seipso diuidi vel separari: dato q duo corpora sint in eodem loco. Sed ista solutio nihil valet. Primo quia non video quare plus locatum distinguatur: vel diuidatur: si ponatur in pluribus locis dimensiue q̃ quando ponitur sacramentaliter. Ita enī veraciter presens est ⁊ realiter pluribus locis diuisis ⁊ distātibus. sicut quando localiter. Secundo quia non video quare oporteat corpus diuidi et multiplicari: quando ponitur in pluribus locis localiter: q̃ oporteat corpori vniri vel vnum fieri secundum vnitatem loci: quando ponuntur plura in eodem loco. ⁊ tamen nō oportet secundum. ergo nec primum. Et ideo dico sicut dixi supra in hoc quarto. q idem corpus absolute loquendo potest simul esse in plurib⁹ locis dimensiue ⁊ circūscriptiue: ⁊ duo etiā in eodē loco dimensiue ⁊ circunscriptiue.

¶ Ad quintum dico q ex illa positione non sequitur locum simul esse vel posse esse plenum ⁊ vacuū vel non plenum simpliciter. Nam si locus habet in se corpus occupans ipsum: dico q est plenus ⁊ non potest dici vacu⁹: quia vacuitas absolute dicta dicit priuationem vel carentiam. cuiuslibet corporis a loco: in quo natum est esse tale corpus. Non sic est autem posito vno corpore in loco: non autem alio: quod posset adhuc capere ipse locus. Unde non ē dicēdus loc⁹ talis plen⁹ ⁊ nō plen⁹ absolute: sz absolute plen⁹ lz q sit plen⁹ nō habeat ex corpore: qd non est in ipso: ⁊ qd posset adhuc suscipere: sed magis ex corpore qd est in ipso: ⁊ actualiter occupat ipsum. alioquin enim posset dici etiam dato quod ī loco nō posset eē simul nisi vnū corp⁹ posset dici locus simul plen⁹ ⁊ nō plen⁹: vel vacu⁹ q2 dū hz vnū corpus caret alio qd potest suscipe: sz nō simul cum illo. Si igit dicat loc⁹ plenus ⁊ nō ple⁹ nō dz dici absolute sz debet dici plen⁹. vno corpe. s. illo qd hz

⁊ nō plenus alio quo ca ret. Et ista non ꝯtradicūt
Ad.6.1. solu. q2 nō sunt ƀm idem vel respectu eiusdē. ¶ Ad sex
tū de pūctis ⁊ superficiebus ⁊ lineis simul positis
⁊c̄. Respōdetur multipliciter. Uno modo ꝙ talia
simul posita sine subiectis diuersis facerent vel cō
stituerēt vnū. quia ƀm aliquos nō hn̄t vnde distin
guātur ab inuicē: nisi ex subiectis. ƀm aliquos fa
cerēt vnum sine subiectis. q2 homogenea simul cō
currentia faciūt vnū ꝙtū est ex se: sicut vinū ⁊ vinū
⁊ aqua cū aqua posita cōstituit vnam aquā: sic etiā
duo puncta vel due linee simul posite facerēt. Ad
hic aūt ponunt manere subiecta disticta: puta sub
stantie ipe: ⁊ iō dimēsiones ⁊ puncta manēt distin
cta omnia. ⁊ nō cedūt in vnū. ¶ Alius dicit ꝙ pū
Scda. ctus ⁊ linea: ⁊ talia mathematica nō solum habēt
ꝙ distinguātur ⁊ numerētur ex subiectis ⁊ indiui
duētur per ipa: quod est cōmune alijs accidentib⁹
sed ex situ: diuerso vel vario habēt ꝙ varietur: ⁊ di
uersent. Unde dato ꝙ nō manerēt subiecta duarū
linearū: si tn̄ manerēt in sitibus diuersis: adhuc di
stinguerētur ⁊ vtroqꝫ circūscripto: puta tam diuer
sis subiectis ꝙ̄ diuersis sitibus nō manet ratio di
stinctionis taliū. Et ideo dicit vltra ꝙ punctū ad
ditum vel simul positum pūcto vel linea siue subie
cto faciunt vnū. sed non oportet si ponātur mane
re subiecta distincta: sicut ponūtur in ꝓposito due
substantie vel duo corpora. ¶ Cōtra primam so
¶.1.solu. 6. lutionem videtur michi primo ꝙ indiuisibile addi
tum indiuisibili: licet sint eiusdem rationis: nō pro
pter hoc constituunt vnum. Non enim partes si
cut debet habere totū homogeneum: nec possunt
cedere in vnum habens partes: qđ sit eiusdem rō
nis cum eis sicut patet. Et ideo puto ꝙ puncta si
mul posita etiam sine subiecto nō cederēt in vnum.
¶ Secūdo q2 sicut due linee vel sup̄ficies sine sub
iecto simul posite necessario facerent vnū: ita ⁊ due
substātie: puta due aque vel duo vina. ⁊ sic ƀm illā
responsionē sicut due sup̄ficies sine subiectis non
possent stare simul ⁊ manere distincte in eodē loco
ita nec due tales substantie nec due linee vel dimē
siones in talibus substātijs. ⁊ sic nō possent eē due
¶.2.solu. 6. aque vel duo vina in eodē loco: qđ ē falsum. ¶ Cō
tra scdam responsionē ꝙtum ad illud qđ addit: ꝙ
mathematica ex situ distinguūtur ⁊ numerātur vl
tra subiectū. q2 nec ꝑ subiectum nec per situm. Q2
non per subiectū ptꝫ. q2 pn̄t separari a subiecto: si
cut quātitas ī sacramēto. Q2 nō ꝑ situꝫ. quia situs
est aliquid posterius quantitate situata vel posita.
quare ⁊c̄. Similiter etiā situs nō dicit nisi respectū
situati ad locū. sed nō opꝫ ꝙ talis respectus sit vn⁹
sed potest multiplicari ⁊ distingui dato ꝙ loc⁹ sit
vnus. ergo ⁊c̄. ¶ Cōtra aliud etiā qđ dicit in hac
solutione scꝫ ꝙ cōsideratio linee vt in subiecto est
naturalis ⁊ nō mathema. Et ita mathematic⁹ non
potest summere distinctionē istorum puta linearū
vel punctorum vel hmōi ex subiectis: sed tn̄ ex di
uerso situ: qui ad mathematicum pertinet: arguit
alius doctor. q2 eadem est linea mathematica ⁊ na
turalis differunt solum ƀm considertationeem ab
stractiuam linee a qualitatibus phisicis: non intel
ligo eas quādo intelligitur linea. ergo ex eisdem
realiter accipitur distinctio vel nūeratio linee na
turalis ⁊ mathematice. ⁊ si separate a subiectis si
mul posite faciunt vnum: sicut dicūt alij eadem ra
tione ⁊ coniuncte subiectis. quia sunt eedem.

¶ Sed ista obiectio non videtur ad mentem pre
dicte responsionis. Non enim vult ꝑdicta respōsio
ꝙ alia sit linea naturalis a mathematica: sed eadē
realiter. Alioquin geometra nullā scientiā habe
ret de linea naturali cōiuncta qualitatibus sensibi
libus: nec de mēsura vel passione eius: qđ est falsū:
sed intēdit ꝙ ex alio habet distingui inꝙtū est na
turalis. q2 per subiectū ⁊ ex alio inꝙtū mathema
tica. q2 per sitū sicut eadē existēs diuersimode cōsi
deratur a naturali pho ⁊ mathematico. ¶ Soluitur Alia solutio ad 6.
autē aliter predictū argumentū ꝙ nō oportet pun
cta simul posita concurrere in vnū: nec sup̄ficies si
militer nec lineas: nec corpora. dato ꝙ sint in eodē
loco. Ad philosophū vero respondetur ꝙ punctus
additus pūcto nō facit maius. q2 nō plus habetur
cōtinuum ꝙ̄ prius: licꝫ remaneat a pūcto distinct⁹
⁊ sic eodē modo se habēt ista duo pūcta ad cōstitu
tionē continui sicut ⁊ vnū. nō q2 sint vnū. similiter
de lineis in eodē loco vel situ nō aliter se habēt ad
constitutionē alicuius figure ꝙ̄ vna tātum. patet:
et sic nō refert quātum ad mathematicū vna linea
⁊ plures simul. q2 nō variatur figura: nec plus con
stituitur per illas plures ꝙ̄ per vnā. Ex hoc auteꝫ
non habetur ꝙ fiant vna linea vel vnus punctus.
Et similiter dico ꝙ nec fit vnū corpus dato ꝙ sint
plura corpora simul: licet bn̄ oporteat ꝙ sint figu
re similis ⁊ quātitatis equalis: si ambo sint in loco
circūscriptiue: ⁊ vtrūqꝫ totū sit in loco illo: ⁊ occu
pet totū locū: licet nō oporteat ꝙ sint equalis quā
titatis nec figure similis: si nō sint ambo ī loco cir
cūscriptiue vel alterū sit in loco circūscriptiue tn̄
ƀm partē cum alio existēte ƀm totū sicut patet: qua
re ⁊c̄. ¶ Ad septimuꝫ dicitur ꝙ inter duo puncta in Ad.7.
eodē corpore nō possunt protrahi plures linee re
cte in diuersis corporibus locatis infra illū locum
sed bene inter duo puncta loci opposita possunt ꝓ
trahi plures linee recte in diuersis corporibus lo
catis infra illū locū. ⁊ ille ponerētur ⁊ essent simul
sicut ⁊ corpora illa: ⁊ pūcta loci nō terminarent ta
les lineas: sed pūcta illis corporibus formaliter in
trinseca: quare ⁊c̄. Aliter dicitur ꝙ plures linee ma
thematice recte nō possunt protrahi ab eodē pun
cto ad eundē punctū. q2 tūc non distinguerētur eo
ꝙ vt sic nō distinguntur nisi in situ: ⁊ idē esset situs ea
rū: sed due vel plures naturales in subiectis distin
ctis possunt protrahi a puncto ad punctū. Sed de
ista solutione nō curo: q2 superius cōtra eam est ar
gutū. ¶ Ad octauum dico ꝙ duo spiritus possunt Ad.8.
esse in eodē loco diffinitiue ⁊ per se. Nec in hoc ali
qua repugnātia inuenitur: licet nō sit possibile ꝙ vn⁹
sit in pluribus locis diffinitiue: q2 esse hic diffiniti
ue est sic esse ꝙ nō alibi. potest tn̄ esse in plurib⁹ lo Ad.9.
cis vere realiter ⁊ p̄sentialiter. ¶ Ad nonuꝫ dico
ꝙ accipiendo sitū pro respectu situati ad locum vel
ad partē loci: si ponantur duo corpora in eodē loco:
adhuc situs talis diuersificatur ⁊ multiplicatur sicut ⁊
corpora ipsa ⁊ etiā ipsum vbi. ita ꝙ amborū corpo
rū non est idem situs: licet sit idem locus. ⁊ sic pro
cedit argumentū. Sed accipiendo sitū pro loco si
cut frequēter accipitur. Dico ꝙ situs potest esse ideꝫ
duorū corporū sicut ⁊ locus. Nec situs isto modo
acceptus inheret formaliter corpi locato sicut etiā
nec locus. ¶ Ad decimū dico ꝙ due partes conti Ad.10.
nui circūscriptiue locati manēte sua continuitate
nō possunt esse circūscriptiue in eadem parte loci:

licet forte nō circūscriptiue. in primo enī contradictio implicaꝛ. nam esse circūscriptiue in loco est sic esse in loco: ꝙ totū locatū sit in toto loco ⁊ pars locati in parte loci sibi correspondēte: non quelibet pars in qualibet parte. qꝛ tunc existēs in loco circūscriptiue ſm quod huiusmodi posset esse circūscriptiue totū in toto ⁊ totuʒ in qualibet parte: qđ est contradictio. Et tota repugnātia est ex cōtinuitate locati ⁊ ex modo essendi circunscriptiue in loco. Sed nō sequiꝛ hoc incōueniens de duobus corporibus ī eodē loco circūscriptiue locatis. quodlibet enī est ibi sic ꝙ est totū in toto loco ⁊ pars locati in parte loci: ac si recte vnū locatū tm̄ esset ibi. ¶ Si dicas quare nō potest eadē pars locati esse dimensiue vel circūscriptiue simul in pluribus partibus loci: sicut ⁊ ideʒ totū corpus ſm te potest esse simul dimēsiue in pluribus totis. Et videꝛ hoc sequi ex eo qđ supius inuebaꝛ: liceʒ sub dubio. Dicebaꝛ enī ꝙ forte eadē pars locati cū hoc qđ est in vna parte loci dimēsiue: potest esse in alia simul non dimēsiue ⁊ per cōsequēs dimēsiue: vt videꝛ. quia si ſm modū essendi innaturalē: multo fortius ſm modū essendi naturalē. Et sic redit cōtradicta vel dico ꝙ manēte cōtinuitate totius locati ⁊ sua locatione dimēsiua ex necessitate istoꝝ sequiꝛ ꝙ eadem pars locati nō potest esse in pluribus partibus eiusdē loci dimēsiue: sicut superius est deductū. quia impossibile est ⁊ implicās contradictioneʒ ꝙ locatū sit in loco dimēsiue sic ꝙ totū in toto ⁊ totū in qualibet parte. Sequiꝛ enī contradictio ꝙ totū sit equale parti ⁊ ecōuerso: licet bene sit possibile ꝙ eadē pars locati dimēsiue in pluribus locis simul sit dimensiue in pluribus partibus diuersorū locorū: sicut ⁊ totū locatū simul potest esse in pluribus locis dimēsiue. Ad cōfirmationē dico ꝙ ex illo non sequitur istud contradictione repugnāte: sicut iam est ostensum.

Ad.11. ¶ Ad vndecimū frequēter respondi ad illā consequētiam. ⁊ dico ꝙ nec ex vnitate loci: nec ex pluralitate locati repugnat quin possent eē infinita corpora ī eodē loco: sicut ⁊ duo illis similia. Nec ex limitatione loci in hoc repugnāt. vnde si essent infinita locabilia in eodē loco: ita possent ibi esse simul sicut duo illorū. verū est tm̄ ꝙ ſm Aristo. non possent esse infinita corpora in eodē loco: quia nec infinita possent esse. Nec duo etiā ſm eum possunt esse in eodē loco. Aliter diceretur ꝙ nō sequiꝛ si duo ergo infinita: nō quia repugnat ex pluralitate corporū: ⁊ scđm hoc tenet cōsequētia Aristo. sed quia ex limitatione loci repugnat ⁊ ex capacitate finita sed non curo.

Ad.12. ¶ Ad duodecimū dico ꝙ potētia loci receptiui alicuius dimensiue adequatur ⁊ repletur ꝑ corpꝰ sibi equale ſm adequationē quātitatis qꝛ nō pōt recipe dimensiue maius corpus: sed non adequaꝛ sic quin cū hoc possit recipe aliud corpꝰ: qꝛ receptio vniꝰ nec est priuatio receptiōis alteriꝰ nec habet eā secū necessario annexā: sicut declaratum est supra. quare ⁊c̄. hoc etiā de receptione non dimensiua. quia vno corpore recepto non dimēsiue potest etiam aliud recipi: sicut supra. Aliter respōdet vnus doctor ꝙ potentia receptiua loci vel capacitas eius duplex est: vel dupliciter potest accipi. Vno modo naturalis in cōparatione ad agens naturale. ⁊ sic adequatur ⁊ terminatur per vnū corpus. Alio modo vt obediētialis: ⁊ sic nō adequaꝛ per vnum corpus: sed ab agente supernaturali respectu cuius dicitur potentia obediētialis: potest recipere plura: licet non ꝑ agens naturale. hoc magis apparebit in sequenti articulo. ¶ Tamen circa hoc est notādū ꝙ si distinguātur a ꝓposito potētia vel capacitas naturalis ⁊ obediētialis: nō sunt due capacitates: sed eadem ad diuersa agentia cōparata. Hec de secundo articulo questionis. Nota.

¶ Quantum ad tertium arti

culum dicūt aliqui ꝙ per dotem subtilitatis quaʒ vocant qualitatē absolutam in corpore beati: per quam tollitur grossicies ⁊ inepta corpulētia q̄ impedit penetrationem: possunt esse duo corpora simł scilicet vnum gloriosum ⁊ aliud nō gloriosum. Duo corpora anꝑ dotē subtilitatis possūt esse ī codeʒ loco.

¶ Tum qꝛ cuilibet doti oportet assignare aliqueʒ effectum vt videtur. sed nullus aliꝰ potest assignari doti subtilitatis q̄ȝ penetrare vel corpus gloriosum cum non glorioso simul stare. 1.opi. ¶ Tum quia oportet ponere aliquid in beato per quod habeat in sua potestate seip̄m intimare corpori nō glorioso: quādo voluit. ⁊ hoc nō videtur nisi dos subtilitatis. ¶ Tum qꝛ si per dotem subtilitatis nō possʒ hoc fieri: sed solum diuina virtute: tūc equaliter deberet dici ⁊ cōcedi corpus gloriosum posse simul eē cum glorioso: vel non gloriosum cū non glorioso: sicut gloriosum cum nō glorioso. qꝛ equaliter sunt ista possibilia deo. sed hoc nō conceditur: nec diciꝛ. ¶ Tum qꝛ anima resumpto corpore glorioso non impedietur in aliquo per tale corpus. Cum igitur ante resumptionem corporis separata existēs posset se intimare corpori nō glorioso ⁊ esse simul cum eo: videtur etiam ꝙ corpore tali resumpto. hoc autem non est nisi per dotem subtilitatis. ¶ Tuʒ qꝛ subtile eo modo quo cōuenit corporibus beatis dicitur a vi penetrādi: sed istud penetrare non est nisi corpus seip̄m alteri ītimare ⁊ simul facere. & ⁊c̄.

¶ Alij dicunt

ꝙ nedum ꝑ dotem subtilitatis: sed etiam per naturam: ⁊ virtute naturali duo corpora possunt esse: et sunt frequenter simul. 2.opinio ¶ Tum quia in ferro ignito simul est ignis ⁊ ferrum. Nisi dicatur ꝙ due forme substātiales disparate. s. ferri ⁊ ignis simul sint in eadem materia: quod est absurdum. ¶ Tum qꝛ in vase pleno cineribus si apponatur aqua simul ē aqua ⁊ cinis. Non enim magis impleretur vas q̄ȝ prius. Similiter quādo vitro cum vino poniꝛ panis: simul est panis ⁊ vinum. ¶ Tum quia in qualibet parte corporis humani sunt simul quattuor elemēta manētia sub formis ⁊ quātitatibus ip̄sis. ⁊ similiter ī corpore simul sunt quattuor humores distincti: qui sunt quattuor corpora. ¶ Tū qꝛ quādo duo corpora tangunt se in aere vel in aqua cum oporteat ꝙ quodlibʒ sit humectū: ⁊ humiditas nō fit sine subiecto suo: puta sine aere vel aqua: oportet ꝙ duo corpora sint simul: puta humidum ⁊ humectum. Hoc exempluʒ ponitur secūdo de anima. ¶ Tum quia alimentum et alitum oportʒ naturaliter esse in eodem loco prius naturaliter q̄ȝ alimētum conuertatur in alitum. et tamen sunt duo corpora distincta. ¶ Tum quia dimensio naturaliter non repugnat dimensioni etiam circa eundem locum. quia inter eas nulla est formalis seu virtualis repugnantia sicut dictum est supra. Et ptʒ. Nam quantitas ⁊ qualitas que secundum se est corporalis: dato ꝙ non ineēt q̄ȝto non repugnāt: sed simul

stant igitur naturaliter possunt esse ꝛ sunt frequenter in eodem loco. ¶ Tū q2 nō apparet ratio quare sicut superficies potest esse simul cum superficie vt patet de superficiebus corporum se tangentiū quare (inq̄) ꝓfunditas non possit simul stare cum profunditate ꝛ naturaliter. Et sic duo corpora simul: vt videtur..

Opi. doctoris. ¶ Sed quantū ad presentem articulū dico ꝙ nec per dotem qualitatem illam dato ꝙ ponatur: nec per naturas seu per virtutem quācunq; creatam: sed solum per virtutem diuinam īmediate potest fieri ꝙ duo corpora sint simul actualiter in eodem loco quocunq; modo predictorum modorum in articulo precedēti. ¶ Ad hoc adduco aliquas rationes. Prima ē ista. Sola virtute illa ꝛ nō alia possibile est duo corpora poni vel esse in codē loco: qua sola potest fieri vnum corpus in pluribus locis: quocūq; modo intelligatur. Nec videtur ꝙ magis vnum q̄ aliud ad aliquam virtutem pertineat: sed sola virtute diuina īmediate possibile est idem corpus esse vel poni in pluribus locis. nec in hoc verbū aliquod vel sacramentū habet aliquā efficaciam vel virtutem effectiuam: sicut ꝓbaui supra in isto quarto. § ꝛc. ¶ Secunda ratio. sola virtute illa ē possibile duo corpora esse vel poni in eodē loco: que potest facere corpus presens loco non expellendo aliud corpus. sed hoc est sola virtus diuina ꝛ nulla creata. Omnis enim creatura necessario impellendo vel ducendo vnū corpus expellit aliud corpus. Sicut etiam mouendo vnum corpus ad aliquē locū amouet ipsum a priori loco. ergo ꝛc. ¶ Tertia ratio ē ista. sola virtute illa est possibile plura corpora esse in eodem loco: qua sola possibile est corpus ita velociter moueri vel transire aliquod spaciū sicut angelum vel spiritum. q2 in ptāte talis virtutis est ꝙ medium non resistat mobili: eo ꝙ pōt facere ambo simul. ꝛ per cōsequēs ꝙ ita velociter moueaꝛ corpus sicut spiritus: sed hoc est sola virtus diuina ꝛ non alia. quia virtuti diuine soli nullū resistens resistit. ergo ꝛc. ¶ Quarto sic. Sola virtute illa est possibile. ꝛc. que sola illimitata est in agendo non determinata ad vnum locum vel modum: sed sola virtus diuina talis est. Potēs est enim ponere effectum suum in hoc loco vel in illo in pluribus vel in vno simul cum alio: vel nō simul vt videtur. Nō sic virtus creata: que limitata est vt ponat tantum corpus in certo ꝛ vnico loco: nec possit causare plures respectus locati ad plura loca simul: nec pluriū locatorum simul ad vnum locum. ergo ꝛc. ¶ Sic igitur dico ꝙ nulla virtute creata: nec per dotem: nec per aliquid aliud possibile est ꝙ plura corpora simul sint in eodem loco: vel vnum corpus in pluribus: s3 sola virtute diuina. Nam virtus creata ad hoc ex imperfectione sua est artata: vt nō possit ponere corpus in loco nisi amouendo ipsum de priori loco. Corpus dico preexistens in loco. ꝛ ita non potest facere vnum corpus in plurib⁹ locis: nec potuit ponere corp⁹ in loco: nisi expellendo aliud corpus preexistens in codē loco. Et ita non potest ponere duo corpora in eodem loco: sicut nec potest facere generationem vnius sinē corruptione alteri⁹ loquendo saltem de generatiōe vel corruptione totali ꝛ perfecta: sed virtus diuina que potest trāsferre vnum corpus non amouendo ipm a priori loco: nec expellendo aliud corpus a suo loco: potest facere vnum corpus in pluribus locis: vel plura ī eodem loco. ¶ Verum est tamen ꝙ vnus doctor assignat aliam rationem quare duo corpora non possunt esse in eodem loco per virtutem creatam. Dicit enī3 sic ꝙ necesse est: duo corpora naturaliter eē in duobus ꝛ distinctis locis. quia diuersitas materie ipsorum requirit diuersitatem in situ. Unde et quando corpora simul ponuntur vt in mixtionib⁹: cessat naturaliter distinctio ipsorū. igitur ad hoc ꝙ duo corpora sint in eodem loco: ꝛ maneant duo: oportet ꝙ maneat distinctio ipsorum. sed non potest manere a causis ꝓximis: puta a materia. Non enim manet distintio situs. igitur oportet ꝙ maneat a causa prima a qua essentialiter dependet talis distinctio: ꝛ essentialius q̄ a causis proximis. sicut esse accidentis dependet a causa prima: ꝛ essentialius q̄ a causa secunda vel proxima: ꝛ potest fieri sine causa ꝓxima: que est subiectum ipm. Cum igitur solius virtutis diuine sit facere vel conseruarē effectū sine causa ꝓxima iēsse. Videꝛ ꝙ ad ipam solā ꝑtineat: ꝛ ipsa sola possit ponere duo corpora in eodem loco. sicut conseruare accidens distinctum sine subiecto.

Ratō ciu iusdam.

¶ Sed ista ratio sicut iacet nihil valet. Primo quia distincta materia sicut ꝛ distinctū corpus necessario non requirit distinctum locum: immo nec locum vel situm absolute. Situs enim ī loco est aliquid posterius ꝛ accidētale materie simpliciter. vnde ꝛ possent fieri distīcte materie extrā omne locum. ¶ Secūdo quia si materie corporū distinguerentur per locum vel situm accipiendo situm sicut iste doctor accipit: tunc nō manerent materie distincte: nisi loca manerent distincta. Sed si materie non essent distincte: non essent corpa distīcta nec deus etiam posset oppositum facere. Nam licet possit immediate quicquid potest mediantib⁹ causis secūdis extrinsecis: tamen non potest immediate sine causis intrinsecis quicquid potest mediantibus ipis. materia autem est causa ītrinseca rei. quare ꝛc. ¶ Tertio quia forma secundum illū doctorem indiuiduatur per materiam. Si ergo nō manet materia distīcta nec forma: ꝛ ita nec corpus ꝛ ita nihil valet illa rō: s3 īcludit multa falsa ꝛ multa nulla.

Ꝯ p̄cedē. rationē3.

¶ Addiꝛ vna ab alijs ꝙ sola virtute illa ē possibile duo corpora esse ī eodē loco: qua sola possibile est effectum cause secunde naturalis suspēdi positis omnib⁹ ad effectum requisitis. quia ꝙ corpus non possit esse cum alio corpore: hoc est ꝓter effectum vnius quātitatis: qui est aliam expellere sed hoc ad solam virtutem diuinam pertinet: sicut ad ipsam solam pertinet suspendere effectū ignis puta calefacere approximato sibi calefactibili disposito. § ꝛc. ¶ Sed dico ꝙ ista ratio presupponit vnum falsum. s. ꝙ effectus quantitatis vel dimensionis sit expellere aliam. quia quantitas sicut dictum est supra: nō est forma actiua vel motiua. Et ideo sistatur in rationibus supradictis.

Alia rō.

Ad rōes 1. opi.

¶ Ad primum aliorum de dote dico ꝙ nō oportet cuilibet doti assignare effectum aliquē: sicut de impassibilitate: patet etia3 dato ꝙ ponatur qualitas absoluta. Si dicas ꝙ est principium resistendi cuilibet agēti cōtrario. dico ꝙ hoc non est per aliquam actionē elicitam: sicut etia3 nec aliquid incorruptibile resistit corrūpenti: vel non cedit per aliquā actionē elici-

Resolu. hui⁹ arti.

taꝫ: sicut patet. Et ita dico in proposito ꝙ esse duo corpora in eodem loco non est effectus illius qualitatis. ¶ Ad secūdum dico ꝙ beato sufficit: vt ad imperium voluntatis sue possit corpus suū esse cū corpore non glorioso: nec oportet ꝙ ipse hoc efficiat per aliquid quod est in ipso: sed sufficit ꝙ de⁹ in hoc sibi ad votum assistat: ⁊ hoc ipsum efficiat: ⁊ sic quodā modo habeat hoc in sua potestate. sicut viator habet gratiam vel charitatem: licet ipsam non efficiat. ¶ Ad tertium dico ꝙ equaliter possibile est corpus quodcūqꝫ esse cū alio corpore simul sicut gloriosum cum non glorioso: licet non sit ita ordinatum a deo: ⁊ ideo nō conceditur vnum sicut reliquum. Nec per dotem illam subtilitatis est ꝙ corpus gloriosum sit cum non glorioso. ¶ Ad quartum dico ꝙ anima non impeditur per corpus gloriosum resumptum: licet nō possit esse naturaliter alio cum corpore sicut prius. quia nec hoc vnqꝫ potuit coniuncta existens. Sed dico ꝙ ita potest esse cum corpore alio ⁊ velociter moueri sicut separata: non tamen naturaliter: sed supernaturaliter ⁊ a deo. ¶ Ad quintum dico ꝙ subtile eo modo quo conuenit corporibus beatis dicitur a virtute penetrandi passiue: sic ꝙ mota a deo possunt intimari alijs corporibus non gloriosis: ⁊ intimātur ad votum beatorum non ꝙ actiue se intiment: sicut patꝫ ex predictis.

Ad motiua Scōe opi. ¶ Ad primum ponentiuꝫ ꝙ virtute nature possunt eē vel sunt duo corpora in eodem loco. Dico ꝙ ignis ⁊ ferruꝫ non sunt simul. Unde nec in ferro quod dicit̄ ignitum est forma ignis: nec etiam cum ipso: licꝫ videatur propter qualitates ignis cōmuinicatas ipī ferro. ita in ferro plus est de calore ꝓpter densitatem materie qꝫ in igne: non quia sit intensior. Tu dicis generat ignem illud ferrum. igitur est ignis: vel in ipō seu cum ipō est ignis. Dico ꝙ est generatio equoca: sicut ex lapidib⁹ generatur ignis. Aliter soluitur ꝙ in poris subtilibus ipsius ferri incorporatur ignis: ⁊ sic non sunt simul ferrum ⁊ ignis. Aliter dicitur ꝙ in materia aliqua circūstante ferrum generatur ignis. vnde ⁊ per maleationem redigit̄ in fauillas manēte substantia ferri. ⁊ sic ignis non est simul cum ferro: nec duo corpora sunt simul.

¶ Ad secundum de aqua in cineribus ⁊ pane cuꝫ vino: dico ꝙ non sunt ibi duo corpora simul. sed cineres ⁊ panis sunt corpora porosa ⁊ subintrantur vel implentur pori illi ab aqua vel a vino. ⁊ sic duo corpora non sunt in eodem loco: nec vnqꝫ profundum cum profundo: licꝫ superficies istorum corporum secūdum diuisionem eorum possint esse simul.

¶ Ad tertium dico breuiter ꝙ sicut dixi in secundo elementa non manent in mixto corpora distincta nec secūdum formas proprias. Et est istud bonum argumentum contra ponentes illam positionem. Habent enim vel negare veram mixtionem vel ponere plura corpora naturaliter in eodem loco. Similiter potest dici de humoribus ꝙ nō sunt corpora distincta: sed vnū corpus tantum equipolens illis secundum formam vnam vel complexionem mediā vel si sunt ibi corpora distincta nō sunt simul sed secūdum iuxta positionem. ¶ Ad quartum dico ꝙ humiduꝫ ⁊ humectum non sunt simul: nisi quia tangunt se. ⁊ ita solum secūdum superficies ⁊ non secundum profunda. Unde ⁊ immediate non tangitur aliquid in aere vel in aqua: sed mediante aere vel aqua: licet in aere non percipiatur: nec humor ille aqueus vel aereus est formaliter nisi in aere ipso vel in aqua. ¶ Ad quintum dico ꝙ licet nulla sit repugnantia inter duas dimensiones circa eundem locum: tamen agens naturale nō potest ponere duo corpora in eodem loco propter rationes supradictas: que non accipiuntur ex repugnantia dimensionum: sed aliunde sicut patuit supra. Unde non reputo bene dictum vel saltem proprie ꝙ dimensiones: licet non repugnent simpliciter ⁊ per comparationem ad quodlibet agens repugnant tamen in comparatione ad agens naturale. Quod additur etiam de qualitate ⁊ dimensione vel substantia: que non repugnant: sed possunt esse in eodem loco: licet quelibet sit secūdum se corporea. dico ꝙ nec substantia nec qualitas secundum se est corporea corporeitate extensionis sed tantuꝫ per dimensionem vel quantitatem: licet bene sint corporee corporeitate proprij generis secūdum ꝙ corporeum opponitur spirituali: sed hoc modo nō loquimur de corpore in presenti questione. ideo nō valet nec sequitur duo corpora naturaliter simul stare. ¶ Ad aliud quod fuit quintum ꝙ alimentū ⁊ alitum existentia distincta nunqꝫ sunt simul: sed quelibet pars aliti ⁊ ipsum alitum sunt porosa. ⁊ ī poris est ipsum alimentum: quando est in proxima dispositione ad conuersionem: ⁊ conuertitur in alitum circūstans: ⁊ fiunt noui pori. ⁊ sic fit nutritio ⁊ augmentum secunduꝫ Commentatorem primo de generatione: ⁊ nunqꝫ sunt duo corpora simul.

¶ Ad vltimum dico ꝙ superficies potest esse simul naturaliter cum superficie: vt patet in corporibus tangentibus simul: non tn̄ simul profunditas cum profunditate ꝓpter rationes supradictas que currunt de corpore ⁊ non de superficie. Non enim oportet ꝙ vna expellatur si vna īducatur vel aplicetur alteri tangendo: ⁊ sic fiant simul: sicut de corporibus. Et dicūt aliqui ꝙ hoc est quia superficies respectu corporis habet rationem indiuisibilis. Corpus autē vel profunditas respectu nullius dimensionis habet rationem indiuisibilis. Sed non curo.

¶ Ad primum principale ar- Ad rões pncipa.
gumentum dico ꝙ licet conclusio sit vera scilicꝫ ꝙ per dotem subtilitatis si ponatur qualitas creata non sint duo corpora in codeꝫ loco: tamen minor ē simpliciter falsa. scꝫ ꝙ impossibile est oīno duo corpora esse in eodem loco. Dico enim ꝙ est impossibile. Ad boetium dico ꝙ vnum locum duobus corporibus nullo modo fingere vel ponere possumus naturaliter seu per virtutem nature: sed bene virtute diuina duorum corporum potest esse idem locus simul. Si dicas ꝙ intentio Boecij ē: ꝙ nec virtute diuina. quia locus vel situs in loco est distinctus locati vel corporis ab alio corpore: ⁊ formaliter distinctiuus. Et ideo oportet necessario ꝙ distinctorum corporum sint distincta loca. Dico ꝙ modo est intentio Boetij. quia duo corpora distincta possent fieri ⁊ esse extra omnem locum: sed bene verum est ꝙ naturaliter ⁊ de lege communi corpora locata distinguntur accidentaliter non prio ⁊ essentialiter per situs in diuersis locis. Ita ꝙ bene innotescit distinctio eorum ex diuersis locis.

Communiter dico ⁊ secūdum legē nature absolute: tamen fieri potest virtute diuina: vt amborum: licet distinctorum sit idem locus: ita ꝙ distinctioni eorum simpliciter accidit distinctio locorum. ¶ Ad secundum conclusio est vera ꝙ per dotē subtilitatis nō sunt duo corpora simul: si ponatur qualitas creata. Ad minorem oportet dicere tunc ꝙ subtilitas nō est nihil i corpore beato. Dato enim ꝙ ibi nō sit subtilitas ex paucitate materie: que cōuenit corporibus raris. alia tamē subtilitas ⁊ aliūde ꝓueniens potest idem sustineri secūdum vnam opinionem tactam in primo articulo questionis. ¶ Ad tertium dicitur ꝙ dato ꝙ per dotem subtilitatis duo corpora eēnt simul: quod est falsum: tamen oporteret ꝙ duo corpora gloriosa magis possent esse simul ꝙ̄ gloriosum ⁊ non gloriosum: licet prima essent magis similia. Non enim ex maiori similitudine potest vnum corpus seipsum alteri intimare: sed magis ex eo in quo est alteri dissimile. qꝛ scilicet istud gloriosum ⁊ illud non. sicut tibi diceretur. ⁊ sic habet corpus gloriosum: ꝙ possit penetrare aliud vel se intimare illi quod nullum aliud sibi secundum aliam viam. ¶ Ad illud in oppositum de vi penetrandi responsum est in corpore questionis.

¶ Distin. quinquagesime.
Questio prima.

Circa istam distictionem quero vtrū damnati appetant nō esse. ¶ Videt ꝙ nec aliquo modo possint appetere Primo sic. nulla potētia potest habere actū suū nisi circa obiectum suū. sed nō eē non hēt ratione obiecti respectu volūtatis. qꝛ non habꝫ rationem boni imo tollit totam rationem boni. ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Quicunqꝫ necessario appetit beatitudinem ⁊ esse in quiete necessario appetit esse: ⁊ nō pōt appetere non esse. sed oīs creatura rōnalis est hmōi: ⁊ ꝑ ꝯ̄ns damnati. ergo ⁊c. Et ꝯfirmatur. quia priuatio nō apetitur nisi rōne habitus. Si igit appetit nō esse hoc est quia appetit eē. ⁊ ita simul appetit esse ⁊ nō esse. quod est ꝯtradictio. ¶ Tertio sic. sicut nolle se habet ad summū bonum vel ad beatitudinem: ita velle ad summū maluꝫ ⁊ summā miseriā. sed nolle sic se habet ad summū bonū ⁊ beatitudinē: ꝙ beatitudinē ⁊ summū bonū nō pōt quis nolle. qꝛ nolle ꝑ se est respectu mali. In illis aūt nulla est rō mali. ergo etiam nō pōt qs velle summū malū vel miseriā: sed summa miseria est non esse. ergo ⁊c.

Apo.9. ¶ Contra Apocalip. 9. Desiderabūt homines mori: ⁊ fugiet mors ab eis. sed mors ad non esse terminatur. ergo ⁊c.

¶ In ista questione sic ꝓcedā
¶ Primo ꝓmittam aliqua ad intellectū qōnis. ¶ Secūdo inquiram vtrū aliquis ad vitandū miseriam ꝟm rectam rōnē possit eligere vel appetere non esse. ¶ Tertio inquiram vtrum dānati de facto appetāt nō esse. ¶ Vltimo ad rationes.

Notāda ꝓ intellectione qōnis.

¶ Quantum ad primum dico ꝙ questio pn̄s intelligit nō de appetere naturali: quod est naturalis inclinatio voluntatis sicut dictum est supra. Nam de tali appetere loquēdo planum est ꝙ nō esse nec appeti pōt nec appetitur: sed tantūmodo bonum ⁊ perfectio appetentis stās in re cum tali appetitu: nec excludens ipm. Non eē aūt non est per se bonū: nec perfectio appetentis: nec stat cū tali appetitu: imo destruit ⁊ negat ipaꝫ potentiam appetentē totale suuꝫ esse. sed intelligitur questio de appetere: quod est actus elicitus voluntatis. qd quidem appetere proprie dicitur velle ⁊ actus liber. ¶ Secūdo est aduertēdum ꝓpter illa que dicētur in secūdo articulo ⁊ tertio ꝙ miseria dicitur duplex. vna culpe: ⁊ non est aliud ꝙ̄ culpa siue sit mortalis siue venialis. Alia dicitur miseria pene: ⁊ est idem quod pena. Qꝛ aūt sit pena proprie: dictū est in secūdo. ¶ Tertio notandū ē ꝙ lꝫ questio mota sit de dānatis: tū ꝙ̄tum ad scdm articulum ꝓsequar eā nō solum de dānatis: sed etiam de viatoribus: quibus pōt inesse miseria pene ⁊ culpe: sicut ⁊ dānatis: lꝫ alit. Hec de. I. arti. ꝓncipali.

¶ Quantū ad secundum articulum dicitur cōmuniter ꝙ loquendo de miseria pene quātacūqꝫ nullus potest nec debet eligere vl appetere non esse ꝟm rectā rationem ad vitanduꝫ taleꝫ miseriā. ¶ Ad hoc adducūtur rōnes que nō videntur aliquibus cogētes. Prima est ista maiꝰ malum ꝟm rectā rōnem nō pōt eligi ad vitandum minus alum. Nam ꝟm rectā rationē de duobꝰ malis minus est eligēdum: sed non eē est maius malū ꝙ̄ miseria pene: que reliquid subiectū. qꝛ plus adimit de bono ꝙ̄ talis miseria. Excludit ei ⁊ adimit totū bonū. quia nō esse nihil est sicut ptꝫ. ergo ⁊c. ¶ Secūda ratio ꝟm rectam rōneꝫ nō pōt eligi carentia maioris perfectionis ad vitanduꝫ carentiā minoris perfectionis. sed nō esse est carētia maxīe ꝑfectionis in entibus. Nam ꝟm Dyonisium eē ꝑcise acceptum est nobilissimū in ente. Pena aūt dicit carētiam minoris ꝑfectionis: puta ꝑfectionis accidētalis. ergo ⁊c. ¶ Tertia rō est ista. Illud qd nec est bonum nec ꝟm rationē rectam apparet bonum: nullo mō est appetibile ꝟm rōnem rectaꝫ. ⁊ ꝑ ꝯ̄ns nō pōt appeti ad vitandum miseriā pene. sed nō esse est hmōi. Planū est eīn ꝙ nō est bonuꝫ. ⁊ ꝑ consequēs ꝟm rōnē rectā nō apparet bonū. Alioquin rō recta eēt falsa. ergo ⁊c. ¶ Quarta ratio. Illud nō pōt appeti ab aliquo ꝟm rectā rōneꝫ ad quod cū ꝑuenerit: nō efficitur melior vt ptꝫ: sꝫ sustinens penā perueniēs ad nō esse nō efficeret melior sed deterior. ergo ⁊c. Unde August. 3. de libero arbitrio ꝓbat ꝙ nō esse nō est appetibile. Tum qꝛ nihil. Tum qꝛ adimit totū bonum Tū qꝛ ꝑ ipm nō efficitur aliqs melior. hoc idē videtur dicere. 9. de ciui. ca. xxvj. in fine: vbi dicit ꝙ quilibet vult eē sicut ⁊ beatꝰ eē Et hoc etiā deducit ca. 28. vide ibi.

an aliqs possit vel dbeat ad vitādum miseriaꝫ eligere nō esse.
I. modus
August.

¶ Secundo dicit ꝙ loquēdo de miseria culpe ⁊ ꝓcipue mortalis potest: ⁊ debet aliquis eligere vel appetere nō eē ꝟm rectam rationē ad vitandū talē miseriam culpe. ¶ Ad hoc est prima rō talis. ꝟm rectā rationē debet quis plus diligere deum ꝙ̄ seipm. ⁊ ꝑ ꝯ̄ns preeligere quod est ꝯtra seipsum ꝙ̄ quod est ꝯtra deū. non esse aūt creature nō est cōtra deum: sed contra creaturam. ergo ⁊c. ¶ Secūda ratio. Maius malum magis est fugiēdum: ⁊ minus malum preeligē

Scdꝫ mēbrū d miseria culpe.

dum sm rectā rationem. sed culpa est maius malū ꝙ non esse creature. qꝛ culpa est carentia boni debiti: sed nō esse licet sit carētia: non tamen boni debiti. Nullus enim est debitoꝛ sui eē. qꝛ in nullius potestate est suū eē. Alioqn ab eterno fuisset creatura mala: ⁊ magis mala ꝙ modo sub culpa. quia ab eterno nō fuit ergo ⁊c. ¶ Tertia ratio. Magis ē fugiendum malum simpliciter ꝙ malum huic vel sm quid. sed malū simplicter est culpa. qꝛ cōtrariatur bono simpliciter bono diuino ⁊ honoꝛi eius et oꝛdini vniuersi. nō esse vero est malū huic tm̄ puta illi: qꝺ nō est. ergo ⁊c. Hoc em̄ videtur cōfirmari
anselm9. per Anselmū: cur deus homo: vbi dicit ꝙ nisi per malum pene oꝛdinaretur culpa: tūc nō esset honoꝛ dei quē tollit culpa. ¶ Quarta ratio. quia miseria culpe cōtrariatur bono virtutis. nō eē vero cōtrariatur vel opponitur esse nature. sed eē virtutis vl' bonum est maius ꝙ eē vel bonum nature. ergo culpa est maius malum ꝙ nō esse. ⁊ ita nō esse preeligendum est sm rectam rōnē. ¶ Ad hoc videt̄ auctoritas xp̄i loquētis de Juda. Math. xxvj. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille.
Math. 26.

¶ Alij sunt qui dicūt ꝙ prime rōnes adducte de nō esse ⁊ miseria pene cōcludunt etiam de nō esse ⁊ miseria culpe scilꝫ
scḋs modus. ꝙ sm rectam rōnem non est eligendum non esse: ⁊ possunt eodē mō deduci ad hāc cōclusionē sicut ad illam vt ptꝫ intuēti. quare ⁊c. Et ideo dicūt ꝙ ille rationes adducte pro primo mēbro nō cōcludunt. vel si cōcludunt: pro secūdo mēbro ꝯcludūt. Et sic ponētes primū mēbrum ꝑ illas rationes ⁊ negantes sm sibiipis cōtradicūt. Addunt etiā isti ꝙ nec rōnes secūdi mēbri cōcludūt. ⁊ ideo soluūt ad oēs predictas rationes: sicut ⁊ inferius dissoluētur.

Ad rōes 1. opi. ꝑ 1. mēbro. ¶ Ad primā ꝑ primo mēbro dicunt ꝙ nō eē nō habet rōnem mali: nec per ꝯsequēs maioꝛis mali ꝙ miseria pene. qꝛ maluꝫ cū sit priuatio ponit ꝯstantiā subiecti. nō eē vero ipm̄ subiectum ⁊ totum eē excludit. ⁊ ita nō esse licet nō sit bonū: nō tamen est malū. Nec valet si dicas ꝙ eē est bonū. igitur nō eē est malum. dico enim ꝙ nō sequitur. Nam ⁊ bonum ⁊ malum vtrūꝙ dicit aliquid positiuū sicut habitus ⁊ priuatio. Priuatio enim saltem dicit subiectum concernendo ⁊ ideo non est dare purum malum: quod nō fundetur in bono ⁊ in aliquo esse positiuo. Nec bonuꝫ nec malū contradictoꝛie opponūtur: sicut esse ⁊ nō esse. Si enim non esse creature esset malū: sequeret̄ ꝙ malum fuisset ab eterno: sicut nō esse creature ab eterno fuit vsqꝫ ad ꝓductioneꝫ creature. ¶ Eodē modo ad secūdum posito ꝙ esse in creatura sit summum bonū vel perfectio optima sm Dyonisiuꝫ nō sequitur ꝙ non esse sit maius malū ⁊ magis fugiēdum. qꝛ non est malum vt dictum est ⁊ probatum. Miseria aūt ē malū. Quādo dicis ꝙ illud qꝺ pl9 adimit de bono: est magis malum. Dico ꝙ verum est supposita constantia subiecti. Alioquin em̄ nō habetur ratio mali. non esse vero totum subiectū ⁊ suum excludit. Difficile tamē est videre: quomodo esse sit nobilissimū in ente: nisi foꝛte intelligatur de esse substātiali rei cōparato ad accidētia vel eē accidentalia. ⁊ sic potest exponi Dyonisius eo modo loquendi quo dicimus: ꝙ diffinitio est indicans eē sed si accipiatur esse vt perfectio quedam distincta ab alijs perfectionibus substātialibus suꝑadditis: non video hoc esse verū: ꝙ sit nobilissima perfectio siue sit sermo de esse essentie siue de eē actualis existētie precise. Primo de esse eētie. quia nō puto ꝙ precindat a perfectionibus substātialibus rei. sicut nec ens ab aliquo ente. Unde entitas hominis ⁊ humanitas sunt penitus eadem perfectio sicut ens ⁊ homo penitus idē in re: nec est ens vniuocum vniuocatione rei: sicut dixi in primo distinctione. viij. Secūdo dato ꝙ sic precideret: sicut suo modo precindit animalitas a rationalitate vel humanitate: adhuc non esset aliquid perfectius sꝫ imperfectius ⁊ in potentia ad perfectiones superadditas: sicut suo modo animalitas ē perfectioꝛ substantialitate ⁊ humanitas animalitate. Si etiā loquamur de esse existentie non video. qꝛ vel est ideꝫ cum essentia differens solum scḋm rationem. ⁊ sic de ipō quantum ad hoc idem est iudiciuꝫ: vel dicit respectum ad efficiens. talis autē non est nobilioꝛ ipsa substantia scḋm propriā quiditatē absolutam nec pertinet ad eā. ¶ Ad tertiū potest dici ꝙ simpliciter loquēdo nō esse nō est appetibile. qꝛ nec est nec apparet bonū rationi recte in se ⁊ scḋm se: tm̄ ꝑ accidēs pro quāto ad ipm̄ quod nō est malū: vt ꝓbatuꝫ est sequitur amotio mali pene: aliquo modo est appetibile ⁊ minus fugibile ꝙ malum pene loquēdo impropꝛie de fugibili pro nō appetibili. sic igitur non eē nō est maluꝫ ⁊ ad ipm̄ sequit̄ amotio mali vel negatio. ⁊ sic aliquo modo saltem per accidēs videretur preeligibile vel preappetibile ipi malo pene: vel saltem ratio ꝓmissa oppositū nō cōcludit. Si enim concluderet de malo pene: eodem modo ꝯcluderet de malo culpe: quod tm̄ oēs negāt ¶ Ad quartū pōt dici ꝑ idē: ꝙ licet simpliciter nō fiat quis melioꝛ ꝑueniēdo ad nō eē: tm̄ sibi inest pena. diceretur ꝙ aliquo mō fieret melioꝛ ꝑueniendo ad non esse. quia sic nullum malū incurreret: ⁊ liberaretur a malo pene. nō esse em̄ nō est malū. ⁊ pena est malū: ⁊ ad nō esse sequit̄ nō eē in pena. ⁊ sic licꝫ non eē nō sit simpliciter appetibile: rō tm̄ nō cōcludit qn aliquo mō etiā scḋm rectā rōnē sit appetibile ⁊ ꝑelegibile malo pene. Alioquin etiā de malo culpe concluderet. ¶ Et sic etiam ad ratiōes illas Augusti. de libero arbitrio dici potest.

¶ Ad primum ꝑ secūdo mēbro de non esse ⁊ malo culpe. dicitur Ad rōes p. 2. mē
ꝙ maioꝛ est vera ꝗtum ad hoc ꝙ plus debet quis bro. 1. opi
diligere deum ꝙ seipm̄: ⁊ ꝑeligere illud quod ē cō nio.
tra seipm̄: ꝙ cōtra deū: si illud vniformiter sit ꝯtra deum sicut aliud ꝯtra seipm̄. Sꝫ in ꝓposito nō ē sic nam pctm̄ vel culpa vt diceretur nō sic ē ꝯtra deū: sicut nō est peccātis cōtra seipm̄. Nō em̄ culpa tollit vel destruit seu excludit esse diuinū. Nec cōtradicit sibi: vt ptꝫ. sed magis tollit vel excludit aliqꝺ bonum creatum: sicut ꝑ se priuatio eius. non eē vero peccantis tollit simpliciter suum eē ⁊ ꝯtradicit ei ⁊ est ipossibile sibi. Et ita licꝫ plus debeat velle ꝓprium nō esse dei: nō tm̄ cōcludit ista ratio ꝙ non esse peccātis sit ꝑeligibile ipi culpe. ¶ Ad scḋm diceretur ꝙ sic carentia vel negatio boni quecūqꝫ dicatur malum nō eē est maius malum ꝙ culpa. qꝛ est carentia vel negatio maioꝛis boni puta esse totalis ꝙ culpa que est negatio alicuius boni accidētalis. Nec opoꝛtet ꝙ licꝫ bonum sit debitum: ꝙ carentia eius sit maius malum ꝙ carentia boni non debiti. Si vero nō quecūqꝫ negatio boni dicatur

malum sed negatio in subiecto cū cōstantia subie-
cti: ⁊ ideo nō esse nō sit malum: sicut dictum est su-
pra: tamē plus adimitur de bono per nō esse ꝗ per
culpam sicut patꝫ. Et ista adhuc ratio nō ꝓbat qn
minus sit eligibile non esse ꝗ culpa: vel ꝙ nō eē sit
eligibilius ꝗ culpa. qꝛ non esse adimit totū bonuꝫ
non sic autem culpa. ¶ Ad tertiū de malo simpli-
citer ⁊ de malo huic diceretur: ꝙ nō esse est maius
malum simpliciter ꝗ culpa: accipiendo malum ꝓ
eo quod adimit bonum. qꝛ adimit totum bonū esse
simpliciter. Culpa vero isto modo nō est malum ni
si secūdum quid. quia adimit bonum accidētale vel
secūdum quid. Quando dicis ꝙ culpa est cōtra or
dinem vniuersi ⁊ contra honorem diuinum. dicere
tur ꝙ culpa non tollit bonum vniuersi simpliciter:
nec ordinem eiꝰ necessarium: sicut nec tollit eē vni-
uersi: sed tantum ꝗtum ad hanc partem in qua est
culpa. Et similiter non esse ꝗtum ad hanc partem
que dicitur nō eē. Similiter de honore diuino pa-
tet: ꝙ culpa non tollit deum: sed bene tollit hono-
rem suum: id est aliquod bonum creatum reueren-
tie exhibēde deo ab hac creatura: quod deberet eē
in creatura ⁊ non est ibi. Nam honor est aliquid in
honorante ⁊ nō in honorato. Et ita tollit aliquod
bonum accidentale honorātis: quod est minus bo-
num simpliciter ꝗ suum eē substātiale quod exclu
ditur per non esse. Nec concludit ratio. Alioquin
enim cōcluderet ꝙ etiam aliquis deberet male nō
esse ꝗ alius peccaret mortaliter quod non credo.
Similiter etiam concluderet argumētum ꝙ culpa
maxime esset nolenda a deo ꝯtra quem est: ⁊ magis
ꝗ non esse peccantis: ⁊ ꝙ nullo modo vel minꝰ sal-
tem deberet ꝑmittere culpam ꝗ nō eē: quod nō est
verum. Ad cōfirmationem Anselmi licet sit vera
illa auctoritas: ⁊ sit verbum discipulis approbatū
ab Anselmo tamen nihil facit ad propositum. Nō
plus enim habetur nisi ꝙ per punitioneꝫ culpe ha
betur materia rehonorandi deum: qui per culpam
fuit dehonoratus. qꝛ in punitione culpe apparet
sua instancia. ¶ Ad quartum diceretur ꝙ esse sub
stantiale peccātis vt distinctū cōtra esse virtutis
vel bonū nature: vt distinguitur cōtra bonum mo
ris: quod est bonum acidētale: est maius bonuꝫ ꝗ
illud licet illud sit perfectiuū eius accidētaliter: si-
cut accidēs ē perfectiuū substātie. ⁊ ita nō eē plus
adimit de bono: vel maius bonuꝫ adimit ꝗ culpa.
Nec ꝯcludit ratio qn sit minus appetibile scd̄m re
ctam rōnem ꝗ culpa.

Alie rones ꝓ pͥma ꝯclusione siue pmo mēbro.

¶ Sic igitur rationes ille cōcludere nō
videtur. Adducūtur ergo
alie rōnes pro prima ꝯclusione que nescio si plꝰ va
lent ⁊ valeant: quod possunt valere. ¶ Prima est
nullus scd̄m rectam rationem potest preeligere nō
esse nisi ꝓpter fugam seu vitationem alicuius alte
rius: quod est simpliciter magis nolendum ꝗ non
esse. Sed pena non est simpliciter magis nolenda
ꝗ nō esse. Probatio. qꝛ iustum nō est magis nolē-
dum ꝗ nō iustum: sed est magis volendum facien-
do cōparationem impropriam. Pena vero habet
rationem iusti: ⁊ in ip̄a reseruatur ratio iusticie se-
cundum Augusti. ⁊ alios sanctos. Non esse vero
non habet rationem iusti. quia nihil habet de rōne
entis. ergo ⁊c̄. ¶ Secūda ratio. nullus secūduꝫ re
ctam rationem pōt appetere cōtra rectam inclina
tionem appetitus naturalis conformē volūtati di
uine. sed inclinatio recta appetitus naturalis ē ad
esse: ⁊ est conformis voluntati diuine. Quod autē
appetitus naturalis sit ad eē. patet secūdo de ania 2. de aīa.
naturalissimum autem ⁊c̄. Hec est enim intētio to
tius nature conseruare ip̄m esse. Similiter confor
mis est appetitus volūtati diuine: qui cōseruat ip-
sum esse quātuncūqꝫ sub pena: ⁊ infligit penam ip
sam: ⁊ causat eam. ergo ⁊c̄. ¶ Tertia ratio. nullus ꝯ p̄ce. rationes.
secūdum rationem rectam potest peccare mortali-
ter. ptꝫ. sed appetendo non eē ad vitandum penam
peccat quis mortaliter: ⁊ est actus deformis salteꝫ
pro quocūqꝫ statu. Unde ī viatoribus ē hoc pecca-
tum mortale ⁊ inde meritum pene. ergo ⁊c̄. ¶ Tn̄
posset dici forte ꝙ secūda ratio si cōcludit de nō eē
⁊ culpa: sicut de non eē ⁊ pena. Similiter de tertia
ratione posset dici ꝙ petit principium. Diceret eī
volens tenere oppositum ꝙ talis non peccat mor-
taliter. tamen est probabilis ratio ex hoc ꝙ certuꝫ
est ꝙ volentibus non eē ad vitandum miseriā pe-
ne imputatur hoc ad peccatum mortale: vt ptꝫ de
interficientibus seipsos. Prima autem ratio licet
videatur apparens: tamen potest etiam conclude-
re de culpa ⁊ non eē. quia culpa potest eē pena alte
rius culpe ⁊ iusta. ⁊ sic habet rationem iusti. ⁊ tamē
non est magis appetēda ꝗ non eē. Similiter etiā
diceretur: ꝙ non esse posset habere rationem pene
iuste vel iusti. quia deus iuste posset adnihilare. ali
quem propter culpam: sicut ⁊ pōt ꝑpetuo cruciare

¶ Pro secūda conclusione de non eē et
⁊ miseria culpe adducun
tur etiam rationes. Modificatur tamen conclusio
ista: ⁊ declaratur. quia culpa ⁊ non esse vno modo
possunt ad voluntatem vniformiter comparari.
¶ Alio modo difformiter. vniformiter comparā- Nō hec pro scd̄a ꝯclone.
tur: si intelligatur voluntas eē causa ipsius non eē
vel simpliciter: vel quātum est in se: sicut intelligit
esse causa culpe sic ꝙ sit causa non esse: ⁊ si non sim
pliciter: quia anihilare seipsam vel illum cuius est:
non potest tamen quātum est in se est causa sic ꝙ li
benter adnihilaret se: si posset. Et elicit actum suū
ꝙ vellet se adnichilare: si posset: sicut posset facere
aliquod aliud peccatum. Et sic questio non intelli
gitur: quia certum est istud esse grauissimum pec-
catum in voluntate post dei odium: ⁊ ita grauius
peccatum ꝗ quecūqꝫ alia culpa. Unde magis vo-
lendum esset fornicari vel furari ꝗ seipsum corrū-
pere vel interficere vel voluntatem velle seipsam
adnihilare si posset. ¶ Alio modo culpa et non eē rōes alie
comparantur difformiter ad voluntatem: vt si vo- ꝓ. 2. ꝯclu
luntas sit causa vnius puta culpe: non autem alte- sione de
rius: puta non esse. ita ꝙ voluntas ipsum non cau- miſia cul
set: nec velit esse causa eius: sed magis ipsum velit pe.
ab alio causari ⁊ sustinere: puta a deo interficien-
te seu adnihilante: vel etiam a tyranno persequen-
te magis ꝗ incurrat culpam: ⁊ sit causa culpe. Et
hoc modo intelligitur questio ⁊ conclusio ista. sci-
licet ꝙ secūdum rationem rectam debet quis pre-
eligere non esse vel acceptare ad vitanduꝫ miseriā
culpe. ¶ Ad hoc est prima ratio talis. quilibet se-
cundum rectam rationē tenetur implere preceptū
diuinum. ⁊ per consequēs non peccare: in quocūqꝫ
casu vitare peccatum vel non incurrere peccatum
est preceptum obligans semper ⁊ pro semper ⁊ in
omni casu non solum de facto sed de voluntate. er-
go ad hoc tenetur homo vel creatura rationalis ꝓ

semper et in omni casu. igitur siue debeat viuere siue nō: semper tenetur nō velle peccare. Et ita debet preeligere scđm rectam rōnem a deo adnihilari vel nō esse ꝙ peccare vel ad vitandum miseriam culpe. ¶ Secūda ratio ꝛ est quasi eadē. Creatura rationalis ꝭm rectā rationem debet cōformare voluntatem suā diuine voluntati in volendo vel nolendo illud: quod diuina voluntas vult ipsam velle vel nolle. sed diuina volūtas vult ipam ꝑeligere non eē ꝙ peccare: sic tamē ꝙ nō sit causa sui nō eē. quia deus nullo modo potest velle creaturā peccare. quare ꝛc. ¶ Tertia ratio. Aliquis debet ꝭm rectam rōnem ꝑeligere actum in quo maxime cōprobatur amor summi boni ꝙ peccare: sed volēdo non esse: vt seruetur preceptum diuinum: ꝛ ne incurratur culpa: est velle aliquid in quo maxime amor diuinus comprobatur. q̄r maiorem charitatez nemo habet. ꝛc. Et subditur. Vos amici mei estis: si feceritis que precipio vobis. ꝛc. ¶ Hoc confirmatur per August. super illud Jo. Qui odit aīam suam perdet eā. ꝛc. quere ibi. Similiter per philosophū quarto ethicoꝝ. Nam dicit ibidē de forti: ꝙ ipe exponit se periculo non essendi vel moriēdi ꝭm rationem rectam ꝑpter bonum cōmune: ne incurrat vicium timiditatis secūdum inclinationez fortitudinis. Si dicas ꝙ fortis expectat alias vitam: in qua sibi bene sit. Cōtra Aristo. Nihil sciuit de alia vita. vel si de illa dubitauit: tamen istud affirmauit. Et similiter dato ꝙ nō esset alia vita: nihilominus ad hoc inclinaret fortitudo presentis vite secūduz rectam rationem. Nam ista esset viciosa timiditas si contra rectā rationem sicut modo nō opponeret se ꝑpter bonum anime. quare ꝛc. ¶ Hec de tertio articulo principali: nisi ꝙ additur vna ratio ab aliquibus scꝫ ꝙ omnis peccans mortaliter interpretatiue saltem vult deū nō esse: ꝛ si non expresse vel explicite. sed magis est volendum seipm non eē ꝙ deum ergo ꝛc. ¶ Sed maior huius rationis nō ē bene clara. Et puto ꝙ conclusio debꝫ magis teneri ex fide vel ex his q̄ tradita sunt nobis a sanctis ad instructionem morum ꝛ de voluntate diuina ꝙ possit probari per rationem. ¶ Sic etiam exponitur dictum illud xp̄i de iuda: ꝙ melius ei erat si natus non fuisset id est ꝙ simpliciter nō fuisset in rerum natura: ꝙ ꝙ in tale peccatū tradendi christuz corruisset. Si aūt intelligatur de pena: tūc dicitur secūdum dicta in prima cōclusione: ꝙ melius erat illi si natus non fuisset: nō ꝙ nunꝙ fuisset sed ꝙ in vtero matris fuisset mortuus: ꝙ ꝙ talem penā vel damnatiōis ꝛ pene eterne incurrisset.

August. *Alia rō quorūdā*

¶ Quātum ad tertium articulum

Dānati an petāt non esse.

dico primo: ꝙ dānati nō appetunt de facto non eē ꝑpter culpam vitandam. Non enī displicet eis culpa: ꝭm ꝙ culpa est ꝛ dei offensiua sed semp deum odiunt ꝛ sibi inuident: iuxta illud psalmi. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. Displicet tamen eis culpa inquātum est materia vermis ꝛ remorsus consciētie qui est valde grauis pena. Et si ipa culpa eorum habꝫ rationem pene: displicet eis: vt est pena: nō vt est culpa dei offensiua ¶ Secūdo dico: ꝙ ꝓbabile est: ꝙ appetant non eē ad vitandum miseriam pene sue dānationis loquēdo saltem de dānatis ꝓ peccato actuali nā ex amore concupiscentie ad seipsos. qui fundat ꝛ ꝯtinuat ciuitatem dyaboli ꝭm iudiciuz rationis eorum decepte vel etiam contra iudicium rationis recte ex peruersitate voluntatis volunt ꝛ appetūt non esse quia ad hoc sequitur non esse in pena: ꝛ sic vt videtur eis melius esse. vel si non videtur eis melius improbe tamen volunt ꝛ peruerse. ꝛ sic nō appetunt nō esse per se ꝛ directe: sed per accidens ꝑpter aliꝫ ꝑpter vitationem pene etiā nō per se. quia non dicit aliquod positiuuꝫ: sed propter aliud scꝫ melius esse vel bene eē: quod per se saltem naturaliter appetitur ab eis. ¶ Sed difficile est si ponātur decipi ipi damnati quo modo demones in quibus mā- *Obiectō 1.* serunt naturalia integra: ꝛ per consequens claruꝫ iudicium rationis: ita decipiantur vt iudicent non esse totaliter melius eē ꝙ in pena esse. ¶ Simili- *2.* ter etiam quo modo affectione commodi possit appeti non eē: cum tamen ipm eē appetatur maxime affectione cōmodi: vt videtur. ¶ Ad primum tamen diceretur ꝙ non est inconueniēs demones in *Solutio 1.* hoc decipi siue falli: sicut etiam in multis alijs falluntur vel decipiuntur. Nec est cōtra naturalia ipsorum integra quātum ad naturā ꝛ potētias ipoꝝ naturales. Et potest colorari apparētia vel deceptio iporum. quia non eē nō est malū: ꝛ hoc aduertunt eē vero in pena est malum: ꝛ ita pro se odibile ꝛ nolibile. Nō aduertūt aūt ꝙ non esse: licet non sit malum: excludit tamen totum bonum: vel si aduertunt videtur eis ꝙ minus est bonum quod eccludit nō eē ꝙ malum pene eorum: ꝛ nolunt subeē maiori malo pro minori bono. ¶ Ad secūduz vero di- *Ad. 2.* ceretur ꝙ eē non quomodocūꝙ est obiectum affectionis cōmodi: sed bene eē. Et quia non est eis bene sed male appetunt non eē potius ꝙ sic eē. Vel diceretur ꝙ ex appetitu cōmodi de eē ꝛ bene eē cū errore vel nō aduertētia rationis quo errore apparet eis melius non eē ꝙ in tali vel sub tali pena eē oritur ꝙ appetunt non eē: ꝛ ꝑeligunt ipsi pene. Hec de tertio articulo principali.

¶ Ad primum principale ar-

Ad rōes pncipa.

gumētum dicitur ꝙ non eē non ē per se appetibile sed per accidēs modis supradictis: quia in non eē non saluatur ratio boni vel obiecti voluntatis respectu actus volendi: quia velle non est nisi boni veri vel apparētis. Similiter etiam non habꝫ per se rationem nobilis. quia nolle non est nisi respectu mali vel apparentis mali. Non eē autem non ē malum: sicut dictuz ē supra: nec nolibile: licꝫ oppositum eius sit bonum ꝛ volibile: puta eē. In contradictorijs enim non oportꝫ si vnum oppositum ē bonum: ꝙ reliquum sit malum. Sed quomodo tūc nō esse ē volibile ꝭm rectam rationem: cum nec sit bonum nec appareat bonum rōni recte: ꝛ tamē dictū est supra ꝙ ꝭm rectam rationē debet ꝑeligi: ꝛ ꝑap peti miserie culpe. Ad hoc dicitur ꝙ non eē simpliciter ꝛ ꝭm se non ē volibile: sꝫ ꝭm quid ꝛ in casu inquātum excludit miseriam culpe. ꝛ sic apparet bonum rationi recte non simpliciter ꝛ in re. quia tūc sibi apparet falsum: sed quoniam quid ꝛ in casu et ratione vel secūdum rationē. ¶ Ad scđm dicēduꝫ ꝙ damnati naturaliter appetunt beatitudinē ꝛ necessario. non autē actu elicito necessario appetunt beatitudinem nec bene eē. appetitus vero naturalis ꝛ necessitās de ipo eē nō repugnat actui elicito de opposito ipsius esse: puta de nō esse: quem quidē

actum elicitum habent dãnati ideo ⁊c. Aliter di-
citur ꝙ dãnati appetunt actu elicito beatitudinē
appetitu tamen conditionato puta si possent eam
habere quia constat eis: ꝙ nunq̃ habebunt eam.
Talis autem appetitus conditionatus non repu-
gnat appetitui: quem habent de non esse etiã actu
elicito. Aliter dicitur ꝙ ex appetitu beatitudinis
⁊ bene esse secundum affectionem cõmodi oritur
in damnatis appetitus de non esse pro quanto ap-
paret eis si tamen decipiuntur: ꝙ melius est non es-
se q̃ miserum esse. ⁊ sic non repugnant appetitus:
sed magis vnus sequitur ex alio vel est idem cum
alio: habens tamen vnum per se primum obiectum
quod est esse ⁊ bonum: et aliud quod est non esse et
non bonum apparēs tamen bonum. Per idem pa-
tet ad confirmationem de priuatione ⁊ habitu: ꝙ
vel negatione ⁊ affirmatione. quia non est impossi-
bile nec contradictio simul appetere esse ⁊ non esse
modo predicto: sed bene esset contradictio forte si-
mul appetere ambo per se ⁊ per ratiões proprias.
Nota. ¶ Ad tertium dicitur: ꝙ sicut summum bonũ po-
test nõ appeti: immo est nolibile: quia potest habe-
re rationem apparentis mali: vt patet de dãnatis:
qui odiunt ipsum deum. Ita etiã non esse dato ꝙ
sit summa miseria vel summum malum potest ap-
peti: quia potest aliquo modo apparere bonum vel
in re sicut apparet damnatis deceptis: vel secundũ
rationem sicut apparet iustis appetētibus non es-
se ad vitandum culpam: vel diceretur ꝙ est appeti-
bile malum vel non esse dato ꝙ nõ videatur bonũ:
sed est incompossibile malo. Tamen non est conce-
dendum: ꝙ non esse proprie loquendo sit malũ nec
miseria: quia nec miseria culpe nec pene. ambe enĩ
nõ nisi enti cõueniũt. Aliter diceret sed nõ est vis.

¶ Distinctionis Quinquagesime.
Questio Secunda.

SEcũdo q̃ro vtrũ
omnium beatorum vel dãna-
torũ sit equalis gloria vel pe-
na. ¶ Videtur ꝙ sit equalis
gloria oĩm bonorũ. ¶ Pri-
mo sic. quilibet beatus habet
equalem capacitatem glorie
cum alio: sicut dixi in tertio.
sed in quolibet beato capaci-
tas tota terminatur ⁊ quietatur appetitus. et per
consequens capacitas per gloriam implet. alioq̃n
non esset beatitudo: ergo ⁊c. ¶ Secundo sic. Beatus
est qui habet quicquid vult ⁊ nichil male vult. xiiij.
August. de trini. sed beatus quilibet potest velle habere tã-
tam gloriam quãtam alius: ⁊ volitione recta. q̃ vo-
litione conformi ad appetitum naturalem: qui est
rectus: ergo ⁊c. ¶ Et confirmatur per augustinũ su-
per Joannē: ⁊ ponitur in litera dicētem ꝙ omnium
bonorum erit par gaudium. ⁊ per consequēs equa-
lis beatitudo: quia equalem operationem sequitur
equale gaudium vel equalis delectatio. ¶ De pe-
nis dãnatorum videtur ꝙ erunt equales. pena enĩ
dãnati vel est pena dãni vel pena sensus sed prima
in omnibus est equalis. quia est priuatio ⁊ carētia
priuatio autem nõ suscipit magis ⁊ minus. ¶ Si-
militer etiã secũda que est pena ignis. q̃ idē ignis
erit afflictiuus omnium. ignis autē cum sit agens
naturale: aget in quolibet sm vltimũ potentie sue
⁊ per consequēs equaliter: ergo ⁊c.

¶ Contra q̃tum ad vtrũq̃ mēbrũ nõ erũt
equalia oĩa merita vel demeri-
ta. ergo nec oĩa premia vel pene: q̃ sicut dicit in psal-
mo: deus vnicuiq̃ iuxta sua opera reddet. Psalmi.

¶ In ista questione sic ꝓcedã
¶ Primo inquirã de gloria beatorum: an omniũ
sit equalis. ¶ Scḋo de pena dãnatorũ: an in omni-
bus sit equalis. ¶ Tertio dato ꝙ nõ de vtraq̃ in-
quiram. vnde prouenit inequalitas earum. ¶ Vlti-
mo ad rationes principales.

¶ Quãtum ad primũ est ad-
uertēdum ꝙ equalitas duplex est. Vna est equali- Equalitas dupl.
tas q̃titatis. Alia est equalitas proportionis. Et
patet differētia istarũ. q̃ prima dicitur inter duas
qualitates molis vel virtutis seu perfectiõis: qua-
rum neutra excedit aliã: nec exceditur ab alia: vt in-
ter duas q̃titates quarum quelibet est bicubita vel
tricubita. Scḋa vero est inter duas q̃titates mo-
lis vel ꝑfectionis quarũ licet vna excedat aliam: ⁊
excedatur ab alia: tamen ꝓportionale sm habitudi-
nem ad alias duas. ita ꝙ sit talis ꝓportio vnius ad
vnam illarum: qualis alterius ad alterã. quomodo
dicim⁹ ꝙ inter quatuor ⁊ duo ⁊ sex ⁊ tria est equa-
litas ꝓportionis. nam q̃ est ꝓportio duorum ad qua-
tuor. quia subdupla eadē est inter tria ⁊ sex. et ita
duo ⁊ tria ꝓportionaliter ⁊ equaliter correspondēt
sm ꝓportionem quatuor ⁊ sex ⁊ sunt equalia scḋm
proportionem ad illa duo licet non sm q̃titatem.
Et similiter potest declarari de quãtitatibus con-
tinuis quarum vna sit duorũ pedum alia triũ com-
paratis ad alias duas: quarum vna sit quatuor pe-
dum et alia sex. ¶ Hoc premisso dico primo ꝙ glo- An glia oim beatorum sit equalis.
ria omnium beatorum non est equalis sm q̃titatē
perfectionis: sed aliqui maiorem habent alij mino-
rem. ¶ Secundo dico ꝙ gloria omnium electorũ
equalis est sm proportionem ⁊ correspondentiam
ad meritum eorum vel aliorum pro ipsis vel alterius
magis. ¶ Primum probo sic. primo sicut in perfe-
ctionibus nature: ita suo modo in perfectionibus
glorie: sed ad ordinem vniuersi in perfectionibus
nature sunt necessarij gradus perfectoris ⁊ imper-
fectoris vel min⁹ perfecti. ergo similiter in gloria
suo modo. ¶ Secundo quia sicut videmus in cor-
pore: ꝙ non est equalis gloria omnium mēbrorum
vt capitis ⁊ aliorũ: sic suo modo ⁊ in corpore triũ-
phantis ecclesie maior est gloria capitis q̃ mem-
brorum: ⁊ dispar etiam gloria mēbrorum. sed chri-
stus est caput electorum. ergo ipsius est maior gloria
q̃ aliorum. beata virgo est membrum christo ꝓpin-
quius ⁊ ideo post ipm gloriosius ⁊ sic de alijs suo
modo. ¶ Tertio quia ceteris paribus vbi maior ⁊
minor charitas ibi maior ⁊ minor gloria: sed ĩ bea-
tis nõ est equalis charitas nec equalis gratia secũ-
dum q̃titatem. patet. gratia enim capitis maior ē
ꝙ mēbrorũ ⁊ suo mõ inter mēbra. ergo ⁊c. Et de hoc
nõ est dubiũ ⁊ iõ nõ opꝫ multũ circa hoc ĩmorari
¶ Secũdo dico ꝙ gloria beatorum equalis est se- Glia beatorum sm portionem est equalis.
cundum ꝓportionem. quia secundum correspondē-
tiã ad merita. nã sicut premiũ corñdet merito: ita
premium est ꝑfectius maiori merito: ⁊ minus pre-
mium minori et imperfectiori merito. Cum enim
merita electorum non fuerint equalia sm q̃titatē

sed inequalia proportionem tamen ad inuicem ha
bentia dico ꝙ premia et glorie ipsorum formales
non sunt equalia sm quantitatem sed magis scdm
proportionem. ¶ Secundo sic ad iustum iudicem
pertinet in distribuēdo seruare medium iusticie di
stributiue in pmiando sed medium iusticie distri-
butiue est medium equalitatis non sm ꝗtitatē si-
cut in cōmutatiua sed ꝓportionis. ptz. v. ethi. ꝫ 7c.

Nō hec omnia.

¶ Circa ista tamē duo dicta est intelligēdū
ꝙ non fit sermo de gloria beatorū
obiectiua puta de deo: eo modo quo dicitur deo: tu
es gloria mea 7c. quia de illa planū est: ꝙ est eadē
omnium sm eandē rationē propriam 7 simplicem:
que est ratio diuinitatis: sed est sermo de gloria eo
rum formali: sicut est visio vel fruitio. ¶ Scdo no-
tandum est ꝙ non est sermo de equalitate sm dura
tionē quia de alia planum est ꝙ gloria electorū est
in omnibus equalis sm durationē a parte post. du
rabit enim perpetuo in quolibet gloria sua: licet a
parte ante prius incipit vel incipiat in aliquibꝰ ꝗ
in alijs vt angelis ꝗ in hoibꝰ 7 i aliqbꝰ hoibꝰ ꝗ i
alijs. Sꝫ est sermo d eqlitate sm mēsurā intēsiōis
7 pfectiōis. Et sm hoc respōsuꝫ est ad psentē arti
culum: ꝙ gloria nō est equalis sm ꝗtitatem in om
nibus electis: licet sm proportionē meritorū pro-
priorum: sicut in beatis qui adulte meruerunt sibi
gloriam vel etiam alterius pro eis qd dico paruu-
lis: qui non habēt gloriam ex merito proprio. Nec
habēt equalem gloriam cum adultis sm quātitatē
perfectionis: sed sm ꝗtitatē proportionis ad me-
ritum christi non absolute acceptū: sed vt ipsis par
uulis applicatū scdm diuinam dispositionē que ta
lis est: vt nō tantū valeat eius meritum christi: nec
acceptetur ad tantam gloriam pro eis: ꝗtum meri
ta adultorum pro seipsis. ¶ Tenetur tamen cōmu

De glia paruulorum.

niter: qd paruuli ad inuicē comparati habēt equa-
lem gloriam scdm equalitatem ꝗtitatis ꝗtum est
ex merito christi precise nec meritū christi plus va
let vni ꝗ alteri. licet potuerit deꝰ ordinasse ꝙ plus
valeret vni ꝗ alteri 7 potius sed posset gloria vniꝰ
esse maior ꝗ alterius absolute loquendo. Diceba-
tur tamē superius probabiliter scdm vnum docto
rem: ꝙ ipsis paruulis non semper confertur. equa-
lis gratia in baptismo. sed aliquibus maior: 7 ali-
quibus minor secundum ꝙ deus eos disponit ad
maiorem gratiam vl minorem. Et si hoc intellige
retur de paruulis morientibus anteꝗ perueniant
ad etatem adultam: oporteret dicere ꝙ nec omniū
paruulorum talium esset equalis gloria secundum
ꝗtitatem: sicut nec gratia: 7 forte nō posset hoc ef-
ficaciter improbari. ¶ Si vero intelligatur ꝙ deꝰ
non confert in baptismo maiorem gratiam alicui
paruulo morituro ante etatē adultam ꝗ alteri sed
alicui victuro 7 habituro gloriam ex meritis pro-
prijs maiorem confert gratiam: tunc stat istud di-
ctum cum predictis. tamen non oportet: si deꝰ pre
destinauit aliquē superuicturum paruulum ad ma
maiorē gloriam ꝗ paruulum moriturum ꝙ infun
dat superuicturo maiorē gratiam ꝗ paruulo mo-
rituro: quia alio modo postea potest sibi prouidere
de maiori gratia. potest enim mereri ille superui-
uens augmentum sue gratie: sicut patet. Et ideo
positio illa probabilis et non necessaria superius
dicebatur. ¶ Si vero predestinasset deus paruu-
lum moriturum ad maiorem gloriam ꝗ alium: tūc
bene oporteret secundum legem ab eo institutam
de correspondentia glorie ad gratiam: ꝙ maiorem
gratiam illi infunderet in baptismo ꝗ alteri: quia
oporteret dari sibi correspondentem gratiam ad
gloriam futuram. Et alias de communi lege non
prouideretur paruulis de gratia nisi in baptismo.
¶ Hoc tamen communiter non tenetur: 7 ita tene Nota.
tur: ꝙ omnes paruuli morientes ante etatem adul
tam equalem gloriam consequuntur. loquendo de
equalitate quantitatis. et per consequens ꝙ deus
omnes tales ad equalem gloriam predestinauit et
quilibet eorum equalē gratiam reportat in baptis
mo ꝗtum est ex vi meriti ipsius christi. Hec de pri
mo articulo principali.

pena dānatorum duplex.

¶ Quantum ad secūdum ar
ticulum de pena malorum dico ꝙ duplex est in ge-
nere vna est pena damni: que dicitur carentia diui
ne visionis 7 fruitionis beatifice. ¶ Alia est pena
sensus preter ꝗ in paruulis. 7 est dolor ipse positi-
uus 7 tristicia quā sustinent siue sit spiritualis vel
mentalis siue corporalis. ¶ Primo modo loquen

Ꝙ pena oīꝫ dānatorū non est equal.

do de pena dicitur: ꝙ non est equalis pena omniuꝫ
damnatorum secundum ꝗtitatem. quia pensando
ꝗtitatem priuationis ex ꝗtitate habitus opposi-
ti in aliquibus est maior in aliquibus vero minor.
Nam licet simpliciter 7 totaliter quilibet dānatus
sit priuatus visione et fructione diuina beatifica:
nec habeat aliquid de ipsa: tamen priuatio ista in
vno priuat maiorem 7 perfectiorem gloriam ꝗ in
alio. Nam vnus si fuisset saluatus: habuisset maio
rem gloriam ꝗ alius: 7 alius minorem. Et sic non
equalem gloriam priuant: iste pene in dānatis: sed
potius inequalem: 7 sic quodam modo sunt inequa
les 7 vna maior alia: non quia in se sit aliquid per-
fectius vel imperfectius positiue: sed quia negat
vel priuat maiorem gloriam in vno ꝗ in alio.

2. opinio

¶ Sed alijs non videtur hoc esse di-
cēdum: sed sicut pri
uatio albedinis in corpore que est priuatio simpli-
citer: negat a corpore non solum albedinem sub ali
quo gradu in futuro vel in fiendo vel prius in exi-
stente illi corpori sed ꝗtum ad omnem gradū pos-
sibilem in corpore ipso: et sic de qualibet priuatio-
ne simpliciter in quolibet subiecto respectu habitꝰ
in se gradus habentis: sic de pena carētie est dicen-
dum in damnato quolibet: ꝙ non solum priuat ab
eo gloriam sub illo gradu: sub quo sibi infuisset: si
meruisset: sed sub omni gradu possibili sibi inesse 7
quia cuilibet damnato potest inesse gloria in sum-
mo gradu vel potuisset. quia quelibet creatura ra-
tionalis capax est equalis glorie et summe glorie:
que potest inueniri in subiecto: hinc est ꝙ pena ca-
rentie in quolibet damnato priuat equalem gloriā
et pena carentie pensando eam ex habitu opposito
in omnibus est equalis secundum quātitatem. Et
istud videtur probabilius posse dici. ¶ Secundo
dico ꝙ non habet hic locum equalitas proportio-

De pena sensus.

nis: sicut patet. ¶ Tertio dico de pena sensus siue
sit spiritualis siue corporalis: sicut erit in corpori-
bus damnatorum ꝙ pena damnatoruꝫ non potest
poni equalis secundum ꝗtitatem intensiuam: sed
tantū scdm proportionē 7 correspondētiam ad de-
merita ipsorū. Et potest probari hoc sicut scda cō
clusio primi articuli de gloria beatoꝝ. Et secundū

Jo.14. hoc de primo articulo intelligitur illud Jo.xiiij. In domo patris mei mãsiones multe sunt.i.glorie maioris ꝛ minoris pfectionis. De scdo vero articulo.ꝙtum ad penã sensus intelligit illud apocalipsis:ꝙtũ glorificauit se:ꝛ i delicijs fuit:tm̃ date ei ꝛ tormentũ ꝛ luctũ.semp tñ puniendo citra ꝯdignũ:sicut dictũ est supra.hec de scdo ar.principali.

Vñ puenit iequalitas glie btõꝝ/ vel pene dãnatorum.

Quantum ad tertium articulũ vnde.s.vel ex quo debeat accipi inequalitas glorie beatoꝝ ꝛ pene dãnatoꝝ ẜm ꝙtitatẽ. Primo videndũ est de gloria beatorũ.ꝛ primo de glia actuali spiritualiũ Scdo de glia habituali vl' gloriosis habitibus. Tertio de gloria corporũ. De gloria actuali spirituũ cuiusmodi est visio vel fruitio beatifica:dico primo ꝙ nõ debeat accipi inequalitas ei⁹ in petro ꝛ lino ex pte obiecti beatifici: vt obiectũ est.qꝛ idẽ est obiectũ beatificũ ꝛ ẜm eandẽ simplicẽ rõnẽ diuinitatis ꝗ est actu infinita ꝛ cuilibet sic obijcit ꝛ equaliter ꝙtum est ex pte sui.hic eñ est diurnus denari⁹:ꝗ cuilibet bono equaliter presentat:licet exponãt aliqui ꝺ equalitate glorie ẜm duratione post. Scdo dico ꝙ non dꝫ accipi ex equalitate potẽtie beatificabilis siue in recipiẽdo siue in agẽdo:in recipiẽdo nõ qꝛ quelibet potentia beatificabilis ẜm se est capax equalis glorie cũ alia:ꝛ in potẽtia naturali ad tantã gloriã ad ꝙtaꝫ alia:sicut dictũ est supra. Unde nec vna est maioris capacitatis ꝙ̃ alia. Nec valet ꝙ vna est magis disposita ꝑ habitũ glorie maiorẽ.qꝛ sicut dixi i tertio potẽtia ex se sufficiẽter disposita est ad recipiendũ gloriã sine habitu tali:nec ponit talis habitus ad disponẽdũ sed magis ad decorandũ:sicut dictũ est ibi. Et ꝑterea idẽ est de habitu sicut de actu. Nec in agẽdo etiã debet accipi inequalitas talis actus ex parte beatificabilis potẽtie. Nam sicut dictum est supra:potẽtia beatificabilis pure passiue se habet ad actũ beatificũ:ꝛ nullo⁹ actiue vel coactiue quicqd dicat ab alijs. Nec etiã aliqd iformãs potentiã se habet actiue ad actũ beatificũ ꝛ iõ ex parte nullius talis põt accipi inequalitas actus beatifici.cũ igit oporteat ꝙ ex pte alicuius accipiat:dico ꝙ accipit tanꝙ ex causa effectiua ꝑ se ex parte ipsius dei:vt agẽs est ꝛ causans talẽ actũ maioreꝫ ꝛ minorẽ sua volũtate libera agẽte ad extra.sꝫ accipit tanꝙ ex causa meritoria a parte beatorũ ẜm inequalia merita sua maiora vel minora : eo modo quo meritũ potest dici causa p̃mij:qḋ tñ nõ est proprie dictũ:sicut dixi in prima questiõe hui⁹quarti.

De glia hituali. De gloria habituali vel habitib⁹ gloriosis dico ꝙ nõ debet accipi cõsimiliter inequalitas ipsoꝝ in diuersis ex pte obiecti beatifici.ptꝫ nec ex pte potẽtie:vt patientis nec vt agẽtis:sicut ꝓbatũ est de actib⁹:sed ex pte dei liberaliter causantis tales habitus ꝛ ẜm exigentiã meritoꝝ in beatis.vt ille qui est maioris meriti:habeat maius lumẽ ꝛ maiorem charitatẽ:sicut ꝛ maiorẽ visionẽ vel fruitionẽ. nec est mirũ qḋ habeat grã vel charitas ex merito.auget eñ ex merito ꝯdigni:ꝛ habet ex merito ꝯgrui etiã prima gratia. Ita ꝙ tãta gratia vel charitas potest haberi vel cõseruari in prima ẜm exigentiã meriti:sicut etiaꝫ tantũ lumen:licet bene sit aliqua differẽtia inter ista.

De glia corporali De gloria corporis beatoꝝ eo modo quo in ipsa erit inequalitas:eodeꝫ modo dici potest ꝙ ex parte dei causantis illã solum ꝛ ex parte diuersorũ ꝛ inequalium meritorũ debet accipi inequalitas glorie diuersoꝝ.nec est maior dispositio corporalis in vno ꝙ̃ in alio ad talẽ gloriã corporis supnaturalẽ:sed tantum posset recipere vnũ quãtam aliud. Uel si forte sit maior dispositio corporalis in vno ꝙ̃ in alio:tũc ꝙtum ad hoc dissimile est inter gloriã spiritualẽ ꝛ corporalẽ. De pena dãnatorum que est pena sensus: in qua tantum inequalitas inuenit videdũ est primo de pena spirituali.scdo de corporali. De spirituali que est pena sensus inꝙtum inequalitas inuenit est tristicia quideꝫ spiritualis afflictiua spiritus ꝛ inflicta immediate a deo:sicut superius i hoc quarto dicebat. Dico ꝙ equalitas eius debet accipi ex deo tãꝙ ex causa effectiua:ꝛ ex demeritis tãꝙ causa demeritoria ꝛ non aliunde.ita ꝙ licet forte sit idẽ obiectum vel equale talis tristicie in damnatis puta pena dãni apprehẽsa:tamen tristicia inequalis est ẜm inequalitatẽ demeritorum:non autẽ debet accipi inequalitas talis tristicie:nec ex subiecto nec ex obiecto nec ex potentia ipsa voluntatis vt agente nec vt patiente:quia non puto ꝙ ad illam tristiciã aliquid operetur vel faciat effectiue: ꝛ ꝙ quelibet est disposita ad equalẽ tristiciã ꝙtum est ex se etiã recipiendam per modum subiecti:quare ꝛc̃.

De pena spirituali dãnatoꝝ

De pena corporali De pena corporali ipsorum puta de dolore ignis ꝛ huiusmodi:dico etiã ꝙ inequalitas ei⁹ in diuersis accipienda est ex inequalitate demeritorum ꝛ ex causa effectiua affligẽte. Et puto ꝙ ex deo principaliter nõ ex igne ipso. Nam ignis ꝙtum est ex se. vniformiter ageret ꝛ affligeret equalit dispositos corporaliter ꝛ sibi approximatos.sed deus facit totã difformitatẽ.nam cooperatur ꝛ coagit ipsi igni ad maiorẽ afflictionẽ ꝛ fortiorem immutationem vel minorem ẜm exigentiam culpe maiorem vel minorem. Et si forte ignis nõ possit in tãtam ꝛ ita vehemẽtem immutationem ꝙtam exigit culpa:dico ꝙ ignis cooperatur deo ad illuꝫ gradũ in quẽ potest ꝛ deus per seipsum immediate supplet vlteriorem gradum: Hec de tertio articulo.

ad rõnes ꝑncipa.

Ad primum principale dico ꝙ licet quilibet beatus sit capax tante glorie ꝙ̃ te alius:non tamẽ habet actu tantam gloriam quilibet sicut alius. Nec oportet ad hoc ꝙ sit beatus: sed bene oporteret hoc ad hoc vt esset beatissimus ꝙ haberet omnem gloriam vel totam gloriam: cuius est capax : sicut christus habet modo de facto. Quando dicit ꝙ appetitus non quietatur : dico ꝙ licet appetitus naturalis non quietatur pro tãto quia est capax maioris glorie:tamen ex hoc nullo modo beatus tristatur:vel inquietatur: sed secũdũ appetere deliberatiuum quietatur. quia appetitui deliberatiuo qui subditur regule voluntatis diuine sufficit tantum de gloria:ꝙtum placet deo sibi dare secundum exigẽtiam meritorum. Nec maiorem gloriam appetit beatus aliquo actu elicito in quietãte ipsum:sed tantum appetitu naturali cuius appetere non est actus aliquis elicitus nec per consequẽs inquietat beatum. Ad secundũ dico ꝙ beatus recte nõ põt appetere maiorẽ gloriaꝫ ꝙ̃ habeat appetitu deliberatiuo nec velle : sed tenet cõformare volũtatẽ suã diuine volũtati : in hoc vt maiorem gloriã non appetat. Tu dicis appetitus naturalis est rectus:dico ꝙ verum sed tñ nõ semꝑ

ad rectitudinē actus volēdi sufficit cōformitas vl' requirit oīmoda cōformitas ad appetitū naturalē sed in aliquib⁹ vult de⁹ istos appetitus nō confor mari: sicut nec appetitū animalē ꝛ liberū: sed vult: ꝙ vnus appetitus vnum appetat ꝛ non aliud: licet vterqꝫ sit rectus. sed magis necessario requirit ad rectitudinē volitiōis ꝯformitas ad superiorē appetitū. s. ad diuinā volūtatē. Aliter dr̄ ad istud et ad p̄cedēs: ꝙ lꝫ sit naturalis appetit⁹ ad gloriā: tn̄ neuter est ad tm̄ vel tm̄ gradū determinatū ꝛ sic in quolibet terminat. ¶ Ad illud aug. de gaudio pari oīꝫ dico ꝙ oīm est par gaudiū vel ex pte obiecti q̄z obiectū btificū oīum est idē: de quo gaudēt oēs beati: nō tn̄ equaliter q̄tū ad affectū: sꝫ vn⁹ magis ꝛ ali⁹ min⁹ vel pro tāto est oīm par gaudiū. q̄z q̄tū ad extēsionē gaudiū cuiuslibet est ppetuū. nō q̄z sit equale ſm intēsionē. vl' oīm ē p gaudiū: q̄z equale ſm ꝓportionē nō ſm quātitatē. vl' oīm est p gaudiū: q̄z sociale ꝛ amicabile gaudiū. quilibet. n. gaudet de bono alteri⁹ sicut de suo: non tn̄ q̄tū de suo sꝫ plus ꝛ intēsius de suo q̄ de bono alicui⁹ alteri⁹ citra deū: sicut ꝛ plus diligit ꝛ intēsius quilibꝫ beatus seipꝫ q̄ aliquē aliū citra deū. Et licet aliquis beat⁹ puta lin⁹ appetitu deliberatiuo velit alteri maius bonū q̄ sibijpsi: sicut matri dei vel Joanni baptiste vult maiorē gloriā q̄ sibijpsi: tn̄ magis diligit seipm̄ q̄ aliū. q̄z intēsius diligit sibi bonuꝫ q̄ alteri sicut intēsius diligit seipm̄ q̄ aliū citra deū: vn̄ mēsura gaudij magis sequit intensionē act⁹ volēdi q̄ boni voliti ꝛ plus de suo minori bono mag intēse volito q̄ de maiori min⁹ intēse alteri volito ¶ Ad illud de pena dānatoruꝫ dico ꝙ pena dāni erit equalis sed pena sensus nō. Ad ꝓbationeꝫ de igne: rn̄sum est in corpe q̄stionis ꝙ inequalitas nō est accipiēda ex pte ignis sꝫ dei cooperātis diuersimode: sicut placet sibi. sic de ista questione.

¶ Distinctionis Quinquagesime. Questio Tertia ꝛ vltima.

Tertio ꝛ vltimo q̄ro vtrū bti videbūt penas dānatoꝝ post iudiciū. ¶ Videt ꝙ nō. q̄z dānati post iudiciuꝫ sicut dr̄ in litera: nō videbunt gl'iaꝫ dānatoꝝ igit nec bti penas dānatoruꝫ. ¶ Scd̄o sic. si beati vidēt penas dānatorū: aut vidēt eas intuitiue ī v̄bo aut abstractiue ī proprio gn̄e. Non primo⁹ q̄z v̄buꝫ p rōnē essentie ſm quē est obiectū beatificū nō est rep̄sentatiuū ꝯplexionū ꝯtingētiū: sicut dictū est in primo. Nec scd̄o mō q̄z nō habēt spēs taliū penarū. pena em̄ speciē nō hꝫ: sicut nec ydeā in deo. q̄z est malū. ¶ Tertio sic. Si beati videbūt penas dānatoꝝ: aut hoc erit nolēdo ꝛ cōpatiendo eis: aut volēdo ꝛ delectando sup eis. Non primo⁹ q̄z tūc essent iniusti ꝛ difformes diuine volūtati in volēdo: ꝛ similiter ipsi eēnt miseri: q̄z si cōpaterent: paterent: q̄d est īpossibile: cū sint īpassibiles. Nec scd̄o⁹ q̄z tūc eēnt crudeles si delectarent in penis miseroꝝ. ergo nullo modo.

Magr.

¶ Contra ma. in litera dicit: ꝙ sancti videbūt miserias vel penas dānatorū vl' saltē cognoscēt eas cognitiōe certa ꝛ euident

¶ In ista questione sic p̄cedā

¶ Primo inquirā vtrū beati videbūt post iudiciū penas dānatoꝝ. ¶ Scd̄o inquirā dato ꝙ sic quid erit eis ratio vidēdi tales penas: ꝛ p ꝯn̄s vtrū intuitiue vel abstractiue videāt eas. ¶ Tertio vtrū cōpatiantur dānatis: vel letentur de ipsis. ¶ Vltimo ad rationes principales.

¶ Quantum ad primum articulū q̄d est de facto: expedio me breuiter ꝛ dico ꝙ beati oēs post iudiciū videbūt penas dānatorū intelligēdo ꝛ cognoscēdo eas mētaliter. ¶ Ad h⁹ est auctoritas scripture in ysaiā vltimo ca. vbi dicit sic: egredientur: ꝛ videbūt cadauera virorū: qui preuaricati sunt in me vermis eoꝝ nō morientur ꝛ ignis eoꝝ nō extinguet. ꝛ erūt vsqꝫ ad sacietatē visionis omni carni. vbi sic ait Hieronymus ꝛ adducit ma. in litera. Non est mirandū si sancti iā īmortales reprobos videant mētis intelligētia: cū prophete ad hec mortales videre hec oīa meruerunt. egredient em̄ electi nō loco sed intelligētia vel visione manifesta ad vidēdum impiorum cruciatus. ¶ Dico tn̄ ꝙ ipij post iudiciū nō videbūt gloriaꝫ beatoꝝ: licet autē videāt aliq̄n in iudicio sint visuri aliquo⁹ q̄tum spectabit ad cōfusionē eoꝝ in facie iudicis ꝛ oīm electoꝝ. hoc dicit magister in lr̄a ꝛ adducit Gregoriū dicētē sup lucā infideles (inquit) in imo positi ante diem iudicij fideles super se in requie attendunt. quorum gaudia post iudicium contemplari nō possunt. hec de primo articulo principali.

Bti an post iudiciū videbūt pēas dānatoꝝ

¶ Quantum ad secūdum articulū dicit vnus doctor: ꝙ sancti vidēt vel cognoscūt penas dānatoꝝ intuitiue in verbo p rationeꝫ diuine essentie: quequidē essentia diuina rōne sue illimitationis ꝛ cōtinētie virtualis seu pfectionalis est ratio cognoscēdi oīa ita determinate ꝛ distincte ac si esset ratio vnius tm̄. ꝛ hoc magis in primo tractabat. verū est tn̄ ꝙ aliquorum est ratio cognoscēdi p speciem. i. per seipsam: vt eminēter seu perfectionaliter vel virtualiter cōtinētē illā. sicut omniū positiuoꝝ extra se: aliquoꝝ vero p priuationeꝫ id est p seipsam: vt cōtinet habitus oppositos isto modo est ratio cognoscēdi priuationes cui⁹ est malū siue pene siue culpe. hāc autē distinctionē noticie p speciē ꝛ priuationē ponit aug. ix. de trini. ca. viij. in fine vbi dicit ꝙ que p speciē cognoscuntur per similitudinem cognoscunt que vero per priuationem per dissimilitudinem magis.

quid erit beatis rō vidēdi penas damnatoꝝ ꝛc. I. opi.

¶ Sed ista positio q̄tum ad aliquid videtur dubia. vnde em̄ veruꝫ est ꝙ per rationē diuine essentie vt essentia est preuia etiā actui volūtatis: ꝛ in q̄tum est obiectū beatificū creature cognoscunt determinate ꝛ distincte ꝛ intuitiue oēs quidditates simpliciū terminorum ꝛ priuationes eoꝝ ꝛ cōplexiones necessarie formabiles de ipsis siue vere sint siue false: sicut dictū est in primo. sed nō puto ꝙ per eā vt sic cognoscant complexiones cōtingētes eoꝝ: vt ꝙ petrus currat vel sortes sedeat: vel ꝙ Guillerm⁹ saluet ꝛ premiet et iudas ī inferno dānet vel puniat. Tūc em̄ necessario quilibet beat⁹ cognosceret oēs cōplexiones cōtingētiū actualiū ꝛ possibiliū: supposito ꝙ idem sit actus vidēdi verbū: ꝛ omnia que vident in verbo: sicut ponitur in beatis cuius oppositū dictuꝫ est in

ꝯ. I. opi.

primo: et etiã in tertio de cognitione aïe xpi. Similiter etiã sequeret q oẽs tales cõplexiones essent simplr necessarie verũ est tñ q essentia vt sequens actum volendi quo determinantur tales cõplexiones et representãs ipsum potest esse ratio cognoscẽdi talia. sed vt sic non est obiectum beatificũ creature saltem primo.

Mẽs doctoris de questiõe.

¶ Et ideo aliter respondeo ad hũc articulu primo q possibile est: q beati intuitiue videant penas dãnatorum vel damnatos cruciari. Intuitiue dico in verbo per rationez diuine essentie: vt ipsa sequitur actũ diuine volũtatis: et representat ipsum: vel est ratio cognoscendi ipsum qui quidem actus hãbet determinationẽ et causalitatẽ immediatam sup tales cõplexiones cõtingẽtes. ¶ Secundo dico q possibile est beatos cognoscere penas dãnatorum vel dãnatos puniri intuitiue in proprio genere: sicut aliquis videt sortẽ currere vel sedere vel huiusmodi: sic et beati possunt videre spiritus dãnatos cruciari. licet nõ sint presentes dãnatis. Et hoc per ipsam noticiam intuitiuã causatam de tali obiecto cõplexo in mente beati a deo. Et multiplicantur tales noticie fm multitudinẽ plurium obiectorũ: et possunt esse valde plures simul in intellectu siue eiusdẽ rationis siue diuersarum. ¶ Tertio dico q abstractiue possunt talia cognoscere que est noticia in xprio genere per species terminorũ vel oppositorũ et alia necessaria ad talẽ noticiam abstractiuã distinctam. sicut etiam distincte intelligimus abstractiue tamẽ aliquam cõplexionem cõtingẽtem: vt q sortes currit vndecũq causenť in beato principia talis noticie siue a deo siue ab obiecto quod nõ est verisimile cũ damnati sint ita remoti a beatis: vt nõ possint agere inuicẽ: nec pati vt videtur. ¶ Quarto dico: q possibile est beatos videre dãnatos ĩtuitiue sensibiliter oculis corporalibus cruciari in tormẽtis q̃tumcũq longe ab eis distẽt. sed talis noticia nõ causaretur ab obiectis visis. Nam nõ agunt a tanta distãtia: sed a deo immediate causaretur in oculis beatorũ: qui potest facere noticiam intuitiuam immediate per seipsuz de obiecto siue absente siue nõ existente: licet natura hoc nõ possit facere: sicut dixi in prima questione primi libri. Nescio autẽ de facto: quomodo vel quot modis videbũt. Et ideo expectemus donec ad illud domino concedẽte veniamus. Hec de secundo articulo.

De nolle vel velle beatoruz respectu miserie dãnatoz.

¶ Quantum ad tertium articulũ primo vidẽdum est de velle vel nolle beatorũ respectu miserie dãnatorũ. Et dici potest q cũ beati cõformenť diuine volũtati in eo q volũt oẽ illd qd de⁹ vult eos velle si de⁹ vult eos velle miserias et penas dãnatorũ. tũc beati volũt eas: et placẽt eis et p̃cipue pro q̃to i hoc manifestať diuina iusticia et reordinať natura deordinata per culpam. hoc tamen stare potest q penas dãnatorum nolint: et q eis placeret liberatio eorũ: vel saltem nõ displiceret et hoc nõ absolute sed conditionate puta si de⁹ vellet et si placeret sibi. Si autẽ deus nõ velit beatos velle miseriam dãnatorum: vel velit eos nolle ipsam: possunt eam nõ velle: vel debent eam nolle. hoc eñi est possibile q de⁹ velit aliquid efficaciter et volũtate consequẽte: et tñ non velit creaturam id ipsum velle: immo potius velit creaturaz idipsum nolle. sicut planum est q voluit subuersionẽ hierusalem. et tñ voluit q Hieremias nollet eã: et displiceret sibi et lamẽtaretur eã. similiter etiã vult deus mortem patris tui: et cũ hoc non vult: q velis eam: immo potius q nollis eã: et doleas super ea: et fleas ipsam. sic in proposito de nõ velle vel nolle beatorũ respectu miserie dãnatorum. ¶ De gaudio autẽ vel delectatione seu tristicia dicendũ est q si beati volunt miseriam dãnatorum modo supradicto: et placet eis eodẽ modo et vniformiter gaudent de ipsa. si autẽ non velint vel quomodocunq nollint: nullo modo tristãtur de ipsa. Non eñi conuenit eorum statui tristari vllo modo vel pati. qr sunt impassibiles passione tristicie precipue vndecũq prouenіat talis impassibilitas ipsorũ sicut dictũ est supra. Et ideo dicẽdum est vltra q nõ cõpatiunť eis sic q doleant et tristẽtur de miseria ipsorũ: licet cõpatiantur nõ volendo vel nolẽdo miseriã ipsorũ siue simpliciter et absolute siue sub cõditione puta si placeret deo iuxta duos modos possibiles superi⁹ enarratos. Hec de tertio articulo principali.

beati nõ cõpatiantur dãnatis vel letenť de ipsis.

ad argu. principa.

¶ Ad primum principale argumẽtum dico q nõ est simile: nec sequitur si dãnati nõ videbunt gloriam beatorũ: quin beati nõ debeant videre miseriã dãnatorũ in plus eñi pñt btĩ luci diuine cõiuncti q̃ dãnati missi in tenebras exteriores i. extra lucẽ diuinam et beate visionis: cuius nõ erũt participes. ¶ Ad secũdum dici potest q beati videbũt penas dãnatorũ intuitiue in verbo per rationẽ diuine essentie nõ vt p̃uia est actui voluntatis diuine: sicut tãgitur in argumento: sed magis vt sequitur et vt representat: vel est ratio cognoscẽdi talem actũ. similiter potest dici q abstractiue nõ per species proprias penarũ: vt sunt mala quedaz et priuationes. quia vt sic nõ habẽt species proprias nec ydeam ĩ deo: sed per species habituũ oppositorũ: vel etiã ipsarũ penarũ fm q dicũt aliquid positiuum. et per alia necessaria ad noticiã abstractiuã talium complexionũ cõtingentiũ. ¶ Ad tertium dico q tripliciter dici potest. vno modo q beati vident miserias dãnatorum volẽdo ipsas: si deus velit eos velle ipsas: et per consequẽs delectãdo in ipsis: prout in eis relucet diuina iusticia: per ipsas reordinatur natura. nõ absolute vt sunt mala istorum vel illorum et sic dictum est q letabiť iustus cum viderit vindictam. Et de iustis dicitur q super peccatorem ridebunt: et dicẽt ecce homo et c. Et tũc pz q btĩ ex hoc nõ pñt dici crudeles/ sed iustĩ dñt dici. ¶ Scdo mõ põt dici q nolẽt miserias dãnatorũ: si deus velit eos nolle: et tñ non erũt difformes voluntati diuine: sicut patet. quia deus vt ponitur licet velit penas dãnatorum: vult tamen q beati alij nolĩt eas: vel saltem potest velle similiter etiam non sequitur q sint miseri: vel q tristenť seu patiantur aliquid quia sunt impassibiles: et suspenditur tristicia sequẽs nolitionem vel nata sequi naturaliter vndecunq suspendatur. ¶ Tertio modo potest dici q beati nec volunt nec nolunt miserias dãnatorum: si deus velit eos nec nolle nec velle: sicut possibile est absolute. ¶ Et tũc ptz: q nec sunt iniusti nec crudeles nec miseri: sed sunt beati videndo et fruendo deo benedicto et eterno. Ad qd nos perducat ipse: qui in trinitate perfecta viuit et regnat in secula seculorum. A M E N.

Nõ hanc solutiõez

Cõclusio operis.

Expletum est ingens: ac nobile Opus in Quartū/ & cōsequēter in omnes libros sententiarū/ Reuerēdi Patris. F. Ioannis de Bassolis/ Minoritę/ Sacrę Paginę professoris/ ac interpretis profundissimi. Impensis fidelissimorū Bibliopolarū Frācisci Regnault/ & Ioannis Frellon nō minimis. Curaq;/ & emendatione non mediocri. M. Orontij Fine Delphinatis/ Ad purę integritatis lectionem reuocatum. Opera deniq; & arte impressionis mirifica/ viri solertis Nicolai de pratis (sed nusq̄ antea) fœliciter elaboratū.

¶ Anno a prima rerum etherearum circuitione. VIII. M. D. I. Sole in vigesimaoctaua parte Arietis gradiente/ In hemispherio Parisiensi. Anno salutis. M. D. XVII. currente. vij. Idus Aprilis. Apud Parisios. Francisco Francorum Rege: Christianissimo Faustissime Imperante.

Laus. ✠ Jesu.

Marcescit sine aduersario virtus.

F I N I S.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm